Библиотека университета
Тарту
А 017
6

Ф-1-6
№ 1

Del colegio de la compañía de Granada
R. 581

BARTOLI

COMMENTARIA IN SECVNDAM DIGESTI VETERIS partē doctiſ. viri D. Petri Pauli Pariſij Cardinalis admodùm reuerendi non paucis additionibus nuper illuſtrata, accuratéque caſtigata.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

O gloriosa domina Excelsa Supra sidera qui Te creauit prouide lactasti sacro ubere. quod eua tristis. Abstulit. Tu Reddis almo germine: Intrent Vt astra flebiles: celi fenestra facta es. Tu Regis alti ianua: & Porta lucis fulgida Vitam datam per Virginem. gentes Redempte Plet audite. Maria mater gratie Mater misericordie Tunos Ab hoste Protege, et hora mortis Suscipe. Amen:

Bona fides In uentione. Debet esse Tempore Contractus. & Traditionis. Bona dicuntur quae in dominio sunt Habentis.

Appellare potest quilibet a sententia et contra se. Non tamen se ipsum interest. Armis recuperare potest omnis Res suam. sed est Iudex. Arma advocat. Sunt actiones Rei exceptiones.

grandes Materias ingenia parua non subsistunt.

Domini est Terra et plenitudo eius: orbis Terrarum. & omnes Qui habitant in eo. qui ipse super maria fundauit eum & super flumina Preparauit eum, quis ascendet in montem Domini. Aut quis Stabit in loco sancto eius. Innocens manibus, & Mundo corde. qui non accepit in Vano. Animam suam, nec Iurauit in dolo proximo suo

Cum de cruce deposito ad tumulum portat. Inter. Dolores anxios. portantes Sic affat. Sustinete modicum quod dolorem meum plagam, et filium dulcissimum deosculer, et Tangam. Mihi dilectissimum Subtrahere Nolite: si sepeliri debeat, et me sepelite. Accessit sic ex animis: seq. Super Corpus lecit, et Sacrum Vultum lachrimis Rigando madefecit.

Cum de cruce deposito ad tumulum portat. inter dolores anxios

Domini est Terra. & plenitudo eius orbis Terrarum. Et omnes: si qui habitant

LVGDVNI,
M. D. LII.

Rubic. Secũdæ partis super Digesto veteri.

Actionibus empti & venditi. 132
Ad legem Rhodiam de iactu. 104
Ad senatusconsultum Macedonianum. 106
Ad senatusconsultum Velleianum. 111
Aedilitio edicto & de redhibitoria actione. 162
Aestimatoria actione. 148
Commodati & conducti. 87
Compensationibus. 112
Condictione causa data & causa non secuta. 44
Condictione ex lege. 77
Condictione furtiua. 75
Condictione indebiti. 52
Condictione ob turpem vel iniustam causam. 51
Condictione sine causa. 74
Condictione triticaria. 78
Constituta pecunia. 84
Contrahenda emptione & venditione, & de pactis inter emptorem & venditorem. 128
Depositi vel contra. 113
Distractione pignorum & hypothecarum. 159
Diuortijs. 177
Donationibus inter virum & vxorem. 175
Eo quod certo loco. 79
Euictionibus. 163
Exceptione rei traditæ & venditæ. 165
Exercitoria actione. 101
Fide instrumentorum. 169
Fundo dotali. 175
Hæreditate vel actione vendita. 131
In diem addictione. 131
In litem iurando. 41
In quibus causis pignus vel hypotheca tacitè contrahatur. 156
In rem verso. 111
Institoria actione. 104
Iuris & facti ignorantia. 172
Iureiurando siue voluntario siue necessario. 26
Iure dotium. 173
Lege commissoria. 131
Locato & conducto. 140
Mandati vel contra. 119
Nautico fœnore. 160
Pactis dotalibus. 174
Peculio. 106
Periculo & commodo rei venditæ. 131
Pignoribus & hæpothecis, & qualiter contrahantur. 152
Pignoratitia actione. 93
Præscriptis uerbis, & in factum actionibus. 149
Pro socio. 123
Probationibus & præsumptionibus. 160
Quando actio de peculio est annalis. 104
Quæ res res pignori vel hypbthecæ obligari possunt. 156
Qui potiores in pignore habeantur: & de his, qui in priorum creditorum locum succedunt. 157
Quibus modis pignus vel hypotheca soluatur. 168
Quod cum eo, qui in aliena potestate est: negotium gestum esse dicitur. 105
Rebus creditis, & si certum petatur, & de certi cõdictione. 2
Rerum permutatione. 149
Ritu nuptiarum. 172
Rescindenda venditione. 131
Seruis exportandis. 132
Sponsalibus. 172
Testibus. 169
Tributoria actione. 105
Vsuris & fructibus & mora. 165

de ædili. ædi. fol. 163

De rebus credit. Si cert. peta. & de certi cõdic. 2

2 *De rebus*[a] *creditis, Si certum petatur, & de certi condictione.* *Rubri.*

1 ☞ *Continuatio rubricæ.*
2 *Mutuum assiduè, & frequentius celebratur.*
3 *Mutuum proprie petitur, non autem repetitur.*
4 *Illud, quod nunquam datum fuit, petitur.*
5 *Certi condictio, an sit una, uel plures. remissiuè.*

1 Glossa continuat Rubricã † ad præcedentia multũ breuiter. Iaco. de Areti. dicit pinguius: & sic: actionũ aliæ in rẽ: aliæ in personã. De actionibus in rẽ tam vniuersalibus, quã particularib⁹, & tam pro corporalibus, quã pro incorporalibus dictũ est. Sequitur videre de personalibus actionibus, & quía actiones personales, quæ descẽdunt ex cõtractibus, sunt digniores: ideo premittit, &
2 nit hic generalẽ rubricã de rebus creditis. Verũ quía † mutuũ magis assiduè inter alios cõtract⁹, & frequẽtius celebrat: ideo subdit in rubrica, si cert. peta. Verũ quia ex dictis cõtractibus oriuntur actiões, & inter cæteras certi cõdictio est generalior: ideo ponit in rubrica, & de certi cõdictiõe. & sicut videtis, ista rubrica habet tres partes. Circa istã rubricã est videndũ, quid sit dictũ de reb⁹ creditis. Respõ. vt videbitis statim ʒ. e. l. j. Secundo quæro, quid sit dictũ, si cer. peta. Glo. exponit, si certũ, i. mutuũ petat, i. repetat. A liʒ dicũt ꝙ illa verba, si cert. peta. sunt nomẽ actionis: vt ʒ. de tritica. l. j. Veritas est, ꝙ non sunt nomẽ actionis. Nã ex mutuo oritur certi cõdictio: vt Instit. qui. mo. re cõtra. oblig. in prin. Nõ ob. l. j. de tritica. quía ibi factum, seu cõtractũ denotat, nõ actionis nomẽ: vt ibi videbitis. Ad illud
b aũt, quod gl. dicit, petatur, i. repetatur[b], intelligo † verũ respectu generis. Nam illud, qd datur in eodẽ genere repetiʒ: vt ʒ. e.
3 l. iʒ. in prin. Sed respectu speciei nõ est repetere, sed ꝓprius pe-
4 tere. Petitur † enim illud, qd nunquã datũ fuit. Itẽ expositio glos. procedit in mutuo reali, & naturali. In mutuo verò ciuili
c dictio petatur, stat propriè:[c] vt videbitis. ʒ. e. l. iʒ. §. fi. Tertio:
5 † quæro: dicit hic, de certi condi. vtrũ sit vna certi cõdictio, vel plures. Gl. tangit hic. examinabo in l. certi cõdictio. in prin. ʒ. eo. hic non expedit: quía non vidistis adhuc aliquid de materia certi condictionis.

1 ☞ *Casus in terminis positio.*
2 *Genus dicitur, quod uerificatur in qualibet sui specie.*
3 *Rubrica debet esse generalis ad uigrum.*
4 *Arguere ex uerbis rubricæ, quòd liceat.*
5 *Creditor dicitur à credendo.*
6 *Verbum rei, est generale. & nu. 35.*
7 *Dictio è, est præpositio, & exponitur pro ex.*
8 *Testis interrogatus super articulo, si antequã respõdeat, dicit qualiter intelligat uerba articuli, uel sua: quòd non dicitur deponere extra articulum.*
9 *Interrogatoria quæ debent fieri testibus, si sunt incongrua, refrenãtur per iudicem.*
10 *Testis potest interrogari quid sit mutuum.*
Et interrogatus debet respondere.
11 *Testis quòd non debeat iterum interrogari de eo, quod semel declarauerit.*
12 *Positioni iuris, quòd non sit respondendum.*
13 *Pars non potest super iure interrogari: secus est in teste.*
14 *Testis interrogatus quid est mutuũ, sufficit ꝙ ponat uerba facti, ex quo ius resultat.*
15 *Testis deponens quem diuitem uel sanum: & reddat rationem: quia uicinus, uel consanguineus: quòd concludat.*
16 *Testis dictum quòd debeat concludere necessariò uel præsumptiuè ex iuris præsumptione, quæ ad condemnationem sufficiat.*
17 *Ratio testis, quòd debet concludere per aliquem sensum corporeum.*
18 *Verbum credendi, an comprehendat obligationem fideiussoris.*
19 *Argumentum ab authoritate quòd ualeat: & nu. 21.*
20 *Authoritas doctoris, licet sit probabilis, non tamen est necessaria.*
22 *Chronica, & libri historiales, & etiam libri antiqui quòd probent.*
23 *Dictis Aristotelis, Hippocratis, & similium in studijs publicis approbatorum, quòd stetur.*
24 *Testis deponens, & reddens rationem ab authoritate, quando concludat. & nu. 28.*
25 *Scripturæ publicæ, & communes approbatæ, quòd non probent, nisi, quatenus ostendantur.*
26 *Testis deponens Titium mutuasse centum Sempronio, si in reddendo rationem dicat scire, quia uidit instrumentum: quòd non probat.*
27 *Tenor instrumenti deperditi, quòd probetur per testes peritos.*
29 *Testis deponens de auditu quibus casibus probet.*
30 *Creditor an dicatur ille, cui debetur ex legato uel delicto.*
31 *Allusioni uocabuli quando stetur.*
Creditor an dicatur ille, cui debetur in diem, uel sub conditione.
33 *Dictio mox, quòd accipiatur pro constitim: & quando denotet interuallum temporis.*
34 *Fideiussor quòd sit debitor.*

L E X I.

BEne est. Ad cognitionẽ specierũ debet præcedere cognitio generis: sed verbum credendi, &
d verbum rei, sunt verba generalia: ideo à prętore[d] de rebus creditis præmittitur in rub. h. d. tota lex. Et diuiditur sic. Primo commendat quæstionem. Secundo respondet ad eam: & assignat rationem. Tertio rationem probat per authoritatẽ Celsi. Quarto suam rationẽ probat per aliam rationem. Quinto & vltimo ponit, quid significet verbũ rei. Secunda ibi: quoniam igitur. Tertia ibi: nam vt libro primo. Quarta ibi: nam
1 cuiusꝙ. Quinta ibi: rei quoꝙ. † Venio ad casum in terminis. Sed ad euidentiam scire debes, ꝙ prætor fecit olim vnam rubricam, quæ dicebatur, de reb⁹ creditis: post rubricam fecit edictum, si certũ petatur, b
& edictũ de constituta pecunia, & de cõmodato, & de similibus. Quęsiuit ergo iuuenis à Iurisconsulto, quare prętor premisit rubricam de rebus creditis? Respõdet Iurisconsultus laudãdo quęstionem: & dicit ꝙ bona ąstio est: & bene vtile est prius c
quã peruenìamus ad expositionem verborum, quæ posita sunt in nigro, vt dicamus aliqua de significatione huius tituli, i. huius Rubricæ, de rebus creditis. & ex hoc apparebit, quare eã prætor præmisit. Et sequitur in textu, quoniam igitur. Instat iuuenis. Quoniam igitur hoc est bonum, & vtile, dicatis ergo quare prętor hoc prę
d misit. Respõdet Iurisconsultus: quía prætendit sub hoc titulo tractare multa & varia pertinentia ad contractus varios, & diuersos: ideo pręmisit hãc rubricam de rebus cred. quæ est generalis, & multa comprehendit, s. omnes contractus. h. d. Tu verò, qui vis vltra intelligere, forma istã responsionem sic: Ad cognitionem specie
rum, debet præcedere cognitio generis: sed verbum credendi, est genus, seu generale: ideo meritò à prętore pręmittitur, qui intẽdebat tractare de contractibus particulariter. Et sic vides ꝙ de isto argumento non ponitur hic in tex. nisi minor propositio, & conclusio: maior autem omittitur, tanquã nota, quam probabo. ʒ. Sequitur: nam vt libro primo, &c. Instat iuuenis quærens. Domine Iurisconsulte, quæ est probatio minoris, ꝙ verbum credendi sit generale? Respondet Iurisconsultus, probo per authoritatem Celsi, qui hoc dicit lib. j. quęstionum. Sequitur, nam cuiusꝙ. Instat iuuenis quęrens, Domine Iurisconsulte, probatio per authoritatem Celsi est bona: sed mihi plus placeret probatio per rationem. Respondet Iurisconsultus: & ego probabo per rationem, & dicit sic: hoc apparet ex significatione vocabuli. Nam credere dicitur à credendo: & cõfidendo, seu fidem de alio habẽdo: sed in omnibus cõtractibus, vbi aliquid debetur nobis, fidem habemus de alio: ergo credere dicimur in quolibet contractu. Et sic apparet, ꝙ genus hoc dicit pro te iuuene. Sed tu magis intelligens, forma rationẽ sub-
2 tilius. & sic: Illud dicitur esse genus, † quod verificatur in qualibet sui specie: vt lege, si quid earum. §. interemptum. de lega. iij. ʒ. vnde le. l. inter agnatos. Sed sic est ꝙ verbum credẽdi, ve-

a ✠ POMATES.
¶ De rebus. Adde ad materiam huius rub. & nigri, vide aliqua per Alexand. consilio xiiij. colum. iij. volu. iij. & consil. j. colum. xxiiij. volu. j. consil. xiij. in j. volu. Roma. consil. xxxij. colum. ij. dub. ij. Panor. consil. xvj. iiij. colũ. ij. volu. Bart. consi. iiij. ix. col. j. volu. & consi. lxxv. col. xvj. in ij. vol. Præpositũ in procæ. decre. col. ij. Rom. cõsil. ciiij. Feli. in rubrica extrà, vt li. non contesta. & in rubri. extra, de accusat. Barb. c. prudentiam. §. vj. de offic. deleg. & in l. sequen. & Alexan. consi. lxxxij. col. iiij. vol. iij. vbi ponit, quando rubrica habet orationem imperfectã, an aliquid operetur. & consil. cj. col. iij. vol. iij. & consil. cviij. colum. ij. vol. iij. vbi ponit, ꝙ quando rubrica est generalior nigro, ꝙ nigrum debet secũdum illam intelligi, & secũdum illam suppleri.

b ¶ Repetatur. Adde Christi inuocato suffragio, quòd similis expositio fit per glos. in rubri. ʒ. solu. matri. & facit ad ea quæ ibi not. per Barto. & Angel. Alexand.

c ¶ Stat propriè. Adde quòd Bald. & etiam Fulg. dicunt ꝙ etiam in mutuo ciuili inspecta fictione censetur repetitio: qa post biennium fingitur numerationem pręcessisse, iuxta l. cum vltra. & l. in contractibus. C. de nõ nume. pecu. Alexand. Adde ad hoc facere, quod voluit Pe. de Anch. cõsil. cccviij.

d ✠ POMATES.
¶ A prętore. Quibus de causis aliquid præmittatur, vide Bald. in rubri. C. de seruis fugi.

¶ Generalis. Adde q̃ quandoq; videmus contrarium ſeruari: quia nigrum eſt generalius rubro: vt patet in auť. vt Eccleſia Roma. colla. ij. et in auť. vt nullus cre. ag. col. iiij. in glo. in verbo, in omnes. Intantum ſecundum Alexand. quod gloſ. no. in auť. de inceſtis nup. in princi. in verbo, illicitas. ſed eſt in verbo, ſancimus. dicit q̃ nigrum generaliter loquens, nõ reſtringitur per rubricam ſpecialiter loquētē. Vnde illa auť. de inceſtis nupt. quę loquitur in nigro de illicitis, non reſtringitur ad inceſt. nuptias, de quibus tãtum loquitur rubri. quod dicit notãdũ ad ſtatuta. Subdit etiam ſi verba poſita in nigro eſſent dubia, debere declarari & intelligi ſecundum rubri. ſecundũ gl. not. in l. j. in verbo, prętorio. C. ne liceat ter. prouoca. quam ibi not. Bal. Tu tamen vide gloſ. in d. verbo, ſancim⁹. & ibi Ange. & dum ipſe Alex. dicit, quòd cum rubrum eſt generalius nigro, non reſtringitur per nigrũ: ſed ſtatur rubro: etiã ad deciſionem cauſarum, quando rubr. habet orationem perfectam, & deciſuã, alegãdo Ioan. de Imo. in rubri. j. de verb. obliga. & Paul. de caſt. conſi. cccxxxiiij. præſens caſus modicam, &c. Adde & tu Bald. conſi. cccxvj. j. lib. incip. an ſtatutum. vbi conſuluit, quòd ſtante ſtatu rubri. q̃ aſcendentes per lineam fœmininam non ſuccedant extãtibus agnatis, licet ĩ nigro nihil de deſcendentibus fieret mentio: deſcendentes excludi tamen debere: cũ rub. eſſet clara. quã dicit pro text. habendam. & conſil. cccxxvj. iiij. lib. dicit, q̃ proœmia ſtatutorum habent vim ſtatuti: allegat in arg. ff. de hæredi. inſtit. l. ſi.

a ✠ POMATES. ¶ Mutuari. Adde q̃ ſi teſtis dixerit, neſcio: an, ꝓbet, vide Alex. cõſi. cxvj. col. ij. volu. iiij. & conſi. lxxj. in ij. col. vol. iij. Et iſtud dictũ Bar. cõſtmat ex eo, quod voluit Alb. l. ij. §. pe. vbi per Alex. in apoſt. ff. ad Velle. & voluit idem Alb. l. iij. C. de hæreticis. Alex. in l. ſciendũ. in xj. col. de verb. obli.

b ✠ POMATES. ¶ Reſpondeo. Vide Areti, conſi. xxxviij. in ij. columna.

c ✠ POMATES. ¶ Vel aliter. Facit q̃ voluit Alexan. conſi. cxvj. in j. & ij. col. vo lu. ij. eundem in ſimili conſil. xlv. col. ij. ad fi. vol. ij. vbi loquitur in teſte deponente ſuper conſuetudine, vt non probet ſi interrogatur quid ſit cõſuetudo, & neſciat reſpondere. & conſi. xxviij. col. j. volu. v. vbi dicit, ponendo pulchrum exẽplũ q̃ teſtis deponens ſuper aliquo, de cui⁹ facto nõ habet notitiã, non probat.

d ✠ POMATES. ¶ Quæro quid. Vide Alexan. conſi. lxxj. in iiij. col. in j. vol. & cõſi. lxxx. col. iij. volu. ij. & conſi. lxxxiij. aliàs clxxxviij. in vlti. col. in ij. volu. cõſil. vij. iij. col. ij. volu. Are. cõſil. xix. aliàs. xxix. in v. col. Alex. l. Luci⁹ Titius. in v. col. ff. de lib. & poſth. & cõſi. xj. iij. col. iij. volu. & conſil. ccxv. in iiij. col. ij. vol. Et nota q̃ dictum teſtis deponẽtis, ſcio qa vicinus: nõ probaret, niſi probetur ipſum eſſe vicinũ per duos teſtes: vel niſi eſſent duo teſtes, qui ſe adinuicem referrẽt, per vicinos. Ita Bald. c. j. §. ſi inſtrumentum. de no. feu. Feli. in c. propoſui ſti. iiij. col. de probat. in c. cum cauſam. ix. colũ. ver. tertiò declara. de teſti. in verſic. ſecundò not. Cepo. conſil. xxxij. & v. colũ. in conſi. lviij. in penulti. colum. & Alex. conſi. lj. volu. j. & liij. colũ. vij. eo. volu. Et pro dicto illo Bald. bene facit quod ponit Alex. conſi. ſuo lxiiij. col. fi. volu. j. & Bald. c. ij. in princ. de teſti. & in ſimili Areti. cõſi. xxxij. colũ. j. Et ad hæc vide aliquid per Alexãd. l. Titius. §. Lucius. ĩ. de libe. & poſthu. & in l. is poteſt. v. col. verſic. fi. de acquirenda hæreditate.

b ✠ POMATES. ¶ Vel aliter. Facit q̃ voluit Alexan. conſi. cxvj. in j. & ij. col. vo lu. ij. eundem in ſimili conſil. xlv. col. ij. ad fi. vol. ij. vbi loquitur in teſte deponente ſuper conſuetudine, vt non probet ſi interrogatur quid ſit cõſuetudo, & neſciat reſpondere. & conſi. xxviij. col. j. volu. v. vbi dicit, ponendo pulchrum exẽplũ q̃ teſtis deponens ſuper aliquo, de cui⁹ facto nõ habet notitiã, non probat.

c ✠ POMATES. ¶ Rei. Vide Barba. capi. ij. de conſtitu. vide quid per hoc dicat idem Barba. conſilio xviij. aliàs. xxv. incipien. ſcriptis ſapientiſſimus. volumi. ij.

c ¶ Rei. Adde aliqua notabiliter dicta per Guliel. de Cu. Bal. Ang. §. de ſtatu homi. l. j. vbi quærunt, an in diſpoſitione vel conceſsione tenuerint nomina debitorum. & homines. & de ſignificato huius dictionis rei, vide Arch. xl. dict. c. ſi ante. Et an aliud ſit in diſpoſitione facta ſub nomine bonorũ, quã ſub nomine rerum, vide l. ſi. cum glo. ſ. de vſufru. le. quam Bar. ibi reputat ſingularem. Tu adde appel. rei, quid veniat. Bald. conſi. cccxxv. iij. lib. Et an appellatione omniũ bonorũ, & iurium datorũ in dotẽ per mulierẽ marito, veniat ius patronatus, per eundem Bald. conſi. j. v. lib. Et ſi quis legat vſumfructum bonorũ ſuorum, intelligatur legare vſumfructum nominum, & pecunias debitum, ſecundum Bald. conſi. cij. j. lib. qui allegat tex. no. in l. j. C. de vſufru.

d ¶ Extra. Adde Barto. idem dicentem in l. ſi duo. §. idem Iulianus. ĩ. de iureiurã.

Spe. & Ioã. And. in tit. de teſte. §. j. ver. itẽ quod depoſuit. & facit ſecundũ Pau. de ca. híc in addit. q̃ qũ digreſsio nõ eſt omnino impertinẽs, admittitur: vt eſt tex. cũ gl. in l. iam dubitari. ĩ. de hære. inſti. Incipit glo. vt ipſe dicit, nõ ſine cauſa. Tu adde vltra ea quæ habenẽ per Alex. cõſilijs ſuis, quod Bal. conſi. cxxiij. incipien. Factũ ſic proponitur. ſecũdo libro. dicit, q̃ ſi articuli nõ ſunt perfectẽ compoſiti, teſtis tamẽ plenẽ dicit de his quæ ad cauſam faciunt, valet teſtimoniũ: quia debẽt teſtes dicere pro vtrãq; parte, quæ nouerint. auť. ſed iudex. C. de epiſco. & cleri. Allegat Spe. in titu. de teſte. §. j. adducit etiam, q̃ nõ refert, an teſtis dicat veritatem à ſe, an verò interrogatus. l. ſi duobus. §. j. de codicillis. & teſtes ſuper omnibus quæ ad cauſam faciũt, vidẽtur inducti. C. de agrico. & cẽſib. l. cùm ſcimus. nec dãdo articulos videtur quis renunciare: ſi teſtes proferant ſuper generalitate cauſæ. allega. no. per Inno. in c. paſtoralis. de exceſ. nec interrogare teſtem, extra capitulum eſt prohibitũ, cui non ſit contra ius: vt §. quod metus cauſa. l. fin. & ff. de condi. indebi. l. & elegãter. §. pe. & de interdi. & relega. l. relegatorũ. §. ad tempus. Latius aliquantulũ ibi vide. & inquantũ Alexan. refert Pau. de ca. ad q. quòd verba ſtatutorum debeant intelligi planè & c. adde eundẽ Alex. conſi. cxxxvj. ij. li. & quod voluit Bal. conſi. xij. iiij. lib.

✠ POMATES. ¶ Et hoc induco. Vide Alexã. conſil. xlv. volu. ij. & Feli. in ca. cũ cauſam. ver. fallit primò. de teſtib. & in c. perſonas. de teſti. cũ ſequenti. Et no. quòd in dubio interrogatoria ſunt per iudicem admittẽda, aliòquin iudices facerent litẽ ſuam: vt ſignãter voluit Hoſti. & Imo. in capi. per tuas. de teſti. Potius enim debent mille incõuenientia admitti, q̃ vnum cõueniens reiici. Et not. quòd ſi teſtis interrogaretur à iudice, non dato termino parti ad producendũ interrogatoria: valet eius dictum, ſecũdũ Bal. & communiter docto. in d. c. per tuas. q̃ uis contrarium in hoc tenuerit Archi. in c. præſentiũ. §. præterea. de teſti. lib. vj. quem allegat Practi. Papien. In forma iuramenti teſtiũ. Et no. q̃ interrogatoria nõ ſunt de actis, niſi expreſsè per iudicem cõmittatur. Bald. in l. generaliter. C. de reb. credi. Et intellige, q̃ dictũ teſtis, de quo §. probet dummodo non ſint omiſſa neceſſaria, de quibus in glo. in d. c. præſentium. & Ioan. de Imo. ibi.

f ¶ Dicit ſic. Adde Specu. in titu. de notorio crimine. §. fin. verſi. ſi teſtes producantur. & in titu. de teſte. §. iam de interrogatorijs. verſi. item ſuper tertio genere. cum duobus verſi. ſequen. & ibi Bal. in addi. Bart. in l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoq. ĩ. de verbo. obliga. & communiter docto. ibi tranſeunt cũ Bart. excepto Sali. & Ro. vt refert Alexan. Cui adde quod Bal. conſi. cxcv. iiij. lib. incipiente, Super primo puncto. dicit, quòd teſtis habẽs ſcientiam iuris, & facti, probat ea, quæ ſunt iuris: & ideo ſi teſtis dicat, quòd vidit primo patrẽ, deinde filium poſsidere, probabit quòd poſſederit tanq̃ rem hæreditariam, ſecundùm ipſum. Et quòd teſtis deponens ſuper his quæ ſunt iuris, non probet, niſi rationem reddat, etiam non interrogatus, facti corporeo ſenſui immediatè perceptibilis, voluit Bald. conſil. cliij. j. libr. incipiente, Thema. Paul. de caſt. conſi. clxxix.

Respondeo, duæ ſunt opinio. in gl. Vna, q̃ verba tituli ſiue rubricæ prius exponẽda erant, q̃ illa verba de rebus creditis, ſcilicet verba nigri, quæ poſt titu. exponẽda veniebãt, & erãt quædã verba Prætoris, qui fecit edictũ de reb. credi. Vnde, ſicut rubrica erat de rebus creditis, ita edictum erat de reb. cre. & hoc ponit in prima gl. dum ponit caſum. vide gl. Alij dicunt, q̃ eodẽ modo verba rubricæ erãt de reb. cre. verba autẽ edicti, quæ veniebant poſtea, exponẽda erant, ſi cer. peta. & hoc in gl. ij. & etiã in glo. iiij. & ſecundũ hãc lectu. poſui vobis caſum. Veniamus ad ſecundã partẽ, & hic pro declaratione tex. quæro: hic dicit, q̃ Prætor multa ſub hoc titulo inſeruit. In rubrica noſtra habem⁹ triplicẽ titulũ ſilicet de reb. cre. ſi cer. pet. & de certi cõdictione. de quo iſtorũ titu. Iuriſcõſultus tractat hic: Quidã dicũt q̃ loquitur hic de illo generali titu. de reb. credi. & iſta placet mihi, vt patet ex litera, & rationibus ſuis, ſub quo titu. tanq̃ generali, cõprehendunt omnia ſpecialia vſque ad titu. de pigno. Alij dicunt, q̃ hic tractat de illo titu. ſi cer. peta. & ſecundũ hoc debet exponi ſub hoc titu. j. poſt hũc titu. quia titu. ſi cer. peta. nõ eſt generalis, vt ſub eo alios contractus comprehẽdat. Iſtas duas lecturas ponit gl. ſuper verbo, varios & ſuper verbo, titulo. quas vide.

Quero, in hac parte Iuriſcõſultus omittit maiorẽ propoſitionẽ, tanq̃ de ſe notã: quia eſt talis: ad cognitionem ſpecierum debet præcedere cõgnitio generis. Quomodo probat iſta maior propoſitio: Reſpondeo, primò probatur per tex. §. de iuſti. & iure. l. j. in princi. vbi volens ſcire iura particulariter, antè omnia debet ſcire quid ſit ius in genere. Secundò hoc probo ad ſenſum. nã non poſſes ſcire vtrum Titius ſit homo, niſi prius ſcires quid eſt homo in genere. Et hoc induco ad quæſtionem: Vos ſcitis quòd de conſuetudine, & etiam hodie de iure eſt, quòd pars, contra quam articuli producuntur, & teſtes, facit interrogatoria: quæ ſi ſunt incongrua, refrenãtur, ſeu reſecantur per iudicem: vt in c. præſentium. cum glo. de teſti. in vj. Facit quod no. C. de teſti. l. teſtiũ. Pone ergo, quòd ille qui facit interrogatoria, dicit ſic: ſi teſtis dicit, quòd vidit mutua

notabiliter conſil. cccc xj. incipiente, Quidam nomine A. iij. lib. vbi limitationem habebis ad Bartolum in l. j. de autho. tut. & ibi ponit, an teſtis probet, qui apodiſſæ ſe ſubſcripſit hoc modo: ego A. ſupraſcriptis interfui, & ad præſentia me ſubſcripſi. deinde examinatus dicat quod dictam apodiſſam non vidit ſcribi: ſed tantum audiuit q̃ debitor confitebatur eſſe ſcriptam manu ſua: dicat etiam q̃ non vidit numerare denarios, cum apodiſſa cõtineret de poſitum, ibiq̃ declarat: quia dixit interfui, an includat ſciẽtiam? & inquantum Alexãder in vij. colum. tangit de occiſo à pluribus, & neſcitur quis ſit: an omnes teneantur, adde deciſionem Spec. in titu. de homi. verſi. ſed pone q̃ quatuor. quam deciſionẽ ſequitur Bald. conſil. lxxxj. v. lib. & inquãtum tangit, an authoritates probent, adde Fel. in ca. ij. in vltima & penul. col. vbi plenè extrà, de reſcriptis. per Ang. cõſi. clxxxv. Paul. de caſt. conſilio cxxxvj. & cccxxvj. et inquantum allegat Cal. conſilio xxx. an legi Moſaicæ ſtari debeat quo ad Iudæos in ſucceſsione ab inteſtato, quatenus diſcerpat à lege ciuili, adde Barb. conſil xv. ij. lib. ibi ponit an Iudæa poſsit eſſe tutrix filiorum, & in quantum? idem Alexander tangit an ſcriptura ſi mar moribus ſculpræ probent, adde Bal. conſi. cccclv. incipien. an patronatus eccleſiæ. iiij. lib.

✠ POMATES. ¶ Neceſſariò. Quomodo intelligatur illud quod dicitur, q̃ dictũ teſtis debet concludere neceſſariò, & per aliquem ſenſum corporeum, addde Roma. conſi. xcj. in ij. col. Feli. c. quia veriſimile. vlti. char. de præſumpt. & plenè c. literis. per totum, eo. titu. et in c. cauſam. vj. col. in fi. de præſumpt. Cepo. conſi. xxxij. in vlt. col. in fi. Barba. conſi. xj. aliàs xx. in lxvj. colum. iiij. volu. in con. fi. xij. in xvij. col. & ſe dere conmuns. fm. Jaſ. quen. ij. volu. & Aret. Suc. n. 18. & Lucr. n. 43. conſil. lxxiiij. col. vj. ex Jd nuper n. 32.

¶ Quia ſum vicinus. Vide Bald. in c. j. §. ſi

mutua

a mutuari.[2] interrogetur quid eſt mutuum: an iſtud interrogatoriũ admittat. Hic videtur caſus q̃ ſic. nõ enim poteſt deponere teſtis de iſto mutuo ſpeciali, niſi intelligat quid ſit mutuũ in genere, vt hic, & d. l. j. in prin. de iuſtit. & iure. Et hoc puto verũ, niſi ex alijs dictis deprehenderetur te-
11 ſtem intelligere. De eo † em, qd̃ ſemel declarauit nõ eſt ĩterrogãdus iterũ: vt no. in l. ij. §. qd̃ obſeruari. C. de iura. calum. Sed
12 dices tu, Iſtud eſt cõtra l. quæ dicit q̃ † poſitioni iuris nõ eſt reſpondendũ: vt l. orna mẽtorũ. ff. de aur. & arg. leg. & not. in l. ij. ĩ. de cõfeſ. in gl. Rñdeo[b], illa iura loquuntur in parte, quæ ad hoc interrogatur, vt releuet ab onere probandi aduerſarium: ſed cũ ius ſit certũ, nõ eget probatione: vt
13 l. ij. ĩ. de iur. & fact. igno. meritò † de iure nõ debet fieri interrogatio: ſecus in teſte. Nam teſtis interrogatur, vt iudicẽ certũ reddat: ſed nõ poteſt facere certũ iudicẽ, niſi verba quæ pfert, intelligat: ergo &c.

c Vel aliter[c] & melius dico, q̃ iſta interrogatio quæ fit teſti, quid eſt mutuũ, non eſt iuris: nõ enim iudex intendit ab eo inquirere, quid ius vult de mutuo, ſed qualiter ipſe intelligat hoc verbũ mutuũ: & iſtud eſt facti. ergo cum ſit facti & nõ iuris, poterit interrogari: & ideo puto q̃ nõ ſit neceſſe, q̃ teſtis interrogatus de his, ponat
14 diffinitionẽ p verba iuris: ſed ſufficit † q̃ ponat verba facti, ex quo ius illud reſultet, ſicut dicimus in poſſeſsione, vt l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoq. de verb. obli. Tertio quero, vos habetis hic, q̃ Iuriſcõſultus reddendo rationem ſui dicti, ſolum ponit minorẽ propoſitionẽ, & maiorẽ omittit.

d Quæro, quid[d] in teſte qui reddendo rationẽ ſui dicti omittit maiorẽ propoſitionẽ, & ponit minorẽ: an cõcludat: pono in
15 terminis. Interrogatur teſtis, † ſi Titi⁹ eſt diues, vel ſi eſt ſanus mente, vel ſi eſt bonę cõditionis. Reſpõdet q̃ ſic. Interrogatus de cauſa ſcientiæ, reſpõdet, quia ſum ſuus vicinus[e], vel conſanguineus ſuus. Dico q̃ ratio iſta concludit: hic em̃ ponit minorẽ, & omittit maiorem tanquã per ſe notam, & à iure, pbatam. Caſus eſt hic, & in multis partibus iuris, vbi Iuriſconſultus ſimile facit. Forma ergo rationẽ teſtis ſic: vici-

ni & cõſanguinei ſciunt facta vicinorum & coniunctorũ: & hoc à iure præſumitur. vnde iſta maior eſt per ſe nota. De conſanguineis probatur in l. octaui. ĩ. vnde cog. & C. de in integ. reſti. l. de tutela. De vicinis probatur in l. ſi ita. in fi. de fun. inſtru. & §. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. filiũ. & extrà, de præſump. c. quoſdam. & c. ſeq. & de purga. cano. c. cũ dilectus. el picolo. ſed ego teſtis ſum vicinus, vel conſanguineus: ergo &c. Contra hanc deciſionem opp. fortiter: dictum teſtis debet concludere neceſſario[f], aliàs nõ probat: vt l. non hoc. C. vnde cog. & extrà, de pba. c. in præſentia. ſed hic nõ probat de neceſsitate: qa poſſet eſſe vicinus vel conſanguineus, & tamẽ ignorare: ergo &c. Reſpõdeo, dictũ
16 teſtis † debet cõcludere neceſſariò vel præſumptiuè, ex præſumptione iuris talis quę ad cõdemnationem ſufficiat. hoc apparet in probando dolo, vbi dolus non poteſt probari neceſſariò: vt in l. dolum. C. de dolo. ſed q̃ vicinus & cõſanguineus ſciat, eſt præſumptio iuris talis quæ ad condemnationẽ ſufficit: vt dictis. ll. ergo &c. Item
17 opp. ratio † teſtis debet cõcludere per aliquem ſenſum corporeum: vt per viſum, vel tactum, & ſimilia: vt l. teſtium. C. de teſti. & ĩ. de teſti. l. qui teſtamento. in fi. conſiuncta. l. j. in prin. ĩ. de his quæ in teſta. delen. per Innocẽ. in c. cum cauſam. extrà, de teſta. Sed iſta ratio, quia ſum vicinus[3], vel conſanguineus, nõ cõcludit per aliquem ſenſum corporeum. ergo non eſt bona ratio. Reſpondeo: q̃ dictũ teſtis debet concludere per aliquem ſenſum corporeum, concedo: ſed cum dicit hic, nõ redditur ratio per aliquem ſenſum corporeum: iſtam nego. licet enim in ratione iſta non exprimatur ſenſus corporeus, tamen exprimitur id, per quod ad ſenſum corporeum iuris præſumptione[h] deuenitur: qa eſt præſumptio q̃ vicinus & cõſanguineus ſciat conditionem vicinorum, & coniunctorum: quia aſsiduam conuerſationem habent, & ſic vident actus eorum: vnde deuenitur ad ſenſum corporeum. hoc probant iura & capitula. §. allegata. Sed ſi teſtis diceret ſe vidiſſe aliquem dominum talis fundi: iſtud dominium nõ poteſt vi-

Bi. Hic videt e not. in Fenere. omn. bal. & alexandr. n. 14 & 25 & communs fm cuius Sue n. 24 & alci. n. 19.

Bi. Dico quod Ratio iſta concludit. not. ſta conclu.

Tbi Ba. Soc. not qd teſtis in Fidaliby ſup vno aut non poſt interrogari de alio: ſed ut Alex. hic. n. 12. Ba. approbat Jaſ. fin. & quidam libri in l. n. 49. Et Ripa. n. 23.

e ¶ Vicinus. Adde poſt multa, q̃ Alex. tranſit cum opi. q̃ illa, quæ communiter accidunt, ſeu à iure præſumuntur, probantur per vicinos & conſanguineos, dicentes, ſcio quia vicinus. aliàs ſecus. Et eandem opi. tenet eius cõſil. lxxx. ij. lib. de quo vide etiam per eundem, conſil. lj. j. lib. Et ad prædicta vide Bald. conſil. cxxix. iij. lib. incip. Præſuppoſito ſtatuto Papiæ. vbi videtur tenere, q̃ ſi quis inducat laboratores ad incidẽdum aliquod nemus quod nõ ſit ſuum, & laboratores ſint vicini, q̃ poſſint accuſari de turbata poſſeſsione. Allegat Barto. hic tanquam ſcientes facta vicini: quod dictum eſt ponderãdum. Et dum Alexand. in fi. vj. colum. dicit teſtem non probare, ſi dicat ſe ita opinari, addé quod ſi teſtis dicat, videre meo ſic eſt, & ſubiungat ſcientiam viſus, probat quatenus verba teſtis patiuntur: quia ratio magis quàm dictum attenditur. ſecundum Bald. conſil. cxcv. iiij. lib. inquantum tangit de dicto Bald. in c. fi. de iucalum. adde notabiliter eundem Bald. conſi. clxxxj. j lib. incipiente, item quod Titius. vbi dicit, quòd ſi capitulatum eſt, quòd iam à decem annis Titius deceſsit: & teſtes ſuper hoc inducti dixerunt vera eſſe contenta in capitulo. Interrogati de ſcientia, dicant quia fuerunt præſentes, & morti, & ſepulturæ: & alter eorum ſubdat, quòd habet filium natum eo anno, quo is deceſsit, licet de tempore nihil dicant, tamen illud probant: quia cum dixerunt vera eſſe contenta in capit. neceſsario includunt tempus: & dum ſubditur quod natus eſt filius, illud videtur repetitum: latius aliquantulum ibi vide. Et inquantũ Alexand. in vij. col. tangit, an præſentia teſtis præſupponat ſcientiã, adde Baldum tres. de pace tenen. vide latè Feli. in c. literas. extrà, de præſump. & habet locum iſta ratio etiam in his quæ directo nõ percipiuntur ſenſu corporeo, ſed iudicio intellectus: vide not. Areti. in l. nullum. col. iiij. de acquiren. hæredita.

✠ P. PAV. P. ¶ Iuris præſumptione. Et ſic ſatis eſt q̃ dictum teſtis concludat præſumptionem. Vide Alex. conſi. lfij. in j. volu. incip. in cauſa & lite. in vlti. col. Et intellige de præſumptione approbata à iure. Vide Alexan. in l. non hoc. C. vnde legit. notant & Moder. ibidem in materia.

h ¶ Eſt præſumptio. Adde, & intellige q̃ iſta probatio præſumptiua probat, qñ ſumus in probando ea quæ in genere ſciri poſſunt: vt §. de exemplis Barto. Sed quando tractaretur de probando aliquid, quod in genere ſciri non poteſt, talis probatio non ſufficit, ſecundum Bald. in c. de epiſcopis & clericis. & idem ſentit in l. j. C. de ſeruis fug. & in l. data opera. col. xiij. C. qui accu. non poſ. & in l. teſtium. col. vlti. C. de teſt. refert, & ſequitur dominus Alexand. de Imo. in conſi. l. col. pen. circa principium. iv. lib.

✠ POMATES. ¶ Eſt præſumptio. Vide Alexã. conſil. j. iiij. col. in quinto volu. Panor. conſi. xix. j. col. ij. volu. Feli. in c. in præſentia. iiij. col. vers. tertio limita, de probatio. Et Alexandrum pulchrè conſi. lxxj. col. ij. volu. j. & cxlj. col. penúl. in fi. eo. volu. Areti. conſi. lxxiij. in fi. & Feli. in c. cauſam. col. pen. de præſcriptionibus. Alexan. pulchrè conſi. lxxx. col. ij. volu. ij. & lxxxvj. colum. fi. eo. volu. & lxxxij. colum. ij. volu. ij. & conſil. v. colum. iiij. volu. v. vbi limitat. & vide omnino Iaſonem.

2 ✠ POMATES. ¶ Pro cuius. Vide p Feli. in c.j. in vlti. col. de cõsti. & in c. ne innitaris. eo. tit. & in c. ij. in xvij. col. vers. leges. & iiij. col. seq. de rescrip. & in c. cũ causam. in j. colũ. de proba. Barba. cõsil. iij. in vj. colũ. in ij. volu. & Præposit. in proœ. De cre. in j. col. & aliqd per Nicol. de Lyra. Matthei j. in glos. in versi. Iudas. & in replica. quæ incipit, & q. ij.

2 ✠ P. P A V. P. ¶ Pro cuius. De ista materia, qui libri & quę authoritates sint allegabiles & approbatæ, ad diuisionem causarũ, vide Feli. in ca. ij. in penul. & vlti. char. extrà, de rescri. vbi etiã ponit de libro decreti, & de cuius, ibi colũ. ii. Itẽ an & quomodo dicta sanctorũ patrũ sint allegabilia ad decisionẽ causarum, vide Feli. in c. ne innitaris. extra, de cõstitu. vbi etiã Deci. Itẽ ꝙ regula diui Benedicti possit allegari pro lege, vide Ioan. de Ana. cõsil. lxij. in ij. col. Item quo modo sacræ scripturæ sint allegabiles, vide Barbat. in c. j. in vj. colũ. de offic. delegati.

b ¶ Ab authoritate. Adde Angel. consil. cclxxxv.

c ✠ POMATES. ¶ Idoneos. Vide latè Alex. consil. cxcvj. in ix. colũ. in ij. volu. Feli. in capi. sicut. in j. col. de rei vendi.

d ✠ POMATES. ¶ Ipsius. Vide Bald. & Pau. de ca. Salice. Alexã. in l. iubemus. C. de test. Pau. de cast. consil. ccv. aliàs vij.

e ✠ P. P A V. P. ¶ Optimè probat. Pro declaratione huius dicti vide Pau. consil. ccvij. in j. colũ. Iaso. & Mod. in l. Iubemus. C. de testa. in ij. no. Feli. in c. cũ causam. in ix. col. ad fin. extra, de præscrip.

e ✠ POMATES. ¶ Probat. Adde an testis, qui refert se ad scripturã priuatam, probet: p Paul. de ca. cõsi. xxvij. Alex. cõsi. lvj. in ij. & iij. colũ. in ij. vol. & cõsi. cxxxij. iij. col. in v. volu.

f ¶ In casu. Adde glo. & doct. in l. testium. in versic. præsto. C. de testi. Archi. xxij. q. v. hoc Bal. in l. conuenticula. de epis. & cler. Speculum tit. de teste. §. j. versi. quid ergo si iuro. Anto. de But. in cap. tam literis. de testi. Alexand. tu adde Bal. consil. lxij. incip. videamus. ij. libr. & quando testis refert

deri, quia est quid iuris, nec aliquo sensu corporeo percipit, sed percipit iudicio intellectus: nec ius ex istis verbis aliqd præsumit, per quod ad actũ corporeũ reducatur: meritò ergo nõ probat. ita loquuntur verba Inno. in d. c. cũ causam. Quæro. dicitur hic, oẽs enim cõtractus cõplectit: an
18 sub hoc titu. cõplectatur fideiussor? ✝ Videtur ꝙ nõ: quia titulus de fideiusso. non est sub hoc titu. sed est in alia parte Digestorũ scilicet in vij. parte l. ij. §. vij. C. de vetiur. enu. In contrariũ videt ista litera, quæ dicit oẽs cõtractus, &c. Sol. dico ꝙ verbũ credẽdũ cõplectitur obligationẽ fideiussoris: vt hic dum dicit, oẽs contractus: sed sub hoc tit. prætor nõ posuit: nec enim dicit tex. ꝙ prætor posuerit oẽs contractus sub hoc titu. sed quod posuit quosdã, licet omnes cõprehẽdat: sic etiã nõ posuit sub hoc titu. materiã de ver. obli. licet sub hoc vocabulo credẽdi, comprehẽdatur: vt j. l. proxi. §. fin. Quidã tamẽ dicũt, vt Gul. de Cug. ꝙ de contractu fideiussoris posuit j. titu. mãdati. quod nõ placet: nã tit. mãdati, loquitur de obligatione, quę oritur inter fideiussorẽ & creditorẽ: an autem fideiussor dicat debitor, j. dicã. Veniamus ad tertiã partem, ibi: nam vt, &c.
19 hic ✝ habetis locũ ab authoritate: quia iurisconsultus probat dicta sua per authori-
20 tatẽ Celsi. Sed cõtra hoc facit: quia ✝ authoritas doctoris, licet sit probabilis, non est necessaria: vt l. j. C. de profes. qui in vrbe Constan. lib. xij. no. C. de legib. l. j. & ꝛ. de legi. l. si de interpretatione. Sol. illa iura loquuntur de doctore simplici: sed Celsus, de quo hic loquitur, erat doctor, & Iurisconsultus, qui habebat potestatẽ cõdẽdi legẽ: vnde & eius interpretatio cum sit necessaria, sicut interpretatio principis, Institutioni. de iure naturali. §. responsa. ideo meritò potuit allegari. ¶ Pro cuius[a]
21 declaratione ✝ debes scire, ꝙ quædã sunt scripta, seu authoritates appropriate ab Imperatore, vel summo põtifice, & istæ probant, & cõcludunt necessariò, vt hic, & l. leges. la j. C. de legib. & ista scripta approbata ponuntur xvj. dist. per totũ. & etiam xx. distin. per totũ. Quædam sunt scripta per summũ pontificem, vel principẽ, nec approbata nec reprobata: & ista sunt duplicis generis. Quædam sunt scripturæ
22 ✝ enunciatiuæ, aliàs recitatiuæ: vt libri historiales, chronicæ, & similia: & istis si à nostris antiquis creditũ videmus & nos etiã debemus credere: sicut alijs antiquis scriptis: vt extra, de proba. c. cũ causam. & ibi per glo. & facit infrà, de proba. l. Celsus. & ibi not. Quædam sunt scripturæ, quæ procedunt diſponẽdo, & determinãdo, non enunciando: & in his aduertendum quid seruant studia. Quædam enim scripturæ tanq̃ authenticæ in studijs reputantur: vt dicta Aristote. Hippocratis,
23 & similiũ, ✝ quæ tanquàm scripturæ authenticæ studijs seruantur: & in istis est standum: vt lege septimo suprà de statu homi. & infrà, de sol. l. si pater. Quædam sunt scripturæ, quæ à studijs nõ approbãtur, nisi probentur per rationẽ: & istæ di-

cuntur magistrales probationes, non tamen necessariæ: vt in d. l. j. C. de testi. & l. si interpretatione. ff. de legi. Istis quidẽ non est standum, si contrariũ videretur, & nisi f quatenus necessariò cõcluderent. ¶ Iuxta
24 prædicta quæro, vtrum ✝ testis possit reddere rationẽ dicti sui per locum ab autho-
b ritate:[b] Respõdeo breuiter, quædam est authoritas generalis, & publica: & in istis nũquam potest reddere rationẽ dicti sui, ita ꝙ probet per locum ab authoritate. Si enim testis diceret Christũ natum esse sub Octauiano Augusto, interrogatus g quomodo scit, respõdet: quia hoc dicitur in sancto Euangelio: dictum testis nõ probat bene, tamen est verum, ꝙ Euãgelium hoc probat, & ex Euangelio, ꝙ batur, non autẽ hoc probatur: quia testis dixit. Istis
25 enim ✝ scripturis publicis, & communibus, & approbatis, nõ est adhibẽda fides, nisi quatenus ipsa scriptura ostẽdatur: vt l. j. C. de mã. prin. & in auf. de colla. §. eos. el j. Et idem dico si esset authoritas publica, non communis: puta publicum instru-
26 mentum. Si enim testis ✝ dicit Titium mutuasse Seio centum, interrogatus quomodo scit, respondet: quia vidi publicum instrumentũ, in quo hoc continebatur. Certè hoc non probat, nisi ostendatur publicum instrumentum: vt in auf. si quis in alio documento. C. de eden. vel nisi ostendatur tantũ quod perinde habeatur, ac si publicũ instrumentũ ostenderetur: vt puta, quia probatur instrumentum deperdi-
27 tũ: ✝ & eius tenor probatur per viros bonos, idoneos[c], & peri
c tos, vt extrà, de priuileg. c. cum olim. el j. facit quod not. C. de fide instru. l. sicut. & l. fin. & tunc testis ille non probat factum quod continetur in instrumento, sed probat instrumentum, &
28 instrumentum probat factum. Quædam ✝ est authoritas pri-
d uata: & ista quando ꝙ est priuata authoritas ipsius[d] testis testificantis: & tunc probat dictum suum per locum ab authoritate. Exemplum, testis interrogatus, si Sempronius fecit tale instrumentum, tali mense, tali anno, tali die. dicit. quòd sic. Interrogatus quomodo scit. respondit, quia vidit scripturam manu eius factam, & propter illam scripturam de hoc recordatur:
e tunc optimè probat[e]: vt l. iubemus. C. de testa. & l. si quis ex signatoribus infrà quemadmo. testa. aper. Quædam est authoritas priuata, non ipsius testis, sed alterius: vt puta interrogatus testis quomodo scit: respõdet, quòd audiuit à tali antiquo,
29 qui erat homo magnæ authoritatis, & similia: certè hoc ✝ re-
f gulariter non probat, nisi in casu[f]. l. si arbiter infrà, de proba. l. ij. §. idem Labeo. el ij. j. de aqua plu. ar. & extrà, de testib. c. licet. & capi. quotiens. eodem titu. Procedo vlterius. Hic dicitur quòd credendi appellatio est generalis. Contra. C. si aduersus credi. l. j. Solu. licet credendi appellatio sit generalis: tamen ibi accipitur pro specie quadam crediti, scilicet pro mutuo: nec est absonum quòd genus ponatur pro specie. Vltimo opponi. & videtur quòd sub hoc titu. non comprehendatur titulus de pigno. quia illa est pars per se ab ista: vt probatur ex diuisione quam fecit Imperator in l. ij. C. de ve. iu. enu. Solu. exponit glos. de pigno. j. de pigno. actio. Veniamus ad quar-
g tam partem. [g] hic dicitur quòd verbum credendi, dicitur à cre
30 dendo, seu confidendo in alium, seu de alio. Quęro, ✝ vtrum ille, cui debetur ex delicto, vel legato, dicatur creditor: hic dicit text. quòd non. Nam ego, cui tu subtraxisti aliquid, non habeo fidem de te: imò contra voluntatem meam fecisti. Idem si bona mea deduxisti: & idem si ex legato mihi teneris ad aliquid: quia non possum dici creditor: quia non credidi, nec confidi de te. In contrarium est text. in l. si curi. & l. creditores. & ibi glos. j. de verbo. signifi. & in l. is cui. ff. de actio. & obli. Dicebat Iaco. Butri. quòd inspecto communi vsu loquendi, secundum quem creditor dicitur respectiuè ad eum, qui est debitor; hic potest dici creditor; vt l. contraria. sed inspecta

se ad suam, vel alienam scripturam, vide Paul. de cast. consil. ccvij.

✠ POMATES. ¶ In casu. Adde quòd fallit in teste deponente super possessorio, secundum Rotam decisi. cccclix. incipiente, nota quòd in possessorio sufficit testimonium de auditu. non autem procederet in possessorio. Vide de testi.

✠ POMATES. ¶ Partem. Circa istã materiam vide Bart. consil. clxix. incip. statutum ciuitatis Tuderti. & Rom. consil. ccxxiiij. & vtrum cessionarius dicatur creditor, vide Rom. consil. cxlij. & consil. cij. aliàs. ccij. in princi. & nunquid creditor qui potest repelli ope exceptionis, appelletur creditor, taliter quod statutum loquens in creditore verificetur in eo, vide Ro. consil. cciiij. Et an ille, à quo potest vendicari, dicatur debitor, vide Alexand. consil. clxix. in fi. in ij. volu.

2 ¶ Allusione. Adde vltra ea quæ hic habentur per Alexand. Bar. consil. mihi. clxix. incipien. statutum ciuitatis Tuderti. quo statuto cauetur, ꝙ si qs fuerit citatus ad se excusandum, ab accusatione, vel inquisitione, & cõpareat, quòd illa die & sequenti capi non possit pro aliquo debito: contigit ꝙ quidam exbannitus pro quibusdã debitis, & condemnatus in pecunia, comparuit, & cãptus fuit pro dicta condemnatione, quęrebatur, an potuerit capi, cũ istud debitum esset ex delicto. Bartolus respondet.

b ✠ POMATES. ¶ Vocabuli. Quando stãdum sit allusioni vocabuli, vel significationi, vide Alexã. et alios in l. j. de acquiren. posset.

c ✠ POMATES. ¶ Dicitur. Adde an ille, cui debetur in diẽ vel sub cõditione, dicatur creditor, vide ad declarationẽ Alexand. cõsi. ij. in iij. col. volu. tiij. Barb. consi. xlvij. colum. vij. in j. volu. & Areti. consil. cviij. An autem ille, qui potest aliquã exceptionem opponere, maximè compẽsationem, dicatur debitor, e vide Alexand. consil. xij. col. penul. in ij. volu. & consil. clxxviij. col. iij. eo. volu. vbi ponit de illo qui potest opponere exceptionẽ non numeratæ pecunię: & consil. lxiiij. colum. ij. iij. vol. vbi ponit an ille qui est obligatus actione reali dicat debitor, vide pulchrè Alex. consil. cvj. v. volu. vbi loquitur in statuto faciẽte mẽtionem de creditore, qui recipere debet.

d ✠ P. P A V. P. ¶ Dicatur creditor. Vide domi. Fran. consi. clxxx. vide Roma. consil. clxiiij. vbi ponit an in generali sermone debitorum, cõprehendantur debitores in diẽ, vel sub conditione. Vide in materia quam ponunt nouissimi in l. si stipulatus. §. cũ stipulamur. de verb. obli. vbi domi. Armelinus. Fortius refert illam opinionem Raphaelis, Curt. & Põto. de Caste. quam ponit do. Franc. Curt. de statuto ponẽte bona ad credas, vt etiam habes ad ipsum statutũ, vbi habes contra Alexã. consi. cvj. in v. vol. in ix. c. dictæ decisionis. Raphael Com. & do. Christopho. de Caste. licet eos non alleget, & in d. consil. ponit

a allusione[a], seu significatione vocabuli nõ dicitur creditor, vt hic. Tu dicas ✝ quãdo
31 tractamus de significatione vocabuli, istamus allusioni, seu significationi vocabu-
b li[b], nisi diffinitio, seu authoritas sit in cõtrarium: vt videbitis. j. l., pxima. §. appellata. Sed in proposito nos habemus quòd verbũ credere, seu res credita dicitur à credendo, seu confidendo: & de hoc nõ habemus authoritatem in contrarium, & ideo dico, ꝙ licet tenearis mihi ad rem subtractam, vel legatã: illa res nõ potest dici credita: ga repugnat allusio vocabuli, vt hic. Nec obstat l. si cui. & l. creditores. quia fateor ꝙ verbum creditor, sumitur largius respectiuè ad debitorem pro omni eò cui aliquid debetur: sed verbum creditus cre dita creditum, stat in sua significatione, vt
c hic: & ideo verba legis, vel statuti, sunt diligenter inspicienda, si faciunt mẽtionem de creditore: vt in titulo, de his quæ i fraudem credito. tunc comprehendit omnes, quibus aliquid debetur: si verò faciũt mẽtionem de re credita, per istud verbũ credita, est necesse ꝙ præcedat cõtractus, per quẽ fidem alterius sequamur: aliàs non dicereturres credita: vt hic. Dicitur hic[c]
32 in textu: mox ✝ recepturi. quæro, vtrũ ille, cui, ꝓmittitur pecunia in diem, vel sub
d cõditione, dicatur creditor.[d] Videtur ꝙ non: quia non est mox recepturus, vt litera hic dicit. In contrariũ videtur, dicta lege, creditores. de verb. sig. l. is cui. de actionibus & obligationibus. Sol. Dico ꝙ creditor est: vt in l. contraria. non tamen propriè, [e] sed comprehensiuè interim. Nã debitor est ille, à quo iuito potest extorqueri: vt l. debitor. de verbo. signi. & quod ibi not. & l. fideiussor. §. fideiussor. de fideiuss. Sed pẽdente die, vel conditione, non potest ab eo, tanquã ab inuito extorqueri: ergo nõ est propriè creditor: nec ille, ꝓpriè debitor: creditor tamẽ est. Nõ obstat hæc litera, quæ dicit mox: qa hæc dictio mox, significat etiam longum tempus: vt in gl.
33 & not. eam. Puto ✝ tamen ꝙ dictio mox, accipiatur pro confestim, nisi causa dilaf rietatis[f] vitãdæ, vt hic: & C. vnde vi. l. momentariẽ. & hoc facit ad quæstionem quã ponit Dy. in l. fructus. j. solu. matri. & Cy. hic, vel potest exponi hæc dictio mox, vt determinet verbum credere, nõ verbum
g recepturi: & hoc satis placet. ✝ Quero[3],
34 vtrũ fideiussor dicatur debitor? Videtur ꝙ non: vt l. spadonem. §. si ciuitatis. de excus. tut. & arg. l. furti. §. si quis alieno. ff. de his qui not. infa. facit, quia sub hoc titulo non comprehenditur de fideiuss. Sed in contrarium determinat Guil. de Cu. C. de fideiuss. l. blãditus. & l. si res. in fi. j. ad Trebel. Ego[h] do pro hoc text. in l. & magis. j.
h de sol. Non obstat l. spadonem. §. si ciuitatis. quia fateor ꝙ fideiussor non est tutor: debitor tamẽ est. Sequitur vltima particula ibi, rei quoque verbum: hic dicitur ꝓ
35 ✝ rei verbum est generale. cõtrà, de l. si in rem. in prin. de rei ven. dicit gl. ibi quo ad actionem in rem: hic quo ad actiones personales. quod non placet: quia in actionibus personalibus est idem, quod ibi dicit in actione reali: vt l. in actiõe. j. de fur. Vnde glos. soluit aliter, ꝙ hoc verbum rei, ibi

accipitur strictè quantũ ad formationem libelli: quia certa & limitata res debet exprimi in libello: & ista placet. quædam tamen glos. quæ est j. de verb. signifi. l. rei. la ij. videtur permittere ꝙ res in libello indefinitè ponatur: quod an sit verum, & qua- e liter procedat, dicemus in l. j. in prin. ꝛ. de eden. vbi est hæc materia.

1 ✠ *Animus contrahentium mutuum qualis esse debeat.*
2 *Diuersæ species contractus quòd nõ resultant ex uno & eodem facto.*
3 *Mutuum quòd sit, si eadem pecunia mutuata reddatur.*
4 *Quando aliud habet reddi, an dicatur mutuum uel contractus innominatus. & nu. 6.*
5 *Dominium quomodo dicatur transferri, quãdo aliud pro mutuato reddi debet remittitur.*
7 *Venditor generis quòd teneatur ad translationem dominij, non ex natura contractus, sed ex natura rei.*

LEX II.

MVtuum damus. Iurisconsultus in l. præcedenti exposuit verba rubricæ: verum f quia edictũ tractabat de mutuo: ideo hic incipit tractare de mutuo. & h. d. Mutuũ contrahitur cum spe recipiendi, nõ id qd datur, sed idem genus: & consistit in his, quæ constant pondere, numero, vel mensura: & debet in accipientẽ transferri dominium. h. d. vs ꝙ ad §. creditum. Et diuiditur in tres partes principales. Primo ponit quis debet esse animus cõtrahentium mutuum, vel in contractu mutui: ex quo colligitur ad quid teneatur recipiens. Secundo ponit in quibus rebus cõsistat mutuum. Tertio ponit ad quid teneatur mutuans. Secũda ibi: mutui datio. Tertia ibi: appellata. Et quãlibet partem prosequar de p se. Prima pars diuiditur in duas. Primò ponit vnum dictũ negatiuum, & illud probat. Secundo ponit vnũ dictum affirmatiuum: & etiã illud, pbat. Secunda ibi: sed idem genus. Nota ex princ. quis debet esse animus ✝ cõtrahentium mutuum, vt dixi in summario. Secundo nota ꝙ ex
2 ✝ vno & eodẽ facto nõ resultant diuersæ[i]
i species cõtractus: quod apparet ex hac litera, dum dicit, alioquin aut cõmodatum erit, aut depositũ: quasi dicat, non est mutuũ, cũ vnus & idẽ actus nõ pariat diuersos contractus. Venio ad cõtraria. Opp.
3 hic dicit nõ eandẽ speciẽ: & sic inuit ꝙ mutuũ cõsistit in speciebus. cõtra j. pxi. ver. Sol. ꝙ hic dicit nõ eandẽ speciẽ intelligi. i, nõ eandẽ rẽ, siue non idẽ corpus earũ rerũ quæ cõsistunt in numero, pondere, vel mẽsura. Secũdo opp. dicit hic alioquin, aut
2 cõmodatũ erit, aut depositũ. Cõtrariẽtatis. Adde glo. in authẽ. de incest. nup. in princi. in verbo, imminere. gl. in c. ga, ppter. ī verb. mox. de electi. Bal. in l. Gallus. §. ille casus. j. de lib. & posth. Inn. in l. diuortio. in prin. ff. solu. matr. alias remissiones vide per Alexan.

✠ POMATES. ¶ Quero. Idem tenet Areti. ꝙ illũ tex. in l. si fideiuss. in primo not. & ibi p Iaso. in ij. no. j. de leg. j. vide Alb. in l. parte statutorum. q. cxciij. ici. quęstio pulchra. Alex. in l. si creditores. in vlti. col. C. de pact. Barba. consi. xxxvij. in xvij. colũ. in j. volu.

h ¶ Ego. Adde ꝙ hęc est cõis opi. ꝓ qua Alexan. alleg. l. si fideiussor. in prin. in verbo, debere. j. de legat. j. & tex. in l. fideiussor. §. nũc videamus. j. de verb. oblig.

i ¶ Diuersæ. Adde ꝙ Rom. & Fulg. intelligunt hoc verum quo ad plures contractus inuicem nõ compatibiles: vt est mutuum: & cõmodatum. secus si sint eõpatibiles. de quo hic per Alex.

k ¶ Badẽ pecunia. Adde an de necessitate cogatur mutuãs illos met denarios, quos dedit, in specie recipere. Alex. dicit Cy. hic. in j. q. & alios doc. tenere ꝙ inuitus cõpellatur recipere, du sint in eadem bonitate, iu ribus hic per eum al.

etiam ꝙ nõ comprehenditur creditor conditionalis in statutis: & idem Alex. consil. lxv. eo. volu.

¶ Proprie. Adde ꝙ sic habet cõis opi. pro qua bene facit glos. in l. ij. in verbo, nuptias. in §. creditum. j. eod. Alex. cui in quantum quærit post Iac. But. Bal. & Sali. an cessionarius dicatur creditor: & an statutum loquens de creditore, habeat locum in cessionario, adde Ro. consil. cxlij. concludentẽ quod præfati doct. Et an tutus exceptione compensationis dicatur debitor, vide Alexan. consil. xij. ij. lib. & ad Barto. hic adde tu eundẽ Alex. cõsi. lxv. col. fi. et i cõsi. c. vj. co. j. circa mediũ ī v. vol. ✝ Cõtrariẽtatis. Ad de glo. in authẽ. de incest. nup. in princi. in verbo, imminere. gl. in c. ga, ppter. ī verb. mox. de electi. Bal. in l. Gallus. §. ille casus. j. de lib. & posth. Inn. in l. diuortio. in prin. ff. solu. matr. alias remissiones vide per Alexan.

✠ POMATES. ¶ Quero. Idem tenet Areti. ꝙ illũ tex. in l. si fideiuss. in primo not. & ibi p Iaso. in ij. no. j. de leg. j. vide Alb. in l. parte statutorum. q. cxciij. ici. quęstio pulchra. Alex. in l. si creditores. in vlti. col. C. de pact. Barba. consi. xxxvij. in xvij. colũ. in j. volu.

k & quæro quid si illa eadẽ pecunia[k], quæ fuit numerata, redda
3 tur, ✝ an erit mutuũ? Glo. j. huius. §. dicit ꝙ sic. Sufficit enim ꝙ animus cõtrahentiũ fuerit ꝙ redderetur aliud, in eodem tamẽ genere. Hoc probatur expresè Instit. quib. mod. re contra. ob. in prin. & in tantũ hoc est verum, ꝙ si ab initio mutuaui pecuniam, & postea pro illa pecunia solueretur mihi species quædam de mea voluntate: nihilominus fuisset mutuũ: arg. C. de rescin. vẽd. l. pretij causa. & C. e. l. si pro mutua. & de sen. l. libera.

a ¶ Mutuum. Adde ꝙ posset esse depositum, si hoc actũ esset. Alex. + b P. P A V. P. ¶ Aut agitur. Vide g Moder. in §. cũ itaque in l. j. col. Initij. de act. in eadẽ l. §. mutui datio. ibi in versi. veniamus ad aliã gl. Ista regula fallit in tributo, secũdũ Alex. in additionibus ad Bar. in l. j. C. de argẽ. pretio qd Thesau. inser. lib. x. vi do quosdã alios casus per Ias. in l. quæ in rerũ. §. fi. in ij. no. de le. j. Aliàs est lex non amplius. §. fi. qui incipit cũ bonorũ. Item si solutatur aliud, p alio aliẽ qua vero creditori de voluntate creditoris, an ipso iure liberetur: vide Mathesil. no. cxiij. q̃ nõ. In contrariũ, vide Curt. in singularibus suis nõ impresis. nu. xxv.

Venio ad ver. nam si aliud. dicitur hic ꝙ †qñ aliud debet reddi, nõ est mutuũ quæro quis contractus erit: Gl. dicit ꝙ est contractus innominatus, ex quo oritur actio præscriptis verbis. Tu verò pro declaratione huius principij dic latius, quando ꝙ hoc agitur, vt eadẽ species, quæ datur, reddatur: & tunc aut per dantem nõ transfertur dominium, aut transfertur. Primo casu aut datur causa custodiæ, & erit depositũ: vt j. deposi. l. j. in princ. Aut dat̃ ad hoc vt recipiens his vtatur: & tunc aut datur ad vsum determinatum: & erit commodatũ. Aut datur ad vsum indeterminatũ: & erit precariũ: vt no. in l. in cõmodato. §. fi. cut. j. cõmo. & j. de preca. l. j. circa prin. qd intellige vt ibi dixi. & j. de don. l. Lucius. & ponũt doct. C. cõmo. l. ij. Secũdo casu qñ transferẽ dominiũ, tunc est contractus innominatus: vt l. naturalis. §. j. & l. si tibi areæ. j. de præscri. verb. Quomodo autẽ † transferatur dominiũ quod sic datur, vt reddatur: dic vt l. qui sic. j. de sol. dicã in l. si tibi pecuniã. j. eo. Qñ ꝙ † ab initio agiẽ, vt aliud reddatur: tunc si quidẽ agitur vt reddatur aliud in specie, sed idẽ in genere: & tũc est mutuũ. [a] Si verò vt reddatur aliud i genere, i. in diuerso genere: & tũc aut agitur vt reddatur species pro specie: & tunc est cõtractus permutationis: vt l. j. j. de re. permu. & ibi glo. in ver. habẽt. in fi. Aut agitur [b] vt reddatur genus pro genere, aut genus pro specie: & tunc erit cõtractus innominatus, do vt des. l. j. & ij. C. de rer. permu. & quod ibi not. Aut agitur vt reddatur quantitas, in pecunia pro specie [c], vel species, p quãtitate: & tũc aut agitur ꝙ ex vtraq; parte detur: & erit contractus innominatus: vt j. de condi. ob cau. l. fi. Aut agitur ꝙ ex parte eius, q debet quãtitatẽ, detur: & ex parte ei[a], qui debet speciẽ, tradatur, & erit cõtractus emptionis, & vẽditionis: vt est casus in l. ex empto. j. de act. empt. & no. in d. l. fi. de cõdi. ob causam. Aut agitur vt reddatur quãtitas pro genere, seu genus pro quãtitate: & tũc indistinctè erit emptio & venditio: licet ex vtraq; parte sit datio. Ita debẽt itelligi ora iura quæ loquunt̃ de venditione generis: vt j. de act. empt. l. ratio. §. si per vẽditorẽ. l. ij. sterilis. §. cũ per venditorẽ. eo. tit. & l. j. in princ. cũ gl. de peri. & cõ. rei ven. Ratio est: quia quãdo venditur † genus, vẽditor tenetur ad translationẽ dominij: non ex natura contractus, sed ex natura rei debitæ: quia debetur res in genere: vt not. per glo. in simili in l. si domus. §. de euictione. de leg. j. & l. qui cõcubinam. §. si hæres. de lega. iij. In eo enim qui vendidit vinũ, vel aliud in genere, vt teneatur ad translationem dominij, est eadem ratio quæ est in emptore, qui tenetur ad pretium in genere, meritò ex vtraq; parte' potest interuenire datio. Prædicta collegi ex dictis multorum.

c ¶ Pecunia pro specie. Adde ꝙ hoc dictum Bart. limitat Guilielm. de Cu. hic, nisi diceret̃ pretij dari pecuniam: quia vbi fit mẽtio de pretio, intelligitur emptio. l. fin. C. de prædi. decu. lib. x. hoc requitur Pau. de cast. hic in lect. & in addi. qui alleg. Ioan. And. in addi. ad Spe. in tit. de ces. actio. §. j. in addi. incip. nimis rigoro sum. aliam limitationem vide hic per Alexand.

d ¶ Duæ opini. Iacob. But. tenet hic secundam opi. per allegata in glo. pro qua etiã videtur facere text. in l. Titiæ amicæ. ff. de aur. & ar. lega. tamen prima est magis communis, quam sequitur Cyn. Bald. Ange. hic Barto. in l. Pau. la j. j. de sol. & in l. diuortio. §. ob donationes. j. solu. mat. & in l. quę extrinsecus. j. de verb. obliga. Bald. in l. fi. C. de compen. Sali. in l. si quis argentum. C. de donat. Anto. de Butri. in capi. quanto. de iureiuran. Petr. de Anchar. in Cle. si beneficiorum. de decimis. Hanc tamen communem opi. limita non habere locum in casu speciali. l. j. C. de argẽto. pre. libr. x. Alexand. Et ad fallentiam Bar. to. vide eundem Bar. to. in l. Pau. aliàs, Imperator. j. de in diem addi. quia tunc talis consuetudo esset seruanda.

1 ☞ Ea quæ consistunt pondere, numero, uel mensura, reciplunt functionem in genere suo.
2 Aliud pro alio inuito creditore solui non potest. & nume. 10.
3 Genus & species quomodo accipiantur apud Logicos, & quomodo apud Legistas.
4 Accipiens pecuniam ad numerum mutuo, quòd ex causa necessitatis poterit soluere frumentum. & nu. 21.
5 Qui accipit frumentum mutuo quòd non possit restituere pecuniam, nisi in casu non existentiæ frumenti: quia tunc peruenitur ad æstimationem.
6 Accipiens argentum ad pondus mutuo, quando poterit reddere pecuniam.
7 Expensæ quæ fiunt in cudendo pecuniam, deberent fieri de publico: consuetudo aliter seruat.
8 Si datur frumentum, ut uinum reddatur, quòd non sit mutuum, sed contractus innominatus: & quando uenditio.
9 Si datur liber ad pondus, uel oues ad numerum, ut tantundem reddatur, quòd non sit mutuum, & quòd in libro non cadat mutuum. nu, 13,
10 In mutuo, ad hoc ut sit mutuum, quatuor considerantur.
11 Pecunia quòd non fuerit principaliter inuenta ut numeretur.
12 Mutuum quòd cadat in pipere ad numerum.
14 Locatio quòd consistat etiam in rebus non consuetis locari, habentibus tamen similitudinem cum eis,
15 Mutuum quòd consistat in pane, & ita seruat consuetudo.
16 Mutuum quòd cadat in stanno, plumbo, & similibus.
17 In lateribus & tegulis, quòd consistat mutuum.
18 In lignis quando uenduntur ad pondus, potest mutuum consistere.
19 In palea potest mutuum consistere.

Mutui datio.

Hic ponitur in qbus rebus mutuũ cõsistat. Glos. diuidit istũ §. & ponit casum. ego autẽ diuido aliter. Primo ponit dictũ. Secundo ponit rationẽ includentẽ duo. vnũ negatiuè, aliud affirmatiuè. Tertio probat p rationẽ in eo qd affirmatiuè cõcludebat. Quartò probat per eãdẽ rationẽ in eo qd cõcludebat negatiuè. Secunda ibi: quoniã earũ. Tertia ibi: qua in genere. Quarta ibi: nã & in cæteris. Casum in terminis ponit glo. sua magna in prin. & ideo aduerte ad me. Not. ꝙ ea, † quæ cõsistũt in numero, pondere, vel mẽsura recipiunt functionẽ in genere suo. Secundò nota † ꝙ aliud pro alio, inuito creditore, soluí nõ potest. Venio ad gl. quæ in prin. suí ponit casum, & illũ expediui legẽdo literam. Op. Iuris cõsultus accipit hic in genere, qñ debet̃ aliqua quantitas: puta vini, frumẽti, vel olei, & similia. Speciẽ verò accipit, qñ debetur aliqua species, & vna certa res. Contra, genus est qd prędicat̃ de pluribꝫ differẽtib' specie: & species est qd prędicat̃ de pluribꝫ differẽtibus numero: sed prout accipitur hic species, nõ ꝑdicat̃ de pluribꝫ differẽtibꝫ numero: sed accipit̃ potius pro quodã indiuiduo. Vnde videt̃ obstare j. ea. l. §. creditũ. & j. de leg. j. l. legato generaliter. qd ibi no. Sol. fateor † ꝙ secũdũ Logicos accipit̃ gen', & species, prout modo dixi: & etiã Iuristę in aliquibus materijs sic accipiũt: vt in legibus s. alleg. Regulariter tñ nos accipim' speciẽ pro quodã indiuiduo. ita loquit̃ hic, & in pluribus locis in corpore iuris. ita dicit gl. & bene. Quæro circa istã partẽ de pluribus q̃stionibus: pone † ꝙ accepi pecuniã ad numerũ: nunqd potero reddere frumẽtũ ad mẽsurã: Gl. dicit ꝙ nõ: vt in tex. dũ dicit, in genere suo. Nã hic solueret̃ in genere alio scilicet frumẽtũ, p pecunia, qd fieri nõ debet: vt l. si ita fideiussorẽ. j. de fideiuss. Hoc intellige verũ. nisi ex causa necessitatis, qñ debitor pecuniam soluere nõ posset, vt dicã infrà. Quæro † qd econtra, si recepi frumẽtũ mutuo, an possim reddere pecuniã: Iac. de Are. videt̃ dicere ꝙ sic: vt l. vinũ. j. eo. & l. si sterilis. §. cũ per vẽditorẽ. j. de act. emp. & l. quoties in diẽ. j. de ver. obl. Sed certè illæ leges loquuntur qñ debitor fuit in mora: & tũc nõ reperit frumẽtũ, vel vinũ eius bonitatis, cui[a] debet reddi: meritò puenit̃ ad æstimationẽ: sed si nulla mora præcesserit, non credere pecuniã posse solui per regulã hic positã: qa aliud pro alio &c. qa debet solui in eodẽ genere, nõ in alio. Quæro, qd si accepi argẽtũ mutuo † ad pondus: nunqd potero reddere pecuniã: Gl. ponit opi. vt in ea habes, nec determinat. Ad solutionẽ huius q̃stionis debes scire, ꝙ de iure cõi pecunia debet fieri sic, vt tantã vtilitatẽ afferat in forma, quãtã in materia: & tãtã in materia, quãtã in forma: vt j. de cõtra. emp. l. j. cũ gl. j. ver. probet. Et sic expensæ † quæ fiunt in cudẽdo, debẽt fieri de publico: sed hodie de cõsuetudine seruat̃ ꝙ minus est in forma, ꝙ fit in materia, ꝑpter expẽsas q̃ fiũt in cudẽdo. Hoc ꝑmisso venio ad solutionẽ quæstionis, & dico: Si debeo tibi massam argẽti, soluere possum argẽtũ in forma, ęre nõ cõtaminatũ, sed eiusdẽ ligę. Itẽ dico hoc verũ, qñ argẽtũ tãtã vtilitatẽ affert in forma, quãtã in materia. Pro hoc l. j. in fi. in ver. in ea pecunia. j. de aur. & ar. le. sed si propter cõmistionẽ alterius æris, vel, ꝑpter formã sibi datã minus vtilitatis afferret in forma ꝙ in materia: tunc nõ posset solui. Et ita debent ad cõcordiã reduci istæ duæ[d] oppo. Fallit si cõsuetudo ciuitatis aliter se haberet: vt not. in l. si quis argẽtũ. C. de do. allega. in gl. Quærit gl. quid † si frumentũ mihi das, vt reddam vinum, vel argentũ, & cõsentimus ambo: nunquid est mutuum?

¶ Mutuum. Adde ꝙ posset esse depositum, si hoc actũ esset. Alex. + P. P A V. P. ¶ Aut agitur. Vide g Moder. in §. cũ itaque in l. j. col. Initij. de act. in eadẽ l. §. mutui datio. ibi in versi. veniamus ad aliã gl. Ista regula fallit in tributo, secũdũ Alex. in additionibus ad Bar. in l. j. C. de argẽ. pretio qd Thesau. inser. lib. x. vi do quosdã alios casus per Ias. in l. quæ in rerũ. §. fi. in ij. no. de le. j. Aliàs est lex non amplius. §. fi. qui incipit cũ bonorũ. Item si solutatur aliud, p alio aliẽ qua vero creditori de voluntate creditoris, an ipso iure liberetur: vide Mathesil. no. cxiij. q̃ nõ. In contrariũ, vide Curt. in singularibus suis nõ impresis. nu. xxv.

¶ Pecunia pro specie. Adde ꝙ hoc dictum Bart. limitat Guilielm. de Cu. hic, nisi diceret̃ pretij dari pecuniam: quia vbi fit mẽtio de pretio, intelligitur emptio. l. fin. C. de prædi. decu. lib. x. hoc requitur Pau. de cast. hic in lect. & in addi. qui alleg. Ioan. And. in addi. ad Spe. in tit. de ces. actio. §. j. in addi. incip. nimis rigoro sum. aliam limitationem vide hic per Alexand.

¶ Duæ opini. Iacob. But. tenet hic secundam opi. per allegata in glo. pro qua etiã videtur facere text. in l. Titiæ amicæ. ff. de aur. & ar. lega. tamen prima est magis communis, quam sequitur Cyn. Bald. Ange. hic Barto. in l. Pau. la j. j. de sol. & in l. diuortio. §. ob donationes. j. solu. mat. & in l. quę extrinsecus. j. de verb. obliga. Bald. in l. fi. C. de compen. Sali. in l. si quis argentum. C. de donat. Anto. de Butri. in capi. quanto. de iureiuran. Petr. de Anchar. in Cle. si beneficiorum. de decimis. Hanc tamen communem opi. limita non habere locum in casu speciali. l. j. C. de argẽto. pre. libr. x. Alexand. Et ad fallentiam Bar. to. vide eundem Bar. to. in l. Pau. aliàs, Imperator. j. de in diem addi. quia tunc talis consuetudo esset seruanda.

Bi. & ezu. de positum: nota hoc. Approbat. fm. curti. Sic. n. 12.

Bi. & Curt. contra Approbat. fm. curt. hic n. 18.

Bi. & tunc est. nota contra Approbat. fm. curt. hic. n. 27. & pit. pu. n. 37.

Bi. ex membro sinuro. ut. que. ad tribum aut aqua. nota contra Approbat. fm. curt. n. 29. & Bustgel. Sic. n. 34.

Bi. quæro. nota quod in Sa. q. approbat. fm. Bart. Socin. col. 2. & Ias. n. 45.

Bi. Ratio. & con munis. tum co. fm alex. hic. n. 268. & Ias. n. 2. & Deth. hic. inducta. 2. n. 22. & curt. n. 35.

Bi. non credere tem. Bene dicit. & contra approbat. fm. Ias. Sic. n. 5. & Angelus. n. 10. & deth. mpri. & Imuza. n. 6. & Ripa. n. 8. & curt. n. 11. & alexan. n. 6. pucu. Sic. n. 16. & Ias. in l. non omplij. & n. n. 6. ff. de leg.

mutuũ? Dicit gl. ꝙ nõ. & est tex. s. in prin. huius l. sed cõtract' innoãtus est, vel vẽditio: hoc ideo: qa in eodẽ genere nõ reddit, qd̃ requirit̃ in mutuo. Illud qd̃ dicit gl. vel vẽditio. intelligas qñ argentum debet dari in forma, vt in pecunia numerata: aliàs non esset vẽditio sine pecunia: vt l. j. in prin. j. de contrahẽ. em. † Quærit gl. qd si dedero tibi librũ ad põdus, vt libra[a] tãti põderis reddas? Vel qd si oues ad numerũ dedero vt oues tãti numeri reddas: an erit mutuũ? Et videt̃ ꝙ sic: quia cõsistit in põdere, numero, vel mẽsura. Gl. determinat cõtrariũ: & dicit cõsiderãda esse † quatuor in mutuo: quã examinemus p ordinẽ. Primò debem' cõsiderare ꝙ res, quę data est ad numerũ, ad hoc sit inuẽta, vt numeret̃ sicut pecunia: vt l. j. j. de cõtrah. emp. Certè istud nõ est de necessitate. Nam † pecunia fuit inuẽta principaliter propter aliud, ꝗ ꝙ numeret̃. d. l. j. ff. de cõtrahẽ. emp. Præterea ponamus aliquas res quæ naturaliter producant̃, & sint vniformes qualitate, et bonitate, exẽplũ in pipere, nã oĩa eius grana sunt quodãmodo vniformis qualitatis, et bonitatis. Nõne † poterit mutuari piper ad numerũ? Certè sic: qa in genere suo recepit functionẽ, nec possumus tñ dicere ꝙ ad hoc sit inuẽtũ vt numeret̃: qa nõ fuit inuẽtũ facto hoĩs, sed naturaliter. Secũdò requirit̃ ꝙ sit cõsuetudo, vt i gl. & in hoc qd dicit gl. de cõsuetudine nõ allegat legẽ: & potest hoc intelligi duobus modis, vno modo, ꝙ sit cõsuetudo, quia ista res in suo genere recipiat functionẽ, vt vinũ, frumentũ, & oleũ, & simi. quæ ponunt̃ Insti. qui. mo. re cõtra. obli. in prin. Sed si cõsuetudo nõ esset, licet reperiant̃ aliquæ res eiusdẽ generis, & bonitatis, nõ cõsisteret in his mutuũ. Exẽplũ, † pone ꝙ reperiunt̃ plures codices scripti manu eiusdẽ scriptoris, & in eadẽ charta, & in eadẽ forma ꝑ oĩa: licet inter eos sit oĩmoda similitudo, tñ qa cõsuetudo nõ est vt in genere suo recipiãt functionẽ inuicẽ, in istis nõ cõsisteret mutuũ. Et si hoc modo gl. intelligeret̃, verũ diceret. Alio modo põt intelligi ꝙ sit cõsuetudo, hoc est, ꝙ cõsueuerit mutuari: aliàs non cõsistit mutuũ. & hoc videt̃ probari j. de præscri. ver. l. naturalis. §. at cũ do. vbi nõ consistit locatio, nisi in his quæ cõsueuerũt locari.

Sed certè † si bene aduertatis: ibi debet sic intelligi: nõ cõsistit locatio, nisi in his quæ cõsueuerũt locari, s. habẽtib' similitudinẽ cũ eis. In his verò quæ dissimilia sunt, locatio, nõ cõsistit: vt ibi patet. Et ideo puto ꝙ si sint aliquæ res, quæ mutuari nõ cõsueuerũt, nec sunt in cõmuni vsu mutuãdi: si tñ in genere suo recipiũt functionẽ, in eis cõsistat mutuũ, vt j. dicam.

Tertiò dicit gl. est attẽdenda aptitudo, s. ꝙ res ad põdus, vel ad numerũ, vel mensurã suæ naturæ adapteť. Aduerte: gl. dicit verũ: & vt intelligas, quæro quare non aptet̃ pondus ad librum: oues ad numerũ: sicut granum ad mensuram, oleum, & vinum, & similia? Respondet Iurisconsultus, & dicit ꝙ mutuum consistit in his quæ numero, pondere, vel mensura cõsistunt. non dicit, in his quæ ponderari, mensurari, vel numerari possunt: sed in his quę consistũt. q. d. in his quæ suũ esse habẽt, & suã essentiã, & vtilitatẽ retinẽt in põdere, numero, vel mensura: licet indiuiduũ ipsum mutet: sed in libro, ouib', & similibus no consistit substantia eius bonitatis, & vtilitatis, in põdere, numero, vel mẽsura: licet põderari, numerari, & mensurari possint, & ideo eius naturæ prædicta nõ adaptantur: quia sua essentia & vtilitas in his non seruat̃. Aduertendũ tñ est, quia quædam res sunt, quæ habẽt aptitudinẽ ad omnia tria: vt pecunia põt alicui mutuari ad numerũ, ad põdus vel ad mẽsurã. Et quædã sunt res quæ habẽt aptitudinẽ ad duo istorũ solũ vt oleũ & similia, s. ad mẽsurã & ad põdus. Ad numerũ autẽ istæ quæ sunt materiæ liquidæ, non sunt aptæ: vt patet ad sensum: & licet in mutuãdo qñ ꝙ adiũciat̃ numerus, nõ adiũcit̃ numer' illius materiæ: sed numerus ponderis, vel mensuræ, vt decem cados oleĩ vel qnquaginta libras olei, & similia. Quædã sunt apta ad numerũ tm: quædã ad põdus tm: quædã ad mẽsuram tm: vt j. dicã. Quartò [b] requirit̃ dicit gl. vt aptetur actus contrahẽtium ad aptitudinẽ rei: licet eñ pecunia posit numerari vel ponderari &c. tñ si daret̃ vt eadẽ pecunia: vt species redatur nõ esset mutuũ: quia actus nõ adaptat̃ ad aptitudinẽ: vt l. planè. §. j. j. de leg. j. l. sed & si certos. eod. tit. Quærit glos. † vtrum in pane cõsistat mutuum. Gl. dicit ꝙ non: sed erit contractus innominatus. Tu verò dicas, quãdo † in ciuitate limitatus est panis, quia debet esse tot vnciarum: & tunc mutuum potest cõsistere in pane ad numerũ: quia, ꝑpter omnimodã similitudinẽ recipiũt functionem inter se, in genere suo, sicut pecunia. Quãdo ꝙ panis nõ est limitatus in ciuitate: & tũc nõ cõsistit mutuum ad numerum: quia suũ esse, & sua vtilitas nõ retinetur numero: sed cõsisteret mutuũ in põdere: quia in genere suo recipiũt functionẽ: tantam eñ vtilitatem afferũt decem libræ vnius panis, quãtam alterius, posito ꝙ sint eiusdem bonitatis: licet diuersus sit numerus: & ideo in eo puto [c] consistere mutuũ: & hoc admittit cõsuetudo. Quęro vtrũ in alijs rebus quæ non numerantur, Insti. qui. mo. re cõtra. obli. cõsistat mutuum. Iac. de Are. dicit ꝙ sic. & credo quòd dicat verum: † vt puta si ad pondus dicit mutuaretur stannũ, seu plumbũ, vel aliud æs. &, vt videtis, istæ res, quæ cõsistunt in materia, nõ sunt aptę nisi ad põdus. & eodẽ modo dici possunt quædam res, quæ nõ sunt aptę nisi ad numerum. Exemplũ, facta est lex vel statutũ † ꝙ tegulæ qbus domus tegitur, vel lapides cocti, vel lateres, quibus domus cõstruitur, stant ad certã mensurã. Certè arbitror ꝙ in his consisteret mutuũ ad numerũ: quia in gñe suo recipiũt functionem non tñ sunt apta ponderari, vel mensurari. in aliqbus [d] etiã partibus vidi ꝙ ligna comburẽdi causa paratavẽdunt ad põdus, & mutuant̃, & in his putarem consistere mutuũ: quia in genere suo recipiunt functionẽ. Idẽ puto in paleis, & similibus. Solũ enim hoc considero ꝙ † in genere suo functionẽ recipiant: et ꝙ actus contrahentiũ adaptent̃ aptitudini rei, intelligendo aptitudinem rei vt s. dixi. Sumus expediti de ista glos. Veniamus ad aliam glos. dicitur hic † quòd aliud pro alio inuito creditore solui nõ potest. Contra de l. si domus. §. qui confitetur. de legat. j. dicit glos. speciale ibi ratione sanguinis, sic etiam assignat multas alias specialitates. Ioan. verò soluit vno verbo, scilicet aut debet̃ quãtitas, aut species. vide gl. Pro declarãda hac gl. & ista materia vtrum aliud pro alio inuito creditore solui possit, debes scire. Quãdo ꝙ debetur factum: & tũc succedit obligatio ad intereť: & tunc soluendo interesse an reus liberet̃: dic vt l. j. C. de sen. quæ pro eo quod interest, pfer. Dixi plenè in l. stipulationes nõ diuiduntur. j. de ver. obl. in viij. q. Quãdo ꝙ est in obligatione rẽ restitui, vel rem reddi: & tũc etiã sunt opi. vt l. in re furtiua. in princ. j. de condi. furt. Dixi plenè in d. l. stipulationes non diuiduntur. in viij. qõ. Quandoque est in obligatione rem tradi: & tunc etiam de hoc sunt opini. in l. prima. j. de action. empt. Et hoc etiam dixi plenè in dict. l. stipulationes non diuiduntur. in viij. quæstio. Quandoque est in obligatione rem dari: & tunc est nostra materia. In qua dic: Aut debetur genus, aut species, aut quãtitas. Si genus, hoc potest esse tripliciter, vel quòd debetur genus, hoc est vna species de genere: vt homo, vel equus: vel ꝙ debetur certum pondus, vel certa mensura illius generis, vt frumẽti, vini, & similium. & istis duobus casibus aut quis vult soluere [f] genus pro genere: & non potest inuito creditore. Aut vult soluere speciem pro genere: & idem quòd non potest soluere, vt hic. Aut vult soluere quantitatem pro genere, vt puta pecuniam: & secundùm Iacobum de Arctio potest: vt suprà dixi. † Tu verò dic. Aut illud genus potest reperiri eiusdem bonitatis, cuius debetur: & non potest solui quantitas pro genere;

a ¶ Librum. Adde ꝙ idẽ tenet gl. Insti. quimo. re contrahi. ob. in princ. in verbo, mentiendo. & eius opini. cõiter tenet Alexan.

b ¶ Quarto. Add quod Pet. & Cy. dicũt opi. glos. ꝑcedere si trado pecuniam in sacculo, vt reddã aliũ sacculũ sed si petisti à me xx. sol. mutuo, & ego dixi, ecce in isto sacculo sunt xx. solidi, accipe. contrahet̃ mutuũ: quia pecunia est apta ad numerandũ, & ego numero vero. nõ ob. l. plane. qa loquit̃ qñ pecuniã tanꝫ speciem, seu corpus trado: sed in ꝑdicto exẽplo non: & idẽ tenet Sal. vt refert Alex. cũ quibus ipse transit.

c ¶ In eo puto. Adde ꝙ Iac. But. Ray. Cy. & Bal. transeũt cum gl. qa panes semper sunt dissimiles. Mar. d Fano sentit idẽ qd̃ Bar. & etiã Alex. qa data opi. præcedẽti, ꝑ vera sequerẽt ꝙ † vino nõ posset esse mutuũ: qa est opꝫ aliquali industria, & arte hoĩs, nec oĩno põt esse similis. POMATES.

d ¶ In aliquibus. Dicitur tũ voluisse Bart. in versi. ij. requirẽ de libris oĩmode similib? ꝙ nõ solũ requiraẽ ꝙ recipiãt functionẽ in gñe suo, sed etiã q̃ sit consuetudo, vt recipiant functionem.

e ¶ In viij. q. Adde ꝙ debuit dicere idẽ esse, in obligatiõibus dãdi: qa in pluribꝫ casibus etiã succedit obligatio ad interesse. q casus tradunt̃ in d. l. stipulatiões nõ diuiduntur. in xj. & xij. opp. et ꝑ Bar. in l. j. C. de sent. quæ, ꝑ eo qd̃ interest proferũ. & in l. naturalis. j. de præscr. ver. Alex. cui adde qñ aliud, ꝑ alio inuito creditore solui possit. Roma. consil. clxiij. ☞ Exemplaria impressa habẽt genus, ꝑ gñe: scriptaverò genꝫ ꝑ specie: & melius si mentẽ & verba Bar. inspexeris. Ale. Losg.

f Bi. glo. determinat contra huiusmodi Approbat. fm. Alex. Sic. n. 3.

Bi. & credo. nota tradebat̃ tenere. & contra Approbat. fm. Bart. Soci. Sic. col. 2. & quæ. Bart.

Bi. geng: nota Approbat. fm. curt. Sic. n. 33.

a ✠ POMATES.
¶ Tertio casu. Vide Roma. cõsi. clxiij. & Are. cõsi. xxviij. ad fi. & Pract. Papinia. in forma libelli, quo agit hypothe. in glo. in versi. satisfacere,

b ✠ P. PAV. P.
¶ Cogitur creditor. Circa istud remediũ auẽ. hoc nisi debitor. C. de solu. dãd. insolutum &c. vide pro limitatione practicã Papien. in forma responsionis libelli in actione hypothecaria, in verbo, satisfacere. circa prin. Itẽ an ipsi⁹ dispositioni possit renunciari, vide Alexã. consil. xxxvij. in ij. volu. in ij. col. & quæ habes in repertorio, in verbo, debitor. in ij. colum. & ad Bar. in rub. C. qui bonis cede, pos. An autẽ iure tollat istam facultatẽ & remediũ, quando qs promisit, pura centũ, & iurauit attendere & obseruare, vide Mod. in l. si pecuniã. in princ. ff. de cõdi. ob cau. per glos. ibi, quæ dicit q̃ iuramẽtum obligat præcisè ad obseruanãdã promissionis, vide omnino Alexã. in terminis cõsi. xxxvij. in j. volu. in iiij. v. & vj. col. vide Abba. cõsil. xliij. in ij. parte. vbi etiam dicit q̃ valet conuentio, q̃ possit q̃ quis personaliter capi, præcipuè istãte iuramento, & q̃ remanet beneficiũ cessionis, & circa requisita refert Lud. Ro. cõsi. clxiij. vide Curt. in singu. suis nõ impressis nume. xxvj. vbi reprobat duo vltima. Item ad hoc vt habeat locum dispositio illius auẽ. hoc nisi debitor. quatuor copulatiuè requirunt, quæ vide apud Roma. in d. consil. clxiij. incip. constitutio curiæ. & circa limitationem Practici Papiẽ. de quo s. vnde qñ quis sua sponte vult offerre rẽ, vide etiam quod dicit Ioã. Fab. in §. fi. Instit. de actio. & ibi Ias. in penulti. colũ. in viij. fallen. q̃ non potest cedi bonis, nisi vrgentibus creditoribus; q̃ allud cõceditur in subsidium, sicut etiã facultas dandi insolutum, vt patet in auẽ. hoc nisi. in corpore vnde sumitur.

Bi. & pũ solui: bene dicit & contra Approbat. fm. curt. Sic. n. 34.

Bi. & liberat: con mutatis. cum eo. fm. Rupa, hic n. 33.

c ¶ Fallit. Adde quòd ibi non est aliud in ecclesia debẽte, q̃ in priuato debitore, prẽterquam in hoc, scilicet q̃ priuatus quando non potest soluere in pecunia, tenet dare de melioribus rebus. Ecclesia vero potest dare mediocrem, vt d. §. hæc verò. nec intelligas q̃ priuatus teneatur dare meliorem rẽ magni valoris pro debito paruæ quantitatis: quia nõ tenetur dare insolutũ, nisi pro cõcurrẽti quantitate, per no. per gl. in l. quãdiu. C. de ditra. pigno. vt in quit Imo. in l. à diuo Pio. §. in venditione. j. de re iudic. Alexan.

d ¶ Ab etymologia. Adde Bart. in l. j. j. de test. & in l. j. j. de acq. pos. & in l. oes populi. in vj. q. prin. de iusti. & iure. Bald. in l. nõ sine. C. de bo. quæ lib. Anto. de Butri. in prooe decre. Alex. cui adde Abb. consil. lxxxxij. ij. lib. Angel. consil. ccvij.

✠ POMATES.
¶ Adde Feli. in prooemio decret. col. ij. Et quid sit etymologia, diffinit Baldus in c. j. §. si quis de manso. de controuer. inuest. in vlti. col. Et de materia etiã vide Ang. Insti. de testa. in princi. cũ concord. de q̃bus per Feli. vbi s. vide Panor. in c. cũ sed cundũ. de prebẽ. in cõsil. lxij. in j. colũ. in j. volu. ponẽtem de eo quod ponunt Mod. hic, q̃ etymologia procedit ab aliquo euentu: de quo etiam per Felin. in d. prooemio Decreta. in viij. col. Item de materia multa ponit Ias. in l. j. in princ. in ij. not. de acqui. pos.

✠ POMATES.
¶ Mutuũ. Vide Card. cõsi. lvj. in j. dubio.

quia aliud pro alio, & c. vt hic. Si verò nõ potest reperiri: & tũc potest solui quantitas pro genere: vt l. vinum. j. eo. cum simi.

Tertio modo potest accipi genus pro quota: vt si ego tibi debeo tertiã, vel quartam partẽ bonorũ, vel alicuius rei: & in his potest solui æstimatio q̃ncq̃ pro illo genere debito: vt l. nõ amplius. §. fi. cũ l. seq. de leg. j. Quod dic vt ibi. facit l. j. in §. pecũ gl. in ver. cõpensatio. s. si pars hęre. pet. l. j. & j. ad Tre. l. deducta. §. numis. in fi. gl. magnæ. Secundo casu q̃n debetur species: tunc aut illa species debita nõ potest reperiri: & potest solui pro ea æstimatio, non alia species, vel genus: vt l. nõ dubiũ. de leg. iij. Sic debet intelligi l. si seruum. §. fi. de verbo. obli. & l. si ex legati causa. eo. titu. Si verò illa species potest reperiri, & debitor potest eã soluere: tũc de necessita te cogitur eam soluere, nec admittitur ad soluendũ aliud: vt hic. fallit in casu l. domus. §. qui consiteẽ. j. de leg. j. Tertio casu q̃n debetur quãtitas: & tũc aut debitor nõ potest soluere quantitatẽ: & cogitur creditor accipere rem: vt in auẽ. de fideiuss. §. quod autẽ. posita. C. de solu. auẽ. hoc nisi. Aut debitor potest soluere pecuniam: & tũc aut tenetur ad illã quantitatẽ respectu certæ speciei: & liberatur soluendo speciẽ illã: vt l. miles. §. j. j. de re iudi. & l. si vero. §. fi. j. solu. mat. & l. si fundũ per fideicõmissum. in prin. de lega. j. & de doli excep. l. fideiussor. rectè intelligẽdo. Si verò tenetur ad quantitatẽ simpliciter: tunc nõ potest soluere speciẽ pro quãtitate creditore inuito: vt l. eũ à quo. C. de sol. fallit in auẽ. de alie. & emphy. §. hæc verò secundũ prædictũ. quæ est posita C. de sacro. sanc. eccle. auẽ. hoc ius porrectum.

1 ☞ *Argumentum ab etymologia uocabuli, quòd ualeat. & nume. 3.*
2 *Si dominium non transfertur in accipientem, quòd nõ sit mutuum.*
4 *Mutuum ciuile quòd reconcilietur stipulatione, nec in eo requiritur translatio dominij.*
5 *Mutuum ciuile quot modis reconcilietur.*
6 *Mutuum merè naturale quot modis reconcilietur.*
7 *Conuentus pro mutuo, an opponat exceptionem dominij mutuanti.*

Appellata.

Nota tu iuuenis † argumentũ ab etymologia[d] vocabuli. † Secũdo no. q̃ si nõ trãsfertur in accipientẽ dñium nõ est mutuũ.

Oppo. q̃ ista argumẽtatio non sit bona. Nã secũdũ hoc omnis alienatio erit mutuum: q̃a fit de meo tuũ, quod est falsum: vt s. dixi. in prin. huius legis. Sol. † argumentũ ab etymologia vocabuli, seu allusione cõcludit, nisi ei repugnet diffinitio, vel authoritas. Nã tutor dicitur à tuẽdo: & tũ non omnis qui tueẽ, est tutor, nisi in eũ cadat diffinitio: vt l. j. j. de tute. Et eodẽ modo testamentũ est testatio mẽtis: & tũ omnis testatio mẽtis nõ est testamẽtũ: nisi in ea cadat diffinitio, quæ est in lege j. j. de testa. & idẽ in possessione: vt l. j. in princi. j. de acqui. pos. Ita hic licet allusio vocabuli conueniat omni alienationi, tũ non erit mutuũ, nisi cõcurrant alia, quæ requiruntur in mutuo, ex quibus poterit colligi diffinitio mutui: vt statim dicã. Opp. q̃ potest esse mutuũ, licet non fiat de meo tuum: vt si non fiat numeratio post biennium: vt l. in cõtractibus. C. de nõ nu. pec. Sol. dicit gl. ibi loquitur in mutuo ciuili, hic in mutuo naturali. Secũdo opp. de l. quãuis. C. codẽ. dicit gl. ibi † mutuũ reconciliatur stipulatione. Videte, ibi nõ loquitur in mutuo purè naturali, sed in ciuili, cui cooperatur natura: vt no. j. ea. l. in fi. in quo mutuo siue præcedat stipulatio, siue sequatur, nõ requiritur translatio dñij: vt in d. l. quãuis. Tertiò oppo. j. eo. l. nam & si fur. & de fideiuss. l. si qs pro eo. §. si numos. Solu. dicit ibi q̃ mutuũ recõciliatur consumptione. Ponit etiã alios modos reconciliandi mutuũ. Tu verò dic latius secundum Iac. de Are. † Quoddã est mutuũ merè ciuile, & istud reconciliatur cursu biẽnij: vt l. in cõtractibus. C. de nõ nu. pec. Et intelligas reconciliatur, non q̃ ex ipso mutuo nascat obligatio: sed vt ex contractu literarũ propter illud ciuile mutuũ, obligatio nascat: vt Insti. de lite. obli. §. j.

Quoddã est mutuũ ciuile, non merè, sed cui natura cooperatur: & illud recõciliatur stipulatione, siue præcedat, siue sequatur: vt C. eo. l. quãuis. Et intelligo q̃ recõciliatur, nõ vt ex ipso mutuo nascat obligatio: sed vt nascatur ex stipulatione, propter illud præsumptũ mutuũ. † Quoddã est mutuũ merè naturale: & in isto requiritur q̃ trãsferatur dñium in accipiẽtẽ, vt hic. aliàs nõ est mutuũ statim: sed ex postfacto poterit reconciliari multis modis: quorũ quosdã ponit gl. alij ponuntur per doc. Primò reconciliatur cõsumptione: vt gl. dicit: vt j. eo. l. nã & si fur. & l. si quis pro eo. §. si numos. j. de fideiuss. hoc quod dicit de cõsumptione, põt intelligi tribus modis. Vno modo consumptione facta in vtilitatẽ accipiẽtis: vt quia minutatim expẽdit pecuniã quã recepit: & hoc modo loquunt iura alle. p gl. Secũdo modo põt intelligi cõsumptione, hoc est, perditione: vt no. in l. indebiti. §, sed & si numi. j. de cõdi. inde. Tertio modo potest intelligi cõsumptione, hoc est, cõmistione: vt l. si alieni. j. de so. Hoc tũ quod de commistione dico, nõ habet locũ, nisi in pecunia: secus in alijs generibus: vt l. Põponius scribit, si frumentũ. s. de rei vendi. Secũdo modo reconciliatur vsucapione: vt in glo. probatur etiã in l. indebiti. §. sed & si numi. j. de cõdi. inde. Tertio modo recõciliatur cõditionis euẽtu. vt j. eo. l. proinde. Sunt etiã alij duo casus extra gl. scilicet propter superuenientiã dominij in mutuãte ex causa de præterito: vt d. l. proinde. Itẽ reconciliatur ratihabitione secuta: vt l. si procurator. j. de condi. inde. Vltimò posset quæri † an ille, qui conuenitur pro mutuo, possit obijcere mutiãti exceptionẽ dominij: dicam in l. nã & si fur. j. eod. Diffinitionem autẽ mutui dicam infrà ea. l. in fine.

1 ☞ *Creditum differt à mutuo, ut genus à specie. & nume. 2.*
3 *Verbum credendi, tripliciter accipitur.*
4 *Pecunia tripliciter accipitur.*
5 *Creditor conditionalis quòd impropriè dicatur creditor.*
6 *Testes si aliqui deponunt factum fuisse ante nuptias, & aliqui post nuptias, quòd concordentur ante nuptias, scilicet finitas; & post nuptias scilicet contractas.*
7 *Dictio ante, & dictio post, quomodo intelligantur.*
8 *Concordari quòd non possit dictum testis cum dicto partis.*
9 *Concordia testium quòd non fiat quando testes sunt impares.*
10 *Cautela ut iudex mittat pro testibus ut declarent dictum, quomodo inter eos uideatur contrarietas.*

Creditum.

Creditum † differt à mutuo, vt genus à specie: quod quatuor probatur exemplis. h. d. hic §.

a ✠ POMATES.
¶ Secũdo modo. Vide Are. consi. lxxxvj.

b ✠ P. PAV. P.
¶ Testibus discordãtibus. Et illud q̃d dicit in duobus testib⁹ discordantibus, multo magis locũ habet in vno teste, secundũ Com. consil. xcj. in ij. col. in ver. rursum cũ testes etiã diuersi. Et ibi etiã habes de modo saluandi testẽ, qui videtur deposuisse ũ maiori tempore quã verisimile sit ipsum recordari. Item latissimè an vnus testis discordans insipso debeat trahi ad concordiam, & saltem vide latissimè Alex. in l. j. in prin. ff. de ope. nouinunciatio. & consil. ccccxcij. in iiij, col. ad fi. Item quòd si essent duo testes, & discordarent, vide Alexan. consi. cclxxxvj. Mod. hic. Item qñ plures testes pro vna parte q̃ pro alia, non sunt reducendi ad concordiam, neq; vt probet, neq; vt euitetur falsum, vide o. no Rom. consil. clvij. Item an testes concordentur solùm vt euitetur falsitas, an verò etiam vt probetur, vide Modern. hic Alex. consil. cxvj. & cxxxiij. in ij. colũ. & q̃, fauore rei concordentur etiã vt probetur, vide Alex. consi. xxiiij. in ij. vol. in vij. col. & seq. vide in materia Are. consi. xiij. in viij. colum. Itẽ vbi contrarietas non est euidens, potest concordia fieri. vide Alex. consil. ccxlviij. in vlti. colum. Item de materia concordantium testes, vide latè Feli. post alios in c. cũ tu. extra de testib. & aliqua per eum in ca. cum contingat. in ij. colum. de offic. deleg. vbi etiã ponit an concordentur cum dicto partium in eodem §. in fin. vide ad istam limi. Bartol. in lege si quis intentione ambigua. ff. de iudicijs.

c ¶ Ad concordiã. Adde Barto. in l. qui ante calendas. de verbo. obli. Alexan. tu adde Ange. consi. cclxxxiij. circa fi. vbi cõsuluit testes concordandos, quorũ aliqui dixerũt testes rogatos ante publicationem testamenti, aliqui post publicationem.

d ✠ POMATES.
¶ Aduerte. Si testes omnes adducti ad aliquid probandum, dicant id factum ante nuptias vel post, quomodo debeat intelligi talis eorum ratio, vide Aret. consil. xiij. in vj. col. Alex. in l. j. colum. ij. ff. de noui §. Ex hoc summario apparet diuisio §. nã primo ponit dictũ. Secundo, pbat illud p quatuor exẽpla. Secũda ibi: nã creditũ. Itẽ secunda diuidit in quatuor partes, sicut quatuor sunt exẽpla. Scũa ibi: itẽ mutuũ. Tertia ibi: in mutui aũt datione. Quarta ibi: verbis quoq;. In tex. ibi: dũ dicit dñm ẽe dantẽ: supple, sed nõ in credito: vt patet in vẽditione, deposito, cõmodato, et simi. Et in prima parte habes † q̃ creditũ differt à mutuo, vt gen⁹ à specie. Hoc probat sic: vbicũq; est mutuũ, est creditũ: sed nõ conuertit. Sicut q̃cunq; est homo, est animal: sed nõ conuertit. Sic etiã differt populus, à plebe: vt Inst. de iur. na. §. plebs aũt. Cõtra hoc opp. quia creditũ est species, sicut mutuũ: vt s. ea. l. §. j. & C. si aduer. cre. l. j. & in auẽ. nullũ credẽ. agri. p totũ. † Sol. verso credẽdi, põt sumi tripliciter fm gl. Quando q̃ large: et tũc sumit pro gẽe suo, vt hic & s. l. proxi. Quandoque strictè: & tunc sumitur pro sua specie, scilicet pro mutuo tantùm: vt s. ead. l. §. j. & in legibus alleg. in contrarium. Quandoq; sumitur strictissimè, quãdo scilicet pecunia numerata tantũ mutuat: vt l. sed Iulianus. §. mutui. j. ad Mace. cũ sim. Vlterius procedo ad secundã particulã. Dicitur hic, q̃ creditũ consistit extra eas res quę cõsistũt in põdere, numero, vel mẽsura. ista pars est clara, nec contraria fuit declarata s. pxi. Venio ad ver. item mutuũ. dicit hic q̃ mutuũ nõ põt esse, nisi proficiscat pecunia. Cõtra. s. 2. pecunia. l. §. j. vbi dicit q̃ cõsistit in reb⁹ quæ cõsistunt põdere, numero, vel mensura. Sol. verbũ † pecunia, accipit tripliciter, quandoq; largissimè, qñq; largè, & quandoq; strictè, vt dicit glo. doctrina autem horũ s. quando debet accipi largè & quando strictè, dixi plenè in l. talis scriptura. j. de lega. j. Venio ad versi. veluti si post nuptias dos promittatur. Quero de intellectu huius versi. pro declaratione debes scire, quòd in isto versi. continentur duo: vnum exprese, aliud à contrario sensu. Exprese, cum dicit, si post nuptias dos promittatur, est creditum. q. d. si ante nuptias dos promittat, nõ est creditũ: & sic vnum dicit exprese: aliud à cõtrario sẽsu. Quomodo aũt hoc procedat, gl. intelligit duobus modis. Vno modo post nuptias cõtractas: & tũc dicit q̃ si dos promittit à muliere viro post contractas nuptias, ei obligat mulier: sed si dos à muliere viro promittatur ante nuptias, non obligaretur purè quia habet in se illa promissio tacitam cõditionem, si nuptiæ sequãtur: vt l. promittendo. & l. stipulationem. j. de iur. do. & l. item quia. ff. de pac. Contra istã lec. oppo. de l. is cui. j. de act. & obl. vbi pendẽte conditione quis dicitur creditor. So. † ibi dicitur creditor impropriè: vt dixi s. in l. pxi. Secũdo modo [a], potest intelligi q̃ hic dicitur creditor post nuptias, s. solutas: & tunc est dicendũ q̃ vir promittit vxori dotem. Nam si hoc promittit post nuptias solutas valet. Sed si promitteretur ante nuptias solutas, non valeret: quia esset donatio, nisi morte cõfirmaretur: vt l. quod de suo. C. de do. cau. non nu. & C. de do. ante nup. l. j. & l. si diuortio. j. de ver. obl. quod dic vt ibi. Ergo habes ex hoc §. q̃ ista verba, post nuptias, possunt intelligi duob⁹ modis: post nuptias, scilicet cõtractas: vel post nuptias, scilicet solutas. Et istud est argu. ad quæstionem de testibus discordãtibus [b], † quorũ quidam dixerũt fuisse ante nuptias, alij dixerunt post nuptias: vt reducantur ad concordiam [c] hoc modo, ante nuptias, scilicet finitas: post nuptias, scilicet contractas. & sic non erunt discordes: arg. huius ver. & quod hic not. Et idem si quidam testes dicũt ante guerram, & quidam post guerram: vt sit idem modus concordię. Ita tenet Ia. de Are. in l. in insulã. §. j. j. so. ma. & est tex. extra, de testi. c. cũ tu. Aduerte [d]: pro huius declaratione ponamus testes non discordare: sed omnes dicunt aliquid esse factũ post nuptias, vel post guerrã, vel omnes ante nuptias, vel ante guerrã: qualiter hęc oratio intelligaẽ, vtrum ante nuptias, s. finitas: vel ante nuptias, s. cõtractas. & idem quæro de verbo post. Rñ. † Quãdoq; istę dictiones ante, & post, respiciũt terminũ instantaneũ: quia finitur in instãti: vt si dicatur ante mortẽ vel post mortẽ: q̃a mors in vno instãti est, vel nõ est: & tũc intellectus est clarus: quia ante, significat tẽpus quod præcedit: & post, significat tempus quod sequitur: & ideo si plures simul decederent, ibi nullo modo caderent ante, vel post. l. quod de pariter. cũ l. seq. j. de reb. dub. facit l. inter socerũ. in prin. j. de pac. dot. Qñq; istæ dictiones respiciũt terminum, qui habet tractũ & durationem alicuiq̃: & tunc qñq; iste tractus est ab incœptione, vsq; ad perfectionẽ illius actus, siue termini: vt in hoc exẽplo, ante Calendas, vel post calendas, nã dies calendarũ incipit in mane, & perficit in sero. Idem si dico ante annũ, vel post annũ: nã annus incipit in prima die eius, et terminatur in vltima, & isto casu istæ dictiones debẽt intelligi ante calẽdas s. finitas: & post calendas, s. finitas: vt l. stipulationes nõ diuidunt. §. j. j. de ver. obli. vbi est expressum in tex. & gl. in l. qui ante calendas. eo. ti. & in l. eũ qui ita. §. qui ita. el. ij. eo. ti. & ibi not. fm opi. Io. in l. libertas. §. fi. j. de manu. test. & l. si ita fuerit. la ij. in prin. & l. inter illã. in prin. & ibi no. j. de verb. sig. & sic cùm dico ante calendas, significo totũ tẽpus quod est ante eas finitas, de eo quod sequitur nihil pono, cùm dico post calendas, significo totũ tempus quod sequitur post eas finitas. Et de eo quod præcedit, nihil pono. Quãdoq; istæ dictiones adijciunt termino, qui habet tractũ, & durationẽ post suam perfectionẽ vt in hoc exẽplo post nuptias, & ante nuptias: nã postquã sunt nuptiæ, durãt donec alter moriaẽ vel diuertat: & tũc intelligiẽ ante nuptias, seu post nuptias cõtractas: vt l. sancimus. C. de nup. hoc est verũ nisi causa cõtrarietatis euitandæ: tunc enim ante & post resoluuntur, vt idem tẽpus significẽt: vt hic vides, & s. dixi. Sed tunc [e] insisto, secũdùm hoc semper est in potestate alicuius ex partibus, quid istæ dictiones significent: nã si omnes testes dixerint hoc fuisse ante nuptias: ego dico quòd imo fuit post nuptias: postea in conclusione dicã: Dñe iudex, reducatis ad cõcordiam dicta testium cum dicto meo: nam ipsi dixerunt ante nuptias: ego post nuptias: intelligatis dictum eorum ante nuptias, scilicet finitas: & dictũ meũ intelligatis post nuptias, scilicet contractas. & significeẽ idem tempus causa contrarietatis vitandæ. Sol. dicit Inn. in c. cùm cõtingat. circa prin. de offi. deleg. q̃ licet testes reducantur ad concordiam, ne incidant in contrarietatem, vt dictũ est, tamẽ † hoc nõ debet fieri qñ est contrarietas inter dictum testis, & dictum partis: quia dictum partis nullam fidem facit pro se: vt C. de proba. l. exẽplo. cum si. quod est no. Puto etiã prout ipse dicit ibi: sed non bñ explicat, q̃ † ista concordia tunc est fien-

ope. nũ. & cõsi. xxiiij. col. vij. vol. ij. Bar. in l. eos. in fine. ff. de fal. Rap. Cu. cõsi. lxxvij. in pe. col. Old. consil. cv. alias cj. Felin. in prooe. Decret. col. iiij. in c. translato. de cõstitu. & in ca. ex parte. col. ij. de test. & in c. cùm tu. in ij. col. & Barb. cõsi. xij. in j. co. & in ij. vol. & aliq̃d p Nic. de Lyra Matthæi xxvj. in gl. i ver. ait illi Iesus. Bald. in c. causam quæ. de rescript. & in c. cùm tu. & in ti. de pace. Cõst. in ver. opinionis. ad fi.

✠ POMATES.
¶ Sed tũc insisto. Limita tamen hic, vt q̃ cundẽ Bar. in l. si quis intẽtione ambigua. s. de iudi. vide Alex. de concordia testiũ, con. fil. cxliij. ver: accedit. in ij. vo. Fel. in c. cùm tu. in ij. col. ver. tertia cõclusio. de test. & in ix. conclu. & in c. præsentium. col. iij. e. ti. Barba. cõsi. iij. co. vj. vo. j. & cõsi. xxv. col. v. vo lu. ij. Præpo. c. omnes leges. col. iiij. di. j. Ro. cõsi. clvj. & seq. Imo. cõsi. cj. & seq. & Ale. cõsi. lxxvij. col. ii. volu. ij. & consil. cxvj. & cõsi. xxxiij. col. ij. cod. Fel. in c. cũ cõtingat. col. j. de offi. dele. Ale. consi. xiiii. col. v. vol. ij. vbi dicit q̃ reducũtur ad cõcordiã. etiã vt probẽt. & Ang. de Are. & ibi in addi. in glos. in ver. falsaria. col. v. versi. quæ sunt plures.

Bi. quando q̃. not. contra Approbat. in hac tota. n. dum. m. dictorum ante, & post. posuerit. fm. Ias. hic col. 3. & Curt. n. 6.

Bi. dictum. Approbat. fm. curt. Sic. n. 15. & Thom. de Corpu. n. 80.

Pares. Adde glos. in d.ca.cũ contingat, Barto.in l.Gallus.§. ille casus. de libe. & posthu. Bal.in l.in pulsam.fol.matri. Bal. in capi.cùm tu.& ibi Card.extra, de testi. & Bald.in §.quibus. in j.consti.C. contrarium est de mente gl. in c.nostra.de testib. & in iiij.quæstio.iij. c.testes. Et hoc tenẽt do.Anto. & Abb.in capi.cùm tu.Ioan.de Imo.in l.inter stipulantem.§.j. de verbo. obliga.per tex.in d.c. cùm tu. Et cum hac opi. transit Alexã.tu adde quòd primam opi. sequitur Petr.de Ancha. consil.cccl.xxxvij. & cccl.xxxix. & Pau.de ca.in addi, hic ad suam lectu.& inquantũ Alex. tangit an testes reducantur ad cõcordiam, vt probent, vel vt falsum euitẽt; dic quòd Bal.iij.lib.consi. cccxj.quidam A. tenet quòd non probent, idem ᵗ tenet consil, xxviij.eo.iij.lib.incipien. in quodam instrumento, vbi alleg, d.c.cùm tu.

b ✠ POMATES. Sed ficte. Quotuplex sit mutuum, vide Pau.de cast.consi, cccexcvij.

c ✠ POMATES. Vtilia. Vide Roma.consi.ccclij. Pau.de ca.cõsil.cccexcvij. Alexand. consil.xvij. colũ.v. volu.iij. Are. consil.v. Bald.consil, lxxxviij.incipiẽ.quidam nomine.& cõsi. lxxxix.incipi.ad audientiam.cõsil.iiij.& consi.xx.in viij.colũ. Alexan.cõsil.clxxix, in j.colum.volu.ij.& consi. cxxxij.in j.col, iiij.volu. Panor.consi.xvij.colum.ij.vol, ij.Barba.viij.consi.ij, volumi. Areti.consil, lxii.j.colum.ij. & cõsil.lxxxvj. colũ.ij. & Archid.consi. vltri.in ij.colũ.& Soci.consi. iij.col.ij.

d ✠ P. P A V. P. Fuit confessus. Sequitur Com. consil, cxlviij. incip. venerabilis vir.in j.colum, vide omnino dominum Franci. Are.cõsi.iiii.vide Pau.de ca. consi.v.vbi ponit an saltem procurator obligetur,& quid si dederit fideiussores. Et singulariter concludit teneri. Ad qd vide omnino Angel. in l.ad hæc venditio. C.de præd. cur.lib.x. Item vide circa istud dictum Feli.latè in c. si cautio.in pe.col.& seq.& etiam in præcedenti, extrã.de fide instrumen. Et pro defensione Bart.hic vide Feli.in ca.cũ olim.

a da, qñ ꝓbationes vndique sunt pares[a]: sed si alter haberet plures, & idoneiores testes, illis esset stãdũ. Cautius tamẽ faceret iudex † si iterũ pro testibus mitteret, vt qualiter dictu eorũ intelligũt, declarẽt: vt not.in auẽ.de testi.§.quia verò, in glo. magna.& extra, de testi.c.cũ clamor.

☞ *Ad perficiendũ mutuum, sufficit quòd pecunia proficiscatur uerè, uel fictè, & quòd tradẽs sit dominus.*

1 *Mutuum quòd sit triplex.*

2 *Mutuum naturale merè, & mutuum naturale, cui ciuile cooperatur.*

3 *Mutuum ciuile quotuplex; & an ex mutuo uerè ciuili oriatur actio, uel ex chirographo.*

4 *Procurator cõstitutus ad accipiẽdũ pecuniã mutuo si cõficeat se recepisse, an obliget dũm: ubi q. nõ. & nu.6.*

5 *Procurator constitutus ad recipiendum pecuniam mutuo, & ad cõfitendũ recepisse, & ad promittendum, quòd non obliget dominum, si non constat de numeratione.*

6 *Mutuum quid sit.*

In mutui autẽ datione.

Vt vobis dixi, hic ponitur tertiũ exẽplũ, per quod ꝓbaẽ creditũ differre à mutuo, vt genus à specie. Nam in mutui datione oportet dñm esse datẽ. quod nõ est in alio credito: vt puta in vẽditione, deposito, cõmodato, & sl. Et ad hoc Iuriscõsultus opponit de filio, & de seruo mutuãte. & solũit per exẽplũ de eo qui mutuat pecuniã suã mea voluntate. Quæro ergo, quale exemplũ istud sit, & quæ similitudo. dicit Iac.de Are. ꝓ primũ dictũ de filio & seruo, põt intelligi duobus modis. Vno modo ꝓ filius & seruus dãtes peculiares numos, obligant accipientes naturaliter ipsũ filio & seruo: & tũc ,pcedit exẽplũ quod sequitur clarè scilicet ꝓ illud ideo est, qa filius vel seruus babẽt dñi voluntatẽ: sicut si voluntate mea tuos numos credas noie meo. Nã mihi actio quęritur propter voluntatem tui dñi: licet ego non fuerim dñs.

Secũdo modo potest intelligi, ꝓ filius, vel seruus mutuãtes, obligãt accipientem patri vel dño: & hoc ideo, quia ipse pater, vel dñs fingitur mutuare. & secundũ hoc procedit exẽplũ: quia hoc tale est, quale si voluntate mea tuos numos credas noie meo. Nam mihi acquiritur obligatio, & actio: quia ego fingor mutuare, cum noie meo mutuaẽ. Tamẽ in hoc est differentia: quia in hoc casu vltimo ibi: quale si voluntate mea. &c. sunt duæ fictiones, vna circa actũ mutuãdi: quia ego fingor mutuare cuius noie mutuatur. Alia circa dominiũ: qa fingor mutuare pecuniã meã propter dñi voluntatẽ, cũ verè nõ sit mea: sed in præcedenti casu posito in ver. nec ob. &c. scilicet in filio, vel seruo, solũ est vna fictio scilicet circa actũ mutuãdi: cũ verè illa pecunia fuerit patris, vel dñi. Ex quo habes † ꝓ ad perficiẽdũ mutuũ, sufficit ꝓ pecunia proficiscatur verè, vel fictè, & ꝓ tradens sit dñs verè, vel fictè. / Venio ad ver. verbis. dixi vobis, ꝓ hic ponit quartũ exẽplũ, ex quo ostendit ꝓ creditũ differt à mutuo, vt genus à specie: nã possumus credere per stipulationem nulla interueniẽte pecunia: vel etiã põt intelligi aliter, vt cõueniat cũ parte proxima præcedẽte: vbi dicũt ꝓ pecunia proficiscaẽ verè, vel fictè; hic ponit exẽplũ in mutuo ciuili, in quo nulla pecunia interuenit tua verè vel fictè[b]. Pro cuius rei euidentia debes scire prout gl. notabiliter dicit, ꝓ triplex † est mutuũ: quoddã est mutuũ naturale, & merè: quoddam est mutuum ciuile, cui natura cooperatur: quoddã est mutuũ merè ciuile. Mutuũ † enim natura le est qñ res mea ad te peruenit. Ita dicit glo. & bene. Tu tñ in hoc mutuo naturali dicas quoddã est mutuũ naturale merè: vt qñ pecunia mea in te directo transferẽ. Quoddã est mutuũ naturale, cui ius ciuile cooperatur per aliquã fictionẽ, vt quando pecunia verè intercessit, sed ius fingit eũ numerasse qui nõ numerauit: vel esse dñm qui nõ erat: vt §. proxi. declarauí: vel qñ pecunia debita ex vna causa conuertit in causam mutui: vt l.certi cõdictio. in fi. j.eo. vel qñ mutuũ recõciliatur aliquo ex modis, quos vidistis in ver. appellata. ad quod facit j.eod. l. singularia. Aliud † est mutuũ ciuile, cui natura cooperaẽ. Dicit glo. vt qñ ante stipulationẽ, vel post incõtinẽti numeratur pecunia. Glo. in hoc dicit verum: nõ tñ nascitur in hoc casu actio ex mutuo: sed ex stipulatione impleta, ꝓpter mutuũ: vt l.si ita stipulatus. §. Chrysogonus. j. de ver. obli. & l. si ita fuero stipulatus. & l. cũ enim. j. de noua. Videbitis j.eo. l.certi condictio. §. quoniã. Quoddã † est mutuum merè ciuile, vt in chirographo, ex quo quis obligaẽ post biẽniũ: vt l. in cõtractibus. C. de nõ nu. pecu. Dicit gl. & bene, ꝓ tñ isto casu non oritur obligatio ex tali mutuo: sed ex cõtractu literarũ propter mutuum. Et istud quod gl. dicit, post bienniũ: habet locum qñ promissio, vel scriptura facta fuit spe futuræ numerationis: sed si fortè donãdi animo, nõ spe futurę numerationis promitterẽ cẽtũ per stipulationẽ, quæ cõsiteor me habuisse & recepisse mutuò. statim etiã nõ expectato biennio cõtrahereẽ illud mutuũ ciuile. & hic est casus in isto respõso: vt gl. hic intelligit in mutuo ciuili. Vide istã gl. quæ incipit id est. alienã fidem. & nota eã. † Et ista sunt vtilia[c] ad quæstionẽ de facto: ali quis fecit procuratorẽ ad accipiẽdũ pecuniã mutuo, tñ in instrumẽto non fuit scriptum ꝓ recepit, sed ꝓ fuit cõfessus ᵈ se recepisse. Certè ex tali instrumẽto, nisi numeratio probeẽ, nõ põt[e] agi contra dñm. Nã qñ facio te procuratorẽ ad accipiẽdũ pecuniã mutuo, intelligit de mutuo naturali, quod significat ista dictio, ad accipiẽdum: sed istud instrumẽtũ, in quo procurator est cõfessus se habuisse & recepisse: probat mutuũ ciuile, cui natura nõ cooperatur, nisi probetur numeratio: ergo talis procurator nõ obligat dñm: qa ad hoc nõ habuit mãdatũ. Et pro hoc videẽ casus expressus in l.j.§.si mutuã. j. si quid in fraudem. facit j. de noua. l. si debitorẽ meũ. & qd ibi no. per Iac. de Are. † Dico etiã ꝓ si in instrumẽto procurationis diceret: facio te procuratorẽ ad accipiẽdum pecuniã mutuo, & ad cõfitẽdũ te recepisse pecuniã, & ad promittendũ, &c. ꝓ eodem modo dñs nõ potest cõueniri ex illo instrumẽto: qa illa verba, ad confitẽdum te recepisse, intelliguntur secundũ pecuniã receptam. Si aliter intelligeres, esset donatio: [f] vt

Ibi. illiẽ. nota conti. Approbat. fm. Bart. Soci. hic alleg. & dicitur. impẽd. lectura. n. 9. hi impiuto finis contractuum dicunt. nuncuez. Ale. x. m. 1. qa alleg. §. ille casus n. 16. ff. de libe. & posth. quam approbat fel. mag. in c. cum contingat. n. 6. de off. deleg. eodem. n.

Ibi. Et sic ut mutuum naturaliter ipsi filio & seruo

Ibi. Certe ex tali instrumento. Nota in d.l. Hoc pri membro. Conti. Approbat fm Iaso. Hic. n. 20. Vbi postmodum 2dum dictum ibi. Dico. etiam. Conti. Reprobat. vt ex eo patet. m. n. 23.

Ibi. Nam mutuum. Nota qd in hac diffinitione mutui non sit iaspbia col. penul. appellat omnino. Roma hic n. 6. Alia n. 9. cont. n. 23. pu. pu. n. 17.

quia verba mandati intelliguntur strictè. l. diligenter. j. mãdati. Et sic vt minus noceat constituenti, q̃ profit, iuxta l. cùm de indebito. j. de ꝓba. Nam si dñs id non fecisset verosimiliter: ergo fic nõ interpretet mandatũ. Bonus est tex. in l. si hominem. j. mandati. & ,ppriè hoc dicit Bal. in l. falsi. col. iij. C. de falsis. quod est not. pro opin. Bar. licet magis cõis opinio sit contra Bar. vt hic per Moder. Et ad rationes ipsorũ sustinendo Bar. potes respondere, vt j. & ad primum põt respõderi: ꝓ ibi erat sic in mãdato, qd non est hic. Ad secũm responderi põt, ꝓ verbum, ad cõfitendũ, non est qd diuersum à verbo, ad accipiendũ: put in simili dicit mandatũ ad vendendũ, & instrumentũ ad faciendum: quo casu impotat vt primo vendaẽ, postea fiat instrũm: sic ergo accipiat primo, postea confiteaẽ: et sic omnia ista duo referanẽ ad verã numerationem. Iuuat ista respõsio: quia verbũ ad confitendũ, dupliciter capi põt, s. ad pecuniã numeratã, et non numeratã: sed præcedens verbũ verificaẽ actualiter, ergo & verbũ, ad confitendũ quia verbum ambiguum debet interpretari à precedenti verbo claro & certo. l. j. & ibi Bar. j. de rebus dubijs. Item non est superfluum: quia cõfessio habet plura prouilegia: vt habeẽ in l. admonendi. j. de iureiuran. & in auẽ. sed iã necesse. C. de donatio. añ nupt. Ad tertiũ respondẽ, ꝓ bene operanẽ in fauorẽ debitoris, si fiat cõfessio de recepto. Nec est versũ ꝓ in præiudicium cõstituentis sint apposita: quia imò ad consi tendũ pecuniã numeratam. Ad quartũ respõ. cõfitendo id, s. negando, ꝓ habeat mandatũ ad cõfitendum recepisse pecuniam nõ numeratam vt §. dictũ est. Et in quãtum ipsi Moder. impugnant fundamẽtum Bar. dico & concedo ꝓ intra biennũ nõ est donatio: sed ex quo elapso biẽnio nõ potest opponi exceptio. l. in contractib⁹. C. de non nu. pecu. si non est opposita exceptio, est donatio. Pro baẽ hoc in simili: nã ille, qui non põt alienare, non põt etiam facere actum, per quẽ in futurũ sequatur alienatio. l. si ita quis. §. ea lege. j. de verbor. obli. & ideo est, quòd qui non potest aliena re, non potest compromittere: vt dicit Inn. in cap. cum tempore. extra, de arbitr. Ergo ,pcurator iste, quinõ potest donare, non potest facere actum, per quem in futurum sequatur donatio: sed ista confessio est huiusmodi, ergo &c.

in d.l.j.§.si mutuam. quæ donatio ,pcuratori non videẽ permissa, nisi exprimatur: vt l. contra iuris. §.j. & fi. §. de pac. † Vltimò ex prędictis posset tibi liquere, quid est mutuum. Nam mutuum est contract celebratus datione vera, vel ficta rei consistentis in pondere, numero vel mensura, cum spe recipiendi tantundem in genere suo: vt ex prędictis patet.

Diffinitio mutuum.

☞ *Vinum uetus quòd sit melius uino nouo. & nume. 4.*

1 *Tacitum quòd habeatur pro expresso. & numero 9.*

2 *Illud quod uenit ex natura contractus, quòd præsumatur tacite inter partes.*

3 *Vinum uetus quod dicatur.*

4 *Si uinum mutuatum deabeat restitui tempore uindemiarum, quòd præsumitur actum ut reddatur de nouo.*

5 *Vinum uetus, an posit reddi pro nouo.*

6 *In hominibus antiquior est melior iuuene.*

7 *Testis senior, & doctor senior præfertur iuniori.*

8 *Quomodo probatur, aliquid fuisse tacite omissum à partibus.*

9 *Si dictum sit, accipe illud uinum, uel tolle istam pecuniã, quando præsumatur mutuum uel donatio.*

10 *Mutuum quando probetur, si testis dicat nescire an fuerit mutuum: & quid actum fuerit: sed bene uidit pecuniam numerare, & ipse eam recepit.*

11 *Libellus dicens se dixisse, tolle istam pecuniam, quam Titius recepit, & denegat restituere: ideo petit ipsum condemnari: quòd hic libellus non procedit.*

12 *Libellum quod non sufficiat præsumptiue concludere.*

13 *Factum, ex quo quis uult quòd aliquid præsumatur, quòd debet allegari.*

14 *Bonitas duplex, intrinseca, & extrinseca, & quando extrinseca præsumatur.*

15 *Pecunia si mutuatur, quando debeat reddi secundùm antiquam, uel secundùm nouam.*

16 *Scholaris, cui fuerat datus fundus per Abbatem, ipso reuerso ad domum, ut ipsum usufructuaretur, & causam monasterij diceret: an si nesciuit causam defendere, debeat sibi auferri fundus.*

17 *Nec obstat si dicatur ꝓ imò erit donatio; quia tenetur procurator domino vt l. qui proprio. §. procurator vt in cæteris. §. de procura. quia posset dici, ꝓ si non esset soluendo dominus esset in damno. Vide Bal. in d.l. in contractibus. & Imo. in l. prædia. j. de acquiren. pos. Ita dicebat dominus meus hic, scilicet Franc. Pepi. & tu cogita.*

LEX III.

Cum quid. [a] Ista est notabilis l. & hoc dicit. Quod agitur tacitè pro expresso habetur: & tacitè agitur, vt æquè bonum reddatur. hoc dicit. Et diuiditur [b] in tres partes. Primò ponit dictum. Secundò ponit rationem. Tertiò docet practicam. Secunda ibi: nam in contrahendo. Tertia ibi: id autem. † Nota quòd vinum vetus est melius vino nouo, vt hic, & l. iubemus. C. de eroga. mili. ann. lib. xij. † Secundò nota quòd tacitum habetur pro expresso. † Tertiò nota practicam, quòd illud, quod venit ex natura contractus præsumitur à iure tacitè agi inter partes: nec est opus probatione: vt hic dicit text.

† Oppon. quòd vinum nouum sit melius vino veteri: nam vinum vetus incipit acuere: vt l. si quis vinum. §. penult. j. de vino tritico & oleo lega. Solutio. Pro huius declaratione debes scire, quod dicatur vinum nouum, & quod vetus. Nam quidam dicunt vinum vetus esse, quod habet annum: vt d.l. si quis vinum. §. final. cum l. sequen. Alij dicunt in hoc inspiciendam esse consuetudinem regionis: vt l. legatis. §. fina. de legat. tertio. Solutio quicquid doctores dicant, dic quòd quędam sunt vina præcellentia, quæ possunt multis annis conseruari: & in his fateor ꝓ vinũ vetus dicitur, quod transit annũ: & eo casu melius est vinũ vetus ꝓ nouũ, & pretiosius. Quædã sunt vina cõia quæ vltra annum nõ durãt, sed statim lapso anno incipiũt acuere vel mucescere: & tũc vetus intelligitur postꝓ incœpit esse clarũ, ita ꝓ deposuit illã grossitiem quã ex vuis assumpsit. Sicut dicimus de agno, q incipit haberi in numero ouiũ, cũ detõsus fuerit: vt d.l. legatis. in fin. de leg. iij. Et ita se habet vsus cõmunis, quẽ in hoc debemus tenere: vt l. ex vsu. de vi. tri. & oleo lega. Hoc modo intelligẽdo apparet, ꝓ vinũ vetus est melius vino nouo. Si qs vellet ergo dare pro vino polito mustum, nõ posset: vt hic. Prædicta vera, nisi ex qualitate tẽporis, in quo de reddẽdo actum fuerit, aliud præsumatur. Quid enim † si fuerit actum vt vindemiarũ tẽpore redderet, cùm illo tẽpore vinũ vetus nõ reperiatur in qbusdam partibus? Certè præsumiẽ actum vt reddatur de nouo. ar. ad hoc in l. Firmio. §. fi. quãdo dies leg. ce. & l. nec semel. §. si in habitatione. eo. ti. Ex hoc apparet solu. q. † quam gl. hic format in prin. vt rum liceat reddere vinũ vetus pro nouo. Breuiter ista est veritas: si acceperis vinũ vetus eo modo quo dixi, ita ꝓ sit melius nouo [b]: tũc potest reddi. Nam reddit in eodem genere, & in eadẽ bonitate. Nã licet sit melius, vel optimũ, ipsum quoꝓ bonũ est: vt l. vbi aũt. in prin. j. de verb. ob. Sed si acciperes vinũ vetus, taliter ꝓ esset deterius nouo: tũc non posset solui: quia nõ redderet in eadem bonitate, vt hic: & qa conditio creditoris efficereẽ deterior: vt l. Paulus. j. de sol. Secũdò [c] oppo. in auẽ. de mona. §. fi. vbi nouũ præfertur veteri, siue antiquo. Sol. in vino procedit id qd dixi vobis, ꝓ vinũ vetus est melius nouo. In hominibus † verò est præsumptio, ꝓ antiquior sit melior iuuene: vt l. fi. de fide instrum. & de iur. immu. l. semper. Potest tamen cõtrarium apparere: & tũc iunior præfertur antiquo: vt d. §. fi. in auẽ. de mona. cum simi. Et sic est arg. ꝓ in dubio testes [d] seniores, & doctores † seniores præferũtur. Sed in cõtrarium facit quod not. j. de lib. & posth. l. Gallus. in j. gl. Vterius dicitur hic, ꝓ tacitum [e] habetur pro expresso, contrà, de verb. obl. l. quicquid astringendæ. vbi habetur pro omisso. Solu. † dicit glo. ibi agebatur ab vno: hic ab vtroque. Velverius dicit gloss. ibi in cõtractu qui celebratur verbis: hic in contractu qui celebratur re. Hæc sol. est contra casum l. triticum. j. de verb. obliga. & Dist. ideo pro eius solutione dicas, quædam sunt, que dependent ex voluntate vnius tantùm: vt vltimæ voluntates: & in istis tacitum habetur pro expresso: vt l. inter vestem. j. de auro & argento legat. & l. in conditionibus primum locum. de conditio. & demon. Quædam sunt, quę dependent ex voluntate duorũ, vt contractus:

a ✠ POMATES. Cùm quid. Circa materiam huius l. an sit par virtus tacitũ, & expressũ, adde bar. cõsi. iij. in vij. & viij. col. vol. ij. Et ad istã. vide Ale. cõsi. iiij. col. iiij. vol. iiij. Bar. i l. naturaliter. j. de verbo. oblig. Alex. consi. lij, col. iij. vol. iiij. & in l. si ita scriptum. in pe, col. de lega. j. & vide Alex. consi. lxxxviij. vol. ij. & iij. facit bonus tex. quẽ ibi ponderauit Ange. in l. ex his prædijs. cũ seq. C. de cui. et Fel. in c. si qs cõtra. co. v. de fo. cõp.

✠ P. P A V. P. Cùm quid. Istam regulã, ꝓ par sit ius tacitũ & expressũ, limita non procedere quantum ad inualidandum aliquẽ actũ vide Alex. consil. lix, inci. allegatis verbis testamenti. in vj. col. in ij. parte. Item vide aliquid per Iaf. in l. si emancipati. C. de iur. & fac. igno. in ij. col, quia aliquando plus operaẽ tacitũ quam expressum: aliquãdo extra. Vide eundem latè hic. & vide vnũ casum, i quo plus operaẽ expressa professio quàm tacita. in c. nullus. de elect. in vj. cum gl. in verbo, expressè. Et similiter expressus consensus extẽditur ad similes casus sec⁹ in tacito. vidẽ Fel. in c. si quis cõtra. col. pe. ver. & incidẽter nota. de fo. comp, vbi quædã allegat, ꝓ & cõtra. cõsensus expressus sit fortior tacito, & aliquãdo ecõtra, vide Dec. in c. clerici. col. pe. de iudi.

b Nouo. adde ꝓ multis modis dicit nouũ, vt ꝓ gl. in c. gnali. de elec. in vj. per Bart. in ru. de ope. no. nũ. in fi. & ibi ꝓ Ang. & per Alb. de Ro. i ij. parte stat. q. xv. ꝓ Ang. in l. j. §. qd qsq; iur. Alex.

✠ POMATES. Secũdò. adde latissimè Barb. consi. xxiij. vlt. col. in j. vol. & vide de remissiuè Felin. in rub. de maio. & obe.

d Testes. adde qd Gu. de Cu. limitat, nisi iuniores essent digniores, ꝓ §. ordinatiõe. in auẽ. de mona. cui addẽ Arch. l. dist. c. dño. vbi ponit plura, i qb⁹ antiquitati deferẽt. et an docto. iuuenes præferantur antiquioribꝰ vide hic per Alex.

e Tacitũ. Adde ꝓ tacitũ nõ põt valere pl⁹ ꝓ expressũ: vt no. i l. itẽ qa. §. de pac. q̃ inci. vt pptuo. Paul. de Ca,

Ibi. Ideo pro eius solu. tene mente. oz con mutis hic. n. 7. & Detuig. m pri. lectura. n. 22.

Ibi. Sed quicquid. nota. Hac dist. approbat. fm Bo. hic col. 2. & pu. n. 34

a ✠ POMATES. ¶ Tertio. Adde Barba. consil. x. col. vj. in j. vol. & consil. xij. colum. x. & consil. xv j. colum. ij. & consil. xxix. in princip. & consil. ij. in j. colum. volumi. primo.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Potest esse dubiũ. Quòd autẽ in dubio præsumat depositũ, vide Peru. cõsi. ccxiij. Alex. hic col. iij. Quòd autẽ in dubio præsumatur, mutuũ, etiã si præcessisset alius contractus, in cuius executione posset verisimiliter præsumi fuisse datã, puta locationi, vide Ant. de Bu. cõsi. lxvij. incit. in nofe Iesu Christi. primo aspectu. p totũ. De eo quod dicit glo. s. tolle hanc pecuniã. qs con tractus inducat, vide Feli. in c. si cautio. in ij. col. de fide instr. Itẽ q̃ si res mea relinquatur in domo Titij eo sciente eius custodiã & curã, vide Alex. in l. inuitus. co. ij. C. de procu. Barba. in rubri. extrã, de depo. col. j. & Alex. in l. quæ dotis. col. penul. ff. solu. matri.

Ibi. ex hoc puto commuto. Et cum eo. sim mutat. 20.

c ¶ Præfationib⁹. Ad de bonã glo. pro istis cõiecturis in l. si ego. j. ad Velle. & in l. si filij. C. de do. inter vir. & vxo. & in l. vxor. §. fi. de leg. iij. & quæ no. p Bar. in l. quę dotis. fol. mat. & p hoc no. hic per Bar. alleg. Alex. c. & si quæstiones. extrã, de simo. Tu allega etiã Bald. cõsi. cccxlvj. iiij. li. & cõsi. c. iij. li. Ang. cõsi. ccvij. circa prin. Bal. etiã cõsil. ccccxvij. iij. a lib. vbi dicit q̃ si duo socij calculata ratione se vicissim liberant, deinde alter incõtinẽti faciat instrumentum debiti socio pro resto, nulla causa expressa, quod debet intelligi pro resto debiti societatis. & inquantũ Alex. tãgit, an dicendo, tolle istam pecuniam, sit mutuum, Bald. dicto consi. cccxlvj. vult q̃ sic. alleg. glo. hic quã dicit nota.

d ✠ POMATES. ¶ Dantis. Vide text. & Cano. in capi. & si quæstiones. extrã, de simo. Roma. cõsi. cxxxvij. col. j. & consi. ccxc. in ij. col. & cõsi. c. ij. in ij. col.

e ✠ POMATES. ¶ Papinianus. Et dicit Bal. in l. j. C. de nõ nu. pe. in iij. col. quòd nunq̃ debet præsumi donatio, quoties potest capi alia cõiectura: & q̃ potius debemus p̃sumere demẽtiã, q̃ donationẽ, & vide Ant. de But. cõsi. lxvj. Alex. consi. cxxxvij. in ij. col. vo. iij. Feli. in c. quia verosimile. in ij. colũ. de præsump.

f ¶ Ad probandũ mutuũ. Adde tu ad hæc dicta Bart. & vide q̃ ponit Paul. de cast. in consil. ccxiij. incip. in causa quæ vertitur & Ludo. de Roma. in consi. lxxvij. incip. pater reuerende.

Ibi. Nam qn. contra approbat. sm. Jass hic. n. 11. col. 25. & cum. n. 11. & purpu. n. 130.

Ibi certe: commutus est impal. Rubi. m. Repetur Bal. ii. n. 1.

& in istis aut contractus celebrat verbis, aut re, aut cõsensu. Primo casu aut omittitur id, quod est formale cõtract⁹, aut verba: & tũc vitiat, & pro omisso habet: vt l. j. de ver. obli. & d. l. quicquid astringẽdæ. primo respõso, secũdũ primã lectu. positã in prin. j. glo. Aut forma seruatur, sed aliquid substãtiale omittitur: vt puta res, vel locus: & tũc aut illud agebat tacitè, & potest probari, & habet pro expresso: vt d. l. tritticũ. aut nõ põt probari: & habet pro omisso: vt l. iij. §. si qs insulã. j. de eo quod cer. lo. & l. ita stipulatus. in princi. de ver. obli. & l. qui insulã. eo. tit. Q̃ñq̃ nõ omittitur aliqd de substãtialibus, sed de accidẽtalibus, vel naturalibus cõtractus: & tũc idẽ est in cõtractu, qui celebrat verbis, q̃d est in cõtractu, qui celebrat re, vel cõsensu. In quo dic, aut aliquid agebat tacitè tãtum ab vno: & nõ habet pro expresso: vt l. si repetẽdi. C. de cõdi. ob. cau. & l. si maiores. C. de trãsa. Si verò agebat ab vtroq̃ tacitè: tũc habet pro expresso. casus est hic. Qualiter † autẽ hoc probabit q̃ ab vtroq̃ agebatur? Rñdeo: primò si illud, q̃d fuit omissum, veniebat ex natura contractus: vt hic in fi. & de dam. infec. l. dãni infecti qdã. in prin. Secũdò si de hoc erat cõsuetudo, vt l. q̃ si nolit. §. q̃ a si dua. j. de ędi. edi. & l. si prius. §. j. j. de aqua plu. arc. Tertio⁹ põt probari ex præfationib⁹, hoc est, ex his quæ dicta fuerũt tẽpore cõtractus, anteqũ peruenirẽt ad cõtractũ: vt l. Titia. §. idẽ respõdit. de ver. obli. Idẽ si probaretur alijs legitimis cõiecturis: vt l. semp in stipulationibus. & ibi per gl. ponit bonũ exẽplũ de reg. iur. Pro huius autẽ declaratione est videndũ: hic dicit Iuris cõsultus, q̃ tacitè videt agi, vt æquè bonũ reddat. Istud quomodo debet intelligi? Certè si hoc fuit actũ vt reddatur statim, intelligitur vt reddat æquè bonũ: vt hic. Sed si nõ fuit actũ aliquid de reddẽdo, sed simpliciter fuit dictũ, † vt puta dixi, tolle istã pecuniã, vel istud vinũ: vtrũ tũc videt agi vt reddatur, & æquè bonũ reddat: põt esse dubiũ[b]. Glo. hic dicit multũ mirabiliter. primo debẽt inspici verba, quæ p̃esserũt: & si ex illis præfationib⁹[c] potest aliqd apparere: illis est standũ: vt d. l. Titia. §. idẽ respõdit. de ver. obli. Itẽ debẽt inspici verba, quæ tũc fuerũt dicta. Quid enim si dixi, accipe centũ mutuo, vel mutuo tibi cẽtum? Certè nõ est dubium q̃ videt actũ vt æquè bonũ reddatur: vt hic. Sed si simpliciter dixi, tolle istã pecuniam: nec ex verbis præcedẽtibus, nec ex instãtibus, vel sequẽtibus aliqd potest apparere: tũc est recurrẽdũ ad alias cõiecturas: primò ad cõditionẽ personæ dãtis[d] & accipiẽtis. Circa hoc vide gl. in l. sed si ego. j. ad Velleia. Quid em̃ si dãs erat homo diues, & recipiẽs pauper, exul de domo sua: & quãtitas nõ erat magna? certè præsumit dona

g ✠ POMATES. ¶ Condẽnari. Declara hoc vt per Imo. in c. super hoc. de renuncia. & vide Alex. cõsi. j. col. xj. volu. v. Are. cõsi. cx. col. iiij. & Alex. consil. xxxv. col. ij. ij. vol. vbi dicit q̃ licet aliqs ex aliquo præsumit in dolo, q̃ tamẽ debet apertè allegari. Fili. c. afferte. col. ij. de præsum. Are. omnino in c. ij. col. pe. de libe. obla. Vterius declarat Cepo. in tractat. de seruit. in ti. quæ sint necessaria ad inducendã prescriptionẽ. & Anto. de But. in repe. c. castra. column. xxx. de coha. cle. & mul.

h ¶ Nõ procederet. Ad de q̃ cũ hac decisione cõcordat Ant. de Bu. in c. si cautio. de fid. instru. & in c. ij. de libe. obla. Io. de Imo. in c. super hoc, de renun. Abba. in c. afferte. de præsumpt. latius per Alexand.

✠ POMATES. ¶ Non est factũ. Vide Feli. in ca. cũ ordinẽ. xij. col. de rescrip.

i ¶ Debet. dicere. Adde tu, & vide de hoc per Are. in ca. ij. de libel. obla. & ibidẽ do. Maria. Soci. in iij. q. x. q. principalis. & in quæstio. xij. vers. circa secundum.

k ¶ Antiquam. Adde Bar. in l. Paulus. j. de solu. & in l. cũ certũ. j. de auro & argẽ. leg. & in l. numis. j. de in lit. iurã. & in l. quedte. j. eo. Gul. de cug. in l. vinũ. j. eo. per Cyn. in l. in minorũ. C. in qui. cau. in inte. resti. non est neces. per Iac. Bu. in q. inci. quæstio talis est. And. de Iser. in c. j. in titu. quæ sint Regalia. per Albe. de Rosa. hic, & in prima parte statutorũ. q. cxl. Bald. in l. acceptam. in xvij. q. C. de vsu. & in l. si qs argẽtum. C. de dona. & in l. illud. C. de fac. sanc. eccle. & in l. ij. C. com munia de leg. per Cano. in Cle. si beneficiorũ. de deci. & in c. olim. & in c. cũ canonicis. de censib. Pe. de Anc. in reg. peccatũ. in v. opp. in vj. & Io. And. in addi. ad Spe. in titu. de solu. §. nunc aliqua. in fi. Old. cõsil. lxxxviij. & clxviij. Alexand. Tu adde de qua moneta debeat solui dos, cũ restituitur soluto matri. in qua mora nõ potuit euenire, Bal. cõsil. cccxxxix. ij. volu. De qua moneta debeat fieri solutio officialibus, an de illa quæ currebat tempore introit⁹, an de illa quæ tempore solutionis, per eundẽ consil. cxxxvij. j. li. De qua monenda sit fienda solutio vigore alicuius constitutionis, an de illa quæ tunc currebat, an de illa quæ currit tempore solutionis, vide Oldra. consi. ccl. Abb. consi. lxvij. lib. latius Ro. consil. ccxiij. vbi improbat dicta Oldra.

Ibi multũ notat contra approbat hic dicit. Jass. hic. n. 4 circa

in aliquibus suis consi. & ibi vide quid in solutione legatorum, & quid in rescriptis.

Ibi. Breburci. Nota Hanc distem contra Approbat sm Jass. hic. n. 27 quem. C.

videtur

a ✠ POMATES. ¶ Vltimò. Adde cõtra dicta Abb. et Mona. erga illũ, qui fundauit monasteriũ, & ddtauit: an debeat p hæc reuocari, vide Alex. cõsil. xcj. in vlt. col. iiij. volu. Fel. c. ex literis. col. iiij. de cõst. & aliquid per eundẽ in c. ij. iij. col. de excep. Præpositi. in c. veritate. viij distin. Rom. con. cccxxvij. col. ij. et vide glos. in ver. literam. in c. cùm in cunctis. de lec. Feli. in c. j. de magi. col. vltim.

b ¶ Auferẽ ab eo. Adde q̃ Ioan. And. in addi. ad Spe. ĩ rub. de preb. format q̃stio. de episcopo qui dedit præbendã imperito, quẽ putabat peritũ: & de Barone, qui dedit feudũ homini quẽ credebat probũ virũ, et im peritia detecta est, vilitas q̃, & improbitas vasalli: an Episcopus, vel Baro posit reuocare præbẽdam, vel feudũ. Sol. secũdũ Roff. q̃ non, ex quo causa quæ mouit, vel fuit mẽte cõcepta, nõ fuit expressa in collatione præbẽdæ, vel feudi. allega. C. de condo. ob cau. l. si repetendi. & C. de transac. l. si maiores. inducit etiã q̃ nõ licet alicui venire contra factũ suũ dato q̃ non teneat. ff. de adop. l. post mortẽ. & extrã, de cle. cõiuga. ca. diuersis. Item à principio examinare debuit: vt extrã, de elec. c. nihil est. subdit tũ q̃ Ecclesia posit tuuari beneficio restitutiõis in integr. quẽ vtitur iure reipub. vt l. fin. C. de sacrosanct. eccl. & Respu. vtitur iure minoris: vt C. ex qui. cau. ma. l. Respubli. & c. j. extrã de restit. in integr. Et hanc opi. sequitur Roma. vt refert hic Alexan. licet motiua Ioãnis Andr. non referat.

c ✠ P. PAV. P. ¶ Si quis. Ex regula huius l. attẽdimus illud q̃d principaliter agit. vide multas decisas quæst. per Alex. consil. j. in antepenul. colum. in iij. vol.

d ✠ POMATES. ¶ Quero. Facit l. ij. §. tua & mea. j. manda. Pau. de Cast. cõsi. cccxxxij. incip. primũ ex emplũ. Alexã. consi. j. iij. volu. & consi. xxxiij. in colũ. ix. volu. ij. Barba. cõsil. ij. v. col. ij. volu. j. Alexan. consi. vij. vol. iij. & consi. seq̃ẽ. & cõsi. cxiij. vol. ij. in quib⁹ locis vide hic multa quòd attẽditur initiũ, & quod principaliter.

e ¶ Principale. Adde notãdum esse hoc dictũ Bart. pro limita-

videtur agi, vt in eadẽ bonitate reddat, & in eodẽ genere. Quãdoq̃ nõ mutatur pecuniæ bonitas intrinseca, sed variatur valor: vt quia florenus valet plus, vel minus, quã valebat: & istud non inspicitur nisi à tẽpore moræ: vt d. l. vinũ. quod dic plenissimè vt dixi in l. Paulus. j. de sol.

a Vltimò [a] Guli. format hic q. † scholaris
18 reuers⁹ est de studio: Abbas sancti Petri dedit sibi fundũ vt fructus haberet ad fruendũ: cùm verò ille iuit ad palatiũ, nesciuit quid diceret: & detecta est ignorantia sua. Abbas vult auferre ab eo illũ fundũ, seu redditũ ei⁹: quæritur an possit? Dicit Gul. aut põt apparere aliqua causa, propter quã sibi dedit illum fundum: vt quia consanguineus, vel multũ amicus, vel merita præcesserũt: & nõ posset ab eo reauferre: aliàs videreẽ in dubio tacitè actum, q̃ sibi daret, vt eũ iuuaret in quẽstionibus suis: & ideo si nescit adiuuare, qa est ignorans, auferẽ [b] ab eo: vt l. qui tutelã. j. de testa. tute. & l. etiam si partis. j. de leg. j. & l. Nesenni⁹. §. fi. cum l. seq. j. de excusa. tuto.

b ✠ *Periculum depositi quòd spectat ad recipientem, quando eius causa factum fuit.*

2 *Periculum casus fortuiti in deposito, quando spectet ad recipientem.*

3 *Depositum quando reguletur secundùm naturam mutui. & numero 4.*

5 *Depositum quando est factum gratia utriusque cuius sit periculum.*

6 *Quando inspiciatur quod principaliter agitur.*

c Si quis nec causam.

Si depositum fiat † gratia recipientis, ad eũ spectat periculũ. h. d. Primò ponit vnũ dictũ, vbi cõditio fuit expressa. Secũdò vbi nõ fuit expressa. Secunda ibi: nã & qui. Not. q̃ dixi in summario.

1 † Opp. C. de pig. ac. l. q̃ fortuitis. Huius timore sunt hic opi. Quidã dicũt, vt Ioan. q̃ hic ad recipientẽ spectat periculũ casus fortuiti. Hoc probat per l. rogasti. j. eo. & probat etiã per rationẽ: † quia istud depositũ fit gratia mutui: ergo debet regulari secundũ naturã mutui: vt l. eum qui. §. qui iniuriarũ. s. fi quis cau. & l. j. §. si qs sub conditione. j. vt leg. no. ca. sed in mutuo est periculũ debitoris: vt l. incẽdiũ. C. e. ergo & c. Alij, vt Azo, tenent cõtrariũ per d. l. quæ fortuitis. Ad hãc legẽ respondent: cũ dicit, periculo est eius, l. præcedẽte ei⁹ culpa, saltẽ leuissima. hoc modo intelligũt l. rogasti. & ita dicit Azo. & istã opi. tenẽt Gul. & Iac. But. quã puto verã.

4 Nõ ob. q̃d dicit hic, † depositũ debet regulari secũdùm naturã mutui: quia illud esset verũ, q̃ñ pecunia nõ esset deposita signata in sacculo, sed ad numerũ: vt l. Lucius. la j. j. deposi. sed donec pecunia debetur in specie, de necessitate periculum est dñi: vt l. qui fortuitis. & l. pignus. C. de pigno. act.

5 Quero [d], quid si iste, † qui habebat pecuniam, dedit eam sub vsuris, an sic erit idem? Videtur q̃ nõ: cũ tũc depositũ sit factũ gratia vtriusq̃: ergo periculum non spectat ad recipientem: vt l. si vt certo. ¶ nunc videndũ. j. commo. In contrariũ est casus. j. eod. l. rogasti. ibi: & maximè si sine, &c. & hoc tenet glo. hic. [Ad

6 contrarium respondeo, † q̃ debemus inspicere principale [e] propositum: nam ab

initio nõ habuit animũ, nec propositum fœnerandi, vnde tãtùm gratia recipientis faciebat: & licet postea vsuras acceperit, hoc non attẽdimus. Simile dicimus in Macedoniano, quod principaliter fuit factum in odiũ fœneratorũ: & licet redũdet in fauorẽ filiorũ familias: tamẽ totũ illud dicitur odiosum: ita hic totus contractus, dicatur contractus celebratus fauore, seu gratia recipiẽtis, inspecto principali proposito, quod est not. Nam ex hoc limitãtur oẽs leges, quæ dicũt q̃ cõtractus vsurarius celebratur gratia vtriusq̃. Debet enim intelligi inspecto principali proposito. Vide istam glos. quæ incipit, vt quia non præcesserat. & not. eam ibi: illud tamen non curo. Quæro quæ differentia est inter primũ casum, & secundum. Respondeo: in primo fuit expressa cõditio, in secundo non.

f Res pignori. [f] A fure, & malæ fidei possessore res

condici põt, quod tribus probatur exemplis. h. d. totus iste §. qui est valde subtilis.

1 † Opp. nemo cõdicit rem suã, præter q̃ à fure: vt l. vlt. §. vsufru. quemadmo. ca. Sed hic iste, cui datur condictio, est dominus: ergo malè. Huius timore gl. intelligit oĩa exempla huius §. q̃ reus cõtra quẽ datur hæc cõdictio furti, istas res mobiles cõtrectauerit, ita q̃ fecerit furtũ: merito contra eũ datur cõdictio furtiua, et cõdictio sine causa: omnis enim condictio degenerat f contra furem. Instit. de actio. §. sic itaque. aliàs nõ procedit iste §. ita intelligit istam gloss. quã vide. Contra istam lect. oppo. g quia hic simpliciter dicitur, quod res fuit pignorata: ergo potest esse q̃ fuit pignorata res immobilis. Rñdit gl. tũc intellige istũ possessorẽ esse p̃donẽ: tũc em̃ daẽ cõdictio cõtra eũ, sicut cõtra furẽ: vt d. §. sic itaq̃. & ibi glo. quòd tene mẽti. Contra hoc op. qa sẽdm hanc lec. hæc l. nõ facit ad ti. Rñdeo: timò facit ad tit. de certi cõdi. quia sicut cõpetit cõdictio furtiua, & cõdictio sine cã: ita certi cõdictio gñalis: vt j. e. l. certi cõdictio. in prin. Itẽ op. si iste, qui agit, est dñs, ad quid ergo aget, cũ dñiũ habeat? Quidã dicũt q̃ cõdicit possessionẽ: vt l. indebiti. §. sed & si numi. j. de cõdict. inde. & l. ij. j. de triti. Glo. istud reprobat p tex. qui dicit, q̃ res condicit: & aliud est res, aliud possessio: vt l. si duo. in fi. j. vti pos. Ad cõtrariũ tamẽ glo. nõ rñdet. Dicebat Iac. But. q̃ in cõdictione duo sunt cõsideranda: vnũ ex parte agẽtis: & hoc modo iste cõdicit ratione dñij: & ideo dicit cõdicere rẽ. Ita debet intelligi hic. Sed si condiceret rõne possessionis: tũc diceretur condicere possessionẽ: vt §. sed & si numi. & d. l. ij. de triti. Secundo modo põt cõsiderari respectu rei: & tunc dicitur cõdici respectu pos. sola enim possessio restitui postulat. & ita debetis intelligere hic. Opponit. [g] tu dicis quòd hic fuit factũ furtum: contrà, furtũ non fit sine cõtrectatione: vt l. inficiendo de fur. & l. si quis vxori. §. neq̃ verb. eo. tit. Sed hic nõ presupponitur aliquid de contrectatione: ergo nõ fuit furtũ. Dicunt quidam quòd animus qui habetur, nõ operatur vt prece. dẽs contrectatio, & possessio operetur furtum. quod est falsum: vt l. iij. §. si rem. j. de acquir. possess. Intellige ergo hic quòd pecuniam receptam contrectauerit. Item opp. dicitur hic, si non ex voluntate domini innuit, q̃ debeat probari cõtradictio domini: contra l. qui vas. §. vetare. j. de fur. So. illud verum in eo qui nunquam habuit domini volũtatem: hic in eo, qui ab initio habuit domini voluntatem cõducendo ab eo. Vnde postea remanendo in conductione, dominus videt velle, nisi probet contrariũ: vt l. item quęritur. §. qui impleto. j. loca. & l. legem. C. loca. Ita dicit glo. quod intellige si apparet dominum sciuisse colonum remanere in conductione. nam tunc scientia inducit tacitum consen-

tione omniũ iurium dicentiũ, q̃ñ cõtractus celebrat, gratia vtriusq̃, venit leuis, non leuissima. Et ita no. bar. in l. rogasti. in prin. & Ang. & Imo. in l. qui Romæ. ĩ prĩ. j. de verb. obl. & vide in simili tex. no. et ibi Gul. de Cug. & Bal. in l. j. §. vnde q̃rit. j. de exer. per quẽ text. deci dũt notabilẽ q. et aliã decidit Iaco. But. dicẽs per hoc, q̃ si datũ est arbitriũ duob⁹ super cõcernẽtibus vtilitatẽ publicã, q̃ poterunt virtute illius arbitriũ rebãnire bannitum: si hoc fecerunt principaliter propter vtilitatẽ publicam: quãuis prouisũ esset per dictos habẽtes arbitriũ nihil disponi posse in fauorẽ bannitorum: quod dicit Alex. not. & ita tenere Albe. de Rosa. ang. Sali. Bal. Ful. Ro. hic. Tu adde Sali. consil. xcix. iiij. lib. inci. quæstio est. non tũ mentionẽ facit de Iacob. But. sed idẽ sentit. Et ad Bar. hic adde tu, et vide Paul. de Cast. in consil. ccclxxxiij. incip. ad primum quæstum. circa medium.

✠ POMATES. ¶ Res. Vide Bart. & Alex. in l. scire debemus. §. j. ff. de verb. ob.

✠ POMATES. ¶ Opp. Pro opi. istorum vide in l. si quis vxori. §. sed & si rem. ff. de furt. licet gloss. violet illum text.

Ibi dicebat Jacob. not q̃d hic dist contra reprobat Jesse Jass hic. n. 4 circa quem vide

Ibi. Quam puto. not commu ijs. adm. eo cbc. sm Alex. hic n. 5. & acus tn. ms. sic accu tione. col 82. C. de non nu. pecuni. & sm Jass. hic. num. 8. 1. 7 m n. 25. quem vide

POMATES. ¶ Quod. Quanquã ſummariũ Bar. dicatur à multis deficere, tñ poſſet ſuſtineri: quia cùm illud verbũ, poſt morã, referat̃ ad qualificata in tex. ſatis patet ꝙ eſt perfectũ: eſi varia ſint qd eſſe certũ de per ſe, vel per relationẽ ad aliud. Gl. in l. certũ. ſ. e. & q̃ paria ſunt, aliqd exprimi in ſpẽ, vel in gñe, ꝙ nõ poſsit verificari, niſi in vna ſpẽ, vt hic: tũ mora nõ poſſet verificari niſi ſecũm qualificata in ij. parte tex. facit l. j. & ij. ſ. de li. & poſth. & facit ꝙ quoties poteſt reddi vnica ſolũ rõ, illa habet ꝓ expreſſa, etiã ſi ſit tacita: vt l. milites agrũ. in fin. princi. ff. de re mil. & no. Bal. & Sal. in l. ſi. C. de li. præte.

POMATES. ¶ Quod te mihi. Cir ea reg. hui⁹ l. ꝙ ad cõſtituẽdũ quẽ in mora requirit interpellatio, limita nõ procedere, vbi adeſſet iuramẽtũ ſecũdum Spe. in ti. de aduoc. §. j. ver. ſed nũquid is, q̃ iurauit. Vide Are. in l. ſi ſeruus cõis. ad ſi. ff. de vulg. & pupil. Alex. hic in v. col. q̃ tenet contrariũ, vide Alex. i l. ſi. circa fi. fol. mat. licet debitor in puncto iuris. vide Ias. hic & Barb. in rep. rub. de iurei. & ꝙ Mod. ibi Corſ. iter alios effect⁹ iuramẽti, vide qd̃ dicit Alex. cõſ. lxxxv. in j. vol. de iurãte ſoluere canonẽ Ia. in l. ſi qs maior. in fiij. col. C. de trãſa. vbi diſcedit abeo quod tenuit i l. ij. de iure emphy. i xlij. col. vide in Bert. i verſ. iuramẽti effect⁹. aliqd ꝑ Ias. in l. nã & poſtea. §. ſi is qui. in vl. no. ſ. de iu reſu. Itẽ inẽcti Bald. in c. j. ad hæc. de pace tenẽda. quẽ refert Ale xã. hic i iiij. co. dicit ꝙ ſi qs. ꝓmiſit ſe acturũ & curaturum ꝙ tale qd faciat, cõſtituit in mora ſine interpellatione: qa teneẽ ſp primũ põt. In contrariũ vide oĩno Are. conſi. lxxij. i vlt. col, q̃ loqt̃ etiã vbi aderat iuramẽtũ. Sequit̃ Bolog. in trac. moræ. i ij. pte. & loqt̃ in eo q. ꝓmiſit ſe acturũ & curaturum ꝙ talis ratificabit, & cõcludit cõtrariũ, & ꝙ imo requirit interpellatio, licet idẽ Are. i l. ſi ex legati cã. añ fi. de ver. ob. teneat idẽ quod Bal. & Alex. hic & idẽ Fel. in c. ex re. & in c. j. pe. col. in fi. de iurei. & ſequit̃ Lãfr. in tract. de arbit. q. ſeptimæ ꝑtis princ. vide Ias. hic, & põdera opinionẽ bar. in l. ita ſtipulatus. in vj. q. de ver. obl. ſuper qua ſe fundat Are. in d. cõſ. lxxij. qa illa eſt cõſter ap. phata, vbi dicit Are. ſ. d. l. ſi ſtipulatus. in vj. col. ſup gl. pri. diſtinguẽdo obligationẽ facti ſucceſsiui & mõmẽtanei, vt diſtinguit idẽ Alex. in l. ſi ita ſtipulat⁹ eſſem abs te. de ver. ob. in prĩ. Aduerte tñ oĩno ad dictũ Bal. in d. §. ad hęc. quia ipſe videt loq expreſsẽ, quãdo interueniit iuramẽtũ, qa fundat ſe ſup notata in c. breui. de iureiu. & ꝑ Spe. in ru. de aduo. §. j. ver. ſed nũqd is q̃ iurauit. vbi loqt̃ qñ adeſt iuramẽtũ. Itẽ qa illud colligit ex d. §. ad hæc, q loqt̃ in vaſallo q̃ iurauit. Itẽ aduerte qa ſaltẽ loquit̃ Bal. i ꝓmiſiõe facti ſucceſsiui. dñ allegat d. l. ſi ita ſtipulat⁹ eſſem abs te. q̃ ita loqt̃, vt ibi declarat alex. i prĩ. Alia iura, q̃ ibi allegat Bal. parũ aut nihil ſum. Secus ſi ignorauerit: vt probatur in l. qui ad cer. j. lo.

Periculum interitus ſpeciei, poſt morã quòd ſpectet ad debitorem.

Qui habet facultatem ſoluendi rem debitam, quòd poſſit in mora conſtitui.

Scire, vel ſcire debere, quòd idem ſit.

Debitor quantitatis quando liberetur per interitum rei, & ad quem ſpectet periculum.

Quantitas in genere, quòd perire non poßit.

Debitor libraru decem groſſorum Peruſinorum, quãdo liberetur, ſi moneta illa reprobetur per ſtatutum.

Materia quòd inſpiciatur in metallis magis quàm forma.

Debitor generis quando liberetur per interitum: & ad quem pertinet periculum.

Debitor ſpeciei alternatiuæ, quando liberatur per interitum, & ad ipſum ſpectat periculum.

Periculum interitus rei, ad hoc ut pertineat ad debitorem, an conſideretur an res ſit eodem modo peritura penes creditorem.

Moroſus & fur æquiparantur.

Interpellatio, an requiratur ad conſtituendum quem in mora: & quando euentus diei, vel conditionis interpellet pro homine. remißiuè.

Difficultas quòd non impediat contrahi obligationem.

Difficultas quando non impediat moram.

Practica interpellandi, & conſtituendi quem in mora.

Hæc lex quomodo practicatur.

Si res debita non apparet perempta, & ignoratur quid ſit de ea: cuius erit periculum.

Debens par unum caponum, quòd debeat ipſos viuos.

Vod te mihi. [a] Iſta eſt bona lex, notabilis, magiſtralis, & ſolennis: & breuiter h. d. Ad† debitorem ſpeciei poſt morã, ſpectat periculũ interitus. h. d. Et diuidit. Primò ponit theoricã. Secũdò practicã. Secũda ibi: ſed cũ q̃rat̃. No. j. qd̃ dixi in ſummario. Secũdo no. ꝙ† ad cõſtituẽdũ quẽ in mora, requirit ꝙ habeat facultatẽ ſoluẽdi rẽ debitã. Itẽ no. ꝙ requirit ꝙ ſciat, vel ſcire debeat ſe debere. Itẽ no. ꝙ† paria ſunt ſcire, vel ſcire debere. Venio ad primã partẽ, op. ꝙ indiſtinctẽ periculũ ſpectet ad debitorẽ: vt l. incẽdiũ. C. eo. Huius timore gl. diſtinguit hic tria gña debitorũ: q̃ explicabo p tria cõtraria. Rñdeo ad l. incẽdiũ. ibi loquit in debitore quãtitatis: hic in debitore certæ ſpeciei. Debet enim certã ſpeciẽ, puta Stichũ, vt dicit prima gl. Vñ in† debitore quãtitatis diſtinguẽdũ: Aut quãtitas debetur reſpectu certę ſpeciei, aut ſimpliciter. Primo caſu interitu illius ſpeciei liberatur: vt ſ. de noxa. l. electio. §. ſi is. & ſ. de pecu. l. quæſitũ. & l. qdã. §. ſi tibi. de le. j. & l. Titiæ textores. [b] §. ſi. eo. tit. & j. loca. l. in naue. Secundo caſu, aut fuit facta oblatio illius quãtitatis: & ea perẽpta ſine culpa debitoris, liberat̃ debitor ope exceptionis, vt l. qui decẽ. in prĩn. j. de ſol. Aut nõ fuit facta oblatio: & tũc periculum pertinet ad debitorẽ: quia †quãtitas in gñe perire nõ poteſt: vt d. l. incendiũ. Fallit ſi aliter eſſet cõuentũ: vt l. periculũ. j. de nau. fœn. & C. de nau. fœ. l. j. Vel ibi, antequã ad locũ debitũ perueniretur�, pecunia erat debita in ſpecie, nõ in quãtitate. Iuxta [c] hoc† moueo dubiũ. Ego dixi ꝙ quãtitas in genere nõ põt perire. Ponam⁹ caſum ꝙ pereat: vt quia debeo tibi libras x. groſſorũ Peruſinorum: cõtingit ꝙ per ſtatutũ huius ciuitatis iſta moneta eſt reprobata, ita ꝙ nõ poteſt expẽdi, an debitor liberetur? Videtur ꝙ ſic: quia eadẽ eſt ratio, quę eſt in debitore ſpeciei: vt l. in rõne. §. incertæ. ff. ad l. fal. Nec potes dicere, ſaltẽ remanet argẽtũ vt materia, quę poterit ſolui. Nã in obligationibus ꝓſonalibus, quod ſupereſt ex re perempta, ad creditorẽ nõ pertinet: vt l. mortuo boue. in prĩn. j. de le. ij. Cõtrariũ puto, videlicet ꝙ libereẽ debitor à præſtãdo pecuniã illam in forma: ſed ſaltẽ debet̃ præſtare in materia. Nã in pecunia & † in omni gñe metalli, materia inſpicit̃ principaliter: & trahit magis ad ſe formã, quàm forma trahat materiã: vt l. quęſitũ. §. illud fortaſsis. j. de leg. iij. Vide circa iſtã q. c. cũ canonicis. in fi. extrà de cenſi. & videt̃ gl. ſ. e. l. cũ quid. in ver. bonitate. in fi. Secũdo opp. ꝙ periculum indiſtinctẽ pertinet ad debitorem: vt l. in ratione. §. incertæ. j. ad leg. fal. Sol. hic debitor erat ſpeciei: ibi debitor erat generis † generaliſsimi: vt hominis in genere: in quo debitore generis diſtingue. Aut erat debitor generis generaliſsimi, vt hominis in genere: & tunc indiſtinctẽ periculũ pertinet ad debitorẽ: quia genus perire non põt: vt d. §. incertę. niſi præceſsiſſet oblatio: vt l. q̃ decẽ. j. de ſol. Aut eſt debitor in genere ſubalterno: puta dum quis debet vnũ de ſeruis ſuis: & tũc aut periit vnũ indiuiduum de illo genere: & tũc idẽ quod ſ. proximè dixi. Aut periit totũ illud genus ſubalternũ: & tũc idẽ quod in debitore ſpeciei, vt diſtinguatur, an ante morã, vel poſt: vt d. §. incertæ. & ſtatim dicã. Op. de l. Stichũ aut Pamphilum. in prĩn. j. de ſo. Solu. hic [d] loquitur in debitore ſpeciei alternatiuè, in quo debitore alternatiuè diſtinguẽdũ: Aut erat debitor ſpeciei alternatiuè, & dic vt d. l. Stichũ aut Pãphil. Aut eſt debitor ſpeciei ſimpliciter: & tunc aut illa ſpecies perit facto debitoris, aut facto creditoris, aut facto neutri⁹, ſed caſu fortuito. Primo caſu, aut facto debitoris iuſto: & liberat̃: vt l. qui ſeruũ. j. de ver. ob. & l. quid ergo. §. ſi hęres hoĩem. de lega. j. aut facto debitoris iniuſto: & tũc indiſtinctẽ tenetur: vt l. ſi ſeruum. in prĩn. j. de ver. obl. & l. ſi ex legati cauſa. in fi. e. ti. Si verò facto creditoris, [e] vel tertij: dic vt l. arbitrio. §. fi. ſ. de dolo. & per doct. in l. non moriturũ. C. de cõtrahẽ. & cõmit. ſtip. Si verò perit caſu fortuito, tunc habet locũ lex iſta, vt diſtinguam⁹ an ante morã: & debitor liberatur: an poſt, & nõ liberat̃, vt hic. & ſic habes expeditũ prĩn. primæ glo. Iuxta hoc vltimũ dubitat̃, † an debeat diſtinguĩ vtrũ res eſſent eodẽ modo peritura penes creditorẽ vel nõ. hic in gl. ponit̃ opinio. & in l. mora. j. de vſur. Petr. hic & Cy. refert in l. in minorũ. C. in gb. cau. in integ. reſt. nõ eſt ne. Gul. de Cu. ponit etiã hic ſuã opi. quorũ opi. ego reprobo. in l. nemo. §. j. j. de ver. ob. Ego dico vobis ſolum hic puram̃ veritatẽ, & diſtinguo ſic: aut loqmur in actione reali: & tunc tene gl. quæ eſt in l. itẽ ſi verberatũ. §. fi. cũ l. ſeq. ſ. de rei ven. Aut loquimur in actiõe perſonali: & tũc aut in actione, quæ deſcẽdit ex delicto: & tunc ſine dubio nõ eſt adhibẽda diſtinctio an eſſet eodẽ modo peritura, & c. vt l. j. §. rectiſsimè. & l. merito. j. de vi & vi ar. & C. quod met. cau. l. j. & C. de fur. l. ſubtracto. Fallit in l. ſi cum exceptione. §. quòd ſi homo. ſ. quod met. cau. Ratio: quia ibi tenebat̃ ad triplũ. Si verò obligatio ꝓſonalis deſcẽdit ex cõtractu, vel quaſi, in hoc ſunt opi. Ego teneo opi. glo. ꝙ nõ debeat adhiberi illa diſtinctio. Ratio, qa morioſus & fur æquiparantur: † vt l. inter ſtipulantẽ. §. pen. & ibi not. j. de ver. obli. & vide tex. in l. meritò. in fi. j. de vi & vi ar. Sed in fure nullũ eſt dubiũ: vt ſ. dixi: ergo & c. facit l. cũ res. §. fi. de le. j. Ad l. ſi plures. j. depo. reſpõdẽ vt in glo.

Ad rationes Vltramõtanorũ dic vt dixi in d. l. nemo. §. j. j. de ver. obl. Venio ad ſecũdã partem, & videtur ꝙ hæc duo quæ hic ponũtur, nõ ſufficiãt ad probãdũ morã, ſed requirat̃ interpellatio: † vt l. ſi ex legati cauſa. j. de ver. obl. & j. de vſu. l. mora. Glo. j. in fi. huius l. fatetur cõtrariũ, & dicit ꝙ hæc lex debet ſuppleri per illas gl. bene dicit. tñ in veritate arbitror Iuriſconſultũ ſic intellexiſſe. Ponit etiã pro cõſtanti ꝙ debitor interpellatus noluit ſoluere: tñ hoc nõ ſufficit, niſi cõcurrant alia duo, quæ hic ponũtur in in tex. ſ. ꝙ potuerit ſoluere, & intellexerit ſe debere. Et ꝓpter hoc quod ibi dicit̃ de interpellatiõe, quidã intrãt hic materiã interpellationis. & vtrũ euẽtus cõditionis interpellet ꝓ homine, ſicut euẽtus diei: qd̃ hic recitat Gul. & Cy. ponit. in l. in minorũ. C. in qui. cau. in integ. reſt. nõ eſt ne. Ego iſta oĩa examinaui i l. quoties in diẽ. j. de ver. ob. Procedo vlterius: hic dicitur ꝙ requirit̃ ꝙ debitor habeat facultatẽ dãdi. †Contrà: difficultates nõ impediunt obligationẽ: vt l. cõtinuus. §. illud. j. de verb. ob. Huius timore dicunt quidã ꝙ reus dicit̃ habere facultatẽ, ſi res debita eſt in rerũ natura: vt ſic nõ inſpiciat̃ facultas ſeu difficultas perſonæ, ſed naturę. [a] Alij dicũt quod hic ponit Iuriſconſultus id, quod poſuit ad tãdẽ Alex. tenet opi. Cy. & Pet. in l. cũ quid. ſ. e. & in l. in minorũ. in ix. q. C. in quib. cau. in integ. reſt. tut. nõ eſt neceſ. & Hoſt. & Io. And. in c. quanto extrà, de iureiu. & Bart. hic. de quo claritatem habere potes per ea quæ poſui in d. l. cùm quid. Et de hoc vide tu per Oldr. in conſi. clxvij. & vide pulchrè per Bal. in l. ſi. C. de non nume. pecu.

POMATES. ¶ Pacto creditoris. Illa l. arbitrio. nullam facit mentionem, quando poteſt facto creditoris; ſed de hoc bonus eſt text. in l. legis Aquiliæ. ſ. ad leg. Aquil.

POMATES. ¶ Sed naturę. An aũt difficultas excuſet à periurio, vide doct. in c. breui. de iureiu. Fallit hoc ꝙ imò difficultas bñ impediat morã: qñ quis promiſit factũ, ſi quis promiſiſſet ſe hominẽ præſentaturũ, dummodo nõ eſſet mortuus, vt eſt tex. in l. ſancimus. in prin. in verbo, nõ potuit. C. de fideiuſ. fallit etiã hæc regula qñ difficultas impedit morã quoties debitor negaret debitũ. ita dicit Bald. in ſimili in auẽ. cõtra qui propriã. C. de non num. pecu. Adde etiã ꝙ difficultas excuſat ab excõſtatiõe. c. Odoardus. extra, de ſolutionibus. Vide Cremẽ. notabili. cxxj.

Species. Adde ſecũdum Ioã. de Imol. ꝙ hoc fallit in eo qui ſe obligauit ad aliquẽ præſentandũ, vt probatur in l. pe. in verbo, nõ potuit. C. de fideiuſſo. & ibi Bald. niſi impediret̃ caſu fortuito, puta mortis vt ſ. ea. l. circa fi. Et an difficultas excuſet à periurio, vide gl. reputatam ſingulare xxij. q. ij. beatus. per gl. & Bal. in c. j. de alie. feu. & in cap. j. §. porro. in† tit. q̃ fuit prima cauſa bene. amittẽ. & in c. j. §. licet. ſi de feu. fue. contro. inter dũm & agnatum. Alexan.

Morã. Adde Bald. idẽ tenẽtẽ hic in lect. antiqua. & Ange. & Ioã. de Imo. in l. continu⁹. in §. illud. Ant. de But. Abb. & Imo. in c. breui. de iureiur. quoſdã tũ cõtrarium tenentes maximè in tertio membro vide hic per Alex. Adde tu ꝙ licet opi. Barto. hic cõiter teneat̃, vt per do. Alex. hic tũ cõtra eam videt̃ facere tex. in c. Odoardus. de ſolu. & melius tex. in c. ſignificãte. de pigno. & in c. j. §. licet vaſallus. ſi de feu. fue. contro. inter do. & agna. & facit etiã tex. in l. ſi duo, §. ait prætor. ſ. de conſti. pecu. quæ iura omnino vide. & ſolutio Bar. ad l. Thais. §. j. nõ videtur bona: qa tollitur per tex. in l. ſi volũtate. C. de fideicõ. lib. & etiã aliãs pro opi. Bart. fuit induct⁹ tex. in l. euictis. in §. j. de vſur. quam vide: quia facilis eſt reſponſio.

POMATES ¶ Ad prædicta. Pro iſta ſolutione quòd quando quis tenetur ad quantitatem ſoluendam, & ad dicatur obligatus ad factum, facit l. liber homo. la ſecundo. §. fina li, infrà de verb. & videtur textus pro opinione Bartoli. in l. mora. §. in bonæ fidei. infra de vſuris. dum vult filiumfamilias moram facientem teneri in ſolidum & vltra peculium. & l. cùm filiusfamilias. in principio, infrà de verborum obligationibus. dum vult patrem teneri ex mora filij aut de peculio, quatenus ipſe erat obligatus ex ſtipulatione. quam tamen l. credo nihil ad propoſitum fa-

Aliter notat ꝙ lex non probat

Grosſorũ. Adde ꝙ

cere, ſi bene aduertatur ad eam. Vide Alexandrum in l. ſi pater. C. de collationibus.

POMATES. ¶ Liberatio. Dicit tũ do. Frã. de Orlãdo Curtio & domino Iacobo Puteo præceptoribus ſuis, quòd hoc non procederet in procuratore ſpeciali: quia tunc non poſſet oſtẽdẽdũ maiorẽ cõtumaciã, nõ ꝙ hoc ſit neceſſe. Sed iſta ſol. diſplicet: qa imò recte Iuriſcõſultus hic poſuit, oſtẽdẽs ꝙ ſit neceſſe. Vnde alij dicũt ꝙ difficultates nõ impediũt cõtrahi obligationẽ: vt l. cõtraria. ſed moram cõmitti hic. Caſus eſt hic. Hęc eſt vera ſol. & multũ nõt. hãc tenebat dñs Iac. alleg. l. ſi vehẽda. §. pe. j. ad legẽ Rhodi de iac. ſed ibi loquit̃ in eo, qui teneẽ ad factũ, nõ in eo q teneẽ ad dandũ. Rogerius verò, Petr. & Cy. hic aliter dicũt: aut difficultas ſuberat tẽpore cõtractę obligationis: & nõ nocet, vt in l. cõtraria. Aut ſupuenit ex poſtfacto: & tũc impedit morã. Ita loquit̃ hic. Hæc diſtinctio non placet, per l. cũ ſeruus, & quod ibi no. j. de lega. j. Et ideo circa materiã de difficultate, ſolũ hoc examinabo nũc, an † difficultas impediat morã. et dico ſic: Aut in obligatione eſt factũ: & indiſtinctẽ difficultas impedit morã: vt l. ſi vehẽda. §. pen. j. ad legẽ Rhodi de iac. & l. j. §. iubet. i verſi. ſi frater. j. de colla. bo. etiã ſi fuerit iuratũ: vt extrà, de iureiurã. c. breui. Aut eſt in obligatione dari, ſeu datio: & tunc aut debetur ſpecies, [b] & difficultas impedit morã cõmitti. Caſus eſt. hic, & in l. cũ ſeruus. j. de leg. j. & l. cùm res. in prin. eo. tit. Aut eſt obligatio quãtitatis: & difficultas nõ impedit morã [c]. Licet enim in perpetuum debitor nõ poſſet cõgregare pecuniã quã debet: tamen in mora cõſtituit̃, vt d. §. illud. Si enim debitorẽ nõ excuſat caſus, vt d. l. incendiũ. & ſ. dixi: multò minus difficultas. Nec obſtat ad prædicta [d] l. Thais. §. j. j. de fideicõmiſſ. liber. qa ibi reſpectu ſerui non erat datio quãtitatis in obligatione: ſed eius reſpectu debebat factũ, ſi licet ſolutio ſeu liberatio [e]. Tene ergo tertiã ſol. hic poſitã & c. circa materiam difficultatis dic vt d. §. illud. Venio [f] ad vltimum: dicitur hic quòd ad morã ſufficit ſe debere ĩtelligere. licet nõ intelligat. Cõtrà. j. de regu. iur. l. qui ſine dolo. Reſpõdeo, ſubaudi ibi ſine dolo vel lata culpa. Requirit̃ ergo ꝙ intelligat, vel intelligere debeat ſe debere. Et ꝓ hoc docui † vos pluries qualiter debeat fieri interpellatio & proteſtatio. Nam ſi quidẽ tu es debitor ex facto tuo: ſufficit ꝙ ego denũciem tibi quod ſoluas. Nã cùm ex facto tuo depẽdeat, tu intelligis vel intelligere debes te debere, vt l. quãquam. j. ad Velleianum. Sed ſi tu eſſes debitor ex facto alieno, vt quia hęres vel procurator tuus promiſit, tunc ad cõſtituendũ te in mora non ſufficit ſimpliciter denũciatio, qa non intelligis, nec intelligere debes te debere, quia in facto alieno eſt tolerabilis ignorantia, vt j. pro ſuo. l. fina. [g] & ideo eſt neceſſe ꝙ oſtendam tibi [h] inſtrumentum debiti, & legas: vel dem tibi copiam. Hoc probatur j. depoſi. l. ſi quis inficiatus. & de reg. iur. l. qui in alterius. & ibi gloſſ. & extra, de elect. c. cauſam. in Clemen. & ſic feci

Curte audiuiſſe ſe à dño

Iacobo Puteo

Liberatio. Dicit tũ do. Frã. de Orlãdo Curtio & domino Iacobo Puteo

Liberatio. Dicit tũ do. Frã. de Curte audiuiſſe ſe à dño Orlãdo Curtio & domino Iacobo Puteo

Venio. Limita, niſi eſſet factũ de antiquo, & multum implicatum, prout voluit Bartol. in l. ſi res obligata. j. de lega. j.

POMATES. ¶ Lege ſi. Eãdẽ practicã ponit Bart. in l. nõ ſolũ. §. morte. iij. qõ. ff. de nouiope. nunc. Idẽ Bart. in l. quidã decedens. ff. de admi. tuto. Spec. in tit. de appellatio. §. qualiter. Adde Petr. de Anchara. conſil. cccl. xxj. Bart. & alios in l. ſi ſeruũ. §. nunc videamus. ff. de verbor. obligat.

¶ No. tũ ꝙ ſi allegarẽ tibi inſtrumẽtum debiti, & tu de eo peteres copiã cũ termino ad opponendũ, tenetur illam tibi dare, quia nullũ inſtrumẽtum publicũ, etiã in iudicio productũ, ꝓtãdẽ non datur copia cũ termino ad opponẽdũ. Ita Bar. in extrauag. ad reprimẽdũ. in verb. de plano. per text. in l. fi. C. de fide inſtr. Ro. cõſi. clvj. vbi exclamat illud dictũ Bar. & conſil. xxij. & conſil. cccccxix. & Bal. in d. l. ſi. Anchar. cõſi. cccl. xvj. inci. pro declaratione triũ q̃ſtorum. Sal. in dic. l. fi. quod nota & intellige hoc, qñ inſtrumẽtũ inducerẽt̃ ad probandũ: & tũc ſemper fit neceſſe dare copiã eius, ẽt ſi nõ petatur. Si tũ ad interpellandũ ſuccederẽt̃: tũc ſufficit vt oſtendat̃. Aut dare copiã, niſi pars vbi legiſſet, peteret ẽt copiam, vt vult hic Bar. & clarè probat in d. Clemen. cãm. Et pro cõfirmatione dictorũ Bartol. hic vide quod not. Bartol. in l. quidam decedẽs. §. fina. ff. de adminiſt. tut. quod not. Spe. in tit. de appel. §. qualiter. ver. cautus.

¶ Oſtendam tibi. Adde ex verbis Bartoli hic habes quod ille qui habuit copiam inſtrumẽti, non põt prætendere ignorantiam cõtentorum in inſtrumento. Ille enim dicitur aliquid ſcire, quomodocunque illud ad eius notitiam preuenerit. Ita Ioan. Andre. in cap. licet. in fine de ſup. negli. præla.

Docet prudentem huius Sing. Legis quam nota:

2 ❧ POMATES. ¶ Quero. Addequodno. Bal. in c. cũ tu. extra de testib. & quod dicit gl. in Clem. fi. in gl. pe. extra de rescri. de qua facit mẽtionẽ Bar. in legibus hic p eũ alleg. & in l. is q. de iure fisci. quã reputat singularem. in l. si minorẽ. Bald. C. de in inte. rescri. mino. Adde gl. in l. ij. quã no. Item Bar. & Sali. C. de pet. hære. & not. Bar. in l. matrẽ tuã. hic alleg.

b ❧ POMATES. ¶ Si actor. Vide Aret. cõsil. & cõsi. cxx. inci. hic videtur procedẽdo in quibus nõ possumus hic verificare dictum Bart. cũ loquitur in re mobili, & in eo, qui nõ habet causam ab actore, &c. Hanc eandem opinionẽ tenuit glo. Cy. & Bart. in l. siue possidetis. C. de prob. & est optimus tex. in c. cũ proposuit. iũcta gl. de cler. excõmu., p opinione Bar. quã tamen credo non posse stare: quia ad hoc vt ex pretio domus in presentiarũ dominiũ præsumatur, requiritur quòd possidẽs habeat eã ab actore: vt voluit Bart. d. l. non ignorabit. an quod possideat rẽ immobilẽ, vt voluit Spe. post Vber. de Bob. in titu. de pact. §. j. versi. quid si ago.

c ¶ Continuata possessio. Aduerte tu, et adde q id, quod dicitur per Bar. hic, q præsumatur cõtinuata possessio, habet locũ quã do allegat ad fauorẽ suũ: sed si quis negaret se possidere, non præsumeret, vt habetur in l. siue possidetis. C. de proba. Et ad text. in l. non ignorabit. Respõde q debet intelligi qñ à debitore nõ sit probatus casus, ad quẽ pertinet probare. Sed hoc ponimus probatũ: ergo &c. Cogita, quia nõ sine mysterio Bar. loquutus est hic p verbũ fortè. & vide in d. l. siue possidetis.

d ❧ POMATES. ¶ Quæro. Inquantũ Bar. loquitur in manumissione, non bene loquutus est quia imò, vt ipse sibi contrarius contestatur in l. si seruum. §. de illo. j. de ver. oblig. non spectaret periculũ ad eum, quando ignorans manumisisset.

e ¶ Caponum. Adde Bar. in l. j. §. si plures. ẽ. si quadru. pau. fecis. di. & in d. l. qui decẽ. §. fin. hic allegata. Et vide eundẽ Bart. in l. cũ de laniõis. in prin. j. de fun. instr. vbi statutum de soluẽda, ga

fieri pluries in ciuitate ista. Oppo. de l. videamus. §. si actionem. j. de vsur. Solu. hic ponitur vnus effectus moræ, scilicet quo ad interitum: ibi ponuntur alij, scilicet quo ad fructus & quo ad vsuras. De

16 quibus dic vt l. mora. j. de vsuris. †Pro declaranda l. quæro, quomodo practicabitur hæc lex? Respondeo, actor petit Sti

1 chum: si reus non opponat de morte vel difficultate: processus est planus: qa reus condemnabitur, & habebit tẽpus, quod datur iudicatis ad soluendum, secundum quod habetur Insti. de inuti. stip. in fi. Videbitis j. de constit. pecu. l. promissor Stichi. Si reus diceret Stichum esse mortuũ, & probaret: tũc adhuc prima petitio stat: quia homine mortuo adhuc ipse homo peti debet: vt l. si seruum. in fi. j. de verb. obligatio. sed tunc actor habebit necesse probare ipsum esse mortuũ postquã reus fuit ĩ mora. quod probabit eo modo quo ponitur hic, probando quòd reus habuerit facultatẽ dandi, & q intellexerit se debere, vel intelligere debuerit, & fuit interpellat[a] legitimè, vt videbitis hic. Quæro[a] quid si dubitetur, quia reus probauit mortem, & actor interpellationẽ, & alia

a quæ ponuntur hic: tamen non apparet vtrũm seruus fuerit mortuus ante interpellationẽ vel post? Certè reus absoluetur. Nam actor habet probare q reus habebat facultatẽ eo tẽpore quo debebat soluere: hoc est, tũc cùm interpellabatur. Ita debet intelligi hic: aliàs in dubio sequetur absolutio: vt l. eũ actũ. in fin. & ibi not. ẽ. de nego. gest. & in l. non solum. §. seq. vt d. probari. & ibi etiam not. ff. de oper. no. nun. facit quod no. C. de proba. l. matrem tuã. Fortè tamẽ si actor[b] probaret debitorẽ tẽpore cõtractæ obligationis possedisse rẽ: præsumitur semper cõtinuata possessio[c] apud eũ, donec probetur contrariũ. quod dic vt l. nõ ignorabit. C. ad exhiben. Quero: dicitur hic, aut dolo malo fecit quò minus haberet, quomodo hoc intelligiẽ. Certè nõ intelligas q occiderit, vel manumiserit, vel rẽ debitam extinxerit: quia tũc indistinctè eius est periculũ: Nec curo vtrũ sciuerit vel ignorauerit se debere: vt l. si seruum. §. de illo. aliàs est ver. in §. si res. de verb. ob. & Insti. de leg. §. si res legata. sed intellige, q eũ facit absentare vel fugere: vt l. cùm res in princ. j. de leg. j. Quæro, [d] quid si res debita nõ

d 17 apparet perẽpta, † sed quid de ea sit ignoratur? Certè si debitoris culpa vel mora præcesserit: idẽ quod in morte. aliàs deberet debitor præstare cautionẽ de ea præstanda cũ ea inuenerit: vt l. seruo legato. §. fi. j. de leg. j. & l. cũ res. §. pe. eo. tit. & qd

18 no. in l. cũ seruus. e. tí. ¿Quærit hic † Gul. de Cugn. si ego debeo tibi vnũ par caponum, [e] an possum tibi dare mortuos[f]. Et determinat q nõ: quia debeo dare in tali istatu q ego possim eos dimittere in sua libertate: vt j. de solu. l. qui decem. §. fi. Bar.

☞ *Inter nomina propria & appellatiua quomodo sit differentia.*

1 *Si aliquis promittit dare decem salmas boni uini, quòd ista promissio non dicitur certa.*

2 *Certi conditio q non competat, quando ex stipulatione debetur incertum, sed actio ex stipulatu.*

3 *Certi conditio quòd competat ex mutuo.*

4 *Si decem salmæ boni uini debentur ex mutuo, quòd dicitur certum, & competit conditio.*

g Certum. [g] Istud est certũ, qd apparet quid, quale, quãtúmve sit. h. d. Primò ponit dictũ. Secundò probat per authoritatem Pedij. Secunda ibi:

1 nam & Pedius. Opp. † q inter nomina propria & appellatiua sit differentia: vt l. quoties. j. ad Treb. & l. si seruus cõmunis. j. de stipu. ser. Sol. quantũ ad ostendendũ rem certã nõ est differẽtia inter noĩa propria & appellatiua, vt hic: sed quantũ ad alia bene est differentia, vt in contrarijs.

Quæro, ad quid ponitur hic hæc lex? Quidã dicũt ad exponendũ illud verbũ, h si certũ petatur, positũ in rub. vel aliter ad exponendũ illud quod dicit de certi cõdictiõe. Nã hic ponit certũ simpliciter, put referr ad mutuũ, dũ dicit de quãtitate: & prout referr ad alios cõtractus, dũ dicitur de specie, & de omnibus, in quibus dicit

2 aliqd esse certũ. † Quæro, si promitto tibi dare decẽ salmas boni vini, an ista stipulatio dicit cõtinere certũ? Quidã q sic. Veritas in cõtrariũ: nã hæc adiectio qualitatis boni vini, nõ significat certũ quid: quia melius & optimũ bonũ est: & ideo vt esset certa qualitas, deberet dici optimi vini: vt l. vbi autẽ nõ apparet. in princ. j. de ver. ob. Quæro, ad quid est necessaria ista inuestigatio, vtrũ tales stipulationes cõtineãt certũ vel incertũ? Rñ. † quãdo cõtinent certũ,

3 datur certi cõdictio: vt j. eo. l. certi cõdictio. in prin. sed qñ incertũ cõtinent, datur actio ex stipulatu: vt Instit. de verb. obli. in prin. Et ideo qñ promitto decẽ salmas boni vini, nõ dar certi cõdictio: quia est incertũ quod petit. Et hoc verũ qñ debetur ex stipulatiõe simpliciter: sed † si vinũ deberetur quia mutuatum: tũc semper cõtinet certũ: quia semper debetur eiusdẽ bonitatis: vt ẽ. eod. l. cum quid. Ideo pro mutuo semper competit certi condictio: vt in sti. quib. mod. re contra. ob. in prin.

1 ☞ *Pecunia quando legatur, quòd dominium non transit in legatarium rectè, uia.*

2 *Dominium superueniens authori meo quando prosit mihi ut res mea efficiatur.*

3 *Hæres pecuniam legatam sub conditione quando poterit mutuare.*

Mnia. Mutui datio põt suspẽdi in euentum cõditionis expressè vel tacitè. h. d. cũ l. proinde. Et diuiditur: quia primò ponit dictũ in genere. Secũdò illud exẽplificat in cõditione expressa. Tertiò in cõditione ta

1 cita. Secũda ibi l. pinde. Tertia ibi: itẽ si legatã. Opp. † quãdo legatur pecunia, nõ trãsit dominiũ rectà via in legatarium: vt no. in l. ij. C. cõmunia de leg. in versi. in rẽ actiones. & in l. ij. C. de cõdi. ex leg. ergo exẽplũ hoc secũdo loco positũ nõ procedit. Sol. dicit Iac. de Are. q hic fuit legata pecunia in specie: vt hic in gl. parua. & l. sed & si certos. j. de leg. j. aliàs nõ diceret hæres mutuare pecuniã legatã. Nã quãdo legat in genere, nõ

2 est magis debita ista pecunia, q̃ illa. Oppo. † secũdò quãdo dominiũ superuenit authori meo: illud nõ prodest mihi vt res mea efficiatur: vt l. apud Celsum. §. si à Titio. de doli excep. & ẽ. de rei ven. l. si à Titio. & j. de exceptio. rei tradi. vel vendi. l. si à Titio. Licet ergo dominiũ superueniat hæredi, tamen non acquiritur dominiũ recipienti. ergo nõ est mutuũ: vt l. ij. §. appellata. ẽ. eod. Sol. hic loquitur quãdo superuenit dominiũ ex causa quæ retro trahitur per fictionẽ, vt hic dicit text. quia ex die aditæ hæreditatis videtur numi fuisse hæredis. Secus quãdo dominiũ superuenit ex causa, quæ retro non trahitur, vt in cõtrarijs. & no. gl. in l. si quis alienã. j. de actio. empt. Quæ-

h ro: hic dicitur in fin. cùm legatũ repudiatum[h] sit aut appositũ. quid est hoc dictum? Dicit gl. appositũ intelligo, id est in conditionis defectum. Ista expositio non procedit: quia si nos ponimus legatũ sub conditione: dominiũ non transit in legata-

i rium conditione pendente, sed est hæredis[i]: ergo hæres inte-

3 rim poterit † mutuare: licet quidam hodie dicant contrarium per

bella, p bestijs, nõ intelligit pro mortuis.

f ❧ P. PAV. P. ¶ Dare mortuos. idẽ Bart. in l. si qui arietes. §. fin. ff. si quadru. pau. fecis. di. ca.

g ❧ POMATES. ¶ Certum. Vide ad istam l. Aretin. consi. xxviij. in j. col. & cõsil. cccl. xxxv. & cõsil. cccxxxix. Alexã. in l. vbi autem non appa ret. ff. de verb. obli. & in cõsilio lxxx. colũ. iiij. ad fin. volum. j. & consi. cxlvij. col. pen. vol. ij. & Panor. cõsi. xxviij. vol. j.

h ¶ Repudiatũ. Adde secundũ intellectum Sali. quod legatarius repudiando onus legato adiectũ cẽsetur repudiare legatũ qd dicit cordi tenẽdum. pro hoc etiã dicit facere. l. si ea. C. de cõdi. insert. & l. fin. C. de fideicom. & l. minor xxv. annis seruum. ẽ. de mi. Alex. dicit melius facere l. nesenni?. in fin l. cum sequen. infrà de excusatione tuto.

i ¶ Hæredis. Adde q doct. communiter sequuntur Barto. exce. Sali. & Ro.

per auc. res quæ. C. communia de leg. & est falsum, vt ibi dixi, & ibi etiam per docto. expone ergo, aut appositum, id est, acceptatum: & tunc retrotrahitur seu retractabitur numeratio fa-

2 cta per hæredem. Iudic melio prouu esset sass. quia et consona ista

1 *Certi conditio quòd sit duplex. s. una generalis & alia specialis. & nume.*

2 *Actionis diuersitas & qualitas quòd cognoscitur ex medio concludendi.*

4 *Libellus in certi condictione.*

5 *Certi condictio à condictione triticaria & condictione sine causa in quo differat.*

6 *Condictio incerti quòd non sit generalis ad omnia.*

7 *Certi condictio in quo differat ab actione in factum subsidiaria.*

8 *Causa quòd differat ab obligatione & actione: & quid sit causa, obligatio & actio.*

Certi condictio quòd sit natiua.

10 *Certi condictio quòd fuerit introducta utilitatis causa.*

11 *Certi condictio quando sit temporalis, & quando perpetua.*

12 *Certi condictio an crescat per inficiationem sicut actio principalis. & nu. 14.*

13 *Accessorium regulatur secundum primordialem naturam principalis:*

14 *Contractus certus dicitur, quando ex ipsius conceptione appparet iure manifesto q certum debetur, nec est uariabilis ex potestate debitoris, uel rei natura.*

16 *Contractus incertus est, quando ex ipsius conceptione iure manifesto certum non apparet, uel est uariabile ex potestate debitoris uel ex natura rei.*

17 *Certi condictio an competat ex omni contractu, ex quo certum petitur.*

18 *Certi condictio quòd competat contra furem.*

19 *Ille qui tenetur ex empto, an contra ipsum detur certi condictio.*

20 *Qui tenetur actione ex empto, an teneatur ad factum purum? ubi quòd non.*

21 *Venditor quòd teneatur præcisè ad tradendum, si potest. & nu. 24.*

22 *Venditor si est dominus, tenetur ad transferendum dominium. & nu. 23.*

25 *Stipulatio rem tradi, & quælibet stipulatio facti, dicitur contineri incertum.*

26 *Certi condictio quòd non competat, quando in obligatione est rem restitui.*

27 *Quando quis est obligatus ad dandum contra eum competit certi condictio.*

28 *Certum ex incerto contractu quomodo petatur.*

29 *In obligatione facti quando posit agi ad factum præcisè. remissiuè.*

30 *Certi condictio quòd detur quando agitur ad interesse. nu. 40.*

31 *Interesse quando petitur, quòd non sit necesse in libello exprimere certum quantitatem.*

32 *Quomodo cognoscetur an in libello sit intentata certi condictio generalis, uel specialis.*

33 *Causa remota, quòd in actione personali in libello poni debeat.*

34 *In obligationibus in diem, an ante diem sit nata actio remissiuè.*

35 *Certi condictio quòd ex obligatione in diem, uel condictionali non oritur ante diem uel conditionem. & nu. 37.*

36 *Interusurium medij temporis quòd sit incertum.*

38 *Certi condictio quòd competat pro legato.*

39 *Certi condictio quòd competit habenti utile dominium.*

Erti condictio. Famosa est lex ista, nec difficilis in tex. sed bene in gl. & breuiter. h. d. Certi condictio cõpetit ex oĩ cã, ex qua certũ petitur, siue ex cõtractu vel quasi, siue ex maleficio, vel quasi vel quomõcunq. h. d. vsq ad §. qm̃. Et diuidit in quinq. Primò dicit q certi cõdictio cõpetit. Secundò ex qua cã cõpetit. Tertiò ad qd. Quartò qñ. Quintò ponit de hoc plura exẽpla. Secũda ibi: ex omni causa. Tertia ibi: licet em̃. Quarta ibi: dũmodo. Quinta ibi, cõpetit. Quæro, dicitur hic, certi condictio cõpetit: quæro vtrũ sit tantùm vna certi condictio, vel

1 plures? Glo. hic dicit q plures. † Nam quædam est certi condictio generalis, quæ habet locũ vbicunq certũ petitur, vt hic. Quædam est certi cõdictio specialis, quæ cõpetit pro mutuo: vt ẽ. l. ij. in princi. & §. j. vide istam gl. Aduerte: quia subtilis & pulcher passus est. Idẽ tenet gl. Insti. quib. mod. re contra. obl. in prin. & idẽ ẽ. eo. super rub. ex qua istud probat. Dicit enim rubrica de re. cre. quod est generale. & subdit, si certũ pet. hoc est mutuũ, quod est speciale. Postea dicit de certi condictione. & debet intelligi, s. generali: quia de speciali locutus erat. Ita intelligit glo. super rubrica. Mar. hoc fatebatur, & addebat q erat alia certi cõdictio specialis, scilicet ex stipulatu: vt j. eo. l. si quis certum. Insti. de verb. oblig. in prin. quæ opinio recitatur in secunda glo. huius legis. Alij fuerunt in contraria opin. q non sit nisi vna tantùm certi cõdictio generalis. & ista opi. tangitur in gl. Rubricæ. & firmatur per gloss. in l. quoties. j. de præscrip. ver. Vltramontani, scilicet Iac. de Ra. Pet. & Gul. de Cu. hic, & Cy. C. eo. super rubrica. & etiam Iac. but. tenebant istam opi. quòd esset tantùm vna certi condictio: quia non reperitur iure cautum, quòd sint plures: ergo &c. Præterea, hoc videtur expressum j. ea. l. §. quoniam. vbi dicit, q pro mutuo cõpetit hæc certi cõdictio generalis. Præterea leges semp vtũtur isto vocabulo in singulari, s. certi cõdictio, & non dicunt certi cõdictiões. Præterea, si essent diuersæ, quare idẽ no

men haberent: vt l. si idem. C. de codicil. a Præterea dicunt ipsi, & est fortior ratio quã ipsi faciant: diuersitas † actionũ cognoscitur [a] respectu medij per quod in 2 actione cõcludit: vt in actione ex empto, concludo cõtra te, quia emi: & in actione ex locato, quia locaui. & sic de similibus. Qñ ergo idem est mediũ concludẽdi, erit vna actio in genere. Sed vbicũq proponitur certi cõdictio, mediũ, per quod cõcludit in ea, est, quia certũ petitur, vt hic: ergo est vna tantũ generalis. Et si diceret q sunt plures, sequeret q quot sunt causæ tot essent certi condictiones speciales: quod est absurdũ. Tenent ergo isti doct. q est vna tantũ certi cõdictio generalis, quæ non habet sub se species, sed tantũ in

3 diuidua. † Mihi videtur q opi. glos. nos-

b ſtræ sit vera. [b] & q sit vna certi condictio specialis pro mutuo. Primò, quia hoc dicit tex. expresè Instit. qbus modis re cõtra. obliga. in prin. si bene aduertatur. Secũdò, quia tex. videtur velle, q hæc certi cõdictio oriatur ex illa parte edicti, si cer

c tũ petatur. l. j. in prin. j. de tri. cuius edicti verba exponunt in hoc tit. & ibi assumitur certũ, hoc est mutuũ: vt not. ẽ. eod. sup rubri. Quãdo ergo dicitur certi cõdictio specialis, idẽ est dicere quod mutui condictio: sed qñ dicitur certi cõdictio generalis, dictio certi, tũc stat propriè p omni certo: & sic apparet q veritate inspecta non est idem nomẽ. Præterea probo, lex dicit q eodẽ modo, quo petitur mutuum, petit indebitũ: & eodẽ modo cõtrahitur: vt Instit. quibus modis re cõtra. obli. §. j. sed pro indebito competit specialis condictio indebiti: ergo pro mutuo cõdictio mutui, quæ est idẽ quod certi cõdictio specialis. Absurdum enim esset dicere, q ex cõtractu mutui tam frequẽtato non oriret specialis actio. Per hoc apparet responsum ad istud quod dicebã, q nõ reperitur lege cautũ: & quia si essent diuersa, non vocarent eodẽ nomine: quia, vt dixi, rectè intelligẽdo non est idẽ nomen. Nõ obstat §. quoniã. quia concedo quòd pro mutuo competit mutui condictio specialis, & certi cõdictio generalis, sicut in alijs cõtractibus: vt in cõdictione indebiti. & sic non obstat q dicũt,

c quòd idem est mediũ concludendi [c] in omni certi cõdictione: quia nego istam. Nam in certi condictione speciali, quæ est idem quod condictio mutui, sufficit cõcludere: quia mutuaui, ideo peto, &c. nec est necesse quod exprimatur: & quia hoc est certum, &c. Sed in certi condictione generali necesse est quòd exprimatur, quòd hoc est certum. Debeo enim dicere: dico qd tibi mutuaui centum, vel teneris mihi ad centum pro pretio, talis rei venditæ, vel ex causa legati: & quia hoc est certũ, ideo peto te condemnari. Ex hoc apparet quòd intentatur certi cõdictio generalis. Cõcluditur enim per hoc medium quòd hoc certum est. Sed in certi condictione speciali ex mutuo, concluditur per hoc medium: quia mutuatum est. vnde diuersa sunt media concludendi. An autem certi condictio ex stipulatu sit condictio specialis: dicam in sequenti glo. Et ista possunt esse

4 vtilia ad q. Aduocati † huius ciuitatis sentientes se peritos cõstituerunt, quòd in libello proponeretur actio, nec proponeretur generalis quando competit specialis. Certè in mutuo quid debeat proponi: patet ex prædictis. Itẽ ad aliud pone, dedi cõtra te libellum repetens mutuum, liberaui te ab actione intentata remanente causa, & omni alia actione q̃ mihi ex illa causa competeret. Certè si est vna tantùm certi condictio generalis pro mutuo: nulla alia actio remaneret: sed si plures essent, & potest remanere vna. & sic vides q ista subtilitas in practica

5 reducitur. † Quæro, in quo differt certi cõdictio à cõdictione

d triticaria, [d] & cõdictione sine causa. Respõ. cõdictio sine cau-

a ❧ POMATES. ¶ Cognoscit. Facit, p hoc tex. l. nõ debet. in fi. ẽ. de dolo. & i c. l. Fræ. & ibi Cano. de dila. & vide ad hoc Alex. con. cxvij. j. col. ij. vo. Barba. consi. xxxxvij. in xiiij. col. ij. vo. Cal. cõ. v. in tit. d accu. incip. quis denunciat. Panor. in c. examinata. vj. col. de iudi. Barba. con. j. ix. [illegible] & con. ix. co. ij. eo. vo. & Fe. cõ. xxiij. & Panor. c. ex parte B. in ij. notabili, d foro cõpe.

b ¶ Vera. Adde q cum opi. gl. cõcordãt Dy. Salic. Bald. in rub. ẽ. eod. Bar. in rub. C. de re. cred. Rof. in libellis suis in libello de certi cõdictio. Spe. in titu. de obl. & so, ẽ. sequitur. in prin. Bal. et Bart. in rub. C. eo. cõfirmat Alex. per text. Insti. de verb. obli. in prin. vide vt per eum.

c ¶ Concludendi. Ad de q diuersitas actionũ cognoscat ex medio cõcludendi, text. in l. non debet. in fi. ẽ. de dolo: & ibi doct. & in c. litera. extra de dilatio. & Anton. de But. in notabilib? in c. ex parte. de foro cõpe. & in c. fi. de iudic. Bart. in l. interdũ. j. de cond. inde. Ange. in l. naturaliter. §. nihil commune. in v. lect. de acquir. posses.

¶ Triticaria. adde de hac, vt per Ioan. An. in addi. Spe. in titu. de ob. & solu. §. sequitur alia quoque.

a ¶ Veritas eſt. Adde tu quæ ſit vtilitas huius inueſtigatiõis. Et vide gl. quam paucí ſciunt, in l. cũ precario.j. de precario.

b ¶ Vtilitatis. Addẽ Io. And. in d. §. ſequit. circa princi. in addi. prima magna.

c ↦ P. P A V. P.

¶ Hæc actio. vide Ia[illegible]rat. i iij. col. [illegible] de actio. vbi alleg. Bal. in quibuſdam locis exclamantem hanc glo.

d ¶ Ex ſua primordialí. Addẽ tu ad Bartolũ hic, ꝙ acceſſoriũ regulet ſecũdũ primordialẽ naturã principalis; & vide Aretin. in c. j. coliſ. antepe. & ſeq. de iudicijs.

e ¶ Quòd licet illæ actiones. Adde tu qd contra Bart. hic, qui videtur velle ꝙ certi cõdictio, quæ oritur ex cõtractu bonæ fidei, ſit ſtricti iuris, & habeat eius naturã, facit: nã ſtipulatio eſt ſtricti iuris lege, quicquid aſtringendæ. j. de verbo. obli. & tũ ſi vniat cõtractui bonæ fidei, propter ſolã vnionẽ ſapit naturã bonæ fidei. Caſus eſt in l. ſi ſtipulatus. in fi. princi. j. de vſu. vbi ſi emerã à te fundũ, & poſtea ſum à te ſtipulatus dotẽ dari, & vacuã poſſeſsionẽ tradi in tantũ teneẽ venditor ex ſtipulatione, quantũ ex empto: & ideo fructus veniũt. Et hoc idẽ dicit gl. in l. ſi quis cũ aliter. j. de verb. obl. Si ergo hoc eſt in ſtipulatiõe, quãto magis debet eſſe in certi cõdictiõe generali, quæ oriẽ ex ipſa materia præexiſtẽte, quæ eſt bonæ fidei: ergo erit bonæ fidei. Et ad text. in §. actionũ. reſpõdetur ꝙ licet ibi non numereẽ inter actiones bonę fidei. nã & hoc euenit in alia actione: vt eſt actio ex teſtamẽto, quæ habet inſtar bonæ fidei, vt dicit text. apertus in l. in minorum. C. in qui. cau. in inte. reſti. & tamẽ nõ cõnumeratur in §. actionum. Sed ſaluãdo Bar. põt dicere, primò ad text. in d. l. ſi ſtipulatus. ꝙ ibi idẽ: qa ſtipulatio eſt appoſita, vt tradatur poſſeſsio vacua fundi empti, et ſic, ꝓpter iſtud verbũ, vacuã poſſeſsionẽ tradi, veniũt fructus: quia petiẽ id, qd ex empto peti poterat. Vbi dicit text. ꝙ propter illud eſt, ꝙ partus venit, nõ aũt propter ſtipulationem. Et ſi illa verba ibi non eſſent tex. ille probaret oppoſitũ vt patet ibi: qa dicit, ſed tãtũ propter

ſa eſt generaliſsima. Cõpetit enim ad certa, & incerta: vt j. de condic. ſine cauſa l. j. condictio triticaria eſt generalior. cõpetit enim ad certa, & incerta, præterq̃ ad pecuniã numeratã. vt l. j. j. de tritica. Certi cõdictio eſt generalis: cõpetit enim ex omni cauſa, ex qua certũ petiẽ. & 6 modo eſt ꝓ generalis cõdictio incerti, ſecundũ quoſdã, ꝙ ad omnia incerta cõpetat: quod tã nõ eſt ſimpliciter verũ. De cuius incerti cõdictionis materia videbitis j. de cõdi. in de. l. ſed & ſi me putem. §. j. et ibi de hoc dicam. ꝓ Quæro, in quo differt hæc actio ab actione in factũ ſubſidiaria. 7 Reſpon. nil habẽt cõe: illa eẽ cõpetit vbi aliæ deficiunt: vt l. quoties. j. de præſcrip. ver. iſta tantũ competit cũ omnibus aliis, quæ cõpetũt ad certũ. Modò habes expeditã prius gl. quã vide. Venio ad ſecundã gl. dicit hic, ꝙ hæc actio cõpetit ex omni cauſa, & ex omni obligatione, ex qua certum petitur. Quæro, quid differt ꝓ cauſa ab obligatione. Quidã dicũt ꝙ eſt inculcatio verborũ. Alij aliter. & hæc eſt vera: ſcilicet ꝙ tria ſunt. Primũ, contractus, vel quaſi, delictũ, vel quaſi: & iſta ſunt cauſa obligationis. Secundũ eſt obligatio. Tertiũ eſt actio, quæ ex ipſa obligatione deſcẽdit: vt l. licet. §. ea obligatio. ſ. de procu. Quod ergo hic dicit ex omni cauſa, intelligo cõtractu, vel quaſi: maleficio, vel quaſi. & qd ſubdit, ex omni obligatiõe, ſtat ꝓ priè. 9 Iuxta hoc quæro, ꝓ vtrũ certi condictio ſit datiua vel natiua. Quidam dicunt eã eſſe datiuã. & pro hoc l. ſi me & Titiũ. j. eo. Veritas eſt[a] ꝙ eſt natiua: habet enim ſufficienter præexiſtentẽ materiã ex qua oritur, vt hic dicit tex. ex omni cauſa, & ex omni obligatione &c. expreſsius Inſti. quib. mod. re cõtra. obli. in prin. Ergo apparet ꝙ eſt natiua: vt l. iuris gentiũ. §. j. ſ. de pactis. Non obſtat l. ſi mẽ & Titium, 10 quia reſpõde, vt ibi dicã. ꝓ Quæro: quare fuit introducta hæc actio. Dicit gl. cauſa neceſsitatis, & vtilitatis. Neceſsitatis: quia quando ꝙ nõ reperitur actio ſpecialis: vt in ſtipulatione cõtinẽte certũ: vt j. eo. l. ſi quis certũ. Mar. dicebat hoc falſum: imò ex ſtipulatione cõpetit certi cõdictio ſpecialis: vt Inſtitu. de verb. obli. in princ. Et iſtud puto verũ, & dico ꝙ nunquam certi condictio cõpetit, ſcilicet generalis in caſu, in quo alia non competat. h. d. tex. iſte ex omni cauſa, & ex omni obligatione, ex qua certũ petiẽ, quaſi dicat, neceſſe eſt vt aliquid certũ peti poſsit, vt cõpetat hęc actio. Licet enim eſſet certum, et peti non poſſet, nõ haberet locũ iſta actio. Item nõ obſtat qñ ſtipulor factũ: qa põt peti ĩteresse certi cõdictione, licet nõ ſim ſtipulatus: vt gl. dicit: qa imò ſum ſtipulatus tacitè: vt l. ſtipulatiões nõ diuiduntur. verſi. Celſus. de verb. obli. Vnde & tũc cõpetit certi cõdictio ex ſtipulatione tacita. nullo ergo caſu reperio ꝙ ſit neceſſaria. Non obſtat l, ſi me & Titium. vt ibi dicã: ſubeſt tũ b cauſa vtilitatis.[b] Nam vos ſcitis ꝙ actio furti infamat: certi cõdictio nõ: vt l. ceſſat. de actio. & obl. Vnde ſi vellẽ cõtra te agere ad quadruplũ, & qd nõ infamareris, intentarem certi condictionẽ generalẽ ad quadruplũ, vel duplũ. Ita dicit gl. tua not.

11 quam vide. ꝓ Quæro, vtrũ ſi actio prima quæ cõpetit ad certũ, ſit tẽporalis: an hæc etiã erit tẽporalis vel perpetua. Glo. dicit, tẽporalis. arg. l. ſi eũ. §. q̃ iniuriarũ. ſ. ſi qs cau. & j. de iureiu. l. duobus. §. exceptio. Hoc videt cõtra regulã, quæ eſt, ꝙ actiones ciuiles ſunt perpetuæ: vt l. ſecunda. C. de conſti. pecu. dicit P. fateor ꝙ actiones ciuiles ſunt perpetuæ, hoc eſt, apta ad viuendũ perpetuò: ſi materia, ex qua oriũtur, duret perpetuo. Exemplũ in rei vendicatiõe, quæ cõpetit, quia dñs. Sed ſi dominũ præſcribit triennio peribit rei vendicatio. Ita hic hæc actio cõpetit, vbi certũ petitur: ſi deſinit poſſe peti, deſinit hęc 12 actio cõpetere. ꝓ Quærit glo. vtrũ hæc actio[c] creſcat per inficiationem, ſicut actio principalis. Exemplũ in lege Aquil. dicit gl. ꝙ non vt l. item veniunt. §. cũ prędiximus. ſ. de petitio. hære. Non obſtat ſ. ſi qs cau. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. quæ dicit ꝙ actio ſubrogata ſapit naturã eius, in cu 13 ius locum ſubrogatur: ꝓ quia eſt verũ in his quæ inſunt actioni ex ſua primordiali natura, nõ in his quæ ſuperueniunt ex caſu. Vide iſtã gl. & eſt multũ no. ſolu. & fortè nõ habetis alibi. ita bene per gl. qualiter actio ſubrogata in locum alterius, ſapiat naturam eius in cuius locũ ſubrogetur. quod dic vt ſcripſi in l. j. §. hæc actio. j. ſi quis teſta. li. eſſe iuſ. fuer. & ibi etiã per Iac. de Are. Et ex prædictis apparet ſolu. quæſtionis: ſi queratur, an per officiũ iudicis veniant in hac actione omnia, quæ venirent in actione ex vendito, vel ex locato, in cuius locum datur. Pro cuius euidentia ſcire debes, ꝙ licet[e] illæ actiones ſint bonæ fidei, iſta tamen eſt ſtricti iuris: qa non numeratur in §. actionum. Inſtitu. de actioni. Vnde iſta tantum competit ad ea, ad quæ illa actio primordialiter cõpetebat. In his ergo quæ ex poſt facto acciderent ex mora, quæ veniret in illa actione, tanquã bonæ fidei, ſecundum formam f l. ædiles.[f] §. item ſciendum. j. de ædili edic. non tamen veniret g in hac actione:[g] quia non aſſumit illam naturam de his, quæ ex poſt facto obueniunt, vt dictum eſt. Sumus expediti de ſecunda gl. Veniamus ad tertiam glo. dicitur hic, ſiue ex certo, ſiue ex incerto contractu. Quæro quis dicatur contractus certus. In hoc ſunt opinio. nam quidam dicunt, ꝙ contractus certi, ſunt oẽs contractus nominati: ſed contractus incerti, ſunt omnes contractus innominati. Et hæc opi. tangitur in iiij. gl. huius l. in fi. quam tenet Pet. & eſt ſatis probabilis. Ia. de Are. 14 dicit, & melius, ꝙ cõtractus certus ꝓ eſt, quando ex ipſius conceptione apparet iure manifeſto, ꝙ certũ debetur. Addo, nec eſt variabilis ex poteſtate debitoris, vel rei natura. Quod dico ꝙ ex ipſius cõceptione apparet, probatur ſ. eo. l. certũ. Quod 15 dico, iure manifeſto apparet, dico pro tãto: qa poſsibile ꝓ eſſet ꝙ variaretur propter ſtultitiã, vel imperitiã iudicis exequendo, vel propter aliquẽ caſum præter naturam rei: vt quia res debita periret: & ſic ad æſtimationẽ deueniretur. Illud quod addidi, nec eſt variabile ex poteſtate debitoris. dixi propter obligationem alternatiuã, in qua licet certum appareat ex ipſa cõceptione: tamen quia variabile eſt ex poteſtate rei, dicitur cõtinere incertũ: vt l. vbi autẽ. §. qui illud. j. de verb. oblig. Quod dixi ex natura rei: ideo dixi, quia qñ eſt in obligatiõe vſusfructus, vel aliud ſimile, quod ex natura ſua recipit variationẽ, dicitur continere incertum: vt d. l. vbi autem. §. fundi, & §. illud. 16 de verb. oblig. Contractus ꝓ aũt incertus eſt, quando ex ipſius conceptione iure manifeſto certum non apparet, vel eſt variabile ex poteſtate debitoris, vel ex natura rei. hoc apparet quãdo quis ſtipulatur partum ancillæ naſciturum, vel fructus naſcituros, vel factum quod eſt incertum: vt l. vbi autem. §. illud. & §. qui id quod. s. alleg. Alio tamen modo accipitur contractus certus, vel incertus. l. j. C. de ſenten. quę pro eo quod inter. 17 proferuntur. quod dic vt ibi. Hoc expoſito quæro, vtrum ꝓ ex omni

illa verba. & ad id ꝙ dictũ eſt ſ. tollendo §. actionũ. dicas ꝙ tex. in l. in minorũ nõ dicit ꝙ ſit bonæ fidei: ſed æquiparat actionẽ ex teſtamẽto, & actionẽ bonæ fidei: qa eſt ſtricti iuris, ſed habet naturã bonæ fidei, quo ad fructus.

¶ L. ædiles. Adde tu, & pro intellectu d. l. vide eundem Bart. in l. ij. C. de iudi.

¶ Hæc actione Addẽ ꝙ cũ opin. Bar. trãſit ſimpliciter Sal. Ful. hic Bald. in l. ij. C. de pact. inter emp. & vẽdi. & in repe. l. peſẽs. C. de pactis. Scias etiã ꝙ inquãtũ gl. dicit ꝙ certi cõdictio genera lis aſſumit ſibi naturam primordialis actionis, in cuius locũ dat: ꝙ illud eſt verũ, ſecũdũ Cy. & Alb. de Ro. hic quantũ ad rẽ, ſeu qualitatẽ pro qua cõpetit illa actio ſpecialis, nõ quo ad alia quia ſequereẽ ꝙ infamaret: quod nõ eſt. verum eſt ꝙ eſſet ſtricti iuris, cuius cõtrariũ vult Ioã. an. in d. §. ſequit. & gl. in §. actionum. Inſtit. de act. & Bal. hic & Alex.

omni cõtractu, ex quo certũ petiẽ, cõpetat hæc certi cõdictio. Dicit gl. hic. Quãdo ꝙ agitur ad id quod meũ eſt: quãdo ꝙ ad tradendũ mihi aliquid, quod non eſt meum: quãdo ꝙ ad reſti 18 tuendũ. Aduerte: quia hoc eſt multũ ſubtile. ꝓ Primo caſu nõ a cõpetit hæc certi condictio, niſi cõtra furem[a]: quia nemo condicit rem ſuã, præterquã à fure: vt §. vſufruc. quẽ admo. caue. l. 19 vltima. & Inſtitu. de actio. §. ſic itaq̃. Secundo caſu ꝓ quando agitur ad tradendũ aliquid mihi, quod non eſt meum. Exemplum in actione ex empto. dicit glo. ꝙ tunc cõpetit certi condictio. Nec obſtat ꝙ tunc agitur ad factũ: quia iſtud nõ eſt factum merũ, ſed miſtum. Sic dicit glo. quod notandũ eſt & be 20 ne intelligẽdum. Not. ergo iſtã gloſ. quæ tenet ꝓ ꝙ ille, qui tenetur ad tradendum actione ex empto, non teneẽ ad factum purum. & qualiter intelligaẽ ſtatim dicam. Doc. noſtri omnes cõmuniter reprobant iſtã gloſ. Primò per l. ſtipulationes non diuiduntur. in prin. j. de ver. ob. Secundò per rationẽ: quia ſolutio huius eſt variabilis, ex poteſtate debitoris. liberaẽ enim ſoluendo intereſſe: vt l. j. j. de actio. emp. & ſic non cõtinet certũ, ſicut ſtipulatio alternatiua. Do. Iac. butr. nitebaẽ ſuſtinere hãc gl. & dicebat ꝙ actio ex empto cõtinet certũ: cùm ſaltẽ ex ipſa cõceptione cõtineatur certũ: quia vendis Stichũ, vel librũ. Sed licet cõceptio ſeu pronũciatio cõtineat certum tamen quia ex poteſtate debitoris eſt variabile, non dicit cõtinere certum, vt dictũ eſt. Sed volẽdo ſuſtinere gl. prout eſt poſsibile, debes ſcire, ꝙ in eo qd glo. dicit, ꝙ ille, qui teneẽ ex empto, nõ tenetur 21 ad factum purũ, ſed miſtũ, dicit verũ. nam ille, ꝓ qui vendidit, 22 teneẽ ad rem tradendã: & ſi eſt dñs, ꝓ tenetur trãſferre dominium in accipientẽ: ſi non eſt dñs, non: vt l. ex empto. in prin. de actio. emp. Vnde non dicitur merũ factum, ꝙ iſta obliga 23 tio ſapit naturã dandi. Teneẽ enim dare, hoc eſt, dñium ꝓ trãſferre, ſi dñs eſt. Hoc probatur in l. in cõuentionalibus. in fi. de verb. obli. ibi: non nudũ factũ, ſed cãm bonorũ, &c. & ibi dixi. 24 Item debes ſcire ꝓ ꝙ in actione ex empto venditor præciſè teneẽ ad tradendũ ſi põt: vt l. j. & ibi not. j. de act. emp. & plenè dixi in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. in viij. q. de verb. oblig. Hoc præmiſſo dico, ꝙ actio ex empto poſſet aliter concipi ꝙ certum cõtineret: puta, ſi dicerẽ, dico quòd vẽdidiſti mihi fundum, & ꝙ illum tenes, & poſsides, & ꝙ illius fundi es dñs: quare peto te cõdemnari. Certè iſta actio continet certũ. tenet em ad tradẽdũ præciſè, quia poſsidet. Itẽ ad trãſerendũ dominiũ: b quia eſt dñs. & ſic ad certum.[b] Sed quãdo nulla traditio in petitione veniret, ſine dubio nõ cõpeteret certi cõdictio: quia fa 25 ctum purũ eſt, ergo &c. Quare ꝓ autẽ rem tradi, & quælibet ſtipulatio facti dicatur cõtinere incertũ: dic vt dixi in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. in viij. q. & in l. vbi aũt. §. q̃ id quod. de 26 verb. obli. Qñq̃ in obligatione eſt rem reſtituẽ: vt ꝓ in re deposita, pignorata, cõmodata, & ſi. iſto caſu, dicit gloſ. nõ habet locũ certi cõdictio. Ratio: quia res eſt mea: ergo non põt cõdici. quod intellige niſi fuerit cõtrectata: vt §. eo. l. ſi qs nec cãm. §. j. Item, quia agitur ad factũ. dicit glo. ergo ad incertum. Iſta ratio eſt melior, gñalior, & verior quã præcedens: quia aliena 27 res põt deponi & commodari. ꝓ Quãdo ergo cõpetit hæc certi cõdictio: Rñ. qñ quis eſt obligat[a] ad dandũ certum: vt dicitur in prima glo. & bene. Dicit em hanc obligationẽ cõtinere certum oĩno: vt d. l. vbi aũt. §. j. §. alle. Sumus expediti de tertia glo. Veniamus ad quartã gloſ. dicitur hic, ex incerto cõtractu. 28 ꝓ Quæro exemplũ, quo ex incerto cõtractu petatur certum: Reſpond. ſi ego ſum ſtipulatus, vel emi partũ ancillæ, vel fructus naſcituros, cõtractus eſt incertus: tamẽ poſt partum editum, vel fructus natos, eſt certũ quòd debetur: & ſic poteſt agi certi cõdictione. Et hoc eſt quod vult hic tex. dum dicit, ex incerto cõtractu. ſecundùm Iacob. de Are. t. licet Dyn. aliter dixerit, & malè, & contra hunc text. in dict. l. vbi autẽ. §. illud. & hoc exemplum non poſuit gloſſ. imò aliud poſuit gloſ, exemplum in obligatione facti, in qua dicitur contineri incertum. Sed ſi agitur ad intereſſe, poterit agi certi condictione. licet enim intereſſe, prima facie ſit incertum: tamẽ quia eſt certum in rerum natura, & venit certificandum per iudicem, compe 29 tit certi condictio. Ita dicit gloſſ. quam vide. Multa inculcat ista gloſſ. quæ veniunt examinanda. Primò dicit ꝓ quòd in obligatione facti poteſt agi ad factum præciſè. Hoc non eſt verum ſimpliciter: ſed qualiter debeat intelligi, dic vt dixi in

d. l. ſtipulationes non diuiduntur. in viij. q. de verb. obli. Secundò dicit gloſ. ꝓ ꝙ qñ 30 agitur ad intereſſe, agitur certi condictione. & h. d. gl. verũ indubitanter. Caſus eſt hic in eo quod dicit text. de leg. Aquilia, &c. Nam cũ illa actio legis Aquil. deẽ ad intereſſe: ergo certi cõdictio ad intereſſe dabitur. & hoc dicunt doct. & bene. Ter 31 tiò innuit gl. ꝓ ꝙ licet certi cõdictio detur ad intereſſe, non eſt tamen neceſſe ꝙ quã c titas eius quod intereſt, exprimatur[c] in libello. Hoc an ſit verum, ſunt opin. Nam quidam dixerunt agi cõdictione incerti: vt l. pen. §. ſi quis in ius vo. nõ ie. & l. liber homo. §. fi. j. de verb. obl. Sicut enim certi condictio competit, vbi certum petiẽ: ita condictio incerti competit, vbi incertum petitur, ſecundum eos, vt gloſ. hic tangit: quorum opi. tenet Iac. de Are. non enim, dicit ipſe, eſt recedendum à verbis, & exponere prout glo. dicit, condictio incerti, i. certi condictio ad intereſſe, quod eſt incertum. hoc enim eſt violare literam. Certè domini, de natura condictionis incerti dicemus in l. ſed & ſi me putẽ. §. j. j. de cõdi. indebi. Sed quantum ad propoſitũ videamus, vtrum ad certi condictionem ſit neceſſarium, ꝙ illud quod petitur appareat certum ex ipſa pronũciatione: an ſuf d ficiat ꝙ ſit certum in rerum natura, nec ſit variabile ex poteſtate debitoris. Rñd. ꝙ nõ eſt neceſſe ꝙ ex ipſa pronunciatione appareat certum illud quod petitur. Tex. eſt in d. l. vbi aũt. §. qui illud. j. de verbo. obli. vt qñ promitto pecuniã, quæ eſt in arca vel illud quod Titius debet. Nam licet ex ipſa pronunciatione non ſit certũ: tamen quia in rerum natura eſt certum, ſufficit. Ita in propoſito quantum interſit in rerum natura, certum eſt: ergo certum petitur: Meritò illæ leges debent exponi prout gl. dicit. agitur ergo certi condictione ad intereſſe. Et quod non ſit in libello neceſſe certam quantitatem exprimi, eſt text. in l. iij. C. de inuti. ſtipu. & probatur per rationẽ. Quando aliquid non eſt in poteſtate actoris, non cogitur actor illud exprimere certum in libello: vt l. vbi autẽ. §. qui illud. de verbo. obli. & l. j. §. quia autẽ. j. quo. leg. Sed declaratio intereſſe eſt in iudicis poteſtate: vt l. j. C. de ſentẽ. quæ pro eo quod intereſt profe. ergo nõ cogitur actor illud exprimere, & limitatè ponere in libello: reprobata opi. Vltramon. qui dicebant contrarium: quod latius reprobaui & examinaui in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. in fi. de verb. obli. Sumus expediti de iiij. gl. & c. Venio ad tertiam partem. Dicitur 32 hic, ꝙ licet nobis in omni contractu certum condicere. ꝓ Quę d ro, quomodo cognoſcetur[d] in libello an intentetur certi condictio generalis, vel ſpecialis. Rñ. apparet ex his quæ §. dixi in j. q. Nam in certi condictione generali concluditur per illud medium, quia certum: in alijs actionibus concluditur per alia media, vt §. dixi. Addo ꝙ Gul. de Cu. dicit, ꝙ in certi cõdictione non habet quis neceſſe inſerere aliam cauſam niſi hãc: quia certum. Vnde ſi dico ꝙ teneris mihi ad centum, & hoc eſt certum: ideo peto te condemnari ad dicta centum: procedit libel 33 lus. Nam ꝓ in actionibus perſonalibus ſufficit quòd in libello quis exprimat cauſam proximam actionis: vt l. & an eandem. §. actiones. de excep. rei iudi. ſed cauſa proxima huius actiõis eſt, quia certum: ergo &c. Gl. noſtra dicit contrarium in ij. gl. huius l. in prin. videlicet quòd debeo exprimere cauſam remotam: quia ex tali libello reus non redditur certus, an velit cedere, vel contendere: ergo &c. vt l. j. in prin. §. de eden. Ex prædictis patet, ꝙ in l. vltima. C. de an. excep. poterit procedere libellus, velit nolit reus, ſecundum opi. Gul. ſed ſecundum opi. glo.

a ¶ Furẽ. Addẽ gl. in l. cere debemus. j. de ver. obl. in §. fi. i verb. cõdici. Et dicit Io. de Imo. ibi ꝓ iſte eſt caſus ſingularis, in quo certi cõdictio datur ad incertum. Et pro hac opi. communi alleg. Alex. tex. in l. ſi cõcubina. §. nõ ſolũ. j. re. amo. Addẽ tu ꝙ etiam cõpetit & datur hæc certi condictio donatario cauſa mortis: licet in ipſum transferaẽ dominiũ ipſo iure l. ij. §. de pub. & no. in l. cũ pater §. Mẽuio j. de leg. ij. Itẽ datur et habet locum habenti dominiũ vtile volenti cõdicere à domino directo: vt hic per modẽ.

b ¶ Ad certum. Addẽ ꝙ cũ Bart. tranſeunt Bal. Ang. Sal. et Ro. hic: ſed Ful. & Paul. de caſt. hic contrariũ tenent: quibus adhærere videtur Alex.

c ¶ Exprimatur. Addẽ vt per Io. And. in addi. ad Spe. in ti. de fructi. & intereſſe. §. fi. in addi. incipiẽte, Cyn.

d ↦ P O M A T E S.

¶ Quomodo cognoſcetur. Circa materiã concludẽdi, vide Alex. conſi. cxvij. j. col. ij. volu. Iaſ. §. omniũ. xxiij. col. Inſtit. de actio. Alex. cõſi. cxij. in iiij. col. j. volu. Libellus ergo, vt ex iſtis colligiẽ, attẽditur circa modum concludẽdi. Et vide Alex. cõſi. cclviij. Ex cuius dictis ibi põt colligi declaratio pulchra ad hæc. & cclx. & Soci. cclxiij. vbi etiã ipſe limitat in ſecunda col. & Soci. etiam conſi. xx. col. vj.

a ✠ POMATES. ¶ Si in diem. Facit l. nam & si fur. in prin. j. eo. titu. Et an sit natiua, vel datiua, potest esse vtilitas: quia si est natiua transit ad hæredes. secus si datiua. Gl. est tenenda memoriæ. l. cũ precario aliquid datur. j. de prec. quam no. Bar. qui nihil ignorauit. l. si hominem. §. datur. in iiij. & vlti. fallen. j. deposi. Cui tamen vtilitati, & differentiæ videtur obstare text. l. quoties. C. de

quam omnes Sequuntur Jass. hic. n. 17 quem vide

veriorẽ secus. Venio ad quartã particulã.
a Dicitur hic ꝙ si in diem, [a] vel sub conditione sit obligatio: ante diem, vel conditionem non potero agere. Certum enim est ꝙ ante conditionis euentum non nascitur actio: vt l. cedere diem. j. de verbo.
34 signi. † sed in obligatiõe in diem quid iuris sit: gl. tenet ꝙ actio sit nata, licet obstet exceptio. Et secundum hoc, quod hic dicitur, non potero agere, diuersimode accipitur, s. vel ipso iure, vel ope exceptionis, ipso iure respectu obligationis conditionalis: vel ope exceptionis, s. respectu obligationis in diem. vide istam gl. Aduerte, vtrum ante diem sit nata actio, est multũ profunda quæstio, quam disputat Pe. & tenet quòd non contra gl. nostras. Postea disputat eam dominus Bartolutius de Pratis, & tenet quòd sic, secundum gloss. nostras, quas disputationes refert Cy. in l. j. C. vt acti. ab hære. & contra hære. Dominus And. de Pisis fecit de hoc vnã magnam filateriã in repetitiõe, quã fecit de l. si insulam. j. de verb. obl. Gul. de Cug. hic distinguit duo verba, & intrauit melius veritatem quam alij: ego postea latius distinxi in l. ita stipulatus. de ver. obli. dicvt ibi. Quicquid tamen sit in casu proposito: dico tex. stare propriè, & gl. nostrã nõ
35 procedere: nam licet † aliæ actiones, & obligationes oriantur ante diẽ: in casibus tamen certi conditio ante diem non oriatur: [b] sicut nec ante conditionem, probo primò per istum tex. Secundò per rationem: quia ante diem non petitur certum, Cùm enim promitto tibi centum hinc ad annũ: ego non debeo tibi dare centũ: sed minus est in obligatione propter interusurium medij temporis: vt l. si constante.
§. quoties. solu. matri. & de eden. l. j. §. diẽ.
36 Istud † autem interusuriũ medij temporis est incertũ, tum quia pendet de futuro tũ quia leges hoc dicunt in simili: quia fructus futuri, & similia sunt incerta: vt d. l. vbi autem. §. illud videamus. Cõcluditur
37 ergo † ꝙ centũ ante diẽ nõ sunt certa. ergo ante diem vel ante cõditionẽ agere nõ potero certi condictione: cũ non sit nata actio. Venio ad quintã partẽ: dicitur hic
38 † ꝙ certi condictio cõpetit ex legati causa. Contra, dominũ tibi legatæ transit recta via in legatariũ, vt vidistis s. l. proxima ergo nõ põt condici ab eo: quia nemo condicit rem suam, &c. vt dictũ est. Solu. dicit gloss. intellige ꝙ hic testator legauit quantitatẽ, vel rem alienã. Vel dic vt not. gl. in §. nostra aũt. Insti. de leg. Vel dic vt no. per doct. C. cõia de lega. l. ij. Ad vnũ tã
39 aduerte † ꝙ omisi tibi, ꝙ vbicunꝙ dixi ꝙ nemo cõdicit rẽ suã: intellige de re sua iure pleni dominij: secus si haberet vtile do

b ¶ Non oritur. Adde ꝙ opin. Bar. sequitur Ang. in l. interdum. j. de verborum obliga & Bal. hic in lectura antiqua. Sed ipse Bal. in rubrica C. eodem. & in l. prima. C. vt actiones ab hæred. & in l. & si post tres. in lectura ordinaria. s. fi quis cau. & hic in lectura noua truffatur de opiniõe Bart. quia natiuitas actiõis specialis, & generalis, non potest separari: cum vtraq; nascatur ex potentia præexistentis materiæ, illa non plus influit in vnam, q̃ꝫ in aliã. Allegat l. mandati. infrã, mãda. & contra Bar. tenent Salicet. & Foligos. quibus adhæret Alex. vt hic per eum.
c ¶ Quoniã. Adde circa intellectũ huius §. Et aduerte: quia text. dicit vnũ quod videt sibi aduersari. Nam primò dicit ꝙ stipulatio est nulla. Secundò dicit ꝙ est inutilis & ideo videtur dicendum ꝙ per istum tex. declaretur tex. in l. stipulatio ista in §. alteri j. de ver. obli. quasi potius sit stipulatio, de qua ibi inutilis quã nulla: quia nõ potest negari, quin habeat formam stipulatiõis: sed habet eam ordinatam ad incongruam acquisitionem. vnde potius tale pactũ dicatur inutile, q̃ nullum: quia habet formam pacti, vel stipulationis: sed non vtilis pacti, vel vtilis stipulationis. & hoc, propriè videtur voluisse Iurisconsultus hic. Et satis corroborat hoc: quia in §. alteri. licet sit inutile principale, quia lex ei non assistit, scilicet stipulatio ni factæ alteri: et hoc propter inordinatam formam acquisitionis: non tamen est inutile accessorium, in quo accessorio illa ordinata forma acquisitionis, scilicet qd interfit, non curatur à lege. Et hoc videtur voluisse ad §. alteri. Ia. Bu. in l. pacta quę contra. C. de pact. & ibi nouis. Senenses referunt inducendo ad intellectũ huius tex. & ita etiam do. meus hic.
✠ POMATES.
¶ Hoc facit. An istud statutum, de quo hic, valeat: vide Alex. consil. lxviij. in iij. volu. Barb. consil. xix. ij. col. in primo volumi. & Alex. consil. lviij. in fin. in iiij. Vol. & consi. ccxciij. in ij. volumi opi. Bar. refert & sequitur Albe. in auẽ. offeratur. vj. col. C. de litis contesta. Per. de Anch. consi. ccccxlij. Alexan. consil. lxxxij. aliàs ccccxxxiij. incipien. viso processu. & consi. dxliij. incip. in præsenti cauſa. ad fi. Adde etiam Alex. consil. lxvj. in iij. volu. & in consil. ix. in vj. col. iij. volu. & vide Feli. c. ij. vj. col. de proba. vnum verbum c. feriegs. in fi. de testi. Itẽ adde quod pro doctrina Bar. hic decidit Bal. c. pastoralis. §. quia vero. vij.

omne

se fundet super textu in l. vbi autem. §. qui illud. infrà de verb. obl. in quo nulla fit penitus mentio de certi condictione. In vlti. col. istud autem contrarium tenuit Bar. l. ita stipulatus. la grande. ij. quæstio. principali. j. de verb. oblig. & in lege j. C. vt actio. ab hære. ꝙ imò interusurium medij temporis dicatur certum quoties est appositus dies certus; vt hic. cùm dicat hinc ad annum.

minũ tãtũ: vt l. j. C. de dona. quæ sub modo. & l. j. j. de dona. tit. generali. Procedo ad aliud exẽplũ. dicitur hic ex l. Aquilia.
40 No. ex hoc † ꝙ hæc actio competit ad interesse, vt dixi s. Itẽ an cõcrescat per insiciationẽ: dic vt s. dixi. Sequitur in text. ex causa furtiua, &c. omnis emẽ cõdictio degenerat cõtra furẽ: vt Insti. de actio. §. sic itaq;. & dixi s. eo. l. si qs si nec cãm. §. j. Sequit, ex senatuscõsulto agere, &c. Cõtrà ex senatuscõsulto patit restitutio hæreditatis: sed rẽ restitui est factũ: & ad illud nõ cõpetit certi cõdictio: vt s. dixi. ergo male. Rñ. hic debet intelligi qñ hæreditas est iã restituta, & fideicõmissarius agit cõtra debitores hæredit. ꝙ tenenẽ ad certũ. Bar.

1 ☞ *Alteri stipulari quod nemo possit, & qñ ius. nu. 6.*
2 *Prodigus cui bonis est interdictum equiparatur pupillo. & nume. 10.*
3 *Vtile per inutile non vitiatur. & nume. 5.*
4 *Stante statuto ꝙ non possit probari debitum vltra viginti libras per testes: si in instrumento promisisti reficere damna & interesse, quæ ascendunt ad summã centum, ꝙ potero probare tale debitum per testes.*
7 *Per stipulationem quando nouetur actio prima.*
8 *Pupillus promittendo si efficitur locupletior, obligatur ciuiliter, & naturaliter.*
9 *Conditio impossibilis qñ uitiet stipulationem remissiuè.*

6 Quoniam. [c] Inutilis stipulatio nõ impedit actionem oriri, ex vtili numeratione. h. d. Et diuidi tur: quia primò continuat se ad præcedentia. Secundò ponit exemplum, quãdo stipulatio est inutilis, ratione eius, cui quis stipulatur. Tertio quando est inutilis ratione personæ promittentis. Quartò qñ stipulatio est inutilis ratione cõditiõis adiectę. Quintò similiter qñ est inutilis rõne personę promittẽtis. Secũda ibi: numerauit. Tertia ibi: idẽ erit. Quarta ibi: item quæri. Quinta ibi: sed si ei. No. quod † alteri stipulari nemo põt. Insti. de inutil. stipu. §. si quis alij. & de verbo. obli. l. stipulatio ista. §. alteri. Secundò no. ꝙ prodigus, † cui est interdictum bonis, æquiparatur pupillo, vt hic in fi. Tertiò no. ex toto §. illud † generale, vtile per inutile non vitiari. His præmissis venio ad materiã §. nostri. Opp. dicitur hic, quod est quidam cõtractus, qui celebratur re, & verbis. Contrà, istæ sunt species separatæ: vt l. j. j. de act. & oblig. l. obligamur. eo. titu. Ergo ꝙ vnus contractus sit diuersarum specierũ, videtur quædam repugnantia, quæ esse non põt: vt l. vbi repugnantia. de regulis iur. & C. de fide instru. l. scripturę. gl. fatetur contrarium, & dicit ꝙ hic contractus celebratur verbis solùm interueniẽte re.
d Vide gl. super ver. cõiunctim. Hoc facit
4 † ad quæstionẽ: dicit statutum ꝙ non possit probari debitũ vltra viginti libras per testes, pone quod ꝑmisisti mihi refarcire d

¶ Hoc facit. An istud statutum, de quo hic, valeat: vide Alex. consil. lxviij. in iij. volu. Barb. consil. xix. ij. col. in primo volumi. & Alex. consil. lviij. in fin. in iiij. Vol. & consi. ccxciij. in ij. volumi opi. Bar. refert & sequitur Albe. in auẽ. offeratur. vj. col. C. de litis contesta. Per. de Anch. consi. ccccxlij. Alexan. consil. lxxxij. aliàs ccccxxxiij. incipien. viso processu. & consi. dxliij. incip. in præsenti cauſa. ad fi. Adde etiam Alex. consil. lxvj. in iij. volu. & in consil. ix. in vj. col. iij. volu. & vide Feli. c. ij. vj. col. de proba. vnum verbum c. feriegs. in fi. de testi. Itẽ adde quod pro doctrina Bar. hic decidit Bal. c. pastoralis. §. quia vero. vij.

col. extra de offic. delega. & quod per istam doctrinam consuluit Ang. consil. cc. incip. in ciuitate Lucana. in vlti. colum. Et quod decidit Paul. facens ibi magnum festum in rubrica. C. de proba. in ij. colũ. & quod decidit Bal. l. si ex cautione. vj. colum. C. de non nu. pecu. & melius Sali. ibi in iiij. colum. & quod ista doctrina quod aliud sit debitum, aliud quantitas debiti, facit id quod decidit idem Bart. l. admonendi. viij. colum. versi. quid si testis deficiat in dicto. de iureiurã. quod dictum sequitur Antoni. de Butr. cap. fin. v. colũ. de iureiur. Alex. consil. lxix. inci. visa facti narratiõe. in ij. colum. ad fi. ¶ Itẽ facit quod tenet Bartol. in l. in cõmodato. §. duabus j. commoda. & l. scire debem. in princip. de verbo. obliga. & scriben. l. quidam æstimauerunt. j. eodẽ. Limita tamen hoc, vt procedat quando instrumentũ esset factum cum eo, contra quem producẽtur testes. secus si cum alio. Ita limitat do. Alex. consil. lxviij. ij. volu. Pro qua limitatione facit, quod tenet Bal. l. j. §. commu. de le. Et quod tenet idem Bal. l. si pro te. per illũ tex. C. de dot. promissi. & facit bonus textus c. super eo. extra de offi. delegat. & quod determinat Imo. l. final. ff. qui et à quo appelle. in antepe. char. versicul. aduerte tamen inquantum dixi. in Cle. j. in iiij. colum. ponderat ibi gloss. de re iudicata. & tenet Ange. l. si vnus. §. ante omnia. §. de pact. Secundò limitatur per Salic. l. si quis argentum. §. fina. per illum text. versicul. monumentorum. C. de donatio. quẽ refert Alexand. hic, sed non firmat: & dicit ꝙ non ponit pro constanti. Quod dictũ ego puto falsum: quia cùm non posit reddi nisi vna ratio statuti, scilicet timoris subornationis testium, habetur illa pro expressa. l. quamuis. & ibi gloss. dicit C. de fideicommiss. & ideo debet extendi ad omnes casus, vbi potest militare: & per consequens ad casum Salic. Secundò, quia per hoc non fieret fraus statuto, cùm possit semper peti fieri instrumentum post inductionẽ testium, ad hoc vt dicamus nos non probasse, per testes. Tertiò, quia hoc statutũ esset impositum verbis. i. l. j. C. communia de lega. quia etiam non probatur opi. Salic. d. l. si quis argentum. Reliqua vide plenè per Alex. quem etiam vide consi. lxviij. in iij. vol. & in rubric. C. de iudi. & Anch. consi. ccci. inci. in q̃stio. prædicta. & vide Feli. c. ij. col. vj. de probatio. & vnũ verbũ c. feries. in fi. de testi. & vide quæ posui. l. testium C. de testi. & vide Anc. c. canonũ statuta. col. lxxxix. de cõsti. & Alex. consil. xxxvj. vbi declarat. vol. v. Et vide omnino Bald. cõsil. ccclxxix. in iiij. parte. secũdum impressionẽ nostrã, an stante statuto, quod regrit fieri probationẽ per instrumentũ, si illud instrumentum nõ probat, sed iunctũ cum testibus an sufficiat.
a ✠ P. P. A. V. P. ¶ Statutum. Et aliqua de materia Vide per Alexandrũ consilio cccccxxxv. in principio. Item quòd ista decisio Bartoli procedat etiã in coadunatione scripturæ priuatæ manu debitoris factæ, vide Alexan. consilio cccccxlvij. ad fin. vide latè de materia Felin. in c. ij. in penultima colum. de pro. vbi latè tangit materiam statuti dicentis aliquando non posse probari per testes, sed solũ per instrumentũ & quod ex conuẽtione testium & instrumentorũ efficiatur & dicatur aliquid liquidũ & clarũ sicut si ex solo apparet, vide Bald. notà in c. pastoralis. §. qui verò, in vij. colum. de offi. delega.
b ¶ Præterea ponamus. Adde ad istam rationem, & vide Bald. in l. admonendi. colum. ij. ver. quid si testis deficiat. j. de iureiur. vbi vult quòd ab extra sumatur coadunatio probationis, vt in l. in commodato. §. j. j. commo. & in l. scire debemus. j. de verborum oblig.
c ¶ Determinatione. Adde quòd communiter cum hac determinatione transeunt docto. pro qua allegatur tex. in c. feries. de testi. secundũ intellectũ domi. Anto. de But. & Imo. ibi Et cùm prædicta opi. transire videtur Ioan. Andre. in addi. ad Specu. in titu. de fruct. & inter. §. fi. in addi. inci. Iacob. Butri. Bald. in auẽ. fed nouo iure. C. eod. & in repe. l. penulti. in fin. de lega. ij. Sal. in auẽ. cassa. C. de sacrosanct. eccle. Pe. de Anchar. in c. cannonum. in repeti. in versi. circa istam extẽsionem. & per eum in regula accessorium. de reg. iur. in vj. Alexan. Tu ad de aliquantulum in fortioribus terminis, consi. clxxvij. li. iiij. incipi. visa petitione. vbi alle. Bar. & Iaco. Butri. hic. & faciunt ibi dicta ad id quod hic dicit dominus Alexan. quòd valet propositio facta, non opponente parte, contra statutum. Et inquantum Alexã. tangit an non obstãte dicto statuto, possit creditor petere debitorem cõpelli, ad faciendũ sibi instrumentũ de debito excedente ad summam, & debitũ probare per testes. Et dicit Sal. singulariter tenere ꝙ sic. Tu vide consulta in contrariũ per Pe. de Anc. consi. cccl. incip. in q. proposita. ver. finali.
¶ Ad contrarium respondeo. Adde tu, & aduerte: quia ista solutio non potest stare ad d. l. penũ. nam ibi videtur casus de directo contrarius ad sol. Bar. hic, quam communiter docto. sequũtur, quem tex. vide.
¶ Præterea. Adde tu ꝙ ad §. præterea. potes respondere considerando quod ibi agitur de iure nouationis, sed hic agitur de impediendo natiuitatem actionis oriendę ex numeratione. Vũ casus sunt satis separati. Et videtur vera ista solutio secũdùm do. meum hic quæ videtur ex mente Fulg. licet eam non approbet. quæ solu. cõprobatur: quia textus non ster hic agit in casu dubio quo ad nouationẽ, prout dicit glo. hic in versic. Et puto posse. ī quo lex disponit, ꝙ aut sequitur stipulatio valida: & præsumatur numeratio facta gratia implendi stipulationem: & sic vnica obligatio. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. j. de verbo. obli. & in l. si ita. §. fi. cũ l. seq. eo. ti. Aut sequitur inualida: & tunc oriatur ex numeratione, sicut si nulla stipulatio sequuta fuisset. & tex. in d. §. præterea. procedit in casu certo, videlicet qñ animus, & intẽtio erat liberandi debitorem: & recedere à prima obligatiõe: & acceptare loco eius naturalem obligationem tantùm: ideo est ꝙ ibi nascatur obligatio efficaciter, per naturalẽ tantũ obligationem: quia sibi scienti imputatur. l. promittendo. §. j. j. de iur. do. & in l. inter causas. §. abesse. ī. mandati. Cogita tamen.
f ¶ Pupillus. Adde inquantum Alex. refert Pau. de Cast. intelligere quod pupillus obligatur ex mutuo, etiam sine authoritate tutoris, sed non ex stipulatione: quia ex illa non efficitur locupletior, & hoc est notandum ad statutum ꝙ mulier non obligetur sine consensu propinquorum; vt non valeat obligatio, etiam si promittat id, ad quod aliàs erat obligata. quod contrarium consuluit Roma, consilio mihi cccxciiij. scilicet quòd stante prædicto statuto mulier posit quitare maritum de fructibus rerum paraphernalium, ad quam faciendam tenebatur latius ibi vide.
g ¶ Qui pecuniam. Adde quod Ia. But. & Ful. contra tenent: quia §. qui pecuniam. loquitur in casu diuerso: vt hic per Alex.
h ✠ POMATES. ¶ Venio. Et hoc quòd impossibilis conditio vitiet contractum, non solùm procedat in contractibus stricti iuris: sed etiam in contractibus bonæ fidei. tex. in l. non solùm. j. de verborum oblig. Adde tamen ꝙ non vitiaret cõditio impossibilis donationem causa mortis: vt est textus singu. in l. quæ sub conditione. §. hoc edictum. versi. & in mortis. j. de condi. institu. de quo vide Alex. l. impossibilis. j. de verb. obliga.

pedirí actionem orituram ex numeratione, esset impedimentum dominij: ideo stipulatio ista nõ valet, vt sic dicatur impleri per numerationẽ. Vel possumus dicere, ꝙ hic dicitur, ꝙ stipulatio inutilis stet
d propriè. Ad contrarium rñdeo, [d] ibi interponitur super re mea, quæ durat mea: hic interponitur super re mea, quæ delinit esse mea: ideo alteri nõ põt quærri vtilis nec directa. & ista est vera. Venio ad
7 tertiam partem: videtur ꝙ † per stipulationem sequentem nouetur actio prima licet pupillus promittat, vt in l. j. in fin. j. de
e noua. & insti. qui. mod. tol. obl. §. pterea. [e] Sol. dicit gl. illud, qñ pupillus promittit illud quod alius debet, sed hic quando promittit illud, quod ipsemet debet. Ratio
f potest esse: quia quãdo pupillus [f] promittit illud quod alius debet, præsumitur ꝙ creditor fecerit animo nouandi, et animo illum liberandi: quæ præsumptio cessat, quãdo pupillus promittit ꝙ ipsemet debet. Vel aliter secundùm Iacob. de Areti. dic ꝙ hic erat pupillus infans, vel infan- d
tiæ proximus ita ꝙ naturaliter non obligatur. Vel aliter hic non fiebat ista stipulatio animo nouãdi, vt statim dicã. Opp.
8 ꝙ † quãdo pupillus promittit, ꝙ ipsemet dicitur obligari ciuiliter, & naturaliter, vt j. commo. l. iij. Facit s. de pact. l. in per-
g sonam. §. qui pecuniam. [g] Solu. illud ideo quia pupillus efficitur locupletior: hic autem sic promittẽdo nullo modo efficitur
h locupletior: ideo non obligatur. Venio [h] ad quartã particulam, & videtur † ꝙ per impossibilem conditionem non vitietur stipulatio, vt lege obtinuit j. de condi. & demon. & l. j. de condi. insti. Solu. aliud in vltimis voluntatibus, & aliud in contractibus: ꝙ dic vt l. impossibilis. de verborum obligationibus. Venio ad vltimam partem. oppo. dicitur hic quod prodigus, cui bonis est interdictum, æquiparatur pupillo. Contrà: imò æquiparatur adult. vt l. is cui bonis. de ver. obli. Sol. vt ibi dixi. Quædam alia tanguntur hic per glos. in versic. posse. quæ examinabo vobis in §. sequenti.

Ita, et ista vera Iu adde quod communis Jeth Jass. hic n. 2. quem vide qui improperat adducit Contrariet ambas

BB iiij

a ✠ POMATES. ¶ Secundò no. Vide Cepo. consi. xxx. col. fi. Imo. consil. xlij. in ij. col. Barba. c. prudentiã. ij. notabili, de officio de leg. & cõsi. xix. ij. volu.

b ✠ POMATES. ¶ Nec prædictis. Habes itaque inferre ex ista solutione Bar. cp iste tex. non habet locum, nisi in contractu mutui: vt voluit expressius Bar. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. in ix. fallen. ff. de verbo. obli. & in l. singularia. ij. col. ver. quartò quæro. j. eo. & in l. si cum venderet. j. de pigno. acti. Hanc tamen probationẽ credo falsam: quia imò etiam in aliis contractibus, qui re celebrãtur, alteri per alterũ actio quæritur. l. j. §. si te rogauero. ff. deposi. & alibi in pluribus locis. & communiter ita seruant docto. vt hic per Alexand. pro opin. tamẽ Bart. videtur facere text. in l. secunda. C. per quas personas. vbi dicit quod hodie inductum est, vt in pignore, & hypotheca alteri per alterum actio quæratur: ergo ante non: & tamen sunt contractus qui re celebrantur. §. fina. Instit. quib. modis re contra. obliga. ergo non verum est quod dicunt hic docto. contra Bart. Cui potest responderi tenendo contra Barto. pro cõmuni opinio. cp ideo ibi non quæritur actio, quia non interuenit numeratio nomine alterius, sub nomine ipsius numerantis. quo casu nõ quæritur: vt §. proxi. §. & ita intellexit a tex. gl. et tex. relatum in l. solutum. §. per liberam. j. de pig. actio. Et ideo potest dicere 3 cp ideo in text. nostro ſt, quia nõ loquitur in actibus ciuilibus in quibus alteri per alterũ actio nõ quæritur: sed in actu naturali corporeo nomine alterius celebrato, in quo bene quæritur alteri per alterũ: vt est text. in l. j. C. de acquir. posse. & in l. 4 traditio. §. fi. ff. de acquiren. rerũ domi. Et istam rationem assignauit Bar. in d. §. per liberam. istamq; difficultatem ponit expresse text. in l. ea quæ ciuiliter eodem tit. ff. Et potest esse ratio: quia actus ciuiles regulantur secundum naturam regulæ iuris: quæ est quod per liberam personam nobis quæri non possit. d. l. j. C. per quas personas. Sed actus naturales regulantur secundum ius gentium, quod disponit, vt per quancunque personã nobis acquiri possit. Et in illis non attenduntur regulæ iuris ciuilis. & nota bene: quia non inuenies cp ſit declaratum alibi. Et habes ex istis notare quod is §. non habet locum in mutuo ciuili, cùm fiat per actũ ciuilem, puta scripturam. Ita tenent Iaco. Ray. & Bal. hic in iiij. col. & Moder. hic, quos vide etiã. Et ex istis dictis habes colligere hunc §. habere locum in omni contractu, vbi interuenit actus naturalis corporeus, nomine alterius celebratus vt alteri per alterum quæri possit. Secundò quia in præcedenti §. non potuit per alterum alteri quæri: quia non fuit facta numeratio, nomine alterius, quo casu nõ quæreur. Et intelligẽ istum textum quòd actio alteri per alterum quæritur, si in veritate fuit expressum, quòd nomine alterius, & tali numerabatur: & etiam ita agebat recipiens pecuniam. Ita ponderauit esse Barto. post Iaco. de Areti. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ver. superest tertia positio. de verb. obliga.

c ✠ POMATES. ¶ Opp. de. Vide aliquid per Alex. consi. xix. v. col. vo. iiij.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Vlterius oppono. vide Felin. in c. si cautio. in antepen. col. & præced. extra de fide instru. Alex. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. col. vij. & seq. & in l. j. §. si quis ita. col. vlti. de verb. obli. & vide Moder. hic.

e ✠ POMATES. ¶ Et per hoc. limita istam doctrinam vt non procedat quando causa committeretur, cp in ea procedatur inspecta sola facti veritate, vel de æquitate: quia tunc dato cp peterentur ex vna causa, & de alia diuersa, sed habili ad condemnandum, probaretur: nihilò minus deberet condemnari reus. Ita tenet Antonius de Butrio consil. j. incipiente, viso dicto puncto. per authoritatem Ioan. And. quem sequitur dominus Alex. consi. xxxv. in quarta colũ. primo volu. & consil. clxxix. in ij. col. volu. ij. Limita tũ istud, vt non procedat quando in ea procederetur sola facti veritate inspecta, vel de æquitate, secundum Alex. in l. si ita stipulat?. §. chrysogonus. colum. ix. de verborum oblig. Ita Baldus in l. solam. C. de testibus. quem sequitur Aretin. consil. lxxiiij. incipiente, diligenter consideratis, in penulti. charta. & in tali commissione intelligitur, cp possit procedere manu regia, solo iure gẽtium inspecto: vt per Bart. in extrauagan. ad reprimendum. in versi. videbitur. penul. quę stione. Bald. in l. neq; quicquam. §. de plano. colum. ij. & in l. nemo. C. de sententijs. & in c. ij. de noua fo. fide. Secundò limita, vt non procedat quãdo probaretur de mutuo ciuili mediante confessione, & etiam transacto tẽpore opponẽdi exceptionem non numeratæ pecuniæ. Bal. l. vnica. C. de rei vxo. actio. in prin. & in l. pecunię. de solutio. C. Imo. et Alex. in l. j. §. si quis ita. ff. de verborum obligatio. & in dicto §. Chrysogonus. Alexander cõsilio clxiij. columna secunda volumi. secundo. Nam istis duobus casibus libellus procederet: licet in eo diceretur cp numerauit, per suprà dicta. Et vide circa istam quæstionem Alexan. consil. clxxvij. in ij. colum. vol. ij. & consil. lxj. col. j. eo. volu.

✠ POMATES. ¶ Mutauerat. Et cp ista differentia sit inter verbum, numerauit, & mutauerat, facit quod voluit ipse Bart. lege, singularia: in penultima colum. versicu. & primò videndum. infrà, eodẽ. & licet Barto. hic reprehendat Moder. dũ dicit quòd non prosit.

Si numos. Numerãdo pecuniam nostram nomine absentis, & ignorãtis, ei quærimus actionẽ. h. d. Diuidit quia primò ponit dictũ. Secundò illud probat per authoritatẽ Iuliani. Tertiò probat per ar. à cõiter accidẽtib?. Secunda ibi. Iuli. Tertia ibi, cũ quotidie. Not. † cp numerando alteri p alterũ quæritur actio. Secundò nota[a] argum. à † solitis. facit l. ij. §. meritò. ne quid in loc. pu. Anteq; intrẽ materiã, quæro de ratione. Respõ. † duplex est ratio. Prima, frequẽtia huius cõractus. & hoc innuit iste tex. ibi: cũ quotidie, &c. Secunda est ratio, p pter singularia præcepta pecunię: vt l. singularia. j. eo. Ex hoc apparet cp non ideo absenti statim quæritur actio. quia qs fuerit pactus absenti reddi: licet quidam hoc dicant, & malè: vt §. proxi. ij. respõso. sed ideo quæritur, quia absentis nomine numeratur. Oppo. † quòd nõ sit hoc speciale in mutuo: vt l. penul. C. ad exhiben. & l. Publia Meuia. in prĩ. j. depo. Gul. de Cug. videt fateri cõtrarium. Ego dixi vobis §., pxi. §. cp hoc nõ est verũ: quia casus est hic. Nõ obstãt iura in contrarium alleg. quia ibi pactum fuit appositum in traditione rei quę durat mea hic in traditione rei, quæ non durat mea: imò dominium meum extinguitur. meritò speciale est, vt ex numeratiõe queraẽ actio absenti. Nec prędictis[b] obstat C. de do. quę sub modo. l. quotiẽs. quia vel ibi speciale in donatione: vel licet res desinat esse mea, tamen ipsa durat: hic verò extinguitur. Vnde concludit hoc esse speciale in mutuo. De hoc qualiter alteri per alterum quæratur actio, tangitur hic, p Gul. & Cy. in l. multum. C. si quis alteri vel sibi. & ego plenè in l. stipulatio ista. §. si quis insulã. de verbo. obliga. Oppo. [c] de l. iij. §. subtilius. j. de condictio. ob causam. Solut. intelligẽ quòd hic sciebam pecuniam esse meam, quam alieno nomine numeraui. Vel dic quòd licet errauerim, erat consumpta, secundum Iacob. de Aretio. Vlterius oppo. [d] & nunc examino gl. §. præcedentis cum ista. & videtur quòd ex numeratione actio non nascatur: vt l. si ita fuero stipulatus. §. primo. & l. cùm enim. j. de noua. Huius timore oportet nos examinare materiam istorum §§. per quatuor combinationes. Quandoque enim numero nomine meo, & stipulor nomine meo. Quandoque numero nomine meo, & stipulor nomine alieno. Quandoque numero alieno nomine, & etiam stipulor nomine alieno. Quandoque numero nomine alieno, & stipulor nomine meo. Redeo ad primam, † quando numero nomine meo, & stipulor nomine meo: & tunc distinguo tres casus. Aut stipulatio est vtilis totaliter, aut totaliter inutilis: aut nõ vtilis ex toto, nec ex toto inutilis: quia parit naturalem obligationem. Primo casu aut cõstat quod numeratio fuit facta causa implendæ stipulationis: & tunc nõ oritur actio ex numeratione, sed ex stipulatiõe: vt l. si ita fuero stipulatus. §. j. & l. cũ enim. j. de nouationi. & quia non agitur vt ex numeratione nascatur: vt l. non omnis j. eo. & ideo agendum est ex stipulatione. Et per hoc [e] iam vidi reprobari libellum: † Quidam petebat cẽtum, quia mutuauerat: [f] & ,pduxit instrumẽtum, in quo quis fuit cõfessus se recepisse, & promittebat reddere per stipulationẽ. Certè ille actor succubuit, & iustè[g]. Nõ emẽ decederet libellus si in eo diceretur, quia numerauí: & contra eum faciat quod dicitur in l. prædia. j. de acquirenda possessione. & quod dicunt Ange. & Salice. l. si ex cautione. C. de non numerata pecu. tamen eius opinio est verior, vt dicit domi. Alexand. dicta l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. j. de verborum obliga. Et pro ea facit: quia numeratio est actus naturalis, & per eam fit mutuum naturale: vnde non potest opponi pro mutuo ciuili: quia est actus ciuilis, & per eum contrahitur mutuum ciuile: vt colligitur suprà, eodem: ex verbis Barto. l. ij. §. in mutui datione. dum quærit quotuplex est mutuum. Et pro ista differentia, an stipulatio fiat incontinenti, vel ex interuallo: facit quod notat Angelus l. petens. iij. colum. in vj. lectu. C. eodẽ vbi voluit, quòd si facta fuit promissio, sine causa, non valet l. ij. §. circa. j. de except. doli. quod tamen valebit si ex in continenti sequatur, stipulatio: quia habebit vim causæ: ita quòd non poterit opponi exceptio non numeratæ, pecuniæ. doli, quæ primo obstitisset: secus verò si ex interuallo secuta fuisset: quia tunc non habet vim causæ.

c ✠ POMATES. ¶ Et per hoc limita istam doctrinam vt non procedat quando causa committeretur, cp in ea procedatur inspecta sola facti veritate, hæc opinio posset procedere, si causa cõmitteretur cognoscenda sola facti veritate inspecta: quia tũc licet vna causa esset producta in petitiõe, & alia probata in ,pecutione causæ, esset ligitima: tamẽ debet obtinere, secundũ Anto. de But. in cõsil. incipiẽte, viso puncto. & per no. Io. And. in addi. ad Spec. in ti. de act. & peti. §. sequitur. versic. hoc quoq;. Tu adde Paul. de Cast. consi. ccvij. incipien. super primo dubio. tenet simpliciter cp si causa in libello deducta nõ probetur, licet alia sit probata: vt puta, actũ est ad depositũ, probatũ est de commodato, cp debet absolui reus. al legat Innoc. in c. j. de lit. contesta. & Ioan. Andre. vbi suprà. Et qd importat clausula, sola facti veritate inspecta, vide Romoõ. f. xx. Et an ,pducẽs præceptum cõtinens cõfessionẽ mutui debeat de mutuo soluere gabellã, stante statuto cp de omni mutuo, de quo apparet instrumentũ, debeat solui gabella. Angel. cp sic, cõsi. xlix. incip. reperitur. Et cp agens ex numeratione, cùm stipulatio intercesserit, debeat succũbere: tenet Bal. cõ. liii. incip. Sempronius. lib. j. Et inquantũ Alex. se remittit ad §. Chrysogonus. de illa cõstione si egi ex numeratione, & probaui de cõfessione, an debeã obtinere? vbi tenet cp sic, qñ est elapsum tẽpus opponẽdæ exceptionis. & respondet ad dictum Spec. in §. sed pone egi. Adde tu cp opi. Spec. simpliciter sequitur Bal. cõsi. §. allegato, vbi forti? videt velle rectè intuenti, cp stante statuto cp nõ possit opponi exceptio nõ numeratæ pecuniæ: tamen cp dictũ Spec. procedat, & illud clarissimè sequit cõsi. ccxxxij. incip. punctus quæstionis. & cõsi. cxxiij. lib. ij. & cõsil. ccxxvj. incipiẽte, actum fuit depositi. & ibi dicit secus esse in deposito: quia agens ad numerationẽ debet obtinere, si probat de cõfessione. Rationẽ diuersitatis ibi vide. Idem tenet consil. cclxx. incip. ex themate. libro iiij. vide in dictis cõsiliis: quia nõ allegãtur per Alexand. sed solũ alle. Ange. mihi cõsi. xcix. & clv. quidã tenet, quod Spec. Pro opi. tũ Alexã. facit quod voluit Pet. de Anch. cõsi. ccciviij. vbi voluit cp elapso decennio confessio de dote facta constante matrimonio habeat eandẽ vim, quã habet vera numeratio. incipit, nullum dubium.

✠ ¶ Mutauit. Bar. hic videtur tenere in ista quæstione cp sustinea tur libell?: qa illa verba, mutauit, debent ĩtelligi, s. ciuiliter, me buit agere, quia mutuauit: sed qa ille promisit restituere per stipulationẽ. Si quis tamẽ vellet sustinere talẽ libellũ, fortè posset, si hoc modo intelligaẽ, ago quia mutuaui, s. ciuiliter. est enim illud mutuũ ciuile, cui natura cooperaẽ: vt §. eo. l. ij. §. fi. & ibi no. & verba libelli debẽt † intelligi secundũ intentionẽ proferentis: vt l. solemus. & l. si quis intentiõe ambigua. de iudic. facit. j. ti. j. l. sed & si possessori. §. item si iuratuero. Sed si in libello dixisset: Peto centũ quæ tibi numerauí: tũc libellus iste excusari nõ posset. Quando cp est certũ cp numeratio nõ fuit facta causa implendæ stipulationis: sed quia partes voluerũt cp ex vtraq; nascaẽ actio: & tunc stamus certo, & non est dubiũ. Aut dubitaẽ: & tunc aut numeratio est facta incõtinenti ante stipulationẽ, vel post. presumit facta causa implendæ stipulatiõis: ita quod ex stipulatione tantũ agatur: vt d. l. si ita fuero stipulat?. §. j. & l. cùm enim. alleg. Nec est verũ quod gl. dicit in §. præcedẽti. & in d. l. cùm enim. cp ab initio nascat ex numeratione, sed fingaẽ nõ nata: qa textus in l. cùm enim, dicit expresè cõtrarium, scilicet cp vnus cõractus est verè. Sed iuxta hoc dubitaẽ, quid si hoc casu quis proponit libellũ, & dicit, † Peto centũ: quia numerauí, quæ reddere promisisti: an procedat. Dicũt quidã cp non: quia videẽ intentare duas actiones. Contrariũ puto, scilicet cp ista verba debeãt intelligi legitimè: hoc est, cp numerauí causa implẽdæ stipulationis, & tu promisisti. Facit quod not. §. proximo §. in prin. in versi. cõiunctim. Si verò stipulatio, [h] & numeratio fuerunt factæ ex interuallo: si quidem stipulatio præcessit, & secuta est numeratio, semper videtur sequi causa implendæ stipulationis: cùm stipulatio præcessit spe futuræ numeratiõis: & ideo si numeratio nõ sequereẽ, obstaret exceptio: vt l. si ex cautione. & l. cùm vltra. C. de non numerata pecu. Si verò numeratio præcessit, tunc persequentẽ stipulationẽ de iure antiquo fuisset facta nouatio. hodie vero secus, nisi agereẽ expresè: vt l. fi. C. de noua. & ideo haberet duplicẽ actionẽ: & posset intentare quam vellet. Hic moueo vnum dubium. Dicit instrumentũ: † fuit confessus habuisse centũ mutuò, quę restituere promisit: an præsumaẽ habuisse retro ex interuallo: an verò tunc cùm ,pmisit. Videtur retro ex interuallo: quia illud verbum habuisse, est tẽporis præteriti plus q; perfecti. Cõtrarium est veritas: quia tunc habuisse præsumitur [a]: vt l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verb. obl. & de acqr. pos. l. prædia. & ibi dixi. & pleni? in l. post dotẽ. fol. ma. vbi vide. Secundo casu, qñ stipulatio est penitus inutilis: et tunc oritur actio ex numeratiõe tantũ: vt in præce. §. & d. §. Chrysogonus. Sed de vno dubito. ego fui cõfessus me recepisse centum mutuo. quę promisi per stipulationẽ inutilem reddere: † an ista stipulatio & diãte cautione seu stipulatiõe: allegaẽ cõtrarius in l. si ita stipulat?. §. Chrysogon?. ff. de ver. ob. Sed doc. foluũt: qa aliud est dicere, mutuaui, & aliud, numerauí: vt in cõtrario. Alio mõ soluit ipse Bar. in d. §. Chrysogon?. si bene videaẽ, dũ dicit, nisi stipulatio aliquo mõ esset inutilis. Pro quo vide Orianũ in repe. c. qm̃ cõtra. de proba. sup. gl. in verbo, cõfessiõis. col. vij. cũ sequẽ. Panor. Ant. et Imo. i. c. si cautio. de fide instrumentorũ. alex. i. d. §. Chrysogon?. et ibi cõcordat.

¶ Præsumit. Adde cp Alex. in d. §. Chrysogonus. dicit cp cõmunis opi. est cum Barto. remissiones vide per ipsum in l. prædia. j. de acqui. pos. Cui? dictis adde Bald. cõsil. xxviij. lib. iij. incipiẽ. in quodã instrumẽto.

¶ Tenementi. Adde eundem Barto. in d. §. Chrysogon?. & Alexan. ibi, cui, inquantum examinat an cõfessio facta in instrumẽto inualido sit efficax, adde Ro. q. ipsã p trita mẽbra examinantẽ & succincte & cũ Bar. tenẽte et? cõsi. cclxxxiij. incipiẽte, oi potẽtis. ista cõfessio.

✠ POMATES. ¶ Aut stipulor. Vide Alexand. consil. xiij. alias, xvij. in penult. colum. in fi. vol. ij.

¶ Secũda combinatio. adde quid si filius in ptãte per interpositã persona mutuat patri, & instrũmẽtũ conficit in forma: Titius cõfessus est habuisse & percepisse à Sempronio mille de propria pecunia ipsi? Sẽpronij ad vtilitatẽ & cõmodũ ei?, quẽ ipse Sempronius noũabit, qñcũq; pacto apposito cp dicto Sẽpronio solui nõ possit nec ab eo absolui, sed demũ ei, & ab eo, qui fuerit declarat? cõtingit cp iste Titius pater moriẽ. Sẽpronius declarat nutua mutuanẽ fuisse factã ad commodũ filij. q̃riẽ an stipulator. vel ille, ad cui? cõmodũ facta fuit stipulatio, agere possit, & an potuerit declarare p? morte illi?. bal. cõsi. cxxxv. j. li. tenet cp ñ.

¶ Interposita. Addeqd Alex. dicit cp cõis opi. est in cõtractum, de qua per ipsum in d. §. Chrysogonus.

✠ POMATES. ¶ Quęsitũ. Vid Alex. cõsi. xxvij. in j. col. iij. vol. vbi per doc. Bar. hic dicit cp si executores testamẽtarij vẽdiderũt rẽ pupilli cũ pacto ad retro vẽdẽdo: cp si postea sed o vẽdiderũt liberẽ, qnõ potuerunt ,p ea auferre ius cp̃situ cũ pacto de retro vendẽdo pupillis.

1 ☞ Ex numeratione alteri per alterum acquiritur.
Et est speciale in mutuo. nu. 4.
2 Argumentum à solitis quod procedit.
3 Ratio quare ex numeratione alteri per alterũ acqritur.
5 Si facta est numeratio nomine meo, & stipulor nomine meo, an actio oriaẽ ex stipulatiõe, vel ex numeratiõe.
6 Agens ex mutuo naturali, si producit instrumẽtum continens confessionem, cum promissione restituendi, cp non probat.
7 Verba libelli quòd debent intelligi secundùm naturam proferentis.
8 Si in libello peto centum, quia numerauí, quæ reddere promisisti, quòd procedat libellus.
9 Si in instrumento quis confitetur se habuisse mutuo centũ, quòd intelligitur de præsenti.
10 Confessio mutui facta in cõractu inutili, cp ,pbet mutuũ.
11 Nouatio quòd non fiat hodie, nisi expresè agatur.
12 Si numero nomine meo, & stipulor nomine alieno: an ex numeratione, vel stipulatione oriatur actio.
13 Si numero nomine alieno, & stipulor nomine alieno, ex qua causa oriatur actio.
14 Ex stipulatione acquiritur absenti actio utilis, ita demũ, si ratum habeat.
15 Si numero nomine alieno, & stipulor nomine meo, cui acquiritur actio.

OMBIATOES.

a ✠ POMATES. ¶ Secundò. Vide Cepo. consi. xxx. col. fi. Imo. consil. xlij. in ij. col. Barba. c. prudentiã. ij. notabili, de officio de leg. & cõsi. xix. ij. volu.

b ✠ POMATES. ¶ Nec prædictis. Habes itaque inferre ex ista solutione Bar. cp iste tex. non habet locum, nisi in contractu mutui: vt voluit expressius Bar. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. in ix. fallen. ff. de verbo. obli. & in l. singularia. ij. col. ver. quartò quæro. j. eo. & in l. si cum venderet. j. de pigno. acti. Hanc tamen probationẽ credo falsam: quia imò etiam in aliis contractibus, qui re celebrãtur, alteri per alterũ actio quæritur. l. j. §. si te rogauero. ff. deposi. & alibi in pluribus locis. & communiter ita seruant docto. vt hic per Alexand. pro opin. tamẽ Bart. videtur facere text. in l. secunda. C. per quas personas. vbi dicit quod hodie inductum est, vt in pignore, & hypotheca alteri per alterum actio quæraẽ: ergo ante non: & tamen sunt contractus qui re celebrantur. §. fina. Instit. quib. modis re contra. obliga. ergo non verum est quod dicunt hic docto. contra Bart. Cui potest responderi tenendo contra Barto. pro cõmuni opinio. cp ideo ibi non quæritur actio, quia non interuenit numeratio nomine alterius, sub nomine ipsius numerantis. quo casu nõ quæritur: vt §. proxi. §. & ita intellexit a tex. gl. et tex. relatum in l. solutum. §. per liberam. j. de pig. actio. Et ideo potest dicere 3 cp ideo in text. nostro ſt, quia nõ loquitur in actibus ciuilibus in quibus alteri per alterũ actio nõ quæritur: sed in actu naturali corporeo nomine alterius celebrato, in quo bene quæritur alteri per alterũ: vt est text. in l. j. C. de acquir. posse. & in l. 4 traditio. §. fi. ff. de acquiren. rerũ domi. Et istam rationem assignauit Bar. in d. §. per liberam. istamq; difficultatem ponit expresè text. in l. ea quæ ciuiliter eodem tit. ff. Et potest esse ratio: quia actus ciuiles regulantur secundum naturam regulæ iuris: quæ est quod per liberam personam nobis quæri non possit. d. l. j. C. per quas personas. Sed actus naturales regulantur secundum ius gentium, quod disponit, vt per quancunque personã nobis acquiri possit. Et in illis non attenduntur regulæ iuris ciuilis. & nota bene: quia non inuenies cp ſit declaratum alibi. Et habes ex istis notare quod is §. non habet locum in mutuo ciuili, cùm fiat per actũ ciuilem, puta scripturam. Ita tenent Iaco. Ray. & Bal. hic in iiij. col. & Moder. hic, quos vide etiã. Et ex istis dictis habes colligere hunc §. habere locum in omni contractu, vbi interuenit actus naturalis corporeus, nomine alterius celebratus vt alteri per alterum quæri possit. Secundò quia in præcedenti §. non potuit per alterum alteri quæri: quia non fuit facta numeratio, nomine alterius, quo casu nõ quæreur. Et intelligẽ istum textum quòd actio alteri per alterum quæritur, si in veritate fuit expressum, quòd nomine alterius, & tali numerabatur: & etiam ita agebat recipiens pecuniam. Ita ponderauit esse Barto. post Iaco. de Areti. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ver. superest tertia positio. de verb. obliga.

c ✠ POMATES. ¶ Opp. de. Vide aliquid per Alex. consi. xix. v. col. vo. iiij.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Vlterius oppono. vide Felin. in c. si cautio. in antepen. col. & præced. extra de fide instru. Alex. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. col. vij. & seq. & in l. j. §. si quis ita. col. vlti. de verb. obli. & vide Moder. hic.

e ✠ POMATES. ¶ Et per hoc. limita istam doctrinam vt non procedat quando causa committeretur, cp in ea procedatur inspecta sola facti veritate, vel de æquitate: quia tunc dato cp peterentur ex vna causa, & de alia diuersa, sed habili ad condemnandum, probaretur: nihilò minus deberet condemnari reus. Ita tenet Antonius de Butrio consil. j. incipiente, viso dicto puncto. per authoritatem Ioan. And. quem sequitur dominus Alex. consi. xxxv. in quarta colũ. primo volu. & consil. clxxix. in ij. col. volu. ij. Limita tũ istud, vt non procedat quando in ea procederetur sola facti veritate inspecta, vel de æquitate, secundum Alex. in l. si ita stipulat?. §. chrysogonus. colum. ix. de verborum oblig. Ita Baldus in l. solam. C. de testibus. quem sequitur Aretin. consil. lxxiiij. incipiente, diligenter consideratis, in penulti. charta. & in tali commissione intelligitur, cp possit procedere manu regia, solo iure gẽtium inspecto: vt per Bart. in extrauagan. ad reprimendum. in versi. videbitur. penul. quę stione. Bald. in l. neq; quicquam. §. de plano. colum. ij. & in l. nemo. C. de sententijs. & in c. ij. de noua fo. fide. Secundò limita, vt non procedat quãdo probaretur de mutuo ciuili mediante confessione, & etiam transacto tẽpore opponẽdi exceptionem non numeratæ pecuniæ. Bal. l. vnica. C. de rei vxo. actio. in prin. & in l. pecunię. de solutio. C. Imo. et Alex. in l. j. §. si quis ita. ff. de verborum obligatio. & in dicto §. Chrysogonus. Alexander cõsilio clxiij. columna secunda volumi. secundo. Nam istis duobus casibus libellus procederet: licet in eo diceretur cp numerauit, per suprà dicta. Et vide circa istam quæstionem Alexan. consil. clxxvij. in ij. colum. vol. ij. & consil. lxj. col. j. eo. volu.

✠ POMATES. ¶ Mutauerat. Et cp ista differentia sit inter verbum, numerauit, & mutauerat, facit quod voluit ipse Bart. lege, singularia: in penultima colum. versicu. & primò videndum. infrà, eodẽ. & licet Barto. hic reprehendat Moder. dũ dicit quòd non prosit.

Si numos. Numerãdo pecuniam nostram nomine absentis, & ignorãtis, ei quærimus actionẽ. h. d. Diuidit quia primò ponit dictũ. Secundò illud probat per authoritatẽ Iuliani. Tertiò probat per ar. à cõiter accidẽtib?. Secunda ibi. Iuli. Tertia ibi, cũ quotidie. Not. † cp numerando alteri p alterũ quæritur actio. Secundò nota[a] argum. à † solitis. facit l. ij. §. meritò. ne quid in loc. pu. Anteq; intrẽ materiã, quæro de ratione. Respõ. † duplex est ratio. Prima, frequẽtia huius cõractus. & hoc innuit iste tex. ibi: cũ quotidie, &c. Secunda est ratio, p pter singularia præcepta pecunię: vt l. singularia. j. eo. Ex hoc apparet cp non ideo absenti statim quæritur actio. quia qs fuerit pactus absenti reddi: licet quidam hoc dicant, & malè: vt §. proxi. ij. respõso. sed ideo quæritur, quia absentis nomine numeratur. Oppo. † quòd nõ sit hoc speciale in mutuo: vt l. penul. C. ad exhiben. & l. Publia Meuia. in prĩ. j. depo. Gul. de Cug. videt fateri cõtrarium. Ego dixi vobis §., pxi. §. cp hoc nõ est verũ: quia casus est hic. Nõ obstãt iura in contrarium alleg. quia ibi pactum fuit appositum in traditione rei quę durat mea hic in traditione rei, quæ non durat mea: imò dominium meum extinguitur. meritò speciale est, vt ex numeratiõe queraẽ actio absenti. Nec prędictis[b] obstat C. de do. quę sub modo. l. quotiẽs. quia vel ibi speciale in donatione: vel licet res desinat esse mea, tamen ipsa durat: hic verò extinguitur. Vnde concludit hoc esse speciale in mutuo. De hoc qualiter alteri per alterum quæratur actio, tangitur hic, p Gul. & Cy. in l. multum. C. si quis alteri vel sibi. & ego plenè in l. stipulatio ista. §. si quis insulã. de verbo. obliga. Oppo. [c] de l. iij. §. subtilius. j. de condictio. ob causam. Solut. intelligẽ quòd hic sciebam pecuniam esse meam, quam alieno nomine numerauí. Vel dic quòd licet errauerim, erat consumpta, secundum Iacob. de Aretio. Vlterius oppo. [d] & nunc examino gl. §. præcedentis cum ista. & videtur quòd ex numeratione actio non nascatur: vt l. si ita fuero stipulatus. §. primo. & l. cùm enim. j. de noua. Huius timore oportet nos examinare materiam istorum §§. per quatuor combinationes. Quandoque enim numero nomine meo, & stipulor nomine meo. Quandoque numero nomine meo, & stipulor nomine alieno. Quandoque numero alieno nomine, & etiam stipulor nomine alieno. Quandoque numero nomine alieno, & stipulor nomine meo. Redeo ad primam, † quando numero nomine meo, & stipulor nomine meo: & tunc distinguo tres casus. Aut stipulatio est vtilis totaliter, aut totaliter inutilis: aut nõ vtilis ex toto, nec ex toto inutilis: quia parit naturalem obligationem. Primo casu aut cõstat quod numeratio fuit facta causa implendæ stipulationis: & tunc nõ oritur actio ex numeratione, sed ex stipulatiõe: vt l. si ita fuero stipulatus. §. j. & l. cũ enim. j. de nouationi. & quia non agitur vt ex numeratione nascatur: vt l. non omnis j. eo. & ideo agendum est ex stipulatione. Et per hoc [e] iam vidi reprobari libellum: † Quidam petebat cẽtum, quia mutuauerat: [f] & ,pduxit instrumẽtum, in quo quis fuit cõfessus se recepisse, & promittebat reddere per stipulationẽ. Certè ille actor succubuit, & iustè[g]. Nõ emẽ decederet libellus si in eo diceretur, quia numerauí: & contra eum faciat quod dicitur in l. prædia. j. de acquirenda possessione. & quod dicunt Ange. & Salice. l. si ex cautione. C. de non numerata pecu. tamen eius opinio est verior, vt dicit domi. Alexand. dicta l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. j. de verborum obliga. Et pro ea facit: quia numeratio est actus naturalis, & per eam fit mutuum naturale: vnde non potest opponi pro mutuo ciuili: quia est actus ciuilis, & per eum contrahitur mutuum ciuile: vt colligitur suprà, eodem: ex verbis Barto. l. ij. §. in mutui datione. dum quærit quotuplex est mutuum. Et pro ista differentia, an stipulatio fiat incontinenti, vel ex interuallo: facit quod notat Angelus l. petens. iij. colum. in vj. lectu. C. eodẽ vbi voluit, quòd si facta fuit promissio, sine causa, non valet l. ij. §. circa. j. de except. doli. quod tamen valebit si ex in continenti sequatur, stipulatio: quia habebit vim causæ: ita quòd non poterit opponi exceptio non numeratæ, pecuniæ. doli, quæ primo obstitisset: secus verò si ex interuallo secuta fuisset: quia tunc non habet vim causæ.

g ¶ Et iustè. Adde vt per Alexand. in iiij. colum. in §. Chrysogonus. de verborum obliga. qui transit cum opi. Barto. licet Pau. de Cast. in l. ij. §. fin. §. eodem dicat, vt ipse refert. quòd opin. Barto. est nimis rigorosa. Vnde secundùm eum potest dici quòd debeat sequi condemnatio, si producatur instrumentum continens etiam stipulationem: quia ex productione instrumenti apparet qualiter voluerit in suo libello numerationem deducere. Sed Alexand. dicit quòd, buit agere, quia mutuauit: sed qa ille promisit restituere per stipulationẽ. Si quis tamẽ vellet sustinere talẽ libellũ, fortè posset, si hoc modo intelligaẽ, ago quia mutuaui, s. ciuiliter. est enim illud mutuũ ciuile, cui natura cooperaẽ: vt §. eo. l. ij. §. fi. & ibi no. & verba libelli debẽt † intelligi secundũ intentionẽ proferentis: vt l. solemus. & l. si quis intentiõe ambigua. de iudic. facit. j. ti. j. l. sed & si possessori. §. item si iuratuero. Sed si in libello dixisset: Peto centũ quæ tibi numerauí: tũc libellus iste excusari nõ posset. Quando cp est certũ cp numeratio nõ fuit facta causa implendæ stipulationis: sed quia partes voluerũt cp ex vtraq; nascaẽ actio: & tunc stamus certo, & non est dubiũ. Aut dubitaẽ: & tunc aut numeratio est facta incõtinenti ante stipulationẽ, vel post. presumit facta causa implendæ stipulatiõis: ita quod ex stipulatione tantũ agatur: vt d. l. si ita fuero stipulat?. §. j. & l. cùm enim. alleg. Nec est verũ quod gl. dicit in §. præcedẽti. & in d. l. cùm enim. cp ab initio nascat ex numeratione, sed fingaẽ nõ nata: qa textus in l. cùm enim, dicit expresè cõtrarium, scilicet cp vnus cõractus est verè. Sed iuxta hoc dubitaẽ, quid si hoc casu quis proponit libellũ, & dicit, † Peto centũ: quia numerauí, quæ reddere promisisti: an procedat. Dicũt quidã cp non: quia videẽ intentare duas actiones. Contrariũ puto, scilicet cp ista verba debeãt intelligi legitimè: hoc est, cp numerauí causa implẽdæ stipulationis, & tu promisisti. Facit quod not. §. proximo §. in prin. in versi. cõiunctim. Si verò stipulatio, [h] & numeratio fuerunt factæ ex interuallo: si quidem stipulatio præcessit, & secuta est numeratio, semper videtur sequi causa implendæ stipulationis: cùm stipulatio præcessit spe futuræ numeratiõis: & ideo si numeratio nõ sequereẽ, obstaret exceptio: vt l. si ex cautione. & l. cùm vltra. C. de non numerata pecu. Si verò numeratio præcessit, tunc persequentẽ stipulationẽ de iure antiquo fuisset facta nouatio. hodie vero secus, nisi agereẽ expresè: vt l. fi. C. de noua. & ideo haberet duplicẽ actionẽ: & posset intentare quam vellet. Hic moueo vnum dubium. Dicit instrumentũ: † fuit confessus habuisse centũ mutuò, quę restituere promisit: an præsumaẽ habuisse retro ex interuallo: an verò tunc cùm ,pmisit. Videtur retro ex interuallo: quia illud verbum habuisse, est tẽporis præteriti plus q; perfecti. Cõtrarium est veritas: quia tunc habuisse præsumitur [a]: vt l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verb. obl. & de acqr. pos. l. prædia. & ibi dixi. & pleni? in l. post dotẽ. fol. ma. vbi vide. Secundo casu, qñ stipulatio est penitus inutilis: et tunc oritur actio ex numeratiõe tantũ: vt in præce. §. & d. §. Chrysogonus. Sed de vno dubito. ego fui cõfessus me recepisse centum mutuo. quę promisi per stipulationẽ inutilem reddere: † an ista stipulatio & diãte cautione seu stipulatiõe: allegaẽ cõtrarius in l. si ita stipulat?. §. Chrysogon?. ff. de ver. ob. Sed doc. foluũt: qa aliud est dicere, mutuaui, & aliud, numerauí: vt in cõtrario. Alio mõ soluit ipse Bar. in d. §. Chrysogon?. si bene videaẽ, dũ dicit, nisi stipulatio aliquo mõ esset inutilis. Pro quo vide Orianũ in repe. c. qm̃ cõtra. de proba. sup. gl. in verbo, cõfessiõis. col. vij. cũ sequẽ. Panor. Ant. et Imo. i. c. si cautio. de fide instrumentorũ. alex. i. d. §. Chrysogon?. et ibi cõcordat.

¶ Præsumit. Adde cp Alex. in d. §. Chrysogonus. dicit cp cõmunis opi. est cum Barto. remissiones vide per ipsum in l. prædia. j. de acqui. pos. Cui? dictis adde Bald. cõsil. xxviij. lib. iij. incipiẽ. in quodã instrumẽto.

¶ Tenementi. Adde eundem Barto. in d. §. Chrysogon?. & Alexan.

a ❧ P. PAVP. ¶ Deposui. Quid autē si debitū ex vna cā cōcordat i cām deposiri an sit, pinde, acsi vera numeratio interuenisset. vide Pau. de Castr. consi. ix.

b ❧ POMATES. ¶ Mutuata. Facit l. si defensor. §. j. ff. eo. tit.

c ¶ Pricipale. Adde qd hoc facit scdm Bald. ad q. statuti dictātis q nihil possit dispōi i fauorē bānitorū. mō sit qdā reformatio q cūq; ceperit bānitū habeat decē, & vnus ex bānitis capiat aliū an debeat habere decem: et dicit q sic: qa istd statutū est factū pricipaliter i fauorē reipu. & tale statutū debet referri ad quoscūq;, nō habito respectu, an sit habilis vel inhabilis: et hoc propter pub. vtilit. vt est tex. no. in l. si qs i grauī. §. vtrū. j. ad Syl. secundū Bal. idē dicētē in l. j. C. de pręci. imp. of. & in liberālis. §. de sta. ho. Ray. & Bal. in l. j. §. Offilius. §. ne qs eū. Adde tu, & ex his dictis Bar. hic infert q si testis examinat' in cām testamenti, in quo sibi sit factū legatū, et inducat, ad pbādū testm, & iterrogatus an sentiat cōmodū aliqd ex ipso testō & rnderit q nō: per hoc nō est piurus ex eo: quia hæres ipse est ille, q pricipaliter cōmodum ex ipso testō sentit. ar. eorum quæ hic no. Ita dixit Sing. Ange. in l. j. §. de iu. & iur. quē refert & seqt d. Io. Bap. cac. de san. Seuerin. hic, & refert etiam do. meus hic.

d ❧ POMATES. ¶ Opp. de l. vide Ale. cōsi. lxiij. in iij. eo. l. ij. vo. vide, p declaratione huius q. Alex. cōsi. lxj. in vl. col. ij. vo. & cōsi. lxxxvij. j. col. iij. vol. & cōsi. ccxxxiij. j. col. ij. vo. Et in materia vsurarum vide Alex. Itē quia. in fi. ff. de pac. et cōsi. cxc. in iiij. vol. & cōsi. xlix. eod. volu. & consilio sequen. & consi. lxiij. in j. col. iiij. vol. & cōsilio xcvij. eod. vol. ij. Vide Barba. consilio xv. in vj. col. ij. vol. & consil. xx. in xvij. col. in ij. vol. Rom. consi. cxliij. & cōsi. ccxxxviij. Alexan. consi. iij. vol. ij. col. fin. & consilio xxxij. col. j. e. vo. plenè consi. cxix. col. iij. vbi ponit an pœna adiecta quantitati videatur in fraudē vsurarum, & quid in adiecta facto. & consilio clvij. vbi tāgit de omnibus. & consilio cxvj. col. ij. eodem volu. & consil. cl. vo lumine iij.

3 Verbum, uoles, quòd sit extensiuum.
4 Vti, quòd sit facti.
4 Responsio debet adaptari ad interrogata.

a **Deposui.** [a] †Debitum ex vna causa potest cōuerti in causam mutui sola contrahentium voluntate, etiam sine vsu pecuniæ, nisi de vtendo fuerit actum. h.d. cum l. seq. Opp. solo animo non quæritur possessio: vt l. licet. C. de acquir. pos. & l. iij. in princ. & l. quēadmodum. j. de acquiren. posses. Sol. hoc ideo est, dicit glos. quia prius habebat naturalem detentionem: vt Insti. de re. diui. §. interdum. & j. de acquiren. re. do. l. qua ratione. §. interdū. Sed adhuc obstat contrariū: quia ibi nemo animo incipit possidere. Vnde glo. dicit quòd hęc res erat in conspectu. Videte † quando quis non habet domini voluntatem, ad incipiendum sibi possidere non sufficit nuda voluntas sine traditione: vt l. iij. §. si rem. de acquir. poss. Dixi vobis s. eod. l. si quis nec causam. §. res. Sed qn habet domini voluntatem: tunc sufficit q ipse detineat, licet res non sit in cōspectu: & ita loquitur hic. Et ita tenet Dy. in c. pro possessore. de regu. iur. in vj. in iiij. q. & ita intelligit l. eius. & l. hæc si. de rei vend. Quādoq; quis nullo modo dō tenebat vel possidebat: & tunc requiritur traditio vera vel ficta: vt C. de proba. l. cùm res. & C. de acqui. pos. l. iij. Hoc etiam tangitur per gl. in d. l. qua ratione. §. interdum. Aliq dicunt q hoc est specialē propter singularia præcepta pecuniæ: vt j. e. l. singularia. & ibi dicam. Itē opp. & videtur q sequens lex cōtradicat huic §. Glo. dicit q ibi ideo: quia fuit appositū † verbū voles, quod est extēsiuum. Gul. dicit q ista nō est ratio, sed debemus stare proprio text. aut talis permissio fit ab initio, aut ex postfacto. nam qn ex postfacto fit, statim apparet q voluit recedere à primo cōtractu: quando ab initio, nō: sed voluit prius esse contractū depositi: & ab illo non recedere, nisi incœperit vti. Tu verò dicas q verbum voles, quādoq; habet determinationē ab actu qui ipso iure perficitur. Quādoq; habet determinationem ab actu qui requirit factū hominis. Primo casu statim nuda voluntate perficitur mutuū, etiam si non moueat pecunia. Ita loquit hic §. Nam tu rogasti mevt pecuniam depositā haberē mutuo: istud quod causa depositi cōuertatur in mutuū fit à lege: & ideo statim conuertitur, cùm tu vis. Et si esset dictū, si voles, fit mutuū: statim te volente efficereē mutuū. Sed in l. quod si ab initio. verbū voles, recipit determinationē ab actu, qui iure nō perficitur, sed requiritur factum. Rogasti enim me, & ego permisi tibi vti si voles. Licet enim velis vti, non tamen vteris: † quia vti, est facti: ideo requiritur vsus de facto. Sed si tu vis esse mutuum: statim est mutuum. Et id probat' arg. eorum quæ no. in l. in vendentis. C. de contrahē. emp. & qd dixi in rep. l. cunctos populos. circa prin. C. de sum. tri. & fi. cat. Sed contra hoc facit prin. §. quod dicit, permisi tibi vti. Rn. Respōsio † debet adaptari ad interrogata. Cùm igit' interrogatio præcesserit, rogo q ista pecunia sit mihi mutuata [b] vt dicitur in fi. §. cùm sequitur responsio, permitto tibi vti: videor dicere quòd sit ibi mutuum. l. si sine. §. j. s. de inter. act.

1 ☞ Pretium ex re data ad uendendum, quando conuerti poßit in causam mutui.
2 Quando contractus est factus gratia recipientis quòd nō tenetur de periculo, nisi ex culpa leuißima.
3 Periculum rei traditæ ad uendendum, quando spectet ad accipientem.
4 Principale propositum inspicitur, ad cognoscendum cuius gratia contractus sit celebratus.
5 Mutuum quòd non contrahatur in plus, quàm datum sit, & an in eo pluris ualeat dotnatio.
6 Vsuræ quòd non debeantur ex pacto nudo apposito iuxta contractum.
7 Si iuxta contractum mutui apponitur promßio facti, ut puta, ire Romam, quando sit usura.

Rogasti. Pecunia redacta ex venditione rei meæ de partium voluntate statim in causam mutui cōuertitur, & periculū rei traditæ ad vendendū vt pretio quis vtatur, pertinet ad tradentem, si eam venalem habebat: aliàs ad accipiētem. h. d. Diuiditur in duas partes: quia primò dicit qualiter pretium rei in causam mutui cōuertatur. Secūdò ad quē spectat periculum rei antequā vēdatur. Secūda ibi: q si lancē. Opp. de l. rogasti. j. de prescri. ver. Sol. ibi res nō fuit vendita, vel pretium nō fuit receptū: hic erat receptum. Opp. de l. qui negotia. §. his, arg. j. man. Sol. ibi dedi tibi rem vēdēdam, vt mihi restitueres pretiū: & ego mutuarē tibi quod vellem. Vnde non licuit tua authoritate in causam mutui cōuertere: hic verò ab initio permisi tibi vt cōuerteres. Ideo † vt clarè habeas hoc, dic tria verba: aut dedi tibi remvēdendam, & q mihi pretium redderes: & nō cōuertitur in causam mutui: vt l. qui negotia. allegata pro parte contraria. Aut dedi vt vtaris: & tūc aut est vēdita, & pretium receptū: & tūc conuertitur in causam mutui: vt hic. Aut nō est pretium receptum: & tūc secus: vt d. l. rogasti. in prin. j. de præscrip. verbis. Opp. ad secūdum dictum: & videtur † q periculū nō spectet ad recipientē: licet eius gratia contractus si celebratus: vt l. si vt certo. §. nunc videdum. j. cōmo. Sol. intellige hic de periculo interueniente, saltē culpa leuissima, nō de casu fortuito, vt dixi s. eo. l. si quis nec causam. Opp. de l. si gratuitam. §. j. j. de præscri. verb. Sol. ibi cōcedens rogauit accipientē: hic ecōtra. & sic habes tria mēbra: † Aut trades rem rogauit accipientē: & eius est periculū indistinctē: vt l. si gratuitā. §. j. allega. Aut accipiens rogauit tradentē: & tūc aut habebat remvenalē aut nō: vt hic: & hoc verū, nisi res detur æstimata. De quo quid iuris sit: dic vt j. de æsti. act. l. j. Vltimò no. fi. huius l. ibi, & maximè si sine vsuris credidi, &c. † qd ad hoc vt cognoscamus cuius gratia cōtractus sit celebratus, debemus inspicere principale [c] propositum. Si enim gratia tui moueor ad contrahendum tecū, non gratia mei vel alterius: licet postea ex illo contractu cōmodum seu vtilitatem sentiam totus contractus tui gratia dicit' factus: vt hic, & no. s. e. l. si qs nec causam. in prin.

Si tibi. Obligatio mutui † re cōtrahit': ideo nō potest in plus contrahi, quàm datū sit: sed in minus sic. h. d. Querit gl. de ratione, & eam assignat per diuisionē: vt habetis in ea. An ergo hodie iure donatiōis debeat' illud plus, cū pacto nudo donatio hodie pficiat'? Rn. nō. nō em pōt dici donatio, cū ex mera liberalitate nō fiat: vt l. j. j. de dona. sed ideo plus, pmittit qa sibi mutuabat, & ideo magis esset vsura. Sed tūc opp. pactū nudū iuxta cōtractū appositū vestit' eius cohærētia vt producat actionē: vt l. legē. C. de pac. & l. iuris gētiū. §. quinimo. ff. de pac. Sol. speciale † odio vsurarū, vt nō debeant ex pacto nudo incōtinēti opposito: vt C. de vsu, l. quis, Opp. de l. qui semisses. j. de vsur. Sol. illa distinctio cōsueuit fœnerari vel nō, habet locū in alijs cōtractibus, vt ibi: nō in cōtractu mutui: vt hic. ita dicit gl. † Quæro, & hæc est bona quęstio. mutuaui tibi centū pacto apposito vt vadas pro me Romam, vel scribas mihi librū: an ad tale pactū poterit agi? Gl. determinat q nō: qa vsura est. Nā quicquid accedit sorti, vsura est: vt dicit in Euāgelio, & in Decre. xiiij. q. iij. c. j. ij. & iij. & c. consuluit. de vsur. ita dicit gl. tua. Cōtra istā gl. videē alia glo. s. si qs cau. l. sed & si quis. §. fi. in gl. quæ incip. qa ex certa sciētia. Sol. Qnq; iuxta cōtractū mutui apponit promissio facti: per quod aliquid adest creditori: & tūc est vsura. ita loquitur hic. Qnq; apponitur aliquod factū, per qd sibi nihil adest, sed libi

3 Verbum, uoles, quòd sit extensiuum.
4 Vti, quòd sit facti.
4 Responsio debet adaptari ad interrogata.

a ❧ POMATES. ¶ Veritas. Ex istis verbis habes notare limitationē ad tex. l. in cendiū. C. e. vt nō procedat qn facto creditoris aut culpa perierit pecunia: qa libera tur tunc creditor ab eius pōstatione. Et ita intelligendus est hic Barto. Nec obstat respōsio mod. hic dicentiū q lex si opa hic allegata per Bart. quia erat destinata solutioni pecunię nihil facit in proposito, cū hoc nō fuerit in casu nostro: qa respōdetur q imò illa lex habet locū qn nō est destinata solutioni pecuniæ dūmodo culpa hoc facto creditoris pereat per text. no. l. siue hæreditaria. quē not. ibi Bald. ad hoc in ij. notabili. ff. de nego. gest.

b ❧ POMATES. ¶ Ad declarationem huius vide quæ ponit Alex. l. si aliēnā. i iij. col. ver. inquātū Bar. ff. soluto matrimon.

c ¶ Fuisti domin'. Adde q in hoc cōmuniter cæteri trāseunt cū Bar. & vide per Bal. in l. ij. §. appellata. §. eo. & in l. ij. C. eo. in l. si absentis. eo. ti. Illud autē certū est q si stipulatio iteruenit, nō poterit reus referre q̄stionē dominij, vt l. ij. C. eo. vbi verus dominus prius pecuniāvēdicasset. Alexand.

¶ Occupat. Adde q idē tenuit in l. si duo. j. vti pos. tamē ipse cōtrariū tenere videē in l. rē q̄ nobis. j. de acqr. pos. & in l. rē alienā. j. de pigno. act. Bald. in rubr. extra de prescrip. & in l. j. in prin. s. de re. diui. & in c. cū cām. extra, de, pba. de quo hic per Alexan.

e ❧ POMATES. ¶ Si verò. Vide ad hoc Felin. c. cū M. col. xvij. de consti. melius tamē in proposito facit lex pe. cū auē. ibi posita C. deposi. Et ad de. Alexand. in l. hæres. j. ad trebel.

f ¶ Circa hāc l. Aduerte tu et adde quod intellectus Bart. hic ad istū tex. nō videē bonus, licet sit communis. & verior videtur intellectus gl. hic quē sequut? est domi. me' hic. Nā secundū Bar. hic fuit pecunia cōis mihi & tibi numerata Titio, puta centū. text. dicit q condico quinquaginta. Modò sic, aut intelligis istū text. in versi. nā & si. q loquatur iuxta terminos, precedētis casus, aut non. si non simile est malum: ergo & c. si verò loquit' iuxta terminos sequētis casus: & tūc loquitur text. q ista centū

magis cautū. Exēplū: p quātitate mutuata, pmisisti: venire ad iudiciū & suscipere in te pceptū sub certa pœna. Certè talis pmissio valet, vt i gl. cōtraria. Ita debet ītelligi qd no. doc. C. de vsuris. l. cū allegas.

Si fugitiuus. Si mutuat seru' qui habet domini volūtatē, cōtrahit' mutuum: aliàs secus: nisi res conciliētur cōsumptione secuta. h. d. Primò loquitur in seruo, qui habet domini voluntatem. Secundò in eo, qui non habet. Secunda ibi: fugitiuus autē. De ista materia qualiter reconciliētur mutuum, vidistis s. eod. l. ij. §. appellata. & videbitis statim j. l. proxi. cum l. sequen.

☞ Licet ab initio dominiū nō trāsferatur: tamē cōsumptione sequuta recōciliatur mutuū creditore furente.
1 Mutuum quòd reconcilietur pro ea parte, pro qua res mutuata consumitur.
2 Sequuta cōsumptione rei mutuatæ, an ex numeratione, an ex consumptione nascatur certi condictio.
3

Si a furioso. † Licet ab initio nō transferat' dominiū, tn consumptiōe secuta reconciliatur mutuū creditore furēte, vel etiā ignorante. h. d. cum prin. l. seq. Nota quod dixi in summario. Secūdò nota q † pro ea parte, pro qua res mutuata consumit', pro ea parte mutuū reconciliat'. Circa hanc l. si à furioso. quēriit' secuta † cōsumptiōe vn nascat' certi cōdictio, an ex numeratione, an ex cōsumptione? Rn. breuiter, q qn numeratio habuit cōsensum vtriusq; partis, non est dubium q ex numeratiōe agit': vt l. si quis pro eo. §. si nummos. j. de fideiuss. Sed qn ab initio numeratio nō habuit cōsensum: puta qa numerauit furiosus, vt fuit in primo casu huius l. tūc sunt opi. Ioā. dicit, ex numeratiōe nasci certi cōdictionē speciale ex mutuo. et hoc erit vnū ex singularib', q̄ in mutuo sunt, vt videbitis j. e. in l. singularia. Alij dicūt cōtrariū q isto casu nūq; reconciliatur mutuū: qa ex cōsumptione nō nascit' certi cōdictio, p mutuo: ex numeratione similiter nō pōt nasci, qa nō habet cōsensum: sed recōciliat' creditum in genere ex ætate: vt l. si me & Titiū. j. eo. Vn agetur certi cōdictione gnali, vel cōdictiōe sine cā: & hoc est verū de rigore. Prædicta vera ī primo exēplo hui' legis. In omnibus autē alijs recōciliat' mutuū: quia ab initio numerator habuit voluntatē numerandi.

1 Si mutuaui pecuniam alienam, & stipulatus sim mihi restitui, & ego ago ex stipulatione, & antequam fit cōsumpta dominus uēdicat, quod ille, cui mutuaui, nō tenetur restituere, sed doli exceptione repellitur.
2 Si mutuam pecuniam alienaui, quam debitor non uult cōsumere, qualiter possum cōtra ipsum agere. & nu. 4.
3 Agenti certi condictione ex mutuo, quādo poßit opponi exceptio dominij.

Nam & si fur. Ad hāc legē oppo. de l. quāuis. C. eo. Rn. ibi mutuū fuit recōsiliatū stipulatione: vnde nascit' certi cōdictio antequā cōsumatur. Iuxta hoc quero † pone q ego qui numeraui pecuniā alienā, fui stipulatus, & ago ex stipulatione: dns vēdicat antecq; sit cōsumpta: an ille, cui mutuaui, mihi restituere tenetur? Videē q sic: quia ille cui mutuaui tenetur mihi in genere. Ab eo aūt vendicatur pecunia in specie ergo illud, ad quod

a tenetur mihi, nō vendicatur. Veritas [a] est q ipse est tutus exceptione doli: an certū est q illā eandē pecuniā soluēdo debitor liberat', vt no. s. eo. l. ij. in princi. sed qn facto creditoris perit illud, cuius solutione debitor liberaretur, obstat doli exceptio, vt l. si opera. de doli excep. Prętera, licet debitor teneatur in genere: tenet' tamen respectu illius quantitatis mutuatæ: ergo illius quantitatis interitu liberatur: vt l. in naue. j. loca. & dixi s. eo. l. quod te. & pro hoc optimè facit j. de stipu. ser. l. j. §. j. & ij.

2 † Quæro, quid si mutuaui pecuniā alienam, nec debitor vult eam cōsumere, qualiter cōueniet' à me? Aduerte, ista est subtilis quæstio & videtur q non possit cōueniri à me certi cōdictione: quia non est nata, vt hic. nec cōdictione sine causa: qa ex causa pecunia est apud eum, quæ finita non est. gl. determinat q aut hoc facit malitiosè ne à mutuo ante cōueniat': & tunc perinde teneē, ac si cōsumpsisset: qa stat p eū quò minus cōsumat: ergo & c. vt l. iure ciuili. de cōdi. & demonst. Si aūt facit hoc bona fide: quia fortè hoc sibi denunciatū est: & tunc non potest cōueniri: ar. huius legis in vltimo rnso huius princ. Ad declarationē [b] huius q. oportet nos primò videre vtrū † ei qui agit certi cōdictione ex mutuo, possit opponi hęc exceptio, tu nō fuisti dns [c]. videē q sic. nā qlibet debet pbare id, qd est cā suæ intētionis: vt j. de pba. l. ei q. sed ad pbādū q fuerit mutuū, requirit' q mutuās fuerit dns: vt s. e. l. ij. §. appellata. & §. mutui. ergo & c. Et hoc videē tenere Cy. C. eo. l. ij. Gul. de Cu. tenet cōtrariū p l. non tn. C. eo. p hoc etiā facit: qa ille, q habet cām à me nō pōt mihi referre q̄stionē dnij: vt C. loc. l. si quis cōductiōis. & j. cōmo. l. ita vt si fur. Sed ad istas respōdēt doc. C. eo. in d. l. ij. q illæ leges loquunt' in casib', in quib' nō est de substātia contractus, q tradens sit dns. ego puto q exceptio dnij nō possit opponi nisi per ipsum opponentem, vel aliū probet' quòd tradens nō sit dominus: licet de substantia cōtractus sit quòd tradens sit dominus. hoc nota. in simili C. de rer. permu. lege prima. Nam si ille, qui opponit, non probat se vel alium dominum, nec alius probat: præsumitur quòd fuerit dominus ille, qui tradit nec habet necesse aliter probare se dominum. nam quod in nullius bonis est, de iure gentiū est eius, qui occupat [d], vt l. iij. j. de acqui. re. do. Hoc præmisso venio ad quęstionem propositam, quando pecunia non est cōsumpta. dic:

4 † aut ille, à quo petitur vel alius non probat pecuniā alienam & tunc indistinctē poterit cōueniri: quia mutuum: videtur in numeratione cōtractum. Aut probat eam alienā: tunc si quidem malitiosè non vult eam cōsumere, & teneretur acsi consumpsisset vt hac glo. Si verò [e] bona fide facit quia est sibi denunciatū: tunc nō potest cōueniri, vt dicit glos. quod intellige nisi sibi caueretur de defendendo ipsum aduersus illū denunciantem, vt l. is à quo. cum l. seq. s. de rei vendica. & hæc nota. quia vtilia & subtilia sunt. Bartol.

Si seruus communis decem. Ex mutuo facto p seruum quæritur actio dominis pro dominicis portionibus: & si communis pecunia debitori mutuet pro parte mutuātis mutuum contrahitur. h. d. Et diuiditur in duas partes, vt patet in summario. secunda ibi: nam & si. Vel summa aliter: Propter communem vtilitatē communis pecunia diuiditur numero, f licet corpora dicantur remanere cōmunia. h. d. Circa hanc f legē quæro quādo tibijpsi mutuaui pecuniā tuam totam: vel mihi & tibi communem, an consumptione mutuum reconci-

fuerūt cōsumpta pro ut loquit' in casu pręcedēti: quia sic debet intelligi iste text. Sed si fuerunt consumpta ista centū cōia numerata alteri, condicam oia, vt in princ. istius l. & ī §. si seruus. l. pręcedētis: quia alienos nūmos & c. vt ibi. & sic patet istū text. non posse intelligi, vt dicit Bart. qa debet intelligi q oia fuerunt cōsumpta. vnde si intelligatur, put hic facit glo. scilicet qd cōmunē pecuniā mihi & tibi mutuaui: & ītelligat q fuerit consumpta, vt debet intelligi iuxta prin. tn condicā quinquaginta. Cogita, licet fortè posset saluari intellectus Bart. dicendo q hic in fi. non ponatur nec cōsydereē cōsumptio, sed tantū numeratio: & stat rō diuersitatis ītēr primū casum & secūdū huius §. qa in primo seruus numeraueret, q non volebat mutuare etiam pro parte, si nō haberet liberā administrationē: vnde consumptio regrebat, vt fieret mutuū: sed ī secundo casu nō est sic, ex quo numerās ponitur libera persona.

¶ Vel secundò dic q etiam posita cōsumptiōe hic intelligatur text. hic q numeraui tibi nūmoscōes mihi & Caio vt cōes. quo casu pro parte cōdicā, ex quo p alia pte est q̄sita tibi actio p me. & sic posset stare intellectus Bart. Cogita tn: quia, vt dixi, do. meus hic tenuit in tellectum glossæ.

Gul. de Cu. dicit Hanc opinionem Lonz. approbat Pesse. sed hic. n. 7. ad finem quem videas.

a ¶ In fi. Adde Bal. in l.ij.C.de fru.& lit.expẽ.& in l.j.C.qũ li.ab emp.diſce.& in l. cõuenticulã.C.de epiſ.& cle.in l.j.C.de do.promiſ. Intelligẽ tñ q̃ iſta fictio, de qua hic in fi. operaẽ liberationẽ à priori obligatiõe, nõ ipſo iure, ſed ope exceptionis. l.ſi res æſtimata. §.fi. de iu.do. iũcta l.ſi mulier debitori. e.ti. ſecũdùm vulg. hic, niſi pecunia fuiſſet in conſpectu. arg. l.ſi pecuniam. j.de ſol. Alex.

b ✠ POMATES.

¶ Venio ad. Et potuit eſſe rõ dubitãdi ad tex. noſtrũ vtrũ cõtraherẽ mutuũ necne: qa habem' q̃ quoties in aliquo cõtractu deficiũt ſubſtãtialia, q̃ nõ põt ſuſtineri. §. pretiũ. & §. item pretiũ. Inſti. de empt. modo in mutuo ſubſtãtiale eſt vt fiat de meo tuũ. l.j. §. appellata. & §. mutuũ. ſ.e. qd̃ hic nõ fiebat: ergo videbat dicendũ q̃ nõ poſſit contrahi mutuũ. Ratio aũt decidẽdi põt eſſe triplex. Et prima, qa licet re vera nummos meos nõ acceperis: tũ fictè accepiſti: quia vt dixi, tex. in fi. præſumit q̃ primò mihi data fuerit, & dehinc à me ad te pfecta pecunia. Secũda potuit eſſe ratio qa regula, qua habet q̃ non contrahatur mutuum, niſi fiat de meo tuũ, procedit in mutuo merè naturali, ſed nõ in naturali cui ius ciuile cooperat: de quo i l. noſtra: qa in eo eſt ſpeciale, vt dicit Bar. hic in v. col. in fi. q̃ contrahat mutuũ, licet non fiat de meo tuũ verè, ſed fictè tm̃. Tertia ratiò potuit eſſe, q̃ qa paria ſunt, q̃ habeas à me vel ab alio voluntate mea. l. ſi fundus. §. fi. ff. de pig. l. filiuſ. ff. de dona. Modò hic habetur de voluntate mea: ergo ſufficit, cũ nõ ſit dubium, q̃ ſi à me habueris pecuniã meã, vel ab altero de voluntate mea, q̃ cõtrahatur mutuum.

c ✠ POMATES.

¶ Hutus timore. In verbo, doli. Aduerte hic, quia Bar. expreſsè vult, ſi bene aduertatur, q̃ data rei præſentia videt tradita verè et poſſeſsio verè acquiſita. hoc idẽ voluit in antepen. col. in ver. opp. in pe. co. ij. q. q̃ quidem putat eroneũ Aret. in d.l.j. §. ſi iuſſerim. p rext. ibi, qui vtit dictione, videtur, quę eſt denotatiua fictionis, in l. oſſa. in fi. §. titu. ij. cuius opi. licet poſſet reſpõderi ad tex. d. §. ſi iuſſerim, q̃ dictio, videtur, nõ ſemp importet fictionẽ. l. ſi modo. & ibi gl. & doct. maximè Mod. ff. de leg. j. & q̃ habeat locũ in rebus quæ, ppter magnitudinẽ ponderis non poſſunt moueri, vt dicit ibi tex. tamen ei adhæreo, vt pote veriori: quia tex. quem allegat Barto. in d. verſi. ei videtur contrariari. l. ſi pecuniam. j. de ſolut. vbi vtitur dictione, quodam modo, quæ importat fictionem. l. ſi me in vacuam. j. de acquiren. poſſeſ. & tex. in §. Cato. l. iij. & ibi Aretin. ff. de verb. oblig. E non eundo per ambages eſt tex. ad literam. l. quòd ſtatuliber. ver. fi. j. de dona. cau. mor.

liétur pro parte tua. Et videt q̃ ſic, vt in l. præcedẽti. cõtrarium eſt veritas, ſicut emẽ dñs vſucapiendo nõ poteſt fieri dñs decętero, vt l. ſequitur. §. lana. de vſuc. & l. mea res. j. de condi. & demon. ita conſumptione non poteſt videri ſibi quæſitum dominium quod ab initio habuerat. Bar.

Si filiusfamilias. Iſta lex conſuetuit videri iuuenibus difficilis: ſed inveritate nõ eſt. & h.d. Ex quibus cauſis ab initio translato dominio naſcitur cõdictio, ex eiſdem oritur ab initio nõ trãſlato dominio conſumptione ſecuta. & econtra. h.d. Diuidit in duas. Primò ponit vnũ dictum. Secũdò reſpondet tacitæ obiectioni. Secũda ibi: qm̃ toties. In hoc verſi. qm̃ toties. ſic forma caſum: præcedens deciſio videtur cõtra oẽs leges pręcedentes: nam ſ. dictũ eſt q̃ actio nõ nata per conſumptionẽ naſcitur ſeu recõcilia tur. hic verò dicitur q̃ actio nata per conſumptionem deſtruit: ergo malè. Ad hoc ſic reſpondet Iuriſcõſultus: qm̃ toties &c.

In text. ibi: cõdictio datur. ſ. cõſumptione ſecuta. Opp. j. ad Maced. l. ij. Sol. ibi filius ſoluit pecuniã caſtrẽſis peculij vel quaſi: hic ſoluit pecuniam patris. Item opp. de l. qui exceptionem. j. de cõdic, indeb. Sol. ibi loquitur in filio repetẽte: hic in patre vendicante: filius non poteſt repetere ex perſona ſua: qa erat tutus exceptione odioſa: vt d. l. qui exceptionẽ. nec etiam tanq̃ hæres patris, etiam ſi ageret rei vendic. quia veniret contra factũ ſuũ: vt l. ſi nõ ſortem. §. ſi filius. de condi, inde.

Opp. j. ad Maced. l. ſed & ſi. §. ſi ab alio. Sol. tene opi. Io. qui diſtinguit, aut pecunia extat, & vendicatur per patrẽ, &c. & dic vt in glo. Item dicitur hic in fi. q̃ filius ſoluens per errorem nõ repetit. Contra j. ad Mace. l. fi. Sol. intellige hic de errore iuris: ſecus de errore facti, vt ibi. & no. in l. cùm quis. C. de iur. & fact. igno. & videbitis in l. j. j. de condi. indebi.

1 ☞ Caſus ſingulares, in quibus mutuum contrahitur, licet non fiat de meo tuum.
2 Vnus actus occultatur cauſa coniungẽdarum actionum.
3 Circa idem quando duæ fictiones concurrant, remiſſiuè.
4 Verba legis quòd debent intelligi ſecundùm materiam tituli.
5 Habens pecuniam in capſa uel marſupio dicitur eam habere paratam ſolutioni. et quomodo hoc probabitur. numero 27.
6 Specialia in numero reſpectu aliorum contractuum.
7 Tutor uel quilibet adminiſtrator ex ſola ſcriptura in cauſa mutui quòd fiat debitor, & ex hac cauſa ſibi ſoluere poſſit: & ibi an in omnibus cauſis.
8 Actio, quæ oritur ex numeratione, quòd de facili nouetur & tollatur per ſtipulationẽ ſequentem uel præcedentem.
9 Stipulatio interpoſita ſuper contractu emptionis, ſocietatis, & ſimilium, an impediat actionem oriri ex eo contractu. Et ſic ex tali contractu dantur duæ actiones, quarum una eſt bonæ fidei, alia ſtricti iuris.
10 Nouatio contractus præcedentis quando dicatur facta per ſtipulationẽ ſubſequentẽ.
11 Si ſtipulatio præcedit & ſequatur pactum uel contractus de eodem, quando uideatur facta nouatio.
12 Habens duo inſtrumenta facta diuerſis temporibus de eodem, quòd ex utroq; dicitur poſſidere.
13 Stipulatio & contractus ſi fiant ſimul & ſemel, nec alter præcedat alterum, quando inducatur nouatio.
14 Dominium rei exiſtentis apud Titium, quòd in ipſum transferatur abſque traditione domini uoluntate accedente.
15 Specialia in pecunia numerata tantùm reſpectu aliorum mutuabilium.
16 Specialia in pecunia numerata nõ mutuata, reſpectu aliarum rerum mutuabilium.
17 Specialia in mutuo contra regulas ipſius mutui.
18 Debitum mihi ab uno quando conuerti poſſit in aliud debitũ mihi ab alio debendum.
19 Si dico campſori uel mercatori quòd ſoluat Titio illud quod ſibi debeo, quòd ſim liberatus ſi campſor promiſit.
20 Debitum mihi ex una cauſa, quando poſſit conuerti in debitum ex alia cauſa ſola conuentione. & nu. 21.
22 Inſtrumentum mutui in quo notarius dicit, dedit, & mutuauit, quòd non probetur falſum, licet teſtes deponant quòd tempore contractus non interuenit pecunia: ſecus ſi diceret, dedit & numerauit.
23 Si notarius in inſtrumento dicat quòd Titius confeſſus fuit habuiſſe & recepiſſe cẽtum, quæ habuit & recepit in præſentia notarij & teſtium: ſi teſtes deponant pecuniam ibi fuiſſe, ſed quòd non uiderunt quòd debitor illam recepit: per hoc inſtrumentum non reprobatur falſum.
24 Si teſtes reprobantes inſtrumentum, in quo dicitur quòd debitor habuit & recepit, dicunt quòd habuit, ſed ſtatim reſtituit, quòd per hoc inſtrumentum non dicitur falſum, ſed inualidum.
25 Modus reprobandi inſtrumentum, quando pecunia fuit data, ſed poſtea reſtituta.
26 In contractibus in quibus requiritur quòd pecunia ſoluatur præſentialiter, & quantitas ſit magna.
27 Cautela eſt ut pecunia appareat quando ita de facili non reperiretur.

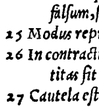

Singularia. Meo iudicio hæc lex difficilis eſt, & apparatum habet ſatis intricatũ: & lecturæ quæ ex apparatu colligũtur, nõ ſunt per doct. noſtros bene recitatæ. & materia huius legis malè explicata eſt: & ideo eam repetẽdam aſſumpſi. & breuiter hoc dicit. In mutuo ſunt quædam ſingularia cõtra regulas mutui, ſcilicet q̃ iubendo debitorẽ tibi ſoluere, vel debitũ à te ex vna cauſa in cauſam mutui cõuertendo, mutuũ cõtrahitur, licet verè nõ fiat de meo tuũ. h.d. Diuiditur in tres. Primò ponit vnũ dictũ generale. Secũdò exemplificat illud in duabus perſonis. Tertiò illud exemplificat in vna & eadẽ perſona. Secũda ibi: nam & ſi tibi. Tertia ibi: qd̃ igitur. Caſum in terminis pone vt patet ex ſummario ſecũdùm lect. vlt. quæ tãgitur in fi. primæ gl.

1 in addi. noua. † Not. caſus ſingulares, in quibus contrahitur mutuum, licet verè nõ fiat de meo tuũ. Secũdò no. quod vulgariter ſolet dici † q̃ cauſa coniũgẽdarum actionũ vnus actus occultat. Ex eo enim q̃ patior pecuniã eſſe apud te: videt mihi

2 data, & ea à me ad te profecta. & ſic primus actus q̃ mihi det, occultatur, tamẽ à iure fingitur. Simile etiã in l. ij. in fin. & in l.

3 iij. j. de dona. inter vir. & vxo. † Tertiò not. q̃ circa idẽ cõcurrunt duæ fictiones. Videt enim pecunia mihi data & à me ad te profecta. De hoc nihil dico hic: hanc materiam plenissimè

a ſcripſi in l. ſi is qui. de vſuca. in fi.[a] Venio ad[b] apparatum, &

b opp. & videtur q̃ nõ ſit ſpeciale in pecunia, imò idem in qualibet re: vt j. de ſol. l. ſi pecuniam. aliàs pecunia. & j. de acquir. poſ. l. j. §. ſi iuſſerim. Huius timore Guarnerius intellexit hac legẽ vno modo, ſcilicet q̃ hic loquatur in pecunia ſtricto modo ſumpta. & intelligit ſic. in alijs rebus non transferẽ dñium in alium, niſi res ſit præſens & in conſpectu. vt in cõtrarijs: ſed in pecunia eſt hoc ſingulare q̃ trãſfertur dominium, licet nõ ſit in pręſentia, dũmodo ſit ſolutioni parata. Et iſta lect. Guar. collígitur ex vlt. gl. in ſolutione cõtrarij d̃ñ d.l. ſi pecuniã. vbi gl. recitat verba Guar. ad literam: quã vide. & eſt glo. magna. Intelligit ergo Guar, q̃ hæc ſint ſingularia in pecunia numerata reſpectu aliarũ rerum. Contra hoc opp. de l. qui negotia. j. man. vbi videtur caſus ad literam in contrarium. Huius

c timore[c] quidam antiqui receſſerunt à lectura Guarne. vel ab intellectu ſuæ lect. eo modo quo dixi. Et dicunt quòd hic pecunia erat præſens & in conſpectu: aliàs non contraheretur mutuum: vt dicta l. qui negotia. & ſic concordat cum l. ſi pecuniam. & cum §. ſi iuſſerim. Et hoc modo dicebant ipſi Guar. intellexiſſe. & iſta lectura tangitur in prin. vltimæ gl. & etiam in contrario de l. ſi ex pretio, in eadem gl. quã vide. Et ſecũdũ iſtos

a iſtos accipit hic pecunia largiſsimè[a] pro qualibet re æſtimabili per pecuniã. Et ſi dicis, in quo ergo eſt hic ſpeciale ſeu ſingulare? Rñd. & dico q̃ ſunt ſingularia cõtra quandã regulam. l. traditionibus. C. de pac. & Inſtit. de re. diui. §. per traditionẽ.

b quia hic transfert dominiũ ſine traditiõe. hæc eſt lectu.[b] eorũ quæ nõ eſt vera. primò in eo q̃ dicũt hoc eſſe ſecũdũ Guar. eſt

c falſum, vt vidiſtis legẽdo verba Guar. ad literã[c]. Secũdò, quia in hoc nulla eſſet ſpecialitas. nam ſi pecunia, vel alia res, eſt in p̃ſentia, verè traditur: & per aſpectũ eius poſſeſsio verè acquirit: vt d. §. ſi iuſſerim. & l. quod meo. §. ſi venditorẽ. eo. tit. Sed tex. videtur velle hic notare quædã ſingularia: ergo &c. Præterea

4 nos ſumus in materia mutui: vnde verba †. l. debemus referre & intelligere ſecũdùm materiã mutui: vt l. Imperator. de in diẽ addic. & not. in l. fi. j. de cõdi. indeb. Sed ſecundũ hoc non poneretur ſingulare in materia mutui, vnde hæc lectu. nõ eſt

3 intellect. bona: ideo de ea decætero mentionẽ nõ faciã. Tertio modo legit ſecundũ Ioã. & Azo. vt hic ponant quædã ſpecialia in cõtractu mutui reſpectu aliorũ cõtractuum: & iſta lec. tangit in prin. primæ glo. dũ dicit ſpecialia quędã ſeruant in cã pecunię creditæ quæ non ſeruãtur in alijs cõtradictib. De iſtorũ verborũ intellectu videamus quid vult dicere, in cã pecuniæ creditæ. Dicũt quidã q̃ intellexit Ioan. & Azo de omni credito, nõ de mutuo tantũ. & iſto modo intellexit dñs Ceruotus Accurſij, & de hoc fecit vnã additionẽ ad gl. primã in fi. dũ dicit, creditũ largè pro oi, &c. Et hoc ẽt poſuit in ij. glof. huius l. quæ ſimiliter eſt eius additio. vide eã ibi. Poſſet ẽt ſtrictè intelligi. Parcat mihi dñs Ceruotus, nõ bene intellexit lect. Io. & Azo. cũ em̃ dicit, ſpecialia quędã ſeruant in cã pecuniæ creditę, quę nõ ſeruãtur in alijs cõtractib', de neceſsitate intellexit pecuniæ creditæ. i. mutuatæ, ppter id, qd̃ ſubdit, quæ nõ ſeruant in alijs cõtractib. Nã ſi accepiſset creditũ in genere: tũc oẽs cõtractus comprehẽderent: vt l. j. §. eo. ideo Iac. de Are. Odo. & Pe. recitant lect. Io. & Azo. aliter: videlicet q̃ ipſe intellexit ſpeciale hic eſſe in mutuo reſpectu aliorũ contractuũ. & ſic verbum, creditæ, accipit ſtrictè pro mutuo. verbũ, pecunia, accipitur largè pro omni re mutuabili. Eſt ergo ſpeciale in mutuo & in omni re mutuabili, q̃ licet res non ſit præſens, ſi tm̃ ſolutioni parata, videt trãſferri dñium, & cõtrahit mutuũ. in alijs verò cõtractib. requirit p̃ſentia rei ſecundũ eos. Ad iſtã lect. oppo. de l. iij. §. fi. j. de dona. inter virũ & vxo. & j. de fur. l. falſus. §. ſed & ſi is. vbi ẽt in alijs cauſis & cõtractibus videt idem. Sol. dicũt ipſi q̃ ibi res erat p̃ſens hic nõ. Et iſtud dicitur in iij. gl. huius l. ſup verbo, nõ acceperis. Cõtra hoc oppo. j. mãdati l. q negotia. Sol. hic, licet pecunia nõ eſſet p̃ſens, erat tm̃ ſolutio

5 ni † parata: qa debitor habebat eã in marſupio vel in capſa. In l. verò cõtraria, pecunia nõ erat ſolutioni parata. Hoc dicit in vlti. gl. circa princ. & eo modo intelligũt l. ſi, p mutua. C. eo. & l. ſi ex pretio. eo. ti. Iſta lec. fuit reprobata p Iac. Bal. & Old. qa dicũt ipſi q̃ ẽt in mutuo requirit p̃ſentia rei: vt d. l. ſi pecuniã.

4 intellect de ſol. & d. §. ſi iuſſerim. iõ legũt hãc l. alio modo, vt ſtatim videbitis. Mihi nõ placet nec lec. nec rẽpheſio. lec. em̃ p̃ſupponit q̃ alij cõtractus non poſſint fieri vel cõtrahi, niſi re debita exiſtẽte in præſentia. Fallit in mutuo. Reprehẽſio verò præſupponit q̃ etiã in mutuo requiraẽ rei præſentia. & hoc eſt expreſsè cõtra l. ſi ſpõſalib. §. j. j. de iur. do. cõtra l. ſi mãdato meo. §. fi. j. mã. cõtra l. licet. §. j. & l. nuptura. de iur. do & cõtra leges multas, quas videbitis j. in, pſecutiõe materiæ. Remanet ergo q̃ iſta lec. Io. & Azo. q̃ ſpeciale ſit in mutuo vltra alios cõtractus, nõ eſt vera. Vnde Ia. Bal. & Oldr. ſequẽdo eũ legunt alio modo prout vobis poſui in ſummario & in terminis & dicũt q̃ hæc lex ponit quædã ſpecialia in qbus mutuũ cõtrahit licet verè non fiat de meo tuũ quæ ſpecialia ſunt cõtra regulas mutui, vt l. ij. §. appellata. & §. mutuũ. ſ. eo. Et iſtã lec. ex dictis prędictorũ addit dñs Ceruotus ad primã gl. in fi. ibi poſſet etiam ſtrictè intelligi & c. & iſtã lec. reputo verã. His ergo pro intellectu literæ ſic diſcuſsis & declaratis venio ad materiã: & ſicut hæc l. habet tres ptes: ita habet tres glo. q̃ ponunt tres materias &c. Aſſumo primã: dicit hic q̃ q̃dã ſingularia ſunt q̃ in hac l. ponunt. Cõtra, imò ſunt plura alia ſpecialia, vt j. de ſol. l. ſi alieni. & l. deducta. §. nummis. j. ad trebel. & ſ. eo. l. certi cõdictio. §. ſi numos. Sol. dicit gl. fateor cõtrariũ q̃ ſint plura. Sũt enim octo ſpecialia quæ numerant in glo. vt in gl. habes. tm̃ iſta glo.

vadit tantũ inuolutè, quantũ plus põt. Sicut em̃ ſuprà fuit diuerſitas lecturarũ: ita hic eſt diuerſitas iſtorũ ſpecialium. Sunt enim quædã ſpecialia in mutuo reſpectu aliorum contractuũ: quędã ſunt ſpecialia in pecunia reſpectu aliarũ rerum: quædã ſpecialia ſunt in pecunia mutuata reſpectu aliorũ mutuabilium. & oia iſta gl. inculcat. vt ergo iſta oia intelligãtur, ſeparemus ea. & aſſumo lec. ſeu ordinẽ Iac. de

6 Aret. Primò videamus quæ ſunt † duo ſpecialia in mutuo reſpectu aliorũ cõtractuũ: & primò ſunt duo ſpecialia in mutuo reſpectu aliorũ contractuũ, quæ ponunt in hac lege ſecundũ eum. Certè hoc procederet ſecũdũ lec. Ioã. & Azo. quã ſ. reprobaui. Nã in caſib' iſtis eſſet idẽ ſicut in alijs cõtractib' vt j. dicã. Tertiò eſt ſpe- 3
ciale i l. ſi à furioſo. in prin. ſ. eo. ſecũdum opi. Io. iſtud concedo. tamen opi. Ioã. ibi reprobatur. Quartò eſt ſpeciale in l. certi 4
cõdictio. §. ſi nummos. ſ. eo. vbi alteri per alterũ quæritur actio contra regulã communem. iſtud fateor. & aduerte q̃ text. in
§. ſi numos. in l. ij. C. per quas pſonas nobis acqr. non loquitur niſi de numis & de pecunia. Glo. j. hic dũ aſsignat illũ caſum p ſpeciali, nõ declarat vtrũ debeat intelligi de pecunia tantũ ſtrictè an large pro omni re mutuabili. Iacob. verò de Aret. vt vides, intellexit largè pro re omni mutuabili. quod ſatis placet. diſpoſitio enim illius §. nõ eſt odioſa ſed magis fauorabilis: ergo large debet ĩtelligi, vt l. talis ſcriptura. & ibi dixi de l. j. Quintò eſt ſpecia- 5
le in mutuo: † quia tutor & quilibet ad-

7 miniſtrator ex ſola ſcriptura ex hac cauſa fit debitor, et ex hac cã põt ſibi ſoluere: vt j. de admi. tu. l. quoties. §. non tantum. & §. ſicut. quod nõ eſt alias: vt l. ſi in emptione. §. fi. j. de contrahen. emp. & l. v. j. de auct. tu. Ita dicit glo. & vide glo. & Iac. de Aret. no. eam q̃ ſolum in cauſa mutui tutor põt ſibi ſoluere: & ſcribẽdo ſe debitorem facere. Dicit Cyn. fortè idẽ eſſet in alijs cõtractibus ſi faceret palam, & bona fide: vt no. in d. l. ſi in emptione. in fine. & hoc tenet gloſſ. in d. l. quoties. §. nõ tantũ. Ego dico, q̃ contra hanc glo. & Iacob. de Are. eſt tex. expreſſus, q̃ etiã ex alia cauſa põt ſibi ſoluere: & in alia re quã in pecunia, in l. iſtulas. §. j. j. de contrahen. emp. Sextò eſt ſpeciale, quod dicit Iac. de Are. 6
quòd † actio quę oriẽ ex numeratione in

8 mutuo, de facili nouat: & tollitur per ſtipulationẽ ſecutam, vel etiam præcedentem, vt l. ſi ita ſtipulat'. §. Chryſogonus. j. de verb. obli. & l. cũ enim. de noua. & ſ. eo. l. certi cõdictio. §. qm̃. quod ſecus eſſet in alijs cõtractibus: vt l. ſi ſtipulatus. j. de vſuris. Ita dicit Iac. de Are. & tene menti iſta notabilia verba. Tenet ergo Iacob. de

9 Are. † quòd licet ſtipulatio impediat oriri actionem ex numeratione, tamen ſtipulatio interpoſita ſuper alio contractu, vt emptionis, & venditionis, ſocietatis, & ſi. nõ impedit oriri actionẽ ex cõtractu: et ſic hodie cũ ĩ quolibet cõtractu emptionis & vẽditionis, ſubdat ſtipulatio: habemus duas actiões: vnã ex contractu: aliã ex ſtipulatione. quod eſt multũ vtile: qm̃ vna eſt bonę fidei: alia ſtricti iuris.[d] Eſt ne

a ✠ POMATES.

¶ Largiſsimè. Nota ex verbis Bartoli q̃ nõ ſolùm pecuniæ appellatiõe veniũt aliæ res mutuabiles, ſed ẽt nummorũ appellatione. quod nota: qa à nemine hoc põderatur: q̃q̃ contrariũ teneat Salic. & Ro. nulla de Bar. facta mentione. Pro quorũ opin. contra Bart. eſt tex. apertus l. litigatores. §. qd̃ ait. ſ. de arbi. tamẽ videt q̃ Bart. tenuit idẽ qd̃ hic in l. nũmis. in princip. verſi. ſecũdò opp. j. de in litem iur. Cogita tñ: qa obſcurè loquit. ſed pro Salice. & Roma. videtur tex. §. ſi cui. l. cum ij. ſ. de tranſact. Et ad hæc vide Curt. l. j. C. de prohi. ſequeſt. in j. nota. Felin. in c. conſulere. de ſimo.

b ✠ POMATES.

¶ Hæc eſt lectu. Qũ aũt cõtractus dicant fieri palã et bona fide à tutore cũ pupillo, vide Bartol. l. frater à fratre. pen. char. i verſic. tertio quæro. j. de cõdict. indebi. de quo meminit Imol. l. j. §. fuit quæſitũ. j. ad Trebel. in iij. colum. Alexand. in l. transactionem. in fin. C. de trãſ. eſt tamen caſus vbi tutor poteſt contrahere, in lege tutor rerum. & ibi Bart. exclamat. ff. de adminiſtra. tut.

c ✠ POMATES.

¶ Ad literã. Contrarium tenet Aretin. in l. j. §. ſi iuſſerim. ff. de acquiren. poſſeſsi. colum. iiij. Alexã. conſil. xl. in iij. colum. volum. x.

d ¶ Alia ſtricti iuris. Adde tu q̃ iuquantũ Bar. hic vult q̃ actio quæ oriretur ex ſtipulatione interpoſita, ſuper contractu ex quo oriretur actio bonæ fidei, ſit ſtricti iuris, p quo facit gl. i l. in bonæ fidei. in gloſſ. fi. in prin. j. de eo quod certo loco, & ibi eam ad hoc põderat Paul. de caſt. & doc. ſequũtur in hoc, Aduerte tu: qa d. meus h.d. q̃ doc. vtdentur errare: quia imò aſſumeret ſibi naturam actionis bonæfidei vt dicit gloſ. in l. Titius j. de præſcrip. verb. & voluit Bart. in l. ſi quis cum aliter. in ij. colum. j. de verborum oblig. & in l. videamus. §. ſi actionem. in fine. j. de vſuris. & eſt text. de hoc in l. ij. poſt princip. in ver. parui. j. de priui. credi. vbi ſtipulatio habet priuilegia contractus ſuper quo eſt adiecta: quia aſsumit naturam illius contractus lege, ſi ſtipulatus, infrà de

vsuris. Et bene hoc idem probatur in l.j.§.bellissimè.j. vt lega. non caue.

¶ Et dum videtur Bar. reprobare Iac. de Aret. j. per gl. in l. petēs. & in §. accedit. Aduerte: qa gl. in d. l. petēs. & qd ibi dicit, pcedūt qn stipulatio continet idē qꝑ pactū, vt est tex. in l. si pacto quo pœnā. e. tit. & dicit Bar. in l. lecta. in j. col. j. e. & stat rō p l. q bis idē. j. de verbo. obl. nec §. accedit. facit in ,pposito, ex quo loqr cū cōtract⁹ est pvna psona, et sti pulatio pro altera, vt patet ibi. Vñ nimirū qꝑ fiat nouatio iuxta Bart. in l. j. j. de noua. Sed termini Ia. de ar. sunt diuersi vt patet. ideo cozita secūdùm do. meū hic, & vide Pau. de Ca. in l. certi cōdictio. §. qm̄. ē. eod.

a ¶ L. duo societatem. Adde tu & aduerte hic: qa licet Bart. hic & magis cōiter doct. cōcludāt qꝑ nō presumatur nouatio p illū tex. qꝑ tū ille text. non vr, pbare secūdùm d. meū hic qꝑ ibi stipulatio fuerit interposita sup conuentione: sed imò super pœna: & tūc sic intelligēdo patet qꝑ Bar. malè allegaret illum tex. & vide gl. ibi super versi. xx. Et posset etiā dici qꝑ dicta l. non ad ea. posset loqui etiam in cōtractibus. ar. l. seruum filij. §. eū q chirographū. j. de lega. j. & sic videret, primā obligationē tolli per secūdam. Et hoc videtur voluisse Bar. in l. ij. j. de noua. vbi si Titius, pmiserit mihi in instrumēto cētū, cōputato eo quod ī alio instrumēto mihi debebat, qꝑ vr facta nouatio obligatiōis, de qua in alio instrumēto. Neqꝫ aliqs dubitat Bar. ibi bene dicere, & de iure Dige. id ꝓcedere. Et facis hoc videt persuaderi, per l. qui bis idē. j. de ver. ob. Et tū vt dixi, oēs dicunt qꝑ valet, qꝑ d. l. duo societatē. Et si dicere qꝑ imò in d. l. duo societatē. est casus, intelligēdo qꝑ fuerit adiecta stipulatio sup cōuētiōe: rnd. qꝑ etiā intelligēdo sic: tū ibi est casus contra Bar. Nā tex. ibi dicit, qꝑ si duo cōtraxerūt societatē: & demum subdit ponendo decisionē: sed qm̄ non ita essent stipulati: & ita dari fieri spōdes: si ita facta nō essent, vigintī dari. Dicit ibi tex. qꝑ agit actiōe pro socio, nō ex stipulatione. ergo à contrario sensu patet ibi, qꝑ si illa verba cōtinerent in stipulatione: & sic fieret cōmemoratio præcedētium, agereꝫ ex stipulatione, nō ,pro socio. & sic ibi videretur casus contra Bar. hic secūdùm do. meum do. Franc. Pep. qui tamen dixit non recedendum à Bartolo.]

Junc. in hoc pri membro con. approbat Iesse Jass. suc. n. 28. circa medium

Quod non est verum. Cōtrarium videt tenere expressè in l. si pupillus. §. fin. ff. de noua. in l. qui bis idem. in l. scire. in l. qui vsumfructū. de ver. ob. Sed solue ex suis dist. positis in d. ll. & videte cōcordantias eiusdem concor. §. j.

b ¶ Si enim deponerē. Adde tu, & aduerte hic: quia do. meus perpendit Bar. hic videri cōtrarium in dictis suis, in exēplo hic posito, & in præcedētiv bi si præcedat cōtractus certus, & sequaꝫ incōtinenti stipulatio, qꝑ nō fiat nouatio: et tū in hoc exēplo est cōtractus certus. & fit stipulatio incōtinenti, fit nouatio. Tamē posset pro saluatione dici qꝑ ś. in j. cōclu. loquat in cōtractib⁹, qui pficiuntur consensu, vtvēditionis, & similiū: & in hoc exēplo de deposito, quod loquit in cōtractibus, qui perficiunt re. Et hanc dist. videt etiā sensisse Fulg. hic: & Pau. de ca. in §. Chrysogonus. Et pōt esse ratio: qa vbi agit de cōtractu qui pficit re, traditiōe rei, pōt se habere ad cōtractū, & nō cōtractum: vt qa simpliciter tradat causa implēdi stipulationē. d. l. nō omnis. j. prin. j. e. sed in cōtractib⁹ q cōsensu celebrant, nō est sic de cōsensu: igit & c. et tū ista saluatio nō placuit dño meo hic: qa nos nō possumus intelligere Bart. in hoc casu, qꝑ loquat certitudinariè de cōtractibus q re cōtrahunt: sed de actu q posset se habere ad cōtractū q pficeret re: ergo oportet qꝑ dum Bar. ponit istud exēplum, qꝑ ita debeat itelligi: vt cōueniat casui, de quo ipse loquit. Vnde secūdo modo pōt intelligi, qꝑ loquat qn tradition præcesserit simpliciter & incōtinēti stipulor mihi reddi ex cā depositi, vel cōmodati. Nā hoc casu impediretur actio ex traditiōe: et in hoc verificenē verba Bar. in isto exemplo: qa traditio cēsebatur facta ex causa depositi, vel cōmodati: & ,ppter stipulationē ideo oriretur ex stipulationc.

¶ Vel tertiò, qꝑ fuerit facta traditio expressè ex cā depositi, vel cōmodati, et incōtinēti adiecta fuerit stipulatio: qa hoc casu impediret actio ex traditione: quasi videretur facta ad implendā stipulationē: & ita Bar. ficetur qd dicit Bar. ī hoc exēplo. Nā hoc casu pōt quodā mō cōsiderari vnus contractus: ergo non mirum si in cōtractu de positi esset adiecta stipulatio, non oriretur actio ex deposito, sed ex stipulatiōe l. si ita stipulatus fuero. cū l. sequen. j. de nouat. tamen hoc cōtra hanc saluationem videtur qꝑ sit exprimatur causa traditionis: ergo perfectus est contractus in se. ergo non causa implendi stipulationem. Ad hoc tamen respōderi potest qꝑ imò etiam ad idē probatur per text. in l. si ita fuero. §. fin. ibi, mutuam pecuniam. & tamen causa implendi ibi dicitur numeratio. Secunda tū saluatio magis placuit domino meo. Et licet Bart. loquatur per verbū, si deponerē: ideo est: quia illa traditio potest se habere ad contractum, non quod velit dicere qꝑ propriè deponerem: sed qꝑ simpliciter tradam. Cogita, & adde quæ hic notaui ad Alex.

c ✠ P. PAV. P. ¶ Primo casu. Vide Are. consi. lx. maximè in ij. col.

c ✠ POMATES. ¶ Primo casu. Vide Are. consi. vj. iij. col. vbi pulchra ponit. & consi. xxviij. j. col.

d ¶ Possidere. Adde qꝑ istud non videtur procedere, quando secunda venditio facta fuit sub eo pretio, & sub ea forma, prout prima: quia secunda venditio non valeret. Ita dicit Paul. de Cast. in l. qui bis idem. j. de verb. obli. quod est not. secundùm Alex. ad ea quæ dicit Bar. hic.

e ✠ POMATES. ¶ Si quis ante. Vide Alex. consi. xxij. ad fin. vol. iij.

mutuab

a ¶ Campsori. Adde Ang. in l. qui vsumfructū. j. de verb. oblig. Bal. in l. fi. in aliquibus lect. C. de noua. Sal. in l. si filius. j. ad Maced. Angel. in l. sciendum. j. de ædil. edict. Paul. de Cast. consil. mihi. xlviij. incē. in causa quæ vertitur Lucæ. Et tu pro intellectu Bart. hic vide Alex. in consil. x. colū. iij. in versi. Non obstant allegata in contrario. in ij. volum.

a ✠ POMATES. ¶ Campsori. Vide Alexan. consil. x. in ij. vol. & in cōs. clix. eo. volu. & consil. xciij. pe. col. iij. volu. Aret. consil. v. Barb. consil. xxxvij. col. iij. aliàs ī viij. j. vo. & ī cōs. xix. col. vij. eo. volu. Alexā. cōs. iiij. ij. col. vol. iij. & consi. cv. e. vol. Pro clara intelligentia hujus quæstionis est præmittendum qꝑ nouatio est genus cōtinēs sub se nouationē in specie: & delegationē, vt est de hoc gl. ordi. in rubr. j. de noua. & tenet Cy. in ru. C. de nouatio. & qd delegatio propriè, & verè est, qn tria cōcurrunt. Primò qꝑ ille, qꝑ pro me promittit, fit debitor meꝰ. Secūdò qꝑ tāḡs debitor meus promittat. Tertiò qꝑ clarū sit qꝑ interueniat stipulatio: & tria copulatiuè requirit: arg. l. cōpuis. §. si mulier. el. ij. j. ad Vel. quem Paul. & docto. ibi sequunt. & qd ad hoc vt dicat delegatio, requiratꝫ qꝑ ille, qui pro me promittit, fit debitor meus tenet expsè gl. in l. si Stichus. j. de noua. vno autē ex his deficiēte, nō erit propriè delegatio sed ím propriè, vel potī⁹ nouatio. vnde apparet qꝑ Bart. non loquit in propria, & vera delegatione, cùm nō appareat vtrū iste mercator, vel cāpsor, esset debitor meus. Itē prē mittendū est l. fi. C. de noua. secundū magis communē sentētiam doct. & Bald. l. pecuniam quā. j. eo. tit. & Imo. in l. pe. j. de præto. stip. nō habere locū in delegatione: licet tenuerit cōtrariū Sal. hic. His ergo præmissis qꝑ tria, de quibus suprà, requirantur in vera delegatione, & qꝑ in ea non habeat locū. d. l. fina. sed etiam qꝑ per illā tollatur hodie oīs obligatio: licet expressè hoc non agatur. satis clarè patet quòd quæstio Bar. nō loquitur in delegatione, cùm non appareat vtrum ille mercator vel cāpsor, vt ś. dictum est, esset debitor meus: qa licet pro me promiserit, quòd tamē nō potuerim liberari: necēt ex capite nouatiōis, licet millies potuerit valere nouatio: cum hodie per eā propter dictam l. fi. non tollatur obligatio prima, nisi expressè hoc agatur. quod non fuit in præsenti q. & ita tenēt communiter omnes hic contra Bart. licet contrarium tenuerit defendendo Barto. hic Aret. consil. suo v. incip. in causa & puncto ad me transmisis. Spec. in tit. de obliga. & sol. §. sequitur. circa princi. & Bartol. l. ij. col. iij. C. de execu. rei iudi. Vide quia materia est frequens, nec per hoc remanet penitus discussa. Pro veritate tamen habenda facias quinq; principales questiones. Prima fit qꝑ si fui debitor tuus, & iussero titio promittere quæ debeo: et expressè fit actū inter nos quòd fiat nouatio: quod ego liberor. Tex. est iuncta glossl. l. vbi quis. j. de cōstit. pecu. & in l. si stichū. §. fin. & in l. si is cui. l. à te. ff. de noua. & in l. si debitor tuus. j. de solu. & ī l. fi. C. de noua. quod etiā ratione probatur. licet enim per pactum nudum, non fiat nouatio. l. itē illa. in fin. j. de consti. pec. tamen si expressè hic ageretur, fieret: vt voluit Bart. ś. in iiij. colū. versi. secūdo casu. & in l. j. colū. j. versi. sed quæro. j. de noua. sequit Bal. in l. rescriptū. §. si pacto. ś. de pactis. Secūda fit, quòd si iussero titium tibi promittere quæ debeo qui tamen non erat debitor meus, & sic per superius dicta non potuit habere locum delegatio: nec ēt expressè actū est, vt tolleretur prima obligatio: & sic nō potuerit habere locum nouatio, qꝑ ego nō liberor, quia censet accedere obligatiōi meæ tanquā fideiussor: vt est glo. in auē. de fideiuss. §. j. & quòd non liberor, est gl. §. argētariorum. in d. auē. de fideiuss. Et in istis terminis pro hac opin. consuluit Bar. in cōsil. inci. Titius ,pmisit mihi. & per illam glo. dicit Bald. l. frustra. C. de non numera. pecu. quòd si campsor promittit debitum meum creditori meo, quòd ego non sum liberatus. Item voluit Angel. l. sciendum. infrà, de ædil. edicto. per glossam. l. Titia. §. fidem respondit. in glossl. ij. j. de verborū obligatio. Tertia fit, quòd si iussero Titio qꝑ soluat tibi quæ ego debeo, ipse autē promiserit: ego non liberor. Contra Bar. hic, tex. est l. si debitorē. ff. de noua. et tenuit Pau. de Cast. hic & in d. l. l. delegare. & consilio xlv. & in l. qui vsumfructū. vbi etiam Alexander infrà, de verbo. obligatio. Quarta fit, qꝑ sit verius in veris terminis delegationis, quæ fit, vt ś. quòd ego liberor: quia est delegatio. Salice. in dicta l. quamuis. §. interdū. j. ad Velleianū. cū persona in delegatiōe intereniēs tanḡs persona, ,pmittēs: sed ēt tā-

mutuabilibus: qm̄ pecunia est inuēta ad estimādas res: nō aūt alię res: vt j. de fide. l. si ita fideiussorē. Hoc nō placet: nā ītelligo qꝑ in l. si, p mutua pecunia nō erat pata solutioni: vt j. dicā in iij. mēbro principali. Secūdò est speciale, dicit ipse qꝑ pecunia redacta ex pretio rei meę, cōuertiē in cām mutui: vt l. rogasti. ī prī. ś. eo. Dic qꝑ hoc nō est speciale in pecunia, respectu aliarū rerū mutuabiliū: qa idē est ī qualibet re, cū rō diuersitatis reddi non posset. est tn̄ ibi speciale in mutuo, respectu regularū ipsi⁹ mutui, vt j. dicā. Tertiò est speciale in mutuo pecunię numeratę, qꝑ non pōt deberi vsura sine stipulatiōe: qd secus est ī alijs reb⁹ mutuabilib⁹, vt C. de vsur. l. cōpuis. & l. frumēti. & istud est verū. & hoc glos. ēt hic ponit. Tertiò est videndū, q̄ sint ✠ specialia ī pecunia numerata ēt nō mutuata respectu aliarū, sed nō mutuabiliū. Rn̄. primò: qa facilius pecunia cōsumit. l. cōmistiōe: vt l. si alieni. j. de so. qd nō est in alijs reb⁹: vt ś. de rei ven. l. Pōponi⁹ scribit si frumētū. & Instit. de re. di. §. sed si duorū. Secūdò est speciale: qa in cōione pecuniæ nō inspicit quodlibet corp⁹, sed quātitas: vt l. nā & si fur. §. fi. ś. e. & j. l. proxi. Tertiò est speciale: qa nūmi possunt videri deduci de parte hæreditatis tm̄: vt l. deducta. §. nūmis. ff. ad Trebel. & l. cū pater. in prin. de leg. ij. Et istud est quod voluit dicere glo. hic, dū dicit, qꝑ pecunia ex bonis debita partē qualibet respicit facultatū quod nō est in alijs reb⁹ debitis. q. d. pecunia pōt deduci ex qualibet parte facultatū. aliæ res viderent solui de toto patrimonio. Et sic glos. respicit solutionē, non ipsius debiti obligationē. Nam quælibet obligatio personalis siue ad pecuniā, siue ad aliā rem respicit totū patrimonium, & nō tantū rē debitā: vt l. si fideicō. §. tractādum. ś. de iudi. & l. j. §. si hæres. ad Trebel.

17 ✠ Quartò est videndū, quæ sint specialia in mutuo, cōtra regulas ipsius mutui. Respōd. in mutuo ciuili merè, vel in mutuo ciuili, cui natura cooperat, dic vt in l. ij. in fi. ś. eo. & in l. ij. C. eo. In mutuo verò merè naturali, nō est quęrendū aliquod speciale: quia illud cōtrahetur secūdum regulas mutui. Est tamē quoddā mutuū naturale, cui ius ciuile cooperat: & in hoc reperit speciale, quia cōtrahitur mutū, licet verè non fiat de meo tuū: vt in duobus casibus hic positis, & in l. rogasti. in prin. ś. eo. & in omnibus casibus, in quibus mutuū recōciliat. quod dic vt dixi in d. l. ij. §. appellata. Sumus expediti de primo. Veniamus ad secundam partem. Dicitur hic, si iussero debitorē meum tibi soluere: obligaris. & est speciale in mutuo. Cōtra j. de donatio. inter vir. & vxo. l. iij. §. fi. & l. falsus. §. sed & si is. de fur. Dicit glos. ibi erat res pręsens: hic verò siue sit pēsens, siue nō. Videte dñi in l. iij. de do. inter vi. & vxo. non dicit qꝑ ibi res fuisset pręsens, licet ibi subaudiat per glos. Item in l. iij. §. j. & in l. nuptura. j. de iur. dot. expressè dicit qꝑ ibi res non erat præsens, & erat alius cōtractus quā mutui: & tamen cōtrahitur mutuū. non ergo videtur dicendū qꝑ in mutuo sit speciale. Huius ergo gratia est ✠ videndum, qn̄ debitum mihi ab vno potest cōuerti in aliud debitū, debendū mihi ab alio. Et hic est aduertendū, aut illud debitū de nouo cōtrahendum præter cōtrahentium voluntatē contrahitur: tūc si requirit cōtractionē de necessitate, requiritur qꝑ res sit in præsentia: vt l. falsus. §. sed & si is. j. de furt. Si verò contrahit secundum cōtrahētium voluntatē: & tunc per viā delegationis, & stipulationis, non est dubiū qꝑ pōt fieri: vt in toto titu. de noua. Si verò per aliū cōtractū fiat, tunc si quidem post iussū factū debitori meo qꝑ soluat, secuta est solutio, etiā ex interuallo: tūc vigore ipsius solutionis nouus cōtractus est celebrat⁹, & noua obligatio. Hoc probat. j. de vsur. l. si stipulatus. in prin. & de ver. obli. l. Iulianus. §. j. nec requiritur quod tempore facti iussus res sit in præsentia: vt dici is legibus. Et sic etiā intelligitur l. iij. §. fi. j. de don. inter vir. & vxo. Idē etiā esset in mutuo, vt hic. Nā ex hoc qꝑ debitor meus tibi nomine meo numerauit, quærit mihi actio: vt l. certi condictio. §. si nūmos. ś. e. licet non pręcessisset iussus: multo magis si pręcessisset vt videtis. In hoc tn̄ est speciale in mutuo, qꝑ illa solutiōe facta querit dño directa, tanḡ p ipm̄ directò numeratū esset: vt hic. In alijs verò cōtractibus nō sic: sed tanḡ factū esset p procuratorē suū. Si verò quęris antequam fit solutio secuta: si quidē pręcessit sol⁹ iuss⁹ de soluēdo, ille tn̄, cui debet fieri solutio, nullā de hoc ,pmissionē recepit: tūc ille nullo modo, obligat: quia hoc est mandatū simplex, quod pōt per mandantem reuocari quandocunq; vt l. hoc iure. §. si quis dederit pecuniā. j. de don. & l. si cū Cornelius. j. de sol. Si verò ille, cui debet fieri solutio, de hoc promissionem habuit: tūc si quidem causa quare illi debet solui, est talis quę potest impleri in qualibet re. exemplū in dote. dos enim potest constituī in pecunia, in rebus mobilibus, immobilibus, & in iuribus: tūc statim perfectus est cōtractus: qa illa obligatio quę illi quęsita est ex ,pmissione, cedit in causam dotis, vt j. de iure dotiū. l. cū pater. & l. licet. §. quoties. & l. si pater. §. j. & l. nuptura. & l. si spōsalibus. §. j. eodē titu. vbi est bonus textus declarās hāc rationē. Idē in alijs cōtractibus, eadē ratione. Quidā sunt cōtractus qui nō possunt cōtrahi, nisi in certis rebus: vt mutuū, quod requirit res quę cōsistūt in pōdere, numero, & mēsura: tūc qa illa obligatio q̄ est illi q̄sita, nō cōsistit ī pōdere, numero, vel mēsura, nō pōt dici mutuū esse cōtractū. ar. l. qꝑ ego. j. mādā. nisi pecunia eēt solutiōi pata. Ita loquit hęc lex: tūc ēm illa pecunia fingit mutuata. Mō habes itellectū hui⁹ passus. Ex hoc apparet intellect⁹ eorū q tota dic sunt. Ego ✠ dico campsori[a] vel mer-

Bart. licet contrarium in causa & puncto ad me transmisis. Spec. in tit. de obliga. & sol. §. sequitur. circa princi. & Bartol. l. ij. col. iij. C. de execu. rei iudi.

Dist.

quarto principaliter

a ✠ P. A. ¶ Primo casu. Vide Are. consi. lx. maximè in ij. col.

a ✠ POMATES. ¶ Primo casu. Vide Are. consi. vj. iij. col. vbi pulchra ponit. & consi. xxviij. j. col.

b ¶ Si enim deponerē. Adde tu, & aduerte hic: quia do. meus perpendit Bar. hic videri cōtrarium in dictis suis, in exēplo hic posito, & in præcedētiv bi si præcedat cōtractus certus, & sequaꝫ incōtinenti stipulatio, qꝑ nō fiat nouatio: et tū in hoc exēplo est cōtractus certus. & fit stipulatio incōtinenti, fit nouatio. Tamē posset pro saluatione dici qꝑ ś. in j. cōclu. loquat in cōtractib⁹, qui pficiuntur consensu, vtvēditionis, & similiū: & in hoc exēplo de deposito, quod loquit in cōtractibus, qui perficiunt re. Et hanc dist. videt etiā sensisse Fulg. hic: & Pau. de ca. in §. Chrysogonus. Et pōt esse ratio: qa vbi agit de cōtractu qui pficit re, traditiōe rei, pōt se habere ad cōtractū, & nō cōtractum: vt qa simpliciter tradat causa implēdi stipulationē. d. l. nō omnis. j. prin. j. e. sed in cōtractib⁹ q cōsensu celebrant, nō est sic de cōsensu: igit & c. et tū ista saluatio nō placuit dño meo hic: qa nos nō possumus intelligere Bart. in hoc casu, qꝑ loquat certitudinariè de cōtractibus q re cōtrahunt: sed de actu q posset se habere ad cōtractū q pficeret re: ergo oportet qꝑ dum Bar. ponit istud exēplum, qꝑ ita debeat itelligi: vt cōueniat casui, de quo ipse loquit. Vnde secūdo modo pōt intelligi, qꝑ loquat qn̄ tradition præcesserit simpliciter & incōtinēti stipulor mihi reddi ex cā depositi, vel cōmodati. Nā hoc casu impediretur actio ex traditiōe: et in hoc verificenē verba Bar. in isto exemplo: qa traditio cēsebatur facta ex causa depositi, vel cōmodati: & ,ppter stipulationē ideo oriretur ex stipulationc.

¶ Vel tertiò, qꝑ fuerit facta traditio expsè ex cā depositi, vel cōmodati, et incōtinēti adiecta fuerit stipulatio: qa hoc casu impediret actio ex traditione: quasi videretur facta ad implendā stipulationē: & ita Bar. ficetur qd dicit Bar. ī hoc exēplo. Nā hoc casu pōt quodā mō cōsiderari vnus contractus: ergo non mirum si in cōtractu de positi esset adiecta stipulatio, non oriretur actio ex deposito, sed ex stipulatiōe l. si ita stipulatus fuero. cū l. sequen. j. de nouat. tamen hoc cōtra hanc saluationem videtur qꝑ sit exprimatur causa traditionis: ergo perfectus est contractus in se. ergo non causa implendi stipulationem. Ad hoc tamen respōderi potest qꝑ imò etiam ad idē probatur per text. in l. si ita fuero. §. fin. ibi, mutuam pecuniam. & tamen causa implendi ibi dicitur numeratio. Secunda tū saluatio magis placuit domino meo. Et licet Bart. loquatur per verbū, si deponerē: ideo est: quia illa traditio potest se habere ad contractum, non quod velit dicere qꝑ propriè deponerem: sed qꝑ simpliciter tradam. Cogita, & adde quæ hic notaui ad Alex.

c ✠ P. PAV. P. ¶ Primo casu. Vide Are. consi. lx. maximè in ij. col.

c ✠ POMATES. ¶ Primo casu. Vide Are. consi. vj. iij. col. vbi pulchra ponit. & consi. xxviij. j. col.

d ¶ Possidere. Adde qꝑ istud non videtur procedere, quando secunda venditio facta fuit sub eo pretio, & sub ea forma, prout prima: quia secunda venditio non valeret. Ita dicit Paul. de Cast. in l. qui bis idem. j. de verb. obli. quod est not. secundùm Alex. ad ea quæ dicit Bar. hic.

e ✠ POMATES. ¶ Si quis ante. Vide Alex. consi. xxij. ad fin. vol. iij.

quam res data in solutũ. l. si sponsalibus. §. de iure dotium. & licet sit alia res, quæ debet, cũ ex ea sit volẽte creditore: quia illud ex ea alio volẽte creditore solui potest. l. ij. §. eo. & solutione eius quod debetur, tollitur omnis obligatio. Inlti. quib. mod. tol. obligatio. Et in istis terminis procedit opin. Bar. quã etiam ita declarat Bal. in l. ij. col. ij. C. de execu. rei iud. Alex. l. qui vsumfructũ. & Ang. & Imo. in l. pen. §. de pręt. stip. hoc tenet latè Alex. cõsil. x. vo. ij. inci. visis dispositionibus limitat procedere conclusionem vt non procedat toties, quando tibi, p
a catori, ꝙ soluat tibi illud[a] quod debeo tibi pro pretio pannorum vel pretio libri. sum ego à te liberatus. Respon. si quidem ille campsor promisit tibi: ista promissio quam habes, cedit loco solutionis pecunię & ego sum liberatus: vt l. li pupilli. §. j. §. de sol. Facit j. mã. l. inter causas. §. ab esse. mutuum tamẽ non contrahereẽ: nisi pecunia esset solutioni parata: vt §. dixi.

Notabis perpetuo istam sing. doctrinam pro Scholis Campsorum qi assidue frequentant & declara prout magistralitez disputat Jass. hic. n. 30.

Siverò mercator nõ promisit tibi aliq̃d sed solũ dixi sibi vt tibi solueret: non sum liberatus, vt patet ex supradictis. & ideo si mercator cederet foro, quod in Tuscia appellatur fallere: posses iterũ recurrere contra me primũ debitorẽ. Sumus expediti de isto secundo passu. Veniamus ad
20 tertiũ † passum. Dicitur hic, ꝙ debitũ ex vna causa potest cõuertiri debitũ ex alia, sola cõuentione. Cõtra j. man. l. qui negotia. vera solu. est ꝙ ibi pecunia nõ erat parata solutiõi: hic sic. Ratio est[b], quia ad hoc vt sit mutuum, requiritur ꝙ sit res, quæ cõsistat in põdere, numero, vel mensura: vt l. ij. §. eo. Item scitis ꝙ legis fictio se nõ porrigit ad impossibile, vt l. qui ad certũ. in fi. j. loc. & l. si pater. de adop. nec fingit superare, quæ nõ est: vt l. quoties. j. de noua. & l. eũ qui ita. §. fi. de verb. obl. Si igit pecunia nõ extaret, nõ posset fingi pecunia mihi data, & à me ad te profecta: qd̃ requirit hæc lex. Cõtra hoc opp. ꝙ etiã si pecunia non esset solutioni parata, contrahitur mutuũ: vt l. si ex pretio. C. e. Sol. hæc est veritas ꝙ in mutuo naturali procedit quod dixi §. mutuũ verò ciuile contrahitur per stipulationẽ, nec requirit rẽ: meritò ibi mutuũ per stipulationẽ cõtrahitur, licet res nõ sit solutioni parata. Et idem in dote. Licet eẽ res nõ sit solutiõi parata, tamen contrahit dos & obligatio dotis: qa liberatio, quę tibi obuenit ex cã præãbula, est sufficiẽs ad cõstituẽdam dotem: vt j. de iur. dot. l. si sponsalibus. §. j. sed qn̄ res esset solutioni parata, fingeret res data in dotẽ. Qn̄ verò res nõ est solutioni parata: tũc liberatio cedit i dotẽ. Ista aũt liberatio nõ cedit in causam mutui: qa requiritur res cõsistẽs in põdere, numero, vel mensura: ideo requiritur ꝙ res sit solutioni parata. Et idẽ in alijs cõtractibus, s. qui re perficiunt, & in quibus nõ possunt cadere noĩa debitorũ, sed corpora. Opp. etvi
3 opp detur ꝙ requiraẽ præsentia rei: vt l. si pecuniam. j. de sol. Sol. verũ est quo ad hoc vt dicaẽ facta vera traditio: sed ad fictã solutionẽ, vel traditionẽ, sufficit rẽ paratã solutioni, licet nõ sit præsens, & ex hocvi
4 opp detur hic fictẽ acquisitũ dñium. Contra hoc opp. de tex. huius l. in primo casu, vbi dicit, quãuis meos nũmos nõ acceperis. Rn̄. ibi nõ accepitverè, sed fictè sic. Vlti
5 opp mò opp. de l. si pro mutua. C. eo. gl. dicit ꝙ illa potest intelligi ſm prædicta: aut res erat solutiõi parata, aut nõ. & ꝙ dicit res: intellige, i. pecuniã. Nam alia res, licet sit parata solutioni, in ea nõ potest cõtrahi mutuũ: ideo nõ potest fingi à me ad te, p
b Ma qu. com munezap pellat Jass. hic. n. 41. circa medium.

lius considerans Pau. de Castr. contra istam limitationem. d. l. quamuis. §. interdum, j. ad Velleia. Tertiò non procederet, quando facta tibi promissione contra eum quem tibi promittere iusseram, restituisti instrumentum debiti: quia tunc absque eo ꝙ essemus in veris terminis delegationis, & absque eo ꝙ expressè actum esset, vt recederetur à prima obligatione: tamen liberarer:
arg. l. Labeo. ff. de pactis. et ita tenet in terminis Bal, in d. l. ij. C. de execu. rei iu. Quartò nõ procederet quã do is, quem promitte re iussi, non promittit tibi ex eadem causa ex qua ego eram obligatus, sed ex variata: tunc etiam sine stipulatione promittendo per stipulationem liberor. Ita tenet do. Frã. de Alb. de Are. l. si sponsalibus. §. j. j. de iur. dot. quem simpliciter sequitur Aret. hic. Quintò nõ procederet quotiẽs is quem iussi tibi promittere, facta ꝓmissione scripsisset in libro rationum suarũ, & facto te certiore, ratum habuisses: tunc enim etiam librarer. Et ita tenet Io. andr. in addit. Spe. in tit. de depo. super. rubr. quẽ sequitur Ang. hic, & Pau. de Castr. & Ale. in l. qui vsumfructũ. & Paul. in l. si cùm fundum. §. de pactis. quod tamen non est sine dubio. Per istam enim ratificationem nõ fit vera delegatio: ergo non liberor, per per supradicta. quod tene menti.

✠ P. P A V. P.

¶ Vibi illud. Vide Bar. in rubr. extra de depo. in j. col. latè moder. hic. Soci. in l. qui vsumfructum. de ver. obli. Deci. cõsil. cvij.

✠ POMATES.

¶ Ratio est. Adde Alexan. consi. xxxiij. col. iiij. iij. vol. & Are. consi. xlj. in vlti. col. Bald. consi. xxviij. in prima parte.

¶ In constituta. Adde secundũm Fulg. qꝰ etiam fallit, si creditor iurauit sup, actione prius competente ad delationem aduersarij i iudicio. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. & ibi Bar. iũcta l. sed si possessori. in verbo vtilis. j. tit. proxi.

¶ Mutuauit. Addevl tra hic dicta per Ale. Bal. consil. xxviij. inci. in quodam instrumento. lib. iij. vbi vide de his quę hic bar. dicit. & in d. l. prædi. & Alex. consi, xxxv lib. j.

✠ POMATES.

¶ Sed quæro. Circa primã quæst. Barto. adde quod similem differẽtiam inter verbũ mutuauit, & numerauit, facit ipse Barto. in l. certi condictio. §. si nummos. circa fi. & ibi not. §. e. Et pro ista decisione facit quod voluit per

Prædicta supra proceder.

Ibi Ra. not hanc æquam. & Jede Jass. hic. n. 45.

com mune

De reb. cred. Si cer. pe. & de certi condi. 17

ea in fortioribus terminis Bal. l. ij. C. de fide instru. in iij. col. dicẽs ꝙ dato ꝙ pecunia esset tibi in præsentia in bursa: & tamẽ nõ interuenerit numeratio: & notarius cõficiens instrumentũ dixerit, mutuauit, & numerauit: ꝙ nõ excusabitur. quod nota. Ex hac autẽ doctrina habes colligere. Primò ꝙ verbum mutuauit, appositũ in instrumẽto notarij, potest verificari in mutuo vero, & naturali, & in mutuo
ciuili interueniente aliquo actu, ex his, quibus potest cõtrahi mutuũ: vt puta de bitorũ delegatione. Secundò ꝙ si appositum fuerit verbũ numerauit, ꝙ nõ poterit verificari, nisi in mutuo merè ciuili. Et circa primã conclusionem, cum qua trãsit do. Paul. & do. Alexã. licet tenuerit contrariũ Bal. l. si pretio. C. eo. & male: cũ transeat cũ Bart. in d. rubri. C. de fid. instru. adde bene facere regulã qua cauetur, ꝙ quoties proferẽ à notario verbũ, quod potest duob[ꝰ] modis intelligi, & vno modo efficitur falsarius, alio modo excusat: ꝙ debet intelligi eo modo quo excusatur. Ita Bald. l. j. C. de sacrosan. eccle. In dubio enim potius debet præsumi error & ignorantia, quã dolus in notario. Bart. in l. quoties. iij. not. j. de hære. institu. & est bonus text. in l. quod adhibitus. in fin. C. de his qui sibi asscri. Secundũ regulã, qua dicitur quod probatio falsi debet de necessitate cõcludere: vt est gl. l. iuris gentium. §. quod ferẽ. ver. approbetur. ã. de pac. & ibi no. Bal. Ang. & moder. Bal. in l. Imperator. §. de sta. ho. Sali. l. de tutela. C. de in integ. rest. mi. do. Alex. consil. vij. incip. viso processu inquisitionis. in ij. & vij. col. & consil. xxviij. inci. viso testamento. in viij. columna.

Ibi primo m. Sed contra ap probat Jede Jass. hic. n. 53.

✠ POMATES.

¶ Vos scitis. Circa secundã adde ꝙ Bar. tenuit cõtrariũ. l. prædia. j. de acqui. pos. & malè, cum sit de hoc glo. in l. si ex cautione. & ibi Bar. & doc. in l. aduerso. C. de non nu. pec. & cõiter tenetur hic per doc. in d. l. filius. & l. si ita stipulatus. §. Chrysogon[ꝰ]. j. de ver. obli. per Cano. c. si cautio. de fide instru, quã limita, nisi stylus & consuetudo esset apponere verbum, numerauit etiã nõ interueniente numeratione: quia tũc excusaret notarius à falsitate. Ita tenet Bal. in d. rub. versi. qd ergo. & idẽ in c. j. ij. col. in tit. de feu. cog. & idẽ in l. j. C. de confes. viij. col. Cano. c. ij. de fid. instru. refert & sequitur Alex. cõsi. cxxxiij. inci. visa facti narratione. in pe. col. Bar. in l. j. in fi. prin. §. quod quisq; iur. cõsuetudo enim etiã iniqua excusat à culpa. glo. c. cũ venerabilis. de cõsue. & c. denique. iiij. dist. Ro. cõsi. clxvj. incip. videtur prima facie. Bar. l. si pignore. §. fi. per illũ tex. j. de pig. acti. Et ꝙ cõsuetudo, qualiscunq; sit, excusẽt à culpa, tenet Ancha. cõsi. cclxxij. inci. iure rescripto. de quo no. Alex. cõsil. ccxix. incip. & pro inuestigatione prædictorum. in vlti. col. ij. vol. per Bal. l. ex his verbis. ij. col. C. de testa. mili. per eundẽ in l. j. circa vj. col. & d. l. si ex pretio. C. eo. & l. si ex cautione. C. de non nu. pe. & in c. quo niã cõtra falsam. per Inno. de proba. in ij. col. & in l. ij. §. fi. §. eo. vbi voluit nota rium excusari, qñ dicit, talis cõfessus est habuisse centũ mutuo, dãte, & numerante tali. Secus verò si vsus fuisset gerundio, dicẽdo, Titius confessus est habuisse centũ mutuo à Sempronio, dãdo & numerãdo ea. quia tũc nõ excusaretur, sed teneret de falso. quod no. & vide Bal. cõsi. ccxiij. in j. parte. Vide Alex. cõsi. xciiij. in iij. vol. & in x. cõsi. vol. ij. Barb. cõsi. ix. col. vij. & duabus sequentibus. vol. j. & cõsi. xxxvij. eo. volu. Cardi. cõsil. vij. vbi inducit ad pulchri ca
sum, Alex. cõsi. clvtij. col. ij. vol. ij. Soci. consi. cciv. ij. & cõsi. xxj. Ista solu. licet teneatur cõmuniter per oẽs moderniores ꝙ in d. l. qui negotia. nõ extabat pecunia, tñ nõ mihi placet: quia si bene aduertatur in tex. ibi: & in periculo eius. fortè extabat. Nec obstat solutio Alex. dicentis ꝙ bene extabat, sed apud aliũ, quia est multiplicare diuinationes ad illã legẽ & quia tex. non fundat se vtrum extaret necne: sed quia debitũ ex vna causa cõuerti nõ potest in causam mutui, nudo pacto: & quia id quod habet locum in duabus personis, nõ habet locũ in vna: ergo non est bona ista solutio, cum sibi repugnet text. in multis. Nec etiã est bona solutio Iacobi de Belui. d. l. qui negotia. quã tenet latè hic sequendo Christofo. ꝙ ibi erant absentes: & ideo nõ potest cõuerti, cũ non possit haberi fictio breuis, innatis, quæ requirit, vt hic: quia. ij. respõdet: vt §. & quia licet nõ possit habere locum fictio statim inter absentes. l. qui decem. §. idẽ respondit. j. de solutionibus potest tũ habere locũ ex interuallo. nec etiã ista est bona solutio. Fulgo. dicit ꝙ aliud statutũ sit ab Vlpia. hic, qꝫ ibi ab Africano: qa tantũ ei dicere, ista corrigit illã. quod est fugiendũ. Nec etiam est bona solutio, ꝙ ibi nõ cõuertitur in causam mutui: quia primò erat obligatus, actio. bonæ fidei & cõuersione fuisset obligatus actio. stricti iuris, & per hoc cũ plura priuilegia habeant actiones bonæ fidei, qꝫ stricti iuris: vt §. l. ij. §. fin. & in l. certi condictio. §. eo. Nec est bona solutio, ꝙ dominus nõ consenserat: quia imò cõsensit: quia ibi tex. loquit de pacto quod est duorũ, vel plurũ in idem cõsensus. l. j. ã. de pact. & quia nisi consensisset, vanum fuisset dubitare: cùm nullũ sit dubium ꝙ nõ potuisset esse mutuum, nisi eo consentiente. Vnde tu solue aliter, ꝙ ideo ibi nõ potuit contrahi mutuum: quia loquitur in mutuo cõfessionato. Quod patet: quia dicit ꝙ miserat epistolã ꝙ quidẽ bene nõ potest cõuerti in causam mutui: quia verba harum non inducunt obligationẽ, sed probationẽ. gl. in l. si ex pretio. vnde si vellemus dicere ꝙ per solutionẽ cõfessio cõuerteretur, & esset necesse confiteri: ꝙ ex verbis harum inducereturobligatio. & per cõsequens nullæ fictiones. Vel dic ꝙ ideo ibi non conuertitur: quia vbi fundat se lex, fiebat nuda pactio, hic autem stipulatio nec obstat si dicatur ꝙ hic etiam fit nuda pactio: cum vtatur verbo conuenit, quod importat nudũ pactũ, quia dicit ꝙ imò importat stipulationem, per l. seruus ea. j. de seruis expor. & in l. pacta nouissima. C. de pact. Pro ista solutione facit tex. in l. si ex pretio. quæ ita in proposito distinguit, C. eo. tit. quod nota quia non inuenies ita amplè discussum.

b ¶ In promptu. Adde quod cum Barto. transeunt communiter alij, quibus Paul. de cast. addit, quòd in deposito præsumitur pecunia solutioni parata: vt est de mente Iurisconsulti in l. qui negotia. in verbo, nec simile. & in l. certi condictio. §. fina. §. eodem. quia aliàs delinqueret depositarius, nisi conseruaret. hoc Alexand. intelligit procedere, nisi translatum esset dominium in depositarium: quia tunc cessat ratio sua l. Lucius. là j. & l. die sponsalitiorum. j. depositi.

tibus. vol. j. & cõsi. xxxvij. eo. volu. Cardi. cõsil. vij. vbi inducit ad pulchri casum, Alex. cõsi. clvtij. col. ij. vol. ij. Soci. consi. cciv. ij. & cõsi. xxj. Ista solu. licet teneatur cõmuniter per oẽs moderniores ꝙ in d. l. qui negotia. nõ extabat pecunia, tñ nõ mihi placet: quia si bene aduertatur in tex. ibi: & in periculo eius. fortè extabat. Nec obstat solutio Alex. dicentis ꝙ bene extabat, sed apud aliũ, quia est multiplicare diuinationes ad illã legẽ & quia tex. non fundat se vtrum extaret necne: sed quia debitũ ex vna causa cõuerti nõ potest in causam mutui, nudo pacto: & quia id quod habet locum in duabus personis, nõ habet locũ in vna: ergo non est bona ista solutio, cum sibi repugnet text. in multis. Nec etiã est bona solutio Iacobi de Belui. d. l. qui negotia. quã tenet latè hic sequendo Christofo. ꝙ ibi erant absentes: & ideo nõ potest cõuerti, cũ non possit haberi fictio breuis, innatis, quæ requirit, vt hic: quia. ij. respõdet: vt §. & quia licet nõ possit habere locum fictio statim inter absentes. l. qui decem. §. idẽ respondit. j. de solutionibus potest tũ habere locũ ex interuallo. nec etiã ista est bona solutio. Fulgo. dicit ꝙ aliud statutũ sit ab Vlpia. hic, qꝫ ibi ab Africano: qa tantũ ei dicere, ista corrigit illã. quod est fugiendũ. Nec etiam est bona solutio, ꝙ ibi nõ cõuertitur in causam mutui: quia primò erat obligatus, actio. bonæ fidei & cõuersione fuisset obligatus actio. stricti iuris, & per hoc cũ plura priuilegia habeant actiones bonæ fidei, qꝫ stricti iuris: vt §. l. ij. §. fin. & in l. certi condictio. §. eo. Nec est bona solutio, ꝙ dominus nõ consenserat: quia imò cõsensit: quia ibi tex. loquit de pacto quod est duorũ, vel plurũ in idem cõsensus. l. j. ã. de pact. & quia nisi consensisset, vanum fuisset dubitare: cùm nullũ sit dubium ꝙ nõ potuisset esse mutuum, nisi eo consentiente. Vnde tu solue aliter, ꝙ ideo ibi nõ potuit contrahi mutuum: quia loquitur in mutuo cõfessionato. Quod patet: quia dicit ꝙ miserat epistolã ꝙ quidẽ bene nõ potest cõuerti in causam mutui: quia verba harum non inducunt obligationẽ, sed probationẽ. gl. in l. si ex pretio. vnde si vellemus dicere ꝙ per solutionẽ cõfessio cõuerteretur, & esset necesse confiteri: ꝙ ex verbis harum inducereturobligatio. & per cõsequens nullæ fictiones. Vel dic ꝙ ideo ibi non conuertitur: quia vbi fundat se lex, fiebat nuda pactio, hic autem stipulatio nec obstat si dicatur ꝙ hic etiam fit nuda pactio: cum vtatur verbo conuenit, quod importat nudũ pactũ, quia dicit ꝙ imò importat stipulationem, per l. seruus ea. j. de seruis expor. & in l. pacta nouissima. C. de pact. Pro ista solutione facit tex. in l. si ex pretio. quæ ita in proposito distinguit, C. eo. tit. quod nota quia non inuenies ita amplè discussum.

b ¶ In promptu. Adde quod cum Barto. transeunt communiter alij, quibus Paul. de cast. addit, quòd in deposito præsumitur pecunia solutioni parata: vt est de mente Iurisconsulti in l. qui negotia. in verbo, nec simile. & in l. certi condictio. §. fina. §. eodem. quia aliàs delinqueret depositarius, nisi conseruaret. hoc Alexand. intelligit procedere, nisi translatum esset dominium in depositarium: quia tunc cessat ratio sua l. Lucius. là j. & l. die sponsalitiorum. j. depositi.

a ✠ POMATES. ¶ Diuinationem. Hanc tamen solutionem, quam reprobat Barto. hic vt diuinatiuam, tenet ipsemet l.j.j.col.in fin. versi. opponitur ad hanc solutionem. §. de officio procu. Cæs.

b ¶ Dederim. Adde Ang. & Bal. in lectura antiqua, tenentes cum glo. & etiam Pau. de Ca. & Raph. Cu. in d. l. si tibi dederim. & Alex. hic. licet aliqui contra.

c ✠ POMATES. ¶ Non oīs. Facit l. obligationum substantia. j. de act. & obl. & l. verum. & l. q. iniuriæ. j. de fur. Ad istam nū regulā vide Bal. l. si absentis. C. eo. tit. & eundem l. si procurator. in fin. appar. j. de condictio. indebi.

d ✠ POMATES. ¶ Secundò not. Vide Ange. & Alex. in l. ij. in iij. col. j. de leg. j. vi de glo. c. vbi periculū ver. decē dieb⁹. de cle.

e ¶ Reuocari. Adde dū in glo. ponitur casus, qñ donantē pœnitet, ꝙ reuocat donatio, ꝙ illud venit limitandū, nisi donās sine hæ rede decedat: qa tunc pœnitētia donātis do nationē nō infringeret secūm Alex. qui allegat Ang. in disputatione sua incipiente, Astensis miles. per l. j. j. qui sine manu. ad li. perue. & idē no. Ang. in l. circa. §. sicuti. j. ad l. Falc. & in l. qui Romæ. §. Flauius. vbi dicit hūc casum esse in auditum & sub hoc casu reuocationis ex pœnitentia, dicit etiā Alexā. comprehendi posse casum singularem, quē ponit Dyn. in l. Stichū qui. d. leg. j. vbi dicit sicut testator volūtariē alienādo hem, legatā, videt reuocare legatum. l. fideicom. §. si rem de lega. iij. ita & eodem modo alienādo volūtariē rem causa mortis donatam: quia donatio causa mortis polt celebrationē regulariter accedit naturæ legatorum. lege Marcellus. §. j. de donatio. causa mort. Et hoc dictum dicit secūdum Bal. Alexan. fore aureum. Cui adde inquantū tangit an per superuenientem inimicitiam reuocet donatio causa mortis, vo. per Spec. in tit. de dona. §. j. vers. quid si aliquis Baro. Quid autem si ille, ad quem feudum deploluit debebat, tanquam ad proximiorem consenserit, qd detinens feudum illud donaret remotiori in gradu, qui fuit ingratus consentienti, & copulauit inimicitias secum: an ille, qui consensit, posset reuocare donationem tanquam ipse fecisset mortuo donatore? Bald. consuluit quōd sic, eius consil. ccccliX. libr. iiij. incipien. nobilis vir.

1 1 2 3 4 5 6

debet intelligi. i. officio iudicis: vt l. si cui. j. de condit. & demonstra. Quod nota. quia vbi lex dicit, extraordinario iudicio: debet intelligi, officio iudicis. Alij dicunt ꝙ hic competit vtilis certi condi. qd pōt satis sustineri, cùm vtrunq; remediū sit extraordinarium ex æquitate. Bartol.

☞ *Error in causa contractus quando impediat translationem dominij. & nume. 4.*

Quando inspici debeat id quod ab una parte agitur.

Error in specie contractus, quod impediat contractum.

Consumptio rei, licet reconciliet dominij translationem: non tamen reconciliat contractum inualidum.

Dissensus partium à contractu, quomodo probetur.

1 ☞ *Actus agentium quòd non debet operari ultra eorum intentionem.*

2 *Datum causa donationis causa mortis, quòd potest reuocari.*

3 *Quando certum est, factum promissum infra tempus fieri non posse, licet sit actio nata, tamen exactio impeditur.*

c 1 **Non omnis.** [c] Actus † numerationis nō operat vt quis obligetur vltra intentionē agētium. h. d. Primò ponit dictū. Secūdò illud probat per duo exēpla. Secūda ibi: nam & is. Tertia ibi: & cum pecu

d nia. Nota quod dixi in summario. Secūdò nota[d] ꝙ datum

2 causa † donationis, causa mortis potest reuocari[e], &c. Quæ

e ritur † quid si intra tempus incœpit esse certum, te facere

3 nō posse: an ante tēpus potero agere? Dicas sic breuiter: Qñq; propter non factū intra tempus volo agere ad certam pecuniam. Quādoq; volo agere ad interesse, quia nō factū. Primo casu licet ante diem sit purificatū debitum: quia certū est ante diem fieri nō posse: & sic est nata actio, tamē superest diēs qui exactionem impedit: vt l. illa stipulatione si calendis. de. ver. obliga. & in. l. cùm stipulatus sim mihi. e. ti. & sic potest intelligi hic. Sed si volo agere ad interesse: tūc aut volo petere interesse, quia non inchoatum, aut quia nō factum: vt l. si stipulatus essem abs te. & l. stipulationes non diuiduntur. §. planè. & l. continuus. §. item qui insulam. de ver. obl. dic vt ibi. Bar.

1 ☞ *Consumptione facta per recipiētē, vel per alium, mutuū et solutio reconciliatur.*

2 *Ratio quare mutuum & solutio reconciliantur consumptione.*

3 *Pupillus soluens debitum naturaliter, & ciuiliter non repetit.*

4 *Si pecunia soluta per pupillum est perdita, vel non conuersa in utilitatem debitoris, quòd pupillus liberetur.*

1 **Si pupillus.** Consumptione facta per † recipiētē, vel p aliū mutuū & solutio reconciliantur. h. d. Diuiditur. Primò loquitur quādo pecunia est cōsumpta per recipientem. Secūdò quādo per alium. Tertiò ponit vnam regulam generalem. Secunda ibi: quapropter. Tertia ibi: nam omnino. Nota quod dixi in summario. Secūdò nota ratio

2 nem quare † reconcilietur mutuum consumptione, & solutione. Certè quia facto tradentis videtur ad consumentē peruenisse vt hic in tex. ibi: ad eū qui accepit peruenisse, &c. Opp.

3 & videtur ꝙ pupillus † posit repetere: vt l. interdum. j. de cōdict. indebi. Sol. ibi soluit debitum naturaliter tātùm: hic debitum vtroque iure. Quæro, dicitur hic facto eius peruenisse. quæro vtrum intelligatur facto tradentis, vel recipiētis. Glos. variat. Veritas est ꝙ intelligat facto dantis: sicut dicimus cū mutuum reconciliatur vsuscapione: vt l. qui alienam. j. de do na. caus. mort. Secundò quæro, † quid si pecunia est perdita

4 & non conuersa in vtilitatem recipientis, an pupillus liberetur, vel obliget debitorem? Glo. ponit opi. videtur quòd non: quia pecunia erat pupilli: ergo ei perit: vt l. pignus. C. de pign. act. In contrarium est veritas, scilicet ꝙ pupillus liberetur, & habeat debitorem obligatum. Nam secuta consumptio operatur id, quod dominij translatio à principio: vt §. e. l. si filius. sed si ab initio dominium esset translatum, sequeretur prædicta: ergo &c. & hoc videtur sentire glo. ij. de condic. inde. l. in debiti. §. sed & si numi. Bart.

1 ☞ *Verba in contractibus improprianturr.*

2 *Si in donatione apponitur pactum, seu modus, quòd non sit propriè donatio.*

Pecunia

dissensum: vt hic. sicut etiam non reconciliat contractū inualidum propter nō consensum de rigore: vt vidistis in l. si à furioso. §. eo. Quartò est considerāda actio: & in hoc inspicitur animus accipientis, in quantum facit contra eum. Quintò est considerāda exceptio: & in hoc inspici animus dantis, inquātum facit cōtra eum: & ideo in duob⁹ vltimis casibus huius legis nō oriē exceptio: qa neutrius animus tēdit ad hæc. Quærit gl. super prima parte legis, si pecunia nō est consumpta, an contra vēdicantem possit opponi exceptio: gl. dicit ꝙ sic: & bene. & est casus in l. si tibi dederim[b]. j. de do. † Quero, quo

6 modo poterit apparere de isto dissensu? Rñ. si quidem partes sunt cōcordes, in hoc ꝙ dissenserūt, nō est dubiū: & tūc stam⁹ certo. Si verò sunt discordes: qa reus dicit ꝙ ab initio fuit datum animo donādi vtroq; cōsentiente: actor verò dicit, ꝙ dedit animo mutuādi: certè tūc erit necesse ꝙ probet dissensus: aliàs stat ei quodverosimile est: vt l. quoties in stipulationib⁹. & ibi no. de ver. obli. & l. inter stipulantem. §. j. eo. tit.

1 ☞ *Actus agentium quòd non debet operari ultra eorum intentionem.*

2 *Datum causa donationis causa mortis, quòd potest reuocari.*

3 *Quando certum est, factum promissum infra tempus fieri non posse, licet sit actio nata, tamen exactio impeditur.*

a ¶ Parte. Adde quod hic probatur, ꝙ si qs in libello petat decē, & probat de quinq; debet reus in illis cōdemnari & ab alijs absolui secūdū Pau. de cast. hic allegando not. per Cy. in l. vnica. C. de lit. const. not. Bald. in l. qui vas. in princ. j. de furtis. Cano. in c. j. de lit. cōtest. Alex. Tu adde Bald. consi. cclxx. lib. iiij.

b ¶ Dirimere. Adde post Alex. inquantū concludit post Pau. de ca. ꝙ causa suadente iudex potest cogere partes ad compromittēdū: arg. l. æquissimū. quod idē voluit Bal. cōsi. cxxvij. inci. dominantibus. li. iij. vbi etiā dicit ꝙ ille, in quem cōpromissum est, si timet scandalū oriri, potest ex arrupto pronunciare & eadem die: quia oia tolerātur propter publicā vtilitatē & ille qui fallit ne fallatur, vtitur prudētia, nō calumnia vt l. fin. C. de pond. & auri. & l. cū pater. §. Titio. de lega. ij.

c ¶ Plura debita. sed quid si vnū est principale, aliud accessorij, vt sortis, & vsuræ: an vnū potest solui sine alio? Albe. de Ros. hic tenet ꝙ non, per d. l. tutor. §. lucius. idem tenet Sali. in l. j. C. de sol. sequit. Alex. qui alle. ꝙ nō. glo. in l. vsuras. in fine. C. de vsuris. Bald. in l. sed & si alia. j. de cōsti. pecu. & in l. acceptam. in xviij. q. C. de vsur. & in l. si traditio. in vj. q. de act. emp.

d ✠ POMATES. ¶ Aut totum. Vide Alexā. l. si mihi & tibi. in j. & ij. colum. de lega. j.

e ¶ Tributa. Adde secundū Bald. hic, non idē esse in collectis.

f ¶ Petere tantū. Adde tu, & vide de hoc per eundē Bar. in l. in cōmoda. §. duabus. ff. cōmo. Alex. de Imol. in l. cū quædā puella. §. de iurisdi. om. iudi. §. fi. & in l. scire debemus. j. de ver. obli. latè per do. Maria. in c. dilectt. argu. xxix. q. c iij. ver. circa tertiū. extra de libel. oblatio.

g ✠ P. PAV. P. ¶ An cogatur. Limita vt per Cepol. cautel. cxlvj. ad fi. & cautela. ij. cclvij. & vide aliqua pulchra ī ista materia per Are. in l. ij. §. & literarū. ff. de ver. obli. in l. j. in vlti. col. de acqui. hære. in l. si mihi & tibi. in prin. Adde circa istā materiam ꝙ quēadmodum in j. colum. de verbo. obliga. ad fin. & seq.

3 *Pecunia credita ex necessitate, quòd non dicitur propriè credita.*

4 *Datum ut reddatur danti, an & quando operetur dominij translationem in recipientem.*

Si tibi. Donatio, ī qua aliquod pactū apponitur, & pecunia quæ spontanea volūtate nō creditur, nō dicitur propriè donatio, vel creditū de rigore: secus de æquitate. hoc dicit in summa. Nota ꝙ verba † quæ non possunt accipi in cōtractibus secūdū propriā significationē, accipiūtur secūdū impropriā. Secūdò nota ꝙ qñ † in donatio

2 ne apponitur pactum, seu modus, non est propriè donatio. Tertiò nota ꝙ † quando creditur de necessitate pecunia: & sic

3 sponte qs alienā fidē nō sequitur: nō dicit propriè credita pecunia, sed abusiuè vt hic. ita debet intelligi quod dixi §. eo. l. ij. in fi. & l. si is cui. §. fi. de solu. Oppo. de l. quæ id quod. j. de do. Sol. intellige illā secundū ista vt nō fiat donatio propriè, sed impropriè. Oppo. ꝙ nō trāsiuit dominiū

4 in accipientē: vt l. qui sic. de sol. † Sol. quā do aliqd datur hoc acto, vt danti reddat, aut apud eū, cui primò datur, est remānsurum aliquod cōmodū: & tunc in eū transfertur dominiū, licet reddere teneat, vt l. seruus. j. sol. mat. & hic. Licet em reddat: tamē ille, cui reddit, obligatur ex mutuo ad reddendū. Si verò apud eum nullū est cōmodum remānsurū: & tūc impeditur dominij translatio: vt d. l. qui sic. de so. & ibi per laco. de Are. & ibi plenius dixi. Sed si translatio in dātē fieret spōte, nō coactè, valeret indistinctè: vt l. si quis duos. de solu. Barto.

1 ☞ *Creditor quòd tenetur partem debiti confessatam recipere, & de dubia litigare.*

2 *Ad bonum iudicem spectat lites dirimere.*

3 *Particularem solutionem factam à debitore, quando teneatur creditor recipere.*

Creditor, qui debet habere centum, cogitur totam summam petere, ne causa continuitatis diuidatur.

5 *Creditor quòd inuitus dicitur recipere debitum, quando deponitur propter debitorem.*

Vidam æstimauerunt. Creditor † tenetur partē[a] de biti confessatam recipere: de parte verò dubia litigare. hoc dicit in summa. Nota

2 quod dixi in summario. Secūdò not. † ꝙ

b boni iudicis est lites dirimere.[b] Opp. ꝙ quis nō cōpellat recipere particularē solutionem: vt l. tutor. §. lucius. de vsur. Sol. vera est, ꝙ ibi totū debitū erat liquidum: hic pars liquida: & pars dubia erat. Cōtra hoc opp. de l. si. qui. mo. pig. vel hypo. solu. Solu. ibi erāt plura debita[c]: vnde potest debitor soluere vnū integrū: hic verò erat vnū tantū debitū. Vnde nō admittit particularis solutio, nisi propter dubiū litis. Dicas † ergo, aut sunt plura debita: &

3 tunc cogitur creditor vnū accipere absq; alijs. quod intellige qñ integrū offertur: vt d. l. si. qui. mo. pig. vel hypo. sol. Per hæc apparet ad quid est vtilis inuestigatio. l. scire debemus. j. de ver. obli. quæ dicit, ꝙ tot sunt stipulationes, quot sunt res nominatæ. tūc enim quælibet pōt solui de per se. Et idem diximus in l. ij. iij. iiij. & v. de lega. ij. Si verò est vnū tantū debitū: & tūc aut pars debiti est liquida, & pars non: &

tūc cogitur creditor recipere particularē h solutionē, dummodo pars illa tota offeratur, vt hic: & hoc causa minuendarū litiū.

d Aut totum[d] debitū est liquidū: & nō admittitur particularis solutio: vt hic, & j. de vsur. l. tutor. §. Lucius. Fallit in l. cū hæres. §. item si decē. j. de statulibe. & hoc fa

e uore libertatis. Item fallit C. de colla. fun. patri. l. placuit. fauore eorū qui ad tributa[e] soluēda tenētur. Quæro † quid econ

4 tra, si creditor, qui tenetur recipere cētū:

f vult petere tantū[f] decem: debitor vult ꝙ agat ad integra centū, an creditor debeat i

g cōpelli ad hoc? & an cogatur[g] tota centū recipere. & glo. alleg. Pet. videt determinare ꝙ sic, ne causæ cōtinentia diuidatur: vt C. de iudi. l. nulli. & l. j. §. de qui. re. ad eund. iudi. ea. facit. l. si idē cū eo. §. de iurisdi. om. iudi. & l. cū quædā puella. eo. tit. &

5 ibi fortè dicā. Quæro, quomodo † cogatur creditor accipere debitū, cū in inuitū beneficiū nō cōferatur: vt j. de regu. iur. l. inuito. Respon. quòd illa pecunia poterit offerri: & postea peribit periculo creditoris: vt l. qui decem. in princi. j. de solut. Ita dicit glo. & bene.

1 ☞ *Æstimatio uini debiti à quo tēpore incipiat crescere, an à tempore moræ, uel tempore litis contestatæ. uel contractus. & nu. 4. de tempore contestationis litis, nume. 5. & de tempore sententiæ, nume. 6.*

2 *Argumentum de tempore ad locum, & econuerso, quòd sit bonum.*

3 *Quod, quòd sit relatiuum substantiæ.*

7 *Æstimatio uini, uel frumenti debiti, ex contractu garētigiato, an possit crescere post instrumentum confectum propter moram? remissiuè.*

8 *Quando æstimatio rei debetur iure actionis, inspicitur tempus contractus: nec ultra crescit. & nume. 13.*

9 *Æstimatio rei, si debetur officio iudicis, & mora sit contracta tēpore celebrati contractus promissionis, seu obligationis, attenditur tempus contractus.*

10 *Si mora non fuit contracta tempore contractus, & præcessit litis contestatio, inspicitur tempus moræ: si non præcessit, inspicitur litis contestatio. nume. 11.*

12 *In æstimatione quæ fit per iuramentum in litem, inspicitur tempus sententiæ.*

14 *Iudex quòd non condemnat in alio, quàm sit petitum, nisi ex causa necessitatis. nu. 16.*

15 *Ad æstimationem deuenitur per officium iudicis in obligatione dandi. nume. 18.*

17 *Libellus in materia huius legis quomodo formetur.*

19 *In actionibus arbitrariis feruntur duæ sententiæ.*

✠ P. PAV. P. ¶ Vinum. Adde circa istā materiam ꝙ quemadmodū si debitor sit in mora, tenetur ad æstimationē quanti plurimi, ita. e contra si debitor sit in mora attenditur æstimatio quanti minimi potest moram. est singulare dictū Bal. per illum text. in l. si hominem. ff. manda. exclamat Crem. singu. xcvj.

¶ Loci. Adde ꝙ per hoc dicūt Cy. & Alberi. hic in repe. fuisse quæstio. de vino vendito in Marchia, ꝙ dari debeat Ferrariæ: & agebatur ad rescissionem contractus, tanq; venditio facta esset pro minus dimidia iusti pretij, iuxta l. ij. de rescind. vend. deberet attendi quanti vinum valeret Ferrariæ. bene facit l. contraxisse. j. de act. & obligatio.

1 ☞ *Æstimatio uini debiti à quo tēpore incipiat crescere, an à tempore moræ, uel tempore litis contestatæ. uel contractus. & nu. 4. de tempore contestationis litis, nume. 5. & de tempore sententiæ, nume. 6.*

2 *Argumentum de tempore ad locum, & econuerso, quòd sit bonum.*

3 *Quod, quòd sit relatiuum substantiæ.*

7 *Æstimatio uini, uel frumenti debiti, ex contractu garētigiato, an possit crescere post instrumentum confectum propter moram? remissiuè.*

8 *Quando æstimatio rei debetur iure actionis, inspicitur tempus contractus: nec ultra crescit. & nume. 13.*

9 *Æstimatio rei, si debetur officio iudicis, & mora sit contracta tēpore celebrati contractus promissionis, seu obligationis, attenditur tempus contractus.*

10 *Si mora non fuit contracta tempore contractus, & præcessit litis contestatio, inspicitur tempus moræ: si non præcessit, inspicitur litis contestatio. nume. 11.*

12 *In æstimatione quæ fit per iuramentum in litem, inspicitur tempus sententiæ.*

14 *Iudex quòd non condemnat in alio, quàm sit petitum, nisi ex causa necessitatis. nu. 16.*

15 *Ad æstimationem deuenitur per officium iudicis in obligatione dandi. nume. 18.*

17 *Libellus in materia huius legis quomodo formetur.*

19 *In actionibus arbitrariis feruntur duæ sententiæ.*

h **Vinum.** [h] Ista est famosa lex, & bona, & repetentes recitant hic materiā, quæ ponitur per gl. in l. in hac. de tritica. Ego autē ero contētus solū examinare, quę hic ponunt per gl. materiā autē plenius dicā d. l. in hac.

1 vbi glossl. ponit, & hoc dicit: Æstimatio † vini debiti, incipit crescere à tēpore moræ, secundū vnā lect. vel à tēpore lit. con-

i testa. secūdū aliā: & habetur cōsideratio loci[i] vbi debet solui, vel vbi petitur. hoc dicit. Diuidit, primò dicit habēdā rationē æstimationis propter tēpus. Secūdò propter locū. Secūda ibi: interrogatus. Glossl. ponit casum in terminis. ideo dic vt in ea.

2 Nota quod dixi in summario. Not. † ꝙ de loco ad tēpus, vel de tēpore ad locum, licita est argumētatio. simile in l. fi. j. de tritica. Hæc lex habet duas lec. Prima ꝙ cōsideretur æstimatio à tēpore, quo petitum est in iudicio litē cōtestando: & hoc dicunt quidā, & tenēt vt respōsio aptetur interrogationi: quę de tēpore lit. contest. quæsiuit: de tēpore verò petitionis extra iudicium nihil dicit. Alij intelligunt ꝙ cōsideretur tēpus, quod petitum est etiā extra iudiciū. & licet tex. hoc nō exprimat: tamen ipsi subaudiunt. Et ita glo. ponit casum, tamē de hoc non curo: quia quancunq; lectu. teneas, ad idē tēpus reducitur propter solutiones contrariorū scilicet vt inspiciamus tēpus moræ: & ideo vt cōtraria bene aptemus ad tex. prosequamur istā lectu. quod inspiciatur tēpus moræ. Oppo. quādo mutuū datur, debet reddi aliud, non idē: vt §. eo. l. ij. in prin. sed hic dicit ꝙ illud idem vinū petebatur, dū hic dicit, vinū quod mutuo,

3 &c. cū † quod, sit relatiuū substantiæ: vt no. §. de sentē. quæ pro eo quod interest profe. l. j. in glo. in ver. proferuntur. & Instit. de inuti. stipu. §. alteri. Solu. quidā exponunt quod id est, quale. Vel dic verius secundū Iaco. de Are. & alios, ꝙ idē videtur

Ideo Deuet præcedentem, qz contz approbat sm Jass. hic n. 4. q. 3. quod 2 dam tem tt mdl. cum incoepus non cohezeat & ob eius expe ditonez v. cundim Jass. n. 5. ad fmez.

a ¶ Debes enim scire. Adde tu quòd licet hæc sol. Bar. communiter reprobetur, vt hic per Moder. tamen pro ista solu. adducebat do. meus hic tex. in §. cum autem. Instit. de empt. & vendi. & l. fi. ff. de pericul. & commo. rei vendi. vbi dicitur quòd periculum est emptoris pretio non soluto, sed in §. fi per venditorem. est venditoris. ergo pretium erat solutum.

¶ Secundò, quia non plus operantur verba ff. factum. l. de qui bus. §. de legib. sed ex sola interpellatione oblato pretio venditor constituitur in mora. l. Iulianus. §. of ferri. §. de actio. empt. ergo pariter & fortius per solutionem; & sic ex facto.

¶ Tertio. nam mora irregularis est potens vt vsuræ debeantur iure actionis lege, ait Prætor. §. sed hodie. §. de mino. vbi gloss. in verbo, vsuras. Si ergo hoc est in vsuris odiosis, fortius erit in æstimationem quanti plurimi, quæ pariter debetur iure actionis, in contractu bonæ fidei. l. j. in princi, §. de acti. empt. Et hoc modo posset saluari ista solu. Barto. & ad tex. in l. in minorum. C. in quibus causis in integr. restit. qui videtur multum obstare vbi fauore minoris ætatis re ipsa sine interpellatione mora committitur: ergo nō est verum in omni persona, & sic in minore. Responderi potest, q̃ in emptione & venditione non sit specialе in minore. l. Iulianus. §. ex vendito. §. de actio. empt. & l. curabit. C. eod. titulo. per Bartol. hic alleg. sed bene in alijs contractibus. vel secundo potest dici quòd speciale sit in minore, q̃ in mora, constituat emptorem re nō tradita, sed tradēdo rem cum fructibus: vt in dic. l. in minorum. sed maior id faciat in re tradita tantùm. Ita dicit Bartol. ibi in §. opposi. quem vide. & ad rationes. Modern. hic & maximè dom. Alexan. vide quæ notaui ad Alexan. hic in iiij. col. in versic. præterea opini. Gui.

b ¶ Item oppon. Adde tu circa istam opini. Barto. quia glos. non assumit hoc contrarium contra tex. sicut facit Barto. sed gloss. per illum §. in hac, ad uertatur solutioni data ad §. cùm per venditorem. vt ex verbis gloss. percipi potest, & perpendit hic dominus meus.

c ¶ Certè ista solu. Adde tu pro solutione dict. §. in hac. Et vide quę dicit Bartol. in d. §. in hac. in vij. lectu. licet male referatur à do. Alex. hic: & vide quæ posui hic ad Alexand. in fine.

peti, licet petat in genere suo, propter oīmodam similitudinē: vt dixi vobis §. eo. l. ij. in prin. Sed dò opp. hic dr̃ q̃ per iudicē, & sic innuit q̃ iudicis officii intentet. Cōtra: imò competit certi cōdictio: vt §. eo. l. certi condictio. in prin. So. expone per iudicem, i. mediante iudice. & ista sunt dicta Iac. de Are. Venio ad apparatū: & quia dixi q̃ debet inspici tempus morę, obstāt huic lect. quædam iura, quæ dicunt inspiciendum esse tp̃s contractus. Item quædā iura quę dicunt inspiciendū tp̃s lit. conte. Item quædā alia iura quæ dicūt inspiciendum esse tempus sniæ. vnde de quolibet ordinem opponamus. ¶ Opp. q̃ inspiciat tempus contractus: vt l. cum quis. de actio. & obli. Solu. ibi dicitur, q̃ inspicitur tempus satisdationis, hoc est, tp̃s appositū in satisdatione, quo ille debuit soluere: cuius diei lapsus cōstituit debitorem in mora: & sic concordat cum ista: quia inspicit̃ tempus moræ. & hæc bona. Vel dic, q̃ hic loquitur in reo: ibi in fideiussore, qui obligauit se eo tēpore, quo mora rei processerat: vnde meritò inspicit̃ tempus contractus: quia tpe contractus iā erat mora contracta: & hoc tangit glo. hic in verbo, quāti tunc. Venio ad glos. magnā, quam diuido, p clariori intellectu in quatuor partes. Primò assignat vnā oppositionē q̃ inspiciat̃ tp̃s lit. cōtest. & sic non sufficiat tp̃s petitionis extraiudicialis. Secdò assignat aliā oppositionē, q̃ inspiciat̃ tēpus contractus. Tertiò reddit ad primū: & iterū opponit q̃ inspiciatur tp̃s cōtestationis: ideo istam partē cum prima simul iungā in recitando eam. Quartò ponit practicā huius legis qūo debeat formari libellus. Secūda ibi: sed certè tempus dati mutui. Tertia ibi: sed secundùm hoc fortiter. Quarta ibi: sed quæro. Opp. † & incipio à secunda parte, & videt q̃ debeat inspici tp̃s contractus: vt §. eo. l. cū quid, Sol. quantū ad bonitatem vini intrinsecam, vel alterius rei mutuatæ tp̃s contractus inspicitur, vt ibi: sed quantum ad bonitatē extrinsecam inspicitur quanti plurimi valuit à tēpore, moræ vt hic. Secūdò ad idē op. q̃ inspiciat̃ tp̃s contractus: vt j. de noua. l. fundum Cornelianum. Sol. ibi æstimatio fuit principaliter promissa, vnde petebatur iure actionis: hic verò vinū debebat, & æstimatio veniebat iudicis officio. Tertiò opp. q̃ inspiciatur tempus contractus: vt l. ratio. §. si per venditorem. j. de act. emp. Sol. dicebat Marti. q̃ ibi loquitur in contractib bonæ fidei: hic in stricti iuris. Hæc sol. nō placet. nam in contractu emptionis periculum deteriorationis pertinet ad emptorem, si venditor non est in mora: vt l. j. ff. peric. & commo. rei vendi. sed secundùm hoc periculum pertinet ad venditorem, etiam ante moram. Vnde alij, vt Dy. & Pe. dicunt, & hoc etiam sequebatur Cy. & Ia. Butr. & exponunt ibi tempus quo venit, scilicet tradendū. vt sic non dicat de tempore contractæ venditiōis: sed de tempo-

re quo debet fieri solutio. vnde cōcordat cum ista. Ista sol. est quædā diuinatio. Vnde Gul. de Cug. dicit quādoq̃ ille, qui te netur ad vinū, seu ad aliam quantitatē, nō vult illud tradere: tunc habet æstimatio illius pluris, quod fuit à tēpore contractus, vt lege cōtraria. Quādoq̃ vult tradere vinū, sed creditor nō vult recipere: quia modò vinū non valet tantū: tunc habet ratio æstimationis à tēpore moræ: ita loquitur hic, & ideo dicit ipse q̃ gl. not. hic ponendo casum dicit, q̃ debitor erat paratus soluere vinum. Ista sol. nō placet. primò quia tex. in §. si pervenditorē. dixit, mora fuerit. Nota: quia dicit mora fuerit. & sic innuit morā præcessisse, & fuisse: nō autē modò extare. Sed ſm Gul. si ponimus debitorē modò soluere nolle: modò est in mora. secus si velit soluere. Præterea lex dicit: si resvendita nō tradatur, ad id quod interest, agitur: vt l. j. de act. emp. sed in interesse habet ratio vtilitatis, nō solùm creditoris, sed etiam debitoris. vt j. de eo quod cer. loc. l. ij. in princ. Sicut cm̃ ibi fit propter locū: ita etiam hic fieri debet propter tēpus eadem ratione: vt hic in tex. Sed secūdùm Gul. nō haberetur ratio vtilitatis debitoris, si vinum ante sui morā decreuisset: ergo &c. Qualiter ergo soluemus? Certè difficile cōtrarium est tamen rectè intelligēdo cōcordat. Debes enim scire, q̃ in cōtractu emptionis & vēditionis, vēditor recepto pretio re ipsa est in mora: adeò q̃ teneat̃ ad vsuras: vt j. de act. emp. l. Iulian. §. ex vendito. C. de act. emp. l. curabit. Dicendū est ergo q̃ ibi ab initio, & in ipso contractu venditor recepit pretium: vnde si nō tradidit, statim fuit in mora. Tempus enim cōtractus, & moræ fuit idē. Quod ergo ibi dicitur inspiciendū tēpus quo venit, bene dicit: illo enim tēpore incipit esse in mora. Vnde tēpus cōtractus & moræ fuit idē: sicut dicimus in furto & rapina: vt C. quod met. cau. l. j. C. de fur. l. subtracto. cū §. Venio ad tēpus contestationis, † & assumo principiū gl. & videtur q̃ debeat inspici tempus litis contest. vt j. de triti. l. fi. Sol. Si mora præcessit, inspicitur tēpus moræ: vt hic. Si verò nō præcessit, inspicitur tēpus litis contestatæ: quia extunc incipit esse in mora: vt ibi. Et sic semper cōcordant q̃ inspicitur tēpus morę.

b Item opp. & nunc intro tertiā partē gl. & videtur q̃ inspiciatur tēpus litis contestatæ in contractibus stricti iuris: vt j. commo. l. iij. §. in hac. in fi. §. Sol. dic, ille §. habet multas lect. sed solutio vera est, secundùm Io. & secundùm nostros Mod. q̃ ibi prout loquit̃ de cōtractibus stricti iuris, in quibus dicit inspiciendum tēpus litis contest. est verū quo ad fructus: vt j. eo. l. cùm fundus. in prin. sed quantū ad æstimationē rei inspicitur tēpus moræ. ita loquit̃ hic. Prout verò ibi loquit̃ in contractibus bonæ fidei, est idē quod hic, etiam in fructibus, ſm Ioā. in quibus inspicitur tēpus moræ. Item in his quæ habent instar bonæ fidei: vt C. in quib. cau. in integr. rest. non est nec. l. in minorū. Ista sol. nō placuit Ac. primò per tex. qui ibi dicit quanti ea res est: & sic loquit̃ de æstimatione rei, nō de fructibus. Ideo ipse soluit aliter, q̃ hic inspiciat̃ tempus moræ, vt tēpus à quo: ibi verò inspiciatur tēpus litis cōtest. vt tēpus ad quod incit enim crescere æstimatio à tempore moræ, vsq̃ ad tēpus litis contest. & nō vltra. Ista sol. nō videtur vera: quia secundùm hoc efficereē reus melioris cōditionis per cōtestationem. cōtra l. non solet. j. de reg. iur. Vnde alij volentes sustinere istam opi. A zo. dicunt q̃ tempore cōtestationis res erat perempta: vt d. §. in hac. hic verò debebatur quantitas, quæ perire non potest. Certè c ista solut. non est vera: nam si res est perempta, non crescit æstimatio vltra: quia crescere nō potest: non autem est hoc propter naturam contractus: sed text. in l. contraria, dicit quòd hoc est propter naturam contractus: ergo &c. Vnde intellige finem illius §. prout intellexit Ioānes, scilicet in fructibus. principium verò vbi dicitur, quāti ea res est, intellexit Guliel. de Cug. quòd loquitur de æstimatione rei. quod satis potest sustineri: vt j. dicam. Contra hoc tamen quod dictum est de fructibus, videtur §. de rei vend. l. fructus. la j. Sol. ibi petebam quod erat meum, sed quod §. dixi, loquitur quando petebam mihi debitum. Sumus expediti de secūdo, scilicet de tempore litis contestatæ. & istæ oppositiones non ita directò tanguntur in glos. Venio nunc ad tempus sententiæ: † dicitur hic quòd inspicitur tempus quo petitur &c. opponi, imò videtur quòd debet inspici tempus sententiæ: vt j. commo. l. iij. §. in hac. in princip. Solut. quidam exponunt, ibi inspicitur

a ❧ POMATES. ¶ Reassumo. Vide Cremen. notabili suo, nu. iiij.

b ❧ POMATES. ¶ Non obstat. Hāc eadem limitationem posuit Bar. ad istam regulā, q̃ non debet fieri condēnatio in aliud, q̃ quod est petitum, nisi ex causa necessitatis. l. stipulationes nō diuiduntur. col. iij. in fi. & l. si seruum §. fi. hic allega. per eū. j. de ver. obli. Pro qua facit quod voluit ipsemet Bart. l. si quod ex Pamphila. in vlti. notabili. per illum tex. j. de lega. ij. Pro cuius confirmatione, adde bene facere quod not. Bar. l. si de commissa. per illū tex. §. si seruo. in fine, de leg. iij. vbi dicit q̃ iudex non potest in alio condemnare, q̃ quod est petitū, quod id potest præstari, iure vel cōsuetudine permittēte: sicus verò vbi ius, vel cōsuetudo id præstari non permitteret: quia tūc iudex poterit cōdemnare in alio q̃ quod est petitū. Adde etiā bene facere: quia licet in iudicio diuisorio petat diuisio bonorum cōmunū: tamē poterit iudex vnā rem aliquā, vbi non cōmodè posset diuidi, adiudicare: alteri verò æstimationem iuxta §. pe. Institu. de offi. iud. Et vni vsum fructum: alteri verò proprietatem. l. v. & ibi Pto. no. pro limitatione istius regulæ. §. de vsufruct.

¶ In glos. dicit Ro. colligi ex glos. quòd in causis, in quibus non requiritur libellus, si contingat produci libellum etiam ineptum, non vitiabit. & dicit Alexan. quòd Bal. in l. & sine scriptura. C. ad Trebel. ad hoc ponderat istam glo. & idem tenere Barto. in extraua. ad reprimendum. in versicul. figura. & Bald. in l. j. in §. colū. C. de except. rei iudi. Anto. de Butri. in c. j. de libel. obla. & Iacob. in fine. Qualiter formari libellum. hic actrix quando mora præcessit. Quando cōtes scha. Et cum B. hoc. qd. petito post moram in tentat. ſm Pap. hic. col. p. n. 96. Libellus qd mora non præcessit. Quod formabit libellum in mutuo pmutat. Fabr. Ang. & ipse ſm & sequuntur. in hac. ad.

est in l. si cū dies. §. fi. cū l. seq. & ibi no. eo. titu. nō debet agi præcisè, vt condēnetur

17 ad æstimationē. Erit ergo † practica ista q̃ si quidē mora præcessit ante cēp̃ detur libellus, dicatur sic. Dico q̃ ego mutuauī tibi tantū vinum, vel tantū frumentū, & quod id mihi reddere debuisti tali tēpore: & sic à tali tēpore citra fuisti in mora reddendi. Itē q̃ à tali tēpore citra, corbes frumenti, vel vini, valuit tantū. Itē q̃ hodie valet minus: & sic interest mea habuisse vinū, & frumentū, tēpore debito: quare peto te cōdemnari ad dictū frumētum vel ad vinū, & ad id quod mea interest dictum frumentū vel vinū dicto tēpore habuisse: habita ratione æstimationis quanti plurimi fuit à tēpore moræ: & quāti plurimi interesset vsq̃ ad sententiam. Si verò mora non præcessit libellū, tūc potes formare libellū simpliciter, & dicere: peto eū condēnari ad dictū frumentū, vel ad vinū: & tunc si æstimatio incipiet crescere pendēte iudicio, & tēpore sententiæ valeret minus: posses implorare officium iudicis, vt eum cōdemnet, quāti tua interest tibi solutū fuisse à tēpore moræ: habita ratione ęstimationis quāti plurimi fuit pendēte iudicio; vt l. ædiles. §. itē sciendū. c de ædil. edi. Tamē cautius est q̃ in ipso libello ab initio proponatur sic: Peto eum condēnari ad dictū frumentū, vel vinum. Verū quia æstimatio dicti frumēti, vel vini, posse crescere, & decrescere pendente iudicio: ideo peto eū condēnari habita ratione quanti plurimi fuerit pendēte iudicio. & ista est vera practica, quā gl. tua videtur ponere. vide eam: & no. ibi: sed quę

c ro, &c. Procedo in glo. c & contra practicam videtur j. de cōdi. fur. l. in re furtiua. vbi videtur q̃ æstimatio posit peti iure actionis. Sol. dicit gl. quod ibi est speciale odio furum. Istud nihil est dicere. Tu dic

18 † q̃ hic loquit̃ in obligatione dādi, in qua nunq̃ post moram succedit obligatio ad æstimationē: imò ipsa res debet peti: vt l. si seruū. in fi. j. de ver. obli. In cōtrario vero loquit̃ de obligatione rē restituī, seu rē tradi. Et qualiter interesse succedat in obligatione, & in petitione, qn̄ sumus in obligatione facti, & in obligatione rē restituī, seu rem tradi: dic vt plenè examino in repetitione l. stipulationes nō diuidun tur. de ver. obli. Alij verò dicūt, q̃ in casu nostro pōt æstimatio peti iure actionis. Nec obstat l. fi. de fidei. li. & l. si seruū. §. fi. de ver. obli. quia ibi loquit̃ qn̄ erat debita species: hic verò qn̄ erat debita quantitas. istud nō placet: qa fateor q̃ in quantitatibus pōt soluī vna quātitas pro alia eiusdē generis: qa videt̃ idē: vt §. e. l. ij. in prin. sed q̃ posit peti, vel soluī æstimatio in pecunia, pro quātitate vini: hoc nō reperiū iure cautū. Esset ergo agere sine actione, vt dixi. Alij dicunt q̃ primò fit condemnatio ad vinū: & si vinū nō soluitur, ad æstimationē deuenitur, in illa nouū iudiciū inchoādo, Sed truffa est: quia duæ sentētiæ

Modus practicandi.

a ✠ POMATES. ¶ Nota ꝙ. Facit & bene l.ei qui seruo.in fi.C. quod cũ eo.
b ¶ Vt l.secunda. Adde ꝙ cõtr idem tenẽt do.ſt.hic Cy. Bal.Ang.& Sal.in d.l. ij.Ro.in l.iũ;pulatio ista.§.ſi ſtipuler.j.de verbo.obli. & cum iſtis tranſit Alex.
c ✠ P. PAV. P. ¶ Ciuitas. Iſtam l.repetit Ang. Item ꝙ pro mutuo facto adminiſtratori ciuitatis, non poſsit coueniri adminiſtrator, niſi prius probet mutuum nõ eſſe conuerſum in vtilitatem ciuitatis, vide Barto. conſil.xcij.vide Barbat. conſili.cix.volu. iij.in iiij.dubio.

19 non ferunt, niſi † in actiõibus arbitrarijs, in l.j.in principi.& ibi gl.ij.j.de act.empt. Sed certi condictio ex mutuo, non eſt arbitraria: ergo &c. Tene ergo practicam, quam gl.ponit vt verior ẽ. Opp.de l.ratio.§.fin.j.de acti.empt.Sol.quod hic dicitur, inſpici locum, vbi eſt petitum: intelligeſi legitimè ibi poterat conueniri.Bart.

c ✠ POMATES. ¶ Ciuitas. Vide Panor.conſil.vij. in primo dubio in ſecundo volu.Soci.conſil.xv.

d ✠ POMATES. ¶ Quod ciuitas. Iſtd aũt arg.Bar. cõp.eas ſic: bonum eſt arg.de delictis ad cõtractus & econtra. l. oẽm. in prin.ſ.de iudi. Sed ciuitas obligat delinquendo. l. metum. §. aĩ aduertẽdũ. hic alle. ergo & contrahendo. Vltra rãſionem Bar. ad hoc argumẽtum, qd eſt ꝙ contrarium loquitur qũ ciuitas ipſa delinquit, & qd idem eſſet in l. noſtra qũ ipſa peteret mutuum, nõ aũt adminiſtrator. Rũde, ꝙ iſta lex loquiť ſolũ in cõtractu mutui. Secundò, ꝙ iſtud argumentum de delictis ad cõtractus habet locũ in priuatis perſonis, nõ aũt in priuilegiatis, de quibus noſtra lex loquiť. Tertiò ꝙ non eſt ſimpliciter verũ, ꝙ ciuitas delinquendo obligeť: qa intelligere debes hoc dictũ Bar.hic, ſcũm qd intelligit, et declarat ipſe, l. aut facta. in fi.in vlti.colũ.j. de pœn.in verſi.vlterius quęro, q̃ teneat ciuitas delinquẽdo prius cõica to cõſilio, quæ delibe rauerat cõmittere de lictum.& videas quę ibi ſcripſi ad Bar. Iſtud idem priuilegiũ qd̃ habet in cõtractu mutui, vt ſit neceſſe ad hoc vt obligeť ꝙ probetur verſum in eius vtilitatẽ, dať etiã minori.l.j.C. ſi aduer. credi. & Eccleſiæ; vt pater in auť. hoc ius porrectũ. hic alle. per Barto. & eſt tex.c.qd̃ quibuſdã. de fideiuſſ. & no.c.j.de depo.aliĩs aũt priuatis non dať. Intellige tũ ꝙ iſtud priuilegiũ dať ciuitati in cõtractu mutui paſsiuè: hoc eſt, qũ ſibi pecunia mutuo datur: non autẽ actiuè: hoc eſt, quando ipſa dat mutuo pecuniam quia tunc non eſt magis priuilegiata, quã alia perſona priuata. l.nihil.j.ad Mace.& in hoc eſt magis priuilegiatus minor, q & actiuè & paſsiuè eſt priuilegiatus. l.verum.§. fin.ſ.de mino. & ita dicit gloſſ. dic. legis, nihil.

vend.& trãsfertur in ipſum poſsidentẽ: & hoc faciendo gerit vẽditoris negotiũ ipſo geſtu, qui teneret re ẽuicta: & ſic haberet dñs cõtra eũ actionẽ neg.geſt.vt d.l.mater. & ibi dixi. Et aduerte: qa dico ꝙ dñs habet actionẽ neg.geſt.nõ qa ratã habuit vẽditionẽ: qa illud nõ prodeſt, niſi re perẽpta, vel pręſcripta: ſed qa ratũ habẽdo dñium trãſtulit. Iſtud enim trãſferre, eſt negotiũ qd̃ parit actionẽ neg.ge.vbi plenè dixi in d.l.mater.& dicã in d.l.fi.de neg.geſt. In eo verò qd̃ dicit, niſi habeas cauſam à me: vt in §.libertus.aduerte, vt intelligas: quia hoc nõ eſt generale. Nã in cõdictione indebiti nõ teneť quis ad rẽ, quæ ſibi data eſt: ſed ad id in quo factus eſt locupletior: vt j.de cõdi.inde.l.nã hoc natura. Re ergo vẽdita factus eſt locupletior in pretio: meritò teneť ad pretiũ: vt d.l.ſi nõ ſortẽ.§. libertus.& l.in ſumma.§.in frumẽto.e.tit. Facit qd̃ not.in l.in hac.in ſi.magnæ gl.j.de trit. Sed ſi poneres in aliĩs cõtractib⁹:

4 puta † cõmodaui tibi librũ, vel depoſui apud te, tu illũ vẽdidiſti: certè non habeo actionẽ ad æſtimationẽ, ſeu ad pretiũ, ſed agã ad rẽ: tũ ſi rẽ nõ poteris reſtituere, deueniť ad eſtimationẽ per officiũ iud. Ad æſtimationẽ dico verã, nõ ad pretiũ vẽditionis: vt j.cõmo.l.iij.§.ſi reddita.& j.depo.l.j.§.ſi res.& in §. ſi rẽ depoſita. Quæro, hic quę qũ ille.q vẽdidit, habuit cãm lucratiuã: quid ſi habuit cauſam onerosam: Glo. dicit aliter & bene: vt C.de rei ven.l.mater. An autẽ pretium ſuccedat loco rei generaliter, dicam in l.ſi & rem & pretium.ſ.de pet.hęred.

SI quis certum. Ex ſtipulatione cõtinẽte certũ, oriť certicõdict.h.d. Opp. de l.ſi pacto quo pœnã.C.de pact.gl.ſoluit.dic vt in ea. Opp.de l.j.C.de rei vxo.act.Sol.vt in gl. Opp.de l.certi cõdictio.in prin.ſ.e.ibi: ex certo cõtractu, &c. Sol.vt in gl. Quęro vtrũ ex ſtipulatione competat cõdictio ſpecialis. dic vt dixi in l.certi condictio.ſ.eo. Quæro, quando in ſtipulatione eſt incertum qua actione petetur. Reſpon. actione ex ſtipulatu: vt hic innuitur, & Inſtitu.de verb.oblig.in princ. Vltimò hanc legem declara vt dixi in l.certi condictio.ſ.eod.

REditor. Mutuans in refectionem habet priuilegium.h.d. Materiam huius legis dic vt in gloſ.& bene.

SI pecuniam. Per procuratorẽ quæritur actio militi dño: ſicut per tutorẽ & curatorem minori.h.d. Opp.ꝙ in milite nõ ſit ſpeciale: nam cuilibet priuato ex numeratione quæritur actio: vt ſ.eo. l.certi condictio.§.ſi numos. Huius timore hæc lex legiť duobus modis. Primo ꝙ hic ,pcurator mutuauit nomine militis: & tũc nil eſt ſpeciale in actione, quæ oritur ex numeratione: vt d.§.ſi numos. ſed in ea, quæ oriť ex ſtipulatione: ſic, vt quia fideiuſſor promiſit. Et iſta poteſt eſſe vera ſecundùm iſta tempora. ſed hodie idem in obligatione acceſſoria, quod in obli

b gatione principali: vt l.ij.[b]. C. per quas perſo. nob. acqui. Alio modo legitur ꝙ hic procurator mutuauit pecuniã militi nomine ſuo, ſcilicet procuratoris: & tunc eſt ſpeciale in milite tã in numeratione, quãm in ſtipulatione.

1 ☞ *Ciuitas pro mutuo facto adminiſtratori quando teneatur.& nume.7.& nupe ro 8.*
2 *Concilium ciuitatis, quòd repræſentet totam ciuitatem.*
3 *Contractus omnis factus ab eo qui habet poteſtatem legis condendæ habet uim legis. & nu.6.*
4 *Pacta facta in contractibus ciuitatis habẽtis poteſtatem legis cõdendæ quòd poſſint allegari in iudicio contra quoſcunque, quos ſtatuta ciuitatis ligant.*
5 *Si ſyndicus fuit conſtitutus per concilium ad obligandum commune, & populum, & ſingulares perſonas pro aliquo contractu quòd ſingulares perſonæ pro tali contractu poterunt conueniri.*
9 *Adminiſtrator ciuitatis recipientis pecuniam mutuo, qua actione teneatur, ſi pecunia non eſt uerſa in utilitatem ciuitatis.*
10 *Qualiter agi debeat contra adminiſtratorem in caſu huius legis.*
11 *Diſpoſitio huius legis ꝙ habeat locum in omnibus collegijs, quæ per alios reguntur.*
12 *Creditor, qui mutuauit adminiſtratori ciuitatis, quòd probet pecuniam uerſam in utilitatem ciuitatis, eccleſiæ, uel minoris. & nu. 4.*
13 *Qualiter probetur pecuniam uerſam in utilitatem ciuitatis, eccleſiæ, uel minoris.*

c CIuitas. [c]Ex mutuo facto adminiſtratori ciuitatis, conuenitur ciuitas, ſi eſt in eius vtilitatem conuerſum. aliàs ipſe adminiſtrator. hoc d.& eſt bona

d lex. Opp. ꝙ ciuitas [d]ipſa obligetur, ſicut obligatur, delinquẽdo: vt

a ✠ POMATES. ¶ Notandũ. In quantũ autẽ Bar.cõcludit ꝙ ciuitas non ſolũ poteſt ſyndicũ creare, ad obligandũ cõmune & populũ: ſed etiã ad obligandas perſonas ſingulas, & eorũ bona. Adde ꝙ idem tenet ipſe Bar.l.ſicut.ſ. quod cuiuſ.vniuer.& l.pe.& ibi Bald.C.de dona.inter virũ & vxo.& l.iiij.in prin.& ibi Moder.maximè Alex.coi.vij.de re iudi.Bar.l.j.vij.colũ.ſ.quod cuiuſ.vni.& Ange.hic. & Rapha. Cu.l.cõtinuus.§.cum quis.j.de ver.obli. Cõtrarium tamẽ tenet Bald.ſibi cõtrarius l.ij.C.ne fil. pro pa.quẽ refert & ſequitur Pau.hic d.l. iiij.& Sal.hic; & cõtra Bar.arguit Alex. cõſil.xliij.incip.viſo themate. penulti col. & præcipuũ eorum fundamentũ eſt: quia ciuitas nõ põt obligare ſingulas perſonas, nec eorum bona, niſi expreſse conſentiant: nec etiã contra eas condere ll. niſi cauſa ſubſiſtẽte. l.ſi priuatus.j.q & à qui bus.l.toties.j.de polli cita.& eſt bonus tex. l.Antiochen.j.de priuile.credit. & l.venditor.§.ſi conſtat.ſ.cõmu.prædi.quod tũ limita vt per Paul.de ca.hic. In iſto autem

5 paſſu, ego ſic dicere ꝙ aut ciuitas conſtituit ſyndicũ vt obliget ſolũ perſonas particulares in ſpecie, vt puta duas: tunc dico Bar.nõ ergo bene dicere: quia illis nõ cõſentientibus nõ poſſunt obligari, cũ obſtet exceptio doli.& ſic etiam non valet particulare ſtatutũ: c vt eſt tex.in l.j.in fin. d j.de exceptio.doli.per quem ita determinat Bar.l.omnes populi. in v.q.prin.ad fi.ff.de iuſti. & iure.& in l. ſi.in j.colum.in verſi. ſeq.text.j.de appel.reci.& ita tenet Ange. l.ij.ſ.quod quiſq; iuris & ibi Alexã. Cano.in ca.cũ omnes.de conſti.& ibi Abb.in rubri.eiuſdem tit. & in iſtis terminis loquitur glo.not.l.ij.C. ne fil. pro pat.& ibi Bar.in iiij.col.declarat hoc modo.& pro iſta cõcluſione, quòd nõ valeat in effectu, habes tex.& ibi Bar. d.l. toties.& in dicta l. Antiochen. & fortius tenuit ipſe Bart. ꝙ etiam tale ſtatutũ particulare non valeret contra Iudæos: vt l.nemo exterus.C.de Iudæ. Etiam plus dicit Bal.ꝙ imò etiam ſi tale ſtatutũ loqueretur verbis generalibus ſed tamẽ in effectu comprehẽderet ſolum particulares perſonas, quod nõ valeat, in l.quiſquis.C.quo.appel.non.reci.& in c.cùm ordinem.de reſcript.& tenuit hoc etiã clarè Barto.d.l.omnes populi.in d.q.& d.l.ſi.col.j.in d.verſi.ſequitur.

b ✠ POMATES. ¶ Dico. Adde Alex.conſi.cxlv.col.penulti.j.vol.vbi tenet contra Barto.hic vide Ancha.conſil.xiij.aliàs cxxxj.incipien.ſuper dubio. Anchara.conſil.cxlv.incipien.optimis rationibus.& in repeti.c.canonũ ſtatuta.xj.q.quem ſequitur Alexan.conſi.xxxvij.incipien.viſa facti narratione, vlti.colum. Si autem crearetur ſyndicus, vt poſſit obligare in genere ſubditos, non reſtringendo ſe ad iſtum vel illum; tunc eſt diſtinguendum: quia aut non ſubeſt cauſa: & tunc non poterit obligare perſonas particulares. aut ſubeſt: & poterit: quoniam ciuitas & Principes poſſunt auferre bona, & iura priuati cum cauſa: vt voluit Barto.l.ij.C.ſi contra ius vel vti.publi.& ibi glo.& in proœ.huius libri, colum.j.verſicu.dicit hic.& iſtud vltimum tenet Fulg.& Roma.hic in vlti.quæſtio.

e ¶ Vim legis. Adde inquantũ Alexan.dicit quòd opinio Barto.& ſequacium

do vt ſuprà ꝙ metus cauſa.l.metũ.§.animaduertendum. Pro huius † declaratione debetis aduertere: quia iſta materia eſt quotidiana, & vtilis, dic qñ ꝙ accepit pecuniam mutuo ipſa ciuitas ſeu † conciliũ, quod totã ciuitatem repræſentat: vt not. C.quę ſit lon.conſue.ſuper rubri.iſto caſu puto indiſtinctè ꝙ ciuitas obligetur. argu.d.§.animaduertendũ. & quia põt ciuitas circa alienationẽ rerũ ſuarũ facere legem quã vult: vt l.prohibere.§.planè.ff. quod vi aut clam.& iſte cõtractus, † & omnis alius, qui fit ab eo: qui habet poteſtatem legis cõdendæ, habet vim legis: vt l.Cæſar.de pub.& l.pe.C.de do.inter vir. vxo.quod eſt notandũ [a]. Et per hoc dico † ꝙ pacta quæ apponuntur in cõtractibus, quæ fiunt cũ hac ciuitate poſſunt allegari in iudicio tanq̃ ſtatuta contra ciues huius ciuitatis, & cõtra oẽs quos ligarent ſtatuta. Per hoc etiã dico[b] † ꝙ ſi conſiliũ facit ſyndicũ ad obligãdũ cõmune & populum & etiã ſingulares perſonas, & res pro aliquo cõtractu cõmunis: ꝙ ſingulares perſonæ ita poterunt cõueniri ſicut ſi de hoc eſſet factũ ſtatutum: non enim hoc ex ſolo contractu iure obligationis procedit: quia cũ alia perſona ſit populus: & aliæ perſonę ſingulares ipſius populi, nõ poteſt vnus alterũ obligare. Sed hoc procedit ex vi legis: quia talis † cõtractus habet vim legis[c] vt dixi. Quãdo ꝙ[d] nõ accipit † conciliũ pecuniã mutuo ſed adminiſtrator ciuitatis, vel ſyndicus: tunc ſi quidem eſt ei hoc ſpecialiter cõceſſum, vt pecuniam mutuo accipiat: & tũc obligabitur ciuitas licet nõ appareat cõuerſum in eius vtilitatẽ. vt l.habebat. in prin.j.de inſtitu. Sed ſi erat ei cõceſſum, vt acciperet pecuniam mutuo, in certã cauſam: tũc puto quòd ſufficiat, ꝙ tempore quo mutuo accepit pecuniã, aſſerat ſe in dictam cauſam recipere: licet nõ appareat in illã cauſam eſſe cõuerſam, vt j.de exerci.l.j.§.nõ autẽ. ver. ſed & ſi in pt̃ijs. Et ita videť ſentire Azo in ſumma de exercitoria. & Inno. in c.fin. de fideiuſ. qd̃ apparet manifeſtè, qm̃ mãdatũ implet. fuit em̃ ſibi cõceſſum vt pecuniã mutuo acciperet in talem cauſam, & hoc fecit. & vltra non habebat

3 quærere creditor. † Qñ ꝙ nõ habet ſpeciale mãdatũ ad accipiendũ pecuniã mutuo: ſed, eſt ei conceſſa ſimpliciter adminiſtratio ciuitatis. tũc loquiť iſta lex qd̃ accipiendo pecuniã mutuo, obligeť ciuitas ſi in eius vtilitatẽ probeť pecuniã eſſe verſam: aliàs ſecus. Facit d.l.j.§.nõ autem.ſ. allega. & C.de fac.ſanc.eccle.auť. hoc ius porrectũ. & C.qñ ex facto tu.l.ſi in rẽ. Facit etiam quod no.[e] in l.ſi pupilli.§.j.in fi. magnę gl.ſ.de neg.geſt. Quæro: dicitur hic, ſi pecunia non eſt verſa in vtilitatẽ ciuitatis, tenentur adminiſtratores: qua actione[f] tenetur. Breuiter, † vt puto: ſi qui-

9 dem ipſi receperũt pecuniã mutuo ſimpliciter, vel etiã tanq̃ adminiſtratores ciuitatis: per hoc nõ excluditur quin etiã ipſi proprio tuo noĩe teneãtur ex eodẽ cõtractu. Potuit enim mutuãs contemplatione vtriuſq; mutuare, quod præſumiť in dubio: vt d.l.ſi pupilli.§.j.& C.quãdo ex facto tuto.d.l.ſi in rẽ. & hic. Sed ſi expreſsè fuit dictũ ꝙ recipiẽtes tanq̃ perſonæ priuatæ nõ teneãtur: tũc nõ eſt dubiũ ꝙ non tenebuntur. Nã obligatio nõ obligat vltra animũ, & intẽtionẽ cõtrahentiũ: vt ſ. & l.nõ omnis. in prin. Et hoc videť tenere Inno. in c.tua. extra de arbit. Quid ergo tunc fiet? Reſpon. ſicut creditor, qui vt creditor vendidit, ad duo teneť ſcilicet vt ſe creditorem doceat, & ſe doceat cæteris potiorẽ: vt C.credi.eui.pig.non debere. l. j. & l.ij. ita ille, qui cõtrahit, vt adminiſtrator ciuitatis, & ad ciuitatis vtilitatem, de g bet facere duo, ſcilicet ſe adminiſtratorẽ probare ciuitatis, & ſe ad vtilitatem ciui-

g tatis hoc feciſſe. Aut ergo nõ docet[g] ſe ad miniſtratorẽ, vel docet ſe minus legitimũ mandatũ habuiſſe: & tũc tenetur de dolo: vt ſ.de dolo.l.quidã debitor. & l.ſi legata rius.eo.tit. Dolo enim facit aſſerẽdo ſe ad miniſtratorẽ: cũ non eſſet. Si verò docet ſe adminiſtratorẽ, nõ autẽ docet pecuniã verſam in vtilitatẽ ciuitatis: puto ꝙ poterit conueniri cõdictione ob cauſam. Fuit enim ei mutuata pecunia, vt in vtilitatem ciuitatis verteret, quæ cauſa ſecuta nõ eſt: vt j.de condi.ob cauſam.in l.ſi procurato

h ri falſo. & per tot.tit. Si verò[h] neutrũ doceret, nec ſe adminiſtratorem, nec pecuniã verſam in vtilitatẽ ciuitatis: tunc puto ꝙ ceſſaret actio de dolo, & haberet locũ cõdictio ob cauſam: quia actio de dolo cum alia nõ cõcurrit: vt ſ.de dolo.l.j.& ij.C.de dolo.l.ij.& facit ad prædicta j.quod falſo tut.auť.l.j.& per totũ illum titu. Sed

i quæro[i] † practicã huius legis quomodo

10 agã contra adminiſtratorẽ, vt ſe adminiſtrator habet ſimplex mandatũ ad accipiẽdum pecuniam mutuo in certã cauſam, quòd ſufficiat ſi adminiſtrator tẽpore, quo pecuniã recepit, fateatur ſe in dictam cauſam recipere: licet nõ probetur in illam cauſam conuerſum. Bene facit illud quod tenet ipſe Bar.l.doli mali.ij.co, verſi.per hoc induco, j.de noua.& in authẽ ti.hoc ius porrectum ij.col.in fi.C.de ſacro. ſanc.eccle.& cũ Bar, tranſeunt cõmuniter hic alij ſcribentes, licet Fulg.& Ro.aliqualiter ipſum impugnent.

e ✠ POMATES. ¶ Quod no. Et circa concluſionem iſtã vi de Bart.l.principalibus.ad fi.j.eo.in quibus declarat in quibus officialibus habeat locũ lex noſtra.

f ¶ Qua actione. Adde eundem Bar.reaſſumentem hic dicta eius, conſil.mihi cxij. incipien. Viſo puncto.& Pau.de ca.cõſil.vlti.

✠ POMATES. ¶ Docet. Vide Bart, conſi.xcij.&c.

✠ POMATES. ¶ Si verò. An autem lex iſta procedat tantum in pecunia numerata, an etiam in aliĩs rebus mutuabilibus: & an in cõtractu mutui tantũ, & an in aliĩs contractibus. circa primũ dic ꝙ Bald.l.ſingularia, in xiij. ſpecialitate. ſ. eo. tenet ꝙ habeat locum tãtũ in pecunia numerata ſtrictè, & nõ in aliĩs rebus mutuabilibus. quẽ tamẽ non credo bene dicere: quia tex. noſter dicit, ꝙ mutui datione obligari poteſt, non reſtrigendo ſe ad pecuniam numeratam; ſed mutuum cõſiſtit etiã in aliĩs rebus, l. ij.§. mutui ſ.eo. Non obſtat verbum, pecuniæ, poſitũ in text. qa quãdo ſumus in materia non odioſa, terminus, pecuniæ, lar-

gè accipitur pro rebus mutuabilib⁹. Bar.l.ſingularia. in iiij.col.ver.& aduerte.ſ.eo.& in l.talis ſcriptura.& ibi docto.j.de leg.j. Ex quo videtur Bal. in fine illius ſpecialitatis, in ſeq.col.mutare ſententiã. Circa ſecundũ dic ꝙ gl.l.j.C.de venden.rebus ciuita.lib.xj.tenet ꝙ ſic. ſed reprobať per Bar.& doct.ibi: & per Inno.& Cano.c.j.de poſtu.& per Bal.in auť.hoc ius porrectũ.C.de ſacroſanc, eccle, Pau.& Ro.hic in fi.& quod imò hæc lex nõ habeat locum in aliĩs cõtractibus, probo: nam ciuitas & minor æquiparantur, l.reſpublica.& ibi glo.& Barto.C.ex quib.cau.maio.modò minor nõ habet priuilegium, niſi in contractu mutui.l.j.C.ſi aduer.credi.ergo idem in ciuitate.cùm pariſcentur, vt ſ.

i ✠ POMATES. ¶ Sed quæro. Vide quæ ſcripſi ad Barto.l.qui ſemel.j.de decre, ab ord.faci. Hãc opi.ꝙ omnis contractus celebratus à Principe vel habente poteſtatẽ legis cõdendæ, habeat vim legis, & poſſit allegari in iudicijs, tenet Bar.in l.Cæſar, hic allega.& l.ſi vnus.§.pactus ne peteret. in vlti.eo.l.§.de pact.Bal.& Pau.l.j.in prin.ſ.de cõſtitu.prin. Vnde dicit Alberi.l.j.§.de hære.vel actio.vendi.ꝙ ſimiles contractus habeant vim legis publicæ. Et huic regulæ adde, quòd primò cõcludit Alex.conſi.cccxxvj.incip.in hac cauſa & lite pen.

col.ij.& idem Bal.c,ad audientiã.de præscr.& in c.j.quid sit inuestit. Ang.l.officium.circa fi. de rei vendi. quia similes contractus habent vim legis, vt s.sed per legem transferẽ dñium sine traditione Bal.in l.j,in j. notabili.C.cõta de leg. idem Bal.in l.ã.C.de fac.san.eccl.in iiij.col.& idem c.ij.in vlt.col.de noua for. fide.cano.in c. cũ dilectus. de consue. An tũ per contractũ principis transferat dñium sine traditione; vide Bal. post Andr. de Iser.in c.ij.de noua for.fide.colũ.viti.vbi videt sibi cõrrarius.

a ¶ Iaco.But. Adde ꝙ Alexã.trãsit cum hac opi. maximè per not. per Ioã.And.in addi. ad Spe.in tit.de in integ.restit.vbi habet ꝙ castris & collegijs repletis multitudine hominũ datur restitutio:nõ aũt paruis. Tu etiã adde Ro. idẽ tenẽtem qd Io.And.cons. cccxxiij.vbi cõsuluit pro castro ciuitellæ.

b ¶ Præsente collegio. Vltra Alex.qui dicit ꝙ magis cõis opi. est qd sufficiat prælato mutui daticonsensu capitulí. Adde plenè vt per Ang. cõs.mihi ccxlix. incl. oẽ bonũ.

c ¶ Indigebat. Adde vt per zilio.de Cre.cõsi. viti.Per.de Anca.cui consil.ij.subscripserũt zab.Fulg.Sali.Sig.de homod.

d ✠ POMATES. ¶ Versum, Sed qualiter hoc,ꝑbabit inutilitatem personarũ? Cõis quæstio opin.est qd nõ sufficiat ꝑbare ꝙ tpe contractus mutui ciuitas egeret pecunia:sed ꝙ imò re quiratur actualis ꝑbatio verisimilis in vtilitate: vide Alex.cõs. iiij.col.ij.vol.iij.& aliquid per Fed.de Senis cõsl.cxix. Et pro ista opi,Bar. cõsuluit Ange.cõsl.ccxxxiij.incl. omne datũ. in iij. col. Hanc tũ cõclusionem limita vt non procedat qñ ciuitas egeret pecunia in aliquã cãm. ob quã probaret,datam pecuniã fuisse secutũ et adimpletum: quia in istis duobus concurrentibus probaret pecunia versari in vtilitate. Ita Cõsi.tuã. hoc ius porrectum. hic allegat. per Bar.& Ang.in l.si pãdiu.n.C. de præd.mi. Cano.c.j. de depos. Et limita vt hic per Pa. de Cas. & Moder.qd confirma ex eo qd voluit Bar.& bal.in l.si. ff. de ali.pupil. ꝑtan. Bart. l.cũ seruus.ff.de ver.obli. dum loquit de pictura perfecta. Sed ex eo qd voluit Bar.l.& si præfatam. in fi.C. de iure deliberandum loquit qñ reperitur creditoribus satisfactũ. Tertiò ex eo qd voluit Bar.l. fi.§.sinaũt.C.ad Maced. & l.ventri.§.j.ff.de prã.credi. dum loquit de frumento mutuato pauperi: possit tũ dici, ꝙ ista non loquunt in ꝑsonis priuilegiatis , in q̃bus loquit text. noster. Et limita,vt nõ ꝓcedat in ciuitate exercẽte artẽ quæstuariã:qa tũc non est necesse ꝑbare versum in eius vtilitatẽ,& ꝙ Bal.in ru.de exer.col.v. Aduerte etiã,ꝙ Bar.hic & doc.videnẽ sibi cõtrariari, dũ voluit l.fi.de exercitoria.non habere locum in ciuitate. & dum voluit s.l.j.eo.tit.§. nõ aũt.ver.sed & si in pretijs.hẽ locũ in ciuitate.& sic dicũt l.illius tit.loqui,& nõ loqui in ciuitate:qd magnã continet in se repugnantiã: nisi dixerimus qd §. qñ alleg. l.j. lex loquit qñ administrator habebat speciale mandatũ à ciuitate : & ideo nõ est mirũ:cũ stratorem doceat? Respon. potero agere primo contra ciuitatem, & interpellare illum,vt cauiæ assistat,& eam instruat probando prædicta;vt C.de euic.l.si parentes cum duabus legibus seq. quod si non facit: tunc agetur cõtra eum istis actionib", de quibus s. dictum est. posset etiam ante iudicis iufficium implorari, contra talem administratorem,vt prædicta faciat;vt argumen. j. de euic.l. in creditore. facit j. de iudeiu.l. si contendat. & quod ibi not.

Quærо: & nunc intro glo. hæc lex loquitur in ciuitate:quid in alijs collegijs? Glo. dicit idem, quam not.Iac.de Are.contra: quia ista lex est contra ius commune:ergo &c.vt l.ius singulare. & l.quod verò contra s. de legi. & l.sed & reprobari. in fi.de excu.tut, Gul.de Cu.& Ia.de But.[a] videntur tenere,& dicere ꝙ quædam sunt collegia,quę inuicem in cõi cõa tractant, sicut negotia particularia : vt collegiũ eorum, qui emunt salinas,vel alios reditus ex publico:de quibus habet s.quod cuiusq;vnius nomi.l.j. Et in istis non haberet locũ hæc lex:in alijs verò collegijs magnis haberet locum hęc lex:qa est eadem ratio.Certè si prædicta bene † aduertatis, glo.nostra videtur velle ꝙ non sit speciale in ciuitate: imò idem in omnibus , qui de necessitate per alios reguntur:vt gl.notat in d.l. si pupilli.§.j.in fine magnæ glo. Cùm ergo omne collegium de necessitate regatur per alios , videtur quòd in quolibet collegio sit idem. Quæro, quis habet necesse ,ꝑbare † pecuniam versam in vtilitatem ciuitatis,vel collegij,vel alterius? Glos.dicit ꝙ creditor. Sed qualiter hoc probabitur? Dicunt quidam,† si mutuatum est administratori prẽsente[b] collegio,ex hoc probat ꝙ fuerit versum in vtilitatem collegij: quod satis placet,per ea quæ s.dixi: sed si mutuatum est solùm administratori non prẽsente collegio: tunc videtur ꝙ sufficiat probare, ꝙ tempore contractus mutui ciuitas indigebat:[c] vt l. fin. j. de exercito. Et hoc tenet Ia.de Are.& Cy.hoc refert in auẽ.hoc ius porrectum. circa fi.C.de sac.san.eccl.Gul.de Cug. dicit ꝙ lex fi.de exercito.loquitur in ꝑsonis non priuilegiatis;sed ꝑsonæ † priuilegiatæ:vt minores,Ciuitas,& Ecclesia,habent hoc pl[d] l.ꝙ creditor probet hocverè in vtilitatem ꝑsonarum priuilegiatarũ esse versum.[d] Circa hoc vide Inn. extra de deposi.c.j.& Ia.de Bel.in auẽ.vt nulli iudi.§.j.in prin.[e] & extra de solut.c.j.per gloss.& Innocen.

Creditor. Qui accipit pignꝰ[f] non idoneũ nõ re-

tunc ciuitas vtatur iure priuati;vt hic per Bart.versi.sed si erat ei concessum: & si bene d.l.primam allegarent cum l.scq. non in priuato,eo casu posset habere locum & in ciuitate:sed hic dum allegant l.fin.loquitur quado administrator nullum habebat mandatum : & ido non est mirandum,si dicunt eam non habere locum in ciuitate:cùm tunc administrator nõ posit ciuitati prę-

nunciare videt proptera personali actioni.h.d. Oppo.quia recipiendo pignus videtur renunciare personali actioni: vt l.fi.C.de pact.cõuen. Sol. ibi loquitur in his quæ cõpetebãt de iure speciali : hic in his quæ cõpetebãt de iure cõi. Itẽ dicit gl.ꝙ ista lex non seruatur Venetijs.

Si institorem. Ex contractu institoris conuenitur dñs,sicut ex cõtractu procuratoris.h.d. Gl. intelligit si pecuniam accepit in eam causam, in quam præpositus erat,& bene: quia aliàs esset secus.Quero,quæ similitudo est ista,quà si iussu eius &c.Gl.dicit ꝙ non est nota si militudinis, sed est expressiua veritatis. Tu dic[g] secundùm doc. ꝙ est nota similitudinis:nam institor est ille, qui prępositur certæ administrationi quæstuariæ, & vniuersali:vt l.si cum villico.j. de instito. Ille verò,qui ad vnũ actum proponitur, non dicitur institor ,sed procurator:vt j. de insti.l.in eum.in prin.& no.per Inno. extra de fideiusc. fi. Ista ergo similitudo est hic,ꝙ tenetur dominus ex contractu institoris,quem vniuersaliter præposuit: sicut ex contractu procuratoris , cui certum mandauit negotium.

1 ☞ *In obligatione in diem quòd actio ante diẽ sit nata.*
2 *Qui per stipulationem promisit usuras sub spe mutui recipiendi,si eum pœniteat , quando cogatur usuras soluere.*
3 *Mutuum quando sit quidam contractus innominatus.*

Vi pecuniam. Qui spe futuræ numerationis promisit , nõ habet necesse recipere.h.d. Oppon.hic dicitur creditori futuro: & sic innuit ꝙ ante numerationem non sit creditor. Item j.dicit , ne accipiendo se astringat. & sic innuit ꝙ interim non est obligatus.Cõtra, imò statim tenet,licet exceptiõe sit tutus vt l.si ex cautione.& l.in contractibus.C. de non nu.pec.Sol.dicit[h] glo. ꝙ tenetur, sed non cum effectu. Vltramon.dicunt ꝙ ante diem non est nata actio,nec obligatio.† ego teneo opi.gl.ꝙ sit nata i l.cũ qs. C.de iur.& fac. ign. & tãgã de hoc in l.j.[i] j.de cõdi.in de.Quero,† si,pmisit vsuras, vtrum sit in eius potestate ne accipiendo se astringat? Glo.dicit quod sic soluẽdo vsuras: aliàs secus:vt l.qui Romæ. in prin.j. de verb.obli. Alij dicunt ꝙ nõ habet necesse soluere vsuras. si creditor põt alijs sub vsuris æquè bene mutuare. arg. eorũ quæ not.in l.diẽ functo.s.de offi.assesso.& sic liberatur prestando interesse. quod fortè est multum minus,quàm sint

plex exceptio,nõ numeratæ pecuniæ,aut dolì:vt hic in gl.aut in factũ, nõ numeratæ pecuniæ sibi competit quoties facta per cũ scriptura,vel per tabellionem simpliciter cõfessus est se recepisse:vt toto tit. Instit.de lit.oblig. C. de nõ nu.pec. In factũ autem cõpetit,quoties vltra confessionẽ promisit per solẽne stipulationem,de reddendo:vt est tex.l.cùm vltra.C.de non nu.pecu.vbi Bar. Doli verò datur,qñ superioribus cessantibus facta est confessio solùm de receptione coram testibus:vt est tex.l.ij.§.circa.j.de excep.doli.alleg.hic. & no. ꝙ Abbas c.fi.in vlti.col.de solu.dicit ꝙ etiam ista exceptio doli competit ei, qui confessus est se recepisse:qui tamen re vera non receperit,vt sibi alia exceptio non detur.& vide Alex.consi.ij.col.iiij.ad fi.

nunciare videt proptera personali actioni.h.d. Oppo.quia recipiendo pignus videtur renunciare personali actioni: vt l.fi.C.de pact.cõuen. Sol. ibi loquitur in his quæ cõpetebãt de iure speciali : hic in his quæ cõpetebãt de iure cõi. Itẽ dicit gl.ꝙ ista lex non seruatur Venetijs.

Si institorem. Ex contractu institoris conuenitur dñs,sicut ex cõtractu procuratoris.h.d. Gl. intelligit si pecuniam accepit in eam causam, in quam præpositus erat,& bene: quia aliàs esset secus.Quero,quæ similitudo est ista,quà si iussu eius &c.Gl.dicit ꝙ non est nota si militudinis, sed est expressiua veritatis. Tu dic[g] secundùm doc. ꝙ est nota similitudinis:nam institor est ille, qui prępositur certæ administrationi quæstuariæ, & vniuersali:vt l.si cum villico.j. de instito. Ille verò,qui ad vnũ actum proponitur, non dicitur institor ,sed procurator:vt j. de insti.l.in eum.in prin.& no.per Inno. extra de fideiusc. fi. Ista ergo similitudo est hic,ꝙ tenetur dominus ex contractu institoris,quem vniuersaliter præposuit: sicut ex contractu procuratoris , cui certum mandauit negotium.

1 ☞ *In obligatione in diem quòd actio ante diẽ sit nata.*
2 *Qui per stipulationem promisit usuras sub spe mutui recipiendi,si eum pœniteat , quando cogatur usuras soluere.*
3 *Mutuum quando sit quidam contractus innominatus.*

Vi pecuniam. Qui spe futuræ numerationis promisit , nõ habet necesse recipere.h.d. Oppon.hic dicitur creditori futuro: & sic innuit ꝙ ante numerationem non sit creditor. Item j.dicit , ne accipiendo se astringat. & sic innuit ꝙ interim non est obligatus.Cõtra, imò statim tenet,licet exceptiõe sit tutus vt l.si ex cautione.& l.in contractibus.C. de non nu.pec.Sol.dicit[h] glo. ꝙ tenetur, sed non cum effectu. Vltramon.dicunt ꝙ ante diem non est nata actio,nec obligatio.† ego teneo opi.gl.ꝙ sit nata i l.cũ qs. C.de iur.& fac. ign. & tãgã de hoc in l.j.[i] j.de cõdi.in de.Quero,† si,pmisit vsuras, vtrum sit in eius potestate ne accipiendo se astringat? Glo.dicit quod sic soluẽdo vsuras: aliàs secus:vt l.qui Romæ. in prin.j. de verb.obli. Alij dicunt ꝙ nõ habet necesse soluere vsuras. si creditor põt alijs sub vsuris æquè bene mutuare. arg. eorũ quæ not.in l.diẽ functo.s.de offi.assesso.& sic liberatur prestando interesse. quod fortè est multum minus,quàm sint

a ✠ POMATES. ¶ In princ.vid Alex. consil.iiij.colũ.ij.vol. iij.& aliquid per Feder.consi.cxix.vbi dicit quales probationes admittantur ad hoc probandum.

f ¶ Pignus. Dicit Bal. ꝙ habẽs pignus,non potest iurare debitorem suspectũ de fuga & eũ capi facere. qd intelligit Alex.cũ pignꝰ est sufficiẽs:aliàs secus. Pro quo adde quod voluit Ro.cõsi. ccxxij.s.ꝙ si habeo instrumẽtũ guarẽtigionatũ, & facta debitori statui terminũ ad soluẽdum, ꝙ per hoc nõ impedior qn possim ipsum facere detinere.

g ✠ POMATES. ¶ Tu dic. Vide Alex. consi.xliiij.in ij.colũ. ij.volu.

h ✠ POMATES. ¶ Dicit. Vide Alex. cõsi.ij.col. iiij.ad finẽ.

i ✠ POMATES. ¶ In l.j. Nota ex ipso tex.ꝙ in cõtractu nominato est locus pœnitẽtiæ, faltẽ in effectu.Cõtra tamẽ facit tex. i l.sicut.C.de act. & obli. & l.in cõmodato.§.sicut.ff.cõmo. Rñde primò, vt per Bal. ꝙ in contractu mutui celebrato non est locus pœnitẽtiæ, sed in celebrando sic: de quo loquit tex. noster. Aut ille,qui permisit recipere,ꝑmisit factũ, ad qd præstandum qs præcisè non cogit.l.stipulationes non diuiduntur.§. Celsus.j.de verb.obl.sed soluendo interesse qs liberat.l.si qs ab alio. §.fi.j.de re iud. sed hic nullũ est interesse :: iõ nõ est mirũ si nõ tenetur:& loc? sit pœnitẽtiæ:qñ in tex. nõ dicit ꝙ est in ꝑtẽ eius q rñdit se accepturũ pecuniã mutuo,ne obligẽt. & gl.supplet in effectu : qa bene et sed obstat exceptio ñ numeratæ pecuniæ, doli:& nõ declarauit quater cõpetat:ideo sciẽdũ ꝙ in cõtractu mutui, qñ qs cõfitet se recepisse pecuniã, quã tũ re vera nõ accepit , ꝙ dat sibi tri-

vsuræ,vel fortè nihil:argu.j.de condi. ob cau.l.si pecuniã.dominus hac.But.dicebat ꝙ prædicta procedunt in cõtractibus innominatis:sed quia cõtractus mutui est cõtractus nominatus,in quo nõ est locus pœnitentiæ: ideo stemus glos.qd puto[a] verũ si vsurę essent ꝑmissæ per stipulationẽ:quod est ne esse in pecunia mutuata:vt C.eo.l.quãuis. sed si essent vsuræ promissæ pacto,in alijs rebus,iuxta l.frumẽti.C.de vsuris.puto prædictorũ opi.veram. Nam licet † mutuũ sit cõtractus nominatus:tamen habita relatione mutui ad pactum de solutis vsuris,resultat contractus quidã innominatus, do vt des: vt per doct.plenè no.in l. in bonæ fidei.C. de pact.& ideo locus esset pœnitentiæ soluto interesse:vt j. de condict.ob causam.l.si pecuniam. Vltimo tene menti hanc l.in eo quod dicit,ꝙ debitor ex post facto pecuniam de necessitate non recipit.per quam determinatur per Iurisconsultum vna quæstio in l.pen.j.qui pot.in pigno.hab.

b Vm fundus. [b] In actionibus stricti iuris veniũt fructus,& accessiones,tempore litis contesta. h.d. De hoc dicam j.de trítica.l. in hac.ad quam glos.se hic remittit.Barto.

1 ☞ *Errans quando transferat dominium.*
2 *Condictio quando competat domino contra possessorem.*
3 *Exempla in quo potest ab initio possessori abesse.*
4 *Expensæ alimentorum paruæ,quod compensentur cum operis.*
5 *Intellectus huius §.uerus secundùm Barto.*
6 *Si es effectus locupletior ex re mea,licet possim habere regressum cõtra alium,si ille liberaretur cedendo mihi actionem contra te,tamen de æquitate datur mihi directa actio contra te.*
7 *Soluens habenti mandatum,licet modò reuocatum,quòd sit liberatus.*
8 *Compensatio quod non fiat etiam quando pecunia petitur ut species:& sic de specie ad quantitatem.*
9 *Venditor quando tradit alteri , & sic non emptori,cui iustè arbitrabatur tradere posse:quod liberetur ab emptore, & ei tenetur cedere actionem.*
10 *Quæ dicuntur hic in seruo,an habeant locum in monacho alterius monasterij.*

Seruum tuum. Ex æquitate causa euitandi circuitus[c] datur condictio ei,cũ quo negotiũ nõ est gestũ:& si dñs approbat cõtractũ serui eius noie, tenetur in solidum:si verò reprobat, tenetur tñ de peculio. h. d. Diuiditur. Primo ponit thema,& quęstionẽ tacitè resultantẽ ex themate. Secundo ponitur respõsio Sabini de æquitate. Tertio ponitur respõsio Iuliani de rigore. Quarto suppletur per authorẽ legis,ꝙ dicto Iuliani deficiebat. Secunda ibi:Sabinus. Tertia ibi:nã & Iulianus. Quarta ibi:sed adijcere. In tex.ibi:tradita est.subaudi, quærit̃ qualiter dño succurratur? & quid iuris sit? Glo.ponit casum,& bene,ideo nõ scribas casum in terminis,quia glo.clarissimè ponit. Notabilia huius §.videbitis in cõtrarijs. Prima pars fuit thema, & quæstio. & sic nõ habet cõtraria. Venio ad secundã partẽ:dicitur hic ꝙ dominus potest cõdicere seruum traditum possessori ab ipso possessore. Contra,nemo cõdicit rem suã præterquã à fure:vt s.vsufruc.quemad.ca.l.fina.sed iste dominus habebat dñium illius seruí empti:quia quicquid acquirit seruus, acquirit domino:vt l. si seruus. j. de acquir.re.do.ergo &c. Sol.hic homo emptus nõ fuit traditus seruo:ideo dño nõ fuit quæsitũ dominiũ,sed fuit traditus possessori:ideo possessori est quæsitũ dominiũ.& hoc dicit glo.super verbo,traditus.quæ glos.licet sit signata super prima parte.tũ debet hic recitari: † Opp.errãs nõ transfert dñium:vt j. de cõdict.ob causam.l.iij.§.subtilius. hoc sunt videndæ multæ species erroris,de quibus dixi in l.j. s.de offic.procu. Cæsa.tũ quantũ ad propositũ dico, ꝙ hic nõ fuit error in dominio rei,neq; in substantia personæ: quo casu loquuntur contraria:sed fuit error circa qualitatẽ persone, Putabat enim istum dñium esse serui, cũ nõ esset. Cõtra hoc oppo.error in qualitate personæ impedit translationẽ dñij:vt l.falsus.in princi.j. de fur.Sol.ibi recipiens erat in dolo,& in mala fide:hic erat bonæ fidei possessor: & ideo tex.notãter dicit imprudẽs bona fide emi:quia si dolo,& mala fide,non acquireret dñium sibi.modò habetis istã gl.quę facit tria cõtraria rectè inspiciẽdo. Oppo.dicit hic ꝙ dñs † verè aget cõdictione in debiti. Cõtra:cõdictio ĩdebiti,licet dicat oriri ex re, sicut in cõtractu mutui : tñ requirit negotiũ esse gestum interdantẽ & recipiẽtẽ:vt j. de cõdi.indeb.l.si in area.sed hic inter

dominũ , & possessorẽ, nullũ negotiũ est gestũ:ergo videt ꝙ à possessore nõ possit cõdici. Sol.concedo oppositionẽ de rigore.deberet eũ agi per dñm cõtra vẽditorẽ,& venditor teneretur eo cedere cõdictionẽ indebiti cõtra emptorẽ,seu contra bonæ fidei possessorem:vt dicitur in tex. Sed de æquitate causa vitandi circuitus, datur cõdictio directo dño,cõtra possessorẽ. Facit j. de cõdi.inde l.dñs testamẽto. Nec est nouũ,ꝙ vnus soluat,& alter repetat.& vide glo.super verbo,cõdicere, quæ ista ponit. Tenet ergo gl.ꝙ de æquitate hic datur actio dño cõtra possessorẽ: hoc etiã dicit clarius ponendo casum in j. glo.Pet.dicit ꝙ non videt sibi æquũ,imò iniquum ꝙ ei cõcedat actio qui eã nõ habet:ideo intelligit primũ dictũ,scilicet ꝙ potest cõdicere,scilicet cessã actione,non aliter.hoc nõ placet:nam vos scitis,ꝙ ex æquitate datur mihi actio cõtra eũ,qui ex re mea factus est locupletior:vt j. l.proxi. & s.eo.l.si eũ seruum.ita hic,cũ possessor serui,cui traditus est Pãphilus,sit effectꝰ locupletior ex re mea:æquum est ꝙ mihi detur cõdictio cõtra eũ:& erit ista cõdictio sine causa:vt j.l.proxi.vel vtilis cõdictio indebiti,vt glo.dicit.Nõ,eũ est directa cõdictio:quia inter hos nõ est negotiũ gestũ:vt s.dixi. Opp.dicit hic,si quid mihi abesset ex negotio quod is gessisset. Cõtra,mihi possessori nil abest, cũ tex.dicat ꝙ emit ex peculio pertinẽte ad dominũ:quare malè. Huius timore hic gl.ponit † exẽplũ,in quo potest ab initio possessori abesse:vt quia expẽdi in alimẽtando seruũ. Qui dã reprehẽdunt istud exẽplũ. Primò:quia expẽsæ alimẽtorũ cõpensantur cũ operis:vt l.in reb". §. possunt. j. cõmo. Alij volẽtes sustinere,dicunt ꝙ ille Pamphilus emptus erat ita paruulus,ꝙ nullæ erant operę eius.l.fin.s.de oper.ser. Alij dicũt,ꝙ l.in rebus.§.possunt loquit de expẽsis † paruis,quę cõpensant cũ operis:secus in expẽsis magnis.Et ita intelligatur glo.& etiã mihi placet:vt l.j.in fi.cũ l.seq.j.de impẽ.in re.do.fac.Alij ponunt hic exẽplũ, ꝙ iste Pãphilus emptus,gessit aliqua negotia mei possessoris,& malè: pro q̃bus possum agere cõtra verũ dominũ:arg.j.cõmo.l.si is q.§.si libero.Qui dã reprehẽdunt:qa iste Pãphilus interim est possessoris:ergo interim sibi nõ obligatur:vt C.qã ser.ex suo fact.per totũ.& apud antiquos.C.de fur.Item reprobãt primũ quia tex.dicit ex negotio quod is gessisset,s.seruus.Sed ponendo quod ego alimentauerim eũ,negotium esset gestũ à me,nõ à seruo : puto ꝙ quilibet posset sustineri rectè intelligẽdo:nã si ego alimentaui Pamphilum emptũ à seruo,mihi abest ex negotio quod is gessit : hoc est,ex emptione facta ꝑ ipsum seruũ.ideo enim eũ alimentaui,quia ipse seruus emit.Ego alio modo intelligo hic† quòd iste seruus possessus bona fide,emit ipsum Pamphilum de pecunia domini:tamẽ quia in hoc negotio multa de meo expendi,fouẽdo gabellam[e],& notarijs & similia:ista ego possessor debeo cõtequi à domino:& secundum hoc hic loquitur de negotio gesto ab ipso seruo bona fide possesso,qui

¶ Puto verum. Adde ꝙ cum opi.Bart.hic transeunt cõmuniter docto.& Io.de Imo. & Ray.in l.qui Rõmæ.j.de verbo.obli.

✠ POMATES. ¶ Cũ fundus. Hanc autẽ materiã intellige,vt ꝙ Bar.& alios in l.si filiꝰ.§.j.j.de ver. obli.Limita tũ quatuor modis:vt in illis ctiã in cõtractib? stricti iuris veniant fructus a tẽpore morã: non autẽ expectet tẽpus litis.Et primus est qñ agerẽ ad rem m[illegible]. Iulianus.s.fed & fructus.ã.de rei vẽ. vel quæ aliqñ mea fuisset:vt est tex.in l. videamus.§.si actionẽ.j.de vsur.Et ratio; quia vtroq; casu agitur ad restituendũ:& verbũ restituit,importat plenã significationem vt dicit Pau.de ca.& est tex.in d.l.videamus.§. in Fauiana. licet aliã rationẽ assignet Sali.s l.vnũ iij. opp.s.eo. Secũdus casus est in l.filius.in fin.j.de col.do.& ibi Bar.no.& illũ modũ dicit esse mirabilem Bal.in l.si soror.C.de collat. Tertius est in cõtractibus celebratis cũ principe :quia ipse semper tenet à tẽpore moræqa cõtractus per eũ celebrati, habent vim bonæ fidei. Ita dicit Bald.in §.quę vero.in titu.de pace cõstãtiæ.Quartus est de æquitate Canonica,quæ reputat bonę fidei. Ita dicit Bal. in c.j.circa fi.de pluspeti.asserens se nullũ scire tex.iuris canoñ. qui vtaẽ ista differentia,vtrũ sit cõtractus bonæ fidei,vel stricti iuris:quod tamẽ puto falsum. Primò ꝙ imò est tex.faciẽs istã differentiã in c.cũ venerabilis.de except, Secũdò:quia quoties aliquid est inductũ à iure ciuili,& non reperitur cõtra statutũ de iure Canonico; nec sumus in materia peccati,stamus iuri ciuili:vt per Bart. in l.priuilegia. C. de sacrosanc.eccle.

¶ Circuit". Adde Io. And.in addi.ad Spe. in rub.de obli.& sol. circa prin dicit,ꝙ ille qui obligauit se obligaturũ ad soluendũ x.põt statim cõgnirí ad illa soluenda, absq; alia oligatiõe cũ euitãdi circuitus. Ita dicit tenere Albe. Gal. per l. ob eã.j.de præscrip.verb.& cle. auditor.de præscri.

¶ Gabellã. Ita ante Bart.exemplificabat Pet.quẽ sequit Cyn. in repe.hic in d.oppo. Alexan.

a ✠ POMATES. ¶ Peculiares. Vide Alex. consi. ciij. xviij, col. cum duabus sequen. in j. volu. & Areti. consi. xxxy.

b ✠ POMATES. ¶ Crediti. Ad cognoscendum quis sit error qualitatis, vel substantiæ & quæ sit differentia, vide Anto. de Bur. consl. lxiiij. incipi. multa dubia tangit quærens. Et de ista materia erroris habent Cano, tex. expressum xxix. q. j. per totum; & ibi glos. summæ, & Archic. prosequuntur.

c ¶ Compensatio. Adde ꝙ cum opi. Vltra mopa. tanquā magis cōi & tuctori transit Alex. cui inquantū tangit an agentī ad depositum possit obiici cōpensatio, videndū adde Bal. consl. cccxij. in fin. duo videnda. li. iij, vbi dicit ꝙ illud quē dicitur agēti ad depositum non pōt obiici cōpensatio: habet locum in vero deposito, non cōfessato. per gl. in l. assiduis. C. qui. potiri in pig. hab.

Consona illi habetur Digesto lib. 7 tit. 2 §. 5.

✠ POMATES. ¶ Ratio. Limita tū hoc, ꝙ pro debito non liquido ad liquēdū non fiat cōpensatio: vt nō procedat quoties debitū aliās de iure fuisset liquidū per cōfessionē meā in iudicio; quia tunc bū pōt fieri cōpensatio ēt de debito nō liquido ad liquēdū datum per cōfessionē meam; vt est gl. sing. l. fi. in glo. ij. in ver. conjuncta. C. de cōpensa, & ibi Cyn. in j. q. & Bal. & Alber. in l. fin. pen. colū. deposi. & est glo. simplis l. nemo ex his. de qua meminit superior gl. j. de re. iur.

& hanc sol. sequitur omnes hic Jason in n. 16. ad finem.

e ✠ POMATES. ¶ Tertiō. Limita tū ꝙ vēditor liberet cedendo actionē emptori, qñ nō tradit sibi rē sed alteri cui iustē credit se tradere posse: vt pcedat quoties esset vendita res, put loquit text. noster. secus verō qñ esset vēditum aliqd in genere: vt pura decē facci frumēti; quia tūc licet tam iustē tradere alteri quā emptori: tū cedendo actionē ipsi emptori aduersus eum, cui tradit, non liberaret. Intellige secundū gl. fin. l. si quis vxori. §. apud Labeonem. gl. in ver. actionem. ff. de furtis, quam ad hoc notat Bald. in l. falsus. vltimo. colum. C. de fu. Pau. de Castr. & Mod. hic.

f ¶ Ab emptore. adde secūdūm Ro. & Pau. de castr. dictum Bart. procedere quando vēditor erat obligatus ad speciem vt hic: secus si ad genus. allegauit gl. singularē in l. si qs vxori. §. apud Labeonem. j. de furt. & not. per Bald. in l. falsus. C. de furt. & ita est de mente Iac. Bu. qui ita respōdit ad l. fugitiuus. pro contraria, signata in glosse. latius hic per Alexandrum.

Secunda pars principalis

nunquam fuit possessoris: non de negotio gesto ab ipso Pāphilo empto, qui fuit possessoris. & ista est vera. Opp. ille, qui expendit in re aliena, non habet actionē, sed retentionem tantū: vt j. de condi. inde. l. si ī area. & melius in l. in hoc iudiciū. versic. diuersum. §. cōi diui. ergo ꝑ expēsis factis in illo Pamphilo, ego possessor non debeo habere actionem: hic dicitur contrariū, quare male. Huius timore, quidam dicunt in tex. ibi me tecum acturū; scilicet per retentionē. Certē hoc est vioiare tex. ideo alij dicūt ꝙ competit actio: sed quę sit illa, dubitatur. Quidam dicūt ꝙ condictio indebiti. Quidā ꝙ actio negotiorū gestorū. Prima est vera. Non obstat l. si in area. nam hic Pamphilus, circa quem fuit expensum, nō erat alterius, sed erat ipsius possessoris. Sicut ergo antecēs eum restituat, habet retentionē pro istis expēsis; postquā verò restituit, habet condictionē indebiti: quia inter se restituentem, & eū, cui restituit, geritur negotiū, scilicet translatio dominij, ex qua oritur ista condictio indebiti: vt l. qui exceptionē. §. si pars. j. de condi. indebi. sed qd detur actio negotiorū gestorū, non videtur verū: quia nō gessit negotiū domini: sed tanquā propriū, & in re propria, vt dixi.

Vlterius opp. dicitur hic in text. & hoc verū est. Contra. j. l. proxi. versi. ibi: nam & Iulianus, &c. Respōdeo. §. dictū est ve rum, scilicet de æquitate: quod sequitur, est verū de rigore. Sumus expediti de ista prima respōsione de equitate: ex qua habes † tenere istud, ꝙ quādo tu es effectus locupletior ex re mea: licet ego possim habere regressum contra alium, si ille liberaretur cedendo mihi actionem contra te de æqtate, datur mihi directò actio contra te & immediatē. Istud quod dixi, si ex re mea factus est locupletior, probatur j. l. proxi. & §. eo. l. si eum seruū. Illud quod dixi, si ille, contra quē possum habere regressum, liberaretur mihi cedendo actionē cōtra illum: ideo dixi, quia si precisē teneretur ad rem illam, cessaret æquitas, & mihi nō daretur directò actio contra te: vt no. d. l. si eum seruū. §. eod. quia si seruus viuebat, ita ꝙ ab alio posset recuperari, nō haberet locum illa æquitas, Itē quod dixi, si ex re mea factus es locupletior: ideo dixi. quia secus esset si haberes rē aliūde, quā ex re mea, licet alius teneatur mihi cedere actionē. Nam nō agerem contra te, nisi illa actio esset mihi cessa: vt l. cū in plures. §. messem. j. locati, & j. de actio. empti. l. Iulianus. §. j. & de leg. j. l. si sic. in fi. & j. ad l. Rho. de iac. l. ij. §. penul.

Venio ad secundam responsionē de rigore: dicitur hic ꝙ dominus potest agere ex empto contra vēditorem, & venditor potest agere condictione indebiti cōtra possessorē. Contra, ad primū dictū ꝙ vēditor traditione, seu solutione est liberatus: vt j. de sol. l. cū quis. §. j. Sol. ibi † fuit solutū ei, qui aliās habebat mādatū, licet modò si: reuocatū: hic solutū fuit ei, qui nunquā habuit mandatū. Ita soluitur hic in glo. in verbo, vendicare. & bene: & ꝑ batur etiā j. de solu. l. qui hoiem. §. si nullo. Ad fm opp. ꝙ vēditor nō possit agere cōdictione indebiti cōtra possessorē: nemo enim condicit rē suā, præterquā à fure: vt §. vsufru. quēadmod. caue. l. fin. sed iste venditor adhuc est dominus Pāphili, vt probabo: ergo &c. Quòd sit dominus, pater, quia rei venditæ nō transfertur dñium, nisi soluto pretio, ita ꝙ venditor sit dominus pretij: vt Instit. de re. diui. §. venditæ. & l. ex empto. in prin. j. de actio. empti. Sed hic pretium nō fuit effectū vēditoris. Quod patet: quia dominus potest vendicare: ergo non est translatū dominium rei venditæ. Respondeo, intelligas ꝙ pretium fuit cōsumptū: & sic reconciliata fuit solutio: vt l. nō oīs. in prin. §. eo. vel fuit habita fides de eo, tēpore vēditionis, & traditionis: & sic fuit translatū dominium. Ita intelligit gl. super verbo, emptori. & bene. Venio ad versi. quod ad peculiares, [a] dicitur hic ꝙ dominus pōt vēdicare numos, licet ipse teneatur de peculio. Contra, debiti & crediti [b] inuicē fit compensatio: vt l. j. j. de cōpen. Si ergo inuicem possunt agere: ergo cōpensatione tolluntur. frustra ergo dicit, domino vēdicationē cōpetere, quę inanis est. Solu. Dic ꝙ hic nō est locus cōpensationi. Ratio est: qa hic pecunia petitur vt species: & speciei ad quātitatē nō fit compensatio. Hic est casus hic, fm glo. & in lege si creditor. §. j. j. de peculio. & de lega. j. l. sed & si certos. Tene † ergo mēti tu iuuenis: ꝙ quādo pecunia petitur vt species, nō potest opponi cōpensatio [c] fm glo. Vltramontani reprehendunt istam glos. quia siue pecu. debeatur in genere, siue in specie eadem est ratio cōpensandi. Non enim cadit affectio magis in vna pecunia, cꝗ in alia: vt infra de in litē iurando. l. numis. facit §. eod. l. nam & si fur. §. fin. Ratio [d] autem quare hic nō admittitur compensatio, hæc est secundum eos, nam compensatio fit de debito liquido ad liquidum: vt l. fi. C. de compensa. sed hic ex parte domini, qui vendicat pecuniam est debitum liquidum: sed ex parte venditoris, qui agit de peculio, non est debitū liquidum: quia poterit esse ꝙ de peculio fient tot deductiones, ꝙ nil remanebit in peculio: vt l. sed si damnū. §. j. aliās. l. peculium. de peculio. & istud videtur mihi verum. Pro hoc adduco in simili. C. commo. l. fi. Probo etiam per l. fin. in fi. C. de compensa. quæ dicit ꝙ speciale est in actione depositi ꝙ non fiat compensatio, de cuius natura est ꝙ fiat in specie. l. licet. §. rei. & l. Lucius. la j. j. deposi. Ergo in contrariū est ius cōmune; vt licet pecunia debeatur in specie, ꝙ possit opponi cōpensatio: quia si in aliis actionibus nō posset opponi cōpensatio, nulla esset specialitas in deposito: quia idem esset in qualibet alia actione: vt hic. Teneamus ergo opi. Vltramontanorū, quæ est vera, Oppo. & assumo appositionē, quæ est in fin. magnæ gl. super verbo, euanescit: & videtur ꝙ tex. nō procedat. Aut enim seru' habebat liberā administrationē: & tradendo transtulit dominiū, & sic dominus nō poterit vendicare. Aut nō habebat liberā administrationē: & tūc dominū nō obligat de peculio. Solu. dicit glo. ꝙ nō habeat liberam, & tñ dominū obligat de peculio: vt infra de peculio. l. libera. & lege, quęsitum. in prin. cum simil. eo. tit. Veniamus ad vltimā partē: dicitur hic in fin. ꝙ venditor liberatur cedendo condictionē domino. Contra, quia dominus habet eā sine cessione vt §. eo. §. in prin. Solu. dominus habet vtilē de æquitate: hic vero cedit directa. Opp. j. de sol. l. fugitiuus. Sol. Illa debet intelligi secundū istam. Tertio [e] opp. ꝙ venditor non liberatur cedendo actionē. non enim ideo tenetur, quia actionem habet: sed ideo quia vendidit: ergo &c. vt C. eo. l. nō aduersus. & j. de pigno. act. l. petenti. Solu. fateor ꝙ venditor ideo tenetur, quia contraxit: tamen natura contractus vendi tionis talis est, vt quis nō teneatur nisi de dolo, lata culpa & leui: vt l. si vt certo. §. nunc videndum. j. cōmo. quia ergo hic tradidit rem ei, quē putabat dominum serui, & sic nō fuit in culpa, deberet esse liberatus: tamen quia actionem habet, ideo tenetur eā cedere: & sic licet primordialiter teneatur ex cōtractu, tñ modo teneē ideo, qa actionē habet, & si nihil haberet, in totū esset liberatus: & ideo eā cedēdo liberat: vt l. qd debet infra de peculio. qd no. Tene ergo menti, ꝙ licet † venditor nō tradat emptori: si tñ tradit alteri, cui iustē potest cedere se posse tradere, liberat ab emptore [f], & non teneē nisi actionem illam

a ¶ Rem verso. Adde vt hic per Alexand.

b ¶ Monacho. Io. And. in addi. ad Spec. in rub. de statu mo. paulò ante mediū, refert pileū q. lix. distinguēre ꝙ aut fuit minister, vel administrator in secūdo vel nō. & si nō, distingue vnde acquisiuerit, an ex re secundi monasterij, an ex operis, an ex vtroq; Primo casu totū erit secūdi monasterij. Allegat. §. interdicimus. in aut. de eccl. tit. ff. de ann. leg. l. ij. et idē dicit putare si ex re et operis acquisiuit per l. j. & l. si vt proponis. C. de rei ven. & C. arbit. tu. l. iij. Secus dicit esse si ex operis tantū: per l. per seruū. §. de vsu & ha. Cui autem acquirat monach' cū alterratur status monasterij, & ad aliud transit, vide Per. de Anch. consi. ccclij. & cccxxxv. & de monacho qui monachum se dissimulabat, & q acquisiuit nomē de bitoris, & obtinuit bona ipsius vēdi in cōtumaciā, an veniēte debitore, & opponente de monachatu, debeat processus annullari. Vide Fede. consi. cclxxxvij.

c ✠ POMATES. ¶ Hic in gl. vide Alexand. consi. xcij. co. iij. j. volu. & cōsil. cxxxij. volu. ij.

d ¶ Rei vendicatio. Similē distinctionē facit gl. inter causam lucratiuā & onerosam in l. si eū. §. eo. & distinctioni Bar. adde ꝙ remediū huius legis habebit locū etiā si mihi potuit à principio esse cōsultum contra aliū, sed ex post facto desiit esse cōsultum. l. fi. §. fi. & ibi no. Bart. C. de cōdi. inde. Alex. cui inquātū tangit de cāsore adde inter cōsili. Alexā. ij. vol. xcv. consi. And. Sicu. cum duo. sequen.

e ¶ Parata. Adde quod consuluit Pau. de ea. consil. xlviij. & Bald. cōsi. ccxxxviij. lib. iij.

f ¶ Natiua. Concordat Bald. in l. certi cōdic. §. eo. & Alexā. hic qui dicit hanc l. facere an bonæ fidei possessor consumptis fructib' industrialibus possit conuenirī à dño, saltē in eo quōd effectus est locupletior. & nihil decidit, sed se remittit inter cætera ad Ange. consil. cxxx. & iij. incipi. super quo puncto.

✠ P. A V. P. ¶ Sit natiua. An sit aliqua actio natiua vel datiua, vide p gl. l. cū præcario. §. j. ff. de pigc. ꝙ datiuæ nō cōpetūt contra hēdes. de quo vide etiā Bar. l. si hosem. §. dator. ff. de postu. glo. in l. fi. ad fi. glo. ma. ff. de eden.

g ¶ Necessitatem. Et per hoc dicit Angel. post Gul. de eu. ꝙ pro hibitus portare grassiam, non incidit in pœnam. si portat causa sui vsus.

illā cedere. Sumus expediti de cōtrarijs. Restāt quædā quæstiones in glo. magna circa prin. dicitur hic ꝙ pecunia cōsumpta, actio de peculio euanescit. Quæro, qualiter euanescit. Quidā dicūt, iure cōpēsationis. Glo. dicit melius: quia cōsumptio reconciliat solutionē, & facit haberi perinde, ac si dominium ab initio fuisset translatū: vt l. si filius. & l. nō omnis. §. fi. §. eod. & dic vt in glo. super verbo, euanescit. Quæro, pone ꝙ venditor actione de peculio tantū decē cōsequi posset: & numi peculiares, qui fuerāt cōsumpti & soluti, erāt. xx. vtrū dñs posit repetere illa. x. Quidā dicunt ꝙ sic. Glo. dicit ꝙ si extāt, potest repetere: si sunt cōsumpti, nō potest. Pro huius declaratione videamus primò, qūo procedit quæstio: si enim numi peculiares fuerunt. xx. qūo potest esse ꝙ in peculio nō sint nisi. x. Respondeo, propter deductionē fiendā à dño de eo, quod sibi debetur: vt l. sed si damnū. §. j. & seq. j. de peculio. Nūc videamus quæ istarū opin. sit vera: & si quidē nos teneremus in præcedēti quęstio. illā opi. ꝙ actio de peculio tollat iure cōpēsationis, esset vera prima opi. Cū enim decē tantū deberentur vēditori, de decē tantū fieret cōpensatio, reliqua decē repeteret dominus, sed cū alia opinio sit verior, scilicet ꝙ nō iure cōpensatione tollatur; tene opi. gl. ꝙ extantē vēdicat, cōsumptā non. Tertiò quærit gl. pone ꝙ pretiū serui. fuit viginti, in peculio fuerunt decē, seruus emptus qui nūc dño traditus, valet trigīta, an illa decē quibus seruus plus valet, possint peti à dño per actionē de in rē verso. Gl. arguit pro & contra: finaliter dic vt colligitur in l. & ideo. §. illud plane. & quod ibi no. j. de in rem verso. [a] Vltimò posses habere istā legem de facto in proprijs terminis † si poneres monachū vnius monasterij detineri ab alio monasterio in monachum bona fide: & ipsum emisse aliquam rē ex pecunia primi monasterij: quæ res empta tradita esset Abbati secūdi monasterij: omnia enim quæ hic dicuntur [b] in seruo possunt dici in monacho, [b] vt no. per Innocē. extra de priuilie. c. cū olim. Sed quid si non appareat ex cuius pecunia soluit monachus vel seruus, vel non apparet ad quem illa pecunia pertinet. Cogitabitis.

1 ✠ Si res mea ad te peruenit sine iusta causa eam à te condicere possum. & nu. 2.

2 Pecunia mea quomodo dicatur.

3 In remedio huius legis actio & obligatio est natiua.

4 Mutuum ut contrahatur, requiritur ultra rem & pretium consensus.

SI & me & Titium. † Si res mea ad te peruenerit, nec est causa quare apud te debeat remanere: eā certi condictione vel sine causa cōdicā. h. d. Nota quod dixi in summario. Glo. & doc. hic nihil dicunt. Oppo. §. eo. l. si filius. vbi pecunia patris tris peruenit ad creditorē & tamē ea cōsumpta nō potest repetere. Sol. ibi peruenit pecunia ad creditorem titulo oneroso: hic verò peruenit ad aliū titulo lucratiuo. Probatur hæc solu. in l. si eū seruum. §. eo. & C. de rei vendi. l. mater. Istud cōtrariū facit gl. & nō soluit j. de act. emp. l. seruus quē. ver. secūdū quæ. vbi habes similē tex. Ad istum text. aliæ concordātiæ ponuntur hic in glo. [c] Pro declaratione ergo huius legis dicas quādo res mea peruenit † ad te sine iusta causa: aut pro ea potest mihi esse cōsultū agendo cōtra alium, aut non. Primo casu aut ille alius contra quē agerē liberaretur cedendo actionē cōtra te, scilicet mihi: & tūc habet locum æquitas huius legis, vt mihi actio cōtra te detur ex æquitate, vt §. l. proxi. §. seruū tuum imprudens. iuncto prin. cū fine. & ibi dixi. Quando ꝙ nō liberaretur isto modo: & tūc æquitas huius legis cessat, vt habuisti in d. l. si eum seruum. vbi est textus huic similis. Si verò contra alium nō potest mihi esse cōsultū: & tunc aut illa res mea peruenit ad te titulo lucratiuo: & habet locū æquitas huius legis, vt hic, & §. eo. l. si eū seruum. & §. l. proxi. in d. §. seruum tuū imprudens. Aut titulo oneroso: & tunc cessat æquitas huius legis, vt l. si filius. §. eo. in fin. & no. in l. si eū seruum. & per consequens cessabit actio quæ ex æquitate insurgit, & cōpetit: non tamen per hoc excludo alias actiones, si quæ cōpeterent, vt rei vendicatio [d] vel alia actio, vt d. l. si filius. † Quero, dicitur hic pecunia mea: quomodo intelligatur mea: Respondeo mea, vel mihi debita, vt hic in textu vel etiam quæ peruenit occasione rei meę, vt pretium, vt dicta lege si eum seruum §. eodem.

Quæro, quid si fuerim tantum stipulatus, & pecuniam non receperim. Gloss. respondet idem esse: quia saltem ex re mea ad te peruenit sine iusta causa eam à te condicere possum. Dixi. Cum l. seq. Opp. ad hanc l. C. eo. l. quisquis. Dicit gl. ꝙ permittitur accipere, Intellige à nō subditis: à subditis vero secus, vt l. cōtraria. Alij dicūt ꝙ hic permittitur accipere ad eorum necessitatē: [g] aliās secus, & istā sequebat Gul. Vnde † dic breuiter, vtrum officialis possit contrahere. Aut est officialis in loco suæ originis: & pōt qs cōtrahere indistinctē, vt hac l. præsidis. in prin. fm vnam lectu. & sic priores † huius ciuitatis, etiā durāte officio possunt indistinctē contrahere. Si verò alibi habet officiū: & tūc aut est officiū ppetuū & idē qd §. vt hac l. p̄sidis. fm aliā lcc. Aut est officialis ad tēp': & tūc aut vult cōtrahere cū nō subditis: & pōt, vt hac l. prēsidis. in fi. Aut cū subditis: & tūc aut dādo pecuniā mutuam; & nō pōt, vt hac l. principalib'. & C. eo. l. eos. Aut recipiēdo vel aliter cōtrahēdo: & tūc aut ad eius necessitatē: & potest, vt hic, & l. præsidis. in fi. fm intellectū Gul. quē sequuntur docto.

1 ✠ Officiales quando possint contrahere cum subditis in loco officij.

2 Priores ciuitatis ꝙ etiā durāte officio cōtrahere possint.

3 Officiales qui & qñ possint accipere pecuniam mutuo.

RInCIPALIBUS. Officiales non possunt cōtrahere cum subditis, nisi sint perpetui, vel ad eorū vtilitatē. h. d. cum l. seq. Opp. ad hanc l. C. eo. l. quisquis. Dicit gl. ꝙ permittitur accipere, Intellige à nō subditis: à subditis vero secus, vt l. cōtraria. Alij dicūt ꝙ hic permittitur accipere ad eorum necessitatē: [g] aliās secus, & istā sequebat Gul. Vnde † dic breuiter, vtrum officialis possit contrahere. Aut est officialis in loco suæ originis: & pōt qs cōtrahere indistinctē, vt hac l. præsidis. in prin. fm vnam lectu. & sic priores † huius ciuitatis, etiā durāte officio possunt indistinctē contrahere. Si verò alibi habet officiū: & tūc aut est officiū ppetuū & idē qd §. vt hac l. p̄sidis. fm aliā lcc. Aut est officialis ad tēp': & tūc aut vult cōtrahere cū nō subditis: & pōt, vt hac l. prēsidis. in fi. Aut cū subditis: & tūc aut dādo pecuniā mutuam; & nō pōt, vt hac l. principalib'. & C. eo. l. eos. Aut recipiēdo vel aliter cōtrahēdo: & tūc aut ad eius necessitatē: & potest, vt hic, & l. præsidis. in fi. fm intellectū Gul. quē sequuntur docto.

¶ Cy. Adde & limita vt p Alex. cui etiã adde Bal. cõsi. 1. incip. creditor. et Pe. de anc. cõsi. cccxxxvij. in ij. col.

✠ POMATES.

¶ Pecuniã. Vide Alexand. ad hanc l. in l. non hoc. colũ. ij. C. vnde legi.

✠ POMATES.

¶ Casibus. In oibus casib⁹ in quib⁹ olim præsumebatur nouatio ipso iure, hodie ẽt si non hoc per partes exprimatur ꝓ aso no uãdi faciunt valebit ope exceptiõis. Et vide Barb. cõsi. xix. col. vij. in j. vol. & consil. xxxvij. colũ. j. in fi. & col. xij. & fe. eo. vol. & col. xix. eo. consi. cxxj. Alex. in l. si se non obtulit. §. si ex cõuentione. col. ij. j. de re iud. & vide Are. cõsi. cviij. et oĩno Soci. consil. xxj. Ange. Areti. in §. præterea. Instit. quib. mo. tol. obli.

✠ POMATES.

¶ Futuro. Vide Are. cõsi. lxxxij. co. pe. Ale. cõsil. xcvij. iij. vol. col. x. vbi dicit ꝓ de materia conditionis est se habere ad esse, & non esse.

✠ POMATES.

¶ Demõ. Vide Alex. consil. xl. col. iij. in iiij. volumi.

✠ P. PAV. P.

¶ Facit l. à titio. Vide Bertachi. ſ. d. l. à titio. & quæ ibi habes.

Aut causa lucri: & nõ põt, vt hac l. principalibus. & l. eos. & l. quisquis. C. eo. & ibi per Cy. in l. j. C. de cõtra. iudi. vbi etiã per Iaco. Butri. †Quæro an tales officiales posint accipere pecuniam mutuo pro ciuitate, vel dare? nã quod s. dixi loquitur quãdo noĩe proprio cõtrahunt. Quidam dicunt indistinctè ꝓ sic, vt l. ciuitas. s. eo. & j. de vsu. l. Caius. quod intellige in his quibus committitur administratio reipublicæ, vt in prioribus antianis: & si. Alij verò officiales quibus sola executio iurisdictionis cõmittitur, hoc non possunt, vt Potestas, Capitaneus & similes, ar. l. phibere. §. planè. ff. qd vi aut clam. Facit qd no. in l. item Magistratus. s. de pact. & qd not. per Cyn.[a] C. de transa. l. præses. Bar.

a

Periculum. Si debitorum nomina efficiãtur deteriora, periculum pertinet ad administratorẽ culpabiliter differentẽ exigere. h. d. Quid si erant plures administratores? Respon. in pluribus tutoribus dic vt l. j. C. de transactio. & ibi dixi in l. j. §. nũc tractemus. de tut. & ra. dist. in pluribus administratoribus reipublicæ dic vt l. Imperator. ff. ad municip.

d

1 ☞ Legatum conditionale, an impediat exactionem ex stipulatione pura: & an stipulatio conditionalis impediat exactionem ex stipulatione pura.

2 Differentia quando ab initio stipulatio est conditionalis uel est pura à principio, & postea sub conditione promittitur.

3 Pœna petentis ante tempus quæ sit.

4 Dispositio huius legis an hodie habeat locum.

Pecuniam.[b] Stipulatio cõditionalis obligationẽ præcedentem purã suspẽdit, & eam nouat in conditionis euentum. h. d. Opp. de l. purè. in prin. de doli excep. Glo. dicit ꝓ ibi in legato conditionali quod non impedit exactionẽ ex stipulatione pura: hic in stipulatione conditionali. Ratio: quia ꝓpter cautionem quæ præstat in legatis, est cautũ legatario. Ita dicit glo. Gul. de cu. dicit cõtra: nã legata sunt fauorabilia magis quam stipulationes: vt in l. in testamẽtis. de reg. iur. Si ergo stipulatio cõditionalis suspendit: multò magis legatum cõditionale. Dic ergo ſm eum ꝓ hic loquitur in stipulatione quæ si esset pura tolleret primã actionẽ ipso iure. secus esset in dispositiõe quę ipso iure nõ tolleretur: & ideo legatum nõ impedit interim exigi: quia si esset purum nõ extingueretur ipso iure prima, sed ope exceptionis, vt in toto titu. de lib. leg. Ista sol. videtur cõtra l. sufficit. j. de cõdi. indebi. Vnde Pet. dicit, ꝓ ibi loquit in duabus personis, hic in tribus. Ratio: qa qñ illud qd tibi debeo purè, tibi ipsi, ꝓmitterẽ sub cõditione: in oẽm euẽtũ est tibi debẽdum: & ideo interim põt agi: vt l. cõtraria. sed in trib⁹ psonis, vt qñ illud qd debeo tibi, ꝓmitto alteri sub cõditione: non est in oẽm casum debendũ tibi: ideo interim nõ potest agi. Ita loquitur hic. Sed certè nec in casu legis purè debendũ est creditori in oẽm euẽtũ, vt ibi patet: ideo hæc solu. nõ est bona. Vnde Iac. But. tenet sol. glos. primo per rationẽ asignatã per eã, s. quia prouidetur per stipulationẽ legatario. Secundo: quia stipulatio cõditionalis est actus fact⁹ inter viuos: ideo est maioris potẽtiæ, & maioris effectus quã sit legatum cõditionale: transit enim ad hæredẽ, sed legatũ nõ, vt in §. ex conditionali. Instit. de verb. obli. & l. si vxor. C. de condi. insertis, & quod ibi not. Tertio: quia stipulatio cõditionalis apponitur animo nouandi: nõ autẽ potest nouare, nisi reperiat quod nouet. Sed si diceres interim posse agi: & debitorem cogi ad soluẽdum tolleretur solutione: & sic nõ posset nouari per stipulationẽ: videtur ergo actum à partibus ne interim exigatur. Quæ ratio cessat in legatis. †Quæro, vtrũ sit aliqua differentia vtrũ stipulatio sit ab initio cõditionalis, an verò sit pura, & postea ꝓmittatur sub conditione. Glossa dicit ꝓ sic, vt in ea. Secundo quæro, hic dicitur in fin. † ante tempus petere videor. quæro, quæ est pœna huius sic petentis ante tempus. Dicũt quidam: quia actionem amittit, vt l. nõ solum. la j. §. fi. de lib. leg. Istud est falsum, vt j. de ædil. edic. l. bouem. §. si sub cõditione. & de pigno. l. grege. §. si sub conditione. Vnde alij, vt Hug. Ald. Bulg. dicunt ꝓ duplicantur induciæ, vt instit. de except. §. an tepen. & in hoc residet glos. hic. Et idem videtur notari in d. l. nõ solum. §. fi. de lib. leg. Gul. de cu. cõtra quod sic probatur: nam pœna de duplicandis inducijs succedit in locũ pœnæ antiquæ, quæ erat vt actio perderetur, vt dicto §. antepenul. Instit. de excep. Sed de iure antiquo qui agebat ante cõditionẽ, nõ ideo perdebat actionem, vt supra probaui: ergo &c. Præterea qui ante conditionẽ agit, nullo modo agit, cum sibi non competat actio: ergo &c. Præterea in cõditione per quantum ante tempus petatur istud in cõditione est incertum: ergo qd est incertum non potest duplicari, vt l. j. C. de sent. quæ pro eo quod interest profe. Punietur ergo tanquã temere vocans in ius, vt l. eum quẽ temere. s. de iudi. & in hoc residet Gul. Contra eum habemus text. expressum extra de plus peti. c. j. in fi. Ad id quod ipse dicit quod incertum nõ potest duplicari: est verum incertum simpliciter, sed hæc incertitudo temporis venit certificanda ex futuro euentu. †Vltimo scias ꝓ hæc lex nõ haberet locũm hodie secũdum quosdam nisi esset expresse actum, quòd stipulatio sequens interponeretur animo nouandi. quod puto verum quo ad ea quæ hic de nouatione dicuntur, sed quo ad alios effectus, scilicet quo ad ea quæ dicuntur quòd pendente conditione non potest exigi: puto idem olim & hodie. Nam in omnibus casibus[c] in quibus olim præsumebatur nouatio ipso iure, hodie præsumitur vt fiat ope exceptionis, vt l. ij. & ibi not. per glos. de noua. & sic ope exceptionis consequetur, ne interim posit conueniri, sicut si pactum nudum esset factum sub conditione, vt lege sufficit infrà, de condi. indebi.

b

c

Vm ad præsens. Conditio de præsenti, vel præterito nõ suspendit. secus in conditione de futuro.[d] hoc dicit. De materia conductionis quid sit, & qualiter inducatur plenè dixi in l. j. de conditio. & demon.[e] Nota vnum tu iuuenis ꝓ stipulatio conditionalis non requirit causam, sed ipsa conditio est eius causa. facit l. à Titio.[f] & quod ibi dixi j. de verb. obli.

d

e

f

1 ☞ Pacta incontinenti apposita uidentur inesse stipulationi. & quomodo, nu. 20.

2 Vsuræ quod non currant absq; mora: & quando currant nu. 13.

3 Quando solutioni certæ quantitatis adijciuntur plures termini in fine cuiuslibet termini debet fieri solutio: & incipit mora. & nu. 14. remißiuè.

4 Qui potest se tueri exceptione legitima quòd non sit in mora.

5 Solutio fienda in moneta quòd semper intelligitur de probis: ideo illa uerba in instrumentis boni & iusti ponderis, nihil operantur.

6 Quando in loco sunt diuersa pondera florenorum, quòd intelligitur promißio de minori pondere.

7 Dictio tunc, extremitatem temporis significat.

8 Stipulatio accessoria quando uestiat pactum super principali.

9 Dictio amplius, quòd sit repetitiua.

10 Pactum nudum uestitur cohærentia contractus quãdo pro eodem apponitur pactum pro quo contractus.

11 Stipulatio apposita super contractu, an impediat actionem oriri ex contractu? remißiuè.

12 Verbum conuenit, appositum in instrumento quòd non importet stipulationem, sed uerbum promisit, sic.

13 Pactum ultimo loco appositum quando impediat cursum usurarum.

14 Verbum rectè, quòd denotet iustitiam: & ritè solennitatem.

17 Consultor effictus, ut consultat an quis fuerit rectè captus die feriata quòd debet consulere an ex iusta causa.

18 Pacta dicuntur incontinenti apposita, quando fiunt incontinenti antequam contractus habeatur pro perfecto.

19 Pactum ultimo loco appositum quòd non tollat primam stipulationem ipso iure, sed ope exceptionis.

21 Quando pactum afferens dilationem inest actioni: non est necesse quòd pars apponat.

22 Pactum de non petendo conditionale appositum incontinenti uel ex interuallo iuxta stipulationem puram, quando præiudicet stipulanti.

23 Dies est pars stipulationis sicut summa.

24 Si stipulatio conditionalis præcedit, & sequatur pactum nudum continẽs purè illud quod est in stipulatione, quòd debetur purè: & quomodo.

25 Pactum nudum purum appositum super alio non contento in stipulatione conditionali: quando informet primam actionem, & dicatur uestitum.

Conditio

26 Conditio retro trahitur.

27 Si præcedit contractus conditionalis, & incontinenti sequatur pactum purum, quòd tale pactum potest uestiri rei interuentu.

28 Si pactum nudum apponitur ex interuallo post contractum conditionalem ex eo non oritur actio.

29 Si in stipulatione cõtinetur certum, & in pacto incontinenti apposito incertum, quæ actio oriatur. & nu. 31.

30 Pacta incontinenti apposita quòd perinde habeantur, ac si in ipsam stipulationem fuissent deducta.

31 Pactum incontinenti appositum, ꝓ informat ueterem actionem, si est aptus informari.

33 Quis an posit in uno loco assidere & docere.

34 Locus quòd debeat inseri in instrumentis. remißiuè.

35 Si est data dilatio alicui quòd ueniat tali die quanto tempore debeat expectari.

Ecta. Etiam in cõtractibus stricti iuris pacta incõtinẽti apposita[a] insunt vt nouã pariãt, & veterẽ informent actionẽ: & vi exceptionis impediunt morã, & stipulationẽ vsurarũ propter moram. secus in stipulatione vsurarũ propter stipulationem. h. d.

a

Diuiditur. Primo ponit thema & quæstio. Secũdo ponit responsio Pauli Iurisconsulti. Tertio impugnatio quorundam. Quarto respõso Pauli ad illas repugnationes. Quinto determinatur quædã quæstio. circa prædicta. Secunda ibi, dicebam. Tertia ibi, pactum. Quarta ibi, sed cũ sortis. Quinta ibi, sed & si quãtitatem. Casus in terminis in prima & secũda parte est clarus. In tertia scilicet, ibi: pactum verò. sic forma casum. Contra dominum Paulum quidam arguit sic, Pactum appositũ circa vnam, nõ operatur suum effectum circa aliam rem. l. si vnus. §. ante oĩa. s. de pactis. sed in themate[b] ꝓposito pactũ nudum fuit appositũ tantũ circa sortem: ergo non porrigit effectũ suũ circa vsuras: ergo vsuræ debentur ſm formã primæ stipulationis simpliciter interpositæ. Præterea contra Paulum arguitur sic: in eo quod dicit, pacta incõtinẽti apposita inesse stipulationi. nam solũ ad exceptionẽ prosiciunt, vt illi dicebant. In versi. sed cũ sortis. ponitur responsio Pauli, in qua sic forma casum, Dicit Paulus, Ad rationẽ cõtra me factam respõdeo. Pactum appositum circa vnam rem, nõ operatur circa aliam. verum est æquè principalem. secus est in alia re, quę veniat ad primã, per quãdam cõsequẽtiam. sed in proposito, cũ stipulatio vsurarum veniat ad primã, per quãdã cõsequẽtiã s. si in sorte fuerit mora: ergo pactũ qd operat circa sortẽ, impediendo morã, impediret etiam stipulationẽ vsurarũ. Ad aliã rationẽ tex. respõdet & clarè. Nota tu iuuenis, †ꝓ pacta[c] incontinẽti apposita videntur inesse stipulationi. †Secũdo nota ꝓ vsuræ nõ currunt absq; mora. † Tertio not. ꝓ quãdo solutioni certæ quantitatis adijciuntur plures termini: in fine cuiuslibet termini debet fieri solutio: & incipit mora. †Vltimo not. ꝓ nõ est in mora qui potest exceptione legitima se tueri. Opp. dicitur hic quindecim proba recte dari. Contra illud, proba, nõ fuit necesse exprimi, cum tacitè intelligeretur: vt l. cũ quid. s. eo. ergo est superfluũ, nec debuit inseri, vt in prima constitutione Codic. §. quibus. Glo. dicit, fateor, sed hic recitantur verba contrahentiũ, in quibus verborũ inutilium conculcatio potest procedere: vt j. ea. l. ibi: data soluta, &c. Vel verius dico, ꝓ potest dici ꝓ fuit hoc necesse exprimi: nã hic qualis pecunia fuerit mutuata, non apparebat, ideo promisit eam reddere probam: quia aliàs liberaretur soluẽdo viliorẽ: vt l. si fideiussor. j. manda. Verius tamen puto qd dicit glo. vt † in nũmis semper intelligatur facta promissio de probis: nã reproborũ solutio nõ admittitur: vt l. eleganter. §. qui reprobos. j. de pig. act. & ideo illud qd adijcit in stipulationib⁹, quotidie dum dicitur, tot florenos boni auri, & iusti põderis nõ est de necessitate: vt hic in gl. Et ex prędictis apparet nõ obstare l. si fideiussor. qa ibi loquit in alijs specialibus, quarum nulla est reproba licet vna sit melior altera: fateor tamẽ † ꝓ si in ciuitate essent plura pondera florenorũ, quorum vnũ pondus esset gratius altero, intelligereẽ de minore põdere probo, cũ de maiori nõ intelligereẽ nisi exprimereẽ: vt l. numis. j. de leg. iij. vide gl. super ver. pba. & tene mẽti. Secundo opp. dicitur ꝓ stipulatio cõmittitur si die asignata solutũ non fuerit. Cõtra, imò cõmittit prius, si antè certũ est dari nõ posse, vt l. hoc iure. ff. de verb. ob. Sol. dicit gl. hoc operat hæc dictio, tunc, † quæ extremitatẽ tpis significat. Certè verũ dicit glo. ꝓ hæc est natura istius dictionis, tũc, sed hic esset idem de hac dictione, tunc,[d] nõ apposita: quia quoties illud, qd in certũ tẽpus cõfertur, est in potestate rei, non cõmittit stipulatio, nisi finito tẽpore: vt l. in illa. j. de verb. obli. sed hic est huiusmodi: ergo &c. nõ obstat l. hoc iure. qa ibi nõ erat in potestate rei. Op. dicit hic ꝓ pactũ istud vestitur cohærẽtia cõtractus, vt nouã pariat, & veterem informet actionẽ. Contrà stipulatio † accessoria nõ vestit pactũ sup principali: vt C. de cõtrahen. & cõmit. sti. l. nuda. C. de pact. l. si pacto quo pœnã. sed istud pactũ fuit appositũ iuxta stipulationem vsurarũ: ergo ab eo nõ vestit. Vltramontani negãt maiorẽ: & dicũt pactũ vestiri à stipulatione accessoria, & pœnali. & referunt do. in l. petẽs. C. de pac. quorũ opi. nos reprobamus, vt vidistis in l. iuris gẽtiũ. §. quinimo. s. de pac. vbi glo. tangit. Soluo ergo secũdũ gl. & dico ꝓ in hac stipulatione vsurarũ fuit repetita stipulatio super principali. qd apparet ex eo qd dicit, eo † amplius, quę est dictio repetitiua: vt l. si tibi pure. infrà de leg. iij. & hoc tangit gl. super verbo, tũc, circa fi. ꝓ satis placet. Vel aliter dico ꝓ tale pactũ vestit cohærẽtia primæ stipulationis principalis. licet enim sequens stipulatio pœnalis, & vsuraria fuerit media inter principalẽ stipulationẽ, & pactũ: hoc nõ impedit quin videat factũ incõtinẽti: nõ eĩ est rès extranea, vt in l. duos reos. §. fina. j. de duo. reis. Et hoc etiã apparebit ex eo quod j. dicã in quæstionib⁹. †Opp. pactũ nudũ vestitur cohærẽtia cõtractus qñ pro eodẽ apponit pactũ pro quo cõtract⁹, vt not. in l. iuris gentiũ. §. quinimo. s. de pac. in glo. super verbo iudicijs. & C. loca. l. si tibi. & de pac. l. petens. Sed hic stipulatio fuit interposita pro creditore pactum nudũ de soluẽdo singulis mẽsibus fuit pro debitore: qa in eius fauorẽ fuit facta talis dilatio. ergo tale pactũ nõ vestitur cohærẽtia cõtractus. Solu. dico ꝓ hoc pactũ cõtinet duo scilicet pecuniã dari: & quolibet mẽse dari, argu. l. Celsus. §. j. de arbit. & ideo quantũ dari cõtinet, est fauore stipulatoris & ideo cohærẽtia contractus vestitur.

1 Pacta incontinenti apposita non uestiuntur.

2 Vsuræ currunt absq; mora.

3 Quando solutioni certæ quantitatis adijciuntur plures termini in fine cuiuslibet termini debet fieri solutio.

4 Qui potest se tueri exceptione legitima quòd non sit in mora.

5 Solutio fienda in moneta quòd semper intelligitur de probis.

6 Quando in loco sunt diuersa pondera florenorum, quòd intelligitur promißio de minori pondere.

7 Dictio tunc, extremitatem temporis significat.

8 Stipulatio accessoria quando uestiat pactum super principali.

9 Dictio amplius, quòd sit repetitiua.

10 Pactum nudum uestitur cohærentia contractus quãdo pro eodem apponitur pactum pro quo contractus.

11 Stipulatio apposita super contractu, an impediat actionem oriri ex contractu? remißiuè.

12 Verbum conuenit, appositum in instrumento quòd non importet stipulationem, sed uerbum promisit, sic.

13 Pactum ultimo loco appositum quando impediat cursum usurarum.

14 Verbum rectè, quòd denotet iustitiam: & ritè solennitatem.

17 Consultor effictus, ut consultat an quis fuerit rectè captus die feriata quòd debet consulere an ex iusta causa.

18 Pacta dicuntur incontinenti apposita, quando fiunt incontinenti antequam contractus habeatur pro perfecto.

19 Pactum ultimo loco appositum quòd non tollat primam stipulationem ipso iure, sed ope exceptionis.

21 Quando pactum afferens dilationem inest actioni: non est necesse quòd pars apponat.

22 Pactum de non petendo conditionale appositum incontinenti uel ex interuallo iuxta stipulationem puram, quando præiudicet stipulanti.

23 Dies est pars stipulationis sicut summa.

24 Si stipulatio conditionalis præcedit, & sequatur pactum nudum continẽs purè illud quod est in stipulatione, quòd debetur purè: & quomodo.

25 Pactum nudum purum appositum super alio non contento in stipulatione conditionali: quando informet primam actionem, & dicatur uestitum.

✠ P. PAV. P.

¶ Incontinẽti apposita. Vide circa istam regulam aliqua quæ habes ad Bar. in l. iuris gentium. §. quinimo. ff. de pact.

✠ POMATES.

¶ Themate. Et de hoc est text. in l. si pacto quo pœnã. tenendo ꝓ ibi essent tria pacta. C. de pac. & ibi ponderat dominus Io. vt refert Decius.

¶ Pacta. Vide Ias. in l. non solũ. §. morte. in ij. quæstio. ibi: extra glo. xiij. col. ff. de ope. no. nun. per Feli. in c. exceptionem. xj. col. de excep.

¶ Tunc. Adde qũ in instrumento dicit, ex nunc prout ex tũc; & ex tũc prout ex nũc; quid importat. Bald. post gl. in cle. j. in ver. ex nũc. de cõcef. præben. Archi. & Io. An. in ca. dudũ. de præbẽ. in vj. & aliquid per glo. & doc. in l. j. C. de cõdi. & ibi aliqd per Alex. Cui adde quod idem scripsit consil. xcv. lib. iij.

¶ Quantũ. De isto verbo, conuenit, vide Alex. cõsi. xiij. col. iij. vol. ij. & Cremẽ. not. cxxxix. & de verbo, stipulor, vide Alexã. cõsi. xij. in fi. j. vol. & de verbo promittit, vide Alex. consi. xiij. col. ij. j. volu. Adde tũ ꝓ si verbum, promitto, adijciatur verbo, per pactũ, intelligit ꝓ sit nudũ, non autẽ per stipulationẽ secũdum tex. in l. si pacto quo pœnam. & ibi Lancel. C. de pact. & vide Barb. consi. xxxvii. aliàs xxvii. col. iij. & v. j. volu. & Ancha. consi. cccxxxj. & Are. cõsi. cxiij. vbi ponit quid si esset appositũ verbũ, promitto, in cõtractu nominato, de verbo, promitto vide etiã Alex. cõsi. x. col. ij. volu. ij. vbi dicit, quid iuris qñ esset appositũ in priuata scriptura. & cõsil. xiij. col. iij. volu. ij. vbi ponit de verbo, contentus. & aliqua per Alex. cõsi. xvj. colum. j. volu. ij. consil. ccxxij. col. ij. in princ. eo. vol. vbi ponit qd iuris quando profertur à teste.

Sed cõtra hoc oppo. stipulatio nõ vestit pactũ nudum, cõtinẽs idẽ. Sicut enim numeratio quæ fit causa implẽdæ stipulationis, non producit actionẽ, vt l. certi cõdictio. §. quoniam. & ibi plenè dixi s. & l. si ita. §. fi. cũ l. seq. j. de noua. ita nec pactum quod fit causa implendæ stipulationis, vt l. asse toto. j. de hære. instit. & not. per glo. in l. petens. in princi. C. de pact. Quantũ ad propositum respõdeo ꝓ contraria loquuntur in pactis quæ idẽ per omnia cõtinent, sed hic diuersificantur saltem in tẽpore. An autem † hoc sit verũ quòd stipulatio apposita super contractu impediat actionem oriri ex cõtractu est multũ vtile scire: quia hodie omnes cõtractus emptionis, & vẽditionis, locationis, societatis, & similes fiunt stipulatione adiecta: vnde nõ oriretur actio ex empto vel vendito, propter stipulationẽ, secundũ prædicta. quod an sit verum dixi in l. singularia. s. eo. Modò aduerte, oppo. de l. quanuis. C. de vsu. & s. de relig. l. quod si locus. Solu. fallit ibi, vbi pacta incontinenti apposita non vestiuntur. Procedo opponitur istæ cõuentiones, de quibus hic loquitur fuerunt redactæ in scriptis, quod patet: quia dicit lecta est &c. ergo erat scriptura, vt l. j. in principio infrà de his quæ in testamen. delen. Itẽ quia dixit, scripsi me &c. sed in scriptura siue sit publi-

Conuenit

¶ Promitto. Adde qd̃ cũ Bart. trãslt Alex. p hũc tex. cui adde Bal. idẽ tenẽtẽ cõsi. lxxxij. iij. vol. Ale. cõsi. xlitij. lib. j. & cõsi. xlvj. li. ij. Pau. de ca. cõsi. lxxxj. vbi ponit, quare sec̃ in teste, vt per Per. de anc. cõ. ccxcxij. vbi cõsuluit sup quodã statuto Verone, quo cauet̃ ille qui, pmisit vẽdere, cõpellat̃ ad fãciẽdã vẽditionẽ: modo testes dicebant qd̃ Titi̇ pmisit vẽdere, querebat̃ an posset cogi. Rñdit ꝙ non: quia verbũ, pmisit, plattũ à teste, quãtũcũq; perito nõ debet intelligi per stipulationem.

✠ P. PAV. P.

¶ Verbũ, pmitto. Vide et declara vt p are. in l. titia. §. ij. de verb. obli. vid qd̃ dicit ipse in l. his verbis. ff. de duobus reis. de notario qui scripsit talem, pmisisse, an excuset̃ à falso si, pbet̃, pmissionẽ esse factam per epistolam absenti.

✠ P. PAV. P.

¶ Cõuenit. Hoc verbũ cõuenit, reperitur singulariter prolatũ apud acta: quia colore iudicij præsumeretur stipulatio, vide Cre. sing. cxli.

¶ Ritè. Adde tu & vide Areti. in c. licet. de fo. com. vbi ꝙ verbũ ritè. aliquando significat iustitiam.

¶ De modo. Adde ꝙ cũ Bar. trãslt Bal. & Ange. quia consultor non debet egredi cõmissalle. Alex. pro hac opi. l. nõ est dubiũ in verbo, rectè. C. de repud. & Angel. in l. j. §. j. de edil. edi. Ambo tñ et Sali. dixerũt cõsultorẽ debuisse cõsulere an captus fuerit congruo loco, & tpe, de quo hic per Alex.

✠ POMATES.

¶ Quæro. De hoc vide Ale. in l. iustè possidet. co. ij. §. de acq. pos. l. ij. sup gl. in verb. rectè. j. de libe. & posth.

¶ Sed. vide Feli. f. rub. de except. col. ij. versi. dicas tamen.

¶ Habes. Adde ꝙ eũ opi. Bar. trãslt Bal. & Ang. hic, & Bal. in d. l. exceptionẽ. Anto. de But. Imo. Abb. in ca. exceptionẽ. extra de except. Alex. hic.

communis sim. Purp. hic: col. 5 & Jas. n. 6. & Arct. & Areti.

a ca, siue priuata verbum promitto[a], intelligitur per stipulationem, vt l. sciendum. j. de verb. obliga. Illa ergo verba conuenitq; &c. debent intelligi per stipulationem &c. & sic frustra fuit ista disputatio.

12 Solu. Dico † aliud esse in verbo, conue-
b nit[b], vt hic. aliud in verbo promisit, vt in cõtrario: nã verbum cõuenit, est gñale, & generalissimũ ad oẽm conuentionẽ tactã tacitẽ, vel expresse l. conuctionũ. & quod ibi glo. & I. Labeo. §. de pactis. ideo stipulatio non præsumitur: verbum verò promisit, non est ita latum j. de æd il. edi. l. sciẽdum. §. dictum. quod tene mẽti. Aliud est ergo dicere si reperitur scriptum ꝙ partes promiserunt inuicẽ: quia præsumitur per stipulationem. Aliud si dicatur ꝙ partes conuenerunt, vel pactæ fuerunt, & similibus verbis, quæ de sui natura stipulatio-
13 nem nõ requirunt. Opp. dicitur hic † ꝙ vsuræ currunt ex tẽpore morę. Contra in contractibus bonę fidei hoc est, sed in cõtractibus stricti iuris nõ currunt absq; stipulatione, vt l. quãuis. C. de vsur. Respõd. quædam sunt vsurę quæ currunt ex mora tantũ: & hoc solum in contractibus bonæ fidei, vt j. de vsur. l. mora. §. in bonæ fidei. Quædam sunt vsuræ quæ currũt ex stipulatione propter moram: & hoc casu loquitur hic in prin. Quędã sunt vsuræ quę currũt ex stipulatione propter stipulationẽ: & sic loquitur finis huius. l. hoc tãgitur in gl. super ver. soluã. & in glo. super ver. po-
14 tuerat. Vlterius opp. dicitur hic † ꝙ ista
c ✠ prestatio debet fieri in fine cuiuslibet mensis. Cõtra de l. j. C. qñ di. leg. ce. Solu. Huius timore quidã intrant hic totã illã materiam, vtrũ protestatio debeat fieri in principio termini ꝓ in fine. qd̃ hic examinat Gul. & Iaco. But. Cy. in l. j. C. qñ di. leg. ce. & Cy. in l. qui hoc anno. j. de verb. obli. ego ibi plenissimè vltra oẽs non insisto hic. Opp. dicitur hic ꝙ per pactũ vltimo loco appositũ ipso iure impeditur cur
15 sus vsurarũ. † Contra pactum nõ perimit ipso iure stipulationem vsurarum, vt l. si vnus. §. pactus. §. de pact. C. de iure dot. l. auia. Sol. dicunt quidam ꝙ hic debet exponi ipso iure, s. quãtum ad effectum: ope tamen exceptionis. Vel verius pactũ ipso iure non perimit stipulationẽ iam cõmissam, vt in contrariis, sed stipulationẽ cõmittendam quæ propter moram impedit cõmitti ipso iure, quia impedit morã. ita loquitur hic. Ista tangunturin glos. super verb. ipso iure. & bene. Oppo. ad fi. de l. cũ quidam. j. de vsur. Solue vt in glo. quia ibi eodẽ tempore nõ debent posse currere maiores & minores vsuræ. Sumus expediti de cõtrariis. Veniamus ad q. primo quero: hic dicitur quindecim proba rectè dari: quid sit dictum proba, dixi §. Sed quæro quid sit dictũ rectè dari. Glo. exponit rectè, i. congruo loco & tempore, vt l. si soluturus. j. de sol. secundũ hoc verbum rectè, denotat solenni
16 tatem. ꝙ solenniter fiat solutio. Alibi glo. dicit † ꝙ hæc dictio rectè, significat causam: ꝓ propriam significationẽ. vt no. in l. ij. §. de inoffic. test. & de peti. hære. l. sed & si lege. §. scire. & l. se. & ꝓ hoc hic impropriè ponitur. & ista sunt vtilia ad q. Ali-
17 quis fuit † captus die feriata: fuit cõmissum sapienti, vt consuleret vtrum esset rectè captus. Dicebatur ꝙ sapiens nõ habuit videre ex rigore huius puncti, nisi hoc, an ex iusta causa fuerit
c captus: nõ habuit autem cõsulere vtrum ritè[c], hoc est solenni-

Dequo hic l. iubeo. 2. & Paulo. Afferdmi. Iuto. & l. 1. & post. n. 5. J. de no. op. nu.

S. magis cõmu. sim. Jas. n. 23. in d. 8. quia imo obiectionem Bar. n. 21. & l. in bona fide in §. repugnat

ter fuerit captus vel nõ. Nec obstat ista glo. quia hoc verbũ rectè, ponitur impropriè; ꝓpriè autẽ significat causam, vt in glo. alle. in cõtrariũ. Debetis ergo aduertere, & esse cauti in formatione puncti, vt dicatis vtrũ & rectè, & ritè fuerit captus: & sic
d quæratur tam de causa quã de modo.[d] Secundo quæro[e] dici
e tur hic pacta incontinẽti apposita: quæ dicantur apposita incõtinẽti: Glo. dicit qñ ita statim antequã diuertant ad alios, actus extraneos, vt j. de adul. l. qd̃ ait. in prin. & l. duos. in fi. de duo. reis. cũ si. Melius probatur in l. iij. C. de ædil. act. & no. per gl. C. de pac. l. in bonæ fidei. & §. de pact. l. iuris gẽtiũ. §. quinimo.
18 Vltramontani † dicunt clarius, ꝙ illa dicuntur fieri incontinẽti, quæ fiunt antequã partes habeant contractum pro perfecto & absoluto, vt l. cõtractus. C. de fi. instru. & ideo etiam si mille pacta apponerẽtur, vnum post aliud, antequã cõtractus habeatur pro perfecto & absoluto, oĩa incontinenti dicerentur fieri:
19 quod verũ puto. † Quæro vtrũ per pactũ vltimo loco apposi tum, tollatur prima stipulatio ipso iure. Vna glo. quę est hic super verbo, numerus. dicit ꝙ sic, vide eam. Alia glo. super verb. ipso iure. videtur tenere contrariũ. & istud vltimũ plus placet. Si enim prima stipulatio tolleretur ipso iure: quomodo dicere tur veterem informare? Præterea, pactũ nudum in dubio non tollit stipulationem præcedentem, vt j. de constit. pecu. l. item illa. §. fin. Dixi tibi clarius in l. singularia. in iiij. col. §. eo. Illud verò quod dicit gl. super verbo, numerus, ꝙ à stipulatione per tertium pactum appositũ videtur recessum, subaudi ope exce-
f ptionis. Sed[f] tunc quæro, † quid est dictũ, pacta incontinẽti
20 apposita videntur inesse, ꝙ nouam pariunt, & veterem informant actionẽ? Vltramontani in hoc variant. quod hic nõ examino: dicemus in dicto. §. quinimo. Tamẽ gl. respondet solum quid importẽt illa verba, ex parte actoris: ex parte verò rei nul la videtur differentia. Nam siue pactũ apponatur incontinẽti, siue ex interuallo: nõ tollit ipso iure, sed ope exceptionis, vt di xi §. proxi. quæstione. Quid ergo est hoc dictum, pacta inconti nenti apposita inesse stipulationi ex parte rei? & quid releuat istud inesse? Potest dici ꝙ differentia est ista: quia in pacto apposito incontinenti ex parte rei, non est necesse opponere exce ptionem. secus in pacto apposito ex interuallo. Exempli gra-
21 tia: ponamus † ꝙ pactũ offerens dilationem, inest ex parte rei: licet producat exceptionem: tamẽ non est necesse ꝙ reus eam proponat: quia ipsi actioni propositæ inest: & ideo si ipsa pecunia quæ debetur ad diem, peteretur statim: & reus exceptionẽ non opponeret: iudex condemnaret reum ad dandum pecuniam ad diẽ: quia istud dari in diem inest obligationi, hoc est intus in obligatione est: ideo non est necesse quòd extrinsecus adducatur. Pro hoc adduco dictum Innocen. qui hoc videtur velle extra de except. capi. pastoralis. & de plus peti. cap. j. Sed quando pactum non inest stipulationi: quia factum ex interuallo, tunc iudex condemnaret incontinenti reum, nisi oppo-
g neret, vt institu. de excepti. §. temporales. Modo habes[g] ex istis quid sit dictum pacta incontinenti apposita inesse stipu-
22 lationi. Procedo vlterius, & nunc intro glo. magnam. † Pone quòd ego sum stipulatus decem purè, postea incontinenti feci tibi pactum de non petendo adueniente conditione: vtrũ per hoc pactum mihi præiudicetur? Dicit glos. quòd sic, si incontinenti fiat. sed si ex interuallo: responde idem quòd paratur exceptio contra me. Vide glos. super verbo tractum. Videtur ergo velle glo. quòd idem sit si pactũ de nõ petendo adueniente conditione apponatur statim vel postea. Quod puto verum ex parte rei. Dixi quantum ad hoc vt prima non tollatur ipso iure, nec efficitur prima obligatio conditionalis, sed remanet pura resoluenda in conditionis euentum, licet secus esset in vltimis voluntatibus, vt no. in l. iij. circa fi. magnæ glo. j. de in diem addic. est tamen ea differentia quam §. dixi: quia si pactum fuit incontinenti appositum, iudex condemnaret reũ ad dandum adueniente cõditione, licet exceptionem nõ opponat, sed si pactum esset appositũ ex interuallo, cõdemnaret eũ ad dandum simpliciter si nõ opponeret exceptionẽ. Dices tu, si hoc est verum ꝙ ista exceptio insit, iudex nõ debebit condẽnare in aliquo: imo debebit absoluere: quia ante diem malè agit, vt l. j. §. quando dies vsusfru. leg. ce. & de verb. signifi. I. cedere diem. cũ simi. Aduerte: ꝙ istud est subtile: Ex dilatione quæ apponitur in contractu oritur vna exceptio differens solutio-
nem, &

Repetitio. 3. n. 31. Cui dest. a Paul. Rom. ca. 1. peteres. C. 44. non repugnat.

De rebus credit. Si cert. pet. & de certi cõdic. 24

23 nem. & ista inest obligationi. Dies † enim sicut summa pars est stipulationis. §. de ed̃. l. j. §. diẽ ideo iudex in sentẽtia istud reseruat. Alia exceptio oritur ad impediendum processum, & ista nõ inest: quia ista nõ est nata. Nõ enim potest oriri anteq̃ processus inchoetur: ideo si per partẽ nõ opponat̃ ad processum, procedit iudiciũ, sed & quo ad solutionẽ reseruatur etiã parte nõ opponẽte, vt dictũ est. Quæro, pone ꝙ ego sum stipulatus aliqd̃ sub cõditione: deinde est appositũ pactũ ꝙ purè debeatur: an istud pactũ aliqd̃ valet? Glo. dicit ꝙ sic, si fiat incontinẽti, vt producat actionẽ. secus si ex interuallo. Vide gl. super verbo, tractũ. Ista est difficilis quæstio. Dic qñ præcedit
24 † stipulatio, vel cõtractus alius cõditionalis vestitus quidẽ se quitur incõtinẽti pactũ nudũ cõtinẽs illud purè: dico ꝙ debetur purè, nõ tanquã primũ cõditionale informet̃ ab isto: quia cũ nõ sit actio neq; obligatio nõ potest informari, vt dicã, nec tanquã pactũ secundũ vestiatur à primo, cũ sit nullũ pendente cõditione. vt dicã infrà sed tanquã à diuersitate illa illico sit recessum, vt l. j. §. si quis simpliciter. j. de ver. obli. Et ita loquitur
25 hæc glo. prout loquit̃ de pacto incõtinẽti apposito. † Si vero apponatur pactũ nudũ, purũ super alio: tũc veterẽ actionẽ nõ potest informare: quia nullã reperit informandã. Ita no. glo. l. pacta cõuenta. j. de cõtrahen. emp. Itẽ cohærẽtia primi nõ potest vestiri: cũ ipsum de se pendente cõditione sit inefficax, sed
26 si cõditio extaret: tũc quia † cõditio retro trahit̃, vt l. potior. & l. qui balneũ. j. qui pot. in pig. habe. posset dici retro videri esse informatã primã, & pactũ esse vestitũ. Et ita intelligo glo. in l. petens. C. de pac. In eo quod dicit obligationẽ ciuilẽ inesse cõditionaliter: hoc enim importat obligationẽ ciuilem inesse, vt adueniente cõditione retrotrahat̃. fateor tñ ꝙ quãdo pręcedit
27 cõtractus † cõditionalis, pactũ purũ seu nudũ incõtinẽti appositũ, potest vestiri rei interuentu. Ita loquitur l. si in vẽditione. in prin. j. de pericu. & cõmo. rei vendi. ibi enim vẽdidi tibi rem sub cõditione pacto appolito, vt si pro me iueris Romam: ex isto pacto habita relatione ad cõtractum, oritur quidã cõtractus innominatus, facio vt facias, hoc est, ideo tibi vendo sub
28 cõditione, & tibi hãc spem constituo, vt vadas pro me Romã: quẽ contractũ ego iam impleui ex parte mea, vẽdẽdo sub cõditione, meritò possum agere cõtra te præscriptis verbis, vt im
29 pleas quod promisisti. Sed si pactũ † nudũ post cõtractũ cõditionalẽ apponi ex interuallo: tũc nullo modo oriretur actio, vt in hac l. & l. iuris gentiũ. §. quinimo. §. de pac. in ver. vt puta
29 post diuortiũ. Quæro, † pone ꝙ stipulatio cõtinet certũ: & sic ex ea oritur certi cõdictio: pactũ verò incõtinenti appositũ cõtinet incertũ. Si igitur diceres per pactũ veterẽ actionẽ informari: ergo certi cõdictio datur ad incertũ. quod videt̃ verũ, vt insti. de act. §. fuerat. In contrariũ facit de peti. hæred. l. itẽ veniunt. §. idẽ rectè. alle. §. cũ præ dixerimus. ista sunt verba glo. in hac q. Omissis multis truffis quę dicuntur per doc. veritas est ista: tex. hic dicit pacta incõtinenti apposita inesse stipulationi. Nota ꝙ dicit stipulationi, non dicit actioni, vel obliga-
30 tioni, sed ipsi stipulationi, seu cõtractui. Per hoc † ergo habes ꝙ pacta incontinẽti apposita perinde habentur ac si in ipsam stipulationẽ fuissent deducta. Pone ergo si ab initio fuerim stipulatus certũ & incertũ: non est dubium ꝙ tot dicuntur stipulationes quot sunt summæ promissæ, vt l. scire debemus. j. de
31 ver. obli. Ex hoc ergo † cõcluditur ꝙ pro eo quod cõtinet certum datur certi cõditio: pro eo quod cõtinet incertum datur
32 actio ex stipulatu. Itẽ per hoc habes quod vira † quæ dicunt ꝙ pactũ incontinenti appositũ veterem actionẽ informat: vt d. l. iuris gentium. §. quinimo. est verũ qñ illud quod deducitur in pacto est tale quod si ab initio fuisset deductũ in cõtractu veniret in illa actione, sed si in illa actione nõ veniret: tunc nouã actionem parit, vt hic: quia informat cõtractũ: & per cõsequẽs producit actionẽ, sicut contractus ipse produceret. Et per hoc apparet ꝙ pactũ incõtinenti appositũ quãdo ꝙ veterẽ actionẽ nõ informat, si non est apta informari, sed duas nouas actiones parit vnam ex contractu præambulo informato, & erit actio ex stipulatu, vt in exẽplo proposito: aliam parit ex ipso pacto, & erit præscriptis verbis, vt l. in bonæ fidei. C. de pact.
a Ista sunt subtilia & multũ notanda. Sumus[a] expediti de omni bus glo. Vltimò: quia hic dicitur lecta est in auditorio: & ex ponitur hoc verbũ in auditorio, i. iudicio vel scholis. Quæ-

33 rit Gul. vtrum † possit quis simul & semel a docere & assidere: puto ꝙ nõ, vt l. qsquis. C. de postulã. & l. nemo. de assef. & dome. b tamẽ ista materia nõ est nostra. Secundo
34 quia hic dicit lecta est in auditorio. † quæ ritur vtrũ in cõtractibus debeat inseri locus.[b] De hoc dic. C. de cõtrahen. & cõmit. stip. l. optimã. Insti. de verb. obli. §. itẽ verborũ. in auf. qui. mo. na. effi. leg. §. quãtum verò. C. de tabu. l. generali. & per Io. And. lib. vj. in fi. libri super data. Itẽ: quia hic dicitur ꝙ in fine mẽsis debetur. inducitur
35 ad q. † quãdo est data alicui dilatio ꝙ veniat tali die: quãto tempore debeat expectari. De quo scitis ꝙ habetis glo. Insti. de verb. obli. §. omnes. & dixi plenè in l. qui ante calendas. de verb. obli. & l. liberi homo. §. 1. ca. fit

1 ✠ *Dictio quondam, quòd intelligatur in instrumento, in quo dicitur talis filius Titij, si Titius est mortuus, & instrumentum sustinetur, & etiam libellus. nu. 2.*
3 *Pecunia debita defuncto quòd potest dici ipsius defuncti.*
4 *Hæredes necessario instituto quòd non requiritur apertura testamenti.*
5 *Fictio quando plus posit quam veritas.*
6 *Mandatũ institoris quòd morte finiatur, & quando. nu. 5. & nu. 6.*
7 *Ignorans mandatum reuocatum, & soluens quòd liberatur & quando. nu. 11.*
8 *Illud quod quis non facit ut hæres, non venit in iudicio familiæ herciscundæ, & quando. nu. 12.*
10 *Sententia iudicis delegati lata post mortem delegantis quòd ualeat.*
13 *In actione negotiorum gestorum oportet quòd negotium altero ex quatuor modis pertineat.*
14 *Gestum nomine defuncti quòd eius hæres ratificare potest.*
15 *Exactionem debiti quòd possum habere ratam in subsidium.*
17 *Mandatum speciale denunciando quòd finitur morte, & quando. nu. 22.*
18 *Fauorabilior est causa liberationis, quam obligationis. & nu. 24.*
19 *Mutuum quòd non contrahatur, nec etiam obligatio, ubi dominium non transfertur in accipientem.*
20 *Error quando impediat translationem dominij.*
21 *Error regulariter tunc impedit translationem dominij, quando impedit uoluntatem transferentis.*
23 *Mandatum quando finiatur morte mandantis remissiuè.*
25 *Stipulatio facta nominatim defuncto, quòd non ualet.*
26 *Seruus hereditarius stipulatione sibi acquirit hæreditatem.*
27 *Hæreditas ꝙ possideas seruũ ignorantẽ se liberũ, ut sibi ex re hæreditaria queratur.*
28 *Sciens quem liberum non uidetur eum possidere bona fide.*
29 *Ignorantia quòd præsumatur in hæredibus suis, & necessarijs contentorum in instrumento. secus in extraneis, & ibi de ratione.*
30 *Hæres extraneus quòd præsumatur ignorare contenta in codicillis.*
31 *Plures socij unius negotiationis in diuersis locis, quòd uideantur inuicem institores, & inuicem præpositi.*
32 *Licet aditione unius hæredis cõfirmet̃ totũ testamentũ: tñ nõ desinit uocari hæreditas.*
33 *Hæreditas non possidet uere, sed fingitur possidere.*
34 *Cohæredes quãdo possint habere ratam stipulationem factam alteri cohæredi, ut ipsis acquiratur actio.*

✠ POMATES.

¶ Sumus. vide Alex. in cõsi. xix. co. iij. vol. j.

¶ Locus. Adde vt p Ang. cõsi. cclxxvij. & Bal. cõsil. ccxxj. lib. ij. Et an locꝰ intelligat̃ appositꝰ p cõiunctionẽ causæ. per eundem cõsi. cclxxviij. lib. ij.

✠ POMATES.

¶ Opp. Vide aliqd̃ p Alex. l. viro. in gl. j. sup per ver. viro. in col. ij. ff sol. ma. vide Raph. cu. consi. xliij. & Felic. venerabilis. de test. cog. Cepol. cõsil. xvij. colũ. iiij. Et de ista dictione quõdam, vide Imo. consil. xj. in fi. & Bar. c. cũ sup. de offic. dele. col. j. & de hoc ꝙ nõ vitiet instrumẽtũ in quo dicitur Titij filius &c. vide Alex. cõsil. ij. col. j. ij. vol. Pan. c. qm cõtra de proba. Alexan. in l. quoties. de hære. insti.

¶ Quõdã. Adde Spe. in ti. de instru. edi. §. restat. ver. pe. & in §. instrumẽtũ. versi. sed qd̃ si ita. Bart. in l. insula. j. de acqui. re. do. Ant. de But. in c. ex parte. de fo. compe. Vide per Albe. de ro. in suo dictionario, latius hic vide per Alexand.

Sic est magis cõmu. sim. Purp. hic: col. 3. n. 14.

Ius qui. Difficilis & subtilis est hæc lex, & breuiter. h. d. Ignorantia circa id quod extinguit mandatum, excusat debitores soluẽtes, & id quod quis nõ facit vt hæres, nõ venit in familiæ herciscũdæ iudicio. Itẽ mutuũ nõ cõtrahit̃ si dñium in accipientẽ nõ transferẽt, nec cõtrahit̃ etiã obligatio accessoria. Itẽ stipulatio si noiatim confertur in personã mortui dñi est nulla: si nõ noiatim acquiritur hæreditati iacẽti, vel cohęredibus ignorãtibus. secus verò sciẽtibus. h. d. tota lex. Diuidit̃. Primo ponit thema & quæstiones. Secũdo respõdet ad primã quæstionẽ. Tertio rñdet ad secũdã. Quarto ad tertiam. Secũda ibi, placebat. Tertia ibi, quas verò. Quarta ibi, ꝙ si stipulat̃. & intẽdo vobis hãc legẽ legere p partículas, & in qualibet pte recitare gl. suas. Ad casum in termi-
c nis aduerte: ꝙ principiũ est leue. Opp.[c] ꝙ male dicat tex. pecuniã defuncti: ꝙ defunctus nihil habet: ꝙ mors oĩa soluit: in auf. de nup. §. deinceps. Rñ. hic ponit̃ impropriè defuncti, vel
1 subaudi, defuncti, scilicet quõdã Titij, ita dicit gl. qd̃ † tene mẽ
d ti ad sustinẽdũ instrũ in quo dicit̃ ꝙ talis filius Titij, cũ Titius sit defunctꝰ, vt subaudiat̃ quõdã[d]. Facit etiã ad sustentationem

cum hac expositione Bar. tam secundum omnes fuit: secũ. Jas. n. 3.

a ✠ P. PAV. P. ¶ Suus hæres. An autem ſuus hæres præſumatur habere notitiã cõtẽtorũ in teſtamento, vltra ea quę hic habentur, vide ad declarationẽ huius Pau. de ca. conſi. x. circa prin. vide Ro. conſi. ccccij. in iij. col. Pau. de caſt. eõſi. xvij. in vij. col.

b ¶ Tene menti. Adde 3 q̃ cum iſta ſolu. communi tranſit Alex.

c ¶ Valeat. Adde vt p Spec. in titu. de iud. de leg. §. reſtat. ver. quid ſi delegatus. per Bart. in l. more. ff. de iu. om. iud. per Inn. in c. licet. de offi. dele. et in c. gratum. per doc. extra eo. ti. Ange. in l. j. C. de iu. om. iud. moder. in c. ſi à ſubdelegato. de offi. delega. in vj. & latius per Alexand.

d ¶ Actione mandati. Adde vt per Alex.

2 petitionis in qua dicitur, peto † bona Titij, cũ Titius ſit mortuus, vt ſubaudiatur, ſ. quõdam. Simile in l. diuortio. in prin. in glo. ij. de neg. geſt. & text. eſt qui facit iſtã reſpõſionẽ in l. inſula. in fi. j. de acquir. rerum do. Opp. hic dicit pecunia defuncti. Cõtra: nã etiam ſi viueret nõ eſſet ſua, ſed debitoris ſoluẽtis. Solu. quãtum ad pecuniã quæ à debitoribus exigitur, expone pecuniam † defuncti, i. defuncto debitã. Simile. ſ. eo. l. ſi & me & Titium. in fi. qd̃ eſt notandũ: & poſſet eſſe vtile ad multa, ſ. ad ſuſtinẽdum dicta teſtiũ, & ſimilia: quia quãdo q̃ iſta verba ponunt impropriè. Quęro circa iſtam partẽ dicitur qd̃ teſtamentũ

4 Romæ recitatũ eſt, quæro vtrũ † hærede neceſſario inſtituto requirat apertura tabularum ad hoc vt ipſe ſit hęres. Quidam dicunt q̃ ſic: quia ſpeciale erat in filijs, vt non requireretur apertura tabularũ: ergo ſecus in ſeruis. C. de cadu. tol. l. j. §. j. & j. de iur. & fact. igno. l. j. in fine. Pro hoc facit: quia non plus poteſt operari fictio quã veritas, vt l. ſi paterfamilias. in fi. cũ l. ſequẽ. & l. ſi. ſ. de adopt. & l. ſi filius. ſ. eo. Sed hæreditas verè adiri nõ poterat, niſi apertis tabulis: ergo nec fictè. Alij dicunt contrarium: & in hoc videtur reſidere glo. C. de iure delib. l. iij. & inſtit. de hære. quali. & diffe. §. j. vbi eſt text. Hoc probatur in l. ſeruus. §. aperturæ. de hæred. inſtit. & ibi not. in fi. glo. Ad idẽ de condi. & demonſt. l. Iulianus noſter. & ibi not. Pro hoc etiã j. de lega. j. l. ſi poſt mortem. in princ. & ibi videtur expreſſum.

5 Non obſtat quod videtur † q̃ fictio non poteſt plus quã veritas: quia debes ſcire, q̃ quando q̃ ſecundum veritatem aliquis nõ poteſt induci propter defectum materiæ, ex qua vel in qua aliquid agitur: tunc procedit arg. vt l. ſi paterfamilias. in fin. de adopt. & l. eum qui ita. §. fin. j. de verb. obli. & l. quoties. de noua. Quãdo q̃ nõ poteſt induci ſecundũ veritatem propter defectum ſcientiæ, ex parte agentis: & tunc poteſt induci ſecundum fictionem. Ratio: quia lex ſemper eſt certa, & nunq̃ ignorat, vt l. cum ad preſens. cum l. ſeq. ſ. e. & l. cum quidam. §. quod dicitur. circa fi. de acquirẽ. hære. qui text. optimè probat. Nam licet extraneus non poſsit adire: quia ignorat quot ſunt in ven

a tre, vel an mulier ſit prægnans: tamen ſuus hęres[a] qui efficitur hæres, ſtatim à lege eſt hæres ſecundũ veritatem, & poteſt adire: quoniam lex certa eſt. Ita in propoſito: ideo apertura tabularũ requirebatur, ſeu deſiderabatur, vt quis poſſet ſcire, & an & qualiter eſſet hæres. quod non eſſet neceſſe ab eo qui de iure efficitur hęres. Sumus expediti de prima parte. Veniamus ad ſecundam partem, ibi, placebat. hic primo reſpondet primę q. ſecundo determinat vnam aliam q. iuxta præmiſſa. Secunda

6 ibi, earũ aũt. Caſus in terminis eſt clar[9]: aduerte ad me. † Nota primo q̃ mandatum iſtius inſtitoris, qui ſecundũ conſuetu-

7 dinem Tuſciæ appellatur factor morte extinguitur. † Secundo nota q̃ qui ignorat mandatum reuocatum ſoluẽdo ei libe-

8 ratur. Tertio nota † q̃ illud quod quis non facit vt hæres, nõ venit in iudicium familiæ herciſcundæ. Quarto no. quid venit in actione neg. geſt. Ad iſta quatuor oppo. per ordinem. Primo q̃ mandatum inſtitoris nõ reuocatur morte, vt l. ſi quis

9 mancipijs. §. ſi impubes. j. de inſtit. Solu. Dicunt † quidam ibi contrahentes credebant hęredes velle vti illo inſtitore. Iſta eſt falſa: nam ibi hæredes erant talis cõditionis, de quibus hoc credi non poterat. Alij dicunt quod hic nõ erat inſtitor. quod eſt falſum: nam negotiationi vniuerſali erat hic præpoſitus: ergo erat inſtitor, vt dixi ſ. e. l. ſi inſtitorem. Dic ergo ſecundũ doc. q̃ mandatum inſtitoris nõ finitur morte tantũ, vt in cõtrario, licet ſit ſecus in mãdato alterius, pcuratoris, vt C. mã. l. mãdatũ ſed hic interuenerunt duo, ſ. mors dñi, & mutatio conditionis pſonę inſtitoris: quia de ſeruo factus eſt liber. argu. l. cũ quis. in prin. de ſol. Iſtam tenet Pet. Iac. Bu. & oẽs moderni. qd̃ tenę mẽ-

b ti.[b] Et prædicta gl. inducit ad q. † vtrũ ſentẽtia lata per iudicẽ

10 delegatũ, poſt mortẽ iudicis delegantis valeat.[c] De quo nõ di-

c co hic; videbitis & plenè in l. & quia. ſ. de iuriſd. om. iud. vel forte in l. Barbarius. de offi. præto. Ad ſm opp. q̃ debitores ſol-

11 uẽtes nõ ſint liberati, vt l. cũ quis. §. j. de ſol. Soluit glo. † q̃ hæc intelligitur ſm diſtinctionẽ illius legis, videlicet, aut recipiens recepit bona fide: & ſic pecunia eſt hæreditati quæſita, & debitores ſunt liberati ipſo iure: alias ope exceptionis, vt in contrario. Ex his ergo an debitores ſoluẽtes ſint liberati. quædã ſunt cõſideranda ex parte ipſorũ ſoluẽtiũ quædã ſunt ex parte ipſorũ recipientiũ. Primo caſu habes videre, aut ſciuerunt dominũ mortuũ aut ignorauerunt, & ſi ſciuerũt: aut ſciuerunt libertatẽ ei relictã: & ſoluẽdo nõ liberant. Aut de hoc ignorauerunt: & ſoluẽdo ei liberant qa adhuc putabant mandatũ durare, licet ſcirent dñm mortuũ, vt patet ex prædictis, ſcilicet per d. l. ſi qs mancipijs. §. ſi impubes. & argu. j. de ſol. l. ſi quis ſeruo. & l. qd̃ ſeruus. eo. tit. Secũdo caſu, ſcilicet ex parte recipientiũ eſt cõſiderare, an bona vel mala fide recipit, vt patet ex prędictis. Ad

12 tertiũ opp. & vr̃ q̃ cõpetat actio familiæ herciſcundæ, vt l. Mæuius. §. ſeruus. ſ. fami. herciſ. Sol. Dicit gloſ. † q̃ ibi loquitur de quæſitis ante mortẽ: hic verò de quæſitis poſt mortẽ teſtatoris. Iſta nõ videtur ſufficiẽs ſolu. Nam etiã poſt mortẽ teſtatoris recepta bona fide acquirunt hæreditati, vt ſ. dictũ eſt p gl. & ego recitaui. ſi ſunt hæreditatis: ego veniũt in fami. herciſ. iudiciũ. Solu. Aduerte: quia ſubtile eſt. Dicunt quidã qd̃. ſ. dictũ eſt, ſ. acquiri hæreditati nõ eſt verũ. hoc nõ placet. Si enim hęreditati acquiriẽ perſonalis obligatio, vt j. in ver. q̃ ſi ſtipulatus. ergo multo magis poſſeſsio & pprietas, vt l. poſſeſsio. §. & ſi poſſeſsio. de acqui. poſſ. & l. j. C. per quas perſo. no. acqui. Vnde dicũt alij q̃ familiæ herciſcũdæ põt agi tanquã cõtra obligatũ actione perſonali: & hoc nõ poteſt fieri. Ita loquitur hic. Sed ſi quis vellet agere familiæ herciſcundæ, tanq̃ iſta pecunia ſit cõis bene poſſet per ea quæ dicta ſunt. Sed fortè hic non poterat: quia pecunia erat conſumpta: pro tanto negat hic venire in familiæ herciſcũdæ iudicio: & hoc eſſet tolerabile. Alij tñ dicunt q̃ nõ ſufficit rem eſſe cõem niſi hoc proceſſerit ex cauſa hęreditaria, vt puta ſi ex obligatione defuncti traderet hæredi. ſ. fami. herciſcun. l. veniunt. hic aũt cauſa quare fuit tradita huic ſeruo hæredi nõ fuit principalis obligatio defuncti: ſed fuit mandatum qd̃ in veritate reuocatũ eſt: ideo nõ põt venire in hoc iudicio. Dico q̃ prior ſolutio plus placet. Ad quartũ opp. q̃ non ha-

13 beat locũ actio negotiorũ geſtorũ: quia † negotiũ nõ pertinet ad cohęredes, altero de quatuor modis, qui notant in l. ſi pupilli. §. itẽ quærit. ſ. de neg. geſt. Sol. dicit gl. imò ptinet ad cohæ-

14 redes ratihabitione. Cũ enim † fuerit geſtũ noie defuncti, põt haberi ratũ per hęredẽ: qa vr̃ eadẽ pſona cũ defuncto, vt in auc. de iureitur. à mo. præſti. §. j. Vel dicit gl. hic habet ratũ in ſubſidiũ: ſicut dicimus alias re peremptа, vel præſcripta, vt l. mater. C. de rei vẽdi. & fuit not. ſ. eo. l. ſi eũ ſeruũ. qd̃ multũ tene mẽti:

15 qd̃ ita poſſum habere ratã exactionẽ † debiti in ſubſidiũ, ſicut rei vẽdicationẽ, licet nõ ſit meo noie geſtũ. Tamẽ cõtra iſtam

16 glo. & tex. opp. licet mandatũ finiatur † morte: tñ effectus mãdati durat, vt etiam de eo qd̃ fit poſt mortẽ habeat mãdatarius actionẽ mandati. vt l. inter cauſas. in prin. j. mand. & l. ſi præcedente. in prin. eo. ti. ergo cõtra iſtum ſeruũ datur actio mãdati. Solu. dicebat Iac. But. & bene illud eſſe verum, qñ præceſsiſſet mandatũ efficax ante mortẽ, ad producendum actionẽ mandati, ſed hic mandatũ erat factũ ſeruo contra quẽ nõ poterat dari domino viuẽte actio mãdati: & ideo nõ incipit cõpetere actio mandati poſt mortem. Et pro hoc dico q̃ ſi liber homo inſtitor poſt mortẽ domini pecunias exegiſſet, hoc veniret in actione

d mandati[d], nec eſſet neceſſaria actio negotiorũ geſtorũ. Quęrit glo. quæ eſt ratio q̃ nõ venit in iudiciũ familiæ herciſcũdæ. Reſpõdeo: quia nõ geſsit vt hæres: & negotiũ poterat expediri pro parte. qd̃ dic vt in glo. Veniamus ad tertiam particulã, ſcilicet ad ver. quas ve. &c. Hæc tertia diuiditur in particulas quatuor. Primo reſpondet ſecundę quæſtioni. Secundo reſponſionem probat per ſimile. Tertio reſpondet cuidam obiectioni tacitæ in contrarium. Quarto concludit circa prædicta. Secunda ibi: nam & ſi tibi. Tertia ibi: neq̃ enim. Quarta ibi, quare.

17 Nota q̃ pro parte ſua tranſtulit dominium. † Secũdo quòd

18 mandatũ ſpeciale de mutuando, morte finitur. † Tertio nota

19 q̃ fauorabilior eſt cauſa liberationis quã obligationis. † Vltimo nota q̃ vbi nõ transfertur dominiũ in accipientẽ, nõ cõtrahitur mutuũ, nec obligatio pignoris tenet. Ad primũ opp. & videtur

videtur q̃ pro parte ſua non tranſtulerit dominium: quia errabatur in dominio: credebat enim dominium eſſe alterius cùm pertineret ad eum: ergo &c. vt l. iij. §. ſubtilius. j. de condi. ob cauſam. & l. ſi procurator. la iij. j. de acquirẽ. re. do. Sol. dicunt quidam hoc ſpeciale propter ſingularia præcepta pecunię, vt l. ſingularia. ſ. eo. Iſta eſt truffa. Alij dicunt q̃ hic errabat: credebat enim pecuniam eſſe domini, & ipſe repræſentabat perſonam illius domini, cuius putabat iſtam pecuniam eſſe. Iſta põt eſſe, bona, vt ſtatim dicam. Gl. tamen latius diſtinguit tres

20 caſus. † Quando q̃ quis errat in dominio: putans rem ſuã eſſe eius cui tradit: & tunc non transfertur dominium: quia ceſſat animus transferendi dominiũ: quoniã putabat eam eſſe tuã, non de nouo fieri tuã, vt l. iij. §. ſubtilius. de condi. ob cau. Quãdo q̃ putat eam eſſe tertij, licet ſit ipſius accipientis: & tũc aut putabat eſſe cuiuſdam tertij à quo ipſe cãm habebat: & tũc nõ impediẽ trãslatio dominij. Caſus eſt hic. Et ratio: quia tũc impediẽ per talẽ errorẽ trãſferentis volũtas. Nam cũ ipſe habeat cauſam ab illo: & ſic habebat illud idẽ dominiũ, quod volebat trãſferre in accipientẽ, illud trãſfert. Si verò putabat eſſe eius à quo cauſam nõ habebat: tũc non trãſfert dominiũ, vt l. ſi procurator. j. de acqui. rer. domi. de contrahen. emp. l. & ſi conſenſum. in fin. Ratio põt eſſe: nam talis error impedit voluntatem transferendi dominium. Volebat enim transferre dñium qd̃ erat apud talẽ tertium: nõ aũt dñium quod erat apud eũ quod ipſe ignorabat. Ex prædictis ergo habes regulam infallibilẽ,

21 † q̃ tunc impedit error translationem dominij, quando impedit voluntatem transferentis. Hoc colligitur ex hac gl. quã vide & ſigna. Hunc paſſum examinabo pleniſsimè ſ. de offic.

22 procu. Cæſa. l. j. † Ad ſecundum opp. & videtur q̃ tale mandatum nõ ſit reuocatum morte. vt j. de donatio. l. hoc iure. §. ſi qs dederit. Solu. Quando q̃ eſt mandatũ ſimplex de mutuando pecuniam, ita q̃ in eũ mandatariũ pecuniæ dominiũ nõ tranſfertur: tunc mandatum reuocatur morte, vt hic, & l. ſi cùm filius. §. ſi pecuniam. in fi. cum ſequẽ. de dona. Aut non fuit ſimplex mandatum, ſed fuit translatum dominium pecuniæ in ipſum mandatariũ: tunc poſt mortẽ poterit trãſferre dominiũ vt d. §. ſi quis dederit. Aut dubitatur; tũnc ſi quidem ipſa pecunia fuit data mandatario, ſigillata in ſpecie: q̃ non videt tranſlatũ dominiũ. Aut fuit tradita numerata; & tunc ſecus. quia videtur translatũ dominiũ. Sic intelligit gloſſ. tua notabilis: quã vide & ſigna. Item ad idem oppo. de l. fundi. §. item ſi amicus. de acqui. poſ. Sol. Gl. notanter dicit: quando q̃ in mandato ducitur illud quod mandans habet neceſſe facere: & tũc mandatum morte non extinguitur, vt l. contraria. Aut non habebat neceſſe facere: & morte extinguitur: & ſic dicit gl. tua, quã

23 ſigna. Ex prædictis habemus hic diſtinctionem † qualiter mãdatum finiatur morte mandantis. Et habemus dicere, aut mãdatũ eſt vniuerſale, aut particulare. qd̃ plenè dixi in l. ij. §. ſed ſi

24 quis donaturus. j. de dona. dic vt ibi, non inſiſto hic. † Circa tertium quæro, quæ ſit ratio differentiæ inter ſoluẽtes, & mutuum recipientes. Reſpondeo, fauor liberationis, vt dicit glo. Circa quartum & vltimum quæritur de vna quæſtione ſi pecunia peti non poteſt, vt credita, nec pignora tenentur: qualiter cohæredibus ſuccurratur. Rñdeo, aut pecunia extat: & poteſt vendicari. Aut eſt conſumpta: & tunc dicit gloſ. q̃ mutuũ reconciliatur conſumptione, & pignora tenentur, vt l. ſi quis pro eo. §. ſi numos. j. de fideiuſ. Sed cui recõcilietur iſtud mutuum gl. hoc non dicit. Vide gl. quę eſt ſuper verbo, teneri. ſed dicit ſuper verbo, non equè idẽ. Iſtud quod hic dicit de cõſumptione non videtur verum: nam omnes leges loquẽtes de hoc loquunt quando quis ſuo nomine numerauit, ſed hic numerauit nomine alieno, ſcilicet defuncti. Breuiter dic, pecunia conſumpta cohæredes poſſunt habere duplex remediũ, vel q̃ ratum habeant. & acquiritur eis certi condictio. Poſſunt enim ipſi habere ratum illud quod eſt geſtum nomine defuncti. vt plenè no. per Dy. in c. ratum. circa finem, de re. iur. li. vj. Et hoc ſiue pecunia extet ſiue cõſumpta ſit: poſſunt etiã nõ habere ratum: & tũc cõſumptione acquireret integra actio mutuãti. vt l. ſi abſentis. C. eo. tamen tenebitur reſtituere cohæredibus cõdictione ſine cauſa: quia ex re eorũ factus eſt locupletior: nec eis cõtra alium ſuccurritur, vt l. ſi & me & Titium. ſ. eo. Veniamus ad vltimam particulam, ſcilicet ad verſic. quod ſi ſtipulatus. & primò loquit quãdo ſtipulatus eſt a defuncto noãtim. Secundò qñ ſtipulatus eſt ſibi, & hæreditas non eſt adita. Tertiò quando hæreditas eſt adita, & cohæredes ſciuerunt. Quartò qñ cohæredes ignorauerunt. Quinto ex prædictis colligit vnũ notabile. Secunda ibi, quod ſi ſibi. Tertia ibi, poſt aditã. Quarta ibi, quod ſi propo-

25 nat. Quinta ibi, quo quidẽ caſu. † No. q̃ ſi quis nominatim ſtipulat defuncto, non b

26 valet ſtipulatio. † Secũdò no. q̃ ſi ſeruus

27 ſibi ſtipulatur, acqrit hæreditati. † Tertiò not. q̃ ſeruũ ignorantẽ, cui eſt data libertas, videt hæreditas poſsidere, vt ſibi ex re hęreditaria quęrat. quod non repe-

28 ritur alibi, vt dicit glo. † Quartò not. q̃ ſciens nõ poteſt videri liberum hominem bona fide poſsidere. Quintò no. & nun-

29 quã † obliuiſcaris, q̃ quando ſunt hæredes ſui, & neceſſarij[a] præſumiẽ ignoran- c

a tia eorũ quæ continẽtur in teſtamẽto: niſi probetur ſcientia. ſecus in extraneis. Hoc colligitur ex verſic. q̃ ſi proponat. Prædictorũ ratio eſt: quia extranei non poſſunt adire hæreditatẽ: niſi ſint certi de viribus teſtamẽti: vt l. ſed & ſi de ſua. de acquir. hęred. ideo præſumuntur ſcire, quæ cõtinentur teſtamẽto: eo ipſo q̃ preſuppo-

nimus eos hęredes: vt no. ff. de libe. le. l. cũ hæres. facit quod no. in l. quidã ita. §. ſi qs filium. in gl. magna. j. ad Treb. ſed in hæredibus ſuis, & neceſſarijs, hoc non eſt neceſſe ponere: quia ſunt hæredes, ſtatim ẽt teſtamẽto non inſpecto nec cognito, ideo nõ pſumitur ſcientia: vt hic. Facit j. de acquir. re. do. l. quæſitũ. & de ſtipu. ſer. l. ſi ſeruus teſtamẽto. & ibi tangit per Iac. de Aretio. & ideo in filijs, qui ſunt ſui, & neceſſarij hæredes, nõ præſumitur q̃ ſciant ea quę cõtinent in teſtamẽto. Et ita ego allego multũ in materia §. duo fratres. l. qui Romæ. j. de verb. obl. Nam de fideicõmiſſo non poſſet trãſigi, nec paciſci, niſi inſpectis, & cognitis verbis teſtamẽti. l. de his. ſ. de trãſac. & l. j. quẽadmo. teſt. aper. Ergo inter fratres nõ põt videri remiſſum illud fideicõmiſsũ, ſi illud ignorabãt. ignorare aũt pręſumitur, &c. qd̃ pleniſsimè proſequere vt d. §. duo fratres. p̃dicta vera in teſtamẽtis. Co-

30 dicillos † autẽ nõ pręſumit ſcire, etiã hæres extraneus: vt ſ. de b

transactio. l. nõ eſt ferẽdus. Vltimò[b] no. q̃ plures vident in-

31 uicẽ ſeruire. qd̃ facit q̃ ſi plures † ſunt ſocij vnius negotiatiõis, & vnus exercet in ciuitate Peruſij alij in ciuitate Florentiæ: vt c

iſti videant inuicẽ inſtitores[c], & inuicẽ præpoſiti alter ab altero. Ad qd̃ facit l. iiij. de exercito. & ibi per Iac. de Aretio. de quo plenè dixi in materia de duob[9] reis. in l. eandẽ. in vij. quęſtione. de duob[9] reis. Venio ad cõtraria, & oppo. ad primũ, & ſecũdũ dictũ Inſtit. de ſtip. ſeruo. §. ſiue. Solu. ibi fuit ſtipulatus ſimpliciter: quo caſu eſt idẽ, ac ſi ſtipularet ſibi. Secũdò oppo. dicit hic q̃ acquiriẽ hæreditati. cõtra, nõ poteſt dici hæreditas poſtq̃ eſt adita: vt l. ſed ſi plures. §. filio. de vul. & pupil. facit l. fi. in fi. C. de inoffi. te. ſed hic ſaltẽ pro parte ipſius ſerui, qui erat neceſſari[9], erat hæreditas adita: ergo &c. Sol., p partib[9] aliorũ

32 dicit hęreditas, nõ, p parte ipſi[9]. Ex quo no. † q̃ licet aditione vnius hęredis cõfirmet totũ teſtamẽtũ: vt l. teſtamento. de mateſtamẽto. & l. apud Iulia. §. idẽ Iulia. j. ad Trebellia. tñ aditiõe vnius nõ deſinit vocari hæreditas, niſi pro parte adeũtis: vt hic videtis. Opponit, & iſta oppoſitio eſt in vltima gloſ. & videtur quòd hæreditas non poſsideat: vt l. j. §. Scæuola. j. ſi quis

33 teſta. li. eſſe iuſ. fue. ſol. Fateor † quòd nõ poſsidet verè, ſed fingitur poſsidere hic: quod eſt notandũ. Oppon. q̃ alij cohæredes etiam ignorantes non poſſunt videri poſsidere: quia poſſeſsionem non apprehenderũt ex ſolo animo, imò requiritur apprehenſio corporalis: vt l. cùm hæredes. ad acquirenda poſſeſsio. Huius timore Iacob. Bald. & Odo. receſſerunt à lectu. glo. & dicunt q̃ iſte verſic. quòd ſi proponatur. hoc modo legitur, ſcilicet dum dicit, poteſt adhuc idem reſponderi. ſubaudiunt, vt non videant à cohæredibus poſsideri. & quod infrà

¶ Neceſſarij. Adde poſt Alex. in d. §. duo fratres. de hoc articulo vide Paul. de caſt. conſi. x. & conſi. xcij. Ange. cõſi. cclxxxvj. Rom. cõſi. ccccciij. Io. An. in add. ad Spe. in ti. de teſta. §. i primis. ver. item quid ſi duobus. Bald. conſi. cj. & cxvij. lib. v.

✠ POMAETS.

¶ Vltimò. Ad hoc q̃ plures ſocij negotiationẽ in diuerſis locis exercẽtes videant ſe adinuicẽ ſeruire, facit bene tex. quem ibi ad hoc no. Ang. & Pau. l. ſed ſi hac. §. liberos. in verb. liberta. de in ius vo. ibi mater & fili?. diuerſis reſpectib? tenentur ſe honorare.

¶ Inſtitores. Adde Bal. i ru. C. d̃ exer. i fi. & in l. ſi prædium. in iiij. col. C. de ædil. act. in l. iure ſocietatis. in lec. antiqua. j. pro ſo. Ang. et Pau. de ca. i l. ſi, vn?. ſ. de pac. Ful. in l. ſi plures. eod. tit. & Paul. de Caſtr. in l. ſi plures. j. de exercit. Pet. de anch. conſilio mihi cccxxxiij.

a ❧ P. PAV. P. ¶ In defectũ alterius Vide vnã q. per Soc. in l. ſure ciuili. ad fin. ff. de cõd. & demõ. de eo qui promiſit cuidã creditori ſoluere & quã ſibi debebat Titius, ſi hæc ãtitas nõ exigeret à Titio intra certũ tẽs & ante, ſi intra illud tẽs creditor non agat cõtra Titiũ, an poſsit poſtea agere contra promiſſorem.

b ¶ Soluendo. Dicit Alex. hũc text. facere quod ſi tẽpore moti iudicij debitor principalis nõ eſt ſoluendo ſed poſtea efficiat lite conteſtata: q̃ fideiuſſor nõ poterit opponere exceptionẽ excuſſionis ſecundũ Bald. hic Paul. de caſt. Pet. & Cy. in auẽ. præſente. Bal. in l. perempto rias. C. ſenten. reſcin. nõ poſ. tũ cũ cõtraria opi. trãſit Alex. quia exceptio dilatoria ſuperueniens poſt litem conteſta. põt opponi poſtea. ca. inſinuante. de offic. delega. latius hic per eũ: cui inquantũ in vltimis verbis quærit qũ debeat opponi exceptio excuſſionis, adde vltra Pe. de Anc. cõ. cclxxxiij. Bal. conſi. xiiij. lib. j.

ſequitur, quo quidẽ caſu illud euẽturum vt inuicẽ bona fide ſeruire videanẽ: interrogatiuè lege ſecũdum Odof. quaſi dicat hoc euenire abſurdũ eſt: ideo nõ dicẽdũ. Vel referaẽ ad caſum de hæreditate non adita, ſecundũ Iac. Bal. doct. moderni tenent opi. gl. verã & notabilẽ. Ad cõtrariũ reſpõdẽt q̃ cohæredes nõ poſsidẽt animo verẽ, ſed ſicut hæreditas fingiẽ poſsidere: vt dictũ eſt ſ. ita etiã cohæredes ignorantes. quod eſt notandũ. Vltimò oppo. dicitur hic, q̃ videnẽ ſe inuicẽ poſsidere. Contrà, qui poſsidetur ab alio, non põt alium poſsidere. l. liber homo. in fi ſ. de acquirẽ. re. do. Solu. fateor verè, ſed fictè videntur inuicẽ ſeruire: vt hic. Quæro: quia Aphricanus nihil de pignore dixit: quid iuris? Reſpondeo, ſi in præcedenti parte aliq̃d dixit ſ. pignora nõ teneri: ideo hic in toto intellige, vt illis quibus quæritur perſona lis actio, quæratur pignorum obligatio.

34 Quero de perſonali obligatione † ex hac ſtipulatione cui quæratur: & intelligẽda eſt hæc quæſtio, qñ ſtipulatus eſt ſibi vel ſimpliciter: & eſt adita hæreditas, & cohẽredes ſciebant: quo caſu dicit gl. q̃ cohæredibus quæri nõ poteſt actio: ſed conſumptione ſequuta quæretur actio ipſi ſtipulanti. Nec obſtat ſi dicas q̃ ſtipulatus eſt nomine alieno, ſcilicet defuncti: hoc eã non impedit actionem quæri ipſi ſtipulãti: ſed ad eum, cuius nomine ſtipulatus eſt, ſtipulatio pertinere non poteſt: vt l. ſi abſentis. C. eo. Iſtud dicit gl. ſuper verbo, habent. Vel dic ſecundò, dicit gl. vt in præcedenti glo. dictum eſt: ibi ponitur alia opin. q̃ conſumptione ſequuta quæratur actio cohæredibus: & ideo iſtæ gloſ. ſunt de directo cõtrariæ. & vna iſtarum gl. eſt ſuper verbo, habent. & alia eſt, quæ iſtam præcedit, quæ eſt ſuper verbo, idẽ: & incipit ſcilicet generaliter, &c. Quid dicemus: breuiter conſumptiõe ſequuta, poſſunt cohæredes ſtipulationẽ habere ratã in ſubſidium, & eis datur actio: vt vidiſtis no. ſ. ea. l. in gl. ſuper verbo geſtorum. Vel melius conſumptione facta, vel non poſſunt cohæredes habere ratum illud, quod factũ eſt nomine defuncti, & eis quæretur actio: vt no. per Dy. in c. ratũ. de reg. iu. lib. vj. & l. ſi ſine. §. ſi procuratori. ſ. rem ratã hab. Nec obſtat ſi dicis q̃ hic defunctus tẽpore facti mutui erat iam mortuus vnde nõ põt videri eius nomine geſtũ hoc enim tollitur per tex. in d. §. ſi procuratori. vbi factũ poſt mortẽ alterius, eius nomine põt haberi ratũ per hęredes. ltẽ poſſes dicere qũo eſt ſtipulatus nomine defuncti, cũ in quæſtione ponat q̃ ſtipulatus eſt ſibi, vel ſimpliciter. Reſpondeo: licet ſtipulatus ſit ſibi vel ſimpliciter: tamen nomine defuncti, & ad eius vtilitatẽ hoc faciebat, adeo q̃ ſi fuiſſet liber homo, tenereẽ cedere: vt l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. de verb. obli. Et iſto caſu qñ hæredes ratũ habere rẽt loquitur opin. Azo. Si verò cohæredes ratũ nõ habeant, loquitur alia opi. q̃ actio quæratur ipſi ſtipulanti per l. ſi abſentis. C. eo. tenebitur tamen iſte cæteris cohæredibus condictione ſine cauſa: quia locupletatur ex eorum pecunia, vt l. ſi et me & Titium. & l. ſi eum ſeruum. & l. cum fundus. §. ſeruum. ſ. e. Sed dubitatur de vno quãdo interceſsit ſtipulatio ad quid requiritur conſumptio, vt dicitur in hac gl. Videtur enim q̃ nõ requiratur, vt l. ãtuis. C. eo. Rñ. ſecundum eos qui dicunt hæredes poſſe habere ratum in ſubſidium, vt per gl. in verbo negotiorum geſtorum. hoc eſt neceſſe ponere: quia re extante illa ratihabitio in ſubſidium non habet locum, vt ſ. eodẽ. l. ſi eum ſeruum. Sed tenendo id quod dixi q̃ poteſt haberi ratũ de iure communi tanãã factum nomine defuncti: ideo requiritur conſumptio: quia cohæredes pecuniam extantẽ poſſunt vendicare: et ſic contra illum agentem ex ſtipulatione opponeretur exceptio doli, vt ſ. dixi in l. nam & ſi fur. ſed ſi cohæredes non vendicarent rẽ illam: tunc iſta exceptio opponi non poſ-

ſet, licet pecunia non ſit effecta accipientis. Ita loquitur l. ãtuis. C. eo. Sed ſi eſt cõſumpta: tunc eſt indubitabile q̃ ipſi ſtipulanti quæritur actio cohæredibus ratũ non habentibus. Quæro quid in aliis duobus caſibus, ſ. quando hæreditas non fuit adita, vel cohæredes ignorabant. gl. dicit idem ſ. q̃ actio quæritur ſtipulanti, vide eam: & eſt gl. ſuper verb. habent. ibi, item quid &c. Iſta gl. neſcio quare hic poſita fuerit: quia eſt de directo contra tex. quia quando hæreditas non eſt adita, acquiritur ipſi hæreditati, non diſtincto an hæredes ſciant, vel ignorent: nam ante aditam hæreditatem eorum ſcientia non inſpicitur. Si verò eſt adita hæreditas, ſed cohæredes neſciunt: tunc acquirimus cohęredibus, vt dicitur in tex. in verſ. quod ſi proponatur. Poſſet tamen iſta gl. procedere tenendo opi. Odo. & Iac. Bal. quam ſ. vidiſtis legendo iſtum text. quã non tenui. Si verò habetis in gl. vtrq̃ caſu cohæredes ſciunt, non eſt bona litera: quia prout ſe refert ad caſum non aditæ hæreditatis: nõ curaẽ de ſciẽtia, vel ignorãtia cohæredũ, vt dixi: prout ſe refert ad caſum aditę hęreditatis: poñs cohæredẽ ſciuiſſe. Iſta q̃ſtio eſt expedita in p̃cedẽti pte gl. vñ debet dicere litera gl. neſciũt.

1 ☞ *Excuſsio q̃ non fiat quando certum & notorium eſt principalem non eſſe ſoluendo, vel ipſum non facilem ad conueniendum.*

a Lego. Qui promiſit in defectũ alterius[a] petitione facta à primo non liberaẽ, ſed exactione demum: idem econtra. h. d. Iſta lex diuidiẽ in duas partes. Primò loquitur quando prius egit contra eũ qui principaliter tenebatur. Secundò econtra quando prius egit contra eũ qui tenebatur in defectum. Secunda ibi, ſed ſi cum Seio. Item prima ſubdiuiditur in tres partes. Primò ponit ſeu dicit petitione facta à primo alium nõ liberari. Secundò ponit rationem. Tertiò dicit exactione liberari. Secunda ibi, alioquin. Tertia ibi, at ſi. In prima partícula caſus in terminis eſt clarus. In ſecũda parte ibi, alioquin. ſic pone caſum. Quæ eſt ratio præcedentium, reſpondit Iuris conſultus: quia ſi aliud diceres dicta ſtipulatio nihil operaretur. quod ſic oſtenditur. Antequã contra Titium agatur non põt agi contra Seiũ: quia debet præcedere diſcuſsio in bonis Titij. Si ergo diceres q̃ poſſẽ incœpi agere contra Titium nõ poſſum redire ad Seiũ, ſequeretur q̃ nunq̃ cõtra Seiũ venirẽ, cum cõtra Titiũ habeã neceſſe agere pro facienda diſcuſsione: & ſic dicta ſtipulatio eſſet inutilis. quod eſſet abſurdũ modò habes rationẽ, vide text. In tertia particula caſus eſt clarus. Sequiẽ, ſed ſi cũ Seio. & eſt ſecunda pars principalis, & eſt difficilis: & legitur in glo. duobus modis. Primũ ſic. Pone q̃ ante omnia egi cũ Seio qui promiſerat in defectũ Titij iſtud agere, habet iſtum effectũ, ſ. q̃ ipſe Seius non tenebitur, niſi in eo in quo Titius principalis debitor non erat ſoluendo, tempore accepti iudicij. ltẽ contra ipſum Titium non potero redire ad id, in quo Seiũ potui conuenire: & ſic videor feciſſe duo pacta de non petendo, vnum Scio, & aliud Titio. Opp. de l. ſi ex toto. §. j. ſ. de leg. j. Solu. dicit gl. aliud in legatis aliud in cõtractibus. quod nõ eſt verũ ſimpliciter. qd̃ dic vt dixi in d. §. j. & l. ſi creditores. C. de pac. & ibi p gl. Certè iſta lec. nõ placet doctoribus, nec mihi. Ratio: quia qd̃ petitor videat hic feciſſe duo pacta eſt impoſsibile: nõ enim iure electionis: quia hic nõ cadit electio: tũc enim eſt locus electioni, & videẽ electio, et diuiſio facta, qñ quis põt cõuenire duos reos, et vnũ conuenit pro parte. vt l. cũ illud. in prin. ſ. qñ dies leg. ced. & in l. j. & ij. de optio. leg. ſed hic cũ vnus teneat primò alius poſt in ſubſidiũ, non cadit hic electio. Item nec diuiſio cùm hoc facit creditor ex neceſsitate: ergo nõ videtur creditor facere pactũ de nõ petendo: cũ nemo in neceſsitatibus liberalis exiſtat, vt l. rem legatam ſ. de adi leg. L. egit ergo gl. ſecundo modo ſecũdum Ioã. & illã lectu. tenui vobis ponendo ſummariũ. Primò

b ego egi contra Titium qui non erat ſoluendo[b] niſi in tribus: ſecundo in reſiduo egi cõtra Seium qui ſimiliter non erat ſoluendo, niſi in aliis tribus: in reſiduo potero redire contra Titium ſi effectus erit ſoluendo. Ratio: quia conuentione ſecundi non liberatur primus, ſed exactione, ſicut in præcedenti caſu dicitur. & iſta eſt vera. Opp. & videtur q̃ nõ poſsit agi contra ſecundum, niſi præcedat diſcuſsio contra primum, vt ſ. de verb. obli. l. decem. Solu. Io. in poſitione caſus, videtur hic ponere q̃ contra primum præceſsit diſcuſsio, ſed hoc nõ dicitur in tex. ideo poſſumus dicere q̃ primò fuit actum cõtra ſecundùm.

a ❧ POMATES. ¶ Reſpon. q̃. Vide Pan. conſilio lxij. col. iij. vol. ij. Areti. conſi. xxix. col. v. in fi. Alex. & Areti. in l. exitus. ff. de acqui. poſſ. Iaſo. in l. ij. in fine, ſupra qui ſatiſda. cog. Feli. in c. cũ olim. col. vij. de re iudi. Bal. c. iij. col. iij. de offic. delega. Areti. in c. dilecti. col. ij. de iudic. Alex. conſi. xvij. colũ. ij. volu. j. Bal. in c. ex reſcripto. col. j. ad fi. de iureiuran. Ro. ſing. lxiij. Areti. conſi. cxxvij. & ij. col. q. j. Alex. cõſil. xlix. vol. ij. & cõſi. cxxxvij. volu. ij. vbi ponit quid iuris qũ debitor in inſtrumento appoſuiſſet precarium. & Alex. conſil. lxxxiiij. columna fin. volu. iij. vbi ponit qd iuris qũ principalis debitor non habebat in loco promiſsionis ſed propinquo, vel alibi, vide Roma. conſil. ccccxvj. & ccccxxx. vbi loquitur qũ cauſa tractatur infra vbi de æquitate proceditur: an debeat iudex admittere talem exceptionem. Anch. conſi. v. col. v. vbi dicit contra ceſsionariũ poteſt opponi exceptio excuſsationis: quod prima agat cõtra cedentem: & ſi ex nomine appareat q̃ cedens tempore ceſsionis erat pauper, nõ præſumiẽ minus pauper. Alex. conſi. c. col. iij. volu. v. vbi ponit quid iuris qũ principalis foret abſens, & ibi etiam ponit qũ dicatur abſens. & quid iuris etiam ſi quãdo agitur hypothecaria contra tertios poſſeſſores, eo q̃ facta excuſsione non reperiẽ ſoluendo principalis debitor, vel ex alia cauſa à iure permiſſa & interim ſuperuenerunt bona ipſi principali, etiam lite iã contest. & Soci. conſ. xxiiij. col. fin. vbi ponit quid iuris qũ proceditur ſummariè, vel eſt iuratum, vel promiſſum in inſtrumẽto, quod habet executionem paratam &c. & Corſet. in repe. rubricæ de iureiurã. in xij. priuil. & Bal. conſi. xxv. in j. parte.

b ¶ Notorium. Inquãtum Alex. hic ſuſtinẽdo cõem opinionẽ q̃ non ſit neceſſaria excuſsio qñ eſt notoriũ principalẽ nõ eſſe ſoluendo, dicit poſſe dici q̃ requiraẽ pronũciatio declaratoria, qualiter principalis non eſt ſoluendo: non autem q̃ requiratur q̃ mittantur exploratores, vel q̃ alio modo probetur inhabilitas principalis: quia notoriũ releuat ab ouere, p̃bãdi. Adde quod hoc voluit Ro. cõſ. xciiij. incipiẽte, viſis q̃ ſupius vbi per quatuor fundamenta illud comprobat. Et idẽ voluit cõſi. ccxj. incipiẽte, allegatiões. vbi hęc ruminat. Videbitis etiã, an neceſsaria ſit excuſsio, cũ fideiuſſor liberè promittit ſoluere nulla exceptiõe obſtãte, qd̃ facit ad dicta in hac l. per Alex. & communẽ opinionẽ ſimpliciter ſequiẽ Bal. cõſi. xxv. & clxviij. lib. iij. inquantum etiã Alex. poſt Bar. tãgit ſi bona ſunt publicata an ſit excutiẽdus fiſcus? Et vidẽt tenere q̃ ſic. Adde q̃ idẽ tenet Bal. cõſi. lv. incipiente, proponiẽ. vbi de Bartolo hic facit mentionẽ: & Allegat Hoſti. & Ioan. Andre. in capi. ex literis. ex

a dum. Ad l. cõtrariam rñ. q̃[a] illud eſt verũ quãdo eſt dubium an primus ſit locuples vel nõ, ſed qñ eſſet certũ & notoriũ, nõ eſſet neceſsaria diſcuſsio, vt hic quòd eſt notabile multũ, vt no. in d. l. decem. circa materiã excuſsionis. (Et ideo † dicebã ſemel

1 in Marchia, cũ conueniretur quidã fideiuſſor, qui interceſſerat pro quodam Ty

2 ranno: & ſic erat certũ & notoriũ[b] illum Tyrannũ nõ poſſe conueniri de facili, vt l. ij. in prin. & quod ibi no. ſ. qui ſatiſd. cogan. q̃ poterat conueniri ille fideiuſſor, non facta excuſsiõe principalis. Idem dico ſi ipſe fideiuſſor cõfitetur principalem nõ eſſe ſoluendo, vel ſi eſſet condẽnatus, & bona publicata, ita q̃ eſſet notorium ipſum egere. Sed hoc cõtinet diuinationẽ quod in hoc caſu eſſet certum: ideo dic q̃

c ante factã excuſsionem poteſt agi[c] ſi non opponatur exceptio, & valebit iudicium vt l. j. C. de appel. & quod ibi no.

1 ☞ *Imperſonalitas quando uitiet ſtipulationẽ. & nu. 2.*

Labeo. [d] Imperſonalitas circa verbum executiuum, obligationem non vitiat: [e] & tunc dando fideiuſſorem idoneum liberatur. h. d. Oppo. [f] & videtur q̃ hæc ſtipulatio ſit nulla: quia non apparet perſona obligati, vt C. de cõſti. pecu. authẽ. ſi qñ. Soluit gl. q̃ hic ſubaudiatur dari, ſcilicet curari. Dico q̃ hoc nõ eſt neceſſe. Nã imperſonalitas † quandoq̃ eſt circa perſonam ſtipulantis, & nõ vitiat, vt l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. de verb. obli. Quandoq̃ eſt circa perſonam promittentis, & hic aduerte, quandoq̃ impęrſonalitas reſpicit verbũ ĩductiuũ obligationis: & tũc nõ valet, vt C. de conſtitu. pecu. auẽ. ſi quando. Quãdoq̃ reſpicit verbum executiuũ obligationis: & tunc non vitiat: nec tamen preciſè cogitur dare, ſed liberatur dando promiſſorem. hic eſt caſus hic, & in l. illa ſtipulatio. ij. reſpon. ſ. de verb. obli. Opp. de l. ſi hæres. de leg. j. Solſpeciale ibi fauore vltimæ volũtatis, vt dicit gl. Vel aliter, ibi fuit iuſſus facere vt legatarius habeat centũ, & ſic cogitur præciſè ad dandum centũ: hic fuit iuſſus curare, vel promiſit curare, vel etiam promiſit dari impęrſonaliter: & ſic determinaẽ dari à me vel ab alio: merito liberaẽ dando promiſſorẽ; ibi fuit iuſſus facere ipſe qd̃ non põt facere directò niſi dando. Oppo. de l. promiſſor. in fi. de cõſti. pecu. Sol. ibi promiſit deçẽ ſimpliciter. † qd̃ intelligiẽ, ſ. ſe dare hic promiſit dari impęrſonaliter: & ideo aſſume tres caſus. Aut q̃s promittit pecuniã dare: & ſic perſonaliter de ſeipſo loquiẽ: Aut, pmiſit dari, ſ. impęrſonaliter: aut promiſit ſimpliciter: & iſto tertio caſu ſubaudiẽ dare: & ſic de ſeipſo pſonaliter vẽ promittere, ſed ſi in primo caſu

tra de pig. dicit tamen q̃ ſi fiſcus eſſet difficilis ad conueniendum, vel bona forte non ſufficiũt ad debita: fiſcum non eſſe cõueniendum. Et prædictam opinio. clare firmauit Ro. prædicto conſi. xciij. Opi. tamen Bar. ſequutus eſt ſimpliciter Abb. conſi. lxxij. & clarius conſi. xxiij. lib. ij. vbi reſpondet ad illud q̃ fiſcus habetur loco hæredis, ibi vide. Quid autem ſi amicus debitoris mei, cuius bona iuſſa erant capi, vel iam erant capta, rogauit vt bona ſibi relaxarẽ, promittens mihi ſoluere certa die, an illa elapſa poſsit opponere vt conueniam prinei palem, vide Ioãnem And. in addi. ad. ſpec. titu. de renun. §. j. ver. viſo.

❧ POMATES. ¶ Poteſt agi. Vide Alexan. conſil. xxxij. col. ij. & iij. vol. iiij. & in ſimili conſil. lxiij. penul. col. volu. eodẽ. & conſi. xcvj. eodem volumi. Panor. conſilio xxix. col. ij. vol. ij. vbi etiam tangit de ſuperioribus verbis Bart. hic. Barba. conſil. xliij. col. j. volu. ij.

❧ POMATES. ¶ Labeo. Vide Alexan. conſil. xlix. col. j. & ij. vol. iiij.

❧ P. PAV. P. ¶ Labeo. Ad quẽ autem referuntur verba impęrſonalia prolata à ſtatuto, vide do. Fran. in conſi. xlv. circa fi. Item circa iſtam deciſionem vide quæ ſcripſi inſtit. de ſtipu. ſer. in prin. quomodo impęrſonalitas vitiet promiſſionem.

¶ Non vitiat. Adde Bart. & alios in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. ſ. de verbo. oblig. & in l. j. in princi. ſ. de hæred. inſtitu. per Cynum in authen. quando. C. de conſtituta pecunia. per Gul. de Cugneo Ang. & Moder. in l. ſi eum pro quo. ſ. de in ſus vocan. Bal. in l. ſi abſentis. C. ſi certum petatur. Et quid ſi in libello talis impęrſonalitas eſſet vel in actu iudicis, vide Barto. in l. competit. §. in ſumma. ſ. quod vi aut clam. per Baldũ in repetiti. Paduana, & Peruſina. l. edita. C. de edendo. Alex.

❧ POMATES. ¶ Oppo. Vide Alex. conſi. lxxx. col. ij. vol. iiij. & Areti. conſilio cxliiij. & Bal. conſil. ccccl xxvj. in j. parte. vbi loquitur in perſona ſtipulatoris.

¶ De iureiurãdo. Inquantum Alexand. dicit quòd teſti non creditur iuranti, & deponenti de credulitate, etiam ſi diceret pro certo credere, niſi adiciat rationem dicti ſui per ſenſum cor poris: adde quod idẽ voluit eius conſilio lxx. & lxxij. & ducentẽſimo tertio libro primo. Baldus conſilio ducentẽſimo nongeſimo quinto, & tercentẽſimo decimo tertio, libr. quarto. Barto. conſilio incipiente, Vanutius. Si teſtis autem dicat ſe neſcire, vel quòd non recordatur, & poſtea affirmet, an valeat, vide pulchrè Roma. conſilio cccccv.

g ❧ POMATES. ¶ De iureiurando. An licitum ſit iurare, vide Mat. not. in apoſtil. ſuper, verſi. interim audiſtis.

g *De iureiurando, § ſiue voluntario, ſiue neceſſario, ſiue iudiciali.* *Rubrica.*

Dictũ eſt ſ. de rebus creditis, vbi Iuriſcõſult' oſtẽdit ſe de cõtractibus dicturũ, verũ quia in cõtractibus emergũt litigia, & iudica, q̃ deciduntẽ per iuſiurandũ: ideo c hic poniẽ de iureiurãdo. Ita d. gl. C. eo. ſup rub. Vel aliter: Dictur[e] eſt de cõtractib[e]: ſed qa iureiurãdo q̃s diciẽ cõtrahere: vt ſ. eo. l. qui iuraſſe. in fin. & ſ. de pecu. l. depoſiti. §. j. ideo ponit de iureiurãdo. Sed quia iuſiurãdũ eſt triplex: ideo annecẽt in rub. ſiue volũtario. & c. Quæro, vtrũ ſint plures alię ſpẽs iuramẽti. Dicit gl. q̃ſic: et enumerat multas. & Gul. etiã ponit alias ſpẽs d in Spec. in ti. de iureiu. in iiij. lib. ſuo. Bar.

1 ☞ *Iuſiurandum eſt inductum ad lites finiendas.*

2 *Iuſiurandum conuentionale eſt quod ex conuentione litigantium præſtatur.*

3 *Iuramentum iudiciale quod defertur à parte parti in iudicio iudice approbante.*

4 *Iuramentum neceſſarium quod pertinet ad litis decisionem triplex.*

LEX I.

1 Maximum. Iuſiurandũ † eſt inductũ ad lites finiẽdas. h. d. Quęro, hic diciẽ, maximũ: cuius re ſpectu dicit? Reſpon. reſpectu trãſactionis, & rei iudicatæ: quia ẽt illa ſunt remedia decidendarũ litium, tamẽ non ita magna. Sed in quo conſiſtat iſta maioritas iuramẽti, videbitis ſ. l. pxi. quæ ad huius declarationẽ eſt facta. Secundò quæro, quotuplex eſt iuramẽtum, de quo tractatur in hoc tit. Certè rubri. ponit tria, quæ ex hac rubrica colliguntur. Primum † eſt

2 iuramentum conuentionale, quod ex cõuentione litigantium præſtatur: vt hic dicit tex. & l. iuliuran. quod ex conuentio

3 ne. ſ. eod. Aliud eſt iudiciale † quòd defertur à parte parti in iudicio iudice approbante: vt hic in fine. Eſt tertium iura

4 mentum neceſſarium, † quod pertinet ad litis deciſionẽ. Et eſt triplex. Primò quãdo defertur in defectum probationis: de f quo videbitis in l. admonendi. ſ. eod. Secundò, quando defertur iuramentũ purgationis: vt l. præſenti. C. de his qui ad eccleſi. confu. & in authen. nouo iure. C. de pœna iud. qui ma. iudi. Tertiò eſt iuramentum quod defertur pro lite examinanda, ſeu pro re æſtimanda. de hoc loquitur tit. de in litem iurando.

1 ☞ *Tranſactio eſt contractus innominatus.*

2 *Iuramentum & tranſactio in quo conueniant & diſconueniant. remiſſiuè.*

3 *Sententia in quo conueniat cum iuramento, & in quo diſconueniat. remiſſiuè.*

a ¶ Innominatus. Adde textum in l. prima. §. primo, cum gl. in verbo transigendi. §. de pact. Bal. in rub. C. de rerum permu.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Vtrũ iuramentum. vide latè Ias. §. si quis postulante. in vlt. char. Instit. de act. versi. extra glo. & q̃ suramẽtum appositum sub ista forma impediat exceptionem non numeratæ pecu. posse opponi, vide Crem. sing. cliij. Et q̃ hoc intelligitur in iuramẽto decisuo vide Socy. consil. ccxxxj. col. vj. Iaso. hic.

b ✠ POMATES. ¶ Iuramentũ. Adde Iaso. latè in §. itẽ si qs xvij. col. Institu. de actio. licet cõtra dicũt Bart. quod nouũ appellat, tenuerit Ro. in repe. ru. ī penul. chart. §. de arbitr. ex eo inserens q̃ iuramẽtũ habet vim guarentigie. & quod Bald. singul. dictũ in l. j. C. eo. contra tenet Ange. hic in l. iusiurandum. §. fin. j. eodem titu. & Roma. hic, & Fl. sed & si possessori. §. fi. j. e. & Bal. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. j. eo. & Mathesi. no. xxj. tamẽ tu teneas opinionem Bartoli, quã dixit me audiente com munẽ, dñs Iaso. et peẽ sæpius cõsuluisse, & obtinuisse. et cum qua trãseunt Pul. hic & Alex. & quã commendat hic Bal. in repetit. xiiij. char. Præterea tenuit cum opinista ipse Bart. l. sed si possessori. §. fin. j. eodẽ in primo not. per illũ tex. & ibi Angel. sibi contrarius, Fulgo. & Salicetus Paulus & Alexã. in l. nam postea. §. fi. j. eo. & in l. post rẽ. hic alleg. & Ange. Aret. in §. item si quis postulante. col. iij. & Insti. de acti. licet dubitauerit in casu, in quo esset præstitum extra iudiciũ. Et pro ista opi. quam tenuit ipse Bar. in l. si duo patroni. §. finali in hoc dicens, q̃ si in instrumento emptionis & venditionis apponatur iuramentum, q̃ non poterit opponi exceptio pretij nõ soluti, vbi petitur executio ad rem venditam. Facit text. l. pen. C. deposi. hoc modo inducendo: dicit text. q̃ instrumentum depositi habet executionem paratã propter bonam fidem, quæ specialiter in illo contractu requiritur, tũc arguit sic: si instrumentum depositi habet executionem fortius debet habere instrumentum, in quo imponitur iuramentum: hinc requiritur longè maior fides, cũ in eo tractetur de periculo animæ. l. fin. C. ad leg., Iuliã repetun. secundò facit l. si quis maior. in verbo, mox deputabunt. C. de transactio. quoties lex vtitur verbo, mox, vel illico, habet executionem paratam: vt no. Bar. in d. l. j. C. depositi. Tertiò facit: quia quilibet contractus factus in iudicio, habet executionẽ paratam. probat tex. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. in ver. iustam conuentionem. §. de pactis. Modò omne iuramentum, etiam extra iudiciale, habet vim iudicij. l. qui iurasse. §. fi. j. eodem & de lit. contestati. l. nã post-

Ibi: sed ibi: Tu autem solus pro vt alex. Ne Hieron. a Suarez. solus pro m. Repeti: 1. postrem Judicatam. not. 2 n. 6. 6bi: supplent de Hesium. Bar: mbtoqs loco quas vide

1 *Iuramentum quando tollat naturalem obligationem.*
5 *Non appellans à sententia fingitur à lege sententiæ cõsentire.*
6 *Iuramentum cùm defertur, inest conditio, ut incontinenti iuretur.*
7 *Quando iuramentum remittitur, habetur perinde, ac si iuratum esset.*
8 *Iuramentum quòd habeat executionem paratam.*

LEX II.

VSiurandum. Dicitur hic quòd iuramentum est species trãsactionis: & sic transactio est genus. Contrà: imò est species separata à iuramẽto: vt vidistis §. l. proxi. ideo habemus speciales titulos de transact. & de iureiur. Solu. dicit gl. fateor quòd trãsctio potest accipi pro genere, quasi litis decisio. & sic loquitur hic. Item pro specie separata à iuramento sic loquitur contrarium. Quod not. quia ex hoc probatur quòd transactio † est cõtractus innominatus. Nã ille contractus, qui habet nomen generis, nec habet aliquod nomen speciale, est contractus innominatus: vt no. C. de re. permuta. super rub. Dicemus in l. iuris gentium. §. j. §. de pact. sed transactio est nomen generis, vt hic: ergo casus est hic quòd transactio est contractus innominatus.[a] vt no. glo. not. in l. siue apud acta. C. de transact. & ibi dixi: licet nõ allegauerim tibi istam legem, vbi est casus. Quæro, in quo est ista maior authoritas iurisiurandi? Respondeo, quædam est maior authoritas respectu effectus: & istud prosequitur gloss. quędam est maior authoritas respectu modi indu cendi. Dicimus enim quòd contractus bonæ fidei quando nudo consensu contrahuntur sunt maioris authoritatis: vt l. iuris gentium. in fi. §. de pact. ita iuramentum facilius inducitur quam transactio: quia non est necesse quòd aliquid detur, vel retineatur. secus in transactione. C. de transact. l. transactio. Item facilius quàm sententia quia nõ est necessarius iuris ordo, secundum Guliel. Circa effectum quęritur † primò, in quo cõueniant, & in quo disconueniant iuramentum & trãsactio: dic vt in gloss. & bene. Secundò quæro, † in quo conueniant & disconueniant iuramentum, & sententia, & in quo vnum aliud excedat: dic vt in gloss. quam vide. Qualiter autem hoc procedat, quòd vnũ excedat aliud: dicemus in singulis legibus hic alleg. in glos. Ad vnum est tamen aduertendum, dicitur hic quòd iuramentum tollit naturalem obligationem. vtrũ hoc sit verum in quolibet iuramento. Guliel. de Cug. dicit quòd loquitur hic de iuramento voluntario, & iudiciali, quod habet cõsensum partium: † meritò tollit naturalem. Secus in necessario delato à iu-

dice, in defectũ probationis, quod non habet consensum partium, quia non tollit naturalem obligationem, sicut nec sententia: vt l. Iulianus. j. de condic. inde. qd̃ mihi placet. Quidam tamen dicunt quòd ille, qui non appellat à sententia, videtur consentire: vt l. ab eo. C. quomodo & quãdo iud. & l. hi qui ad ciuilia. C. de appel. & tantum operatur tacitus consensus, quantum expressus: vt §. tit. j. l. cùm quid ergo, &c. Respondeo, quòd ille, † qui non appellat, non consentit tacitè, sed lex fingit eum consentire: fictus autem consensus non tollit naturalem obligationem: vt d. l. Iulianus. ergo &c. † No. quòd cùm iuramentum defertur, inest conditio, vt incõtinenti iuretur. Item not. quòd † quando iuramentum remittitur, habetur perinde ac si iuratum esset: vt j. eod. l. non erit. §. si neq̃. Quæro, vtrum iuramẽtum[b] habeat † executionem paratam, sicut sententia. Dico quòd sic: vt j. eodem. l. sed & si possessori. §. penul. & expressius. j. de re iudi. l. post rem. aliquantulum tamen facit contra. j. eodem l. iusiurandum, & ad pecunias. §. fi. sed ibi videbitis. Et ideo puto q̃ si in fine cõtractus apponeretur ista clausula, & post prædicta: quia de prædictis posset dubitari, dictus promissor detulit dicto stipulatori iusiurandum: vt si iurauerit se debere recipere: quod teneatur, qui stipulator statim sibi delato iuramento se debere recipere iurauit: tunc tale instrumentum de iure communi mandare tur executioni.[c] Et miror quòd consuetudo hunc modum non adinuenerit.[d]

1 *In criminalibus an deferatur iuramentum.*
2 *In causa matrimoniali quando possit deferri.*
3 *In causa monachationis q̃ non deferatur iuramentum ei, qui dicit se non monachum.*
4 *Iuramentum calumniæ, quando excuset ab expensis.*

LEX III.

AIt prætor. [e] Iuramento præstito adversario deferente standum est[f] in omnibus, quo ad ipsos litigantes: secus quo ad extraneos. hoc dicit vsq̃ ad §. iurari. Quæro, vtrum in criminalibus[g] possit deferri iuramentum. Gloss. dicit † quòd voluntarium, vel iudiciale potest in criminalibus deferri: sed iuramentum necessarium in defectũ probationis non. Ita notatur etiam in l. in bonæ fidei. C. eodem sed j. de quæstio. l. maritus. Gloss. videtur dicere quòd in criminalibus non est locus delationi iuramenti indistinctè. Istud quod gloss. hic dicit de iuramento necessario, in defectum probationis, est verũ: in eo quod dicit de iu-

ea. §. si is qui temporali. & ibi Barto. nota. j. eodem. Istam autem opinionem limita primo, vt procedat quando iuramentum præstitum est secundum formam Barto. hic: hoc est quia tendit ad decisionem: & sic quando est iuramentum de præsenti, vel de præterito, tunc æquiparatur sententiæ. Secus verò esset, vt potest hic ex verbis Bartoli colligi, quando esset permissorium in futurum, vel simpliciter à debitore præstitum vnde ex eo casu iuramentum sit litis decisiuum subdit. Et ad hoc bene facit quod notat Baldus capitu. primo. §. item sacramenta. penultima columna, titulo, de pace iuramen. firman. Vide Iason. l. nulli. column. iii. in fin. C. de iudicijs. Socin. consilio xxiij. in quarto dubio. columna quinta. & omnino vide Mathesi. notabili xx. vbi tenet cum Bart. licet in superiori notula dicatur contrarium. Secundò limitat, vt procedat si pro obseruantia iuramenti intentatur officium: secus si actio in factum, tamen simile est in sententia: vt Barto. in l. si mora. j. de re iudic. & in l. j. C. de exe. rei iud. Et q̃ ex iuramento oriatur officium iudicis, licet dicat Ange. hic se nullibi legisse, est gloss. in l. nam postea. §. fi. j. eodem et probatur quod iuramentum, & confessio, æquiparantur. l. post rem. hic alleg. sed ex confessione oriatur officium iudicis; vt notatur in l. j. C. de confes. ergo &c. Tertiò limita, vt per Bal. in l. j. penul. colum. C. eodem. De qua tamẽ vide Alex. hic Quartò limita vt per Alex. hic.

c ¶ Executioni. Adde Fulg. idem tenentem hic, & in l. sed et si possessori. §. penultimo. j. eodem. Paul. de Castro in l. nam postea. j. eodem. & Alexand. hic. Bal. in l. prima C. eodem.

d ✠ POMATES. ¶ Adinuenerit. Adde q̃ ista practica non est multum tuta secundùm Mat. nota. xx. vide Corset. rubr. de iureiuran. x. priui.

e ✠ POMATES. ¶ Ait prætor. Nunquid testis examinatus in vna causa valet in alia inter easdem personas. vide Alexand. consil. xxxvij. j. volumi. Felin. in ca. veniens. columna ij. de testi. & in c. cùm venissent. colum. ij. ad fin. eodem titu. plenè Alexand. consilio xxxiij. colum. ij. volumi. ij.

f ✠ P. PAV. P. ¶ Stãdum est. Idem est in forma statuti papi. habes in iiij. statuto vbi vide in ea Pau. j. ibi versi. quæro vtrum in criminalibus. An autem in istis possit differri iuramentum in supplementum, quando venit imponenda pœna pecuniaria, vide Alexand. consil. lxvj.

g ¶ Criminalibus. Adde vltra ea quę hic scripsit Alexand. eundem, consi. lxvj. & lxxiiij. lib. j. & consil. cxxj. ij. volu. & consi. cclxxviij. lib. primo.

Ibi: m. 1 2. m fine. not qd vi non sunt ramento cum laudat & defendit Jubetqs mente senem Suarez. in l. Postrem Judicatum. not 2 n. 7 cum sequentibus. quem omnino vide

2 ✠ POMATES. ¶ Quæro inquantum Barto. hic concludit, & est magis communis opin. vt hic inquit Alexand. quòd in causa matrimoniali iuramentũ affirmatiuè valet & tenet. Adde quod valeret, etiam si criminaliter ageretur. glo. est fing. l. pe. ver. confessus. C. de fideiuf. de qua meminit Bal. in l. vnica, in vlt. colum. C. de confes. & in l. quicunque. col. vj. C. de ser. fug. & l. eam quam. in vj. co. C. de fideicommis. & in c. j. §. iniuria. penul. colum. titulo de pace iura. firm. & ampliat alibi Bal. in c. fina. in v. col. appellans eam auream. etiam si sola mulier iurat. extra de confes. quod tamen limita, nisi esset disparis conditionis, puta quia ignobilis, alter nobilis. et voluit bal. l. j. C. de collu. dereg.

b ¶ Et bene. Adde Bal. in lectu. antiqua. Ange. & Saly. hic. Ant. de Bur. in c. fin. extra eod. & Ioan. de Imo. in c. mulieri. eod. titu. De iuramento verò necessario deferendo in supplementũ probationis, dicit Alex. illud non deferri in causa matrimonij, vt voluit glo. d. c. mulieri. vt hic pereũ. Cui adde Baldũ consilio cclxxxviij. & melius sequenti incipiente, causa matrimonialis vbi post Hosti. Ioan. And. in addi. ad Hostien. tenet quòd est in arbitrio iudicis.

c ¶ Calumniæ. Adde glo. in authen. de iud. §. oportet. colla. vj. gl. in c. finem litibus. de dolo & contu. gloss. in cap. in primis. ij. q. j. vbi habetur quòd excusat succumbentem ab expensis, per Specul. in titu. de expen. §. nunc de expensis. & per Alexan. hic cui adde Bal. in consilio lxxxv. incipiente, verba libelli. & ibi an iuramentum excuset ab expensis factis in causa appellationis.

d ¶ Eo modo. Et ideo dicunt Gul. de Cug. Alber. de Ro. & Bal. in lect. antiqua, quòd si detuli vt iurares per caput tuum, & iurasti per Deum, non valet iuramentum, quia responsio non fuit cõsona interrogationi: iuxta l. j. §. si quis simpliciter. j. de verborũ obligatio. si tamẽ detuli, vt iurares per patrem, tu iurasti per filium, valet iuramentum, iuxta no. in epistola inter claras, de summa trini. & fide catho. cui inquãtum dicit, quòd iuramenta quæ præstantur ex forma iuris vel statutorum, debẽt præstari super sacrosanctis Euangelijs, non super alia scriptura: vt per gloss. in Clemen. prima, in verbo, tacta. de hæreticis. Adde videndum Bald. consi. viij. iij. volumi. alias ij.

ramento voluntario, vel iudiciali, si quidẽ defertur reo ad absolutionem hoc nõ potest: quia in causis criminalibus quis videtur agere causam fisci, & ad fisci vtilitatẽ: vnde nõ potest deferri iuramentum, sicut nec per procuratorem: vt l. iusiurandum quod ex conuentione. §. fin. j. eo. Si verò defertur actori ad condẽnationẽ rei, Gul. dicit q̃ non põt deferri: quia in criminalibus requirũtur probationes luce meridiana clariores. Iaco. de But. dicit contra: qa si reus defert actori, ipse videt cõfiteri in casu quo actor iurauerit: vt j. eo. l. qui iurasse. in fi. sed confesio est probatio luce clarior: ergo &c. Hoc perfectius dixi in l. maritus. de quæstionibus. † Quæro[a], vtrum in causa matrimoniali possit deferri iuramentum. Glo. videtur dicere q̃ sic, quia tale iuramentum, sicut sentẽtia diffinitiua potest retractari postea si reperiat veritas q̃ sit maritus: vt extra, de re iudic. c. lator. & ibi vide per Canonistas. Dicebat tamen Iaco. But. & bene,[b] iudicio meo, aut iuramentũ deferẽ actori, vt volo esse tua vxor si iurauerís: & tunc valet quasi de nouo, tunc cõtrahatur matrimonium: nunc enim cõsentimus inuicẽ, licet sub cõditione: quæ conditio non impedit matrimonium cõtrahi vt in toto ti. extra, de condi. appo. aut defertur reo ad dissoluendũ matrimoniũ: & tunc nõ possit: qa nõ est in partiũ potestate. † Quæro, quid in causa monachationis. Glo. dicit q̃ non potest deferri iuramentũ, quod est verũ, si defertur ei, qui dicit se nõ monachũ: sed si defertur ei, qui aliũ ad se trahit in monachum, posset valere: vt ibi videatur de nouo, pfiteri, vt modò dixi in causa matrimoniali. ad prædicta facit quod no. C. de trãsactio. l. fi. Venio ad versi. sed & an iusiurandum. Gloss. oppo. de l. si seruus. cum seq. j. eo. Solue vt in glos. Opp. de l. j. §. fi. j. de Car. edicto. Sol. dic vt in gl. Tex. illum in versic. proderit, &c. inducit Gul. † ad quæstionem, vtrum iuramentũ calumniæ[c], excuset ab expensis. de quo per docto. in authen. generaliter. C. de episc. & cleri. & in l. properandum. §. sinautem reus. C. de iudi. Dixi plenissimè in l. j. §. j. j. ad Turpil. Barto.

1 *Iudæis non est deferendum iuramentum, per Euangelia, nec per Christum.*
2 *Iuranti per Machometum, quòd non sit credendum.*
3 *Iuranti per capillos, & per uiscera Dei, quòd non sit credendum.*

d Iurari. Iurari debet eo modo[d] quo defertur, dum tamen sit modus licitus, & postquam est iuratum, habetur pro vero. hoc dicit cum l. seq. vsque ad §. fina. Oppo. de versi. Diuus. ad versicu. sed si quis. Solu. prout in versic. Diuus, est litera non: tunc concordat. prout deest, tunc est contrarium. Solu. quod in versicu. Diuus. loquitur de superstitione propria publicè non improbata: vt de ludæis,[e] qui iurãt per Deũ eorum: nec esset eis deferendũ † iuramentũ ad sancta Dei

d ✠ POMATES. ¶ Eo modo. Limita hunc tex. inquantum vult q̃ si defertur alicui iuramentũ per corpus, vel caput suũ, q̃ illi standum est: q̃ hodie non procedat: quia iurandum est per creatorem, non autem per creaturam, tenet Hosti. in §. qualiter. in princi. in summa, extra eod. titulo. Secundò limita vt per Bal. in authenti. sacramenta puberum. ij. colũ. C. si aduer. vend. quoties ageretur de aliquo cõtractu cõfirmãte: qa tunc nõ sufficeret præstare tale quale: licet ex libito voluntatis delatum. Ad quod bene facit, quod notat scilicet in dicta auẽ. sacramenta puberũ. Vide Alex. hic Barba. consi. xij. col. j. volumi. secundo. Limita etiã vt non procedat quo ad extraneos licet quo ad deferentem & iurantem, nihil quæri soleat, tamẽ possunt extranei quærere. Facit l. sed et si possessori. in fine. j. eod. vide Felin. latè in capi. proposuisti. colum. ij. de probationibus. Limita vt per Roma. per illum tex. in l. nam postea. §. sed si. eodem tit. Ire limita, vt non procedat quo ad ea quę veniũt extra naturam contractus: quia de his etiam post iuramentum præstitum quæritur. l. eum qui. §. fin. j. eod. & l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. & §. Marcellus. j. eodẽ. Item & limita non procedere si iuramentum non fuisset litis decisorium: quia tunc etiam eo præstito, de eo quæri solet. gloss. in l. finali in l. si cum patrono. C. communia vtriusq̃ iudi.

e ¶ Iudæis. Inquantũ Alex. allegat Pau. de Cast. consil. lxxxviij. inci. visa quadã scriptura. vbi ipse Paul. videtur tenere q̃ Iudæi non ligentur constitutionibus disponentibus de iuramentis: Vide tu Ang. cõs. xciiij. vbi videtur tenere contrarium.

f ✠ P. PAV. P. ¶ Non erit. Circa intellectum §. dato. posti in hac l. nõ qd̃ eius dispositio procederet, quando staret q̃ statutum credatur iuramento alicuius, et ille iuraret aduersario pẽsente & tacente: vide Feli. in c. proposuisti. in ij. col. ad fi. extra de probat. Item an procedat hæc regula quãdo quis diceret iuramentum esse positum dolo aduersarij, vide Socyn. in l. aduersus. ff. de except.

g ✠ POMATES. ¶ Quando defertur. Vide Alexan. in l. superiori. §. iurari. in j. colum.

Euangelia: cùm Euãgelio ipsi nõ credãt, nec per Iesum Christum: cùm in eum ipsi nõ credant. Subdit gl. de Saraceno. certè illa est religio apud nos publicè improbata. Vñ si qs † iurauerit p Machometũ, illi iuramẽto non est standũ. Idem puto si qs iurauerit alio modo, phibito: vt † per capillos Dei, vel p viscera Dei, & similia: quia ista sunt publicè improbata: vt in authentica, vt non luxuriẽn. contra naturam §. j.

f On erit.[f]

1 *Iuramento cùm defertur, inest conditio, ut incontinenti iuretur.*
2 *Quando iuramentum remittitur, habetur perinde, ac si esset iuratum.*
3 *Reus debet petere dilationem ad deliberandum quid iurare uelit, non ad iurandum.*
4 *Iuramentum antequam sit receptum, quòd possit deferens pœnitere.*
5 *Delatio iuramenti, quòd debet intelligi secundum morem iudiciorum.*

Si neque. Iuramenti delatio intelligitur vt incontinẽti iuretur, vel remittat: ied si omittat, pro non delato habetur. & remittere est volẽti iurare, iuramẽti gratiã facere. h. d. cũ l. seq.

1 † Nota, q̃ cùm iuramentũ defertur, in
2 est cõditio, vt incõtinenti iuretur. † Nota, q̃ quando iuramentum remittit, habetur perinde, acsi iuratũ esset. Ad primũ opponitur. j. eo. l. iusiurandũ & ad pecunias. §. j. Respon. quod dixi debere iurari incontinenti, subaudi vel iuramẽtum recipere. Sufficit enim quod statim ipse dicat se velle iurare: & ex causa potest petere dilationem ad deliberandum quid iuret: vt l. contraria. Sit † ergo cautus quòd non dicat reus: ego volo deliberare vtrũ velim iurare vel non. tunc enim actor potest pœnitere. imò non valeret iuramentum ex interuallo, nili de nouo deferat: sed si reus statim recipit iuramentum, & dicit se paratum iurare: sed vult deliberare quid iuret: istud potest fieri: vt l. contraria. tene menti. † Ad secudùm opp. q̃ dilationẽ põt actor reuocare, nec habetur pro remissa: vt l. si quis iusiurãdũ. C. e. Sol. dicũt quidã inspicẽda esse verba vtrũ sint verba remittẽtis, an verba pœnitẽtis. Vel verius anteq̃ iuramẽtum sit receptũ, põt deferens indistinctè pœnitere: vt probat hac. l. & in l. si quis iusiurandũ. C. e. postq̃ verò iuramentũ est receptũ, non est locus pœnitẽtię: sed haberẽt pro remisso: vt hic. Ita no. j. eo. l. manifestę. & videtur tex. in l. si non fuerit. j. eo. Possumus tñ dicere q̃ ex causa anteq̃ iuretur põt pœnitere: puta si tempore quo deferebatur, non habebat probationes, quę superuenerũt antequã iuret: certè locus erit pœnitẽtiæ: vt d. l. si quis iusiurandum. Sicuti enim ex causa nõ cogit quis iurare, vel referre: vt videbitis in d. l. manifestę. ita ex causa põt
g quis pœnitere. Quęro, qñ defertur[g] iuramentũ simpliciter, nec dicitur q̃ iures per

Sbi: adeō profundum, de quo alcr. lib. 4 disputat: c. p. 8. n. 14. c. de pad. & zoc. in Regula. 446. in cipienti: sententia.

a ¶ Morē. Adde Bal. in lectura antiqua. Fulg. Pau. de cas. & Alex. §. l. proxima.
b ✠ POMATES. ¶ Ait prætor. Vide consi. xiiij. col. vj.
c ✠ POMATES. ¶ Nam postea. Et no. q̃ non solum exceptio iurisiuran di impedit litem contestari, sed etiā periurium, Ant. de Butr. in c. dilecta. colū. iij. de except. Fel. in c. exceptionem. col. xij. versi. idem dicit. eodem titu.
d ✠ POMATES. ¶ Non peti. Non loquitur in verbo, agere sed in verbo, petere. Ex quo habes inferre Bar. voluisse, q̃ idem ist in verbo agere, qd̄ petere. de quo est glo. in l. si postea. j. de pecu. quā reputat notabilem Bal. in c. quoniam contra falsam. col. vij. de proba. licet eam reprehēdat in l. cum quis. C. de iuris & fac. igno. Et de hoc est text. & ibi Are. & secundū intellectū gl. & doct. in l. ex duobus. j. de duo. reis. facit Insti. de actionibus, in princ. & l. j. cū gl. ibi posita C. de iudi. Vide text. cōtra in l. age cum Gemi. C. de transa. pro Bar. tamē facit tex. in l. j. iuncta gl. j. de oper. liberto. et Iason. in l. posthumo. C. de colla. Cepol. cautela sua. xxxiiij.

Deum, vel per caput tuum, vel qualiter: quomodo † debet intelligi delatio? Respon. secundùm morem[a] iudiciorum: vt l. iij. in fine. j. de test. & l. ij. §. penul. de iuramē. calum. facit de ædil. edic. l. quod si nolit. §. qui assidua. cum similibus.

☞ *Ret appellatione quod continetur pars.*
Ius excipiendi q̃ transeat ad singularem successorem. remissiue tamen.

b ¶ Impedire. Vide Fel. in c. exceptionē. colum. vj. de excep. Are. cōsi. lxxiiij. col. ij. Felis. c. cū contingat. de offin. dele. col. ij. Panor. cōsi. xiij. aliàs iiij. vol. j. vbi limitat Are. cōsi. xcix. & consi. clxx. & Feli. in c. inter monasterium. col. iiij. de re iudi. Aretin. consil. lxxxv. col. ij.

✠ P. PAV. P. ¶ Non impedit. An autē si iudex reseruet aliquam exceptionē appositam ante litē contest. processus sit nullus, & an opus sit appellatione: vide latè do. Fran. cōsil. cvij. in iij. colū. itē an processus sit nullus, si iudex non procedat solenniter super testibus & instrumentis, vide Aret. consi. lxxvij. in iij. col. itē quod exceptio præscriptionis impediat litis ingressum, dixit Bal. in c. si quis per triginta. in j. col. si de feu. fuer. contro. de quo vide Fel. in rub. de præscri. in iiij. colum. de exceptione autem, non es procurator, quando impediat litis ingressum vide ad Bar. in l. licet. C. de procur. Ex forma autem statuti omnes exceptiōes debent reseruari in fine litis, nec impediunt procedi ad ulteriora, nisi sit exceptio, super qua sit cognitum & iudicatum. vide in j. statuto ciuilium. in verbo statuentes quoq̃. itē q̃ illa exceptio q̃ petitio hæreditatis non detur contra titulo possidentem, impediat litis ingressum, vide Pau. consi. cxliij. in iij. colū. Adde etiam aliā, qñ accusatus dicit delictū non esse punibile, vide Alex. in l. ij. C. vt ne. peten. Itē adde aliā qñ dispositio statutaria obstat intētioni agentis, secundùm Bal. in l. Arethusa. §. j. de stat. hom. in l. de quibus. in antepe. col. ff. de legi. Ang. in l. j. C. de bonis vac. Et adde aliam de qua per Bart. in l. senatus. ff. de accusa. Item adde aliā, f. litis pendentiā: de qua vide in repertorio in verbo exceptio. in ij. c. vide infinitas re

Iit prætor.[b] Ex iuramento oriū exceptio reo & eius successori, etiam in rē. quæ exceptio impedit contestationem, nisi requirat altiorem indaginem. h. d. cum principio l. nam postea. Not. † q̃ appellatione rei continetur pars. Not. † q̃ ius excipiendi transit ad singularem successorē. quod quidam hic tractant: de quo per Dy. in l. fluminū. §. adijcitur. j. de dam. infect. plenissimè dixi in l. si tertius. §. si quis prius. de aqua plu. arc. & plenius per Dyn. c. is qui in ius. de reg. iur. libr. vj.

☞ *Exceptio iurisiurandi, q̃ impediat litis ingressum, & nu. 5. quando non requirit altiorem indaginem. nume. 9.*
Exceptio quæ solet impedire litis contestationem quòd non impediat quando, requirit altiorem indaginem. & nume. 8.
Ex iureiurando oritur exceptio.
Ista verba, actionem non dabo, uel actio non detur, quòd non tollant actionem ipso iure in ciuilibus: secus in criminalibus.
Exceptio rei iudicatæ, & transactionis, quando impediant litis ingressum.
In criminalibus omnis exceptio, per quam factum redditur impunitum, potest opponi ante litem cōtestatam.
Exceptio concludens actionē non competere ipso iure, ut exceptio solutionis, acceptilationis & similium, quando impediant litis contestationem, & quando non. nume. 8.

Nam & postea.[c] Nota q̃ exceptio †iurisiurādi impedit contestationem litis, siue processum. quod apparet: quia dicit denegatur actio. Agere enim est litem contestari: vt l. amplius non petid. j. rem ra. habe. Cùm ergo denegatur actio, denegatur litis contestatio. Secūdò no. † q̃ si exceptio, quę solet impedire[e] litis contestationem, habet altiorem indaginem, non impedit[f] processum, siue contestationem: sed proceditur ad contestationem reseruata exceptione in processu causæ, vt hic, secundùm primum intellectum gl. & bonum. Facit j. ad Trebel. l. ille à quo. §. si. de testamento. & ad exhibē. l. iij. §. ibidem. Tertiò no. † q̃ ex iureiurādo oriū exceptio: vt hic, & j. proxi. §. Op. ad istud vltimū, & videtur q̃ iusiurādum actionē tollat ipso iure: quia verba edicti dicūt, actionem non dabo[g]: vt §. l. proxima. Sol. dico † q̃ hæc verba, actionem nō dabo, vel actio non detur, & similia, non inducūt vt actio ipso iure tollatur, sed ope exceptiōis: vt hic, & j. ad Trebel. l. j. §. j. & j. ad Velleia. l. ij. §. j. quod est notandū multum propter statuta. & hoc verum in ciuilibus. in criminalibus verò ista verba important vt ipso iure actio nō cōpetat: vt l. item apud. §. quod ait prætor. j. de iniurijs. argumē. in l. si tibi. §. quædam. & l. si vnus. §. pactus. versi. sed si pactum. §. de pactis. & hoc tenuit Iac. de Are. in quadā sua disputatione, quod est no. Opp. ad primum, & videtur, q̃ hæc exceptio[h] nō impediat contestationem sicut cæteræ peremptoriæ: vt l. peremptorias. C. sentē. rescin. non posse. Solu. † speciale est in istis tribus exceptionibus rei iudicatæ, transactionis, & iurisiurandi: vt l. eleganter. §. si quis post. j. de condi. indebi. & extra de lit. contesta. c. j. lib. vj. Ratio: quia istæ exceptiones sunt inductæ causa finiendarū litium: vt §. eo. ti. l. j. & C. de transact. l. fratris. & j. de re iudic. l. j. et istud est satis bene dictū. Possumus[i] etiā in hac exceptiōe iurisiurandi assignare aliam rationē: quia verba edicti dicunt, actionem non dabo: & sic directò tendunt ad impediendum principium iudicij, secus si verba legis respicerent finem, seu effectum causę: vt videmus in edicto de pactis. dixit enim prętor, pacta seruabo. & non dicit, actionem non dabo. & sic effectum causæ respexit, non modum, vel causam, seu principium agendi: vnde non impedit litis contestationem. Et sic possumus dicere vbicunq̃ lex loquitur sic: q̃ non detur actio, vel nō detur petitio, hoc casu cōtestationem impediat. Ita intelligatur j. ad Velle. l. ij. in prin. ad Macedo. l. j. facit optimè l. si seruus. C. de his qui ad eccle. confu. & hoc videtur esse de mente Guli. de cug. & Iaco. But. dicit tamen Iaco. de Arena in disputatione illa, de qua suprà feci mētionem, † quòd in criminalibus omnis exceptio, per quam factum ipsum redditur impunibile, potest opponi ante litem contestatam: vt d. l. si seruus. C. de his qui ad eccle. confu. l. item apud. §. quod ait. de iniurijs. & l. si marītus. §. præscriptiones. de adul. Quod puto verum tenendo illud quod suprà dixi, q̃ tollitur actio, vel accusatio, pro maleficio ipso iure. Dico etiam[k] vltrà † q̃ omnis exceptio, per quam concluditur actionem non competere ipso iure: vt exceptio solutionis, acceptilationis: & similium, impedit litem contestari: cùm enim dicat lex, sine actione nemo experitur. l. si pupilli. §. videamus. §. de neg. gest. apparet q̃ ista exceptio, tu non habes actionem: habet impedire ne experiaris, et

missiones in materia per Alex. in l. fratris. C. de trānsac. Item adde aliā quādo opponitur delictum non esse punibile, vt per Bar. in l. si seruis. C. de his qui ad eccl. confug. vbi addidi. Qua autem forma fit iudicādum quando opponitur exceptio talis, de qua hic habetur, ad impediendum litis ingressum, ponit glo. ordinaria in prin. gloss. magnæ ad fi. de litis contesta. in vj. & ibi per alios per Spec. in tit. de except. §. dicta. ad fi. Quid autem de exceptiōe, sua non interest: an sit dilatoria vel peremptoria, vide Felin. in c. ex parte. in iij. col. extra, de testib. Itē latè quæ sunt exceptiones impedientes litis ingressum, vide Feli. in c. exceptionibus. in ix. co. & quatuor seq. extra de except. etiā q̃ exceptio reficiendarū expensarum sit de istis, voluit Bal. in l. adita. in repe. Perusina, in xxiij. col. C. de edēdo. Sequitur ibi Sali. & Alex. in vltri. seu pen. colum. et ibidem Ias. in penult. col. istæ tamen si opponantur ad processum debent opponi ante litem cōtesta. vt hic not. vide Comm. consi. xxxix. incip. si conuentus. Item de exceptiōe pacti de non petendo vsque ad certum tempus, an possit opponi ad impediendum litis ingressum, vide Socyn. in l. ij. §. j. ff. de except. in j. no. & de exceptione rei iudic. si fuit opposita ad processum & non admissa & post litem contestatam. Item si opponeretur ad processum an possit opponi, vide Feli. in c. inter monasterium. col. antepe. in xiiij. limit. de re iudic.

✠ P. PAV. P. ¶ Actionem non dabo. An per ista verba tollatur iudici facultas cognoscendi, vide Do. Franc. consil. lxxxv.

¶ Non dabo. Adde vltra Alex. hic Paul. de Cast. consil. cxliiij.

✠ POMATES. ¶ Hæc exceptio. Vide Feli. in c. exceptionem. ix. col. ver. circa peremptorias. de exceptio. Panor. in c. super literis. col. vj. de re scrip. in ver. glo. fin.

✠ POMATES. ¶ Possumus. Etiam no. exceptionem pacti de nō petendo, nō impedire litis ingressum, tamen Bart. alibi in l. si vnus. §. pactus ne peteret. colū. iij. §. de pact. refert In no. facere differentiā inter pactum de non petendo, & pactū de nō agēdo, vt ibi p eū: quē sequit Bal. in l. si non sortē. §. adeo. j. de cōdi. inde. & in c. de testibus. extra de testi. tamen ipse hic videtur sentire oppositū. De quo tamē vide ibi per Cepo. scribentē. non tū Bar. hic se firmat. sed ad dictū suū se remittit: cui tū cōclusiōi videt fortiter obstare l. creditori. in verbo, petitionē repellit. C. de pac. Pro cuius solutione vide ibi Alex. & Ful. licet solutio Alex. violet literā et Fulg. diminuat. & litera multū repugnet in dicto verbo, petitionē repellit: quia quoties lex vtitur verbo, petitur, vel simili. impedit litis initium, vt per Barto. hic.

k ¶ Dico etiam. Adde q̃ hoc dictum Bar. sequitur expresè Pau. de Cast. consi.

excj. inci. antecē. in fi. consiliij. & hic in additione. & sequitur Io. And. in additione hic allegata per Alex.

a ✠ POMATES. 8 ¶ Itē quia ista. Vide Alex. l. fratris. de trāsact. Fede. cōsil. clxvj. & cōsi. clxxxiij. Barba. cōsi. xxv. in ij. vol. Ro. consil. ccxiiij. Are. in cōsi. ix. colū. j. Bald. in c. ex parte. de rescrip. 9

b ¶ Altiorē. Sed quid si nō habet altiorē indaginē, an iudex possit reseruare post litē contestatam? Bal. dicit q̃ n. §. i l. j. in xviij. col. C. qui accusa. non posst. quia non potest mutare ordinem datum à iure: vt in c. exhibita. extra de iud. licet Iaco. But. videatur contra sentire, in l. ij. §. qui satis. cog. secundū eum. Item adde q̃ sicut quandoq̃ impedit, pcessum super actione: ita replicatio super exceptione: vt no. in l. fin. §. sed & si stipulator. §. de eo per quē. factū erit. Paul. de Castr. hic in additio. 1

c ✠ POMATES. ¶ Primò ōro. Quod quidē probatur §. eo. l. iij. in ver. quacunq̃ inverbo, tuebiē. Quoties enim lex loquiē verbo, tuebitur, intelligitur quo ad actionem & quo ad exceptionē. in l. statuas. j. de acqr. re. domi. q̃ q̃ possit dici q̃ illa verba prætoris non sunt sed Iurisconsulti, eius edictum interpretantis. Et bene facit §. itē si quis postula. in verbo, actionem dat. Insti. de act. 2 3

d ✠ P. PAV. P. ¶ Quæro qñ agitur. Si tamen reperiatur in actis q̃ talis iurauit deferente aduersariò præsumitur iurasse solenniter secundū formam qua fuit relatum: ita Ang. Aret. in §. si quis postulāte. in pen. col. in versi. & aduerte q̃ ibi iuramētum. Insti. de actio. vide etiam Alex. hic. e

d ✠ POMATES. ¶ Quando agit. Vide ibi Alex. in j. colū. ij. not.

e ¶ Probari. Adde Bal. idem tenētem in l. iij. §. eo. & cū Bal. transit Ro. in l. non erit. §. eo. in §. si neque. Pro hoc Alex. alleg. glo. in l. si vn. §. pacta. §. de pac. quæ dicit q̃ ille qui se fundat ex stipulatione, debet probare, q̃ præcesserit interrogatio & secuta fuerit responsio. limitando, nisi in scriptura contineretur de interrogatiōe, & rñsione: qa tunc est præsumendū q̃ incontinenti fuerit 2 3 f g h

ne agas: vt hac. l. & ex præcedentibus apparet. Item: quia ista[a] est exceptio rei finitæ: vt l. cùm quærebatur. versi. proinde. el ij. j. iu. di. solui. hoc etiā modo posset intelligi l. si quidē. C. de exceptio. † Et hoc verum, nisi altiorem[b] indaginē requireret: tunc enim reseruatur post litem cōtest. vt hic, ij. respon. & videtur probari in d. l. si quidem. Huic dicto videtur etiam assentire Iacobus de Arena, in dicta disputatione. Ad secundum oppo. † exceptio iurisiurandi impedit contestationē: vt l. eleganter. §. si quis post. j. de condi. inde. sed hic dicitur contrarium. quare male. Solu. hoc ideo, quia requirit altiorē indaginē. Ista est vera solutio, quā glossa ponit: & Iac. de Arena tenet: vt §. vidistis. Alij exponunt aliter, q̃ hic dicit exceptioni, i. replicationi. quod nihil est dictū. Nam quādo de iureiurando dubitatur, ille, contra quem exceptio iurisiurandi opponitur, nihil replicat: sed solùm exceptionem negat. Tene ergo primam notabilem & veram. Barto. 1

☞ *Ex iuramento oritur actio, & exceptio, & habetur pro ueritate.*
Actio ex iureiurando ponitur inter prætorias.
Quando agitur ex iureiurando quid debeat probari.

Iureiurando.[c] † Ex iureiurando oritur actio & exceptio, & habetur pro veritate. h. d. Primò quærō[c] vnde oriatur actio hæc ex iureiurando, cùm in edicto nil dicatur de actione sed exceptione? Respondeo credē dum est q̃ plura erant verba in edicto, ex quibus apparebat prætorem dare actionem ex iureiurando: ideo nostri authores † posuerunt hanc actionem iurisiurandi inter prætorias. Ita fecit Ioannes, in arbore, & Rofredus in libellis. Quæro, quę est ista actio? Dic vt in gl. † Quęro, qñ agitur[d] ex iureiurādo, an sufficiat hoc solùm probari, scilicet iuratū esse, vel remissum. Tex. videtur hic velle q̃ sic: supple q̃ debet probari[e] iuramentum delatum: vt §. eo. l. iij. in prin. & incontinenti postea iuratum: vt l. non erit. in fine. §. eodem. a b c d e f

☞ *Sententia post iuramentum etiam iuramento contraria, q̃ ualeat.*
Sententia contra sententiam quando ualeat.

Sed si damnetur.[f] Sententia † valet post iuramentū, etiā si sit cōtraria. h. d. Opp. q̃ nō valet snia cōtra sentētiā. C. qñ prouo. nō est ne. l. j. ergo nec cōtra iuramentum, cùm sit maioris authoritatis: vt §. eodem l. ij. Solu. In hoc sentētia superat iuramentū: vt no. in l. ij. §. eod. Pro intellectu huius §. debemus videre, † qualiter sentētia nō valet cōtra sententiā. Quidā[g] dicunt, q̃ si prima fuit absolutoria, secunda condēnatoria: tunc non valet secūda: vt d. l. j. C. qñ prouo. nō est ne. Sed ecōtra bene valeret secunda absolutoria, fauore liberationis: argumen. l. eius qui. §. quas verò. §. titu. primo & l. Arrianus. de actioni. & oblig. & quia imputet sibi actor, qui habebat sententiam condemnatoriam, si postea de nouo egit, & succubuit. Quæ ratio cessat in reo, in cuius potestate non erat agere. Ego dixi, & dico[h] quòd si iam est 1 g h

lata sententia: & iterum feratur alia ex nouo[i] processu: indistinctè valeat secunda, siue secunda noceat reo, siue actori: imputet enim sibi reus si ex prima sententia non opposuit exceptionem rei iudicatæ: vel etiam actor sibi imputet, si de nouo egit. Istud probat expresè in l. duob[a]. & quod ibi no. j. de exce. rei iu. & qd̄ not. in l. j. C. si plu. vna sentē. expresius extrà, de re iudi. c. inter monasteriū. si bene adiuertatur, & illa litera non calūnietur. Sed si post primā sententiā dareē alia sentētia ex eisdē actis: tunc esset nulla indistinctè, siue cōcordet cū prima, siue discordet, siue pro reo, siue p̄ actore faciat. Ratio: qa lata sentētia est perēpta instātia, & peremptum est illud litigiū: adeo q̃ iudicis officiū nō habet facere aliqd plus in illo litigio: vt l. terminato. C. de fruc. & lit. expē. & l. j. & l. iudex. j. de re iud. Vnde cū postea daē snia, secūda daē sine instantia, & sine cōtestatione: & sic meritò est nulla. Ita loquiē l. j. C. qñ, puo. nō est necē. & hoc in snia. Sed in iureiurādo est sec[b]: qa post cē est iuratū: tunc ex eadē instātia post iuramentū pōt peruenirī ad diffinitiuā snīam siue diffinitiua sententia concordet cū iuramento: vt l. iusiurādum & ad pecunias. j. eo. siue discordet: vt hic. Ratio: quia iuramentum non tendit ad hoc vt finiatur probatio: & secundùm iuramētum detur sententia: vt d. l. iusiurandum & ad pecunias. j. eodem. i h

☞ *Iuramentū quòd perpetuat omnes actiones quæ perpetuātur litis contestatione. & nu. 3.*
Actio de dolo non perpetuatur iuramento.
Iuramentum habet uim sententiæ.
Dispositio huius §. an habeat locum in omni iuramento.
Iuramentum appositum in fine instrumenti, quòd perpetuet actionem.

Si is qui.[1] † Iuramentū habet vim cōtestationis, & actionē perpetuat. h. d. † Quærit glo. quid si fuerit iuratum super actiōe de dolo. Respōdeo, non perpetuatur iuramento: quia nec cōtestatione: vt l. fin. C. de dolo. Et breuiter hæc est regula † q̃ oēs actiōes, q̃ ppetuāē lit. cōte. ppetuāē iuramēto: alię nō. Fateor tamen q̃ † iuramentum habet vim sentētiæ: vt j. l. sed & si possessori. in fi. j. e. ideo ex eo iuramento oritur actio, quæ est ppetua, sicut ex sentētia: non tamē perpetuat primā, quæ nō perpetuaretur litis conte. † Quæro,[k] vtrū hoc habeat locū in omni iuramento. Gul. dicit q̃ solùm habeat locum in iuramento iudiciali. alleg. in auth. de testi. §. pen. & fin. qui nihil faciunt. Iac. But. dicit indistinctè habere locū in quolibet iuramēto. Non enim dicitur hic, q̃ iuramentum sit litis cōtestatio, sed quòd habet vim contestationis: ergo &c. Præterea[l] hic loquitur generaliter: ergo &c. quod est multum † vtile scire: vt si quis in fine instrumenti faceret sibi deferri iuramentum: vt dixi suprà eodem lege secunda perpetuaret[m] sibi hanc actionem, per hanc legem. 1 2 3 4 5 6 i k l m

☞ *Priuilegiatus quando excipiat, restitutione in integrum non habita propter læsionem.*
Exceptio doli, & exceptio quod metus causa, quòd competant etiam actione de dolo non intentata.

rñsum per §. si scriptū Insti. de inuti. stipul. Et eodē mō deberet dici in iuramēto. Et pro hoc alleg. etiā Io. And. in addi. Spe. i ti. de teste. §. sequit. sup ver. & no. vbi voluit q̃ si in actis apparet scriptū q̃ præsente iudice, & partib[a], testis fuit iurat[a], q̃ p̄sumātur oēa soleniter acta vt latius hic per eum. Cui etiā adde quo ad illud, qd̄ dicit allegāti stipulationem & c. Bal. cōsil. liij. lib. j. & ad no. p Io. An. Adde etiā q̃ si notari[b] diceret iuratū esse secūdū morē, per hoc nō p̄sumē iudicis p̄sentia licet alia p̄sumanē, vt voluit Old. consi. ccxxiij. incip. circa primum.

✠ P. PAV. P. ¶ Sed si dānē. Qd̄ si iam lata est sentētia an, ista distictio sit vera, vide pulchrè do. Franci. consil. lxxiij. in j. & ij. col. vbi etiā ponit singularem intellectum ad hunc textum. f

¶ Quidam dicunt. Adde tu circa hoc & vide per Aretinum in capitu. quoniam contra falsam. colū. vj. de proba. g

✠ POMATES. ¶ Ego dixi, & dico. Licet ista opi. Barto. ab omnibus Modernis hic reprobetur, et per Canon. in c. inter monaster. & de But. consi. xxij. incip. vtsis præsentibus quęsitis. salua tamen eam in vno casu, de quo per Bal. in rub. de præscriptio. col. vltima. h

¶ Nouo. Alexan. dicit q̃ magis communis opinio, est contra Barto. in d. cap. inter monasterium. qa etiā si sit lata sententia secunda in noua instātia, nō valebit, vt hic per eum. Cuiadde qd̄ Bal. consi. cxcix. incipien. proponitur. dicit quòd ex nouo dubio orto valebit secūda sententia contra primam. i

✠ POMATES. ¶ Quæro. Pro opinione tamen Gul. facit, qa vbi non habet locum veritas, ibi nō potest habere locum fictio, nisi in iudicio, & non extra legem. k

✠ POMATES. ¶ Præterea. Hāc vtilitatem posuit Cepo. caute. xxxv. vide Felin. c. fin. col. tertia, de præscrip. l

¶ Perpetuaret. Alexander transit cum opinio. Bartoli, cùm quo dicit quòd transeunt Angelus & Salicetus hic. Imola in lege, naturaliter. infrà, de vsucapio. Tu dic quòd Bald. consi. m

ccccxx.incipien.quædam scriptura.lib.iij. dicit ꝙ nullo iure cauetur, ꝙ iuramẽtum perpetuet obligationem vltra suam naturam datam à lege alias frustra interruptiones præscriptione essent introductæ.

a ✠P. P A V .P. ¶ Opp. ꝙ minori. vide Socy. in l. exceptiones. col. vlt. ff. de exce. in co. §. & ver. ibi nisi prius restituatur, qd habeat probare minor ad petendum restitutionem in integrũ, vide do. Frãc. cõsil. lxvj. in antepenul. col. Item ꝙ in mutuo restituat̃ sine probatione læsionis, vide Mathe. not. lix. Itẽ ꝙ opus sit summatim probare de læsione, vide Mathe. not. clxvij. vide Ro. sin. ccccl. lxv. inci. nunquid iudex. dicentẽ ꝙ pōt iudex motu proprio concedere restitutionem in integrũ. Item vide omnino in materia Ioan. de Anna. consil. xlviij. cũ addit. Bolo. vbi habes ꝙ sit opus probare, & an iudex coram quo petitur restitutio, sit etiam iudex causæ principalis, Et quid si quis petat rem sibi restitui, sed non petat restitutionem in integrum, an sufficiat: vide in Reperto. in verbo, restitutio. in verbo, minor., Et quando minor non est læsus sui facilitate sed fortuito vel etiam ex dispositione statuti, non dat̃ restitutio: vide Alex. in l. fi. C. de in integrũ restitut. vbi etiã ponit an sit necesse dicere in libello ꝙ sui facilitate fuerit læsus. de quo etiã vide Barba. consi. lxxix. volumi. iiij.

a ✠POMATES. ¶ Op. ꝙ minori. Circa istam doctrinam Bar. vide Bar. in auẽ. si omnes. C. si vt se ab hæred. abstĩ.

b ✠POMATES. ¶ Secũdo modo. Qñ restitutio in integrũ petitur incidenter, in eo iudicio, non requiritur litis contestatio nec aliud simile: sed sufficit contestatio facta in principali iudicio. Ad hoc bene facit quod not. Bart. in l. si autem. §. fi. versi. not. ex isto. §. quem legit cum l. si pupilli. j. de neg. gest.

c ✠POMATES. ¶ Principalis. Quando restitutio petitur per viam principalis petitionis, ita debet esse quando petitur per viam contradictionis incidẽter. Ad hoc bene facit quod not. Bald. l. ordinari

3 Querela ꝙ non sit actio, nec accusatio, sed quoddam officium iudicis.
Contra sententiam latam prætextu falsorum instrumentorum, quando possit opponi absque restitutione.
4 Annalia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum.
5 Minor, qui non appellauit, ꝙ non sit læsus ex hoc, nisi doceat se habere aliquid, propter quod in causa appellationis deberet uincere.
6 Minor si intra terminum non probauit, non statim restituendus est ad terminum, nisi ostendat se habere probationem. Et ita ad allegationem omissam.
7 Minor ꝙ restituit̃ aduersꝰ iuramẽtũ alteri delatũ nõ sibi.
8 Omne iuramentum habet uim litis contestationis.
9

Si minor. Iste §. est not. multum, & magistralis. h. d. Quãdo alicui per iudicis officium subuenitur ad aliquid restituendũ, potest illo vti excipiendo, & replicando, eodem tñ modo intra eadem tempora, intra quæ poterat agendo. h. d. & est difficilis. Diuidit̃. Primo ponit vnum dictum. Secundò illud limitat, & declarat circa modum, ex quo apparet practica. Tertiò illud limitat circa tempora. Secunda ibi: ego autem. Tertia ibi: præterea. Opp. ꝙ minori[a] propter læsionem non datur exceptio nisi prius restituatur: vt l. necnon. §. exemplo. s. ex qui. cau. ma. & j. de excep. l. exceptiones. la secunda. in fi. Hic dicitur simpliciter replicari: ergo malè. Glo. fatetur contrariũ dicens, replicari non posse, nisi restitutione præhabita. Et hoc videtur sentire Iurisconsultus in vers. ego autem. in fin. ibi: in integrũ restituere. Ego dico glo. bene dicere: tamen ista materia potest̃ practicari duobus modis. †Primo modo, ꝙ in integrũ restitutio petatur per modũ cuiusdã recouẽtiõis, vel vt verius loquar, per modũ cuiusdam petitiõis principaliter intentatæ. Non est em̃ propriè recouẽtio: quia istud iudicium est præiudiciale ad primũ ideo non possunt simul tractari, secundũ quod exigit natura recouẽtionis: vt l. j. j. quæ senten. si. appel. rescin. & not. in l. qui prior. s. de re iud. & auẽ. & consequenter. C. de senten. licet gl. hanc appellet reconuentionem in simili, in l. Papinianus. §. si filius. in fine gl. s. de inoffi. test. Et isto casu supersedetur in primo iudicio oppositæ replicatione: quia pendet causa præiudicialis ad exceptionem. & in isto iudicio ordinariè procedetur, & coram competenti iudice. Secundo modo[b] potest practicari, vt in eodem iudicio per modũ cõtradictionis petatur ista restitutio, & conditionaliter, vt habita restitutione imponatur silentium super exceptiõe. Isti duo modi colliguntur in d. l. Papinianus. §. si filius & hoc vult dicere tex. hic in fin. ibi: præterea exceptio ista, siue cognitio. Exceptio quando per modum contradictionis opponitur in eodem iudicio. Cognitio quando iudicis officium principaliter imporatur. Hoc etiam modo potest intelligi l. si præteritus. j. de bo. poss. contra. Et in hoc secundo modo quoniam per modum contradictionis proponitur, vt puto, non erit lis contestanda super hac contradictione: sed sufficit contestatio facta super principali causa: cùm in totũ sit vnum iudicium: nec requiritur iuramentum calũniæ, & similia: sed modus probãdi debet esse idem, & intra eadem tempora: vt hic vides in tex. Puto etiam ꝙ idem debeat esse iudex super ista contradictione, qui esset si dicta restitutio principaliter peteretur. Vnde si causa principalis[c] ageretur corã iudice quodam pedaneo, qui non posit contra delationẽ iuramenti, etiam principaliter restituere minorẽ: fortè quia iuramentum erat delatum coram maiori iudice: & coram maiori iudice deberet illa contradictio cognosci, & terminari. Et hoc est ꝙ dixit textus ipsum Prætorem debere cognoscere, &c. quasi dicat, coram suo iudice: cũ nõ posset hoc quilibet iudex. Modò habes vnum bonũ notabile. Opponitur secundò: †video ꝙ exceptio doli competit, etiam non intentata actiõe de dolo. Itẽ exceptio metus,[d] vt j. de doli exceptiõe. l. j. & ij. s. quod metus causa. l. metum. §. sed qtod prætor. tamen illæ actiones dantur ad restituendũ, sicut hęc restitutio. Quare ergo aliud requiritur hic quã ibi. Respondeo, Quando ꝙ prætor dat actionẽ ex aliquo facto: tunc ex eodem facto dat exceptionẽ, etiã nulla actione intentata: vt in contrarijs. & j. proximo §. Quando ꝙ non dat actionem, sed subuenit per officiũ iudicis: tunc exceptio non competit, nisi officio iudicis intentato principaliter, vel per modũ contradictionis: vt hic, & in dicta l. Papinianus. §. si filius. de inofficio. testamen.

3 †Querela enim non est actio, nec est accusatio: sed magis dicitur quoddam officium iudicis: vt not. in l. posthumus. §. si quis ex his eodem titu. Idem in bonorum possessione contratabulas, quæ similiter per officium iudicis petitur: vt dicta l. si præteritus. j. de bono. posses. contra tabulas. Contra hoc opponitur †quando sententia est lata prætextu falsorum instrumentorum, datur officium iudicis, per qd̃ petitur restitutio: vt dicta l. diuus. j. de re iudica. & l. ij. C. si ex fal. instru. Tamen reperio ꝙ si agatur ex tali sententia pōt excipi perpetuo etiam non petita restitutione: vt extra, de excep. c. cùm venerabilis. Respondeo hic, & aduerte: & dico ꝙ quãdo ꝙ ex sententia lata ex falsis instrumentis datur in integrum restitutio, vt quis in statum pristinum reponatur: vt sententie tur, prout sententiari deberet, si sententia lata nõ esset: vt l. diuus. & ad hũc finẽ non posset opponi exceptio, nisi exceptione præhabita sed eo ipso ꝙ snia lata est ex falsis instrumẽtis, cõpetit mihi actio de dolo vel in factũ cõtra te ad intereſse. s. de dolo l. & elegãter. §. pe. & eo. modo mihi cõpetit exceptio cõtra te, quæ est perpetua: vt

5 d. c. cũ venerabilis. Oppo. & videt̃ †ꝙ ea, quæ sunt annalia ad agendũ, sunt ppetua ad excipiendũ: vt l. pure in fi. j. de doli exceptio. & C. de exceptio. l. licet. Solu. dicit gl. hæc est replicatio, quæ est tẽporalis, sicut actio: vt j. de pecul. l. q̃situ. §. in dolo. Ista nõ est bona: qa idẽ esset in exceptiõe: vt l. exceptiões. la secũda. in fi. j. de excep. Solue ergo, ꝙ id, quod dicit̃, ꝙ exceptio est perpetua, verum est: sed hic non tollit̃ exceptio tẽpore, postq̃ꝫ est nata: sed eius natiuitas impeditur si negligit petere restitutionem. Opponitur: dicitur hic quòd debet se probare minorẽ, & læsum. Contra. C.

per illum text. C. de rei vendicatione.

✠POMATES. ¶ Exceptio metus. Pro hoc habes, licet inquantum Bartol. hic concludat, quòd si minor non probauit intra terminum, & etiam admiserit allegationem, quòd per hoc non statim erit læsus: & ideo quòd non debet restitui, nisi probauerit. Et licet cum eo omnes Legistæ transeant: tamen contra Bart. hic est text. in ca. auditis. in fin. in verbo, necessariam. vt asserit probationem, extra de in integ. restitu. et ibi Panor. in viij. not. Et ad hoc contra Barto. hic notat Anto. per illum textum contra Bart. Dicit enim tex. ꝙ si ecclesia litigat, & non probat in termino, & ideo petit se restitui: quòd attento quòd ecclesia fungitur iure minoris ꝙ debet restitui: nec requirit textus quòd probet se habere probationem: vt hic vult Barto. & sic tollitur argumentum, si dicetur quòd ille textus loquitur in ecclesia, cui facilius concedatur restitutio, quam minori: quia vt suprà equiparat Ecclesiam minori, etiam loquitur in minore. Præterea contra Bartolum est textus in cap. suscitata eod. in titulo. vbi ex tota procuratoris allegatione, etiam posit latam sententiam datur restitutio aduersus probationem omissam. & ibi hoc no. Panormi. notabili secundo. est tex. contra Barto. hic quòd non requiritur quòd probet: vt hic vult Barto. Vnde teneatis contra Barto. quòd imo minor ex eo solo quòd non probauit in terminis, dicitur læsus: & ideo per in integrum restitutum debet restitui, absque eo quòd probet. Etiam nõ obstat iste textus: quia loquitur quando minor vult restitui aduersus factum suum legitimè: quo casu quædam est maior præsumptio contra eum: & ideo non est mirum, si est necesse quòd probet &c. Sed in casu Barto. non vult restitui aduersus factum legitimè, sed aduersus commissum: quo casu restitueretur, etiã absque eo quòd probet. Et istã differentiã facit gl. in l. fi. C. in quib. cau. rest. in inte. Et cõtra Barto. tenet Spe. tit. de in inte. res. §. j. ver. illud quoque.

Ant. de But. in c. cùm venissent. & in ca. ex literis. pe. col. Inn. eo. tit. Aret. cõsi. lxvj. incip. viso pũcto. in viij. & viij. col. Alex. consil. xxj. penul. colum. vol. j.

a ✠POMATES. 6 ¶ Quo ꝙ habit. Lata snia cõtra minorẽ, si intra x. dies, nõ appellat, hoc ipso nõ dr̃ læsus, nisi probet aliquid, ꝓpter quod potuisset, superior esse appellatus. Et licet contrariũ teneat Bart. l. fi. pe. col. p gl. ibi. C. in qbus cau. in inte. rest. & sequit̃ ibi Paul. tutẽ tene opi. Bar. hic, q̃ cõiter approbat̃, quã tenẽt Bald. & Sali. in l. fin. & Abb. consilio lxxvij. inci. in qõne. in l. j. & vij. col. volumẽ. Alex. consi. cxv. volumine v.

b ¶ Vincere. Alexã. hic videt̃ trãsire cũ opin. Fulg. hic, & in d. l. fi. quã etiã ibi sequitur Pau. de Ca. & ibi posui ꝙ aut minor erat, & succubuit p snĩam absolutoriã: & procedat opi. Bar. hic. Aut erat reus, & fuit condẽnatus: & procedat opi. Bart. in d. l. fi. vbi videt̃ tenere cõtrariũ eius, qd̃ hic tenet. De quo vide vltra alleg. per Alex. Spec. in tit. de teste. §. j. ver. qd ergo. inquãtũ etiã Alexan. tãgit, an minor dicat̃ læsus compromittẽdo in arbitratorem, Adde Abb. consil. xxxj. libr. ij. Et an minor dicat̃ læsus p adi. hæreditatis, dato ꝙ de suo dãnũ nõ patiat̃. Ioã. An. tenet ꝙ sic, in additione allegata hic per Alex.

c ✠POMATES. ¶ Latã snĩam. Licet oẽs trãseãt cũ Bar. ꝙ si minor renunciauit appellationi ante sententiã latã, dicat̃ læsus rõne, de qua hic p eum: tũ videt obstare tex. hic. Nam minor defertẽdo iuramẽtum aduersario, vt hic dicit̃, cũ authoritate tutoris, videtur oĩno ei velle stare. l. non erit. in ver. dato. s. eo. imò quod fortius est, cõstituit eũ iudicẽ, & testẽ in ꝓpria cã. l. fin, C. de fideicom. & tũ posset esse, ꝙ iuraret iniquè sicut pōt esse ꝙ iudex ꝓferat snĩam in tqua vbi renũciauit minor appellationi. tũ nõ dicit̃ læsus nisi probet, vt hic notat. Et sic dicas ꝙ nõ est pũmendum ꝙ aduersari? ꝓcuret. l. fin. C. ad l. Iul. rep. Rñdeo, ꝙ ẽt non est præsumendũ ꝙ iudex ꝓferat snĩam iniquam. l. Herennius. §. Caia. j. de euic. & maximè, qa non habet ꝓferre snĩam ad sui

tra. C. si aduer. credi. l. j. & de præd. mino. l. si prædiũ. Sol. vt in glo. Quæro quomodo probabit[a] se lęsum in delatione iuramenti? Rñd. si probat se habere testes, vel alias probationes: vt l. tutor. j. e. & ex hoc mirabili tex. sic intellecto per gl. habes expressum †ꝙ minor, qui nõ appellauit, non est læsus eo ipso ꝙ nõ appellauit: nisi doceat se habere aliquid, ꝓpter quod in causa appellationis deberet vincere.[b] Contra hoc tamẽ facit s. de minori. l. si minor. xxv. annis filiofami. §. j. quod ibi no. Sol. ante latam sententiam, [c] si minor renunciaret appellationi eo ipso ꝙ renunciat, decipitur: quia possibile est, sententiam iniustam sequi: & sic constat eum statim decipi: sed postquam est lata sentẽtia, non constat ipsum statim decipi: nisi appareat ipsum fouere iustam̃ causam text. est hic. †Item per hoc habes quòd si minor intra terminum non probauit, non statim tanquã læsus debet restitui ad terminum, nisi ostendat se habere probationem, vt hic. Et eodem modo si minor petit se restitui ad allegationem omissam nõ restituetur, nisi doceat se illam allegationem habere. Ita intelligitur l. minor xxv. annis omissam. s. de minori. & quod no. per Innocen. in c. auditis. & c. corã felicis. extra, de in integrum restitutio. fiet tamen in isto iudicio, [d] quo quæritur an minor sit læsus, facilior probatio: an habeat probationem vel non. Sufficit enim ꝙ ostendatur iudici præsumptiuè, quòd minor potuisset probare: ar. l. in lege Aquilia, si deletum. s. ad l. Aquil. & istæ probationes, quæ fiunt hic, non facerent plenam fidem in causa principali: vt in c. veniens. el ij. extra, de testibus. Vltimò iste §. videtur contra glo. in l. ij. in fi. s. eo. vbi dicitur †quod minor non restituitur aduersus iuramentum. Sol. contra iuramentum præstitum à se nemo restituitur: vt in authen. sacramẽta puberum. C. si aduer. vendi. Ita loquitur in glos. in l. ij. in fi. s. eod. Sed contra iuramentum delatum alteri, bene restituitur minor: vt hic. Et ita tenet Innocen. extra, eod. cap. j. aliàs ij.

Sed & si quis. Cui cõtra iuramẽtum subueniẽ per actionem subuenitur etiam per exceptionem, & replicationẽ. h. d. Oppo. ꝙ imò prius habet agere actione in factũ, ex illo edicto, de his quæ in frau. credi. & sic restituit: vt s. proxi. §. Sol. vt ibi dixi.

Iusiurandum. Iuramentũ procuratoris, vel defensoris prodest domino ad exceptionẽ, & etiam ad actionem. h. d. Not. ꝙ dixi in summario, &c. Opp. de l. non solum. §. qui alieno. s. de procu. Sol. Dicunt quidam ꝙ hic acquirit̃ domino, id est ad eius vtilitatem: non ꝙ dominus possit agere. Vel verius dicit glo. in iudicio, dño quæritur vtilis, etiam sine cessione. Ita loquit̃ hic. Directa verò nõ quæritur dño. Et ita loquitur lex cõtraria. Et secundũ hoc ista lex non haberet locum, nisi in iuramento iudiciali. Sed possemus etiã dicere quod †loquatur in omni iuramento: qa omne iuramentum habet vim litis contestatio-

nis: vt s. ead. l. §. si is qui. Ad l. contrariam rñ. ꝙ ideo dñs non poterat agere, quia ibi erat dubium de mandato: secus si erat certum de ipso mãdato. Ita loquitur hic: præcedens tamen solutio est tutior.

1 ✠Ex iuramento uoluntario, uel iudiciali, quòd oriatur actio, non ex necessario.
2 Actio, quæ oritur ex iuramento, quando sit datiua, & quando natiua.
3 Ex sententia oritur actio in factum.
4 In actione in rem, an habeat locum actio in factum.

Si petitor. In reali actione iuramẽtum actori parat actionem, reo exceptionẽ. & si iurauerit rẽ suã esse, etiam actionẽ. Idem in personali, vel mista. h. d. vsque ad l. si duo patroni. legã tamẽ per partes. Primò pro declarationẽ literæ, quæro quæ actio detur actori. Glo. dicit, in factum. & probatur infrà l. proxi. versi. proinde. Contra hoc oppo. & videtur quòd cõpetit Publiciana: vt s. de Publi. l. eum qui. §. si petenti. So. Aut ego nitor ex iuramento tantum: & loquitur hic. Aut ex iuramento, & traditione: & ita loquitur lex contraria. Ita dicit gl.

Sed contra glo. opp. quia ille, qui sic tradit rem, tradit eam, vt accipientis: & sic si tradens est dominus, non transferẽ dominium: vt l. iij. §. subtilius. j. de condic. ob cau. ergo si non est dñs, non transfert vsucapiendi conditionem, nec Publicianã: vt j. de contrahen. emp. clauibus. & l. eum qui. in prin. s. de Publi. Sol. secundũ opi. quam tenemus, est speciale ibi, fauore rei iudicatæ: vt no. Insti. de offi. iud. in fi. & de Publi. l. sunt & aliẹ. & l. j. & l. Pomponius. §. si iussu. de acqui. pos. & ibi plenè dixi: licet qdã vltramõtani cõtra. Et ex hoc §. gl. fundat duas opi. Prima est, ꝙ ex quolibet iuramento oritur actio, & postea ex sententia oritur alia actio: & sic erunt duæ actiones. Plac. tamen dicebat, ꝙ ex necessario, vel iudiciali nõ oritur actio, sed solùm ex voluntario. Ita dicit glos. hic, & C. eod. l. j. & ibi Pet. & Cy. refert. tenebat opi. Plac. Iaco. But. videbatur idem dicere. Mihi videtur †ꝙ ex iuramento voluntario, vel etiam iudiciali quæratur actio: ex necessario verò non: & sic pro parte teneo glo. pro parte Plac. Probo: quando quis defert iuramentum, videtur contrahere, & confiteri se debitorem illo iurãte: vt j. eo. §. qui iurasse. in fi. & l. depositi. §. j. j. de pecu. sed ex cõfessione oritur actio: vt l. certum. in fi. j. de confessis: ergo &c. Præterea hoc probo per §. j. s. ea. l. vbi dicitur ꝙ solum oritur actio, quando iuramentum est delatum, vel remissum à parte. referendo illum §. ad verba edicti, quæ intelliguntur etiam de iudiciali: & probatur hic. loquitur enim possessore deferente. non dicit de iudice: & sic non habet locum in necessario. Item non distinguit, [e] vtrum possessor deferat in iudicio vel extra: imò magis videtur innuere in iudicio delatum, ex eo quod dicit petitor: & sic innuit litem contestatam esse: vt infrà, rem ratam hab. l. amplius non peti. vnde ex iudiciali oritur actio: ex necessario non: quia hoc lege nõ reperitur. Præterea, actus nõ debet operari vltra intentionem agentis: vt suprà titulo primo lege, non omnis. sed iudex defert iuramentum necessarium in defectum probatiõis: ergo illud iuramentũ valet ad perficiendam probationem, non ad obligandum partem: vt lege, admonendi. infrà eodem. Iuramentum verò voluntarium, vel extraiudiciale, defertur ad obligandum partem: vt suprà dixi. † Quæro, vtrum ista actio sit datiua, vel natiua. Et videtur quod datiua: quia textus dicit hic, dabitur actio. & infrà eodem lege proxima, dicit actionem dandam. In contrarium videtur, quòd sit natiua, ex quasi contractu præcedenti: vt infrà eodem lege, qui iurasse. §. finali. Solu. Potest probabiliter dici, quòd quando iuramentum defertur in reali, quòd tunc sit datiua: quia non præsupponitur obligatio. Ita loquitur hic: sed quando defertur in personali, tunc sit natiua: [f] vt infrà eodem lege, qui iurasse. †Vltimò glossa probat ex hac lege, quòd ex sententia oritur actio in factum, in actionem in rem, cum iudicatur rem esse meam: sicut dicit in fine. Ista glossa duo præsupponit. Primò quòd ex sententia datur actio

vtilitatẽ, sicut aduersarius iurare.

✠POMATES. ¶ Iudicio. Vide Cep. consi. clxxiiij. in j. colũ. Ad hoc bene facit quod no. Bar. in l. proscriptione. col. iij. C. si cõtra ius vel vti. publi.

✠POMATES. ¶ Distinguit. Et ꝙ imò ex iudiciali iuramento oriatur actio, facit l. actori. C. eo.

¶ Natiua. Adde qd̃ idem tenet Bal. in lectu. antiqua, & Angel. hic. & Ang. in l. miles. §. fi. de re iudic. licet ibi Imola contra. de quo hic per Alexan.

a ☞ Cætera exemplaria tũ ſcripta,tũ vetuſtis characterib⁹ impreſſa,habẽt poſt verbũ pro empto. Et arcius q̃d dicimus in ſententia:vt not.in l. exceptio.j. de exec.rei iu.quæ verba optimè quadrãt,neceſſaria q̃ fore puto. Ale.Loſę⁹.

b ✠ POMATES. ¶ Vltimò. Hãc legẽ inducit Lanfranc.in ſimili in trac. de arb. char.xlij.q.xlj. Alex. in l. debitori. colũ.ij. ver.in gl.ſi. C.de pac. Bal.ĩ c.ex cõqueſtione.colũ.ij.de reſti.ſpo. vbi bene, & Socyn. conſi.cxxxiij.col.ij.

✠ ¶ Cadat. Cõtrariũ videt tenere in l.permiſceri.in ſi.ff. de acqui.poſ.& in l. Claudius.C.qui po.in pig. hab.Sed vide pro ſolutione,& cõcordantia Bar.de ſaxo ferra to concor.lxxiij.inci. inuoluere conantur. vbi ad plenum.

c ¶ Impropriã. Adde quod not.Bart.in l.ſi mater.§.eãdẽ.de exec. rei iud.& in l.j.ad fi. C.de vſufru. in pe.co. j.de act.& obli.& in l.ſcire debemus. et in l.inter ſtipulantẽ.j.de verb.ob.& in l.ſi inſulam.de præſcriptis ver.& in l.ſi olei.C.locati.alias etiã remiſſiones vide hic per Alex.cui adde Pet.de Anch. conſi. ccxcvij. et Ro.conſi.cccj.Bal. conſil. ccccliij.lib.iij. vbi dicit q̃ verba ſententiæ impropriãtur. vt ſuſtineantur.

d ✠ POMATES. ¶ Vltimò.No.q̃ verba impropriantẽ in libello,& idẽ dic in ſentẽtia, & in teſte.Bal. nouellus in repe.l.j.§. ſi qs ita.colũ.iiij.ff.de ver.obli.Fel.in c.auditis.col.j.de præſcri. Et in materia impropriationis libelli & ſentẽtiæ,vide Barba. in tracta.de gabel.in ij.parte.quæ incip. de locatione gabellarũ. in j.& ij.col. Alex. in l.ſi cũ nulla. col.x. ff. de re iud. Et circa dictũ Bar.hic,vide etiã Ang.A ret.in cõſil.v. Alex.cxxxviij. vo.ij. Alex.cõſi.xcvj. aliàs xlvj.colũ.ij.volu.iiij. Pau.de Caſt.l.j.C. de vſufruc:Alex.l.debitor.v.col.verſic.dicit Bal.ff.ad Trebel.& multas remiſsiones per Feli. c.ſeries.j. col. de teſti. & c.auditis. j.& ij.col. de præſcri. Ant.de but.cõſi.Ale. lxiiij.l.j.iij.col.in ſi.ff. de leg. j. Panor.c.examinata vij.col.de iudi.Feli.in c.cùm contingat.col.j.de reſcri. Are.conſi.cxxvij.co. ij.Alex.l.ſi.et ibi Iaſ. C.qui admit.

e ✠ P. PAV. P.

in factum. Vltramõtani cõtra:quia imò vocat actio iudicati. De quo per Cy. C.e. l.actori. Item præſupponit aliud,ſ.† q̃ in actione in rem,habet locũ actio in factũ. Contrarium no.C.de iud.l.j.in fi.magnę gl.vbi dicit q̃ cõpetit vtilis in rem: & ibi per Cy. De quolibet iſtorũ dixi plenè in l.miles.§.iudicati.de re iudi.vbi hoc tangit gloſ.& Dyn. Oppo.ad hanc legem, quia quandoque alteri nocet,quod inter alios actum eſt:vt l.Papinianus.§. fin.de inoffi.teſt.Sol.vt in gloſ.

☞ *Facta ad exceptionem quando pariant actionem.*

Si condemnatio ad rem,quam reſtituit , res ipſa reuerſa ſit:an contra ipſum per illum , cui res fuit reſtituta, poterit agi ex prima ſententia.

Officium iudicis quòd habeat executionem paratam.

Iuramentum habetur pro ueritate.

Verba impropriantur,ut ſuſtineatur libellus , iuramentum,& dictum teſtis.

Donatio inter uirum & uxorem, an confirmetur iuramento? remiſſiuè.

Iuramẽtum habet uim ſentẽtiæ,& executionẽ paratam.

Actio quando oriatur ex ſolis probationibus.

In executione non ſufficit ſola relatio nuncij:ſed requiritur pronunciatio.

Actio utilis,& actio in factũ,quòd oriatur ex iuramẽto.

Sed & ſi poſſeſſori.

Iſtam legẽ ſummaui cũ præcedẽ. Opp.de l.eum qui.§.petẽti.ſ.de public. Sol.quãdo iuramentũ defertur actori , ſi iuratur,& ſi ex teſtamento ſolo nitatur, habet actionẽ in factum. Si ex iuramẽto & traditione habet publicianã.Sed quãdo defertur poſſeſſori:tũc publiciana cõpetere nõ poteſt:quia ſibi traditio nõ eſt facta.Ita loquit hic:& ita dicit gl. Vel aliter poſſum⁹ dicere,q̃ hic loquat de actione in factũ,quæ eſt idẽ q̃ Publiciana. q̃d nõ placet gl.,ppter duo. Primò , quia nõ fuit facta traditio,vt dictũ eſt. Item publiciana eſt ſpecialis:ideo nõ recurrimusad actionẽ in factũ generalẽ:vt Inſti. de act. §.aliæ. Quidam tũ videnẽ dicere velle,q̃ illud,dimittere rem apud poſſeſſorẽ, habet vim traditionis:vt Inſti.de re.diui. §. interdum.quod nõ placet:arg. eius quod dicimus de trãſactione:vt l.ſi pro fundo. C.de tranſact.& quod no.in l.pe. de vſucap.pro empto[a].j.de excep.rei iud. Opactus nõ operatur vltra intentionẽ agentis:vt l.nõ omnis.§.ſi cert.pet. Sed quãdo iuramẽtũ defertur poſſeſſori,defertur ad exceptionẽ,non ad actionẽ:quia poſſidẽti nõ datur actio:vt l.j.§.hoc interdictũ. j.vti poſ.Ergo ex tali iuramento nõ debet dari actio.Gl.tangit iſtud cõtrarium & nõ ſoluit.Sed dic q̃† hodie idem,alibi contigit q̃ facta ad exceptionem pariunt actionem:vt l.quod mihi.j.de lib. leg. de dona.ante nup.l.ſi cùm ante nuptias. Tu reſponde,q̃ hic iuramentum defertur ad id quod eſt cauſa actionis : & q̃d producit actionem aptitudine, licet nõ actu:nã ille,qui eſt dñs aptitudine , ſemper habet rei vẽdicationẽ,non autẽ habet eam actu ſi poſsidet:vt l.in rem.in prin.ſ. de rei vẽ. C.de alie.iud.mu.cau.fac.l.j. ſed hic detulit q̃ iuraret rẽ ſuã eſſe,& ſic q̃ haberet actionẽ ſuam aptitudine:meritò cũ cadit à poſſeſsione,aptitudo illa in actu deducit & actio cõpetit:ita loquit hic. Vltimò[b]

b

2 hanc legem inducit† Mar.ad q.ſi fui tibi condemnatus ad rem , vnde habes cõtra me actionẽ in factum ex ſententia, & officium iudicis † quod habet executionẽ paratam : pone q̃ illam rem tibi reſtitui, poſtea à poſſeſsione cecidiſti, quæ ad me reuerſa eſt : vtrũ poteris agere ex prima ſentẽtia,vt tibi reſtituatur? videtur quòd non:quia ſolutione prima , videtur ſublata obligatio ex ſentẽtia,vt Inſti.qui. mo. tol.obli.in prin. Ad idem facit quod not. in auẽ.ſacramenta pub.C.ſi aduer.ven.in gloſſ. fi. Pro hoc videtur caſus in l.à diuo Pio.§.ſi poſt addictum.de re iudi. In cõtrariũ videtur caſus hic,vbi ille, qui poſſidet,ſi poſtea cadat à poſſeſsione , habet actionem ex illo iuramento. Et hoc tenet Gul.& Ia.Butr.quod eſt notan. A ſsignat rationem : nam ex illa ſententia oritur alicui ius duplex,vt ſibi reſtituatur res, vt in poſſeſsione cõſeruetur: vt l.ſi quis miſſus.§. cùm prętor. j.nevis fiat ei.& l.iij.§.miſſum.j.de Carb.edi.C.ad Carbo.l.j. ſecundùm vnam lectu.Facit l.qui vniuerſas.§.item cùm prętor.j.de acquir.poſſeſ.Licet ergo quantum ad primã partem, de reſtitutione rei ſit ſatisfactum ſententiæ:tamen adhuc durat remedium aliud,q̃ iudex debet eum tueri in poſſeſsione: quæ tuitio fieri non poteſt,niſi ſibi reſtituatur : & ſic habebit officium iudicis ad reſtitutionẽ ſibi fiendam. Per hoc apparet reſponſum ad contraria:quia per hoc non fuit ſublata obligatio in totum:argu. eius quod not.C.de vſufruc.l.corruptionẽ. & l.pluribus.§.& ſi placeat.de verb.oblig. Non obſt.§.ſi poſt addictum.quia verum eſt q̃ non durat iudicis officium, ſcilicet contra extraneos,ſed contra ipſum,contra quem iudicatũ eſt,ſicut patet ex prædictis.

Item ſi iurauero.

Summaui cum præcedenti. Vel aliter : Verba iuramenti ſi non poſſunt ſtare ſecũdùm propriam ſignificationẽ , intelligũtur ſecũdùm impropriam[c].h.d. † No.iuramentũ haberi proueritate. † Contra j.eo.l.eum qui.in princ.Gl.non ſoluit. Dic q̃ ibi non videt q̃ pro veritate nõ habeatur:ſed quod deferẽs exoneretur à pœna:quia ceſſat ratio pœnæ. Vltimò[e] nota iſtum tex.in verſi.ſed & ſi rerum.quòd hoc verbum vſusfructus accipitur impropriè pro quaſi vſufructu. † Et ideo ſi aliquis diceret in libello ſe eſſe in poſſeſsione alicuius iuris incorporalis,quod eſt impoſsibile,debet intelligi[e] in quaſi poſſeſsione:ideo ſi emphyteuta diceret ſe dominum,debet intelligi,ſcilicet,vtiliter:per hunc tex.& eſt arg.ſ.de iudi.l.ſi quis intentione ambigua. Facit etiam pro ſaluãdis dictis teſtium, qui quandoq̃ verbis proprijs non vtuntur. † Vltimò Gul. de Cu.tractat hic quæſtio.an donatio inter virum & vxorem confirmetur iuramẽto.quod non facit ad materiam noſtram. Dixi in l.ſi quis pro eo.in prin.j.de fideiuſ.

Si cum de hæreditate.

Summaui cum præcedenti.Dictum eſt ſ.de actione reali,& perſonali : hic loquitur de miſta. Vel aliter: Dictum eſt ſuprà,de actionibus in rem particularibus: hic loquitur de actionibus in rem vniuerſalibus. † Not.quòd iuramentum habet vim ſententiæ : ex quo apparet quòd habet executionem paratam:vt dixi in l.ij.ſ.eod. Secundò nota q̃ iuramentum habet vim ſententiæ,præcedentibus probationibus latæ : vt hic dum dicit,atque ſi probatum eſſet,&c.ſubaudit gloſſ.& pronunciatum[f]. Nam ex ſolis probationibus non † oriętur actio:vt gloſ. dicit:quod nota. Quod intellige, niſi probatio fieret per confeſsionem,vel iuramentum:vt vidiſti in l.nam poſtea.§.fi.ſ.eodem. Et ſic vides ſecundùm gl. quòd pronũciatio requiritur. Et ſic facit† quòd non ſufficiat relatio nuncij,ſuper diſcuſsione bonorum,niſi ſequatur pronunciatio , de quo dixi in l.ſtipulatio. §. habet autem. infrà, de operis nouì nunciatione. † Vltimò nota quòd ex iuramento competit vtilis actio. Contrà , imò actio in factum: vt ſupra eadem l.in principio.Solu.dico quòd competit hæc, & illa. Et ideo eſt aduertendum quòd præſtito iuramento per actorem

¶ Debet intelligi.ad iſtam regulã q̃ verba libelli debeãt impropriari , vide ad Bar.in l.ſi dici.C.loc.

✠ POMATES.

¶ Pronunciatũ. De iſta gl. vltra adiecta per Alexan.meminit bal.c.j.iiij.col.de litis cõteſt.& c. cùm dilectus.v.col.ad fi.de or. cog.in c.cauſam quę. de teſti.et ĩ c.tua nos. pe.col.de coha. cle.& mu.& l.j.col.ij. ff. eo. Feli.c.ij.col. iij.de excep.Et vide iſtum §. ad hoc alleg.per Feli. in rub.extra de prob. in vlti.col.

2 ✠ POMATES. ¶ Oppo. Vide Bal.c. quanto.col.ij.ad fin. de iudicijs.

b ✠ POMATES. ¶ No. Contra hoc facit l.hac cõſultiſsima §.ex imperfecto.verſ. accreſcere.C. de teſti. vbi Imo.in portione, quæ in totũ non deficit,habet locũ ius accreſcẽdi : vt ibi collig itur:cũ debitum in teſtamẽto ſolenni naturaliter debeat. No. doct.l.cum quis.C.de iur. & fac.igno. Aduerte :quòd fortaſsis põt aſsignari ratio: q̃a hic non accreſcit ex eo q̃ remãet actio patrono. Not. Bar.in ſuperioribus verbis, cùm ,ppter interitum ſit ſolùm ſublata actio naturalis , & remanſit ciuilis:ex qua oritur actio, cùm ſemel fuerit adiuncta naturali. licet prima ſeparet:ſed ibi nunq̃ cõpetit aliqua actio, cũ tm̃ eſſet naturaliter debitũ, & naturalis obligatio non ſit potẽs ad actionẽ,pducendã.Inſti.de obl.in princ. & ideo non eſt mirum ſi accreſcit. Et ad hoc facit aliqualiter quod no. ibi Bald.q̃d tũ mihi non placet:q̃a per hoc nõ remouet,q̃ portio ibi in totũ deficeret,cùm poſsit habere locum cõpẽſatio, & retẽtio, ſi ad maius peruenìatur. Ideo tenẽdo q̃ §. ex iperfecto . loquat tm̃ inter hæredes: vide,p ſolu.quæ ſcripſi d.l.cũ qs. Cogita tũ, q̃a nõ facilè p ſtic poteſt,q̃ §.ex impfecto. loquat ſolũ in hæredibus. Vide etiã pro ſolutione alteri⁹ cõtrarij ad hoc Pau.de ca. l.pe.j.de acquiren.hæredi.

c ✠ P. PAV. P. ¶ Ipo iure. Vide Co. cõſi.cxiiij.in iiij.dub. Itẽ ſingulariter limita iſtud ,pcedere ĩ ,pprietate:ſccus in vſufructu,ſecundũ Ang. conſi.cxvj.inci.ruſticus quid.

d ¶ Mirabile. Adde q̃ per hoc aliã q.no.decidit Bal. in l.vnica. §.vbi autem.C.de cadu.tol.

e ¶ Pro ſe. Adde ſecundùm Ang.q̃ hoc cõiter ſequunt doct. hic: & etiã not.Ange.per iſtã glo.in l.j.j.de excep.rei iud.& in repe. l.ſciendũ.j. de verbo. ob.in xiij.col.vbi dicit gl.iſtã ſingularem Alex. Tu adde quod conſuluit Bal.conſil. ccclij.lib.iij.

f ✠ POMATES. ¶ Iulianus.Et ,p intellectu no.limitationem ad regulam,quę habet q̃ qui eſt dñs, nõ poteſt amplius ſie

actorem in reali actiõe,ſi quidẽ verè erat dñs habet rei vendicationem. Item actionem in factũ,vtilem q̃ in rem,vt hic patet ſi nõ erat dñs,habet actionẽ in factum,& vtilem in rem,vt hic:& Publicianã, ſi nitatur ex traditione:vt habuiſti no.ſ.ead. l.in prin.Sed ſi iuramentũ deferat poſſeſſori,ſi iurauit rem ſuã eſſe , habet tantum actionẽ in factum,& vtilem in rem,& rei vendicationẽ directã. Si verò erat dominus Publicianã nõ habet:vt notatũ fuit ſ. ea.l.in prin. Vltimò glo.ſignat duo argumenta contraria,& nõ ſoluit & eſt ſuper verbo,iuſiurandum.ibi in eo. titu. de lib.cau.l.iubemus.dic,ſed ibi inter eaſdẽ perſonas:hic inter diuerſas. In ea.gloſ. ibi.l.à ſententia.Dic,ſed ibi non facit plenum præiudicium,ſed aliquale:vt nota.ſ. eo.l.quia.

☞ *Ius accreſcendi quòd non habeat locum in portione, quæ non deficit ipſo iure,ſed ope exceptionis.*

Diſpoſitio l.primæ.C.ſi imperia.liber .ſoc.non habet locum altero ſocio excluſo per ſententiam.

Quando probationes utriuſque partis ſunt pares , ille obtinet,qui habet aliquam præſumptionem pro ſe.

Si duo patroni.

Lex iſta cõſueuit reputari difficilis:& inveritate intrincata eſt:ſed ego extricabo eam vobis multum clarè. Et legitur in glo.duobus modis.Secundùm primum breuiter.h.d. Si vnus ex patronis excludatur iureiurando, non prodeſt alteri non deferenti:ſed facit præſumptionem pro eo,qui ſe inſolidum dicit eſſe patronum.h.d.Et diuiditur.Primò loquitur quãdo quilibet dicebat ſe patronum pro parte. Secundò quando alter dicebat ſe patronum inſolidum. Secũda ibi,multũ tamen.Et aduerte:quia hic eſt vna variatio in litera:q̃a dictio alteri,& dictio ſibi: & dictio ei , poſſunt referri ad patronum deferentem,& non deferentem . De qua variatione nõ curo:quia idem eſt ſenſus, & ideo de ea non faciam infrà mentionẽ, ſed ſolũ videas exponendo literam. Opponi.de princi.huius l.ad verſi. multum. Huius timore variata eſt lectura huius l. nam quidam intelligunt, vt dixi in ſummario. Nam in principio quilibet dicebat ſe patronum pro parte. vnde non poteſt alteri prodeſſe,ſi vnus eſſet excluſus. In verſiculo multum.dicebat vnus ſe patronum inſolidum. Et iſta lectura tangitur in glo.ſuper verbo,alteri,in fine. & in gl. ſuper verbo, prodeſſe. & in penultima, aliàs vltima gloſſ. magna. Alij legunt iſtã l.aliter.& ſecundùm eos iſta l.tota loquitur quando quilibet dicebat ſe patronum inſolidum. Et ſecundùm iſtam lecturam hoc dicit. Quando vnus ex patronis iureiurando excluditur,alteri dicenti ſe patronum inſolidum prodeſt, quo ad plenã probationem,ſed quo ad qualequale præiudicium.[1] hoc dicit, non repeto literam.

Opponitur de princip. ad verſic. multum.Solu.in princi. dicit quòd nòn prodeſt:ſcilicet quo ad plenam probationem ſeu plenum præiudicium.In verſic. multum . dicit prodeſſe quo ad qualequale præiudicium. Et iſta lectura ponitur in

gloſſ.ſuper verbo,iuraſſet.& in glo. vltima in princip. quælibet poteſt eſſe vera.

Opponitur,& videtur quòd iuramentum vnius alteri proſit , vel noceat: vt l. duobus.in princip.j.eodem.Sol.ibi erant duo rei:hic non. Opponitur[a] de l.communi liberto.j.de bon. liber.in fin. vbi ſi vnus excluditur,alteri accreſcit.Sol.dicit gloſ.hic patronus, qui excluditur iureiurando,non excluditur in totum , ſed ope exceptionis,vnde non accreſcit: ibi verò ipſo iure excluditur.Sed Iac. Bal. timore huius contrarij recedebat à lectu.gloſ. & legebat iſtud principium alio modo, vt exponeret ibi,nec ei prodeſt, &c. nec ei, ſcilicet liberto.quaſi dicat, portio excluſi accreſcit alteri patrono. Iſta lectura non eſt vera,nec eam ſequitur Odof.nec alij.Ratio:quia quandocunque quis perfectè non excluditur , eius portio alteri non accreſcit:vt l.planè.§.ſi coniunctim.j.de legatis j. & quod ibi no.& l.huiuſmodi.§.ſi titio. eodem titulo. ſed per iuſiurandũ quis perfectè non excluditur:quia ipſo iure actio remanet patrono:ergo &c. Nota[b] ex hac lege† quòd in portione,quæ non deficit ipſo iure[c],ſed ope exceptionis: non eſt locus iuri accreſcendi:quod eſt mirabile,[d] vide gl.ſuper verbo iuraſſet. quæ hoc dicit.Et hoc facit q̃† l.j.ſi imperialis liberalitatis ſocius.lib.x.non habet locum altero ex ſocijs excluſo per ſententiam,vel iureiurando,vel alia exceptione. Quæro circa iſtã legem,quæ eſt ratio huius præſumptionis ? Reſpond.dicit gl. vltima quòd hic libertus confitebatur alium eſſe patronũ pro parte. Sed impoſsibile eſt, quem eſſe libertum ,p parte,& pro parte non:& ideo cùm iurauerit ſe non eſſe libertum alterius: videtur redargui eius mendacium. Aduerte : iſta gloſſa non bene adaptatur ad literam:quia litera loquitur in liberto mortuo,cùm quæritur de bonorum poſſeſsio. ipſius.gloſſ. loquitur de liberto viuo.Tamen quod dicit gloſſ.de liberto, intelligę quòd dicatur per alios , qui dicebãt ſe ſucceſſores liberti. Item videtur quòd iſta gloſſa non dicat verum:quia ſi ego dico me nõ eſſe tuum libertum:non ſequitur:ergo ſum alterius: quia poteſt eſſe quòd ſim ingenuus. Ideo vt tollatur hæc obiectio,dicit gloſſ.prima hnius legis quòd libertus non dicebat ſe ingenuum,ſed fatebatur ſe eſſe libertum alterius. Item in gloſſ.vltima dicitur,quòd libertus fatebatur ſe pro parte alterius libertum:ergo non erat ingenuus.& non dicebat ſe ingenuũ:quia tũc nulla erat præſumptio. Quæro,ad quid prodeſt iſta præſumptio. Dicit gloſ.quòd prodeſt:quia ſi vtriuſq̃ probationis eſſent pares,creditur magis probationi patroni. hoc dicit gloſſ.ſuper verbo, authoritatis . quam vide & nota.

†Not.quòd quando ſunt probationes vtriuſque pares vinceret ille qui haberet præſumptionem aliquam pro ſe[e] vltra aduerſarium:vt vides hic text. cum gloſſa. Docto.ponunt in materia vti poſsidetis.tene menti. An autem hæc præſumptio ſit tantæ authoritatis , quòd propter eam poſsit deferri iuramentum,dicam infrà eodem l.admonendi.in princip.vltimæ chartæ,in verſicu.quæro quid ſi dicta teſtium. Quæro , hic loquitur quando libertus iurauit ſe non eſſe libertum. quid econtra , ſi patronus iurauit ſe non eſſe patronum, quid importet? Dic vt dicitur in gloſſ.ſuper verbo,non eſſe.Guliel.de Cug.inducit hanc legem , ad quæſtionẽ quam dicam infrà in proceſſu. Vltimò gl.ſi.in fin.opponit & non ſoluit. & ideo dicas in fine eius , ibi non facit plenum præiudicium hic qualequale.

Iulianus.

[f] Hic §.legitur duobus modis in gloſſ.& alio modo extra gloſſ.Secundùm primam lectur. hoc dicit.Etiam ei,qui antè præſcripſerat ex iuramento competit actio vtilis,hoc dicit. Vel ſecundùm ſecundam hoc dicit. Poſt iuramentum præſcriptio non impedit actionẽ vtilẽ.h.d. Vel tertio extra glo.Etiam ille,qui iurauit, poteſt præſcribere:& ex præſcriptione ſibi actionem acquirere.h.d.in ſumma.

ri dñs.l.ſeq. §. lana.j. de vſuca.q̃a procedit q̃ũ habent directũ dominiũ,& propriũ.Secus ſi vtile,vt hic colligit.Et põt eſſe ratio huius tex.,q̃a plenius ſuccurrit agẽti ex iuramẽto,vbi nõ reqrirtur titulus neq̃ bona fides, q̃ ex pſcriptione.Et ad hoc no.Bar. in.l.in bello.§.ſi quis ſeruũ.ff.de capt. tamẽ cõtrà videt facere:q̃a per præſcriptionẽ eſt acquiſitum dñium irreuocabiliter . ergo &c.not.Barto.in §.ſi quis ſeruum.

1 ☞ *Iudex non debet admittere articulum impertinentem. Nec quòd quis interrogetur ſuper eo,quod iam eſt deciſum.*

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

a ¶ Item no. Adverte tamen, ꝙ Bar. innuere videtur, dum dicit ꝙ probatio includit omnē modum probādi, ſ. per teſtes, inſtrumēta, & confeſsiones, ꝙ vbi cauſa eſt iuramēto deciſa, ꝙ nō admittatur probatio per cōfeſsionē eius, qui iurauit cōtra ipſum iuramentū, quod puto falſum: quia poſt iuramentū etiā admittitur probatio in cōtrarium per confeſsionem glo. l. qui iuraſſe. §. ſi pater. gl. ij. j. e. Itē poſtq̄ renunciatū eſt oībus ꝓbationib⁹, et ſic eſt concluſum in cauſa, admittit̄ probatio p cōfeſsionē. c. cū Ioannes cremita. de fi. inſt. et Bal. in ru. C. de, pb. pe. col. Itē cōtra præſumptionē iuris et de iure nō admittit̄ probatio ī cōtrariū, niſi per cōfeſsionē. Gl. eſt in §. aliud quoque. in auc. de æqua. dot. not. Bald. in auc. ſed iā. C. de do. ante nup. Ex q̄ bus rationib⁹ apparet Bart. malē loqui, niſi vellemus dicere ſaluādo eū, q̄ intelexerit de cōfeſsione de facto ante iuramētū præſtitū, à qua videt̄ receptū iuramentum deferendo eum, tanq̄ poſteriori loco præſtitum, ſt. and ū eſt huic. ar. l. duobus. §. fi. j. eo.

b ¶ Abſolutoria. Adde vt per gl. & doc. maximē Bal. in l. ex more. C. ad l. Aquil. & in l. j. C. ad le. Fla. de pla. Bar. in l. ij. j. vi bo. rapere oēs in l. j. C. qū ciuil. act. præiu. cri. Anto. de But. in c. de his. extra de accu. per oēs in c. dilectus. extra de purg. cano. Alex.

c ¶ Ego dico. Alex. hic & in l. ſciēdum. tenet opin. Bar. ꝙ ſi minor iurauit, nō requirat certioratio. Tu dic ꝙ cū opi. Dy. & Io. Andre. tr. ſit Bal. cōſ. iij. lib. iij. & cōſi. xlvij. et clarius eūdē Io. and. vide in addi. ad Spec. in ti. de renū. §. j. verſi. cui iuri. ibi idē tenet & Bal. cōſi. xl. lib. v. inci. cōſilium d. Dy. vbi dicit ꝙ de iureiurādo dictū Dyni eſt verū: tū ꝙ ſi aliqua parte inſtrumēti eſſet facta mētio ætatis, ꝓcedat dictū Bar. maximē qū iurauit ex certa ſcientia. & hoc idē tenet conſi. ccxxxiiij. libro iij.

d ❧ POMATES. ¶ Venio. Adde & pōdera ad hoc gloſ. in c. ingreſſionis. §. ij. in gl. verſ. ſolūmodo. extra de accu. etiā glo. in l. admonēdi. gl. ij. in fi. quæ illū text. ad hoc pōderat. & ibi Bart. no. gl. etiā in c. de teſt. extra de teſti. in gl. j. circa med. & tenent hoc Bar. et Fulg. licet cōtrarium teneat Ia. de But. Albe. & Pau. de Caſtr. hic: & vide Fel. i d. c. j. de teſt. col. ſi. Alex. in cōſil. xxv. col. ij. vol. ij.

e ❧ POMATES. ¶ Pro cui⁹. Pro cuius declaratione teſtis, q̄ iurauit dicere veritatem ſuper articulis, prædictis. Secundò oppon. de l. ſi quis vxori. §. ſi quis iurauerit. j. de furt. gl. ponit duplicem ſolutionem: quelibet poteſt eſſe vera: tu tene vltimam, quòd poſt iuramentum non agitur condictione furtiua, ſed rei vendicatione, in qua nihil venit cōtra id quod eſt iuratū. † Ex iſta prima parte poſſumus dicere in quæſtione

b illa an abſolutoria [b] lata in ciuili faciat præiudicium in criminali, vel econtra: quia aut ſententiatum eſt ſuper facto aut ſuper iure. Ita tenet Dyn. in cap. nullus pluribus. extra de regul. iuris. in vj. Cy. in l. j. C. quando ciuil. ac. cri. præiudi. ego plenè dixi in l. ij. §. j. j. vi bonorum rapt. pro hoc facit j. eodem. l. duobus. §. j. &c.

Item per hanc legem ego dico contra

6 Dynum in quæſt. de minore, † qui iurauit ſe non venire contra contractum. Nā dicit Dyn. quòd poteſt petere reſtitutionem in integrum, niſi de ea fuit certioratus. Cuius dictum Cyn. refert in l. ij. C. de

c reſcinden. venditio. Ego dico [c] quòd ſatis eſt minorem certiorari ſuper facto vel ſuper contractu: tūc enim tollitur omne ius quod poſſet ſibi competere ad veniendum contra ipſum factum. Caſus eſt hic, & l. duobus. §. j. j. eodem. & eſt text. in authen. ſacramenta. C. ſi aduerſus vendicit enim, ſacramenta ſuper contractibus rerum ſuarum non retractandis, &c. non dicit, ſuper reſtitutione non petenda. Sufficit ergo quòd iuret non venire contra: & ſic ſuper facto. De hoc dixi in l. ſciendum. j. de verborum obligationi.

d Venio [d] ad verſi. nec pati. Gloſ. inducit in

7 argumen. † quòd teſtes non ſunt interrogandi, niſi ſuper articulo, ſuper quo ſunt producti. Idem no. ſ. de petitione hæred. l. ſi quis libertatem. in fin. C. qui leg. perſonā. l. momentaneæ. & ibi per Cynum, ſicut enim non debet iudex pati partem volentem aliquid probare extra cauſam: ita non debet per teſtem dicentem aliquid extra articulum: & hoc modo hæc

e lex facit in argum. Pro cuius [e] declara

8 tione quæro † quid ſi teſtis diceret, aliquid extra articulum, an valeat dictum eius? Reſpondeo: aut iurauit dicere veritatem ſuper articulis: & non valet in eo quod dicit vltra: quia in eo deponit non iuratus, ergo &c. l. iuriſiurandi. C. de teſtibus. Aut iurauit dicere veritatem ſuper tota cauſa: & tunc ſi illud quod dicit extra articulum, faceret ad cauſam, valeret dictum eius: quia depoſuit ſuper eo, ſuper quo iurauit. Ita dicunt doctores C. qui legit. perſon. l. momentaneæ. & in Specula. de teſte. §. j. verſicul. item quod depoſuit ſuper alio. & in verſic. ſequenti.

¶ Et intelligo eum dicere extra articulum, quando ea, quæ dicit, non conferunt ad declarationē eorum, quæ in articulo continentur: aliàs ſi conferunt, dicuntur eſſe in articulo, non extra articulum: vt l. j. in

f princip. ſ. ſi certum petatur. & ibi dixi [f]

9 † Quæro, qualiter debet teſtis iurare, an dicere veritatem ſuper articulis, an ſuper tota cauſa? Reſpōdeo, ſuper tota cau

g ſa: vt extra de teſtib. c. per tuas. & ibi per

h Inno. & C. de epiſc. & cler. auē. ſed iudex.

10 Quæro [g] iuxta literam [h], quid † ſi fuit admiſſus

nō, ꝓbat in eo ꝙ vltro deponit: qa in eis deponit nō iurat⁹: ſecus ſi iuraſſet dicere veritatē ſup tota cā. Et ad hoc vltra tradita ꝑ Alexā. hic in iiij. not. bene facit text. c. cū dilectus. de accuſ. vide tamen pro horū declaratione Bal. in perēptorias. C. de ſen. reſcin. nō poſ. pe. col. Et qū teſtis dicat̄ deponere ī articulo vel extra vltra adducta hic per Alexā. in iiij. no. vide Gl. eſt in iiij. col. C. de iura. cal. tex. in c. iij. ibi Bal. de teſti. idē Bald. c. licet cauſam. vij. col. de ꝓba. Item in quantum Bar. quærit qualiter debeat iurare teſtis, vltra Alexā. hic vide Inn. & Bal. in c. ij. co. pen. de confeſ. & Alexā. l. ij. de iuriſ. om. iu. ſ. pro quibus facit text. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. j. ſ. e. vide Felin. in c. cauſam quæ. co. ij. de teſti. Ale. cōſ. xc. vol. iij. col. ij. & in l. j. col. iij. ſ. tit. proxi.

f ¶ Dixi. Adde vltra dicta Alex. Ang. cōſ. clxix. Bal. cōſ. cxxiij, li. ij. Et an teſtis iuratus ſup vno capitulo, poſſit ſup appēditiis deponere, vide Bald. cōſi. clx. lib. iij. Et an teſtis dicens falſum, quod tū nō nocet parti, poſſit puniri, vide Bal. cōſil. lxxxv. e. li. iij. Et quid ſi extra capitulum depoſuit falſum, vide per eūdem conſi. xc. eo. lib.

g ❧ POMATES. ¶ Quæro. Inquantū Bar. hic dicit ꝙ pars, cui datur copia articulorū, ſibi præiudicat ſi illis non opponat, etiā ſi erūt imperātēs: adde tex. l. j. et quod ibi no. C. de rela. quē ſequit̄ Bal. in l. ne in arbi. C. de arb. tex. c. ij. de accu. in vj. Inquantum verò cōcludit ꝙ ſi iudex admiſit articulos ſaluo iure impertinentium & non admittendarum, quòd tunc pars ſibi non præiudicat, etiam ſi nihil opponat, Vltra hic ꝓ Alexan. vide Angel. in l. ſpeciale. ff. de rei ven. I mol. l. iij. §. prætor ait. ff. de damno infecto. Et quid operetur talis proteſtatio reſeruatoria, vide Bal. in l. ille à quo. §. ſi, de teſtamento. ff. ad Trebellia. Felin. in c. per tuas. colum. iij. & in capit. inter monaſterium. colū. xiiij. de re iudicata.

h ❧ POMATES. ¶ Literā. Vide quæ notat Felin. in ca. paſtoralis. vltima colū. de exceptioni. & in c. fraternitatis. iij. colū. de teſti.

a ❧ P. PAV. P. ¶ Aliqd imputari. Vide etiā Fel. in c. ij. de proba. dū ponit de ſtatuto ꝙ cōtra inſtrumentū nō poſſit aliquid probari per teſtes, ſi fuerint admiſsi probarēt niſi eſſet ficta proteſtatio, vel dictū, ſaluo iure impertinentiū. de quo per Bar. in l. certi cōdictio. §. quontiā circa fi. ſi certū pet. & per Feli. in c. cū contingat. in iij. col. de offic. deleg. Itē multa alia ſimilia, ad quod vbi aliquid admitti nō debet, ſi fuerit admiſſum præiudicet: vide per Iaſ. in l. j. in prin. in ij. col. ff. de op. no. nun. vide et Deci. conſi. xlviij. col. pe. & ſi. ꝙ ſi fuerint admiſſę ꝓbationes cōcernētes dñium in poſſeſſorio, poterit iudex non admittere eas & reuocare talē admiſsionē tanquā interlocutoriam, & ibi etiam ꝙ ſi pars cōtradicat, ſibi non præiudicat.

b ❧ POMATES. ¶ Apparet. Vide gl. in c. cum cauſam. in verbo, perſonis. extra de teſti. Et an debeat teſtis reſpōdere ſi interrogetur an ſit criminoſus, vide Feli. in c. cum cauſam. verſ. in eadem glo. de teſti. col. x.

c ❧ POMATES. ¶ Interrogetur. Vide Feli. in d. c. cùm cām. in ea. col.

d ❧ POMATES. ¶ Opp. Vide ad hoc Feli. in d. c. cùm cām. col. v. & ſeq. de teſti.

e ❧ POMATES. ¶ Exemplum. Vltra tradita hic, nota ex iſto tex. Barto. conſil. ſuo incip. In nomine domini. Proponitur ꝙ Ioannes quòd quoties in aliquo actu oritur aliqua præſumptio, quòd debet aſſumi cum omnib⁹ qualitatib⁹ & modis illi actui cohærentibus: & iſtud non ſolū pcedit in præſumptione, ſed etiam in fictione. Vnde in confeſsione ficta quæ oritur, ꝓpter contumaciā, inducitur cōfeſsio cum omnibus qualitatibus. Ita eſt textus l. iij. §. quòd ſi actor. in verſic. quemadmodū rei qualitas. quem not. ibi ad hoc Bald. C. de iura. calum. Contrarium tamē tenuit Petrus de Ancha. quòd imo ex confeſsione ficta non oriātur qualitates, conſilio ſuo cccc xij. incip. probatanti viri ſcientia ad finē. vbi conſuluit quod ſtatutum diſponens quòd cōtumax habeatur pro confeſſo, debet ītelligi quo ad principalem cauſam, non autem quo ad qualitates. Et idē videtur tenere Bart. in conſilio incipiēte, ſtatuto ciuitatis Aſsiſij. & confirmatur per id quod tenet Angelus conſilio ſuo cxlvj. incipiente, ſuper primo dicto ſententiam. vbi tenet quòd etiam verè confitens delictum non videtur confiteri qualitates delicti. Confirmatur præterea per id, quod not. Barto. l. quidam æſtimauerunt. §. ſi certum petatur. vbi dicit aliud eſſe, haberi quem pro confeſſo quo ad factum: & aliud, quo ad qualitates facti. Et confirmatur vltra ſupra dicta per id, quod decidit Bartol. l. ſi cui ſecundo. §. ſi à filio. infrà, de legatis primo. vbi vide quæ ſcripſi: & tunc de iſta opinione, quam per ſuperiora puto veram, reſponde ad iſtum tex. quòd loquitur in

admiſſus articulus, qui non debebat admitti: & quid ſi teſtes ſuper eo depoſuerunt, cùm non deberent examinari? Rñ. ſi quidem articulus ille eſt omnino impertinens, & nihil conferens ad cauſam, non eſt dubium ꝙ nil releuat: vt puta ꝙ rex eſt in Frācia. Sed ſi aliquid cōferret ad cām, licet nō deberet admitti, ſic. Exemplū: in cauſa poſſeſsionis recuperandæ fuit admiſſa probatio de dñio: tunc ſi quidē parti non fuit data copia articulorum: & ſic non poteſt ei imputari quòd conſenſerit: poterit opponere poſtea: & dicta teſtium non valebunt. Sed ſi ei poteſt aliquid imputari [a], ſecus extra de ordi. cog. c. j. & per

a Inno. in d. c. per tuas. de teſt. Et ex hoc ap

b paret [b] quòd † quādo iudex præcepit re

11 ſponderi poſitionibus ſaluo iure impertinentium & non admittendarū: tunc etiā poſt reſpōſionem poteſt diſputari an debuerit reſponderi vel non: quia apparet partem non conſenſiſſe. Prædicta vera in his poſitionibus, quæ fieri nō debent obfauorem partis. Sunt etiam aliæ interro-

f gationes quæ non debent fieri à teſte pro

12 pter fauorem ipſius teſtis: vt puta † ſi teſtis interrogetur an ſit criminoſus, & ſimilia: tunc non curo de conſenſu partiū aliquid, an conſenſerit, necne: ſi teſtis interrogetur [c] an ſit criminoſus, & reſpōderit ſe criminoſum, licet interrogari non debuerit, vitiatur tamen dictum eius: vt extra de exceptio. c. j. & ibi per docto. Canoniſtas. Barto.

☞ *Quæ actio oriatur ex iuramento ſuper certo contractu præſtito.*

Quæ actio oriatur ex ſtatuto uel conſuetudine.

Si peto executionem ſententiæ ad rem uenditam, quòd non poſſum opponere in executione de pretio.

Exceptio peremptoria quòd non poſſit opponi poſt ſententiam uel poſt iuſiurandum.

Siquis iurauerit.

Ex iuramēto formiter præſtito datur actio vtilis ex eo cōtractu, cuius forma continet iuramentum. h. d. Opp. [d] & videtur ꝙ ex iuramento oriatur actio in factum: vt l. ſed & ſi poſſeſſori. in prin. ſ. eodem. Sol. dico † quòd hęc actio vtilis ex eo contractu non excludit actionem in factum. Simile vidiſtis in d. l. ſed & ſi poſſeſſori. in fin. & ſ. ead. l. §. j. Vnde quādo iuratur ſuper actione reali vel miſta, quæ actiones competant, vidiſtis in l. ſed & ſi poſſeſſori. in fine. ſ. eodem. Quādo verò iuratur ſuper actione perſonali: & tunc aut iuratur informiter nulla cauſa expreſſa quare teneatur: tunc habet locum actio in factum ex iureiurando: vt ſ. eod. l. nam & poſtea. §. j. & l. ſed & ſi poſſeſſori. §. j. & j. §. proximo. Aut iuratur

his quæ veniunt de natura contractus, quæ bene fateor oriri cum præſumptione & fictione quæ præſumitur ex actu: de quo argumento aliàs per ſuē periora.

f ❧ POMATES. ¶ Statuto. Vide Alexandr. conſi. v ij. & in iiij. colum. ij. volumine. Iaſon. l. j. in principio, in ſeptima columna, in fine, de officio eius cui man. eſt iuriſdic.

g formiter expreſſa cauſa & cōtractu quare

tenetur & tunc habet locū actio in factū, & actio vtilis ex eo contractu propter iuramentū, vt hic. Item actio directa ex eo contractu ſi antè verè cōpetebat. Et ex

h hoc dicimus, quādo quæritur † quę actio

2 oriatur ex ſtatuto vel conſuetudine: quia ſi ſtatutum vel conſuetudo diſponit formiter: habet locum actio ex cōtractu vel ex cauſa, ſuper qua formiter diſponit. Exē

e plum: [e] dicit ſtatutum quòd valeat teſtamentum cum tribus teſtibus. Certè ageē actione ex eo teſtamento: quia formiter diſponit. Vel pone: dicit ſtatutum quòd minor xxv. annis &c. poſſit vendere & alienare cum præſentia conſanguineorū ſuorum. Certè orietur actio ex eo contractu, ar. huius §. ſed ſi diſponeret informiter nō expreſſa aliqua cauſa quæ caderet

f in forma cōtractus, vel quaſi: tūc daretur cōdictio ex lege, vel ex iſto ſtatuto: [f] vt l. j. in fi. j. de condi. ex lege. & ar. eorum quę ſ. dicta ſunt. Ad ſecundū opp. & videtur quòd iuramentū nō debeat nocere ei qui præſtitit: vt l. euidenter. j. de exce. rei

g iud. Sol. dicit gl. iſtud eſt propter [g] connexitatem. In omnibus enim cōtractib⁹, in quibus vltro citrò ꝓ oritur obligatio, ſi iurat̄ ex vna parte, ex alia iurari videt̄, vt

h hic. facit l. fi. j. de accep. Iuxta hoc [h] quę

3 ro: ego dixi in l. ij. ſ. eo. ꝙ iuramentum habet executionē paratā: † vtrū quando tu petis executionē ad rem tibi venditā, ego poſsim in executiōe excipere de pētio. videt̄ ꝙ ſic, vt j. px. §. Contrariū determinatur in Specu. de execut. ſenten. §. fin. verſi.

i illud autem quæritur. & bene. [i] Nam ꝙ pretiū ſoluat̄ antequā res tradat̄, venit iu

4 re exceptionis: vt l. Iulianus. §. offerri. j. de acti. emp. Sed exceptio † peremptoria non poteſt opponi poſt ſententiam vel poſt iuſiurandū: vt l. peremptorias. C. ſen. reſcin. non poſ. & ſ. eo. l. j. §. j. ſecundū

k primam lecturam. debebit ergo pretiū [k] peti iure actionis. Non ob. j. proximo. §. quia ibi non erat nata actio ante debiti ſolutionem: vt l. ſi rem. §. omnis. j. de pigno. actione.

1 ☞ *Iurans dediſſe librum pignori pro decem, quòd non fatetur recepiſſe.*

2 *Si aliquis iurat ſe conueniſſe mecum de permutando librum cum meo, quòd ex iſto iuramento non poterit agere.*

3 *Si iuro emiſſe me à te rē pro certo pretio non expreſſa quantitate, quòd ex iuramento agere poſſim.*

Marcellus.

Quando iuratur ſuper contractu, competit vtilis ex eo contractu tunc, quando competeret, ſi verè contractus interceſsiſſet. hoc dicit. Oppon. ſi aliquis dediſ-

i ni poſt ſententiam, quia non impugnat ſententiam; vt voluit Pau. vbi ſupra.

k ❧ P. PAV. P. ¶ Ergo pretium. Et ſic vult Bartol. quòd condemnatus ad rei traditionem, poſſit poſtea petere pretium: quia non fit ſibi præiudicium, licet prima facie videatur econtra, ex quo non fuit condemnatus ad rem, & nihil fuit dictum de pretio, tacitè videtur innuere quòd fuit ſolutum. vide etiam ad hoc com. conſilio nono incipiente, quidam nobilis vir. colum. prima. Item de opinione Barto. hic vide aliqua per Feli. in cap. cùm Ioannes in xij. col. de fide inſtru.

Imo malo Bar. n. hic contra reprobat. ſim. hic. hic. & ſuaze in Repeti. l. poſtea fol. 154. & ſed pro eu. ide tata n. 37 ff. de re. ſu. ead. l. ex prædeſp. n. 26. cum. pro. qd notat Bar. limitato nē. l. 4. tit. 3. lib. 3. ve

a ¶ Gloss. nostra. Adde secundùm Alexan. q̃ tum gl. transeunt cõmuniter docto. excepto Ful. vt hic per eũ.

b ✠ POMATES. ¶ Secũdò. De ista q. vide Alex. consi. suo xviij. incip. viso processu causæ vertẽtis. in j. vol. & Ias. l. admonendi. j. eo. in repe. col. lxxxix.

c ¶ Repugnet. Adde quod Rap. Cum. in l. sciendum. j. deverbo. oblig. videtur approbare quod dicit Bar. hic, si tẽpore delationis iuramenti fiebat dispositio nõ de pretio, sed de re. Vnde postquam non erat quæstio de quantitate pretij, nõ curamus an quantitas sit expressa, ar. l. ij. C. de sen. quę sine cer. quan. Et cum hac opin. transit Alex. vt hic per eum.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Ad personas. An ista lex procedat quã do egregiæ personæ producuntur in testẽ, vide Rom. in suis fin gul. in vlt. char. in fin gul. incip. cõmuniter dicitur. vide Fel. in c. si quis testiũ. in j. col. extra de test. vbi quę dam alia ponit in materia, præcipuè quæ dicantur egregiæ personæ.

d ✠ POMATES. ¶ Ad personas. vide in materia per Felin. c. cùm inter. ij. colũ. de re iud. Alexã. l. alia. §. eleganter. solut. mat. Rom. sing. clxx. & in simili Bar. l. quoties. C. de digni. lib. xij. Et nota q̃ huic legi nõ posset per pactum renunciari. Ita notabiliter dicit Cyn. l. nec honore. C. de episc. & cle. De quo do. Alex. l. alia causa. §. eleganter. j. no. j. sol. matr. & vide Rom. sing. ccc. lxviij. co. xiij. & Bar. l. j. C. de aduo. diuer. iud. Vidẽ aliqd p Felin. in cap. cùm inter. col. ij. de re iud. Rom. sing. clxx. col. xvj. & Alex. l. petens. col. fi. ad med. C. de pact. & Rom. sing. suo cccc. xiiij. & Alex. pro cõfirmatione l. si conuenerit. col. pen. de re iudic. Videt etiam Pan. c. significauit. de offi. ordi. & Rot. in decis. nouis, decis. vij. in tit. de testib. & Alexã. l. hãc consultissima. §. si quis autem. colũ. ij. ad fi. C. de resta. Felin. c. si diligenti. colũ. ix. de foro compe.

e ¶ Mulier. Panor. in c. si qui testium. extra, de testib. dicit q̃ licet ista opinio docto. sit æqua: tamen de iuris rigore ipse nõ admitteret: quia sicut vadit notarius ad mulierẽ, ita debet posse pars set verè librum pignori, p decem, posset repetere pignus, nisi creditor probaret se decem numerasse: vt l. j. C. de non nu. pe. C. si pign. conuen. nu. seq. non fue. l. j. Sol. Intelligo q̃ hic † iurauit se dedisse librum pignori pro decem quæ recepit: secus si simpliciter dixisset pro decem. Ita intelligit gl. nostra[a]. Quæro qua actione cõueniatur ista ad decẽ. Gl. respõdet q̃ actione in factũ: quia quo ad ista decẽ informiter est iuratũ. Iuxta hanc legem quæro, † pone q̃ ego iurauí q̃ inter te & me cõuenit de permutãdo librũ tuum cũ meo: an ex hoc iuramento agere potero? Rñ. q̃ non: quia contractus qui iuramẽto exprimitur de se actionem nõ produceret nisi vestiatur rei interuentu: ergo &c. vt in hoc §. Secundò[b] quæro, † quid si iurauí rem à te emisse pro certo pretio, nõ tñ expressi quantitatẽ: an ex hoc iuramento agere potero? videtur q̃ non: quia pretiũ non est certũ: vt in §. pretium. Institu. de empt. & ven. Sol. puto q̃ ille, cõtra quem iuratur, posset petere q̃ ille compellatur exprimere certum pretium: vt l. certũ. in prin. j. de confes. sed si nõ exprimeret, puto q̃ ex parte sua ipse posset agere ad rẽ. Sicut enim hic ex vna parte potest iurare formiter, & ex alia informiter ita in quæstione proposita ex vna parte iuramentũ potest continere certum, ex alia incertũ; quia non est quid repugnet.[c]

Si quis iurauerit. Qui iurando p principem deiserat, fustibus castigatur. hoc dicit. Opp. & videtur q̃ periurus nõ puniat vt C. eo. l. ij. Sol. ibi iurauit per deum: hic per principem. De hoc qualiter periurus puniatur dic plenè per Cy. in dictal. ij. & per glo. tangitur in l. Lucius. §. de his qui no. infa. & hic per Gul. & j. l. quoties. Bar.

Qvoties. Iuramentum veritatis parentis vel patrono non remittitur. h. d. Opp. j. eo. l. iusiurandum & ad pecunias. §. qui iusiurandum. Sol. ibi loquitur in iuramẽto calumniæ, quod remittitur: hic in iuramẽto veritatis, quod nõ remittitur. Bart.

1 ☞ *Iudex ad egregias personas mittit officialem pro iuramento.*
2 *Pars quòd poßit esse præsens, quando egregia persona iurat, & debet moneri per iudicem.*
3 *Mulier propter honestatem iurat parte absente.*

AD personas.[d] Ista lex seipsam summat. Ad hanc legem oppo. de l. iubemus. §. fi. de episcop. & cleri. Sol. hic non dicit quòd iudex vadat ad eum: sed † quòd iudex mittat officialem. † Quęro, cùm tempore quo iuratur vel respondetur, pars debet esse præsens; vtrum teneatur moneri pars quòd compareat ad domum ipsius vt videat eum iurare. tex. est quòd sic, C. eod. l. generaliter. §. his de prę senti. Facit auf. apud eloquentissimũ. & melius in l. iudices. C. de fid. instru. intellige nisi sit mulier[e]. Illa enim propter honestatem † potest iurare absente parte[f]: vt in auf. vt liti. iurent. §. si verò mulier. secundùm Gul.

f

SI patronus. Non cogitur quis iurare super actione, quæ non potest contra eum proponi. Item patrono remittit iuramentum calumniæ. h. d. Opp. de l. Marcellus. §. j. j. rerum amot. Solu. ibi in alium, contra quem hæc actio proponi potest: hic in patrono, contra quem non potest proponi: quia est turpis: vt l. honori. j. de obseq. pat. præstan.

1 ☞ *Iuramentum conuentionale non refertur.*
2 *Iuramentum quando sit modus inducendæ obligationis.*
3 *Quis potest in instrumento promittere stare iuramento aduersarij de interesse & expensis, remißiuè.*

IVsiurandum. Iuramẽtum conuentionale † nõ potest referri. h. d. Opp. j. eodem. l. manifestæ. Sol. ibi loquitur in iuramento iudiciali: hic in conuentionali. † Quæro, vtrum iuramentũ sit modus inducendæ obligationis. Breuiter dic tres casus: Aut est iuramentum litis decisorium: & tunc ex eo oritur obligatio & actio: vt per totum istum ti. Aut est iuramentũ confirmatoriũ: & tũc confirmat contractũ etiam inualidũ, vt ex eo oriatur actio. vt in auf. sacramẽta pub. C. si aduer. vend. Quoddam est iuramentũ introductorium obligationis. Verbi gratia: iuro q̃ ego dabo tibi centũ nulla prędẽte causa: tunc iuramẽtum nõ est modus inducendæ obligationis, nisi in libero: vt l. vt iurisiurandi. in prin. de ope. lib. & l. fi. C. de lib. cau. quod plenè dixi in l. si quis pro eo. in princi. j. de fideiuf. & Gul. tangit hic. non dico plus, quia non sunt hic alia. Vltimò inducitur per Gul. in arg. quòd si quis in instrumento † promittat se stare iuramẽto aduersarij de interesse & expensis, quòd valeat. Alij contra. de quo in Specu.[g] de probat. §. videndũ. versi. quid si ibi dicitur. & per Cyn. C. de episco. & cler. l. pen. & per Dyn. in l. vlti. j. de præto. stipu. ibi plenè dixi.

g

1 ☞ *Qui non potest alienare, non potest iuramentum deferre.*
2 *Pupillus, qui fari potest, esse potest in iudicio cum tutore & quando poßit iuramentum deferre.*
3 *Iuramentum quòd non habeat uim solutionis quo ad omnia.*
4 *Adultus quando poßit iuramentum deferre etiam sine curatore.*
5 *Iuramentum an habeat uim confeßionis.*
6 *Actus facti per non iure electos, quòd cassentur.*
7 *Gesta per ritè institutum ab initio licet, postea casu cassata sint, an teneant, remißiuè.*

Pupillus. Pupillus sine tutore non potest iusiurãdum deferre: sed tutor sine pupillo sic. h. d. Vel breuius sic summari potest: Qui nõ potest[h] alienare, † nõ potest iuramentum deferre. h. d. Oppo. q̃ non omnis pupillus potest esse in iudicio cum tutore: vt l. j. §. sufficit. de admin. tuto. Huius timore glo. j. huius §. dicit, intellige de pupillo doli capace. Sed certè non requiritur quòd sit doli capax. † sufficit enim quòd fari possit: vt d. §. sufficit. Oppon. q̃ etiam quando cum tutore detulit, non noceat pupillo: vt l. ij. C. si tutor vel curator interuenerit. Sol. quando sine tutore detulit, competit re

h

accedere. Cuius autẽ expẽsis mittatur officialis ad domũ egregiæ personæ, vel infirmæ, Spec. in tit. de iura. cal. §. restat. vers. antepe. dicit q̃ expensis communibus.

✠ POMATES. ¶ Absente parte. Cõtrarium tenet Rom. sing. xxxvj. aliàs ccc. lxvj. vide Fel. c. ij. vj. colũ. de test. & in c. si qui testium. ij. col. eo. tit. vbi ponit aliqua in proposito. et Alex. consi. xliij. in ij. col. j. vol. Feli. c. cũ non deceat. in j. col. & trib. sequentibus, de præscript. vbi ponit aliqua de iure reuerentiali.

g ¶ Spec. Vide ibi Io. And. in addi. & Ale. consi. xxxvij. lib. ij.

h ✠ POMATES. ¶ Qui non potest. Ex hoc sequit æquiparando iuramentũ transactioni. l. ij. §. eo. q̃ nec etiam poterit transigere. Ad quod bene facit l. non solũ. C. de præd. min. gl. l. j. C. si auers. transact. quam ibi no. Bar. Se cũdò ex hoc sequitur q̃ cùm transactio & compromissum equiparẽtur, gl. in §. illud. in auf. vt dif. iu. Bar. & doct. in auf. si verò contigerit. C. de iudi. q̃ sicut qui nõ potest alienare, non potest trãsigere, vt §. nõ poterit etiam cõpromittere, vt est bonus text. c. cùm tempore. & ibi not. Can. extra de arb. Item infert ex hoc vt quemadmodũ bona subiecta fideicõmisso non possunt effectualiter alienari l. ij. §. pen. & auth. res quæ. C. commu. de lega. ita etiam super illis non poterit iuramentum deferri. Et ita voluit Bart. l. eũ qui. §. si libertus. et in l. manifestæ. circa med. j. eo. Item infert q̃ quẽadmodum vasallus vel emphyteuta non possunt alienare irrequisito domino, q̃ ita etiam nõ poterunt iuramentũ deferre super re feudali vel emphyteutica, vt hic inquit Pau. de Cast. quanquam cõtrarium tenuerit Ro. hic: de quo articulo vide per Ia. hic.

tit replicatio ipso iure, vt hic: quando cum tutore posset restitui, & alias replicatio non cõpeteret: vt l. cõtraria, & §. eo. l. nã postea. §. si minor. Oppo. j. eo. l. qui iurasse. Sol. ibi loquit in pupillo iurãte: hic in pupillo deferẽte. Oppo. q̃ iuramentum habet vim solutionis: vt j. eo. l. iusiurandũ. Sed si soluitur cum iudicis authoritate præiudicat minori: vt C. de administ. tut. l. sancimus. & l. ait prętor. §. permittit. de minor. ergo &c. Solu.

3 Nõ habet † vim solutionis quo ad oia, vt in glos. & bene. Item oppo. & videtur q̃ ipso iure nõ obstet exceptio: vt j. quarũ re. act. non da. l. j. §. j. Solu. Illa intelligit secũdùm istam scilicet q̃

a actio non datur ope replicationis, &c. Quærit glos.[a] quid in

4 adulto curatorẽ habẽte. Gl. † hic variat. Nã glo. magna hic in fi. dicit idẽ per oia in adulto curatorẽ habẽte. Glo. seq. dicit cõtrariũ ibi: licet secus sit in adulto curatorẽ habente, secundùm Ioan. & Pla. Quid dicemus? q̃ sit aliud in minore curatorẽ ha

5 bente, probat. Nam deferre iuramentũ †, habet vim cuiusdã cõfessionis: vt l. qui iurasse. in fi. j. eod. Sed confessio in iudicio præiudicat minori habẽti curatorẽ, nisi restituat: vt l. certũ. §. minorẽ. de cõfes. ergo & iuramentũ. Contrariũ puto. Nam in cõfessionib., quæ fiunt ad solennizandũ iudiciũ, cõfessio minoris nõ valet. Vnde eius cõfessio nõ posset inducere litis cõtestationẽ: vt no. in l. ij. §. quod obseruari. & ibi per gl. & doct. de iura. calum. & scripsi in d. §. minorẽ. Sed iuramentũ habet vim cõtestationis & sentẽtiæ: & sic habet vim eorũ actuũ qui solennizant: meritò non põt istos actus exercere sine autho-

b ritate curatoris. Vnde teneo quod no. in d. gl. magna[b], in fine.

6 Vltimò inducit gl. in arg. hanc legẽ in oibus † cõractibus,

c quos innuit hic, qui nõ sunt iure electi, vt oia cassent[c], vt hic, & C. de sacrosan. ecc. l. decernimus. & de re. eo. l. qui neq̃. & C. de eo qui pro tut. l. ij. & quod ibi no. & in qb. cau. in ĩteg. resti. nõ est ne. l. pe. Sed cõtra dictũ arg. facit de offi. prętor. l. Barba-

7 ri[a]. Respõdeo q̃ ibi fuit error cõis. † Quærit gl. qd si ab initio tenuit institutio, sed postea aliquo casu est cassata? Dicit gloss. tunc tenent gesta per eum. Dicam plenè in l. Barbarius. de offic. præto.

1 ☞ *Procurator in quibus casibus poßit iuramentum deferre.*
2 *Par est non habere mandatum, uel habere, & non apparere.*
3 *Turpitudinem suam quando quis allegare poßit. & nume. 5.*
4 *Qui non cogitur iurare quando timet probabiliter ne iurando suum periurium redarguatur per quandam consequentiam.*
6 *Qui uendidit feudum in fraudem fisci, ut pœnam euadat, quando poßit postea eum repetere.*
7 *Si procurator detulit iuramentum, & postea dominus ueniẽs uincat uel succumbat, qualiter committatur stipulatio rati.*
8 *Exceptio, non debes audiri, quia allegas turpitudinem tuam, quando debeat opponi remißiuè.*

Procurator. Procurator potest iuramẽtum deferre, si habet generale cum libera, vel specia le mandatum, vel est in rẽ suam, aliàs secus: etiam si caueret de rato propter dubium de mandato. hoc dicit cum duabus legibus sequen. Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit vnum dictum de procuratore habente mandatum. Secundò ponit aliud quando de mandato dubitatur. Tertiò ponit rationem secundi dicti. Quartò ponit rationem primi. Secunda ibi: nec multum. Tertia ibi: siue enim. Quarta ibi: si itaq̃. Et quia in quarta ponitur ratio primi dicti, ideo adiũges eam cum prima positione casus. & prima pars est facilis; secunda multũ difficilis. In terminis pone casum per te in prima parte, & in quarta, quæ est ratio primi dicti. In secunda verò parte in versic. nec multum, sic pone casum: Quid si est dubium de mandato, & procurator vult cauere de rato: an tunc cogetur reus iurare? Respondet Iurisconsultus, & dicit quòd non. Si enim reo fuerit cautum de rato: ista cautio non multùm sibi proficeret. Hoc dicit. Primò vide textum ibi de rato: & ideo nõ cogitur reus iurare tali procuratore deferẽte, qui propter dubium de mandato cauet de rato. Sequitur §. siue enim. in quo sic forma casum, Quæ est ratio, domine Iurisconsulte, quòd cautio de rato non prodest reo, cui defertur iuramentũ? Si enim iuraret, & dominus postea non haberet ratum committeretur cautio de rato: & sic sibi multũ prodesset. Ad hoc respondet Iurisconsultus si dominus venit postea, & ratum non habet; aut reus cogetur se defende-

a re ab actore opposita exceptione, si qua sibi prius competebat; & hoc casu non est dubium quòd iuramentum sibi nil prodest; quia ita se defendit postea sicut prius. Aut non vult se defendere, sed patitur se vinci, & postea vult agere contra procuratorem ex cautione de rato: & tunc doceret de periurio suo. Ostenderet enim sententiam latam contra illud quod ipse iurauit. hoc dicit. Notabilia colligam vobis recitando apparatum. Nota quod dixi in summario. Ad primã

1 opp. † procurator omnium bonorum nõ potest alienare: vt l. procurator totorum. & l. mandato generali. de procurat. ergo nõ potest iuramẽtum deferre, vt §. pxi. §. Sol. Intellige hic vniuersorũ bonorũ cum libera: vt l. procurator cui libera §. de pro. Et sic habes tres casus, in quibus procurator potest deferre iuramẽtum: vt reus cogatur iurare, vel referre: aliàs secus. Circa istam partem quæro quid in procuratore dato ad vnam causam tantùm, & in illa est sibi concessa libera administratio: an poterit iusiurandum deferre. De hoc videtur casus in c. qui ad agendum in fin. extra de procur. lib. vj. & l. qui Romæ. §. Callimachus. in fi. & j. de verb. obl. & ibi not. Venio ad secundam partem. Dicitur hic quòd si dominus postea venit, cogetur reus postea docere se liquidè iurasse opposita exceptione. Quæro de qua exceptione loquatur. Quidam dicunt de exceptione iurisiurandi. quod non videtur verum: quia hæc exceptio non obstat domino, nisi in tribus casibus, quos §. vidistis; nisi intelligas eo modo quo statim dicam in tertia oppo. Vnde alij dicunt quod hic loquitur de exceptione pacti, vel rei iudicatæ, vel solutionis, seu de alia simili; & ista est clara. Tertij dicunt, & fuit opinio Ioan. quòd hic ponatur exceptio pro replicatione. Si enim reus à sacramento excipiat, replicabit dominus quòd iuramentum sibi non obstat. Ista glossa videtur habere hunc intellectum: sed tamen aduerte vt clarè intelligas. Aut enim ista verba, opposita exceptione, determinant verbum, docere; & tunc procedit expositio præcedens. Aut determinat verbum cogetur; & tunc habet locum hæc expositio Ioannis quasi dicat, propter hanc replicationem, quam dominus opponit, cogitur reus probare se liquido iurasse. & intellige, cogitur, causatiuè, si non vult se pati condemnari. Secundò quæro, dicitur hic quòd si reus vult agere ex stipulatione de rato, cogitur docere de suo periurio. Quæro, quomodo perueniatur ad hanc doctrinam de periurio. Glossa magna in princip. respondet arguendo à sufficienti diuisione, & ponit quatuor casus, per quos ad hanc doctrinam de periurio peruenitur: & sic apparet quòd cautio de rato modicum, pdest reo. vide glossam ad literam.

Quia ergo glossa arguit à sufficienti diuisione, & ponit quatuor casus: si ego ostendam vobis aliquem ex istis casibus esse falsum, apparebit quòd argumentatio glossæ non est bona: nec bene docuit peruenire ad istam doctrinam. Vnde assumo primum casum quando dominus postea venit, & egit, & succubuit: & videtur quòd stipulatio de rato committatur ad totum interesse, non solùm ad expensas tantùm; & sic multum prodest reo, vt l. procurator ad exhibendum. §. primo infrà rem ratam habe. Solu. Dicit glossa ibi loquitur de procuratore, qui nunquam habuit mandatum, & sic erat falsus: hic loquitur in vero procuratore, de cuius mandato dubitat. Vide glossam ibi: sed certè &c. Intelligit ergo glos.

a ✠ POMATES. ¶ Quærit gl. Aduerte tũ q̃ istæ glos. non sunt cõtrariæ sed diuersæ, vt inquit do. Cstristo. d Cattel. Nã prima posita est i ver. debet. & loquit quãdo pupillus & adultus deferũt iuramentum authore tutore & curatore: & tunc æquiparantur: quia est necesse q̃ in integrũ restituant ad hoc vt cõpetat ratificatio ipso iure. Secus in adulto: quia si ipse defert iuramẽtum sine curatore, non competit replicatio ipso iure: sed debebit i integrũ restitui potius, et debent vti replicatione in alio casu. Sed tamẽ & glo. errat: quia isto casu habebit replicationem ipso iure etiã adultus absq̃ in integrũ restitutiõe l. ij. C. de in inte. restit. mino. & hoc est fortasse. per quod dicit Bar. glo. bene dixisse. sed tũ videtur contra tex. nostrũ qui loquit quãdo pupillus habebat tutorẽ, vt equiparatio ,pcedat, & maximè cùm §. si minor. etiã loquat in adulto curatorem habẽte: vt Paul. de Castro hic.

b ¶ Glo. magna. Alex. transit cum hac opi. tantũ magis communi pro qua facit quod voluit Bal. cõsl. cclx. incip. vt mulier. li. iij.

c ¶ Cassentur. Adde vt per Felin. in c. Rodulphus extra de rescri. Abb. in c. nihil. extra de electio.

a POMATES. ¶ Et pro huius. De hac materia vide Cepo. conſil. lviij. incip. Francus. in j. col. Balca. tertio loco. & ibi Feli. col. iiij. de prob. Barb. conſ. lxiiij. in fi. j. vol. Fel. c. lator. j. co. de re iud. Barba. cõſi. liij. ij. vol. Alex. conſi. lix. col. fi. j. vol. Paul. in c. cũ M. col. j. de cõſti. Fel. in c. gratũ. co. iij. de off. deleg. Alex. conſi. cxxxij. vol. ij. et cõſt. lxxxiij. co. ij. vo iij. Bar. conſi. xxxvij. col. pen. vol. ij.

b P. PAV. P. ¶ Suam turpitudinẽ. vide Barb. in c. inter dilectos. in ij. & iij. col. extra de dona.

c POMATES. ¶ Hoc intelligo. Vide Alex. cõſil. xxxix. in fi. in iiij. vol.

d POMATES. ¶ Aut ſuã. vide quod no. Feli. in propoſito c. ſciſcitatus. col. iiij. ver. non ſe excuſat. de reſcript. in c. lator. de re iudi.

e P. P A V. P. ¶ Alio detecta. Iſtũ declara vt per Areti. conſil. xcv. in iij. dubio.

f POMATES. ¶ Quidã. vide Alex. conſil. cxj. col. pen. iij. volu.

g ¶ Ego dicebã. Adde vltra ea quæ hic habes & Alexand. Spe. qui hoc latè proſequitur in titu. de donat. §. j. verſic. Item pone. & ibi Ioan. Andr. in addit.

iſtum verſicul. nec multum. in procuratore habẽte mandatũ ſufficiens; ſed de eo dubitabat. Et ſic videtur fateri ꝙ ſi nullũ haberet mãdatum, cautio de rato multũ operaret. Iſta lect. nõ videtur bona: quia principiũ huius l. loquit in procuratore habẽte mandatũ ſufficiens. ita in ver. nec multum. niſi diceres ꝙ hic mutat caſum.

2 Preterea nõ habere mãdatũ, † & habere, & nõ apparere, ſunt paria. l. duo ſunt. Titij. de teſt. tut. & §. de transact. l. & poſt rẽ. Et ſic videt ꝙ etiã in caſu, in quo dubitat de mãdato cautio de rato multũ operet. Niſi ſuſtinẽdo gl. dicas ꝙ licet tẽpore cautionis nõ cõſtaret de mandato, poſtea tñ incœpit cõſtare. & ſic loquitur lect. gl. & poteſt eſſe vera in ſe, inquantũ hic intelligitur de vero procuratore, de cuius mandato dubitabatur. Sed inquantũ dicit ſecus eſſe in eo qui nunquã habuit mandatum, nõ bene dicit: imò etiã in eo põt hic intelligi. Nõ obſt. l. ꝓcurator ad exhibẽdum. §. j. quia ibi loquit in falſo ꝓcuratore qui egit & exegit. Vnde ſi dñs poſtea nõ habet ratũ, intereſt rei in toto debito quod ſoluit, ſiue reus vincat, ſiue ſuccumbat. hic loquit in falſo ꝓcuratore, q̃ quodammodo ſuccubuit: quia deferẽdo iuramentũ abſolutus eſt reus. Vnde ſi actor poſtea veniẽs ſuccubuit: nõ intereſt eius rei, niſi in expẽſis. Et ſic habes defenſatũ primũ caſum gl. per quam peruenitur ad iſtam doctrinã. Secũdus caſus eſt, qñ dñs poſtea veniens obtinuit, & iniuſtè: & tũc dicit gl. idem: quia iniuria facta reo non debet nocere procuratori: & ſic nõ tenebitur procurator, niſi in expenſis: vt l. ſi ſi ne. §. cùm autẽ. j. rem rat. hab. Ad hunc caſum gl. nõ opponit: ſed ego opp. & videtur ꝙ non ſit cõſiderandũ vtrum iuſtè vel iniuſtè: ſed indiſtinctè ille, qui cauit de rato, teneatur: vt l. iij. §. fi. j. rem rat. hab. Sol. ſecũdùm lect. gl. hic loquitur in procuratore vero, de cuius mandato dubitabatur: ibi de procuratore falſo. Vel ſi vis tenere aliam opin. quæ videtur verior, ꝙ hic loquatur in procuratore ſunditus falſo. Quantum ad poteſtatem deferendi iuramentum dicas, ſentẽtia prima facie præſumit iuſta, & pro ea præſumit: vt l. Herennius. §. Caia. j. de euict. & ibi no. & ideo prima facie vi debitur iſte reus periurus: meritò non prodeſt ſibi multũ hæc cautio de rato: quia antequã declaretur ſententiam eſſe iniuſtam, ipſe erit diffamatus ꝙ falſum iurauit, & ſic prima facie periurium ſuum allegaret. Eſt enim durũ iniuſtitiam ſententię docere; & propter hoc eſt ſtatutum biennium in cauſa appellationis. Ne ergo habeat neceſſe ſuam infamiã purgare, dicitur ei cautionẽ de rato non multũ prodeſſe: quia maior eſt pœna infamiæ ſaltem de facto, & maior eſt labor purgationis ipſius quàm quicquid poſſet cõſequi ex illa ſtipulatione. & ſic poteſt defendi ſecũdus caſus gl. Tertius eſt quãdo fuit cõdemnatus, & iuſtè: quo caſu agẽdo ex ſtipulatione de rato, doceret de ſuo periurio. Ad iſtud opp. glo. Aut tu dicis ꝙ ex hac ſtipulatione nõ poteſt agere: & tũc dicis contra iſtũ text. qui expreſsè vult ꝙ agere poſſit, licet de ſuo periurio doceat. Aut dicis ꝙ poteſt agere, & tunc dicis contra iura, quæ dicũt ꝙ quis non poteſt ſuam turpitudinẽ allegare: vt l. tranſactione. C. de tranſa. Ad iſtud contrarium reſpondet Azo. Primò fateor ꝙ nõ poteſt agere: quia allegaret turpitudinẽ ſuam. Et hoc eſt verũ quo ad ſortem, in qua iuſtè cõdemnatus eſt, & ſuper quia iurauit: ſed quo ad expenſas, & quo ad vſuras quę cucurrerũt poſt rem iudicatam, bene poteſt agere, vt hic in tex. Et propter hoc dicitur hic in text. quòd ei non multum prodeſt iſta cautio. q. d. non eſt multum iſtud, ad quod poteſt agere: quia ſolùm ad expẽſas & ad vſuras. Poſtea idem Azo mutauit ſolutionem, & dixit quòd poteſt agi ad totã ſortem, & ad expẽſas, & ad vſuras: vt hic in tex. licet de ſuo periurio doceat directò: & pro tanto dicitur ei non multũ prodeſſe; quia maior eſt pœna illius diffamationis ꝙ reputetur periurus, q̃ ſit totum illud quod conſequitur ex ſtipulatione. Ad contrarium, quòd quis non poteſt allegare ſuam turpitudinẽ, reſpondet quòd fallit hic. Non enim poteſt procurator, contra quem agitur, ei ſuam turpitudinem obijcere: quia ipſe detulit iuſiurandum: vt l. qui iuraſſe. §. ſi pater. j. eodẽ. Ita dicit Azo. Petr. de Bellapertica reſpondet aliter ad iſtud contrarium, & est multum nota. † Non poteſt quis allegare ſuam turpitudinem: verùm eſt ab alio non detectã: ſed ſi ab alio fuit detecta prout hic fuit, quia fuit condẽnatus, & fuit pronunciatũ ſe illud debere, quod iurauerat ſe non debere: tunc bene poteſt hanc turpitudinem ſuam allegare. Caſus eſt hic: quod ſatis placet. Probo per l. antepenul. j. de ſuſpect. tutor. vbi ille qui eſt remotus vt ſuſpectus, poteſt hoc allegare ad defendẽdum ſe ab actione tutelæ. Item in quolibet infami per ſententiam, quòd poteſt allegare infamiam, vt excuſetur ab oneribus: vt l. relegatorum. in fin. de interdict. & releg. Facit quod not. ff. de offic. aſſeſſo. l. j. in gloſ. ſuper verbo, poſtulationibus. Et ſic ex hoc verſi. nec multum. habes notare duo. Primò † quãdo quis probabiliter poteſt timere ne ſuum periurium redarguatur, per quandam conſequentiam non cogitur iurare; & ideo ſi vnus ex hæredibus deferat iuramentum, fortè non cogetur reus iurare, ne fortè altero agẽte ſuum periurium detegatur. Iuſta enim cauſa recuſandi eſt, quãdo aliquid petitur quod contra debitam honeſtatem perſonæ veniret: vt l. Quintus. j. manda. & ideo in l. ſi duo patroni. in princip. §. eod. dico quòd ille libertus altero deferente non cogebatur iurare, ſed ſponte iurauit, ſecũdùm quòd habes notare quòd quis poteſt allegare ſuam turpitudinem ab alio detectam, vt hic, cum ſi.

a §. allegatis. Et pro huius [a] declaratione, quia hanc materiam

5 non declarauí tibi in aliquo loco adhuc: ideo dicas, † Aut q̃s

b allegat ſuam turpitudinem [b] contra ſe & ad ſui præiudicium: & tunc auditur: vt l. inde Neratius. §. fin. cum l. ſequenti. §. ad legem Aquiliam. de cuſtod. reo. l. ſi confeſſus. cum ſimilib. & extrà, de conceſ. præbend. c. ex tenore. Aut quis allegat turpitudinem ſuam contra alium: & tunc aut agendo principaliter, & fundando intentionem ſuam ex turpitudine ſua: & non poteſt: vt j. de cõdictione ob turpem cauſam. per totum. de furt. l. itaque fullo. & C. de tranſactio. l. tranſactione. & de ſeruo pigno. dat. ma. l. ſi creditoribus. Aut non agit ex ſua turpitudine, ſed eam allegat excipiendo vel replicando, vel alio modo adiuuando intentionem ſeu exceptionem ſuam: & tunc aut hoc allegat contra eum, qui fuit particeps turpitudinis: & auditur: vt l. de tutela. C. de in integrum reſtitutione

c minorum, & ibi not. Hoc intelligo [c] quando ille cõtra quem allegatur, qui fuit particeps turpitudinis, certat de lucro, & allegans certat de damno. aliàs ſecus: vt l. viro atque vxore. ff. ſoluto matrimon. & l. apud Celſum. §. Marcellus. de do ex

d ceptione. Aut ſuam [d] turpitudinem allegat contra alium: &

e tunc aut eius turpitudo erat aliàs ab alio detecta [e]: & auditur eam allegando, vt hic. Non enim agit hic ex ſua turpitudine: ſed agit ex ſtipulatione de rato ad intereſſe: ad quod probandum adducit ſententiam, per quam docet de ſuo periurio. Ad idem de ſuſpect. tutor. l. antepenul. & de interdict. & rele. l. relegatorum. in fin. Aut non eſt ab alio detecta: & non auditur ſuam turpitudinem allegans: vt dicta l. tranſactione. C. de tranſactioni. cum ſimil. & ibi not. Fallit in caſu extra de præſumptionib. c. tertio loco. & ibi not. Fallit in authen. nouo iure. C. de pœn. iudi. qui malè iudi. Fallit in l. quiſquis. in fi. C. ad l. Iul. ma. & in quolibet apparet ratio ſpecialitatis. & ideo per

6 prædicta dicebã ſemel, reſpõdendo ad quæſtionẽ. † Quidã [f]

f vendidit poſſeſsionem in fraudem fiſci, vt euaderet pœnam: poſtea volebat eam repetere. Dicebat nõ ꝙ poterat: quia allegabat ſuam turpitudinẽ: vt d, l. ſi creditoribus. C. de ſer. pign. da. ma. & l. filios. C. de reuoc. his quæ in frau. credit. Ego dice-

g bam [g], ſi quidem ab initio fuit venditio vera, tamen in fraudẽ fiſci facta: quia volebam habere pecuniam: quæ melius poſſet celari &c. & nõ poſſum petere reſcindi, allegãdo fraudem & turpitudinẽ meã, q̃ q̃ alius mecũ fraudẽ participaſſet: qa fundo in

do intẽtionẽ meã ex mea turpitudine. Ita loquũtur iura alleg. pro hac parte. Si vero ago rei vendicatiõe, dicens rẽ eſſe meã: tu opponis ꝙ fuit tibi vẽdita: ego replico ꝙ illa venditio fuit ſimulata & imaginaria, & facta in fraudẽ fiſci: & tunc audior, licet allegẽ turpitudinẽ meã: nã eã allego ad coadiuuãdã actionẽ. Itẽ eã allego cõtra te, q̃ eã participaſti. Itẽ ego certo de dãno euitãdo, & tu de lucro captãdo: vt d. l. de tutela. de in integreſti. mi. & l. viro atq; vxore. ſol. ma. & quod no. d. l. apud Celſum. §. Marcellus. de doli exce.

7 † Quartus caſus eſt, qñ pẽdet iudiciũ: tunc dicit gl. magna circa prin. ꝙ interim nõ cõmittit ſtipulatio. Cõtra hoc opp. j. rẽ ra. ha. l. quo eñ. §. ij. & fi. & l. ꝓcurator. la ij. §. fin. & ſic ſtatim cõmiſſa eſt ſtipulatio ad intereſſe totale: nec eſt neceſſe ꝙ expectetur ſnia, per quã doceat de periurio & ſic cautio iſta multum prodeſt reo. Rñdet gl. contrariũ eſt verũ in ꝓcuratore falſo: ſed in procuratore vero non cõmittit, niſi expectata ſententia, hic tenẽdo lec. gl. Sed tenẽdo aliã ꝙ hoc loquatur in procuratore falſo. Rñd. ſecundum Hug. licet gl. de eo nõ faciat mẽtionẽ: tñ referebat Iaco. Butr. ꝙ hic reus noluit ab initio ſtatim agere, ſ. primo ad ſortẽ, poſt ea ad expenſas, vel vſuras: ſed volebat expectare ſnĩam: & ſic agere vno iudicio: quo caſu nõ multũ prodeſt reo ſtipulatio: vt in tribus præcedentib⁹ caſibus apparet. Sed cõtra hoc fortiter oppo. quia ſi fateris ſtipulationẽ ab initio eſſe cõmiſſam ad totã ſortẽ: ergo ſi ex poſtfacto ſequit abſolutoria, vt in primo caſu poſito in gloſ. adhuc remanet actio ad totũ intereſſe: qa nõ extinguitur actio, licet deſinat intereſſe l. q autẽ. §. j. §. ſi quis cau. Ergo ſaltẽ in illo caſu primo multũ ꝓdeſt reo cautio de rato: & ſic eſt falſa doctrina gl. Certe gl. tenet hoc in l. ſi ſiue. §. eũ autẽ. rẽ ra. ha. Et tenẽdo illã opi. nõ poſſumus ſuſtinere iſtã lect. ſed eã ibi reprobaui, & dico ꝙ ſecuta abſolutoria, extinguit actio ab initio cõmiſſa ad totũ intereſſe: qa deſinit mõ intereſſe, & ceſſat dãnũ de ꝑterito: vt l. ſi eũ. §. q iniuriarũ. §. ſi qs cau. Et ſic iſta gl. remanet ſuſtẽtata in oĩbus ſuis caſib⁹, ſiue in falſo, ſiue in vero ꝓcuratore loquat. qñ ergo ꝓcurator egit, & detulit iurm: ſi dñs poſtea veniens vincat, ſiue incũbat, ſiue in vero ꝓcuratore, ſiue in falſo, qualiter cõmittat cautio de rato, habes hic. Qñ vero ꝓcurator venit & litigauit vſq; ad ſententiã, poſtea venit dñs, & ſimiliter litigauit vſq; ad ſnĩam, an cõmittatur ſtipulatio de rato? Dixi vobis per decẽ combinationes, quas per ordinẽ poſui. in d. l. ſi ſine. & ad §. Marcellus. & §. cũ autẽ. & c. Vltimo oppo. & videt ꝙ iſta ſtipulatio cõmittat lite cõteſtata: vt l. amplius nõ peti. j. rẽ ra. ha. Sol. hic loquit in ſtipulatione de rato: ibi in ſtipulatiõe, amplius nõ peti. Qñ autẽ iſtæ ſtipulationes, & ſimiles cõmittant, dic vt p doc. in l. ſi quis maior. C. de trãſac. Ego plenius in d. l. amplius non peti.

8 rẽ ra. ha. † Vltimo quæri poſſet: illa exceptio, tu nõ debes audiri, qa tu allegas turpitudinẽ tuã: qñ debeat ꝓponi, ante litis cõteſ. vel poſt. De quo p Inn. extra de cõceſ. pbẽ. c. cum ſuper.

Seruus.

Seruus & filius in cauſa peculiari poteſt patri & dño prodeſſe, & obeſſe: in cauſa non peculiari põt ꝓdeſſe, ſed obeſſe nequit. h. d. vſq; ad l. qui iuraſſe. Oppo. de l. ſi ſeruus. j. eo. Ad iſtam l. ſeruus. Sol. hic loquit in cã peculiari: ibi in nõ peculiari cã, in qua nõ põt dño obeſſe, niſi in caſibus, q̃ no. C. de pac. ſeruus. & l. fili⁹.

1 *Conditio iurantis, quòd inſpiciatur in pupillo.*
2 *Pupillus quod ex iuramento non obligetur, niſi ſit doli capax.*
3 *Pupillus qui fari poteſt, iurare poteſt.*
4 *Pupillus quando dicatur proximus pubertati. remiſſiuè.*

Vi iuraſſe.

Nõ † inſpicitur cõditio perſonæ iurãtis, niſi in pupillo. h. d. Opp. ad l. iſtã, & videt ꝙ ĩ dubio null⁹ videat deierare: vt l. merito. j. pro ſocio. & l. vlti. C ad leg. Iul. repe. Solu. Dico ꝙ in adulto præſumeret ipſum deieraſſe, ſi apparet contrariũ eius qd iurauit: vt l. alias. §. eo. ſed in pupillo nõ præſumit ꝙ deieraverit, etiã ſi apparet cõtrariũ, etiã ex facto proprio: præſumitur em ꝙ fuerit obligatus: & ꝙ tpe iuramẽti nõ recordetur. Et hoc vult dicere litera hic, dũ dicit, quãuis. Quæro: † vos videtis ꝙ iuramentũ pupilli ſeruatur ad ſuã vtilitatẽ: quid ſi aliquis cõtra ſe iurauerit ſuper aliquo cõtractu: an ſibi prejudicet? Gl. tenet ꝙ nõ, in auf. ſacramẽta puberũ. C. ſi aduer. vendi. ſuper verbo, puberũ. & idẽ in corpore vnde ſumitur. & hoc ar. hui⁹ legis quia pupillus deierare nõ videt: & ſic iureiurando non obligat. Fallit in caſu legis vltimę. j. de li. cauſa. vt dicit gloſſ. Canoniſtæ tñ dicũt ꝙ pupillus doli capax, poteſt deierare: vnde ex iuramento ſuo obligat: vt extra de

a delict. pue. c. j. [a] Quæro de quo pupillo [b]

b loquit hic. Dicit Guil. intelligi † de pupil-

3 lo qui fari poſsit: ſit doli capax, vel non. Nã iuramentũ requirit, vt in auf. de mã. prin. §. ſed neq;. Ergo ſi nõ poſſet fari, nõ poſſet iurare. Quærit hic Guil. qñ dicatur † pupillus proxim⁹ pubertati, de quo

4 per gloſſ. in l. j. j. de noua. & ibi dixi.

1 *Iuramentum patris ſuper obligatione q̃ proſit filio.*
2 *Interrogationi, per quam periurium detegitur, quis reſpondere non cogitur.*
3 *Quis non debet interrogari ſuper eo quod iam deciſum eſt, nec iudex hoc pati debet.*
4 *Præſumptio l. merito quòd non habeat locum ad condemnationem.*
5 *Poſitioni criminoſæ quòd non ſit reſpondendum, & quando. remiſſiuè.*
6 *Iuramentum quòd tollat naturalem obligationem.*
7 *Iuramentum quòd habeat vim nouationis.*
8 *Iuramentum quòd habeat vim factæ ſolutionis.*

Si pater.

Iuramẽtum patris † ſuper obligatione, prodeſt filio: ſecus ſi iurauerit nihil eſſe in peculio. h. d. Opp. ad prin. de l. & hæredi. §. nos autẽ. & l. ſi tibi. §. penulti. §. de pac. Solu. hęc intelligitur ſecundum illas. & ideo diſtingue: Aut iurauit pro filio, vt pro hærede: e aut pro filio vt filio: aut pro filio vt extraneo: vt in gl. & plene dicemus in d. l. ſi tibi. vbi gl. plenius tangit. Secundo opp. ꝙ hic habeat ratio pecu lij ante quæſiti, ſ. tempore iuramenti. Nam ſi pater modo reperitur habere in peculio, interrogabitur, an eſt poſtea quæſitũ. & ſi reſponde- f rit ꝙ ſic, habeo propoſitum. Aut dicit ꝙ non: & eſſet periurus. Si nihil dicit, præſumitur ꝙ nõ ſit periurus: & ſic peculium poſtea quæſitũ. Glo. reſpondet multum

2 no. Dico ꝙ iſtis † interrogationibus non cogitur quis reſpõdere: quia per hoc dete

3 geretur periuriũ ſuum. Itẽ † examinaretur quod iam deciſum eſt, ꝙ iudex pati non debet: vt l. ſi duo. §. idem Iul. §. eod. Idẽ tenet glo. j. de except. rei iudi. l. ſi à te. in princi. Facit quod no. j. eo. l. eũ qui. §. in popularibus. in verbo, per colluſionem. & ibi de hoc tangam. Ad iſtud quod dicit ergo præſumitur non deieraſſe: & ſic poſtea

4 quæſitũ. Rñdeo, huic † præſumptioni nõ f

c eſſe ſtandum: dicit gloſ. ꝙ non licet enim in dubio quantũ ab abſolutionẽ [c] ſtemus huic præſumptiõi, ꝙ quis delinquere nõ

d videatur: vt l. merito. [d] j. pro ſocio. cum ſi-

e mi. tamen quo ad condemnationem [e] iſta præſumptio non ſufficit: vt hic vides in gloſſ. & eſt tex. §. eod. l. ſi duo patroni. in prin. in ver. multum tamen tene bene mẽti determinationem huius glo. Item no-

f ta [f] ex hac gloſſ. ꝙ † poſitioni, per quam

5 quis detegeret delictum ſuum, quis non

g cogitur [g] reſpondere. Et hoc eſt quod dicitur in practica, iſta poſitio eſt criminoſa: & ideo ei non reſpodendum. De quo per Cano. extra de elect. c. dudum. Spec. ponit etiam in tractatu ſuo de poſitionibus. De hoc etiam dixi in l. Marcellus. j. rerum amo. & lege finali. de his quib. vt indig.

a ¶ Capit. j. Adde vltra dicta per Alexã. Panor. conſi. xxxix. libr. ij.

b POMATES. ¶ De quo pupillo. No. ꝙ in iuramento requirãtur verba, facit iudicio meo. glo. l. & per iuſurandũ. in gl. j. ĩ. de acc. tenet Ro. & ibidẽ Pau. l. j. de ver. ob. Corſe. in rub. de iureiur. vj. quæſtio. vbi plene. ¶ Rñdeo huic. Allegatur Bar. cõtrarius conſi. cxvij. inci. accuſati. Sed pro ſolutione vide eiuſdẽ cõcordãtias, cõcor. cccv. incipiẽte, incũbit ei, qui dicit pluralitatem, probare, &c.

P. PAVL. P. ¶ Quantum ad abſolutionẽ. Sequit Roma. conſi. cccliij. in j. col. habes ad Bar. in l. merito. ff. ꝓ ſocio. Fel. in c. fi. in iiij. col. in ij. fallen. extra de præſumpt.

POMATES. ¶ L. merito. Vide Iaſ. in l. pe. C. de pac. col. pen. Pau. de Ca. l. ij a te. in fi. de exceriudi.

¶ Ad condemnationem. Adde & vide Fulg. & Moder. in non hoc. C. vnde cogna. & pro notabili alleg. Soci. in conſil. cxli. col. ix. quod nõ habetur impreſſum.

P. PAVL. P. ¶ Item nota. Vide omnino Bar. conſil. clxxxvij. ibi quedã in cõtrariũ tãgit & vide Bar. ſi. Marcellus. §. j. ff. rerũ amota. in l. fi. ff. de his, qb. vt indig. vbi cõtrarii tenet cũ diſtinctiõe. vide tamẽ etiã Bart. & Bald. & ibi Cur. in l. ij. §. quod obſeruari. de iurã. calũ. vbi late tangitur de materia poſitionum, quia ibi ponit Cur. Bart. fuiſſe ſibi contrarium in iſta materia.

POMATES. ¶ Item nota. Limita octo modis, vt per Georgi. Natam in repe. Cle. ſæpe. §. & quia. xvij. col. de verbo. ſigni. Spec. tit. de po. §. vij. verſic. ſed quid ſi. ꝓbo. Roma. conſi. cccxlix. incip. quæritur nunquid. vbi dicit, ꝙ hoc nõ procederet quãdo talis poſitio fieret ſup aliqua exceptiõe iuratoria.

¶ Cogitur. Adde Bar. in l. ij. §. qd̃ obſeruari. C. de iuramẽ. calũ. & in l. Marcellus. j. rerũ amo. & in l. nõ intelligitur. §. tacite. de iur. fiſc. Bal. in l. j. C. de pe. iudi. vt hic per Alexã. cui adde Barto. conſil. cxciij.

POMATES. ¶ Quæro vtrum. vide bar. conſi. clv. alias clxv. Ale. conſ. xxv. col. ij. vol. ij. & conſi. xc. col. ij. vbi late reprobat Bar. vol. iij. Bar. conſi. clx. incip. Titius promiſit ſempronio.

¶ Quo crediror. Contrarius allegatur Bar. ſecundum Ale. ibi cõſi. clv. inci. Titius promiſit Sempronio. Sed ſolue, quia hic Bar. non firmat pedem: ga vtiſ iſto verbo, forte. Adde Angel. & Mod. ff. a diuo Pio. § ſed ſi emptor. ff. de re iud. & in l. ij. §. creditum. ff. ſi cer. pe. cõcorda vt in concor. ccxxij. incipi. creditor principalis.

P. PAV. PA. ¶ Inſtrumentũ. cõtrarium hic concludit Ale. & Mo. vidẽ etiã Alex. con. xxv. inci. viſo inſtrumento cõtractus. vol. ij. Pau. no. cõſi. pen. & cõtrariũ cõſuluit ad bar. conſi. clv. incip. Titius promiſit. Alias remiſsiones pro & cõtra vide p Mo der. hic & Alexã. in d. cõſi. Fel. in c. ſi cautio. ad finẽ. extra de ſi. inſtr. Barb. in c. ſi. ppe. ſi. extra de ſo.

¶ Tene menti. Addẽ vt per Bar. cõſil. mihi clx. Pau. de ca. cõ. cccxcvj. Alex. cõſil. xxv. libro ſecundo.

In ſententia. Barto. videtur tenere contrarium, quod aliud ſit in ſententia, quã in iuramento. in l. ſina. & in l. adulte. §. ſi eo tẽpore. ff. de adulte. & in l. aduerſus. ff. de arbi. Sed contrarium voluit in lege, ex duobus. ff. de duo. reis. Solutiones plures dãtur, tã per Bald. quam per alios in dicto §. a, fideiuſſore. & Bar. in pluribus locis ſoluit in l. amiſsi. §. fina. ff. de fideiuſſo. tamẽ vi de cõcordantias e. iuſdẽ vbi latius concor. xxxv. inci. Item caſum notabilem.

POMATES. ¶ Poeſt etiam. Facit quod no. Ro. cõſ. lxv. inc. viſo themate. & cõ. ccccl xxxij. incipien. caſu præmiſſo.

POMATES. ¶ Simile dicimus. Si vult Barto. ꝓ teſtis poſsit declarare dictum ſuum ambiguum intellige quãdo iudex hoc faceret ex officio ſuo, & nõ ad inſtãtiam partis quia tunc ſubornatio præſumeretur ſecundum gl. §. penul. & ibi Ange. in aut. de teſt. Secundo intellige quando talis declaratio in totum non annullat actum præcedentẽ. ita bal. in authen. at qui ſemel. C. de probatio. tertio intellige, niſi aliquid poſſet imputari parti, puta qd' feciſſet capitula obſcura: quia tunc teſtis non poſſet declarare: vt eſt textus. lege, veluti. ff. de ꝓdendo.

¶ Rapina. Adde quod conſuluit Ro. conſi. mihi cl.

Iurisiurandi.

No. ꝓ iuſiurandũ perficitur ex cõuentione: & ſic apparet quod tollit † naturalẽ obligationẽ: quia habet conſenſum: vt dixi §. eo. l. ij. Videor enim confiteri, & velle ſic verum eſſe ſi iurauerís. facit j. de pec. l. depoſiti. §. j. † Secundo no. ꝓ iuramentũ habet vim nouationis. In quo autem differant, dic vt in gl. † Itẽ no. quod iuramentum habet vim ſolutiõis: intellige ſcilicet ficte, non vere: vt no. j. eodem. l. proxi. §. j.

Vnus ex reis credendi quod aliter, præiudicet litem teſtando.
Iuramentum delatum ab uno ex reis credendi, quando noceat alteri.
Iuramẽtũ unius ex reis debendi, quando alteri præiudicet.

Dvobus.

Opp. de l. ſi duo. §. ſi quis caut. Sol. intelligo quod iſti duo rei erant ſocij, dicit gl. nõ puto eam verum dicere. Nam per † litis conteſtationẽ vnus ex reis credendi præiudicat alteri, ſiue ſint ſocij, ſiue nõ: vt l. fideicõmiſſa. §. plerunq; j. de legatis tertio. ſed iuramentũ habet vim conteſtat. vt hac ea gl. dicitur: ergo &c. No obſtat l. ſi duo. quia ibi loquitur in alio actu, qui non habet vim conteſtationis. Op. de l. ſi vnus. in prin. §. de pac. St ibi loquitur in pacto: hic loquitur in iureiurando, qd' habet vim ſolutionis: vt §. l. proxi. & vim conteſtationis: vt l. nam poſtea. §. ſi is. qui §. eo. Ideo alteri nocet: quia eſt maioris efficacię † & ideo indiſtincte iuramentũ delatũ ab vno ex reis credendi alteri nocet. Idem puto, etiam ſi ei fuerit delatũ, & ipe iurauerit ſibi deberi: quia aliter correꝰ credendi excluditur: ſicut per lit. conteſta. vt l. ex duobus. j. de duobus reis. † Quid in pluribus reis debendi? Dic vt in §. ſi duobus. j. eadem lege.

Iuramentum fideiuſſoris quando proſit principali.
Fideiuſſor, qui iurauit, quando poſſit repetere à reo principali.
Fideiuſſor ut habeat actionem mandati contra reum, debet docere ſe uere ſoluiſſe.
Iuramentum quod præſumatur præſtitum ſuper re.
Sententia non tollit obligationem naturalem.
Iuramentum tollit obligationem naturalem.
Abſolutoria lata pro fideiuſſore ſuper re, quando prodeſt principali.
Teſtis uocatur, ut declaret eius dictum obſcurum.

A fideiuſſore.

Iuramentũ fideiuſſoris † prodeſt reo principali, ſi iuratum eſt ſuper re: ſecꝰ ſi ſuper perſona. h. d. Op. de l. fideiuſſoris §. de pac. Sol. Aliud in pacto, quam in iuramento: quia iuramentum habet vim ſolutionis, vt hic. Quæro. vtrũ fideiuſſor: qui iurauit, poſsit repetere ab reo principali. Videt † quod ſic: quia videtur ſoluiſſe: vt hic. Contrarium tenet glo. quia iſta eſt ficta ſolutio: & ad hoc vt poſsit repeti, requirit ſolutio vera. Et per hoc forte poſſumus dicere, ꝓ non ſufficeret fideiuſſori, † qui habet inſtrumentum, [b] in quo creditor confeſſus eſt ſe recepiſſe: ſed oportet ꝓ doceat eſſe vere ſolutũ, ad hoc vt habeat actionem mandati. Tene menti. [c] Quæro hic diſtinguitur: aut eſt iuratum ſuper re, aut ſuper perſona. Quid in dubio? † Reſpon. præſumitur iuratũ ſuper re, quia loco ſolutionis cedit. Ita dicit gl. hic. Facit j. eod. l. vltima. & no. j. qua. re. ac. non datur. l. j. §. ſi fideiuſſor. quod nota. Et hoc videtur verum in iureiurando. Secus puto in ſententia. Nam in dubio videtur ſententiatũ, quia non probatum: non quia contractũ: vt l. Iulianus verum debitorem. j. de condictione indebiti. & j. de exceptione rei iud. l. ſi inter. & de lib. cau. l. Diui fratres. ideo ſententia † non tollit naturalem obligationẽ: iuramentum vero ſic: † quia proficiſcitur ex conuentione, & habet vim ſolutionis, quæ tene mẽti. Quæro, vtrum abſolutoria lata ſuper re † quaſi nõ fuerit cõtractum pro fideiuſſore, proſit reo. Dy. ꝓ ſic. Diſtinguamus eodẽ modo in ſententia, quo hic in iuramento: vt no. per Dy. in c. ratihabitionem. circa fi. regulæ, de regulis iuris. lib vj. Richar. Malũ. diſputauit cõtrarium, quod aliud ſit in ſententia: vt l. aduerſus. in fi. §. de arbi. & l. denunciaſſe. §. fina. l. adul. §. ſi eo tempore. j. de adul. & ibi plene dixi. Non obſtat hæc lex: quia aliud in iuramẽto, quod habet vim ſolutionis: vt dixi §.

Si ei qui.

Iuramentum fideiuſſoris de iudicio ſiſti prodeſt principali, ſi agendo contra principalẽ, veniretur cõtra iuramentũ fideiuſſoris: alias ſecus. h. d. Et hoc quod hic dicitur, replicatione emendandum, poteſt intelligi, quod eſt emendandum, id eſt, declarandum per ipſum Iuriſconſultũ diſtinguentem. Poteſt etiam [d] intelligi, ꝓ eſt emendandum per iudicem, coram quo lis agitatur: quia fideiuſſor iurat obſcure, poſtea auocabitur, vt dicat cauſam ſui iuramenti: ex qua cauſa apparebit, vtrum reo proficiat vel non. Simile dicimus [e] † in teſte: vt in auf. de teſti. §. penul. & ibi no. in gloſ. magna. ad quod iſte tex. eſt notandus. Facit quod dicam j. ea. l. §. igitur ſi quis.

Si ex duobus.

Iuramentum vnius ex reis debendi prodeſt alteri. h. d. Opp. de l. ſi vnus. in princi. §. de pact. & l. ſi duo. §. de arbi. Solu. Dicit gl. intelligę ꝓ hic erant ſocij. quod poteſt eſſe verum, quando iuratum eſt ſuper perſona, ſeu ſuper cauſa, quæ eximit perſonam tantum. Nam ſi ſuper re, vel ſimpliciter, indiſtincte prodeſſet: vt §. eadẽ l. §. à fideiuſſore. Quæro, quid ſi vnus ex reis debendi detulit iuſiurandũ. Reſpondeo, alteri non nocet: nec cõtra alterũ ex hoc iurciurãdo poſſet agi, vel executio fieri, ſicut nec ex ſententia: vt C. de fideiuſ. l. ſi. in fine. noceret tamen alteri quo ad interrumpendã præſcriptionẽ: vt l. ſi. C. de duo. reis. De his quæſtionibus pleniſsime dixi in materia de duo. re. & ſpecialiter in l. ex duobus. j. de duobus reis.

Exceptio.

Ex iuramento oritur exceptio contra omnem actionem, quæ oritur ex eadem cauſa, ſuper qua iuratum eſt hoc dicit.

Rapina eſt furtum, ſed non econtra.
Ad poſitionem ſpecies ſequitur poſitio generis.
Remota ſpecie, non cenſetur remotum genus.

Si quis iurauerit.

Ad remotionẽ ſpeciei, non ſequitur remotio generis. h. d. Opponitur † quod rapina eſt furtũ: vt Inſti. vi bonorũ rap. in prin. Sed hic dicitur ꝓ eſt aliud. ergo &c. Gloſſ. ſoluit, eſt aliud, id eſt, eſſe poteſt. & verum dicit. Tamẽ clarius dic † quod ad poſitionem rapinę, quę eſt ſpecies furti, ſequitur poſitio generis. Bene enim dico, rapina [f] eſt: ergo furtum eſt: ſicut homo eſt: ergo animal eſt. Ita loquitur lex cõtraria. Sed † ad remotionẽ ſpeciei, non ſequitur remotio generis. Ita loquitur hic.

Colonus.

Idem dicit quod §. exceptio. in ſumma: tamen ponit aliud exemplum.

Quæ iurauit.

Exceptio iuriſiurandi obſtat, ſi agatur alia actione, in qua venit examinandũ quod in prima fuit deciſum. alias ſecus. hoc dicit.

Iuramentum unius quando proſit alteri uel noceat.
Propter obſcuritatem cauſæ iuramenti, quando ſtetur declarationi iurantis?

Senten

Sententia lata contra principalem, quod mandetur executioni contra fideiuſſorem iudicatum ſolui.

Igitur ſi quis.

Iſtum §. ſummaui cũ præcedenti. Oppo. in dubio videtur iuratum ſuper re ipſa: vt no. §. ea. l. §. j. ergo quando iuratũ eſt, dari nõ oportere, in dubio videtur non poſſe conueniri ex ſtipulatione: quaſi ſuper re ipſa ſit iuratum. ſed in tex. hic dicitur contrariũ. quare male. Rñ. illud quod dicitur, in dubio videtur iuratum ſuper re, intelligitur, id eſt, ſuper contractu. quaſi dicat non eſſe celebratum contractũ de quo agitur. Ita dicit glo. in d. §. à fideiuſſore. non intelligas ſuper re, quaſi ſit ſolutũ. Nunc in propoſito, poſito ꝓ iuratum intelligat ſe dari nõ oportere, quaſi ſtipulatio iudicatũ ſolui non ſit interpoſita: hoc non facit præiudiciũ agẽti ex re iudicata: quia non deuoluitur in ſecundo iudicio, quod eſt in primo deciſum. Aduerte, & ſecundo opp. & videtur ꝓ nõ ſit ſimpliciter reſpondendũ exceptionem iuriſiurandi non obſtare: ſed debeat iterũ vocari ille qui iurauit: & interrogari, qua ex cauſa iurauerit: vt §. ea. l. §. ſi ei qui. Solu. intellige iſtam ſecundũ illã. Vel dic, & forte melius: qñ dubitatur vtrũ † vnius iuramentum proſit alteri, vel nõ, propter obſcuritatẽ cauſæ: tunc recurritur ad iurantem: vt l. contraria. Simile dicimus in teſte. vt ibi dixi. Sed † dũ dubitabitur, vtrum proſit eidẽ iuranti in alia cauſa: tũc non eſt ſtandũ declarationi eius: imo in dubio ſibi non proderit, niſi expreſſe probet ſe iuraſſe ex cauſa quæ ſibi proficiat, vt hic in tex. Ratio: ne ſit in eius poteſtate eludere iudiciũ: vt l. inter ſtipulantẽ. §. Stichũ. j. de verb. obli. Nec obſtat §. de iudi. l. ſi qs intentiõe. quia hic nõ ſunt verba ambigua, ſed clara. De cauſa autẽ dubitatur. Vltimo dicebat Iaco. But. ꝓ hic eſt caſus, ꝓ ſententia † lata contra principalẽ, non mãdat executioni contra fideiuſſorẽ iudicatũ ſolui. Nam dicit tex. poteſt enim fieri: vt nõ ſit commiſſa ſtipulatio iudicatum ſolui, licet res iudicata ſit. Et in veritate multũ facit pro iſta opi. Ego tamen determinaui contrarium, in l. j. i. iud. ſol. & ibi late dixi, & reſpondi ad hanc legem.

Item Pomponius.

Rationem huius §. dic vt in gloſſ.

Iuramento poſteriori etiam contrario quòd ſtetur.
Diſpoſitio huius legis an habeat locum in omni iuramento.

Item cum.

Iuramento † poſteriori, [a] etiam cõtrario primo, ſtandum eſt. h. d. cum l. ſeq. † Quæro vtrum hęc lex habeat locum in omni iuramento. Guil. de Cu. dicit ꝓ non habet locum in omni iuramento neceſſario, quod defertur in defectũ probationis: vt l. admonendi. j. eod. Illud enim tantum ad probationẽ inducitur: & ideo ſi primo eſſet delatum iuramentum reo, poſtea actori, vel econtra, vna probatio tolleret aliã: vt l. ſcripturæ. C. de fid. inſtru. & l. eos. §. j. j. de fal. & dicã in d. l. admonendi. j. eo. Et ſic diſtinguit ipſe, ꝓ in iuramento voluntario, & iudiciali præualet vltimũ: in neceſſario nõ præualet vltimũ. Sed ſi vnum eſt neceſſariũ, aliud volũtariũ: tũc ſi voluntariũ eſt, vltimũ preualet: vt hic. Secus ſi neceſſariũ eſt vltimũ: qa nõ põt iudex ſua volũtate tollere q̃ſtionem de voluntate partium deciſam. d. l. admonendi. in fin.

Qui in uno grauatur, in alio releuatur.
Quando grauamen eſt cauſa commodi, ſublato grauamine ceſſat commodum.
Nolle iurare eſt iuſta cauſa.
Si reus, qui primò negauit delictum poſtea confeſſus eſt, quòd non habeat beneficium ſtatuti, & iudex recuſare poteſt.
Iuramentum, quòd habeat uim nouationis.
Si reus poſt probationem actoris confiteatur, iudex poteſt illam confeſsionem reijcere.
Si iudex poſt primam negationem rei admiſit eius cõfeſsionem, poteſt adhuc maleficiũ probare per teſtes, & reus amittet beneficium confeſsionis.
Quæ inficiatio facit creſcere condemnationem.
Qualitas negata quando faciat creſcere condemnationem.
Reus, qui confitetur per torturam, licet primo negauerit, uel contra ipſum ſit deuentum ad iuramentum in defectum probationis, non punitur ut negans.

Vm qui.

[b] Qui in vno † grauatur, in alio releuatur, & ecõtra. Vel melius: Qñ † vnum grauamen eſt cauſa alterius commodi, ſublato grauamine ceſſat cõmodum. h. d. Primo ponit dictum. Secundo illud probat per tres rationes. Hæc diuiſio tangitur in gloſſ. ſuper verbo, abunde. Prima pars põt intelligi duobus modis. Primo, egi contra te lege Aquilia: negaſti: demũ detuliſti mihi iuramentũ: & iuraui. queritur an in hoc iudicio legis Aquiliæ fiet cõdẽnatio in duplũ, vel in ſimplũ. a Et reſpondetur ꝓ in ſimplũ. Secũdo modo poteſt intelligi, ꝓ nõ quęriũ de actione legis Aquilię, ſed de actione quæ oritur ex iureiurando: vtrũ detur ad duplũ, vel ad ſimplum. Et reſpõdetur ꝓ ad ſimplum. Et ad iſtud vadit opi. gl. de l. ſi eũ. §. qui iniuriarũ. §. ſi quis cau. Reſpondeo ꝓ ibi vna actio accedit alteri acceſſoriæ: hic hæc actio accedit alteri principaliter, & ex diuerſis principijs. Nã actio legis Aquil. datur: quia damnũ datũ eſt. Actio iuriſiurandi datur: quia iuratum eſt. Secũda particula ibi: abunde eẽ. nõ habet varietates. Dicit enim ꝓ ideo nõ ſit cõdẽnatio ad duplum: quia ideo illud ſit, quia propter negationẽ actor grauatur onere p bandi: ſed per iuramentum releuatur ab illo onere: ergo ceſſat condemnatio dupli. Et hæc ratio eſt cõis ad vtrãq; lect. poſitã in p̃cedẽti ver. quod facit ad multa: vt j. dicam in ver. cũ omiſſa eſt duplex lect. Poteſt eẽ intelligi anteq̃ ſit iuratum: & tunc iſta ratio talis eſt: Non põt torqueri actor de prædicto tali ſtatuto, per quod perdit condẽnationẽ dupli: nã eſt in eius poteſtate non iurare: & ſic hãc partẽ edicti omittere, & p bare per teſtes: & ſic remaneat ſibi integra actio legis Aquilię. Ex qua lect. not. † ꝓ iuſta cã eſt nolle iurare: quia per hoc effectus cõdẽnationis minuitur, quod facit ad ea quę no. in l. manifeſtæ. j. eo. † Secundo no. ad illud, qd' tota die occurrit: ſi reꝰ in prima cõparitione negauit, in alia poſtea venit, & vult cõfiteri, vt habeat beneficiũ cõfeſsionis ex forma ſtatuti: põt dicere iudex, vel accuſator: nolo cõfeſsionẽ c tuã: qa per hoc cõdẽnatio tua minuitur. Caſus eſt hic d. Nã c ille, qui defert iuramentũ, videt cõfiteri, ſi aduerſarius iurauerit l. q iuraſſe. in fi. §. eo. tñ ſicut non cogitur hic quis recipere talem delationẽ iuramenti: ita non cogit d recipere tal em confeſsionem. Hic eſt caſus ibi, cum omiſſa. & in glo. ibi poſita ſuper illo verbo &c. Secundo modo põt legi iſte verſi. vt loquatur poſt iuramentũ præſtitũ: & tunc ratio eſt talis: Non põt conqueri actor, e ꝓ per tale iuramentum ſibi ſit paratũ præiudicium: quia ſi vult omittere ius ſibi quæſitũ ex hoc iuramento, & probare per teſtes, adhuc remanet integra actio ad duplũ. Iſta lect. ponitur in hac eadẽ gloſſ. Vide eã ibi, quid autẽ ſi poſtea &c. Contra hanc lect. facit quia † iuramentũ habet vim nouationis: vt l. q iuraſſe. in fi. §. eo. ſolu. nouatio hæc nõ tollit primã: vt ibi no. Ex qua lectu. no. † ꝓ ſi poſt probationẽ actoris reus vult cõfiteri, poteſt dicere actor, ſeu accuſator vel iudex inquirens, Nolo vti tua cõfeſsione: ſed volo vti probationibus factis per teſtes. Not. etiam ꝓ † ſi iudex poſt primam negationem admiſit cõfeſsionem rei, adhuc poteſt maleficium probare per teſtes: & reus admittet beneficium confeſsionis. Sic vides hic, quod etiam poſt iuramentum præſtitum actor poteſt facere probationem per teſtes. Et ſemper aduerte: quia dico poſt primam negationem. Nã ſi in prima reſponſione, ſeu comparatione conficeretur, non eſt dubium, quod ſibi tale beneficium prodeſſet: nec ſibi tale beneficimm tolli poſſet. In verſi. & poteſt dici. Iſte verſicu.

¶ Poſteriori. Inquãtum Alex. hic tãgit q. de muliere q̃ primo iurauit non alienare: quod ſi alienet & iuret, ꝓ ſtari debeat primo, per glo. in c. mulieres. adde Bal. cõſi. cxviij. libr. iij. vbi limitat illam gl. procedere, qñ cõtrahens habet notitiam primi iuramẽti. alias ſecus: quia eſſet in poteſtate mulieris decipere cõtrahentes. incipit, quædam mulier.

POMATES. b ¶ Eum qui. Adde ſimilia per Barba. cõſi. lj. j. col. vol. ij. Ale. cõſi. xxix. col. ij. vo. iij. & cõſi. c. j. col. eo. volu. vbi ponit aliqua ſimilia. Felin. in c. de hoc. de ſimo. colum. ij.

P. PAVL. P. b ¶ Eum qui. Circa iſtã materiã: an ſtante ſtatuto ꝓ negans punię durius, confitens mitius: ſi aliqs cõteatur factum, & neget qualitatẽ: an puniatur vt negãs, an vt confitens, vide Bar. in vij. quæſ. incip. per Italiam cõmuniter ſunt ſtatuta. vbi late tangit ꝓ ille, qui ex aliquo actu recipit cõmodũ, non poteſt recuſare onus. vide Flo. in l. nã tatis. in fin. ff. quẽad. ſeruit. amittit. per illum textũ.

POMATES. ¶ Confeſsionẽ. Adde Ro. conſil. lix. vlti. col. & conſil. cclv. in fin. Alexã. conſil. lxxxiij. ij. col. vol. j.

¶ Eſt hic. Adde ꝓ in hoc Alex. tranſit cũ opi. qd' poſt litẽ conteſtatã non poſſit confiteri: non ſolum in terminis ſtatuti, quando vellet cõſequi præmiũ: ſed etiã i terminis huius legis, per §. item miſta. Inſti. de actio. & & l. electio. §. necq̃. de noxa. Et hanc opi. dicit tenere glo. in l. de ætate. §. fi. de interrog. act. hic per eum.

POMATES. e ¶ Cõqueri actor. Intellige vt a parte eius, qui iuramentum detulit, non autem eius, qui ſuſcepit: qa ipſe bene poteſt cõqueri, omittendo ius acquiſitum ex iuramento.

POMATES.
a ¶ Quę inficiatio. Vide quę ſit inficiatio, quæ pręſtet augmẽtum actionibus, pulchre Bald. c.i.§. porro. col. iij. q̃ fuit pręcaua beneficij amit.
P. PAV. P.
b ¶ Aliqua qualitas. vide circa hoc Bart. in diſputatione, de qua ſcripſi ſ. in prin. huius legis ad Bart.
POMATES.
c ¶ Quid tamen. vide Aret. l.j. col. iiij. ỹ. de vulg. & pup.
POMATES.
d ¶ Vt negans. Adde in materia huius regulæ gl. in c. fraternitatis. xij. q. ij. p Alexand. in l. ſtipulatio iſta §. ſi ſtipuler. de ver. ob. Ro. cõſi. lix. incipiẽ. ad diſcutiendum. in fi.
POMATES.
e ¶ In popularibus. Vide ad iſtum text. ca. lator. viij. colũ. de re iud. & in rubr. de ſpon. in fin.
P. PAV. P.
e ¶ In popularibus. Vide de materia Roma. conſi. ccxiij. vbi gñaliter ponit quæcunque res ſit finita inter aliquos an alijs præiudicet.

poteſt legi duobus modis, primo vt dicat ſic: ratio quare condẽnatio debet fieri ad ſimplũ, eſt: quia maleficiũ nõ probatur vere: ſed iuſiurandũ actoris habetur pro veritate: & hoc modo refertur ad primã caſus poſitionẽ, quã feci in prin. legis. Secundo modo poteſt intelligi: vt referatur ad ſecundã caſus poſitionẽ factã in princ. & tũc erit ratio talis: In actione legis Aquiliæ eſt q̃ creſcit per inficiationem. ſed iſta nõ eſt actio legis Aquiliæ, ſed actio in factũ ex iuramẽto. q̃d patet ex medio concludendi: nã in iſta nõ cõcludit, quia dãnũ eſt datũ, ſed quia eſt iuratum. Expedito tex. & apparatu circa hãc legem quero in his quæ creſcunt per inficiationẽ, quæ inficiatio † eſt illa quæ creſcere facit. Rñdeo, ſi negat ipſum factũ, & hoc ſine dubio: vt l. ij. ſ. ad leg. Aquil. & l. contra negãtẽ. C. ad le. Aquil. Inſti. de act. §. itẽ miſta.
b Item ſi negetur aliqua qualitas b, per quã facti ſubſtantia alteratur: vt puta: ſi accuſas me de vno menſe: ergo confiteor me illud feciſſe, ſed non in illo mẽſe, vel nõ in illo loco: nego eũ illud totũ factũ q̃ ponitur, vt plene dixi. j. de adul. l. denũciaſſe. §. quid tñ c. Idẽ ſi nego aliquam qualitatẽ, † per quã cõdẽnatio perimit, ſeu minuit. Sicut enim ille, qui debet rem, ſi eã ſoluiſſet, cũ diminutione alicuius qualitatis, nil ſoluiſſe videtur: vt l. Iulianus. §. j. de verb. obli. & l. etiã. de ſol. ita qui confitetur cum diminutione alicuius qualitatis. Ita intelligo q̃d no. per gl. Inſti. de actio. §. item miſta. Hoc tamen quod dico de qualitate negata intelligo, ſi erat talis qualitas, quam ſcire debebat probabiliter. Secus ſi potuiſſet probabiliter ignorare. Nam cum id quod cõdemnatio creſcat, ſit in pœnam mẽtientis: ſi non præcederet delictum in negando, non deberet ſequi pœna, quæ ſine delicto non eſt: vt l. aliud eſt fraus. j. de verb. ſig. & per hoc vides in lege Aquil. ſi aliquis confitetur ſe dediſſe dãnum, negat tñ æſtimationẽ, quæ ab actore vel accuſatore dicitur, ex hoc non condẽnet in duplum: vt probat in l. inde Neratius. §. fi. cũ ſeq. & l. proinde. §. fi. cũ ſeq. ſ. ad le. Aqil. Sic intelligo quod no. in d. §. item miſta. ſecundum aliam opi.

Secundo ex eo quod hic dicitur, q̃ ideo creſcit condemnatio. quia grauat actorem in onere probandi: dico q̃ ſi negaret aliquam qualitatẽ, pro cuius negatione actor non grauaretur onere probandi, q̃ tunc non puniretur vt negans: quia ceſſat ratio, vt hic vides. Exemplum: cõfiteor me percuſsiſſe Titiũ: tamen dico feciſſe ad mei defenſionem: vel dico me percuſsiſſe, non tamen animo iniuriandi: & ſimi. cuius probatio incumbit reo, & non actori: vt l. ſi non conuicij. C. de iniurijs. & de ſica. l. j.

Itẽ ex eo quod hic dicitur, q̃ ita demũ fit condẽnatio in duplum, ſi probauerit actor per teſtes: dico † q̃ ſi actor non probauit plene, ſed ſemiplene, ita q̃ deuentum eſt ad iuramentum in defectum probationis: vel deuentum eſt ad torturam rei, qui poſtea eſt per tormenta confeſſus: quod tunc reus
d non punietur vt negans d: quia non eſt verum, actorem probaſſe per teſtes, ſed recurriſſe ad remedium huius edicti: prout loquitur de iuramẽto neceſſario. Et hoc modo poteſt etiã intelligi hæc lex ſecundum primam lect. quã poſui. Et ſic prima lect. ſubdiuidit in duas partes: primo q̃ hic loquat de iuramẽto iudiciali: & hæc erit vna lect. vel neceſſario: & hæc erit alia. In nulla enim parte huius legis dicitur q̃ iuramẽtũ fuerit a reo delatũ: ſed ſimpliciter loquit. Aliquantulũ tñ contradicit huic lect. tex. ibi: abunde enim ſufficere exonerare, &c. prout intelligis de iuramento iudiciali: ſed prout intelligis de iuramento neceſſario, dic abunde ſufficere iudicẽ exonerare. Prædicta latius dixi in illa q. quã diſputaui hoc anno, quæ incipit per Italiã cõmuniter ſunt ſtatuta. Quærit Guil. hic, vt tũ hoc ſit verum, ſiue iuramentum ſit delatum, ſiue relatum. Et certe idem eſt: vt l. illud aut illud. §. j. j. de conſti. pecu.

1 ☞ *Res quæ non eſt, quando deberi poſſit per iuramentum.*
2 *Iuramentum quod tollat omnem exceptionem reo competentem.*
3 *Si reus deferat iuramentum actori, reſpectu alicuius rei, quam actor dicit ſibi deberi, ſi illa res pereat penes reum, quando pereat periculo actoris vel rei.*

1 **Si iurauero.** Per † iuramentũ nõ põt deberi res, quæ non eſt niſi ante interitũ mora pręceſſerit. h. d. Opp. per iuramentũ actoris perimitur oĩs exceptio competens reo: vt ſ. eo. l. duobus. §. fi. & l. ſi duo. §. j. ſ. eo. ſecũdum primam lec. ergo poſt iuramentũ nõ poteſt reus dicere q̃ res erat perempta. Cuius timore dixit Io. q̃ hic tẽpore iuramenti res nõ erat in rerũ natura in veritate: ſed eſſe putabatur ſeu credebatur. Ita dicit prima gloſſella hic poſita, quam vide.
2 Et hoc dicit pro tãto: quia † iuramentũ tollit omnẽ exceptionẽ reo cõpetentẽ, quã ſciebat, vel ſcire debebat ſibi cõpetere: vt l. cõtraria: illi enim, quã ſibi cõpetere ignorabat, renũciare nõ videtur: vt l. mater. ſ. de inoffi. teſta. Pro iſto §. ergo declarando dic. Aut † res nõ extabat tẽpore iuramenti: aut poſtea deſijt extare. Primo caſu, aut reus ſciebat non extare: & tunc tenetur: vt ſ. eo. l. duobus. §. fi. & ſ. dixi. Aut ignorabat: & tũc aut mora præceſsit interitum: & tunc teneẽ, vt hic in ſecundo reſponſo. Facit l. inter ſtipulantem. §. pe. de ver. ob. & j. de cõſti. pec. l. promiſſor. la ij. Aut non præceſsit mora: & tunc non tenetur, vt hic in prin. Si vero res poſtea perit: tũc dicunt quidam indiſtincte reum teneri: quia iuramentũ habet vim cõteſtationis: vt l. nam poſtea. §. ſi is qui. ſ. eo. ſed re perempta poſt cõteſtationẽ, periculum pertinet ad reũ ſine dubio: ergo, &c. & hoc tenebat Gul. de Cu. Sed Iac. But. dicebat melius iudicio meo. Aut debitũ præceſsit iuramentũ: & fateor verũ eſſe dictum Gul. Aut non præceſsit, ſed per ipſum iuramentũ eſt contractũ: & tunc iuramẽtũ nõ inducit morã. Incõueniẽs eũ eſt q̃ vno & eodẽ tẽpore quis obligetur, & conſtituat in mora: vt l. quod dicimus. j. de ſol. Et iſta ſunt multum notanda in Tuſcia, & in partibus noſtris, vbi inſtrumẽta guarentigiata, ſeu confeſsionata habent vim ſentẽtiæ diffinitiuæ. Nam ſi eſſet vera opi. Gul. ab ipſo initio eſſet debitor in mora, nec eſſet neceſſaria noua interpellatio. Sed ſecundum opi. Iaco. But. noua interpellatione opus eſt: & hoc obſeruat hodie conſuetudo. & multum placet. quod tene menti.

Si mulier. Si iuratur ſuper iure obligationis, tollitur omnis exceptio, quę obligationem perimit. Et ſi iuratur ſuper facto, tollitur exceptio omnis, per quã factum non verum redderetur. Secus in his quæ competunt facti veritate manente. hoc dicit.

1 ☞ *Iuramentum unius in actione populari, quando noceat omnibus.*
2 *In actionibus criminalibus quæ dantur ad intereſſe fiſci, actor non poteſt iuramentum deferre.*
3 *In actionibus popularibus, & criminalibus, quòd non poſſit paciſci, vel tranſigi in præiudicium aliorum.*
4 *Statutum quòd de maleficijs commiſſis à ſex menſibus retro Poteſtas non poſſit cognoſcere, an poterit cognoſcere de maleficio commiſſo habente cauſam permanentem.*
5 *Facere aliquid de nouo, & iam factum continuare, quòd ſunt diuerſa.*
6 *Aliud eſt renouare, & aliud in contractu antiquo perſeuerare.*
7 *Actus, qui habẽt cauſam continuam, quando uideantur quotidie, & ſemper fieri.*

e 1 **In popularibus.** e In † actiõibus popularibus, iuramentum vnius pręiudicat omnibus, niſi colluſum ſit, ſicut in ſententia. h. d. Quærit gloſſ. de vna q. tu agebas cõtra me ex edicto de his qui deie. vel effu. dicens q̃ ego tenebam aliquid ſup via appenſum, contra illud edictum. detuliſti mihi iuramentũ bona fide: & iurauì me non habere appẽſum: an alijs præiudicẽt, cũ adhuc appẽſum teneã? Et arguit pro & cõtra. finaliter determinat q̃ pręiudicat alijs: quia vna & eadẽ appenſio eſt illa, quæ modo eſt cũ illa ſuper qua fuit iuratũ. ergo &c. vt l. qui iuraſſe. §. ſi pater. ſ. eod. Secus eſſet in pacto vel trãſactione. Ita dicit gl. mihi videt q̃ debeamus ſic dicere. Et aduerte: quia iſtã quæſtionẽ habeo pro diffi cili: quia quædã ſunt actiones populares, quæ dantur pro aliquo facto iã præterito, & finito. Et hic eſt aduertẽdũ, q̃ qñq̃ iſta actio poſt cõteſtationẽ incipit eſſe propria actoris, & ad propriũ ſuũ cõmodũ dicitur agere: vt l. ſi cui. de verb. ſigni. & iſto caſu dico q̃ ſi quidem paciſcitur ante litem conteſt. nõ valet: vt l. iuris gentium. §. ſi paciſcar. el ij. ſ. de pact. ſed poſt lit. cõteſt. poteſt paciſci & trãſigere, ſicut quilibet de re ſua: quia ſua eſt: vt dixi in d. l. ſi cui. iuramentum vero ſi quidem defert bona fide

na fide, poteſt deferre ante lit. conteſt. & poſt, vt hic: quia habet vim conteſtationis: & ſic per iuramentũ ſuum facit actionẽ: vt ſ. eo. l. nam poſtea. §. ſi is qui temporali. Secus ſi colluderet, vt hic in tex. Si vero talis actio popularis nõ daretur ad cõmodum agentis, ſed durius: tunc per iuramentũ, vel pactum alteri præiudicari non poteſt. Ita probatur j. de liber. ho. exhi.
2 l. iij. §. ſi tamen reus. Et ideo dico q̃ in actionibus † criminalibus, quæ dãtur ad vtilitatẽ fiſci, actor nõ poteſt deferre iuramẽtum: vt dixi in l. iij. §. j. ſ. eo. ſicut nec procurator ſimplex. l. iuſiurandum. in fi. ſ. eo. & dicto † caſu nõ poſſet etiã paciſci, vel trãſigi in præiudiciũ aliorum. d. l. iuris gentium. §. ſi paciſcar. & l. ſi vnus. §. pacta. verſi. & in ſumma. ſ. de pact. & j. ad l. Iul. de vi pub. l. qui cœtu. §. j. & C. de tranſac. l. trãſigere. Quædã ſunt facta, ex quibus actio popularis oritur, quæ habet cauſam manentẽ, & perſeuerantẽ in futurũ: tunc quicquid gloſ. hic dicat, ſicut nõ poteſt paciſci actor in præiudicium aliorũ: vt d. l. iuris gentium. §. ſi paciſcar. ita non põt iuſiurandũ deferre in præiudiciũ alterius: vt l. iij. §. penul. & l. nam poſtea. ſ. fina. cum l. ſeq. ſ. eodem. Et ſic puto q̃ in q. propoſita pro eo quod modo habetur appenſum, poteſt agi à quolibet. Non obſtat ſ. eodẽ. l. qui iuraſſe. §. ſi pater. & quod ibi nota. & l. ſi à te. j. de excep. rei iudi. cum ſi. quia ibi detulit quis iuramentũ in cauſa, quæ proprie ad eũ pertinebat. vnde ſibi præiudicat: hic autem licet ſit vna appenſio, tamen alijs præiudicare non põt. Contra prædicta facit j. de fur. l. ei qui. & quod ibi not. vbi dicit q̃ in actione furti, quæ eſt proprie agentis, poteſt agi poſt iuramentũ ex noua contrectatione: vt ibi nota. Reſpondeo, in l. qui iura. §. ſi pater. erat vna retentio in peculio: & in quæſtione noſtra erat vna appenſio continuata: merito ille, qui detulit iuramentum non põt iterũ agere: quia ageret ex eadẽ cauſa. Sed in l. ei qui. fuit noua cõtrectatio & ſic noua rõ, ex qua põt agere. Secus ſi rẽ retinuiſſet, & de nouo nõ cõtrectaſſet: vt l. ſi qs vxori. §. ſi quis iurauerit. eo. tit. Et prædicta, quæ dicuntur in gl. & quę
4 dixi ſupra, q̃ eſt vna appenſio. No. ad † quęſtionem ſtatuti. dicit ſtatutum, q̃ non poſſit cognoſci de maleficijs commiſsis à ſex menſibus retro: pone q̃ aliquis commiſit vnum maleficiũ, quod habet cauſam permanentem, iam ſunt ſex menſes, & vltra: & adhuc durat. verbi gratia, Aedificium fecit in publico, quod adhuc ſtat. Vel pone, vt fuit de facto in ciuitate iſta: facta fuit quædã ſocietas, vel liga per ciues huius ciuitatis, contra aliquos, contra formam ſtatutorum: quæ liga adhuc durat: an hodie poſſit inquiri? Hæc gloſſ. videtur velle q̃ non: quia idem factum eſt, licet continuatum. & ſicut à principio fuiſſet abſolutus propter præſcriptionem: eadem ratione & ex eo, quod modo eſt. Vide glo. dicit glo. ecõtra videtur q̃ non, &c.
5 ibi. ſed hæc eſt vna & eadem appenſio. Præterea † q̃ non debeat puniri, facit quia aliud eſt facere aliquid de nouo: aliud iã factum continuare: vt l. iij. circa princi. & ibi not. ff. de acquir.
6 poſſeſsione. Ad idem facit: † quia aliud eſt renouare: aliud in contractu antiquo perſiſtere, ſeu perſeuerare: vt l. Item quęritur. §. qui impleto. j. loca. & l. certe. j. de preca. & l. ſed & ſi manente. eodem titu. Actio enim nõ oritur ex cõtinuatione: ſed ex veteri contractu: vt dictis legibus & idem in delictis: vt l. ei qui. j. de fur. Sed ſi ad primum actum reſpicimus, ille actus eſt impunibilis, ſecundum formam ſtatuti: ergo &c. Pro hoc hoc videtur caſus. j. quod vi aut clau. l. ſemper. §. annus. alias incipit §. hoc interdictum. vbi opere facto quod durabat, datur
7 actio intra annũ tãtũ. In cõtrariũ videtur tex. quia in his † quæ habent cauſam continuam, quotidie fit, & ſemper fieri videt: vt vidiſtis in l. j. in fi. ſ. de vſufruct. accreſ. Sol. dic q̃ quidã ſunt actus, qui habent cauſam continuam: & iſta continuatio conſiſtit in animo & in perſeueratione voluntatis: tunc fateor q̃ quotidie fit: vt videmus in vſufructu legato, qui conſtituitur patiendo: vt l. j. in fine. ſ. de vſufructu accreſcen. & ideo ſi reſpectu initij non poteſt agi aliquo caſu: agetur ex eo q̃ poſtea renouari videtur, vt ibi vidiſtis: ita in propoſito dico in quæſtione de ſocietate, ſeu liga Inſti. de ſocietate. §. manet. Ad idẽ j. de fur. l. ei qui. & quod ibi not. Idẽ dicerem in quæſtione formata in glo. de eo qui habet appenſum: ſi enim ex prima appẽſione agi non poteſt, agetur ex eo q̃ hodie appenſum habet. Et hoc videtur tex. cum glo. in l. ſi vero. §. fina. cum gloſſ. fina.

j. de his qui deie. vel effu. vbi licet ex veteri appenſione nõ poſſet agi, quia defunctus eſt habens cauſam: tamen poteſt agi contra hæredem ex eo quod ipſe habet, & illud habere continuat. Quandoq; lex punit aliquod factũ & habet reſpectum
a magis ad factum, quam ad animum: a vt puta, ſi lex diceret, ſi quis fecerit ædificiũ in publico: non dicit, ſi quis habuit. Nam habere continuatur animo: non autem facere: tunc tempus limitatum à ſtatuto curreret à die operis perfecti, ſi tempus in no
b titiam b peruenerit. Si enim opus eſt factũ
c clam: tunc tempus c non curreret: vt dicta l. ſemper. §. auus. quod vi aut clam. et ideo tunc non poſſet agi elapſo termino ſtatuti: vt puniatur de eo quod fecit: ſed vt puniat de eo q̃ factũ habet, poſſet bene agi ſi lex, vel ſtatutum hoc diſponeret.

a ¶ Quam ad animũ Adde, quod ſtantibus duobus ſtatutis quorũ vno caueatur q̃ elapſis quinq; annis Poteſtas nõ poſſit inquirere de maleficio: altero q̃ ducẽs duas vxores eodem tẽpore capite puniatur: q̃ ſi quis duxerit duas vxores, & cũ ſecũda per quinquennium, & elapſo etiam quinquennio ſemper cohabitauerit: q̃d tñ Poteſtas elapſo quinquennio nõ poterit inquirere: vt cõſuluit Pe. de Anch. per no. hoc eius cõſi. iiij. inci. ſtatuto caueẽ. Et de materia huius §. vide pulchre per Bal. cõſi. lxvj. inci. cauetur ſtatuto. lib. j.
b ¶ In notitiã. Adde ſecundũ Alex. q̃ in hoc communis opi. eſt Bar. vt per Bald. Ang. & alios in l. fi. C. de dolo & Bald. hic.
POMATES.
c ¶ Tũc tẽpus. Adde Are. cõſi. cxxiij. circa fi. Barb. cõſi. viij. in j. vol. vbi enumerat multos caſus, in quibus ignorãti, vel impedito non currit p̃ſcriptio. & in conſi. iij. eod. volu.

1 ☞ *Iuramentum habetur pro ueritate.*
2 *Deferre iuramentum, quod ſit alienare.*
3 *Grauatus fideicommiſſo, quod deferendo iuramentum ſuper bonis ſubiectis reſtitutioni, quod non præiudicet alteri.*

Si libertus. Statur iuramẽto, quo quis ſe non eſſe liber
1 tum iurauerit. h. d. † Nota q̃ iuramentũ habetur pro veritate. Opp quia ſi libertus debet patrono, & iurauerit ſe patronum eſſe: tale iuramentum nil pręiudicat in bonorum poſſeſsione contra tabulas: vt l. ſi iurauero. j. de iure patronat. Solut. Hic quando iurat libertus in ſui fauorem ideo fauore ingenuitatis porrigitur ad omnia. Ita dicit gloſſ. hic, & in l. contraria.

Tu aſsigna aliam rationem: quia patronus poteſt remittere bonorum poſſeſsionem contra tabulas, & totum ius patro
2 natus: vt l. iij. C. de bo. lib. Merito poteſt ſuper hoc iuſiurandum deferre. † quod eſt alienare, & remittere: vt ſ. eod. l. iuſiurandum. §. j. in l. vero contraria, iurat patronus liberto deferente, qui non poteſt ſibi auferre liberam teſtamenti factionem: vt l. cum donationis. C. de tranſactio. & de verbo. obliga. l. ſtipulatio hoc modo concepta. cum ſimi. merito, quia hoc ius alienare non poteſt, iuramentum ad hoc non porrigitur. Gloſ. quærit de vna quæſtione. de qua dic vt in eadem: & vide eam & dic in fine eius, ſed illud ne delictum remaneat impunitum vt ibi no. Et facit deciſio huius gloſſ. quod ille, qui habet res,
3 † quæ ſubiacent reſtitutioni, deferendo iuſiurandum non poteſt alteri præiudicare. Facit. C. communia de lega. authẽ. res quæ. coniuncta l. iuſiurandum quod. §. j. ſ. eo. & ſic eſſet iuſta cauſa recuſandi iuramẽtum: quia alio poſtea agẽte poſſet quęri de ſuo periurio.

Si iurauero. Iſtũ §. vide per ſeipſum. Oppo. q̃ per iuramentum tollitur omnis exceptio, vt l. duobus. in fine. ſ. eo. ergo non poteſt opponi mihi iuranti de cautione non præſtita. Sol. fateor, q̃ tollitur per iuramentũ omnis exceptio, per quam detegeretur verum non eſſe iuratũ. alias ſecus, vt ſ. ead. l. §. ſi mulier. Sed iſte qui petit cautionem, non negat iuramentum eſſe verum, imo fatetur. ergo &c.

1 ☞ *Sententia lata prætextu iuramenti neceſſarij. quòd retracletur per inſtrumenta de nouo reperta.*
2 *Inſtrumenta de nouo reperta, quòd poſſint produci poſt cõclusum in cauſa, etiam peremptorio emanato.*
3 *Inſtrumenta de nouo non reperta producuntur uſque ad concluſionem cauſæ.*
4 *Inſtrumenta fuiſſe de nouo reperta, quòd probetur per iuramentum.*
5 *Quando ſententia eſt lata ſub conditione, an pars admittatur ad probandum uſque ad euentum conditionis.*
6 *Quando poſt ſententiam admittuntur probationes reſpicientes iures ſententiæ, ſicut una pars admittitur ad probandum ualiditatem ſententiæ: ita altera pars ad inualidandam.*
7 *Lex facta à prioribus, quòd quilibet ſoluat collectam intra decem dies ſub pœna quanti pluris, ſecundum formam ſtatuti, ſi non reperiatur ſtatutum, quòd tamen lex ualeat.*
8 *Actor, qui in prima dilatione fecit quicquid potuit, in faciendo citari duos teſtes, qui non uenerunt, quòd habebit ſecundam dilationem ſolum, ad producendum illos duos teſtes.*

POMATES. ¶ Admonendi. Circa istã materiã, qđ p instrumẽta de nouo reperta nõ retractẽt snia quæ trãsiuit in rem iudicatã, vide quatuor limitationes, & septẽ ampliatiões, per Fel. c. suborta. in antepen. col. de re iud.

a P. PAVL. P. ¶ Admonẽdi. Istã l. repetit Franc. repetit etiam Io. Baptist. Caccialup. Adde circa istã materiã qđ vbi lex regrit probationẽ cũ aliqua qualitate non sufficiat iuramẽtũ in supplemẽtũ: vide Feli. in Rubr. de probat. in ij. col. Item ad hoc vt deferat iuramẽtũ in supplemẽtum requiritur q̃ illa semiplena, pbatio sit verisimilis. glo. sing. in l. j. C. qui & aduersus. quos. & ibi etiã Bald. dicens qđ non defertur iuramentũ, vbi arguitur dolus aduersarij, vide etiã ad ista Alexã. consi. cccc xxxviij. in vlti. col. Itẽ q̃ ad probandũ facta extranea, vel quid contra qđ sit præsumptio iuris, non deferr iuramẽtũ in supplemẽtum dicit Bald. singulariter in c. j. ad fi. quod sic. vide Ange. per illum text. in l. fin. in prin. ff. qđ met. caus. Ad hoc quæ scripsi ad Bart. in l. si librarius de reg. iur. q̃ ad probandũ errorem notarij commissum in instrumento, non defertur iuramentũ in supplementum: quia verisimile est, & præsumptio est quod istud fuit actũ inter præsentes, sicut fuit scriptũ, & non aliter. Item q̃ quando requiruntur aliquid, pbari per euidentissimas, pbationes non defertur iuramentũ in supplemẽtum: voluit glo. & Ang. in d. l. fi. qđ met. cã. Ioã. de Ana. consi. j. in ij. columdũ loquitur ad probandũ impedimentũ in causa adoptionis, quia text. in fi. §. requirit qđ probet per euidentissimas probationes. de quo vide etiã Ludo. Roma. singu. cx. inci. tu scis quod datur munus. de quo habes ad Barto. in auth. ei qui. C. de tẽp. appel. vide & amplia vt p Ias. in l. iij. in princ. ff. eo. ti. Item q̃ nõ deferatur iuramẽtum per probationẽ præsumptio. cõcludentẽ qñ probatio semiplena aliqua præsumptioni, vide Roma. consi. xcj. in pen. col. Item vide Bald. in c. j. §. item si vasallus. in ij. col. de controuer. inuest. dicentem q̃ vbi pro forma substantiali requiruntur aliqui testes, non defertur iuramentum in supplementum requisitum, vide Deci. consi. cv. colum. iiij.

b POMATES. ¶ Et ex hac no. Vide Fel. in c. in timauit. ij. col. de test. & in c. pastoralis. ij. col. de except. in d. c. suborta. col. viij.

c P. PAV. P. ¶ Licet in causa, Vide Mart. no. lvij. vbi figulariter tenet q̃ requirit in integ. restit. Itẽ, p limitatione huius c. cũ dilectus, vide Ro. singu. cc. inci. tu scis q̃ in l. admonẽdi. Item de veritate opinionis Bar. hic vide Feli. in d. c. cum dilectus. in iiij. col. & ij. fal. extra de fide instrumen.

d ¶ In causa. Adde q̃ Alex. hic tandẽ dicit putare Bar. bñ loqui in casu, in quo quis nullã negligentiã, aut culpã comisit circa ꝓpositione instrumẽtorũ no-

1 Admonendi. [a] Sententia † lata prætextu falsi iuramẽti necessarij, retractaẽ p instrmenta de nouo reperta: secus in iuramento volũtario, & iudiciali. h. d. Vide l. nostrã, & diuide eam sic. Primo ponit vnũ dictũ. Secundo illud limitat. Secunda ibi: sed hæc constitutio. Item prima subdiuiditur: quia primo ponit dictũ in genere. Secundo exemplificat illud. Secũda ibi: si quis noua. Item secunda pars principalis subdiuitur: quia primo ponit limitationẽ, q̃ dictum intelligatur quando sententia est lata prætextu iuramenti necessarij. Secundo ponit quando deferatur istud iuramentum necessarium. Tertio quid in voluntario, & iudiciali. Secunda ibi: solent. Tertia ibi: q̃ si alias. Nota quod dixi in summario. Alia notabilia habebitis in prosecutione materiæ. Ad primam partem opponitur, & videtur q̃ sententia nõ possit retractari propter noua instrumenta. & sic opponitur de l. si diuersa. C. de transactionibus. & qñ prouo. non est necess. l. j. Huius timore, vt arbitror, dicit glo. intellige nona instrumenta, id est, nouiter reperta, nõ nouiter fabricata. Vide glo. quasi dicat, etiam si de cõsensu partiũ fierẽt noua instrumenta, nõ posset recedi à snia prima. Præterea ex instrumentis quæ de nouo fierẽt, nõ detegeretur periurium iurãtis iam præstitũ. vnde de his instrumẽtis nõ loquitur. Cõtra hoc opponitur de l. sub prætextu. de transac. Solu. Aliud in transactione quę nõ retractatur prætextu nouorũ instrumentorũ. Et est ratio: quia transactio fit cõsensu partiũ: sicut dicimus in iuramento voluntario, & iudiciali: vt hic in fi. sed hic loquitur in iuramento necessario, quod defertur inuita parte. Opponitur de l. Imperatores. de re iudicata. & l. sub specie. C. de re iudicata. vbi prætextu nouorum instrumentorũ nõ rescinditur sententia, nisi in certis casibus. Huius timore hæc lex legitur quatuor modis, quorũ tres sunt in glo. Primo modo, quãdo sententia sola est lata: & tunc loquitur cõtrariũ: hic quãdo fuit sententia & iuramentũ: vnde in odium periurãtis permittitur, q̃ retractetur per instrumenta nouiter reperta. Ista lect. est vera: vt patet in hoc textu. & communiter omnes eã tenẽt.

Sed ad eã opponitur sic: Difficilius retractatur quod duplici vinculo fulcitur: vt C. de pactis. l. j. & ibi nota. sed si sententia sola non potest retractari per noua instrumenta: minus vbi est sententia & iuramentũ. Respõdeo, q̃ duplici vinculo, & c. istud concedo: sed hoc non est duplex vinculũ: hoc est, duplex remediũ finiendarũ litium. nã iuramentũ necessariũ nõ defertur ad finiendũ litẽ: sed ad supplẽdũ defectũ probationis. Vnde vbi est sola sententia, illa est lata per veras, p bationes: sed in casu nostro, est lata snia per probatiões nõ plenas, sed suppletas per iuramẽtũ: ideo si detegitur periuriũ, retractẽt snia. & hic est verus intellectus huius legis singularis, & nota. A lij timore prędictorũ contrariorũ intellignt l. istã, q̃ hic nõ fuit lata snia. Et qđ tex. dicit, absolutus: intelligũt destinatio: & sic erat absoluendus. ista lect. est Dy. Et ex hac notabili lect. habes quia licet in causa [c] sit conclusum, † & q̃ licet iudex manifestauerit partibus quã sententiã debet ferre: & licet fecerit partes citari ad audiendã sniam: possunt produci instrumenta de nouo reperta. Casus est hic secundum istã lec. sed si non essent † reperta de nouo, non possunt produci nisi vsq̃ ad conclusionem in causa: [d] vt extra de fide instrumẽt. c. cũ dilectus. vel vsq̃ ad terminũ statutũ ad hoc, vt ibi patet. & qđ not. per Dy. in c. indultũ. extra de regulis iuris. lib. vj. & p doc. in l. iudices. & auf. iubemus. C. de iudi. & p Io. And. in c. sępe.

1 Sententia lata in casu l. si quando. C. unde ui. quòd non retractetur per instrumenta de nouo reperta.
10 Sententia lata ex iuramento in litem delato, quod non retractetur per instrumenta de nouo reperta.
11 Sententia lata in casu l. properandum. §. sinautem. C. de iudi. quod non retractetur per instrumẽta de nouo reperta.
12 Iuramentum iudiciale, & voluntarium, quod tollat obligationem naturalem.
13 Actor quando dicatur nil probasse.
14 Terminus appositus iurisdictioni, uel instantiæ, quod habeat uim termini peremptorij, ad probandum.
15 Actor dicitur plene probasse, quando iudex ex ostensis sibi est adductus ad fidem & credulitatem.
16 Iudex ad credulitatẽ, quãdo adducatur. nu. 19. & nu. 23.
17 Scire per rationes, & demonstrationes, quod sit uere scire.
18 Scientiam quis habere dicitur, quando ad id scire per sensum mouetur.
19 Dubitare quis dicitur, quando non applicat eius animum magis ad unam rem, quam ad aliam.
21 Suspicio quæ dicatur: & quando iudex dicatur suspicari: & est primus gradus probationum.
22 Opinio quando dicatur in iudice: & est secundus gradus probationum.
24 Priuata scriptura quando faciat semiplenam probationem, & quando plenam. & nu. 26.
25 Priuata scriptura triplex.
26 Liber rationum, quando faciat plenam fidem, & quando semiplenam.
27 Liber rationum alicuius defuncti, bonæ conditionis, & famæ, quod inducat præsumptionem pro hærede.
28 Liber rationum exercentis publice artem, quando non continet aliquid pro eo, nec contra eum quod semiplene probet.
29 Consuetudo in probationibus fiendis est attendenda.
30 Epistola quam probationem faciat.
31 Exemplum quam probationem faciat.
32 Instrumentum factum inter duos, quod faciat semiplenam probationem pro tertio ibi nominato.
33 Intitulatio instrumenti facta in margine in imbreuiaturis notarij, quam fidem faciat.
34 Instrumentum carens indictione, uel nomine papæ, quam fidem faciat.
35 Fuga quam probationem faciat.
36 Testis unicus quando faciat semiplenam probationem.
37 Testis consanguineus, uel multum amicus, quod non faciat semiplenam probationem, sed suspicionem.
38 Testes qui iurauerunt, & non deposuerunt, uel deposuerũt, & non iurauerunt, quod non faciunt fidem.
39 Duo testes deponentes quod Titius legauit centum Seio in præsentia septem testium, quod probent legatum.
40 Testes deficientes in dicto, quando faciant probationem.
41 Testis non examinatus à iudice, quam fidem faciat.
42 Instrumento creditur propter loci distantiam, cui aliàs non crederetur.
43 Si dictum testis appareat, & iuramentum non, quando probet.
44 Sententia lata de antiquo, quod ualeat, licet acta non appareant.
45 Dicta testium inter alios examinata, quod faciunt semiplenam probationem: si modo examinari non possunt.
46 Fama quam probationem faciat. remissiue.
47 Indicium quando faciat semiplenam probationem.
48 Duæ semiplenæ probationes, quando faciant vnã plenam.
49 Duo perfecta tendentia ad diuersa, quod non faciat unum perfectum.
50 Actore plene probante, & reo semiplene, quando probatio actoris elidatur.
51 Probatio una imperfecta, quando tollat aliam.
52 Iuramentum necessarium in quibus causis locum habeat.
53 Causa magna æquiparatur criminali.
54 Causa magna dicitur secundum qualitatem personarum.
55 Causa possessionis non dicitur magna, & in ea defertur iuramentum necessarium.
56 Quando causa est magni ponderis, & uertatur dubium super eo, per quod uertati non sit præiudicium, quòd iuramentum necessarium deferatur.
57 Iuramentum necessarium cui deferatur.
58 Personæ uili, uel infami, quòd non deferatur istud iuramentum necessarium.
59 Iudex tenetur deferre iuramentum necessarium, quando est semiplene probatum.
60 Pars petit hoc iuramentum deferri.
61 Iuramentum necessarium peti potest, usq̃ ad conclusionem causæ.
62 Dispositio huius legis habet locum in actore & reo.
63 Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos.

b POMATES. ¶ Et hoc facit. Adde Feli. c. ij. colũ. iiij. de refer. Alex. consi. lij. col. v. & cõsi. lvj. iij. col. vol. iiij. & in auth. si quis in aliquo. in ti. de eden. Ro. cõsi. xxj. Feli. c. j. colũ. xiij. de prob. Feli. c. ij. col. vj. de rescript. Barb. c. cũ super. co. iij. de offi. dele. Alex. l. vt liberis. colũ. iij. C. de colla.

P. PAVL. P. ¶ Et hoc facit. Vide Fel. in c. ij. in iij. col. extra de rescri. vide ad Bar. in l. cũ qui. §. Iulianus. hic & per Bar. allegat.

c ¶ Quod sic. Adde q̃ cũ hac decisione Bar to. trãseunt cõiter alij doct. & Bal. in l. j. C. de Epis. & cle. & in l. si donatio. C. de dona. & in l. in ciuitate. §. de le. Bar. inextraua. ad reprimendũ. in verbo, prout gl. xix. dis. c. si Romanorũ. quæ dixit q̃ si Papa cõcedit priuilegia alicui ecclesiæ secũdum priuilegia exẽptionis alterius ecclesiæ, q̃ tũ illa nõ reperiãtur, valẽt tãmen priuilegia concessa, vt hic per Alex. Cui adde de hac dictione secundũ eũ, aliquid per Bal. consi. ccclxxiiij.

POMATES. ¶ Vltimo. Add Ro. cõsi. ccccxcvj. & cõsi. ccxxvj. vlti. colũ.

e ¶ Quod placet. Add Bal. in l. fi. ff. de ferijs. Anto. de But. in c. vltra tertiã. extra de testi. Pau. de Cas. in l. si stipulatus sim abs te. j. de verb. ob. & limitat vt hic per Alexand.

POMATES.

f ¶ Oppo. Vide Feli. c. ca. proposuisti. in ij. col. de prob. eundẽ. c. suborta. col. fin. de re iudi. Ias. l. videamus. §. deferre. col. fi. j. titu. proximo.

g ¶ Nil probasse. Add de Ant. de Butr. & Pan. in c. fi. extra, eo. & in c, put. extra. de

2 Iuramentum necessarium in quibus causis locum habeat. [b] Causa magna æquiparatur criminali. Causa magna dicitur secundum qualitatem personarum. Causa possessionis non dicitur magna, & in ea defertur iuramentum necessarium. Quando causa est magni ponderis, & uertatur dubium super eo, per quod uertati non sit præiudicium, quòd iuramentum necessarium deferatur. Iuramentum necessarium cui deferatur. Personæ uili, uel infami, quòd non deferatur istud iuramentum necessarium. Iudex tenetur deferre iuramentum necessarium, quando est semiplene probatum. Pars petit hoc iuramentum deferri. Iuramentum necessarium peti potest, usq̃ ad conclusionem causæ. Dispositio huius legis habet locum in actore & reo. Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos.

3 Causa magna dicitur secundum qualitatem personarum. [c] Causa possessionis non dicitur magna, & in ea defertur iuramentum necessarium. Quando causa est magni ponderis, & uertatur dubium super eo, per quod uertati non sit præiudicium, quòd iuramentum necessarium deferatur. Iuramentum necessarium cui deferatur. Personæ uili, uel infami, quòd non deferatur istud iuramentum necessarium. Iudex tenetur deferre iuramentum necessarium, quando est semiplene probatum. Pars petit hoc iuramentum deferri. Iuramentum necessarium peti potest, usq̃ ad conclusionem causæ. Dispositio huius legis habet locum in actore & reo. Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos.

4 Iuramentum necessarium cui deferatur. [d] Personæ uili, uel infami, quòd non deferatur istud iuramentum necessarium. Iudex tenetur deferre iuramentum necessarium, quando est semiplene probatum. Pars petit hoc iuramentum deferri. Iuramentum necessarium peti potest, usq̃ ad conclusionem causæ. Dispositio huius legis habet locum in actore & reo. Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos.

5 Personæ uili, uel infami, quòd non deferatur istud iuramentum necessarium. [e] Iudex tenetur deferre iuramentum necessarium, quando est semiplene probatum. Pars petit hoc iuramentum deferri. Iuramentum necessarium peti potest, usq̃ ad conclusionem causæ. Dispositio huius legis habet locum in actore & reo. Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos.

6 Iudex tenetur deferre iuramentum necessarium, quando est semiplene probatum. [f] Pars petit hoc iuramentum deferri. Iuramentum necessarium peti potest, usq̃ ad conclusionem causæ. Dispositio huius legis habet locum in actore & reo. Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos.

7 Pars petit hoc iuramentum deferri. [g] Iuramentum necessarium peti potest, usq̃ ad conclusionem causæ. Dispositio huius legis habet locum in actore & reo. Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos.

8 Iuramentum necessarium peti potest, usq̃ ad conclusionem causæ. [h] Dispositio huius legis habet locum in actore & reo. Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos.

9 Dispositio huius legis habet locum in actore & reo. [i] Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos.

10 Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos. [k]

11 Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos. [l]

12 Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos. [m]

13 Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos. [n]

extra de verbo. signi. in Clemen. Quod autem ista instrumenta sunt † de nouo reperta, videtur posse probari per instrumẽtũ, extra de exceptio. c. pastoralis. modo habes duas lectu. no. Tertij legunt [a] legẽ istã, q̃ vere reus erat absolutus sub conditione, si iurauerit se non teneri: & adhuc non iurauerit. Ex hac lect. not. habes † q̃ quando sententia fertur sub conditione, pars admittitur ad probandum, vsq̃ ad euentum conditionis. & hoc verum credo, quando conditio adiecta sententiæ, respicit aliquẽ actum probationis: vt hic patet. Nam sicut vni parti permittitur, p batio post sententiam à iudice: ita & alteri permittitur à lege: vt l. petendæ. C. de tempo. in integrum restit. & est casus hic secundum istam lecturam † Ad vnũ tamen aduerte: quia quando post sententiã admittitur aliqua probatio, quæ respicit vires sententię: tunc sicut vna pars potest facere illum actum probatorium ad sententiam validandam: ita altera pars potest facere alteram probationem ad sentẽtiam infirmandam: vt hic. Sic etiam intelligo l. j. C. de iur. & fac. igno. Sed quando q̃ post sententiam admittuntur probationes, quę non respiciunt vires sententię, sed executionẽ. Verbi gratia: In iudicijs vniuersalibus pronunciatũ est, me esse hęredem Titij: in executione sunt facienda probationes, quid sit in hæreditate? Certe isto casu, sicut actor habet probare q̃ talis res sit in hæreditate: ita reus poterit probare q̃ non sit talis res in hæreditate: vt l. j. in princi. glo. mag. ś. de eden. Simile in l. ij. C. de sent. quæ sine cer. quanti. profe. non autem posset reus producere probationes ad infirmandam sententiã: quia nec actor ad illud producit. Sed quia istę lect. in se licet sint verę, faciunt tamen aliquam violentiam literæ, vt videtis: ideo teneamus primam veram, & clarã. Fuerunt etiam quidam, vt Odof. qui legerũt istum tex. quarto modo, & dicunt quod hæc lex loquitur solum in casu l. vltimæ. C. eo. s. quando iuratum est super testamẽto, vel prætextu instrumenti, quod est modo de nouo repertum. & secundũ hoc quod dicitur permitti sacris conititutionibus principum, dicit ipse, scilicet per l. fi. C. eo. Ista lectu. non est vera: quia illa lex habet locum in omni iuramento, siue iudiciario, siue volũtario, siue necessario: vt ibi patet. ergo de illa hic non facit mentionem. sit ergo mentio de quibusdã constitutionibus, quas hodie non habemus, vt dicit prima glo. Et hoc facit [b] ad quæstionem: priores † fecerunt legem, q̃ quilibet soluat collectam intra decem dies, ad pœnam quanti pluris, secundum formam statuti: sed de hoc nullum reperitur statutum, an hæc lex habeat effectũ. [c] hic videtur casus quod sic. [c] Pro hoc j. de constituta pecu. l. eum qui. §. Iulianus. & ibi dixi. Vltimo [d] ista prima particula inducitur per gloss. in argu. ad quæst. not. in l. si quis libertatem. in fine. ś. de petitio. hæredi. melius facit l. si duo. §. Iulianus. ś. eodem, & ibi dixi. Sed hæc lex est magis no. ad aliam † quæstionem: Actor in prima dilatione facit citari duos testes: & ga-

4 ¶ Et hoc facit. Adde Feli. c. ij. colũ. iiij. de refer. Alex. consi. lij. col. v. & cõsi. lvj. iij. col. vol. iiij. & in auth. ẽ. si quis in aliquo. in ti. de eden. Ro. cõsi. xxj. Feli. c. j. colũ. xiij. de prob. Feli. c. ij. col. vj. de rescript. Barb. c. cũ super. co. iij. de offi. dele. Alex. l. vt liberis. colũ. iij. C. de colla.

5 POMATES. ¶ Et hoc facit. Add Feli. c. ij. colũ. iiij. de refer. Alex. consi. lij. col. v. & cõsi. lvj. iij. col. vol. iiij. & in auth. ẽ. si quis in aliquo. in ti. de eden. Ro. cõsi. xxj. Feli. c. j. colũ. xiij. de prob. Feli. c. ij. col. vj. de rescript. Barb. c. cũ super. co. iij. de offi. dele. Alex. l. vt liberis. colũ. iij. C. de colla.

6 P. PAVL. P. ¶ Et hoc facit. Vide Fel. in c. ij. in iij. col. extra de rescri. vide ad Bar. in l. cũ qui. §. Iulianus. hic & per Bar. allegat.

7 ¶ Quod sic. Adde q̃ cũ hac decisione Bar to. trãseunt cõiter alij doct. & Bal. in l. j. C. de Epis. & cle. & in l. si donatio. C. de dona. & in l. in ciuitate. §. de le. Bar. inextraua. ad reprimendũ. in verbo, prout gl. xix. dis. c. si Romanorũ. quæ dixit q̃ si Papa cõcedit priuilegia alicui ecclesiæ secũdum priuilegia exẽptionis alterius ecclesiæ, q̃ tũ illa nõ reperiãtur, valẽt tãmen priuilegia concessa, vt hic per Alex. Cui adde de hac dictione secundũ eũ, aliquid per Bal. consi. ccclxxiiij.

8 POMATES. ¶ Vltimo. Add Ro. cõsi. ccccxcvj. & cõsi. ccxxvj. vlti. colũ.

9 ¶ Quod placet. Add Bal. in l. fi. ś. de ferijs. Anto. de But. in c. vltra tertiã. extra de testi. Pau. de Cas. in l. si stipulatus sim abs te. j. de verb. ob. & limitat vt hic per Alexand.

10 POMATES.

11 ¶ Oppo. Vide Feli. c. ca. proposuisti. in ij. col. de prob. eundẽ. c. suborta. col. fin. de re iudi. Ias. l. videamus. §. deferre. col. fi. j. titu. proximo.

12 ¶ Nil probasse. Add de Ant. de Butr. & Pan. in c. fi. extra, eo. & in c, put. extra. de

do. & cõtu. Spec. in titu. de sententiæ. p la. §. nunc videndũ. ver. illud. Et cũ Bar. dicit Alex. q̃ cõter transeũt docto. hic.

POMATES. ¶ Nil probasse. Vide Mathes. not. xvij. inci. nota q̃ qñcũq̃ ante vers. j. Et nota q̃ ista conclusio glo. est adeo vera, vt reus debeat cõdẽnari actore plene, pbãte, nec debet ei iuramẽtũ deferri: vt etiã nõ valeat statuta, vel cõsuetudo cõtrariũ disponens: vt est tex. c. ij. de, pb. & ibi Bal. dicẽs etiã p illũ tex. q̃ imo quis etiã nõ cogit iurare de calũnia, vbi plene probauit, quod eũ puto falsum: qa ille tex. loquitur de iuramẽto veritatis: quo casu ego bene fateor q̃ ex quo est inuẽta veritas per plenã probationẽ, q̃ nõ debet iurari de veritate, qa esset frustratorũ, & contra l. qui bis idẽ. de verb. obl. & cum ad idem tẽdat. secus in iuramento calumniæ: quia illud nõ tẽdit ad veritatẽ eruẽdam, sed ad calũniæ suspicionẽ tãtũ collẽdã: & sic non frustra operabitur, licet sit plene pbatũ, & maxime qa posset euenire q̃ qs falso, pbasset: quod licet sit plene probatũ, tamẽ q̃ quis teneatur iurare de calũnia, videtur mihi gl. in d. c. ij. glo. ij. ad fi. Cogita tamẽ quia magna est authoritas Bal. & quia videtur q̃ qua rõne quis vbi plene probauit, nõ teneaẽ iurare de veritate, quod etiã q̃ teneaẽ iurare de calũnia: cũ ex quo plene probauit, videat sublata ois suspicio: qa calũnioſe egerit. Fateor bene tamen q̃ si ante, quã plene probatum est exigatur vt iuretur de calumnia, q̃ debeat iurari, per text. l. iurisiurandi. j. eod. vnde cogitavt dixi.

extra de verbo. signi. in Clemen. Quod autem ista instrumenta sunt † de nouo reperta, videtur posse probari per instrumẽtũ, extra de exceptio. c. pastoralis. modo habes duas lectu. no. Tertij legunt [a] legẽ istã, q̃ vere reus erat absolutus sub conditione, si iurauerit se non teneri: & adhuc non iurauerit. Ex hac lect. not. habes † q̃ quando sententia fertur sub conditione, pars admittitur ad probandum, vsq̃ ad euentum conditionis. & hoc verum credo, quando conditio adiecta sententiæ, respicit aliquẽ actum probationis: vt hic patet. Nam sicut vni parti permittitur, p batio post sententiam à iudice: ita & alteri permittitur à lege: vt l. petendæ. C. de tempo. in integrum restit. & est casus hic secundum istam lecturam † Ad vnũ tamen aduerte: quia quando post sententiã admittitur aliqua probatio, quæ respicit vires sententię: tunc sicut vna pars potest facere illum actum probatorium ad sententiam validandam: ita altera pars potest facere alteram probationem ad sentẽtiam infirmandam: vt hic. Sic etiam intelligo l. j. C. de iur. & fac. igno. Sed quando q̃ post sententiam admittuntur probationes, quę non respiciunt vires sententię, sed executionẽ. Verbi gratia: In iudicijs vniuersalibus pronunciatũ est, me esse hęredem Titij: in executione sunt facienda probationes, quid sit in hæreditate? Certe isto casu, sicut actor habet probare q̃ talis res sit in hæreditate: ita reus poterit probare q̃ non sit talis res in hæreditate: vt l. j. in princi. glo. mag. ś. de eden. Simile in l. ij. C. de sent. quæ sine cer. quanti. profe. non autem posset reus producere probationes ad infirmandam sententiã: quia nec actor ad illud producit. Sed quia istę lect. in se licet sint verę, faciunt tamen aliquam violentiam literæ, vt videtis: ideo teneamus primam veram, & clarã. Fuerunt etiam quidam, vt Odof. qui legerũt istum tex. quarto modo, & dicunt quod hæc lex loquitur solum in casu l. vltimæ. C. eo. s. quando iuratum est super testamẽto, vel prætextu instrumenti, quod est modo de nouo repertum. & secundũ hoc quod dicitur permitti sacris conititutionibus principum, dicit ipse, scilicet per l. fi. C. eo. Ista lectu. non est vera: quia illa lex habet locum in omni iuramento, siue iudiciario, siue volũtario, siue necessario: vt ibi patet. ergo de illa hic non facit mentionem. sit ergo mentio de quibusdã constitutionibus, quas hodie non habemus, vt dicit prima glo. Et hoc facit [b] ad quæstionem: priores † fecerunt legem, q̃ quilibet soluat collectam intra decem dies, ad pœnam quanti pluris, secundum formam statuti: sed de hoc nullum reperitur statutum, an hæc lex habeat effectũ. [c] hic videtur casus quod sic. [c] Pro hoc j. de constituta pecu. l. eum qui. §. Iulianus. & ibi dixi. Vltimo [d] ista prima particula inducitur per gloss. in argu. ad quæst. not. in l. si quis libertatem. in fine. ś. de petitio. hæredi. melius facit l. si duo. §. Iulianus. ś. eodem, & ibi dixi. Sed hæc lex est magis no. ad aliam † quæstionem: Actor in prima dilatione facit citari duos testes: & ga-

non veniebant, fecit eos grauari, & fecit quicquid potuit in ista prima dilatione. Scitis q̃ debet sibi dari secunda dilatio, vt l. fi. ś. de ferijs. tamen ista secunda non dabitur simpliciter ad probandũ, sed solũ ad producẽdum illos duos testes, in quibus fuit diligẽs, & solicitus in prima dilatione: argumen. huius libi: quibus nunc solis vsurus sit. Nã videtis quod hic admitteba tur probatio illa sola, in qua cessauit negligentia. Ita in proposita quæstio. [e] & hoc dicebat Iacob. But. quod placet. [e]

Veniamus ad secundam partem: ista secunda pars in suo primo dicto nõ habet contraria: quia examinata est supra. Venio ad versi. solẽt Opp. q̃ causa non possit esse dubia: & sic quod ad istud iuramẽtum nõ possit peruenirí. Nam aut actor nil probauit: & certum est quod reus debet absolui. C. de edẽ. l. qui accusare. Aut actor probauit & reus debet cõdemnari. Respõdet glo. tu arguis à partibus insufficienter enumeratis. Nam est quoddam medium, videlicet, quando actor probauit & non plene, sed semiplene: tunc peruenitur ad iuramentũ necessariũ. & ita loquitur hic. Quando autem hoc sit, dicam statim. Secundo oppo. [f] C. vnde vi. l. si quando. Solu. hic loquitur quando iuramentum defertur propter inopiam probationum tantummodo, absq̃ alio delicto rei: in l. cõtraria defertur propter inopiam probationum, & propter delictum connexum. Ita dicit gl. & sic puto † quod in casu l. si quando. non retractetur sententia propier instrumenta de nouo reperta. Idem quando est sentẽtiatum † delato iuramento in litem: illud enim non defertur, nisi propter dolum aduersarij: vt in actionibus. j. tit. j. Opp. C. de iud. l. properandum. §. sinautem. Solut. eodem mõdo ibi defertur iuramentum, propter contumaciam partis: hic solum propter probationis defectum. Et sic † in casu illo nõ retractatur sententia, propter instrumẽta de nouo reperta. Ad versi. vltimum oppo. de prin. legis nostræ. Sol. principiũ loquitur in iuramento necessario: hic in iuramento voluntario vel iudiciali. A si signat glo. fi. rationem: quia in iuramento necessario contemnitur religio, & iudex: in iuramento autem voluntario solum religio. Certe ista non est bona ratio: quia etiam in iuramento voluntario contemnitur religio, & iudex. Est ergo ratio, quam ś. dixi: quia iuramentum voluntarium & † iudiciale habet consensum partis, & per consequens tollit naturalem obligationem: sed iuramentum necessarium non habet cõsensum partis: ergo & c.

Sumus expediti de contrarijs: veniamus ad materiam: &, vt videtis, gloss. ponit tres casus. Aut actor nil probat, & reus absoluitur. Aut probat plene: & reus condemnatur. Aut semiplene: & deuenitur ad iuramentum necessarium in defectum probationis: vt hic. C. eodem. l. in bonæ fidei. & extra eodem, cap. finali. Quæro primo, quando actor dicatur nil probasse? [g] Responde. † Quandoque iurisdictio iudicis, aut instantia causæ, habet terminum præfixum à lege: & tunc ad hoc vt dicatur, actorem nil probasse, vt possit sequi absolutio diffinitiue, est necesse quod ei sit statutus terminus ad probandum, qui sit statutus non esset, nõ diceretur actorem nil probasse: sed diceretur nil sufficiens actitatum esse: & sequeretur absolutio ab obseruatione iudicij, non à causa: vt C. de iudi. l.

POMATES.

a ¶Dubijs. Aduerte ꝙ Bar. in iſto ver. & ſequēti ibi, & de iſtis duabus cauſis dubijs, extra vī velle, iuramentū in ſup plemētū, pbatiōis, nō tantū debet acto ri deferri, quādo eſt ſemiplene, pbatum: ſed etiam quādo eſt aliqua præſumptio per ſe, vel habet aliquas cōiecturas, ꝓpter quas animus iudicis inducitur ad aliquam ſuſpicionē, vel opinionem, Et hoc ſequitur Alexā. pōderando hic Barto. conſi. liij. incip. in cauſa. in vlti. col. Et de hoc eſt glo. c. tam literis. de teſti. in gl. in verbo, probata. & tenet Bal. l. ſi fundum. ad fin. C. de rei vendi. & hoc etiam probatur c. j. & ibi Bald. no. de conten. inter me & dom. in vſi. feud. De quo vide plene per Roma, in ij. columna. Ego teneo contra Barto. quoties preſumptiones, vel coniecturæ inducūt minus, quā ſemiplenam probationem: per glo. l. iij. §. j. j. de mino. & tūc dico deferendum iuramentum reo, ad ſe purgādum: iuxta c. finale. §. ſane. extra eod. vt vult clare Bart. in vlti. colū. verſicu. his præmiſſis. per d. c. fin. & tenet ibi expreſſe Abbas. §. ſane. iij. quæſtio. & Ange. §. ſi vero vſuſfru. in authē. de nupt. ad fin. & ꝓ hoc ſit verum, eſt aduertendum quod Bart. hic in ſeq. col. in verſicu. videnda ergo ſtellexit quod hic dicit de ſuſpicione & opinione de ſemiplena probatione, dum dicit: quæ ſunt iſta, quæ faciunt iſtam ſuſpicionem, vel iſtam opinionem, quam gloſſ. noſtræ appellant ſemiplenā probationem. vide remiſsiue Alex. l. j. co. ij. C. de teſta. milit.

Ubi reg. 10. Schum magis conb. hic: ſm. Rip. n. 73 falſ. 73. cuiſ. Ju. n. 30.

nodie mepori l. idem Pomponio ſecuū

properandum. §. & ſi quidem. Quandoꝓ iuriſdictioni, ſeu inſtantiæ ſtatutus eſt terminus a partibus: vt tota die euenit in cōpromiſsis: quia compromittimus in arbitros, vt debeant iudicare vſq; ad menſem: vel ſi iudex delegaretur de voluntate partium: iſto caſu † iſte terminus appoſitus iuriſdictioni, vel inſtātiæ, habet vim termini peremptorij dati ad probandum: ita quod ſi actor intra terminum nil probauerit, reus abſoluitur. Hic eſt text. cū gl. in l. ſi de meis. §. fin. §. de arb. in glo. ſuper verbo, liquere. & per Innoc. extra de appel. c. ſuper eo. el ij. Secundo quæro, hic dicitur per glo. quando actor plene probauit, debet reus condēnari: quādo ſemiplene, deuenitur ad iuramentū. Quæro, quando dicatur plene, & quādo ſemiplene probaſſe. Hic eſt aduertendum: quia glo. & doct. hic non intellexerunt perfecte. Pro cuius, declaratione primo oportet me dicere quando dicatur plene probatum. Re ſpondeo breuiter, † quando eſt facta iudici plena fides, hoc eſt, quando iudex per ea, quæ ſunt ſibi oſtenſa, eſt adductus ad fidem & credulitatem eius quod intendi tur: vt C. de edē. l. procurator. de teſtibus. l, ad fidem. de proba. l. quinquaginta. in fine. & ibi ſunt multæ concordantiæ. Hoc præmiſſo videndum eſt qualiter iudex † ad iſtam credulitatē adducatur. Pro cuius euidentia, primo præmitto quædam extrema, quæ omnino ſunt extra fidem, & credulitatem. Et primo eſt neſcientia: illud enim quod homo neſcit, de eo non eſt fides, nec credulitas. Et de hoc habes per gloſſ. j. de iur, & fac. ignoran. in rub. & j. de teſt. l. de ſtatu. & ibi no. Item, ſecundo eſt ſcientia vera, & iſta ſcientia habetur duobus modis. Vno modo in rebus quæ ſunt artis, ſeu ſcientiæ † alicuius per rationes, & demonſtrationes: & iſtud etiam ſcire, eſt rem per cauſam cognoſcere, vt dicit Philoſophus. De hoc habes de leg. l. ſcire. & j. de excuſa. tuto. l. ſcire oportet. & j. de iur. & fac. igno. l. ij. cum ſimi. Secundo modo, iſta ſcientia habetur in his quę ſunt facti: & tunc illud ſcire † dicimur, ad quod mouemur per ſenſum. hæc eſt ſciētia, quæ requiritur in teſte: vt l. teſtium. C. de teſti. & l. qui teſtamento, in fin. j. de teſta. & de hac ſcientia loquitur ſ. de noxa. l. in delictis. in princi. & j. de tribu. l. j. §. ſcientiam. Ad hanc autem ſcientiam iudex non poſſet perduci in his, quæ habent actum tranſeuntem: ſed bene poſſet perduci in his, quæ ſunt actus permanentis: vt ſupra fin. regun. l. ſi irruptione. Et inter iſta duo extrema, ſcilicet neſcientiam, & ſcientiam eſt quoddam medium, videlicet credulitas, ſiue fides. Ad iſtam † autem credulitatem, ſiue fidem peruenitur per quatuor gradus. Primo cum iudici res proponitur per actorem, & per reum negatur: tunc iudex adducitur in dubietatē. Eſt enim dubitare, quando, † quis non applicat magis animum ſuum ad vnam partem, quam ad aliam: vt not. j. de iur. & facti. ignoran. ſuper rubri. de teſti. l. de ſtatu. de hac dubitatione loquitur. C. qui. ad lib. procla. non licet. l. iij. §. de tranſact. l. poſt rem. de petitio. hæreditā. l. ſi debitor. & gloſſ. in l. prima. C. de procuratio. Iſta dubitatio non eſt gradus probationis, hoc eſt, quod ſi aliqua eius pars: quia, vt dixi, per hoc iudex non applicat animum ſuum ad aliquam partium: ſed eſt illud, per quod peruenitur ad inueſtigattonem, per quam perduciturad credulitatem. De cauſis iſto modo dubijs non loquitur hic: quia, vt dixi, quando nihil eſt probatum, nō habet locum iſta lex. Poſt dubitationem † autē poteſt incipere iudex inclinare animum ſuum ad aliquam partium: & tunc ſi hoc facit ex aliquo leui indicio, vel ex aliquo leui argumento, iſta appellatur ſuſpicio, quæ aliqualiter mouet animū iudicis, non tamen in totum remouet dubietatem. De hoc loquitur ſ. ad legem Aquiliam. l. in lege Aquilia, ſi deletum. ibi: ad ſuſpicionem iudicis, & c. & j. de pœnis. l. abſentem. ibi: non debet quis ex ſuſpicionibus condemnari. & hic eſt primus gradus probationis, ſeu credulitatis: quia iam incipit animus iudicis adhærere vni parti: licet remaneat dubium. Poſt autem iſtam ſuſpicionem † ſi iudici apparent argumenta fortiora: tunc iudex incipit opinari, cū adhuc dubitat ne ſit contrarium, modicū tamen dubium remanet, & iſta vocatur opinio, quod ſtatim probabo. Et hic eſt ſecundus gradus probationis: quia modicum reſtat ad credendum, tamen adhuc aliquid dubij eſt. Et de iſtis duabus cauſis dubijs, [a] ſcilicet quando iudex adductus eſt ad ſuſpicionem, & opinionem, loquitur hic. Poſt iſtā opin. ſi iudici appareat † tantum ꝓ firmiter adhæreat vni parti, abſq; aliquo dubio alicuius contrarij: tunc dicitur perfecta credulitas, ſeu perfecta probatio: nec eſt tūc cauſa dubia. Iſta duo de credulitate, & de opinione, probanē j. de teſti. l. iij. §. eiusdē quoꝓ Principis. in fi. ibi: quid autem credas, aut quid probatū opinaris. Nā prout dicit credas, loquitur de plena fide, & plena probatione, qua ad perfectam credulitatem adducitur iudex. Prout dicit opinaris: loquiē de imperfecta. Et de hoc eſt etiā text. qui probat omnes iſtos gradus tres. j. de quæſtio. l. j. poſt prin. ibi dum dicit, ad quæſtionem tunc peruenitur, cū reus ſuſpectus eſt: & alijs argumētis probationis admonetur iudex ita quod ſola confeſsio deeſſe videatur, & c. Ex eo quod dicit cum reus ſuſpectus eſt: habes primum gradum probationis, qui eſt ſuſpicio. Ex eo quod dicit, ꝓ alijs argumentis probationis admonetur iudex: loquitur de ſecundo gradu probationis, qui eſt opinio, quæ eſt multum propinqua credulitati, & plenæ probationi. Ex eo quod ſubinfertur, ita quod ſola cōfeſsio deeſſe videatur, ponitur tertius gradus probationis qui facit plenam fidem: nam habita confeſsione, ſeu plena ꝓbatione, iudex adducitur ad plenam credulitatem. Et iſte tertius gradus probationis, hoc eſt, credulitatis, habet hoc cōe cū ſcientia: quia ſicut firmiter vni parti quis adhæret per ſcientiam: ita firmiter vni parti, per hanc credulitatem. Tamen eſt differentia in modo perueniendi ad iſtam adhæſionem: nam ſciens perducitur ad hanc ſcientiam, ſeu adhæſionem per ſenſum credens per alia argu. vt dictum eſt. Hæc quidem ſunt vera, & quaſi per ſe nota & iure probata: vt ſ. vidiſtis, & c.

Videnda ſunt ergo exempla prædictorum: & quæ ſunt iſta quæ faciunt iſtam opinionem vel iſtam ſuſpicionem, quā gloſſ. noſtræ appellant ſemiplenam probationem. Gloſſ. ponit hic quatuor, ſcilicet priuata ſcriptura, comparatio literarum, fuga rei, vnus teſtis. Alij addunt, ſcilicet famam: vt l. iij. §. eiuſdem quoꝓ Principis. infra, de teſtib. Examinemus iſta.

Primo quæro vtrum priuata † ſcriptura faciat ſemiplenam probationem? Gl. hic ꝓ ſic, & idē C. eod. l. in bonæ fidei, & j. de fide inſtru. l. ij. Idem etiam in ſumma per Azo. & idem de verbo ad verbū, Hoſt. in ſumma de iureiu. vbi tractat de hoc iuramento. Et vide in Spec. in titu. de inſtrumen. edi. §. nunc dicendum, poſt medium. in verſi. reſtat. vbi Specu. tractans de priuata ſcriptura dicit, ꝓ liber rationum mercatorum, etiā pro ipſo mercatore facit ſemiplenam probationem: & ſufficit cum vno teſte ad plenā. quod tamen durum eſt, dicit ipſe Per. de bella per. vt Cy. refert & ſequitur C. eodē. l. in bonæ fidei. dicit dictum gloſſ. non eſſe verum. Nam priuatæ ſcripturæ non debet plus credi, quam viuæ voci ipſius qui ſcripſit: ſed ſibi ipſi non crederetur pro ſe ergo &c. Præterea ſi hoc eſſet, de facili pararet quis ſibi ſemiplenam probationem, faciendo de hoc ſibi ſcripturam. Io. And. extra, eo. c. fi. circa finem, dicit idem quod glo. hic. Et addit, quem quidam reprehendunt, licet indebite, & non dicit vltra ordinem gl. Glo. noſtra formauit ſibi iſtam obiectionem, & reſpondet ad eā, in auē. de inſtr. cau. & fide. §. ſi tamen quiſquam. in gl. ſuper verbo, inuenerit. & ibi reſpōdet ꝓ hoc debet intelligi de priuata ſcriptura, quæ dicitur alterius, quam producentis, quod infra ſtatim declarabo. Pro

dubitare

a POMATES. ¶Pro declaratione. An aūt liber rationū ſit, ꝑprie ſcriptura priuata, vide Are. conſi. lj. no. tres caſus, in quibus ſcriptura priuata facit plenam fidem. Aduerte tamen, ꝓ inquantū Bar. hic requirit in tertio caſu, etiam literarum comparationem: quia hoc eſt falſum. Sufficit enim iſto caſu, quod teſtes deponant ad plenam probationem faciendam ſe fuiſſe præſentes. & vidiſſe talem ſcribentem de mandato debitoris, ita ſe cognoſcere eius ſcripturam, abſque eo quod interueniat literarum comparatio: vt late hic Alex. Cuius dictis adde Franciſ. Areti. con. lxxxiiij. incipien. diligenter. Alexan. cōſil. lxxx. ij. co. iiij. vo Iu. & conſi. viij. eod. volumi. Feli. c. cum olim. x. col. de re iud. Roma. conſil. lxxxvj. col. iij. Imo. conſi. lxxxvj. j. col. Cardi. cōſil. xv. et Ana. cō. iij. de lib. rōnū vi de Ale. cō. clxxxiij. inci. viſis ſubtiliſsimis. vol. ij. & lj. in fi. de edē. De priuata ſcriptura, vid Rom. conſi. cccclxxiij. inci. in caſu propoſito. Alexan. conſi. ix. colū. ij. vol. iij. Et ad hoc, vt pauca faciant fidem in fauorem alicuius, nō requiritur eius præſentia. Ale. cōſilio cxcj. incipiē. viſis ſcripturis. volum. j.

Ubi tunc notat magis conb. et tum hic ſm Rip. n. 108. pacz. n. 70 nuc quid belli Imol. l. mucius Ff. cultona ſiquis Sequ. vine. n. 20 ad fabernam. §. idem q̄ fijt. ff. de pig. vid etiā in materia quæ habes ad Barto. in l. ſcripturas. C. qui potiꝓ. in pigno. habe. Item quod valeat ſtatutum vel conſuetudo quod credatur alicui priuatæ ſcripturæ, vide Alexan. conſi. lvij. circa princ. vide latius Iaſ. in l. quod. §. numularios. in ij. not. ff. de eden. Item an & quando priuata ſcriptura facta per teſtes probet, vid Roma. conſi. cciiij. in princ. Barba. conſi. xlvj. vo. iiij. in ij. dub. quod aūt nō poſsit induci vt credatur conuentioni partium vel ſcripturæ priuatæ, vide omnino Ro. conſi. xxv. in prin. ſed vide Soci. in l. j. §. fi. in ij. col. de verb. obl. Iaſ. hic. Item quod non requiratur præſentia partis, vide Alex. cōſi. cccxxxiiij. in prin. quid autem ſi teſtator diſponeret quod ſtante ſcriptura vel dicto alicuius an ſit ſtandū, vide Barb. conſi. clxiij. in vl. Panor. omnino conſi. lj. vide quæ addidi ad Bar. in l. Theopompus. ff. de dote præle. Itē de materia priuatæ ſcripturæ, videlicet de literis miſsiuis, libris rationum, et alia priuata ſcriptura, an & quomodo probet, vide Fel. in c. ij. extra, de fide inſt. quem omnino vide. Item qūo ex conſuetudine poſsit indici ex aliqua ſcriptura fidem facere, quæ de iure non faceret, vel alia probatio inualida efficiatur valida, vide Feli. in c. cū dilectus. in pe. et vl. col. extra, de fide inſtrum. Barba. conſi. xlvj. vol. iiij. in ij. dubio. Item an recdatur libro rationum vel priuatæ ſcripturæ, vide Io. de Ana. conſi. liij. quod ſic, in prin. Item limita ꝓ cedere in libro rationem: ſecus in memoriali, vide Soci. in l. j. in ij. notab. C. de eden. Item quomodo probet pro ſcribente concurrentibus alijs coniectris, vide Barb. conſi. xxvij. vol. iij. in j. dubio. dixit notanter Com. conſilio cxxxvj. incip. viſis inſtrumentis. in ij. col. in verſi. cum libris rationum. & i ſeq. colum. verſi. ſuccedit tunc illa qō ꝓ liber rationum nō probat cōtra ſcribentem, niſi computatis his, quæ verſa vice continentur pro eo, prout fit in libris dati & recepti. quod non videtur contra Barto. intelligi quando nō contineret niſi pro ſcribente. ſecus ſi pro ſe, & contra ſe, ſcilicet datum & receptum: quia ſi aduerſarius vult quod talis liber faciat fidem pro ſe, facit ēt contra ſe, vide ibi not. per eundem, & per Mathefila. not. lxxviij. vbi habes alia in materia, maxime de iſtis procuratoribus, & negotiorum geſtoribus qui negotia domini gerunt, quia creditur libris ſuis, etiam pro ſe, et de expēſis & alijs geſtis per ipſos procuratores contra dominum, et ibi etiam ſi aliquis ſcribat pro ſe in libro exiſtente penes alium probat pro ſe, quaſi illo pa tiēte ſcribi approbauit. Item ad iſtud quod ſolet communiter dici quod priuata ſcriptura facit fidem contra ſcribentem, vide etiam Rom. conſilio. cccxlvj. in princi. Item de libris et ſcripturis repertis in archiuo publico quo modo probentur, vide late Felin. quem habes remiſsiue in verſic. liber cenſualis.

b ¶Apocham. Adde vltra plene dicta per Alexand. de fide Apochæ, Bald. conſilio cxxxiiij. et clxviij. & cccxj. iij. libro Roma. pulchre conſilio cciij. cō. ccciij. Pau. de Ca. cō. cccxxxiij. vbi multa notabilia dicit. Vnū dixit Bal. conſil. xiiij. commiſſus fuit articulus, & c. j. li. quod ſi ſcriptura priuata facit ſe miplenam probationem, oportet quod ſit ſcripta a perſona notabili, & fide digna.

c POMATES. ¶Plenam fidem. Idem tenet dominus Anto. de But. c. ſecundo. de fide inſtru. Are. conſi. lxiij. in iiij. col. Alexan. conſi. clxxx. col. ij. vo. ij. et ibi ponit, qd ſi duo ex tribus teſtibus tātū recognoſceēt ſubſcriptionem ſuam?

P. PAV. P.

d ¶Semiplenam probationē. Vide Cō. conſi. vj. ſi autem fieret ab alio, nihil probaret contra tertiū, vide Alex. conſilio cclxxvij. in iij. columna.

POMATES.

e ¶Apodiſſa. Vide Ro. cō. ccxl. et ſeq. et quāquā. Bart. tenuit cōtrarium, d. leg. ſcripturas. et quod imo etiā iſto caſu apodiſſa faciat ſemiplenam probationē tamēn eius opin. hic verior. & hic per Alexan. Quam tamen limita, niſi eſſet apodiſſa antiqua: qa tūc faceret plenam ꝓbationem. Ita Io. And. in addi. ad Spec. tit. de inſtru. edi. §. nunc dicendum. verſi. ſed quid ſi producentes. & Anto. c. ij. de fide inſtr. verſi. tertius caſus. Et ex præmiſsis et dictis Bart. hic habes colligere caſus, i quibus apocha facit plenam fidem. Quibus adde idem eſſe i apocha mariti: vt eſt textus l. ſi ego. §. ſi doris. ff. de iure dotium. de quo Baldus l. ſecūda. C. ne vxor pro marito. Adde ēt idem eſſe in apocha ſacerdotis textus §. quātum. in authent. quibus mod. natu. effic. legi. collatio.

Ubi Dico not. ad cont. approbat ſm. cont. Ju. n. 38.

tanta fides teſtium: vel poſſet eſſet tanta vis cōparationis literarū, ꝓ ei daretur plena fides. Quod apparet: quia ſi comparatio contradiceret dicto teſtium, iudex poſſet adhibere fidem vel teſtibus, vel cōpationi literarum ſecūdū quod ſibi videretur: vt in auth. de inſtr. cau. et fide. §. ſi vero aliquid tale. licet de iure antiquo cōparatio ſemper faceret plenā fidē: vt l. cōparationes. C. de fide inſtr. Si vero apodiſſa nullo modo approbatur, nec teſtibus nec comparatione: tūc etiam poteſt loqui hic. quod faciat aliqualem præſumptionem, non dico ſemiplenam probationem. Et hoc eſt quod voluit gl. in dicto §. ſi tamē quiſquam. Nam nō de facili quis faceret vnam falſam apodiſſam, propter timorē magnæ pœnæ. Item quia ſcit quod pōt de facili probari contrarium per cōparationem literarum: & ideo ex eo quod tu producis priuatam ſcripturā, quam dicis factam manu tui debitoris, colligitur quędam præſumptio pro te, &c. Circa ſecundū, ſcilicet circa librum rationum aduerte. Dico, † aut in libro rationum continet aliquid contra ſcribentem: et nō eſt dubiū quod facit plenam fidem, vt l. quædam. §. numularios. ſ. de edendo. & ibi gloſ. Aut continetur aliquid pro ſcribente, et tunc ſi quidem loquimur in his, quæ dependēt a mera eius voluntate: & facit plenam fidem: vt l. Neſennius. ſupra de nego. geſt. Si vero ab eius mera voluntate non dependent: tunc liber rationum pro ſcribēte nil probat: vt l. exemplo. C. de probationem. In caſu tamen † putarem quod pro

P. PAV. P.

a ¶Pro declaratione. Item in materia priuatæ ſcripturæ an requiratur dies, & de effectu ſubſcriptiōis & de hac materia, vide omnino quæ habes ad Bar. in l. cum fabernam. §. idem q̄ fijt. ff. de pig. vid etiā in materia quæ habes ad Barto. in l. ſcripturas. C. qui potiꝓ. in pigno. habe. Item quod valeat ſtatutum vel conſuetudo quod credatur alicui priuatæ ſcripturæ, vide Alexan. conſi. lvij. circa princ. vide latius Iaſ. in l. quod. §. numularios. in ij. not. ff. de eden. Item an & quando priuata ſcriptura facta per teſtes probet, vid Roma. conſi. cciiij. in princ. Barba. conſi. xlvj. vo. iiij. in ij. dub. quod aūt nō poſsit induci vt credatur conuentioni partium vel ſcripturæ priuatæ, vide omnino Ro. conſi. xxv. in prin. ſed vide Soci. in l. j. §. fi. in ij. col. de verb. obl. Iaſ. hic. Item quod non requiratur præſentia partis, vide Alex. cōſi. cccxxxiiij. in prin. quid autem ſi teſtator diſponeret quod ſtante ſcriptura vel dicto alicuius an ſit ſtandū, vide Barb. conſi. clxiij. in vl. Panor. omnino conſi. lj. vide quæ addidi ad Bar. in l. Theopompus. ff. de dote præle. Itē de materia priuatæ ſcripturæ, videlicet de literis miſsiuis, libris rationum, et alia priuata ſcriptura, an & quomodo probet, vide Fel. in c. ij. extra, de fide inſt. quem omnino vide. Item qūo ex conſuetudine poſsit indici ex aliqua ſcriptura fidem facere, quæ de iure non faceret, vel alia probatio inualida efficiatur valida, vide Feli. in c. cū dilectus. in pe. et vl. col. extra, de fide inſtrum. Barba. conſi. xlvj. vol. iiij. in ij. dubio. Item an recdatur libro rationum vel priuatæ ſcripturæ, vide Io. de Ana. conſi. liij. quod ſic, in prin. Item limita ꝓ cedere in libro rationem: ſecus in memoriali, vide Soci. in l. j. in ij. notab. C. de eden. Item quomodo probet pro ſcribente concurrentibus alijs coniectris, vide Barb. conſi. xxvij. vol. iij. in j. dubio. dixit notanter Com. conſilio cxxxvj. incip. viſis inſtrumentis. in ij. col. in verſi. cum libris rationum. & i ſeq. colum. verſi. ſuccedit tunc illa qō ꝓ liber rationum nō probat cōtra ſcribentem, niſi computatis his, quæ verſa vice continentur pro eo, prout fit in libris dati & recepti. quod non videtur contra Barto. intelligi quando nō contineret niſi pro ſcribente. ſecus ſi pro ſe, & contra ſe, ſcilicet datum & receptum: quia ſi aduerſarius vult quod talis liber faciat fidem pro ſe, facit ēt contra ſe, vide ibi not. per eundem, & per Mathefila. not. lxxviij. vbi habes alia in materia, maxime de iſtis procuratoribus, & negotiorum geſtoribus qui negotia domini gerunt, quia creditur libris ſuis, etiam pro ſe, et de expēſis & alijs geſtis per ipſos procuratores contra dominum, et ibi etiam ſi aliquis ſcribat pro ſe in libro exiſtente penes alium probat pro ſe, quaſi illo patiēte ſcribi approbauit. Item ad iſtud quod ſolet communiter dici quod priuata ſcriptura facit fidem contra ſcribentem, vide etiam Rom. conſilio. cccxlvj. in princi. Item de libris et ſcripturis repertis in archiuo publico quo modo probentur, vide late Felin. quem habes remiſsiue in verſic. liber cenſualis.

Notā pezeptum pro cōtradictorium §.

b ¶Probationē. Cōtrarius allegatur hic per Iaſ. in ſua repetitione, char. xvj. in l. fi. C. qui pot. vbi allegat quod plures doctores tenent pro vtraque parte. Sed pro ſolutione illud, quod hic Bar. dicit, procedit regulariter, ſed fallit multis modis, hoc eſt decem caſibus, vt hic per dominū Iaſonem. Et ita procedat, quod dicit in dicta l. ſcripturas. Vide concordan. Bar. de ſaxoferra. cō cor. cclxxxviij. incipien. apocha eſt ſcriptura priuata.

f POMATES. Secūdū. Vide Panormita. cō. j. in principio in j. vol. Alex. cō. clxxxv. co. j. vo. ij. vbi ponit de libro officialis. et cō. cxc. eo. vol. ij.

g ¶Librum. Adde ꝓ alex. dicit ꝓ cū dictis Bart. in ſuo tract. transeunt doc. excepto Rom. de quo hic per eū. Cui adde videndum per Pau. de Ca. cōſilio proxime allegat. vbi tranſit cū dictis Bartoli in Inuda rō. Ro. cō. cccxlvj. Panormita. cō. lxxxj. Bal. cō. cxcvij. primo libro et cō. cc lxiiij. ij. lib. Et ibi quādo in libro eſt ſcriptura tertij. Quid aūt de liberis maſſarij alicuius terræ, vide eundē Bal. cō. xxvj. ſecundo libr. Quid de libris archiui publici, per Ale. cō. cxxxviij. primo lib. Et an valeat conſuetudo ꝓ libris mercatorū detur fides vide Bal. cō. ccl xix. iiij. libr. Adde tu vltra ea quæ ponuntur hic per repetētes: & ad Bar. hic adde dominū Alexan. de Imol. in cō. lj. col. j. et cōſi. lxxxj. colum. j. in primo vol. Et Lanfran. in repetitio. c. quoniā contra falſam. i verſi. instrument orum productiones. co. xxj. in prin. de probationibus. & dominum. Fran. de Are t. ibi colum. iij. vbi ꝓ libro geſtoris cum eius iuramēto creditur de expenſis minutis.

Ibi. vt puta. not. cont. approbari. fm. Rupā. n. 133. & late pro sequ. purp. hne. n. 192. & alia. plura de claratione coll. ge. ff. l. ff. hne. n. 170.

POMATES.
¶ Defuncti. Vid Rapha, Cu. consi. xxxj.

POMATES.
a ¶ Faceret. Vide Bart. in rubri. de fide instrum. j. colū. Pan. consi. lxxxj. col. j. vo lu. j. Imo. cōsi. cxvij. col. v.

c ¶ Epistola. Adde q̃ çū Bar. trāsit Alex. post aliquos doc. de quibus hic per eum. Cui adde Bald. de li teris responsiuis, cōsi. ccliij. iiij. lib. & cōsi. l. ij. lib. Et quid de literis cambij. consi. ccxxviij. iij. libr. & consi. l. iij. lib. Et an credatur literis & sigillis principum, cōsil. ccccxx. & cccxcvj. iij. lib.

Ibi puto communis. fm. purp. hne. n. 203. & cont. n. 40.

POMATES.
d ¶ Quæro. Vide Alexā. in auth. si quis in aliquo. col. v. versi. sexto fallit. C. de edē. & in materia exēpli vide Rom. sing. cccxlvj. incip. an papa. Alex. consi. cx. inci. visis acutissimis. co. iij. j. vol. & consi. vj. incip. consideratis, volu. iiij.

Ibi sed si. hoc not. contra mem. 2ß. fm. cont. Ju. Sic n. 41. & purp. n. 42.

e ¶ Exēplo. Adde vt per Bal. cōsi. lvj. primo li. & çōsi. cxcix. lib. iij.

POMATES.
f ¶ C. de. Ad hæc vide Alexā. in auth. si quis in aliquo col. ij. versi. v. fallit. & cōsi. xxiiij. col. viij. volu. ij. Rom. consi. clvij. Alex. consi. xxxviij. vo. ij. vbi sentit hoc ꝓcedere in causa dotis. Floria. in l. in lege Aquilia, si deletum. col. ij. ff. ad legē Aquil. Alexā. consi. xxxvij. col. j. vol. ij.

POMATES.
g ¶ Item. Vide Rom. consi. clvij. Bar. cōsi. exciij. incip. factum sic se habet. Alex. cōsi. iiij. incip. videret. ij. volu. & consi. xxxvij. j. col. volu. iij.

POMATES.
h ¶ Itē quæro. Vide omnino Pau. consi. lxxxiij. vbi dicit istud non procedere in dote, vide Feli. in ꝓ. si cautio. in iij. col. versi. fallit tertio. de fide instru. Item ad illud quod dixi in fa uore dotis, vide Ias. in l. ex his verbis. C. de testa. mili. Cōtrarium vide omnino p Bal. in trac. dotis, in vj. parte. in lxxviij. speciali.

i ¶ Semiplenam. Adde quod fallit fauore dotis: quia tunc plenam probationem facit: vt consuluit Bartolus consilio incipiente, factum sic se habet, Titius. & Paulus de Castro consilio mihi lxxxviij. inci. de viris de Benalijs.

scribēte vel eius hærede induceret aliquā
præsumptionē: vt puta si sunt rationes ali
cuius defuncti, qui fuerat bonus homo:
arg. l. qui cum maior. §. fi. de bo. lib. & hoc
voluit dicere text. C. de proba. l. rationes,
vbi dicit quod rationes defuncti solæ ad
probationē non sufficiunt: tamen admini
culantur, vt cū alijs inducant plenā proba
28 tionem. Si vero † in libro rationum conti
netur aliquid, qd̃ non est pro scribēte, nec
contra scribentē: vt tota die fit in libro cā
sorū scribentiū qualiter tu soluisti hospi
ti tuo pecuniam, vel ipse de mandato tuo:
tunc si iste liber rationū est illorum, qui pu
b blice exercēt artē, puto quod faceret b se
mīplenam probationē: arg. eorū quæ not.
in l. quæ dā. §. numularios. de edendo. Tūc
non facit contra opi. Pet. imo pro ea: quia
priuatæ scripturæ creditur tantum, quan
tum crederetur voci illius scribentis. Sed
illi in eo quod nō tangit eum, crederetur
semiplenē, & non plus: ergo &c. Et istud
29 videtur obseruare consuetudo, † quæ in
hoc est potissime attendēda, secundū In
no. c. j. extra, de fide instrum. & hoc quan
do liber rationum apparet quod est scri
ptus manu illius, cuius dicit̃, & partes con
fitentur. Sed si de hoc est dubium: recurri
tur ad comparationem, quæ facit plenam
fidem: vt l. comparationes. C. de fide instr.
Illa enim lex nō est correcta, nisi solum in
30 apochis. † De tertio genere scripturæ,
c scilicet de epistola c videtur dicendū idem
quod est dictū in apocha, eo saluo quod
dixi de comparatione: quia epistolæ per
comparationem dabitur plena fides: cum
in eis non reperiatur correctū. De his di
xi in l. nuda. j. de dona. & hæc circa priuatā
scripturam & comparationem. Sed circa
publicā dubitat̃ de aliquibus. Si enim est
scriptura publica & authentica, ista facit
d plenā fidem. Sed quero, d quid de exem
plo: e Respondeo, eo ipso † q̃ tu dicis exē
31 plum: præsupponis originale & authenti
cum præcessisse: vt j. de fide instru. l. ij. &
ideo, aut tu producis exemplum, & nil
aliud dicis: & nullam fidē facit: vt C. de f
eden. auth. si quis in aliquo. Nā eo ipso qd̃
tu cessas producere originale & authenti
cum: est præsumptio contra te, & contra
exemplū tuum. Sed si tu produceres exē
plum, & diceres te perdidisse originale,
& probares: tūc exemplū faceret semiple
nam probationem. De hoc est gloss. nota.
C. de fide instru. l. sicut iniquū, & tangitur
in gl. l. ij. j. de fide instru. Item g quero h,
g h
32 quid si instrumentum † publicum non est
factū inter easdem personas: verbi gratia:
duo fratres insimul diuiserūt vnam hære
ditatē: & in instrumento diuisionis conti
netur quod vnus restituit alteri centum,
quæ ille mutuo acceperat a Sempronio,
& posuerat in domo: vtrum illud instru
mentum faciat fidem pro illo Sēpronio?
Respondeo, non plenam: quia confessio
facta absente parte non probat. l. fi. de in
terrog. actio. & j. de confes. l. certū. §. si qs
absente. facit tamen semiplenam i probā
tionē: vt l. capite quinto. j. de adulteriis. k
Quæro: pone q̃ in libro notarij l defuncti
3 in margine reperitur † intitulatio seu ru
brica, quæ dicit instrumentum venditio

nis inter tales: & dimissum est spatium:
vtrum ex illa rubrica colligatur aliqua fi
des? Respondeo, quādoq̃ illa rubrica est
rubrica alicuius cōtractus vniformis: quā
doq̃ est contractus alicuius difformis. Pri
mo casu pone exemplū: præcedit in libro
instrumentum, in quo continet̃ quod Ti
tius & Seius receperunt centum mutuo a
Sempronio, quæ restituere insolidū pro
miserunt: & statim infra sequitur rubrica
instrumenti conseruationis indemnitatis,
quam Titius fecit Seio. Certe cum cōserua
tio indēnitatis sit vniformis, & instru
mentum non recepit veritatem in se: satis
puto quod inducatur aliqualis præsump
tio, vel forte semiplena probatio, quo
modo de præcedenti contractu alter alte
rum conseruauerit indemnem. Istæ enim
rubricæ seu quasi probationes iuducunt
præsumptionē eorum, quæ ibi debent se
qui: vt C. de impo. lucra. descri. l. j. in fi. &
C. vt nemo priua. l. j. Si vero esset contra
ctus difformis: vt puta: dicit rubrica nota
rij, instrumentū venditionis talis fundi fa
ctæ a Titio Sempronio. Certe venditio
potest esse facta magno & paruo pretio,
& sic difformiter: tūc talis rubrica nō pro
baret: quia etiam confessio partis incerta
nil probaret. j. de confes. l. certū. in princ. §.
de interrog. act. l. de ætate. §. quod autem.
m Quero, quid si in instrumento m reperi
34 tur † defectus in indictione vel in nomine
n papæ n, vel simi. vel in aliquibus alijs ne
cessarijs faciat aliquā fidem? Respondeo,
si quidem notarius superest, nullam fidem
facit: sed imputetur parti, cur non agit cō
tra notarium, vt sibi instrumentum perfe
ctum restituat: argumento l. veluti. §. de
edendo. Sed si notarius esset mortuus: tūc
puto quod faceret semiplenam probatio
nem: vt l. quarta. C. de fabri. lib. xj. facit de
bono. pos. secundū tabu. l. j. §. si linum. & §.
si rosæ. Et ista sufficiant circa scripturā &
comparationem, &c. Venio ad secundū
35 circa fugam rei. Dicit glo. ꝓ † hoc facit se
mīplenam probationem. Idem not. C. eo
dem. l. in bonæ fidei. Breuiter dic quod
fuga quandoque opponitur alicui, vt de
o lictum: & tunc non est dubium ꝓ fuga o
facit semiplenam probationem: vt l. quis
sit fugitiuus. j. de ædili. edic. & l. deserto
rem. de re mili. & C. de seruis fug. per to
tum. Quandoq̃ fuga adducitur ad proba
tionem alterius criminis de quo agitur: &
tunc si quidē ad probationem illius sufficit
sola suspicio, tunc fuga probat suspicionē:
& per cōsequens plene: vt l. impuberibus.
in fi. ff. de suspect. tut. Si vero requirat̃ ple
na probatio: & tūc regulariter per fugam
non probatur plene nec semiplene, sed ali
qualis præsumptio inducitur: vt j. ad Syl
lania. l. lege Cornelia. & C. de rapt. virgi. l.
j. & ibi tangit Cyn. in quadam additione,
quā fecit ad lect. dixi plene in d. l. lege Cor
nelia. ideo non insisto. Venio ad ter
36 tium, † p quæro, vtrum per vnum testem
p fiat semiplena probatio. Gl. dicit quod sic:
quia si duo faciunt plenam: ergo vnus se
mīplenam. Allegat glossa alias leges. Idē
tenet etiam gl. in dicta l. in bonæ fidei. C.
eodē. licet multi cōtra: sed de hoc nō dispu
to, quia habemus casum de hoc extra, de

proc

POMATES.
k ¶ Adulterijs. Vide Alexand. consi. xxxvij. colū. ij. ad fin. volumi. iij. Alexan. cliij. incipien. prima consideratione. col. ij. Roma. cōsi. cccv. ad finem.

¶ Notarij. Adde quod Roma. consilio clxv. dicit quod liber notarij repertus in archiuo publico absque die & cōsule plene probat de instrumentis ibi scripts. Quid autem si ex forma statuti requirantur duo notarij ad cōficienda instrumenta, & non interuenit nisi vnus: an faciat aliquam fidem vide Bald. consilio ccc. quod non. Et an instrumētum confectum in loco prohibito faciat fidem in loco concesso, vide Bald. consilio ccclxxix. incipiēte, instrumentum factum primo libro. Et dictis Barto. hic adde eundem Bart. & Angel. in l. Lucius. j. de testamen. & Barto. in l. fideicommissa. §. j. j. de legat. iij. Cano. in c. cum P. tabellio. extra de fide instrumē. Ioan. Andr. in addi. Specu. in titu. de fide. §. refert. versicu. & nota quod tabellio. & Bal. post Cy. in l. contractus. co'. iij. & sequen. C. de fide instrumen.

POMATES.
m ¶ Instrumento. Vide Alexan. consilio lix. colū. iiij. volum. ij. in fin. & sequen. colum.

n ¶ Papæ. Adde Ange. consil. cclxxiiij. vbi plene.

o ¶ Fuga. Adde limitanda dicta Barto. vt per eundem in l. j. j. de bonis eo. & de materia late per Ioānem And. in addit. ad Specul. in titu. de præsumptio. & aliquid per Alexand. hic. Cui adde Bald. consi. cxxij. & ccxxx. lib. j.

POMATES.
p ¶ Tertium. Vide Alex. consi. xv. viij. colum. & cōsi. xviij. ij. colum. & consilio clxxxiij. vij. colum. vol. j. Et vnum verbum Feli. in ca. licet causam. v. colum. de probatio. Barb. consi. iij. colū. xv. volu. ij. Imol. consilio cxxxiiij. Cardi. consil. cvij. Cum. sequitur consilio lv. columna iij. Alexand. consil. lxvj. columna j. volumine j. & consilio lxxviij. in princ. eodem volumine & c. j. volumi. v. col. fin. vbi ponit de teste

consangnineo. Felin. c. præterea. de testi. cogen. co. iij. Vide Felin. vbi dicit q̃ ad dictū testis se corrigentis non potest tale iuramentum deferri.

a ¶ Consanguineus. Adde Ant. de Butrio. in c. fin. extra eodem. Barto. in l. q testi. infra de test. & in l. parentes. per doctor. C. de testibus. Petr. de Ancha. cōsi. ccxvij. ad corro. Et plures casus in quibus vnus testis facit plenā proba
tionem vide per Specu. in tit. de teste. §. restat. versic. hoc tamē fallit. & per vnum testem de visu, & plures de fama probatur violentia: vt voluit Bal. consilio xlix. libro iiij.

b ¶ Amicus. Adde tu a quando amicus possit esse testis pro ami co. Et vide glo. not. i authen. de mo. in §. cogitandum. in verbo. testes. in fin. not. Cyn. & Petr. in leg. eos. C. de testi. & Bald. in l. data opera. col. xxij. C. q acc. Ioan. And. in addi. ad Specu. in tit. de testa. §. j. circa prin. & c no. Cano. in c. quoties. de test. Non tamen intelligas hoc de teste instrumētario per id quod habetur in l. sciendum. §. de vsuris. et per Bal. in l. scripturas. C. q po. in pigno. hab. & vide per Alex. in cōsi. cliij. col. pen. in v. vol. Et aduerte quia amicitia non reddit omnino testem inhabilem: & hoc relinq̃ tur iudicis arbitrio. Ita Bald. in l. eos. C. de appella. per text. i d. l. sciendū. infra de vsur. et tenet Abb. in dicto c. quoties. d testi. facit quod dicit Iaco. Butr. in l. iij. in prin. j. de testib. vbi quod licet duo testes magna amicitia coniuncti non probarēt plene: tamen tres ꝓ barent: quia numerus supplet defectū: vt l. iij. §. eiusdem. et in l. ob carmen. §. fi. infra d testibus. Nec est verosimile quod testis pro amico falsum dicat, cū pretio sior sit anima quam corpus. c. cū infirmitas. de pœniten. et remi. l. fancimus. C. d sacrosan. eccle. Et vi de Abba. et Moder. in dicto ca. quoties. Alex. in consilio lxxxviij. col. iiij. i v. li. Et de materia plene etiam per Barba. in consi. iij. colū. v. in j. volum. vbi quod amicus potest testificari, sed diminuitur de fide. et vide eūdē in consi. xix. co. vj. et in consi. xxix. colū. xij. in ij. vol. Et vide etiam Alex. in consi. l. colū. iiij. in v. vol.

POMATES.
b ¶ Amicus. An aūt amicus sit idoneus testis pro amico, vid̃ Alexā. consilio. lxxviij. colum. ij. ad fin.

37 fides eius vacillaret in aliquo: vt puta † cō
sanguineus a vel multum amicus b parti, et
simi. tunc non faceret semiplenam proba
tionem nec induceret iudicem ad opinio
nem, sed ad suspicionem. hoc dicit vna gl.
no. j. de proba. l. etiā matris. Itē hoc intelligo verum, nisi circa idem possent verisimiliter haberi plures testes. Exēplum, in ciuitate ista in quibusdam casibus sufficit probatio maleficij per famam, et vnus testis probat famam: probabit ne semiplenē? Certe puto q̃ nō c. Sicut enim exemplo non creditur quando potes producere originale, & nō producis, et iō est suspicio contra te: vt §. dixi, & probatur C. de fide instrumē. l. fi. ita cū de fama debeant verisimiliter esse multi testes, si vnum solum producis contra illum, & contra te ꝓ ducentem esset suspicio. Item istud quod dicitur q̃ vnus testis facit semiplenam ꝓ bationem: intelligo in casibus, in quibus sufficiūt duo testes: alias secus. & assumo rationem gl. per cōtrariū, si duo nō faciūt plenam probationē: ergo nec vnus semiplenam. Et pro declaratione huius propositiōis formo tibi vnum dubium. Pone, † 38
reperiuntur testes qui iurauerūt, nō tamē deposuerunt: vel deposuerunt & non iurauerūt: vtrum sit probatum saltem semiplenē? & videtur quod sic: per istam rōnē quia ista duo, s. dictum et iuramentum faciunt plenam probationem: ergo vnū istorum facit semiplenam. & sic concludit̃ q̃ iuramentum solum sine dicto probaret quod esset absurdum cū nil explicite sit dictū per testem. et ideo istud dictum duorum facit probationem plenā, ergo vnus facit semiplenam. Intelligas in duobus q̃ qualis potentiæ, secus si vnus sit potētior altero. Exemplū, duo floreni faciunt plenam solutionem, ergo vnus semiplenam. bene sequitur istud. Sed si diceremus, vnus florenus & vnus Anconitanus faciunt plenam solutionem: ergo alter istorum facit semiplenam: hoc non esset verū si assumeres illum, qui esset minoris potētiæ. Istud patet ad sensum. Mō in duobus testibus, qui sunt paris potentiæ, procedit dictū glo. in dicto iuramento, et istud nō sequitur. et iō vt declarem istud, dicas q̃ quandoque in testibus contingit esse multos defectus. Primo contingit esse defectum numeri, verbi gratia: In testamentis requiruntur septem testes, quæro vtrū duo faciāt semiplenam probationem. Videtur quod non: nam quatuor nō faciūt plenam: ergo duo nō faciunt semiplenam

d Hic aduerte d antequam determinē, pri

ij. volumine ij. et cxxij. col. ij. eodem volumi. Et ibi ponit quid si cum tali esset alius testis, an tunc deferretur tale iuramentum. Et quid si foret a partibus remissa talis exceptio. Et vide Alexādrū consi. xxxiiij. co. ij. vol. iij. vbi ponit quando est probatum per plures testes sed inter se contrarios. et lxxxix. col. ij, vol. iij. vbi ponit quæ requirantur ad hoc vt vnus testis in ciuili bus faciat semiplenā probationē. Et pulchre etiam per eam. l. maritus in aposti. j. de quæst. Ex cuius dictis colligi licet, q̃ ex minimo debilitatur hæc semiplena fides, quam facit vnus testis. Et vide Bald. cōsi. cclxix. in prima parte. vbi tenet hoc. & multipliciter declarat hanc legem.

POMATES.
c ¶ Quod non. Vide Are. consi. xiij. in tertio dubio. col. vj. & lxxxij. co. iij. cxxij.

POMATES.
d ¶ Aduerte. Aduerte tamen q̃ in defectū huius semiplenæ ꝓ bationis non defertur iuramentum. Ad de tamen q̃ hoc casu defertur iuramentū in supplementū, secū dum Bald. dicta l. ij. et Ale. sequitur ibi i vltima col. C. de bo not. poss. secundū tabulas. ad hoc vt excludatur veniens ab intestato.

POMATES.
e ¶ Quæro. vide alex. consi. lxix. in vl. col. volu. ij. et Cepo. caute. sua cclxvij. incip. aliquis mutuauit. & quid iuris esset si nō redderet causam, vi de addita ad Panor. in c. cū causam. in iij. col. in addi. incipiē. frustra de testibus. Paul. de Ca. consilio ccciij. Panormi. c. cū Ioannes. colūna iij. versi. item not. de fi de instru.

¶ Testis d ficiat. Ad de quod hoc sequtur ant. de Butrio. in c. final. extra eodem. vt hic per Ale. Cui ad de Bal. consi. lxxiiij. lib. iiij. & quod voluit ang. consi. iij. vbi dixit quod si vnus testis plene probat maleficium, alter vero non deponat de maleficio, sed de tempore, et deponat de credulitate: quod tūc probat quia perinde est, ac si diceret, non recordor.

POMATES.
g ¶ Quid. Vide Alexan. consil. xlv. in v. col. j. vol. et consi. lxix. in ij. col. ij. volu. Feli. c. cum causam. xliij. col. versi. secūda conclusio. de test. Et alexā. dicta l. hac consultissima. §. iqs aūt. col. ij. Facit q̃d no. Lance. l. ii. in fin. C. de edē. Imo. ca. cū clamor. de testibus.

h ¶ Examinantis. Ad de quod Bald. consi. xlij. quinto lib. consuluit quod stante statuto quod testis dictum examinati absque præsentia iudicis non valeat: quod si de consensu partium iudex cōmittat examinationem, dictum testis facit fidem.

vol. j. Et quid de affine et consanguineo, vide etiam eum, consi. cxxxiij. col. iiij. eod. vol. & consil. cxxxvj. colum. iiij. eodem volumine, & Areti. lxj. co. Vide Anchar. consilio ccxlvj. Et de affine, vide Alexan. consilio xlv. colū.

a ✠ POMATES. ¶ Teſtium. Aduerte tamen quod licet regulariter teſtis ſine iuramento non probet, quod quando probationes eſſent hincinde pares, quod iudex debet pro eo ſententiam ferre, qui vltra aduerſarium haberet pro ſe vnum teſtem non iuratum. Ita dicit Alex. conſi. cxij. incipien. in cauſa & lite. ad finem, in iiij. volum. Feli. c. de teſtibus. in iiij. colum. de teſtibus. & ponit d. l. ſolam. C. de teſtibus. Alex. l. milites. col. ij. de teſta. mjli.

✠ POMATES.

b ¶ Dicimus. Vide Feli. ē. quoniam contra falſam. xvj. colū. verſiculo, quarta cōcluſio. de probationibus. & Alex. cōſi. lxxix. col, iij, vol. j.

✠ POMATES.

c ¶ Quæro. cōtra iſtā deciſionem, licet magis communiter ab omnibus teneatur, tenuit Aret. in c. cauſam que. i iiij. col. & ſeq. & conſil. clxiiij. incip. ſicut Io. in apocha. & eodem modo text. in l. ſed & ſi. ē. eod. Vide Felin, c. quamuis. col. ij. de re iudi. & Aret. conſil. xv. col. iij. vbi tenet cum Bart. vide Alexan. conſi. clv. volu. ij. & conſi. cxxviij. volu. eo. & Bal. cōſi. ccccl xxxiiij. in v. parte.

d ¶ Quod. Adde Ange. in l. ij. C. eo, Ant. de Butri. & Panor. in c. fin. extra eod. & Anto. de Butr. in c. quamuis, de re iudi.

e ¶ Dixi plene. Adde quod idē tenet Bal. conſi. cclxxviij. inci, principalis cura. j. li.

✠ POMATES.

f ¶ Præmiſsis. Vide in iſta materia an duæ ſemiplenæ probationes faciāt vnā plenam. Alex, conſ. xj, incipiē. cenſeo renouari in dubiū. in iiij. volu. & conſiliō xxj. incipiēn. repetito in cā militiæ, in jin. vol. & cōſi. xix. col. iiij. vol. eo. & cōſi. cxxviij. in ij. colū. vol. ij. & cōſ. lxxxij. eo, vol. Panor. conſi. xvj. in fi. j. volu. Roma. cōſi. viij. Feli. in ē. cū cauſam. col. iiij. de probat. & c, veniēs. vlt. col. de teſti. & in c. terrio loco. Cepo. cōſi. xxxij. ix, col. Barb. cōſi. vi. ij. col. vol. i, Rom. cōſi. xci. in vlt. col in cōſ. cxxvij. Imo. conſil. xcij. & conſi. cxxxviij. & adē ad Ana. conſi. lv. Alex. conſ. liij. in fi. j. vol. Areti. cōſi. xlij. col. ij. ad fi. in cōſi. lxv. col. ij. Anch. cōſi. ccxlvj. Alex. cōſ. xxiiij. col. fi. ij. vol. vbi dicit qd in criminalibus. & cxxviij. col. fi. eo. vbi dicit q duo teſtes ſingulares & imperfecti non iunguntur ad faciendam plenam vel ſemiplenam probationem.

g ¶ Semiplenæ. Adde Specu. in tit. de no. cri. §. fama. verſi. fama. Glo. in l. ij, in prin, in verbo, legi. j. de excu. tut. Bal. in l. j. §. idē Cornelio. j. de quæſtio. in l. j, ij. C, quorū app. non reci. & in aurh. rogati. C. de teſtib. & in l. vnica. C. de conſeſ. & in l. ex cautio. C. de non numera. pecu. & in l. ſi qs ex argentariis. §. j. §. de edē. p Bal. cōſ. ccxcij. j. lib. Alex. cōſi. ix. & lxv. ij. lib. & cōſ. xxj. lib. iiij.

h ¶ Et cōfeſsio. Adde tu qd confeſsio nō pōt probari p teſtes ſingulares, ſcilicet qñ vnus deponet de vna, alius de alia: quia tūc nō iunguntur iſti teſtes, vt plene probēt. Iſtā cōcluſionē ita decidit Ant. de But. in c. ex quadā. col. iij. de teſtibus. Et idē videt velle, licet ita non clare, do. A bb. in c. cum cauſam. col. iiij. de probatio dum dicit quod teſtes ſingulares non debent coniungi ad probationē in regrandā. & eit de mente Cy. in l. ij. C. quæ ſit longa cōſuetudum dicit, an conſuetudo probetur per teſtes ſingulares. & ponit dominus Alex. in conſilio xxxvj. col. ñ. poſt medium. in v. volumine. Et adde quod ad hoc vt confeſsio facta abſente parte faciat ſemiplenam probationē, oportet q̄ probetur per duos teſtes, vt eſt de mente Bar. hic: & no. in d. c. fi. de ſucceſ. ab inteſta. Et dixit Alex. in dicto conſilio xxxvj. & in conſi. xxxix. col. iij. in fin. in v. volu. Pro quo adde gl. & Car. in l. fi. C. fami. erciſcū. & quod no. Ang. in l. debitoris. §. de iudi. quinimo talis confeſsio facta parte abſente proba ta per vnum teſtem non facit indicium, per id quod habetur in l. fi. §. de interrog. act. iunctis no. per Barto. poſt glo. in d. l. fi. C. fami. erciſ. & Ange. in l. fin. in princ. §. quod metus cauſa, & Inno. in c. ſicut. el j. extra de ſimo. Et ponit dom. Alex. in cōſ. ccxxiiij. col. pe. v. volum. & aduerte: quia concluſio Bart. hic ſcilicet q̄ confeſsio abſente parte facta per duos teſtes faciat ſemiplenam probationem, non videtur probari in d. c. fi. de ſucceſ. ab inteſta. quia ibi confeſsio facta fuit parte præſente, quæ tamen ibi non faciebat plenam probationem: quia verba fuerunt incidēter & enūciatiue prolata, vt ibi declarat Abbas & plenius Sali. hic, & in l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. vbi tenet cōtra Bar. hic ſcilicet q̄ non faciat ſemiplenā probationē, ſed aliquale indiciū. & Ro. hic. & refert Alex. in cōſi. clij. col. pen. in v. volum. tamen idem Alex. in conſi. cl. eo. vo. i ij. col. tenet opi. Bar. p no. in c. ſi cautio. de fide iſtr. & in c. ex parte. de cōfeſſ.

✠ POMATES.

i ¶ Caſus eſt. Vide Alex. cōſi. cxv. in ij. col. iiij. vol. & conſi. cxvij. i ij. col. eo. vo. & Imo. cōſi. xxxv. co. vj. & xcij. & Card. ix. col. fi. & Alex. lxviij. vol. iij. ibi loqt i duabus cōfeſsionibus probatis per teſtes ſingulares, in conſi. xxxix. colū. ij. eo. volu. vbi ponit qd requiraf ad hoc vt cōfeſsio facta parte abſente faciat ſemiplenā probationē. & cōſ. xx. col. ij. vol. iiij. & lxxxij. eo. & conſi. xiij. col. fi. vol. j. & conſi. xxiiij. col. viij. vol. ij.

k ✠ POMATES. ¶ Quæro quid. Vide ad hæc Alex. conſi. xviij. in fi. volu. j. vbi ponit quid iuris quando duo teſtes ab eadem parte producti forēt contrarij, videlicet an iure poſsit iuramentum deferri,

l ✠ POMATES. ¶ Probationes. Vide Alex. conſi. cxv. in ij. colū, in iiij. vol. & conſi. cxvij. in ij. col. eo. vol. Imo. conſi. xxxv. in vj. col. & conſi. xcij. Card. conſi. ix. in vlti. col. Vide Alex. cōſi. cxxxiiij. in j. col. in ij. volu. Vide quæ poſui ad Bar. in l. j. in prin. in ver. vlterius. j. de ventre inſpici. Panor. in c, in noſtra. in penult. col. verſi. quandoq̄ vnus, &c. extra, de teſtibus. & Iaſo. in l. non hoc, col. vij. in fi. C. vnde legi.

m ¶ Remanet valida. Adde tu Ant. de But. in c. vt noſtrū. in ſecundo notabili, de offic. archid. Bar. in l. j. §. de vēt. inſpi. & Alex de Imo. in conſi. cxxxiiij. col. j. in ij. vol. & Moder. ſcilicet do. Philip. Dec, c. in præſentia. colum. ix. in princ. de proba. quos vide.

✠ ¶ Quandoq̄, Vide Alex. conſi. cxxxiiij. in penul, col. in ij. vol. in xj. col. ver. C. qui &

dem ſunt duæ ſemiplenæ eiuſdem generis, vt duo teſtes: non eſt dubium q̄ faciāt plenam, ſed ſi ſunt duæ ſemiplenæ diuerſi generis: tunc videt quod non faciant plenam: vt l. ij. §. fi. de excu. tut. & ibi videtur glo. dicere, vt l. ſpadonem. §. qui iura. eod. tit. & C. qui numero tu. l. j. A duerte, ve-
g ritas eſt quod duæ ſemiplenæ [g] faciāt vnā
h plenam: vt puta vnus teſtis & cōfeſsio [h] fa-
i cta abſente parte. Caſus [i] eſt extra de ſucceſ. ab inteſta. c. fi. Item vnus teſtis & fama publica eo caſu, quo faceret ſemiplenam: vt in c. j. extra de appel. & no. in l. iij. §. eiuſdem quoq̄ principis. j. de teſti. & idem in alijs ſimilibus caſibus, de quibus dixi, inducit ſemiplenam probationē. Et ad con-
49 trarium reſpondeo: duo † imperfecta non faciunt vnum perfectum quando tēdunt ad diuerſa: vt in cōtrario. ibi enim illæ imperfectæ cauſabāt diuerſas excuſationes. Secus ſi tendunt ad vnum finem, vt hic. A d hoc enim tendunt vt fidem faciant iudici, quam fidē non ſolum debet colligere iudex ex vno genere probādi, ſed ex pluribus: vt l. iij. §. eiuſdem quoq̄. j. de teſtib.
50 Quæro, † quid [k] ſi actor probauit inten-
k tionem ſuam plene, reus probauit intentionem ſuam ſemiplene: vtrum remaneat ex parte actoris ſemiplene probatū. Doctores noſtri & Cano. concordant in vnam ſententiā, & dicunt ſic: Quandoq̄ proba-
l tiones actoris perfectæ & probationes [l] rei imperfectæ ſunt directo cōtrariæ. verbi gratia: A ctor habet duos teſtes, qui dicunt q̄ ipſe mutuauit reo centū in tali loco, & tali tempore. R eus habet alium teſtem, qui dicit q̄ alio tempore ipſe fuit in illo loco, & nullum mutuum factum fuit:
m tūc probatio actoris [m] remanet valida & perfecta, & in nullo eliſa per probationem rei: nam illa probatio plena actoris extinguit totaliter illam ſemiplenam probationē rei, & imperfectā ſibi cōtrariā: vt i l. ob carmē. in fi. j. de teſt. Q ñq̄ ꝓbationes nō ſunt cōtrariæ, ſed diuerſæ, verbi gratia: A ctor ꝓbauit mutuū p duos teſtes: reus ꝓbauit ſolutionē p vnū teſtē: iſto caſu remanet cauſa dubia: & recurrendū eſt ad iuramentū ſecundū formā iſtius legis. & in l. in bonæ fidei. C. eo. & l. vulgo. de admi. tut. & doct. hoc tenēt. C. de ꝓcu. l. j. & d. l. in bonæ fidei. & Ioan. And. extra, eo. c. fi.
51 Quero, vtrū † vna probatio ꝓfecta tollat aliā ꝓfectā, ita q̄ nō ſit loc [9] delationi iuramenti. Caſum habes no. de hoc, q̄ ſic viſo conſilio. aliqd per Roma. conſilio xcj. col. iij.

a ¶ Locum. Adde q̄ in probanda conſuetudine non defertur hoc iuramentum. Ita Bald. in l. de quibusc. ol. xxij. §. de le. & refert & ſequitur Alexan. in conſilio cxxxvj. colū. v. verſicu. nec eſt locus. in j. vol.

✠ POMATES.

b ¶ Item an. Vide Alex. conſilio cxliij. c. ij. volumi. j. Bald. cō ſi. cxxij. in ſecunda parte, & præcedēti. Et vide ad hæc Alexan. conſi. lxix. co. fi. ij. volu. vbi videtur ſentire contrarium, quod ſi adeſſet ſtatutum, q̄ poſſet &c.

✠ POMATES.

c ¶ Magnis. Facit bene gl. in l. aduocati. i verbo, vitam. C. de adu. diuer. iu. et text. in c. j. §. illum. de reſti. ſpol. in vj. et qd no. Bar. in l. iij. in prī cj. j. de teſti. et illud vulgatum, quod facultates habentur ſecundus hominū ſanguis. Et ad hæc vide Alex. conſi. cxxij. in ij. et iij. col. vol. ij. & conſi. xliij. ad fi. in iij. volu. & cōſi. cix. in vlti. col. in iiij. volu. Barba. conſilio j. in xiiij. col. in j. vol. & i ſimili conſilio xliij. & xix. in v. col. ad ff. j. volu. & conſilio iiij. alias xxxiiij. in iiij. co. & col. x. & ſequen. j. volu. et conſi. iij. in xix. col. in ij. vol. et conſil. xvij. i vj. col. in ij. vol. in x. colum. in xvj. in vj. col. volu. ij. co. xj. & xviij. col. ij. volum. ij. et Roma. conſilio lxxvj. in iiij. dubio. Imol. conſi. cxlviij. i iij. co. Alexan. i materia, conſilio xcj. inci. in cauſa & lite. in v. vo. et Ale. lxxvj. vo. j. & lxxiiij. co. i. fi. j. volu. et pulchre Alex. cōſi. cxxxvj. col. v. eod. volu. vbi tenet quod i probāda conſuetudine nō defertur iuramētū, &c. et A ret. conſilio lxxj. col. iiij. et Fel. in c. iij. de offi. deleg. et ibi Barb. colum. ij. in fi. et ſeq. & in c. prudētiam. §. adhjcimus. col. ij. eo. tit. et Ale. cōſil. lxviij. in fi. vo. ij. vbi ſequitur Barto. & ſtatuit valere ſtatutum quod a tanta ſumma ſupra non deferatur iuramētū. & vide ad hoc ſcribentes in l. iij. §. e. vbi ponūt quid iuris in his cauſis, in quibus regulariter non defertur iuramentū in ſupplementum ꝓbationis, quando aliquid adeſſet, quod C. qui & aduer. quos. l. j. Viſo ergo quando eſt ſemiplene vel imperfecte probatū, videndū eſt qualiter & quādo ex hoc veniatur ad delationem iuramenti. Pro cu-
52 ius declaratione primo † videndū eſt, in quibus cauſis deueniatur ad hoc iuramentū:
a R eſpō. non habet locū [a] in cauſis crimina libus ſecundū veram opi. quod dixi in l. maritus. infra de qō. tetigi. in l. iij. in princip. ſupra eo. vbi glo. tangit, licet aliter videatur dicere in l. in bonæ fidei. C. eo. Itē
b an [b] habeat locū in cauſis ſpiritualibus: vt puta monachationis vel matrimonij: tetigi in l. iij. §. eo. de quo per Cano. extra eo. ca. fi. Item dicunt quidā q̄ in cauſis famoſis non recurritur ad delationē huius iuramenti, quia in eis requiruntur probationes luce meridiana clariores propter famæ periculū: vt l. ſciant. C. de probatio. §. de dolo. l. item exigit. et de iniurijs. l. prætor edixit. in prī. hoc eſt contra caſum multarū legum, ſupra eo. l. nā poſtea. §. ſi dānetur. ct §. de his qui no. infa. l. furti. verſi. ſed & ſi iureiurando. et j. de iniur. l. lex. Cornelia. §. hac lege. Item dicit gl. non recurri
c tur ad delationē iuramenti in cauſis magnis. iſtud verbū, magnis, eſt verbū magiſtraliter dictū, non quod text. dicat ſed hoc dicitur ad ſimilitudinem cauſarū cri-
53 minalium: quæ † cauſæ magnæ [d] æquiparā
d tur cauſis criminalibus: vt l. propter litem infra de excu. tut. et Inſti. de excu. tuto. §. item propter. ¶ Sed eſt aduertendū quæ dicantur cauſæ magnæ. R eſpō. ſecūdum
54 † qualitatē perſonarū: nam inter aliquos cauſa decē librarū eſſe magna: iter aliquos cauſa centum florenorū eſſet parua: vt l. ſed & ſi ſuſceperit. §. j. §. de iudi. & hoc di-
55 cunt etiam doctor. A duerte hoc, † q̄ licet eſſet contentio de magna re: tamen ſi contenderetur de poſſeſsione, nō de proprietate: dico q̄ hæc nō eſt magna cā. C. ſi de momē. poſſ. fue. appel. l. j. & l. momētanee. C. qui legi. perſonā. Et videtur mihi qd hoc tangit Ioan. An. in c. ex inſinuatiōe. extra de procura. Item eſt aduertēdum q̄
56 licet † cauſa ſit magni ponderis, ſi tamen illud, ſuper quo vertitur cauſæ dubietas, non facit magnū præiudiciū veritati, dico q̄ iuramentū poſſet deferri. V erbi gratia lata fuit ſententia inter te & quendā, qui dicebat ſe meū procuratorē pro te: cū tu venis cōtra me per illā ſententiā ego dico illū procuratorē fuiſſe reuocatū: et probo per vnū teſtē. Licet hæc ſit magna cauſa: tamē ſi ſententia eſt nulla, adhuc tamē remanet ius ſuū ſaluū, & potes ꝓbare, ſi habes iuſtitiā: merito defertur mihi iuramen
f tū vtrū reuocauerim vel nō: vt d. c. ex inſi nuatione. extra, de procu. Hoc præmiſſo
57 videdū eſt, † cui ſit deferendū iuramētū.
Pro cuius euidentia ſcias q̄ iſtud iuramē tō defertur in defectū probatiōis ad cām ſupplendam vbi deficit: vt C. e. l. in bonæ fidei. et ſic vbi per iuramentū non ſupplet ur probatio, iuramentū non defertur, vt j. videbitis. Itē aduerte q̄ A zo. C. eo. l. in bonæ fidei. reputat valde ꝓ abſurdo q̄ actori deferaf iuramētū pro ſe: quia ſic eēt teſtis pro ſeipſo. qd videtur cōtra l. oībus. C. de teſt. tū ſi bene aduertatur, hoc nō eſt in cōgruū. Nā Decretalis extra de iudi. c. nouit. refert verba domini in Euāgelio dicentis, Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te et ipſum ſolū, et ſi quidem audierit te, lucratus es animā ſuā, ſi te nō audierit, adhibe tecū teſtē vnū vel duos: vt in ore duorū vel trium ſtet oē verbū, &c. Et ſic vides q̄ qñq̄ ſufficit vnus teſtis cum dicēte, ī eo qd dicit, adhibe tecū vnū teſtē. cui correſpondet, vt in ore duorū, ſ. dicētis et teſtis adhibiti qnque requruntur: duo vt cū dicit adhibe tecū duos teſtes: cui correſpōdēt illa verba, vel triū, ſ. dicētis, et duorū teſtiū adhibitorū. et illud qd eſt de iure diuino, ſcitis q̄ eſt d iure gētiū vel naturali. j. diſt. c. j. Hoc aūt ius diuinū qd ſic alternatiue loquitur, interpretatur a iure
d noſtro ciuili, ſic q̄ ī cauſis grauibus & magnis requiruntur duo teſtes cū dicēte. In cauſis nō magnis, vbi nō poſſunt haberi aliæ probatiōes, ſi eſt ꝓbationis inopia, ſufficiat vnus teſtis cū dicēte: vt l. in bonæ fidei. C. cauſa tamen cognita ēt circa alia, vt j. dicā. nō ergo eſt ita abſurdum, prout A
e zo dicebat, q̄ actori credaf pro ſeipſo. [e]
His præmiſsis cui deferendū ſit iuramentū aduerte, aut actor habet pro ſe tantū qd facit ſuſpiciōnē, nō aūt facit præſumptionē vel ſemiplenā ꝓbationē: et tūc ſibi nūquam defertur iuramētū. R atio, quia iuramētū ipſius nō perficeret probationē, ſed iſto caſu defertur reo ad purgatione ſeu d
f enſionē ſui: vt extra, eo. c. fi. et hoc ꝓdeſt actori, qui admitteretur ēt poſt ſententiā ex nouis inſtrumētis: vt hic patet. Et idē dicerē in reo, ſi actor plene probaſſet intētionem ſuam et reus probaſſet ſolutionem per aliquod indicium plene, non defertur ipſi reo iuramentum, quia eius iuramentum nō ſuppleret et perficeret probationē ſuā, ſed defertur actori eadē rōne f de qua §. Si vero actor haberet ꝓ ſe ſemiplenā probationē, hoc eſt, tantū qd iudicē adducat ad opinionē, et tunc ſi quidem actor neſcit varietatē per verā ſciētiā, q̄ habetur per ſenſum, poſito q̄ eam per firmā credulitarē ſciret: nō deferē ei iuramētū. Hoc videtur tenere gl. et bñ. C. eo. l. in bonæ fidei. R ō patet, quia ſi eſſet extraneus quidā, et vt teſtis deponeret de credulitate, nō probaret: quia teſtis nō probat, niſi per ſenſum corporeū ꝓceperit, vt l. teſtiū. C. de teſt. et iſto ēt caſu defertur reo. Si vero actor haberet perfectam ſciētiā de hoc ꝓ ſenſum, quia agebat de mutuo facto ꝓ
f eū ſi qdē eſt ipſe vilis [f] pſona, † vel alia s in
58 famis, nō deferrē ſibi iuramētū iſtud cadē rōne: ga ſi eēt extraneus teſtis huius cōditiōis, ꝓbationē nō ꝓficeret: et ſic deferrē
g iuramē. reo, Itē [g] dico cōtra, ſi reus ꝓbaſſet defēſionē ſuā ſemiplene, et actor plene ꝓbaſſet intētionē ſuā, nō deferrē reo iuramentū eo caſu, quo dixi ibi actori nō deferri. ſed ſi oīa iſta ceſſant: qa cā nō eſt magna, & actor ſcit plene veritatē, et ē pſona honeſta, ſi habet pro ſe vnum bonū teſtē, deferē ſibi iuramētū: qa perficiet ꝓbationē, ſecūdū regulā illā, In ore duorū ſcilicet dicētis et teſtis adhibiti. Et idē e cōtra dicerē i reo, ſi defēſionē ſuā ſemiplene ꝓbaſſet. Quæro, vtrū iudex habet ne
59 ceſſe † dicere iſtud iuramē. eo quo caſu cō faceret vltra ſemiplenam probationem. & omnino Soci. conſi. ſuo clv. & Fulg. cōſi. clxxij. et ibi ponit aliquid, cui magis ſit deferendum iuramētum, reo, vel actori: & an cā trecētorum ducatorum dicatur magna. Et vide vnum verbū per Barb. conſi. xxxvij. col. xix. volu. iij. et Cardi. conſilio cxlj. colū. fi. et Alex. conſil. xxix. col. pen. volu. v. vbi ponit q̄ dicantur & ipſe cauſæ magnæ: & dicit tandem relinqui arbitrio iudicis.

✠ ¶ Magnæ. Adde tu domi. Alex. in conſi. xxxix. in fi. in v. vo. & Specu. in titu. de iuramen. dela. §. j. circa medium.

✠ POMATES.

e ¶ Pro ſeipſo. Vide per Roma. conſi, ccxc. in ij. col. verſi. nec refragatur. Imol. conſi. cxlvij. in iij. col. & Alex. conſil. lxix. in fi. vol. ij. & conſilio cxxxiij. eo. et lxxj. col. pe. vo. iij. vbi ponit an poſsit deferri hæredi defuncti, vel ei, qui habet notitiā rei per formam vel confeſsionē partis: vel quando iuramētum peretur ſuper eo quod nō eſt veroſimile. et xxxix. colū. pe. vol. v. vbi loquitur in hærede et filio defuncti. Et domi nus Feli. i c. ad repr mendam. co. j. ad fi nem, de offic. ordi.

✠ ¶ Vilis. A dde q̄ per hoc verificatur illud quod dicit Cy. in l. i bonæ fidei. in vij. q. C. eo. vbi voluit qd fœneratori non deferatur iuramentum: quia conſtat, fœneratores reddi infames l. improbū. C. ex q̄bus cau. infa. irroga. et cum deciſiōe Cy. concordat Bal. in l. qui accuſare. C. de eden. vbi dicit quod Iudæo non defertur iuramētū in defectū ſemiplenæ probationis. Et qd dictū eſt de fœneratore, dicit Alex. quod illud ſequuntur docto. in c. fin. extra, eo. et quādo ſit deferēdum iuramētum in defectū probationis tā actori quam reo, vide Ange. conſi. cclxj. et ccxxxvj.

✠ POMATES.

g ¶ Itē. Vide Pau. de Ca. in l. ij. in fi. C. de bonorum poſſeſ. ſecūdū tab. et hic vide Fel. in ca. in noſtra. iiij. co. de teſt. et in c. cū in tua. col. iij. e. ti. et i c. veniēs. viij. co. et in c. præterea eo. tit. Barba. conſi. xxxij. co. v. volum. j.

POMATES. ¶ Vtrum. Adde vnum singulare quod sufficiat hæc petitio ab initio facta per clausulam, peto ius & iustitiam ministrari. Alex. consi. xcij. in j. col. in v. vol. Nota necesse est vt iudex deferat istud iuramentum quod petatur a parte. Idem tenet do. Anto. de Butr. in c. fin. in vlti. col. extra, eo tit. doct. & præsertim Sali. in l. bonæ fidei. C. eo. vlt. col. quãquam cõtrariũ teneat do. Abb. i d. c. fi. §. sane. & seq. d. Alex. nihil mentionem faciens de prædictis in consi. liij. incip. in causa vertẽte iter Michaeam. in vlti. col. Tenet. sm. Jas. hic in repetitio. n. 316. & Soberi. n. 40. cont. Ju. n. 75. hi. Bartolus tamen & eo gentes doctores. alex. cons. 95 vol. 5. qd simpliciter habeat locum hæc doctrina, & exceptionem apponat clausula. & potest mihi sue & Justiniani ministrari.

Ibi. oportet cum hiat. Sed quæro cons. quæ quod vtrum. n. 260. in c. fi. §. sane. eo. & q. fi. ut supra. Hoc quæ quæro fallit partes & illo non potest fieri. ut alibi. quia non in terbonum.

Ibi. Sed quæro. vtrum cons. Zenet. sm. Jas. hic in repetitio. n. 316. & Soberi. n. 40. cont. Ju. n. 75. hi. Bartolus tamen & eo gentes doctores. alex. cons. 95 vol. 5. qd simpliciter habeat locum hæc doctrina, & exceptionem apponat clausula. & potest mihi sue & Justiniani ministrari.

Ibi. quero. vtrum cons. approbat sm Jas. in repetitione. hic n. 318. & Soberi. sm. n. 242. cum tertio. n. 75. cum multis quæ adhuc sed contra.

currunt ad hoc necessaria? Respondeo, licet cano. dicãt cõtra, est tex. q̃ sic. C. eo. l. in bonæ fidei. vbi text. dicit, oportet. & doc. ibi hoc tenent. & sic non deferret: pter hoc posset appellari. Quæro vtrum[a] pars possit ‡ seu debeat hoc petere, scilicet quod tale iuramentum deferatur. Et dico q̃ sic: vt arg. l. iij. §. hoc autem iudicium. de dam. infec. Quæro vsq̃ad quod[b] ‡ ꝓs admittatur hæc petitio? Rñ. vsq̃ ad conclusionem in causa: & ita admittit consuetudo[c] &c. Quæro, ista loquitur in reo absoluto, quid ‡ in actore? Respondeo, idem. Nam tex. in ver. solent. loquitur generaliter q̃ iudex solet iudicare secundum eum qui iurauit: nec restringit se magis ad actorem, quam ad reum, quasi eadem sit ratio. vltimo hic dicitur: q̃ sententia ‡ põt retractari per iuramenta de nouo reperta: sed an per nonos testes? Gl. tangit istam quæstionem & præcedentẽ hic. Dic, quædam sunt causæ, in quibus non admittitur reprobatio per testes: vt l. generaliter. C. de non nume. pec. & in istis nõ est dubium. Quædam sunt causæ, in quibus admittit reprobatio per testes: & tũc siquidem in prima causa fuerunt examinati & publicati testes: & nõ poterũt postea produci impediente publicatione, vt in auth. de testi. §. quia vero. Si aũt testes nõ fuerunt examinati, poterunt de nouo produci eadem ratione qua instrumẽta: quia appellatiõe instrumentorum continentur testes. l. j. j. de fide instru. cũ si. Repetita per eximiũ legum doctorẽ D. Bart. a saxoferrato in ciuitate Perusi, Anno domini M. ccclij. indictione vj. die iiij. mensis Februarij publicata in scholis suis.

Ibi. Sed quæro. vtrum cons. sm. Jas. hic in repetitione. n. 318. & Soberi. n. 242. cum tertio. n. 75. cum multis quæ adhuc sed contra currunt.

Ibi. quero. vtrum cons. approbat sm Jas. in repetitione. hic n. 318. & Soberi. sm. n. 242.

1 ☞ *Tutor non potest promittere in instrumento, stare simplici verbo aduersarij de expensis & damno.*

Vrisiurandi.

Quærit gl. an hoc possit facere cũ tutore. Et respondet q̃ nõ: quia habet in se speciem donationis. qd̃ no. ‡ Et sic est casus q̃ si tutor in instrumento promitteret de quantitate dãni & expensarum stare simplici verbo aduersarij, non valeret.[d] De alijs ita promittentibus, tetigi in l. iusiurandum. in prin. §. eo.

1 ☞ *Iuramentum quando defertur simpliciter, intelligitur quod iuretur per Deum.*

2 *Hodie debet iurari per sancta Dei Euangelia.*

3 *Si electio prima fuit inualida, an possit denuo eligi. remissiue.*

4 *Testis, qui primo inualide deposuit, potest iterato examinari, licet testificata didicita fuerint.*

Vi per[e] salutem.

Si nõ est legitime iuratũ, iterum est iurandũ. h. d. Ex hac lege colligitur q̃ ‡ qñ iuramentũ defertur simpliciter, intelligitur q̃ iuretur per Deum. Per aliquã vero creaturã, vel salutẽ creaturę non potest iurari, nisi sic spãliter deferat: vt hic. Hodie ‡ vero debem' iurare p sancta Dei Euãgelia.

Secundo nota qd̃ dixi summario. Oppo. quod iuramentum postea præstitum non valet: vt §. eo. l. non erit. in fi. Glo. dido. Alex. in prin. in ij. col. C. de iudic. q̃ stãte statuto qd̃ iudex debeat terminare cãm &c. Septimo facit tex. in l. Iulianus. §. offerri ꝓtiũ. j. de actio. empt. cũ declaratione Bal. ad illũ tex. in l. ij. C. de his quæ sub modo. & in l. j. in iij. col. ne liceat tertio prouo. Octauo facit tex. in l. j. §. fi. j. de iur. deli. vbi quamuis tẽpus ad deliberandũ sit arbitrariũ: ñ debet peti. Vltimo facit glo. c. cupiẽtes. in §. qd̃ si per viginti. in verbo, cõtempserint. de ele. in vj. & text. in l. si qs. in verbo, interpellatur. j. de co. bono. & in lege ij. §. quod ait prætor. j. quor. legatorũ. & in l. j. in verbo, nõ exigit. j. vt legat. no. ca. & vide Areti. in c. j. colũ. v. de iudi.

cit ibi, iurauit ex interuallo, cum iam delatio esset reuocata. Certe vt vbi dixi, delatio habet in se conditionem tacitam q̃ statim iuretur, seu acceptetur. Vnde solue q̃ hic iuramẽtum fuit acceptatũ statim: ideo potest ex interuallo iurari. ibi non fuit acceptatum. & ita tenebat Iaco. But. Secundo opp. & videtur quod delatio referatur ad primum iuramentum: vt l. matrimonij. j. qui & a qui. & l. boues. §. hoc sermone. j. de verb. signifi. Gl. non soluit. Dic q̃ ibi matrimonium secundũ per primum redditur vilius. Quæ ratio hic cessat. Vel melius: hic iurauit ex iure suo sibi iã quæsito per acceptationem: sed in l. contraria tractatur de iure nõ quærendo per matrimonium. Facit ad prędicta l. hæc cõditio. de condi. & demon. Guliel. inducit hãc l. in argumentum ad ‡ quęstionem de illis, quibus est commissa electio Potestatis, qui primo fecerũt electionem inualidã[f], vt postea possint eligere. De quo p Dy. & ibi dixi in l. serui electione. ff. de lega. j. & l. ij. de optione legã. & per Cyn. in l. fi. C. de contrahen, emp. Vltimo[g] induco tibi hãc legem ad q. de teste, qui deposuit, ita ‡ quod eius dictum nõ valet, vt possit iterum examinari, licet partes testificata didicerint: sicut dicimus in sententia, quæ non valet, vt possit iterum sententiari: vt C. de senten. l. j. & de senten. ex breuicureci. l. j. & de senten. quæ sine certa quantita. profe. l. hæc sententia. habes glo. not. de hoc in c. cum causam. circa fi. magnæ glos. extra, de testi. in verbo, ratas habere.

1 ☞ *Iuramentum potest deferri super omni re.*

2 *Ille, cui iuramentum defertur, potest petere tempus ad deliberandum.*

3 *Iuramentum de quo in hoc titulo, est iuramentum veritatis, non credulitatis.*

4 *In iuramẽto calumniæ potest peti tempus ad deliberandũ.*

5 *Defensor ciuitatis potest iuramentum deferre.*

6 *Defensor municipij quando æquiparetur tutori vel procuratori.*

7 *Procurator vel defensor quod iuramentum decisiuum subire non cogitur.*

8 *Procurator quod cogitur subire iuramentum in respondendo positionibus & interrogationibus.*

9 *Iuramentum calumniæ hodie potest omitti, non remitti.*

10 *Hodie semel iuratur de calumnia in his, quæ emergunt post litem contestatam.*

11 *Iuramentum calumniæ remittitur parenti & patrono.*

12 *Iudex format punctum, quando inter partes est discordia.*

13 *In actionibus turpibus quando ille, cui defertur iuramentum, scit veritatem, quod tunc non possit illud deferre.*

14 *Iuramentum quod ratione diuersitatis personarum potest in aliam formam deferri, quàm sit delatum.*

Vsiurandum.

De ‡ omni re potest iusiurandum deferri, & ille, ‡ cui defertur, ex causa potest petere tempus ad deliberadum. h. d. Nota, quod iuramentum, de ‡ quo tractatur in hoc tit. est iuramẽtum veritatis, nõ credulitatis, vt hic patet. licet eũ q̃s putet quẽ decessisse, & sic habet credulitatẽ suã: tñ nõ cogit̃ ad iurãdũ, donec certificet̃ de veritate. Cõtra. C. de iur. cal. l. ij. §. qd̃ obseruari. vbi cogit̃ q̃s iurare de eo q̃ putat & credit. Dicit gl. ibi

gl. ibi loqtur de iuramẽto calũniæ: hic de iuramẽto veritatis. et verũ dicit, tamẽ ‡ etiã in iuramẽto calumniæ potest quis petere tẽpus ad deliberandũ: vt no. in d. §. quod obseruari. Ratio, q̃a põt esse q̃ nõ habet credulitatẽ firmã, sed titubat, nec inclinat animum suũ magis ad credẽdũ sic, quã non: vt no. infra de iuris & fac. igno. super rub. & in l. de statu. ff. de test. et probat̃ §. de interroga. act. l. qui interrogatur. iunctis no. per gl. in l. j. in prin. in verbo, damni. eo. tit. Op. de l. nõ erit. in fi. §. eo. Sol. hic statim acceptauit. vnde ex causa potest iurare ex interuallo: ibi non acceptauit statim, vt dixi §. l. proxima.

Defensor.

Defensor ‡ ciuitatis põt deferre iuramẽtũ, si ei est mandatũ. h. d. Quæro[a], vtrũ ‡ defensor municipij æquiparetur tutori, an procuratori. In gl. sunt opi. Doc. dicũt, aut talis defensor habet mandatũ ab vniuersitate: & tunc erit legitimus administrator, & æquiparabitur tutori: quia administrationẽ gerit legitimã. l. j. circa prin. & l. munerum. in prin. et §. defensores. j. de mu. et ho. Facit C. de trãsac. l. præses. Aut habet mandatũ ab his, qui regunt Rempublicã: & tũc æquiparabitur procuratori: vt l. itẽ eorũ. §. actor. §. quod cuiusque vniuer. no. quod satis placet.

Procurator.

Procurator vel defensor iurare nõ cogitur. h. d. Op. ff. de proc. l. non solũ. in prĩc. Sol. Quoddã ‡ est iuramentum decisiuũ totius litis, vel etiam partis, et hoc subire nõ cogitur ꝓcurator vel defensor, vt hic, Sed si non esset decisiuum: vt iuramẽtum, ‡ per quod respondetur positionibus vel interrogationibus, in quibus licet procurator vel defensor neget, adhuc põt probari contrariũ: & illud cogeretur subire et respondere, vt l. cõtraria. Opp. quia secundũ hoc fit deterior cõditio actoris per aduentum procuratoris. Contra. l. ij. §. defendi. infra ex quibus cau. in pos. eat̃. Sol. nõ fit deterior, quia si reus est absens, vel cogeretur venire, vel ad eum mittitur iuramentum: vt C. eod. l. generaliter. §. his de præsentibus.

Qui iusiurandum.

Istũ §. legit gl. clare. Ex eo ẽt colligit tria notabilia. Primo q̃ iuramentũ calũniæ potest tacite remitti. de quo in l. ij. §. sed quia. C. de iuramen. calum. Dic hodie potest omitti, ‡ non remitti: vt extra, de iura. calũ. c. j. lib. vj. Secundo not. q̃ olim plures iurabatur, hodie vero semel tantũ. ‡ Quod intelligo in his quæ emergũt post lit. contest. Nã tunc præstat̃ vniuersale iuramẽtũ calumniæ. In his vero quæ præcesserũt ante litis cõtest. iura antiqua remanẽt incorrecta. Tertio no. gl. super versi. se.

Hoc iusiurandum.

Iste versicu. allegatur pro §. dicit glo. Iste versi. allegatur ad tria in glo. Sed no. quod iuramentum ‡ calũniæ remittitur parenti[b] & patrono, quod secundũ quosdã hodie corrigitur. Tu dic q̃ non corrigitur, sed lex noua. Codicis per istam determinatur. Quæro, quid econuerso, si filius vel libertus defert patrono: an ei remittatur hoc iusiurandũ? Certe sic, secundum Guliel. propter equalitatem seruandã: vt l. fina. C. de fru cti. & lit. expen. & est tex. x. colla. de consuetu. rec. feu. c. j. §. sacramentum. & §. in quibus.

Si de qualitate.

Nota bonũ casum, quando est cõtentio inter partes ‡ de formatione puncti mittendi consultori. Nã põt[c] iudex dirimere cõtentionem, & ad suum sensum formare[d]: vt hic, & infra ea l. §. non semper. et infra de bo. auth. iudi. posi. l. in venditione. §. fin. & j. de ventre inspi. l. j. §. notandum. facit l. ij. C. de rela.

Ait prætor.

Si is, cui defertur iuramentũ, nõ iurat nec refert: cogitur soluere: nisi ex causa[e] recuset. h. d. vsque ad fi. Opp. de l. Marcellus. infra re. amo. Solu. dicit gl. speciale in illa actione & in omnibus turpibus: vt si cõuenti sciãt factum, non possint referre. Pet. dicit q̃ ‡ in actiõibus turpibus siue inhonestis, si ille, cui defertur sciat veritatẽ, & deferens potest probabiliter ignorare: q̃ tunc nõ põt deferri iuramentum: vt si dico te subtraxisse vel amouisse clã, certe tu scis veritatem: quia de facto tuo agitur, ego deferens ignoro, merito mihi non potest referri: vt d. l. Marcellus. Sed si vterque scit æque veritatem: vt puta, agis iniuriarũ de eo quod dicis quod percussi te, & mihi defers iuramentum: certe ita scis tu veritatem sicut ego, tunc merito potest referri ꝓpter generalitatem huius edicti: vt C. eo l. delata. ita intelligatur infra de iniu. l. lex Cornelia. §. pe. In ver. non semper, quæro exemplũ quando diuersitas rerũ inducit diuersitatem iuramẽti. dic vt in gl. Quæro exẽplũ, quando diuersitas ‡ iuramẽti inducitur ex diuersitate personarũ. Gl. ponit in liberto & patrono. Tu potes ponere exẽplum ĩ Christiano & Judæo. Nã Christianus debet deferre Judæo iuramentum p Deũ, vel per legem Moysi. Judæus[f] posset deferre Christiano iuramentum p sancta Dei Euangelia.

1 ☞ *Qualiter intelligatur q̃ si reus soluit uel iurat, absoluitur ab obseruatione iudicij. & nu. 3.*

2 *Cautela ut condemnandus ex aliqua causa infamiam irrogante, ut soluat ante condemnationem.*

Cum res.

In hoc §. docet Iurisconsultus practicam præcedentem. Hoc quod dicit, reũ nolentẽ iurare debere condemnari, declarabo in l. manifeste. j. eo. Hoc vero quod dicit, reũ iurantem vel soluentẽ absoluí. et gl. exponit ab obseruatione iudicij, qualiter debeat ĩtelligi, dubitatur. ‡ Pro cuius declaratione dic q̃ quandoque superuenit reo exceptio pendẽte iudicio, per quã tollitur ius actori ipso iure: vt l. si soluit tunc debet absolui ab obseruatiõe iudicij: a causa enim est absolutus propter[g] solutionẽ. Et hoc est quod dicitur, omnia iudicia sũt absolutoria. Institu. de per. et tẽ. act. in fi. Et hoc iã persuasi ‡ cuidã Potestati huius ciuitatis, qui tempore Syndicatus debebat cõdẽnari in parua quãtitate, cũ hic erat vnũ statutum, q̃ quicunque cõdẽnatus fuerit in officio quod is gesserit, non possit hic iterum esse rector ipse, nec aliquis de eius domo, vt effugeret istam pœnã persuasi[h] quod solueret ante sentẽtiã. et ita factũ est. Item consului in omnibus actionibus famosis vt quis soluat, et ideo absolutur, quia soluit, et si paratus esset q̃s solue re, nõ cogerẽt̃ quis respõdere accusationi vel inquisitiõi: vt §. de procur. l. si reus. qui tex. est no. ad hoc, et l. si debitor. j. de solu. Qñq̃ superuenit reo aliqua exceptio per emptoria pendẽte iudicio, quæ tamen actionẽ ipso iure nõ perimit: et tũc si quidẽ est de exceptionibus impedictibus processũ, vt iurisiurandi, transactionis, et rei iudicatæ, si opponatur ad processum, absoluetur ab obseruatiõe iudicij, vt hic in fin. facit l. eleganter. §. si quis post infra de condi. indeb. Si vero nõ opponatur ad processum, sed ad iniuriã causæ: esset idem quod in alijs perẽptorijs. Sed si essent de peremptorijs q̃ non impediunt processum, tũc reus debet absolui a tota cã & ab obseruatione iudicij: vt C. senten. rescindinõ pos. l. peremptorias. ita loquitur totus tĩ. de re iud. prout loquitur de absolutione. Ita intelligebat Iaco. But. quod placet.

Tutor.

Quando deficiunt probationes, põt tutor[k] iuramentum deferre. h. d. in summa.

Prodigus.

Prodigus et furiosus non possunt iusiurandum deferre. h. d. No. q̃ sacramentum succedit loco pacti, loco solutiõis, et loco iudicij: cedit ẽt loco aliorum: vt hic in gl. & plenius. C. eo. et l. generaliter. in princ. Bar.

Qui non.

Non cogitur quis iurare vbi non potest cõuenirĩ. h. d.

1 ☞ *Iuramentum restringitur ad causam, super qua iuratur, et ultra eam nõ extẽditur.*

2 *Iuramẽtũ q̃ habeat uim solutiõis quãtũ ad eam, super qua iuratur, non quãtũ ad aliã.*

POMATES. ¶ Quæro. Vide Bal. et Moder. et per Jas. in l. præses. C. de trãsact. et Alexã. consi. xxij. in vlt. col. in j. volu.

POMATES. ¶ Parenti. Franciscus Curtius in l. j. C. de iuramento calumniæ.

POMATES. ¶ Potest. Adde xij. alios casus, ĩ quibus discordia inter partes discernitur arbitrio iudicis, vt p Iaso. in l. j. in iij. notabili. de iud. vide Math. notabili lxxxiij. in viij. charta. et Fesi. ĩ cap. cum te. col. iij. de re iudica.

¶ Formare. Adde Spec. in tit. de requi. cõsilij. §. j. vers. scias igitur. et Bar. in leg. duo. infra de re iu. & in l. j. infra de ventre insp. Bald. in l. dic. supra g satisdare co.

¶ Ex causa. Adde q̃ per hoc sumit argumentum Bald. quod positiõi simpliciter respõdeamus, quod tamen ex causa põt responsio modificari. et idẽ no. Bal. in l. j. C. de ædil. actiõe.

¶ Iudæus. Plures formas deferẽdi iuramẽtum Iudæis, vide p Spec. in titu. de iuramẽtum. §. j. versic. sed pone Judæus.

POMATES. ¶ Propter. Vide Felli. l. cum te. in j. col. j. de re iudi.

¶ Persuasi. Adde Bald. et Ange. in l. si reus paratus. supra de ꝓcura. Bal. in l. ea quæ. in fin. de condi. indeb. aliam cautelã quam ponunt Bart. et Bald. in l. furti. §. qui alieno. supra de his q no. infamia.

POMATES. ¶ Tutor. Vide alle. per Areti. in c. ij. col. j. de prob.

¶ Tutor. Adde qd̃ Pau. de Cast. hic dicit quod aduersarius nõ põt recusare iuramentum delatũ a tutore ex eo. quod pupillus possit aduersus illud restituí: qa nõ debet inspici illd̃ qd̃ euenire põt de iure speciali. Alle. casũ in hac l. in verbo, audiendus. Alex. dicit bene facere l. ergo. §. si is qui. infra de fideicom. liber.

POMATES.
a ¶ Si actor. Iuramentũ ſtricte intelligi, nõ tñ ꝓ poſito vno ex correlatiuis ponatur & aliud.l.ſi duo pſoni.§.ſi qs iurauerit.ſ.eo.titu.ad hoc credo qd leg.ſol. ex his quæ ponit dom. Alex.hic in fine.
b ¶ Manifeſtæ. Adde tu ꝓ ꝗtellectu huius legis, & vide Spe.in ti.d iuramẽ.ca.dela.§.j.ver.ſi autẽ actor & Abb.poſt eũ i c. ij.& Innoc.de ꝓba. vbi volũt ꝓ hoc iuramẽtũ poſsit a reo recuſari ſi actor nihil ꝓbauit, ꝓ l.q accuſare. C.de edẽ.et l. negãda. C.q accuſa. vj.qõ.vl.c.actor.& de iureiu.c.ſi.§.ſane. vel, ꝓ ipſo actore ſit aliqua ꝓſumptio, cõtra quã op.facit tex. in l.ſi.i ij.rñſo. C. de fideiuſſo. vbi nullus teſtis nulla ꝓbatio eſt ex parte actoris, & tñ deferi iurm iudiciale, & reus teneꝰ illud ſubire. Secũdo facit tex.in l.tutor.i prin.ſ.e. vbi deficiẽtibus oĩbus alijs, ꝓbatiõibus tutor defert iuſiurãdũ. tertio facit tex.t.in l. gñaliꝗ in prin. C.de re.cre. vbi iuramẽtũ iudiciale deferi in initio litis. ꝓ nõ contingeret, ſi deferri deberet qñ actor ſimiplene probauit. & contra Spe.& Abb.vbi ſ. reſidet Are.i c.ij.co. j.de ꝓba. Alexã. hic in ij.co. ꝓ aĩas rõnes & vide et Frã. Cur. in l.admonendi. co. xiiij.circa prin.ſ.eo.
POMATES.
b ¶ Manifeſtæ. Vide Alex.cõſi.cxxiiij.in ſi.ij.volu.Iaſ.§.itẽ ſi qs in fraudem. xvj. col.Inſti.de actio.
POMATES.
c ¶ Quandoque. Vidẽ plene Panor.in cap. ſi.de iureiuran.
d ¶ Si cõpromiſero. adde ſcdm Fulg.ꝓ potius ille §. facit in cõtrariũ, vt hic per Alexandrum.
POMATES.
e ¶ Vltimo.licet Moder.hic multa dicãt cõtra Bar.tñ ipe bñ loqui videt, ſi intelligimus eũ q loquatur in ſentẽtia declaratoria facti, per ca. cum ſecundũ leges. de hæret. in vi. vbi ꝓbat ꝓ licet pœna imponat ipſo iure, tñ ſemper requirit ſententia declaratoria Roma.conſil.iij.aĩs xiij.& cõſi.cxj. Ale. cõſi.ciij.incip.videt prima cõſideratiõe. vol.j.& Curtius cõſi.l.viij.col.vbi loqt in bannito.
f ¶ Pronunciatione. adde text.in l.gñali

a ¶ Iactor. Iuramẽtum reſtringitur ad eam ꝗcãm, ſ. ſuper qua iurat, nec ad alia porrigitur.h.d.Opp.de l.duobus. §. exceptio. ſ.eo.Sol.Concorda ꝓ hic ex alia cã agit. Secundo op.ꝓ iuramentũ habet ꝗvim ſolutionis:vt l.duobus.§.j.ſ.eo.Vnde tollitur omnis obligatio.l.itẽ illa.§.fi.de conſt. pecu.Sol.verũ eſt quantũ ad eam cauſam ſuper qua iuratur, non quantum ad aliam quod no.licet illa tolleretur vera ſolutione facta ex vna cauſa:tamen hæc ficta ſolutio reſtringitur ad eam cauſam tantũ, ſuper qua iuratum eſt.Iſta ergo ficta ſolutio non egreditur cauſam neq; perſonam: vt no.in d.l.duobus§.j.ſ.eo.

Deferens iuramẽtum non poteſt pœnitere poſtquã aliud dicit ſe uelle iurare.

I non fuerit. Deferẽs, q non vult iurare de calũnia, remittenti ſimilis eſt.h.d. Dicit gl.ꝓ illud quod hic dicitur de iuramento calumniæ hodie corrigitur quia ſemel tm defertur:nec in omni articulo iuratur. Hoc intelligo verum qñ iuramentum defertur poſt litis conteſt. & ſic poſt præſtitum iuramentum calumniæ.ſecus ſi ante, vt dixi ſ.eo.l.iuſiurandũ.§.qui iuſiurandũ. No.ex iſta lege ꝓ ille, qui defert iuramentum, non poteſt ꝗ pœnitere poſtq; alius dicit ſe velle iurare. Hoc em dicebat aduerſarius, volo iurare, ſi tu iuras de calumnia:certe ille, q detulit, nõ poteſt dicere, nolo. Dixi in l.nõ erit.§.ſi neque.ſ.eo.

Duæ negationes quando referuntur ad diuerſa, quod non faciant affirmationem.

Delatio iuramenti, poſtquam eſt acceptata: quod recuſari non poteſt.

Declaratio iuramenti à parte facta, & à iudice approbata abſque cauſa non recuſatur.

Ex quibus cauſis iuramentum licite recuſari poteſt.

Iuramentum delatum ſuper re ſubiacente reſtitutioni quod licite recuſatur.

Iuramentum delatum reo, qui ideo defendit ut daret actionem de euictione, quod reus poſsit recuſare.

Reus qui recuſauit iuramentum, ſi moriatur antequã pronuncietur eum haberi pro confeſſo uel condemnato, quod eius hæres non poterit condemnari ex iſta ficta confeſstione.

Manifeſtæ. Primo ꝓ declaratione huiꝰ legis quæro vtrũ loquat hæc lex ex parte actoris vel ex parte rei. Respondeo ex parte vtriuſq;.& ideo illud qd dicit manifeſtę turpitudinis, referas ad actorem:& quod dicit cõfeſsionis, referas ad reũ:vel vtrunq referas ad vtrũq;.q.d. Actor, qui non vult iurare vel referre, manifeſte turpiter petit:& manifeſte vr fateri ſe non iuſte petere. Et reus qui nõ vult iurare vel referre:manifeſte turpiter ſe defendit:& videtur cõfiteri ſe debitorem. Opp.ꝓ hic ſunt negationes duæ:& ſic faciũt vnam affirmatiuam:vt l.duobus.j.de verborum ſignifi. Sol.dicit glo.hic ꝗabundat vna negatio, vel dic, ꝓut referr ad reũ ſubaudias in tex. ſic manifeſtæ turpitudinis eſt nolle, intellige, ſ.ſoluere. Sequitur nec iurare, nec iuſiurãdũ referre, & ſic q̃libet negatio refertur ad diuerſa, & nulla abundat. Op. C.eo.l.gñaliter.§.j.ibi: põt quis iuramentum recuſare. Solu.ꝗhic fuit ſuſceptũ, ibi nõ, ſecũdũ gl. Ante em quã ſuſceptum ſit, põt delatio reuocari, vt l.ſi qs iuſiurandũ. C.eo. Certe de hoc aut delatio poſsit reuocari, dixi in l.nõ erit.§.fi. ſ.eo. An aũt poſsit recuſari añq; acceptetur, puto ꝓ nõ:nec de iure antiquo:vt hic & l.iuſiurandũ.§.ait prętor.ſ.eo.nec de iure nouo, niſi ex cauſa:vt d.l.gñaliter.§.j. C.eo. In hoc tñ eſt magis declaratum hodie, quã ꝓ iſta iura Digeſtorũ. ꝗNã delationẽ factã a parte põt aduerſari[9] licite recuſare. Sed ſi iudex delationẽ approbauerit, & præceperit parti, cui eſt delatũ, ꝓ iuret, ſi recuſauit ſine cã, poterit eũ tanq; cõfeſſum cõdẽnare:vt d.l.gñaliter.§.j.ĩ l.em illa nihil de iure antiquo corrigit, ſed declarat:vt ibi dicit in fi.q;cqd glo.hic dicat. Pro declaratione huius legis q̃ro ꝗ q̃ ſunt cauſæ ex quib[9] põt iurm licite recuſari.rñ. plures:qñq; ex ꝑſona deferẽtis:vt ſ.eo.l. tutor.§.j.& l.iuſiurãdũ.la j.§.fi. Qñq; [c]ex perſona eius, cui defertur:vt ſ.eo.l.iuſiurãdũ et ad pecũias.§.pupillo.et §. ꝓcurator. Qñq; ex natura loci vbi defertur, vt l.tutor.in fi.ſ.eo. Quandoq; ex natura actionis, ſuper qua defer r.nõ em cogit qs iura re ſup ea actione, ſup qua non põt conueniri:vt ſ.eo.l.ſi patronus. Qñq; ex natura exceptionis, ꝑpoſitæ:nã ſi opponatur aliqua exceptio, q̃ opponi nõ põt, ſup ea qs iurare nõ cogit:vt l.in cõtractib[9].§.illo C.de nõ nu.pecu.& ibi eſt caſus no. Qñque propter ignorãtiam vel dubitationẽ cui deferr vel referr, vt ſ.l.iuſiurandum & ad pecunias.§.j.& §.ait prætor.& ibi dixi. Qñq; põt recuſari, ſi ille, cui deferr, dubitat ne alio poſtea agente detegat periuriũ ſuum:vt ſ.e.l.alias.& ibi dixi. Et ideo ꝗputo ꝓ ſi quis iuramentum deferret ſuper re, quæ ſubiacet reſtitutiõi, ꝓ quis non cogitur iurare, ne poſtea cum caſus reſtitutionis aduenrit de ſuo periurio doceatur:arg.dictæ l.alias.& tetigi in l.eũ qui.§.ſi libertus.ſ.eo. Quandoq; põt recuſari, ſi ꝑ hoc ius eius cui defertur, minuitur:vt l.eũ qui.in prin.ſ.eo.& ibi eſt exemplum in actore: ꝗ& ideo puto quod ſi iuramentum deferatur reo, qui ideo defendit vt paret actionẽ de euictiõe. poſſet re[9] recuſare iuſiurandũ:quia ſi res decideretur per iuramentũ, nõ haberet actionẽ de euictione:argu.l.ſi dictum.§.ſi compromiſero[d] j.de euic. Quandoq; recuſatur propter qualitatẽ & modũ deferendi ſeu referendi:vt no.ſ.eo.l.iuſiurandũ.§.ſi de qualitate.& §.non ſemper. Vltimo [e] not.ꝓ licet text.dicat quod eſt manifeſtæ confeſsionis:nõ tñ habetur pro confeſſo, niſi ſecuta pronunciatione[f] ſuper hoc, vel ſentẽtia:vt l.eius qui delatorem.de iur.fiſ.per quã legẽ etiam ꝓbat ꝗ ſi reus, q recuſauit iurare deceſsit antequam iudex pronunciet eũ habendũ pro confeſſo vel condemnato, quod eius hæres non poſsit cõdemnari[8] ex hac ficta vel præſumpta cõfeſsione:vt d.l.ei[9] qui delatorem. tene menti[h].

Si promiſi tibi centum ſi iures aſcendere Capitolium, & iuras, an ex iuramento, an ex pacto oriatur actio.

Contractus innominati quando iudicentur ſecundum modum ineundi contractum.

Contractus innominati quando fiunt per ſi, & per ut.

Contractus innominatus quando per ſi, contrahitur, impleta conditione, an agatur ex ſtipulatione: uel ſimili.

Si quis cum. Ex pacto collato in cõditione iuramenti, ſecuto iuro oriẽ exceptio h.d. Opp.ꝓ cõuentio non poſsit cõferri in conditiõe iuramẽti:vt l.q̃ ſub cõditione.in prin.j.de condi.inſtitu. Solu. dicit gl.ibi loqt in vltimis volũtatib[9]:hic in cõtractib[9].§.illo C.de nõ nu.pecu.& ibi eſt caſus no. Qñque propter ignorãtiam vel dubitationẽ cui deferr vel referr, vt ſ.l.iuſiurandum & ad pecunias.§.j.& §.ait prætor.& ibi dixi. Qñq; põt recuſari, ſi ille, cui deferr, dubitat ne alio poſtea agente detegat perjuriũ ſuum:vt ſ.e.l.alias.& ibi dixi. Et ideo ꝗputo ꝓ ſi quis iuramentum deferret ſuper re, quæ ſubiacet reſtitutiõi, ꝓ quis non cogitur iurare, ne poſtea cum caſus reſtitutionis aduenrit de ſuo periurio doceatur:arg.dictæ l.alias.& tetigi in l.eũ qui.§.ſi libertus.ſ.eo. Quandoq; põt recuſari, ſi ꝑ hoc ius eius cui defertur, minuitur:vt l.eũ qui.in prin.ſ.eo.& ibi eſt exemplum in actore: ꝗ& ideo puto quod ſi iuramentum deferatur reo, qui ideo defendit vt paret actionẽ de euictiõe. poſſet re[9] recuſare iuſiurandũ:quia ſi res decideretur per iuramentũ, nõ haberet actionẽ de euictione:argu.l.ſi dictum.§.ſi compromiſero[d] j.de euic. Quandoq; recuſatur propter qualitatẽ & modũ deferendi ſeu referendi:vt no.ſ.eo.l.iuſiurandũ.§.ſi de qualitate.& §.non ſemper. Vltimo [e] not.ꝓ licet text.dicat quod eſt manifeſtæ confeſsionis:nõ tñ habetur pro confeſſo, niſi ſecuta pronunciatione[f] ſuper hoc, vel ſentẽtia:vt l.eius qui delatorem.de iur.fiſ.per quã legẽ etiam ꝓbat ꝗ ſi reus, q recuſauit iurare deceſsit antequam iudex pronunciet eũ habendũ pro confeſſo vel condemnato, quod eius hæres non poſsit cõdemnari[8] ex hac ficta vel præſumpta cõfeſsione:vt d.l.ei[9] qui delatorem. tene menti[h].

Si promiſi tibi centum ſi iures aſcendere Capitolium, & iuras, an ex iuramento, an ex pacto oriatur actio.

Contractus innominati quando iudicentur ſecundum modum ineundi contractum.

Contractus innominati quando fiunt per ſi, & per ut.

Contractus innominatus quando per ſi, contrahitur, impleta conditione, an agatur ex ſtipulatione: uel ſimili.

Vſiurandum. Si iuratur ſuper debito, liberatur pignus:& contra actionem ad pœnam paratur exceptio, & ſoluti poſtea datur repetitio. hoc dicit.

Iuramentum remittitur etiam abſenti.

Iuſiurandum quando remittitur abſenti, fit notificatio per nuncium vel per epiſtolam.

Dilatio quando ſtatuitur abſenti, notificari poteſt & per nuncium vel epiſtolam.

Collatio præbendæ poteſt fieri procuratori abſentis.

ter.§.ſinautẽ.C.eod. quẽ ad hoc põderat Bal.ibi.& vide bal. in c.j.§.vaſallus feudũ.in ti.ſi de feu.ſtue. controin.inter dũm et agna.& ꝑ Alex.hic.

POMATES.
g ¶ Condẽnari. Vide Aret.cõſi.cxlvij.incip.viſa cõſultatiõe vide Rap. Cumãn. conſi.xxxij.
h ¶ Tene mẽti. Adde ſecundum Bald.in l. ij.C.de eden. quod d.l.eius qui delatorẽ eſt not.ad hoc & ſecũdũ Ioã.de Imo.in l.qui a latronibus.j. de reſt.& Alex.hic: cui etiã adde qd ſtãte ſtatuto ꝓ hæres nõ poſsit moleſtari ꝑ condẽnatione defuncti, & defunctus condẽnatus in vita ſoluerit partẽ condẽnationis, ꝓ de alia parte hæres non poterit moleſtari, vt cõſuluit Ro.cõſi.clxv.

dicebas ꝓ iſta centũ nõ debebas ideo, quia de mandato meo aliquid feceras vel nõ feceras, propter quod mihi ſatisfactũ erat de illis centũ: ſuper hac exceptione tua ego detuli tibi iuramentum: tunc dico ꝓ oritur exceptio iuriſiurãdi proprie. ꝗQuærit gl. quid ſi promiſi tibi centũ ſi iures aſcẽdere Capitolium, & iuras, nunquid oritur actio ex iuramẽto vel ex pacto? Et videtur ꝓ oriatur ex pacto ſeu ex hoc contractu innominato: & erit contractus, facio vt des, quaſi prius debeas præuenire in faciẽdo. vnde oriẽ actio de dolo:vt l.naturalis.§.quod ſi faciã.j.de ꝑſcrip.verb. licet lex diſtinguat ibi an ex eius facto abſit aliquid, & adſit alteri vel nõ. Alij dicũt, & iſta opi.eſt gl.not. & ſingularis ꝓ contractus innominati non fiunt per ſi, ſed per vt: & ideo in quæſtione propoſita nõ fuit contractus innominatus: orietur ergo actio ex ſtipulatione, ſi interceſsit: vel ex donatione, ſi fuit donatio cõditionalis impleta cõditione. & in hoc reſidet gl. Ex qua glo. habes primo ꝗ ꝓ licet cõtractus innominati iudicentur ſecundum modum ineundi cõtractum: vt C.de tranſact.l.cum mota. & de rerum permuta.l.ex placito. & in qualibet earũ not. tamẽ illud eſt verũ, quãdo fiunt per vt. Sed ſi fiant per ſi, nõ inſpecto ordine quid præcedat, ſemper videtur actum vt præueniat in eo quod fuit in conditione deductum. Ita tenet hic glo. & ſecundum hoc iudicabitur quis ſit cõtractus innominatus. Hoc putarem verũ tenendo opi.glo. ſed tenendo aliam opin.ꝓ contractus innominati iudicentur diuerſimode: ex parte dantis eſt, do vt facias: ex parte facientis eſt, facio vt des. non inſpecto ordine cõtrahendi, ſicut in emptione & venditione, locatione, & ſi. vt dixi in l.ex placito.de rerũ permu. & dicam in l.naturalis.j.de præſcrip.ver. & tunc de iſta gloſ. non eſt curandum. Secundo ꝗ habes ex hac gloſ.ꝓ contractus innominati non fiunt per ſi. contrarium not. ſ.de pactis.l.ſi intra. & j.de do.l.hoc iure.§.Labeo. Veritas eſt ꝓ ſi ex implemento conditionis parti aliquid adeſt, erit contractus innominatus. Ita loquuntur glo.contrariæ ſunctæ cum ll. ſuis: ſi nihil adeſt, nõ eſt contractus innominatus: vt hac gl. Aduerte tamen ꝓ in cõtractibus innominatis, qui fiũt per vt, poteſt quęlibet partium præuenire, implendo contractum ex parte ſua: vt dicta l.naturalis.de præſcrip.ver. Sed qñ fit per ſi, de neceſsitate expedit ꝓ ille prẽueniat, cuius ex parte ĩ modũ cõditiõis eſt obligatio collata. Nam ſi alius præueniret, non haberet actionem, vt aduerſarius implere cogatur: quia illud, quod venit in conditione, nullo modo eſt in obligatione: vt l.ſi quis ſub conditione. ſi quis omiſ.cau.teſt. Tertio habes ꝗ ex iſta gloſ. ꝓ quãdo per ſi cõtrahitur contractus innominatus, impleta cõditione agitur ex ſtipulatione, vel ex donatione, vel ſimili contractu. In hoc quod dicit, ex ſtipulatione, eſt clarũ: vt l.ex placito.C.de rerum permu. In eo quod dicit de donatione, vel ſimili cõtractu, eſt dubium propter gloſ. contrarias. Sed ſolue vt dixi. Item videtur ꝓ agatur præſcrip.verb. vt l.Labeo ſcribit. aliàs incipit, ſi mihi bibliothecam.de contrahen.emp. vbi ex implemento conditionis nil adeſt parti: & tamẽ præſcriptis verbis agitur. Sol.hic loquitur quãdo cõditio confertur merè in factum ſeu voluntatẽ partis: et ſic eſt in eius poteſtate conditionẽ implere vel non implere. lex verò cõtraria loquitur quãdo cõditio pẽdebat ex facto alterius: tunc ſi quidẽ per contrahentẽ impeditur quò minus impleat, poteſt agi præſcriptis verbis, non conſiderato ꝓ cõditio habeatur pro impleta, vt ibi patet: nec erit actio præſcriptis verbis, quæ oritur ex cõtractu innominato: ſed erit tunc præſcriptis verbis, quæ eſt idem quod in factum ex æquitate, quæ perſuadet actionem dari: vt l.quoties.de præſcrip.verb. Poteſt etiam agi ex contractu, conditione habita pro impleta: vt dicta l.Labeo. Circa legem iſtam quæro, in quod nomen contractus cadit iſta conuentio. Reſpond.non curo: quia fuit factum pactum ad excipiẽdum: quod ſufficit etiam ſine cauſa: & ſic ſtat in nomine pacti ſimplicis: vt l.tale pactum.in princ. & l.iuris gentium.in prin. & §.quinimo.ſ.de pact.

Creditor quod poſsit remittere iuramentum debitori, qui iurauit ſoluere in paſchate.

Omnia, quæ impediunt moram contrahi, impediunt periurium.

Si propter moram quis non poteſt adimplere promiſſa, & creditor prorogat terminum, quãdo debitor ſit periurus. remiſsiuè.

Habeo etiam. Etiã ꝗabſenti põt iuſiurandũ remitti[a] h.d. ꝗQuæro vtrũ qñ fit gratia abſenti, requiratur nũcius vel epiſtola. Gl. videtur velle ꝓ ſic dũ dicit per nunciũ. Quod probat: quia ſi poſſet fieri abſenti & ignoranti penitus fruſtra adijceretur, ſed & per epiſtolã, &c. quia nullũ dubium haberet pro hoc, quia iuramentum procedit ex conſenſu vt ſ.eo.l. qui iuraſſe. in fine ergo requiritur nuncius vel epiſtola vt l.cõſenſu.de act.& obli.& ibi no.& hoc tenet Gul. ꝗPer hoc dico bonam eſſe practicam qñ dilatio ſtatuitur abſenti parti, & [b] ei notificatur per nunciũ vel epiſtolã, qñ ſufficit, vt hic. Gul.dicit. Glo.inducit ꝗin argu.ad quæſtionẽ de collatione præbẽdę[c], quæ fit procuratori abſentis, vt poſsit fieri. De hoc plene dixi in l.abſenti.j.de do.et extra de præb.c.ſi tibi abſenti.libb.vj.Gul.quę rit ꝗhic, ſi tu iuraſti ſoluere ĩ paſchate: vtrũ creditor poſsit tibi licite hoc iuramentũ remittere?[d] Et videt ꝓ ſic, ꝑ hãc l.Certe hæc lex nihil facit: quia hic loquitur qñ non eſt iuratũ. Breuiter iſta eſt veritas, ꝓ ille, pro cuius vtilitate iuratur, ante q̃ veniat terminus põt iuramẽtum remittere: vt extra, eo. c.j. Et breuiter oĩa, ꝗque impedirẽt contrahi morã, illa impediũt periuriũ cõmitti: vt difficultas, & ſimilia: vt extra, eo.c.breui.et dixi in l.quod te.ſ.titu.j. ꝗQuid autẽ ſi tantum ſtetiſti in mora, ꝓ promiſſum non poteras adimplere: an ſis periurus, ſi creditor prorogat terminũ? Et videtur ꝓ ſic.j.de verbo.oblig.l.cum ſtipulatus ſim mihi à procurator. Sed contrarium ibi determinaui, vbi videas.

Iuramentum debitoris quando proſit fideiuſſori.

Iurari ſuper iure quando poſsit.

Res iudicata an eodem modo proficiat ſicut iuramentum.

Creditore. ꝗSi debitor iurat ex cauſa: quæ perſonam tantũ ſuã ab obligatione eximit, fideiuſſori non proderit: ſecus ſi iurat ſuper contractu: quod facere videtur in dubio.h.d. & bonus tex.eſt. Oppo. ꝓ pupillus nõ obligatur naturaliter: vt l.v.in prin.j.de autho.tuto. ergo pro eo non tenetur fideiuſſor. Sol.hic intellige de pupillo, q poterat naturaliter obligari: vt no.in l.j.j.de nou.facit quod vide bis j.de condi.indebi.l.ꝓ pupillus. Oppo. & videtur ꝓ nõ poſsit iurare ſuper iure: quia ius eſt certum: vt l.ij.j.de iur. & fact.igno. Sol.hic ꝗiuratur ſuper iure propter dubietatem facti. Vel dic ſup iure cõi non iuratur, ſed ſuper iure priuato: hoc eſt, an aliquis ſit obligatus, vel an habeat actionẽ, & ſimilia, bene poteſt iurari. Oppo. & videtur ꝓ in dubio ſic nõ debet iurari: imo debeat mitti pro iurante, & interrogari ex qua cauſa iurauerit: vt ſ.eo.l.duobus.§.ſi ei. vel debeat interpretari cõtra iurantem, vt l.duobus.§. igitur ſi quis.ſ.eo. Sol.leges cõtrariæ loquuntur qñ poſtea agitur ex alia cauſa: tunc debet diſtingui vt ibi vidiſti. Hic loquitur quando ex eadem cauſam agitur. Agitur enim contra fideiuſſorem, qui idem promiſerat: ſed ibi erat fideiuſſor de iudicio ſiſti. Ad hoc facit ſ.eo.l.ſi actor. & ibi vidiſti.

Si fideiuſſor. Iuramẽtum fideiuſſoris ſuper facto prodeſt reo: ſecus ſi ſuper ſua perſona iuretur.h.d. De hoc dic vt l.duobus §.j.ſ.eo.d.

Sed ſi actore. Ex iuramento defenſoris quæritur exceptio defenſo, & etiam ei, cui quæreretur, ſi defenſus iuraſſet. idem in re iudica. hoc dicit. Nota tex. ibi: eadem ratio. vſq; ad finem quia notandus eſt. Nota iſtum

POMATES.
a ¶ Remitti. Vide Alex.cõſi.cxxxj.colũ. ij.vol.iiij.Fel.cap.ij. col.iiij.de cõſti. c.cũ olim.col.ix.de re iudi.& Iaſ.l.ſi.ij.co.de cõſti.principum.
b ¶ Notificatur. Adde vltra allegata per Alex. Bald. in addi. ad Spe.in ti. depoſi. vbi dicit ꝓ dilatio data abſenti nõ currit, niſi a die notificationis. Inquantũ autẽ Alex.tangit an vna parte abſente poſſit ſtatui dilatio, addẽ Fede.de Senis cõſil. ccxc. Et Alex.in cõſi.lxxxvij.in fi.in v. volu.
c ¶ Præbendæ. Adde qd ſi procurator & dñs eadem die acceptãt, qs pręſumatur prius acceptaſſe: Roma.cõſi.ccclij. eũdẽ et Ro.vidẽ adſcripta in hac l.cõſi.ccxcv. vbi tenuit cõtra cõmunẽ ſnĩam, ꝓ valet donatio facta abſenti abſq; interuentu nũcij vel epiſtolæ, dũmodo aliquali via veniat in notitiã donatarij.
POMATES.
d ¶ Remittere. Oĩa, quæ impediũt moram cõiuncti ꝓpediũt et piuriũ, vide multa per Iac.l.j.§.& poſt operis.colũ.v.ff. de ope.no.nũ.poſt.bar. & Alex.ibi, & Alexan.cõſi.xviij.colũ. ij.iij.volu.

FF

a ✠ POMATES. ¶De in litem iurando. Vltra continuationē glo. vnicam differētiam inter hunc titulum & præcedētē in ea positā potes alio modo continuare, & alienā sic colligere differentiam, ꝙ iste titulus loquitur de iuramento rei æstimatorio, ille de iuramento iuris decisorio. Sunt & aliæ differentiæ. Prima ꝙ iuramentum litis decisoriū, de quo titulo præcedenti, pōt deferri tā reo, q̄ actori. l, nā postea. §. fi. cū l. seq. ī. tit. ,pxi. Istud vero rei æstimatoriū, de quo hic nō pōt deferri nisi actori. l. videamus. §. pe. in verbo, absolvere. & l. seq. & l. ij. ī. e. Secūda ꝙ istud iuramentū nunc̄ꝫ deferē nisi a iudice. d. l. videamus. §. deferre. et in §. pe. j. eo. Illud vero pōt deferri a ꝑte parti in iudicio iudice approbante, & ex cōuentione partium extra iudiciū. l. iusiurandū. in prin & in l. admonēdi. ī. de iureiu. Tertia ꝙ istud iuramētū nūquā defertur, nisi reus sit cōtumax, & in dolo. l. in actionibus. & l. ij. j. eō. Nam sola culpa nō sufficeret. Quarta ꝙ iuramētū non pōt deferri, nisi circa rē principalē: illē vero circa omnē litē l. j. & sequēti ī. titu. proxi. Quinta sit ꝙ iuramētum, de quo hic, nō pōt præstari sup numis. l. numis. j. eo. Sed illud bene pōt præstari. l. iusiurandū. ī. tit. j. Sexta sit ꝙ iuramentū de quo tit. preceden ti, iudiciale & volūtariū debet a iudice seq, & nō deberam plius querere vbi est præstitū. d. l. iusiurādū. ita ꝙ etiā nō debet retractari ꝑ instrumēta nouiter reperta. l. admonēdi. ī fin. ī. eo. Septima ꝙ cum istud iuramētū sit īductū mero actoris fauore, poterit illud recusare & dicere, Volo probare ꝑ testes. l. semp. §. hoc interdicto. j. quod vi aut clam. Bar. in l. fi. j. eo. secus in iudiciali & necessario. l. admonendi. & l. manifestæ. ī. titul. proxi. Octaua sit quod ex iuramento, de quo titulo precedenti, oritur actio & exceptio. l. nam postea. §. j. ff. de iureiur. sed ex isto nulla oritur actio: vt est glo. in §. præterea quasdā. in verbo: ex arbitrio. Insti. de act. Ang. & Ro. in l. ij. ī. titu. proxi. Bar. in l. in actionibus. j. eo. Bal. in auth. nouo iure. C. de iudi. Inn. in c. super eo. quod mer. cau. Nona sit differentia ꝙ iuramētū iudiciale & voluntariū etiā defertur vbi intētatur iudicis officiū. Tex. in l. fi duo patroni. iuncta gl. ī. ti. ī. Secus in isto: nā habet locū vbi officiū iudicis intētatur. Gl. est in l. harum, in gl. fi. in fi. ī. fi feruit. vendicetur. Decima sit differentia: quia istud iuramentū non cōpetit fisco: quinimo minores vires habet, quā priuati. Gl. est in l. quoties. in gl. fi. C. de exact. trib. lib. x. secus in omni alio iuramento. l. ij. §. quæcūq. & l. eū qui. §. in popularibus, ti. proxi. Vndecima sit ꝙ iuramētū, de quo titulo præcedenti, pōt pupillo deferri, & præiudicabit parti quæ detulit iuramentū. l. qui iurasse. in prin. ī. tit. proxi. Sed istud non pōt pupillo deferri. l. videamus. j. eo. & hic Bart. assignat rationē. Duodecima ꝙ istud iuramentū nūq̄ꝫ defertur cōtra hæredē dolosum. l. alias. cum l. sequen. j. eo. Sed illud, de quo titulo præcedenti bene pōt deferri. nā postea. §. fi. ī. tit. ,pxi. Pōt tñ illud aduersus quancunq; personam deferri, vt colligi pōt ex illo titu.

b ✠ POMATES. ¶Non debemus. Adde quod no. Bal, in l. si nondum. C. de fur. quod res denominatur ab eo, pro quo est l. q̄ si forte. §. quid ergo. j. de solutio. Habes præterea notare quod licet reus propter contumaciam suam condemnetur vltra valorem & pretium rei, quod tamen per hoc non cēsetur auctum pretium rei. De quo Bal. in c. testimonium. colum. vltima de testi. & in l. j. C. de confes. Et de isto articulo vide per Alberi. vltra adducta hic per Alexand.

c ✠ POMATES. ¶Notandus est. aduertendū tñ dū Bar. loquitur generaliter de cāsibus criminalibus, ꝙ debet intelligi de causis criminalibus, vbi ingeritur pœna pecuniaria, nō autē sanguinis: in illis aūt nō admittunt fideiusso res: vt voluit Bart. in l. si quis reū. j. de cust. reo. Itē aduerte ꝙ Bar. hic in prima quæstione videtur se confundere dū ī. remittit ad l. iudicatū solui. dicens ꝙ fideiussor, qui ꝑmisit simpliciter de iudicato soluendo, tenebitur ad totū id, ꝙ tenebiē reus, & vna ꝑ feretur tñ snía: & tñ hic in casu vbi vna tñ ꝑ fertur snía, non vult ꝙ teneaē ad pœnā negationis & contumaciæ, ad quā tñ reus principalis teneē. vnde cogita. Et hoc ēt videtur sensisse Alexā. hic in fi. col. in fi. dū allegat Fulg. Itē & in secundo videtur minus rēcte loq; Bar. qa ista lectu. l. super qua se fundat declarata intelligitur. gl. loquiē in fauorē eorū, q; intercesserūt: nō autē rei principaliter, de quo loquitur Barto. Sed considera quod ista lex generaliter loquitur, licet glo. in fideiussoribus exemplificauerit, & quod Bart. ponderet eius actionis rationē. Et ꝙ intellexit quantū ad euitandū pœnam amputationis manus. non autem aliā pœnā. & vltimo ad cautelā Bar. hic in fi. adde tex. in l. quæro. & ibi Bar. not. vbi circa hoc ponitur alia cautela. ff. loca. De his tamen vide Io. de Pla. in §. fi. Insti. de actioni. quę ex delicto nascun. vel ī §. furti autē. & pro secunda cautela facit text. in Græce. §. & post lit. in versic. an ergo. in verbo, Titius. ī. de fideiusso.

d ¶Q̄ā non. Adde secūdū Fulgo. ꝙ. snía Barto. non videtur procedere quando vna sententia tantum ferebatur: & in illis facta erat condemnatio etiam in augmento vigore contumaciæ vel inficiationis. & hoc etiam sequitur Alex. cui adde quod Bal. cōsi. cclxxxv. incipien. statuto cauetur. videtur tenere quod fideiussor in criminali non teneatur de accessorijs maleficij nisi dictum sit de omni causa quæ ex iudicio nasci posset ibi & c. ponit an stante statuto quod a condemnatione maleficij non posit appellari, an appellari. poterit ab accessorijs procedentibus occasione maleficij. Adde etiam quod Ioan. Andr. in rubrica. de fideiusso. in addi. ad Specu. format. qō. de illo qui dedit fideiussorem communi pro maleficio pro quo bona fuerunt publicata & vltra cōdēnatus in certū fuit principalis, vt fideiussor non teneatur in centum secundum Alb. præpo. & Vber. de bo. super l. j. C. de fideiuſ. quod limitat Ioan. Andr. nisi maleficiū fuisset in fraudantis rationibus communis & repertus fuisset debitor in illis centum pluſq̄ꝫ ascēderent bona. & idē quādo pro maleficio nō debebatur cōfiscatio: sed pœna mille librarum & bona non ascendissent nisi ad nonningenta quia fideiussor etiā teneretur ad centū in quantū Alex. tāgit q. de custode castri qui dedit fideiussorē pro certo tempore: & postea fuit refirmatus & castro spoliatus an fideiussor teneatur. Io. And. in addi. ad Spe. in titu. de fideiuſ. §. j. versi. illud. in addi. vt ibi scripsi. dicit Lamb. de Rampo. hic disputasse: ibi late vide. an aūt per eōpromissum factū per principalem liberetur fideiussor, vide Bald. consi. cccl xxxv j. iij. lib.

casum in defensore fideiussoris: quia alibi nō habuimus, dicit gl. Tertio nota finem huius §. qui videtur dicere ꝙ eodem modo proficiat rex iudicata, sicut iuramentum. Contra hoc facit ī. de arbi. l. aduersus. in fi. & quod dixi in l. duobus. in fi. ī. eo. Sol. glo. videtur ita intelligere quod sententia lata pro reo prosit fideiussori, si fideiussor est habiturus regressum contra reū: alias secus.

3 †Et econtra, sententia lata pro fideiussore, prosit reo, quandoreus posset redire contra fideiussorem: vt puta, si fideiussit in rē suā. Ita intelligit gl. in l. j. j. rem ratam habe. vbi hoc videtur velle tex. hoc videtur tenere gl. in d. l. aduersus. Quod ergo dicitur quod res iudicata secundū alterū, vtriq; proficiat intellige qñ vnus habiturus est regressum contra alium, vt dixi. & sic non est per oīa bona æquiparatio rei iudicatæ & iurisiurādi, vt dixi in d. l. duobus. §. j. ī. eod. & in l. ex duobus. de duob. reis.

a *De in litem iurando.* *Rubr.*

Continua rubricam vt in glossa.

1 ☞ *Non debemus inspicere quod euenire potest, si ad id nō est res naturaliter destinata.*
2 *Fideiussor an teneatur ad id, quod ex contumacia condemnatio crescit.*
3 *Fideiussor de iudicio sisti & in iudicato soluendo in criminalibus, quōd non teneatur, si pœna augeatur contumacia vel negatione partis.*
4 *Stante statuto quod pro maleficio tali imponatur certa pœna: quam si non soluerit, amputetur manus: quod si pœna augmētetur per negationem vel quid simile, quod sufficiat soluere pœnam maleficij.*
5 *Cautela vt fideiussor in maleficijs teneatur, etiā ad augmētationem pœnæ,*

LEX I.

REm. Hæc lex legitur duobus modis. Secundū primam lectu. h. d. † Non debemus b inspicere quod euenire pōt, si ad id non est res naturaliter destinata. Ad istam lect. opponitur & videtur ꝙ debeamus inspicere q̄d euenire potest: vt l. qui bona. §. j. j. de dam. infec. & infra, loca. l. si quis domū. §. j. Solu. ibi res erat ad hoc naturaliter destinata: hic secus. Solutionem huius brocardi tāgit hic Gul. ego plene dixi in l. inter stipulantē. §. sacrā. de verb. ob. Secūdo modo legiē in gl.

2 in re iam facta. et hoc dicit: Fideiussor † nō tenetur in eo, ad quod ex cōtumacia condēnatio crescit hoc dicit. Oppo. fideiussor de iudicio sisti lata sententia liberatur. l. Græce. §. & post litem. de fideiusso. merito non est dubiū quod non tenetur. Respon. licet in prima lectura intelligatur de fideiussore de iudicio sisti: in hac secunda oportet intelligi de fideiussore iudicatū solui: vt sit aliqua dubietas. Sed tunc oppo. stipulatio iudicatum solui, committitur in eo q̄d fuit iudicatum: vt l. iudicatum solui stipulatio. j. iudicatum solui. Solu. Intelligas quod hic primo fuit condemnatus ad rem: in secunda sententia quæ fertur secundum naturam arbitrariarum actionum fuit damnatus in æstimatione secundum iuramentum in litem, quod fideiussori nō oberit. Ita loquitur hic. Oppon. quod affectio considerētur, vt lege cum seruus. manda. Solut. propter affectionem ibi actio datur: sed hic propter affectionem actio competens non augetur contra non contumacem.

c Vltimo notandus est c multum iste textus qui dicit, Non enim res pluris sit propter hoc, sed ex contumacia æstimabitur, &c. Et sic facit ad multa. † Nam in causis criminalibus tota die interueniunt fideiussores de iudicio sisti, & iudicato soluendo. & sunt statuta quæ dicunt q̄d propter cōtumaciam vel negationē pœna augeatur vtrum in illa pœna teneatur fideiussor. Et

d videtur ꝙ non: d quia non est pœna maleficij, sed pœna contumaciæ seu negationis illius illud augmentantis: & hoc per hunc tex. Item dicunt statuta ꝙ pro tali maleficio † imponatur tanta pœna, quam si soluere non poterit, amputetur sibi manus: contingit quod illa pœna est augmentata propter negationem, vel propter cōtumaciam non veniendo, vel in non soluendo, vtrū debeat soluere totū cū augmēto vt euadat pœnā ꝑsonæ: an sufficiat soluere pœnam principalē sine augmento. Et videtur ꝙ sufficiat soluere pœnam maleficij per hūc tex. non enim res &c. examinaui plene hoc j. de publicis iudicijs. lege secunda. & dic

b ✠ POMATES. ¶Vt ibi. Vide Cepol. caute. ciiij. ad cō firmationē vide Oldra. consi. cij.

✠ POMATES.

b ¶Hoc oppo. Pro declaratione istius sol. vide q̄ scribit bar. in l. in actionibus. in ij. col. versi. circa primum. in fi. j. eod. Sed tamē est aduertēdū ꝙ ista sol. restringit tex. in d. l. pen. ꝙ ibi fuerit debitor in specie tātum. ꝙ est pro certo diuinare. Et ni si velimus dicere ꝙ imo sit necesse, ita intelligitur ꝙ loqtur iste tex. de iuramēto in litē, ꝙ cadit nisi, in speciebus, vt hic est glo. Et de hoc vide Alex. in l. in actionibus. in ij. colū. in fine eod. titu.

✠ POMATES.

c ¶Vino. Et ex hoc infertur in practica, ꝙ ex quo in frumēto & similibus quātitatibus nō habeē rō interesse extrinseci, sed tantum intrinseci: ꝙ si cum essem emphyteuta, & haberem soluere singulis annis decem saccos frumenti, quos si nō soluerē, caderē a iure meo: ꝙ si illos decē saccos apud te depo suerim cū hoc, vt certa die qua volebā solucre, caderē a iure meo. mihi restitueres, i qua inter pellatus restituere noluisti. ficq; eo q̄d ꝑpter id soluere nō potuerim, ceciderim a iure meo, ꝙ tñ non teneris ad istud damnū resarciēdum, ex quo istud est interesse extrinsecū, de quo in frumento, & similibus: ideo non habetur ratio vt hic per Barto.

✠ POMATES.

d ¶Interesse. Adde ꝙ in mercatore semp habetur rō lucri, vt ꝑ Alexā. consi. xiij. in v. col. in iij. volu. & consi. cxcj. in vlt. col. in ij. volu.

2 vt ibi.a Sis tamen cautus † quando tu facis scribi promissio-
5 nem fideiussoris, vt nō solūm dicas ꝙ promittit soluere omnem pœnam & omnem cōdemnationem, quæ sequitur ex maleficio illo vel accusatione vel inquisitione: sed addas vel ex processu. & sic videatur promittere pœnam quæ veniret ex contumacia habita circa processum.

1 ☞ *Contra dolosum iuratur in litem, non contra culposum.*
2 *Interesse contra eum, qui est in culpa, qualiter iuratur.*
3 *Interesse verum quōd aliquo casu probetur per iuramentum.*

LEX II.

SIue nostrum. Ista lex potest continuari cum præcedenti: & erit §. ibi, interdum. & potest non cōtinuari: & nō erit §. ibi, interdum.

1 sed tamen si est §. h. d. Contra dolosum † iuratur in litem: contra
2 culposum non. h. d. †Quæro, qualiter probetur interesse contra eum, qui est in culpa. Dicit gl. per testes: quod dic vt l. j. C. de sentē. quæ pro eo quod interest. Videbitis, vt j. ead. l. in actionibus. †Quæro, vtrum verū interesse probetur aliquo casu per
3 iuramentum. Glos. dicit ꝙ sic, videbitis in dicta l. in actionibus. Quærit gl. quid si affectio partis est nota iudici? Dic vt in glo.

1 ☞ *Iuramentū in litem affectionis quōd non deferatur in his, in quibus affectio non cadit: sed iuramentum ad probandum verum interesse etiam extra rem,*
2 *In numis quando cadat æstimatio.*
3 *Dispositio huius legis quōd habeat locum in florenis & grossis, & in omnibus quæ in genere suo functionem recipiunt.*
4 *De interesse extra rem quando habeatur ratio.*
5 *In interesse extra rem quōd habeatur ratio lucri.*
6 *Si debebas mihi centum libras tempore quo florenus valebat quadraginta solidos: & sic potuissem habere quinquaginta florenos, nunc valet quinquaginta, & sic non possum habere, nisi quadraginta, an dicar perdidisse. remissiuē.*
7 *In actionibus stricti iuris an præstetur istud iuramentum veritatis in litem.*

LEX III.

1 NVmis. In his, † in quibus non cadit affectio, non defertur iuramentum in litem, quod est affectionis: sed defertur iuramētum in litem ad probandum verum interesse, etiam extra rem quando circa rem non cadit. hoc dicit. Diuiditur in partes duas: quæ patēt ex summario. Secunda ibi: nisi de eo fortē. Nota quod dixi in summario, veniamus ad apparatum, & aduertatis, quia no. lex est. Oppo. j. depo. l. j. §. in depositi. Sol. hic in deposito pecuniæ: ibi in deposito aliarum rerū, in quibus cadit affectio vt in libris, & si. †Se-
2 cundo oppo. dicitur hic. numorum æstimatio est certa. Contra, numi non æstimantur: vt l. si ita fideiussorē accepero quod ergo decē infra, de fideiuſ. Sol. expone, certa est numorum æstimatio, id est ipsi numi certi sunt, qui sunt rerum æstimatio: nō autē ipsi numi æstimantur per res. Ita dicit glos. Certè istud dictum glos. habet locum solum in pecunia minuta: sed pecunia grossa auri vel argēti bene æstimatur per minutam. Quid ergo dicemus? Si essent depositi floreni: habebit ne locum ista lex? Videtur ꝙ non. nam eorum æstimatio nō est certa, imō crescit & decrescit,
3 vt videtis tota die. Dico † quōd hæc lex habet locum in florenis, & in grossis, & in qualibet quantitate: hoc est, in omnibus quæ in genere suo recipiunt functionem, in quibus nō cadit affectio: vt l. ij. in princ. ī. si certum peta. & ideo non est necessaria expositio glo. hic factæ: sed tex. stat propriè: quia certa est æstimatio numorū, licet possit crescere & decrescere in numis grossis: tamē quia in eis non cadit affectio, non habet locum istud iuramētum, quod est affectionis. & sic generaliter in omni quanti
b tate intelligit seq. glos. Contra hoc oppo. b ī. ne quis eum qui in ius voc. l. pe. §. in eum. vbi agitur ad interesse, & sic ad quantitatem: & tamen iuratur in litē. Sol. hic loquitur quādo quantitas ab initio fuit in obligatione: ibi quādo obligatio quantitatis successit in locum obligationis speciei, in qua cadebat affectio, vt dicam in l. in actionibus. j. eo. Contra hoc oppo. quia si non cadit affectio: ergo nullo modo præstatur iuramentum in litem. Sed cōtrarium dicitur in hac l. ij. responso. Sol. in ij. responso nō loquitur de iuramento in litem, quod est affectionis, sed de eo quod est veritatis, secūdū gl. Sed cōtra: ergo exceptio sequēs nō est de regula. Sol. gl. subaudit, in prin. nō iuraē in litē ratione affectionis vel alia ratione: tūc bene sequiē exceptio, nisi &c. Si quis tñ vellet sustinere ꝙ etiā exceptio loquaē de iuramēto affectionis: posset dicere ꝙ in vltimo casu lex loquaē qñ ꝑpter cōtumaciam non restituētis pignora sunt distracta: nā in illis pignoribus cadebat affectio. Glo. tñ istud nō patitur: nā in litē iuraē solū propter dolū non restituētis: sed circa pignora nō fuit dolus cōmissus: ergo nō pōt intelligi de iuramento affectionis: loquitur ergo de iuramento in litē quod est veritatis, vt videbitis in l. in actionibus. §. plane. j. eo. Veniamus ad seq. gl. oppo. de interesse extra rem non habeē
4 ratio: vt l. si sterilis. §. cū per venditorem. de act. emp. Sol. † & aduerte hic loquitur in numis, in quibus nō venit interesse intra rē ideo habetur ratio de interesse ꝙ est extra rem. Hic est casus hic, & l. liber homo. in fi. de verb. ob. cū sua gl. & l. si pœnā. eo. tit. & secundū hoc licet principiū huius legis sit generale ad omnē quātitatē propter rationem suā, nō propter verba tex. tamē hic finis restringitur ad numos tantū. In alijs eñ
c quātitatibus, puta in frumento, vino c, & similibus, non habetur ratio interesse extrinseci, vt l. cōtraria. Quæro, vtrū in hoc inter
d esse d habeaē ratio lucri. Gl. hic videtur dice
† re † ꝙ nō. tex. videē velle cōtrariū in l. non c
vtiq; §. nūc de officio. j. de eo ꝙ cert. Io. quā gl. allegat pro cōcordanti. Et ista est vera, maxime hodie, per l. j. C. de sen. quæ ꝑ eo. Sed iuxta hoc quæro: vos vidistis aliqualē dubitationē vtrū habeaē ratio lucri vel nō.
6 Quæro: † debebas mihi dare centū libras tempore quo florenus valebat xl. sol. nunc florenus valet l. solidos & sic tunc habuissem pro centū lib. l. florenos: nunc non possum habere nisi xl. an dicar perdidisse, & dānū passus esse, an vero nō acquisiuisse. Dubiū difficile est: non examino hic. Dixi tibi
7 in l. Paulus. de sol. Vltimo † quæro an in alijs actionibus stricti iuris prestetur illud iuramentū in litē ꝙ est veritatis. Dicit gloss. ꝙ sic cōtra dolosos, per hanc l. & videbitis in l. in actionibus. §. plane. j. eo. & ibi plene dicam.

1 ☞ *Pupillus, vel eius mater, quod non admittatur ad iurandum de affectione in causa, quæ per tutorem agitatur.*
2 *Tutor non cogitur præstare iuramentū affectionis, sed calumniæ & veritatis, si eam scit.*
3 *Quis non debet subire anceps periurium.*
4 *Tutor est quasi dominus.*
5 *Forma iuramenti affectionis præstandi per tutorem. nu. 6.*
7 *Adolescens quando æquiparatur pupillo.*
8 *Adolescēs iurare potest in litē, & de veritate interrogari.*
9 *Iuramentū in litem debet à iudice deferri: notarius tamen potest deferre iudice mandante.*
10 *In arbitrio iudicis est deferre vel non deferre iuramentū in litem.*
11 *Iudex taxat quantitatem iuramenti.*
12 *Iudex post iuramentum præstitum potest diminuere, & illud non sequi. & nu. 14.*
13 *Infirmitas quando euitetur. remissiuē.*

1 VIdeamus. In causa quæ per tutorem † agitatur. pupillus, vel mater eius ad iurandum de affectione non admittitur, tutor & curator non cogitur, sed volens admittitur: adultus etiam admittitur. h. d. Opp. de l. qui iurasse. in prin. ī. tit. j. Sol. ibi loquitur in iuramēto, quod defertur à parte parti: vnde imputet sibi qui pupillo detulit; hic in iuramento quod inuita parte defertur. Secundo oppo. mater potest esse tutrix: ergo potest iurare pro pupillo: vt in authenti. matri & auiæ. C. quando muli. tute. offi. fun. potest. Sol. hic loquitur qñ mater nō est tutrix. Et ratio, dicit gl. quia credimus eas in infinitum iurare propter amorē filiorū. Ista ratio reprehenditur per doct. quia si esset vera, idē esset qñ esset tutrix. Præterea maiorem affectionem habet quis ad seipsum, quam mater ad filium sed pro seipso quis admittitur ad iurandum: ergo &c. Est ergo ratio, quia istud iuramentum defertur tantum domino litis: sed mater, quia non est tutrix, nihil habet facere in lite: ergo &c. vt

POMATES.
a ¶ Iſtũ tex. Vide Fel. c. tuis queſtionibus. vlt. col. de teſti.
b ¶ A iudice. Adde tu Lãfrã. in c. q̃ cõtra falſam. ver. teſtũ depoſitionem. & ver ſi. xv.

d. l. vulgo. j. eo. Tertio opp. & videtur tutorem cogendũ: vt l. ij. §. quod obſeruari. C. de iur. cal. Sol. dicit gl. & no. triplex † eſt iuramentũ, ſ. affectionis: & ad hoc tutor non cogit̃, vt hic. Item calumniæ: & iſtud cogitur præſtare tutor: vt d. §. q̃ obſeruari. Item iuramentum veritatis: & tunc ſi tutor poteſt ſcire veritatem æquẽ ſicut pupillus, cogetur præſtare: arg. l. generaliter. §. j. C. de iureiur. & l. properandum. §. pe. de iud. Opp. & videtur q̃ alienum cõpẽdium quis debeat præſtare ſuo: vt l. tutor. la. ij. §. non eſt audiendus. j. de admi-
3 tuto. Sol. fateor hoc q̃ñq; non tamẽ q̃ per hoc † quis debeat ſubire anceps periurium, vt hic. anima enim, &c. vt C. de ſacroſanc. eccl. l. ſancimus. Opp. q̃ tutor volens non admittatur: quia non
4 eſt dominus, vt l. vulgo. j. e. Sol. † eſt quaſi dominus, vt l. qui fundum, §. ſi tutor. ſ. pro emptore. Opp. hic dicit̃ q̃ tutor hic præſtat iuramentũ ad vtilitatẽ pupilli. Contra, iſtud iuramentũ eſt affectionis: vt j. ea. l. §. iurare. & l. in actionibus. & vidiſtis no. ſ. l. proxima. ſed hic dicit q̃ eſt vtilitatis: quare male. Sol. fateor q̃ eſt affectionis cõtinentis vtilitatẽ: nã propter affectionẽ ſimplicẽ ſine vtilitate non augeretur condẽnatio. Ita intelligitur hic: licet q̃ñq; daretur actio, quæ alias nõ cõpeteret: vt j. mãdati l. cum ſeruus. facit j. de bo. lib. l. libertus qui ſoluendo. Et ex hoc tex. ſic ex
5 poſito hic aſſumit † gloſſ. formã iuramenti quod præſtat tutor. Iurabit enim pro quãto ſeruus, pupillus vel adultus nollet carere: non pro quãto ipſe tutor vellet pupillum non carere. Sed hoc non placet. Cum enim pupillus affectionem nõ habeat. vt hac l. in princip. & l. qui iuraſſe. ſ. tit. j. referendo ſe ad affectionem pu-
6 pilli deieraret. † Erit ergo hęc forma q̃ ipſe iurabit quod ſi ipſe tutor eſſet eius conditionis, cuius eſt pupillus, & eſſet in loco pupilli, nollet illa re carere pro tanto. Et iuramenti forma colligit̃ ex tex. l. continuus. j. de verb. obli. §. cum ita. facit j. de duo. reis. l. nemo eſt q̃ neſciat. facit quod no. per doct. C. de ſen. quæ pro eo
7 l. j. in v. q. principali. Opp. & videtur q̃ adoleſcens † æquiparetur pupillo: vt l. ſi curatorẽ habens. C. de in integ. reſti. mi. Sol. Quidam diſtinguunt hic: Aut adoleſcẽs habebat curatorẽ, aut nõ. q̃ gl. non placet. Nam in iudicio adoleſcens de neceſsitate debet habere curatorem: vt l. cũ & minores. C. ſi aduer. rem iud. Sed li-
8 cet curatorem debeat habere: tamen poteſt † in litem iurare: nam poteſt de veritate interrogari. Ita habes hic: & no. in l. ij. §. q̃ obſeruari. C. de iur. calum. in verbo, ſcire poſſunt. Barto.

Deferre. Hoc iuramentum præſtatur iudice deferente, nõ alio: & põt iudex taxare vſque ad q̃ quãtitatem iuret, & ante & poſt. poteſt etiam ex cauſa iuramentũ non ſequi. h. d. Oppo. & videtur q̃ imo poſsit deferre pars: vt l. iij. in prin. ſ. tit. j. Sol. aliud in iſto iuramento: aliud in illo. dicit gl. & ſecundum hoc videtur quod parte deferente non valeret iuramentum in litem. Et ſatis puto verum recte intelligendo: nã pro quãto nollet quis re carere, non eſt contentio, nec de hoc litigatur: merito ſi pars defert iſtud iuramentum ſimpliciter, nihil refert. Sed ſi in delatione adijceretur, volo condẽnari ad illã quantitatẽ quam iurauerit: tunc valeret: vt ſ. titu. j. l. ſi quis cum debitore.
a Tene menti iſtum tex.[a] quia † tale iuramentũ debet deferri à iu-
9 dice.[b] & ſic non ſufficeret ſi deferretur à notario, niſi faceret iudi-
b ce mandante & pręſente: tunc enim iudex videtur facere: vt l. falſus. §. ſed & ſi is j. de fur. & l. ſi procuratori præſentis. de verborũ obligationibus.

Iurare. Iſtum §. ſummaui cum præced. † Nota q̃ eſt in arbitrio iudicis deferre vel non deferre iuramentum in litem: licet tamen hoc ſit, puto q̃ quis poſsit hoc petere: & iudicis officium ſuper hoc implorare: vt ſ. ea. l. ver. ſi tamen. vbi tuto-
11 res & curatores petunt ſe admitti. facit ad hoc j. l. proxima. † No. ſecundo q̃ iudex poteſt taxare quãtitatẽ iuramenti. Tertio q̃d
12 etiam † poſt iuramentũ præſtitũ põt diminuere, & illud non ſequi. Oppo. q̃ non poſsit taxare: vt l. qui reſtituere. ſ. de rei vend. Solu. non taxatur à lege, vt ibi: ſed à iudice ſic, vt hic. Oppo. q̃
13 infinitas non euitetur: vt l. ſi ita. ff. de fideiuſ. Solu. de hoc † plene dic vt not. per Cyn. C. de ſenten. quæ pro eo quod in l. prima in prima oppoſitio. & per Dyn. in lege qui bona. §. finali. ſ. de dam. infect. & ibi pleniſsime dixi Opp. & videtur quod poſtq̃ eſt iuratum, debeat omnino ſequi: vt l. nam poſtea. §. j. & l. ſi duo patroni. §. idem Iulianus. ſ. titu. j. Solu. ibi loquitur in iuramento voluntario & iudiciali: quod poteſt quis non ſequi poſtea reperti̇s probationibus: vt ſ. titu. primo. l. admonendi. Oppo. & vide-
14 tur † quod poſt iuramentum præſtitum non poſsit taxare: vt in auth. de iud. §. oportet. poſita C. de iud. auth. nouo iure. alias incipit, poſt iuſiurandũ. Plures ſolutiones dantur: ſed illa eſt vera q̃ ibi loquitur de iuramento veritatis, per quod quis iurat ſe tot expenſas feciſſe: vnde ſi iudex poſtea taxaret, redargueret eum de periurio, vel faceret ei iniuſtitiam. Hic loquitur de iuramento affectionis: vnde poſt tale iuramentum poteſt taxare: non enim redarguit eum de periurio, ſed de inordinata affectione.

Ex culpa. Contra eum qui eſt in culpa, non iuratur in litem. h. d. Opp. de l. ij. C. eo. Solu. vt in contrario. Barto.

1 *Ob latam culpam quod non iuretur in litem.*
2 *In actione tutelæ ob latam culpam contra tutorem iuratur in litem. & nu. 13.*
3 *Iuramẽtũ affectionis in litem vt deferatur, quatuor principaliter attenduntur. primo natura rei petitæ, natura actionis, dolus aduerſarij. nu. 12. & habilitas perſonæ. nu. 17.*
4 *Iuramentũ affectionis in litem quando habeat locum in actionibus bonæ fidei.*
5 *In actione ex empto an iuretur in litem.*
6 *Iuramentum affectionis in litem quod habeat locum in actione in rem, & actione ad exhibendum.*
7 *In actione hypothecaria, & in alijs in rem: quæ non dantur ratione pleni dominij, iuratur in litem.*
8 *In actionibus arbitrarijs quando habeat locum iuramentum in litem affectionis.*
9 *Actio arbitraria dicitur propter multa, in quibus vertitur iudicis arbitriũ. & nu. 11.*
10 *Omnis actio, in qua res non reſtituitur ad mandatum ſeu præceptum iudicis, dicitur arbitraria.*
14 *Dolus, in quo debeat eſſe commiſſus ad hoc vt deueniatur ad hoc iuramentum, & quando.*
15 *Non parere iudici circa reſtitutionem rei, vel facere quo minus pareri poſſit, idem eſt in hac materia.*
16 *In actione bonæ fidei quando dolus ceſſat in non parendo iudici, quia forte res vendita extat, iuratur in litem: ſecus in actionibus arbitrarijs.*
18 *Iuramentum in litem affectionis quod in actionibus arbitrarijs præſtatur poſt ſententiã: in bonæ fidei poſt litis conteſtationem. & nu. 20.*
19 *In actionibus arbitrarijs feruntur duæ ſententiæ.*
21 *Ob dolum defuncti quando iuretur in litem contra hæredem. & nu. 25.*
22 *Iuramentum in litem veritatis quando præſtari poſſit, & quando locum habeat.*
23 *Si depoſitum ſardellum non reſtituitur, vel reſtituitur diſſigillatum, iuratur in litem de veritate.*
24 *In iſto iuramento veritatis iudex taxat antequam iuretur.*
26 *Appellari an poſſit ab iſto iuramento in litem, vel eius delatione.*

IN actionibus. In actionibus in rem arbitrarijs & bonæ fidei iuratur in litem ſecundum taxationem iudicis ob dolum tantum: in alijs autem actionibus ſtricti iuris non iuratur in litem, niſi quando alia vera æſtimatio probari non poteſt. hoc dicit. cum l. ſequẽ. Diuide in duas partes. Primo loquitur de iuramento in litem quod eſt affectionis. Secundo de iuramento in litem quod eſt veritatis. Secunda ibi: in verſicu. plane. Item prima ſubdiuiditur: quia primo ponit in quibus actionibus iuratur. Secundo quod ſit officium iudicis in delatione iuramenti. Tertio quod ſit eius officium poſtquam eſt iuratum. Quarto ob quam cauſam deferatur. Secunda ibi: ſed iudex. Tertia ibi: item & ſi. Quarta ibi: ſed in his. Primo opponitur quod nõ debeat vocari actio in rem, ſed petitio: vt infra de actionibus & obligationibus. l. actio. in perſonam. Solu. hic loquitur improprie. Sed quæro quid in alijs actionibus in rem: vt hypothecaria, Publiciana, & ſimilibus. Gloſſ. dicit idem: quod examinabo vobis infra. Secundo quæro vtrum in actione ex empto iuretur in litem. Gl. dicit quod ſic. & dicit quod hæc fuit opinio. Hug. & no. in ſumma huius tituli C. eodem. Sed certe ibi not. contrarium: quid iuris ſit, infra dicam. Venio ad ſecundam & tertiam particulam: & illam examino vt dixi ſupra lege proxi. §. pe. Venio ad
1 ver. ſed in his. & oppon. † quod ob latam culpam debet in litem iurari: quia dolo comparatur: vt lege quod Nerua. infra depoſi. & lege prima. §. prima. ſupra. ſi men. falſo modo dixerit. Solu. Quidam hoc fatentur. gloſſ. tenet contrarium, & dicit quod hic eſt vnus de caſibus, in quibus lata culpa dolo non æquiparatur, & bene dicit, & ponit etiam alios caſus, in quibus lata culpa dolo non æquiparatur, quam vide: quia eſt not. Plenius quam alibi examinabo in lege quod Nerua. infra depoſi. tangit gloſſ. in lege ſi mora. ſoluto matrimonio. & ibi dixi: & infra ſi quis teſtamen. liber eſſe iuſſus fuerit. l. j. §. j. & ibi pleniſsime dixi

a dixi. Vide gloſ. & eam not.[a] ſuper verbo, culpam. & ibi compa ratur: ergo &c. Oppo. q̃ etiam propter culpam iuretur in litẽ:
2 vt C. eo. l. is qui. & l. alio. Sol. ſpeciale eſt † in actione tutelæ, in qua contra tutorẽ iuratur in litẽ ob latam culpã & leuẽ: cõtra hę redẽ verò eius ob dolum & latã culpã: vt in legibus cõtrarijs. In alijs actionibus ſecus: vt hic. Venio ad ver. planè. & anteq̃ intrẽ in cõtrarijs gloſ. Primò quæro, cui aduerſeẽ hæc dictio, planè. Dicunt quidam ad principium legis vbi videtur iurari in litem in actionibus bonæ fidei & in arbitrarijs: hic verò loquitur in ſtricti iuris actionibus. quaſi dicat, Actiones arbitrariæ non ſunt ſtricti iuris. Hoc non placet gloſ. hic, & Inſtitu. de actio. §. præterea. Nam cùm arbitrariæ non ponantur in §. actionum. Inſtit. de actio. conſtat quòd non ſunt bonæ fidei: vnde alij dicunt quòd aduerſatur ad principium. Lege alio modo: Dictum eſt in actionibus arbitrarijs quæ ſunt ſtricti iuris, & in actionibus bonæ fidei iurari in litem: hic loquitur de actionibus ſtricti iuris, quæ non ſunt arbitrariæ. & iſta eſt vera lectura. Iſtis expeditis opp. & videtur quòd aliàs, quam in iſtis caſibus in actionibus ſtricti iuris iuretur in litem, vt ſupra, ne quis eum qui in ius voc. l. penult. §. j. Sol. dicit gloſ. fateor quòd regula eſt, quòd in actionibus ſtricti iuris non iuratur in litem. Fallit in tribus caſibus, qui hic ponuntur in gloſ. Fallit etiam in caſu huius verſic. planè. ſecundum quoſdam. Sed Azo & gloſ. hoc non tenent: dicunt enim quòd hic non loquitur de iuramento in litem quod eſt affectionis: ſed de iuramento veritatis. Simile in l. cùm furti. infra eodem. & C. vnde vi. l. ſi quando. Et iſta opinio eſt vera, vt infra oſtendam. Pro declaratione ergo huius materiæ debemus videre primò de iuramento in litẽ quod eſt affectionis quãdo & ĩ quibus caſibus locum habeat. Secundò de iuramẽto in litem, quod eſt veritatis: de quo loquitur iſte verſi. planè. Circa
3 † primum quatuor principaliter ſunt attendenda. Primo natura rei petitæ, quòd in eam cadat affectio: aliàs hoc iuramentum, nõ poſſet deferri arg. l. numis. ſ. eodem. & ideo ſi quidem petatur ſpecies non poteſt habere locum hoc iuramentum ſi alia conueniãt, quæ dicam infra. Ita loquuntur quaſi omnes leges quæ loquun
b tur de iuramẽto in litem[b]. Idem puto ſi petatur factum: pro hoc tex. cum gl. no. ſ. fi. reg. l. iiij. §. ſed & ſi quis. Si verò petatur quantitas: tunc ſi quidem quantitas ab ipſo initio fuit in obligatione, non habet locum iuramentum in litem, vt dicam in l. nummis. Si verò illa obligatio ad quantitatem ſucceſsit in locum obligationis certæ ſpeciei, poteſt habere locum iuramentum in litem, ſi circa illam primam obligationem dolus eſt directò cõmiſſus: vt l. penul. §. j. ſ. ne quis eum qui in ius voc. Sed ſi circa illud non eſſet dolus directò commiſſus, tunc ſecus: vt not. per glo. j. in di-
c cta l. nummis.[c] Secundò conſiderandum eſt quòd natura intentatę actionis hoc patiatur, quod eſt in tribus caſibus: ſi eſt actio bonæ fidei, ſi eſt actio in rem, item ſi eſt actio arbitraria, vt hic in princip. & Inſtit. de actio. §. præterea. Examinemus modo
4 iſta ſingulariter. primò dixi quòd habet † locum in actionibus bonæ fidei. Hoc intellige in directis: ſecus in contrarijs. vt l. ei apud quem. j. de poſi. & ibi ratio apparet. Item hoc habet locum indubitanter quando per actionem bonæ fidei petitur quòd reſtituatur illud quod à me ad te peruenit: vt l. iij. §. in hac. infra cõmo. & l. j. §. in depoſiti. j. depoſi. & l. ſi cui. §. j. infra locati. Idem ſi peto mihi reſtitui tanquam pertinens ad me: vt in petitione hæreditatis: vt l. ſed & ſi lege. §. hæc verba. de peti. hæreditatis. & l. ſi poſſeſſor. §. fina. eodem titu. Sed ſi peto aliquam rem tanq̃ mihi
5 debitam: vt actione ex empto: † tunc eſt dubium. Nam quidam dicunt q̃ in illa actione non iuratur in litẽ: ſed liberatur quis pręſtando verũ intereſſe: vt l. j. in princ. j. de act. emp. Et iſtam opin. tenet Azo in ſumma. Hugo tenet contrariũ: cuius opin. videtur glo. hic inhærere. Veritas eſt q̃ diſtinguemus: aut q̃s habet facultatẽ rei tradẽdæ, ita q̃ ad id poterat poſſe cogi: & tũc poſsit iurari in litẽ, q̃a cõmittit dolũ in nõ tradẽdo, & natura actiõis hoc patit̃: q̃a bonę fidei. Ita loquit̃ opi. gl. hic poſita. Si verò nõ habet facultatẽ rei tradẽdæ: tũc liberat̃ pſtãdo verũ intereſſe: nec dẽ dolũ
d cõmittere. Ita loquit̃ opi. Azo.[d] Secũdò habet locũ in actiõe in rẽ
6 † & ad exhibẽdũ: vt dicit hic tex. Quæro vtrũ habeat † locũ in
7 hypothecaria & ĩ alijs ĩ rẽ, q̃ nõ danẽ rõne pleni dñij? Rñ. ſic in oĩbus: vt j. de pig. l. ſi fundus. §. in vẽdicatione. & Inſt. de act. §. p̃terea. Et iſtas leges all̃. gl. in l. hatũ. in fi. §. ſi ſer. vẽ. et l. eũ qui. §. in
8 Publi. ſ. de pub. † Tertiò habet locũ in arbitrarijs. & hic eſt ad-

9 uertẽdũ. Nã arbitraria † actio dr̃ ꝓpter multa, ĩ q̃bus vertit̃ iudicis arbitriũ: vt Inſti. de act. §. præter ea. hic aũt hoc ſolũ eſt aduertẽdũ, in quibus vertatur arbitriũ iudicis, vt deferat iſtud iuramẽtũ in litẽ, q̃ eſt affectiõis. Ad q̃ dico q̃ tex. in d. §. pręterea. ponit exẽplũ in actiõe de dolo, q̃ met. cau. & ſi. quæ
e ſunt ſimiles. Ego do vnã regulã[e], q̃ oĩs actio, in qua res non reſtituitur ad mandatũ
10 iudicis, † ſeu ſecundũ præceptũ iudicis, dicitur arbitraria, vt iudex habeat poteſtatẽ deferendi iuramentũ in litẽ, & ſecundũ id condẽnandi, ſiue ſit actio ſtricti iuris perſonalis, ſiue in rẽ: ſiue quęcunq̃. Hic eſt tex. in l. qui reſtituere. in fi. ſ. de rei vend. Et pro tanto poſſumus dicere q̃ tex. in l. teneẽ. §. j. j. ſi q̃d in frau patro. & l. ſi cũ dos. §. j. j. rerũ amo. & l. hoc edicto. j. de pub. loquũtur de actionibus arbitrarijs. & oĩs illas poſſũmus appellare arbitrarias, ſi ponimus iudicem primo pręcepiſſe rem reſtitui, & poſtea per contumaciã partis deueniri ad iura-
11 mentũ in litẽ. † Nã arbitraria dicit̃ propter iudicis arbitriũ, q̃ habet circa actionẽ propter aliquod extrinſecũ accidẽs præter naturã actionis, vt propter adiectionẽ loci, vt videbitis j. de eo q̃ cer. lo. vel propter alias qualitates: vt d. §. præterea. Sed hic illud q̃ accidit, q̃ inducit iudicis arbitriũ eſt, quia eius præcepto nõ pareẽ: vt d. l. qui reſtituere. in fi. & ideo etiã actio de dolo nõ eſſet arbitraria, ſi poneremus reũ non reſtituere rẽ abſq̃ contẽptu iudicis: vt l. arbitrio. in prin. & §. j. ſ. de dolo. Et ſecundũ hoc, caſus, qui ponũtur hic in glo. in quibus dicit q̃ fallit hæc regula q̃ iuratur in litẽ, licet non ſint actiones arbitrariæ, nõ dicit verũ: quia imo in caſibus illarũ legũ ſunt actiones arbitrariæ ſecundum regulam prædictã. & hoc eſt verũ in ſecundo caſu, ſcilicet in l. tenetur. §. in actione. ſi quid in frau. pa. & in l. ſi cum dos. §. j. j. re. amo. In primo vero caſu, qui ponitur in gl. recte dicere poſſumus q̃ fallit j. in l. pe. §. j. ſ. ne qs eũ qui in ius voc. Nã ibi quis nõ contẽpſit pręceptũ iudicis ſibi factum de reſtituendo, & tũ in illa actione iuratur in litem. Eſt autem ratio ſpecialitatis, ſcilicet contempta authoritas iudicis propter rigorem iudicij ſeruandũ, vt gl. dicit. In tertio vero caſu, in quo quidã dicebant regulam fallere, glo. reprehẽdit, & be
f ne, vt j. dicam.[f] † Tertio debet concurrere
12 vt deueniatur ad iuramentũ in litẽ, q̃ eſt affectionis, ſcilicet vt dolus aduerſarij interce-
13 dat: vt ſ. l. proxima. in fi. & in hac. l. verſi. ſed in his. Fallit † in actione tutelæ, in qua iuratur ꝓpter culpam, vt ſ. dixi. Sed hic eſt ad-
14 uertendum quando † & in quo debeat eſſe commiſſus dolus ad hoc vt peruenìatur ad hoc iuramentum. Reſpon. aut loquimur in actionibus ſtricti iuris arbitrarijs tantũ: & tunc aut dolus fuit cõmiſſus tantum ab initio contractæ obligationis, & ex poſtfacto non parendo iudici circa rei reſtitutionem: & non eſt dubium q̃ poteſt iurari in litem. Aut committitur dolus in non parendo iudici vel faciendo quo minus pareri poſsit: & idẽ, quia iuraẽ in litẽ, vt l. qui reſtituere. in fi. ſ. de rei vendi. & Inſti. de act. §. p̃terea. Aut dolus fuit commiſſus ab initio: non tamen committitur in non parendo iudici, vel faciendo: & tunc non poteſt iurari in li

a ¶ Et eã no. Add bal. hic. Sal. in l. j. C. depoſi. p bar. in l. ij. C. de prob. in l. ij. C. de noxa. per Ant. de But. & Imo. in c. ij. de teſ. Limita tũ vt p Bar. cõ. mihi cl. ĩc. Dũ p̃dicta examinarem. q̃ vide ad materiã et l. p̃cedentis.
POMATES.
b ¶ In litẽ. Hoc tñ intellige ſi teruenienteõtẽptu iudicis: alio q̃ ei ſuccederet obligatio ad intereſſe. l. ſtipulatiões nõ diuiduntur ver. celſus. j. de verb. obl.
POMATES.
c ¶ Numis. Cogita hic, quia neſci o quo ſpũ Bart. in iſto ſuo ſcẽdo requiſito ſeparet actiões in rẽ ab arbitrarijs: cũ in actionibus ſi rẽ nũq̃ deferat̃ iſtud iuramẽtũ in litẽ, niſi arbitrariæ efficiant̃. l. reſtituere. ſ. de rei vendic. & §. præterea. Inſt. de ac. niſi velles dicere q̃ hoc gratia cõmodioris doctrinæ, vt & iuriſconſultus hic in prin. quẽ ipſe ſequit̃. ſed credo q̃ hoc facit q̃a ẽt in arbitrarijs iuris deferẽ iſtud iuramentũ ſteruenente iudicis contẽptu. ita videtur velle Iaſ. in §. præterea. Inſtit. de actio.
d ¶ Opi. Azo. Adde q̃ Alex. dicit hãc videri magis cõem opinio. ſecũdũ quã debet intelligi gl. fin. in l. & ſi traditio. C. de act. empti.
POMATES.
e ¶ Regulã. Amplia iſtã regulã vt q̃cũq̃ iuſſus iudicis cõtemptus eſſet, ẽt ſi nõ ſit de reſtituẽdo, faciet vt cauſeẽ iſtud iuramentũ in litẽ cõcurrentibus alijs req̃ſitis. Et firmat̃ hoc p l. quartam. §. ſed & ſi q̃s. ſ. finiũ reg. l. pe. §. in eũ iũcta glo. hic, q̃ dicit iõ ibi iuramentũ ĩ litẽ deferri, ꝓpter officiũ iudicis cõtẽptũ. Et hoc p̃terea p̃batur p̃ gñalitatẽ l. q̃ reſtituere. & in §. pręterea. hic alleg.
e ¶ Regulã. Adde Io. And. in addi ad Spe. in tit. de iureiur. §. j. ĩ addi. magna, in ver. eſt ẽt ſciẽdũ. Io. ſab. Inſt. de act. in §. præterea quaſdã. et Imo. in l. Neſennius. §. fundum. de re iudica.
POMATES.
f ¶ Dicam. An autem iſtud iuramentum ex temeritate deferatur: vide per Abb. in capitu. quoniam frequenter. §. in alijs. in iij. colum. extra vt lite non cõteſta.

POMATES.
a ¶ Arbitrio. An aut ista differetia, quã fecit Bart. hic inter actiones bonæ fidei & stricti iuris arbitrarias, pcedat, vide Alex. hic.
b ¶ Vt dixi. Adde secundũ Ful. qd bart. in actionibus bonæ fidei non videtur bene dicere: quia text. in d. l. si possessor. Ioquiẽ qñ reus dolo fecit, quominus posit restituere: quia dum erat in mala fide vẽdidit alteri. Vnde ni mirũ si iuraẽ in litem cõtra ipsum: qa paria sunt, cõmittere dolũ in nõ parẽdo iudici, vel faciẽdo quominus facere posit, vt ẽt ipse Bar. fatetur. & hoc sequtur Alex.
POMATES.
c ¶ Quarto. Et circa hoc no. cp istud iuramẽtũ nunqã deferẽ fisco, vt est gl. vt s. ẽt in rub. scripsi. & in l. quoties. C. de exac. trib. lib. x. De qua vide Io. Fab. in §. Interea. Insti. de act. & Ioan. de pla. & bal. in d. l. quoties. & Alex. in l. pe. §. in eũ. s. ne quis eũ q. Vltra aũt ista quatuor regsita adde cp eriã regriẽ vt intẽteẽ actio nõ aũt officiũ iudicis. Et circa hoc vidẽ que ego scripsi in l. si prius ad bar. in ij. q. ff. de noui ope. nunc. Sexto vltra prædicta requiritur cp agatur ad tale qd, ad cp qs præstandũ præcise cogat, vt dicit hic gl. ijj. circa princ. & bar. in d. l. ijj. circa mediũ. Septimo req riẽ cp qs ex proprio dolo vel cõtumacia cõueniatur: vt text. in l. i ff. qñ ex fact. tuto. Vñ stãte statuto cp si factũ fuerit delictum in territorio alicuius villæ, cp villa teneat emendare delictũ. Pone cp qs sit derobatus, & nõ probet se derobatũ: an stabitur iuramento? Certe non: quia villa nõ ex proprio, sed alieno dolo, & delicto conuenitur. Ita dicit Bar. in l. ne qd. ij. col. ff. de incẽ. rui. naufra. & ponit Bal. in c. j. §. cõuenticulas. de pace iura. fir. Cano. in c. fin. cp metus causa. Hoc tñ limita, nisi eadẽ persona fungeretur cũ eo qui dolũ cõmisit aut qui fuit contumax, vt j. dicã. Octauo requiriẽ cp is, contra quẽ iuramentum defertur, nõ habeat cãm ab agente. l. si donatæ. in prin. j. de dona. inter virũ & vxo. Nono requiritur

tem: siue res extat forte vendita siue dolo malo, siue est perempta: vt lege arbitrio in prin. & §. j. & cp ibi not. s. de dolo. Ratio est quia illud, propter quod datur iudici arbitrium in istis actionibus, est, quia dolose eius sententiæ non paretur. Sed hic cessat iste dolus: ergo cessabit officium iudicis seu arbitriũ: vt d. l. arbitrio.[a] Si vero loquimur in actione bonæ fidei: tũc si ponimus ab initio dolum esse commissum, & etiam † in non parendo iudici circa restitutionem, seu etiã in faciendo quo minus pareri, posit, cp pro eodem accipe in tota ista materia: tunc sine dubio potest iurari in litẽ. l. si cui. §. j. j. loca. & l. sed & si lege. §. hæc verba. de peti. hære. & l. j. §. in depositi. j. depositi. l. iij §. in hac. j. commo. Sed si ponamus dolum solum esse commissum ab initio, vt in malæ fidei possessore hæreditatis, sed solum cessare in non parendo iudici, quia forte res est mortua: tunc nõ iuratur in litem: vt l. si possessor. §. fi. s. de peti. hęre. Et in his omnibus est idem in actionibus stricti iuris quod in actione bonæ fidei, vt videtis quantum ad hoc. Sed si poneremus † dolũ cessare in non parendo iudici, forte quia res est vendita, & extra: tunc in istis actionibus bonæ fidei iuraretur in litem: vt d. l. si possessor. §. fina. Et in hoc differunt ab arbitrarijs, quæ sunt stricti iuris: quia in hoc casu non iuraretur, vt dixi.[b] Ratio: quia in actionibus bonæ fidei datur iudici arbitriũ in eo cp æquum est ex natura actionis: vt in. §. bonæ fidei. Inst. de ac. & §. actionũ. sed si res extat: æquũ est quod reus, qui ab initio fuit in dolo, cuius facto actor perdit rem suam, puniatur secundum æstimationem actoris. Ista autem æquitas cessat re perempta, quia etiam perijsset penes actorem: & ideo tunc non deuenitur ad iuramẽtum in litem. † Quarto[c] vltimo requiritur quod concurrat habilitas personæ iurantis, l. cp sit dominus litis, vel quasi dominus, & quod sit pubes: vt j. eo. l. vulgo. & §. eo. l. videamus. in prin. & §. j. & his quatuor concurrentibus potest iudex deferre iuramentum in litem præmissa taxatione vel non: vt hic, & §. l. proxima. §. deferre. Modo quæro † circa istud iuramentum, quando debeat deferri. Respon. Dicit Gul. post litis contestationem sicut cæteræ probationes fiunt post litis contestationem. Tu dic clarius, in actionibus arbitrarijs, & in rem, præstatur semper post sententiam: quia tunc arbitrariæ sunt, quando contempsit pars parere iudici: vt l. qui restituere. in fin. & l. arbitrio. in prin. & §. j. de dolo. Et ideo † dicũt gl. in arbitrarijs duas ferri sententias: vt l. si cum exceptione. §. hæc autem actio. supra quod metus causa. In actionibus † vero bonæ fidei fateor quod præstatur post litis contestatio. quia ante omnia debet præcedere quod probetur dolus non restituentis: vt hac lege & supra eodem, lege prima. Sed illa probatio fit post litem contestatam: ergo & iuramentum hoc præstabitur ante sententiam: quia in actionibus bonæ fidei vna sententia tantum debet ferri, vt nota. in lege prima. in principio de actio. empt. j. Secundo quæro vtrum † ob dolum defuncti iuretur in litem contra hæredem. Respond. si qui-

dem reus decessit ante litem contestatam, non iuratur contra hæredem: vt C. eodem l. ij. & iij. & quasi per totum. Si vero decessit post litem contesta. tunc aut loquimur in actionibus bonæ fidei, aut in actionibus stricti iuris. Si in bonæ fidei: tunc si quidẽ ille dolus, vel illa culpa, in casu, quo iuratur propter culpam fuit commissus ante litem contesta. iurabit contra hæredem: vt lege penultima. C. eodem. vt puta. si reus hominem debitum ante litis contestat. occidit. Ad quod facit l. arbitrio. §. primo cum glo. ibi posita. Si vero ponas dolum esse commissum post litis contesta. tunc ex eo non iuraretur in litem contra hæredem: argu. lege eius qui delatorem infra de iure fisci. Si vero[d] loquimur in actionibus stricti iuris arbitrarijs: tunc reo defuncto ante sententiam nõ videtur quod possit iurari ex eius dolo contra hęredem. Ratio: quia non est commissus dolus, qui dat iudici arbitriũ in deferendo istud iuramentum, cum committatur solum in non parendo iudici, vel faciendo quo minus pareri possit, vt dictũ est. Venio ad secundum iuramentum in litem, quod est veritatis, & non affectionis & in hoc examinabitur intellectus istius ver. plane. Dicebat enim Guar. quod hic loquimur de iuramento affectionis: & ideo est speciale in homine mortuo: secus esset in alijs speciebus. Assignat rationem, quã dic vt in gloss. quod homo mortuus nõ est ad aliquem vsum. secus in alijs speciebus. Ista lectu. est falsa. Primo in eo quod dicit cp est speciale in homine mortuo. male dicit: quia text. in fine loquitur generaliter de re, quę non extat: & rei appellatio generalis est: vt lege prima. in fin. supra si certum petatur. Item quia si poneremus bouem esse combustũ ita esset ad nullum vsum, sicuti homo mortuus. Item dicit gloss. male in eo quod intelligit, quod hic loquatur de iuramento affectiõis: nam specie debita peremptæ ante sententiam absq dolo adhibito in peremptione, cessat arbitrium iudicis: vt d. l. arbitrio. §. j. sed hic est huiusmodi: ergo &c. Teneamus ergo lectu. Azo. cp hic loquitur de iuramento in litem, quod est veritatis. Et eodem modo intelligunt l. cum furti. infra eodem. quod an sit verum. ibi dicam. Et eodem modo intelligũt l. si quãdo C. vnde vi. quod est verũ, vt ibi patet. & extra quod metus causa. capitu. finali. De isto[e] ergo iuramento in litem quod est veritatis, † videamus quando prestari possit, & qñ locũ habeat: & gl. in l. nummis. in fi. vl. t. gl. tenet indistincte cp habeat locum cõtra omnes dolosos.[f] Idẽ videtur no. in l. j. C. de senten. quæ pro eo cp interest. in fin. quæstio. & videtur text. in l. semper. §. in hoc interdicto. quod vi aut clam. Hic vero gloss. dicit melius, & clarius quod ad hoc vt istud iuramentum possit deferri, duo requiruntur, scilicet dolus rei, & difficultas probationis. In eo quod dicit dolus rei, non curo vtrum sit commissus à principio obligationis contractę, vel ex postfacto: quia fuit in mora restituendi: vt d. l. numis. in fin. supra eodem. & hoc in eo quod dicit, post moram. Item non requiritur dolus in parendo iudici, sicut s. dixi in alio iuramento, vt hic patet. & in d. l. si qñ. C. vnde vi. & extra, cp metu. cau. c. fi. & d. l. numis. in fin. Quod autem dicit difficultas probationis, verum dicit: quia probat in hoc text. & in l. sequen. & l. si qñ. C. vnde vi. Intelligo aũt difficultatẽ probationis, vbicunq res, quæ petuntur, non possunt ad oculũ demõstrari: quia nõ extant: vt hic, in fi. vel quia non apparent, cp est idẽ: vt l. cum

cp agens nõ habeat rẽ, quã petit, venalẽ vt est gl. in l. j. in verbo, cõtraria. C. eod. de qua Roma. in fingu. cp incipit, lege, q restituere. & facit quia qui rẽ vænalẽ exposuit, videt non habere affectionem ad illã. Facit text. in l. j. §. de rerũ pmut. et l. nõ enim. iũcta glo. & ibi Bart. j. rerũ amo. reliqua autẽ vide hic per Pau. de ca.
POMATES.
d ¶ Si vero. An autẽ ista doctrina Bar. sit vera, vide p Alexã. Sal. Ro. & Ias. hic, q in aliquibus Bartolum impugnant.
POMATES.
e ¶ De isto. Vide Alex. cõs. xviij. col. fi. vol. j. & cõs. cxcviij. col. fin. vol. ij. & in l. ij. col. j. §. tit. proxi.
POMATES.
f ¶ Oẽs dolosos. ex doctrina bar. hic gl. & docto. cõiter habes notare cp licet regulariter dãna, æstimatio & interesse debẽt probari per testes vel instrumẽta, & sic p veras probationes: cp tñ cõcurrẽtibus dolo aduersarij & pbandi difficultate, poterũt iuramento probari. Et hæc ẽt tenẽt Canoni. c. fi. cp metus cau. Bal. in l. pria. vltima Charta. C. de sentẽ. q pro eo cp. Et facit glo. in l. semper. §. in hoc interdicto. hic allega. & cp voluit Bal. & Alexã. in l. q accusare. C. de eden do cp probato dolo notarij dãnũ pbat per iuramentũ partis. Ista tñ nõ habẽt locũ in criminalibus vt vult Bar. in l. fin. j. eo. nõ etiã habent locũ qñ quis cõueniretur ex dolo alieno vt per Barto. in l. j. j. qñ ex fac. tuto. neq; etiam in actionibus bonæ fidei, vt hic p Alex. in v. col. Pan. consi. cix. vol. ij. in fi.

res. §. pe. ff. de leg. j. & d. l. numis. in fi. et d. l. si quãdo. quod est mẽ
23 ti tenendũ. Et ex hoc dicit Inno. † cp si ego deposui apud te far
a dellũ, vel cistã, vel capsam, signatam & sigillatã,[a] & tu nõ restituis, vel restituis nõ signatã, vel sigillatam: & sic arguitur dolus tuus in non restituendo, vel dissigillando, cp stabitur iuramento actoris contra te, de rebus quæ dicebantur intus esse. Ita notat
24 ipse in dicto capi. fina. extra quod metus causa. † Quæro, an quando tale iuramẽtum defertur, iudex possit taxare: sicut dixi supra, de iuramẽto affectionis. Respon. cp taxare potest antequã iuretur: vt dicto capi. fin. extra quod metus cau. & dicta l. si quãdo. Post quam verò iuratum est, taxare non potest: quia redargueretur periurium partis: vt in authentica de iudicijs. §. oportet. posita C. de iudicijs. authẽtica nouo iure. dixi supra, in l. proxima. §. iurare. † Quęro, an ob dolum defuncti deferatur istud
25 iuramentum contra hæredem. Respond. vt supra dixi. Aut dolus, propter quem deuenitur ad istud iuramẽtum, fuit commis-
26 sus ante litis contestationem, aut non. Quæro, an ab † isto iuramento, vel eius delatione possit appellari? Respond. ista quæstio pendet ex eo quod habuisti not. l. sed & si possessori. §. j. s. titu. j. & in l. nam postea. §. fina. eodem titu. Si enim dicimus quod ex iuramento necessario oriatur actio: statim sequitur quod posset appellari: quia non est tutum aduersario expectare sentẽtiã.

Quid enim si nunquam feratur, & ageretur ex illo iuramẽto, vel peteretur executio? Certè non esset consultum parti: ergo posset appellare: vt l. ante sententiæ tempus. quorum appel. non reci. Facit l. ait prætor. §. permittitur. s. de minori. Sed si dicamus non oriri actionem, vt ego tenui vobis: tunc non posset appellari propter rationem communem iuris nostri: vt l. pen. C. quorum appel. non reci. & l. ij. C. de Episco. audien. & videtur casus in l. generaliter. §. siue autem illatum. C. de iureiurando. licet sit argu. contra. s. de minori. l. intra vtile. Dic vt ibi. Ad quod facit quod not. per Inno. in c. fin. extra quod metus cau. Sumus expediti de hac difficilli materia, quæ à nemine tractatur, & nũquam intellexi nisi modò. Barto.

2 ☞ *Actio ex testamento quòd non semper habeat naturam actionis bonæ fidei.*

Lias. Intellectus huius legis patet ex prędictis: quia si non præcessisset mora, vel præcessisset, & res extaret: ita quod non esset difficilis probatio: non deue-
2 niretur ad hoc iuramẽtum. Vltimò nota † ex hac lege cp licet actio ex testamẽto habeat instar actionis bonæ fidei: vt l. in minorum. C. in quibus cau. in integ. restit. non est necess. non tamẽ hoc est verum semper: vt hic vides dum dicit hoc enim iudex &c. & actionum stricti iuris naturam sequitur quantum ad iuramentũ in litem, non bonæ fidei. Barto.

2 ☞ *Dominus litis iurat in litem, non alius.*
2 *Principalis, qui per procuratorem litem contestatus fuit, potest in litem iurare.*
3 *Procurator & coniuncta persona non admittuntur ad iurandum in litem.*

Vlgo. Dominus litis † debet in litem iurare, non
2 alius. hoc dicit. Hoc intellige vt vidisti in l. videamus. in princip. s. eodẽ. Item licet hic dicat † quod ille, qui contestatus est litẽ suo nomine, debeat iurare, nõ alius: tamen puto quòd si quis litigauerit per procuratorem, tutorem, vel curatorem, licet ipse non sit litem contestatus, sed alius suo nomine, admittitur ad iurandum: vt dicta l. videamus. versi. adolescens. Solùm hic intendit excludere procuratorẽ † & coniunctam personam. & similes, qui non admittuntur ad iurãdum in
3 litem. Barto.

Item. Tutor. In actione tutelæ: quia est bonæ fidei iuratur in litem. h. d. Barto.

2 ☞ *Iurans rem valere centum, non est periurus, si res valeat plus.*
2 *Hæc lex an intelligatur de iuramento in litem affectionis, an verò veritatis.*
3 *Si iuramento adijciatur, plurisue, an vitietur.*
4 *Testis, qui super æstimatione rei dicat quòd valet centum, si post publicationem fiat capitulum quòd ualeat centum quadraginta, quòd poterunt adhuc examinari.*
5 *Testis super possessione deponens dixit, uidi Titium possidere decem annis, & plus, cp talis adiectio nil operetur.*

b Vm furti. [b] Qui iurat † rem valere centum, quę
1 valet plus, non est periurus, licet non
2 dicat, & plus. hoc dicit. Quæro, † de quo iuramento hic loquatur. Dicunt quidam de iuramento in litem, quod est affectionis: licet hic agatur actione stricti iuris: vt furti, vel condictione furtiua. & intelligit in homine subtracto: tenendo opinionem Guar. in l. in actionibus. §. planè. supra eodem.

Et quòd hoc sit speciale in homine, reprobaui vobis ibi: Ideo alij dicunt cp hic loquitur de iuramẽto in litẽ, cp est veritatis. Tu dic, cp aut intelligas cp hic agatur actiõe furti: & tunc cũ ab ipso initio petatur quantitas s. duplũ vel quadruplũ, non põt deferri iuramentũ in litẽ, cp est affectionis: vt l. numis. s. eo. Item quia non pręcipitur parti vt restituat rem: & ideo non põt esse illa contumacia, quæ inducit arbitrium iudicis ad deferendũ tale iuramentũ affectionis sed propter dolũ aduersarij & propter difficultatẽ probationis, si res subtracta non apparet deferẽ iuramentũ veritatis: vt l. numis. ĩ fi. & l. in actionibus. §. plane. s. eo. & l. si qñ. C. vnde vi. cũ si. Sed si intelligis cp hic agat cõditiõe furtiua: tũc si poneres. reũ condẽnatũ, ad rẽ restituendã, & cõtẽneret: tũc iuraretur in litẽ, cp est affectionis: vt l. q restituere. in fi. s. de rei vẽ. Sed si poneres speciẽ subtractã peremptã ante sententiam, absq dolo: tunc cessaret iuramentũ affectionis: vt d. l. arbitrio. §. j. & haberet locum iuramẽtum veritatis, vt hic: quia dolus arguitur: et est difficultas probationis: vt l. in actionibus. in fi. s. eod. † Quæro, quid[c] si in iuramẽ
3 to adijciẽ plurisve, an vitieẽ. videtur cp sic:
c quia hæc lex vetat. ergo &c. vt l. nõ dubiũ. C. de legi. Contrarium est verũ. Illud eẽ cp hic dicitur, est vt ostendatur, iurantẽ nõ esse periurum: quasi dicat si non adijciatur, plurisve, videbatur prima facie periurus: quia iurauit de minori cẽ esset. quod tollit Iurisconsultus: quoniã quod pluris est, &c.
4 Et per hoc dico † cp si testes fuerunt semel examinati super articulo cõtinente, cp res valet centũ: & postea post publicationem fieret articulus cp res valet cẽtũ & quinquaginta, cp testis possit adhuc examinari. Nõ enim articuli sunt contrarij: imo omnino diuersi: quia põt esse vnũ & aliud. Decretiste habent hunc casum extra de testi. ca. de testibus. & ibi glo. & c. cũ causa quæ inter
d œconomũ. eo. tit. Per hanc[d] legem potest
5 determinari quæstio † de teste, qui dixit, vidi eum possidere decem annis, & plus. quã tangit gl. in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. s. ex qui. cau. ma. & per Gul. in l. & si post tres. s. si quis cau. cp talis adiectio nil operatur: quia quãdo aliquis interrogatur, vt aliquid reddat certum: ista adiectio, & plus, tanquam incerta nil operatur: vt hic. In alijs vero dispositionibus posset aliquid operari: vt d. l. et si post tres. de ver. sig. l. hęc adiectio. & l. cum filius. §. pater. ff. de lega. ij. Barto.

IN instrumentis. Cõtra non exhibentẽ instrumenta iuratur in litem. hoc dicit.

1 ☞ *Iuramentum in litem ex causa retractatur, & ex qua. nu. 3.*
2 *Iurare in litem, an quis necessario cogatur.*
4 *Æstimatio rerum furatarum in criminalibus quod non probetur iuramento.*
5 *Iuramentum quod in ciuilibus facit plenam probationem: in criminalibus facit semiplenam.*

DE periurio. Iuramentum in litem † non retra-
2 ctatur, nisi ex causa. h. d. Dicit hic quod ex necessitate qs iurat in litẽ: q̃ro vtrũ hoc † sit verum. gl. dicit cp sic: non enim potest tale iusiurandum referri: habet ergo necessitatẽ, vel iurare, vel à lite discedere. Ego dico cp quis non habet necesse iurare, vel à lite discedere: posset enim aliquis dicere, volo probare per testes. Hoc probatur in l. semper

a ¶ Sigillatã. Adde ẽt post Alex. cp Pe. de Anc. cõs. cclxxxviij. inci. Ex facti narratione. dicit cp stabit iuramento, cõsyderata qualitate personę deponentis. & conditione depositarij. Et hoc dicit determinando q. de duobus cohæredibus quorũ vnus subtraxerat claues, & aperuerat scrinium defuncti: alter autẽ asserebat ibi esse magnã quantitatem argenti: ille vero, qui aperuit, dicebat nihil inuenisse. Pe. de Anc. dicit ibi cp hæc qõ similis est prædictæ. de qua in d. c. fi.
POMATES.
b ¶ Cũ furti. Iste tex, facit cp si duo testes sunt quorũ vnus dicat aliquã summã. alius vero dicat vltra cp nõ sunt contrarij. De quo vide Alex. cõs. ccxix. col. j. vol. ij. & remissiue p eũ, in l. q quartã. §. de le. j. De duobus testibus vno plus altero referentibus, vide Are. cõs. xxxvj. col. ij. Ias. in l. cũ antiquitas col. iij. de testib. Areti. in simili. cõs. lx. col. ij. Ias. l. ij. col. pen. C. de bon. pos. Alex. cõs. xxix. col. fi. vo. ij. & cõ. xlv ij. col. ij. vol. ij. & vide additio. ad Panor. c. licet ex quadã. de testi. col. pe. in addi. inci. an testes. & vide Imo. & Fel. in ca. cũ tu. col. v. in versi. ij. no. de test. & Signo. cõs. ccxliij. colũ. vij.
POMATES.
c ¶ Quæro qd. Vide Alex. cõs. lxiij. col. iiij. vol. ij. & in materia, vide p Alexã. in d. l. q quartam. de lega. j.
POMATES.
d ¶ Per hanc. Limita, vt p Geor. Natan ĩ repetit. Cle. sæpe. in v. col. in fi. princi. de ver. sig. Alexã. cõs. cviij. col. iij. volu. ij. Imo. cõs. lxxxiij. in fin. & cõs. cv. in fin. Car. cõs. cvij. Are. cõ. ciij. col. ij. & Soc. cõs. cxviij. colũ. iiij. vbi loquitur in dictione, aliquantulum.

POMATES.
a ¶ Vt in gl. Vide cõcordata p Fel. in ca. de cætero. col. ij. ver. Sed credo etiam per l. limita. iij. de teſtib. & ibi p Are. in j. co.
b ¶ In criminalibus. Adde q̃ decidit Ioã. An. in c. j. de ſo. cõp. in vj. in nouella. & bal. in l. j. C. de reb. cre. & in 1. præſcriptiõe. C. ſi cõtra ius vel vti. publi. vbi dicũt q̃ ſi ſtatuto cauetur, q̃ de iniuria illata certo generi perſonarũ, ſteẽ iuramẽto offenſi: tale ſtatutũ, q̃a eſt cõtra ius cõe. l. oĩbus. C. de teſt. habebit locum ſolum quo ad negotiũ principale: non quo ad fundandã intẽtionẽ iudicis, corã quo accuſatur foreſis, tãq̃ fortiaſ ibi forũ ratione commiſsi delicti. Vñ cũ l. ſi quãdo. loquatur q̃ ciuiliter intentaſ iudiciũ, nõ debet extendi ad aliũ caſum, cũ illa diſpoſitio ſit exorbitãs. Ang. tñ & Ro. cõtra. Bar. tenẽt vt refert Alex. cuius p̃dicta ſunt verba.

POMATES.
¶ Si parendi. Declara p bar. in l. is cui. in prin. de cõd. indeb.

POMATES.
¶ Quẽdã eſt. An inſtitutus ſub conditione eã implẽdo vi deatur adire, vide hic aliquos, maxime Iaſ.

POMATES.
¶ Cauſa finiendarũ. In tranſactione, ſiue alio quocũq; pacto ſimplici, q̃ fit cã finiẽdarũ litiũ, vel liberationis nõ eſt locus pœnitentiæ. An aũt iſtud vltimũ ſit verũ: vide Ale. hic. Conſydera tñ quõ poſsit hoc procedere in omni pacto cõuento. q̃ ſit litiũ minuẽdarũ cã. Nõ eñ video quõ poſsit pecunia dari: vt a lite diſcedatur, q̃ ſit trãſactio. Nec obſtat exẽplũ ipſius Alex. hic, q̃a ſi bene videris, cõtinet repugnãtiam. Vñ cogita, niſi volueris ponere exẽplum in arbitramento. Aduerte tñ ſi poſſit colligi aliquod exẽplum extra nor. per Bald. l. j. in fin. ſ. de tranſact.

§. in hoc interdicto. q̃ vi aut clã. cum glo. in verbo iudicis. Cũ enim hoc iuramentũ ſit inductũ in fauorẽ eius, cui defertur, põt illi renunciare: ſecus in iuramẽto iudiciali. In eo enim habet neceſſe iurare vel referre, niſi recuſet ex cauſa: vt lege manifeſtæ. ſ. ti. j. Vertitur enim in illo etiã fauor deferentis qui litigare non vult. Nec obſtat tex. q̃ hic dicit, de neceſsitate: quia debet intelligi q̃ hoc iuramentum eſt introductũ ex neceſsitate: hoc eſt propter neceſsitatẽ, & difficultatem probationis: vt in lege in actionibus. in fi. ſ. eo. Vel dic, q̃ quãdoq̃ quis cogitur iurare: vt tutor, vel curator: non dico de iuramẽto in litem, q̃ eſt affectionis: ſed de eo q̃ eſt veritatis: vt not. in lege videamus. in princip. in glo. ij. ſuper ver. admittendum.

Quæro, dicitur † hic, non facile: quæro ex qua cauſa põt retractari hoc iuramentum dic vt in glo.[a] Vltimo quæro vidiſtis in l. in actionibus. q̃ qñ arguitur dolus rei, & eſt difficultas p̃bationis ſuratur de veritate in litem. Pone ſtatutũ huius † Ciuitatis, imponit pœnam de furto, & robaria ſecundum æſtimationẽ rei ſubtractæ: nunq̃d cũ de furto & de robaria criminaliter agitur, ſufficit tale iumentum ad probandum æſtimationem. q̃ videt per l. cũ furti. Contrarium eſt verum: quia in criminalibus requiruntur probatiões luce meridiana clariores. Et iſta iuramenta quæ deferuntur in locũ, ſeu defectũ probationis, nõ habent locũ in criminalibus:[b] vt habuiſtis no. in l. iij. in prin. ſ. tit. j. & de quæſtio. l. maritus. Fateor tamen q̃ tale † iuramentũ, quod facit plenã probationẽ in ciuilibus, faceret indiciũ forte ſufficiens ad torturam in criminalibus. h. d.

De conditione cauſa data, & cauſa non ſecuta. *Rubrica.*

Quia dictum eſt ſ. de condictione certi generali, ſequitur videre de ſpeciali. Itẽ q̃d hic dicit de conditione cauſa data, dicit gl. & bene, q̃ ponitur improprie: vt l. domus. in princi. j. de condi. indeb. & ibi videbitis Barto.

Datum ob cauſam, cauſa ſecuta non repetitur, ſiue ſit expreſſa tacitè, ſiue expreſsè.
Implens conditionem quando videatur adire

LEX I.

SI ob rem. Dati ob cauſam cã ſecuta † ceſſat repetitio: ſecus ſi cã nõ ſit ſecuta, ſiue fuerit expreſſa, ſiue ab vtraq̃ parte tacite intellecta. h. d. cũ l. ſequen. In §. ſed ſi parendi.[c] opp. de l. ſi repetendi. C. eod. ſol. ibi cauſa tacite ab vna tãtum parte fuit intellecta: hic fuit tacite actũ ab vtraq̃ parte: quia veniebat ex natura actionis. Adde q̃d no. de verb. obl. l. triticum. Simile in l. non omnis. ſ. ſi cer. pe. Secundo opp. dicitur hic † q̃ implendo conditionem, non videtur quis adire hæreditatẽ. Quod patet: quia poteſt repudiare. contra, vt l. iam dubitari. in fin. ff. de hære. inſti. Sol. dicit glo. ibi loquitur in filio ſuo. qui implendo conditionem ſtatim eſt ſuus hęres: hic loquitur, in extraneo. Probatur in l. cum pupillus. j. de condi. & demon. iſta ſolu. non eſt bona, habito reſpectu ad ius prætorium, quod conceſsit beneficium abſtinendi ſuis: vt j. de acqui. hæred. l. cum bonis. Sed bene eſt bona ſolu. habito reſpectu ad ius ciuile: & ideo ponitur alia ſolutio, & vniuerſalior: tamen clarius dic aliquantulũ.

d Quædam eſt[d] conditio quę conſiſtit in nuda voluntatis expreſsione, circa ipſam aditionem: tunc implendo conditionem videt adire: vt d. l. iam dubitari. in fi. Quandoq̃ conſiſtit conditio circa aliud: & tunc aut eſt certũ q̃ impleuit cõditionẽ animo adeũdi: & habetur pro adeunte, vt hic: aut non animo adeũdi, & hoc conſtat, vel dubitatur quo animo fecerit: & habetur pro nõ adeunte, vt hic. Ita debet intelligi j. de acqui. hære. l. cum bonis. & l. Antiſtius. de condi. inſti. l. ſi quis ita. & quod ibi no. facit quod no. de inoff. teſt. l. qui de inofficioſo. Barto.

LEX II.

SEd & ſi falſum. Glo. inducit hanc l. ij. ad q. de muliere, quæ dedit dotẽ viro, quando matrimonium non conſtabat de iure. De quo dic vt in l. j. C. eo. & in l. fi. j. de cond. ſine cauſa.

1 *Datum ob cauſam, quando poſſit repeti ex pœnitentia.*
2 *Quaſi, eſt veritatis expreſsiuum.*
3 *Creditor in diem, poteſt petere quod caueatur ſibi.*
4 *Debitor in diem non tenetur cauere, quando eſt ei cautum per exceptionem.*
5 *Cautio mutuana an habet locum in contractibus? remiſsiue.*
6 *Cauſa mutuana præſtatur à uolente.*
7 *Quomodo poſſit ages ut fiat inſtrumentũ de eo quod conuentum eſt.*

LEX III.

DEdi tibi. Si pecunia datur, ne qs ad iudicẽ euocet non põt repeti, licet de nõ vocãdo non caueatur: ſecus ſi ad iudicem quis vocetur. hoc dicit.

1 Oppo. datum ob † cauſam poteſt repeti ex pœnitentia: vt nota. j. proximo §. & l. ſi pecuniã. in prin. Solu. Dicit gloſſa, ideo hic nõ habet locũ pœnitentia: quia res nõ eſt integra: dedi enim pecuniã ne ad iudicẽ iretur, quaſi decidi & veritatis † eſt expreſsiuum: quia in veritate trãſegi, & decidi tecum, ex quo pacto tibi adeſt pecunia, quã tibi dedi: & mihi adeſt exceptio, quã paraſti mihi ex conuentione. Ita vult dicere prima glo. & verum dicit in caſu propoſito. Poſſumus etiam dicere, & generalius loqui: quod eſt ſpeciale in contractu tranſactionis qui licet ſit contractus innominatus, non eſt locus pœnitentiæ: vt l. quãuis. C. de tranſact. Iſtam non ſequitur Iaco. Butr. ſed primam. Vel poſſumus loq largius, ſiue ſit tranſactio ſiue ſit aliud pactum ſimplex, dum tamen fiat cauſa finiendarum litium, non eſt locus pœnitentiæ: vt hic, & d. l. quamuis. modo habemus primam gl. Quidam vero largius adhuc loquuntur, q̃ in omni pacto, quod fit cã liberationis, non eſt locus pœnitentię: vt j. l. proxima. §. j. quod non placet. Venio ad ſequentem glo. quæ opp. & eius oppoſitiones non videntur adaptari ad tex. Nam in nulla parte huius legis dicitur quod non debeat caueri: ſed dicitur quod ſi non cauetur, nõ poteſt condici: tamen ex hoc videtur tex. innuere quod caueri non debet. Si enim hoc deberet caueri ex natura cõtractus, tacite hoc videtur actum ab vtraq̃ parte: vt l. cum quid. ſ. ſi cert. peta. ergo ſi non fieret, locus eſſet cõditioni: vt ſ. eod. l. j. §. j & ibi no. Ad iſtud ergo opponitur & videtur quod imo debeat caueri, vt lege in omnibus. ſupra de iudic. Solut. Dicit gloſſ. ibi loquitur in dandis: hic in faciendis. Mirabilis intellectus eſt illius legis in omnibus. nec lege probatur: imo eſt contra legem, quæ dicit indiſtincte † quẽlibet creditorem in diem poſſe petere cautionem: vt infra de priuileg. credi. lege ſi creditores. & l. in poſſeſsionem. infra ex quib. cau. in poſſeſ. ea. videtur etiam contra l. harum. & l. egi. ſ. ſi ſer. vend. & etiam contra l. inſulam. in fin. infra locat. vbi in facto cauetur. Vnde ſoluit gloſſ. ſecundo quod hic non fuit actũ expreſse, quod caueretur. Iſte intellectus eſt mirabilor quam primus. Innuit enim quod l. in omnibus non habet locum niſi in eo, qui tenetur ad diem ex obligatione expreſſa. Sed hoc videtur contra regulam dict. l. cum quid. ſi certum petatur. quia tantum valet tacitum, quantum expreſſum: & contra prædictam regulam lege ſi creditores. de priuileg. credi. Alij dicunt quod hic loquitur in contractibus ſtricti iuris: ibi in bonæ fidei. Et hoc tenet gloſſa in aliquibus locis. vt dicta lege in omnibus ſupra de iudi. & lege ſecunda. §. primo. ſoluto matrimonio. quod eſt falſum, & contra dictam legem ſi creditores. de priuileg. credi. & lege in poſſeſsionem. §. primo. quib. ex. cau. in poſſ. ea. & l. in oĩbus. Dic ergo † q̃ hic non debet caueri: quia cautũ eſt debitori p exceptionẽ, q̃ habet: vt l. j. §. ſi debitori. j. vt ſi poſſe. facit q̃ no. j. e. l. ſi pecuniã. §. plane. in gl. i verbo, reſtituturũ. Tertio opp. de l. Mutianæ. j. de cõdi. & dem. Sol. ibi loqtur ĩ vltimis voluntatib[9]: hic ĩ cõtractib[9]. Dicit gl. tenet ergo q̃ † cautio Mutiana nõ habet locũ in cõtractib[9]. Aliud ſentit gl. in l. ſiue apud acta. C. de trãſac. & ibi dixi: & dixi ẽt in d. l. Mutianæ. vbi gl. tãgit: tãgit etiã de ver. obl. l. ſi ita ſtipulat[9]. tãgit etiã ĩ l. j. C. de pac. in fi. gl. mag. Gul. examinat: hic nõ ẽ nr̃a materia. Dic vt plene dixi ĩ d. l. Mutianæ. tñ quãtũ ad p̃positũ dico q̃ cautio † Mutiana præſtaſ à volẽte: vt habeat vim cõditionis ĩpletæ: nõ aũt exigit ab ĩuito: & ita logtur hic. Vñ ſi pecunia nõ eẽt hic data creditori, ſed eẽt cõuẽtũ de dãdo ſibi, ne ad iudiciũ eaſ, & ipſe vellet cauere de nõ eũdo: an cauẽdo videaſ ĩplere cõtractũ ex parte ſua. Iſta ẽ materia l. ſiue apud acta. C. de trãſac. Quarto op.[a] de l. ſi pecuniã. §. plane repromittere. j. e. Gl. dicit vt ibi & bñ: q̃a ideo hic nõ caueẽ: q̃a reo ẽ cautũ p exceptionẽ, vt dixi. Op. extra gl. & vr̃ q̃ ſemp̃ poſsim † agere vt fiat mihi inſtrumẽtũ de eo q̃d cõuenit inter nos: vt l. ſicut datã. C. de li. cã. de fid. inſt. l. plures apochis. Sol. Si egovellẽ petere vt mihi fiat iſtrumẽtũ, ĩ quo appareat, q̃ ego dedi tibi cẽtũ, ne ad iudicẽ ireẽ: hoc poſſet fieri p̃ iura cõtraria: ſed ſi peto vt caueas d̃ nõ eũdo, hoc nõ poſſum vt hic. Rõ: q̃a hic plus peto, ſ. vt de nouo obligeris de nõ eundo ad iudicẽ: ſed ĩ primo nõ peto q̃ caueas de nõ eũdo, ſed vt facias apparere inſtrumẽtũ de eo q̃d actũ ẽ. Dixi plene in l. ſi finita. §. elegãter. de dã. inf. Si tñ dictũ iſtrumẽtũ nolles facere, nõ credo q̃ ob hoc dareẽ cõdictio ob cãm. Nã q̃ de hoc facias inſtrumẽtũ, nõ fuit actũ tacite, vel expreſſe: ſed venit ex ætate officio iudicis: merito defect[9] illi[9] cauſæ hãc cõdictionẽ nõ parit. Et hoc mõ ẽt poſſem[9] itelligere l. iſtã: & ſecũdũ hoc oĩa[b] cõtraria, q̃ ĩ gl. ſignanr̃, nõ faceret cõtra eã: q̃a poſito q̃ q̃s cogereẽ ad cauẽdũ, nõ cogiẽ ideo q̃a tacite vel expreſſe fuerit actũ. Vltimo quæro hic diciẽ q̃ ſi itur ad iudicẽ, reus q̃ dedit pecuniã, põt repetere? quæro an etiã poterit exceptionẽ objicere? R ñdeo: iſta ẽ materia illi[9] legis difficilis, vbi pactũ. C. de trãſ. Dic vt ibi dixi. Bar.

1 *Seruus, qui datus eſt vt manumittatur intra certũ tps, quando poſt tempus ſit liber.*
2 *Si pecunia data eſt vt ſeruus manumittatur per recipientem pecuniam quando poſt tempus efficiatur liber.*
3 *Si pecunia datur in ſacculo non numerata pro ſeruo manumittendo, quòd non ſit emptio.*
4 *Actio præſcriptis verbis poteſt appellari condictio: & eſt perſonalis.*

IDem erit. Si do pecuniã vt ſtichũ manumittas, nõ põt repeti q̃a nõ caueẽ de manumittẽdo, niſi fuerit actũ: ſed põt repeti, ſi dãtẽ pœniteat, vel nõ manumittaẽ: niſi qui debebat manumittere, caſu fuerit ĩpedit[9]. h. d. Oppo. q̃ iſte verſ. ſed ſi tibi. ſup fluat p̃pter p̃cedẽtẽ. Sol. i prin. volebat repetere: q̃a nõ cauebaẽ. In ver. ſi tibi. volebat repetere: q̃a nõ manumittebaẽ, vel ex pñia. Secũ. dũ hoc op. ad pri. & vr̃ q̃ caueri debeat: vt l. ſi pecuniã. §. plane. j. e. Nec põt dicere q̃ ei q̃ dedit pecuniam, ſit cõſultũ p exceptionẽ, ſecũdũ q̃d dixi ĩ prin. legis. Sol. ſi ponim[9] datũ vt ſtich[9] manumittaẽ ſimplr̃, nõ adiecta die vel cõditione: tũc dico q̃ nõ põt peti cautio: cũ ſit ĩ ptãte actoris pe tẽdi ſtatim q̃d manumittaẽ, vt videbis no. in l. j. p̃xi. Sed ſi ponamus q̃d fuerit actũ de manumittẽdo ad diẽ: tũc fateor q̃ põt peti cautio. ſi tamen non præſtatur, nõ inducitur cõdictio ob cauſam, quia nõ petitur ex eo quod fuerit actũ tacite vel expreſſe, vt modo dixi in princ. §. Secundo oppo. & videtur q̃ non ſit locus pœnitentiæ: vt ſ. ea. l. in princi. Solu. vt ibi dixi. Tertio opp. ad ver. quod ſi ita. & videtur q̃ ſibi cõtradicat. Dicit enim q̃ non poteſt ante diem repeti, niſi pœniteat. Nam repetendo videtur eum pœnitere: vt l. actione. in prin. pro ſocio. Sol. & aduerte: quia hoc eſt valde ſubtile. Iuriſconſultus hic reſpicit medium, per quod in libello concluditur. aut enim cõdico: quia nõ manumiſiſti ante diem: & tũc ſuccumbam. Aut condico: quia me pœnitet, & obtinebo: Tunc fateor q̃ iſta pœnitentia probatur per iſtum libellum. & hoc videtur ſentire glo. Item opp. dicitur hic q̃ poſt diem poteſt repeti. Contra. C. ſi man. ita fuerit. l. ſi is. & j. eo. l. ſi pecuniam. §. j. in fi. §. glo. Pro ſolutione vacillat multũ hic, & ĩ cõtrarijs, & ĩ l. naturalis. §. at cũ do. j. de p̃ſcr. verb. Tu tamẽ † ex oĩbus vt habeas claritatẽ, dicas: Aut ego do tibi ſeruũ meũ vt eũ manumittas intra certũ tp̃s: tũc aut fuit cogitatũ de certo actu manumittendi: & poſt diẽ nõ efficiẽ liber ex cõſtitutione: vt j. de ver. obl. l. q Rome. §. flauius. & ibi no. Aut nõ fuit actũ de certo actu: & tunc efficiẽ liber: vt l. ſi pecuniam. §. j. in fin. j. eodem. cum ſimilib. Aut nõ dedi † tibi ſeruum meũ, ſed dedi tibi pecuniam vt tuum manumittas. & tunc ego emi ſeruum tuum, & apud te dimiſi vt manumitteres: & tunc poſt tempus efficitur liber ipſo iure, ex conſtitutione l. ſi is qui. C. ſi mancip. ita fue. alie. Aut nõ emi ſed ſic ſimpliciter dedi pecuniam vt manumitteres. & tũc poſt tp̃s cõſtitutio nõ facit eũ liberũ: vt hic, & l. naturalis §. at cũ do. j. de præſcri. ver. & l. nõ oĩs. in prin. §. ſi cer. pe. quicq̃d ibi glo. dicat. † Aut dubitaẽ vtrũ emerim vel non: & tunc aut dedi pecuniã nõ numeratã, ſed tanẽ q̃ ſpeciem in ſaculo: & nõ fuit emptio ſerui. Ita loquiẽ hic ſecũdũ vnã lect. et d. §. at cũ do. Aut dedi pecuniã numeratam: et tũc aut illa correſpõdet vero p̃tio ſerui: & præſumiẽ emptio: vt d. l. ſi is. C. ſi mãci. ita fue. alie. Aut non correſpondet vero prætio. ſed multomin[9]: & tũc nõ vr̃ emptio, ſed cõtractus innoĩatus, vt hic ſecũdũ Pet. & quoſdã alios modernos. Quæ diſtinctio vr̃ p̃bari de re. iur. l. ſemp̃ in ſtipulationibus. & q̃d ibi no. Rõ p̃dictorũ eſt: quia qñ ego emi videor tibi tradidiſſe ſeruũ, p̃ priũ: merito ſuccedit cõſtitutio poſt tp̃s, & facit eũ liberũ: vt l. ſi pecuniã. §. j. j. eo. Et ad p̃dicta facit q̃ nota. p Cy. C. eo. l. ſi liber. & p̃dicta oĩa intelligas, niſi conditio ſerui repugnaret: quia ex aliqua cã forte ad libertatẽ produci nõ poſſet. Ita ẽt intelligiẽ hic ſecũdũ vnã ſolutionẽ. Q̃nq̃ do tibi pecuniã vt manumittas ſeruũ alienum: & tũc nullo caſu poſt tp̃s cõſtitutio ſuccedit, ne dño fiat ſiniuria. & hoc mõ ẽt põt intelligi hic ſecundũ aliã lect. & dictũ §. at cũ do. Venio ad ver. ſed ſi ſtich[9]. diciẽ hic q̃ ſi ſtichus deceſsit añ morã, ceſſat repetitio. Contra. j. eo. l. ſi pecuniã. §. ſed vbi. Sol. dicũt quidã, ceſſat repetitio quaſi causa nõ ſequuta, vt hic: ſed ex pœnitẽtia cõpetit, vt in cõtrarijs: quo caſu qñ ago ex pœnitẽtia debet diſtingui, vt diciẽ in l. cõtraria: & hoc verũ. Venio ad ver. quinimo. diciẽ hic ſtichus mortuo cõpetere condictionẽ. Cõtra. Cõdictio ob cãm daẽ ad repetendũ q̃d eſt datũ, nõ ad cõſequendũ q̃d eſt. p̃miſſum: vt l. j. ĩ fi. de rerũ p̃mu. Sol. dicũt quidã q̃ hic logẽ de certi cõdictione generali. † Alij q̃ hic loquiẽ de actione p̃ſcriptis verbis q̃ põt appellari cõdictio, iõ q̃a p̃ſonalis eſt actio. et iſta cõiter teneẽ. Alij dicũt q̃ hic eſt caſus ſpecialis, in quo daẽ cõdictio ob cãm ad cõſequendũ, p̃miſſum. Simile j. eo. l. ſi pecuniã. §. itẽ ſi qs. & §. ſed ſi acceperit. ſed cõiter iſta nõ teneẽ. vt ibi dixi. Opp. & vr̃ q̃ cõpetat actio de dolo: vt C. de dolo. l. cũ. p̃ponas. ergo condictio, de qua loquiẽ hic ceſſat: vt l. j. & ij. de dolo. Solu. ſi hic intelligas q̃ logtur de certi cõdictione gñali, nõ obſtat: quia cõcurret cũ actione de dolo tanẽ q̃ gñalis. Sed ſi intelligas de actione p̃ſcriptis verbis: dicit gl. q̃ ibi fuit cõtractus, facio vt des: hic fuit, do vt facias. Certe illa eſt multũ difficilis lex tñ quantũ ad p̃ſitũ ſi volo agere vt obſeruenẽ p̃miſſa, competit actio p̃ſcriptis verbis. ita loquiẽ hic. Si vero volo repetere id q̃d eſt datũ: ſi q̃dẽ eſt repetibile, habet locũ condictio ob cãm, vt p totũ iſtũ tit. Sed ſi nõ eſt repetibile: tũc habebit locũ actio de dolo: q̃a dolo tuo fuit inductus ad hoc faciendũ: vt d. l. cũ. p̃ponas. loquiẽ enim cũ eſt data libertas, quæ non poteſt repeti. Vltimo quidam dicunt ex hoc §. q̃ mora inducit hãc condictionem: quod glo. non placet. Dicam in dicta l. ſi pecuniam. in prin. j. eo. Bar.

Si liber homo. Si cã ob quam daẽ, ſequaẽ de facto et nõ de iure, competit repetitio: nec diſtinguiẽ ſciẽs an ignorãs q̃s receperit. h. d. Not. ſummarium.

Opp. de l. ſi p̃curatorẽ. §. ſi liber homo. j. mãda. Sol. ibi dedit de pecunia p̃tinẽte ad manumittẽtẽ: hic ad manumittẽdũ. Bart.

1 *Filius quando poſſit corrigere patrem.*
2 *Si cã, p̃ quã ẽ data pecunia ſit ſequuta: nõ tamẽ ex cã, qua data fuit, qñ cõpetat repetitio.*
3 *Ad exceptionem parandam quòd non referat à quo fiat, dummodo fiat, remiſsiue.*

Si quis quaſi. Si pecunia daẽ, vt aliquid ex certa cã ſequaẽ, ſi illud poſtea ſequaẽ, nõ tñ ex eadẽ cã, cõpetit repetitio. ĩtẽ defectus cauſæ à dante tñ ĩ mẽte retẽtus, hãc condictionẽ nõ parit. h. d. † Opp. q̃ filij[9] nõ debeat corrigere patrẽ, vt in auẽ. de nup. §. ſed quod ſancitũ. Sol. circa diſtractionẽ & adminiſtrationẽ bonorum nõ debet corrigere: vt ibi, & l. cũ oportet. §. nõ aũt. C. de bo. q̃ li. ſed de iure põt, vt hic. Ita dicit gl. poſſet ẽt eã circa adminiſtrationẽ bonorũ corrigere, qñ eius prodigalitas eſſet multa. C. de ſent. paſ. l. fin. & j. ad Trebel. l. Imperator. † Opp. q̃ hic nõ cõpetat repetitio: quia cauſa

POMATES.
a ¶ Quarto op. Licet iſta rõ gl. ibi, et Bar. hic ſit bona, & in ſe vera, tamen nihil facit ad iſtũ tex. qui textus hic dicit q̃ ideo hic non cauetur, non ratione, de qua hic p̃ Bart. & gl. ibi, ſed iõ q̃a de hoc nihil erat conuentũ. quod etiã ſentit Bar. circa finẽ.

POMATES.
b ¶ Secundũ hoc oĩa. Vt patet in toto tit. quibus ad liber. procla. non licet. & toto tit. C. q̃ ad liber. perueni. non poſ.

POMATES.
a ¶ Mihi videtur. Aduerte q̃ Bar. hic videtur ſentire q̃ ſi hęres recipiat illud q̃d̃ eſt ſibi ſoluendum gratia conditionis ſ̃plendæ: et tamen p̃ hoc non videtur adire hæreditatem: q̃ profecto eſt contra caſum l. pro hærede. §. Pantonius. ff. de acqui. hære. Et ſi dicas nõ eſſe ita exaſperanda verba Barto. q̃a per hoc quod dicit, aut erat hæreditas adita aut non: nõ negat ipſe propter hoc quin hæres recipiendo id quod erat ſibi ſoluendum gratia conditionis implendæ, videatur hęreditatem adire: q̃a reſpõ. q̃ tunc neſcio quæ differentia ſit ĩter primum & ſecũ. a dũ caſum. Vñ cogita q̃ fuerit mens Bart.

b ¶ Quanquam. Ad de inquantum Ale. hic notando refert Pau. de Ca. et Ray. dicere hunc tex. notabilem, quod ſi q̃s volebat mihi relinquere in teſtamento & tu impediuiſti: teneris mihi ad intereſſe. quod Ioã. And. in addi. ad Sp. in tit. de iud. §. generalia. ver. poſſet etiam. ponit 3 q. de tutore, qui procurauit per teſtatorẽ ſibi relinqui totũ vel partẽ eius q̃d̃ pupillo relinquere intẽdebat, q̃ pupillus poſſit agere ad intereſſe, ſi manifeſte apparear perſuaſiõe tutoris ſibi relictũ, q̃d̃ pupillo relinquere intendebat. Ibi late vide. fuir q̃õ Pilei, vt ipſe refert.

POMATES.
c ¶ Si quis accepto. Vide Ale. conſi. xxxvij. vol. iij. col. ij.

POMATES.
d ¶ Si pecuniam. Vide Zumi. in reperi. c. j. d accu. et Ale. conſilio xvj. vol. ij. col. j. vbi limitat hanc l. & ſimiles de iure non habere locũ ſi ibi interueniſſet ſtipulatio.

b Quanquã. b Haberẽ cõdictio pro impleta, q̃ñ is qui implere debet impeditur facto eius qui ex impleme̅to tenetur. Opp. de l. ſi peculiũ. §. de illo. infra de ſta. lib. Sol. ibi prælegatũ erat peculiũ ſeruo, hic ſecus. Op. q̃ nullum eſt hic hæredis impedientis cõmodum. nam tenetur legatario actione in factũ, vt dicitur in fi. tex. Glo. reſpondet q̃ eſt commodũ, quia tenetur ad decẽ in genere, nõ ad illa quæ erant in peculio, certe hoc commodũ modicũ eſt. Dicas ergo q̃ datur hoc cõſilium hæredi de rigore, ſed de æqtate ſuccurrẽt legatario per actionẽ in factũ, qua æqtate cõſiderata nullũ eſt cõmodũ hæredis. Op. q̃ de æquitate etiã videtur q̃ ei, in cuius perſona dicitur impleri cõditio non ſubueniatur, vt infra ſi q̃s omiſ. cã te. l. ſi quis ſub conditione. Sol. illud, q̃d̃ eſt ſoluendũ in vim cõditionis ex teſtamento, non põt peti de rigore, nec de æquitate, vt l. contraria. ſed hic æquitas fundatur ex alio quã ex teſtamento, ſ. quia hæres ſeruum nolentẽ ſoluere ĩpediuit. Bar.

ob quam data eſt pecunia, ſequuta eſt, ſ. libertas, & fuit ſequuta de iure, ſcilicet ex teſtamento. Sol. huius timore dicunt quidam q̃ hic datur condictio ſine cauſa non ob cauſam. Tu dic ſecundum gl. aut debebatur hic libertas per fideicõmiſſum, aut directo. Si per fideicõmiſſum, et ſequuta eſt manumiſsio: non poteſt habere locum condictio ob cãm. ſed ſine cauſa. Nã cauſa ſequuta eſt, & ſic ceſſat ob cauſam. ſed quia cã dandi fuit iniuſta: ideo habet locũ ſine cauſa. Mihi videtur q̃ etiam tunc cõpetat condictio ob cãm. Nam cauſa proxima, ob quã pecunia datur, eſt vt relictũ libertatis purificetur, vt ſupra eo. l. j. §. j. ſed iſtud non eſt ſequutum: ergo habet locũ condictio ob cãm. Si vero erat relicta libertas directa, tunc dicit glo. q̃ cõpetit cõdictio, ſine cauſa, tanquam generalis. Itẽ condictio ob cãm, quia nõ habet libertatẽ propter eã donationẽ quã fecit, quæ requritur: vt ſupra proxi. §. Mihi videtur[a] q̃ ſi pecunia fuit data poſt aditam hæreditatẽ: tũc dicit gl. verum ſimpliciter: quia iam erat liber hõ. Si vero fuit data añ, cũ iã non eſſet liber hõ: tunc eſt dicendũ idẽ q̃d̃ ĩ libertate relicta per fideicõmiſſum. Item oppo. & videtur q̃ ſufficiat libertatem ſe qui quocunque mõ: vt l. cũ ſeruus. infra de ver. obli. Sol. expone vt ibi in gl. et etiam hic. et ceſſat contrarium, quia debet intelligi dummodo habeat libertatem per eũ, cui pecunia eſt data vel promiſſa. Sed cõtra hoc opp. †quantum ad exceptionẽ parandã nõ refert a quo fiat, dummodo fiat, vt l. ſi puellam. C. ſi man. ita fue. alie. ergo quantum ad defendẽdum hæredes ne cõueniãtur condictione ob cauſam, non refert a quo fiat. Sol. vt dicam vobis. infra. e. l. ſi pecuniam. Quæro vtrum iſta pecunia poſsit repeti condictione indebiti. Gloſ. hic dicit quod non. quod dic vt dicam in l. is cui hæreditas. j. de condi. indebi. Venio ad ver quanquam & op. de l. ſi quaſi. j. de pig. actio. Sol. ibi fuit cã ab vtraque parte in mente retenta: hic ab vna tantum. facit quod no. ſ. e. l. j. §. j. et ſ. ſi cer. peta. l. nõ oĩs.

Subtilius. Si quod meũ eſt tibi tradito tanquã tuũ, non trãſfero dominiũ. h. d. Iſte §. cõtinuat cũ præcedenti: vnde magis dicitur eſſe ver. quã §. Materiã iſtam, quæ tractat de errore, q̃ impedit tranſlationẽ dominij habuiſti in l. cũ fundus. §. ſeruũ tuum imprudens. ſ. ſi cer. pe. dicemus in l. j. ſ. de offi. procur. Cæ. et dixi in l. eius q̃ in puincias. ſ. ſi cer. peta.

c Si quis accepto. c Si cauſa, propter quam debitor liberat, non impletur, agitur vt in priſtinam obligationem reponatur. Pro declaratione huius legis quæro quid cõdicatur. Glo. diſtinguit notabiliter, Aut debitum, quod fuit remiſſum, erat liquidum, & condicitur ipſa pecunia: vt infra eodem. l. ſi mulier. Aut non erat liquidum, ſed erat forte in diem, vel ſub conditione: & condicitur: vt in priſtinam obligationẽ reponatur: vt j. de iure do. l. licet. Ad hoc oppo. de l. ob eam cauſam. j. de præſcri. ver. Sol. ſecundum veram ſolutionem fateor q̃ poſſet agi contra ceſſantem adimplere promiſſa actione incerti, ſcilicet præſcriptis verbis: vt ibi: & etiam condictione ob cauſam, vt hic. Opp. de l. licet. j. de iure do. Sol. ibi acceptilatio habebat tacitam conditionem, ſi matrimonium ſequeretur: hic non. Extra opp. de l. cũ mota. C. de tranſa. vbi non datur cõdictio ob cau. Sol. ibi actio, quæ erat remiſſa, non poterat ex cõſenſu partium reſtaurari vt quærela inofficioſi. Item actio deſcẽdẽs ex delicto: vt l. ſi vnus. §. pactus. ſ. de pac. merito non poteſt cõdici vt ſe reponat in priſtinam obligationem. Nota ergo ex hac l. cum glo. ſua, q̃ q̃ñ ſtatim poſſum petere debitum, non competit mihi actio vel iudicis officium, vt debitum illud promittas. ceſſat enim æquitas. In contrarium facit l. ſi finita. §. eleganter. j. de dam. infec. ſed ibi erat debitum quodam extraordinario iure, vt ibi dixi.

1 ☞ *Pœnitentia quando faciat locum conditioni.*
2 *Præparatoria quod non faciunt deſinere rem eſſe integram.*
3 *Sponſalia ſunt initium matrimonij.*
4 *Implens contractum ex eius parte, quòd poteſt pœnitere: & quando. nu. 11.*
5 *In contractibus innominatis, facio vt des, & facio vt facias, quando habeat locum pœnitentia.*
6 *In omnibus contractibus innominatis habet locum pœnitentia.*
7 *Ratio quare in contractibus innominatis datur pœnitentia.*
8 *Quando obligatio debet impleri ex rei interuentu, licet parti pœnitere, & rem non accipere.*
9 *In mandato, depoſito, & ſocietate licet pœnitere.*
10 *Libellus in conditione ob cauſam ex pœnitentia.*
11 *In contractibus quando ſit locus pœnitentiæ.*
12 *Ex parte eius, cui eſt impletum, non eſt locus pœnitentiæ. & nu. 4.*
13 *Si do pecuniam alicui vt vadat pro me Romam, quando dicatur contractus locationis & conductionis vel contractus innominatus.*
14 *Repetitio quando competat ex defectu cauſæ.*
15 *Quando præſumatur cauſa finalis vel impulſiua. remiſſiue.*
16 *Conditio ob cauſam q̃ habeat locum in contractibus innominatis, & quando actio de dolo.*
17 *In omni datione ob cauſam, licet non reſuliet contractus innominatus, habet locũ conditio ob cauſam.*
18 *Conditio ob cauſam vt competat, eſt neceſſe q̃ agens perfecte contractum impleuerit.*
19 *Si contractus eſt ab vtraq; parte perfectus, & poſtea ab vna parte implementum reſcindit: habet locum conditio ob cauſam.*
20 *Conditio ob cauſam ad quid detur.*
21 *Si Poteſtas electus fecit præparamenta, & poſtmodum ire non potuit. remiſſiuè.*

d Si pecuniam. d In contractibus innominatis ſi ex vna parte impleẽ, ex alia non: propter caſum ceſſat condictio ob cauſam, quaſi cauſa non ſequuta: ſed habet locum ex pœnitẽtia, dum tamẽ aduerſæ parti de indẽnitate conſulatur. h. d. Diuiditur in tres partes. Primo dicit ceſſare condictionem, quaſi cauſa non ſequuta. Secundo dicit eam habere locum ex pœnitentia. Tertio, iſtud dictum limitat vt indẽnitati aduerſæ partis conſulatur. Secunda ibi: ſed
1 cum liceat. Tertia ibi: niſi forte. †Tu habes hic q̃ pœnitentia facit locum huic conditioni. Contra, & aſſumo glo. magnam, & oppo. de eo quod habetur. j. eo. l. quod Seruius. Dicunt quidam q̃ ibi loquit quando cõtractus eſt celebratus gratia vtriuſque: hic gratia dantis tantum. Glo. reprehendit. Nam & hic gratia vtriuſq; fit. ſ. datio cauſa recipientis, & ire cauſa dantis: & tamen eſt locus pœnitentiæ. Simile ſ. eo. l. iij. §. j. Glo. iſtorum opi. infideliter recitauit. Nam bene videbatur ipſis q̃ hic contractus fiebat gratia vtriuſq; ſed ibi dixerunt diſtinguendum eſſe, an factũ quod erat explicãdũ poſt datã pecuniã, vt ire Capuã, fieret gratia dantis vel gratia vtriuſq; & hoc mõ recitatur in ſequenti glo. ſuper ver. repetetur. & intelligendo ſic forte iſta ſol. non eſt mala ſecundum quoſdam: vt j. dicam: ideo gl. ſoluit contrarium aliter: quia res hic erat integra: & ſic locus eſt pœnitentiæ: in l.
2 quod ſeruus. nõ erat res integra. †Aduerte ex hac gl. cõiuncto tex. apparet quod præparatoria nõ faciũt rem deſinere eſſe integrã, vt hic, & l. ſi defunctus. ſ. de procu. ſecus ſi de aliquo facto ail

3 cto aliquid incipiatur: vt d. l. quod Seruius. †Nam ſpõſalia ſunt initium matrimonij. Pro hoc facit infra de pollici. l. j. §. cœpiſſe.

Contra hoc oppo. extra gloſ. j. ea. l. §. item ſi quis dederit. vbi eſt cœptum aliquid de eo quod erat fiendum: & tamen locus eſt pœnitentiæ. Sol. dicit Iaco. de Are. vt colligitur ex diſtinctione ſua quã facit, & refert Cy. in l. ſicut. C. de actio. & obli. q̃ l. quod Seruus. loquitur quãdo illud quod poſt dationem erat fiendũ, reſpicit commodũ vtriuſq;. §. item ſi quis. loquitur quando reſpicit cõmodum dantis tantum: & ſecundũ hoc videt bona ſol. poſita in prin. glo. recte intelligendo. quod nõ placet. Nam ſiue id quod eſt faciẽdũ reſpicit commodũ dantis tm̃, ſiue vtriuſq; idẽ iuris eſt, & eadẽ ratio, vt j. videbis. Præterea. §. itẽ ſi quis. non reſpiciebat commodũ dantis, ſed tertij. ſ. manumittẽdi. Rñdeo. ergo ad l. quod Seruius. q̃ illud eſt ſpeciale fauore matrimonij, ſiue matrimonium illud ſit contrahendũ inter dantem & recipiẽtẽ, & ſic gratia vtriuſq;, ſiue inter extraneos: & ſic nõ reſpiciat cõmodũ dantis. Caſus eſt in l. ſi ego. in prin. & §. j. vbi hæc ſolu. probatur ad literam. j. de iure do. Opp. in contractibus innominatis poteſt agi vt quis cogatur implere quod promiſit: vt j. de præſcri. ver. l. naturalis. per totam l. Ergo apparet q̃ non eſt
4 locus pœnitentiæ. Sol. dicit glo. & bene †pœnitentiæ locus eſt ex parte eius qui impleuit contractum, non ex parte eius cui impletum eſt. Cum enim ipſe ſit perfecte obligatus, nõ poteſt pœnitere: ſed poteſt agi contra eum vt impleat, vt in contrarijs: ille vero, qui impleuit, poteſt pœnitere & repetere quod dedit. Ita loquit hic, & ſ. eo. l. iij. §. j. Contra hoc opp. ea quæ facta ſunt, non poſſunt repeti: vt l. ſi non ſortem. §. liſbertus. j. de cõdi. indebi. Vnde videtur quod non ſit locus pœnitentię. Huius timore dicit glo. q̃ hoc quod de pœnitẽtia dicitur, habet locum in do vt des, & do vt facias: & in permutatione. q. d. ĩ facio vt des, vel in facio vt facias, nõ habet locum: quia poſtq̃ eſt factum, ceſſat pœnitentia. Illud etiam videtur tenere Iac. de Are. & Cyn. qui
5 recitauit eum in d. l. ſicut. de act. & obli. Certe etiam †in facio vt des, & facio vt facias, poteſt habere locum pœnitentia quando ex aliqua parte nil eſt impletũ. Item quando ex vna parte eſſet impletum, ſi eſſet tale factum quod poſſet repeti, vt vacuã poſſeſsionem tradi, & ſimilia, haberet locum iſta lex, ſcilicet repetitio: vel ſi peto vt te reponas in priſtinã obligationem, vt ſ. l. proxima. Item quando tale factum quod nõ poteſt repeti, licet nõ detur condictio ob cauſam ad repetendum: tamẽ datur de dolo in locum illius condictionis ob cauſam: vt l. cum proponas. C. de dolo. & ibi tangitur per doct. & ibi dixi. Præterea poteſt eſſe datio talis quæ non poteſt repeti: vt datio libertatis, vt dicta l. cum proponas. & ſic non eſt facienda diſtinctio inter contractus innominatos: quia in omnibus idem videtur. & hoc puto verum. Tamẽ Gul. de Cu. in hac materia eſt in mirabili opinione. dicit enim q̃ ſolum in contractu do vt facias, locus eſt pœnitentiæ: & non in alio, vt hic, & l. iij. §. j. ſ. eodem: quia in alio nulla lex reperitur. Præterea quod in contractu permutationis nõ ſit locus pœnitentiæ, videtur probari in l. j. j. de rerum permuta. Ratio, dicit ipſe: quia contractus innominati iudicantur ſecundum naturam contractuum innominatorum, quibus æquiparantur: vt l. j. §. ſi quis ſeruum. j. depoſi. & l. eũ qui. §. ſi rem inſpectori. j. cõmoda. Sed iſte contractus aſsimilatur mandato: merito debet eſſe locus pœnitentię ſicut in mãdato. Hoc, quod ipſe dicit, non placet. nam do vt des, ſimilatur emptioni. do vt facias conditioni, non mandato: facio vt facias æquiparatur mandato. hic eſt tex. in l. naturalis. §. j. & §. ſed ſi facio. j. de præſcrip. ver. ſed poſito quod do vt facias æquiparetur mandato: tamen nõ eſſet locus pœnitentiæ quantum ad repetẽdum id quod datum eſt: vt l. ſi militem. quod ibi no. C. eodem. ſed quantum ad impediẽdum ne fiat ſic. Præterea illa & eadem ratio, quæ eſt in contractu, do vt facias: eſt in omnibus contractibus innominatis: vt j.
6 dicam. Et ſic teneo q̃ †in omnibus cõtractibus innominatis habeat locum pœnitentia. Sed contra hoc opp. de l. ſicut. C. de act. & oblig. Sol. ibi loquitur in contractibus nominatis: hic in
7 innominatis. Iſta eſt vera ratio, dicit gl. †quia ſicut ſunt debiles in obligatione inducenda quia conſenſu non contrahuntur: vt l. iuriſgentium. in princip. ſ. de pact. ſic & in obligatione retinẽda ſunt debiles. & ſic pœnitentia diſſoluũtur. Ita dicit etiã Dy. in l. ſtipulationes nõ diuiduntur. in ſua diſtinctione magna. Tu dic clarius ſecundum Iac. de Are. & Cy. refert in d. l. ſicut cõtractus innominati anteq̃ cõpleant, nõ p̃dducũt obligationẽ ciuilẽ: vt l. ex placito. C. de re. permu. cũ ergo nullus cõtrahentiũ ſit ciuiliter obligatus: merito põt pœnitere: & eodẽ modo poſt cõtractũ impletũ ab vna parte ille, qui impleuit, põt pœnitere: quia implẽdo obligauit aliũ ſibi, nõ ſe alteri. Et hoc not. in d. l. ex placito. Et iſta ratio, quia obligatio nõ eſt cõtracta, eſt generalis & vrgẽs ad omnẽ ſpeciẽ contractus innomi-
8 nati. Præterea qñ †obligatio debet impleri ex interuẽtu rei, licet parti pœnitere, & rẽ nõ accipere: vt l. q̃ pecuniã. ſ. ſi cer. pe. & j. q̃ res pig. ob. poſ. l. pe. & j. q̃ pot. in pig. ha. l. j. & l. potior. in prin. ſed cõtractus nominati ſtatim ab ipſo initio ſunt pfecti, & eſt nata ciuilis & naturalis obligatio & actio: vt d. l. iuriſgentiũ. in princ. merito nõ licet pœnitere vt l. ſicut. C. de act. & obli. Cõtra hoc opp. q̃ etiã in cõtractibus noĩatis
9 licet pœnitere, vt †in mãdato, depoſito, & ſocietate. Gl. fatetur contrariũ, q̃ in illis fallit. Ita dicit hic, & in d. l. ſicut. & idẽ Dy. in c. quod ſemel. de reg. iur. lib. vj. Alij dicũt, & melius, q̃ in illis nõ fallit nũq̃ eũ licet pœnitere ab eo, in quo obligatio eſt cõtracta: vt in l. in cõmodato. §. ſicut. j. cõmo. & d. l. ſicut. de act. & obli. Vnde in mãdato nõ ſum obligatus ad tenendũ te procuratorem perpetuo: merito poſſum te reuocare. Idẽ in depoſito & ſocietate: & p̃dicta tenẽt doc. ĩ d. l. ſicut. de act. & ob. & bene.

Item oppo. in contractibus innominatis, licet non ſit nata ciuilis obligatio: tamẽ eſt nata naturalis, quæ impedit repetitionem ſoluti: vt l. naturaliter. de condi. inde. ergo illud, quod ſoluiſti, non potes repetere ex pœnitentia: quia naturaliter erat debitum. Rñdeo, non erat debitum naturaliter ſimpliciter: ſed debebam centum vt ires Capuã ad recipiendum: ad iſtud tuum ire Capuam nullo iure eras obligatus: vt d. l. qui pecuniam. ſ. ſi cer. pet. Si ergo ex pœnitentia tollitur ne eas Capuam, vel ne impleas contractum ex parte tua, tollit obligatio naturalis: qua tenebar tibi ſoluere: & ſic apparet modo omnino ſolutum indebitũ. quod ergo hic dicitur quod poteſt
a pœnitere: non intelligas[a] eius quod dedit principaliter quia cũ ad id eſſet naturaliter obligatus, nõ poteſt pœnitere: ſed intelligas q̃ pœniteat eum de eo quod per aduer
10 ſam partẽ eſt faciendum. Et ex hoc †apparet mediũ, per quod in libello concluditur.

Si quis tamen diceret in libello: repeto decẽ quæ dedi quia pœnitet me dediſſe: licet impropriè loquat tm̃ iſtũ libellũ nõ reprobo: nã cũ de hoc nõ poſsit pœnitere, niſi prius pœnituerit de eo quod eſt p̃ aduerſariũ faciendũ: videt etiã de illo pœnitere:
b vt l. illud. de acqui. hære. His expeditis[b]
11 reaſſumamus breuiter vtrũ in †cõtractibus ſit locus pœnitẽtiæ: & dic aut loqmur in cõtractib⁹ nominatis: & nõ eſt locus pœnitẽtiæ ĩ eo, ĩ quo obligatio eſt cõtracta: vt l. ſicut. j. de act. & ob. & l. in cõmodato. §. ſicut. j. cõmoda. & hoc nunq̃ fallit. Aut loqmur in contractibus innominatis: & tunc aut ſunt celebrati cauſa minuendarũ litiũ: & non licet pœnitere. vt l. iij. in princ. ſ. eo. & l. quãuis. C. de tranſact. Aut contractus innominati celebrãtur ad aliud quã cã mi

POMATES.
a ¶ Nõ ĩtelligas. Hoc reprehendit Bald. in nouel. in repeti. rub. de verborum oblig. col. ix. & ſequen. Et nota. quod regula huius legis quod in cõtractibus innominatis eſt locus pœnitentiæ: loquitur in contractibus innominatis reſpectiuis q̃ ſunt quatuor, de quibus in l. naturalis. de præſcrip. verb. non autẽ in contractibus ſimplicibus. De quo vide quę ſcripſi ad Barto. in l. ſi eum fundũ. ſupra de pac. Et pro ratione glo. hic confirmatæ per Bart. facit: quia ſi conuenit inter me & Titium vt dem ſibi aliquid in contractu innominato nõ poterit præciſe cogere me vt dẽ ſibi aliquid in cõtractu innominato. ſed præſtando intereſſe liberabor. l. naturalis. §. j. & ibi Barto. col. ij. ff. de præſcrip. ver. & in l. ſtipulationes non diuiduntur. xj. oppoſitione. j. de verborum obligat. cum tamẽ alias ſi inter me & ipſum dedando conueniſſem poſſet me præciſe cogere vt darem §. ſic itaq̃. inſtitu. de act. Secundo facit quod licet in cõtractibus nominatis oblatio habeat vim perfecti complementi. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empti. tamẽ nõ habet locũ in cõtractibus innominatis vt eſt gloſ. in l. iuriſgentium. in princ. in glo. magna in verſi. vt aliquid faciam. ſi. de pact. de qua Bal. in lege, ex placito. in xviij. q. C. de rerum permutatione.

POMATES.
b ¶ His expeditis. Aduerte quod imo quoties mandatum dediſſet cauſam contractui nominato quod tunc eſſet locus pœnitentiæ. tex. t. l. cum in plures. §. mandaui. & ibi Barto. nota. ff. loca. quem caſum dicũt ibi eſſe frequẽtem Albe. & Pau. & ideo not. alius eſt caſus, in quo etiam in contractu nominato licita eſt pœnitentia: quem ponit Barto. in l. quod ſcitis. in j. col. in fi. de agrico. & cenſi. lib. xj. Aduerte tamen quod limitatio Bart. loquitur in contractu locationis: & ipſe allegat leges ſeq. in ſocietate qualibet. l. ſi cõuenerit. j. pro ſoc.

POMATES.

¶ Sol. breuiter. Qñ defectus causæ induca t hanc condictionẽ. in hoc aũt omissis multis verbis Bar. hic facias tibi vnam regulam firmã q̃ datum ob cãm, siue cã sit nullo modo subsecuta, siue sit secuta, non tamẽ legitime: siue cã sit expressa siue tacita ab vtraque parte intellecta, facit quod id, quod est datum, possit repeti hac condictiõe ex capite causæ non secutæ. Fallit quoties aliquid esset datũ propter cãm impulsiuam nõ aũt finalẽ: tunc defectus talis causæ non habet inducere hanc condictiõem, vt hic in gl. nullo enim mõ tale datũ repetit. Et qñ cã dicatur impulsiua vel finalis, vide hic per Salic. et Bar. in l. ij. §. fi. ff. de do. hic al leg. Secũdo fallit qñ cã est tacita, & ab vno tantũ intellecta: tũc enim datũ nullo mõ repetitur cã deficiente. l. si repetendi. C. eo. et hic in glo. dicitur. Tertio fallit quando esset aliquid datũ ob cãm impossibilẽ siue de iure siue de facto a sciente: tũc enim nullo mõ datũ propter quod cã nõ sit secuta repetitur. l. dictã. et l. si militem. C. eo. et hic per Bar. Quarto fallit quoties cã non est secuta casu fortuito: ga debet implere: tũc enim licet repetatur vt hic in text. et Bart. ex capite causæ nõ secutæ, sed ex capite pœnitentiæ. Quinto fallit quories stat p eũ, cuius prima cã debebat adimpleri, et ne adimpleatur. tunc enim datũ nullo mõ repeti põt: cũ cã habeatur pro impleta. l. iure ciuili. j. de condi. et demon. prout ẽ tex. et glo. pe. C. eo. a lios duos casus. in q̃ bus licet cã deficiat, tamẽ nõ licet repetere, ponit Alex. in pe. col. de quibus dic vt hic per eum.

nuendarũ litiũ: & tũc aut a nulla parte est aliquid impletũ: & absque dubio est locus pœnitentiæ. Aut ex vtraque parte est perfecte impletum, & nõ est locus pœnitentiæ, quia obligatio perfecta est: vt leg. ex placito. C. de re. pmuta. Aut ex vna parte est impletũ perfecte et ex alia nullo mõ, & tunc aut superest facultas implendi: & est locus pœnitentiæ: vt ś. eo. l. iij. §. j. Aut non superest facultas implendi: & tũc aut nõ superest mõ, nec vnquã fuit facultas ĩplẽdi d̃ iure vel de facto: aut ab initio fuit facultas implendi, & postea desijt. Primo casu aut ille, qui impleuit, fuit sciẽs: et nõ est loc⁹ repetitiõi seu pœnitẽtiæ, vt C. e. l. dictã et l. si militẽ. et ibi no. Aut fuit ignorans: & tunc secus. l. iij. §. fi qs quasi. ś. eo. Ex parte vero recipiẽtis nõ distiguit sciẽtia ab ignorãtia: vt l. iij. §. fi lib. homo. ś. e. Secundo casu potest quis pœnitere, dum tamen indẽnitati aduersarij consulatur: vt j. ea. l. §. fi. et no. ś. eo. l. iij. §. j. nõ aũt posset repeti, quasi cã nõ sequuta: vt d. § . j . & l. pe. C. eo. nisi facultas implendi defecerit post morã aduersarij, vt d. §. j. Et prædicta
12 vera ex parte implentis, †Ex parte vero eius, cui est impletum, non est locus pœnitentiæ, vt dictum est. et ita intelligas ea q̃ infra dicentur. Qñque ex vna parte est impletũ aliquid perfecte, ex alia est factũ aliquid de illo, et tũc aut illud, qd̃ est factũ est de pręparamentis: aut de eo quod erat faciendũ. Primo casu est locus pœnitẽtiæ dũ tamen indẽnitati aduersarij consulat, vt hic. Secundo casu idẽ, vt hac l. §. item si quis dederit. Rõ, quia faciendo aliquid, nõ impletur cõtractus: et sic alius nõ obligat: merito est locus pœnitẽtiæ, vt dictũ est. Fallit fauore matrimonij, vt infra. e. l. qd̃ Seruius. et l. si ego. in princ. et §. j. infra de iure do. Qñq̃ ex nulla parte est factũ aliquid perfecte: et tũc sine dubio est locⁿ pœnitentiæ, quia contractus nõ est perfectus, nec nata obligatio: vt l. ex placito. de re. permuta. facit quod no. C. de pac. l. j. in fi. magnæ glo. Contra hoc oppo. nã hic videtur contractus nominatus, ſ. locatio & cõductio, do enim pecuniã vt vadas Romam: et sic nõ est locus pœnitentiæ, secũdum ea quæ dicta sunt. Sol. dicit gl. q̃ hic pecunia fuit data vt species, vel ipse qui recepit, non consueuit locare operas suas. Probatur hæc solutio in leg. naturalis. §. at cum. infra de præscrip. ver. et tangitur hic
13 in gloss. parua prima huius leg. et in gloss. super verbo, repetetur. et est verum. †Si enim vni cursori, qui consueuit operas suas locare, ad hoc dedi pecuniam vt vadat pro me Romam, est locatio & conductio. Sed si cuidã hõesto viro darẽ pecuniã vt iret p̃ me Romã, vel ĩ aliqua ambasiata, vel ad aliqua negotia mea p̃ficienda, tũc esset contractus innominatus. Ita loquitur hic. quod apparet: ga pro eundo facit magnum apparatum, quod in persona cursoris non cadit, vt videmus communiter. Sumus expediti de primo articulo, scilicet quando in contractibus innominatis sit locus pœnitentiæ. Veniamus ad secundum, scilicet quã-
14 do ex defectu causæ competit repetitio.† Opponi. & videtur quod etiam quando causa non est sequuta, et per accipientem non stat, sit locus condictioni: vt supra ead. l. §. j. in princi. Solu. fateor quãdo causa non est sequuta facto eius qui debet implere. secus si casu fortuito, vt hic. Et ideo gloss. hic per modum summæ tractat quando defectus causæ hanc condi-

ctionem inducit. In quo dicas plenius q̃ glo. Aut deficit causa, quia ab initio fuit impossibilis. Aut deficit causa, quæ fuit possibilis. Primo casu distingue: Aut ille qui dedit, fecit sciẽter: & non repetet. Aut ignoranter: & tunc secus: vt l. dictam. C. eo. & l. si militem. & ś. eod. l. iij. §. fi liber & §. subtilius. Secundo casu quãdo deficit causa possibilis: aut deficit casu fortuito aut facto eius, qui debet implere, aut eius, in cuius persona debet impleri. Primo casu aut ante moram: & non est locus cõdictioni ob causam, quasi causa non sequuta: sed ex pœnitentia sic, vt hic. Aut post moram: & tũc secus, vt l. iij. §. j. ś. eo. Secundo casu indistincte est locus repetitioni: vt d. l. iij. in princ. & §. j. ś. eo. l. naturalis. quasi per totam, l. j. de præscri. ver. Tertio casu non est locus repetitioni, quasi causa non sequuta: vt l. pen. C. eod. sed quando pœniteat, poterit repeti: vt d. l. iij. §. j. alias ij. ś. eo. & hic. Et prædicta vera, quando causa, ob quam datum est, aliter non est sequuta: sed si est sequuta aliqualiter, & non est perfecta: vt puta quia sequuta est de facto, sed nõ de iure: vel est sequuta, sed non ex ea causa, ex qua datum est: tunc similiter habet locum condictio: vt ś. eo. l. iij. §. fi liber. & §. fi quis quasi. Et prædicta sunt vera, siue causa sit expressa, siue tacite actũ ab vtraq̃ parte: vt l. nõ omnis. ś. fi cer. pet. & l. j. §. j. ś. eo. & l. iij. §. fi quis quasi. & ibi not. ś. eod. secus si ab vna parte tantum, vt l. si repetendi. C. de condi. ob cau. & d. §. fi quis quasi. in fi. & hæc vera in causa finali. secus
15 in impulsiua: vt j. de dona. l. ij. §. fin. quæ quando præsumatur † finalis, & quando impulsiua, dic vt per Dy. in d. §. fi. & latius ibi dixi. Gul. tangit & ibi per Cy. C. de episco. & cler. l. generaliter. & per Dy. in c. decet. extra, de regu. iur. lib. vj. hæc non est bene
16 nostra materia. †Iuxta prædicta quæro vtrum condictio ob causam habet locum solum in contractibus innominatis. Respon. quod habet locum in contractibus innominatis, vbicũq̃ illud, quod est datum vel factum, potest repeti. Alias si repeti non posset, haberet locum actio de dolo, vel in factum: vt l. cũ ꝓponas. C. de dolo. & l. naturalis. §. sed si dedi. & §. seq. j. de præ
17 scri. ver. Item habet † locum in omni datione quæ fit ob causam, licet contractus innominatus non resultet: vt si do tibi aliquid vt aliquid ego faciam, vel do vt aliquid faciat quidã tertius, vel do vt aliquid obueniat: in quibus, licet non resultet contractus innominatus: tamen si causa cessat, habet locum condictio ob causam. tex. est not. in l. senatus. §. j. j. de dona. causa mor. probatur in l. j. §. fi parendi. ś. eo. & per multas leges istius tit. Quæ
18 ro vtrum ad hoc vt danti competat † cõdictio ob causam, sit ne cessẽ q̃ perfecte contractum impleuerit ex parte sua. Glo. videtur tenere quod sic, in l. actione. C. de transac. alias non haberet locum cõdictio ob causam, sed actio de dolo, vt ibi no. Quæ
19 ro: quid si contractus † est ab vtraque parte perfectus: tñ postea ex vna parte illud implementum rescinditur: forte quia res euincitur: an habeat locum condictio ob causam? Respõ. sic: vt l. fi. j. eo. fallit in contractu transactionis: vt l. si pro fundo. C. de transact. in quo non agit condictione ob causam, sed præscriptis verbis ad interesse eius quod fieri cõuenit, vt ibi patet. Procedo vlterius. dicitur hic quod datur condictio ob causam ad repetẽdum illud, quod est datũ. Contra, imo datur cõdictio ad aliud. ſ. ad fructus, & similia: vt j. eo. l. cum quis. Sol. Huius timore glo.
20 hic tractat † ad quid detur cõdictio ob causam. Dico q̃ datur ad repetendum illud quod est datũ, si est species, vel tantundẽ si est quãtitas: vt l. j. j. de re. permu. & hic. Item dat ad naturales accessiones, non ad ciuiles: vt j. eo. l. cum quis. & q̃ nõ ad ciuiles, probatur in l. j. C. de condi. inde. & l. quoties. C. de cõdi. ob tur. cau. Item datur ad repetẽdũ illud quod est datũ vere, seu datũ interpretatiue, vt glo. dicit: non autẽ datur vt fiat quod conuenit, vt dixi in l. iij. §. j. ś. eo. Vltimo oppo. de l. qui operas. j. loca. Solu.
a breuiter, [a] hæc vera: aut quis vult repetere quod dedit, ex pœnitentia: & habet locũ ista lex in contractibus innominatis: quæ pœnitentia cessat in cõtractibus nominatis, vt dictum est. Aut quis vult repetere, quasi causa non secuta: & tũc eodem modo distinguitur in contractibus nominatis & innominatis. quod dic vt j. loca. l. si vno. §. item cum quidam. Glo. quærit: hic dicitur quod debet restitui illud quod quis expendit in præparamentis. Quæro an illa præparamenta debent dari illi repetenti. Glo. dicit quod sic: alias remaneret in lucro ille, qui præparamenta fecit: quod est notandũ. Vel deberent remanere apud eum, qui accepit, deducta æstimatione quanti modo valent: vt

l. nam

l. nam si non sit idoneus. cum l. seq. & l. cum emptor. §. fina. & l. damni infecti stipulatio. in prin. j. de dam. infe. Vltimo hæc
21 lex facit in arg. ad q. de Potestate electo, † qui fecit præparamenta, & postmodum non potuit ire. quod dic vt plene dixi in l. j. §. diuus. j. de va. & extraor. cog. & l. diem functo. ś. de offi. assesso.

1 ☞ *Aduersarius debet certiorari de pœnitentia.*
2 *Reuocatio procuratoris mandati an requiratur quod perueniat ad procuratorem. remissiuè.*
3 *Si seruus fuit manumissus post pœnitentiam, ad quid agatur condictione ob causam.*
4 *Lex est semper certa.*
5 *Si mandaui Titio vt percuteret clericum, & reuocaui mandatum eo non certiorato, si percutit, quòd sim excommunicatus.*

Si seruum. In contractibus innominatis si res est integra, siue aliquid cœptũ sit, vel desierit possefieri facto tertij vel casu, ex pœnitentia datur cõdictio ei, qui ex parte sua impleuit: dummodo indemnitati aduersarij consulatur. si quod damnum occasione illius contractus incurreret. & h. d. vsq̃ ad fi. Diuide, quia primo loquitur quando quis dedit seruum suum vt manumitteretur. Secundo quando quis dedit pecuniam vt seruus tertij emeretur & manumitteretur: & tertio quando quis dedit pecuniam vt seruus accipientis manumittatur. Secunda in §. item si quis. Tertia in §. sed si acceperit. legã
1 per partes. †Nota in prima parte quod aduersarius debet certiorari de pœnitentia. Ad illud opponi. de l. si pater. j. de manu. vin. Sol. ibi loquitur de procuratore simplici: hic de procurato-
2 re non simplici, in quem erat translatum dominiũ, vt posset manumittere. De hoc † an requiratur quod reuocatio mandati perueniat ad notitiam procuratoris, dic vt per Azo. in d. l. si pater. per Cy. in l. mandatum. C. man. videbitis in l. si procuratorem. ś. de procu. Opp. de l. quæsitum. j. de ser. expor. Sol. ibi fuit cõ-
3 tractus nominatus: hic innominatus. †Quæro: dicitur hic q̃ si fuit manumissus post pœnitentiam potest agi cõdictione ob causam. quæro ad quid? Dicunt quidam q̃ ad ipsum seruum: quia manumissio non valuit post reuocationem, vt l. si pater. al leg. Alij dicunt quod imo agetur ad æstimationem: quia valuit manumissio, quia fuit translatum dominium in accipientem: vt argu. j. de do. l. hoc iure. §. si quis dederit. & j. manda. l. si hominẽ. Ego fateor quod manumissio tenuit, vt dictum est: tamen condictio datur adhuc ad ipsum hominem: licet executio fiat ĩ æstimatione. Istud probatur in l. si seruus. §. boue. j. de condi. fur. & l. iij. in fi. eo. titu. & l. j. quod met. cau. C. Potest etiam directo cõdici æstimatio: vt l. in re furtiua. in princ. j. de condi. fur. licet glo.
a ibi aliter sentiat. Quæro, quid [a] si dantem pœniteat, & nõ certiorauit, an constitutio succedat & faciat eum liberum? Glo. dicit quod non. Nam in versicu. plane. dicit si nondum pœniteat,
4 non repetit: & certiorauerit: hoc tenẽt doct. † quia lex est certa. & hoc probatur per istum tex. probatur in l. cum ad præsens. ś. si cer. peta. & l. eius qui in prouincia. in fin. & l. cum quidam. §. quod dicitur. in versi. quid si ipse. j. de acquiren. hære. Et hoc in-
5 ducebat Iaco. de Ra. † quod si ego mandaui alicui vt percuteret clericum, & reuocaui mandatum eo non certiorato de reuocatione, quod si ille percutiat, non succedit constitutio seu canon. vt sim excommunicatus. Gul. de Cu. dicit contra. nam illa excommunicatio non infertur à iure simpliciter, sed interueniẽte facto hominis percutientis: & ideo debet ille homo, ex cuius facto excommunicatio debebat sequi, certiorari, vt in primo re sponso huius §. hoc etiam tenent Cano. in c. mulieres. de sent.
b excommu. Vltimo circa [b] istum finem in versic. plane. potest dubitari: hic videtur quod ad excusandum aliquem ne teneatur condictione ob causam, sufficit factum esse à l. Contrarium habuistis not. in l. iij. §. si quis quasi. in fi. magnæ glo. ś. eo. Sol. Possumus dicere quod ibi pecunia data fuit vt aliqd obueniat: hoc est vt dispositio purificetur, quam conditionalem putabat. Sed illud nullo modo est factum, nec à lege, nec ab homine: quia de se erat dispositio pura, vel alias sufficiat factum à lege ad excusandum eum qui conuenitur, quando tractat de damno euitando, vt si ab eo petitur pecunia, vel petitur illud quod non habet, vt hic, in fi. & l. si puellam. C. si manci. ita fue. alie. secus si ab eo peteretur quod sibi fuit ab initio datum. Ita loquitur contrariũ.

1 ☞ *Procurator debet certiorari de reuocatione, quando eo non certiorato posset damnũ incurrere.*
2 *Quando in contractu innominato ex altera parte est aliquod factum ad implendum contractum, si tamen, non est perfectum, non est locus pœnitentiæ.*
3 *Condictio ob causam q̃ detur ad aliud, quàm fuerit datũ.*
4 *Procurator tenetur de leuissima culpa.*
5 *Contractus innominatus quando habeat similitudinẽ cum mandato.*
6 *Carcerati, qui sunt in casu absolutionis, non sunt ita diligẽter custodiendi.*

POMATES.

a ¶ Quæro quid. Nota ex isto ver. plane. q̃ licet pœnitentia sine certioratione nõ impediat factũ hoĩs, qd̃ tñ bene impedit dispositionẽ legalẽ. Rõ est quã j. subijcit Bar. contra tñ fortiter obstat tex. ĩ l. iij. §. j. j. de ma. vin. & vide Bal. in l. ex parte decani. v ij. col. de rescrip. & c. exceptionem. in fin. de excep. & Io. de Ana. consi. xxv. incip. vtrũ præsentatio rescripti. & q̃ horum confirmatiõe facit quod vult Bal. in l. rogasti. §. si fugitiuus. ff. si cer. pe.

Item si quis. Hic loquitur quãdo pecunia fuit data vt ematur seruus tertij & manumittat, vt ś. di
1 xi. †Not. q̃ tunc debet certiorari procurator, quando eo non certiorato posset dãnũ incurrere. h. d. In tex. ibi, ne si postea emat, damno afficiatur. Simile j. mand. l. si mandassem. & ideo si nullum damnũ posset incurrere, certioratio non esset necessaria: vt infra, de ma. vin. l. si pater. & ibi dixi.
2 †Secundo not. q̃ licet ex altera parte sit aliquod factum ad implẽdum contractũ, si tamen non est perfectum, locus est pœnitentiæ: quod dic vt dixi ś. in princ. huius
3 legis. Tertio nota † q̃ condictio ob causam datur ad aliud q̃ fuerit datũ. nam hic fuerunt data decem & repetitur seruus. tamen hoc ideo est: quia est quasi datio. Ita not. ś. ea. l. in prin. circa fi. magnæ gl. quod intellige vt j. dicam. Vltimo not. q̃ iste debet cauere de restituendo, si in potestatem eius peruenerit. Contra. j. deposi. l. si sine. Sol. dicit glo. ibi in disponente. hic in procuratore, qui grauatur in plus q̃ depo-
4 nens: quia † tenetur de leuissima, vt l. à procuratore. C. man. Ista non est vera: quia hic non fuit mandatum, sed fuit cõtractus innominatus, do vt facias, vt patet ex tractatu in quo nos sumus.
5 Sed sustinẽdo dicas † q̃ licet sit cõtractus innominatus, iudicat secundũ naturã illius cõtractus, cui æquiparat: sed hic assimilat magis mandato q̃ alteri cõtractui: ergo &c. Nunc aduerte si poneremus nos q̃ datũ esset verũ pretiũ serui, & emere, et manumittere, tũc cõcedo q̃ habet similitudinẽ cũ mãdato: & tũc ꝓcedat ratio gl. & ꝓcedit qd̃ dictũ est ś. scilicet q̃ põt agi cõdictione ob cãm ad dictũ seruũ. Sed si poneremus q̃ non dedi verum pretium: sed cũ videre te forte illũ seruũ diligere, & non haberes totũ pretium, quo posses eũ redimere, dedi tibi partem vt emeres eum & manumitteres: tunc nõ habet omnimodã similitudinẽ cũ mãdato: feci enim gratia tui magis q̃ mei: & isto casu putare q̃ nõ dare condictio ob cãm ad ipsum seruũ, sed deberẽ ex pœnitẽtia cõdicere ipsam pecuniã: tu aũt haberes potestatẽ dandi seruũ vel pecuniã: ne ex hoc cõtractu remaneas in dãno. Et ita sonat tex. in ver. si vero iam sit cmp. facit j. ꝓxi. §. Sic ergo ĩtelligo tex. Rñ. ad l. si sine. j. depo. eodẽ modo quo ś. quia ibi loquit in depositario, q̃ tenet de solo dolo, cũ gratia dantis fuerit celebratus contractus. hic vero gratia recipientis vel vtriusq̃.

POMATES.

b ¶ Vltimo circa. Vide Albe. l. non ideo minus. q. iiij. C. de accu. Ange. l. j. C. de Nili agge. non rũp. Ang. de Are. ĩ tract. malefi. in gl. in verb. Semproniũ. ix. colũ.

POMATES.

c ¶ Sed si acceperit.

Opp. q̃ nõ debeat p̃stari cautio, vt l. iij. in prin. ś. eo. Sol. aliud ibi: qa debitor ibi habet exceptionẽ, vt ibi dixi. & glo. hic ponit.

c Sed si acceperit. [c] Hic loquitur quãdo quis accepit pecuniã vt manumitteret seruum ꝓpriũ. Et primo ponit qñ seruus fugit. Secũdo qñ seruus mortuus est. Secũda ibi: sed vbi accepit. Vides hic ĩ vers. sed si eligat. q̃ qs põt petere ipsum seruum. Cõtra: condictio ob cãm dat ad repetẽdũ illud, quod est datũ vel quasi datum, vt dixi ś. ꝓxi. §. & no. in hac l. in fi. magnæ gl. non autẽ datur ad aliud: ergo hic male loquit dũ dicit, dari ad seruũ. Sol. dicit gl. q̃ fallit hoc vbi condictio datur vt fiat id, quod ꝓmisit facere: vt ś. ꝓxi. §. & ś. eo. l. iij. §. j. nõ enim puto q̃ vnquã cõdictio ob cãm det vt fiat quod cõuenit: sed ad illud datur actio præscriptis verbis: vt l. naturalis. §. j. & per totã l. j. de præscri. verbis. Nam ista cõdictio oritur extra id qd̃ agit, vt l. si is. in fi. j. cõmo. non ergo dat vt impleat id, quod agit vel fieri debet. Nõ obstat l. iij. §. j. ś. eo. quia dic vt ibi dixi. Non obstat ś. proxi. §. quia ibi fuit quasi datum. Non obstat ver. sed si eligat. quia eũ intelligo sic, qñ seruus, qui aufugit, reuersus est in potestate dñi: tunc si ego, qui dedi, dico, volo q̃ manumittat. & ille nõ vult manumittere: cessat causa, ob quam datũ est, sui culpa: merito totum, q̃ dedi, repetit, vt hic, in versi. plane. Qñq̃ nolo q̃ manumittat, sed me pœnitet & repeto pe-

Vide Are. consilio cxv. vbi plene tractat materiam huius. §.

POMATES.

a ¶ Si extraneus. Vide plene quæ posui ad Bar. in l. cõmodissime. ff. de lib. et post hu. An autem istud hic probetur, vide bal. l. iij. circa fi. de insti. et substi. C. & limita hanc regulam vt per Bar. in l. maritus. C. de procur.

POMATES.

b ¶ Ad cõtrariũ respõdeo. Vide Panor. cõsilio. xlvij. co. iij. tertio dub. in j. vo.

c ¶ Diuiditur. Adde vt per Alex. cui in quantum refert. q. de eo qui dotẽ, quã pro muliere dedit, stipulatus est sibi reddi in omnem casum sol. mat. quod si contingat virum vergere ad inopiã, non posit dans dotem agere ad illam, per leg. vbi adhuc. sed mulier posit. Adde quod voluit Bartolus consilio cxxvi. inci. Titius marituit sororem.

POMATES.

d ¶ Qui se debere. Vide Panor. consilio xlvij. in j. volu.

cuniã quã dedi. Accipiẽs dicit, ego volo ex hac pecunia retinere tantũ, quantũ seruus est vilior ꝓpter fugã, tũc ego dico, nolo: sed habeas tibi totã pecuniã, et da mihi seruũ sic viliorem effectum: tũc cogitur accipiens vel totam pecuniã reddere vel seruũ: et sic vides ꝙ nõ cogitur directo ad ipsum seruũ, sed ad pecuniã: sed cogit̃ restituere seruum per officiũ iudicis, si nollet totã pecuniã restituere. Op. dicitur hic in ver. ꝙ si distractus. ꝙ nõ imputatur sibi si eũ diligenter nõ custodiuit. Contra, qa ex hoc videt̃ in culpa: vt l. si a bonæ fidei. cũ l. se. §. de rei ven. ergo debet sibi imputari: vt §. ea. l. §. item si quis dederit. Sol. hic fuit cã, quare non eũ ita diligenter custodiuit, vnde in culpa non fuit. nõ enim est præsumendum ꝙ ille, qui de proximo debet manumitti, aufugiat, iõ nõ erit necessaria tanta costodia: quod no. pro carceratis qui †sunt in casu absolutionis, quia nõ est necesse ita diligenter eos custodiri.

Sed ubi accepit. Hic loquitur quãdo seru' proprius qui manumitti debebat, decessit. Op. de l. iij. §. j. e. §. Sol. aut vult repetere quasi cã non secuta: et loquitur lex contraria. Aut vult repetere ex pœnitẽtia: et habet locum distinctio huius §. Bar.

1 ☞ *Casus omissus remanet in dispositiõe iuris communis.*

2 *Si venditur equa prægnans: ut si pareret masculum, pertineret ad emptorem: si fœminã, ad uẽditorẽ, si peperit masculũ & fœminã quod partus de æquitate diuidatur. & nu. 4.*

3 *Masculus præsumitur primo nasci.*

a **Si extraneus.** [a] Casus omissus † remanet in dispositiõe iuris cõis. h. d. Op. de l. si cũ dotem. in prin. infra sol. matr. Solu. huius timore hæc lex legi. duobus modis: vno mõ ꝙ ille qui dedit, agat ex stipulatiõe præsumpta ex eo quod qui sibi in vnũ casum pepigit, in alio videtur sibi prouidere. Tunc obstat fortiter lex cõtraria, ad quã rñdet gl. ꝙ hic fuit diligens prouidẽdo sibi in omnem casum qui posset euenire sol. mat. merito præsumitur sibi prouidisse in casu, in quo matrimoniũ nõ cõtraheret̃. Pro hac lec. facit tex. ibi, & verosimile est in hunc quoque casũ ꝓspicere. sed hęc nõ est vera lec. per tex. qui sequitur vbi expresse dicitur ꝙ nõ agitur ex stipulatione, sed cõdictiõe ob cãm.

b Ad cõtrariũ rñdeo [b] ꝙ ibi casus omissus remanet in dispositione iuris cõis sicut & hic. nã cõtracto matrimonio, qui non stipulat̃ dotẽ, videtur donare: vt l. j. §. accedit. C. de rei vxo. ac. Secus in matrimonio non cõtracto, et iõ in casu omisso nõ videtur donatũ mulieri, sed datum ob dotẽ, vt matrimoniũ sequat̃ vt l. si ego. in prin. j. de iure do. merito cõpetit cõdictio ob cãm ipsi dãti, & hæc est secũda lec. huius l. et vera. Aliquantulũ obstat prædictis quod ibi in tex. dicit̃ de patre, l. in l. si cũ dotẽ. in prin. Nam in casu omisso de iure cõi actio debet esse cõis patri & filiæ et innuit cõtrariũ. dic vt ibi dixi. Et inducitur ad q. per Vltramõ. † vendidi tibi equam, et cõueni vt si pareret pullum masculum, pertineret ad venditorem, si pareret fœminam pertineret ad ẽptorem: peperit vtrunque, ad quem pertinebit? Quidã dicunt ad venditorem, quia qui sibi prouidit in vno casu videatur prouidere in alio, per hanc l. Sed hæc lex magis facit in contrarium, secũdũ Gul. Nam casus omissus remanet in dispositione iuris communis: sed de iure communi nõ pertinet ad venditorem: vt l. fructus. C. de actio. empti. ergo &c. Videndum est, qui primo fuerit natus, quia ambo simul nasci non possunt, vt l. Arethusa. de statu homi. De primo enim ꝓ tu ĩtelligit, vt l. boues. §. hoc sermone. infra de verborum significatione. Quid si non apparet? In dubio † quidam præsumũt masculum primo natum: vt lege si fuerit. in fi. supra de rebus dub. sed ibi fauore libertatis, et ideo Gul. dicit † quod ex æquitate hic partus inter eos diuiditur [c]. ar. de liberis et posthu. l. si ita facit l. qui quadringenta in prin. ff. ad legem falci.

1 ☞ *Tutus exceptione doli soluens quando repetat.*

2 *Exceptio doli quotuplex sit.*

d **Vi se debere.** [d] Ista lex est de difficilioribus legibus quã habueris hoc anno: licet tex. in glossa videantur prima facie faciles. & hoc dicit. Si debitor putatiuus pro muliere dotem promittat, & soluit ignoranter matrimonio non sequuto: ipsi condictio competit. Si scienter, competit mulieri: sed debitor verus indistincte condictionem habebit, sed eã mulieri cedendo liberabitur. h. d. Diuide: quia primo loquitur in debitore non vero: secũdo in vero. Secunda ibi: sinautẽ. Prima subdiuiditur in tres. Primo ponit̃ thema & quæstio. Secundo responsio in debitore errante. Tertio in sciẽte. Secunda ibi, Nerua. Tertia ibi: sed si cum sciret. Iste ver. Nerua. in ratione quã ponit, scilicet quoniã si putasset & c. variatur duobus modis. Primo ꝙ dicamus ꝙ potuisset se tueri exceptiõe aduersus ipsum sponsum cui promisit. & hoc tangit. in fi. primæ glo. & in fi. glo. magnæ super ver. quoniam. Alio modo ꝙ dicat ꝙ potuisset se tueri exceptione cõtra ipsam mulierem. & hoc tangitur in prin. glo. super ver. quoniã. & iste versic. habet alias varietates, de quibus tangam j. in contrarijs.

1 † Opp. tutus exceptione doli soluens non repetit: vt l. qui exceptionẽ. j. de condi. indebi. ergo huic nõ datur condictio. Sol.

2 quadruplex † est exceptio doli. dicit glo. tertia: quod dic vt in ea. Adde quintam exceptionem doli quæ succedit in locum cuiuslibet exceptionis de mundo: vt j. de excep. do. l. ij. §. & generaliter. sed l. qui exceptionem. loquitur de exceptione doli odiosa quæ oritur ab initio cõtractæ obligationis, non de alijs doli exceptio. ita loquitur hic. Nam hic intelligitur de exceptione doli, hoc est, facti vel intẽtionis. Nam cum hæc promissio habeat in se tacitam condictionem: vt l. stipulationẽ. j. de iur. dot. apparet ꝙ sponsus, si ageret, non haberet actionem: ideo cõtra eum erat tutus debitor exceptione doli, hoc est, facti vel intentionis. Ista est vna lec. ita intelligit prima glos. hunc versic. quoniam putasset, &c. Et in glo. super ver. quoniam. in contrario formato de l. stipulationẽ. j. de iure do. Sed opp. Istud non videt̃ bene dictum. nam l. qui exceptionem. loquitur de condi. inde. hic de condictione ob causam in qua ab initio cum datur: certum est quod non est debitum: ideo hic non debet quæri vtrum debitor erat tutus doli exceptione vel nõ aduersus eum, cui soluerat. & propter hoc dicunt quidam ꝙ ista gl. non est bene signata hic. Alij dicunt, & istud est verum, & hoc tenet Iaco. Bu. ꝙ glo. hic posita est bene signata: tamen hoc debet aliter intelligi, videlicet ꝙ soluens erat tutus exceptione doli aduersus mulierem, cui ius iussu promisit, hæc gl. tangit super verbo quoniam. in prin. Et est ratio talis, quando soluitur scienter, non potest repetere, & competit condictio mulieri, & nõ soluẽti, vt in vers. sed si cũ sciret. Idem & quando esset tutus cõtra mulierem tali exceptione, ex qua solutum non posset repeti: quia competeret ipsi mulieri cõditio ob causam ex eadẽ ratione, qua cõpetit quãdo solutum est scienter. Sed hic erat tutus cõtra mulierem tali exceptione, ex qua solutum poterat repeti: merito sibi competit condictio contra virum, & sic gl. j. hic est bene signata. Sed cõtra: si ista ratio est vera, ꝙ ideo sibi competit condictio ob causam contra virum, quia solutum mulieri potest repetere: male dicit, scilicet ꝙ vero debitori cõpetat cõdictio: quia ille solutũ mulieri nõ posset repetere. Sol. Huius timore exponũt quidã quoniã, pro quãuis. & sed ꝓ tamẽ: quasi non ponãtur causatiue per modũ rationis, sed ponantur aduersatiue. Alij subaudiũt hic, maxime: & sic nõ curant, poterat se tueri exceptione, vel non aduersus mulierem. & sic pertransit gl. tua super verbo, quoniã. Certe secundũ hoc ratio Iurisconsulti nõ esset bona. dic ergo cã bonam. Non obstat versi. sinautem vere. scilicet quod dicit de vero debitore: quia quando verus debitor promittit, & soluit, negotium in veritate spectat ad eũ, non solũ ad mulierẽ pro qua soluitur: merito sibi competit condictio ob causam: sed debitor putatiuus in casu, in quo solutum nõ potest repetere, nõ potest dicere quod negotiũ aliquo modo ad eum pertineat in veritate: ideo hic distinguitur vtrum posit repetere à muliere, vel non.

Oppo. ꝙ cõdictio cõpetat mulieri, cuius iussu est solutũ: vt j. ti. ij. l. si ꝓcurator. Sol. hic mulier iussit ꝙ ꝓmitteret̃. nõ iussit soluí. hoc non placet, vt videbis statim versi. sinautem vere. Dic ergo ꝙ hic iussit promitti & solui: sed hic debitor nõ soluit ꝓ muliere: sed pro obligatione sua, qua erat obligatus sp̃so: ideo tex. dicit promisit & soluit: secus si pro muliere tãtum soluisset, & eius iussu: vt d. l. si ꝓcurator. Circa istã primam partem quæro, quando iste debitor non verus erat sciẽs: quid si promisit: & non soluit. Dicit glo. quod idem. Nam mulieri dabitur actio contra virum, vt cedat sibi actionem cõtra illum debitorem: quia paria sunt, promittere, & soluere: vt l. fi. C. ad leg. fal. ita dicit glo. Sed contra hoc instatur forte: stipulatio de dote habet in se tacitam conditionem, si matrimoniũ sequatur, vt j. de iure do. l. stipulatio. sed cũ matrimonium nõ sit secutum: & sic vir nõ habeat actionem, eam cedere non poterit. Dicunt quidam ꝙ ista lex debet intelligi quando fuit actum, vt in stipulatione tacite conditio non inesset. & hoc tangitur in præcedẽti gl. super verbo, quoniã. Tu dic ꝙ illa tacita cõditio inest quantũ est respectu viri stipulantis: sed nõ respectu mulieris quando constat promittentem voluisse donare: vt §. l. proxi. & ideo dico ꝙ vir cedat actionem mulieri: & efficietur vtilis apud mulierem, quæ apud cedentem erat inutilis: vt j. de iure do. l. fi. in prin. & l. Papinianus. j. man. Nec potest intelligi hæc lex ꝙ hic fuisset actum ꝙ tacita conditio non inesset. nam tunc soluens nõ soluisset ob causam de futuro, sed ob causam de preterito: & sic nõ tractaremus de cõdictione ob causam, sed de condictio. indeb. vt l. damus. j. ti. ij. Veniamus ad secundã partẽ, & opp. ꝙ huic debitori soluenti deẽ condictio indebiti si soluerit: qa ante matrimoniũ erat indebitum, vt j. de iure do. l. stipulatio. gl. in ver. condicere, soluit, & bene: nã hic soluebat ob matrimonium de futuro, nõ de præterito. Secundo opp. & videtur ꝙ hac solutione debitor sit liberatus: qa soluit alteri volẽte creditore: vt j. de sol. l. solutam. Sol. dicit gl. hic soluit reuocabiliter. Alij dicunt ꝙ hic habuit mandatũ de promittẽdo, nõ de soluẽdo. Ista non est vera: qa tũc nõ liberaret̃ cedendo actionẽ mulieri, imo imputaretur sibi cur soluit ante conditionis euentum: vt j. man. l. si mandauero. in prin. la ij. Dicit ergo glo. ꝙ hic soluit pro obligatione sua qua tenebatur marito, nõ pro ea qua tenebatur mulieri. Ista est vera, & probatur in l. indebitã. j. de condi. inde. Opp. & videtur ꝙ imo deẽ mulieri cõdictio: vt j. de cõdi. inde. l. si ꝓcurator. Gl. dicit, fateor si sequereẽ ratihabitio. Certe vr̃ ꝙ ratihabitio nõ sit necessaria, cũ p̃cesserit iussus, vt in prin. l. vñ oportet intelligere quod in isto ver. sinautem. mutet̃ casus, scilicet ꝙ nõ pręcesit iussus. Vel dic ꝙ glo. bene dicit. nã vt dixi, debitor iste soluit ꝓ obligatione sua. quã solutionẽ si mulier ratã habet. licet nõ suo nomine factã, habebat condictionẽ cõtra virũ ex æquitate, quã habuisti in l. cũ fundus. §. seruum tuũ. in prin. §. si cer. pe. Cum enim agendo contra debitorem suũ ille liberaret̃ cedendo actionẽ suã: æquum est vt directo possit agere cõtra virum, per d. §. seruũ tuum. Materiã istius legis summabo tibi statim in l. si donaturus. j. eo.

Fundus. Hac condictione repetitur res cũ accessionibus naturalibus. h. d. Opp. C. de cõdi. inde. l. j. & l. quoties. C. de condi. ob turpem cãm. Sol. ibi loquitur de accessionibus ciuilibus, vt puta de vsuris quæ non veniunt in istis cõdictionibus, cum sint stricti iuris. Bar.

POMATES.

a ¶ Quod Seruius. Limita vt per Alex. in prin. referentẽ Pau. de Caste. & Albe.

b ¶ Matrimoniũ. Ad de inquantũ Alex. ĩ gl. in ver. sponsa. tangit an ĩ casibus, in q̃ bus matrimoniũ valet in vim spõsalitij, trãseat ĩ vim matrimonij ꝛtate superueniente absq̃ alio cõtractu. Bal. consi. cccxiiij. & cccxcix. j. li. & consi. ccccxxxviij. cum sequen. co. j. volu. Et an sponsus & sponsa possint cogi ad cõtrahẽdũ matrimonium ꝓ verba de pręsenti, vide Abb. cõsil. xlviij. j. lib. Et an dos data ob mr̃imoniũ nõ secutũ habeat illa priuilegia q̃ habet dos vera, vide Bal. cõsi. xvj. ij. li.

POMATES.

c ¶ Dicit statutũ. Vide nunqd isto statuto ꝙ affines coganẽ ad compromittẽdũ an cogentur tales, q̃ sunt affines per sola sponsalia. & videtur dicendũ ꝙ nõ, ꝓ doctrinã Bart. tamẽ ego teneo cõtra hoc quod ꝓbo per doct. Bal. Pau. & Alex. ĩ l. qui se patris. C. vñ li. vlti. col. & Bal. & Pau. in l. affinitatis. C. cõmu. de succes. vbi dicunt ꝙ statutum fauorabile comprehendit casus mere improprios. Vnde dicunt ꝙ stante statuto ꝙ agnati coganẽ ad compromittendum, ꝙ venient emancipati & nati ab eis, licet improprie sint agnati. & hoc sequitur Alexã. in rubri. ff. solu. ma. in vij. col. & seq. nec discrepantem inuenies. Cum ergo tale statutum comprehẽdat casus ĩproprios eo ꝙ sit fauorabile: ergo idem dicendũ in casu nostro vt cõprehẽdantur affines per sola sponsalia, & sic casus improprij, cũ militet eadẽ ratio fauoris in eo ꝙ in casu superiori. Et ad hoc magis in specie facit quod dicit se cõsuluisse Pau. de Ca. ĩ l. qui se patris. pen. col. ꝙ stante tali statuto quod affines cogantur ad compromittẽdum, quod veniunt affines improprijssime, & sine effectu, de quibus ĩ gl. in c. nõ debet. de cõsan. & affi. Et sic habes colligere ꝙ tale statutum cum sit fauorabile, vt §. dixi, vendicabit sibi locũ inter affines ex solis sponsalibus. Secũdo ꝙ statuta fauorabilia extendunt̃ ad casus improprios: & ꝓ

POMATES.

a ¶ Quod Seruius. [a] Datum tis nõ repetit̃ donec matrimoniũ putat̃ subesse, vel spes est ꝙ cõtrahat̃. h. d. Et primo ponit dictum Seruij. Secũdo declarat casum, in quo debet intelligi. Tertio ponit casum, in quo nõ debet intelligi: & adducit simile. Secũda ibi: sic intelligẽdũ. Tertia ibi: donec. Opp. de l. inter diuortium. j. de verb. sig. Solu. hic diuortium ponitur improprie. Secũdo oppo. ꝙ dictũ & simile quod adducit, sint idẽ: & sic vnũ per aliud superfluat. Sol. dicit glo. & bene,

b ꝙ in primo casu putabatur matrimoniũ [b] constare, quod nõ constabat: in secũdo solum putabãtur esse sponsalia. Vlterius opp. ꝙ inter sponsos non est affinitas. j. de grad. l. nõ facile. §. j. & ij. glo. dicit ꝙ hic ponitur affinitas improprie: & bene dicit. q̃ d

1 no. quia per spõsalia † non cõtrahitur affinitas. De hoc habes in l. non facile. de gradi. & in quadã l. paruula. & l. Labeo. & l. Seruius. quod est vtile. Dicit statutum [c] hic

c 2 quod nullus possit † esse Potestas q̃ sit cõsanguineus vel affinis alicuius Perusini: certe licet inter Perusinũ filiũ et filiam alterius ciuitatis nobilis sint spõsalia facta, nõ dicetur affinis proprie: ideo eligi non prohibetur Potestas. quod tene menti: qa hic

d fuit de facto. Venio ad vltimã glo. [d] dicit̃ hic ꝙ datũ non põt repeti quãdiu pñt cõtrahi nuptiæ. Cõtra, imo põt pœnitere. vt l. si pecuniã. §. itẽ si qs. in princ. §. eo. Sol. dicit gl. hic nõ erat res integra, sed inchoata. Hæc solu. videt̃ contra, l. si pecuniam. §. itẽ si quis. §. eo. Quare alij aliter dixerunt in d. l. si pecuniã. vt ibi dixi. Tamen anteq̃ istud cõtrariũ soluã primo videam [9] qñ ista pecunia poterit repeti. & videt̃ ꝙ nõ possit repeti, donec vtercq̃ viuit: quia possibile est ipsis viuentibus contrahi matrimoniũ: quid istud verbũ, potest, intelligitur id est, possibile est, vt l. j. j. de iniusto test. Glo. tua dicit contrarium: quia tunc poterit repeti. cũ alias nuptias cum alio contraxerit. Nã

e ista verba, quãdiu contrahi potest, [e] debẽt intelligi quandiu rebus sic se habentibus. arg. l. continuus. §. cum quis. de ver. oligat. non enim debet intelligi potest, id est, possibile est: quia iste est intellectus Logicorũ. ita dicit glo. † Cõtra glo. quod debetur intelligi potest, id est, possibile est: videtur casus in authen. cui relictum. C. de indic. vid. vbi oportet quod spes nuptiarum deficiat intrando religionem, vel similia faciendo. Pro hoc dicta l. prima. de iniusto testamento. & l. ita stipulatus. de verborum obligationib. Solu. quando verbum potest, non refertur ad actum certæ personæ: tunc intelligitur potest, id est, possibile est, vt l. prima. de iniusto testamẽt. & eodem modo loquitur authen. cui relictum. Nam ibi dicit, si nuptias non contraxerit: non se restringit ad certas nuptias: ideo oportet quod deficiat spes nuptiarum simpliciter: hic vero se restrinxit ad nuptias certas, vt statim dicam: & eodem modo non obsequẽs habes limitationẽ ad regulã ꝙ statuta debẽt ꝓprie intelligi: qa fallit, vt ex p̃dictis, nisi sit fauorabile, qa tũc etiã locum habẽt in casibus improprijs. Cõtra tñ hoc facit: quia ĩ testamẽtis licet sint fauorabilia, non capiunt̃ verba improprie. l. nõ aliter. l. ille aut ille. et l. liberorũ ff. de lega. iij. Primo rñde quod hoc non est: quia testator censeret minus velle grauare hæredem q̃ p̃ teset. Vnde si fieret lata interpretatio hæres magis grauaret̃. Vel respõde ꝙ regula quæ dicit ꝙ in testamentis debet lata fieri interpretatio. l. in testamẽtis. j. de regu. iur. habet locum quoties de testõ sustinendo tractatur: quia tunc de fauore tractatur, vt est glo. in l. Gallus. §. ꝙ si is. ff. de lib. & posthu. ĩ glo. in ver. vtilitate. nõ autem qñ tractatur de legatis. gl. est in l. si plures. gl. fi. in fi. ff. de eõdi. insti. Et hoc cõfirmat̃: qa cõditio apposita in legatis debet adimpleri q̃ primum. põt. l. hæc cõditio. ff. de cõdi. & demõ. secus in conditione apposita in testõ, vt est gl. in l. si qs instituat̃ quãno. Barto. in d. l. hæc cõdictio. j. de hæred. instit. Confirmat̃ ex hoc per text. in l. pe. §. j. C. de ser. necess. hęred. insti. Cogita tamẽ: qa hæc sunt cum aliqua dubitatione.

POMATES.

d ¶ Venio ad vltimã gl. Vide per istam regulã ꝙ verba debẽt ĩtelligi &c. adde idẽ si esset iuratum, per Barba. cõsil. xxxvj. Alex. consi. cxx. col. ij. volu. ij. & consil. xxxviij. x. col. vol. j. Alex. cõsi. xxix. iiij. col. vol. j. Bar. consi. xx. in xxiiij. col. volij. & in c. cum M. de consti. col. lxij. Bart. in rub. C. qui admit. col. xxiij. & pulchre Alex. consi. lxxxij. col. fi. volu. iij.

POMATES.

e ¶ Quandiu cõtrahi potest. Vide Barba. cõsi. cxxij. inc. frater.

3 Cõtra glo. quod debetur intelligi potest, id est, possibile est: videtur casus in authen. cui relictum. C. de indic. vid. vbi oportet quod spes nuptiarum deficiat intrando religionem, vel similia faciendo. Pro hoc dicta l. prima. de iniusto testamento. & l. ita stipulatus. de verborum obligationib. Solu. quando verbum potest, non refertur ad actum certæ personæ: tunc intelligitur potest, id est, possibile est, vt l. prima. de iniusto testamẽt. & eodem modo loquitur authen. cui relictum. Nam ibi dicit, si nuptias non contraxerit: non se restringit ad certas nuptias: ideo oportet quod deficiat spes nuptiarum simpliciter: hic vero se restrinxit ad nuptias certas, vt statim dicam: & eodem modo non ob-

a ¶ Sponsalia. Adde quod hoc verũ est, si datum est nomine dotis propter nuptias quæ sperantur subesse ex cã de præsenti: quia iam erant sponsalia cõtracta, vt hic, & idem si contracta non erant. Ita consulunt Bar. ꝙ etiam tũc ad repetendum sufficiat quod maritus requisitus dixerit se nolle contrahere per iura allegata. Non obstat l. ita stipulatus. quia loquitur in eo qui petit: sed nos in eo qui repetit. Bar. consilio lator præsentium. Paulus. d̃ Ca. ĩ addi. hic.

POMATES.

b ¶ Ista enim verba. Hoc tamen non habet locum quoties ĩ renunciatione dictũ foret quod habeo vel habere spero ẽt ex causa de futuro. Ita no. Bar. in l. j. C. d̃ pactis. ij. col. ĩ vl. mẽbro feudistinctio. dũ allegat l. si rem meã. ff. de verborũ oblig. Alexander in lege prima in ij. col. vers. solue illã. Vide Roma. consi. xxij. Lancello. l. j. C. de pactis. Panor. c. ex multiplici. de decim. ad finẽ.

POMATES.

c ¶ Si donaturus. Ad uerte. quia videtur ꝙ decisio Iurisc̃onsulti hic in ver. sed si ego. sit superflua. qa quoties aliquid daẽ propter nuptias: illis non secutis absque quod de repetendo actum sit illud repeti põt. l. si ego infra d̃ iure dot. & sic videtur cõtra doctrinam Bar. et cõmunem in l. si extraneus. supra eo. & in l. si cũ dotẽ. j. sol. matri. et in leg. dominus testamẽto. infra de cõdi. indeb. vbi traditur ꝙ si datur aliquid mulieri propter nuptias ꝙ nunquã censẽtur illi donatũ nisi secutis nuptijs. Si ergo ista doctrina est vera, et hic nuptiæ secutę nõ sunt, & per cõsequẽs non mulieri donatũ censẽtur: & sic nulla sibi cõpetit actio sed imo qui dedit, vt poterę, propter quã dederat, non secuta, necesse est dicere ꝙ text. superfluat, ex quo etiã sine pacto danti actio competebat, aut ꝙ illa doctrina non sit vera, & ꝙ imo si datur pecunia mulieri simpliciter ꝙ simpliciter videtur donatum siue sequantur nuptiæ siue nõ. Sustinendo illã doctrinã possumus dicere ꝙ est mirabile quod id, quod est ex legis dispositiõe deducatur in pacto: quia simile videmus quod in statuto põtius cõmune deduci, vt vult Bar. in l. j. p illũ text. j. ad leg. fal. Cano. in c. j. de rescr. eritque huius pacti duplex defectus. Primo quod ex quo contra ius commune, quod non dicatur superfluum, imo si esset pactum nudum, produceret actionem tanquam legitima conuẽtio l. non impossibile. & ibi Bar. & in l. legitima. s. de pac. facit tex. l. inter socerum. §. conuenit. infra de pact. dota. quẽ reputat ad hoc singu. Bal. in c. si canonico. in vlti. co. de fide instru. Sicut ergo ex statuto continente idem quod ius commune oritur condictio ex illo statuto, ne dicatur superfluum, vt vult Bar. in d. l. ij. & in l. iij. §. si rem. j. de leg. iij. & l. nõ solum. & ibi glo. s. de rei vendi. ergo idem dicendum in pacto continente ius cõmune vt nõ dicatur superfluum, cum ex eo oriatur actio: vt s. dictũ est tanq̃ sit legitima conuẽtio, & maxime cũ ex tali pacto: quia est appositum iuxta rei traditionem, oriatur actio præscriptis verbis. l. rebus. C. de rerũ permut. & l. si dominus. in fi. ff. de præscript. verbis. & l. ij. & ibi gloss. & Bar. j. ti. ij. in prin. vi de alia ad istũ per gl. in vers. virginitatis, xxij. q. ij. c. beata.

d ¶ Indebitã. Adde in quantũ Alex. in primo notabili tenet ꝙ maritus non teneat alere vxorem cũ dos est sibi promissa: nec traditur p gl. in aut. de nõ eligendo secũdo nub. ĩ §. fi. in ver. onera. nisi mulier, q̃ dotem promisit, daret marito id, quod posset. quia non tenetur nisi inquantũ facere põt, per l. ex diuerso. in princ. & ibi Bart. j. sol. ma. & idẽ dicit in patre mulieris: quia si etiam ipse ꝓmisisset genero, & non posset: tamẽ maritus tenetur vxorẽ alere. Pro quo ad primum Roma. consil. ccccxxvij. incipi. in proposita consultatione. dicit se nunq̃ fuenisse gl. quæ illud dicat in dicta aut. verum. quæ est gl. in dicto verb. onera. relata ad text. non dicit hoc: sed dicit ꝙ si, ꝓmissa fuit dos marito vel à muliere vel à patre vel ab extraneo, & maritus sustinuerit onera matrimonij, mortuusq̃ sit nulla facta traditione dotis, ꝓmissæ, qd̃ iniquũ vr̃ ꝙ mulier aũ nuptialẽ accipiat donationẽ: qa satis est qd̃ mulieri alimẽta præstiterit & seruientibus ipsam. Ita mihi vr̃ qd̃ dicat gl. saluo saniori &c. vñ seq. Ro. d. cõsil. tenet ꝙ si dos sit promissa & mulier sit in seruitio viri, vel nõ in seruitio. culpa tñ viri, ꝙ maritus illã alere teneatur, posit tñ si vult illã expellere. & hæc est snia Spe. ĩ ti. q fil. sint legi. §. j. ver. nunc dicamus de alimẽtis vxo. Quo vero ad secundum dic ꝙ idem videt̃ in matre: quia si promitteret dotem pro filia, & ipsa nõ teneret̃, ni si inquãtũ facere posset, vt voluit Bal. cõ si. cccc. ij. li. inquantũ & Alex. trãsit cum opin. ꝙ statutum loquẽs in dote data, habeat locum in ꝓmissa, cũ ꝓmittẽs fuit in mora. Adde Bal. cõsil. cxxxiiij. li. iiij. idẽ volẽtem. & Pau. de Ca. cõsi. xxiiij. quo vero ad vlt. q. tactã per Alex. an maritus debeat lucrari dotem mulieris desponsatæ p verba de præsenti, & non traductæ ad domum, adde Bal. cõsi. xcviij. v. lib. & cõsil. ccccxxviij. lib. j. & consi. cxxxiij. & consi. cclxxvj. ij. lib. & ibi quid si sterit per mulierẽ quo minus duceretur, per Abb. consi. lxxix. incipiẽ. stante statuto. illud quod alleg. Alex. vt ipse dicit incipit, facti contingentia.

d Si quis indebitam. Exceptio doli, quæ obstat deleganti, non obstat ei, cui facta est delegatio ex causa onerosa: nisi quatenus ad delegantem res est reuersura. d sed delegato contra delegantem succurritur. h. d. Primo ponit vnũ dictũ, per quod consuluit ei, cui facta est delegatio. Secundo ponit aliud, per quod consuluit delegato. Tertio ponit limitationem primi dicti. Secunda ibi: ita q̃. Tertia ibi: sed si soluto.

Oppo. de l. ij. §. cum vero. j. de dona. & de doli exceptione l. Iulianus. Sol. hic fuit facta delegatio ex causa dotis quæ est onerosa: ibi vero ex titulo lucratiuo. Opp. de admi. tuto. l. cum post. §. fi. Sol. ibi promisit vt tutor: & sic nomine mulieris: hic promisit ipse tanq̃ ipse sic debens. nõ sunt aliæ glos. Ad finem istius legis not. hic quod obstat †exceptio, dolo facis, ei, qui petit quod restituturus est alteri, quã ei, à quo petitur. Contra in l. si socer. §. Lucius. infra soluto matrimonio. Sol. hic debet restituere alteri, q̃ restituturus est reo: ideo habet̃ perinde, ac si reo restituere deberet. †Secundo habes hic quod regula, dolo facis, obstat ei q̃ restituturus est alteri ex interuallo. Nam maritus debet restituere dotẽ vxori annua bima trima die, vel hodie post annum, vt C. de rei vxo. act. l. j. §. exactio. Contra in l. fi. §. j. j. vt leg. no. ca. Solu. hic maritus habebat dilationem miserationis causa sicut in tempore ꝙ datur iudicatis. Contrarium loquitur quando dies respicit ipsam obligationem: quæ distinctio probatur j. de compensa. l. si cum militi. §. j.

†His expeditis pro summanda materia l. nostræ debetis scire ꝙ quandoq̃ occasione matrimonij dant dotem ipsi contrahentes vel cõtrahere debentes: tunc loquitur §. l. proxi. & j. l. proxi. Quando dat extraneus: & tunc aut dat sua sponte, non iussu vel rogatu mulieris: & loquitur l. si extraneus. eo. & ista l. ij. respõso. Quandoq̃ dat extraneus iussu vel rogatu mulieris: tunc loquitur hæc lex in prin. & §. si quis indebitam. & l. qui se debere. Et quia iste passus est multum inuolutus: ideo dic quãdo extraneus dedit, aut dedit animo donãdi: quia nõ putabat se debitorem: & tunc ipse mulier repetet si matrimonium nõ est contractum: vt hac l. in princi. & repetet, dico pecuniam si soluit, vt cedatur actio si promisit duntaxat. l. qui se debere. in gl. super ver. actio. §. eo. & hoc si matrimonium nõ est secutum. sed si matrimonium est cõtractum, conuertitur in dotem. & hoc nõ est dubium. Si vero ille, qui dedit vel promisit, putabatur debitor: & tũc aut erat in veritate, aut non. si erat debitor verus: & tũc aut soluit tantum iussu mulieris nulla præcedente promissione: & ipse est liberatus: vt l. solutã. j. de sol. & mulier ipsa repetet, vt l. si ꝓcurator. j. titu. ij. Aut promisit, & postea soluit: & tunc aut soluit noie mulieris: & idem, per easdẽ leges. Aut soluit pro obligatione sua: & tunc aut fuit mandatũ solũ ꝙ promitteret, nõ ꝙ solueret: & tũc si soluit ante matrimoniũ cõtractũ imputet sibi: vt l. si mãdauero. ĩ princ. j. mã. ideo sibi cõpetit cõdictio matrimonio nõ secuto: & ipse mulieri tenebit̃: ar. l. qui se debere. in versi. sinautẽ. §. eo. nõ tñ liberatur cedendo illam condictionẽ propter suam culpã, vt s. dixi. Si verò habuit mandatũ ꝙ promitteret & solueret: & tunc ipsi cõpetit cõdictio nõ secutis nuptijs, quã cedendo mulieri ab ea liberabit̃: vt l. qui se debere. §. fi. & l. sequẽ. & l. licet. & per multas leges illius titu. Secũdo casu q̃ in veritate debitor non erat: aut promisit vel soluit scienter: & cõdictio cõpetit mulieri, si matrimoniũ nõ sequitur: & sibi prodest si sequerẽt: vt l. qui se debere. ver. sed si cũ sciret. §. eo. Aut ignorabat: & tunc aut errabat tali errore, ex quo solutũ non potest repeti: & idẽ: vt d. l. qui se debere. ver. Nerua. à cõtrario sensu ꝓ m verũ intellectũ. Si verò nõ impediebat̃ repetitio tali errore, & tunc aut matrimoniũ est secutũ, & durat: & nullo modo põt se tueri cõtra verum, cui promisit, sed sibi subueniẽt̃ cõtra mulierẽ, vt hac l. §. j. Aut matrimoniũ non est secutũ. & tunc aut soluit tantũ iussu mulieris, nõ ꝓcedente promissione: & mulieri cõpetit condictio, & ipse repetet à muliere, ar. l. si procurator. j. tit. ij. Aut promisit, & soluit iussu mulieris: & tunc aut soluit noie mulieris: & idem, per eandẽ l. Aut soluit pro obligatione sua: & tũc sibi competit cõdictio: vt l. qui se debere. ver. Nerua. §. e. Aut matrimoniũ fuit cõtractũ, & non durat: & tunc in oĩbus casibus, in quibus dixi eum posse repetere matrimonio non contracto, non poterit repetere matrimonio contracto & dissoluto: nisi quatenus res, quæ data est, ad mulierem reuerti debet, vt hac l. j. in fin. Barto.

Si mulier. Si causa ob quam facta est liberatio secuta non est, repetitur pecunia ac si soluta nõ fuisset. Oppo. imò debet agi vt se reponat in pristinam obligationẽ: vt l. si quis accepto. §. eo. Solu. hic erat debitũ purum præsens & liquidum: ibi secus: vt ibi vidistis.

Oppo. ꝙ ista acceptilatio nõ valuit: habuit enim in se tacitã conditionẽ si nuptiæ sequerentur quæ secutę non sunt, vt l. licet. in prin. j. de iure dot. Sol. oportet te hic intelligere quod fuit factum vt acceptilatio illam conditionem tacitam nõ haberet. Simile habuisti not. in lege qui se debere. §. eo.

Si hæres. Datum nudo ministro causa non secuta condicitur. h. d. Vel aliter: Datũ executori vltimæ voluntatis, si in causam debitam non expendit, repetitur. hoc dicit.

Vm quis. Reuocata donatione causa mortis, res cõdicitur cum suis accessionibus. h. d. Vidisti in l. qui se debere. in fi. §. eo.

Si filius. Collatio ob causam facta, causa non secuta repetitur. hoc dicit.

1 ☞ *Exceptio doli quod obstet ei qui petit quod restituturus est alteri, etiam ex interuallo, nume. 2.*

3 *Promittenti pro dote mulieri quando competat condictio ad repetendum non secutis nuptijs.*

cedente promissione: & ipse est liberatus: vt l. solutã. j. de sol. & mulier ipsa repetet, vt l. si ꝓcurator. j. titu. ij. Aut promisit, & postea soluit: & tunc aut soluit noie mulieris: & idem, per easdẽ leges. Aut soluit pro obligatione sua: & tunc aut fuit ei mandatũ solũ ꝙ promitteret, nõ ꝙ solueret: & tũc si soluit ante matrimoniũ cõtractũ imputet sibi: vt l. si mãdauero. ĩ princ. j. mã. ideo sibi cõpetit cõdictio matrimonio nõ secuto: & ipse mulieri tenebit̃: ar. l. qui se debere. in versi. sinautẽ. §. eo. nõ tñ liberatur cedendo illam condictionẽ propter suam culpã, vt s. dixi. Si verò habuit mandatũ ꝙ promitteret & solueret: & tunc ipsi cõpetit cõdictio nõ secutis nuptijs, quã cedendo mulieri ab ea liberabit̃: vt l. qui se debere. §. fi. & l. sequẽ. & l. licet. & per multas leges illius titu. Secũdo casu q̃ in veritate debitor non erat: aut promisit vel soluit scienter: & cõdictio cõpetit mulieri, si matrimoniũ nõ sequitur: & sibi prodest si sequerẽt: vt l. qui se debere. ver. sed si cũ sciret. §. eo. Aut ignorabat: & tunc aut errabat tali errore, ex quo solutũ non potest repeti: & idẽ: vt d. l. qui se debere. ver. Nerua. à cõtrario sensu ꝓ m verũ intellectũ. Si verò nõ impediebat̃ repetitio tali errore, & tunc aut matrimoniũ est secutũ, & durat: & nullo modo põt se tueri cõtra verum, cui promisit, sed sibi subueniẽt̃ cõtra mulierẽ, vt hac l. §. j. Aut matrimoniũ non est secutũ. & tunc aut soluit tantũ iussu mulieris, nõ ꝓcedente promissione: & mulieri cõpetit condictio, & ipse repetet à muliere, ar. l. si procurator. j. tit. ij. Aut promisit, & soluit iussu mulieris: & tunc aut soluit noie mulieris: & idem, per eandẽ l. Aut soluit pro obligatione sua: & tũc sibi competit cõdictio: vt l. qui se debere. ver. Nerua. §. e. Aut matrimoniũ fuit cõtractũ, & non durat: & tunc in oĩbus casibus, in quibus dixi eum posse repetere matrimonio non contracto, non poterit repetere matrimonio contracto & dissoluto: nisi quatenus res, quæ data est, ad mulierem reuerti debet, vt hac l. j. in fin. Barto.

15 *Solutum procuratori simplici, qui nunquam habuit mandatum, quando parat soluenti liberationẽ, uel repetere posit soluens: & quo remedio succurratur. nu. 6.*

17 *Quando datur condictio ob causam quasi causa non secuta, quæ sit ista causa quæ nõ est secuta, ob quam datur condictio.*

Si procuratori. Si procuratori falso in rem suam soluatur indebitũ, ab eo cõdicitur, nisi domini ratihabitio subsequatur. Itẽ si debitor dat alicui vt eum faciat liberari, ab eo repetitur, nisi causa sequatur. Itẽ id quod debitor tradit alicui vt nũcio, si ad creditorẽ nõ portat, cõdictione furtiua repetitur, & furti agitur. h. d. ꝓm gl. Et diuiditur in tres partes. Primo loquitur q̃n soluit procuratori falso in rem suam. Secundo q̃n datur alicui vt eũ à creditore faciat liberari. Tertio q̃n dat pecunia alicui vt portet ad creditorẽ. Secunda ibi: ꝙ si dñs. Tertia ibi: vel qd̃ furtũ. & hoc ꝓm lect. gl. & oĩum doc. Et vt intelligamus istã lect. gl. intro gl. sup ver. nõ intercedẽte. & opp. ꝙ ista lect. contradicat sibi. Nã in prin. l. innuit cõtra ꝓcuratorẽ dari condictionẽ indebiti: & sic præsupponit ratihabitionẽ nõ secutam. Cui cõcordat l. creditoris. C. de cõdi. inde. In medio dicit nõ dari cõdictionẽ indebiti: sed ob causam. In fi. dicit dari condictionẽ furtiuã: & sic presupponit ꝙ ille q̃ dederit, remãsit dñs vt l. j. §. de cõdi. fur. & sic nõ põt dari cõdictio indebiti vel ob causam: cũ nemo cõdicat rẽ suã, &c. vt l. fi. vsufru. quẽ ad. ca. & j. l. pxi. in fi. & l. si ego. in prin. j. de iur. dot. & sic ista lex cõtra dicit sibi inuicẽ in qualibet sui parte. Horũ timore variata est lect. huius legis vt in diuersis causis loquat̃ in qualibet sui parte: vt patet ex summario & ex diuisiõe: & ita cessat oĩs contrarietas: vt in glo. quã vide. Ista lect. displicet mihi in totũ: nã qd̃ principiũ intelligat̃ in ꝓcuratore in rẽ suã, nõ ꝓcedit: nam tũc ratihabitio nil operaret̃: solutũ est em̃ ꝓcuratori eius contẽplatione: & ipse ꝓcurator falsus eã pecuniã habet ex errore solũtis: nec tenet̃ eã restituere dño ratũ habenti: vt lege debitor. in fi. j. ad Treb. & qa nõ est gestũ noie illius dñi: ergo &c. vt l. si pupilli. §. si ego. de neg. gest. nõ em̃ pertinet negotiũ ad dñm re vel ipso gestu: cũ ponamus indebitũ solutũ. nec ratihabitione: cũ eius noie nõ sit gestũ, vt dictũ est. Itẽ in secũdo dicto nõ placet ꝙ intelligat̃ q̃n solutũ est hoc pacto vt liberet̃. nã Iurisc̃onsultus vult hic facere differẽtiã inter hũc casum & ꝓcedentẽ: qa hic ratihabitio nõ interuenit: suprà verò interuenit vt ex tex. apparet. Nõ aũt vult facere differentiã inter hũc casum, & ꝓcedentẽ, s. vtrũ sit datũ vt ꝓcuratori in rẽ suã, vel vt liberet̃. Itẽ q̃n daẽ ꝓcuratori vt eũ faciat liberari transferendo in eũ dñium: vt gl. intelligit, nõ est curãdũ vtrũ sit ver' procurator vel falsus, nõ em̃ ideo tibi do, qa sis procurator: sed qa ꝓmittis ꝙ facies me liberari. Bene tñ põt esse ꝙ hoc qd̃ puto te ꝓcuratorẽ esse, est quædã causa impulsiũa quare tibi trado. Credo em̃ ꝙ facilius facies me liberari: tñ cã finalis est solũ qa ꝓmittis hoc, s. ꝙ liberabor. Sed Iurisc̃onsultus in text. solũ hoc denotat, s. vtrũ sit falsus ꝓcurator vel reus. Item ꝙ tertia pars loquatur in ministro nudo seu in nuncio, nõ placet eadem ratione: quia tũc nil ad propositũ vtrum esset ꝓcurator vel non. non enim scilicet vt procuratori soluitur, sed traditur ei tanq̃ esset nũcius ipsius debitoris vt portet ad creditorẽ. Iurisc̃onsultus aũt hic ponderat vtrum esset falsus procurator vel nõ, qd̃ non est necesse. Concludo ergo ꝙ licet illud, quod dicit glo. sit verum in se, per leges alleg. in glo. tamen hic intellectus gl. huic legi nõ congruit aliquo modo, licet tamẽ reprobauerim hanc lectu. teneamus tamen eam pro vera, donec recitemus alias glo. quæ hanc lectu. respiciunt. Oppo. ad prin. l. de l. cũ quis. §. j. j. j. de sol. Sol. hæc lex loquitur in sui principio q̃n fuit solutum indebitum: quo casu nõ habet locum illa distinctio, vtrum falsus ꝓcurator habuerit mandatũ nunquã: vel habuerit, sed fuit reuocatum: lex contraria loquitur quãdo fuit solutum debitum falso procuratori quo casu distinguitur, aut soluens fuit sciẽs: & nõ liberatur à domino, nec repetet: quia fuit sciens. Dicit glo. aut ignorabat: & tunc aut ille procurator reuocatus acceperat bona fide: & statim debitor liberatur, aut mala fide: & tunc secus. vt ibi. Ista sunt verba glos. †Ex qua glo. no. primò ꝙ distinctio posita in l. cum quis. §. j. j. j. de sol. habet locum etiam in procuratore in rem suam. Nam cũ ista gl. intelligat sic hoc principium: necesse est ꝙ ista prima gl. posita super eo intelligatur de ꝓcuratore in rem suam. Sed dices

a ✠ POMATES. ¶ Ad euidentiã. No. ex iſtis verbis Bart. ꝗ ad hoc vt quis dicat verus ꝓcurator ad recipiendũ indebitũ, requiritur ꝗ ſuper hoc habeat ſpãle mãdatũ. Vnde habes inferre ꝗ ſi procurator gñaliter conſtitutus intercederet in caſibus, in qbus ſpeciale mandatũ requiritur, de qbus multi caſus cõnumerantur in glo. c. q. ad agẽdũ. de procur. in vj. ꝗ diceretur falſus procurator. quod voluit clare Bald. c. nonnulli. in j. nota. de reſcrip. & in c. ex parte decani. pe. col. eo. ti. De multis modis, ꝗ quos quis dicat falſus procurator, vide gl. in d. ca, ex parte decani. Bal. in l. falſus. C. de fur. & l. licet & ibi Mod. C. de ꝓcura-

tu, quomodo põt habere locũ hæc diſtinctio in procuratore in rẽ ſuã, cũ nunq̃ habuerit mandatũ, vel habuerit, ſed fuit reuocatũ: cũ † procurator in rẽ ſuã, nõ poſſit reuocari: vt l. illã. C. de dona. intellige eo modo quo poteſt fortè vtroq̃ cõſentiẽte. † Secũdò habes ex hac glo. ꝗ q ſoluit falſo procuratori ſciẽter, nõ liberatur, nec repetit: & eam no. Iac. de Ra. cõtra: vt refert Cy. C. de fur. l. falſus. Nã tũc ſoluens ſcienter nõ repetit, qñ nõ põt eſſe alia præſumptio q̃ donationis: ſed hic poteſt eſſe alia preſumptio, ſcilicet ꝗ portet ad dñm: ergo &c. vt l. eleganter. §. qui reprobos. j. de pig. act. & l. cũ aurum. j. de ſolu. & iſta fuit opi. gl. in l. diſpẽſatorẽ. de ſolu. in ver. ſolutionẽ. licet Iac. de Ra. vel Cy. nõ alleget. Veritas eſt ꝗ in hac gl. dicitur. Probatur in l. ſi non ſortẽ. §. qui filio. j. de cõdic. inde. & l. qui fundũ. §. ſeruus. ver. quod ſi ſcierit. j. pro emptore. & iſtud tenet Dy. in d. l. diſpenſatorẽ, reprobata gl. ibi poſita. Non obſtãt rationes Iac. de Ra. qa illæ procederẽt in ſoluẽte ſimpliciter. ſecus ſi ſoluit procuratori, cũ ſciret eũ eſſe falſum: tũc enim de neceſsitate donatio præſumitur: vt dictis legibus. † Tertiò habes ex hac gl. ꝗ ille, qui ſoluit procuratori reuocato ignoranter, ſtatim liberat ſi recipit bona fide, vt d. l. cũ quis. Sed hic dubitat an per talẽ procuratorẽ reuocatũ quæratur dñium dño. Gl. in l. acceptã. C. de vſu. ꝗ non. Cõtrariũ tenet in d. l. cũ quis. §. j. & l. ſi quis ſeruo. eo. tit. quod eſt verũ. cũ enim fauore liberationis lex velit debitorẽ ſoluentẽ liberari: vt l. cius qui. ſ. ſi cer. pe. per cõſequens voluit creditori dñium acquiri, vt dictis legibus. Venio ad vltimã gl. & opp. ille, in quẽ transfertur dominium nõ cõmittit furtũ: quia furtũ eſt cõtrectatio rei alienę in uito dño. j. de fur. l. j. & j. l. proxi. ſed in talem procuratorẽ eſt translatũ dñium: quod patet: quia cõdictione ob cauſam tenetur; vt dictũ eſt: ergo non cõmittit furtũ. Huius timore dixit Mar. † ꝗ hic eſt caſus, in quo falſus procurator & etiã falſus creditor indebitũ ſcienter recipiẽdo cõmittit furtum, licet in eũ trãsferatur dñium. Simile in l. quoniã. j. de cõdi. fur. Glo. reprehẽdit per rationẽ prædictã: qa dñs nõ cõtrectat; ſed dicit ꝗ mutat caſum, & ſic loquitur qñ fuit ſolutũ vt nuncio. Ad l. quoniã reſpondet vt ibi no. Docto. vltramon. dicunt ꝗ Mar. non dixit hoc quod gl. dicit ſed dixit ꝗ procurator falſus recipiẽdo furtũ cõmittit: & per cõſequẽs tenetur furti, & condictione furtiua, & cõdictione ob cauſam, & indebiti: qa omnis cõdictio degenerat cõtra furem, l. ſi. vſufru. quẽadmo, ca. & ſi ita intellexit, verũ dixit. tamẽ ſi gratia diſputationis volumus ſuſtinere Marti. prout recitatur per gl. poſſumus dicere ꝗ dominiũ acquiritur traditione, vt l. traditionibus. C. de pac. & Inſti. de re. diui. §. per traditionẽ. traditio ergo præcedit acquiſitionem dñij: in illa ergo contrectatione quã facit tẽpore traditionis dicitur furtũ cõmittere, licet poſtea ſequatur acquiſitio dominij: nõ ergo contrectabat rem ſuã, ſed alienã, & licet dominiũ perdat tradẽs nõ perdit tñ cõdictionẽ furtiuã. Nã illud dñium perdit eo inuito ſeu dolo aduerſarij: vt l. & ideo. j. de condi. fur. & melius in l. ſi ſeruus in prin. eo. tit. quod an ſit verum, dicã in d. l. quoniã. j. de cõdi. furt. Venio ad ſecundã gl. & oppo. in prin. innuit à cõtrario ſenſu ꝗ ſi dominus ratũ nõ habet, ipſe procurator tenetur cõdictione indebiti. Cõtra in ſecundo reſponſo huius legis vbi dicit dari ob cauſam. Sol. intellige hic hoc principiũ in procuratore in rẽ ſuã. Sic intelligitur j. de condi. indebi. l. ſi procurator. §. Celſus. vide glo. quæ

6 vult † ꝗ contra procuratorẽ in rem ſuã tantũ detur condictio indebiti. Vides etiam quòd glo. hic intelligit §. Celſus. in ꝓcuratore in rem ſuam. Certè glo. intelligit ibi in ſimplici procuratore. & videtur tenere quòd cõtra eum detur cõdictio in debiti. Odoffre. videtur tenere hic quòd cõtra procuratorẽ falſum detur cõdictio indebiti quãdo ſolutũ eſt indebitum: vt l. creditoris. de condi. indebi. ſecus quando ſolutũ eſt debitum: quia tunc datur cõdictio ob cauſam. ita dicit ipſe: & nil aliud

allegat, nec reſpondet ad iſtum tex. ij. reſpõſo. vbi videtur expreſsè dici ꝗ ſiue ſit ſolutũ indebitum ſiue debitum, nõ habet locũ cõdictio indebiti ſed ob cau. Ego iſtam opi. puto veram: quia quãdo procuratori falſo ſoluitur indebitum, ab eo repetitur condictione indebiti ratihabitione nõ ſecuta. Caſus eſt in l. cũ indebitũ. §. j. j. de cõdic. inde. & l. ſi vendidero. §. fin. j. de furt. Ad iſtam l. reſpõdeo ꝗ debet aliter legi quã legatur p glo. vt tota loquatur in eo qui ſoluit alicui, vt procuratori nõ habenti mandatũ ſeu poteſtatẽ recipiendi ſolutionem: nõ dico in rem ſuã, ſed in ſimplici procuratore. Et ſecundũ iſtam lect. hæc lex diuiditur in quatuor partes. Primo qñ falſo procuratori ſolutum eſt indebitũ ratihabitione ſecuta. Secundo quando ſolutum eſt debitũ vel indebitum ratihabitione non ſecuta. Tertio reſpondet tacitæ obiectioni. Quarto conſuluit ſoluẽti per alia remedia. Secũda ibi: ꝗ ſi dominus. Tertia ibi: nõ enim. Quarta ibi: vel qd furtum. & ſecundũ hanc lect. breuiter. h. d. Si procuratori falſo indebitũ ſoluatur, qd dominus ratũ habeat, repetitur à domino: ſed ſi ratum nõ habet, repetitur à procuratore per cõdictionẽ indebiti, ſi indebitũ eſt ſolutum: ſed ſi debitum, quaſi cauſa nõ ſecuta repetitur. Et ſi procurator habeat malam fidẽ ſibi lucrandi, agetur furti, & aliis

a condictionibus. h. d. Ad euidẽtiam[a] præmitte ꝗ ille qui ſoluit vero procuratori debitum, ſtatim liberatur: vt l. vero procuratori. j. de ſol. & ille, qui ſoluit vero procuratori indebitũ,

7 ſtatim habet condictionẽ indebiti cõtra dominum. † Eſt autẽ verus procurator ad recipiẽdum indebitum ſi hoc ſibi ſpecialiter eſt mandatũ: aliàs ſecus: vt l. ſi procurator. j. tit. ij. hoc preмiſſo in prima & ſecunda parte huius legis caſus eſt clarus.

Sequitur ver. non enim. in quo ſic forma caſum: Vos dicitis domine Iuriſconſulte, ꝗ quãdo ſolutũ eſt debitum falſo, ꝓcuratori, repetitur per condictionem indebiti. Quero quõ poteſt hoc fieri ꝗ debitum repetatur tanq̃ indebitum: in veritate enim debitum eſt. nec põt dici ꝗ reſpectu ꝓcuratoris erat indebitum. Nõ enim fuit ſibi ſolutũ tanquã indebitũ: ſed ſibi ſolutum fuit tanquã debitum alteri, cui verè debebatur. Ad hoc reſpondet Iuriſcõſultus ꝗ hoc caſu quãdo verè debitum eſt ſolutum, nõ repetitur tanquã debitum cõdictione indebiti, ſed cõdictione ob cauſam: fuit enim ſolutum tanq̃ verè debitũ, & vt liberetur iſta ſolutione: quæ res non eſt ſecuta ratihabitione nõ intercedente. h. d. & ſic iſte ver. non refertur niſi ad illum caſum, in quo debitum eſt ſolutũ falſo procuratori.

Sequitur ver. vel quod furtũ. in quo ſic forma caſum. Vidi ꝗ cõtra procuratorem falſum ſuccurritur cõdictione indebiti. vel ob cauſam: an habeat debitor alia remedia contra ipſum? Reſpondet Iuriſcõſultus ꝗ ſic. Si enim procurator falſus recipiens habuit malum animũ lucrandi ſibi, & ſic cõmiſit furtũ: tenetur non ſolum actione furti, ſed etiam condictione furtiua, & omnibus alijs cõditionibus prędictis. h. d. vide literam.

8 Et ſecundũ hanc lect. no. tria. Primo † ꝗ quãdo indebitum ſoluitur falſo procuratori, ſi dominus habet ratum, cõdicitur à domino: aliàs condicitur à procuratore cõdictione indebi.

9 † Secundo nota ꝗ quãdo falſo procuratori ſoluitur debitũ, ratihabitione nõ ſecuta liberatur: ideo repetitur condictione

10 ob cauſam, non indebiti. † Tertio no. quod quãdo falſus ꝓcurator cõmittit furtũ, tenet cõdictione furtiua, & oĩbus alijs cõdictionibus, vt ſ. dixi. Ex his quæ dicta ſunt, ceſſant oĩa cõtraria. Reſtat vt per modum ſummæ tradamus materiã huius legis difficilem & intricatam, quã recito per quatuor queſtiones principales. Primo quando ſoluitur falſo procuratori in rem ſuã. Secundo quãdo ſoluitur falſo procuratori transferendo in eum dominiũ: hoc acto ꝗ debitorem faciat liberari. Tertio quãdo falſo procuratori ſoluitur vt nũcio, vt ad dñm portet. Quarto & vltimo quãdo falſo procuratori ſoluitur vt procuratori vero non dico transferendo dominiũ vel nõ: nec hoc acto vt liberetur vel nõ: ſed ſimpliciter vt ꝓcuratori ſoluatur, qui verè eſt caſus. l. noſtræ. Et in qualibet harũ quæſtionũ eſt videndũ an ſoluens liberetur. Item an transferatur dominiũ in accipientẽ. Et de remedijs quæ competunt cõtra fal-

11 ſum procuratorẽ, & quædam alia quæ videbitis. † Primo ergo quæro quãdo ſoluitur falſo procuratori in rem ſuam: quo caſu dic: Aut ſoluitur à ſciente: & nõ repetitur: vt j. tit. ij. l. j. & hoc dixi ſuper. j. gl. Aut ſoluitur ab ignorante: & tũc aut ſoluitur

uitur indebitum oĩno: & hoc nõ eſt quærendũ an ſoluẽs liberetur: & tũc repetitur cõdictione indebiti ab ipſo ꝓcuratore: vt hic in prin. fm lect. gl. & l. creditoris. C. de cõdi. indebi. Idẽ ſi erat debitũ aliquo iure, ſed fortè obſtabat exceptio, vel erat tale debitũ, quod ſolutũ poterat repeti eadem ratione. Si ve-

12 rò[a] erat tale debitum quod ſolutum repeti nõ poterat: tũc videtur velle gl. ꝗ ratihabitio hic aliquid operetur, & trahat negotium ad dominum: vt hic in prin. ſecundũ lect. gl. quo caſu ratihabitione ſecuta videtur ꝗ dominus à tali procuratore repeteret. quod poſſet procedere, ſi dicamus eſſe ſolutũ contemplatione directæ actionis, quæ apud dominũ erat. ſecus ſi cõtẽplatiõe vtilis: vt d. l. debitor. in fi. ad Treb. quo caſu licet ab ipſo dño ſolutũ repeti nõ poſſit: tñ ab ipſo procuratore repeti tur: qm̃ eĩ[b] reſpectu oĩno eſt indebitũ, vt hic in prin. facit l. ꝓ-

b curator ad exhibendũ. §. j. j. ver ra. ha. Si verò[b] ſolutũ eſt debitũ: tunc diſtingue per oĩa prout. j. dicam in ſimplici ꝓcuratore, eo ſaluo ꝗ qñ ratihabitio non ſequit ab ipſo qui putabat ꝓcurator in rẽ ſuam, repetitur condictione indebiti. nam fuit ſolutũ tanq̃ ſibi debitũ, & in veritate nõ eſt: vt hic in prin. fm lect. gl. & d. l. creditoris. & videtur expreſſum in l. cũ fundus. §. ſeruũ tuũ imprudens. ſ. ſi cer. pet. & l. ſi vrbana. §. qd ſi vectu ras. j. ti. ij. In iſtum autẽ falſum ꝓcuratorẽ transfertur dñium vel non eo modo quo dicemus in falſo creditore, in l. qm̃. j. de

13 cõdi. furti. & hoc de primo. † Secundo principaliter quæro qñ ſoluitur alicui falſo procuratori transferendo in eũ dominiũ, hoc acto ꝗ faciet liberari ſoluentẽ: quo caſu an transferat dominiũ in procuratorẽ non eſt quęrendũ: quia præſupponit in themate quæſtionis. Item an liberetur ſtatim ſoluẽs nõ eſt quærendũ: quia præſupponitur ꝗ nõ eſt datum vt ſit liber ſtatim ea ſolutione facta: ſed vt libereт in futurũ. Iſto caſu, vt puto, nõ eſt curandũ vtrum ſequatur ratihabitio domini vel nõ: nihil enim factũ eſt noĩe domini: ſed inter me & illũ, quẽ putabam ꝓcuratorẽ, fuit celebratus contractus innominatus, do vt facias me liberari: ſed ſolũ eſt quærendũ liberatione nõ ſecuta qualiter ſubueniт cõtra procuratorẽ. Reſpõdeo: ſi quidẽ ſolutũ eſt debitũ, habet locũ cõdictio ob cauſam, quaſi cauſa nõ ſit ſecuta. & hoc fm lect. glo. & j. de fur. l. falſus. §. j. Si verò ſolutũ eſt indebitũ, nõ habet locũ cõdictio ob cauſam, ſed cõdictio ſine cauſa. fuit enim datũ ob cauſam nullam, ſcilicet vt facias me liberari ab ea obligatione quæ non erat: ergo &c. vt l. j. j. de cõdi. ſine cau. Sed ſi quid dedi vt facias me liberari ab aliqua actione vel obligatiõe nõ efficaci, cogitabis, & hoc de

13 ſecũdo. Tertio principaliter quęrit † qñ alicui falſo procuratori dedi vt nũcio, vt portaret ad creditorẽ, hic eſt aduertendum: aut enim dedi ei tanq̃ nuncio mei ſoluentis: & cõſtat ꝗ

c in eũ nõ trãſfero dominiũ: vt d. l. falſus. §. j. Item cõſtat[c] ꝗ nõ liberor ſoluendo ſibi: quia nullum mãdatũ habet à creditore, vt j. de ſol. l. qui hoĩem. §. ſi nullo. ſed poteſt eſſe ꝗ ſi illa res data perdat: ex illa perditione debitor liberetur, ſi erat debitor

d ſpeciei. & nõ poſſit ſibi culpa imputari, vt l. argentum[d]. j. cõ-

14 mo. † Sed ſi quæritur qualiter iſti ſuccurrat ſi rem datã non tradat creditori. Rñ. ſi quidem illud, quod eſt ſibi traditũ, pertinebat ad creditorem, vt res depoſita vel cõmodata, creditori competit actio furti: vt l. falſus. C. de furtis. & ibi nota. Si verò pertinebat ad debitorẽ, debitori cõpetit actio furti, & cõdictio furti. Creditori verò competit contra ipſum accipientem actio neg. geſt. vt C. de fur. l. ſi is cui. cum gloſ. & de neg. geſt. l.

e ſi pupilli. §. ij. Si verò ſoluitur tanq̃ nuncio miſſo[e] à creditore: tũc dic vt j. dicemus in procuratore falſo. & hoc de tertio.

15 Quarto † principaliter quæro quãdo ſoluitur alicui vt ꝓcuratori ſimplici: & iſtud habemus examinare per quatuor queſtiones. Aut enim ſoluitur procuratori ſimplici, qui nunquã habuit mandatũ: & tunc aut ſoluitur debitũ aut indebitũ. Itẽ qñ ꝗ ſoluitur procuratori falſo, qui aliàs habuit mandatũ, ſed fuit reuocatum: & tunc aut ſoluitur debitum aut indebitum.

Primo caſu quæro qñ procuratori, qui nunquã habuit mandatum, ſoluitur debitum: & tũc aut ſoluitur ſcienter: & nõ liberatur, nec repetit, vt hic in ij. gl. & l. ſi nõ ſortem. §. qui filio.

f j. de condi. inde. & ſ. dixi. Aut ſoluitur ignoranter,[f] & tunc etiã nõ liberatur: vt l. qui hoĩem. §. ſi nullo. j. de ſol. Puto tamẽ ꝗ ſi ſoluens habuit iuſtam cauſam credendi ipſum eſſe procuratorẽ, ꝗ liberabit cedẽdo creditori actionẽ, quã habet cõtra

a ✠ POMATES. ¶ Si verò. Nota ꝗ ſolutũ falſo ꝓcuratori in rẽ, põt ratificari vt ꝓ dñm ſi ſolutũ eſt contẽplatione directarũ actionũ, quæ ſunt penes ipſum dñm & hoc mõdo pôt ſaluari gl. j. quã reprehendit Bar. ſ. in j. col. Secus verò ſi ſoluit contẽplatione vtilium quæ ſunt penes ipſum ꝓcuratorẽ. & vltra dicta ꝓ Alex. hic adde Bal. tenẽtẽ cõtra Bar. hic in j. col. & dicentẽ non eſſe diſtinꝗ nẽdũ: quia in aliquo caſu iſtorũ nil poteſt operari ratihabitio: vt hic ꝓ eũ. Ita ſentit Rom. in gl. in ver. intercedente. & ꝗ idẽ ſit qñ ſoluit noĩe directarũ vt eſt qñ ſoluit contẽplatione vtilium, ꝓbat ſic: nã vbi ſoluitur cõtẽplatione directarũ nõ eſt dubitũ ꝗ vtilitas remanet penes procuratorẽ, ꝓ l. j. C. de act. et obli. & ſic nomẽ nudũ duntaxat remanet penes dñm ſine aliqua vtilitate: ſed tũc ſuccedit regula ꝗ q habet nomen nudũ tũ, non pôt ratificare in preiudiciũ habẽtis vtilitatem, vt ea in ſe vertat. gl. et ibi Bal. l. fi. C. de ſu. do. nil enim prodeſt nudũ nomẽ. ſi alteri vtilitas quęratur. l. mulier. ff. de do. inter vir. & vxor. & no. l. legato. §. ſi de certo. ff. de leg. j. vnde cogita bene ſuper verbo. Barto.

b ✠ POMATES. ¶ Si verò. vide Alex. circa hoc, et Mod. hic.

c ✠ POMATES. ¶ Itẽ conſtat. Aduertũ ſuper hoc ꝗ quoties pecunia eſſet data ad numerũ, ꝗ trãſferetur dñium in nuncium. gl. in l. eius q in puincia. in ver. quas verò. & ibi Bart. ff. fi cert. pet. & facit bene textus. l. in naue Saupheli. ff. loca.

d ✠ POMATES. ¶ Vt l. argentũ. Nota limitationẽ ad l. argẽtũ, qd̃ procedat tũ in debitore ſpeciei, aut quãtitatis. Hãc limitationẽ ponit Ang. in l. ſi finita. §. ſi iam ruerint. ff. de dam. infr. & ibi Imo. et Pau. de ca. in d. l. argentũ. & probatur: quia ſi eſſet debitor generis: nõ liberaret. cũ genus perire non poſſit. l. incendiũ. C. ſi cer. pet. iſtud ſing. no. Iaſo. in l. j. in vlti. col. ff. de eo per quem fa. eſt.

e ¶ Miſſo. Adde quid ſi creditor ſcribat debitori hoc modo: el tempo del pagamento & mandate lo cũ voſtra ſalute & mia. & debitor dedit pecuniã homini fide digno ꝗ aufugit vel creditori nõ detulit, an debitor ſit liberatus, & quo remedio ſibi cõſulatur: vide Bald. conſil. cccxxij. lib. j.

f ¶ Ignoranter. Adde vt ꝗ Bal. cõſi. xiiij, cũ ſeq. iij. ll, vbi ponit de quodã filiaſa. q liberauerat debitorẽ paternũ aſſerendo ſe habere mãdatũ. deinde illud nomẽ debitoris ceſſerat etiã aſſerendo habere ad id mãdatũ, vide etiã Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de ſolu. in rub. vbi ponit etiã q. de eo qui ſuaſione falſa, ꝓcuratoris oſtẽdẽtis mãdatũ falſum ſoluit & ꝓcurator falſus amiſit pecuniã, cuius periculo perierit.

g ¶ Cõdictione. Adde ꝗ etiã tenet crimine falſi, ſi per dolum ſolutionẽ recepit l. ſinautem. §. item ſciendum. de neg. geſt. per Bar. & Pau. de ca. hic in addi.

a ¶ Iniustè. Adde quòd Pau.de cast.ex eo qd gl.appellat sententiã latam à iudice incompetẽti iniustã esse, notandũ q̃ si quis vehit dicere sniam nullam iniustã, nõ inepte ageret.alic.gl.sing.f auf. de hære.& fal.in §.ex hæredatos.in ver.iniustè.& glos.in l.j.ʒ.de testa.Alexan. verò ꝓ hoc alleg.text.& ibi Bald.in l.scire oportet.§.fin.in ver.iustè.ʒ. de excu.tuto.

b ¶ Vilis. Adde secundum Bulg.& Alexã. quòd non poterat hic seruꝰ puniri pœna capitali,per l.j.C.de offi. præfe.vig. sed debuit remitti ad præfectum vrbis si pœna capitali dignus erat.

c ☙ POMATES. ¶ Opp. Vide aliquid per Præpositũ, c. qui venatoribus.lxxxvj. distin.

d ☙ POMATES. ¶ Contra hoc oppo. Vide Arc.consi.clxij. col.vj.

e ¶ Dedit. Adde vt per eundem Bart.in l.j.C. de rerũ permu.& in l. ex empto.in prin.ʒ. de act.empt.& in l.si stipulatus.ʒ.de vsur.

& l.falsus.C.de fur.tamẽ ratihabitione secuta tenetur dominus condictione indebiti,vt hac l.in princ.& d.l.si vendidero. in fi.& melius in §.si Titius.non tñ tollitur cõdictione furtiua, quæ nata erat debitori contra procuratorẽ,vt dicta lege si vendidero.§. si Titius. quod qualiter ꝓcedat, dic vt ibi. & hoc quando tali falso procuratori solutum est ignoranter. sed si scienter solutum esset : tũc si quidẽ ego sciui eum falsum procuratorẽ,videor sibi donare,vt ʒ.dixi. Si verò credebã ipsum esse verum procuratorem,sed sciẽter solui indebitum: tunc videor donare domino:tamen contra ipsum falsum procuratorem competunt mihi omnia prædicta remedia:quæ tamẽ tolluntur ratihabitione secuta:vt lege si tibi dederim.ʒ.de donatione.& hæc de secundo. †Tertio quæro qũ falso ꝓcuratori, qui semel habuit mãdatum,& fuit reuocatum, soluitur indebitum. Respondeo, per omnia idẽ quod in falso procuratore, qui nunquã habuit mandatum,vt not.hic in j.glo. Quarto quæro quando falso procuratori,qui habuit mãdatũ, & fuit reuocatum soluitur debitũ? Respondeo,vt d.l.cũ quis.§.j.de sol.& hic no.in j. glo.Sed dubitatur cum in multis casibus.ʒ.sit dictum: aut secuta est ratihabitio aut non.Quæro,quid habet facere soluens,si dubitat an dominus ratum habeat vel non.Dic vt l.si indebitum.ʒ.rem ra.haberi. Vltimo ex prædictis apparet q̃ nõ est quæstio vtrum in dubio soluẽs videatur trãsferre dominium vel non quando soluit procuratori simplici quia non videtur transferre:vt dicta l.si ego.ʒ. de nego.gest. Nec obstat l.dotis fructus.§.fin.cum sequẽ.ʒ.de iure dotium.& l.j.ʒ.pro dote.qa ibi præcedat titulus habilis ad translationem dominij in accipientem:hic verò non præcedebat titulus. Aut soluitur vt procuratori in rem suam:tunc dic vt ʒ.titu.ij.l.qm̃. & ʒ. dixi.

Vltimo no.si dubitatur an soluit vt procuratori in rẽ suam vel simplici,an vt nuncio, an transferendo dominium faciat liberari,hoc perpẽdi debet ex qualitate verborum præcedentium & sequentium,& eorum quæ gesta sunt,vt in c. inspicimus.extra de regu.iur.lib.vj.

1 ☞ Furtum non est crimen publicum.
2 Præfectus vigilum quòd habeat iurisdictionem in viles personas.
3 Res perempta quando agi possit ad æstimationem.
4 Lucrari rem quòd videatur voluisse quando suam voluntatem impleuit.
5 Res perempta quòd agatur ad ipsam rem.
6 Liber homo quòd non possit se dare in quæstionem vel torturam alicui.
7 Quis non potest permittere alicui ut cum percutiat vel ab eo crutietur.
8 Confessio extorta à seruo cum tortura indicijs legitimis præcedentibus, quòd faciat fidem contra dominum.

VM seruus. Res ob causam data, causa nõ secuta etiã si desierit extare,cõdicitur: q̃ si nõ est translatũ dominium ad exhibendũ, & furti seu condictione furtiua agiꝰ. h.d. Diuidit. Primo ponit vnũ dictũ.Secũdo ponit aliud,qd vꝰ contrariũ primo. Tertio reducit ad concordiã addendo aliqua. Quarto addit quædã ad prædictã.Secũda ibi:labeo.Tertia ibi:sed ꝓculus.Quarta ibi:sed si tuus. Opp.ʒ.de offic.præfect.vigi.l.iij §.j.dicit Hugo q̃ hic suspẽdit eũ iniustè.[a] Azo dicit q̃ imò iustè:† qa furtũ nõ est publicũ crimẽ.Gul.de Cug.idẽ alia ratione : videlicet quia hic suspẽdit seruũ,q̃ est vilis[b] psona:†& in viles psonas præfectus vigilũ habet iurisdictionẽ & potestatẽ:vt l.cõtraria.facit l.interdũ.§.q̃ furẽ.ff. de furt. †Secũdo opponiꝰ & vꝰ q̃ res perempta debeat agi ad æstimationẽ:vt l.in re furtiua.ʒ.de cõdictione furti.not.ꝑ glos.ʒ.eo.l.si pecuniã.§.j. iste passus est difficilis multũ.Finaliter ego teneo in obligatione rẽ dari vel reddi debere agi ad ipsam rẽ,vt hic, & l.si seruũ.§. fin.de verb.oblig.& l.promissor.ʒ.de constituta pecunia. fiet tamẽ executio in æstimatione,& etiã condẽnatio poterit fieri in æstimatione:vt l.Iulianus.ʒ.de cõfes.& l.fi.quæ senten.sine appella.rescin.& ibi plenè not.Sed in obligatione rẽ restitui, potest agi & peti ipsa res & peti æstimatio:vt ʒ.de cõdictione furtiua.l.in re furtiua.& l.j.C.eo.titu.& l.si seruus.§.boue.dixi plenissimè in l.stipulationes nõ diuiduntur.ʒ.de verb.obli. in vltimis opposi.in vj.quæstione. Opp.de l.si dominus.ʒ.de præscri.verbis.Sol.ibi seruus fuit datus æstimatus. Oppo.ad finẽ:quia in furto requiritur q̃ quis cõtrectet animo lucrandi vt l.j.ʒ.de furtis.sed hic non habuit animũ lucrandi:ergo &c.

4 Sol.optimè gl.& no.† q̃ satis videtur lucrari,cũ volũtatẽ suã
5 impleuerit de eo quod placet.& est no. †Not.q̃ re perempta
6 agitur ad ipsam rẽ.dixi in l.vinum.ʒ.si cer.peta. †Quæro circa principium legis,vtrũ sit licitũ libero homini dare se alicui in quæstionẽ vel ad torturã.Glos.in d.l.interdũ.§.qui furem. de furtis.dicit q̃ sic.Contrariũ ibi dixi:nã liber homo non est dominus membrorũ suorũ vt l.liber homo.ad legẽ aquiliam. Itẽ tortura est meri imperij,vt l.defensores.C.de defensori.ciuita.& in authẽ.de testi.§.j.& no.in l.imperium.ff.de iurisdi. om.iudi.ergo pacto priuatorum nõ potest cõcedi:vt C.de iurisdi.om.iudi.l.priuatorum.†nec enim potest quis permittere alicui q̃ cũ percutiat,vel quòd corpus eius cruciet.vt l.j.§. vsq̃ adeo.de iniurijs. Secũdò quæro si est verũ id,q̃ præfectus vigilum iustè fecit:ergo seruus fuit in facinore deprehẽsus,ergo iste nõ tenetur.Respõdeo dico q̃ fecit iustè,hoc est, iurisdictionẽ habuit iudicandi de hoc crimine:nõ tamẽ cõtra istum habuit legitimas probationes.Vel aliter & veriusꝰhic fuit datus vt per accipientem haberetur quæstio:vnde eo ipso quòd per eũ est repertus in facinore cessat causa,ob quam datus est.Fateor tamẽ†quòd confessio extorta à seruo præcedẽ
8 tibus legitimis indicijs,faciat etiam fidem contra dominũ,vt l.cùm probatio.ʒ.de probationibus.Barto.

1 ☞ Quando ex parte dantis pecunium & ex parte dantis speciem uenit dari quòd non sit emptio,sed contractus innominatus,habet locum condictio ob causam.
2 Verbum dari,quando intelligatur propriè, & secundũ naturam contractus.
3 Clausula,dedit,uendidit & tradidit,quando constituat uenditionem,& quando contractum innominatum.
4 In contractu innominato non cauetur de euictione.
5 Condictio ob causam quòd non habeat locum in contractibus nominatis. & nume.13, & an ex pœnitentia. & nume.15.
6 Donatio an fuerit olim & hodie contractus nominatus uel innominatus.
7 In donatione non est locus pœnitentiæ.
8 Aliud donatio,aliud pactum de donando.
9 Condictio ob causam quòd non habeat locum in contractu donationis:& de ratione, nume.10.
11 In contractibus nominatis,ubi ex pacto informatur actio ex eo contractu,quòd possit agi condictione ob causam.
12 Condictio ob causam quando non habeat locum in contractibus innominatis.
14 Quando est permistus contractus innominatus & nominatus,an habeat locum condictio ob causam.

DEdi. Ista lex est valde not.& hoc dicit.†Qñ ex parte dantis pecuniã,& ex parte dantis speciẽ veniit dari,non est emptio & venditio,sed contractus innominatus:ideo habebit locũ condictio ob causam.h.d.Gl.diuidit.Primò ponit dictũ.Secundo tres rationes.Secunda ibi: & ideo.Tu dic q̃ non sunt rationes:imò sunt illationes ex dicto. Oppo.[c] & videtur q̃ iste sit cõtractus emptionis & vẽditionis:vt l.naturalis.§.j.ʒ.de præscri.ver.Solu.hic fuit data pecunia vt species:ibi fuit numerata. Istud est diuinare in se:tamen verũ est. Vel dic q̃ hic fuit actum vt Stichũ dares,hoc est, accipientis faceres.quod nõ est de natura emptionis & vendi
c tionis.l.ex empto.in prin.ʒ.de act.emp.Ex hoc sequitur q̃ est contractus innominatus do vt des.Istud colligitur hic in ver. finge.sed in l.cõtraria fuit dictum,do pecuniã vt accipiã speciem.verbũ enim accipio,nõ includit de necessitate trãslatio
d nem dñij,vt ibi patet.Cõtra hoc opp.[d] extra de l.si stipulatus.
2 de vsur.Sol.ibi†verbũ dari,fuit appositum iuxta contractum emptionis & vẽditionis ideo intelligitur impropriè secundũ
3 naturã cõtractus.Simile in l.j.in prin.ʒ.depo.†& ideo instru
e menta quæ fiunt tota die quæ dicũt,dedit[e],vendidit & tradidit,non cõstituunt cõtractũ innominatũ propter verbũ dedit: imò verbũ dedit,intelligitur impropriè propter verbũ vendidit,cui adijcitur.Sed si diceret,dedit,& tradidit,non adiecto vendi

vendidit:tunc esset contractus innominatus,vt hic.sed si diceret tantum,tradidit pro certa quantitate pecuniæ: intelligeretur venditio:vt d.l.naturalis.§.j.ʒ.de præscrip.verb.quæ tenementi. Secundo opp.ad versũ.& ideo de l.naturalis.§.sed si Stichum.de præscrip.ver.Solu.vt in glos.& bene hic & ibi.

Venio ad fi.l.& opp.& videtur q̃ possit agi vt caueat de eui
4 ctione:vt l.ij.ʒ.de euict.Sol.ibi† in cõtractu emptionis & vẽditiõis:hic in cõtractu innominato,ista est vera.Alij,vt loan. dicunt qd hic exigitur satisdatio: sed in cõtractu venditionis sufficit nuda promissio.Istud nõ videtur verũ,per l.sciẽdum. ʒ.de euict.& ideo tene primã. Oppo.& videtur q̃ condictio ob causam locũ nõ habeat:vt lege ea conditione.C. de rescin. vẽdi.& lege inciuile. C.de rei vẽdicatio.Sol.dicit glossa illud
5 verũ† in contractibus nominatis, in quibus cessat condictio ob causam:hoc.in innominatis. & propter hoc fuit facta hæc lex,vt ostenderet q̃ nõ habeat locum condictio ob causam in contractibus nominatis,sed in innominatis.idem in l.j.in fin. ʒ.de rerum permuta. Contra hoc opp.gl.donatio est hodie contractus nominatus,qd patet:quia consensu cõtrahitur, vt lege si quis argentũ.C.de dona.ergo est nominatus, vt probatur in l.j.ʒ.de rerũ pmu.sed in donatione est locus cõdictioni ob causam:vt l.j.C.de dona.quæ sub modo. & C.eo.l. ea lege. & de dona.l.cũ res ergo &c.Sol.dicit gl.fallit in cõtractu donationis,qui est hodie contractus nominatus:sed olim erat in nominatus. Pro declarando istam gl.j.habemus videre vtrũ
6 hoc sit verum,†q̃ donatio[a] fuerit olim cõtractus innomina
a tus & hodie nominatus,qd tenet gl.hic,& in l.pacta.ʒ.de contrahẽ.empt.& C.eo.l.ij.Iac.But.dicebat q̃ etiam hodie est innominatus.licet enim hodie contrahatur consensu,nõ sequitur:ergo est nominatus:quia multi cõtractus fiunt,qui cõsensu cõtrahuntur,& sunt innominati.Et sæpe etiã quidam contractus,qui contrahuntur re,innominati dicuntur : vt l. iuris gẽtium.in prin.de pact.Pro Iac.facit quia etiam hodie ex cõtractu donationis nõ oritur actio:sed propter pactum seu cõtractum datur cõdictio ex lege:vt d.l.si quis argẽtum. Sed de natura cõtractuũ nominatorũ est, q̃ eo ipso q̃ subsunt, actionem producant:vt d.l.iuris gentium.in prin.ergo &c. Alij dicũt q̃ olim & hodie fuit cõtractus nominatus : quia ita elegãnomẽ est donatio,sicut locatio,& venditio,& simi. Cũ igitur habeat speciale nomẽ:ergo erat,& est contractus nominatus: vt no.de rerũ permu.super rub.Istam partẽ ego teneo, & pro bo q̃ in contractibus innominatis locus est pœnitẽtię ex par
7 te implentis:vt l.si pecuniam.ʒ.eo,†Sed in donatione non est locus pœnitentiæ:vt l.Aristo.ʒ.de dona.ergo non erat neq̃ est innominatus.& sic allego ꝓ casu l.Aristo.Non obstat q̃ olim nõ cõtrahebatur cõsensu:quia etiam stipulatio olim nõ cõtrahebatur consensu:& tamen est cõtractus nominatus, vt l.j. in fi.de pac.& etiam alij contractus nominati,qui contrahuntur re,nõ celebranꝰ cõsensu solo:vt d.l.iuris gentiũ. in prin.Non
8 obstat† q̃ ex isto contractu nõ oriatur actio: quia debes scire q̃,aliud est donatio,aliud est pactũ de donãdo: sicut aliud est vẽditio, aliud est pactũ de vẽdendo. Donatio enim eo ipso q̃ est perfecta, est idẽ de iure antiquo & de iure nouo.In pacto verò nudo de donãdo est hodie immutatum,per d.l.si quis argentũ.& de illo nõ quærimus hic.Sed hoc præmisso dicit gl. quod fallit in contractu donationis,in quo habet locũ condictio ob causam,licet sit cõtractus nominatus. Est ne istud ve
9 rũ:Respõdeo† q̃ in cõtractu donationis cõdictio ob causam bene habet locũ,si causa,ob quã datur,non est secuta:vt C.eo. l.ea lege,& de dona.l.cum res.& C.de dona.quę sub mo.l.j.& bene no.ʒ.de dona.l.j.sed ex pœnitentia nõ habet locũ condictio ob causam ad reuocandũ id,in quo est donatio: vt l. Aristo.ʒ.de dona.potest tamẽ bene pœnitere ne fiat illud qd fuit actum in donatione,quãdo fuit appositũ tantũ ad cõmodum pœnitẽtis:vt d.l.Aristo.& statim dicã in alijs cõtractibus no
10 minatis. †Secundo habemus videre quæ sit ratio specialitatis in donatione. Respõdeo,in alijs cõtractibus nominatis ex pacto incontinẽti apposito,vt aliquid detur vel fiat, informatur actio descendens ex eo cõtractu:vt l.tenetur.§.j.ʒ.de act. empt.& in l.in bonæ fidei.C.de pact.& l.iuris gentium.§.j.de pac.ideo cũ ad hoc cõpetat actio ex cõtractu noiato,nõ habet locũ condictio ob causam,sed agitur actione ex eo contractu: sed in donatione hoc nõ est. Exemplum: a dono tibi librum vt soluas creditoribus meis:donatio fit pro te & ad tui cõmodũ nõ poterit informari vt pariat actionem mihi,vt habuisti no.in l.lecta, ʒ.si cer.pet. & C.de pact.l.petens.& l. iuris gentiũ.§. quinimo. & ibi glo.sic cum actione ex eo contractu nõ possit agi,habet locũ condictio ob causam. Eadem ratione dico idẽ in alijs cõtractibus nominatis. Pone,pro mitto tibi per stipulationem dare centũ, vt vadas pro me Romã:ex hac stipulatione nõ põt agi actione ex cõtractu, vt vadas ꝓ me Romã:quia fuit interposita pro te,nõ cõtra te:vt no.in d.l.petens. poterit ergo agi condictione ob causam, vel actione præscriptis verbis sicut in cõtractibus innominatis dicam in dicto §.quin
11 imo. †Cõtra prędicta opp.& videtꝰ q̃ etiam in contractibus nominatis,vbi ex pacto informatur actio ex eo cõtractu possit agi cõdictione ob causam,vt l.cum te.C.de pact.inter emp. & vendi.Solu.dicit glo.& bene quòd ibi illud,quod deuenit in contractu,aliàs in pacto dederat causam contractui nominato,vt no.in d.l.cum te.secus si causam non dederat,vt dicta lege ea conditione.C.de rescin.vendi.& ista est vera secundũ omnes:licet quidam glossatores antiqui aliter dixerint, vt notatur in l.pacta conuenta.ʒ.de contrahen.emptio.circa finem
12 magnæ glo. Contra prædicta opponitur,& videtur† quòd etiam in aliquibus contractibus innominatis non habeat locum condictio ob causam,vt facio vt des:& facio vt facias:qa facta non possunt repeti,vt l.penul.ʒ.de præscrip.ver.Glo.fatetur cõtrarium,& sic habet locũ solum in do vt des, & in do vt facias,& in do vt nõ facias,& in permutatione. Simile habuisti in l.si pecuniam.in prin.ʒ.eo.sed hoc nõ est verum:quia etiam facta quandoq̃ possunt repeti:vt l.si quis accepto.ʒ.eo. Præterea licet non possint repeti,tamẽ sunt prodita remedia in locum condictionis ob causam:vt l.cum proponas.C.de do lo.& hoc etiam tenebat Gul.de Cu. Reassumo ergo prædicta breuiter:quãdoq̃ est cõtractus innominatus merè & simpliciter:& tunc habet locum condictio ob causam,tam ex pœ nitentia quã ex causa cessante,vt hic,& l.si pecuniam.in prin.
13 ʒ.eo.& l.naturalis.per totum.ʒ.de præscrip.ver.† Quandoq̃ est contractus nominatus merè & simpliciter : & tunc nullo modo est locus condictioni ob causam,nec ex pœnitẽtia, nec ex causa cessante,vt hic,& l.j.ʒ.de rerum permuta.& l. inciui
14 le.C.de rei vendica.& l.sicut.de actio.& obli.Quandoq̃† est permistus cõtractus nominatus cum innominato. Exẽplum: vendo tibi fundum pro cẽtum hoc pacto vt des mihi librum. Nam hic primò est contractus nominatus, quia vendo: & est mistus cum contractu innominato:vendo enim vt des.Aliud etiam exemplum, dono vt aliquid facias : vel vt aliquid des: vel promitto per stipulationẽ vt aliquid des vel facias.In his vides permistum contractum nominatum cum innominato. Et breuiter vbicunq̃ contractus nominatus celebratur ob aliquam causam extrinsecam extra substantiã ipsius contractus potest dici permistus contractus nominatus cum innominato.isto vocabulo vtitur.l.Aristo.ʒ.de dona.hoc ergo casu dicas.Aut illud quod deuenit in pacto informat actionẽ descẽdentem ex contractu nominato aut non.Primo casu aut illud quod deuenit in facto fuit causa finalis,ob quam deuẽtum est ad contractum: & ea cessante potest agi condictionẽ ob causam vt l.cum te.C.de pac.inter empto.& vendi.Aut non fuit causa finalis:& tunc secus:vt l.ea.C. de rescin.vendi. Si verò actio non informatur:tunc potest agi condictione ob causam causa cessante:vt l.j.C.de dona.quæ sub mo.cum simi.ʒ.alleg. & hoc est verum de condictione quæ oritur ex cessione cau
15 sæ. Sed si quæris†an in contractibus nominatis sit locus cõdictioni ob causam ex pœnitentia,dicas aut per pœnitẽtiam quis vellet recedere ab eo quod venit in contractu nominato,& non potest,vt dicta l.Aristo.Aut ab eo quod venit in pacto extrinseco: & tunc aut illud pactum fuit appositum gratia pœnitẽtis tantum, & licet sibi pœnitere. Aut gratia ipsius & alterius:& non licet,vt l.ij.& ibi no.& l.iij.l.quæstum.ʒ.de ser.expor.l.Aristo.de dona.

¶ Donatio. Adde vtrũ Alexã.in l.iuris gẽtiũ.in prin.ʒ.de pac. cui inquãtum tangit posset Bald.an statutũ loquẽs in venditione habeat locum in permutatione.et se remittit ad Specu.in tit.de emp.& vendi.§. nunc dicendũ.el ij.versi.sed pone statutum.& ibi Io.And.Adde post illos Roma.consi.cvij.

De cõdictione ob turpem causam. Rubrica.

Continua vt in gl. Quærit gl. circa rub. vtrum hic tit. habeat locũ ob causam præteritã vel futurã dicit glo. ob vtranq;. Idẽ no. C. eo. super rubri. hoc videtur cõtra l. penul. ĵ. eo. vbi ob causam turpẽ præteritam pecunia data repeti nõ potest. simile quod me. cau. l. ij. Dicunt doc. quod debet intelligi glo. quod hæc condictio respicit causam futurã vel præteritã. intellige præteritam tẽpore repetitionis: sed futuram tempore traditionis: & sic nõ obstant cõtraria. Sed cõdictio ob causam nunquam habet locum si causa, ob quã datur, est facta & præterita. Facit lex, si plagij. de ver. obliga. & quod ibi no. dic vt ibi. Barto.

☞ *Datum iudici ut ferat sententiam iustam pro se quando posit repeti.*

Pignora data ob turpem causam quando possint repeti.

Turpitudinem suam quòd quis allegare potest ad coadiuuandum causam suam.

LEX I.

Omne. Datũ ob causam honestã nõ repetitur ea secuta: sed datum ob turpẽ causam, si est turpitudo ex parte accipientis, repetitur: secus si est turpitudo ex parte dãtis vel vtriusq;. hoc dicit vsq; ad §. si tibi indiciũ. Oppo. dicitur hic in lege vt puta. §. fin. in fine q; quando aliqs dat iudici versaĩ turpitudo solũ ex parte recipiẽtis. Contra C. de pœ. iud. qui malè iud. l. j. & authen. ibi posita. Huius timore iste ver. sed & si dedi. legitur in glo. duobus modis. secundũ primũ modum corrigitur per sequẽtẽ literã: ibi, sed hic quoq;, & secũdũ hoc lex cõtraria non obstat: secundũ aliũ nõ corrigitur. & ista est vera: quia si corrigit̃ per legẽ sequ. quæ incip. vbi nihil adderet ad præcedentia. Ex qua lect. †habes q; aut quis dat iudici vt ferat sententiam pro se iustã tn: [a] & tunc datũ potest repeti per cõdictionẽ ob causam, licet perdat litẽ principalẽ: sed si dedit iudici vt daret sententiã pro eo iniustam: tunc perdit litẽ principalẽ, & non potest repetere quod dedit vt iudicet, vt hac l. vbi. hodie verò indistinctè siue dedit vt iudicet pro eo in bonã causam, siue in malã: perdit vtrunq;, vt d. l. j. de pœna iudi. qui male iudi. & in authẽ. ibi posita.

Quærit glo. circa fin. eiusdẽ l. quid si ob turpẽ causam dedit pignora: †vtrũ posit illa repetere. Glo. hic dicit q; sic indistinctè: quia pignus nõ est contractũ, sed in l. ij. C. eo. distinguit, aut quis vult agere rei vendicatione, aut pignoratitia actione. Doc. Vltramontani ibi dicũt indistinctè q; neq; rei vendicatione, neq; pignoratitia posit agi. si enim agas rei vendicatione obijciam de hypotheca: tu replicabis quòd ob turpẽ causam fuit facta: & sic nõ debes audiri allegando turpitudinẽ tuã. Ego dico q; potest agi pignoratitia & hypothecaria. nam hoc titulo prohibetur †quisallegare turpitudinẽ suam principaliter agendo & fundãdo intentionem suam ex turpitudine illa. Sed quando intentionem suam fundat ex alio: tunc ad iuuandam causam suam potest suam turpitudinem allegare, vt l. alias. §. de iureiurando. & ibi plenè dixi. poterit emẽ eẽ quod dam remedium indubitabile, & erimus extra opinionem, scilicet vt contra accipientem quis agat vt liberetur à principali obligatione facta ob turpem causam quod potest facere, siue ex parte promittẽtis, siue ex parte recipientis, siue ex parte vtriusq; versetur turpitudo, vt l. j. C. eo. qua obligatione sublata poterit agi pignoratitia[b] vel rei vendicatione, vt l. item liberatur. infra quibus modis pign. vel hypo. sol. Barto.

1 ☞ *Si datur indiuiduum partim ob turpem causam & partim ob honestam quòd repetitur pars æstimationis.*

2 *Equus quòd sit diuiduus.*

LEX III.

1 **Vbi** †Quærit gl. quid si dedi rem indiuiduã, vt puta seruitutem vel equũ partim ob turpẽ causam, & partim ob honestam: an totũ repetetur? Videtur q; sic. alleg. glos. l. iij. in fi. ĵ. si quis omis. cau. testa. vult allegare. ĵ. ad Sylla. & illa lex bene facit, & facit ĵ. de iure fis. l. non intelligitur. §. si quis palam. Quidam dicunt q; totum repetitur, vt l. si
c non sortem. §. si centum. ĵ. titu. j. Alij dicunt[c] q; repetitur pars æstimationis: vt ĵ. de leg. ij. l. cũ filius. in prin. & hoc tenet Dy. in l. hæc scriptura. de cõdi. & demon. quod etiam tangitur in glos. x. colla. de fra. de no. benefi. inuestitis. c. j. Non obstat l. si non sortem. §. si centum. quia ibi fuit error in soluẽte propter quẽ conceditur repetitio totius: hic autẽ nullus error præsup-
2 ponitur. Ad vnum tamẽ aduerte quod gl. hic dicit † equum esse indiuiduum. quod est falsum: imò est diuiduus sicut cæteræ species, vt l. ij. de verb. obli. & ĵ. de sol. l. si stipula. §. j. Possumus enim habere partẽ dimidiam equi, vel tertiam, vel quartam: non autẽ dimidiam seruitutis, vel aliorũ indiuiduorum.

☞ *Promissum meretrici quòd meretrix posit petere.*

1 **Idem si.** Ad principiũ opp. §. qd̃ me. cau. l. nec timorẽ. & l. ie. Sol. vt in gl. hic & ibi. Ve-
d nio ad §.[d] sed qd̃ meretrici. & opp. & vr̃ q; prima causa debeat inspici, vt l. verũ. la ij. ĵ. de fur. sed prima est turpis in eo q; meretrix est: ergo & c. Sol. dicit gl. aliud ibi, aliud hic. & nõ dicit plus. Tũ dic q; ibi prima causa tollit effectum secundi actus. facit enim cessare dolũ & animũ lucrãdi. quæ ratio hic
1 cessat. †Quæro quid si meretrici[e] est promissum: an poterit
e petere? Glos. dicit q; nõ, vt l. generaliter. & l. si plagij. de verb. obli. Et quia quædam honestè recipiuntur quæ nõ honestè petuntur l. j. §. j. ĵ. de varijs & extraordi. cog. Idem not. C. eo. l. ij. & l. j. idem in l. affectionis. ĵ. de dona. Docto. Vltramõ. & Cy. sequẽdo eos dicunt cõtrarium per rationẽ politam hic in tex. quorum opi. aliàs consuetus sum tenere propter generalitatem l. affectionis. ĵ. de dona. Præterea in minore & milite est speciale, vt not. in dicta l. affectionis. ergo in cõtrarium est ius commune in alijs. Contra hoc facit l. fina. ĵ. de actionibus & obligationibus. Solu. ibi mulier promisit viro, hic vir promisit mulieri meretrici. In alijs verò mulieribus quæ meretrices non essent, cessat ratio hic posita.

1 ☞ *Licet accipere ut aliquem indicet furem.*

2 *Indicare malefactorem parti quod quis non cogatur: & quando iudici. mi. 3.*

4 *Si fiat bannum quod qui indicauerit malefactorẽ habeat centum quod particeps criminis indicans non habebit præmium.*

5 *Bannum factum pro recipiendo malefactorem quod etiam si sit particeps criminis remittatur pœna: quòd valet.*

Si tibi. Potest quis honestè accipere vt malefactorẽ indicet, non vt eum celet: nisi sit particeps criminis. h.
1 d. †Nota q; licet accipere vt aliquẽ indicet.[f] Opp. quando
f quis accepit pecuniam vt faciat id quod gratis facere tenetur, turpiter accipit. ĵ. eo. l. penul. sed quis gratis tenetur indicare furem. qd̃ patet: quia tenetur ferre testimonium fm veritatẽ: aliàs punitur: ergo patet q; hic turpiter accepit. Sol. si quæris,
2 †an quis teneatur indicare malefactorẽ parti, & non tenetur,
3 vt hic. & ideo à parte licitè accepit. †Sed si queris an teneatur indicare iudici? Respõdeo, aut quæris an iudex posit quẽ cõpellere ad hoc ad petitionẽ partis: & non potest: arg. huius §. Nec obstat si dicis q; testificari cogitur: quia tũc nõ indicat furẽ, imò cõtra furem iam indicatum & accusatũ testificatur.

Sed si quæris an iudex posit hoc facere ex officio suo fortè faciẽdo inquisitionem generalem, vt prouinciã purget malis hominibus

hominibus: & tũc per iudicem cogitur, vt l. cõgruit. §. de offi. præsi. & extra de fur. c. q cũ fure. Ita debet intelligi C. de fur. l. ciuile est. ita debet intelligi hæc gl. quam vide super ver. repeti. Opp. §. ea. l. §. j. Sol. turpiter accipitur ne fur indicetur, sed vt indicetur nõ accipitur turpiter, vt hic. Item opp. ad fm responsum in prin. huius l. ad ver. q; si à fugitiuo. & videtur q; datũ ne indicet non posit repeti: quia versatur turpitudo ex parte vtriusq;, vt §. e. l. j. Sol. nõ põt repeti ab ipso malefactore
a dante. vt ibi. sed ab alio sic, vt hoc, versi. Vltimo[a] nota istum
4 versi. †ad excusationẽ cõis Perusij qd̃ fecit ibãnimẽtum q; qui cunq; indicaret occisores sabbati Iudæi haberet tantã quanti tatẽ. Nam debet intelligi de alijs indicãtibus quã de socijs & participibus criminis. Illi enim licitè accipere nõ possunt: & ideo ille Fornarolus qui indicauit alios licitè fuit suspensus.

Sed quid † si fiat lex vel bannimentũ q; etiam si esset de par-
5 ticipibus criminis ei remittatur pœna, an valeat? Certè sic, vt in authen. nouo iure. C. de pœna iudic. qui male iudi. & l. non omnes. §. fin. de re mili.

Si quis a seruo. Ista lex fuit summata cũ præcedẽti: ideo non summo. Quærit glos. qua actione ista pecunia repetatur? Et distinguit, aut extat, & vẽdicatur. Aut est cõsumpta: & condicitur.

Perpetuo. Regula ista est infallibilis, quod apud aliquem est ex iniusta causa & turpi, repetitur. h. d. Intellige cũ distinctione præcedentis legis. aut est turpitudo ex parte dantis, aut ex parte recipientis, aut vtriusque.

Ex ea. Istam legem declarabo. ĵ. l. proxi. & dic vt ibi. & non eget summario.

1 ☞ *In concedenda repetitione ob turpem causam tempus solutionis non promissionis inspicitur.*

2 *Exceptio cessationis turpitudinis tempore solutionis per reum cõuentum in actione quod metus causa uel condictionis ob turpem causam, quòd posit opponi, licet non in remedijs recuperandæ possessionis.*

3 *Quis probat turpitudinem uel metum affuisse tempore solutionis.*

4 *Sante statuto quòd contra instrumentum non posit opponi exceptio doli, metus uel turpitudinis, quod tamen solutum ex turpi causa, uigore talis instrumenti poterit repeti.*

5 *Si tyrannus compulit me promittere centum & soluo tyranni de durante, quòd tali ter solutum poterit repeti.*

6 *Metus amissionis omnium bonorum æquiparatur metui mortis.*

7 *Si mulier, quæ consensit instrumento facto per uirum probet se acerrimè fuisse percussam ante à uiro: quia nolebat consentire, quod uidetur fecisse metu.*

8 *Quando promissio est facta ob turpem causam quòd non sit nata obligatio.*

b **Si ob turpem.** [b] Ista est nota. lex & habet pulchram materiam. & h. d. Promissum ex causa turpi ex parte recipientis, si soluatur causa finita non repetitur: sed qñ est turpitudo ex parte vtriusq;, siue causa fit finita vel nõ: solutum nõ repetitur. h. d. Vel breuius: † In cõcedenda repetitione ob turpem causam tempus
1 solutionis non promissionis inspicitur. Diuiditur primo loquitur qñ turpitudo est ex parte recipientis tantũ. Secũdo qñ ex parte vtriusq;. Secũda ibi: porro. Glo. nostræ nõ dicunt aliquid, nisi q; declarant text. Ad hanc l. concordat. C. quod me. cau. l. ij. Sed cõtra. §. l. proxi. & qd̃ met. cau. l. metum. §. sed qd̃ prætor. Solu. ibi fuit adhibitus metus tẽpore promissionis, &
5 solutionis qui cessabat: hic tẽpore solutionis. Opp. ad istud:
e dico[e] si metus sublatus adhuc tẽpore so-
f lutionis duraret. Exemplũ: tyrãnus[f] cõpulit me ad promittẽdum centũ, vel etiã cõmune istius ciuitatis: certè tempore solutionis adhuc subest metus donec tyrãnis illius durat, vel regimẽ istius ciuitatis: arg. l. Fulcinius. §. quid sit. ex qui. cau. in posses. ea. & est expressum extra quod met. cau. c. j. cũ gl. fi. nec potest dici, tu debebas recedere de illa ciuitate, & dimitte
6 re domũ & oĩa bona tua: † quia imò de-
g buit primò soluere. Metus[g] enim perditionis omnium bonorũ æquiparatur metui mortis, vt l. propter litem. in princ. de excu. tut. & extra qd̃ met. cau. c. ij. Vnde ex his apparet q; lex ista debet intelligi qñ causa turpitudinis est finita tẽpore solutionis, vt si promisi pecuniã vt librum redderes, & eã soluí postquã reddidisti. secus si in ipso actu redditionis soluerẽ,

a ✠ POMATES. ¶ Vltimo. vide Alex. in l. rogasti. in princi. col. v. §. si cer. pet. facit qd̃ dicit Bart. in l. trãsactio. C. de transacti. Felin. in ca. dilecte fili. colũ. iij. & in c. j. circa col. iij. de offic. delega.

b ✠ POMATES. ¶ Si ob turpẽ. Vide Cepo. cautela xxviij.

c ✠ POMATES. ¶ Sol. Vide Alex. cõs. iiij. vbi põderanẽ ista verba col. v. in j. vol.

d ¶ Turpitudinis. adde vt per Bal. oĩno cons. v. tiij. lib. inci. factum sic se habet. vbi videt tenere q; tale statutũ non valet: qa est contra ius diuinũ, q; turpitudo nõ posit allegari. & ibi vide qñ verba statuti dirigũtur iudici qualiter cõsulatur ei, qui promisit ob turpẽ causam.

✠ POMATES. ¶ Idẽ dico. Vide Ale. consi. j. col. iij. j. vol. & cõs. xlviij. vlt. col. vo. iiij. & cõsi. vlt. col. iij. vol. iij. & cõs. v. col. ij. eo. vol. & cõsil. xv. in ij. col. eo. vol. & consi. xlvij. col. ij. vol. iiij. & cõsi. v. vol. j. idẽ Alex. l. pacta nouissima. pe. col. C. de pact. Barba. consi. pe. in ij. vol. Fel. in c. cum Mar. Ferra. col. xxiij. de cõst. Cep. consil. lvij. in antepe. col. Felin. in c. cum ex officij. in iij. colum. de præscrip. Barb. consi. xlij. col. iiij. vol. j. glo. in ca. j. qd̃ met. cau. Alexan. l. qui aliena. §. Celsus. ff. de acq. hær. & vide qd dicat propter hoc Alex. consi. j. v. col. volu. iiij. Aret. consi. xiiij. colum. x. sequentiq;. Pau. de Ca. l. qui à latronibus. in fin. de testib. Panor. ca. j. colũ. iij. quod me. caus. Felin. in c. j. & c. gratum. col. fi. de offi. deleg. Panor. in simili in c. ex literis. colũ. iij. de restit. in integrum.

✠ Tyrannus. Adde quando præsumatur metus durare pulchrè Petr. de Anch. consil. ccc. inci. visa predicta & c. vbi ponit de domino Ottone Bono. tyranno Parmæ qui compulerat quẽdam ad promittẽdum vni id quod alteri debebat. ponit etiã Ioan. Andr. in addit. spec. in titu. de solu. §. j. verfic. illud quæritur. q. debitoris. Cremonensis cuius erat creditor Parmensis & commune Cremonæ coactus fuit soluere, an esset tutus. ibi vide.

g ✠ POMATES. ¶ Metus. Idem tenet Bal. l. interpositas. C. de transact. per l. fi. C. de reuo. do. dicens istò casu dabitur c[illegible] cium iudicis.

a POMATES. ¶ Exēplum. vide Iaſ. in §. quadrupli. in j. col. initij. de act.

b POMATES. ¶ De condictione indebi. Limita iſtū tit. vt non procedat quādo debitor abſq; facto creditoris & eius ſuggeſtione daret: qa iſto caſu trāsferretur dominium. Bald. in l. falſus. ſ. de fur.

c POMATES. ¶ Soluens indebitū, vide Alex. cōſil. lxxxj. ad ſi. volu. iij. vbi declarat Soci. conſi. iiij. col. iij. & ſeq. vbi ponit maximē quid iuris quando dictū fuit in iſtrumēto q; ſoluebatur ex certa ſciētia.

d POMATES. ¶ Per Falcidiam. Vide Alexā. in d. l. j. in ſi. in prin. col. ſi.

e ¶ Ad leg. Falci. l. j. Ad de q. p hac opi. facit tex. in l. regula. §. pen. j. de iu. et fact. igno. & l. lex Falcid. j. ad leg. Falc. & l. error. C. ad leg. Falc. & probatur hæc opi. ſecūdū Alex. in l. ſi. ad leg. falc. ſecūdum intellectū, quē ſequuntur ibi Bald. Ange. & Sali.

f POMATES. ¶ Extra quero. Vide Bar. conſi. xcj. in ſi.

vel modicū poſt, vt l. lecta. §. ſi cer. peta. & l. vt iuriſiurandi. §. j. de ope. lib. Item eſt exēplum huius. l. vt ſi adhibuiſti metum tēpore promiſsionis, & poſtea tibi ſolui in loco & tēpore in quo oīs metus & oīs ſuſpicio ceſſabat. ſec' ſi adhuc poterat durare, vt §. dixi. Exēplum[a] de metu vel turpitudine durāte: ſi promiſi ne maleficiū faceres, licet iſta cauſa ſit cōpleta per tempus: quia ſtetiſti per menſem q; nō feciſti maleficiū: tamē adhuc potes facere: ideo ſoluens repetā, vt §. eo. l. ij. & ideo in queſtione de facto probatur † q; vir percuſſit optimè vxorē quæ nolebat cōſentire cui dam inſtrumento: poſtea mulier conſenſit ex interuallo, certè metu videt' feciſſe. Donec eā durat in maleficio, durat iſte metus. Facit ad hoc qd no. j. quarū re. act. nō da. l. j. §. quę onerādæ. & C. de transac. l. interpoſitas. & per Cano. maximè per Innoc. extra de conuer. coniu. c. accedēs. & in c, veniens. & de offi. deleg. c. cauſam matrimonij. & ibi plenius. Vltimo quaro † qū promiſsio eſt facta ob turpē cauſam, vtrū ſit nata obligatio. Gloſ. dicūt q; non, in l. iuris gentium. §. ſi ob maleficiū. §. de pact. l. generaliter. de verb. obli. Vltramō. cōtra, vt not. per Cyn. C. de inutiſtip. l. ex eo. Pro quibus licet ipſū nō allegent, videtur caſus in lege iſta, vbi dicit q; habet locū exceptio doli vel in factū: ergo præſupponit obligationem natam. Ego teneo gl. in d. l. generaliter. de verb. obli. Ad hanc legē reſponde q; hic loquitur de exceptione facti vel intentionis, vt not. in l. qui ſe debere. §. titu. j. Vel dic: Aut in obligatione eſt expreſſa turpis cauſa: & loquitur gloſ. Aut non expreſſa, ſed in veritate eſt facta ob turpem cauſam: & tunc procedit opi. Vltramon. ita intelligatur hic, & l. j. C. eo. Barto.

Vestimenta. Qui pecuniam recipit vt faciat id quod gratis facere tenetur, tupiter accipit. h. d. Barto.

b *De condictione indebiti*[b], *Rubrica.*

Continua vt in gl. ſuper rubri. Quērit glo. per modum ſummæ: & remittit ſe ad nota. ad l. huius titu. & ideo dic vt in gl.

1 *Soluens ſcienter quod non repetat, & an hoc caſu ſit vera donatio, & egeat inſinuatione. remußtiuē.*
2 *Indebiti quatuor ſunt ſpecies.*
3 *Soluens quòd defalcatur per falcidiam dicitur ſoluere naturaliter debitum: quia eſt naturaliter debitum.*
4 *Quod defalcatur per Trebellianū, dicitur debitū naturaliter, & ſoluēs nō repetit.*
5 *Quod defalcatur per legitimam portionem filio uel patrono nullo iure eſt debitum & ſoluens quocunque errore repetit.*
6 *Legatum factum in teſtamento non ſolenni quod dicitur debitum naturaliter.*
7 *Obligatio naturalis quod naſcatur ex teſtamento nō ſolenni, ſicut naſcitur ex ſtipulatione non ſolenni.*
8 *Hæres cum legatarijs quaſi contrahit.*
9 *Quid ſit dicere aliquem naturaliter obligari.*
10 *Obligatio naturalis quod etiam ſine conſenſu contrahitur ubicunque æquitas naturalis hoc dictat.*
11 *Ex teſtamento condito per pupillum non oritur naturalis obligatio: nec ex eo quòd deficit præteritione filij quem teſtator ignorabat. & nu. 12.*
12 *Verus debitor liberatur per ſententiā, an remaneat naturaliter obligatus. et nu. 15.*
13 *Exceptio rei iudicatæ quod ſit exceptio iuris & non facti.*
14 *Naturalis obligatio quæ ſecum habuit ciuilem ab initio quod ciuili ſublata cōſeruat actionem quam cum ciuili produxerat.*
16 *Indebitum ciuiliter ſed naturaliter debitum, ſi per errorē ſoluatur, an poßit repeti. & nu. 17. ubi quod ſic.*
18 *Debitum naturale quod opponi poteſt compenſando contra petentem, non contra petentem.*
19 *Aequitas in ſpecie quod præferatur æquitati in genere.*
20 *Debitor ex chyrographo ſeu ex literarum obligatione ante biennium: an ſit naturaliter & ciuiliter obligatus: & tenet quod non: naturaliter & ciuiliter ſic. numero 21.*
22 *Actio quòd oriatur ex ſola ciuili obligatione.*
23 *Pactum de non petendo quando tollat naturalem obligationem.*
24 *Ex ſententia condemnatoria quòd non oriatur niſi obligatio ciuilis.*
25 *Indebitum naturaliter ſed ciuiliter, debitū ſi ſoluatur per errorem, an poßit repeti.*
26 *Indebitum utroque iure ſolutum quibus caſibus non repetatur.*
27 *Debitum utroque iure ſed indebitum ope exceptionis ſi ſoluatur quando repetatur, & nume. 29.*
28 *Exceptio Macedoniani & Velleiani quòd non tollat naturalem nec ciuilem obligationem: & ibi de ratione.*
30 *Interuſurium medij temporis quod quis poſſet lucrari quòd inducat retentionem & actionem.*

LEX I.

c Vnc videndum. Soluens indebitum[c] ignoranter, repetit
1 ſcienter nō. h. d. Circa hanc legē quæro: † dicit' hic p ille qui ſoluit ſcienter nō repetit, an hæc ſit vera donatio, ita q; egeat inſinuatione qñ excedit quingentos aureos, prout dicimus de alijs donationibus? Dic vt no. per gl. in l. j. j. de dona. & ibi plenè dixi. Itē quæro quotuplex ſit indebitum: & quo errore ſolutū poſsit repeti. Dic vt in gloſ. hic, & l. cuius per errorē. j. de reg. iur. & l. cū qs. C. de iur. & fact. igno. vbi plenè per gl. & per doc. & ibi ego vltra alios pleniſsimè dixi & hic repetā. Pro glo. ergo & pro tota materia declarāda
2 debes ſcire † q; quatuor ſunt ſpecies indebiti. Quoddā eſt indebitum ciuiliter, ſed naturaliter debitū, de quo hic, Quoddā eſt econtra. Quoddā eſt indebitū vtroq; iure, ſcilicet ciuiliter & naturaliter. Quoddā eſt indebitū ope exceptionis, ſed ciuiliter & naturaliter debitū. Circa quæ videamus exēpla & qualiter per errorē ſolutū repetatur. Circa primū gl. ponit exēplū
3 in eo † quod defalcaē per Falcidiā. [d] alle. l. error. C. ad leg. falci.
d Cōtra iſtud dictū inſurgūt Vltramon. vt Pet. dicētes q; illud non eſt debitū ciuiliter nec naturaliter. Nā lex falcidia reſecat legata ipſo iure, vt l. Plautius. & l. linea margaritarum. ad leg. Falci. & l. j. §. ſi qs ex mortis. j. quorū lega. Præterea quando lex reſiſtit obligationi, nec ciuilis nec naturalis oritur obligatio, vt l. nō dubiū. C. de legi. & l. ſi nō ſortē. in prin. j. eo. & l. cū lex. j. de fideiuſ. Sed lex falci. reſiſtit legatis ne excedāt dodrantē, vt l. j. ff. ad leg. falc. ergo nullo iure debetur. Gul. tenet glo. iſtā. Nā in legatis volūtas teſtatoris debet inſpici l. in cōditionibus primū locū. de condi. & demōſtr. ſed de iure antiquo permittebatur legare quātū volebat, ſed ſuperuenit lex Falcidia quæ eſt cōtra voluntatē teſtatoris, vt j. ad leg. falci. l. Titia. & l. ſi patronus. §. j. de dona. Remanet ergo volūtas teſtatoris quod ſoluat': & ſic debetur naturaliter. Idē tenet Iaco. Bu. Cy. recitat Petr. in d. l. cū quis. C. de iur. & fact. igno. Similiter ego
e dico opi. glo. noſtrarū eſſe veriſsimā: primò per caſum expreſsum C. ad leg. falci. l. j. [e] vbi dicitur q; qui ſoluit illud qd poterat per falcidiā reſecari, non ſoluit plus debito: nec poteſt per condictionē indebiti illud repetere: ergo apparet q; erat aliquo iure debitū ciuiliter, nō propter legem Falcidiā. ergo reſtat q; erat naturaliter debitū. Præterea probo ſic. Donari videtur qd iure nullo vel nullo cogente imperio cōceditur, vt l. donari. de dona. ſed ſi illud quod defalcat' per legē Falcidiam nullo iure eſſet debitū, eſſet donatio. Sed hoc eſt falſum: ga nō eſt donatio, vt d. l. j. C. ad legē fal. ergo naturaliter debitū. Solutio, non eſt donatio, vt l. hoc iure. §. penul. j. de donatio. Pro hoc facit optimè l. ſi patronus. §. de illo. de donatio. vbi eſt caſus, & ibi tetigi. Ad cōtraria dum dicit Pe. q; lex falcidia reſecat ipſo iure doc. non reſpon, Ego dico Falcidia reſecat ipſo iure quo ad dominium, non quo ad obligationem naturalem, vt §. probatum eſt. Non obſtat quod dicūt q; lex reſiſtit obligationi: quia hoc eſt falſum. Dicit enim lex falcidia q; qs poſſit legare quantū vult dummodo apud hęredē remaneat quadrans. hic non prohibet teſtatorem vltra legare, ſed præcipit apud hæredē debere remanere quadrantē. Præterea hoc eſſe verum apparebit in quæſtione quam facia de teſtamento non
4 ſolenni. Ex prædictis cōcludo glo. verū dicere. † Extra quæ-
f ro, [f] quid de eo quod defalcatur per Trebellianicā? Reſpōdeo quòd eſt debitū naturaliter: & eius ſolutio non eſt donatio, vt
5 eſt text. in l. debitorem. de his quæ in frau. cre. † Item quæro quid de eo quod defalcatur per legitimā portionem debitam filio vel patrono? Reſpondeo: nullo iure eſt debitum. Quod appa

apparet: quia quocunq; errore ſoluatur, repetit'. Tex. eſt in l. ſi
a patronus. in prin. Sumus expediti[a] de primo exemplo gloſ.
6 † Secundū exēplum gl. eſt de legato relicto in teſtamēto nō ſolenni. Dicit gl. q; eſt naturaliter debitū, vt l. fideicōmiſſum. j. eo. & vide gl. ibi, vel dic in voluntate nō ſolenni. Petrus dicit q; id non eſt verum. Nam obligatio naturalis contrahitur conſenſu, vt l. j. de pact. & l. in his. §. Imperator. j. de ſol. ſed in propoſito teſtator hoc nō conſentit: quia nō grauauit veniente ab inteſtato. Item hæres nō conſentit: quia nō eſt veroſimile q; velit obligari. Præterea dicit Pet. quando id quod agitur peccat in ſui forma, nō cauſatur ciuilis nec naturalis obligatio, vt l. j. §. ſi quis ita. de verb. obli. ſed hic teſtamentū peccauit in ſui forma: ergo non cauſatur ciuilis nec naturalis. Et per hoc apparet q; quædam æquiparatio quam facit gl. in l. ſi poſt diuiſionem. C. de iur. & fac. igno. per quam concludit q;
7 † ex teſtamento non ſolenni naſcitur naturalis obligatio eo q; ex ſtipulatione nō ſolenni oritur naturalis nō eſt bona. Et in hoc ſtat Gul. cùm Petrus aliqualiter tñ limitat Gul. & di-
8 cit ſic: † hæres non contrahit cum legatarijs, ſed quaſi contrahit l. apud Iulianum. in fi. quib ex cau. in poſ. eatur. & Inſti. de oblig. quæ ex quaſi contractu. §. hæres. & l. ex maleficijs. §. hęres. §. de actio. & oblig. ita q; cùm non ſit verus conſenſus, nec verus contractus, poſſumus dicere q; non ſit naturaliter obligatus, ſed quaſi naturaliter. Iacob. But. tenebat gloſſ. dicebat ipſe quòd hæres & defunctus præſumitur vna & eadem perſona, vt in auť. de ſureiur. à mo. præſti. in princi. ſed defunctus conſenſit quòd legatarius haberet legatum, ergo hæres. & ſic conſenſus inducit naturalē obligationē. Ego dico glo. dicere
9 veritatem pro cuius euidentia † quero quid eſt dictum aliquē naturaliter obligari. Dicit lex, is naturaliter tenetur qui iure gentium tenetur, vt l. cùm amplius. §. j. j. de reg. iu. l. Stichum. §. naturalis. de ſolu. Sed ego reperio q; relictum in minus ſolenni teſtamento remanet debitum de iure gentium, ſi poteſt probari relictum per duos teſtes: ergo naturaliter debetur. Probo minorē. Conceſſum eſt priuilegium militibus vt poſſint teſtari quomodo velint, detracta omni ſolennitate iuris ciuilis & eos reponit in priſtinum ius gentium, vt l. j. de teſta. milit. ſed teſtamentum militis probatur per duos teſtes etiam non rogatos, vt no. in d. l. j. & l. Lucius. & l. Diuus. eo. ti. Ergo apparet q; valet relictum factum coram duobus teſtibus de
10 iure gentium. † Præterea obligatio naturalis contrahitur quandoq; etiā ſine conſenſu, vbicunq; æquitas naturalis, hoc eſt de iure gentium hoc dictat exemplum. Gero negotia abſentis vel furioſi vel ignorantis expendendo vtiliter pro eo. Certè ipſe & naturaliter & ciuiliter mihi obligatur per tit. de neg. geſt. l. iij. & §. ſi furioſi. de neg. geſt. Præterea ex maleficijs quis obligatur ciuiliter & naturaliter. & dicitur hoc eſſe æquum ex æquitate, vt l. non ſolùm. §. j. de iniur. & tamen ille qui delinquit & in quem delinquitur non conſentit. æquitas ergo naturalis eſt quę producit hanc naturalem obligationē. Facit l. j. §. ius naturale. §. de iuſti. & iure. Sed de iure naturali eſt æquum q; hæres impleat voluntatē teſtatoris quātuncūq; non ſit ſolennis: ergo tenetur hæres de iure naturali. Pro hoc expreſsè l. in teſtamento. de fideicom. lib. & l. ſi. de reb. eo. qui ſub tut. vel cura ſunt. & l. ij. C. de fideic. l. ſi. eo. tit. prout loquitur de eo qui noluit ſolenniter teſtari, vt inſti. de fideic. hær. §.
b ſi. Per hoc apparet[b] reſpōſum ad id quod dicunt q; deficit hic conſenſus. Non ob. quod dicunt qñ id quod agit peccat in ſui forma, nō oritur obligatio naturalis: quia debes ſcire q; in vltima voluntate quædā eſt forma ſubſtantialis, vt defuncti voluntas: & ita adeſt in quæſtione propoſita. & de illa loquitur ratio facta in cōtrarium qñ ceſſat, ſed hic non ceſſat. Quædā eſt forma probationis, vt q; ibi ſint ſeptem teſtes: & ſi. & iſta licet ceſſat, nō tamen ceſſat obligatio naturalis, ſed ceſſat, pba
11 tio quātū ad obligationē ciuilem. Præterea dico † q; vbicūq; teſtamentū nō eſſet ſolēne propter formę ſubſtātialis defectū, vt quia pupillus, & furioſus, nō oritur obligatio naturalis: qa ceſſat forma ſubſtātialis, nec de iure gētium eſt æquum quod probatur naturaliter, vt l. ſi. C. de teſta. mil. vbi pupillus miles nō poteſt teſtari, licet ei remiſſa ſit omnis ſolēnitas iuris ciuil.
12 et ſic in ſtatū iuris gentium reponit'. Idem dico † ſi teſtamētum deficit ex præteritione filij quē teſtator ignorabat habere: qa

præſumimus volūtatem ceſſare, vt l. ſicut a
certi. & l. ſi cùm vel in vtero. C. de teſta. milii. Et ex hoc apparet q; id qd reſecat' per legem falcidiā & Trebel. de quibus §. dixi, eſt debitum naturaliter, quia de iure gentium remanet debitum: & ſic gloſſ. noſtra
c remanet ſuſtentata. [c] † Tertium exēplū
13 ponit gl. in l. Iulianus. j. eo. in vero debito re abſoluto per ſententiam: tunc enim ciuilis tollitur & remanet naturalis, vt l. Iulianus. in princ. j. eo. Pet. contra dicens q; remanet vtroq; iure debitū: nam cōtra actorem obſtat exceptio rei iudicatæ, vt in toto titulo de except. rei iud. ſed exceptio
b præſupponit actionem, vt l. ij. de except. ergo remanet ciuilis quia naturalis ſola nō poteſt parere actionem. de act. & oblig. l. naturales. & de fideiuſſ. l. fideiuſſor. & l. iuris gentium. §. quinimo. de pact. Præterea actus non operatur vltra intentionem agentis, vt l. non oīs. ſi certum peta. & l. fin. ne vxor pro marito. Sed iudex abſoluens non intendit aliquē liberare, ſed oſtendere & declarare ipſum liberatum: ergo nō inducitur liberatio. Et iſtæ rationes iſto loco poſitæ ſunt ſuę. Contrarium puto: & text. videtur expreſſus in d. l. Iulianus. in prin. j. eo. Præterea, ſicut condēnatoria inducit obligationem ex qua oritur actio: vt l. iij. §. idem ſcribit. de pec. eadem rōne & abſolutoria tollit ciuilem. Pet. nititur rñdere ad hoc: de qua ſol. non curo. Ad rationes Pet. rñdeo ex dictis eius. Ipſe tenet quòd exceptio rei iudicatæ ſit exceptio intentionis ſeu facti, nō iuris: vt no. ipſe in l. except. C. de except. Sed poſito q; ſit iuris, prout eſt verū: non ergo ſequitur q; remanet ciuilis: & ad probandum dicit, natura
14 lis † nō eſt ſufficiens ad producendam actionem, concedo: ſed hoc eſt verum in naturali, quæ nunq; habuit ſecum ciuilem: ſed ea quæ habuit ſecum ciuilē ab initio, p duxit actionem: & adhuc poteſt eam conſeruare ciuili ſublata: vt not. in l. ſi vnus §. c
pactus ne peteret. in glo. in verſ. ipſo iure. de pact. & probatur in exemplis de muliere & viro. mulier quæ nunq; fuit nupta viro, non poteſt parere filium: ſed ea quę fuit nupta ſemel, bene poteſt parere filiū: & conſeruat filium etiā viro extincto. Ita in propoſito, obligatio ciuilis habet ſe ad obligationem naturalem vt cauſa agens: obligatio naturalis habet ſe ad ciuilem vt cauſa patiens ſeu materia, ex qua iure ciuili producitur actio. vnde ſublata ciuili, quæ producit actionem, tamen pōt remanere actio. Non obſtat quod dicitur, actō non operatur, &c. quia concedo. quod ſubdit, iudex non intēdit eum abſoluere, nego: quia imò intendit imponere finem liti, & facere hoc quòd ciuile ius amplius non obſtet: quinimò ſi iudex hoc non exprimat, intelligitur: vt l. quid tñ. §. j. de arb.
15 His præmiſsis, debemus ſcire † q; aut iudex abſoluit: quia actor non probauit: & tūc tollitur ciuilis & remanet naturalis. Ita loquitur l. Iulianus. in prin. j. eo. Quandoq; abſoluitur re', quaſi nullo modo deberet: & naturalis nō tollitur: quia iudex non poteſt: vt Inſt. de iure natu. §. ſed naturalia. Quidam tamē dicunt q; quia res iudicata inter partes habetur pro iudicata veritate, vt l. res iudicata. & quod ibi not. j. de regul. iur. Iſtam naturalem obligationem pars non poterit allegare cōtra eum de cætero. Idem ſi iudex abſoluiſſet tanq; debitum nō eſſet cōtractum: arg. l. fi. de iureiu. & l. duobus. §. ſi quis iurauerit & §. igitur. eo. tit. Sed ſi iudex abſoluiſſet tanq; non debitū, nec adiecißet nullo modo debitum: tunc intelligit' quaſi non debitū, ſ. ciuiliter. ſufficit enim q; actionem excludit. arg. d. l. Iulianus.

a POMATES. ¶ Sumus expediti. An legatū in teſtō nō ſolēni relictū naturaliter debeat: & an is, q debet ex titulo minus ſolēni, ſit tut' in foro cōſcientiæ: vide Alex. cōſil. lxxvj. col. vlti. & cōſi. ccx. vlti. col. vol. ij. Et qd de hęrede qui poſsidet aliqua vigore teſtamēti inualidi: vide aliqua per Fel. in c. ij. col. x. de conſti. Bal. in c. ad audientiam. colum. ij. de reſcrip.

b POMATES. ¶ Per hoc apparet. Bart. hic ſentit q; numerus ſeptē teſtiū nō ſit de ſubſtātiali forma teſti: ſed cōtrariū tenet in l. nemo pōt. i glo. ibi, de leg. j. & ibi vide Are. in iij. & vij. col. & l. hēdes palā. in princ. de teſt. Ia. in d. l. nemo. vbi, p opi. Bart. ibi adducit tex. l. ſi vnus. C. de teſt. inducēdo vt vbi per eſt dupliciter. Primò dū dicit q; vno teſte deficiēte teſtiū eſt ipſo iure nullū: & tñ ſi vera eſt opi. Bart. hic teſtiū poſſet, pbari per ſex teſtes. in cta maximē cōfeſsiōe veniētiū ab inteſtato. Secūdò pro Bart. Bal. c. j. in vlt. co. quæ ſit inue. vbi dicit q; ſolennitas teſtiū in dubio eſt, pbata, non ſubſtantialis: niſi lex vltra annullādo, pcedat: ſed ſic facit in teſtō: vt patet l. hac cōſultiſſima. C. de teſt. ergo &c. p hoc vide Alex. & reliquos hic & Bar. in l. vniuerſa. C. de preci. impe. offe.

c ¶ Suſtētata. Adde de hoc articulo vt per Bar. in tract. ſuo Minoricarū. in j. parte. et in l. j. C. de fac. ſan. ecc. & in l. ſi veritas. C. de fideicō. p Ang. in diſput. ſua incip. A ſtenſis miles per Cano. in cap. fi. extra de ſolut.

a ¶ Caſus eſt hic. Adde quod opi. gloſſ. & Bar. tenent Angel. & Sali. hic. & Sali. in l. cum quis. C. de iu. & fac. igno. Ant. de Bu. & Ioan. de Imo. in d. §. fi. Ang. in repeti. l. j. C. de iudic. Ful. Paul. de ca. in d. l. iubemus. licet Bar. ibi contra.

b ¶ Chirographo. Adde Ang. & Sal. & bene facit ſecũdũ Alex. text. in l. ſi ſub ſpecie. C. de poſtu. & inſtitu. de lib. obli. & j. q. iiij. §. fin. & communiter doc. cũ dictis Bart. in hac l. tranſeunt. Vnũ not. dignũ ſecundum Baldum notabis ꝙ quãdo qs perſuaſionibus aduerſarij vel dolo inductus eſt ad ſoluendũ indebitũ repetit per cõdictionẽ indebiti, ſicut repetit ille qui per errorẽ facti probabilẽ ſoluit, vt probat in l. j. in gl. in verſi. extorta. C. ne ſi. pro patre,

in prin. ſ. eo. & hoc verũ. & videtur ſentire Iac. But. remanet ergo glo. vera. Sunt alia exẽpla debiti naturaliter tantũ quæ ſunt indubitata, vt ſi promittatur pacto nudo: vt l. iuriſgentiũ. §. igitur nuda. ſ. de pact. & l. in his. §. Imperator. de ſol. Itẽ in pupillo per ea quæ plenè no. in l. j. ſ. de no
16 ua. & l. pupillus. de regu. iur. † His præmiſsis pro declaratione materiæ quæro illud indebitum ciuiliter, ſed naturaliter debitũ, ſi per errorẽ ſoluatur: an poſsit repeti. In hoc reperio tres opi. vna fuit gloſſatorum. Aut ſoluit per errorem iuris: & nõ poteſt repeti. Aut per errorẽ facti: & tunc poteſt repeti. Caſus eſt hic[a], & l. error. C. ad leg. falci. & ſ. eo. l. fideicommiſſum. quæ leges propriè probãt hoc in teſtamento nõ ſolẽni, vel etiã in eo quod reſecatur per Falcidiã. Allegat etiã gl. l. fi. ſ. ad Maced. ſed non facit propriè, qã ibi loquitur in eo quod erat omni iure debitũ, ſed per exceptionẽ indebitũ. Fallit, dicit gl. in muliere & minore, qui ſolutum per ignorantiã iuris repetũt: vt ſ. ad Velleia. l. ꝓuis. ſ. interdũ. & ſ. eo. l. interdum. hæc eſt opi. gl. Pla. fuit in cõtraria opi. & dixit ſimpliciter ꝙ tale indebitũ quocunq; errore ſolutũ nõ repetitur. Fallit in muliere & minore: vt d. l. interdũ. Iſtã tenet Pet. & Iac. de Ra. cõtra glo. noſtrã. & probant ſic: ſpeciale eſt in minore ꝙ ſoluẽdo tale indebitũ repetat: ergo in contrariũ eſt ius cõmune. Præterea cõdictio indebiti eſt in ducta naturali æquitate: vt l. nã hoc natura. ſ. eo. ſed æquitas naturalis nõ eſt ꝙ ab eo, qui habet qd̃ eſt debitũ naturaliter, repetatur: ergo &c. Præterea debitũ naturale inducit cõpenſationẽ: ergo cõtra eũ qui agit cõdictione indebiti ad tale debitum, opponereẽ cõpẽſatio. In hoc reſidet Cy. ꝙ Gul. ibidẽ probat: & ſic in pari cauſa melior eſt cõditio poſsidẽtis: vt l. ſi ſeruum. §. de illo. de ver. obli. ſed poſito ꝙ ſit ęquitas naturalis ex parte repetẽtis, & etiã ex parte eius, cui ſolutũ eſt: quia ſibi naturaliter debetur: ergo potior eſt eius conditio. Præterea, ego video ꝙ ſolutũ indebitẽ põt pro alio debito retineri: vt l. ſi nõ ſortẽ. §. ſi centũ. ſ. eo. ergo multo magis pro ſeipſo qñ eſt naturaliter debitũ. Et ſic nõ tenet opi. gl. nec opi. Pe. ſimpliciter. & probatur hoc ſic: Ego video ꝙ per ꝑſcriptionẽ tollit ciuilis & remanet naturalis; & tñ tale debitũ ſolutũ per errorẽ repetit, vt l. ſi qs poſtq̃. de fideiuſſ. ergo dictũ Pet. nõ eſt verũ ſimpliciter. Diſtinguit ergo ſic. Quoddã eſt debitũ naturaliter tantũ, quod nunq̃ habuit concomitantiã cũ ciuili: & illud quocunq; errore ſolutũ nõ repetit, per rationẽ factã per eũ, & ꝑ Pe. cõtra glo. & argu. l. etiã. de cõpẽ. Quoddã eſt naturale debitũ qd̃ ab initio fuit miſtũ cũ ciuili: & tũc qñq; ciuilis obligatio fuit ſublata facto hominis: & tunc idẽ quod quocũq; errore ſoluti nõ repetitur: vt l. Iulianus. in prin. & l. ſi pœnæ cauſa. ſ. eo. & l. iij. in fi. quod quiſq; iu. q̃ lex nõ diſtinguit. Ratio ſecũdũ eũ: qã cũ lis fuit ſublata facto hominis, potuit eſſe ſublata iniuſtè: ideo lex voluit ꝙ quocunq; errore ſolutũ nõ repetatur. Qñcunq; ciuilis fuit ſublata ex diſpoſitione legis, tũc diſtingue. Aut ſoluitur ꝑ errorẽ facti: & repetit: vt l. ſi qs poſtq̃. de fideiuſ. aliãs nõ repetit: vt l. fi. rẽ ra. habe. Ratio: quia qñ lex tollit ciuilẽ, tollit eã æquitate naturali aliqua ſuadente: ideo fuit prędicta diſtinctio adhibẽda. Iſta verba nõ placẽt: quia dũ dicit in primo membro qñ fuit ab initio naturalis ſola ſine ciuili, quocunque errore ſolutũ nõ repetitur. dicit cõtra caſum l. error. C. ad legẽ Falci. & fuit opi. Gul. dum tenuit ꝙ illud qd̃ reſecat̃ per falcidiã, ſit naturaliter debitũ. Itẽ ſecũdũ & tertiũ mẽbrũ non placet: quia qñ ciuilis tollitur facto hominis, aut à iudice: vt d. l. Iulianus. in prin. & tũc iudex facit hoc authoritate legis: & ſic ipſa lex facit: vt l. ſanctio legũ. & ibi no. de pœnis. & ſic eſt eadẽ ratio, quæ eſt qñ tollit̃ per legẽ: vel tollit̃ ſola ciuilis per hominẽ, ſcilicet per principẽ: vt d. l. iij. in fi. quod quiſque iuris. Et tũc quia princeps eſt lex animata in terris, eſt eadẽ ratio quæ
17 eſt in lege. † Quid ergo dicemus? Breuiter teneo opi. glo. noſtræ: quia tale indebitũ ſolutũ per ignorantiã facti, repetit̃, per leges alleg. in glo. Et ita intellige l. Iulianus. & l. ſi pœnæ. ſ. eo. & l. iij. in fi. quod quiſq; iur. & qd̃ dixi de errore facti, intellige probabili: aliàs eſſet idẽ quod in errore iuris, vt in l. regula. §. ſed facti. & l. nec ſupina. ſ. de iuris & facti ignorã. Reſpõdeamus ad rationes eorũ. Dicũt ipſi ꝙ ſpeciale eſt in minore: ergo in cõtrariũ eſt ius cõmune. Dico ꝙ ſpeciale eſt in minore, hoc eſt ꝙ ſoluẽs per ignorantiã iuris repetit. qd̃ ſecus eſſet in maiore. Itẽ dicunt ꝙ cõdictio indebiti nititur æquitate, ſed hoc nõ eſt æquũ: ergo &c. Rñdeo, cõdictio indebiti cõtinet in ſe quãdam reſtitutionis cauſam, & ſicut minor reſtituit̃ propter ætatẽ: ita ſi errore probabili facti errat, reſtituatur errans propter errorẽ facti probabilẽ ex iſto titu. de cõdi. indebi. & ita apparet ꝙ æquitas adeſt, ſcilicet iuſta cauſa reſtitutionis. Præterea dicunt ipſi poſſe opponi cõpenſationẽ de debito naturali: er-
18 go &c. Reſpõdeo, † opponi poteſt cõpẽſatio de debito naturali cõtra petentẽ, nõ cõtra repetẽtẽ. Ita videẽ velle glo. in d. l. interdũ. ſ. eo. expreſsius in l. cũ is. §. j. ſ. eo. vbi glo. Ratio: quia cũ iſta cauſa quandã reſtitutionẽ in ſe contineat ante oĩa iſte qui propter ſuũ errorẽ probabilẽ eſt ſpoliatus, debet in priſtinum ſtatum reſtitui. Quæ ratio in petẽte ceſſat. Præterea dicũt ipſi in pari cauſa potior eſt cõditio poſsidẽtis. Cõcedo. ſed hic nõ eſt par cauſa: nã ille cui debeẽ naturaliter habet æquitatẽ in ge
19 nere ſuo. † Iſte qui agit cõdictione indebiti habet æquitatẽ in ſpecie, vt reſtituat̃ ante oĩa, vt dictũ eſt: quæ præferẽ̃ æquitati in genere l. j. ſ. de vſuf. & ibi no. & per Dy. in reg. poſſeſſor. de reg. iur. li. vj. Pręterea dicũt ipſi, ſolutũ indebitũ propter aliud debitũ poteſt retineri: ergo propter ſeipſum, vt in §. ſi centũ. Reſpon. põt retineri propter aliud debitũ, ſcilicet ciuiliter & naturaliter, vt l. elegãter. poſt prin. ſ. eo. ſed propter aliud debitũ naturaliter tantũ, nõ. Sic ergo remanet gl. noſtra defenſata. Habemus de quatuor articulis expeditũ primũ articulum.

Videamus de ſecũdo qñ eſt indebitũ naturaliter, ſed ciuiliter debitũ. & primò queramus exẽpla. Gl. hic ponit multa exẽ
b pla. inter alia ponit de chirographo[b] ſeu de literarũ obligatio
20 ne ante biẽniũ. Vltramõ. cõtra. Dicũt em̃ † ꝙ añ biẽniũ nõ eſt nata ciuilis, nec naturalis obligatio: nam ille qui promittit ſpe futuræ numerationis, promittit ſub cõditione: ergo ante cõditionẽ nulla eſt nata actio & obligatio, vt l. cedere diẽ. de verb. ſigni. Et hoc dicebat Iac. de Rauẽ. Pe. hoc reprobat: & idẽ Guliel. de Cu. dicẽtes ꝙ nec gl. dicit verũ, nec Iac. de Ra. imò ſtatim eſt nata ciuilis & naturalis obligatio. quod probat̃ ſic: contra obligationẽ literarũ datur exceptio non numeratæ pecuniæ, vt l. ſi ex cautione. de nõ nume. pec. l. in cõtractibus. eodẽ titu. & inſti. de lite. obli. in prin. ergo præſupponit̃ actio: quia exceptio eſt actionis excluſio, ſed ſi eſt actio: ergo oritur exceptio ex naturali & ciuili obligatione, vt inſti. de obli. in princ. Præterea lex dicit ꝙ cõdicit liberationẽ: ergo erat obligatus, vt C. de cõdic. ob cau. l. ſi cũ exiguã. & l. ſi quaſi. de nõ nu. pecu. Præterea licet cõtractus nõ impleat̃: nõ impedit̃ ciuilis obligatio & naturalis, licet obſtet exceptio, vt l. Iulianus. §. offerri. de actio. emp. Præterea ſi cõtractus habet debitã formã in ſe, licet cauſa nõ ſit iuſta, parit ciuilẽ & naturalẽ obligationẽ. Exẽplũ patet in cõtractu celebrato dolo vel metu: ita in pro-
21 poſito cõtractus habet debitã ſuã formã &c. † Iac. But. tenebat gl. noſtras: tñ pertrãſiuit multũ ſuccinctè. Dico gl. noſtras dicere veritatẽ: & ad oſtendẽdũ primo præmitto id qd̃ ſ. dixi, videlicet tenetur naturaliter qui tenetur de iure gẽtiũ poſtpoſitis pręceptis iuris ciuilis, vt l. cũ amplius. §. j. ſ. de reg. iur. Sed ſi promitto tibi dare centũ ſub ſpe futuræ numerationis, credẽs ꝙ tu mihi mutues: anteq̃ mutues ceſſat æquitas, quare debeam tibi teneri naturaliter: ergo nõ teneor. Quod hoc ſit verũ do tibi tres tex. ſ. ſi cer. peta. l. qui pecuniã. parua lex eſt vbi videtur ꝙ habeat in poteſtate ne accipiẽdo ſe obliget. Apparet ergo ꝙ nõ eſt obligat[9]. intellige, ſcilicet naturaliter: nã cũ ciuiliter: nõ eſt dubiũ ꝙ eſt obligatus. Ad idẽ infra quæ res pigno. obli. poſ. l. pen. & qui pot. in pigno. habeã. l. j. in fi. Ad cõtraria rñdeo breuiter. Ad primũ dũ dicit ꝙ promittit ſub conditione nego: imò purè promittit cõfidẽs de numeratione futura. Ad id qd̃ dicunt ex eo ꝙ cõpetit exceptio: ergo actio: ergo vtraq; obligatio: nego, iſtã cõſequẽtiã. Quid em̃ repugnat
22 † ꝙ ex ciuili obigatione ſola oriatur actio? Certè nihil. Dices tu: imò tutimo repugnat exemplum quod dediſtis ſ. ꝙ ciuilis obligatio habetur vt pater, naturalis vt mater, actio vt filia: ergo ſequeretur ꝙ filia deſcẽderet ex patre ſolo abſq; matre: quia ex ciuili ſola. Rñdeo, non eſt repugnantia aliqua. Sicut em̃ Deus omniũ conditor creauit vnũ hominẽ abſq; patre & matre: vt Adam, alium hominẽ ex viro abſq; muliere, vt Euam: creauit alium ex muliere abſq; viro, & hic fuit Chriſtus, ita Imperator cõditor actionũ quaſdam actiones datiuas, quæ nullũ patrem habẽt neq; matrẽ, & actiones producit abſq; aliqua obligatione de mũdo: de quibus per gl. in l. cũ mota. C. de tranſac. & de act. & oblig. l. j. Eodem modo hic introduxit actionẽ ex patre abſq; matre, vt ex obligatione ciuili, abſq; naturali. non video repugnãtiam: maximè cũ tex. Inſti. de obli. in princ. dũ diffinit obligationẽ ſe refert ad ciuilia, ſiue ad actionẽ ciuilẽ in eo quod dicit ꝓm noſtrę ciuitatis iura: ergo ſecũdùm ius ciuile. Item dicũt ipſi condicit̃ liberatio: ergo obligatio. Iſtã negO: quia cõdicit̃ liberatio de facto in inſtrumẽti cãcellatiõe & caſſatiõe, vt l. diſſolutę. C. de cõd. ſine cã. multò magis hic, vbi erat aliqua obligatio, ſ. ciuilis. Itẽ dicũt ꝙ licet cõtract[9] nõ impleat̃: tñ orit̃ ciuilis & naturalis obligatio, vt l. Iulia. §. offerri. de act. em. Rñ. in cõtractu empti. & ven. & ſi nõ cõtrahit̃ obligatio principaliter ſpe futuræ traditionis, ita ꝙ iſta ſit cauſa ꝓxima obligationi, ſed ſpe obligatiõis correlatiuæ: ideo em̃ ꝓmitto tibi pretiũ: qã tu ꝓmittis mihi rẽ: & ideo obligor tibi: qã obligaris mihi. iſta eſt cauſa ꝓxima obligatiõi: & ideo vna ſublata tollit̃ alia, vt l. fi. de accep. & l. cũ emptor. de reſcin. vẽ. Nec obſt. ſi opponeres de pupillo emẽte, vt potes videre ꝑ te, ſed in q. propoſita cauſa ꝓxima quare tibi promitto eſt ſpes numerationis: licet em̃ purè incõtinẽti ꝓmittã: & hoc agit̃ cũ ſolẽnitate, vt tibi tenear: tñ etiã iſtud agit̃ inter nos, ꝙ ſi nõ accepero, vel ſi nõ mutuabis, nõ teneor: vnde æquitate naturali nõ teneor. Dices tu: iſta obligatio ciuilis quę contrahit̃ literis vel ſtipulatiõe, cõtrahit̃ cõſenſu, vt l. j. in fi. de pact. ergo eodẽ momẽto cõſentio ꝙ obliger: ergo ẽ cõtradictio, vt l. vbi repugnãtia. de re. iur. Rñ. dico ꝙ iſte cõſenſus & diſſenſus ſunt diuerſi reſpectus: cõſentio em̃ ꝙ obligor ſolẽnitate ciuili. cõſentimus etiã inuicẽ ꝙ nõ tenear in veritate, niſi ſecuta numeratione. Hoc ꝓbãt dictæ ll. ſ. ſ. l. q̃ pecuniã. l. pe. & l. j. in fi. Itẽ dicũt ipſi ſi cõtractus habet debitã formã: orit̃ ciuilis & naturalis obligatio, vt in cõtractib[9] celebratis dolo vel metu. Rñ. ibi eſt cõſenſus, licet cõtractus non habeat iuſtã cauſam in ſe, ſed hic nõ eſt cõſenſus, vt dictũ eſt: cõcludo ergo ꝙ exẽplũ glo. eſt verũ & bonũ. / Aliud exẽplũ ponit gl. qñ præceſsit obligatio ciuilis & naturalis, † & poſtea ſequutũ eſt pactũ de nõ petẽdo qã per pactũ tollit̃ naturalis, & remanet ciuilis, vt l. Stichũ. §. naturalis. de ſol. Gul. de Cu. in hoc dicit eſſe aduertẽdum qualiter forma pacti fiat. Aut em̃ facio pactũ de nõ petẽdo: & nõ tollit̃ naturalis: qã iſtud pactũ non apponit̃ ad tollendũ obligationẽ, ſed ad impediẽdũ petitionẽ. Aut apponit̃ vt liberẽ te ꝑ pactũ ad impediẽdã obligationẽ: & tunc tollit̃ naturalis. Ita dicit l. ſi vnus. §. pact[9]. ſ. de pac. ideo nõ omitto, ſed dicã alibi,
24 &c. Poſſet etiã poni exẽplũ in ſnia cõdẽnatoria † ex qua orit̃ur obligatio ciuilis nõ naturalis, licet qdã cõtradicãt, vt dixi in l. ab eo. C. quõ & qñ iu. tenẽdo iſtã opi. ꝙ ex ſnia cõdẽnatoria nõ oriat̃ niſi ciuilis obligatio: tñ lex dat ei fomẽtũ & auxilium, in tm̃ vt cõtra eã nulla oriat̃ exceptio: & tunc habet vim ciuilis & naturalis præſumptæ: vt dixi in d. l. ab eo. & idem in obligatione literarũ poſt biẽniũ. Nã poſt biẽniũ lex præſumit naturalẽ obligationẽ. Vñ eſt ibi naturalis tm̃ præſumpta
25 ſine exceptionis obſtaculo. † Expeditis exẽplis venio ad q. & quero vtrũ indebitũ naturaliter & ciuiliter debitũ ſolutũ ꝑ errorẽ poſsit repeti. Gl. dicit ꝙ ſic regulariter. Fallit in caſib[9], vt habes in ea. Tu verò licet gl. bene dicat, dic ꝑ alia verba clarius & meli[9] intelligẽda. Qñq; eſt indebitũ naturaliter, ſed ciuiliter debitũ, tñ eſt ibi naturalis præſũpta, ita ꝙ nulla obſtet exceptio: & tũc ſolutũ nõ põt repeti, vt puta ſolutũ authoritate rei iud. vel in obligatione literarũ poſt biennium, vt l. iij. C. e. & l. ſi fideiuſſor. §. in omnibus. ſ. mand. Quãdoq; eſt indebitũ ciuiliter tantùm, cui obſtat exceptio: tunc ſolutum quocunq; errore poteſt repeti l. ſi non ſortem. §. indebitum. & §. adeo. infrà eodem. Fallit ſi ſoluatur ex cauſa tranſactionis verè vel præſumptiuè vt in l. in ſumma. in prin. ſ. eodem. & l. ij. C. eodem. Nam ibi incipit eſſe debitum ex
a alia cauſa præſumptiuè, vt in illis cauſis quæ per inficiationem creſcunt: nam tunc ſoluendo videor ſoluere animo compenſandi: negando incidam in duplum, vt C. de condicitione indebiti. l. ea quæ. & Inſti. de obligatio. quæ ex quaſi contractu. §. fi. Expeditus eſt ſecũdus articulus. Tertius
26 articulus eſt † quando eſt vtroq; iure indebitum: in hoc non egemus exemplis. Examinemus cum aliquibus exẽplis: vnde quando quis putabat ſe teneri: & nullo modo erat obligatus, vel fuit debitor, & fuit liberatus ſolutione vel acceptilatione vel aliis modis, qui ponuntur Inſti. qui. mo. tol. obli. iſto caſu ſolutũ quocũq; errore repetitur, vt l. ſed et ſi me putem. in princ. ſ. eo. Fallit in caſibus ſi ſoluatur authoritate rei iudica. l. j. C. eo. & l. ſi fideiuſſor. §. in omnibus. ſ. man. & l. ſi ſine. §. j. ſ. rem ratam haberi. Fallit ſi ſoluatur ex cauſa tranſactionis: vt l. iij. C. eo. & l. in ſumma in prin. ſ. eo. Item fallit in cauſis quæ creſcunt per inficiationem, vt dictum eſt. & de hoc no. plenius in l. eleganter. in fi. ſ. e. & eſt expeditus tertius articulus. Quar-
27 tus & vltimus articulus eſt, † quando eſt vtroq; iure debitũ ſed ope exceptionis indebitum. gl. in l. cũ qs. C. de iur. & fac. ign. ponit exemplũ in Maced. & Velleia. An
28 teq; vadam vlteri[9] quæro † quæ eſt ratio ꝙ illæ ex Maced. & Velleia, non tollunt obligationẽ naturalẽ. Reſpondeo, qã non ſunt inductę æquitate naturali: ſed magis more noſtræ ciuitatis, ſ. Romanæ. vnde iure ciuili non tollunt naturalem, vt inſti. de legi. agna. tu. §. fi. ſed quare non tollũt ciuilem obligationem? Reſpondeo, quia verba legis inducentis has exceptiones non tendunt ad perimendam obligationem, ſed ad impediẽdam petitionem. Dicunt enim, nec actio nec petitio detur: nõ
a autem dicũt quòd mulier intercedendo[a] obligetur: vt l. j. in prin. ſ. ad Mace. & l. ij. §. j. ſ. ad Vellei. & iõ dicit hic gl. ꝙ iſtis caſibus eſt debitũ ciuiliter & naturaliter: ſed ope exceptionis indebitum: & ideo quicquid dicat l. non habere locum in exceptione quę ab æquitate naturali procederet: quia tunc naturalem obligationem tolleret, et remaneret ciuilis. & de iſto membro dictum eſt etiam
29 ſ. † An autem tale debitum per errorem ſolutum poſsit repeti. gloſſ. facit quatuor membra. Primum quandoq; quis eſt tutus exceptione dilatoria: tunc ſolutum quocunq; errore non repetitur: vt l. in diem. & l. nam ſi cum moriar. ſ. eo. licet quidam dixerint cõtrariũ. & vid̃ gl. q̃ dicit veritatẽ. Dices tu: dies ſolutiõis, ſicut ſumma eſt pars obligatiõis: et iõ qui añ diem ſoluit, videẽ ꝙ poſsit repetere, ſicut ille q̃ plus in quãtitate ſoluit, vt ſ. dicã. Rñdeo, iſtud plus, ꝓpter diẽ põt dici interuſuriũ me-
30 diũ tpis ꝙ poſſet lucrari. Iſta aũt rõ † medij tpis ꝙ poſsit lucrari inducit retentionẽ & etiam actionẽ ex conuentione partiũ, ſeu ex voluntate teſtatoris. & ita loquunt omnia iura quæ inuenies ad hoc. Actiones verò quæ introducuntur ex poteſtate[b] legis, non dantur ꝓpter iſtud lucrum ſeu contemplatione huius lucri, vt l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. de action. empt. Secundum membrum eſt: quia illa exceptio quandoq; eſt perpetua & fauorabilis: tunc ſolutum quocunque errore poteſt repeti: vt l. qui exceptionem. ſ. eod. vide gloſ. Contra iſtud opponitur exceptio quę introducitur ex epiſtola diui Adriani eſt fauorabilis: quia fauore fideiuſſoris introducta
c quod apparet: quia ei poteſt renunciari[c]: ſed tutus illa exceptione ſoluens per errorẽ nõ repetit, vt l. ſi teſtamento. §. pen. de fideiuſ. ergo tutus exceptione fauorabili per errorẽ ſoluens

ibi: concludo: nõ qd̃ hodie diſtũ. ergo idem teneo. vnde ſi. 1. §. ſi cui. ſ. 3 milit. Philip.

a ¶ Senſus verborum Bart. requirit iudicio meo negatiuã ibi ꝙ mulier intercedendo obligẽt: debet dicere: nõ obligẽt. vt correſpondeant verba hæc præcedẽtibus. Bar. tñ directò dicit contra tex. d. l. ij. §. j. ibi: & ei? gñis obligationibus obſtringi nõ ſitę quũ. & ſic ciuiliter dicitur indebitũ. nec cadit bene iſtud exemplũ hic cõtra gl. & Bar. Cogita. Alex. Loſæus.

b ¶ POMATES. ¶ Ex ptãte. vid̃ Are. cõſ. xxxiij. co. j. et ſeq.

c ¶ POMATES. ¶ Renunciart. Bart. hic ſentit ꝙ numerus ſeptẽ teſtiũ non ſit de ſubſtãtiali forma teſtamẽti: ſed cõtrariũ tenet i l. nemo põt gl. ibi de le. j. & ita vide Are. in ij. & vij. col. et l. hẽredes palã. in prin. de teſta. & vide Iaſo. d. l. nemo põt. vbi ꝓ opi. Bart. ibi adducit text. l. ſi vnus. C. de teſta. inducẽdo vt ibi ꝑ eũ dupliciter. Primò dum text. ibi dicit ꝙ vno teſte deficiẽte teſtamentũ eſt ipo iure nullũ. & tñ ſi vera eẽt opi. Bar. hic teſtũ poſſet, ꝓbari ꝑ ſex teſtes, iuncta maxie confeſſione veniẽtis ab inteſtato. Scdò, ꝓ Bar. facit id qd̃ voluit Bal. c. j. in vlt. col. qd̃ ſit in ueſti. vbi dicit ꝙ ſolẽnitas teſtiũ in dubio eſt, ꝓbatoria, nõ ſubſtantialis, niſi lex vltra annullãdo procedat: ſed ſic facit in teſtõ vt pater. l. hac conſultiſſima. C. de teſta. ergo &c. In hoc vide Alex. hic & reliquos & vid̃ ad hoc no. per Bart. in l. vniuerſa. C. de preci. impe. offe.

a ¶ Exceptio. Adde tu, & vide ad hoc Bart. hic. do. Fran. de Aret. in ca. dilectus. colũ. ij. de iu. dic.

b POMATES. ¶ Illud. Ista est communis opi. secũdum Alex. l. in die. j. eo. cõtrarium tamen tenet idem Bar. l. si socer. §. lucius. in v. col. ff. sol. matri. & sequit Iaso, d. l. in diem. j. eodem titulo.

c POMATES. ¶ Tu dic. Vide Are. consi. xxxiij. j. col. Vide Roma. l. si procuratori falso. §. ti. ij. Ex doctrina Bart. colligere regulam q̃ in mãdato generali nunq̃ intelligitur mandatum q̃ quis indebitũ recipiat; & per consequẽs nec illicitũ committatur mẽs est mãdantis; & etiã ne aliquid tale propter q̃d posset in pœnam incidere. & q̃ q̃ Bart. sumat hæc ex tex, hic tamen cõsideraq̃ text. nullam facit de pœna mẽtionem. Vnde credo quòd Bart. habuerit cõsideratione ad ea quæ frequẽtius accidunt. Cùm enim dicatur hic quòd in generali mãdato nũquam venit illicitũ, licet aliquando possit esse illicitum sine pœna: & per hæc videatur ex quo in tex. de pœna verbũ nullum quòd Barto. hic male collegerit quòd etiã non intelligitur mandatũ id propter quod dominus in pœnam incidere posset; tamen Bart. bene no. si consideramus. Et hãc credo fuisse eius intentionẽ quod plerunque illicitũ pœna aliqua coercetur l. in testamento. §. fin, de manu. testamẽ. ibi, quos pœna &c, & vltra istas duas quæstio. quæ hic per Bar, propter hanc regulam deducuntur, adde quod dicit Paul. de cast, hic in vltima colum. in fin. de sententia quam fecit reuocari propter articulos criminosos factos per procuratorem. Et ista quidem regula procedit etiã si procurator habet mandatum generale cum libera l. si pater infrà quæ in fraudem credi. & etiam si in generali procurato. iuratum esset per dominum quod nõ veniret contra ea quæ faceret procurator. Ita dicit egregiè Baldus capi. j. in viij. columna vt lite non contestata. per glossi. legis non videtur. §. qui iussu. infrà de regulis iuris de qua gloss. vide etiam hic

non repetit. Glo. voluit dicere Insti. de fideius. §. si plures. nec bene dicit. Dyn. voluit soluere in l. contraria. & soluit peius. Ego dico q̃ exceptio procedens ex edicto diui Adriani est de exceptionibus quæ adduntur ad rigorẽ iuris cõseruandum, vt j. dicã. ideo nõ cadit sub isto mẽbro. Tertiũ membrũ est, qñ est exceptio perpetua & odiosa vt in Macedoniano: tũc distingue, aut est solutũ per errorem iuris: & non potest repeti. Aut per errorẽ facti: & tũc secus, vt l. qui exceptionem. j. eo. & l. vlti. j. ad Macedonianum & vide glo. & in hoc nihil est dicendũ: quia gl. dicit: optimè. Quartũ membrũ est, qñ est exceptio dubia tunc exceptio dubia iudicatur perpetua: vt l. sufficit. j. eod. & vide gl. aliter vult Cy. Pet. & Dy. in l. cũ quis. in v, q. C. de iur, & fac, igno. de ista exceptione dubia, &c. Quintũ & vltimũ mẽbrum est, qñ quis est tutus exceptione aliqua inducta ad rigorẽ iuris conseruãdũ: & tunc solutũ quocunq̃ errore nõ repetitur. vt hic, & l. Iulianus. j. eo. & l. j. C. eo. & vide gl. hic, aduerte quid vult dicere ista glo. posita in l. cum quis. C. de iur. & fact, igno. de exceptione inducta ad rigorẽ iuris cõseruandũ. si vellet intelligere de exceptione rei iudicatæ non bene diceret: quia illa cadit sub primo mẽbro secundũ opi. glo. verã qñ est indebitũ ciuiliter, sed naturaliter, debitum: & ideo cũ allegat l. j. non bene cadit hoc, sed ego intelligo exceptionem inductã ad rigorẽ iuris cõseruandũ exceptione litis pendẽtiæ. de qua loquitur d. l. Iulianus. j. eod. Itẽ si sum tutus exceptione fori, & idem in similibus quæ nõ respiciunt obligationẽ, nec actionem, sed solũ cõueniendi modũ seu facultatem: & ideo dico q̃ exceptio[a] epistolæ diui Adriani & exceptio quã habent fideiussores per auẽ. de fideiusso. & duo rei, & per auẽ. de duo. re. sunt de illis exceptionibus quæ sunt inductæ ad rigorem iuris cõseruandũ. Nõ enim tendũt ad perimendum obligationẽ vel actionẽ principaliter: sed tendũt ad hoc vt alius prius conueniatur, licet per quãdã cõsequentiã remaneret, vt cũ ille prius cõuentus soluat & alius liberet: illa liberatio erit propter solutionẽ, non vigore illius exceptionis. Vnde tutus hac exceptione soluẽs nõ repetit, vt l. si testamẽto. §. pen. de fideiusso. hanc repetitionem habetis in l. cùm quis, de iuris & facti igno.

LEX II.

Si quis sic soluerit. Solutũ indebitè etiã ex cõuẽtione repetitur. h. d. Quærit qua actione repetatur. glo. dicit actione præscriptis verbis, vt l. rebus. C. de re. permu. Puto q̃ etiã habeat locũ condictio indebiti: sicut & cõdictio ob causam haberet locũ qñ datũ est ob causam futurã & cõuentionẽ de repetẽdo si causa cessaret, vt not. j. de dona. l. j. & est in l. ij. C. de condi. ob causam. Cõtra hoc facit quia qñ fit mutuũ naturale & stipulatio interuenit, nõ oritur actio ex mutuo, sed ex stipulatione. l. certi cõdictio. §. quoniã. s. si cer. pet. ita hic videt q̃ nõ oriatur actio ex numeratione, & æquiparat

mutuũ & indebitũ, vt in §. his quoq̃. Insti. qui. mo. re cõtra. ob.

b Solu. illud[b] verũ si intercessisset stipulatio. l. si sine. in prin. j. rẽ ra. ha. hic verò fuit pactũ simplex. & hoc est quod no. gl. ij. hic.

Si quid. Solutum indebitè repetitur ab eo ad quẽ postea ex postfacto apparet negotium pertinere etiã si ipsi non soluitur. h. d. vsq̃ ad l. si procurator.

1 ☞ *Legata ex testamento quòd nõ debeantur, quando hæreditatis aditio non ualuit de iure prætorio, licet de iure ciuili sic.*

2 *Existentia sui hæredis quod communiter non confirmet legata.*

Non est nouum. Aliàs, Nec nouuũ est. Summaui s. proxi. §. No. vnũ ex hac l. † q̃ licet hæreditatis aditio teneat de iure ciuili: si tamẽ nõ tenet de iure p̃torio, vt puta rescissa p restitutionẽ, legata nõ debenẽ. hic est tex. qd̃ multũ not. Simile etiã videmus † in existẽtia sui hæredis quæ nõ cõfirmat legata cõiter, vt l. j. in fi. vt in pos. leg. nã ibi beneficiũ p̃toris mortui recessit ab hæreditate. Fallit in relicto libertatis, vt l. cum quasi. §. sed & si quis. de fideicõ. liber. & l. sciendũ. j. de ma. test. l. tẽ fallit in fidei cõmisso vniuersali, vt l. ita tñ. §. si pater. j. ad Trebel. Ratio: qa repudiãs potest cogi vt adeat operareẽ tñ aditio cõtra quã petita est restitutio cõfirmationẽ tabularũ pupillarium, vt l. si filius qui patri. secundũ vnã lect. de vul. & pup. & de acqui. hære. l. Iulianus. aliàs incipit si pupillus. & l. pater. de priui. credi.

1 ☞ *Si procurator soluit indebitum quando repetatur per dominum. & nume. 4.*

2 *In mandato generali quòd ueniat quod quis soluit creditoribus.*

3 *Illicitum quòd non ueniat in mandato generali. & nume. 6.*

5 *Quando procuratori culpa non potest imputari periculum pertinet ad dominum.*

7 *In generali mandato dato procuratori quòd non cõprehendatur quòd procurator petat aliquid per quod dominus incideret in pœnam.*

8 *Contumacia procuratoris quòd noceat domino.*

9 *Negligentia procuratoris quòd noceat domino.*

10. *Ad debitum solutum procuratori quòd prima facie apparebat debitum ita quòd quilibet diligens illud recepisset quòd dominus teneatur etiã si non ratificauerit.*

11 *Pupillus uel minor quando possit ratificare gestum à tutore uel curatore.*

12 *Factum nomine pupilli uel minoris tutorem uel curatorem habentis per alium quod pupillus uel minor ipse cum authoritate tutoris uel curatoris ratificare potest.*

13 *Condictio indebiti cui & contra quem competat. & name. 14.*

Si procurator. † Si procurator soluit indebitum, repetit. secus si debitũ & de indebito recipiẽdo nõ videt mãdatũ. Idẽ in tutore. h. d. Diuide. Prima pars loquit in procuratore soluẽte. Secũda in procuratore cui soluit. Tertia in ꝓcuratore & tutore simul. Secũda ibi, idẽ Labeo. Tertia ibi, Iulian[9]. Itẽ prima & secũda subdiuidit in duas scilicet qñ soluit indebitũ & qñ debitũ, vt patet ex tex. † No. tex. ibi, qñ nihil de hoc noĩe exigẽdo mãdatũ videt &c. † No. q̃ in gñali mãdato venit vt qs creditoribus soluat. Ex secũda parte nota q̃ in gñali mandato nõ venit illicitũ. † Ad primũ oppo. q̃ procurator qui non habet liberam, nõ pot alienare, vt l. procurator cui libera. & l. ꝓcurator totorũ. §. de ꝓcu. ergo hic soluẽdo indebitũ nõ trãstulit dñiũ: & sic nõ habet locũ cõdictio indebiti, vt l. si. §. vsufruct. quẽad. ca. dicit gl. ego cõcẽdo, sed dico q̃ hic habebat liberã cõtra: solutio indebiti nõ venit in mãdato. qd̃ apparet: qa expectat ratihabitio: ergo cõcessio liberæ ad hoc nõ pot referri. Huius timore qdã recedũt à lec. gl. & dñt q̃ ꝓcurator hic soluit de suo: & si soluit de pecunia dñi est cõsumpta. l. interdũ. in fi. j. eo. qd̃ satis placet. Tertiò op. q̃ illud qd̃ hic dicit veniat in mãdato, nec expectat ratihabitio. Pone emẽ † q̃ procurator soluit ex testamento qd̃ verũ putabat. Certè hic soluit cessante omni culpa, vt §. eo. l. iij. in fi. ibi nec periculũ huiusmodi ad eũ q̃ sine culpa &c. Si cessat oĩs culpa: ergo pertinet periculũ ad dñm indistinctè: qñ hoc nõ fecisset procurator sine mãdato, vt j. de fur. l. si seruus. §. q̃ vero. Solu. cõcedo oppositionẽ. & hoc intelligã qñ ipsi procuratori pot aliqua culpa imputari: qa dñs diligens sic nõ fecisset. Circa istã partẽ quæro qñ dñs nõ habet ratũ & potest nõ habere ratũ, qua actione repetit. Dicit gl. vtili cõdictione indebiti: sicut dicim[9] in mutuo, vt l. si absentis. C. si cert. pet. qd̃ placet. Venio ad secũdã partẽ. dicit hic q̃ procuratori pot solui. cõtra de sol. l. hoc iure. & §. de pac. l. sed si tãtũ. Sol. ibi loquit in procuratore litis: hic in procuratore omniũ bonorũ. qd̃ dic plenè, vt d. l. hoc iure. † Sed opp. dicit hic q̃ in generali mãdato nõ venit illicitũ. cõtra. j. de dã. infec. l. dãni infect. stipulatio cõpetit. in prin. ver. sed quod. glo. nõ soluit. Tu dic[c] q̃ in

in generali mãdato & in qualibet generali dispositione permissa non videtur permissum illicitum, vt hic: & l. si pater fiilio. j. de his quæ in fraud. credito. Sic econtra in generali dispositione prohibitiua, vel quæ prohibitionis vim obtinet, nõ veniunt licita, vt l. contraria. vbi quis promisit de damno infecto: videtur enim promittere quòd non fiet damnum: & si fiet

a emendabitur. Intellige si fiet, scilicet indebitè. Et per istum[a]

7 tex. † ego dixi, & dico pluries in practica, quòd in generali[b]

b mandato non venit quòd procurator petat aliquid per quod dominus incideret in pœnã: & ideo si ꝓcurator peteret illud quod iam decisum est per compromissum, potest pars dicere quòd ex hac petitione potest dominus incidere in pœnã, qd̃ procurator non admittatur, sine speciali mandato vel expressa ratihabitione, vt hic: & dicta l. si pater. de his quæ in fraud. credit. Idem dico si procurator produceret aliquas exceptiones quibus non probatis dñs caderet in magnam pœnam ex forma statuti: quia tunc requiritur speciale mandatũ: aliàs nõ esset parti consultũ: & sic fieret partis cõditio deterior per aduentum procuratoris. contra l. ij. §. defendi. quib. ex causis in pos. ea. & sic debet intelligi l. non distinguemus. §. pe. de arb. dicetis vos semper potest dñs incidere in pœnã saltem expensarum si succumberet: ergo semper requirit speciale mandatum. Respõdeo, pœna expẽsarum potest infligi ipsi procuratori: nec est necesse q̃ infligatur dño, vt l. qui insolidũ. §. etiã. de leg. ij. & arg. l. j. §. si procurator. s. si quis ius di. non obtem. Quæ autem s. dixi habẽt locum in pœna quæ ipsi dño debet

8 imponi. Item dicetis vos: ergo nunquã contumacia † procuratoris nocebit dño: quia nõ videt mandatũ q̃ sit contumax. quod est contra casum l. eum qui res. C. de procu. Rñd. prædicta loquũtur qñ pœna est cõmittenda propter aliquod factũ.

9 Sed si venit cõmittenda propter † aliquod neglectũ: illa negligentia nõ dicitur propriè negligẽtia procuratoris, sed dominí: quia talem negligentem ꝓcuratorẽ constituit: cui illud facere incũbebat. Casus est in l. si procurator. §. si tutores. mãdati. De hoc dixi in l. cùm filius. §. ij. de verb. oblig. & hoc verum qñ ꝓcurator negligens est. secus si iusto impedimento impediretur: vt l. cùm à matribus. C. qui pe. tu. Circa istã par

10 tem quæro, quid † si istud indebitũ quod soluebat ꝓcuratori prima facie apparebat debitum, ita q̃ quilibet bonus & diligens homo hoc recepisset omni culpa cessante, vt in casu l. iij. §. eo. Certè puto q̃ tunc veniat in mandato: nec sit necessaria ratihabitio. Vtiliter enim & bene ꝓcurator fecit, vt l. quæ vtiliter. de neg. gest. & qa cessat rõ posita in hoc tex. Nã de hoc nomine exigendo mandasse videtur. Venio ad tertiã partem. & ista videtur cõtradicere principio huius legis, vbi permittit ꝓcuratorem repetere: hic negat. Sol. intellige hic debitum esse solutum, sed certè tunc nulla esset dubitatio. Intellige ergo in indebito: & tunc obstat cõtrarium. Sed respõdeo q̃ hic dicitur tutorem & ꝓcuratorem minoris nõ posse repetere: intellige nisi sicut quilibet maior vtili actione rati-

11 habitione non secuta: & sic concordat cũ principio. † Quæritur, & ista est pulchra q. quando sciemus vtrum pupillus seu minor curatorem vel tutorem habens ratum habeat vel non. Dicunt quidam q̃ hoc non potest sciri durante pupillari seu minori ætate: quia illo tpe non pot ratum habere nec nõ hr̃e, vt l. si pupillus. de nouatio. Alij dicunt & in hoc residet gl. q̃ ipsi possunt repetere nomine pupilli: & sic eius nomine habere ratum: argumen. l. cùm indebitum. & l. fin. §. j. j. eodem. sed ad illam legem fin. respon. gloss. ibi: hoc autem &c. & teneas

12 menti † quando factum est aliquid nomine pupilli vel minoris curatorem habentis, per alium potest ipse pupillus vel minor ratum habere cum authoritate ipsius tutoris seu curatoris: sicut potest cæteros contractus facere. Pro hoc l. iij. §. j. j. rem ratam habe. sed de eo quod est factum per suum tutorem vel curatorem est dubium: quia eo authore nõ potest: & sine eo similiter non potest. Quid dicemus? Dico si loquitur hic in casu in quo ꝓcurator soluit, posset minor ratum habere authoritate tutoris, vt dictum est. Si verò soluit tutor: potest similiter habere ratum authoritate alterius tutoris: vt l. pupillus. §. j. de autho. tut. Si verò nullum alium habet tutorem: tũc si quidẽ tutor soluit de pecunia sua, si qdẽ soluit cessante omni culpa; & sic poterat ipse imputare minori illam solutionẽ: vt

Bald. Et ad id adde quod no. Bal. c. nonnulli. ad fi. de rescrip. quod in genera li mandato nõ venit vt ꝓcurator cõpromittat, sed necesse est qd̃ in hoc habeat mandatum spãle: qa cõpromissum est res periculosa. l. diem ꝓferre. §. stari. s. de arbi. & hoc est de mẽte Bar. licet in specie non dicat hoc in prima illatione. In materia huius regulæ & dicti Bar. hic vide qd̃ eleganter dicit Ang. l. ab executore. in iiij. col. & l. si expressim. xxvij. col ff. de appel. dum vult q̃ in gñali mandato nunq̃ venit vt qs appellet ab executore ẽt si mandatũ esset procuratori vt posset appellare ab, o sñia diffinitiua & interlocutoria, sed ad hoc requiritur mandatũ speciale in indiuiduo, ꝓpter l. ab executione. in fi. C. quorũ app. nõ rẽcẽ, ita de facto obtinuisse alleg. Ang. de Perusio in quest. incip. ꝓnunciata est. tenuta ex instrõ locationis. Adde quòd cõsuluit Ro. consil. cxlj. incip. spectabilis, co. vlt. & consil. cccxxj. aliàs cccxx. inci. circa primũ. col. iij. Anc. cõsil. cccclx. incipi. in quæsito. Alex. cõsi. lxxxj. inci. in causa & lite colũ. pe. Gemi. c. pen. circa fi. de elect. in vj. Lap. alleg. cxxvij, inci. primò quærit. in ij. col. quẽ sequit Gemi. inc. eũ qui. circa fi. de præben. in vj. Aret. consi. cxliij. col. v. Alex. cõ. cxxvij. & duobus sequen. vol. iiij. Ro. cõsi. lx. Fel. c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. ij. & xxiij. de consti. Cepo. consi. xv. & seq. Bar. consi. xlij. & cõsil. lxxxij. Barb. cõsi. vij. in j. vol. Ant. de Prato in consiliis Barba. in j. volu. Feli. c. cãm quæ col. ij. de re iudi. Bal. l. j. §. fi. ff. qñ appellã. sit Barb. cõsi. viij. in xxvij. col. vol. ij. de Rut. cõsil. lxvj. alias lxvij. & consil. lxxiiij. Ro. cõsi. lxxiiij. Imo. cõsi. lxxvj. & cõsi. lxxxiiij. & cõsi. cxlvj. vide gl. bonam ca. dilecto. in verbo, gñaliter. de p̃ben. Ana. consi. xij. Alex. consi. xxxij. col. ij. vol. ij. vbi dicit q̃ prælatus dans mandatũ alicui ad trãsigendũ, videt intelligere, si in casu licito. et cõsi. cxc. ad fi. eod. vol. vbi dicit q̃ scriptura alicui ius debet intelligi ne contineat illicitũ. & pulchrè Socin. consil. ccxxxj. in ij. col. iij. volumi. vbi declarando pulchra ponit.

a POMATES. ¶ Et per istum. Vide Alexan. consi. xxxiij. in j. colum. volu. j.

b ¶ Generali. Adde Baldum consil. xciij. lib. iij. vbi ponit q̃ procurator habens mandatum gñale ad iurandum & faciendũ oĩa requisita secundùm formam statutorum, quod non potest facere incidere dominum in pœnam prouenientem ex statuto, consil. vj. lib. iiij. tenet quòd procurator constitutus ad emologandum laudum antequam sit latum non potest emologare in præiudicium domini si sit iniquum. & vide eundem Bal. consil. ccxxviij. incipiente, magnifico caualere, eodem libro quinto.

s. eo. l. iij. tunc potest pupillus ratum habere: & etiam ipse tutor: quia ex hoc nõ authoratur sibi tutor, nec sibi aliqd acquirit, sed solum pupillo prodest: quia parat sibi condictionem indebiti. ita loquit hic. Sed si tutori posset aliqua culpa imputari: & si quod soluit non posset repetere à minore: tunc nõ posset ipse ratum habere, nec minori authorari, qa authoraretur in re sua contra dictam l. pupillus. j. de authoritate tut. facit ad prędicta de noua. l. nouare. Sed si tutor soluit de pecunia pupilli: pũto tunc indistinctè q̃ nomine pupilli pot repetere. Ex hoc em in nullo conditio pupilli fit deterior. ergo &c. vt d. l. nouare. et secũdm hanc distinctionem habent saluari istę opi. Vltimò gl. hic per modum sum

13 mæ tractat materiam † cui & contra quẽ competat condictio indebiti. Pro qua declaranda aliquantulum clarius dic quãdo quis soluit indebitum noĩe suo & pro sua obligatione contracta à se: tũc ipse soluẽs repetit, vt per totum istũ titulum. Quandoq̃ quis soluit noĩe suo & ꝓ sua obligatione: nõ tñ cõtracta à se, sed ab alio: & tũc non semper ipse repetit, sed qñq̃ repetit alius ad quẽ expost facto apparet negotiũ pertinere, vt §. eo. l. ij. iij. iiij. & v. qd̃ dic vt §. de peti. hære. l. si quid possessor. in fin. & ibi no. Quandoq̃ quis soluit noĩe alieno & pro obligatione aliena, vt tutor & procurator: & tũc aut soluit illud qd̃ putabat debitum oĩ culpa cessante: & dño competit condictio indebiti: quia hoc videtur venire in mandato, vt §. dixi. aut aliqua culpa potest ei imputari: & tunc distinguevt

14 in glo. † Secundò quæritur contra quẽ detur condictio indebiti. & hic glos. dicit aut soluitur alicui suo noĩe, aut alieno. si nomine alieno, aut habebat speciale mandatum, aut non. quod dic vt in gl. adde tñ quia si recipiebat hoc ꝓcurator omni culpa cessante: indistinctè repetit à domino: quia hoc videtur venire in mandato, vt dictum est. Quomodo autem hoc procedat q̃ contra ꝓcuratorem datur condictio indebiti, plenè dixi in l. si procuratori falso. §. titu. ij. Vide istam gl. ij. magnam quæ est notanda, & signa eam: quia est magistra.

1 ☞ *Agens condictione indebiti quid petere debeat.*

2 *Natura condictionis indebiti est ut quis obligetur ad id in quo factus est locupletior, & non in plus.*

Quod indebitum. Pro declaratione huius legis, quæro † quando idẽ idipsum

1 repetitur, & quando tantundem. Duæ sunt lecturæ, vna quòd tota lex loquatur in specie soluta: quę si extat ipsa repetitur

b si non: tunc repetitur æstimatio. & hoc est quod dicit tantũdem. Contra hanc lec. opp. in obligatiõe rem dari, semper debet

a ¶ Pertinere. Addę ſecundũ Alexan. hic ꝙ magis cõmunis opi. eſt contra Barto.

b ✠ POMATES. ¶ Nã hoc natura. Facit quod voluit Bar. pro regula huius tex. conſi. xxxvij. colũ. v. & conſi. xxxviij. col. vj. j. volumi.

idipſum peti, vt l. pe. ſ. titu. ij. & l. ſi ſeruũ. in fi. de ver. obli. Sol. dicit gl. ꝙ hoc reſpicit finem, hoc eſt executionẽ ipſam: tñ in libello ipſum debet peti. hoc nõ eſt verũ, & contra l. in ſumma. §. in frumento. ſ. eo. ſed dicamus vt ſ. dicã. Alij dicunt ꝙ quãdo ſpecies ſoluiẽ, repetiẽ ipſa ſpecies, quãdo ſoluitur quãtitas, repetiẽ tantundẽ. & hæc bona. Sed contra hoc opp. quia qñ ꝙ repetitur plus, qñ ꝙ minus, vt l. in ſumma. §. ei qui. & §. frumẽto. & §. penul. & l. indebiti. in prin. ſ. eo. dicit gl. regula eſt hic, quæ tñ quãdo ꝙ fallit, vt legibus alleg. in

2 contrariũ. † Natura enim cõdictionis huius eſt, vt qs obligeẽ ad id in quo factus eſt locupletior, & non in plus, vt l. nã hoc natura. & l. ſi non ſortẽ. §. libertus. ſ. eo. vbi eſt tex. magis not. ꝙ alibi. & no. per gl. ſ. de triti. l. in hac. in fi. magnæ gloſ. Modò quando mihi ſoluta eſt ſpecies ſi extat, ſum locupletior in ipſa re: ideo ipſa debet repeti, vt hic. ſi nõ extat & eã vendidiſſem: vel in meã vtilitatem conſumpſiſſem: tũc eſſem locupletior in æſtimatione: ideo æſtimatio veniet in petitione & executione, vt l. in ſumma. §. in frumento. ſ. eo. & dixi in l. ſtipulationes nõ diuiduntur. ſ. de verb. obli. Sed ſi eſſet locupletior in plus: puta in fructibus vel acceſsionibus, vel in minus: illud tantundem repetitur, vt in legibus hic allegatis per glo. in contrariũ. Sed quãdo quãtitas ſoluitur: tũc indiſtinctè dicit quis locupletior in eo quod recipit. Quantitas enim perire nõ poteſt: ideo tantundẽ repetitur, vt hic, & l. indebiti. §. ſed & ſi numi. ſ. eo.

1 ☞ *Quando quis promittit per errorem nomine dotis, an poßit opponere exceptionem ne exigatur, niſi in quantum facere poteſt.*

2 *Exceptio ne quis conueniatur niſi in quantum facere poteſt quòd poßit opponi poſt ſententiam.*

3 *Promißio & ſolutio quando æquiparentur.*

4 *Exceptio ne quis conueniatur niſi in quantum facere poßit quòd ſit temporalis.*

QVod nomine. Tutus exceptione ne quis exigatur niſi in quantũ facere po

1 ceſt ſolutũ per errorẽ non repetit. h. d. cũ l. ſeq. † Opp. de l. quod ſi maritus. ſ. de cõſti. pecu. Sol. dicit gl. aliud in promittente. vt ibi, aliud in ſoluẽte, vt hic. Iſta vera rectè intelligẽdo: quia ibi loquiẽ in promittẽte nõ animo nouãdi, ſed acce-

2 dit obligatio obligationi. Sicut ergo † poſt ſententiam poſſet opponi hæc exceptio, vt l. ex diuerſo. §. fi. ſolu. matri. & l. Neſennius. in fi. de re iudi. & poſt cõſtitutũ ſeu ſecundã promiſsionem. Sed ſi eſſet facta animo nouãdi: tũc diſtinguere debemus qualiter fuerit facta. Aut enim promiſit ꝙ nomine ſuo vel nomine dotis debebat ſcilicet nõ expreſſa quãtitate: & tũc intelligitur quod debet ſcilicet cũ effectu. Et põt opponi exceptio. Aut promiſit expreſſa quãtitate certa: & tunc non poſſet opponi exceptio, vt l. ſi prior. & ibi no. ſol. matri. & d. l. Neſen-

3 nius. † Ex hoc apparet ꝙ promiſsio & ſolutio nõ æquiparantur. Nec obſtat dictæ ſolutioni C. ad leg. fal. l. fi. vbi promittere & ſoluere æquiparãtur: quia eſt verũ quãtũ ad approbationem, vt ibi, ſed quantũ ad impediẽdã repetitionẽ, ſi quidẽ per promiſsionẽ tollitur prima actio & eius natura, ſicut per ſolutionem: & tũc eſt idẽ iuris: aliàs ſecus vt apparet ex prædictis.

Secũdò oppo. & videtur iſta lex ſibi cõtradicere. dicit enim qui nõ poteſt ſoluere. iſtud eſt cõtradictio. Sol. nõ poterat facere deducto ne egeat, ſed fecit remanendo egens. Tertiò oppo. extra glo. tutus fauorabili exceptione & dubia ſoluens repetit, vt l. qui exceptionem. ſ. eo. ſed hoc eſt huiuſmodi: ergo &c. In hoc contrario & eius ſolutione multũ ſe inuoluit Cy.

4 C. de iur. & fact. igno. l. cum quis. in v. q. Breuiter † hæc eſt veritas quam tenet Iac. But. & Gul. de Cu. & Cy. addidit ad lec. ꝙ hæc exceptio eſt tẽporalis: quia præſumiẽ ꝙ diues efficiat, vt l. cura. §. deficiẽtiũ. de mu. & ho. & l. ſi defunctus. C. arbi. tut.

IN diem. Ante diem debitum ſoluens non repetit. Videbitis in l. ſub conditione. cũ l. ſequenti. ſ. eo. titu.

SI is cum quo. Solutum pro ſeruo licet minus ſit in peculio nõ repetitur hoc dicit. Oppo. ſ. de li. leg. l. ſi quis reum. Solu. hic ſoluit nomine obligationis, qua tenebatur filius vel ſeruus, ibi nomine obligationis propriæ. Barto.

1 ☞ *Condictio indebiti transit ad hæredem.*

2 *Soluens indebitè uſumfructum fundi proprij quando repetat.*

SI fundi. † Etiam ad hæredem trãſit hæc cõdictio. h. d. Iſta lex legiẽ duobus modis. vno modo ꝙ fuit ſolutus vſusfructus indebitè, & ab eo qui ſolum vſumfructum habebat. quo defuncto hæres eius repetit vſumfructũ, hoc eſt fructũ præteriti tẽporis. Alio modo legitur ꝙ quis ſoluit vſumfructũ fundi proprij indebitè: tunc eo mortuo eius hæres repetit vſumfructũ nõ formalẽ: quia cũ ſit dñs eũ habere nõ poteſt. Vel intellige quod repetit formalem qui eſt apud reũ indebitè qui efficietur cauſalis, cũ erit ſoluto.

2 † Vltimò glo. format vnã q. quæ eſt dubia ibi, quid ſi fundũ alienaſſet. Gloſ. iſta poteſt intelligi tribus modis. Vno modo quid ſi alienaſſet fundũ is qui fructũ ſoluerat indebitè: tũc reſpõſio gl. quæ remittit ad l. qui vſumfructũ. §. ſtipulatus. nihil facit. Sed reſpõdẽ ꝙ repetet dñs ad quem ex poſt facto appa-

2 ret pertinere, [a] vt ſ. eo. l. ij. & iij. Fructus autẽ præteriti tẽporis repetet ipſe ſoluens. Facit ad prædicta ſ. vſufru. quẽad. ca. l. ſi tibi vſusfructus. & l. iij. §. ſi hæres. Secũdo modo põt intelligi quid ſi aliqs alienaſſet fundũ deducto vſufructu, quẽ vſum fructum poſtea ſoluit indebitè, & deceſsit: tũc procedit reſpõſio gloſ. de §. ſtipulatus. vt diſtinguamus an retinuerit vſumfructum pro ſe tantũ, an pro ſe & hærede. Aut dubitatur vt eo caſu quo pro ſe tantũ retinuit, hæres nõ poſsit repetere niſi fructus præteriti tẽporis, ſed ſi vſusfructus pertineat ad hæredẽ, hæres poteſt repetere vſumfructũ. Tertio modo poteſt intelligi: quid ſi alienauit fundum retento vſufructu, hoc eſt: quia ipſam alienationem proprietatis fecit indebitè: tunc ſimiliter reſponſio glo. nil faceret ad propoſitũ: nam tunc non eſſet dubium ꝙ hæres eius poſſet proprietatem nudam repetere. Bar.

NAturaliter. Naturalis obligatio impedit repetitionem ſoluti, & ei poteſt accedere fideiuſſor & pignus hoc dicit.

1 ☞ *Pupillus in eo quo factus eſt locupletior obligatur ciuiliter & naturaliter ſine tutore. & nume. 2.*

Item quod. † Pupillus ſine tutore obligatur in quo locupletior efficitur: ideo ſolutũ ex æquitate naturali nõ repetit. h. d. cũ l. ſeq. Ad prin. l. oppo. ꝙ debitũ naturale ſolutũ poſsit repeti, vt l. cũ quis. de iur. & fact. igno. & ſ. eo. l. fideicõmiſſum. Sol. gl. ſ. ea. l. & d. l. cũ quis. & dicit ꝙ hoc debet intelligi qñ ſoluitur per errorẽ iuris: ſecus ſi facti, vt in cõtrariis. Vltramon. aliter dicũt. dic vt dixi. & tangã in l. interdum. ſ. eo. Cætera quæ hic per glo. tangũtur in prin. ſunt clara. Ad fi. l. oppo. de l. pupillus. de act. & obli. ſ. eo. l. qd̃ pupillus. dicit glo. hic loquiẽ in caſu quo pupillus obligaẽ naturaliter, quia efficiẽ locupletior. Contraria loquuntur in caſibus, in

2 quibus nec naturaliter obligaẽ. Certè verũ dicit gl. tñ † in caſu huius legis obligaẽ ciuiliter & naturaliter qñ eſt factus locupletior: vt diciẽ hic in tex. & probatur ſ. cõmo. l. iij. in prin. qñ autẽ pupillus obligeẽ naturaliter vel non, dic vt l. j. ſ. de noua.

b AM hoc natura. [b] Oppo. de vſufruc. & præſcrip. in quibus quis locupletatur cũ aliena iactura. Gloſ. dicit, fallit ibi propter culpã eius cõtra quẽ præſcribitur l. quod qs. ſ. de reg. iur. hæc eſt bona ſol. Nã poteſt eſſe ꝙ cõtra aliquẽ præſcribitur, & nulla eſt ſua culpa: vt ſi ponamus eum ignorare: vt C. de præſcrip. lon. tem. l. fi. ideo Dy. in l. j. de vſufruc. pro empto. & in ca. ij. extra de regu. iur. lib. vj. & Cy. in l. j. C. de legi. dicunt ꝙ ibi eſt rigor ſcriptus in ſpecie propter bonum publicũ: vt l. j. ſ. de vſufruc. & præfertur huic æquitati in genere.

1 ☞ *Condictio indebiti eſt ex æquitate naturali: & ideo in ea veniunt fructus & cæteræ acceßiones naturales.*

2 *Ratio fructuum à quo tempore haberi debeat.*

3 *Recipiens indebitum mala fide quòd non faciat furtum.*

1 INdebiti. Iſta eſt notabilis lex: hæc † cõdictio eſt ex æquitate naturali: & ideo in ea veniunt & fructus & cæteræ acceſsiones naturales. h. d.

Anteq̃ opponã, quæro qd eſt hoc dictũ, indebiti cõdictio naturalis. dicit glo. j. in ea naturales acceſsiones veniunt. hæc nõ eſt recta expoſitio: quia tunc illud quod ſequitur in tex. magis deberet opponi per modũ rationis, q̃ per modum illationis, hoc eſt

hoc eſt, indebiti cõdictio naturalis eſt. hoc eſt, qa in ea acceſsiones naturales veniunt, ſed tex. ponit per modũ illationis. & ideo expone vt dixi, indebiti cõdictio naturalis eſt, id eſt, ex æquitate naturali eſt: vt ſ. l. proxi. & tunc bene ſequitur: & ideo, &c. Opp. C. e. l. j. Sol. ibi loquiẽ de acceſsione ciuili, hoc eſt, de iura: hic de naturali. Opp. ꝙ fructuũ nõ habeat ratio niſi poſt lit. cõteſt. vel niſi probet: vt l. cùm fundus. ſ. ſi cert. pe.

2 Sol. Quãdo ꝙ † peto illud, quod eſt meũ per rei vendi. tũc qualiter habeatur ratio fructuũ, dic vt l. fructus. & l. ex diuerſo. de rei ven. Quãdo ꝙ peto id, quod eſt vel fuit meũ iure perſonalis obligatiõis: & habetur ratio fructuũ à tẽpore contractæ

3 obligationis: vt hic, & ſ. ti. ij. l. qui ſe debere. §. fi. & l. † cũ quis. Aut peto quod nõ eſt vel fuit meũ: & tũc ſi actione ſtricti iuris: & loquitur lex cõtraria, cùm fundus. Si actione bonæ fidei, dic vt l. videamus. §. ex cauſa. cũ ſeq. ſ. de vſur. & per totã illam l. vbi probat hæc diſtinctio. Oppo. de l. ſi nõ ſortem. §. libertus. ſ. eo. Sol. hęc lex limitatur per illum §. vt teneatur de fructib, quatenus factus eſt locupletior ſi bona fide percipit. Quæro quid ſi mala fide. Gl. dicit ꝙ tũc facit furtũ: vt l. qm̃. ſ. de condi. fur. Vel dic vt ibi dicit gl. Veritas eſt ꝙ nõ facit furtum; cùm in eum ſit translatũ dominium, dicemus in d. l. qm̃.

1 ☞ *Conditio indebiti datur ad poſſeßionem etiam rerum mobilium. & nu. 3.*

2 *Quando poſſeßio transfertur, quòd transferatur & dominium quod ei acceßit.*

4 *Recipiens pecuniam indebitam ab aliquo, an ſi illam perdat ſine culpa, liberetur.*

5 *Indebitum quòd reconciliatur ſicut mutuum, & ei æquiparatur. & nu. 11.*

6 *In condictione indebiti non ueniunt acceßiones ciuiles ad damnum & pœnam.*

7 *Recipiens poſſeßionem indebitam ſcienter quando poßit præſcribere.*

8 *Si agis contra me actione indebiti: & ego cum credebam me dominum factũ poſtea ago contra te rei uendicatione quia dominus: utrum potero opponere exceptionem, dolo facis.*

9 *Si fundus ſit traditus, in quo habebam proprietatem, alius uſumfructum: non tamen poßidebat: quid repetendum ſit.*

10 *Si traditus eſt Titio fundus, in quo quis habet nudam proprietatem, & Titius expulit fructuarium: ad quid agetur.*

12 *Si traditus eſt nuda proprietas fundi, in quo alius habet utile dominium: ſi ille, cui eſt tradita proprietas, expulit emphyteutam uel feudatarium, & proprietas repetitur, an etiam habebit illud utile dominium.*

13 *Opponere de iure tertij quando quis poßit.*

14 *Si poſſeßio alicuius fundi emphyteutici ad te peruenit, quòd durante illa emphyteuſi fundus ipſe à te non poterit uendicari.*

SED & ſi numi. Iſte eſt difficilis & bene glo. §. hoc d. Hæc actio cõpetit ad poſſeſsionem tantùm, qñ ſola poſſeſsio eſt translata; & ad dominium, quod ipſius poſſeſsionis occaſione acceſsit, & ad proprietatẽ nudã, ſi ea ſola fuit translata. h. d. Primò loquiẽ qñ volens transferre dñium & poſſeſsionẽ ſuam poſſeſsionẽ tranſtulit. Secũdò, qñ ſolam poſſeſsionẽ transferre voluit & tranſtulit. Tertiò qñ poſſeſsioni acceſsit dominium. Quartò quãdo nudã proprietatem tranſtulit. Secũda ibi: quẽadmodum. Tertia ibi: ſed & ſi poſſeſsionem. Quarta ibi: ſed & ſi vſusfructus. Ratio huius §. eſt illud quod ponitur in prin. huius l. quia hæc actio eſt ex æquitate naturali: ideo nõ cõpetit niſi ad illud qd̃ eſt trãslatũ,

1 & qd̃ ei acceſsit. No. ꝙ cõdictio † indeb. daẽ ad poſſeſsionẽ, quod tene mẽti: qa ſæpe tibi occurreret, qñ fit aliqs cõtractus inualidus per minorẽ vel eccleſiã vel aliũ: & eius vigore poſ-

a ſeſsio tm in aliũ transfert, poterit repeti per hãc cõdictionẽ.

2 No. ꝙ transferẽ poſſeſsio † & dñium quod ei acceſsit. Concordat de do. cau. mor. l. ſi alienã. & ſ. de iur. dot. l. Proculus. et

3 ſol. mat. l. ſi alienã. alia ſunt clara. † Opp. ꝙ pro recuperanda poſſeſsione rei mobilis nullum detur poſſeſſoriũ, vt not. in l. rem quę nobis. de acqui. poſ. Sol. nullũ poſſeſſoriũ datur, ſ. interdictũ: ſed bene danẽ actiones ciuiles: vt hic, & in l. in hac. ſ. de trit. & l. ſi rẽ. §. fi. & ibi no. ſ. de pig. act. Quæriẽ circa iſtã

4 primã partẽ, quid † ſi iſte cui ſolutũ eſt, pecuniã perdiderit, an teneatur? Videẽ ꝙ ſic, vt l. incẽdium. C. ſi cer. pet. In cõtrarium vẽ: nã iſte nõ põt dici teneri ad poſſeſsionẽ i genere: nã aliqd in gñere nõ põt poſsideri: qa oportet ꝙ ſit certũ id qd̃ poſſidebatur: vt l. iij. §. incertã. ſ. de acqui. poſ. & l. locus certus. eo. tit. Sed hic teneẽ ad poſſeſsionẽ: ergo ad ſpeciẽ. ſed interẽ ſpeciei debitor liberaẽ: vt l. qd̃ te. ſ. ſi cer. pe. & l. ſi ex legati cã. de ver. ob. Præterea hæc cõdictio nõ daẽ vltra q̃ qs ſit factus locupletior: vt l. ſi ñ ſortẽ. §. libert. ſ. e. ergo &c. Sol. ſi iſta pecunia eſt cõſumpta vtilitate cõſumẽtis: & tũc ſine dubio teneẽ p regulã: qa locupletior eſt factus. Itẽ p aliã regul. qa indebitũ recõ-

5 ciliatur † ſicut mutuum: quia ei æquipa- a ✠ POMATES. ¶ Repeti. Contrariũ tenuit idẽ Bart. l. j. §. ſi vir. ff. de acqui. poſ. de quo ibi per Iaſon.

ratur: vt in §. is quoq̃. Inſti. qui. mo. re cõtra. obli. Aut pecunia fuit perdita ſimpliciter: & tunc dicunt quidã, vt Iac. de Are. hic eum non teneri, per ratiões prędicias. b Glo. hic videtur tenere contrarium: & idẽ Iac. de Are. in l. ij. §. appellata. ſ. ſi cert. pe. Ad rationes in contrarium reſpondetur: quia perditione ſecuta fingiẽ ab ipo initio translatum dñium numorum: vt l. ſi filius. c ſ. ſi cert. pet. ideo perinde eſt, ac ſi à principio fuiſſet conſtitutus debitor generis, qd̃ perire non poteſt. Contraria loquuntur vbi ceſſat alia fictio. Venio ad ſecundã partem, & opp. de l. ſi in area. ſ. eo. Solu. vt in gloſ. & ibi, & in lege qui exceptionem. §. ſi pars. ſ. eo. Venio ad tertiam partem, & opp. extra gloſſ.

6 in condictione indebiti † non veniunt acceſsiones ciuiles: vt C. eodem lege prima. ſed quod accedit per vſuſcapionem eſt ciuilis acceſsio: vt Inſtitut. de vſuſcap. in princip. ergo &c. Solut. non veniunt ciuiles actiones ad dãnum & pœnam debitoris: vt l. contraria. Soluere enim vſuram ſibi pœna eſt: ſed vbi debitor non damnificareẽ, quia aliunde ſibi obuenit: tũc ex æquitate naturali reſtituere tenetur, ſicut cæteras acceſsiones: vt hic.

7 Oppo. quòd iſte, † qui poſſeſsionem recepit, non poſsit præſcribere: quia ſciebat indebitum, & ſic habebat malam fidem: ergo &c. vt l. j. Codi. de vſuſca. transfor. dicit gloſ. ſolu. intelligo quòd hic ignorabat indebitum. Certè nõ eſt neceſsẽ dicere nam bona fides requiritur aduerſus eum, contra quem præſcribitur, non aduerſus ſoluentem, ſeu cauſam ſolutionis: vt lege ſi quis fundum. ſ. de acquiren. poſſeſ. Vnde hic poſito quòd ego ſcirem indebitum: tamen credebam me factum dominum ſolutione. & ſic aduerſus verum dominum habebam bonam fi-

b dem. [b] † Opponi. ſi tu agis contra me condictione indebi-

8 ti, ego cum credebam me factum dominum, poſtea agam contra te rei vendicatione, quia dominus: vtrum potero opponere exceptionem dolo facis, vt ſ. de do. excep. l. doſo. & ſic tua repetitio non habebit effectum. Rñd. non eſt verum: quia tu non agis hoc caſu condictiõe indebiti ad poſſeſsionẽ tantum: ſed ad poſſeſsionem & ad dñium: quaſi dominiũ ſit reconciliatum vſuſcapione: ſicut dicimus de mutuo, vt not. in l. ij. §. appellata. ſ. ſi certum pet. vnde reſtitues mihi poſſeſsionem & dñium per condictionem indebiti, & iõ non poſſes poſtea agere rei ven. quia deſiſſes eſſe dñs. In caſu tamen procederet oppoſitio: qñ tu tradidiſti mihi poſſeſsionem ex vna cauſa: & ego ex alio titulo & ex alia cauſa præſcripſi: tunc ergo ſolam poſſeſsionem, quam habui à te, poſſes condicere, nõ proprietatem: quia eius occaſione non acceſsit. text. eẽ hic loquitur qñ ex illa cauſa ſecuta eſt vſuſcapio, ſi bene aduertatur. quẽ vide ibi: feciſſem ita, &c. Oppo. C. de his qui à non domi. l. fin. gloſ. hic dicit quod ibi fallit fauore libertatis. Tu dic vt dicebat Iac. de Are. quòd ibi fallit ſed ideo eſt: quia præſcriptio ibi tollit dominiũ quod eſt cauſa perſonalis actionis: hic verò præſcriptio nõ tollit cauſam perſonalis actionis: ſed eam auget & validat. Quæriẽ glo. an ego qui repeto, teneat dñs contra quem præſcriptum eſt? Reſpondet glo. quòd non vt l. ſi alienam. ſ. de dona. cauſa mort. Venio ad quatam partem. Circa iſtam partem gl. quæ

9 rit † notabiliter, quid ſi tradidi tibi fundum, in quo habebam proprietatem, alius habebat vſumfructum. non tñ poſsidebat

c dicit gloſ. dic vt l. in fructus. [c] Ia prima, in fi. & l. ſeq. de rei ven. videlicet quòd ſi fructus ſunt percepti ab ipſo poſſeſſore, repetentur perinde, ac ſi tradens perfectum dñium habuiſſet. ſecus

10 in fructibus non perceptis, vt ibi not. Item † quæro, quid ſi tradidi tibi nudam proprietatem: tu poſtea expuliſti fructuarium: ad quid agam? Rñdet gl. nudam proprietatem repetam per condictionem indebiti: poſtea agam negatoria contra te: quia quo ad te liberas ædes habeo: vt l. loci corpus. §. competit ſi ſerui. vendi. & ſic tu propter vſumfructum tertij non potes te tueri. Ita dicit gloſſ. & bene. Item quæro, quid ſi quando ſoluo indebitum, non transfero in te dominium, quia cre-

11 do tuum an ſecuta † conſumptione reconciliet indebitũ: Glo. dicit quòd ſic, ſicut in mutuo. Inſtitutio. quibus mod. re con-

B. not. qd condictio. not. q. in quantum excepti. fitur in eccleſia: uel minuere ne probat. prout Iaſ. & cauſam perſonalem actionis. ante l. 1. §. quæ. n. 3. ſ. de aequi. poſ.

a ¶ Istam glo. Adde q̃ cũ glo. transit Ia. Bu. Alber. de Ros. Bal. in lec. antiqua. Ang. & Salice. hic: & Pau. de ca. qui dicit nõ recedendũ à gl. & est cõis opi. licet cõtra faciat l. si tibi homo. §. fin. de leg. j. Alex. tñ dicit q̃ in puncto iuris verior videt opi. cõtraria, quam dicit tenere Bald. & Fulg. hic; & per iura allegata per ipsum; q̃q̃ Bart. in d. l. ij. de except. rei iudi. Tu de doctrina Bartol. in d. l. ij. vide Pau. de ca. cõsil. mihi cxlij. inci. ad id quod quærit. & etiã qñ qs possit opponere de iure tertij vltra copiosè dicta per Alex. ad de Pet. de Anch. cõsi. mihi ccxcviij. incip. efficacibus rationibus. in pe. & vlti. col.

b ❧ POMATES. ¶ Legib⁹. Vide Alexã. cõsil. xl. col. v. vol. iiij. & vide quæ scripsi l. si alienã. §. Marcellus. ff. de dona. causa mortis.

c ¶ Conscietiæ. Adde vltra Alex. inquãtũ tangit an valeat statutum q̃ creditor excludatur à credito, si fuerit per quinquennium negligens, Pet. de Ancha. cõsi. cclix.

c ❧ POMATES. ¶ Conscientiæ. Vide Panor. c. nouit. col. x. de iudi.

12 tra. obli. §. j. aliàs is & bene. Quero, † & istud est no. pone, tu tradis mihi nudam proprietatẽ fundi, in quo alius habet vtile dñium, q̃a emphyteuta vel feudatari⁹: postea illũ emphyteutã vel feudatarium expello: tu repetis proprietatẽ: an debeas à me habere illud vtile dñium vel possessionẽ fundi respectu illius vtilis dominij? Videt q̃ sic: vt s. dictũ est de vsufructuario expulso. Cõtrariũ determinat gl. quia vsusfructus imitat personã vt cũ pson̄a finiatur: nõ est sic in emphyteusi. Ista gl. nõ videtur vera. nã seruitutes reales nõ imitãtur personã: & tñ nõ põt quis opponere de iure tertij: vt d. l. loci corpus. §. cõpetit. Eadẽ ratione nec in emphyteusi. Præterea etiã emphyteusis videtur pson̄alis: q̃a extinctis personis reuertit ad dñm: vt in §. emphyteusim. in auẽ. de non alie. col. ij. Sol. dico gl. bene dicere, si rectè intelligatur. Debes scire q̃ † qñ q̃ ius tertij est exclusiuum iuris agẽtis in totum ipso iure, qñ q̃ ope exceptionis: & tũc an possit opponi de iure tertij, dixi in l. ij. de excep. rei iudi. Quãdo q̃ ius tertij, nõ est exclusiuũ iuris agentis, nisi respectu commoditatis & vtilitatis. Nã dñs es, licet fundus tuus debeat mihi seruitutem, vel in eo habeam vsumfructũ, vel ius emphyteuticũ & similia: tñ propter ius tuum vtilitas iuris mei minuitur. isto casu qs posset opponere de iure talis tertij: habes hic melius q̃ alibi. Aut ius tertij est quoddã ius accessorium rei, vt seruitutes reales: vel personæ, vt seruitutes personales: tunc de iure tertij non possum opponere dño: vt d. l. loci corpus. §. cõpetit. & hac glo. Aut ius tertij nõ est accessorium ad aliud, sed per se principaliter subsistit, vt vtile dñium, quod cõpetit emphyteutæ seu feudatario: & tunc possum opponere de iure illius tertij ad excludendũ intentionẽ tuã respectu illius iuris: vt hac l. Sicut possum opponere de eo, quod esset exclusiuũ totius iuris tui: vt l. fi. C. de rei vendic. & l. cũ seruũ quispiã. & ibi no. C. de ser. fugi. Nec potest dici q̃ istud ius emphyteuticũ accedat personæ sicut vsusfructus. Nã vna emphyteusis est in persona omnium: sed vsusfructus non põt esse idẽ variatis pson̄is: vt l. stipulatio ista. §. si qs ita de ver. obli. & l. repeti. in gl. quib. mod. vsusfru.

a amit. Et per hoc habes multũ notare istã glo. ª q̃ si tu expulisti aliquẽ emphyteutã de fundo, vel alio respectu ad te peruenit possessio fundi: q̃ alius nõ potest vendicare à te, donec durat ius illius emphyteutæ: vt hoc expressè tenet gl. facit j. de pig. l. vectigali.

Vb conditione. Solutum anteq̃ debeatur pendẽte dubio põt repeti: sed si certum est debitũ esse vel futurum esse, repeti non potest. hoc dicit cum duabus legibus sequen.

1 ☞ *Quæ differentia sit inter diem incertum, & conditionem.*
2 *Dictio cum, facit principaliter diem, secundario conditionem: dictio si, conditionem, secundariò diem.*
3 *Promissio facta cùm moriar, quando videatur donatio causa mortis.*

Am si cum moriar. Oppo. ad hanc legem de l. si cũ hęres.

1 qñ dies le. ce. Sol. aliud in stipulatione, vt hic: aliud in legato, vt ibi. † Quæro, quæ est differẽtia inter diẽ incertum & conditionẽ. Glo. in hac l. q̃ si sub ea cõditione. vaci llat. finaliter dicit q̃ dies incertus fit per cũ: cõditio per si. Vide gl. ista

2 est vera. Nã cũ, facit † principaliter diẽ, secundariò cõditionẽ: dictio si, facit principaliter cõditionẽ, secundariò diem: vt l. si Titio. qñ dies leg. ce. & colligit ex istis legibus. Aut ergo promittitur vel legat ad diẽ certã: & ante solutũ non repetitur: vt s. eo. l. in diẽ. Aut promittitur vel legat aliquid ad diẽ incertã: & tũc aut est incerta omni incertitudine, scilicet an & qñ: vt si promitto qñ Imperator venerit in Italiã: & tunc solutum ante diem poterit repeti: vt hac l. q̃ si sub ea cõditione in fi. Aut est dies incerta quãdo, sed certa an: vt dies mortis: & tũc non potest repeti, vt hac l. nã si cum moriar. & hoc in contractibus. In vltimis voluntatibus dic vt l. si cũ hæres. qñ di. leg. ce. Si verò debetur sub cõditione: & tũc aut est cõditio, quæ omnino extitura est: & ita certũ est debitũ iri: & tunc nõ põt repeti. secus

b si dubitatur, vt in istis legibus. ᵇ † Vltimò oppo. ad hãc l. nã si

3 cũ moriar. promissum, cũ moriar videtur dona. cau. mor. vt l. Seia. de dona. cau. mor. & l. Seia. de do. præleg. & not. in l. quæ dotis. j. solu. matri. Sol. oportet te intelligere hãc legẽ & similes, quæ isto modo loquunt, qñ præcessit aliqua causa promissionis, ex qua colligit q̃ nõ fuit donatio causa mortis, sed promissio inter viuos. Ita intelligatur l. j. C. vt act. ab hære. & contra hæredes. & j. de bo. auẽ. iud. pos. l. hæreditariũ. & C. de contrahen. & cõmit. stipu. l. fi. aliàs in dubio intelligeretur donatio causa mortis: vt dictis legibus, & l. mortis causa. de dona. causa mortis. Ita intelligit Gul. hic, & alij docto.

1 ☞ *Obligatio naturalis quòd non tollitur per dispositionem l. si quis in tantum. & similium.*
2 *Liberatus ex dispositione, puta legis, si quis in tantum. & similium: an teneatur in foro conscientiæ.*
3 *Consumptione & commistione reconciliatur indebitum.*
4 *Condicere partẽ dimidiam, non corpus, est dicere quòd pars dimidia respectu numeri condicitur, non respectu cuiuslibet corporis.*
5 *Error circa rem debitam inducit repetitionem.*

I pœnæ causa. Liberatio, quæ contingit ex pœna, non tollit naturalẽ obligationẽ. h. d. Glo. quærit exẽpla huius legis, & ponit exẽplũ in eo qui impetrauit iniquũ ius, & in eo, qui perdidit actiones suas. & ponit exẽplũ per l. extat. ff. qd̃ me. causa. & per l. si qs in tantã. C. vnde vi. vel per l. in criminali. de iurisdi. om. iudi. vel per auẽ. habita. C. ne filius pro pa. vel p auẽ. statuimus.

1 C. de epi. & cle. quod no. & tene mẽti. † q̃ ex illis legib⁹ nõ tol-

2 litur obligatio naturalis. † Vnde fortè in foro conscientiæ ᶜ

c quis teneret soluere: licet tñ ista naturalis quæ remanet, impediat petitionẽ soluti: nõ tñ crederem q̃ ex tali debito nõ soluto posset opponi cõpensatio: vt j. de cõpẽ. l. quæcunq̃. & quod ibi dicetur. Itẽ ponit glo. exemplũ in Macedo. sed exemplum non est bonũ: quia per macedonianũ nõ tollitur naturalis, nec ciuilis, sed paratur exceptio. Videbitis. j. eod. l. indebiti. & l. qui exceptionem. & no. in l. cũ quis. C. de iur. & fac. igno.

Quamuis Indebitũ consideratur etiã ex parte soluentis. h. d. Opp. C. de peti. hære. l. de hæreditate. & j. eo. l. repetitio. Solu. glo. hic soluit nomine suo: ibi soluit nomine alieno scilicet hæreditario. Plenè no. in l. si qd possessor. s. de peti. hære. Quid in dubio? Dicũt quidã suo nomine: vt l. & magis. j. de solu. & j. eo. l. indebitam. & j. de in rẽ ver. l. si filius. & j. man. l. Papinia. Contrariũ tenet Guli. per l. j. s. de instit. & l. cũ post mortẽ. j. de admini. tut. & de acqui. hære. l. pro hærede. §. j. & ista vera. Ad contraria respõde. licet ipse nõ respondeat, q̃ quando q̃ duplex est obligatio: alia solutẽtis, alia alterius: tũc in dubio qs pro sua videt soluere: vt in contrarijs. Quando q̃ vna obligatio est, quæ tamẽ est qualificata. Exemplum, hic hæres tenetur hæreditario nomine: institor tenetur institorio noĩe: ista obligatio potest cõsiderari simpliciter sine adiectione illa: & potest cõsiderari cũ illa adiectione: semper tamẽ est vna obligatio. quo casu pro illa obligatione cũ adiectione sua soluisse videt: & sic hæreditario nomine, vt s. dixi.

Si falso. Si soluitur indebitè cõmunis pecunia, pars di-

3 midia cõdicitur, nõ cuiuslibet corporis. hoc dicit. † Oppo. cõsumptione recõciliatur indebitũ: vt s. eo. l. indebiti. §. sed & si numi. Itẽ consumi dicitur per immistionẽ: vt l. si alieni numi. j. de sol. sed hic erant cõmisti: ergo oẽs possunt condici. Respõ. illud est verũ, qñ cõmistio fuit facta postea per creditorẽ recipientẽ. Sed si ab ipso initio soluitur pecunia cõmista cõmunis, procedit iste ver. facit s. si cer. pet. l. nã & si fur.

4 in fi. & l. si socius. Quæro, quid est hoc dictũ, partẽ † dimidiã cõdicere, nõ corpus. Respõ. quia cõdicitur pars dimidia respectu numeri, non respectu cuiuslibet corporis: vt d. l. nam & si fur. in fi. Sed cõtra hoc oppo. quia saltẽ pro alia parte potest cõdici possessio: vt s. eo. l. indebiti. §. sed & si numi. Sol. dicunt quidam

quidã q̃ hoc vult dicere iste §. quia vnam partẽ condicã rationẽ dominij, aliã ratione possessionis, nõ corporis. q. d. non condicam ipsa corpora ratione dñij. Alij, vt Io. exponunt dictam literam q̃ condicã partẽ dimidiã, non certã: puta has vel alias: arg. s. de vsufr. l. vsufructuariũ. §. si in viuarijs. Et verum dicit rectè intelligendo: nam condicam certam partẽ respectu numeri: sicut dicerẽ, peto quinq̃ ex illis decẽ non aũt magis vna quinq̃, q̃ alia. Et prędicta vera respectu proprietatis: sed respectu possessionis põt alia pars cõdici, vt dictũ est, nisi secuta sit cõsumptio q̃a tũc repeteret totũ. Quod est verũ, nisi cõsumẽs fuisset dñs partis: q̃a tunc cõsumptio nõ recõciliaret indebitũ: sicut nec mutuum: vt no. in d. l. nam & si fur. in fi. j. si cer. peta.

Si putem. Solutum indebitè per errorem circa rem re-

5 petitur. Vel aliter: Error circa † rem debitã repetitionem inducit. h. d. Secus esset, si alius pro alio soluisset quia tunc creditore inuito non daretur repetitio. Sed hic soluit aliud, tanq̃ pro se debitum.

Si duo. Si per plures soluatur indebitum in quantitate, cuilibet pro rata competit repetitio: si in speciebus, est electio eius, qui ad reddẽdam tenetur. h. d. cũ duabus sequentibus. Opp. de l. cum duo. j. eo. Solu. ibi non soluunt simul: ideo repetit qui postea soluit, quia tunc erat indebitum: hic soluerunt indebitum simul, & pariter. Oppo. & videtur q̃ prius repetat fideiussor: quia reus debet primò soluere: vt in auẽ. præsente. C. de fideius. So. hoc procedit de iure antiquo: hodie prius repeteret fideiussor, per dictam auẽ. sed si esset renunciatũ bñficio fideiussoris: hodie remaneret lex ista incorrecta.

Plane. Oppo. ad hanc l. de l. peñ. C. eo. duæ sunt solutiones, quas simul iunge. Vtrum in repe-

6 tendo sit electio eius, cuius erat in soluẽdo. Dic aut soluentes sunt plures, & transfertur electio ad creditorem, qui tenetur reddere, ne fortè ipsi in petendo varient: vt hic. Aut soluens est vnus: & tunc de iure antiquo est idem: arg. huius l. hodie contra, vt l. penul. C. eodem.

1 ☞ *Error in facto proprio toleratur, quando certatur de damno euitando.*
2 *Vbicunque certat quis de damno uitando, & alius de lucro captando, probando rem aliter se habere error præsumitur.*

Ed & si me putem. Quando quis certat † de damno vitando

1 error in facto proprio toleratur. h. d. Opp. in facto proprio non est tolerabilis ignorantia: vt l. q̃ q̃. j. ad Velleia. Sol. hic certat de damno euitando, aduersarius de lucro captando

2 meritò est tolerabilis ignorantia. † No. ergo ex hoc textu cum gl. q̃ vbicunq̃ quis certat de damno euitando, & alius de lucro captando: probando rem aliter se habere, error præsumitur. Idem no. in l. cùm de indebito. j. de proba. & l. si post diuisionem. C. de iur. & fac. igno. & no. in l. de ætate. §. qui iusto. s. de interro. act. Dixi plenè in l. non fatetur. j. de confes. Vide gl. super verbo, potero.

1 ☞ *Materia conditionis incerti.*
2 *Condictio incerti an sit actio. nume. 5.*
3 *Fallacia de quid ad quale, uocatur fallacia accidentis.*
4 *A uerbo recedere non debemus, quando possumus.*
6 *Condictio incerti q̃ nunquàm habeat locum ubi alia actio sit prodita.*
7 *Repetere possessionem an dicatur incertum.*

Cum iter. Cùm soluitur debitum, tamen aliter q̃ de-

1 beatur ad soluentis incõmodum: si est incertum, ei per actionem incerti consulitur. h. d. † Materia condictionis incerti traditur hic per gl. melius q̃ alibi: ideo circa eã aduertamus. Op. & videt q̃ debeat agi sine causa: vt l. j. & l. iij. j. tit. j. Hui⁹ timore reperio in ista materia tres opi. & ego sum in quarta: vna fuit Ioãnis, q̃ cõcedebat oppositionẽ, q̃ hic agat cõdictiõe sine cã: & qd̃ hic dicit incerti, expone, i. condictione

2 sine cã, quæ dat ad incertũ. Dicit ẽm Io. q̃ cõdictio incerti † nõ est propriũ nomẽ actiõis: & ideo in arbore sua nõ fecit ei specialẽ titulũ. sed posuit sub ti. de cõdi. sine cau. Idẽ tenet Rof. q̃a si cõdictio incerti esset propriũ nomẽ actionis, haberemus de ea specialẽ titulum, sicut de alijs actionibus seu cõditionibus. Contra opi. Io. facit, per cõdictionẽ sine cã repetit illud qd̃ sine cã est apud aliũ: vt l. j. j. de condi. sine cã. sed fundus non est apud aliũ sine causa: quia erat debitus: iter nõ est apud alium: quia dñs nõ debebat iter sibijpsi: cõdicitur ergo aliquid, quod non est in rerum natura, nec fuit traditum. Dicit enim tex. cõdicam vt iter concedatur, huius timore dicit Io. q̃ hæc propositio: fundus est apud eum sine causa: nõ est vera. sed ista propositio: fundus liber est apud eum sine causa: bene est vera: & ideo cõdicetur ab eo vt patiatur seruitutẽ imponi. Ita dicit Io.

Item opp. cõtra Ioã. quia secundũ hoc iste §. non faceret ad titulũ: contra l. Imperator. j. de in diem add. dicit ipse: imò, q̃a indebitè est solutũ, hoc est, fundus liber est indebitũ. Ista opi.

3 Io. non videt vera: cõtinet enim fallaciam † de quid ad quale: quæ vocatur fallacia accidentis. nam cõdictio sine causa competit quando quid sine causa vel indebitè soluit: vt l. j. in prin. j. de cõdi. sine cau. Sed hoc quid soluitur indebitè non soluit: sed soluitur aliter quã debeatur: quia soluitur liber fundus, cũ debeat solui seru⁹: & sic non cõpetit sine causa. Præterea, hoc

4 est facere violentiã huic tex. sed nõ † debemus recedere à verbo quãdo possumus: vt l. j. §. si is. j. de exercito. & l. non aliẽ. de

5 leg. iij. ergo &c. Nõ obstat q̃ † hæc actio non habet specialem tractatũ: q̃a nos reperim⁹ in multis alijs: vt ĩ interdicto fraudatorio, de quo in l. pupilli debitor. in princi. j. de solu. & in interdicto de ruderibus tollendis. de quo j. de dã. infec. & l. prætor. §. fi. & in multis alijs. Vnde alij sunt in alia opi. q̃ cõdictio incerti sit propriũ nomẽ actionis: & habeat locũ vbicunq̃ petit incertũ. Sicut certi condictio habet locũ vbicunq̃ petit certũ. Horum opi. recitat Iac. de Are. in l. certi condictio. in prin. s. si cert. peta. & ibi tãgit in gl. sup verbo, ex certo. Istæ opi. nõ tenẽtur à nostris. doc. q̃a hoc nulla lege reperit cautũ: ergo &c. imò vt cõtrariũ. Insti. de verb. obl. in prin. vbi dicitur q̃ quando ex stipulatione debet incertum agit ex stipulatione. Tertia fuit opi. Azo. quam glo. refert hic in summa, vt dicamus q̃ condictio incerti est propriũ nomẽ actionis: & habet locũ vbicunq̃ petit incertũ, p̃terq̃ ex stipulatu. Ita loquit hic, & l. exceptionem. §. si pars. j. eo. & l. si tibi liberũ. j. de act. emp. & j. de leg. j. l. q̃ si nulla. & in l. & ideo. §. fi. j. tit. ij. secundũ gl. hic. Vnde cũ alijs actionibus cõcurreret ista cõdictio incerti, vt cum actione cõmodati & depositi, in qua peto rẽ restitui, & sic incertũ. Ita dicit glo. & sic intelligit l. istam. Sed cõtra hanc lec. opp. de l. indebiti. §. sed & si numi. s. eo. Sol. ibi agitur ad possessionem. & licet aliã rem tradi dicat esse incertũ: tñ in cõdictione indebiti videt esse certũ: q̃a peto possessionẽ quã tibi tradidi eo mõ, quo tibi tradidi: sicut dicimus in mutuo: q̃a licet aliàs hæc appellatio, vinũ bonũ, sit incerta: tñ in mutuo dicit continere certũ: referẽ enim ad eam bonitatẽ seu qualitatem, in qua factũ est mutuũ: vt s. si cer. pet. l. cum quid. & no. in l. certi con-

6 dictio. eo. tit. & sic glo. pertrãsit. Ego dico † q̃ cõdictio incerti nunq̃ habeat locũ, vbi est ,pdita alia actio. quod ,pbo: q̃a sicut alia actio, s. ex stipulatu, facit cessare condictionẽ incerti, secũdùm Azo. ita alia actio ordinaria: & multò magis. Pro hoc videtur tex. in l. permisisti. j. de præscr. ver. & hoc videt voluisse sentire gl. quæ alibi, vbi alia actio cõpeteret, & tex. diceret incerti cõdictionẽ, exponit illa verba, incerti, q̃ sunt significatiua facti: hoc est, id qd̃ est incertũ. Ita no. in l. si hæres. j. de acti. emp. & s. de vsufru. earũ re. quæ vsu consu. l. trib⁹. in verbo. incerti. Dico ergo sic: qñ q̃ aliqd est incertũ, sed venit certificandum per sniam, vt interesse: tũc nõ habet locũ cõdictio ĩcerti, sed certi cõdictio, vt ibi tex. videt dicere incerti. dic, i. certi cõdictione, quæ dat ad interesse, qd̃ est incertũ ab initio: vt l. fi. s. si quis in ius voc. nõ ierit. & l. liber homo. §. fi. de verb. obli. & no. per gl. in l. certi cõdictio. super verbo, ex certo cõtractu. s. si cer. pe. Quãdo q̃ petit illud, qd̃ est oĩno incertũ, & durat incertũ, nõ aũt venit certificãdũ per sniam: tũc si quidẽ ad, i. aliqua actio ,pdita: q̃a cadit obligatio in speciẽ alicuius cõtract⁹, vel debet ex testamẽto: tũc aget illa actiõe ordinaria: & nõ cõpetit cõdictio incerti: vt Insti. de verb. obli. in prin. & l. permisisti. j. de præscri. verb. & vbi lex diceret, incerti, expone, i. tali actione quæ cõpetit ad incertũ: & sic factũ significet: vt l. si hæres. j. de act. emp. & l. tribus. de vsufru. earũ re. quæ vsu consu. Sed si nõ cadit in speciem alicuius cõtractus, vel quasi: tũc aduerte si quidẽ illud, quod est gestũ inter partes, est tale qd̃ consueuit parere cõdictionem, recurrimus ad cõdictionẽ incerti, vt hic, & l. qui exceptionẽ. §. si pars. j. e. l. si tibi liberũ. j. de act. emp. l. quod si nulla. j. de leg. j. & de vsufru. earum re. quæ vsu

a ✠ POMATES. ¶ Non est. Vide aliquid per Alex. consi. xxxj. col. iij. vol. ij.

b ¶ Non valeat. Vide Rom. consil. ccccciij. Alex. cõsil. ix. & cõsil. cxvj. vol. ij. Pan. cõsil. lxiiij. vol. j. Are. cõsil. xxxviij. Ale. l. fratris. in fi. C. de trãsac. & in l. j. ff. de trãs. & consil. xciij. co. ij. vo. ij. Pan. c. j. col. iiij. de rescrip. Bal. c. paltoralis. co. j. eo. ti. Pan. c. exposita. col. pe. de arb. Are. cõsil. xxviij. alias cxxviij. col. ij. Alex. cõsil. lxij. volu. ij. vbi dicit qd̃ qñ calũniosè petet. vide et Soci. cõsil. iiij. & cõsil. lxj. col. iij. & no. q̃ statutum de causis cõpromittendis nõ habet locũ in casu dubitabili: latè per Barba. consil. xlij. col. xj. vol. j.

c ¶ Non cogeret. Adde Bal. cõsi. cxciij. incip. statuta est. libr. iij. & Pe. de Anch. cõsil. clxxxiij. inci. pro clariore intellectu.

d ✠ POMATES. ¶ Exceptio. Vide p declaratiõe Ro. sing. cccxxx.

e ¶ Exceptio. Adde vt plenè per Spec. in tit. de except. §. dicto. per totum.

f ✠ POMATES. ¶ Sicut. Vide Feli. in c. exceptionẽ. colũ. vj. ver. fallit tertiò. & in col. xij. ver. itẽ ista. de exce. Alex. l. j. §. subla. j. ad Treb.

g ¶ Agenda sunt. Adde de exceptiõe excõicatiõis qũ posit opponi, Fed. cõsi. cxviij. & de exceptione banni, Ro. cõsi. ccxiiij. Et an dicta de excõicato habeãt locũ in bannito, vide Io. i add. ad Spe. in tit. de sniã. §. iuxta. ver. Itẽ est nulla rõne litigatorum.

h ✠ POMATES. ¶ Exceptione. Contrarium tenuit Bar. l. Vranius. vlt. col. ff. de fideiuſ. & ibi p Alexan. in apost.

consu. l. hoc senatus. §. j. Declaro hoc istæ condictiones ob causam indebiti, & sine causa, non oriuntur nisi aliquod negotium sit inter partes gestũ. l. si in area. j. e. & l. si & me & Titiũ. §. si cer. peta. negotio tamẽ gesto inter eos oriẽ condictio dicta, nõ secũdm id quod agit, sed extra id, i. extra ꝓpositũ agẽtiũ: vt l. si is. in fi. j. cõmo. Vñ in casu ꝓposito huius legis & similiũ allegatorũ §. hæc cõcurrũt. Negotiũ enim est gestũ inter me & te: qa fundũ tibi dedi liberũ. & est æquũ qd̃ mihi cõstituas seruitutẽ: qa hoc ab initio debebã deducere: licet tpe solutiõis hoc nõ agereꝰ, sed qa indebiti non possum agere qa debitũ soluí: nec sine causa quoniã aliquid nõ est apud te sine causa, ideo recurrimus ad cõdictionem incerti. De hoc est casus hic cũ similibus legibus alle. Sed si illud, qd̃ tibi soluí, & eius substãtia esset apud te indebitè vel sine causa: puto q̃ condictio indebiti, & sine causa dareꝰ ad illud, licet esset incertũ: vt d. l. iij. j. de condi. sine causa, & ꝓbatur §. l. proxi. vbi fuit solutus Stich. aut Pamphilus qui debebat alternatiuè: certe cùm nõ sit electio repetẽtis illa actio dicitur cõtinere incertũ. l. vbi aũt. §. qui illud aut illud. de verb. ob. & tñ cõpetit condictio indebiti: vt §. l. pxi. ldẽ §. eo. l. si fundi mei. vbi per hanc cõdictionẽ repetit vsus fructus: & ille qui petit vsumfructũ, petit incertũ: vt d. l. vbi aũt. ij. rñso. Et hoc modo possumus intellígere l. indebiti. §. sed & si numi. quia licet repetere † possessionem dicat incertũ: tamẽ cõpetit hæc cõdictio: quia illud incertũ fuit solutũ. Quãdoq̃ incertũ debeꝰ ex aliquo actu, ex quo consueuerunt oriri istæ condictiones, & æquum est actionem dari: tunc cõpetereꝰ actio in factum: vt l. quoties. j. de præscri. verb. in casu tamen competit condictio incerti: vt l. & ideo. in fin. j. de condi. furt. quod qualiter intellígatur, ibi dicã. tenementi prædicta.

1 ☞ *Transactio post sententiam quæ sit ratio quòd non ualeat.*
2 *Statutum quòd de qualibet lite fiat compromissum, quòd non fiat quando quis habet sententiam diffinitiuam uel instrumentum guarẽtigiatum, habens executionem paratam.*
3 *Compromissum quòd sit quædam transactio.*
4 *Per Aquilianam stipulationem non transigitur super re iudicata.*
5 *Res iudicata quòd non dicatur, donec appellari potest.*

a Eleganter. Datũ ex causa trasactionis quę secuta nõ est, [a] vel inualida est, repetit. h. d. vsque ad §. si quis post. Quæro quæ differẽtia est inter principium legis & versi. idem puto. Dic vt in gl. Secundò quæro, quæ differentia est inter principiũ legis, & §. si post rẽ. Rñ. qa suprà trãsactio nõ fuit secuta: hic fuit secuta, sed inualida. Quæro, quę est ratio quòd
1 tnõ valeat [b] trãsactio post rem iudicatã? Tex. dicit q̃ Imperator sic voluit. Glo. dicit melius, qd̃ transactio debet fieri de re
b dubia, sed postquã est iudicatũ, nõ est dubiũ: ergo &c. qd̃ tene
2 mẽti, ꝓpter statuta † terrarũ quæ dicunt q̃ de qualibet lite par
tes cogãtur cõpromittere in arbitros vel in arbitratores. Nam si quis haberet sniam diffinitiuã vel instrumentũ publicũ gua
3 rentigiatũ, qd̃ secundũ formã statutti mereret executionẽ, sicut sniã diffinitiua: tũc nõ cogeretꝰ ad cõpromittendũ: quia com promissum est † quædã trãsactio, vt in auꝛ. vt diff. iud. §. j. & in auꝛ. si verò cõtigerit. C. de iudi. & ibi no. Sed de eo qd̃ certum est, nõ põt trãsigi: ergo &c. sed si illud instrumẽtũ nõ esset liq-

Pro declaratione huius §. et inductionis v. smg. marantha impr. parte. 6. c. de compromisso & totum: quem R.

dum, sed posset in aliquo in dubiũ reuocari: tunc secus: vt hic.
4 Quærit gl. † an per Aquiliana stipulationẽ posit trãsigi super re iudicata. Quidã dicũt q̃ sic. Cõtrariũ dicit gl. & bene hic & l. si causa. C. de trãsac. vbi dicit per glo. melius quã hic. Suprà dicit gl. q̃ illud qd̃ deuenit in sniam, posset deduci in stipulationem, & postea posset super stipulatione dubitari, & sic valeret trãsactio. qd̃ intellige si dubitareꝰ nõ fictè: vt §. de trãsac. l. cùm hi. §. si cùm lis. Vltimò dicũt quidã q̃ res iudicata non dicit donec appellari posit: vt hic. & hoc est quod dicunt Canonistæ: sententia trãsiuit in rem iudicatam. quo etiã videtur tex. dicere in l. si fundus. §. si pluris. j. de pign. quod dic vt l. litigatoribus. C. de appel. plenè. j. de re iudi. l. j.

1 ☞ *Exceptio transactionis, iurisiurandi, & rei iudicatæ, q̃ impediat litis contestationem: & quando posit opponi. nu. 7.*
2 *Exceptio impediens litis contestationem, si omittatur, quòd non reddit processum nullum.*
3 *Exceptio impediens processum, debet opponi ante litem contestatam: & opponitur etiam post, si post incipit competere.*
4 *Exceptio incompetentiæ seu priuilegij fori debet opponi in initio, & sic antequam aliquid fiat.*
5 *Exceptio procuratoria q. non posit opponi post litem contestatam.*
6 *Exceptio excommunicationis, uel banni, uel non solutarum collectarum quòd posit opponi quandocunque.*
8 *Si opposui exceptionem ad impediendum processum, & super ea fuerunt testes examinati, & succubui: utrum post litem contestatam potero illam opponere ad iustitiam causæ in uim peremptoriæ.*

Si quis post. Iste est notabilis §. Exceptio trãsactiõis impedit litis contesta. & si omittat: non reddit ꝓcessum nullũ: & si post contestationẽ incipit cõpetere reliquã partẽ iudicij impediet si opponat: & si nõ opponat, solutũ poterit repeti. h. d. Primò loquit qñ trãsactio p̃cessit cõtestationẽ. Secundò quãdo est secuta. Secũda ibi: sed & si. No. q̃
1 † exceptio trãsactionis impedit cõtest. Idem in exceptione iu risiurãdi, & rei iudicatæ: vt l. j. & ij. & l. nã postea. §. de iureiur.
2 & C. de transac. l. fratris. Secundò no. † q̃ exceptio quæ impedit cõtest. si omittat, nõ reddit iudiciũ retro nullũ. Tertiò
3 no. q̃ † exceptio [d] impediẽs, ꝓcessum debet opponi ante lit. cõtestatione. si incipit antè cõpetere: sed si incipit post cõpetere, potest opponi postea: vt l. ij. C. de cõsor. eiusdẽ lit. & l. Pompo. §. rati. §. de procur. & ibi dixi. Circa primũ de exceptionibus quæ impediunt litis cõtest. dic vt dixi in l. nam postea. in prin. §. de iureiur. Circa secundũ, qũ debeat opponi ista exceptio, [e] videꝰ q̃ posit opponi in quacũq̃ parte iudicij: vt in c. j. extra de exce. in vj. Sol. quędã est exceptio dilatoria seu impediẽs pro-
4 cessum †, ꝓpter priuilegium fori: & ista debet opponi in initio antequã fiat aliqs actus, per quẽ videat in iudicẽ consentiri: vt l. fi. C. de except. & extra de re iudi. c. inter monasterium. Dixi plenè j. de re iudi. i. quidã consulebant. Quædam est exceptio
5 quę impediret † processum, ꝓpter personã agentis: & ista qñq̃ purgat per litis contest. vt in exceptiõe, ꝓcuratoria. l. Pomponius. §. rati. §. de, ꝓcu. Nam cum, ꝓcurator per lit. cõtest. efficiatur dñs litis, ideo postea nõ põt sibi dici: tu nõ es, ꝓcurator, vel nõ potes agere: vt d. l. Pomponius. §. rati. & l. ita demum. C. de procu. Quandoq̃ exceptio nõ purgat per cõtestationẽ: vt exceptio excõicationis. Sicut [f] eꝫ erat † excõicatus ab initio:
6 ita post contestationem remanet excõicatus: & ideo licet hæc exceptio nõ posit opponi cõtra ea quæ iam acta sunt: poterit
g opponi cõtra ea quæ agenda [g] sunt. Sicut eꝫ ab initio poterat sibi dici, tu nõ es audiẽdus: ita nũc põt sibi dici, tu nõ es audiẽ
h dus: vt d. c. j. extra de excep. lib. vj. & idẽ videꝰ de exceptione [h] bãni, vel de exceptiõe q̃ nõ soluit collectas, & si. quæ per formã statuti reddũt personã inhabilẽ ad agendũ: vel faciũt q̃ au
7 diri nõ debeat. Quædã est † exceptio quæ impedit cõtẽ. ex natura causæ vel cõtractus: vt exceptio transactionis, rei iudic. & iurisiũrandi, & si. tunc ad impediendũ, ꝓcessum debet oppo nare lit. cõte. vt hic. Sed si nõ opponeret, posset opponi post cõte. nõ ad impediendũ processum, sed ad iustitiã causæ, sicut cæteræ peremptoriæ: vt l. peremptorias. C. senten. rescin. non posse. Sed si inciperet cõpetere post cõtest. tũc etiã posset oppo
8 ni ad, ꝓcessum, vt hoc §. cũ si. † Quæro qd̃ si opposui vnã de istis exceptionib [i] ad ꝓediẽdũ, ꝓcessum, & sup ea fuerũt examinati testes, & succubui: vtrũ post lit. cõte. potero opponere ad iustitiã causę in vim perẽptorię, & de nouo testes, ꝓducere.

Gul.

Guli. de Cu. videtur dicere q̃ non: quia iam sunt aperti & pu-
a blicati testes: ergo &c. In contrariũ [a] videtur tex. in c. veniens.
b el ij. de testi. non determino [b] nunc.
1 ☞ *Solutum indebitè in actionibus pœnalibus repetitur.*
2 *In actionibus quæ crescunt per inficiationem solutum indebitè non repetitur. & nu. 7. & de ratione. nu. 3. & nu. 5.*
4 *Æstimatio uani timoris nulla est.*
6 *Causæ quæ impediunt repetitionem indebiti.*

1 Si qua lex. Solutũ indebitè † in actionibus pœnalibus repetitur. h. d. Opp. C. eo. l. ea quæ. Sol. hic loquitur in actionibus quę sunt pœnales ab initio: ibi in his quę ex postfacto crescũt per inficiationẽ. Contra hoc opp. de l. in-
de Neratius. §. fi. cũ l. seq. §. ad leg. Aqui. Sol. intellige hãc solu
e tionẽ secũdùm illã legẽ q̃ † maleficiũ erat ab aliquo cõmissum ideo in actione l. Aquiliæ soluens nõ repetit. secus si à nemine
3 esset cõmissum, vt ibi. Quæro, † quæ est ratio q̃ in actionibus quæ crescunt per inficiationẽ solutũ indebitè nõ posit repeti? Respon. dicũt quidam q̃ licet sit indebitum respectu soluen-
tis: tñ est debitũ respectu eius cui soluitur: vt patet ex his quæ dixi in præcedenti cõtrario. Ista rñsio cõfundit per l. si pœnæ.
4 §. j. §. eo. Vnde alij dicũt q̃ ratio est: quia vanè timuit, & † vani timoris nulla est æstimatio: vt §. quod me. causa. l. nec timorẽ. & j. de re iud. l. si quis ab alio. Ista ratio gl. non est bona: quia idem esset, & si iuste timuisset, vel si omnino se debitorẽ credi
5 disset ex iusta causa: vt l. ea quæ. C. eo. vide gl. Alibi ponit † rationẽ verisimã, in his quæ crescũt per inficiationẽ, si ab initio soluo, videor tecũ trãsigere, quasi dicã, prius volo hoc soluere, q̃ me in hoc dubio ponere. Vnde sicut solutũ ex causa transactionis non repetitur transactione secuta: vt §. ea. l. in princ. &
C. eo. l. ij. ita solutũ ex hac causa quæ per inficiationẽ crescit. Ita no, in l. error. q. de iur. & fac. igno. & tãgit per gl. in d. l. ea quæ.
C. eo. qd̃ hic tenet Gul. & ista vera est, quicquid dicat Pet. in d.
6 l. ea quæ. C. eo. Quæro † quæ sunt causæ quæ impediunt repeti
tionẽ indebiti. Et aduerte, quia quoddã est indebitũ ciuiliter, sed naturaliter debitũ: vel est indebitũ ope exceptionis. & de istis dic vt §. eo. l. j. Sed si quæris de eo quod est indebitũ omni iure: tunc glo. hic enumerat casus. quã tu inuenis vide, & eã si-
d gna. Primus casus est in his quæ crescũt per inficiationẽ, vt dicũ est: † Sed certè licet hoc sit indebitũ respectu causæ remo-
7 tæ propter quã soluitur, s. dãni dati vel legati facti pijs locis: tamen est debitũ respectu causæ proximæ tacitè intellectę, scilicet transactionis. videtur enim transigere: vt §. dixi. Secundus casus est, quando sciens soluit, dicit gl. & hic idem: quia incipit esse debitum respectu causæ proximæ tacitè subintellectę,
s. donationis: vt l. cuius per errorẽ. j. de re. iur. Tertius casus est qñ iurauit creditor sibi deberi illud, quod in veritate non debebatur: certè & hoc idem, quia incipit deberi ex noua causa,
s. iuramento. Quartus casus est, s. propter authoritatem rei iudicatæ. Certè & hoc idẽ: quia ex sententia incipit de nouo deberi saltẽ ciuiliter. Quintus casus est propter transactionem:
vt C. eo. l. ij. & §. ea. l. in prin. Et certè & hoc idem: quia incipit deberi ex noua causa, s. transactionis. Sextus casus est propter pietatem: vt j. eo. l. cum his. §. si mulier. Septimus casus, quando debetur ab alio: vt §. eo. l. si pœnæ. in prin. dic vt ibi.

Si is qui. Promissio facta à sciente se non posse cõpelli tanquàm indebitum, non conducitur. h. d.

Cum duo. Pluribus soluentibus idem debitum: ei, qui vltimò soluit, conceditur repetitio. h. d. hæc lex, &c.

1 ☞ *Quãdo lex non asistit nec resistit obligationi, tunc non impeditur naturalis obligatio.*
2 *Si lex resistit obligationi, non nascitur nec ciuilis nec naturalis.*
3 *Stante statuto q̃ nullus audeat contrahere cũ minore sine consensu propinquorum: & si factum fuerit, non ualeat, si contrahitur sine solennitate requisita, ex tali contractu non oritur neque naturalis neque ciuilis obligatio.*
4 *Vsuræ hodie de iure Canonico & diuino sunt prohibitæ: & lex earum obligationi resistit.*

1 Si non sortem. Ista lex habet subtiles casus. Qñ lex † obligatiõi non asistit nec resistit, cõtrahiꝰ naturalis, quæ impedit repetitionẽ indebiti soluti: sed qñ lex resistit, ĩpediꝰ etiã naturalis obligatio, et so

a ¶ In contrarium. Adde Fede. consi. ccxxij.
b ✠ POMATES. ¶ Determino. Adde q̃ determinaꝰ in extrauagãti, ad re primẽdũ. in gl. in verbo, summariè ver. quædã sunt emergẽtes. Anch. consilio cccxxxiij. incip. pro declaratione istarum. versũ. item aduer.
c ✠ POMATES. ¶ Quæro. Qñ lex resistit cõtractui ex eo non nascitur neq; ciuilis neq; naturalis obligatio. quod etiã, pceditin, phibitione iudicis. Tex. est no. in l. is cui bonis. j. de ver. ob. vbi si inter dicũ bonorũ administratio, pdigo p iudicẽ, nõ põt postea ciuiliter aut naturaliter obligari, cũ añ ĩterdictionẽ secundũ cõmopi. doct. vbi se obligare potuisset. vide Ro. cõsil. cccexxxvij. in j. dubio, col. j.
c lutũ repetitur h. d. Quæro, [c] quid differt principium à respõso? Respõdeo, in principio debebantur vsuræ naturaliter: in secundo responso nullo modo. Tunc vltra quæro quare nõ debebantur naturaliter in secũdo respõso, cùm interuenerit promissio assensus sicut in principio. Rñdeo in principio lex nõ asistit nec resistit obligationi, sicut dicimus in §. alteri. in l. stipulatio ista. j. de ver. obli. In secũdo respõ
2 so lex † resistit obligatiõi: ideo nõ nascit ciuilis nec naturalis: vt hic, & l. cũ lex. j. de fideiuſ. & l. non dubium. C. de legi. quod est aliàs multum notandum propter statuta terrarum, quæ quandoque resistunt contractui. Vnde dicebam pridie, De
3 facto † cauet statuto Asisij q̃ nullus audeat contrahere cum minore sine cõsensu propinquorũ, & si factum fuerit, nõ valet: certè si aliquis cõtrahit cũ minore solẽnitate non seruata: licet de iure communi ipse minor obligareꝰ naturaliter, & alius obligaretur sibi ciuiliter & naturaliter: vt Insti. de autho. tut. §. j. quod est ideo, quia lex non asistit neque resistit obligationi tamẽ cùm statutum omnino resistat, nulla nascetur obligatio, vt hic, & d. l. cũ lex. & C. de legib. l. non dubium. Opp. dici
d tur hic q̃ si postea [d] soluitur fors: ipsa repetitur tanquam indebita. Contra. j. eod. l. qui inuicem. Solu. ibi debitum erat hinc inde ex diuersis causis: hic verò solutum prouisuris directò computatur in sortem, sicut si pro sorte esset solutum: quoniam
4 sortis occasione soluitur. Hodie † verò iure Canonico, imò potiꝰ de iure diuino, obligationi vsurarum lex resistit in totũ: vt C. de vsuris. auꝛ. ad hæc. ideo solutũ in totum repetitur. & ita obseruatur. nec potest dici q̃ scienter soluit indebitum, vt dicam j. proxi. §. & c. Bar.

e Si quis [e] falso. Quod soluitur, ne quis in debito putatiuo vexetur, tanquam indebitum repetitur. h. Nota ergo q̃ licet ego sciã me
f non teneri ad vsuras, [f] si promitto vel soluo sibi vsuras, ne vexer super debito principali: non potest dici q̃ sciens indebitum e soluerim: & ita practicant episcopi, &c.

Indebitum autem. Indebitum est, f quod non debetur ipso iure vel ope exceptionis perpetuæ. Bart.

1 ☞ *Nemo inuitus in communione stare compellitur. & quando, nu. 4.*
2 *Res pro debito potest retineri. & quando. nu. 7.*
3 *Scriptor an possit retinere quinternum, donec ei soluatur. & nu. 8.*
5 *Pars à toto separata in speciebus non ualet tantum, quãtum si unita est toti.*
6 *Datio in solutum si in aliqua parte fiat plus debito quòd in totum uitiatur licet sit locus retentioni.*
9 *Debitor, cui relicta fuit libertas, an sit interim liberatus naturaliter.*
10 *Monachus fugitiuus, & syndicus reuocatus, si accipiant pecuniam mutuo, an abbas obligetur.*
11 *Procurator reuocatus quando obliget dominum. remissiue.*

multum nota. ad. l. §§ dicto. q̃ nec naturalis obligatio. contra multitudinem contrahentem sine uerecundia qz lex. non solum non asistit. vero et resistit. l. cum lex. de pe. fideiuſ.

POMATES. ¶ Si centũ. Quod datio in ſolutũ plus debito vitiatur in totũ. Pro quo facit qd dicit Bal. in §.qm̃.l.certi condictio.ſ. ſi certũ peta. facit l.cũ amplius.j.de regu.iur.& ibi gl. licet videat tenuiſſe cõtrariũ Bart. in l. poſt cõtractũ in fi.j.de don.& limita vt per Bal. in l.fin.in pen.col.C.de iure dot. & circa dictũ Bar.& vide Alex.cõſi.lxiij. col.vj.volu.iiij. Cremẽ.ſing. xcij. & xcv. Pan.cõſi.xliij.ij. vol. facit dictũ Bart. in l. certi condictio.§.qm̃. ff.ſi cer.pe.Alex. iuſtè poſsidet.in vj.col. circa medium,de acqui. poſ. Bal. in l.fi. quod met.cauſ.Et in l.ſunt & aliæ. de publ. Barba.c.cũ ſuper. col.vij. de offi. delega. & ibi Feli.col.xij.aliàs ij.Alex.cõſil.lxxxv.col.j. volu.ij.vbi latè tenet q datio ĩ ſolutũ pro debito non vero, eſt nulla. Ro. cõſi.cccl. vbi ponit quid iuris quando datio in ſolutũ fieret per viã contractus.& cõſi. cccclliij.col. iij. vbi ponit quãdo debitũ erat ,p pte verũ,& pro parte falſum:an ſaltẽ ſuſtineatur in ea parte, in qua eſt verum.vbi loquit in cõmiſsione ex primo decreto. & Bald. o.no c. qm̃ frequẽter.§.ſinautẽ.vt lite nõ cõte. col.ij. Ful. cõſ.clxxij.vbi loquit in vẽditione facta per incantũ de bonis debitoris ad inſtãtiam creditoris minus iuſto pretio,& pro maiori debito quã foret verũ creditũ,pulchrè Bal.,p hoc cõſ. cxxij. in iij.pte & cõſi.lxxvj.pte j. &conſl.cccccxcvj.ea.pte,vbi ponit pulchrum caſum.

¶ §. ſequẽ. Ad materiã huius §.vide quæ no.Bar.in l.iij.ſ.de cõdi.ob turpẽ cãm.Ale.

¶ Nemo. Adde quæ dixi poſt Bart. in l.in hoc iudicio. §.j. ſ. famil.ercij.Alex.

¶ Dationibus. Vide Bal.in l. certi cõdi. §.quoniã.ſ.ſi cert.pet. vbi allegat Bart.ita cõſuluiſſe.& per Flo. ſl.in hoc iudicio.fam. erciſun.tamen limita vt per Bal. in l.ordo. in vlti.quæſt. de execu.rei iudi.& cũ Bar. hic trãſit ſingu.Lud. in l.j.§.pe.de ver.obli. Alexan. Adde q dictũ Bart.de donationibus in ſolutum de verbo.adverbũ refert & ſequitur Bal.cõſl. xc.incip. proponẽſ.li. j.inquantum Alexan. in lec. poſt Paulũ de Caſtro tãgit quid res valet plus quam

12 Quod quis non poſsit venire contra factum ſuum ad ſuũ commodum.

13 *Sententia lata inter hæredem & euincentem q habeatur pro veritate etiam quo ad alios.*

Si centum. In ſpeciebus ratiõe partis pro alio indebitæ ſolutæ totũ repetit: ſecus in his quæ in genere ſuo recipiũt functionẽ.h.d. cũ §.ſeq.[b] Nota q † nemo inuitus cõpellit ſtare in communione. Itẽ nota † de iure retinẽdi rem pro debito. Dicit gl. q facit pro † ſcriptoribꝰ,vt poſsint retinere quiternum, donec eis ſoluat:quod j. dicam.

Oppo.de l.iij.§.ſi.& l.ſeq.j.de rei vendica. † vbi quis inuitus compellit ad cõmunionem.Sol.hæc verba,nemo[c] cõpellitur ad cõmunionem,poſſunt intelligi ad cõmunionẽ,ſ.inchoandã:& tunc fallit in lege cõtraria propter impoſsibilitatẽ. Alio modo poſſunt intelligi ad cõmunionem, ſ.retinendã.hoc etiã fallit in caſibus propter reſcriptionẽ:vt l.j.C.de an.excep.qd doct.reprobant in fundo à ſocijs cõmuniter poſſeſſo:& bene,vt ibi.& l.fi.C. cõmuni diui. Secundò opp.de ſeq.§.idẽ Marcellus.Sol.prout loquit in pecunia,nõ obſtat quia nõ dicitur eſſe cõmunio in quolibet corpore,ſed petit reſpectu numeri: vt l.ſi pœnę.§.ſi falſo. ſ.eo.& l.nã & ſi.in fi.ſ.ſi cer.petat.ſed prout loquit in alio, & in alijs quãtitatibus,videt dubium. Si reſpondet eodem modo,quo in pecunia, eſt alia ratio:quia † in ſpeciebus nõ valet tantũ pars ſeparata à toto,quantũ ſi vnita eſt toti: vt j.de ſolu.l.ſi quis aliã. & infrà de in diem addic.l.quod autẽ.§.fi.& l.ſequẽti.& ideo nõ fit æſtimatio partiũ,ſed totius rei:vt not. in l.j.C.cõmuni diui. & ſic vt hic fauore ſoluẽtis indebitũ totũ repetit: ita ẽt fauore creditoris,cui ſoluit,ſi pars totũ debitũ peteret:vt l.ſi quis aliã. j. de ſolu. Tene ergo multũ menti pro dationibus[d] in ſolutũ,quæ fiũt tota die: vt ſi † in aliqua pte fit datio in ſolutũ plus debito,tota datio videatur inſolidũ, vt hic, licet ſit locus retentioni. Opponit & videtur q non debitum nõ † poſsit retineri propter debitũ:[e] vt l.vlt.C. cõmo. Breuiter doct.ſic diſtinguunt,aut res,quę eſt apud me, eſt mihi obligata pro aliquo debito:& poſſum pro alio debito retinere: vt C.etiã ob chirogra.pec.l.j.Aut non eſt mihi obligata:& tũc aut volo eam retinere propter expẽſas factas,vel aliud debitum cõtracti propter vtilitatẽ ipſius rei: & poſſum retinere:vt l.in reb⁹.§.poſſunt. j.cõmo.& l.Paulus.j.de doli exceptio.& l.ſi in area.j.eo. & de acqui.rerũ domi. l. qua ratione.§.literę. Et ſic † ſcriptor meritò poteſt retinere quinternos: quia retinet pro melioratione facta circa rẽ retentam:& ſic intelligo de quinterno, in quo ſcribit. Aut volo retinere ,ppter aliud debitum:& tũc aut illa res puenit ad me occaſione illius debiti: & poſſum retinere, vt hic.& l.eleganter.§.qui reprobos.j.de gig.act.l.ſi cũ aurũ.j.de ſo.Aut nõ peruenit ad me dicta occaſione: & tũc nõ potero retinere:vt l.ſi.C.cõmo.& ibi per doct. & C.in quib.cau.pig.ta.cõtra.l.ſi nõ inducta.& ſic apparet quòd ſcriptor non poteſt retinere quinternũ exemplaris pro-

pter debitum,&c.

Adeo. Tutus exceptione perpetua, per errorẽ ſoluens repetit.h. d. Opp.de l.ſi quis reũ.j.de lib.leg. Sol. ibi fuit liberatio[f] legata ad tempus:hic in perpetuũ. † Quero,nunquid debitor, cui relicta eſt liberatio,ſit interim naturaliter obligat⁹. Glo.dicit q ſic. Vide glo. quãuis.Azo videat notare cõtrarium in ſumma huiꝰ tit. potes dicere q hic loquit quãdo teſtator damnauit hæredẽ q liberaret dictũ debitorem.Azo loquitur quãdo ipſe teſtator liberauit: licet inter hæc quo ad alia ſit differentia: vt l.j.& ij. de legata.facit quod dixi in l. Aurelio.§. Caius.j.de lib.leg.

Qui filio. Qui ignorans mandatum reuocatũ ſoluit, liberat:ſciens nõ liberat, nec indebitũ repetit. hoc dicit. Primũ habuiſtis in l. eius qui in prouincia.ſ.ſi cer.pe. Secundũ examinaui in l.ſi ,pcuratori falſo.ſ.tit.ij.circa primã gl. Vltimò gl.hæc inducit in argumẽtũ ad q̃ſtionẽ de † monacho fugitiuo & ſyndico reuocato,qui accepit pecuniã mutuo:q Abbas teneat. Certè gl.tenet q liberat ſoluens fauore liberationis:vt l.eius q in prouincia.& ſic loquit iſte §. An autem † procurator reuocatus poſsit obligare dominũ,eſt recurrendũ ad iſtam materiã,vtrũ ſit neceſſe q reuocatio mandati perueniat ad notitiã debitoris ſeu aduerſarij:habuiſti in l.ſi pecuniã.§.j. ſuprà titu.ij.& no.doct.in l.mandatum.C.mandati.dicetur in l.procurator.aliàs, ſi procurator.ſuprà de procura.

Si filius. † Non poteſt quis venire contra factũ ſuũ ad ſui cõmodũ,etiam ex perſona alterius.h.d. De hoc habuiſtis tactũ ſ.ſi cer.peta.l.ſi filius. Glo.opponit,ſed nõ ſoluit in glo.ibi. ſed argumentum contra de adoptionibus. l. ſi pater.§.qui duos. Dic,ſed hoc ideo eſt: quia venit contra factum ſuum,&c.

Si quis quaſi. Qui ſoluit indebitũ ſciẽter,ne incidat in aliud debitum putatiuũ, tãquam indebitum repetit.h.d. Quæro,quę erat hic ratio dubitandi. Reſpõdeo, quia poſito quòd ſentẽtia arbitri erat lata,tamen ex ea nõ eſt debitũ:vt lege prima. C. de arbi.& ideo videor ſoluere ſcienter indebitũ:quia hoc facio,ne incidã in aliud debitum,hoc eſt,in pœnam:ideo repeto tanq̃ indebitè ſolutũ.eſt enim hoc occaſionali ter debitũ,ſi in pœnã incidere nolo. Facit quod dicam infrà eodem.[g] l.is cui.

Hæredi. Ab hærede indebitũ ſolutum in omnem euentũ repetitur:ſed ſi in quæſtione de hæreditate ſuccumbat debitum & indebitũ repetitur.hoc dicit. Opp.de tit.C.res inter alios acta alijs præiudicare non debet. per totum.ergo ſententia lata inter hęredem & euincentem,nullum prejudicium debet facere inter hæredem & repetentem.Huius timore hęc lex legitur duobus modis.Primo vt totus §.loquatur in hærede & bonorum poſſeſſore putatiuo:& tunc ceſſat contrariũ:quia repetit quia nõ eſt hęres.Alio modo q loquat in hærede vero:& tũc prima pars §.quando obtinet procedit clarè.Secundam partem quando ſuccumbit,vbi dicitur quòd repeti poteſt:intelligas quòd iu-

quãtitas,pro qua data eſt in ſolutũ: adde vt per Oldra. conſil. xxvij.in fin.

¶ Debitũ. An qs poſſit ſibi prouidere p retentionẽ rei nõ debitæ ,p re debita: & qd de ſcriptore: & adde q regula dicẽs quẽ retentione vti nõ poſſe, fallit fauore dotis & mulieris.tex.eſt no.ſecũdũ ſtellectũ Bar.& doc.in l.filiæ.in prin. j.ſol.mat.& dixi in l. neq.C.de cõpẽ.regula aũt dicens in caſu ſuo quẽ poſſe vti retẽtione, fallit, niſi talis res peruenerit vitio vel delicto, vt in c.fi. de ord.cog.& in l.j.§. redigunt.j.quo lega. Et dũ hic dicit q propter expẽſas & ſimiles põt quis vti retentione, Adde q forti? eſt:q etiãſi poſterior eſſet talis,creditor p̃ferẽ priori habẽti ius in pignore. Text.eſt no.in l.interdũ. cũ ſequẽ.j. q po.in pig.ha. Item adde q habens quaſi pignus in repoteſt vti retẽtiõe.l.Iul. §.offerri.j.de ac.emp. & l.hæreditatis.j.de hereꝯ.vel act.vẽ.Item fallit dicta regula ,p hibitiua retentionis in caſu valde no. in l. j.C. etiã ob chirogra. pe.& ibi no. & dicit Bal. per illũ tex. q ſi moriat ſcholaris, & & in infirmitate vel in funere expẽdi,poſſum eius libros retinere, niſi heredes ſcholaris prius mihi ſoluãt.qd no.Et hoc dicit in l. in reſtituẽda, C.de pe.hęre.& latè p eũ ĩ d.l.fi.C. cõmoda. & qd ipſe fin.no. in l. penul. C.de pign. act, & ĩ materia vid l.j.C. etiã ob chirogra. pecu.in l.,p retẽtionẽ. C. de vſur.,& ,p Bar.plenè & plenius q̃ hic l.ſi non inducta.C. in quib.cau. pig.ta. contraha.& Paul. de leaza.in c.fin.de dolo & contu.in ij. col.Alex. Adde q quis poſsit vti retentione rei nõ debitæ pro re debita, Bal.conſi.cclij.li. iii.

¶ Liberatio. Vid qd not.Bald.in l.peremptorias.in pen.col. in verſicu.ſed hic ſurgit quæſtio.C. ſenten. reſcin.non poſ.Alexã.

¶ Is cui. Et quod nota.ſ.l.j.§.j. & Bartol. in l. is cui.j.de condi. inde.& ĩ l.damus.infrà eodem.Alexand.

dex debebat audire repetẽtem, & ſuper hoc iudicio procedere:non tamen quòd ſententia lata inter hæredem & euincentem hic faciat ius: ſed iudex iudicabit ſecundùm allegata & 13 probata in nouo iudicio. † Tu dic verius quòd imò in caſu iſto ſententia lata inter hæredem & euincentem, quorum principaliter intererat, habetur pro veritate, etiam quo ad alios: vt C.de peti.hæred.l.ſi.& l.Papinianus.§.meminiſſe.ſ.de inofficio.teſtamen.

¶ Doctrina. Quid ſit officium & artificium,& quot modis ſumatur officium vt de Bal.in rub.C.de ope.liber.Alex.

1 ☞ *Naturalis obligatio quòd impediat repetitionem indebiti.& num.7.& nu.10.*
2 *Facta quòd non poſſunt repeti:repetitur tamen æſtimatio.num.4.*
3 *Ex diuerſitate perſonarum & factorum inducitur diuerſitas factorũ & operarum.*
5 *Natura conditionis indebiti eſt ut quis teneatur in eo quod factus eſt locupletior.*
6 *Indebitum ſolutum ex una cauſa quòd poteſt retineri ex alia,ex qua eſt debitum.*
8 *Officium dicitur illud, quod quis ſine doctrina facere ſcit: & ibi quæ ſit officialis opera.& num.18.& 22.*
9 *Artificiales operæ dicuntur,quæ conſiſtunt in artificio per doctrinam didicito.*
11 *Conditio indebiti quòd præter partium propoſitum oriatur.*
12 *Si aliquis putans ſe obligatum in genere, ſoluit aliquam ſpeciem illius generis,quis repetat.*
13 *Operæ præſtitæ quando repetantur uel earum æſtimatio.*
14 *Opera eſt diurnum officium,ſcilicet diei artificialis.*
15 *Operæ nocturnæ ad cuſtodiendum turrim,dicuntur operæ.*
16 *Operæ qualiter diuiduntur.& nu.18.& 21.*
17 *Obſequium an ſit opera.*
19 *Seruire uni domino in mensa uel in camera,uel aſſociare eum ad miſſam, eſt præſtare operam officialem.*
20 *Opera fabrilis dicitur,quæ fit zappando,uagando,& arando.*
23 *Operæ obſequiales qualiter differant inter ſe,& in quo differant ab alijs operibus.*
24 *Operæ propriè qualiter imponantur,qualiter differant,& in quibus conueniant.*
25 *Operæ officiales promiſſæ quæ concernunt perſonam eius,cui exhibentur, quòd cedant cùm indicuntur.*
26 *Operæ fabriles uel artificiales cedunt à die ſtipulationis.*
27 *Si ſtipulantur operæ fabriles uel artificiales loco non deſignato, quòd ualeat ſtipulatio:ſecus ſi ſtipuletur opus.*
28 *Promiſsio operarum in genere,quando dicatur de operis fabrilibus, & quando de obſequialibus.*
29 *Si fiat bannum quòd quilibet compareat armatus tali die in platea ad faciendũ monſtram,quòd debet intelligi q ueniat armatus ſecundùm cõditionem ſuæ perſonæ.*
30 *Si conduxiſti ſeruitorem ad tibi ſeruiendum certo pretio: quando poſsis illum alteri concedere eo inuito.*
31 *Libertus quas operas præſtet patrono ſuo ſumptu,& quas non.*
32 *Si conducuntur operæ alicuius quando intelligatur quòd præſtentur ſumptu lo nitis uel conducentis.*
33 *Quæ operæ tranſeant ad hæredem hæredis,& etiam ad extraneos, & nu.36.*
34 *Emphyteuſis accepta pro ſe & filijs quando tranſit ad filios ut filios, non ut hęredes:& ſic non pro hæreditarijs portionibus.*
35 *Si quis eſt ſtipulatus ſibi & filijs,quòd intelligitur ordine ſucceſsiuo.*

Libertus. Iſte §. cõſueuit reputari difficilis: quia habet materiam ſcholaribus extraneã, ſcilicet de operis libertorum:tamen in veritate eſt multũ vtilis: & hoc dicit. Si libertus operas officiales indebitè præſtat, non repetit. Idem ſi earũ æſtimationem,nec in eis poteſt alij delegari. Sed ſi delegatus præſtiterit, nõ repetet. Si verò fabriles indebitè preſtiterit,non repetet eas,ſed earum æſtimationem; & in eis libertus poterit delegari.h.d.Primò loquit in operis officialibus:ſecundo in fabrilibus.Tertiò redit ad officiales,& immiſcuitaliq de fabrilibus.Secũda ibi:ſed & ſi delegatus.Ad eui dentiam noſtri §.eſt præmittendum quæ dicantur operæ officiales,& quæ fabriles.quod infrà dicam in proſecutione materiæ. Vides ergo quòd coniuncta prima parte cum tertia in operis officialibus habes quatuor dicta quæ continẽtur in prima parte ſummarij:quorum duo ſunt in prima parte, & duo in tertia parte. In operis verò fabrilibus habes tria dicta, quorum duo continentur in ſecunda parte: aliud in tertia.

1 Nota primò quòd † naturalis obligatio impedit repetitionem indebiti,vt hic,& l.naturaliter. ſuprà eodem. De alia tamen naturali loquitur hic, vt j. dicam. † Secundò nota quòd
2 facta non poſſunt repeti,vt hic,& infrà de præſcrip.ver.l. penul. † Tertiò nota quòd ex diuerſitate perſonarum vel tem-
3 porũ inducit diuerſitas factorũ & operarũ. † Quartò not. q
4 licet facta nõ repetant:repetit tamen æſtimatio. † Quintò no
5 ta quòd natura condictionis indebiti eſt,vt ille,cui facta eſt,ſolutio,teneat in eo,quo factus eſt locupletior. Venio ad ad apparatum:& oppo.quia illud quod eſt naturaliter debitũ, ſolutum facti errore repetitur:vt C.de iur.& fac.igno.l.cùm quis. ad legem falc.l.error.ergo hic eodem modo debet diſtingui.Solu.dicit glo.intelligas hoc principiũ in operis obſequialib⁹, ad quas libertus naturaliter tenet: & iſta naturalis eſt redacta ad præſtandum neceſsitatẽ:põt enim libertus cogi per officiũ iudicis: vt ſ. de offic.præſe.vrb.l.j.§.cùm patronus.& ita dicit gl.Sed cõtra hoc opp.de tex.qui dicit,libertus,cùm ſe putaret.ſi enim verè teneretur,ad quid diceret tex.putaret? Solu.dicit gl.putabat ſe teneri ex promiſsione:ſed nõ tenebatur:ſed naturaliter ad hoc erat obligatus,vt dictum eſt.hęc dicuntur in principio gl.Sed contra hoc opponi.nã de iure naturali omnes liberi naſceban tur:ergo de iure naturali libertus non tenetur patrono. So.dicit gl.intellige hic natura,i.ratione inſita de iure naturali, quę eſt vt benefaciẽtibus benefaciamus.vel dic,natura,i.iure gentium.Certè iſtæ duæ ſolutiones ſunt idem:nam eo ipſo q facit mentionẽ de naturali ratione,oportet q tu referas ad hominẽ tantũ:cũ animalia bruta carãt ratione:vt l.j.ſuprà ſi qua.pauſe.di.& ideo nõ põt intelligi de iure naturali, quod eſt cõmune omnibus animalibus Et q vbicunq dicitur obligatio naturalis,debeat intelligi,i.de iure gentiũ,probatur in l.cùm amplius.§.j.infrà de reg.iur.no.in l.Stichũ.§.naturalis.j. de ſolu. & ita expedit ſe gl.de prima parte huius §. Secundũ quã lect.
6 no.duo,ſcilicet q † quando ſoluitur ex vna cauſa, ex qua eſt indebitum,poteſt retineri ex alia, ex qua eſt debitũ.facit l.cũ
7 in corpus.infrà de acqui.re.do.Secũdò no. † q naturalis obligatio,quæ eſt redacta ad præſtandũ neceſsitatẽ, impedit repetitionẽ indebiti.Sed doct.noſtris Vltramonta.iſta lect. nõ placet,q hic loquatur de operis obſequialibus: quia illæ propriè non ſunt operę,vt infrà dicã:ſed intelligunt ipſi,ſ.de officialibus operis propriè:hoc eſt,de illis operis,quæ conſiſtũt in of-
8 ficio † q quilibet ſcit facere ſine doctrina[a]. Illud enim dicitur
a officium:vt l.legatis ſeruis.§.ſi ex officio.j.de leg.iij. ſecundũ
9 Guli.Artificiales † dicuntur,quæ cõſiſtunt in artificio didicito per doctrinã:vt d.§.ſi ex officio.& de his loquitur ſecunda pars huius §.Mihi verò placet q principiũ iſtud nõ loquatur in operis obſequialibus.Nam cum ſint debitæ,& põt libertus ad eas cogi,nõ facit ad materiã cõdictionis indebiti.Item placet q principiũ loquatur in operis officialibus, vt text. exprimit:tamẽ intelligo officiales aliter quàm Vltramontani ſ.opera ſquę concernũt perſonam operantis,& eius cui editur ſeu operatur:vt lege operæ in rerũ infrà de oper. liberto.vbi text. hoc exprimit,vt infrà dicã.Iſtæ quidẽ officiales nõ debentur ſi non imponantur,vt infrà videbitis:nec põt libertus ad earum præſtationem cogi.In illis ergo ponẽdus eſt caſus in hoc principio.Contra quam lecturã opponi.naturalis obligatio,
10 vt benefacienti † benefacias,non impedit repetitionẽ indebiti:vt l.ex hoc iure gentium.ſuprà de iuſti.& iure.& lege ſed & ſi lege.§.conſuluit.de peti.hære.hic verò dicitur contrariũ: ergo malè.Solu.iſta naturalis obligatio,vt benefaciẽti benefaciamus,in liberto reſpicit certã ſpeciẽ obligationis: hoc eſt, vt ei ſeruiam,& ei operer circa perſonã ſuam.Iſto caſu ſi illud, ad quod contracta eſt obligatio,ſoluatur,non põt repeti,vt in principio huius §.Si verò eidem ſoluã aliud indebitè, vt operas fabriles,quæ reſpiciunt patrimonium & non perſonam,licet ei ſim obligatus naturaliter in genere benefacere, non tamen impedior repetere illud indebitè ſolutũ: vt hic. Et ita debet intelligi gl.in dicta lege ex hoc iure.& ibi plenè dicã. Dixi etiam in lege ſi teſtamento.§.primo infrà de fideiuſſo.Contra hoc opponi.de lege cum quis.& lege error.C. ad leg. falci. Solu.Vltramontani reprehendunt glo.in eo quod dicit quòd ibi loquitur de naturali debito:& ideo leges non obſtant: ſed ego tenui gl.in dicta lege cùm quis.& legẽ primam ſuprà eodem:& ideo dic quòd hęc lex debet diſtingui ſecundùm illas. De iſta tamen naturali obligatione plenius videbitis in dicta lege ex hoc iure gentium.Venio ad ſecundam partem.Iſta ſecunda pars eſt multùm ſubtilis:& gloſſa intelligit hic in operis fabrilibus incertis:& opponitur quòd diuerſorum hominum operæ dicantur eædem,vt lege nemo eſt qui neſciat.j.de duobus reis.Solu.dicit gloſſ.quòd ſunt eædem in genere,non in ſpecie:vel verius non ſunt eædem verè,vt hic: ſed iuris fictione ſic quandoque,vt ibi.quod quando ſit infrà dicã.Item

a ¶ Simpliciter. Qualiter operę ſaltem futuræ peti poſſunt, vide Imol. in l. ſtipulationes nõ diuidunt. ix. col. de ver. oblig.

b ¶ Opera. Quid ſit opera, Adde Bald. in l. liberti. ij. colũ. de opelib. Et dũ dicit hic de die & de nocte, vide Bal. in ru. C. de opel.li.

c ¶ Diuidant. Quot ſunt ſpecies operarũ adde late Bal. in l. liberti libertæq. C. de oper. lib. in iij. & iiij. col. Alexand.

d ¶ Loquuntur. Quæ ſint operæ officiales, p Bal. in l. liberti libertęq. in iiij. colũ. C. de ope. lib. Alex.

e ¶ Cõſiſtant. Operæ obſequiales in quo cõſiſtãt, vide per Bal. in l. liberti. i iiij. co. C. de oper. li. & in iij. colum. Alex.

f ¶ Negotia gerendo. Et Bal. in l. liberti. in iiij. co. dicit q̃ ſi liber tus ibi ꝓcurat negotia patroni, nõ põt petere mercedẽ: & videtur tenere q̃ ſit obſequialis opera. & vidẽ tex. in l. off. C. de negest. Alex.

opponi. illud idem, quod ſoluitur: debet repeti: vt l. quod indebitum ſuprà eo. Sed hic dicitur ęſtimationẽ repetẽdam, quare male. Solut. lex, quod indebitũ. loquitur quãdo ſolutum extat: ſed hic ſtatim cùm opera ſoluitur, extinguit̃ ergo &c. Hoc non videtur verum: quia ſaltem fictione iuris dicitur extare præſtando operã ſimilem, vt d. l. nemo eſt qui neſciat. Huius timore Ioan. in gl. poſita ſuper verbo, operę. dicit iſtum §. debere intelligi in operis incertis: & ſic nõ poteſt dici quòd redantur aliæ ſimiles propter earum incertitudinem. Sed contra hoc oppo. de tex. qui dicit veluti pictorias, &c. Et ſic loquitur de certis. Solut. dicit gloſſella parua ibi quòd illud, veluti, eſt exemplificatiuũ præſtationis, non obligationis. Item contra dictum Ioannis opponi. condictio indebiti datur reſpectu eius quod eſt ſolutum: ſed opera, quę iam ſoluta eſt, ſemper eſt certa: ergo alia ſimilis illi ſolutæ põt condici. Sol. dicit glo. illam poteſtatẽ debet habere recipiens in reddendo, quam habuit ſoluens in ſoluendo ſecundũ iſta iura, vt l. planè. §. eod. ſed ſoluens qui credebat ſe teneri ad operas incertas, habebat poteſtatem ſoluendi eam quam volebat: eodem modo patronus recipiens poſ ſet reddere quam vellet: & ſic contingeret quòd redderet in alio genere, quam ſolutum eſt. Ne ergo peruẽiatur ad illud abſurdum, repetitur æſtimatio. Ita loquitur hic. Iſtud non eſt verum: nam licet quis ſoluat reſpectu obligationis generis: tamẽ idipſum quod eſt ſolutum repetitur: vt l. cùm his. in fin. j̃. eod. Sed hic ideo non repetitur quia non extat: vt hic dicit tex. Nec obſtat ſi dicis quòd fictione iuris dicuntur extare ſi reddantur alię ſimiles: vt dicta l. nemo eſt qui neſciat. quia illi fictioni eſt locus duobus concurrentibus: ſcilicet quòd ſit actum inter partes, & quòd homines ſint eiuſdẽ peritiæ vt ibi patet: quia hic nõ cõcurrunt: † nam cõdictio indebiti præter propoſitum partium oritur: ideo hic non habet locum illa fictio. Ita tenet Iac. But. & ita tibi dixi in d. l. nemo, & ideo non curo vtrum libertus putaret ſe obligatum ad operas certas vel incertas: idem enim iuris eſt quantum ad hoc.

12 † Quando ergo aliquis putãs ſe obligatum in genere, ſoluit aliquam ſpeciem illius generis, quid poſsit repetere? Dic aut ſolutio eſt facta in his quę in ſuo genere recipiunt functionẽ: & repetet tantundem: vt §. eodem. l. quod indebitum. Aut in his quæ non recipiunt functionem in ſuo genere: & tunc aut loquimur in his quæ per ſolutionem extinguuntur: & tunc illud ſolutum non poterit repeti ſed eius ęſtimatio, quatenus recipiendo factus eſt locupletior, vt hic. Aut in his, quæ non extinguuntur, & tunc ſi quidem extat, ipſum repetitur, vt l. cum his. j̃. eod. ſi non extat, non repetitur niſi recipiens eſſet factus locupletior, vt d. l. cum his. j̃. eod. Item oppo. quòd ipſæ operæ repetantur, vt l. fi. de ope. ſeruo. Sol. dicit glo. † ibi petuntur operæ, hoc eſt, æſtimatio operarum. Ita dicit glo. hic ſuper verbo poteſt. Tu dicas, quandoque operæ petuntur ſimpliciter [a], non reſpectiuè ad alias operas iam præſtitas vel præſtandas: & ipſæ operæ poſſunt peti, ſicut cætera facta: ſed poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe, vt l. in ſtipulationibus. §. operarum. j̃. de verb. obli. & l. fin. de ope. ſeruo. Quandoque petuntur reſpectiuè ad alias operas: & tunc ſiquidẽ hoc fit ex conuentione, ipſæ operæ poſſunt peti duobus modis cõcurrentibus: ſcilicet quòd ex conuentione fiat, vt dictum eſt: & ſit ſimilitudo peritiæ. vt d. l. nemo. Si verò non fiat ex conuẽtione, ſed in obligationẽ incidamus præter propoſitũ: tunc nõ poſſunt peti operæ, ſed æſtimatio, vt hic. Sumus expediti de his quæ pertinẽt ad §. Veniamus ad gl. magnã quę tractat materiã de operis libertorũ. Primò † quero quid ſit opera [b].

14 Reſpondeo, eſt diuturnũ officiũ, vt l. j. j̃. de ope. liber. & intelige diurnum, ſ. diei artificialis: vt l. ij. de an. leg. & de verborũ

15 ſignificatione. l. ſecunda. Iuxta hoc quæro, qd ſi aliquis † debet operas nocturnas, id eſt cuſtodire turrim de nocte: an dicantur operæ? Puto q̃ ſic, vt l. duorũ. j̃. de ope. liber. & argum. de aqua pluuia arcenda. l. ſi prius. in principio. Quæro vtrũ obſequium ſit opera. Reſpondeo vt dicã. j̃. proximè. Secundò principaliter quæro † qualiter operę diuidant̃. [c] Reſpõdeo

16 ſecundũ Azo. in ſumma de ope. lib. & hic in gl. q̃ triplex eſt operarũ diuiſio: quia aliæ obſequiales, aliæ fabriles, aliæ artificiales. Obſequiales conſiſtũt in reuerentia: fabriles incertæ, & artificiales certæ. Dicit glo. Ia. de Ra. & Pet. in repetitione huius §. & Cy. ſequendo eos in l. liberti libertęq̃. C. de ope. li-

17 ber. reprobãt iſtã diuiſionẽ. Nam non placet eis † q̃ obſequiũ ſit opera: nã opera eſt diurnũ officiũ, vt dictũ eſt: ſed obſequiũ nõ cõſiſtit in diurno officio: ergo &c. Præterea diſtincti ſunt tractatus & diſtincti tituli de obſequijs libertorũ, & de operis libertorũ: ergo nõ debet idem dici, vt l. ſi idem. C. de codi. Certè gl. & Azo hoc idẽ dicunt q̃ obſequiales impropriè dicunt̃ operæ: vt j̃. ſequitur in gl. deinde dicunt prædicti Iac. & Petr. q̃ differentia prædicta ſcilicet fabriles incertæ & artificiales certę, nõ eſt vera: quia nulla eſt lex in mũdo quæ hoc dicat: niſi iſte §. intelligẽdo prout gl. intelligit: qui intellectus non eſt verus, vt dictũ eſt. Certè Azo in ſumma dicit q̃ illa appellatio fabrilis nõ eſt iuris: ſed ipſe hoc nomine appellat gratia doctrinæ. Dicunt ergo prędicti doctores Vltramõtani q̃ eſt duplex operarũ diuiſio: alia officialis: alia artificialis. Officialis quæ exerceẽ̃ per artẽ hominis habitã ſine doctrina: artificialis verò quę exerceẽ̃ per artẽ hominis habitã per doctrinã: vt l. legatis. §. ſi ex officio infrà de legat. iij. & hoc modo ſoluũt cõtrarieta

18 tẽ multarũ legũ: & ſic intelligũt iſtũ §. Mihi verò videt̃ † q̃ in d iſta materia ipſi nõ bene loquũtur. [d] Nam operę officiales, intelligẽdo prout ipſi dicũt in vagãdo & zappando, & ſimilia, quæ quilibet ſcit facere ſine doctrina, poſſunt edi alteri, ſicut patrono: & libertus in eis poſſet delegari, quia mutatione perſonę nõ videnẽ̃ aliæ: vt l. operæ in rerũ. infrà de ope. libe. ergo hoc modo non poteſt intelligi iſte §. Dico ergo q̃ Iuriſcõſul-

19 ti appellãt operas officiales, quę cõcernũt † perſonã edẽtis, & eius cui eduntur: & ſic ex varietate perſonæ variantur operę: verbi gratia, ſeruire vni domino in menſa, in camera, aſſociare eum per terram, iſtæ dicuntur operæ officiales, quæ variantur varietate perſonæ. Aliud enim ſeruitium requirit vna perſona, aliud alia, vt d. l. operæ. infrà de ope. liber. & l. hæ demũ

20 operæ. in fi. eo. tit. Sed † ſi poneremus aliquẽ eſſe zappatorem, vel bubulcum, vel aliquid aliud ſcire, q̃ perſonam eius, cui exhibetur, nõ cõcernat: tunc non dicunt̃ operæ officiales, prout in hac materia ſumitur, ſed magis dicũtur operæ fabriles, quę cuicunq̃ exhibeantur, eędem ſunt reſpectu exhibentis: vt d. l. operæ. in fi. licet alio reſpectu dictæ operæ poſſint dici officiales, vt dicunt doct. Vltramõt. tamen dico non in iſta materia.

Item diuiſio gloſſ. noſtrarum non placet: cùm enim habemus vocabula diuiſionis à lege, non eſt neceſſe quòd nomina magiſtraliter imponamus: vt infrà de præſcriptis verb. l.

21 ij. Dico ergo ſic, † quòd operarũ quadruplex eſt ſpecies. Quædam ſunt obſequiales: & iſtę non dicunt̃ operæ, vt dictum eſt. Quędã ſunt officiales, quæ reſpiciũt perſonam eius cui edunt̃, & mutatione perſonę dicentur aliæ: alię ſunt operæ fabriles ſeu artificiales certæ. & appello fabriles, quas homines ſciunt facere ſine doctrina: artificiales, quas ſciunt facere homines ex doctrina & artificio: & iſtæ mutatione perſonæ eius cui adhibentur, non diuerſificantur: vt d. l. operæ in rerum. & l. ſequen. & in hoc §. in fin. Quarta eſt opera incerta, vt quando patronus ita obſcurè ſtipulatur, quòd non apparet vtrum ſenſerit de officialibus, fabrilibus, vel artificialibus: & de his

22 infrà videbimus. Redeo † ad primum, ſ. ad operas obſequia-

e les: & quæro, in quo cõſiſtant. [e] Glo. hic dicit quòd obſequiales conſiſtunt in aſſurgendo, & ſimilibus. Azo verò in ſumma dicit quòd conſiſtunt in aſſurgendo, ſalutando reuerẽdo,

f eiusq̃ negotia gerendo. [f] Hoc vltimum quod dicit de negotijs gerendis, poteſt eſſe verum, ſi committatur vnum negotiũ quod non habet officium vnius diei: vt mittere libertum pro ambaſiata ad domum cuiuſdam amici. Sed ſi geſtio negotij requireret officium diurnum: tunc eſſet magis opera fabrilis vel artificialis: vt l. hæ demum. de oper. liber. Item dicit glo. hic

quòd l

q̃ iſtæ operę obſequiales conſiſtunt in non faciendo, vt de nõ vocando in ius, de non teſtificando contra patronum, de non accuſando: vt lege ſecunda de in ius vocan. & l. pe. & l. fin. qui

23 accuſ. non poſ. & j̃. de teſti. l. lege Iulia. † Secundò eſt videndũ in quo differant iſtæ operæ inter ſe, ſcilicet obſequiales, & in quo conueniunt: differunt, quia hæ, quæ conſiſtunt in facien-

a do, non tranſeunt ad hæredem [a] extraneum: vt lege ſecũda C. de in ius vocan. ſed ad filium ſic, etiam exhæredatum non mala mente. Sed hæ quæ conſiſtunt in nõ faciendo tranſeunt ad hæredem extraneum, vt d. l. ij. C. de in ius vocã. Ita dicit gl. hic & Azo in ſumma. Certè in eo quod diſtinctè dicit q̃ hæ quæ conſiſtunt in non faciendo, tranſeunt in extraneum hæredẽ, non placet: quia hoc eſt verum de non vocando in ius ſine venia: ſed in alijs de non accuſando vel non teſtificãdo, ſeu actionem famoſam non proponendo, iſta non tranſeunt ad hæredem extraneũ: ſed poſſunt prædicta contra eum proponi, vbi originem non trahunt à facto defuncti patroni: vt j̃. de doli exceptio. l. apud Celſum. §. aduerſus. Tertiò eſt videdum, in quo differunt iſtæ operæ ab alijs. & differunt: quia non ſunt propriè operæ, vt dictum eſt. Item debentur ſine impoſitione qd

24 eſt, in alijs ſecus, vt j̃. dicetur. & ita dicit glo. hic. † Quartò eſt videndũ de alijs operis quæ propriè ſunt operæ: videlicet qualiter imponantur, & qualiter differũt, & in quibus conueniũt: & certè omnes operæ imponunt̃ per ſtipulationẽ, vel per iuſiurandum præſtitũ à liberto: vt j̃. de lib. cauſa. l. fi. & de ope. liber. l. vt iuriſiurandi. §. iurare. ibi: qualeſcunq̃, &c. & hoc dicit glo. & bene. Deinde eſt videndũ in quibus differunt. & gl. hic & Azo not. ſex differentias. Prima eſt: nã certæ operæ ſtatim veniunt, & cedũt, cùm poſsint pręſtari. cedunt tamen à die ſtipulationis. Incertæ nõ niſi indicantur, i. petantur à patrono: vtræq̃ tamen petuntur tunc demũ, cũ tantum tẽpus tranſierit quo præſtari potuerit, vt j̃. de oper. li. l. quoties certę. l. cũ patronus. & l. operę in rerũ. ſed hoc placet Iac. de A ret. & Pet. quos Cy. refert in l. liberti libertæq̃. C. de ope. lib. quia dicta differẽtia an certę vel incertæ, nõ probatur iure, ſecundũ eos: ſed diſferentia debet notari inter operas officiales & artificiales, accipiendo officiales pro his quæ conſiſtunt in aliquo actu queſito, ſeu qui ſcitur ſine doctrina: vt ſ̃. dixi. Sed hoc mihi nõ placet, vt dixi. Nec etiã dictum gl. placet vſquequaq̃. Dicendum

25 eſt † ergo q̃ operæ officiales, quæ concernunt perſonam eius cui exhibentur, vt ſ̃. dixi, cedunt cùm indicuntur. Abſurdum enim eſt q̃ tu faceres perſonæ meæ ſeruitiũ, niſi quando vellẽ: vt l. cũ patronus. in prin. de oper. lib. & l. operæ in rerũ. eod. ti.

26 † Fabriles verò, ſeu artificiales, quæ nõ concernũt certam perſonam, cedunt à die ſtipulationis: vt d. l. quoties certę. & l. operæ in rerũ. & j̃. de verb. obl. l. interdum. §. j. Sed hic eſt aduertẽdum: quia quandoq̃ operæ promittũtur omnino certæ omni certitudine, tam ex parte operarum, quã ex parte loci, in quo debet fieri operatio: vt puta promitto tibi decem operas zappatorias in tali vinea, vel in tali cãpo: tũc debet intelligi quod dixi q̃ cedunt à die ſtipulationis: ſed ſi eſſent incertæ ratione loci, vt puta promitto tibi decem operas zappatorias: nec dico vbi: tũc illud quod dicitur per gl. q̃ cedunt à die ſtipulationis, pro tanto dicitur q̃ non eſt neceſſariũ peti à patrono: ſed tamen eſt neceſſe quòd ipſi liberto demõſtretur locus, in quo debeant zappare: aliàs non tenetur: vt l. multum. in prin. j̃. de

27 condi. & demon. † Dicetis vos, quando locus certus non de-

b ſignatur: tunc ſtipulatio erit ipſo iure nulla: [b] vt l. iij. §. ſi quis inſulam. j̃. de eo quod cer. lo. & l. qui inſulam. de verbo. oblig. Reſpondeo, differentia eſt vtrum quis ſtipuletur operas vel opus. Nam ſi ſtipuletur opus, certum eſt quòd de ſui natura cohæreat ſolo: aliàs non valet non adiecto loco, vt in legibus contrarijs. Sed ſi quis ſtipuletur operas, referendo ſe ad actũ perſonæ: tunc valet etiam non adiecto loco, vt in multis legibus ſ̃. alleg. & hoc tenui in l. ita ſtipulatus. in princip. in. v. op-

28 poſi. j. partis. j̃. de verb. obli. † Quandoq̃ quis ſtipulatur operas ſimpliciter, non diſtincto vtrum ſint officiales an fabriles, vel quæ: iſto caſu quicquid gloſſ. dicat, debemus reſpicere perſonam promittentem operas. Si enim promiſſor exerceret aliquod artificium tempore promiſsionis, intelligemus de operis artificialibus: idem & de fabrilibus iudicabimus. Si verò libertus nullas alias operas exercere ſciebat niſi offi-

a ciales: vt ſunt multi domicelli, qui neſciũt aliud facere quàm famulari: tunc tanq̃ de officialibus ſiue obſequialibus iudicabimus. Hic eſt text. expreſſus in l. hæ operæ. in principio. & l. hæ demum. de operis libertorum. Sed quid ſi vtrũq̃ ſciebat facere, & erat cõſuetus facere? Dico, inſpicimus id, in quo magis verſabat̃ tempore quo operę debebant præſtari: non tamen facta fuit promiſſio: vt d. l. hæ demum. & l. eius artificij. eodem tit. & l. le-

29 gatis ſeruis. §. ſi vnus. j̃. de lega. iij. † Et prædicta faciũt q̃ ſi ſtatutum eſt factum

c ſeu præconium [c] q̃ quilibet debeat comparere armatus publicè tali die ad faciendum monſtram debet intelligi armatus ſecundùm conditionem perſonæ: vt puta, miles vt miles: pedes vt pedes: & hoc cum diſtinctione: quia baliſtarius cum baliſta: & ſic de ſimilibus. & ſic ſecũdùm qualitatem illius exercitij armorũ, in quo verſatur debet eſſe armatus: aliàs ſecundùm qualitatem hominum eiuſdem qua

c litatis vel conditionis. facit l. plenum. §. d equitij. ſ̃. de vſu & habit. Secunda eſt differentia ſecundùm gl. in ſolutione: certæ enim alij ſolui poſſunt [d] incertæ non: vt d.

d l. operæ in rerũ. In duobus tamen caſib⁹ fallit, in quibus etiã incertæ ſoluũtur alij volente patrono. Primus, ſi patronus nõ

e poteſt aliter vti operis. Secundus, ſi eſt inops: vt l. patronus qui operas. & l. ſi libertus artem. j̃. de ope. lib. Vltramontani nõ admittunt dictã differentiã inter certas & incertas ſed inter officiales & artificiales: intelligẽdo officiales quando dictum exercitũ eſt quæſitum ſine doctrina, ſecundũ eos. Tu dic quòd officiales hæ ſunt quæ concernunt officiũ exhibitũ perſonæ: & non poſſunt alij ſolui, niſi in duobus caſibus no. per glo. Artificiales verò ſeu fabriles poſſunt alij ſolui, vt in gl. Incertę verò iudicant̃ quãdoq̃ officiales: quãdo q̃ artificiales ſecundũ cõditionem promittẽtis, vt dictũ eſt: & eodẽ modo quo ad ſolutionẽ: vt d. l. operę. in prin. j̃. de ope. lib. Tertia differẽtia eſt ſecundum glo. in adiectione perſonarum facta in ſtipulatione: certas enim mihi aut Titio: incertas aũt tantũ mihi ſtipulor. Item certas poteſt ſeruus mihi vel ſibi vel ſimpliciter ſtipulari: incertas verò mihi vel ſimpliciter non ſibi: vt j̃. de oper. lib. l. operæ in rerum. cum l. ſeq. Vltramõtani hoc non patiuntur inter certas & incertas: ſed inter artificiales & obſequiales, vt dictum eſt ſecundũ eos. Tu verò dicas q̃ officiales, quę concernunt perſonã eius, cui edũtur, non poteſt quis ſtipulari ſibi aut Titio vt valeat adiectio, vt per ſolutionẽ facta adiecto liberetur ipſo iure: fateor tamẽ q̃ liberaret̃ ope exceptionis l. fi. in prin. aliàs eſt in §. cùm mihi. j̃. de ver. obli. & l. ſi id quod. de duob. reis. & q̃ liberat̃ ope exceptionis, tãgunt doct. in d. l. liberti libertęq̃. C. de ope. lib. Itẽ ſeruus nõ poteſt eas ſtipulari ſibi, ſed domino, vel ſimpliciter: ſecus in operis fabrilibus ſeu artificialibus: vt d. l. operæ in rerum. cum l. ſequenti. quæ hoc expreſsè probat. Operæ verò incertæ quantum ad prædicta iudicantur quandoque vt officiales, quandoque vt artificiales ſeu fabriles ſecundum qualitatem promittentis: vt d. l. hæ operæ. quæ expreſsè hoc probat. Et prędicta faciunt ad quæ-

e ſtionem, [e] ſi † tu conduxiſti operas cuiuſdam ſeruitoris, an

30 poſsis illum ſeruitorem alij concedere eo inuito vel actionem

a ¶ Heredẽ. Vide Bal. in l. fi. circa fi. col. vlt. de ver. obl. & Bal. in l. liberti libertęq̃. de ope. li. & j̃. in vlt. col.

b ¶ Nulla. Poteſt quis ſtipulari operas ſine adiectione loci. & vide Bar. in d. §. ſi qs in ſulã. ſed Bal. aliter loquit̃ in l. liberti. in vj. colũ. de oper. liber. Et tu adde ad Bart. hic & vide d. Maria. Soci. in c. dilecti. de fo. cõp. vbi q̃ qñ promittitur factũ ſolũ cohęrẽs, tũc vltra expreſſionẽ loci requirit̃ ẽt q̃ exprimat̃ q̃ntitas altitudinis, longitudinis & latitudinis: ſecuſi promittat̃ factũ nõ cohærens ſolo. & allegat Barto. hic. ita ipſe ibi in d. c. dilecti. ver. circa ſecundum.

c ¶ Præconium. Adde Bal. in l. liberti. in vj. col. de oper. lib. Alex.

d ¶ Soluí poſſunt, Vide j̃. prox. col. & Bal. in l. liberti. in vj. col. de oper. libr. & qd ſit dare operas certas & incertas, vide Bal. in l. liberti. in v. colũ. C. de oper. liber.

e ¶ Faciũt ad quęſtionẽ. ſed Bar. & Imo. in l. ij. in prin. ſolut. mat. in q. an tenear facere qd̃ tibi prodeſt & mihi nõ nocet, videt̃ tenere in cõtrariũ in ea cõbinatione dũ allegat l. nec creditores. C. de nou. videlicet q̃ etiã ſcriptor nõ poſſit cogi ſcribere alij libru. Itẽ ad hoc quod no. in l. aquam. & ibi Bal. C. de ſerui. Paul. de Ca. in d. l. ij. in prĩ. dicit q̃ regula l. j. C. de noua. fallit in debitore oparũ. Allegat iſtũ tex. in fi. & idẽ dicit ipſe hic niſi incõmodũ eſſet opas pręſtare debẽti, p d. l. ij. in prin. Et hoc placet. & vide p Ang. & Imo. in l. i ſtipulationib⁹. §. oparũ. de ver. ob. p Baldũ in l. ij. C. de do. & hic adde quæ not. Bar. in l. fi⁹is qui. §. fi. j̃. de pig. vide ſ̃. in proxi. col. in ver. ſed differẽtia eſt. & Bal. in l. j. ad fi. C. de oper. li. & ĩ l. liberti. ĩ vj. co. eo. ti. & dixi ſ̃. p.ximè. Adde Ale. hic eadẽ dicere in d. l. ĩ ſtipulatiõib⁹.

a ¶ Operas alicuius. Si quis locat operas ſuas, an intelligat ꝙ debeat alimẽtari à cõducẽte: ſed ꝙ cõducẽs debet alimẽtare, tenet gl. in l. qm̃. C. de teſta. ſed Bald. ibi tenet ꝙ nõ debent alimenta, niſi vniuerſalis cõſuetudo eẽt in cõtrariũ. & ibi etiã gl. & Bal. Quid ſi laborator meus rupit ſua ferramẽta in loborario, ꝙ nõ teneor ſatisfacere. Et hic adde Bal. in l. liberti libertęq. ĩ vj. col. C. de oper. lib. An autẽ vaſallus debeat ſequi dũm ſuis ſumptibus, vide Bal. in l. Meuia. §. j. de annuis leg. Et an teneant operarij portare ſua ferramẽta, vide Ang. & Imo. in l. ſtipulatiões cõmodiſsimũ. de ver. oblig. & Bal. in l. j. C. de ver. ſig. & hic adde Bar. in l. ij. C. de ne. ge. facit quod not. Bart. in l. venditores. ff. de ver. obl. Adde Ale. in d. l. ſtipulationes. Et ibi an officialis tenea tur ſuis ſumptibus fa cere cõducere ſarcinu las aſſeſſoris.

b ¶ Nota duo generalia. Qualiter & qũo opera tranſeat ad hæ redes, vide Bar. in l. ſi ſic. de ver. ob. circa fi. gl. Bar. & latè Bal. in l. liberti. C. de ope. lib. Et ibi an etiã trãſeat ad filium exhæreda tũ, vide ſ. e. §. j. iiij. col.

c ¶ Licet ſtipuleẽ. De his omnibus vide la tè Bal. in c. j. §. hic quo que. de ſucc. feu. & p Io. de Imo. in l. qd̃ dicitur de ver. oblig.

d ¶ Si decẽ. Alleg. Bal. in no. q. in l. j. in penu. col. in xiiij. q. C. de his quę pœnæ nomine.

e ¶ In pendenti. Et ad de ꝙ in obligatione alternatiua non trãſ it dominiũ ante electionem l. ſi in rẽ. la j. de rei vend. & ita al leg. Bal. in l. conuẽti culã. in iiij. col. de epi. & cle. Alexand.

alteri cedere, quã aduerſus eum habes. Et certè ſi quidẽ promiſit tibi ſeruitiũ quod concernit perſonam tuam: & tunc nõ po terit alij delegari. Si verò aliud promiſit, puta ſcribere, & ſimilia: & tunc poterit al teri delegari: vt hic. Sed ſi ꝓmiſit tibi ſeruitium vel operas ſimpliciter: dic præmiſ ſam promiſsionẽ iudicandam eſſe de operis officialibus, vel aliàs ſecundùm qualitatem perſonæ promittentis, vt dictũ eſt: & ſecundùm hoc poterit alij delegari vel nõ delegari. Facit ad prędicta de fideicõ. lib. l. is q ex cauſa. & l. generaliter. §. quoties. Sic debet intelligi qd̃ no. per doc. C.

31 denoua. l. j. Quarta differẽtia † eſt ſecun dùm gl. qa certas debet libert' pręſtare vi ctu & veſtitu patroni: incertas ſuo victu: vt j̃. de ope. libe. l. ſuo victu. & l. aut certè. & l. imponi. & l. pe. & ſic d. l. pe. intelligat de operis certis tantũ, vt ibi nota. & eſt in hac gl. Alij, vt Iac. Bal. dicunt totũ econtra, vt certas pręſtet libertus ſuo victu, incertas victu patroni. Ratio: quia in operis certis poteſt ſibi prouidere qd faciat: ſecus in incertis. Tertij dicũt ꝙ ſi liber tus non habet vnde ſe alat, debet pręſtare ſumptu patroni, aliàs ſumptu ſuo videtur d. l. ſuo victu. & d. l. aut certè. Et iſtã opin. videtur tenere glo. tertia in d. l. ſuo victu. & Azo in ſumma. qd̃ mihi placet. Quid

32 ergo dicemus de alijs? Aliquis † conducit operas alicuius [a] vtrum intelligatur ſumptu locantis, aut ſumptu cõducentis? Re ſpondeo, imò inſpicienda eſt conſuetudo regionum, quæ cõſueuit eſſe in cõductio ne talium: & illa eſt ſeruanda: quia ſic actum videtur: vt l. excepto. & ibi no. C. lo cati. & de agricolis & cenſi. l. domini præ diorum. & ibi not. & de ediſ. edic. l. quod ſi nolit. §. qui aſsidua. & j̃. de aqua plu. ar. l. ſi prius. §. j. ſed ſi conſuetudo non appa ret: tunc ille alimentabitur de pecunia ſi bi debita pro mercede: cùm in dubio in telligatur facere ſuo victu. Ad hoc facit quod not. C. locat. l. ij. & j̃. mandati. l. ſi ve rò non remunerãdi. §. fi. & d. l. ſuo victu. vbi melius probatur: quia ſicut ibi facit propter remunerationem: & ita hic pro pter mercedem. Sed ſi aliquis promitte ret operas cauſa remunerationis ſeruitij antè habiti, tunc eſt adhibenda dicta diſtinctio. Aut promittens erat inops vel non, prout dixi in liberto, vt dictis legi bus, quæ non habent locum ſolùm in liberto, ſed in quolibet alio: vt dicta l. penultima, de oper. libertorum. Non enim in telligo ibi in alio exhibente pro liberto: ſed pro ſeipſo ex vi gore ſuæ obligationis: pro quo facit, quia eadem eſt ratio. Si verò promiſsio operarum fieret ex mera liberalitate, non, cau ſa mercedis, nec cauſa remunerationis: tunc intelligerentur promitti ſumptu eius cui debentur: vt infrà cõmo. l. in rebus. §. poſſunt. Quinta differentia eſt ſecundum gl. quia in in certis fideiuſſor ex ſua mora teneri nõ poteſt: vtputa cùm nõ cedant niſi indicantur: ſed in operis certis eſt idẽ quod in qua libet pecunia credita: vt l. ſi libertus moram. & l. à duobus. j̃. de ope. liberto. Ita dicit gloſſ. hic, & in d. l. ſi libertus moram. Sed iſta differentia nõ videtur vera, vt l. cùm fili°. §. j. infrà de verbo. obliga. quod dic vt ibi plenè dixi: & in l. ſi quis pro eo. in princip. j̃. de fideiuſſo. quæ faciunt ad multa vt dixi in d. l.

33 cùm filius. §. j. Sexta differentia eſt ſecundum glo. † in tranſ

b miſsione, circa quam not. duo generalia [b] ſecundũ gloſ. Pri mùm, quia nulla opera tranſit ad hæredem hæredis: vt l. ſcien dum. de ver. ſign. ita etiam dicit Azo in ſumma. Hoc nõ pla cet: quia operæ obſequiales tranſeunt ad quemlibet ex libe ris, etiam per infinitos gradus: vt l. ſed ſi hac lege. §. liberos el ij. ſ. de in ius voc. Ad extraneos verò nullo modo tranſeunt, niſi vt ſuperius dictum eſt. De officialibus verò & fabrilibus dic vt ſtatim dicam. Sed generale eſt vt diſtinguatur: ſi quidẽ patronus ſtipuletur operas incertas ſibi & liberis ſuis, tranſit ad liberos pro æqualibus portionibus, nõ pro hæreditarijs, vt l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberi. j̃. de ope. lib. Iſtud eſt primum di

34 ctum glo. quod eſt notabile ad multa †, quando aliquis recepit in emphyteuſim pro ſe & filijs: certè tranſit ad filios, non pro hæreditarijs portionibus, nec ad eos vt ad hęredes, ſed vt ad filios, etiã ſi abſtineãt ab hęreditate paterna. Dixi plenè in

35 d. l. vt iuriſiurãdi. §. ſi liberi. Itẽ, aduerte, † quia licet ſtipule

c tur [c] ſibi & filijs ſuis copulatiuè tamen intelligitur ordine ſuc ceſsiuo, hoc eſt, primò ſibi, ſecundò filijs ſuis, vt j̃. de ope. lib. l. operas. aliàs in l. ſi quis. & hoc eſt notabile ad multa, quę tan guntur in d. l. operas. & no. per doc. in l. liberti libertæq. C. de ope. li. & hoc etiam explicaui in l. Gallus. §. j. j̃. de lib. & poſt

36 hu. Si † verò tantum ſibi ſtipulatus fuerit patronus diſtin guit glo. operas certas ab incertis, vt hic, & plenè per Azo. in ſumma. Tu dic aut loqueris de operis officialibus: & tranſeũt ad filios, non ad extraneos: niſi ſecundùm quod gloſſ. dicit de operis incertis per eaſdem leges. Si verò loquimur de fabrilibus ſiue artificialibus: tunc dic vt gloſſ. dicit de operis certis, per eaſdẽ leges. De operis incertis dic quadoq; iudicandũ eſſe ſicut de officialibus: quando ꝙ prout de fabrilibus ſeu artificialibus: vt patet ex his quæ dicta ſunt ſ. Ex quib° apparet declaratio non ſolũ iſtius gl. ſed totius tituli de operis libertorũ.

d Si decem. [d] Si ſoluatur pars vnius ex rebus alterna tiuè debitis, an competat liberatio, vel de tur repetitio, pendet ex futuro euentu. hoc dicit. Opp. & vi detur quòd pro parte ſoluta contingit liberatio: vt l. hominẽ. j̃. de accep. gloſſ. hic, & in l. contraria dat multas ſolutiones: neutram ponit veram. Iſta eſt veritas quòd ibi loquitur in ac ceptilatione, per quam poteſt tolli pars obligationis: hic verò in ſolutione partis. Ratio differentiæ eſt: quia ſi ſolutio partis tolleret obligationem in parte, poſſet debitor poſtea ſoluen do partem in Sticho conſequi liberationem: & ſic contingeret ſolutionem in diuerſis rebus fieri. quod eſt abſurdum: vt j̃. proxi. §. & l. in executione. §. pro parte. j̃. de verb. obl. Sed in acceptilatione non poteſt cõtingere iſtud abſurdũ, vt apparet euidenter ſecundũ Pe. vt dixi in l. cõtraria. & in l. ij. §. ſi cũ ho minem. j̃. de ver. ob. Opp. de l. ſi ſtipulatus. §. j. j̃. de ſo. Sol. ibi erat certa ſpecies in obligatione, non alternatiuè: ideo ſolu tione partis contingit liberatio: quia non poteſt deueniri ad illud abſurdum, ꝙ in alia re partem ſoluas. Opp. j̃. de ver. ob. l. ij. §. j. ſolu. ibi loquitur in obligatione generis, vt ſi debeo ho minem in genere, ſolutione vnius partis communis nõ con tingit liberatio: ne deueniatur ad illud abſurdum quòd in a lio homine alia pars ſoluat: vt in dicta l. in executione. §. pro parte. Opponitur de l. penultima. C. eodem tit. Solut. fateor quòd vltimum reſponſum huius legis corrigitur hodie: nam ille cuius erat electio in ſoluendo, habet electionem in repe tendo. Quæro: dicitur hic, eum qui ſoluerit, eſſe in penden

e ti [e]: quæro quid eſt dictum in pendenti? Reſpondeo, natiuitas conditionis indebiti eſt in pendenti, vt hic, & dicta l. ij. §. j. j̃. de verbo. obliga. Item exercitium actionis primæ quo ad alia quinque ſoluta eſt in pendenti. Non enim poſſum petere Sticum aut quinque de ſumma decem: licet enim in illis quinq; ſolutis liberatio non contingat; tamen non poſſunt peti interim: ſed illa quinque, quæ nõ ſunt ſoluta poſſunt peti. Et text. eſt hic, qui videtur dicere quòd ſit in pendenti, vtrũ poſſunt peti reliqua quinq;, aut Stichus diuiſim: intellige vtrum poſ ſint peti reliqua quinque, vel Stichus tantùm. Alternatiuè autem Stichum aut quinque ſine dubio petere poſſet: ſed in obligatione generis hoc non contingeret: quia ſi ſoluiſti me dietatem in vno homine, cùm deberes hominem in genere: ſtatim poſſum petere integrum hominem, vt in dicta l. ſi Sti pulatus. de ſolutionibus. Rationem horum, & qualiter præ dicta procedant, ponit glo. licet obſcurè, & Dy. in l. ij. §. j. j̃. de verbo. obl. ibi plenè dixi &c.

Idem ait. In obligatione alternatiua ſolutiõe partium in diuerſis rebus liberatio non contingit: li cet ad plures hęredes creditoris vel promiſſoris pertineat obli gatio. h. d. &c.

☞ *In indebito quaſi contrahitur.*

1 *Forum ratione indebiti ſoluti in loco ꝙ quaſi contrahatur: & ubi poſſit repeti.*

2 Vi loco certo. Gl. intelligit iſtam legẽ vno modo, & Guli. alio modo. ſe cundùm gl. breuiter hoc intendit: Sicut promiſſum in certo loco poteſt vbiq; peti: ita ſolutũ indebitè certo loco non obſtante errore ſoluentis. h. d. Quæro quid vult dicere tex. ibi non enim æſtimationem, &c. Reſpondeo, quia ibi putabat ſe teneri in vno loco: in alijs nõ putabat ſe teneri: & ideo quo ad loca alia non videbatur erratum, & ideo in alijs locis non vi debatur poſſe repetere: ſed iſtum errorem hæc ſpecies repeti tionis non ſequitur. Ita intelligit glo. quaſi dicat non ſolùm in loco, in quo eſt erratum, põt repeti: ſed vbiq;, ſicut ille, qui certo loco promiſit: vt l. j. & ij. j̃. de eo quod certo loco. Guliel. de Cug. dicit totũ econtra: & ſecundũ eum hæc lex breuiter hoc intendit: In loco, in quo fit ſolutio per errorem, non ſortitur quis forum illius quaſi cõtractus ratione. h. d. Tu ſcis ꝙ ratio ne contractus vel quaſi contrahitur forum: vt ſ. de iudi. l. hæ

1 res abſens. Item †, in indebito dicitur quaſi contrahi: [a] vt j̃. eo.

a l. ſi in area. & dicitur celebrari re iſte quaſi cõtractus, vt Inſtit. quib. mo. re contra. ob. §. his quoq;. Certè ſi ego ſolui tibi per errorem in certo loco, ratione iſtius quaſi contractus non cõ trahitur forum: quia error impedit contractionẽ fori, ſed po terit repeti in quolibet alio loco, ſecundùm Guli. vide literã. Pro iſto intellectu facit hæc litera: non enim æſtimatione ſolu entis, &c. vt l. ſi per errorem. ſ. de iu. om. iud. & videtur caſus ſecundũ eũ. C. vbi & apud quẽ in integrũ reſti. poſ. l. j. & ij. Te

2 ne ergo † opi. gl. per iſtũ tex. qui dicit, quolibet loco. & ſic non videtur velle excludere, imò includere locũ ſolutiõis. De hoc C. vbi de ratiocinijs agi opor. per totũ. vbi contrahitur forũ ex quaſi contractu, in quo creditoris nullus conſenſus interue nit: vt ſi ibi ſint geſta negotia adminiſtrata tutela, & ſimilia. Non obſtat l. ſi per errorem. quia ibi errabatur in iudice ſeu iudicio: hic in cauſa ſolutionis. Non obſtat l. ij. C. vbi & apud quem. quia licet ibi dicat ꝙ debet adire iudicem domicilij: ta men non negat quin poſsit adiri iudex loci vbi negotium ge ſtum eſt. Vel aliter: ibi loquitur de in integrũ reſtitutione quę non oritur ex negotio geſto, ſed datur per officium iudicis: vt l. quod ſi minor. in fin. ſ. de minori. Item loquitur de cõdictio ne ob cauſam, quæ oritur ex illo negotio geſto: nec oritur tẽ pore quo negotium eſt geſtum: ſed oritur propter cauſam nõ ſecutam: ſed condictio indebiti oritur ſtatim. Prior tamen ſo lutio melior fortè eſt.

Iudex. Tutus exceptione rei iudicatæ ſoluens nõ repetit. h. d. Opp. de l. qui exceptionem. j̃. e. Sol. hic ſpeciale in hac exceptione, quæ inducta eſt ad rigorem iuris conſeruandũ. ꝙ plenè dicam in l. Iulianus. j̃. eo. titu. &c. Bar.

1 ☞ *Pupillus, prodigus et furioſus indebitè ſolutũ repetũt etiã ubi alius nõ repeteret.*
2 *Pecunia dicitur de rebus, quæ ſeruando non poſſunt ſeruari.*
3 *Reſtitutio eſt in priſtinum ſtatum repoſitto.*
4 *Minor quando reſtituatur aduerſus naturalem obligationem.*
5 *Compenſatio naturalis debiti ꝙ non admittitur contra repetentem. & nume. 8.*
6 *Ex teſtamento perfecto oritur ciuilis et naturalis obligatio: ex imperfecto, naturalis.*
7 *Teſtamentum ipſum ꝙ ſit de iure gentium.*
9 *Medium concludendi quando minor repetit indebitum, & quãdo minor uel pupillus.*
10 *Pupillus, prodigus, furioſus, & minor, quando repetant indebitum abſque reſtitutio ne in integrum.*
11 *Pupillus ꝙ nõ habeat bñficiũ huius legis, niſi intra tẽpora, intra quæ poſſet reſtitui.*
12 *Condictio indebiti ꝙ competit furioſo & progido, ſicut pupillo.*

b Interdũ. [b] Iſta eſt ſubtilis lex. Pupillus prodi

1 gus † & furioſus indebitè ſolutum re petunt, etiam vbi alius non repeteret. h. d. Oppo. à diuiſione: Aut pupillus ſoluit debitũ: & non repetit: quia pecunia ſolu ta eſt conſumpta, & cedit in ſolutum: vt l. non omnis. §. ſi pu pillus. & ſ. ſi certum peta. & l. quod ſi forte in fin. j̃. de ſolutio. Aut ſoluit indebitũ: & tunc quilibet alius repeteret: & ſic per ſona non facit locum repetitioni. Sol. dicit gl. tu arguis à par tibus inſufficienter enumeratis, ſ. aut ſolu it debitum, aut ſoluit indebitum: ſed eſt quoddam tertium, ſcilicet quando ſoluiꝰ tur indebitum ciuiliter, ſed debitum na turaliter: quo caſu maior ſoluens per erro rem iuris non repetit: minor ſeu pupillus ſic: & ſic perſona facit locum repetitioni. b Caſus eſt hic: vel intelligas in caſibus, in quibus maior non repetit. quod intellige vt vidiſtis in l. eleganter. ſ. eo. Contra hoc opponi. de l. fin. C. ſi aduer. ſol. vbi dicit ꝙ c reſtituitur. Sol. intellige hanc ſecundùm illam, quòd hic datur cõdictio, ſcilicet re ſtitutione petita: & ita pertranſit gl. Con tra hoc oppo. ſi hoc eſſet verum, idem eſ ſet in quolibet minore, cui ſubueniẽ per reſtitutionem per titulum de minoribus. Glo. dicit, fateor: ſed hic loquitur in pupil lo gratia exempli: in hoc tamẽ differt pu pillus ab adulto: quia adultus curatorem non habens, ſoluens pecuniã ſtatim tranſ fert dominium nec expectatur conſum ptio: quod nõ eſt in pupillo, vt hac l. Not. iſtam gloſ. quia in hoc dicit verum: & ſic

2 † pecunia nõ dicitur eſſe in rebus quæ ſer

c uando ſeruari [c] poſſunt: tunc enim nõ poſ d ſet alienare adultus ſine decreto. Idẽ not. in l. j. §. fuit quæſitum. j̃. ad Trebel. & ita glo. intelligit quòd hic conceditur condi e ctio petita prius reſtitutione in integrũ. Contra hoc opponit fortiter Iaco Butri. illud reddit reſtitutio quod abſtulit læſio.

3 eſt enim † reſtitutio in priſtinum ſtatum repoſitio, vt ſ. de mino. l. quod ſi minor. §. reſtitutio. Vnde ſi minor eſt læſus in re, reſtituitur in re: ſi in actione, reſtituitur in actione: vt l. qui proprio. §. idem quæritur. ſ. de procur. Sed hic minor ſoluens fuit læſus in re quam ſoluit; ergo per reſti tutionem in integrum rehabebit rem. Malè ergo dicit gloſſ. & text. qui dicunt quòd competit condictio indebiti reſtitu tione præhabita. Nam ſi vult petere reſtitutionem ad condi ctionem indebiti, non poteſt: quia illam nunquam habuerit: nec in ea contingit læſio. Sed ſi reſtituitur ad id quod ſoluit, non eſt neceſſaria condictio. Huius timore dixit Iacob. Butr. quòd iſtud, quod hic dicitur in fine, condictio locum habeat id eſt in integrum reſtitutio. Eſt enim condictio nomen gene rale ad omnem repetitionem. & ſic pertranſit. Durum tamen videtur mihi quòd iuriſconſultus in tractatu condictionis in debiti intellexerit de reſtitutione in integrum. Vnde Iacob.

d de Aretio [d] volens euadere iſtud contrarium, intelligit hanc legem in debito naturali ſoluto, quod minor petit reſtitutio nem aduerſus naturalem obligationem, quæ per reſtitutio nem totaliter tollitur: nam eo caſu, quo contra obligatio nem ciuilem reſtitutio parit exceptionem, eo caſu natura lem obligationem in totum extinguit: vt l. ſi eius. j̃. ad Tre bellianum quia reſtitutione habita habebit locum condictio

4 indebiti. † Contra hoc opponitur contra naturalem obliga

e tionem [e] non datur reſtitutio: Ita not. Inſtit. quibus modis tol. oblig. §. præterea. & ſ. de procurato. l. minor. in gloſſ. magna de arbitris. l. ſi pupillus. & j̃. de verborum obligationibus. l. pu beres. & in qualibet earum notatur. Suſtinendo Iacobum de Aretio dico quòd contra naturalem obligationem non da tur reſtitutio minori eo caſu, quo per eam non læditur: ſed poteſt ſe tueri iure communi non ſoluendo. Ita loquuntur dictæ gloſſ. argumẽ. ſ. de mino. l. in cauſæ. ſed eo caſu quo per eam læditur, poteſt petere reſtitutionem: vt puta, ſi eam ſol uit ſecundùm prædictum intellectum j̃. de fideiuſſo. l. Mar cellus. & quod ibi not. Et hoc puto ſatis verum in ſe, non ta men quantum ad intellectum noſtræ legis. Nam gloſſ. intel ligit hic in legato ſoluto non deducta Falcidia: certè per il lam obligationem naturalem minor non læditur: nam quili bet maior & diligens adiuiſſet hæreditatẽ: & ſic fuiſſet obliga

a ¶ Contrahi. Et an ex quaſi contractu quis ſortiatur forum, hic vide latè per Ang. in l. exigere. ſ. de iudi. & ibi quid in loco diſtractus, per Bar. in l. de eo. ſ. de iudi.

b ¶ Interdum. In prin. huius l. vltra hæc dicta vide Ange. & do. Io. an. in l. nõ omnis. §. ſi pupillus. in princ. ſ. ſi cer. pet. per Alex.

c ¶ Seruari. Ex iſtis gl. alleg. text. expreſſum Inſtit. de vſu. §. conſti tuitur. ſimilem in l. Ariſt. §. fi. & l. ſeq. j̃. de iure delibe. & l. ij. ſ. de vſufru. earum rerum. & quæ ſint quæ ſer uãdo ſaruari nõ poſ ſunt, ſunt res quæ fi niuntur ante triẽniũ finitũ. gl. allegat pro ſingulari in l. j. C. ſi ad urr. vſufca. Sed habes ſimile in gl. ff. in l. pe. C. in qui. cau. ĩ integ. reſt. non eſt neceſ. Ad hoc adde tex. in l. Iu lianus. de pet. hæreditꝰ.

d ¶ Iaco. de Areti. Iſtã opi. Iac. de Are. ponit Cyn. in l. ij. in fin. C. ſi aduer. ſolu.

e ¶ Obligationẽ. Adde gl. & Bar. in l. iij. §. alterius. de nego. geſt. Et an ſit verũ ꝙ minor ſi ſoluat legata nõ deducta Falcidia poſsit reſtitui, vide p glo. & docto. in l. j. C. ad legem Falcidiam.

a ¶ Secundùm ordinẽ gl. Quomodo debitũ naturale cõpensetur. adde Bart. in d. l. ij. & limitat Bal. hic si de obligatione ineffica ci opponatur: secus si de efficaci. et hoc etiã sentit expresè Bart. in d. l. cùm is. §. j. j. eo. sed contrarium eius quod hic dicit Bart. videt ipse tenuisse in l. frater à fratre. in vij. col. j. eod.

a ❧ POMATES. ¶ Secundùm ordinẽ gl. Vide Alex. cõsi. ij. col. pe. vol. j. & consi. lxxxvij. col. ij. vol. ij. & Marti. Lauden. in tracta. primogenitu ræ. col. ij.

b ¶ Iure gentium. An testamentũ sit de iure ciuili vel gẽtium, vide gl. in l. i. j. de acquir. re. do. & Bar. in rub. ff. de acqui. hære.

c ¶ Propter scientiam. Contrarium hic tenet Bald. quod fortè verius est per ea quæ habentur in l. j. & ij. C. si aduer. dona.

tus, vt ipse idem in obligatione naturali, qui habuit originẽ de persona maioris, cui minor successit. Ista lectura solũ procederet in obligatione naturali cõtracta solùm pro minore: vnde nimis restringeret legem istam. licet posset esse vera hoc casu, non tamen puto ꝙ aliquo casu sit necesse peti restitutionẽ, vt j. dicam. Secũdò opp. secundùm ordinẽ glos.[a] si minor est obligatus naturaliter, opponetur sibi compensatio, vt l. etiam. j. de cõpen. dicit gl. ꝙ †naturaliter debitum compensetur habet locum in petente nõ in repetente: vt no. in l. cùm is. §. j. j. eo. & videbitis ibi quod puto verum vt ibi dicam: tamẽ Iac. de Aret. non stat in hoc. Imò dicit ꝙ si intelligis in debito naturaliter soluto, dico ꝙ fuit petita restitutio cõtra ipsam naturalem obligationem: & sic fuit sublata. quod non placet, vt vobis s̃. dixi. Vel dic, dicit ipse, ꝙ hic loquitur de debito tantũ ciuiliter soluto. Pro cuius euidentia debes scire, dicit Iac. de Are. ꝙ ex testamento nõ oritur obligatio naturalis quantũcũcunq; validò: sed solùm ciuilis, quæ habet effectum exactionis: quod apparet: quia deportatus, in quem non cadunt ea quæ sunt iuris ciuilis, sed ea quæ sunt iurisgentium, nõ habet testamenti factionẽ nec; actiuè, neque passiuè, vt l. j. C. de hęred. insti. & l. eius qui. j. de testa. Si enim oriretur obligatio naturalis quæ est de iure gentium: dic vt vi debis in l. si non sortem. §. libertus. s̃. eo. sed si testamentum est imperfectum, tunc oritur obligatio ciuilis, quæ nõ habet effectum exactionis: ideo puto ꝙ resecatur per Falcidiã dicit ipse: & ita intelligo hic ꝙ pupillus soluit tale indebitũ, quod maior per errorem iuris solutũ non repeteret, sed minor sic: & sic persona facit locum repetitioni: nec est necesse ꝙ petatur restitutio: nec obstat exceptio de compensatione, cùm nõ sit debitum naturale. Vltramon. concordãt cum Iac. de Are. in hoc vltimo ꝙ ex testamẽto imperfecto, vel in eo quod resecatur per Falcidiã nõ est obligatio naturalis: & sic intelligũt legẽ istam, & cessant dictæ oppositiones. Certè opi. Iac. de ar.

6 & Vltramon. displicet mihi †totaliter: nã ex testamẽto perfecto sine dubio oritur ciuilis & naturalis obligatio: nam adita hæreditate obligatur hæres ex quasi cõtractu: vt l. ex maleficijs. §. hæres. s̃. de act. & ob. qui quasi cõtractus habet consensum qui parit naturalem. Item ex testamẽto imperfecto oritur naturalis: vt plenè probaui s̃. eo. l. j. Idem in eo quod defalcatur per falcidiã non obstat quod dicit Iac. de Aret. de restitutione, imò per illud arguo cõtra: militi remissa est iuris ciuilis solennitas: vt l. j. §. cùm in notitiã. de test. mil. & ex hoc sequit ꝙ miles potest instituere deportatũ: vt l. nec enim. §. deportati. j. de test. mil. ergo apparet ꝙ de iure gentium deportatus est capax hæreditatis ex testamẽto. licet enim testamentum cũ adiectione istarũ solennitatũ dicatur iuris ciuilis: vt l.

7 iij. j. de testa. tamen ipsum †testamentũ de se simpliciter est de

b iure gentiũ[b]. Nam eo ipso ꝙ gentes esse cœperũt, disponebãt de bonis suis post mortẽ, vt legitur in veteri testamẽto de antiquis patribus. Tenẽdo ergo lect. gl. esset verior solutio eius

8 quod †cõpensatio debiti naturalis habet locũ in petente non in repetente: vt d. l. cùm is. §. j. Tertio opp. secundùm ordinẽ gl. de l. si eius. §. j. j. ad Trebel. Sol. per illam legẽ dicebat Placẽtinus ꝙ pupillus repetit sine restitutione: sed gl. illam legẽ retorquet cõtra eum, vt habes in ea: qualiter tamẽ illa lex debet intelligi. j. dicam. Quartò opp. secundùm ordinẽ glo. in furioso & prodigo nõ potest recõciliari indebitũ cõsumptione sequuta: quia nõ potest cũ his videri negotiũ esse gestũ vel cõtractũ: vt l. si à furioso. & ibi no. s̃. si cer. pet. Sol. dicit gl. cõcedo oppositũ, ꝙ nõ repetit cõdictione indebiti, sed sine causa: & sic aliter intelligitur cõdictio in pupillo, aliter in furio-

9 so & prodigo: dicit gl. arg. in l. negotijs. j. de reg. iur. †Vidistis ergo opp. nostrorũ doc. qualiter procedãt: mihi aũt videt ꝙ istę infrascationes non sunt necessariæ, sed casus istius l. sit magis clarus ꝙ in aliqua lege istius tituli: qñ maior soluit indebitum, si vult repere causa cõdictionis indebiti, & mediũ per quod concluditur in ea, ꝙ indebitũ soluit per errorẽ: vt s̃. eo. l. j. in prin. & quandoq; est necesse ꝙ exprimatur error facti: quandoq; error iuris, vt ibi no. In pupillo verò, furioso & prodigo medium, per quod concluditur in cõdictione indebiti, est ipsa qualitas personæ: nec habeo necesse dicere in libello ꝙ soluit indebitũ sciẽter vel per errorẽ: imò indistinctè sufficit ꝙ ego dicã ꝙ eram pupillus, furiosus, vel prodigus, & solui indebitũ: ex hoc datur mihi repetitio, siue interuenerit error, siue non: & sic in maiore facit repetitionẽ error. In Istis verò facit locũ repetitioni persona, & vide tex. ibi in istis personis generaliter. Et ex hoc apparet ꝙ in istis articulis & probationibus personis istis repetentibus nõ habent necesse probare errorẽ: sed in maiore sic. Vt ergo declaremus istam ma-

10 teriam, †quãdoq; istæ personę quæ hic numerantur, vel alius minor soluit indebitũ: tũc dic vt hic in prin. huius glo. Quandoq; soluitur indebitũ omni iure: & tunc in istis personis hic enumeratis indistinctè est locus repetitioni quod apparet: qa

c donare nõ potest: & sic propter sciẽtiam[c] nõ potest præsumi donatio. Sed si esset alius minor ꝙ pupillus, haberet necesse petere restitutionẽ, si nõ haberet curatorẽ: aliàs esset idẽ quod in pupillo: vt l. si curatorẽ habens. C. de in integ. restit. & vide quod no. in l. j. C. ad l. fal. & l. illud. s̃. de min. Quandoq; soluit indebitũ naturaliter, sed ciuiliter debitũ: & tunc si est debitũ ciuiliter sine effectu exactionis, vt in chirographo ante biennium, idem per omnia quod in his, quæ indebita sunt omni iure: vt s̃. e. l. j. Sed si esset debitũ ciuile quod habet effectũ exactionis, vt res iudicata vel debitũ ex testamẽto solẽni ꝗm Iac. de Are. dic ꝙ tunc esset idẽ quod s̃. dixi in debito vtroq; iure. Si verò soluitur indebitũ ciuiliter sed naturaliter debitũ: tunc à ꝑsonis hic enumeratis indistinctè repetit, non distincto quo errore vel sciẽter vel ignorãter, vt hic in eo quod dicit generaliter &c. hoc est sine distinctione, nec opus est restitutione in integ. Hic est casus in l. illud. in prin. s̃. de min. & l. vlt. C. si aduer. so. quæ dicũt repetitionẽ decerni: nec restitutionis facũt mentionẽ, imò d. l. illud. s̃. de min. hoc vult notanter dicere ꝙ licet in alijs casibus dareẽ restitutio: tamen in indebito soluto dat̃ repetitio sine restitutione: licet glo. aliter intelligat. Vel si vis leges istas intelligere restitutione petita: intellige in maiori pupillo: & sic nõ obstant huic legi. Contra hoc facit j. ad Trebel. l. si eius. §. j. vbi dicitur ꝙ pupillus naturaliter debitũ soluens nõ repetit. Sol. non repetit, ſ. de iure cõmuni: sed repetit beneficio speciali concesso minori per hanc legẽ sine restitutione impetrata à iudice. Restitutionẽ ergo, quã iudex de-

11 beret facere, hæc lex supplet. †& ideo pupillus non haberet beneficium istius legis, nisi intra tẽpora intra quæ posset restituí: vt l. fi. C. si aduer. sol. Quandoq; soluitur aliquid, quod est vtroq; iure debitũ, sed obstat exceptio: et dicit̃ ope exceptiõis indebitũ: tũc à personis hic enumeratis potest indistinctè repetí non adhibita distinctione vtrũ sit exceptio odiosa vel fauorabilis vel quo errore sit solutum, vt hic dum dicit generaliter. Quãdoq; soluitur aliquid indebitè, quod à maiore non repetereẽ: vt in eo quod crescit per inficiationem, & in alijs casibus notatis in l. ele gãter. §. fi. s̃. e. & tunc datur repetitio istis personis sine distinctione crescat per inficiationem vel non.

12 †Vltimò dico, condictio indebiti ita datur furioso & ꝑdigo sicut pupillo: & consumptione secuta reconciliatur indebitũ sicut mutuũ, tenẽdo opi. gl. in l. furioso. in prin. s̃. si cer. pe. &c.

1 ☞ *Condictio indebiti quòd non habeat locum in contractibus nominatis.*
2 *Quando ab utraque parte debetur quantitas, ita quòd locus esset compensationi, an indebitè solutum repetatur.*
3 *Compensatio quòd non sit propriè exceptio.*

Qui inuicem. Si quis soluat tutus exceptione qa sibi debeẽ, nõ repetit, sed suũ debitum petit. h. d. Duobus modis potest poni casus. Primo in contractu vltro citroq; obligatorio, vt si venditor tradit rem antequã soluatur pretium vel econuerso, licet esset tutus exceptione: vt l. Iulianus. §. offerri. j. de act. empt. tamen non repetit vt indebitum, sed petit quod sibi debetur. Secundo modo potest poni casus, quando duo sunt inuicem credit

creditor & debitor ex causis separatis: & istũ intellectũ vide-

1 tur habuisse gl. Ex prima lect. no. †ꝙ in cõtractibus nominatis, sicut non est locus condictioni ob causam: ita nec condictioni indebiti. Facit l. inciuile. C. de rei ven. facit quod dixi s̃. ti. ij. l. fi. &c. Quæro circa secũdã lect. qui sunt casus, in quibus

2 compensatio locũ nõ habet. gl. eos enumerat. †Sed tũc quero quid si ex vtraque parte debebatur quantitas, ita ꝙ locus esset compensationi, an solutũ repetitur vt indebitũ. Gl. respondet: aut erat locus cõpensationi, facto hominis, nõ ipso iure: & nõ est locus repetitioni indebiti. Hic est casus hic: & secundũ hoc quod tex. dicit in quibus casibus cõpensatio locum non habet subaudi, ipso iure: sed si cõpensationi locus esset ipso iure, vt in l. si ambo. §. j. j. de compensa. & in casibus no. in l. si constat. C. de cõpensa. tunc repeteret vt indebitũ: quia verè indebitum est. Pro hoc do tex. in l. quod dicitur. §. penul. j. de impensis in rebus do. factis. cùm impensæ ipso iure dotẽ minuant. Contra

a hoc[a] oppo. de l. qui exceptionẽ. j. eo. Nam exceptio cõpensa-

3 tionis est fauorabilis: ergo solutũ indebitè repetitur. Sol. †ibi

b loquitur in exceptione[b] propria, secus in ea quæ ideo est exceptio, quia actio. Cùm enim habet actionem ad petendum suũ debitum, extat æquitas naturalis ex qua inducitur cõdictio in debiti: vt l. nã hoc natura. s̃. eo. & ideo fortè si illud debitũ, de quo poterat opponi compensatio, erat naturale tantum, ita ꝙ non cõpetebat actio: tunc tutus hac exceptione per errorẽ solueus repeteret, vt infrà eodem, lege, qui exceptionẽ. §. si pars.

c Is qui plus. [c]Qui promisit plus quàm deberet, cõdicit liberationem. h. d.

1 ☞ *Ignorantia in facto proprio quod admittitur, quando tractatur de damno vitando.*
2 *Solutio quæ parit fideiussori repetitionem, non parit reo liberationem.*
3 *Idem actus non potest producere diuersos effectus.*
4 *Compensatio an obijciatur contra agentem condictione indebiti.*
5 *Ratio quare contra agentem actione depositi non admittitur compensatio.*
6 *Indebitum solutum errore causatum à pietate, non repetitur.*
7 *Mulier, quæ fideiussit pro dote, ꝙ non repetat.*
8 *Obligatio generis & alternatiua æquiparantur, & in quibus.nu.10.*
9 *Debitor in genere potest soluere quamlibet speciem eiusdem generis.*

Vm is. Vna ex rebus alternatiuè debitis solutis si mul peremptа, quod superest remanet in solutum. h. d. Opp. ꝙ incendium seu casus fortuitus nõ liberet debitorem: vt l. incendiũ. C. si cer. pe. Sol. hic debebatur species: ibi quantitas. Vnde idem esset hic quod ibi, si quantitas esset soluta, vt l. quod indebitũ. s̃. eo. & vidistis no. in l. inde biti. §. sed & si numi. eo. ti. s̃. Item opp. de l. si non sortẽ. §. libertus. s̃. eo. Sol. eodem modo dicit gl. quasi dicat ibi fuit in genere solutũ: hic in specie. Tu dic ꝙ ibi re) peremptа ille, cui facta fuit solutio, remansit locupletior. Vnde illud in quo remansit locupletior, repetitur: hic secus. Opp. de l. Stichum aut Pãphilum. in principio j. de solutio. Sol. hæc debet intelligi secundũ illam: quia si contigisset mors post moram creditoris teneretur restituere eum qui viuit, vel mortui ęstimationẽ. †Vltimò

1 no. hic gl. ꝙ admittitur ignorantia in facto proprio, quando tractatur de damno vitando. Simile habuistis in l. sed & si me putẽ. in prin. s̃. eod. Item scias ꝙ hæc lex habet locum quando vtrunq; fuit solutum simul, vt dicitur in tex. secus si vnum primò & alterum post: quia tunc vltimò solutum repetetur; vt l. cùm duo. s̃. eo. secundùm Guliel.

2 Fideiussor. Solutio †, quæ fideiussori parit repetitionem, non parit reo liberationem. h. d. No. ꝙ eadem solutio non potest parere liberationem & repetitionem[d]: vt hic, & l. qui hominem. in fine. j. de sol. & l. si fideiuſ.[e]

d

e j. eo. & s̃. eo. l. si non sortem. §. si decem. Vel aliter: Idem actus

3 †non potest producere diuersos effectus: vt hic, cũ similibus. Contra hoc opponitur de l. in numerationibus. j. de solu. Sol. ibi tex. producit actionem vel liberationem diuersis respectibus & circa diuersa: non autem respectu eiusdem obligatiõis, vt hic. Et ex hoc dicto gl. hic arguit ad quæstionem: nos habemus quòd debitum naturaliter tantũ solutum per facti errorẽ repetitur. l. error. C. ad legem Falcid. & l. cum quis. C. de iur. &

4 fac. igno. †An contra agentem condictione indebiti poterit obijci compensatio: Videtur quòd sic: nam per illam solutionem non tollitur illa naturalis obligatio: quia cum detur repetitio, non producit liberationem, vt hic. Si durat: ergo &c. vt

a ❧ POMATES. ¶ Contra hoc. Vide Alex. consi. xij. j. col. volu. ij.

b ¶ In exceptione propria. Adde tu ꝙ exceptio compensationis non sit propriè exceptio: & vide Alex. & ibi concor. in consi. xij. versi. præterea per illa verba. in penul. col. in ij. volu.

c ¶ Is qui plus. Quid si obligauit bona pro vero debito: an obligatio possit rescindi, Vide Bal. in l. si veritas. C. de fideideicom.

l. etiam j. de compẽ. Contrarium dicit gl. d

f quia si hoc esset verum[f], leges, quæ dicũt ꝙ naturale debitum potest repeti, essent impositæ verbis & nõ rebus: & secundũ hoc l. etiam. j. de compen. habet locum in

g to hoc verum[g] esse: licet quidam hoc non teneant vt tetigi s̃. eod. l. interdum. Nam debes scire ꝙ est quædam spoliatio vera & propria: & tunc ante omnia spoliatus est restituendus: & sibi nulla potest oppo ni exceptio neque compensatio: vt in l. si quis ad se fundum. C. ad legẽ. Iul. de vi. &

f illa etiam †est ratio in deposito: quia denegans depositum videtur spoliare: ideo compensationem non obijcit: vt l. fi. C. de compensa. Quædam est spoliatio non vera: vt quando non fuit spoliatus dolo aduersarij, sed per errorem meum, isto casu bene potest obijci compensatio alterius debiti quod haberet executionem, vt hoc §. in fin. quando reus successit fideiussori. Sed de debito naturaliter tantùm non potest obijci compensatio, per omnes leges, quæ dicunt naturale debitum per errorẽ g

f solutum repeti. Quandoq; contingit ꝙ nulla est spoliatio nec vera nec ficta: tunc procedit l. etiam. j. de compen. & sic in petente magis quàm in repetente. Et est ratio: quia repetitio habet naturam cuiusdã petitionis restitutionis ad id quo quis spoliatus est. Pro hoc optimè facit j. de regulis iuris. l. non debet actori. §. in re obscura.

h Si mulier. [h]Quando à † pietate causatur error, cessat re i

6 petitio indebiti soluti. h. d. Oppo. de l. cũ post. §. j. j. de administra. tuto. Solu. ibi vt tutor, hic suo nomine soluit. Oppo. de l. si pater, ignorans. j. soluto matrimonio. Solut. vt ibi patet. Opponi. de l. patrem. C. de nupt. Solu. fallit ibi. Opponi. s̃. titu. ij. l. si donaturus. §. j. & l. qui se debere. in prin

i cipio[i]. Sol. & aduerte: quia ex hoc declarabitur ista lex. non intelligas quòd solutum indebitè ex causa dotis simpliciter nõ repetatur, quasi ipsa dotis causa sit pietas, quæ repetitionem impedit: quia hoc esset contra casum illarum legum: sed intellige quando causa pietatis inducit ali-

k quem ad credendum[k] se obligatum: vt puta, mater credebat se teneri ad dotandum filiam, vt frater sororem in casu quo non debet, vel soror sororem, vel nutrix nutritã: & ista pietas & affectio, quæ erat inter eos, fuit causa istius erroris. Ita intelige primam glossam hic positã, quę dicit mater fortè vel extranea. Sed si alia causa, quã causa pietatis eã induceret in erorem, vt si mater vel soror putabat se teneri

d ¶ Et repetitionem. Idem actus non producit diuersos effectus, vide Bal. in l. pacta quæ contra. in ij. col. C. de pac. & Bar. in l. j. C. qũ met. caus. & Bar. in l. si socer. §. fi. solu. ma. & Bart. in §. pactus ne peteret in gl. magna.

e ❧ POMATES. ¶ Si fideiuſ. Vide exẽplum per Alex. consi. lxix. in fi. volu. iiij.

f ¶ Hoc esset verũ. Dicit Bar. in l. j. §. eo. in l. j. in vj. colum. & adde Bal. in l. cum quis. in viij. col. de iur. & fac. ignoran. vbi concordat cũ Bar. hic. & dicit ꝙ exceptio doli obstat petenti & nõ repetenti, sicut nec obstat spoliato. Vide ibi & Bar. in l. si socer. §. fi. solu. ma. & Bald. in l. ij. C. si aduer. sol. post Bar. & adde Bar. in l. penultí. s̃. tit. j. Alexã.

g ❧ POMATES. ¶ Hoc verũ. De hac ratione dubitauit Ias on §. in bonæ fidei. ij. col. Insti. de act. et ibi Ang. dat aliam.

h ❧ POMATES. ¶ Si mulier. An causa dotis dicatur causa pia, vide Alexã. in l. si constante. col. xiij. fol. matri. Panor. cõs. cvj. in j. volu. Ro. in repeti. auth. similiter. col. ij. C. ad legẽ Falci.

i ¶ In prin. Et ideo dicit Bal. in l. ca quæ. C. eo. ꝙ si soluo relictũ ad pias causas & indebitè, nõ repeto, etiã alia ratione, vt ibi. et per istum tex. etiã dicit Bald. in l. dictã in ij. col. C. de condi. ob cau. quod fauore ecclesiæ semper præsumitur causa finalis, & præsumitur quod etiam alias daturus erat.

k ¶ Ad credendũ. Et secundũ illũ verũ intellectũ Bald. iste §. non probat ꝙ dos sit causa pia, prout allegat: ideo dic ꝙ cum dos et alimenta æquiparentur, secundũ glo. in l. ob æs. C. de præd. mi. & alimenta relicta propter paupertatem cedunt in causam piã per no. per Bar. in l. alio. circa princip. ff. de ali. leg. ideo dos relicta & data pauperi personæ equiparatur piæ cause: secus si propter debitũ vel amicitiam, per no. in d. l. alio. per Bar. bene faciunt notata in authẽ. res quæ. C. communia de leg. & quid in alimentis, no. Bar. in l. diui. ff. ad l. Falci. & ꝙ dotis relictũ sit causa pia, tenet Bal. in l. j. C. de sac. san. eccle. in repe. in xvj. col. & ideo dicit Bald. hic not. arguens quòd relictum pro virginibus maritandis, intelligitur relictum ad pias causas: & ideo cessat Falcidia. Et quod dos et pia causa æquiparentur, videtur velle Bar. in l. ij. §. Titio decem. in princip. j. de dona.

& Bald.in l.ſicut. ad ſi.C.de actio.& obli. Bal.in l.mandatum. in iiij.col.in verſi.ſed cōtra hoc. C. manda. & Bart.in l.ſiego.in prin.& §.j.j.de iu.do. Et an de legato dotis detrahatur Falcidia, vide gl.in l.tali.in §. ſocer.j. de iur. dot.& in l.in teſtamento militis.C.ad l.Falc.vno tamē caſu clarum eſt q̃ de legato dotis nō detrahat Falcidia,videlicet quando legat dos:quia tale legatū cenſet æs alienum,vt dicit not. Bartol.in l. quæſitū.§. j.de priuil. cred. Adde q̃ alimēta & dos æquiparātur, Ro.cōſil.cccclvj.vbi conſuluit q̃ ſicut res ,phibita alienari poteſt alienari fauore dotis : ita fauore alimentorum.

a ¶ Obligatione. Vide Bar.in l.ij.§.j.in fi.de ver.obliga.

b ¶ Si in area. In prin. huius l.limita hāc l. vt per Cy.in l.ſi mandatū.C.de ne.geſt.per l.ſi mādauero. §. ſi curator.in fi.ff.manda.

c ¶ Aedificat. Vide no. in l.ij.C.de rei vendi. Alexan.

d ¶ Impedit. Et ſic iſte tex.in fi.eſt cōtra no. per Bart.& Bald.& doct.in l.ſi mandatū. C.de negot.geſt. dum allegat l.ſi pœnæ.§.j. §.eo. & vide quæ ibi dixi poſt Bal.

e ¶ Habet locū. Adde gl.in l.fi.in prin.j. eo. & aliquid per Imol. in l.ij.§. & harum.de verb.oblig.

f ¶ Qui ob rem. Vide Bart. in l.ſi inſulam. xxxiiij.q.j. de verbo. oblig. Albe.

ex teſtamento:vel putabat ſe teneri ideo quia putabat ſe debitricem ex cauſa mutui vel depoſiti:& tunc ſolutum indebitè repetereť,vt legibus contrarijs:quia ſublato errore non manet cauſa pietatis. Ad prædicta facit C.de neg.geſt.l.j. & ij.& l. ſi alimenta. Vltimò glo.quærit† quid ſi
7 mulier fideiuſsit & ſoluit pro dote,an repetet. & dicit q̃ ſic : quia alieno nomine ſoluit,& non ſuo.& bene.

Qui hominē. Obligatio generis & alternatiua æquiparantur:& in obligatione generis qui certā ſpeciem ſoluit putans ſe ad eam teneri,repetit.h.d.Primo ponit vnum dictum.Secundò ponit aliud. Secunda ibi: & ideo.Nec eſt dicendum q̃ ſecūda pars ſit illatio primi dicti,vt j.dicam. Not.q̃
8 †obligatio generis & alternatiua æquiparātur. Secūdò not.†q̃ debitor in gene
9 re poteſt ſoluere quālibet ſpeciē eiuſdem generis. Opp.debitor alternatiuè ſi putans ſe debere vnū ſoluit, nō repetit:vt l. ſi is cui.j.de leg.ij.ergo nec debitor generis,cùm ſint ſimiles,vt hic in princ. ſed in fine dicitur cōtrarium:ergo malè.Huius timore hæc lex legitur duob⁹ modis.
1 Primo modo vt hic in principio ponatur ſimilitudo inter obligationē hominis in genere ex vna parte, & inter obligationem alternatiuā hominis in genere , aut decē ex alia parte:& tunc non obſtat cō-
10 trariū:quia ibi erat ſpecies in vtraq̃ parte alternatiuę. Secūdò modo legit q̃ hic homo certus aut decē alternatiuè debebantur:& tunc obſtat cōtrarium:dantur plures ſolutiones ſed illa eſt vera†q̃ obligatio generis & alternatiua æquiparantur in ſoluēdo:quia quilibet poteſt ſoluere quod vult.Item quia nō tenetur præciſè ad aliquam ſpeciem:ſed in repetēdo nō æquiparantur:quia in alternatiua ſoluens vnū non repetit:vt l.cōtraria. ſecus in obligatione generis,vt hic in fi.Ratio huiⁿ eſt,qa ī obligatiōe generis nihil eſt
a in obligatione[a].ſecus in obligatione alternatiua,vtrunq̃ eſt in obligatione l.cùm incertus. de leg.j.& l.ſi duo.j.de verb. oblig. Contra hoc opp.de l.Meuius.§.duobus.de leg.ij.Sol. vt ibi plenè dixi.tene mēti iſtam gl.ibi tu dicas ad hoc oppo. ergo eſt mala illatio tex.qui dicit q̃ ideo repetit,quia æquiparantur alternatiuæ.Sol.leges tex.q̃ non inferat ex præcedentibus:vnde dimittas:& ideo poſtea reaſſumas hoc modo valet,& ſic cùm æſtimaret eum Stichū promiſiſſe cùm dederit, ideo condicet,alium autem quemlibet,&c.Bar.

1 ☞ Condictio indebiti oritur ex negotio geſto.
2 Condictio indebiti quòd ceſſat quando ſoluens nihil facit accipientis.

b Si in area. [b]Vbi inter partes nullum negotiū geſtum eſt,ceſſat condictio indebiti. h.d. Diuiditur in duas partes. Prima qn̄ quis ēdificat in ſolo alieno à ſe poſſeſſo.Secunda qn̄ quis ædificat[c] in ſolo alie-
1 no à dño poſſeſſo.Secūda ibi:ſed & ſi is. †No. q̃ iſta condictio oritur ex negotio geſto,hoc eſt,ex iſto quaſi cōtractu, vt Inſti.de obli.quæ ex quaſi cōtractu.§.pe.qui celebratur re,vt
2 in §.is quoq̃.Inſti.qui.mo.re cō.ob. †Secūdò no.q̃ quando ſoluens nihil facit accipiētis,ceſſat hæc cōdictio. facit ad hāc l.ſi & me & Titium.ſ.ſi cer.pe. Opp.de l.indebiti.§.j.ſ. eod. Sol.ibi fecit poſſeſsionē accipientis,quæ non erat eius,nec ſibi debita:hic ſecus. Opp.de l.qui exceptionē.§.j.j.e. Sol.vt ibi,& ibi declarabitur. Opp.de l.ſi pupilli.§.ſed & ſi quis.ff. de nego.geſt.Sol.dicit Mart.q̃ hic loquitur de rigore: ibi de æquitate.Gl.tenet cōiter q̃ nec de rigore repetatur.Quop ple

nè dicetur in l.fundo.de rei vend.Ad l.contrariam reſponde
d quod ibi impedit [d]nomine alieno:hic proprio nomine.
1 ☞ Solutum cauſa conditionis implendæ quando repetatur.

Si cui. Quando diſpoſitio efficitur indebita : ſolutum cauſa conditionis implendæ repetitur. h.d. Opp.non poteſt quis grauari vltra vires hæreditarias l.j.§.ſi is qui.ad Treb.C.de leg.l.ſi vniuerſæ.ſed hic grauatur hæres vltra vires hæreditarias:ergo &c.Huius timore variatur principium iſtud duobus modis.Vno modo, q̃ in litera non ſit dictio tota,& ſic grauauit eum de reſtituendo hę reditatē & fundum hæreditarium. Secundò modo q̃ in tex. ſit dictio tota:& tūc debet intelligi q̃ fuit grauatus dare fundum ipſius hæredis:tamen non erat grauatus de reſtituendo hæreditatem ſtatim,ſed ex interuallo:vnde poterit habere tot fructus quot æquiualebunt fundo.Quælibet poteſt eſſe bona;vel potes dicere q̃ legādo fundum vltra hæreditatē videť de relicto hæreditatis fundum eximere.Secūdò opp.cōdictio
e indebiti habet locum[e] quādo ſoluit ex cauſa de præterito:vt l.damus.j.eo.ſed hic fuit ſolutū cauſa conditionis implendæ, ſ.vt habeat fundum:& ūc ob cauſam de futuro : ergo videť q̃ habeat locū condictio ob cauſam : vt l.j.§. ſed ſi parendi.§. de condi.ob cau. Et ſi intelligas hic de condictione indebiti,lex eſt clara:ſed obſtat contrarium. Si intelligis de condictione ob cauſam,iſta lex non faceret ad titulū. Quid dicemus? Quidam intellignt de cōdictione ob cauſam,quidā de cōdictione indebiti.gl.ſ.tit.ij.l.iij.§.ſi quis quaſi.circa fi.gl.magnæ vi
1 detur dicere†q̃ in ſoluto cauſa conditionis implendæ ceſſat condictio indebiti.& pro hoc,quia nō ſoluitur vt debitum,vt l.ſi quis ſub conditione.j.ſi quis omiſ.cauſ.teſt.Sol.puto ſic dicendum:Quādoq̃ ſoluit aliquid cauſa cōditionis implendæ, vt conſequatur aliquid ipſo iure abſq̃ facto hominis , vt libertatem relictam purè vel legatū:Quandoq̃ relinquit res teſtatoris:tunc habet locū condictio indebiti.Ita loquitur hic, q̃ intelligit de re teſtatoris legata.Nec obſtat ſi dicas,hic ſoluit ob cauſam de futuro : quia non eſt de futuro facto hominis: ſed trahit ſecū executionem ipſa ſolutio , ſicut in eo qui ſoluit indebitū.Ideo enim ſoluit,vt ipſa ſolutione liberetur : tamen quia ipſa liberatio debet ſecū trahere executionē , nō dicitur ſoluí ob cauſam de futuro.Et ſic gl.in d.§.ſi quis quaſi.non loquitur vſquequaq̃ bene.Non ob.ſi dicis q̃ eſt indebitū: quia rn̄deo q̃ indebitū etiam dicitur, ſi non putet ſe obligatū : ſed ſi cōtemplatione alterius damni vitandi vel lucri conſequendi ſoluitur:& ſic eſt indebitū cauſatiuè:vt ſ.eo.l.ſi nō ſortem. §.ſi quis quaſi.& §.hæredi.& §.ſi quis falſo.& in quolibet corum dixi.Si verò datur cauſa conditionis implendæ,ita q̃ nō trahit ſecū executionem,ſed debeat aliquid fieri ab homine: tūc nō haberet locū cōdictio indebiti,ſed cōdictio ob cauſam vt d.l.j.§.ſed ſi parendi. & ita debet intelligi hic. Si poneres fundum hæredis eſſe legatū cuius dominium nō tranſit ipſo iure in legatarium.Opp.de l.qui hæredi.§.ſed cū ſuſpecta. de condi.& demon.Sol.Plures ſolutiones dantur hic & ibi. Iſta eſt veritas, put tu ponis hoc in fundo hæredis legato , qd̄ ibi fuit ſolutum cauſa implendæ conditionis legati , quod remanebat debitum etiam poſt coactionem : hic cauſa implendæ conditionis legati quod erat euacuatum propter coactionē, ſed prout intelligis in fundo hæreditario legato , ſoluo quòd hic loquitur de rigore,ibi de æquitate. Vel verius hic fuit ſolutū ab ipſo fideicommiſſario qui coegit : ibi à quodam extraneo.

1 ☞ Mora quòd non purgetur poſtquam facta eſt executio ab homine.
Idem quando à lege,& in illis pœnis in quibus lex facit executionem.
2 Aliud eſt habere exceptionem,aliud habere poſſe.

f Qui ob rem. [f]Poteſtas purgandi moram non facit vt indebitū videaťesse ſolutum.hoc dicit. †Nota quòd poſt factam executio-
1 nem ab homine non eſt locus purgationi moræ. Idem poſt factam executionē à lege.ar.l.ſi is.j.de leg.ij.& no. per Dy.in l. ſi ſeruū.§.de illo.de ver.obli.& ideo in his pœnis in quib⁹ lex facit executionē ipſo iure,nō eſt loc⁹ purgationi moræ.Opp. de l.qui exceptionē.in prin.j.e.Sol.hic nō habebat exceptio-
2 nem cū ſoluit:ſed poterat habere purgādo morā. †Aliud eſt

ergo

ergo habere exceptionem:aliud poſſe habere.Et hoc facit ad id quod aliàs dixi,ſi res debita pereat poſt moram intra tēpus quo mora purgari pōt,nihilominus perit periculo ipſius debitoris.Caſus eſt in l.ſancimus.in fi.C.de fideiuſſo.

a Seruus. [a]Pecunia accepta vt reddatur res , in qua quis recipiendo pignori furtum commiſit,repetitur;aliàs ſecus.h.d.

Seruum. Pretium ſolutum ex cauſa emptionis inualidæ,repetitur. hoc dicit.

1 ☞ Obligatio naturalis q̃ oriatur ſolùm inter patrem & filium , & inter duos fratres in eiuſdem patris poteſtate.
2 Obligatio peculiaris eſt onus ipſius peculij.& nu.41.
3 Quod obſeruare debeo aduerſus alium,debeo obſeruare aduerſus me.
4 Filius familias quinque modis habet pecuniam,ſ.patris,quaſi caſtrenſis,aduentitij,& profectitij peculij.
5 Hodie in aduentitijs poteſt conſiſtere inter patrem & filium obligatio ciuilis & naturalis uel inter duos fratres in eadem poteſtate conſtitutos.& nu.16.
6 In duobus reis credendi quando ſucceſsione unius extinguatur obligatio.& nume.8.
7 Pater & filius an dicantur duo rei credendi in hac obligatione naturali.nume.22.
9 Correus credendi qñ teneatur communicare correo illud,quod exegit.& nu.24.
10 Pater promittēs directo filio obligatur naturaliter,nec ad ipſum patrem reuertitur. ſecus quando obligaretur filio per filium.
11 Ratio quare inter patrem & filium uel duos fratres in eiuſdem patris poteſtate exiſtentes non cadit obligatio ciuilis.
12 Patria poteſtas eſt de iure ciuili.
13 Filius mutuans pecuniam alteri nomine patris,an & quando mutuum contrahatur, ita q̃ patri acquiratur.
14 Mutuū non contrahitur quando filius mutuat nomine ſuo,& habeat locum hæc lex,
15 Senatuſconſultum Macedonianum q̃ non impediat naturalem obligationem.
17 Obligatio naturalis an quæratur patri per filium & mediante perſona filij.nu.19.
18 Iura naturalia licet non poſſunt mutari,poſſunt tamen transferri de uno in alium.
20 An quando acquiritur patri per filium apud ipſum aliquid remancat.
21 Duæ naturales obligationes q̃ non naſcantur à principio in obligatione quæ quæritur patri per filium.
23 Obligatio patris an ſit potentior obligatione filij,dato quod ſint duo rei.
25 Peculium profectitium q̃ conferatur & qualiter.
26 Actio de peculio q̃ ſit perſonalis.
27 Actio de peculio an ſit natiua uel datiua,ubi q̃ eſt natiua.
Et an oriatur ex naturali & ciuili uel naturali tantùm uel ciuili tantùm.nume.28.
29 Obligatio naturalis oritur de iure gentium.
30 Pars uidetur facere illud quod iudex facit uel legis conditor.
31 Pater an obligetur naturaliter ex perſona illius filij,qui eſt naturaliter obligatus.
32 Si unus ex duobus ſeruis unius domini mutuat alteri,an dominus ex perſona ſerui accipientis pecuniam mutuo obligetur.
33 Quis q̃ poſſit eſſe creditor & debitor reſpectu diuerſi patrimonij.
34 An dominus obligetur ex perſona ſerui delinquentis in res alterius domini uel alterius ſerui.
35 Obligatio naturalis an ſit in obligationibus ex delictis.
36 Si unus frater mutuat alteri exiſtenti in eadem poteſtate,an pater obligetur ex perſona recipientis.
37 Obligatio naturalis,quæ quæritur filio,an quæratur patri.
38 Frater ſoluens mutuum acceptum à fratre ipſi fratri poſt mortem patris ante aditam hæreditatem an poſſit repetere.
39 Quando peruentione peculij extinguitur iſta obligatio naturalis, an extinguatur ratione quotæ,an ratione quantitatis.
40 Ratio differentiæ inter peculium & hæreditatem.
42 Si filius debet Titio decem,& decem ſunt in peculio,de quibus pater donauit Titio quinque,q̃ pater liberetur in illis quinque.
43 Creditor peculiaris extraneus,an poſſit agere contra fratrem creditorem, quatenus habet in peculio.
44 Si frater debitor ſoluit creditoribus peculiaribus de ſuo,an repetat à fratre creditore,ad quem peruenit peculium pro parte.
45 Peculio adempto an filius uel ſeruus remanet obligatus naturaliter.
46 Frater conuentus ex obligatione hæreditaria actione de peculio,quādo teneatur pro parte,& quando in totum.
47 Mutuum inter patrem & filium qualiter contrahi poſſit.
48 Contractus commodati & depoſiti inter patrem & filium qualiter contrahatur.
49 Parere maioribus eſt præceptum iuriſgentium.
50 Contractus emptionis & uenditionis an celebrari poſſit inter patrem & filium.
51 Palam & publicè fieri dicitur,quod ſit conſanguineis & amicis præſentibus.
52 Frater quando poſſit emere à fratre exiſtenti in eiuſdem patris poteſtate.
53 Pater an poſſit authorari uni filio uendenti alteri rem peculij aduentitij.
54 Locatio inter patrem & filium quando contrahatur.
55 Contractus mandati inter patrem & filium an contrahi poſſit.
56 Carcer eſt ſpecies ſeruitutis.
57 Contractus donationis an conſiſtat iter patrem & filium.
58 Solutum per patrem in redimendo ipſum filium captiuum an imputetur à cohærede in portionem ſuam.remiſſiuè.

b Frater a fratre. [b]Re & fama difficilis eſt hæc lex ſicut alia in toto corpore iuris. h. d. Inter duos fratres, qui ſunt in eiuſdem poteſtate, & inter patrem & filium ſola obligatio naturalis cōtrahitur,quę per fratrē mutuantē patri acquiriť.Item cū debitor creditori ſuccedit, pro quota obligatio extinguitur. Itē huius obligationis onus peculiū reſpicit , & quatenus de eo peruenit ad creditorem, obligatio tolliť.Itē ſolutū inquātum erat obligatio extincta repetiť:reſiduū nō naturali obligatione impediente.h.d.Diuiditur in duas partes principales. Primò, quando mutuū eſt contractū inter duos a fratres.Secundò,quando eſt contractum inter patrem & filium.Secūda ibi.§.quęſitum.Itē prima pars ſubdiuiditur per gl. in ſex partes. Quod dic vt in gl.eo excepto q̃ vbi dicit tria argumēta ad rōnem, non intelligas ad rationē poſitam in tex. ſed ad rationē ſubauditā,vt dicā ſuper litera.Partes ſunt manifeſtæ.Item ſecunda pars ſubdiuiditur.Nam primò loquiť qn̄ pater credidit filio.Secundò qn̄ econuerſo.Secunda ibi:econtra ſi pater. & quælibet iſtarum poſſet recipere aliàs ſubdiuiſiones quas dimitto,quia claræ ſunt. Anteq̃ veniā ad caſum in terminis, præmitto breuiter q̃†inter patrē & filiū & inter
1 duos fratres in eiuſdem poteſtate , ſolum obligatio naturalis contrahitur.Rationē videbis infra.Item præmitto q̃ illa obligatio acquiritur per filium patri. Tertiò præmitto q̃ quando debitor ſuccedit creditori,extinguitur obligatio. Iſta tetigi vobis in ſummario.His præmiſsis venio ad caſum in terminis vt litera iacet, ibi:repetiturum:quia patri fuit quæſita illa naturalis obligatio:quia tenetur frater alteri fratri:& ſic cùm ſit debitor patris ſuccedendo ei pro parte:pro illa parte obligationem extinguit,& ſic pro ea parte indebitum ſolutum repetit,ibi:cōſecutus.Ratio eſt , quia onus iſtius obligationis ſequitur peculium:& ad hoc probandum ſequuntur tres articuli.Notabilia collige per te ex his quæ dixi ad euidētiam. Item
2 no.†q̃ obligatio peculiaris eſt onus ipſius peculij.Itē no. †ex
3 ver.porro.q̃ illud quod debeo obſeruare aduerſus alium, debeo obſeruare aduerſus me. Venio ad apparatū:& circa eius recitationem tenebo hunc ordinem:quia primò declarabo cū quantum ad literam pro iuuenibus:poſtea reaſſumam per q. examinando difficultates quæ ſunt in eo.& quia iſtæ gl. conſueuerunt apparere ſcholaribus valde difficiles & horribiles; ideo diuido eas.Nam prima glo.magna tria facit. Primò tractat qualiter inter duos fratres in eiuſdem poteſtate conſtitutos poſsit contrahi mutuum.Secundò tractat qualiter ex iſto mutuo contracto naſcatur obligatio,& qualiter patri & filio acquiratur. Tertiò tractat an ſicut patri per filium quæritur; ita pater per filiū obligetur.Secunda ibi:nā & ſi tūc dico. Tertia ibi:item quero.in ſecunda gloſ.magna & in omnibus aliis gloſſellis tractatur qualiter obligatio iſta tollaťſeu extinguatur confuſione vel peculij peruentione.Intro primā partē gl. & opp.aut intelligis q̃ frater mutuauit fratri de caſtrenſi peculio:& tunc acquiretur ſibi ciuilis & naturalis,& non patri ; vt l.ij.j.ad Mace.& ſic iſta lex non procederet in caſtrenſi peculio.idem in quaſi caſtrenſi.Aut mutuauit de pecunia profectitia : & tunc non potuit transferre dominium:quia erat pecunia patris:& ſic non fuit contractum mutuum:vt l.ij.§. appellata.ſ.ſi cer.pe.Huius timore dicit gloſ.Tu†debes ſcire quòd
4 c filius poteſt habere pecuniā[c] quinq̃ modis,ſ. patris pecuniā.

a ¶ Seruus. Vide quæ dixi in l.inciuilē.poſt Bart.C.de furt.& hic vide Bald.inducentē hāc l.cōtra Hebręos. & p hanc l.dicit Bal. in rub.C.de condi. ob tur.cau.q̃ vincens in ludo pecuniam ſerui, quæ erat domini,vel filij,ſamil.quę erat patris vel inſtitoris quę erat domini committat furtū. & ibi idem dicit in ludente cū falſis taxillis. Et ad dictū Bal.hic cōtra Hebræos adde eundem Bal.in l.eos.C. de fur. Alex.

POMATES.

¶ Seruus. Vide aliquid per Ana. conſil, vij.& Bald. cxxxj. in iij.parte vbi loquitur in monacho.

b ¶ Frater à fratre. Vide caſum huius l.cū materia per Bal. in l. fi.in iij.col.C.quod cū eo.Et vtrū hæc lex in principio intelligāť in caſibus, in quibus ſenatuſconſultū Macedonianū locum nō habet,de quibus in l. zenodor⁹.& in l. Macedoniani. C. ad Macedo.Bal.hic videtur velle q̃ ſic , videlicet in illis tantū , non in aliis. Cogita,cū etiā in aliis caſibus naturaliter ſemper obligetur l. quia naturaliter.j.ad Maced. et nc. in l.j.eod.titu.& vide Bal.in l.fi.C. quod cū eo.in v.colum.

c ¶ Pecuniā. Et ſic ad hoc vt dicatur peculium,requiritur conceſsio:adde l. peculiť, in prin.j.de pec.et l.filium.ſecundū lect.antiquorū C. famil.erciſ.& not.in l.fin.j.de pecu. leg. ſecundum Bal.hic.Alex.

a ¶ Profectitij. Ad hoc l.ſi abſentis. C.ſi cert. peta. Alex.

b ¶ Credēdi. Vide Bal. in l.fin.C.quod cū eo. in vj.col.in verſ.modò veniamus.

c ¶ Et filius. Pater & filius ſunt rāquā duo rei credendi. Bal. hic ꝙ non, ſicut in patre & filia in actione de dote:iuxta not.in l.ij. ſ.fol.mat. Alex.

d ¶ Iſtam patem gloſſ. An illud quod vnus ex reis credendi porrigit,teneatur alij cōmunicare, vide quæ not.Bart.in l.ſi vnus. in prin.ſ.de pact.

e ¶ Remaneat. Vide Bal.in l.fi.C.quod cū eo.in verſ.ſed contra doc.

Secūdò pecuniam caſtrenſis peculij. Tertiò pecuniā quaſi caſtrēſis peculij. Quartò pecuniā aduētitij peculij. Quintò pecuniam profectitij[a] peculij. Et differt pecunia profectitij peculij à pecunia patris: qa hæc ſeparata eſt à rationibus patris: illa non: vt not.in l.quam Tuberonis.§. fi. cū l.ſeq.ſ.de pecu. His præmiſsis ſi tu vis ponere ꝙ frater mutuauit noſe patris, iſta lex procedit ſine ſcrupulo, vt dicit gl. Si verò vis ponere ꝙ mutuauit nomine ſuo tunc hæc lex nō procedit in caſtrenſi vel quaſi peculio, nec in aduentitio hodie: quia ſic filio quærereē perfectè: & ſic non extingueretur ſucceſsione patris, et ſic dicitur in tex. In pecunia verò patris vel profectitij peculij, vel etiam aduentitij, ſecūdùm iſta iura procedit, ſi ponas eſſe datū patre volente, ſic tranſtulit dominiū, vel ſi ponas ipſum eſſe reconciliatum cōſumptione: vt l.ſi à furioſo.ſ.ſi cert.pet. ita debet intelligi hic. Ex qua gl.no.† illud præcipuè quod hodie in aduētitijs poteſt cōſiſtere ciuilis & naturalis obligatio inter patrē & filium, vel inter duos fratres in eadem poteſtate exiſtētes.quod latiùs ſ. dicam. Venio ad ſecūdam partē gl.& opp.ꝙ patri obligatio non quæratur. Nā lex dicit,deduci de peculio quod filio debetur: vt.ſ.de pecu.l.ſed ſi damnū.§.peculium.aliàs l.peculiū autē.in prin. Si ergo eſſet quæſitū patri, nō dereē filio. Huiʼ timore dicit gl.fateor ꝙ naturalis obligatio queritē filio. Item per filium quæritē patri, quæ poſtea tranſit in hęredem patris. Nec intelligo, dicit glo.ꝙ quæratur patri, ita ꝙ nil remaneat apud filiū: quia dico ꝙ ſunt duæ naturales obligationes: vna quærritur patri: & alia remanet apud filium: & ſic pater & filius habētur tanquam duo rei: vnde ſicut ſolutio facta vni ex reis credēdi, liberat alium: ita ſucceſsio. Oppo.in † duobus reis credendi[b] ſucceſsione vnius non extinguitur obligatio: vt l. Vranius.in prin.ſ.de fideiuſ.Sol.gl.voluit ſoluere; ibi loquitur quando ſunt duo rei credendi paris potentiæ. Sed hic obligatio patris eſt maioris potētię quàm obligatio filij: ideo ſi debitor ſuccedit patri, tollitē obligatio alterius filij. † Nota iſtā gl.quæ tenet ꝙ pater & filius[c] dicātur tanq̄ duo rei credendi: quod an ſit verū ſ.dicā. Secūdò no.diſtinct.† qñ debitor ſuccedit vni ex reis credendi, ſi erat paris potētiæ non extinguitur obligatio: aliàs ſecus: vt d.l. Vranius.& ſ.dicam.

† Tertiò opp.ꝙ ſi ſunt duo tanquā duo rei credendi, illud qd̄ vnus exigit, tenetur reſtituere alteri per actionem neg. geſt. ergo pater filio creditori, & ſic filius debitor ſuccedēdo, cùm ſucceſsio habeatur pro ſolutione, tenetur alteri fratri actione neg.geſt.non ergo repeteret vt indebitum. Glo.non ſoluit.q. d.concedo ꝙ frater debitor poſſet opponere compenſationē contra fratrem agentem condictione indebiti de eo, quod ab eo poſſet repetere per actionem neg.geſt.ſed ſi nō opponereē compenſatio, procederet iſta lex. Tu dic ꝙ tunc eſt verum ꝙ illud quod vnus ex duobus reis credendi exegit, tenetur reſtituere alteri pro parte, qñ debitum pertinet pariter ad vtrūq̄. Secus ſi inveritate totaliter ad vnū pertinet: quia de pecunia eius eſſet contractum mutuum. & hoc eſt fortè quod glo.voluit dicere quòd obligatio patris maioris eſt potentiæ quàm obligatio filij: vide iſtam gloſ.ibi: ſed ſi vni, &c. Nota iſtam partem gloſ.[d] quòd illud quod correus credendi exegit, tenetur alteri cōmunicare. Idem no.in l.ſi Titio aut Seio.ſ.de leg. ij. & l.qui hominem.§.j.ſ.de ſolut. In contrarium videtur caſus in l.in lege Falcidia hoc eſſe ſeruandum.ſ.ad leg.Fal. Sed dic vt dixi in d.l.qui hominem. §.j. Sed quantum ad præſens tene diſtinctionē quam præmiſi. Illud quod ſequitur in gloſ. eſt ad probandum quomodo ſucceſsione frater liberetur: & quomodo etiam apud ipſum filium mutuantē remanet obligatio. vide eam, quæ eſt clara ibi: videtur &c. Opp. ꝙ apud filium nihil remaneat[e]: vt l.placet.ſ.de acquir.hære. Sol.dicit gloſſ.no.hæc lex loquitur in obligatione quæ acquiritur per actū naturalem & iuriſgentium: vt mutuando. Contrariū loquitur in his quæ acquiruntur per actum ciuilem: vt adeūdo hæreditatem, vel agnoſcēdo bonorū poſſeſsionē, vel acceptādo Trebellianicam reſtitutionē: in quibus caſibus nil remanet apud filium. Ratio, quia ibi ius ciuile multū poteſt, quo iure eſt inducta patria poteſtas: vt l.cū ciuiū. ſ.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& Inſti.de pat.po.§.j. vide glo. Non intelligas ꝙ bonorū poſſeſsio & Trebellianica reſtitutio acquirantē ſolo animo: quia illud eſt ſolùm in hæreditate. Sed dicit ꝙ eſt ciuilis acquiſitio. An prædicta vera ſint ſ.dicetur. Venio ad tertiam partē gl.ibi: Item quæro,& opp.ſicut per filium creditorem quæritē patri obligatio actiuè: ita per filium debitorē queritur patri actio paſsiuè, ſeu obligatio eadē ratione: quod patet per totum tit.ſ.de pecul.vbi patri quæritē, vel pater cōuenitur de peculio filij. Et ſic apparet ꝙ ipſe idem pater erit debitor & creditor ex perſona filiorū: non ergo tollitur obligatio propter ſucceſsionē: ſed magis ꝓpter compēſationem. hic in tex.dicitē cōtrarium: quare malè. huius timore, eſt facta tota iſta pars gl.quæ habet tres partes. Primò ponit opi.quorundam, qui dicunt ꝙ patri nō quæritur obligatio actiuè nec paſsiuè. quod gl.reprehēdit per hāc l. Secūdò ponit opi. Hugo. qui dicit ꝙ patri quæritē obligatio actiuè & paſsiuè. Tertiò ponit opi. Azo. qui dicit ꝙ patri quæritē obligatio actiuè, nō paſsiuè, ita ꝙ ipſe pater obligetur. Primæ duæ partes ſunt claræ: ideo vide eas ad literā vſqꝫ ibi: ſed Azo. Venio ad opi. Azonis & ꝙ pater ex perſona filij recipiētis mutuū nō obligeē, probat ipſe quatuor rationibus. Primò qñ filius accipit pecuniā mutuò ab extraneo, obligaē de peculio, ſecundū qd̄ Hug. dicit: ſed iſta obligatio eſt ciuilis tm̄, nō naturalis: qa nō habet patris conſenſum: ergo qñ accipit à fratre, pater nullo modo teneē. ciuiliter nō: qa nō poteſt eſſe inter patrē & filiū, vel inter duos fratres. Naturaliter nō. qa naturaliter nō teneē etiā ſi acceptiſſet ab extraneo: & ſic ratio Hug. retorqueē contra eū. hoc vult dicere prima ratio Azo. vide eā. Secūda ratio eſt in duobus ſeruis, quorū vnus recepit mutuo ab alio. Tertia ratio eſt in ſeruo delinquēte. Quarta ratio eſt: quia ſi pater eſſet debitor & creditor, tolleretur actio cōpenſatione, & nō ſucceſsione: & ſic eſſet cōtra iſtam l. vt dixi in contrario ſignato in princ. huius partis: & iſta gl. eſt clara: ideo vide eam vſqꝫ ibi: eſt & alia. Quintā probat Azo ſic. Itē nō poteſt eſſe ſibi debitor & creditor: nec idē apud eundē pro eodē pōt eſſe obligatus: vt l.ſi qs pro eo.§.j.ſ.de fideiuſ.& l. Vranius.e. tit. & l.hæres à debitore.§.j. Sed ſi tu diceres hunc patrē eſſe debitorē & creditorē, eſſet idē debitor & creditor. Itē tenereē eidē iſte filius debitor pro eodē. Cōcluditur ergo ꝙ pater nō obligatur, licet ſibi acquiraē. Cōtra hòc opp. ſi hoc eſt verū, ergo pater, qui promittit filio, nō obligaē ipſi filio naturaliter: quia illa obligatio, qua obligaē filio, reuertereē ad ipſum patrē. rñ. illud, quod dicit, ꝙ naturalis obligatio quæritē per filiū patri, eſt verū, qñ filius obligat ſibi extraneū, ſecus ſi ipſum patrē: vt hic, in §.quæſitū. Et hæc eſt ratio in d.l.ſi qs pro eo.§.j.ꝙ fideiuſſor nō poteſt intercedere pro patre apud filiū. Licet enim pater ipſi filio naturaliter obligeē, nec re acquiraē ipſi patri: tamē obligatio, qua obligaē fideiuſſor ipſi patri acquireret, et ſic eſſet obligatus idē pro eodē: quod iura nolūt. Modò habes totā iſtam gl.ex † qua habes ꝙ qñ pater promittit filio directò, obligaē naturaliter, nec ad ipſum patrē reuertitur, licet gl.dicat contrarium, & malè, in d.l.ſi quis pro eo. §.j. ſecus qñ obligareē filio p aliū, vt p fideiuſſorē datū à patre: qa tūc reacquirereē ipſi patri. & hæc eſt ratio hic, ꝙ pater nō obligaē ex pſona filij accipiētis mutuū: qa ſi obligareē, reacquirereē ſibi ipſi. Opp. ꝙ iſta ſit impfecta reſpōſio. quid eē ſi hęreditas nō eſſet adita? quod in hoc tex. nō poniē. Gl. rñdet ꝙ quidā fatentur contrariū, ꝙ tūc nō poſſet repeti: & eo caſu hæc lex nō reſpōdet. Alij dicūt ꝙ etiā tūc poſſet repeti: qa tūc etiā eſt hęres ipſo iure. qd̄ dic, vt in gl. ſuper verb. poſt mortē. quę eſt clara.

Itē opp. diciē hic ꝙ liberaē filius pro ea quātitate quę ad aliū puenit ex peculio. Cōtrà, imò debet liberari reſpectu quotæ, & nō reſpectu quātitatis, vt l.ſi ab eo. C. de ne. geſt. & l.ſi adulta. C. de hær. act. Sol. Aliud in hæreditate, vt ibi: aliud in peculio, vt hic. h.d.gl.ſuper verb. nō minus. qd̄ eſt not. vt dicā ſ. qd̄ declarabo. Opp. & nūc venio ad ſecūdā gl. magnā. diciē hic ꝙ tollitur obligatio, p ea quātitate quæ ad fratrē creditorem puenit de peculio. Cōtrà, medietas peculij profectitij pertinet ad frat

2 ✠ POMATES. ¶ Quæ eſt ratio: qa inter patrē & filium vel inter duos fratres non cadit obligatio ciuilis, ſed naturalis tantū. Et vide Alexā. cōſil.viij.vol.ij.col.ij. vbi ſequitur hoc ꝙ oriatur naturalis. & conſil.ij.col.ij. vol. iij. & Soci.conſil.iiij. & ibi tenet non valere diuiſionē factā inter patrē & filios in potestate.

a ¶ Et filium. quare inter patrem & filium non conſiſtit ciuilis obligatio, ſed naturalis ſic, vide Bald. in l. fin. C. quod cum eo. in ij.col. in verſ. iij. præmittendum.

b ¶ Et filium. quare inter patrem & filium non conſiſtit ciuilis obligatio, ſed naturalis ſic, vide Bald. in l. fin. C. quod cum eo. in ij.col. in verſ. iij. præmittendum.

c ¶ Concludit quare. Ciuilis cōtra patrem filio non daē. Cogita: quia per iſtas rationes nō deberet etiam acquiri filio obligatio naturalis contra patrē. quod eſt cōtra iſtū tex. in §. quæſitū. Vnde videē tenenda prima & ſecunda ratio. ſ. relata. Sed aduerte qd̄ Bar. ſaluando ar. quod fecit in l. ſi qs pro eo. §. j. de fideiuſ. dicit ſecundum Dy. ꝙ iſta regula nō habet locū in obligatione naturali. et Bar. ſ. in viij. col. Alex.

d ✠ POMATES. ¶ Quæ aūt. Ex iſta doctrina Bart. habes inferre quòd quemadmodum inter patrem & filium non conſiſtit donatio, ꝙ etiam non conſiſtit inter fratres in eiuſdem patris poteſtate conſtitutos: quia nō poſſet donare, niſi patri bona. et hoc, ꝙ cederet, etiam ſi filius haberet bonorum ad miniſtrationē: quia in generali adminiſtratione nō venit vt quis donet. l. filiusfa. ſ. de dona. Hoc tamen limita ſecundū Ioan. And. in addi. Specu. in ti. d inſtr. edi. §. porro. verſi. quid ſi filiusfa. in ij.col. niſi frater donet alteri fratri de conſenſu patris: quia tūc valeret. de quo cogita. qa tunc fortiter obſtat regula, q̄ traditē per glo. in l. fin. in verbo, accōmodauerit. C. de pact. & per Bar. & Bal. in l. ij. C. ſi aduerſus donat. & Bart. in l. ſi fundus. ſ. de pig. qd̄ qui ipſum actū facere non pōt, alij faciēti nō pōt aſſentire: ſed pater non pōt filio in poteſtate donare. l. donationes, quas parētes. C. de donat. inter vi. & vxo. ergo etiā nō poterit aſſentire filio fratri donanti. Pręterea clarū eſt ꝙ fieret frauſ legi de perſona ad perſonam l. cōtra legē. ſ. de legi. & cōtra l. nō dubiū. C. eo. titu. Ad hoc præterea vide Oldra. cōſi. xxvj. incip. pater conſenſit filio. Aret. l. placet. ſ. de acqui. hære. Alex. conſi. x. colū. iij. vol. iij.

d ¶ Ciuilis. Dicit tamē no. Bal. l. cū oportet. §. nō aūt. ad fin. C. de bo. quæ libe. qd̄ ſi pater aſsignauit legitimam duobus filijs in vita poterunt ſibi adinuicē contrahere, & oriē obligatio ciuilis & naturalis, ſicut in dote data: ſecus ſi ſimpliciter eſſet facta conceſsio in peculio. Alexan.

✠ POMATES. ¶ Nunc intro. No. ꝙ licet qs numeret pecuniā ſuā nomine alieno, ꝙ tū p hoc non videē donare ei cuius nomine numerat. Et ita notat hic Paul. de Caſt. in l. certi conditio §. ſi nummos. & ibi doct. ſ. ſi cer. pet. et no. quod Bart. loquit hic in patre & filio, et ſic in perſonis apprimē cōiunctis. qd̄ not. ad limitationē l. quæ dotis. & quæ ibi traduntur ſ. ſolu. matri.

g ¶ Acquiratur. Vide Bal. in l. fi. C. quod cū eo. in ij. colū. in verb. opp. vlterius.

h ¶ Ratū habentē. Sed imò indiſtinctē videtur dicendum ꝙ habeat locū etiā iſto caſu cōdictio indebiti: quia iſta exceptio cōpenſationis non pōt obijci repetēti iſto caſu, iuxta no. in l. cum his. §. j. ſ. eo. & videtur hoc ſentire Bal.

h ¶ Impediat. Videtur ꝙ etiā qñ habet locū ſenatuſcōſultū, tñ habeat locū diſpoſitio huius legis & ꝙ ſolutum non repetaē, per text. in l. ſed & ſi pater. §. fi. cum l. ſeq. ſ. ad Maced. & quod not. gl. in l. j. §. j. in verſi. petitio. eo. ti. & l. qui exceptionem. in princ. ſ. eo. vbi ſoluſū à filio tuto beneficio ſenatuſcōſulti, repetitur, quanq̄ Bal. hic tranſeat cū ſententia Bart. hic proxi.

ratio ꝙ inter duos filios nō cōtrahiē ciuilis[e]. Rñ. Ex prædictis rationibus colligiē vna tertia rō inter duos filios. Vna regula eſt, qd̄ quicquid acquirit filius, acquirit patri. Ergo ſi vnus ex fratribus obligatur alteri, quæritur patri: ſed pater non habet ciuilē obligationē in filiū, per iā dictā rōnē: ergo &c. Nunc intro[f] gl. & quero † qñ filius mutuat pecuniā alteri nomine patris, vtrū contrahaē mutuū, ita ꝙ patri acquiraē[g]? Gl. dicit ī diſtinctē ꝙ ſic, qualiter cunq̄ filius habuerit pecuniā. qd̄ non eſt vſquequaq̄ verū. Aut enim filius mutuat pecuniā ſuā caſtrenſem vel quaſi caſtrenſem nomine patris: tūc patri non acquiritur, niſi ratihabitione ſecuta: vt l. ſi abſentis. C. ſi cer. pe. Aut mutuat pecuniā ipſius patris: & tunc non contrahiē mutuū, niſi patris volūtas intercedat, vel ſequatur cōſumptio: quia dominiū transferre nō potuit. Aut mutuat pecuniā ſui peculij aduētitij ſecundū iura hodierna: & intelligo in caſibus, in quibus patri nō acquiriē vſuſfructus, vt ſ. dicā: & tūc videē idē quod ſ. dixi in caſtrēſi vel quaſi ſcilicet ꝙ requiratur ratihabitio patris. Et eſt aduertēdū ꝙ hoc caſu nō procedit iſta lex fortè ſimpliciter, vt gl. dicit: qa filius mutuans nomine patris pecuniā ſuā habet obligatū patrē ratū habētē[h] actione negotiorū geſtorū: & ideo filius ſoluēs poſt mortē patris, nō poſſet repetere tanquā indebitū: quia poſſet ſibi obijci cōpenſatio de eo ꝙ debet ex perſona patris per actionem negotiorū geſtorū. & hoc verum eſt. Volendo tamē l. iſtā ſimpliciter intelligere, ꝙ condictio indebiti haberet effectum, tenēdo iſtā caſus poſitionē deberet dici ꝙ fuit mutuata pecunia nomine patris animo donandi, vel ꝙ cōpēſatio nō opponatur. Secundò † quæro qñ filius mutuauit nomine ſuo: an contrahaē mutuū, & procedat hæc lex: Rñ. quandoq̄ filius mutuat pecuniam propriā caſtrenſis vel quaſi caſtrenſis peculij: tunc non procedit hæc lex, ſed bene contrahiē mutuū, vt ipſi filio quęratur ciuilis & naturalis obligatio l. ij. ſ. ad Macedo. Huic dicto videtur obſtare qa hic mutuat alteri filio exiſtenti in poteſtate: & ſic videtur obſtare ſenatuſconſultū Macedonianum: nec videtur iuuari glo. per l. ij. quam allegat: quia ibi loquitur in accipiēte mutuum qui accipiebat in cauſam caſtrenſis vel quaſi caſtrenſis peculij. Hic gloſſ. loquitur in dante mutuum de caſtrenſi peculio vel quaſi: niſi ponere mus vtrunq̄ habere caſtrenſe peculiū, vel fateamur quòd obſtet ſenatuſcōſultum Macedonianum: niſi ſit mutuum datum in caſibus, in quibus ceſſet, vt in caſu l. ſi permittente. C. ad Mace. nec hoc gl. remouere intendit. Quandoque filius mutuat pecuniam patris: tunc contrahitur mutuum conſumptione ſecuta, & acquiritur patri naturali. Ita loquitur hæc lex. nec euro licet quidam dicant contra, ſi pecunia fuit mutuata contra ſenatuſconſultum Macedonianum.

15 Cum † Macedonianum non propterea impediat[i] naturalem i obligationem, de qua hic tractamus: vt l. quia naturalis. ſ. ad Maced. & quod not. in l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. Quandoque mutuat filius pecuniam profectitij peculij: tunc contrahitur mutuum incontinenti: quia habebat poteſtatem tranſferendi dominium: vt ſ. ſi certum petatur. l. eius qui in prouincia. & procedit hęc lex. quandoq̄ mutuat pecuniam aduentitij peculij: & tunc dicit glo. olim idem ſicut in profectitio, hodie.

a 10 POMATES. ¶ Declaratione quæro. An inter patrẽ & filiũ in aduentitio cõſiſtat obligatio ciuilis, vide Socin. conſi. clxij. col. iiij.

b ¶ Ciuilis obligatio. Cũ bar. trãſit hic bal. & idẽ Iaco. de Bel. in diſput. quã poniſ in l. ij. C. de inof. don. licet hic nihil firmet. & vide quæ dixi poſt bar. in d. l. iubemus. cum cõcor. et ibi p Bal. & in §. vbi quærit q cõtractus fieri poſsint inter patrẽ & filiũ, & qd in profectitijs an valeat ceſsio facta filio cõtra patrẽ, & quid in aduentitijs cõtrahiẽ etiã. aliàs tenet Bal. in l. cũ oportet. §. nõ autẽ. in fi. de bo. quæ libe. adde q obligatio legalis bene cadit inẽ patrẽ & filiũ. l. ſi quis prioris. §. in illo. & ibi Bald. C. de ſecum. nupt.

c ¶ Regula. Vide bar. ĩ l. ſi qs pro eo. §. j. de fideiuſſ. & j. in xiij. col.

d ¶ Concludunt. Adde Bar. j. in j. q. de cõtractu mutui.

e ¶ Naturali. vide ſ. et per Bal. in l. fi. v. q. de duo. reis.

idem quod in caſtrẽſi vel quaſi: & ſic pertranſit. Domini, hic eſt aduertendum: quãdoq; pater in pecunia aduentitia habet vſumfructũ: & tunc eſt idem olim q hodie: nam in pecunia non poteſt haberi vſusfructus ſine ꝓprietate. Idẽ in omnibus rebus quæ vſu conſumuntur: vt ſ. de vſufru. ea. rerũ quæ vſu conſu. l. ſi tibi. & l. tribus. & l. pen. & fi. Vnde filius nõ poteſt eam mutare, ſicut nec pecuniam patris. Pro hoc, quia etiã ſi proprietas eſſet ſua, non poſſet alienare: vt l. cũ non ſolũ. §. filijs autem. C. de bo. quę lib. Sed in caſibus, in quibus patri non quæritur vſusfructus, nec eſt legitimus adminiſtrator, procederet hæc glo. Pro cuius declaratione quæro [a], † an hodie inter patrem
16 & filium in aduentitijs conſiſtere poſſet
b ciuilis obligatio[b]. Glo. vt vides, hic videtur dicere q ſic. Idem nõ. in l. ſi quis, p eo. §. j. ſ. alleg. & in auẽ. vnde ſi parens. C. de inof. teſt. & de pact. conuen. l. pactum. & videtur tex. in l. iubemus. C. ad Trebel. Sed certè illæ leges hoc cõcludũt, ſcilicet q pater obligetur filio, & bene: quia ceſſat ratio prædicta. Nam filius ſtipulando ab alio ex cauſa aduentitia non acquirit patri: ergo poteſt ſtipulari à patre: ſed q filius obligetur patri ex cauſa aduentitia ciuiliter: hoc non eſt bene clarum, ſed puto q in caſibus, in quibus patri nõ queritur vſusfructus nec eſt legitimus adminiſtrator, q filius ſibi obligeẽ: qa in illis rebus nõ poteſt patriam poteſtatem exercere ſicut in caſtrẽſi, vel quaſi: vt j. de furt. l. ſi quis vxori. §. j. ſed in aduẽtitijs in quibus habet vſumfructũ, & in quibus eſt legitimus adminiſtrator, & poteſt poteſtatẽ patriam exercere ſine reprehenſione: vt l. j. C. de bo. mat. & in auẽ. de nup. §. & ita. tunc non puto q obligetur filius patri ciuiliter: quia ſubeſt adhuc ratio prædicta. Sumus expediti de prima parte gl. &c. Venio ad ſecundam partem gl. & primò
17 quæro † vtrum obligatio naturalis queratur per filium patri. Tex. eſt hic q ſic: licet quidam dixerint contrarium, vt tangit gloſ. hic in prin. tertiæ partis huius gl. Pro quibus arguo, ſi obligatio naturalis quæratur patri: ergo pater promittendo filio non obligatur naturaliter per regulam Iuliani ſ. alleg. & l. ſi ſeruo. §. & regulariter. ſ. de vſufru. & l. liber homo. in prin. ff. de verb. oblig. Præterea iura naturalia ſunt immutabilia: vt Inſtit. de iure natur. §. ſed naturalia quidem. ergo &c. Reſpõ.
c ad primũ q illa regula[c] Iuliani nõ habet locũ in acquiſitionibus de iure naturali primæuo. Ratio: quia cũ illa regula ſit de iure ciuili, nõ poteſt impedire acquiſitionẽ naturalẽ. Nõ ob.
18 ſecũda ratio, quia dico in ꝓpoſito, per † ius ciuile nõ tollitur obligatio naturalis, ſed transferẽ de vno in aliũ: ſicut dicimus de dñio, q licet ſit iuriſgẽtium, transferẽ p vſucapionẽ, & etiã per alios actus iuris ciuilis, vt per ſentẽtiam vel per reſcriptũ
19 principis. Secũdò quæro, † & hoc eſt magis ſubtile, vtrũ acquiratur per filiũ, hoc eſt mediante perſona filij, ita q primo filio & ipſi patri per filium acquiratur, an verò acquiratur patri directò per filiũ tanq̃ per quoddã organũ, q acquiraẽ patri directò, probaẽ: quia iſta obligatio naturalis ex contractu mutui cõtrahitur per actũ naturalẽ. ſ. numeratione: ergo alteri quæritur directò: vt l. ea quæ ciuiliter. de acquirẽ. re. do. & l. quod meo. §. j. de acqui. poſ. Cõtrarium dicit gl. hic q quæriẽ primo filio, & ex perſona filij quæritur patri: & videtur gl. ibi & patri filium. & hoc videtur probari in l. j. in princi. ſi quis à pa. fue. ma. Sol. in obligationibus quæ cõtrahuntur per actũ naturalem, vt numeratione vel traditione: ſi quidem per filiũ fuit facta nomine patris, acquiritur patri directò: vt l. certi cõdictio. §. ſi numos. ſ. ſi cert. pet. Sed ſi fuit facta nomine ipſius filij: tũc procedit hæc gl. q acquiriẽ filio, & per filiũ patri. Idẽ dico in acquiſitionibus quæ fiũt per actus merè ciuiles, vt d. l.
20 ea quæ ciuiliter. de acqui. re. do. Tertiò quæro, dixi † q per filium acquiriẽ patri: an apud filium aliquid remaneat. Et gl. dicit q apud filium remanet naturalis, & patri acquiriẽ naturalis: & ſic concludit q ab initio natæ fuerunt duę naturales. & hoc in acquiſitionibus quę fiunt per actũ naturalẽ. in illis verò, quæ fiunt per actũ ciuilem, nihil remanet apud filiũ, dicit gl. vt l. placet. j. de acquir. hæred. Cõtra hoc vltimũ arguo ſic: Ea quæ ſunt iuris ciuilis, durius ſeparãtur à nobis, q̃ ea, quæ ſunt iuris naturalis. Nã obligationes ciuiles non tranſeunt in fideicõmiſſarium, niſi vtiles directæ apud hæredẽ remaneãt: ſed obligationes naturales in totũ tranſeunt in fideicõmiſſarium: vt l. ſi eius. ff. ad Trebel. & ideo concludo q in iſto actu acquirẽdi patri per filium, nõ acquiritur magis illud quod eſt de iure ciuili, quàm illud quod eſt de iure natura, vnde in hoc iſtam gl. non teneo. Item in eo q gl. dicit q ab initio naſcũtur duæ obligationes naturales, non dicit verũ: quia, vt dictũ eſt in præcedenti q. naturalis, quæ quæritur patri, primò quæriẽ
21 filio. Dicere autem † q ab initio ipſi filio quærantur duæ naturales, hoc eſt abſurdum, & ſine lege loqui, contra l. illam. C. de collã. Præterea ſi hoc eſſet verum, fideiuſſor poſſet accedere pro patre apud filium. Nã licet obligatio naturalis in perſonã fideiuſſoris, quæ acquiritur patri per filiũ, ſit nulla, quia non poteſt eſſe pro eodem apud eundem obligatus: tamẽ illa naturalis, quæ remanet apud filium contra fideiuſſorem, remaneret aliqua, quod eſt contra d. §. j. in l. ſi quis pro eo. alleg. & tangitur hic circa fin. huius gloſſ. Dic ergo q vna ab initio naturalis, naſcitur, & illa cum effectu quæritur patri, vt hic: & apud filium nulla remanet niſi ſolo nomine, non effectu aliquo: vt d. l. j. ſi quis à pa. fue. ma. & l. cùm filium. j. de legat. j. & licet ibi loquatur de ciuili acquiſitione: tamen idem de acquiſitione naturali, & multò fortius: vt ſ. dixi, &c. Ad rationes
d gl. quæ concludũt[d] q naſcantur duæ naturales, reſpõ. Prima ratio eſt, quia peculium pertinet ad patrem & ad filium: ergo & obligatio naturalis ad patrẽ & ad filium debet pertinere. Rñ. peculium verè pertinet ad patrem, & ideo diuiditur inter hæredes, vt hic: & l. certum. C. fami. erciſ. Quo ad quid tamen dicitur ad filium pertinere, ſ. ſi bona patris publicarentur: vt l. iij. §. ſed vtrum. ff. de mino. quem caſum expectare nõ debemus: vt l. inter ſtipulantem. §. ſacram. j. de ver. oblig. Apparet ergo q peculium filij dicitur ſolo nomine eſſe filij, ſed effectu eſt patris. Eodem modo iſta obligatio naturalis ſolo nomine eſt filij, ſed effectu patris eſt: & ideò dico q in caſu hui[e] legis ſi filius creditor nõ fuiſſet hæres patris, ſolutũ ab eo indiſtinctè repetereẽ: quia quo ad eum omnino erat indebitum, vt d. l. ſi
22 eius. ad Trebel. Item probat gl. per leges quæ dicũt deduci q filio debetur et quod ſeruo. Sed omnes illas leges intelligo
e debetur filio, ſ. nomine, nõ effectu. † Quęrovtrũ in hac obligatione naturali[e] pater & filius habeantur tanquam duo rei credendi. Gloſ. hic dicit q ſic. Sed ex prædictis apparet q hoc non eſt verũ: quia in duobus reis ſunt plures & diuerſæ obligationes. l. iij. in fi. j. de duo. reis. et l. eãdem. in fi. e. ti. ſed hic eſt vna tm: ergo &c. Præterea, poſito q eſſent duæ, vt dicit gl. nõ eſſent duo rei: nam filio debeẽ ex ſuo cõtractu, patri verò debetur ex diſpoſitione legali, ſed diuerſitas cauſarum impedit conſtitutionẽ duorum reorũ: vt l. qui ſeruũ. & ibi no. ſ. de interro. act. ergo &c. In hoc tñ poſſet ſuſtineri iſta gl. q pater & filius dicãtur duo rei: hoc eſt, habeant ſimilitudinẽ cum duobus reis in hoc. Nam ſicut cuilibet ex duobus reis poteſt ſolui, ita etiã poteſt ſolui patri & filio. & iſtam ſimilitudinẽ facit tex. in l. ſi vnus. in prin. ſ. de pact. licet tñ filio poſsit ſolui: non tamẽ per hoc intẽdo dicere q filius habeat cõmunionem aliquam in obligatione naturali, niſi ſolùm nudum nomẽ, vt ſ. dixi. Si enim haberet aliquã communionẽ, morte patris conſolidaretur in eo: ſicut dicimus in actione de dote, vt l. j. §. videamus. C. de rei vxo. act. quod tamẽ nõ procedit hic, vt patet
23 ex hac litera. Item quæro † retenta opi. glo. q ſint quaſi duo rei: an obligatio patris ſit potẽtior quàm obligatio filij. Gloſ. dicit q ſic ratione patriæ ꝓteſtatis: vel dic q ideo eſt potẽtior quia negotium in veritate ſpectat ad patrem: ſicut quando vnus ex correis credendi credidiſſet pecuniam propriam,
24 alius nihil promiſiſſet. Quæro † vtrum ſit verum q quando vnus ex reis credẽdi exigit, teneatur alteri communicare. Gloſſ. dicit q ſic. quod dic vt dixi ſ. in recitatione literali huius gloſ.

ius gloſſ. Quæro an peculiũ profectitiũ conferatur, & qua-
25 liter. Gl. † dicit quod confertur: & confertur tradendo vel liberando, vt habes in glo. qd intellige de collatione facti. Nam de iure peculium profectitiũ eſt commune, licet ſit ſeparatum a rationibus patris: vt l. certum. C. fami. erciſcun. & C. de coll. l. ſi donatione. & hic ſumus expediti de ſecunda parte gloſſ. Veniamus ad tertiam partem gloſ. & pro huius declaratione pri-
a mo quæro, an actio de peculio ſit in rẽ vel in perſonã[a] Quidã
26 † dicunt quod eſt in rem: & hoc dicũt vt oſtendãt nullã obligationẽ præſupponere, & ſic pater per filiũ, dominus per ſeruũ non obligãtur: quod probant: quia re perẽpta dominus nõ teneẽ ſicut in realibus: vt l. quæſitũ. j. de peculio. Pro eis arguo: quia ille, ad quẽ tranſit peculiũ titulo ſingulari, poteſt cõueniri: vt j. de pecu. l. & ancillarũ. §. ſi ſeruus. quod nõ eſt in actionibus perſonalibus: vt l. j. §. ſi hæres. j. ad Trebel. Præterea cedendo peculio liberatur: vt l. ſi poſtquã. in fi. cõmuni diui. quod nõ eſt in actionibus perſonalibus: vt l. ſed cũ fructuarius. & l. ſeq. ſ. de vſufru. Contrariũ eſt veritas, vt Inſtit. de actio. §. in perſonã. & l. ſumma. in fi. j. de pecu. & in qualibet earũ eſt expreſſum. Nec curo de dicto Pe. qd refert Cy. in l. dominum. C. qd cũ eo. qui dicit quod actio eſt perſonalis: ſed adiectione in rẽ: quia leges prædictæ loquunt de ipſa actione cum adiectione de peculio: nec poteſt ſeparari dicta adiectio vt aliquid remaneat ab actione: ſicut nec qualitas a ſubiecto: vt l. ij. ſ. de vſufr. Contraria non obſtant: nã etiã in actionibus perſonalibus video quod re perẽpta quandoq; quis liberaẽ: vt in debitore ſpeciei. Itẽ video quod ille, ad quẽ res peruenit titulo ſingulari, tenetur: vt in actionibus ſcriptis in rẽ: vt l. de eo. §. fi. ſ. ad exhibẽ. & l. j. §. j. de interdict. & hoc etiam caſu liberatur cedẽdo
27 rẽ bona fide: vt d. l. ſed poſtquã. in fi. Secundo quæro † poſi-
b to q hæc actio ſit perſonalis[b]: vtrũ ſit datiua vel natiua. hoc eſt, quod naſcatur ex matre, ſcilicet ex obligatione. Cy. in d. l. dominũ. circa fi. & ſunt verba ſua, dicit qd eſt datiua. tenetur enim pater vel dominus ꝓpter contractũ filij vel ſerui, nõ ex aliqua obligatione, ſed quia lex dat iſtam actionem. hoc eſt falſum, & contra caſum plurium legum. Primo contra l. iij. §. ſi filius. j. de pec. & §. Iulianus. & §. ſed ſi filij. & l. depoſiti. in prin. & quãdo actio de pecu. eſt anna. l. j. §. merito. ibi: produci obligationẽ. Concludo ergo quod iſta actio oritur ex matre obli-
28 gatione. Tertio quæro, † ergo ſi oritur ex obligatione: vtrum ex obligatione ciuili vel naturali, vel ciuili tantum vel naturali tantum? In hoc ſunt opi. hic inter Hug. & Azo. Hugo. dicit quod pater & dominus tenẽtur ciuiliter & naturaliter. Pro eo facit, quia ciuilis ſola vel naturalis ſola non eſt ſufficiens ad ꝓducendam actionem, vt no. Inſtitu. de obliga. in prin. Azo dicit quod ex ſola obligatione ciuili, quæ tamẽ habet effectum naturalis. Pro eo facit: quia deficit conſenſus, imo obligantur pater & dominus etiam inuiti: vt l. ſi quis ſeruum. verſi. etiam.
29 j. de pecul. Iſtam opi. Azo. puto veram: nam obligatio † natu-
c ralis dicitur de iure gentium[c], vt dixi in l. ſi non ſortem. §. libertus. in princ. ſ. eo. Sed hoc quod pater & dominus teneantur de peculio, non eſt de iure gentiũ. Itẽ non eſt ibi cõſenſus, qui naturalem obligationem inducat: ergo &c. Non obſtat ſi dicis: ergo non eſt ſufficiens ad producendum actionem: quia debes ſcire quod quædam ſunt obligationes ciuiles, quæ habent effectum naturalis: vt dicit Azo propter authoritatem ſtatuentis, vt obligatio quæ deſcendit ex re iudicata, & obligatio quæ deſcendit ex reſcripto principis, vel etiam ex edicto prætoris, vt in caſu noſtro, quæ producunt actionem. Poſſumus tamen dicere q hic eſt quædam ficta naturalis: quia illud
30 † quod facit iudex vel cõditor legis, videtur facere pars: vt C. de euic. l. ſi ob cauſam. & ſ. de leg. l. j. & hoc eſt quod Azo voluit dicere quod habet naturalis effectum. Quæro in caſu le-
31 gis noſtrę † vtrum ex perſona illius filij, qui eſt naturaliter obligatus, pater obligetur naturaliter. Azo dicit q nõ: nam etiam extraneus non obligatur naturaliter, vt dictũ eſt ſ. quod intelige verũ quantũ ad perſonam ipſorũ filiorum, alias ſecus quãtum ad perſonam extraneorum, vt ſtatim dicam. Quæro:
32 † duo ſerui eiuſdem domini erant, quorũ vnus accepit ab alio pecuniam mutuo: vtrum ex perſona ſerui mutuum accipientis dominus teneaẽ? Azo, vt hic vides, dicit qd nõ ꝓbat: quia de peculio deducit qd alteri debet. Nec obſtat ſi dicis quod in peculio eius, cui debetur, computatur illud, quod ſeruus accipiens mutuo debet: vt l. quã Tuberonis. in fi. j. de peculio. quia computatur tanquam debitum a ſeruo nõ domino. Ita dicit Azo. Domini, hic eſt aduertendum. Nam vbicunq; in materia de peculio legis dicũt ſeruũ debere, loquũtur impropriẽ, & factũ ſignificant: vt l. nec ſeruus. j. de pecu. Item debes ſcire qd illud qd naturaliter tantũ debetur non põt ab alio imputari in patrimonio: vt l. j. §. id qd natura. j. ad le. falci. Ex hoc dico, q cũ lex dicat quod id dñs debet imputare in peculio, qd ſeruus debet, qd ad id dominus tenetur ciuiliter: quæ ciuilis habet effectum naturalis, vt ſ. dixi. & hoc reſpectu extraneorum agentiũ de peculio non reſpectu
33 ſporum ſeruorum. Et ſecundum hoc concludo † q dñs dicitur debitor & creditor reſpectu eiuſdem debiti, ſ. debitor reſpectu ſerui debentis. & creditor reſpectu mutuantis. Et ſi dicis, hoc videẽ impoſsibile q quis debeat ſibijpſi? R ñ. diuerſitas patrimoniorũ tollit contrariũ. Nã reſpectu peculij vnius ſerui diciẽ debitor: reſpectu alterius dicitur creditor. ſicut dicimus in fiſco habẽte diuerſas ſtationes: vt l. j. & iij. C. de cõpẽ. ſicut etiã dicimus alias propter diuerſitatem patrimonij: vt l. ſi arrogator. ſ. de adopt. Itẽ ſi opponis, ſi ipſemet diciẽ debitor & creditor: ergo ipſemet cõpenſat. R ñ. hoc non eſt verum. nã illud qd debeẽ ſibi, omnino debet deduci de peculio: vt l. ſi dãnum. §. j. & §. ſeq. j. de pecu. Sed illud qd ipſe debet ex peculio alterius, non omnino debet, ſed prius facta deductione de eo qd debeẽ ſibi & alijs ſuis: qua deductione facta forte nil erit in peculio: & hæc eſt ratio quare ceſſat cõpẽſatio. Probaẽ hoc j. de pecul. l. quoties. §. ſi creditor. Habuiſtis
34 no. in l. cũ fundus. §. ſeruũ tuũ. ſ. ſi cert. peta. Quæro vtrũ † ex perſona ſerui delinquẽtis in res alterius domini vel alteri[9] ſerui domino obligeẽ. Azo dicit q non, & in hoc apparet manifeſte ratio: quia dominus vel pater non obligaẽ naturaliter per filium vel ſeruum: vt l. id qd. §. ſi conſeruũ. j. de pecu. leg. Videte ſi loquimur de obligatione quæ deſcendit ex edicto de peculio: fateor q ex edicto ſerui dominus nullo modo obligatur, etiam extraneo: quia actio de peculio non daẽ ex delicto: vt j. de pecu. l. iij. §. furtiua cauſa. & tunc procederet clare dictũ gl. Sed ſi loquimur de obligatione quæ procedit ex edicto de noxalibus: tunc poſſet habere dubiũ. Finaliter dicendum eſt idẽ, qñ delinquitur cõtra ipſum dominum vel contra ſeruum. Sed ſi contra extraneũ: tunc obligatur, vt in toto tit. de noxali. Et de hoc eſt regula tradita per Imperatorem in l. apud antiquos. C. de furtis. quia eius ſerui nomine, &c. vt ibi patet.
35 Circa hoc † poſſet moueri vnũ dubium, vtrum in obligationibus ex delictis ſit obligatio naturalis. Et gloſſ. Inſtitu. de iure natu. §. ius autem gentium. dicitur tenere q non: quia delicta ſunt contraria iure naturali. Doc. tãgunt in l. ex hoc iure. ff. de
36 inſtit. & iure. & ibi dicam. Quæro circa † caſum legis noſtræ, quando vnus frater mutuat alteri, vtrum ex perſona recipientis mutuo pater obligeẽ. Gl. q non: quia ſecundũ hoc eſſet ſibi debitor & creditor, & tolleretur actio vi cõpenſationis: qd eſt cõtra iſtam legẽ quod eſt verũ reſpectu ipſorũ filiorũ: ſed reſpectu extraneorum volentium agere de peculio, diceretur obligatus ciuiliter, quæ obligatio haberet effectũ naturalis: vt ſ. dixi in cõtrarijs. Quæro vltimo, vtrũ obligatio naturalis,
37 † quæ quæritur filio, queratur patri. Gl. hic optime diſtinguit: aut obligatio naturalis quæriẽ filio directo ab ipſo patre: quia ipſe pater promittit vel obligaẽ: & tunc non reuertitur ad patrẽ: vt hac l. quæſitũ. Sed ſi quæritur filio ab alio, vt a fratre ſuo vel extraneo: tũc quæriẽ patri, vt hac l. in princ. & illa eſt ratio in l. ſi qs pro eo. §. j. j. de fideiuſ. qd fideiuſſor promittẽs pro patre non obligatur: quia ſi obligaretur filio acquireretur ipſi patri: & ſic reperitur eidem pro eodem obligatus, vt ibi patet, licet ibi videatur aliquantulum ab iſta gloſſ. diſcrepare: & huic glo. contradicere, & male. Sed econtra hoc opp. ex qua cauſa ſtipulando ab alio mihi acquiris, ex eadem ſtipulando a me nõ obligor. l. ſi ſeruo. §. & regulariter. ſ. de vſufru. & l. liber ho-

a ¶ In perſonã. Vide Inſti. de act. §. actiones autem de peculio. vbi pleniſsime de omnibus iſtis articulis quaſi infra poſitis. Et de hoc vide per Petr. & Bald. in l. penul. C. quod cũ eo. & ibi per Cyn. de forma libelli in actione de peculio. & vide Bal. in l. fin. C. quod cum eo.

b ¶ Perſonalis. Et vnde oriat hæc actio, & an dicatur nomẽ actionis, vide Bald. in l. fi. in vlti. col. C. quod cum eo.

c ¶ Iure gentiũ. Iſtud intellige vt hic per Bar. j. cad. l. in xj. co.

a 38 POMATES. ¶ Venio ad glo. Not. ex verbis Bart. quod eo ipso ꝙ filius recipit debitum patri etiam naturaliter, videtur adire hæreditatẽ quia inter coniecturas. quas ponit Barto. l. gerit. infra de acqui. hæred. ex quibus præsumitur idem adire hæreditatẽ, non ponit quando recipit solutionem pecuniæ debitæ naturaliter defuncto: quæ tamẽ est leuior cæteris coniecturis ibi ꝓ eũ positis. Sed qa Bart. fundat se super l. pro hærede. §. Papinia. quꝫ parũ facit: quia vt ibi perspici põt, est longe diuersa rõ a terminis nostris: ideo volo eius opinaliquo modo firmare. Vnde præmitto idẽ esse ecõtra, quando filius soluit debitum patris vel hæres testatoris. text. l. ij. et ibi Barto. C. de iur. deli. tunc sic arguendo a fortiori cõmisso argumento a correlatiuis, si inducitur aditio hæreditatis quãdo quis soluit debitum defũcti & tamẽ quilibet potest pro debitore soluere, et eum liberare. etiam si nolit. l. soluendo. supra de negestis. & sic videtur ꝙ sit actus, qui possit fieri a quocunque citra ius & nomen heredis: ratio quę est quia in dubio præsumitur magis nomine suo, quam alieno actũ gerere. l. magis. j. de sol. tanto magis debet in duci vbi qs recipit pecuniam debitam defuncto, cũ quis non posit debitum recipere, nisi habeat speciale mandatum. l. vero proc. & l. hoc iure. infra de solu. alias enim præsumptio delicti. Asserto igitur breuibus, quemadmodum per sola m solutionem debiti testatoris inducitur adito hereditatis eo, quia quis censetur actum magis nomine suo gerere, quam alieno, vt ita etiam inducatur per solã repetitionem pecunię debitę defũcto cum magis sit recipere quam soluere, vt supra probatum est, ne alias incideremus in presumptionem delicti.

b ¶ Ad secundã glos. Adde quæ no. Bald. in l. fi. in pe. col. C. ꝙ cum eo. in xxiij. col. in versic. circa istam vlt. partem videtũ est qualiter contractus &c. adde Bart. in l. si quis pro eo. §. j. infra de fideiuſ. et Pau. in l. iubemus. §. j. C. ad Treb. et tenementi ꝙ ex iuramẽto inter patrem & filium oritur efficax obligatio ẽ iure Cano. vt in c. cum iuramento. et ibi doc. de homici. faciunt not. per Bal. C. de donat. l. fin. adde Bal. consi. cccl xij. lib. iij.

c 39 POMATES. ¶ Quero. No. singulariter ꝙ quando alicui debet fieri solutio de certa pecunia, vel frumento nascituro ex tali fundo, ꝙ si debitor donat illi partem pecunię vel frumenti, quod non videtur donare, sed videtur donare aio cõpẽsandi. De quo vide hic Pau. de Ca. in pen. co. et do. Iaſ.

mo. in prin. infra de verbo. oblig. Si ergo naturalis, ab alio quæsita quæritur patri: ergo pater ipsi filio non potest naturaliter obligari. Respon. illa regula, de qua ponitur, est iuris ciuilis: ideo solum debet intelligi de obligatione ciuili, non de naturali, vt hic, et ibi patet. Sumus expediti de prima gl. magna: veniamus ad sequentem glo. quæ incipit tractare qualiter ista obligatio naturalis extinguatur. Pro cu-
38 ius declaratione †quæro, quid si istud naturale debitum fuisset solutum a fratre debitore post mortem patris ante aditam hęreditatem: an posit repeti? Ioan. et Hug. dicunt ꝙ non: quia tunc est in totum debitum. Azo non contradicit huic: sed limitat. Dicit enim ꝙ in aditione postea secuta apparet ab initio fuisse indebitum, et sic causa deuenit ad non causam, merito potest repeti. quod maxime habet locum in filijs qui ab ipsa morte finguntur fuisse hæredes. Ita dicit Azo. Ego dico totum cõtrarium. Nam obligatio naturalis, qua frater tenebatur fratri in totum, fuit quæsita patri. ita quod nudum nomen remansit apud filium, vt supra dixi circa secũdã partem præcedentis gl. et ideo si soluitur illi fratri non existenti hæredi patris, soluitur omnino indebitum, et ab eo repeti
a 39 tur, vt d. l. si eius. ad Trebelia, sed si soluitur post aditam hæreditatem: est sibi pro parte hæreditaria debitum: et tunc text. noster ꝓcedit. Possumus tñ dicere ꝙ recipiẽdo istã solutionẽ videt hæreditatẽ adire: quia citra ius et nomẽ hæredis fieri nõ põt: vt l. pro hærede. §. Papinia. j. de acq. hære. Venio ad gl. [a] super verbo, non minus. Et quæro qñ †peruentiõe peculij extinguit ista obligatio naturalis, vtrum extinguatur respectu quotæ, an respectu quãtitatis quæ peruenit: verbi gratia, debitum erat viginti ad fratrẽ creditorem de peculio peruenerunt quinq; quæ erãt dimidia peculij, vtrũ obligatio extinguetur pro dimidia, an pro quinque tantum? Gloss. dicit quod pro quinque tantũ. Et hoc est ꝙ tex. dicit nõ minus, vt sic respiciat quantitatem, nõ quotã. secus esset in hæreditate: vt l. si ab eo. C. d̃ neg. gest. et de hęre. actio. l. ꝓ hr̃ditarijs. & l. si adulta & iste est
40 pulcher passus. Quæro, †q̃ est rõ differẽtiæ inter peculiũ & hæreditatẽ. Do. dicũt optime, hæreditas representat personã defũcti, et ꝓ ea parte, ꝓ qua qs est hęres, ꝓ ea persona defuncti representat. l. eũ a matre. C. de rei vendi. & qd̃ no. in l. ij. in fi. j. d̃ præto. stipula. sed peculiũ nõ repræsentat personã filij vel serui, sed solũ est q̃dam vniuersitas iurium vel rerũ, merito nõ tollitur obligatio, nisi respectu eius quod peuenit: qa ꝑsona adhuc remanet in se obligata, licet sit separata a peculio, vt j. videbitis. Quærit gl. quid si nihil de peculio fratris d̃bitoris ad fratrẽ creditorẽ peuenit an poterit agere ꝓ eo qd̃ sibi naturaliter debetur? Gl. dicit ꝙ nõ: qa erat naturalis tãtum, quæ non parit petitionem. Hic aduerte, si quidẽ frater creditor vellet agere certi cõdictione ex mutuo: nõ posset. & in hoc gl. dicit verũ. Sed si vellet agere cõdictione indebiti: quia dãdo peculiũ puta sibi prælegatũ, vt hic, nõ facta deductione eius, quod sibi debetur, soluit plus debito: tũc optime posset: arg. huius l. ver. adeo. & infra eod. l. qui exceptionẽ. §. si
b pars. Venio ad secundam gl. [b] magnã. pro cuius declaratione
41 antequã intrẽ gl. quæro, & reuoco in dubium vtrũ † debitũ a filio vel a seruo sit onus peculij, ita quod ipsum peculium sequatur penes quẽcunque vadat: & qualiter istud debeat intel-
42 ligi. Circa quod dico quod onus peculij † est indistincte: vt hic patet, & infra de peculio. l. si ex duobus. §. j. & sequitur peculium penes quẽcunque vadat: tamẽ intelligendo vt dicã. Nã si quidem peculiũ vadit ad alium vna cum ipso seruo: sine dubio sequitur peculiũ: vt l. & si ancillarũ. §. fi seruus. infra de peculio. & l. si ex duobus. §. fi. cũ ll. sequẽtibus. Sed si peculiũ vadit sine ipso seruo, si quidẽ titulo singulari, vt ex causa legati vel vẽditionis: tunc nõ sequitur peculium: vt ille, ad quẽ peculium vadit, posset conueniri de peculio. Sed dominus põt deducere debitum de peculio: antequã soluat peculiũ: vel cõdicere, si soluit sine deductione, vt l. j. §. item hæres. infra qñ act. de pec. est anna. nisi forte peruenirет ad ipsum seruũ manumissum, vt infra de dote præleg. l. ij. §. per contrariũ. quod intelligę vt ibi no. Sed si peculium transit ad aliquem titulo vniuersali, vt puta titulo hæreditario: tunc tenetur: vt l. quæsitũ. §. j. j. de peculio. Idẽ si ex cã fidei cõmissi vniuersalis. l. j. §. si præcepto. infra quando act. de pecu. est anna. et tunc tenetur in his casibus pro hæreditaria portione inquantum vires peculij patiũtur, vt d. l. quæsitũ. §. j. Hoc præmisso intro gl. & quæro, dicitur hic ꝙ pro eo quod ad fratrẽ creditorem peruenit de peculio, tollitur obligatio, quæro vtrum hoc intelligatur de parte, quæ ad eũ peruenit, an de parte q̃ peruenit ad fratrẽ debitorem. Quidam dicũt de parte quę peruenit ad fratrem debitorẽ. nam aliã habet iure suo. Huic dicto cõtradicit Ioã. et bene. Nã istud debitũ sequitur peculiũ, sicut lepra sequitur hominẽ, vt dictũ est s. vnde pro ea parte quæ remanet apud fratrem debitorẽ tollitur obligatio pro parte ipsius fratris debitoris. Pro ea parte vero quæ peruenit ad fratrem creditorem tollitur obligatio pro parte ipsius fratris creditoris. Nã cũ vterque fratrũ succedat patri, cui ista obligatio erat quæsita: vterque debet pari iure cẽseri: & sic quilibet soluet de parte sua. Et per hoc apparet ꝙ illud, quod dicebant quidã, vt infra referitur in gloss. in ver. item nec dicat. quod debitum pro parte fratris debitoris tollatur confusione: pro parte alterius fratris creditoris remanet debitum quod respiciat totũ peculiũ: non est bene dictum. Nam pro parte fratris debitoris dicitur obligatio tolli non solum confusione, sed etiam quia sibijpsi videtur de peculio soluere. Potius enim ista obligatio dicitur peculij quam ipsius filij. quod apparet, quia si ipse filius soluisset de suo, repeteret ab alio fratre, ad quẽ peruenit peculium,
43 vt hac l. ver. id quę maxime. et infra dicã. Iuxta prædicta q̃ro † pone filius meus debebat tibi decẽ, et decẽ erãt in peculio, de quibus donaui tibi quinque: an ego pater liberer in quinque? Dicit gl. ꝙ sic, vt l. si quis reũ. §. j. infra de lib. leg. Certe illa lex hoc nõ dicit, ꝙ pater nõ tenetur in plus, nisi quãtũ est in peculio. sed nõ dicit quod liberetur. Nam poterit esse ꝙ peculium augebitur, & sic tenebitur, et posset cõueniri, vt infra de pec. l. quæsitum. §. is qui semel. Præterea non videtur verum. nam hic proponitur quod peculiũ fuit donatũ creditori, & ille, ad quẽ peculiũ vadit titulo singulari, nõ tenet de peculio, vt dictum est & c. Sustineamus gl. ꝙ dicat veritatẽ: nam quãdo dominus dat alicui peculium potest deducere id quod seruus sibi debet vel facere sibi caueri: vt d. l. j. §. item hæres. quando actio de pec. est anna. Sed quando debetur ei cui soluitur, videtur actum ꝙ sibi cõpenset in debito, et ipsemet sibi deducat
c quod sibi debetur. et ista intelligatur ista glo. Quæro, [c] vtrum creditor peculiaris extraneus posit agere contra fratrem creditorem quatenus habet de peculio. Glo. dicit quod sic, quod intellige pro portione hæreditaria tantum: vt d. l. quæsitum. §. j. & sic ista conuentio quæ fit de hærede, habet duplicem li-

mitationem, vna quod conuenitur pro hæreditaria portione tantum, non pro toto debito. Alia quod pro parte hæreditaria tantum non conuenitur in totum, sed quatenus vires
44 peculij patiuntur, vt dicta leg. quæsitum. §. j. † Quæro quid si iste frater debitor soluerit creditoribus peculiaribus de suo, an posit repetere a fratre creditore, ad quem peruenit peculium pro parte. Glo. dicit ꝙ sic: vt dicta l. quæsitũ. §. j. & tex. est hic in vers. idque maxime. quod intellige cũ duabus limitationibus prædictis. Et pro hoc apparet ꝙ lex ista nõ procederet si ponemus exemplũ in tribus fratribus: vt statim subijciam pone: tres erãt fratres: vnus habebat in peculio cẽtum: accepit ab alio fratre mutuo quindecim: decessit pater, & ei successerunt omnes tres fratres pro rata. Certe obligatio fratris debitoris ꝓ sua tertia est extincta, sed obligatio alterius fratris creditoris, quæ remanet ꝓ duabus partibus nomine, licet ad eũ peruenerit de peculio vltra q̃ſ sint illæ duæ partes, non extinguetur, nisi ꝓ sua tertia qd̃ apparet: quia ab extraneis creditoribus nõ posset cõueniri, nisi pro tertia parte tantũ, vt dictũ est. & sic si teneremus opi. glos. qd̃ apud ipsum filiũ remaneat naturalis: adhuc duraret, licet de peculio plus haberet.

45 † Vltimo quærit glo. hic vtrũ adẽpto peculio remaneat filius vel seruus naturaliter obligatus. Io. ꝙ non. Hug. cõtra, & bene: quia casus est expressus, licet ipse nõ alleget. in l. si quis cũ filio. & l. seq. j. de pec. Iuxta prædicta quæro, quid ergo est dictũ ꝙ hæc obligatio est onus peculij cũ adempto peculio ipsa obligatio adhuc remaneat? R ñ. obligatio, qua tenet pater & dominus ex edicto de peculio, sine dubio est onus peculij: vt dicta l. quæsitũ. sed obligatio, qua tenetur filius & seruus ex suo cõtractu ꝓ tãto dicit esse onus peculij, quia ipse soluendo de peculio, qd̃ non est suũ, liberatur. Itẽ si soluit de suo, potest repetere ab eo, ad quẽ peruenit peculiũ, vt s. dictũ est. licet pro sua obligatione soluerit. Sed si in peculio nihil esset, ipse nihilominus remaneret obligat[a]. d. l. si qs cũ filio. & l. seq. & l. tam ex contractibus. de iud. Sumus expediti de hac glo. magna: quæro dicitur hic ꝙ frater soluẽs alijs creditorib[b], repetet per
46 iudicium familię erciscundæ. † quæro an potuerit soluere pro parte sua tantum? Gl. dicit hic in verbo familiæ erciscundæ, quod non ideo venit in iudicio familiæ erciscundæ, quod intellige verum, si ipse filius debitor conueniebatur ex obligatione sua: sed si cõueniretur ex obligatione hæreditaria actione de peculio, non teneret nisi pro parte sua: vt d. l. quęsitum. §. j. & ideo si totum soluisset repeteret, per actionem negotiorum gestorũ: vt l. hæredes. §. si vnus. s. fami. erc. Et ex hoc apparet ꝙ id, quod hic dicitur in duobus fratribus, non procederet in duobus seruis, q̃ postea essent a domino hæredes instituti. Nã cum ipsi non possent conueniri ex propria obligatione sed ex hæreditaria tantum, non haberet necesse soluere ꝓ solido: & ideo si soluisset, veniret in actione negotiorũ gestorũ, non per iudicium familiæ erciscundæ: vt ex prædictis patet.
47 Vltimo circa istã vltimã partẽ videndũ est, qualiter † contractus posit celebrari inter patrẽ & filiũ. Et primo videam[a] de cõtractu mutui. Et si q̃dẽ filius mutuat patri pecuniam peculij castrẽsis vel quasi castrẽsis, vel de peculio aduentitio: eo casu, quo patri nõ quæritur vsusfructus, vt de pecunia male quæsita, quo casu ꝓ filiũ nõ quæritur patri, vt l. qd̃ seru[a]. j. de acqr. pos. tũc sine dubio cõsistit cõtractus mutui, & ꝓducit actionẽ & obligationẽ, vt s. dictũ est. Si vero mutuaret patri pecuniã patris propriã: tũc nõ est cõtractus mutui, nec oritur aliqua obligatio: quia pecunia ꝓpria mihi mutuo dari nõ põt: vt s. si cer. pet. l. nã
a & si fur. in fi. & l. si socius. Si vero [a] mutuat pecuniã peculij ꝓfectitij: tũc est dubiũ: quia ista pecunia est patris in veritate, & eius durat: vt C. fami. erc. l. certũ. & ibi no. de colla. l. filiæ licet. in fi. & sic videt mutuũ nõ cõtrahi, vt supra proxime dixi. In cõtrariũ videt hæc lex. §. quæsitũ. Puto sic dicendũ, aut quæritur vtrũ cõsistat mutuũ vt pater obligetur naturaliter respectu creditoris peculij? Et puto ꝙ sic: quia prout habemus respectũ ad eos, obligat filius cũ suo peculio, sicut homo liber cũ suo patrimonio: vt l. si ex duobus. circa prin. j. de peculio. & non solũ. in fi. e. tit. & ita debet intelligi hæc lex ibi & ar. & c. Aut habem[a] respectũ ad ipsum filiũ tm̃: & tũc si quidẽ istud peculiũ profectitiũ est ꝓprie de bonis patris profectũ, ita ꝙ etiã de iure gentiũ absq; aliqua dispositione iuris ciuilis esset ipsius patris: tũc nec cõtrahit mutuũ, nec ipsi filio naturaliter obligat quãtum ad eius cõmodũ: quia deficit æquitas naturalis, hoc est, iuris gẽtiũ. Non enim est æquũ qd̃ pater teneat reddere filio illud qd̃ filius accepit de proprio ipsius patris. Hoc ꝓbat. j. de in diem addicti. l. si vẽditor. §. sed & si pupill[a]. ver. aliter at ꝓ. inducẽdo ꝓ ut j. inducã circa cõtractũ emptionis & vẽditionis. Aut illud ꝓfectitiũ immediate non est de bonis patris profectũ. & cõsideratis meris regulis iuris gentium nõ est patris. Verbi gratia: illud, qd̃ filius quęsiuit ex pecunia patris, dicit ꝓfectitiũ: vt not. in l. cum oportet. in prin. de bonis quæ lib. & hoc est ex dispositione iuris ciuilis: sed secundũ veritatem non est. qd̃ apparet: quia pecunia quæsita per extraneũ ex pecunia vel re mea, non quæritur mihi: vt l. q vas. §. fi. j. de fur. & sic cõsiderato iure gentiũ, quo filius nõ est in ptãte patris, cõsistit mutuũ, & contrahitur obligatio naturalis. Ita debet intelligi hic tex. in versi. contra si pater. Et hæc procedunt solũ in filio, qui de iure ciuili patriæ potestati subijcit: nõ aũt procederẽt in seruo, cuius status de iure gẽtium annihilat: vt l. si id qd̃ j. eo. & ideo puto qd̃ dñs non posit obligari seruo naturaliter ex cõtractu mutui respectu ipsius serui, sed dicitur obligari respectu creditoris peculij, vt s. dixi. Sed bene posset dñs obligari naturaliter seruo ex aliqua ꝓmissione, ex illa æquitate iuris gentiũ, quæ dictat fidã seruandã esse: quæ æquitas fuit anteq̃ſ esset cõstitutio iuris gentiũ, qua introducta fuit seruitus: vt dixi in d. l. si id qd̃. j. eo. dices tu: istud est contra ea quę dixisti s. Dictum est enim ꝙ in actione de peculio non est obligatio naturalis: sed illuc sic est intelligendũ ꝙ nõ tenet naturaliter ipsis creditoribus agentibus de peculio: sed propter ipsos creditores filius habetur tanquã homo sui iuris habẽs propriũ patrimoniũ: ideo ei filio dicitur pater obligari naturaliter, vt sic tale debitũ cõputet in peculio ad cõmodũ creditorũ. Itẽ ꝙ dixi in actione de peculio non inesse obligationem naturalẽ, intellige nisi ex illa æquita
b te iuris gentiũ, [b] quæ est vt maioribus pareamus, vt dicã j. eod. l. Iulianus. in tractatu de effectu sentẽtiæ. Si vero pater mutuat filio, siquidẽ filius habeat peculiũ castrẽse vel quasi castrẽse vel aduẽtitiũ cuius patri nõ quæritur vsusfructus: sine dubio tũc cõsistit mutuũ: vt dictũ est. Si vero habet solũ peculium profectitium: tunc obligatur naturaliter, ita quod pater põt deducere de peculio, vt hic. Et si dicas. Quomodo cõtrahit mutuũ, cum dominiũ non transeat in filiũ? R ñ. sufficit trãsire in peculium: & tũc nõ video qd̃ posit cõtrahi mutuũ traditione, nisi reconcilietur cõsumptione: & tunc filius obligaret patri naturaliter: quia de iure gẽtium cõsistit mutuũ: sed solum est impedimentum patria potestas, quæ est de iure ciuili: ergo non impeditur obligatio naturalis. Tamen hæc naturalis a præcedẽti differt, qñ filius habet peculiũ: quia cum peculiũ habet, cohęres deducit ab eo tale debitũ de peculio, & ipse a cohęrede: cum pater ei teneatur, vt hic. Sed quãdo est tale debitũ naturale simplex absq; peculio: tunc nec ab ipso filio deducit, nec ipse a cohęrede deducit qd̃ pater ei debebat: vt de pet. hęr. l. si quid possessor. §. sed & si ipsi. & fami. ercis. l. Mæuius. §. j. & qd̃ ibi no. facit
48 l. j. §. id quod. j. ad l. fal. Secundo quero † quid de cõtractu cõmodati & depositi? R ñd. si quidẽ filius cõmodat vel deponit apud patrẽ rem castrensis peculij vel quasi castrẽsis vel aduẽtitij, eo casu quo patri nõ quæritur vsusfructus: sine dubio consistit cõtractus, & actio & obligatio oritur vt dictũ est. Sed si cõmodat vel deponit res profectitij peculij, respectu creditorum peculij consistit contractus, & oritur obligatio naturalis, vt s. dixi. Sed an respectu filij cõsistat contractus, & obligatio contrahatur, potest dubitari. Et idem quando deponit vel commodat rem patris propriam. Circa quod dicendũ ꝙ consideranda sunt tria. Primo obligatio quæ oritur ex contractu commodati: ex ista non oritur etiã naturalis: quia non est contractus commodati, cum rei propriæ non consistat commodatum vel depositum: vt l. neq; pignus. de regu. iur. & l. qui rem. j. depositi. Secundo est videndum de obligatione illa, qua

a 44 POMATES. ¶ Si vero. Nota ꝙ illud, qd̃ dicit hic Ange. ꝙ licet naturalis obligatio non sit potens ad agendum. l. iurisgẽtium. §. sed cum nulla. s. de pactis. quod tamen in diuisione hæreditatis, quæ fit inter fratres deducitur id, qd̃ naturaliter debet habere locum vt dicit hic Barto. quando talis naturalis obligatio est annexa peculio, qd̃ nota.

b ¶ Iuris gẽtiũ. Quæ dictat fidem seruandam. de quo. in l. j. in prin. j. de cõsti. pecu.

a ¶ Ex venditionis. Quid aũt ſi pater vendidit vt executor teſtamenti vel vt miniſter, vel vendidit filio naturali vel emancipato, vide Bald. in l. j. C. de ſacroſan. eccl. in xviij. co. in v. quæſtio. Et hic adde Bal. in l. Iubemus. §. j. C. ad Trebel.

b ¶ Obligatio naturalis. Vide moder. in l. j. §. fuit quæſitum, ad Trebel.

c ¶ Egreditur. Vtrũ autẽ pater poteſt cedere actionem filio, dic vt per Bald. in l. iij. C. manda. & ibi etiam an valeat ceſſio facta ab extraneo filio contra patrem, et ibi etiam qd ſi fit ceſsio fratri cõtra fratrẽ Adde qd de contractu ſocietatis, an poſsit eſse inter patrem et filium Ange. conſi. cxij.

d ¶ Et filiũ. An donatio cõſiſtat inter patrem & filium, adde Bald. in l. ij. in princ. de dona. Itẽ valet ſi pater donat filio vt habeat in peculiũ. l. ſi donatio. de col. Itẽ ſi donat filio eũti in caſtra. l. miles. & l. caſtrenſe. infra de caſtrẽ. pecu. & l. j. C. de caſtrẽ. pecu. mil. lib. xij. cum ibi nota. Itẽ pro dote. l. Pomponius Philadelphus, ẽ. fami. ercif. Sed certe eſt proprie obligationis diſſolutio. l. fi. C. de dotis promiſ. Item fallit ſi donat filio emancipato. l. pe. §. pen. infra pro ſuo. a ſecũdũ vnam lect. Item fallit ſi hodie donat ex cauſa aduẽtitia: vt ob merita: & prædictis omnibus caſibus morte confirmatur. Et ita enumerauit Angel. in l. ij. §. pro donato, et vide ibi Bar. et quod ibi dixi. et dicit multũ no. Ang. in l. ij. §. filium. infra pro hære. & talis donatio non poteſt per pœnitentiã reuocari in prædictis caſibus. alleg. tex. in l. j. de his q ſine manu. ad liber. Rue. Adde quod dixi poſt Bar. in l. ij. C. de inof. dona. Ange. in l. j. ad fi. j. ſol. ma. dicit & valet donatio facta filio ſcholari a patre cauſa ſtudij ſicut in patre donante cauſa dotis. dicta l. Pomponius Philadelphus. ſed Imol. in d. l. j. ſol. ma. in fin. tenet cõtra. Adde qualiter donatio poſsit eſse inter patrem & filium, Pau. de Caſt. conſi. cv. Bald. conſi. cccvij. & ccclxij. li. iij. Roma. conſilio cclxxij. Petrũ de Anch. conſilio cvj.

POMATES.

e ¶ Si vero. Vide Alexan. conſilio xx. in ij. colum. vol. iij. et Imo. in l. j. §. fuit quæſitum. infra ad Trebellian.

Vbi. Et predicta: nota qd eum ſequitur Iaſs hic n. 42. idem l. Iubemus. 8. ſi certe pe. l. j. ad fi. j. ſol. ma. di. Bal. in l. transactionem. n. 9. C. de transact. hi contra bar. hic diſponunt. l. 1. ff. 5. lib. 5 ord. & l. 14. ff. 19. lib. 3 ord.

tenetur ex l. ſi quis conductionis. C. locati. ſ. ad reſtituẽdam poſſeſsionem, nec poteſt opponi exceptio dominij: et ex illa lege teneretur ciuiliter, vbi patria poteſtas
49 non eſſet. Itẽ † teneretur naturaliter ex illo præcepto iuris gentium, vt maioribus pareamus, ſecũdũ ea quæ ſupra tetigi, & dixi plene in l. Iulianus. j. eo. ſed ſubeſt alia naturalis æquitas, quæ eſt quod filius non repoſcat illud quod patris eſt, quæ obligat filium naturaliter ad non petendũ, quæ eſt fortior æquitate præcedenti: vt l. bona fides. infra depoſiti. & ideo dico patrem non teneri naturaliter nec ciuiliter in effectu. Tertio eſt videndum de obligatione ſecundaria quæ contrahitur rõne moræ delicti vel culpæ commiſſæ in rebus commodatis vel depoſitis, Et in iſtis eo caſu, & eo modo, quo pater obligatur ex iſto contractu obligatione primæua eo caſu, & eo modo, quo pater obligatur obligatione ſecũdaria. Si vero ſibi cõmodatur vel datur in depoſitum a patre: tũc filius teneẽ naturaliter, & patre mortuo deducetur de peculio ſi habet: alias ſecus: vt infra de pecu. lega. l. Stichus. Tertio q̃
50 ro, † quid de contractu emptionis et venditionis? [a] Reſpond. ſi quidem pater emit a filio rem caſtrenſis vel quaſi caſtrenſis peculij vel aduentitij, cuius pater non habet vſumfructum: ſine dubio procedit emptio, ſicut ĩ quolibet extraneo: et ex eadem cauſa filius videtur habere pretium, ex qua habebat rem quam vendidit, vt l. j. in fi. cum ſeq. infra de contrahen. emptio. Si vero ad ipſum patrem pertinebat vſufructus: tunc videtur quod ipſe non poſsit emere a filio: quoniam ipſe eſt legitimus adminiſtrator illorum bonorum: & ſic ſe authore emere non poterit: vt infra de autho. tuto. l. j. & ibi not. & forte non contrahitur obligatio etiam naturalis: ſicut dicimus in pupillo contrahente cũ tutore: vt l. pupillus de autho. tuto. Et prædicta intelligo, niſi palã & bona fide emeret, vt C. de contrahen. emp. l. cũ ipſe. Intelligo aũt palam † & bona fide fieri: vt ceſſet omnis ſuſpicio quando fieret præſentibus conſanguineis vel amicis: vt C. de tranſactio. l. trãſactionẽ. vel præſente iudice: vt l. fi. in prin. ẽ. quod met. cau. Et prædicta ſunt vtilia, maxime quãdo pater habet filiã habentem aduentitium peculiũ, quam vult dotare in pecunia: & ab ea emere dictas res aduentitias. Si vero emeret pater a filio rẽ peculij profectitij, tunc reſpectu creditorum peculij diceretur cõtrahi obligatio naturalis. Reſpectu vero ipſius filij ita demũ contraheretur obligatio naturalis, ſi eſſet tale peculiũ profectitium, quod inſpectis principijs iuris gentium non quæreretur patri. alias ſecus: ga rei ſuæ nõ cõſiſtit emptio. vt l. ſuæ rei. j. de cõtrahen. emp. et ibi tex. hoc exprimit dũ dicit, nulla obligatio: & ſic nec ciuilis nec naturalis. Probatur ẽt ex his q̃ dicta ſunt ſupra. Idẽ quando emeret rem propriam,

quæ nõ eſſet peculij: ciuilis aũt obligatio nõ cõtrahitur: vt d. l. j. in fi. j. de cõtrah. emp. & hac lege. Si vero filius emit a patre rem ipſius patris: hic eſt aduertendũ de qua pecunia ſoluitur pretium. Et ſi quidem ſoluatur de pecunia filij caſtrenſis vel quaſi caſtrenſis peculij vel aduentitij, cuius pater nõ habet vſumfructũ: cõſtat quod valet emptio: vt d. l. j. in fi. de contrahẽda emptio. Si vero ſoluit de pecunia aduentitia, cuius pater habet vſumfructum, vel de pecunia peculij profectitij, quæ in ſpecto iure gentium patri nõ quæreretur: tũc cõtrahitur obli
b gatio naturalis: [b] quia ſolũ ius ciuile eſt impedimẽto: vt hac lege, nõ ciuilis obligatio: vt d. l. j. in fin. de cõtrah. emptio. & hic. Si vero ſoluit de pecunia propria ipſius patris ſeu peculij profectitij qui ad patrem ſpectaret etiam de iure gentium: tũc reſpectu ipſius filij & patris nõ cõtrahitur obligatio etiã naturalis: vt infra de in diem addic. l. ſi venditor. §. ſi pupillus. verſi. aliter atque. vbi dicitur quod per emptionem factam a pupillo receditur a priori emptione: quia pupillus obligatur ſaltẽ naturaliter. Secus ſi emat filius vel ſeruus proprius: qa illa emptio eſt nulla, Et ſic patet q̃ nec obligatio naturalis tenet, nec aliquis contractus cõtrahitur. Poſſes tu dicere: imo debemus dicere obligationem naturalem eſſe contractam de ipſo initio antequam perueniatur ad ſolutionem, & ſolutiõe poſtea ſecuta nullam eſſe, cũ ſoluerit numos ipſius accipientis. Ad hoc reſpondetur quod iſtud procederet in homine ſui iuris. Secus in homine poſito in poteſtate alterius: tunc enim ab ipſo initio totus cõtractus eſt in pendenti, et futura ſolutio declarabit qd ſit de cõtractu: vt l. ſed et ſi quis. §. j. ẽ. de vſufr. &
52 l. ſi ſeruus cõis meus. §. fi. infra de ſtipu. ſeruo. Sed qd † ſi vnus frater emit ab altero? Reſpondeo, conſiderandũ eſt quæ res venditur, & quæ pecunia ſoluitur, et tunc apparebit ex præ-
53 dictis quid iuris ſit. In re autem † peculij aduẽtitij an pater poſſit eſſe tutor vni filio vendenti vel donanti alteri, tangitur j. de autho. præſtan. l. j. in fi. et in l. puberem. §. j. infra de fal. et ibi
54 vide qd circa hoc dixi. † Quarto quæro de contractu locationis et cõductionis. Circa quod dic quando res locantur et cõducuntur, eſt idẽ quod in emptione et venditione: quia eiſdẽ regulis procedunt: vt l. ij. j. locati. Si vero loquimur de locatione operarũ: tunc ſi quidem filius locaret operas patri debitas, nõ valeret. Videtur enim locatio rei ſuæ. Sed ſi filius locaret operas ſuas patri non debitas: tunc valeret locatio: et pecunia mercedis efficeretur aduẽtitia. Illud enim, qd filius quærit laboribus ſuis, eſt aduentitium: vt l. cũ oportet. in princi. allegat §. j. de bonis q̃ liber. Si vero pater locaret operas ſuas filio, eſt videndũ vtrum illarum operarum effectus acquiratur ipſi filio, ita quod ad patrem non tranſeat, ſecũdũ quod not. in leg. qd dicitur. infra de verbo. oblig. et tunc filius obligatur patri, ſaltẽ naturaliter: et ſoluendo pecuniã patris, non liberaretur. Sed ſi effectus illarũ operarũ reuerteretur ad patrẽ: vt puta, ſi operareẽ in aliqua re, quæ per filium quæritur patri: tũc eſſet idem quod in emptione & venditiõe et in locatione rerum,
55 vt ſupra dictũ eſt. Quinto † quæro, quid de contractu mãdati.
c Reſpondeo, ſi quidem mandatũ non egreditur [c] perſonas patris & filij: tũc eſt idem quod in alijs cõtractibus dictũ eſt: qa conſiderandũ eſt circa quã rem conſiſtat mandatũ. Si vero p̃ ſonas eorũ egreditur: verba gratia, pater mandauit filio vt p̃ mitteret Titio creditori ſuo: & filius p̃miſit: certe ex hoc mãdato filius eſt obligatus Titio. Et per hoc puto q̃ antequã filius ſoluat, ſi vellet agere contra patrem, quod eũ faceret liberari in caſu quo poſſet hoc faceret extraneus: ar. l. Lucius. ã fi. infra, mandati. & l. ſi pro ea. C. mandati tunc puto q̃ haberet ius agẽdi ſicut quilibet extraneus. quod apparet: quia iſta obligatio, qua filius obligatus eſt Titio, cohæret meræ perſonæ ipſius filij, & ipſe filius cõdẽnatus poneretur in carcerẽ, vel ce
56 deret bonis: vt l. pen. C. qui bo. cede. poſ. qui carcer †. eſt quædã ſpẽs ſeruitutis: vt infra de lib. ho. exhi. l. ij. vnde quodã mo
d do eſt cauſa ſtatus, quæ põt eſſe inter patrẽ & filiũ [d]: vt no. in l. lis nulla. ẽ. de iud. Præterea hic ceſſat cã, quam ſupra dixi q̃ impedit patrẽ obligari filio ciuiliter. Nã ſi filius haberet extraneũ obligatum ad hoc vt ipſum filium faceret liberari, iſtud ius nõ q̃reretur patri, quia cohæret meræ p̃ſonæ ipſius filij, vt not. in d. l. qd dicitur. ergo filius hoc caſu patrem põt habere
e obligatũ. patet hoc ex eo quod ſtatim dicã. Si vero [e] filius ſoluit vi

POMATES.

a ¶ Inter patrem & filiũ. An inter patrẽ & filiũ conſiſtat donatio, & de iſto primo caſu Bar. hic vide Alex. cõſ. xx. in j. col. iij. vo. & in l. antepe. col. pe. C. q admit. Pan. conſi. lxvj. in j. col. ad fi. ij. volu. Are. conſi. ij. & cõſi. xvij. & lxvij. Et an talis donatio inter patrẽ & filiũ firmet iuramẽto, vide Alexã. in d. l. ſi donatione. colũ. iij. vide etiã Alex. cõſil. xcv. vol. iij. vbi ponit an ĩter patrem & filium ex cauſa dotis conſiſtat obligatio, maxime interueniente iuramento. & per Soci. conſi. xcj.

b ¶ Quia illud. Contrarium tenet Bald. in l. ij. in prin. C. de inoff. do.

POMATES.

c ¶ Si vero. Vide Soci. cõſ. cxxij. in ij. dubio. in ij. & iij. col.

d ¶ Imputetur. Et vt hic refert Bal. Gul. determinat hic q̃ in dubio videtur ſolutum cauſa pietatis, non vt imputeẽ. Et ſic tranſit Bal. & idẽ Bal. poſt Barto. in l. cũ duobus. §. idem Papinianus. pro ſocio.

e ¶ Qui exceptionem. Ad intellectum huius legis dum dicitur qd ſi tutus exceptione fauorabili ignoranter ſoluit, repetit, intellige ſecundũ Bal. & do. Ioã. de Imo. ĩ l. ſi pater ignorans. ẽ. ſo. mat. quando cõpetit exceptio quæ ſui natiuitate impedit ſiue elidit actionẽ. Sed ſi eſſet talis hæc exceptio quæ non elideret a ſui natiuitate, ſed ita demum fit opponatur: vt exceptio cõpẽſationis, vel alia: tunc non repeteret indebitum: quia nõ facit indebitum antequam opponatur, per ea quæ not. in d. l. ſi pater. Et idem de exceptione, dolo facis quod petis. Sed iſta prius fuit ſententia Bar. in l. qui inuicem. ẽ. eo. & per illũ text. quid ſi quis eſt tutus priuilegio an repetat? vide Bal. in l. fi. in fi ij. colum. C. de fruc. & lit. expen. quæ videtur velle quod non.

POMATES.

e ¶ Qui exceptionem. Declara hanc l. vt per Iaſ. l. qui ſe debere. in glo. j. de condi. ob cau. Vide Alex. in l. ſi quis cũ aliter. in ij. colũ. & ſeq. j. de verb. oblig.

f ¶ Perpetua. Secus ſi non eſſet perpetua,

uit viuo patre: eſt cõſiderãdũ de qua pecunia ſoluit. & ex hoc ſciemus vtrũ poſſet repetere vel nõ: vt l. ſi filius. & qd ibi no. C. de neg. geſt. & l. hæredes. §. ſi filius. ẽ. fam. erc. Si vero filius ſoluit patre iam mortuo: hoc debet a cohęrede percipere, vt ẽ. fam. erc. l. ſi filia. §. j. & d. l. hęredes. §. ſi filius. Ex hoc apparet q̃ viuo patre erat debitũ ciuiliter & naturaliter: quia ſi eſſet debitũ naturaliter tantum inter cohæredes, huius debiti non fieret perceptio: vt l. Mæuius. cum l. ſeq. ẽ. fami. erc. & l. j. §. id quod natura. j. ad l. falc. vt ẽ. tetigi. Si vero filius mandaret patri: tunc dic vt colligẽ ex his quæ dixi in l. Stichus habet. j. de pecu. leg.
57 Sexto † quæro quid de contractu donationis, an conſiſtat inter patrẽ & filium. [a] Dic, ſi quidem pater donat filio propter merita p̃cedẽtia talia, propter quæ cuilibet extraneo ad idẽ teneretur: tunc valet donatio, & res donata efficiẽ peculij aduẽtitij. Videẽ enim filius quęſiuiſſe ex operiis & laboribus ſuis, & ſic aduentitiũ: vt l. cum oportet. §. j. de bon. quæ lib. Ita debet intelligi quod no. C. de inof. teſt. auth. vnde ſi parens. nec ſufficeret dicere in inſtrumento qd hoc fecerit propter merita, niſi merita probarentur: vt l. ſi forte. j. de caſtren. pecu. & l. ſi donatione. C. de coll. Si vero donat ſimpliciter meritis nõ præcedentibus: tunc non valet donatio, niſi morte cõfirmetur: vt l. ij. C. de inof. dona. & l. donationes. C. de dona. inter virum & vxo. Fallit in dote & in alijs caſib[9], quinot. in d. l. ij. C. de inoffi. dona. & quando remittit filio vſumfructũ in bonis aduentijs: vt d. l. cum oportet. §. ſinautem. & prędicta vera quod donatio nõ valet quãtum ad ciuilem obligationẽ. Ratio, quia illud [b] quod donat ſimpliciter eſt profectitiũ, & ſi quæreretur filio, reuerteretur ad patrẽ. Obligationem autem naturalẽ puto conſiſtere per hanc l. ſolum enim ius ciuile eſt impedimẽto. Si vero filius donat patri, ſi quidem donat obligando ſe ad aliquid in genere: valet donatio quo ad obligationẽ naturalem: & ideo ſi filius promitteret creditori patris animo donandi. ipſi patri ſoluens non repeteret. tex. eſt j. de in rem ver. ſo. l. ſi p̃ patre. in princ. ibi: niſi donare &c. Ciuiliter autem filius non eſt obligatus
c per ea quæ ẽ. dixi. Si vero [c] donaret aliquã rem in ſpecie: tunc eſſet aduertendũ quæ eſt illa res quę donatur, vtrum eſſet peculij caſtrenſis, vel quaſi, vel aduentitij, vel profectitij peculij: & ſi aduentitij, vtrum pater in his fuerit legitimus adminiſtrator vel non: & ſic an poteriſ eſſe author in re ſua vel non, per ea quę dicta ſunt in alijs contractibus: & quę no. in l. j. de autho. præſtan. In caſu tamen indiſtincte valet donatio facta per filium patri: vt puta quando actio de dote eſt cõmunis patris & filię & filia cõſenſit patri ſtipulanti ſuo nomine tantũ: vt l. ij. §. qd ſi in patris. ſolu. mat. & eod. titu. l. quoties. & quod plene no. in l. poſt dotem. eod. titu. Vltimo quęrit hic Guil. quando pater redemit filium captũ, vtrum hoc ipſi filio a cohęrede pa-
d tris imputetur [d] in portionem ſuam. quod examina plene vt dixi in l. Stichus. de pecu. leg.

Legati. Fideiuſſori ſoluenti indebitũ cõpetit repetitio. Hoc intellige quãdo fideiuſſor ſoluit ſuo nomine, & videbitis ſtatim. j. eo. l. indebitam.

POMATES.

g ¶ Notabilis lex. Vide aliquid per Alex. in l. ij. ad fi. C. de in ius vo. & d. l. in glo. & doct. Rom. in ſimili conſi. iiij. alias. xl. in j. dub. colum. ij. & conſil. cccxxviij. in ij. colũ. & conſi. xxxij. col. ij. & xxix. colum. ij. in j. dub. & Ancha. c. canonum ſtatuta. in xciij. col. de conſti. & gl. in fi. alios in c. ſciant cuncti. de electio. & ibi Domi. in vj.

h ¶ Debitũ. Et quid in dubio, vide Bald. in l. fin. C. qui ad liber. puc. non poſ. & ibi glo. & vide Bal. in l. cunctos populos. in verſi. ſexto videndũ. & ibi Bal. in ſua repetitio. in viij. col. C. de ſumma trinita. & fide catholi.

i ¶ L. Iulianus. Et vide quod no. Bart. & doct. in l. ij. C. quomet. cau.

SI quis cũ a fide. Si cautio debita in ſoluẽdo fuit omiſſa, ſoluenti per condictionẽ cõſulitur. h. d. Gl. exẽplificat tribus modis. pono ſecũdũ primũ pro iuuenibus. Quæro exemplũ huius legis. Glo. ponit exemplũ in eo qui ſoluit non exacta cautione Mutiana, vel in patrono qui erat grauatus vltra debitã portionẽ: & ſecundũ iſtã lecturã iſtud qd tex. dicit q̃ poterat ſibi cauere, expone, ĩ. prę-cauere, & nõ præcauit, imo ſoluit integrũ cũ poſſet & deberet partẽ ſoluere. vel expone cauere, ſcilicet, p̃prie per illã cautionẽ ſi cui plus q̃ſ per legẽ Fal. Tertio ponit exemplũ per l. cũ hęreditas ex fideicõmiſsi. j. ad Treb. quę loquitur de cautione cõſeruationis indẽnitatis. Quæro quid condicetur. Dicit gloſ. iſta cautio ſecundũ primum & tertiũ caſum, vel quãtitas ſecũdũ primũ caſum. Certe in primo caſu non video q̃ cautio poſsit condici: quia cautio i Mutiana nõ debetur a legatario niſi cauſatiue, vt l. Mutianæ. de condi. & demon. & legatum ante pręſtitam cautionem tanquam conditione non exiſtente, eſt omnino indebitum: ergo ipſum legatum poſſet repeti: vt ẽ. eo. l. ſub conditione. Quæro, qua condictione agatur hic. Reſpondeo prout intelligis quod quantitas condicatur, agitur cõdictione indebiti: prout agitur ad cautionem, agitur condictione incerti: vt ẽ. de vſufr. earum re. quæ vſu con. l. hoc ſenatus. & dixi. ẽ. eod. l. ſed & ſi me putem. §. j. Bartolus.

1 ¶ Tutus exceptione perpetua & fauorabili ſoluens quocunque errore, repetit: ſecus ſi ſit exceptio odioſa.

2 Exceptio an ſit fauorabilis uel odioſa, inſpicitur cuius cauſa ſit principaliter inducta.

3 Ex ſtatuto diſponente, ſi quis non poſuerit debitum in cataſtro, cadata iure ſuo, oritur exceptio odioſa.

4 Ex ſtatuto quod mulier non poſsit contrahere ſine conſenſu conſanguineorum, oritur exceptio fauorabilis.

5 Exceptio inducta ad rigorem iuris conſeruandum dicitur exceptio litis pendentia.

6 Res data quod poſsit condici, ut retineatur pro expenſis.

7 Forma libelli quando condicitur res data, ut poſsit pro expenſis retineri.

8 Naturalis obligatio quod tollatur pacto, quando non eſt contra bonos mores.

e Vi exceptionem. [e] Tutus, † exceptione
1 perpetua [f] & fauorabi-
f li ſoluẽs quocunque errore, repetit: ſecus ſi ſit exce-
g ptio odioſa. h. d. hæc notabilis lex. [g] Nota diſtinctionem legis, quæ ſingularis eſt. Secundo nota vt cognoſcas an exce-
h ptio † ſit fauorabilis vel odioſa, debet inſpici cuius cauſa principaliter ſit inducta. Nam nõ eſt dubiũ q̃ Macedonianum fauet filijs fam. tũ quia principaliter nõ inducẽ in eorũ fauorem, ſed in odiũ creditorũ, ĩ. fœneratorũ, dicitur totũ odioſum. Simile videm[9] in Velleiano, quod fuit principaliter in fauorem mulierum inductũ, licet ſecundario redundet in odium creditorũ, dicitur totũ fauorabile, inſpecto principali, p̃poſito illius
3 ſenatuſconſulti. Et hoc eſt multum vtile propter ſtatuta. † Di-
h cit ſtatutum quod ſi quis non aſsignauerit debitum [h] in cataſtro, cadat a iure ſuo: certe hic orietur exceptio odioſa: quia in odium non ſoluentis. & idẽ in ſimilibus. Sed ſi ſtatutũ diceret
4 † q̃ minor vel mulier non poſsit contrahere ſine conſenſu cõſanguineorum, hic orietur exceptio fauorabilis. Hoc dixi. ẽ. ſi cer. pet. l. ſi quis nec cauſam. & in l. rogaſti. e. tit. Opp. de l. fi. j. ad Macedo. Sol. hic debet intelligi quod filius tutus Macedoniano ſoluit per errorẽ iuris: & hoc innuit dictio perperam, poſita hic. Facit. C. de pœ. iudi. qui male iudica. l. ij. ſecus ſi per errorem facti: vt l. cõtraria. & no. in l. cum quis. C. de iuris & fac. igno. Secundo opp. ẽ. de condi. ob cau. l. qui ſe debere. Solu.
i dic vt ibi dixi. Tertio oppo. de l. Iulianus. [i] in princ. j. vbi erat exceptio fauorabilis: & ſoluens non repetit. Solu. dicit glo. ib

a ¶Exceptio. Sed ꝙ tutus exceptione excusionis repetat soluens, est tex. iuncta glo. contra Bald. in l. cũ is. §. fideiussor. & ibi Bar. ẽod. Sed dici potest quod illud ideo est, qa simul soluerunt. secus si separatim.

5 POMATES. a

b ¶Exceptionis. Vidē Fel. c. j. co. viij. ad fi. de sponsa. et Ancha. consilio xxx. vidē Are. consi. ij. in v. col. & Alexan. consilio xxxviij. ĩ vltima co. in iij. volu. Are. consilio xxix. col. viij.

c ¶Re aliena. Et ad de l. ij. et qd ibi Bal. in j. col. C. de seruit. et aqua. An pro expensis factis possit retineri, latius per eum ĩ l. fi. C. cõmo. de hoc & ibi generaliter qsi quis possit vti retẽtione.

d ¶L. prætor ait. In contrarium est casus in l. ĩ hoc iudiciũ. supra cõi diuidũdo. allegat doct. Ioan. de Imo. in l. domus. hic allegata. et illũ tex. habeo allegãtũ hic in libro p do. la. de are. super glo. l. ex quibus. j. eo. ti. vide Bal. in l. si qs sciens. C. de rei ven.

e ¶Hanc gl. No. quia istud ius retinẽdi impensas transit ad singularẽ successorẽ sine cessione. Tex. est notabilis in l. in hoc iudiciũ. in §. impendia. in versi. is. supra commu. diuidun. Facit quod habetur in l. rescriptum. §. fi. de pact. et qd ibi Bar. et vide qd not. Barto. in l. si is qui hære. infra eo. titu.

POMATES.

f ¶Repetitio. Limita vt per Rom. cõ. cccxviij. in vlt. dubio.

g ¶Indebitã. Ad hoc late per Barto. in l. si quis mandato. ẽ. de neg. gestis. et in l. j. et ibi Bal. C. de dolo. Et quid si fideiussor soluit vsuras indebitas, an repetat a reo an a creditore, vide no. Bal. in l. constitutionibus. C. de vsuris. Adde vt p Abb. consilio viij. ij. lib.

POMATES.

g ¶Indebitã. Pro extensione istius text. et l. Pap. infra manda. vide Paul. l. qui se debere, añ fi. ẽ. ti. j.

erat exceptio ĩducta ad rigorem iuris cõseruandũ. quid vult hoc dicere? Si tu intelligis de exceptione rei iudicatæ: nõ dicis bene: qa debitor absolutus tenetur naturaliter tãtũ, & nõ ciuiliter. Et isto casu qualiter soluens indebitũ repetat, vidistis in l. j. ẽ. eo. Nos vero tractamus hic de debito ciuiliter & naturaliter cui obstat exceptio. [a] Dico ꝙ exceptio inducta † ad rigorẽ iuris cõseruandũ, dicitur exceptio litis pendentiæ: de qua loquitur dicta l. Iulianus. in prin. Idẽ dicerem de exceptione quæ cõpetit fideiussori, vt prius principalis discutiatur, vel de exceptione ex epistola diui Adriani: vt diuidatur debitũ inter fideiussores. Istæ enim exceptiões nõ liberãt quẽ directo, sed differũt, licet dilatio possit esse cã liberationis, si ab alio fieret exactio: & hoc plene dixi C. de iuris & fact. igno. l. cũ qs. et ẽ. e. l. j. Opp. in locũ cuiuslibet exceptionis cõpetit exceptio doli, vt l. ij. §. & generaliter. j. de doli exc. quæ exceptio est odiosa: ergo nunquam solutũ repetitur. Sol. dicit gl. inspiciendã esse originem exceptionis [o] & bene dicit. Dixi clarius in l. qui se debere supra de cõdi. ob causam.

Si pars. † Res data põt cõdici, vt possit pro impensis retineri. hoc dicit. Oppon. de l. si ita legatum. §. fin. de leg. j. Sol. dicit gl. hic arsa est pars: ibi tota domus: & sic legatum est extinctũ, licet per hæredẽ reficiatur. Credo ꝙ ista gl. sit corrupta vitio scriptoris ibi dũ dicit, p hæredẽ reficiatur. vult dicere per testatorem. Ita loquitur d. l. si ita. Nam si per hæredem reficiatur, licet tota esset cõbusta, deberetur legatario: quia remanet legatũ areæ? vt l. grege. & l. domos. de lega. j. Oppo. quibus modis vsusfru. amit. l. quid tamen. §. j. et ij. §. pen. Sol. dicit gl. eodem mõ, hic pars fuit destructa, ibi tota. Tu dic ꝙ ibi erat legata proprietas: vnde non curo vtrũ tota vel pars fuerit destructa, si p hæredem reficitur: hic vero erat vsusfructus legatus, in quo adhibetur illa distinctio,

Opponitur ꝙ non possit condici, vt habeatur retentio: vt l. si in area. supra eodẽ. Istud est forte contrariũ. Huius timore variatur lect. huius §. duobus modis. Quidam intelligunt ꝙ hic res legata nõ erat defuncti, sed hæredis: & iõ extante cõditione non transiuit dominiũ recta via in legatarium: sed hæres ipse tradidit, & dominium transtulit: & sic inter hæredẽ & legatarium gestũ est negotiũ, ex quo hæc condictio oritur: in l. contraria nil facit accipientis: & sic inter eos nullum gestũ est negotium. Et hæc est satis bona & notabilis solu. Alij dicũt ꝙ etiam hæc lex põt procedere in re testatoris legata: & licet dominium transeat recta via in legatariũ transit ad eũ vt a defuncto, et sic videtur habere ab herede, qui cũ defuncto est vna & eadem persona: & sic negotiũ est gestũ inter eos quod producebat istã actionem: ibi recipiebat vt suam, & a se: vt a tradente vel eius authore. & hæc etiã est notabilis. Alij dicũt ꝙ ibi ædificauit qs in re aliena [c] tanquam in re propria: & sic nullum habebat animum repetendi: hic vero hæres scribat rem legatam sub cõditione: & ædificando habuit animum prouidendi sibi, et ẽt legatario si conditio existeret: et sic negotium est gestũ inter eos, et sic quodã modo videtur negotia eius gessisse. sed certe hoc casu haberet actionẽ negotiorũ gestorũ vel in factũ.

d dicemus in l. prætor ait [d]. j. de bon. autho. iudi. pos. et sic cessaret condictio: vt l. qui inuicẽ. §. eo. quod plene dic vt l. domus. cum l. seq. de lega. j. Opp. et videtur quod competat cõdictio indebiti, et nõ cõdictio incerti: vt l. indebiti. §. sed et si numi. ẽ. eo. Dicit gl. ibi condicitur possessio, quæ est certa: hic cõdicitur retraditio, vt habeat retẽtionem propter impẽsas: qd est

e certum. Tene menti hanc glo. [e] quia ex hoc percipis qualiter

7 hic debeat formari libellus. † Nõ enim condico rẽ nec rei possessionem: sed solum peto retraditionem, vt habeam retentionem propter impensas: non dico possessionem, sed retentionem tantum propter impensas.

Si pactus. Per pactũ tollitur obligatio operarum: quæ postea solutæ repetentur. hoc dicit. Istum §. intellige in pacto apposito de non præstandis operis alijs ab obsequialibus. Nam pactum ne operę obsequiales præstẽtur parenti vel patrono est contra bonos mores: vt l. alia. §. elegãter. et §. si paciscatur. sol. matrimonio. Nec obstat l. Stichum. §.

8 naturalis. infra de sol. † quia tunc per pactum naturalis obligatio tollitur, quando nõ est contra bonos mores, sed pactũ de obsequijs nõ præstandis, est contra bonos mores. igitur &c.

Vod pupillus. Pupillus infans vel cũ tutore contrahens, etiam naturaliter non tenetur. h. d. Opp. infra de noua. l. j. in fin. Solu. intelligas hic in pupillo infante vel contrahente cum tutore. Et dic plene vt dixi in l. contraria. et per gl. in l. pupillus. infra de regulis iur. et per Cyn. in l. j. C. de inut. stipulatio. Quid si pupillo soluat indebitũ? dic vt l. si pup. de sol.

Ene. Dic vt in gloss. facit quod dixi supra eodem l. qui ob rem.

I quis iurasset. Tutus exceptione iurisiurãdi per errorem soluens repetit. hoc dicit.

f Epetitio. [f] An sit debitum, inspicitur ex persona eius, cui soluitur. h. d. Contra. ẽ. e. l. si pœnæ. §. j. et l. si a patre. C. e. Sol. vt in d. l. si pœnæ.

Is qui. Qui ex hæreditate sibi debitum nõ deducit, repetit. h. d. Quæro, quid si hæredi erat debitum naturaliter tantũ? Rñ. idem, vt l. Stichus. §. aliquando. infra de sol. Videtur enim hæres sibi soluere statim cũ est hæres: vt l. si enim. infra de euict. Sed quæro quid repetet: pecuniam debitã? certe non potest repetere: quia eã nõ non soluit. Hæreditatem non potest repetere: quia eam debite soluit. Puto quod repeteret quantitatem sibi debitam, licet eam non soluerit, vt l. si mulier. ẽ. ti. ij. & l. si quis accepto. eo. ti. Illam enim quantitatem soluisse videtur. Cõtra prædicta facit. ẽ. e. l. q exceptionẽ. §. si pars. So. ibi fuit soluta certa spẽs: hic fuit soluta q̃dã iuris vniuersitatis, vt puta hæreditas, q̃ cõtinet omnia debita et credita, & similia. Et sic ista pecunia põt videri soluta: quia de ipsa hæreditate deduci potest. facit infra de impensis in reb. do. factis. l. quod dicitur. §. si dos.

Vi hæredis. Hanc legem habuistis declaratã ẽ. eo. in l. si procurator. dic vt ibi.

1 ☞ *Fideiussor ꝙ uideatur habere mandatum de soluendo.*

2 *Habens speciale mandatum ad aliquid agendum, ꝙ uideatur habere etiam mandatum ad ea, quæ ueniunt necessario ad mandatum.*

g Ndebitam. [g] Ista est lex valde notabilis, si fideiussori competit repetitio, si eius nomine est solutum: vel

1 fideiussori, si suo proprio nomine soluerit. hoc dicit † Nota tu iuuenis quod fideiussor videtur habere mandatum de soluendo. Secundo nota distinctionem huius legis. ad quod facit infra manda. leg. Papinianus. et quod ibi no. Oppon. de l. si quis alicui. in fi. infra de acqui. hæred. Sol. hic habebat mandatum: ibi non: quia erat reuocatum per furorem. Oppon. de l. si procurator. supra eod. vbi videtur quod requiratur speciale mandatum: vt ei, cuius nomine soluitur indebitum, com

2 petat repetitio. Sol. dico † quod id quod dicitur, quod requiritur speciale mandatum, debet intelligi quod id ipsum principaliter mandetur, vel aliud, ad quod ipsa solutio necessariam habeat

habeat consequentiam. Hic est casus in hac lege hoc tene men

a ti: in omnibus casibus, in quibus requiritur speciale mãdatũ, [a] si mandatur aliquid nominatim, ad quod habeat necessariam consequentiam illud, quod per se requirit speciale mãdatum, isto casu veniet sub virtute præcedentis mandati: vt hic, & l. ij. ẽ. de iurisdi. omn. iud. & l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ẽ. de procur. Facit eo. tit. l. qui proprio. §. item quæritur. & l. vel

b in operis. & ideo licet ad petendam restitutionem [b] requiratur speciale mandatum, vt ẽ. de minor. l. illud. in fi. & sequenti: tamen quando restitutio petitur incidenter, ita quod id, quod erat specialiter mandatum, non potest aliter expediri, speciale mandatum non requiritur: quoniã illud, quod specialiter erat mandatum, habet necessariam consequentiam ad restitutionem. De hoc dixi plene de oper. nouij nun. l. cum procurator, in fi. Opp. de d. l. cum procurator. in fi. Sol. ibi sequentia non sequebantur de necessitate ad præcedentia, hic sic. Oppo. de l. fi. §. Titius. j. eod. Solu. dic vt ibi.

1 ☞ *Inter si, & cum, quando sit differentia.*

c Vi promisit. [c] Inter si & cum non est differentia. hoc dicit. Opp. de l. centesimis. §. fin. de verb. obl. Solu. † quando istæ dictiones apponuntur circa substantiam obligationis, vt circa voluntatem: tunc est differentia inter si, & cum, vt ibi. Sed quando apponuntur circa extrinseca: tunc non est differẽtia, vt hic doct. scilicet Gul. & alij tractãt hic istam materiam de dictio-

d ne si, & cum. Tu dic plenissime vt d. l. centesimus. in fi. [d] Bart.

1 ☞ *Condictio indebiti quod sit personalis.*

2 *Si ille, cui solutum fuit indebitum, non est soluendo, an detur actio contra eum cui proficit.*

3 *Pro mutuo facto pauperi, de quo filios alimentauit, potest agi contra filios, qui habent bona materna.*

Is solis. † Hæc condictio est personalis: ideo datur cõtra eum cui soluitur: nec est in rem

2 scripta, ideo non datur contra eum, cui solutio proficit. hoc dicit. † Quærit glo. & est notabilis quæstio, [e] quid si

e ille, cui est solutum, non est soluendo: an detur repetitio cõtra eum cui proficit. Glo. dicit quod sic, si causam lucratiuam habuit. alias secus: arg. ẽ. de eo per quem factum erit. l. fin. & j. de leg. j. l. plane. la ij. §. j. quod tenent doct. facit quod dixi ẽ. si cer.

3 peta. l. si eum seruum. Et sit argumentum ad q. † quod si ego

f mutuaui pecuniam pauperi [f] & existenti non soluendo, qui ex pecunia alimentauit filios, vtrum possim agere contra filios: qui habent forte res maternas. Et sic est argumẽtum quod sic.

g Cogitabitis. [g]

Vod quis. Soluẽs scienter indebitum, non repetit. hoc dicit.

X quidus. Qui habet solam retentionem, soluẽs non repetit. h. d. Casum pone vt ẽ. eo. l. si in area. & declarã vt ẽ. eod. l. qui exceptionem. §. si pars.

1 ☞ *Causa est de præterito: res vero de futuro.*

2 *Si causa de præterito est falsa, an competat repetitio.*

3 *Condictio indebiti, quæ oritur ex quasi contractu.*

4 *Tutus exceptione doli & soluens quando repetat.*

h Amus. [h] Datum ob causam de præterito nõ obligatorium, non repetitur: datum vero ob causam de futuro, causa nõ secuta repetitur. hoc dicit.

1 Nota † differentiam [i] inter causam & rem: [k] quia causa est de

i præterito, & res de futuro: licet lex istis vocabulis abutatur,

k vt vidistis. ẽ. tit. ij. per totum. Secundo nota quod licet causa

2 de præterito sit falsa, non competit repetitio. Contra hoc oppo. de omnibus legibus istius titu. Solut. dicit gloss. Intellige quod hic soluit non putans se teneri: sed quia volebat donare: Intellige istam gl. quod non putabat se teneri ideo, quia causa, propter quam dabat, non erat obligatoria de sui natura. Ita videtur sentire glo. hic in fine. vt puta, si do ideo quia bene fuisti præliatus, vel quia bene gessisti negotia mea: vt l. demonstratio. §. j. j. de conditioni. & demonstratio. Contra hoc oppon. & videtur quod etiam quando datur ob causam non obligatoriam competebat repetitio: vt ẽ. eod. l. si non sortem. §. si quis falso. & §. si quis quasi. Solu. intellige hic ob causam non obligatoriam per se, nec per assessoriam alterius obligationis, vt in contrarijs: nec alicuius lucri acquisitoriam, vel

a Mandatum. In casibus emergentibus nunquã requirit spãle mandatũ, licet in principalibus sit. & vide Bar. in l. filius. j. de don. & Bart. in l. illud. §. j. ẽ. de minori. & qd no. Ange. in l. ij. ẽ. de iurisdi. om. iud. Sed qd si in mandato exprimanẽ aliqui casus requrẽtes speciale mandatũ. vel etiã nõ requirentes. postea subdatur clausula generalis, in quibus cũque alijs: an cõprehendit alios casus requirentes speciale mandatũ, & an maiores [illegible] minores, vide quod legit & notãt in Clemẽt. non potest. de pcur. & per docto. in c. sedes. de rescrip. Adde Rom. consi. cxiiij. incip. visis. vbi consuluit quod procurator specialiter cõstitutus ad accipiendũ centũ mutuo, tamẽ potest se obligare ad cambia & vsuras illius mutui tãquam accessoria: licet transcenderent summam centum.

damni exclusoriam: vt l. is cui. ẽ. eod. & ibi dixi, &c. Oppo. secundum glos. ẽ. eod. l. eleganter. in princip. Solu. ibi erat causa obligatoria, scilicet transactionis. Opponitur de l. cum tale. §. falsam. j. de conditio. & demonstrat. Solu. dicit gloss. quod hæc lex determinatur per illam: quia si dãs

1 non erat alias daturus, [l] si sciuisset causam falsam: competeret repetitio. Hic aduerte in lege contraria nil de repetitione tractatur: sed vtrum legatum vitietur respectu falsæ causæ. Et ideo est aduertẽdum quia legatum consistit ex sola voluntate testantis. Vnde si apparet testantem alias legaturum non fuisse, vitiatur legatum, vt in

3 contrario: sed condictio indebiti † oritur

m ex quasi contractu: vt ẽ. eod. l. si in area. [m] & ideo est necesse quod appareat, hanc mentem, scilicet quod alias daturus non erat, fuisse expressam, vel ab vtroq; intellectam alias secus: vt l. si reptendi. C. de condicti. ob causam. & ẽ. titu. secundo lege ij. §. si quis quasi. circa finem. Opponitur de lege, demonstratio. §. j. infra: de conditio. & demonstrat. Solu. quandoq; causa exprimitur per modum causæ seu causaliter, vt per dictionẽ quia, & per ideo, & similia: & tunc procedit quod supra dixi. Quandoq; causa exprimitur conditionaliter: vt per si: & tunc videtur agi vt ita demum traditio illa vel dispositio habeat effectum si causa est vera: alias secus: vt l.

4 contraria. Opp. † tutus exceptione doli odiosa soluens per errorem nõ repetit: vt ẽ. eo. l. qui exceptionem. §. j. sed hic erat tutus exceptione doli: ergo &c. Glo. dicit quod hoc potest procedere in legatis: sed in solutione inter viuos non: quia soluẽs nullo modo tenebatur: & sic non obstat exceptio doli: sed erat exceptio facti vel intentionis. Tu dic in legatis, & in solutione inter viuos idem esse. Nam posito quod quis esset tutus exceptione doli in casu, in quo loquimur, non est exceptio doli adhibiti in promittẽdo seu contrahẽdo, sed in petendo, quæ exceptio non impedit repetitionem: vt nota. in d. l. qui se debere. ẽ. titu. ij. & ẽ. eod. in l. qui exceptionem.

1 ☞ *Circuitus propter æquitatem euitatur.*

Ominus. Ista est fortis lex, Solutum indebite si non est translatũ dominium, vendicatur a domino: si est translatum, condicitur ab eo immediate, ad quem in veritate spectat vt euitetur circuitus. hoc h

1 dicit. † Nota quod euitatur circuitus propter æquitatem. Idem habuistis in l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. ẽ. si cert. peta. & ẽ. vsufru. quemadmodum ca. l. si vsusfructus. in princip. Aduerte: quia ista glo. est multum subtilis. Opp. ad princip. & videtur quod semper intel-

b ¶Restitutionẽ. Ad de Inno. in c. sciscitatus. de rescr. vbi etiã dat notabilem limitationem, & etiam Bal. in d. l. illud.

c ¶Qui promisit. An glo. fi. hic sit vera, vide Ange. & Imo. in l. stipulatio ista. §. inter certam. de verb. obl. in fi.

d ¶In fi. & per Barr. in l. quodcunque. §. non solum. eo. titu.

e ¶Quæstio. Adde Bart. in l. cũ fundus. §. seruum. si cer. pet. In contrarium vide Cyn. & Bal. in l. j. in fin. C. de repu. quæ fiũt in iudicio. & qd ibi dixi in fin.

f ¶Pauperi. Latius per Bal. in l. fi. C. ad Mace. Adde tu qd Ro. hic alle. pro singulari in singu. ccxviij. & Cepo. cau. cccxxxix. Et p hoc dicto d. meus d. Frãcis. Pet. in l. si eũ seruum. ẽ. si cert. pet. alleg. in arg. tex. in l. ei qui. C. quod cũ eo.

POMATES.

g ¶Cogitabitis. Vide Ro. consi. cccxlviij. & vide Mar. Laudeñ. in tracta. suo de milite incip. miles. Et pro ista quæstio. facit text. l. si me & Titium. in ratione decidẽdi. & in l. si eum seruũ. ff. si cert. pet. & in l. ei qui seruo. in fin. C. qd cũ eo. Vide Ro. fin. cxiij. Crẽ. notabili suo. xxxvj. Et certe iudicio meo ad istã q multũ facit l. si eũ seruũ, hic alle.

h ¶Damus. Allega. iste tex. ꝙ condictio ob causam non põt cõcurrere cũ condi. indeb. vide Ang. & Imo. & plenius per Ludo. in l. ij. §. & harum. de verb. oblig.

POMATES.

i ¶Differentiã. Vide Alex. consi. lxxvij.

in fi. vol. ij. vbi ponit exemplum.

k ¶Rem. Vide Bar. in l. demonstratio. §. quod autem. j. alleg.

l ¶Daturus. Adde omnino Bar. in l. si cum testa. ẽ. de pact. Alex.

m ¶In area. Vide gloss. & quod ibi habetur in l. quod quis ẽ eo. Alex.

a ¶ Compelli. Vide Bar. infra in l. proxima. Alan.

POMATES.

b ¶ Secūdo. Vide Are. consilio cliiij. in j. col. Pano. in consilio xxvj. in ij. colū. in j. vol. Alexan. omnino. l. in tibi decem. §. cum possessor. supra de pactis vbi cōcordat. quod actus facti per habētem ius putatiue non prosunt habenti verum.

POMATES.

c ¶ Itē opp. Vide Are. consilio lxxxv. in j. col. & seq.

d ¶ Et opp. Et an mala fidei possessor percipiendo fructus cōmittat furtum, vide Bal. in l. ij. in j. co. C. de fru. et lit. expen.

POMATES.

e ¶ Si nauis. Vide Bal. cōsilio cccclxxxvj. in j. parte. ij. co.

f ¶ Contrarium. secūdum Bal. in l. si traditio. in fin. C. de actio. emp. intelligit quod glos. hic velit dicere q̄ pensio non est fructus.

ligatur permissum seruo tuo vt soluat de peculio: vt §. ti. ij. l. iij. §. fin. Sol. ibi testamētū valebat, hic erat inualidū. Secundo oppo. ad secūdam partem: iste extraneus soluens volebat donare ipsi seruo, & p̄ conquens ipsi domino debet cōpetere repetitio: vt supra titu. ij. l. qui se debere. §. sed si cum sciret. & l. si donaturus. in prin. Huius timore dicit glo. fateor contrarium de rigore: de æquitate vero p̄cedit hæc lex. Et rō æquitatis est: quia extraneus volebat donare seruo, ita quod non domino. Putabat enim ex hoc seruum ad libertatem peruenire. Ex quo apparet quod nō habuit animum, vt peruenireret ad dominum vt l. paterfa. testamento. j. de hære. insti. & Inst. de vulga. subst. in fi. & erat æquitas in duobus. Primo in eo q̄ sibi datā repetitio seu restitutio. & huius causa est error, vt dixi. Secundo est æquitas in eo quod sibi datur repetitio directo, & huius causa vt euitetē circuitus, vt hic: et hoc prout intelligimus q̄ sibi extraneus volebat seruo donare. Alij huius timore intelligunt in eo qui soluit mandato serui, nec volebat donare: vnde habet cōtra dominum serui actionem de peculio. In peculio autem est ista actio vt possit repeti ab eo, cui est solutum: ergo tenetur illā cedere: vt j. de peculio. l. quod debetur. Et secūdū hoc aget iste soluens ex actione cessa. Sed certe tex. iste videtur velle q̄ agat iure suo absque cessione actionis. & iō teneamus primā. Vel verius vtputo, ponamus casum simpliciter vt litera iacet in eo qui soluit pro seruo, nec apparet an habuerit animum donandi, vel non: quo casu cum soluat ob causam fauorabilē & pia, s. consequendi libertatē, si quidē cā sequatur, videtur donare: si cā non sequatur, non videtur donare, & potest repetere: sicut dicimus in dote: vt l. si ego. ī prī. infra de iure do. vidistis in l. si extraneus. §. ti. ij. Sed cōtra hoc oppo. secundum hoc ipsi soluenti de rigore daretur repetitio: vt d. l. si extraneus. & l. si ego. Solu. ibi loquitur qñ extraneus principaliter cōtraxit, & suo nomine dotē constituit, p̄ muliere, hic vero soluit nomine serui et eius rogatu, vt dicit tex. quo casu domino datur repetitio de rigore. Sicut etiam dicimus ī l. qui se debere. q̄ mulieri ratum habenti daretur repetitio, vt not. in pen. gl. illius legis: sicut etiā dicimus in procuratore soluente indebitum ex speciali mādato: quia domino repetitio datur: vt §. e. l. si procurator, sed quia dominus istā actionē tenetur cedere solueēti: ideo de æquitate soluenti datur directa repetitio causa euitandi circuitus. Simile in d. l. cum fundus. §. seruum tuum. si cer. pet. supra: & dixi ibi. Opp. et videtur qd̄ hoc secūdo casu domino detur vendicatio: quia videtur dominum esse trāslatum in seruū, et per cōsequens acquisitum domino: vt l. acquiritur. infra de acqui. rer. do. Sol. dico q̄ dominium recta via transiuit in accipientem: vt l. sed si pater. §. j. infra ad maced. ideo domino non datur vendicatio: quia non daretur seruo, etiā si liber esset. Vltimo ad id quod hic dicitur de euitando circuitu, opp. infra ad l. Rhod. de iactu. l. ij. in prī. Glo. non soluit: veritas est quod etiam ibi potest euitari circuitus, vt ibi no. per gl. Contra hoc oppo. de l. cum in plures. §. messem. ff. loc. et in l. si sic. in fi. infra de leg. j. et l. Iulia. §. pen. infra de actio. emp. Huius gratia dicas sic, Quandoque q̄rit vtrum circuitus sit euitandus a legum conditoribus. Et dicendum est quod sic, inquantum possunt: vt C. communia de leg. l. j. & ff. vsufruct. quemadmo. cau. l. si vsusfructus. in prin. cum multis similibus. Quandoque quæritur vtrum circuitus euitetur, hoc est, vtrum illa actio, quam alius tenetur mihi cedere, possit p̄ me exerceri directo, et ad hoc vadit ista lex. circa qd̄ dicas, quandoque mihi, cui debet cedi, cōpetit vtilis sine cessione, vt in casibus not. in l. ex legato nominis. C. de legi. et de acti. et obli. l. j. et in illis casibus nō est dubium q̄ possum intē-

tare vtilem. Quandoque vtilis mihi nō competit: et tunc si q̄dem ille, qui debet mihi cedere, non reperitur, et tunc potero eam intentare directo: vt d. l. j. de acti. et obli. et infra de insti. l. j. §. fi. et in l. dāni. §. fin. et ibi no. de dam. infec. Si vero pōt reperiri: tunc possum agere directo, vt euitetur circuitus tribus concurrētibus, quorū si quod deficiat, non euitabitur. Primo quod ille, cōtra quem agitur, factus sit locupletior ex re mea: vt l. si me & Titium. et l. si eum seruum. supra si certum petat. Secundo quod ille alius contra quem habeo actionem liberetur cedendo. ita loquitur hic, et dicto §. seruum tuum. in prī.

a Si enim posset præcise compelli [a] ad soluendum, non daretur mihi ista actio, vt not. in dicta l. si eum seruum. si cert. pet. De tertio dic vt declarauī tibi in dicto §. seruum tuum imprudens.

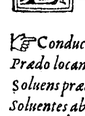

Xhis. Ista lex est summa quasi totius materiæ, & ponit summarium in toto titulo.

1 *Conducens à prædone non tenetur domino.*
2 *Prædo locans res alienas ad quid obligetur domino.*
3 *Soluens prædoni quando sit liberatus.*
4 *Soluentes abbatiintrusoquando liberentur.*
5 *Ex locatione facta per abbatem intrusum quòd competat actio : abbati uero sine cessione.*
6 *Ex locatione facta à prædone competit actio pupillo & militi.*

I urbana. Ex locatione prædonis nō competit actio domino. Item ex locatione seruī vel domini non recte soluitur prædoni: sed solutū vt indebitum repetitur. h. d. Hæc est lex notabilis et singularis glo. diuiditur in tres partes. dic vt in ea. Quæro, dicitur si vrbana. quid si prædia rustica fuerunt locata? Dicit glo. idem si locatio est in pecunia, quasi aliud esset in colono partiario. hoc dicit propter illud quod dicitur in fine legis: quia hoc casu soluerentur prædoni fructus qui essent ipsius domini. Secūdo[b] quæro, postquam conductor soluit ipsi prædoni a quo conduxit, est liberatus, vt hic. Sed an antequā soluat dominus posit ab eo petere pensionem? dicit gl. quod non. et hic est casus hic exponendo non repetitur, id est, non petitur. Quod not. † qa contra eum, qui a prædone conducit, domino nulla actio datur. † Quæro, dicitur hic quod ipse prædo erit domino obligatus: quæro ad quid. Respon. puto quod sit in electione domini vel agere ad pensiones, quas ipse dominus p̄cipere potuisset si possedisset: vt l. si nauis. in fi. de rei vēdi. vel agere ad pēsiones, quas ipse prædo percepit seu vt cedat actiones contra eos, quibus prædo locauit: vt l. Iulia. supra de petitio. hære. & ex hoc quia prædo non liberatur cedendo actionem, nisi ex domini voluntate, sed cogitur præcise domino satisfacere, nō habet loçum illa æquitas q̄ posit directo dominus agere cōtra conductores qui conduxerunt a prędone, vt modo dixi in l. dominus testamento. in fi. supra eodem. Venio ad vltimam partem, & oppo. † quod soluendo prædoni sit liberatus: vt j. de solu. l. qui hominem. §. si prædo. Sol. ibi prædo restituit domino: hic secus. Item oppo. [c] Insti. mandati. §. item si. et l. eius q̄ in prouincia. supra, si cer. peta. Sol. ibi præcessit mandatum, licet esset reuocatum: hic vero nullum præcessit mandatum: vt l. qui hominem. §. si nullo. de sol. subaudi, nec aliqua iusta causa præcessit, propter quam deberet soluere prædoni: alias secus: vt l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. supra si cer. peta.

Opp. de l. j. §. si rem. j. deposi. Glo. soluit vno modo. Tu dic quod ibi loquitur in deposito, in quo quis tenetur solū de dolo & lata culpa. Venio ad finem legis, & oppo[d]. etiam quando fructus non sunt domini, condicuntur a prædone, vt hac l. in princi. Sol. dicit gloss. non dicuntur fructuum nomine, sed obuētionum. quid vult dicere? Credo quod velit dicere quod non condicuntur nomine fructuum qui percipiātur ex re, sed nomine obuentionum ciuilium: vt d. l. si nauis[e]. supra de rei vendi. Tu potes contrarium [f] alio modo soluere, videlicet quod quando fructus non fuerunt domini indistincte condicuntur a prædone: sed quando fructus non fuerunt domini, vt pensiones, distinguitur: aut dominus habet regressum contra pensionarios, quibus ipse locauit: & tuncnon agitur contra prædonem: vt hic in vltimo casu. Aut non habet regressum contra pensionarios: & tūc dic vt hic in prin. & l. condicitur a prædone, vt hic in prin. & l. Iulianus. §. de pet. hære. & l. si nauis. §. de rei vend. Quærit glo. qua condictione fructus condicūtur a prædone? Et dicit gl. q̄ condictione furtiua. quod dic vt in gl. Vltimo[a] per hanc legem potest determinari quæstio. [b] Quidam abbas † nō iuste electus ingressus est monasterium, & fructus recollegit, & soluta est ei pensio: an pensionarij soluendo sibi liberentur? [c] Et in hoc debes ex prædictis distinguere: aut pensionarij conduxerunt ab illo abbate intruso: & soluēdo ei liberantur, vt hac l. in prin. Aut conduxerunt ab abbate vero, vel ab alio monacho vero illius monasterij: & tunc ei soluendo non liberantur: vt hic, in ij. & iij. casu. Quod intellige, nisi habeant iustā causam eum credendi abbatē, vt quia habeat confirmationem superioris quæ forte de iure non tenebat: vt in §. seruum tuū imprudens. §. alleg. & §. dixi. De hoc per Inno. in c. nihil. de elec. Sed si † quæratur an ex locatione talis intrusi competat actio vero Abbati: dico q̄ sic sine cessione, licet in † prædone rei priuatæ personæ requiratur cessio: vt supra dixi: & hoc fauore ecclesiæ. Idem esset in pupillo[d] & milite: vt l. si vt proponis. C. de rei vēd. & l. ij. quando ex facto tutorum.

In dubio fit interpretatio in casum magis impedientem.
Dubium interpretatur perpetuum.

Vfficit. [e] Dubia exceptiōis perpetuę causæ, dubietate pendēte habēt vim exceptionis perpetuæ. h. d. † Nota quod dubium interpretatur in causam magis impedientem. † Item nota q̄ dubium interpretatur[f] perpetuum. Facit l. iurisperitos. in prin. j. de excusa. tuto. Nota etiam ex hac l. scdm glo. quatuor proportionabilia duo & duo. quæ dic vt in gl. Oppo. de l. Iulianus. j. de iure dot. & l. eandem. §. j. de duo. reis. Glo. dicit: licet sint proportionabilia hic, non tamen ibi. Tu dic clarissime q̄ ista quæ hic ponūtur, scilicet prima duo proportionabilia, non sunt proportionabilia respectu initij, sed respectu effectus: vt in l. pecuniam. §. si cer. peta. & ibi nota. in gl. Item secunda duo similiter non proportionabilia respectu initij, vt dixi in l. lecta. §. si cer. pet. sed respectu effectus sic, vt hic: contraria vero loquuntur respectu initij: quod tunc non sunt proportionabilia. Opp. de l. sub condictione. j. de assig. liber. Solu. vt dicam plene de ista dubietate in l. Iulianus. j. eo. Bart.

Vm indebitum. Ex solutione tutoris competit condictio impuberi. hoc dicit. Vel sic: Indebitū solutum per tutorē condicitur a pupillo. Oppo. q̄ non repetat impubes [g]: quia in potestate concessa tutori non videtur concessum q̄ soluat indebitū: vt l. si procurator.[h] §. eo. Sol. intellige q̄ hic tutor habebat iustam causam credendi debitum subesse. Simile dixi in d. l. si procurator.

Solutum indebite procuratori non habenti mandatum ad hoc, repetitur à domino, uel ab eodem.
Agens contra illum, contra quem agere non poterat, non perdit actionem contra illum, contra quem poterat agere.

POMATES.

a ¶ Vltimo. Vide Alexā. consi. ciiij. in v. col. & seq. ij. vol. & cōsi. cxx. in ij. col. in fi. in v. vol. Feli. c. de quarta. colū. x. de præscr. ad fi. & Are. consi. xxxv. col. j. & lxiij. col. iiij. & Feli. c. venerabili. de offi. delega. & do. de Ro. non ab re in titu. de præbē. in iiij. deci. in antiquis. late Socin. cōs. xxxij. col. vij. vi de etiā nō ab re per Bal. c. ego N. episcopus. col. j. de iureiur.

b ¶ Quæstio. Et ista faciunt ad id quod dicit Bal. in l. peto. §. mater. de leg. ij. & quod mandatum siue præceptum ad ali quem vt abbatē, licet ille non sit verus abbas, illud mandatum adstrinxit verū abbatē. Licet secus in iudicijs: quia iudiciū agitatū cū illo, qui nō est verus abbas, non præiudicat vero abbati: per nota. in l. si tutor. C. in quibus cau. i integr. restit. & ibi Bart. & Bald. Itē limita hæc dicta, vt per Pau. de Castr. in l. si pro patre. §. versum per illum text. in fi. j. de in rē verso. Itē vide ad hoc Ang. & Pau. de Castr. in l. si tibi. §. cū possessor. ī. de pact. Adde quę notari volunt Bal. in c. i. q̄ successores teneant seu dum cōfirmare, &c.

c ¶ Liberentur. An pensionarij soluēdo abbati iniuste electo liberentur. & facit bonus casus in l. j. §. si rem. j. deposi. Adde quod habet in c. dudum. el ij. de elec. & in c. de multa. de præben. & per Innocē. in c. sicut. de iureiur. Et istis adde Bart. in tractatu de tyrānide, in vj. q. & & no. per Bald. in l. ij. C. de serui. ibi: nūc de quinto puncto. & ibi, sed quid de sexto, &c. Adde vt per Bal. cōsi. cxlvij. incip. viso processu. vbi ponit cui de fructibus solui debet, si duo litigant de beneficio. Et an soluēs tyrāno liberetur, vide Petr. de Ancha. consi. lxiij.

d ¶ In pupillo. Adde Bal. in l. eam quam. C. de fideicom.

e ¶ Sufficit. Ad intellectū huius legis vide not. per Dyn. & Bart. in l. ex diuerso. §. fina. j. solu. matri. per Cy. in l. cū quis. in v. q. C. de iur. & fac. igno.

f ¶ Interpretatur. Et not. pulchre Bart. in d. l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. in

perdit actionem contra illum, contra quem poterat agere.

1 Creditor. Solutū † indebite procuratori non habenti mādatum ad hoc, repetitur à domino, vel ab
2 eodē. h. d. Ex fine l. nota. † q̄ qui egit cōtra personā, contra quam agere non pote
g rat, non perdit actionē contra eum, contra quem agere poterat. Cætera circa hāc l. dic vt l. si procurator. §. eo.

1 *Conditio impossibilis, quam testator putabat possibilem, uitiat legatum.*
2 *Institutus in re certa quòd habeat portionem cohæredis instituti in re quo mortui, quem testator probat uiuere.*

i Seruo. [1] Cōditio † impossibilis, quā testator putabat posibilem, vitiat legatū. h. d.
1 Et ista est notabilis & singularis lex. Oppo. impossibilis cōditio nō vitiat legatū: vt l. obtinuit. de condi. & demō. & Instit. de hære. insti. §. fin. glo. ponit multas solu. Tu tene illam q̄ licet sit impossibilis: tamen testator putabat eam posibilē. Contraria loquuntur in conditione, quā testator putabat impossibilē, quod plene examinaui in l. j. de cōdi. insti. Vltimo Gul.
k de Cu. inducit hanc l. ad q. [k] cū sua gl. si te
2 stator instituit † aliquem hæredē ex re certa, & aliū insolidum, quem putabat viue
l re, cum in veritate non viuebat: quia erat mortuus: an hæres ex re certa capit totū? Videt q̄ nō: quia l. j. §. si ex fundo. de hære. insti. loquit quando testator fecit vnū hæredē ex re certa: & non aliū: & sic puta
l bat portionē [l] ad alium nō peruenturam. Sed in casu isto putabat hēditatē pueturā ad alium. Contrariū determinat Gul. qa hic non inspicitur cōditio seu opinio defuncti, sed potestas iuris, quæ est, vt quis non decedat pro parte testatus & p̄ parte intestatus: vt l. ius nostrū. de reg. iur. & probatur in l. si miles vnum ex fundo. j. de testamen. mili. & eod. titu. l. ex militari. §. fi. cum l. sequen.

1 *Eadem solutio non parit liberationem & repetitionem.*
2 *Solutio quæ parit liberationem non tollit obligationem ciuilem nec naturalem.*

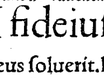

I fideiussor. Si fideiussor solus est liberatus, soluēs repetit: secus si principalis
1 reus soluerit. h. d. † Nota q̄ eadē solutio nō parit liberationem & repetitionem: vt l. cum his. §. j. & l. si nō sortem.
2 §. si decem. §. eo. † Nota etiam q̄ solutio, quæ parit liberationem, non tollit obligationem ciuilem, nec naturalem, vt hic. facit quod dicam j. eo. l. Neratius.

1 *Debitor soluens pendente iudicio quòd non repetat. & quando, nu. 11.*
2 *Contra præsumptionem iuris & de iure admittitur solum probatio per confessionem.*
3 *Quod non probaui in prima instantia, quòd possum probare in alia instatia tendente ad diuersum finem, licet super eisdem articulis sint recepti testes, & publicati in alia instantia.*
4 *Sententia lata pro uno ex duobus reis, quòd prosit alteri.*
5 *Sententia quòd non probet, nisi quatenus ex ea infertur.*
6 *Soluens post sententiam absolutoriam quando repetere possit.*
7 *Si in cōpromisso est apposita clausula quòd laudum non possit reduci ad arbitrium boni uiri: si aduersarius fuit absolutus, & pœna petatur, an ille, contra quem pœna petitur, poterit probare laudum iniquum.*
8 *Sententia licet sit iniusta, tamen operatur ut possit agi ad pœnam.*
9 *Opponens exceptionem solutionis uel pacti, quod non uideatur confiteri intentionem aduersarij.*
10 *Exceptio apposita & discussa in uno iudicio, quando possit in alio iudicio refricari.*
12 *Si stante statuto quòd contra instrumentum non possit opponi exceptio solutionis nisi probetur per aliud instrumentum: si solutio, quia non possum probare per instrumentū quòd repetam quod primo solui per condictionem sine causa.*
13 *Exceptio facti & intentionis quod perimat obligationem ciuilem & naturalem: & tutus illa exceptione quocunque errore soluens repetit.*
14 *Quæ sint exceptiones iuris elidentes actionem & impedientes repetitionem.*
Exceptio pacti de non petendo & iurisiurandi, quod tollit naturalem, & tollit ciuilem.

iij. q. de oper. nouī nuncia.

POMATES.

f ¶ Interpretatur. Vide Alex. l. principalibus. in vlt. col. ff. si cer. peta.

¶ Impu[illegible] gl. in l. seru[illegible] icio. §. de fideiuſ.

h ¶ Si procurator Hāc legē totā tū restringe & declara vt dixi post Imol. in l. si cui legeē. ī prin. de leg. j.

i ¶ Seruo. Hanc limita, nisi ista impossibilitas, quā testator putauit posibilē, possit æquipollenti adimpleri: quo casu dispositio nō vitiatur l. huiusmodi. §. si ita cui. de lega. j. & l. ab oibus. §. in testō. eo. ti. Itē limita per tex. & ibi Bar. in l. legatū ciuitati. de vsufr. leg. & in l. nō nouū. de ope. publ. p̄ Bartolo in d. l. j. de condi. instit.

k ¶ Ad quæstio. Vide Bart. in l. quoties. §. si duo. de hære. insti.

l ¶ Portionem. Nota istud dictum: quia facit an filius in legitima institutus, habeatur loco hæredis quo ad ius accrescendi. & facit q̄ sic. Et ita tenet Bald. in l. quoties. C. de hære. insti. & no. in l. ex facto. ff. e. ti. & istud dictū videtur sensisse Bar. in auth. nouissima. C. de inof. test. adde Bald. consil. x. lib. iiij.

a ¶Opp. glo, Et o'no vide Bar. in l. j. §. e. in fi. iij. col. & i l. cũ qs. de iur. & fac. igno.

b ¶Probatio. Cõtra præſumptionẽ iuris & de iure admittit probatio in cõtrariũ per confeſsionẽ. Idem Bald. in l. cũ quis. in vij. col. de iur. & fac. igno.

c ¶Et ibi no. Et vide Bart. in l. ij. §. j. ff. vi bo. rap. & Paul. de caſt. hic.

d ¶Negatiua. De mõ probandi negatiuã, vide Bal. in l. in illa. de verb. obliga.

15 *Exceptio præſcriptionis tollit obligationem ciuilem, & eli dit effectum naturalis.*

16 *Exceptio rei iudicatæ tollit ciuilẽ, & nõ tangit naturalẽ.*

17 *Exceptio rei iudicatæ quòd ſit inducta ad rigorem iuris cõſeruandum.*

18 *Exceptiones peremptoriæ nec ciuilem nec naturalem tol lunt, ſed utranque elidunt.*

19 *Exceptio litis pendentiæ non perimit nec elidit naturalem nec ciuilem obligationem, ſed ſolùm elidit actionem.*

20 *Exceptio litis pendẽtiæ poteſt dici quòd ſit inducta ad rigo rem iuris conſeruandum.*

21 *Sententia quòd faciat ius, & in quibus caſibus.*

22 *Aliud eſt dicere, ſententiam facit: & aliud, quod conti netur in ſententia, habetur pro ueritate.*

23 *Sententia condemnatoria in actione realian & quando transferat dominium. remiſſiuè.*
Item an ex ea oriatur actio in factum.
Item effectum ſententiæ abſolutoriæ.

24 *Sententia condemnatoria in actione perſonali quòd producat actionem.*

25 *Item an inducãt obligationem, & quam.*

26 *Obligatio naturalis dicitur de iure gentium.*

27 *Payere matoribus noſtris eſt de iure naturali gentium.*

28 *Ex ſententia formiter lata, puta rem uenditam eſſe, quòd oriatur actio utilis ex contractu.*

29 *Sententia abſolutoria quam obligationem tollat, & quos effectus producat. nu. 30.*

31 *Reſtitutio in integrum quòd producat exceptionem: & non tollit nec ciuilem nec naturalem obligationem, quando aliquis petit per in integrum reſtitutionem ſe liberari ab aliqua obligatione.*

32 *Naturalis obligatio ſola, licet non ſit habilis, ad producendam actionem, eſt tamen habilis ad eam conſeruandam.*

33 *Quando ſententia eſt lata dolo actoris: tunc probari poteſt contra ſententiam.*

34 *Exceptio quando tollat ipſo iure actionem, & quando obligationem.*

35 *Debitum ſub duabus conditionibus conti ariis alternatiuè poſitis: quando peti poſſit.*

36 *An poſſit opponi contra uerum debitorem reſolutum compenſatio de illo debito.*

37 *Quando aliquid debetur ex obligatione diuſa in plures conditiones ſi ſoluatur, quando poſſit repeti.*

38 *Solutum pendente dubietate quando poſſit repeti.*

39 *Si ex formaʳ eformationis repreſalia reuideri debeant per duos bonos uiros, an iſto medio tempore antequam reuideantur poſſit fieri executio.*

IVlianus verum. Subtilis eſt hæc lex: & in ſumma habetur. h. d. Quod ex nullo euentu inducit, id dubietas nõ inducit: & qd in omnẽ euẽtũ certũ eſt debitũ iri ab eodẽ, vt indebitũ nõ repetitur. ſecus ſi diuerſæ perſonæ illud debituræ ſint. h. d. tota lex. Primo ponitur dictũ Iuliani. Secundo ponitur caſus dicto Iuliani diſsimilis ſecundũ quoſdã Iuriſconſultos. Tertio ponitur dictum dicto Iuliani diſsimile ſcdm oẽs. Quarto ratio differentiæ inter illos duos caſus oſtenditur. Secunda ibi: vbi autẽ. Tertia ibi: idẽq. Quarta ibi: ſed hoc diſsimile. Item prima pars ſubdiuiditur in tres: quia primo ponitur dictum Iuliani. Secundo eius probatio per argu. Tertio eius probatio per ſimile. Secunda ibi: quia nec abſolutus. Tertia ibi: ſimilẽq. Caſum in terminis pone in nube, vt litera iacet: tamen j. in contrarijs recitabo magis plene examinãdo lecturas. Notabilia erunt multa in hac l. quæ tamen venient declaranda ſcdm diuerſitatẽ lecturarũ &c. Ideo intro glo. & opp. quia poſtq̃ ſoluit nõ põt ſequi abſolutoria vel condẽnatoria, ſed ſolum abſolutoria ab obſeruatione iudicij, vt inſti. de perpe. & temp. ac, in fi. hic dicitur cõtrarium: quare male. Huius timore principiũ legis noſtræ legitur per gloſſ. tribus modis principaliter. Primo q in ver. quia nec abſolutus. mutet caſum & loquitur de eo qui ſoluit poſt ſentẽtiam abſolutoriã. & ſic nõ dicitur q abſoluaʳ diffinitiue poſt ſolutionẽ: & ſcdm hanc lect. ſic forma caſum: Si † debitor ſoluit pendẽte iudicio, non põt repetere. hoc primo probatur. nõ põt eſſe melioris conditionis qui eſt in caſu dubij, q̃q̃ qui eſt in caſu certi. ſed qui eſt in caſu certi, putã qui eſt condemnatus, & ſoluit, nõ repetit. Itẽ ſi eſt abſolutus & ſoluit, non poteſt repetere: quia remanet naturaliter obligatus: ergo multo minus repetit qui ſoluit pendente iudicio. h. d. vſq ad ver. ſimilẽq. vide literã, & vide etiã gl. j. in princi. Ad iſtam lec. opp. glo.[a] ibi: ſecundũ autẽ primũ ſnia habetur pro veritate: vt l. res iudicata. de regu. iur. & §. de ſtatu homi. l. ingenuũ. Sed ſi per ſententiã abſolutoriã declaratum eſt quem non eſſe debitorem: ergo ſi poſtea ſoluit per ſententiam, apparet q ſoluit indebitum: ergo poteſt repetere.

Huius timore gl. duo notabiliter ſoluit diſtinguendo: Aut iudex abſoluit reũ, quia actor nõ probauit: & tunc procederet hoc principiũ: quia poſtea quando agitur contra eũ cõdictione indebiti, poterit probare qd nõ probauit prius. Aut iudex abſoluit reũ tãq̃ nõ deberet vel nõ debuiſſet: & tũc reus poſt ea ſoluens repeteret: quia hæc ſnia pro veritate habetur. Vide hanc gloſ. in d. ver. & ſigna eam: quia eſt notabilis, & male notata per alios: & ad quid ſit notabilis, j. declarabo ſtatim defendendo eam ab impugnationibus. Ad iſtam ſolu. oppon. Pet. & etiam Nico. Ma. ſententia non poteſt retractari prætextu nouorum inſtrumentorum vel nouarum probationum: vt C. de re iudica. lege, ſi ſub ſpecie. & infra de re iudica. l. Imperatores. Si ergo abſolutus eſt aliquis quia nõ eſt probatum, non poteſt decætero probari cõtrariũ. Vnde idẽ eſt dicere, abſoluo te quia nõ debes: vel quia nõ probatũ. Pro hoc videtur tex. in l. ſi quis rẽ à nõ dño. j. de excep. rei iudi. vnde ipſi recedunt ab ipſa lectura glo. & legunt alio modo. & dicebat Nic. Ma. q hoc debet intelligi q reus cõfitebatur debitũ preciſe, ſed allegabat ſe abſolutũ per ſententiã. Et ad hoc reſpondet Iuriſconſultus q ſententia naturalẽ obligationẽ nõ tollit. Sed ſi ipſe negaret omnino debitũ, nõ poſſet probari contrariũ. Ita dicit ipſe. Iſta lectura placet, & puto q ſit vera in ſe: qa poſito q ſententia declaret quẽ nõ eſſe debitorẽ: iſto caſu ſententia non facit ius: ſed inducit præſumptionem iuris & de iure q ita ſit: cõtra quam † præſumptionẽ admittitur probatio[b] ſolum per confeſsionem, vt in auʳ. ſed iam neceſſe. C. de don. ante nupt. & in corpore vnde ſumitur, cum ſua gloſſa. Vnde ſi reus non negaret debitũ præceſsiſſe, ſed ſolum vellet ſe defendere ex ſententia: hæc opinio eſſet vera. Sed inquantum iſti damnant glo. noſtrã, male dicunt. & in hoc eſt aduertẽdũ. Nã verum eſt q illud qd non probaui in vno iudicio, nõ poſſum prõbare iterũ in eadem inſtantia, vel in alia quę tendat ad idem: vt d. l. ſi ſub ſpecie. & d. l. Imperatores. & C. de prob. auʳ. at qui ſemel. ſed in alia inſtantia, † quæ tẽdit ad diuerſum finẽ, potero probare quod in alia nõ probaui, ſeu in prima, licet ſuper eiſdem articulis in alia inſtantia ſint recepti & publicati teſtes: vt extra de teſt. c. veniens. & c. cũ in tua. & ibi not.[c] & hic eſt caſus ſecundũ hanc notabilem gl. Videatis iterum hãc gl. quã probo vobis per prædicta capitula. Non obſtat l. ſi quis rem à non domino. quia ibi fuit reus abſolutus: quia probauit ſe dominũ ſecundũ vnam ſolutionẽ, quę probatur in l. ſi inter me & te eo. tit. Contra hoc opp. quia ſi hoc eſt verũ, iſta diſtinctio glo. non procedit. Nam quẽ nõ debere, eſt mere negatiua:[d] & ſic non poteſt probari: ergo non poteſt iudex pronunciare quem non debere, quaſi hoc ſit probatum, ſed quia actor non probauit: & ſic poſt ſententiã ſemper poterit probari contrariũ. Rñd. intelligas iſtã negatiuã coarctatã eſſe loco & tempore, ita q potuit liquere iudici debitũ nõ eſſe cõtractum, vel poteſt liquere iudici debitum fuiſſe ſublatum ſolutione vel acceptilatione, & ſic potuit recte pronunciare quem non eſſe debitorem. Item ad idem oppo. quia ſi hoc eſt verũ q in alia inſtantia admittantur nouæ probationes circa idem: actor poterit inducere nouos teſtes ad impugnandum dicta illorum teſtiũ, qui probauerunt in primo iudicio non eſſe debitum. & ſic in iſto ſecundo iudicio probauit debitũ eſſe. Reſpõ. & in hoc aduertatis: qa iſtud eſt vtile ad multa quę ſtatim dicam. Si quidem tu fundares intentionem tuam hoc modo, videlicet: dico qd id, qd ſolui, erat indebitũ, quia in tali iudicio fuit probatum indebitum: tunc procederet quod ſ. dixi: quia actor poſſet impugnare primas probationes per nouas probationes: vt l. fi. C. de teſti. Sed ſi tu non fundas intentionẽ tuam ex probatione, ſed ex ſnia dicens ſic: dico q illud, quod ſolui, erat indebitũ, quia ſic fuit pronunciatum in alio iudicio: tunc actor non poteſt probare contra illud quod pronunciatũ fuit: quia qd ſemel eſt deciſum & terminatũ in vno iudicio, ſi aliquis vellet illud refricare in alio iudicio, obſtaret ſibi exceptio rei iudicatæ: vt l. ſi quis cum totum. §. ſi ancillam. de except. rei iudi. Et hoc vult dicere gloſſ. hic, ſi bene aduertis, quam vide. Iſtæ lect. licet in ſe ſint veræ ſic declaratæ vt dixi, tamẽ videntur continere quandã diuinationem. Nã dicit hic tex. abſolutus ſimpliciter, nec annectit cãm, quia nõ probauit, vel aliam: & ideo

a ¶In ſententia. Vide per Bald. in l. edita. in repetitione Peruſina in vlt. char. C. de eden.

b ✠ POMATES. ¶Probatũ. Vide Ro. conſi. xlv. A ret. conſi. cxxxviij.

b ¶Probatũ eſſe. Et ſic habes q in ſnia non requiritur expreſsio cauſæ, vide in c. ſicut. & ibi Io. And. de re iud. & Bal. in l. præſes. C. de re iudic. & tex. cũ glo. in l. hæ em. de ſpec. tu. & ibi Bar.

c ¶De neceſsitate. Adde tu quod do. Alex. in cõſi. cxxiij. col. ij. in j. vol. alleg. Bar. hic, q ſnia probat illud nedũ quod verba ſonãt, ſed etiã quod ex verbis neceſsario infertur.

d ¶Clauſula. Sed qd remedium habeo & petendi & pœnam euitandi, dic vt cedã iura, & ille petat. De quo per Ia. But. in l. iij. §. opus. d alie. iu. mu. cau. fact. & quę ibi no. Bar. optime facit quod dixi in l. j. C. vbi in rem act. poſt Bar. q forte in alio obſtabunt & ad q. Bart. hic adde qd notat Bald. in c. j. §. ſi aũt inter pares. i prin. de l. Corradi. in ver. ſed quid ſi arbitrator præcepit. & quod not. docto. poſt Barto. in l. multa. de condit. & demonſt. & ibi dixi late per Ludo. in ru. de arb. in xiij. chart. & Bal. in auth. generaliter. in iij. colũ. de epiſ. & cle. & in l. edita. in xiiij. col. in viij. oppo. de edẽ. & in l. eos. §. cautione. de appel. & ibi quærit, quid ſi, p parte fuit infirmatũ laudũ. & in l. fin. in xj. q. C. de contrahen. emptio. Quid ſi pars renunciauit reductioni ad arbitrium boni viri, poſtea petijt, & ſuccubuit, an incidat in pœnam: adde Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de ver. obl. & Bal. in l. tres fratres. §. de pac. qui aliter loquiʳ, quam Bar. hic Adde Bald. in c. j. §. ſi autẽ inter pares. de l. Corra. in prin. verſ. quid ſi arbitrator præcepit. & quod not. docto. poſt Barto. in l. multa. de condi. & demon. & ibi dixi. & late per Lud. i rubr. de arbit. in ix. chart. & Bald. in auth. generaliter. de epiſco. & cleri. in iij. colũ. in l. edita. i viij. col. ver. octauo oppo. C. de edẽdo. in l. eos. §. ne temere. C. de appel. & ibi quæriʳ quid ſi pars fecit infirmari laudũ, in l. fi. in xj. col. C. de contrahẽ. emp. & in materia adde Abbatem in c. Quintrauallis. in xviij. colũ. de iureiur. & ibi p Imo. in vlti. char. & adde qd opi. quã tenet hic Bar. etiã ſequiʳ Bal. in l. ex diuerſo. §. j. de rei vẽ. quẽ approbat Bal. in l. qui cũ tutoribus. in prin. de trãſac. & Bal. in l. ſi iudex. de his q ſunt ſui vel alie. iur. Alia fuit opi. Bar. in d. §. duo fratres. poſt Dy. & ibi tenet indiſtincte pœnã peti poſſe. & iſtud ſequiʳ etiã Bal. in c. j. §. Imperator. & Bal. in l. cũ antea. ad fin. C. de arb. Tertia fuit opi. Ange. poſt Bal. d. §. duo fratres. videlicet q pœna nõ cõmittatʳ: qa ſicut iuſta cã litigãdi excuſat ab expenſis, ita debet excuſare a pœna: vt l. qui ſolidum. §. etiã. de lega. ij. Pro quo allego gl. in l. ab executione. in verſi. mulctandos. C. quorũ app. tex. in c. ſacro. de ſen. excõ. Itẽ alleg. Ang., p ſe tex. in l. quidã cũ filium. de verb. obli. & hãc opinionẽ dicit q tenet Io. And. in titu. de arb. §. fi. ver. item qd ſi cõpromiſſum. Hãc opin. tenet etiã Bal. & Pet. de Anc. in l. non ſolũ. ſ. de rei ven. Bal. & Ang. & Pau. de Caſ. in l. tres fratres. ſ. de pac. Bal. in l. qd te. in iij. col. ſ. ſi cer. pet. Bal. in l. fi. C. de arbi. Sed dic q nõ obſtat l. qui ſolidũ. §. etiã. quia in illa cauſa nunquã fuerat pronũciatũ nec habebat iuſtã cãm litigãdi. In caſu autẽ quis iuſtã habebat cauſam litigãdi. Itẽ nõ obſtat d. l. quidã cũ filiũ. quia verũ q ſententia & inſtãtia ſuper principali facit ius quo ad pœnã inter eaſdẽ perſonas vt in caſu noſtro, & probatur in d. §. duo fratres. ſed non inter diuerſas pſonas, vt loquiʳ l. quæro. Adde qd Raph. in d. l. q Rome. limitat hãc opi. Bar. videlicet q ſi iſta ſententia lata eſſet contra contumacem: tũc nullo caſu cõmittitur pœna. alleg. l. Papinianus. §. meminiſſe. l. q repudiantis. de inoffiteſta.

e ¶Duo fratres. In hac q. idem determinat Bal. in l. ſi iudex. de his q ſunt ſui vel alieni iuris. alleg. idẽ Bal. i l. tres fratres. ſ. de pact. & q petens reductionẽ committat pœnã, non tamẽ cũ effectu: quia cõuẽtus ad pœnã opponere põt doli exceptionẽ, per glo. ordi. ibi. & alleg. ibi Ioã. And. in addi. Spe. in tit. de arbi. q incidat in pœnã, niſi habeat iuſtã cauſam litigãdi, quæ excludit ab impenſis. alleg. Ioã. And. in tit. de arbit. §. ſequiʳ de quibuſdã. verſi. vt ſi cõpromiſſum. Ange. in §. duo fratres. refert Bar. i facto aliter cõſuluiſſe, & adieciſſe gloſſ. in d. §. duo fratres. ſ. q cõuẽtus ad pœnã opponat doli exceptionẽ. hanc veriſsimã. & pro Bar. eſt tex. in l. quidã cũ filiũ. de verb. obli. q tamen nihil facit ſecundũ qd eũ intelligit ibi Bar. rñdet ad §. duo fratres. quod ibi fuerat iudicatum dixit nõ obſtare hic: quia venit contra ſententiam: quia verũ eſt q cõtra eũ non põt venire, hoc eſt, cõtra principalẽ effectũ, qui inducitur. Secus ſi venit ad reſcindendum aliquid, quod fuit inductum non principaliter, ſed acceſſorie. Adde latius per Alex. in d. §. duo fratres. & Pau. de Caſt. conſi. ccxxx. in iij. col.

& ideo quidã dicunt q hæc lex debet intelligi in eo qui fuit abſolutus ſimpliciter: quo caſu videtur abſolutus ſuper toto: vt l. vlt. ſ. de iureiuran. & qd no. in l. j. §. ſi fideiuſſor. quarũ rerũ actio nõ datur. Et ſecundum hoc reprobatur diſtinctio huius glo. quæ dicit, aut fuit abſolutus, quia nõ probauit, aut quia non debitor: cũ in dubio videaʳ abſolutus quia nõ debitor: & tamen non cõpetit repetitio: vt hic. Iſta opi. non tangiʳ in gl. nec eſt vera. Nã licet in iureiurãdo hoc ſit q in dubio videaʳ ſuper toto iuratũ: tamen hoc nõ eſt in ſentẽtia[a]: & ideo videtur quis abſolutus: quia nõ probatũ: vt l. circa. j. de proba. & j. de li. cau. l. liber. §. j. alias fi. & d. l. ſi inter me. de excep. rei iud. & tamen nõ competit repetitio, vt hic, & d. l. ſi inter me. dixi in l. ex duobus. de duo. reis. † In quæſtione illa, an ſententia pro vno ex duobus reis lata proſit alteri. & hic eſt caſus recte intelligendo q ſic: quia ſi reus eſt abſolutus ſimpliciter, videtur abſolutus quia nõ probatũ: & ideo poteſt poſtea probare debitũ in alia inſtãtia: nec venit cõtra ſententiã, licet cõtra prędicta faciat ſ. de iureiuran. l. fin. ſed ibi ſolui. Prędicta vera, niſi ex actis appareret probatũ[b] eſſe nõ debitũ: quia ſentẽtia ſemper refertur ad cauſam qui colligitur ex actis: vt l. ſi quis ad exhibendum. de except. rei iudi. & ibi no. & tunc reus qui agit condictione indebiti, deberet fundare ſuam intentionẽ hoc modo: dico non eſſe debitũ, quia ego fui per ſententiam abſolutus, cũ probatũ eſſet debitum non eſſe. & ſic fundaret ſe ex ſententia & ex probationibus ſimul. Ex probationibus enim ſolis non ſufficeret, vt ſ. dixi ſcilicet quia poſſet, p bari contrarium ex ſententia ſola. Similiter non ſufficeret: quia in dubio videtur abſolutus, quia non probatum, vt ſ. probaui. Probo etiam, ex ſententia † non probatur niſi quatenus ex ea de neceſsitate[c] infertur: vt l. ſi iudex. ſ. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & ibi not. & de ordi. cogn. l. ij. C. de ordi. iudic. l. j. Sed ſi aliquis eſt abſolutus ſimpliciter: non ſequitur de neceſsitate: quia non eſt debitum: quia ad ſolutionem ſufficit non probatum: qm̃ actore nõ probante, & c. vt C. de edẽ. l. qui accuſare. ergo in dubio præſumiʳ, quia non probatũ. Item opp. quia ſi hoc eſt verum: ergo gl. male dicit. Nã poſito q iudex dicat, abſoluo te, quia non es debitor: de neceſsitate nõ infertur q nullo modo ſis debitor. Nam ad abſolutionẽ ſufficit q quis nõ ſit debitor ciuiliter: quia naturalis obligatio non producit actionẽ, nec eſt ſufficiens ad agendũ. Certe huiʸ timore ſupplebat hic Iac. q iudex pronunciauit nullo mõ eſſe debitorem: vel pronũciauit nõ eſſe cõtractũ: alias ſi ſimpliciter pronunciaſſet non debere, intelligereʳ ſcilicet ciuiliter, quod ſufficeret ad ad ſententiã abſolutoriam: & ideo põt probari poſtea ſubeſſe debitũ naturale, qd ſatis puto verũ, niſi ex actis appareret aliqd eſſe probatum, propter quod cõcluderetur non eſſe debitũ ciuiliter & naturaliter. & ideo tũc agens cõdictione indebiti, deberet fundare intẽtionẽ ſuã ex ſententia & ex actis ſimul: vt ſ. dixi: quoniã alterũ non ſufficeret. Reaſumo ergo iſtam lectu. † quæ pertinet ad primam partẽ, per quã diſtingue ſic: qñ ille, qui ſoluit poſt ſententiam abſolutoriã vult repetere, an poſsit: dic aut partes ſunt in cõcordia q debitũ præceſsit, ſed agẽs cõdictiõe indebiti dicit indebitũ, propter ſentẽtiã, & nõ audiʳ, vt hic: quocũq; modo fuerit pronunciatũ, ſcdm opi. Nic. Ma. Aut negaʳ oĩno debitũ præceſsiſſe: & tũc aut reus fuit abſolutus: qa nõ probatũ, aut quia nõ debitũ, aut ſimpliciter. Si qa nõ probatũ: põt agi cõdictione indebiti: tũ li cõuẽtus, p babit debitũ, actor ſuccũbat. & p tãto diciʳ hic q nõ põt repetere. Aut fuit abſolutus quia nõ debitũ & tũc aut fuit pronunciatũ ſup facto, vt quia nõ cõtractũ: & tũc poterit repeti: & per ſnĩam probabiʳ indebitũ: vt l. ſi duo. §. idẽ Iulianus. ſ. de iureiur. Aut fuit pronũciatũ nõ debitũ: tũc aut fuit dictũ nullũ vel nullo mõ debitũ: & tũc ſnia, p bat indebitũ. Aut fuit dictũ nõ debitũ: & tunc intelligiʳ nõ debitũ, ſ. ciuiliter: & ſic poſſet probari per conuẽtũ debitũ naturaliter: niſi ex actis aliud appareret, vt ſ. dixi. Aut fuit abſolutus ſimpliciter: & præſumitur abſolutus qa nõ probatũ, vt hic: & ſic nõ poterit repeti, ẽt ſi à cõuento debitũ nõ probetur: niſi ex actis aliud appareret, vt ſ. dixi. Et prædicta ſunt valde vtilia ad q. imo eſt deciſio quæſtionis, quã hoc anno habui de facto, & quotidie cõtingit, & ſecundũ hoc iudicaui. In † quolibet arbitramento apponitur clauſula,[d] quod pars, p mittit nõ petere ad arbitriũ boni viri reduci laudũ ſub certa pœna. q promiſsio intelligitur, ſi æque arbitratũ fuerit: vt l. ſi libertus. de ope. lib. Modo pone q pars petijt laudũ reduci, & aduerſarius fuit abſolutus: tũc cõuentus petit pœnã: iſte, cõtra quẽ agiʳ, vult probare q nõ incidit in pœnã: quia laudũ erat iniquum: quæritur an poſsit. Reſpon. q d. Dy. determinauit q ſic. & eſt caſus pro iſta opi. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de ver. obl. ſecdm opi. quã teneo q ſententia illa, licet † fuerit iniqua, tamẽ facit vt poſsit agi ad pœnam. Pro hoc in l. ex diuerſo. §. j. de rei ven. & ibi dixi. Veritas eſt, quę ex iam dictis colligitur. Nã aut iudex ſoluit cõuẽtũ cauſa expreſſa, quia arbitramentũ erat æquum: & tũc nõ poterit probare iniquũ in q. pœnæ, vt d. §. duo fratres.[e] & hic ſecũdũ iſtã gloſſ. notabilem. Aut fuit reus

a ¶ Probari. Et pro hoc maxime: quia iusta causa excusat a pœna, iuxta glos. ord. in c. j. in glo. j. de elec. in vj. est bonus tex. in auth. omnes. & ibi Bald. C. cõmu. de succes. & auth. generaliter. & ibi not. de episco. & cleri. & per Ludo. in Rub. de arbi. in xiij. charta.

b ¶ Condemnatus fuisset. Vide Ange. & Imo. in l. decem. de verb. obli.

c ¶ L. cũ de indebito. Necq; qui dicit emisse ab aliquo, fateur vendentẽ esse dominũ. Nota gl. nota. in l. j. §. de publi. necq; q opponit aliquẑ permutasse, fateẽ ꝓmutantẑ fuisse dominũ. Dixit no. Spe. in tit. de exce. §. viso. vers. & papa. Adde an obijciens compensationẽ videatur fateri debitum, Roma. consi. lxxvij.

d ¶ Iudicio. Nota q; si solui indebitũ, licet vigore sentẽtiæ hoc solui, potero repetere condictione sine causa. Et vltra ista tu allega casum not. in l. eleganter. §. si qs post. §. eodem. Adde Bar. in l. j. §. ij. in fin. quod vi aut clam. et hoc tenebat Pau. de Cas. in l. si fullo. hic alleg. & Bar. in l. fin. in prin. ff. rẽ ra. ha. & ita de facto fuit Bononiæ iudicatũ, licet do. Io. in l. imperatores. de re iudi. teneat cõtra, & male. Et adde Bar. no. in l. ij. circa fi. C. qd̃ met. cau. & vide latius per Mod. in l. fi. ff. a quibus app. nõ licet. & quod no. Spe. de execu. sen. §. fi. ver. illud autem quæritur. & Io. An. de instr. edit. §. postquã. in addit. quæ incipit, quid si solui. & Canonistæ in c. inter monasterium. de re iudi. Cy. & Bal. in l. j. C. de cõdi. indeb. Et adde q; no. Spe. in ti. de priõ & secundo decre. §. qualiter. & Inno. in c. ij. de dila. competit etiã remediũ criminale & actio in factũ ciuiliter, secũdũ Bal. in d. l. j. in versi. secũdo quæro. & in ver. vlti. aduerte. cũ seq. & cũ Barto. concordat Bald. in l. receptitia. in prin. ñ. col. de cõstitu. pec. & in l. sub spẽ. per Bal. C. de re iudi. & vide ẽ. ꝓxi. & ad Bart. hic adde quæ no. Inn. in c. gratuis. de depo. & Bal. in authen. ad hæc. de vsur. in ix. col. quero iuxta hoc, fui ꝓpter cõtumaciã hãnitus in centũ: sed quia secundũ formã statuti debebam relegari, postea fui relegatus: vtrũ repetã cẽtũ, in quibus fui cõdẽnatus, & quæ soluerã, Bal. in l. fi. C. de fideic. li. per gl. ibi tenet q; nõ ꝓpter cõtumaciam meam. Et ad id quod dicit Bar. post gl. adde Bal. idẽ tenentem in l. j. in vlti. col. C. qñ prouoc. nõ est necesse. Adde an indebitum solutum vigore sententiæ possit repeti, Bal. consi. lxxvj. lib. iij.

simpliciter absolutus vel expressa causa, quia nõ fuit probatũ iniquũ: & tunc in q. pœnæ poterit de iniqtate probari, [a] adhibita tũc distinctione, quã ś. dixi. qd̃ est notabilissimũ. Modo habes primã lect. verã in se. Sed quia quibusdã videtur iniquum q; in isto versi. quia nec absolutus. mutetur casus: ideo legunt alio modo, q; prosequatur eundẑ casum de eo qui soluit pendente iudicio. & scd̃m hãc lect. sic forma casum: Si debitor soluit pendente iudicio, nõ põt repetere: & probatio nõ debet expectari eius casus, cuius euẽtus nihil operatur. sed in nullũ euẽtũ iste posset repetere: quia si esset cõdẽnatus, certũ est q; nõ repeteret: itẽ si esset absolutus, nõ repeteret: quia naturaliter debitũ permanet: ergo interim nõ repetet, cũ nullus casus possit euenire, q; repetitionẽ cõcedat. h. d. vide literã. vide gl. primã, & reassume ibi vbi dimisit: vel dic, &c. q; eo casu, &c. Ad istã lect. opp. quia impossibile q; sequaẑ absolutoria vel condẽnatoria vt Insti. de perpe. & tempo. act. §. fi. Soluillud verũ qñ cõstat quẑ soluisse: tunc eã nõ potest absolui per sniam: qa iã est absolutus solutiõe. sed hæc solu. fuit facta extra iudiciũ: nec potuit probari in iudicio: nec actor potuit probare debitum: & sic reus fuit absolutus: nec tamen ideo repetet: multo minus repeteret si condẽnatus fuisset. [b] Vide gl. istã & est cõtra opi. Dy. ad literã: quia scd̃m istã lec. †prout loquit̃ de absolutione est casus contra Dy. in c. nullus pluribus. de regu. iur. in vj. qui dicit q; si reus opponit exceptionẽ solutionis vel pacti, videẽ cõfiteri intẽtionẽ aduersarij q; fuerit debitũ: hic est de directo casus in cõtrariũ. Et ista gl. dicit veri[9] per casum l. cum de indebito. [c] j. de proba. Dixi plene in l. nemo. j. de excep. Nã ille qui opponit exceptionẽ solutionis, non propterea videẽ fateri q; sit debitũ. prout vero ista glo. loquitur q; reus fuerit condẽnatus, oppon. quia scd̃m hoc sequeretur q; reus cõdẽnatus solueret bis idẽ debitũ. qd̃ bona fides nõ patitur, vt in reg. iur. bona fides. Rñ. dicit gl. fateor cũ prima solutio redibit ad non causam: & sic innuit q; illud, q; primo solutũ est, repetitur per cõdictionẽ sine causa. contra, quia est solutũ prætextu snæ: vt l. j, C. de condi. indebi. Rñ. nec hic repetitur qd̃ est solutũ prætextu snæ, sed illud qd̃ primo solutũ fuit extra iudiciũ, cũ deuenit ad non causam. Secũdo opp. in primo iudicio fuit †opposita exceptio solutionis & discussa: ergo in alio iudicio nõ põt refricari per modũ actiõis: vt l. qd̃ i diẽ. §. si rationẽ. j. de cõpẽ. Sol. dicas q; hic fuit opposita ista exce. nõ examinata: vel licet fuisset examinata: tñ i

b 9

c

10

scd̃o iudicio ꝓponit per modũ actiõis per aliũ finẽ. & sic nõ obstat exceptio rei iudicatæ. licet alias in ea proposita per modũ exceptionis succubuerit per l. vẽdicantẑ. cũ l. seq. j. de euict. Quem passum plene examinaui per contraria in d. §. duo fratres. Ex prædictis ergo dic †qñ quis soluit pẽdente iudicio, [d] & postea sequit̃ snia: Aut sequit̃ absolutoria ab obseruatiõe iudicij, quia solutũ: & constat q; nõ repetitur: vt d. §. fi. Insti. de ꝓpe. & tẽp. act. Aut sequit̃ absolutoria simplr: & tũc an possit repeti, dic vt dixi in j. lec. Aut sequit̃ cõdẽnatoria: & tũc si qdẑ ex ea nõ est facta exactio: & nõ est dubitũ q; nõ reperit̃: qa sententia declarauit debitũ fuisse. Si vero est facta exactio: & tũc aut volo repetere per cõdictionẽ indebiti: & nõ possum: quia cũ solui, solui debitũ. Aut per cõdictionẽ sine causa: & possũ: qa prima causa per secũdã redit ad nõ cãm: vt j. de cõdi. sine cã. l. si fullo. & j. cõmo. l. in cõmodato. in fi. & in hac gl. Et p hoc dico, statutũ est hic †q; cõtra instrumẽtũ nõ possit opponi[e] exceptio solutionis vel quietationis, nisi illæ probenẽ per aliud instrumentũ, modo prio ego solui: & qa nõ potui probare solutionẽ per instrumẽtũ, fui coactus iterũ soluere: certe facta secũda solutiõe, repetã qd̃ primo solui, p cõdictionẽ sine cã, vt ex prædictis apparet. Ista lect. qñ declarata est, quæ licet in se vera sit, tñ nõ bene cõgruit literæ: quia text. dicit q; natura debitor manet. Sed si verũ est, eũ soluisse pendente iudicio, nullo modo est debitor: cũ oĩs obligatio tollaẑ solutione. iõ tene primã. Vel si vis sustinere hãc lec. dic q; natura manet debitor, s. si snæ effectũ cõsideras. Alij horũ timore legũt tertio modo: quã lec. videamus. & fuit lectura Pilei. & scd̃m hãc lect. pone casum sic: Dictũ est q; si vetus debitor soluit lite pendente, nõ põt repetere. Hoc probãt per rationẽ sic: Illud, qd̃ factũ est in illo casu, q; euenire possit, põt fieri q; sit infectũ. Sed nos p supponimus q; erat verus debitor ille, qui soluit pendente iudicio. Aut ergo sequetur condẽnatoria: & tunc certum est q; non efficitur indebitum. Aut sequetur absolutoria: & tũc sententia absolutoria nõ põt facere quin tunc, cũ solueretur, fuerit solutũ debitũ: & ideo nõ repetitur. Sed si solueret̃ post sentẽtiã absolutoriã, bene posset repeti dicebat Pileus. Quod ergo dicit tex. natura tamẽ debitor permanet. debet exponi secundum istã lect. sic, i. ipsa natura facit q; hoc permanet verũ, q; verus debitor erat cum soluit: nec ista veritas per sententiã absolutoriã secutã infringitur. Et differt hæc lectura à præcedenti duobus modis. Primo in modo formãdi istam rationẽ. Secundo, quia ista lect. cõcludit q; si soluatur post absolutoriam, potest repeti, sed præcedens lect. hoc non concludebat, sed innuebatur contrarium. Nã præsupponebat post absolutionẽ remanere debitum naturale, quod impedit repetitionẽ soluti. Hoc vult dicere glo. quã vide: tñ circa fi. eius est aliqua variatio, vt dicam super ea. Sic habetis in glo. solutũ post absolutionem illud quod dicis si intelligas hic dicas, i. in eo quod hic dictũ est in glo. ś. proxi. Alij habent absolutũ post absolutionẽ: & tunc exponas hic, scilicet in tex. Oppo. ad hanc lect. prout innuit[f] q; solutum post sententiã repetitur. de l. iudex. ś. eod. Sol. dicit Plenius ibi soluit scienter: secus si ignoranter. Secundum hoc ista lect. contradicit primæ & etiam secũdæ. & ideo videamus vtrum solutum post sententiam possit repeti. Pileus q; sic: quia absolutus est tutus exceptione fauorabili: ergo &c. vt l. qui exceptionem. ś. eo. Alij cõtra: quia absoluta ria nõ tollit naturalẽ obligationẽ. ergo solutũ nõ repetitur: vt hic, & l. si id quod. j. eo. &. ś. e. l. naturaliter. Pro hoc ś. eod. l. iudex. Ad l. qui exceptionem. respondet q; hic loquitur in exceptione ista, quæ est inducta ad rigorem iuris conseruandum: secus in aliꝭ exceptionibus, vt ibi. Ita tenet gloss. hic, & ibi, & in l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. Opinionem gloss. ego puto veram: tamen vt oĩa cõtraria cessent, tu debes aduertere,

d

e

f

11

12

13 Quædam † est exceptio, quæ perimit ciuilem & naturalem obligationem, & per consequens actionem. & ista dicitur magis exceptio facti vel intentionis q̃ iuris: vt l. secunda. j. de except. & quod habuistis nota. in lege, qui se debere. supra de condi. ob causam. & tunc tutus hac exceptione absque dubio quocunque errore soluens repeteret: vt supra eodem, lege, sed & si putem. in princip. Quædam est exceptio iuris:

14 †& ista semper elidit actionem: quia exceptio est actionis exclusio: vt l. prima & secunda, infra, de excep. tamen in hoc est diff

¶ Probari. Adde Bal. in l. ij. in prin. C. vt in pos. leg. Bal. Ange. & Salyc. in l. ij. C. quod met. cau.

¶ Innuit. Adde Bal. in l. cum quis. in ix. col. C. de iur. & fac. igno.

est differentia: quia quædam exceptio naturalẽ obligationem tollit, & elidit ciuilẽ. quædam ciuilẽ tollit, & naturalem elidit. quędã exceptio nec ciuilẽ nec naturalẽ tollit, sed vtrãq; elidit. quędã neutrã tollit nec elidit, sed solum elidit actionẽ. Prima, quę naturalẽ tollit, & elidit ciuilẽ[a], est exceptio pacti de nõ petendo, & iurisiurãdi: et l. si vnus. §. pactus ne peteret. ś. de pact. & in ista similiter quocunq; errore solutũ repetitur: vt ś. eo. l. si nõ sortẑ. §. indebitũ. Secunda, quæ ciuilẽ tollit, & naturalem elidit est † præscriptionis exceptio, quę tollit ciuilem, & elidit effectũ naturalis, secundũ Dy. in l. fi. rẽ rat. hab. & ideo solutũ similiter quocunq; errore repetit̃: vt ibi secundum eum. qd̃ dic vt ibi dixi. & doct. tangũt in l. cum quis. C. de iu. & fac. igno.

a

16 † Tertia est exceptio, quæ ciuilẽ tollit, & nullo modo tangit naturalẽ: & ista est exceptio rei iudicatæ, vt hic patet, & j. dicã. & in hac solutũ quocunq; errore nõ repetitur aliquo modo na turali obligatione impediẽte, vt hic. & l. iudex. ś. eo. Dices tu, ego video q; debitũ naturale solutũ per facti errorẽ, repetit̃: vt l. cũ qs. C. de iur. & fac. igno. & C. ad leg. Falc. l. error. Quare ergo nõ hic? Respondeo, cõtraria loquunẑ in debito naturali, quod nunq; fuit efficax ad producendã actionem. & hic est debitum naturale qd̃ iam habuit concomitantiã cum ciuili obligatione, & produxit actionem, quæ adhuc durat, licet ei obstet exceptio. Vnde istud debitũ est fortius q̃ simplex debitum naturale, & istã appellat † glo. ad rigorẽ iuris conseruandum esse inductã. Quarta est exceptio, † quæ nec ciuilem nec naturalẽ tollit, sed vtrãq; elidit. & istę sunt cõmuniter omnes exceptiones peremptorię: vt exceptio Macedoniani, Velleiani, & similes. Et in istis distinguitur: aut est exceptio odiosa, aut fauorabilis. Si odiosa, aut soluitur per errorẽ facti, aut per errorem iuris, vt videtis. ś. eod. l. qui exceptionẽ. † Quinta est exceptio, quæ nec ciuilẽ nec naturalẽ obligationẽ perimit vel elidit, sed solũ elidit actionẽ. & ista est exceptio litis pẽdentis: quia pendente lite super actione iam proposita, illa actio non potest iterum intentari: tñ obligationes remanent in suis viribus, & hæc exceptio nullo modo cõcedit repetitionem solutí-

17

18

19

20 Hic est casus hic in prin. & hęc † exceptio vere potest appellari exceptio inducta ad rigorem iuris conseruandũ. Expediti sumus de prima glo. venio ad secundã. Dicũt hic in tex. q; post sententiã absolutoriã remanet debitũ naturale, & ita tenui ś. Cõtra: quia fauorabiliores debemus esse ad absoluendũ quã ad condemnandũ: vt l. Arrianus. de act. & oblig. & l. fauorabiliores. de reg. iur. sed per sententiã condemnatoriam ipso iure actio in factũ inducitur: vt C. de reb. cred. l. actori. ergo multo magis debet per sententiã absolutoriã tolli ipso iure. Dicit gl. istud ideo est: quia actori nõ prodesset sentẽtia, nisi pareret ei actionẽ: reo vero prodest absolutoria si parit solã exceptionẽ. arg. ś. de eo per quẑ fac. erit. l. j. §. si reus. Ita dicit gl. vide eã, nec dicit plus secundũ quosdã libros. Alij habent aliquid vltra, & fuit additio Francisci Accursij. Aduertatis ad prædicta. Tu dicis q; plus facit sententia condẽnatoria q̃ absolutoria per rationẽ iam dictã. Cõtra: sentẽtia absolutoria tollit ciuilẽ, vt hic: sentẽtia condẽnatoria inducit ciuilẽ obligationẽ: ergo idẽ facit tollẽdo quod inducẽdo: vnde idẽ facit condẽnatoria quod absolutoria. Huius timore dicit gl. nõ est verũ q; absolutoria tollat ciuilem obligationẽ, sed elidit eam: condẽnatoria vero bene inducit ciuilem. & sic plus facit cõdẽnatoria q̃ absoluto

21 ria. Ita dicit glo. q; an ſt verum, statim videbimus. † Itẽ opp. ad prædicta sententia facit ius: vt l. ingenuũ. ś. de statu. ho. ergo sententia inducit & tollit obligationem. Respondeo, q; sententia facit ius. Est verum in casibus tantũ, qui notantur in l. Papinianus. §. fi. ś. de inoff. test. dicit glo. inter quos casus non est iste. Huic glo. videtur contradicere glo. præcedens, quæ dicit q; etiam in casu legis nostrę sententia pro veritate habetur.

22 Respon. Aliud † est dicere sententiam facere ius, vt hic: aliud est dicere q; cõtineatur in sententia haberi pro veritate. Nam primo casu sententia inducit ipsam veritatẽ, & facit q; verũ est illud qd̃ in sententia dicit̃. Secũdo casu nõ facit hoc, sed perinde habet̃ ficte acsi esset. Ita intelligit gl. j. de reg. iur. l. res iudicata. Pro declaratione prę missorũ habemus videre de effectu rei iudicatæ seu de effectu sentẽtiæ. Circa quod sciendum est q; quidã sunt casus, in quibus snia facit ius: & tunc de eius effectu nõ est dubiũ, vt ś. dixi. Quidam sunt casus, in quibus snia nõ facit ius. & hic est aduertẽdũ. Primo de effectu snæ in reali actione. Secũdo de effectu snæ in personali. Circa primũ † de effectu snæ condẽnatoriæ in reali, an per eã trãsferaẑ dñiũ, dixi plenissime in l. Põponius. §. si iussu. de acqui. pos. doct. tangunt in l. j. C. cõia vtriusq; iud. gl. in l. sunt & aliæ. ś. de pub. & Insti. de offi. iud. in fi. Itẽ an cõdẽnatoria inducat actionẽ in factũ. & loquor de condẽnatoria in reali. Glo. tãgit ś. de iud. l. j. & ś. de iureiur. l. sed & si possessori. l. nã postea. in fi. & ibi dixi in l. miles. §. iudicati. j. de re iudi. & ibi etiã dixi de sentẽtia absolutoria lata in reali. Gl. dicit hic, q; p eã nõ desinit esse domin[9], qui primo erat dñs. Plenius tãgitur in l. exceptio. j. de excep. rei iudic. & ibi plene dixi. nõ est nostra materia hic. † Secũdo est videẽdũ de viribus rei iudicatæ in actione personali. & ista est materia nostra, & primo videamus de sententia condẽnatoria. & hãc cõstat sine dubio producere actionẽ: vt l. actori. C. de reb. credi. & j. de re iudi. l. miles. §. iudicati. & §. fi. tamẽ dubitaẑ quæ sit ista actio. Gl. nostræ cõiter dicũt q; est actio ĩ factũ. Alij doc. dicũt q; vocaẑ actio iudicati, de quo per doct. in d. l. actori. & ego dixi in d. §. iudicati. † Itẽ dubitatur, vtrũ res iudicata producat obligationẽ. & casus est q; sic in l. iij. §. idem scribit. j. de pec. sed dubitatur quæ sit ista obligatio: quidã dicũt q; ciuilis tantũ: & hoc voluit sentire glo. hic dũ dicit, ciuilẽ inducit: qa iudiciũ redditur in inuitũ: vt l. inter stipulantẽ. §. j. de verb. oblig. & sic deficit cõsensus. Et si dicatur, quomodo ergo actionẽ producit sola ciuilis: cõtra ea quæ no. Insti. de oblig. in prin. Rñdeo, q; speciale est hic propter authoritatẽ rei iudicatæ. Alij dicũt q; ꝓducit ciuilẽ & naturalẽ obligationẽ: quia in iudicio quasi cõtrahitur: vt d. §. idẽ scribit. alleg. Item[b] si non appellauit, videtur cõsentire, & ex illo consensu inducitur naturalis: vt l. ei qui. C. de tẽpo. appel. & l. ab eo. C. quomodo & quando iud. & l. j. de postula. Præterea, posito q; nõ cõsenserit: tñ qa nõ habet iustam cãm cõtradicendi pro cõsentiente habeẽ: vt l. dotẽ. solu. mat. & ita tenet Gul. de Cu. Alij dicũt q; est ciuilis vera & naturalis præsumpta ex eo q; nõ appellauit. Sed si tu poneres q; ipse appellauerit semel vel bis, & semper succubuit, & sic nullus põt dici cõsensus aut præsumi: & tũc dicendum est q; hoc casu sola ciuilis producat actionẽ, nec mirãdum. Si enim lex facit & p̃sumit contractum vbi non est, vt l. j. §. j. de rei vxo. act. multo magis põt producere actionẽ, etiã sine obligatione naturali. Facit ad prędicta. j. de euictio. l. si plus. §. j. & in hoc videbatur residere Iaco. But. Mihi neutra harum opi. placet. Nã posito q; quis expresse consensisset sententiæ: per hoc natural is obligatio nõ tollitur, nec inducitur: vt d. l. cũ a te. ś. de dolo. nõ eã pendet sententiã iudicis ex consensu partis, sed ex sua iurisdictione: vt no. in l. j. C. qui pro sua iurisdi. secus esset in sententia arbitri: vt C. de arbi. l. cum antea. quid dicendum? Respõdeo, aduertatis. Pro huius declaratione[c] debes scire q; † obligatio naturalis dicitur de iure gentiũ, vt l. Stichũ. §. naturalis. & ibi not. j. de sol. & in l. cũ amplius. in fi. de reg. iur. Dicam j. eo. l. si id quod. Ille ergo, qui est obligatus ex aliqua æquitate vel dispositione iuris gentium dicitur obligatus naturaliter. Ille vero, qui est obligatus ex aliqua dispositione ciuili, dicitur obligatus ciuiliter: vt Institu. de obli. in prin. ibi scd̃m nostræ

23

24

25

26

a

b

c

¶ Ciuilẽ. Intelligiẽ ipso iure. l. Stichum. §. naturalis. j. de sol. solu. & Bart. in d. l. si vnus. §. pactus. post glo. ś. de pac. in ver. item dubitatur vtrũ res iudicata ꝓducat obligationẽ, &c. Et etiã vide Bar. in l. ab eo. C. quõ & qñ iudex. & in l. j. in vj. colum. ś. cod. & in l. cũ quis. de iur. & fac. igno. & in omnibus p̃dictis locis tenet ex sentẽtia cõdẽnatoria nõ oriri natural̃ obligationẽ. cuius contrariũ ipse tenet hic. Posset forte intelligi opi. sua in d. l. ab eo. cũ similibus. qñ esset snia iniusta re ipsa: quoniã licet transiuerit in rẽ iudicatam, ex quo tamẽ nõ est expũsse approbata p̃ succũbentẑ, nõ oriẽ naturalis: sicut dicimus in snia iniusta absolutoria, quæ nõ tollit obligationẽ naturalẽ, vt hic. & l. ꝓcurator ad exhibẽdũ. §. j. rẽ ra. habe. multo minus ergo sentẽtia iniusta debet inducere obligationẽ naturalẽ. ar. l. Arrianus. Sed opi. Bar. hic verificatur qñ vere esset sententia iusta. dubito: iõ cogita per Angel. in repetitiõe l. j. de iud. in iij. & v. charta.

POMATES.

¶ Itẽ. Vide Felin. c. quod ad consultationẽ. col. iij. de re iud.

¶ Declaratione. Vnde causẽ ciuilis obligatio & naturalis. De naturali vide q; no. Bal. in l. fi. in ix. col. C. qd̃ cum eo. in ver. itẽ oppo. q; pater. & not. Bal. in authẽ. ad hæc. C. de vsur. latius per Bar. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur.

a ¶ Aſtringit. Ius diuinũ dicitur naturale. Pro quo allego glos. Inſtitu. de obli. quæ ex delic. naſ. in prin.

b ¶ Formiter. Ex ſententia formiter lata oriẽ actio vtilis ex cõtractu. & vide in l. arbitris. & quod ibi Bald. C. de arbi.

30 POMATES.

b ¶ Formiter. Ex ſententia formiter lata oriẽ actio vtilis ex illo contractu, cuius formã continet ipſa ſnia. & vide Alexã. in l. miles. §. fi. colũ. pe. j. de re iud. Vide Bal. in c. ſciſcitatus. ad fi. de reſcrip.

c ¶ Abſolutoria. vtrũ abſolutoria tollat ciuile & naturale, pro hoc dicebat Bald. in l. id qd̃ pauperibus. in v. col. C. de epi. & cle. q̃ ſi teſtator iubet ſolui debita, non poterũt peti debita de quibus teſtator iniuſte fuit abſolutus, niſi iniuſtitia eſſet notoria. Ad hoc quod not. Inn. in ca. qa plericq. de immu. ecc. & Bar. hic. adde Bald. aliter loquentẽ in l. cũ qs. in vj. col. & ibi Bar. C. de iu. & fact. igno. plene Ang. in l. j. C. de iudi. in repetitione in iiij. & v. charta. & in l. vbicunq. de fideiuſſo.

d ¶ Iuris prętorij. Bar. tenet cõtrariũ in d. §. naturalis. & in l. vbicũq. de fideiuſſ.

e ¶ Ciuis. Et vide j. eo. in verſi. vbicũq. & iſta limita vt per Ange. & Imo. in d. l. vbicunq. de fideiuſ. & quod not. do. Ioã. de Imo. in l. iij. j. de fideiuſſ.

ciuitatis iura, & c. Ex hoc apparet q̃ obligatio naturalis põt induci aliter q̃ per cõſenſum. qd̃ apparet in multis, vt in dño qui obligatur actione negotiorũ geſtorũ ignorans. Itẽ in pupillis, qui obligantur quatenus ſunt effecti locupletiores, licet ignorãtes propter illã regulã iuris gẽtiũ: quia natura æquũ eſt, neminẽ cũ aliena iactura locupletari: vt l. nã hoc natura. §. eo. & l. iure naturæ. j. de regu. iur. nunc ad p̃ poſitũ ſnia inducit ciuilẽ obligationẽ: qa obligat me ſcd̃m noſtræ ciuitatis iura: vt Inſti. de obli. in prin. & l. iij. §. idẽ ſcribit. j. de pec. Item inducit naturalẽ obligationẽ nõ ex cõſenſu: quia cõſenſus nihil operat̃ in ſnia quantũ ad hoc, vt §. dixi. ſed inducit naturalem obligationem ex æquitate

27 †iuris gẽtiũ, quæ eſt vt maioribus pareamus: vt §. de iuſti. & iur. l. veluti. Eſt enim æqtas naturalis, quæ me aſtringit[a] vt obſeruem illa quæ prẽcepit dñs & maior: in l. diuina, quæ ius naturale dicitur: ſcriptũ eſt, Qui nõ obedierit principi, morte moriatur: vt in c. ij. de maio. & obed. Dices tu quomodo hoc, cũ iudices & magiſtratus fuerint de iure ciuili: vt l. ij. §. poſt originẽ. de orig. iur. ergo q̃ obediamus iudicibus nõ fuit de iure gentiũ: cũ illo iure iudices & magiſtratus eſſent incogniti? R. fideo de iure gentiũ fuerunt magiſtratus & reges: vt l. ex hoc iure. §. de iuſti. & iu. ibi: regna cõdita, &c. Aliũ aũt iudices inferiores poſtea fuerũt introducti à iure ciuili. æquitas ergo, quæ eſt vt obediatur iudicibus, eſt inducta de iure gentiũ, quæ p̃ ducit naturalem obligationẽ, licet nõ ex conſenſu: producit ergo naturalem obligationẽ & ciuilẽ, licet non actionem. Sed

28 †dubitatur, ſi ſententiatũ eſt formiter:[b] puta, rem vẽditã eſſe, an oriatur vtilis ex contractu: ſicut dicimus in iureiurando: vt l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. & §. Marcellus. §. de iureiu. Certe & hoc dicebat Iac. But. q̃ hic nõ reperitur bene expreſſum. tamen hoc idem poſſemus dicere ad ſimilitudinem iuriſiurãdi, cũ res iudicata pro veritate habeatur, vt ſupra dictum eſt. Sequitur

29 de ſententia abſolutoria.[c] & quidam dicunt q̃ ſententia abſolutoria †ciuilẽ tollit, & naturalis remanet, vt hic in tex. Et hoc innuũt hic omnes gl. antiquæ. quod probatur per rationẽ: qa cũ vtraq. ſit iuris ciuilis, põt vna tollere aliã: vt l. ſi vnus. §. pactus. §. de pac. Alij dicunt q̃ ciuilẽ nõ tollit, ſed elidit: vt hic dicitur in fi. ſecundæ glo. quæ eſt additio. Per hoc videtur caſus Inſt. de exce. §. item ſi in iudicio. & hoc tenet Gul. de Cu. ſed gl. in d. §. itẽ ſi in iudicio. videtur tenere q̃ tollat̃ ciuilis, & remaneat naturalis. Iac. But. diſtinguebat ſic: Aut iudex abſoluit reũ, qa actor nõ probauit: & tũc fateor q̃ tollitur ciuilis, & remanet naturalis, vt hic. Ratio quia iudex intẽdit trãſigere: hoc eſt, illi liti finẽ imponere: & ſic tollit ciuilẽ nõ autẽ naturalẽ: qa nõ põt. Sed ſi iudex abſolueret, qa nõ debitũ: tũc nõ tolleret ciuilẽ, nec naturalem, ſed elideret. Ratio, quia iudex non intendit aliq̃d inducere, ſed declarare: & actus nõ debet operari vltra intentionem agentis: vt l. non omnis. §. ſi cer. pe. Mihi videtur q̃ iſto caſu tollatur etiam ciuilis: quia iudex intẽdit imponere finem controuerſiæ in omni ſententia diffinitiua, vt l. j. j. de re iud. Prætera, ſi iudex in perſonali ſolum declarat inducit actionem. l. ſi prætor. in prin. §. de iud. Eadem ratione per declarationem abſolutoriã tollit obligationem. Prætera ciuilis oblatio eſt, quando quis tenetur ſecundum noſtræ ciuitatis iura: ſed poſtq̃ quis eſt abſolutus, non tenetur ſecũdum noſtræ ciuitatis iura: ergo tollitur ciuilis. Prætera quicq̃d dicatur, caſus eſt hic in prin. iſtius l. dum dicit natura debitor p̃ manet. q. d. nõ tamẽ ciuiliter. Quia tamen hæc dicta circa effectum ſententiæ abſolutoriæ non ſunt plena, ideo aduertendũ eſt q̃ reus abſoluitur quãdoq̃ ipſo reo principaliter poſtulante, & ad hoc alium ad iudiciũ prouocãte. Q̃nq̃ abſoluitur, cũ ipſe ab actore ad iudiciũ p̃uocatur. & hoc ſecundo caſu. q̃nq̃ abſoluitur, qa non probatũ. q̃nq̃ non: quia debitũ. Q̃nq̃ exceptione eſt tutus, q̃nq̃ ſimpliciter: quãdoq̃ abſoluitur ab ob-

30 ſeruatione iudicij. Circa quodlibet †iſtorũ de effectu ſentẽtiæ abſolutoriæ videamus. Et primo q̃n abſoluitur ipſo reo hoc principaliter poſtulante: aut reus hoc poſtulat p̃ aliquod

d remediũ iuris prætorij:[d] vt per in integrũ reſtitutionẽ † petit

31 ſe liberari ab aliqua obligatione: tunc in integrũ reſtitutio nõ tollit actionẽ nec obligationẽ naturalẽ ſaltẽ, ſed p̃ducit exceptionem, ſcd̃m glo. in l. iij. §. ſed vtrũ. §. de mino. & illa glo. incipit, licet em̃ pater &c. licet moderni aliter dicãt, C. de fideiuſſ. min. l. ij. quorũ dictũ nõ placet, vt ego dixi in l. Stichũ. §. naturalis. de ſo. Ratio huius eſt: qa prætor obligationẽ iuris ciuilis nõ põt tollere ſeu totaliter extinguere, ſed i effectu ſic: vt Inſti. de bo. poſ. §. quos aũt. & l. & ſi ſine. §. ſed qd̃ Papinianus. §.

e de mono. Quãdoq̃ abſoluit̃ aliquo remedio iuris ciuilis[e] p̃ poſito: & tũc aut obligatio q̃ p̃cedebat erat paris potentiæ cũ ſnia: vt puta, qa per ſolã ſniam erat obligatus: & tunc puto q̃ in totũ liberetur à prima obligatione: vt l. j. & ij. C. de ſen. paſ. & l. illicitas. §. fi. §. de offi. præſi. Si vero obligatio, quæ præcedebat, erat inducta à principijs potentioribus, vt puta quia erat obligatus ex cõſenſu, vel qa factus erat locupletior: & tũc puto q̃ talis abſolutoria tollat actionem & obligationẽ ciuilẽ naturalis autem non tollitur, ſed remanet: vt l. pœnæ cauſa. in prin. §. eo. in tex. & glo. prout ponitur exẽplũ de l. extat. de l. in criminali. & de auẽ. ſtatuimus. C. de epi. & cle. Poſſet poni exẽplũ in auẽ. habita. C. ne fil. pro patre. & ſimilibus. Prędicta vera q̃n iudex ipſe abſoluit. Secus ſi partẽ cogeret ad abſoluẽdũ: qa tũc ſecũdũ abſolutionẽ, quã faceret pars, iudicaremus: nõ ſcd̃m ſniam: & ideo eſſet videndũ an cogeret̃ ad abſoluẽdũ pacto vel acceptilatione: vt l. iiij. §. nũc de effectu. & §. ſeq. de lib. le. Poſſes tu dicere q̃ ſemper debeat tolli naturalis. Cũ enim ſnia naturalẽ inducat, vt §. dictũ eſt, ergo naturalẽ obligationẽ multomagis tollit: vt in. §. pactus ne peteret. Solutio vt patet ex diſtinctione prædicta: nã obligatio naturalis põt cauſari à quadam æquitate iuris gentium, quæ cauſat̃ in perſona ipſius obligationis: vt puta ex illa æquitate q̃ placuit promiſſa ſeruari: vt l. j. de pac. & j. de conſtit. pecu. l. j. vel ex illa æquitate, qua placuit neminẽ cũ aliena iactura locupletari: vt l. nã hoc natura. §. eo. Quædã eſt æquitas iuris gẽtiũ, quę nõ cauſatur principaliter in perſona ipſius obligati, ſed in cõi, vt puta q̃ maioribus pareamus. & iſta ſecunda nõ eſt tantæ potentiæ, quãtæ eſt æquitas prima: quæ procedit magis ſcd̃m naturalẽ rationẽ: ideo ſnia bene tollit naturalẽ quæ cauſatur à pari potẽtia: ſecus ſi cauſaretur à maiori potentia, vt §. dictum eſt.

Secundo dixi q̃ quandoq̃ quis abſoluitur prouocatus in iudicio ab actore: & hoc fit quãdoq̃ quia actor nõ probauit: quoniam actore non probante reus abſoluitur: vt l. qui accuſare. C. de eden. & l. actor. C. de proba. & iſto caſu puto q̃ tollatur obligatio ciuilis: naturalis vero remanet: vt hic. licet glo. aliter ſentiat. Ita intelligo Inſtit. de excep. §. item ſi in iudicio. nõ tamẽ tollitur actio: vt l. cũ à te. §. de dolo. Et ſi dicis, quomo

32 do põt remanere actio naturalis ſublata ciuili, cũ ſola † naturalis ſit inhabilis ad producendã actionẽ, vt j. de fideiuſ. l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. & de act. & obli. l. naturales? Reſpon. ſola naturalis non producit, ſed eſt habilis ad actionem productã conſeruandã: ſicut ſola ciuilis nõ eſt habilis ad producendum actionẽ. & no. Inſti. de obli. in prin. tamẽ cõſeruat actionẽ iam productã, licet naturalis obligatio tollat̃: vt l. ſi vnus. §. pactus. §. de pact. Item poſſes tu dicere ſi ſnia tollit obligationẽ ciuilẽ, quare nõ tollit actionem, quæ ſimiliter eſt de iure ciuili? Rñdeo, obligatio ciuilis cauſatur mere à diſpoſitione ciuili: actio vero oritur ex obligatione ciuili & naturali ſimul iuncta. & ideo licet tollatur obligatio ciuilis, non tollitur actio: qa nõ tota producit̃ ab obligatiõe ciuili, ſed à naturali. Naturalis em̃ obligatio eſt ibi vt mater, ſeu vt materia: ciuilis vero eſt ibi vt pater

pater ſeu vt cauſa agẽs. & ſufficit ad conſeruandũ quem in aliquo iure ſupereſſe patrẽ vel matrẽ: vt l. j. C. de capti. Quãdoq̃ abſoluitur reus: qa nõ debitũ. & hic eſt aduertendũ. Aut abſoluit̃, quia nõ debitũ: hoc eſt, qa nõ cõtractũ, & ſic p̃nunciat̃ ſup facto: & tunc idẽ: qa tollit̃ ciuilis, & remanet naturalis: tñ iſta naturalis remanet inualida: qa nõ poterit p̃bari, ne veniat̃ cõ-

33 tra ſniam, vt hic, in prima lec. qd̃ limita niſi propter †dolũ acto ris hoc cõtingeret: quia tũc contra illud qd̃ ſententiatũ eſt, poſſet probari: vt l. ſeruus. & ibi not. in l. cũ a te. §. de dolo. & in l. & elegãter. §. pe. & ibi etiã no. eo. tit. Si vero abſoluitur, quia non debitũ, & pronunciatur ſuper iure: & tũc dic, aut dicit non debitũ ſimpliciter, aut nullo modo debitũ: vt §. dixi ſecundũ Iac. But. r. circa primã lect. huius legis: actio tamẽ non tollitur: vt d. l. cũ a te. licet quidã doc. dixerint cõtrariũ, vt refert Cyn. C. de proba. l. exceptionẽ. dicentes q̃ exceptio rei iudicatæ eſt exceptio facti vel intentionis potius q̃ iuris: quaſi per abſolutoriã eſſet actio ſublata. qd̃ manifeſte falſum eſt, vt d. l. cũ a te. Quãdoq̃ qs abſoluit̃, quia habet exceptionẽ. hic aduerte: qa ſubtile eſt, & intramus quandã opi. quę fuit inter Pet. & Iac. quam

34 Cy. ponit in d. l. exceptionẽ. Dicebat em̃ Iac. q̃ exceptio †tollit ipſo iure actionẽ poſtq̃ peruentũ eſt ad conflictũ. Pet. dicebat cõtrariũ: quia ego video cõtra exceptionẽ iã propoſitã q̃ proponit̃ replicatio & iuuat̃ actio: vt inſti. de replica. in princ. & ſic per exceptionẽ quantũcunq̃ p̃poſitã actio nõ perimit̃ ipſo iure. Mihi videt̃ dicendũ q̃ ſi quidẽ exceptio eſt oppoſi-

a ta[a], quæ in veritate cõpetebat: & ſuper ea eſt obtentum, adeo q̃ eius vigore reus eſt abſolutus: tũc actio ipſo iure perimitur. tex. eſt in l. ſi plures. in prin. de fideiuſ. Nã ibi dicit̃, actionẽ reſtituendam per beneficiũ reſtitutionis: ergo erat ſublata. Pro hoc j. de excep. rei iudi. l. ij. & hoc ſi vere cõpetebat exceptio, vt dixi. alias ſi nõ cõpetebat, ſed fuit propoſita licet falſa, & ſup̃ ea fuerit obtẽtũ, tũc actionẽ non tollit: vt d. l. cũ a te. §. de dolo. ante tñ quã ſuper ea obtineat̃, ſola propoſitio exceptionis actionẽ nõ perimit. Ita loquitur opinio Pet. alias nunq̃ oppoſi poſſet aliqua replicatio. qd̃ eſt abſonũ. Vides ergo q̃ perimitur actio. Sed an perimatur obligatio, puto conſiderandũ vtrũ exceptio oriatur ex tali æquitate, quæ elidat obligationem ciuilem & naturalẽ, vel alteram tantum. quod apparet ex his quæ dixi ſuper hac glo. & illã quam elidit poſtquã venerit ad conflictum, perimat totaliter, per ea quæ modo dixi circa actionẽ. Eã vero quã nullo modo elidit, non perimat. Quandoq̃ quis abſoluitur ſimpliciter: & tũc, vt dixi, abſolutio ſimpliciter facta intelligitur facta ex ea cauſa quæ ex actis colligitur: vt not, in l. ſi quis ad exhibendum. j. de excep. rei iud. Et in dubio videtur quis abſolutus: quia non probatũ: vt hic. & dixi §. circa primã lect. Vnde quicquid ex actis appareat vel nõ appareat, ex prædictis habes reſponſionẽ. Quãdoq̃ quis abſoluitur ab obſeruatione iudicij. & hic eſt aduertendũ. Q̃nq̃ quis abſoluit̃ ab obſeruatiõe iudicij ex vigore alicuius exceptiõis perẽptoriæ: vt puta iudex me abſoluit, qa oppoſui exceptionẽ rei iudicatæ, tranſactionis, vel iuriſiurandi, vel quia ſolui pendente iudicio: vt Inſtit. de perpe. & temp. act. in fi. & tunc per hanc abſolutionem quis liberatur ipſo iure, per ea quæ. §. dixi de exceptione, quæ tollit actionem ipſo iure, cum venitur ad conflictum, & per caſum l. ſi oleum. §. j. §. de dolo. Et eſt mirandum quod licet ſolutio de qua eſt oppoſitum ante ſententiam, nõ eſſet ita perfecte facta quod actionem perimeret: tamen ſecuta dicta abſolutoria cũ ſolutione imperfecta actio

b ipſo iure tollitur. & ideo non poteſt agi[b] niſi de dolo, vt d. l. ſi oleum. §. j. ſi tamẽ nulla ſolutio fuiſſet facta: & ſic ibi nulla exceptio competebat in veritate, & falſo fuiſſet oppoſita: tunc actio prima non tolleretur: vt d. l. cum a te. §. de dolo. Si vero abſoluitur ab inſtantia iudicij virtute alicuius exceptionis dilatoriæ, vt quia libellus non eſſet bene formatus, vel propter ſimilia: tũc certum eſt q̃ nec actio nec obligatio perimitur: vt §. ſi mẽſ. fal. mo. dixe. l. j. §. j. vbicunq̃ autẽ. §. dixi per ſententiam nõ tolli actionẽ nec obligationem naturalem: intelligas, niſi obligatio & actio præcedens eſſent in pari potentia: vt puta ex alia ſententia, ex qua dubitabatur an eſſet lata: tũc alia ſnia cõtra illã lata valet, & tollit eã ipſo iure & omnẽ eius effectũ: vt l. j. circa prin. j. quæ ſen. ſine app. reſcin. Sumus expediti de iſta parte. ſequitur verſi. ſimilẽq̃. Iſte ver.

a in fi. ſui, ibi dũ dicit, quia ex vna cã alterutrius ſolutiõis origo proficiſcit̃, & c. legit̃ in glo. duobus modis, quæ eſt clara. tene quã vis. Opp. hic innuitur q̃ qñ quis p̃ mittit, ſi nauis ex Aſia venerit: q̃ certum ſit debitũ iri. cõtra. j. qñ di. leg. ced. l. huiuſmodi. Iſtud cõtrariũ ſoluitur in gl. tribus modis. Primo modo qd̃ aliud in cõtractibus: vt hic: & aliud in vltimis voluntatibus, vt ibi. Iſta eſt vera ratio: qa iſta obligatio videt̃ interim conditionalis anteq̃ ſimus certi q̃ nauis ex Aſia venerit, vel nõ: & ideo gl. hic in fi. dicit q̃ interim nõ põt agi, per l. ſi ita quis. j. de verbo. oblig. Vnde cũ in cõtractu ſpes obligatiõis cõditionalis trãſeat ad hæredẽ: vt in §. ex conditionali. Inſtit. de ver. ob. certũ eſt debitũ iri ex iſta obligatiõe: ſed in vltimis voluntatibus ſpes obligationis conditionalis nõ trãſit ad hæredẽ. & ideo quia legatarius poteſt interim mori anteq̃ ſit certũ, nauẽ ex Aſia venire vel non venire: nõ eſt certũ debitũ iri. ideo ſolutũ poſſet repeti: vt d. l. huiuſmodi. Sed ſi legatũ eſſet cõceptũ ſub duabus cõditionibus cõtrarijs, quarũ vnã exiſtere in vita legatarij certũ eſſet: tũc eſſet idẽ in legato quod in cõtractibus. Exemplũ: lego Titio centũ, ſiue Romã iuerit, ſiue non iuerit. Certe in puncto quo moriętur, licet adhuc viuat certũ eſt ipſum Romã nõ iuiſſe vel non iturum eſſe. Pro hoc optime j. qñ di. leg. ced. l. fi. & iſta eſt vera ſol. Alij, vt Io. dicũt, Aut ſunt duæ ſtipulationes, vel duo legata. qd̃ apparet ſi bis eſt poſita iſta dictio, ſiue. Aut eſt vna ſtipulatio vel vnum legatũ. quod apparet qñ iſta dictio, ſiue, ſemel tantũ eſt poſita. Primo caſu nõ cedit, niſi altera iſtarũ cõditionũ extiterit. Secundo ſic ſcd̃m Io. Gl. reprehẽdit hãc ſol. quia eſt cõtra caſum huius l. & d. l. huiuſmodi. & bene reprehendit̃ Ioã. ſi ſic dixiſſet. Sed ipſe intellexit aliter, ſ. aut reperit̃ bis verbũ inductiuũ obligatiõis, aut ſemel tãtũ: vt primo caſu ſint duæ obligatiões. Secũdo caſu vna habẽs bipartitas cõditiones. Et qñ ſunt plures obligationes ſolutũ põt repeti: niſi ſit certũ ex qua debeat̃, ſcd̃m opi. Io. & etiã gl. j. proxi. rñ. Sed eorũ opi. nõ eſt vera: vt j. dicã. iõ nec hæc ſol. tñ vt ſcias an in oratione poſſit poni vnũ ſiue tantũ vel nõ, aduerte. Aut cũ ponitur dictio ſiue, nõ præcedit alia oratio conditionalis: & tũc de neceſsitate debet ſeqũ aliud ſiue. j. de in rẽ verſo. l. iij. §. j. & ibi no. gloſſ. in verbo, ſiue. Aut præcedit oratio conditionalis: & tunc ſufficit vnum, ſiue tantũ: vt dico, promitto tibi centum, ſi nauis ex Aſia venerit ſiue Stichus factus conſul fuerit: vt in hac glo. facit j. de verb. obli. l. ſi ita quis ſtipuletur. Tertio modo ſoluitur ſecundũ Azo. aut fuit appoſitũ certum tempus: & loquitur lex cõtraria. Aut non fuit appoſitum: & tũc ſecus. Iſta lectura ſimpliciter intelligendo eſſet mala: qa appoſitio diei certę facit vt obligatio minus ſuſpendatur. Sed ſi bene aduertis ad dictum Azo. ſolu. ipſius eſt bona: quia certũ tempus fuit appoſitum in vna parte conditionis, in alia parte non. Verbi gratia: promitto tibi dare centum ſiue nauis ex Aſia venerit intra triduum, ſiue non venerit. Nam ſi venerit intra triduum, debeo tibi dare cẽtum: ſecus ſi poſtea. Item ſi certum eſt poſt triduum nauẽ non venire, debeo tibi dare centũ: ſecus ſi ante. Ideo eſt mere conditionalis: quia nõ eſt certum debitum iri. & ideo prima ſolu.

35 verior eſt, licet hęc etiam in ſe poſſet eſſe vera. †Reaſſumo ergo breuiter quando aliquid debetur ſub duabus conditionibus contrarijs alternatiue poſitis, Aut quæris vtrũ poteſt peti interim, aut vtrum ſolutum poſſet repeti. & hoc ſecundo caſu, aut erat debitum ex contractu, aut ex vltima voluntate. Si ex contractu: aut nullum fuit tempus appoſitum: aut fuit appoſitum tempus in vna parte alternatiuæ, & in alia non. Si ex vltima voluntate: tunc aut poſsibile eſt legatarium mori ante quam aliqua pars dictarum conditionum exiſtat: aut vna pars de neceſsitate extabat in vita, vt ex prædictis patet. Vltimo

36 quærit glo. vtrum †contra verum debitorẽ abſolutum de illo debito poſsit opponi cõpenſatio. Dicit gl. dic vt j. de cõpenſa. l. etiã. vbi nil dicit: ſed dicitur in l. quæcunq̃. eo. ti. & per Cy.

a ¶ Oppoſita. Not. ad §. itẽ ſi in iudicio. Inſti. de except. & iſta videtur limitare do. Io. an. poſt Ange. in l. vbicunq̃. de fideiuſ. & in l. ſi plures. eo. ti. & Vide do. Io. de Imo. in l. ij. de fideiuſſ.

b ¶ Non põt agi. Sed contra hoc videtur facere l. ſi pupillus. §. q ſub conditione. j. de noua. Ad cuius ſol. dic vt ibi p̃ Bar. & Dyn. & quod ibi dixi. & Bar. in l. poſt dotem. in princ. lect. ſolu. matr.

POMATES.
a ¶ Et hęc faciũt ad q. Vide Felin. in c. fi. in j. & seq. col. ver. amplia terrio. de cõsti. Et faciũt ad hęc quę habenẽ p Pan. i c. suscitata. ad fi. de resti. in integ. & vide Bal. in c. cũ olim. de do. & contu. & do. Nic. Nellũ i reportorio suo in verbo excusa. §. j.
b ¶ Exclusio. Ad hoc bene facit quod not. Bal. in l. illud. in fin. de sacr. sanct. eccles.
c ¶ Tutores, in princ. huius l. specialis casus scdm Bal. in l. iij. ad fin. C. qñ fiscus vel priuatus, &c.
d ¶ Canonico: vt ibi. Et de itellectu huius vide no. in l. nõ quocũq; in prin. de leg. j. & l. inter stipulãtẽ. §. pe. de verb. oblig.

C. de cõpensa. in l. ex cã. Dixi plene in l. procurator. ad exhibendũ. j. rẽ ra. ha. Sequitur versi. vbi autẽ. Iste versi. cõtinet dictũ dissimile dicto Iuliani, scdm quosdã, quorũ opi. reprobat in fi. l. ibi, sed hoc dissimile. & hoc si habetis i fi. l. illũ ver. & iõ. si pẽdẽte cõdõne soluat, nõ poterit repeti. Sed quidã nõ habẽt illũ versi. & ideo, & tunc istud dictũ in ver. vbi autẽ. nõ corrigitur scdm Io. & Azo. licet in ver. sed hoc dissimile. aliqua differẽtia assignetur, non tamen in modo repetendi. Et si dicis qũo potest repeti, cũ vnũ deberi certũ est, vt ś. proxi. versi. dicunt Io. & Azo: quia in præcedenti casu quando apponunt duæ conditiones cõtrarię disiunctiue videtur promissor oi dilationi renunciare, & pure debere. & ideo solutũ nõ repetitur. At in casu huius versi. qñ debitũ pure ꝓmittitur sub conditione, videtur creditor illi obligationi pure renũciare scdm eos. Ista ratio videtur friuola: nã non est verũ q̃ in præcedenti responso debeatur pure, quod apparet: quia interim peti nõ potest, vt dixi. Itẽ nõ est verũ q̃ qui stipulat sub conditione videt obligationi pure renunciare, imo obligatio pura remanet in cõditionis defectũ: vt ś. si cer. pet. l. pecuniam quã. Præterea in præcedẽti rnso stipulatio habet duas partes cõditionales: & tñ nõ põt repeti solutũ: multo minus põt repeti hic, cũ vna obligatio fuerit pura. & ista opi. videt vera. & est casus hic in fi. scdm vnã lect. ideo iste ver. corrigit. Sed ad hoc opp. de l. quod in diẽ. in prin. j. de cõpẽ. hoc modo: In hoc ver. sunt duæ obligatiões. vna ex stipulatione cõditionali interposita animo nouãdi: alia ex stipulatiõe pura, quæ est suspẽsa in cõtrariã conditionẽ: vt l. pecuniã quã. si cer. pet. Modo si debitor soluat interim ex vna obligatiõe, posset repetere: qa incertũ est an ex illa debeatur: vt l. sub cõditione. ś. eo. Et si tu dicis: si nõ debebit ex illa, debebit ex alia. Certe de alia obligatione, quæ suspẽdit in diẽ, nõ põt opponi cõpẽsatio, vel ex ea fieri retẽtio: vt l. quod in diẽ. & hæc opi. nõ videt vera. Rñdeo, illud verũ qñ est alia obligatio prorsus extranea: hic vero sunt duæ obligationes se inuicẽ cõtingẽtes: vna emẽ imprimit in aliã, & eã nouat in cõditionis euẽtũ, & interim suspẽdit, & ideo iudicatur de ambabus vt de vna tantũ. Reassume † ergo sic: Qñq; aliquid debetur vna obligatione diuisa in plures cõditiones: & tunc si certũ est debitũ iri, solutũ nõ repetitur: vt ś. prox. ver. Qñq; debet idem pluribus obligationibus suspensis in diuersas cõditiones: tunc aut debet a diuersis: & solutũ põt repeti, vt hic, in ver. idẽq;. Aut ab vno: & tũc aut illæ obligationes, s. duæ fuerũt simul & semel cõtractæ: & habentur pro vna: & solutũ nõ põt repeti, vt dixi ś. proxi. versic. reprobãdo opi. Io. & Azo. Aut fuerũt contractæ diuersis tẽporibus: & tunc aut dictæ duæ obligationes sic se habent, q̃ vna in aliã imprimit, & circa illã disponit: & solutũ non poterit repeti, vt hic, cõiuncto fine huius legis. Aut sunt prorsus separatę: & tunc si soluitur ex vna propter aliã nõ impedit repetitio: arg. d. l. quod in diem. inducendo, vt ś. dixi. Oppo. & videtur
38 † q̃ indistincte solutum pendente dubietate posit repeti: vt l. sufficit. ś. eo. Solu. ibi loquitur qñ aliquo casu põt existere q̃ non sit debitũ: hic vero quando in omnẽ casum est certũ debitum iri. Contra prædictã sol. oppon. dubietate pendente non debemus præsumere exceptionẽ: non enim dubietas habet vim perpetuæ exclusionis: vt l. sub conditione. j. de assi. liber. & l. si ex duobus. §. sed & Marcellus. j. de in diem addic. Sol. Quandoq; præsens status rei tendit ad exclusionem: sed est dubium an illa sit perpetua exclusio: tunc habet vim exclusionis: vt d. l. sufficit. Qñq; præsens status rei non tẽdit ad exclusionẽ, sed est dubium an in futurũ inducatur exclusio: tunc non habet vim exclusionis perpetuæ, vt in contrariis. ita dicit
a do. Oldra. Et hæc faciunt ad q. [a] quam tetigi † vobis hoc an-
39 no. Facta est hæc reformatio, quod omnes represaliæ reuideantur per duos bonos viros, & quæ fuerint approbatæ, valeant, quæ fuerint reprobatæ, non valeant. Quæritur vtrum isto medio tempore antequã reuideantur per duos bonos viros posit fieri executio represaliarũ. Certe si bene respicis verba reformationis, habet vim exclusiuam de præsenti: sed du-
b bium est, ne in futurum inducatur exclusio: [b] & ideo interim non habent vim exclusionis perpetuæ, & sic videtur q̃ executio posit fieri, prestita tamen satisdatione secundum formam authenticæ, quæ supplicatio. C. de preci. Imper. offer.

c **Vtores.** [c] Quod bona fide factũ est, habetur ratum, etiam pupillo postea per in integrum restitutionem abstẽso. secus si dolo factum est. Item repetitio competit ei ad quem postea negotium incipit pertinere. h. d. Oppo. & videtur q̃ quicquid est solutum creditoribus, repetatur ab eis, vt sic veniat in contributionem cũ alijs creditoribus, quibus non est solutũ: vt l. si nõ expedierit. §. j. j. de bo. aut. iud. pos. Sol. hoc quando solutũ fuit bona fide: secus si dolo, vt in cõtrario. & hoc innuit hæc litera. Oppo. de l. qui autẽ. §. sciendũ. de his quæ in frau. cre. Sol. ibi fuit solutum iam postq̃ bona fuerunt possessa: hic ante. Et glo. hic ponit vnã distinctionem quã tex. ponit clarius in l. pupillus. j. de his quæ in frau. cre. & ibi plenissime per Iac. de Are. & ibi dixi. Oppo. & videtur q̃ non competat condictio indebiti, sed condictio ex lege: vt d. l. si non expedierit. §. j. Solu. vt ibi plene no. per glo.

Rideicommissum. Indebitũ scienter promissum non repetitur. h. d. Ex testamento non solenni vtrum dicatur indebitum omni iure vel ciuiliter tantum, tetigi in l. interdum. ś. eo. plene in l. j. hoc eo. titu.

Neratius. Si species debita perfecte nõ soluitur, talis solutio non parit liberationem nec inducit repetitionem. h. d. Oppo. ś. eo. l. si fideiussori. & l. cũ is. §. j. Sol. ista duo negatiue possunt esse vera. Ista solu. non parit liberationem, nec repetitionem, vt hic. Affirmatiue non potest esse verum vtrũq̃ quod pariat liberationem, & repetitionẽ vt in ll. contrarijs. nec a ciuili tantũ, nec a naturali tãtũ, vt d. l. si fideiussor. Contra hoc opp. extra de iureiu. c. debitores. vbi soluendo vsuras quis à iuramento liberatur, & ta-
d men repetit. Solut. aliud de iure Cano. vt ibi: [d] aliud de iure ciuili, vt hic. Vel aliter dico quod per iuramentum quis non est obligatus parti ad soluẽdas vsuras, sed obligatur deo: & ideo soluendo vsuras creditori liberatur respectu Dei. Creditor tamen recipit indebitum, ideo ab eo repetitur. ita loquitur ibi.

Venio ad secundam gloss. & oppo. de l. cum quis. §. qui hominem. de sol. ibi homo erat debitus in genere: hic in specie.

Contra hoc oppo. de l. statuliberum. j. de statuliber. Sol. ibi fuit factus statuliber sine facto debitoris: hic facto eius. Vel ibi debitor nõ fuit in mora, hic sic. Quelibet est bona solut. & ideo distingue vt in glo. coniungendo simul prædictas duas solu. vide glo. & signa ibi dum dicit distingue, &c. Vltimo quod hic dicitur de statulibero soluto, intellige generaliter de qualibet specie debita non perfecte soluta, ita q̃ prima actio durat: vt l. etiam. j. de sol. & l. Iul. §. j. de verb. ob. & l. iij. §. si redita. j. commo.

1 ☞ *Naturalis obligatio quòd sit de iure gentium.*
2 *Ius gentium duplex: & qualiter intelligatur quòd seruus quo ad ius ciuile pro nihilo reputatur.*
3 *Seruus quòd in acquisitionibus ciuilibus non acquirit à domino, sed in acquisitionibus naturalibus de iure gentium primæuo sic.*

Si id quod. Ista est notabilis lex & subtilis. & h. d. Dominus obligat seruo naturali: quæ obligatio sequitur ipsum etiã manumissum. h. d. Oppo. q̃ solũ de iure ciuili seruus pro nihilo reputetur: vt l. quod attinet. j. de regu. iur. Sol. ibi appellat ius ciuile oẽm iuris partem præter naturalem: & sic cõprehẽdit ius gentium: quo iure seruus pro nihilo non reputatur, vt hic. Contra hoc
1 opponitur obligatio naturalis † est de iure gentiũ: vt l. cũ amplius de regu. iu. & no. ś. eod. l. si nõ sortẽ. §. libertus. in princi. & l. stichum. §. naturalis. infra, de sol. ergo seruus de iure gentium non obligatur: & sic non obligatur naturaliter. Præterea ius naturale est cõmune omnibus animalibus: vt leg. j. in fine supra de iustitia & iu. sed animalia non obligantur: vt leg. j. §. j. supra si quadru. pau. fe. dica. ergo de iure naturali non est obligatio. Gloss. voluit tangere in leg. ex hoc iure. ś. de iusti. et iur. tamẽ nõ bene explicat, nec doc. Ego semper dixi sic, quod de iure naturali prout est cõe omnibus, vt dixi, animalibus, nõ dicitur esse naturalis obligatio, de qua loquimur, p rõnes prædictas, sed de iure gentium, vt in l. ś. allegata. Debetis
2 † tamẽ scire q̃ ius gentium est duplex. [a] Quoddam est ius gen-
a tium, quod fuit eo ipso q̃ gentes esse cœperunt, naturali ratione inductum absque aliqua cõstitutione iuris gentiũ, vt fidem
b seu promissa seruaret libertus, & si. Et isto iure gentiũ [b] primæuo status serui nõ est annihilatus, imo omnes erãt liberi: merito ista obligatio naturalis cadit in eũ actiue & passiue. Quod dã est ius gentiũ, quo omnes gentes vtuntur ex cõstitutione earũ, non secũdũ rõnẽ naturalem, imo quandoque contra, vt bella, captiuitates, seruitutes, distinctiones dominiorũ: vt l. ex hoc iure. supra de iustit. & iure. & l. postliminium. infra de capti. & postli. reuer. et isto iure status seruorũ est annihilatus: et nõ est aliquid. Et iõ ea quæ sunt iuris gentiũ ex hac parte non cadũt in seruũ. Vnde seruus nõ potest habere dominiũ alicu ius rei, licet sit de iure gentiũ, nec possessionẽ: vt l. acquiritur. de acqui. re. do. et l. j. §. per seruũ. infra de acqrẽ. pos. & ita debetis intelligere hic. Op. quicquid seruus acqrit, statim acquirit domino: vt l. placet. j. de acqui. hære. Sol. ibi loquitur in acquisitione ciuili: hic in acquisitione naturali. Dy. ibi videt reprehẽdere hãc sol. dicens q̃ ẽt obligatio naturalis acquiritur p seruũ domino, vt l. frater a fratre. ś. e. & ego ẽt in d. l. frater a fratre. Circa aliud nõ tenui istã differentiã ciuilis et naturalis acqsitiõis, vt ibi vidistis: tamẽ quantũ ad propositũ possumus su-
3 stinere gl. vt dicamus q̃ hæc lex loquitur † qñ seruus acqrit aliquid domino: quo casu in acquisitionibus ciuilibus nil põt a domino acquirere, per regulam iuris positã in l. si seruo. §. et regulariter. alias est §. Iulia. ś. de vsufr. et l. liber hõ. circa princ. j. de ver. obl. sed in acqsitiõibus naturalibus, hoc est de iure gẽtiũ primæuo, vt dictũ est, potest seruus acquirere a dño, & filius a patre. vt hic. et d. l. frater a fratre. C. e. Vltimo ex hac l. habes specialẽ rõnẽ, quare dominus nõ obligat seruo ciuiliter: vel seruus dño, s. qa status serui de iure ciuili nõ est aliquid. In filio vidistis alias rõnes, vt in d. l. frater a fratre. plene dixi.

1 ☞ *Transactio facta per dolum quando ualeat, & solutum repetatur.*
2 *Dolus dans causam contractui quando annullet contractum.*
3 *Error in causa obligatoria non inducit repetitionem.*
4 *Qualiter conueniatur qui simpliciter domum alienam habitauit, uel indebitè habuit ab alio locationem.*
5 *Procurator in rem suam q̃ sit etiam ex parte rei.*
6 *Procuratori in rem suam datur condictio indebiti.*
7 *Vltimò soluenti datur repetitio.*

c **IN summa.** [c] Quia ponitur quædã distinctio ad titulum: ideo summationem cõgruam non recipit. Opponi. ad principium quod hæc distinctio sit superflua: nam omnia ista sub duobus membris comprehendebantur scilicet aut ob rem, aut ob cãm, vt supra eod. l. damus. Sol. concedo: sed hic plura expressit ad ma-
1 iorem declarationem. † Oppon. quod transactio facta per dolum, valet, licet detur replicatio doli: vt l. sub prætextu. C. de transac. Solu. dicit gloss. hic etiam, & in l. contraria, et in leg. ij. C. de transac. quod hic quando dolus erat ex parte actoris: ibi quando ex parte rei. Rogerius dicebat esse idem vtrobiq̃, per hanc leg. et hoc videtur tenere Pet. dicens quod trãsactio valet: tamen actori decepto per dolum succurritur per replicationem doli, reo vero per exceptionem doli. Ita intelligit leg. sub prætextu. C. de transac. hoc nõ est verum: quia si reo succurritur per exceptionem doli antequam solueret, soluẽs non repeteret: quia tutus est exceptione odiosa, vt leg. qui ex
d ceptionem [d]. supra eodem quod est contra hanc l. Vnde alij dicunt quod hic est speciale in odium inferentis litem calumniose, vt transactio non valeat. Et hoc dicebat Iac. But. hic postea in leg. contradicebat sic: Quandoque dolus committitur in calumniose litigando, et tunc valet transactio. Ita loquitur hic. Quandoque dolus committitur in inducendo aliquem ad transigendum: & tũc transactio valet: a
sed succurritur læso per exceptionem doli vel replicationẽ: vt d. l. sub ꝑtextu. Nec
e distinguit actor à reo: [e] quia lex illã distinctionem non facit. & hoc satis placet. Hoc enim videtur velle hæc litera. Nam cũ recedere à lite sit illud, propter quod datur vel remittitur tam ex parte actoris, quã ex parte rei: ille, qui calumniose litigabat, debebat gratis recedere: ergo quod accipit,
f turpiter [f] accepit: vt l. penul. ś. de condi. ob turp. causam. & ideo puto q̃ non solũ condictione ob turpem causam repeteretur. Sed quando dolus committitur in inducendo quem ad transigendum, procedit d. l. sub prætextu. Contra hoc opponi. quando dolus
2 † dedit causam contractui stricti iuris, valet cõtractus: vt l. dolo. C. de inuti. stip. Sed trãsactio est stricti iuris: ergo &c. Solu. secũdum p̃dicta hic dolus nõ dedit causam transactioni immediate: quia nõ fuit quis inductus dolo ad transigendum sed dedit causam liti. Vnde de alio dolo loquit hic quam ibi, in quo est alia ratio quã ibi. Fa-
g teor [g] tamen quod si quidem transactio p dolum est interposita super actione bonæ fidei, transactio esset nulla. Nam sicut con
h tractus bonæ fidei est nullus [h], quando dolus dedit ei causam: ita etiã distractus seu cõtractus resolutus adhibitus super eo cõ
tractu dolo dãte causam est nullus: vt l. de d
i tutela [i]. & ibi nota. C. de in integ. resti. mi. Sic potest intelligi quod no. in d. l. sub prętextu. C. de transact. in eo quod dicit trãsactionem nullã, & actione de dolo agi ad repetendum quod est datum, sicut in con-
k tractibus bonæ fidei dicit in l. eleganter. [k] in prin. ś. de dolo. Oppo. C. de plus peti. l. j. Solu. ibi fuit transactum super dolo: non tamen per dolum secundum veram solutionem.

Id quoque. Prosequitur secũdũ membrum summæ e
3 &c. † Nota ex hoc §. quod error in causa non obligatoria nõ inducit repetitionẽ. vt dixi in l. damus. ś. eo. Et intelligitur nõ obligatoria de iure ciuili vel naturali: licet sit obligatoria illius generalitatis: quia be-
f nefacientibus ad remunerãdum tenemur, vt patet ex hoc tex. Quærit glos. quid si alias donaturus nõ erat. Dic vt dixi in d. l. damus. ś. eodem.

Sed & agere. Vtrum datũ pro g
conditione implẽda repetatur condictione indebiti, vel ob causam, dic vt dixi ś. eo. l. is cui. & tangitur per glo. j. in l. fi.

Quod ob rem. Hic dicitur de h
tertio. Istud est examinatũ ś. in ti. de condi. ob causam.

Ei qui. Hic incipit tractare proprie i
de condict. indebiti. Quęrit gl. quo iure veniunt fructus & partus. Respondet, iure actionis. Vidistis in l. in debiti. in prin. ś. eo.

In frumento. [l] Iste est notabilis l
§. Primo oppo. in obligatione dandi re peremptæ agitur ad ipsam rem, nõ ad æstimationẽ: vt l. si seruũ. 1
§. fi. de verb. oblig. & l. pe. ś. ti. ij. hic autem dicit agi ad pretium: quare male. Quidam

a ¶ Duplex est iusgentiũ. Sed qũo potest dici q̃ de primæuo iure gẽtiũ fuerit introducta obligatio naturalis, cũ illo iure dñia distincta nõ essent: sed ex secũdo iure: vt l. ex hoc iure, &c. vide Bart. in l. frater à fratre. in xxx. col. ś. hoc eo. titu. de cõdict. indeb.
POMATES.
b ¶ Iure gentiũ. vide Are. in l. j. i ij. glo. ff. de acq. pos. vbi subtiliter tenet, q̃ simplex. ẽ iusgentiũ no. possessionẽ ẽt de iure gẽtiũ. qd' magni facit Lãcel. in l. j. ff. de acqui. poss.
c ¶ In summa. Per istã l. in prin. Bar. elegãter dixit n extraua. ad reprimẽdũ. i ver bo, summarie. qd' si cã committãt q̃ cognoscãt summarie: nihilominus nullus ordo iudiciarius substãtialis debet omittitur: licet esset secus in dilatiõe & simi. Sic emẽ Iurisc̃ũsul. nullũ casum repetitionis omittit, & rñ dicit i summa, i. summarie &c. ergo idẽ in casu nostro.
d ¶ L. q̃ exceptionẽ. Quidã cõtra, & melius, vt p Imol. i l. si qs cũ aliter. de verb. obliga.
e ¶ Trãsactio. Cõtra riũ videt tenere ipse Bar. in l. sub prętextu. & i l. siue apud acta. C. de trãsac. sed nõ mere t allegari cõtrarius: qa ipsemet dat plures sol. Vide eũdẽ cõcor. lxxxj. i cip. calũniose se defendendo.
¶ A reo. Sed Bar. in d. l. sub prætextu. in l. siue apud acta. distinguit reũ ab actore. & sic ẽ cõtrarius.
POMATES.
f ¶ Turpiter. Vid' Pa nor. cõs. xij. i vl. t. co. ij. vol. & cõs. xv. eo. vo. & cõs. cxiij. i ij. dubio. eod. volu.
POMATES.
g ¶ Fateor. Vide aliquid per Alex. in l. si quis cum aliter. in princip. ff. de verbo. obliga.
h ¶ Nullus. Vide Bar to. in l. ab emptiõe. in princip. ś. de pac. & in l. sub prætextu. de transactio. Ludouic. in l. si cum dotem. §. si mulier. j. so. matrimo
i ¶ L. de tutela. Et est de hoc casus notab. in l. si cum dotem. §. si mulier. j. solu. matrimonio.
k ¶ Eleganter. Vide gl. i l. actione. C. de transact.
l ¶ In frumento. In prin. huius §. adde Bart. ś. eo. in l. quod indebitum.

¶Et ſic. Si indebite vel ſine cauſa habitaſti domum meã, qualẽ pẽſionẽ ſoluere debes, an quanti locaturus fuiſſem, an quanti conducturus fuiſſes? vide tñ quæ dixi in l. ſerui electione. §. fi. de leg. j. et qd̃ no. Bar. in l. in hanc. de dã. infec. vidẽ l. creditor. & qd̃ ibi Bar. & Bald. C. de pign. actio. & vide Bald. oĩno in l. cõtractus. C. locati. vbi ponit q̃ vxor habitãs poſt mortẽ viri in domo locata viro, teneẽ ad pẽſionẽ cõpetentem taxandã officio iudicis, niſi iure familiaritatis habitauerit cũ hæredibus viri. Et ad Bart. hic adde Io. An. in tit. de loca. §. poſtquam. in addi. ſecundum Roffre. & Bal. in l. cum quærif. §. qui impleto. j. loca. Adde Spec. in tit. de pig. §. j. circa fi.

POMATES.

a ¶Et ſic. Vide Alex. cõſi. cxviij. in iiij. volu. & cõſi. xlij. in vlt. col. in iij. volu. & cõſi. clxxx. in j. co. in ij. vo. Ro. cõſi. clxviij. & Alex. conſi. cviij. col. iij. in vol j. & cõſi. iij. col. fi. vol. v. & Ro. conſil. ccccxxij. col. j.

b ¶Tutor. Ad huius intellectũ vide Bar. in l. dñs. in fi. ſ. eo.

POMATES.

¶Iſtud. Vide Alex. cõſ. xj. ĩ iij. col. j. vol.

POMATES.

d ¶Et idem. vide Alexan. conſi. xlij. in iij. col. in j. vol. Ang. cõſi. xcix. in iij. col.

e ¶Apponitur. imo. ĩ c. cum contingat. in xxxvij. char. de iure iuran.

POMATES.

f ¶Renunciationem. Faciunt q̃ no. Barb. conſi. xxviij. in viij. colũ. in j. volu. Et de iſto articulo vide aliquid per Albertum poſt Iaco. de But. & Gul. de Cugneo ſ. l. j. ſ. eo. ti. & Ang. hic. & Pau. de Ca. conſi. cxxxj. inci. licet iſta differẽtia. in vlti. co. Qui oẽs videntẽ tenere opinionẽ Bart. & ab opi. Bar. hic durũ eſt in practica diſcedere, vt dicit Iaſon ĩ d. l. j. vbi examinat hunc articulũ. Facit quod no. idem Bar. in l. ſi ex cautione. & ibi Pau. de Ca. in ij. col. C. de nõ nu. pec. quem ſequitur Imo. in c. ſi cautio. de fide inſtru. Facit qd̃ tradit Spec. in titu. de excep. §. ij. ver. cætera. Et contrariam tenet opi. Fulg. hic, & Imol. quẽ allegat hic do. Alexan. in cõmento. c. cum cõtingat. & col. cxxiiij. de iureiuran. & in c. penulti. in xv. colla. de emp. & ven. Contrariũ tamen tenet Are. ti. in l. ſi quis cum alter. in vlti. colũ. ff. de verbo. obliga. Et de iſto articu. vide Iaſ. in d. l. j. in prin. & in l. cum quis. C. de iu. & fact. ignorã. Facit etiã quod not. Bart. pro opi. ſua hic, in l. ſi quis cum aliter. ĩ. de verb. obli. & Alexan. in d. l. ſi quis cũ aliter. in iiij. co. & cõſi. lxxix. in v. colũ. in ij. vol. Barba. conſil. xvj. in viij. col. in ij. volu. & Alex. etiam xlij. co. ij. vol. j. & cõſil. lxxxix. alſ. lxxx. col. iij. in fin. volu. ij. Pau. de Ca. ccxl. col. j. in j. dubio in ſimili. clix. col. iij. in fin. vbi dicit ſequendo Bar. hic q̃ clauſula, ex certa ſcientia, nil operatur in his quæ apparent ignorata.

POMATES.

g ¶Sciẽs. De iſta clauſula vide Alex. in l. ſed & ſi quis. §. fi. ff. ſi quis cautio. Pau. de Ca. conſi. cxxxj. Roma. conſi. vij. in vlti. col. Alexan. conſilio cxcviij. in iiij. col. in princip. in ij. vol. & late Feli. in c. cum inter priorem. in j. col. cum duabus ſequen. de except. Et de iſta clauſula vide omnino Alex. conſi. cxiij. in ij. col. in iiij. volu. & conſi. iiij. in iiij. colum. in j. vol. & xlij. in iij. col. j. & ij. vol. col. xij. in fin. & ſeq. vol. ij.

h ¶Teneri. Quando notarij dicũt, ſciens ſe nõ teneri ad infra ſcripta, facit qd̃ not. ĩ l. ſi quis cum aliter. de verb. oblig. circa fi. & ad hoc ĩ fi. adde quod not. Bart. in l. iij. §. fi. in fi. ſ. ſi quis caut. not. Bart. in l. ſi dari. de ver. obli. & vide not. Barto. in l. mater. in ij. col. C. de rei vendi. de eo qui dicit, ex certa ſcientia & ſponte confeſſus fuit: q̃ non præſumitur aliquis error, & ſtatur inſtrumento. ibidem, in vij. q. C. de reſcin. ven. & per Imo. in l. j. de verborum oblig. Adde quando dicit, ex certa ſcientia: illa habetur pro cauſa, licet cauſa nõ eſſet expreſſa, vt voluit Bal. conſilio ccccxvij. inci. Ioan. Raioſius. lib. iiij.

POMATES.

¶Circa. Vide in eũ diſponere no. inſtrumentum debere ſic intelligi, ne repugnãtiam contineat. De quo vide Alex. conſi. xxvij. col. fin. in ij. volu. & conſil. xliij. in ij. volu. & conſil. lxxxij. in iij. vol. & cõſil. cxlj. in v. volu. & conſi. clxxx. in v. vol. Are. cõſi. xc. & cõſ. vij. ĩ prin. Raph. Cu. cõſ. vij. xvij. co. in ij. dubio. Ro. cõſi. lvj. in ij. col. in verſi. nihilominus. de teſtibus. & in iij. colũ. ver. & ꝓcedit. di teſta. & Soci. cõſi. ccc. col. i. & Puteum in l. fi. C. de eden.

a ¶Verba. Et facit qd̃ not. Cy. & Bal. in l. cũ falſa. C. de iur. & fac. ign. Quid autem opereẽt gñalis renunciatio, & oĩ legũ auxilio, vidẽ Bar. ĩ aut. mſi & auiæ. C. quãdo mulier tute. offic. fungi põt. Adde qd operetur renũciatio gñalis, Bal. cõſil. iiij. lib. iij. Spe. in ti. de renun. §. j. ver. cui.

POMATES.

¶Lucius. Idem not. Ro. ſing. dxcj. & vide ad qd̃ allegat hãc l. Panor. cõſi. xxxv. in prin. in ij. volu. & Are. in l. ſi filius q̃ patri. col. iiij. ĩ. de vulg. & pup. & Soci. cõſi. iij. col. vij. & ſequẽ.

c ¶C. depoſiti. Et vide omnino ſing. per Moder. ĩ l. cũ ĩ vna. ff. de app. & Ang. & Imo. ĩ l. Paulus. la. j. j. de re iudi.

d ¶Acceſſoriũ. Si qs reſtituit ſuper principali, nõ vt reſtituturus ſup acceſſorio. qd̃ no. Secus ĩ remedio oppoſito. l. fi. C. qñ, puoc. & ibi bal. in j. q. qui dicit hunc text. ſingularẽ: & ſic nota. bñ q̃ extincto principali extinguit acceſſoriũ, ſi principale eſt extinctũ iure cõmuni: ſecus ſi iure ſpeciali vel ſingulari.

e ¶Debet. An quod debet officio iudicis poſsit deduci in cõpẽſationẽ vide Bar. in l. etiã. C. de cõpẽ. & ibi ẽt Bal. & Bal. in l. fi. ad fi. eo. tit.

f ¶Cõtractibus. Vtrũ hæc cõdictio habeat locũ in contractibus nominatis, et qualiter formare debeamus libellũ ĩ hac cõdictione, vidẽ bal. in l. edita. ĩ xviij. co. de eden. Et cui incũbat onus probandi cauſam non ſubeſſe, vide no. gl. & Bal. in l. ij. C. de do. añ nup.

g ¶Non reperit. An ſolutũ p ſnĩam poſſit aliquo caſu repeti cõdictione ſine cauſa, adde Bart. in l. j. §. denicq. j. quod vi aut clam. in fi. & qd̃ not. dixit Barto. in l. ſenatus. in j. q. j. de accuſ. & oĩno Bar. & quæ ibi dixi in l. Iulianus verum debitorem. ſ. tit. j. in fi. vj. col. Ad.

concedunt contrariũ, & dicunt q̃ hic agitur ad frumentum, & conſequitur pretiũ. Et ita dicunt Vltramon. in l. vinum. ſi cerpet. ſ. quod eſt deſtruere iſtum tex. & ideo dico q̃ pretium repetitur. Ad contrarium reſpondeo q̃ in condictione indebiti nõ eſt ipſa res ſoluta in obligatione: ſed id, in quo quis eſt locupletior: vt j. l. proxi. & ſ. eo. l. ſi non ſortem. §. libertus. Sed hic re conſumpta quis eſt locupletior in pretio: ergo pretium repetitur q̃ eſt in obligatione, hoc ſentit gloſ. in l. in hac. in fin. j. de triti. Oppo. quando ſoluitur quantitas, repetitur tantundem, non æſtimatio: vt l. quod indebitum. ſ. eo. ſed frumentum eſt quantitas: cõſiſtit enim in pondere, numero, vel mẽſura: vt l. ij. §. mutui datio. ſ. ſi cerpet. ergo debet tantundem repeti. Solu. dicit glo. hic frumentum ſoluebatur vt debitum in ſpecie: ſecus ſi vt debitum in genere, vt in contrario. Dubito de hac ſolutione. Poſſumus forte dicere q̃ in quantitatibus, quarum æſtimatio variatur, vt in frumento, vino, oleo, & ſi. procedit hic. §. nereus cõueniatur vltra quam ſit effectus locupletior, contra naturam condictionis indebiti. Contraria loquũtur in pecunia, cuius æſtimatio non variatur, ſed per ipſam aliæ res æſtimantur: vt l. ſi ita. j. de fideiuſ.

Et ſic. [a]Tene menti hunc §. & nota ipſum ad hoc: Habitaſti ĩ domo mea: certe ſi quidem eam habui locatã ab alio, † quid iuris ſit; habuiſti in l. ſi vrbana. ſ. eo. Si habuiſti à me, ſi quidẽ indebite: repetitur quanti cõducturus fuiſſes, vt hic. Sed ſi non habuiſti à me, ſed ſi ſimpliciter habitaſti: putarem agendum condictione ſine cauſa ad id, quanti conducturus fuiſſes: argu. huius §. & j. tit. j. in l. j.

Si ſeruum. Oppon. q̃ non potuit manumittere, qui non fuit dominus: vt j. de condic. fur. l. quoniã. Solue vt in glo. Oppo. de l. ſi is cui. ſ. de dona. cauſa mortis. Sol. aliud in donatione cauſa mortis, vt in glo. Tertio oppo. Inſtitu. de leg. §. ſi res legata. Sol. aliud in hærede, qui habet cõmodum a defuncto. Ita dicit glo. hic. Contrarium plene examinaui in l. ſi ſeruum. §. de illo. j. de verb. oblig.

Tichus. Datum pro libertate ab eo, qui poſtea repetitur ingenuus, repetitur. h. d.

Quæro qua actione repetatur. Dicunt quidam condictione indebiti, vt ſic faciat ad titulum. Alij dicunt, cõdictione ob cauſam: quia fuit datum ob cauſam de futuro, non ob cauſam de præteritto. Et in hoc reſidet gl. Mihi plus placet prima opi. quia lex in dubio debet intelligi ſecundum naturam tituli in quo poſita eſt, & ad illam actionẽ debet referri: vt l. imperator. j. de in diem addic. & ita hic intelligatur de cõdi. inde. Pro hoc facit ſ. eo. l. is cui. & ibi de hoc plene dixi.

Tutor. Si res mea ad te ſine cã peruenit, & deſinit mihi aduerſus alium eſſe conſultum: à te repetam. h. d.

Quæro, qua actione aget iſte tutor[b]. Potes intelligere q̃ agat cõdictione ſine cauſa ex æquitate. l. ſi & me et Titium. ſ. ſi cerpet. Omnia enim hic concurrunt: quia ad illum creditorem peruenit indebitum ex cauſa lucratiua: nec eſt tutori conſultum aduerſus alium, nec imputat in ratione tutelæ. Poſſumus etiam dicere q̃ agatur vtili condictione indebiti: cum pupillus ratũ non habeat, cuius nomine geſtum eſt: vt l. ſi abſentis. C. ſi cer. pet. & no. ſ. eo. l. ſi procurator. Ita videtur ſentire glo.

Titius. Duobus idem debitum ſoluentibus, vltimo ſoluenti repetitio conceditur. hoc dicit. Nota † ex parte rei eſſe procuratorem in rem ſuã. Facit ſ. famil. ercif. l. plane. de, pcur. l. ſi actor. & idem ibi nota. Nota † procuratori in rem ſuam indiſtincte dari condictionẽ indebiti. † Nota vltimo ſoluenti dari repetitionẽ. De hoc vidiſtis etiam in l. cũ duo. ſ. eodem.

1 ☞ *Condictio indebiti q̃ non tollatur per promiſſionẽ de non mouendo controuerſiam.*
2 *Clauſula, & renunciauit condictioni indebiti, & ſine cã, actioni in factum, & omni alij auxilio, apposita in contractu quid operetur.*
3 *Clauſula, ſciens ſe ad infra ſcripta nõ teneri, quid operetur.*
4 *Verba contractus debent intelligi vt non contineant repugnantiam.*
5 *Cautela vt apponatur clauſula ad hoc vt tollatur cõdictio indebiti.*
6 *Clauſula, nihil promiſerunt facere contra diuiſionem, quod non impediat petitionem fideicommiſſi.*

1 Idem quæſiuit, Iſte eſt ſolennis §. Per † promiſsionem de non mouendo cõtroueſiã, non tollitur condictio indebiti. h. d. Gloſſ. non dicunt hic aliquid. Sed quæ eſt ratio huius §. Poſſumus dicere q̃ in generali remiſsione non veniunt ea, quę q̃s ſibi ignorabat competere: vt l. mater. ſ. de inoffi. teſta. & ſ. de pact. l. tres fratres. Sed hic quis ignorabat ſibi competere condictionem indebiti: ergo &c. Iſtud[c] non videtur verũ: quia poteſt eſſe animus remittendi etiã incognita: vt l. ſub prætextu ſpecierũ. & ibi no. per doc. C. de trãſac. ſicut pater poteſt habere animum prætereũdi filios, ſi quos haberet etiam ſi ignoret ſe eos habere: vt l. qui iure militari. j. de teſta. mili. Vnde credo q̃ ꝓprior ratio ſit: quia ea ratione, qua promittit indebitum, eadem ratione apponit iſtam clauſulam: & idem[d] error eſt in vtroq̃: merito datur cõdictio indebiti. Facit l. doli mali exceptio. in verb. diuerſum. de noua. Et per hoc puto q̃ illud, quod apponitur[e] hodie in contractibus, videlicet, & renunciauit † condictioni indebiti, & ſine cauſa, actioni in factum, & omni alij auxilio legum, &c. q̃ per hanc renũciationem[f] condictio indebiti non tollit. Cauſus eſt hic. Nam idem error, qui eſt in principali promiſsione, eſt in hac renunciatione: & ſicut indebite promiſit, ita indebite renunciauit & conuenit. Vnde vt prædicta eſſent, † notarij in principio cõtractus dicunt ſic: Titius ſciens[g] ſe ad infra ſcripta non teneri[h], promiſit, &c. vt per hoc tollatur condictio indebiti, quæ non datur pro mittenti vel ſoluenti ſcienter: vt ſ. eo. l. j. & l. fideicommiſſum. & j. de reg. iur. l. cuius p errorem. Circa[i] prædictam clauſulam quæro, quid ſi j. ex ſerie inſtrumenti apparet q̃ promiſit ob aliquam cauſam præcedentem obligatoriam, ſi vera eſſet, vt puta dixit ſic, Titius ſciens ſe ad infra ſcripta nõ teneri promiſit decem Mæuio, quæ ipſe Mæuius mutuauerat pri dicti Titij, cuius eſt hæres ſi poſtea apparet indebitũ, quæro an poſsit repeti. R ñ. Debes ſcire † q̃ verba,[a] quæ apponuntur in cõtractibus, debẽt intelligi vt repugnantiam non contineãt: ſed debent adiuuari vt non contineãt repugnãtiã ſi poſſunt, vt in prima cõſtitutiõe Codic. §. q bus. Vnde cũ dicit, ſciens ſe ad infra ſcripta non teneri: debet intelligi niſi ex cã infra ſcripta, alias cõtinerent repugnantiã: vt l. vbi repugnãtia. de reg. iur. Pro hoc. j. quod vi aut clã. l. j. §. j. vbi dicitur, nulla exceptio poſsit opponi. & tamen ibi ſubauditur niſi infra ſcriptæ poſitæ in illo titulo. Et iõ † ſi quis vellet euitare iſta, deberet dicere. Et ſi aliquo caſu appareat prædicta promiſſa indebite, ex nunc donauit & dedit quicquid per cõdictionẽ indebiti vel ſine cã vel per errorem poſſet repetere, vel ex aliquo cõtractu, vt l. ſi quis rõnes. de lib. lega. In caſibus aũt prædictis: in quibus dixi dictas clauſulas nõ operari, eſſet certum & indubitabile qñ ille, cui promittitur, eſſet ĩ dolo, vt d. l. tres fratres. ſupra de pac. Vel ſi error procederet ex teſtamẽto incognito: vt l. fi. C. de reb. credi. & ſ. de trãſact. l. de his. Vltimo ſcias q̃ hæc eſt vna de legibus, quas allego pro opi. quã teneo cõtra Dy. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de ver. obli. vt illa verba, promiſerunt † nihil facere contra diuiſionẽ, non impediant fideicommiſsi petitionem ex teſtamento paterno. De liberatione aũt generali dixi in l. ſi ex pluribus. de ſol. & in l. ſi de certa. C. de tranſac. dic vt ibi.

1 ☞ *Reſtitutio conceſſa ſuper principali, q̃ ad acceſſorium non extenditur. & nu. 3.*
2 *Quæ poſſunt examinari finita cauſa principali.*
4 *Quod debetur iudicis officio, an poſsit in compenſationem deduci.*

b Lucius Titius. [b]Reſtitutio † conceſſa ſuper principali, ad acceſſoriũ non extẽditur. Ita qd̃ per in integrum reſtitutionem quis poſſet conſequi, nõ poſſet in cõpenſationem deduci. h. d. iſte notabilis §. Oppo. q̃ ſi minor fuit læſus in ſorte, eadem rõne in vſuris: vt l. eos. in prin. C. de vſu. et de legi. l. nõ dubiũ. Sol. dicit gl. fateor q̃ etiã in vſuris põt peti reſtitutio, ſed hic nõ fuit petita: poſſet etiam de nouo peti, vt gl. dicit. Contra hoc oppo. de l. iiij. C. depoſiti. c [c]gl. ſoluit notabiliter, & tene menti, quædam veniũt expedienda † officio iudicis mercenario, et illa nõ poſſunt examinari finita cauſa prĩcipali: vt d. l. iiij. C. depoſiti. et l. terminato. C. de fru. et lit. expen. Quædã veniunt terminãda per officiũ iudicis nobile: & tũc licet ſit finita cauſa ſuper prĩcipali, adhuc durat officiũ iudicis nobile ſuper acceſſorio, et illa bene poterit expediri finita cã principali. hic eſt caſus. hic vide gl. et not. eam ibi: poſſet tamẽ dici. ĩ Ad hoc facit quod dicã infra de reiud. l. quod iuſsit. Nam ibi dico: pone q̃ iudex ex officio nobili aliquid iubet. verbi gratia, dat tutorẽ, cui permittit alienationem, et vult reuocare: poteſt, &c. dic vt dixi de hac q. Oppo. j. de compen. l. quod in diẽ. §. ſi rationem. Sol. hic poſſet peti ſi eſſet indebitũ: ſed nõ apparet indebitum, antequã detur reſtitutio: ergo &c. Opp. † ſublato principali, tollitur acceſſoriũ[d]: d vt l. eos. C. de vſu. ergo hic reſtitutio cõceſſa ſuper principali videtur conceſſa etiam ſuper acceſſorio. Solu. quando ab initio obligatio principalis eſſet nulla etiam eſſet nulla obligatio vſurarũ: ſed quando ab initio fuit valida principalis et acceſſoria, reſtitutio in integrũ non eſſet tantæ potentiæ q̃ tollat acceſſoriã: vt l. j. & ij. C. de fideiuſ. mino. et hic. Ad finẽ opp. omne quod debetur[e] naturaliter, poteſt cõpenſari: vt l. etiã. infra de cõpen. ſed hic debetur: quia poteſt fieri reſtitutio in vſuris, ergo &c. Sol. gloſſ. dicit: nõ debetur ante reſtitutionem petitã & iõ non poteſt compenſari. Sed quid dices de alio quod deberetur iudicis † officio, an poſſet in cõpẽſationẽ deduci? R ñ. officium iudicis, per quod conceditur reſtitutio habet tollere quoddam obſtaculum quod obſtat de iure communi: alias non daretur reſtitutio, vt l. in cauſæ. ſupra de mino. ideo de eo non poteſt opponi compenſatio, donec iſtud obſtaculum omnino tollatur. Sed ſi alias directo deberetur, per iudicis officium poſſet in compenſationem deduci: vt infra de compenſa. leg. ſi ambo. §. penul. leg. fi. & leg. pecuniam. et infra de fur. l. ſi ſeruus. §. j.

De condictione ſine cauſa. *Rubrica.*

1 ☞ *Condictio ſine cauſa licet ſit generalis, tamen eſt ſpecies ab alijs ſeparata.*

2 *Condictio ſine cauſa q̃ concurrat cum condictione certi & incerti.*
3 *Hæc condictio quando habeat locum in contractibus innominatis.*

LEX I.

St & hæc. Hæc eſt ſpecialis condictio, & concurrit cum cõdictione indebiti, ob cauſam, & ob turpem cauſam. h. d. In tex. ibi: eſt & hic ſpecies condictionis. dic, id eſt ſpecies ſeu cõdictio per ſe diſtincta ab alijs condictionibus. Et ſi quæratur, in quibus caſibus habet locum? Reſpondetur: ſi quidem ſine cauſa, & c. vt in tex. Opp. q̃ hæc † condictio non ſit ſpecialis, imo generalis: quia cõcurrit cũ alijs, vt hic patet in tex. Solu. quod hic dicit, eſt ſpecies cõdictionis, expone vt dixi, quod eſt ſpecies diſtincta ab alijs, licet hęc generalius competat quam competant illæ.

2 Quæro, vtrum † hæc condictio cõcurrat cum condictione certi. Reſpondeo ſic, quando per hanc condictionem petitur certum: vt l. certi condictio. in prin. ſ. ſi cer. peta. Quæro vtrum † hæc condictio habeat locum in contractibus[f] innominatis. Et videtur q̃ ſic, vt hac l. Breuiter quando iſta condictio concordat cum condictione ob cauſam, non habet locum, ſed alias poteſt habere locum in contractibus nominatis, vt dicam j. l. proxi. Venio ad verſi. qui autem. & opp. de l. ſi non ſortẽ. §. libertus. ſ. titu. j. Solu. vt in gl. Venio ad verſic. ſiue autem. & oppo. de l. cum filium. §. hæres. de lega. ij. Glo. non ſoluit. tu dic q̃ hic deuenit ad talem finem, qui ſe nõ compatitur cũ principio. Vnde paria ſunt, ab initio non fuiſſe, vel ex poſt facto ad talem finem deueniſſe. in contrario deuenit ad talem finem, qui ſe compatitur cũ principio. Opp. ſ. tit. j. l. fi. Sol. ibi nõ deuenit ad cauſam, anteq̃ reſtitutio petatur.

1 ☞ *Condictio ſine cauſa quando detur contra ea quæ veniunt in ſententia.*
2 *Per condictionem ſine cauſa condicitur æſtimatio ſoluta.*
3 *An ſoluenti æſtimationem rei debeat cedi ſeu reddi actio. remiſsiuę.*

LEX II.

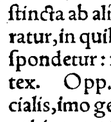

SI fullo. Si res, pro qua ſolui æſtimationẽ ei à quo cauſam habeo, ad eum redeat: poteſt agi actione ex eo cõtractu, vel condictione ſine cauſa ad rem ſolutã. h. d. & eſt multum not. Oppo. ſolutum per ſententiam non repetitur:[g] vt d. l. prima. C. de cõdictio. indebi. & l. ſi fideiuſſor. §. in omnibus. j. manda. Solu. dicit gloſſ. hic fuit conuentus extra iudicium: vel dic quod cõtraria loquuntur in condictione indebiti: hic in condictione ſine cauſa: quod not. quia condictio indebiti non datur contra ſententiam, ſed condictio ſine cauſa ſic. Ita intelligunt glo. noſtræ hic, & in legibus contrariis. & in l. ſi ſine. §. j. j. rem ra. habe. Docto. † moderni dicunt aliter, & melius, q̃ nulla condictio datur contra ea quæ venerunt in ſententia: vnde ſi per condictionem dicitur male iudicatum, condictio ceſſat: vt l. j. C. de condi. inde. & d. l. ſi ſine. §. ſi procurator per iudicem. ſed quando per condictionem, non dicitur iniuſta ſententia,

de Bal.conſil.lxxvj. lib.iij.

a ¶ Aeſtimationem. Sed Bar.in l. in commodato. §. fi. tenuit etiam cõpetere, vtilẽ actionem in rem.de quo vide per Bar.in l.j.j.pro emptore.

→ POMATES.

b ¶ Cõdicit. Vid Alexan.conſi.cij.col. iij. volu.j.

c ¶ Repeti. Et de hac materia per Bald.in rub.ſolu.mat.& ibi, quid in dote,& qd i arris,& quid in donatione, & tam pro matrimonio contracto de futuro, q̃ pro contrahendo.

d ¶ Saluari. Sed tu cogita.quia iſtam opi. Placẽtini nõ video poſſe ſaluari. Primo quia ſi mulier ſoluit ſciens ius & factum ſoluit ex cauſa de iure impoſsibili, quæ cauſa licet nõ ſequatur, impediẽt tamen repetitio. l.dictã.C. de condi.ob cau. & quod no.in l.ſi militẽ.eo.ti.Secundo cõtra hoc facit multũ l. cuius per errorẽ.de regu.iur.& per iſta eſſet rñſum ad motiuum Bar.ideo cogita:& de iſta materia legitur & no.in c.& ſi neceſſe.de do.inter vi.per Bal.in rub.j. ſol.mat.&c.

ſed dicitur q̃ cauſa ſentẽtiæ deuenit ad nõ cauſam:tunc datur condictio ſine cauſa.& hic eſt caſus.Nam fullo confitetur ſe condẽnatum,& bene condẽnatum:tamen de nouo res peruenit ad dominũ: & ſic dicit cauſam deueniſſe ad nõ cauſam. Sed ſi veniret contra ſententiam,nõ audiretur per condictionem ſine cauſa:ſicut nec per cõdictionem indebiti.Ita no.doc.in l.j.C.de condi.indebi.& bene. Opp. condictio non debet habere locũ,vbi competit actio ex eo contractu:vt ſ.tit.j.l.qui inuicẽ.Sol. ibi in cõdictione indebiti:hic in condictione ſine cauſa. Vel verius dico q̃ iſtæ actiones competunt ad diuerſa. Nam † per condictionem ſine cauſa condicitur æſtimatio ſoluta, vt hic : per actionem ex eo cõtractu agitur alternatiue vt reddat rem vel æſtimationem:vt l.in commodato.§.fi.j.commo.& ibi videbitis. Oppo.q̃ non habeat locum actio perſonalis,ſed Publiciana vel vtilis in rem.ſ.de rei vẽdi.l.ſi culpa.

a Sol.dicit glo.ibi ſoluit æſtimationem[a] ille, qui à non domino cauſam habebat:hic ſoluit æſtimationem ille, qui à domino cauſam habebat. Et intelligit Dy.hoc eſſe verum ſi poſt ſolutam eſtimationem res peruenit ad fullonem antequam reuerteretur ad dominum. Ita not.ipſe extra de regu. iur.& c.pro poſſeſſore.in v. q.lib.vj.quod quantum ad legem noſtram eſt diuinare. Dicam de hoc in d.l.ſi culpa. Tu tamen tene ſolu.glo.hic poſitam. Et eius ratio eſt: quia ille,qui habuit cauſam à me, vt cõmodatarius,fullo,& ſimiles,conueniuntur ratione culpæ:& ideo ſoluendo æſtimationem,videtur ſoluere æſtimationem culpæ,& non rei : ideo eis nõ datur in rem vtilis,ſed perſonalis,vt hic dicitur. Sed ille qui cauſam non habet à me,conuenitur ratione rei tanq̃ poſſeſſor: & ideo ſoluendo videtur ſoluere æſtimationem rei vt rei , non vt culpæ, Ita intellexit Hugo antiquus gloſſator,licet gl.nõ referat,vt dicebat Iaco.But.

3 Quæro vtrum debeat † actio cedi ſeu reddi ei qui ſoluit æſtimationem rei. Glo.tangit hic,& Dy. in d.c.poſſeſſore.& in l.is qui dolo.ſ. de rei vendi.ego autem dixi in l.in depoſiti.j.de re iudi. Dic vt ibi.

1 ☞ *Idem iuris quod eſt de toto ad totum,eſt de parte ad partem.& nu.3.*
2 *Obligatio ſine cauſa quando ſit ipſo iure nulla.*
4 *Condictio incerti an ſit proprium nomen actionis.*

LEX III.

b Vi ſine. Qui ſine cauſa in totum vel in partẽ obligatur,liberationem condicit[b].h.d. Nota

1 q̃ iuris eſt † de toto quo ad totum,idẽ eſt de parte quo ad partem,vt hic,& ſ. de rei vendi.l.quæ de tota. Opp.quod

2 non ſit neceſſaria condictio , cum obligatio ſine † cauſa ſit ipſo iure nulla:vt l.cum de indebito.in fi.infra de probatio.Solu.intellige quod hic fuit cauſa expreſſa,quæ in veritate erat nulla: quando autem cauſa non exprimitur,dicitur in l.hactenus.in

3 fra,de conſtitu.pecu. Oppo.& videtur quod † non ſit idem iuris de parte quo ad partem,quod eſt in toto quo ad totum:vt dicta l.quandiu.C.de diſtra.pigno.Gl.non ſoluit:tu ſolue quod in his quæ,ſunt omnino diuidua,idem iuris eſt de parte quo ad partem,quod eſt de toto quo ad totum.Ita loquitur hic.Sed in his,quæ aliquo modo ſunt indiuidua,hæc regula non procedit:vt in l. contraria. Probatur in l.in executione.§.pro parte.

4 j.de verborum obligationibus. Quæro,vtrum † condictio incerti ſit hic proprium nomen actionis.Gloſſa dicit quod non: ſed exponitur,id eſt,ſine cauſa.quod dic vt dixi in l.ſed & ſi me putem.§.j.ſ.titu.j.

Nihil refert. Paria ſunt ab initio aliquid eſſe tale, vel ex poſt facto deuenire ad tale.Hoc dicit hæc lex.

1 ☞ *Dos data occaſione matrimonij illiciti quod non contrahitur,quando poſſit repeti.*
2 *Argumentum à contrario ſenſu non ſumitur quando reſultaret prauus intellectus.*
3 *Dos data pro matrimonio illicito de facto contracto quando poſſit repeti.*
4 *Iuris ignorantia quando excuſet quo ad pœnam adulterij.*
5 *Titulus dotis quod ſit oneroſus.*

A Vunculo. Iſta eſt fortis lex & h.d. Datũ ob cauſam impoſsibilem de iure,cauſa non ſecuta de facto condictione ſine cauſa repetitur.h.d.Primo loquitur quando matrimonium erat prohibitũ ratione conſanguinitatis.Secundo quando ratione affinitatis. Secũda ibi: nouerca. Iſta materia habet duas partes.Primo quãdo ſponſalia fuerunt facta,nec matrimonium copulatum.& de hoc tractat prima glo.Secundo quando matrimoniũ fuit de facto contractum & copulatum:& de hoc tractat ſecunda glo. Quæro ergo & reuoco in dubium caſum iſtius legis,videlicet quando dos † datur nomine matrimonij illiciti quod non contrahi-

1 c tur:an dos poſsit repeti.[c] In gloſ.ſunt opi.ſcilicet tres. Prima q̃ poſsit indiſtincte repeti,ſi dans fuerit ſciens ſiue ignorans: & hæc fuit opin. A zo.ſiue Placentini:quod probatur per legem iſtam in eo quod dicitur , vtriuſq̃ turpitudinẽ verſari. Si enim fuiſſet ignorans,nulla eſſet turpitudo. Secunda eſt opinio quorundam,quæ recitatur in fi.gloſ.quod hic intelligatur de ignorante ius,vel factum. Nam ſi ſciret ius vel factum,non poſſet repetere.argu.C.ſolu.matrimo.l.ſi ignorans.Sed hæc non eſt vera:nam hic dicit,auunculo,&c.& ſic coniunctæ perſonæ,vt l.

2 octaui.ſ.vnde cognati. Nec obſtat lex contraria : quia ibi † non debet ſumi argu.à contrario ſenſu,quia reſultaret prauus intellectus.Tertia fuit opi.gloſſatorum noſtrorum , vt diſtinguatur, aut ſciuit ius & factum:& indiſtincte non repetit. Aut ſciuit factum,& ignorauit ius:& tunc matrimonio non ſecuto repetit. Hic eſt caſus hic,& in l.j.de condi.ob cau.& in l.ſi tutor.de interdi.matr.Nam quando vterq̃ ſciuit,non eſt honeſtum quod illa poſsit repetere,cuius ſcelere matrimonium eſt pronunciatum nullum:vt ſupra,de condi.ob tur.cau.l.j.§.fina.& l.ſequẽ. Nec obſtat textus qui dicit.in delicto pari:quia illud refertur ad extrinſecos,non ad caſus poſitos in hac l.& iſtam tenent doct. communiter in l.qui contra.C.de inceſt.nupt.& in l.j.C.de condi.od turp.cau. Mihi videtur quod tam opi.Placen.quam gloſ-

d ſarum ſaluari[d] poſsit. Nam quando q̃ contrahuntur ſponſalia, & dos datur:nec tamen mulier nubit ſua ſponte,quia nõ vult: tunc repetit per condictionem ſine cauſa , etiam ſi fuerit ſciens ius & factum.hic eſt caſus hic ſecundum opi.glo.Pla.& in veritate tex.hic voluit hoc dicere dum dicit hanc rationem fortaſſis,&c.Si vero poneremus eam ignorare : tunc nullus diceret eam eſſe in delicto vel turpitudine:& ſic argumentum Iuriſcõſulti non procederet. Præterea in condictione ob turpem cauſam debet inſpici proxima cauſa,nõ remota : vt l.iij.§.ſed quod meretrici.ſ.de condictio.ob turp.cau.Sed hic ſi inſpicis cauſam proximam,ſcilicet dotis,non eſt turpis,ſed magis eſt nulla,licet matrimoniũ,quod eſt cauſa remota,ſi copularetur, eſſet turpe. Et iſta eſt ratio,quam iuriſconſultus hic aſsignat,non propter ignorantiam,ſed quia cauſa non eſt turpis.Præterea quãdo delictum non perficitur,quia quis non vult,ceſſat pœna,vt l.qui falſam.j.de falſis.Facit de inoffi.teſt.l.Papinianus.§.meminiſſe. & de bo.liber.l.qui cum maior.§.accuſaſſe.& l.in ſeruitutem §. petijſſe.eo.titu.Sed contra hoc facit:quia contrahendo ſponſalia videtur delictum perfectum:vt l.ſi quis tutor.§.quãuis.j.de ritu nup.Solu.fateor q̃ ſponſalia ſunt prohibita, & ſunt nulla, ſicut matrimonium : non tamen imponitur illa pœna,ſi quis à ſponſalibus ſponte recedat. Ita loquitur hic. Item poteſt procedere opi.Io.ſi poneremus ſponſalia eſſe contracta & matrimonium per verba de præſenti,ita q̃ fuerit neceſſe q̃ per ſententiam epiſcopi pronunciaretur nullum:& ſic pars ſua ſponte nõ receſsit.Iſtud probatur in l.cum hic ſtatus.§.fi.j.de do.inter vi. & vxo.& ibi glo.paruula,quæ intelligit in matrimonio contracto per verba de præſenti.& quod hic glo.intellexerit,ſic apparet ex verbis eius dum dicit,quomodo dotem repetit illa,cuius ſcelere pronunciatur nullum. & ſic præſupponit q̃ matrimonium fuerit contractum per verba de præſenti,& pronunciationem eſſe neceſſariam:argu.d.§.accuſaſſe.& d.§.meminiſſe.& d.§.petijſſe.ſ.alle. Venio ad ſecundam gl.hic dicit,nec nupſit.

a ¶ De adulte. Et vid Bal.in d.l.qui cõtra. in ij.q.

b ¶ Propria. Ad hæc adde bonam glo. In ſti.de nup.§.ſi aduerſus.ſed Bar.ẽ.ea.l.in verſi.item põt producere.videtur tenere contra:quia ibi loquitur quando ſciebat factũ,et ignorabat ius . ſic loquitur hic: ſed contra. Bar to.facit tex.etiam in d.l. qui contra ibi: quo cõmodatũ . iuncta gl.in verbo,datum.quæ dixit pro dote &c.Itẽ probatur & quærit amiſſio proprij matrimonij,nõ tamen lucri. dũ ibi amittebatur donatio propter tradita ab vxore viro. de hoc cogita.

c ¶ In re furtiua . Ad intellectũ huiuslegis & libelli formandi i condictione furtiua & quæ probari requirantur,dic ſingulariter vt per Bal.in rubr.ſi ex ſal.inſtr . in ver.rurſus.& i ver. l.amplius &c.

d ¶ Infantem. An infans & furioſus poſſint citari : de infante vide Bal. in l.donatarum.C.de acq. poſ.& vide .ſ.,pxie.

e ¶ Monachus . An monachus æquiparetur filio vel ſeruo. Et vltra iſta adõ gl. & ibi no.in l.Pedius in fi.de arbitr.et gl. in l.ſi.longius.in fin. de iud.et Bar.in l.tutor.de bon.poſ.& in l.cum hæredes.§.fin. in gl.de acqr.poſ.& in l.cum hi.§.ea trãſactione.de tranſact. i l.j.§.j.& §.ſi ſeruus. de ſtip.ſer.in l. ij. infra de acqui . hæred. Bal.in l.j.C.qui admit.& in l.filius.C. de pact . et in l.cum aliquis,de iure delib. in l.cũ non ſolum.in prin.de bo.quæ lib. Adde Bal.not . in l. fi.in fi.C.quod cum eo.per Bart.in l.j. de vulg.& pup.& in l. iij.de acqui . hær. & C.de hær.inſtit.et i l.ſi alienam.ff.de hæred.inſtit.in princi. Hęc ſcripſi poſt Ro. in l.j.§.item acquiri. mus.de acquir . poſ. Vide etiam Bal . in l. ſeruus communis de ſucceſ. vbi dicit quod ſeruus æquiparaf monacho in his, quæ poſſunt monacho adaptari,& nõ in alijs Bal . in quodam ſuo conſilio qd incipit,monachus q dam. in quo dicit q̃ tanquam voluntate carens æquiparetur infanti. Pro quo videtur tex.no.i l.ij.in fin.iuncta.l . adoptiuũ.in prin.ſ.de i ius

3 nupſit. † quæro quid ſi nupſit, et de facto copulatũ eſt matrimoniũ , an poſsit dotẽ repetere. Gl.dicit q̃ ſi ſciuit factũ,licet errauit in iure,nõ poteſt dotẽ repetere, ſed applicatur fiſco:vt l.qui cõtra. C.de ĩceſt. nup.Contra hoc oppo.nã ad impediẽdũ condictionem ob cãm non ſufficit quid de facto ſeq:vt l.iij.§.ſi liber homo . ſupra de condi.ob cau.Sol.dico q̃ nõ impedit cõdictiõe ob cãm tamẽ illa nõ datur mulieri,ſed applicatur fiſco,cũ ipſa reputeẽ indigna: vt d.l.qui cõtra.Itẽ opp.ad præ-

a dicta.infra de adul.[a] l.ſi adulterium cũ inceſtu.Sol.ignorantia † iuris excuſat quan-

4 tũ ad pœnam adulterij & inceſtus,vt ibi: nõ quantũ ad pœnã amiſsionis dotis , vt hic.Ego ſum in cõtraria opi.glo.et doc. ĩ iſta materia.Pro cuius euidentia debes ſcire . Quandoque dãs dotẽ errat in iure & in facto:& ſine dubio põt repetere cõdictione ob cauſam et ſine cauſa:vt ff.ſolu. mat.l.ſi cũ dotẽ.§.fi.et l.ſi ſponſus.et l.dotem.infra de iure dot. Quandoque ſciuit ius & factũ,et contraxit inceſtas nuptias: & tũc ſine dubio perdit dotẽ:et etiam patitur pœnas,de quibus in auth.ĩceſtas.C. de inceſt.nuptijs.et in corpore vnde ſumitur. Quandoque ſciuit factũ,et ignorauit ius:et hic aduerte, quandoque quærit an error iuris excuſet a pœna : et videt q̃ ſic: cũ diſtinctione tamen quæ ponitur in d. l.ſi adulterium cũ inceſtu.infra de adulte. Q̃nque quæritur an excuſet a pœna contrahentis inceſtas nuptias: et hic aduerte Quædam eſt pœna q̃ matrimoniũ ſit nullum,& in hoc nulla eſt excuſatio:vt l.j.C. de interdict.matri. Quædam eſt pœna q̃ filij ſint non legitimi:et in hoc põt eſſe excuſatio,vt ex parte ignorantis dicantur filij legitimi,vt infra de ritu nuptia.l . qui in prouincia.§.j.et quod no.in l.qui cõtra. de inceſt.nuptijs. Quædam eſt pœna quę cõſiſtit in amittendo lucrum:et hæc ignorantia iuris non excuſat. Debet enim eſſe iuſtiſsima ignorantia q̃ excuſet:vt d.l.qui cõtra.de inceſt.nup.ſecus ſi eſſet ignorantia iuſta:vt l.fi.j.de leg.j.Ita debet intelligi quod not.de vſufru.lega.l.vxori maritus. et de his quib.vt indi.l.ij.§.j. Quædam eſt

b pœna in amittendo propria[b]:et iſtã pœnã patiuntur ſolum ſcientes:vt de ince .nup. auth.inceſtas.et in corpore vnde ſumitur. In propoſito q̃ mulier perdat dotem eſt amittere propriũ:ideo iſtam pœnã non incurrit,niſi fuerit ſciens:vt d. auth. ĩceſtas. et ibi dicitur expreſſe. Non obſtat l. quæ contra.quia imo facit pro,ſi bene aduertatur,nã ibi dicit q̃ ei, qui cõtra interdicta legũ nuptias cõtraxerũt,nil datum nomine donatiõis propter nuptias , vel dotis nomine acquiratur.In hoc vult dicere q̃ mulier quãdo ſibi datur donatio, vel mari tus quãdo ſibi datur dos nõ acquiritur eis dñium:ſequitur ibidẽ ſtatim quod omne lucrũ,quod ab alio coniuge inceſtuoſo q̃ ſiuit,applicetur fiſco. Vnde de eo , quod peruenit ad eum vt lucrum perdendo loq tur illa lex. Dos autem non peruenit ad

3 lucrũ:quia eſt † titulus oneroſus:ergo non perditur niſi a ſciente. Et in hac opin.ſum pro mõ ſalua meliori deliberatiõe. Et poſ ſet etiam forte dici q̃ in vtroq̃ caſu,etiã ſi fuerit ſciens ius & factum mulieri competat condictio ob cauſam. Nam ratione turpitudinis non repellitur,vt hic in text.ea vero ratione quia eſt indigna,non poteſt repelli ab alio,niſi à fiſco. Ita videt text.in l.his conſequenter.§.j.ſ.fa.ercij.hoc tamẽ relinquo ſub dubio. Ratio quia d.l.loquit in hæreditate quæ poteſt eſſe dãnoſa:ideo requiritur fiſci agnitio : hic in dote,in qua non poteſt eſſe damnum : & ſic quæritur ipſo iure,& mulier agere non poſſet

De condictione furtiua. Rubrica.

LEX I.

c IN re furtiua.[c] Opponi. de l.ſed nec legatarius.j.eodẽ. & l.interdum. §.qui tutelã.de fur.Solu.quod dicit domino, ſubaudi vel quaſi. Opp.j.de pig.actio. l.ſi pignore.Sol.dic vt in gloſſa.

1 ☞ *Furioſus & infans quod ſint neceſſarij hæredes.*
2 *Citari quod non poſſit furioſus,ſed eius curator.*
3 *Contra infantem vel furioſum qualiter agi poſſit.*

LEX II.

Condictione. Qui non poteſt furtum committere, poteſt ab actione ex alterius perſona teneri.h.d. Nota

1 † q̃ furioſus & infans ſunt neceſſarij hæredes. Nota q̃ cum eis non poteſt agi : &

2 ſic nota nõ valere † citationem factam de furioſo:ſed debere citari curatorẽ,vt j.dicam. Opp.primo q̃ habeat beneficium abſtinendi:vt Inſtitu.de hære.quali.& diffe.§.ſed & his.Sol.concedo,ſed hic loquit g ſecundum rigorem iuris,ciuilis non conſiderato beneficio ab-

3 ſtinendi. Quæro, † qualiter poſſum agere contra infantem[d]

d vel furioſum.Reſpon.pro infante conuenitur tutor:vt l.j.§.ſuffici.de admini.tuto.pro furioſo curator : vt l.Licinius Locuſta. §.fi.de lega.ij.

f ¶ Opem. An p̃ſtans opẽ teneat cõdictione furtiua,adde Inn. in c.querelã.de elec. refert Ange.in l.j.in princ.de eo q̃ quẽ factum erit.per illum tex.&c.

¶ De peculio. Adde & vide ibi Bart.

voca. Abb.vero æquparatur pri tãquã legitimo adminiſtratori ſecundũ gl. in l.ſi præſes.C.quo & qñ iud.quod limita vt p̃ Bal.in l.cum non ſolũ.de bo.quæ lib. Et ex prædictis adde no.per Cano.i c.cũ olim.de priuile. el ij.& Bal.in l.cum proponas.C.de hære.inſti.& p doc.maxime modernos in l. is q hęres.de acq.hære.§.ęq̃ filius.et ibi Bar.in l.j.§.p ſeruũ. & l.quicquid.de acquir.poſ.& Bal.in l. ex repudiatione.C. de fideicõ. Bart.in l. ij.§.fi.in fi.de ſecun. tab.& Bal.& Imol. in l.filio.in princi.de cõdi.& demõ. Bal.i l.Deo nobis.in pen. col.de epiſc.& cleri. Bald.in l.ſeruus.C. de pact.& in l.filius. eo.tit.& in l.ſi liber. de cõdi.ob cau. Adde cui equiparet monachus,vel ſeruo,vt filio,Ang.late conſi. cxxij.& cõſil.xc.per Bal.an retineat iura ſuitatis, cõſi.cccxvj. inci.monialis.lib.iij.

¶ Opem. An p̃ſtans opẽ teneat cõdictione furtiua,adde Inn. in c.querelã.de elec. refert Ange.in l.j.in princ.de eo q̃ quẽ factum erit.per illum tex.&c.

¶ De peculio. Adde & vide ibi Bart.

1 ☞ *In obligatione rem reſtitui poteſt res ipſa peti,etiam ſi ſit percempta.*
2 *Monachus decedens ante hæreditatem aditam,an illam trãſmittat ad abbatem vel monaſterium.remiſſiue.*

LEX III.

SI condicatur. In condictione furtiua habetur ratio intereſſe conſiſtentis in lucro. Nota id quod dicit,ſi mortuum hominem condi

1 cat:quia in obligatione † rem reſtitui poteſt peti ipſa res etiam re perempta. Dicam de hoc ſtatim j.eo.l.in re furtiua. Secun

2 do nota quod † ſi monachus[e] decedat ante aditam hæreditatẽ,

e non tranſmittit ad abbatem vel monaſterium. Facit l.inde Neratius.in princi.& §.j.ad leg. Aquil.& ibi dixi.& in l.cum non ſolum.in princ.de bon.quæ libe.& in l.j.de vulga.& pupilla.& per Canoniſtas in c.in præſentia.de proba.

SI ſeruus. Hac actione tenetur dominus ex perſona ſerui, & datur noxalis in eo q̃ ad dominum non peruenit. Idem in patre ex perſona filij.& qui furtum non commiſit,hac actione non tenebitur.hoc dicit.cum duabus ll.ſequen. Ad hanc legem in princi.oppo. de l.ſæpe.in fi.de verborum ſignificatio.glo.dat multas ſolutiones. Vna quod ibi loquatur de condictione,id eſt,actione perſonali.& hanc tene hic. Alij dicunt quod non tenetur condictione, niſi de eo quod ad eum peruenit.& hanc tenent multi.

f Alij dicunt quod præſtans conſilium vel opem[f] non tenetur condictione,vt hic,niſi in ſubſidium committente furtum exiſtente non ſoluendo.Et hanc tenet Iaco.de Are.hic,& videtur

g probare.j.de pecu.[g] l.peculium.§.penul.

a ¶ Si pro fure. In hac l. decidit Dy. quem sequitur Bald. quod remittens iniuriam non videtur remittere ius consequendi damnum, quod ex iniuria passus est. l. sed & si vnus. §. si ante. ff. de iniurijs. & ibi Dy. & not. Bal. in l. si tibi. §. j. de pac. & Bald. in l. si domus. ff. de ser. vrba. prædio. vbi dicit plus, & fortius, quod est de mente Spec. in titu. de accu. §. j. ver. sed si vulneratus.

✠ POMATES.

a ¶ Si pro fure. No. q̃ remittẽdo iniuriam non videor remittere damnum, quod, ꝓpter illã passus sum.

b ¶ Persecutoria. Vide ad glo. in l. rei cõmunis. ff. pro socio. & in l. j. C. de furt. & in l. fin. C. de codicil. & Barto. in l. j. §. vnde quæritur. ff. de publi.

c ¶ Condictio. Et an actio furti & condictio furtiua possint eo libello cumulari, vide Bal. quod sic. in l. iiij. C. de re iudi.

d ¶ Contra hæredem. Idem no. in l. prima. in princi. ff. de actio. & obliga. & Institu. de actio. §. j. & idem dicas si non fuit furata res mea, sed quasi mea vel mihi obligata: quia tunc incerti condictio datur cõtra hæredẽ: sed Bald. in l. j. in j. co. C. ne ex delic. defun. arg. l. & ideo. §. Neratius. infra eodem.

e ¶ Varijs. Ad istud posuit etiam vnum exemplum Bar. in l. si & me & Titium. §. si cer. pe.

f ¶ Furtiua est. Et iõ dicit hic Bal. quod si statutum dicit quod de maleficio non possit cognosci post mẽsem: certe non poterit etiam de condictione furtiua. Ad id tamen quod dicit Barto. hic, vide gloss. & Barto. in l. Celsus. alias in l. q̃ ab alio. infra eodem titulo.

g ¶ Quoties. Adde textũ in l. Græce. §. sed & si ex deli. j. de fide.

h ¶ Figuris. A dic etiã aliud speciale. j. eo. l. si seruus. §. fin. & ibi nota.

i ¶ In re furtiua. Sed quid si res nõ est perempta, non tamẽ apparet an succedat obligatio ad æstimationem? Dic q̃ sic, secundum Bart. & docto. per illum tex. in lege, si constante. §. si vxor. soluto matrimonio. facit lex, cũ res. §. penultimo. de leg. primo. Et vltra ista vide Barto. in l. cum seruus. de condictio. ob causam. & quod notat bona glos. in l. rei iudicatæ. §. j. soluto matrimonio. quã ibi singulariter ponderat Imola.

k ¶ Siue manifestus. Adde ad istam legẽ Bart. in l. fur est manifestus. in princi. de furt. & in l. falsus. in prin. eo. tit.

l ¶ Legatario. Et no. quia dicebat Pet. in l. si seruus. §. boue & rerum amo. l. si concubina. §. non solum. j. de verb. oblig. l. inter stipulantem. §. vlti. quæ iura concludunt ipsam rem posse peti. Dico etiam quod æstimatio poterit peti. vt hic. Nec obstat l. si seruum. in fin. de verbo. oblig. quia ibi loquitur in obligatione rem dari. & eodẽ modo. l. penul. §. de condic. ob cau. hic vero in obligatione rem restitui, & sic in obligatione facti. Quod plene dic vt dixi in d. l. stipulationes non diuiduntur. de verbo. obliga.

SI pro fure.

[a] Decisio in actione furti nõ præiudicat in cõdictione furtiua. hoc dicit. Opponitur de l. si duo. §. idem Iulianus in principio. §. de iureiur. Solu. vt ibi Bartolus.

Furti actio.

Persecutoria non tollitur per pœnalem, nec econtra: sed persecutoria [b] bene tollitur. hoc dicit. Oppon. de l. apud Cels. §. Labeo. de doli excep. Solu. ibi loquitur in pœna cõuentionali: hic in pœna legali.

1 *Actio ex delicto quando detur contra hæredem.*
2 *Condictio furtiua quòd sit ex delicto.*

Condictio.

[c] Hæc actio datur cõtra hæredem, etiam in eo quod ad eum non peruenit, qualiter cunque, & quomodocunque res perierit. siue quantumcunque. hoc dicit. Opp. dicitur hic, post mortẽ: & sic innuit aliud esse ante mortem. cuius contrariũ dixerat in hoc eo. §. Gl. se inuoluit. Tu dic q̃ ideo dicit post mortem, quia omnes alios casus posuerat: ideo hunc volebat ponere. Siue ergo seruus viuat, siue mortuus sit ante mortem furis, siue post mortem, & postquam peruenit ad hæredẽ, siue post mortem furis antequam peruenit ad hæredẽ, idem est. Oppo. de l. quædam. §. j. supra de eden. & j. eo. l. sed nec legatarius. Solu. intellige hic de successoribus vniuersalibus. Oppo. †actio ex delicto nõ datur contra hæredem, [d] nisi quatenus peruenit ad eos: vt l. j. j. de priuat. delic. & C. ne ex delic. defun. l. j. Gloss. dicit hic ideo, quia est ex varijs [e] figuris causarum, non ex delicto. Hanc glo. reprehendunt omnes, vt Gul. hic, & alij: †quia condictio furtiua est [f] ex delicto: vt l. si ambo. §. quoties. [g] j. de compen. & l. si mulier. §. penul. j. rerum amo. & ibi hoc tenet Dyn. & leges, quæ dicunt de actionibus, quæ oriuntur ex varijs figuris [h] causarum, loquuntur in alijs casibus. fateor tamen quod in condictione furtiua est hoc speciale quod detur contra hæredem vltra quam ad eum peruenerit.

1 *In obligatione rem restitui etiam re perempta res ipsa peti potest, & etiam æstimatio.*

IN re furtiua.

[i] In obligatiõe rẽ restitui demum perempta re succedit obligatio ad interesse: quod est contra furem quantum res plurimi fuerit & habetur ratio fructuum. h. d. Oppo. & videtur quod debeat peti †ipsa res non æstimatio, vt l. penul. supra de condi. ob causam. & l. si seruum. in fin. de verbo. obliga. glo. tua fatetur contrarium quod semper ipsa res est in petitione, sed re perempta æstimatio erit in solutione. vide glo. Gui. hic & Dy. aliter dicunt, vt not. per Dyn. in l. stipu. nõ diui. in magna distinctione in vj. q. Ego ibi istum passum multum late examinaui: finaliter determinaui quod ipsa res potest peti tanquam perempta, vt §. eo. l. iij. & hac eadem l. ver. si ex causa. & j. eo.

1 *Condictio furtiua q̃ non competat legatario.*
2 *Actio furti qualiter dicatur competere legatario. & nu. 5.*
3 *Ex assidua contrectatione rei furatæ absque mutatione dominij an nascatur noua actio.*
4 *Qui furatus est equum Florentiæ, & illum duxit Bononiam, q̃ poterit Bononiæ conueniri.*
6 *Diuisio glo. in tres partes.*

SIue manifestus.

[k] Hæc † condictio competit cõtra furẽ manifestũ, siue non manifestum, nisi possessio rei ad dominum sit reuersa. h. d. Quærit gloss. vtrum contra furem manifestum posset dari hæc cõdictio in alijs casibus quam in casibus hic positis. Pla. q̃ non: quia semper requiritur apprehensio, vt fur dicatur manifestus. Glo. tenet contrarium: quia sufficit contra furẽ si surgat rumor furti facti. & sit visus, vt infra de fur. l. si quis in seruitute. & ibi dixi: quia potuit esse q̃ fur cum re subtracta aufugit: & sic posuit hic exempla indubitabilia.

Tandiu.

Hæc condictio datur domino & hæredi eius, non successori titulo singulari, & durat etiam re alienata ex necessitate: secus si ex voluntate. h. d. vsque ad l. & ideo. §. Neratius. Glo. j. huius §. ponit casum: & ideo non eger recitatione. dic vt in ea. Oppo. extra glo. de l. huic scripturæ. supra ad l. Aquil. vbi re alienata voluntarie durat actio l. Aqui.

2 Sol. Quædam † sunt actiones, quæ non competunt ad rem, sed ad æstimationem damni vel iniuriæ occasione rei, & istæ durant etiam re alienata: vt l. contraria. cum distinctione tamen quam ponit Dyn. in l. si tertius. §. si quis prius. de aqua pluuiarcen. & ibi dixi plene. Quædam sunt actiones quæ competũt ad rem ipsam: & tunc extinguũtur re alienata voluntarie. Istam distinctionem facit text. in l. quæcunque actiones. j. de actio. &

3 obligatio. Ex hoc † potest apparere solutio quæstionis formatæ in glo. An actio furti extinguatur re alienata ipsi furi vel alij extraneo. Certe non: quia non competit ad rem, sed ad pœnam occasione delicti commissi in re: argu. j. arborum fur. cæsarum. l. fi. Venio ad l. sed nec legatarius.

De condictione furtiua. 76

ua contrectatione: ei vero qui succederet titulo vniuersali cõpetant duæ: Vna ex veteri: alia ex noua cõtrectatione. Tertia opi. est q̃ nullo casu ex veteri contrectatione dat actio nouo dño, etiã si succedat titulo vniuersali. Examinemus ergo istas tres opin. Dico primam opinionem q̃ legatarius habeat duas actiones furti, scilicet ex contrectatione veteri vnam: aliã ex noua cõtrectatione. Probatur in l. si dominium, de fur. eo. tit. l. si cũ quis in hostium. §. j. Hoc etiã probatur per simile. Nã si res subtracta reuersa est ad dominũ, & iterũ ab eo subtrahat, cõpetũt eidẽ & cõtra eundẽ, et eiusdẽ rei occasione duæ actiones furti: vt l. interdũ. la ij. in prin. j. de furt. Gl. videtur istã optenere in l. si abducta. C. de furt. sed in l. si dominiũ. de fur. & hic reprobat eã. et primo respõdet ad simile inductũ de l. interdũ. quia ibi fuerũt duo furta, cũ possessio apud furem fuerit interrupta: qõ nostra loquitur q̃ possessio apud furem est continuata: vnde ad propositũ nõ facit illud simile. Præterea cõtra opi. prædictã si verũ esset q̃ legatario daretur ex noua cõtrectatiõe actio furti. et ex veteri: eẽt cõtra l. sed & hæres. de ser. cor. et ideo glo. recedit ab hac opi. Quidã tamẽ volentes hanc opi. sustinere, rndẽt q̃ aliud ī actiõe seruí corrupti: vt d. l. sed et hrs. aliud in actiõe furti. Sed quicquid ipsi dicant, ista opi. est cõtra casum l. si is qui rem. infra de fur. vbi ex veteri cõtrectatione nõ datur legatario actio furti. Non obstat l. si dñium. q̃ intelligo dari legatario ex noua cõtrectatiõe, vt ibi no. Secũda fuit opi. Hugo. q̃ legatario detur actio furti ex noua cõtrectatione: hæredi vero ex veteri tantũ, quando res esset legata. Si vero res non esset legata, competeret ex veteri, et ex noua contrectatione: et sic haberet hæres duas actiones furti: vt d. l. si dominium. et l. si cum quis in hostium. §. j. infra de fur. Probat hoc gl. per similitudinem de hærede furis. qui ex noua cõtrectatione tenetur furti. Ista opi. est vera, & eam teneatis.

Sed contra hoc quod dixi dari duas actiones furti, opp. glos. de l. ei qui. infra de fur. Gl. soluit multum notabiliter, et dicit †

3 quod ex assidua contrectatione non nascitur actio furti: vt d. l. ei qui. nisi dominium sit mutatum: vt l. si dominiũ. cũ simi. & illud quod operatur rem ad dominiũ reuerti, illud etiã operatur mutatio dominij: quod est valde notandum: vt d. l. ei qui.

a Et illud est multũ notabile [a] ad q. occurrẽtem quotidie: Aliqs

4 †furatus est equũ ī ciuitate Florentiæ. & duxit huc: vtrũ possit hic conueniri? Et videtur quod non: quia ab initio est mihi nata actio & accusatio Florentiæ, et assidua contrectatione non nascitur actio furti noua: vt d. l. ei qui. ergo licet hic contrectetur: non poterit hic puniri. Contrarium videtur verum nam sicut mutatione dominij assidua contrectatio noua nascitur actio furti: ita mutatione dominij, hoc est, iurisdictionis rei principalis seu mutatione territorij noua nascitur actio criminalis ad vindictam publicã, ar. l. qui furere. supra de sta. homi. et ideo tanquam de nouo contrectans poterit hic puniri. Hoc idẽ dixi tibi in d. l. si dominiũ. de fur. Cõtra illud quod, supra dixi legatario competere actionẽ furti ex assidua cõtrectatione, oppo. extra gloss. R ei hæreditariæ non possessæ nõ fit furtum: vt leg. hæreditariæ. infra de furt. et de vsucapio. leg. si homo. sed legatarius non possedit rem: ergo non habet furti actionem. Gloss. in l. si abducta. C. de furt. & in d. l. si homo dicit quod hoc ideo est: quia facto furis contingit ne legata-

5 rius rem possideret. Tu vero clarius pro † declaratione istius

b passus [b] dic. Quandoque ille, qui est dominus re non possidebat tpe furti facti, sed ante possederat, et tunc ei competit actio furti: vt leg. falsus. §. si iactum. de fur. Quandoque dictã rem nunquam possederat: & tunc aut facto furis impeditus fuit quo minus possessionem adipiscatur: & competit domino actio furti: vt hic vides in hærede & legatario: vt no. in l. si abducta. et in d. l. si homo. Aut id non contingit facto furis, sed si alias casu, vt puta quia iacente hæreditate rem surripuit, vel post aditam hæreditatem, et ante possessionem apprehensam, vel alio quolibet casu, et tunc aut ista res a nemine possidebatur cõtemplatione seu respectu dominij, & ei nõ cõpetit actio furti: vt d. l. hæreditaria. Aut possidebatur ab aliquo cõtẽplatione dominij: et competit actio furti: vt d. leg. si homo. de vsucapio. Et ex hoc potest colligi ratio quare dominus con-

trectando rem pignoratam quam creditor nunquam possedit, committit furtum, et tenetur furti. Certe ratio est: quia licet non possideat creditor, possidet tamen ipse debitor pro creditore recognoscẽs illam rem obligatam: vt l. in actione. in fi. j. de fur. & l. si is qui rem. in prin. eo. ti. Modo habes expeditam † glos. in l. sed nec legatarius. quæ

6 qa fortis est, debet diuidi hoc modo: quia primo format contrarium de l. si dominiũ. & illud soluit duobus modis. Secundo in secunda solu. subintrat quæstionem qualiter actio furti transeat ad successores: & in hoc recitat tres opi. vltimo ponit rationem diuersitatis inter condictionem furtiuam, & actionem furti.

1 *In iudicijs familiæ erciscundæ, communi diuidundo & finium regundorum, an transferatur dominium sine traditione.*
2 *Resolutio contractus iudicatur ex eius natura, cuius cõtractus.*
3 *Dominium in societate vniuersali quod quæratur sine traditione: ita & in eius resolutione.*
4 *Si res emphyteutica diuiditur inter fratres, an debeat solui laudemium, & an posit diuidi domino irrequisito.*

ET ideo.

Assumo glo. in verbo, retineas. q̃a aliæ pertinẽt ante declarationem text.

Opp. q̃ hoc modo non procedat: nam dominium sine traditione non transferẽ: vt C. de pac. l. traditionibus, sed hic si res erat subtracta, non potuit transferre dominium in socium: ergo remanet dominium cõmune sicut erat prius. Sed si diceres possessionem esse translatam: ergo fuit reuersa ad dominum, & sic cessaret cõdictio furtiua: vt §. eo. tit. l. siue manifestus. in princi. Gl. dicit q̃ licet fuerit translata possessio: fuit tamen inductus in possessionem. Vel dic q̃ fuit tradita socio. Vel dic vt dicit gl.

1 & istud † est multum notabile. si esset ve-

c rum [c] quod speciale est in istis tribus iudicijs, familiæ erciscundæ, finium regundorum, & communi diuidundo, vt acquiratur dominium sine traditione cum possessione sola; argu. Instit. de offi. iudi. §. fi. certe ibi non dicitur sine traditione. Quid

2 ergo dicemus? Sustineam [9] hãc gl. Vos † debetis scire quod resolutio contractus [d] iu

d dicatur eiusdem naturæ cuius est contractus. Vnde sicut dolus dans causam contractui irritat contractum bonæ fidei, ita resolutionẽ ipsius: vt l. de tutela. & ibi not. C. de in integ. restit. mi. Dixi vobis in l. in

3 summa. §. titu. ij. Sed in societate † vniuersali hoc est speciale, vt dominium quæratur sine traditione quando fuit cõmunio:

e vt j. pro socio [e] l. j. & ij. & no. j. pro dote. l. j. in prin. Eadẽ ratione in resolutione ipsius societatis, quæ fuit per diuisionem, transfertur dominiũ sine traditione, vt hic. Sed si poneremus rem vel hæreditatem esse cõmunem aliter q̃ ex societate: tunc forte illud vltimum dicit gl. non esse verum, sed deberemus tenere præcedentem solutio.

Vltimo teneamus mẽti hanc distinctio

f nem [f] de eo, qui alienat voluntarie vel necessarie, quod facit ad multa. & probatur j. de dam. infect. l. cum postulassem. §. fi. & l. peto. §. prædium. de lega. ij. Gul. inducit

g in argu. [8] ad q. si plures habentes fundum

4 † emphyteuticum communem diuidunt, vtrũ debeatur portio statuta per l. vlti. C.

h de iure emphy. Istam q. [h] præcedit alia: sci-

l. si hæredis seruus. de lega. j. quod si ante acquisitionem legati, etiam post aditam hæreditatem res legata fuerit furto subtracta, non competit actio furti legatario. Ita ſtelligebat illum tex. de quo ibi aliquid per Imol. di centem q̃ etiam maxima limitatio ad istam materiam.

✠ ¶ Examinemus. Barto. inepte hic allegatur contrarius, per hoc quod dixit in l. si opera. ff. de excep. doli. per quod vide eiusdẽ concor. xliij. incip. in alio casu.

a ¶ Notabile. Adde Bart. & docto. in l. si abducta. C. de furt. adde Bal. consil. clij. lib. v.

b ¶ Passus. Cõtrariũ tenet Bar. in d. l. si abducta. Et ex istis q̃ hic habenẽ, cõcludit Bald. in l. sub prætextu. C. de transac. la j. in fi. q̃ ex furto cõpetit actio rei persecutoria alteri q̃ domino, licet videatur contra l. j. §. eodem. & ibi not.

c ¶ Verũ. Contra facit l. diuisionis placitum. de pac. & in l. si diuisionẽ. C. fa. erciscũ. & l. si inter vos. C. cõia vtri. iudi. q̃ iura inducas per te. Sed ad ista iura respondeo q̃ loquunt in pacto de diuidendo: quod quidẽ non erat efficax, nisi esset vestitum traditiõe. Sed iste tex. & gl. loquunt hic in sententia adiudicationis et diuisionis quæ efficacior est, p ea quæ habentur in §. fi. Instit. de offi. iud. & in l. ex hoc iure. de iustit. & iure. Et q̃ trãsferat ex tali diuisione, vide Barto. in l. cum solus. j. de vsuca. & hic adde Bal. in l. j. C. cõmunia vtri. iudic. & vide Bal. post glo. in l. j. in fi. C. de inoffic. do. Adde Rom. an si de contractu sit soluẽda gabella debeat solui de diuisione, cõ fi. clxxxij.

d ¶ Cõtractus. Vide Bar. in l. ab emptione. in prin. §. de pact. & in l. in summa. in prin. de cõdi. indebi.

e ¶ Pro socio. Vide Bart. in l. traditionibus. C. de pact.

f ¶ Distinctionẽ. Adde Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verb. obli. in x. q.

g ¶ In argumentũ. ibi: §. de transact. l. cũ hi. Vide Bart. ī l. pater. §. qndecim. de le. iij.

✠ POMATES.

h ¶ Istã q. Vide Alex. consi. clxxxiiij. in ij. col. ij. volu.

a ¶ Ad reſtituendum. De hoc vide p Bal. & Imo. in l. ſcire debemus. de ver. obli. in §. fi. allegat glo. in d. l. ſed & ſi me putẽ.

b ¶ Si ſeruus. Et illud quod dicitur hic, q res æſtimatur cũ cõſideratione illius du bij euentus cõditionis, fallit vbi illa cõditio conſiſteret in morte alicuius: quia ibi non æſtimatur: vt not. Bald. in l. j. in ij. col. C. de pact.

3 POMATES.

c ¶ Si actor. Vide Frãciſ. Cre. notabili ſuo xxxj. inci. ſæpe iſtud cõtingit. & clvij. incipiẽ. vnus ſocius. & Are. conſi. xviij. col. fi. v. volu. vbi dicit econtra.

d ¶ Cũ hærede. Hoc no. alleg. Bart. in l. ſi ſeruum. §. j. de verb. oblig.

e ¶ Quæſtionem. Et adde quod idem voluit Pau. de Caſt. & Ludo. in l. ſtipulatio iſta. de verb. obliga. q̃q̃ Bal. tenet cõtrariũ in e. j. qui ſuc. tenean. & vide ad hoc Cy. in l. ſiue. C. de nego. geſt. & idem dicit Bal. ſi eſſet dictio taxatiua. & idẽ eſſet contra ſi quis promiſit de ſuo facto, tamẽ venit etiam factum ſui hæredis. Pro quo vide etiam not. Bal. in l. fi. C. pro emp. & text. in l. ſtipulatio iſta. de ver. ob. quod not. Adde quod con ſuluit Bal. cõſi. liij. li. iij. de eo q promiſit vendere fundum, & non velle teneri niſi p ſuo dato & facto rãtum, & interim fecit ſibi cedere iura vniùs mulieris cui ipſe erat obligatus ad reſtitutionem doris, & fecit impenſas in fundo. an poſſit retinere fundum iure ceſſo & ob impẽſas, & cõcludit q ſic: qa iſte, promiſit de facto ſuo tantum, & nunc venit tanquam nouus homo.

licet vtrum poſsint diuidere domino irrequiſito. Et videtur q non: quia ſicut non poſſunt alienare alijs: ita nec inter ſe: arg. §. de tranſact. l. cum mihi. §. ſed ſi pluribus. In contrarium videtur per l. volũtas. C. de fideicõ. quod videtur verũ: quia ratio, propter quam prohibentur alienare in extraneum, eſt, quia ille extraneus nõ habet neceſſe recognoſcere dominum: vt no. doct. in d. l. fi. de iure emphy. quę ratio ceſſat qñ vẽdit emphyteuta ſocio ſuo vel fratri ſuo. Pro hoc facit quod dicitur de feudis, quæ poſſunt diuidi exceptis quibuſdam: vt x. collat. de phibita feudi alie. c. imperialẽ. §. præterea ducatus. Nunc ad propoſitũ an dominus debeat habere portionem ſtatutam per d. l. fi. de iure emphy. dicunt quidã q debet habere à prouocante, & nõ à prouocato: ar. huius l. Guli. videtur dicere indiſtincte q dominus nil debeat habere: ar gu. l. fi. C. de litigioſis. & in auẽ. de litig. §. j. facit l. qui erat. ſ. fami. erci. Facit optime. C. mãda. l. per diuerſas. prout loquitur de ceſſione quæ fuit inter hęredes & ſocios cum diuidũt. Nec obſtat diſtinctio huius legis quia hoc ideo: quia poterat ſibi prouidere agendo cõdictione furtiua anteq̃ prouocaret ad diuiſionem. Sed ille, qui habet cõmunem fundũ cum alio, nullo modo poteſt prouidere, vt à cõmunione diſcedat, niſi per diuiſionem: & ideo ſemper videẽ alienatio neceſſaria.

1 ☞ *Condictio incerti eſt proprium nomen actionis: & cõpetit vbi non competit condictio furtiua. nu. 5.*
2 *Condictio incerti quando competat habenti ius in re, & ei, qui non eſt dominus & de triticaria & condictio. l. ſi coloni.*
3 *Contra emẽtem à fure rem à Titio bona fide poſſeſſam quo remedio agatur.*
4 *Differentia inter condictionem furtiuam, & cõdictionem incerti.*

Neratius. Ei, qui nõ eſt dominus, ſed habet ius in re in locũ condictionis furtiuæ competit condictio incerti. h. d. Opp. ſ. eo. l. j. Sol. ibi loquiẽ de directa quæ datur ſoli domino: hic de vtili. Vel verius dic † q cõdictio incerti eſt proprium nomẽ actionis. & ita communiter intelligunt gloſſatores noſtri. Et p huius declaratione † gl. hic, & in l. manifeſtiſsimi. §. ſed cum in ſecunda. C. eo. & in l. & non tantum. de peti. hære. ſic diſtinguunt: ſi quidem ſubtrahit res domino comperit condictio furtiua, vt eo. l. ſi nõ domino: & tunc aut habet ius in re, vt creditor: & habet condictionem incerti, vt hic. Aut nõ habet ius in re, ſed poſſidebat: & competit triticaria. & j. tit. ij. l. j. in fi. & l. ſeq. Aut non habet ius in re, nec poſsidet, ſed habet detentionem tantũ vt cõmodatarius vel depoſitarius: & ſibi ſubueniẽ per actionẽ in factum, vel condictionẽ ex l. ſi coloni. C. de agri. & cen. li. xj. vel p officiũ iudicis. Alij, vt Hugo. dicũt etiã iſto caſu cõpetere condictionem incerti: ſed hoc nõ reperitur lege expreſſum: ideo videẽ recurrendũ ad §. dicta remedia, de qbus dixi. Tene mẽti hãc gl. q etiã nõ probando dominiũ agis cõdictione furtiua. Iſtis caſibus no. in hac gl. Quæro, hæc lex loquiẽ qñ agiẽ cõtra furẽ, ad quem res peruenit cũ vitio: ſed qd ſi peruenit ſine vitio †, vt puta rem à te poſſeſſam emi à fure bonafide? Iſtam q. tangit gl. in l. in ciuilem. C. de fur. & in l. manifeſtiſsimi. §. ſed cum in ſecũdam. eo. ti. & Inno. extra de reſti. ſpo. c. ſæpe. tangiẽ in d. l. & nõ tantum. in prin. de peti. hær. & in qualibet earum dantur remedia. In cõtrarium facit quod no. in l. rem quæ nobis. de acq. poſ. vbi dicit gl. q pro poſſeſsione rei mobilis amiſſæ nullum cõpetit poſſeſſorium: ſed intellige ſcilicet interdictũ: ſed alia iuris remedia bene competũt ad poſſeſsionẽ: vt in l. §. alle. & dixi plene in d. l. rem quæ nobis. Quæro quæ eſt differentia inter condictionẽ furtiuã, † & hanc condictionẽ incerti. Reſpondeo, in cõdictione furtiua poteſt actor concludere q reus condemnetur ad reſtituẽdũ rem. Item poteſt cõcludere ad dandum ſibi rem: quod eſt ſpeciale odio furis: quia licet actor ſit dominus, tamen poteſt petere ſibi dari, vt not. Inſti. de act. §. ſic itaque. Sed in hac cõdictione incerti petet ſolũ reſtitutionẽ rei, non autẽ ſibi dari: cũ ipſe actor non ſit dominus. Et ex prædictis apparet † quæ ratio eſt q hic datur condictio incerti: quia aliæ condictiones ſpeciales deficiunt. Nam, vt vidiſtis, in condictionibus quæ oriuntur ex negotio geſto, de quibus dictum eſt in præcedẽti libro, vbi alię condictiones deficiũt, recurrimus ad cõdictionẽ incerti. l. ſed & ſi me putem. §. j. §. ti. ij. ita in condictione q̃ oriẽ ex delicto, vbi deficit condictio furtiua recurritur ad condictionẽ incerti, vt dictum eſt.

X argento. Etiam ſpecies facta ex materia mea venit in hac actione: & in ea habeẽ ratio melioationis factæ etiam ſumptibus furis. h. d.

1 ☞ *Hæres eſt dominus rei legatæ ſub conditione*
2 *Si ius actoris perit etiam lite conteſtata iudicio pendente reus abſoluitur.*
3 *Res q tantum valeat quantum vendi poteſt: & quomodo hoc procedat. & nume. 7.*
4 *Vendens & promittens pro ſuo dato & facto tantum q etiam teneatur pro facto illius, cuius eſt hæres.*
5 *Exceptio ſuperueniens pendente iudicio quando proſit reo. remiſſiuè.*
6 *Res an æſtimetur tantum, quantum vendi poteſt.*
8 *Ea quæ ſuperuenunt poſt litem conteſtatam, & ab initio impediuiſſent proceſſum, q impediant reliquam partem iudicij, ſi reus eſt paratus ſtatim probare.*

b SI ſeruus. b Si actor pẽdẽte iudicio deſinit eſſe dñs facto ſuo vel authoris ſui ius extinguiẽ: ſecus ſi facto furis. & res æſtimaẽ quantũ vẽdi põt. h. d.

1 † Nota q hæres eſt dñs rei legatæ ſub cõdictione. Secũdo no. q ſi ius † actoris perit pẽdẽte iudicio etiã lite cõteſtata, ſequi
3 tur abſolutio. Tertio nota q † res tantũ valet, quãtũ vẽdi põt.

c Opp. q ſi actor c perdat dñium abſq; facto ſuo, nõ ceſſet cõditio: vt l. & ideo. in prin. ſ. eo. Sol. hic videẽ perdere facto ſuo: qa ex diſpoſitione defuncti quis fingitur eſſe vna & eadẽ perſona
d cũ hærede. d Vide glo. & tene mẽti. & not. q. e aliquis vẽdit rẽ,
e † & p miſit de ſuo dato & facto: certe ipſe tenebitur ex perſo-
4 na ei f, cuius eſt hæres, vt hic. qd tene mẽti. Secũdo oppo. del. inter oẽs. in prin. de fur. Solu. ibi loquiẽ de actione furti. hic de condictione furtiua. Et iſta eſt bona & notabilis ſol. 1 ta habuiſtis notatum in l. ſiue manifeſtus. in vlt. gl. ſ. eo. Alij dicũt q hic deſinit eſſe ſeruus actoris facto ſuo: ibi abſq; facto ſuo. Sed hęc ſol. nõ procedit in actione furti. ſed cõdictione furtiua. probatur. j. de act. & obl. l. quæcunq;. Tertio opp. & videẽ q non pereat ius actoris quo ad officium, licet pereat quo ad dñium lite pendente: vt l. ſi poſt acceptũ. ſ. de rei ven. Sol. hic loquiẽ quãdo perit facto actoris vel authoris ſui. ſecus in facto rei, vt ibi dicit
5 tex. & ita loquitur lex contraria. Hũc † autem paſſum, ſ. quando exceptio ſuperueniens pendente iudicio, examinaui plene j. de
6 proſit reo except. l. j. Opp. hic dicit quod res æſtimatur † quantum vendi poteſt. contra, imo debet æſtimari perinde, ac ſi res legata non eſſet, vel libertas ſub conditione relicta: vt l. locum. §. condemnatio. de tab. exhiben. Solu. ibi non erat ius de præſenti, ſed ſperabatur adeſſe & recedere in conditionis euentũ, hic econtra erat ius de præſenti, ſed ſperabatur abeſſe & recedere in conditionis euentum. rationem diuerſitatis dic vt ibi dixi.

Opp. ſ. ad l. Aquil. l. in lege Aquilia ſi deletum. Solu. vt ibi: quia ibi loquiẽ qñ delictum cõmiſſum eſt culpa: hic qñ dolo. & dixi plene in d. §. condẽnatio. Vltimo venio ad illud notabile
7 q res tantum valet, † quantum vendi poteſt. qd intellige quantũ vẽdi poteſt, ſ. homini ſcienti conditionem rei: vt l. mortis cauſa. §. fi. & ibi no. j. de do. cau. mor. Itẽ intellige quantũ vendi poteſt, ſ. communiter & in loco publico. intellige quantum potuerit vendi pluribus & pluribus diebus, non vna die vel vno momento: vt l. pretia rerum. in fin. & ibi not per gloſ. & ibi plenius dixi. ff. ad l. fal. Item debet intelligi quando tractatur de æſtimatione rerum mobilium: ſed quando tractatur de æſtimatione alicuius rei immobilis fit æſtimatio ſecundum glo. poſitam in l. ij. C. de reſcin. vendi. dic vt ibi. Quæro, ſi conditio extiterit pendẽte iudicio, dicit tex. q ſequi debet abſolutio: quæro, a quo fiet abſolutio, vtrum a petitione, an ab inſtãtia iudiciali?

Glo. videtur tenere quod ab inſtantia iudicij dũ dicit q vlterius procedi non debet: quaſi dicat, hæc exceptio impedit
8 proceſſum. Quod intellige † ſi reus eſt paratus probare ſtatim ſe cundũ q dixi in l. nã poſtea. in prin. ſ. de iureiur. Nam ea quę ſuperueniunt poſt litẽ conteſta. quæ ab initio impediuiſſent proceſſum, impediunt aliquam partem iudicij, vt vidiſtis in l. elegãter. §. ſi quis poſt. ſ. de condic. indebi. In glo. ſuper verbo, quanti emptorem inuenerit. ibi, ſed argu. contra. j. ad legem Falcidiam.

a l. in lege falcidia. dic & ſolue a quod hic recipit ſibi debitum nullo caſu ſoluenti ab eo reſtituendũ, ſed mihi reſtituere tenetur ſoluenti in caſu Falcidiæ imminentis: ideo ſibi cauet. In gl. ibi: ſed in ea ſpeciale. ſ. vt non fiat executio intra tempora ſua, ſed expectetur conditionis euẽtus. Et eſt ratio: quia ibi agebat is, cui nõdum ius competebat, contra regulã l. ſi pupilli. §. videamus. ſ. de neg. geſt. Hic vero is, cui ius de præſenti competebat, licet in futurum recedere debebat in conditionis euentum.

Cauere autem Malæ fidei poſſeſſori litis æſtimationem ſoluenti de euictione non cauetur. h. d. De hoc dic vt l. & ex diuerſo. §. petitor. ſ. de rei ven. & litis æſtimatio. j. pro emptore.

1 ☞ *Pars rei quando peti poſſit.*
2 *Boue mortuo quando poſſit peti coriũ & carnes.*
3 *Petens plus debito quando perdat totam cauſam.*
4 *Condictio furtiua quod oriatur ex delicto.*

b Boue. b Iſte eſt ſubtilis §. à fure poſſum cõdicere rem meã & id q ex re mea ſupereſt: & qui conſecutus eſt totũ
non poteſt petere partẽ: & qui conſecutus eſt partem, poteſt pe-
c tere reſiduum. hoc dicit. No. q poſſum petere e rem. & etiam poſ
1 ſum petere partes rei. Oppo. q non procedit petitio partis † rei: vt l. in commodato. §. duobus. j. commo. Huius timore hic. §. legitur duobus modis. Vno modo in diuerſis perſonis: quia alius fuit fur bouis, alius fuit fur corij & carnis, quaſi contra eundem, licet poſsit agi ad totũ, non tũ poteſt agi pro partibus, vt l. contraria. & intellige hoc pro partibus integralibus: vt ſi vellem petere vnum pedẽ, caput vel cornu, & ſi. ſed ſi vellem petere partẽ quotam, vt dimidiam vel tertiam, non eſt dubium q poſſem: vt l. ſi ſtipulatus. j. de ſol. hæc lectu. vera eſſet. donec totum durat in ſui integritate: ſed toto diſſoluto per partes, procedit alia lec. ſ. vt iſte §. intelligitur etiã in eadem perſona, vt contra eum poſsit agi ad partes. Non obſtãt contraria: quia ibi loquitur toto exiſtente in integritate ſua: hic facta partiũ ſeparatiõe. Secũdo op. ex noua cõtractatione non naſciẽ actio furti, vt l. ei q. j. de furt. ergo noua cõtractatione correi non naſciẽ actio furti. Sol. ſcdm primã lec. hoc operaẽ hic diuerſitas perſonarũ: ſecũdum ſecũdam lec. hoc operatur hic diuerſitas rerum: quia alia res eſt modo corium & carnes, q̃q̃ eſſet bos. Sed contra hoc opp. ſi corium & carnes videntur aliæ res ergo ſolutione facta pro boue non continget liberatio pro corio, & carnibus, vel econtra: quia nil prodeſt exceptio rei iudicatæ quãdo res ſunt diuerſæ: vt l. cum quęritur. de except. rei iudi. Sol. licet res ſit diuerſa: tamen eſt prima, & ſic eadem fingitur. & hoc ſecundũ iſtam lect. Sed tenẽdo primam iterum op. quando ſunt perſonæ diuerſæ, non obſtat exceptio rei iudicatę vt C. res inter alios acta. per totum. & d. l. cum quæritur. ergo ſi vnus ſoluit litis æſtimationẽ: nullo modo prodeſt alteri. Gl. hoc non bene declarat. Tenendo iſtã lec. oportet te dicere q ille alius habebat cauſam à fure, & erat habiturus regreſſum contra eum: vt no. in l. nec vllam. §. j. ſ. de peti. hęre. Opp. q exceptio rei iudicatæ nunq̃ proſit condemnato: vt j. de except. rei iudic. l. euidenter. ſed hic dicit quo d prodeſt, quare male. Solu. hic dicit q fuit condemnatus, & ſoluit: merito ſibi prodeſt. Venio ad ſecundam
2 gl. & oppo. boue † mortuo non poteſt peti corium & carnes: vt l. mortuo boue in prin. de leg. iij. Sol. dicit gl. aliud in boue legato, & aliud in boue ſubtracto. Breuiter iſta eſt veritas: quando q; vnum totum integrale poteſt a me peti tanquam meum: tunc eo diſſoluto potero petere quamlibet eius partem, vt hic. Quando q; poſſum petere vnum totum, tanquam mihi debitum actione perſonali: tunc eo diſſoluto ſine culpa debitoris non poſſunt peti partes, vt in l. contraria. dic vt ibi. Venio ad tertiam gloſſ. & oppon. qui petit plus, debet repelli à petitione totius: vt lege ſecunda. §. item quęritur. de aqua quoti. & æſti. dicit glo. hic erat deuentum ad æſtimationem, quæ eſt diuidua: ibi de indiuiduo loquitur. Certe ipſe bos quando peteret dari: dicitur diuiduus per quotas: vt l. ſi ſtipulatus. j. de ſol. Item opp. q debeat perdere cauſam ſuam, quia plus petit, vt C. de plus peti. l. j. & Inſtit. de actio. §. ſi quis agens. Solu. quando quis pe
3 tit † plus debito: abſq; dolo debet obtinere
d q probauit ſine dubio d & hoc modo põt hic intelligi. Quãdo vero plus petijt dolo: tunc ſi qui dẽ deliquit in duobus, ſcilicet in plus petendo, & in plus cautionẽ exigẽdo, perdit totum: vt d. l. j. C. de plus peti. alias ſecus, vt ibi no. per docto. & per Canoniſtas in ca. j. de plus peti. ita debet intelligi d. §. ſi quis agens. Inſti. de actio.

a ¶ Et ſolue. Hanc gl. hic intellige qñ iſta voluntas defuncti ſecuta eſt poſt factũ ſecus ſi ante: vt not. Bar. p illũ tex. in l. ſi ſeruũ. §. item ſi homo. de verb. ob. Et adde gl. in l. qui exceptionẽ. §. ſi pars. de cõdi. inde. & ſimiliter alienãs dicẽs ſe nolle teneri niſi de facto ſuo, nihilo minus tenetur de facto ſui ſucceſſoris ſingularis. d. l. ſtipulatio. §. ſed ſi quis. & text. optimus in l. ſi neceſſarias. §. de vendendo. de pig. actio

Vod ab alio. alias §. Celſus. Liber factus ex veteri contrectatione cõdictione furtiua nõ tenetur. h. d. Dicit glo. c
1 q ex §. apparet q condictio † furtiua non oritur ex delicto: quia tunc noxa caput ſequitur. Tu dic cõtrarium, vt dixi in l. ſi pro fure. §. fin. ſ. eod. licet in quibuſdam habeat aliquas ſingularitates, inter quas eſt hęc.

b ¶ Boue. Iſtis. d ¶ Dubio. Adde ṭit. C. de plus peti. & adde §. ſi quis agẽs Inſti. de act.

e ¶ Secundam partẽ. Vide bar. in l. ſi vt certo. §. ſed interdũ.

Vi furtum. In hac actione periculũ interitus pertinet ad furẽ indiſtincte: ſed in actionibus deſcendẽtibus ex cõtractu habetur ratio culpæ ſecundũ naturam contractus. h. d. Oppo. ad ſecundã g
partem, e & videtur quod commodatarius
e teneatur de caſu: vt dicta lege ſi vt certo §. ſecundo. infra commoda. Solu. illud verum ſi culpa vel mora præceſſit. Mirabile eſt hoc: cum hic pręſupponamus furtum eſſe factum: ergo culpa & mora præceſſit: vt l. in re furtiua. ſ. eo. & infra eod. l. fi. Vnde Iac. bu. videbatur fateri contrariũ: & dicit q hic dicitur in tex. & gl. intelligatur ſecũdum naturam actionis communem commodati & depoſiti, nõ referẽdo nos ad caſum poſitum in tex. Sed hoc videtur mihi cõtra mentem huius legis. Ideo dico q etiam in caſu huius legis ſi agerem commodati vel depoſiti, non haberetur ratio culpæ. Nã culpa, quæ fuit cõmiſſa in vtendo, non fuit ordinata ad caſum: & ideo non facit commodatarium vel depoſitarium teneri de caſu, vt lege ſi vehẽda. §. primo. infra ad legem Rodhiam de iactu. & ibi not. & l. & in totum. infra de impen. in re. do. fa. & idẽ dico in mora. Nam quamuis ſit in mora quo ad condictionem furtiuam: non tamen eſt quod ad actionem commodati vel depoſiti. Oppon. de lege prima §. ſi rem. infra depoſiti. Solu. ibi commiſit furtum in vendendo: hic in vtendo. Et ibi deliquit circa totam rem: hic tantum circa vſum eius, vt lege qui iumenta. infra de furtis. & ibi not.

f ¶ Vel abſens. Vide per Ang. in repe. l. j. n viij. chart. Ç. de iud.

1 ☞ *Mora furis quod purgetur obligatione & nouatione.*
2 *Rem meam quod poſſum ſtipulari à fure.*
3 *Mora præcedens qualiter per ſtipulationem purgetur remiſsiue.*

f PArui. f Oblatione & nouatione purgatur mora † furis. h. d. Opp. de. l. qui decẽ in prin. de ſol. Sol.
1 dico q quantũ ad purgandũ morã nil differt inter oblationem & nouationem: ſed quantum ad liberationem inducendam differt, vt hic not. in prima gloſſ. Opp. quod quis non poſſit rem ſuam ſtipulari à fure: vt lege nemo rem ſuã. de verbo. obl. Sol. dicit gl. q hic fuit ſtipulatus rẽ ſuã ſibi reſtitui: nõ ſibi dari:
2 vt l. ſcire debemus. j. de ver. ob. Alij dicũt q ſicut † quis à fure poteſt cõdicere rẽ ſuã, vt in §. ſic itaq;. Inſti. de actio. ita põt ab eo ſtipulari ſibi dari: & hoc mõ intelligũt d. l. ſcire debemus. dic vt ibi.
g Op. q ſit differẽtia vtrũ ſit res pręſens vel abſens: g vt l. q decẽ. §. idem reſponſum. de ſolu. Sol. dicit glo. notabiliter: hic ſtipulatio fuit interpoſita aõ nouãdi: quo caſu nõ refert an res ſit pſẽs vel abſens: ibi fuit interpoſita nõ aõ nouãdi: quo caſu refert an quis

a ¶ Quoniã. Et ſi vis habere intellectum huius literæ in fine. vide quæ nota. Bar. in l. ſi vendidero. §. fina. de fur.

b ¶ In pſona. Iſtis addе bonum tex. cum ibi nota. in l. ſeruus cuiuſdam. ſ. de condic. indeb.

c ¶ Licet. Adde l. nemo rem ſuã. & quæ ibi no. §. fina. de verbo. obliga.

d ¶ Si obligatio. Sed quid differt condictio ex l. & accuſatio ex l. & vide glo. ſing. & ibi Bal. in l. fina. C. de litig.

e ¶ Obligationes. Vtrum verba præſentis temporis poſita in lege inducant ad futura, vide Bart. in l. oẽs populi. in ante pe. col. de iuſti. & iu.

f ¶ Agendi. Vtrum ex diſpoſitione legis oriatur ius agendi. idẽ dicit Bal. in. l. ſi. §. præterea. in ij. col. de iure do. Quãq; autem lex noua diſponit circa principale factum roborando: & actio naſcitur ex illo facto: argu. l. ex placito. de re. pmut. Aut actionẽ inducẽdo: & oritur conditio ex lege vt l. ſi quis argentũ. de donati. Quãq; lex noua diſponit circa acceſſorium: & tunc non inducit obligationem, ſed iudicis officiũ, vide ibi, et adde Bal. in rubr. C. eod.

ſit præſens vel abſens. quod ſatis placet. Tamen iſta †materia qualiter per ſtipulationẽ purgetur mora præcedẽs, eſt multum difficilis. quam dic plenè vt l. ſi rem. j. de noua. tangitur plenè in l. eum qui. §. fi. de ver. obl.

Creditor falſus accipiendo ſcienter indebitum quando faciat furtum.

a QVoniam. [a] Falſus creditor accipiendo ſcienter indebitũ, furtum facit: & cõdictione furtiua ſoluenti tenetur. h. d. Oppo. ſi ſit furtum: ergo non transfertur dominium: & ſic ceſſat condictio indebiti: quia nemo condicit rem ſuam, &c. vt ſ. vſufruc. quemad. ca. l. vlti. Merito ergo per hanc l. totus ille titulus. de condictione indeb. videtur deſtrui. Huius timore ſunt multæ ſolutiones finaliter gloſ. intelligit hoc quãdo

b quis labitur in perſona. [b] & ſic in ſubſtãtia perſonæ. Idẽ not. in l. falſus. de fur. ſed Dy. in dicta l. falſus. dicit q̃ hoc nõ eſt neceſſe: quia poſito quod non transferatur dominium, habet tamen locum condictio: quia omnis condictio degenerat contra furem.

Ego † in d. l. falſus. dicebã ſic diſtinguendo: Quãdoq; falſus creditor ſimulat ſe creditorem, & inducit debitorem ad ſoluendũ ſibi: & tunc cõmittit furtum. Videtur enim ſoluere ſub ea conditione ſi creditor eſt. Ita intelligatur d. l. falſus. & hic: vbi tex. ſonat hoc. Quãdoq; debitor ſua ſponte vadit ad ſoluendum, illo nihil faciente, niſi recipiente pecuniam: & tunc non fit furtum: & dominium transfertur: vt in toto titu. de condictione indebiti. Ratio: quia debitor habebat pro conſtanti quod eſſet creditor: & ſic illa conditio, ſi creditor eſt, non inerat. Nec poteſt dici illud, quod dicebam in l. ſi procuratori falſo. in vltima glo. ſ. de condic. ob cauſam. videlicet q̃ in ipſo actu traditionis committatur furtum, licet poſtea immediatè res incipiat eſſe creditoris. Nam, vt hic dicit text. illud furtum parit condictionem furtiuam: ſed poſtea translato dominio condictio furtiua extinguitur: quia voluntate actoris transfertur: vt l. ſiue manifeſtus. §. fina. l. ſi ſeruus. in princ. ſ. eod. ſed impoſsibile eſt quod eodem momento condictio furtiua oriatur, & deſinat l. Titio cùm morietur. ſ. de vſufructu. ergo &c. Alia quæ hic tanguntur in gloſſa, ſunt clara.

c VIlianus. Hæc condictio datur cum adiectione de peculio. hoc dicit.

c LIcet. [c] Fur ſemper eſt in mora: ideo ad eum ſemper ſpectat periculum interitus. hoc dicit. Nota quod licet quis ſit paratus ſuſcipere iudicium, per hoc moram non purgabat.

De condictione ex lege. *Rubrica.*

Continua rubricam vt in gloſſa.

1 *Lex iſta quòd habeat locum etiam in legibus antiquis.*
2 *Lex ſemper loquitur.*
3 *Ex legis diſpoſitione quando oriatur ius agendi.*
4 *Quando lex permittit, an ei, cui permittitur, oriatur ex tali permiſsione aliquod ius.*
5 *Ex diſpoſitione legis aliquid vetantis ad commodum alicuius ei tunc oritur exceptio, & quando actio.*
6 *Quando ex lege competit ius agendi, vtrum ſit actio vel officium iudicis.*
7 *Quando ex diſpoſitione legis oritur actio, vtrum ſit condictio ex lege, an alia actio.*
8 *Ex contractu emphyteutico oritur actio ſpecialis ex emphyteuſi.*
9 *Ex obligatione literarum non agitur condictione ex lege, ſed actione ex literis.*
10 *Vbicunque lex vel conſuetudo induceret nouum contractum ex tali contractu oritur actio, & non condictio ex lege.*
11 *Quando ex lege inducitur actio criminalis, non dicitur condictio ex lege, ſed accuſatio ex lege.*
12 *Quando lex obligationem inductam declarat, quæ actio oritur.*
13 *Si lex confirmat obligationem inductam an ex ea oriatur condictio ex lege.*
14 *Condictio ex lege, quod concurrat cum alia.*

LEX VNICA.

d SIobligatio. [d] Quando per legem ciuilẽ inducitur obligatio immediate, nec exprimitur actio: condictione ex lege agitur. h. d. Anteq̃ vlterius procedam, quæro exempla huius legis. glo. ponit quædã exẽpla de iure antiquo Digeſtorũ, vt l. ſi poſtulauerit. §. fi. de adult. Contra iſtam lectu. oppo. quia tex. hic dicit ex lege noua. ſed illa eſt lex vetus: ergo nõ eſt bonũ exemplum. Huius timore quidã legũt hic hoc modo: ſi obligatio noua introducta eſt lege, ſcilicet veteri vel noua, & ſic illud verbum, noua determinat illud verbum, obligatio. & hæc eſt ſatis bona. alij dicũt quod etiã l. ſi poſtulauerit. eſt noua. omnis enim lex poſt legem duodecim tabularũ poteſt dici noua. Certe qualiter dicatur lex noua, non curo hic examinare: examinatur plene. j. de regu. Cato. l. ſi. per gl. & Iaco. de Aret.

1 Sed verum eſt indubitanter quod hæc lex habet locum † etiam in legibus antiquis, & etiã ĩ nouis. De antiqs induxit exẽplũ in d. l. ſi poſtulauerit. §. fi. & l. extat. ff. q̃ mẽt. cau. et l. ſi. ſ. de rei vend. ſecundũ illam lec. & in multis alijs legibus. Alij ponũt exẽplũ ĩ legibus nouis. C. de dona. l. ſi qs argentũ. & C. de ſuffr. l. j. & de peti. hæredi. l. ſi. de iure deli. l. ſcimus. §. ſcientia. & C. vnde vi. l. ſi quis in tantam. Iſta ſunt iura per glo. hic allega. tamen ſunt in C. multæ aliæ leges, videlicet de ſacroſan. eccl. l. iubemus. de paga. l. Chriſtianus. quod metus cau. l. ſi per impreſsionẽ. de arbi. l. ne in arbitris. de fideiuſſo. l. j. ſi per vim vel alio modo. l. j. vnde vi. l. meminerint. & l. momentariæ. & l. non ab re. & C. loca. l. ſi quis conductionis. de litigio. l. penulti. & fi. multæ aliæ leges, quas in uenire laborioſum eſſet potius q̃ ſubtile. in authenti. ſunt etiam multæ aliæ. & authen. iubemus. C. de epiſ. & cleri. ne filius pro patre. authẽ. habita. & ne vxor pro ma. auth. ſed omnino. & quo modo & quando. in auth. qui ſemel. & qui potio. in pigno. habe. auth. idem poſſeſſor. & multæ aliæ. Poſſumus etiam ponere exẽplum in ſtatutis ciuitatis & conſtitutionibus regũ & principũ. Sed contra hoc oppo. quomodo potuit lex antiqua cogitare de futuris legibus, contra l. iubemus. in fi. C. de teſt. Reſpon. non potuit cogitare ſpecialiter ſed generaliter ſic: ſicut pater poteſt cogitare de filijs ſibi naſcituris inſtituendo eos vel exhæredando: vt l. Gallus. per totam l. de liberis & poſthu. & de teſta. milita. l. qui iure militari, &c. Item oppo. quia hoc videtur contra hanc legem, quæ dicit, ſi obligatio lege noua introducta eſt. quod eſt

e temporis præſentis: ergo non refertur ad obligationes [e] introductas poſtea: vt l. ſi ita. de auro & argen. lega. Huius timore dicit gloſſ. expone hic, eſt, i. erit. Gloſſ. iſta habuit bonum intellectum

2 non tamen eſt neceſſaria expoſitio ſua. Nam debes ſcire † q̃ lex ſemper loquitur, & ſemper eſt in viridi obſeruãtia: vt l. Arriani. C. de hæretic. probatur in omnibus legibus incipiẽtibus, hodie &c. & in authenticis dum dicunt, ſed hodie hoc iure vtimur: vt C. de appel. auth. hodie. Nam illud hodie, intelligitur ſcilicet de illo die quo illa lex vel authenc. legitur. ita hic lex dicit, ſi obligatio lege noua introducta eſt, ſufficit quod ſit in preſenti eadem die qua hæc lex legitur: quoniam ſemper loquitur. Non obſtat lege ſi ita. de auro & argento legato. quia ibi loquitur in teſtatore, qui ſemel tantum loquitur. Expediti ſumus de apparatu legis noſtræ: videamus ergo materiam huius legis. hic habemus tria, quod ex diſpoſitione legis oritur ius agendi. Item quod iſtud ius agendi eſt actio. Item quod illa actio vocatur condictio ex lege. Quæro ergo poſt, & reuoco in dubium

3 †vtrum ex diſpoſitione legis oriatur ius agendi. [f] Et videtur

f quod ſic, vt hic. in contrarium infra ad legem Falcidiam. lege prima. in principio. & C. ne fideiuſſ. do. den. lege prima & ſecunda. & de rebus eorum. lege prima. Aduerte, ſcitis quod legis virtus conſiſtit in quatuor, imperare, permittere, vetare, & punire: vt ſupra de legibus. l. legis virtus. Vnde ſi quidem lex præcipit imperando ſeu præcipiendo: & tunc aut præcipit aliquid q̃d reſpicit commodum tantum eius cui præcipitur, & tunc non oritur actio niſi ſicut infra dicam de lege permittente, magis em̃ eſt permiſsio & conſilium quam præceptum: vt lege ſæpe. de officio. præſid. Aut præcipit aliquid ad commodum alterius quã eius cui præcipitur: & tunc oritur ius agendi. hoc probatur in omnibus interdictis reſtitutorijs: vt C. de ſeruis fugi. l. quicunq;

& ſ. ad leg. Aquil. l. ij. cum multis ſimi. Quandoq; lex permittit & hic aduerte: aut permittit aliquid fiendum ab aliquo in ſe vel in ſuo: & tunc non oritur ius agendi, ſed efficitur vt ille actus ſit validus & impunitus, vt l. in re mandata. C. manda. & l. ſi conſtãte. §. ſi maritus. ſoluto matrimonio. Aut permittit q̃ fiat aliquid in alieno: & oritur ius agendi: vt l. venditor. §. ſi conſtat. ſ. communia præd. & l. j. in fi. & l. ij. & iij. in fi. j. de aqua plu. arcen. Quãdoq; lex permittit fieri aliquid quod non fit in loco: intellige vt loco cohæreat: tunc aut illud venit tantum explicandum intra perſonam facientis: & non oritur ius agendi. Exemplum in omnibus legibus, quæ deferunt hæreditates ex teſtamento vel ab inteſtato. Nam non competit mihi ius agendi ad hoc vt habeã hæreditatem: quoniam in meipſo poſſum hoc expedire ſola voluntate: tamẽ hæreditate adita poſſum poſtea agere petitione hẽreditatis. Si vero illud veniret explicandum cum alio: tunc aut venit explicandum principaliter propter ſe: & competit ius agẽdi, vt puta in caſibus, in quibus filius poteſt agere contra patrem vt eum emancipet: vt l. ſi lenones. C. de epiſco. audien. vel. pater contra filium vt patiatur ſe emancipare: vt l. quidam cum filium. & ibi per doct. de verbo. obligatio. Quandoq; venit explicandũ propter aliud: & tunc ius agendi non competit, ſed ſufficit quod ille, qui debet facere, impleat pro parte ſua quantum poteſt. Hoc probatur per omnes leges quæ dicunt de obligatione & conſignatione: vt l. acceptam. C. de vſur. & l. obſignatione. C. de ſol. & l. iure ciuili. de condi. & demon. Iuxta prædicta quæro in caſibus, in quibus ius permittit aliquid, non oritur ius agendi: vt

4 ſ. dixi, an †ei cui permittitur, dicatur competere aliquod ius ex illa permiſsiõe, an vero ſit aliqua facultas facti. Pro cuius declaratione debes ſcire quod dicitur de vſufructu formali & caſuali. Nam vſusfructus formalis eſt ius alienis rebus vtendi & fruendi: vt l. j. ſ. de vſufruc. vſusfructus vero cauſalis non eſt ius, ſed quædam facultas percipiendi fructus: quia eſt dominus: vt l. vti frui. in princ. ſ. ſi vſusfru. pe. Nunc ad propoſitum, quandoq; lex

a permittit [a] aliquid alicui facere pro conſeruatione iuris ſui ſam quæſiti: & illud non eſt ius, ſed facultas quædam, vt dic. l. in re mandata. & d. §. ſi maritus. Quandoq; permittit lex aliquid facere pro accuſatione alicuius iuris de nouo: & tunc eſt ius: vt ius

b adeundi hæreditatem. [b] Et hoc apparet ex eo quod ei præſcribit vt l. licet. C. de iure deli. Facultati autem quę facti eſt, non præſcribitur: quia leges quæ loquuntur de præſcriptione, vt l. ſicut. & l. cum notiſsimi. de præſcrip, trigin. ann. loquuntur de præſcriptione contra iura tantum, non contra facultates quæ facti ſunt: & ideo docto. in illa q. vtrũ preſcribatur iuri offerendi, reuoluũt vtrũ ius offerẽdi ſit ius vel facultas. De quo dicam j. de pig. act.

5 l. ſi rem. §. omnis. Quandoq; lex vetat: † & tunc aut vetat aliquid ad commodum eius vel hæredis eius cui vetatur: & oritur ius excipiendi, non agendi: vt l. j. in prin. j. ad leg. Falcid. & C. ne fideiuſ. do. dentur. l. j. & ij. licet ſolutione facta per errorẽ competeret condictio indebiti: tamen illa non oritur ex illa lege vetante & inducente exceptionem, ſed oritur ex quaſi contractu qui celebratur ſolutione: vt l. ſi in area. ſ. de condi. indebi. Quandoq; lex vetat aliquid ad commodum alterius quam cui vetatur: & tunc ſine dubio oritur ius agendi. Hoc probatur in omnibus interdictis prohibitorijs: vt C. ne liceat po. l. j. & ij. C. nemini licere ſigna imponere. cum multis ſimi. Et prædicta diſtinctio procedit quando lex prohibet factum. Si vero prohiberet expreſſe ius agendi, vt puta ne actio petitione detur: & tunc eſſet indubitabile q̃ ſolum paratur exceptio: vt l. ij. §. j. ad Velleia. & ad Maced,

c l. j. Sed contra oppo. [c] vbicunq; lex dat ius excipiendi, ibi ergo cõpetit ius agendi per officium iudicis: vt l. Aurelius. §. Sticho. de lib. leg. & l. ſi contendat. & ibi not. de fideiuſſ. & l. iij. C. qui bo. cede. poſ. Reſpond. illud ius agendi non oritur ex illa lege vetante, ſed ex æquitate iudicis, propter illam l. vt d. l. iij. C. qui bo. ced. poſ. & ibi hoc tex. declarat. Quarto & vltimo lex procedit puniendo, & tunc ſine dubio competit ius agendi, vt patet in omnibus legibus puntentibus maleficio. Secundo principaliter

d eſt videndum [d] eo caſu quo competit ius agendi † ex lege, vtrũ

6 ſit actio vel officium iudicis. Videtur caſus in l. quod ſi minor. in fin. ſupra de mino. & ex quibus cau. maio. l. j. & per totum. quod ſit iudicis officium. Tu dicas quod quandoq; verba legis diſponentis referuntur ad partes, quandoq; referuntur ad iudicem, quandoq; impeſonaliter proferuntur. Primo caſu ſemper oritur actio. Ita debet intelligi ſ. ad leg. Aquil. l. ij. & de peti. hęred. l. itẽ veniunt. §. pridie. Et hoc apparet ex omnibus interdictis prætorijs reſtitutorijs. Dicit em̃ reſtitues, &c. & vnde vi. p. totũ: et ne qd in lo. pu. l. ij. cũ ſi. Q̃nq; referũtur ad iudicẽ verba legis diſponẽtis: & tũc q̃nq; referũtũr ad iudicẽ affirmãdo, q̃nq; negãdo. Si affirmãdo, ſemp cõpetit iudicis [e] officiũ: vt ſ. de mi. l. j. cõiũcta. l. q̃ ſi minor. in fi. & ſ. ex qb. cau. ma. l. j. in prin. & ſ. quod metus cau. l. c fin. §. primo & ſecundo. & infra de colla. do. l. prima. in princip. & de ali. & cib. le. l. iij. & ibi dixi. & C. de colla. l. ſi ſoror. & ibi gloſſ. quæ hoc dicit. Quandoq; referuntur ad iudicem negatiue: tunc non producunt officium iudicis. Non enim aliquid committi

f tur iudici directo [f], ſed magis pariunt actionem ei, ad cuius vtilitatẽ verba fuerunt prolata: vt ſ. quod met. cau. l. j. vbi prętor dicit, quod me. cau. geſtum erit, ratum non habeo. licet verba referantur ad iudicem: tamen quia referuntur priuatiue, non pariũt officium iudicis, ſed actionem parti, ad cuius commodum priuatio illa inducitur. Et prædicta diſtinctio locum habet, quando verba legis diſponũt circa factum, puta ali

e quem reddere vel reſtituere, & ſi. ſed quando directo diſponerent circa ius agendi, ſine dubio producerent actionem. Hoc apparet ex omnibus edictis, quæ dicunt, iudi

g cium [g] dabo. Licet enim verba referantur ad iudicem: tamen quia directo circa ius agendi diſponunt, producunt actionem: vt ſ. de iuriſ. om. iud. l. ſi quis id quod. & de his qui deie. vel effu. l. j. cum ſimi. Quandoq; verba impeſonaliter proferuntur: & tunc cõpetit ius agendi, vt in auth. ſacramenta. f C. ſi aduer. ven. & ibi no. j. de acquirend. rerum domi. lege ſtatuas. & de his qui deiec.

h vel effu. lege ſi vero. §. prætor [h]. ver. ſi ſeruus inſciente. cum ſimi. & idem intelligo h in ſtatutis eadẽ ratiõe. Tertio principaliter

i eſt videndũ [i] eo caſu quo ex diſpoſitione legis oritur actio, vtrũ ſit cõdictio ex lege, an i alia actio. Iſta eſt multum intricata materia quam gloſſ. noſtræ poſuerunt in lege quoties. infra. de præſcriptio. ver. & multum imperfecte Iacob. Bald. fecit de hoc magiſtraliter vnam ſuam additionem quæ incipit, turbatus eſt eorũ ſpiritus, & mirãtur tanq̃ ignari, &c. Cy. recitando dicta Vltramõtanorum examinat hoc in lege ex placito. C. de rerum permuta. & vbi Vltramontani videntur velle loqui ſubtiliter, tamen male declarant, nec veritatem ponunt. Ego tradam vobis hãc materiam per eum modum quem intelligam. Si quidem eſt cautum quo nomine actionis agatur, & eo agitur: & hoc non habet dubium. Si vero non eſt cautum: & tunc quãdoque lex obligationem inducit, quandoq; inductam declarat, quandoque inductam confirmat. Primo caſu: aut obligationẽ inducit immediate aut mediate aliquo contractu, vel ſimili. Si immediate: aut eſt lex prætoria: & habet locum actio in factum: vt lege finali in principio. de eo per quem factum erit & Inſtitu. de interdi. in fine. Aut eſt lex ciuilis, & habet locum condictio ex lege. hic eſt caſus in hac lege: & ita poſui tibi in ſummario. Si vero lex inducit obligationem mediante aliquo contractu, vel ſimili: tunc in hoc ſunt opiniones. ſecundum diuerſas materias. Verbi gratia: lex ciuilis inducit contractum emphyteuticum, nec eſt cautum quo nomine actionis agatur: vt lege prima. C. de iure emphy. quo nomine tunc actionis agetur? Pe. de Bellapertica dicit, actione

a ¶ Permittit. Vide Bald. in rub. C. eod. qui aliter loquitur.

b ¶ Hæreditatẽ. Adire eſt ius, nõ facultas & an ei preſcribatur vide tñ q̃ ſingulariter ſcripſi in l. ſuũ. C. de iure deliberã. poſt Bart. q̃ faceret tibi honorẽ. Adde an iuri adeũdi præſcribat vide Bald. cõſ. xiij. lib. iij.

¶ Opponi. Adde bar. in l. ſocietatem. §. arbitrorum. in v. colum. in ver. quæro quo iure ſententia arbitrorum. ĩ. pro ſocio.

d ¶ Videndum. Vide Bar. aliter dicentem in rubri. C. eo. & in auth. dos data. ad fi. C. de don. ante nup. in ver. ſi affirmãdo, ſemper cõpetit iudicis officiũ, &c. Addẽ Bar. idẽ tenentẽ in l. j. in prin. ſ. ſi quis ius di. & bar. in l. j. §. ait ꝓtor. ſ. de poſt. &c.

POMATES.

e ¶ Iudicis. Vide Feli. in c. exceptionem. in iiij. col. de exce. ver. demum ſcias. Iaſ. in l. ſi ſoror. C. de colla. Cepo. cõſi. xij. in fi. Barba. conſi. ij. alias iij. in xxvj. colũ. in j. vol. Iaſ. in l. ea demũ col. ij. C. de coll. Vide & Alexã. cõſi. l. col. ij. ad fi. ij. vol. & Feli. in c. ij. ad fi. poſt Panor. ibi de offi.

f ¶ Directo. Adde bonum tex. & ibi bar. in l. metum. §. ſed q̃ prętor. ſ. q̃ met. cau.

g ¶ Iudiciũ. Vt infra cõmo. l. j. in prin.

h ¶ §. prætor. Quod idẽ ſit, vide bar. per illũ tex. in l. Arriani. C. de hæreti.

i ¶ Videndum. Per bal. in rub. C. e. Sed an cõdictio ex. l. deẽ pro facto. vide Bal. in d. l. ex placito. in ix. q.

a ¶ Dicunt. Contrariũ tenet Bar. in d. l. j. et j. de pub. iud. l. j.
b ¶ Emphyteusis. Et adde ꝙ cõdictio ex lege qñq; concurrit cum alia ex diuerso capite l. quoties. de act. et obli. & ibi gl. & no. Bal. in rubri. C. eo. in penul. col.
c ¶ Dicit. Sed Bald. in rubri. C. eo. tenet opi. glo. & doct. contra Bar. &c.
d ¶ Vbicunq;. Nota & adde Bar. in l. oẽs populi. de iusti. & iure. in v. q. prin. & in l. j. de pub. iud. in pe. col. & Bal. in rubri. C. eod. vbi tenet ꝙ agatur cõdictiõe ex moribus. Sed Bald. in l. ij. C. quando li. ab emp. dis. tenet ꝙ nõ oriatur actio sui nominis ex feudo, sed cõdictio ex lege, vel præscriptis verbis: & feudũ est contractus innoãtus: vt no. Bal. in rubri. C. de rerũ permu. et ad Bar. hic an ex cõsuetudine vel ex moribus vel ex statuto oriatur cõdictio ex lege, vide Bald. in l. ex placito. i. x. q. C. de rerũ permuta. & Bar. in l. de gbus. in fine. de legi. & adde Bal. in l. fi. C. de leg. & Bart. in l. oẽs populi. in v. q. prin. & in d. l. de quibus. ad fi. ff. de legi.
POMATES.
e ¶ Ex lege. Adde ꝙ in criminalibus proprie dicitur accusatio. gl. in l. fi. in ver. recipiat. in fin. C. de litigi. declarat Ang. in l. si qs id quod. ff. de iurisdic. om. iudi. Alexan. in l. viro. in prin. ff. solu. matri.
f ¶ Ex illa lege. Nota per actionẽ in factũ. & quia plene per docto. in l. ex placito. & ibi Bal. de rerum permu. & qd differat a condictione ex lege, & an sit datiua vel natiua.
POMATES.
g ¶ Exemplũ. Vide Iaso. in 5. actionum. in xxij. col. Instit. de actio.
h ¶ Obligatio. Hic ad de Bart. in rubri. de præscrip. verb.
i ¶ Legitima. Adde Bar. in d. l. legitima.
k ¶ Apparet. Sed quę actio oriatur ex statuto vel cõsuetudine, vide Bart. in l. si duo. §. si quis iurauerit. ã. de iureiuran.

præscriptis verbis: quia illa lex respicit principia legis xij. tab. Istud est falsum. primo secundũ opi. ipsorum Vltramontanorum, qui dicunt ꝙ actio præscriptis verbis non oritur nisi ex cõtractibus innominatis: sed contractus emphyteuticus est nominatus: ergo &c. tamen opi. eorũ est falsa: ideo non curo de ea. Præterea istud est contra l. iiij. j. de præscrip. verb. quãdo cõtractus nullum habet nomen à iure ciuili: vnde alij dicũt,[a] & hæc est communis opi. ꝙ agatur ex contradictione ex lege l. j. C. de iure emphyt. sed non placet: quia hæc condictio habet locum quando obligatio inducitur ex lege, vt hic: sed ibi non inducitur ex lege, sed ex cõtractu. Modus inducendi ex lege, & inducendi ex contractu differunt in specie: vt l. obligamur. §. lege. & per totã l. de act. & obli. Præterea, regula est ꝙ quoties contrahimus lucri faciẽdi causa, oritur actio ex contractu: vt l. actionum genera. §. ex contractu. de actio. & obli. Præterea, dicitur in tex. Instit. de loca. §. adeo. ꝙ contractus emphyteusis[b] sit species contractus per se, sicut alij contractus iuris gentium: sed cõtractus nominati iuris gentiũ eo ipso ꝙ sunt, actionem producunt: vt l. iuris gentium. in princ. ã. de pact. ergo &c. Concludo † ergo ꝙ ex contractu emphyteutico oritur quædam actio specialis, quæ vocatur actio ex emphyteusi, & sic denominatur à contractu: sicut actio ex empto, & locato, & similes. hic est text. in dicta l. actionum genera. §. ex contractu. &c. Aliud exemplum in obligatione literarum quæ actio oritur? Glos. Instit. de lite. obli. dicit[c] quod oritur condictio ex lege. Idem docto. in l. in contractibus. de nõ nume. pecu. Ego dico contrarium. Nam scitis † ꝙ verborum obligatio est inducta de iure ciuili, sicut obligatio literarum. Item lex dicit quod non minus obligamur literis quàm verbis: nec est minoris efficaciæ vna quàm alia: vt l. non figura. de actio. & obliga. infrà: sed in obligatione verborum habemus expressum ꝙ si quidem venit certum, agitur certi condictione ex stipulatione. Si incertum, agitur actione ex stipulatu: & sic denominatur à contractu, vt Institu. de verborum obliga. in principio. & l. si quis certum. ã. si certum petatur. Ita in proposito si in obligatione literarum venit certum, agetur certi condictione ex literarum obligatione. Si venit incertum, agetur actione quadam quæ denominabitur ex eo cõtractu, vt puta actione ex literis, vel ex literarum obligatione: vt sic semper ex contractu agatur, non ex lege: vt d. l. actionum genera. §. ex cõtractu. de actio. & obli. Nec obstat Institu. de lite. oblig. in princip. vbi dicit ex numeratione. Nam ibi non producit actionem immediatè ex lege, sed confirmat vel inducit illum modum contrahendi verbis, ex quo oritur actio, vt dictum est. Aliud exẽplum est in sponsalitia largitate, quæ est hodie specialis cõtractus: vt in auth. vt sponsi. lar. in prin. posita. C. de dona. ante nup. auth. eò decursum. Dico ꝙ agitur actione ex sponsalitia largitate: vt d. §. ex contractu. Et idem, dico † vbicũq;[d] cõsuetudine vel statuto induceretur aliquis nouus cõtractus, vt agat actione quæ nascitur ex contractu, vnde ex contractu feudi inducto ex consuetudine dicerem agẽdum esse actione feudi seu ex feudo, quod idem est. Et ita intelligo hanc materiã. Et secundum præ-

dicta vides quod ad arborem Ioannis essent addendæ aliquæ actiones quas dimisit. † Prædicta vera quando ex lege inducitur actio ciuilis. Nam si inducitur actio criminalis, nõ debet dici cõdictio ex lege,[e] sed accusatio ex lege. Nam crimina non puniuntur per actionem, vt Institu. de publicis iudicijs. in principio. sed condictio ex lege est actio: ergo non datur ad puniendum crimina. Illi ergo qui dicũt quod damnatus criminaliter ex forma statuti est damnatus condictione ex lege, falsum dicunt. Dixi plene in l. infamem. infra de publ. iudic. Secundus principalis † casus est, qñ lex obligationẽ inductã declarat: et tũc aut declarat eã inductã ex æqtate alicuius certæ legis, aut ex æqtate in genere. Primo casu agit[f] in factũ actiõe vel vtili actiõe descẽdente ex illa lege,[f] scilicet cuius æqtatẽ respicit. Exẽplũ[g] supra si quapau. fe. dica. l. penul. & in actione in factum & vtili Aquili. l. item si obstetrix. ã. ad legem Aquiliam. & per multas leges illius tituli. & in l. qui seruandarũ. §. j. ij. & iij. ã. de præscrip. ver. Et sic potest intelligi l. quoties. j. de præscrip. verb. secundum vnum modum legendi ibi positum. Quandoq; declarat lex obligationem sub esse ex æquitate in genere: & tunc aut ex delicto, aut aliter. Primo casu si quidem ex aliquo delicto nominato agitur actione in factum: vt infra de fal. l. qui nomine. & j. pro soci. l. nec quicquã. Si vero est delictum nominatum: tunc si quidem cadit in dolum habet locum actio de dolo: vt l. ij. C. de dolo. & ã. de dolo. l. j. Si vero cadit in culpam, agitur actione in factum: vt C. ad exhiben. l. exhibitionis. & j. de præsc. ver. l. naturalis. §. sed si dedi. Secũdo casu quando agitur aliter q̃ ex delicto: & tunc aut ista obligatio est ad reddendum quod quis accepit: & tunc agetur cõdictione sine causa: vt l. si & me & Titium. ã. si certum peta. & l. si. eum seruum. eod. titu. Aut principaliter ad dandum: & tunc si quidẽ ista obligatio[h] oritur ex aliquo gesto verbis: & habet locũ actio præscrip. verbis, quæ largo modo potest dici in factum: vt infra de præscrip. ver. per totum. Si vero ex aliquo gesto per aliquod factum: & tũc habet locum actio in factum, cuius tenor receptus est in varijs articulis iuris: vt l. sancimus. C. de sacrosanctis eccle. Tertius casus principalis est † quando lex confirmat obligationẽ inductam: & tunc quandoq; lex confirmat obligationem directo disponendo in eam: & tunc non oritur actio ex lege seu condictio, sed oritur ex ipsa obligatione vel contractu: vt supra dixi & probatur in lege legitima.[i] de pact. & infra de verborum significatio. l. lege obuenire. Si vero non disponit directo in ipsam obligationem vel contractum, sed ob ipsam vel propter ipsam: tunc habet locum condictio ex lege: vt l. si quis argentum. C. de dona. & l. j. C. de suffra. Non enim confirmatur ibi pactum donationis directo, sed propter pactum lex producit actionem. Cõtra prædicta facit C. de arb. lege ne in arbitris. vbi dicitur agẽdum esse in factum: vel condictione ex lege, vel vtili in rẽ prout facti qualitas postulauerit: & tamen lex ibi inducit seu cõfirmat obligationem. Pro cuius declaratione debes scire quod illa lex ponit vnum casum quando partes & arbitri iurauerunt: & tunc agitur actione in factum non generali, vt gl. ibi dicit, sed in factũ ex iureiurando. Nam partes videntur iurare id esse verum qd̃ arbitri dixerint: merito non agitur condictione ex lege: quia nõ inducitur noua obligatio. & ita videtur ibi sentire Marti. Syl. postea ponit alium casum quando partes non iurauerunt, sed arbiter solus: tunc competit condictio ex lege: quia ex illa inducitur vtilis in rem, de qua ibi loquitur: ideo non facit ad propositum: quia actio in rem non præsupponit obligationẽ. Nos autem hic loquimur quando ex lege inducitur obligatio. Et per hoc etiam apparet[k] quod tractatus vtilis actionis, quæ datur ei, cui est actio cessa, vel quæ datur nobis ex contractu alterius, non pertinet ad hunc tractatum. Nam illa est simpliciter datiua, non ex obligatione: nos autem loquimur quando ex lege inducitur obligatio. Vltimo quæro an ista † actio posit cum alia concurrere. Respondeo, quod sic. textus est in lege quoties. infra de actio. & obligatio. & ideo textus hic dicit eadem lege: quia si alia lege oriretur, non impediret hanc oriri. Et sic hæc lex est multum bene examinata.

De condictione triticaria. *Rubrica.*

Glos. continuat rubricam ad præcedentia. dic vt in ea. & quęrit quare appelletur triticaria. dic vt in ea.

Si certum

1 ☞ Si certum petatur quod non sit proprium nomen actionis.
2 Condictio triticaria quare non competat pro pecunia numerata, sed pro alijs rebus sic.
3 Fratres minores accipiunt omnes alias res præter pecuniam numeratam.
4 Condicere rem suam quando quis posit.
5 Quando quis posit condicere per hanc actionem vsumfructum vel aliam seruitutem.

LEX I.

a Qvi certam. [a] Hæc condictio locum habet pro omni re, excepta pecunia numerata, siue certum, siue incertũ, siue dominiũ, siue possessio petatur. h. d. Primo † quærit vtrũ si certũ petat, sit propriũ nomẽ actionis. Certe nõ vt ã. si cer. pe. dixi in rub. & in l. certi condictio. in prin. Secundo
2 quæro † quare hæc condictio nõ cõpetit pro pecunia numerata, sed pro alijs rebus sic. Possemus forte dicere ꝙ ille, qui induxit
3 hanc condictionem fuit frater minor, † qui omnes alias res accipiunt præter pecuniam numeratam. Et licet iste ordo tempore illius legis non fuerit, erat quidam philosophus, qui erat talis cõditionis ꝙ pecuniam respuebat. Vel verius ista condictio fuit introducta pro rebus, quarum æstimatio variatur ex tempore de facili, vt videbitis j. eo. l. in hac. & l. fi. sed æstimatio pecuniæ non variatur de facili, vt l. numis. ã. de in litem iuran. ideo ad illam nõ porrigitur. Ita dicit Gul. & bene.

Rem autem. Summaui cum præcedenti. Vel magis proprie ad hunc §. summa sic: Nemo cõducit rem suam, præter quam à fure, & à violẽto possessore. possessionem vero suam amissam quilibet condicit. Vt declarem
4 hunc §. oppo. † & videtur ꝙ idem sit condicere dominiũ à fure, & condicere possessionem. Si enim habet dñium, quid aliud põt condicere, nisi possessionẽ nudã: cũ semel dñs nõ posit amplius fieri dominus, vt de acq. pos. l. iij. §. ex pluribus. Inst. de leg. §. si qs rẽ. & C. de leg. l. proprias? Pro cuius declaratione debes scire qd̃ contra furẽ & contra violẽtum est inductum ꝙ dñs condicẽdo perat rẽ suam sibi dari oportere: vt Instit. de acti. §. sic itaq;. sed si non esset dominus: nõ posset petere sibi dari oportere, sed solum sibi restitui. Et hic posset esse vnus ĩtellectus ad hũc §. vel aliter, & melius. Debemus cõsiderare cõdictionẽ ex parte actoris & ex parte rei: sed ex parte actoris condicit quis rem, hoc est, possessio nẽ ratione dominij rei quod est apud actorem: & hoc non potest fieri nisi contra furem, raptorem & violentum, vt hic, & ã. vsufr. quemadmo. ca. l. vlti. & ã. de condi. ob. causam. l. pe. ex parte vero rei semper condicitur possessio: quia ad aliud restituendum non tenetur, nisi ad ipsam possessionem: cum nec posset aliud dare: vt l. scire debemus. §. fi. de verb. oblig. Quãdoq; vero ex parte actoris condicitur possessio, nõ quia dominus, sed quia possidebat: & hoc cuilibet permittitur, vt hic, & ã. de condi. indebit. l. indebi. §. sed & si numi. tetigi vobis in l. si quis nec causam. ã. si cert.
5 peta. Quæro vtrum † vsumfructum vel aliam seruitutẽ quis possit condicere per hanc condictionem? Respon. si quidẽ ius vsusfructus vel aliud ius est promissum, tantum hac condictione potest peti. vt ã. proxime. Si vero est constitutum, non potest tunc condici: quia iam condiceret rem suam. quod non licet, nisi in casibus hic expressis. Ita videtur intelligere glossa hic, quod est notandum. Vltimo materiam condictionis possessionis vidistis plene in l. & ideo. §. Neratius. ã. titulo secundo.

LEX III.

In hac. Glos. magna hic posita est tota fundata super lege tertia. §. in hac. infra commodati. & ideo solum hic recitabo quantum pertinet ad declarationem text. materiam vero totam recitabo in dicta l. iij. §. in hac. & hoc dicit. Si tempore sententiæ vel tempore mortis res plurimi fuit, illud tempus inspicitur: alias inspicitur quanti plurimi fuit à tempore moræ. hoc dicit. Primo ponit quando certum erat quo tempore plurimi fuit. Secundo quando erat dubium. Secunda ibi: sed & antea. in text. ibi: mortis tempus. Dic sic: certum est quod dictis temporibus res plurimum valuit. sed si dubitatur: inspicitur quanti plurimi valuit à tempore moræ. & hoc sequitur, sed & antea &c. Oppo. si res extat frustra tractatur de æstimatione: vt l. finali. C. de fideicom. libert. glos. soluit & dicit, intellige quod hic res extabat, tamen debitor nõ poterat eam pfecte facere meã, vnde peruenitur ad eius æstimationem. & hæc est satis bona. Vel potes dicere quod extabat tempore sententię: tamen decessit ante factam executionem. Et hoc in primo respõso huius legis. In secundo vero responso decessit ante sententiam. Secundo dicit oppo. hic quod qui tradit seruum deterioratum, non liberatur. Contra. infra de solutionib. l. qui sibi. §. primo. gloss. dicit liberatur ab actione prima, vt in contrario, sed remanet obligatus actione de dolo, iõ non dicitur liberari. De hoc an ab actione prima liberetur gloss. tractat plene in lege & eleganter. §. non solum. supra de dolo. et docto. C. ad exhibend. l. exhibitionis. Ego dixi vobis in l. Iulianus. §. primo. infra de verborum obligatio. & in dicta l. qui sibi. §. primo de solutio. tangam infra commod. l. tertia. §. si reddita. iõ hic non insisto. Cõtra prædicta oppon. & videtur quod liberetur etiam ab actione de dolo.[b] Nam recipiendo rem deterioratam scienter videtur remittere: vt l. penul. supra de condictio. ob turpẽ caus. & l. secunda. C. quod metus causa. facit infra titulo primo. l. centum Capuæ. Solu. dicit gloss. nota. hic vitium erat latens: & sic recipiendo non videtur remittere. Vel dic, dicit gl. quod hic non dedit, sed dare voluit. Simile in l. si stipulatus sim damam. infra de verborum obligatio. Istum passum examinat gloss. in dicta l. & eleganter. §. non solum. de dolo. & Cyn. in l. exhibitionis. & alleg. nec tamen allegat istam gloss. dixi in dicta l. qui sibi. §. primo. declarabo vobis in dicta l. centum Capuæ. §. primo. infra titulo. primo. Opponitur & videtur quod hæc lex sibi contradicat. Nam in principio dicit expectandum tempus sententiæ vel mortis: in fine vero dicit quanti plurimi fuit à tempore moræ. Gloss. magna in principio ponit varias solu. quæ possunt esse bonę. Tu tamen dic clare vt dixi ponendo casum: quia principium loquitur quando certũ fuit quod plurimi fuit tempore sententiæ vel mortis. finis loquitur quando non erat certum: ideo inspicitur quanti plurimi fuit à tempore moræ. Oppon. quod debeat inspici tempus lit. cõtesta. & non tempus moræ: vt l. iij. §. in hac. infra commoda. Huius timore est facta tota gloss. magna. hic & ibi, ideo eam ibi declarabo. Omitto hic pro modo.

POMATES.
a ¶ Qui certã. Vide Iaso. in addi. ad Porcũ Inst. de verb. oblig. in ij. col.
b ¶ A diectione de dolo. Ad hoc vidẽ Pau. de cast. i. l. etiã de sol.
c ¶ A lio loco. In prin. huius legis & in materia huius tituli vnũ scias ꝙ est not. licet qs alibi nõ posset cõpelli soluere q̃ in loco promisso, saltẽ nisi ab illo loco qs postea esset relegatus vel bãnitus, cũ ibi procuratorẽ constituere non possit. Tex. est multũ not. in l. vsuras. C. de solu. iũcta glo. ꝙ tenemẽti. Forte per hoc posset ẽt limitari regula ꝙ actor sequtur forũ rei. & no. Bald. in d. l. vsuras. & ibi dẽ gl. quæ ponit aliãs iustas causas. Adde bal. cõs. cccxxxviij. vbi ponit an bannitus posit citari ad ciuitatẽ, a qua est bãnitus. iiij. lib.

Si res. De tempore ad locum idem est iudicium. hoc dicit. Istam legem habuistis declaratam in l. vnum. ã. si cer. pe. dic vt ibi. & quod deficit, dicetur in l. tertia. §. in hac. j. commoda.

De eo quod certo loco. *Rubrica.*

Gloss. continuat rubricam duobus modis: teneas quam vis: & iste titulus est multum difficilis.

1 ☞ Quis quando posit conuenirl alibi quã in loco destinatæ solutionis vel contractus.
2 Qui promisit dare certo loco, an posit vbique conueniri.
3 Verba generalia quando recipiant restrictionem de habilitate.
4 Clausula in contractibus quod quis posit conuenirl Florentiæ, Senis, & vbique locorum, quid operetur. remissiue.
5 Remissio de vno loco ad alium an habeat locum in contractibus. remissiue.

LEX I.

c A lio loco. [c] Qui promisit dare certo loco, si in eo non reperiatur, po-
1 test vbicq; conueniri. h. d. Primo oppon. ad hanc legem, & † videtur quod alibi non posit cõueniri cũq; in loco solutiõis, vel i loco cõtractus celebrati: vt l. hęres absens. §. fi. de iudi. & l. eũ q. j. de cõsti. pec. Sol. locus cõtractus vere est ille locus, in quo debet fieri solutio: vt l. cõtraxisse. de ac. & obli. in loco vero vbi verba cõtractus fuerũt apposita, nõ põt cõueniri, nisi aliud fuerit actũ. Ita tenet gloss. C. eodem. l. j. & l. iij. j. de bo. authorita. iudi. pos. & videtur tex. hic, & infra de solu. l. quæro. & ibi de hoc dixi. licet gl. de hoc dubitet in l. eum qui. in §. j. j. titu. j. Opp. & videtur qd̃

a ✠ POMATES. ¶ Quæro. Vide Areti.conſi.xcv.col.j.in fi. & conſil. cvj.colum. iij.

b ¶ Conueniri. Vtrum ille, qui promiſit dare certo loco, ſi ibi non reperiatur, poſsit in quocunq; loco etiam non idoneo conueniri. Et ꝓ debeat intelligi de loco idoneo, tenet etiam glo.in l.j.ſ.eo. Flo. dicit ibi ꝓ in hoc dubio vidit alias Bal.cõcor.opi. videlicet ꝓ opi. Nico. & Bar. hic procedat in vagabũdo, iuxta glo.in l.j.C.vbi de cri. agi opor. ſed in non vagabundo requiriſ in loco idoneo, procedit opin. a gl. ſed iſtud ſibi Flo. non placet: quia in 2 vagabũdo illud eſt b de iure communiter ego hæc lex nihil induceret noui. Sed opin. glo. dicit Flo. facere, q̃a ſi intelligeretur de quolibet loco non idoneo, ſequeretur abſurdum ꝓ ille, qui ,pmiſit in vno tantum loco ſoluere, c poſſet in pluribus locis conueniri: tamen quia ille, qui ſimpliciter promiſit ſoluere, non poteſt conueniri niſi in loco idoneo: & ideo dicit quod verior videtur opin. gloſ. Et vide tu ad materiam huius legis do. Maria. Soci. in ca. dilecti. artic. ſ̃. q. ij. in prin. de foro compe. & ibi late.

c ¶ Contrarium. Et quia docto. in hoc tenent contra Bald. ideo vide Inſtiru. de actio. §. præterea. p Moder.

d ¶ Iudicio meo. Ad illud quod verba generalia recipiunt reſtrictionem de habilitate, vide in l.j.C. de ſacroſan. eccle. & tex. in l.j.§.j.j. de conſtit. pecu. per quem infert Paul. de Caſt. ad not. qõ. vt ibi videas per eum. Adde quod Paul. de Caſt. hic in addi. ad Bart. in verbo, fruſtra. dicit, d imo non fruſtra: quia videbatur alijs locis non poſſe conueniri, vt hac l. per rationes gl. hic. Nec eſt ſecundum ipſum conueniẽs dicere ꝓ pluribus locis conueniri poſsit qui ,pmittit, vno loco tantum: cũ ille, qui ſimpliciter tãtum promiſit, imo ratio dictat contra eum: & ideo facta eſt lex, qua propter dicit tenendam aliam opi.

e ¶ Non poſſunt. An in hac actiõe habeatur ratio intereſſe actoris & rei, vide p gl. & ibi not. Bal. j. l.j. C. eo. titu.

f ¶ Quæ tenet. An debeat inſpici locus iudicij vel cõtractus, adde not. in l.j. & ij. C. vbi & apud quẽ in integ. reſti. Adde Bal. in l.j. C. ne fil. p pa. Pau. de ca. & adde ꝓ cõtra opi. Bar. hic tenet et do. Maria. Soc. in c. dilecti. de foro cõpe. arti. iiij. verſi. & ex prædictis. & Ang. in l.j. C. vbi cõue. q̃ cer. loco dare ,pmiſit. Et vide do. Mar. ibi ſ̃. diſtinguẽt ẽ.

alibi non poſsit conueniri: quia eligendo vnum locum videtur alteri renũciare: vt l. fin. C. de pac. conuen. Sol. dicit gloſ. ex hac interpretatione actio redderetur inutilis: ideo non facimus eam. Probatur in l. Titia. §. idem reſpondit. de verb. obli. Quæro, a vtrum poſsit † vbiq; cõueniri b iſte, qui certo loco promiſit. Videtur ꝓ ſic: vt l. eũ qui. ſ̃. de iudi. & infra titu. j. l. ſi duo. §. j. Glo. determinat contrarium per l. hæres abſens. §. fina. de iud. & quod in l. alleg. in cõtrarium dicitur quolibet loco, ſubaudi, ſcilicet idoneo: vt l. vt gradatim. §. & ſi lege. de mune. & hono. & hæc eſt cõmunis opi. Ego reperio ꝓ Nic. Mat. in quadam ſua diſputatione tenuit contrarium c, ꝓ poſsit quolibet loco cõueniri: propter generalitatem dictarum legum, quæ hoc dicunt expreſſe. Pro hoc facit l. qui certo. ſ̃. de cõdic. ind. & hoc ad ſimilitudinem fugitiui, vt l. j. C. vbi de curiali vel cohorta. & l. j. C. vbi cauſa ſtaverum quia reus in hoc grauatur ꝓ vbique conuenitur, datur arbitrium iudicis, vt habeat iſta actiõe rationem intereſſe propter locum: vt infra l. proxi. & per totũ titulum. Non obſtat l. hæres abſens. §. fin. nam quãdoq; ego formo libellum, petẽs ꝓ quis mihi cõdemnetur ad ſoluẽdum in loco deſtinato ſolutioni ſecundum formam promiſſionis: tunc in iſta actione, nõ verteretur iudicis arbitriũ: quia peto ꝓ fiat ſecũdũ quod promiſſum eſt: ideo nõ poteſt reus cõueniri, niſi in eo loco vbi debet fieri ſolutio vel alio idoneo, ſcilicet in loco domicilij: vt d. l. hæres abſens. §. fina. Et quod ſic poſsit formari libellus, facit optime l. fi. C. de ſen. quẽ ſine cer. quãti. profe. Quãdoq; volo petere quod mihi ſoluat in loco iudicij, vel peto ſimpliciter: tunc poteſt vbicunq; cõueniri, vt hic, & dictis legibus: nõ quia ibi contraxiſſe videat, ſed ex natura arbitrariæ actionis propter locum, vt hic, & dictis legibus. Ita dicit Nic. Mat. & bene, iudicio meo: d tamen ipſe non reſpõdet ad l. vt gradatim. §. & ſi lege. quæ videtur ,pbare ꝓ leges quẽ dicũt, quolibet loco, reſtringantur, ſcilicet idoneo. Sed reſpõdeo ex dictis Iac. de Are. & Oldr. in l. j. §. nunciatio. de ope. noui nun 3 cia. † Nam quandoq; diſpoſitio generalis continet cõceſsionem noui actus vel noui iuris cõceſsionem: tunc recipit reſtrictionem de habilitate ſeu de idoneitate: vt d. §. & ſi lege. Quandoq; cõtinet iuris iam conceſsi extenſionem: & tunc nõ recipit illam reſtrictionem: vt d. l. j. §. nunciatio. vbi dicitur ꝓ nunciatio põt fieri omnibus diebus: & glo. ibi intelligit etiam feriatis, & nõ feriatis: alias dicta gñalis cõceſsio nil opareẽt. Ita hic ſi intelligeres ꝓ nõ poſsset cõueniri niſi in loco idoneo: fruſtra paulus Iuriſcõſ. hãc legẽ ĩduxiſſet: cũ de iure cõi hoc eſset. Dico ergo ꝓ põt vbiq; conueniri. De hoc q̃ verbũ generale recipiat reſtrictionẽ, dixi plenè in d. §. nũciatio. hodie tñ notarij, vt

4 ceſſet hæc dubietas, apponunt in contractu, † ꝓ voluit poſse cõueniri in tali loco & in tali, & vbicũq; fuerit inuentus: quę clauſula quid operetur, & qualiter debeat cõcipi, dicã j. eo. l. iij. §. ſi qa
5 ita. Vltimo hic videtur caſus † ꝓ in contractibus non ſit locus remiſsiõi de vno loco ad aliũ. Nam ſi remiſsio poſset fieri, nõ eſſet neceſſaria æqtas huius legis. De hoc ibi p Gul. & per gl. in l. hęres abſens. de iudi. & per docto. in authen. qui ſemel. quomodo & quand iud. tetigi in l. ſi cui. §. fi. de accuſ.

1 ☞ *In actionibus bonæ fidei quod actio non ſit arbitraria propter locum.*
2 *In petenda reſtitutione in integrum quis locus inſpici debeat, an locus iudicij, an contractus.*
3 *Reſtitutio in integrum quod tranſeat ad hæredes.*
4 *In hac actione quando locus in libello ſit apponendus.*
Et ſi committatur, quod proceſſus non vitiatur. nu. 5.
6 *Accuſator quod teneatur in accuſatione apponere diem commiſſi delicti.*

LEX II.

ARbitraria. In actione arbitraria propter locum habetur ratio intereſſe actoris & rei. h. d. Opp. ꝓ actio nõ ſit arbitraria propter locum: vt in-
1 fra eo. l. in bonæ fidei. Sol. † in actiõibus bonæ fidei iudex poteſt exercere ſuum officium ex natura actionis, ideo nõ dicuntur arbitrariæ: in actionibus vero ſtricti iuris iudex hoc nõ poſset ex natura actionis: ſed quia æquitas, hoc requirit propter aliquod extrinſecus accidens cõtra naturã actionis, ideo lex dat iudici arbitriũ, vt hic: & propter hoc dicitur arbitraria. Ita loquitur hic. dixi in l. in actionibus. ſ̃. de in lit. iur. Oppon. duo contraria ſi-
e mul ſtare non poſſunt. e vt l. hæc verba, ille aut ille. de verb. ſig. & l. vbi repugnantia. de reg. iur. Sed quod interſit actoris & rei ſi mul, & ſemel, videtur cõtinere contrarietatem. Dicit glo. intelligе hoc ſeparatim, i. quandoq; actoris, & quandoq; rei. Vel põt eſſe ꝓ eodem tempore habetur ratio intereſſe actoris & rei, diuerſis tñ reſpectibus, vt in exemplo in gl. poſito: vt quia actoris intereſt propter pœnam, in quam incidit, & rei intereſt propter valorem rei debitæ. & hæc eſt ſatis bona. Et per hoc non poteſt dici ꝓ ſit repugnantia: quia non eſt circa idem nec eodem reſpectu. Quærit glo. quid ſi rei interſit non conueniri alibi in totũ, quia forte in loco ſolutionis haberet reſtitutionem in integrum de iure communi: in loco vero vbi conuenitur, non poteſt illã habere de iure ſpeciali illius loci. quid iuris? Gloſſ. determinat quod huius non eſt habenda ratio: quia hoc intereſſe non venit
f ratione rei, ſed ratione perſonæ. Nota iſtam gloſſ. quæ tenet f in formando quæſtionem quod quantum ad concedendam vel
2 denegandam reſtitutionem † debeat inſpici locus iudicij, non locus contractus. hoc videtur contra l. ſi fundus. infra de euictio. vbi in his quæ pertinent ad deciſionem inſpicitur locus contractus. Propter quod Gul. & alij hic reprobant iſtam gloſſ. ſed in lege prima. C. de ſumma trinitate. Gul. videtur hanc gloſſ. ſuſtinere, & reſpondet ad legem ſi fundus. quia inſpicitur locus contractus, quantum ad ea, quæ veniunt ex natura contractus, & quæ agebantur à partibus tacite vel expreſſe: ſed in integrum reſtitutio non eſt his: ergo &c. Ego ibidem teneo contrarium per regulam generalem. l. ſemper in ſtipulationibus. infra de reguiis iur. vbi dicit, ſemper inſpiciendum eſſe locum contractus, & ſic ſine illa diſtinctione. Præterea in actione, quæ venit in contractu, inſpicimus locum vbi celebratus eſt contractus. Eadem ratione in officio iudicis, per quod petitur reſtitutio, debemus inſpicere locum vbi geſtus eſt iſte actus, qui habet mouere iudicis æquitatem ad dandam reſtitutionem in integrum: vnde eadem eſt ratio in reſtitutione quæ in contractu. Pro hoc facit lege qui loco certo. ſupra de conditio. indebi. & quod ibi dixi. & ſic videtur quod titulus quæſtionis non procedat. Suſtinendo tamen gloſſ. dicamus quod hic minor volebat petere reſtitutionem ob aliquam negligentiam commiſſam in loco. iudicij: vel dicamus quod erat ibi ſtatutum expreſſum quod non daretur reſtitutio de geſtis ibi vel alibi, & ſic concederet quæſtio. Nunc venio ad ſolutionem. Dicit glo. ꝓ huius intereſſe non habetur ratio, quia venit ratione perſonæ. Si nos intelligimus quęſtionẽ ſecundũ primum modum quẽ dixi ſ̃. glo. dicit verum. Nam cum negligentia ſit commiſſa in loco iudicij quo ad cõcedendã vel denegãdam reſtitutionẽ: locus, in quo illa negligentia

gligentia eſt commiſſa, debet inſpici, etiam ſi cõueniretur in loco deſtinato ſolutioni. Sed ſi intelligimus ſecundũ ſecundũ modum: tunc gl. nõ dicit verũ. Primo, quia cõtradicit ſibi in hac eadem glo. Nam ſ̃. dixit ꝓ habetur ratio intereſſe actoris, quia incidit in pœnã alteri: & hoc eſt mere perſonale ad ipſum actorẽ. ergo intereſſe, ꝓ venit ratione perſonæ, habetur ratio. Præterea. in integrũ reſtitutio nõ conceditur mere fauore perſonæ, ſed ra-
3 tione etiã læſionis. quod apparet, † quia tranſit ad hæredẽ: vt l. non ſolum. ſ̃. de in integ. reſtitu. & per Dy. in c. priuilegiũ perſonale. de reg. iur. in vj. Poſſetis vos dicere ꝓ determinatio gl. eſt bona alia ratione. Nam in integrum reſtitutio petitur officio iudicis nobili: ergo de ea non poteſt haberi ratio in hoc iudicio incidenter: vt l. necnõ. §. exemplo. ſ̃. ex quib. cau. ma. & l. exceptio. in fi. j. de excep. Reſpon. ꝓ imo in hoc iudicio poterit haberi ratio ea oppoſita per modum contradictionis, ſecũdũ ea quæ plene dixi in l. nã poſtea. §. ſi minor. ſ̃. de iureiur. Op. & videẽ ꝓ reus nõ debeat cõdẽnari in plus ſine aliqua cã: q̃a vbi nõ eſt culpa nõ debet eſſe pœna: vt l. aliud. j. de verb. ſig. & in regula, ſine culpa. de reg. iur. in vj. Sol. dicit gl. intellige hic ꝓ reus erat in mora. alias ſecus. Quod ſatis placet: & ſic propter morã habetur ratio intereſſe quod venit ratione loci: non aũt eius, ꝓ venit ratione temporis in iudicijs ſtricti iuris: niſi ſecundũ ꝓ dicã j. eod. l. ꝓ ſi Epheſi. in prin. Itẽ qualiter mora actoris & rei cõſideretur in hac actiõe arbitraria, ſtatim declarabo j. l. proxi. §. nunc de officio. vbi gloſ. tangit.

Si quis Epheſi. Locus debet exprimi in libello, quãdo eius omiſsio reo eſt nociua. h. d. iſte §. notabilis. Oppo. ſi nõ põt cõueniri in altero loco detracto altero: ergo nec in tertio detracto vtroq; ꝓ: ꝓ eſt cõtra l. j. ſ̃. eo. Sol. dicunt quidã ꝓ hic debet exponi detracto loco, hoc eſt, detracta
4 loci vtilitate: & ſic ſecundũ iſtos † q̃n agitur arbitraria propter locũ, debet apponi in libello ꝓ habeatur ratio vtilitatis loci. Hęc
a lect. non eſt bona. non enim actor hoc cogitur dicere in libello: ſed hoc pertinet ad reum. Hoc probatur ſ̃. proxi. in eo. ꝓ dicit, fieri condemnationem minoris, quam intentatũ eſt: & ſic apparet quod actor totum ſimpliciter petit, ſed propter exceptionem rei fit cõdemnatio in minori quãtitate. Alij dicũt ꝓ bene poteſt
a in tertio loco conueniri: vt ſ̃. eo. l. j. ſed in libello a debet fieri mentio de locis, in quibus debebat fieri ſolutio, ne hoc omittẽdo auferat loci vtilitatẽ. iſta eſt vera. Contra hoc oppo. j. l. proxi. §. j. ver ſi. quare. vbi non eſt neceſſe ꝓ fiat mentio loci. Sol. vt ibi dicam.
5 † Quæro quid ſi omittat locus in libello, an vitiabit proceſſus? Reſpon. nõ: ſed actor punieẽ tanq; petens plus loco: vt Inſtit. de
b actio. §. loco. & §. ſeq. Vltimo b hic videtur caſus quæſtionis no.
6 Accuſator non cogit in accuſatiõe † apponere diem. Dicit reus, appone diem delicti: quia intendo probare me illa die fuiſſe Romæ. an accuſator hoc caſu cogeẽ ponere? Determinaui ꝓ ſic, in l. is qui reus. circa fin. de publi. iud. Pro hoc videẽ caſus hic. Nam quando omiſsio loci vel diei aufert reo defenſionem: cogitur actor eam apponere: ita hic in propoſito. quod dic vt ibi dixi. tamen hunc tex. ibi allegaui.

1 ☞ *Alternatiua poteſt eſſe quadruplex.*
2 *Caſus in terminis poſitio.*
3 *In obligatione alternatiua rerum quid ſit in obligatione. remiſsiuè.*
4 *In alternatiua rerum cuius ſit electio. remiſsiuè. & vſque ad quod tempus veniat. nume. 5.*
6 *In alternatiua rerum altera peremptæ an teneatur ad aliam præciſè, remittit.*
7 *In alternatiua locorum quo ad petitionem electio eſt actoris.*
8 *Locus in libello in hac actione arbitraria quando inſeri debeat.*
9 *In alternatiua locorum quoad ſolutionem electio eſt rei ante litem conteſtatam.*
10 *Poteſtas iudicis quo ad condẽnationẽ in alternatiua locorum, & quando actio ſit arbitraria: & quando reſpectu actoris. nu 11.*

LEX III.

NOn vtique. Materia huius legis eſt valde difficilis. h. d. In alternatiuis in rei eſt poteſtate quid debeat, nõ an debeat, aut æquipollẽs. h. d. vſq; ad §. ſi qs ita. Primo ponit vnũ dictũ Scæuolæ. Scdo ad eius probationẽ premittit duas regulas & vnã illationẽ confuſe. Tertio prædicta declarat per multa exempla, vſq; ad §. nunc de officio & in hoc §. ſunt multæ glo. ad declarationem text. Tu vero dic clarius ad euidentiam quod in ſtipulationibus quædam taci
1 te inſunt, vt puta, electio in alternatiuis. † Alternatiua poteſt

a esse triplex vel quadruplex: quia vel eſt alternatiua rerũ tantũ, vel locorũ tantũ, vel rerum & locorum, vel perſonarum. Item in ſtipulatione tacite ineſt tẽpus, intra ꝓ debet fieri ſolutio. Itẽ locus. in quo debet fieri ſolutio, ſeu in quo debeat peti. Præmiſsis
2 prædictis pone caſum in terminis. † Quæritur vtrũ ea quę inſunt in ſtipulationibus, ſint ſemper in poteſtate rei, hoc eſt, in eius electione & declaratione. Ad hoc reſpondet ꝓ non vtiq; ea quę tacite inſunt in ſtipulationibus: ſint ſemper in poteſtate rei. q. d. quãdoq; ſunt in poteſtate rei, q̃nq; actoris, q̃nq; lex ipſa declarat, q̃nq; ſtipulationem ✠ POMATES.
ipſam vitiat. & hoc probat per exẽpla vſq; b ad §. nunc de officio. Inſtat quærens in ver. ſed quid. Domine, declaretis hoc dictũ. Reſpond. Iuriſconſultus. Ad hoc premitto c duas regulas. Vnam affirmatiuã, ꝓ in rei poteſtate eſt quid debeat. Aliam negatiuã, ꝓ in rei poteſtate nõ eſt an debeat. Et ex his d infero vnam cõcluſionẽ, ſ̃. locum nõ eſſe in poteſtate rei. h. d. Sequitur ver. qui ſtichum. Inſtat quærẽs: Domine Iuriſcõſulte, iſtæ regulę & iſtę concluſiones veſtræ ſunt mihi multum dubiæ: declaretis eas mihi. Ad hoc reſpondet Iuriſcõſultus. Declaro vtrãq; regulam per tria exempla. Primum eſt in alternatiua rerum tantum. Nam vtraq; re exiſtente, eſt in poteſtate rei ſeu electione ex virtute primę regulę quæ eſt ꝓ ſit in eius electione quid debeat: ſed altera re peremptа nõ eſt in eius electione quid debeat. Ex virtute ſecundæ regulę negatiuę, quę eſt quod in eius electione non ſit an debeat: ſed hic ſi haberet electionem, poſſet eligere rem peremptam: & ſic eſſet in eius electione an deberet, contra regulam prædictam. hoc dicit.

Sequitur ver. quare. Inſtat quærens. Declaretis mihi circa locum, de quo poſuiſtis concluſionem veſtram. Reſpond. Iuriſconſultus. In propoſito, ſcilicet de loco, pone exemplum: Promiſi tibi dare centum Epheſi aut Capuæ. Iſte locus poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo quo ad petitionem. alio modo quo ad ſolutionem. Quo ad petitionem non eſt in electione rei: quia ſemper variaret. Si enim conueniretur Capuæ, diceret conuenias me Epheſi, & econtra: & ſic perpetuo variaret. Vnde eſſet in eius electione c an deberet: merito non haberet ipſe electionem, ſed actor, qui poteſt in altero dictorum locorum agere ſine adiectione alterius loci. Vnde generaliter verum eſt, actorem in alternatiua locorum habere electionem vbi petat. Si vero locus conſideretur quo ad ſolutionem: tunc eſt in poteſtate rei eligere in quo loco velit ſoluere ex virtute primę regulę affirmatiuæ, quæ dicit quod eſt in eius poteſtate quid debeat. Et hoc verum ante petitionem: hoc eſt, ante lit. conteſta. hoc dicit. vſq; ad ver. proinde. in quo caſus eſt clarus. Nota ex hoc §. regulas quas ponit Iuriſconſultus. Secundo nota quod poteſt agi ſine loci adiectione. quod qualiter intelligatur, infra dicam. Aduertatis, in hoc §. procedam quærendo. Et circa alternatiuam
3 rerum † primo quæro quid ſit in obligatione. Dic vt lege illud aut illud. infra de conſtit. pecu. & lege ſi duo rei. de verbor. obligatio. & ibi plene dixi. † Secundo quęro cuius ſit electio. Dic
4 vt lege Lucius. de legatis ſecundo. & per Dyn. in capitulo in alternatiuis. de regu. iur. in vj. & per Cyn. in l. cum quidam. C. de
5 verbo. ſignifica. † Tertio quęro vſq; ad quod tẽpus poteſt reus variare, dic plene, vt l. eũ qui certarũ. in fi. de verb. oblig. Quarto
6 quęro † altera re perẽpta vtrũ ad eã quę ſupereſt, teneatur pręciſe. Dic plene in l. Stichum aut Pamphilũ. de ſol. Venio ad ſecundũ
d ſcilicet ad alternatiuã d locorũ. circa quã quęro † primo in cuius
7 facultate ſit electio loci quo ad petitionẽ. Rñ. actoris, vt hic ĩ tex.
8 Secũdo quęro † vtrũ locus debeat inſeri in libello. Videtur ꝓ ſic vt ſ̃. l. proxi. in fi. In cõtrariũ videẽ hic, ibi ſine adiectiõe loci, &c. Videte domini, q̃n ageretur in loco deſtinato ſolutioni, & ſic actio nõ eſſet arbitraria: vt l. ꝓ ſi Epheſi. in prin. non eſt neceſſe ꝓ inſeraẽ locus: q̃a nullã vtilitatẽ affert. Qd intellige niſi agat ex maleficio: vt j. de iniur. l. ꝓtor edixit. in prin. et ſ̃. de dolo. l. itẽ exi-

a ¶ Sed in libello. Et q̃n reus cõueniẽ in alio loco q̃ꝓ in loco ſolutionis, debeat apponi locus in libello Adde tu tex. in §. loco Inſt. d ac. vbi hoc probatur. Facit c. j. de plus petit. & ita etiã tenet do. Maria. Soci. in ca. dilecti. de foro cõpetẽ. artic. ij. verſic. iij. ſubijcitur qõ. vbi ꝓ debet fieri cõmemoratio loci in narratione, nõ autẽ in concluſione.

b ¶ Vltimo. Vide Areti. in c. qualiter & q̃n. lo. ij. colũ. iiij. de accuſ.

c ¶ Electione. Vide Bar. in ſimili in l. ſi p errorem. ſ̃. de iuriſd. om. iud.

d ¶ Alternatiuam. De alternatiua locorum ad materiã, vid tex. in l. ei apud quem. §. j. j. depoſi.

a ¶Si qs ita. In princ. huius §.&c. & sequitur do. Ioã. de Imol. & doc. in c. j. de iud.

b ¶Non debet fieri. Ad materiam clausulæ quam apponũt notarij, videlicet vo luit conueniri Florẽtię, Venetijs, &c. vide text. in l. Lucius. la j. j. deposi. & ibi Bart. & Pau. de Cast. Adde quando quis voluit vbique conueniri posse, si inuentus fuerit eius ꝓcurator in aliquo loco cum mercibus, an posit ibi conueniri, vide Bald. consil. ccclxvij. j. lib. & tu vide do. Maria. in ca. dilecti. artic. ij. quæstio. v j. de foro compe.

c ¶Si quis insulam. In prin. huius §.&c. hunc tex. intelligas tantum secundum quod habetur in l. quæ conditio. §. j. de condi. & demon.

✠ POMATES.

d ¶Vltimo. Vide Panor. cap. j. ix. colum. de iudic.

git. Sed in actionibus arbitrarijs, vt quãdo nõ agitur in loco destinato solutioni, vel agitur in vno ex locis alternatiuè positis, an locus debeat inseri: dic ꝙ in narratiõe facti præambuli debet inseri locus: hoc est, dico ꝙ promisisti mihi dare centum Ephesi aut Capuæ. ne loci amissio auferat reo vtilitatem: vt §. l. proxi. in fine. In petitione verò non debet inseri locus: hoc est, non habeo dicere, peto à te Ephesi aut Capuæ. hoc est enim impossibile, sed in vno tantùm debet peti. ita loquitur hic. Tertiò quo ad executionem non est necesse quòd inseratur locus: vt puta, peto te condemnari ad cẽtum soluẽda mihi Ephesi aut Capuæ: hoc enim non est necesse. Imò possum petere præcisè quòd cogatur ad soluendum in loco petitionis, vt hic: aliàs nõ esset actio arbitraria, vt dixi §. eo. l. j. & sic iste tex. qui dicit sine loci adiectione, debet intelligi respectu petitionis vel executionis, nõ respectu narrationis facti præambuli, vt §. dixi. & hæc est vera solutio ad contrarium quod glos. tenet. Si verò locus omittatur, quid iuris
9 sit, dixi in contrario. † Tertiò quæro de potestate rei quo ad solutionem? Respon. potest reus soluere in altero de dictis locis, in quo vult ante petitionem: quod est intelligendum secundùm glo. j. ante lit. contest. & bene, vt l. amplius non peti. j. rem ratam habe. & videtur expressum in l. si ita stipulatus fuero decem in melle. de sol. quando etiam post litem contest. datur reo hęc facultas, vt videbitis j. eo.
10 l. quod si Ephesi. §. interdum. † Quartò quæro de potestate iudicis quo ad condemnationem. Respon. vt dixi vobis §. l. proxi. in princ. arbitrium iudicis vertitur in hac actione, si reus fuerit in mora. Et de mora actoris quid iuris sit, dicam infra §. nunc de officio. Vnde in proposito aut reus conuenitur in tertio loco, nõ in aliquo ex his quæ apposita sunt in promissione: & tunc sine dubio si reus est in mora, actio est arbitraria: vt §. l. proxi. in fin. & habetur ratio interesse actoris & rei. Si verò cõuenitur in aliquo ex locis in stipulatione positis: tunc quidam dicunt actionẽ non esse arbitrariam. & hoc est quod dicit tex. hic, sine loci adiectione, &c. Et hoc modo tollitur contrarium de l. præcedenti. in fin. & hoc tenebat Nicolaus Matt. nam quando petitio fit in loco destinato, actio non est arbitraria: vt l. quod si Ephesi. in princ. j. eod. sed hoc est huiusmodi: ergo &c. Glossatores nostri & moderni communiter tenent contrarium. Primò, quia aliàs Iurisconsultus non posuisset hic istũ §. in tractatu arbitrariarũ actionũ. Secundò quia actor habet electionem loci respectu petitionis ex necessitate quadam, ne sit in Potestate rei an debeat: cum ipse reus habeat electionem respectu solutionis, propter conuentionem: ergo factum de reo in altero locorum aufertur sibi commoditas loci: merito per arbitrium iudicis eius debet haberi ratio. Sed hoc intelligo verum ante lit. contesta. reo volente soluere in loco petitionis. Secus post lit. contesta. quia tunc non est eius electio in solutione, vt hic in text. Sed contra hoc oppon. mora rei non facit vt non debeat haberi ratio vtilitatis eius, vt supra l. proxima. in principio, & ibi not. Solu. istud est verum, quando conuenitur in tertio loco nõ destinato solutioni: quia cõuenitur ex promissione quadam contra ius commune: vt supra eodem l. prima. hic conuenitur in altero ex locis destinatis secundùm ius
11 commune, & secundùm formam conuentionis. † Quintò quæro, vtrum ista actio sit arbitraria respectu actoris, & eius vtilitatis debeat haberi ratio. Dicunt quidam quòd non: quia ipse agit in loco vbi vult, & in loco destinatæ solutionis. Glos. tua super verbo, alternationi. determinat contrarium, quod intelligit Iacob. Butr. quando reus vult soluere in alio loco post lit. contesta. actore permittente non animo remittendi ius suum: vel quando ius permittit reo post litem contesta. purgare moram, vt in casu l. quod si Ephesi. j. eod. Nam si ante lit. contesta. reus vellet soluere, cùm hoc faciat lege permittente, & nihil sit quod reo possit imputari: nõ habetur ratio actoris circa eius interesse.

prædicta vera, quando plura loca sunt posita in stipulatione alternatiue. Quando vero plura loca sunt posita in stipulatiõe copulatiue videtis j. proxi. §. quando vero apponitur vnus locus tãtum vel nullus, videbitis j. eo. l. quod si Ephesi. in prin.

1 ☞ *Quando quis promisit posse cõueniri in pluribus locis copulatiue an summa censeatur diuisa.*

2 *Quando plura loca in promissione ponuntur copulatiue quando actio sit arbitraria.*

3 *Clausula apposita in instrumento, & pro dicta summa voluit posse conueniri Paduæ & Florentiæ: vt operetur quod debet poni sic, quã summam totam & integrã promittit soluere Florentiæ & Paduæ: & vbicunque fuerit inuentus.*

4 *Stipulatio facti quando requirat locum.*

5 *Dies, qui tacite ineſt stipulationi, quod non sit in potestate rei vel actoris, sed lex declarat.*

6 *In alternatiua personarum est electio rei cui soluat in loco destinato solutioni.*

a 1 **Si quis ita.** [a] Inter plura loca † copulatiue posita videtur summa pro rata esse diuisa. h. d. Per hunc tex. videntur posse destrui omnia instrumenta, quæ fiunt hodie, in quibus dicit, quã pecuniã promisit soluere, & pro ea voluit conueniri Bononię, Paduę, Florẽtiæ, & vbicunq; fuerit inuentus. Si igitur ista prestatio diuidatur per loca singula, deuenietur ad minimũ: quia dicet reus: Tu potes me conuenire ꝑ oẽs terras Italię: cũ ꝑ oẽs terras Italię posses me inuenire. Respon. istã legẽ intelligo qñ in stipulatione certa loca limitate sunt adiecta. Sed qñ oia loca gñaliter sunt adiecta in q̃bus quis inuenerit, puto ꝙ debeat intelligi ꝙ in quolibet locorum soluat totũ: quia alias stipu
b latio esset inutilis: ergo hæc interpretatio non debet fieri[b]: vt l. quoties. de reb. dub. Præterea, si esset in electione rei nominare loca, in q̃bus diceret se posse inueniri: esset contra regulã §. eo. l.
2 j. in prin. † Secundo quæro, vtrũ qñ plura loca ponuntur copulatiue, actio sit arbitraria. Respõ. si cõueniretur in alio loco non expresso, sine dubio esset arbitraria. Si vero conueniretur in vno ex locis nominatis: pro ea parte, quæ ibi debet solui, non esset actio arbitraria: vt l. ꝙ si Ephesi. j. eo. pro. ea vero parte, quæ debebat solui in alio loco, bene est actio arbitraria: quia est eadem ratio. Vltimo quæro vtrũ iste ver. faciat aliquid ad dictũ Scæuolæ positum in princip. huius legis, Resp. sic. nam ipse ibi dixit, ea, quæ tacite insunt, nõ semper esse in potestate ipsius rei, sed qñq; esse in potestate ipsius rei, qñq; actoris, quandoq; legis: & hoc vltimum ostẽditur: quia si plura loca sunt apposita copulatiue, qualiter debeat intelligi, declaratur per legem, vt hic: nec est in pote
3 state actoris vel rei. † Vltimo scias ꝙ illa clausula quæ apponitur per notarios in instrumentis, & pro prædicta summa voluit posse conueniri Bononiæ Paduæ, &c. modicũ releuat: vt l. si cõuenerit §. de iurisd. om. iud. Sed vt aliquid operetur, dicas sic: quã pecuniã totã & integrã promisit Bononię soluere, Florentię & Paduæ, & vbicũq; fuerit inuẽtus: & tunc poterit vbiq; conueniri vbi fuerit inuentus, vt hic, & j. de admini. tut. l. Titiũ & Meuiũ. §. tutores. Et videtur mihi ꝙ Spe. tangit in Spe. de cõpe. iudi. adi tione. & ita obseruatur hodie in instrumentis. & est text. in l. Lucius Titius Sempronio. in prin. j. depositi.

c **Si quis insulam.** [c] Qui stipulatur fieri insulam non ad. ecto loco. inutiliter stipulatur.
4 hoc dicit. Oppo. & videtur ꝙ † stipulatio facti non requirat locũ: vt j. de ope. lib. ꝑ totũ. & l. interdũ. §. j. de verb. obl. Sol. aliud est stipulari operas, vt in cõtrario: aliud stipulari opus: tũc enim si est tale opus quod solo cohęreat, req̃rit locũ, alias stipulatio nõ valet: vt l. qui insulã. de ver. ob. & ibi plene dixi. Tetigi in l. si non
d sortẽ. §. libertus. §. de cõdi. inde. Vltimo[d] vides hic ꝙ in stipulatione insulã fieri, tacite locus ineſt: de necessitate tamen declaratio respectu loci non est in potestate rei nec actoris: nec lex declarat, sed vitiat stipulationẽ. & sic adaptatur ad regulã, quã posuit scæuola. §. in prin. huius legis, ꝙ ea quę tacite insunt stipulationi, non sunt semper in potestate ipsius rei.

Si quis ita. Si solutio cõferẽ in aliũ locũ q̃ fiat ꝑmissio, ineſt tacite dies, qua possit peruenire ad locũ
6 & impossibilis stipulationem vitiat. hoc dicit. Oppon. de l. fina. §. si inter eos. de verborum obligationibus. Solut. ibi per ea quæ gesta erant ante stipulationem, erat possibile ea die dari Carthagini: merito valet stipulatio. secus si erat impossibile: vt hic. Oppon. de lege si mihi & tibi. §. primo. de lega. primo.
5 Solue vt ibi dixi. † Vltimo vides quod hic dies, qui tacite ineſt, non est in potestate rei vel actoris: sed declarat lex eam diem,

diem, qua possit peruenire Ephesi: & sic adaptatur ad regulã Scæuolæ positam in princi. legis.

Item Iulianus. Qui soluit adiecto alibi quam in loco destinato, non liberatur, sed propter interesse loci durat petitio. h. d: & est subtilis & difficilis §. & diuiditur in quinq; partes, quas videbitis ponẽdo casum. Primò ponit thema: Aliquis stipulatus est sibi aut Titio Ephesi. soluitur Titio alibi. vtrũ nõ obstante hac solutione creditor possit agere. hoc est thema satis facile. vide literam. Sequitur, & Iulianus scribit. hæc est secunda pars, in qua ponit respon-
sio Iuliani bimẽbris: dicit enim ꝙ illa solutio liberationẽ non parit. & hoc primo. Itẽ ꝙ potest agi ad id quod interest rationẽ loci. & hoc secũdo. Sequitur ver. Marcellus. vbi incipit tertia pars, in qua ponitur reprehẽsio Iuliani, secundũ Marcellũ in primo dicto: nã Iulianus dicit liberationẽ non cõtigisse tali solutione. Marcellus dicit contrariũ: quia si ipsi principali creditori soluatur alibi, contingit liberatio: licet ipse recipere nõ teneretur: ergo videt idẽ si soluetur adiecto in alio loco, ꝙ cõtingat liberatio. Sequitur ver. planè. hic incipit quarta pars, in qua ponitur reprehẽsio Iuliani in secũdo dicto secundũ Marcellum. Dixit enim ꝙ licet liberatio nõ cõtingat, ad interesse tamẽ potest agi. Marcellus cõtra: quia si liberatio nõ cõtingit: ergo potest peti totũ quod prius debebatur. & hoc probat per simile: si promisisti facere insulam certo loco: & fecisti alibi: in nullo contingit liberatio, & potest peti totũ. ita in proposito. hoc dicit. Sequit versi. sed mihi. hic incipit quinta pars, in qua ponitur determinatio Iurisconsulti authoris legis approbãtis Iulianum. & casus est planus. Pro declaratione legis primò quæro an Iulianus bene dixerit in primo dicto, dum dicit liberationẽ nõ contigisse. Et videtur ꝙ nõ, per rationẽ positam per Marcellũ: quia si principali creditori solueretur, cõtingeret liberatio; ergo eadẽ ratione si adiecto. Iurisconsultus hic ad hãc rationẽ nõ respõdet, quasi nõ sit necesse. Veritas est, Iulianum bene dixisse: & aliud est, si soluatur ipsi principali creditori, in cuius potestate est sibi ipsi preiudicare, vt l. cẽtũ Capuę. in fi. j. eo. Aliud si soluatur adiecto, in cuius potestate non est mutare locũ: vt l. qui Romæ. §. Callimachus. de ver. obli. Secundò quæro, in quo differt fabrica insulæ à solutione pecuniæ. glo. hic ponit. tu dic clarius: ea quæ sunt meri facti, variantur varietate loci totaliter, vnde alia est insula, quæ fit in vno loco, alia quæ fit in alio totaliter separato: sed ea, quę cõsistunt in dando, nõ variantur varietate loci essentialiter. Nã cũ dare, sit dominiũ transferre: vnũ & idẽ dominiũ est, quod in te trãsfertur, siue det hic, siue Capuæ. Bene tamẽ potest contingere varietas circa quædã accidentia: quia hic valet res plus q̃ Capuæ, vel e contra, tamen idẽ est dominiũ. hoc probatur in l. qui res. §. mihi Romæ. de sol. Hoc præmisso venio ad cõtraria: & oppo. ꝙ soluta sorte non possit peti interesse propter locũ: vt l. centũ Capuæ. in fi. j. eo. Solu. id est verũ, qñ soluitur ipsi principali creditori, vt ibi, & etiã hic, secundũ intellectũ Marcelli. Secus si adiecto soluatur alibi q̃ in loco destinato. ita loqui-
a tur hic, secũdũ Iulianũ. Iterũ oppo. de eadẽ l. centũ Capuæ,[a] interesse venit per officium iudicis mercenariũ, vt d. l. centũ. in fi. ergo sorte soluta nõ poterit principaliter peti: vt d. l. centum. & l. iiij. C. deposi. Sol. dicit gl. ꝙ pecunia soluta cedit partimin sortem, partim in interesse: & ideo cũ remaneat petitio sortis in aliquo, remanet pro ea petitio etiam interesse, vt dicitur in l. fin. j. eo. Nec obstat ꝙ illa opi. ibi reprobat in tex. quia illud verũ quãdo principaliter creditori soluitur: secus si adiecto. & ita pertransit gl. Hoc est verũ: quia secũdũ hoc præsupponitur ꝙ in aliqua parte sortis cõtingeret liberatio. cuius cõtrariũ determinat hic Iulia. Dic ergo ꝙ totũ potest peti, nõ vt totũ cõsequat, sed vt cõsequatur interesse: & propter hoc dicit hic solã interesse petẽdũ: qa propter solũ interesse agit. Simile in l. Iulianus. §. j. de ver. obli. & in l. etiam. de solu. & in l. iij. §. si reddita. j. cõmod. & ex hoc apparet modus formandi libellũ
6 in hoc §. Vltimò ex hoc §. apparet † ꝙ in alternatiua personarum electio est rei, cui soluat in hoc loco destinato, & non alibi, & sic adaptatur ad regulã positã per Scæuolã in prin. legis.

1 ☞ *Quando agitur in loco non destinato solutioni an actio sit arbitraria: & quibus casibus.*

2 *Ratio lucri cessantis an habeat locum in interesse.*

3 *Modum probandi ualorem & æstimationẽ rerum, quod a habeatur respectus ad certum ciuitatem.*

Nunc de officio. Si agat in loco nõ destinato, actio est arbitraria, & in ea habetur ratio interesse actoris & rei, & tam intrinseci q̃ extrinseci, & eius quod cõsistit in damno siue lucro. h. d. cũ l. seq. Oppo. aut reus est in mora: & non debet haberi ratio sui interesse: qa dãnũ quod qs, &c. vt in regula iuris, dãnũ quod qs. Aut non est in mora: & nõ potest cõueniri: vt §. ea. l. §. si quis ita. Huius timore gl. hic intrat vnã materiã, vt videamus per singula mẽ-
1 bra † qñ agitur in loco non destinato vtrũ actio sit arbitraria. Circa quod dic, Aut reus non est in mora, & cessat arbitriũ iudicis: vt l. ij. in prin. & ibi no. §. eo. quod est verũ pro actore contra reũ. Sed si ponere mus reum nõ esse in mora, sed actorẽ: tũc an actio possit esse arbitraria, quidã dubitant: quia mora actoris nõ erat destinata ad hoc vt reo noceat: imò reo prodest, si ab eo nõ petatur: vnde nõ põt actori imputari culpa ex qua lucrũ sentit: vt l. cũ in fundo. §. ꝙ si mulier. ver. quod si accederit. j. de iure dot. Et hæc opi. tangit hic in fi. gl. sed nõ placet. Potest enim esse ꝙ rei interfit: quia iuit tẽpore debito ad locum destinatum, & in eundo fecit expẽsas: & ibi pecuniã obtulit & cõsignauit, & sic interest sua nõ accedere iterũ ad locũ: Certè hoc totum venit in arbitrio iudicis: vt j. eo. l. quod si Ephesi. §. interdum. Quando q̃ contingit ꝙ reus est in mora tam actor q̃ reus: & tũc dicunt quidã ꝙ actio non erit arbitraria: sicut qñ neuter est in mora, quasi cũ mora compẽsetur: vt l. si ambo. j. de cõpensa. Alij dicũt moram actoris nõ esse inspiciendã, vt dixi §. Ego dico morã actoris esse inspiciendã, nõ tñ ꝙ mora cũ mora cõpensetur: quia ista mora cõmittitur circa diuersa; sed bene cõpẽsabitur interesse cũ interesse, vt in eo quod vnũ excedit aliud, cõdemnatio fiet: vt not. in l. ij. in prin. §. eo. Prædicta vera, quãdo agitur in loco non destinato. Sed si ageretur in
c vno ex locis destinatis alternatiuè vel copulatiuè, dic vt §. hac eadem l. in princi. & in §. si quis ita. Si verò ageret in loco destinato, quando vnus solus esset destinatus, dicam statim in l. quod si Ephesi. in prin. §. eo. Oppo. dicitur hic ꝙ interesse excedit legitimũ modum vsurarum: & sic duplum. cõtra. C. de senten. quæ pro eo quod inter. profe. l. j. Solu.
2 vt in glo. in ver. legitimũ. Oppo. & videtur † quòd nõ habeatur ratio lucri: vt l. si sterilis. §. cùm per venditorem. j. de actio. emp. Solu. dicunt quidam quòd hoc est speciale in arbitrijs.
b Alij dicunt quòd imò est regula[b] in eo qui cõsueuit mercari[c]
c vel lucrari, vt hic dicitur in tex. quod est notandũ. Vide text. ibi, quòd si merces. quem nota & maximè propter l. j. C. de sen ten. quæ pro eo quod interest profe. Et huius causa Guliel. hic ponit vnam distinctionem, an in interesse habeatur ratio lucri. quam Cyn. addit ad suam lectu. in d. l. j. & ibi dixi plenè. Dixi in l. j. j. de act. emp. & in d. §. cum per venditorem. Vl

¶ L. cẽtum Capuæ. Adverte quod Ange. in l. si marito. §. fi. sol. matri. dicebat ꝙ licet regulariter accessorium quod petit solo officio iudicis, extincto principali nõ duret, vt l. iiij. C. deposi. dicebat ipse ꝙ hoc fallit in casu singulari huius §. secundum suum intellectũ, & secũdũ eũ hic erat hoc specialiter, ne debitor locupletaretur cũ aliena iactura: ꝙ interuenięte facto creditoris, & ex quadã naturali æquitate cõpetit officium iudicis; etiam extincto iudiciali. Sed glos. & Ioan. de Imo. in d. l. si marito. §. fin, dicit ꝙ sibi plus placet intellectus Bartol. hic ad istum tex. qui est minus exorbitãs à regulis iuris, & minus gratiosus. Fugiendi autẽ sunt, qui trahũt ius ad gratias, seu ad ius gratiosum, vt no. Ioã. And. in c. ex parte. extrà, de testi. cum Bart. transit Bald. & Paul. de ca. hic & gl. in l. iiij. C. deposi. sentit idem quod Ange. in d. l. si marito.

b ¶ Regula. Nota & tene menti, & vide Bart. in l. j. C. de sentẽ. quæ pro eo qd̃ interest. & vide Innocẽ. in c. sacro. extra, de sen. excõ. & Abb. in c. cũ venerabilis. de exceptio. & in ca. per vestras. de do. inter vi. & vxorẽ. Adde tu & vide Soci. in consil. clvj. in nouiter impressis. col. vij, & do. Ma. Soci. in c. dilecti. in notabilibus. de fo. compe. vbi dicit hoc etiã procedere de iure Cano. & ibi allegat concor. Et intellęgit procedere hæc ĩ mercatore, vel alio qui cũ pecunia solitus sit lucrari, Secus in doctore, vel similibus. Et dicit ibi ita pluries consuluisse & obtinuisse in foro ecclesiastico.

✠ POMATES.

c ¶ Mercari. Vide Alexand. l. si constante. §. quoties. ff. sol. matri. Limita per Roman. singu. cl. Alexan. l. cũ quid. penul. colũ. ff. si certum petatur,

a ✠ POMATES. ¶ Vltimò not. Vide Anch. in c. peccati ve 3 nia. ver. ſixtò quæro. de regul. iur. Felin. in ca. cum venerabilis, iij. col. de excep.

timò [2] nota modum † probandi & æſtimandi valorem iſtarum rerum: quia debes te referre ad certam ciuitatem vel regionem. Quod tetigi in l. ſi ſeruus. in princip. ſ. de condict. furt. & plenius in l. pretia rerum. in fin. ad l. Falcidiam.

b ¶ Simpliciter, Quis locus videat deſtinatus ſolutioni non expreſſo aliquo loco, vi de Bar. in l. itē illa circa fi. prin. j. de cōſt. pe. 1 2

☞ *Si agitur in loco deſtinato ſolutioni, quando habeatur ratio temporis.*

Si quis ſit ſtipulatus ſimpliciter nullo adiecto loco ſolutionis, & conueniat reum alibi quàm in loco promiſſionis, quòd actio non ſit arbitraria.

Arbitrator quòd poſſit in totum abſoluere.

Arbitramentum quòd ſit quædam tranſactio.

c ✠ POMATES. ¶ Verum. Vide Areconſi. xc. in fi. & Maria. in ca. dilecti filij. col. v. verſi. quæro igitur. de fo. competent. 3 4

d ¶ Interdum. In prin. huius §. &c. iſtū text. allegat Bar. in l. j. C. d iuriſd. om. iud. in q. iij. &c. in verſ. quæro vtrum arbitrator &c. An arbitrator poſsit in totum condēnare & in totum abſoluere, addel Bar. in l. furti. §. qui iuſſu, de infa. Et qualiter intelligat q arbitramentū eſt trāſactio, adde Bart. in l. ſocietatem. §. arbitrorum. in j. q. extra glo. j. pro ſocio. Et adde Bar. in d. §. q iuſſu. & Bal. in l. fi. in j. opp. C. de contrahen. emp. & in rubri. C. de rer. permuta. Adde tu qd Io. de Imo. in ca. ſi qñ. de off. deleg. tenet q ſtatutū facies mentionē de tranſactiōe habet locū in laudo. & vide Bal. in conſi. cccl xiij. in j. volu. vbi tenet q ſit tranſactio.

e ✠ POMATES. ¶ Textus. vide Bar. l. ſub prætextu. la j. C. de tranſact. Alex. cōſ. cxix. col. ij. volu. ij.

f ✠ POMATES. ¶ Arbitramentum. Vide Iaſ. l. trāſactio. C. de tranſac. Alex. cōſil. xxxij. in j. col. vol. ij. & conſi. cxix. col. ij. in j. volu. ij. Iaſo. in §. omnium. col. iij. Inſt. de action. limita per Paulum conſili. lxx.

g ¶ Bonum. Adde glo. in dic. l. in minorum.

h ¶ Aliud. Adde Bart. in l. inſula m. §. j. j. locati. et Bar. in l. cōtinu⁹. §. illud. j. de ver. obli.

h ✠ POMATES. ¶ Aliud. An vltima voluntas æquiparet, vid A re. l. iiij. §. Cato. col. xiij. ff. de ver. obl. vbi ponit notabilem intellectū huius legis. 2

i ¶ In bonæ fidei. In princ. huius l. &c. adde Barto. in l. j. C. vbi conueniatur qui certo loco dare ꝓmiſit. Et iſtum text. allegaui tibi in l. ſingularia §. ſi cer. pet. in xiij. col.

i ✠ POMATES. ¶ In bonæ fidei. Vide quid per iſtum text. dicat Mart. not. xlvj.

k ✠ POMATES. ¶ Agenti. Vide Alex. in dr. & Modernio. in vlti. colum. ibi.

b Vt reus principalis ſolutionem non ex- c

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- e

e Vt reus principalis ſolutionem non ex- f

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- g

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- h

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- i

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- k

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- l

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- m

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- n

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- o

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- p

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- q

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- r

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- s

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- t

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- u

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- v

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- w

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- x

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- y

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- z

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- cc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- dd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- gg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- fff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- lll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- sss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- www

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- cccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- dddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- gggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- llll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- fffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- lllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- sssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- cccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- dddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- gggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- llllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- fffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- lllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- sssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- cccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- dddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- gggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- llllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- fffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- lllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- sssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- cccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- dddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- gggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- llllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ddddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- fffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ggggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- lllllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ooooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ppppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- sssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ttttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- cccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- dddddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ffffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- gggggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- llllllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oooooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ssssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tttttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ddddddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- fffffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ggggggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- lllllllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ooooooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- sssssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ttttttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- cccccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- dddddddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ffffffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- gggggggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- llllllllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oooooooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ssssssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tttttttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccccccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ddddddddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- fffffffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ggggggggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- lllllllllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ooooooooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- sssssssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ttttttttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- cccccccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- dddddddddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ffffffffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- gggggggggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- llllllllllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oooooooooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ssssssssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tttttttttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccccccccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ddddddddddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- fffffffffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ggggggggggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- lllllllllllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ooooooooooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppppppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- sssssssssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ttttttttttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- cccccccccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- dddddddddddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeeeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ffffffffffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- gggggggggggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiiiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- llllllllllllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oooooooooooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppppppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ssssssssssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tttttttttttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwwwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccccccccccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ddddddddddddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeeeeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- fffffffffffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ggggggggggggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhhhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiiiiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkkkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- lllllllllllllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oooooooooooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppppppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ssssssssssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tttttttttttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwwwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccccccccccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ddddddddddddddddddd

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- eeeeeeeeeeeeeeeeeee

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- fffffffffffffffffff

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ggggggggggggggggggg

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- hhhhhhhhhhhhhhhhhhh

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- iiiiiiiiiiiiiiiiiii

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- kkkkkkkkkkkkkkkkkkk

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- lllllllllllllllllll

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- mmmmmmmmmmmmmmmmmm

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- nnnnnnnnnnnnnnnnnn

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- oooooooooooooooooo

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- pppppppppppppppppp

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- qqqqqqqqqqqqqqqqqq

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- rrrrrrrrrrrrrrrrrr

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ssssssssssssssssss

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- tttttttttttttttttt

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- uuuuuuuuuuuuuuuuuu

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- vvvvvvvvvvvvvvvvvv

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- wwwwwwwwwwwwwwwwww

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- xxxxxxxxxxxxxxxxxx

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- yyyyyyyyyyyyyyyyyy

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- zzzzzzzzzzzzzzzzzz

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- aaaaaaaaaaaaaaaaaaa

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- bbbbbbbbbbbbbbbbbbb

d Vt reus principalis ſolutionem non ex- ccccccccccccccccccc

d Vt reus principalis ſolutionem non ex-

2 ¶ Tenetur. Hanc opi. Marti. Sílla. tenet hic Iac. Butr. & in l. fideiuſſor. C. de fideiuſſo.

iuſſ. obligatio eius non augetur propter rei moram. Sed ſi poneremus vtrunque eſſe in mora, obligatio fideiuſſoris augeretur ex mora rei, per d. l. quæro. ita intelligunt iſti. Petr. dicit hanc lectu. non eſſe veram: quia debilitas fideiuſſoris non debet attendi. nam caſus ſuperueniens in perſona eius, q̃ debet, nõ nocet creditori: vt l. ad diẽ. ĵ. de verb. ob. Põt em̃ mittere aliũ, ſi ipſe non põt ire. Certè dictũ Pe. põt eſſe verum, ſi debilitas ſuperuenit fideiuſſori poſt obligationẽ cõtractam: ſed ſi tpe obligationis fideiuſſor eſſet debilior reo: tũc qualitas perſonę conſideraret: vt l. cõtinuus. §. cùm ita. de ver. obl. Vel vt iſta obiectio Petri ceſſet, poteſt ponere exemplum: fideiuſſorem nõ eſſe in mora, & principalẽ ſic, ex diuerſitate locorum: quia locus vbi fideiuſſor promiſit, magis diſtabat à loco ſolutionis: arg. l. eadem. in fi. de duo. reis. & tangit̃ in hac gl. circa lect. lo. quintam. Hæc lect. continet diuinationẽ: tñ vera eſt in ſe quantũ ad caſum legis, non inquantũ concedit fideiuſſorem teneri ex mora rei, ſi ipſe fideiuſſor non eſſet in mora, vt videbitis ĵ. Vnde alij legunt quarto modo q̃ hic conueniebat̃ Capuæ, ſ. in loco deſtinato ſolutionis, vnde non eſt arbitraria: vt l. quod ſi Epheſi. in prin. §. eo. Contra hoc opp. quia ſi hoc eſſet teneretur ad vſuras debitas officio iudicis, ſi cõueniretur in loco deſtinato ſolutioni, per d. l. quero. & tex. hic in ſeq. ver. videtur velle facere differentiã inter vſuras debitas ex ſtipulatione, & debitas officio iudicis. Sol. fateor in contrariũ ſi fideiuſſor interceſſiſſet in contractu bonę fidei: ſed hic ideo in tex. fit mentio de vſuris debitis per ſtipulationem, quia interceſſit in contractu ſtricti iuris: & ideo non debetur. Iſta lect. non eſt vera, & continet diuinationem, & videtur contra tex. in prin. qui dicit, ſi alibi quàm Capuæ petatur, &c. Vnde alij, vt Ioan. legunt quinto modo, & incipit eius lectu. ibi, vel clarius, &c. q̃ hæc lex loquatur in fideiuſſore, qui interceſſit ſimpliciter. & quòd non eſt ſoluta ſors, & quòd fideiuſſor eſt in mora, & q̃ conuenitur alibi quàm Capuę. & ſic excluduntur omnes lect. præcendentes. Ad l. quæro. reſpond. q̃ ibi loquitur in vſuris debitis officio iudicis mercenario, quod deſeruit actioni bonę fidei ſecundùm naturam ipſius actionis, meritò fideiuſſor ſimpliciter acceptus ad illas tenetur [a], licet Pla. dixerit contrariũ, ad cuius rationem plenè reſpondetur per glo. in d. l. quero. hic verò loquimur in intereſſe, quod venit propter locum in actione arbitraria officio iudicis præter naturam actionis. Meritò ergo ad hoc fideiuſſor nõ tenetur. Ita loquitur hic. Et ſic habes notare tres caſus: intereſſe propter locum vt hic, vſuras debitas ex ſtipulatione, vt in ſeq. reſponſo. item vſuras debitas per officium iudicis in actionibus bonę fidei: vt dicta l. quero. Et hoc clarè examinatur in vltima parte huius gloſ. & hanc opi. tenet Dyn. in repe. huius legis. Mar. Sill. reprehendit hanc lect. quia pacta incontinenti apposita inſunt, & informant actionem, vt videantur eſſe eiuſdem naturæ: vt l. lecta. ſi cert. peta. §. Sed hic in ipſa ſtipulatione fit adiectio loci de ſoluendo Capuæ: & propter locum habet iudex arbitrium in hac actione: ergo videt̃ illud habere ex natura actioni. Pe. etiam in rep. huius legis dãnat rõnem Io. quia ſi in vſuris tenetur fideiuſſor ſimpliciter acceptus, quæ vſuræ ſunt odioſæ, & debẽtur creditori, nõ cõtemplatione alicuius intereſſe: multò magis in iſto intereſſe deberet teneri: in quo cõſideratur damnũ emergens & lucrum ceſſans: vt §. eo. l. iij. §. nũc de officio. Vnde Azo legit ſexto modo & eius lect. ponitur in ij. gl. magna ibi, ſed adhuc videt̃ in totũ teneri. & etiam in ſumma. C. loca. circa fi. vt dicamus idem eſſe in hoc intereſſe & vſuris debitis ex officio iudicis. Sed diſtinguamus ſic: Aut tpe, quo intercedit fideiuſſor, vſuræ debebant̃ vel intereſſẽ propter locum, & fideiuſſor ſimpliciter acceptus tenebitur: vt d. l. quero. Aut tempore, quo interceſſit, nõ erant̃ vſuræ debitæ vel intereſſe: & tunc ex mora rei non augebitur obligatio fideiuſſoris. ita loquit̃ hic. Contra hanc lecturam facit ĵ. eod. l. fi. Solu. Azo ibi format q. & non reſpondet. vt ibi plenè examinabo. & in hac lec. reſidebat Mar. Sil. & Iac. Butr. Iſta lect. Azo. eſt contra caſum l. ſi poſtea. ĵ. rem pu. ſal. fo. vbi fideiuſſor ſimpliciter acceptus tenetur ad vſuras, quæ non debebantur tempore quo interceſſit. Vnde Petrus legit hanc legem ſeptimo modo, & dicit quòd hæc lex concor. cum l. quero. Nam nec hic nec ibi obligatio fideiuſſoris augetur; ſed vſura vel intereſſe per officium iudicis debetur. Iſta lect. tacitè tangitur & reprehenditur hic per gl. paruam ſuper verbo, per eũ. quia hęc obligatio aſſumitur largè & comprehendit etiam id quod officio iudicis debetur. Et hoc eſt quod voluit hic dicere Iuriſconſultus: quia officium iudicis hic non exercebitur circa obligationẽ fideiuſſoris propter moram rei. Quid ergo dicemus? Dico quòd opi. Ioan. eſt veriſsima: quia aliud eſt in intereſſe debito propter locum, vt hic: aliud in vſura debita officio iudicis: vt in contrario. Rationem aſsigno, licet ratio Ioã. poſſet etiam ſuſtentari: tamen ratio vera eſt, quam ponit hic Iuriſconſultus. Nam illud quod mouet officium iudicis in actione arbitraria propter locũ non eſt mora nõ ſoluẽtis tantùm: ſed eſt etiam, quia alio loco quis ad ſolutionem cogitur: quia ſi in loco deſtinato cogeretur, non eſſet actio arbitraria: vt §. eo. l. quod ſi Epheſi. Licet ergo reus principalis ſit in mora: apparet q̃ in eius perſona non cõcurrit id, quod cauſat iudicis arbitrium in hac actione: quia ab eo nõ petitur aliquid ſed à fideiuſſore. Quia igitur à fideiuſſore petitur, & à fideiuſſore fit executio, & ſic cum eo agitur, ille actus, qui parit arbitrium iudicis, meritò eius perſona inſpicitur. Et hoc dicit Iuriſconſultus in verſi. ſequen. vbi dicit, hic autem vna pecuniæ creditæ eſt circa eius executionem, &c. Actus ergo cogendi ad ſoluendum in alio loco, eſt ille, qui arbitrium iudicis principaliter producit: qui cùm geratur cum fideiuſſore, meritò eius perſona inſpicitur. Et hũc intellectum ad hanc legem habuit Paulus Iuriſconſultus. ĵ. eod. l. fi. & ibi declarabo. Sed in actionibus bonæ fidei iſtud, quod cauſat officium iudicis ad vſuras, eſt principaliter natura obligationis, pro qua fideiuſſor interceſſit: meritò augetur obligatio ex mora rei: & ideo circa hoc haberemus diſtinguere: ſed circa hoc diſtinguam ĵ. eod. l. fi. quæ lex eſt declaratio huius legis. Venio ad tertiam partem: dicitur hic quòd hoc intereſſe venit officio iudicis. cõtra de l. ſtipulationes non diuiduntur. ver. Celſus. de ver. obl. & de act. empt. l. j. in prin. & de condi. furt. l. in re furtiua. Sol. ibi loquitur in obligationibus facti, & de intereſſe quod ſuccedit in locum ipſius principalis obligationis, quod intereſſe videtur tacitè promiſſum. hic loquitur de intereſſe, quod venit extrinſecus: vt l. iij. §. nunc de officio. §. eo. Venio ad vltimam partem, & videtur quòd ſorte ſoluta remanet actio propter illud intereſſe: vt §. eo. l. iij. §. item Iulianus. Solu. & iſtud contrarium tangitur in l. j. gl. magna, circa princ. quartæ lect. Dic breuiter q̃ ibi fuit ſolutum adiecto: hic ipſi principali debitori, vt ibi dixi. Vltimò opp. de l. ſi pro fure. in princi. §. de condi. fur. Sol. iſtum paſſum quomodo & qualiter ſoluta ſorte remanet actio, examinabo vobis ĵ. e. l. fi. vbi gl. pleni' tãgit.

a

1 ☞ *Obligatio fideiuſſoris ſimpliciter accepti quando augeatur ex mora rei.*

Si qui certo. Non poteſt creditori inuito alibi ſolui, quàm in loco deſtinato. h. d. Opp. §. eo. l. iij. §. & generaliter. vbi eſt electio rei vbi ſoluat ante petitionem. Sol. Quidam intelligunt hic poſt lit. conteſt. Tu dic ſecũdùm gl. q̃ ibi fuerunt plura loca alternatiuè deſtinata. Vnde reus poteſt eligere vnum ex illis ante lit. conteſt. non autẽ alium locum tertium. Ita loquitur hic. quod intellige, niſi differret quantitatẽ & intereſſe actoris propter locum: quia tunc cogeretur actor vbicunq̃ recipere. arg. eius quod no. in l. qui Romæ. in prin. de ver. ob. Item opp. q̃ poſſit vbicq̃ ſolui, vt l. cõtinuus. §. cùm ita. de ver. obli. Soluit glo. pluribus modis. Tene illam, q̃ poteſt ſoluere vbicq̃ ſoluendo ſortẽ & intereſſe, vt §. dixi: Vel dic q̃ ibi locus fuit appoſitus gratia rei. & hoc conſtat. & ideo non debet haberi ipſius loci ratio, vt argu. in l. fideicommiſsi. §. cùm Polidius. ĵ. de vſur. & l. ſi ita relictum. §. Pegaſus. de leg. ij. & l. eum qui. aliàs incipit, Iabolenus. ĵ. de annu. leg. Et iſto caſu poteſt reus vbicq̃ ſoluere: hoc eſt, ſicut poſſet, ſi locus non eſſet adiectus: ergo poteſt ſoluere in locum domicilij actoris, vt videbitis ĵ. tit. j. l. itẽ illa. Ex prædictis potes diſtinguere, aut locus apponitur gratia actoris, aut rei, aut gratia vtriuſq̃. Si quidẽ gratia actoris vel vtriuſq̃, aut reus vult ſoluere in altero ex locis deſtinatis, aut in tertio loco: & ſi in tertio loco, tunc aut vult ſoluere ſortem tantùm, aut ſortem & intereſſe: vt ex præ dictis patet. & l. qui Romæ. in prin. de verb. ob. & ibi etiam dixi.

Simplex

2 *Simplex ſolutio quòd non cadat in pœnam quæ venit contra naturam actionis.*
3 *Sorte ſoluta quando remaneat petitio pœnæ ſeu intereſſe.*
4 *Creditor recipiẽdo ſortẽ cũ proteſtatione quòd vult ſibi eſſe ſaluũ ius ſuper intereſſe, an cõſeruauerit ſibi ius ſuũ: & ſic an recipiẽdo ſortẽ præiudicat ſibi in intereſſe.*

Si poſt moram. Iſta lex eſt magis difficilis quam ſit l. cẽtũ Capuæ. §. eo. & eſt glo. illius. & ſecundũ Ioã. legit̃ vno modo: & iſta ſubdiuiditur in duas. Secũdũ Azo. legitur duobus modis: ſecundũ quoſdã alios modernos legitur alio modo. Ego ponam caſum verũ ſecundũ Ioan. poſtea in proſecutione materiæ declarabo lectu. omniũ. & hoc dicit. Fideiuſſor ſimpliciter acceptus nõ tenetur ad intereſſe propter locũ ex mora rei etiã præcedẽte: nec admittitur q̃ ſimplex ſolutio pro rata ſortis & intereſſe facta eſſe videatur. hoc dicit. & diuiditur: quia primò format quæſtionẽ. Secũdò reſpõdet ad illã inducendo ſimilia. Tertiò circa prædicta mouet vnũ dubiũ. Quartò illud determinat & declarat. Secunda ibi: adeo. Tertia ibi: niſi ſi quin. Quartam ibi: quod nõ puto. Caſus in terminis in prima parte eſt planus. Sequitur ver. adeo. Reſpõdet iuriſcõſultus, Adeo, hoc eſt, in tantũ, eſt hoc verũ q̃ illud intereſſe nõ eſt in obligatione in præcedẽti caſu: vt ĵ. licut eſt verũ q̃ ſorte ſoluta, vt ſi Capuæ petatur, hoc eſt, in loco deſtinato, ceſſat arbitriũ iudicis: nec debetur intereſſe hoc dicit. vide literã. Sequitur verſi. niſi ſi quis dicat. Inſtat quærens: Dixiſtis q̃ ſorte ſoluta ceſſat arbitriũ iudicis. contra ſorte ſoluta ſimpliciter debet intelligi eſſe ſoluta pro rata ſortis & pro rata intereſſe: ergo remanet petitio eius quod reſtat de ſorte & intereſſe pro rata. Reſpondet Iuriſconſultus, illud quod dixi §. de ſorte intereſſe ſoluta, eſſet verũ, niſi iſta oppoſitio obſtet, ſed hæc oppoſitio facit me dubitare hoc dicit. iſte verſi. niſi ſi quis dicat, &c. Et litera eſt plana. Sequitur ver. quod nõ puto. Inſtat quærẽs. Quid videt̃ vobis domine Iuriſcõſulte, de iſta oppoſitione, erit ne verũ q̃ videatur ſolutũ pro rata ſortis & intereſſe? Reſpondet q̃ hoc non putat admittendũ, imò totũ computatur in ſorte, & eam accipiendo videtur pœnã remiſiſſe, hoc eſt, intereſſe propter locũ hoc dicit. & habes hanc l. ſecundũ hanc lectu. ſatis planã.

Pro declaratione huius legis reuoco in dubiũ verſi. ſecundæ partis, ſcilicẽt ver. adeo. quid velit dicere. tenẽdo iſtã lect. Ioã. Reſpon. poteſt intelligi duobus modis. Vno modo q̃ reſpondeat ad quæſtio. vt §. dixi ponẽdo caſum: & ſecundũ hũc modum variat̃ intellectus huius literæ duobus modis. Vno modo vt ponatur vt, pro ſicut: & ſic ſit aduerbiũ ſimilitudinis, vt dixi §. in poſitione caſus. Alio modo vt ponatur vt, pro q̃. & ſic ſit cõiunctio, & erit ſenſus vt reſpondeat ſic: adeo id eſt in tantũ verũ eſt q̃ intereſſe non eſt in obligatione fideiuſſoris, vt pro q̃ nũc ſoluta ſorte, vel ſi Capuæ petatur, ceſſat arbitriũ iudicis: & ſic ex hac poſitione quòd intereſſe non eſt in obligatione, ſequuntur iſtæ duæ illationes, ſcilicet q̃ ſorte ſoluta non poteſt peti intereſſe. Itẽ q̃ ſi Capuæ petatur, nõ poteſt peti intereſſe. Innuit ergo à contrario ſenſu q̃ ſi eſſet in obligatione poſſet peti etiã ſorte ſoluta, vel ſi Capuæ petatur. hoc autẽ eſt falſum: vt §. eo. l. centũ Capuæ. & l. quod ſi Epheſi. in prin. ergo cõcluditur q̃ hæc litera non poſsit hoc modo legi, vt ponatur vt, pro q̃. & ſic ſit cõiunctio. & hoc ponit glo. hic ſuper verbo, adeo, quæ merè reſpicit lect. Ioã. vide eã. Tu verò dic quòd etiam legẽdo vt, pro q̃, poteſt ſuſtineri. Primò quia litera dicit nunc quoq̃, exponẽdo quoq̃, pro etiã: & ſic implicat idẽ à cõtrario: vnde argu. à cõtrario ſenſu quod glo. ſumit, propter quod ab iſta lect. recedit, nõ poteſt hic ſumi. Vel aliter, poſito quòd dictio quoq̃, nõ implicaret idẽ à cõtrario, ſed argumentum à cõtrario poſſet hic ſumi, vt gloſ. dicit, procederet adhuc hæc lect. Nõ obſtant contraria: nã intereſſe propter locũ eſſe in obligatione, poteſt intelligi duobus modis. Primò in obligatione largè & impropriè, hoc eſt, in iudicis officio: & hoc modo non poſſet hic ſumi argumẽ. à contrario ſenſu: quia ſorte ſoluta nõ poteſt iudicis officium remanere: vt l. centũ Capuæ. §. eo. in fi. Sed ſi accipis obligationem propriè: tũc argu. à contrario ſenſu procedit. Nam ſi eſt in obligatione ſorte ſoluta, poſſet adhuc peti intereſſe. Idẽ ſi Capuæ peteretur, ſicut dicimus in vſuris debitis per ſtipulationem: vt d. l. centũ Capuæ. §. eo. Alio modo legitur iſte ver. adeo, ſecundũ lect. Ioan. quòd hic non reſpondeat quæſtioni: ſed totum ſit de quæſtione præcedenti & in verſicu. niſi ſi quis dicat, &c. formet aliud dubium. & in fin. in verſi. quod non puto. reſpondeat ad quæſtio. vtranq̃, ſcilicet quòd non puto admittendũ, vt fideiuſſor teneatur, nec pro rato ſortis & intereſſe intelligatur ſolutũ. & iſta lect. tangitur in penulti. glo. huius legis. Sumus expediti de lect. Ioan. cõtra quã oppo. & videtur quòd ſi fideiuſſor acceptus eſt, poſt morã teneatur ad intereſſe, vt §. eo. l. centũ Capuæ. ſecundũ lectu. Azo. & l. quero. in princi. ĵ. loc. Huius timore Azo legit hanc legẽ duobus modis. Primò quòd hic fideiuſſor interceſsit in certã ſummam nominatim; & ſecundũ hoc tota lex legatur prout §. dixi, ſecundum Ioan. eo accepto quod hic pono quòd interceſsit in certã ſummam ſpecialiter: ſed ſecundũ Ioan. ſimpliciter iſta lect. nõ eſt vera. Primò, quia hæc lec. non haberet dubiũ. Secundò, quia cõtra tex. qui dicit quòd fideiuſſor interſit eius nomine, & ſic ſimpliciter nõ exprimendo quantitatẽ. Vnde ipſemet Azo receſsit ab iſta lect. & legit hanc legẽ alio modo, videlicet q̃ huic quæſtioni factæ in princi. nõ reſpondet: ſed format aliã cui reſpondeat: & iſta lec. tãgitur hic in ij. gloſ. huius legis, & explicatur clarius in l. centũ Capuæ. §. eo. in ij. gl. magna ibi: licet huic ſolutioni, &c. ſecundũ hãc lec. diuide hãc l. quia primò format vnã q. cui nõ reſpondet. Secũdò in ver. adeo. format aliam vtrũ ſorte ſoluta, vel ſi petatur in loco deſtinato, ceſſat arbitrium iudicis. Tertiò in ver. niſi quis. ad illud quod dixerat de ſorte ſoluta, facit vnam rationẽ, per quã oſtendit non ceſſare iudicis arbitrium ſorte ſoluta. Quartò in ver. quod nõ puto. determinat ſecundam quæſtionẽ dicens q̃ ſorte ſoluta ceſſat arbitrium iudicis nõ obſtant argu. prædicta, & ſic ad. j. q. nõ eſt reſpõſum. Si ergo quæratur quid iuris, reſpon. q̃ erit in obligatione, ſecundũ opinio. Azo. vt §. d. l. centũ Capuæ. & l. quero. ĵ. loca. quod an ſit verum, ſtatim dicã. Circa hãc lec. quero, & reuoco in dubiũ intellectum verſi. adeo. Reſpond. ſecundũ Azo. hic formatur noua q. & illud quod dicit de ſorte ſoluta, intelligo à reo vel fideiuſſore, non curo. Cũ enim reus ſi Capuæ eſſet, non poſſet in plus cõueniri: ergo nec fideiuſſor qui nõ poteſt in plus teneri, & ſic hæc q. non refertur vt dependeat à q. propoſita. Contra iſtam opi. oppo. quia ſecundũ Azo. fideiuſſor tenetur ad iſtud intereſſe iure obligationis: ergo etiam ſorte ſoluta ab eo poterit peti. Solue vt dixi: iſte verſi. non refertur ad primũ caſum: tamen ſi referatur, idem eſſet. Nam cũ principalis habeat iuſtam cauſam in ſe, quòd ſorte ſoluta nõ teneatur ad intereſſe: ergo nec fideiuſſor, qui in duriorẽ cauſam non poteſt teneri: vt l. hi qui acceſsionis. de fideiuſ. Sed adhuc inſtatur quòd in plus tenetur fideiuſſor ſecundũ opi. Azo. quia tenetur iure obligationis: & ſic efficacius quàm reus, qui tenetur officio iudicis. Solu. non tenetur in plus aliquo de quatuor modis, qui ponuntur in §. plus. Inſti. de actio. licet teneatur efficacius: & iſtud obligationẽ fideiuſſoris non vitiat, vt hic: ſicut ſi intercederet pro obligato naturaliter, vt not. in l. ſi pupillus. de verb. obliga. Et hoc voluit dicere quædam glo. hic poſita ſuper verbo, ſoluta, quæ tota reſpicit lect. Azo. verũ quia hæc lec. Azo. quòd iſte ver. adeo, non referatur ad præcedentia, videtur aliquantulum repugnare literæ: ideo quidã moderni tenentes lec. Azo. videlicet quòd fideiuſſor ſimpliciter teneatur ad intereſſe, legunt iſtud ver. adeo, alio modo, ſcilicet quòd queſtioni factæ reſpõdeat hoc modo, ſcilicet quæſitum eſt an fideiuſſor acceptus poſt morã nõ teneatur ad intereſſe, nec ſit in obligatione. Reſpondetur quòd hoc eſt verũ. verſic. adeo. hoc eſt, in tantum quòd ſorte ſoluta, vel ſi Capuæ petatur, ceſſat arbitrium iudicis. quaſi dicat, in iſtis tantũ duobus caſibus eſt verum quòd non eſt in obligatione, aliàs ſecus. & ſi opin. Azo. remanet vera: cætera non mutantur. Eſt ne vera iſta lectura? Certè non. primò, quia, vt dixi vobis §. eod. l. centum Capuæ. intereſſe ratione loci non cauſatur principaliter à mora rei: ſed ex eo etiam quòd quis cogitur ad ſoluendũ in alio loco: & ideo iſtud officium dicitur ipſam condemnationem reſpicere, & executionem: vt ibi vidiſtis. Vnde licet reus eſſet in mora, & actor vellet petere, vt dicit textus non tamen adhuc petierat, nec litem conteſtatus erat: vnde intereſſe non erat adhuc in officio iudicis; meritò fideiuſſor ſimpliciter acceptus ad illud non tenetur. & hoc eſt quod vult hic dicere Paulus Iuriſconſultus. Idem ſi poneremus litem conteſtatam eſſe,

2 Simplex ſolutio quod non cadat in pœnam quæ venit contra naturam actionis.
3 Sorte ſoluta quando remaneat petitio pœnæ ſeu intereſſe.
4 Creditor recipiẽdo ſortẽ cũ proteſtatione quod vult ſibi eſſe ſaluũ ius ſuper intereſſe, an cõſeruauerit ſibi ius ſuũ: & ſic an recipiẽdo ſortẽ præiudicat ſibi in intereſſe.

a ¶ L. centum Capuæ. Et adde per eundem Bar.j.d.l.cẽtum.ſ. eo.

b ¶ Sorte ſoluta. Vtrũ ſorte ſoluta remaneat pœna ſeu acceſſoriũ in petitione, adde qđ not.Bart. in l.ſi cui.§. cum ſacrilegium.j.de accuſa.& ibi alle.iſtã l. & qñ pœna conuẽtionalis ſuccedat loco intereſſe tũc ſublata petitione ſortis, vẽ pœna remiſſa.l. prædia.de acti.emp.Si verò pœna ſuccedit loco contẽptus : et tũc ſi primo ſoluiẽ res, ſubmouereẽ petitio pœnę, nõ ecõtra.l.ſi duo. §.item ſi duo.ſ.ſi quis cau.l. ita demum.ſ.de arb. & not. doct.poſt gl.in d.l.ij.ſi quis cau. in prin. Et vtrũ accipiendo partim videatur remiſſum pro parte, vide no.in l.in executione.§. pe.de verb. oblig. & ſ.l.proxi.& no.in l.ij.in prin.ſi qs cau. q̃ qui trãſigit ſuper contractu principali, videẽ transigere ſuper pœna, vt ibi.ſecus ſi eſſet trãſactum ſuper actione ſortis, nõ ſuper cõtractu, ſecundũ Bal.no.in l.ij. in prin.de fru.& li.ex pen. Et an qui petit rem, videat renũciaſſe petitiõi pœnæ, vide in l. cõmiſſoriæ. C.de pact.inter emp.& vẽ. Et an maritus, q̃ poſt moram recepit dotẽ, poſsit de per ſe petere fructus & acceſsiões ad hoc vide Bal. in l. ſi.§.pe.C.de iur.dot.& no.vide Imo.poſt Ange.in l. ſi inſulã.in pe. char. in ver. reſtat.de verb.obl. Adde an ſoluta ſorte poſsit peti intereſſe, Bal.cõſi.clj. inci. ſtatuto cauet li. iij. Et an ſepius calculata rõne de ſorte videat remiſſa pœna, vide Ro.cõſi.mihi clvj.

c ¶ POMATES. ¶ Vltimò. Vide Alexand. conſil.cxc.vlti. colum.volu.ij. Areti. conſil.ix.dubio ij,

& poſt litem conteſtat . fideiuſſorem acceptum, ſi tamen eſſet aliqua æquitas, quę moueret officium iudicis ad faciendum quòd ſolueret in loco deſtinato, vt ſ. e.qđ ſi Epheſi.§.interdum.ſed ſi eſſet lis conteſtata, nec aliqua æquitas eſſet, quæ illud induceret: tunc cùm iam fundata eſſet æquitas, quæ arbitrium iudicis inducit ad condemnandũ ſuper intereſſe ratione loci, dicerem fideiuſſorem ſimpliciter acceptum teneri. & hoc modo poſſet eſſe vera opi.Azo. Secundò diſplicet opi. Azo. in alio. Nam ipſe ponit q̃ poſito q̃ fideiuſſor teneatur ad iſtud intereſſe: tñ ſorte ſoluta non poterit peti. hoc eſt falſum. Nam licet principalis teneat officio iudicis, qđ non põt ſubſiſtere principali actione ſublata, vt l.centum. ſ. eo. tamẽ fideiuſſor teneẽ iure obligationis propriæ, vt not.j.loca.l. quæro. & ideo ſorte ſoluta contra fideiuſſorem poſſet agi ad intereſſe: ſicut dicimus in vſuris debitis per ſtipulationẽ, vt d. l. centum Capuæ. ſ. eod. Et hoc eſt quod voluit hic quærere Iuriſconſultus, in verſic . adeo. ſecundum quod dictio vt, ponitur pro qđ, vt ſ. dixi . Nec obſtat ſi dicis, ergo intercedit in duriorem cãm quã principalis: quia nego iſtam. Nã licet principalis ſorte ſoluta non poſsit conueniri: hoc contingit ex ſtultitia actoris qui ſortẽ recepit ſine intereſſe , non natura obligationis. Poterat eẽ actor non recipere: vnde cauſa ex hoc non dicit durior. Non eẽ debemus præſumere qđ actor ſit ſtultus, & ſortem recipiat ſine intereſſe. Tenemus ergo lect. Ioan. alij vt domi. Nico. de Ma. legunt hanc legem alio modo, & eſt bona lectu. vt hic intelligatur in fideiuſſore iudicatum ſolui: & ſecundùm hanc pone caſum. Cùm reus eſſet in mora peruenienti Capuam, & ſic in alio loco vellem agere contra eum vel eius procuratorem, & dediſſem libellum, ipſe dedit fideiuſſorem iudicatum ſolui: quęritur an illud qđ accedere poteſt obligationi ex ſententia iudicis ſit in obligatione fideiuſſoris. & hoc primo. Sequitur ver. adeo. in quo quęritur an hoc caſu, hoc eſt, condemnatione ſecuta ſorte ſoluta, vel ſi Capuæ petatur ex condemnatione, an ceſſet officium iudicis, hoc eſt, ceſſet deberi illa quantitas quæ acceſsit ſeu debetur per officium iudicis. Sequitur verſi. niſi ſi quis dicat. Hic non mutatur caſus. Sequitur verſic. quod non puto. Hic reſpondet ad ambas quæſtiones dicens quòd non putat hoc admittendum, ſcilicet quòd intereſſe non ſit in obligatione : quia imò eſt in obligatione in tantum hoc non putat, quòd etiam non putat admittendum quòd ſorte ſoluta videatur remiſſa pœna . hoc dicit ſecundùm eum, Contra hanc lecturam opponi . quia nemo ſuo nomine conuentus cogitur ſatiſdare iudicatum ſolui : vt Inſtitutio. de ſatiſdatio. §.ſi vero. Reſpond. hic conueniebatur procurator: vel ipſe ſatiſdedit ſua ſponte iudicatum ſolui. Sed contra hoc opp. de textu qui dicit, eius actionis nomine: ergo non ſatiſdedit iudicatum ſolui. Solutio intellige quod ſatiſdedit iudicatum ſolui eius actionis nomine. Item opponi. fideiuſſor ſimpliciter acceptus non tenetur ad intereſſe propter locum : vt ſuprà eodẽ l.centum Capuæ. Solu. ibi loquitur in ſimplici fideiuſſore: hic in fideiuſſore iudicatum ſolui , qui in ſua obligatione videtur habere reſpectum ad id quod per iudicem poterit iudicari : vt lege iudicatum ſolui j. iudic. ſolu. & j. loca.l.quæro.in princip.ibi: ac ſi fideiuſsiſset in quantum illum condemnari, &c.&

hæc opinio ſatis vera eſt in ſe. Item opp. ſ. de in lit. iuran.l.j. Sol. vt ex his, quæ ibi dixi apparet: & iſta lect. eſt ſatis vera in ſe: tamen lect. Ioan. magis applauderet literæ : ideo eam tene.

a Ex prædictis ergo, & ex his quæ dixi in l.centum Capuæ[a].

1 ſ.eo. † Pro declaratione præſentis materiæ vtrũ fideiuſſoris ſimpliciter accepti augeatur obligatio ex mora rei, ſic diſtingue: Aut loquimur in vſuris debitis per ſtipulationem: aut in vſuris debitis per officiũ iudicis: aut intereſſe. Primo caſu aut ſtipulatio vſurarũ præceſsit obligationem fideiuſſoris: & tenetur: ſ.eod. Capuæ. Aut ſecuta eſt: & non tenetur. arg.l. fin. ſ.de pact. Secundo caſu aut mora præceſsit : & ſic vſuræ iam officio iudicis debebantur, & fideiuſſor ſine dubio tenetur, vt l.quæro.in princip.j. loca. ſecundùm lectu. Azon. Aut non præceſsit, ſed ſecuta eſt: & tũc ſunt opi. Tu tene opi. Io. q̃ etiã tũc obligatio fideiuſſoris augeatur, quia tales vſuræ veniunt ſecũdùm naturã actionis ex officio iudicis, vt d.l.quæro. & l. ſi poſtea.j.rem.pup.ſal.fo. Tertio caſu, qñ quæris de intereſſe, aut quæris de intereſſe quod ſuccedit in obligatione propter morã, vt in obligationibus facti: et tũc augeẽ obligati fideiuſſoris, vt l.cũ filius.§.j.de ver.ob.& l.ſi libertus morã. de oper. lib.& l.ſi ſtipulatus eſſes.j.de fideiuſ.& e.tit.l.ſi quis pro eo.in prin.cũ ſi. Aut quæris de intereſſe quod venit per officiũ iudicis ratione rei: tũc idem, vt l.mora.j.de verb.ob.& l.ſi ſeruũ.§. nũc videamus.e.ti. Aut quæris de intereſſe rei ratione loci: & tũc aut fideiuſſor promiſit iudicatũ ſolui , & augeẽ eius obligatio: ex mora rei: vt hic fm vlt.lect. & in alijs legibus ſ. alle. Aut fideiuſsit ſimpliciter: & tũc aut añ morã rei : & nõ augeẽ eius oblatio: vt l.centũ Capuæ.ſ. eo. Aut poſt morã rei: & tũc aut poſt morã, & ante lit.cõte.interceſsit: & idem vt hic ſcdm lect. Io.quã ſ.eo.tenui. Aut poſt morã, & poſt lit.cõteſt. & tũc ex tali præcedẽte mora augetur obligatio fideiuſſoris: & hoc modo poteſt procedere lect. Azo. hic poſita, vt ſ.dixi. Venio ad verſic. niſi ſi quis, &c. quæro qualiter fiat iſta computatio. Gl. iſtam rationem calculat vno modo ſecũdùm Io. alio modo ſecũdùm Mar. quælibet calculatio eſt recta & bona : tamẽ calculatio Ioã. plus placet, qui poſuit q̃ centũ erat ſors. & hoc ideo: quia hæc lex eſt facta ad declarationem l.centũ Capuæ. vbi ponitur in tex. q̃ centũ erat ſors , & q̃ hæc lex ſit facta ad illius declarationem, apparet: quia illo themate poſito pro cõſtanti, quærit ſi poſt morã factam quò minus Capuæ ſoluereturſ, &c. vt hic in prin.l. Venio ad vltimã partem: dicitur hic q̃ ſimplex ſolutio non poteſt intelligi facta pro rata ſortis & intereſſe. contra j. de ſol.l.j. vbi ſimplex ſolutio prius cedit in

2 vſuris q̃ in ſorte. & C.de ſolu.l.j. Sol. † illa regula nõ habet locum in pœna ſeu ſorte, quæ venit contra naturam actionis, vt hic: quod eſt notandum. Vltimò oppo. & videtur q̃ ſorte ſoluta[b] remaneat pœna ſeu petitio pœnæ, vt l.ſi, p fure. in prin. & §.j.de cond.fur.& l.ij.in prin.ſi quis cau.& ſ. eod.l.iij.§.itẽ

3 Iulianus. † Huius timore gl. tua hic vltima diſtinguit, Aut loquimur in pœnis legalibus : & tunc loquitur l.ſi pro fure. quod plenè dic, vt dixi in l.qui ea mente. de furt. Aut loquimur in pœnis quæ veniunt iure obligationis: & tunc aut loqueris de obligationibus iudicialibus: & tunc dic , vt d.l.ij.ſi quis caut. Aut in pœnis conuentionalibus: & tunc aut eſt ſimplex pœna: & tunc diſtingue aut fuit dictũ, rato manente pacto, aut non: quod plenè dic vt l.qui fidem.ſ.de tranſact. Aut fuit vſura: & non videtur remiſſa ſolutione ſortis . l. centum Capuæ.ſ.eo. Aut loqueris de intereſſe, quod venit per officiũ iudicis. Iſta eſt materia noſtra, circa quam dic, Aut ſors ſoluiẽ adiecto: & remanet petitio intereſſe: vt l.iij.§.item Iulianus.ſ. eodem. Aut ſoluitur ipſi principali creditori: & tunc aut ſoluitur ipſi ſcienti: & extinguitur petitio intereſſe : vt d. l.centũ Capuæ. & hic in fin. Aut ſoluitur ipſi ignoranti : & remanet petitio intereſſe, vel actio prima, vel actio de dolo, vel actio in factum, vt habuiſtis not.ſ. de tritica.l.in hac.in gl.ſuper verſ. liberari. Videbitis in l.iij.§.ſi reddita.j.commod.& in l.& eleganter.§.non ſolùm.ſ.de do. Vltimò[c] quæro. quid ſi credi-

4 tor recipiẽdo ſortem † proteſtatus eſt ſaluum ſibi eſſe ius ſuũ ſuper intereſſe, an per hanc proteſtationem ſibi ius ſuum cõſeruauerit. Iſta quæſtio reſidet in hoc, an recipiendo ſortem perdatur petitio intereſſe ratione tacitæ voluntatis vel tacitæ remiſsionis, an ex alia neceſsitate iuris; quia proteſtatio recipientis

pientis impedit illud qđ veniebat ex ſua tacita voluntate ſeu remiſsione, non aliud: vt l.at ſi quis.§.plerique.de relig. & ſum. fune.& not.in l.alimenta.C.de nego.geſt.& quod iſta petitio intereſſe perdat ex tacita remiſsione, videẽ tex.hic in fi. In contrariũ q̃ perdatur ex iuris neceſsitate, videẽ caſus in l.cẽtũ Capuæ.in fi.ſ.eo.& C.depoſiti.l.iiij.vbi dicitur q̃ perdiẽ ex neceſsitate: quia cũ ſit officiũ iudicis mercenariũ, nõ poteſt ſubſiſtere principali actione ſublata. Petrus videtur dicere q̃ nõ poſsit quis ſeruare iſtud ius per proteſtationẽ, p rationẽ p̃dictã: quia ex iuris neceſsitate hoc euenit, nõ ex tacito cõſenſu. Mihi videẽ dicendũ q̃ ſi quidẽ recipiẽs expreſsè liberaret ſoluentẽ à ſorte, proteſtãdo q̃ ſibi remaneat ſaluũ ius petẽdi intereſſe: quod tũc Petrus dicat verũ. Sed ſi nõ liberaret, ſed ſimpliciter ſortẽ ſolutã reciperet cũ illa proteſtatione, q̃ tũc proteſtatio ſibi prodeſt in hoc ſcilicet q̃ nõ videaẽ liberatus à ſorte, ſed remaneat petitio ſortis propter intereſſe. Hoc probaẽ ſ.eo.l.iij.§.item Iulianus. vbi ſolutio facta adiecto nõ liberat à ſorte propter intereſſe. Et hoc ideo: qa deficit cõſenſus veri creditoris. Ita in ppoſito, p proteſtationẽ apparet q̃ deficit cõſenſus eius: ideo remanet petitio ſortis ,pter intereſſe, vt ſ. dixi. Poſſemus etiam dicere in caſu præcedẽti qñ liberauit à ſorte, hoc acto q̃ remaneret petitio intereſſe, q̃ ſi quidẽ reus ſoluẽs conſenſit ſuper intereſſe, poſsit intereſſe peti, non ex vigore officij iudicis vel primæ actionis ſublatæ, ſed noua actione præſcriptis verbis, quę oriẽ ex quodã cõtractu innominato tẽpore ſolutionis celebrato ſcilicet libero te hoc acto q̃ habeã intereſſe: etiã ſi ſoluẽs nõ cõſenſerit, apparet q̃ ego liberaui te ſoluentẽ, nõ liberaturus ſi crederẽ te non poſſe petere intereſſe: & ſic cũ ab intereſſe ſit liberatus ſine cauſa, poſſet agi cõdictione ſine cauſa: vt reponas te in priſtinam obligationẽ, vt poſsim petere intereſſe. Verum quia ipſum intereſſe erat purum, petitur ipſum principaliter omiſſo circuitu: vt l.ſi mulier.ſ.de condi. ob cau.& quod no.in l.ſi quis accepto.eo.tit. Modò habes expeditam iſtam l.valde difficilem, vt vidiſtis.

De conſtituta pecunia. *Rubrica.*

1 ☞ *Maſculinum quòd concipiat fœmininum. & nume.3.remißiuè.*
2 *Vtilitas huius edicti eſt quòd ex pacto nudo oritur actio.*
4 *Quando tractatur de obligatione inducenda, ſi non ualet quod ago ut ago, quòd ualeat ut ualere poteſt.*
5 *Factum pro facto & factum pro dato quòd poßit conſtitui.*
6 *Debitum aliquid eſſe quomodo intelligatur.*

LEX I.

a HOc edicto.[a] Nota.textus ibi : quoniam graue, &c.

1 Ait prætor. † Maſculinum concipit fœmininũ. h.d. Quero, quia verba edicti hic poſita ſunt imperfecta, quæro qd erit vltra in edicto. Dicit glo. ſubaudi, ſoluere cogam. hoc nõ placet: quia ſecundũ hoc ex hoc edicto actio nõ daretur, ſed iudicis officiũ: cũ verba referãtur ad iudicem ſecũdũ doctrinã, quã dixi vobis in l.j.ſ.de cõdi.ex lega. erãt ergo alia verba ſcilicet iudicium dabo, & ſi. & vide plura

2 verba edicti j.ea.l.ſi duo.§.ait prætor. † Quæro, ad qd eſt vti

b le hoc edictũ[b]? Reſpõdeo, de iure cõi ex pacto nudo non oriẽ

a actio: vt ſ.de pac.l.iuris gentiũ.§.igitur nuda.ſed prætor in caſu iſto ſolo qñ quis per pactũ nudũ promiſit iſtud quod aliàs erat debitũ, cõſtituendo illud debitũ ſe ſoluturũ vult q̃ ex illo pacto, licet nudo, oriatur actio, quæ vocaẽ actio de conſtituta

c pecunia. Vnde ſi per ſtipulationẽ qs promitteret[c], nõ haberet locũ actio de conſtituta pecunia: ſed certi cõdictio ex ſtipulatione. Hoc probatur Inſti. de act.§.de cõſti. † Quæro vtrum maſculinum concipiat fœmininũ. Cy. tractat de hoc in l.qui cunq̃.C.de ſer.fug. Alij docto. ponunt in l.j.j.de verbo.ſigni. & ibi plenè dixi.

De pupillo. Nota q̃ hæc dictio quæ, refertur ad maſculos & ad fœminas maiores & minores, liberos & in poteſtate. h.d. iſte tex. &c.

Eum qui. Hic exponitur verbũ, conſtituit, licet eius expoſitionẽ latius reaſſumat. j.eo.l.qui autẽ.§.

4 conſtituere. & hoc dicit. Cũ tractemus † de obligatione inducenda, ſi nõ valet qđ ago, vt ago nõ valet vt valere poteſt. h.d. Opp. de l.Lucius Titius cũ haberet. j. depoſiti. Solu. ibi illud quod agitur valet vt agitur: & ſic nõ eſt cõtra. Opp. ſ. de trãſact. & l.poſt rem.§.fin.& de pac.l.ſi vnus. b §.pe. Sol. ibi loquitur de obligatione tollenda, & inducẽda liberatione, quod eſt fauorabile: hic de inducenda obligatione, quod eſt odioſum. Et iſtud brocardicum examinat Cy. in l.nõ codicillum. C. de teſta. Ego plenius quàm alij in l.j.§.ſi quis ita. de verbo. obli. dic vt ibi.

An poteſt. Hic incipit exponere illud verbum, debitã. & durat hæc expoſitio vſq̃ ad l.qui autẽ. §.cõſtituere. Et ne procedas in æquiuoco, hic verbũ. pecuniam, nõ exponit, ſed pro cõſtanti oẽs veteres acceperũt pecuniam c pro qualibet re. Solum ergo ad expoſitionẽ huius verbi, debitã, attẽdit. & hoc dicit. Sicut aliud pro alio poteſt ſolui: ita

5 aliud pro alio põt cõſtitui. Quero † vtrũ d poteſt cõſtitui factũ pro facto vel factum pro dato, & ſi. Io. dicit q̃ nõ, per l.q res.§. mihi decẽ. de ſol. In contrariũ eſt veritas, q̃ factum pro pecunia & pecunia pro facto, & vnũ factũ pro alio poteſt ſolui creditore volẽte, vt l.in ſtipulationib[9].§.operarũ. j. de ver.obl. ſatiſfactũ eẽ accepim[9], &c. vt l.ſi rem.§.ſatiſfactũ. j. de pig. actio.

d Debitum. [d] Debitũ intelligitur ex quacunq̃ cauſa quę

6 parit † obligationem ciuilẽ & naturalẽ, vel naturalẽ tãtũ, vel de iure prętorio ſine exceptionis obſtaculo. Itẽ ſiue ſit debitũ purè, ſiue in diem. h.d. vſq̃ ad l.eum qui.

LEX II.

Vod ſi filii. Quero, quæ eſt ratio q̃ teneat ad integra decẽ, licet minus ſit in peculio? Dicit gl. qa exceptionẽ remittere videẽ: vt l.ſed & ſi qs.§.pe.& fi.ſi quis cau. Iſta gl. nõ dicit verũ hoc caſu, cũ noĩe filij qs promittit. Nã filio nulla cõpetebat exceptio, ſed inſolidũ tenebatur: vt ſ.l.proxi.§.ſed ſi filius. ergo & pater cõſtituens pro filio inſolidũ tenebatur tenetur inſolidum, cũ nomine filij conſtituit.

1 ☞ *Tutus exceptione perpetua quòd nõ dicatur debitor.*
2 *Tutus exceptione, ſi ſciens conſtituit, an uideatur donare. remißiuè.*
3 *Quæ inducunt conditionem indebiti, quòd impediant conſtitutionem.*

LEX III.

e Vod ſi maritus. [e] Oppo. de l.nã & maritus. ſ. de cõd. inde. Sol. ibi loquitur in ſoluẽte. hic in cõſtituente.

1 Ratio ibi patet. † Opp. j. proxi.§.vbi tutus exceptione cõſtituendo nõ teneẽ. Sol. hic loquiẽ de exceptione tẽporali, vt dixi in d.l.nã & maritus. ibi de exceptione perpetua loquitur.

Si quis autem. Not.tex.ibi: quia debita iuribus, &c. Nota q̃ nõ dicitur deberi, quod exceptione perpetua poteſt defendi. Oppo. de l.qui exceptionem. ſ. de cõdi. inde. Solu. dicit glo. hæc lex debet intelligi ſecundũ illã, q̃ hic erat tutus exceptione iuriſiurãdi, & pacti, & ſimilium. Secus ſi exceptione odioſa: quia tunc idẽ in ſoluente quod in cõſtituente, quia æquiparãtur: vt ſ.eo.l.j.§.an poteſt.

2 Quæro † quid ſi tutus exceptione ſciens cõſtituit. Dicit glo. videtur donare, verũ dicit. Sed contrariũ videtur dicere. j. eo. l.hactenus. in fi. ſed ibi ſoluam. Vide hãc glo. quæ incipit ſcilicet fauorabilem. ibi: ſed quid ſi ſciens.

a ¶ Hoc edicto. In princi. huius l. ſed quid eſt fides, vide Bal. in c.j. in prin. de ca. Corra.

b ¶ Edictum. Quid ſi in dicto cõſtituto nudo pacto promittaẽ pœna, dic q̃ ad pœnã nõ oritur actio. l. Titius. j. eod. ſecundũ Bal. in rubri. C. eo. in iiij. quæſtio.

¶ Pacto nudo. Vide Iaſo. in §. in perſonã. Inſtit. de acti. vbi eſt multũ ſubtilis. & alleg. Bar. hic contrariũ iuxta ea quæ tradit in l.j. C. eo. tit. Pro quo vide concordã. eiuſdem concor. xij.

c ¶ Promitteret. Et ſi debitum nullũ præceſsiſſet: tunc oritur actio ex ſtipulatione. Ita dixit Bar. in l. j. C. eo.

d ¶ Debitum. In prin. huius §. &c. Per iſtũ tex. ſuncta l. qui autẽ. §. fi. j. eo. dicitur quod ex duplici & nudo pacto ſuper eadem re ex interuallo facto ſemp oriẽ actio, etiã de iure ciuili, patet: quia ex primo pacto inducta eſt naturalis obligatio. l.j. de pact. l. in his. §. Imperator. de ſol. Ex ſecundo pacto inducitur actio de conſtituta, vt hic, & hanc regulã ſentit Hoſti. in ca. per tuas. de arbi. & ibi clare do. Anto. idẽ ſentit in c. Quintauallis. de iu dic. facit quod nota. Bart. in l. cũ ſcimus. C. de agri. & cen. libr. xj. & quæ ſit ratio q̃ conſtitutũ nõ habet locum in ciuili tantũ obligatione, vide no. Bal. in l. pe. de nõ nupe. & fideiuſſor accedit: vt not. Bar. in l. ij. ff. de fideiuſ. Et prædictis adde q̃ imò conſtitutũ nõ videẽ pactũ nudũ, ſed contractus nominatus: vt per Bar. in l. iuris gẽtium. §. igitur nuda. ſ. de pact.

e ¶ Quod ſi maritus. In princ. huius l. &c. Vide Bart. in l. maritum. j. ſolu. matri. per Imo. plenius in l. non tantum. in princi. de re iudica.

a ¶ Destinato. Vide gl. & doct. in l. hæres absens. §. pe, alias fi. §. de iudi. & Bal. in l. cùm Archimedoram. C. vt in possess. leg.

b ❧ POMATES. ¶ No. tex. Vide Iaso. §. præiudiciales. in fi. Insti. de actio. Feli. in c. ij. col. iiij. de rescrip. Alexã. l. admonendi. col. iij. ff. de iureiu. Pa. de Ca. consi. cccxxxiij. inci. in causa crimina li. Ias. in l. pen. col. pe. C. de institu. & substi. sub condi. factis.

c ¶ Dicit iudex. condẽnote ad dãdum secundùm qd tui antecessores consueuerũt. In ista non est cõditionalis. Ex quo Bart. in l. admonendi. de iureiurã. infert ad aliã q. no. de statuto, & de dictione secundũ, an faciat cõditionẽ, vide Bal. in l. pe. C. de insti. & substi. Et hic adde Io. An. in addi. Specu. in titu. de sent. §. sequit. in prin. Adde de his verbis, put tui antecessores, Pau. de Ca. consi. cccxxiij. & de dictione secundũ, Bal. cõsi. ccxc. j. lib. & cõsil. lxx. iiij. lib. consil. cccxl. iij. libro.

d ¶ Itẽ si mihi. In prin. huius §. &c. Vide ad istum text. in versi. si actor. qd nor. Bal. in l. j. in iij. col. C. de sent. in versi. sed quæro qd in syndico. Et quãdo ex stipulatione tutoris queritur vtilis pupillo, vide in l. ij. & ibi est glos. magna. C. qñ ex fact. tut. & ibi vide Bal. & quod legitur & not. in l. pen. & fi. eod. titu. ibi hoc habet locum etiam si nito officio tutoris si in rem pupilli stipulet: aliàs nullo casu quæritur.

e ¶ Constituit. Constitui plus debito an valeat saltẽ vt donatio: & adde Bal. in rub. C. eod. in ij. col. Pro hoc facit quod dixi post Bar. in l. cuius per errorem. de regu. iur. & hic adde Pau. de Cas. in l. iuris gentiũ. §. sed cùm nulla. s. de pact.

f ¶ Qui autẽ. In princ. huius l. &c. & illum tex. cum l. seq. allegat Bartol. in l. j. in iij. qõ. de iurisdi. omni. iudi.

g ¶ In dubio. Idem voluit Bald. in rubri. de constitu. pecu. in vlti. col. & Ang. & Imol. in l. inter stipulãtem. de verbo. oblig. Pau. de Cast. & Romẽ. in l. stipulatio ista in princip. de verbo. obli. & hoc not. ad limitationem. dict. l. stipulatio ista. in princ. & adde not. per Bal. in l. si pater. C. de colla. & not. quòd si promitto tibi me curaturũ q̃ vnus tale quid faciet, quòd excusor si facio quantum in me est q̃ Titius id faciat. Et hoc vult Feder. de Sen. in cõsil. ccij. quod reassũpsit: & sequit Ant. de Bu. in c. gẽma. de spõ. & Bar. idem in consi. suo inci. maritꝰ promisit. Ad quod vide quod no. Bal. in l. fin. in vlt. col. C. de do. p. mis. Pro quo vide l. si vehẽda. §. idem Iulianus. ad l. Rho. de iac. In contrarium facit iste tex. in versi. quid tũ, &c. in eo. Ver. nor. & tene mẽti. & vide gl. in l. v. §. j. de verb. ob. Adde ad quid teneatur qui promittit se facturum & curaturum. Bal. cõsi. xcvj. lib. j. incip. præponit q̃ tutor. & consi. cccxlviij. incip. præmittendum. eo. lib. j.

❧ POMATES. ¶ In dubio. vide Alexan. cõsi. x. col. ij. vol. ij. & idẽ in promissione facta in spõsalibꝰ, Bal. in l. fin. C. de non nu. pe. & idẽ in oõbus alijs spiritualibus secũdùm Ant. & Paõ. in c. literas. de spõsal. A ret. in consi. xcviij. colum. ij.

Si is qui. Oppo. debitor in diẽ, ante diem est tutꝰ exceptiõe: vt l. j. in fi. s. qñ di. vsusfru. leg. cedat. ergo cõstituendo non tenetur. Rñd. ibi ponit de exceptione perpetua: hic de temporali: & sic si bene aduertis, ea, quę inducunt † cõdictionem indebiti, impediũt constitutũ: quę condictionem indebiti non inducũt, constitutũ non impediũt. Oppo. de l. id quod. j. eo. So. ibi de debito conditionali: hic de debito in diem. Quæro, quid si alius & non ipse debitor constituit se soluturu̇m citeriori die, an valeat. dic vt in gl.

Vm qui. Varietas loci cõstitutionẽ nõ impedit n.d. Opp. de l. si qs in legatione. de iud. Gl. soluit quatuor modis, ꝓnaliter approbat primam & vltimã. la. But. iũgebat eas simul, & dicebat, ad hoc vt legatus possit tpe legationis cõueniri Romæ de cõstituta, duo requirunt, s. q̃ tẽpore legationis incipiat deberi: & q̃ solutio conferat in ipsum legationis locum. Istud primũ videt contra istũ tex. vbi dicit qd accepit in prouincia. & sic ante legationẽ cœpit deberi: & constituendo Romæ teneꝫ: nisi dicas q̃ accepit in prouincia inchoato tpe locationis. Et hoc modo posset sustineri hæc lect. quæ cõiter teneꝫ. Ad scãm dictũ oppo. de l. cõtraxisse. de act. obl. & l. iij. de bo. autho. iud. pos. vbi videtur q̃ in loco destinato [a] solutioni possit cõueniri: quia ibi videtur cõtraxisse. Dicit glo. q̃ vbi videtur contrahere iurisfictione: tñ ibi habet forũ vbi verba contractus celebranꝫ. Istud nõ est verum, vt dixi s. tit. j. l. j. vbi est casus. & in l. quero. de sol. Dic ergo q̃ hic iõ conuiniri non põt propter priuilegiũ legatiõis.

Quod exigimus. Sufficit esse debitum, licet nõ debeat qui constitui. h.d. Opp. dẽ l. si pœnę. §. j. s. de condi. inde. Sol. ego intelligo q̃ hic constituit quis quod ab alio debetur, non tanquã debitũ à se: quia tũc non valeret constitutũ: vt incontrario. Secundò oppo. quia illud qd alteri debetur, non potest quis recipiendo alteri constituì: vt l. Stichum. in fin. de dona. Solut. intellige hoc fieri creditore volente.

1 ❧ *Condemnatus ad dandum vnum per caponum secundùm quod sui antecessores fecerunt, quòd non dicatur condemnatus sub conditione.*

2 *Verba constituti quòd debeant referri ad promittentem.*

Iulianus. Per epistolam potest quis se obligare constituendo se pro debito alterius, non alium. h.d.

b Not. [b] text. in eo quod dicit, scripsi me secundùm mandatum. quæ verba, vt vides, non faciũt conditionem, sed tenetur scribens de constituto simpliciter. Quod facit ad q. dicit iudex [c] in sentẽtia, condemno † tẽ ad dandum vnum par caponũ in anno tali, fm quod tui antecessores cõsueuerunt, q̃ ista verba non faciũt cõditionẽ: imo simpliciter condẽnatus teneꝫ. Ad hoc facit l. pe. C. de insti. & substi. & quod not. Cy. de cõtrahen. stip. l. scẽm. Pro hoc optimè facit quod no. per gl. Ber. extra de off. dele. c. quoniã Abbas. vbi sunt ista verba, confirmo snia sicut iusta est in actionibus dispositiuis, quæ non faciunt conditionẽ:

c c

1 q̃ alius fideiuberet, & sic factum suum. Nota ergo † q̃ in dubio [g] g, quando quis promisit aliquem aliquid facturũ ad conseruationẽ eius quod ipse promittens debet, intelligitur promittere se facturum & curaturum, quod tene menti.

1 ❧ *Constitutũ celebratur consensu, etiã inter absentes per nuncũ uel epistolam fit.*

2 *Nuncius qũ constituit, q̃ conferat verba in personã domini. Et dño acquirit directò.*

3 *Nuncius quòd sit quoddam organum, quo mediante uox unius uadit ad alium.*

4 *Nuncius priuati nunquam potest esse generalis.*

5 *Procurator, qui facit aliquid ut nuncius, quòd non ualeat quod agit.*

Factum

a ❧ POMATES. ¶ Constituere. Vide Alex. in l. quod quis. iiij. colum. C. de procura.

b ¶ Præstat nudũ. Vide Bal. in l. j. in xviij. col. de confes. & per ea quæ hic habentur dicit no. Bald. in rub. C. de exercitatoria. q̃ prohibitus aliquem substituere, potest explicare per nuncium.

c ❧ POMATES. ¶ Et ex hoc. Vide Alexãd. cõsil. xcj. col. j. iiij. vol.

d ¶ Mandati. Et quòd nõ potest dari generalis nuncius sicut procurator, addẽ Bart. in l. j. C. de iure dominij impe. per illum text. & quod ibi dixi contra Barto. tenet Bald. in rub. C. eo. titu. ij. colum. adde Bald. in l. si pupilli. §. j. de nego. gest. & Bald. in l. multum.

e ¶ Procurator. Si procurator facit vt nuncius, nõ valet, nec potest ratum haberi. Et quomodo cognoscatur an quis cõtrahat vt nudus minister, vide Bald. in l. si ex contractu. C. quod cum eo. Et differentiam inter nuncium, & procuratorẽ, vide in Spe. de procu. §. vt autem. ver. & not. in c. quanquam. de vsur. in vj. & similiter nũquam obligatur nũcius: vt not. glo. in l. si pupilli. §. j. de neg. gest. et Bal. in l. ei qui. C. quod cũ eo. Adde Bartol. not. in extrauag. de pace Const. vbi habes q̃ nuncius etiam ignorans potest statim reuocari, quod no. et vide circa hoc pulchrũ dictum Ioan. de Imo. in l. qui bona. §. alieno. quẽ ibi refero, de dã. infec. Adde quod Bald. consil. cxxxiiij. lib. iij. dicit quòd dominus, qui est solitus ratificare contractus celebratos per nuncium bona fide, non potest dicere nullum in alio contractu bona fide gesto.

f ¶ Idonea. Per Barto. in extrauag. ad reprimendum. in versi. per nuncium, &c.

g ¶ Clarius. Vel aliter similiter, secundùm quod intelligitur per doct. in l. nemo rem. de verb. obliga.

h ¶ Hæc autem verba. In princi. huius adde Barto. in l. ita stipulatus. in vj. q. de verbo. obliga. in eodem princip. not. ad multa. & vide quod dicit Barto. in l. opus. j. loca. circa fi. Et ad declarationem huius principij vide hic omnino Paulum de cast. &c.

Factum à nuncio an possit ualidari ratihabitione.

Nuncij persona an debeat esse idonea. renuũtiuè.

Constituere. [a] Hic Iurisconsultus exponit verbum cõstituere positum in edicto. & h.d. Constitui etiam potest inter absentes interueniẽte organo: & nũcius præstat nudum ministeriũ. h.d. cum l. seq. & diuide. Primo ponit vnum dictũ. Secundo respondet tacitæ obiectioni. Secũda ibi: & licet. † Nota q̃ cõstitutum sit consensu: nec requirit solennitatem verborum. Ex hoc sequitur aliud notabile, q̃ potest fieri inter absentes per nuncium, vel epistolam, vt l. cõsensu. de act. & ob. & j. de cõtrahẽ. empti. l. j. in fi. Tertio no. † quòd nũcius confert verba in personam domini, dicẽdo sic: tu constituis te soluturu̇m domino meo: vt hic, & l. licet. ibi: per quã tibi constituitur, &c. Not. per gl. in l. multum. in fi. C. si quis alteri vel sibi. Quarto not. quòd nuncius præstat nudum [b] ministerium: quasi dicat, non quæritur nuncio: & per nuncium domino: sed directò quæritur domino. Nuncius enim est † quoddam organum, quo mediante vadit vox vnius ad alium, sicut per epistolam: & sicut aliquis loqueretur per picam aliquam seu buccinum, & hoc modo vocem suam ad alium transferret: vt hic in glos. † Et ex hoc [c] habes quòd nuncius priuati nunquam potest esse generalis: ita quo ex virtute illius generalis mandati [d] ipse descendat ad aliqua specialia: tunc enim non esset tanquã organum, sed ipse per se aliquid faceret vltra id quod dominus dixit. Et hoc videtur velle textus. s. de procurato. l. j. & per hæc verba quæ quotidie apponũtur in instrumentis, scilicet, talis fecit suum procuratorem, actorem, factorem, & nũcium specialem, prout de nuncio loquuntur, non habent effectum, nisi in his quæ specialiter inferuntur, vt ex prædictis patet. Item ex prædictis † apparet quòd si ille, qui est procurator, [e] fecit vt nuncius, non valet quod agitur: vt d. l. multum. C. si quis alteri vel sibi. s. eo. l. eum qui. §. Iulianus. Item † ex hoc videtur velle Pet. & refert Cy. in l. multum. quòd illud quod quis fecit vt nũcius, nõ posit validari ratihabitione, si mãdatũ nõ præcessit. Non eẽ fuit pica vel organũ mandato nõ præcedente. Facit ad prædicta, s. q̃ speciale mandatũ præcedere debeat. l. j. in fi. & q̃ ibi no. j. de cõtrahẽ. emp. Sed cõtra prędicta opp. de l. si quis solutio. j. de vsur. & q̃ ví aut clam. l. iij. in prin. & l. q̃ meo. §. procurator. de acquir. posses. Respõdeo q̃ in illis legibꝰ nõ est nũcius: quia nõ præcessit mandatũ: vel si præcessit, nõ erit mandatũ speciale: licet in casibus illarũ legũ ille gestor negotiorũ seu ꝓcurator præstet nudũ ministeriũ: hoc est, nõ acquiritꝫ sibi nec per eũ domino, sed acquiritꝫ dño directo: sicut hic fit per nuncium, nõ tũ q̃ ibi sit nuncius. Et prædicta vera in nũcio priuati. De nũcio autẽ iudicis nõ tango hic, quia non est nostra materia. † Quero vtrũ requiraꝫ q̃ persona nuncij sit idonea [f] sicut psona ꝓcuratoris. Dic vt dixi l. si is q̃ pro emptore. de vsuscapio. in materia fictionis translatiuæ de persona ad i personã: multa alia essent videnda in materia de nuncio, quæ omitto.

¶ Contra hoc oppo. Et vide q̃ per gl. hic in verbo, constituti. no. Cy. & Bal. in l. fũ. §. penulti. in iiij. colũ. C. de iur. dot.

❧ POMATES. ¶ Tunc verba. Vide ad dicta ad Bar. cõsi. vij. Alex. l. j. §. item si ita. col. iij. quarto notabili. ff. ad leg. Falci. & consi. cix. col. pen. in fi. volu. v. & Socinus consi. cxxxiij.

❧ POMATES. ¶ Sed & si alia. Vide per istũ text. quid dicat Alex. in l. vinũ. col. iij. ff. si cer. peta.

m ¶ Mora. Nota q̃ debitor tenetur offerre pecuniam totã, & cũ interesse. Et vide latius Bal. in l. acceptã. C. de vsur. in vj. oppo. & in xvij. q. & etiam in vij. oppo. & in l. si traditio. in l. j. C. de actio. emp. in vij. quæstio. & in duabꝰ seq.

n ¶ Interesse eius. Idem tenet Paul. de cast. j. l. seq. circa princi.

Si duo. Cõstituẽdo possunt cõstitui duo rei. h.d.

k Sed & certo. In constituto potest adijci locus & tẽpus: & erit actio arbitraria. h.d. Glo. intelligit hic vbique seu quolibet loco, scilicet idoneo. Ego aliter dixi s. titu. j. l. j. Nec obstat l. eum qui. in prin. & §. j. s. eo. quia ibi nõ poterat cõueniri propter priuilegium legationis. 1

Quærit hic Gul. qd de eo qui constituit se soluturu̇m vbicunq̃ fuerit inuentus? Dic vt dixi s. titu. j. l. iij. §. si quis ita.

Ait prætor. In hoc §. Iurisconsultus refert aliqua verba edicti, quæ sequebantur post verba relata s. eo. l. j. & sunt verba talia cõiungendo cũ illis, scilicet ait prætor. Qui pecuniam debitã cõstituit: si appareat, eũ, qui constituit, nec soluere, &c. vt hic in text. Sed quia illa verba nõ sunt perfecta, quæro quid sequebatur in edicto. Dicit glos. satisfacere cogã. vel si. quicquid de re cõtingat. aduerte vt dixi s. eo. l. j. Certè si talia verba essent apposita, quæ dicit glos. non oriretur actio de constituta, sed officiũ iudicis: subaudi ergo, iudiciũ dabo, &c. Item illud quod dicit glo. quicquid de re contingit, &c. nõ est necesse quòd ponatur: quia ex verbis prædictis bene sequitur illatio, quæ statim ponitur per Iurisconsultum.

Ergo si non. Periculũ interitus pertinet ad debitorẽ post moram, quã potest purgare vsq̃ ad lit. contest. h.d. cũ l. seq. Quæro, vnde veniat illa illatio: ergo si non stetit per actorẽ, periculũ interitus pertinet ad reũ? Respon. ex verbis edicti ruditer consideratis. Videtur enim apparere reum nõ dedisse nec fecisse, nec per actorem stetisse, ergo datur in eũ iudiciũ, licet res sit perempta. Secũdò quæro, dicitur, hic reo subueniendũ: quæro qualiter ei subuenitur. Dicunt quidam de æquitate: licet de rigore sit cõtra eum. Tu dic g clarius [g] q̃ reo subuenitur iusta & vera interpretatione & declaratione verborũ edicti: quæ declaratio ponitur j. proxi. §. & licet. Alia verba ruditer considerata facerẽt contra eum.

h Hæc autem verba. [h] Istum §. summaui cũ præcedenti. & nota q̃ ista verba, neq̃ dedisse, neq̃ fecisse, debent intelligi: hoc est, ac si in mora fuerit dandi vel faciendi, quod est notabile ad multa. Contra i hoc oppo. [i] de l. in illa stipulatione, si calẽdis, de ver. obli. Solu. quãdo præcedit dispositio, ex qua inducitur obligatio de aliquo dãdo vel faciẽdo, tunc verba [k] illa, si nõ dederit vel nõ fecerit, intelligunt. id est si in mora fuerit dãdi vel faciẽdi: vt hic, & j. de ver. obli. l. si homo mortuus. & l. si pœnũ. qñ di. leg. ce. Sed si nõ præcedit dispositio, sed simpliciter ponuntur in vim conditionis: tunc verificantur simpliciter ex eo quod non est datum vel factũ: vt l. in illa. & l. hoc iure. j. de verbo. obliga.

1 *Reus quòd possit moram purgare usque ad litem contestatam.*

2 *Actor quòd dicitur esse in mora quando recusat recipere sine iusta causa. Et quæ dicatur iusta causa.*

l Sed & si alia. [l] Continuatur cũ præcedẽti: & est summata s. cũ §. ergo si, &c. Nota 1 q̃ reus † potest purgare morã vsq̃ ad lit. cõtest. Secũ- 2 dò nota † q̃ actor dicitur esse in mora [m] quãdo recusat recipere m sine iusta causa. Posset autẽ esse iusta causa, si ei nõ offertur pecunia tota, vel offertur sine interesse: quia fortè interest eius n debito loco vel debito tẽpore non esse solutum. Oppo. extra glo. illud quod petitur, semper potest offerri vsque ad sententiam, & sequeretur absolutio: vt Insti. de perpe. & temp. act. §. fina. Sed hic petitur ipsa res debita de necessitate, prout nos referimus hanc legem ad obligationem dandi. Dicit enim

a ¶ Moram, Quãdo sola oblatio sufficiat ad purgationẽ morę, ad de Bar. oĩno in l. interdum. §. fi. de verb. obli. et no. ad declarationẽ eorũ quæ not. Bart. in l. acceptã. C de vsur. et hic adde Bal. in d. l. acceptã. in xxiij. col. & in l. si traditio. in vij. q. C. de act. emp. Adde q̃ũ admittatur purgatio more, Pau. de cast. consi. cclxxiiij.

b ¶ Venire. Istud posset fortè limitari, vt dixi not. post Bar. §. de eo quod cer. lo. quo si esset verum, esse multum notabile.

c ¶ Mora. Et sic nota nõ valere productionẽ instrumentorũ parte nõ citata, nisi dat esset terminus ad producẽdũ, secundũ Bal. in d. l. qui ante calendas in addi. et in l. sancimus. in addi. parua. C. de iud. & clarè Bal. in l. si qñ. in vltã. q. C. de testib. & vide hic Bar. & est text. ibi & Bal. in l. iudices. C. de fi. instr. Et q̃ requiraẽ partis pręsentia vel citatio, tenet Ange. per illum text. in l. properandũ. C. de iud. in §. si autẽ reus. ibi: terribilis. Quod dicit ad hoc esse singulariter not. &c. Adde Rom. cõsil. cliiij. & Bald. consil. ccccxxxvj. j. lib.

d ¶ Cõpaȝere. Vide hic Pau. de cast. ad q. q̃ si nõ fecit ipsum citari, & testes produci, vel iurare fecit, an valebit testificatio, vide p eũ hic, qui etiã ad hãc q. allegat Io. And. in c. in nosę domini. de testi. j. & in regula, præsumitur. in princi.

e ¶ Notabile. De hac q. vide etiã peȝ eundẽ in l. ij. C. de temp. appel. & per Bald. in l. si qñ. per illum text. C. de testa. & in l. eos. §. apostolos. de app. et in l. fi. C. qui admit. et in l. si ita scriptum. §. Pegasus. de leg. ij. & in l. ij. si quis cau. & in c. j. quo tẽpore miles. in vsib. feu. & in auẽ. ei qui. de tẽp. ap. & per Pau. de ca. in l. si quis arbitratu. de verb. ob. per Ro. in rub. de arbi. in x. q. per Petr. de Anch. in Cle. quãuis. de appel. ibi sequitur dicta per Bald. & ibi est glo. no. in versi. primum dictum.

f ¶ Excuset. Vide hic oĩno Pau. de cast. qui no. loquit circa ista.

g ¶ Ad domũ actoris. An creditor teneat ire ad domum debitoris vel non, vide pulchrè Bal. in l. acceptã. in x. q. C. de vsur. & per do. Anto. post Imo. in c. significãte. de pigno. & per Bal. in l. j. in pe. col. C. de insti. & substi. Adde an creditor

ne q̃ dedisse, ne q̃ fecisse: ergo perpetuò poterit offerri vsq̃ ad sentẽtiam. Solu. illud, qd̃ petitur, potest offerri vsq̃ ad sententiã. Ita loquitur lex contraria: sed obligatio sola purgaret moram[a] ante litem contestatam, vt hic: post litem verò contestatam nõ sufficeret sola oblatio, sed requireretur cõsignatio & depositio, ita q̃ haberet vim solutionis. Ita ergo declaro hanc legẽ in l. si insulã. de verb. Opp. de l. magnã. C. de contrahen. & cõmit. stipu. Sol. ibi erat dies & pœna: hic dies & non pœna. qd̃ plenè dic vt d. l. si insulã. Quæro: dicit̃ hic reo subueniendum exceptione, aut iusta interpretatiõe: quid vult dicere hoc? Respõ. exceptione, qñ quãtitas fuit oblata, s. debita: vt l. qui decẽ, in prin. de solu. Iusta interpretatione, s. quando fuit oblata species debita: quo casu liberatur ipso iure.

1 ☞ *Actor, qui non uenit die statuta in loco solutionis, dicitur in mora. & nume. 5. & quando post diem statutam posit in mora constitui, nume. 7.*

2 *Difficultas quòd non excuset actorem à mora, sicut excusat reum. & de ratione, numero 6.*

3 *Actor debet ire ad locum rei, ut sibi soluatur.*

4 *Ante diem quando solui posit.*

5 *Habens terminum ad producendum instrumenta, si ultra diem termini producit, non debet citare partem; secus intra terminum.*

8 *Quando in obligatione non est dies tacita nec expressa, reus non constituitur in mora, nisi per interpellationem. Interpellatio quòd debeat fieri debitori per creditorem uel ad eius domum.*

9 *Reus uolens euitare moram & commissionem pœnæ quando debeat ire ad domum actoris cum re debita.*

10 *Si reus vult purgare moram, quòd debeat ire ad domum creditoris.*

11 *Si reus nec actor probat se fuisse in die paschatis Florentiæ ubi solutio erat fienda: quòd mora non dicitur probata per lapsum diei, & debitor tunc constituitur in mora per interpellationem.*

12 *Quando debitor & creditor uadunt ad locum destinatum solutioni, quis debet alterum perquirere.*

13 *Esse eiusdem fori an intelligatur respectu eiusdem ciuitatis, an uerò eiusdem dominij, ad hoc ut debitor debeat ire ad domum creditoris.*

14 *Si emo uinum in genere quòd expensis uendentis debet portari ad domum meam: secus si emo decem salmas uini de tali uegete uel uinea.*

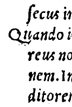

Tem illa. Actor dicit̃ esse in mora recipiẽdi, si tempore debito ad locũ solutionis non veniunt. h. d. Nota † q̃ actor dicitur esse in mora recipiendi, si die statuta nõ venit in loco solutionis. † Secũdo nota q̃ licet difficultas excuset reum à mora, vt l. quod te. §. si cert. peta. tñ non dicitur excusare actorẽ, quin nõ dicatur esse in mora recipiẽdi: quod apparet hic in eo quod dicitur de actore valetudine vel tempestate impedito. Tertio nota † quòd actor debet venire[b] ad locũ rei, seu ad eius ciuitatem, vt sibi soluatur: vt ibi: petitor nõ venit, &c. Oppo. & videtur q̃ reus posit soluere ante diem: vt j. de solu. l. quod in diem. Solu. dicit glo. fateor: sed hic fortè dies erat apposita gratia creditoris: vt l. si ita relictum. §. Pegasus. de lega. ij. cũ similibus. † Ego sic dico: Si quidem quæritur ante diem posit solui: dico quòd sic cum distinctione prædicta: aut dies apponitur gratia actoris, aut rei, aut vtriusq̃. † Sed si quęritur an ante diem debitam actor sit in mora non

veniẽdo ad locum solutionis: dico quòd si sibi fieret denũciatio, quòd veniret ad recipiendum solutionem ante diem, deberet venire, aliàs esset in mora[c]: vt dicta l. quod in diem. Sed si sibi non denuncietur, non est in mora, nec tenetur comparere[d] nisi die statuta. hic est casus hic. Et hoc est valde notabile[e]: puta, dat[9] est terminus alicui ad producendum instrumẽta, vel ad faciendum iurare testes. Certè vltima die vel vltima hora termini nõ debet facere requiri aduersarium: quia ibi debet esse: & si non est ibi, est contumax: vt hic. Sed si intra terminum produceret fateor: quia potest producere: tamen debet aduersarium citari facere. Non enim cogitur esse ibi ante diem termini, vt hic: nec dicitur contumax si non est ibi: ideo requiritur noua citatio: vt in authenti. ei qui. C. de tempo. appel. Dixi in l. qui ante calendas. de verbo. obliga. tene bene mẽti text. huius legis. Secundo oppo. & videtur quòd difficultas excuset[f] à mora: vt l. quod te. §. si certum peta. & l. si vehenda. §. idem iuris. j. ad legẽ Rhod. de iac. Solu. dico † quòd excuset debitorem, vt in contrarijs: sed non creditorem, vt hic. Ratio differentiæ est, quia debitor certat de damno vitando: & ideo vbi nõ potest si bi imputari culpa, nõ dicitur esse in mora. Creditor verò certat de lucro, hoc est, de transferẽdo periculum interitus in reũ per cursum diei: meritò licet sibi actori non posit imputari culpa: tamen non potest imputari etiam reo: ideo de periculo interitus nõ tenetur, tanquã actore existente in mora. Quæro iuxta hoc, † vtrum post illam diem actor posit constitui in mora? Respondeo quòd sic, si ibi reperiretur, & res esset sibi oblata, & ipse sine aliqua iusta causa nollet recipere: tunc enim diceretur esse in mora, eo quòd nõ recepit, licet præcesserit mora, eò quòd non venit. & hoc vult sentire glo. super verbo, ad diem. Oppo. ad iij. no. & videtur quòd reus debeat ire ad domum actoris[g] ad soluendum, non actor ad domũ rei: vt l. ij. C. de iur. emphy. & l. penul. §. fi. j. de condi. & demonstra. Solu. † Quãdoq̃ in obligatione non est dies tacita nec expressa: & tunc reus non constituitur in mora, nisi per interpellationem: vt l. si ex legati causa. de verbo. oblig. Ista autem interpellatio debet fieri per creditorem ipsi debitori, vel ad domum eius, si non reperiatur alibi: vt l. si dictum. §. fin. de euict. & l. iiij. §. sed domum. de dam. infec. & j. de lib. agno. l. j. §. j. Si verò in † obligatione est dies tacita vel expressa: tunc si reus vult soluere vt euitet cõmissionem pœnæ, seu moræ per diei lapsum, vtrum debeat ire ad domũ actoris vel non, gl. hic distinguit: Aut sunt eiusdem fori: & debet reus ire ad domũ actoris: aliàs actor ad domum rei: vt hic dicitur in text. & ita obseruat consuetudo. Ita dicit glo. quod not. bene. Tu distingue latius secundum Guli.[h] Aut solutio debet fieri respectu alicuius rei, & pro aliqua re: & tunc si quidẽ creditor est eiusdem fori, in quo res illa est situata: & debet ire reus ad domum actoris: vt l. ij. de iur. emphy. & l. forma. §. si verò. j. de censi. & in authen. quib. mod. natu. effi. sui. §. si quis igitur ex qualibet. Si verò non esset eiusdem fori: tunc non tenetur ire extra locum sui domicilij. d. l. ij. argu. huius text. cum glos. Et per hoc dico quòd si ille, qui debet soluere debitum canonem pro re emphyteotica, si dominus esset alterius fori, sufficit quòd in die, in qua debet soluere, ipse in domo sua dicat, ego sum paratus soluere canonem, si esset qui reciperet: & hoc faciat scribi. Debet enim creditor ire ad eum: nõ ipse ad creditorem alterius fori, vt hic patet: nisi aliter se haberet consuetudo. Si verò solutio, quæ est fienda, non fiat respectu rei, & pro aliqua re: tunc aut illa solutio respicit tantum commodum personæ: & debet ire debitor ad domum creditoris: vt l. quod nisi. j. de oper. liber. cum si. Aut respicit cõmodum bursale & patrimoniale: & tũc aut ex hac solutione volo

teneat ire ad domum debitoris. Bal. consi. clj. & ccccxlix. ij. li. & Petr. de Anch. consil. lxxxv. & ibi an oblatio sufficiat ad faciendum partem incurrere pœnam.

¶ Secũdũ Gul. Et ad intellectũ eorum quæ hic dicuntur. vide Ino. & Io. And. in c. significante. de pign. & vide Bal. post gl. in l. vsuras. C. de sol. Et qd si solutio est destinata in domicilio debitoris, et debitor vult soluere in domicilio creditoris, vide Bald. in d. l. acceptam. in xij. q. de vsur. & in xiiij. qd si debitor ꝓmisit soluere ad domũ creditoris, qui postea mutauit domũ. Et de materia, vide etiã per moder. Instit. de actio. §. præterea quasdam. ꝑ Bar. Ange. & Imo. in l. si seruũ. §. nũc videamus. in l. cũ filius. §. fi. de verb. obli. per Roma. in l. de die. §. q. mulierem. qui satif. cogã. aliàs quid per Ang. in l. spatium. §. de eden.

ne volo aliquẽ mihi obligare, vel aliqd mihi acquirere: & de
a beo ire ad domũ creditoris[a]: vt l. cũ quidã. C. de cõdi. infer. &
l. pe. in fi. de condi. & demon. Aut volo me exonerare, ne inci-
b dam in morã[9] vel pœnã: tũc aut creditor est eiusdẽ fori mecũ:
& debeo ire ad domũ eius. Aut diuersi fori: & tunc debet cre-
ditor venire ad me. vt hic, cũ sua glo. & ideo in hoc casu sufficit
c q̃ debitor in die solutionis dicat in domo[c] sua, essem paratus
soluere, si aliquis esset qui reciperet. Ita dicit Guliel. & bene.
d Iuxta prędicta[d] † quæro, hoc est verũ qñ reus vult soluere ne
10 incidat in morã: sed quid si reus vult soluere ad purgãdã mo-
ram, in quã iam inciderat? Glo. videt̃ hic intelligere eandẽ distinctionẽ esse adhibendã. Vide glo. quæ incipit, in eũ locum. Ego dico q̃ ad purgandã morã semper debet reus ire ad domum actoris, etia si sint diuersi fori. Nam cũ reus ex mora sua iam sit obligatus ad pœnã, vel ad periculũ interitus: istã solutionẽ facit vt aliquid sibi acquirat, nõ vt simpliciter se exoneret: ergo debet ad domum creditoris accedere: vt d. l. cũ quidã. & l. pen. alle. §. Et eodẽ modo dico de actore, qui semel fuit in mora recipiẽdi, semper debet ire ad domũ rei, vt purget morã
e suã, & reum in mora cõstituat eadẽ ratione. Quæro, pone[e] q̃
f solutio debeat fieri[f] in ciuitate Florentiæ † die Paschatis: illo
11 die nõ probat reus se fuisse Florentiæ ad soluendũ. nec etiam actor probat se illa die ibi fuisse ad recipiẽdũ: vtrũ sit probata mora per cursum diei? Respon. nõ, vt l. arbiter calẽdis. §. de arbi. Quæro, quid erit postea qualiter debitor constituatur in mora? Respõ. cum illa dies esset apposita, vt interpellaret pro creditore ex eo q̃ omisit creditor illa die venire: videtur illam interpellationẽ & instantiã petendi remisisse: vt l. mora. circa prin. j. de vsur. & ideo remanet actio, ac si esset debitor sine ad iectione diei, vt cõstituatur in mora per interpellationẽ: vt l. si
g ex legati causa. de ver. obli. Quæro: creditor & debitor[g] va-
12 dunt ad locũ destinatũ solutioni: quis † debet alterũ perquire re, & vbi debet perquiri? Respõ. secundũ ea, quæ dixi §. & statim dicã in q. se. eo enim casu quo qñ sunt eiusdẽ fori, debet ire debitor ad domũ creditoris, eo casu debet debitor perquirere creditorẽ: & eo casu, quo creditor deberet ire ad domum debitoris si essent diuersi fori, eo casu deberet creditor debito
h rem perquirere eadẽ ratione[h], vt j. videbitis. Perquiri autẽ debet apud notos & eos, & apud ea loca cũ quibus & in quibus cõsueuit cõuersari vel deberet verosimiliter hospitari vel conuersari, nec tenetur eũ perquirere per loca abscõsa & inusitata: vt l. hæc autẽ. §. j. & ibi no. ff. ex qb. cau. in pos. ea. & quãdo
i appel. sit. l. j. §. adeundi. Quæro, qa[i] dictũ est §. qñ sunt eiusdẽ
13 fori vel diuersi, an † intelligãtur eiusdẽ fori respectu ciuitatis, an eiusdem respectu vniuersitatis fori, vt puta sub eodẽ præsidente prouinciæ, qui habet sub se multas ciuitates. Respon. totus hic tractatus ex bono & æquo pẽdet: vt l. quod si Ephesi. in fi. §. tit. j. & l. si seruum. §. sequitur. de ver. obli. & ideo quæ dixi §. q̃ quãdo sunt eiusdẽ fori, debet ire debitor ad domum creditoris. Sic intelligẽda sunt, si vter q̃ habitat in eadem ciuitate. Nã si debitor habitaret in ciuitate, & creditor in comitatu remoto & tædioso ad eundẽ, nõ deberet ad eũ accedere: vt §. de arbi. l. si cũ dies. §. si arbiter. ver. quid ergo. Nã cũ in dubio videatur actũ vt soluatur in loco vbi peti potest: vt l. vlti. §. tit. ij. & l. quod legatur. ff. de iudi. Peti autẽ potest in ciuitate, nõ comitatu: ergo creditor deberet venire in ciuitatem ad domum debitoris, nõ ecõtra. Prædicta vera, nisi cõditio personæ aliud induceret. Quid enim si promitteretur vel legaretur pecunia cuidam magno militi vel prælato habitãti in comitatu? Certè verosimiliter videtur actum, vt debitor ad eũ accedat: vt d. l. si cũ dies. §. si arbiter. & de lega. j. l. cũ res. in prin. ibi: vel nisi verosimiliter. & ibi not. Sed si vter q̃ habitaret in ciuitate: tunc debet ire debitor ad domum creditoris: vt hic not. Quod semper intellige, nisi ex conditione personarũ aliud diceret æquitas: vt l. ad personas. §. de iureiuran. & per ea quæ dicta sunt su
k prà. Si verò tam debitor[k] habitaret in comitatu: tunc si facilius est debitori venire ad ciuitatem, non tenetur debitor ire ad domum creditoris: quia de loco ciuitatis videtur actum vbi peti potest, vt dictum est. sed si esset ei facilius ire ad domum creditoris, quam ad ciuitatem, deberet hoc facere. & haberet locum quod hac gloss. nota. nec esset audiendus si vellet agere & facere eum attædiare, vel facere eum venire ad ciuita

a ¶ Creditoris. An emphyteota debeat portare censum ad domũ domini, vide Bal. in l. acceptam. in xij. q. de vsu. vbi tenet cõtra Bar. Primitiq̃ autem & decimæ debent portari ad domum sacerdotis. Tẽxt. est nota. xvj. q. j. reuertimini. & ibi not. quem alleg. Imo. & Ro. in l. titipul. ifita. §. inter. de verb. obli.

b ¶ In morã. Et de modo huius constitutionis & interpellationis in mora, qũ sunt diuersi fori, vide §. fi. de verb. oblig. & not. per eundem in l. si seruum. §. nunc videamus. de verb. obli.

☞ POMATES.

¶ In domo. Vide Feli. in c. ij. ix. col. & l. seq. de testi.

☞ POMATES.

¶ Iusta prædicta. Si autem non fieret ista protestatio & alio modo non probaret̃ hoc, an sufficeret? Dic q̃ sic. ita Areti. cõs. clxij. col. iij. Vide Alexã. l. non hoc. col. iij. C. vnde legi. & consil. cxx. col. fi. v. volu.

☞ POMATES.

¶ Quæro pone. Vide Alex. consi. xlj. colũ ij. iiij. volumi. & consil. lxxij. aliàs xvij. alias clxxxj. col. ij. & consi. xc. col. ij. v. volu. Alexand. consil. lxxj. in j. col. volu. ij.

¶ Debeat fieri. Vide Bar. in l. cũ filius. §. fi. de verb. obli. Dubito tñ quia videt̃ q̃ etiã isto casu debitor debeat se ostẽdere in termino, & dicere se paratum soluere, vt §. dixit Barto. nec potuit reddi ratio differẽtiæ.

¶ Et debitor. Adde quæ not. Bart. in l. nõ solum. §. morte. in fi. xvij. colũ. j. de ope. no. nuncia.

¶ Eadem ratione. Et hoc sequitur Abb. in c. significante. de pig.

☞ POMATES.

¶ Quæro quia. Ad hui? dicti declarationem vide Alexã. l. vinum. in j. col. ff. fi cert. peta. Ana. consil. v. & Bar. et ibi addita in l. mediterraneę. C. de anno. & trib. lib. x.

¶ Quã creditor. Adde quod not. Bald. & glos. in l. vsuras. C. de solu.

¶ In genere. An creditor debeat portare rẽ ad domum suam sumptibus suis vel sumptibus debitoris, peȝ Baldum in l. acceptã. in xv. q. de vsu. Et qa debeat soluere galeĩ lam, vide Bald. in l. fi. C. de condi. infer.

m ¶ Apparet. An emptor debeat portare rem suis sumptibus, vide quod not. glo. & Bar. in l. si heres dãnatus. de vi. tri. & oleo le. & in l. j. de ali. leg. & vide quod habes post Bartol. not. in l. quod legatur suprà, de iudi.

n ¶ Quod adiicitur. Hunc text. not. Bald. in rubri. in ij. colum. C. eod.

tem, arg. §. de rei vendi. l. in fundo. Prædicta vera, nisi conditio personarũ aliud induceret, vt dixi. Ea verò quę §. dixi de his qui sunt diuersi fori, cũ possit dupliciter intelligi, s. de foro ciuitatis, & de foro ꝓuinciali vt §. dixi, debet intelligi prout facilius est debitori: sicut dicimus de tpe: vt d. l. si ita stipulat[9] fuero decẽ aut xv. de ver. ob. totũ tñ hoc ex bono & æquo diriment̃dum est, vt l. qd̃ si Ephesi. §. ti. j. Quid em̃ si essent diuersi fori, tñ essent multũ ꝓpinqui: vt habitãtes in confinibus diuersarũ ciuitatũ? Certè si accederet ad domũ creditoris, esset facilius q̃ ire ad locum fori: hoc facere debet, per ea quę dicta sunt. & hoc verosimiliter videtur actũ: licet quo ad aliũ tractatũ idẽtitas & diuersitas fori aliter assumatur, vt l. fi. de præscript. lon. temp. Et prædicta oĩa sunt vera in debitore in genere[l]. Et idẽ putarem in debitore alicuius speciei, quæ sine periculo & sine sumptu seu labore portari nõ posset. Si verò esset debitor alicuius speciei vel alicuius generis subalterni: puta, si debeat decem salmas vini de tali vegete: sufficit, debitorẽ illã rem soluere vbi est: dũtamẽ dolo ipsius debitoris in locũ extraneum nõ sit trãslata: & creditor suis expẽsis & periculo faciat sibi eã portari vbi vult: vt §. de edẽ. l. prætor. §. fi. & de iudi. & l. qd̃ legatur. & j. de peri. & com. rei vẽ. l. j. §. licet autẽ. de lega. j. l. cũ res. in prin. cũ
m si. Ex hoc apparet, [m] qñ tu emis vinũ vel
14 frumentũ, † & cuius expẽsis debeat portari ad domũ tuam. Nam si emeres vinũ vel frumentũ in genere, debet portari ad domũ tuã expẽsis debitoris. Sed si in genere subalterno, vt decẽ salmas vini de tali vegete, vel de tali vinea: tunc expensis tuis vel eius, secundum ea, quæ suprà dicta sunt.

1 ☞ *Præscribens quando sit similis soluenti.*

2 *Actus, qui peruenit ad eum casum, à quo incipere non potest, quando uitietur.*

3 *Actio accedens cum alia principaliter, q̃ non sapiat naturam illius, cui accedit: secus si subrogatur.*

n Quod adiicitur. [n] Sufficit debitum fuisse tẽpore constituti: licet postea debitũ esse desierit. h. d. † Nota q̃ præscribens non est similis soluẽti. Nã si soluisset, actio prima & actio de constituta tollerẽtur. Et sic opp. de l. si pupillus. §. j. de admi. tuto. Glo. nõ soluit. Sol. præscribens est similis soluẽti quo ad quid, nõ in oĩbus. ita loquitur hic. Similis est enim soluenti quo ad dãnũ creditoris, vt in cõtrario, nisi ex facto debitoris sibi ꝓuideatur, vt hic. Ad istud opp. & vr̃ q̃ hic nõ currat pscriptio in actiõe pria, sed fuerit interrupta agnitiõe debiti: vt l. sicut. §. sed si quas. & l. cũ notissimi. in prin. de pręscri. trig. ann. Co
2 gitabitis. † Secũdo nota q̃ nõ vitiat̃ aliquid, licet puenerit ad eũ casum à quo nõ põt incipere. Contra de l. iij. de his quæ ꝓ non scrip. hab. Glo. non soluit. Dic q̃ hic actus erat perfectus & consummatus an-

a ¶ Sublata. Adde bar. in l. ybi qs. j. eo, & in l. j. ff. de nouatio.

b ¶ Si ſine. In prin. hujus. §. & c. Et intellige hic tempus habere locũ inter præſentes: ſed ſiter abſentes eſt in arbitrio iudicis. l. continuus. §. cũ ita. de verbo. obli. & Bal. ſ rub. C. eo. in ij. q. vide Inſti. de actio. §. in perſonã. Quod dicatur modicũ tẽpus, vide gloſ. magnam in Cle. j. de reb. eccle. nõ alie. ſup verbo, modicũ. Et an iſtud tẽpus decẽ dierũ ſit ſtatutũ à lege, vel ſit ſtatutũ à iudice, & cuius ſit hic effectus, vide Imol. in l. liber homo. §. decẽ hodie. de verb. obli. per Bar. in l. ita ſtipulatus. in j. q. de verb. obli.

c ¶ Mortu⁹. Vide Bar. in l. ſtipulationes nõ diuiduntur. in x. opp. de verb. obli.

d ¶ Titius. vide Bal. in rub. C. eod. in iiij. q. in prin. ibi: nihil enim repugnat. pro hoc quod not. Bar. in l. nuda ratio. de dona. ĩ vltimo dicto. Et faciunt ad hanc q. not. per Barto. in l. quo enim. rem ra. ha,

tequã cueniret caſus, à quo non poſſet in choari: vt no. per Dy. in c. actus legitimi. de reg. iur. lib. vj. †Nota ꝙ actio ſubrogata non ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. Nam actio de conſtituta non tollitur tempore ſicut prima. Contra. ſi quis cau. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. Gloſ. non ſoluit. Dic ꝙ hæc non ſuccedit in locum alterius, imò accedit cum alia principaliter. Dixi plenè in l. j. §. hæc autem. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fue.

Bene autem. Hæc actio eſt rei perſecutoria, & non pœnalis. h. d.

Vetus. Petitione ex hac actione nõ tollitur actio prima, ſed ex actione ſic. h. d. Opp. ꝙ electione tollatur: vt l. quod in hæredẽ. §. eligere. de tribu. Sol. Quãdo plures actiones, pcedunt ex eadem cauſa, vel ex diuerſis cõtrarijs, tñ tunc electione tolluntur, vt in contrario, & C. de fur. l. j. Sed qñ procedunt ex diuerſis cauſis non ſic cõtrarijs, tunc non tolluntur electione: vt hic. Opp. ꝙ actio prima ſublata[a] per conſtitutũ, cũ in dubio præſumatur nouatio ſm hæc iura: vt l. vlti. C. de noua. Sol. illud verũ qñ interponitur in ſtipulatione: ſecus in alio contractu, niſi expreſsè agatur, vt hic. Dixi vobis in l. ſingularia. §. ſi cert. pet. Probatur in l. ſi mandato meo. in fi. j. manda.

1 ☞ *Debitum purè ſi conſtituitur ſub conditione, an conditione pendente poſſit agi prima actione.*

2 *Quando aliquod onus imponitur per ſtatutũ, quòd inſpiciatur tempus impoſitionis.*

D quod. Debitum ſub cõditione poteſt conſtitui purè, ſed ſuſpenditur in conditionis euentũ: & debitum purè poteſt conſtitui ſub conditione. h. d. Oppo. pendente conditione non eſt debitum: ergo non poteſt conſtitui. Gloſ. dicit, licet hic nõ ſit debitum, fit tamen propter debitum. Non intelligas glo. propter debitum conſtitui: quia nullum debitum ſubſiſtit, ſed propter debitum, ſcilicet in conditionis euentum. Quæro, qñ debitum purè † conſtituitur ſub conditione, vtrum cõditione pendente poſsit agi prima actione. Videtur ꝙ non: vt l. pecuniã quã. ſi cer. peta. Gloſ. videtur hic dicere contrarium: quia hic actio prima non ſperatur nouari: vt §. l. proxi. in fi. quod eſt verum, niſi appareat quod conſtitutum eſſet factum animo nouandi, vt not. j. eo. l. ſi quis.

Si pater. Sufficit debitum fuiſſe tempore cõſtituti. h. d. Hãc legem inducit Guli. quòd ſi factum † eſſet ſtatutũ ꝙ quicũq; habet libram mille librarũ, teneat tenere equũ: licet libra poſtea creſcat vel decreſcat, nõ eſt curãdũ, ſed illud qd habebat tempore impoſitionis ſolum inſpicitur.

Promiſſor. In cõſtitutũ poteſt deduci æſtimatio ſeu pretium rei peremptæ poſt morã. h. d. Oppo. ꝙ æſtimatio non eſt debitum: ergo non poteſt conſtitui: vt l. j. §. debitum. §. eo. Huius timore dicunt quidam ꝙ re peremptа ſuccedit æſtimatio in obligatione. quod eſt contra l. ſi ſeruum. in fi. de verbo. oblig. Dic ergo ꝙ ſeruus eſt in obligatione, licet ſit mortuus: tamen quia executio debet fieri in æſtimatione, æſtimatio tanquã debita poteſt conſtitui. Vel dic ꝙ nil prohibet aliud pro debito conſtitui: vt §. eo. l. j. §. an poteſt.

1 ☞ *Tempus decem dierũ uidetur modicum: & in conſtituto uidetur tacitè ſtatutũ.*

b **Si ſine.** [b] In cõſtituto intelligit tacitè ſpatiũ decẽ dierũ. h. d. †Nota modicũ tẽpus decẽ dierũ. Secũdo nota ꝙ tẽpus decẽ dierum videtur tacitè ſtatutũ. Ad primũ opp. de l. ſi debitori. de iudi. & l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. §. ex quib. cau. maio. Sol. Modicum tẽpus aliter accipitur in materia illa, quã in iſta. Secundo opp. quòd nõ debet debitor venire cum ſacco paratus: vt j. de ſol. l. quod dicimus.

dicit gloſ. quòd ſpeciale eſt hic. Tu dic quòd in conſtituto eſt hoc ſpeciale: quia eſt limitatũ tempus decem dierũ. quod non eſt in alijs obligationib⁹: ſed eſt tempus arbitrio iudicis: vt d. l. quod dicimus. & Inſtit. de inuti. ſtipu. in fi. ſed in neutro debet venire cũ ſacco paratus. Opp. ꝙ obligatio in dubio intelligitur pura, ſcilicet ꝙ incontinenti cedat dies: vt l. eum qui calendis. §. quoties. de verb. obli. Dicit glo. ſpeciale eſt in conſtituta pecunia. Cum enim vnũ ſit cõtra eum ꝙ obligetur pacto nudo, aliud eſt pro eo ꝙ nõ teneatur ſtatim. Hoc etiã tãgitur Inſti. de verb. obli. §. oĩs. Tu dic verius ꝙ ibi, & hic ſtatim venit & cedit dies obligationis, & tempus decẽ dierũ, qd hic ponitur: non hic adijcitur obligationi, ſed miſerationis cauſa indulgetur ſolutioni: vt probatur in l. ſi cũ militi. j. de compenſa. Et hoc eſt quod vult dicere text. vt exactio celebretur, &c. reſpicit enim exactionem, non obligationẽ, vt dixi. Iſtud tẽpus, quod miſerationis cauſa indulgetur, eſt in conſtituto limitatum, vt hic: in alijs eſt arbitrio iudicis. Hoc etiam ſentiebat Old. quod puto verum. Tetigi in l. ita ſtipulatus. de verb. obli. in quæſtio. illa, qñ committatur obligatio pura. Quæro, vtrum curſus iſtius diei conſtituat debitorẽ in mora. Tex. & glo. eſt quòd ſic §. eo. l. ſi duo. §. fin.

Conſtituto. Qui conſtituit ſe ſoluturum, non liberatur dando fideiuſſorem vel pignora: ſecus ſi conſtituit ſe ſatiſdaturum vel ſatisfacturum. h. d. Opp. de l. prætoriæ. de præto. ſtipula. Solu. dic vt ibi plenè dixi.

Si poſt. Conſtitutũ ab hærede debet transferri ad eum, ad quẽ hæreditas ex poſtfacto peruenit. Oppo. ſufficit debitum fuiſſe tempore conſtituti: vt l. item illa. §. j. §. eo. Sol. hic deſijt deberi huic creditori facto ſuo: ibi ſecus. Opp. de l. ſi hæres pecuniã. ad Trebel. Sol. intelligas ꝙ hic actio decernetur per ceſsionẽ, non ipſo iure. licet quidam contra, & male: quia cõtra d. l. ſi hæres pecuniã. & j. de fideiuſſ. l. hæres à debitore. in prin. Opp. de l. ſi tibi. §. cũ poſſeſſor. §. de pac. Sol. vt ibi, & dixi in d. l. hæres à debitore.

Promiſſor. Res debita ſi poſt moram pereat, poteſt in conſtitutũ deduci. h. d. Oppo. homo mortuus nõ eſt homo: ergo nõ poteſt in obligationem deduci. l. j. §. debitũ. §. ea. Vera ſolutio eſt ꝙ licet ſit mortuus: tñ poſt morã remanet in obligatione: ideo poteſt in cõſtitutum deduci. Quidã tñ dicũt ꝙ nõ remanet in obligatione: & malè: quia cõtra l. ſi ſeruũ. §. fi. de verb. oblig. & fundant ſe iſti per l. promiſſor. §. eo. ſed dic vt ibi. Item per l. in re furtiua. §. de cõdi. furti. ſed ibi eſt in obligatione rem reſtitui, non rem dari, vt ibi dixi. Item fundant ſe per l. cum fundus. §. ſeruũ tuum imprudens. §. ſi cer. pet. ibi: quo ad peculiares nũmos, &c. qui tex. facit ſequendo opi. ibi poſitam ꝙ habebat locũ cõpenſatio. quæ opi. ibi reprobat: ideo nõ obſtat. Item pro eis facit: quia homo mortuus[c] ad nullum vſum eſt: vt l. principaliter. C. de libe. cau. Sol. hic non dicitur homo eſſe in obligatione, vt homo tradatur, ſed vt æſtimatio: ideo non obſtat.

1 ☞ *Epiſtola quando inducat obligationem, uel inductam probet.*

2 *Recipiens epiſtolam & non contradicens, quòd uideatur conſentire.*

d **Titius.** [d] In his quæ per epiſtolam poſſunt geri, per eam inducitur obligatio. h. d. Opp. † ꝙ epiſtola nõ inducat obligationẽ, ſed inductam probat, vt j. depoſi. l. Publia. Sol. illud verũ in his quæ per epiſtolam geri non poſſunt: ſecus in his quæ poſſunt per epiſtolam geri & induci. Oppo. ꝙ per epiſtolam non poſsit contrahi ſtipulatio: vt l. j. in prin. j. de verb. obli. Sol. fateor: ſed per epiſtolam poſſet probari inducta. Ita loquitur hic. nihil enim repugnat ꝙ præſens præſenti dat vnam ſchedulam in modum epiſtolę, & inter eos interueniat ſtipulatio. Facit l. ea quæ. de dona. inter vir. & vxo. Opp. ꝙ teneatur ad vſuras: vt j. eo. l. quidam. Solue vt ibi. Vltimò tene menti hanc legem pro literis mercatorum, quæ tranſmittuntur quotidie. Vltimo quæro, cum ad quodlibet pactum, & per cõſequens ad conſtitutum requiratur conſenſus, vt l. j. §. de pact. qũo probabit iſte, ad quẽ epiſtola miſſa eſt, ꝙ huic epiſtolæ conſenſit? Reſpon. † eo ipſo ꝙ eam recipit, & non contradicit, cõſentire videtur: vt l. ſi filius. j. ad Macedo. facit quod not. l. ſi abſentis. C. ſi cert. pet. & dixi in l. quo enim. §. j. rem ra. hab. & hoc tenet Guli. hic.

Illud

Illud aut illud. Qui conſtituit ſe ſoluturum vnam ex reb⁹ alternatiuè debitis, alterã ſoluendo nõ liberatur. h. d. Nota ꝙ in obligatione alternatiua vtrũq; eſt in obligatione. quod dic vt l. ſi duo. j. de verb. obli. Oppo. de l. ſi illud aut illud. j. de leg. ij. Solue vt in gl. Oppo. de l. ſi ita ſtipulatus. de ſolu. Sol. qd hic dicit, cõſtituit ſe ſoluturũ alterã, ſubaudi tm: aliàs ſec⁹, vt ibi.

Si iureiurando. Si iuratũ fuerit conſtitutum fuiſſe, ex iuramento delato vel relato agi poteſt de conſtituto. hoc dicit.

a **Vidam.** [a] Conſtitutum poteſt fieri per epiſtolam. h. d. Quæro, vtrum teneatur ad vſuras. Dic vt in gloſſa.

Vtrum. Poteſt quis conſtituere pro debitore inuito. Item, pteſtatio inhibitoria, eius actus, ad quẽ quis eſt obligatus, nullius eſt momenti. h. d. facit ad queſtionẽ notatã per glo. j. de fideiuſ. l. ſi fideiuſſor. Ego dixi in l. non ſolum. §. morte, de oper. no. nunci. vide ibi.

Vbi quis. Interuẽtu nouæ perſonæ conſtituentis non præſumitur nouatio. h. d. Oppo. ꝙ præſumatur nouatio ſm iſta tempora: vt C. de noua. l. fin. & Inſtit. quib. mod. tolli. obli. §. præterea. Sol. illud eſt verum in ſtipulatione, ſecus in conſtituto, vbi non præſumitur nouatio niſi appareat: vt §. eo. l. item illa. §. fi. & ibi dixi. Quo caſu ſi apparet facta nouatio, debitor primus poſſet conueniri, ſaltem ope exceptionis: vt l. pen. j. de præto. ſtipu. Bart.

b **Vi iniuriarum.** [b] Actiones ex delicto poſſunt in cõſtitutũ deduci. h. d. Quærit gloſ. ad quid tenebitur ille, qui tenebatur actione iniuriarũ. Rñdet, ꝙ inquãtũ actor iurauerit. intellige hoc vt not. j. de iniur. l. iniuriarũ. Sed contra hoc oppo. ergo ante iuramentũ nõ valet conſtitutũ: cũ nõ ſit debitum. Glo. reſpondet, & bene, ꝙ ſubeſt debitum, licet ſit nobis incertum.

Si quis duobus. Per ſolutionẽ factã adiecto in conſtituto, qui nõ erit adiectus in principali, tollit actio principalis ope exceptionis. h. d. Opp. per ſolutionẽ factam adiecto quis liberat ipſo iure: vt §. eo. l. ſed & ſi filio. §. j. Huius timore hæc lex intellecta eſt tribus modis. Primo modo ꝙ hic fuit adiectus in conſtituta, non in prima actione. & hoc duobus modis poteſt intelligi. Primo modo ꝙ ſoluitur adiecto reſpectu conſtituti ſeu obligationis de cõſtituta, à qua per ſolutionem liberatur ipſo iure: ſed ab actione prima liberatur ope exceptionis. Sed huic obſtat tex. qui dicit, propria actione pecuniæ conſtitutę manet obligatus: ergo ab actione de conſtituta nõ liberatur. Ideo gloſ. volẽs ſuſtinere dicit ꝙ hic non debẽt eſſe illa verba, ,ppria actione. Vel ſi habes illa verba, expone, id eſt certi cõdictione, quæ cõpetit noĩe pecuniæ, quæ poſtea cõſtituta eſt. Sed quia hæc lect. facit violẽtiã literæ, ideo alij moderni volẽtes ſuſtinere dictam lectu. dicunt ꝙ hic fuit adiectus ſolum in conſtitutũ, & ꝙ hic fuit ſolutũ adiecto reſpectu primæ obligationis, in qua non erat adiectus: ideo non liberatur à conſtituta ipſo iure, ſed ope exceptionis, & ſic litera procedit planè. Tertij timore huius cõtrarij diuinant in expoſitione huius legis, vt dicit glo. do. Iac. But. dicebat quòd glo. voluit facere mentionem de opi. Hug. qui intellexit ꝙ hic fuit adiectus in vtraq; tamẽ ipſi adiecto fuit ſolutum poſt prohibitionem factam à domino: ideo non contingit liberatio ipſo iure, ſed ope exceptionis. Iſta eſt eius lectu. quę cõtinet diuinationem.

Præterea, non eſt vera, vt l. illud. j. de ſolu. non enim poteſt dominus prohibere, vt ibi patet.

c **Vcius.** [c] Qui conſtituit ſe ſoluturum quod alius debet tanquã ipſe deberet, non teneẽ. h. d. Opp. ſufficit quòd conſtitutum ſit debitum, licet nõ ſit debitum à conſtituente: vt l. hactenus. §. eod. Solu. verum eſt, ſi quis promitteret tanquã debitum ab altero: ſed hic promiſit tanquã debitum à ſe. Facit l. ſi pœnæ cauſa. §. j. §. de condi. inde. Secũdo opp. ꝙ iſta epiſtola ſaltẽ inducit probationẽ ꝙ ad iſtũ peruenerit: vt l. Publia. in fi. j. depoſi. Solu. poſito

a ¶ Quidã. Et iſte caſus eſt vnicus, ſecũdũ Bal. in auẽ. ſi qñ. C. de cõſti. pec. Et ſte habes hic caſum ꝙ ſi per epiſtolã cõfiteor illud ꝙ aliàs debitũ erat, ex tali confeſsione oritur actio de cõſtituta. qd bene no. & ad id qd dicit in l. Publia. de poſiti. ꝙ ex cõfeſsione nõ oritur actio. hoc tũ limitat Bal. in d. auẽ. niſi talis cõfeſsio emanaret ab adminiſtratore: qa inducit tũc tantũ probationẽ, ꝙ l. fi. j. de inſti. Ad idẽ qd not. Bal. in l. cõtractus. in v. col. de fi. inſtru. vbi vult ꝙ ſi aſſero me debere tibi decem ex cauſa depoſiti, ſupplitur per verbum, promitto. Et vide quod dixi poſt Bal. in d. auẽ. then. ſi quando.

✠ POMATES.

¶ Quidã. Vide Roma. ſingul. ccccxxix. Bald. l. ſi quis in conſcribendo. in j. not. C. de epiſco. & cle.

¶ Qui iniuriarum. Iſtum tex. no. Bal. in l. j. in penul. colũ. C. ne ex delic. defun.

¶ Lucius. Iſtum tex, allegat pro ſingulari Bald. in l. ſi abſentis. C. ſi cer. pet. ad fi. ꝙ ſi in inſtrumẽto nõ valet principale: neq; etiã tenet cõfeſsio ac ceſſoria ſuper ea, nec preceptũ guarẽtigię, videt tũ no. Bar. in l. cõdictio. §. ſi numos. in vlti. col. §. ſi cer. pe. & ſimiliter iſtũ text. ad id qd §. alleg. Bal. in rubr. C. eo. in ij. col. in l. poſt legatũ. j. de his qui. vt indig. vbi dicitur ꝙ vbi inſtrumẽtũ eſt nullũ, nulla eſt confeſsio apposita in eo. & Inno. in c. cũ venerabilis. de ſentẽ. excõi. in c. cũ olim. de cenſi. facit qd voluit gl. & Bar. in l. ij. C. de bono. poſ. ſecũdũ tabul. Et ad iſtud dictũ Barto. vide in ſimili Bal. in l. ex teſtamento. C. de fideicõmiſ. & Bald. in c. j. de feu. da. in vicẽ leg. cõmiſſoriæ. & vide poſt Bar. in l. poſt legatum. de his qui. vt indig. dẽ Bar. allegat Inno. in c. cũ venerabilis, &c, adde pulchrẽ Roma. conſi. cclxxxiij.

✠ POMATES.

¶ Lucius. Vide concorda. ad iſtum text, Barb. conſ. xliij. xix. colum. vol⁹ j. Alex. reputat iſtum text. ſingu. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. col. xiiij. ff. de verbo. obli. & in l. j. §. ſi vir. col. iiij. ff. de acquiren. poſ. Et vide ad quid allegat iſtũ tex. Barba. conſil. xxviij. viij. col. j. volu.

¶ Sufficiens. Vide Bal. in rubri. C. eo. in iij colum.

¶ Huius edicti. In princi. huius vide hic Pau. de ca. qui quęrit quis poſsit cõmodare habitationem.

¶ De quolibet contractu. Vide Paul. de ca. hic contrarium tenet. & contra Barto. hic etiam tenet Pau. de ca. in l. rei cõmodatæ. per iſtum tex. j. eo.

ꝙ hoc eſſet iſta probatio non eſſet ſufficiens[d] ad aliquã obligationẽ inducendã, ſeu demonſtrandã. Nã licet pecunia, quã alteri dediſti vel credidiſti, ad me peruenerit, non teneor propter hoc, vt l. his ſolis. §. de condi. inde. & l. nõ aduerſus. C. ſi cer. peta. Vltimò oppo. quia hic debitor erat tutus exceptione doli: ergo nõ repetit ſoluens: vt l. qui exceptionẽ. §. de cõdi. inde. Solu. hic erat tutus exceptione facti ſeu intentionis, cum obligatio erat nulla, vt dicitur in tex. & not. in l. quiſe debere. §. de condict. ob cau.

Commodati. *Rubrica.*

Continua rubricam vt in glo.

LEX I.

Ait prætor. Quero, vtrũ fecerit prtor in hoc edicto, &c. & dicit qd ſequitur. & innuit ꝙ hęc actio eſt prætoria. Contra j. eo. l. in cõmodato. §. ſicut. Solue vt in glo.

1 ☞ *Habitatio quòd poſſit commodari.*

2 *Statutum quòd de quolibet contractu, ex quo alteri quæritur ius, ſoluatur gabella, quòd ſoluetur de contractu commodati.*

3 *Actio præſcriptis uerbis quando habeat locum pro commodato.*

e **Huius edicti.** [e] Commodari poteſt res mobilis & immobilis & incorporalis. h. d. †Oppo. ꝙ habitatio nõ poſsit cõmodari. Nã habitatio cõſumitur, nec redditur: cũ de natura commodati ſit vt reddatur: nec trãſeat dñium vel eius poſſeſsio: vt l. rei cõmodatę. j. eo. Huius timore exponũt hic quidã, habitationẽ cõmodari, id eſt domũ cauſa habitandi. Nã iſta nomina verbalia ponuntur qñq; pro proprio noĩe rei. Nã poſſeſsio qñq; ponit pro re poſſeſſa: vt l. interdum. j. de ver. ſigni. & in vulgari dicimus lectionem, id eſt rẽ lectã. Certè in hoc iſte ver. Iulianus. nihil adderet præcedẽtib⁹: cũ intendat addere, ex eo quod dicit, amplius. Dic ergo ꝙ domus dicit cõmodari à dño ſeu bonæ fidei poſſeſſore. Habitatio dicitur cõmodari ab eo, qui habet ſolum ius habitationis. Et eodẽ modo poſſet cõmodari vſusfructus & aliæ ſeruitutes. Et ſic habes ꝙ mobilia & immobilia & incorporalia cõmodari poſſunt: & illud quod cõmodat, debet reſtitui, in vſu autẽ eius cõſiſtit donatio: vt l. in ædibus. in prin. de dol. Et hoc facit ad quæſtionẽ, dicit ſtatutũ † ꝙ de quolibet cõtractu, [f] ex quo alteri quærit ius, debet ſolui gabella: an ſoluetur de cõtractu cõmodati? Certè ſic, facta æſtimatione illius vſus, in quo cõſiſtit donatio, vt d. l. in ædibus. †Oppo. de l. ſi gratuitã. j. de præſcript. verb. dicit glo. fateor quòd cõpetit actio cõmodati, & etiã actio præſcriptis verbis, vt l. contraria. hoc non videtur verum: quia actio præſcriptis verbis non cõcurrit cũ alia. j. de preſ. ver. l. quoties. nec habet locũ in cõtractib⁹ nominatis, vt l. iij. eo. ti. ideo dicit

a ¶ Locatur. Sed quid ſi pupillus culpã com
miſit: an teneat. Dic
quod non, niſi natu-
raliter. glo. eſt not. in
l. ij. de fideiuſ. & ibi vi
de Barto.

b ❧ POMATES.
¶ Prima tollatur. Vi
de Are. conſil. lxxxiij.
col. ij.

c ¶ Spectat. Vide Bar.
in l. eum qui ita. §. pe,
de verb. obli.

d ¶ In hac. In princi,
huius §. &c. Et de in-
tellectu huius §. vide
aliquid per Bald. in l.
j. ff. C. de vſu. & fruc.
lega.

Gul. q̃ hic loquitur qñ cõmodatur ad certum & determinatũ vſum: tunc enim eſt propriè cõmodatum. Secus ſi ad incertũ, vt j̃. eo. l. in cõmodato. §. ſicut, & ibi videbitis: & tũc haberet locum actio præſcriptis verbis vt in contrario.

1 ☞ Pupillus quando teneatur actione commodati.
2 Pupillus quando dicatur factus locupletior.

Impuberes. Si cõmodatum ab initio nullo iure cõſiſtit, ex poſt facto non reconualeſcit: ſecus ſi ſaltẽ iure naturali cõſiſtat. h. d. vſq̃ ad §. ſi reddita. Opp, ad iſtum text. de l. ſed mihi. hoc eo. titu. Huius timore duæ hic ſunt lect. prima q̃ lex, ſed mihi. corrigat hunc §. & hoc innuit dictio, ſed, quæ denotat diuerſitatem in iure. & licet hæc lex ſed mihi. loquatur[a] eo caſu, in quo pupillus factus eſt locupletior. idẽ tamen eſt, ſi dolum commiſit, vt l. j. §. an in pupillum. j̃. depoſi. & iſta eſt. vna lect. quæ tangitur per glo. huius §. & in prin. gloſ. ſuper l. iij. Alia lectura eſt † q̃ diuerſo caſu loquatur, ſ. q̃ ſi ab initio non conſiſtit cõmodatum iure ciuili vel naturali, quia pupillus erat infans, vel à tutore accepit in cõmodatum tũc nullo caſu detur actio commodati quia ab initio non conſiſtit, vt in hoc §. impuberes. & l. nec in furioſum. Sed ſi ab initio conſiſtit, ſaltem naturaliter: quia pupillus erat proximus pubertati: tũc tenetur vtili actione commodati, quatenus eſt factus locupletior, † vel ſi dolũ cõmiſit, vt l. iij. in prin. & ſic non corrigit præcedentia. & ſecundũ hanc lect. ſummaui vobis. quæ lect. tangitur in fi. glo. ſuper hac l. iij. Quæro qñ pupillus dicatur factus locupletior. Reſpõd. ſi non eſt effectus pauperior vt dicunt quidam, quos Ioan. reprehendit. Sed certẽ intelligendo non eſt iuſta reprehenſio. Nam illi qui dicunt q̃ eſt locupletior eo ipſo q̃ non eſt effectus pauperior, intelligunt ſi nõ eſt pauperior, faciendo illud quod ab eo petitur per actionem commodati: vt l. in pupillo. de ſol. Ideo ſi pupillus habet rem, & cõuenitur, vt eam reſtituat: tenetur: quia reſtituendo nõ efficitur pauperior. Et circa intellectum huius l. vide j̃. de fideiuſſo. l. ij. & quod ibi not. in gloſ. & ibi dixi.

LEX III.

Sed mihi.

1 ☞ Si res redditur deteriorata in actionibus bonæ fidei, quòd non uidetur reddi.
2 Pro intereſſe deteriorationis rei commodatæ qua actione agatur.
3 Libellus quando agitur ad intereſſe ratione deteriorationis rei commodatæ.

Si reddita. † In actionibus bonæ fidei non videtur res reddita, quæ deterior redditur: ideo actio prima durat. h. d. Opp. q̃ imò videtur reddita, & q̃ actio prima tollatur[b]: vt l. exhibitionis. C. ad exhibi. Solu. ibi loquitur in actionibus ſtricti iuris, quib⁹ videtur reddita, niſi prorſus in alia forma reddatur, vt l. Iulia. §. ſi quis ad exhibẽ. † Quæro, qua actione agatur pro iſto intereſſe deterioationis. Glo. hic vacillat. Materiam iſtam perfectè ponit in l. & eleganter. §. non ſolum. §. de dolo. & doct. in l. exhibitionis. §. alleg. Sed quãtum ad propoſitum ſpectat,[c] dic: Quãdo q̃ non ſoluitur tota res, ſed pars rei: & tunc pro alia parte tantum eſt agendum, vt l. ſtipulatus. j̃. de ſol. Quando q̃ ſoluitur tota res perfectè quãtũ ad ſe, ſed cum defectu alicuius iuris, vt puta quia non eſt cautum de euictione: & tunc agitur actione prima ad integram rem: vt l. etiam. de ſol. & l. Iulianus. §. j. de verborũ obligationibus & ibi dixi. Quando q̃ ſoluitur res, ſed deteriorata in ſe: & tunc ſi quidem erat debita ex contractu bonæ fidei: & non videtur reddita, ſed durat prima actio, vt hic, & j̃. depoſiti. l. j. §. ſi rem. Aut actione ſtricti iuris: & tunc tollitur actio prima, & agetur actione de dolo. vel in factum; vt l. & eleganter. §. nõ ſolum. alleg. & dicta l. exhibitionis. C. ad exhi. † Quæro, qualiter formatur libellus? Reſpondeo q̃ ſecurè poterit in libello narrari q̃ tibi rẽ commodaui, & quòd reddidiſti deteriorem me ignorãte. hoc dico pro his quæ not, in hac §. de tritica. quare peto dictam rem vt conſequar intereſſe deterioationis, vt probatur in d. l. Iulia. §. j. de verb. obli.

1 ☞ In hac actione commodati iuratur in litem, ſicut in cæteris bonæ fidei.
2 In iudicijs bonæ fidei ut æſtimatio creſcat, inſpicitur tempus rei iudicatæ.
3 Tempus litis conteſtationis quo ad æſtimationem inſpicitur in iudicijs ſtricti iuris.
4 Iuramentum in litem quòd ſit duplex, ſcilicet affectionis, & ueritatis. Et de eius forma.
5 Iuramentum in litem affectionis, quòd non defertur, niſi ob dolum commiſſum in nõ parendo iudici præcipiendi rem reſtituere.
6 Iuramentum ueritatis in litem præſtatur propter dolum commiſſum ante ſentẽtiam, quandoque propter difficultatem probationis.
7 Æſtimatio rei commodatæ propter moram non reſtituentis, à quo tempore incipiat creſcere.
8 Æſtimatio rei commodatæ uſque ad quod tempus creſcat. & nu. 14.
9 Cautio iudicatum ſolui & damni infecti, quod toties committatur, quoties intereſt.
10 Statutum quod de æſtimatione damni credatur damnum paſſo uſque ad certam ſummam, quod damnum paſſus debet iurare de damno paſſo tempore dati damni.
11 Statutum quod inſtrumenta garentigiata habeant executionem paratam, an inſtrumentum continens quantitatem frumenti uel olei habebit ſuper æſtimatione propter moram executionis, ubi quòd ſic.
12 Quod dicitur, æſtimationem creſcere poſt ſentẽtiam, intellige deducto tẽpore quod datur iudicatis ad ſoluendum.
13 Quod dicitur, æſtimationem creſcere à tempore moræ uſque ad ſentẽtiam: quòd intelligatur, niſi mora ſit purgata. Item niſi res deſiterit extare.
15 Mora actoris quando faciat æſtimationem decreſcere.
16 Practica probandi æſtimationem propter moram, ac etiam ſententiæ ferendæ.
18 In actionibus ſtricti iuris nunquam ueniunt uſuræ.
19 In conditione indebiti illud eſt in obligatione, in quo quis eſt locupletior.

d In hac actione. [d] Iſte §. redditur difficilis propter varietatẽ lecturarũ. Videtur enim q̃ intellectus noſtrorum doctorum antiquorum fuerit obtenebratus in intellectu huius §. & reperio in hac glo. & in gl. l. in hac. §. de triti. hunc §. legi ſex modis. Gul. de Cu. in l. vinũ. ſi cer. pet. legit eum ſeptimo modo. Ego legam eũ vobis octauo modo: & ex iſta octaua lectu. rẽdditur hic §. facillimus. & eſt iſte §. ita breuis in ſuis dictis, q̃ non poteſt ſummari. habet enim tria dicta, vt videbitis. Caſum in terminis ꝓpter diuerſitatem lect. pono in nube: quas lect. infrà declarabo ſeu recitabo per cõtraria. † Nota ex prima particula q̃ in hac actione iuratur in litẽ, ſicut in cẽteris bonæ fidei actionibus, & iſta pars nõ habet varietatẽ. † Nota ex ſecunda parte q̃ in iudicijs bonæ fidei debemus inſpicere tempus rei iudicatæ. † Ex tertia parte nota q̃ in iudicijs ſtricti iuris inſpicimus tẽpus litis cõteſtationis. & hæ duæ particulæ habẽt varietates prædictas. Opp. ſm hoc melioris cõditionis erit iudiciũ ſtricti iuris q̃ bonę fidei. Nam in iudicijs ſtricti iuris iudex qñ deuenitur ad æſtimationẽ, põt habere reſpectũ à tpe litis conteſtationis vſq̃ ad tẽpus ſentẽtiæ. Huius timore Io. legit hanc legẽ in ſecũda parte hoc modo, q̃ in actionibus bonæ fidei inſpicitur tẽpus rei iudicãdæ: ſubaudi, & etiã tẽpus moræ qñ mora pręceſsit: & hoc ſcilicet ſubauditũ q̃ à tpe moræ ꝓbat p argumẽtũ à minori. Cũ enim in ſtricti iuris iudicijs, de quibus minus vr̃, inſpiciatur tẽpus litis conteſtationis: ergo multò magis in actionib⁹ bonæ fidei, in quibus exuberãtius põt officiũ iudicis, & ſm hanc lectu. exponir̃ quãuis, pro cũ. & iſta lect. tangir̃ hic in fi. gl. vide gl. ibi. Itẽ qd̃ dicit, rei iudicãdæ &c. Ad iſtã lectu. ſignant̃ oppoſitiones quæ ſunt in prin. gl. & oppo. & vr̃ q̃ inſpiciat̃ tẽpus obligationis cõtractæ: vt l. hominẽ. j̃. mãda. Solu. ibi æſtimatio petitur iure obligationis: hic verò ipſa res petitur principaliter, ſed æſtimatio venit officio iudicis. Secũdo opp. & videt̃ q̃ in cõtractibus ſtricti iuris inſpiciat̃ tempus moræ: vt l. vinũ. §. ſi cer. pet. l. fi. §. de triti. Sol. ſi quidẽ intelligis legẽ iſtã in quãtitate debita actione ſtricti iuris: tũc inſpicitur tẽpus litis cõteſtationis, vt hic, niſi mora pręceſſerit: quia tũc inſpicitur tẽpus moræ, vt l. cõtraria. Si verò intellige res hũc §. in ſpecie debita, ſi quidẽ nulla pręceſsit mora: tunc reddi debet talis, qualis eſt, vel qualis eſſe deſijt, vt d. l. in hac. Si verò fuerit in mora, tenet̃ quãti plurimi fuit à tpe moræ. & ſm hoc oportet te intellígere in ſpecie debita q̃ nulla mora pręceſsit lit. cõteſt. Inquãtũ verò hic dicit̃ q̃ hic §. põt intelligi in quãtitate debita, nõ ꝓcedit: quia ſumus ĩ materia cõmodati, & quãtitas vt quãtitas nõ cõmodatur. Et iſta reprehẽſio tãgit̃ in l. ĩ hac. de triti. ĩ gl. magna. Prout verò loquit̃ in ſpecie debita in eo q̃ intelligunt l. in hac. de triti. q̃ ibi non pręceſsit mora, ſed culpa: in primis tribus caſibus illius legis, verum poteſt dicere. & erit noua lectu. ab ea, quam ibi tenuit, vt

declarabo

declarabo vobis j̃. in quæſtionibus. Inquantũ verò hic intelligunt in ſpecie debita, & q̃ mora nõ pręceſsit lit. conteſt. dicit verũ in ſe: tũ ſecũdũ illã lectu. nulla eſſet differẽtia inter actiones bonæ fidei & ſtricti iuris, qd̃ eſt cõtra tex. Præterea exponẽdo quãuis, ꝓ cũ, eſt violare text. bene em̃ ſciuit ꝓpriè loqui Iuriſcõſultus, qñ voluit: ideo Io. vidẽs iſtã lect. impropriare literã, legit eã ſecũdo modo. & iſta lectu. nõ ponit̃ hic in gl. ſecũdũ ponit̃ in gl. magna in d. l. in hac. in diſtinctione quæ ponit̃ circa ſi. eius. ſecundũ Ioã. ponitur etiã hæc lectu. in l. vinũ. §. ſi cer. peta. & eſt talis, ſcilicet q̃ principiũ loquatur de æſtimatione, quæ fit per iuramentũ in litẽ: & hoc nõ mutatur. In ver. & rei. loquitur de fructibus, quo in actionibus bonæ fidei veniunt à tẽpore moræ. & hoc eſt quod dicit tex. inſpicit tẽpus rei iudicãdæ, hoc eſt, moræ quo tẽpore debuit res iudicari. ſed in actionibus ſtricti iuris veniũt fructus à die litis conteſtationis, non moræ: vt l. cũ fundus. ſi cer. pet. in prin. iſta lect. eſt vera in ſe: tamẽ nõ congruit huic §. quia tex. dicit rei iudicãdæ tẽpus quãti res ſit obſeruabit̃. nõ quia dicit, quãti res ſit. & ſic loquitur de æſtimatione rei, nõ de fructibus. & hoc Azo receſſit hic ab iſta lect. ibi dum dicit, ſed Azo facit vim in eo quod dicit, quanti res ſit, &c. quæ verba propriè reſpiciũt reprehenſionẽ dictæ lect. Io. poſitæ in dictis gl. & nõ eius quæ ponitur hic. Præterea dicere q̃ principiũ loquatur de æſtimatione rei, & ſtatim faciat tranſitũ ad fructus, videtur abſonũ: ideo iſte Azo legit hanc legẽ tertio modo. Debetis enim ſcire q̃ in facienda æſtimatione duo tẽpora ſunt cõſideranda. Vnũ eſt tẽpus à quo debeat haberi ratio melioationis & deterioationis. Aliud eſt tẽpus vſq̃ ad quod: Ioan. intellexit q̃ hic loquit̃ de tẽpore à quo. Azo vero dicit q̃ hic loquitur de tẽpore vſq̃ ad quod. vnde legit ſic: In actione commodati, ſicut in cæteris bonæ fidei actionibus iurat̃ in litẽ, vt hic, in prin. & hoc cõtingit propter dolũ tantũ, vt §. de in lit. iur. l. in actionib⁹. Sed quãdo nõ eſt cõmiſſus dolus, ſed venit fienda æſtimatio per probationẽ teſtiũ: tũc inſpicitur in cõtractibus bonæ fidei quanti plurimi res fuerit à tẽpore moræ vſq̃ ad ſententiã, vt hic in ſecundo dicto. In cõtractibus ſtricti iuris, in quibus nõ iurat̃ in litẽ, ſiue dolus ſit cõmiſſus ſiue nõ, inſpicit̃ quanti plurimi fuit à tẽpore moræ vſq̃ ad tẽpus litis cõteſtationis, vt hic in tertio dicto. & ſecundũ hoc in prima parte fuit cõmiſſus dolus: in ſecunda culpa: in tertia ſiue dolus ſiue culpa, nõ curo, vt hic dicitur in prima glo. huius §. & hæc eſt lect. Azo. hic poſita. Ad hanc lect. opp. de l. in hac. in fi. de triti. vbi dicit inſpiciendũ tẽpus moræ. Sol. fateor q̃ inſpiciatur tẽpus moræ, vt ab eo incipiat & poſsit creſcere vſq̃ ad ſentẽtiã, vel vſq̃ ad lit. cõteſt. vt hic. Secũdò opp. q̃ inſpiciatur tẽpus obligationis: vt l. hominem. j̃. mãd. Sol. in ſpeciali caſu loquitur. & ita pertrãſit Azo.

Cõtra prædicta opp. de l. Iulianus ſcribit, ſi hominẽ. in fin. §. de rei vendi. Sol. intelligo hunc finẽ etiã quãdo fuit in culpa, non in dolo. Ita dicit hic Azo. & hoc cõtradicit aliquantulum glo. primæ poſitæ in hoc §. quæ intelligit hũc finẽ ſiue in dolo ſiue in culpa. Vnde ſuſtinere volẽdo Azo. poſſumus dicere q̃ prima gl. nõ fuit ſua. Iſta lect. non eſt vera in ſe: quia in actionibus ſtricti iuris creſcit vſq̃ ad ſentẽtiã: vt l. vbi exigitur. §. j. de eden. Præterea ſecũdũ Azo. per lit. cõteſt. efficeretur deterior conditio creditoris cõtra l. nõ debet. de reg. iur. & l. aliã. de noua. & ſic videtur neceſſe q̃ iſta lex intelligat̃ de tẽpore à quo mora incoẽpit creſcere. vnde remanet contrariũ de d. l. in hac. quæ dicit q̃ à tẽpore moræ in ſtricti iuris iudicijs, &c. Vnde alij legũt alio modo: quæ lect. ponit̃ in gl. magna, in d. l. in hac. ideo redeo ad eã ibi: ſed ſi tẽpus moræ ſiue ſententiæ inſpiciatur, &c. Legitur ergo iſte §. quarto modo ſecundũ Placẽ. q̃ intelligatur ſimpliciter prout litera iacet, vt inſpiciat̃ tempus rei iudicandæ in cõtractibus bonæ fidei: in actionibus verò ſtricti iuris, tẽpus litis cõteſtationis. Non obſtat l. in hac. quia loquitur quãdo actio triticaria proponebatur ex cõtractu bonæ fidei. Eſt enim generalis, &c. vt l. j. de tritica. Sed adhuc obſtat finis illius l. in hac. vbi dicit inſpici tempus moræ. ſed ipſe exponit hic, dum dicit, tempus rei iudicandæ, id eſt. tẽpus moræ: tunc enim res debuit iudicari. Iſta lectura diſplicet gloſſ. quia nimis reſtringit legem in hac. quæ generaliter loquitur.

Præterea, iſta diſtinctio inter actiones bonæ fidei & ſtricti iuris non eſt vera: quia etiam in ſtricti iuris inſpicitur tempus moræ: vt l. vinum. §. ſi cert. pet. & l. fi. de tritica. & l. quoties in diẽ. de verb. obli. Vnde alij, vt Guar. & Hug. intellexerunt hunc §. in d. l. in hac. Quinto modo, vt diſtinguatur ſic: ſi quidem petat̃ ſpecies, inſpicit̃ tẽpus moræ: vt l. in hac. Si verò petatur quãtitas, hoc eſt, id, quod cõſiſtit in põdere, numero, vel menſura: tũc adhibet̃ diſtinctio quæ ponit̃ in hoc §. vt in contractibus bonæ fidei inſpiciatur tẽpus rei iudicatæ: in contractibus ſtricti iuris, tẽpus litis cõteſtationis. Iſta lectu. reprobatur per gl. Nã dicere q̃. §. iſte loquatur in quãtitatibus, eſt falſum: cũ quãtitas nõ cõmodet̃ vt quãtitas: vt j̃. ea. l. §. fi. Præterea, nõ eſt vera in ſe alijs rationibus hic in gloſ. poſitis. Vnde alij, vt Bul. legunt hanc legẽ alio modo, q̃ tunc inſpiciat̃ tempus ſententię, qñ certũ eſt, q̃ tunc plurimi valuit, vt in hac l. in prin. ſed ſi à tẽpore moræ plus valuiſſet, inſpicit̃ tẽpus moræ: vt l. in hac. circa fin. & ſm iſtũ modũ vult intelligere §. in hac. q̃ nõ poſſet procedere niſi ponẽdo lect. Io. ſuprà poſitã, quam ſuprà vobis reprobaui. Sum expeditus de iſta gloſ. l. in hac. vſq̃ ibi: vt autẽ hæc ad euitandas cõtrarietates, &c. vbi glo. recitat diſtinctionẽ Io. in hac materia, ex qua colligitur ſecũda lectu. Io. quã §. recitaui & reprobaui. vnde adhuc iſte §. remanet dubius. Qualiter ergo intelligem⁹? Guli. de Cu. in d. l. vinũ. ſi cer. pet. dicit ſi in hac actione, & in alijs bonæ fidei iurat̃ in litẽ, & hoc primo: & qñ iſta æſtimatio probatur per iuramẽtũ in litẽ, inſpicitur tempus ſentẽtiæ, & hoc ſecũdo, quãuis in iudicijs ſtricti iuris inſpiciatur tẽpus litis conteſtationis quo ad fruct⁹. hoc tertio. Iſta lect. cõtinet in ſe veritatẽ: tũ nõ bene cõgruit literę q̃ partim de æſtimatione rei, partim de fructib⁹ loquatur. Totũ enim videtur loqui de æſtimatione rei, ſi bene inſpiciatur. Vnde ego lego iſtum §. octauo modo clarè & notabiliter, & eſt practica totius tit. §. de in lit. iurã. Ad cuius
4 euidentiam præmitto † q̃ duplex eſt iuramẽtũ in litẽ. Quoddam eſt affectionis: & iſtud præſtatur in actionibus bonæ fidei & in arbitrarijs: vt l. in actionibus. §. de in lit. iur. in princi. Quoddã eſt iuramentũ in litem veritatis: & iſtud præſtat̃ in actionib⁹ ſtricti iuris, & nõ arbitrarijs: vt l. numis. & l. in actionibus. §. planè. de in lit. iur. Hoc præmiſſo pone caſum ſic: In actione & cæteris bonæ fidei iuratur in litẽ. hoc primo. Sed quæro quæ erit forma huius iuramenti: debet ne quis iurare pro quãto noluiſſet carere retro: an verò pro quãto nollet carere tunc tẽpore ſentẽtiæ? Reſpõ. Iuriſconſultus pro quanto nollet carere tũc tempore ſentẽtiæ, tempus enim rei iudicandæ inſpicitur. & in hoc concordo cũ Guli. & hoc ſecũdo. Item quæro quid in iuramẽto in litẽ quod eſt veritatis, quod præſtatur in actionibus ſtricti iuris, nõ arbitrarijs: ad quod tempus refertur iuramentũ. Reſpondetur q̃ ad tempus lit. conteſta. & hoc eſt, quod vult ibi text. dicere, quãuis in ſtricti iuris iudicijs, &c. Nõ ergo ſufficeret, nec valeret ſi deferretur iuramentũ quãti tua intereſt hodie: ſed debet deferri ſeu referri ad id quod interfuit retro. Hic eſt caſus hic: & ſm hoc totus iſte §. legit̃ vniformiter contra doloſum de rei æſtimatione ſeũ intereſſe. Videamus rationẽ de hoc: Iuramẽtũ † in litẽ, quod eſt
5 de affectione, nũquã deferr̃, niſi propter dolum cõmiſſum in nõ parendo iudici præcipiẽti rem reſtituere: vt d. l. in actionibus. in prin. & ibi dixi. & de dol. l. arbitrio. §. j. Cũ ergo ille dolus, qui cauſat iſtud iuramentũ, cõmittat̃ ſolũ tẽpore ſentẽtiæ, meritò ad tẽpus ſententiæ refertur iuramẽti, nec poteſt referri ad tẽpus moræ: quia mora iſtud iuramentum non cauſat, & ideo lex ſemper dicit, quanti ea res eſt inſpici, vt hic, & d. l. in actionibus. & l. arbitrio. §. j. alleg. & l. qui reſtituere. de rei vẽ. Et licet hic loquatur de actionibus bonæ fidei tantũ, idẽ tamẽ intelligo in actionibus ſtricti iuris in rem arbitrarijs, in qui-
6 bus defertur hoc iurametũ de affectione, † per dictas leges, & rationẽ prędictam. Iuramentũ verò in litẽ, quod eſt veritatis, præſtatur propter dolũ cõmiſſum ante ſentẽtiam quãdocũq̃ propter difficultatẽ probationis: vt d. l. in actionib⁹. §. planè. Meritò iſtud iuramentũ refertur ad tempus doli cõmiſsi vel moræ cõmiſſæ, quæ eſt cauſa huius iuramẽti, & in hoc dicit inſpici tempus litis cõteſta. quia tunc indubitãter cõmittit̃: idẽ tamen puto & ſi ante talis dolus interceſſerit. Et hoc probant leges, quæ quando loquuntur de iſto iuramẽto, loquuntur de præterito, ſ. quãti interfuit die debita factũ eſſe & ſimil. vt de in lit. iur. l. numis. Non obſtat l. in hac. de triti. nec aliquæ aliæ

a ¶ Expedit. Aliud de materia per Bald. & Imo. in l. quoties in diem, de verb. obli.

b ¶ Non principaliter. obſtat l. ratio. §. ſi per venditorẽ. cũ ibi not. de actio. empt, vbi loquitur in actione rẽ tradi, in qua poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe. l. j. in prin. & ibi Bar. eo. ti. & tũ creſcit vſq; ad ſentẽtiã. Secundo ibi loquit' qñ erat vẽditũ genus, quo caſu non ceſſetur eſſe in obligatione rẽ tradi, ſed dari, vt p Bar. in l. exempto. in prin. eo. ti. Ideo tũc nõ ſuccedit obligatio ad intereſſe ſed officio iudicis. l. vbi autẽ. §. fi. & l. ſi ſeruũ. ff. de verb. oblig, & in Specu. vide Panor. in l. j. in fi. prin. de actio. empt. vbi ergo ſuccedit obligatio ad æſtimationẽ, ſiue orta fuerit tpe cõtractus. d. l. fundum. in fi. ſiue alio tempore, puta ſolutionis: & illud tẽpus tantũ inſpicit. Exẽplũ pater l. hominẽ. ff. mãd. ſiue oritur tpe mortis vt in obligatione faciẽdi; quia tẽpus morę tm inſpicit. d. l. ſi calendis. & l. ſtipulationes nõ diuiduntur. verſ. Celſus. de verb. obli.

c ✠ POMATES. ¶ Si cer. pet. Vide Bolog. in addit. ad v. conſilium Anan.

leges: quia illæ loquunt' qñ æſtimatio rei vel intereſſe probat' aliter cẽ per iuramẽtũ in litẽ: ſed qñ per iuramentũ in litẽ habes practicã notabilẽ ex hoc §. Expediti de lect. veniamus ad materiã hujus. § & glo. in diſtinctione, quã ponit ꝓm lo. tractat tria, ſcilicet primo de rei æſtimatione ſeu intereſſe. Secũdò de fructib⁹. Tertio de vſuris, à quo tpe veniant. Incipio primũ: & iſtud expediam[a] perfectiè, quia

a eſt materia noſtra. Et pro euidẽtia primi

7 debetis ſcire † q æſtimatio rei ſeu intereſſe qñq; petit' iure actionis, quia erat in obligatione: qñq; officio iudicis. Primũ q qñq; iure obligationis, poteſt intelligi duobus modis: vel iure obligationis ad hoc principaliter conſtitutæ: & tunc ſine dubio inſpicit: tẽpus obligationis contractæ: vt l. fundũ Cornelianũ. de noua. & l. hominẽ. j. mand. Qñq; venit in obli-

b gatione nõ principaliter[b] conſtituta ſed ſubrogata, vt in obligationibus facti: in quibus obligatio ad intereſſe poſt morã ſuccedit in obligatione: & tunc dicit hic gl. not. q tẽpus morę inſpicit', vt ab eo incipiat quãti plurimi fuerit vſq; ad ſententiã: vt j. de re iudi. l. ſi calendis. Hoc non placet. nam aut ſtipulatio cõmittit' ad intereſſe totale: & nunquã niſi ſemel cõmittitur, nec ex poſt facto creſcit: vt l. cũ quæ rebatur. iudi. ſol. & not. in l. ſi ſic. de verb. obli. Aut cõmittitur ad intereſſe particulare: & tũc toties cõmittitur, quoties intereſt: nec inſpicitur tempus ſentẽtię, nec limitat' vſq; ad tẽpus ſentẽtiæ: vt d. l. ſi ſic. de verb. obli. & j. rem ra. hab. l. ſi ,pcurator. & l. nouiſsima. iud. ſol. Nec obſtat l. ſi calẽdis. quia imò facit pro intelligẽdo, vt ſonat ibi litera: licet glo. malè intelligat, vt hic. Secundo caſu principali qñ æſtimatio rei vel intereſſe venit officio iudicis, aut venit declarandũ per iuramentũ in litẽ, aut per alias ,pbationes. Primo caſu habet locũ hic §. ꝓm lectu. quã dedi. Secundo caſu aut iſtius æſtimationis ſeu intereſſe habetur ratio propter culpã aut ,pter morã. Primo caſu aut res nõ præſtat', q̃a reus fortè nõ poteſt, res tũ extat: & tunc habetur reſpectus ad tempus cõdemnationis: vt in l. in hac. in prin. ꝓm intellectum poſitũ per gl. in hoc §. in hac. & l. cũ res. §. culpa. de leg. j. & l. ſi à bonæ fidei. §. ſi vero. aliàs l. ſi verò. de rei vendi. & l. ſi culpa. eo. titu. Aut propter culpã res deſijt extare: & ſemp intelligas nulla pręcedẽte mora: & tũc inſpicitur tẽpus mortis: vt in l. in hac. ij. reſpõ. de tritica. Aut res nõ deſijt extare ſtatim, ſed ex interuallo, vt in ſeruo mortiferè vulnerato: tũc inſpicit' tẽpus cõmiſſæ culpæ: vt d. l. in hac. in iij. reſpõſo. Et ita intelligit glo. in d. §. in hac. qui intellectus eſt verus, vt dixi. Sed ſi mora pręceſsiſſet: tũc inſpicere[t] temp⁹ moræ ꝓm quod infrà dicã. & ita loquitur d. l. in hac. ver. in vtroq;, &c. Secundo caſu qñ habet' ratio æſtimationis ſeu intereſſe ,pter morã, hic aduerte, qñq; mora pręceſsit litis cõteſt. & incipit creſcere æſtimatio ſeu intereſſe tẽpore morę, ſiue in actionibus bonæ fidei: vt l. ratio. §. ſi per venditorẽ. & l. ſi ſterilis. §. cũ per venditorẽ. de act. emp. ſiue in actionibus ſtricti iuris: vt l. vinum. ſ. ſi cer. pet. & d. l. in hac. & l. fin. & l. quoties in diẽ. de verb. obli. ſiue quæratur de intereſſe ratione tpis, vt dictis legib⁹: ſiue ratione loci, vt l. iij. §. j. & §. nũc de officio. ſ. de eo quod cer. loco. Si verò mora nõ præceſsit litis cõteſt. tunc ſi quidẽ mora cõmittit' in ipſa cõteſtatione, q̃d eſt regulariter, qñ nõ habet iuſtã cauſam litigãdi: tũc incipit creſcere à tpe litis cõteſt. vt d. l. vinum. & hoc §. ꝓm lectu. quorundã. Si verò per litis cõteſt. nõ cõſtitueret' in mora, q̃a fortè haberet iuſtã cauſam litigãdi: tũc inciperet venire intereſſe & creſcere æſtimatio à tpe ſententię: vt j. de vſur. l. in fideicõmiſsi. in prin. & ibi not. Facit q̃d no. in l. in hac. in prin. gl. magnæ. Puto etiã q ſi mora cõmittere[t] illo modico tpe interitus cõteſt. & ſentẽtiam, q̃d põt eſſe, vt l. ſi quis inſiciatus. j. depoſi. quod ab illo tpe inciperet creſcere æſtimatio. & ſic, vt breuiter dicã, incipit creſcere à tpe moræ: vt l. in hac. de triti. & d. l. vinũ. cũ ſimi. & cõtraria circa hoc particulariter examinaui in d. l. vinũ. Et idẽ dico in actione reali: vt l. Iulianus ſcri

8 bit, ſi hoiem. de rei vendi. † Quæro, vidi q æſtimatio incipit creſcere à tpe moræ, vſq; ad q̃d tẽpus creſcet? loan. in hac glo. iſtius. §. dicit q quãti plurimi fuerit vſq; ad ſentẽtiã, & no vltra: vt l. vbi exigit'. §. j. de eden. Azo in gloſ. iſtius. §. ꝓm lectu. eius dicit q in actionibus bonę fidei creſcit vſq; ad ſententiã: in actionibus verò ſtricti iuris creſcit vſq; ad litis cõteſta. quã opi. ſ. reprobaui, vt vidiſtis. Vltramõ. dicunt q qñ petitur aliquid iure obligationis & officio iudicis, venit æſtimatio: tunc poteſt creſcere vſq; ad ſentẽtiã, & etiã poſtea, donec executio fiat: vt j. de vſur. l. in fideicõmiſsi. in prin. Aut petitur aliquid nõ iure obligationis: ſed officio iudicis: & tunc põt creſcere vſq; ad ſnãam, & nõ vltra: vt ſ. de eden. l. vbi exigitur. §. j. Ratio, quia minoris vigoris eſt q̃d debetur iudicis officio, quã illud q̃d debet' iure actionis: vt l. cũ poſtulaſſem. in prin. de dã. infec. Hoc nõ placet: † quia cautio iudicatum ſolui, & cautio

9 dãni infecti petunt' officio iudicis: & tũ iſtæ cautiones cõmittunt' pluries, quoties intereſt: vt l. nouiſsima. iudi. ſol. & l. non quaſi. §. illud. rem pupil. ſal. fo. & l. ſi ,pcurator. rẽ ra. hab. cum ſimi. Dic ergo, qñq; habetur ratio intereſſe ſeu æſtimationis iure actionis: & tũ inſpicitur tẽpus, quo actio iſta cõmittitur, nec vlterius creſcit vel decreſcit: vt d. l. vbi exigit'. §. j. de eden. & ſ. tit. j. l. id quod. §. fin. cũ l. ſeq. Et quod dico de intereſſe, intellige qñ cõmittitur ad intereſſe totale, vt ſ. dixi. Eo verò caſu, quo habet' ratio intereſſe ſeu æſtimationis iudicis officio, tunc poteſt creſcere, quouſq; iudicis officiũ durat: q̃d eſt non ſolum vſq; ad ſententiã, ſed etiã vſq; ad executionẽ: vt l. in fideicõmiſsi. in prin. de vſur. & de act. empt. l. ratio. §. ſi per ven

10 ditorẽ. Et ex hoc habes notare duo cõia. † Dicit ſtatutum q emẽdetur damnũ à ruſticis, & q de æſtimatione damni creda tur dãnum paſſo vſq; ad certã quãtitatem. Nam cũ hoc intereſſe veniat iure actionis, iudex debet deferre iuramentũ, quãtũ dãnum ipſe eſt paſſus tẽpore dãni dati: nec valeret iuramẽtum, ſi diceret, iuro me tantũ dãnum paſſum eſſe ex tali facto: niſi referret ſe ad tempus dati dãni. Poteſt enim eſſe q hodie intereſt' eius in plus quã tempore dati dãni: ſed hoc nõ debet inſpici, vt d. l. vbi. §. j. de edẽ. & l. id quod. §. fi. cũ l. ſeq. de cõſti.

11 pecu. ſ. † Item ex hoc habes aliã practicam cõmunẽ ſecundũ ſtatuta & cõſuetudines Tuſciæ. inſtrumẽta cõfeſsionata mandantur executioni, & habet vim ſententiæ diffinitiuæ. quæro ergo qñ petatur executio inſtrumenti continẽtis debitũ frumenti, vini vel olei, vtrũ habeatur ratio æſtimationis à tẽpore moræ. ſecundũ opi. gl. nõ habetur: quia officiũ iudicis exequẽtis ſe nõ extẽdit ad hoc, ſed ſuper inſtrumẽto ſolũ petitur executio, & tẽpore facti inſtrumẽti videt' lata ſententia: ergo &c. ſed ſecundũ opi. quã teneo q etiam poſt ſententiã creſcat æſtimatio; tunc haberetur ratio huius æſtimationis. & ita ſeruat. quod, arbitror indubitanter verũ ꝓm iura Canonica, ꝓm quæ nõ poſſunt peti vſuræ: & ſic nõ poſſunt peti vſuræ centeſimæ

12 poſt quadrimeſtre tẽpus. & ſemper illud † q̃d dixi, poſt condemnationẽ creſcere, intelligas deducto tẽpore quod datur iudicatis ad ſoluendũ, vt d. l. in fideicõmiſsi. in prin. j. de vſur.

13 Item † q̃d dixi, creſcere à tẽpore moræ vſq; ad ſnãam, intellige niſi mora ſit purgata: quia tunc nõ creſceret à die purgatę moræ: vt l. ſed & ſi alia de cõſti. pecu. & de peri. & cõmo. rei ven. l. illud, de verb. obli. l. ſi ſeruũ. §. ſequit'. & §. de illo. Item intelligе, niſi res deſierit extare ante ſnãam: q̃a tũc poſtq̃ eſt perempta, nõ põt æſtimatio creſcere: vt d. l. in hac. de triti. & no. in l.

c vinũ. ſ. ſi cer. pe.[c] † Reaſſume ergo breuiter vſq; ad q̃d tẽpus

14 creſcat æſtimatio: aut æſtimatio venit iure actionis: & nõ creſcit à tẽpore obligationis cõtractæ: vt d. l. vbi exigitur. §. j. de eden. & l. fundũ Cornelianũ. de noua. & l. id q̃d. in fi. cũ l. ſeq. ſ. de cõſti. pecu. Aut officio iudicis: & tunc aut mora fuit purgata: & creſcit vſque ad tẽpus moræ purgatę, & nõ vltra. Aut non fuit mora purgata: & tunc aut res deſijt extare: & creſcit vſque ad tẽpus mortis, & nõ vltra. Aut nõ deſijt extare: & creſcit vſque ad ſentẽtiam, & etiam poſt deducto tempore, quod datur iudicatis: vt d. l. ratio. §. ſi per venditorẽ. de act. empt. & d. l. in

d. l. in fideicõmiſsi. ĩ prin. de vſur. Quæro: vidi q mora rei fa-

15 cit æſtimationẽ creſcere. q̃ro † vtrũ mora actoris faciat æſtimationẽ decreſcere. Iſta q. ponit Cy. in l. in minorũ. C. in q̃b. cau. in integ. reſt. nõ eſt neceſ. & dicit q̃d lac. de Ra. dicebat q non. Pet. dicit cõtra, p l. hominẽ. in fi. j. mãd. & ponit exẽplũ ĩ equo debito. Tex. & glo. licet non alleget, vidẽtur hoc tenere in d. l. ratio. ver. quod ſi per empto. de act. emp. Breuiter lex, q̃ iſtud declarat, & ponit effectũ moræ ex parte actoris, eſt l. ſi mora. ſol. mat. cũ glo. ſua. Nam quãdo debet' ſpecies, mora actoris facit eum teneri ſolũ de dolo, vbi aliàs tenebat' de culpa leui. Itẽ nõ liberat reum à lucro, ſed facit ne verſetur in damno. hic eſt tex. ibi. Nũc ad propoſitũ, ſpecie debita omne lucrũ contingens ĩ ipſa ſpecie debita debet reddi creditori. Vnde ſi equus efficitur melior & carior, nõ debet hoc retinere debitor. Nec obſt. d. l. hominẽ. j. mãd. q̃a debet intelligi ſecũdũ diſtinctionẽ prędictã, q mora nocet actori quo ad ea q̃ dicta ſunt. In quãtitatibus verò debitis mora actoris facit, ne reus debeat eſſe in damno. & ideo ſi ego deberẽ tibi decẽ corbes frumẽti, quasdiẽ debita ,inueniſſem pro decẽ ducatis, & quas diẽ debita tu noluiſti recipere: ſi hodie cũ vis, nõ reperirẽ pro decẽ ducatis, decreſcit æſtimatio, ne ego reus ſim in dãno, vt d. l. rõ. §. ſi p venditorẽ. nõ aũt q reus debeat eſſe in lucro. Poſita theorica, addẽda eſt practica. primo quo ad formationẽ libelli. de quo dixi

16 in d. l. vinũ. ſi cer. pet. vbi glo. ponit. † Secũdò eſt vidẽda practica quo ad modũ ,pbãdi. & ſi quidẽ ,pbet' p iuramẽtũ, dixi q practica eſt caſus in hoc §. Si verò probet' alio modo, dic vt l.

17 ſi ſeruus. in prin. ſ. de cõdi. fur. De ,pbatione verò intereſſe dic vt l. j. de ſentẽ. q̃ pro eo q̃d intereſt, ,pfe. † Itẽ eſt videnda practica quo ad ſnãam: & illa colligit' ex formatione libelli quam feci, l. fi. quæ ſen. ſine appel. reſcin. & d. l. vinũ. & dixi in l. ſi ſeruum. in fi. de verb. obl. Secũdò eſt vidẽdũ de fructib⁹, de q̃bus dic vt in gl. pleni⁹ in l. videamus. §. ſi actionẽ. j. de vſur. & dixi

18 in l. filius. §. j. j. de verb. ob. Tertiò videndũ eſt de vſuris. & dic vt in gl. tene † ,p cõſtãti q in actionibus ſtricti iuris nunq̃ veniũt vſuræ: vt l. quoties. de cõdi. ob tur. cau. C. de cõdi. inde. l. j.

19 Vltimò not. fi. gloſ. q̃ dicit † q in cõdictione indebiti illud eſt in obligatiõe, in quo quis eſt locupletior. quod dic vt dixi in l. quod indebitũ. & in l. in ſumma. §. in frumẽto. ſ. de cõdi. ĩdebi.

a Hæres.[a] In obligatiõe rem reſtituĩ in cõtractibus bonæ fidæi hæres tenet' vltra hæreditariã portionem, quatenus rei reſtituẽdæ habet facultatẽ. h. d. Oppo. q actiones ,ſonales ad ſpeciẽ non dant' cõtra hæredes, niſi pro hæreditaria portione: vt l. ſi tibi homo. §. ſi fundus. de leg. j. & l. qui fundũ. §. ſi tu ex parte. ad l. Fal. & l. pro hæreditarijs. C. de hæred. act. Sol. hic in obligatione rem reſtituĩ ex cõtractibus bonæ fidei ,pter æquitatẽ, quæ officio iudicis in hoc verſatur, vt hic dicit tex. in fi. ibi in ſtricti iuris, & in obligatione rem dari.

20 Et hoc tenet Pet. in d. l. pro hæreditarijs. † Contra prædicta opp. q etiã idem ſit in actionibus ſtricti iuris: vt l. in conditione. de condic. fur. ſ. & l. ſi plures. j. de vi & vi ar. Sol. illud verũ, quando cũ illa actione ſtricti iuris poteſt concurrere rei vendicatio: vt not. per Dyn. in d. §. ſi tu ex parte. quod ego plenè examino in l. eadem. §. Cato. de verborum obliga.

✠ *Filius quòd in actione commodati & in alijs, in quibus patri non quæritur, nec queri poteſt uſusfructus, quòd poſſit eſſe in iudicio ſine eius conſenſu.*

b Si filio.[b] Ex contractu cõmodati celebrato cum filio vel ſeruo ipſe tenetur in ſolidum: & pater vel dominus de peculio: & de dolo ipſorũ habebitur ratio. h. d. Opp. quòd etiã ipſe pater poteſt cõueniri directò tanquã legitimus adminiſtrator: vt l. j. C. de bo. ma. & de bo. quæ lib. l. fina. Sol. glo. fatetur quòd hodie poſſet fieri. Vel verius, vt gloſſ. poſtea dicit: illud eſt verũ, quando agitur pro rebus, quarũ pater habet vſumfructum: & ſic eſt legitimus adminiſtrator. ſecus ſi aliàs agat cõtra filium. Verũtamen dicit gloſ. quòd omni caſu conſenſus patris requiritur: vt l. cùm non ſolum. §. neceſsitatem. de bo. quæ libe. Hoc † autẽ non arbitror ſecundũ veram opi. Oppo. poſita in d. §. neceſsitate. in glo. probat' extra de iudi. c. j. in vj. Probatur etiã per rationem. Nam de iure Codicis non eſt diminutum ius filij, ſed auctum. Si ergo ſecundùm iſta tempora poterat filius eſſe in iudicio ſine conſenſu patris: ergo & hodie poterit. Loquitur ergo ille §. neceſsitate. in caſu, in quo pater habet vſumfructum, vel poſſet habere, ſed eum repudiauit: & ideo in ſignum repudiationis eius conſenſus requiritur. Facit quod hoc anno dixi vobis in l. fi. §. j. de verb. oblig.

a ¶ Hęres eius. In prin. huius &c. Vide de ratione per Bal. in l. pro hęreditarijs. in iij. co. in ver. xij. hic alleg. et Pau. de caſ. in l. ſi tibi hõ. §. ſi fundus. dicit q iſte tex. procedit in actione bonæ fidei. ſecus in actione ex teſtamẽto, quæ eſt ſtricti iuris. l. aliàs. de in lit. iurã. & in §. actioniũ. Inſti. de act. Et ſic nõ habet ita largam naturã præterq; morã & acceſsiones. l. in minorum. C. in quib. cau. in integ. reſti. l. et Titia Seio. §. vſuras. de lega. ij. & ſubdit q ſi in caſu illius §. fuiſſet legata res teſtatoris, poſtea poſſideret per vnũ ex hęredibus tantũ, q nequũ contra eũ inſolidũ poſſet agi rei vẽdicatione, vt dicit ibi Bar. ſed etiam actione ex teſtamẽto: quia eſt de caſibus, in quibus põt cõcurrere rei vẽdicatio & ,ſonalis, iuxta ea quæ leguntur & notãtur in §. ſed noſtra. Inſtit. de leg. p Bar. hic in fi.

b ¶ Si filiola. In princ. huius &c. de hac glo. vide Imo. in l. poſſeſſio. §. j. de acquir. poſſ.

Non poteſt.

Commodatum nõ conſiſtit in his, quæ vſu cõſumuntur, niſi ſic tradantur vt vſu non conſumantur. h. d. Quæro quid eſt hoc dictum, dantis gratia &c. Soluo vt in glo. Vel dic vt quotidie fit, accipitur pecunia in commodatum vt appareat in contractu præſens & parata ſolutio. & ſic fingitur ſoluta: vt l. ſingularia. ſ. ſi cer. peta.

Si vt certo.

In hac actione ex natura officij iudicis, quod deſeruit actioni bonæ fidei habetur ratio intereſſe loci & temporis. h. d.

Si quis hac act.

Litis æſtimatio ſimilis eſt emptioni. h. d. Hoc intellige vt ſ. de rei vendi. l. hæc ſi res. Declaraui in l. litis æſtimatio. j. p empto. & de re iudic. l. in depoſiti.

1 ✠ *In quibus contractibus ueniat dolus & lata culpa, in quibus leuis & leuiſſima, & in quibus lata & leuis. Et de caſu fortuito quando quis teneatur.*

2 *Contractus ex conuentione legem accipiunt.*

3 *Æſtimatio q. faciat teneri de caſu fortuito. & nume. 4.*

5 *Æſtimatio quando eſt certa, tunc facit emptionem.*

6 *Æſtimatio roncini locati q. non faciat emptione, licet ob hoc ueniat leuiſſima culpa.*

c 1 ## Nunc videndum.

[c] In cõtractib⁹, † q celebrantur gratia dantis tantum, venit dolus & lata culpa. In his qui gratia accipientis tantũ, venit leuis & leuiſsima. In his qui gratia vtriuſq; venit lata & leuis. De caſu verò fortuito quis non tenetur: niſi conuentio, æſtimatio, vel culpa præceſſerit, vel aliud inducat. h. d. vſque ad §. idem deniq;. No. diſtinctionem q aut cõtractus celebratur gratia dãtis tantũ, aut gratia recipiẽtis tantũ, aut gratia vtriuſq;.

c 2 † Secundò not. q cõtractus ex cõuentiõe legẽ accipiũt: q̃a vbi nõ venit culpa, vt in depoſito põt venire ex cõuentiõe, vt hic, & l. j. §. ſi cõueniat. de depoſito. & de re iudi. c. contractus. lib. vj. † Tertiò no. q æſti

3 matio facit teneri de caſu fortuito. Ad primum opp. de l. rogaſti. in prin. ſ. ſi cer. pet. ibi, & maximè ſi ſine, &c. Solu. licet ibi vtriuſque verſetur vtilitas: tamen hoc principaliter non agebatur, quod ergo hic dicitur de contractibus, in quibus verſatur vtriuſq; vtilitas, debet intelligi q hoc ab vtroq; principaliter agebatur: aliàs diceretur contractus fieri gratia illius tantum, cuius cauſa principaliter agebatur, vt d. l. rogaſti. in prin. & l. ſi quis nec cauſam. & ibi no. eo. tit. Ad ſecundũ opp. q propter cõuentionem quis non teneatur de caſu fortuito: vt l. ſed

4 & ſi quis. §. quæſitum. ſ. ſi quis caut. Solue vt ibi. † Opp. q eſtimatio nõ faciat tranſire periculum: vt l. j. j. de æſtima. actio. & l. ſi inter virũ. C. de iur. dot. dicit gl. quando de natura contractus veniebat culpa lata & leuis: æſtimatio facit venire leuiſsimam. Sed qñ de natura contractus veniebat leuiſsima: æſtimatio tũc facit venire caſum fortuitum, vt aliquid operetur: arg. l. ſi quando. de lega. j. Ita dicit gl. hic, quã vide & ſigna. Iſtã materiã quid operetur æſtimatio, ponit Cy. C. commo. l. j. Guliel. ponit eã hic. Ego aũt in multis diſcrepo ab eis: & pro declaranda materia opp. j. pro ſoc. l. cũ duobus. §. ſi in coeũda. & §. damna. dicit Guli. ibi in cõtractu ſocietatis, in qua non põt conueniri, vt vnius ſolius ſit periculum: vt l. ſi nõ fuerint. §. j. eo. ti. meritò æſtimatio nõ facit trãſire periculũ. Hæc ſol. nõ placet: nã licet nõ poſſit cõueniri vt vnus ex ſocijs ſuſtineat periculum ſocietatis in totum, põt tm cõueniri vt ſuſtineat in aliqua

c ¶ Nunc videndũ. in princ. Et inquantum dicitur q in commodato venit dolus & leuis culpa, limita verũ, niſi commodans dicit, conſerua eã tuo arbitrio: quia tunc re perdita nõ tenetur cõmodatarius. Ita dicit ſingulariter Bart. per illũ tex. in ſimili in l. ij. de ſol. quod intelligе vt ibi dicetur.

✠ POMATES. ¶ Nunc videndum. Limita vt per gl. in l. ſi mora. & Paul. de Ca. in fin. & Iaſo. ibi. ff. ſolu. mat.

a ¶ Plerunq. Et adde nota.in l.si inter.C.de iur.dot. & qd ibi dixi per Bal.in l.si paciscenda.C.de pac.& latius p eū in l.j.in pen. & vide,col.C. cōmod. Ioan.and.in c.j.extra eo.distinguit q in cōtractib⁹,de quorū natura est vt trāseat dominium seu æstimatio operet venditionē: & tūc trāsit periculum. Casus est hoc in l.quoties. & bon⁹ rex.in l.plerūq. ff.eo.tit. & in fundo æstimato dato in dotē.In contractib⁹ verò, in quibus de eorū natura estimatio nō facit venditionē; vt in locato , & cōmodato, æstimatio non facit plus trāsire in accipiētem,q exposcat natura cōtractus:sed operabit tunc æstimatio vt sciat ptiū rei, casu quo res perderet vel deterioraret. Et dicit Abb.Sicul.in d.c.j.q ista opinio plus sibi placet q̄ opi.Bar.hic, & Accur.Pro qua et facit : qa interptatio etiā debet fieri cōtra eū qui potuit aptius dicere , vt in regula, cōtra eū, de regu.iur. lib.vj.& in l. quicqd tastringēdæ.de ver.ob di. Sed Io.and.nō rūdit ad istū tex.hic,qui loquit in cōmodato. ¶ Sed Abb.ibi dixit q intelligit hūc tex. qū accipiēs expresē pro misit se prestaturū estimatio. & ita agit loquit iste §.in fi. Secus qn estimatio fuit simpliciter facta. Idē dicit qn quis promisisset alternatiuē rem vel æstimationē,p d. l.plerunq.& in contractu dotis qn agit vt species reddat, estimatio nō facit transire periculū casus fortuiti,sed solum deterioratione rei quæ fieret dolo vel culpa viri:vt d.l.si inter virū. cū gl.& ibi Bal. C.de iure dot. & ibi etiam per Bald. quid si res quæ seruādo seruari non pōt , vt animal, vel res quæ consistit in pondere , numero, & mensura? Et istis adde Bal.in l.j.in vij. q.C.pro soc.Bart.in l. j.de æstima.actio.

b ¶ Leuissima. Vide Spe.de loca.§.nunc dicendum est.&c.

c ❧ POMATES.
¶ Præscrip.verb. Vide Are.cōsi.cvij.alias clxxj.in xj. colū. Ro. consil.cccxiiij. ad fin. & plenè Aret. consil. lxxxiiij.colū.ii. & seque.Soci.consi.xciiij. col.iij.ad finem.

d ¶ Esse certus. Adde quod Bart. in quodā suo consi.incip. commune Lisignani locauit.tenet q locator certa re:vt d.l.si nō fuerint.§. j. ideo Azo in l.j.de æstima.act.intelligit illum §. damna.secūdū distinctionē huius gl. vt vbi venit leuis æstimatio,faciat venire leuissimam. Vbi leuissima æstimatio:tūc faciat venire casum fortuitum . quod intellige vt infrà declarabo. Sed op. j. de iure dot. l.plerunque.§.fi.cū l.seq.Solu.dicit Guli. Quando q æstimanē res quæ de facili cōsumuntur:& tunc estimatio facit transire periculum:vt hic,& l.plerunq.[a] in princ. & in fi.de iure dot.& l.æstimatæ.ff. solut. mat. Aut æstimantur res,quæ non ita de facili consumuntur:& tūc est adhibenda distinctio.d.l.plerunq.in fi. vt æstimatio nō faciat venire periculū deteriorationis sed perēptionis sic, Ista distinctio nō placet,per d.l.plerunq.in prin. ibi ponit dictio,maximè,quę idē innuit in rebus quę de facili nō cōsumuntur,quod in his quæ de facili cōsumuntur. Ad idē l.quoties.de iure dot. Dic ergo q in l. plerunq. in fin. fuit dictum q redderetur vel æstimatio vel res,& sic alternatiuè:hic verò fuit res tradita æstimata simpliciter.Item opp. de l.si gratuitā.§.j.de præscrip. verb. Sol.dicit Guliel.ibi loquitur qn traditur res estimata ei,ad quem vsus non transit. Quo casu dic secundū distinctionē illius §.& l. rogasti.in prin.ſ.si cer.pet.& ibi not.Sed si traditur res æstimata ei,ad quē transfertur vsus,tūc facit transire periculū: vt hic, & d.l.plerunq.in prin.hoc nō placet, per l.j.in fi.j.de æstima.act.Ideo dic, qnq res traditur æstimata , hoc acto q reddatur æstimatio,nō res:& tūc est emptio: & tūc sine dubio periculū spectat ad accipientē vt l.necessario.in princi.de peri.& cōmo. rei vendi.Quandoq datur res æstimata, hoc acto q reddatur res,& non estimatio & tūc nō facit trāsire periculū,& commodū operatur,sed eius effectū. dic vt l.si inter virū.C.de iure dot.Quandoq res traditur æstimata , hoc acto q reddatur res vel æstimatio;& tūc aut hoc fit in contractu,de cui natura est vt in re tradita trāsferat dnium vel vsucapiendi conditio : & tunc nō facit transire periculū deteriorationis,sed perēptionis sic,vt d.l.plerunq. in fi.& hoc operatur natura alternatiuæ: quia re existētē,licet deteriorata, ipsa pōt reddi:sed perempta,nō potest reddi ipsa: ideo de necessitate deuenitur ad æstimationē.Si verò hoc fuit actum in cōtractu, de cuius natura nō est vt transferatur dominiū:& tūc idē quod qn res traditur æstimata simpliciter,vt statim dicā. Quādoq res tradit æstimata simpliciter,& de reddenda re vel æstimatiōe nil dicitur:& tūc aut hoc fit in cōtractu,de cuius natura est vt transferatur dominiū vel vsucapiendi conditio,aut non. Primo casu:aut naturę illius contractus repugnat q illa æstimatio faciat emptionē:& nō inducitur emptio,nec transfertur periculū:vt l. seruos. ſ.fami.ercisc.pretiū enim serui cū non sit hæreditariū,nō venit in diuisionē. Aut naturæ cōtractus nō repugnat : & tūc videt facta emptio,& trāsit periculū in accipiētē:vt l.plerūq.in prin.& l.quoties.ſ.alleg. & l.æstimatæ.j.solu.mat.Sicut enim ipsa res potest esse in dote;ita æstimatio eius. Quandoq æstimatio fit in contractu, de cuius natura est vt pro parte transferatur dnium,& pro parte nō,vt in societate: & tunc pro ea parte,pro qua transfertur dominiū,trāsit periculū in accipientē,vt d.l. cū duobus.§.dāna.& §.in coeūda.j. p socio. p alia verò parte,nō trāsit periculū vt d.§.dāna.nisi secūdū distinctionē quā dicā incōtinēti.Secundo casu,qn æstimatio fit in cōtractu,cuius natura nō est vt trāsferat dominiū:vt in cōmodato , locato, et deposito,&si.& ista est materia nostra. Quo casu distingue alios cōtractus ab illo cōtractu innominato,quo res æstimata vendenda traditur : vt primo casu si in omnibus alijs contractibus,in quibus dominiū nō transfertur,sed de natura cōtractus veniebat leuissima[b] culpa:tunc facit venire casum fortuitum,vt hic in text.& gl.Si de natura cōtractus veniebat leuis culpa:tunc facit venire leuissimā : vt d.l. cū duobus.§.damna.prout loquitur in ea parte,in qua dnium nō transferē.& no.in l.j.j.de æstima.ac.& hac gl.Nec obstat p dictis l.cū fundus.& l.quæro. j. loca.quia ibi instrumētū nō erat locatū:meritò per æstimationē in eo videē facta emptio , secūdū gl.& doct.Secundo verò casu,quando res æstimata traditur vendenda , dic: Aut æstimatio referē ad ipsam rē traditā prout tradita est,vel prout reddenda est: aut refertur ad rē prout est vendenda : & istud cognoscitur ex verbis. Primo casu æstimatio facit transire periculum in accipientē:vt l.j.in fi.j.de æstimatio.ac.adhibita,tamen illa distinctione,aut ex natura cōtractus veniebat leuis et facit venire leuissimam. Aut venit leuissima : & facit venire casum fortuitū:arg.huius l.& not. in d.l.j.de æstima.ac.secūdū opi. Azo.Secūdo casu æstimatio nil operatur quantū est ad trāslationē periculi,sed est aduertē dum cuius gratia celebretur cōtractus,vt d.l.si gratuitā.§.j.de præscri.ver.Aut est dubiū qualiter æstimatio fuerit facta: & in dubio respicit rē prout vendēda est nō prout est restituēda: vt d.l.si gratuitā.§.j.de præs.ver.[c] Vlti. scias † q in omnibus casibus,in quibus dixi q estimatio facit emptionē,est verū qn æstimatio est certa.Sed si dicerē sic,reddam tibi æstimationē: simpliciter re perempta contingeret liberatio: vt l.quidam. §. j.de leg.j.Ex prædictis potes esse certus[d] quando locator locat † tibi ratiociniū æstimatum:an æstimatio faciat in te transire periculum.Et certè cùm ex natura contractus nō fit vt trāsferatur dniū:talis estimatio non facit emptionem.Sed cum ex natura contractus veniat leuis æstima.prædicta faciet venire leuissimum,vt hac glo.

1 ☞ *Culpa q præsumatur quando quis res commodatas amisit:suas autē saluas fecit.*
2 *Quando quis habet diuersas res commodatas à duobus,locus est gratificationi , quas saluet.*

Quod vero senectute. Hunc §. summaui cū præcedentibus. † No. q culpa est,si quis res suas saluas fecit,commodatas amisit. & ex hoc solo presumitur culpa;vt j.de admi.tu.l.tutor secundū dignitatē.§.non est audiendus. Quærit glo.quid si res commodata erat vtilior quàm sua? dic vt in ea. Quæro † [e] quid si erant æquales vel habebat commodatas res deposita? Certè tunc locus est gratificationi,vt si non potest vtramq euadere, euadat quam vult:vt j.ad Syl.l.iij.§.ij.

1 *Qui tenetur custodire tacitè,idem si expresē agatur.*
2 *Homo seipsum custodit, & in eo non debetur tanta custodia.*

Custodiam. Summaui cum præcedentibus.h.d.Quibus casibus tacitè tenetur de custodia,
1 † idem est si expresse agatur.& hoc sequitur super verbo,indigeret.

qui allegat culpam & negligentiam conductoris, non dicitur illā probare nisi specificē probet in quo specialiter culpa vel negligentia fuerit commissa. Nam dicit q vbicunq alicui obijcitur culpa,siue agēdo , siue excipiendo, siue denunciando,nō dicit concludere, nisi certa & limitata culpa probetur de agendo. Allegat l. prætor. in princip.de iniurijs. cap.vt circa. de elect. in vj.& c. præsentiū. de test.eo.lib. de denūciando allegat quod habetur in l. denunciasse.j.de adul. l. qui aliter.§.j.quod vi aut clam.quod no.& hic adde qd notat Bart. in §.fi de me. ī eodem & c. Adde q locatori alleganti culpam incumbit onus probandi,Petr. de Ancha.cōsi.cccxlix.

❧ POMATES.
¶ Quero. Adde q ist locus gratificationi, vide glo.in l.ciues.C. de incolis.lib. x. Bal. in l. per agrum. C. de serui.& aqua. & in l. fi.commi. vel epi.& vide Bar.in l. admonendi.in vj.colū.ſ. de iureiu. Alex.in l.si Titius.in fine.de verbo. obliga. dum allegat dictum Bal.in l.quibus.C.de secund.nup. Adde contrarium tenuisse Bal.eius quod dicit in d.l.in quibus. in auc.ex testamento. C.de colla. & vide p Alexan.in l.qui filiabus.§.j.de lega.j.

a geret.No.q minus tenetur de custodia[a] in homine, q̄ in alia
2 re:quia homo ipse scit se custodire: † & ideo non debetur tanta custodia iudicialis vel conuentionalis.

1 ☞ *Quando culpa præcesit casum,quis de casu tenetur, & quando.*
2 *Positiones & articuli quomodo formentur,ut quis teneatur de casu.*

b Sed interdum. [b] Summaui cū præcedētibus. † No.
1 q quis tenetur de casu,quando culpa præcedit casum.Cōtra hoc opp.j.ad legē Rhod.de iactu.l. fi.§.j.Gl.dicit,fallit ibi,nec aliter soluit. Tu dic clarius: Quando q culpa præcedit casum,vtrū quis teneatur de casu , dic secundùm Guli.sic,Aut illa culpa cadit in moram:& tenetur de casu; vt l.quod te.ſ.si cer.petat.& l.si ex legati causa.de verbo.
c oblig.Aut non cadit in morā:& tunc [c] aut illa culpa nō est ordinata ad casum:quia ex illa culpa nullo modo potuisset casus ille contingere:& tūc non tenetur de casu:vt l. non omne. de stat.lib.facit l.si filius.§.est & alia.quod vi aut clam.Quando q culpa potest esse ordinata ad casum:quia ex ea potest cōtingere casus:tunc aut casus secutus est propter illam culpam & tunc tenetur de casu,vt hic.Aut casus nihilò minus cōtigisset,posito q culpa non intercessisset:& tunc aut culpa fuit cōmissa in non faciendo:& quis non tenetur de casu:vt l.& in totum.j.de impen.Aut fuit commissa in faciendo:et tunc aut illud factum non cadebat in delictum:& tunc non tenetur de casu:vt l.fi.§.j.j.ad leg.Rhod.de iactu.& l.si is qui.j. de act. & obliga.facit d.l.si alius.§.est & alia.quod vi aut clam. Aut illud factum cadebat in delictum:& tūc tenetur quandocunq de casu postea euenente:vt l.ita vulneratus.ad l.Aquil. secundùm Guli.tu hoc vltimum subdistingue:Aut delictum cōmitebatur circa rem ipsam:& verum dicit Guli. Aut committebatur circa vsum rei:& tunc secus:vt ſ.de condi.furti.l.qui fur
2 tum.& ibi vidistis. † Ex his habes qualiter debeas formare positiones & articulos,vt concludatur q culpa faciat quem tenere de casu.Nam quādoque debet concludi q propter culpam casus euenit:quandoque hoc non est necesse. Item ex prædictis habes qualiter debeant formari articuli ex parte rei, scilicet q casus euenisset,etiam si culpa non præcessisset,vt ex prędictis patet.

Denique. Aliàs,Idem denicq.Si commodans non patitur commodatarium vti re ad eum vsum, ad quem commodauit,tenetur commodati contraria. Si commodatarius aliter vtitur,tenetur commodati directa,& etiam furti.h.d.

1 ☞ *Vendita equa an videatur uenditus pullus.*
Et an sella uendito equo.remißiuè.

d e Vsque adeo. [d] Diligentia debet adhiberi in re com-
1 modata,& eius sequela. [e] h.d. Guli.format hic † duas quæstiones:vnam vtrum vendita equa vel vacca videatur venditus pullus,qui sequebatur eā.Item nunquid vendito equo videatur vendita sella. De hoc vltimo videbis in l.ædiles.§.item sciendum.de ædil.edic.

1 ☞ *Stagialia,bursæ & coronæ,quas uir mittit uxori quando eam ducit,q non uidentur donata,sed potius commodata.*
2 *Commodatarius ad hoc ut teneatur de culpa,necesse est q commodatum fiat gratia ipsius.Et forma positionum.*
3 *Commodatum in dubio præsumitur rogatu commodatarij.*

f Interdum. [f] Si commodatum fiat gratia dātis, vel eius contemplatione cōmodatarius de solo do-
g lo tenetur.h.d.Tene menti [g] hunc casum † q stagialia , bursæ
1 & coronæ,quas vir mittit vxori quando ducit eam, q non videntur in dubio donatæ,sed magis commodatæ,vt hic, vt magis ornatè ad virum accedat.& propter hoc non confirmantur morte nec debent apud vxorem remanere,nisi consuetudo aliter se haberet.Secundò not. † q ad hoc vt commodata-
h rius [h] teneatur de culpa,est necesse q commodatum fiat gratia ipsius. Facit j. deposi.l.j.§.sæpe euenit. & sic sis cautus de hoc facere positionem:quia commodasti rogatu recipientis. Vel si defendis conuentum,nitaris probare,si potes,q ille ob
3 tulit tibi illam rem.Sed quid si de hoc † nihil est probatum ex vtraq parte [e] Respondeo, præsumitur rogatu commodatarij regulariter,vt ſ.ea.l.§.commodatum autem &c.

1 ☞ *Qua actione sit agendum quando res mea est per te pignorata.*

2 *Contra non luentem rem meam per ipsum pignoratam quando agere potero.*

Nunc videndum. Si res data vt pignoret non restituitur,cōpetētibus actionibus est agendum, vel actio debet cedi sumptibus & periculo ipsius cedētis.h.d.
1 † Nota distinctionē,quādo res mea pignoratur per te,qua actione sit agendum cōtra te. Quam distinctionē ponit gl.la
2 tius.C.eo.l.pen. † Quæro, quid si nō est appositū tēpus, intra qd luere debeat qn: ego potero agere cōtra te.Gloss.dicit hic, cū diu stetit q nō luit,ī d.l.pe.C.eo.dicit,si est luitio facilis,et nōvult luere,dic vt ibi.

Si me. Culpa hominis cōmodati cū re cōmodatariū nō excusat:secus in dolo.h.d. Oppo.ad principium,q cōmodatarius nō tenetur de culpa istius nuncij missi cū re:vt l.si mei causa.j.eod. Sol.intelligas hic q ego commodaui tibi seruum cū lance,nō tamē hoc acto, vt illa res esset in custodia serui:& ideo tu cōmodatarius teneris de culpa, si fortè ille seruus nō erat ita idoneus q ei debuisset cōmitti:aliàs si iam idoneus esset,cōmodatarius nō esset in culpa : vt j. eod.l.eū q.cū l. seq.ad fi.Opp.q dol⁹ serui nō excuset cōmodatariū:vt l.rē mihi.§.ī exercitu.j.eo. Solu.hic de seruo cōmodato cū re : ibi de seruo cōmodantis, nō commodato cū re.
1 ☞ *Per appositionem custodis quando uideatur remissa custodia.*
2 *Custos carceris quod non liberetur à custodia carcerati recommendati per Potestatem,licet postea Potestas miserit ad custodiam famulos.*
3 *Scholaris quando teneatur de custodia roncini locati , si locans misit famulum.*

Si de me. Appositio custodis facta ex post facto non re-
1 mittit custodiā ei,cui res fuerat cōmodata.h.d. Oppo. † q per appositionē custodis videtur remitti custodia:vt ſ.ea.l.ver. planè.Sol.ibi loquitur quādo custodē apposuit ab initio : hic quādo ex pòst facto. Ista solutio vera est in se, vt statim dicam: tamē non congruit præcedēti §.ibi enim seruus nō fuit appositus vt custos,sed fuit cōmodatus vnà cum re. Ista enim longè inter se differunt:nam ego possum confidere de te magis quā de seruo seu famulo meo.& si cōmodo famulū & argentū, nō tamē per hoc famulū pro custode pono. Ita loquitur §.præcedens. Secundò opp. de l.si soluturus,j.de sol.de acquir.poss.l. quarundā.Sol. Dicit gl.cōtraria loquunt quādo custos fuit appositus ab initio:hic quādo ex pòst facto fuit appositus. Et secundū hoc distinctio Labeonis hic repre
f henditur per Vlpianum.& hæc opi.fuit Azo.Io.fuit in cōtraria opi.quòd per appositionem custodis indistinctè videatur remissa custodia. Et istam opi.sequuntur quidam moderni per l.si mei causa.j.eod. Nec obstat ver.ego puto.quia non corrigit dictū Labeonis:sed quia Labeo solū de periculo respōdit,& de actione nil di-
g xit:ideo per Vlpianum suppletur ibi:ego puto, &c. Tu dic q ista est veritas q distinctio Labeonis corrigitur etiā inquantū dicit de periculo.quod patet per illud
h quod dicit hic,nisi aliud noīatim cōuenit,

a ¶ De custodia. Min⁹ tenetur quis de custodia in homine quā in alia re. & adde quæ dicat fida custodia,dicit gl.in lege,ij.de seruis fugi.q ille,qui ligat diligenter,custodit. Vide latè Innoē. in c.nuper.in prin.de sentē.excom.& ibi videt q quis dicit carceratus , cui assignat vnus locus , de quo nō potsit exire.Et dicit Bart.in l.fin.C.de decur.lib.xij.q aliud est,ponere in carcerē, et aliud,sub custodia detinere. Et dicit fida custodia tenuisse,qui de eius manibus non aufugit.x.colla.de pace tenen.§.si iudex.in verbo , securè. Et de hac custodia , vide Bar.post gl.in l.si pecuniam.§.sed si acceperit. de condict. ob cau.& hic nota quòd tenetur minus custodire senem quā iuuenem. Et quādo quis dicatur carceratus,et quando non, vide in l.qui neque.ff.de verbo. signi.ante l.bonorum. ibi positam. & per Bald.in l.j.in vij. col.C.de cōfes. omnino Bal.in l.admonendi.in ix.co.de iureiur. & per Angel.in l.qui in carcerem. ff. quod metus cau.&c.

b ¶ Sed interdum. Vide Innoc.in c.ficut.de iureiuran.

c ¶ Et tunc. Adde Bar. in d.l.qui furtum. de condi.fur.q Bal.in l. pignus.in fi.C.de pig. act.per Pau.de Cast. in l.j.in princ.ſ.de eo per quem fac.erit.

d ¶ Vsqueadeo. An vēdito equo videatur vendita sella, Barto. videtur tenere q sic, per illum text.in l.eū qui.§.non solum.j.de fur. facit quod ipse no.in l.de quibus cicā finem. ſ. de leg.& vide quod dixi in d.l. eum qui &c.

e ❧ POMATES.
¶ Sequela.vide Bal. c. translato.de cōstitu.quē sequitur Iaso. in l.si extraneus. §.fi. ſ.de condi.ob cau. Vide aliam questionem hic postam per Iaso. in l.de quibus.xxxvj. col.ff.de legibus.

f ¶ Interdū. Adde qd no. Bar.in l.pe.§.j.sol. ma.& Bartol.in l.j.§. neq castrense.de col. bo.& ibi dixi.et Bal. in l.cū te.in j.& ij.col. C. de dona.ante nup. & que dixi post Bar. in l.iij.§.fin.ff.de mu. & hono.&c.

g ❧ POMATES.
¶ Tene menti. vide Felin.c.super eo.in ij. col.de testi.

h ¶ Commodatarius. vide Bart. in rogasti.ſ.si cer.petat.

a ¶ Aut famulus. An per appoſitionem cuſtodis videatur remiſſa cuſtodia. Add̃ Bal. in l.ex diui.C.loca.& ibi etiã an dominus teneatur ex mala cuſtodia,&c.

b ¶ Ad quæſtionẽ, Nota queſtionẽ et ad materiã, vide etiã Bart. in l.j.§. quẽadmodũ. ff.de lib. agno.et Bal. in d.l.ex diui.C.loc.

c ¶ Famulum ſuũ. Add̃ de Bar.s.ead.l.§.nunc videndũ.in fi.& Bar. in l. j. §. quẽadmodũ. de libe.agnoſ. Bal. in l.ædẽ.C.loca.& Ang. in l.qui Romæ.§.Callimach⁹.de verb.obl. & vide Barto.in l.j.§. quemadmodum. s. allega.

d ¶ Quod non. Dum hic dicitur q̃ dñium non põt peruenire ad plures inſolidũ facit ad q.ſi conceſſum eſt prædiũ in emphyteuſim Pet.& Martino, & cuilibet eorum in ſolidum,quid importat.de quo per Bal.in l.j.in xj. q. C. quando non pet. part. Itẽ iſtã regulã intellige in dominio irreuocabiliter acquiſito. ſecus ſi reuocabiliter, ſecundum Bal.& Ang.per illum tex.in l. ſi pluribus.de leg. j. quod eſt ſingulare ſecundum eos. vide ibi Inno.in verſic.circa prædicta dubitatur , &c. De quo vide Bar.& quę ibi poſt eum in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuſcap.&c. Adde q̃ñ eſt conceſſa emphyteuſis Petro & Ioãni & cuilibet eorũ inſolidũ,qualiter intelligat.Bal.conſi.xxix.j. lib.& conſil. c.iij.lib.

&c. Sed apponere cuſtodem non eſt nominatim cõuenire.ergo &c. Non obſtat l.ſi mei cauſa.ff.eo.& l.eum qui.in fi. quia ibi fuit appoſitus cuſtos,& res ablata à cõmodatario & data cuſtodi,vnde auferendo rem à cõmodatario liberatur à cuſtodia,imò à totali obligatione, quaſi res ſit perfectè reddita.s.e.l.iij.§.ſi reddita. Hic aũt fuit appoſitus cuſtos remanẽte re penes cõmodatariũ:ideo non videtur remiſti cuſtodia. Licet enim ego faciam cuſtodire rem meam:nõ per hoc nego quin tu cuſtodias,imò etiãvolo te cuſtodire.ita loquitur hic. Reaſſume ergo breuiter, Aut famulus[a] vel ſeruus cõmodatur ſimul cũ re,aut apponit vt cuſtos. Primo caſu ſeruua diſtinctionem præcedẽtis §. Secundo caſu diſtingue: Aut cuſtos fuit appoſitus ab initio:et videtur actũ q̃ cõmodatarius non teneatur de cuſtodia:arg.l. ſi ſolutuarus.ff.de ſol.& l.quarundã.& de iure dot. l.ſi ego.§.dotis.& locati.l. dominus horreorũ.& nau.caupo.ſtab.l.fi.§.j. Aut fuit appoſitus ex poſt facto:& tũc aut res remanſit penes cõmodatariũ: & non videt̃ remiſſa cuſtodia,vt hic. Aut penes eũ nõ remanſit:& videtur remiſſa cuſtodia:vt l. eum qui.§.fi.& l.ſi mei cauſa.§.j.ff.e. facit ad id quod no.Cy.C.loc.l.ex diui.Et prędicta faciunt † ad quæſtionẽ[b]:Poteſtas recommendauit aliquẽ in carceribus:poſtea dubitans miſit familiã ſuam ad cuſtodiam carceris:certè per appoſitionem cuſtodis non videtur remiſſa cuſtodia commentarienſi,vt hic cùm apud iſtum commentariẽſem in carcere remaneret. ſecus ſi familię traderetur:vt d.l.ſi mei cauſa. §. j.ff.eo. † Itẽ facit ad quæſtionẽ de locatore roncini,qui cũ roncino miſit famulũ ſuũ[c] vtrũ per hoc ſcholari cõducẽti videat̃ remiſſa cuſtodia.Gl.videt̃ dicere q̃ propter hoc non minus ſcholaris teneatur: vt s. vſufr.quẽad.caue.l.pen.& ibi no.Dic aut conſtat q̃ locauit famulũ & roncinũ,non aũt eũ appoſuit cauſa cuſtodiæ: & tũc negligẽtia nuncij nõ excuſat ſcholarẽ,dolus verò ſic,vt s. proxi. §.quod intellige anteq̃ ſcholaris reddat rõcinũ. Si em̃ poſteq̃ ei reddidit perijt,non teneẽ d.l.ſi mei cauſa.§.j. Aut conſtat q̃ eũ miſit vt cuſtodẽ:& tũc quia hoc fecit ab initio:ſcholaris nõ teneẽ de cuſtodia,vt patet ex prędictis,&c. Aut nihil apparet: ſed locauit rõcinũ & famulũ ſimpliciter:& tũc in dubio nõvidetur remiſſa cuſtodia:vt d.l.pe.cũ gl.s.vſufr.quemad.caue.

a ☞ Vſus quando poſſit haberi pro parte.

b In obligatione rem reſtitui quando quilibet teneatur pro parte, & quãdo inſolidum, & quando diuidua, & quando indiuidua.nu.6.

3 Declaratio ad l.ſi duo.in fin.ff.depoſiti.

4 Quod idem ſit dicere cõmuni periculo, & cõmuniter: & quilibet tenetur inſolidũ.

5 Per ius authenti.in modo conſtituendi duos reos nihil eſt immutatum, ſed in modo conueniendi: & ſic hic §.non corrigitur.

7 Obligatio rem tradi q̃ ſit indiuidua quo ad obligationem & ſolutionem.

8 Obligatio rem dari q̃ ſit indiuidua quo ad obligationem & ſolutionem, & quare.

9 In obligationibus quæ contrahuntur ad reddendum certam ſpeciem, qualiter plures teneantur.

10 Quodammodo, eſt nota improprietatis.

11 Quando plures tenentur inſolidum,an & quando dicantur duo rei.

12 Beneficium prælationis,ſcilicet q̃ prius conueniatur ille, in quem pecunia peruenit, quando habeat locum in duobus reis.

13 Qui egit commodati contra commodatarium pro re commodata deteriorata, vel furto per eum ſubtracta,quando poterit agere actione l. Aquiliæ.& nu.15.

14 Punitus pro vulnere quando poſſit etiam puniri pro cicatrice,vel alia qualitate omiſſa, quæ augeret condemnationem.

16 Vna actio quando tollat aliam.

17 Quando correus conuenitur ex facto correi quod debeat cedi ſibi actio, & inquantum.& nu.19.an fiat ceſſio,etiam ſi non habeant beneficium diuiſionis.

18 Quando conuenitur vnus ex pluribus fideiuſſoribus:ſemper debet ſibi cedi actio contra principalem,& etiam contra alium fideiuſſorem.

20 Ciuilis poſſeſſio cauſat uſuſcapionem.

21 Emphyteuta & ſimiles,dicuntur tantum naturaliter poſſidere.

Si duobus vehiculum. In obligatione primitiua,quæ ad rei reſtitutionẽ contrahitur,quilibet tenetur pro parte:quia inſolidũ ad eos peruenire non põt.In obligatione verò ſecũdaria quę cõtrahitur ratione doli vel culpæ quilibet tenetur inſolidũ: quia pro parte non põt delinqui:& ſi agit cõtra vnũ ex facto alterius,ei actio cedi debet:quia ſi cõtra iſtum ageretur,actio pro rata tollereẽ.h.d.Diuide,quia primò quæritur qualiter plures cõmodatarij obligẽtur obligatione primitiua,quæ cõtrahitur ad rem reſtituẽdã.Secundò loquitur qualiter cõtrahatur obligatio ſecũdaria ratione doli vel culpæ vtrocq; delinquẽte.Tertiò loquitur quãdo vnus tantũ deliquit.Secũda ibi:ſed verius. Tertia in l.vnde quæritur.ver.ſed ſi legis.& quælibet iſtarum partium ſubdiuiditur in plures,vt apparebit in poſitione caſus.In hac parte primò ponitur thema & quæſtio.& eſt clara.

1 † Sequitur ver.& ait.hic arguit q̃ non[d] teneantur inſolidum:

d & ponit tantũ probationem minoris.vnde forma argumentũ ſic:Obligatio quæ re contrahitur nõ põt in plus cõtrahi vltra q̃ res peruenia:vt C.de non nu.pecu.l.cum vltra.Sed dominiũ vehiculi vel poſſeſsio non põt peruenire ad plures inſolidum,ſed pro parte:ergo non tenentur inſolidum, ſed pro parte.Sequitur ver.nec quenq̃.hic reſpondet cuidam obiectioni quæ fiebat contra obiectionem prædictam,quã ſic forma: plures poſſunt eſſe domini vnius fundi:ſed non ſunt domini pro parte:quia nulla pars eſt,quã quis poſsit dicere ſuã: ergo ſunt domini inſolidũ.Ad hoc reſpondet Iuriſconſultus q̃ licet ſint domini certæ partis quæ poſsit ad oculũ demonſtrari: tn̄ ſunt domini totius fundi pro parte indiuiſa,quæ non põt ad oculũ demonſtrari.pro parte ergo demonſtrabili non ſunt dñi inſolidũ vide literã.Sequitur ver.vſum aũt balnei.hic allegat q̃ teneant inſolidũ.& forma argumentũ ſic:In commodato cõceditur vſus non dominiũ,vel poſſeſsio: ſed vſus vnius rei põt eſſe apud plures inſolidum.Nam platea ego vtor inſolidũ ſeu in totũ,& tu in totũ,& ſic de ſingulis.Idẽ in balneo vel porticu,& ſimilibus:ergo plures cõmodatarij obligantur inſolidũ. h.d.nõ tn̄ ponit niſi probationẽ minoris propoſitionis.Sequitur ver.verũ.hic Iuriſconſultus reſpondet ad argumẽtũ proximè factũ,ex quo apparet declaratio quæſtionis ſeu eius determinatio.& dicit ſic:Fateor q̃ in platea,balneo,theatro,et alijs locis amplis plures vti poſſunt inſolidũ:ſed quęſtio noſtra p̃ponitur,in vehiculo paruo,in quo ego ſedeo,tu nõ potes ſedere.& ſic plures inſolidũ non poſſunt vti vehiculo:ergo remanet q̃ nec ratione dominij,nec ratione poſſeſsionis, nec vſus, plures tenentur inſolidũ.h.d.vide literã.Sequitur verſi.ſed verius.hic incipit ſecũda pars,in qua loquit̃ de obligatione ſecũdaria ratione doli vel culpæ , in qua forma caſum ſic. Vidi q̃ nõ obligant̃ inſolidũ ad rẽ reſtituendã,ſed in cõmodato & locato cõtrahit̃ negligẽtia ſeu obligatio rõne negligentiæ,doli, vel culpę:an ad iſtã tenebitur quilibet inſolidum vel pro parte. Reſpondet Iuriſconſultus,Culpa & dolus non põt cõmitti in re pro parte.nec diligentia põt adhiberi pro parte:et ideo in iſta obligatiõe quilibet tenet̃ inſolidũ.h.d.Ex quo infertur q̃ erũt quodãmodo quaſi duo rei debẽdi.Ex hoc ſequit̃ aliud q̃ vnius ſolutio liberat aliũ.Item ex prædictis ſequitur aliud, q̃ vtrq̃ cõpetat actio furti inſolidũ:quia vtriuſq̃ inſolidũ intereſt:& altero agẽte tollit̃ actio contra alterũ.h.d.vſq̃ ad l.vñ quærit̃.Sequit̃ lex,vnde quæritur.in qua format̃ vna quæſtio circa præmiſſa,quæ eſt clara.& quidã habent in litera cõuenire,& quidã cõueniri.quælibet litera eſt bona,vt infrà dicã.Sequitur verſi.ſed ſi legis.hic incipit tertia pars,in qua loquitur quando vnus tantum deliquit.& diuiditur in tres partes. Prima quando conuenitur ille qui non deliquit. Secunda quando conuenitur ille qui deliquit. Tertiò ponitur quędam limitatio præcedentis dicti.Secunda ibi:nam & ſi. Tertia ibi:niſi fortè.Caſus in terminis eſt clarus:ideo videas p̃ teipſum. Ad primũ dictũ opp.& videt̃ q̃ vſus pro parte haberi nõ poſsit,vt

2 s.de vſu & habi.l.vſus pars.Sol.prout † vſus refertur ad ius:& non põt haberi pro parte.Sed prout referẽ ad factũ,ſic, vt hic. Ita dicit gl.hoc nõ videtur verũ:quia hic iura incorporalia iudicantur

dicantur diuidua & indiuidua ſecundùm naturã eius quod in ipſo iure deducitur:vt l.iij.§.Cato.de verb.oblig.Si ergo ipſe vſus ſecundũ factũ eſſet diuiduus,eodẽ modo eſſet reſpectu iuris. Dic ergo,aut vſus refertur ad perſonã:& tunc nõ poteſt in parte diuidi,vt in cõtrario. Aut refertur ad rẽ:& põt eſſe vſus partis rei.ita loquitur hic. Oppo.& videt̃ q̃ in parua re poſſit eſſe vſus pluriũ inſolidũ, vt l.riparũ.s.de re.diui.& ff.de via pub.l.viam publicã. Sol.fateor q̃ iuris permiſsione põt permitti vſus pluribus, non tn̄ vtetur quilibet inſolidũ in re parua.Sed quãdo vſus vnius per vſum alterius incõmodatur, eſt melior cõditio occupantis:vt l.ij.§.j.ff.ne quid in loco publ.& hoc in rebus publicis,de quibus loquit̃ hic:in rebus verò priuatis qualiter plures poſſunt vti inſolidũ,dic vt l.ſi ædes.s.cõmuni diuid.& per Dy.in c.in re cõmuni.extra de reg.iur.ī vj.

Venio ad ſecũdam partẽ.hic in ver.ſed verius.dicit̃ q̃ tenetur inſolidũ s.proximè dictũ eſt cõtrariũ,quare male dicit gl. quod dictũ eſt vſq̃ huc, eſt dictũ allegãdo.& ī hoc ver.reſpõdet q̃ quæſtioni.& hoc tangit̃ in ſecũda glo.huius §.ſup̃ verbo, & ait,&c. Veritas eſt q̃ in prima parte loquit̃ de obligatione primitiua,quę cõtrahitur ad rem reſtituendã.& ad illã reſpõdet q̃ quilibet tenetur pro parte, vt eſt dictũ. Hic loquitur de obligatione ſecũdaria,quæ cõtrahitur ratione doli vel culpæ. & hoc ſtatim declarabitur in ſequẽti contrario. Opp.ad iſtũ ver.& videt̃ q̃ quilibet teneatur pro parte:vt l.ſi duo.in fin.ff. depoſi.dicit glo.fateor q̃ quilibet teneẽ inſolidum ad rem reſtituendã:tamen ſi non reſtituit,ad intereſſe fit condemnatio pro parte tantũ,vt in cõtrario. Videas glo.quæ eſt difficilis,& in multis eſt ſumpta ex ſumma Azo.C.eo.& eſt iſta glo.ſuper verbo,habebunt̃.iſtud quod gloſ.dicit q̃ ad rem reſtituẽdam quilibet tenetur inſolidũ,eſt contra principiũ huius §.vt dixi. Non enim teneẽ inſolidũ,niſi ſit actum,vt dicitur hac eadẽ gl. in fin.& ff.depoſi.l.j.§.ſi apud duos.& ibi not.& eſt expreſſus text.C.loca.l.ſi diuiſa.& ff.loca.l.cùm apparebit.& l.eandẽ.de duob.reis.quod apparet:quia iſta obligatio ad rem reſtituendam diuidit̃ inter hæredes p̃ hæreditaria portione.vt s.eod.l. iij.§.hæres.ergo eadẽ ratione diuiditur inter plures cõmodatarios. Dic † ergo ad declarationẽ d.l.ſi duo.quæ ſignat̃ pro

3 contraria q̃ hic loquitur de obligatione ſecunda,quæ cõtrahitur ratione doli vel culpæ:quo caſu quilibet tenetur inſolidum,vt hic,& in prima parte huius legis:in obligatione verò primitiua ad rem reſtituendã quilibet tenetur pro parte,vt ſuprà dictum eſt.tamẽ licet pro parte teneatur præſtatio partis, non præſtat liberationẽ.& ſic eſt indiuidua quo ad ſolutionẽ: vt d.l.ſi duo.Sed ſi peruenianturad intereſſe:tunc erit diuidua, etiam quo ad ſolutionem: vt l.contraria.Oppo.& videtur q̃ in obligatione ſecundaria quilibet teneatur pro parte:vt ff.eo.l. rem mihi.§.in exercitu. Sol.dicit gloſ.& bene,ibi fuit actũ vt quilibet teneretur pro parte.dixi enim, communi periculo,vt

4 ibi patet. † Ex qua glo.nota q̃ idem eſt dicere,cõmuni periculo:&,cõmuniter quilibet teneat̃ pro parte. Vide iſtam glo.

Item oppo.duo rei non conſtituuntur, niſi hoc agatur, vt in auf.de duo.re.in prin. Gloſ.dicit,concedo q̃ iſta lex eſt hodie correcta:nec enim tenerentur vt duo rei,niſi hoc eſſet actum.

5 Iſta glo.dicit † peſsimè:nam per auf.illam nil eſt immutatum in modo conſtituendi duos reos, ſed ſolùm in modo cõueniendi:quia inductum eſt hodie beneficium diuiſionis,vt plenè dixi in l.ij.& l.reos.§.cũ in tabulis.de duo.reis.& doct.in auf. hoc ita.C.de duob.re.vnde iſta lex remanet ĩcorrecta.Sed tenendo opin.glo.q̃ corrigatur opp.vt recitem glo.quia auf.de duobus reis.loquit̃ de his quæ diuidua ſunt.quod patet:quia inducit beneficiũ diuiſionis.Sed iſta obligatio rem reſtituti eſt indiuidua:quia pro parte ſoluí nõ poteſt:vt d.l.ſi duo.ergo hic nihil immutatur.Solu.dicit glo.illud quod dicitur q̃ hæc obligatio eſt indiuidua,eſt verũ,ſi hoc actum ſit:aliàs ſecus:ergo ſi ſimpliciter promittitur, eſt diuidua.Et ſic poteſt corrigi per auf.de duo.re.& in hoc reſidet glo.vide eã. Et ſic vides quòd finis huius gloſſ.contradicat principio.& dicit verius hic pro-

6 ut ſe refert ad obligationem rem reſtitui. Nam diuidua † eſt quo ad obligationem, & indiuidua quo ad ſolutionẽ, vt dixi. Sed contra hoc oppo.de l.ſtipulationes non diuiduntur. in princ.de verbor.obliga.vbi dicitur q̃ etiam non recipit diuiſionẽ ipſa obligatio,prout loquitur de obligatione rem tradi. Gl.hic,vt vidiſtis,tenet q̃ hic fuit actũ q̃ quilibet teneret̃ in ſolidũ.Idem no.in l.j.§.ſi apud duos.ff.depoſi.quod eſt diuinare:

7 & cõtra illũ tex.Dic ergo † q̃ obligatio rẽ tradi,eſt indiuidua quo ad ſolutionẽ & obligationẽ:ſed obligatio rem reſtituti,eſt diuidua quo ad obligationẽ,& indiuidua quo ad ſolutionem:

8 vt d.l.ſi duo.Ratio,quia † obligatio rẽ dari eſt diuidua quo ad obligationẽ & ſolutionẽ:quia põt quis præciſè cõpelli ad dãdum:vnde non põt deueniri ad illud inconueniens, ſcilicet q̃ vnus ſoluat partẽ æſtimationis,alter partẽ rei creditore inuito.Obligatio verò rẽ tradi,dicitur indiuidua vtrocq; reſpectu. Ratio,quia in ea ſtatim poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe:vt d.l.ſtipulationes non diuiduntur.& ideo ſi vnus traderet partem,alter liberaretur ſoluendo partẽ intereſſe.quod eſt abſurdũ:vt l.in executione.§.pro parte.de verb. obli. Sunt etiam alię rationes quare dicta obligatio dicitur indiuidua,vt dixi in d.l.ſtipulationes non diuiduntur.ſed obligatio rem reſtituti eſt tertia ratione ſeparata ab his:nam in ea põt quis pręciſè cõpelli ad reſtituendã,nec ſuccedit obligatio ad intereſſe, niſi cùm deſijt poſſe reſtituí:vt l.in re furtiua.s.de cõdi. fur.& ibi dixi plenius in d.l.ſtipulationes non diuiduntur. Vnde ex eo quod poteſt præciſè cõpelli ad reſtituendũ,dicitur diuidua reſpectu obligationis:quia non põt deueniri ad illud inconueniens:et ex eo q̃ re perempta poteſt ſuccedere obligatio ad intereſſe,dicitur indiuidua reſpectu ſolutionis.Et hoc dixi plenius in d.l.ſtipulationes non diuiduntur.Oppo. & videtur q̃ in obligatione ſecundaria non teneatur inſolidum: vt ff. depoſi.l.j.§.ſi apud duos.Sol.hic loquitur qñ vterq̃ deliquit: ibi qñ alter tantùm.Contra hoc oppo.de l.vnde quæritur.verſ.ſed ſi legis.ff.proxi.Sol.ibi alter tãtum deliquit faciendo: ſed etiam alius deliquit negligendo.Vnde quilibet poteſt dici deliquiſſe:ideo quilibet tenetur inſolidum: vt ibi videbitis.Reaſſume

9 † ergo breuiter in iſtis obligationibus quæ contrahuntur ad reddendam certam ſpeciẽ,qualiter plures teneantur: Aut loqueris de pluribus principalibus:aut de pluribus hæredibus vnius principalis.Primo caſu aut loqueris de obligatione primitiua ad rem reſtituendam:& tunc quilibet tenetur pro parte:niſi ſit actũ q̃ inſolidum teneantur,vt hic in prin.& C.loca. l.ſi diuiſa.& ff.loca.l.cùm apparebit.& de duo.reis.l.eandem. in princ.licet teneatur pro parte:tn̄ ſolutione partis non contingit liberatio.l.ſi duo.ff.depoſi.Si verò de obligatione ſecũdaria loqueris:& tũc aut eſt actũ q̃ quilibet teneatur pro parte:& tenebitur pro parte:vt d.l.rem mihi.§.in exercitũ.ff.eod. Aut q̃ quilibet teneatur inſolidum : & non eſt dubium q̃ teneatur inſolidum:vt d.l.eandẽ.in princ. Aut nihil eſt dictũ:& tunc aut ambo deliquerunt,& quilibet tenebit̃ inſolidũ quaſi duo rei,vt hoc ver. Aut alter tantũ deliquit:& ille ſolus teneẽ, vt dixi s.& dixi in d.l.j.§.ſi apud duos.ff.depoſi. Si verò loqueris de pluribus hæredibus vnius principalis : & tũc aut teneatur actione bonæ fidei,aut ſtricti iuris.quod dic vt l.iij. §. hæres.s.eo.& hæc de obligatione primitiua. De obligatione verò ſecundaria dic vt in d.l.j.§.ſi apud duos.ff.depoſiti.& in d.l. ſi duo.in prin.eo.tí.Circa prædicta dubitatur quare tex. hic di

10 cit,quodam modo duo rei habebuntur:quia dictio † quodam modo:eſt no.impropriętatis.Rñd.quia ſi expreſsè eſſet dictũ, quilibet teneretur inſolidũ,etiã ſi vnus tantũ deliquiſſet.quod

11 aliàs non eſt:vt modo dixi.Item dubitatur † an ſemper cũ plures tenentur inſolidum,dicantur duo rei. Reſpon. ſi tenentur inſolidum ex natura rei in obligatione deductæ,quia indiuidua non dicuntur duo rei,niſi hoc ſit actum,vt l.rem hæreditariã.ff.de euic.& facit quod no.in l.ij.§.ſi tamen hominem. ff. de verb.obli.per gl.& doct.& effectus eſt magnus ; quia cum non ſunt duo rei,non habebũt in eis locũ quæ de duobus reis dicuntur,videlicet q̃ pactum factũ vni proſit alteris , & ſimil. & q̃ mora vnius nocet alteri,& ſimil. Venio ad ver.& ambobus.& opp.Inſti.de obli.quæ ex delic.naſc.§. quæ de fullone. & C.de fur.l.manifeſtiſsimi.§.ſed cùm in ſecundã.Solu.fateor q̃ hodie eſt in electione dñi vtrũ velit agere cõtra furẽ vel cõmodatariũ. Venio ad l.& alterutro.& opp.q̃ factũ vnius non põt tollere actionẽ alterius:vt l.Stichũ.in fin.de noua. Sol. hic ſunt quodam modo duo rei,cũ quibus inſolidũ cõpetit actio contra furẽ:ideo vnius factũ tollit actionẽ alterius:vt l.ex duobus.ff.de duo.reis. Venio ad l.vnde quæritur.prout eſt in lite-

a ¶ Contra iſtam literã opp. hic dicitur ꝙ vn⁹ ex reis. vel dicas ꝙ hoc beneficium ſit generale. Idem tenet Bar. in l. iiij. verſ. ſextò quæro. & verſ. ſeptimò quero de duobus reis. & ibi alij. ꝓ qua lege ponit Barto. eſſe text. in l. cũ in plures. §. veſtimenta. j. loca. vbi vide. & quod no. Bar. in l. bona. de iure fiſ. & in l. quia poterat ad fin. j. ad Trebel. Adde ꝙ ſi ſubſtituo aliquẽ meo periculo & ipſe in aliquo deficit, ſuo defectu nõ teneor. l. ad ſimilitudinẽ. & ibi Bal. C. de a epiſco. & cleri. & ad Bart. hic adde caſum ſingularẽ in d. l. cũ in plures. §. veſtimenta. j. loca. & ibi vide Bar. Item in eo. verſ. an ex duob⁹ reis ille ſit primò excutiendus, ad quẽ pecunia peruenit vide text. no. & ſingularẽ, & ibi Bart. in l. cum in plures. §. veſtimenta. j. loca. &c. Adde an primò ſit excutiendus ille, ad quẽ pecunia peuenit, Ro. conſi. cxiiij.

b ¶ Factũ vnius. vide per Ang. & Imo. in l. iiij. §. Cato. in xij. col. de verb. oblig.

c ¶ Alter ſocius. Adde ꝙ idẽ tenet Ang. in l. iiij. §. Cato. & ibi Imo. de verb. obliga.

ra, conuenire. & oppo. ſine actione nemo experiri. l. ſi pupilli. §. videamus. ſ. de neg. geſt. Sol. dicit glo. fateor ꝙ hic nõ poterit agere ille cõuẽtus, niſi ſibi ceſſa actione. Item opp. de l. fi. §. ſed cum in ſecundã. ſ. alleg. & j. loc. l. is qui. Sol. dicit gl. cõcedo ꝙ aget ſolũ ad intereſſe ſuũ, non ad pœnã quã ille exegit: & ſecundum hoc aduerte, quia actio cõmodati eſt illa quæ cedit. Itẽ oppo. ad idem quod modo dixi de l. ſi pignore. j. tit. j. vbi cõtra creditorem agitur etiã ad pœnã. Solu. aliud in creditore quã in cõmodatario & conductore. Ratio ibi patet: ſed prout hic eſt litera, cõueniri, ceſſant prędicta cõtraria: et eſt ſimilis ad hũc caſum. l. ſi dubitetur. j. reſpon. de fideiuſ. Sed contra iſtã literã oppo. [a] hic dicitur ꝙ vnus ex reis habet hoc beneficiũ ꝙ cõueniatur prius alter, ad quẽ pecunia peruenit. contrà, quia hoc beneficiũ habent ſolum fideiuſſores, per auẽ. præſente. C. de fideiuſ. non aũt cõpetit duobus reis. Huius timore dicit Azo: fateor ꝙ illa lex, ſi dubitetur loquiẽ in fideiuſſore: hic in duobus reis. & ſecundùm hoc iſta litera, cõueniri non eſt bona. Tu dic ꝙ imò eſt bona. Et eſt ſciendũ ꝙ plures rei quandoq; conſtituuntur ex conuentione: & in illis põt dicere verũ Azo. Quandoq; ſtatuuntur ex quadam neceſsitate: vt in pluribus tutoribus: & tunc habẽt beneficiũ prælationis. Nã ille, qui nõ geſsit, põt petere vt prius conueniatur ille qui geſsit. Ita in propoſito: nã iſti hac obligatione ſecundaria tenentur ex quadã neceſsitate: quia pro parte cuſtodia adhiberi nõ põt. j. depoſi. l. j. §. ſi apud duos. & æquiparanẽ pluribus tutoribus, vt ibi: meritò habent hoc beneficiũ, ꝙ prius conueniatur alter, qui egit contra furem. Vel dic ꝙ hoc beneficiũ ſit generale in omnibus duobus reis: vt ſi volo dicere, conueniãs prius correũ meũ, ad quem tota pecunia peruenit toto periculo, ꝙ poſſum audiri, vt hic: nec eſt aliquid quod repugnet. Nã contraria loquuntur, qñ ſimpliciter petebat diuidi, nec aliũ correũ conueniri: nec allegabat hoc, ꝙ ad eũ pecunia vel res perueniſſet, vel ꝙ poſſet cõueniri. & hoc tetigi in l. iiij. §. j. de duo. reis. Venio ad tertiã partẽ, ſcilicet ad ver. ſed ſi legis. Antequã veniã ad cõtraria: quia q. formata in principio nõ ſoluit: quæro an conuẽto debeat actio cedi. Glo. rñdet ꝙ ſic: & dicit ꝙ cedetur actio legis Aquiliæ, non aũt actio cõmodati: quia proprio nomine conueniri. Tu dic ꝙ etiã actio cõmodati poterit cedi: vt hac eadẽ lege, in prin. prout eſt litera, cõuenire. Oppo. b premiſſæ reſponſioni, & videẽ ꝙ factũ vnius [b] alteri cõmodatario non noceat: vt j. eo. l. ad eos. Duæ ſunt ſolutiones. Prima c ꝙ hic potuerit præcauere, ne alter ſocius [c] hoc faceret: aliàs ſecus, vt in cõtrario, & j. loca. l. ſed & de dãno. Alij dicunt ꝙ hic in damno dato, à ſocio: ibi ab extraneo. Hęc non eſt vera, per l. mora. in fi. j. de vſur. vnde tene primã. Opp. ad fi. legis noſtrę 13 de l. qui ſeruũ. §. fi. de act. & obl. vbi dicitur † quod qui agit cõmodati, nõ põt agere l. Aquil. in eo qd̃ plus eſt in repetitione triginta dierũ. Sol. quidam habent ibi literã affirmatiuã: & ſic concordat cũ iſta: tñ illa nõ eſt bona litera, nec cõis. & hoc patet ex libris antiquis, ſcilicet Pandectis: quas ad hoc perſcrutatus ſum. vnde remanet contrariũ. Dicũt quidã, hic loquitur de æquitate: ibi de rigore, ſecundũ hanc iſta quæ cõtinet æquitatẽ ſcriptã corrigeret illã: ſed certè potius illa, tanq̃ poſterior deberet iſtam, tanq̃ anteriorẽ, corrigere: nec patet quæ æquitas magis mouerit Iuriſconſultũ hic, quã ibi. Vnde alij dicunt ꝙ ibi loquitur qñ in ſecũda nõ eſt plus q̃ in prima. ſed hoc niſi hil eſt dicere. Sed ibi poniẽ pro cõſtãti, ꝙ etiã ſi eſſet plus, non duraret. Vnde alij, vt Io. dicũt ꝙ hic põt agi lege Aquilia in eo quod plus eſt ex repetitiõe triginta dierum: & hanc opi. tenet Pet. quæ põt eſſe vera. Vnde quidã dicũt ꝙ ratio eſt: quia illud

quod creſcit per inficiationẽ, venit iure actiõis: illud quod creſcit ex repetitione triginta dierũ venit officio iudicis: meritò non põt durare principali ſublato: vt l. centũ Capuæ. ſ. de eo quod cer. lo. hoc eſt falſum: quia totum venit iure actionis ex expreſſa diſpoſitione legis Aquiliæ, vt l. ij. ad l. Aquil. et l. ſi ſeruus ſeruũ. §. tertio aũt capite. e. ti. Sed rationem verã do vobis ego, qñ agitur in eo quod plus eſt propter inficiationem videẽ agi ex nouo capitulo, ſ. quia negat: de quo in primo iudicio cũ actũ fuit cõmodati nulla eſt facta mẽtio: meritò põt agi: vt C. de iudi. l. licet. ſed qñ agitur ad id quod venit ex repetitiõe triginta dierũ, agiẽ ex eodẽ facto nullo ſuperaddito: vnde nõ videẽ poſſe agi: vt l. ſi cũ tibi. C. de iudi. ita intelligaẽ d. l. ſi ſeruus. Et ſic intelligendo, hæc lex facit: imò videẽ quaſi caſus illius 14 quæſtionis. Si aliquis eſt punitus de eo † ꝙ aliquẽ percuſſerit, nec eſt facta mẽtio de cicatrice, an poſsit iterũ procedi ex eo ꝙ in pœna plus eſt propter cicatricẽ: & idẽ in qualitatibus ſimilibus. Et hic videẽ tex. ꝙ ſic, ſi de ea nõ eſt facta mentio in primo iudicio. Hanc quæſtionẽ plenè examinaui in l. ſenatus cẽ 15 ſuit. de accuſ. Alij dicunt † ꝙ hic per actionẽ cõmodati cõſecutus eſt medietatẽ: aliã medietatẽ cõſequi poterit actione commodati, vel lege Aquilia, &c. Iſta eſt vera in ſe per d. l. centum Capuæ. in fi. tamen diuinatio eſt: vnde alij ſoluunt vt iſte verſ. niſi fortè. referatur ad primũ caſum huius §. ſcilicet qñ agitur contra illũ qui nõ delinquit: quia tũc licet ſoluat, tñ nõ liberat delinquentẽ, niſi reſpectu eius quod ſoluit: & iſta etiã põt eſſe vera: tñ facit violentiã literæ. Vnde quidã alij moderni legunt iſtã legẽ aliter, vt dicamus ſic: niſi fortè quis dixerit: ſubaudi, & malè. & quod infrà ſequiẽ in fi. quod habere videtur rationẽ: ſubaudi, vt ſocio debeat cedi actio cõtra conſociũ, ex cuius facto cõuenitur: & ſic reſpondeẽ ad quæſtionẽ poſitã in prin. huius §. & ſecundũ hoc cõcordat cũ lege cõtraria, ſcilicet cũ l. qui ſeruũ. in fi. j. de act. & obli. ſ. alleg. & ſecundũ hoc eſſet in contrariũ caſus illius quæſtionis quã ſtatim proximè dixi, ꝙ propter qualitatẽ nõ poſſet procedi de nouo: tamen cõtrariũ eſt verũ, vt dixi in d. l. ſenatus. Et hãc lectu. tenet Dy. j. de ope. no. nun. l. in prouinciali, in diſtin. magna. Hanc etiã tenet Nico. Mata. & Richar. Malum. quæ põt eſſe vera, ſi dicamus ꝙ loquatur de eo quod plus eſt ex repetitione triginta dierũ. Secus ſi intelligis de eo quod plus eſt propter negationem, vt ſ. vidiſtis ſecundùm Ioã. & Pet. Sed dices tu, quomodo propter negationẽ põt de nouo agi, cùm non ſit negatum nõ enim eſt actum lege Aquil. Reſpon. actio legis Aquiliæ non tollit per præcedentem ſolutionẽ ipſo iure, ſed ope exceptionis: vt ſ. de iureiu. l. duobus. §. colonus. Et iſta exceptio nõ impedit conteſtationẽ: ideo poterit eſſe quod in nouo iudicio legis Aquilię ille negabit: & ideo in eo quod creſcit per iſtam negationẽ fiet condẽnatio. Simile C. de nõ nume. pecu. auẽ. cõtra qui propriã. Itẽ poſſes tu dicere: quare in eo quod plus eſt ex repetitio 16 ne triginta dierũ non põt agi: cũ vna † actio nõ tollat aliã, niſi in eo quod cõcurrũt: vt l. j. j. vi bono. rap. & j. arbo. fur. cæſa. l. j. Sol. dicit Dy. in d. l. in prouinciali. in diſtinctione magna, ꝙ dictæ leges loquũtur qñ ſunt plures actiones eiuſdẽ generis: quia quilibet ex delicto, quod declaratur plenius in l. j. §. dixerit aliqs. de publican. Sed qñ ſunt diuerſi generis, quia vna ex cõtractu, alia ex delicto: tũc habet locũ hic §. & hæc ſufficiunt pro nũc quantũ ad hanc materiã. Quero: diciẽ hic ꝙ debet ce 17 di actio: quæro † inquantũ debet cedi: Reſpõd. inquantũ quis conueniẽ ex facto correi debet ſibi cedi actio cõtra correũ: ſed inquantũ quis cõueniẽ ex facto ſuo, nõ debet ſibi cedi actio cõtra aliũ. hic eſt caſus hic. & illud quod hic diciẽ in iſtis, qui ſunt quodã modo duo rei, intelligas vniuerſaliter in omnibus reis: licet ſecus ſit in fideiuſſoribꝰ. dicit gl. vt C. de fideiuſ. dicta auẽ. præſente. Quid eſt hoc quod dicit, aliud in fideiuſſore? Reſpõ 18 de, quia † ſemper debet cedi actio cõtra principalẽ, & cõtra fideiuſſorẽ, vt d. auẽ. præſente. & l. cũ alter. C. de fideiuſ. qa ſemp cõuenitur ex facto alterius ille, qui verè eſt fideiuſſor: vnde nõ eſt adhibẽda illa diſtinctio, an ex facto ſuo, an ex facto correi: licet impropriè dicaẽ quandoque fideiuſſor etiam qui in rem ſuam intercedit: vt l. fideiuſſoris. cum l. ſeq. ſ. de pac. Subdit gl. ſed in reis. Idem dico ſi tales erant vt poſsit conuentus poſtulare vt diuidatur actio, ad exemplum plurium mandatorum: vt j. de fideiuſ. l. ſi fideiuſſores. §. idem reſpondit. & l. fideiuſſo

res.

19 res. Hanc gl. allegant quidã † ꝙ ita demũ inter correos fit ceſsio ſi habent beneficiũ diuiſionis: & ideo ſi renunciauerint beneficio diuiſionis, nõ habẽt beneficiũ ceſsionis, ſecundũ hanc gl. ideo eã reprehendũt: quia renũciatio in vno beneficio non tollit aliud: vt l. ſi domus. ſ. de ſerui. vrba. prædio. & ita refert Cy. C. de duo. re. in l. j. in ij. q. Ita etiã recitaui vobis j. de ſolu. l. Modeſtinus. quæ reprehenſio vera eſt ſi hoc modo gl. intelligimus. Sed fortè voluit hoc dicere. Dixit enim ſ. ꝙ fideiuſſori fiet indiſtinctè ceſsio, nõ habita diſtinctione an ex facto ſuo an correi conueniatur. Idem dicit gl. in duobus reis, qui habẽt beneficiũ diuiſiõis: vt quatenus ſoluit pro alio correo, hoc eſt pro illa parte, pro qua ille poterat conueniri, illo beneficio diuiſionis oppoſito indiſtinctè cedatur actio. quod põt eſſe verũ, nec põt creditor dicere illi reo cõuẽto, ꝙ tota pecunia peruenit ad te. Tamen ſi reus vellet beneficium diuiſionis opponere, ab ipſius partis petitione eũ remoueret. Sumus expediti de omnibus iſtis gl. reſtat gl. magna, quæ tractat materiã poſſeſsionis, quę nõ expediretur bene in quinq; diebus. De ea dic vt dixi in l. j. in prin. de acqui. poſſ. & in l. iij. §. ex contrario. & in l. clàm poſsidere. §. qui ad nundinas. eo. ti. Tu tamen iuue 20 nis ex hac glo. magna circa princi. no. ꝙ ciuilis † poſſeſsio eſt illa, quæ cauſat vſuſcapionem. Ex medio eius not. qui ſint illi, 21 qui dicanẽ † tantũ naturaliter poſsidere: & dicit ꝙ eſt emphy-
a teuta [a], & ſimiles

b **Emo.** Seipſam ſummat. No. ſecundum literã, prout habetur accommodando [b].

Vm qui. Ex vſu, ad quem res accõmodatur, quis non obligatur, niſi ſit miſta culpa. h. d.

c **Si rem.** [c] Contractus innominati iudicãtur ſecundũ naturam contractus nominati, cui adñciuntur. h. d. In tex. ibi: & cuſtodiam. ſi habes, & bene eſt. ſed ſi habet, etiã, dic ꝙ includit ſimile in commodato. No. quod dixi in ſummario. facit j. depoſi. l. j. §. ſi quis ſeruum. & l. ſi gratuitam. §. j. j. de præſcrip. verb.

1 ☞ Res commodata, quæ remittitur per commodatariũ, ſi perit, cuius periculo pereat.
2 Ex perſonarum qualitate perpenditur an ſit actum ꝙ commodatarius rem commodatam reportet.
3 Si res commodata detur nuncio cõmodantis, et perit, quando cõmodatarius teneatur.
4 Nuncio ſine literis non creditur.
5 Nuncio publico non habenti ſignum quando creditur.
6 Nuncio portanti literas credentiales, in quibus creditur. remiſſiuè.

d **Sed & ſi dum.** [d] Si res perit culpa nuncij referentis, perit periculo domini, ſi eũ miſit: aliàs periculo commodatarij ſi nuncium malum elegit: idem ſi nuncij dolo perierit. h. d. Hic habemus videre tria. Primò an ille, qui perdidit, debeat probare ſe ſine dolo & culpa ſua amiſiſſe: an verò ille, qui agit. quod dic vt dicam in l. ſi quis ex argenta 1 rijs. §. fi. ſ. de eden. & in l. ſi creditor. C. de pigno. act. † Secũdò e eſt videndũ, ſi res perijt culpa vel dolo nuncij, cui pereat. [e] Gl. diſtinguit hic optimę, melius q̃ alibi: Aut fuit actum vt per te ipſum referres: & tũc eo ipſo ꝙ remittit per alium, es in culpa: arg. l. ſi procuratorẽ. §. ſi tutores. j. manda. Aut nõ fuit actum: & tunc aut fuit in culpa in eligendo nuncium: & perijt periculo remittẽtis, vt hic, ibi: ſi verò, &c. Et intelligendo culpam ſecundum naturam contractus: vt hic patet. Aut non fuit in culpa: & tunc non tenetur, vt hic, et l. argentum. j. eodem. Aut 2 dubitatur vtrum † ſit actum vel non vt per ſeipſum reportet: & tunc ex qualitate perſonarum & rei hoc perpendetur, & ex eo quod conſuetum eſt: vt l. vel vniuerſorum. j. titu. j. & l. plenum. §. equitij. ſ. de vſu & habi. & l. continuus. §. cùm ita. de verborum obligationibus. Sic debet intelligi gloſſ. hic poſi 3 ta, & j. pro ſoc. l. non ob eam. Tertiò eſt videndum † de nuncio qui mittitur ab eo cui debet referri, & hic aduerte: Aut conſtat quòd ille erat nuncius domini mittentis: & tunc eſt diligenter aduertendum, aut mittebat eum vt ſibi traderet: & ſtatim tradens eſt excuſatus: vt hic. Aut mittebat eum vt ipſum moneret vt rem commodatam remitteret: non tamen dicebat quòd per eum: & tunc tradens non eſt excuſatus. Aut dubitatur vtrum eſſet nuncius, vel non: & tunc aut dominus conſueuerat talem nuncium deſtinare ad hoc: & tunc certè poteſt ei credere quis quòd ſit eius nuncius: vt l. ſi na,

infrà, quod cũ eodem & l. ſi quis ſeruo. & a l. fugitiuus. j. de ſolutio. Aut non conſueuerat mittere ad hoc: & non debet quis ei credere ſine literis: & qui credit, imputet b ſibi: vt l. qui hominem. §. ſi nullo. j. de ſol. & de eo per quẽ fac. erit l. j. §. j. & j. de fur. l. ſi quis vxori. §. apud Labeonem. & ſic vult ſentire hic gl. & hoc eſt qd̃ tenet In 4 no. ſcilicet nõ † credendum nũcio ſine litteris, [f] extra, de offi. deleg. c. prudentiam. f 5 Hoc etiã facit † ꝙ nõ ſit credendũ nũcio publico ſeu præconi, niſi portet birretũ rubeũ, vt mos eſt: tamẽ in hoc ſcilicet de nuncio publico ſtandũ eſt conſuetudini. 6 Quid ſi nuncius † portat literas credentiæ, ſcilicet tali latori præſentiũ in his quę dixerit dabitis plenã fidẽ. Et materiã iſtã c plenè dico in l. Lucius. j. de fideiuſ. facit l. vbicunque. §. planè. de interrog. actio.

Si is qui.

Si quẽ quæſtum. Ad eum, ad quẽ periculum rei non pertinet, commodũ non ſpectabit. h. d. Oppo. & videẽ ꝙ lucrũ non ſit ſuũ, cuius eſt periculũ: quia ſi quis alteri alienã rem locauit, cõmittit furtũ: & ſic eius eſt periculũ: vt ſ. eo. l. ſi vt certo. §. interdũ. & §. idẽ deniq;. Solu. Dicit glo. hæc regula procedit quãdo ad aliquẽ pertinet periculũ ex natura contractus: ſecus ſi ex culpa ſua. Vel dic ſecundũ Richar. Malumb. ꝙ hic non cõmiſit furtũ. Nam ille, qui accepit rem experiendã, poteſt alteri locare: hoc enim eſt de experientia: vnde videtur vti ad f eum vſum, ad quem commodata eſt: vt ſuprà eod. l. eum qui. in princ.

Si libero. Error in iure conſecutiuo non impedit actionẽ oriri ex contractu: ſicut nec error in iure vel in facto antecedẽte impedit cõdictionẽ oriri extra id, quod agitur. h. d. Oppo. ꝙ non habeat locũ actio mandati: vt l. at qui natura. §. ſi libero. ſ. de neg. geſt. Sol. Aut ille, cui mandaẽ, putabat ſe liberũ: & habet locum directa. Aut putabat ſe ſeruum: & habet locũ vtilis, quia ex neceſsitate facit. Quæro ꝓ declaratiõe tex. quæ differẽtia eſt inter caſum hui⁹ §. & caſum qui adducitur ad probationẽ, ſcilicet de indebito ſoluto? Reſpond. in primo caſu nullus erat error in facto circa ipſum contractũ, ſed erat error in iure cõſecutiuo ex ipſo contractu: non enim putabat obligationem oriri. In ſecundo caſu erat error in facto vel in iure, ex quo cauſabatur ſolutio: & ſic erat error in antecedẽte. Item erat error in conſequente. non enim putabat obligationem oriri: & tamen oritur. ergo multo magis in primo caſu.

Si ſeruus. Ex eodẽ facto duæ actiones contrariæ poſſunt oriri diuerſis reſpectibus. hoc dicit. Oppo. de l. j. C. de fur. Sol. non impeditur natiuitas, vt hic: ſed exercitium ſic: vt l. contraria. Ratio: quia iſtæ actiones non cõtrariantur in origine. Nam furtum fit reſpectu dominij: commodatum reſpectu cõtractus celebrati cum ſeruo. Sed contrariantur in exercitio: nam exercitum eſt dominij tantùm: vnde ſi agit commodati, approbat contractum: ſi agit furti, reprobat. Sed approbat & reprobat ſunt omnino contraria: ergo &c.

1 ☞ Prædo conuentus quòd non poſsit referre quæſtionem dominij.
2 Depoſitarius, commodatarius, creditor, conductor, & ſimiles, quando poſsint referre quæſtionem dominij.

a ¶ Emphyteuta. Vide plenius gloſſ. & Bar. in l. iij. §. ex cõtrario, de acquiren poſſeſſ.

b ☞ Scripta exemplaria habẽt, quia idem eſt dicere cõmodo, qd̃ accommodo. Bart. & neceſſario quidẽ, vt qa alijs verbis prioribus ſensũ pẽtet. tex. quoq; il. vbicũq; adductus ſ. ſed ſi dũ. ff corruptè adducit. vo luit Bar. allę. l. cuiuſque. §. ſed & cum fullo. ver. planè. j. de inſtitu. Alex. Loſæus.

c ¶ Si rem. In princi. huius &c. Idem tenet Bart. in l. cũ ꝓponas. C. de dolo.

d ☞ POMATES.

¶ Sed & ſi dũ. Limita vt per Iaſo. in l. j. in prin. col. iij. ff. de eo ꝙ quem fac.

e ¶ Cui pereat. Adde oĩno quę dixi poſt gl. in l. ſi finita. §. ſi iã ruerint. de dã. infec, & l. argentũ. j. e. Et qñ qs teneat de mala cuſtodia, vide in l. ex diui. maximè per Bald. C. loca. & per Bald. in l. dñs horreorũ. j. loca. Et iſtis omnino addę Bal. in l. ſi is cui. C. de fur. Adde quid ſi pecunia peat culpa nũcij portãtis illã ad creditorẽ, Bal. cõſi. cccc xvj. lib. iij. & qñ quis teneatur de mala cuſtodia, cõſil. cccxxv.

f ¶ Sine literis. Non creditur nuncio, ſi nõ portat literas, vel ſine birreto rubeo i capite. adde Barto. in l. prohibitũ. C. de iure fiſ. lib. x. & not. in l. j. §. cura. ſ. de offi. preſe. vrb. & in extrauag. ad reprimẽdũ. in verbo, per nunciũ. & in verb. ꝓ literas. & qd̃ ipſe not. ſ. de conſtit. pecu. in l. qui autẽ. & in dicta extrauag. ad reprimendũ. in verſi. literas. Adde vt plenè per ipſum Azo. in c. cùm parati. extra de appel. & an nũcio iurato credatur, Paul. de Caſt. cõſ. cccxxvij.

a ✠ POMATES. ¶ Cām. Vide Barb. in simili consil.j.xxx. col.vol.j.Bar.in l.iudex.ff.de mino.

b ¶ Depositarius, cōmodatarius. Ibi. j. de pigno.act.no. Bar. in l.rem alienam.§. de pigno.actio.& ibi dixi & vide omnino Bar. in l.qui rem.C.loca.

c ¶ Non possum. Ratio, quando agenti possit opponi exceptio dominij, vide latius p Bar.in l.si alienā.solu. mat. & ibi p Bal.dicentē q̄ quādo agitur actione personali, aut nos loquimur q̄n agit̄ ex quasi contractu: & remittit se ad not.in l. inde. §. sed & si numi.§.de cōdi.inde. Aut agitur ex maleficio vel quasi: & remittit se ad no.in l.& ideo.§. Neratius.de condic. fur. Sed q̄n agitur ex contractu, dicit ipse aut dominij̄ est causa vel liditatis contractus: vt in mutuo. Aut est causa nullitatis: vt in emptiōe rei suæ. Aut ecōtra, cōtractus est causa dominij, vt est cōtractus emptionis regulariter: & hoc vltimo casu dicit q̄ nō pōt opponi exceptio dnij tertij, nisi emineat euictio in limine cōtractus, vt l. pe. §.fin.de rescin. vend. In alijs duobus dicvt per Bar.in d.l. si alienā.fed do. Ioā. ibi addit q̄ licet forte non admittat̄ in quasi cōtractu exceptio dominij tertij in d.§. sed & si numi. admittet tñ forte exceptio dominij proprij conuenti: arg.l.bona fides.j.deposi. Sed ego in hoc dubito propter tex.in l.si quis cōductionis. & quod no.per glosf. & Bar.C.lo. & quod no.Bart.hic & in l. ei à quo.devsusc.vbi cōducēs opponebat exceptionē proprij dnij cōtra locatorē agentem condictione ex l. et sic extra id q̄d erat actū in locatione ex quodam quasi cōtractu agebat: & tñ non admittitur exceptio proprij dnij conuenti. & quod in d.l. si quis conductionis. agere ex quasi contractu. hoc sentit expresse Bar.in d.l.si alienā.in princi.ibi: aut ex eā q̄ descēdebat ex quodā quasi cōtractu extra id quod agit: vt in cō dictiōe indebiti, vel sine causa, & c. iūcto eo quod ipse idem dicit in ea.l. ibi, secūdo casu principali quando agitur extra, &c. Et sic p̄ predicta credo opio.d.Io.non esse verā: cū nihil obstat ad prædicta. l. bona

Si commodatarius non restituit ratione harum legum, utrum æstimabitur res uel possessio quæ pertinebat ad commodantem.

Ommodare. Qui conuenitur ex contractu non pōt referre quæstionē dominij.h.d. Quæro, quid si habēs causam[a] à me ex aliquo contractu conuenitur rei vēdicatione, an possit referri mihi quæstio dominij.do. Guli. antiquus glossator dicebat q̄ nō. gl. dicit cōtrarium, & bene. Ad contraria responde per ordinē vt in gl. fallit † in prædone, qui si conuenitur rei vendicatione, non pōt referre quæstionē dominij: vt l. si quis emptionis. §. sed hæc cōtra super illis. C. de præscrip. trigin. ann. Oppo. quia depositarius, † cōmodatarius, [b] creditor, conductor, et similes possunt referre quæstionē dominij: vt j. deposi. l. qui rem. & C. loca. l. qui rē. Sol. Aut ego volo agenti ex contractu opponere exceptionē dicendo, tu non es dñs: aut dicendo q̄ alter est dominus: aut dicēdo q̄ ipse, qui cōuenitur, est dominus. Primo casu non possum, vt hic, & j. de pign. act. l. si pignore. §. si prædo. Aut ego volo opponere q̄ alius est dominus: & tūc nō possum[c] vt d.l. qui rem, quia licet alius sit dominus: tamen contractus consistit etiā in re aliena: secus si dominiū alterius impediret contractum, et per consequens actionem & abligationem, vt in mutuo, q̄ non consistit in re aliena vt §. si cer. pet. l. secunda. §. in mutui autem datione, facit l. cum seruum. cum glo. C. de seruis fugitiuis. Aut re' vult dicere q̄ ipse est dñs: vel vt proprius loquar, q̄ ipse erat dominus tempore contractus: & tūc hæc exceptio potest opponi, [d] vt ll. contrarijs. Ratio: qa dominiū recipiētis impedit tales contractus celebrari: meritò actione ex eo contractu nō pōt agi. Sed si agitur condictione ex l. si quis conductionis. C. loca. deberet ante omnia restituere possessionē, & postea de dominio litigare. quæ lex propriè habet locum in contractu locationis & conductionis & directa: sed vtilis habet locū etiā in alijs contractibus[e] similibus, vt ibi no. per glossam. & docto. Item dico, si ageretur ad possessionem conditione triticaria: vt l. j. et l. secunda. §. de triticaria. Quæro, si cōmodatarius † ratione harum legum non restituit, vtrū æstimabitur res vel possessio quæ pertinebat ad commodantem? Respondeo, si non restituitur per dolum iuratur in litem: vt l. iij. §. in hac. §. eo. Si verò non est locus illi iuramento: tunc æstimabitur res, non possessio: vt lege non ab re. C. vnde vi. & lege, conductores. C. loca. Secus si esset sine delicto: quia tunc æstimaretur solū possessio quæ pertinebat ad actorem: vt l. si duo. in fine. vti possi. Huius rō pōt esse, quia quādo agitur ex contractu, bona fides cōtractus: hoc exigit ne de dominio referas quæstionem quæ ratio cessat, quando agitur ex delicto.

IN commodato. Pactum vt non veniat dolus futurus, nō valet h.d. De hoc dic vt §. de pac. l. si vnus. §. illud nulla. & j. de liberatione legata. l. Aurelius. §. Caio.

1 ☞ *Directæ actiones & contrariæ ex quibus contractibus oriuntur.*

2 *In actione contraria an ueniat dolus uel culpa.*

Contraria. Actiōes cōtrarię possunt principaliter intentari, sicut directæ. h.d. Quæro † ex quibus contractibus oriuntur[f] directę & ex quibus contrariæ. Gl. dicit plenè in l. consensu. de actio. & obliga. dic vt ibi. Tamē quantum ad propositum dic sic: Quandoq̄ nomen contractus variatur ex parte contrahentium, vt in emptione & venditione, locatione & conductione, & similibus: tunc ex vtraq̄ parte oritur directa secundùm nomen suum. Quandoque nomen contractus non variatur, nec nomē contrahentiū vel quasi contrahentium, vt in societate: & tunc idem: quia ex vtraq̄ parte oritur directa pro socio. Quandoq̄ non variatur nomen contractus, sed nomen contrahentium, vel quasi: tunc si quidem hæc variatio contingit: quia nomen descendit à nomine: vt in cōmodato, deposito & mādato: nam ex vtraq̄ parte est idem nomen contractus, sed variatur nomen contrahentium: quia vnus appellatur deponēs, alter depositarius: vnus mādans, alius mandatarius: tunc actio varia tur in directam & contrariā. Directa cōpetit ei, qui habet nomen proprium: contraria competit ei, qui habet nomen deriuatum, vt hic. & videbitis j. manda. & depo. per totum. Quandoq̄ nomen contrahentiū variatur aliter quā per hanc deriuationē: vt in cōtractu pignoris: quia nomen contractus est idem ex vtraq̄ parte: sed nomen contrahentium diuersificatur quia vnus vocatur creditor, alter debitor. Idem in contractu dotis quia nomen contractus dotis ex vtraq̄ parte non variatur sed vnus vocatur maritus, alia vxor. Idē in cōtractu tutelæ, vel quasi tutelæ, & isto casu variatur similiter per directam & cōtrariam: vt j. ti. j. l. j. & l. tutor. §. contrariā. & de contrario iudicio tutelæ, per totum. In dote probatur in l. omnino. j. de impen. & ibi dixi, licet glo. aliter sentiat. & cōpetit directa ei, cuius est res tempore cōtractus, super qua contrahitur alij competit contraria, vt dictis ll. & per hoc dico q̄ posita actione ex emphyteusi, vel ex fundo, de quibus dixi §. de condi. ex lege. l. j. variabitur in directam & contrariam: vt directa competat domino, contraria emphyteutæ vel feudatario. Quæro, vtrum in hac contraria iuretur in litem? Respon. vt dixi in l. in actionibus. §. de in litē iuran. Quæro, † vtrū in contraria veniat dolus & culpa, sicut in principali. Respon. si contractus celebratur gratia vtriusq̄, idem esset in vna quod in alia. Sed si contractus celebratur gratia vnius tantum: tunc non est idē: quia cessat ratio: vt j. eo. l. in rebus. §. item qui sciēs. & l. penul. Et hoc dico plenè in l. quod Nerua. j. depositi.

Si ex facto. Obligatione secundaria quilibet ex hęredibus tenetur in solidum, licet sit hæres ex parte. facit j. deposi. l. si duo. Quæro, si agitur ad rei restitutionem, quod est consilium agentis, vt possit esse certus, vtrum consequatur rem vel æstimationem? Respond. quòd omnes hæredes simul litigare cogantur: vt j. de ædil. edi. l. quod si nolit. §. si plures. Præterea, si ageret contra vnum, solutio partis non pareret liberationem, donec ab alio soluatur, vel totum interesse, vel alia pars tota: vt l. si non sortem. §. si centum. §. de condi. inde. & l. si duo. j. deposi. & de verborum obligationibus. l. in executione. §. pro parte.

1 ☞ *Contractus ab initio q̄ sint uoluntatis, ex pòst facto necessitatis.*

Commo

fides. allega. per eum Istis adde q̄ no. Bart. in l. legata. ff. de adimē. leg. Vtrum aūt si ego ago cōtra authorē meū, puta cōtra vēditorē, an ipse poterit mihi opponere q̄ nō erat dnis. Glo. no. in l. cū res. C. de proba. tenet q̄ non: quā ibi sequitur Bar. & Bal. et suprà dictis adde no. per Bal. in l. nec credi tores. C. de pig. actio, Et adde not. in l. cum res. allegata hic. & vide Pau. de cast. hic in fine. adde Pau. de cas. consi. iij.

d ¶ Pōt opponi. Ego cōtra hoc ponderaui casum in pe. in ver. in rem. & ibi Barto. & Bal. C. depositi. cui mi nimē pōt respōderi. et sic Bart. & doct. sunt sibijpsis contrarij.

e ¶ Alijs cōtractibus. Idē est in his personis quæ alio nomine tenent, in alijs nō: quia cessaret ratio: qa per denegationem restitutionis videant̄ spoliare agentē, quæ fuit propria ratio illius legis: vt p Dy. in d. c. q ad agendū. de reg. iur. in vj. & per Cyn. in l. ij. C. si cer. petat. Facit tex. not. in l. si mulier. §. qui possessionem. §. quod met. causa. quē allegat Bart. in d. l. si alienā. solu. matri. & adde Dy. in l. interdicto. post gl. j. de vt & vt ar & ecōtrario, q̄ dicit Bar. hic de delicto, facit d. l. si mulier nec tex. in d. l. conductores. loquitur q̄n locator non erat dnis.

f ¶ Cōtractibus oriūtur. Per Bar. in l. curatoris. C. de neg. gest.

a ¶ Sicut. In prin. huius §. Quid in mutuo, si, mutuaui tibi ad certū vsum, antequā sit facta in illū vsum cōuersio repeti possit? Bal. q̄ nō, ī l. ij. C. eo. p gl. in l. quā sit facta in illū vsum cōuersio repeti possit? Bal. q̄ nō, ī l. ij. C. eo. p gl. in l. si pœnā. de ver. ob. & vide Bal. in l. iij. C. e. Q̄n dicat̄ cōmodatū ad certū vsum, & quando dicatur vsus finitus. & quod not. Bart. in l. si pœnam. præallegata. & quando dicatur vsus finitus. & quod not. Bart. in l. si pœnam. præallegata.

b ¶ A precario. Idē tenet Bart. in l. ij. §. si cer. pet. & adde istis glo. hic allegatā in l. cōtractus. de reg. iuris. adde Bal. in l. j. C. eo. & dixit Bal. in l. si. in ij. col. C. de cōpēsa. q̄ precariū magis accedit cōmodato quā deposito. Ita dicit ibi in iiij. oppo.

c ¶ Instrumentū publicū. Valet instrumentū in tabulis de ligno vel papyro. Et vide Spec. in tit. de instru. edit. §. instrumētum. versi, item q̄ est scriptum. per do. Ant. in c. j. de fide istru. & ibi q̄d si in tabulis eburneis vel æneis, vide Bart. in d. l. j. in princ. de bo. pos. secundū tabu. & quod valet instrumentū in chartis de papyro, et in qualibet alia materia, est tex. & ibi Bal. ī l. donatio. C. de donat. & hic adde text. in l. quoniā indignū. in fin. de test. et ibi Bar. et Bal. ibi in fi. Quid in chartis rasis, vide ī l. chartæ. de bo. pos. secundū tabu. & q̄d ibi Bart. limitat. Salice. in d. l. quoniā. & ibi etiā p Angel. Adde q̄ scriptura publica possit fieri in papyro, Bald. consi. xliij. ij. libro.

d ✠ POMATES. ¶ Duabus. Vide Alex. in l. si mihi et tibi. in gl. in ver. nō posse. colum. ij. de legat. j.

e ¶ De illis cētum. Adde quæ not. p Bal. in l. quidā æstimauerūt. si cer. peta. & Bart. in l. non est nouū. in fi. ī. de actio. emp. & vide etiā Bar. in d. l. quidā æstimauerūt. Angel. & Ioann. de Imol. & Bal. in l. j. j. de acquir. hæred. Et adde quod Bal. ēt tenuit q̄ iste libellus sustētetur. Ita dicit ipse in l. j. j. de acqui. hæred. cuius contrariū ipsemet tenuit in l. si mihi & tibi. p illā gl. ibi de leg. j. Tu teneas q̄d dicit Bart. hic, & in d. l. scire debemus. Pro quo adde quod not. voluit Ino. in c. cùm M. Ferrariensis. de cōsti. Adde quod not. Bartol. in l. prætor. §. si mihi plures. de iniur. & Ange. in d. l. cùm quædam puella. tamen docto. tenent contra Barto. ideo vide do. Ioan. de Imo. in d. l. scire debemus. qui conatur eū sustinere contra alios. & adde quod statim dicam, & not. Bartol. in l. non est nouum. in fi. j. de actio. emp. & vide Barto. in auc. at qui semel. C. de proba. Et ex hac opi. Barto. limitatur tex. Institu. de actio. §. si minus. vbi etiam probatur cum glosf. sua q̄ si de centū, quæ mihi promisisti. petij decem corā vno iudice, & obtinui vel succubui, & postea velim residuum petere coram alio incompetenti in illa ciuitate vel in alia, cōpetit tibi exceptio declinatoria: quia non teneris respondere, nisi corā illo iudice primo. quod tene menti: quia fortè prima facie dixissem contrarium. & adde not. Institu. de actio. §. si quis agens. in vj. charta. & adde quod not. voluit Bart. in auc. qui semel. de proba. & singulariter Bald. ibi post eum Ioan. de Imo. in l. si mihi. de lega. j. & per eundem in l. j. in fin. de acquiren. hæredit. per Bald. not. in l. edita. in repetitione Padua-

Commodatum à præcario in quo differat. Et rationem diuersitatis habes num. 5.

Si equus commodatur nubi ut uadam ad uillam, quòd insit tacitè tempus, intra quod possim ire & redire.

Quomodo formetur libellus in præcario, & quomodo in commodato.

Si finitū est tēpus, in quo re cōmodata uti poterat absq̄ tua culpa, & non usus fuisti: quòd repetā cōmodatū.

Instrumentum publicum quòd possit scribi in tabulis de ligno, & in chartis de papyro.

Sicut. [a] Si cōmodans non patit̄ commodatarium vti re ad eū vsum ad quē est commodata: contraria cōmodati tenetur. h.d. Primò præmittit quædā præambula ad declarationē quæstio. Secundò eam determinat. Secūda ibi geritur. & inde debet sumi casus in terminis. Nota q̄ cōtractus † ab initio sunt voluntatis: ex pòst facto necessitatis. Not. tex. in fi. adiuuari nos beneficio, &c. Opp. j. deposi. l. j. §. penul. Sol. aliud in deposito, quod totū fit gratia cōcedētis. vnde ei licet mutare volūtatē, si vult: aliud in cōmodato, q̄d fit gratia recipientis tantū. Oppo. de l. j. & de l. cum pręcario. ff. de pręca. Solu. Aliud in pręcario: aliud in cōmodato. Et vt videamus rationē, oportet videre in quo differt † cōmodatū à precario. Gl. [b] hic, & in l. j. circa prin. j. de pręca. dicit q̄ cōmodatū datur ad certū vsum: pręcariū dat̄ ad vsum incertū. Quod intellige, q̄n dat̄ ad certū vsum limitato certo tēpore expresse vel tacitè. Si enim cōmodo † equū vt vadas ad villā: inest tacitè tps, intra q̄d posis ire & redire de villa: vt l. iij. §. si qs ita. §. de eo q̄d cer. lo. Si ēm dare tur ad certū vsum nō limitato certo tēpore tacitè vel expresse: tunc esset p̄cariū, & posset reuocari ad voluntatē dñi: vt l. Lucius. j. de dona. & ibi dixi. tangit̄ p doct. in l. ij. C. eo. Ex hoc scias in qua † actiōe debes formare libellū. Nā si misisti p libro meo, vel p equo vt cōmodarē tibi nulla adiecta cā: tūc debet agi interdicto illo de p̄cario. Sed si adiecisset certā causam: vt librū ad corrigēdū glo. vel equū ad egtandū ad villā, & simil. tūc debet agi commodati finito vsu. Ex p̄dictis † apparet rō diuersitatis: nā cū pręcariū dat̄ nō determinato vsu, si nō posset reuocari ad domini volūtatē, videretur proprietas inutilis, quod est absurdū: vt l. iij. §. ne tātū. §. de vsufr. Quæ ratio cessat in cōmodato. Quid aūt veniat in pręcario, dic vt l. quę situ. j. de pręca. Quæro, † q̄d si finitū est tēpus quo potuisti perficere vsum, ad quē cōmodaui absque culpa tua, qa fortè fuisti infirmus, an posim repetere cōmodatum? Glo. dicit q̄ sic: nec iste casus noceat cōmodanti, qui certat de damno vitādo, & profit cōmodatario, q̄ certat de lucro captando: vt l. item illa. §. de cōsti. pecu. facit l. si vno. §. itē cum quidā. j. loca. Venio ad ver. vt accidit. & opp. de l. tutori. C. de nego. gest. Solue vt ibi, & dixi in l. si pupilli. §. final. §. de nego. gest. Vltimò ex hoc ver. † ergo. nota arg. vt valeat instrumentum publicum, [c] si scribatur in tabulis de ligno, vel in chartis de papyro. Pro hoc j. de bono. poss. secundùm tabu. l. j.

1 ☞ *Creditor in centum quòd de centum possit petere uigintiquinque.*

2 *Et debitor potest excipere quòd tota summa petatur, si iudicis iurisdictio hoc patiatur.*

Duabus. [d] Ex pluribus rebus separatis potest peti vna, non autē pars vnius corporis. h.d. Oppo. de l. si seruus. §. boue. §. de cōdi. furti. dicvt ibi. Quæro, † si debes mihi centū an possum petere vigintiquinq̄ de illis centū [e]. Respond. sine dubio possum petere: vt l. cùm quędā puella. in fi. §. de iurisdi. omni. iudi. nec petā vigintiquinque tanq̄ debita, sed tanq̄ ex centū debitis: vt l. scire debem[f]. & ibi per glo. j. de verb. oblig. † Sed dubium est an debitor possit dicere, volo q̄ petas totū simul: ne distinguas me in plura iudicia. Guli. dicit q̄ potest hoc dicere: argu. §. de procu. l. non tñ. & l. planè. §. famil. ercis. & §. de qbus rebus ad eundē iudi. l. j. & ij. Facit j. de exerci. l. ne in plures. & l. q̄d si nolit. §. si plures. j. de ædili. edic. quod videt̄ verū, si iudicis iurisdictio hoc patiatur: aliàs secus: vt d. l. cū quædā. in fi.

1 ☞ *Tres actiones competunt illi qui soluit æstimationem rei cōmodatæ quæ reuersa postea est ad dominū.*

2 *In alternatiuis quo ad actionem electio est actoris, quo ad solutionem est rei ante litem contestatum.*

3 *Culpa quando æstimetur.*

Rem commodatam.

Actio cōmodati contraria cōpetit vt dominus reddat rem in sui potestatē reuersam vel æstimationē acceptam. hoc dicit.

Nota q̄ ista actio cōpetit alternatiuè ad duo. Sed quæro, cuius erit electio [f]. Glos. hic disputat, finaliter tenet q̄ sit in electione eius, qui accepit, reddere quod vult. Tu dic clarius vt dicebat † dom. Iac. tres sunt actiones, quæ cōpetunt huic, qui soluit litis ęstimationē: scilicet actio ex eo cōtractu: & hęc datur alternatiuè ad duo, vt hic. Item cōdictio sine causa. & ista datur præcisè ad reperendā pecuniā datam: vt l. si fullo. §. de cōdi. sine cau. Itē est rei vendicatio: vt §. de rei vendi. l. si culpa. Sed in actionib[g] † electio est actoris: vt infrà, de

ex persona hæredis conditio obligationis non immutatur. l. ij. de verborum obligation. & sic si creditor teneretur petere tota centum, hæres similiter cogeretur: vt dicto §. aliud. Sed ad hoc potest responderi: & ideo considera & tene opin. Bartol. per quam multum limitatur cautela, quam ipse ponit in dict. auc. at qui semel. in fine & ibi dixi C. de proba. Item per hoc etiam multum limitatur text. Institu. de acti. §. si minus. vbi probatur cum glos. sua quòd si de centum, &c. Adde tu vltra prædicta dom. Marian. Socin. in c. dilecti. argu. xxix. q. ij. de libel. obla.

f ¶ Electio. Sed Fulgo. in l. si fullo. §. de condic. sine causa. tenuit quòd eius est electio in rebus, cuius est in actione, per text. nota, in l. si seruus legatus. §. cùm homo. de legat. j.

Bi. quod intelligo. nota. Approbat. hm fab. in § sequitur n. 24. inst. de actio.

a ¶ In fi. huius gl. vide Imo. in l. j. §. fi. ver. circa quintũ. j. pro emp.

b ¶ Possunt. Inducitur iste tex. ad quęstio. de eo qui fecit expensas in equo cõmodato. de quo vide Bar. in l. diuortio. §. impendia. fol. matr. Quid in famulo, vide Bar. in l. si cùm dotem. §. finautẽ in sæuissimo. fol. ma. et in l. legatis. j. de ali. & cib. leg. & quid in potestate, an debeat præstare medicinas iudici, vide Barto. & quod ibi dixi in d. l. legatis.

c ✠ POMATES. ¶ Non repetit. Vide Panormi. c. j. de cleri. ægrot.

d ¶ Distingue. Adde Bar. in l. j. i. viij. et ix. col. C. de sen. que, pe o quod inter. Et de qua culpa teneatur procurator, vide latè Bart. in l. qd Nerua. in ix. q. prin. j. deposi.

e ¶ In mandato. Tuvrò distingue latè bar. in repet. l. quod Nerua. in ij. q. prin.

f ¶ Contrario. Adde no. Bal. in l. si tutores. C. de cõpen. Bal. idem quod hic in l. cũ Papinianus. Aliqui habent in l. nemo. ĩ ver. item cõpensatio. C. de sent. & idem Paul. de Castr. hic. & pro hoc allegat ca. cùm dilectus. de ord. cog.

g ¶ Argentũ. Hanc legẽ limita et intellige in specie nõ in genere secundũ Ang. no. in l. si finita. §. si ĩã ruerit. de dã. infe. & ibi dixi post Bar. Et adde an ista lex habeat locũ vbicunq; ego, sæpius miserã famulũ pro libro meo, postea vna die sine mandato venit ad te pro libro & aufugit, an ego tenear: vide ĩ l. cuicũq. §. sed & cum fullo. in apost. antiquorũ. j. de instit. & ideo dicũt docto. in l. j. C. deposi. & ibi Bal. & Cano. in c. j. de cõmodato. q; furtum factũ à cõiuncto vel famulo, & simili reputaẽ casus fortuitus: arg. istius legis. et vide in d. l. cũ q. §. fi. ẽ. eo. vbi Bar. & not. q; nũcius, licet sit paup, si tamẽ nõ erat malæ famæ nõ dicit eligẽs esse in culpa. l. suspectũ. & ibi Bart. de suspec. tut. Adde an furtũ factũ à famulo reputetur casus fortuitus, Bal. consil. lxxxix. lib. j.

h ✠ POMATES. Si commodauero. vide Fel. in c. auditis. xvij. col. de præscrip.

tribu. l. quod in hæredem. §. eligere. Rei verò est electio quid soluat ante lit. cõte. vt l. iij. circa prin. ver. & generaliter. ẽ. de eo quod cer. loc. Vnde quancũq; actionẽ intentet ante lit. cõtest. dominus poterit eligere quod vult: post lit. contest. cogetur soluere secundùm naturam actionis intentatæ: vel rem, si intentat actionem in rem, vel æstimationem, si intentat condictionem sine causa. Sed si intẽtet actio ex eo contractu, poterit soluere quã vult vt hic: sicut in alijs obligationibus alternatiuis: vt l. eum qui certatum. j. de verb. oblig. Vltimò no. fi. huius glo. [a] ibi: hic †tamen non res sed culpa fuit æstimata. quod est notandum, quãdo agitur actione ex eo contractu. Secus si ageretur rei vẽdicatione. Dixi in l. si fullo. alleg. licet Dy. aliter sentiat in c. pro possessore. extra de reg. iur. lib. vj.

☞ *Culpa leuissima non est facere illud quod diligentissimus paterfamilias faceret.*

IN rebus. Cõmodatarius tenetur de leuissima culpa: si ipsius gratia fuerit cõmodatum: non de casu, nisi culpa præcedat. Sed si vtriusq; gratia fuerit commodatũ, tenetur solùm de dolo & leui. h. d. Not. q; leuissima †culpa dicitur non facere illud, quod diligentissimus paterfamilias faceret. De quo dic vt dixi in l. quod Nerua. j. deposit.

Siue autem. Pro culpa cõmissa in faciendo cõpetit actio ex eo cõtractu & legis Aquiliæ. h. d.

☞ *Expensas paruas factas circa rem commodatam cõmodatarius non repetit.*

De modico non curatur.

Posunt. [b] Expensas alimẽtorum vel valetudinis † paruas commodatarius nõ repetit [c]: secus in magnis. h. d. Not. istum casum, & nota non †esse curandum de modico: de quo per Dyn. in l. si proprietarius. de dam. infect.

☞ *Tradens rem uitiosam quòd teneatur ad interesse.*

Item qui. Commodãs tenetur de vitio rei, si sciẽs fuit. h. d.

Opp. & videtur q; etiam ignorãs teneatur: quia in commodato venit leuissima culpa: vt ẽ. eo. l. si vt certo. §. nunc videndum. Sol. ibi loquitur ex parte commodatarij. cuius gratia celebratus est cõtractus: hic ex parte commodantis: meritò non tenetur nisi de dolo, subaudi & lata culpa: vt dixi in l. quod Nerua. j. deposit.

Opp. de l. sed addes. §. j. j. loc. & de l. teneẽ. §. sed si vas. j. de act. em. dicit gl. aliud in seruo vẽdito & locato: vt in contrarijs. aliud in cõmodato: vt hic. Tu verò † dic, qñq; restradit ex tali cõtractu, ex quo dominus transfert dominiũ, & nõ dñs vsucapiendi conditionẽ: vt in emptione, & venditione, & simi. & tunc si tradit rẽ vitiosam scienter, teneẽ ad interesse, etiam extra rem, si tradidit ignorãter, teneẽ ad interesse, vel quãtò minoris. quod dicvt l. Iulianus. j. de act. emp. & d. §. sed si vas. in l. tenetur. eo. tit. Quandoq; traditur ex tali contractu, ex quo non transfertur dominium: & tunc quandoq; recipiens exhibet suum officiũ gratiosè gratia dantis: vt in depositario, & mandatario: & hic distingue [d] depositum à mandato: nam deponens de omni interesse tenetur: vt j. de fur. l. si seruus cõmunis. §. quod verò. Nam cũ gratia ipsi contractus celebratur, tenetur de leuissima nec potest negari quin in culpa aliqua fuerit tradẽdo rem vitiosam, vt d. §. qd verò. In mandato [e] verò distingue, Aut procuratori seu mãdatori potest aliqua culpa imputari: & tunc in nullo teneẽ dominus. Aut non potest imputari culpa: & tunc aut ei fuit mãdatum de certo emẽdo: & tunc de omni interesse tenetur dñs sicut in deposito. Aut de incerto: & tunc aut dominus potuit eum certiorare: & tenetur in totũ. Aut nõ potuit: & nõ teneẽ, nisi vt rem pro noxa relinquat, si est res quæ possit noxã committere: vt j. mã. l. inter causas. §. si cùm seruũ. & d. l. si seruus. §. quod verò. j. de fur. Si verò celebratur cõtractus gratia recipientis tantùm, vt in commodato: & tunc aut dñs fuit sciens: & tenetur in totum, vt hic. Aut non: & nõ tenetur, nisi vt pro noxa dimittat, si potest noxam committere illa res: vt j. eod. l. pen. Aut contractus celebratur gratia vtriusq; : vt locatio & conductio: & tunc distingue vas vitiosum ab alijs rebus vitiosis: vt d. l. sed addes. j. loca. quod dic vt ibi.

1 ☞ *Quod potest contrario iudicio peti, potest in compensationem deduci.*

2 *Si mihi agenti ad decem opponis compensationem de viginti quæ tibi debeo, non condemnabor in alijs decem, nisi agatur per uiam reconuentionis.*

1 **Quod autem.** Quod † potest contrario [f] iudicio peti, potest in cõpensationẽ deduci. h.

2 d. Hic est casus vnius quæstionis: tu petis † à me decem, ego oppono cõpensationẽ de viginti quę mihi debes: iudex absoluet me à decẽ petitis, sed vtrũ in residuis decẽ cõdẽnabit te in eodẽ iudicio. Gl. dicit q; nõ, si agatur per modũ recõuẽtionis: vt no. in l. cũ Papinianus. in ij. gl. C. de sen. & Gul. hic Bar.

Ad eos. De damno dato à tertio nõ tenetur commodatarius vel conductor.

g **Argentum.** [g] Si res culpa nũcij perdatur, perit periculo domini, si remittens non fuit in culpa malæ electionis. d. d. De hoc dic vt ẽ. eo. l. eum qui. in fi.

Rem mihi. Postquã quis est cõdemnatus cõmodati directa, potest agere cõmodati cõtraria. h. d. Opp. de l. si fullo. ẽ. de cõd. sine cau. Sol. dicit gl. fateor q; habet locũ actio cõmodati, vt hic: & etiã sine causa condictio: vt ibi. Hoc non placet: quia ibi agendo condictione sine causa nõ impugno sentẽtiam: quia ex postfacto deuenit ad non causam. Sed hic agendo sine causa condictione impugnarẽ sententiam: nam haberem necesse dicere istam causam fuisse iniustã tempore sentẽtiæ: ideo puto q; habet locum actio cõmodati: vt tex. h. d. per quã non dico cõtra sentẽtiam: sed peto interesse meum per actionem commodati contrariam. Item oppo. C. de condict. indeb. l. j & j. man. l. si fideiussor. §. in omnibus. Sol. dicit. gl. fateor q; hic nõ competit condictio indebiti: quia solutum est authoritate sententiæ. & sic concordat, vt in gl. Vel aliter: hic sententia fuit nulla, quia lata ex falsis instrumentis: sed hoc non est verum, vt dicam in l. si prætor. §. Marcellus. ẽ. de iudi.

In exercitu. Dolus serui non præiudicat cõmodanti, licet pro eo noxaliter teneatur. h. d.

h **Si commodauero.** [h] Si re vtaẽ cõmodatarius ad eũ vsum, ad quẽ commodata est, & pereat sine culpa commodatarij, cõmodatarius non tenetur. h. d.

De pignoratitia actione. *Rubrica.*

Dictum est suprà de quibusdam actionibus personalibus: verum quia pignoratitia est actio etiam personalis sicut aliæ: ideo de ea ponit hic in tractatu personalium. & not. infrà, in tractatu de pigno. Ibi enim tractatur de actione hypothecæ: quæ est realis: vt l. pignus. j. de pig. Et quæ sit differentia inter hypothecariam & pignoratitiam, ponit gl. in j. constitutione Digestorum. §. tertij. dic vt ibi.

1 ☞ *Pignus nudo consensu contrahitur, etiam si alia res tradatur.*

2 *Error in materia pignoris non impedit constitutionem.*

Dictio

Ibi. Tu vero. Pro vera Resol. huius legis. v. l. 14. f. ẽ. p. 5.

2 ¶ Contra hoc facit. Alias est lex, quoties. aliàs lex, q aũt. §. j. §. ẽ contrit. pec. vbi oino vide Paul. de Cast.

b ✠ POMATES. ¶ Non põt. Vide aliquid per Eleĩ. in c. literas. colũ. v. in fin. de præsump.

c ¶ Intro gl. magnã. Si ue sit differentia inter pign? p̃toriũ & conuẽtionale. adde aliã q̃ no. in l. si finita. §. si qs dãni. de dã. infec. Adde aliã differẽtiã, quã nemo ponit: qa ĩ pigno re p̃torio creditor accipiẽdo pignus, ẽt nõ idoneũ, in totũ liberat debitorem: vt est tex. no. ĩ l. à diuo Pio. §. si pignora: j. d̃ re iudi. secus ĩ pignore cõuentionali: vt l. creditor qui nõ idoneũ. ẽ. fi cer. pe. adde aliã: nã, licet ĩ pignore & hypothecaria conuẽtionali req̃ritur excussio, qñ agit contra tertios possessores, in auẽ. hoc si debitor. C. de pigno. secus in pignore cõuẽtionali, & hypothecaria. Et adde not. in l. si finita. §. si quis dãni. de dã. infect. & vide not. ĩ auẽ. hoc si debitor. C. de pigno. adde qũo possit concurrere pign? p̃toriũ & cõuentionale, Bal. consil. cccxvj. lib. iiij.

d ¶ Pignoratitia. Et creditor ẽt habet hypothecariã in pignore prætorio. l. ij. C. de præto. pig.

e ¶ Et oppo. Addẽ Imo. in l. si id quod aurũ. in prin. de verbo. oblig. & vide quod ibi scripsi post Bartol.

f ¶ Dictio preter. Vide Bart. in l. si eum. §. qui iniuriarũ. si quis cau. & tex. in l. q bona. §. si quis quia. & Iaco. de Are. & Imo. de dã. infec. & Bal. & doct. in l. actione. de transac. & tex. in auẽ. hoc ampliẽ. & ibi põderat Bal. in iiij. colũ. C. de fideicõ. & plenè in dictionario in ver. præter. & habes in d. l. actiõe. vbi dixi plenè. Et de dictiõe nisi, adde Bart. in d. l. prætor. & in l. si tutor. §. fin. de tut. & ratio. distra. p gl. & Bart. in l. sed & hæ. ẽ. de pcur. Quid in dictione vltra, vide Ang. in cõsl. ccviij. de qua etiã per Bal. in d. §. q iniuriarũ. & Bart. in l. q ita. ff. de dot. præle. & ibi de alijs. Adde plenissimè Oldr. de dictione p̃ter, & multis alijs, cõsil. xlix. et inquãtũ Alexã. allegat Ange. consil. ccviij. ego habeo. ccxciij. & de dictione præter, vide ẽt Rom. consil. cccxviij.

g ¶ In summario. Limita vt not. p Bal. in l. mater. in j. colũ. C. de

3 *Dictio, præter, quando ponatur inclusiuè. & nu 7.*

4 *Differentia inter pignus prætorium & conuentionale.*

5 *Debitor quod in pignore prætorio debito sublato habeat pignoratitiam utilem, sicut in conuentionali.*

6 *Error in nomine quando uitiet contractum.*

LEX I.

1 **PIgnus.** Pignus † nudo cõsensu cõtrahit, etiã si alia res tradatur. Et error in

2 † materia pignoris cõstitutionem non impedit. h. d. Primò præmittit vnũ dictũ: secundò ex eo infert ad solutionem quęstionis. Tertiò format aliã q. et soluit. Secũda ibi: si igitur. Tertia ibi: si quis tñ. Nota quod dixi in summario. No. hic in fi. q; † dictio, præter, ponit inclusiuè &c. Ad primũ oppo. iura realia solo cõsensu nõ cõstituunt sine traditiõe: vt C. de pac. l. traditionibus. ẽ. de vsufru. l. iij. §. j. & l. si partẽ. in prin. quẽadmod. ser. amit. Sol. specialè est in pignore: vt hic, & l. si tibi. §. de pignore. & ibi not. ẽ. de pac.

3 ratio quia modici præiudicij est. Similis ratio in l. fi. C. q̃ res pigno. obli. pos. Cõtra hoc facit [a]. l. qui autẽ. §. j. ẽ. de cõsti. pecu. Sol. ibi quis promisit pignus se daturũ, & non declarauit specie: vnde non potest [b] intelligi pignus cõstitutũ in genere, vt videbitis not. in hac l. in pe. glo. Secus si certa species fuisset expressa: quia tũc statim fuisset cõstitutũ pignus, secũdũ Gul. Nũc

4 intro gloss. magnã [c], & oppo. de l. non est mirũ. j. eo. vbi requiritẽ traditio. Sol. ibi loquit in pignore prętorio: hic ĩ pignore cõuẽtionali. Et hinc sumpta occasione, glo. hic ponit differentiã inter pignus prætoriũ & cõuentionale, quãvide & signa. Tu † tamẽ dic clarius & latius q; pignus conuentionale à p̃torio differt: primò in modo cõstituẽdi: nam cõuentionale solo cõsensu cõtrahit: prætoriũ verò traditione: vt d. l. non est mirũ. In casu tamẽ nõ requritur traditio: vt l. cũ vnus. §. fin. cũ l. seq. j. de bo. autho. iudi. possi. Item in bonis minoris vniformiter cõstituitur prætorium pignus sicut in bonis maioris: vt l. apud Iulianum. §. j. quib. ex cau. in pos. eatur. & l. si minor. de bo. auth. iudi. poss. Secus est in conuentionali. Nam immobilia non possunt obligari sine decreto. Item differunt in effectu acquisitionis respectu creditoris. Nam in cõuentionali facta traditione transijt possessio: vt l. serui nomine. j. de vsuscap. & l. qui pignoris. j. de acqui. pos. & l. j. §. per seruũ corporaliter pignori. eod. titu. & not. in l. cũ notissimi. §. j. de præscrip. trigin. ann. Secus est in prætorio pignore: vt not. in l. iij. in fin. j. de acq; ren. posses. Et ex hoc sequit alia differentia, quòd in cõuentionali creditor habet vtile possessorium: secus in prætorio: vt l. si duo. §. creditores. j. vti pos. Item in cõuentionali, qui prior est tempore, potior est in iure. secus in prætorio. Quod dic vt l. cùm vnus. de bo. autho. iudi. poss. & l. si & iure. j. qui pot. in pig. habe. Quilibet tamẽ creditor habet hypothecariã, & ĩ hoc conueniunt: vt l. j. & ij. C. de præto. pig. Itẽ conuẽtionale non potest recuperari, nisi soluto debito: vt l. si rem. §. omnis. j. e. sed prætoriũ statim cùm venit ad defendendum: vt in auẽ. ei qui iurat. de bo. autho. iudi. pos. quod dic vt l. si pecuniæ. in fi. vt in poss. lega. vt dixi in l. eum qui. j. de priuileg. credi. Tetigi vobis in l. his conseqũter. §. si filius. ẽ. fami. ercis. Item differunt: quia in cõuentionali creditor habet pignoratitiam cõtrariam: quod secus est in prætorio, vt dicit gloss. quod non puto verũ, vt statim dicam. Tertiò differunt in effectu respectu debitoris. Nam in conuẽtionali venit dolus, lata & leuis culpa, vt l. si vt certo. §. nunc videndũ. ẽ. titu. j. In prætorio venit dolus & lata tantum: vt l. prętor. §. est prętera. j. de bo. autho. iudi.

5 possid. An autem † debitor habeat pignoratitiam actionẽ in prætorio debito sublato, sicut in conuẽtionali, potest dubi h tari. Veritas est quòd habeat vtilẽ: vt l. is cui. §. quæri poterit. j. vt in possess. leg. Et eadem ratione puto q; competat creditori pignoratitia [d] contraria per illã legem. i

d Ad quod facit quod not. Iaco. de Are. in l. vtiq; de dam. infec. licet inter creditorẽ & debitorem in pignore prętorio prodita sit actio in factum ex illo edicto prętoris posito in l. prætor. de bo. author. iudi.

e posi. Venio ad tertium dictũ, & oppo. [e]

6 quòd † error in nomine vitiet contractũ: vt j. de contrahen. emp. l. quid tamen. in fi. Sol. aliud in pignore, aliud in emptione. Et assignat gloss. duas bonas rationes. dic vt in ea. Ex quibus concludit gloss. quòd hoc totum stet in voluntate decepti vtrum contractus valeat vel nõ. Cõtra hoc videtur de peri. & commo. rei vend. l. si vina. Sol. ibi nulla fuit deceptio. vnde non est æquum q; illud, quod deuenit in contractu, depẽdeat ex voluntate vnius: sed hic interuenit dolus: vnde in fauorem decepti & decipientis odium cõfertur in decepti voluntatem. Simile dicimus in contractu, cui dolus dedit causam: vt ẽ. de dolo. l. & eleganter. in prin. & quod ibi no. & C. de transac. l. sub prætextu. de ser. pig. da. manu. si credito

f ribus. in fi. Oppo. & videtur quòd dictio † præter [f], ponatur exclusiuè, vt l. nam quod liquidè. de pen. leg. Sol. quandoq; dictio, prętęr, apponitur parti contentorũ sub præmissis: & ponitur exclusiuè: vt l. contraria. Quandoq; apponit ei quod sub præmissis continetur: & ponitur exclusiuè, vt hic, & l. Seio. §. vxori. de annu. leg. & per Cyn. C. de transa. l. actione. vbi glo. tangit.

1 ☞ *Res aliena quòd non possit obligari.*

LEX II.

SI debitor. Secundus creditor ex conuentione debitoris nõ potest in ius prioris creditoris succedere post pignus venditum. hoc dicit.

1 Nota q; † dixi in summario, [g] q; res aliena nõ potest obligari.

g Oppo. C. de his qui in priorũ credit. loc. succes. j. & j. quæ res pigno. oblig. poss. in l. Aristo. Solu. hic erat pignus venditum & iam bona debitoris exiuerat: ibi adhuc erat in bonis debitoris, &c.

1 ☞ *Qui putat statim sibi solui, non uidetur habere fidem de pretio.*

LEX III.

h **SI quasi.** [h] Non videtur habere fidem de pretio, quod statim quis recepturum se putat.

1 hoc dicit. Nota legem istam † ad materiam, quan

i do dicatur emptor habere fidẽ de pretio [i]. Non enim videtur habere, si putat statim sibi solui. De quo Instit. de rerum diui. §. venditæ. & j. de tribu. l. procuratoris. in fin.

1 ☞ *Pignus ubi est conuentum quod non uendatur, quod tamen possit uendi trina denunciatione præmissa.*

2 *Renunciari quod non possit dispositioni huius legis.*

3 *Quando tres denunciationes requiruntur, non sufficit quòd fiant uno momento: sed requiritur ad minus quòd una dies sit inter unam denunciationem & aliam.*

4 *Biennium quod expectatur post istas denunciationes antequam pignus uendatur.*

¶ Si conuenerit. Vtrũ valeat pactũ de vendendo pignore nulla monitione præceden te. tex. eſt no. ſecũdùm vnam lectu. cp ſic, & ibi Bar. l. Titio. §. Titius. ad municip. per Bald. in l. creditor. C. de diſtra. pig. & in gl. ibi, & hic Bal. in l. ſi. per illum tex. de iure domi. imper. Et quando requiratur denunciatio, vide in l. debitores. & quod ibi no. C. de pign. latius in l. creditor. & ibi Bald. C. de diſtr. pig. & in l. ſi. C. de iure domi. imp. vbi dicit Bal. cp valet pactum cp pignus vẽdatur ſine ſubhaſtatione, et etiam in vnã hebdomadam, et ſine certioratione debitoris. Et vide omnino Ang. & Imo. in l. debitoribus. ff. de re iu. Et an & quando vna ſiterpellatio ſufficiat, vide Bart. & quæ ibi dixi in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. de oper. no. nun. & in hac l. vide o. no Pau. de Caſt. quia bene declarat hanc legẽ. Adde an valeat pactum quòd poſsit ſemper redimere rem venditam, Bal. cp non, conſilio cclij. iij. lib.

b ✠ POMATES.

¶ Nota iſtum caſum. Vide Feli. in c. ex literis. col. vj. verſi. ſextò fallit. de cõſti. & poſt iſtas tres denũciationes debet expectari per triennium. l. ſi. C. de iur. domi. Vide Cepol. in caput. cẽteſima. Item valet pactũ de vẽdendo pignore ſi nevlla notificatione, Bar. in l. Titio. §. Titius. ff. ad municipa.

c ¶ Opp. Vide omnino Ang. & Imo. in l. debitoribus. ff. de re iu.

d ✠ POMATES.

¶ Quæro. Vide Feli. in c. ex literis. col. vj. verſic. fallit nono. de conſti. Barba. conſi. j. col. xliij. volu. j. vide Rom. ſing. cccxxvij.

e ¶ Sæpius loqui. Et ſequitur Ro. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. de ope. no. nũ. allegat gl. ſi. in c. ab eo. in ver. inſtãter. de appel. in vj.

f ¶ Vna dies. Hic per Paul. de Caſt. & iſtã tene menti ad Clem. quamuis. de appel. & ibi not. & in c. bonæ. de appell. & in c. Lotharius. xxxj. quæſt. ij. & Cyn. not. & do. Ioã. de Imo. in l. cùm procurator. §. ſi dominus. de oper. no. nunc. & gloſ. in c. ab eo. in ver. inſtanter. de app. in vj.

g ¶ Idemq. In hac l. & in materia dicta l. ſi. §. j. vide Paulum de Caſtro.

h ✠ POMATES.

a SI conuenerit. [a] Pignus poteſt vendi, ſi eſt actum, vel nihil eſt dictũ. Sed ſi agitur cp non vendatur, trina denunciatione præmiſſa vendi poteſt: aliàs ſecus. h. d. Not. iſtum caſum [b], quia eſt ſingularis, † cpvbi conuentum eſt de non vendendo pignore, poteſt vẽdi trina denunciatione præmiſſa. Opp. cp nullo caſu liceat vendere, niſi denũciatione præmiſſa: vt l. ſi. §. j. C. de iure domi. imp. Sol. olim poterat vendi ſine denunciatione; hodie ſecus per illam legẽ: tamen non requiritur niſi vna: quãdo nihil eſt actum de vendendo. Ad tertium dictũ oppo. [c] cp liceat vnicuiq; renunciare iuri ſuo: vt l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. ergo creditor non poteſt vẽdere poſt pactum de non vendendo. Gloſ. reſpondet cp hoc eſt propter publicam vtilitatem: aliàs nõ reperiretur qui mutuaret pecuniam, ſi pignus vendi non poſſet, ſecundùm † hoc etiam beneficio huius legis nõ poſſet renunciari, ſi de eo etiam fieret mentio ſpecialis. Quærod, vtrum poſsint fieri iſtæ tres † denũciationes vna vice, ſcilicet, ſolue, ſolue, & iterum ſolue, Glo. dicit cp nõ. & bene dicit: quia tunc non videtur ſæpius denunciare, ſed ſæpius loqui [e]: argu. j. de lega. ij. l. Mæuius. §. eum qui. Sed quæro quot dies debent eſſe inter vnam denunciationem & aliam. glo. dicit cp ad minus vna dies [f]: & ſic in tribus diebus poterit fieri: vt l. inter accuſatorem. j. de pu. iud. quod ſatis placet. Et hoc tene mẽti: quia aliàs regulariter vna denunciatio ſufficit: vt l. Titia. §. vſuras. de leg. ij. Quero, vtrum † poſt has denunciationes debeat currere biennium. De quo in l. vltí. C. de iure domi. impe. Gl. dicit cp ſic, & bene, licet in quibuſdam partibus de cõſuetudine tantùm annus expectetur. Quæro à quo tempore currit biennium: dic vt in gloſ.

g DEmque. [g] Opp. & videt quòd talia pacta ſint ſeruanda: vt l. fin. §. j. C. de iure do. imper. Huius timore dicunt quidam, cp hic dicitur, Idemq; iuris, &c. ſ. vt tenea tur furti, ſi non denunciauerit & non ſeruauerit pacta: & ſic concordat cum l. contraria. Alij dicũt, Idemq; iuris. & c. vt poſsit fieri venditio non ſeruatis pactis: ſi tẽ ter denunciatur. Ad cõtrarium reſpõdẽt cp ibi pacta fuerunt appoſita de vendẽdo certo modo: hic de nõ vendendo. Hoc nõ placet: quia pactũ de vẽdendo certo modo, includit pactum de nõ vẽdendo alio modo: ſi ergo iſtud inclusum tacitè non valeret: poſſet vendere quolibet modo. quod eſt contra illam l. Vnde alij dicunt cp illud pactũ eſt ſeruandum, niſi ter denuncietur, vt hic: quod placet cum hac ratione: quia beneficium huius legis eſt introductum ob publicã vtilitatem: vt creditores poſsint vendere pignus. Si igitur obſeruando pactum conuentum pignus non poſſet vendi: tunc poteſt peruenire ad venditionem alio modo vt hic. Sed ſi [h] poteſt eſſe creditori conſultũ cõſeruãdo pactum, debet illud ſeruare, vt l. cõtraria.

1 ☞ Pactum appoſitum fauore unius nõ debet in eius læſionem redundare.
2 Si promiſiſti ſoluere centum in paſchate, vel dare obſides, cp poſſim cogere te præciſè ad ſoluendum.
3 In alternatiuis quòd electio nõ ſit debẽtis, quãdo unũ eſt in obligatiõe, & aliud appoſitũ ad cautelã creditoris.
4 Creditor quòd cogatur oſtendere debitori volenti vendere rem mobilem penes eum pignoratam, præſtita prius per debitorem cautione. & quid in immobili.
5 Debitor quòd in domo pignorata poteſt inuito creditore emptorem domus ducere per cameras.

i VAmuis. [i] Creditor nõ põt vendere pignus: ſed cogitur vẽditori oſtendere vel debitori vt vendatur, ſi ſibi idoneè cauea tur. h. d. No. cp pactũ † appoſitũ in fauorem vnius nõ debet redũdare in eius læſionẽ. de quo in l. quod fauore. C. de legi. & in l. nulla. de legib. §. Et hoc † inducit Gul. ad quæſtionẽ [k] promiſiſti mihi ſoluere centũ in paſchate, vel dare obſides, ſeu ſufficiens pignus: ego volo te cogere ad ſoluẽdum præciſè: quærit an poſsim. Iſte tex. facit cp ſic: quia hoc quod dicitur de dandis obſidibus vel pignoribus, eſt in eius fauorem: ergo non debet redũdare in eius læſionẽ. Nec obſt. ſi dicatur, in alternatiuis [l] electio eſt debẽtis: quia hoc verũ, quãdo alternatiua cadit inter duo, quorum vtrunq; eſt in obligatione & ſolutione: hic verò † vnum eſt in obligatione, aliud apponitur ad cautelam creditoris. Præterea, ſi nõ poſſet cogi præciſè ad ſoluẽdum, eſſet in electione debitoris an deberet. Ideo iſta alternatiua ſic intelligi non debebit: vt l. iij. in prin. §. de eo qd cer. loc. Secundò no. † cp creditor cogit oſtendere rem mobilẽ debitori volenti videre, preſtita tamẽ prius idonea cautione. Pro hoc C. de pigno. auf. hoc ita. & in corpore vnde ſumitur. & j. de re iudic. l. à diuo Pio. §. quòd ſi res. Quæro quid de re immobili. Dicit gloſ. certè illa ſeipſam exhibet: vt l. ij. C. quando, & quib. quarta pars deb. & C. de dona. ante nup. auf. dos data. quod poteſt eſſe verũ in prædio ruſtico: ſed in prædio vrbano † poterit ne dominus, qui vult vendere domũ, ducere emptorem per cameras inuito creditore, vel conductore, vel ſimili. Gul. dicit cp ſic. arg. l. ſi ita. §. dominus. de vſu & habi. & l. j. §. quod ait. j. de cloac.

Si creditor. In actione pignoratitia poſt moramveniunt vſuræ: quia eſt bonæ fidei. h. d.

Si neceſsarias. Expẽſę facta in re pignorata, contraria pignoratitia repetuntur. Glo. quærit quid in cibarijs. Reſpondet idem: nam cùm creditor non habeat vſum pignoris, ceſſat ratio, quæ eſt in l. pignori. §. fi j. eo.

Si pignori. Si creditor vendit, & de euictione promiſit, ei debet à debitore de indemnitate caueri. h. d. gloſ. Opp. cp creditor non debeat cauere: vt C. cred. euict. pig. non debere. l. j. Sol. vt in gloſ.

1 ☞ Res tota quòd uendatur ratione partis.
2 Emphyteuſis an redeat ad dominum, quando unus ex pluribus hæredibus ceſſauit in ſolutione canonis, remiſſiuè.

Si vnus. Si ceſſatur in ſolutione partis, vendit totũ. h. d. † Not. quòd ratione partis vendit totũ: & ſic facit

¶ Sed ſi. Vide Rom. conſi. xliiij. ad fi.

i ¶ Quamuis. De iſto tex. vide no. Bar. in l. à diuo. §. ſed & illud. de re iud, et bene facit l. j. §. ſi tabulæ. & qd not. Bar. de ſequeſt. ff. de tab. exhib. & rõne de qua hic ad declarationẽ, vide Bart. in l. ſicut. §. illud. in fi. j. quib. mo. pig. vel hy. ſol. & hic Pau. de ca. & vide qd dicit Bar. in l. ſi. in prin. j. eo. tit.

k ¶ Ad quæſtionẽ. No. limitationẽ cp in alternatiuis nõ eſt electio debitoris. bene facit qd no. Bal. in l. ſi. in iij. col. C. de peti. her. Et cũ iſta deciſione trãſit Paul. de Ca. in l. iiij. §. ſi ex conuẽtione. de re iu. per illũ tex. Pau. de Caſt. in l. cùm proponas. C. de tranſa. et ad hoc facit text. in l. cãm. §. puellam. j. de manumiſſ. ibi qñ man^n iniectio. et facit etiã l. qui legati. C. vt in poſ. lega. & hic adde quę habes p mod. in d. §. ſi ex conuẽtione. p Pau. de ca. in l. ſi Stichũ. §. idem Celſus. j. de noua. vbi etiam inducit text. vt ibi per eũ. Adde Feli. plenè in c. inter cæteras. extra de reſcript.

✠ POMATES.

¶ Ad quæſtionẽ. Vide Ro. conſil. cxxxix. de materia alternatiuę, vide Bar. cõſi. xv. co. xj. vol. ij. aliàs conſil. xxv. Iaſ. l. j. ſ. qui ſatiſda. cog. & Iaſ. in §. huic aſſt. col. iij. Inſti. de act. Feli. in c. inter cæteras. co. ij. de reſcr. Alex. in l. ſi ſe non obtulit. §. ſi ex cõuẽtiõe. col. j. j. de re iudi. & in d. l. j. §. qui ſatiſd. cog.

l ¶ In alternatiuis. vide per Mod. in l. j. §. q ſatiſ. cog. vbi voluit Ro. cõtrariũ. Iſtud dicũ Bar. ſequit Paul. in l. iiij. §. ſi ex cõuentione. per illũ text. de re iud. & in l. cũ. ꝓponas. de transac. & facit qd no. Bal. in l. ſi. in iij. col. C. de pet. hę. Et cum illa doctrina trãſit Pau. de Caſt. in d. §. ſi ex cõuẽtione. p illũ tex. in ver. quippe. & ar. d. §. puellã. et in d. l. cũ. ꝓponas. Ad de quãdo in alternatiuis electio ſit debẽtis, pulchrè Bal. cõſi. xliij. j. lib. & in alternatiuis in ceſsiõe bonorum cuius ſit electio. vide Ro. conſil. ccccxxxix.

2 facit ad quæſtionẽ † cp ſi ex pluribus hæredibus emphyteutæ vnus non ſoluit penſionem, & cæteri ſoluerunt: quòd tota res incidit in commiſſum. Hoc tangit glo. in l. communi diuidundo in prin. ff. communi diui. Ego plenè in l. fraudati. de publicanis. & Gul. de Cu. tangit hic.

1 ☞ Dictio quaq; quòd importet idem quòd dictio omnis.
2 Dictio quiſquis, eſt diſtributiua.
3 Negatiua præpoſita ſigno uniuerſali quòd faciat æquipollere ſuo contradictorio.
4 Verba contractus celebrati inter rurales intelliguntur naturaliter, groſſo modo & impropriè.
5 Oratio indefinita quando æquipolleat uniuerſali.

Si annua. Vniuerſalis negatiua non põt dici falſa antequã in quolibet particulari ſit poſsibile. Item oratio vniuerſalis ſi in vno eſt falſa, in toto dicitur falſa. Item oratio diſtributiua verificatur in quolibet particulari diſtributorum. Item indefinita æquipollet vniuerſali. h. d. ſecundũ. gl.

a Opp. de prin. ad fi. [a] Sol. in prin. † eſt dictio quaq; quæ im
1 portat idẽ quod oĩs, vt hic. ibi: quia his verbis oẽs penſiones [b],
b &c. & l. hoc articulo. in fi. de hære. inſtit. vbi eſt dictio, ſi quis,
quæ eſt diſtributiua, vt l. qui filiabus. §. j. j. de lega. j. Sed con
2 tra hoc oppo. cp † dictio, quiſquis, ſit diſtributiua: vt l. qui libe
ris. §. hæc verba. de vul. & pupil. Sol. ibi loquitur in dictione,
quiſquis: hic in dictione quiſq: ideo quædã gl. quæ eſt hic: quę
dicit cp dictio, quiſqs, eſt ſignũ vniuerſale: aut malè loquitur,
aut corruptè eſt ſcripta. Opp. cp hic in prin. non ſit oratio vni
c uerſalis & collectiua [c], imò particularis ſiue diſtributiua: nam
3 negatiua † poſtpoſita ſigno vniuerſali facit æquipollere ſuo
cõtradictorio: vt l. legitimos. §. an ergo. de legi. tut. & l. in bel
lo. §. j. j. de cap. in glo. in verbo, nunquã. ſed hic eſt hmõi. dicit
enim: Nec verũ eſt, ſua quaq; die &c. q. d. ſi non omnibus die
bus, &c. vt glo. dicit. Sed iſta oratio, Si non omnibus æquipol
let ſi aliquibus non: quæ eſt eius contradictoria, ergo apparet
quòd eſt oratio particularis ſeu diſtributiua. Rñd. licet ſecun
4 dum propriã ſignificationẽ hoc ſit: tũ † qñ iſta verba proferũ
tur à cõtrahentibus qui iſtas æquippollentias ignorãt ſecun
dum iſtũ modũ nõ intelligimus: ſed ſtamus rudi & groſſo ver
borũ ſignificatui. ita loquitur hic. Nã qñq; Iuriſconſultus eſt
impropriè locut^o circa iſtas oratiões, vt l. ſi ſeruus. §. ſi pluriũ.
ſi qs cau. Itẽ opp. oratio vniuerſalis ſi in vno eſt falſa in totũ
eſt falſa: vt l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. de re. dubi. Ergo ſi in
primo termino non ſoluit, verum eſt dicere quòd falſa eſt hæc
propoſitio, omnibus terminis poſſe ſolui, licet adhuc omnes
termini nõ venerint: arg. de ver. obli. in l. in illa ſtipulatione, ſi
calendis. Sol. voluit dicere glo. hic ponitur verbũ pecuniæ in
5 definitæ, quæ † æquipollet vniuerſali: vt l. ſi pluribus. de lega.
ij. perinde eſt ergo ac ſi diceret: ſi oĩs pecunia ſoluta non erit.
ergo ſi eſt ceſſatum in primo termino, non eſt verum, omnem
pecuniam ſolutam non eſſe: licet hoc poſſet eſſe verum in ſe,
tamẽ iuriſconſultus non eſt motus propter hoc, ſed ideo quia
illa dictio, quaq;, omnes dies ſignificat, vt dicit hic tex. Et ideo
reſpondeo ad contrarium cp licet in præcedenti ſtipulatione
termini ſolutionis eſſet diſtributi, & ſeparati: tamẽ in hoc ſe
cundo pacto de vendendo fuerunt in vnum collecti per hanc
dictionẽ, quaq;. quaſi dicat niſi omnibus terminis ſoluta fue
rit: hoc eſt, quod quælibet dictarũ pręſtationum poſſet fieri in
omnibus dictis terminis: & ſic in vltimo termino poterit ſol
uere oẽs illas pręſtatiões. Venio ad ver. ſed omnibus. hic di
citur cp oĩbus pẽſionibus pręteritis ſi in vna eſt ceſſatũ, poterit
vendi pignus. Cõtra: iſta oratio fuit vniuerſalis negatiua: ſed
ſi nõ omnibus terminis fuerit ſolutũ: ergo ſi in aliqua parte eſt
ſolutũ, deficiet iſta cõdictio: quia ſicut iſta oratio nõ eſt vera,
omnibus terminis eſſe ſolutũ, qñ eſt in aliquo ceſſatũ: ita non
eſt vera iſta, omnibus terminis non eſſe ſolutũ, ſi in aliquo eſt
ſatisfactũ: vt d. §. vtrũ ergo cõdictio cõuentionis nõ eſt adim
pleta: meritò pignus vendi non poterit. Sol. ſecundũ ſignifica
tionẽ verborũ argumentũ procederet: ſed quia ſi præceſsit
ſtipulatio, qua cautũ eſt quòd ſoluat omnibus terminis, & ap
pareat cp ſi in aliquo ceſſatũ eſt, de mente cõtrahentium eſt cp
pignus poſsit vendi: ideo ſic intelligitur. Iſtæ enim cõditiones
quæ in pœnalibus ſtipulationibus apponuntur, iudicantur ſe
cundũ quod de mente cõtrahentiũ poteſt apparere, etiã con
tra ſignificationẽ verborũ: vt l. ſi is qui ducenta. §. cũ ita. de re
bus dubijs. & ibi dixi. Iterũ opp. ſi ergo a
cõmittitur ſtipulatio, ſi in aliquo eſt ceſſa
tum: ergo præcedens oratio nõ accipitur
vniuerſaliter & collectiuè. cuius contra
riũ dictũ eſt ſ. Rñd. duo verba ſunt in di
cta oratione. Primò verbum, pecuniæ, in
quo licet oratio ſit indefinita, intelligitur
vniuerſaliter, tñ iſta vniuerſalis intellígi
tur vniuerſaliter & diſtributiuè. q. d. ſi
quęlibet pars dictæ pecuniæ ſoluta non
fuerit, &c. & hoc ex mente contrahentiũ,
vt ſ. dixi. Itẽ in directa oratione eſt dies.
dicit enim, ſua quaq; die: & iſta eſt vniuer
ſalis collectiua. q. d. omnibus diebus ela
pſis: meritò anteq; omnes dies ſint elapſi,
non poteſt dici cõmiſſa cõuentio de ven
dendo: ſed poſtq; ſunt elapſi, cõmittitur c
in qualibet parte, pro qua ceſſatũ eſt. Ve
nto ad ver. ſed ſi ita ſcriptũ. & opp. hic di
citur, ſi qua pecunia. & ſ. diciẽ, ſi qualibet d
pecunia. ſecundũ qd modo intellexit: er
go idẽ importat quod dictũ eſt ſ. Item hic
ſubdit, ſua die. & ſic indefinitè loquiẽ de
die: ergo ęquipollet vniuerſali. & ſic con
cluditur quod idẽ debeat eſſe in hac con
ceptione qd in prima. Rñ. tu dicis cp hæc
oratio, ſua die, eſt indefinita. falſum eſt: imò
eſt particularis: quia ei apponiẽ ſignũ
particulare, ſua. Eſt ergo ſenſus, ſi qua pe
cunia appropriato termino ſoluta nõ erit
&c. meritò cùm in aliquo ceſſatũ eſt, po
teſt vendi. Et hoc ſentit gl. hic poſita.

1 ☞ Pactum de uendendo in dubio non intelligitur perſonale. remiſſiuè.
2 Conditio implenda an tranſeat ad hæredes, remiſſiuè.

De vendendo. Pactũ † de vẽdẽdo in dubio
1 nõ intelligitur perſonale. h. d. De materia f
huius §. dic vt ſ. de pact. l. iuris gentiũ. §.
pactorũ. Tetigi in l. ſi ſic. j. de verb. oblig.
2 Gul. quęrit † hic vtrũ conditio implenda
tranſeat ad hæredes. quod examinaui in
l. ſi x. cũ petiero. j. de ver. ob. Cy. in l. ſi plures. C. de cõdi. infer.

Cum pignus. Pignus poteſt vendi propter debitum & alias acceſsiones. hoc dicit.

SI rem alienam. Creditori decepto per contrariam pignoratitiam ſuccurritur contra debitorem. hoc dicit.

Non tantum. Pro omni obligatione poteſt dari pignus. hoc dicit.

1 ☞ Differentia inter pignus & hypothecam.
2 Statutum loquens in pignore, quòd non habeat locum in hypotheca.

1 Proprie. Seipſum ſummat, & ponitur differentia † in
d ter pignus & hypothecam. [d] Oppo. de l. res
hypothecæ. §. penult. j. de pigno. & Inſtitu. de act. §. item ſer
uiana. Solu. quantum ad actionem hypothecariam nulla eſt
differentia inter pignus & hypothecam, vt ibi. Sed quantum
ad pignoratitiam directam eſt differentia: quia illa contrahi
tur re: vt Inſtitu. quibus mod. re contra oblig. in fine. Ideo niſi
ad creditorem tranſeat poſſeſsio vel detentatio, non haberet
locum pignoratitia. Item nota text. ibi: propriè pignus, &c.
2 Et † ſic facit ad queſti. quòd ſtatuta, quæ loquũtur de pigno
e re [e], non haberent locum in hypotheca: cum ſecundum pro
f priam ſignificationem [f] debeant intelligi de pignore quod
tranſit ad creditorem: non tamen hoc pro conſtanti pone
rem.

1 ☞ Dolus dans cauſam contractui pignoris, quòd annullet ipſum ipſo iure.
2 Actio pignoratitia quando naſcatur, & unde naſcitur.
3 Actio ex ſtipulatu pro dote quando & unde naſcatur.
4 Præſcriptio quando incipiat currere contra actionem pignoratitiam.

¶ Ad finẽ. De dictione, quaq;, quiſq;, quiquis, &c. facit qd no. Bart. in l. credito. C. de pact. per Bar. latè in l. hoc articulo. Angel. not. in l. ſi ſtichum. §. ſtipulatio. de ver. ob. dicebat cp dictio qua cp, erat diſtributiua, & malè. & ibi per Imol. & adde l. pluribus. §. j. & ibi per Ang. & Imo. de ver. obli.

¶ Penſiones. Vide ad iſtũ §. quæ habẽt poſt glo. & Bar. in l. ſeru^o. §. ſi pluriũ. ſ. ſi qs cau. Bar. in extraua. ad remendũ. in ver. non obſtantibus.

Vniuerſalis & collectiua. Adde tex. cũ gl. quẽ ibi not. Bart. in l. j. C. quomõ & qñ iud.

¶ Et hypothecã. De quibus differẽtiis vide etiã per gl. in l. ſi ti bi decẽ. §. de pignore. ſ. de pac. p gl. & Bar. in proœ. Digeſtorũ. in §. tertij in ver. ciuilia. & in ver. eadẽ res. Bart. in l. pignoris. C. de pig. per Ber. in c. j. de feu. dato in vicẽ l. commiſ. & in l. j. C. de pig. ac. in l. j. C. de non nu. pe. per Cano. maximè per Inn. in c. cũ cõſtet. de pig. & p alios in d. l. ſi tibi decem. §. de pignore.

¶ De pignore. Statutum loquẽs de pignore, nõ habet locum in hypotheca. Cõtrariũ tenet hic Pau. de Caſtro quem vide.

¶ Significationẽ. Vide Fel. in c. cũ. aliquibus. de re iu. Are. cõſ. xxx. co. iiij. & conſil. cxxv. co. ij.

Ibi: & sic: nota quod mouam tum loquens instituto iure ne contrario. sin Anno domino m. ccc. lxxxvi. mpri. pa. n. 8. ergo & latenu non habe tunc dicit. quo cap. m. l. i. n. 13. p. §. gl. 1. Dota videsentia bar. hic. in fine.

a ¶ Omnis. De materia huius §. vide Bar. in l. ſi. in ſi. prin. ff. eo. verſ. q̃ro qñ naſcit pignoratitia &c. Adde gl. in l. j. C. de an. exce. in gl. magna, quæ inci. ſed qñ. & qd ibi Bal. & Ang. in vl. col.

a ☞ POMATES.

¶ Omnis. Vide Ro. ſing. ccccvij.

b ¶ C. de ann. excep. De quo vide quæ ibi habes poſt Bar.

c ¶ Et ſoluendi. Adde quæ habes in l. j. §. ſi ſeruũ qui in fuga. de acqui. poſ. & ibi ſcripſi poſt Bar. in d. l. pignori. hic alle. et Bar. in l. j. §. de cõdi. ex leg. & Bal. in c. j. in fin. de feu. da. in vicẽ. l. commiſſoriæ. Adde an p̃ſcribat pignoratitia, Pau. de Caſ. conſi. ccxcij. & Bal. cõſ. ccxcij. circa fi. iij. lib.

d ¶ Qui ante. Eſt principium huius §. &c. Vide quæ dixi in d. l. nõ poteſt. de iudic. & poſt Bar. Et iſta intelligẽ qñ ſupuenit ante cõclusum in causa ſecũdùm Bar. in l. mater. §. eandem. in fi. de exce. rei iud. Et ad intellectũ huius §. vide ſubtiliter Bald. in l. j. in prin. de exce. rei iu. vbi hoc limitat. Item limita iſtũ §. cum ſi. qñ causa p̃deret coram ordinario: ſecus ſi coꝶã delegato, ſecũdùm Bal. in l. præſcriptione. in ix. q. C. ſi cõtra ius. Et etiã limita vt pèr Ang. in l. ſi inſulam. de ver. obli. & ibi per Imo. in x. col. & ibi per Ro. aliter in xvij. co. & ibi ſcripſi. & vide Lud. in l. ſi vnus. de ver. oblig. vbi pro dicto Bar. in d. §. eãdem. alle. l. ſi in rem. §. fi. j. de euict. & ibi etiã dicit Bald. in d. l. præſcriptione. Et vide Pau. de ca. hic; qal le. Bar. in d. l. ſi mater. & Bal. in d. l. præſcriptione. & impugnat dictũ Bar. dicẽt per eũ hic. Et limita hunc tex. vt per Bal. in l. & ſi poſt tres. in vna lect. quod reputat hoc ſingula. Pau. de Caſt. & vide quæ dixi in l. ſi inſulam. et in l. cũ is. de pet. hære.

e ¶ Oblatio facta in iudicio. Adde Bart. in l. interdum. §. fi. de ver. ob. & no. Bar. in l. pe. de diſtr. pig. Sed Bar. videt ſentire contrariũ in l. ſi debitor. j. de ſol. Intelligẽ & declara vt per Bal. in l. inuicẽ. C. de cõpenſa. Et hoc ſequit Bald. in l. cũ apud. C. de cõmu. ſer. manu. et Bal. in l. ſi reſiduũ. C. de diſtra. pig. & gl. & Bal. in l. ſi prius. C. eo. tit. et gl. in l. ſi acceptã. in ver. periculo. C. de vſuris. Vide tũ ibi Bald. in iij. colũ. Et intellige iſtud procedere ante lit. cõteſt. ſecus ſi poſt vt no. Bart. in l. ſed & ſi alia. de cõſti. pec. ff. Et caue: quia ibi loquitur in obligatiõe extraiudiciali. Adde Bal. conſi. xxv. j. libr.

Omnis. [a] Pignoratitia directa cõtrahit, cùm eſt creditori ſoluta pecunia, vel aliter ſatisfactum. h. d.

Opp. de l. aliena. §. fi. j. eo. Sol. fallit ibi, vt ibi patet. Ad fi. huius §. opp. dum loquitur de eo qui eſt deceptus, de l. & eleganter. in prin. de dolo. & l. ij. in fi. de act. emp. Solu. intellige q̃ ſi deceptus re ipſa ſui facilitate, nõ dolo aduerſarij. Nã cùm †contractus pignoris ſit bonæ fidei, dolus dans contractui bonæ fidei cauſam, annularet ipſum iure ipſo: vt l. de tutela. & ibi no. C. de integr. reſti. mino. & l. ſub pretextu. C. de tranſac. Quæro, †quando naſcatur actio pignoratitia. Et videtur q̃ tempore contractus: quia re cõtrahitur: vt Inſti. quib. mod. re contra. obli. in fi. in contrarium quod tempore ſatisfactionis, vt hic. Sol. ſi quærimus quãdo naſcatur, naſcitur tempore ſolutionis, vel ſatisfactionis, vt hic. Si quærimus vnde naſcatur, naſcitur ex contractu dudũ inito & celebrato, & traditione ſequuta: vt d. §. fin. Et ſic naſcitur hodie ex materia antiqua. Dat glo. pro hoc exemplum in mutuo reconciliato conſumptione. Quod dic vt l. nam & ſi fur. & l. ſi à furioſo. ſ. ſi cer. peta. Item in actione tutelæ, quod dic vt l. ſi tutor. in fi. cum l. ſeq. de tuto. & rat. diſtra. Item in actione † ex ſtipulatu pro dote. & in hoc ſunt gloſ. contrariæ: quas plenè examinaui in l. ſi conſtante. §. j. ſol. mat. tamen glo. hic dicit veritatem. Probatur in l. in rebus. §. omnis. C. de iur. do. & j. de do. præleg. l. ij. in prin. & de natiuitate harum actionum, & ſimilium, gl. & doc. tangunt & examinant in l. j. C. de an. excep. Facit quod not. ſ. finium regũ. l. j. & famil. erciſc. l. j. in quibus tractatur quando dictæ actiones naſcantur, &c.

Quærit gl. quando incipit † currere præſcriptio cõtra actionem pignoratitiam? Reſpondet q̃ à die natiuitatis: ante enim non poteſt præſcribi, quia non eſt nata: vt hic, & l. j. C. de ann. excep. [b] in fi. Præſcribitur tamen iuri offerendi & ſoluendi [c] debitum, non ipſi actioni pignoratitiæ. dicit gl. idem not. in l. cùm notiſsimi. §. eodem iure. de præſcrip. xxx. an. & ibi doct. moderni tractant. Gul. de Cun. ponit hic: tangitur in l. pignori. de vſuca. & ibi hoc examinaui.

Is quoque. Pro re alia pignorata poteſt agi pignoratitia. h. d. Dic vt ſ. ti. j. l. cõmodare. & l. ſeq.

☞ *Quando ius intentatum ſuperuenit pendente iudicio ex cauſa de præterito, quando ſequatur condemnatio.*

Iudex qualiter condemnabit in expenſis, quando ius intentatum ſuperuenit in iudicio pendente.

Oblatio facta in iudicio quòd inducat liberationẽ, ſicut facit oblatio & conſignatio extra iudicium.

Qui ante. [d] Quando ius intentatum ſuperuenit † pendẽte iudicio ex cauſa de præterito, poteſt ſequi condemnatio. h. d. Oppo. vt l. non poteſt. de iud. Sol. quantum ad propoſitũ ibi ſuperuenit ius poſt lit. cõteſt. ex cauſa de futuro, ſeu ex cauſa noua: hic ex cauſa de præterito deducta in iudiciũ. Facit j. man. l. ſi mãdauero tibi vt à Titio. & j. de ver. ob. l. ſi Titius. Et ex hoc apparet q̃ finis huius gl. nõ eſt bonus, ſic ſimpliciter intelligẽdo. Si ago rei ven. & ſuperueniret dñium pendente iudicio, ſi quidẽ ex cauſa noua, nõ debet ſequi cõdemnatio: ſecus ſi ex cauſa de præterito: vt puta, ſi extiterit conditio legati, cuius occaſione vindicabitur. Ita debes intelligere iſtam gl. De iſta materia dicam plenè in d. l. nõ poteſt. Circa hoc vide in c. Abbate ſanè. de re iudi. in fi. vj. †Quæro qualiter iudex cõdemnabit in expenſis in hoc caſu. Reſpond. cùm vſq̃ ad illã diem, in quam obtulit pecuniã illam, in iudicio temerè litigauerit: ideo ipſe quanquã vincat cõdemnabit reo in expẽſis factis vſq̃ ad illã diem. A die verò obligationis vſq̃ ad ſententiam temerè litigauit reus: et ideo cõdemnabitur reus actori in expenſis. Probatur in l. ſi quis inficiatus. j. depoſi. Nec eſt nouũ vt qñq̃ ille, qui vincat, cõdẽnet in expẽſis: vt l. properãdum. §. & ſiquidẽ. C. de iudi. Vltimò not. q̃ † oblatio facta in iudicio [e] inducit liberationẽ, ſicut ſi ex tra iudiciũ eſſet facta oblatio & cõſignatio. Facit quod not. in l. acceptã. C. de vſu.

Solutum. Nouatio neceſſariã nõ perimit pignus: ſecus in voluntaria, niſi contrariũ actum ſit. h. d. Qualiter ea quę inſunt [f] in prima obligatione nouata intelligantur repetita in ſecunda, dic vt l. aliã. de nouatio.

Si quaſi. Pignoratitia poteſt agi, ſi principalis obligatio non perficitur, vel ſi perfecta tollatur acceptilatione vel pacto.

☞ *Obligatio pignoris, quando intelligatur pro uſuris, ſicut pro ſorte.*

Pignus quando poſſit retineri pro uſuris. remiſſiuè

Si in ſortem. Pignoratitia põt agi ſi id eſt ſolutũ pro quo tantum pignus fuit obligatum. hoc dicit. Oppon. C. etiam ob chirograpecuniam. l. j. gl. hic inuoluit ſe multũ: finaliter dicit q̃ hic fuit obligata res pro ſorte tantùm. Iac. But. dicebat q̃ hic non tractatur an pignus poſsit retineri pro vſuris. ſed dicit q̃ pignoratitia non poteſt agi. vnde lex illa non contradicit. Duo ergo videnda ſunt. Primò † an obligatio pignoris intelligat etiam pro vſuris, ſicut pro ſorte. Circa quod ſi quidem vſuræ ſunt naturaliter tãtùm debitæ: & tunc nõ tenetur pignus pro eis, niſi ſit dictum ſpecialiter: vt hic in verſ. ſiue autem. & C. de vſur. l. per retentionem. Si verò ſint debitæ ciuiliter & naturaliter: tunc pignus ſimpliciter acceptum tenetur etiam proviſuris, ſicut dicimus in fideiuſſore: vt l. cẽtum Capuæ. ſ. de eo qd cer. loc. Secus ſi pro ſorte eſſet tantùm obligatum: vt hic, & j. de fideiuſ. l. fideiuſſores magiſtratuum. Si verò vſuræ ſunt debitæ per officium iudicis: dic in pignore ſicut dixi in fideiuſſore, in d. l. centum Capuæ. & in l. quæro. j. locati. Secũdò eſt †videndum an pignus poſsit retineri pro vſuris, quando pro eis non fuit obligatum. Dic vt d. l. per retentionem. & in d. l. j. C. etiam ob chiro. pecu.

Si creditori. Niſi omnibus hæredibus ſatiſſiat, poterit pignus vendi. h. d.

☞ *Succedens alteri abſque confectione inuentarij, uidetur habere ratum quod defunctus ſuo nomine fecerat.*

Soluendo creditori creditoris quando quis liberetur.

Quòd fingitur ſuper facto aliquod factum, quod nunquam fuit.

Locator an poſſideat inducta per inquilinum in domo.

Interdictum Saluianum quòd ſit adipiſcendæ.

Interdictum Saluianum directũ competit pro rebus coloni: utile pro rebus inquilini.

Tradi

Tradi quòd poſſit res, non tamen animo transferendi poſſeßionem.

Primus locator quando habeat hypothecariam contra ſecundum conductorem.

Inuecta & illata quòd poßint retineri pro alio debito.

Solutam. [a] Pignoratitia naſcitur, ſi ſoluatur creditori, vel alteri pro eo legitimè recipienti, vel creditori creditoris. Item inuecta & illata per ſecundum conductorẽ, tenentur pro penſione ipſius ſecũdæ conductionis tantummodo, & non vltra. h. d. Primò ponit vnum dictũ. Secundò ex illo infert ad determinationem vnius q. Tertiò format vnam q. circa præcedentia. Quartò reſpondet cuidam tacitæ obiectioni. Secũda ibi: vnde ſi domũ. Tertia ibi: planè. Quarta ibi: videt autẽ. in qua reſpondet tacitæ obiectioni. Nam per liberã perſonã non quærit nobis actio pignoris ſeu obligatio: ergo dño locanti non poteſt quæri per conductionem factam à primo cõductore. Ad quod reſpondet q̃ iſta conuẽtio tacitè videtur facta cum primo domino, & ſic ipſi non quæritur ex cõtractu facto cum primo cõductore, ſed ex cõuentione ſua propria tacitè facta. Ex primo dicto no. † q̃ qui ſuccedit alteri, videt habere ratũ qd ille, cui ſucceſſerat, ſuo nomine fecerat, ibi: vel ei, cuius hæres extiterit. vt hic, & l. fin. j. rem ra. habe. in principio. Quod intellige, niſi ſucceſſerit facto inuentario: tunc enim nõ videt habere ratũ, niſi eatenus, quatenus bona eſſent ſoluendo, ne remaneat in dãno: vt l. ſcimus. §. & ſi præfatã. de iure delib. Venio ad ſecundã partem, & videtur † q̃ ſoluendo creditori creditoris non cõtingat liberatio ipſo iure: vt l. ſi opera. j. de doli excep. gl. hic non explicat. Tu dic clarè: aut ſoluo creditori creditoris qui habet me vel bona mea obligata: & liberor ipſo iure, vt hic. Poſſem etiã cogi ſoluere: vt l. nomen. C. quæ res pig. obl. poſ. & ideo ſoluẽdo etiam creditore meo inuito liberor: vt l. vtrum. ſ. de conſtitut. pecu. Quando q̃ ille creditor creditoris non habebat me vel bona mea obligata: & tunc aut ideo ego teneor creditori meo, quia ipſe alij tenet: & poſſum alij ſoluere: vt l. ſi liber homo. de neg. geſt. Aut cauſa quare creditori meo teneor, eſt omnino ſeparata à prima: & tunc aut ſoluo creditori creditoris creditore meo volẽte: & contingit liberatio ſine dubio, vt hic in principio. Aut eo inuito: & nõ cõtingit liberatio: vt l. inuito. de ſolu. & C. de neg. geſt. l. fin. cũ ſi. Aut eo ignorãte: & contingit liberatio ope exceptionis: vt l. ſi opera. de doli excep. & ibi no. Et ex his debes aduertere q̃ ſi primus creditor habet inſtrumentum in quo cõtinetur obligatio omniũ bonorũ, & per conſequens iſte debitor debitoris, ſeu nomẽ eius eſt obligatũ: poterit indiſtinctè ſolui eius creditori, vt in hoc §. Opp. hic dicit q̃ contra primũ creditorem [c] poteſt agi pignoratitia. Contrà, pignoratitia re cõtrahitur: vt Inſti. quib. mo. re cõtrahi. oblig. §. fi. ſed ad primum creditorẽ res non peruenit, nec fuit tradita ei: ergo nõ põt pignoratitia cõueniri. Dicit glo. notabiliter, licet traditio non ſit facta verè, fingitur tamẽ facta ex eo q̃ res poteſt includere pro penſione: vt l. eſt differentia. j. in quibus cau. pig. ta. contraha. & l. vti q̃. de dam. infec. Sic enim fingitur facta traditio: vt ſ. de dona. l. quiſquis. Not. ex hac glo. † primò q̃ fingit ſuper facto aliquid eſſe factũ, quod nunq̃ fuit. qd examinaui in l. ſi is qui p emptore. de vſuſc. in materia fictionis inductiuæ. Itẽ ex † hac glo. colligunt quidam [d] q̃ locator videtur poſsidere res inductas per inquilinũ in domũ. Alij ex hoc reprehẽdunt iſtã glo. Nã † interdictũ Saluianũ, quod pro iſtis rebus cõpetit, dicit adipiſcẽdæ poſſeſsiõis: vt Inſtit. de interdi. §. interdictũ. ſi eſt adipiſcẽdæ: ergo apparet q̃ nunq̃ poſſedit. Præterea, q̃ locator nõ poſsideat ante incluſionẽ, videt expreſsũ in d. l. eſt differẽtia. j. in quibus cau. pig. taci. cõtraha. Pe. dicit locatorẽ poſsidere eo ipſo q̃ inferunt in domũ vt l. j. §. ſi iuſſerim. j. de acq. poſ. & l. quarundã. eo. tit. Non ob. q̃ interdictũ Saluianũ eſt adipiſcendæ poſſeſsionis: qa illud cõpetit pro rebus coloni prædij ruſtici. Nos loquimur in locatione prædij vrbani, inter quos eſt differẽtia, vt ipſe Pe. latè tractat hic, & Cyn. refert eũ de verbo ad verbũ. C. loca. l. certi iuris. in ij. q̃ſtione breuiter † licet interdictũ Saluianũ directũ cõpeteret, p̃ rebus coloni: tn̄ vtile cõpetit pro rebus inquilini: vt l. j. in prin. j. de Sal. inter. & ibi no. C. de Sal. iter. l. j. Et ſic apparet q̃ nõ poſsidet. Præterea, cũ locator ignoret res quæ ſunt illatę in domũ, nec eas viderit, nec tetigerit, nõ põt dici eas poſsidere: vt l. iij. §. Nerua filius. de acquir. poſ. Præterea deficit animus. Dicendũ eſt ergo q̃ verè nõ poſsidet, nec a fictè, adeo q̃ ex iſta ficta poſſeſsiõe habeat aliquod interdictũ retinendæ vel recuperandæ poſſeſsiõis. ſed p̃ tanto fingitur poſsidere: vt glo. hic dicit: qa poteſt cõueniri pignoratitia, ſi nõ patitur inquilinũ b res ſuas extrahere: vel, vt propri' loquar nõ d. gl. q̃ fingatur poſsidere, ſed q̃ fingi 7 tur ei tradita. Põt enim † tradi nõ aio trãſferendi poſſeſsionẽ: ſicut fit de precario, cõmodatario, & depoſitario, & ſimilibus, & hoc ſufficit vt poſsit cõueniri pignoratitia. Dico etiã q̃ poſt incluſionẽ locator c nõ poſsidet verè, niſi resviderit & tetigerit: vt d. l. iij. §. Nerua filius. Oppo. † hypotheca non põt eſſe ſine principali: vt l. res. j. de pig. & j. de fideiuſ. l. fideiuſſor obligari. in prin. Sed iſte ſecũdus cõductor nõ eſt obligatus primo locatori: ergo nec res eius ſunt ei obligatæ. Huius timore Pileus fatebat contrarium, q̃ res non ſint obligatæ primo locatori. qd gl. reprehendit: quia cõtra iſtum tex. dicit ergo glo. q̃ licet ſecũdus cõductor non ſit primo locatori obligatus p̃ſonaliter: tn̄ ei eſt obligatus primus cõductor. & res iſtius ſecũdi cõductoris ſunt obligatæ p̃ obligatio d ne primi conductoris. Põt enim obligare res ſuas p̃ debito alteri': vt l. aliena. j. eod. Doc. moderni vident aliter dicere, videlicet q̃ primus locator habet obligatũ nomen ſecũdi conductoris. Vnde cũ habeat vtilem perſonalẽ & directã, quam habet e prim' cõductor cõtra ſecundũ, etiã habebit hypothecariã q̃ illi accedit: vt C. quæ res pig. obl. poſ. l. nomẽ. Et ita dicebat Petrus hoc etiã videbat ſentire do. Iac. But. qd licet ſit in ſe verũ: tamẽ q̃tum ad p̃poſitũ gl. dicit verius: qa ſecũdũ eos primus locator haberet hypothecariã ex virtute conuentionis, quam ipſe fecit cum primo conductore. Sed text. hic in fi. in ver. videtur autẽ. ponit q̃ tacitè videt ſecũdus conductor obligare primo locatori inuecta & illata, & ſic obligat pro obligatiõe primi cõductoris vſq̃ ad quãtitatẽ qua ipſe ſecũdus cõductor tenetur. Opp. ſi primus locator habet bona ſecũdi conductoris obligata, ipſe poſſet cõueniri pignoratitia: ſed textus dicit primum conductorẽ cõueniri: ergo male. Sol. dicit glo. ideo primus locator non conuenitur, quia cum non habet ſecundum conductorem perſonaliter obligatum, non poteſt agere, nec videtur ei facta traditio: & ſic non oritur pignoratitia, quare cõtrahitur. Iſtud quod glo. dicit, non placet: nam iſta ficta traditio non colligitur ex iſta obligatione perſonali, nec ex eius æquitate, ſed ex eo quod includit, nec patitur inquilinũ cum rebus ſuis recedere: ſed primus locator habet poteſtatem includendi ſicut ſecundus: ergo etiam ipſe poterit pignoratitia conueniri. Et hoc vult iſte text. in fine in eo quod facit quòd cum ipſo primo locatore videtur contractum pignus. Nec obſtat text. qui dicit conueniendum primum conductorem pignoratitia: quia concedo quòd poteſt conueniri primus locator. item ſecundus. quicunq̃ enim prius incluſit, nil repugnat, &c. Venio ad ver. planè. & oppono de l. ſi gratuitã. aliàs Pompo. in qb. cau. pig. ta. cõtra. Sol. ibi domus fuit data ſecundo habitanti gratis. Item opp. de l. ſi in lege. §. colonus. infrà, loca. Solutio: aliud in prædio ruſtico, vt ibi: aliud in prædio vrbano, vt hic. quod dic vt lege, certi iuris. C. locati. Vltimò not. an illata & inuecta poſsint retineri pro alio debito quàm e pro penſione [c]. Doc. dicunt q̃ ſic, vt l. j. & ij. in quibus cauſis pignus taci. contraha. & l. j. C. etiam ob chirogra. pecu.

¶ Solutã. Et facit iſte tex. an poſſum expellere illũ, cui colonus me' locauit, propter penſionẽ nõ ſolutã. de quo per Bald. in l. ædem. C. loca. in ij. col.

¶ Contingat liberatio. Limita no. vt per gl. & Bald. in l. j. C. de exce. Et vide qd legitur & not. in l. ſolutã. ff. de ſo. & adde Bart. in l. non ſolũ. in fi. ſol. mat. vbi etiã limitat.

¶ Cõtra primũ creditorem. Et ex hoc vnũ dicit no. Bart. per illũ tex. q̃ ſi obligaui tibi rem meã, & nõ tradidi, ſed res pignori obligata peruenit ad te, an teneris pignoratitia actione ad reſtituendũ mihi. Et dicit q̃ ſic. qd not. in l. inquilino. j. de dã. infec. Adde qd ſi res pignorata fuit per vim capta creditori, q̃ deinde illam recuperauit, an teneatur debitori. Bal. conſi. ccxcij. iij. lib, dicit q̃ ſic.

¶ Colligunt qdã. An locator dicat poſſidere inuecta & illata p̃ inquilinũ vel colonũ nõ apprehenſa poſſeſſione. & opi. Bar. ſequitur Bal. Sal. in d. l. certi. in xj. colũ. C. loca.

¶ Quam p̃ penſione. Et dicit q̃ ſic. obſtat tũ text. C. cõm. l. præ textu. de cuius l. intellectu vide Bart. in l. filiæ. ſolu. mat. Adde quod voluit Bal. cõſil. cclviij. iij. lib.

7 Tradi quòd poßit res, non tamen animo transferendi poſſeßionem.

Primus locator quando habeat hypothecariam contra ſecundum conductorem.

8 Inuecta & illata quòd poßint retineri pro alio debito.

contrariũ B. ueſt in d. §. ſi colong. vol. V. que nunc in pie remyſiue an notay some: Item ſecundo B. Doctores: not. idem tenere ante de ſimo. nta pigno 2 part. 4. membro n 129.

a ¶ Acquiri. Cõcordat. l. si absentis. cum ibi no. C. si cer. pet. & in l. si ex ea. cũ ſi. C. de rei ven. q̃ ad hoc vt ex actu meo quæratur actio alicui tertio, eſt neceſſe q̃ ille actus ſit factus noĩe illius tertij: in dubio tñ ſemper pręſumitur q̃ meo noĩe & nõ noĩe illius tertij factus ſit quantũ ad hoc vt ius ex illo actu & cõtractu acquiraẽ mihi. l. & magis. ff. de ſol. & l. Papinia. ff. mãd. etiã ſi præceſſiſſet mandatũ illius tertij, vt probaẽ in l. res ex mandato. ff. de acqui. re. do. & in l. pignus. §. fi. ff. de vſuca. & in l. iij. §. j. ff. iu. ſol. & l. poſt mortẽ. §. j. ff. qñ ex fa. tu. et no. bar. in l. qui mihi donatũ. a post med. ff. de donat. in ver. quæro quid in dubio. & Bar. i l. poſt dotẽ. ff. ſo. mat. et bal. in rubr. C. de cõtrahẽ. empt. in xvj. q. & no. doct. in l. qui in aliena. §. ſi is qui. ff. de acqr. hære. & Ang. in l. ſi pupillus. §. j. ff. de negotijs geſt. cũ ſi. l. mõ etiã nõ crederet teſtibus dicẽtibus q̃ ſucceſsiuẽ per illa tpa, q̃ bus in tali loco fui cũ illo tertio, nõ potuiſſem illũ actum facere vel contractũ, niſi noĩe illius tertij, quãdo ipſi viditiſſent eũ audiuiſſent tanq̃ fatagẽtes probare negatiuam nõ probabiliter cõtractã, per c. cũ eccleſia. cum ibi no. per Inno. de cauſ. poſ. & expreſsè Cy. l. actor in iij. q. ad fi. de prob. et idem ibi Bal. in iij. col. & Dy. & Bar. in l. j. ĩ §. hoc interdicto. ff. de iti. act. pri. et bal. in l. cũ hi. §. j. de trãſa. & in ca. j. §. moribus. & §. ſi quis per triginta. in tit. ſi de feu. fue. contro. inter dom. & agna. vaſal.

b ☙ POMATES. ¶ Summario. Vide ad hoc Bal. in l. ſi mutuam. C. de exerci.

c ¶ Quod in mandato. No. q̃ in mãdato generali venit illud qd̃ dñs erat cõſuetus facere. Intellige ordinariè: ſecus extraordinariè. Tex. eſt no. & ibi Bar. in d. l. Seio. §. me dico. de an. le. Et ideo facit iſte text. q̃ licet altàs donare nõ poſſit. l. procurator toto rum. ſ. de procur. tũ ſi dñs eſt conſuetus donare, vel de hoc erat ibi conſuetudo, poterit facere. De hoc tex. optimus in c. iij. e. tit. videt expreſsè tenere cõtrariũ. Et adde pulchrè Ange. in l. bene à zenone. de qua. præſ. & vide Bartol. in l. ſi fraudator. & qd̃ ibi dixi. quæ in frau. cre. Adde q̃ ille, qui mãdatũ habet ĩ vno actu poteſt apponere oẽs clauſulas & pœnarũ adiectiones, quæ per ipſos mandantes in ipſis actibus ſolitæ ſunt apponi. Et ita no. Ang. in l. ſi quis hæredẽ. in fin. C. de inſtit. & ſubſti. etiã ſi tales clauſulæ requirerẽt ſpeciale mãdatũ. Alleg. caſum dictæ l. bene à zenone. Et ideo ſi ambaſtator habeat mãdatũ ad faciẽdũ pacẽ, videtur habere mãdatum ad promittẽdum pœnã. Facit optimè tex. iũcta gl. in l. ſi. j. quod cum eo. Et ideo videtur q̃ licet ad iurãdum requiratur ſpeciale mandatum. l. iuſiurandũ. §. ſi procurator. ſ. de iureiur. no. in c. qui ad agendũ, de procur. in vj. ſi tamẽ mandatũ fuerit cõtractum geri, poſsit etiam iurari p obſeruãtia cõtractus. Et ſic limita no. per Bar. in l. qui bona. §. ſi alieno. in iij. q. in fi. de dam. infec. faciunt etiam quæ habenẽ in l. ſi prius. §. j. de aqua plu. ar. Et q̃ poſsit quis, pmittere pœnã quæ venit ex natura cõtractus alieni, tenet Bal. in rub. C. de conſti. pec. Fallit in procuratore fiſci, qui nullo modo, pmittere poteſt. l. ſi procurator. in prin. de iure fiſci. & ibi per Bart. Subdit ibi etiã Bald. an officialis publicꝰ poſsit bonam fidẽm agnoſcere. Adde quæ dicit Abb. Sicul. in c. iij. de precar. nota. hic arg. q̃ rector eccleſiæ poteſt cõtractum in tum nomine eccleſiæ cõualidare cũ appoſitione pœnæ: dũmodo contractus ſit rationabilis. Ad idem facit tex. in c. cũ dilectꝰ. in fi. de arbi. quod eſt notandum, ſecũdùm eum, pro adminiſtratoribꝰ ſimpliciter datis, & pro ambaſtatoribus ad pacẽ cõponendãm, vt licet non habeant expreſsum mandatũ, nihilõ minus poſſunt apponere pœnã, & obligare conſtituẽtes pro obſeruatione eius quod gerũt. Pro quo bene facit d. l. bene à zenone. & d. l. ſi procurator. de iu. fiſci. Faciũt quæ not. doct. in cap. nulla. de reb. eccle. nõ alie. vbi rector eccleſiæ poteſt ſine cõſenſu ſuperiorũ generaliter obligare bona eccleſiæ pro obſeruantia contractus, licet ſpecialiter obligare nõ poſsit. & ibi collũ gitur quod eſt not. ſecũdùm Abba. Caue tamen in prædictis per ea quæ habentur in l. ſi procurator. de condi. indebi. & vide Bal. in l. bene à zenone. & vide Ang. in l. ſi. §. ſi quis profeſſus. ff. de publica. Et adde ad materiam Ludo. in ſuo ſingula. xj. qui dicit q̃ poſſum etiã quo ad præiudicialia, ſi dñs erat ſolitus &c. quem dicit no. in l. qui ſemiſ. j. de vſu. Et an habens generale mãdatũ ad locãdũ prædia & c. poſsit locare domos cõtiguas ipſi, &c. Iſtud dictũ Lap. quod no. in ſuis allegationibus, alle. xij. quod aliàs Ludo. in ſuo not. xlj. poſuit. Adde q̃ in mandato generali veniunt ea, quæ dñs erat ſolitus facere, Bald. pulchrè conſil. ccccxxxij. ij. lj.

d ☙ POMATES. ¶ Conſuetus. Vide Ange. in l. ſi negotia. ſ. de neg. ge. Alex. cõſ. cxviij. col. fi. vol. v.

e ¶ Si cũ. Vide Alexã. cõſil. x. incip. videtur fortaſſe. in j. vol. col. j.

f ¶ C. ad exhibendum. Vide Bal. in l. j. in v. col. C. per quas perſo. nobis acquir. & per Imo. in d. l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipulatus. in pen. col. & quod ibi Bar. in v. & ix. fallen.

g ¶ Procurator domini. Adde not. in l. ſi pignori. ſ. fa. ercif.

h ¶ §. ſi quis inſulam. In contrarium facit quod ibi dixi in v. fallen. per l. j. C. per quas perſo. nobis acquir.

Venit.

Per tutorem quæ actio acquiratur pupillo.

Hypothecaria quãdo quæratur domino per procuratorẽ.

inter. in prin. j. de pig. Sol. vt in gloſſ.

1 ☞ Qui poteſt pignorare, poteſt luere.

2 In mandato generali quòd veniat illud, quod dominus erat conſuetus facere.

Sed & ſi procurator.

Procurator, qui põt pignorare, poteſt pignoratitia agere. quod eſt ſi habet ſpeciale mandatũ, vel generale ab hoĩe cõſueto

1 pignorare. h. d. No. q̃ † qui poteſt pignorare põt luere, & pignoratitia agere. Nã vno mandato videtur permitti aliud. Facit j. depo. l. quod ſeruus. & j. de ſol. l. qd̃ ſeruus. & ſ. de pact. l. ſi vnus. circa princi.

c Secũdò no. q̃ in mãdato c gnerali † venit

2 illud, quod dominus conſuetus d erat fa-

d cere. Et ſic no. q̃ arguitur ex conſuetudine domini quod nota ad multa.

e

Si cum e venderet.

Ex pacto creditoris vẽdentis põt debitor agere vel petere vt ſibi cedatur actio. h. d. Opp. q̃ nõ poſſet vẽdicare rẽ: quia vendendo creditor trãſtulit dñium vt l. ſi cõuenerit. ſ. e. & de acquir. re. do. l. non eſt nouum. Sol. agit vtili rei vendicatione propter pactũ. & iſta eſt bona. Alij dicũt q̃ iſtud primũ dictũ corrigitur per id quod ſequiẽ, aut in factũ, &c. & ſic ſolũ actione in factum, vel præſcriptis verbis agatur. Secũdò opp. q̃ non poſsit agere iſte debitor actione in factũ vel præſcriptis verbis: quia per liberã perſonã, &c. vt l. prox. §. per liberã. Dicunt quidam q̃ hoc eſt ſpeciale. Gul. de Cu. dicit q̃ nõ eſt ſpeciale, imò eſt regulare, qñcunq̃ pactũ apponitur in traditiõe rei meæ, vel rei in qua habeo ius, alteri quæritur actio: vt l. certi condictio. §. ſi numos. ſ. ſi cer. pet. &

f l. pen. C. ad exhibend. f Hoc non placet: quia in d. §. ſi numos. eſt ſpeciale propter ſingularia præcepta pecuniæ. in l. pe. C. ad exhib. Quãdo enim interponitur pactum ſuper re tradentis, quæ durat eius, tunc non quæritur actio alteri regulariter, niſi in cauſa ſpecialis donationis: vt l. quoties. de dona. quæ ſub modo. vbi tex. hoc expreſsè dicit. Dicamus ergo hoc eſſe ſpeciale: & ſic fuiſſe reſcriptum per principem: vt hic dicit tex. Vel aliter: per procuratorem quæritur domino actio ex contractu interpoſito ſuper re dñi, & ex re ipſius: vt l. quod procurator. ſ. de pcura. ſed creditor videtur procurator do

g mini g in vendendo: vt l. non eſt nouum. j. de acqui. re. do. & Inſtit. quib. alie. licet. in prin. ergo & eius pacto quæritur debi

d tori: ex re enim ſua & ſuper re ſua pactũ interponitur. Ad prædicta facit quod dixi plenè in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſu-

h lam h circa fi. de verb. oblig.

a ¶ Culpa, & leuis. nota q̃ Bal. in l. acceptã. C. de vſur. in vj. q. allegat glo. hic q̃ appellatiõe culpæ venit leuis tãtũ. Et qualr probetur culpa leuis & leuiſſima, per Bal. in l. ſolam. in v. col. de teſti. & quid veniat appellatione culpę, vide gl. not. in l. in venditione. ĩ. de bo. autho. iudi. poſſ.

b ☙ POMATES. ¶ Ea igitur. Vide Alex. conſi. cij. j. col. volu. ij. & cõſil. xlvij. col. j. vol. j. & cõſi. lxiiij. col. fin. volum. ij.

c ¶ Si dolus interuenit. Quæ culpa veniat in pignore, per Bald. in l. pignus. in xij. col. C. de pigno. actio.

☙ POMATES.

d ¶ Si conuenerit. Limita iſtam legẽ vt per Alex. in l. deducta. §. acceptis numis. j. & ij. colũ. ff. ad Trebel.

e ¶ Quãtitatis ad quãtitatẽ. Vide Bart. in l. diuortio. §. ob donationes. ſolu. matr. Et aduerte dum dicit hic, cũ ſimilibus dicitur q̃ ſpeciei ad quãtitatẽ nõ admittatur cõpenſatio. l. ſi. de compenſa. cũ ſimilibus: quia intelligas hoc eſſe verũ quãdo agitur de cõpẽſatione fienda in iudicio ex diſpoſitione legis alteta parte iuris. Secus autem in cõpenſatione fienda ex præſumpta mẽte diſponẽtis, qui potuit diſponere prout voluit q̃ tunc etiam habebit locum cõpenſatio ſpeciei ad quantitatẽ: arg. eorũ quæ habẽtur in l. cũ quęſtio. C. de leg. & in §. diſponat. in auth. de nup. Ita dicit do. Ioã. in l. ſi cũ dotẽ. §. ſi pater. ſoluto matrimonio. videtur, pbari hoc ibi in tex. cum ibi not. in fi. & ſimilibus iuribus. quod no. Sed aduerte q̃ licet p̃dicta mihi placeãt: tamen Bar. in l. huiuſmodi. §. cũ pater. de leg. j. tenet cõtrariũ per l. ſi pater pro filia. de colla. do. licet do. Io. nõ faciat mentionẽ. & idem Bald. in l. quoniã in prioribus. in pe. col. C. de inoffi. teſta. & ſ l. ſi vxor. C. de bo. auth. iud. poſ. in eo. ver. ibi Licet in veritate actio nõ ſit &c. Ad hoc autẽ vt videatur mobilis ſecundũ materiam illius in quo adducitur, ad hoc glo. in l. fin. C. in qui. cau. in inte. reſti. & Bar. in l. poteſt. de auth. tuto. & in l. ſi ſic. de leg. j.

1 gnore tenetur. h. d. Nota q̃ † admittitur

e cõpenſatio quãtitatis ad quãtitatẽ, e non ſpecici ad quãtitatẽ. Secundo no. p eo

2 quod gl. alibi dicit † q̃ actio iudicaẽ mo-

f bilis f vel immobilis ſecundũ naturã eius qd̃ in ea aduenit: vt no. C. ſi aduer. trãſac. l. j. & ij. & in auẽ. de nõ alienã. §. j. pro qua optime facit iſte textus. licet in veritate actio non ſit mobilis vel immobilis: ſed eſt tertia ſpecies per ſe: vt l. quam tuberonis. in fi. j. de pecu. & l. à diuo Pio. §. in vẽditione. de re iudica. & no. Iac. de Are. in

3 l. mouentiũ. de verb. ſig. Quæro ille † q̃ habet nomen obligatũ, qua actione aget contra debitorem. Gloſſ. & doc. tenent q̃ aget vtili, q̃ ipſi obligãti cõpetebat directa: vt l. nomen. C. quæ res pign. ob. poſ.

4 † Quero g quando agiẽ contra debitorẽ

g vtrũ debeat præcedere diſcuſsio. Cy. ponit iſtam q. in d. l. nomen. & arguit pro & contra. Finaliter dicit, tutius eſt q̃ fiat diſcuſsio. Verius eſt q̃ non eſt neceſſe q̃ pcedat diſcuſsio: qa de iure antiquo neceſſe nõ erat: vt l. creditoris. j. de diſtrac. pig.

h ſed ſolũ reperitur mutatũ h qñ agitur contra pignorum poſſeſſores. vt in auẽ. hoc ſi debitor. C. de pign. & in corpore vnde ſumitur. §. ſed neque, quod ergo nõ mutatur, quare ſtare, phibetur: vt l. pcipimus. in fi. de appel. Ad argumenta in cõtrariũ reſponde vt not. Cy. in d. l. nomen. Præterea ratio differentiæ eſt manifeſta. nã ſi per hypothecariã res euincereẽ à poſſeſſore, ipſe haberet neceſſe venire contra authorẽ ſuum: & ideo vult lex q̃ prius excutiatur debitor cauſa minuẽdarum litium. ſed quando agitur contra debitorẽ ſoluẽdo creditori ipſe liberaẽ, nec aliud litigiũ cõſurget: ideo ceſſat ratio quare inducta fuit diſcuſsio. & aſtud tenuit Iac. Bal. Odof. & Albe. Papi. & etiam Nicol. Mat.

1 ☞ Quod accidit pignori, pignus eſt.

2 Si regnum augmentatur, an prouincia augmentata debeat regi conſtitutionibus regni.

3 Regnum eſt quid uniuerſale.

i

Si nuda. i Quod accedit † pignori,

1 pignus eſt. h. d. Guliel. de

exemptũ, vide doct. in cap. iij. de conſtit. in vj. Hic adde Anto. de Butr. in c. fi. in pe. charta. de conſue. per Barto. hic vide glo. in cap. cũ capella. de priuil. Et ad deciſionem Barto. in d. §. ſi nuda. vide quod voluit Ioan. And. in addi. Speculum titu. de treuga. & pace. Bal. in. l. cunctos populos. C. de ſum. trinita. & text. meliorem de corpore Inſtit. de ſatiſda. §. fi. & quod ĩ ſimili habetur in cap. cũ olim. de cenſi. et in fin. in ca. de his. xij. diſt. In quibus dicitur q̃ eccleſiæ inferiores debent regi et gubernari ſecundum conſuetudinem eius eccleſiæ metropolitanæ: ergo eodem modo prouincia, quæ adijcitur regno. Facit text. in ca. translato. de conſtit. vbi dicitur quod translato ſacerdotio neceſſe eſt vt translatio legis fiat: ergo eodem modo translata prouincia in regno, debet regi ſecũdum iura regni. Omnis enim diſpoſitio recipit a iure illam reſtrictionem, ſ. rebus ſic ſtantibus & remanentibus. Secus ſi trãſit in aliam diſpoſitionem & legem, vt eſt text. not. in ca. cũ inter. P. de renun. per quem tex. dixit do. Ant. q̃ ſi quis accipit examen priuatũ hic Bononiæ, & iurauit non accipere cõuentũ alibi, q̃ iſtud iuramentũ recipit illã reſtrictionẽ, ſ. rebus ſic manẽtibus: quia quæ de nouo emergũt, nouo indigẽt auxilio. Adduco q̃ voluit Bar. in l. j. §. ſi cohæredẽ. ff. ad le. fal. C. de metropoli. Be. libro x. Inn. in c. paſtoralis. de priui. gl. in c. j. ne ſede vacan. & in c. recolentes. de ſta. mona. & c. tẽporis qualitas. vij. q. j. Bal. in l. etiã. C. de iure dot. & qd̃ voluit plenius Bart. in tractatu de alluuionibus. in rubri. de inſula. in q. quæ incipit, ſed quæro. & facit q̃ voluit Ro. cõſi. ccxv. incip. præſens caſus dupli ce habet dubitationẽ. Et facit tex. valde ſingu. in cap. j. de poſtu. præla. vbi ſi pax facta ſit cum rege Franciæ, et terris ſuis, videntur comprehendi terræ adherentes: ergo multo fortius terræ quæ adijciuntur regno. Et quod voluit Innocen. Ioan. Andr. et alij in ca. ad apoſtolicæ. de re iud. in vj. vbi di-

Venit.

a In hac actione venit dolus, la ta culpa, & leuis a non caſus fortuitus. h. d. Illud quod dicit, ſicut in cõmodato, intelligitur vtriuſq̃ gratia contracto, vt in gloſſa.

1 ☞ Practica probandi leuem culpam & leuiſſimam.

b

A igitur. b Nota hãc legẽ:

1 † docet enim practicã qualiter probetur culpa leuis. Certe quando quis omittit facere ea, quæ diligens paterfamilias faceret, vel facit ea, quæ diligens paterfamilias nõ faceret. in culpa leuiſsima inſpicitur illud qd̃ diligẽtiſsimus faceret, vt l. in rebus. ſ. tit. j.

Creditor.

Creditor cũ reddit pignus, debet cauere de ſuo dato & facto & neglecto. hoc dicit.

Tutor.

Tuendus eſt creditor in pignore dato à tutore vel curatore legitime. h. d. In tex. ibi: tuendus erit in pignore creditor, vel ſcilicet ne teneatur contraria pignoratitia, vel tuendus erit quando conuenitur tutelæ actione.

Contrariam.

Si creditor decipiatur in pignore dolo vel culpa debitoris, habet contrariã pignoratitiam ad intereſſe: poterit etiam ſtellionatus crimine accuſare, ſi dolus interuenit. c h. d.

c

Etiam.

Fundus vectigalis vel emphyteuticarius põt obligari ſaluo iure domini. h. d. Et ideo finito iure emphyteutico finietur ius creditoris: vt l. lex vectigali. j. de pigno.

1 ☞ Compenſatio quantitatis ad quantitatem quòd admittatur: non autem ſpeciei ad quantitatem.

2 Actio iudicatur mobilis uel immobilis ſecundum naturam eius quod in ea deuenit.

3 Qui habet obligatum, quòd agit actione utili competenti obligati.

4 Quando agitur contra debitorem quòd tutius eſt quòd fiat diſcuſsio.

d

Si conuenerit. d Nomẽ debito-

ris põt pignori obligari: & quod inde redigitur vel compẽſatur vel pro pi-

NN

eſit qd̃ pax facta cũ eccleſia Romana videt facta cũ adherẽtibus. Et facit qd̃ habet in d.l.etiã. vbi illud qd̃ adijcit territorio, cenſetur eſſe eiusdẽ iuris, cuius eſt ipſum territoriũ: & ideo bãnitus de caſtro, qd̃ accedit territorio Bononienſi: videt bãnitus etiã de territorio Bononienſi, ſecundũ Bal. ibi. Adde an ciuitas adiecta regno, debeat vti cõſtitutionibus regni, Abb. conſi. lxj. ſecũdo lib. Et ibi etiã an ſi duę ciuitates ſibi inuicem cõcedũt priuilegia, illa debeãt ſeruari ipſis eſſe ctis ſubiectis. An au rem facta pace inter duos dños dicat facta & pro adhærẽtibus, vide Ang. cõſi. ccvj. & cclxxix.

a ¶ Gul. de Cug. De quo vide etiã Bart. in l.j. C. de metal. & metal. li. xj. Bar. in l. j. §. ſi cohæredẽ, j. ad le. fal. Cy. & Bal. in l. etiã. C. de iure do. Ang. in l. ítẽ ſi fundi. §. j. ſ. de vſufruct. Di cit tñ Bal. ſ. l. ex hoc iure. ſ. de iuſti. & iure quod caſtra & vil lę intelligunteur viuere legibus ciuitatis, ſub cuius territorio ſitæ ſunt. Allegat legem, nulla. C. de epiſcop. & cleri. Et nota vnum ſingulare, quod quando diſputatur de iuriſdictione ſeu cõfinibus caſtri vel villæ, intelliguntur in dubio eſſe de iuriſdictione magis adiacenti, niſi aliud oſtendatur. Ita Bal. in c. cum olim. de preſcriptio. Primo tamen vide text. & ibi Bal. in c. relatum. extra, de cõceſ. præben. Cyn. in lege fina. C. de iure do. glo. Inno. & Bal. in c. cum dilectus. de conſuet. Vide in c. j. ne ſe. vac. & in c. ij. de relig. do. & in caſicut. de exceſ. præla. xxij. q. j. c. nõ eſt culpandus. no. in l. j. §. j. C. de rei vxo. act. in l. ij. C. communia de leg. Bald. & ibi melius Ang. in l. rem. §. item quæcunq; . ſupra, de rei vend. Vide text. in l. plane. j. de oper. lib. tex. in l. adulter. §. fi. j. d adul. Adde Abb. conſil. lxij. ij. lib. vbi ponit quid ſi non conſtat in cuius diœceſi ſit eccleſia, cui applicabitur.

POMATES.

b ¶ Illa prouincia. Vide Ro. conſi. cclxxxxiij. ad fi. & Soci. cõſi. xciij. col. vij.

POMATES.

c ¶ Breuiter. Vide Feli. c. translato. col. iij.

Cu.[a] quærit hic, Si regnũ † augmentatur, vtrũ illa prouincia[b] augmẽtata, debeat regi cõſtitutionibus regni. Videtur qd̃ ſic, vt hic, cũ ſimi. In cõtrariũ: quia res transit cum ſua cauſa: vt j. proxi. §. & lege via. §. ſi fund[9]. de ſeruitut. præd. & hoc tenet ipſe arg. l. prædijs. §. Titio. de leg. iij. & l. Seię. §. Tyrãnæ. infra de fun. inſtru. Breuiter,[c] quãdo prouincia adijcit regno vel caſtro, vel villa adijcitur comitatui acceſſorie, ita quod ſit vnũ regnũ cum primo, vel vnus comitatus: & tunc regulatur ſecundum regulas primi, cui accedit, & ijſdẽ legibus, & ijſdem priuilegijs eſt gubernãda, quibus regnum: quia † regnum eſt quid vniuerſale. ergo & c. vt lege peculium. in princi. infra de lega. iij. & l. grege. de leg. j. Probatur x. colla. de prohi. feudi. alie. c. imperialem. §. præterea ducatus. & de hoc eſt glo. extra ne ſede vacan. c. j. quæ ita determinat, quando prouincia non adijcitur regno acceſſorie, nec caſtrũ comitatui. Exẽplum regi Franciæ fuit datus comitatus Tholoſæ, ita qd̃ ipſę eſt rex & comes,[d] non quod comitatus Tholoſan. efficiatur de regno,[e] ſed comitatus regni: & tũc debet[f] regi ſecundum leges & cõſuetudines ſuas. Caſus eſt C. de appel. l. ſi quando duci. & ibi no. facit quod no. in d. c. j. alleg.

g Si fundus.[g] Res transit cum ſua cauſa. h.d. Oppo. de l. Paulus reſponit. §. j. j. de pig. Solue vt ibi. Opp. de §. j. pxi. Solue vt ſtatim ibi dicã.

1 ☞ *Compoſitum quod differat à ſuis partibus realiter.*

2 *Si materia transit in materiam quando pignus extinguatur. & nu. 5.*

3 *Si res, in qua quis habet uſumfructum, transit in aliam materiam, uſusfructus extinguitur.*

4 *In dominio iam queſito ſuper re quod non extinguatur dominium, ſi res transit in aliam formam.*

Creditor an poſſit prohibere ne ſylua cædatur.

Si quis cauerit, Quando materia in materiatũ transit, pignus extinguitur, ſeu eius obligatio. hoc dicit. Nota qd̃ † compoſitum differt a ſuis partibus realiter, ſecundum opi. Ariſto. quæ eſt contra opinio. Otto. Oppo. ſ. proxi. §. Sol. ibi partus † producitur ab ancilla immediate, nec transit in aliud materiatũ: ita arbores, quæ excidunt ur a ſylua, ſunt obligatæ, ſicut fructus cuiuslibet rei obligatę: vt C. in qui. cau. pig. ta. contra. l. cũ quis. Sed quando de materia fit ſpecies, & ſic in materiatum transit, incipit alia res eſſe: ideo extinguitur pign[9], vt hic dicit tex. Oppon. de l. ſeruum ſi lij. §. ſi pocula. de lega. j. Sol. ibi dicit gloſſ. iam ceſſerat dies legati: & ſic dominiũ iã erat quæſitum legatario. Certe iſtud in ſe eſt bene dictũ: tamẽ ille tex. aliqualiter repugnat. Vnde pro declaratione materiæ dic ſecundũ Iaco. But. quandoq; quærit † de vſufructu: & tũc ſi res trãſeat in aliã formam, ſiue ſit reducibilis ad primã materiam ſiue nõ, extinguitur vſusfructus: vt l. qui vſumfructum. in prin. ſ. de vſufr.

4 Quãq; tractatur † de dominio iam quæſito: & tunc ſi res trãſeat in aliã formã, ſiue res ſit reducibilis ad primã materiã, ſiue nõ, dñium non extinguitur: quia quicqd ex re mea ſuperest meũ eſt: vt l. ſi ſeruus. §. boue. ſ. de condi. furti. Ita intelligitur d. §. ſi pocula. quod intellige ſecundũ notata

h in l. adeo. §. j. j. de acquir. rer. do. Si vero[h]

5 † quæris de iure pignoris: tunc putat ipſe diſtinguendũ. Aut res, quæ transit in aliã formam, eſt reducibilis ad primam materiã: & non extinguitur. Aut non eſt reducibilis: & tũc extinguitur, vt hic, & l. quęſitũ. §. illud fortaſsis. j. de leg. iij. Aut quæris de iure dominij quęrendi in futurum: & tunc eſt adhibenda diſtinctio, vt in p̃al lega. §. illud fortaſsis. licet huic contra dicat ille §. ſi pocula. ſed dic vt ibi dicam.

Opp. quia res efficitur ſpecificantis: vt l. adeo. §. cũ quis. de acqui. re. do. ergo nõ cadit in obligatione, etiam expreſſa conuentione: quia res aliena non põt obligari. Solut. intellige hic q̃ fit ſpecificatio ab ipſo creditore vel debitore. Quærit hic

6 † Gul. vtrũ creditor poſſit prohibere ne ſylua cædatur. Reſpõ. creditor debet vti re pignorata, vt bonus paterfamil. ſupra eod. l. ea igit. Vñ aut ſylua erat cædua, aut nõ. Si cędua: põt cędere. & nõ ꝓhibet alias ſic, vt l. ítẽ ſi fundi. in fi. ſ. de vſur. & l. cum tabernam. in princi. j. de pigno.

Seruus. Seruus & filius ex cauſa peculiari poſſunt rem peculij pignori obligare. h.d. In text. ibi tuendus eſt, ſubaudi creditor. Opp. j. quæ res pigno. oblig. poſ. l. j. §. j. Solu. vt in glo. quia agebat negotium peculij: ibi ſecus.

1 ☞ *Res aliena quando poſſit pignorari.*

2 *Ratihabitio an retrotrahatur, ut uideatur pignus rei alienæ retro ualuiſſe.*

Aliena res. † Res aliena põt domino volẽte vel ratum habente pignorari. h.d. De hoc habes rub. C. ſi alie. res pign. data ſit. Opp. de l. rẽ alienã. j. de cõtrahen. em. Sol. aliud in venditione aliud in pignore, vt hic, dic vt ibi. Secundo oppo. q̃ dominus nõ poſsit habere ratum: quia eius nomine non eſt geſtum: vt l. ſi pupilli. §. ſed ſi ego. ſ. de neg. geſt. Sol. qd̃ meo nomine nõ eſt geſtũ, non poſſum habere ratũ. vt per ratihabitionẽ negotiũ trahã ad me & meũ ſit, & mihi cõpetat actio ex illo negotio geſto. Ita loquit lex contraria, ſed quantũ ad mei præiudiciũ vt pignus inualidum confirmetur, be ne poſſum habere ratũ: vt l. fundus. §. j. j.

2 de pig. & hic. Quæro, vtrũ iſta ratihabitio retro trahatur, vt videatur pignus retro valuiſſe. Gl. dicit q̃ ſic: vt d. l. ſi fundus. j. de pig. & l. donatiões. C. de donatio. inter virum & vxo. & ad Mace. l. ſi. quod intelligit Gul. in præiudicium ratũ habentis: nõ in p̃iudiciũ alterius: vt puta, ſi dñs medio tẽpore, ſ. poſt illã obligationẽ factã ab extraneo. & anteq̃ ipſe ratã habeat vendiderit alij vel obligauerit, ratihabitio ſequẽs nil præiudicaret actui medio: ar. in l. ſi partẽ. §. ſi per fundũ. quẽadmo. ſerui. amit. & j. qui po. in pig. ha. l. potior. §. j. Hoc etiam tetigit Iaco. de Are. in l. cum decem mihi. §. j. j. de ſol. Hoc etiam tangit glo. in l. ſi indebitum. §. fi. j. rem ra. hab. & ibi dixi.

Si pluribus. Qui pares ſunt in tempore, ſunt pares in iure. h.d. Vides ergo q̃ res poteſt eſſe pluribus obligata: non tamen poteſt eſſe plurium reſpectu domini, vt ſ. commo. l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculũ. Rationẽ dixi in l. iij. §. ex pluribus. j. de acqui. poſſeſ.

Si per creditorem. Se ipſum ſummat. hoc dicit.

Interdum. Contra agentem pignoratitia poteſt excipi de emptione rei poſtea facta. h.d.

Omo. Quod ex re obligata ſuperest, obligatum eſt. h.d. Oppo. Inſti. de vſufr. §. fi. Gl. nõ ſoluit. Dic aliud in vſufr. quia rei mutatione perimit: vt ſ. qui. mod. vſusfr. amit. l. repeti. aliud in pignore, vt dixi ſ. eod. l. ſi conuenerit. §. ſi quis cauerit.

1 ☞ *Si creditor eſt conſecutus aliquid ab alio nomine pœnæ delicti commiſſi circa rem pignoratam, quando computet in debitum, uel debitori reſtituat.*

2 *Si condẽnatus in expenſis in aliqua interlocutoria obtinuit in cauſa principali, & reus condemnatur in expenſis, quod non reſtituat expenſas per eũ habitas pro interlocutoria.*

3 *Creditor, qui eſt conſecutus aliquid per conditionem incerti, quando illud imputet in debitum.*

Si pignore. Quod creditor cõſecut[9] eſt ab alio nomine pœnę delicti circa rẽ commiſsi cõputatur in debitũ, vel debitori reſtituit: ſecus

1 ſi ab ipſo debitore pœnæ nomine exigat. h.d. Opp. † de l. fi.[a]

a §. ſed cũ in ſecundã. C. de fur. & j. loca. l. is qui rem. Sol. aliud in cõmodatario & cõductore, in contrarijs. Rationẽ optimã ponit hic gl. videlicet, quia creditor nõ debet vti re: & ſic ex furto nil perdit, cõmodatarius vero & cõductor p̃ diderũt vſum. & vide glo. ſuper ver. reſtituit. circa fi. & nota eã. Ex hac ſolutione habes, quid iuris eſt in depoſitario, & in eo, cui res vendenda traditur, & ſimilibus. Contra prædicta facit ſ. de pe. hę. l. vtrũ. §. fi. cũ l. ſeq. Solu. Materia iſta eſt ſatis lõga, qualiter pœna veniat reſtituenda. tex. & gl. tangunt ibi latius quam alibi. Ego diſtinxi in l. prætor. §. j. de bo. autho. iud. poſ. facit ad prædicta l. quoties. j. de iur. do. Ad ſecundũ dictum op. & videtur quod illud quod fuit conſecutus ab ipſo debitore, veniat in reſtitutione: vt j. de ædi. edic. l. cũ autẽ. §. cum redhiberetur. Sol. ibi cũ agit redhibitoria, per quã omnia reponunt in priſtinum ſtatũ: hic ſecus, &c. Ad idẽ op. de l. quoties. j. de iure do. Sol. vt dixi in d. l. prætor. §. j. Item contra hoc opp. ex. ea cauſa, ex qua quærendo ab alio mihi quæris, ex eadem cauſa tibi non obli-

b gor:[b] vt l. ſi ſeruo. §. & regulariter. ſ. de vſufru. & de ver. obli. l. liber homo. circa prin. Sed creditor recipiẽdo pecuniã ab alio acquirit debitori: ergo ab ipſo debitore non põt exigere. Sol. illa regula ꝓcedit vbi obligatio alteri p̃ alterũ quærit, ſed hic nõ quærit obligatio p̃ creditorẽ debitori, licet quod exegerit debeat reſtituere ex æquitate officio iudicis, quod deſeruit actioni bonęfidei: q̃ equitas ceſſat ipſo delinquẽte. Ex hoc facit

c ad q. quotidianã:[c] In iudicio fui tibi † cõdemnatus in aliqua in

3 terlocutoria in expẽſis ꝓpter aliquã cõtumaciã: quas expẽſas tibi ſolui: demũ obtinui in diffinitiua ſentẽtia, & fuiſti cõdemnatus mihi in expẽſis, vtrum debebis mihi reſtituere id, quod ego tibi ſolui. Videt tibi quod ſic, vt d. l. cũ autem. §. cũ redhiberetur. & d. l. quoties. In contrariũ videtur caſus hic cũ ſi. & videtur expreſſum in l. dãni. §. cũ parietẽ.

d j. de dam. infect. ita dicit gl. Quærit glo.[d]

3 † vtrũ iſtud quod per conditionẽ incerti conſecutus eſt creditor à debitore, imputet in debito. Glo. ſe inuoluit. Veritas eſt quod ſi quidẽ creditor conſecutus eſt

5 rem, illã debet reſtituere: ſed ſi cõſecutus a eſt æſtimationẽ, ſecus: quia ad illã æſtimationẽ pignoratitia nõ datur. Ita debet intelligi prin. gl. magnæ hic & in alia glo. in b verbo, imputabit.

1 ☞ *Prædo agit pignoratitia ad rem & fructus.*

2 *Agenti pignoratitia non refertur quæſtio dominij.*

3 *Prædo qui lucratur fructus, an teneatur illos reſtituere.*

1 Si prædo. Etiam prædo † põt agere pignoratitia & ad rẽ

2 & ad fructus. hoc dicit. † Nota quod agẽ-

c ti pignoratitia[c] nõ poteſt referri q̃ dominij. quod dic vt ſ. titu. proxi. l. cõmodare.

Quæro, quid ſi creditor fuit malæ fidei

3 poſſeſſor. Itẽ quæro vtrũ † prędo, q̃ lucratur iſtos fructus, teneatur reſtituere eos domino? Dic vt in gloſſ.

1 ☞ *Si debitor non reſtituit pignus creditori quod conduxit, quòd contrario iudicio tenetur ad intereſſe.*

2 *Creditor uolens agere contra debitorem ad reſtitutionem rei pignoratæ, qua actione agat.*

3 *In contrarijs iudicijs quod iuretur in litem, quando agitur de fide rupta.*

1 Si poſt. Si debitor † pign[9], quod cõduxit, nõ reſtituit, ad intereſſe cõtrario iudicio cõuenitur. h.d. Quęro, ad quid deſ̃ iſtud contrariũ iudiciũ. Dicit gl. ad intereſſe. Sil'e videbitis in l. cum debitore. j. e. Quæro, † ſi vellet petere reſti-

2 ſtitutionẽ rei, qua actione aget. Dicit glo. quod habet interdictũ de precario, & vñ vi: q̃a vĩ eum vi expellere nõ reſtituendo

3 ei, vt l. colon[9]. de vi et vi ar. Quęro, † vtrũ

f in iſto contrario iudicio[f] iurabit in litem. Glo. dicit quod ſic: quia hic de fide rupta agitur, & etiam condemnatus efficietur infamis: vt l. furti. §. mãdati. ſ. de his q̃ no. infa. quã glo. not. per quã ſic debet deter-

5 minari quod no. in l. in actionibus. de in li d tem iurã. vbi dicit non iurari in contrarijs iudicijs: quia eſt verũ, niſi agatur de fide rupta, vt hic.

1 ☞ *Non eſt in culpa, qui facit illud quod conſuetũ eſt fieri.*

2 *In Clauſulis, promiſsionibus, & renunciationibus, quæ conſueuerunt poni in inſtrumentis, uſus attenditur.*

3 *Allegans id cuius contrarium non eſſet poſtulaturus, quòd non audiatur.*

Si creditor. Si creditor vẽdẽs pignus ꝓmittit duplũ ex conſuetudine, vel aliter vtiliter geſſe-

f rit, quod hoc nomine præſtiterit, cõtrario iudicio repetet, aliàs nõ vltra debiti ſummam. Item ſi ex ſtipulatiõe de euictione duplũ preſtiterit, ſortẽ & vſuras cõſequit: ſi ſimplũ, ſortẽ tãtũmodo. h. cũ l. ſeq. Not.

1 q̃ non eſt † in culpa, q̃ facit illud qd̃ cõſue tum eſt fieri: & ſic nõ eſſet quod in iſtis ꝓ-

5 miſsionibus de euictione, & in iſtis re-

2 nunciationibus & ſimilibus clauſulis, † q̃ cõſueuerũt in inſtrumẽtis apponi, debemus inſpicere vſum, vt hic, & l. quod ſi nolit. §. q̃ aſsidua. de ædi. edi. & l. ſi prius. §. j. de aqua plu. arc. Secundo nota diſtinctionẽ §. ſed ſi ſimplum: quia ſingularis eſt. Op. quod neutro caſu vſuræ debeãtur, cũ habuerit vſum pretij. Sol. non videtur habuiſſe ex eo quod duplũ præſtitit. Quęro, quid ſi minus eſt in duplo quàm ſit vſura. Gloſſ. dicit forte non conſequetur illud quod eſt vltra. Tu dic ſecundum Ri-

g char. Mal.[g] quod imò cõſequetur. Sicuti enim ſentit damnũ,

Ratũ habẽtis. Bar. videt cõtrarius in l. cũ vir. circa fin. ff. de vſuſc. Pro quo vide cõcordantias eiusdẽ cõcor. xlvj. inci. in ſurgit.

POMATES.

¶ De l. fi. Nõ præſumitur ergo donatio, vide Ale. cõſi. xviij. col. j. iij. vol.

¶ Tibi nõ obligor. Adde l. liber hõ. in prin. de verb. oblig.

c ¶ Qõnẽ quotidianã. Qõ quotidiana, ſi fui interlocutorie cõ cõdẽnatus in expẽſis, poſtea obtinui in diffinitiua, & ẽt expenſis, an recuperẽ primas expẽſas? Et iſta cõdẽnatio in expẽſis qñ fieri poſsit, vide Bal. in l., pperã dũ. §. ſinaũt vtraq;. C. de iudi. & ibi pono in fi. illius l. & ꝓ hoc adduco qd̃ ponit Bar. in l. j. ad fin. prin. ſ. de op. no. nũdũ dicit, dãnũ qd̃ q̃s ſua culpa. Vide q̃ dixi poſt Bart. ſ d. l. ab executione. in v. col. de app. ſecundũ Inn. & ad Bar. hic adde Bar. in d. §. cũ parietẽ. in fin. & adde qd̃ Bal. in l. nõ ignorat. C. de fru. & li. expẽ. dixit q̃ ſi aliquis cõmiſit temeritatẽ aũ ſniam, & poſt vincit in principali, q̃ non põt illas expẽſas recuperare. Alleg. tex. in l. qd̃ a quocunq;. de reg. iur. & qd̃ no. tenet Bar. hic, tenet gl. etiã Sal. in l. properandũ. §. ſinaũt al terutra. de iud. Vide Bar. in l. eos. §. cautione. de app. in fin.

POMATES.

d ¶ Quærit glo. Vide Alexã. l. ſi patroni. §. qui fideicommiſſariã. j. ad tre. col. iij.

e ¶ Ageti pignoratitia. Hoc non ꝓcederet, vt ſi quis ageret vigore gñalis hypothecæ non ſpecialis, vt no. dicit Sal. in l. cũ res. C. in qb. cau. pig. ta. cõtraha. vide no. in inſti. de actio. §. item Seruiana. &c.

f ¶ Cõtrario iudicio. vide Bar. in d. l. furtũ. §. fi. & vide Bar. in l. j. C. depoſiti. & in l. ei apud quem in prin. j. depoſi. & gl. & ibi Bar. ſ l. furti. §. fi. ſ. de his q̃ no. infa.

POMATES.

g ¶ Richar. Mal. vide

Adde an valeat ſtatutum ꝓ mulier nupta extra territorium non ſuccedat, Bal. conſi. cccvij. iiij. lib. vbi conſuluit ſuper ſtatuto Mediolani, vbi vigit tale ſtatutum, & an per ſtatutũ poſsit tolli legitima: quia hoc non eſt materia, vide pro nunc Bal. con. cxxviij. iij. lib. in fi. conſi.

e ¶ In §. ſi nuda. ibi: ſed comitatus regni. ſcripti codices habent, ſed committitur regi, vel coniungitur regno, iudicio meo legi poſſet lectura codicis ſcripti, magis placebit ſi ſenſum perſcruteris. Cogita. Alexander Loſæus.

f POMATES. ¶ Et tũc debet. Vide Alex. conſi. clj. col. ij. vol. ij. vbi per hoc dicit ꝓ caſtrum exemptum a ciuitate regitur ſecundum ſtatuta ciuitatis quibus prius regebatur.

g POMATES. ¶ Si fundus. Vide Ro. conſi. cxxviij.

h POMATES. ¶ Si vero. Vide Cepol. conſi. vij.

ad Panor.in c.constitutus.de pœnis.

a ¶ Tertio no. Vide Aret.consi.cxvj.vij.col.Imo.consi.xij.

b ¶ Pro dãnis pręteritis.qd̃ est not.adde tex.expssum ĩ l.fi.ff.arb. fur.eęsarũ.

c ✠ POMATES. ¶ Qui reprobos. An falsus denarius sit denarius, vide Bar.consi.xliij.col.ij.vo.ij. Alex.hic in apo.& an cudẽs monetã reprobatã incidat in pœnã, vide Alex. consi. clxxxiiij.in j.vol.

c ¶ Qui reprobos.per istum tex. dicit Bal. in l.j.in j.colũ.C. de condic.indeb. quod soluens scienter cum fraude nunquã præsumitur donare, sed requiritur liberalitas mera. & ideo statutum loquẽs quod si quis falsificauerit monetam, puniatur pœna suspensionis, ignis,& confiscationis bonorum, non habet locum in falsificante vel fabricãte monetam reprobatam in loco in quo falsificat. Et ideo vidi de facto Ferrariæ vbi est prædictum statutum, & aliquis ibi fabricat bagatinos: quæ falsa dicitur moneta tãquam facta ab eo qui non habet potestatem, vtrũ puniri debeat pœna suspensionis, & ignis, etiam confiscationis bonorũ. Et dicebatur quod non, per istum text. iuncta gloss. Adducebatur vltra: quia statutum loquẽs de moneta vsuali, & expendibili in loco statuti, vt voluit Spec.in titu.de solu. §.nunc aliqua.versi. pone, vbi dicit, statuto cauetur, quod pro tali delicto soluantur decẽ libræ. intelligitur de vsuali pecunia & currẽti in loco. & facit c.ij. de decimis.vbi si alicui conceditur decima beneficiorũ, intelligitur de pecunia vsuali & currẽti. Facit quod ibi voluit Pau. de Leaza. & Io. And.in addi.Spec.in d.ver.pone.& Cy. in l.in minorũ. in quibus cau. in integrũ resti. & dom. Ant.& alij ĩ c.quãto.de iureiur.Bar.in l.Paulus. de solu. & Barto. hic Moneta etiã potius cõsideratur respectu vsus & cursus quã alio respectu c.veniẽs.lxxxiij.dist.facit gl.& Gul.de mõte lauduno in d.Clem.j.de deci.& qd̃ habetur in c.ij.de malefi.& Bal.in l.acceptã.C.de vsu.& in l.illud.C.de sac.sanc.ecc. & in l.si quis.C.de dona.& in l.ij.C.cõia de leg.& in l.quæcunq;.C.de sed. fugi.& q̃ voluit Oldr.in consi.xiiij.& in cõsi.cclxij.& Ro.in cõsi.cxx.incip. circa primum dubiũ.& quod voluit Pet.de Anch.in d.Clemẽ.ij.de decim. vbi allegat cõsi.Bal.& qd̃ ipse voluit in d.c.cũ olim.de cẽsi.vbi allegat cõsi. Oldra.ergo cum tale statutum loquatur de duplici pœna,debet restringi,vt dixit Salic.in l.ij.C.de falsa mo.quod falsificans monetam regis vel alicuius diuitatis vel baronis punit pœna capitis,vt in l.j.C.de fal.mo.Et hanc pœnam capitis interpretatur glo.non capitis materialis,sed ciuilis:quia deportatur:vt l.fi.C.de vere.nu.por.libro.xj.Et idem voluit Ioan. Cremonensis in cõntingentia facti liberandi quendam.qui falsificauit monetam ciuitatis Bononiæ ab amputatione capitis, vt refert Ioan. Andr.in cap.quanto. de iureiuran.& sequuntur omnes scribentes ibi. Dicit glo.fi.in l.ij.C.ne Christia.manci.quam allegat pro singulari Imo. in lege secunda de pub. iud.in verbo,capitali.vbi dicit gloss.quod appellatione sententiæ capitalis, venit exilium. Et facit lex cos.§.super his.de appel.vbi interuenit fideiussor:ergo non intelligitur de amputatione capitis.& facit textus in l.qui cum maior. §.demum.de bon.quæ liber.& gloss.in l.hos accusare.§.omnibus. de accus. & facit textus in lege præsenti.C.de his qui ad eccles.confu.& ibi Fulgo. allegat Oldra. dicentem assessores dicere, talem condẽnamus puniendum pœna capitis ciuilis,sicut est deportatio:maxime in dispositiõe statuti exorbitantis:prout in casu nostro.Et ideo dicit Bal.in d.l.ij.de falsa.mone.quod si falsificatur moneta alicuius non recognoscentis superiorẽ,quod ponitur pœna capitis,scilicet ciuilis,non naturalis.Et loquitur illa gl. quãdo qs falsificaret monetã regis in loco ipsius regis. Accedit ad prędicta qd̃ dicit Io. Andr.in addi.Spe. in rubr.de falsi. vbi refert vbertum de Bobio disputasse de duobus ludẽtibus ad par & ipar: puta faciendo cumulum vel postam aliquorum denariorũ: & vnus dicebat qd̃ erat par, alius quod erat impar:conuenerunt quod qui verũ dicit, illos lucret.repertus est vnus denarius falsus, ꝓpter quẽ si nõ deberet cõputari ĩ numero,numerus esset impar: qs obtinebit? Rñ.q̃ qui dicit impar, qd̃ numus falsus nõ debet computari in numero,per textũ istũ. Distinguit tamẽ an faciens postam sciebat denariũ falsum vel non, prout hic. Ego allego glossam valde elegantem ad hoc ĩ l.ij.C. de hære. quæ dicit quod falsus denarius non est denarius. Et per illã glossam dicũt scribẽtes quod statutũ loquẽs de denario,non habet locũ in denario falso & reprobato:ergo ita ĩ casu nostro non debebat ille furca suspendi, nec igne cremari, qa bagatinos ĩ ciuitate ferrariæ falsificaret: qa in illo loco illa moneta non currebat,nec expendebatur.Neq; obstabit si quispiam diceret q̃ licet Ferrariæ non expendat, nihilominus est expendibilis qa posit eam dare campsori vel mercatori ꝑ minori pretio, vt eam transmitteret Venetias,vbi bagatini expenduntur:quia rñdeo quod ad hoc vt pecunia dicat vsualis populo, non sufficit quod vnus de populo,put est cãpsor, accepret eam:qa lex adaptat ad id quod frequentius accidit,in d.c.sepe.de restit.spol.xxviij.dist. c.de Syracusanę.cap.cũ olim.de cleri.cõiuga.l.j.§.sed si quis. C.de lati.liber. tol.& xxxxiiij.qõ.v.c.deniq;.Insti.de rer.diuisi.§.illud.lege,nam ad ea.ff.de legi.Et si dicatur quod etiam adaptatur ad id quod raro accidit l.antiqui.ff. si pars hære.peta. Respondeo vt dixi in d.l. Nam ad ea. ergo cũ tempore statuti dicta moneta bagatinorum non erat vsualis in ciuitate illa,sequit quod de illa non censuerũt statuentes:& ideo dicit dñs Andr.d.c.quãto. quod statutũ loquẽs de certa moneta:illa moneta mutata vl̃ mutatũ statutũ, vt ad nouã monetã videat mutatũ. Allegat Speculũ in dicto titulo de solutio.§. nũc aliqua.ad fi.& l.pen.ad fi.C.qui admit.& in l.ij.C.de quæst. & in auth. de non alienã.§.vt autẽ.& facit cap.trãslato.de cõst.Ergo multo fortius qũ pecunia illa non erat vsualis ibi tẽpore cõditi statuti:quia de illa non intellexerũt.Facit ẽt similiter quod ponũt oẽs scribẽtes in authẽ.sed nouo iure.C. de fer.fugiti. quod si statutũ dicit quod cõmittẽs certũ homicidiũ puniatur in amputatione manus, quod nõ cõprehendit manus arida, quæ est inutilis delinquẽti.Facit gl.valde singularis in l.fi.C.de plagia.quæ dicit quod mulier dicit vidua,si habet maritũ inutilẽ.Et textus etiã dicit ibi:pater.coniũcta gl.quod pater dicit esse orbatus filio,si habet filium inutilem. Ita ergo in proposito statutũ loquẽs de moneta,nõ intelligit de moneta, quæ in cõi est inutilis.Facit ĩ simili textus singularis ĩ l.ij.C.de eunuch.& ibi Bal.collegit ex illo textu q̃ statutũ disponẽs quod de cõtractu soluat̃ gabella, nõ habet

1 ☞ *Soluens pecuniam reprobatam quando liberetur, licet campsor eam approbauerit.*

2 *Si recipiens pecuniam reprobatam,illam expẽdit,quod soluens non sit liberatus.*

3 *Si condemnato debeat extrahi oculus dexter, & extrahatur sinister,quod non debet extrahi sinister secundum formam condemnationis.*

4 *Expendens falsam monetam an sit falsarius.remissiuè.*

c Qui reprobos. [c] Solutio pecuniæ reprobæ soluentem nõ liberat:sed non cogitur soluere debitũ,nisi pecunia reproba reddat̃,

hoc

si duplum est plus,quam vsura: ita sentiat lucrũ,si vsura est plus,quã duplum, vt in regula iuris,secundũ naturam.& in regula,qui sentit eo.tit.in vj.& quia ✝ non auditur allegans id,cuius contrarium nõ esset postulaturus,vt l.pe.C.de sol.

1 ☞ *Pignus extinguitur, quando res pignorata efficitur creditoris.*

2 *Re euicta non agitur prima actione, sed vtili ex empto ad interesse: & potest ad compensationem deduci.*

3 *Datio in solutum est similis emptioni.*

4 *Cautela ut in datione in solutum apponatur clausula, quod si res euincatur remaneat actio in pristino statu.*

5 *Factum iudicis non dicitur factum partis:sed factum principis, &c.*

6 *Actio mihi competens pro damnis præteritis, quod non tollatur,licet res detur in solutum.*

Leganter. Re in solutũ data a iudice vel a parte euicta nõ agitur primitiua, sed vtili ex empto ad interesse, qd̃ etiam in compensationem deducit̃.h.d. Nota primo ✝ qd̃ si res pignorata efficitur creditoris,pignus extinguit̃.✝ Secundo no.qd̃ re euicta prima actione non agitur. Tertio no.[a] qd̃ agitur vtili ex empto ad interesse. Vltimo no.q̃ hoc potest ad cõpensationẽ deduci. Ad primum opp.de l.debitor.in prin.j.ad Treb.Solue vt in gl.quia tunc pignus extinguit̃ qñ res irreuocabiliter efficitur accipẽtis. Ad idẽ opp. de l. ex sextãte.§. Latin[9].de excep.rei iud.Sol. dicit glo.ibi non fuit translatũ dominium in creditorẽ:quia res non fuit data tanquã dantis.quod est cõtra principium illius §. Dic ergo eodem modo qd̃ dixi in præcedenti cõtrario:quia ibi nõ fuit effecta perfecte & irreuocabiliter creditoris,ideo pignus non extinguit̃:vt C.si anti.cre.l.j.& de his qui in prin.cred.lo.suc.l.j. Sed contra hoc opp.de prin.huius legis vbi res nõ est effecta irreuocabiliter creditoris:& tamẽ pignus extinguitur.Sol.extinguitur, nõ ideo quia prior creditor est effect̃ dominus,sed quia a priore cõtractu est recessum & peruentũ ad dationẽ in solutũ,quę similis est emptioni,vt hic dicit tex. ✝ Ad secundũ oppo.quod sit agendum actione primitiua,nõ vtili ex empto:vt j. de solu. l.si quis aliam.Solu.dicit gl.ibi fuit actum quod nõ recederetur a prima:nisi res perfecte efficeret̃ accipiẽtis, quę solutio vera est in se,quã nota, vt scias ✝ apponere in contractibus dationis in solutũ clausulam,quod si contingeret rẽ euinci, remaneat actio in pristino statu.Idẽ tangit̃ per gl.in l.libera.C.de sent.& in d.l.si qs aliã. Sed quia hęc solutio cõtinet diuinationẽ, iõ gl.dat aliã,scilicet quod ibi datur in solutũ species pro specie:hic species pro pecunia.Et ista est vera solutio: quia qñ dat̃ species pro pecunia,contrahit̃ emptio,in qua liberatur venditor tradendo rẽ, licet non faciat emptorem dominũ:vt l. exempto.in prin.de acti.empt.& idẽ perficitur contractus emptionis,& receditur à primo: sed qñ datur species pro specie non potest dici emptio, sed est ꝑmutatio, vel do vt des: in quibus requiritur quod res perfecte fiat accipientis:vt l.fi.ś.de condictio.ob causam.& l.j.de rerum permuta. Circa istam materiam distinguit Cyn. in d.l.libera.C.de sen. & ego latissime ĩ d.l. si quis aliam.j.de sol.Ad tertiũ opp.& videtur quod nõ agatur ad interesse, sed solum pretium & vsuras:vt l.si plus.§.j.j.de euict.Solu.hic impetrauit à principe: ibi ab alio inferiore iudice.Et est rõ,ſ.beneficium Cæsaris:arg.l.fi.de consti.prin. Vides ergo ✝ ex prædicta sol. quod illud qd̃ facit iudex,non videtur facere pars omnino,sed illud quod facit princeps omnino æquiparatur facto partis, vt hic. Venio ad vltimum respõsum, & quæro quomodo potest in cõpensationẽ deduci. Text. videtur dicere,si conuenitur pignoratitia vel ex alia causa,puta le. Aquilia,si damnum dedit in re.Ex quo no. ✝ q̃ licet dem tibi rem in solutum:tamen nõ tollitur mihi actio cõpetens pro damnis pręteritis.[b]

1 ☞ *Soluens pecuniam reprobatam quando liberetur, licet campsor eam approbauerit.*

2 *Si recipiens pecuniam reprobatam,illam expẽdit,quod soluens non sit liberatus.*

3 *Si condemnato debeat extrahi oculus dexter, & extrahatur sinister,quod non debet extrahi sinister secundum formam condemnationis.*

4 *Expendens falsam monetam an sit falsarius.remissiuè.*

adaptat̃ ad id quod frequentius accidit,in d.c.sepe.de restit.spol.xxviij.dist. c.de Syracusanę.cap.cũ olim.de cleri.cõiuga.l.j.§.sed si quis. C.de lati.liber. tol.& xxxxiiij.qõ.v.c.deniq;.Insti.de rer.diuisi.§.illud.lege,nam ad ea.ff.de legi.Et si dicatur quod etiam adaptatur ad id quod raro accidit l.antiqui.ff. si pars hære.peta. Respondeo vt dixi in d.l. Nam ad ea. ergo cũ tempore statuti dicta moneta bagatinorum non erat vsualis in ciuitate illa,sequit quod de illa non censuerũt statuentes:& ideo dicit dñs Andr.d.c.quãto. quod statutũ loquẽs de certa moneta:illa moneta mutata vl̃ mutatũ statutũ, vt ad nouã monetã videat mutatũ. Allegat Speculũ in dicto titulo de solutio.§. nũc aliqua.ad fi.& l.pen.ad fi.C.qui admit.& in l.ij.C.de quæst. & in auth. de non alienã.§.vt autẽ.& facit cap.trãslato.de cõst.Ergo multo fortius qũ pecunia illa non erat vsualis ibi tẽpore cõditi statuti:quia de illa non intellexerũt.Facit ẽt similiter quod ponũt oẽs scribẽtes in authẽ.sed nouo iure.C. de fer.fugiti. quod si statutũ dicit quod cõmittẽs certũ homicidiũ puniatur in amputatione manus, quod nõ cõprehendit̃ manus arida, quæ est inutilis delinquẽti.Facit gl.valde singularis in l.fi.C.de plagia.quæ dicit quod mulier dicit̃ vidua,si habet maritũ inutilẽ.Et textus etiã dicit ibi:pater.coniũcta gl.quod pater dicit̃ esse orbatus filio,si habet filium inutilem. Ita ergo in proposito statutũ loquẽs de moneta,nõ intelligit̃ de moneta, quæ in cõi est inutilis.Facit ĩ simili textus singularis ĩ l.ij.C.de eunuch.& ibi Bal.collegit ex illo textu q̃ statutũ disponẽs quod de cõtractu soluat̃ gabella, nõ habet

locũ in contractu nullo & inutili.Idem voluit Bal.in l.non dubium.C.de legibus.& Bart.in l.non putauit.§.non quęuis.de contra.ergo sequitur quod fabricans monetam falsam cuiusq; generis aut speciei vel materiæ,cunei vel formæ,prout dicit statutum Ferrariæ, non comprehẽderetur in statuto ,qa talia verba ita prægnãtia non cõprendunt monetam alienam. Verba enim prægnantia copulantur ad maiora expresis his de quibus est maior ratio, & non minor. Glo. in Clementina prima,de re iudic.gloss. in Clemẽ.ne Romani.de elect.gl.in Clej.de iud.glo.in l.cum pœna.de arbit. Verba enim generalia restringũt̃ ad habilia. Gl.in l.j.iũcto text. quæ est gl.parua, de sacrosanct.ec.in ver. omẽes.& gl.in l.inter omnes. q̃ satisfda.cogan. quæ dicit, inter omnes,scilicet sapiẽtes. & l.vulgaris.de fur.& Bart.post Iac. de are.in l.j.§.nũcia. de oper.no.nũcia.& gl.in l.j. & quod ibi Bald.C.cõmunia de lega. dum saluat instrumentum.& Bal. in l.j.§. huius studij. de iusti.& iur.glo.in c.si vero alicuius. de senten.excõi. quæ dicit omnes, scilicet loquentes de materia. & glo.j.q.vij.si quis oẽm.& c. ne Dei. de simo.& glo.in.c.j.de cõsti.in vj. ab omnibus.et quę in fine habentur in d.§.nũcia tio.fallit hic quando statutum tale loquẽs per prædicta verba prægnãtia loquereẽ cum dictione implicatiua cũ signo vniuersali ampliatiuo, videlicet quia diceret, vel alia quæuis moneta. Ita est illa glo.in d. Clem.j. ne Romani. Nec obstat si aliqs opponat qd̃ cudere monetam est prohibitum,vt not. plene in d.l.ij.de falmo.cũ similib.ś.allegatis:ergo in his debet per statutũ posse grauius puniri quã puniatur de iure cõmuni. Ita no.in l.cũctos populos. C. de summa trinita. & in c.vt animarũ pericu lis.de consti.in vj.& in c.j.de rapt.qnimo plus dicit tex.in l.fi. ff.de decretis ab ord. fac. videlicet qd̃ statutũ potest facere q̃ illud quod formaliter de se & essentialiter non est delictum sit delictũ, ergo potuit statutũ imponere pœnam furcarum & ignis cudẽti ĩ suo territorio monetam alterius domini: qa respõdeo, ex quo statuentes nõ expresserunt de qua moneta, in dubio intelligit̃ de vsuali ĩ illa ciuitate.c.maiores.de bap.c.ad audiẽtiã.de deci.l.j.ff.si mensfal.mo dixe.l.j.§.ne autẽ.de cad.toll.puta vbicũq; statutũ prohibet aliquid fieri imponit pœnã,quãtũcunq; loquatur generaliter nũquã cõprehendit vilissima & minima.tex.& doc.in l.senatus.§. Marcellus. de leg.j.dum dicitur quod statutum prohibens facere domum non extendit̃ in domuncula & paruo tugurio.& quod in simili Bal.in l.fi.C. de ædil.act.

h.d.nota.istum casum. Opp.quod reproba pecunia non debet reddi:quia ille,qui soluit sciẽter indebitũ:ergo videtur donare:vt l.j.ś.de condi.inde.& l.cuius per errorẽ.de reg.iur.Sol.hic apparet q̃ nõ habebat animũ donandi,sed decipiendi. Simile j.de sol.l.si cũ aurũ.& ibi dixit Quęrit ✝ glo.qd̃ si illa pecunia fuit approbata à campsore,cũ tamẽ in veritate esset reprobata? Glo.arguit pro & contra. Finaliter tenet,& bene,q̃ talis solutio non liberet soluentem:quia erratur in facto. quod intelligẽ si ipse creditor recipiens fuit ignorãs:secus si sciẽs:vt l.tutor.ver.sed si sciẽs. ś.eo. Secũdo ✝ quæro,quid si ille qui reprobam pecuniam accepit, eam expẽdit pro bona,vtrum soluẽs sit liberatus? Gl. dicit quod non:quod tenent doct.Cõtra hoc facit ś.de condi.inde.l. indebiti.§. sed & si nũmi.Sol.ibi nummis alienis solutis accessit creditori dominiũ præscriptione:& sic accessit aliquid circa ipsam rẽ:hic vero expendendo lucratus est ex sua negotiatione:vel ex sua re: nõ autem aliquid accesit rei vel circa ipsam rẽ: vt l. debitor.in fi.ad Trebel.& ad l.Falci.l.iij. Possumus etiam dicere q̃ etiam ipse nil est lucratus:quia alijs tenetur,quibus soluit reprobam pecuniã. Vltimo ✝ per istũ tex.fuit decisa quæstio: Quidã fuit cõdẽnatus vt extraheretur sibi oculus dexter. Per errorem executor extraxit sibi sinistrũ. Quæritur vtrũ Potestas debeat sibi facere extrahi dextrũ secundũ formã cõdẽnationis. Et fuit decisum q̃ nõ. Nã ita demũ posset hoc facere,si posset sibi restituere sinistrum: sed hoc est impossibile: ergo &c. Not. etiã vtrum ✝ expendere monetam falsam sit crimen falsi:dic vt in l.fabrorũ.j.de extraor.cri.

1 ☞ *Creditor potest uendere pignus, & habere fidem de pretio.*

2 *Procurator uendens rem domini quando possit habere fidem de pretio.remissiuè.*

Si vendiderit. Ad id, qd̃ plus debito pign[9] est venditũ,potest agere debitor: vt sibi soluatur.h.d. No.quod ✝ creditor põt vendere pignus,& habere fidem de pretio: quod est not. licet videatur facere tanq; procurator domini. In alio ✝ vero procuratore quid sit,tangunt doct.in l.inciuile. C.de rei vendic. Ego dixi in l.à diuo Pio §.si post.de reiud. Oppo.infra eo.l.pen. Sol.vt ibi. Tertio opponitur de lege, quæsitum.in fin.j.de distra.pigno. Solue vt in gloss.

1 ☞ *Creditor quod non debeat male tractare seruos pignoratos.*

2 *Si promisi aliquem non offendere: quod si postea banniatur,quod potero eum offendere non obstante pace.*

Et quid si erat bannitus quando feci pacem.remissiuè.

Cuius dictũ refert Ro.in.l.j.§.excusantur.ad Silla. quod statutũ loquens de vulnere,nõ extendetur ad vulnusculum. & quod in simili habetur in l.j. §. qd̃ si mancipium.& l.cui dens.ff.de ædili.edic.& lege,item apud Labeonẽ. §.quæstionem.de iniur.& l.quæsitum.ff.de re iudic.& l.scio.de integ.restit. vbi pro vili re nõ datur.& l.si oleum.de dolo.& lege, decurio fortunam.C. de decurio. li. x.quẽ tex.ꝑ fin.allẽg. Ro. in suis notab. ad hoc quod immunitas cõcessa alicui non extẽditur ad vilia & minima.ergo & multo minus statutum generale loquens de falsitate monetę debet cõprehendere falsitatẽ bagatinorũ, vbi pro nihilo reputanẽ. Debuit enim fieri expressa mẽtio, vel forte saltẽ loqui cũ dictiõe implicatiua cum signo vniuersali ampliatiuo: sicut ĩ simili debet fieri expressa mentio de eo quod est notã tu dignum & elegãs. Itẽ apud Labeonem.§. §.hocedictum.de iniur. Adde videndũ hãc apostillã de verbo ad verbum, eius consi.ciiij.ij.libr. Et quãdo quis dicatur dolose expẽdere monetam falsam, vide Bal.consi.ccclvj.j.li. Inquantum autẽ dicit q̃ veniens punitẽ dus amputatiõe manus non punitur amputatione manus aridæ,dic quod contrarium voluit Paulus de Castr. in dicta authenti.quia deformitas.in hoc etiã facit, & ita dicit tenere Iosannem Andræã in regula, in pœnis. in mercurial.& Angelum in d. authẽtic. per tex.in lege iij.infra arbo.furtim cęsa.

a ¶ Et si res. [a] Si creditor res pignoratas male tractauerit, tenetur pignoratitia,nisi iure permittente fecerit.h.d. Vides hic q̃ licet ✝ creditor teneat̃ non male tractare seruos pignoratos:hoc intelligitur,nisi deliquerint. Et ꝑ hoc[b] determinatur quæstio,si feci pacẽ cũ aliquo,& ꝑ misi ✝ nõ offendere,& postea est bãnitus propter aliquod delictum. Itẽ q̃ potest impune offendi sc̃dm formã statuti:q̃ ego potero eum offendere nõ obstãte pace. Ita decidit Old.& Iac. de Bel. per hanc l.& l.quid ergo.§.si hæres hominẽ.j.de leg.j.& l.qui seruum.& ibi dixi de verb.obli. Quid autẽ de eo qui fecit pacem cum eo, qui iam erat exbannitus. Istam quæstionem ego disputaui,& incipit,statuto Lucanæ,&c.

1 ☞ *Faciens illud,quod dominus facere incœpit quòd uidetur facere uoluntate domini.*

2 *Creditor quando possit persicere ædificium per debitorem incœptum re pignorata.*

3 *Artificium necessarium in homine dicitur, ex quo potest impensa percipi.*

4 *Ex duobus contrarijs elicitur optimum temperamentum.*

c Si seruos. [c] Expensæ necessarię vel vtiles debent restituĩ creditori,si mõ debitori nõ sunt onerosæ: quod arbitrio iudicis æstimabitur.h.d. Nota q̃ ✝ qui facit illud quod dominus faceret incœpit,videtur facere eius voluntate. Contra hoc opp.ś.de vsufru.l.vsufructuarius.§.ædificiũ.Solu. Aliud in vsufructu:quia rei mutatione extinguitur. Item opp.de l.j.§.si defunctus.j.de rebus eorũ.Solu.ibi præsumptioni tacitę voluntatis non statur fauore pupilli: quia forte sibi esset inutile vẽdere. Aliter eim̃ sciuisset vẽdere defunctus & aliter pupillus. Et ideo puto ✝ q̃ in casu huius legis,si dominus incœpisset ædificium in fundo tempore quo erat dives,& propter casum sibi obuenientẽ factus est pauper,ita q̃ non posset perficere,q̃ creditor perficere potest. Vnde prędictũ notabile intellige rebus remanentibus in eodẽ statu:vt l.cũ quis.infra de sol. & l.si cũ Cornelius.in fi.eo.ti. Secundo no.q̃ ✝ artificium necessariũ in homine dicitur,ex quo põt percipi expẽsa,vt hic dicit tex.& gl.super verbo,necessarijs. Vltimo no. ✝ tex.in fi.q̃ ex duobus cõtrarijs elicitur optimũ tẽperamentũ, vt in gloss.

1 ☞ *Iussus iudicis & testatoris æquiparantur.*

2 *Pignus quòd possit constitui in testamento.*

3 *Tacita hypotheca an de iure antiquo erat inducta pro legato.*

4 *Pignus prætorium quòd non constituatur, nisi quis mittatur in possessionem.*

d On est mirum. [d] Pignus Prætorium non constituitur, nisi

locũ in contractu nullo & inutili.Idem voluit Bal.in l.non dubium.C.de legibus.& Bart.in l.non putauit.§.non quęuis.de contra.ergo sequitur quod fabricans monetam falsam cuiusq; generis aut speciei vel materiæ,cunei vel formæ,prout dicit statutum Ferrariæ, non comprehẽderetur in statuto ,qa talia verba ita prægnãtia non cõprendunt monetam alienam. Verba enim prægnantia copulantur ad maiora expresis his de quibus est maior ratio, & non minor. Glo. in Clementina prima,de re iudic.gloss. in Clemẽ.ne Romani.de elect.gl.in Clej.de iud.glo.in l.cum pœna.de arbit. Verba enim generalia restringũt̃ ad habilia. Gl.in l.j.iũcto text. quæ est gl.parua, de sacrosanct.ec.in ver. omẽes.& gl.in l.inter omnes. q̃ satisfda.cogan. quæ dicit, inter omnes,scilicet sapiẽtes. & l.vulgaris.de fur.& Bart.post Iac. de are.in l.j.§.nũcia. de oper.no.nũcia.& gl.in l.j. & quod ibi Bald.C.cõmunia de lega. dum saluat instrumentum.& Bal. in l.j.§. huius studij. de iusti.& iur.glo.in c.si vero alicuius. de senten.excõi. quæ dicit omnes, scilicet loquentes de materia. & glo.j.q.vij.si quis oẽm.& c. ne Dei. de simo.& glo.in.c.j.de cõsti.in vj. ab omnibus.et quę in fine habentur in d.§.nũcia tio.fallit hic quando statutum tale loquẽs per prædicta verba prægnãtia loquereẽ cum dictione implicatiua cũ signo vniuersali ampliatiuo, videlicet quia diceret, vel alia quæuis moneta. Ita est illa glo.in d. Clem.j. ne Romani. Nec obstat si aliqs opponat qd̃ cudere monetam est prohibitum,vt not. plene in d.l.ij.de falmo.cũ similib.ś.allegatis:ergo in his debet per statutũ posse grauius puniri quã puniatur de iure cõmuni. Ita no.in l.cũctos populos. C. de summa trinita. & in c.vt animarũ periculis.de consti.in vj.& in c.j.de rapt.qnimo plus dicit tex.in l.fi. ff.de decretis ab ord. fac. videlicet qd̃ statutũ potest facere q̃ illud quod formaliter de se & essentialiter non est delictum sit delictũ, ergo potuit statutũ imponere pœnam furcarum & ignis cudẽti ĩ suo territorio monetam alterius domini: qa respõdeo, ex quo statuentes nõ expresserunt de qua moneta, in dubio intelligit̃ de vsuali ĩ illa ciuitate.c.maiores.de bap.c.ad audiẽtiã.de deci.l.j.ff.si mensfal.mo dixe.l.j.§.ne autẽ.de cad.toll.puta vbicũq; statutũ prohibet aliquid fieri imponit pœnã,quãtũcunq; loquatur generaliter nũquã cõprehendit̃ vilissima & minima.tex.& doc.in l.senatus.§. Marcellus. de leg.j.dum dicitur quod statutum prohibens facere domum non extendit̃ in domuncula & paruo tugurio.& quod in simili Bal.in l.fi.C. de ædil.act.

h.d.nota.istum casum. Opp.quod reproba pecunia non debet reddi:quia ille,qui soluit sciẽter indebitũ:ergo videtur donare:vt l.j.ś.de condi.inde.& l.cuius per errorẽ.de reg.iur.Sol.hic apparet q̃ nõ habebat animũ donandi,sed decipiendi. Simile j.de sol.l.si cũ aurũ.& ibi dixit Quęrit ✝ glo.qd̃ si illa pecunia fuit approbata à campsore,cũ tamẽ in veritate esset reprobata? Glo.arguit pro & contra. Finaliter tenet,& bene,q̃ talis solutio non liberet soluentem:quia erratur in facto. quod intelligẽ si ipse creditor recipiens fuit ignorãs:secus si sciẽs:vt l.tutor.ver.sed si sciẽs. ś.eo. Secũdo ✝ quæro,quid si ille qui reprobam pecuniam accepit, eam expẽdit pro bona,vtrum soluẽs sit liberatus? Gl. dicit quod non:quod tenent doct.Cõtra hoc facit ś.de condi.inde.l. indebiti.§. sed & si nũmi.Sol.ibi nummis alienis solutis accessit creditori dominiũ præscriptione:& sic accessit aliquid circa ipsam rẽ:hic vero expendendo lucratus est ex sua negotiatione:vel ex sua re: nõ autem aliquid accesit rei vel circa ipsam rẽ: vt l. debitor.in fi.ad Trebel.& ad l.Falci.l.iij. Possumus etiam dicere q̃ etiam ipse nil est lucratus:quia alijs tenetur,quibus soluit reprobam pecuniã. Vltimo ✝ per istũ tex.fuit decisa quæstio: Quidã fuit cõdẽnatus vt extraheretur sibi oculus dexter. Per errorem executor extraxit sibi sinistrũ. Quæritur vtrũ Potestas debeat sibi facere extrahi dextrũ secundũ formã cõdẽnationis. Et fuit decisum q̃ nõ. Nã ita demũ posset hoc facere,si posset sibi restituere sinistrum: sed hoc est impossibile: ergo &c. Not. etiã vtrum ✝ expendere monetam falsam sit crimen falsi:dic vt in l.fabrorũ.j.de extraor.cri.

1 ☞ *Creditor potest uendere pignus, & habere fidem de pretio.*

2 *Procurator uendens rem domini quando possit habere fidem de pretio.remissiuè.*

Si vendiderit. Ad id, qd̃ plus debito pign[9] est venditũ,potest agere debitor: vt sibi soluatur.h.d. No.quod ✝ creditor põt vendere pignus,& habere fidem de pretio: quod est not. licet videatur facere tanq; procurator domini. In alio ✝ vero procuratore quid sit,tangunt doct.in l.inciuile. C.de rei vendic. Ego dixi in l.à diuo Pio §.si post.de reiud. Oppo.infra eo.l.pen. Sol.vt ibi. Tertio opponitur de lege, quæsitum.in fin.j.de distra.pigno. Solue vt in gloss.

1 ☞ *Creditor quod non debeat male tractare seruos pignoratos.*

2 *Si promisi aliquem non offendere: quod si postea banniatur,quod potero eum offendere non obstante pace.*

Et quid si erat bannitus quando feci pacem.remissiuè.

Et si res. [a] Et si res pigno[r]atas male tractauerit, tenetur pignoratitia,nisi iure permittente fecerit.h.d. Vides hic q̃ licet ✝ creditor teneat̃ non male tractare seruos pignoratos:hoc intelligitur,nisi deliquerint. Et ꝑ hoc[b] determinatur quæstio,si feci pacẽ cũ aliquo,& ꝑ misi ✝ nõ offendere,& postea est bãnitus propter aliquod delictum. Itẽ q̃ potest impune offendi sc̃dm formã statuti:q̃ ego potero eum offendere nõ obstãte pace. Ita decidit Old.& Iac. de Bel. per hanc l.& l.quid ergo.§.si hæres hominẽ.j.de leg.j.& l.qui seruum.& ibi dixi de verb.obli. Quid autẽ de eo qui fecit pacem cum eo, qui iam erat exbannitus. Istam quæstionem ego disputaui,& incipit,statuto Lucanæ,&c.

1 ☞ *Faciens illud,quod dominus facere incœpit quòd uidetur facere uoluntate domini.*

2 *Creditor quando possit persicere ædificium per debitorem incœptum re pignorata.*

3 *Artificium necessarium in homine dicitur, ex quo potest impensa percipi.*

4 *Ex duobus contrarijs elicitur optimum temperamentum.*

c Si seruos. [c] Expensæ necessarię vel vtiles debent restituĩ creditori,si mõ debitori nõ sunt onerosæ: quod arbitrio iudicis æstimabitur.h.d. Nota q̃ ✝ qui facit illud quod dominus faceret incœpit,videtur facere eius voluntate. Contra hoc opp.ś.de vsufru.l.vsufructuarius.§.ædificiũ.Solu. Aliud in vsufructu:quia rei mutatione extinguitur. Item opp.de l.j.§.si defunctus.j.de rebus eorũ.Solu.ibi præsumptioni tacitę voluntatis non statur fauore pupilli: quia forte sibi esset inutile vẽdere. Aliter eim̃ sciuisset vẽdere defunctus & aliter pupillus. Et ideo puto ✝ q̃ in casu huius legis,si dominus incœpisset ædificium in fundo tempore quo erat dives,& propter casum sibi obuenientẽ factus est pauper,ita q̃ non posset perficere,q̃ creditor perficere potest. Vnde prędictũ notabile intellige rebus remanentibus in eodẽ statu:vt l.cũ quis.infra de sol. & l.si cũ Cornelius.in fi.eo.ti. Secundo no.q̃ ✝ artificium necessariũ in homine dicitur,ex quo põt percipi expẽsa,vt hic dicit tex.& gl.super verbo,necessarijs. Vltimo no. ✝ tex.in fi.q̃ ex duobus cõtrarijs elicitur optimũ tẽperamentũ, vt in gloss.

1 ☞ *Iussus iudicis & testatoris æquiparantur.*

2 *Pignus quòd possit constitui in testamento.*

3 *Tacita hypotheca an de iure antiquo erat inducta pro legato.*

4 *Pignus prætorium quòd non constituatur, nisi quis mittatur in possessionem.*

d On est mirum. [d] Pignus Prætorium non constituitur, nisi

Vide Imo. & Pan.in c.cũ aliquibus de senten.& re iudi.

d ¶ Non est. Et ad intellectũ huius legis vide Bar.in l.j.in prin.in penul.colũ. in ver.sed quid si executor.& qd̃ ibi scripsi.ff.de acquiren.possessio.m principio huius legis,&c.sententia iudicis æquiparatur vltimæ voluntati,per Barto.in l.centesimis.§.fin.de verbo.obliga.& etiam est textus in l. secunda.& ibi Bald.de diui.tute.sed quod æquiparetur contractui,tenet Bald. in

l. ab executore. C. quorum app. in iij. col. & Bald. in l. prima. in antepenulti. colum. in ver. sed eis iudici. C. de senten. & vide text. & ibi Barto. in l. seruus. de manumis. tit. generali. & adde Bart. in l. si expressim. in prin. j. de appella. vbi dicit, quod est stricti iuris. & quod æquiparetur vltimæ voluntati, habes gloss. in l. iij. in princip. j. de alimen. & cibaria. & vide not. in l. qui testamẽto. §. eũ qui. de testamentis. Adde quod sententia sit stricti iuris, Pau. de ca. cõsil. xlix. & Ang. cõsi. ccxxv.

POMATES.

a ¶ Mittatur, Vide Felin. in rub. de iudi. in fi. Alexã. in l. impossibilis. vlti. colũ. ff. de ver. obl.

b ¶ Vltimo no. quod pignus. Fallit vt per Bart. in l. si finita. §. Iulianus. in xiij. col. de dam. infec.

c ¶ Oppon. Hic dicitur. qualiter intelligatur quod res aliena non possit pignorari, vide not. per gl. & docto. in l. cum res. C. si res alie. pigno. da. sit. & in l. j. §. j. j. de pig.

POMATES.

d ¶ Quæro quid. Vide Bal. in l. etiã. col. iij. C. de execu. rei iu. Alexan. in l. non hoc. ij. not. C. vnde legi. & in consi. cxxxvij. vol. ij. & Iac. d. l. non hoc. vlti. col.

¶ Ad interesse. Nota quod habet forte actionem: argu. l. quæ vtiliter. in fi. de nego. gest. quod ꝓcederet, si nomine debitoris soluisset: sed hic soluit nomine suo proprio: merito nõ habet actionem neg. gest.

Si seruus. Hæc actio datur contra dominum de peculio. h. d.

¶ possidens rem alienam titulo & bona fide, quod possit illam pignorare.

Precarium quando remaneat creditori extinctio iure pignoris.

Lex. si quis conductionis. C. locati, quod habeat locum in alijs contractibus, quàm in contractu locationis.

Si rem alienam. Si dominium pignoris cœpit esse creditoris, pignus extinguitur: & eius possessio debitori nõ proderit: sed precarium a debitore rogatũ durat. h. d. Hæc est notabilis lex.

e Oppo. hic dicitur, [c] designet pignus. & sic innuit ꝓ ab initio fuit pignus. Contra, res aliena sine domini voluntate non obligatur: vt supra eodem. l. secunda & l. aliena. in princi. Sol. ibi loquitur in re † aliena simpliciter. sed hic ille, qui obligauit, habebat titulum & bonam fidem, & sic Publicianam: merito potuit obligare respectu iuris sui: vt l. si ab eo. infra de pigno. & supra eodem l. tutor. §. fina. cum lege sequenti. Secundo oppon. quod pignus non extinguatur: vt l. debitor. in prin. ff. ad Trebel. & l. ex sextante. §. Latinus. de exce. rei iudi. Sol. vt hic in glo. & ś. eodem. l. eleganter. in princ. † Tertio oppo. extra glo. dicitur hic, precarij rogatio supererit. contra, precarium debitoris finitur finito pignore: vt l. debitor. infra de preca. Sol. Quãdoque pignoris obligatio finitur solutione, vel alia congrua satisfactione, quæ pareret debitori pignoratitiam, secundum l. si rem. §. omnis. supra eodem. tũc finitur precarium, vt in lege cõtraria: quia videtur sic actũ. Qñꝓ quis in possessionem mittatur[a]. h. d. † Noæquiparari iussum iudicis & testatoris. Secundo nota † quod in testamẽto potest constitui pignus. Ex quo quidam dicũt ꝓ de iure antiquo pro legato non erat inducta tacita hypotheca. quod videtur sentire † gloss. in l. is cui. §. qui legatorum. j. vt in pos. lega. quod est contra l. creditoribus. j. de separa. † Vltimo no. ꝓ pignus [b] prætorium nõ constituitur, nisi quis mittatur in possessionem. Fallit in casu l. cum vnus. j. de bo. aut. iudi. pos. dic vt ibi.

Retenti. Si creditor rem sibi datã vt pignoret, pignorauit & luit, cõuenitur vt reddat, alias conuenitur vt luat. h. d. Gl. laborat hic multum in expositione tex. Opp. & videtur quod solutiõe facta primo creditori res sit liberata a secundo: vt j. eod. l. debitor. in fin. Solu. vt in glo. quia ibi creditor pignorauit pignus datum sibi: sed hic rem sibi datam vt pignoret. Quæro hic dicitur in fi. propria actio. quæ est ista actio. Dicunt quidam, præscriptis verbis: cum incertũ sit de nomine cõtractus, Gl. dicit qd̃ potest agi cõmodati: ꝓ satis placet: vt ś. tit. j. l. si vt certo. §. nũc videndũ. el ij. & C. cõmo. l. ij. Et ex hoc apparet solutio alterius quæstionis: quia non est necesse ꝓ iste qui repetit hanc rẽ cõmodatã, soluat prius debitum suum: cum non possit ob debitũ retineri: vt l. fi. C. cõmo. l. dẽ dicerem si teneres aliam opi. s. quod hic agatur præscriptis verbis, quia ille cõtractus innominatus iudicaretur secundũ naturã cõtractus cui adijcitur: vt l eũ qui. §. j. §. ti. j.

Si creditor. Qui litis æstimationem soluit creditori, repellit creditorem vendicantem: nisi æstimationem solutam offerat. h. d. Quærit glo. an iste soluẽs habeat actionem contra debitorem ad repetẽdum, vel exceptionem solam. Dicit gl. quod habet forte actionem: argu. l. quæ vtiliter. in fi. de nego. gest. quod ꝓcederet, si nomine debitoris soluisset: sed hic soluit nomine suo proprio: merito nõ habet actionem neg. gest.

Si seruus. Hæc actio datur contra dominum de peculio. h. d.

¶ possidens rem alienam titulo & bona fide, quod possit illam pignorare.

Precarium quando remaneat creditori extinctio iure pignoris.

Lex. si quis conductionis. C. locati, quod habeat locum in alijs contractibus, quàm in contractu locationis.

Si rem alienam. Si dominium pignoris cœpit esse creditoris, pignus extinguitur: & eius possessio debitori nõ proderit: sed precarium a debitore rogatũ durat. h. d. Hæc est notabilis lex.

e Oppo. hic dicitur, [c] designet pignus. & sic innuit ꝓ ab initio fuit pignus. Contra, res aliena sine domini voluntate non obligatur: vt supra eodem. l. secunda & l. aliena. in princi. Sol. ibi loquitur in re † aliena simpliciter. sed hic ille, qui obligauit, habebat titulum & bonam fidem, & sic Publicianam: merito potuit obligare respectu iuris sui: vt l. si ab eo. infra de pigno. & supra eodem l. tutor. §. fina. cum lege sequenti. Secundo oppon. quod pignus non extinguatur: vt l. debitor. in prin. ff. ad Trebel. & l. ex sextante. §. Latinus. de exce. rei iudi. Sol. vt hic in glo. & ś. eodem. l. eleganter. in princ. † Tertio oppo. extra glo. dicitur hic, precarij rogatio supererit. contra, precarium debitoris finitur finito pignore: vt l. debitor. infra de preca. Sol. Quãdoque pignoris obligatio finitur solutione, vel alia congrua satisfactione, quæ pareret debitori pignoratitiam, secundum l. si rem. §. omnis. supra eodem. tũc finitur precarium, vt in lege cõtraria: quia videtur sic actũ. Qñꝓ pignus finitur alia iuris necessitate: vt quia creditor efficitur dominus: tunc precariũ superest. Casus est hic. qd̃ tene menti ad multa. Contingit enim sæpe fieri statuta, propter quæ creditor cadit à suo debitore. Certe tunc nõ extingueretur precarij rogatio in pignore. Ad fi. oppo. & videtur ꝓ possessio creditoris prodest debitori ad vsucapionẽ: vt l. serui nomine. infra de vsuc. & l. qui pignori. de acquiren. posses. Solut. illud verum, nisi mutetur causa possidendi: quia incipiat possidere vt dominus. Pro hoc infra, de vsuca. l. ei à quo. Quæro: hic dicit ꝓ sola precarij rogatio superest, an habeat creditor aliã actionem, quam interdictũ. Glo. dicit ꝓ sic: & bene, s. rei vendicationem. Item condictionem ex lege, si quis cõductionis.

3 C. loca. Et sic vides quod gl. firmat † quod illa l. si quis conductionis. non solũ habet locum in contractu locationis & conductionis, sed etiã in alijs similibus contractibus. Dixi ś. com-

d mod. l. commodare. Quæro, quid[d] si iste debitor solueret pecuniã creditori, an precariũ extinguatur. Puto quod sic: quia tacite videtur actum: vt d. l. si debitorem. j. de preca. Nam si ipse creditor possidens precario non concesit debitori, coge retur possessionẽ dictæ rei restituere per condictionẽ ex d. l. si quis conductionis. vel per conductionẽ triticariam: non autem posset conuenirí pignoratitia: quia posset creditor opponere exceptionem proprij dominij: vt dixi in d. l. commodare, ś. commodati.

Vi ratiario. Pignus vi abreptum est periculo creditoris vi capientis: nisi ex potestate sibi à debitore concessa rapuerit. h. d. Dicitur hic si debitor sua voluntate concesit: quæro quãdo interuenit ista voluntas. Potest intelligi tẽpore raptus. Vel dic tẽpore conuentionis: & secundum hoc erit casus, ꝓ pactũ manus iniectionis in pignore potest exerceri etiã debitore inuito: vt l. creditores. C. de pig. quod dic vt ibi dixi in repetitiõe illius legis, quã feci. & omnia, quæ dicunẽ ibi, possent hic dici.

Si seruus. Delictum serui obligat debitorẽ ignorantem vsq̃ ad noxæ deditionẽ: scientem vero insolidũ. h. d. Opp. ꝓ aliud sit in seruo deposito, vt l. si seruus. §. quod vero. j. de fur. Sol. vt in glo. & dixi plene in l. in rebus. ś. commodati. in §. item qui sciens. Bar.

¶ Pignoratitia contraria agit creditor ad interesse, & in quo consistat istud interesse.

Vm debitore. Qui obligauit rẽ alienam, tenetur contraria pignoratitia ad interesse. h. d. Quæro, ad quid agatur pignoratitia. † Glo. dicit ad interesse: [c] & si dicis, in quo cõsistit istud in-

e teresse. Respon. quia interest nostra potius pignori incumbere, cũ ꝓ in personam agere: vel quia est periculũ ne debitor efficiatur non soluendo. Istud autem æstimabitur hoc mõ, quanti minus valet illud nomen propter defectum illius pignoris: arg. l. j. §. si hæres. ad Treb. Vel põt interesse: quia erat aliud debitũ naturale, propter qd̃ poterat retineri. C. etiã ob chiro. pecu. l. j. Vel forte debitum, pro quo erat obligatum, erat naturale. Alij dicũt ꝓ debet agi vt alia res æque bona pignori tradatur: arg. l. si hæres generaliter. de lega. j. & ś. de conditi. pecu. l. qui autem. §. j. Doct. dicunt ꝓ verum est quod liberatur dando pignus æque bonum: ar. l. si quis domum. j. loca. non autẽ ꝓ ad hoc agatur. Nec ob. d. l. qui autem. §. j. quia ibi promiserat generaliter se daturum pignus: à qua obligatione non fuit liberatus dando rem alienam. hic vero rem specialiter obligauit: vnde non est in obligatione ꝓ aliam rem pignori dat. Tene menti hanc l. cum glo. sua, ex qua habes modum agendi pignoratitia contraria.

¶ Pignus prætorium quomodo uocetur. Et pro eo an habeat pignoratia locum.

Si pecuniam. Si pignus est datum, licet sub alterius nomine, habet locum pignoratitia soluta pecunia. h. d. scdm gl. Quidã moderdicunt, & melius, ꝓ † antiphora dicitur pignus prætoriũ: vt l.

1 si is. §. j. j. de pig. & scdm hoc est casus ꝓ ꝑ pignore pætorio habet locũ pignoratitia. Cõiter em̃ pignus prætoriũ nõ vocatur pignus, sed vocatur tenuta. Alij dicunt teneta, vt Pisani. nõ curo qualiter vocetur. Alij etiam alijs diuersis nominibus vocant secundum diuersas consuetudines. Ista ergo varietas nominum non facit quin sit pignus.

Pactum

1 ¶ Pactum factum quòd non soluta pecunia intra certum tempus pignus sit solutũ pro debito, an ualeat.

Et de ratione quare non ualeat incontinenti.

Titius. Pactum ꝓ pignus sit solutũ pro debito factum, ex post facto valet. h. d. Glo. legit istã

1 l. in duabus personis vel tribus, non curo, &c. † Oppo. extra glo. C. de pac. pig. l. j. vbi istud pactum improbat: qa

a simile pacto legis cõmissoriæ. Solu. illud verũ[a] quando pactũ ponitur ab initio, vt si pecunia soluta non fuerit, pignus sit solutũ pro debito: sed si fiat ex post facto, valet. Ita loquitur hic & in l. ij. & fi. C. de pac. pig. scdm vnã lect. Ratio differentiæ est: quia ab initio cũ debitor eget pecunia, faceret creditori omne pactũ quod vellet, vt pecuniam habeat: ideo reprobat̃. Continet enim in se quandam asperitatem & violentiã: vt in l. fi. C. de pac. pigno. quæ ratio cessat, qñ istud pactũ apponit̃ ex interuallo, &c. Opp. de l. quãuis. alias incipit Callipodi[9]. de solu. Sol. vt in glo. & hic, ibi plene hãc materiã examinaui.

Vm & sortis. Pecunia redacta ex venditione pignoris, pri[9] in vsuras, deinde in sortẽ cõputatur. h. d. Opp. de l. Paulus. §. Paulus. j. de solu. Sol. ibi loquitur in pecunia soluta: hic in pecunia ex venditione pignoris redacta. Et circa istam materiam plene distinxi in l. cum ex pluribus. j. de sol. circa finem tituli.

Pignus. Pignus creditor possidet, & ab eo debitor põt cõducere, & precario rogare. h. d. Oppo. imo etiã transfertur obligatio pignoris. quod prosequere vt in gl.

Iquis in pignore. Si pro pignore cõstituto aliud submittit̃, furtũ committitur: secus si in constituendo aliud pro alio submittatur: quia tunc stellionatus crimen committitur. hoc dicit.

1 Ratio quare pignorans rem duobus, non incidit in falsum, sicut uendens.

2 Debitor modicæ quantitatis non repellitur à tutela.

b **Sed & si quis.** [b] Qui obligat rem alienã vel alteri obligatã, stellionatũ committit, nisi res cuilibet creditori sufficiat pro vtroq̃ debito. h. d. Quærit

2 Guliel. quæ est ratio, † ꝓ si res pignoratur seu obligatur duobus, non committatur falsum: secus si vendatur: vt l. qui duobus. j. de fal. dicit ipse: quia quando duobus obligatur, vere est duobus obligata. valet enim obligatio, vt l. aliena. §. si plurib[9]. ś. eo. Sed quando pluribus venditur, nõ põt esse duorũ dominium. Ista ratio non placet: quia ad substãtiam venditionis nõ requiritur trãslatio dominij: sed sufficit obligatio personalis. Hinc est qui rẽ alienã vendit, nõ committit falsum, licet dominium transferre non possit. Præterea, si ratio Gul. esset vera, sequeretur idem esse in omnibus contractibus, ex quibus dominiũ transfertur: quod videtur falsum: vt j. de cri. stel. l. iij. §. j. Dico ergo ꝓ ratio quare vendendo duobus, committitur falsum est: quia hoc fuit expressum in capitulis legis Cornelię de falsis: vel fuit declaratum per rescriptum principis, quod non reperitur in alijs contractibus. Et potuit esse ratio motiua, s. frequẽtia contractus, vt no. in l. ij. in princ j. pro emptore. Vl-

c timo[c] † hęc lex facit ĩ ar. ad q. quod debitor vel creditor in mo-

2 dica quantitate non repellitur à tutela, vel cura: quod gl. tenet in auẽ. minoris debitor. C. qui da. tu. pos.

Si pignus. Per conductorẽ pignoris à debitore creditor retinet possessionem. h. d.

Vpillo. In recipiendo pignore est necessaria tutoris authoritas, vt pupillus possit cõneniri pignoratitia.

¶ Præsentia & subscriptio quòd non præiudicat etiam ut in eo onus probandi transferatur.

2 Præsens actui quando habeatur pro consentiente.

d **Gaius.** [d] Qui se testamento subscribit, vt testis: nõ videtur approbare quæ in testõ apponunt̃.

1 h. d. † No. ꝓ præsentia & subscriptio nõ præiudicat. Secundo no. ꝓ non solũ nõ præiudicat ad plenũ præiudiciũ sed etiam non transfert in præsentem & patientem onus probandi. quod apparet ex eo quod dicit, cum nullũ instrumentũ venditionis proferatur. Ex quo etiam patet ꝓ ex hac præsentia & patientia non insurgit præsumptio ex qua posit iusiurandũ deferri. quod est no. Opp. de l. fideiussor. §. pater. j. de pig. Sol. in gl. qa hic adhibetur vt testis: ibi ad substantiã con-

a tractus. & ista est satis bona. Dantur etiã

e in glo. plures aliæ solutiones. finaliter gl.[e]

2 ponit vnã cui statur: quia † aut aliquis prę sens illi actui, quem cõtradicendo posset b impedire: & patientia habetur pro consensu. Aut non posset impedire: & tunc secus. Ita loquitur hic. Probatur in lege, sæpe. §. primo. infra de re iudi. Istam materiam plene examinaui in l. quę do. Sol. tangitur per glos. in l. filiusfa. §. inuitus. ś. de procu. & per Dyn. in c. is qui tacet. de d regu. iur. in vj. & per Cyn. in l. inuitus. C. de procu.

Debitor. Debitor non põt pignus emere à creditore, sed pretium in debiti solutionẽ conuertitur. h. d. Contra, ꝓ debitor posit emere, videtur infra mand. l. si mandauero. §. si hi quorũ. Solu. vt ibi dicã. & tãgitur per Cy. C. si ser. extero. l. j. tetigi in l. cotem ferro. §. penul. de publica.

Debitores. Filius rem patris de pecunia ꝓfectitia nõ potest emere. h. d. Ad euidentiam debes scire quod patronus deberet habere tertiam in bonis liberti.

Soluta. Soluta pecunia liberatur pignus ab eo cui est solutũ, & ab eius creditore, cui erat secundo obligatum, & ad restituẽdam possessionem tenetur. hoc dicit.

1 ¶ Ius superueniens authori nostro quòd nobis prosit. & nume. 4.

2 Si dominus succedit authori nostro, quòd nobis non prosit. & nu. 14.

3 Hæres non potest redarguere mendacium defuncti. & numero 15.

5 Agenti hypothecaria quid incumbat probare. & nu. 13.

6 Dominium uel quasi dominium quomodo probatur.

7 Hypothecaria quando extinguatur rei peremptione.

8 Quando quis possit conuenirí hypothecaria pro iure possessionis quod habeat debitor in aliqua re.

9 Creditor quòd pro auocanda possessione, quã debitor perdidit, in qua habebat hypothecam, quod interdictum intentabit.

10 Narratio libelli in hypothecaria.

11 Consuetudo amittit libellũ in res uendicatione, quòd quis dicat rem ad se spectare ratione dominij uel quasi.

12 Conclusio in libello in actione hypothecaria.

Rem alienam. Si dominiũ rei superueniat debitori, confirmatur obligatio. secus si dominus debitori succedat. h. d. Diuidit̃ in duas partes. Prima,

f quãdo dominiũ superuenit debitori. [f] Secũda, qñ debitũ superuenit dño, qa dñs succedit debitori. Ir̃ hæc scda subdiuidit̃ in duas. Pria qñ res fuit obligata simplr. Scda, qñ ille q obligauit, exp̃sse se asse-

1 ruit esse dñm. Scda ibi: sed si cõuenisset, &c. † Nota ex prin.

2 huius l. ꝓ ius superueniẽs authori nostro ꝓdest nobis. † Secundo no. ꝓ si dñs succedit authori nostro, nobis non ꝓdest.

3 † Tertio nota ꝓ hæres non potest redarguere mẽdaciũ defuncti. Ad primã opp. de pig. l. j. Sol. ibi creditor ab initio sciuit rem alienam: hic ignorauit. Rationẽ huius solutionis vi debitis in sequẽti cõtrario. † Opp. j. qui & à quibus. l. si seruo. Sol. dicit gl. ꝓ ideo difficilius cõfirmat̃ libertas: qa difficilius reuocatur. Istud nil est dicere. Tu dic ꝓ hic si pignus nõ valeret, ille qui dedit, esset obligatus creditori cõtraria pignoratitia. & iõ ius superueniẽs ei cõfirmat pignus creditori: qa eius interest & ex sua ꝑsona obligatus erit. in lege cõtraria ille qui

libellũ in pignoratitia, per Bal. in l. creditor. ś. eo.

a ¶ Illud verũ. Vide Bar. in l. iiij. C. de pigno. in iij. col. in fi. in versi. vlterius iuxta prędicta quero, &c.

b ¶ Sed & si quis. In prin. huius §. Et ad istũ tex. addẽ tex. no. in l. quo prędiũ. C. si res alie. pigno. da. sit.

POMATES.

c ¶ Vltimo. Vide Ias. in l. sciẽdum. col. iiij. ff. qui satisd. cog.

d ¶ Caius. In princip. huius l. & c. & istã l. no. alle. gl. i c. quãto. de his, q̃ fi. a prela. si. cõsen. ca. & vid̃ Bal. no. i l. sicut. §. nõ vr̃. gb. mod. pig. vel hypo. sol. j. e. i prin. no. de p̃sumptione resultãte ex præsentia & patiẽtia. Cõtrarium vr̃ tenere Bald. post Imo in l. ij. §. ꝓ si actor. de iu. calũ. Ad de an subscribẽs videat̃ totũ approbare, vide Pau. de cast. consi. ccxxx. & cccxxx. & cccl.

POMATES.

e ¶ Finaliter gl. Vide Fel. in c. cũ M. iij. co. de cõsti. Alex. cõsi. j. inci. viso ꝓcessu. col. iij. volu. iiij. Fel. in c. qm̃ cõtra. xxiiij. col. de proba. Barb. cõs. ccvij. & cõsi. vj. vol. j. Fel. in c. cũ Bertoldus. iiij. col. de re iudi. Barb. cõsi. xj. xxiiij. col. vol. ij. & cõs. xv. iiij. col. eo. vol. et consi. xviij. & consi. liiij. col. xvj. ij. volu. Ro. consi. lxxxviij. Pau. de ca. consi. lxxiiij. colũ. iij. vbi dicit ꝓ p̃lati regni attestãtes se fuisse p̃sentes donationi, quã fecit rex de aliquibus terris regni, nõ per hoc videntur affirmare ꝓ cõsenserint tali donatiõi. Vide pro & cõtra Barb. c. super eo. col. v. de offi. dele. vide Alex. cõsi. cxv. iij. col. ij. volu. v. vbi ponit de sciente. & patiente.

POMATES.

f ¶ Superuenit debitori. Vide puchrum casum per Alex. consi. j. col. x. vol. v. vbi dicit̃ limitare.

POMATES.
a ¶ No. istã. Vide Alexã. cõsi. cxxxij. col. i. ij. vol. & plenius in consi. seq.
b ¶ No. istã gl. quę tenet. Ibi tu dic clarius qd̃ ad hoc vt cõpetat directa hypothecaria. Istis adde singulariter Bar. in l. & quæ nondũ. §. qd̃ dicitur. ã. de pigno. hic alle. & in d. l. cũ res. & ibi ꝑ Bal. ad fi. & vide oĩno quæ dixi post Bar. Adde quę sint ꝓbãda volenti obtinere ĩ hypothecaria, Bal, cõsi. lv. & cxlvj. & xxix. j. lib. & consil. xxxvj. iij. lib.
POMATES.
c ¶ Autẽ si quis. Vide Alex. cõsi. cxxxvij. j, colũ. volu. ij. & seq. in j. col. qd̃ consiliũ est Ang. Are. & Alex. cõsi. xcviij. vo. ij. colũ. ij. & consi. cj. col. ij. volu. v.
POMATES.
d ¶ Istam partẽ. Vide Alex. consi. xciij. ij. vol. & in l. non hoc. in j. colũ. C. vnde legi. & consil. xciij. in prin. vol. j. & consil. xlv. col. ij. vol. v.
e ¶ Quod debet probari, &c. Et dixi remissiue in l. rem quę nobis. j. allega.
f ¶ L. cũ res. pro hoc est gl. no. ibi, & doc. in l. cũ res. C. de ꝓb.
g ¶ Quod probatio. Istud non procederet in generali hypotheca: vt not. dixit Salic. in d. l. cum res. Pro quo vide text. insti. de act. §. itẽ Seruiana. & ibi per doneum.
h ¶ Requiritur probatio &c. Ex tit. enim presumitur bona fides. l. penulti. C. de euict. l. apud antiquos, C. de furt. & plenius not. in l. sup longi. C. de prescri. lõg. tẽp. & in l. Celsus. per docto. j. de vsuc. & in c. vigilãti. & in c. si diligenti. de præscrip. Requiritur enim ꝓ bona fides allegetur, ex quo non sufficit probare de titulo. ita voluit Ange. in l. eum qui. §. fin. de Publicia. & in l. super longi. C, de præscri. lõg. tẽp. & Bal. in §. moribus. in §. si quis per triginta. §. de seu. fue. cõtrouer, inter domi. & agna. per l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. de adulter. Faciũt not. per Bar. hic. dum vult quod vbi ex possessione præsumitur dominium, non sufficit allegare & probare de possessione, nisi opponatur & allegetur dominium: vt idem not. Bald. in l.

dedit libertatẽ, nõ erat obligat seruo manumisso: ideo ius ei supueniens seruo nõ prodest. Et ista solutio tãgit in l. cũ vir. de vsucapio. quę est vera. Et ex hoc apparet ratio solutionis precedẽtis contrarij: quia hæc lex loquitur qñ creditor ab initio fuit ignorãs. Sec⁹ si fuisset sciẽs: vt l. j. j. de pig. Ratio: quia tũc debitor nõ tenereẽ cõtraria pignoratitia, vt l. tutor. §. sed si sciens. ã. eo. Et istũ passum qualiter ius supueniẽs authori nostro prosit nobis, plene examinaui in d. l. cũ vir. dic vt ibi. Opp. hic dicit ꝓ supueniẽs dñium sufficit. contra, imo ad hoc vt cõpetat pignoratitia, debet ꝓbari ꝓ res fuit in bonis debitoris tpe obligationis contractæ, vt l. & quę nondũ. §. qd̃ dicit. de pig. Solu. dicit gl. hic posidebat bona fide debitor & cũ titulo: & sic videt esse in bonis nostris, vt l. bonorũ. de verb. sig. †No. istã glo. quę tenet in hypothecaria sufficit ꝓbare ꝓ debitor possedit bona fide & cũ titulo tẽpore obligationis cõtractæ: sed in l. cũ res. C. si alie. res pign. data sit. vbi est idẽ casus tenet gl. ꝓ sufficit ꝓbare possessionẽ bona fide: alibi. §. in l. j. C. de Salui. interdi. & Instit. de act. §. item Seruiana. tenet ꝓ debet probare dominiũ debitoris. Quid dicem? Dy. tãgit in d. §. itẽ Seruiana. & Cy. in d. l. cum res, Tu dic clarius qd̃ ad hoc vt cõpetat directa hypothecaria, est necesse qd̃ probeẽ debitorem pignorantẽ tẽpore obligationis cõtractæ habuisse, tale ius, qd̃ ipse potuisset rẽ à possessore vẽdicare: vnde habeo necesse ꝓbare ipsum fuisse dñm directo. & hoc sine dubio sufficit. Vel debeo ꝓbare ipm fuisse dñm vtiliter, vt puta emphyteutã vel superficiariũ: vt l. tutor. §. fi. §. eo. & j. de pig. l. lex vectigali. Vel habeo necesse probare ipsum fuisse quasi dominũ, hoc est, possedisse bona fide & cũ titulo, ita ꝓ habeat Publicianã. Ita põt intelligi hæc gl. §. eo. l. si rẽ alienã. j. de pig. l. si ab eo. vbi est expressum. Sicut em prætor tueẽ debitorẽ agẽtem Publiciana, ita tuebiẽ creditorẽ agentẽ hypothecaria: & per cõsequẽs omnis, ꝓ repelleret ipm debitorẽ a Publiciana, repellet istũ creditorẽ ab ista hypothecaria: vt d. l. si ab eo. Et prædicta sunt vera, si aliquis agit hypothecaria ex speciali obligatiõe. Si vero ex generali: tũc sufficeret ad directã hypothecariã qñcunq; post debitũ cõtractũ rẽ esse effectã in bonis debitoris: vt l. fi. C. quæ res pig. ob. pos. Idem si esset cõtracta obligatio specialis sub cõditione, si res debitoris fuerit effecta: vt l. si fundus. §. alia. j. de pig. Alias autẽ si quis ageret ex speciali hypotheca, nõ sufficeret ad ꝓbationẽ hypothecæ directę rẽ postea in bonis debitoris supuenisse: sed sufficeret ad vtilẽ hypotecariã, vt hic, & d. l. cum res. C. si alie. res pig. da. sit. Sed si aliqs nollet agere hypothecaria vtili vel directa, Sed interdicto Saluiano, tũc sufficeret ꝓbare possessionẽ debitoris: vt l. j. j. de Saluia. interdic. Et sic ex prædictis patet qd̃ ꝓbare possessionẽ debitori tantũ nullo casu sufficit ad hypothecariã: nec etiã res dicit in bonis, nisi posidẽtes habeamus exceptionem, & nõ posidentes habeamus actionẽ: vt j. de acquir. re. do. l. rẽ in bonis. hoc tamen intellige: vt j. dicã. Quæro circa istã partẽ: dixi §. ꝓ debet probari dominium directũ vel vtile, vel quasi dominium debitoris: quæro †qualiter probabitur? Respon. si quidẽ agitur contra ipsum debitorem sufficit probare eius possessionẽ. Et hoc videtur velle quædã glos. in hic in fi. Et hoc modo potest sustineri glos. in d. l. cũ res. alleg. Nam ipse debitor quæstionẽ dominij referre non põt, sicut nec creditor debitori: vt l. si pignore. §. si prædo. & §. si creditor. ã. eo. & l. cõmodare. cũ l. sequenti. supra titu. j. Nec hoc obstat p̃cedẽtibus: nam nõ dico hic ꝓ probatio possessionis sola sufficiat imo dico ꝓ requiritur probatio dominij: sed probãdo possessionem contra ipsum debitorem: præsumitur quod sit dominus, cũ nõ possit referre quęstionẽ dñij: et sic aduocatus debet esse cautus ꝓ ponat ipsum debitorem fuisse dñm: qd̃ ꝓbabitur contra eum possessione probata, vt dictum est. Sed si hoc non poneret, succumberet. Si vero agitur hypothecaria contra extraneum, tunc dicunt quidam, & hoc videtur sentire Cy. in d. l. cum res. ꝓ si quidẽ ille extraneus habet causam à debitore, aut habet titulũ lucratiuũ: & idem in eo quod in debitore est dictũ. aut onerosum: et tũc secus: vt l. apud Celsum. §. de authoris. j. de doli excep. Hoc non placet: quia distinctio illius §. de authoris. habet locũ in agente. Secus in posidente titulo singulari, cui nunq̃ dolus authoris nocet: vt l. an vitium. j. de diuer. & temp. præscri. & no. de doli. exceptio. l. ij. §. j. sed hic loquit in posidente: ergo &c. Et sic dico ꝓ contra tertium possessorem siue non habeat causam à debitore siue habeat titulo singulari lucratiuo vel nõ, necesse habet creditor probare dominiũ directũ vel vtile vel qua si dominium, vt ã. dixi. Ad probandum autem dominium modi introducti sunt noti, §. probare possessionẽ xxx. vel xl. annorũ, vel longũ tempus cũ titulo in rebus immobilibus, in rebus vero mobilibus possessio triennij cum titulo. Sed quia hoc probare nõ est facile, ideo ego introduxi hũc modũ probandi: quia ego ponã ꝓ debitor posidet rem aliquo tempore, licet modico. Item ꝓ tempore quo apprehendit illam possessionem, illa res in nullius bonis erat certa: tunc statim sequit ꝓ erat ius de iure gentium ex illa regula, Quod in nullius bonis est, occupãti cõceditur: vt l. iij. j. de acqui. re. do. & l. j. j. de acquir. pos. & sic haberet aduersarius probare rem fuisse in bonis alterius. Hęc autẽ dubia, quæ circa hoc cõtingũt, examinaui latius in l. rem quæ nobis. j. de acqui. pos. Et hoc mõ ponẽdo posset sustineri glo. in d. l. cũ res. C. si alie. res pig. da. sit. Sed cõtra hoc opp. si debitor posidebat, habebat saltem ius in possessione: ergo ipsa possessio, vel saltem illud ius erat obligatũ: & sic saltem ipsa possessio auocabitur per hypothecariã intentatã pro possessione: & sic sufficeret probare debitorem tantũmodo possedisse. Respõdeo, † quod hypotheca extinguitur rei perẽptione. Si enim est obligatus seruus, & moritur, sinę dubio extinguitur hypotheca. Sed si tu ponis obligatum ius possessionis

etiam ij. colum. C. de execu. rei iudi. & Salic. in l. certi. C. loca. Et sic videtur cõcurrere omnia requisita ad præscriptionem longi temporis, &c.
¶ Contra ipsum debitorẽ. Nunquã ex possessiõe præsumitur dñiũ, nisi allegẽ adde Bal. in l. etiam. in ij. col. C. de execu. rei iudi. Et cũ Bart. hic transit Sali. in l. certi. C. locati.
¶ Titulo singulari. Bal. in l. de rebus. C. de donatio. añ nupt. videtur tenere opinionem Cyn. in habente titulũ lucratiuum a debitore: qd̃ tamen ibi limita. & vide etiam ibi Bar. & Cy. & Bar. ibi in d. l. cum res. C. si res alie. pigno. tenet opi. Cy. licet ipsemet hoc reprobet. & Salicetiã in d. l. cum res. tenet opi. Cy. & vide etiã Insti. de ac. §. itẽ Seruiana. Vide per Spe. in tit. de oblig. & sol. §. j. ver. sed quid debet creditor ꝓbare. cũ ij. ver. sequen. Adde tu & vide ad ꝓbationẽ dñij d. Alexã. de Imo. in cõsi. iiij. col. v. ver si. Verũ quia. in ij. co. & in cõsi. xxxix col. ij. ver. quãtũ ad restitutionẽ. & in consi. lxxxviij. in iij. colũ. eo. volu. & in cõsi. j. col. fi. & cõsi. xj. col. pe. & seq. in iiij. vol. & ibi an per solũ instrumentũ, an per locationẽ: & an per instrumẽtũ cõtractus emphyteutici. Et ad de an in factis antiquis sola cõis opi. & fama sufficiat ad ꝓbandũ dñium. Et vide per eundẽ Alex. in consi. xxiij. colũ. col. pe. ver. accedit. in v. volu.
¶ Vel saltem. An creditori habenti obligata bona debitoris sufficiat ꝓbare ꝓ illa bona posidebantur per debitorẽ, vt er phypothecariam posit auocari postea per creditorem a quocunque detinente, vt consequatur creditor debitum quod debet habere. Et ideo semel vidi dubitatum. Pone Titius erat debitor Sempronij: qui Sempronius habebat obligata bona Titij: post obligationem fuerunt ob aliam causam descripta bona Titij & assignata Lucio: de qua descriptiõe & assignatione reperiebatur instrumentum quod dicebat talia bona esse de bonis Titij repertis in domo &

habitatione Titij, quæ bona fuerunt descripta & deposita penes dictum Lucium confitentem se ea habere & promittentem ea restituere, cui vel qtibus venient de iure restituenda: nam illud relatiuum, quæ, & illud relatiuum, ea, faciunt relation em præcedentis seu antecedentis cum omnibus suis qualitatibus, vt declarat Barto. in lege, si quis seruum. §. fina. ff. de leg. ij. in ver. sed quæro, testator reliquit alicui partẽ bonorũ, &c. per l. a filia. §. testator. infra de ali. le. & in l. j. in fi. ff. si fa. furfec. di. et sic videtur latius fateri bona illa fuisse de bonis Titij, seu penes eum existentibus, et in domo habitationis Titij repertis. Et verba talia instrumenti etiam si euunciatiue prolata sint, probãt cõtra Lucium: quia cum Lucio cõfectũ fuit instrumentum. l. optimam. C. de cõtrahen. et cõmitten. stipula. l. quidam. infra de. ꝓba. l. Publia. §. fin. j. depositi: quæ qualitates importãt dicta bona fuisse in dominio vel quasi dicti Titij, seu ab eo possessa. l. ij. §. in locũ. ff. de relig. et sumpti. fu. l. bonorũ appellatio. §. in bonis. & l. penes. ff. de verbo signi. et dato ꝓ referentur etiã ad bona, quæ detinebantur ꝑ dictum Titium, tamen ex detentione præsumitur possessio, vt no. glo. v. q. j. §. quod pontifices. et qd̃ collegitur ex no. per gl. in l. ob maritorũ. C. ne vxor pro mari. quãad hoc allegat Ange. in l. qꝓ vias. §. j. ff. de dam. infect. et no. per Inno. in c. ij. vt lite pendente. Pau. de Leaza. in commento c. in literis. in ij. co. de re. spo. & Bald. in tit. de pa. Constan. in versi. recuperauit quoquo modo. et in l. iij. in v. col. C. vbi in rem actio. et in sua disputatione incip. accusatus de vi turbatiua. in penul. col. et est de mente Bar. in l. stipula. §. hæc quoque. de verbo. obli. et Imo. ĩ l. a diuo Pio. §. fi sup. de re iudi. Ergo sufficere debet Sẽpronio creditori probare de possessione dicti Titij, vt postea licitum sit Sempronio ꝑ hypothecariam auocare bona a Lucio. Et licet ã hoc varię sint opiniones gl. et doc. hic, et in l. cũ res. C. si res alie. pig. da. sit. cum suis cõc. tamen quantum ad casum nostrum sufficit de dicta possessione Titij probari: vt ã. dictum est, quod not. hic, Bartolus dum dicit ꝓ omnia bona debitoris sunt obligata creditori, et debitor posi debatrẽ, si eã non desijt posidere quãuis reperiat per alii detineri: tũ

per hypothecariam auocabitur dicta possessio aduersus detinentem: quia iud ius possessionis debitoris fuit obligatũ creditori. Sed ita est ꝓ dictus Titius non deferat possidere dicta bona, quãuis essent de mãdato iudicis et superioris descripta et sequestrata apud Luciũ causa custodię: vt l. interesse. de acqr. poss. cum ibi no. per Iac. de Areti. et Bar. et no. per doct. et glo. in c. examinata. de iud. et late per Bar. Cy. post antiquos in lege vnica. C. de proh. seque. & Barto. in l. licet. ff. de posi. jet not. docto. in Clemen. j. de seque. pos. ergo &c. Item etiam sufficit Sẽpronio creditori probare quod Titius suus debitor posideret bona dicta, ad hoc vt Sempronius creditor habens omnia bona Titij hypothecata posit per vtile interdictum possessorium Saluianũ auocare dictã possessionem bonorũ postea consignatorũ apud Lucium: vt no. declarat hic Bar.
POMATES.
a ¶ Possessionem. Vide Alexan. cõ. iiij. colum. iiij. vol. ij.
POMATES.
b ¶ Creditorẽ. vide Are. cõ. xxxij. co. ij.
c ¶ Iura & actio. Bonum consilium. et sic ita potius agis possessorio quam hypothecaria: sed an in obligatione bonorum veniant res, in qbus debitor habet tantũ possessionem, adeo ꝓ si possessio ad alium sine vitio peruenit, posit creditor cõtra eum ad possessionem agere: vide Cyn. Salic. et alios ĩ l. cũ res. C. si res alie. et no. Insti. de actio. §. item Seruiana. Ad de an in obligatiõe bonorum veniat officium iudicis. Bart. consi. xcv.
POMATES.
d ¶ Circa hoc. Vide Fel. consil. cxxxiij. in prin.
e ¶ Vidimus ergo. Per Spe. in ti. de act. & pe. §. sequitur. versic. cæterum.
POMATES.
f ¶ Vnum tamen. Vide Ale. consil. xviij. volu. v. vbi ipse de hoc tractat.
POMATES.
g ¶ Item oppo. Vide Alex. in l. si heredis. co. ij. infra de leg. j. et consi. xix. colũ. iij. ij. dubio. vol. v.

sessionis: ista possessio tua extinguit statim, cũ eã amittis & alius posidens non dicitur habere possessionẽ tuam, sed est noua & diuersa possessio sua a tua: imo etiã si debitor reinciperet posidere, noua possessio diceretur: vt l. si is ꝓ emptore. §. pe. de vsuc. merito non potest cõueniri hypothecaria pro illa possessiõe. Sed si poneres † ꝓ illa res peruenisset ad quendam commodatarium conductorem vel similem, qui possunt conueniri hypothecaria: vt l. officiũ. supra de rei ven. et l. si vẽtri. §. pe. de priui. cre. tunc satis puto quod posset hypothecaria cõueniri pro illo iure possessionis. transfert enim in creditorẽ quãtũ in eis, §. illam detentationem quam habet: sicut dicimus in rei vẽdicatione. Itẽ opp. contra prædicta. Nam si debitor possidebat & perdidit possessionẽ, ipse posset eã auocare aliquo interdicto: ergo ẽt creditor, qui habet obligata omnia bona sua: et sic iura et actiões, vnde sufficeret probare debitorem posidere. Respon. † ꝓ istud est verum, tamẽ non intentabitur tunc hypothecaria, de qua loquimur, sed intentabitur vtile interdictum quod dire ctũ competit creditori: vt l. nomen. C. quę res pig. oblig. pos. Ex prædictis liquet qd̃ sit probandum, ad hoc vt concludatur in hypothecaria: liquet enim ex p̃dictis qd̃ sit † narrãdũ in libello. Nã, vt dixi, eo mõtuetur prætor agentem creditorem hypothecaria, sicut tueretur debitorem agentẽ actione sua. † Et iõ sicut hodie de consuetudine in rei vendicatione admittitur libellus, in quo quis dicit rem ad se spectare iure dominij vel quasi, vt no. Instit. de act. §. aliæ. et est tex. in c. abbate sane. de reiudi. in vj. Ita in hypothecaria poterit dicere creditorem pertinuisse & pertinere ad debitorem iure dominij vel quasi: nec habebit circa hoc exprimere causam dominij, vel quasi: sicut nec ipse debitor si vẽdicaret: vt l. et an eandem. §. actiões. de exec. rei iudic. Item habet narrare istã rem fuisse sic obligatam, & debet exprimere certum debitum pro quo obligata est: qm̃ pro pluribus debitis potest esse obligata: sed dominium nõ potest esse nisi vnum: vt d. l. et an eandẽ. §, actiones. & ibi not. ꝑ gl. paruam. Vidimus ergo narrationem libelli † Quæro, qualiter concludatur in libello: q formatur in hypothecaria. Tex. in l. si cum venditor. in prin. infra de euic. videtur velle quod solum concludaturqd̃ possessor condemnetur ad restituendam possessionem. Quidam docto. velle vidẽtur ꝓ sicut in rei vendicatione actor petit rem declarari ad se pertinere iure dominij vel quasi, ita in hypothecaria creditor petat declarari rem sibi obligatam esse, & possessorem cogi ad restituendum. Qui libellus satis placet: tamen consuetudo cõmunis est quod cõcludatur sic: Quare peto dictum possessorem cogi ad tradendũ possessionem dictæ rei detinẽdam in causam pignoris ꝑ quantitate prædicta, donec mihi fuerit satisfactum. qui libellus ẽt

optime procedit, per d. l. si cum venditor. in prin. Nam etiam in rei vendicatione ꝓcederet, si quis peteret possessorẽ simpliciter condemnari ad restituendam: vt l. j. in prin. supra de rei ven. Et ista forma magis est communis et plus placet. Possemus ẽt concludere hoc modo, §. quare peto eum condemnari vt dictã possessionem restituat, vel totum debitum soluat, & videtur probari in l. ij. C. si vnus ex pluri. hær. & c. tangitur etiam modus formãdi libellum ĩ hypothecaria in c. ex literis. extra de pig. ibi. Vnũ tm̃ nolo omittere † quod etiã in hypothecaria est probandũ ꝓ debitor fuerit in mora soluendi debitũ: vt l. debitores C. de pig. et ibi no. Debet etiam præcedere discussio in bonis debitoris. et hoc qualiter fit est multũ notũ: ideo in hoc insisto. Venio ad secundam partem. Hic dicitur † ꝓ si dominus succedit debitori, pignus nõ confirmatur. cõtra. infra de pig. l. si Titio. Sol. ibi loquitur de pignoratitia: hic de hypothecaria. Vel dic plenius vt ibi dicã, & c. Secundo opp. de excep. rei ven. l. j. secundo responso. et C. de rei vendi. l. cum a matre. et de rebus alie. non alienã. lege vẽditrici. Sol. dico ꝓ nõ confirmatur pignus quo ad actionem. Non enim ex hoc põt creditor agere: sed quo ad exceptionem cõfirmatur: quia si ipse ageret, repellereẽ exceptione: vt in cõtrarijs. Item opp. extra glo. quando aliquis succedit alteri, videtur habere ratum quod per illum factum est: vt l. solutum. §. solutam. supra eodem. et leg. fin. in princi. infra rem ra. hab. sed per ratihabitionem domini confirmatur pignus: vt l. aliena. supra eo. ergo qd̃ est per successorem solutum, habet vim ratihabitiõis in his, quæ defunctus gessit nomine succedẽtis, vel pro eo promisit de rato: vt hic procuratorio nomine. Et istam materiam, quando dominus rei succedit authori nostro, quid operetur, plene examinaui in l. cũ vir. de vsuc. dic vt ibi. Venio ad vltimam particulam, † & quero de intellectu istius ver. sed si conuenisset. qa tex. dicit, vt ex suo mendacio &c. Istã dictio, suo potest intelligi suo, §. hæredis. Itẽ suo, §. defuncti et variatur lect. huius vers. vt primo ĩtelligatur suo, §. hæredis: qui ex postfacto consensu pignori, vel etiam ab initio. Sed certe licet ista lec. in se sit vera: tamẽ ratio posita in tex. nõ esset necessaria non enim repellit agentem propter mendaciũ: sed quia ius pignoris est cõstitutũ. et sic res ĩ veritate est obligata: vt ã. e. l. alie na. Alij dicunt quod hic loquitur de mandacio defuncti: quia hic defunctus asseruit rem esse suam: in præcedenti responso simpliciter obligauit: vnde nõ licet hæredi arguere mendaciũ defuncti: vt C. de ser. pig. da. ma. l. si creditoribus. Et ista est lectu. vera et notabilis magis quã gl. tenet et etiam Cy. eã tenebat, et vos eam etiam teneatis.

Creditor. Creditor, q vendidit pignus, debet superfluũ pretij restituere, nõ debitorẽ delegare. h. d. Oppon. de l. eleganter. §. si vẽdiderit. supra eodem. Glo ff. dat plures solutiones. Prima quod hic exigatur pretium, ibi non. sed certe si exegisset pretium, frustra tractaremus de legatione eius cum non sit debitor.

a ✠ POMATES. ¶ Titius. Vide Alex. consi. lxxxix. col. j. volu. ij. & in l. j. xix. col. ff. fol. mat. Fel. in c. quæ in ecclesiarum. col. x. de consti. Alex. cõsi. cl. col. ij. vol. iij. Soc. consi. cclxvj. col. xx.

b ¶ Data mercede. Adde tex. & ibi Bal. in l. ij. C. q. ex cau. ser. p præ. li. ac. hic all. & Io. an. in tit. de exe. sen. in fi. in addi. Spe. Ang. in cõsi. cxxxvj. Bal. in d. l. item si verberatum. Pau. de Ca. in l. sciẽdũ. de ope. no. nũ. & adde Bart. in l. iubemus nullam. C. de sac. sanc. eccle. adde Ro. consi. cccx.

c ¶ Vilis persona. Et sequuntur oẽs doct. Gul. Ray. & Bald. hic, & Bal. in l. fi. in fi. C. de exec. rei iud. vbi limitat ĩ religiosa & honesta psona.

d ¶ Vtilitatem huius edicti. Et vide in materiam huius tituli multa pulchra per Bald. in rub. C. eod.

✠ POMATES.

e ¶ Magistrũ. Vide Pau. de Ca. & Bal. in l. in causę. §. j. ff. de ꝓcur. Archi. & Ioã. An. in c. q agẽdũ. de ꝓcu. li. vj. & Imo. in c. inter dilectos. de fide instru. & in c. in nostra. de ꝓcu. & in c. cũ in iure peritus. de off. dele. & in c. ex parte decani. de resc.

✠ POMATES.

f ¶ Magistrum. Vide Ro. consi. fin. ccccclxvj.

✠ POMATES. 1

g ¶ Secũdo not. Vide Alex, cõsi. lxvj col. ij. circa medium. vo. ij. & consil. lxxx. pe. col. vol. iiij. & consi. xliij. col. ij. vol. ij. a

h ¶ Non autẽ. Vide Bar. in l. habebat. j. de insti. ĩ prin. huius §. not. summe istum §. pro libello in hac actione. & iste text. in ver. vnde quærit Offilius. inducit hic per Gul. & Bald. ad q. de qua per Barto. & docto. in l. cętera. §. fi. de leg. j. 1

✠ POMATES. 2

i ¶ Contra hoc oppo. Vid Alex. cõsi. xliij. in ij. co. & seq. vo. ij. 3

¶ Causæ expressio. vide not. per Bal. in l. fi. in vlti. col. C. q cũ eo. & in rub. C. eo. in vj. col.

l ¶ Causa in se vera nõ sit. per Inn. cuius dicta clarius refert Bal. in ru. C. e. in vj. col. hoc etiã allegat Bar. in l. si pupilli. §. j. de ne. gest. & Bart. in l. ciuitas. si cer. pe.

m ¶ De in rẽ vers. l. iij. Adde Bart. in l. doli mali. in ij. co. j. de noua. & in l. fin. j. eo. & Bal. in l. cętera. §. fi. de leg. j. d

✠ POMATES.

n ¶ Item præpositio. Vide Ro. fin. ccxxxix. & fin. xxiij. Iste tex. allegatur in ver. vel si ad locãdũ. per Ro. cõsi. cccclxj. in j. co. qd habẽs mandatum ad præparatoriũ actus, non censetur semper habere mandatũ ad ipsius actus explicationem. & ibi plura adducta ad hoc.

o ✠ POMATES. ¶ Si plures. Vide Alex. cõsi. cxlvij. ij. vo. Crem. fin. clxv.

Vel dic q debitor vult expectare diẽ hic: ibi non. Ista est quędam diuinatio. Sequẽs gl. laborat eodem morbo. Vnde soluit gl. aliter q hic vult delegare, ibi mãdare. ista gl. dicit contrariũ eius q deberet dicere: vt apparet ex tex. l. contrariæ, dat gl. aliã solutionẽ q ibi creditor non fuit in culpa: nam quilibet diligens paterfamilias sic vendidisset. Nam propter dilationem plus vendidit, & ideo potest delegare vel mandare. Ita loquitur ibi. secus hic, arg. l. si pignore. §. fi. s. eo. & hanc tene.

☞ *Pro damnis & interesse agitur pignoratitia, etiã non soluta pecunia.*

Pignori. Si creditor fuit in culpa restituendi instrumẽta pignoris debitori tempore debito, tenetur ad interesse: secus si ei culpa imputari nõ posset. h. d. †No. casum, in quo etiã ante solutam pecuniam potest agi pignoratitia, s. pro alijs damnis. quod ergo dicit in l. si in rem. §. omnis. s. eod. intelligitur de pignoratitia quæ intentatur ad rei restitutionem. Item puto quod creditor non teneatur exhibere instrumentum, nisi sibi idonea, cautio offeratur, secundum formam. l. quamuis. s. eo. 1

Officialis propter publicam vtilitatem accipit rem priuati.
Asinum priuati accipit iudex pro faciendo portare malefactorem ad iustitiam.
Vilis persona potest cogi vt suspendat malefactorem.

Titius. [a] Dãnum in pignore datum authoritate curiæ non pertinet ad creditorẽ qui in culpa nõ deprehenditur. h. d. Nota ex hac lege † q propter vtilitatẽ publicam põt officialis accipere res personarũ priuatarũ. quod de iure debet intelligi data mercede [b] de publico: vt C. qui. ex cau. seruí pro præ. lib. accipi. l. j. & ij. de rei ven. l. itẽ si verberatum. §. j. & s. quẽ ad. ser. amit. l. si locus. §. fi. & ibi nõ. licet non seruetur. vt dicit ibi gl. Et sic apparet q † qñ officialis vult facere aliquam iustitiã, potest accipere alinum priuati vt portet malefactore. † Sed quęro an possit capere hominem ad decapitandũ vel suspẽdendum aliquẽ. videtur q non. C. ne quis liber. inui. & c. l. j. & ij. li. xj. ne operæ a colla. e xig. per totũ. & ne rusti. ad vllum offi. reuo. per totũ. Doc. dicũt cõtrariũ, si est vilis psona: [c] quia ꝓpter vtilitatẽ publicã potest agi: arg. de sanctis. epis. §. li monachus.

De exercitoria actione. Rubrica.

LEX I.

Vtilitatem huius edicti [d]. Dominus tenetur ex facto magistri per eum præpositi: sicut dominus ex facto institoris, cum sit eadem ratio. imo maior. hoc. d. Gl. signat vnũ contrariũ, & nõ soluit. Videas ibi ar. cõtra. C. de temp. in integ. rest. l. superuacuã. Sol. dic ibi ex varietate lo-

corum vel temporum non inducitur varietas rationis. hic sic.

e Magistrum. [e] Magister obligat dominũ ex eo omni facto ad quod præponitur de conditione ipsius personæ destinatione seu distinctione non habita: nautæ vero ex solo debito dominum obligant. hoc dicit vsq ad §. magistrum.

1 ☞ *Præpositus negotiationi vniuersali quod possit alium substituere sine speciali mandato.*

2 *Qui patitur aliquid, videtur alium præponere.*

3 *In negotiatione nauali præpositus potest alium substituere contra domini voluntatem.*

f Magistrum. [f] Magister habet authoritatẽ aliũ substituendi, etiam si sibi fuerit interdictum,

1 & ex substituti persona obligatur dominus. h. d. †Nota q prępositus negotiationi vniuersali potest alium substituere sine speciali mandato. †Secundo no. [g] q qui patitur aliquid,

2 g videtur alium præponere. †Tertio nota speciale in negotiatione nauali, quod prępositus potest substituere contra domini voluntatem.

1 ☞ *Contractus dicitur fieri in rem, in qua quis est præpositus, siue illud fiat directo, siue accipiatur pecunia mutuo ut illud fiat: vel ut soluatur primo mutuanti.*

2 *Quando sufficiat q causa exprimatur ab accipiente mutuum ad hoc ut alius obligetur.*

h Non autem. [h] Hic est valde not. §. & h. d. Si magister cõtrahit in rem, in qua præpositus est, tacite dominus obligatur, si in hãc causam se contrahere exprimat. hoc primo. Itẽ si contrahit simpliciter nulla causa expressa, dominus non tenetur, nisi in eius vtilitatem versum appareat. Itẽ si contrahit in causa, in qua expresse prohibitus est: sufficit tunc expressio, licet vera non fuerit. h. d. & sic habet tres partes. Secũda ibi: q si ab initio. Tertia ibi: sed & si in pretijs. Itẽ prima subdiuidit: quia primo ponit vnum dictum: & illud exẽplificat. Secundo mouet vnũ dubiũ circa illud, & declarat. Secunda ibi: vnde quærit. & vsq ad ver. sed & si in pretijs. Pone casum per te. Azo in summa huius tit. intelligit q magister ad pecuniã suscipiendã & ad merces emendas erat specialiter præpositus. Pone ergo casum q magister præpositus specialiter ad prędicta emit merces pro decẽ, iuit ad creditorem & dixit se emisse merces pro viginti & accepit mutuo viginti certe obligat dominũ. h. d. Ita etiam intelligit Iac. de Are. †Nota q cõtractus dicitur fieri in rem, in qua quis præpositus est, siue directo fiat illud, vt in prin. huiꝰ §. siue pecunia mutuo accipiatur ad illud faciendũ: vt in ver. quid si mutuam. siue pecunia accipiatur mutuo ad soluendũ primo mutuanti: vt ver. sed

2 & si ab alio. †Secundo nota q sufficit causæ expressio facta

i ab accipiente mutuũ, &c. Contra hoc oppo. [i] j. eo. l. fi. in prin. Solu. Quãdoq quis accipit pecuniam mutuo in eam causam, in qua præpositus est tacite: vt quia venit in consequentiã mãdati sibi iniũcti: tũc ad hoc vt dñs teneat, requiritur q sit expressum in hanc cãm accipere mutuo: vt hic. Item q dicta causa sit vera: & q credit eã subesse tẽpore cõtract[9]: vt j. eo. l. fi. in prin. Qñq quis accipit pecuniã in eam cãm simpliciter, hoc nõ exprimẽdo: tũc nõ obligat dominus, nisi probet in eam cãm esse versum: vt in ver. qd si ab initio. Qñq quis accipit pecuniã in eã causam, in quã præpositus est expresse: & isto casu sufficit

k sola causæ expressio [k] licet causa in seuera nõ sit [l] vt dñs obligetur, vt hic in versi. sed & si in pretijs. Ita intelligit Azo in summa huius tit. & Inn. in c. vlti. extra de fideiuſ. & sentit gl. j. eo. l.

m fi. Ad prædicta opp. j. de in rem ver. l. iij. [m] §. quid tũ. Sol. prędicta loquuntur, quando quis contrahit cum habente mandatum: contrarium loquitur, quando contrahitur cum eo, qui nullum habet mandatum: vnde creditor debet esse magis cautus vt in voluntate dñi seu in cãm domini cõuertatur. Opp. de j. sed Iulianus. §. sed & si ab initio. j. ad Mace. gl. nõ soluit. Sol. ibi mutauit propositũ in melius: vnde sufficit bonus euentus.

n Item præpositio. [n] Modus præponendi est considerandus: qui si excedatur, dominus non obligatur.

o Si plures. [o] Ego repetij istum §. solenniter primo anno quo legi Digestũ vetus. & est notabilis §. Si pluribus vniuersalis administratio cõcedit, videt cõcedi insolidũ, nisi aliud sit expressum. h. d. No. primo quod dixi in summario. Nam secus est, si mãdatur aliquid speciale, quia non intelligitur insolidum, nisi sit dictum: vt l. pluribus. s. de procur.

Vltimo

Vltimo no. quando est dictũ quod vnus nõ faciat sine consilio alterius, non tenet quod alter facit solus in præiudicium mãdãtis: propter quod examinaui hic totam materiam de cõsilio: vt videbitis in repetitione huius §. si plures. Sequitur repetit. §. si plures.

1 ☞ *Duo procuratores simpliciter constituti, quando videantur constituti insolidum.*
Quid in pluribus institoribus.
Quid in pluribus officialibus vel delegatis.

2 *Consilium alterius quando quis requirere teneatur.*

3 *Consilium alterius quod quis tenetur requirere, quando teneatur illud sequi.*

4 *Dictio de, q denotet causam proximam & materialem.*

5 *Dictio cum, quid importet quando ponitur ut aduerbium, quãdo ut coniunctio, & quãdo ut præpositio.*

6 *Quando aliquis non habens planum intellectum debet aliquid facere cum consilio alicuius: intelligitur, id est, cum consensu. & nu. 7.*

8 *Guardianus fratrum Minorum quòd non possit esse executor testamenti.*

9 *Quid agendum quando ille, qui debet dare consilium, non vult ille dare, vel nõ potest.*

10 *Consilium malum illius, qui debet consilium dare, non est sequendum.*

11 *Actus expediendus consilio alicuius, quando debeat vel possit expediri spreto consilio quando consilium esset malum.*

12 *Sententia lata sine consilio sapientis stante statuto q iudex ferat sententiam cum consilio sapientis, q sit nulla.*

13 *Omissio leuis solennitatis quando uitiat.*

14 *Quando causa est cõmissa alicui consulenda, si omittit dare consilium, q sit alteri committenda.*

15 *Compromissum est factum in aliquem quòd ferat sententiam secundum consilium sapientis, quod valeat.*

16 *Verbum placet, q intelligatur de arbitrio boni uiri.*

17 *Verbum, videbitur, q importet arbitrium boni uiri.*

18 *Si partes consentiunt ut iudex ferat sententiam prout tali sapienti videbitur, & iudex hoc faciat, an valeat.*

19 *Iudex habet suam potestatem limitatam et obligatam legi et æquitati.*

20 *Si dicatur q iudex sententiã ferat cum consilio et arbitrio alicuius incertæ personæ, an valeat.*

Si plures. Iste §. habet tres partes principales. Primo loqtur quãdo plures magistri sunt præpositi simplicter. Secũdo quãdo diuisim. Tertio qñ cõditione adiecta. Secũda ibi: sed si diuisis. Tertia ibi: sed & si. h. d. Administratio priuata & vtilis ordinaria pluribus simpliciter cõcessa intelligit insolidũ: secus, si diuisim vel aliud sit expressum. h. d. vsque ad §. exercitorem: et cessant oia cõtraria. Casus in terminis satis patet. † Opp. ad primã partẽ, & videt quod qñ plures

1 procuratores dãtur, nõ videntur dari insolidũ: nisi hoc exprimatur: vt s. de proc. l. pluribus. et ibi no. facit s. de neg. gest. l. cũ alicui in fi. Sol. secũdũ Ia. de Bel. in quadã q. quã disputauit, an duo rei constituãtur tacite, quã ponit in auth. de duobus reis. Et tene q duo seu plures ꝓcuratores simul cõstituti videantur cõstituti insolidum, etiã si non exprimatur. Et ita intelligit d. l. pluribus. ar. j. mãd. l. si mãdato Titij. §. Paulus. et l. creditor. §. duobus. ad l. cũ alicui. supra de neg. gest. Respondetur q loquitur in pluribus gestoribus sine mandato. Et est ratio: quia dominus mandãs videt solũ vniuscuiusque fidẽ insolidũ seq, scdm eũ. Et est opi. ista vera: & illa lex cõcordat cũ ista. et idẽ tenet Ia. de Are. Sed certe glo. in d. l. pluribus. tenet cõtrariũ. Cuius opi. est hodie canonizata extra, de procu. c. si duo. li. vj. quã puto verã. Non ob. l. si mãdato Titij. §. Paulus. quia loquitur in pluribus pro alio interuenientibus insolidũ: vt Instit. de fideiuſ. §. si plures. et C. eo. ti. l. nõ recte. et ita intelligit glos. sed lex ista, et l. pluribus. loquũtur in mandatarijs, nõ mandatoribus. Nec obstat l. creditor. §. duobus. q a fuit expressum, vt ibi

a not. et d. l. si pluribus. vnde adhuc remanet cõtrariũ [a]. Quid dicemus? Dico q aliud in magistris præpositis negotiationi nauis, vel institoribus præpositis alij negotiationi: quibus videtur mãdari insolidũ vt hic: aliud in ꝓcuratoribus, vt in contrario. Ratio differentiæ est, quia in istis præponuntur certæ negotiationi: et sic actui vniuersali videtur concessum plurimũ iuris: et in eis quodã modo plena administratio trãsfertur: vt quicquid gerant in illa administrationem intelligantur facere prætextu officij, licet nõ exprimatur. j. ti. ij. l. fi. et obligãt dñm directe, vt hic, ea l. i prĩ. et j. ti. ij. l. ij. et per totũ tit. In ꝓcuratore vero nõ trãsfertur ita plenũ ius, cũ semper noẽ dñi debeat cõtrahere: et sic nõ videt ordinarius administrator: et dñm nõ obligat directe: vt l. Iulianus. §. si ꝓcurator. infra de act. emp. Si militer si pluribus cõceditur iurisdictio ordinaria, cuilibet cõpetit insolidum: vt supra de offic. prcon. leg. j. Sed si pluribus conceditur iurisdictio delegata, tunc secus: vt infra de re iud. l. duo ex tribus. et no. e. tit. in l. Põponius scribit, si vni. q illa æquiparatio procedat, patet ex mõ cõstituendi, et ex effectu cõstituti. Nã iurisdictio ordinaria est illa, q̃ cohæret loco, vel certæ administrationi: vt l. j. §. cũ vrbem. supra de offic. præfe. vrb. et C. vbi et apud quẽ. l. fi. Idẽ in magistro vel institore, qui præponuntur certo loco, vel certæ administrationi seu negotiationi. infra de insti. l. institor. Item ex effectu cõstituti. Nã iurisdictio ordinaria nõ finitur morte cõcedentis: sed delegata sic: vt s. de iurisd. om. iud. l. et qa. sic etiã mãdatum institoris nõ finitur morte: sed procuratoris sic: vt infra de inst. l. sed et si pupillus. in prin. et l. si quis mãcipijs. §. si impubes. e. tit. Secũdo opp. de l. parui. alias, Pedius. s. de arb. quã alle. pro cõcordãti. Sol. ibi loqtur in arbitris, q æquiparãtur iudicibus delegatis. ergo & c. vt supra dictũ ẽ. Vel aliter. Ibi loquit de arbitro absente: vnde duæ partes nõ potuissent cõsensisse de vno solo. Et idẽ dicerem si plures institores vel exercitores essent ꝓpositi a duobus litigãtibus. vt exerceãt negotiationẽ legitime pendẽte iudicio: ar. illius

b leg. Vt igitur liqueat materia, distingue [b] tres casus, quãdo pluribus mandatur idẽ officiũ. Aut est officiũ publicũ authoritate et vtilitate, aut publicũ authoritate, sed vtilitate priuatũ: aut vtroque priuatũ. Primo casu aut est iurisdictio seu administratio ordinaria: et tũc cõpetit cuilibet insolidũ: vt s. de offi. procõ. l. j. et infra ad muni. l. Imperator. Aut est administratio delegata: et tũc secus: vt d. l. duo ex tribus. de re iud. nisi forte eẽt talis delegatus, qui ꝓ ordinario habeatur: vt d. l. Põponius scribit si vni. de re iud. Secũdo casu distingue eo dẽ mõ. Aut est administratio pricipalis & ordinaria: vt in pluribus tutoribus et curatorib[9], et tũc cuilibet ĩsolidũ cõpetit. C. d c autho. præstan. l. fi. et C. si vnus ex plu. l. j. Aut est administratio accessoria, et quodã mõ delegata, vt plures actores vnius tutoris: et nõ intelligũtur insolidũ, nisi sit dictũ: ar. eius qd supra dictũ est de iudice delegato. Nõ obstat l. decreto. in fi. de admi. tu. quia ibi administratio fuit demandata vni ex pluribus tutoribus. Tertio casu [c] autẽ plures præponuntur a pluribus in uicẽ litigantibus et nõ intelligũtur insolidũ, nisi dicat: arg. d. l. parui. supra de arbi. Aut ꝓponuntur ab vno seu a pluribus nõ litigantibus: et tũc aut certæ et vniuersali administratiõi, ita q omnibus administratio ordinaria videtur cõcessa: vt in institore et magistro: tũc qlibet põt insolidũ: vt hic. Aut sũt alij administratores. et nõ põt vnus sine alio: vt s. de ꝓcu. l. pluribus. Fallit si essent plures plures ꝓcuratores iure pã li: vt ca. si duo. §. sane. de ꝓcu. in vj. Fallit ẽt in pluribus [d] executoribus vltimæ volũtatis: vt in c. fi. de te. in vj. sed de iure nostro de hoc cõsueuit dubitari, & c. Tertio op. ad tertiã particulã, qa scda ẽ clara. et vt q vnus posit sine alio agere, nõ obstãte q aliud sit dictũ a ꝓponẽte: vt infra de adm. tu. l. qdã decedẽs. §. Papi. alias incipit, pt. So. vt hic habes in gl. vel dic meliꝰ ad ꝓpositũ, q duo fuerũt hic assumpti pariter officiales, hoc acto q vnus nõ posset agere sine alio: ibi aũt fuit assumptus vnus

a ¶ Remanet contrarium. Vide Bar. in l. j. s. de off. consu. et in l. pluribus. s. de ꝓcura. et in l. creditor. §. duobus. j. mand.

b ¶ Distingue. Quando pluribus mandatur idẽ officiũ, an vnus faciet sine alio: bñ facit qd j. scripsi in iij. q. secũdũ Inn. & qd no. Bar. in l. fi. j. vti pos. Et de executoribus vide qd hĩ per Guid. de Su. in lege nulli. C. de epi. et cle. et Bar. in cõsi. factũ tale proponitur, Titius fecit testamẽtũ. et vide Bal. in rub. C. eod. in viij. co. et dicit Ang. q̃ p il lũ tex. in l. Imperatores. §. si magistratus de app. q̃ si duo sunt executores testamẽti, et vnus recusat: alter insolidũ exercebit officiũ. Si aũt ambo recusent, diocęsanus ꝓuidebit. l. nulli. C. de epi. et cle. & l. si quis ad declinandã. Et adde istis qd no. Bal. in l. j. C. si vnus ex plu. tu. Ex cuius verbis suppletur doctrina Barto. hic. Adde pluribus executoribus qualiter vno nolente vel nõ potente cæteri exequantur, Bal. cõ. lxxxvij. et cccxxij. ij. li. & clvij. iiij. lib.

✠ POMATES.

b ¶ Distingue. Vide Are. cõ. lxvj. col. iij. Panor. ca. prudẽtiã. co. v. de offi. deleg. et in cõ. lvij. co. iij. vol. j. et cõ. lxxvij. iij. co. vol. ij.

¶ Tertio casu. Adde tu et aduerte, qa Barto. hic sentit q̃ officiũ ꝓcuratoris sit authoritate & vtilitate publicũ. Adde q̃ hoc idẽ tenet Abb. ĩ c. prudẽtiã. co. iiij. in prin. de offi. dele. & Mod. ĩ c. post cessionẽ. co. xij. de proba.

¶ De hoc per Bal. in l. nulli. ad fi. de episc. et cle. et ibi qd si vnus decessit, et quid si vnus abest. Quid aũt in pluribus tutoribus vno decedẽte, vide Bal. in c. cũ magistratus. C. quãdo prouo. et ibi ẽt qd si tutores sint discordes & an isti possint animi sui motum alteri committere, videlicet consocio. quid si vnus est priuatus, vide Bald. in authẽ. hoc amplius in vj. co. J. C. de fideic. & q̃ vnus non posit sine alio, ponit Bald. in l. fi. in prin. C. cõia de leg. Adde qd de pluribus tutoribus. Baldum cõ. clv. ij. lib.

✠ POMATES.

d ¶ In pluribus. Vide Panor. cõsi. cx. vo. ij. Are. consi. xciij. colum. j. et iij.

a ¶ Vt ergo liqueat. Vide Felin. in c. q̃m cõtra falſam. col. v. de proba.

b ¶ Venio ad queſtionẽ. Vide Bart. in l. ſi cõuenerit. de re iud. & moder. in l. j. §. j. j. de appel. ſed ibi tractatur de iudice. Et vide oino Cy. & Io. iti l. cum tale. §. ſi arbitratu. de condi. & demõ. & ibi diſtinguitur an dicat̃ cũ conſilio & conſenſu: an dicatur arbitratu talis. & habet̃ in c. cũ in vete. de elec. p Io. An. in regula, nullus ex cõſilio. An ſit differẽtia ſi dicat̃, cũ cõſilio, conſenſu, vel licentia, Bal. C. eo. in tub. in q. vij. & ibi etiã quid ſi dicatur ſine cõſciẽtia. Et adde quæ not. Bal. in l. i. in fi. C. de indicta li. tol. Adde vt per Bal. cõſ. cxxiij. inciviſo teſtamẽto. iiij. libro.

POMATES.

c ¶ Eo caſu. Vide vnum verbum Felin. c. ſciſcitatus. colũ. vj. de reſcrip. & in c. cũ omnes. col. xij. de conſti. Bar. conſi. j. col. xxxj. vol. j. Felin. c. iij. v. & vj. co. de reg. iur. Panor. in cap. cum olim. de arbit. & in c. cum in veteri. colum. ij. & col. vj. de elec. Ana. nia conſ. xv. Panor. in c. pe. & ibi Barb. & Fel. de conſti. Panor. in c. iij. de offic. deleg. Feli. in c. j. col. xij. de ſpon.

d ¶ De conſilio. De dictione de, & cum, per Ioan. And. in regu. nullus ex conſil. de regu. iur. in mercu. per Archid. in c. cum olim. de arbi. & in c. ſi pro debilitate. de offi. deleg.

POMATES.

e ¶ L. Titium. Videt̃ mihi tamen vt ille text. habeat alium intellectum. vide Soci. conſi. xl. col. j. vbi ponit aliqua quibus colligit̃ q̃n dicatur particeps officij.

POMATES.

f ¶ Cum conſilio. Vide Ange. conſil. clxxxvij. & conſi. cxiij. & cõnſi. clv j. Ange. in §. ſi quis. Inſtit. de ſuſpe. tut.

vt officialis, alius vt cõſultor: vt ibi, & probat̃ eo. tit. l. Titiũ. in princ. & j. mã. l. idẽq;. §. ſi quis ea. & in l. qui in aliena. §. q̃q;. s. de neg. geſt. Quarto opp. cõtra dictam ſolutionẽ fortiſsime † qd idẽ, ſit q; aſſumitur vt conſultor, vt j. mand. l. idemq;. §. ſi quis ea. Sol. ille. §. non dicit quod illius cõſultoris conſilium quis debeat ſequi vel non. Vnde de hoc quid iuris ſit j. dicam: ſed dicit quod conſiliũ debet requiri. qd̃ eſt contra d. l. Dic ergo quod ad illum §. bene poteſt adaptari ſolutio glo. Nã §. ſi qs. loquitur in eo qui aſſumebat̃ vt conſultor, & licet non eſſet officialis: tamen eſſe poterat. ſed l. quidam decedens. loquitur in muliere aſſumpta vt conſulat: quæ non erat tutrix, nec eſſe poterat. Et iſta ſolutio eſt vera in ſe quantum ad d. l. quidam decedens. Ratione q; vna via prohibetur, & c. vt j. de ſponſa. l. oratio. & j. de tut. & cu. da. ab his. l. ſcire. §. j. & iſtam tenet Iac. de aret. & Cyn. tractat in l. id qd̃ pauperibus. in xiiij. q. C. de epi. & cle. Sed iſta ſolutio non eſt bona ad l. Titiũ & Mæuiũ. in prin. vbi in maſculo eſſet idẽ, q; tenetur reqrere, nec ſequi conſiliũ ipſius de neceſsitate. & illud ſentit gl. Ideo pro declaratione huius contrarij oportet te ſcire q; tutoris poteſtas eſt a lege tributa licet teſtator eum nominet: vt j. de tut. l. j. ſibi: iure ciuili data: & c. & C. de iura. calũ. l. ij. §. qd̃ obſeruari. ibi: aut legitima, & c. Procuratoris vero poteſtas pẽdet ex arbitrio cõſtituentis: vt j. man. l. diligenter. Aut ergo hæc cõditio q; faciat cum conſilio alterius, apponitur ab homine, qui habet poteſtatem a lege: & tũc nõ cogeretur quis eius conſiliũ requirere nec ſequi niſi ſit quis collega officij: vt d. l. Titiũ & Mæuiũ. in princ. Ratio ne poteſtas legi pẽdeat ex alieno arbitrio: ar. j. de teſt. l. iij. & qd̃ ibi not. & de hære. inſti. l. illa inſtitutio. In collega vero officij ratio eſt: qa hoc eſt proximũ. & quaſi de iure. vt l. cõſilio. j. de cura. fu. Aut ei, qui habet poteſtatem ab homine, dicta cõditio ab homine apponit̃: & tunc de neceſsitate debet eius conſilium explorare. Ita loquitur §. ſi quis ea. & j. tit. ij. l. ſed & ſi pupillus. §. conditio. cum ſi. ita eadem ratione dico in eo qui habet poteſtatem a lege ſi ei talis cõditio de habendo conſiliũ apponitur a lege, debet neceſsitate cõſiliũ requirere, vt in auth. de non alie. §. qd̃ autem. vbi dicit quod debet exquirere conſiliũ, & c. & poſtea dicit qd̃ ſi aliter factũ ſit, nõ valeat. expreſsius j. de ſuſpe. tut. l. impuberib⁹. & Inſtit. de ſuſpe. tut. §. impuberes. Vt ergo liqueat[a] iſta materia, dic quod aut alicui habẽti adminiſtrationẽ aliquis adijcitur vt collega eiuſdem officij: aut adijcitur vt authoritatem præſtet: aut vt cõſultor. Primo caſu an poſsit vn⁹ ſine alterius cõſilio, dic vt ſ. dictũ eſt. Secundo caſu non poteſt ſine alterius conſilio, nec ſine alterius authoritate: vt j. de reb. eo. l. ſi pupillorum. in fin. eo. ti. l. ſi fundus. & ſ. de tranſac. l. cũ hi. in prin. cũ ſimilibus. Tertio caſu aut aſſumit̃ vt cõſultor ille, qui non eſt, nec eſſe põt particeps officij: & tunc ex vrbanitate poteſt eius conſiliũ requiri: de neceſsitate vero non cogitur: vt l. quidam decedens. §. Papinianus. j. de admi. tut. Aut talis cõſultor põt eſſe particeps officij: & tũc aut eſt particeps officij, & conſultor: & debet reqri: vt l. Titiũ & Mæuiũ. in prin. Aut nõ eſt particeps officij: & tũc aut adijcit̃ vt cõſultor ei, qui habet poteſtatẽ ab hoĩe aut a lege. Si a lege, debet reqri: vt Inſt. de ſuſpe.

tut. §. impuberes. & in aut. de nõ aliena. §. qd̃ aũt. Aut adijcit̃ ab homine: & tũc de neceſsitate nõ debet reqrere cõſiliũ: vt d. l. Titiũ. in prin. Secũdo caſu cõſiliũ debet requiri: vt j. mãda. l. idẽq;. §. ſi quis ea. & j. ti. ij. l. ſed & ſi pupillus. §. conditio. & de acq. hære. l. ſi quis mihi bona. §. ſi corã Titio. Vltimo opp. s. eadẽ l. §. magiſtrũ. Solue vt hic in gl. & eſt ibi ſpecialis caſus fa

b uore nauigationis. Expeditus de opp. venio ad q.[b] & primo

3 quæro: nos vidimus † an aliquis teneatur requirere cõſilium:

c nũc quæro an eo caſu[c] quo tenetur requirere, teneatur ipſum ſequi. Quidã, vt Mar. Sil. dicunt, aut fuit dictum cũ conſilio,

d aut de conſilio[d]. Primo caſu nõ tenetur ſequi: ſecundo ſic: vt dicit Cy. C. de epiſ. & cle. in l. id q; pauperibus. in xv. q. Dic q; iſta diſtinctio non probatur aliquo iure Canonico vel ciuili: & ideo neſcio quare hoc dicat. Breuiter ratio quæ mouit Mar

4 ti. eſt, † quia dictio, de, denotat cauſam proximã & materialẽ, ſicut dicimus de dictione, ex: vt C. de legi. l. nõ dubiũ. & l. j. C. ſi ſer. extero. & de pecu. l. eo tẽpore. in fi. expreſsius de hac dictione de, habes ff. de coniung. cũ eman. lib. eius. l. j. §. nunc videamus. Et ſic cum dicit, de conſilio: perinde eſt ac ſi diceret, conſiliũ ſit de materia eius quod ſit: ſicut dicimus lignum eſt de materia vegetis. Quæ ratio ceſſat cũ dicitur cum conſilio. Iſta diſtinctio nullo modo placet, nec eius ratio: quia quãdoq; † iſta dictio cum, ponitur vt coniunctio: quãdoq; vt aduerbiũ:

5 & tunc ſignificat tempus ſeu ſignũ cõditionis, ſecundũ ea quę no. in l. qui promiſit. de condi. inde. & in l. quo cũ q;. §. fi. de ver. obl. & hoc nil ad propoſitũ. Quandoq; ponitur vt prepoſitio, vt in caſu noſtro: & tunc quandoque habet vim copulæ: vt de leg. j. l. Titiæ textores. §. nihil. & l. ſi ancilla. & de verb. ſig. l. triplici. Et ſi diceres q; iſto modo ponitur: tunc importat q; conſilium debet ſequi. Verbi gratia: volo quod ꝓcurator me⁹ agat negotia mea cum conſilio Titij. q. d. gerat negotia mea ſecundũ conſiliũ Titij. Q̃nq; iſta præpoſitio cum, denotat cauſam efficientem ſeu inſtrumentũ. quo mediante aliquid fit. Verbi gratia: Titius interfecit hominem cũ cultello: vt C. de ſica. lis qui cum telo. Vnde cum dico cum conſilio: quaſi dico q; cõſilium Titij ſit inſtrumentum, quo mediante negotiũ fit: ſed ſi non ſeruaret conſilium: tunc non eſſet cum conſilio. Vides ergo quod cõſiderata propria ſignificatione iſtarum dictionum idem important quantũ ad propoſitum: vnde diſtinctio non procedit: & cõtra diſtinctionẽ prędictam ſolet allegari l. impuberibus. de ſuſpe. tu. & Inſti. de ſuſpec. tu. §. impuberes. vbi eſt dictio ex, quæ idem importat q; dictio de, vt dictũ eſt: ſed cer

6 te illa lex non facit. Nã dico † q; q̃nq; conſiliũ adijcitur ei, qui non habet plenũ intellectũ: vel ratione ætatis vel prodigalitatis, vel ſimili ratione: & tunc verbum, cũ cõſilio, debet intelligi. j. cũ conſenſu, alias conſiliũ nihil operaretur. Ita loquitur l. impuberibus. Et pro hoc eſt gl. ord. extra de off. deleg. c. venerabili. Vnde id nõ eſt tunc ex ſignificatione illius dictionis ex ſed ex mente proferentis. Vt ergo liqueat hæc materia, ſic diſtingue: aut dicitur q; aliquid fiat cũ conſilio ſimpliciter, aut cum conſilio & conſenſu: vel cum conſilio & voluntate: & ſimilia verba. Primo caſu aut non debet requiri de neceſsitate: & tunc non debet ſequi neceſſario, vt dictum eſt ſ. Aut debet

7 requiri ſecundũ prædicta: & tunc † aut iſta adiectio, cũ conſilio, eſt facta ei, qui non habet intellectum plenum: & tenetur ſequi: vt d. l. impuberibus. & d. c. venerabili. in glo. Aut ei qui habet plenum intellectum. & tunc aut ille, qui habet præbere conſilium, eſt particeps officij: & tenetur ſequi cõſilium: vt d.

e l. Titium[e]. coniuncta l. conſilio. in fi. de cura. furi. Aut non eſt particeps officij: & tũc ſufficit quod requiratur nec ſequi tenetur: vt extra de arbi. c. cũ olim. & j. mand. l. ij. in fi. Sic debet intelligi l. ſed & ſi pupillus. §. cõditio. alleg. & d. §. ſi quis ea. Secũ

f do caſu quando dicitur cum conſilio[f] & conſenſu vel cũ cõſilio & voluntate: & tunc aut ille, qui vult conſulere, nõ põt eſſe particeps officij: & nõ tenetur ſequi, etiam ſi ſit dictũ, ne quod vna via, & c. vt d. l. oratio. de ſpon. & de regu. iur. c. cum quid. in vj. & arg. l. quidam decedẽs. §. Papi. de admini. tut. Aut poteſt eſſe particeps officij: & tũc aut iſta adiectio fuit facta ab homine, qui habet poteſtatem a l. & non tenetur ſequi conſilium: vt d. l. Titium. vbi dixit teſtator: & ſi aliter fiat, non valeat: & tamen ſi non eſt particeps officij, non tenetur ſequi. ad qd̃ facit l. j. in prin. & l. ij. in fi. vbi pu. edu. de. vbi non ſolũ a conſilio extranei:

a ¶ Seruãda eſt. No. pro cõmiſsionibus teſtatorũ dicentium, nolo q; ſis executor meus: neque exequeris ſine licentia guardiani fratrum Minorum: nõ valet, eo quia non eſt capax: & non valet eius conſenſus. qd̃ no. ad ea quæ dixi poſt Bar. in l. bonorum. C. qui' admit. et ad hoc adde Bal. in auth. ingreſsi. i j. col. C. de ſac. ſan. ecc. et Bar. et quæ ibi dixi in l. quidã decedẽs. §. pater. de admi. tu. et Bal. in d. auth. ingreſsi. in pe. & vlt. col. Et adde omnino. Bal. in l. id qd' pauperibus. in iiij. column. C. de epiſcop. & cler. & Bald. in rubric. C. eo. in iiij co. et ibi contra Bar. etiam: & an debeat ſaltem requiri conſilium fratris minoris in exequendo ſecundã voluntatem teſtatoris Barto. in tract. Minori carum. lib. iij. tenet q; aliquo caſu ſic, vt ibi. et Pet. de Anc. expreſſe in cle. exiui de ver. ſign. tenet q; nullo caſu debet requiri. et not. p Bald. in d. authen. ingreſsi. A dde an tunc minor poſsit alium ſubſtituere, Pet. de Anch. conſi. cciij.

POMATES.

b ¶ Per hoc. Vide Alex. conſi. lvij. co. ii. ij. vol. ij. Feli. in c. ex parte. vltima co. de conſti. Barto. in tra. Minori. libr. iiij. in iij. diſt. Curti. conſil. lxij. col. ſi.

POMATES.

c ¶ Quid ſi. Vid̃ Pau. conſi. v. col. ij. vol. j. Felin. in c. pe. ij. colũ. de conſti. Pan. c. cum in veteri. ij. co. de electi. Barba. in ca. ex parte. co. v. de cõſti. Are. conſi. xxvj. co. iiij. ver. ij. quæro. vt de limi. per Feli. in c. cũ venerabilis. co. xv. de excep.

d ¶ Cõſilium malum. Ibi: & ideo ſi dat cõtrarium videtur vel le Bar. in l. ſi conuenerit. de re iud. vide quod dixi ibi poſt Imo.

POMATES.

d ¶ Cõſilium malum. Vide limitata per Fel. in c. cũ venerabilis. de excep. colũ. xv. et ſeq.

POMATES.

e ¶ Iniquum cõſiliũ. Vide in ſimili p Feli. in c. ex literis. col. vl. de conſti. et in ca. venerabilis. col. xiiij. de exce. Panor. in c. iij. co. fi. de offi. del. Ias. in l. admonendi. col. xj. s. de iureiurã.

POMATES.

f ¶ Dicit ſtatutũ Vide de Alexan. conſi. lix. vol. iiij. Feli. in c. ex parte. col. j. de cõſti. Ale. l. ſi quis mihi bona. §. ſi coram. de acqui. hær. col. j. & in l. j. col. iij. ff. de lib. et poſth. et cõſi. lix. co. prima, vol. iij. Rapha. Cuma. conſi. lv. et vnũ verbum Fel. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſti. colũ. viij. Fulgo. conſilio cxl. Card. in Clement. j. xj. q. de offi. delega. Pau. et ibi alios. c. primo. de offic. deleg. Hæc tamen limita vt per Aret. in dicto §. ſi coram. col. pe. vide Alex. extendentẽ, conſ. cxlv. col. ſi. Et ſi aliud ſtatutum diceret q; ſentẽtia iudicis aliqua de cauſa nõ poſſet dici nulla: nã hoc non obſtante vigore ſtatuti, de quo hic per Bar. poterit dici nulla. Vide Felin. in c. ex tuæ. de ſimo. Soci. cõ. xcvj. co. v. Et an ſi ſinia eſt lata ſine cõſilio, ſit ipſo iure nulla, vid̃ Ale. cõ. iiij. vo. iiij. cõ. cxlv. vol. v. et cõ ſi. cxxj. in fi. vol. iiij. Et aliqd per Ale. hic i apoſt.

g ¶ Cum conſilio ſapientis. Si ſententia ſertur ſine conſilio ſapiẽtis, an valeat.

Ex quo dixit ſingulariter Ioan. And. in c. non eſt de cõſuet. in vj. in nouella q; ſi iudex committit cauſam alicui cũ hoc quod non ferat ſententiam ſine conſilio talis ſapientis viri: quod ſi lata eſt ſine cõſilio, eſt nulla ipſo iure ſine appellatiõe, et in hac materia, de cõſilio: et an iudex committens cauſam poſsit committere eam cum, hoc quod non ferat ſententiam ſine ſuo cõſilio, an valeat, et ſi. Vide Inno. in cap. ſi pro debilitate. de offi. dele. Sed circa hoc dixit hic Barto. conſidera, propter id quod dixit Bart. in l. j. et ibi dixi C. de rel. Et ad prædicta vide Bart. in l. item ſi vnus. §. idem Pomponius. infra de arbi. et j. l. j. p xi. Et in materia cõſilij ſapiẽtis, vide vnum verbum Bald. in ca. primo de contro. inueſti. et Bald. i lege ſecunda. C. de legi. et Bald. in repeti. §. qui prouocauit. et Ange. in l. ad principem. infra de appel. et Bar. in l. ille aut ille. §. cum in verbis, delega. iij. et de conſilio authẽ. vide Bal. & Ange. in l. j. C. de tuto. et cura. illuſtriũ perſo. et no. ſingula. Bar. in l. in bonorũ. de bo. poſſeſ. vbi videtur poſſe dici de iſtis vicariis caſtrorũ qui non tenentur eẽ periit, vt ſi ſequãtur conſilium malũ, non teneantur in ſyndicatu. Item iſtis adde Bald. in lege. j. C. ne lic. ter. prouoc. et ponit Bart. de quæſtione hac. Itẽ ponit an ſi in ſententia nõ apparet de conſilio, an præſumatur. et adde hic Bald. in lege ſi qs mihi bona. §. ſi corã. de acquiren. hæred. & in materia adde quod dixit Inn. in c. ſi pro debilitate. de offi. dele. Quid ſi cõtra ſubſtãtiam compromiſsi eſt quod arbiter debet ferre laudum ſecundum conſilium ſapientis. & quid ſi cũ requiſitione conſilij. de quo p Bal. in l. illa iſtitutio. de hæred. inſtituen. Quid autem in arbitratore, vide p Bal. in l. ſi. in xij. q. C. de contrahẽda emptione. et vide j. proxie per Bart. in l. item ſi vnus. §. iij. s. de arbitris. et vide in hac materia Bal. in rub. C. eod. in iij. colũ. & Io. An. in regula, nullus ex conſilio. & qd̃ legitur et notatur in c. ad noſtram de conſuetudi. de quæſtio. Bar. vnum adde, qd̃ ſingulariter dicit In

est ſequẽdũ: vt infra de cõtrah. emp. l. hæc vẽditio. et de le. iij. l. fideicõmiſſa. §. quanquã. et de le. ij. l. j. et iõ id quod dicitur q; eius cõſiliũ tenetur ſequi, intelligitur ſi eſt

11 æquũ. Sed de vno dubitatur † qd fiet, an proceditur ad actũ eius cõſilio ſpreto vel nõ. Ad hoc dic, vt eſt talis caſus, in quo nullo dato conſilio actus vitiatur: vt quando ex diſpoſitione hominis is, qui habet poteſtatem ab homine, debet alterius conſilium ſequi et reqrere. et tunc aut talis poteſtas vel volũtas dependet ex poteſtate ſeu volũtate vnius, vt puta conſtituẽtis ꝓcuratorẽ, vel ſimilis: et non põt vltra procedere, et iputat ſibi q; tãindiſcrete cõſtituit, ar. ſ. de mino. l. co mandatũ. in fi. facit infra ea. l. §. eſt aũt. Facit optime extra, de elec. c. j. in fi. in vj. Aut pendet ex volũtate duorũ cõtrahẽtium: et tũc illud iniquũ

e cõſilium[e] reducitur ad arbitrium boni viri: et ſic procedetur ad actum: vt l. ſi ſocietatem. §. arbitrorũ. infra pro ſoc. et de ope. li. l. ſi libertus. Aut eſt talis actus, in quo poſſet procedi, etiam ſi nullũ cõſilium deſſet. quod quando ſit patet ex his quæ ſ. dixi in q. proxi. præcedenti: et tunc aut aut tale conſilium cõtinet manifeſtam iniquitatẽ: et tunc perinde eſt, ac ſi nihil dixiſſet: et ſic procedetur ad actum: vt j. de ap. l. ſi expreſsim. et ff. qui ſatiſ. cog. l. quoties. nec eſt opus adire prætorem vt corrigat, quod manifeſte iniquum eſt l. quæ ſub cõditione. §. penul. de condi. inſtit. Aut non cõtinet manifeſtam iniquitatem: et tũc recurrendũ eſt ad iudicem, qui cã cognita illud cõſilium reducat ad arbitriũ boni viri: vt l. ſi cũ dotem. §. eo autem tẽpore. vers. ſicu. ſed ſi. ff. ſoluto matrim. Dices tu, imo quando cõſilium manifeſte eſt iniquũ, debet reduci ad arbitriũ boni viri: vt l. ſocietatem. in fi. pro ſocio. Vnde ſi illud conſiliũ ſeu arbitrium in caſu illo haberet̃ pro nullo, actus vitiaret̃: vt d. l. ſi qs arbitratu. de verbo. obl. et d. l. fi. de contrah. empt. et ideo lex voluit q; reducatur ad arbitrium boni viri: vt res potius valeat quã pereat: vt l. quoties. de rebus dub. Sed i caſu ꝓpoſito res nõ perit: et iõ in prin. diſtinctionis nõ fecit differentiam vtrũ eſſet manifeſta iniquitas vel nõ. Quarto quæro, dicit ſta

f tutum[f] q; † iudex ferat ſniam cũ conſilio

12 ſapiẽtis, [g] iudex tulit ſententiã ſine illo: an

g valeat ſententia. Videtur q; ſic: quia leuis omiſsio ſolennitatis non vitiat: vt lege j. in fin. de ven. inſpi. Sed iſta eſt leuis ſolennitas. quod patet, quia non debet eius conſilium ſequi de neceſsita-

noc. in c. nec epiſcopi. de temp. ordina. quod ſi eligantur plures ad conſulendum in cauſa, et ſint diſcordes, quod iudex poteſt ſequi maiorem partem. & Bar. hic tenet quod iudex non tenetur ſequi. et iſtud dictum Inno. facit ad no. Bar. ſ. e. §. in ij. col. et per Lud. in rub. de arb. in vj. et vij. char. vbi de hoc et ſi in hac materia. et ad dictum Inn. in d. c. nec epiſcopi. vide per Moder. ff. de appel. l. ad principem.

g ¶ An eodem ver. quarto quæro, dicit ſtatutum, & c. ibi, cũ cõſilio ſapiẽtis. Et vidi de facto annullari quandã ſniam latã nõdũ ſpectato cõſilio ſapientis poſtquã fuerat miſſus proceſſus. et maxime, quia ſtatuto erat i ciuitate illa, q; non valeret ſententia, niſi ferretur ſecundum conſilium ſapientis. Nam dicebatur, ſniam ipſo iure nullam eſſe, nõ expectato cõſilio ſapientis, etiã ſi

expreſſe ſtatutum non annullaret, ex quo etiam de iure communi eſt prouiſum, qd debet ſpectari conſiliũ, poſtquã proceſſus miſſus fuit, per no. p Bar. Ad hoc facit tex. in c. cum in veteri. de elect. & in c. cum olim. & ibi expreſſe no. do. Ant. & Imo. de arbi. Bar. in l. Titiũ & Mæuiũ. in prin. ff. de admi. tuto. & Io. And. in c. nec epiſcopi. de temp. ord. poſt Inn. & Hoſt. ibi & Bal. in l. ex illo. C. de appel.
& in l. j. ad fin. C. de manumiſ. vin. & in l. j. C. ne lic. ter. prouoc. & clare firmat Ioan. Andr. in addi. ad Specu. in titu. de requiſi. conſilij. §. j. j. ſuper verbo, vt autem. referens ita tenuiſſe glo. & Oldra. & qd no. Io. Andr. in c. non eſt. de conſue. in vj. in nouel. & in c. ſi pro debilitate. de off. deleg. Et in dubio etiam nõ præſumitur ꝙ interuenerit dicta ſolẽnitas conſilij a. ſtatuto requiſita; vt eleganter probat Bal. in d. l. j. C. ne lice. ter. prouoca. reprehẽdus Goffre. qui cõtrarium tenet. Et cum Bald. tranſit etiam Pet. de Ancha. in repe. c. canonum. de conſti. in verſic. ſimilem quæſtionem ponit Ioan. Andr. &c. & licet Spec. in tit. de requiſi. conſi. §. j. in verſic. ſi vero nõ eſt. videatur velle ꝙ tale ſtatutũ vel cõſuetudo arctans iudicẽ ad requirendũ & ſequendũ conſiliũ ſapiẽtis, non teneat, per c. ad noſtrã de cõſuetu. tamen communiter tenetur contrariũ, vt no, Io. And. in d. §. j. in addi. quam ponit ſuper verbo, vt aũt. & eſt de mẽte Bart. & doc. in l. ſi conuenerit. de re iu. & Inno. clare in d. c. ſi pro debilitate. & Bal. in locis ſ. proxime allegatis. Nã ſicut valet conuentio partiũ ꝙ iudex teneatur iudicare ſecundũ cõſciẽtiã talis d. l. ſi conuenerit. cũ ibi not. ita oportet valere ſtatutũ. quia qd fieri poteſt per pactum, poteſt per ſtatutũ tãto fortius: vt not. gloſſ. in l. neq; ex prætorio. & in l. neque pignus. §. priuatorum, ff. de regu. iu. & in rubri. C. de decre. decuri. & in l. ij. quæ ſit lõgua cõſuetudo. & ibi Bal. Adde quot modis cõſiliũ requiratur, & an iudex teneatur cauſam committerẽ conſulendã. & illud cõſilium ſequiẽ ſplendide Pau. de Ca. cõſi. lxxxvij. inci. p declaratione: & aliquid cõſi. cclij. per Ang. conſi. cxxxvj. Et qualiter intelligatur ſtatutum ꝙ cauſa committatur intra certũ tempus, per eundem cõſilio clx. & ibi etiam an iudex conſilium

te: vt ſ. dixi: ergo &c. Contrarium credo: Cũ enim iudex habeat poteſtatem a lege municipali ciuitatis, & lex illa ciuitatis dicat conſilium debere requiri: tunc debet requiri de neceſsitate, vt dictum eſt: alias actus nõ valet. Non obſtat cõtrariũ: quia
13 debes ſcire, ſecũdum Old. † ꝙ quẽdã eſt ſolẽnitas, propter quã ſubſtãtia facti nõ poteſt mutari: & iſta dicit leuis ſolennitas, & omiſſa nõ vitiat: vt d. l. j. in fi. ff. de vẽ. inſpi. Quædã eſt ſolennitas, ꝑ quã facti ſubſtantia poteſt mutari: ſi omittatur: & iſta nõ dicitur leuis ſolennitas: [a] argu. in l. cũ hi. §. ſi prætor. ſ. de trãſac. Sed in caſu noſtro conſilium ſapientis põt trahere iudicẽ in contrariã ſententiã: vt l. itẽ ſi vnus. §. principaliter. & l. ſeq. ſ. de arb. ergo non eſt leuis ſo-
14 lennitas. † Quinto quæro iuxta prædicta: quædã cauſa eſt cõmiſſa alicui conſulenda: ille cõſultor omittit dare cõſilium: an ſit alteri cõmittenda: vel iudex procedat alterius conſilio nõ requiſito? Quod videtur, per ea quæ dicta ſunt in ij. q. Credo tamen alij cõmitti. per l. in cõiunctiõe. C. de nup. Non obſtant quæ dicta ſunt ſ. in ij. q. quia illa vera, quãdo in diſpoſitiõe perſona apposita eſt, cui[c] cõſilio quis debet vti. In quæſtione aũt noſtra loquimur qñ ſtatutũ generaliter loquit, ꝙ ferat cum conſilio ſapiẽtis. qd cõſiliũ in genere peri re non põt: vt l. incendiũ. C. ſi cer. pet. & l. quod te. ſ. ſi cer. pe. & j. ad l. fal. l. in ratione. §. tametſi. & §. diligẽter. Et circa prædicta vide multa verba quæ ponit Spec. in ti. de requi. conſi. [b] † Sexto quero, quid ſi com-
15 promiſſum eſt in aliquẽ ꝙ ferat ſententiã ſecundũ conſiliũ alterius ſapientis, an valeat? [c] Videt ꝙ ſic: qa in iudiciariis cõtractibus, & in vltimis voluntatibus, poteſt talis conditio apponi, vt ſ. vidiſtis. In contrariũ videtur caſus, l. item ſi vnus. §. idem Pomponius. de arbit. Sol. dicunt quidam ꝙ valet, per ea quæ dicta ſunt. Nõ obſtat d. l. itẽ ſi vnus. §. idem Pomponius. ſ. de arbitr. quia ibi fuit dictum ꝙ pronunciaret, prout Titio diſpenſatori placeret: ideo nõ valet: quia omnis poteſtas collata videtur in placitũ Titij, ſiue æquum, ſiue iniquũ dicat: ideo nõ valet: quia remanet arbiter ſolo nomine: arg. j. ti. ij. l. ſed & ſi pupillus. §. ſed ſi in totum. Sed ſi diximſſet, ſecundum arbitriũ vel conſilium Titij: tunc valeret: quia intelligit cõſiliũ Titij ſecundum arbitrium boni viri, vt ſ. dictũ eſt. Et ſic intelligitur §. ſed ſi ita. qui loquitur ſtatim poſt §. idẽ Põponius. arg. j. de leg. iij. l. fideicõmiſſa. §. ꝗ̃ꝗ̃. & ita dicebat Oldr. & refert qd erat intellectus Hoſt. Sed certe noſtri gloſſatores aliter intelligũt §. ſed ſi ita. nec dicta opinio placet: nam verbum placet,
16 † ſeu placebit, idẽ importat qd verbũ arbitratu, vt intelligatur de arbitrio boni viri, non de libera volũtate. Caſus eſt de fideicõ. liber. l. Lucius Titius teſtamẽto. Et ſic inducendo relictum liberis collatũ in liberam voluntatem grauati non valet: vt l. fideicõmiſſaria libertas. ij. reſpon. j. de fidei-

ſequi teneat. & per eũdem conſi. clxxxvj. & clxxj. vbi dicit quod imperito non eſt turpe ſequi conſilium periti. per Bal. conſi. ccclxx. primo libro. Et quid ſi conſilium ſapientis ſit præſentatum extra tempus, & iudex confirmauit, an valeat, per eundem conſi. cliij. & clvij. iij. lib. Et quod conſilio imperiti non ſit ſtandum, per eundem conſi. cxcvij. Et quid ſi conſultor ſuper

cõ. lib. Sed ſi ita relinquat libertas: ſi heredi placebit: valet. Ego manifeſte cõcluderem quod verbũ, placet, debet intelligi de arbitrio boni viri, non de libera volũtate: ergo idẽ eſt dicere, arbitratu Titij, quantũ dicere, de conſenſu & conſilio Titij, vel beneplacito Titij. Nam de vtroq; intelligitur dictum arbitrium boni viri. In q. ergo præmiſſa[d] dic aut eſt dictum de conſilio & conſenſu vel beneplacito Titij vel arbitratu Titij: & non valet: vt d. §. idem Pomponius. Ratio, quia iſta conditio eſt contra ſubſtantiam arbitrij: quæ eſt, vt arbiter poſsit pronunciare ęque vel inique: vt l. diẽ proferre. §. ſtari. de arbit. Sed eo caſu aufertur libera poteſtas arbitro: quia cõtra illius Titij placitum, conſiliũ, ſeu arbitrium non põt pronunciare: cũ talis poteſtas ſit ei data ab homine: vt dictũ eſt ſ. in iij. q. ergo &c. Aut eſt dictũ, ꝙ arbiter, p nunciet conſilio Titij ſimpliciter: & tunc valet: quia ſufficit ꝙ eius conſiliũ requirat nec teneẽ ſequi, vt dictũ eſt: & ſic per hoc nõ aufertur ei libera poteſtas. & hęc opi. tangitur in Specu. de arbi. §. ſequitur. verſ. ſed quid ſi dicat. Et ex hoc apparet quod
e gloſſ.[e] j. de hæred. inſtitu. l. illa inſtitutio. quæ dicit quod poteſt compromitti vt feratur ſententia prout videbitur de iure ali-
17 cui ſapiẽti: nõ bene dicit. Nam † verbum,
f videbitur, [f] idem importat quod verbum, placebit, ſeu arbitratus fuerit: vt d. l. fideicommiſſaria libertas. j. de fideicommiſsis
18 liber. † Septimo quæro, quid ſi partes conſentiunt in iudicem ordinarium, vt ferat ſententiam prout videbitur tali ſapienti: & iudex hoc fecit, an valeat. Et videbitur quod non, per ea quæ ſ. dicta ſunt de arbi. arg. l. j. ſ. de arb. Contrarium dico per l. ſi conuenerit de re iudi. & ideo aliud in
19 iudice, qui non habet † ita liberam poteſtatem, ſicut habet arbiter: imo habet ipſam limitatam & obligatam legi & æquitati: vt in auth. iuſiurã. quod præſta. ab his. per totum. & j. de pœnis. l. hodie. & Inſtit. de offi. iudi. in prin. & ſic non eſt contra ſententiã iudicis, ſeu eius ſubſtantiã. An autẽ teneat ſeq de neceſsitate, patet ex his quę
20 ſ. dicta ſunt. † Vltimo quæro; qd ſi dica-
g tur[g] qd ferat ſnĩam cũ conſilio & arbitrio alicuius incertę pſonæ: an iſta adiectio ali qd opereẽ: diſtingue. Aut loqueris in extraiudicialib[9], aut in iudicialib[9], & his quæ ſapiũt natura iudiciorũ, vt arbitria. Primo caſu aut illius incerti electio cõpetit pluribus: & regulariter non valet qd agit: quia
h poſſunt in eligẽdo diſſentire: [h] vt l. ſi merces. in prin. j. loca. & ibi no. Fallit in caſu. l. ſi fund[9]. in fi. j. de pig. & in caſib[9], in qb[9] valet, p miſsio ĩcerta, vt ff. de iur. do. l. cũ poſt. §. gener. & ibi no. dixi in l. ita ſtipulat[9]. de verb. obl. Si vero cõpetit vni, tũc valet. qa ceſſat rõ prædicta. ergo & c. arg. l. adigere. §. ꝗuis. de iure patr. Secũdo caſu, qñ in iudicialibus: tũc valet iudicis interlocutio, ꝙ partibus diſcordãtibus vel ipſe eliget, vel partes ad cõcordiã coget: vt ſ. de arbi. l. itẽ ſi vnus.

ſi vnus. §. principaliter. & ſ. de iureiur. l. iuriſiurãdũ. §. ſi de qualitate. & de bo. autho. iudi. poſ. l. in venditione. in fin.

Exercitorem. Supra dixi quis dicat magiſter: hic declaratur quis dicatur exercitor. h. d. Exercitor dicitur, ad quem omnes reditus veniunt: nec pſonæ conditio inſpicitur, niſi ſit mĩnor: quia tunc tutoris vel curatoris authoritas inſpicitur. h. d.

Eſt autem. Contrahentes poſſunt eligere exercitorẽ ſiue magiſtrum: ſed exercitor non poteſt eligere contrahentes, niſi in ſubſidium. h. d. Not. ꝙ magiſter, ſiue exercitor, poteſt conueniri ex contractu ſuo: quod quali ter intelligatur, videbitis in l. ſi. infra ti. ij.

1 ¶ *Contractus factus per ſeruum voluntate domini, quando obliget dominum.*
2 *Voluntas patris circa contractum filij ꝙ non ſemper obliget patrem.*

Si is qui nauem. Continua primo ad præcedentia: ſupra dixit ꝙ teneẽ exercitor ſi ue inſtitor: ſiue ſit ſui iuris, ſiue filius vel ſeruus. Sel vtrũ ex ꝑ ſona inſtitoris, qui eſt in poteſtate alterius, teneatur pater vel dominus ponitur in hoc §. diuide. Primo ponit verba edicti. Secundo proſequitur edicti expoſitionẽ reſpondendo cuſdã tacitę obiectioni. Tertio ponitur quædã alia quæſtio ex præmiſsis deſcendens. Secunda ibi: licet. Tertia ibi: ſed ſi ſciente. & h. d. Qui exercitorem habet in poteſtate, ſi fuerit volens in merce dominica & nauali obligatur inſolidũ: ſed in peculiari tributoria obligatur. Idem in nauali, ſi ſola ſcientia ſuperuenit. h. d. ibi: iudiciũ daẽ. Hæc ſunt verba edicti. ꝙ poſtea ſequitur, eſt expoſitio edicti. † Opp. ꝙ in quolibet cõtractu, ſi cõ-
1 trahit domini voluntate, dominus teneatur inſolidũ ex ti. qd iuſſu, vt j. quod iuſſu. l. j. §. ſed & ſi mãdauerit. & §. ſi ratũ. Sol. dicit gl. verũ eſt, qñ vult agere quod iuſſu: ſed hic loquitur qñ vult agere tributoria. Tu dic ſecundũ Marti. ꝙ in actione qd iuſſu, requiritur ꝙ dominus ſciat ſpeciem contractus: ſed in hac ſufficit ꝙ ſciat eũ negotiari, licet ſpeciem contractus igno ret. & ideo dic, Aut filius vel ſeruus negotiatur dño inuito vel ignorante: & tunc dominus tenetur ſolũ de peculio, ꝑ titulum j. de pecu. per totum. Aut contrahit domino ſciente tãtum: et tunc tenetur tributoria, ſiue in merce nauali, ſiue in alia, vt hic, in ver. ſed ſi ſciente. et j. de tributo. per totũ. Aut cõtrahit domino volente: & tunc aut vult certam ſpeciem contractus: et tenetur inſolidũ, per titulum, quod iuſſu. Aut vult eum negotiari generaliter: et tunc in merce nauali tenetur inſolidum, vt hic: in merce non nauali tenetur tributoria, vt hoc §. ver. at inſtitorũ. et infra de trĩbu. per totum. Vide gl. ꝙ volũ-
2 tas † patris circa contractum filij non ſemper obligat patrem inſolidũ. Pro hoc habetis tex. no. in l. Lucius Titius Caiũ Seium. infra de adminiſtr. tuto. & quid importat hoc, ſcilicet contractum fieri de mea voluntate, examinaui pleniſsime. infra. ſolu. mat. l. poſt dotem.

In poteſtate. Habuiſtis ſupra expoſitum verbũ, ex voluntate, hic exponit verbum, ex poteſtate. h. d. Verbum ex poteſtate, accepit pro patria & domi nica, & etiam pro ea, quam habet, qui iuri alterius eſt ſubiectus. hoc dicit.

Quanquam. Hic exponit verbum, magiſtro, poſitum in edicto.

Hæc actio. Exercitor. et magiſter tenentur inſolidũ: ſed vnius ſolutio alium liberat.

a **Si plures.** [a] Si plures nauem exerceant per tertium libe rum vel ſeruum, vel per vnum ex ipſis, quilibet tenetur inſolidum: ſecus ſi ſimul exercent. h. d. Et eſt valde notabilis: et tota die ocurrit. hic ponitur caſus in naue. Op. ſupra nau. cau. ſta. l. fi. §. ſi plures. Sol. licet glo. multa dicat: dic ibi de actione quæ venit ex delicto, hic de ea quæ venit ex cõ tractu: et ibi notatur.

1 ¶ *Plures exercentes unã mercantiam ſimul, ſiue per ſe, ſiue per aliũ, qualiter teneãtur.*

b **Si tamen.** [b] Opp. ad principiũ huius legis & videtur ꝙ inuicẽ ſint ſibi magiſtri, vt l. eius qui in prouincia. ſ. ſi cer. pet. Gl. nõ ſoluit dicit Iac. de Are. et eſt no. dictum, ibi quilibet gerebat ſeparatim ad communẽ vtilitatem: ideo quilibet tenetur inſolidũ, per rõnem, ne
c in plures, & c. facit C. de fabricẽ. l. iure prouiſum. li. xj. hic vero
1 omnes gerebant ſimul. Et ideo treaſſume [c] beuiter, † qñ plures faciunt vnã mercantiam, Aut eã exercent per tertiũ: et eius facto tenetur quilibet inſolidũ. Aut eã exercent per ſeipſos: & tunc aut eam cõmittunt vni, & tunc idẽ: quia ex eius facto quilibet tenetur inſolidum. Aut omnes gerunt eandẽ mercãtiã: et tunc aut oẽs ſimul: et tunc quilibet teneẽ pro parte. Iſti omnes tres caſus ſunt hic in text. Aut quilibet gerit ſeparatim: quia vnus in vna terra, alius in alia: vel vnus mercantiã lanæ, alter pãnorum, vel aliter inter ipſos diuiſerunt: et tunc videntur ſibi in uicem eſſe propoſiti: ar. d. l. eius qui in prouincia. et quod ſupra proxime dixi ſecundum Ia. de Are.

Si ſeruus. Etiã mortuo magiſtro datur actio in dñm. h. d.

Hæ actiones. Vide gl. ibi hæ actiones. No. ꝙ licet appellentur actiones, tamen ſunt adiectiones: vt gl. dicit infra tit. ij. l. cuicunq;. §. non tamen. & de pecu. l. iij. §. cui cõgruit. & de in rem ver. l. filiusfa. in fi.

Si eum. Tenetur exercitor, licet inter magiſtrum et contrahentem ſecum non cadat obligatio. Et dñs magiſtri ſeruí tenetur actiones ſibi q̃ſitas exercitori cedere. h. d.

Item ſi. Tenetur magiſter contrahẽti ſecum, licet inter exercitorem et eũ non cadat obligatio. h. d.

d **Vcius.** [d] Mutuans [e] magiſtro habet exercitoriã quatuor concurrentibus, ſ. cauſæ veritas, præpoſitionis & cauſa ſcientia, et credulitas, congrua quantitas, & loci cõgruitas. idem in inſtitoribus. h. d. vſque ad fin. h
f ti. No. mirabilem legem, ad quam opp. [f] et videtur ꝙ debeat ꝑ bari directo pecuniã eſſe cõuerſam in domini vtilitatẽ: vt C. ſi aduer. credi. l. ij. et ſ. ſi cer. pet. l. ciuitas. Sol. illa iura loquuntur in perſonis priuilegiatis. Op. de in rẽ ver. l. quod ſi ſeruus. §. ſed ſi ſic. So. ibi cõtrahebatur cum eo q̃ nullo mõ habebat mandatum. Op. et videtur ꝙ
g ſufficiat ſola aſſertio [g] magiſtri, etiã ſi iſtæ præſumptiones non probarentur: vt ſ. e. l. j. §. non aũt. ver. ſed et ſi in pretijs. gl. dicit ꝙ ibi non potuit adhibere diligentiã. hic ſic. Tu dic ꝙ ibi erat prępoſitus expreſſe ad pecuniam accipiendam mutuo: hic nõ, ſecundum Azo. & Gul. de Cu.

Ad legem Rhodiam de iactu. *Rubri.*

Glo. continuat. dic vt in ea.

1 ¶ *Domus deſtructa à uicinis ne ignis ultra tranſeat, debet à uicinis emendari.*
2 *Gabella ꝙ non debet ſolui de annulis, quos quis portat in digito, nec de ueſtimentis pretioſis quæ ſecum defert.*
3 *Gabella ꝙ non ſoluitur de his, quæ quis uſus ſui cã portat.*
4 *Tempore neceſsitatis omnia ſunt communia.*

LEX I.

Si laborante. Dñi iactarum mercium habent actionem cum magiſtro: & magiſter cum cæteris non ſolum habet actionem, ſed etiã retentionem mercũ vt fiat cõtributio. h. d. Iſte ver. æquiſ-
1 ſimũ enim, & c. faciat ad q. † ꝙ qñ domus alicuius deſtruit a vicinis, ne ignis vlteri[9]
h tranſeat, ꝙ debeat ei emendari [h] a vicinis:

a ¶ Si plures. De iſto tex. et materia vide plene per Bart. in l. eandem. de duo. reis. & ad iſtum textum vide leg. iam tamẽ. §. ſi plures. iudi. ſol.
POMATES.
a ¶ Si plures. Vide Cremẽ. ſing. clxiij.
b ¶ Si tamẽ. Vide in l. eandem. j. de duo. reis. & Bal. in rubr. C. eo. ad finem.
POMATES.
c ¶ Reaſſume. Vide Alex. conſi. cxxxix. alias cxxiij. col. j. volu. v. & conſilio cxlvij. vol. ij.
d ¶ Lucius. In princ. huius &c. Not. hic quomodo probetur eſſe conuerſum in vtilitatem alicuius, ad de Bal. in l. j. C. ſi aduer. credi. Adde Petr. de Ancha. conſil. vltimo.
POMATES.
d ¶ Lucius. Circa materiã huius legis vide Alexã. conſi. xlv. co. ij. vol. iij.
e ¶ Mutuans. Vide Bal. in l. j. C. eodẽ.
f ¶ Opp. De quo vide Inſtit. de actio. §. actiones. et vide no. per Bart. in l. ſi cum dotem. §. j. j. ſol. ma.
¶ Sola aſſertio. Vide Bart. ſ. l. j. §. non autem. vbi bene expedit hoc contrariũ. et Barto. in l. a diuo Pio. §. ſed ſciendum. ff. de re iudica.
¶ Debeat ei emenda ri. Adde Bart. in l. ſi alius. §. eſt autem. ſ. quod vi aut clã. Et iſtud tenuit Guli. & conſuluit Angel. & per hunc tex. dicit ẽt Guli. hic ꝙ ſi miles vadit ad bellum pro defenſione patriæ, & ei equus ſuus ſit interfectus, ꝙ ciuitas tenetur emendare dãnũ. Et hoc verũ, ſi fiebat illud gratis: alias ſecus. Vide quod dixi poſt Bar. in l. legatis. de legatis iij. et vide text. ad hoc no. in l. mulier. infra de capti uis. quem not. allegat Guli. et ibi Bar. in l. j. in prin. de iuſt. & iure. Quid ſi miles, qui feudum liberum & francũ tenebat a ba rone, requiſitus fuit ab eo vt iret cũ eo ad exercitũ quæritur an teneat, & an eius ſũptibus, & an baro poſsit ab eo exigere ſubſidiũ pecuniæ, vide Bald. referentem Oldra. in c. j. de capitaneo qui curiam vendidit. in fi. prin. Et ſi vocatus ad bellum perdidit arma an recuperet et a quo, vide Inn. in c. ſicut. el ij. de iureiurand. et quod notat Bald. in l. quoniam. C. ad legem Iuli. de vj. bene facit l. fin. et quod ibi dixi in a-

t. post illa. C. de statu. & imagi. Et si laborator meus rumpit ferrum in laborerio, non teneor, secundũ gl. & Bal. per istum tex, in l. qm̃. C. de testib. & est tex. hic in §. si cõseruatis & no. Imo, in l. stipulationes cõmodissimũ. de ver. oblig. Et ita etiam videtur determinare Florianus in l. si locus. §. cũ viaff. quemadmodũ seramit. & ad hoc not. gl. multũ not. in l. si finita. §. si qs domini. de damno infect. in ver. fouet, & vide quod legit & no. in l. ne quid. in prin. de incen. rui. nau. Adde q̃ hæc apostilla est contra de verbo ad verbũ in §. libertus. ff. de condict. indeb.

a ¶ Deprecatio. Istũ tex. alle. Bar. in l. j. in fi. §. de iurisd. om. iudi. & hic habes q̃ Imperator est dominus totius mundi. quod qualiter intelligatur, vide per eundem in l. j. §. per hãc. §. de rei vend. & §. in proœ. ff. prin. & Bal. & Ang. in l. bene a zenone. de qua. præscrip.

POMATES.

a ¶ Deprecatio. Circa regulam huius legis qd̃ Imperator est dñs, vide Per. de Aneha. consi. cccxj. incip. tres magnifici domini. versi. igitur iste. Christi igitur nomine. & Ro. cõsi. lxxxi. in vlt col. Bolog in sua Theodosiana charta v. col. ij.

POMATES.

b ¶ Si vehenda. Vide Ro. sing. ccccl xxiij.

POMATES.

c ¶ Idem iuris. Vide quid per istum textum consiluerit Federicus. consil. cxxj.

d ¶ Aequum. In principio huius legis limita notata p Bald. in l. cum. p eos. C. si quis alteri vel sibi.

e ¶ Absens. Add Bar to. in l. dominus. de condictione inde. §. & Barto. in l. diuortio. in fine ij. colum. soluto matrimonio. Et quod notatur in l. de damni. §. fina. de damno. infect.

POMATES.

f ¶ Sine cessione. Vide Romanum cons. cccxliiij. col. iij.

POMATES.

g ¶ Institor. Ad hoc vide glossam in l. Julianus. §. si procurator. infra, de actione. emp. & vendi.

POMATES.

g ¶ Institor. Vide Panormita. cõsi. lxxiiij. col. iij. vol. ij.

h ¶ Procurator vocabitur. Et adde quod dicit Bald. in l. j. C.

quia pro communi vtilitate factum est. In arg. induco, non determino.

Si conseruatis. Si nauis deterioratur, non fit contributio: nisi acciderit voluntate mercatorum, vel alio iusto metu. h.d.

Cum in eadem. Dominus nauis & domini rerum in ea existentiũm, excepto libero corpore & cibariis, pro portione æstimationis contribuunt: ad qd̃ magister ex locato tenebitur. h.d. Iste text. est arg. † q̃ annulorũ: quos quis portat in digito, & vestimentorũ pretiosorum, transiens debeat soluere gabellam. Contrarium tamen est verũ in his, † quæ vsus sui causa portat: vt l. in lege censoria. infra, de verbo. significat. vltimo nota † quod tempore necessitatis omnia sunt communia. Vnde si tu habes de pane, & ego non: in necessitate licitum est mihi auferre a te. & hoc de iure diuino & humano. Vnde glossam super verbo, conferret.

Si nauis. Pretium redemptionis est ab omnibus cõferendum: secus in pretio rerum perditarum. h.d.

NAuis. Si perit scapha cũ mercibus causa leuandæ nauis extractis, habet locum contributio: secus si nauis pereat, & scapha salua remaneat. h.d.

Sed si nauis. Iactantibus fit contributio ex mercib⁹ recuperãtis ex naue postea perempta: sed recuperantes ex iactu in naue non contribuunt. h.d.

Cum autem. Pro rebus deterioratis præsente pretio fit collatio iact^a ntibus: ipsis vero vero deterioratis ratione loci non conferetur: sed si ratione aspergines ipsius conferetur, & cõferũt dãno deducto siue plus siue minus sit in dãno quã in collatione. h.d.

NAuis aduersa. Non fit collatio pro impensis, quæ ad instruẽdam nauem factæ sunt. h.d.

DVi leuandæ. Iactata in dubio non videntur haberi pro derelicto, nisi ex modo iactus aliud præsumatur. hoc. d. cum glo.

DEprecatio. [a] Valet cõsuetudo, cui lex non aduersatur. h.d.

SIuehenda. [b] Ad pensionem cõsequendam sufficit impositum esse nauinisi aliud sit actum. h.d.

Si ea. Casus superueniens excusat a pœna præcedẽti culpa: vbi actio nata non poterat intentari. h.d. Ita intelligit Dy. j. de impẽsis. l. & in totum. de quo per Cy. C. mand. l. ad comparandas. Bar.

Idem iuris. [c] Difficultas superueniens excusat a pœna. h.d. De hoc dixi §. si cer. pet. l. qd̃ te plenissime. in l. continuus. § illud. de ver. obl.

Si conduxisti. Si mensura refertur ad lignũ, sufficit ligni capacitas: si refertur ad onus, inspicitur mensura ponderis. h.d.

De institoria actione. Rubrica.

1 ☞ *Quando ille qui tenetur mihi cedere actionem, non reperitur, lex vere mihi cedit.*

LEX I.

d **AEquum.** [d] Dominus ex testamento institoris obligatur. itẽ agit, si eius seruus est institor: nõ alias, nisi cessa actione, vel in

i subsidium. h.d. † Nota q̃ vbi nõ reperitur ille, q̃ mihi tenet cedere actionẽ, quia

e forte longe est absens[e], vel latitat, vel est mortuus sine hęrede, lex dat mihi actionẽ

f vtilẽ sine cessione[f]: vt hic, & C. de act. & obli. l. j. & C. ad Treb. l. sancimus. no. j. de dam. infec. l. damni infecti stipulatio. §. fin.

LEX III.

g **INstitor.** [g] Institor est ille, qui alicui negotiationi quæstuariæ præponit, etiã certo loco nõ designato: & obligat dñm, cuiuscunq̃ cõditionis sit negotiatio quæstuaria. Secus si certæ rei vel negotiationi nõ quęstuarię, præponat. tũc em̃ magis

h procurator vocabit[r]. h. d. vsq̃ ad §. nõ aũt.

1 *Negotiatio quæstuaria non dicitur in agris proprijs.*

2 *Qui patitur aliquem facere, quod videtur ipsum institorem præponere.*

3 *Literæ credentiæ an præiudicent domino. remissiue.*

4 *Procurator datus ad uendendum, an possit uendere habita fide de pretio. remissiue.*

5 *Mandatum uniuersale quod non finiatur morte.*

QVicunque. Sũmaui §. cũ l. institor. in textu ibi: agris colendis. intellige de

i alienis causa questus faciendi. In suis enim

1 non † dicitur negotiatio quæstuaria, secũdũ Inno. vt ipse no. in c. fi. extra de fideiuss. ita intellige præcedẽtia exẽpla & sequentia. & pbat. j. eo. l. si cũ villico facit qd̃ no. j. eo. l. in eũ. No. ibi:

i 1 si pmisit ei ita dari, [i] &c. q̃ sufficit q̃ passus sit illud ita facere. vi

2 deet † enim ipsum prępone re suũ institorẽ. Simile videbitis j. eo. l. sed & si pupill⁹. §. j. & j. qd̃ cũ eo. l. fi. In tex. ibi: quasi procurator. dic ad imperandum & corrigendũ discipulos. In tex. ibi: sin vero quasi. sic enim commisit totam causam: vt §. §. sed

3 & si. Ego allego hunc versi. plane. ad materiam † literarum credentiæ, quæ hodie sunt in vsu: quæ dicunt tali latori præsentium dabitis plenam fidem in his, quæ vobis dixerit. q̃ ex hoc præiudicetur domino. de quo scripsi latissime. j. de fideiuss. l. Lucius.

Non tamen. Dominus tenetur ex contractu institoris circa id, ad quod præpositus est ex-

4 presse vel tacite: nisi forte prępositioni repugnet. h.d. In tex. ibi: si ei. no. argumẽtũ † q̃ procurator datus ad vendendum, potest vendere bona, habita fide de pretio. De quo per Cyn. C. de rei vendic. l. inciuile. per Gul. hic. Ego plene examinabo. j. de re iud. l. a diuo Pio. §. si post aditum. in fine.

Si ab alio. Si institor præponatur a defuncto, obligatur hæres: si a legitimo administratore, obligatur

5 ille, cui negotia geruntur: si a procuratore, obligatur dominus & præponens. idem in gestore, ratihabitione secuta. h.d. † Et sic no. q̃ morte nõ finitur mandatũ vniuersale. vide gl. in ver. maxime Iac. de Aret. dicit q̃ si habet speciale mãdatum, solus dominus tenetur: arg. §. quod quisq̃ iur. l. iij. §. j. si generale, tũc tenetur vterq̃: Ita dicit ipse.

SEd & si quis parui. De conditione personæ institoris non curatur: nec etiam præponentis: sed si est minor, administratoris authoritas requiretur. h.d.

SEd & si pupillus.

De quo

de exercit. quod ea quæ statuta sunt in exercitoria, habent locum in institoria: & hic adde Bartol. in l. si institorem. si certum peratur. & pienius p Imo. post alios in c. penult. de fideiuss.

¶ Ita dari. Quando quis videatur præpositus institor. & adde Bald. not. in rubric. C. de constitu. pecu. in iij. colũ. vbi quærit an discipulus ex cõtractu obligetur magistrũ suum. & quod not. Bald. in authen. hoc ius porrectum. in v. col. de sacrosan. eccle. & Barto. in l. eandem. de duo. reis. & quod habetur in l. ei qui. C. quod cum eo. & in l. si pupilli. §. j. de nego. gest. Et adde quod si dico facio te institorem meum: videris præpositus omnibus ciuilibus negotijs, qbus ego vti solebam, secundum Bald. in l. mandatum. in iij. oppotione. C. mãdati. & ibi etiã dicit qd̃ constitutus ad vnum actũ, nõ est ,pprie institor. Adde qs dicatur institor, & qualiter conueniat, Abb. cõsi. lxxiiij. li. ij. Ange. cõsi. ccclxxxv. Alexã. consi. xliij. lib. j.

POMATES.

¶ Ita dari. Vide Alexã. cõsi. xlix. col. ij. & seq. vol. ij. & p totũ.

a ¶ De quo palam. In principio huius & c. vide Bart. in l. j. C. de satisdando.

b ¶ Literis publice. Ecce quid operatur aliqd̃ fieri in publicum, & publicatio facit, quia facit rem esse notoriã: & facit

c præsumi rẽ deuenisse ad notitiam: quia quæ publice fiunt, præsumunt̃ sciri: vt hic, & in ca. j. de postula. præla. & in ca. in tua. qui ma. accu. pos. & ca. quod dicitis. xvj. dist. gl. in l. si tutor. C. de peric. tut. glo. in c. cognoscentes. de consti. & ff. de orig. iur. l. ij. in versi. pro nostris.

POMATES.

c ¶ Not. ad quæstionem. Vide quid dicat Feli. in c. ij. vlti. col. de consti. Aret. consi. xcij. col. ij.

d ¶ Habebat. Et hãc legem nota. declarat Bal. in l. fi. C. qd̃ cũ eo. in vij. colũ. & dicit Bald. in l. j. C. vt in pos. leg. in prin. q̃ vbi diuerificat̃ res, causa, vel actio, non potest subseq cõdemnatio, vt̃ qualitas, ex qua variatur actio cõpetẽs ex simplici p̃positione, per hanc legem.

POMATES.

d ¶ Habebat. Vide Alexã. in l. diuus. ff. de re iudi. & in l. qui dã æstimauerũt. §. fi cer. peta. & cõsi. lvj. col. j. vo. ij. Ro. cõsi. cx. & Alexã. consil. lxxij. col. iiij. volu. j. Aret. cõsi. cl. col. vij. & Alexã. consil. xc. col. iij. vol. iij.

e ¶ Si nõ probat. Ad idem tex. in c. ex parte. & ibi Inn. de priuil. & no. Bar. in l. j. ff. de eden. & Bal. in l. ædita. C. eo. tit. & in l. hæreditas materteræ. C. de peti. hæred. Et per istam doctrinã dici potest q̃ quãdo vnum est deductum in inquisitionem, si illud nõ probatur, sed probatur aliud diuersum, non potest sequi cõdemnatoria. Facit l. iiij. §. docere. vi bono. rap. no. glo. in l. j. §. diuus. in versi. absolui posse. ff. de sica. & Inn. in d. c. ex parte. & Bar. in l. denũciasse. §. quid tamẽ. de adult. & pulchre Bal. in l. ob hæc verba. ff. de insa. vbi dixit q̃ si quis inquisitus est q̃ mandauit delictũ cõmitti, & probatũ est q̃ instigauerit vt delictum cõmitteretur, nõ poterit cõdemnari: ad de scripta per Angelum, consi. cclxvj. & Bar. cõ. ccix. & Bal. consi. ccclxiij. lib. iiij.

De quo palam.

[a] Qui præponit aliquẽ certo loco, videtur permittere cũ eo contrahi: nisi cõtrarium literis publicẽ [b] & legitimè

b præscribat: contra quam scripturã nõ cadit ignorãtia donec durat: secus si fuerit extincta: nisi dolus cõtrahentis affuerit. h.d. vsq̃ ad §. conditio. Signa tex. ibi: cæterum qui

c præposuit, &c. Not. ad q.[c] qualiter debeat fieri reuocatio ꝓcuratoris generalis. de qua per Cy. C. mandati. l. mandatum.

Conditio. Conditio & forma præpositionis institoris inspicitur quæ si non seruatur dñs non tenetur, nisi posit variatio imputari. h.d.

Item si. Proposito vno de contrariis, aliud cessat. Item qui succumbit per actionem ineptam, recurrit ad aptã. hoc dicit.

Si à seruo. Tenetur proponẽs, licet inter cõtrahentem & institorem non cadat obligatio: & dominus

1 serui tenetur præponenti de peculio. h.d.

☞ *Accusator licet non teneatur apponere diem cõmissi delicti: tamen si ponat, & non probat, succumbit.*

2 *Si contraxi tecum respectu vnius mãdati quod credebam te habere, quod possum agere ex virtute alicuius mandati quod vere habebas.*

d **HAbebat.** [d] Qui se astringit ad vnam causam si non probat, succumbit: nec iterum eadem actione, etiam si ex alia causa agat agere potest: nisi prius restitutione præhabita. h.d. Ad euidentiam huius legis est sciendum q̃ quando quis contrahit in eam causam, in quam præpositus est expressè, sufficit ad obligãdum dominum solius causæ expressio: sed quando quis contrahit in id, ad quod quis est præpositus per quandã consequentiam, est necesse quod creditor probet in illam causam esse cõuersum, per præsumptiones, quas vidisti: & ibi dixi vobis §. tit. ij. l. vlti. & eod. tit. l. j. §. non autem.

Hoc præmisso quæro in hac lege, aliquis erat præpositus mutuis pecunijs accipiendis: item erat præpositus merci olearię: accepit mutuam pecuniam ad mercem olearię: ille, qui mutuauit, dedit libellũ in institoria, tanq̃ esset merci olearię præpositus: & per consequens mutuis pecunijs accipiendis: non potuit probare ea, quæ sunt necessaria ad obligãdum dominum in his, ad quæ præpositus est per consequentiam: ideo dominus fuit absolutus: nunc vult iterum agere ex illo capite, quia expressè fuit præpositus pecunijs mutuis accipiẽdis: an posit? Respondet, q̃ de stricto iure non potest: de æquitate autem potest per vtilem actionem. h.d. Vides ergo q̃ licet quis nõ habeat necesse dicere in libello q̃ ad merces mutuauerit: tamen quia. h.d. videtur se astringere ad probãdum: & ideo si nõ probat, [e] succumbit. per quod dicebat Richar.

1 Malũ. † q̃ licet in accusatione non requiratur dies cõmissi delicti, tamen si ponat, videtur se astringere ad illud probãdum: & si nõ probat, succũbit. De quo dixi in l. is qui reus. de public. iudi. Facit optimè extra, de proba. c. licet causam. & plenè dixi in d. l. diuus. de re iud. Item no. [f] q̃ † licet cõtrahãtecũ [g] respectu huius mandati q̃ te habere

2 credebam: tamẽ ego possum agere ex virtu

te alterius mandati: q̃ vere habebas, licet ignorarem tempore contractus. Facit quod dixi vobis in l. iij. §. j. §. de iud. Opp. q̃ possit agere ex vigore illius mandati: quia pecunijs mutuis est præpositus de iure stricto. Nam cũ agat ex alia causa, non obstat exceptio. rei iudi. vt l. cum quæritur j. de exceptio. rei iudic. Ponit gl. plures solutiones. Pet. dicit aliter, & melius, hic tam in prima, q̃ in secunda erat eadem actio, licet adiectiones essent diuersæ: ideo non potest agere noua actione, nisi petita prius restitutione ex causa iusti erroris. Ita dixit Pet. C. de iur. et facti igno. l. error. in vltima opp. Hãc lecturam ponit glo. tua. §. de in integ. restit. l. ij. in vltima. glo. parua.

Meminisse autem. Nouatione dominus liberatur hoc dicit.

h **Si duo.** [h] Si plures eundẽ institorẽ pręponunt, quilibet tenetur insolidum: si inter eos pro socio vel communi diuidundo agatur: quibus. iudicijs cessantibus quilibet tenet̃ pro parte. h.d. cũ l. seq. De hoc dixi plene in l. j. cũ l. seq. §. de exerc.

SIcum uillico. In negotio nõquę

1 stuario cessat institoria: alias secus hoc dicit.

SIquis. Venditio institoris obligat dominũ vt tradat, & etiam redibitoria. h.d.

1 ☞ *Procurator constitutus à pupillo cũ tutoris authoritate, quod tutela finita non finitur.*

i **Si impubes.** [i] Mandatũ institoris nõ finitur morte mãdantis h.d. De hoc. §. si cert. pet. eius qui in

k prouincia. No. arg. q̃ [k] si pupillus facit † pro

1 curatorem cum authoritate tutoris: q̃ finita tutela non expirat mandatum.

Proculus. Prohibitus contrahere si agat institoria repellitur exceptione, nisi inc̃ptũ præponens factus

1 est locupletior hoc dicit. Facit ad q. gl. quæ est in l. soluendo. §. de nego. gest. de qua per doct. in l. fi. C. de neg. gest. licet cõtraria gl. sit j. de noua. l. si Stichum. §. fi.

IN eum. Si actus nõ põt ꝓprie dici negotiatio habet locum vtilis institoria. h.d.

l **Si dominus.** [l] Mutatione status institoris nõ reuocat̃ mandatum. h.d.

m **Tabernæ.** [m] Adiectio alterius obligationis institoriã nõ extinguit.

Seruus. Institor nõ obligat dñm, nisi ad id ad quod est præpositus. hoc dicit.

1 ☞ *Quando aliquis contrahit tanquam institor an teneatur.*

n **LVcius Titius.** [n] Contrahens apposito nomine officij contrahere videtur: & institor finito officio

o non tenetur. hoc dicit. No. q̃ sufficit[o] q̃ quis dicat, talis procurator. licet non adijciat procuratorio nomine. Simile in l. cum post mortem j. de admi. tut. & quod no in l. post. mortẽ. quando ex facto tutorum. † Quæro, vtrũ quando aliquis contrahit tanq̃ institor teneatur. Quidã dicunt q̃ hic est casus q̃ non, & per hoc reprehendunt glo. in l. procurator qui pro euictione. §. de procura. In contrarium videtur casus §. de exerci. l. j. §. est autem. & §. nau. caup. stab. l. licet. §. possumus. & §. eo. l. sed & si pupillus. §.

POMATES.

f ¶ Item no. Adde Alex. cõsi. xlvj. colũ. vij. vol. j. Feli. c. inter cæteras. col. iiij. de re iudi. Barb. cõsi. xxxviij. colũ. xiiij. vol. ij. Rom. late cõsi. ccccclvj. Feli. c. cũ super. de offi. delega. Alex. cõsi. cxlvj. cõsi. vol. v.

g ¶ Contrahã tecum. Adde Bar. in l. ambitiosa. j. de decre. ab ordi. fa. in fi. & vide oino bart. in qõ. sua incipiente, adunãtia generalis.

h ¶ Si duo. Vide Bar. in l. iij. §. j. in ij. q. de duo. reis.

POMATES.

i ¶ Si impubes. Pro intellectu huius §. vide Alexã. in l. eius qui. ff. si cer. peta.

k ¶ No. argumẽtum. Per Bal. in l. mandatũ. in iij. opp. C. mãda. & bar. ĩ l. ij. §. sed si quis. j. de dona.

l ¶ Si dominus. Alleg. no. bal. in l. mãdatũ. in iij. oppo. C. mãd.

m ¶ Tabernę. Iste tex. not. allegatur in l. hęres. §. feruo. d̃ fideiu.

POMATES.

¶ Tabernæ. Vide bar. in l. mandatum. C. q̃ cũ eo. vbi dicit istum tex. sing.

n ¶ Lucius Titius. Hanc legem intellige q̃ hic non obligatur institor, quia nõ promisit, sed solum confessus est. & iste est verus intellectus secũdũ Bal. C. de cõstitu. pe. in rub. in iij. col. & latius per eũ in auth. si qñ. de cõsti. pec. & istũ text. alle. no. bald. in l. j. in iij. col. & in versicu. quæro quid in syndico. C. de senten. Ange. in l. possessio. §. fi. j. de acqui. pos. vbi vberiã allegat not. per Cy. in l. ei q. C. q̃ cũ eo. et limita vt per Pau. de Cas. in l. j. §. exercitorẽ. & vide hic Bar. in l. j. §. nũciatio. de oper. noui nũcia. & in l. post dotem, in vj. lec. Dy. j. folu. matri.

o ¶ Sufficit. Ibi: talis ꝓcurator. Adde gl. ĩ l. quacũq̃. ff. de proc. quã allegat Bal. ĩ l. j. in fi. C. de sen. Vide plene in l. j. §. nunciatio. de ope. nou. nun.

a ¶ De tributoria actione. Pro intellectu huius tituli. vide Alex. in l. poſt dotē. col. vij. ff. ſol. ma.

b ¶ Si plures. Vide Ro. ſing. ccccl xxxj. vide allegata pulchre p Are. cōſ. l vij.

c ¶ Plane. Vide gl. in l. q̄ qs. de priui. cred.

d ¶ Eligere. Et materiā huius §. quā hic no. vide ſatis no. examinatā per bar. per Dy. in l. j. §. vnde q̄ritur. j. de pub. & in l. edita. C. de eden. Et adde q̄ ſi eligat vnā actionē cui eſt præſcriptū, nō impedit redire ad aliā, cui non ſit præſcriptū, ſecundū Bal. in l. ſi prędium. de ædi. act. in iij. colū. & ad hoc not. per gl. vide nota. Bal. in materia l. j. maxime in iij. op poſi. C. de fur. & de materia huius. §. vide per Dy. in l. in ,p, uinciali. de ope. nou. nun. in §. j. adde vt per Ro. cōſ. cxxxiij.

✠ POMATES.

d ¶ Eligere. Pro declaratione vide Aret. conſi. xix. colū. xiij. Alex, in l. cum proponas. poſt. bar. ibi col. j. C. de transact. idē Alex. in l. edita. in iij. & iiij. colum. de eden.

e ¶ Rubrica. Quod cum eo. An iſte titulus hodie ſit correctus, vide Angel. & Imol, in lege & exhæredatum. de re iudica.

f ¶ Grauauerat filium. Sed quid ſi creditor eſt pauperior, vtrum filius tenebit̄ inquātum facere poteſt? Videtur quod inſolidum, ſicut dicimus in marito & vxore vt tenēt bar. & doc. ſi l. maritū. ſo. mat. In cōtrariū facit: q̄a. cū creditor in vno ſit releuatus, vi delicet q̄ reſtituitur ſibi actio vtilis contra filium, vt dicit hic Bartolus ergo debet in alio grauari: argu. in lege eum qui. de iureiur. Et hoc vltimum ſequitur Baldus in lege ſecunda C. quod cum eo. quod not. & fuit in vxore & marito dictum. Guliel. in lege diuortio. de negotijs geſtis. tenet q̄ tūc non habet priuilegium: ſed Iacob. de Belui. in ſua quæſtione diſputata incipien. lex dicit ſo. ma. &c. dicit q̄d ſi maritus & vxor eſt pauper, dicit ipſe, puto, ſed territus loquor, tamen ſic iudicarē quod debeat maritus vel eius liberi pro dimidio cōdemnari.

ſi. & l. ſi quis mancipijs. §. j. Non obſtat hęc lex: q̄a hic nō cōtraxit, ſed ſolum ſtipulationem fecit continentem verba enunciatiua de præterito. Et hoc in dubio videtur eſſe factum ad fidem in ſe oſtendendā. Iſta verba in alio quā in inſtitore inducerent contractum conſtitutæ pecuniæ: vt l. quidā. §. de conſti. pec. & ibi gl. hoc videtur velle. Alij dicunt q̄ inſtitor tenetur durante officio, non eo finito: & ſic poſui vobis ſummariū quod non placet, per dicta iura. quod tamē relinquo maiori declarationi.

a *De tributoria actione.* [a] *Rubrica.*

Gloſſ. continuat

LEX I.

HVius quoque. De eo quod contractū eſt in merce peculiari cū eo qui eſt in alterius poteſtate eo ſciēte cōpetit tributoria. verbum merces, accipitur generaliter: & verbum peculiare, nulla facta deductione. & verbum ſciētia, pro patientia, & verbum poteſtatis ſeu poteſtate, etiam generaliter accipitur. h. d. No. gl. ſup verbo ad omnes. No. q̄ ex vno contractu vnus dicitur negotiator: de quo dixi. in l. legatis. in prin. de leg. iij.

LEX III.

SEd & ſi ſeruus. Quod ſi alter. Vnius ſcientia non præiudicat ignoranti. Item actionis natura facit inſolidū ſcientem etiam deducere. h. d.

Si ſeruus. Ad euidētiā huius §. ſcias quod hoc edictum habet duo capita. Primum prouidet contra ſcientem tantū. Secundū contra doloſum. & incipit ſecundum caput in l. illud. §. ſi cuius. j. eo. ſed hic §. tractat de vtroq; miſtim. et h. d. Dolus tutoris & curatoris non nocet his, quorū negotia adminiſtrant, niſi quatenus ſunt locupletiores: & tunc tenentur cedere actionē: ſed ipſorū adminiſtrantiū ſcientia ſufficit ad hanc actionē: pupillorū vero & adultorū dolus ipſis nocet: ſed ſcientia nō ſufficit: procuratoris vero dolus & ſciētia nocet. h. d.

PRocuratoris. Si uicarius. Si ſint plures quorū vnus eſt dominus: alius quaſi dominus vtriuſque ſcientia & ignorantia cōtemplatur vt inducat hanc actionem. h. d.

Mercis nomine. Contrahentes tantū circa merces habent actionē, contrahentes in poteſtate deducunt debitum eis etiam extra cauſam mercis: niſi creditores ratione pignoris præferantur: & ſolæ merces. vel quod ex eis eſt redactū veniunt in tributū. h. d. vſq; ad §. ſi plures.

b **Si plures.** [b] Si plures ſint negotiationes vel vna, ſed plura loca, plures & ſeparatæ fient contributiones. h. d.

c **Plane.** [c] Creditores habentes perſonales actiones vocātur in tributū, & habentes reales ſuum integrum cōſequuntur. h. d. Vide gloſ. quæ eſt ſuper verbo venire. & nota eam. & adde in fin. ibi qui in naui. dic ſed ibi fuit pecunia ad emptionē ſpecialiter numerata: hic ſecus ſecundū Gul. & Pet. & no. per Cy. C. qui potio. in pig. hab. l. licet. & per gl. in l. j. C. de rei ven. & ibi etiam per Cyn.

TRibutio. Creditores accipientes cauent ſe reddituros alijs creditoribus emergētibus: & etiam ipſe q̄ petit, ſi vult peculio renunciare. h. d. cū princi. l. ſeq. vſq; ad ver. ſi cuius dolo.

ILlud quoque. Si cuius dolo. Hic Iuriſconſultus incipit tractare de ſecunda parte edicti, ſ. quando actio tributoria datur propter dolum domini commiſſum in male contribuendo. & h. d. Ex dolo cōmiſſo in male vel nihil contribuendo quis hac actione tenetur. h. d. Not. tributoriā dari propter dolum, ſicut in præcedētibus datur propter ſcientiam. Item nota q̄ minus eſt, nihil eſt. tñ iſta locutio eſt impropria: quia comparatiuū iſtud non relinquit poſitiuum in extremis.

Hæc actio. Actio iſta nō eſt de dolo, iō datur perpetuo: ſed eſt propter dolum, nec purgatur per actionem ex contractu: ideo hæres tenetur inquantum ad eū peruenit. hoc dicit.

DVo dinhæredem.

d **Eligere.** [d] Quando ad idē cōpetunt plures actiones, cogitur quis eligere vnā: nec poterit poſtea redire ad aliā: ſecus ſi plures actiones cōpetūt ad diuerſa. h. d. Ex hoc colligitur per Dyn. & per gl. vna regula de regulis quæ impediunt cumulationem: vt not. per gl. in l. edita. C. de eden. & per Dy. in c. nullus pluribus. de reg. iu. in vj. hoc autem quod hic de electione dicitur, eſt verum: niſi actor reddatur incertus ex facto rei nolentis eum certificare: vt l. j. §. quia autē. j. quorum legato. Item q̄ infra ſubijciť q̄ non poteſt habere regreſſum ad aliam: intellige niſi per reſtitutionem in integrum ex cauſa iuſti erroris: vt l. habebat. §. titu. j.

SI ſeruo. Tenetur hæres, qui ſeruo dedit libertatem ſine cautione vel deductione: & ex hoc ſuo dolo tenetur inſolidum. hoc dicit.

ALiquando. Secundū diuerſa accidētia quādoq; melius eſt intētare actionem de peculio, quam tributoriam. h. d.

ALius duntaxat. De peculio deducitur id, ad quod quis ex doloſa difficultate tenetur. h. d.

e *Quod cum eo* [e] *&c.* *Rubrica.*

Ad euidentiam huius tituli debes ſcire q̄ ſecundum rigorem iuris ciuilis filiusfamilias contrahens obligatur, vt l. tam ex contractibus. §. de iudi. propter cauſam tamen emancipatus vel aliter à poteſtate patris liberatus propter ſtatus mutationem videtur quodāmodo nouus homo, & ab illa obligatione de rigore iuris liberatur: verum prætor videns contrahentem cum filio eſſe deceptum propter iſtam capitis diminutionem, reſtituit contra ipſum filium vtilem actionem: & hoc fecit §. per titulū ſeu in titulo de capitis diminutione: poſtea prætor cōſiderauit q̄ multum

f grauauerat filium [f] reſtituendo contra eum vtilem: ideo ſuum edictum in hoc titulo limitauit vt illa vtilis reſtituta in ſex caſibus, qui ponuntur in hoc titulo, non detur inſolidum, ſed quatenus facere poteſt: vt videbitis in l. ij. & per totum hoc eodem titulo.

LEX I.

QMnia. Iuriſconſultus hic ſe continuat.

LEX II.

AIt prætor. In caſibus hic expreſsis filiusfa. ſui iuris effectus tenetur inquantum facere poteſt. h. d.

LEX III.

SEd an hic. In hac actione deducitur quod debetur creditoribus priuilegiatis vel poſt ea contrahentibus, non alijs. h. d.

Sed

a ¶ Interdū. In prin. huius §. vide Bar. in l. ſi dubiteť. §. j. j. de fideiuſſoribus.

b ✠ POMATES. ¶ Statutum dicat. Vide Fel. in ca. exceptionem. colū. xiiij. verſi. item fallit. de excep. Ro. conſi. ccc. Soci. conſi. ccxxj. col. v.

c ¶ Poterit oppo. Vide per doct. in l. j. C. de iur. & facti igno. & vide Angel. & Imo. in l. ſi fideiuſſores. §. idem reſpondit. j. de fideiuſ.

d ¶ Fideicōmiſſarius vniuerſalis habetur loco hæredis. intelligę tamen vt p Bal. in auth. ex cauſa. circa xij. col. de lib. p̄t. & dixi poſt Bald. in l. j. §. de illo. ff. ad Trebel. & per Bal. in repeti. c. ſi pater. de teſta. in vj. in xviij. colum. & vide hic per Pau. de Caſtro.

✠ POMATES.

e ¶ Pater filio. Vide Cepol. cautela. xv. incipiēte, ſi qs filius.

f ¶ Licet actio. Per Barto. in l. ſi dubitetur. in §. ſi filius. ff. de fideicom.

g ¶ Ex ſola patientia. Vide in l. quicunq;. de inſti. Bald. in l. ij. C. ad Macedon. & iu rubri. C. de exerci. in vj. col. & in rubri. C. de conſti. pecu. in iij. columna.

✠ POMATES.

g ¶ Ex ſola patientia. Vide ad declarationem Alexan. conſil. xliiij. colum. ij. vol. ij. & conſil. cxx. col. ij. volu. v.

h ¶ Patientia. Intelligę ac ſingulariter limita vt per Bald. in l. ſi is ad quem. de acquir. hære. & Mod. Inſti. de actio. §. curare. Itē limita vt p Bal. in l. j. C. de condic. ind. & dixi poſt Bart. in l. diuus. j. de re iudi. & vide Inn. de appella. c. bonæ. quod not. Bar. in l. ſi expreſsim. in princ. in vlti. colū. j. de appel. & nunc de forma ſententiæ vide quæ dixi in l. p hāc. de tempor. appella. Vide Bartol. in l. ſi is ad quem. & quod ibi dixi, videlicet q̄ iudex poteſt ratificare primam ſententiam, quæ fuit lata ex cauſa incongrua: ſecus ſi ex falſa. Limita hanc legē procedere, niſi prius ,p, ceſſus fuiſſet inaptus ſeu nullus, ſecundum Bald. in l. ij. in xiiij. queſtione. de reſcin. vendi.

i ¶ Sententia poteſt. Vide Oldra. conſil. cxxx. ad finem. Fel. in ca. cum cauſa. colum. ij. de re iudi.

✠ POMATES.

k ¶ Ad ſenatuſconſultum. Limita iſtum titulum per Iaſ. in l. fratera fratre. in gl. j. magna. ff. de condic. indeb. & ad declarationē huius tituli vide Iaſo. in §. actiones autē. Inſtit. de actio. Et an huic bīficio poſsit renūciari, vide Bar. ſi l. ſi quis pro eo ver. iiij. dico. ff. de fideiuſſoribus.

l ¶ Verba ſenatus. In quibus caſibus nō habet locū iſte titulus. vide C. eod. l. ij. & iij. & ſignanter Bal. in l. Macedoniani. & quaſi per totum. Vnū nō. ad declarationem huius tituli, q̄ poſuit Inno. in c. quia plericq;. circa finem commen. de iure immunita. vbi voluit ſingulariter q̄ licet filiofami. contra creditorē cōpetat hæc exceptio Macedoniani, q̄ tamen ſi in veritate mutuaſſet creditor propter neceſsitatē filij, peccaret mortaliter filius q̄ exceptione ſe defenderet.

✠ POMATES.

m ¶ Senatuſconſultū. Vide Alexā. conſil. cxix. col. ij. vo. v. v. bi loquitur in inueſtitura. & cōſi. cxxiij. in fi. eo. volu.

✠ POMATES.

n ¶ Præfatione. Vide Barba. cōſi. v. j. col. volu. j. & conſi. lvj. in antepenul. col. volu. ij. & cōſi. lix. col. xij. volu. ij. Moder. in l. j. §. ſublata. ff. ad Trebel.

o ¶ Ex iſtis verbis. Et adde Barto. in l. j. in iij. col. §. de condi. ex lege.

p ¶ Si pendeat. Vide Bal. in l. ſi. in vj. col. in ver. venio ad ſecundum. C. de ſenten. paſ. & reſt.

q ¶ Si quis patrēfami. Sed q̄to tempore requiritur q̄ geſſerit ſe pro patreſam. Dic quod per decennīū, ſecundum Bald. in l. ij. C. ſi aduer. rem iudica. q̄ not. per Bar. ſi l. Labeo. ff. de ſup. leg. & ibi vide Bal. ſi d. l. ij. vbi ponit no. per quos actus ,pbetur ipſum ſe gerere vt patremfami. vel vt emancipatū. Ad q̄ bene faciunt etiā no. per Bal. in l. j. ad fin. C. qui & aduer. quos. & adde ad hāc legem no. per Bald. & ibi etiam eſt tex. in l. j. C. eo. & vide Bal. ſi l. ij. C. e. Quid ſi filius conſueuit accipere mutuum, & pater erat conſuetus reſtituere: an cogatur in futurum pater reſtituere? Et tenet quod ſic. Et ad iſtū textum. in propoſito vide quod nota. Bal. in l. ij. in vltim. colum. C. de ſenten. Adde ad propoſitū quod voluit Bal. cōſi. clxxiiij. lib. iij. q̄ ſi dominus ſolitus erat ratificare cōtractus celebratos per nūciū ſuum, q̄ in futurum tenebitur ratificare.

✠ POMATES.

q ¶ Si quis patremfamilias. Vide l. ſecundam. vlti. colū. C. ſi aduer. rem iudi. Ale. & alios in l. eſt receptum. ff. de iuriſdi. om. iudi. & Alexan. conſi. lxxxv. colum. penul. vol. ij.

SEd ſi ex parte. Institus ex parte non modica, poteſt cōueniri inſolidum, vel pro hæreditaria portione: & interdum habet beneficium ne conuenia-
tur vltra quam facere poſsit. h. d.

a **Interdum.** [a] Propter mendacium perdit quis beneficiū. Item in actionibus deſcendentibus ex edicto ceſſat hoc beneficium. h. d.

SOli autem. Beneficiū huius ædicti non tranſit ad hæ redem filij. hoc dicit.

Sed an etiam. Iſte §. intelligitur duobus modis. tene primam lect. ſecundum quam. h. d. In hac actione temporis ratio habetur & ſententiæ tempus inſpicitur. h. d.

IS qui de peculio. Qui ſemel egit poteſt iterum eadem actione ex noua adiectiōe agere niſi præhabita reſtitutiōe ex cā iuſti erroris. h. d. q̄ dic vt l. habebat. §. titu. ij.

1 ☞ *Filiusfamilias effectus ſui iuris contra quem petitur executio inſtrumenti per eum celebrati tempore quo erat in poteſtate quòd poterit opponere exceptionem & beneficium huius edicti.*

SI filius. Beneficiū huius ædicti habet locū etiā cōtra actionē iudicati. h. d. No. † q̄ filij ſamil. contra quos petitur executio in-
ſtrumēti, ſui iuris effecti poſſunt opponere
b beneficiū huius ædicti in caſibus ſupra ex-
preſsis. Sed quæro, quid ſi ſtatutū dicat [b]
q̄ cōtra inſtrumētū nō poſſunt opponi niſi
c certę exceptiones: an iſta poterit opponi [c]?
Rñ. aduertēdum q̄ hæc exceptio nō oppo-
nitur cōtra inſtrumētū. ſed cōtra executio-
nem: nā nō impugnat inſtrumētū ſicut nec
ſniam: ſed limitat executionē, vnde ponde-
randa eſſent verba ſtatuti an dicāt, q̄ non
poſsit opponi contra inſtrumentū, an verò
dicant cōtra executionem inſtrumēti. Hoc
etiā verū videtur propter ceſsionem. Nam
ſi ſtatutū dicat q̄ nō poſsit opponi contra
exceptionem: non admitteretur ceſsio.

d **Sed ſi filio.** Fideicommiſſarius [d] vniuerſalis in effectu hæres eſſe videtur. h. d.

VM qui. Propter mendaciū perditur iſtud beneficium. h. d.

1 ☞ *Licet conuentus non teneatur niſi in quantum facere poſſit: tamen libellus admittitur ſi petatur inſolidum.*

e **PAter filio.** [e] Poteſt agi cōtra hęredes pro hęreditaria portione, vel cōtra filiū inſolidum: ſed in cōdemnatione filius habebit huius ædicti beneficium. h. d. † No. q̄
f licet actio [f] detur inquantū quis facere po-
teſt: tamē admittitur libellus, ſi petatur in-
ſolidum. Ille autem qui conuenitur, debe-
bit excipere de ſuo beneficio.

1 ☞ *Quis videtur ſola patientia inſtitorem præponere.*
2 *Sententia quòd poſſit confirmari ex noua cauſa.*

ITianus. † Ex ſola patientia [g] g videtur quis inſtitorem præponere. Item iudex appellationis poteſt ſententiā cōfirmare ex noua
2 cauſa. h. d. † No. primo q̄ ex patientia [h] vi-
h deturquis aliquē præponere: vt §. de exer. l.
i j. §. j. Secundo not. q̄ ſententia poteſt [i] confirmari ex noua cauſa.

k *Ad ſenatuſconſultum* [k] *Macedonianum.* *Rubrica.*

Gloſſ. continuat.

1 ☞ *Præfatio denotat mētem & rationem legis cōdentis.*
2 *Senatuſconſultum Macedonianum quod non tollat actionem ipſo iure, ſed parat exceptionem.*
3 *Quid eſt dicere quando apponitur in contractu, promitto bonum nomen facere.*

LEX I.

l **VErba ſenatus.** [l] Primo incipit ponere verba ſenatuſconſulti. Not. ex hac præfatione quod
m ſenatuſconſultum [m] non eſt factum principaliter in fauorem fi-
liorumfami. ſed in odium fœneratorum, p
n vt colligitur ex hac præfatione: [n] & ſic not.
1 q̄ † ex præfatione legis colligitur ratio &
mens condentis. Facit ff. de hæred. inſtit. l. ſi. quod eſt multum vtile pro ſtatutis refor
2 mandis. Secundo not. ex † iſtis verbis, [o] nec
o actio petitioq̄ daretur: quia non tollitur ipſo iure actio, ſed paratur exceptio: vt patet ex verbis hic poſitis, & per omnes leges huius tituli. & j. ad Velleia. l. ij. j ad Trebel. l. j. §. j. & hoc verū in ciuilibus: ſed in criminalibus hæc verba importāt vt ius accuſandi ſit ipſo iure ſublatum: vt l. j. de aleato. facit
3 l. ſi ſeruus. C. de his qui ad eccl. confu. † Vltimo no. illa verba, bonum nomen, &c. & quod facit pro verbis quę apponūtur quotidie in contractu ceſsionis, ſi promiſit bonum nomen facere, &c. quod hic ſumitur

p **SI pendeat.** [p] Nunc incipit Iuriſconſultus exponere verba edicti.

CErte ſi arrogatus. Quæro quæ eſt ratio differentiæ inter hunc caſum & prędentem. Rñdeo, q̄ poſtliminiū fingit retro quem fuiſſe ſui iuris: reſtitutio in integrum nō fingit retro, ſed de nouo inducit. Hoc probatur hic, & gl. hoc dicit in l. Gallus. §. & quid ſi tātū. de lib. & poſthu. in fine magnæ gloſſæ.

1 ☞ *Communis opinio quod excuſat aliquem.*
2 *In ſciente quem eſſe filiumfamilias cum mutuat, habet locum hoc edictum.*
3 *Modū articulandi & probandi quem ſe geſſiſſe pro patreſamilias.*
4 *Ignorantia facti præſumitur in pupillo & minore.*

LEX II.

q **SI quis patremfam.** [q] Cōmunis † opi. quem excuſet. Itē
1 in pupillo & minore præſumitur ignoran-
2 tia. h. d. No. quod † primo licet ſimpliciter loquatur de eo qui mutuat filiofami. tamen debet intelligi de eo qui ſcienter hoc facit: vt l. penul. j. eo. Huius ratio eſt: quia hæc exceptio eſt inducta in odium fœneratorum.

a ¶Item si duos. Vide Bal.no.in l.j.C.eod. Quid si duo rei credendi mutuauerunt simul filiofa. vnus sciuit eũ filiũfa. & alter ignorauit: an snia vnius noceat alteri: de cidit per illũ tex. vide ibi: & ꝓ no. Bar. in l.ex duobus.in fi. de duo.reis. allegat etiam Bal.in l.fi. C. eo.& vide hic Pau. de Cast.

b ¶Proinde. Et ita allegat Inn.q.Bart.in l.cætera.§.fi.de leg.j.

POMATES.

b ¶Proinde. Ergo ex sequenti actu præsumitur qualitas præcedẽs. Pro quo vide Ro.cõsi.ccclinj.col.j. Pau.de Cast. consi. lxxiiij.j.volu.

c ¶Hoc senatusconsultũ. De isto tex. vide no. Bal.in l. Macedoniani. C.eo.quẽ allegat hic Pau.de Cast. vt hic per eum.

d ¶Hæc exceptio. Vide ꝓ not. Bal.in authẽ.si qua.C ad Velleianum.

e ¶Nõ põt filius ei renũciare. Vide ꝓ ponit Bart.in l.si testamento.§.pe.de fideiusso.& limita vt p do.Io.in l. nemo potest.de leg.j.

f ¶Filiũ habeo. Hæc lex est multũ not.& de eius materia vide Bal.in l.si permittẽte.C.eodem.

POMATES.

f ¶Hæc lex probat ꝓ lex pœnalis& odiosa extẽditur de vna persona ad aliã propter identitatem rationis. Vide concordata per Ro.consil. ccccxcij.ij.dubio.vbi dicit ꝓ lex minorans pœnã in personã vnius extẽditur ad aliã in nõ expressa,dato ꝓ exceptiue loquatur.

g ¶Filiusfa. Et adde Bar.in l.cũ tabernã. §.pen.in fi.j. de pig. Idem in recipiente ambasiatam secundum do.Io.Andr.in d.§.morte.& ibi dixi in vij.col. & vidẽque no.bal. in auth. qua in prouincia. in vlti.col.

POMATES.

g ¶Filiusfa. Circa materiã huius taciturnitatis,& quid operẽ vide multa p Pan. cõsi.lxxxj.incip.prima facie dicendũ. Et quomodo posit extorqueri cõfessio ab aduersario, vidẽ Mathe.not.xxj.inci.no. mirabiliter modũ. De probatione autẽ epistolarũ cõtra scribentes pro illis quibus scribit, vide Rapha. Cum.cõsi.clxxviij.incip.recipiẽs literas.col.iiij.de intellectu huius legis vide Alex.in l.nõ solũ §.morte.colũ. xj. de nou.oper.nunc.ff.et Alex.cõsi.cxl.vij.col. iij.vol.ij.Feli. in ca. nõne bene dicimus. iiij.colum.verf.fallit quarto de pręsump. Barb.cõsi.vj.col.vj. vol.j.et cõsi.xxxvij. col.iij.vol.j.& cõsi. xj.col.iiij.volu.ij.& cõsi.xv.col.iiij. eod. vol. Alex.consi.xxx. viij.vol.j.vide addi. ad Pan.c.ij.de fide instru.

Si enim ignoraret, cessaret odiũ: secus si exceptio esset inducta in fauorẽ filij: qa tũc sufficit vt decipiatur, licet aduersarius ignoret vt l.ij.§.verba.j.ad Velleia.C.si mi.se ma.dixerit.l.j.& ij. ꝓ est notandum. Secundo no. †istũ tex.ex quo collige modum formãdi articulũ ad probandũ ꝓ quis se publice gerebat vt paterfami. Tertio nota.†ex versi.proinde ꝓ in minore & pupillo præsumitur ignorantia facti.quod tene menti.

SI filiusfamilias.

Si a filio. Tempus numerationis, nõ tempus stipulatiõis seu mutui inspicitur. h. d.

ITem si filiusfami.

Filiusfamilias fideiubendo obligatur, nisi fuerit factum in fraudem: idem in constitutione duorũ reorum.h.d.

Ed Iulianus.

Sed & si filiusfamilias.

Filiusfamilias põt mutuũ in causam patris accipere, licet non posit res patris obligare. hoc dicit.

Mutui datione. In hoc senatusconsulto verbũ, pecuniæ, accipitur stricte: nisi fraus interuenit. hoc dicit.

Non solum. Hæc acceptio est in rẽ ex parte eius cui opponitur.hoc dicit.

Item si duos. [a] In duobus reis debendi inspicitur cõditio eius, ad quẽ pecunia peruenit.h.d.

Quanquam autem. Hæc exceptio cõpetit filiofami. & successoribus eius non tamen ei, qui institorem præponit tacite vel expresse.h.d.

Proinde. [b] Si pecunia in rem patris vertat, vel i probabilẽ studiorum cãm, hæc exceptio cessat h.d. No. tex.ibi: intelligendũ, &c.†ꝓ ex eo qd quis postea facit, præsumitur animum ab initio habuisse.

Si filiusfami. Hanc exceptionẽ cessare facit in necessariam causam exceptio, & patris solutio, & pignoris datio vsq ad pignorum quantitatem.h.d.

SEd & si paterfami.

Si ab alio. Filius potest soluere mutuanti pecuniã ad hoc sibi donatam: secus in donata simpliciter. h. d. Nota casum istum: facit ad id quod not. in l.iiij.§.nihil.de manumiss.

Hoc senatusconsultũ. [c]

Hæc exceptio cõpetit filijs vtriusq sexus, etiam pecunia extante.h.d.

Non solum. Hæc exceptio cõpetit filijs et eorũ intercessoribus, nisi animo donandi intercesserint: & quia est odiosa, solutum indebite nõ repetitur.h.d.

TAmen si. Hæc exceptio potest opponi, etiã post sententiam.h. d †Not. ꝓ hæc exceptio, [d] & exceptio Velleiani possunt opponi post sentẽtiã. Huius ratio potest esse Macedoniani: quia hęc exceptio, cum sit inducta in odiũ fœneratorũ, non potest filius ei renunciare: [e] vnde eam poterit opponere post sententiam. Et ideo puto ꝓ si paterfami. factus litigauerit, & hanc exceptionem non oppositit, ꝓ eam non possit opponere post sententiam. In Velleiano vero est ratio: quia in propria litigatione intercessio est: argumento l.si mulier in iure. j. ad Velleianum.

EReditorem. Mortuo filiofami. qui [h] mutuũ accepit, dũ erat in potestate, pro illa obligatione nõ potest accipi fideiussor. quod dic vt in glossa.

[f] FIlium habeo. [f] Dictum in filio extenditur ad nepotem.h.d.

[g] FIliusfami. [g] Ratione cõuẽtionis qui epistolã recipit, videtur approbare quod in epistola continetur.h.d.de hoc plene dixi j.l.rem ra.ha.l.quo enim.§.j.

h *De peculio.* [h] *Rubrica.*

1 ☞ *Peculium est quædã vniuersitas: sed proprie est quædam parua pecunia, quã filius vel seruus parsimonia acquisiuit.*

2 *Id quod donat pater filio bene merenti efficitur peculium aduentitium, & eius proprietas est filij.*

3 *Pater in aduentitijs conuenitur tanquam legitimus administrator filij.*

4 *Peculium quod sumatur octo modis, & quot modis filius possit habere peculium.*

5 *Filius dicitur dominus rerum paternarum propter spem successiõis. Et quia de eis alitur.*

POMATES.

h ¶De peculio. Et de quo peculio loquat iste titulus, vide Aret.in l.cum fundus. §.seruum tuum. ff. si cert.pet. Cepo.cõsi. xxj.col.iij.

Venio ad rubricã de peculio. & istam rub.gl.continuat ad ti. de exerci. tu potes cõtinuare ad tit.§.proxi. Dictũ est §.ꝓ ex contractu filij pater non obligatur: sed quia aliquando pater non cõuenit de peculio, vt qñ filius non est mutuatus: ideo ponitur rubri.de pecu. Et pro huius declaratione primo quæro†quid sit peculiũ. Azo dicit ꝓ est vniuersitas quædam: cũ in ea possunt esse mobilia & immobilia, corporalia & incorporalia, vt ipse not. C. ꝓ cũ eo.circa med.iij.col. sed sua diffinitio procedit largo mõ sumendo peculiũ, vt j. videbitis. Nã quatuor sunt nomina vniuersitatis, scilicet hęreditas, bona, peculiũ, et patrimoniũ. sed stricto modo sumendo, prout loquitur titulus noster, dico ꝓ peculium est quædam parua pecunia, quam seruus vel filius per parsimoniã acquisiuit, vt l.peculiũ ex eo.j.eo. vel dominus vt merenti seruo dedit, id est, ꝓ sit quæsitũ in peculio habere permisit filio vel seruo, vt l.peculiũ est.in prin.j.eo.& extra de simo.c.de simoniacæ. Pone exemplũ: contingit enim plerunq ꝓ habentes seruos castaldos dant eis pro eorũ victu, pone singulis mensibus quinq florenos: si quidem ergo seruus fidelis posset transire victũ suũ cum tribus florenis duos parsimoniasset: ista parsimonia parsimoniatio appellatur. & exemplũ istud in filio & in seruo procedit: & hoc totum peculium efficitur quotiens dominus hoc agit vt vel serui vel filij peculium efficiatur. Secũdum exemplũ, cum benemerenti dominus vel pater peculium cõcedit sine dubio in seruo procedit, sed in filio non videtur procedere, secundũ iura C. seu auth. Sed secũdũ hæc iura Digestorũ ꝓcedebat sicut ĩ seruo: quoniã illud est peculiũ ꝓ habet filius à patre, cuius tamẽ ad ministrationem, non proprietatem habet, †si pater filio merenti donat quatenus ascendunt merita filij. eatenus filius capit vt extraneus, vt statim fiat dominus: & illud transit in peculiũ aduẽtitiũ: cuius proprietas est hodie ipsius filij: Primum probatur in l.si donatione. & ibi no.per docto.C.de colla.& in authen. vnde si parens. C.de inoffi.testa.& j.de castren.pecu.l.si forte. Secundum probatur in l.cum non solum. & in l.cum oportet.C.de bo. quæ lib.licet olim esset secus: quia aduẽtitia erant patris pleno iure. Ex his ergo patet † ꝓ pater non de peculio, sed vt tanq̃ legitimus administrator conuenitur, vt not.in l.pater qui castrense.de castren.pecu. & §. de condi. indebi. l.frater à fratre. Facit etiam quod not.j.de fideiuss.in l.si quis pro eo.§.j.& not.Insti.de act.§. fina.& in l.j.C.de bo.ma. dicam plenius infra eo.tit.l.j.§.verba.

4 Item quærit glos.† quot modis sumatur hoc nomen peculium: & dicit quòd octo modis. Primus, secundus, quartus, quintus, sextus, septimus & octauus sunt clari. Venio igitur ad tertiũ, dum de castrensi vel quasi castrensi loquitur. Ad cuius declarationem debes scire quòd filiusfamil. multis modis potest habere peculium. Primò pecuniam paternam, quam de patris arca

5 accepit, puta quia administrabat bona patris. Nam licet filius†dicatur dominus rerum paternarum, vt l.in suis.de lib.& posthu. & Instit.de hære.quali. & diffe.§.sui.hoc ideo dicitur: quia de eis alitur propter spem futuræ successionis. Item potest habere castrense peculium quòd acquisiuit in castris vel more castrorum: vt C.de castren.pecu.l.j.& infra, de castren.pec.per totum. Item potest habere quasi castrense peculium: vt si filiusfamil. haberet pecuniam ex publico in aliqua administratione constitutus, vt C.de assef.l.velut.& in his duobus peculijs loco patrisfamil.habetur: vt §.ad Maced.l.ij.& C.de inoffic.testa.l.fina. Item potest habere peculium aduẽtitium ꝓ filius acquirit ex bonis maternis, vel aliunde quàm à patre.& in hoc olim pater dominium habebat pleno iure: hodie verò tantum habet vsumfructum vt legitimus administrator: vt C.de bo.mater.l.j.& in dicta l.cùm oportet.& vtrobiq; not.quod est verum quando hoc peculium fuit quæsitum voluntate patris: aliàs pleno iure est filij,& datur filio curator in hoc peculio: vt l.fina.C.de bon.quæ liber. Item potest homo habere peculium profectitium quod conceditur sibi à patre, vt infra eodem l.depositi.§.fina. vel ab alio, contemplatione tamẽ patris: vt infra, ad Trebel.l.ex facto.§.si quis.& l.sed si plures.§.in arrogato.de vulga.& pupil. & de isto loquitur hic titu. vt in quæst.dixi.& omnes istos modos peculij ponit glo.in l.frater à fratre.§.alleg.

1 ☞ *Ordo iuris inspici debet.*

2 *Legitimus tutor an præferatur datiuo.*

3 *Actio de peculio datur in quantum vires peculij patiuntur & est natiua. nume. 6. & numero 13.*

4 *Illud quod est maioris ponderis & valoris præmittendum est his quæ sunt minoris.*

5 *Actio habet duas causas.*

6 *Actio de peculio in quo differt ab actione exercitoria vel institoria. & numero 9. & decimo.*

8 *Quare datur potius hæc actio de peculio contra patrem vel dominum quam illa, quæ descendit à iure ciuili.*

11 *Actio de peculio, in quo differat ab actione tributoria.*

12 *Actio de peculio quòd sit personalis.*

14 *Actio de peculio quòd oriatur ex obligatione ciuili.*

15 *Obligationes quæ oriuntur ex rescriptis principum vel ex edicto prætoris, quòd habeãt etiam effectum naturalis, & producunt actionem.*

16 *Actio de peculio quòd sit stricti iuris.*

17 *Actio quæ competit contra filium & datur contra patrem, quòd sit vna & eadem.*

19 *Pronomen, hoc, quòd sit demonstratiuum tam ad oculum intellectus, quàm ad oculum corporalem.*

19 *Testis examinatus in palatio capitanei si deponendo super articulo quòd contractus fuerat factus in palatio episcopi dicat contractum factum in hoc palatio, quòd sustentetur dictum: quia refertur ad oculum intellectus.*

20 *Qui agit de peculio, quòd non agat de in rem verso.*

21 *Quod in rem domini est versum, quando dicatur esse in peculio.*

22 *Pater quando tenetur de peculio, de quo peculio intelligatur.*

23 *Pater qualiter teneatur de peculio mortuo filio.*

24 *Masculinum quomodo concipiat fœmininum.*

25 *Quando masculinum concipit fœmininum an sit de proprio significato.*

26 *Statutũ quòd si quis vadit de nocte puniatur in decem, quòd comprehendit fœminam.*

LEX I.

ORdinarium. Istud principiũ vsq ad §.potestatis diuidit in quatuor partes. Primò enim ponit cõtinuatio. Secũdò quotupliciter agat ex hoc edicto. Tertiò ponunt verba edicti. Quartò illa incipit exponere. Secunda ibi: est autem. Tertia ibi: verba autẽ. Quarta ibi: de eo loquitur. & h.d. Sicut se habet primoniũ ad libertũ, ita se habet peculiũ ad seruum vel filium, vt pater vel

a dñs de peculio teneantur.h.d.secundum Iac.But. †Venio ad primam partem, ex qua not.iuris ordinem esse inspiciendum, ad quod l.ij.§.de sta.ho.& habuistis no.in gl.rub.§.de eo p quẽ fac.

a erit. quod valet ad qõnẽ ibi notatã. Nam quæstio † fuit de facto, an legitimus tutor excluderet à iudice cõfirmatũ. & d.Mar. Sil. disputauit hãc q.in scholis, & determinauit cõfirmatũ à iudice legitimo pferẽdũ: qa lex dicit oĩno cõfirmãdũ. & ꝓ hoc lex velit, dicit ipse, patet ex ordine titulorũ. Primo enim ponit de testa.tute. Postea de confir.tuto. Tertio de legi.tuto. Vnde concludit: quia præferendus sit cõfirmatus, cũ de eo prius disponatur, allegat pro casu huius quæstionis l.de creationibus. C. de episc audi. Nam dicit ipse tutorẽ filio furioso datum à patre in testamento præferendum legitimo, qui eget confirmatione: vt C de testa.tu. l.pe.fi.l.iure nostro.j.de testa.tu.& l.pe.j.de cura.furi.de qua quę

3 stione dic vt ibi.† Secundo no.ꝓ actio excercitoria & institoria dantur insolidum: ista vero inquantum peculij vires patiuntur.

4 †Tertio no.ꝓ est præmittendum illud, quod est maioris ponderis & valoris potius quam quod est minoris. Itẽ no.ꝓ ipse contractus est ille qui tribuit actionem. Tu dic quod contractus tri-

5 buit obligationem: obligatio vero actionem. Vnde†actio habet duas causas vnam mediatam: vt contractum. aliã immediatam:

6 vt obligationem. vt l.licet.§.ea obligatio.de procu.† Item not.ꝓ ista actio est datiua, & non natiua: sed contrarium j.dicam. Opp. quod ex hoc edicto agatur insolidum. sicut ex alijs superioribus

7 titulis, de insti.& de exercito. Sol.†ex hoc edicto agitur triplicíter. Primo de peculio: & tunc prædicti tituli ab isto differunt in duobus. Nam in illis datur insolidum: hic de peculio. Secũdo differunt, quia illi habent locũ quando est determinatum certum genus negotiationis: hic quando nullum. Secũdo modo agitur de in rem verso: & tunc differũt illi tituli ab isto: quia ibi insolidum hic in quantum est versum. Item illi quando est certum genus negotiationis: hic quãdo nõ est certũ. Tertio modo agitur quod iussu: & tunc illi ab isto nõ differunt nisi in vno. nam illi habent locum quando est certum & limitatum genus negotiationis: hic quando incertum. Sed conueniunt in alio: quia sicut illi insolidum, etiam ista insolidum. Ita debes intelligere glo. tuam. Extra glo.oppo.& videtur quod ista nõ posit aliquo modo cõpetere: quia lex dicit quod contra nos agitur: aut ex cõtractibus per nos initis, aut ex quasi contractibus, delictis vel quasi delictis, aut ex varijs figuris causarum. Nam pro his competunt actiones quæ personales dicũtur, ex eo quod personas imitantur eorum qui contrahunt: vt Instit.de act.§.omnium. Sed hic dicit quod pater vel dominus conuenitur ex contractu filij vel serui: ergo &c. Item alia ratione. Nam alteri per alterum non debet inique conditio afferri vt in regula iuris, non debet.j. de regu. iur. Sed hic si pater conuenitur ex contractu filij, vel dominus ex cõtractu serui, videtur eis iniqua conditio afferri. Solu. dico quod hoc est de rigore iuris ciuilis & eius subtilitate: procedunt tamẽ de æquitate prætoria, scilicet quod pater vel dominus conueniatur ex contractibus filij vel serui, quatenus est in peculio. idcirco. dicit hic tex. prætor arbitratus est. Igitur hæc actio quæ de peculio dicitur, est quædam cognominatio à prætore inducta, vt

8 hic patet.† Sed circa hoc quęro quare datur potius ista actio quę à prætore descendit in dominum vel patrem, quam illa quæ descendit à iure ciuili. Respondeo breuiter, omnis contractus, qui à iure prætorio descendit. & omnis prætoris intentio seu inuentio summa nititur æquitate: vt est casus in l.j.& ij. j. si quis testa. liber esse iussfue. & hoc probatur in bonorum possessione contra tabu. & alijs multis similibus, quæ filijs emancipatis cõpetũt. Fuerunt enim inducta à iure prætorio: qui filij emancipati tãq̃ pœnitus extranei per emancipationem facti si pręteriebantur à patre suo, non poterant dicere testamentum nullum, sicut quilibet extraneus præteritus non potest dicere nullum: quia emancipatus de iure ciuili censetur omnino extraneus: sed prætor nitens æquitate hoc solum non attendens quod per emancipationem à patre quis extraneatur: sed considerat solum naturalem actum: quia quamuis emacipatus sit à patre, puer à patre suo procreatus est: & iõ subuenit ei per cõtratabulas, sicut ius ciuile subuenit in potestate positis per ius dicendi nullum. Et sic vides ꝓ omnis contractus prætoris procedit à summa æquitate. Modo ad propositũ, Si pater vel dominus cõcedit filio in potestate vel seruo certam pecuniæ quantitatem vt negotientur, non exprimẽdo certum genus negotiationis: quia tunc haberet locum institoria: fuit æquũ prętori visum quod ex quo pater filio vel dominus seruo concedit certam pecuniæ quantitatẽ, vt negotientur, quod ex contractu filij vel serui pater vel dominus cõueniri possint inquantum ipsi in peculium cõcesserunt non attento quod pater vel dominus re contrahant, sed attento eo solum ꝓ ęquum est. ex quo filius vel seruus domini vel patris voluntatem habẽt:

a ¶Iudicio meo debet legi, teneantur in ſolidũ: quia nullus eſt ſenſus horũ verborũ vſq; interuallum, ſi ſignificationẽ verbi interuallũ, cõſideres. Alex. Loſæus.

nam ex illa eorum voluntate videntur ipſi contrahere, licet non actualiter cõtrahant: nam tunc cõueniretur inſolidũ & de rigore & æquitate. Itẽ iſta æquitas habet in ſe quandam aliam æquitatem annexam ſcilicet quod non ſimpliciter & inſolidum pater vel dominus teneãtur: quia nõ ſimplex & ſoluta fuit voluntas eorum, ex quo certam & limitatam quantitatem conceſſerunt: videtur enim illa volũtas limitata reſpectu quantitatis cõceſſæ filio vel ſeruo: & ſic procedit hęc æqualitas & à prima cauſatur: nam hoc eſt æquum quod pater vel dominus conueniatur ex contractu filij vel ſerui propter eorum volũtatem, quæ eſt dum concedunt peculium, à iure præſumpta: & quod ipſi eatenus teneantur, & in plus non ſe extẽdat obligatio, niſi quantum eſt in peculio: ergo &c. Tertio oppo. q̃ nunq̃ actio de peculio habet locũ quę datur inquantum eſt in peculio. Nam peculium eſt deducto eo quod patri vel domino debetur. Vnde licet actualiter ſit peculium: tamen in ſubſtantiali appellatione nullum peculium eſſe cenſetur: vt l. peculium. §. ſi ęre. j. eo. q̃ etiam in dote & cæteris vniuerſitatibus cõtingit: vt l. quod dicitur. j. de impen. in re. dota. & l. ſi is. §. quod dicitur. j. de iur. do. et l. Męuio. §. à me. de le. ij. & l. ij. in prin. j. de dote præle. cũ ſi. Item peculium eſt, vt dixi, quod volũtate domini vel patris filius vel ſeruus habet ſeparatum à rationibus dominicis: vt l. depoſiti. §. fi. j. eo. Sed ſi in eo filius vel ſeruus patris vel domini debitores efficiãtur: ergo quodam modo de eo peculio pater vel dominus cõueniuntur: vt l. eo tempore. in prin. j. de pec. Solu. dum dicit q̃ in eo debitores efficiuntur, hoc intelligo nõ ſolum in caſibus l. peculium ex eo. ſed vbicunq; nam cũ ſic dat, ſcilicet vt ſit peculiũ manifeſte apparet non ſic dari vt obligetur ad illud recipiens: qa ſic non eſſet peculium. Sed cõtra iſtam ſolutionem op. nam hoc peculiũ eſt in dominio patris vel domini: ergo quę illud tenet, hoc ipſo obligatus eſt: vt Inſti. de actio. §. j. Sol. iſta obligatio eſt impropria ad tractatum de peculio nõ pertinens. Lex enim de naturali obligatiõe loquitur: vt l. ſi noxali. in fi. j. eo. & l. nec ſeruus. & Inſti. quod cũ eo. §. cũ aũt. Vel dic q̃ illa obligatio contra illũ qui meum tenet, tunc eſt quoties ego deſtino rem petere nõ vt deſtino non petere, vt eſt in peculio: ſed dominus amitteret eo ipſo ſeruum ſibi obligatum ad peculium reſtituendum: quapropter peculium eſſe deſinit, niſi dolo faciat: tunc enim licet deficiat: tamen fingitur non deficere: vt l. ſumma cum ratione. j. eo.

Ibi: in contrarium. & eo nub. ſim. laſ. & actionata autem de peculio. n. 123. mihi. & de actio. v. cai. l. fa. n. 76. & de condi. mach.

Venio ad quęſtiones: & primo quæro: cum hic dicatur quod actio de peculio differt ab actione exercitoria in vno, ſcilicet qd̃
9 illa in ſolidum: hæc de peculio. Nunc quæro † an ſint aliæ differentiæ. Rñ. ſic: nam illa habet locum, quando præponitur certo generi negotiationis: hæc non. Item illa habet locum quando filius vel ſeruus contraxit in merce nauali voluntate domini vel patris: hæc in patre vel domino ignorante vel contradicente: vt l. ſi quis ſeruum. §. etiam. j. eo. dummodo filius contrahat in peculiari merce. Ad hoc facit j. de ver. ob. l ſeruus verante. Item eſt & alia differentia: nam quando pater vel dominus conuenitur de peculio ex contractu filij vel ſerui, pater vel dñs, ſi habet in aliquo obligatum filum vel ſeruum quocunq; modo vel quocũq; iure, ante omnes alios creditores deducũt quod eis debetur, ſi ipſi conueniantur ab alijs creditoribus actione de peculio ex contractu filij vel ſerui, vt l. ſi quis ſeruum. §. etiam. j. eod. l. peculium autem in prin. eo. tit. Sed quado intentatur exercitoria, nõ habet locum iſta prædeductio: quia tunc pater vel dominus tenentur
a inſolidũ, vt ſ. dixi: quia cũ obligatio quæſita contra eos non reſpiciat peculium, tenentur vſq; ad interuallũ. [a] nihil ergo poſſunt tunc prædeducere. Item quæro in quo differat ab inſtitoria.
10 † Rñ. in multis. nam illa inſolidum: hæc de peculio, vt hic. Item illa quando filius vel ſeruus præponitur alicui negotiationi certæ: hic quando nulli certæ negotiatiõi, ſed ſimpliciter dominus vel pater filio vel ſeruo peculiũ concedit vt negotietur. Item illa quando interuenit ſcientia & cõſenſus patris in genere vel domini circa alias res q̃ę venales: hic vero quando ignorante & inuito domino vel pater ſeruus vel filius ſuper merce peculiari cõ
11 traxit: vt d. l. ſi quis ſeruum. §. etiam. j. eod. † Item quæro in quo differt hæc actio ab actione tributoria? Reſpon. actio tributoria impedit patrem vel dominum prædeducere id quod naturaliter ſibi debetur à filio vel ſeruo, ſed vocantur pater vel dominus dũ aliquid debetur eis à filio vel ſeruo in tributum ſimul cum alijs creditoribus ad id quod in peculio reperitur: vnde eligitur quędam via media vice actionis exercitoriæ & de peculio, & ipſam actionem tribuit. Item illa habet locum quando interuenit ſimplex ſciẽtia dñi vel patris filio vel ſeruo cõtrahente, vt l. j. §. ſciẽtiam. ſ. de trib. Hæc autem quando ignorante vel ſciente & contradicente patre vel dño filius vel ſeruus cõtraxit: & iſta ſola ſciẽtia eſt illa quę tollit patri vel domino prędeductionem in tributoria: quod ſecus eſt in actione de peculio, in quo pater vel dominus deducũt. primo quod eis debetur à filio vel ſeruo: &c. Item illa competit, etiam ſi nihil ſit in peculio, vt ſ. de trib. l. j. §. merx. iſta vero ſecus. Item alia differentia poniẽ in l. de peculio.
12 ſ. de tribu. † Item quęro an actio de peculio ſit in rem, vel in perſonam. Quidam dicũt q̃ eſt in rem: vt oſtendant q̃ nullam obligationem præſupponat: & ſic pater per filiũ, & dñs per ſeruum non obligaẽ. q̃ probatur: quia re peremptа dñs nõ teneẽ ſicut in reali: vt l. quęſitũ. in princip. j. eod. Et pro eis arguo: quia ille, ad quem tranſit peculiũ, poteſt conueniri: vt l. & ancillarũ. §. ſi ſeruus. j. eod. q̃ nõ eſt in actionibus perſonalibus: vt l. j. §. ſi hęres. ad Treb. & l. ſi fideicommiſſum. l. tractatũ. ſ. de iu. fi. Prętеrea cedendo peculiũ liberareẽ, vt l. ſed poſt. ſ. communi diui. in fin. q̃ non eſt in actionibus perſonalibus: vt l vſufructuarius. C. de vſufru. Item daẽ contra dominũ vel patrem inquantũ ad eos peruenit de peculio, & ſequiẽ rẽ. Si rẽ, ergo eſt realis. quod eſt cõtra naturam perſonalis quę ſeqtur perſonam: vt l oẽs. de act. & obli. Pro qua optime facit l. quęſitũ. §. is qui j. eod. In contrarium, & hæc eſt veritas. Pro qua eſt opi. gloſ. in l. depoſiti. j. eod. & ita videt ſentire Iacob. de Aret. j. tit. j. in l. j. nam ei fideiuſſor accedit: vt l. creditorem. ſ. tit. j. & l. eo. tempore. j. eod. Sed obligatio fideiuſſoria requirit obligationẽ: vt Inſtit. de fideiuſſ. §. fideiuſſor. in prin. ſed obligatio reſpicit perſonales actiones: vt Inſtitu. de actio. §. j. Prætеrea tex videtur expreſſus in l. j. j. de cuſtod. reo. & in l. iij. in fi. j. eo. & l. ſumma cũ ratiõe. j. eod. & Inſti. de actio. §. in perſonã. q̃cquid dicat Cy. in l. dominũ. C. q̃ cũ eo. q̃ dicit q̃ eſt actio perſonalis cũ actione in rẽ: qa leges prædictę loquũtur de ipſa actione cũ adiectiõe de peculio: nec põt ſeparari dicta adiectio: quin aliquid remaneat, ſicut qualitas à ſuo ſubiecto: vt l. ij. ſ. de vſufr. Contraria non obſtant: nã video q̃ in perſonalibus q̃s re peremptа liberaẽ: vt in debitore ſpeciei: Vnde video q̃ ille, ad quem res peruenit titulo ſingulari, teneẽ actione ſcripta in rem: vt l. de eo. in fi. ſ. ad exhiben. & l. j. §. pe. j. de interdi. & hoc caſu liberatur ce
13 dendo rẽ bona fide: vt d. l. ſed poſtq̃. in fi. † Itẽ q̃ro poſito q̃ ſit in rem ſcripta, quod tamẽ nõ eſt verũ, an ſit datiua vel natiua, qd̃ eſt quando naſcitur ex matre obligatione. Cy. in d. l. dñm. circa fi. dicit q̃ eſt datiua: tenetur enim pater vel dominus propter contractũ filij vel ſerui: non ex aliqua obligatione, ſed quia lex dat hanc actionem. Facit text. j. hac ea. l. ver. eſt autẽ. Sed hoc eſt falſum, & contra tex. pluriũ legũ. Primo contra l. depoſiti. in princ. cũ. l. iij. §. ſi filius. & §. Iulianus. & §. ſed ſi filius. j. eo. & j. ti. j. l. j. iõ concludo q̃ ſit natiua, & oriatur ex matre obligatione. Ad quod facit l. ſi quis cũ filio. j. eo. ibi debitores, & c. l. eo tempore. §. ſi cre-
14 ditor. j. eo. † Item quæro an oriatur ex obligatione ciuili & naturali, an ex ciuili tantũ. In hoc ſunt opi. quas refert gl. in l. frater à fratre. ſ. de condi. inde. Azo & Hug. dicũt q̃ eſt ſola ciuilis obligatio, quæ tamen habet effectum naturalis. Et pro eis facit: qa deficit conſenſus, imo obligatur pater vel dominus inuitus: vt l. ſi quis ſeruum. §. etiam. j. eo. vbi dicitur quod pater & dominus tenentur ciuiliter. Alij dicunt quod eſt ciuilis & naturalis: quæ ſola naturalis & ſola ciuilis non eſt ſufficiens ad producendam actionem: vt no. Inſtit. de obli. circa princip. Breuiter opi. Azo. puto veram. Nam obligatio naturalis dicitur de iure gentium: vt l. Stichum. §. naturalis. de ſolu. & l. parietem. ſ. de ſerui. vrb. prędio. Sed qd̃ pater vel dominus teneantur de peculio, nõ eſt de iure gentium. ergo &c. Item non eſt hic conſenſus, qui naturalem obligationem inducat: ergo &c. Non obſtat ſi dicatur, ergo nõ eſt ſufficiens ad producendam actionem: quia debes ſcire quod
15 quædam † ſunt obligationes ciuiles, quæ habent effectum naturalis: vt dicit Azo. propter authoritatem ſtatuentium: vt obligatio, quæ deſcendit ex reſcripto principis. vel ex edicto prætoris, vt in caſu noſtro, quæ producunt actionem. Poſſumus tamen dicere quod hæc eſt ficta naturalis: quia illud, quod facit iudex vel cõditor legis, videtur facere pars, vt lege ſi ob cauſam.

C. de

C. de euic. & no. in l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. & l. j. de legi. & hoc eſt quod voluit dicere, habet effectum naturalis. Item quæro, an hoc ſit proprium nomen actionis. hoc tangitur in l.
16 iij. §. Iulianus. infra eod. & ibi dicam. † Item quæro, an actio de peculio ſit bonæ fidei vel ſtricti iuris. Dico quòd ſemper eſt ſtricti iuris quamuis illa, quæ competit contra filium, ſit bonæ fidei: vt l. mora. §. in bonæ fidei. ff. de vſur. Ita dicit Gul. in dicta
17 l. iij. §. Iulianus. † Item quæro, an actio quæ competit contra filium, & quæ datur contra patrem vel dominum, ſit vna & eadem, an verò ſint duæ, ſcilicet vna quæ competit contra filium: alia quæ competit contra patrem? Reſpon. q̃ vna eſt & eadem: vt l. iij. §. ſed ſi filius. ver. nec intereſſe. j. eo. Et ita tenet dominus Io. in l. cum filius. j. de ver. obli. Nam ſi diceres q̃ eſſent duæ eſſet de neceſsitate dicẽdum q̃ actio quæ cõpetit contra patrẽ, haberet aliã cauſam, quã actio quæ cõpetit contra filiũ. quod ſi eſſet verũ, ſequeretur q̃ ex vno cõtractu orirẽtur duę actiones quod eſt falſum. Nam vnus eſt cõtractus, & nõ plures: vt l. ſi cũ filio. j. de cõpen. Sequeretur etiã q̃ plures obligationes oriren̄: quod dicere eſt abſurdum. Sed licet ſit vna & eadẽ, tamẽ qualitas eius mutatur: quia nõ fit cõdemnatio inſolidum cõtra patrẽ ſicut cõtra filiũ: vt eſt tex. no. qui hoc probat in l. tam ex cõtractibus. ſ. de iud. quod etiã optime vidiſtis, in l. in delictis. §. ſi detracta. ſ. de noxal. Et ex hoc ſequitur effectus q̃ interitu ſpeciei ſicut liberatur filius, liberatur etiam pater: vt l. ſi homo. j. de verb. obli. Dicã in l. ſi ex duobus. §. in hoc autem. j. eo. Venio ad ſecundã partem, ſcilicet ad verſi. eſt autẽ. ex quo nota tex. ibi dum dicit, hic oritur actio & no. ad illam qõ. an actio de peculio ſit natiua. vel datiua. de qua dixi ſ. Oppo. ad id quod intẽdit q̃ iſtud edictum ſit triplex: imò videtur q̃ nõ ſit niſi vnũ: vt j. proxi. §. cũ ſuppletione glo. j. ibi poſitæ. Huius timore gl. exponit triplex, id eſt tripliciter agitur. q. d. vnũ tantũ eſt: ſed tribus modis agi poteſt. Item op. dicitur hic q̃ hoc edictum, &c. ſed hoc nõ poteſt procedere: quia certũ eſt q̃ hoc pronomen, hoc, eſt demonſtratiuũ ad oculum: vt l. nemo. j. de hære. inſti. & ibi no. & quod no. in l. ſi ita ſtipulatus fuero hanc ſummã. de verb. obli. ſed nullum apparet edi
18 ctum: ergo nõ conuenit iſtud pronomen. Sol. † iſtud pronomẽ, hoc, eſt demonſtratiuũ etiam ad oculũ intellectus: vt l. Mæuius. §. duobus. j. de leg. ij. Ergo hic legislator voluit demonſtrare id, quod habebat in mente: & ſic refertur ad intellectum: nõ autem ad oculum. Et ad iſtam ſolutionem facit vbicunq; in iure habes pronomen, hoc, tam ad demonſtrationem corporalem, quàm ad intellectualem eſt demonſtrabile: vt l. hæc actio. ſ. de calum. & l. j. §. hæc in factũ actio. ſ. de his qui deie. vel effu. & l. hæc actio. ſ. de edendo & l. j. ſ. de ſerui. ruſti. prædio. cum ſi. quia certum eſt ibi ad oculum non poſſe demonſtrari, cùm ſint incorporalia: ergo &c. Et de hoc no. do. Franc. de Piſis in l. j. de operis noui nũ-
19 cia. & in d. l. Mæuius. §. duobus. de leg. ij. † per quod videtur poſſe ſuſtineri dictum teſtis, qui ſuper vno articulo in palatio capitanei dixit contractum celebratũ in palatio epiſcopi: & ſuper hoc capitulo dixit in hoc palatio. Nam referitur ad oculũ intellectus hoc verbũ, in hoc palatio, ſcilicet epiſcopi, de quo ſ. dixerat: non ad oculũ corporis: argumentũ extra de teſtib. c. cùm tu. niſi cauſa conuertatur, & intelligeremus quòd demonſtraretur res corporalis, per ea quæ not. in dicto §. duobus. & in j. conſtitutione
20 Codicis & Digeſtorum. † Item quærit hic glo. an qui agit de peculio, videatur agere de in rem verſo? Quidam dicũt q̃ ſic per iſtum tex. Pro quibus facit. §. in rem autem. verſi. licet enim. Inſtitutio. quod cum eo. & l. filiusfamilias. j. titu. ij. Item quando agitur contra patrem vel dominum de peculio, iſtud computatur & cenſetur eſſe in peculio, quod pater vel dominus debent filio vel ſeruo: vt l. quam Tuberonis. §. ſed & id quod. j. eo. & iſtud nil aliud eſt dicere, niſi quòd pater vel dominus tenentur propter id quod verſum eſt. Vnde concludũt quòd qui agit de peculio, agit de in rem verſo. In contratiũ determinat hic gloſ. q̃ qui agit de peculio, non agit de in rem verſo, pro qua videtur tex. expreſſus in l. iij. §. ſi filius. ver. quicquid. j. eo. & l. ancillarum. ij. reſponſo. infra eodem. & ad iſtum textum reſpondet q̃ illud quod hic dicitur, quòd agitur de in rem verſo. dic ſcilicet interdum de in rem verſo, vt ibi: interdum de peculio, vt hic. quod patet: quia ponit eas indiſtinctè. Sed ad contrarium non reſpondet. Tu dic quòd non obſtat. §. in rem verſo, licet enim. quod ibi dicit quòd vna eſt actio de peculio intellige quòd

ille qui proponit actionem de peculio, a
conſequitur effectum ſemper, & interdum de in rem verſo. vt quando dominus debet aliquid ſeruo, vt d. §. ſed & id quod.
21 Aduerte tñ † q̃ non ſemper illud quod eſt verſum in rem dñi, cenſetur in peculio: nã tunc in peculio cenſetur quod in rem domini verſum eſt, quoties ſeruus dominum naturaliter ſibi obligat. & hoc tunc demum eſt, cum vertit in rem domini animo repe-
b tẽdi, non animo donandi. Itẽ ſi conſumptũ ſit illud quod verſum erat: vt qa granũ, vinũ & oleum, quod mutuo acceperat, dederat familiæ domini, & ab ea fuit ſubtractũ. c Nota. quod granum, vinum vel oleum eſt in peculio: & tamẽ in rem domini verſum eſt. Item ſi ſeruus debet domino vltra quã verterit: ſi de in rem verſo dominus conueniatur, nõ deducit ſibi debitum in actione de peculio deductu-
rus: licet ſit arg. contra j. de in rẽ ver. l. quidã. & propter iſtos eſſectus neceſſe eſt dicere, actionẽ de peculio ab actione de in rem verſo diſcrepare: vt l. j. j. tit. ij. & vidiſtis ſ. de differentijs inter iſtã actionem & illã. Et eodem modo reſponde ad l. filius. j. tit. ij. De quo articulo no. in d. §. in rẽ autem. Inſti. quod cum eo. Venio ad tertiam partẽ, quæ eſt in ver. verba. quę ponit verba edicti. & gl. ſupplet, ſcilicet actionem in dominum vel patrẽ. Sed pro de-
22 claratione † quæro: hic dicitur q̃ pater ex contractu filij teneatur
a de peculio: quęro de quo peculio poſsit intelligi, cũ filiusfa. poſſit habere plura peculia, vt dixi ſ. in rubri. Glo. in l. pater qui caſtrenſe. j. de caſtrẽ. pecu. mirabiliter reſpondet q̃ de iure antiquo pater tenetur de peculio profectitio quod ipſe filio conceſsit: & paſſus eſt eum habere. Itẽ de peculio aduentitio, quia de iure antiquo non diſtinguebatur peculium aduentitium à profectitio: cum quicquid quęrebat filius, quærebat patri. De caſtrenſi vero peculio non tenetur pater filio viuo: ſed ipſe filius cõuenitur: vt l. iiij. §. j. de caſtren. pecu. Item hodie in aduentitio peculio pater non tenetur actione de peculio: ſed poteſt conueniri vt legitimus adminiſtrator filij: vt l. j. C. de bon. mater. quod no. quia per hoc habes intellectum totius tituli de peculio: & hæc vera viuo
23 filio. † Sed quid mortuo filio, qualiter tenetur pater de peculio? Reſpon. de iure antiquo de peculio aduentitio & profectitio tenebatur intra annum, per titulum quãdo actio de peculio eſt an. de peculio vero caſtrenſi, ſiquidẽ pater occupauit iure peculij, incipit aſſumere poſt mortẽ vires peculij profectitij. ideo tenetur de peculio intra annum: vt d. l. pater qui caſtrenſe. ſecus ſi vt hęres occupat. Hodie vero indiſtincte pater occupat vt hæres in aduentitio caſtrenſi vel quaſi: ideo nõ tenebitur de peculio, ſed ciuili perpetuo. Sed contra hoc facit, quia ipſe ſuccedit filio: quomodo ergo poteſt teneri de peculio. Nam pater, qui tenetur de peculio, habetur vt fideiuſſor: vt l. cum filius. j. de verbo. obliga. & no. glo. in l. ſed ſi damnum. §. ſed & creditor. j. eod. ſed ſi fideiuſſor ſuccedit principali, extinguitur obligatio fideiuſſoria: vt l. hæres à debitore. §. quod ſi idem. j. de fideiuſ. vbi iſtam oppoſitionem facit glo. & ſoluit in d. l. pater qui caſtrenſe. de caſtrenſi pecu. Ve-
24 nio ad quartam partem in ver de eo. Ex quo not. † quod masculi
b num concipit fœmininum. Contra hoc [b] oppo. de l. ſi ita relictũ. in princip. de lega. ſecundo. & l. qui duos. de lega. iij. l. Lucius. §. quæſitum. Solu. vt per Cyn. in l. quicunq; de ſer. fugi. & ibi etiã Odofr. & in Specu. de diſputa. aduoca. §. j. Docto. in l. j. j. de verbo. ſignifica. de quo eſt hodie gloſſ. in cap. generali. de electio. in vj. & pleniſsime per domi. Franciſc. de Piſis in d. l. j. de verbor. ſignifica, Tetigi etiam in d. l. ſi ita relictum. Vnde potes dicere q̃
c aut masculinum [c] pronunciatur per nomen proprium: & tunc non comprehendit fœmininum. aut per appellatiuũ: & tunc aut pronunciatur ſubſtantiue aut adiectiue. Primo caſu aut tale ſubſtantiuum eſt generis communis: & tunc maſculinum non cõpit fœmininum: quia pronunciatio fit in vtroq; genere: argu. de vulga. & pupil. l. cum ex filio. §. j. & quia quod commune eſt, ita ſe habet ad maſculinum ſicut ad fœmininum: vt infra de verbo. ſignifica. l. hominis. Aut eſt generis maſculini, vt nomen filiorũ, libertorum, & fratrum: & tunc aut ſeruo ſecundum conueniẽtiam rei, de qua loquimur, non eſt adaptabilis ad vtrũq; genus:

a ¶Ex contractu filij. Et vide quatuor caſus no. per gl. in l. cũ ancilla. C. q̃ cũ eo. ſi quibus pater vel dominus non teneẽ de peculio, niſi in q̃tum locupletior factus eſt. Bal. q̃ addit quintũ in l. ſi filiusfa. ſ. de iudi.

POMATES.

b ¶Cõtra hoc. Vide Alex. cõſ. lxxx. col. fi. vo. j. & cõſ. xxiij. col. ij. vol. ij. & cõſi. cxv. col. ij. vol. ij.

c ¶Aut maſculinum. Quãdo maſculinum cõprehendat fœmininũ, vide Bar. in l. j. j. de verb. ſigni.

✠ POMATES.
a ¶ Et tũc. Vide Ale. consi. cxij. ij. vol.
✠ POMATES.
b ¶ Indifferentis. Vide Are. cõsi. xxxix. colum. ij.
c ¶ Nullã legẽ reperio in hoc titu. minusq; in Pãdectis, quæ incipiat, ꝓtor arbitratus. voluit Bart. adducere l. j. §. merito. j. tit. j. Ale. Losæus.

vt si dico, liberti sunt mariti vxorũ: & tunc non continentur fœminę: & hoc non ex vi nominis sed rei, id est materiæ: aut conuenientia sermonis põt adaptari vtriq; generi: & tunc aut loquimur in materia quę recipit interpretationem extensiuã: & tũc masculinũ comprehendit fœmininum: & ita loquitur l. qui duos. & l. Lucius. §. quæsitũ. & l. si ita relictũ. Aut in materia, quæ non recipit extensionem seu interpretationem extensiuam: & tunc non concipit fœmininum: vt j. de vent. in pos. mittẽ. l. j. §. quare. Hanc doc. no. tradit l. iusta. j. de verbo. sig. Si vero pronunciatur sermo masculinus adiectiue: & tunc aut substantiuatur in substantiuo generis masculini: & tunc aut in materia extensibili: & cõprehendit fœmininũ: vt de verbo. sig. in l. quisquis. Aut in materia non extensibili: & tunc secus. Aut substantiuatur in substantiuo generis communis: vt puta, quisquis homo: & tunc[a] ex vi accidentis, id est adiectiui nil importatur: quia accidens est ad substantiam cui cohæret signũ. nõ enim proprietas & significatio, sed ex vi substantiui oratio significat vtrunq; sexũ: vt j. de fis. l. ait diuus. & j. de verb. sig. l. j. & l. j. j. de reg. iur. & vide quod no. in Clemen. j. de elec. in ij. gl. Sed quæro † in casu, in quo masculinum concipit fœmininũ, an sit de proprio significato verbi: Iac. But. hic dicit q̃ nõ: sed potius ex quadam interpretatiõe. & hoc probat per istum tex. Nã si esset de proprio significato verba prolata in masculino intelligerẽtur in fœmININO: quod hic est secus. Sed mihi videtur q̃ nec ex proprio significato nec ex interpretatione masculinũ cõcipit fœmininũ: & q̃ nec possit procedere istud brocardicũ: quia vbicunq; tu dicis q̃ masculinũ possit concipere fœmininũ: nõ est bene dictum q̃ istud sit ex vi verbi masculini: imo dico ex vi rationis: quia indifferens est ratio. quod probo per tex. istum qui dicit, ex hoc edicto in fœmininum sexũ actio datur. nõ autẽ dicit, ex verbi interpretatione: quia non vi interpretationis, sed vi eiusdẽ rõnis quæ indifferens est ad vtrũq; sexũ. Sic in l. sed & si. §. hoc senatus. ś. tit. j. Exemplum in statuto quo † cauetur q̃ si quis vadit de nocte, puniatur in decẽ, & loq̃tur de verbo masculini generis: dico ergo q̃ statutũ comprehendit fœmininum genus, non vi verbi, sed vi rationis indifferentis.[b] Sed si statutum diceret sic: si quis rapuerit virginem vel monialẽ, puniatur in decẽ. isto casu statutũ nõ comprehendit fœminiNũ: quia nõ est indifferens hæc ratio. Nam statutum quod habet locum in masculo, nõ habet locum in fœmina. & sic de similibus.

Si cum impubere. Ex contractu serui vel filijfamilias minoris pater vel dominus nõ conueniuntur, nisi inquantũ locupletiores facti sunt: vel verius dicã, nisi inquantũ locupletatũ est peculiũ. h. d. Oppo. & videtur q̃ imo inquantũ est in peculio: vt ś. ea. l. in prin. Solu. specialiter hic. Ratio specialitatis põt esse. Nã ex quo grauatur pater vel dominus in vno, scilicet q̃ si seruus vel filiusfamilias minor lęderentur propter eorum facilitatem. non restituerentur: vt l. iij. §. fi. ś. de mino. releuatur in hoc, q̃ nõ tenetur de peculio, sed inquãtum peculiũ est locupletatũ: arg. l. eũ qui. ś. de iureiur. Item quærit hic gi. an isto casu pater vel dominus deducet sibi debitũ si conueniretur de peculio. & dicit. q̃ sic.

1 ☞ *Verbum, habeo, quod non denotet dominium.*
2 *Genitiuus quando denotet dominium, & quando possessionem.*
3 *Statutum quod accipiens rẽ alterius puniatur in decẽ, quomodo intelligatur.*
4 *Communis vsus loquendi quod attendatur in statutis.*
5 *Quod actio de peculio sit prætoria.*
6 *Id quod est commune, quod sit meum.*

Potestatis. Iurisconsultus hic exponit verbum, potestatis, positũ in edicto. & primo dicit q̃d istud verbũ, potestatis, refertur tam ad filiũ q̃ ad seruum. Secundo dicit q̃ seruorum appellatione continentur nedum proprij: sed hi, quos bona fide possidemus tãtũmodo. & q̃ appellatione seruorum cõtinẽtur nõ solũ proprij. sed cõmunes. & h. d. Verbũ, potestatis, assumit large vt cõprehẽdat seruos proprios & communes, & ẽt bona fide possessos, & eos, in quos habemus vsumfructũ & hæreditarios, & cõprehendit dominos vtriusq; sexus minores & furiosos. h. d. cũ l. seq. ibi: ex ea cã. No. q̃. † verbũ, habeo, verificatur siue res sit mea, siue non: adeo q̃ de necessitate nõ denotat dominij existentiã. ad quod l. j. §. quod autẽ. de vi & vi arma. Secundo no. †. q̃ genitiuus verificatur rõne possessiõis. Cõtra hoc opi. & videtur q̃ genitiuus habeat significare dominiũ: vt l. seruum Titij. j. mãdati. & l. si hæredis seruus. de le. j. & l. si seruus cõis meus. j. de stip. ser. Sol. fateor q̃ genitiuus habet dictam significationẽ, & etiã alias significationes: vt hic. vbi ponitur in lege, debet sumi prout magis aptus est in materia, in qua ponitur vt l. quoties in stipulatiõibus. de verb. obli. vbi expresse ponit hoc exẽplũ, dum dicit, liber Aristotelis. & l. quoties idem sermo. de reg. iur. & l. liberorũ. §. j. & de leg. iij. Sed pone: † dicit statutũ q̃d quicunq; acceperit rem alterius, puniatur in decẽ. quæro quid si significat illud, rem alterius: an dominium, an vero possessionem. Et videtur q̃ significat dominium, ita q̃ nõ possessionem: vt l. ij. post prin. ś. de reli. & sump. fu. In contrarium videt q̃ verificetur nõ tãtũ in dñio sed etiã in possessiõe, vt hic. Itẽ si habeo rẽ cõmodatã vel depositã apud me, dicit̃ esse in ptãte mea: vt l. j. in prin. et §. ait prætor. cũ l. seq. ś. nau. cau. fta. Dic quod de proprio & stricto significato significat dominium: vt d. l. ij. sed de significatiõe magis larga & impropria cõprehendit etiã possessionẽ, & detentationem: vt hic. Vnde generaliter antiqui dicebant q̃ genitiuus quandoq; regitur ex natura eius q̃ est alterius: quandoq; ex natura possessionis. In statuto vero licet debeamus accipere propriam significationem vocabuli, vt l. non aliter. de le. iij. tamẽ, propter † cõmunem vsum loquendi accipiã hoc secundo modo: vt l. librorũ. §. quid ergo. & q̃d ibi no. de leg. iij. & l. Lucius. Et q̃d ipse communis vsus loquendi attendatur, facit quod not. in l. ij. §. tulerunt. in glo. no. arg. ś. de ori. iu. Secundo no. q̃ † istæ actiões sunt prætoriæ: vt hic in l. ex ea causa. ibi: honorariæ, & c. ad quod facit l. j. in prin. ś. e. l. prętor arbitratus, j. eo. & l. Titius. de rescindendi. Tertio no. q̃ † id quod cõe est, meũ est. de quo per Dyn. in l. serui electione. de leg. j. & per Cy. in l. j. C. qui test. fac. pos. & p Dy. etiam in c. in re communi. de reg. iu. in vj. & per do. Fran. de Pisis in l. sed si hac. §. qui manumittitur. de in ius vocan. & in d. l. j. C. qui testa. fa. pos. in simili. & ego tetigi in d. l. serui electione. plenius quam alibi.

1 ☞ *Actio de peculio an sit datiua, remissiue.*
2 *Verba edicti absolute posita quod verificentur etiam in eo qui in nullius est potestate.*
3 *Hæreditas iacens quantum ad hunc titulum quod non dicatur domina.*

LEX III.

Licet. Istud principium summaui cum prącedẽtibus: & adhuc venit ad expositionem illius verbi, potestatis, positi in edicto. Not. q̃ † ista actio est datiua: vt hic in tex. ibi: polliceatur, & c. & ibi: dari de peculio. de quo dic vt dixi ś. eo. l. j. Item no. q̃ † verba edicti absolute posita in eo qui est in potestate alterius verificantur etiam in eo qui nullum habet dominiũ, vt hic. ibi: in nullius potestate, & c. Item no. q̃ † hæreditas iacens q̃tum ad hunc titulũ non dicitur domina: licet in alijs secus: vt l. hęreditas. j. de acqui. re. do. Nam hic requiritur dominiũ personæ viuentis, non fictæ. Et est ratio: quia in constitutione peculij requiritur consensus: sed hæreditas non potest consentire: ergo & c. sed tamen ex æquitate verificat̃ etiam in persona repræsentata à iure: vt est hæres, qui ab hæreditate iacente repræsentatur.

Vnde Labeo. Hic Iurisconsultus declarat plenius q̃ dixerat in prin. legis adducendo dicta Labeonis. No. q̃ verba edicti quæ dicunt: quæ in alterius potestate, & c. verificantur in vna & eadem persona. Oppo. hic dicitur quod seruus liber factus conuenitur de eo quod gessit in seruitute. Contra de l. j. C. an ser. ex suo fa. & per totum. Solue vt in gloss. Item oppo. dicitur hic, seruum liberum factum tenerí de peculio: contra, imo videtur quod insolidum. Nam ex quo est liber & hæres: censetur liber factus à die mortis testatoris: & sic videtur non vt seruus contraxisse: vt l. omnia fere. j. de regu. iur. & l. hæres quoq; infra de acqui. hære. Glo. soluit, sed sua sol. esset vera, quando esset institutus pure liber & hæres: sed hic nõ fuit institutus pure, sed fuit vulgariter substitutus, vt patet i tex. ibi mox repudiantibus, & c. quæ substitutio est cõditionalis institutio: vt no. in l. Gallus. in prin. de lib. & posthu. & l. in ratione. §. si filio. ad le. fal. & l. qui liberis. de vulg. & pupil. & iõ in medio tempore non dicitur esse hæres, nisi fictione iuris.

Verbum

1 ☞ *Verbum, alterius, comprehendit masculinum & fœmininum.*
2 *Tutor & curator æquiparantur.*
3 *Quando agitur contra furiosum, libellus formatur in persona procuratoris.*
4 *Constitutio seu demandatio peculij non finitur morte.*
5 *Pupillus etiam cum tutoris authoritate non constituit peculium.*

Parui autem. Hic iurisconsultus exponit verbum edicti qui in alterius, & c. hoc dicit. verbum alterius, comprehẽdit vtrunq; sexum, minores & furiosos. hoc dicit. Not. quod dixi in summario † quod istud verbum, alterius, comprehendit masculinum & fœmininum. Not. text. quod dominus est obligatus. Not. † in versicu. in furiosi. tutorem & curatorẽ æquipararí. Item not. † quod quando agitur contra furiosum, debet formari libellus in persona curatoris.

Opp. quod dominus dicitur fideiussor serui: vt l. cum filius. de verborum obligatio. & not. in l. sed si damnum. §. sed & creditor. infra eodem. Sed mulier non potest intercedere: quia habet exceptionem Velleiani: ergo & c. Sol. hic in re propria. Ad quod facit l. de die. §. primo. supra qui satisdare cogan. Item nota † quod ista demandatio seu constitutio peculij non finitur morte mandantis seu cõstituentis, & c. No. † etiam pupillum cum tutoris authoritate non posse cõstituere peculium: & idẽ si esset furiosus.

1 ☞ *Interrogatus de duobus potest simul in diuersis orationibus respondere.*
2 *Ne iuris ordo in respondendo peruertatur, congrua debet fieri responsio.*
3 *Intercessio dicitur officium.*
4 *Actio de peculio an sit proprium nomen actionis.*

a Si filiusfa. [a]Hic exponitur vltimum verbum edicti, scilicet negotium gestum est, & c. & incipit declarare quãdo dicitur negotium gestum. & primo de negotio extraiudiciali: & glo. diuidit. Tu dic q̃ iste est proprie §. vlq; ad §. ex furtiua. & diuiditur in tres partes principales. Primo format tres quęstiones in persona duorum, scilicet serui, & filij. Secundo incipit ad illas respondere circa personam serui. Tertio circa personam filij. Secunda ibi: & est verius. Tertia ibi: sed si filius. Item secũda pars diuiditur in septem partes. Nam primo Iurisconsultus respondet ad primam quæstionem dum seruus fideiussit: quia ita demum obligat dominum, si fideiussit in causa peculiari. secus si extra causam peculiarem. Secundo respondet ad tertiam quæstionem dum seruus mandauit. & similiter ibi distinguit in causa peculiari vel non. & tene primam lect. glo. Tertio dicit quod distinctio adhibita in mandatario serui, non admittitur in fideiussore filij: sed indistincte dicit patrem de peculio teneri. Quarto dicit distinctionem adhibitam in mãdatario serui habere locum etiã in fideiussore ipsius serui. Quinto quod est dictum in fideiussore filij, dicit habere locum etiam in mandatario ipsius. Sexto quod dictum est in fideiussore & mandatario filij, quod agunt de peculio, dicitur habere locum quando fideiubet vel soluit patri creditori: alias mãdatarius soluens solutum contradicit: & fideiussori dato à filio contra patrem succurritur: & fideiussor exceptione doli iuuatur. Septimo dicit eum obligari ex facto serui extraiudiciali: secus ex negotio iudiciali, siue iudicium agitetur coram arbitro, siue coram iudice. Secunda ibi: Iulianus quoque. Tertia ibi: cui congruit. Quarta ibi: idem accipias. Quinta ibi: idemq;. Sexta ibi: quod si filius. Septima ibi: si seruus. Item tertia pars principalis diuiditur in duas partes: & primo dicit quod filius fideiubendo vel mandando indistincte obligat patrem, non distinguẽdo in causa peculiari vel non. Secundo quod dictum est, patrem obligari ex facto filij extraiudiciali, indistincte habet locum etiam in iudiciali: siue iudicium agatur coram arbitro, siue coram iudice. Item quandocunq; & quotiescunq; in iudicio interueniat. Secunda ibi: quare ex compromisso. Venio igitur ad secundam partem principalem: quia prima est clara. & examinemus hunc §. per partes. & ista secunda pars hoc dicit. Seruus fideiubẽdo vel mandando extra causam de peculio non obligat dominum de peculio: sed fideiussori dato à filio contra patrem hac actione succurritur, si ipse est creditor: alias mandatarius totum condicit, & fideiussor vtitur exceptione. hoc dicit. No. quod † de duobus interrogatis simul potest in diuersis orationibus responderi. Secundo no. † q̃ congrua debet fieri responsio, ne iuris ordo in respõdendo peruertatur. Tertio no. † q̃ intercessio dicitur officium. ad quod l. j. in princip. j. ad Velleia. Glo. & Guli. quærunt hic, † an actio de peculio sit proprium nomen actionis. Dic vt hic per eos. Pro quibus facit tex. in l. Titius. j. de rescin. ven. & instit. quod cum eo. §. istas tamẽ. & videtur text. in §. is quoq;. & in l. si eum. §. fi. ś. de exercito. & ibi gl. no. de hoc vt per Guli.

1 ☞ *Qui nõ obligatur in iudicio, obligatur compromisso in arbitratorem: secus in arbitrum.*
2 *Laudum latum per arbitratorẽ quòd sit quædã transactio.*
3 *Arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum.*
4 *Veniens contra laudum nullum q̃ non incidat in pœnam.*

Si seruus. Hæc est septima pars. & hoc dicit. Qui non obligatur iudicio, non obligatur compromisso. hoc dicit. Et intelligo hoc verum † in compromisso in arbitrum: secus in arbitratorem. Tunc † enim est quædam trãsactio: vt in auꝛ. vt diffe. iudi. §. si vero contigerit. & sic quidam contractus. Sicut ergo obligat dominum de peculio contrahendo: ita & in arbitratorem compromittẽdo. quod not. Nota quod sicut seruus non potest esse ĩ iudicio: vt l. seruus. C. de iudi. ita nec compromittere: quoniam † arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum: vt l. j. C. de arb.

Item nota quod qui † venit contra laudum[b] quod est ipso iure nullum, in pœnã non incidit. Pro quo facit text. & glo. in l. apud Celsum. §. item quærit̃. de doli exce.

1 ☞ *Filius fideiubendo, compromittendo, & contrahẽdo, quod obligat patrem de peculio.*
2 *Illa obligatio, qua tenetur pater & filius, quod sit eadem numero.*
3 *Origo actionis q̃ non attendatur.*
4 *Filius q̃ possit compromittere sine patris consensu.*
5 *Arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum, an hoc vt filius possit agere sine patris consensu.*

Sed si filius. Hæc est tertia pars principalis. & h. d.

1 Filius † fideiubendo, compromittendo, & contrahendo, patrẽ obligat de peculio. h. d. Et in hoc differt a seruo. Quam differẽtiam no. & istam & alias differentias habes plene C. quod cum
2 eo. in l. nulla res. Not. q̃ † eadẽ obligatio est numero illa, quatenentur & pater & filius. Item no. † q̃ origo actionis non
4 attenditur. Item no. q̃ licet † filius in iudicio esse non possit sine consensu patris, vt l. fi. §. necessitate. de bo. quæ lib. tamẽ cõpromittere potest, vt hic secundũ Guli. Sed ego dico q̃ de hoc est gl. in dicto §. necessitate. Sed contra hoc oppo. de l. j. C. dẽ
5 arbi. † vbi arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. Dicit glo. q̃ est verum. Interdum tamen fallit: vt patet in l. quid ergo. §. ex compromisso. ś. de his qui no. infami. & l. si dictum. §. j. de euict: Alij dicunt q̃ hoc est verum, quando ex sententia arbitri oritur actio. Tu dic & melius: aut agitur ex sententia arbitri tanq; ex iudicio: & tũc debet cõsentire: vt l. cũ antea. & l. ne ĩ arbitris. C. de arb. Aut agitur ex contractu: & tunc secus. quod no. multũ. Huic etiã adde l. post legatum. §. si filius. de his qui. vt indignis.

1 ☞ *In iudicio quasi contrahitur: & an celebretur ex sententia vel litis contestatione. & nu. 6.*
2 *Ex sententia oritur obligatio.*
3 *Iudicia sunt quasi contractus: & iudicia & stipulationes æquiparantur. & nu. 16. vbi in quibus differant.*
4 *Actio q̃ non sortiatur naturam, in cuius locum surrogatur.*
5 *Actio de peculio non est proprium nomen actionis.*
7 *Ante litis contestationem super principali negotio non proceditur ad diffinitiuam.*
8 *In emergentibus ante lit. contest. q̃ quasi contrahatur.*
9 *Arguere de contractu ad quasi contractum quod possit. & nu. 12.*
10 *Arguere de sententia ad vltimam voluntatem quod liceat.*
11 *Factum iudicis dicitur factum partis.*
13 *Actio iudicati quod oriatur ex obligatione, quæ causatur ex sententia.*
14 *Actio iudicati seu in factum ex sententia, quod sit natiua.*
15 *Ex sententia interlocutoria quod oriatur actio in factum, sicut ex diffinitiua.*
17 *Origo actionis an attendatur.*
18 *Si per statutum pro crimine, in quo pœna sanguinis veniret imponenda, imponatur pœna pecuniaria, an poterit transigi super tali crimine.*
19 *Si pro homicidio imponitur pœna pecuniaria, an poterit in dicto casu interuenire procurator.*

a ¶ Si filiusfa. Vide doctos. i l. si ex duobus. §. j. & ibi oino Ang. de duo. reis.
✠ ¶ De peculio. Bar. allegat̃ hic cõtrarius: pro quo vide eiusdẽ concord. Bart. cõcordan. xiij. incip. longe subtilius.
b ¶ Venit contra laudum. Veniens contra laudũ nullũ, non incidit in pœnã: imo dicit tex. no. in c. examinata de cõfir. vti. vel inuti. q̃ etiã non põt emologari laudum super quo non ꝓcedit compromissum. Item ad hoc facit gl. no. i l. si patronus. j. si quid in frau. pa. & per istum tex. dicit Bal. in l. ij. in j. colũ. C. de excep. rei iu. si contra laudum nulla potest opponi exceptio, poterit opponi exceptio q̃ cõpromissum est nullum. Facit l. diuus. et ibi Barto. de test. mi. Adde an incidat in pœnam qui cõtrauenit laudo nullo, Bal. cõsi. xxij. lib. iiij. Et an laudũ possit emologari nullo precedẽte compromisso, Pe. de Anc. consi. cclxij.
✠ POMATES.
b ¶ Contra laudũ. De quo vide aliquas remissiones in l. pacta q̃ contra. C. de pact. & consil. xxxij. vol. ij. vbi declarat.

contra patrem in contractu actio stricti iuris quatenus est in peculio. contra filium vero. actio bona fidei in quantum actionis ingressus est simul vt sic legatur l. 2. ff. de iudi. in proleg.

a ¶ Idē ſcribit. Et adē q̃ Bar. ī l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. d̃ dam. inſe. in vlt. col. intelligit iſtũ tex. habere locũ q̃n in certa quãtitate cõdẽnatur filius, & nõ ī publicatione bonorũ. Itẽ q̃n nec cõdemnatur in abſentia. qd̃ ſtellige q̃n ſemp̃ fuit abſens. ſecus ſi fuit item conteſtatus. & poſtea ſe abſentauit q̃a tenetur propter quaſi cõtractũ initũ in cõteſtatione, p̃ no. in l. ij. ī. de pręto. ſtipu. p̃ glo. & doct. licet ſi in abſentia cõdẽnetur tenebit̃ pater. Sed hoc vltimũ nõ eſt ſine ſcrupulo. primo, q̃a vbi alias ſentẽtia nocet tertio nũq̃ nocet, q̃n fertur ī abſentẽ, licet ſit cõteſt. lis, iuxta no. ī l. q̃ repudiantis. ī. de inoſſi. teſt. & p̃ Bar. in l. cũ filius. de ver. oblig. Itẽ q̃a iſte tex. loq̃tur in quaſi contractu ſentẽtiæ, quæ immediate ordinatur ad id quod immediate deuenit in ſentẽtia: quæ rõ ceſſat in quaſi cõtractu q̃ fit per cõteſt. Et vi de Io. de Imo. in d. §. ſi de vectigalibus.

b ¶ Celebratur. Vide ad hoc Feli. in rubr. de re iud. co. x j. & in c. q̃d ad conſultationẽ. co. ij. eo. ti. Barb. conſil. xliiij. ij. volu. Bal. conſi. cccx. in ij. parte.

c ¶ Circa hoc quæro. p̃ lit. cõteſt. quaſi cõtrahit̃. ſed q̃d de his q̃ fiũt añ litẽ cõt. an quaſi cõtrahat? Adē no. p̃ Bar. poſt gl. ī l. ij. §. j. de præt. ſtip. & q̃d in his, ī q̃bus lis nõ conteſtat, vide Bart. in l. nihil. C. de p̃cu. & q̃d ibi dixi. idẽ dicas ſi iuramẽto: vt l. depoſiti j. eo. §. j. & adde q̃ per ſentẽtiã ẽt quaſi cõtrahit̃, ſi ſit cõdẽnatoria. ſecus ſi abſolutoria. ſecundũ Bald. in l. ij. C. ſi plur. vna ſentẽtia. & ī l. eos. §. ne temere. in fi. C. de appel. & iſta faciunt an in incidenti vel emergenti ſit lis cõteſtanda, de quo per Bal. in auth. ſed & ſi q̃s. in iiij. co. C. de teſtibus. & in l. ij. C. de ordi. cogni. & ibi ẽt dicit Bald. q̃ in exceptionibus nõ quaſi cõtrahitur: & ſic lis non conteſtatur: q̃a excipiẽdo nemo obligatur.

a Idẽ ſcribit, [a] Iſtũ §. diuiſi cũ p̃cedẽ, tib[9]. & h. d. In iudicio quaſi cõtrahit̃: et ideo iudicati pater tenetur, primæ actiõis origine nõ inſpecta. h. d. No. q̃ in iudicio quaſi cõtrahit̃. Itẽ no. q̃ iſte quaſi cõtractus celebratur[b] ex ſnĩa. Exponit enim gl. iudicio, i. ſnĩa. Alibi dicit q̃ iſte cõtractus celebratur litis cõteſtatiõe: vt no. j. l. ij. in fi. de pręto. ſtip. dic vt ibi. Itẽ no. q̃ ex ſnĩa oritur obligatio: q̃d dic vt dixi in l. Iulianus verũ debitorẽ. ſ. d̃ cõdi. indebi. Itẽ no. q̃ iudicia ſunt quaſi cõtractus: q̃d valet ad materiã moræ, &c. Itẽ no. q̃ iudicia et ſtipulatiões æqparantur. Itẽ no. q̃ actio nõ ſortitur eius naturã: in cuius locũ ſubrogatur. Itẽ no. q̃ actio de peculio nõ eſt, p̃ priũ nomẽ actionis. Venio ad primũ, et op. hic dicit̃ q̃ in iudicij̃s cõtrahit̃. et gl. expõit, i. in ſnĩa. Cõtra, imo videtur q̃ ī litis cõte. fiat quaſi cõtractus: vt no. in gl. magna ī l. ij. de p̃to. ſtipu. Sed ī iudicio ſunt duo quaſi cõtractus. Vnus eſt, qui fit per lit. cõt. et ille obligat me ipſi iſtãtiæ iudicij̃, et operatur effectũ, vt poſtmodũ iudicũ ſequẽtibus actibus poſſit agitari, adeo q̃ poſt lit. cõte. iudex põt̃ p̃cedere me abſente, q̃ q̃dẽ iudex hoc facere nõ poſſet ante lit. cõte. q̃a ante lit. cõt. ſuper negotio pr̃ęcipali nõ põt̃ p̃cedi ad diffinitiuã: vt no. in auẽ. q̃ ſemel. C. q̃ũo et q̃n iud. ſecũdũ cõmunẽ opi. & extra, de dolo et cõt. c. cãm q̃. & c. prout nobis. Sed procedit ad captionẽ pignorũ, et ad miſſionẽ ī poſſeſſionẽ p̃ mẽſura debiti declarati: vt l. cũ p̃ponas. et auth. et q̃. C. de bo. auth. iud. poſſi. et ad alia remedia, de quibus in l. j. de ſuſp. tu. j. et in l. j. ſ. ſi quis ius dicẽ nõ obtẽ. Alius eſt quaſi cõtractus, q̃ fit in iudicio p̃ ſnĩæ p̃lationẽ: et ita loq̃tur hæc glo. et iſte quaſi cõtractus q̃ fit p̃ actũ ſnĩæ obligat me, nõ inſtãtiæ: quia iã eſt finita p̃ ſẽtẽtiæ p̃lationẽ, vt l. terminato. C. de fruc. et li. expẽ. et quia ſnĩa nõ imponit finẽ cõtrouerſiæ: ſed obligat me ſtare ei, q̃d in ſnĩa cõtinetur. Hinc eſt q̃ ex iſta ſẽtẽtia oritur q̃dã actio iudicati, ſeu in factũ q̃d idẽ eſt: vt C. de rebus cre. l. actori. Cogor enim obſeruare q̃d in ſnĩa contineẽ: & ſic bene obligor, ſicut in quocũque cõtractu. Sed ‡ circa hoc quæro: [c] dixi quod per lit. conte. quaſi contrahitur. q̃ro quid in his q̃ę emergunt ante lit. conteſt. an his dicatur quaſi cõtrahi? Dico quod ſic. nam quamuis in eis non cõteſtetur lis expreſſe tamen quaſi conteſtatur: vt not. in ca. prudentiam. §. iij. de offi. dele. Si ergo quaſi conteſtatur: ergo quaſi contrahitur quod multum not. & de hoc eſt text. expreſſus. in l. de ætate. §. qui interrogatus. de inter. act. Nã in ipſa interrogatiõe et reſpõſione quaſi contrahitur: et tamen fit interrogatio añ lit. cõte. vt eo. ti. l. j. & c. Itẽ circa iſtud q̃ro, quare gl. expoſuit: hic cõtrahi. i. quaſi cõtrahi. R ñ. iõ ſic expoſuit: q̃a q̃n aliq̃s quaſi cõtrahit, vtriuſque cõſenſus non eſt neceſſarius: vt eſt videre in negotiorum geſtore, qui ignorante domino, imo etiam inuito gerit: vt l. ſoluẽdo. ſupra de neg. geſt. Si autem vtriuſque cõſenſus eſſet neceſſarius, eẽt verus contractus, vt l. j. ſ. de pac. Sed contra iſtud oppo. tu dicis quod hic non eſt conſenſus. contra. nam lex dicit quod ex ſententia oritur actio ī factũ: vt l. actori, C. de re. cre. et hic. Sed actio p̃ſup ponit obligationẽ ciuilẽ & naturalẽ. nã ex ſola ciuili nõ oriẽ̃: vt Inſti. de obli. in prin. ſed ex vtraq̃: vt no. in l. iuris gentiũ. §. quin imo. de pact. & in l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. de fideiuſ. licet hic eſt ciuilis tm̃ ex ſnĩa: quia ſnĩa eſt actus ciuilis: vt l. actus legitimi. de reg. iur. quia actus ciuilis aliũ actũ ciuilem inducit, nõ naturalẽ: nõ autẽ eſt naturalis, quoniã cõſenſu cauſat̃: vt l. j. ſ. de pact. hic aũt nõ eſt cõſenſus, vt dicis: ſed potius diſſenſus: quia iudicium reddit̃ in inuitũ: vt l. inter ſtipulantẽ. §. j. de verb. obli. ergo &c. Pe. ſoluit iſtud cõtrariũ, & male dicit. Dicit enim q̃ hic eſt quædã tacita obligatio, ex qua oriẽ̃ actio ex re iudicata. Alij dicunt q̃ hic eſt verus cõſenſus ex quo cauſat̃ naturalis. Nã in iudicio quaſi cõtrahit̃: vt hic. ſed omnis cõtractus habet ī ſe cõſenſum: vt d. l. j. de pac. ergo & quaſi cõtractus: & p̃ cõſequẽs obligationẽ naturalẽ. Nã ‡ arguit̃ de cõtractu ad quaſi cõtractũ: vt Inſt. de act. §. j. & l. impuberes. j. de autho. tuto. & l. ſi ex duob[9]. ſ. de neg. geſt. cũ ſimi. Itẽ ille dicit̃ cõſentire, q̃ cãm cõtradicẽdi non habet. j. ſol. ma. l. ij. §. volũtatẽ, ſed lata ſnĩa declarat̃ q̃ ille q̃ condẽnatus eſt, nõ habuit bonã cãm vel iuſtã cõtradicẽdi: ergo vt̃ cõſentire: & ex illo cõſenſu naſci naturalẽ ex ſnĩa, & ex quaſi cõtractu iudicij̃. Itẽ coacta volũtas, volũtas eſt. vt l. j. C. ex quibus cau. infa. irro. & in l. ſi mulier. ſ. ſi metu. ſ. quod met. cau. ergo & cõſenſus, à quo cauſat̃ naturalis. Itẽ licitũ eſt ‡ arg. de ſnĩa ad vltimã volũtatẽ: vt l. nõ eſt mirũ. ſ. de pig. actio. ſed ex vltima volũtate oriẽ̃ actio: ergo &c. Itẽ ille, q̃ nõ appellat, vt̃ cõſentire iudicatis: vt l. tutor. de ap. & l. ab eo. C. q̃uo & q̃n iud. & dixi in l. interdũ. ſ. de cõd. inde. do. Frã. de Piſis dicit aliter, & melius, q̃ hic nõ ſit tacita obligatio: vt voluit Pet. nec exp̃ſſa: vt alij voluerũt: vt ſ. dixi: imo potius ſit ficta. Quod vt̃ ſatis ſuadere quod hic dicitur, q̃ in iudicij̃s quaſi cõtrahit̃, à quo cauſat̃ naturalis obligatio. Nã etiã video ī quaſi cõtractu q̃ tutor gerit negotiũ infantis: & obligat̃ actione tutelæ ex quaſi contractu: & ſibi obligat infantẽ, qui nullũ habet conſenſum. Hoc etiã video in negotiorũ geſtore, q̃ gerit negotiũ furioſi, nullũ habet cõſẽſum: vt de vtroq̃ p̃bat̃ Inſti. de obli. q̃ ex quaſi cõtractu. §. j. & ij. Pręterea tex. eſt expreſſus Inſti. de obli. quæ ex quaſi cõtractu. poſt prin. q̃ ī quaſi cõtractu nõ eſt cõſenſus. Præterea, de neceſſitate quaſi cõtractus nõ eſt q̃ quis cõſentiat, vt p̃bat̃ in omnibus legib[9], quæ de quaſi contractibus loquũtur. Nam cõſenſus dicit mihi actum ſimul fieri: vt l. conſenſu. de actio. & obli. & l. j. ſ. de pact. Siue ergo accipiam contractũ negotiorũ, ſiue tutelæ, ſiue communionis, ita q̃ incido in cõi diuidũdo: nõ eſt dare ſimul cõſentire. Nam ſi ego gero abſentis negotia: certe nil ſentit mecũ ſimul: ſed bene dico q̃ ibi eſt ſenſus: quia ibi vnus agit: & ſic ſentit. Item probatur in condictione indebiti, quæ dicit̃ obligatio ex quaſi cõtractu: & tamẽ cõſtat manifeſte inter ſoluentẽ & recipientẽ cõſenſum nõ interueniſſe: ſed potius errorẽ, qui cõſenſum impedit: vt l. ſi per errorem. ſ. de iur. om. iudi. tamẽ video q̃ obligat̃ condictione indebiti. Nam licet conſentiat ſoluẽdo, erat in cauſa ſolutionis. Circa quod vide gl. in l. j. in prin. ſ. de cõdi. inde. Item in alijs vbi dicã iſtũ conſenſum fictũ & ſubauditũ à lege, ex quo poſſit naturalis obligatio p̃cedere. & iſte eſt prior modus loquendi q̃ lex fingat iſtũ cõſenſum: q̃ ſi dicatur tacitus vel verus, vt illi dicere voluerunt. & idẽ dicã in alijs quaſi contractibus, in quibus dicam iſtum cõſenſum fictum & ſubauditum à lege, ex quo obligatio naturalis poſſit p̃cedere. Vnde concludo q̃ ex ſententia oritur obligatio naturalis cauſata à conſenſu ficto, qui dicitur eſſe in illo quaſi contractu iudiciali: & ſic oportet te intelligere. Item ‡ illud quod facit iudex, videtur facere pars: vt l. ſi ob cauſam. C. de euic. & not. in l. j. §. hæc verba. ne vis fiat ei. Præterea de hoc nõ eſt mirandũ q̃ lex pręſumat conſenſum. Nam ſi lex facit q̃ præſumat̃ cõtractus vbi nõ eſt: vt l. vnica. C. de rei vxo. act. multo magis põt̃ præſumere cõſenſum. Facit l. vẽdicantẽ. § j. de euic. Nec poteſt p̃cedere illud quod Pet. dicit, q̃ eſt tacita obligatio, ex qua oriẽ̃ actio: quia lex dicit q̃ extra id quod agiẽ̃, tacita naſcit̃ obligatio: & ideo nõ eſt verũ q̃ tacite nec expreſſe agat̃: vt l. ſi is q. §. ſi libero. ſ. cõmodati. Nõ eſt ergo verũ dicere q̃ ſit tacita obligatio, ſiue loquamur ī p̃ſonalibus, ſiue in obligatione bonorũ, ſiue q̃ũocunq̃, ſemp̃ reſultat ex eo q̃d licet nõ ſit expreſſum tacite, tñ pars cõſentit: vt l. poſtq̃ liti. C. de pac. ſed ī d. §. ſi libero. dicit extra id quod agiẽ̃. At inter ipſos non agiẽ̃ tacite vel exp̃ſſe: ſed agiẽ̃, vt dixi, ad id q̃d alij dicebãt, q̃ hic eſt verus cõſenſus, p̃bant ipſi q̃ in iudicio

quaſi

quaſi contrahitur & c. R ñ. q̃ hoc non procedit: nam non ſequitur, omnis contractus habet in ſe cõſenſum: ergo & omnis quaſi contractus: quia hoc eſt falſum: vt patet Inſtit. de ob. quæ ex quaſi contractu naſcuntur. circa princi. & per totum. & ſic non eſt ibi conſenſus: & tamen nõ eſt mirum ſi eſt ibi naturalis. Nec
12 obſtat ‡ q̃ poſſumus arguere de cõtractu ad quaſi cõtractum: [a]
a quia id eſt verum vbi diuerſitas cauſarum inducit obligationẽ: ſed ſi diuerſitas cauſarũ eſt: ergo & c. & q̃ ſit diuerſitas cauſarũ, patet: quia obligatio naturalis ex quaſi contractu cauſatur a cõſenſu: ſed in quaſi contractu non eſt conſenſus: ergo in hoc non ſunt pares, vt dixi. Et ſi tu dicis, nõne actio et obligatio ex quaſi contractu reperiuntur per totum titulum de obliga. & quaſi contractu? Sol. dico q̃ non ſequitur, Eſt dare obligationem ex quaſi contractu: ergo ibi eſt dare conſenſum: quia dico q̃ ibi eſt naturalis, ſcilicet ficta: quæ licet in veritate non habeat conſenſum, tamen in veritate lex fingit. ſed ſi eſſet conſenſus verus vel tacitus, non diceretur ficta, ſed præſumpta obligatio cauſata à conſenſu præſumpto. & ſic eſt argu. in §. noſtro, q̃ in quolibet quaſi contractu ſit dare obligationẽ fictam. Item ad illud quod dicunt, q̃ qui non habet cauſam cõtradicendi per §. voluntatẽ, &c. Reſpon. q̃ non eſt verum: quia ibi loquitur in caſu ſpecialiſſimo, vt no. in l. qui ad certum. j. locati. coniuncta. l. dotem. eo. ti. Præterea poſito q̃ ſit argumentum verum: tamen tunc non eſt conſenſus tacitus vel præſumptus, ſed fictus: cum tex. ibi dicat, videtur, quod verbum, videtur, habet improprietatem denotare, & fictionem: vt l. naturaliter. in princi. de acquir. poſ. Item ad aliud quod dicunt, q̃ coacta voluntas, volũtas eſt, & c. Reſpõ. & dico q̃ in iudicij̃s nulla eſt voluntas, etiam coacta, ſed omnino in inuitum redduntur. Eſt enim voluntas ficta, & non vera: ſiue dicas eſſe liberam vel coactã. Et ſi tu dicis, veritas & fictio æquiparantur: vt no. in l. ſi filius. ſ. ſi certum peta. ergo ſicut vera voluntas & verus conſenſus inducunt obligationem: ita & ficta debet inducere. Fateor argumentum iſtud quod ij̃dem inducunt: ſed diſputatio noſtra, in qua ſumus, eſt ſolum de cauſa inducente obligationem naturalem, ſcilicet an ſit conſenſus verus an fictus: an præſumptus ſeu tacitus. & dico q̃ fictus, vt ſ. dixi. Sed tamen circa hoc dicerem q̃ non eſt conſenſus verus, nec tacitus, nec fictus. Ad contrarium reſpondeo: dico q̃ hic eſt ciuilis ſola, quæ habet effectum naturalis propter authoritatem ſtatuentis, vt dicimus in reſcripto principis, & in ædicto prætoris, & ſi. et hoc eſt quod voluit dicere Azo. in l. frater à fratre. ſ. de condi. indebi. dicens q̃ illa ciuilis habet effectum naturalis.
13 Sed circa hoc ego quæro vnde iſta ‡ actio iudicati ſeu in factũ oritur. Text. h. d. q̃ ex re iudicata. quod intelligẽ quod oritur ex ſententia non immediate, ſed ex obligatione quæ cauſatur ex ſententia tanquam ex materia. vt hic ſecũdum Gul. Ad quod facit l. iiij. §. ſoluiſſe. de re iud. & l. chirographis. §. ab eo. de admi.
14 tut. Quod no. quia accidit q. ‡ an iſta actio ſit natiua vel datiua: nam videtur natiua: quoniam vbicunq̃ eſt dare materiam, ex qua naſci poſſit actio ſemper eſt natiua: vt l. iuris gẽtium. poſt prin. ſ. de pac. Sed hic habes expreſſum q̃ eſt obligatio ex quaſi
15 contractu: & ſic eſt natiua, & non datiua. ‡ Item ‡ quæro an
b ex ſententia[b] interlocutoria oriatur actio in factum, ſicut ex diffinitiua. Dic q̃ ſic: vt l. j. ſ. ſi quis ius dí. non obtem. & l. cum nõ ſolum. §. j. de bo. quæ libe. & vide quæ dixi ſ. de iureiurã. l. nam poſtea. §. fi. Quæro, an quod hic dicitur habeat locum in ſententia arbitri. vide de hoc j. de re iud. l. j. Venio ad ſecundum
16 ‡ notabile, in quo dixi q̃ iudicia & ſtipulationes æquiparãtur. Ex hoc collige argu. ad q. offertur libellus contra principalem: & procurator reſpondet q̃ litis conteſtatio videtur inutilis: & quicquid ex ea ſequitur, nõ valet: ſicut eſſet inutilis ſtipulatio, ſi vnus interrogaret̃, & alter reſponderet. Illa enim perſona intelligitur ī ſtipulatione, quæ fuit expreſſa, & nulla alia: vt l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. de verborum obli. poſſet tamen defendi, quia licet non ageret procurator, niſi domino præſente: in iudicij̃s tamen ſic. Vnde magis videtur idem factum domini & procuratoris in iudicio, q̃ in cõtractu: vt ſ. de procu. l. in cauſæ. §. fi. Facit ſ. ſi quis cau. l. pe. Item alibi contra alium offertur libellus, & alter reſpondet, & valet iudicium: vt in auẽ. cauſa quę ſit cum monacho. C. de epi. & cler. C. de bo. ma. l. j. Non obſtat hæc ſimilitudo: quia in multis eſt differẽtia, cum reddatur iudicium in inuitum, & non ſtipulatio. item in ſtipulatione cõtrahimus vere: in iudicij̃s quaſi contrahimus, vt
a hic: quod eſt notãdum. Venio ad tertiũ notabile, ſcilicet quod actio non ſortit̃ naturam eius, in cuius locũ ſubrogatur: quod examina vt per Dy. in l. ſi eũ. §. qui iniuria-
17 rum. ſi quis cau. ‡ Venio ad quartũ notabile, q̃ origo actionis non debet attẽdi. de quo hic per gl. & Gul. Ex quo no. arg.
18 ‡ ad quæſtionem: Super crimine, quod ingerit pœnam ſanguinis non poteſt tranſigi, vt l. tranſigere. C. de tranſac. ſi fiat ſtatutum q̃ imponatur pœna pecuniaria, nõ vt̃ q̃ poſſit tranſigi, vt hic: quia non origine, &c. Ad quod facit l. quod ad ſtatum. j. de
19 pœnis. Item facit ‡ ad q. domini mei in l. pe. §. ad crimen. j. de pub. iudi. ſi ſtatutum im-
c ponit pœnam pecuniariã pro homicidio, an poſſit interuenire procurator: ſi attẽdimus originem, non poſſet: vt l. quãuis. C. de adul. & ibi no. Secus ſi non attendimus originem, vt hic: tamẽ in hoc debemus ſer-
d uare conſuetudinem: vt l. cum in fundo. §. ſi fundus. j. de iure doti. & vide de hoc etiã per dominum meum in l. ſeruum quoq̃. §. publice. ſ. de procura. Venio ad quintũ notabile quod dixi in ſententia, & c. ad quod facit l. iiij. §. ſoluiſſe. & l. intra. de re iud. quod examinaui ſ. in primo notab. Ad quod tamen oppo. glo. de l. fin. C. de vſu. rei iudi. & non ſoluit. Dic quod ideo ibi: quia odio vſurarum quia vſuræ centeſimæ non currunt.

a ¶ Alia exẽplaria habent, quia id non eſt verum, vbi diuerſitas, &c. quod placet, vt euitetur inculcatio. Alex. Loſæus.

b ¶ Quæro an ex ſentẽtia. Vide Bal. ī l. j. in fin. C. commi. vel epiſto. & Bald. poſt gl. in d. l. cũ nõ ſolũ. §. neceſſitate. in iiij. col. in ver. ſequit̃. de bo. q̃ libe. & ibi etiã per Bart. & plenius p̃ Bar. in l. à diuo. in princ. in vlti. q. de re iud. & ibi p̃ alios & p̃ Imo. in l. quod iuſſit in vlti. col. eo. tit.

c ¶ Ex furtiua cauſa. Sed quid ī ductis an pater teneat̃ p̃ filio de peculio? vide tex. no. in l. quoties. la. ij. cum ſequẽ. & ibi per Bar. ff. de noxa.

d ¶ Peculium. De materia huius legis vide Bal. in l. fi. in ij. colum. cum ſeq. C. q̃d cum eo.

c Ex furtiua cauſa. [c] Ex maleficio nõ dat̃ hęc actio, niſi in quantũ locupletat̃ peculium. h. d. Alios caſus vide & no. in l. cũ ancilla. C. quod cũ eo.

Sed contra iſtum §. oppo. de §. ſ. proxi. Sol. ibi pater nõ cõuenitur ex delicto filij̃, ſed ex quaſi cõtractu. & ſic nõ obſtat. Demum ergo filio condemnato actione ex maleficio pater conueniẽ̃ de peculio. Pone ergo filiũ conueniri condictione furtiua, vel lege Aquilia, & eſt cõtumax: quærit̃ primo nũq̃d poſſit fieri miſsio in bonis filij̃. Videẽ̃ q̃ non: quia filio agenti & fugiẽti, id eſt conuento, pater debet conſentire: ſed hic nõ conſentit: ergo & c. Sed circa hoc dico, quia interdũ filius fugiendo facit aliquem actum: & tunc pater cogitur conſentire. Interdum fugiẽdo non facit aliquem actum: & tunc non cogitur ei conſentire quod non eſt, vt j. de euic. l. ſi dictum. §. penul.

1 ☞ *Maius delictum eſt in committendo quam in omittendo.*

Si filius fami. [d] Qui obligatur ſaluam facere rem publicã, nõ obligat̃ de quolibet ſingulari. h. d. Not. q̃ pater obligatus eſt, & c. de quo dic vt ſ. in l. j. Not. q̃ nõ eſt recta allegatio de delicto in committẽdo ad delictũ in omittendo. Ad quod facit l. & in totũ. §. fi j. de impen. in rebus do. fa. & l. ſi mora. j. ſol. mat. In contrarium facit l. iniuriarum. §. ſi quis de honoribus. j. de iniur. & l. Imperatores. j. ad municipa. Solue
1 vt no. in illis. ‡ Not. q̃ maius eſt delictũ in cõmittendo, q̃ in omittẽdo. Opp. de l. quoties. j. ad municí. vbi teneẽ̃ inſolidũ. Sol. Aut pater contradicit expreſſe: & non tenetur niſi de peculio: vt hic. Aut non: & tunc tenetur inſolidũ: vt in contrario q̃d eſt eo ipſo q̃ ſcit eũ eſſe decurionẽ, & nõ cõtradicit. Sed contra hoc opp. de l. Lucius. j. de admi. tu. R ñ. ſupra dicta procedũt in officio publico authoritate, & vtilitate. Sed lex cõtraria procedit in officio publico authoritate, ſed vtilitate priuato. Sed contra hoc opp. Inſti. de excu. tu. in §. j. Sol. aut tutor à iudice datur: & tunc qualitercunq̃ pater approbat tenetur, &c.

1 ☞ *Remittere: eſt dare. quod valet ad multa.*

d Peculium. [d] Hucuſq̃ iuriſconſultus expoſuit verba edicti, ex quo agitur trib[9] modis, ſcilicet de peculio, & de ī rẽ verſo, & quod iuſſu. Modo eſt videndũ q̃d ſit peculiũ. Et iſta lex diuidit̃ in quatuor partes. Nã primo ponit dictũ. Secundo rationẽ dicti. Tertio illã p̃bat. Quarto illã limitat. Secũda ibi: nã cũ. Tertia ibi: ſed hoc. Quarta ibi: ſi vero. Breuiter hoc intẽdit: Peculiũ ſola volũtate domini conſtituit̃, interueniẽte traditione vera vel ficta: ſecus ſi nulla

¶ Si opem. ſi ver. oppo. Et ibi aduerte, quia forte eſt. Nam debes ſcire ibi: q̃ ferēs opem furto, &c. Adde quæ not. in l. iiij. cum ſeq. ſ. de condi. fur.

b ¶ Patientia. Vide Bar. in l. cū de in rē verſo. infra de vſur. Seruo aūt manumiſſo an videatur peculium adēptū, et contra quē agatur, vide Bal. in l. ij. C. an ſeruus ex ſuo facto.

POMATES.

c ¶ Qd' nomina. Vid. Car. cōſi. lxvj. co. ij.

d ¶ Non ſtatim. Et qd operetur iſta ademptio peculij, vide Imo. poſt Bar. et doc. in l. ſi filio. la ij. ſolu. ma.

e ¶ Eſt aūt qōnis. Rñdeo ad §. denique. vide quæ no. Bal. in l. fi. in penul. co. C. qd̃ cum eo.

f ¶ Summa cum rōne. Et hunc tex. in verbo, intricare. allegat Ang. in l. fi. de ſtipu. ſer. et pro ſingulari allegat ēt in l. oēs. §. Lucius. de his quæ i frau. credi. et i l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebe. et in l. iiij. ad l. falci. et in l. ij. C. de rep. hære. dicit nō eſſe alibi q̃ alienatio rerum pretioſarum facit præſumere alienationem fraudulentam. quod no. ad l. omnes. §. Lucius. quę in frau. cre. et quod no. Bart. in l. ſocietatem. §. arbitrorum. in v. col. in q. an poſſit renunciari reductiōi. j. pro ſocio. & Ange. in l. Marcellus. §. res q̃. ad Trebel. et in l. in quartā. ad l. fal. Et quomodo hic poſsit admitti peculium in præiudiciū creditorū, et qñ p̃ſumatur in fraudē, vide Imo. poſt gl. & Bal. in l. ſi filio. la. ij. ſolu. ma.

g ¶ Si cū hærede. Vide ſ. Bar. in l. frater a fratre. maxime. in x. col. de condi. inde.

traditio interueniat. h. d. Not. generalem diffinitionem peculij. No. q̃ illius eſt concesſio, cuius eſt ablatio vel diminutio.

1 Item no. † q̃ remittere, eſt dare. Ad quod l. ſi mulier. ſupra de condi. ob cau. Not. q̃ cōſtituere ſe debitorē alterius, nō eſt dare quod valet ad multa. Venio ad apparatū, & opp. de l. nō ſolum. et l. quam Tuberonis. §. ſunt quidam. infra eo. Solue vt in diſtinctione quam ibi feci.

Ex his. Hic ponitur concluſio ſupra dictorum. et h. d. Peculiū nō poteſt cōſtitui domino ignorāte: licet poſſet diminui, ſi ſeruus etiam ex delicto eius debitor cōſtituitur. h. d. et habet duas partes. Nā ponit primo q̃ peculium ignorāte domino conſtitui non pōt. Secūdo q̃ ignorante domino diminui nō poteſt. Secunda ibi: ſed ſæpe, &c.

a **Si opem.** Iſte §. cadit in ſummario præcedentis §. nam ſicut. ſupra diminuiſ peculiū ex furto ſeruí: ita et quando ope ipſe facit in eo quod a fure conſequi nō poteſt. No. q̃ de peculio dominus non deducit hoc, quod aliūde conſequi poteſt. Opp. et hic aduerte: quia forte eſt. nam debes ſcire q̃ dominus non deducit pœnam, ſed ſimplicem rem a ſeruo ſubtractam: vt l. ſed ſi dānū. §. ſed eſt quæſtiōis. infra eo. Itē debes ſcire q̃ ferens opē furto, non tenetur condictiōe furtiua: hic autē dicitur q̃ ſeruus opem ferens cōſequitur in eo quod nō pōt conſequi a fure: ergo &c. Sol. gl. duobus modis. Tu dic melius, vt ibi dixi &c.

Si ære alieno. Hic dicit q̃ ſicut dirimitur peculiū ignorante domino, ita etiam augetur. & breuiter hoc intēdit: Licet ipſum ius vniuerſale dirimatur: corpora tamen diminui nō dicuntur. h. d. De hoc dixi plene. infra de impen. in rebus do. fa. l. quod dicit. Gl. hic format vnam q. dic vt in ea, &c.

Non ſolum. In peculio vicarij, domini et ordinarij volūtas inſpicit, &c. hic nō ſunt alia &c.

Depoſiti. In negotio geſto computantur cōtractus d̃poſiti et præcarij, et iuramēti delatio a filio fami. facta. hoc dicit & in § peculium. qui ſequitur, ponitur deriuatio nominę peculij, &c.

Diffinitio. Hic incipit proſeq verba diffinitiōis: et hoc proſequitur per duas charas: et primo exponit quod eſt dictum permiſſu domini &c.

b **Quam Tuberonis.** Informis patientia[b] habetur pro conſenſu in his, quæ ſunt modici præiudicij: ſecus ſi magni. h. d. Et de his verbis habes quod hæc verba, permiſſu domini, non requirunt expreſſam permiſsionem, ſed tacitam directo, vel p̃ conſequentiam, vel per quandam patientiam, &c.

Pupillum. Hic exponit verbum, ſeruus poſitū in diffinitione, &c.

1 ☞ *Nomina & actiones ſunt tertium genus rerum per ſe.*

In peculio. Hic exponit verbum quod poſitum eſt in diffinitione. No. † q̃ nomina[c] et actiones

1 c ſunt tertium genus rerum per ſe: vt leg. mouentium. infra de de verb. ſignifi.

d **Non ſtatim.** [d] Hic exponit verbum ſeparatum a rationibus dominicis, poſitum in diffinitione.

s Ed ſi damnum.

Peculium. Alias eſt l. Peculium. verba, deducto eo vide, &c. Hic exponit q̃ peculium intelligitur, deducto quod debetur. Not. Facit quod creditor eo ipſo q̃ ſuccedit debitori ſuo, videatur ſibi ſoluiſſe de vniuerſis bonis. Facit l. ſi cui. j. de euic.

Si noxali. Si dominus noxali conuentus pecuniā præſtiterit, deducitur de peculio. ſecus ſi ipſum ſeruū. ex contractu vero vel quaſi indiſtincte deducitur quod de naturali debito intelligiť, à quo per deductionem liberabitur ſeruus, &c.

e **Eſt autem quæſtionis.** [c] Quod ſemel deductum fuit verbo & re, iterum non deducetur. ſecus ſi verbo tantū deductio facta fuit. hoc dicit.

Quod autem. De peculio non deducitur quod aliū de quis conſequi poteſt alia actione: excepta actione. de peculio, in qua deductio pro actione ſuccedit, &c.

Non ſolum. Vbi eſt communio ſerui & peculij, deducit vn[9] ſocius quod alteri debeť: alias ſecus. h. d. vſq̃ ad l. ſi ſeruus.

Si ſeruus. Si agitur de peculio vicarij, deducitur quod ipſe debet domino vel ordinario. Itē quod ordinarius debet domino. Secus de eo quod ordinarius debet vicario. Item dominus non tenetur de debito vicarij non habentis peculium, &c.

Hinc quæritur. Maritus tenetur de peculio ſerui dotalis ſimpliciter, ſiue ad ſe ſiue vxorem pertineat. Fructuarius vero vel dominus ſimpliciter non tenetur, ſed prius conueniendus eſt ille, ad quē negotium pertinet, & in ſubſidium deuenitur ad alium. Idem in pluribus bonæ fidei poſſeſſoribus. h. d.

Interdum. Fructuarius poteſt agere contra dominum, & econuerſo, ſi peculium ad eum ſpectans non ſufficit ad ſibi debitum, &c.

f **Vmma.** [f] Hæc actio cōpetit de eo, quod dolo conuenti in peculio eſſe deſijt: qui dolus præſumitur, ſi ademptio intricatio, vel in aliū translatio indebite facta fuerit. h. d. Not. iſtas præſumptiones doli, de eo qui intricat peculium. quod prodeſt ad multa. Secundo not. de eo, qui transfert ad alium, cum ſuſpicatur alium acturū: quia præſumitur dolus. quod facit contra debitores, qui transferunt poſſeſsionem rerum ſuarum ad alium, &c.

Si dolo. Ex dolo adminiſtratoris tenetur quis inquātum eſt factus locupletior. h. d.

E **Tancillarum.** Nomine ancillarum & filiorū datur actio de peculio.

Conſtat. Hæres deducit quod ſibi debetur. h. d.

Si ſeruus. Extraneo contra venditorem & cōtra emptorem actio de peculio competit pro parte & in ſolidum: ſed ipſi venditori de eo, quod ſibi vel ſeruo eius debetur, non competit contra emptorem: emptori vero competit cōtra venditorem facta prius de ſuo peculio deductione. h. d.

Si quis cum ſeruo. Vbi eſt communio ſerui & peculij quilibet conuenitur inſolidum: & etiam reſpectu peculij quod eſt penes alterū, & quod præſtiterit ab altero conſequitur. h. d. Habuiſtis. ſ. eo. l. ſi noxali. cum ſeq.

Quæſitum. Quid in peculio tempore rei iudicatæ inſpicitur. h. d.

g **Si cum ex parte hærede.** [g] Hæc actio contra hæredē datur, quatenus ad eum ex peculio peruenit: ſed filius, cum quo contractum eſt, ſi eſt hæres, tenetur inſolidum, & ſibi contra cohæredem actio eſt cedenda, &c. Hic non ſunt alia.

Si annua. Exceptio quæ competit actori, non tranſit ad ſucceſſorem, ſi in eius perſona cauſa cedendæ actionis deficiat: alias ſecus. h. d. Ad euidētiam not. quod actio de peculio competit intra annū contra eum, qui deſijt eſſe dñs.

In dolo.

In dolo. Replicationes ſunt temporales ſicut actiones. hoc dicit.

a **Si ex duobus.** [a] Electione vnius ex pluriḃ[9] nō habentibus communionem ſerui & peculij alij liberantur: ſed de æquitate in reſiduo cęteri tenebuntur: & quantum ſit in peculio ſententiæ tempore inſpicitur. h. d. &c.

b **Venditor.** [b] Si pro peculio pretium expreſſe non fuit conſtitutum: hic conuenitur, apud quem peculium reperitur: alias hic qui pro peculio pretium nominatim recipit. h. d.

In bonæ fidei. In cōtractibus bonæ fidei pater & dominus non ſolum de peculio, ſed etiam de eorum proprio dolo tenetur. h. d.

s **Icreditor.**

Si ſeruo. Quando quantitas petitur vt ſpecies, ad aliam quantitatem non admittitur compenſatio. h. d. Hoc autem qualiter procedat, dic vt ibi dixi in l. cum fundus. §. ſeruum tuum imprudens. ſ. ſi cer. peta.

Si ſeruum communem, Si cum vno agatur, eius peculij, quod fuit apud eum, qui quondam fuit ſocius, ratio non habetur: item ſi agatur cōtra emptorem poſt annum non habetur ratio eius, quod eſt penes venditorem: ſecus ſi intra annum, &c.

Depoſui, Vbi non eſt peculium, non poteſt actio de peculio intentari, ſed eſt ad alias actiones congruas recurrendum. h. d.

Si nuptura, Liberatio ab obligatione de dote ſoluto matrimonio abſq̃ alia conditione deducitur. h. d.

Stichus, Quod debet domino ſeruus vicarius, qui non habet peculium, ex peculio ordinarij non deducitur. h. d.

Seruo, Contractus qui celebratur venditione ſerui perfecta: ad peculium, quod penes venditorem remāſit, non pertinet. h. d.

Libera, Nota iſtam legem facit l. cum quis. infra de ſolut. & l. ſi cum Cornelius. in fine. eodem titulo, &c.

Non ſolum, No. iſtum caſum. not. q̃ nuda ratio non conſtituit quem debitorem: & intelligas nuda ab inſertione cauſæ: & hoc innuit text. hic: vel nuda à pręſentia partium. de quo dic pleniſsime in l. nuda. j. de dona.

c **O tempore,** [c] Primum decretum non poteſt interponi occaſione debiti, quod certum eſt non poſſe exigi de pręſenti: licet poſsibile ſit debitū iri. Item pro futuro debito poteſt accipi fideiuſſor. h. d.

Etiam, Lite conteſtata in actione de peculio, naturale debitum poteſt ſolui: & pro eo poteſt fideiuſſor accipi. h. d.

1 ☞ *Differentiam inter ex, & propter, hic vide.*

Seruus, Pro eo quod pro libertate danda accipit bonæ fidei poſſeſſor, actione de peculio non tenetur ipſe,

1 ſed verus dominus, qui eum poterit vendicare. No. iſtā † diffe-

d rentiam[d] inter ex, & propter: quia ex, denotat cauſam proximam: propter, cauſam remotam. Simile C. ſi ſeruus extero. l. j. Similis eſt differentia inter ex, & ob: vt l. non dubium. C. de legi. Et eadem eſt differentia inter de, & ex: vt l. j. §. nunc videamus. j. de coniungen. cum emancipa. libe. &c.

e **Quod,** [e] Dubius eſt litis euentus: & qui ideo tenetur quia actionem habet, eam cedendo liberatur. h. d. No. regulam primam quam probat gl. l. ab Anaſtaſio. C. mandati. &c.

1 ☞ *Monaſterium vendicans monachū & obtinens cum patrimonio, tenetur vtili actione de peculio.*

Ex facto, Cum pater vel dominus actione de peculio perſonali cōuenitur, in deducēdo omni priuilegio ante ponitur. ſecus ſi reali: licet inter creditores peculiares ille, qui habet priuilegium præponatur. Item ſufficit quem eſſe dominum, cum de peculio conuenitur.

Item patrimonium eius, qui ſe gerit pro libero, pro peculio remittitur. h. d. primo ponit regulam, & iij. q. ſecundo ad eas reſpōdent per ordinem. No. † ex iſto ver. qd

1 ergo. ar. q̃ ſi aliquis ſe gerit pro libero, & poſtea monaſterium aliquod eum vendicat in ſeruum cum toto patrimonio, q̃ monaſterium tenetur de illo patrimonio vtili actione de peculio: vt hic, &c.

Si filius, Si is, de cuius peculio agitur, lite pendente decedat: quantū ſit in peculio mortis tempore inſpiciť: ſi ei legetur peculiū, b tēpus inſpicitur, quo dies legati cedat cū omni incremento: ſed ſi legetur extraneo, rerum tantum incrementum accedit. &c. c

Vni ex hæredibus, Is, cui legatur ſeruus hæreditarius domini, pro debito dñi non tenetur. h. d.

Quando actio de peculio eſt annalis. *Rubrica.*

LEX I.

f **Prætor ait, Quæſitum,** [f] Alias eſt lex & eſt no. ad duo. Si in libello proponāt duę actiones, quæ electione tolluntur, procedit iudiciū, c

g ſi non opponatur. Item error[g] in quē quis deducitur aſſertione aduerſarij, poteſt corrigi poſt diffinitiuam ſententiam. h. d. Et ſic pone caſum ſecundum tertiam lect. hic poſitam. & intellige hoc per in integrum reſtitutionem ex cauſa iuſti erroris: vt ſupra quod cum eo. in l. ſed ſi. in fi. & dixi in l. habebat. in princi. ſ. de inſtito. & infra de confeſ. cum fideicommiſſum. in prin.

De in rem verſo. *Rubrica.*

LEX I.

Si hi qui, Actio de in rem verſo eſt neceſsaria, vbi deficit actio de peculio. Item eſt vtilis, ſi concurrat: cum agētibus de peculio præferatur. Item ſi agens de peculio præoccupet, actio de in rem verſo extinguitur, ſi quod verſum eſt ſoluiť: alias ſecus, &c.

Vinumis, Datum p̃ libertate nō videtur in rem verſum, niſi quatenus excedit ſerui pretium. h. d. iſta lex.

Quod ſi,

Si mutuatus, Sufficit negotium vtiliter eſſe cœptū. f

Item ſi pluribus ex eadē cauſa cōpetit hæc actio, melior eſt condictio occupātis, &c.

Si res, In rebus nō neceſſarijs verū pretiū, ī neceſſarijs pretium conuentum inſpicitur. h. d.

Placet, Diuiditur in duas partes. Primo quando ſeruus geſsit ab initio negotium peculiare. Secundo quando ab initio geſsit negotia domini. Secunda incipit in l. & ideo. ver. plane. & breuiter hoc dicit. Si ſeruus ab initio peculiare negotium gerat: actio de in rem verſo locum habet. ſi ſeruus in rem domini vertat animo dominum obligandi: ſecus ſi facto domini vel alterius ſeu facto ſerui non animo dominum obligandi. Sed ſi ab ini-

POMATES.

a ¶ Si ex duobus. Ad ſtellectū huius legis vide Pau. de Ca. & Alex. in l. cū fundus. §. ſeruū tuum. v. col. ff. ſi cer. peta.

b ¶ Venditor. Vide Bar. in l. frater à fratre. de condi. indebi. & iſte eſt mirabilis caſus ſecundū Bald. ī l. ei qui. C. quod cū eo. & ibi allegatur in glo.

POMATES.

b ¶ Venditor. Vide q̃ no. Pau. de Ca. in ſimili cōſi. cxxxiiij. incip. notandum eſt.

c ¶ Eo tēpore. Allegaui tibi in q. not. quā vide in l. ij. de requiren. reis. et eā no. etiā allegat Bal. in l. non dubium. in vlt. q. C. de legib. & eā no. alleg. Bal. in l. fi. in pe. col. C. quod cum eo.

d ¶ Not. iſtam differētiā. Differentiā inter dictionē ex, propter, & ob, & ideo vide q̃ dixi ſecundū Bal. in l. ſed & ſi vnus. ī iij. col. de iniur.

c ¶ Quod debeť. No. quod cedendo quis actionem liberatur. quod nūq̃ habet locū ſi tibi obligatus eſſem ex culpa vl' delicto meo quia etiā cedēdo actiones nō liberor. Ita dixit do. Ioan. ad intellectum huius tex. ſl. ſi cōſtāte. §. ſi vxor. ſol. mat. licet gl. ibi contra teneat. & pro ſuia do. Io. eſt tex. in l. etiā. §. fi. iunctis præcedentibus ſol. mat. Itē fallit ſi quis velit cedere actionē quam habet cōtra ipſummet agentē eadē actione: qa cū fieri nō poſſet nō liberať, ſecundū Dyn. & Bar. in l. ſi filio. la j. ī prin. ſol. ma. Itē eſt verū ſi culpa ei non pōt imputari quare nō exigit. al's ſecus. l. Titio fūdus. & ibi no. de cōdi. & demon. Et hic adde quod no. Barto. in l. Iulianus. §. pe. qui incipit, ſi vēditor. j. de ac. emp. & gl. in l. ij. §. itē Labeo. in verbo, experiaris. j. ne qd in loco publico.

f ¶ Alias eſt l. queſitū. dicit tñ ipſe Bar. ī repe. l. Barbarius. col. pe. circa fi. ſ. de offic. præto. q̃ hic tex. pro §. cōmuniter allegatur. Alexā. Loſæus.

g ¶ Error in quem. Et intelligit Bal. in l. j. ī j. co. C. de cōdi. inde. licet aliqui ibi aliter intelligant iſtū text.

a ¶ Quidam.in prin.l. super verbo,de peculio &c.No.istũ tex. per quem Bar.decidit not.q. in l.si cum dotem.§.fi.in fi.j.solu.mat.et in eodem ponit casum Bal. in l.in rebus.in ij.colũ. C.de iure dotium.

POMATES.

b ¶ Ad senatusconsultum. Velleianũ.Ad materiam huius tit. vide Roma.sing.cccxxv.Alex.in l.in repudianda.ff.de acqui.hære.

c ¶ Qui omnino ignorauit.Ignorantia creditoris an faciat intercessionem valere vide in l.j.et ibi gl. & Bald.ad fi.C.e.q̃ ex eo q̃ pecunia peruenit ad mulierem, præsumitur probata ipsa principalis,nisi probetur fraus, q̃ ex præordinatione præsumatur.Et ita intelligit gl.in l.iij. in ver.dationes.ã.e.

d ¶ Statutum. In fin. huius l. &c. Et ista sunt vtilia ad multa statuta: si statutum vult fieri excussionem in bonis principalis non obstante etiã aliqua renuncia a tiõe facta,non habebit locum si creditor ignorauit intercessionem. et adde nor. hic per gl.magnam. Vide Bald.in l.quæ doris.sol.mat. maxime in ij.co.et q̃ no. i l.cũ quid.si cer.pe.

Si pro parte.

Versum. Nõ videtur versum,si nõ durat versum.h.d.

Si domini. Si pater vel dominus soluit debitum, nõ videtur in rẽ eius versum,et si pater vel dominus cedat,desinit versum:secus si donet,nisi animo remunerandi.hoc dicit.

Idem quærit. Euanescit actio ã in rem verso,si dominus cedat seruo et remanet actio de peculio, nec reconualescit, si postea seruus cedat,&c.

Idem tractat. Si filius vna cum patre correus soluat,videtur in rem patris vertere, quatenus de pecunia ad patrem peruenit.h.d.

Si in rem. Eo casu,quo vnus ex socijs põt. p̃ peculio,quod est apud alterũ,actione de peculio cõueniri:eo casu potest cõueniri pro eo:quod in rẽ alterius versum est:si cessat actio de peculio &c.

Siliusfa. Filius constituendo non dicitur in rem patris vertere.nisi soluat.h.d.

Vidam. [a] Qui agit actiõe de peculio, cõsequitur quod superest deducto eo qd̃ domino debetur:sed qui agit de in rem verso,consequitur quod superest in eo quod dominus dedit pro re.hoc dicit.&c.

Seruus. Ad hanc actionẽ sufficit negotium vtiliter cœptum:sicut in actione mandati, negotiorum gestorum.

Cum Sticho. De eo quod daẽ vicario,si in rem dominí vertatur,agitur hac actione secũdum eius naturam.Si vero in peculium ordinarij sit cõuersum respectu ordinarij habet hanc naturam:respectu domini naturam actionis de peculio.hoc dicit.

Vamuis. Actio de in rem verso competit ei, q̃ principaliter contrahit,vt in rem domini vertatur.hoc dicit.

Siliusfa. Si filius emit rem sibi necessariam, et ex tunc ipsam rem pater in ipsius funus conuertit:in rem eius versa videtur.l dem in actione de peculio venit quod in rem est versum:et sic post annum hæc actio est necessaria.h.d.Primo ponit duo dicta, Neratij vsque ibi:Atquin.ibi Paulus reprehẽdit Neratium in primo dicto, ostendens ex die emptionis, nõ ex die funeris videri in rem versum.vsque ibi:funus enim. ibi Iurisconsultus secundum gloss.ponit vnum dictum,per quod respondet tacitæ obiectioni,scilicet quod in funerando non desinit versum.vel pone casum in quo dictum Neratij posset esse verum secundum aliam lectu.vsque ibi:factus.ibi respondet notatis in secundo dicto,dicens hoc casu actionem de peculio posse habere locum,licet res desierit extare absque dolo. Vltimo.no. quod omnes istæ formulæ,scilicet de exercitoria et institoria,de peculio,et similes,sunt adiecta,non principalia nomina actionũ vt hic in fi.quæ tamen adiectio est necessaria,&c.

Pater pro filia. Si filia mutuum in alimenta conuertit:tenetur pater de in rem verso,si onus alimentorum ad patrem spectabat. hoc dicit istud principium,&l.v lt.

Seruus. Promissio tutoris non tollit actionem de in rem verso contra pupillum. hoc dicit

io gerit negotium domini,cum quocunque modo in rem domini vertatur, hæc actio locum habet &c.

Sequitur rub,quod iussu.in qua nihil scribo: sed procedo ad librum sequentem.

b *Ad senatusconsultum Velleianum.*[b] *Rubrica.*

LEX I.

Velleiano. Per velleianum mulieribus intercedẽtibus paratur exceptio: & in veterem debitorem restituitur seu instituit actio.h.d.cum sequen.in quibus iurisconsultus summauit totum tit.& ponit hic casus,in quibus titu.locum non habet,&c.

1 ☞ *In consilijs primò proponitur;secundo consulitur:tertio fit reformatio.*

2 *Ista verba,actio non detur,q̃ in ciuilibus non impediant actionem, licet in criminalibus impediant ipso iure,sed inducunt exceptionem.*

An impediant litis contestationem.

LEX II.

Et primo. Hic ponitur ordo qualiter deuentum est ad hoc senatusconsultũ:& eius verba recitantur.& h.d. Mulieri intercedenti paratur exceptio per senatusconsultum Velleianum:cuius verba hic re-
1 feruntur.h.d. †Et not.hic modum & ordinem in cõsilio.Primo enim fuit proposita quæstio. Secundo consulitur super ea. Tertio fit reformatio.& ita fiunt hodie reformationes. De quo dixi in l.ij.C.de decur.& in l.omnes populi.ã.de iusti.& iure.
2 Item nota q̃ †ista verba,actio petitiove detur,non impediunt actionem ipso iure:sed exceptionem inducũt. Simile in l.j.ã.ad Macedo.& in l.i.§.j.ad Treb.& ibi dixi.quod est verum in ciuilibus.in criminalibus impediunt ipso iure: vt l.j.§.fi.ã.de alea. Item dicunt quidam quod propter ista verba,actio &c.q̃ talis exceptio impedit litem contestari.tangit Guli.in l.eleganter. §.si quis post.ã.de condi.inde.&c.

1 ☞ *Prouisio facta fauore alicuius,perditur propter eius dolum.*

1 Verba itaque. †No.q̃ prouisio facta fauore alicuius, perditur propter dolũ eius. Ad quod l.j.& ij.C.si minor se ma.dixe.& l.auxilium.ã.de mino. Quod not.quia potest valere ad multa,&c.

Omnis. Verbum intercedere,comprehẽdit omnem obligationem omnino,quã quis pro alio suscipit.h.d.

1 ☞ *Debet sciri id quod est causa exceptionis ad hoc vt creditor teneatur exceptione.*

2 *Contrahens cum minore vel muliere q̃ non iuuatur,quando scit eorum conditionem.*

3 *Statutum quod si ciuis fideiusserit pro forensi,quod reus conueniatur principalis,non obstantibus renunciationibus,quod non habebit locũ,quando creditor ignorauit intercedẽtem esse ciuem.*

Sed si ego. Mulier intercedendo Velleiano iuuatur,si debitor intercessionem sciuerit: secus si ignorauerit. Item mulier soluens vel donans non iuuatur.h.d.quam glo.no.quia limitat multum verba
1 senatusconsulti. Not.ad hoc †vt creditor teneatur exceptione,oportet q̃ ipse sciuerit id,quod est causa exceptionis. Op po.minor iuuatur propter ætatem:nec est necesse q̃ ille,qui cõtrahit cum minore,sciuerit eum esse minorem quod patet:quia beneficium restitutionis in integrum est scriptum in rem,& da
c tur contra eum,qui omnino ignorauit[c],vt l.in causæ.§.fi.de mi-
2 no.†Sol.Quandoq̃ lex prouidet alicui in odium alterius: & tunc est necesse q̃ ille qui contrahit,sciat id,quod est causa odij sui,vt in Macedoniano:vt l.iij.in princip.coniũcta.l.j.ã.ad Mace.Quandoq̃ lex prouidet alicui in sui fauorem:& tũc aut lex prouidet simpliciter,& super omni gesto:& tũc est necesse, creditorem hoc scire: vt l.ait prætor.in prin.coniuncta l.in causæ. §.interdum.ã.de mino.Quãdoq̃ lex prouidet alicui fauore personæ super certo contractu:& tũc est necesse q̃ ille,in cuius prẽ iudicium vertitur prouisio ista,sciuerit istum cõtractum,vt hic, & l.si mulier.j.eo.nisi sciuerit creditor illam mulierem intercedere,cessat Velleianum. Et ista sunt vtilia ad multa statuta. Po
d ne,vnum statutum[d] est hic,q̃ †si aliquis ciuis intercessit pro fo-
3 rensi,debeat primo principalis discuti,non obstantibus aliquibus renunciationibus factis in instrumentis.Certe ciuis nõ habebit istam exceptionem,nisi probauerit creditorem sciuisse intercedere istum.quod no.

Si fideiussores. Mulier si fideiubet,vel alium fideiubere mandat,iuuaẽ Velleiano,si recipiens hoc sciuerit.h.d.cum l.seq.quamq̃.

No.q̃ in facto proprio non est tolerabilis ignorantia. Nota q̃ mandatum inutile non impedit actionem neg.gest.&c.

Quamuis

Vamuis. Liberatio pignoris non est intercessio. hoc dicit.

Si mulier. Si mulier alicui promittit indẽnitatem,nõ est intercessio.h.d. Quod dic plene vt l.tutor.j. eodem.

Si mulier. Mulier iuuatur Velleiano aduersus primum creditorem & aduersus eum,cui est delegata. licet Marcellus aliter distinxerit.h.d.no.gl.magnam, quæ non tendit nisi ad positionem casus.& opi.Iulia.est vera,&c.

b Interdum. [b] Mulier intercedẽs,siue soluat,siue deleget debitorẽ repetit: si alium deleget,exceptione iuuabitur.h.d.

c Quoties. [c] Hic loquitur de alio remedio Iurisconsulti, & dicit quod muliere exclusa actio restituitur in veterem debitorem:licet liberatus sit contemplatione,obligatione suscipiendi per mulierem,&c.

Si conuenerit. Paria sunt,nullum dare expromissorem,vel mulierem.h.d.

d Marcellus. [d] Acceptilatio facta mulieri tutæ Velleiano nõ liberat debitorem,sicut nec solutio: nisi sic solueret quod repetere nequeat,&c.

Quanquam. Mulieri subductæ actio restituitur in omnes,qui per eius obligationem fuerunt liberati:non autem omnibus.h.d.

Si mulieri. Si creditor succedit mulieri,nihilo minus actio restituitur in veterem debitorem: sed si mulier debitori,non est restitutio necessaria.h.d.

Si cum essem. Muliere ab initio cum alio contrahente,actio restituitur in veterem debitorem.h.d.

e Illuduendum. [e] Muliere re subducta actio restituitur in eum,qui ab initio nõ potuit obligari ipso iure vel in effectu.h.d.

Hæ actiones. Restitutoriæ actiones & institoriæ dantur cõtra hæredem & in hæredem.h.d.

f Si mulier. [f] Mulier non habet Velleianum, si creditor ignorauerit eam intercedere.hoc dicit.

Aliquando. Si obligatio ĩ effectu spectat ad mulierem:licet sit intercessio, Velleiano non iuuatur.h.d.

De pignoribus. Nouatio quæ in effectu non valet, non perimit ius pignoris.h.d.

Sub conditione. Frustra expectatur conditio, cuius euentus nihil operatur.

Si mulier. Muliere subducta restituitur actio in veterem debitorem & eius fideiussorẽ. hoc dicit.

Si mulieri. Si mulier promittit alium ratum habiturum quod ipsa gessit, non iuuatur. Velleiano.

Si mulier. Mulier non iuuatur Velleiano, si debitor sibi soluit quod promisit.hoc dicit.

g Si ab ea. [g] Mulier & fideiussor eius Velleiano iuuantur, & in primum debitorem actio restituitur. hoc dicit.

Vir uxori. Nõ sufficit creditori credere mulierem in rem suam intercedere, quando pro alio promittit:nisi diligentius perquisiuerit.h.d.

1 ☞ *Dos quod non possit solui mulieri constante matrimonio.*

Si mulier. Si mulier consentiẽti obligationi rei sibi obligatæ pecunia soluitur, Velleiano non iuuatur:alias secus.hoc dicit. Quod nota. Per istum §.dicebat Iaco.
1 de Aret.quod †si dos soluitur mulieri constante matrimonio, maritus liberatur. Quæstionem examinat Cy.in l.prima.C.si dos constan.mat.sol.fue.contrarium tamen est veritas: quia ei non potest solui,nisi ex causa:vt l.mutus.§.manẽte.j.de iu.do. & infra soluto matrimo.l.quamuis.& est expressum infra de iure dotium,l.fin.no.per glo.infra solu.matri.l.secunda.circa fin.

glo.ij.Non obstat iste §.quia debet intelli- a
gi q̃ hic soluebatur mulieri iam soluto matrimonio,vel si constante,intellige in casibus permissis. Oppo.de l.etiã.& l.iubemus.C.eo.Sol.& hæc vera:quia aliud est in liberando pignus quod potest mulier: vt in contrarijs. Aliud est cõsentire q̃ alij obligetur.& istud non potest:quia est intercessio:vt hic,&c.

Mulier. Si mulier cum alio mutuum necessariam, Velleiano non iuuatur: sed in causam voluntariam eatenus iuuaẽ, b
quatenus ad aliũ pecunia peruenerit.h.d. Pulcher est §.& inducitur ad q.per glo.an duo rei videantur inuicem fideiubere. Et glo.ponit hic totam quæstionem disputatam: & melius quam alibi in aliqua parte mũdi.doct.examinãt in l.j. C.de duo.reis. Dixi in l.reos.in prin.de duo.reis.

Tutor pupilli. Si mulier alicui propria obligatione indẽnitatem pro d
misit,intercedere non videtur:secus si pro obligatione alterius.

Cum haberes. Creditor delegat' muliere intercedente antequã soluat,tutus est Velle e
iano:& si agat,exceptiõe Velleiani repellitur.h.d.Gl.reuocat in dubiũ quod sit verius dictum,vel Aphricani,vel Iuliani.& breuiter distingue vt in glo.&c.

Si pro aliquo. Mulier si intercedit f
in rem suam animo nouandi, non iuuatur Velleiano,&c.

Si mulieri. [h] Mulier,quæ ex intercessione nõ h
dãnificaẽ,Velleiano nõ iuuaẽ.h.d.

Si mulier. [i] Mulier quæ sciẽter verum non respondet,Velleiano non iuuatur.secus si ignoranter,&c. i

Debitrix. Ista lex dicit idem quod l.si mulieri.ã. eo.& aduerte quia ratio tex.declarata per glo.non videtur bona quia si vere intercessisset,nõ esset liberata à debito:& sic damnificare non poterit,&c.

Si senatus. Per senatusconsultum actio statim restituiẽ in pristinũ debitorẽ ĩ eo statu,ĩ quo erat.h.d.

Si domina. Iussus,non est intercessio,sed est fideiussio.h.d. g

Bona. Velleianum non præiudicat ei,qui nõ putat mulierem intercedere.h.d.

Cum serui. Mulier contrahẽs cũ seruo,Velleiano non h
iuuatur.h.d.

Vxor. Mulier quæ intercedit in rem suam,Velleiano non iuuatur. hoc dicit.

Seia. Verba enunciatiua a testatore pro lata,creditoribus non præiudicant.h.d.

Fundum. Mulier quæ rem suam obligat vt pecuniã pro alio soluat,iuuaẽ Velleiano aduersus creditorem scientem.h.d.

¶ Si mulier. Vide Bal.in l.si mater.C. eo.hic alle.in gl.& p ea q̃ ibi & hic habẽtur,dicit bal.q̃ si mulier ,pmittit alicui debitori sibi soluere id quod ipse debet alteri,nunq̃ habet locũ senatusconsultũ, qd̃ no.ad materiã huius §.istum text.alle.no. Bal.in l.ij.ĩ ij.col.C. de excc.rei iudi.

¶ Interdũ. Vide istũ tex.alle.p Bal.in l.si vnus.§.pactus.ĩ prĩcip.iiij.col.ã.de pact. b

¶ Quoties. Nota, q̃ si te debitorẽ libero p acceptilationẽ cũ hoc q̃ tu facias quod Berta pro te intercedat.licet Berta intercedat, tã acceptilatio nõ valet,& debitor obligatus remanet.quod not.& adde Bal.in l.j.C.eod. c

¶ Marcellus. Vide Bald.in l.iij.C.eod. Quid autẽ si mulier soluisset,vide j.eo.in l.penul.

¶ Illud vidẽdũ. Nota ergo q̃ mulier ipso iure nõ obligatur. Et ita debet intelligi gl.& ibi p doc.in l.j. C.de repu.q̃ fiũt in iud.vide in aut.si qua.C.eo.& ĩ l.anti quæ §.ne autẽ.ã.eod.

¶ Si mulier. Nota tã ad intellectũ q̃ licet mulier in cõtractu se prĩcipaliter obliget, si maritus fideiubet p̃sumiẽ color quæsitus, & mulier nõ obligaẽ, secundũ bal. not.in aut.si qua.C. e.nisi ,pbeẽ pecuniã expẽsam in vtilitatẽ mulieris.& ibi etiã vide quid si maritus & vxor se principaliter obligãt in eodẽ instrõ,an valeat. Et ibi ẽt quærit an maritus possit se obligare pro vxore.et tenet q̃ sic. Adde vt p Bal.cõsil.ccxix.ij.li. & cõsil.viij.iij.li.& qũ mulier cõfiteẽ pecuniã versam in suã vtilitatẽ,an sibi p̃iudicet & qũ possit se & sua obligare,vide Pau.de ca.cõ.ccxix.

¶ Si ab ea. Nota qa non est alibi,,secũdũ Bal.in l.j. C.eo.q̃ si fideiussor ,p me non rogatus ĩtercedat,tã exceptio huius senatusco. cõperit sibi. g

¶ Si mulieri. Mulier q̃ ex ĩtercessione dãnificaẽ,teneẽ. Sed qd si mulieri ,pmissum est de indẽnitate,vel ei data fuit pignoraẽ Dic q̃ non teneẽ sed iuuaẽ. Casus est not. j.eo.l.quidã. & not. Bal.in l.j.C.eo.titu. h

¶ Si mulier. Iste tex. est nota in l.muliere, q̃ adiuit hæreditatẽ dãnosam.et vid bal. ĩ l.j.C.e.quẽ all'.pau. de ca.& ibi per eum. i

a ¶ Quidam. Nota iſtum tex.no.ad limitationem l.ſi mulieri.ſupra eo.& ibi dixi.& eſt tex.no.ſecundum bal.in l.j.C.e.

b ¶ Si decipiendi. Quo modo probetur quod mulier voluerit decipere, vide Bar.in l.fœminis.C.eod.

c ¶ Si mulier. Vide Bal.in l.j.C.eo.

d ¶ Si mulier. Exceptiõi velleia.an poſſit renunciari, aduerte:quia Bar.dicit ꝓ conſuetudo indiſtincte obſeruatur quod poſsit renũciari. Ad de tamen ꝓ ſi ſit mulier certiorata, communiter obſeruatur ſ beneficio velle. ꝓ renũciari poſsit. Dixit tamen hic nota. Albe.de Roſa. ꝓ ſi reperiantur in inſtrumento notarij iſta verba,& certiorata Velleiano renunciauit:ꝓ non obſtantibus his verbis poterit heri interrogatorium notario, quid ſit Velleianũ.et ſi dicit ſe neſcire mulier poterit vti Vel.pro quo optime facit gl. ſ l.generaliter. C.de ta.lib.x.dũ q̃ſuit an notarius debet ſcire ll.& ſi diceretur,notariũ eſſe loco teſtis. Rñ.ꝓ teſti ſiũt hæc interrogatoria: etiã ſecũdũ Bar.in l.j.ſ.ſi cer.pe.et iſtud dictũ hic etiã refert Fulg. Et de iſta materiavi de quæ ſcripſi poſt Roma.in l. ſciendũ. de ver.ob.et adde ꝓ quando renũciatio fit de cõſenſu legis, vt in caſu auth.matri,& auiæ.non requirit certioratio. Sed Bal.no.in l.j.ff.ſi qs in ius voca.nõ ie.Et adde iſtis Bald. in l. j.ad ſi.ff.ſi quis in ius vo.non ierit.et Bal. in addi.Spe.in ti. de renũ.et cõclu. in vl. co.et Ful.& Pau.de ca.hic,et qd̃ no.do. ſ c.ſi.de pact.in vj.& Bal.in l.ſi mulier la ij.C.eo.Et adde qd̃ magiſtraliter dicit Io.an.in c.quamuis. de pac.in vj.in quacunque renunciatione requiritur certio ratio:de quo vide in l.ſi.§.idem quæ fuit poſt Bar.ſ.de condi. inde. Adde ꝓ mulier ſit ſpecifice certiorãda.tenet Bal. conſilio iiij.ij.lib.& conſi.xlvij.li.iij.

a Vidam. [a] Mulier intercedẽs iuuatur Velleiano, & actio reſtituitur in principalem debitorem & pignora.hoc dicit.

b I decipiendi. [b] Mulier d̃cipiens nõ iuuatur Velleiano.hoc dicit.

c I mulier. [c] Adeundo non vr̃ qs intercedere: niſi frauscreditoris ĩterceſſerit.h.d.

I mulier. Velleianũ ꝓdeſt aduerſus eũ, cum quo contraxit mulier:& ſucceſſori eius ad rem & ad fructus &c.

Item ſi mulier, Si mulier vendidit fundũ pro alio iuuatur Velleiano.h.d. Op.C.eo.l.ſenatus in fi.Sol.ibi nec maritus emit nec alium interponit ſed mulier ipſa emptores iuenit.ſubaudi,& donauit,et pecunia nõ interceſsit. Hic autẽ fuit color quæſitus vel a creditore vel a marito creditore ſciẽte. Ita dicebat do.Iac.Op.d.l.quamuis. §. plane.ſ.eo.Sol.ibi voluit delegare:hic intercedere.ſed quare ſecus? R ñ. dicit do. Iac.ꝓ nõ eſt ratio quæ eſt infra proxi.§.et ideo dic quod hic fuit color quæſitus. & ita quidam habent hic gl.&c.

Si mulier. Si alius mandato mulieris intercedit,exceptioni Velleiani eſt locus,ſi creditor hoc ſciuerit:alias ſecus.h.d. Vnde vide quandã gl. quæ inci.quid &c. Sed quæro cum tunc ignorantia eſſet in facto proprio:vt l. ſed ſi ego.ſupra eo. Dic ꝓ ex aliqua iuſta cauſa credebat eam intercedere in rem ſuam, vt in gl.et quidam habent in gl.et vide quod debeat iuuari:vt l.ſi Titius.j.de fideiuſ.& ſupra eo.l.ſi decipiendi. Sed dic ꝓ ibi fuit color quæſitus,hic non,&c.

1 ☞ *An ualeat renunciatio uelleiani facta per mulierẽ.*

d Si mulier. [d] Si mulier in iudicio exceptioni Velleiani renũciat velleiano non iuuatur.h.d.†Not.ꝓ exceptioni velleiani poteſt renunciari vt obſeruat conſuetudo:tamẽ in cõtrariũ eſt veritas.beneficiũ enim Velleiani eſt iductũ propter fragilitatem ſexus muliebris: vt l.ij.ſ.eo. Nã eo ipſo qd̃ renũciat,decipitur:vt l.ĩterdũ.ſ.de minori.et quod not. ĩ l.iubemus.C.e.ad qd̃ l.doli.§.diuerſum. infra de no.Itẽ tenent doc.in l.ſi.C.e.Nõ obſtat hæc lex,ꝓ ſpeciale eſt in renunciatione facta in iudicio: hic enim renunciauit in iudicio,et ex poſt facto.

3 ✠ POMATES.

e ¶ De compenſationibus. In materia cõpẽſatiõis vide Fel.ſ c.ſuborta.ĩ j.co.de re iudi.

e *De compenſationibus.* [e] *Rubrica.*

1 ☞ *Compenſatio an tollat debitum ipſo iure.*

2 *Compenſatio ad hoc ut tollat obligationem.ſatis eſt ꝓ notificetur extra iudicium.* L E X. IIII.

f ¶ Verũ ẽ. Vide Bal. in l.tã mãdatori. in iij.co.C.de nõ nu.pecu.& gl.ſ l.eius.C.e.

f Verum eſt. [f] Fideiuſſor poteſt compẽſare ꝓ debet reo principali et ſibi.h.d.cũ l.ſe.q̃ ĩcipitſi qd. Vides hic textũ,q vr̃ velle† an ipſe poſsit opponere exceptionẽ compenſationis,ſi cõuenitur ex alia cã? Certe nõ:quia qui opponit exceptionem compenſatiõis,dicitur agere.l.amplius nõ peti.rem ratam habe.c.cum inter.de excep.Et ſi promiſit ꝓ alij non agerent,ipſe etiam non debet agere.l.vendicãtem.ĩ.de euic.cum ſequẽ l.j.§.quod autem ait.de ſuperfi.Ita limita iſtũ tex.vide in fi.quod dicit Bald. & Fulgo.in l.filiæ licet.C.de collatio.& de excep.extrinſeca.

g Et tollat. Quid aũt ſi tres.erãt creditores, et vnus ꝓmiſit curare cũ effectu,ne talis lis vel moleſtia inferatur,

h ✠ POMATES. ¶ Compenſantis. Vide Alexã.conſi.cxlix.volu.ij. in ij.columna.

g qd̃ cõpẽſatio fiat & tollat debitũ [g] ipſo iure. Simile Inſt.de actiõi.§.ĩ bonæfidei.qd̃ oẽs gloſſę intelligunt verum,ſi opponatur ab homine:vt l.ij.ſ.eod.ibi:ſi paratus eſt,&c. & in hac l.ſi quid.ibi:compenſare,&c.Requiritur ergo voluntas debitoris compen-

h ſantis [h]. Et ex hoc dico vobis quod non eſt

i neceſſe [i] ad extinguendum debitum ipſo

2 iure†ꝓ compẽſatio opponatur in iudicio: ſed vbicunq; notifico tibi quod volo debitum cum credito compẽſare,ipſo iure tollitur obligatio.Hoc colligitur ex iſtis legibus dum dicunt ipſo iure:quaſi non requiratur miniſterium iudicis,&c.

1 ☞ *Sententia lata ſuper principali non præiudicat in incidenti,quod poteſt per ſe ſtare.*

2 *Exceptio rei iudicatæ ꝓ poſſit opponi contra ſuccumbẽtem in exceptione,quando id in modum actionis intentat, & quando non.nu.3.*

k Q Vod in diem. [k]

1 I rationem. †Sententia lata ſuper principali non preiudicat in incidenti,

2 quod poteſt per ſe ſtare. Item &,†qui ſuccumbit in exceptione, opponit exceptio rei iudicatæ,ſi illud idem in modum actionis intentat.quod multum no.cõcordat.l. ſi autem.§.j.ſ.de neg.geſtis.dic vt ibi dixi.

Oppo.C.de ord.iu.l.j.vbi ſnĩa lata ſup principali faciat p̃iudiciũ ĩ incidẽti Sol.ibi fuit de incidẽti plene cognitũ:hic vero nõ fuit cognitũ ſuper cõpẽſatione. Vel aliter: Ibi ſententia ſuper principali non poterat eſſe vera,niſi intelligatur pronũciatum ſuper incidenti:hic ſecus. Iſtas ſolutiones videt tãgere gl.ſ.de his qui ſunt ſui vel alieiur.l.pe. Ad ſecundũ opp.qui ſuccũbit in exceptione non repellitur,ſi illud idem proponat in modum actionis:vt j.de euic.

3 l.vendicantem.& l.ſeq.Sol. †Quandoq; oppoſitum in modum exceptionis tendit ad eundẽ finem cum eo,quod proponitur in modum actionis: & tunc ſi ſuccumbit in exceptione,obſtat exceptio rei iudicatæ,vt hic.Quãdoq; tendit ad diuerſum finem: & tunc ſi ſuccumbit in exceptione, non obſtat exceptio rei iudicatæ,vt in cõtrario.Ita no.doc.C.ſenten.reſcin.nõ poſ. l.peremptorias.Ego latius dixi in l.q Romæ.§.duo fratres.j.de ver.oblig.tetigi in l. & ex diuerſo.ſ.de rei ven.&c.

I N compẽſatione. Debitum litigioſum poteſt in cõpenſationem deduci.h.d. Opp.de l.vbi cœptum.ſ.de iudi.Sol.ſuper eadem re nõ poſſent pendere duo iudicia per modum actionis:vt l.vbi cœptum.præallegata.tamen poſſent pendere duo iudicia:vnum p̃ modũ actionis:aliud per modũ exceptionis. Item op.de l.ſi.C.eo.vbi de debito non liquidato non poteſt opp.compenſatio.Sol.licet lis eſſet conteſtata, intelligit

i ¶ Non eſt neceſſe. Vtrum ad hoc ꝓ p̃ cõpenſationem tollat debitum,requiratur quod opponatur in iudicio,& adde not. & bonum text.in l. rei iudicatæ.§.j.ſol. matri.vbi videtur velle text. qd̃ abſq; oppoſitione ſit nihilo minus obligatus debitor.& ſic debitum tollit. Vide late poſt gl.per Bar.in l. ſi conſtat.C.eo.titu. & ibi multos caſus in quibus ſit ipſo iure.& quod ipſe not. in l.j.C.eodẽ. Adde Bald.in l.tam mandatori.C.manda.& adde Bart.in l.quod dicitur in fi.j.de impen.Et ſic promittitur fideiuſſori opponere exceptionẽ cõpenſationis eodem modo vni ex reis,& proderit omnibus. Ita dicit Bal.in l.ex duobus. xiiij. q.j. de duobus reis.p l. ſed Iulianus. §. idem ait ſi duos ff.ad Macedo. Nam quãdo res vel quantitas peruenit ad aliquẽ ex correis,oẽs dicuntur ad inuicẽ fideiubere. l. vir vxo.§.fin.& ibi not.ſ.ad Velleia. l.ſi pro parte. §. ſi de in rem verſo. & plene Bar.& alij in princi. in l.reos.de duo.reis. & ſic per iſtum tex. licet regulariter qñ vnus eſt creditor creditoris ſui, non fiet ipſo iure compenſatio, ſed requiritur ꝓ opponat exceptio, vt hic,& l.quod Labeo j.eo.et plene no. & legitur in l.ſi conſtat.C.eo.tamen qñ vnus eſſet debitor ipſuſmet,et ſicvnus & idẽ eſſet debitor & creditor: tũc ipſo iure fit compẽſatio, ſeu diſtinguit actio: quia eſt impoſsibile debitum & creditũ eſſe ĩ eodẽ ſubiecto. l.hæres à debitore.§. quod ſi ſtipulator.et ibi glo.in verbo,perimit.& l. Vranius. in principio.de fideiuſſo.l.Stichũ.§.actio.de ſolu.vt videamus in ſimili quod extinguitur debitũ, quando debitor creditori ſuccedit.l.ſi debitori creditor.ff.de fideiuſſ.& d.§.quod ſi ſtipulator.cum ſimi.Nam homo non poteſt cum effectu hanc fictionem induce re.l. ſi forte.de caſtrenſi pecu.Bart.in l.ſi is qui pro empto

k ¶ Quod in diem. Et ad iſtum tex.vide etiam Bar.in extrauagã.ad reprimẽdum.in verbo,ſummarie.in vlti.charta.

ꝓ debi

a ✠ POMATES. ¶ Sed ſi cum filio. Adiitum text.vide Alex. in l.non ſolum.colũ.j. ff.ſol.matri.in l.vero procuratori. in apoſtil.ff.de ſolu.

b ¶ Si ambo. de materia huius legis vide p̃ Dyn.in l.viro.j.ſolu. matri.& in regula iuris, in pari.lib.vj. Et vnum addeꝓ nunq; dolus cũ dolo cõpenſatur,qñ ſecundus delictum,deberet attẽdi, vt in caſu l.ſi quis ad ſe fundũ.C.ad leg.Iul. de vi.& oino no.do. Ioan.in d.l.viro. poſt Dyn.ibi: reliqua dic vt ibi per eũ:vbi quę rit an ipſo iure hoc fiat. De materia hui? legis vide per Innoc. in c. intelleximus. de adul.quã allegat bar. in l.cũ mulier. ſol.matri.& ibi dixit Inn.ꝓ de pari culpa ad parẽ fit compenſatio:ſecus ſi de impari ad imparẽ. Quid etiã in dolo, vide Bald.in l.j.C. vn de vi.in ij.char.in repet.& ibi Barto.in fi. Et quid ſi tu produxiſti inſtrumentũ debiti cõtra me & falſum ego produco cõtra te inſtrm ſolutionis & falſum. Dicit Bal.in rub.de fi.inſtr. in xv. col.in verſi. incidẽter etiã quæro ꝓ vter punit:& quãuis licitũ ſit mihi negare verũ,ſi tu habes malam cauſam cõtra me.no. in c.cupiẽtes. in prin. in verſi. malignãtiũ. de elec.in ſext.& Canoniſtæ in c.j.de inſtitut.tũ iſtud eſt verũ, niſi falſa probatio immiſceat. Vide qd̃ no. Bal.in l.ſi.in v.oppo. C.eo. Et de hac materia etiã plenè per Bal. & Imo.in d.l. cũ mulier.& in d.l.viro. Ad de qñ exceptio doli tollatur replicatione doli, Pau.de caſt.conſil.cccxvj.

c ¶ Cum alter. Vide de hac materia Bart.elegant er in l.ſi.de ĩcõdi. inde.vbi quærit an ꝓ officio iudicis debet, poſsit compenſari.

d ¶ Quæcũq;. vide oino Bar.ad iſtam legẽ in l.ſi pœnæ.ſ.de cõdi. indebi.& l. qui inuicem.in fi.eo.titu.

e ¶ Cũ intra. Et vide, per iſtũ tex.dicit Bar. in l.ſi donaturus.§.j.j. de condi.ob cauſam.

e ✠ POMATES. ¶ Cũ intra. Vide Fel. in c.ſuborta. in j. col. de re iudi.et Alex.in l. ſtra dies.ff.de re iudi.

f ¶ Cõdẽnatus. Qñ de bitũ pœnale poſsit deduci in cõpenſationẽ, & vide ſingulariter Bal.in l.j.C.eo.& l.ſi. in v.opp.C.eod.

g ¶ Si debeas, &c. De hoc latius Barto.poſt

quòd debitum erat liquidum, vel de proximo liquidandum: aliàs nõ poſſet oppo ni compenſatio,vt in contrario,&c.

I cum filio. Illud qd̃ peti poterat cum adiectione de peculio,deducitur in compenſationem,ſecundum gloſ.fortis eſt hæc.l.&c.

Sed ſi cum filio. [a] Filius põt obiicere cõpenſationem de eo quod debetur patri,ſi de rato cauet.h.d. Opp.ad prin.huius legis, & videt ꝓ ex perſona filij pater non cõueniat niſi de peculio.l.depoſiti.p totã l.ſ.de peculio. Sol.verũ eſt ſi cõtra patrẽ agat:ſecus ſi excipiatur.Simile no.in l.& ideo.j.rerũ amo.Sed hoc videt mirabile. nõ em põt opponi cõpenſatio,niſi de debito liquido:vt l.ſi.C.eo. Item non poteſt opponi cõpenſatio de eo qd̃ poteſt elidi per exceptionẽ:ſed illud,quod pater debebat,non erat liquidum. Item ſi cõueniretur pater,non teneretur niſi quantũ vires peculij patiuntur. Ideo Iac.de Are. & Richar.legunt aliter, quod principiũ loquatur quãdo agit pater vel dominus actione pro ſocio ſibi quęſita fortè ex cõtractu filij vel ſerui,quẽ ratum habuit:vnde ſocijs & ſocietati ſimul debetur.& ſm reſponſum ibi:quãuis ſi ageremus. loquitur qñ pater vel dñs nunquã egit vel ratũ habuit. Nec obſtat l.& ideo.j.rerũ amo. quia ibi agebat adiuncta ꝑſona filię: hic non. Et ſm hoc bona eſt ratio,quæ apponitur in §.proximo.ibi:quia vnus cõtractus eſt,ideo agendo videtur approbare & ratificare,&c.

b I ambo. [b] Negligẽtiæ ad neglígentiam admittitur cõpenſatio. Item debita ex paribus caſibus compenſantur.h.d.

1 ☞ *Condictio furtiua oritur ex delicto.*

Quoties. Debitum ex delicto cõpenſat.h.d. Nota ꝓ †cõdictio furtiua oritur ex delicto: licet glo. aliter dicat in l.ſi pro fure.ſ. de cõdi.fur. & j.rer.amo.l.ſi mulier.§.fi.& ibi dixi.

c Vm alter [c] Quo ad impediẽdum cursum vſurarum fit cõpẽſatio ipſo iure, etiam ſi opponatur ab hoĩe.h.d.cũ l.ſeq.

d Vod Labeo. Vna cauſa nõ põt operari circa diuerſos effectus.h.d.

d Væcunque. [d] Quæritur vtrũ ad delictum,de quo qs eſt abſolutus poſſit opponi cõpẽſatio. Glo.videtur tenere quod nõ per hanc l.qd̃ determinatur per Cynũ in l.ex cauſa.C.eo.dixi in l. procutor ad exhibẽdum.§.j.j.rem ra.hab.&c.

P Ecuniam. Debitũ certo loco poteſt vbiq; cõpenſari,habita ratione intereſſe propter locum.h.d. Nota ꝓ non valens ratione loci agere, non prohibetur compenſare,&c.

S I cum militi. Nõ poteſt vni hæredum cõpenſatio opponi de eo, qd̃

ad alterum peruenit.hoc dicit.

e Cum intra. [e] Dies,qui miſeationis cauſa adiicitur ſolutioni, compenſationem nõ impedit.h. d. Oppo. de l.quod in diem.in princi.ſ. eo.Sol.hic tex.ſoluit,quem text.no.multũ,ꝓ ibi loquitur in die,qui adiicitur obligationi:hic indulgetur ſolutioni miſerationis cauſa. De quo facio magnum feſtum in l.ita ſtipulatus.j.de verb.obli. in iſta q.vtrum in obligatione in diem ante diem ſit nata actio & obligatio.

1 ☞ *Condemnatus in mille & in quarto pluri ſi non ſoluit intra decem dies,quòd poſſit illud quartum compenſare.*

T Deo. Pœna delicti cõmiſſi in annona ex cauſa annonæ poteſt compenſari. h.d.quod no. Not.arg.iſtius

f legis,ꝓ ille qui eſt cõdẽnatus [f] ex forma

1 †ſtatuti de homicidio in mille & quarto pluri,quia nõ ſoluit intra decẽ dies, illud quartum poteſt compenſare: quia nõ dicitur pœna homicidij,ſed pœna ſolutionis non factæ.ad idem ſ.de in lit.iur.l.j.

I N rem ſuam. Debito ceſſo, poteſt quis obiicere compenſationẽ: ſecus ſi non ſit ceſſum,licet alius creditor velit,&c.

D Ebitor. De eo quod poteſt peti actione de peculio,poteſt obiici compenſatio.

O B negotium. Debitum ex cauſa victuali nõ compenſatur.h.d. Nota hic gl. quæ ponit tibi caſus, in quibus non admittitur compenſatio,&c.

I Oſtquam. Procurator,qui obiicit compenſationem,non debet timere debitũm.

g S I debeas. [g] De debito alternatiuo nõ poteſt opponi compenſatio, niſi quantitas obligetur.hoc dicit.

I D quod. Nomine alterius nõ poteſt abiici compenſatio de eo quod ipſe debet.h.d.

Depoſiti uel contra. *Rubrica.*

L E X I.

D Epoſitum. Not.quod dictio, de, hic auget. De qua dictione in l. ſi ſeruus.§. ſtichum.j.de leg.j.Not.iſtam legem,quia magiſtralis eſt à capite vſq ad finem,&c.

h S I quis ſeruum. [h] Qui dat pecuniam, dicitur cõductor:qui recipit,locator. Item con

i tractus innoãtus [i] iudicatur ſm contractus nominati naturam,cui aſsimilatur:niſi aliud actũ fuerit.h.d.quẽ §.nota quia declarat multum materiam locati & conducti,&c.

Si te rogauero. Cui datur res perferenda,tenetur mandati: cui datur cuſtodienda, depoſiti tenetur.hoc dicit.

k Quod ſi in rem. [k] Quando præcedit contractus perfectus,& adiicitur conuẽtio, quæ poteſt cadere in nomen contractus,potius inducitur informatio primi,quam nouus contractus.h.d.quem §.nota.

1 ☞ *Actio depoſiti quando naſcatur antequàm dolus committatur.*

2 *Obligatio fideiuſſoris quando remaneat,defuncto principali ſine hærede.*

Idem Pomponius. Si res iuſſu meo deponitur apud alium recipientẽ pro me,ego teneor depoſiti:aliàs teneẽ recipiens,& non ego: niſi hoc expreſſerim vel fideiuſſerim:& tunc obligatio durat etiã

1 principali ſine hærede defuncto.h.d. †Nota hic ꝓ naſcitur actio depoſiti antequã cõmittat dolus.qd̃ declara plenè vt l.ſi

glo.in l.ſi ſeruus cõis. §.idẽ dicẽdũ.de furtis.

¶ Si quis ſeruũ. Itũ tex.& ſimiles limitat Bar.in l.ſi pecuniam. poſt mediũ de condictione ob cauſam.& in l.naturalis.§.at cũ. de præſcri.verb.& vide qd̃ not.Bart.in l.ſi quis ante.de acquirẽ. poſt.p iſtũ tex.Idẽ dicit Bald.in l.petens in pen. col.C. de pact.ꝓ valet argumẽtũ de cõtractu notato ad innoãtũ.& no.Bart.in l.cũ ꝓponas.C. de dolo. Et ad primã partẽ ſummarij vide Bart. in l.ij.C. loc. addẽ Bal. conſi.clxvij.lib.iij.

✠ POMATES. ¶ Si quis ſeruũ. vide Matheſi.notabili xvj.

✠ POMATES. ¶ Innominatus. Vide Ro.conſil.lxxxvj. in prin.

¶ Quod ſi in rem. vide Bald.in rub.C. eo. in vij.q.

k ✠ POMATES. ¶ Quod ſi in rẽ. Vide Panor.per illũ tex.in ca.ſicut dignũ.verſic. eos.de homicid.Bart. conſi.cxxxvj.

a ¶ An in pupillum. Ad huius §. intellectū vide glo. no. in l. ij. & quod ibi Bar. j. de fideiuſ, & quod no. in l. iij. ſ. commo.

b ¶ Inde ſcribit Neratius. Facit iſte text, q̃ ſi egi rei vendicatione in libello, & nullam mentionē feci q̃ aduerſarius poſsideret vel deſiſſet dolo poſsidere, q̃ poſsit in poſitionibus hoc reparari. Ita vide ad hoc text. iſtū allegatū ad quod vide Bal, in l. edita. C. de eden. & vide Inſti. de acti. §. ſi minus. in pe. char. & quod not, gl. §. ſi quis argentū. j. ea. l. & Barto. in l. in actione. de furt. poſt gl. ibi & vide oino q̃ dixi in l, Publia. §. fi. j. eo. ſecundū Spec. Et ex hoc etiā inferē qd ſi in accuſatione omiſſus eſt locus vel tēp°, vtrū in ,pbationibus poſsit ſuppleri, vide per Spe. in tit. de libel. concept. §. ad huius tit. ver. cautus. & in tit. de act. & peti. §. j. ver. ſed hoc quo quæ præmittēdū. cū pluribus §§. ſeq. vſq̃ ad §. itē ſciaſ. & Bal. in l. j. ſ. ſi menſor fal. mo. dixe. qui videt tenere q̃ non. Cogita per præalle, glo. in l. j. §. ſi quis argētū. j. eo. quā videtur cōfirmare Inn. in c. ij. de ordi. cog. Facit quod not. Bar. in ſimili. in l. denunciaſſe. §. quid tñ. de adul. & no. do. Io. in l. non ſolū. §. ſed vt probari. de ope. nou. & ibi refert dominū Rapha. cōſuluiſſe q̃ ſi in accuſatione accuſans nō poſuit maleficium eſſe cōmiſſum tēpore punibili, prout no. Bart. in d. §. ſed vt probari. licet poſtea illud probat, nō ſufficit ad cōdemnationē: quia probatio ſuper inepto libello nō validat proceſſum. Ita refert tenere Ange. in l. eum actū. de nego. geſt. & per Spe. de offic. iudi. §. de ſeruit. ver. quid ſi libellus. & Spec. in tit. de ſen. prola. §. qualiter. ver. quid ſi lis. & firmat Inno. in c. examinata. de iudicis. & Bal. in l. j. §. de iuriſdi. om. iudi. & per alia ſ allegata. & Ang. in d. l. eum actū. in fi. & Bald. in d. l. j. ſi men. fal. mo. di. tu cogita. Adde Bald. in ca. j. de mili. vaſallo qui contu. eſt. vbi dicit quōd iudex nō poteſt ſupplere, ſi plus eſt probatum quā petitum. Allegat glo. in l. verbū oportere. de verb. ſigni. Et vide qd no. Bar. in l. libellorum. de accuſ. §. quod ſi libelli. Et ob hoc dicit Bal. in l. generaliter. ij. col. C. de epiſ. & cle ri. quōd licet in libello, non deducatur cō ſuetudo, poteſt in proceſſu deduci & probari. Et q̃ poſitiones ſint tradētæ de libello, tenet gl. in Clemē. ſæpe. de verbo. ſignifica. & Bald. in l. ſi. §. q̃ obſeruare. de iu-

1 ſtipulatus ſum mihi. §. j. j. de ſol. † Secū do no. q̃ principali defuncto ſine hærede remanet obligatio fideiuſſoris. Ad idem in l. ſi ſine hærede. in princ. j. de admi. tut. & l. Stichum aut Pamphilū. in prin. et §. j. de ſol. ad hoc opp. de l. poſt c̃. in prin. j. vt le. no. ca. Sol. hæc eſt vera. debes aduertere q̃ qñ q̃ obligatio fideiuſſoris eſt commiſſa antē q̃ principalis p̃ſona extinguatur: qñ q̃ eſt cōmittenda poſt. Primo caſu fideiuſſor remanet obligat°, quocū q̃ modo principali ſubducto: vt in l. hacten°. §. de cōſt. pecu. Secūdo caſu diſtingue. Aut loquimur in defuncto: & durat obligatio & pōt cōmitti, vt hic: licet nō ſit cōmiſſa. Ratio, qa eſt hereditas q̃ repræſentat pſonā defuncti. Aut eſt capt° ab hoſtib°: & tunc ſecus, vt l. poſt c̃. in princ. vt leg. no. cau. Ratio: quia non eſt hæreditas neque perſona repræſentata, &c.

a **An in pupillum.** [a] Pupill° tenetur de dolo ea tenus quatenus locupletior fact° eſt.

Si apud. In ſeruū manumiſſum nō dat̃ actio ex cōtractu antē facto: ſed ex delicto ſic. h. d. Nota q̃ dolus q̃ purgatur p actionē deſcendētē ex cōtractu, non facit teneri ſeruū ex quaſi contractu: ſecus ſi purgetur per actionem deſcēdentem ex delicto, &c.

b **Inde ſcribit Neratius.** [b]

Quæ poſt litem conteſtatam accidunt, veniunt in hac actione. hoc dicit.

Eſt autem. Depoſitari° ſtatim poteſt cōueniri ad rei reſtitutionem, niſi cauſa de nouo emergat. hoc dicit iſte §.

☞ *Dolus commiſſus in uendendo rem, quòd non purgatur eum redimendo.*

1 *Actione depoſiti quis non tenetur per ſolum contractum adhibitum circa rem depoſitam.*

2 *Emphyteuta, qui rem ſine licentia domini uendidit, & poſtea recuperauit an incidat in commiſſum.*

c **Si rem.** [c] Dolus commiſſus † in vendēdo, h. d. Opp. de l. ſequit. §. itē Labeo. j. de vſuſcap. & §. de alie. iudi. mu. cau. facta. l. ex hoc edicto. §. ſi quis. Sol. gl. q̃ hic vendidit & tradidit: in cōtrarijs ſolùm vēdidit. Iſta ſol. eſt vera in ſe: & no. † eam q̃ per ſolū cōtractū adhibitū circa rē depoſitam quis nō teneт depoſiti. Alij dicunt q̃ ibi recuperauit poſſeſsionē: hic ſolùm redemit. Hęc ſolutio nō eſt vera: & eſt contra iſtum textū, q̃ dicit, ſemel dolū feciſti. Alij dicūt, eſt vera ſolutio, ibi quo ad alia excuſat̃, non quo ad interitū. Iſtam tenent do. & facit † ad queſtionē de emphyteuta q̃ vendidit rē ſine licētia dñi, & poſtea recuperauit, an incidat ī cōmiſſum. De quo p glo. in l. iuris gētiū. §. adeo. ſ. de pac. & p Dy. j. de vſuſca. l. ſequit. §. itē Labeo. et ibi dixi. & videt̃ mihi q̃ de hoc habem° vnicā rub. in x. co. de vaſal. q̃ feu. vē. & rede. &c.

Non ſolum. Ex depoſito facto per ſeruum noſtrū,

ramen, cal. in fi. Et adde quia dixit do. Anto. in c, dudum. de decimis. cū glo. fi. Hoſti. in c. querelam. de electi. q̃ ſupplętur libellus per ſententiā: ergo & prorationes, quæ à pari procedūt, ſecundū tex. ſingulārē in l. lege Iulia & Papia Petronia. tt. de manumiſ. alleg. Bal. in c. dño gueram. §. ad hæc. hic finitur lex. Prædictis adde not. ad queſtionē: nam ſi ſecundū, cōmunē opinionē nō poteſt vel in quē habemus vſumfructum, quæritur nobis actio. h. d.

d **Si rem a ſeruo.** [d] Qui depoſitum reſtituit dño putatiuo liberat̃, niſi ſciēs fecerit. h. d.

e **Eleganter.** [e] Qui quaſi de ſuo ſoluit, nō videt̃ depoſitū reddere. h. d. Nota hic q̃ ſi ſoluerit tanquā ſuū, nō liberatur, & dñs poterit agere depoſiti pro eo qd̃ habet: qd̃ vr̃ abſurdū. Huius timore dicit gl. q̃ hic dñs conſumpſit pecuniā ſibi ſolutā: & ſic recōciliatur cōſumptione: vt l. nō oīs. §. fin. ſ. ſi cer. pet. Iſtud non vr̃ verū: qñ enim ſoluit̃ pecunia quę eſt recipientis, nō cadit recōciliatio nec cōſumptio: vt l. ſequitur. §. Iana. j. de vſusca. argu. l. ſi filius familias. ſ. ſi cer. pet. Dicendū eſt ergo q̃ hic pecunia fuit depoſita & numerata, vnde fuit trāſlatū dñium in accipiētē: ideo illud quod fuit ſolutū, nō erat dicti accipientis, &c.

Sæpe. Conuētio & ſpōtanea oblatio facit depoſitariū teneri de culpa leuiſsima. h. d. Vide in tex. ibi: & cuſtodiā. ſcilicet vt teneatur de culpa leuiſsima: vt no. j. de reg. iur. l. cōtractus. in fi. gl. quę incip. nota illos quinq̃ caſus. Vbi nō facit eum teneri de caſu, ſed de culpa leuiſsima. Eſt & ſextus, qui ponitur hic in tex. ibi: ſed ſi obtulit, &c.

1 ☞ *Res indiuidua dicitur, quæ tantā utilitatē præſtat in parte reſpectu partis, ſicut tota in toto reſpectu totius.*

f **Si pecunia.** [f] Si depoſitū eſt diuiduum, vni ex heredibus repetēti ſoluit̃ p parte. ſi indiuiduū, inſolidū: ſi quidē ipſe caueat: aliàs deponeт. h. d. Quē caſum nota qa multū alle. in l. ſtipulationes nō diuidunt̃. j. de verb. obli. dum tracto materiā diuidui & indiuidui: quia illa † dicitur res diuidua, quæ tantam vtilitatem præſtat in parte reſpectu partis, ſicut tota in toto reſpectu totius: nam idem eſſet in pecunia.

Apud Iulianū. Si duo ſe heredes cōtēdūt, licet debitori ſoluere cui vult exacta cautione q̃ ſe ab alio defendet. h. d. qd̃ no. Et nō sūt multi dies q̃ ego feci hoc fieri, &c.

Si quis tabulas. Opp. de l. ita q̃ fullo. j. de fur. Gloſ. ſoluit vno modo. Tu dic vt ibi plenē dixi, &c.

g **Si quis argentū.** [g] Qui petit ſpeciē argentēā, debet in libello inſerere ſpeciē & pōdus, niſi ſe ignorare iurauerit. h. d. Illud quod hic dicitur, iuranti ſuccurratur: gl. intellīgit quo ad hoc vt admittatur libellus nō quo ad ſententiā: ſed poſtea debet probari. Tu autē hoc intelligas vt dicā in ſeq. §. Quærit gl. qd de eo qui dubitat de ſpecie. Certè nō admittitur, vt in glo. &c.

1 ☞ *Libellus quādo agitur ut ciſta ſigillata depoſita reddatur, quomodo formetur.*

2 *Res fuiſſe in ciſta depoſita ſigillata quomodo probetur.*

h **Si ciſta.** [h] Qui vas plenū & ſigillatū deponit: ſi res oſtēderit, de

de rebus ſingulis aget depoſiti: & ſi non oſtenderit, ſimiliter agere poterit. h. d. An autē ego debeo probare in illa ciſta ſignata tot res fuiſſe. glo. dicit q̃ ſic. quæ probatio eſt valde dura. Pro declaratione primò quæro qñ † ciſta vel aliud vas ſignatū depoſitū repetit qualiter debeat formari libellus. Repōdeo, q̃ propter hoc factus eſt iſte §. in quo diſtingue, q̃ aut fuerunt ſingulæ res depoſitæ aſsignatæ: & tunc ſingulæ ſunt petendæ. & in ver. q̃ & ſi res. Aut non ſunt aſsignatæ & tunc ſunt opi. nam Trebatius ait ciſtā repetendā: & de ſingulis rebus nō agendū. Labeo idē q̃ de neceſsitate de ſingulis rebus agi pōt. Author legis dicit q̃ hoc pōt fieri, nō tñ q̃ ſit neceſſe. Itē dicitur hic † q̃ debet probare res eſſe amiſſas: ſed qualiter hoc, pbare debeat, tex. hic iſtud nō dicit. Inno. in c. fi. extra qd̃ me. cau. hoc declarauit: vbi diſtinguit. Aut ciſta non reſtituit̃ ſignata dolo depoſitarij: & tūc quæ res in ea erant, probabit̃ p iuramētū: vt l. fi. C. vnde vi. & j. e. l. ī depoſiti. & ſ. de in lit. iur. l. in actionib°. Aut nō reſtituit̃ ſignata, ,pter aliquā culpā vel caſum: & tūc debet, pbare plene. Ita debet ītelligi gl. & ita intelligit̃. §. præcedēs. & qd̃ ibi no. Pōt em̃ intelligi qd̃ ſ. dicit̃ q̃ iurāti ſuccurrat̃, ſcilicet iurāti in litē, qñ p dolū nō reſtituitur. hoc tāgit̃ p Roſ. in libellis ſuis in tit. de actionib° in factū, &c.

a **Si apud duos.** [a] Plures depoſitarij ad rei reſtitutionem tenētur inſolidū, & etiā de dolo, ſi oēs dolum cōmiſerint. ſec° ſi alter tantū. h. d. Nota ad euidentiam q̃ in actione depoſiti, locati, & ſimilibus cōtrahit̃ duplex obligatio. Vna eſt primitiua: hoc eſt, qñ cōtrahitur ad rē reſtituēdam. Alia eſt, quæ dicitur ſecundaria, quæ contrahitur ratione doli vel culpæ. Modo pone caſum in §. iſto, & materiam iſtius. §. declara bene, vt dixi in l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculum. ſ. commod. &c.

Sed ſi duo. Plures deponētes poſſunt inſolidum agere, ſi eſt actū q̃ vni poſsit ſolui: aliàs pro parte tantū. h. d. quē §. nota multū. Nota qñ agitur vt cuilibet poſsit ſolui totū: videt̃ q̃ quilibet poſsit petere totū: & eodem modo alibi, quādo cōmittitur officiū duobus, vt ſcilicet inſolidum poſsint adminiſtrare, videtur agi vt quilibet teneatur inſolidum: vt l. antepe. de cur. bo. dan. Quærit gloſ. quid in dubio. Dicit gloſ. in dubio pro parte, &c.

Si ſic depoſuero. Poteſt quis repetere depoſitū ante tēpus ſtatutū. h. d. Oppo. de l. in cōmodato. §. ſicut. ſ. commo. & l. ſicut. C. de act. & obli. Sol. poſt obligationē cōtractus nō licet mutare voluntatē circa id, ad qd̃ quis eſt obligatus alteri. ſed ſi depoſui apud te pecuniā reddendam poſt tempus, nō ſum tibi obligatus nō repetere ante tempus: ideo poſſum voluntatem mutare, &c.

Quod autem. Depoſitarius nō tenetur, niſi de dolo & lata culpa: & ideo re vēdita per hæredē abſq̃ dolo, nō teneт̃, niſi de eo qd̃ ad eū peruenit. h. d.

Si apud quem. In contraria depoſiti non iuratur in litē. h. d. Vel ſic. In actionibus cōtrarijs, in quibus de fide rupta nō agatur, nō efficitur quis infamis. h. d. Quæro quid ſi in actionibus contrarijs ageretur de fide rupta: an iurabitur in litem habuiſtis gloſ. in l. ſi pignore. §. ſi poſt. ſ. de pigno. actio. &c.

In ſequeſtrum. Contra ſequeſtrum habet locum actio, qua tenetur rem exhibere in loco conuento vel in altero ex his, &c.

Si velit. Sequeſter nō pōt officiū ſuū deponere ſua ſponte, niſi ex cauſa: & tunc iudice interueniētē. h. d.

Quęro, quæ eſt iuſta cauſa: Rñdeo: fortè erat abſuturus: vel aliqua ex his cauſis interuenerat quæ ponunt̃: vt l. filius familias. §. fin. cum l. ſeq. ſ. de procu. & l. poſt litē. cum l. ſeq. Item quæro, dicitur hic q̃ citò debet reſtitui; quæro quādo dicitur cito: Reſpōdeo per l. ſi oleum, in prin. ſ. de dolo. quod no. &c.

Proprie. Nota hoc quod dicitur à pluriб°: ſecus ſi ab vno: vt l. ſi gratuitam. §. fin. de præſcrip. ver. cum l. ſequen. nota bene, &c.

Si hominem. In re aliena intempeſtiuè materiam exercere, dolus præſum-

ptus eſt. hoc dicit.

Datur actio. Quādo dolus defuncti purgatur p actionē deſcendentē ex contractu, hæredes tenētur inſolidum, nō attento quātū ad eos peruenerit. h. d. quē §. no. Oppo. Inſti. de perpe. & tēpo. act. §. aliqñ. Gloſ. dicit q̃ iſta regula fallit in certis caſibus, quos ponit hic. Primus eſt in d. §. aliqñ. Sed hoc nō eſt verum: nā ibi dolus dedit cauſam contractui: & ſic contractus fuit ipſo iure nullus: vnde nō poteſt purgari per actionē deſcendentē ex cōtractu, meritò cōtra hæredes nō datur inſolidū: ergo &c. Itē fallit in actiōe in factū, quę datur contra mēſorē: vt l. iij. §. pen. ſ. ſi men. fal. mod. dixe. Sed certè nec ibi fallit: qa nō eſt de cōtractu, ſed ex delicto menſoris. Item fallit in tributoria: vt ſ. de tributo. l. illud. §. fina. Certè nec ibi fallit: quia ibi nō datur ex dolo adhibito in contractu, ſed adhibito in doloſa diſtributione.

b Itē fallit[b] in actione in factum de edendo: vt l. fi. ſ. de eden. Certè nec illa naſcit̃ ex contractu, ſed datur à lege, vel naſcit̃ ex delicto cōmiſſo in nō parendo iudici: quod eſt verius. Itē fallit, dicit gl. in ſtipulatione iudicatū ſolui interpoſita: vt l. ſi eū. §. qui iniuriarū. ſ. ſi quis cau. Sed certè actio ex contractu erat acceſſoria ad actionē ex delicto. Pręterea ibi poſt mortem deſijt intereſſe de præterito. Item fallit in actione in factum de precario: vt l. quęſitū. §. fi. j. de preca. Ratio eſt, dicit gl. quia precarium ad hæredē nō trāſit. Iſta ratio nō videtur bona: nam mādatū nec q̃ ſocietas tranſit ad hęredem inſolidū: vt l. ex depoſiti. j. de acti. & obli. Dic ergo q̃ ratio eſt: quia actio de precario nō oritur ex contractu, ſed eſt datiua. datur enim à prætore: vt not. in l. cum precario. §. j. de preca. Sed ſi ageretur actione pręſcriptis verbis quæ cōtinet vim precarij, vt l. ij. §. j. j. de preca. quā certum eſt oriri ex cōtractu, vt l. iuris gentium. §. j. ſ. de pac.[c]

☞ **Quoties.** Qñ numularij foro cedunt, potior eſt cauſa depōnētium, & vſuras nō recipientium: & inter eos qui prior eſt tēpore, non eſt potior in iure. h. d. Vel ſic: Cauſa depoſiti pręfertur cęteris etiam priuilegiatis, niſi deponēs vſuras receperit. h. d. cū l. ſeq. & fi. huius l. in verſi. planè. intelligo de expenſis quæ fiunt in cōſeruatione bonorū & venditione, vt l. ſcimus. §. in cōputatione. C. de iur. delib. & l. j. j. ad leg. fal. &c.

IN depoſiti. In actionibus bonæ fidei q̃libet hæredum teneт̃ inſolidū ex dolo ſeu facto ,pprio: ex facto autem defuncti pro hæreditaria portione. hoc dicit. Hoc eſt verum in actionibus bonę fidei: ſecus in actionibus ſtricti iuris: vt l. ij. §. fi. & l. eandem. §. Cato. j. de verb. oblig. & ibi plenē dixi.

1 ☞ *Monacho aliquid deponenti an ſolui poſsit ſine abbate.*

d **Quod ſeruus.** [d] Licet per contrahentem alteri quæratur actio, tamē ei poteſt ſolui: niſi ſit cauſa iuſta credendi

,pbari. de oper. no. nū. In eo. §. ibi: ſed qualiter hoc, pbare debeat text. hic iſtud nō dicit in c. fin. extra qd̃ met. cau. &c. Idem videt̃ firmare Spec. in tit. de fur. quid ſi res. et vide nota. per Bart. in l. in eos. ad fi. fur. aduer. nau. caup. & Bald. in rubr. C. eo. in princ. & in l. j. C. loc. Adde vt per Pet. de Anch. conſil. cclxxxix.

¶ Si apud duos. In prin. huius. §. ſup verſi. depoſita res. Et vide Barto. in l, reos. in prin. iiij. q. j. de duo. re. & not. in l. iij. §. j. in ij. q. eo. titu.

POMATES.

¶ Item fallit. vide ad cōfirmationem Feli. in c. conſtitutus. in fi. de teſt. & Alex. in cōſi. ciij. col. iij. volu. j. & in c. cum I. & A. de re iudi.

Senſus huius rationis non eſt perfectus, vt vides: & ideo in ſcriptis codicibus additū cōperio. in fi. huius §. tunc debet dici q̃ daretur cōtra hæredes inſolidū, p iſtū §. Eſt quoq̃ aducertendum ad ea verba paulò ſuperiora ibi: nam mandatum nec q̃ ſocietas, &c. quia ſenſum nō habent bonū. Dic ergo ex fide ſcripti exemplaris. Nam nec mandatum, nec ſocietas ad hæredē tranſit: & tū datur cōtra hæredē inſolidū ex delicto defuncti: vt l. ex depoſiti, &c. Et de hac materia vide plenè per eundem Bar. in l. j. j. de priuatis delictis. Alex. Loſæus.

POMATES.

¶ Quod ſeruus. Vide Alexan. conſi. ciij. vltimo. col. volu. iiij.

¶ Quod ſeruus. Vtrū poſsit ſolui monacho adde Bar. in l. ſi filius. C. de pac. & quod notat Bart. in l. eū q̃ ita. §. qui ſibi. j. de ver. ob. Et dicit Bald. in auē. hoc ius porrectum. C. de ſacroſan. eccle. q̃ ſi mutuo ſacerdoti. licet nō conuertat in vtilitatē eccleſiæ, tenetur ipſe ſacerdos. Et qualiter contra monachū vel monaſterium, & qua via agatur, vide in auē. cauſa quæ fit cum monacho. & ibi Bal. C. de epiſc. & cle. & dicit Bald. in l. non ſeruum. C. de rei vē. q̃ ſi ſeruus vel monach° detinet rem, dominus & abbas debent conuenirt. Et vide Inno. in c. quāto. in gloſ. in verſic. monaſteria. de officio ordi. An autē ex contractu prioris clauſtralis, guardiani, vel caſtaldi, ec. obligentur, vide Bal. in rubri. de exerci. Sed quid ſi mulier mu-

tuat vel delinquat;an præiudicet marito in dote? Vide Inno.qui no.alleg.istũ tex.in argu.in ca.per vestras.de dona.inter vir.& vxo.& ad q.Barto.hic vide Bald.in l.j C.qui.res iud.nõ no.& in rub.C.eo.in ij.q.& vide fin.Bar.in l.filiæ, j.de solu.& Pau.de ca.hic,& Bal.in l.cũ filius.in fin.s.fi cer.peta.vbi hoc limitat procedere in vera solutione;secus in ficta,per l.fugitiuus,de solu.Adde quã do monachus obliget abbatem ex mutuo,Abb. consil.lxxxviij.lib.j.

cum,ad quẽ pertinet,permissurum nõ fore.hoc dicit.quã legem nõ multum curo, †quia valet ad monachos,qui deponunt aliquid,nunqd posit eis solui,cũ sit quæsita actio abbati.Ad quod l.si vnus.s.de pact.& l.si seruus.j.de solutioni.&c.

POMATES. ¶ Depositũ.Pro declaratione istius legis cũ seq. vide quæ addidi ad Barto.in l. fraudati.j.de publi.

¶ Si quis inficiatus. Alle.not.Bal.in rub. C.eo.in j.q.in vers.ex hac lege anno isto collegi tibi duas practicas,&c.Ista limitat Bal.in l.si legatũ s.de edendo.Et aduerte qa Bar.in l.de pupillo.§.qui procuratorio.in j.oppo.& ibi clarius Imol. j. de ope.no.nun.dicit hoc esse verũ,quando instrumentũ ostẽditur in publica forma in iudicio,& datur copia vt possit deliberari.Nã postea nulla causa allegatur iusta contra instrumentũ:licet instrumentũ negẽt versũ non obst. & releuat procuratorem ostẽdẽte tale instrumentũ ab omni satisdatione de rato perinde,ac si ipse dominus talẽ actũ faceret. Secus ex sola ostensione instrumẽti extrauiduciali:qa tunc nõ redditur ius certum si negetur instrumẽtũ versũ: quia multa possunt obijci contra instrumentũ, Ita intelligatur text. & quod ibi dixit Bar.in d.§.procuratorio.secundũ vnã lect. ad quod facit qd no. in l.nomẽ.C.quæ res pig.oblig.pos.Et ista faciunt ad intellectũ eius quod alibi dicit Bart.qꝑ instrumentũ facit rẽ manifestã:vt ipse dicit j.de ope.no. nuncia.in l.j.in prin. in ver.venio ad quæstionẽ.Adde tũ quod dixit glo.multũ singul.in Clemen. causam.in verbo,appellanti.de ele.Hãc glo. alle.Bar.in l.nõ solũ. §. morte. maximẽ in xj.col.de ope.no.nun. quæ videt velle qꝑ in casibus,in quibus re quirit propria & vera scientia dñi nõ sufficiat si sit denunciatũ procuratori, etiã cũ speciali mandato, & illud etiã ostẽdat, quod no.& qñ requiratur vera scientia domini,& qñ nõ,& qñ ꝓcuratori ꝓiudicet, vide in l.procurator in princi.de tributor. & in l.apud Celsum. §.quæsitũ.j.de do.excep.& quod no.Bar. in d.§.morte in fi.xij. col.& no.Barto.in l. pater. §. ex quo. j. de admini.tutorũ.Adde Roma.cõsi.cclxxxviij.vbi vide an requiratur scientia in domino,& an sufficiat quod procurator sciat.

a Depositum. [a]Res ibi debet restitui, vbi deposita est,nisi alibi expẽsis petentis petatur,&c.

b Si quis inficiatus. [b]Ab ea die qua quis cœpit habere iniustã causam litigãdi,videtur dolo malo facere,& ad eũ periculũ spectat.hoc dicit.quã l.no. ex hac lege anno isto [c] collegi tibi duas practicas.Vnã,†qꝑ qñ tu protestaris mihi tanq̃ꝑ procurator vel tanq̃ꝑ hæres quòd ego soluã tibi,debes mihi facere fidẽ per instrumẽtũ, quomodo tu sis procurator, vel tu sis hæres:aliàs ego non cõstituor in mora,vt hic,& dixi in l.quod te.s.fi cerpeta. †Secũdo nota qꝑ †põt esse qꝑ qs habuit iustã causam [d] litigãdi vsq̃ꝑ ad aperturã testium,vel ad productionẽ alicuius instrumẽti:tũc incipit habere iustam causam litigãdi:quia fortè ex dictis testiũ vel ex instrumento cognoscet actorẽ habere iustitiã quod prius probabiliter ignorauit:& ideo [e] cõdẽnabitur in expẽsis factis ab illa die in antea,nõ in factis retro.Casus est hic.& ideo lex volens dare consiliũ consuluit qꝑ statim cũ alicui est notũ in iudicio se non habere iustitiã,desistat à lite: & per hoc excusat ab expẽsis & à calũnia. l.destitisse.s.de iudi.& ibi dixi.& ideo ꝓducas instrumẽtũ quãto citi[v] poteris.&c.

Competit. Pro re deposita nõ cõpetit condictio antequã cõmittatur dolus.hoc dicit. Oppo.s.eo. l.j.§.idem Pomponius.ver.quid enim.& §.est autem.Solu.actio depositi competit statim ante dolum cõmissum,vt hic.condictio furtiua nõ:vt ibi.Et de hoc dic plenè vt in l.si stipulatus sum mihi.§.j.j.de solutionibus.

Si plures. Debitũ est redendum maiori parti hæredum.h.d. Oppo.s. eo.l.j.§. si pecunia.Sol.Aut res est indiuidua: & tunc vni soli occurrenti est restituẽda: vt ibi.Aut est diuidua;& tunc habet locum distinctio legis nostræ:quia aut venit maior pars:& ei restituitur tota,vt hic,&c.

Siue autem. Si res deposita perijt eo modo, [f] quo esset peritura apud deponentem, depositarius liberatur.h.d. Iste tex.facit multũ pro opi.Mar.contra Ioan.de quo plenè in l.quod te.s.si cert.peta.

1 ☞ *Ille,cõtra quẽ agitur actione depositi uel commodati,qꝑ posit opponere exceptionem proprij dominij.*
2 *In remedio l.si quis conductionis.C.locati.quòd non admittitur exceptio proprij dominij.*

Vi rem. In re ꝓpria nõ cõsistit [g] depositũ:ideo depositi agi nõ põt. idẽ in cõmodato & precario.h.d. †Nota qꝑ ille,contra quẽ agit depositi vel cõmodati,potest opponere exceptionẽ dñij.cõtra.s. cõmodati [h],l. ita vt si fur.C.loca.l.si quis conductionis.& l.j.§. si prædo.s.eo.Sol.Si volo opponere exceptionẽ dñio alteri[i]: nõ possum:qa ꝑ hoc nõ impedit contractus cõmodati.Potest em commodari res aliena:vt d.l.ita vt si fur.Idẽ in deposito:vt s. eo.l.j.§.si prædo.Sed si volo opponere exceptionẽ dñio ꝓprio:tũc si agit depositi,cõmodati,vel simili actione ex contractu:possum opponere, vt hic: qa dñium ꝓpriũ impedit cõtractũ:& ꝑ cõsequẽs obligationẽ & actionẽ ex contractu, vt hic, cũ simili.Sed† si agereт cõdictione ex l.si quis cõductionis.C.locati nõ possum opponere exceptionẽ dñij ꝓprij,vt ibi.Contra:ille,qui scietet rẽ ꝓpriã recipit,in cõmodatũ vel conductionẽ vt eam donare: vt no.in l.si aliquã rẽ.j.de acquir.poss.ergo nõ põt opponere exceptionẽ dñij pro prij.Huius timore haberemus intrare in illam materiã difficilẽ.l. si aliquã. sed ibi plenè dixi.Cy.tangit aliqualiter in l. qui rem.& l.ad probationem.C.locati.

Is apud quem. Deponens primus nõ habet actionẽ contra tertium depositarium,nisi prius ei fuerit concessa.hoc dicit.

Licet deponere. Apud sequestrũ plures tm deponũt:& tũc possessio amittit.h.d. Nota qꝑ rei sequestratæ perdit possessio.qd intelligũt doct.qñ depositũ fit ex cõsensu vtriusq̃ꝑ partis, vt hic,& l.interesse puto.j.de acqui.poss.Secus si fieret authoritate iudicis contra voluntatem eius,qui primò possedit: argu. l.iij.de acquir.posses.Ita tenebat Iac.But.& Iac.de Are.Cyn. C.de ꝓh.sequest.l.j.in ij.q.dixi plenè in d.l.interesse puto &c.

De eo quod. Aliàs l.qꝑ tumultus,actio depositi in quatuor casibus contra hæredẽ ex dolo defuncti datum in simplum & intra annũ ex dolo

c POMATES. ¶ Anno isto.Quãdo aliqui protestatur alicui tanquã hæres vel procurator,debet illi facere fidem per instrumentum qꝑ sit procurator vel hæres,vide Alexand,consi.xlj.ij.colum.volu.iiij.& consi.xcv.alias lxxv. vbi plenè.pen. colum.Feli.in c.exceptionem.col.penul.de except.Alexan.consi. ccl.in vlti.col.vol.ij. & consi.ccxix.vol.ij. Corse. singu.suo incipient. procurator.Alexan.in l.de pupillo. §. qui ꝓcuratorio.ff. de no.ope.nunci.Bal. in c. eam te. colũ.ij.de restitutio.

d ¶ Iustã causam.Adde quod not. Bald. in auẽ. generaliter.C.de episc.& cleri.omnino adde quod not. Bart. in d.l. qui in alterius. de regul. iur.vbi pulchrè.& in l.properandum.§. siue autem alterutra.de iud.& in l. si rẽ.§.fi. de pig.actio. qd in criminalibus, vide Bar.in l.j.in prĩ. j.ad Turpi.in ver.venio adverſ.q̃ri põt ad prædicta. Adde Par. in d. §. siue aũt alterutra. Sed istud consiliũ est fanẽ intelligendũ, nisi sibi fieret notũ per instrũ vel testes deponẽtes de facto ꝓprio ipsius litigantis: qa ipse ꝑsumeret fuisse in dolo vel saltẽ in lata culpa.l.quãquã. ad Velle.& iõ nõ debet euitare condẽnationẽ expensarũ. Leũ quẽ temere.de iud. In sti.de pœna temere litigã.§.j. cũ si. Et eodẽ modo debet limitari ista doctrina qꝑ vbi ſ cã appellatiõis ferat ſnia ex nouis actis,vi ctus debet absolui ab expensis. De qua per Bar in d.§.siue aũt alterutra,&illud notãt dñi de Rota cõsi.cclx.

e POMATES. ¶ Et ideo. Circa hoc cõsiliũ vide Alex.cõ. ccxx.v.col.volu.ij.& cõsi.xcv.col.v.eo.vol. Cu.cõsi.lxxiiij.col.ij. Feli.in c. qñ cõtra.in ix.col.de ꝓbati.& in c.fraternitatis.j.col.de testi.& in c.exceptionem.col.xv. ver.subdit Bald. de except.& Fel.in c. pastoralis.in fi.de iud. Alex. consi. xc.colum.fin.volu.ij. aliàs iij.

f ¶ Perijt eo mõ.De intellectu vide ꝑ Imol. in l.cũ res.§.i.de leg.i. ¶ Non cõsistit.Limita hãc l. per l.certẽ.§. §.fi.j.de precar.& nota hic in glossa. ¶ Cõmodati.vide latè Bart.in l.si alienã. j.folu.matri.

a ¶ Admittitur. Vide Bal.in l.si quis.penulti.q.C.eodem.

b ¶ Commendatũ.Per illum text. dicit not. Bal.in Rub.C. de consitu.pecu. in ij.col.qꝑ si locus conueniendi est in electione creditoris põt vbiq̃ꝑ eligere, dummodo ibi inueniat debitorem.

c ¶ Et deponere. Adde qd dicit Ang. in cõsi. xxxv.incipi.quidam nobilis homo. per id verbum videt cõmisſa custodia:& ille dicitur nudus minister & istum tex.alle. Inno. extra de ele.c. dudum.el ij.in gl.in ver. concessionẽ.qꝑ neqꝑ in ecclesia,neqꝑ in fructibus aliqd̃ ius quæratur illi sed sola gubernatio. Adde text. in l. cũ hæreditas. C. depo.& ibi Bart.non tũ hæc verba inducũt mandatũ:vt no. gl.in l.j.manda.& vide Io. de Platea in §.sequẽs. Inst.de acti.& hic ad de tex.& ibi Bar.in l. Publia.in prin.j.eod. & notat Bald. in l.si quis.in fin. C. eodem.

d ¶ Die sponsaliorum. Vide Bar.in l.qui mihi donatũ.j.j. colũ. de don.& qd no. Bal.in l.incẽdiũ.C. si cer.pet.

e ¶ Ex pacto. Vide qd not. Bald. in l.j. in v. col.C.per quas perso. & l.cum patrem.in j. col.C.de iure dotium.

e POMATES. ¶ Ex pacto. Huic tũ videt obstare qꝑ non sit bona cõsequentia: tu debes mihi restituere decem:ergo habeo actionem contra te. per hoc qd̃ voluerunt Petr.& Cy.in l. ad ꝓbationẽ.C.de ꝓba.qꝑ si deposuero pecuniam apud te recesſurus: cum hoc qꝑ tu redderes illam Titio portanti tibi talia signa, qꝑ si Titius cum signo venerit, qꝑ debes illam sibi restituere:qꝑ tamen ille nullã habet actionem ad eam petendã:vt videt text.in l.bona fides.j. eod.titu.

f ¶ Summario. Adde idem esse si dicit,si aliquid cõtingerit filio meo:vt not. Bald.per illum tex. in rub.C.e. in ix. quæstio. adde l. quidam ita in princi. & ibi Ludo.j.ad Trebel.& bonum text.in l.vxorem.§. Seium.j. de legatis iij.

f POMATES. ¶ Summario. Vide Alexan. in d.l. quidã ita.col.iij. & Bal.consil.cclvj. in j.parte.

g ¶ In fine. Vide Bart. in l. quod dicitur. de verborum oblig.

h ¶ De dona.&c.In fi. huius ver.&c.& not. in l.quæ dotis.fo.ma.

i ¶ Verba enunciati-

dolo hæredis secundum suam naturam. hoc dicit.

Si apud filium. Emancipatus tenet de deposito ante sibi facto. Idem in seruo manumisso.h.d. Opp.de l.Pomponius in negotijs.s. de neg.gest. & l.j.§.si apud.s.eo. Gl.ponit plures sol. Ego credo illam veram, scilicet qꝑ seruus non teneatur depositi,sed rei vendicatione,vel condictione furtiua,&c.

Si duo hæredes. Si plures hæredes depositarij separatim dolũ cõmittũt,quilibet tenet pro parte:vbi verò cõmuniter, quilibet tenetur insolidũ: sed si ad rei restitutionẽ agitur,condẽnatio fit pro parte.h.d.secundũ lect.quã teneo.Et diuiditur in tres partes. Primo loquitur quãdo dolus fuit commissus pro parte. Secundo,quãdo dolus fuit cõmissus insolidũ, & sic in istis duabus partibus quæritur de obligatione accessoria quæ contrahitur ratione doli vel culpæ. Tertio loquitur de obligatione primitiua,quę contrahitur ad rem restituẽdam. Secunda ibi:qd̃ si. Tertia ibi:plane.Glo. notat ex isto fi.qꝑ actio proponitur insolidum,& qꝑ condẽnatio fit pro parte.Et sic intelligit istum versũ.planè.qꝑ loquitur in casu præcedẽti.Hæc lect.nõ placet: quia obligatio principalis, quæ cõtrahitur ad rem restituẽdam,non transit ad hæredes, nisi pro parte:vt l.iij.§. hæres.s. cõmoda. Non ergo est dicendum qꝑ libellus datur insolidum,nisi dicamus vnũ hęredẽ conuentum rem insolidum posidere:vt d.§. hæres.tunc fieret petitio & cõdemnatio insolidum.Dic ergo qꝑ iste versũ.planè.loquitur alio casu quã.s.dixi,vt dixi s.diuidendo literam. Nam s. loquitur de obligatione secundaria,quæ contrahit ratione doli vel culpæ:in qua,quãdo dolus cõmittitur cõmuniter,tũc quilibet tenetur insolidum:vt s.eo.l.j.§.si apud duos.& l. si vt certo.§.si duobus vehiculum.s. commoda.hic verò loquit qñ quis cõuenitur ratione obligationis primitiuæ,quę contrahit ad rẽ restituẽdã,in,qua quilibet tenet pro parte,& ꝑ parte condẽnat,nõ tũ solutione partis liberat. Simile in l.ij.§.j. j.de verb.obli. Vnde ista obligatio est diuidua quo ad obligationẽ & condẽnationẽ: indiuidua quo ad solutionẽ. Sed ad hoc opp.de l. si stipulat[a]. in j.charta.j.de sol.vbi obligatio speciei dicitur diuidua quo ad obligationem & solutionem. Solu.ibi quando est in obligatione rem dari: hic quãdo est in obligatione rem restituí.Et eodẽ modo dicitur indiuidua obligatio rem tradi:vt l.stipulationes nõ diuiduntur.in prin.j.de verb.obliga.quod plenè examinaui,vt ibi in quæstionibus, quas feci de obligatiõe rem tradi & rem restitui &c.

Actione. In hac actione admittitur[a] computatio expensarum.h.d.

☞ *Commendare & deponere idem sunt.*
In contractu bonæ fidei ueniunt usuræ à tempore moræ. Item ueniunt ex nuda conuentione.

b Vcius. Cõmẽdatum[b] & depositũ idem sunt. Itẽ in actione depositi vsurę veniunt à tẽpore moræ,etiam si pecunia numerata deponit,licet depositi terminos egrediatur.h.d. Nota illa verba promissionis qꝑ qñ voles,& vbi voles, cõfestim tibi numerabo.faciunt ad ea quæ dixi vobis s.de eo quod certo loco l. iij.§. si quis ita.

1 Secundo nota † idem esse, cõmendare,
c & deponere.[c] Pisani dicũt ecõtra, qꝑ cõ
2 mẽdare aliud est q̃ꝑ deponere. † Tertio nota qꝑ in contractu bonæ fidei veniunt vsuræ à tempore moræ. Item veniunt ex sola nuda conuentione. Simile in l. cum quidam.§.ex locato.j.de vsur.

d De sponsaliorum. [d] Qui me præsente rẽ meã recipit,depositi actione tenetur. h.d. Oppo.de nego.gest.l.fideiussor.§.ignorante. Sol.ibi puella non fuit præsens:vnde non potest dici depositum:hic erat præsens.

Qui pecuniam. In deposito pecuniæ numeratæ veniunt vsuræ à tempore moræ.

1 ☞ *Ex pacto apposito in traditiõe rei meæ,quæ mea durat,qꝑ alteri quæratur utilis actio,si moriar.& nu.3.*
2 *Commendo ,idem est quod depono.*
4 *Ista uerba,si deus fecerit aliud de filio meo,quòd intelligantur si morietur.*

1 Publia Mæuia. †Ex pacto[e] ap-
e posito in traditione rei meæ, quæ
2 mea durat, alteri quæritur vtilis actio.h. d.qꝑ no.ex hac l. Nota illud qd̃ dico † de verbo cõmendo, quod inducit depositũ: vt l.Lucius.s.eo. Item nota illud quod
f dicitur in summario[f]:quomodo sit † in-
3 telligendum, si moriar . qꝑ faciat ad quæstionẽ,quã vidi: ꝓbatur quoddam testamentũ per testes,quo continebatur qꝑ te-
4 stator dixit: † Si deus faceret aliquid de filio,qꝑ bona deueniãt ad talem. quod intelligatur, hoc est si morietur. Oppo.ad
g hanc l.de l.debitor.in fin.[g] j. ad Trebel. vbi ex pacto matris nõ quæritur actio filio.Solu.hic fuit facta mater super re sua, quę semper durat sua.Idem in l.pen.C.ad exhi.Si verò nõ duraret sua:tunc nõ quæritur alteri actio,nisi in duob[o] casibus,vt in mutuo:vt l.certi condictio.§.si numos.s. si cert.pet.Itẽ in donatione: vt l.quoties. C.de don.quæ sub mo.Dixi in l.stipulatio ista.§. si quis insulam.j. de verb.obli. Et verum est hic qꝑ videtur actum de donatione,quod non videtur actum in extraneo:vt l.donationes.§.penulti. de do-
h na.&c.[h]

Lucius. In contractibus bonę fidei ex solo pacto nudo debentur vsuræ.hoc dicit.

1 ☞ *Clausula, plus minusue,apposita in contractu, quòd nihil plus importat.*
2 *Verba enunciatiua in contractibus quod inducant probationem, non obligationem.*
3 *Epistolæ non statur in fauorem scribentis,nisi per aduersarium approbetur.*
4 *Si producitur instrumentum continens plura capitula,quod possum accepture quæ faciunt pro me,& refutare quæ feciunt contra me.*

i Titius Sempronio. Verba enunciatiua[i] nõ inducunt obligationem in

ua . Et de hoc §. vide latè per Bart. in l.nuda ratio.j. de don. per totũ . Item limita in casu sing.in l.quidã.s. de constit.pecu.& ibi dixi. vbi ex cõfessione inducitur obligatio. & inquantũ in l. apparet qꝑ confessio operabitur quantum ad ꝓbationẽ & obligationem , intellige vt dixi post Bar.in l. certum.in fi.j.de confessis. Item adde qꝑ non minor est probatio confessionis, quã per instrumenta: l. cũ te trãsegisse.C. de trãs actio. Item adde qꝑ licet sit præclusa via ꝓbatiõibus, non tũ est præclusa via probandi per confessionẽ,secundùm gl.in cap.j.d̃ confessis. in sexto & Bald.in auẽ.sed nouo iure.C.si certum peta. & pro hoc quod not. Ioan.And.in rubr.de probatio. & Bal.in l. si vnus.§.pactus.ff.de pactis.quem retuli in l.j.post Barto.ff.quod vi aut clam. & quod not.dixit Bal. in lege deo nobis.in princip. C.de episc.& cle.Confessio emẽ & iuramentum non est species,ꝑ priæ probationis, sed est releuatio à probãdo lege eum qui s. de iureiuran,nota.in ca. bonæ memoriæ.de electio.no.Bal. in ca.j. §.vasallus.si de feudo fuerit controuersia inter do. & agna. & in l.Lucius.ff. de condi. & demonstra. Et no. qꝑ nunquam intelligitur præclusa via probandi per rei euidentiam,vt no.Bald. in rubr.C.de probati. in v.colum.& in l.cõtra negantem.C. ad l. Aquiliã.& melius in d.rubric.in iij.colum. vbi dicit qꝑ confessio & sacramentum non est propriè probatio, sed releuatio. & licet sit renunciatiã probationi , & conclusum non extenditur ad cõfessionem. Specul. in titul.depositi.§.quarto.versũ.sed quid si.& Bal.in auẽ.qui semel. in iij.col.C. quomodo & quando iudex. Et istis adde quod notat Bal. in lege secunda. §. quod obseruari. in fine. C. de iuramento calumniæ. & in lege, si quis.in fine.C.de testibus. & in lege prima.C.senten. rescind. non posse.

a ¶ Scriptura. Priuata ſcriptura an faciet fidem, vide quæ dicuntur in l. admonendi. de iureiuran.

b ✠ POMATES. ¶ Primò nota. vide Alexan. cõſil. viij. in fi. volu. iiij. vbi dicit idem eſſe in dictione, quantuncunq;. & in l. in actione. j. de furtis. in apoſtillis. & in l. iudex. penul. colum. verſi. poſtremo quæro. j. de re iudicata.

c ¶ Minuſve. Verba plus minuſve, vide omnino Bart. in l. in actione. ff. de furt. & faciet teſtum Bald. in rubrica. C. depoſiti. in vj. q. Sed quid ſi teſtis dicit. Vidi talem numerantẽ mille tali loco & tempore, ni fallor: vtrum per iſta verba derogetur dicto ſuo? Dic quòd nõ. Ita dicit Bal. in l. j. de iuſti. & iure. per illum tex. ibi, ni fallor. & in l. j. ff. de origi. iur. & Bart. hic, & vide Bald. in l. edita. in xxxiij. col. de eden.

d ¶ Inducunt. Verba enunciatiua in contractibus inducunt probationem. Iſta faciunt ad id quod not. dicit Specu. in titu. de teſte. §. j. verſic. ſed pone egi. quòd ſi deduco mutuum in petitione, quod mutuum tu fuiſti confeſſus extra iudicium, etiam parte præſente. quòd ſi de tali confeſsione in libello nõ feci mẽtionẽm: quòd probatio cõfeſsionis facta poſtea in proceſſu, non prodeſt actori: quia talis confeſsio operatur obligationem, non probationem. Dic latius vt ibi per eum. Facit ad ea quæ dixi in l. j. §. inde ſcribit. ſ. eod. & ad not. per Bar. in l. triticum. j. de ver. obli. & adde Specu. vide iſtud limitatum per Ioan. de Imo. in l. ſi ita quis. §. Chriſogonus. j. de ver. obli. quod etiam facit ad not. per Bar. in l. ij. §. fi. ſi cert. peta. Et cum dicto Specu. videtur cõcordare per domi. Anto. in c. examinata. de iud. licet ibi Inno. contra quod retuli poſt Barto. in l. ſi cõfeſſus. de cuſto. reo. & per domi. Anto. in c. ſi cautio. de fide inſtrumen. Inſti. de actioni. §. ſi quis agens. & ſequitur Specu. Bald. in l. fina. in penul. colum. C. eo. & vide Inſtitu. de actioni. §. ſequens. In eo. verſic. inducunt probationem, &c. vide de verbis enunciatiuis in contractibus & in vltimis voluntatibus. Et ſemper allegatur iſte tex. quòd duæ confeſsiones extraiudiciales vel vna nõ inducunt obligationem, ſed probationes, vt hic. & argu. l. Sempronius Proculo. de lega. ij. & not. Bar. & alij in l. triticum. de verbo. obli. Sed dubium eſt, quid ſi ſuper iſtis cõfeſsionibus eſt adiecta ſtipulatio: vtrum tunc oriatur obligatio. Exemplũ: reperitur inſtrumentum, in quo quis confitetur ſe tenері Titio in mille ex cauſa depoſiti, & promiſit per ſtipulationem reſtituere: an tunc propter ſtipulationem ſequentem ſit dicendũ quòd ex tali confeſsione ex cauſa depoſiti nõ tantũ inducatur probatio, ſed etiam obligatio? Et dicendũ videtur etiam quòd non: quia ſtipulatio illa eſt acceſſoria ad ipſam confeſsionẽ: ideo non mutat naturam principalis. l. ſi ſtipulatus. in prin. de vſuris. l. j. §. ſi quis ſub cõditione. ff. vt leg. nomi. cauea. l. dãni infecti quidam. in princi. de dam. infec. l. ſi legati fruſt. de lega. j. no. in l. ſi quis cũm aliter. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verbo. obliga. in ij. quæſtio. principali. Facit regula, acceſſorium. de regu. iur. Secundò quia inſpici debet quod principaliter fit l. rogaſti. in princip. & lege, ſi quis nec cauſam. ſ. ſi cer. peta. & l. qui exceptio. in princip. de condictio. indebi. Quo argumento etiam in ſimili vtimur aliàs in d. l. triticum. Bene facit quod dicit Inno. in c. ſi cautio. de fide inſtrumen. poſt medium, vbi tractat articulum, an promiſsio ſine cauſa ſit efficax. refert ibi plures difficultates. & concludit quòd vbi fit promiſsio per ſtipulationem ſine cauſa acceſſoriè ad cõfeſsionem ſine cauſa: vt quia quis ſe debere confitetur centum Titio, quæ per ſtipulationẽ reddere promittit: tũc clarum eſt quòd promiſsio ſine ſtipulatione non obligет: cùm confeſsio ſine cauſa non valet, in d. c. ſi cautio. cum ibi no. & plenè in l. generaliter. C. de non numẽ. pecu. non valebit etiam promiſsio acceſſoria illi facta, dicta regu. acceſſorium. Tex. eſt cum glo. in l. cùm de indebito. §. fi. de proba. Et ideo licet Barto. in d. l. triticum. velit quòd quando duæ ſunt ſtipulationes factæ ab eodem, intelligiẽ in dubio de diuerſis ſummis, & c. l. quinquaginta. de proba. quia aliàs ſtipulatio reddetur inutilis. l. qui bis idem. de verbo. obliga. tamen intelligitur quando illæ ſtipulationes ſunt per ſe principales, ſecus ſi acceſſoriæ, vt prædicta. Si enim ſtipulatio eſſet adiecta confeſsionibus mutui, vel depoſiti: tunc diceretur pars principalis: per nota. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. de verbo. obliga. Vide glo. in l. ne caſu. C. de diſcuſſo. lib. x, & quæ ibi dixi in l. Sempronius Proculo. de lega. ij. illud tamen quod dixit Barto. in d. l. triticum. de duplici confeſsione de decem. In verſicu. ego reputo quòd ſi quis, &c. limitatur quando ſumma eſſet diuerſa & diuerſo tempore vna facta ad aliam, vt dicunt do. to. in l. quinquaginta. de proba. & hoc ſcripſi in d. l. Sempronius. Neque ad hãc limitationem obſtat l. ſi diuortio. de ver. obli. Et quod no, Bart. in d. l. triticum. in ver. quòd ſi mutuaui centum, &c. quia ibi loquitur quando contractibus, ſed probationẽ. Item priuata ſcriptura[a] fidem facit contra producentem, nõ pro eo: niſi ab aduerſario fuerit approbata. hoc dicit. Primò nota[b] ex iſto §. † illa verba, plus minuſve[c], quæ multum ſunt in vſu, quę nihil plus important, nec aliquid diminuunt de confeſsione, niſi aliud probetur, vt hic. facit l. cùm furti. ſ. de in lit. iuran. & l. hæc venditio. §. finiſ. de contrahen. emp. Secundò nota † quòd verba enunciatiua in contractibus inducunt[d] probationem, non obligationem. In vltimis voluntatibus quid iuris ſit, dic vt l. ex hac ſcriptura. j. de dona. Iſtud venit examinandum vbi tractatur de obligatione literarũ. quod dic vt l. generaliter. & l. in contractibus. C. de non nume. pecu. Tertiò nota quòd † ei quod quis ſcribit ſibi in epiſtola, non ſtatur, niſi per aduerſarium approbetur, vt hic. in fin. cum ſua glo. Ex quo habes † quòd ſi plures res[e] ſint ſcriptæ in vna charta: poſſum acceptare illud quod facit pro me: & illud quod facit contra me refutare. quod examina vt nota. Cyn. C. de confeſ. l. j. in xiij. q. dixi infrà de libe. lega. l. Aurelius. §. penulti. quod facit ad ea quæ tota die fiunt, produco illud inſtrumentũ inquantũ facit pro me: quod an poſsit fieri pat et ſ. vbi remiſi, &c.

f Vcius Titius. [f] Licet non valeat quod in veritate agitur, tamẽ valet qd̃ ſimulatè concipitur. h. d. Opp. ſi nõ valet quod agitur quod eſt plus: nõ debet valere quod ſimulatè concipitur, quod eſt minus: vt C. plus vale. quod agi. &c. per totum. Solu. Quandoq; aliquid agi ſimulatur, & tamen in veritate nihil agitur: & tunc ſine dubio nõ valet quod

g agitur, nec quod ſimulatè concipitur[g]: vt in dicto titulo. Quandoq; vnum agitur, & aliud agi ſimulatur: & tunc quandoq; illud quod agitur in veritate, eſt de iure validum: & tunc illud, quod agi ſimulatur, valet: ga vnus contractus tranſfertur in alium: vt nota. hic, & in lege ſin gularia. ſuprà ſi certum petatur, & lege ſi ex pretio. C. ſi certum petatur. Quandoque illud, qd̃ agitur, nullo modo eſt validum: & tunc non valet illud, quod ſimulatè concipitur: vt lege prima. C. de condictio. ob cauſam. Quandoq; illud, quod agitur, eſt inualidum eo modo quo agitur, ſed validum certo modo, vt hic, vbi non valebat dotis cõſtitutio, quod in veritate agebatur, ſed obligatur recipiens ad reſtituendum ſine cauſa: vt C. de condictio. ob cauſam. l. j. & ſ. de condictio. ſine cau. l. auunculo. & tunc valet quod

praeceſſit vnus contractus vnius ſpeciei: puta dotis vel mutui in cẽtum: deinde debitor promiſit per ſtipulationem quinquaginta ex illa cauſa dotis vel mutui. Secus quando prima promiſsio ſine cauſa fuiſſet eiuſdẽ ſpeciei cum ſecunda, valet. Sed ſi prima promiſsio fuit ex cauſa ſtipulationis, & ſecunda etiam ex cauſa ſtipulationis: bene tunc cenſetur diuerſa: ne ſecunda reddatur inutilis. l. qui bis idẽ. de verb. obli. Non obſtat d. l. Sempronius. quia ibi loquitur in duab? ſcripturis vni? teſtamenti facti eodẽ tẽpore & exẽplificandi cauſa, vt ibi dicit litera. Secundo limitaẽ deciſio Bar. in d. l. triticũ. niſi ambæ cõfeſsiones factæ fuiſſent per ſcripturam: quia tũc inducit obligationẽ: vt no. in l. ne caſu. C. de diſcuſſo. lib. x. Tertio iſta lex inquãtum vult q; tales confeſsiones nõ inducãt obligationẽ vel probationem, limitatur qn̄ interuenit ſtipulatio. Ita videtur de mẽte Barto. in dicta lege triticum verſi. ſed primo. Nec obſtat q; ſtipulatio eſt acceſſoria: quia dico q; antè eſt adiecta contra confeſsionẽ mutui principalis cõtractus. Tex. eſt in lege ſi ita fuero. §. fin. cum l. ſequenti, de noua. & idem etiam in contractu depoſiti: cũ ſit contractus qui etiã re perficitur, ſicut mutuum: vt Iaco. de Are. in l. ſingularia. in vj. ſpeciali. Praterea quãdo iuxta cõfeſsionẽ eſt appoſita ſtipulatio, occultatur cõfeſsio, & oritur actio ex ſtipulatione: ſicut in d. l. ſi ita fuero. & Inſti. de litera. obli. in prin. Preterea quia acceſſoriũ nõ ſequitur naturã ſui principalis, qn̄ in acceſſoria non eſt eadem ratio quę in principali. l ex placito. de rerũ permu. & in l. & ſi is. de prædi. mino. & ibi Bar. & gl. in d. l. nõ dubium. ad fi. C. de legi. ſed in ſtipulatione quæ eſt acceſſoria, eſt diuerſa ratio: qa ſtipulatio cũ producat obligationẽ: obligatio & cõtractus ſtipulationis multiplicari nõ poteſt circa idem: quia noſtra nõ intereſt. d. l. qui bis. & l. ſtipulatio. §. alteri. de verb. obli. meritò vt actus valeat, intelligitur facta ſecunda ſtipulatio de alia quãtitate: iuxta l. quoties. j. de verb. obli. Sed cõfeſsio cũ inducat probationẽ, talis probatio bene poteſt multiplicari. d. l. Sempronius. & d. l. ſi pupillus. in prin. de noua. Et in hoc videtur potiſsimè fundata ratio Bart. in d. l. triticum. Quarto limita qn̄ in dictis ſtipulationibus interueniſſet iuramentũ pone enim primò preceſsiſſe inſtrumẽtũ ſtipulationis, qualiter Titius promiſit Sempronio reſtituere mille ex cauſa depoſiti: certè iſtud primũ producit obligationẽ, ſi poſtea fuit factũ aliud inſtrumẽtũ cõtinẽs ſolum inſtrumentũ depoſiti in minori quãtitate: & eſt ibi incerta ſtipulatio qualiter per ſtipulationem promittit reſtituere: & interuenit iuramentũ, operatur tale iuramẽtum vt partes videantur voluiſſe q; ibi actus acceſſorius valeat vt principalis, ſi in vim principalis valere poterat. vt egregiè dicit Bart. in lege ſi qs pro eo. in viij. mẽbro, de fideiuſſ. & ſequitur Ange. in lege hi qui. eo. tit. & Cano. in c. cũ contingat. de iureiuran. per id quod habetur in l. cum pater. §. filius matrem. de leg. ij. Adde quod de hoc plenè dixit Alex. in locis ordinariis et ibi poſui: quare non bene videtur membranas occupare.

d ✠ POMATES. ¶ Inducunt. Vide Matheſi. no. lxxx. & Io. Baptiſtam de ſancto Seuerino in repetitione l. admonendi. col. xlj. ff. de iureiur. Imo. conſi. xxxviij. Areti. conſi. xiiij. col. v.

e ¶ Si plures res. Adde Cv. in l. ij. C. de dona. ante nup. & per Bald. o. no in d. l. j. in iij. charta. C. de confeſ. & adde q; aliqui faciunt differẽtiam inter epiſtolam & librum rationum: vtrũ in epiſtola poſſumus acceptare partem dicẽtem q; dedi tali: & refutare aliam dicentem q; tu reddidiſti, vt hic. Secus in libro rationum, vbi ſunt data & acceptata, quæ dicuntur ita contigua, vt non poſſint ſeparari. l. quædam. §. fi. & ibi no. ff. de eden. facit eo. titu. l. ſi quis ex argentariis. §. rationem. & quod ibi nota.

f ¶ Lucius Titius. in prin. huius l. & c. Vide Bart. in l. qui mihi donatũ. in prin. j. de dona. quod no. Bald. in l. incendium. C. ſi cert. peta.

g ¶ Simulatè cõcipitur. An & qn̄ ſi nõ valet quod agitur: valet quod ſimulatè concipitur. adde latè Bar. in cõſi. incipiente Petrus Nicolæ. & Barto. in l. j. C. plus valere. & in l. ſi ſub ſpecie. C. de poſtulan. & in d. l. ſi ex pretio. et vide Bal. in l. cũ precibus. C. de proba. & illud no. ſequitur Bal. in rubri. C. eo. in v. quæſtio. & no. q; ad hoc vt quid dicatur ſimulatũ oportet q; ab initio partes conuenerint de ſimulando. Secus ſi ex poſtfacto: vt notat Bal. in l. j. in x. q. C. ſi ſer. extero. Et qualiter probetur ſimulatio, vide Bar. & Bald. in l. multum. in casu illius. l. C. ſi quis alteri vel ſibi. De hoc an & quãdo ſi non valet quod agitur, valeat id quod ſimulatè concipitur: adde latè Barto. in conſiliis conſilio quod incipit, Petrus Nicolæ. & Bart. in l. j. plus valere quod agitur. & in l. ſi ſub ſpecie. C. de poſtu. & in d. l. ſi ex pretio. & vide Bal. in l. cum precibus. C. de probationibus. & iſtud ſequitur in rubrica.

ſimulatè

a ✠ POMATES. ¶ Vbi dixi vobis. vide Alexandrum cõſi. xxviij. volu. v. Salicetum in l. ſi ex pretio. allega. hic per Barto. C. ſi cert. peta. & in l. penul. ad finem. C. depoſiti. Paul. de caſtro conſilio nono.

b ✠ POMATES. ¶ Deponenti. Vide vnum pulchrum caſum per Bald. conſil. cccxxx. in ij. parte, colum. iij.

c ¶ Nota qd̃ æquitas. Not. & vide Bar. in l. ſi fideiuſſor. §. quædã. j. mandati. Et adde Bald. in l. in ementis. in ij. q. C. de contrahẽ. empt. & ad hanc l. & quid ſit æquitas, vide Ant. de Bur. in c. in literis. de reſtit. ſpoliato. et Bald. in c. j. de pace iuramen. firman. et ſecundũ Iac. de Belui. æquitas ſumitur quatuor modis, vt ibi per eum. et quod notat in l. fina. C. de fructibus & litium expenſis. & Barto. in l. j. in fi. C. de legibus.

c ✠ POMATES. ¶ Nota q; æquitas. Vide Alex. cõſi. cxxj. incipi. viſo proceſſu. vlti. col. j. volu.

d ✠ POMATES. ¶ Non reſpõdet. Adde glo. in l. qui filium §. Sabinus. ff. ad Trebel. limita q; nõ: quia in practica ſæpe ſolet dici, q; dum per aliquem doc. plures opi. referunt, quia aliquã ex eis non approbat, q; in dubio vltima ſequenda eſt. qd̃ intellige verũ, niſi prima opi. loqueret de æquitate: ſecunda ſaperet rigorem. glo. tenenda memoriæ. l. ſi cũ exceptione. §. ſed et ſi quis. in verſi. Labeo. verſi. oĩmodo. ff. quod met. cauſa. quã pro ſingu. ſequitur Areti. conſil. clxiij. incipi. diligẽter & maturè. col. iiij. Et de hac materia vide Alexan. conſil. clxiiij. col. j. volu. ij. & conſil. lj. colũ. ij. iiij. volu. & conſil. xxix. colũ. j. iij. volu. & conſil. xxvij. colum. ij. volu. ij. Bal. & Ange. in auẽ. ex teſtamento. C. de colla. col. j. docto. l. cum fundus. §. ſeruum tuum. ff. ſi certum peta. Alexan. in l. nõ amplius. §. fin. colum. j. de lega. j. Bald. l. ſi mater tua. C. ne de ſta. defun. doc. l. ſi idem cum eodem. vbi Iaſ. ff. de iuriſdiſcõmnium iudicũ. Alex. conſil. clxxv. colũ. ij. volu. ij. & conſi. iij. vlti. col. iiij. volu. & conſil. xxxij. colũ. ij. volu. iiij. & conſi. lj. iiij. col. eo. volu. Panor. conſi. xlij. j. col. volu. ij. Ange. Areti. §. reſponſa prudentum. j. col. Inſti. de iure natu. gen.

ſimulatè concipitur, vt hic. & illa obligatio quæ naſcebat præter propoſitũ cõtrahẽtiũ transfertur in actionẽ depoſiti. Ita loquit hic. & hic habetis, vt dixi vobis[a], q; exceptio ſimulationis tũc obſtat qn̄ in veritate nihil agebatur: vel agebatur aliquid inualidum, vel turpe. Secũ ſi in veritate aliquid agebatur: licet caderet in ſpeciem alterius obligationis, &c.

Q Vintus. Qui promittit prouidentiam pecunię depoſitæ, tenetur ad vſuras ſi eas perceperit, vel in ſuos vſus cõuertit. h. d. Opp. q; propter pactum debeantur vſuræ ſimpliciter: vt ſ. eo. l. Pub. §. j. & l. Lucius. Sol. ibi promiſit vſuras: hic verò promiſit q; proſpiciet. ideo nõ tenetur ad vſuras ſimpliciter, ſed in duobus caſibus hic expreſsis, &c.

1 ✠ *Æquitas conſideratur miſtim habito reſpectu ad iuris ciuile & prætorium.*

2 *Quando lex non reſpondet quæſtioni propoſitæ q; videtur determinare pro ea parte quæ vltimò ponit.*

3 *Tertia perſona ueniens quòd impediat depoſitum.*

4 *Officium iudicis in actionibus bonæ fidei quòd protenditur vltra perſonam actoris & rei.*

5 *Poſſeſsio quòd tranſeat, etiam ubi contractus non tenet.*

B Ona fides. Bona fides eſt in genere vt res depoſita deponẽti[b] reſtituat, niſi extrinſecą & ſpecialis ratio hanc bonam fidẽ impediat. h. d. tota lex. † Nota q; æquitas[c] nõ eſt conſideranda merè ſm ius gentiũ, ſed miſtim habito reſpectu ad præcepta ciuilia & prætoria, quod facit ad multa. Dicũt quidã per iſtũ tex. cũ gl. q; † qn̄ lex nõ reſpõdet[d] quęſtioni propoſitæ, videtur determinari p ea parte quæ vltimò ponit. Facit j. de dam. infec. l. qd̃ de creditore. ſed tũ hoc nõ cõcludit de neceſsitate: quod nota. † Not. q; tertia perſona veniẽs impedit[e] depoſiti reſtitutionem. quod dic vt l. penul. C. eo. & auẽ. ibi poſita. Item nota † q; officium iudicis, qd̃ deſeruit in actionibus bonæ fidei, protẽditur vltra perſonas actoris & rei. † Itẽ nota q; licet vbi tenet cõtractus, tranſeat ſola detentatio: tamen hic, vbi non tenet, tranſit etiam poſſeſsio. Facit l. ei à quo. j. de vſuſcapio.

f Vod Nerua. [f] Lex iſta legiẽ duobus modis. Vno modo ſecũdũ gl. Alio modo ſecũdum Modernos. Cui lectu. Modernorũ applaudunt quæ dã verba hic poſita: quã lecturã teneo ſm quam breuiter hoc dicit: Lata culpa dolo æquiparatur, quæ præſumitur ſi quis nõ adhibet eam diligẽtiam in rebus alienis, quã in ſuis. h. d. Et ſm iſtam diuiditur. Primo ponit dictum. Secundo illud probat per rationẽ. Tertio ponit rationem rationis. Secunda ibi: nã & ſi quis. Tertia ibi: nec enim. Opp. nullũ ſimile eſt idem[g], vt C. de codicil. l. ſi idẽ. & C. de epiſ & cleri. l. ad ſimilitudinẽ. ſed l. aliàs. dicit q; culpa lata æquiparat dolo: ergo nec eſt dolus: vt l. j. §. j. j. ſi qs teſta. liber eſſe iuſſus fue. & ſ. ſi mẽ. fal. mo. dixe. l. j. cuius cõtrariũ hic dicitur. Huius timore dicit gloſ. Ego expono hic latiorẽ culpam, id eſt, latã. & quod ſequitur, dolum eſſe, expone, id eſt, dolo cõparari. & ſm hoc allegaẽ iſta lex cõiter q; lata culpa dolo cõparatur. Sed certè hoc nõ dicitur hic, vt ſtatim oſtendã: ſed hoc dicunt leges cõtrariæ, qd̃ qũo intelligatur, ſcribo hic, & gl. tãgit in l. in actionibus. de in litẽ iuran. Et vt oſtendam iſtam lectu. gl. opp. lata culpa eſt nõ intelligere qd̃ oẽs intelligũt: vt j. de verb. ſigni. l. latæ. Si igitur intelligis prin. huiũ legis in lata culpa: malè ſequitur tex. qui concludit q; fraude nõ caret: qm̄ fraus venit ex animo: vt l. j. ſ. de dolo. lata culpa ex ignorãtia. Huius timore glo. ſuper illo ver. fraude, exponit, id eſt lata culpa. Iſtud nõ eſt verum per literam quæ ſequitur: nõ enim ſalua fide, &c. Nam ille, qui eſt in lata culpa, habet fidem ſaluam: vt l. ſed & ſi lege. §. ſcire autẽ. ſ. de peti. hæredi. ideo gl. receſsit ab illa expoſitione, & exponit fraude, ſcilicet præſumpta, quæ expoſitio eſt vera, legẽdo prout ego legi, q; loquitur de culpa latiori propriè. Dico ergo q; hæc lex ita debet intelligi: nã debetis ſcire q; quidã eſt dolus verus: & iſte appellaẽ culpa latiſsima. & eſt dolus præſumptus: & iſte appellatur culpa latior, vt hic. eſt culpa lata, in qua non eſt dolus verus nec præſumptus, cuius finis eſt nõ intelligere: vt j. de verbo. ſigni. l. latæ. Eſt etiã culpa leuis, leuior & leuiſsima: quod nõ proſequor. Dixi plenè in repet. huius legis. Opp. hic intelligitur duob? modis q; quis eſt minus diligens in ſuis, &c. vel eſt plus diligens: prout intelligitur de eo qui eſt minus diligens. innuit q; ſi ita eſt diligens in alienis ſicut in ſuis, nõ punitur. Contra j. ſolu. matri. l. ſi conſtante. §. ſi maritus. vbi in alienis punitur: licet nõ in ſuis. Solu. dicit gloſ. fateor q; punitur per legem illam, non per iſtam. & optimè dicit ſecundũ lect. quam teneo: nam hic tractatur de culpa latiori, quæ eſt fraus præſumpta quæ preſumitur ex eo q; non eſt diligens in rebus alienis ſicut in ſuis: ſed vbi in ſuis & alienis eſſet negligens, ceſſaret iſta præſumptio fraudis: nec punitur per hanc legem. Sed ſi eſt tanta negligentia, quæ cadit in culpam latam: punitur per alias leges, quæ tractant de lata culpa. Item oppo. prout hic intelligitur de eo qui eſt plus diligẽs quam ſint communiter homines diligentes in ſuis reb?: ergo videtur q; diligẽtia ſua ſit ſibi dãno ſa: quia ſi eſt minus diligens in alienis: tenetur. Et ſic deterioris cõditionis eſt iſte, quã minus diligens, contra l. non ſolum. ſ. de noxa. Huius timore Ioan. de Bloſco qui primus tractauit hanc materiam multũ ſeriosè in materia quã fecit ſuper titu. de actio. non tenebat iſtam opin. de eo qui erat plus diligens. Alij Mode. tenẽt, & eſt verum. Nam eo ipſo q; non eſt ita diligens in alienis ſicut in ſuis, fraude non caret. Nec dicit q; ſibi noceat diligẽtia ſua: quia eſt falſum: imò nocet dol? ſuus præſumptus: quia non eſt ita fidelis alteri ſicut ſibi. Oppo. extra glo. hic dicitur q; non adhibere eam diligentiam in rebus alienis quã in ſuis, eſt lata culpa. Contra, quia imò videtur culpa leuis: vt ſ. fami. hercil. l. hæredes. §. non tantum. & j. titu. ij. l. ſocius ſocio. Solu. hic loquitur de rebus alienis ſimpliciter: ibi loquitur de rebus cõmunibus. Ratio: quia non ita de facili præſumitur dolus in rebus cõmunibus ex negligentia, cũ ad eum pertineat cõmodum & incõmodum, ſicut in rebus

tium. in §. item pretiũ. col. j. de emptio. et vẽdit. Inſtitu. Alexand. conſil. x. in fi. volu. v. Feli. c. j. col. vlti. de cõſtitu. Barb. conſil. iij. alias xxx. viij. colum. volu. j. Panor. c. at ſi clerici. iiij. col. de iud. Gemi. c. ij. col. j. de pœnis. Barba. c. examinata. colum. xxiiij. de iudicijs. Panor. c. cum dilectus. col. antepen. de ordi. cogni. & c. ſi, colũ. iiij. de foro, compe. Ro. cõſil. cccxxviij, colũ. iij. Alex. l. Iulianus. in fi. de leg. j. Car. conſil. xxiij. Areti. in auẽ. ex teſtamẽto. col. iiij. C. de col. Hoſti. & & Ioan. And. in c. j. de ſenten. excom. lib. vj. Rom. l. iij. §. Neratius. ff. de acqui. poſſ. Imo. c. ſi. pen. charta. de præſcri. Bald. c. j. Alexan. conſi. lvj. colum. xv. volu. iiij.

e ¶ Impedit. Et not. Barto. in l. ſi alienam. & ibi de ſtellectu huius l. j. ſolu. matri. & alleg. not. Bal. in rub. C. eod. in viij. & viij. q. & Bal. poſt Bartol. in l. ſi quis cõductionis. & ibi glo.

f ¶ Quod Nerua. In princ. huius legis, declara hanc literam vt per Bald. in l. pignus. in v. colũ. C. de pigno. actio.

g ¶ Et idẽ. Adde quod dicit Bald. in l. curatoris. C. de nego. geſt. q; illud dicitur ſimile, in quo eſt aliqua differentia: tamen ſecũ plurimã habet cõuenientiam. all. no. in l. de quibus. in princi. ſ. de legi. Alibi etiam vide quid dicatur ſimile, in l. Gallus. §. de lib. & poſthu. & in l. qui liberis. in princi. vbi text. & gl. & doc. j. de vulg. & pupil. & gl. in c. capitulum. in ver. conſilij. de referi. In quibus locis habetur qualiter intelligatur illud quod hic dicitur, nullum ſimile, &c. & melius declaratur quid ſit ſimile in l. qui liberis. quam alibi ſecundum Bal. & Angel. ibi, & per Bald. in l. neque. ff. de legi.

g ✠ POMATES. ¶ Simile eſt idem. Vide Præpoſitum. c. humanum genus. j. colũ. diſtin. j.

a ¶ Eſt idem. Huic regulę adde Feli.in c.capitulum.in glo.j.de rescript.vbi ponit vnũ verbum per Car.Alexand.in c.humanum genus.col.ij.in fi.j. diſtin.& vide glo.c. capitulum. in glof.j.& ibi Barba.de rescript. & Geminia.c.pen.de præben.in vj. & gl.ij. c.deniq.vij.q.j.et Alexand. vbi ponit pulchram q. conſil.cxix. col.ij.vol.ij. Soci. conſil.ccc.colum.ij.

alienis. Oppo.ſ.cõmo.l.ſi vt certo.§.qd verò ſenectute.& quod ibi nota.Solu.ibi fuit magis diligens in proprijs ex cauſa; quia res propriæ erant pretioſiores: nec poterat ambas ſaluas facere: & ſic ceſſat fraudis præſumptio:& ſic non poteſt dici culpa latior: hic verò nulla erat cauſa quæ eum excuſaret. Cõclude ergo ꝙ aut loquimur in rebus communibus:& tunc nõ adhibere eam diligentiam quã in ſuis non eſt latior culpa,ſed culpa leuis. Aut loquimur in rebus alienis: & tunc eſt culpa latior, vt hic: niſi ſit aliqua præſumptio,per quã excuſatur. Nunc haberemus videre materiam culpæ. Et primo quid ſit culpa in genere. Secũdo quotuplex ſit culpa:& ſic de natura cuiuslibet culpæ per quod haberemus modum probandi culpã. Tertio haberemus dicere qualiter culpa veniat in contractibus. Quæ omnia examinaui hic pleniſsimè in repe.quã feci ſuper l.iſta, & poteſt hic ſcribi &c.hic non ſunt alia,&c.

1 ¶ Fraus & dolus idem ſunt: & fraus ineſt dolo.
2 Nullum ſimile eſt idem.
3 Lata culpa eſt non intelligere quod omnes intelligunt. & quid ſit lata culpa numero.16.
4 Genus repræſentatur in qualibet ſua ſpecie:licet ſpecies inter ſe differant.
5 Fraus præſumpta quòd non ſit ſi adhibetur maior diligentia in proprijs, quàm in communibus.
6 Culpa quid ſit.
7 Ignorantia legum quòd ſit lata culpa.
8 Culpæ ſpecies quòd ſunt quinque.
9 Promittens emendare damnum commiſſum culpa ſimuli tenetur de furto facto per famulum.
10 Dolus quòd ſit culpa leuiſsima. & nu.11.
12 Dolus quid ſit.
13 Culpa latior quid ſit.
14 Dolus verus & dolus præſumptus quomodo inducatur: & ex quibus probetur.
15 Dolus verus & dolus præſumptus quomodo differant.
17 Medicus & menſor negligens in arte ſua quòd dicitur in lata culpa. & numero.18.
19 Error iuris in quolibet literato an ſit lata culpa.
20 Lata culpa an æquiparetur dolo.
21 An quo ad infamiam irrogandam.
22 Quo ad iuramentum in litem lata culpa non æquiparatur dolo.
23 Reſtitutio in integrum competit aduerſus latam culpam,non aduerſus dolum.
24 Lata culpa non inducit malam fidem:dolus ſic.
25 Lata culpa non impedit acquiſitionem fructuum,licet dolus ſic.
26 Leuis culpa quid ſit.
27 Leuiſsima culpa quid ſit.
28 Inter leuem,culpam,leuiorem & leuiſsimam,quòd non ſit differentia.
29 Leuiſsima culpa,in quibus æquiparatur latæ & leui culpæ.
30 Lata culpa,leuis & leuiſsima quomodo ueniant in actione depoſiti.
31 In mandato quomodo & quando quis teneatur de culpa.& de qua.
32 Aduocati & medici ſeruiunt gratis,ut honũcs ad eos accedant.
33 In actione tutelæ quæ culpa ueniat, & quomodo tutor, an remoueatur propter leuiſsimam culpam.
34 Negotiorum geſtor pro qua culpa teneatur.
35 In actione pro qua culpa quis teneatur.
36 In precario quæ culpa ueniat.
37 In contractibus quando & quæ culpa ueniat.
38 In actione ex teſtamento quæ culpa ueniat.

QVod Nerua. Lex iſta poſita eſt.ff. depoſi.& eſt difficilis in ſeipſa: & habet ſententiã & materiã difficilimã & ſubtiliſsimã, & quotidianã,& à noſtris doctoribus malè explicatã: in cuius repetitione teneo ordinẽ conſuetũ.Et lex iſta legitur duobus modis,vno modo ſm noſtros doc. Alio modo ſecũdũ modernos: quorũ opinionẽ hic ſequor.& ſm lect.quã intendo tenere breuiter hoc intendit. Latior culpa eſt dolus ſeu fraus præſumpta ex eo ꝙ minorẽ diligentiam in rebus alienis adhibet,quã in ſuis.h.d. Et lex iſta diuidit in partes,tres. Primo ponit vnũ dictũ,in quo oſtendit dictũ Neruæ eſſeveriſsimũ vſq; ibi:nam & ſi qs.Secũdo poniẽ probatio ſeu ratio præcedẽtis dicti:vſq; ibi,nec emẽ.Tertio ibi poniẽ ratio ratiõis: vſq; ad finẽ. Caſum in terminis ſic forma. Ego depoſui apud Titium librũ meũ: ipſe nõ adhibuit eã diligentiam in re depoſita quã adhibet in ſua.& inuenio ꝙ Nerua dixit,ꝙ adhibere minorẽ diligẽtiã in rebus alienis,q̃ in ſuis,eſt latior culpa:quod idẽ eſt quod dolus & ſic depoſitarius teneẽ. Quæro an bene dixit Nerua? Reſpõdet Iuriſcõſultus ꝙ dictũ Neruæ diſplicebat Proculo: & ſibi videtur veriſsimũ.h.d. Primò anteq; ad ſecũdã partem veniã,præmitto ad euidentiã † ꝙ fraus & dolus idẽ ſunt:vel ꝙ fraus ineſt dolo,ſicut ſpecies in ſuo genere:vt ſ.de pac.l.iuris gentiũ.§.ſed ſi fraudãdi.& ibi no.ſecundũ diuerſas expoſitiones.expreſsius ſ.de his qui.no.infa.l.j.Hoc premiſſo in hac ſecunda parte ſic forma calum.Inſtat iuuenis quærẽs,qua ratione mouetur Iuriſcõſultus ad hoc dicendũ? Reſpon.Nerua intellexit latiorẽ culpã,quãdo qs adhibet minorẽ diligẽtiã in rebus depoſitis,quã in ſuis,ſicut hominũ cõmunis natura exigit:hoc eſt,plus vel minus,nõ curo,ſecundũ diuerſas expoſitiones glo.Si tñ nõ adhibet tantã diligẽtiã in rebus depoſitis, ſicut in ſuis,nõ caret fraude:ſi non caret fraude,& fraus idem eſt quod dolus:ergo manifeſtè cõcludo ꝙ latior culpa eſt dolus præſumptus,vt j.dicã.h.d.ſecũda particula.Inſtat quærẽs: probetis ꝙ nõ caret fraude.Reſpondet Iuriſcõſultus,Adhibere minorẽ diligẽtiã in rebus depoſitis,quã in ſuis,nõ põt fieri ſalua bona fide.Subauditur ergo,ſi deficit, bona fides,adeſt dolus ſeu mala fides,quæ eſt eius contrariũ.h.d.& probaẽ iſta concluſio.C.de reſc.vend.l.ſi dolo.j.de ver.ſigni.l.hæc verba.

Expedito text.& expoſito,vt apparet ex prædictis,notabilia collige per ſeipſum.Vides ergo ſecundũ prædictã lectu.ꝙ illud quod tex.dicit,culpã latiorẽ,ſtat propriè:quod eſt idem quod dolus præſumpt°:ſed gl.exponit culpã latiorẽ,id eſt latam.& malè,vt j.dicã. † Oppo.nullũ ſimile eſt idẽ,[a] ſecundũ philoſophũ,& probatur ſ.de legi.l.nõ poſſunt.C.de epiſco.& cleri.l.ad ſimilitudinem.& C.de codi.l.ſi idem.Sed lex dicit ꝙ lata culpa dolo aſsimilatur:ergo non eſt idem:vt ſ.ſi men.fal. mo.dixe.l.j.j.ſi quis teſta.liberẽ eſſe iuſſus fuerit.l.j.§.ij.& j.ad Trebel.l.mulier.§.ſi hæres.Si aſsimilatur dolo:ergo non eſt idẽ quod dolus:ſed tex.hoc dicit:ergo malè.Solu.dicit gl.expone hanc latiorẽ culpã,id eſt,latã.& quod dicit,dolũ eſſe:expone,id eſt,dolo cõparari.Sicut enim operæ diuerſorũ hominum ſæpe omnimodã ſimilitudinẽ habere videntur,dicuntur eædẽ:argumento j.de duob.reis.l.nemo eſt qui neſciat.ita hic, propter omnimodã ſimilitudinẽ lata culpa dicitur eſſe dolus: tamẽ verè & propriè nõ eſt idẽ.Iſta lect.glo.nõ videẽ vera:nã ſecundũ hæc illa probatio quæ ſequiẽ ibi:nã & ſi qs,&c.nõbene cõcluderet,Dicit enim,fraude nõ caret.Et hoc nõ cõcludit ꝙ eſt lata culpa,quæ dolo cõparaẽ & ſic eſt malè locutus Iuriſcõſultus.Huius timore glo.quæ eſt ſuper ver.fraude,exponit id eſt lata culpa,quæ dolo ęquiparaẽ,& ſic bene cõcludit litera.Adhuc iſta expoſitio nõ eſt vera.Nã ſecundũ hoc probatio rationis ibi:nec enim nõ cõcluderet ad præmiſſa.Huius timore gl.recedit à dicta expoſitione,& exponit,fraude ſcilicet preſumpta:& ſic litera,nec enim bene ſequiẽ,& ratio cõcludit ad præmiſſa:hic verò eſt in fraude præſumpta:& per cõſequẽs vbi lata culpa,ibi fraus præſumpta:& ecõuerſo.Ita dicunt illi qui volũt ſuſtinere lect.glo.Sed illud nõ videẽ bene dictũ.Nã lata † culpa eſt,nõ intelligere quod oẽs intelligũt:vt j.de ver. ſigni.l.latæ.& ibi no.in princi.glo.Si ergo lata culpa venit ex ignorãtia:ergo patet ꝙ lata culpa nõ eſt fraus præſumpta ſeu dolus præſumptus, qui prouenit ex animo: vt ſ.de dolo.l.j.

Illi qui volũt ſuſtinere glo.dicũt ꝙ q̃ñ lata culpa conſiſtit in eo quòd minorẽ diligentiã adhibet quis in rebus alienis q̃ in ſuis:tunc eſt fraus præſumpta.Ita loquitur hic:aliàs ſecus,vt dicta lege latæ.& ita pertranſeunt.Mihi videtur quòd glo.nõ poſsit ſuſtineri:& iſta nõ ſit vera lectu.primò propter violentiam quã facimus literæ exponendo latiorẽ id eſt latam & dolum id eſt dolo cõparari.Nã ſi poſſumus,non debemus à verbis legum recedere:vt l.j.§.ſi is qui nauem.ſ.de exerci.& infrà de lega.iij.l.nõ aliter.Præterea glo.intelligit princi.huius legis in lata culpa:de qua loquitur lex latæ . quod certum eſt, ſecundũ omnes,nõ continere in ſe fraudem præſumptam,vt dictum eſt:& ideo quod poſtea ſequitur,nõ bene concluderet quòd fraus præſumpta vel dolus præſumptus nõ ſit dolus:ſed æquiparatur dolo,quod falſum eſſe oſtendo. Debetis ſcire quòd dolus eſt genus,& continet ſub ſe plures ſpecies:nam alius eſt dolus bonus:alius eſt dolus malus.Item alius eſt dolus verus & manifeſtus,alius dolus præſumptus:vt probatur ſ.de

ſ.de dolo.l.j.& l.ſi procuratorem. §. dolo . & l.dolus.j.titu.j. Modò ſi dicere ꝙ ſpecies æquiparet generi,vt homo ęquiparatur animali:hæc non eſt bona locutio : imò debet dici , homo eſt animal. † Nã genus repreſentatur in qualibet ſua ſpecie:licet ſpecies inter ſe differant:vt l.ſi quid earũ.§. interempтum.j.de leg.iij.& vnde legi.l.inter agnatos. & ſ.de pact.l.j. §.conuentionis. Verè ergo poſſumus & debemus dicere,dolus præſumptus eſt dolus:non ꝙ cõparetur dolo:ideo recedo à lec.glo.& pono caſum ſecundum qd̃ in prin.dixi . Ad contrarium,ſ.ad leges quæ dicũt,lata culpa dolo ęquiparaẽ:ergo non eſt dolus. Rñ. verum eſt lata culpa:ſed hic eſt latior culpa,quæ idẽ eſt qd̃ fraus præſumpta ſeu dolus præſumptus:& ſic eſt propriè dolus:et ſecũdum hoc litera procedit planè ſine violentia. Et iſta opi.fuit Io.de Blonoſco antiqui doct. Vltra mon.vt patet in libello ſuper titulo de actio.Inſti. Idem tenet Pet.And.zaſſi.de Piſis,vt dicit Cy.vt ab eo audiui ſuper hac lege. Secundò opp.dr̃ hic in ſcdo rñſo ſecundũ vnam expoſitionem,ꝙ ſi in rebus ſuis eſt minus diligens, q̃ hoĩn cõis natura deſiderat, ꝙ deberet adhibere tãtam diligentiã in rebus depoſitis, quantã in rebus ſuis . Sed contra:quia etiã tunc qñ adhibet tantam diligentiam,ſi in ſuis eſt negligens , punitur: vt l.ſi conſtante.§.ſi maritus.ſol.ma. Dicit gl.ꝙ tunc punitur: quia eſt lata culpa:ſed hoc per legẽ illã,nõ per legẽ iſtã.Credo gl.optimè dicere:nam hic tractatur de culpa latiori, i. de dolo præſumpto,qui non præſumitur,ſi tantam diligentiam adhibet rebus alterius,quantam ſuis.Sed ſi in ſuis eſſet ita negligens quòd cadit in culpam latam punitur,non per hanc legẽ, ſed per illam l.ſi conſtante.§.ſi maritus.coniuncta l.ij.C.eodẽ. Nam in depoſito venit verus dolus & præſumptus,hoc eſt, latior culpa,vt hic:& etiam lata culpa,vt ſ.eod.l.iij. Tertiò oppo.dicitur hic ſecundũ aliam[a] expoſitionem, quòd ſi in rebus ſuis eſt plus diligens quàm communis hominum natura deſiderat,quòd tenetur tantam diligentiam præſtare rebus depoſitis,quantam rebus ſuis:aliàs eſt in fraude præſumpta: ſecundum hoc videtur quòd diligentia ſua ſit ſibi damnoſa : & ſic ſtultus erit melioris conditionis quàm peritus , contra l.non ſolùm.de noxa.& l.Seruius.j.quod vi aut clam.Huius timore dicebat Io.de Blonoſco,quòd iſta expoſitio hic poſita non eſt vera:ſed debemus tenere expoſitionem poſitam ſ.quando minus eſt diligens quàm communis hominum natura deſiderat.Petrus tenet gl.& mihi videtur quòd gloſ.dicit veritatem. Ad contrarium reſpondeo , ſua diligentia non debet ſibi eſſe damnoſa.concedo:ſed hic ſua diligentia non eſt ſibi damnoſa , ſed ſuus dolus præſumptus ex eo quòd minorem diligentiam adhibet quàm in ſuis:quia abſque bona fide eſt. Simile videmus in furioſo,qui delinquendo non obligatur. Secus in homine ſanæ mentis : nec propter hoc diſcretio ſua eſt ſibi damnoſa,ſed ſuum delictum, quod cadit in hominem ſanæ mentis, & non furioſum: vt ſuprà de officio præſidis. lege,diuus.& ad legem Corneliam de ſicarijs.lege in fans.

Quartò opponi. hic dicitur, qui non adhibet eam diligentiam in alienis rebus,quam adhibet in ſuis,eſt in latiori culpa: & ſic in fraude præſumpta.Contrà,quia hæc reputatur culpa leuis:vt probat ſ.fami.erciſe.l.hæredes.§.non tantũ.Inſti.de ſatiſda.§.ſi.Sol.illud quod hic dicitur,quòd eſt fraus præſumpta,intellẽgitur in rebus alienis prorſus. ibi verò loquitur in rebus communibus,vbi nulla præſumptio eſt fraudis: quia ſi res perit communiter,perit mihi & ſocio: vnde non eſt veriſimile quòd ego voluerim in damnum meum & ſuum perdere:vt j.de proba.l.cum de indebito. & ibi nõ inducitur fraus præſumpta à iure: ſecus in re prorſus aliena.Ita loquitur hic. Ita intelligo,niſi aliquid interueniat quod faciat pręſumptionem doli ceſſare,vt j.videbitis. Quintò oppon. ad idem de eo quod not.in l.ſi vt certo.§. quod verò ſenectute.ſ. commo. vbi qui res ſuas pretioſiores facit ſaluas , & commodatas dimiſit , tamen tenetur & ſic non adhibuit eam diligentiam in rebus alienis,quam in ſuis.Solu.eodem modo ibi non potuit omnes ſaluas facere: tamen ſibi licitum fuit ſuas pretioſiores ſaluas facere & preferre : propter quod ceſſat præſumptio fraudis. Vna ergo præſumptio tollit aliam præſumptionẽ.

5 Diſtingue ergo, Aut loquimur in rebus cõibus: † & tũc adhibere maiorẽ diligentiã in ſuis, q̃ in rebus cõibus, nõ eſt fraus

a ¶ Secundùm aliam. Vide Bald.in l.pignus.in xv. colum.C. de pigno.actio.in contrario.& Bald.in l.ſi conſtante.§.ſi maritus. præalleg.

a ⁂ POMATES. ¶ Secundùm aliam. Vide Alexand.l.etiam.§.j.in tertio notabili.ff.ſoluto matrimonio.

b ¶ Culpa in genere. Et de hac materia Bar.& ſatis latè in l.ſi conſtante.§.ſi maritus.j, ſol. matr. poſt And. de Piſis ibi quę rẽdo qd ſit lata culpa & qd latior, & quid dolus verus , & quid præſumpt°:& quo ęt quodlibet horũ,pbet q̃ñq; verè,& quãdoq; præſumptiuè , refert etiã Cy.dixiſſe ꝙ diligens nõ tenetur de leui.qd̃ reprobat per ea,quę habenẽ in l.in rebus.j.de iure dotiũ. Et vide vnũ modum probãdi doluẽ re ipſa, ſi eſt læſus , vt retuli poſt Bar.in l.metum, qd̃ met.cau.allegando Bald.in l.decernimus. Et de modo probandi doluũ,& latam culpã,leuẽ & leuiſsimã, per Bal.in l.ſolã. in v.col.C.de teſt. Et quid ſit dolus, p Bal. in l.pignus. C. de pigno. acti. Et q̃ñ lata culpa æquiparet dolo,latè p Bal. & Ange.poſt glo. in l.ſi mora.ſo.ma.poſt Bar.in l.j.§.non aũt.j. ſi quis teſt.lib.in viij.col.Itẽ limita ſcdm Bal.Ange.l.ſicut. ad fin. C.de præſcr.xxx.ann.ꝙ iuris,ignorãtia excuſat à pœnis doli, nõ latæ culpæ.Itẽ,pbatur dolus,ſi qs id, qd̃ pmiſit, & de quo recepit præceptũ guarẽtigę, nõ fecit.l.q reſtitue. *Abb. in c. vno. n. 13. de re. de rei vẽ.ſecũdum commod. pro qua. facu. l. ii. Bal.in l.j.de ſenten.q̃ n. 33. p. f. ibi eſt tenen. p eo qd̃ iteret in ix. num. & ſic Regis. l. 3. ab oede. col.in ver. mercator. codex. bar. hic. ibi. ibi modo Et de iſtis ,pbationi. m. & l. 3 ſit communs. ſmabbus p Bar.in trac.decons. 82. n. 2. vol. 1. & contestẽ. & vide in l.do. tragu. n. 66. q. m. 3. cellalum.C.de dolo.Caſus c. 1. n. 1. & pro declaratione fortuitus eſt, cui p̃uideri non poteſt. Adde mol. ibi n. 10. m. c. vno. & Bal.in d.l.q̃ fortuitis de commodat. & latius in l.pignus. in ij.col. C.de pig.act. & qd̃ dixi in l.ij. §.ſi eo tpe. poſt text. ii. de admi.rerũ ad ciui.pti nẽ.& p do.Ant.& p d.Abb.i c.j.de cõmo. & ibi alleg.c.Ioãnes de homici.dicẽs ꝙ eſt inopinatę rei euẽtus, cui p̃uideri non põt: & ideo vbi diligẽtiſsimus p̃uidiſſet, non eſt caſus fortuit°. d.c. Ioãnes. & ideo dicit ibi ꝙ licet gl.iuris oĩuilis ſint variæ in q. an furtũ ſit caſus fortuit°, ipſe cõcludit ꝙ aut ſit p violentiã, et ceſsãte culpa tua , qa nõ fuiſti in loco periculoſo, et ſit fortuit°. aut ſit clandeſtinè:& tunc ſi ab ea pſona,à qua ẽt diligẽtiſsimus hõ prę cauiſſet vt ab vxore & filio, & ſit caſus fortuit°:aliàs nõ. Allegat q̃ habenẽ in l.q̃ fortuitis.de quo ẽt vide p Mod.in §.ſed iſtę. Inſti.de act.& Sali.in l. cũ duob°.§.dãna.,p ſocio. & ibi glo. Et vtrũ mors ſit caſus fortuitus,vide Bal.in l.j.C.de his q ad liber.pue.nõ poſ. ad fi.Et qd̃ differt à caſu improuiſo,vide fin.Bal.in l.j.C.de ſic.Et de furto & latrocinio, vide per glo.& Bal.l.j.C.eo.& ibi per Bal.qd de incendio. & videtur tex.in l.eum qui.in prin.ff.de furt.quòd furtum ſit caſus fortuitus.

c ¶ Dolus præſumptus. Dolus eſt latiſsima culpa:ad̃ Bar.in l.pign°.in ix. col. in ver.ſed dubitatur.de pigno. act.& vide j. proxi.col. Sed an dolus ſit crimen Bar.per illum tex.ꝙ ſic,in l.j.ff.de fideiuſſ.tu.coniuncta gloſ. Adde tu ad Bar.

sic Car. in cõsi. v. col. j. qui hęc dicta Bar. in latissima & latior culpa sequit.
¶ Culpa latior. Bal. in l. pignus. in v. col. C. de pigno. actio. & ibi. vide differentiam inter latam & latiorem.
POMATES. ¶ Culpa latior. Vide Alexã. etiam §. ij. ęt in dotalibus. col. iij. ff. solu. matri. Cepo. consi. xviij. j. dubio. Vide Car. cõsij. v.
POMATES.
¶ Illa probata. Vide Alexan. cõsi. ciij. col. v. volu. j.
¶ Culpã latiorẽ. Vide q̃ dixi ẽ in jij. colũ. post Bar. Tac. But. & Ange. in l. si qs id qd j. de iurisdi. om. iud. §. doli. Dolũ præsumptũ dicitur esse idem quod lata culpa. & vide §. proxi. col.
¶ Clariores. Sed do. Ant. in c. ij. de cẽsi. videtur velle cõtrariũ, vbi dixit q̃ si in criminalibus lex expresse requirit dolum ad pœnã imponẽdã, qd̃ sufficit latissima culpa pro qua inducit dolus p̃sumptus. sed Ioã. ibi refert Bar. tenere contrariũ hic: & melius nisi talis probatio expresse esset à iure probata. l. si hi qui adulterij. C. de adulte. Et adde qd̃ dixi ẽ in q. an lata culpa æquiparetur dolo, vide Bar. in l. j. §. non autẽ. j. si quis test. liber. & quod ibi dicit Bal. in l. pignus. C. de pign. act. in ix. col. in versi. sed si dubitatur. vbi tenet q̃ maxima culpa sit dolus. & Barto. §. proxi. col.
POMATES.
¶ Quid est lata culpa. Et dicta Bar. circa istas dicit cõiter tenere Pario. consil. lxxxij. col. iij. vol. ij.
¶ Eiusdẽ professionis. Quid si quis temere aliq̃d asserit an dicatur in dolo vel lata culpa. vide ea quæ dixi in l. ij. C. qd̃ cuiusque vniuer.
POMATES.
¶ Iuxta p̃dicta. Quero an error iuris sit lata culpa, vide Alexan. in l. ij. col. ij. ff. qd̃ quisq̃ iu. Anch. c. canonũ. col. lv. ad fi. & seq. de cõsti. Alex. cõsil. lxv. col. fi. vol. j. & consi. lxxvij. volu. iij. col. ij. vbi ponit pulchrũ casum Feli. c. ij. col. ij. de cõstitu. limita vt per Sali. l. quod te. §. si cer. peta. qũ ius procederet p regulã. secus si per fallẽtiam. adde Alex. cõsil. lxvj. in j. colũ. iiij. volu. & cõsi. lxxvj. penul. col. iij. volu. Roma. consi. lix. & cõsil. cclj. quod intellige in statutis clausis in corpore statutorum. secus si sunt extrauagãtia, vt per Areti. cõsil. ciiij. col. j. & de ista qõne vide Imo. cõs. xxiij. & cõsi. xxxj. aliàs. lxv. col. iij. volu. iij.
¶ Illiterato. Et nota quod iuris ignorantia excusat à pœna doli, non à pœna

deuiat à bono: ergo &c. Pro hoc q̃ dolus est culpa est glo. §. de mino. l. si ex causa. §. si mulier. & j. de regu. iur. l. qd̃ qs sua culpa. prout ibi gl. explificat in furto & delicto, vt hic: & patet in l. in venditione. j. de act. emp. & quod ibi no. & j. de pe. hære. l. & nõ tantũ. §. veniũt. in glo. sup versi. prædo. Nec obstat q̃ videtur poni copula, & inter dolũ & culpã: vt d. l. si vt certo. §. nunc videndũ. & de reg. iur. l. cõtractus. cũ si. per qd̃ videtur diuersa, vt no. j. de iuris & fact. igno. super rub. qa in illis legibus culpa ponit pro leui & leuissima: & sic prout species distincta à dolo quæ est culpa leuissima: sed accipiẽdo culpã in genere continet sub se species culpæ: vt §. vidistis. Tertio videndum est de qualibet
11 culpa per se. Et primò † quæro qd̃ est culpa latissima. Respõ. cũ culpa latissima sit idẽ quod dolus manifestus: diffinitionẽ huius habemus sicut de dolo: vt §. de do-
12 lo. l. j. Dolus autẽ † est machinatio ad decipiendũ fallendũq̃ alterũ adhibita manifestè. Illud qd̃ dico, manifestè, dico ad differentiã doli præsumpti, qui est culpa latior, de qua statim videbimus: & de hoc dolo manifesto hic nõ tracto: quia habet tractatũ per se §. de dolo. per totũ. Quar
13 tò quæro † qd̃ est culpa latior. [a] Dicũt qui
a dam. si librũ tuũ posuisti in camera, & depositũ dimisisti in aula: istud est verũ sine dubio: vt hac l. tñ non est dare diffinitionem, sed dare exẽplũ: vnde alij, vt Ioã. de Blonosco sic dicunt: Culpa latior est fallax calliditas ad decipiendũ, fallendumq̃ alterũ adhibita: & in eo consistit qd̃ in rebus suis & alienis aliter & aliter fallaci animo cõuersat: & idẽ videtur sentire Pe. Credo q̃ habuit bonum intellectũ, tñ nimis restringit istã diffinitionẽ. Nã multæ aliæ sunt causæ, ex qbus dolus p̃sumitur q̃ ex ista causa, quæ per hãc legẽ habet, vt j. patebit: & ideo sic diffinitur. Culpa latior est machinatio ad decipiendũ fallendumq̃ alterũ adhibita p̃sumptiuè. Istud probatur §. de dolo. l. j. Posui in diffinitione, præsumptiuè, ad differentiã doli manifesti. Possetis vos dicere, istud est falsum. Nã cũ consistat dolus ex animo, non potest probari, sed ex indicijs præsumit:
14 C. de dolo. l. dolũ. Omnis † ergo dolus est præsumptus, & nullus dolus est manifestus. Respon. Quædã sunt indicia manifesta: & illa probata [b] inducũt dolũ manifestum: vt d. l. dolũ. Quædã sunt indicia seu præsumptiones non ita manifestæ: nec omnino dolũ cõcludunt: & ista de necessitate nõ inducunt dolũ, sed præsumptiuè: vt j. titu. j. l. si procuratorẽ. §. dolo. & l. dolus. cũ si. & hoc esse verum patebit ex his
15 quæ j. dicam. Iuxta hoc quæro, † quæ est differentia in effectu inter verũ dolum &
c præsumptũ vel culpã latiorẽ. [c] Respõ. primò q̃ differũt: quia minor à vero dolo nõ excusatur: à dolo præsumpto sic: vt §. de eden. l. vbi. & not. j. de oper. nouì nun. l. j. §. aduersus. & ibi de hoc per Dy. Itẽ à ve-

ro dolo nulla est excusatio, à præsumpto sic, vt si sit alia præsumptio quæ illã tollit: vt si res erat cõmunis, & aliæ res depositarij essent pretiosiores, vt dixi §. in dubius vltimis contrarijs. Itẽ quia in causis criminalibus requirũtur luce meridiana cla-
d riores probationes: vt l. sciãt. C. de proba. ille talis dolus non sufficit: quia nõ debet qs ex præsumptionibus dãnari, vt j. de pœnis. l. absentẽ. nisi fortè hoc exprimeretur in iure ex aliqua causa: vt C. de adulter. l. si hi qui adulterij. & in authẽ. si quis ei.
16 Itẽ quæro quintò † quid est lata culpa. [e] & vt nihil iniquitatis remaneat incognitũ, sciendũ est q̃ nostri glo. sic diffiniunt.
e Lata culpa est, nõ intelligere quod oẽs homines intelligũt: vt l. latæ. j. de ver. signi. lta not. Institu. qui. mod. re cõtrahi. ob. §. pen. vbi glo. voluit describere oẽs culpas. hoc etiã sentit gl. super hac lege. Certè hęc diffinitio nõ est bona: nõ enim cõuertitur cũ suo diffinito: ergo &c. vt l. j. §. j. §. de dolo. ecce furiosus nõ intelligit quod oẽs intelligũt: & tñ cõstat q̃ non est in lata culpa: vt l. diuus. ff. de offic. præsi. & l. illud. §. de minoribus qui enim sensu carent, nõ possunt committere culpã, vt l. j. §. j. §. si quadru. pau. fecisse dicatur. Alij, vt Ioan. de Blo. sic diffiniunt: Lata culpa, est quædã negligẽtia quæ cõsistit in eo quod quis minorẽ diligẽtiã adhibet in rebus alienis q̃m in rebus suis. & cõmunis hominũ natura desiderat. probatur in d. l. latæ. & facit hic: & ista nõ est bona, ecce secundũ cõmunẽ hominũ naturam qs ignorat medicinã. Itẽ quis nescit esse mẽsor seu mensurator agrorũ: tñ medicũ vel mensorẽ nõ esse, nõ est lata culpa:
17 licet in arte sua medicus † vel mensor negligẽs sit in lata culpa: vt l. illicitas. §. si cui. §. de offi. præsi. & de regu. iur. l. imperitia. & si men. fal. mo. dixe. l. j. §. j. Vides ergo q̃ lata culpa nõ semper cõsistit in eo quod hominũ cõis natura desiderat: vnde tertij, vt Pet. diffiniunt, lata culpa est negligẽtia magna ex fatuitate procedẽs: quæ cõsistit in eo quod minorẽ diligẽtiam quis adhibet q̃m hominũ cõis natura desiderat, qui sunt eiusdẽ
f professionis [f] & cõditionis. Per ista enim verba quæ sunt vltimo loco posita, tollitur obiectio quæ fit de medico vel mẽsore & alijs artibus. Ista diffinitio mihi videt imperfecta. Vnde ex eo q̃ dicit, lata culpa, est magna negligentia. Primò videt asserere ipse q̃ lata culpa nõ cõmittitur, nisi in negligẽdo. Sed certè imò committitur etiã faciendo quod facere nõ debet: vt l. si seruum. §. j. §. de ver. obli. Præterea, dicit ipse, ex fatuitate proueniens, &c. Fatuitas enim est illa quæ cadit in furiosum & mente captũ: vt §. de postul. l. fatuo. in quo nõ cadit lata culpa, vt §. dictũ est. Ego autẽ sic diffinio: Lata culpa, est deuiatio in circumspecta ab ea diligẽtia, quam cõiter habẽt homines qui sunt eiusdẽ professionis & cõditionis. Credo quòd ista breuis diffinitio omnia comprehendat. Quod enim dico, deuiatio, istud est nomẽ generale ad omnẽ culpam, vt patet §. in diffinitione culpæ in generali. Itẽ est nomẽ cõmune culpæ in faciendo, & culpæ in nõ faciẽdo. Ponitur ergo hic istud nomẽ vt genus. Incircumspecta, hoc dico ad differentiã doli veri & præsumpti: hoc est, ad differentiam culpæ & latissimè & latioris, quæ veniũt ex animo manifesto vel præsumpto. sequitur, Ab ea diligẽtia, quã communiter habent homines. Hoc probatur in d. l. latæ. & hoc dicitur ad differẽtiã culpæ leuis, leuioris & leuissimæ, quæ circa aliud consistit: vt j. videbitis. Sequitur
18 † eiusdẽ professionis: & hoc propter medicos & alios, qui in arte sua dicũtur cõmittere latã culpã, vt §. dictũ est: vt l. j. §. j. si men. fa. mo. dixe. sequitur, & cõditionis. hoc est dictũ ad excludendũ eos, qui habent iustã causam ignorantiæ. Quid enim si aliquid publicè dicit & præconizatur in ciuitate: tũc cõmuniter omnes illud sciũt, qui sunt præsentes: sed qui sunt fatui vel furiosi, dicuntur à mente sua alieni: & licet sint corpore præsentes, tamen non animo, & sic paris cõditionis sunt absentes. eis ergo nõ præiudicat ignorantia talis: quia in eis non cadit lata culpa. Vide ergo hãc diffinitionem bonam, quæ constat ex genere & differentijs: non ergo quælibet imperitia artificis est lata culpa. Sed si erratur in eo quod communiter sciunt omnes: erit lata culpa. Si erratur in eo quod sciunt excellẽtes artifices erit leuis. Si erratur in eo quod sciunt tantũ excellentissimi: erit leuissima. Et ita debet intelligi l. j. §. j. §. si men. fal-
g sum mo. dixe. & hoc patet ex prædicta diffinitione, & ex his
19 quæ dicentur. Iuxta prædicta [g] quæro † vtrum error iuris
h sit lata culpa in quolibet illiterato [h]. Et videtur quòd non nisi in his

propter latam culpã secundũm Ant. in l. si cut. C. de præscr. xxx. an. ad fi. & adde Bal. in c. j. §. iudices. de pace iura. fir. dicebat q̃ error iuris in literato esset dolus præsumptus: sed Bar. & Bal. a in rub. C. de pœ. iudic. & melius dixi post Bal. in d. §. iudices. Et an error iuris sit lata culpa, & an iuris ignorantia excuset à dolo vero, an ex præsumpto, vide quæ dixi in l. si quis id quod de iurisd. omn. iud. & ibi etiam quid in error iuris naturalis.
a ¶ Est gloss. Vide per Bald. in d. l. leges. & Bart. in l. non fatetur. & quę ibi dixi de cõfess. & de modo probandi iuris errorem, vide per Bal. in l. venditioni. C. pro emptore. per Barto. latè in l. c non fateẽ. de confes.
b ¶ Opiniones doc. Vt l. dos à patre. Bene facit quod not. Bart. in l. fin. C. de pœna iudi. qui male iudi. & not. Bald. in l. venditioni. C. pro empto. & dixi post Bartol. in l. non fatetur. in penult. col. ff. de confessis. & adde Bal. in l. cùm quis. C. de iur. & fac. igno.
c POMATES.
¶ Et tũc talis. Quid in errore facti, vide Alexand. consil. cij. j. colum. ij. volu. & col. iij. & v. & Aret. consili. xxxviij. colum. ij. quem vide.
d ¶ De errore. An liceat ignorare ius municipale, & q̃ sit lata culpa, adde oĩno Bart. in l. omnes populi. circa finẽ. de iustitia & iure. vbi pulchrè loquitur. & quod not. Bal. & Bart. in l. cunctos populos. in xvj. col. in versi. circa maleficia. de summa trinita. & Bal. in l. antepen. C. de legi. Adde tamẽ q̃ in principe præsumitur ignorantia statutorũ & consuetudinum, vt in ca. j. de consti. in vj. secundũ Bald. in l. fi. in ij. col. C. si contra ius. Et hic adde Bald. in l. ius ciuile. in finalibus verbis, de iusti. & iur. & vide Barto. in l. oẽs populi. circa fi. Item rustici præsumuntur ignorare iura. glos. est quam not. Bal. in iiij. col. in l. cũ allegas. C. de vsur. & istud primum capitulum alleg. Bar. in l. de quibus. in princi. iiij. colum. §. de legi.
e ¶ Non obstat. Vide et limita vt per Bald. in d. l. in bonorũ. Et an sufficiat vnũ vel plures consulere, vide q̃ dixi in l. properandũ. §. siue autem alter-utra. C. de iudic.
f ¶ Item quæro. An la

in his qui sunt eiusdẽ professionis, vt patet ex diffinitione prædicta. facit qd̃ quisq̃ iuris. l. ij. contra videtur quod sic: quia omnes iura scire debent: vt l. leges sacratissimæ. C. de legi. hoc ergo ignorare, est lata culpa: vt d. l. latæ. & §. in diffinitione.
Pro hoc est gl. [a] §. de his qui not. infa. l. liberorum. §. notanẽ. & not. Instit. de suspe. tuto. §. suspectus. Pro hoc videt text. j. de iur. & fac. igno. l. regula. §. pe. ibi: nec stultis, &c. Nam errantes in iure appellat stultos. Ego puto sic dicendũ: Aut loquimur de ignorãtia iuris cõis, aut iuris ispecialis aut municipalis. Primo casu aut est ius certum & limitatum: quia de hoc est casus legis: & talis ignorantia est lata culpa, vt d. l. regula. §. pen. & d. l. liberorum. §. notantur. & §. suspectus. cum gl. & j. de ver. sig. l. latæ. coniuncta. l. leges. C. de leg. Aut
b dubium est ius, quia sunt opiniões doct. [b] vel quia de hoc non habemus legẽ expressam, sed argumenta verisimilia, & tunc ta-
c lis [c] ignorantia non est simpliciter lata: sed debet iudicari lata culpa, leuis vel leuissima, sicut de ignorantia facti: vt j. de iur. & facti igno. l. ij. & ibi glo. hoc videtur sentire firmiter. Facit §. de legi. l. non possunt. cum gl. Secũdo casu qñ quærit de er-
d rore [d] iuris municipalis: & tũc aut loquimur in hominibus eiusdem municipij: & idem qd̃ suprà, eadẽ ratione, si sint eiusdẽ conditionis, & si sint præsentes: vt j. de de cre. ab ordi. fa. l. fi. Aut in hominibus alterius municipij: & tũc est idem qd̃ in errore facti: vt extra, de consti. lib. vj. c. j. Non
e obstat [e] q̃ omnes nõ sint eiusdem professionis: quia nõ oẽs homies sunt Iuristę qa illa scientia, quæ est in iurisperitis, videt esse in quolibet vulgari: qa peritos possunt consulere. Et istud faciunt cõiter oẽs vt j. de bonorũ pos. l. in bonorum. Item
f quæro [f] vtrum lata culpa † æquiparetur
20 dolo. Gl. nostrę hoc expediunt per regulam & exceptionem. Nã dicunt, Regula est, q̃ lata culpa æquiparetur dolo, vt hic, cum si. Fallit in duobus casibus, vt in d. l. j. §. j. §. si mensor fal. mo. dixe. & j. tit. j. l. si fideiussor. §. j. & j. solu. ma. l. si mora. Alibi dicit gl. q̃ fallit in tribus casibus, vt no. in l. in actiõibus. in prin. §. de litem iuran. Illos ẽm tres casus examinemus. Primo ẽm dicit glo. q̃ illud est verum quando tractamus de pecuniario damno non de pœna corporali infligenda: vt l. j. j. ad legẽ Corne. de sic. & innuit gl. q̃ in pœnalibus vbi tractatur de pecuniaria pœna, lata culpa æquiparatur dolo. Id nõ videt verum: vt l. j. §. si quis ideo. j. ne vis fiat ei. & ibi no. facit vi bono. rapto. l. ij. §. hac actione. Vñ glo. alibi circa hunc passum aliter dicit, q̃ regula fallit in omnibus delictis & criminibus. Ita nota. in d. l. j. j. ad legem Corne. de sica. Nec istud verum est: nam in his
g quæ descendunt ex delicto [g] lata culpa æquiparatur dolo: vt j. si quis testa. liber esse iussus fuerit l. j. §. non autem. & §. si mensor fal. mo. dixe. l. j. Nã illa actio, quæ datur contra mensorẽ, non oritur ex contractu, sed ex delicto cõmisso in malè mẽsurando: vt §. de eden. l. vbi in princ. Nam actio in factũ, quę datur cõtra non edentẽ est ex delicto cõmisso in ñ parẽdo iudici:

vt l. si quis ex argẽtarijs. §. ex hoc edicto. §. de eden. quicquid dicat gl. in l. fi. eiusdẽ
h titu. vt ibi dixi. Vnde alibi glos. [h] dixit q̃ illa regula quòd lata culpa dolo æquiparatur, fallit in omnibus actionibus, quæ puniũt tantùm dolum, vt inimicitiæ, vel iniuriarum, & furti, & similium. Ita no. j. de verb. signi. l. magna. & istud est multũ
i notandum. Et ideo [i] vt iste passus tibi breuiter liqueat, distingue: Aut loquimur in actionibus descendentibus ex contractu vel quasi; & lata culpa æquiparatur dolo: vt hic, cum similibus determinationibus, quæ no. in dicta l. in actionibus. Aut loquimur in actionibus seu accusationibus descendentibus ex delicto: & tũc aut quæris quo ad pœnam corporalem: & lata culpa non æquiparatur dolo: vt l. iij. §. j. j. j. ad leg. Cornel. de sicar. & not. in dicta l. in actionibus. Aut quo ad pœnam pecuniariam: & tunc aut lex siue statutum requirit expressè dolum: aut loquimur simpliciter. Primo casu non equiparatur dolo. l. j. §. si qs. j. ne vis fiat ei. vi bonorũ raptorum. l. ij. §. hac actione. & quod no. in dicta l. magna negligentia. Secundo
k casu equiparatur dolo [k]: vt j. si quis testa. liber esse iussus fuerit. l. j. §. non autem. & §. si mensor fal. mo. dixe. l. j. §. j. cum simil. & sic intellige glos. in dicta l. magna negligentia. Dicetis vos, istud videtur contra l. j. §. non autem. Nam ibi verba edicti requirebant dolum, vt patet in princ. legis, & tamen lata culpa æquiparatur dolo. Respondeo, quòd verba posita in prin-
i cipio legis non sunt verba edicti, sed Iurisconsulti. In edicto ẽm nõ fiebat mentio doli. Vel si vis dicere quòd essent verba edicti, dic quòd ille §. non autem. procedit ex declaratione expressa Iurisconsulti per rationem quæ ponitur in eadem l. j. §. j. Sed si Iurisconsultus hoc nõ expressisset: secus esset de iure. Sol. gl. in dicta l. in actionibus. §. de in litem iurand. dicit
21 q̃ lata culpa † non equiparatur dolo quo ad infamiam irrogandam: vt Institut. de suspect. tuto. §. suspectus. & ibi etiam no. idem tenet gl. j. sol. ma. l. si mora. expressius C. de suspect. tu. l. fi. in iij. q. licet quidam aliter dixerint: vt no. in dicto §. suspect. Azo verò circa hoc processit distinguẽdo. Nã aut loquimur de infamia quæ infertur per sententiam: & tunc lata culpa non æquiparatur dolo: vt in prædictis iuribus. Aut de infamia, quæ infertur ipso facto: & tunc dolo æquiparatur: vt §. de his qui not. infami. l. liberorum. §. notantur. & in dicto §. suspectus. in gl. magna.
Ratio potest esse certa: quia in illis casibus, in quibus infamatur ipso facto, lex tãtùm abhorret ista facta, quod factum magis notat, quàm consilium: vt j. de ritu nuptiarum. l. palam. §.
22 penultimo. Et ista opinio placet. Tertiò dicit gloss. † in dicta l. in actionibus. fallit in iuramento in litem quod deferitur propter dolum, non propter culpam latam. Idem not. in dicto §. suspectus. & hoc tenent Doctores, & puto verum: quia iuramentum in litem defertur propter dolum, seu contumaciam, seu delictum: & lex expressè requirit dolum: vt dicta l. in actionibus. ergo &c. vt suprà proximè
23 dictum est in delictis. Quartò fallit † in petendo restitutionem in integrum, quæ non petitur aduersus verum dolum, sed latam culpam sic, vt dicta l. vbi suprà, de eden-

ta culpa æquiparetur dolo, adde tu ista fallentiã, quã ponit Nic. de Math. in l. ettã. §. hi cet. ff. fol. mat. et dicit bal. in l. ij. C. de prob. q̃ si in libello deduco dolũ, et probo latã culpã, nõ obtinebo. et vide quę dixi §. et j.
g ¶ Descendunt ex delicto. ad hoc vidẽ bal. in rub. C. de pœn. iudi. qui ma. iudi. vbi hoc idẽ tenet, licet cõtrarium teneat in l. hoc edicto. §. quod quisq̃ iur. et in c. j. §. iudices. de pac. iur. fir.
h ¶ Gl. An dolus & lata culpa æquiparentur: sed do. Anto. in c. ij. de cõsti. dicit q̃ si p pœna pecuniaria in criminalibus lex requirat dolũ ad pœnã imponẽdam, q̃ sufficit lata, per quã dolus est inductus p̃sumpt?: sed secũdùm d. Io. ibi illud videt falsum, et cõtra l. ij. §. hac actione. vi bono. rap. sed contrarium no. hic: sed secũdùm cum dictũ d. Ant. poterit procedere in cõtractibus oĩbus in quibus lata culpa æquiparat dolo. l. j. ff. si mẽsor fal. mo. di. & d. l. quod Neruà. et adde quod dixi §. ro. iiij. q. & de materia per Sal. in l. j. C. de po.
i ¶ Et ideo. Sic diffinitur culpa latior, & ibi: doli manifesti. &c. De differẽtia inter dolũ verũ & præsumptum, vide Pau. de Castr. in l. vbi. in prin. §. de eden.
k ¶ Aequiparat dolo. Et prius quid sit lata culpa: de hac vide no. per Bald. in l. pignus. in vj. co. C. de pig. act. & Bal. in l. si constãte. §. si maritus. j. solu. mat. & quod æquiparentur dolo, hic limita not. nisi esses iurisperitus: quia peritus in iure nõ poterit allegare suam imperitiam ad excusandum se dolo. Ita dicit Angel. probari in l. ij. §. quod quisq̃ iu. quod dicit esse mirabile ad limitationẽ l. si quis id quod. de iuris. om. iud. Quod an verum sit, vide quæ dixi in d. l. ij.

a ¶ Ad malam fidem. Et appellatione culpæ de qua intelligatur, vide in l. in vēditione. §. j. de bonis authoritatiudic. possi.

b ¶ Leuis culpa. Vide Bal. in l. pignus. de pign. acti. in ix. col. & ibi de exemplis.

c ✠ POMATES. ¶ Leuissima culpa. Vide Alex. l. si mora. x. col. & ibi Ias. col. xiiij. ff. sol. mat. Alex. consi. ccxix. col. iiij. vol. ij. & consi. i. col. pe. in princip.

d ¶ L. in rebus. Adde tex. & ibi not. in glo. fin. in l. si constante. §. si maritus. j. sol. matr.

e ¶ In rebus communibus. Qñquis adhibet maiorem diligentiā rebus suis quam alienis vel cōmunibus, vide ad hoc secundā q. per Bal. in l. pignus C. de pignor. actio. in vij. col. in ver. sed iuxta hoc quæritur, cōmodaui. per do. Io. in cap. j. de commodato.

f ✠ POMATES. ¶ Ad tertium. Vide Alexand. xlvij. colū. iij. volumi. j.

g ¶ Qñ contrahebat. Ista rephendit Bal. in l. pignus. C. de pigno. action. in materia leuis culpæ.

h ¶ Est medium. Ita ni si res sit cōmissa arbitrio accipiētis. Ita sin gul. dicit Bart. in l. j. j. de solu. per illum tex.

i ¶ Leuissima culpa. & no. qd licet regulariter de iure qs teneat de damno dato culpa leuissima, vt in l. lege Aquil. §. ad l. Aql. tñ in foro conscientiæ nō tenet. Ita dicit Inn. in ca. sicut dignū. de homi. qd not. & vide g Bal. in l. pignus. in x. colum. de pign. actio.

k ¶ Ex prædictis. Ad p bandum culpam. §. dictum est ad eam autē reprobandum, vide quæ no. Bald. in l. pignus. in vlti. colū. de pign. act. & adde quę not. Barto. sing. in l. si vt certo. §. interdum. ff. cōmo. & quæ dixi in §. nūc videndū. & ad pbandū culpā leuem & leuissimā, vide Bart. in l. si cūm vēderet. de pigno. act. & Bal. in l. solā. C. de testi. & in l. si cōstante. §. si maritus. fol. mat.

l ✠ POMATES. ¶ Vtrū culpa. Vide Aret. consil. xxxviij. colū. iij. & quomodo quis excusetur à culpa, Ro. consi. ccccv.

m ¶ Leui seu latæ. per Bald. in l. pignus. de pig. acti. per Salic. in l. si nulla. in fi. eo. titu. hic adde gloss. penul. in l. si mora. & ibi docto. solu. matr. quam voluit allegare hic Bar. Imo. in c. j. commo. in ix. colum. De hac culpa legis Aquiliæ tangunt Mod. in l. domos. ff. de legat. j. & alleg. Bart. hic. Vide in l. si quis ex argentariis. §. penul. per quæ ibi dixi supra de eden. & in l. si mora. solu. mat. & modum probandi culpam & casum, vide in dic. l. si quis ex argentariis.

do. & ibi nota. C. si aduersus delictū. l. j. & §. de minoribus. l. si ex causa. §. nunc videndum. Quinto fallit † quantū ad malam fidem[a] inducendam. Nam dolus inducit malam fidem: lata verò culpa non: vt suprà de peti. hæredi. l. sed & si lege. §. scire. vbi dicit de ignorantia iuris, quæ est in lata culpa, vt suprà dictum est. Et ex hoc † sequitur casus sextus, quòd lata culpa nō impedit fructuū acquisitionem, licet dolus impediat: vt j. de vsuscapio. l. si fur. §. j. & not. per Dy. extra, de reg. iur. c. possessor. li. vj. ver. itē quæri poteit, si errat in iure. Nec obstat quod dicit in d. §. scire. vbi dicitur q̄ tenetur restituere inquantū factus est locupletior: quia illud verū in quolibet bonæ fidei possessore cōuenit in iudicio vniuersali. Secus si conuenitur in iudicio singulari: qa tūc de consumptis nullo modo tenetur, secūdū gl. §. de rei vēdi. l. & ex diuerso. expressius per Cy. C. de rei vendi. l. certū. Sextò † principaliter quæro qd est leuis culpa.[b] Diuersi diuersa loquuntur. Nā gl. Insti. quimo. re cōtrahi. obli. dicit quòd leuis culpa est negligentia, & desidia. Ista nō est bona diffinitio, nec descriptio. Nam desidia & negligentia potest esse tanta q̄ cadit in latam culpā, vt patet ex prædictis. Itē potest cadere in leuissimam, vt j. videbitis.

Alij vt Ioā. de Blonosco dicūt: Leuis culpa, est negligentia ex fatuitate procedēs, quæ cōsistit in eo q̄ licet quis parē diligētiam rebus suis sicuti alienis adhibet, secūdū quod cōmunis hominū natura desidérat, non tñ talē adhibet, qualē in præteritum cōsueuit adhibere. Probatur Institu. pro socio. §. fi. Istam diffinitionē tenebat Cy. vt audiui ab eo super hac lege. Certè ista diffinitio nō est generalis. Solū enim cōcludit in rebus cōmunibus ex cōuētione, vt j. patebit. Petrus verò sic diffinit: Leuis culpa, est negligētia, quæ nō in magna fatuitate consistit: sed in eo q̄ aliquis minorē diligentiā adhibet, quā secundū cōmunē naturā hominū diligentiū & diligentissimorū adhiberi debuit. nec allegat iura. Ista diffinitio est defectiua in eo quod dicit, fatuitate. Itē in eo quod dicit negligentia: vt §. dixi in diffinitione latæ culpæ. Itē est falsa in eo quod dicit hominum diligentiū, &c. Nā ista est leuissima culpa: [c] vt expressè probat j. de actio. & obli. l. j. §. is quo q̄. & Insti. qui. mo. re contrahi. obli. §. itē is. Præterea ad leuē culpā sufficit facere quod diligēs faceret, vt statim patebit. Qualiter ergo diffiniemus? Mihi videt q̄ leuis culpa veniat triplicíter cōsiderāda. Nā leuis culpa assumitur aliter in rebus prorsus alienis: aliter sumitur in rebus cōibus incidēter: aliter in rebus cōibus ex conuentione. & sic triplicē diffinitionē requirit. Ad primū dico q̄ leuis culpa in rebus alienis est deuiatio incircunspecta ab ea diligētia, quā adhibent homines diligētes ciusdē cōditionis & professionis. Item quod dico, deuiatio abea diligentia, dic vt suprà circa latam culpam dixi. Item dixi ab ea diligentia quam adhiberent diligētes: probatur §. de pig. act. l. si cōuenerit. in fi. cū l. seq. & §. ad legē Aquil. l. si putator. quæ leges hoc expresè probāt. Quod dico, eiusdē cōditionis & professionis, dico propter artifices: vt l. j. §. j. §. si mensor fal. mo. dixe. Quod dixi, in rebus alienis, idem intelligo in rebus proprijs quæ sunt alij restituēdæ, vt in dotalibus: vt j. de iure do. l. in rebus.[d] Possunt etiā dici alienæ, vt l. quanuis. j. de iure dot. Ad secūdū venio, leuis culpa in rebus cōmunibus[e] incidēter est deuiatio incircumspecta ab ea diligētia, quā ipse deuians tūc tēporis in rebus proprijs adhibet. Hoc probat in l. hæredes. §. non tantū. §. fami. ercis. Sed pone q̄ in rebus suis nullā adhibet diligentiā, sed omnino est negligēs, vtrū teneatur. Credo q̄ sic: quia tūc talis leuis deuiatio caderet in latam culpam, vt §. dixi. Ista ergo diffinitio loquitur de eo, qui est in suis nō omnino, sed aliqualiter negligēs. Facit ad prædicta l. si constante. §. si maritus. j. soluto matrimonio. Ad tertiū[f] dico quòd leuis culpa in rebus cōmunibus ex cōuētione est deuiatio incircumspecta ab ea diligētia, quā ipse deuiās tunc tēporis in rebus proprijs abhibere solebat quādo cōtrahebat[g]: seu ante contractū. Istud probatur j. pro socio. l. socius socio. & Institu. pro socio. §. fi. Nunc videamus rationē diuersitatis quæ est quòd aliud in re aliena: aliud in re communi. Respōdeo, q̄ mea & aliena sunt extrema: cōmunis est mediū:[h] modò ita est, quòd in re mea tractatur de culpa, quæ est impunita. C. mādat. l. in re mandata. sed in re aliena culpa punitur. Nec sufficit q̄ quis faciat id quod facit de suis. Si enim in suis est negligens, in alienis debet esse diligēs: vt j. soluto matri. l. si cōstante. §. si maritus. In re verò cōmuni quæ tenet mediū inter meū & alienum eligitur quædā media via, ne culpa totaliter sit impunita. sed sufficit eam diligentiā adhibere, quā in suis adhibet. Itē videnda est ratio diuersitatis inter cōmunē re ipsa incidēter, & cōmunē ex cōuentione. Respondeo quia si contrahitur societas per me cū aliquo: ego inspicio eā diligētiā quam ipse solitus est adhibere in suis, & sic ipse de me & de diligentia tali adhibēda videatur inter nos actū. Sed illud non potest dici in re ipsa cōmuni incidenter: & ideo inspicitur ea, quā in suis rebus tunc adhibet. † Septimò principaliter quæro, quid est leuissima culpa.[i] Glo. Institu. quib. mo. re cōtrahi. obli. §. penultimo dicit quòd leuissima culpa est quando aliquo modo præuideri potest. Vult dicere quòd si aliqua prouisio potuit fieri, ne euenīat, & est omissa: illud est leuissima culpa. Credo quòd glo. habuit bonū intellectū: tamen ista non potest dici diffinitio: quia competit culpæ leui & latæ. Alij, vt Ioan. de Blo. & Pet. licet diuersis verbis vtantur, inclināt in vnā sentētiam, & dicunt sic. Leuissima culpa est media negligentia ex fatuitate procedens, quæ cōsistit in eo quod quis minorē diligentiā habet quàm ille qui est diligentissimus. Ista diffinitio laborat eisdem morbis, quibus aliæ diffinitiones positæ suprà in alijs culpis. Vnde ego sic diffinito: leuissima culpa, est deuiatio incircumspecta ab ea diligētia, quam habēt homines diligentes & diligentissimi eiusdem cōditionis & professionis. Omnia verba in hac diffinitione posita expone vt §. not. & quod dixi, diligentes & diligentissimi, probatur j. de actioni. & oblig. l. j. §. is quoque. Instit. quib. mod. re cōtrahi. obli. §. at is. & l. in rebus. in princi. §. commo. & per hoc differt à culpa leui quæ est deuiatio ab eo quod faciūt diligentes. Itē per hoc differt à lata culpa, quæ est deuiatio ab ea diligentia quā cōmuniter habēt homines, &c. Ex prædictis[k] ergo sufficienter potest colligi qualiter debeant formari positiones, quando quis vult probare aliquam ex prædictis culpis. Iuxta prædicta quæro quare non facit culpā leuem, leuiorem, & leuissimam, sicut latam, latiorem & latissimam. Respondeo licet † quis hoc potest facere, vt diceret quis quòd deuiatio ab ea diligentia quam adhibent diligentiores, sit culpa leuior: ab ea verò quam adhibent diligentissimi, sit leuissima: tamē quia inter has non reperio vllam differentiam, ideo totum posui sub vna specie, & appellaui culpam leuissimam. Item quæro † vtrum culpa[l] leuissima in aliquo casu æquiparetur leui seu latæ[m]. Respondeo q̄ sic: quia culpa leuis seu leuissima in faciendo æquiparatur latæ culpæ in nō faciēdo. Ita no. per gl. solu. mat. l. si cōstante. §. si maritus. in gl. quæ incipit, nō tamē, &c. & allegat l. in le

in lege. §. ad legem Aquil. quæ lex ad hoc nō facit: ibi dicitur q̄ in l. Aquil. venit leuissima culpa. Si ergo quilibet extraneus tenetur de leuissima: multò magis ille qui ex vigore alicuius cōtractus vel quasi, tenetur adhibere custodiā[a]. Facit ad prædicta l. si constante. §. si maritus. & quod ibi no. j. solut. matri. Hoc videtur tenere Dyn. & est notandum. & est verum argumentum pro hoc §. commoda. l. in rebus. §. siue autem. Secūdo loco quādo quis est diligētissimus in suis: tūc leuissima culpa est deuiatio ab eo quod faciunt diligentissimi, vt §. dictum est: & æquiparatur leui culpæ seu latæ. Ita videtur senti re gl. §. de iur. dot. l. in rebus. in princ. Hoc nō puto verū: quia quando quis in suis est diligentissimus, tunc omissio talis diligentiæ est culpa latior, seu dolus præsumptus, vt hic: & sic est falsum quòd leuissima culpa sit. Nec potes dicere quòd ei cōpetat diffinitio culpæ leuissimæ quæ est deuiatio incircūspecta, & c. quia in hoc casu lex præsumit q̄ veniat ex animo: & sic non potest dici incircunspecta, sed prouisa. Octauò principaliter quæro qualiter istæ culpæ principaliter veniunt[b] in contractibus, et quasi contractibus. Et primò in † actione depositi, in cuius materia sumus. Et omissis allegationibus distingue: Aut depositum fit gratia deponentis tantùm, quod est regulariter: aut gratia depositarij: aut gratia vtriusq̄. Primo casu aut quæris de actione depositi contraria: & in ea venit leuissima: vt j. de fur. l. si seruus[c]. §. idq̄ euidētius. vbi deponens tenetur adhibere illam diligentiam, quam adhibent diligētiores quæ est leuissima culpa, vt §. dictū est: & ita sentit Azo in sum. C. eo. tit. in fi. Facit quod no. §. de pign. act. l. si seruus pignori. Aut de directa: & tūc aut depositarius se obtulit: & tenetur de leuissima, vt §. e. l. j. §. sæpe. & no. in l. cōtractus. j. de reg. iur. cum si. Si non obtulit se, tenetur de culpa leui, seu latiori: vt hac l. Idem de culpa lata: vt l. j. C. eo. Secundo casu quādo gratia depositarij tātū depositarius est obligatus actione directa tenetur de leuissima: vt §. si certū pet. l. si quis nec causam. secūdùm veram opi. Deponens verò contraria tenetur solùm de lata: argumen. l. si vt certo. §. nunc videndum. §. commoda. Secundo casu quādo gratia vtriusq̄: tunc vter q̄ de leui tenetur: vt dicta l. j. §. sæpe. §. eo. † Nono quæro[d] quid in actione mandati quod fit gratia mandantis tantùm regulariter. Respōdet Mar. Silima. videtur distinguendum sicut in alijs contractibus cuius gratia fit: sed alij nostri gl. dicunt indistinctè in actione mandati venire leuissimam culpam: vt C. man. l. à procuratore. & l. in re mādata. & not. j. tit. j. l. iij. §. mea tantùm. de reg. iur. l. contractus. Hoc sequitur Dyn. extra, de reg. iu. c. cōtractus. lib. vj. & Cy. in d. l. à procuratore. assignat rationem[e]: quia suscipiendo mādatum videtur se asserere industriosum: cùm propter industriam eligatur procurator: & sic communiter pertranseunt omnes moderni. Tu verò sic distingue in mandato[f] quod fit gratia mandantis tantùm: aut quæris de actione mandati contraria: & in ea venit leuissima culpa: vt j. de furt. l. si seruus. §. quod verò. & §. seq. vbi patet quòd ipse tenetur facere id quod faciunt homines diligentes vel diligentiores, quod est leuissima culpa, vt §. dictū est. Aut de actione mandati directa: & tūc aut in isto mādato venit id quod modicā vel quasi nullam requirit industriam, vt in mandato facto fideiussori vt soluat, & simili: & tunc ipsi mandatario imputatur solùm dolus & lata culpa, sicut dictū est de depositario, vt probatur expresè j. tit. j. l. si fideiussor. in prin. & §. j. Aut in mandato venit aliquid, quod nō requirit magnam industriā, sed requirit aliquid diligentiæ: vt emere aliquid, gerere negotia, & similia: & tūc quicquid dicat gl.[g] venit dolus, lata culpa, & leuis. Videt enim se asserere diligentē. Sed vbi quis tenetur facere illud quod homines diligentes, dicitur tñ de leui culpa teneri, vt dictū est. Illud probatur C. man. l. in re mandata. & j. ti. j. l. si procurator. §. fi. de reg. iur. l. contractus. aut in mandato venit aliquid quod requirit exactissimam diligentiam & industriam, vt in procuratore ad litem, & similibus: & tunc tenetur[h] de leuissima, vt d. l. à procuratore. C. mādati. & tunc habet locum ratio Dyn. posita in d. c. contractus. Dyn. opponit de mensore in quo cadit industria: & tamen nō tenetur nisi de lata. Respond. illud ideo, cùm nullaciusli actione tenetur, prætor voluit eum minus grauare: vt l. j. §. j. §. si mēsor fal. mo. dixe. quod no. per gl. j. de reg. iur. l. contractus. &

a ¶ Adhibere custodiam. Maior culpa in faciendo quàm in omittēdo. l. si seruū. §. sequitur. de verb. oblig. & not. in l. si mora. solu. matr. in d. l. pignus. in x. colū.

b ¶ Veniunt. quę culpa veniat in actione depositi, adde specialē casum in l. iiij. ff. nau. cau. stab. quod intellige, vt ibi per Bar. vide Bal. plenè in d. l. pignus. de pigno. acti. de infra scriptis: & ibi etiā quærit quæ culpa veniat in officijs vt in magistratibus, in executoribus vltimarū volūtatū, & similiū, & qualiter veniat in pignoribus, in societate, in dote, & in delictis. In societate vide in l. socius. j. p soc. Quid in cōtractu locationis, vide in l. q mercedē. j. loca. Quid in fa. erci. & cōiudiciis, vide in l. hæredes. §. non tñ. §. fa. erc. & qd ibi Bar. in pe. col. & qd notat Bart. §. pxi. col. tex. in l. cōtractus. de reg. iu. Quid in aduocato, vide Cy. & Fulg. in ru. C. de pcu. Quid in filio administrāte peculiū, pfectitium, de qua culpa veniet, vide Bal. in l. cū oportet. §. non aūt. de bo. que li. Quid in notario per doc. in l. vbi in princ. per illū text. ff. de edē.

c ¶ Seruus. Ad hoc idē tex. est fin. secūm Bar. in versi. nono quæro qd in actione mādati, &c. Adde Bar. in l. in rebus. §. itē quis. §. cōmo. p Bal. in l. pignus. in xiij. col. C. de pign. act. vbi tenet q̄ semp veniet leuis culpa & leuissima. & Bar. adde in l. eum q. §. fi. j. de furt. Quid aūt in nūcio, an teneat de leuissima culpa, Bal. in d. l. à pcuratore. C. māda. tenet q̄ nō. Quid in aduocato p Cy. p Fulg. in ru. C. de pcu.

d ✠ POMATES. ¶ Nono quæro. Vide Alexan. consil. cij. colum. j. vol. ij. & consil. xlviij. col. j. volu. j.

e ¶ Assignat rationē. Quid si aliquis dicit, Custodias arbitrio tuo aliqd: an teneat vt depositari?, an vt cōmodatarius, vide Bart. in l. j. ff. de sol. & Lud. in suo no. cclxij.

f ¶ Distingue in mandato. Per Bart. in l. eū qui. §. fi. ff. de furt. vbi oino vid ad materiā.

g ¶ Glo. Adde qd not. Bart. in l. in rebus. §. item qui. §. cōmo. & Bal. in l. pignus. in xij. col. C. de pign. acti. vbi tenet q̄ semp veniat leuis culpa in leuissima. Ista cū Bar. cui adde not. per eundem in l. eum qui. §. fina. de furtis. quid in nuncio & aduocato, & vltra superius dicta adde hic Petr. de Anchar. in c. bona fides. de positi.

h ✠ POMATES. ¶ Et tunc tenetur. Vide Alexan. consil. xlj. iij. col. vol. iij.

i ✠ POMATES. ¶ Ideo magis Vide Fel. c. quia indicante. col. ij. de præsc.

k ¶ Decimò quæro. de qua culpa teneatur tutor, adde Bald. in l. in xij. col. C. de pign. actio. & ibi etiam qd in curatore ad lites. adde tñ qd hæres tutoris non tenetur pro leui culpa. text. est in l. j. cum ibi plene not. C. de hæred. tuto.

k ✠ POMATES. ¶ Decimò quæro. vide additio. ad Anani. consil. viij. & Alexand. consil. xlv. colum. v. volumi. primo.

l ¶ Suspect. tuto. Bald. in dicta l. pignus. tenet quod isto casu poterit tanquam insufficiens remoueri, per l. iij. in fin. de suspec. tuto.

l. imperitia. & per Dy. in c. non est sine culpa. extra de reg. iur. lib. vj. Item potes dicere, cum quis operas suas locat, quare nō tenetur de leuissima, cùm videat se asserere peritum: vt j. loca. l. si quis fundum. §. Celsus. & l. item quæritur. §. si gemma. & not. per glo. in d. l. imperitia. & per Dy. in d. c. non est sine culpa. Et sic prędicta videt falsa responsio: iō magis[i] imputat mandatario: quia cum mandatū sit gratuitū, habet vim cuiusdam actionis se ingerēdo: sicut videmus in aduocatis † & medicis, qui faciunt gratis vt homines ad eos accedant, & homines in eos magis confidant & decipiantur. Sed qñ fit pecunia accepta, est locatio: & tūc homines magis cogitāt: nec videtur quis se ingerere: & ideo sibi non imputatur illud, qd videtur se asserere peritum. Decimò quæro[k]: quid veniat in actione tutelæ, cū gratia pupilli † tñ gerantur negotia? Rñ. venit dolus, lata culpa, & leuis: vt C. arb. tute. l. qcquid. & j. de reg. iur. l. contractus. Fallit in duobus casibus. C. arbi. tute. l. nomina. & j. de adm. tu. l. tutor qui. §. competit. in quibus non tenetur nisi de lata culpa tantū. & secundū hoc gl. fortè quæ est Instit. de suspe. tut. §. suspectus. quæ videt velle q̄ tutor remoueatur propter leuissimam, nō bene dicit. melius sentit j. de suspe. tu.[l] l. iij. §. pe. Sed possetis vos dicere: nonne tutor creatur propter industriam & bonos mores: vt j. de tuto. & cura. da. ab his. l. scire oportet. §. pen. Ergo debet teneri de leuissima, vt dixi in mādatario. Respon. hoc ideo quia tale officium sumitur ex necsitate: argu. j. de his quibus vt indig. l. post legatum. §. aduocatum. facit quod not. §. de procura. l. procurator qui pro euictione. Vnde cimò quæro, † quid in actione negotiorū gestorum? Respondeo, distingue vt not. §. de neg. gest. l. iij. §. interdum. Et si dicis: Quare non tenetur de leuissima, cum pretium non recipiat, & videtur se ingerere, vt §. dictum est in deposito & mandato? Rñd. vt facilius accedant homines ad gerenda negotia absentium, quæ aliàs perirent: vt j. de acti. & obli. l. ex maleficijs. §. j. & Instit. de obligatio. quæ ex quasi contract. §. j. Duodecimò † quæro quid in actione commodati: licet lex videatur facere differētiam inter cōmodatarium & depositarium, vt §. commoda. l. si vt certo. §. nunc videndum. & de regul. iur. l. contractus. tamen hoc ideo facit: quia inspexit ea quæ communiter accidunt, scilicet quia depositum fit gratia deponentis: cōmodatum fit gratia recipientis: tñ particulariter inspiciendo videt quasi eadem

a ¶ Decimotertiò quæro.per Bald.in d.l.pignus.in x.qõ.C,de pigno.actio.

b ¶ Innominatis. Inctione ex teſtamẽto, ad de Bart.in l,cũ reg. §.culpæ.de lega.j.

c ✠ POMATES. ¶ Decimoquintò. Vide Bart.& ibi addi.cõſtl.xvj.& Alex. in d.l. mulier. & d.§. culpa.

d ¶ Actione ex teſtamẽto.per Bal.in l.pignus.in pe.coſti.C.de pig.act.per Bart.etiã in d.§.culpa.per Ange.& alios.in d.l.mulier.§. ſi hæres. & cũ Bar.tranſit Pe.de Ancha.& Imo,in c.bona fides. depoſiti. ſed quid in executore,vide per Bar.& poſt eũ in l.alio.circa fin,j.de ali.& cibo.leg.

e ¶ Obligatio.in princi.huius l.&c.p quæ verba fiat mandatũ, vide glo.& Bart.in l. j.C.de eden.& l.quædam.in prin.eo.tit.& quid ſi mãdat alicui id ad quod de neceſſitate teneẽ,vide Bald, in d.l.j. C.de eden. & ibi Barto.adde no.ꝓ nuncij per verba cõditionaliter prolata inducitur mãdatum. Ita no.dixit Bar.in l. ſi pupillus. §. videamus.in fi.de neg.geſt. Quid autẽ ſi aliquis facit voluntate mea aliquid,an videat habere mandatũ, vide latè Bar.poſt alios in l.poſt dotẽ.j.ſol.mat. Quid ſi dicatur, fac ꝓ ſentẽtiã noua,&c. an videar mandaſſe? Dic ꝓ ſic,ſecundum Bar.no.in l.ſi qs mihi bona.§.pater Serio. de acquir. hære. Vide no,per Bar.in l.nõ ſolũ.§.ſi mandato.de in iu.in prin.Et adde ꝓ ſubſcribens videtur mãdare.l.etiã. & ibi glo.& Bald.C. quod cũ eo.& vide in materia Bal.in l.j.in iiij. col.C.de ſer.fugi. Adde Pau.de ca.cõſi.cclxij.ad vltima verba apoſtil. Et an pater annuendo filio volẽti committere maleficium, dicatur mandare,vide Bal.conſil, cxxiiij.lib.j.

f ¶ L.officio. Vide differentiã quæ ponitur inter quos dicat obſequium & pietas & de religione vide gl, in l.ij.de inofficiteſta.

g ¶ Conſiderari. Vide qualiter intelligatur iſtud gratuitum, vide Bar.in l.j.C.de edẽ. & in lege,quædã.in prin.ff.eo.tit.de eden. & adde Bart.in l.j.in fi.prin.§ de procur.& Bald.in rubrica,C.de procu.& adde no.per Bar.& doct.in l.litẽ. C.de procura.& vide l.ſi remunerãdi.in diſtinctio. Nam aut cõmodatũ ſit gratia recipientis,aut commodantis, aut gratia vtriuſq;. Primo caſu aut quæris de actione cõmodati contraria: & in ea venit dolus & lata culpa tantũ;vt §.cõmoda.l.penul.& l.ſi, Aut de directa, & tũc aut commodans vltra ſe obtulit ad cõmodandũ: & cõmodatarius non tenetur niſi ſolummodo de dolo & lata culpa:vt §.cõmoda. l.ſi vt certo.§.interdũ.in fin.ſecundũ verã lecturã. Aut ſe non obtulit,ſed fuit à commodatario requiſitus: & tunc venit leuiſſima,vt l.ſi vt certo.§.nũc videndũ. & l.in rebus. Secundo caſu venit ſola lata culpa, & d.§.interdictum. Tertio caſu venit etiã leuis:ar.d.§.nũc videndũ. Decimotertiò quæro [a] quid in præcario, Rñdeo, aut † quæris ante morã: & venit dolus & lata culpa tantũ,vt j.de reg.iu.l.contractus.& de precario.l.quæſitum.§.illud. Aut poſt moram:& venit leuiſsima:vt l.quæſitũ.§. ex hoc.& §.ſi ſeruitute. Et ſi quæris quæ eſt ratio diuerſitatis ꝓ in cõmodatario venit leuiſsima: in precario dolus & lata culpa,cum vtrũq; celebretur gratia recipientis? Rñdeo, precarium põt reuocari quãdo libuerit:& ſic ab initio & ex poſt facto pendet ex liberalitate dñi:et ſic in hoc gratuat recipiens:ergo releuatur in hoc vt ſolùm teneatur de lata culpa:ſed cõmodatũ non poteſt reuocari niſi finito vſu. Et illud voluit dicere tex.in l.quæſitum.§.illud.j. de preca.& §.cõmoda.l.in commodato.§. ſicut.& expreſsius per Rof.in libellis ſuis in tit.de precario. Decimoquartò † quæro qd in contractibus innominatis. [b] Reſpondeo: de hoc non põt tradi particularis doctrina: ſed do talẽ doctrinam ꝓ contractus innominati iudicantur ſm naturã contractuum noiatorum quibus aſsimilantur.qd eſt not. & probatur §. cõmoda. l.eum qui.§.ſi rem inſpectori.& §.eo.l.j.§. ſi quis ſeruum.& j.de preſcriptis ver.l.naturalis.§.fi. † Decimoquinto [c] quero qd in actione ex teſtõ [d].Certè in hoc glo.variare videntur,j.de lega.j. cũ res.§.culpa. & l.ſi ſeruus.§.cùm qd. & ad Treb.l.mulier.§.ſed eẽ. Veruntamẽ diſtingue ſecũdum Petr.in d.l.cum res.§.culpa.quia aut ex vltima voluntate hęres percipit modicam vtilitatẽ, legatarij ſeu fideicõmiſſarij magnam,& tunc ſolus dolus & lata culpa venit,vt d.l.mulier.§. ſed etenim.ad Trebel. Aut econtra hęres magnã vtilitatem, legatarij vel fideicõmiſſarij paruam,& tũc venit leuiſsima culpa:vt d.l.cùm res.§.culpa. Aut vterq; magnam vtilitatẽ ſeu æqualem opulentiam : & tũc venit leuis culpa; ſicut in contractibus, qui vtriuſque gratia celebrantur,vt infrà de legat.j.l.ſi ſeruus.§. cùm quid. coniũcta l. ſi vt certo.§. nunc videndum. §. commodati. Bartol. Repetita ſuit per me Barto.à ſaxoferrato minimum legũ doctorem,in felici ciuitate Peruſij,ſub an.domini M,cccxliij.die xxix.Mar.Quæ mea dicta cuiuslibet melius ſentiẽtis correctioni ſubmitto. Amẽ. Habentur hæc in exemplaribus Venetis:quæ hic appoſuiſſe voluit,vt qua tempeſtate floruerit Bart.venerandũ nomen meum in terris liquidò dignoſci poſsit. Alexander Loſæus.

[a] Decimotertiò quero. Vide Bart.& ibi addi.cõſtl.xvj.& Alex. in d.l. mulier. & d.§. culpa.

[b] Innominatis. Vide Bart.& ibi addi.cõſtl.xvj.& Alex. in d.l. mulier. & d.§. culpa.

[c] Decimoquintò. Vide Bart.& ibi addi.cõſtl.xvj.& Alex. in d.l. mulier. & d.§. culpa.

[d] Actione ex teſtamẽto. Vide Bart.& ibi addi.cõſtl.xvj.& Alex. in d.l. mulier. & d.§. culpa.

[e] Obligatio. Vide Bart.& ibi addi.cõſtl.xvj.& Alex. in d.l. mulier. & d.§. culpa.

[f] L.officio. Vide Bart.& ibi addi.cõſtl.xvj.& Alex. in d.l. mulier. & d.§. culpa.

[g] Conſiderari. Vide Bart.& ibi addi.cõſtl.xvj.& Alex. in d.l. mulier. & d.§. culpa.

[h] Mandatum. Vide Bart.& ibi addi.cõſtl.xvj.& Alex. in d.l. mulier. & d.§. culpa.

SEruus. Depoſitio ſerui apud ſequeſtrum nõ impedit dominum agere.h.d.

POtes. Qui recipit pecuniã vt reddat depoſitum,depoſiti conuenitur.h.d.

Mandati vel contra. *Rubrica.*

1 ☞ *Verbum uolo,an inducat diſpoſitionem.*

LEX I.

e OBligatio. [e] Quærit gl. ſupra qd ſit mandatũ. Dic vt in ea. Itæ leges non recipiunt cõgruum

1 ſummariũ. Nota de iſto verbo † volo,an inducat diſpoſitionẽ. Et videtur ꝓ ſic,vt hic:contrariũ no.in l.ſerui electione.j.de lega.j.l.in vendẽtis.C.de contrahen.emp. de quo plenè in l.cunctos populos.C.de ſumma.trini.& fide catho.in repetitione, quã feci de illa lege. Opp.de l.idemq;.§. ſi qs ea.j,eo.Sol.quod hic dicit,quocunq; verbo,intelligitur ſcilicet idoneo:vnde ſi eſſet admonitoriũ, vel cõmendatorium, vel perſuaſoriũ nõ induceret mãdatũ.Ita dicit glo.Certè omnia iſta verba referuntur ad eum,qui aliàs eſſet facturus ſi bene inſpiciatur. Oppo.j.de proxenetis.l.ij. Sol.ibi cõſtat quòd nõ habebat animum obligandi : quis intercedebat,vt videretur proxeneta,&c.hic non ſunt alia.

1 ☞ *Officium eſt quod homo homini debet in genere.*

2 *Amicitia hodie eſt inter paucos.*

3 *Mandatum poteſt dupliciter conſiderari.*

Tutori quandoque poteſt ſalarium conſtitui.

Mandatum. Quid vult dicere Iuriſcõſultus ex of

1 ficio atq; amicitia? Reſpon.officiũ † eſt, quod homo homini debet in genere:vt l.

f j.§.de neg.geſt.& l.officio.[f] & ibi gl.C.de neg.geſt.& hoc in vnoquoq; de mundo.

2 Amicitia † eſt in ſpecie quæ hodie inter paucos eſt:vt l.latæ.§. amicos.j.de ver.ſigni. Oppo.igitur hodie nullus dicitur pro

3 curator:cũ cõmuniter accipiant pecuniã.Solu.mandatũ † poteſt cõſiderari dupliciter. Primò reſpectu mandãtis & mandatarij.& iſto caſu ſi non eſſet gratuitũ,nõ dicitur mandatũ vt pariat actionẽ mandati,vt hic. Secũdo modo poteſt cõſiderari [g] reſpectu illius,cõtra quẽ agitur,ſeu reſpectu illius,contra quẽ quis eſt factus procurator:& tunc nõ curo vtrũ mandatum ſit gratuitũ vel non.Nam quantũ ad iſtũ ſufficit quod procurator habeat domini voluntatẽ,ſiue per pecuniam,ſiue quocunq; modo:hoc probatur in l.naturalis.in fin.j.de præſcrip.verb. Quæro quid in tutore. Dicit glo.idẽ:quia tutoris

4 officium debet eſſe gratuitũ.Breuiter tutori poteſt † quãdoq; conſtitui ſalarium:vt l.à tutoribus.in fi.j.de admini.tuto.& l. j.§.ſi pupillus.j.de tute.& ra.diſtra.&c.

1 ☞ *Aduocatus ſi dederit malum conſilium,non tenetur niſi de dolo.*

LEX II.

h MAndatum. [h] Nota quòd nemo ex conſilio obligatur: intelligitur niſi fuerit dolo

1 ſum,vt in glo.& per Dy.in c.nullus ex cõſilio.extra de regu.iur.lib.vj. Dixi in l.non ſolũ.§.ſi mandato.& §.ſi Procu

1 lus.j.de iniur.& facit ad quæſtionem quòd † ſi aduocatus de

i derit malum conſilij,non tenetur niſi dolo fecerit: [i] quod tangit Specu.in titu.de requiſitione conſilij.

LEX III.

PRæterea. In mandato indeterminato ſufficit negotium vtiliter eſſe geſtum : ſed ſi fuit determinatum in exceſſu vel dete

prin.j.eo.& ad iſtum tex.& ſimiles dũ dicit, pecunia interueniente contractum tranſire in locationẽ, intellige vt per Bart. in l.hoc iure.§.j.& in l.qui ſaxũ j.de dona.

h ¶ Mandatũ.in prin. huius &c. Sed quæ verba importent cõſilium, & quæ præceptum,vide latè do. Ant.in c.nã & cõcupiſcentiã.de cõſtit.in prin.limita iſtũ tex. niſi tale mãdatũ, qd potius conſilium hic appellatur, fieret ſuper remãdãtis:quia tunc eſt obligatoriũ mandatum:vt eſt caſus no.ſecundũ Ang. in l.ſi cũ fundum.§ de pact.& ibi ſatis videtur velle Bart.& an quis teneat interdicto vnde vi ex conſilio ſpoliãdi,vide Bal dum quod nõ,in l.ij. in j.colũ. in v.q.C.de ſerui. Paul.de ca.in l. penul.C,de pact.dicit ꝓ ſicut arbitrator vel arbiter,qui eligitur de conſenſu partiũ,nõ tenetur niſi de dolo & lata culpa; vt l.j.§.ij. ſi men.fal. mod. dixe. Ita debet eſſe in conſultore electo à iudice,& in teſte & notario.l.ſi qũ C. de teſtibus. & l.j. & ibi Barto.C.de diſcu.li.x. Adde vt per Pau.de ca.cõſi.cclxij.

✠ POMATES. ¶ Dolo fecerit. Vide Ro.cõſi.cxxix.incip. pro plena.conſi.ccxxviij.Alex. in rubri. C.de procura.in fin.

deterioratione vel diminutione quantitatis in præiudicium mandantis non datur actio mandati,niſi ad formã debitã reducat:ſi in alia ſpecie excedat,mandatum non impleat: ſi verò ad cõmodum mandantis quantitatis diminutio fiat, mandati

a actionem non impedit.h.d.vſque ad l.diligenter [a].in fi.&c.

SI remunerandi. Quod datur remunerationis cauſa, non impedit actionem mandati.hoc dicit.

Si cui. Illa eſt vera cauſa,qua exiſtẽte res exiſtit, & ea deficiente res deficit.h.d.

b Si paſsus. [b] Qui patitur aliquem facere quod ad ſui cõmodum ſpectat,mandare videtur, & ſic mãdati tenetur.h.d.vide in l.cui patitur.j.eod.tit.

c Rei turpis [c] Id quod hic dicit,mandatũ nullum eſt, i. cõtractus mandati nullus eſt, & nullã habet vim,id eſt,nullam producit obligationem : non enim qui ſuſcipit implere videtur:ſed ſi impleuerit, punitur mandans & mãdatarius tanquã delinquẽs:vt l.liber homo. §. ad legem Aquil.& l.non ſolùm.§.ſi mandato.& §.Proculus.j.de iniu.

d Si tibi. [d] Ex mandato,quod non fit gratia mãdatarij, oritur actio: aliàs ſecus niſi interſit eius, vel aliàs facturus nõ eſſet.h.d.prout hic eſt litera negatiua, nõ intererat. Opp.j.eo.l.ſi procurator.§.mãdati.Sol.Dicũt quidam, non intererat abinitio,ſed poſtea cœpit intereſſe:quia ſum effect [a] hæres eius,ſcilicet mãdantis,cuius intererat : vnde reconuale ſcit mandatum,ſi poſtea incipit intereſſe:quod no. facit quod no.in l.pacto ſucceſſorum.per Cy.ibi:C.de pact.dat glo.alias ſolutiones,ſed iſta eſt notabilior. Vltimò Pla.ex hoc §.funda

e bat duas ſuas opiniones,quas gloſ.reprobat,&c. [e]

Apud Iulianum. In mãdato ſpeciali nõ deuoluit mutuum:ſecus in generali. h. d. Opp.vnum debitũ deuoluit in actione mãdati vel negotiorum geſtorũ:vt l.diuortio.§.de nego.geſt.& hic in ver.planè. ſed hic in princ.dicit contra:quare malè.Rñ.per diſtinctionẽ huius §.declarãtur oẽs leges de hoc loquẽtes.Nã ſi aliquis eſt procurator ſpecialis ad vnã rem:in iſta actione mandati non

f deuoluit aliud debitũ,vt hic,in prin.ſed ſi eſt procurator [f] generalis,vel negotiorũ geſtor vniuerſalis : tũc quia debet exigere à ſeipſo vnũ debitũ,deuoluitur in actione mãdati vel negotiorũ geſtorum,vt in cõtrario. Sed oppo.& videt ꝓ hic in prin.habeat locũ actio mãdati,etiã ſi in aliud mandatũ nõ deuoluit. Nã hoc ipſum fuit principaliter mãdatũ,vt pecuniã ſumeret,& teneret:ergo habet locũ actio mãdati. Sol. hoc mandatum non fuit gratuitum:quia fuit dictũ,vt ſi plus poſſet fœnerari ſibi haberet:meritò non habet locum actio mandati

1 ☞ *Pactum de quota litis quòd priuat procuratorem actione mandati.*

g Maurus. [g] Procurator,qui eſt pactus de quota litis, ꝓ eo quod cõdemnatus ſoluit,vel vt fideiuſſor promiſit,actionẽ mãdati non habet:ſecus ſi de quota litis pactus nõ fuerit:licet pretiũ fideiuſſor receperit.h.d. Not.iſtum

1 §.† ꝓ pactum de quota litis priuat procuratorẽ actione mandati. Quæro,hic dicitur,vtilis actio, &c. Quæ eſt iſta vtilis actio? gl.dicit vtilis,id eſt,efficax.breuiter nõ intelligas ꝓ ſit actio mandati:quia non fuit gratuitũ:vt §.eo.l.j. in fi. ſed ma

h gis fuit actio [h] præſcriptis verbis,quæ reſultat ex cõtractu innominato:do vt fideiubeas:vt l.hoc iure.§.j.j.de dona.&c.

SAlarium. Salarium pacto nudo promiſſum, officio iudicis exigitur, niſi ſit pactũ de quota litis.h.d.Gl.hic intrat quæſtionẽ qualiter petant ſalarium aduocati & procuratores:de quo dic vt not.per Cy.C.eo.l.j.& l.ſalarium,&c.

SI procuratorem. Procurator vt inſtrumẽta ſibi reddat, tenetur actione mandati,non depoſiti.Idem ſi per colluſionem paſsus eſt ſe vinci.h.d. De hoc quod dicit de colluſione procurationis,dic vt l.& eleganter.§.pe.§.de dolo.

1 *Procurator ad iudicia ante litem conteſtatam non ſubſtituit.*

2 *Procurator ad negotia ſubſtituitur quando non eſt electa induſtria perſonæ.*

Si quis mandauerit Procurator ad negotia poteſt aliũ ſubſtituere: ſecus

a ¶ L.diligenter.in princip.limita vt per Bald.in l. cùm mandati.C.eodem.

b ✠ POMATES. ¶ Si paſsus. Vide Mathe.no.xxvj.incl.no.ꝓ ſi promitto.

c ✠ POMATES. ¶ Rei turpis. Vide quid per iſtum textum,dicat Barto. lege prætor ait.in fin.ff. de noui operis nunciatione.

d ✠ POMATES. ¶ Si tibi. In actione ergo mãdati venit damnũ ad intereſſe,vide Alex. conſi. xlij.colum.ij.volu.iij.

e ¶ Gloſſa reprobat &c. Per Bartol. in l. ſtipulatio iſta.§. alteri.de verbor.obligat.

f ¶ Procurator. Vide in l. tutor. ad finem. de nego. geſt.

g ¶ Maurus. No.ꝓ licitum eſt accipere pro fideiubẽdo:& an cõputetur in ſorte,vide ſing.per Bal. in l.anti quæ.in prĩ.C.ad Vell.

h ¶ Actio. Adde l.hoc iure. & quod ibi Bartol.§.j. de dona.

i ¶ Præſcriptioni. Vide Bart. in l.ſi.§.j.j.de diuer. & tem.præſcr.

k ¶ Mentionem. Vltra alios etiã vide tex. in l.ſi.§.ſeruorum.§.nau. cau.ítab. facit qd no. Bal.in l.ſi is cui.ad fi. C.de fur. & vide Bar. in l.cũ filius. de verb. obli.& in l.ſi,pcũrator.in ij.col. de condi. inde. Iſte caſus eſt no. ꝓ ſi duo ſunt tutores, vnus põt facere ꝓcuratorẽ aliũ in negotijs pupilli, & ſibi cõmittere vices ſuas, ſecũm Bal.no.in l.qui pupillæ.C. de nego. geſt.& adde Bart. in l.ſi procurator.in ij.colum.§. de condi. indeb.

l ¶ Petũt tutores. Vide Bar.in d.l.cùm filius.

m ¶ Mãdati actio. Adde latè Bal.in l. ad cõparandas,C.eodem.

m ✠ POMATES. ¶ Mandati. Vide Imolam conſil.vj.

n ✠ POMATES. ¶ Not.principaliter. Vide Ale. cõſ. cxviij. col.iiij.vol.ij. Limitatũ qũ fideiuſſor non habet modũ ſoluendi de ſuo ,ꝓprio.aliàs ſecus.ſecundũ Ange.in auẽ.vt oẽs ob.iud.co. ij. Item limita nõ ꝓcedere in fideiuſſore, qui ꝓmiſit indẽnitatem,Bar. in l.ſi ſeruꝰ. §.ſi plurium.ff.ſi quis cau.Bal. in auẽ.qua ĩ ꝓuincia.C. vbi de cri mi. agi. Aliquid per Bar. in ſimili in l.ij.§. ex his.col.ij.ff.de verbo,obliga.

o ¶ Subſtantia debitoris. Nota ꝓ fideiuſſores pũt ſoluere ex ſubſtantia debitoris,&c. fideiuſſor põt ſoluere de bonis principalis, ſi nõ habet de ſuo,ſecundùm Bald. in dic. authẽ. ſi captiui. poſt Bar. & vide omnino Bar.ind.auẽ.qua in,ꝓuincia. & ibi Bal. ad fi.& idem dicit Ang. in defenſore ſine mandato condemnato.vt per eum in d.l. Plautius. §. de procurator, vbi dicit hanc legem eſſe ſingularem de ꝓcuratore.

in procuratore ad iudicia, qui non poteſt ſubſtituere, niſi lis fuerit conteſtata. h. d. e

1 Duo dicit hic Iuriſconſultus. Primò † ꝓ procurator ad iudicia non põt ſubſtitue

2 re ante litem conteſtatã. Secundò † ꝓ procurator ad negotia põt ſubſtituere. Ad f primum opp.de l.illam.C.de dona. So.ibi g loquitur de procuratore in rem ſuã: hic in procuratore ſimplici. Ad ſecundũ opp.

i j.de diuer.& temp.præſcri. [i] l.pen.§.ij.vbi etiam ad negotia non põt ſubſtituere.Gl. h hic & ibi ponit multas ſolutiones, inter quas ponitur vna, quòd ibi erat electa induſtria perſonæ:hic ſecus:vnde ibi eſt ea i dem ratio quæ in iudicijs, vt refert Cyn. in l.quod quis.C. de procuratoribus. k

1 ☞ *Quando aliquis tenetur facere aliquid, & illud mandati ſi mandatarius non fecit non excuſatur mandans.*

2 *Si dominus citatus miſit procuratorem, & procurator non comparet : dominus eſt contumax.*

3 *Caſus ſuperuenies in perſona procuratoris excuſat dũm.*

SI tutores. Si tutor mandauit contutori qd ad pupillum non pertinet eſt actio mandati vel tutelę. Item negligentia mandatarij non excuſat tutorem.h.d. Nota verbũ, non ſunt igi

k tur,&c.de quo feci mentionem [k] in l.j.§.ſi

1 quis ius dicen. non obtem. Nam † quando aliquis tenetur facere aliquid, & alij mandati:ſi mandatarius non facit,non excuſatur mandans. De quo plenè in l.cum

2 filius.j.de verb.obliga.facit † quòd ſi dñs l eſt citatus,qui miſit procuratorem, & procurator non comparet: non dicitur contumax procurator, ſed dominus.vt ibi dixi in d.l.cum filius. Oppo. de l.cum à ma

l tribus.C.qui pe.tut. [l] Solu.Caſus † ſuper

3 ueniens in perſonam procuratoris excuſat dominum:vt ibi, & extra de procur.c. querelam.ſecus in negligentia,vt hic &c.

Si liber homo. Si apparet emptionem factã meo nomine non valere, tenetur procurator, niſi cedat actionem, ſi quam habet efficacem : alias ſecus.hoc dicit.&c.

m Mandati. Actio [m] mandati datur ad intereſſe : & ideo ſi non intereſt, non datur. hoc dicit.

1 ☞ *Fideiuſſor ꝓ poſſit ſoluere, & de ſubſtãtia pricipalis.*

2 *Vnus ex pluribus hæredibus debentibus certam ſpeciem poteſt ſoluere partem alterius.*

3 *Fideiuſſor an teneatur appellare, & appellationem proſequi.*

4 *Paupertas quòd proſit.*

Si ignorantes. Fideiuſſorem omittentem exceptionem excuſat ignorantia:omittentem verò appellare excuſat paupertas & denunciatio facta principali. hoc dicit.

n Nota principaliter " ex hoc §.ibi:ex ſub

1 ſtantia. Nota † quòd fideiuſſores poſſunt

o ſoluere ex ſubſtantia debitoris." Ita dicit gloſſ.in l.venditor .in princip.§. de iudic. & idem dicit Iaco.de Are. & Richar. Malum.per iſtum text. alleg.C.vbi de cri.agr opor.auẽ. qua in prouincia. licet gloſſ.ibi aliter intelligat.pro hoc facit C.de epiſco.

2 & cler.auẽ.ſi captiui. Et per hoc † dicebat

a ¶ Paupertate. Paupertas excuſat ab appellando:& ideo dicit Bal.in l.fi.C.de cõdi.inſer.q̃ nõ proſequenti appellationẽ propter paupertatẽ, non currunt fatalia. Et adde Bal.in l.fi.in princ.§.qd̃ quiſq; iuris.& in l.illicitas.§. veritas.ad materiã §. de offic.praeſi.& vide Lud.in §.de viro l.ſi vero.ſol.matri.in falletia propter paupertatem. Adde quod Bald.idem cõſuluit, conſi.v.lib.iij.

b ¶ Si cui. In prin.huius §.&c. Ideo dicit Bal.per illũ text.in l. cum per eos.C.ſi quis alteri vel ſibi.quòd actionẽ,quã mihi teneris cedere, cogeris ad mei petitionem in iudicio mouere.

c ¶ Si qs ea. Vide Barto.§.eod.in l.ij.& in l. ex maleficijs.§.ſi iudex.de actio.& obli.

d ✠ POMATES. ¶ Idẽ Labeo. Vide Alexãd.conſi.cxcvij. alias cxlvij.col.j.volu.ij.Bal.in c.domino guerram.in princi.

e ¶ Dicantur inhoneſtæ.vide hic Are.cõſi. xxxiij colũ.ij.Ro. ſingu.cccexlv. incip. Iex venditor.Bald.in l.lex quoties.C.de preci.Impe.offe.Inno.in c.quoniã frequenter. vt lite non contesta.

f ¶ Defendit aliũ. Vide Barto.in l.j.j.iudi. ſolu.& Bar.in l.verũ in prin.§.pro ſocio.& per doc.in l.ſunt qui. de re iudi.& not.Bal. in l.ij.in ij.col.in ver, quæro qd ſi debitor, de execu.rei iudica.

g ✠ POMATES. ¶ Donandi hoc dicit. Vide Alex.conſi. xlvij.in ſi.volu.ij.

h ¶ Idẽ Papinianus. Et circa nota.hic per Cy.vide Bald.in l.eã quam. in xiij. col.in ſi.C.de fideicom.

i ¶ Si poſt creditam. Mandatũ reſpicit futura:& ad hoc Bald. in l.ob hæc verba.§. de infa.poſt Iaco. de Are.alleg.gloſ.ſingu. hic:& vide quod no. Angel.in l.Iulianus. circa j.colũ.§.qui ſatisda.cog.

Iaco.de Are,& ego refero in l.eandẽ.j.de ver.obli.q̃ qñ ſunt plures hæredes,qui tenentur ad certã ſpeciẽ:quia neuter ſolutione partis liberat:pòt vnus ſoluere partẽ alterius:ſic etiã fideiuſſor pòt remittere poſſeſsionẽ rei principalis,quã ſoluere tenebat,per iſtũ tex.quẽ tene menti. Secundò no.†q̃ fideiuſſor tenet appellare, nõ autẽ proſequi. Sed cõtra hoc inſtatur. ſi em tantũ appellare cogit,nõ autẽ proſequi,qũo propter paupertatẽ excuſari poteſt cũ appellatio viua voce fiat:Ideo dicebat Iac.But.q̃ fideiuſſor non ſolũ cogitur appellare,ſed etiã proſequi,niſi excuſetur paupertate,[a] vt hic.& vt tollatur cõtrariũ l.inuitus.C.de procu.dicebat ipſe ſic:qñq̃ quis dãnatur noie alieno:& tũc tenet appellare,nõ proſequi:vt l.inuitus.C.de procu.quãdoq; condẽnat nomine ſuo,tñ hoc tendit ad incõmodũ alienum:& tũc cogit appellare,& proſequi,niſi excuſet ex cauſa hic poſita.Sic etiã debet intelligi l.Herennius.§.Caia.j.de euict. Vltimò†no. q̃ paupertas prodeſt:de quo plenè in l.ſi quis ad declinandã.C.de epiſ.& cleri.&c.

Dolo autem. Procurator tenetur de dolo & culpa,& de eo quod ad eũ peruenit.h.d.No. tex.in verſi.ſed & ſi dolo.q̃ omiſsio facta gratia alterius quod fieri debet,dicit lata culpa. Itẽ not.tex.ex quo fiunt quotidie inſtrumẽta,facio procuratorẽ in rem ſuã, & pono eũ loco mei,& q̃ nõ teneatur de euictione,& promittatur pro eo cum pacto,q̃ ſit obligatus ex facto ſuo,&c.

Demque.

Si procurator. In actione mandati veniunt vſuræ.h.d.

Si quis Titio. Si aliàs cõtrahendo mandatũ perficitur,actio mãdati extinguit,& ex nouo cõtractu agitur.h.d. Opp.§.depoſiti. l.j.§.ſi te rogauero.& §.ſeq.Sol.hic recipiendo mutuũ,perfectũ eſt mãdatũ:ibi ſecus.Præterea,hic ex forma mandati apparet quod voluit trãſigere in formã alterius cõtractus.Dicit enim q̃ acciperet pecuniam mutuã.ecce nomẽ cõtractus.Sed ſi dixiſſet ſimpliciter q̃ acciperet pecuniam,non adiecto nomine contractus,vt quia non dixiſſet mutuum,nec aliter expreſsiſſet:tunc actio mãdati cõpeteret: vt l.contraria.&c.

Idem Papinianus. Qui fide iubet p procuratore,habet actionem contra dominum.h.d.

1 ☞ *De actione,quam mihi debes cedere,debes facere quicquid ego uolo.*
2 *Si mulier adhibet coniunctam perſonã ad ſtipulandũ dotem,an uideatur donare.*
3 *Si aliquis adhibet ad ſtipulãdũ eum,à quo donationẽ receperat,an uideatur donare.*
4 *Conſultor qui imperitè conſuluit,tenetur tantum de dolo.*

b Si cui. [b] Qui mihi tenetur actionẽ cedere,pòt cogi debito rem liberare,vel alteri delegare ad mei petitionẽ.
1 h.d. Not.†q̃ de actione quæ debet mihi cedi, debes facere quicquid volo. Secũdò no.finẽ huius §.q̃ videt cõtra duas regulas poſitas per gl.noſtras.Prima†q̃ ſi mulier adhibet ad ſtipulandũ dotẽ,cõiũctã p̃ſonã videt donare.qd̃ eſt cõtra caſum hic vbi filia adhibuit matrẽ.dixi in l.quæ dotis.j.ſol.mat.Se-
3 cũda videt cõtra aliã regulã,quæ eſt†q̃ ſi aliqs adhibet ad ſtipulãdũ eũ, à quo donationẽ receperat,videt donare:vt j.eo.l. ſi vero.§.idem Papinianus.qd̃ videt falſum in dote,vt hic,ibi: q̃uis & ipſa ſit quæ dotẽ dedit.Licet em ibi mater dotauerit ſi lia:tñ ſi filia adhibet eã ad ſtipulandũ,nõ videt adhibere animo donãdi.quæ plenè dic vt dixi in d.l.quæ dotis.j.ſolu.mat.

c Si quis ea. [c] Adhibitus vt conſultor nõ tenetur mandati,ſed ſolum de dolo,ſi dolus interceſsit.h.d.
4 quod no.facit q̃†cõſultor,qui imperitè conſuluit,non tenetur niſi de dolo.Specu.tangit in titu.de requi.conſilij.

Si mandauero. Procurator tenetur reſtituere id qd̃ ad eũ ex mandato venit.h.d.

d Idem Labeo. [d] Procurator poteſt domino imputare quicquid licitè impendit.h.d.

1 ☞ *Exceptiones inhoneſtæ quæ dicantur.*
2 *Quis poteſt alium defendere ex oppſitionibus competentibus ex ſua perſona.*

Generaliter. Omiſsio exceptionis inhoneſtæ nõ impedit actionẽ mãdati.Itẽ qui aliũ ex neceſsitate defendit,exceptionibus ex ſua p̃ſona vti poteſt.h.d.
1 Quæro,†quẽ eſt iſta exceptio inhoneſta,de qua dicit tex.Dicit gl.ſi actor ius iniquũ impetrauit:vnde ,ppter ſuũ delictũ nõ debet audiri.qd̃ tene mẽti pro exceptionib̃,quæ tota die emanant ex forma ſtatutorũ,vt qs nõ audiat,quia nõ ſoluit collectas,& ſimilia,vt iſtæ exceptiones dicant inhoneſtę[e].Secũdo
2 nota†q̃ ille,qui defendit aliũ[f] pòt opponere ex p̃ſona ſua.De
f quo in l.vẽditor.§.de iudi.Cõtra de l.minor.xxv.annis.§.defenſor mariti.§.de procu.Sol.ibi loquit in defenſore voluntario:hic in defenſore neceſsario,ad quẽ ſpectat cõmodũ & incommodũ.Dixi vobis in l.ſed & ſi lege.§.itẽ ſi rem diſtraxit. §.de peti.hære.& l.Procurator ad exhibendum.j.iudi.ſol.&c.

Si fideiuſſori. Acceptilatio facta cauſa remunerãdi, fideiuſſori tribuit actionẽ mãdati:ſe-
g cus ſi ſimpliciter cauſa donãdi.h.d.[g] Not.hãc differẽtiã inter remunerationẽ & ſimplicẽ donationẽ. Secũdò nota q̃ in dubio donatio cauſa mortis & legatũ præſumitur cauſa remunerationis. Oppo.j.eo.l.proxi.§.j.Sol.ibi videbitis incõtinẽti.

Ivero.

Marcellus. Vna fictio circa idẽ admittitur,non autẽ plures.h.d.cũ ſeq.ver.planè ſecũdũ Gul. vt no.per eum §.de pact.l.ab emptione.Ego intellígo iſtum §. aliter vt dixi in l.ſi is qui pro emptore.j.de vſuſca.in fi.

Si filiofamilias. Conditio poteſtatiua retro nõ trahitur:& ideo tẽpus exiſtẽtis conditionis inſpicitur quo ad inquiſitionẽ.hoc dicit. Oppo.de l.ſi filius.j.de ver.obli.Glo.ſoluit ſuo modo.Tu dic q̃ ibi loquitur in cõditione cauſali quæ exiſtens retrotrahit ad tẽpus cõtractus:meritò tẽpus contractus inſpicitur : hic in conditione poteſtatiua,quæ conditio exiſtẽs retro non trahitur:vt l.potior.& l.qui balneum infrà qui po.in pign.hab.Dixi plenè in d.l.ſi filius.j.de verbo.obliga.&c.

h Idem Papinianus. [h] Vnus actus donationis facit aliã donationẽ præſumi. h.d.hoc fallit fauore dotis:vt §.eo.l.idemq̃.§.ſi cui mandauero.de quo plenè dixi in l.quæ dotis.j.ſolu.matri.&c.

Si mihi. Procurator ad emendũ poteſt repetere pretiũ quod ſoluit,& ſi aliquid amplius impendit.h.d.

Si adoleſcens. Qui fideiubet pro minore,actionem mandati non habet.h.d. Oppo.de lege tertia.§.necnon ſupra de in rem verſo.ibi loquitur in maiore:hic in minore. Opp.de l.ſi quis cũ ſciret.j.de vſuſca.pro emptore.Solue vt ibi dixi in l.is cui bonis.j.de verb.obli.&c.

Cum quidam. Verba recommendatoria non obligant.hoc dicit.

Si quis. Si mutuet filio nõ cõtra ſenatuſcõſultũ Macedonianũ,vel cũ de hoc dubitat,tenet mandati.h.d.

i Si poſt creditam. [i] Mandatũ nõ poteſt interuenire pro eo quod eſt factum, ſed pro eo quod eſt fiendum &c.

Si man

a ✠ POMATES. ¶ Si mandauero. Vide aliquid per Barb. c.ij.de offi.delega.

b ✠ POMATES. ¶ Ad hoc. Vide Ro. conſi.xxij.

c ¶ L.cùm pater. Adde Bart.in l.ij.j. de dona. per Bal. in l. mandatum.C.mandati.

d ¶ Hæredẽ.in prin. huius l. Singularis eſt hæc lex ſecundũ Bal. in l.ſi in ſolutũ.C.de act.& obli.& adde q̃ no.Bart.in l. qui Romæ.§. duo fratres. in vj.q.de verb. obliga.

e ✠ POMATES. ¶ Hereditate vẽdita. Ergo argumentũ intelligit de rebus præſentibus,non autẽ de futuris. Vide Alexan. conſi.xxxiiij. volu.ij. col.ij.

f ¶ Poſſet habere. Facit ad no.per Bal.in l. hæredẽ.in j.col. de hære.act.

g ¶ Si mandaſſem. Plenè per Bal. in l. mãdatum.in pe.col.C.eo.

h ¶ Interdum. Notat Bar.& Imol. in l.qui bis.de verbo.oblig.

i ¶ Is cuius bona. Et vide Bart.in l. vlti.de cur.bo.dã.& hic vide q̃ in publicatiõe veniũt præſentia tantũ. & ita allegat do.Ioã. in l.ex facto. in fin. de vulg.& pupil.et ideo iura cõditionalia nõ veniũt,iuxta ea q̃ dixi poſt Bar.in l.nõ ad ea.in fi.de cõdi.& demon. Ad hoc etiã allega.Bal.in l. fi. in fi.C. q̃ res pig. Et ad iſta an deportatus poſsit acquirere, vide plenè Bal.in l.ij.C.de bo.p̃ſcrip.adde q̃ iura cõditionalia nõ trãſeũt in fiſcũ.Bal.cõſ.xxiij. lib.ij.

i ✠ POMATES. ¶ Is cuius bona. Vide Franci.Cre.ſingu. cxlvj. & qd̃ in caſu huius §.veniunt tãtũ bona præſentia, vide Nel.de ſancto Gemi. in tract.bannito. in j. parte ſecundi tẽporis. ccccxvtij. Alex.conſi. xv.in fi.in j.volu.

k ¶ Si tibi centum.in prin.huius &c. Vide in l.ab omnibus.de lega.j.& Bal.no.in l.ordo.in ij.col. C. de execu.rei iudi. & ideo dicit Bal.l. l.ſi is cui. C. de fur.q̃ ſi do tibi pecuniã vt des cui vis: quid debes facere , decidit hic ſecundũ eũ.

l ✠ POMATES. ¶ Quod quis nõ. Vide Roma. conſili.cẽxxvij.in iiij. colũ. & Bal.conſil.cclxxxvij. vol.iiij.Bald.& alios doct.c.cùm in iure.& Pau.de caſ.cõ.cxlvij. col.fin. Calde. conſil. xxxj.in ti.de teſti.vbi ponit an ille , qui habet diſtribuere,poſsit proprijs filijs diſtri-

Si mandauero. [a] Mandatum pòt reuocari ad petitionem mandantis.h.d.

☞ *Mandatum quando morte finiatur.*

Idem Marcellus. Mandatũ quod con
1 fertur poſt mortẽ,†non finitur morte. Itẽ mandatarius pòt agere vt ſibi detur pecunia pro executione mandati neceſſaria. Opp.j.eo.l.inter cauſas in princi. Sol. hic mandatũ fuit collatũ poſt mortẽ:ibi non. Ad hoc[b] opp.de l.cum pater.[c] §. Mẽuio. j.de leg.ij.dicit gl.ibi mandatũ fuit collatũ invita.Tu dic q̃ tres ſunt caſus.Qñque mandatũ & effectus mãdati cõfertur in vita:& tũc finitur morte:vt d.l.inter cauſas. j.eo.Quandoq; mandatũ & effectus mandati confertur poſt mortem : & non finit morte,vt hic.Quandoq; mandatum confertur in vita,ſed effectus mandati confertur poſt mortẽ:& tunc adhibetur quædã diſtinctio ſciẽtiæ & ignorãtiæ:vt d.l.cùm pater.§. Mæuio.j.de leg.ij. Opp. de l.ſi.j. de ſol.Solu.vt ibi no.& non obſtat &c.

☞ *Hæreditate uendita q̃ non tranſeunt niſi actiones.*
Clauſula,cedẽs q̃ habet et habere ſperat,quid importet.

Haeredem. [d] In emptorem hæreditatis nõ transeunt actiones,niſi quæ tũc tẽporis cõpetebant. Not. iſtud principium † cũ gl.q̃ hæreditate vẽdita[e] nõ tranſeũt niſi actiones tunc temporis competẽtes: dico hodie†apponit in cõtractibus emptionis & venditionis, q̃ cedit omne ius quod habet et habere ſperat,vel poſſet habere:[f] quia propter verbum,ſperat,videtur eſſe actiones quas poſſet habere , &c.

Si mandaſſem. [g] Reuocatio mandati non præiudicat procuratori,ſi ad eius notitiã nõ peuenit. h.d.

Si quis. Si mãdaſti mihi vt in meo ædificẽ ad vtilitatem tertij:in tantũ competit mihi contra te actio , in quantum intereſt mea.h.d.

Si mandauero. Actio ſu pueniens pendente iudicio ex cã de p̃terito prodeſt actori ad condemnationem. h.d.

Si mandauero tibi. Qui fideiubet vel ſoluit ante diem,non poteſt agere niſi adueniente die.h.d.

h Interdum. [h] Quando mandatum reſpicit cõmodũ meũ & alienum,oritur actio mandati.h.d.

Si hi. Valet mãdatũ de re mea emenda à tertio de iure vẽdente. h.d. Opp.C.ſi ſeru[o] extero.l.j.Sol. Dicũt qdã q̃ hic de æquitate cõſiſtit mãdatũ,vt dicit tex.non de rigore,vt ibi. Alij dicũt q̃ ibi fuit mãdatũ de re mea emẽda à me: hic de emẽda à tertio vẽdente de iure.Quod dic vt ibi no.p Cy.in iiij.op.aliàs in j.q. & facit ad iſtam l.infrà de publi.l.cotẽ.§. pen.

Iulianus. Conſiſtit mandatũ de re emenda,quæ eſt mandatarij pro parte.hoc dicit.

i Is, cuius bona. [i] Qui retinet ea, quæ ſunt iuris gentium , ex contractibus iuris gentium habet actionẽ ciuilẽ. h.d. & facit ad hoc infrà de re iudica.l. ſi victum. & quod ibi not.& ibi dixi materiam iſtius §.&c.

Qui ædem. Mandatum rei turpis nullum eſt.h.d.

☞ *Quis non poteſt eligere ſeipſum*

k Si tibi centum. [k] Qui rem in vſus ſuos citra formam mandati cõuertit, etiam furti tenetur,& non poteſt quis eligere ſeipſum.
m h.d. No.† q̃ quis non [l] poteſt ſeipſum
l eligere. De quo tangit glo.extra de elect. cap.j. & capit. cùm in iure . & nota quod cuiuſq; vniuer.no.l.planè.

Si mandauerim. Solutio facta de pecunia creditoris , vel eius nomine accepta, non liberat debitorem.hoc dicit.

Fugitiuus. Si res empta à ſeruo alteri eius mandato traditur,venditor liberatur:aliàs ſecus.

m Si curator. [m] Ei, ad quem negotiũ ſpectat,datur actio mãdati , ſi interceſsit : vel actio negot.geſt.ſi eius contemplatione eſt geſtum:aliàs habet actionem in factum,&c.

n Sicut autem. [n] Qui mandatum ſusceptum non im
r plet , vel intempeſtiuè renunciat, tenetur mandati ad intereſſe : niſi ex iuſta cauſa fuerit excuſatus, &c.

o Inter cauſas. [o] Morte mandãtis ſoluitur mandatũ: ſed effectus durat ſi mãdatarius ignorauit.h.d.Not. q̃ licet morte finiat mandatũ,tñ ſi poſt mortem impleat à mãdatario ignorãte, ſufficit ad actionẽ & liberationẽ.

Abeſse. Fideiuſſor delegans debitorem,etiam non ſoluendo ſoluiſſe videtur.h.d. Oppon.j. de iure do.l.promittendo.§.ſi à debitore. Sol.intellige hic q̃ creditor ſciebat debitorẽ non eſſe ſoluendo.Ita dicit glo.hic: contrariũ no.j.de fideiuſ.l.iij.Dy.approbat ibi iſtã gl.dic vt ibi p eũ,&c.

1 ☞ *Ambaſiator derobatus in uia an debeat reſtitui.*

Non omnia. Damna caſu fortuito occurentia dñs p curatori non emendat.h.d.Glo.dicit in fi.quod hic dicitur de curialitate non debet ſeruari. Dic q̃ iſta
p glo.facit ad [p] q.do.Io.fuit miſſus ambaſiator† à legato ad pa-
1 pam:dum reuertere fuit derobatus apud Papiã : quærebatur vtrum deberet ſibi reſtitui à legato. Conuocatis doctoribus dixerunt quòd ſic de curialitate. Allegant hunc §.non omnia. de hoc per Dy.in l.quoniã multa facinora.C.ad l.Iuliam de vi publica.Ego pleniſsimè in l.ſi ſerus.§.ij.j. de furtis,&c.

Si quis alicui. Iſtam legem ſummaui tibi in l. ſi mandauero.§. ſicut.§. eod. titulo.

Si mandato. Mandatori cedendæ ſunt actiones contra reũ principalem:quia eius ſolutione in dubio reus principalis non liberat.h.d.cum l.ſequenti.

q Papinianus. [q] De hoc plenè per Dyn. in l. Modeſtinus.j.de ſol.& ibi plenè dixi.

r Si fideiuſsor. [r] Si fideiuſſor ſoluit ignorãs debitorem liberatum vel tutum exceptione habet actionem mandati:niſi fuerit ignorãtia ſupina.hoc dicit, vſque ad §. quædam &c.

1 ☞ *Apices iuris dicuntur,qui reſpiciunt magis ſubtilitatem quàm factum.*
2 *In curia mercatorum iudicari debet de bono & æquo.& quomodo hoc intelligatur.*

buere.& cõſi.xxxix. & Anc.cle.j.de teſtã. col.pen. Gemi.c.religioſus.§.ſanè.colũ.iij. de teſta.ã vj. Anc.cõſ. lxxxiiij.& Flor.l.altius.ff.ſi ſer.vendi.& Odoffre.et Marti.ſi li. hic qui omnes tenẽt q̃ nõ poſsit. Cardi.dicta cle.j.de teſta. ccccxxij. Panor.in c. j.de coha.cleri.& mulie.Soc.conſil.xj.vide etiã aliqua per do. Felic.cæterũ.col.penũ.in princ.de offi.ordi.

m ¶ Si curator.in prin. huius §.&c. Dic plenè vt not.per gloſſ.& doct.in l.ſi mandatũ. C.de nego.geſt.& gl. plenius in l.ſi pupilli. §. ſi qs ita.de neg.ge.

n ¶ Sicut autẽ. Quando mandatarius poteſt renunciare mandato,vide j.eodem l.ſi quis alicui. §. qui ſuſcepit mandatum.

o ✠ POMATES. ¶ Inter cauſas. Vide Alex.poſt Bart.l.eius qui in quinciã.ã vij. colum.ff.ſi cer.peta.

p ✠ POMATES. ¶ Facit ad. Vide Felin.c.j.de teſti.

q ¶ Papinianus. Hæc eſt melior gloſſ. quæ ſit in iure ſecundùm Bald.in l.j.in ij.colũ. C.de ac.& oblig.

r ✠ POMATES. ¶ Si fideiuſſor. Vide Alexan.ad iſtum tex. & ſimiles conſil.lvij. in princi.j.volum.

a ¶ Quedã.in princ.huius.§.item pōt poni exemplũ in hoc §.si fideiussor nō opposuit exceptionē excussionis.per glos.ordina.in l.si mancipiũ.§.si communi diui.j.de euictio.& ad Bart.hic vide Aret.in c.dilecti.col.iiij.de iudi.
b ✠ POMATES. ¶ Not.quod. Vide Bald.c.j.in x.colum.de constit.
c ✠ POMATES. ¶ Facti veritatem. Vide Cur.l.singularia.prope fin.s.si cert.petat. Alex.l.placuit.C.de iud.in fin.et cōsil.xlj.in j.col.in iij. volu. Vide etiam per Feli.c.cùm venissent. ij. colum.de testib.in versi.fallit ista cōclusio. Felin. c.nullus.de 1 præsumpt. &c. fi.vij. c col.de præscr.Barba. 2 consil.vij.in xij.colũ. ij.volu.& cōsil.xxix. aliàs xxviij. in iij.& iiij.col.ij.volu.& cō- d filio xxxj.in ij.colũ.ij. volu.& consil. xxix, aliàs xxviij.in iij. & iiij. colum. ij.volu.& consil. xxxj.in ij. col. in ij.volumi. Roma. consil.xciij.& consil. xiiij.& cōsilio cxciij. Imo.consilio cxlj.& consilio cxlvj. in iij. colum. & Cardinal. cxxxiiij. colum. fina. Ana.consil.lij.& Bal. 1 c.cùm adeo. colũ.fin. de rescri. Bal. c.iij.iij. col.de offic.delega.& 2 Aret.l.si seruum.§.sequitur.ff.de verb.ob- e liga.& Aret.consilio cxj.col.penul.vbi dicit quid importet ista clausula quòd verba 1 intelligantur secundùm puram & bonã f fidem,vide etiã Aret. 2 consilio cxxvj.& sequen. Alex.l.milites. C.de,testa.mili.& vide vnam verbum ad hanc legem colum.ij. & Bald.c.cùm venissent.in fi.de testi. Socin.consilio cxxxj.columna viij.vbi ponit g an propter hoc quòd agatur de bono & æ- 1 quo posit admitti probatio quæ aliàs non foret admittenda: & consilio cxx. vide etiam Roman. cōsilio cxlix. colum. 1 ij.vbi ponit an in tali h curia posset opponi exceptio præscriptionis.& consilio cccxxvj.in j.dubio & consilio ccccxxx.vbi loquitur in exceptione excussionis,& sic ordinis.

d ¶ Ad iura ciuilia. Vide infrà, eodem in j. Quintus.& quæ notat Bartol.in l.si fideiussor.in fin.j.de fideiussor.& singulariter per Bal.in l.si pro ea. in vltima columna 1 C.eodem.& ibi etiam an posit opponi exceptio non solutæ ga- 2 bellę per Sali.in l.placuit.de iudic.C. Adde Roman.consilio cccxxx.vbi dicit quòd vbi procedit secundum æquitatem : non admittitur exceptio excussionis: quia illa est de apicibus iuris.

e In omnibus.in prin.huius &c.istum textum limita & similes,vt per Bart. in l.j.§.denique.in fin.infrà, quod vi aut clam. Item fallit in casu l.si sponsus.§. si vxor.j.de doqa.inter virum & vxorem.

f ¶ Nota quòd ille, &c. Vide latius per Bald.in l.j.C.de condict.inde.in ver. secundò quæro.& in versi.vltimò aduerte.& l.sub specie.C.de re iudica.

f ✠ POMATES. ¶ Quod ille. Circa istum text.vide Felinum c.suborta.v.colum.cum sequen.de re iudica. Vide Roman.consilio cv.in ij.colum.& Imo.cōsi.cxlvj.in vij.colũ.Paul.de Cast.consil.cccxxj.incipien.in causa quæ vertitur Parmæ.Bald.l.j.col.iij.C.de condi.indebi.quem sequitur Alexand.l. si quis duobus.in aposti.j.de fal.& Bald.l.si tibi.C.de libe.cau.

g ¶ §. ij. Vide per Imol.in l. Imperatores de re iudica.

h ¶ Fideiussor. Vtrũ interruptio facta contra principalē operet contra fideiussorem,& quid in duobus reis:& istas glo.reducas ad concordiam secundum Bald.in l.tam mãdatori.C.de nō nume.pecun.quia ista loquuntur in fideiussore iudicatum soluti: alia in fideiussore cōtractus.& hoc ponit ibi in penult.colum.

i ¶ Si hominem. nota quod procurator ex causa prouocat errorem domini. Ita allegat Bal.in l.error.in vlti.versi.in xv.colũ. C.de iur.et facti igno. Adde Bar.in l.non solũ. §.morte.j.de oper. no.nun.ad fi.huius legis adde Bar.i l.quoties.in fi.de opt.lega. & Bal.in j.consti.Codic.in §.hæc igit. Bartol. in l.ambitiosa.in prin.iiij. col.& discurre per illam legem j. de decre.ab ordi.fa. ADDE quę posui in cōst.Codic.post Ale.
✠ POMATES. ¶ Si hominem. Vide quid per istũ text.dicat Cremẽ.sing.cl.& Ro. sing.ccccxcix.& Ro.cōsil.ccccl.xxxiij. & infinita per Feli.c. j.in xv.col.cum duabus sequenti.de constit.& in c.decætero. colum.ij.de re iudi.& vide Alexã.in rubri. de offi.eius. ff.in tertia colum.circa fi.Iason.l.non solũ. §.morte.xxv. colũ.ff.de no. ope. nuncia. Alexan. l.nemo pōt de lega.j. in prima col.& consilio ccxlviij.in quinta colũ. Et vide concor.per Corse.singu. in verbo,iuramentũ. per Barba.cōs.xxxv. in xx.col.& sequenti. ij.volu.Roma.consil. cccxxiiij.incip.in nomine. Feli.in c.de cætero. secunda colum. de re iudica. Roman. consi.xciij.in secũda colũ.& consilio cccxxv. iij. colũ. Bald.c. cùm ordinem.col.penult.de rescri. Barba. consilio c. de causis. colum. x.in fin.& sequen.de offic.delega. multa per Barba. in rubri.C.qui admit.colum.xxij.& quatuor sequen. Et Angel.in authenti.hoc inter liberos.C.de testa. Roma. consil. cccxxviij. & ccccxx. in vltima columna.

k ¶ Et vicarius generalis. Adde Bartol. in l. non solum. §.morte.de oper.noui nunciatio.

l ¶ Arbitrium. Et hoc idem dicit Barto.per istum tex.in j.constit.Codic.idem ponit & tenet domin. Abb.in c.studuisti.circa prin.de offic.leg. Facit quod voluit Bal.in rub.C.qui admitti.post mediũ primæ col. vbi voluit ꝓ Potestas ex causa potest venire contra statutũ ab eo iuratum adde Barto.in l.quoties.in fi.de ope.liber. Adde Rom.cōsi.ccccxxix.vbi tenet ꝓ iudex ex cã pōt venire contra statutũ iuratũ.

m ✠ POMATES. ¶ Hæreditas potest. Per istum text.verificatur id quod consuluit Aretin.consilio xlvj.quòd quando quis reliquit hæreditatem, videtur relinquere commoda & incommoda.

m ¶ Hæreditas potest. An titulus hæreditarius dicatur lucratiuus,dic quòd sic, si est soluenda hæreditas:aliàs secus,in l.inter stipulantem.§.si rem.& ibi notat Dyn.& Angel.j.de verbor.obliga.iuncta l.si seruus legatus.§. Stichum. in versic.item si domino j.de legat.j.

Dicunt

a ¶ Gestum est.Istud est contra not.per Bar.in dicto versi.idem Marcellus.

b ¶ Litera quæ dicit.Dic plenius vt hic per Iac.But. Pro cuius intelligentia præsuppono ꝓ qũ procurator conuertit pecunias domini in vtilitatẽ suã, tenetur ad vsuras,quæ in regione sua frequentantur.l.idẽ.§. si procurator.s.e.

c ¶ Si fundum.Sali.allegat hunc tex.sing.in l.hac edictali.§.is illud.de secunup. ꝓ st ex tribus æstimatoribus assumptis vnus æstimat viginti, alius triginta, alius trigintaquinq; debẽt oẽs summę coaceruari, & per iudicẽ a estimari in tertia parte totius summæ per istũ tex. Cogita propter l.diem proferre. §.si plures.s.de arbi.et per l.inter pares.in fi. & quod ibi nota. per Bar.j. de re iudi. ideo suum dictum dubita b bile videtur:sed tamẽ est valde mirabile, si est verum.& istũ tex. etiam ad illud introducit glos.not. in l.cũ in eo.s.de pact.& pōderat etiam Bald. singul.istos text.in l.j.in vj. quæst.C.si seruus. extero.

c ✠ POMATES. ¶ Si fundum. Vide Rom.sing.cccccc. Et c ad istũ tex. vide Bal. in l.ij.vj.col.C.si seru. exte.Alexã.& Iaso.l. frater à fratre. in xiij. notabi.de cond.inde.

d ¶ Lucius Titius.in prin.huius &c.Quid si debitor in casu huius legis,quia promisit sub pœna eum facere liberari, interpellauit creditorẽ quod fideiussorẽ liberaret, & offerendo ei alios fideiussores idoneos, & ille recusauit liberare, an sit excusatus debitor ; & qualiter succurritur fideiussori,vide per Bal.in l.si patẽr.C.de colla. in l. Labeo.§.si p. & Cy. vbi suprà de arbi.l.ij. C.de senten. quæ sine cer.quãti.in l. qui autem.§.sed si quis.in re portatis antiquis. de consti.pecu. licet aliter ꝓ in dictis locis locutus sit in cōsilio suo incipien.considerandum est quod fideiussor & c. & vtrũ d fideiussor de euictiõe posit se petere eximi & liberari re nondũ euicta,etiam cum stetit per magnum tempus in fideiussione.et Bald.in l. facere posse.in fi.fol.matri. vbi videtur text.cũ gl.tenet ꝓ non:quia adhuc oligatus non est,vt ibi. Hoc tenet etiã Cyn.in l.si pro ea.C.mãda.& ideo dixit Bal.in d.l.facere ꝓ ius cōsilii in practicãdi forma. Nã non cōcludit libellus,si fideiussor petat se extrahi de fideiussione, & hoc non potest:vt dictũ est.secus si dicat ꝓ diu occasione fideiussionis fuit obligatus:nam tunc bene concludit libellus,vt,in hac lege:& hoc bene poterit procedere:& sic peti poterit quòd eximatur à promissione facta,nõ autem ab obligatione & fideiussione:quia nunquàm obligatus fuit,vt dictũ est : non tamen dicitur diu stetisse in obligatione,nisi longum tempus transierit. Et ita etiam sequuntur Moder.docto.ibi.sed dubitatur vtrum iste §.& l.si pro ea. beant locum in fideiussore sine mandato. Et glossa nota.dicit quòd non habet istud beneficium.in lege sed videamus.de nogotijs gestis.Item an habeat locum hæc lex,lucius in iudicio,scilicet in fideiussore de iudicio sisti vel iudicato soluendo.& Bald. infrà eodem.l. si mandato meo.§. si iudicio. & in dicta lege si pro ea.C.eodem ponderat ibi esse text.singula.quod nor. & sequitur Ludouicus in l.Græcè.in fine,infrà de fideiussor.& Bald. in dicta l.si pro ea.Item vtrum inimicitia superueniens inter debitorẽ & fideiussorẽ sit iusta causa vt ille possit petere se à fideiussiõe absolui,Io.And.& Spe.in ti.de iudi. in §.specialia.ã additiõe quę incipit hic.qd cũ lex illa distinguit,aut est inimicitia leuis:& non est iusta cã.aut est magna, & culpa fideiussoris : & tũc idẽ. Aut sine sua culpa,sed debitoris:& tunc secus. Facit quod not.in l.in his. solut.matri.Sed ego habeo quòd fideiussio facta pro ignorante valet l.fideiubere.cum fi.j.de fideiuss.an talis habeat beneficium huius legis: vt pone in negotiorum gestore sine mandato.vna gloss.in l.ij.§.de nego.gestis.sentit ꝓ nõ: alia est contra & verior in l.sed videam[9]. eo.titu. & Bal. in l.si pro ea.in fi.Et ad hãc l.vide omnino l.fideiussor pro venditore. & quod ibi Bar.j. de fideiu. & quod ibi dixi.vbi ampliant hãc legem. & ad hanc legem cum materia vide quod habetur per gl. & latè not.in c.fi. de fideiuss.& omnino Bal.in l.certũ.in princi.C.fami.erci.& latè Bal.in d.l.si pro ea.& ibi dixi. Et idem in fideiubẽtibus pro tuto re durante tutela : & etiam alij cõditionaliter obligati pendente cõditione non possunt hoc petere:arg.l. nisi finita.§.fi.de tute. & ratio.distra.& per Bald. in d.l.si pro ea. Sed an interim possit petere eis præstari fideiussores indemnitatis,dic aut superuenit noua causa suspicionis debitoris:& possunt:aliàs nõ.ff.de pri ui. credi. l. si creditores. Sed quid si tutor non inuenit fideiussores indemnitatis : an ista difficultas eximit tutorem ab obligatione legis municipalis, casu quo per statutum arctaretur? Dic ꝓ non,per nota. in l.j.§. qui satisfda. cogan.& hæc sunt verba Bal.in consi.inci. cõsiderandũ est quod fideiussor.&c. Et an in hac executione primorũ fideiussorũ requiratur cõsensus creditoris,Bal.videtur dicere ꝓ sic,in l.qui autem.§.j.§.de consti. pecu.& Bald.in l.j.C.de colla. & de fideiussore obligato conditioniaiter de euictione, vide Bal.in l.j.C. de fideiu.mino. Adde secũdũ Vincen.& Cano. per illũ tex. in c.fi. & ibi latè glo. de fideiu. ꝓ si fideiussor iusta causa velit ire ad longinquas partes, posset,petere se liberari à fideiussione:ar.l. aut longa.ff.de procu. & ita sequitur ibi dom.

Abb. & de modo eximendi:& quid si fideiussor est carceratus, vide Bald.in l.ij.C.de senten.quæ sine certa quãti.

d ✠ POMATES. ¶ Lucius Titius. Vide aliqua per Alex.l. facere posse. ff.solu.matr.Barb.c.ij.col.j.de fideiuss.Bald.in c.rescripto.col.ij.de iureiur. & ibi Feli.in fi.Barb.c.consultationibus.col.ij.de offi.deleg.

e ✠ POMATES. ¶ Impleuerit.vide Ale.ã l.facere posse.et l.ij.ff.so.mat.

f ¶ Quod creditor. Vide Bal.in l.si pr̃.C.de col.& Bal. i l.q aũt.§.j.j.d cõst.pe.

g ✠ POMATES. ¶ Quintus Mutius.vide Panor.cõsil.lx.col.ij.volu.j.

h ¶ Not primã glos.Facit quod nota.Bartol.per illũ tex..in fi.in l.pecuniæ sortem,de ali.lega.& bene facit tex.in l.j.§.de pact.& in l.j.suprà,de cõsti.pec. Et ex hac æquitate ius Canonicũ voluit oriri actionẽ.c.j.de pact. & not.limitat Bal.in l.petens.ad finẽ.C.de pac.& no. Insti.de acti.§.cõstituta.& hic adde Sallic.in l.placuit.de iudi.vbi tenet idẽ quod hic:& plenius adde s.eo.l. fi fideiussor.§.quædam.Adde quod voluit Abb.consil.lx.lib.j.per hanc legem.

i ✠ POMATES. ¶ Item not. Pro isto dicto vide Alex.cõsi.lxxj. colum.j. volu.iij.& l.iurisgentium.§.sed cùm nulla.ff.de pactis. Et quid importẽt ista verba,procedas secundum æquitatem,vide Areti.c.dilecti.de iudi.clarius Areti.in l.si seruus.§.sequitur.de verbo.obliga.Barb.c.ex parte.lo ij.de offic.de-

1 Per arbitrium concessum aliquibus per commune, quis non potest facere contra statuta,nisi ex noua causa.

Quædam.

[a] Non imputatẽ fideiussori, si omisit exceptiones q̃ sunt de apicibus iuris, si de veritate negotij disputauit.h.d. No.ꝓ [b] † apices iuris dicunt, qui subtilitatẽ quãdã respiciunt magis, quàm facti veritatem[c]. Nota † ꝓ in curia mercatorũ debet iudicari de bono & æquo, omissis iuris solẽnitatib[9], qd est dictũ:hoc non dico ꝓ debeat intelligi non habito respectu ad iura ciuilia[d]: qa esset cõtra l.bona fides.§.ti.j.sed debet intelligi nõ inspectis solẽnitatibus iuris, hoc est nõ inspectis apicibus iuris, q veritatẽ negotij nõ tangunt, vt si esset intẽtata actio directa cùm cõpetebat vtilis,vel nõ erat cõtestata lis,& similia.qd not.multũ. Istũ §.in terminis habes ĩ d.l.bona fides. Itẽ habes hic vnã gl.q̃ ponit de exceptione cõpetente fideiussori,quam nota &c.

☞ *Petens uel recipiens debitum solutum cõmittit crimen stellionatus.*

Authoritas sententiæ impedit condictionem indebiti. Item restitutio in integrum.

In omnibus.

[e] Indebitũ solutum repetit, nisi authoritate rei iudicatæ fuerit solutũ.h.d. No. † ꝓ ille [f], q petit debitũ solutũ, vel semel solutũ iterũ recipit, cõmittit crimen stellionatus. Not. † ꝓ authoritas sententiæ impedit cõdictionẽ indebiti. Glo.tñ dicit ꝓ habet locũ cõdictio sine cã:itẽ restitutio in integrũ ex clausula generali, si qua mihi iusta causa,&c. vide gl.& signa digito. Doctores moderni dicũt cõtrariũ.qd vide p Cy.in l.j.C.de cõdi.inde.& dixi in l.si sine.§.ij.[8] j.rẽ ra.ha.vbi hoc tãgit,&c.

☞ *Quomodo fideiussor solus tempore liberetur absq; principali.*

Fideiussor.

Licet fideiussor sit tẽpore liberatus, si tñ soluit repetit p actionẽ mãdati.h.d.Quero † quomodo pōt esse ꝓ fideiussor [h] liberat solus tpe,& non principalis pone exemplũ ꝓ fideiussor fideiussit ad tps. Alij dicũt ꝓ cõtra fideiussorem non fuit facta interruptio pręscriptiõis,cõtra principalem sic.Istud glos.reprehẽdit:qa facta interruptione cõtra principalẽ videt facta contra fideiussorem:vt l.vl.C.de duobus reis.glos.alibi dicit ꝓ lex vltim.loquit in duobus reis, sed aliud est in fideiussore. Ita dicit glos.infrà de sol.l.cum quis.§.si quis pro reo.quod etiam Cyn.tenet in l. vlti.C.de duobus reis.licet illã nõ allegat.

☞ *Procurator generalis quòd non reuocat quæ specialiter sunt prouisa per dominum.*

In protestatione necessariò debet inseri causa.

Si hominem,

[i] Gñalis procurator nõ mutat ea:q̃ à dño specialiter sunt,puisa:nisi ex cã iusta, quã dñs ignorauit.h.d.quã l.no.multum. 1 Not.† qd dixi in summario, ꝓ procurator k gñalis,& vicari[9] generalis[k],& simplex nõ potest reuocare quæ specialiter sunt prouisa per dñm:nisi ex iusta causa. No.† ꝓ 2 in protestatiõe de necessitate debet inseri causa.quod dico plenius in materia protestationis in l.non solùm.§. fin.j.de no. 3 ope.nun. Nota istã legem † multũ,quòd 1 quando aliquibus cõceditur arbitrium[l] per cõmune quòd illi non possunt facere contra statutũ, nisi ex noua causa vel ex antiqua quã ignorabat cõe tpe cõcessi arbitrij seu confecti statuti:& millies feci.& dico plene ĩ l.ambitiosa.j.de decr.ab or.fa.

Si negotia.

Actio etiã pœnalis deuoluit in actione mãdati,si procurator à ipso non exigit.hoc dicit.

Si hæreditatẽ.

Hæreditas potest[m] esse damnosa legatis:ideo man datum de adeunda hęreditate est obligatorium; legatum non.hoc dicit.

Rogatus.

Fideiubens in minus quã fuerit mãdatum,habet actionem mandati: secus si in plus.hoc dicit.

1 ☞ *Pecunia non parata solutioni, quòd nuda conuentione non conuertatur in mutuum.*

2 *Pretium redactum ex re uenditu quomodo conuertatur in mutuum.*

3 *Vsuræ ex pacto debentur.*

Qui negotia.

Pecunia debita solutiõi nõ parata,in mutuũ non cõuertit nudo pacto.secus si esset solutiõi parata. Itẽ ex pacto incõtinenti apposito in cõtractibus bonæ fidei debent vsuræ.h.d. Primò 1 habes † ꝓ pecunia solutioni nõ parata nuda cõuentione nõ conuertit in mutuũ;secus si esset solutiõi parata,&c. De hoc plenè in l.singularia.s.si cert.peta. Secundò 2 † habes qualiter pretiũ redactũ ex re vẽdita cõuertit in causam mutui : quod dic vt plenè in l.rogasti.s.si cer.peta. Tertiò ha- 3 bes hic † ꝓ debent vsuræ ex pacto. Oppo.ꝓ istud pactũ nõ fuit incõtinenti ap- k positũ, sed ex interuallo, vt ex litera patet:ergo ad actionem nõ prodest;vt l.iuris gentium.§.quinimo.suprà,de pactis.

Dicunt quidã,mãdatũ habet tractum in futurum: non enim perficitur eo tpe quo mandat:sed durat toto tpe, quo negotiũ gerit. Vnde quicquid durante negotio gestũ est, [a] dicitur fieri incontinẽti, vt hic & dicetur in l.iuris gentiũ.§.idẽ Marcellus.suprà,de pactis. Alij dicunt ꝓ hæc epistola fuit missa statim cum pecunia fuit acceptata:& in hoc residet gl.Sed hoc est diuinare:vnde refert Iaco.But.ꝓ hic debentur vsuræ iudicis officio. Nec obstat b litera,quæ dicit, [b] de quibus conuenit:qa illa dictio, quibus, facit simplicem relationem.Et ita dicbat Hugo.sensisse.

Cum hæres.

Si mando tibi vt rem emas, quẽ habes communem cum aliquo:pro parte sociorum tantùm tenet mandatũ; pro parte verò tua tenet mandatũ & emptio. Itẽ mandatum morte finit: emptio aũt non.

Si fundum.

[c] Si mandauero quòd emas rem, quam habes communẽ cum alio, certo pretio: aliorũ partibus emptis tuã pro residuo pretio dare teneris.Sed si pretium determinatum non fuerit, ista pars boni viri arbitrio æstimabitur. h.d. cum prin.l.seq.Et no.finem istius legis,quam nescio alibi,& de hoc facto hoc anno habui in palatio syndicorum.&c.

Ita vt omnes.

Quod si fundum.

In mandato de emẽdo rem cõmunẽ cũ pluribus,nisi tota redimatur, mandati actione non agitur,si hoc est actum: si simpliciter est mandatum.h.d.

Hominem.

Quando æstimatio debetur iure obligationis,tempus contractæ oligationis inspicitur : sed si debetur officio iudicis , inspicit tẽpus moræ. h.d. Materiam istam vide in l.hac.s.de tritica ria.& in l.iij.§.in hac.s.commodati.

Lucius Titius.

[d] Qui obligauit pro alio pignus , vel se potest agere ante quã soluat vt liberet in casib[9] hic expressis.h.d. facit C.e.l.p ea. An aũt q fideiussit ꝓ euictione alicui[9] rei, posit agere vt liberetur,dic vt ibi per Cynum.

Et Aristoni.

Per pactum potest qs astringi ad casum fortuitum.h.d.

Si pro te.

Prohibitio impedit actionem mandati & negotiorum gestorum. hoc dicit. Vidistis in l. soluẽdo.& lege , ex duobus.s.de nego.gest.

Dolus.

Qui non vult facere id, ad quod scit se teneri,& potest,est in dolo.h.d. Opp.ꝓ nõ est in dolo , si nõ prosequit actione reali: quia apud eum nõ est dominiũ nec actio: & si nõ actio:ergo &c. vt l. pupilli.§. si ego.s.de neg.gest.glo.j.quæ est hic , ponit aliquas solutiones.Tu dic ꝓ hic habet actionẽ,& poterat prosequi & exigere : & sic cessant omnes inuolutiones gl.&c.

1 ☞ *Casum in quo creditor non tenetur suscipere alium uenientem ad defendendum animo nouandi, uide hic.*

Si mandato.

Mãdati actio ne potest agere mandatarius, cùm mandatum impleuerit, [e] aliàs non. Not. † casum ꝓ e f creditor [f] nõ tenet suscipere aliũ venien 1 tem ad defendendũ animo nouãdi , ita ꝓ prior liberet:licet gl. videantur dicere cõtrarium.vt l.liberto.§.fin.s.de nego.gest. Doc.notant in l.j.vbi in rem actio.versic. idem iuris. Not. & vide quod dixi de hoc in l.singularia.s.si cer.peta.

Si quis pro eo.

Si fideiussor soluit aliud vilius vt principalẽ liberet ab obligatione maiori mandati actione repetit. hoc dicit.

Vlianus.

Abesse videtur dos eo ipso ꝓ maritus sustinet onera matrimonij.h.d.

Si is qui pro te.

Solutio quę nõ liberat debitorem nõ parit actionẽ mandati:sed reconciliata solutione nascit actio.h.d.

1 ☞ *Verecũdia est,recusare qd quis pacto nudo pmisit.*

Quintus Mutius.

[g] Qui parcit pudori alteri[9] ad alteri[9] cõmodũ,nõ excusat:secus in eo q parcit pudori ꝓ prio.h.d. h quod nota. Et nota primã glo. quę dicit h 1 quòd ex pacto tenebat. Ex qua nota † quòd aliqua est verecũdia recusare quod i pacto nudo promisit. Item nota[i] argum.

lega.col.iij.Paul.de Cast.in rub.de cõstitu.col.xviij.Alex.l.milites.C.de testa. milit.vbi pulchra verba in simili p Alex.cõsil.xvij.col.v.volu.ij.vbi dicit q nõ põt opponi fideiussori p principalẽ q soluẽdo erat.& cõsi.xcj.col.ij.vo.ij.

a ¶ Argu.ex ista lege.Et idẽ notat Bar.in l.fideiussor.in fin.j.de fideiuſ.Sed domi.Ludo.in l.fideiussori.de dona.tenet cõtra,per not.per Inno.in c.j.de cõstit. per Bal.in l.j.C. de legi.& in l.j.de iusti.& iure. & vide qd dixi ĩ d.l.fideiussor.& no. Bald.in l. nemo.C. de sen.vbi dicit q si causa cõmittatur de iustitia & veritate, nõ potest agi ex nudo pacto. Adde quę singulariter dicit d.Anto. in c.q̃ ĩ ecclesiarũ. de cõsti. qd licet pactũ nudũ nõ pariat actionem de iure qa tantũ procedit secundũ prę cepta iurisgentiũ, nõ deberet denegari iustitia si pro illa petatur:qa licet leges potuerint tollere actionẽ,vel illi nõ dare,& facere q magistratus nõ reddit iustitiã:nõ tamẽ poterunt facere quin superior,qui nõ recognoscit superiorem, nõ teneat iustitiam administrare, p id quod in simili ibi no.Inno. quod retuli post Moder. in l.si cõstat. de app. Pro quo dico q bene facit qd nõ.Ang. in l.si certis annis.C.de pac. & vi de quod not. Bar.ſ l. et elegãter.§.seru⁹ pactionis.ſ. de dolo. & subdit do.Ioã. in d.c. quæ in ecclesiarũ. q certũ est q p viã denunciationis Euãgelicæ posit dictũ pactum executionẽ sortiri,p̃ no.Inn.in c.nouit.de iudi.& Barto. in extrauagan.ad reprimendũ. in verbo, ad denunciationẽ.dicit in terris Imperij & ĩ terris ecclesię clarum esse.quia de iure Canonico parit actionẽ, vel saltẽ officiũ iudicis.c.j.de pac. Ita dicit ipse qd limita vt per Bal.in l. petens.ad finẽ.C.de pac. & habet in §.in personã.Insti.de act.Bal. in auc. ad hæc. in iij. col.C.de vsuris.& ad Bar.hic adde Bal. in l.si pro ea.C.e. vbi sic loquit.Adde q dicta Bal.in l.petens.videt sequi Rom. cõs.xxx. Et qd operet clausula,sola facti veritate inspecta, vide Rom. cõs.xx.& ccccccxix.

b ¶ Fideiussor. Adde Bart.in l.lecta. in fi.j. col.si cert.peta:& hic adde qd̃ not.in l.quic quid astringendæ.de verbo.obliga.

c ¶ Cũ seruus.in prin. huius l.&c.Et de isto interesse,affectiõis,vide doct.& Imo.in l.j. in pe.col.in ver.in ea. gl.in fi.fol.mat. plenè per Bar.in l.j.in v.co. C.de sent. quæ pro eo. Et pro intellectu huius legis vide Cy. in l.j.C.si seruus exte.in

xxj.& xxij.q.

d ❧ POMATES. ¶ Qui mutuã. Vide Rom.cõs.xxj.& Alex.cõsi. xxxvj. col.secunda.in fi.vol.ij.vbi ponit pulchrum casum.

e ¶ Non ideo minus.In prin.huius qũ quis videatur reuocare procuratorem, adde Imo.in c.petitio.extra de procu.& dixi.C. de procu.in l. procuratoribus.

a ex ista lege [a] quòd in curia mercatorum, vbi de negotio potest decidi bona æquitate quòd non potest opponi ista exceptio,non interuenit stipulatio, sed pactũ nudum fuit.&c.

☞ *Qui uendit ut procurator,tenetur de euictione.*

1 *Si res nõ uere sed ficte euincitur,agitur actione ex ẽpto.*

2 Seruum Titii. Qui vẽdit vt procurator,de euictione tenetur. hoc dicit.Et ideo si euincit, exceptione repellitur. Item qui mandat vẽdi rem suam ex vna causa,quã suam putabat,ex alia causa non poterit vendicare.hoc dicit.quam l.no.quia est fortis. Not.† q̃ qui vendit vt procurator,tenetur de euictione.quod plenè dicam in l.procurator qui pro euictione.§.de procur. Nota ex † fine l.nostræ quòd quando res non euincitur verè sed fictè,non agitur ex stipulatione de euictione:sed actione ex empto. Oppo.gl.de l.si procurator.j̃.de acqui.re.do. Glo.ponit plures solutiones,& tenet primam.doc.communiter tenent secũdam, quòd hic nõ perdidit dominium : licet agẽs repellatur exceptione.Alij aliter. Tu dic quòd ibi fuit generale mandatũ hoc nõ includens.quod dic vt plenè dixi in l. procurator qui pro euictione. suprà de procura.&c.

1 Si qui negotia. Qui solut pro fideiussore,põt ab eo repetere,& fideiussor à principali.hoc dicit.

Siue cum frumentum.

b Fideiussor [b] repetit debitum quod persolut,& vltrà,si quid vltrà soluerit.hoc d.

1 Si fideiussor. In obligatione generis qs liberatur soluẽdo quod vilissimũ est in ipso genere. h.d. Opp.de l.legato generaliter.j̃.de lega.j.Sol.secũdùm Dy. hic loquit in obligatione generis, in qua nihil est reperire ita vilissimum quod habere non expediat:ibi loquitur in obligatione generis,in qua reperitur ita vilissimum quod habere non expedit : ideo tenetur debitor ad mediocrem,&c.

Vi fide alterius. Ei de iussor potest habere obligatum principalem, & alium,vel principalem tantùm,vel alium tantùm.hoc dicit.

c Vm seruus. [c] Cùm seruus mãdat emendum,emptione nõ secuta mãdatum est nullum:ea autem secuta,mandatũ reconualescit vt dominus agere possit:non autem mandatarius contra dominum.Item si liber homo se emendum mãdauit,contrarium mandati actionem habet.h.d.Ibi nullum est emptione nõ secuta,nec ex parte serui,sed ex parte domini considerato iure ciuili & naturali, vt ple

nè not.Cyn.si ser.exte.l. vnica. & ibi istã legem prosequitur Bart.

Si liber homo. Si apparet, emptionem factã meo mandato non valere:procurator tenetur mihi cedere actionem, si quam habet efficacem:aliàs secus.hoc dicit.

d Vi mutuam. [d] Quæ dubitationis causa tollendæ contractibus inseruntur,ius commune non lædunt.h.d.

1 ☞ *An domino ueniente mandatum sit reuocatum.*

e Non ideo minus. [e] Domino reuertente mandatũ finitur:& si fuerit reuocatum, debitum ex primo non deuoluitur in secundo. hoc dicit. Videtur † ergo in isto textu dici quòd domino reuertente mandatum finiatur:de quo gl. hic disputat. Finaliter determinat [f] quòd si dominus reuertitur, & aliquid gerit, quòd videtur reuocatum mandatum:aliàs non potest intelligi reuocatum:de quo hodie est factum.c.si quem.extra de procu. lib. vj.Distingue plenè vt ibi in textu. Et ex hoc dicimus,& eius decisio videtur in illo c.quòd quando dominus comparet in iudicio,& facit aliquem actũ, videtur reuocare procuratorẽ quẽ fecerat: & ideo consuetuit opponi in actis non animo reuocandi suos procuratores. quod dic vt d.c.si quem,&c.

1 ☞ *Mandatum ad hæredem non transit: quia in dubio uidetur electa industria personæ mandatarij.*

g Mandatum distra. [g] Mandatum non transit ad hæredem mandatarij:quia videtur electa personæ industria.Item Publiciana non cõpetit contra dominum. hoc dicit.No.† q̃ in dubio videtur industria personæ mandatarij electa:ideo mandatum ad hæredẽ non transit,vt in fi.huius legis.

h Si præcedente. [h] Mandatũ morte finit non actione mandati.Itẽ nec obligatio quæ datur ex neg.gest.h.d.

i Lucius Titius. [i] Decretũ iudicis pro debito re non præiudicat creditori absenti in actione competenti contra mandatorem, nisi consenserit.hoc dicit.

Si mandato. Qui mandato alterius stipulatur,in dubio non videtur adhibitus animo donandi.hoc dicit.

k Paulus. [k] Bona fides quæ in cõtractibus requiritur, facit vt quod nõ possum vt ego,possum vt alius. Materiam istam tangit Cyn.in l.j.C.de dolo,&c.

Paulus respondet. Dies adiecta solutioni obligationem non perimit.h.d.

l Paulus respõdet,vnum. [l] Plures mandatores,qui tenẽtur pro alio

a ¶ Ille. Iste §.est singularis secundũ Paulum de Cast.in l.eum qui.§.qui ita.el.j.j. de verb.oblig.

b ¶ Cùm fideiussore. Vide quæ dixi post Bar.in l.fancimus.C. de verbo. obliga. Et ad huius intellectum vide tex.& quod ibi notat Bar. in l.prætoriæ.j. de prętoʒ.ſtipul. Et de q̃o.glo.hic promittis facere me securum,vide Bar.& q̃ ibi dixi in l.j. in fi. de prætoʒ.ſtipu. & Bald. in d.l.fancimus. Adde Oldra.cõsi.lxviij.

c ¶ Creditor. In prin. huius l.&c.latius per Bar.in l.in duobus.§. j. de duobus reis. Et vide ad istũ textum cum glo.no.Bal.in l. j.ad finẽ. C. de diuer. rescri.

d ❧ POMATES. ¶ Reus.vide aliquid per Baldum c.cùm te neamur. de appel.& in c.solicitudinem.colum.ij.eod.titu.

e ¶ Ad eum.Et ille est singularis casus secũdum Bald.in l.j.C. de nego.gest. & faciunt not.in l. si mandatũ. C.de nego.gest.& no. Bar.in l. generaliter. in penul.col.C. de nõ nume.pecu.

f ¶ Duobus.In principio huius §.&c.Ad de quod not. Bart.in l.ij.§.final.& in l.iiij. ff.de cura.bono. dan. adde Bart.in l. eandẽ. in tertia columna.de duobus reis. & ad materiam huius §.vi de Bartolũ in l.j.ſ. de offi.cõsul.& in l.pluribus.ſ. de procurat. & in l.j.§. si plures. ſ. de exerci.

g ¶ Si inter maritum. In principio huius iste tex.decidit not. q. de qua per Imolã in l.continuus.§. cùm ita.de verbo.obliga.& est hæc glo.not.faciẽs ad quæst. an si hæredes viri alunt vxorẽ intra annum post,solu.matrimo.& mato res recipiant fructus ex possessionibus vxoris quos expendẽt in alimentis eius, q̃ hæredes non tenentur vxori restituere superfluum. De qua per Bartolum in l.di uortio. in princip.solut.matrimo. Et iste tex.decidit quæsti. de qua per Guid. de Suza.in quæstione inci. quæstio talis est:statutum est in aliqua ciuitate.de qua p Imolã in l.continuus.

h ¶ Verba. Vide Bart. iu l.j.de solu.

i ¶ Committitur. Bene facit quod notat Bald.in rubri.de pœna iudic.in vers.quęro nunquid iudex.& ad istum textũ adde similẽ et optimũ tex.

alio,tenent insolidũ ex mãdato:ex sentẽtia verò simpliciter lata tenent in viriles. h.d.De hoc habem⁹ vnã rubricã C.ſi plu. vna sen. No.gl.q̃ est hic,quę dicit q̃ plures,qui tenent in solidum,possunt omnes conuenirí insolidum.quod intellige hoc adiecto quòd vna solutio sufficiat : aliàs esset contra l.j.C.de fideiusso. dixi plenè C.de duobus reis.l.ij.vbi vide.&c.

Ille [a] illi salutẽ. Dies adiecta causa limitãdæ obligatiõis,nõ liberat debitorẽ existẽtẽ ĩ mora.h d. Vel sic:Mandatũ tẽpore limitatũ, post moram erit perpetuum.hoc dicit.

Paulus respondet non. Cautio idonea ĩtelligit cũ fideiuſ. [b] vel pignore.h.d. Hic habes vnã gl. de illa qõe, facias me securũ ad cõsiliũ vnius sapiẽtis: de quo vide in l.illa.de hæredi.instit.dixi in l.ex ea parte.in prin.de verbo.oblig.

c Reditor. [c] Pendente appellatione mandatoris põt cõueniri reus. [d] Opponi.de l. quoties. §.si creditor. ſ.de pecul. Solu. Aliud in cã appellationis,vt hic:aliud in principali,vt ibi, secundũ Dyn.& Iac.de Aret.in l.fi.j̃.de verb.ob.quod dic vt ibi.

e Ad eum qui vxorẽ [e] Mãdatũ quod fit propter vtilitatem mandantis, ei actio nẽ mandanti contra tertiũ non parit.h.d.

f Duobus. [f] Plures mãdatarij tenẽt insolidũ.h.d. Et gloſſ.in præcedẽti lege tetigit istud cõtrariũ,& est clarissimũ:& gl.intelligit hic plures mãdatores teneri insolidũ,si est actũ.Contra l.proxi.§. Paul.ſ.eod.& Instit.de fideiuſ. §.si plures. Solut. Quandoq̃ sunt plures mandatores intercedentes pro alijs:tunc non est dubium q̃ tenentur insolidum, etiam si nihil est dictum, vt in contrarijs. Quandoq̃ sunt plures mãdatarij,qui tenentur principaliter pro eorum administratione pro eis, non pro alijs : tunc aut eis est concessa administratio insolidũ,& insolidũ tenentur:vt l.antepenul.j̃.de curbo.dan.Aut non est concessum insolidũ: & tunc tenent pro parte, nisi aliud dictũ sit:vt hac glo.& l.pluribus.ſ.de proc.&c.

g Si inter maritũ. [g] Si vir vt vir alit vxorẽ,debet habere vsuras dotis ĩtegras:sed si alit vt minister,debet habere vsuras dotis vsque ad concurrentem quantitatem alimẽtorum.hoc dicit.nouus casus est.

☞ *Quæ sunt uerba quæ conferunt liberam uoluntatẽ, & quæ arbitrium boni uiri.*

2 *Quando aliquid committitur in liberam uoluntatem dolus an excludatur.*

3 *Quòd aliud sit concedere arbitrium, & aliud liberam uoluntatem.*

4 *Quòd idẽ sit dicere, plenũ mãdatũ, & liberũ mandatũ.*

Lucius Titius. Si negotiũ cõmittit in ꝓcuratoris liberã voluntatem,secundũ naturam cõtractus hoc agi intelligit, vt dolus malus absit.hoc dicit. Quem casum nota quia fortè non habes ita alibi clarè.

1 Nota † quòd hic sunt verba, [h] per quę cõfertur aliquid in liberam voluntatẽ, scili-

cet vti vis.Sed si dixisset prout tibi videbitur & placebit,vel secundum tuum arbitrium,vel prout putaueris:tunc intelligit secundum arbitriũ boni viri:vt l. Thais. §.sorore.& l.fideicõmissa.infrà de fideic.

2 liberta. Secundò nota † quòd vbi com

i mittitur [i] in liberam voluntatem:intelli-

k gitur tamen excludi dolus. [k] Sed contra hoc videtur textus in l.cùm quidã.,infrà de legat.ij.vbi indignus potest eligi.Solutio.fateor quòd indignus potest eligi,dũtamen dolus absit.& per hoc sit cautus

3 committens aliquid:† quia aliud est concedere arbitrium,& aliud liberam voluntatem. Item nota quòd per ista verba, quòd possit ipse facere quicquid ipse dominus : videtur concedi libera administratio,vt in emptore &c.Idem † ergo est

4 dicere,plenum mãdatum,sicut liberum;

1 vt l.si procurator.C. de procura.[l]

Idem quæro. Ex facto domini seruus nõ potest conueniri.h.d.

Vm controuersia. Ex mandato vt patiatur quẽ agere, potest mandator conueniri,vt consequatur quod ad eum peruenit.h.d.

m Mandauit. [m] Mandati agitur,siue quis mandatũ impleat,siue aliquid æquipollens faciat. h. dicit iste §.

Pro socio. *Rubrica.*

1 ☞ *Dominiũ sine traditiõe quòdm societate acquiratur.*

2 *Difficilius separãtur iura & actiones,q̃ res corporales.*

LEX I.

n Societas. [n] In societate Omniũ. Oppo.dominium sine possessione non quæritur: vt l.traditionibus.C.de pact.Dicunt quidam hic speciale.Tu dic † sicut text.dicit,

1 traditione,scilicet ficta.Videntur em̃ in-

uicem communi iure possidere. Et ideo si alio titulo vniuersali omnia bona vniuersaliter transferentur,requireretur tra

q dítio.Ita not.per glo.infrà pro dote.l.j.in prin.quæ est notabilis ex hac l.& l.quia.

2 & l.ea verò.infrà eo. Nota † quòd diffi cilius separantur iura & actiones, q̃ res corporales.Simile in l. quis ergo casus.suprà de peculio.& ponit gl. exemplum de charactere qui imprimitur in sacramentis, &c.

LEX III.

o A vero. De illo. Iusta hæreditas [o] propriè dicitur,quæ ab intestato defertur.hoc dicit. Oppo.infra de verbo.signi.l.lege.Solu.hæreditas, quæ ex testa-

p mento defertur,obuenit mediante testamento: [p] ea quæ defertur ab intestato,obuenit immediate:& verba contrahentium debent intelligi prout propriè & immediatè referũtur ad aliquid.Ita not.ex hac l. &c.

q Societatem. [q] Oppo.dicitur hic,quòd societas contrahitur re. Contrà,infrà eodem.l.vt sit pro socio.glo.dicit quòd debet hic capi copulatiuè & re & verbis,hoc est, verbis interueniẽte re.Tu dicas quòd societas potest contrahi re:hoc est,pacto quodã de-

in l.in venditione.& l.iij., ver.de tpe.& ibi Bar.& de bo. auth.iudi.pos. Limita vt per Inn.in c.j. de cõsti.in pe.col. Adde bene facere qd̃ voluit Bald. consil.xxvij.lib. iiij.

k ❧ POMATES. ¶ Dolus. Vide Alexand.consil.xxj.vlti. colum.volu.iiij.

l ¶ C.de ꝓcur. In fi. huius l. &c.vide Bar.in l.,ꝓcurator cui libera ſ.de procu.& in l.j.circa fin.ſ.de offi. procu. Cæsa.& hic adde tex. in c.fi.de dila.& ibi p do.Ant.& Bal. in l.j. in fi.de bo.mat.& ibi an propter talia verba posit vendere vel donare.

m ❧ POMATES. ¶ Mãdauit. Vide Oldra.consi.cxxvj. Ale. consil.xl.col.fi.vol.v. vbi per hãc l. dicit q̃ habens mandatũ ad cõpromittẽdum põt transigere:qa cõpromissum & trãsactio sunt æquipollentia.

n ¶ Societas. In princi. huiʒ l.&c.Adde Bar. in l. traditionibus. C. de pact. & in l.& iõ. de condi. furt.& Bal. sequit in l.qui tibi.C. de hære.ven. Et an actio pro socio sit formãda noie societatis vel singularũ personarũ in libello, vide Bal.in ru.C.eo.ĩ j.col. Quid si legitima hęreditas, q̃ mihi aliàs debebat ab intestato sit relicta in testõ,vide Bar.in l.j.C.de leg.

o ¶ Iusta hrditas. Sed qd esset in casu huiʒ legis si hęreditas quę aliàs mihi debebat ab intestato, sit relicta in testõ,vide Bar. in l.iij.de lega.j.

p ¶ Mediante testõ. Vide Raph.Cug. in l.ex facto.§.fin.j̃.ad Treb.

q ❧ POMATES. ¶ Societatem. Ergo tacitè inducit ex possessione cõium rerũ. Dic q̃ imò si esset dissoluta : & deinde fieret cõicatio q̃ reindu cereẽ. Ita Ro.cõs.cccxviij. gl.in l.iij. in gl. magna,in fi.C. de noua. Bar.l. iiij.ff.de ser.

a ✠ POMATES. ¶ Diſtinctione. Vide Iaſo.l.j.ff.de vul.& pup.Alex.cõſil.lxxvij.col.ij.verſi.accedo.volu.iij.
b ¶ Nec adiecit. Ad iſtã l.vid Bar.il.ita ſtipulat⁹.ĩ iiij.op.primę ptis đ ver.ob.
c ✠ POMATES. ¶ Sed ſi adijciatur. Vide Alex.conſil.viij.col.j.volu. iij.& conſil.xxij.colum.ij.volu.v.
d ¶ Intellectũ huius. Adde Ioan.de Imol. in l.centurio.in penu. char.de vulg.& pup.
e ¶ Si conuenerit. In princi.huius &c. Et ad hãc l.vide qđ not. ſcribit Bar.in l.,cũ ſcimus.C.de agri.& cẽſ. lib.x. Sed qd ſi inter plures ſocios contracta eſt ſocietas ad certũ tp̃s:an ſicut capitale nõ debet minui,ita nec lucrũ?Et videt q nõ:qa lucrũ aſſumit ſibi naturã illã quã habebat capitale.l.fi. C.de fru.vrb. Cõſtã. lib.x.& ibi Bar.reliquit ſub dubio fortè. Adde quid ſi eſt contracta ſocietas vſque ad certũ tp̃s: & vnus ponit operas:alter pecuniam:contingit q alter moriẽ intra tp̃s: an ſocietas ſit diſſoluta, ita q pecunia debeat reſtitui,vid Petrũ de Anc.cõſ.cccxcv.& quid ſi caſu fortuito ſors ſit deperdita, & qualiter probet amiſsio ſortis vel mercis:et qd ſi pp ptialitates ſocius amiſit, vid Bal.cõſ.ccxxvij. & clix.li.ij.& qd ſi ſiniat ſocietas anno.vi de eundẽ Bal.cõſl.cclxxv.& qñ vn⁹ eſt in periculo capitalis, alter nõ,qualiter đbeat fieri diuiſio, & qd de expenſis,vide Roma. conſil.cccclxxv.
e ✠ POMATES. ¶ Si cõuenerit. Iſtũ tex.pro ſingu.allegat Bal. in l.ſi.ff.e.Barb. cõſ.xlvij.co.ix.et cõſ. xxiij.et cõſ.xxv. in j. vo.Imo.cõſ.xxix.ĩ fi.
f ¶ Cõuentio. No.pro ſcholaribus idẽ not. qđ facit ad ea quæ dixi in l. ſerui electiõe. §.fina.de leg.j. & latè Bal.ĩ l.j.C.q teſt. fac. poſ.& ita etiam allegat iſtum textũ not. Bal. in d.l. iubemus. in j.co.Fallit hęc lex, niſi tẽpore contractę ſocietatis ſocius ſciuiſset conſocium eſſe rixoſum.ſecundũ Ia. de Are.in l.plenũ.§.eqtij.de vſu et habi.p illũ text.et ibi habeo apoſtillã ſuper text.
g ✠ POMATES. ¶ Secũdò not. Vide Alex.conſi.xvij.col. ij.vol.ij. vbi tãgit de his, & dicit etiã non firmari iuramẽto. Et in materia hui⁹ vide Ale.cõſ.vij.ij.co.vol. ij.Barb.cõſi.xx.co.v. vol.ij.et quę poſui ad Bartol.l. iubemus.C. de ſac.ſan.ecc.Curti⁹ cõſ.lxviij.col.antepe. Socin. conſilio clxv. col.ix.vbi pulchrè loquitur Paul.de caſt. conſil.clxiij. col.fina.

clarato ipſo actu.arg.j.e.l.planè.& l.itaq & quod ſequit, verbis,i.cõſenſu declarato verbis:& iſta ſunt vtilia ad q̃ſtionẽ de duobus fratrib⁹ ſimul habitãtibus:quomodo videant re ipſa cõtraxiſſe ſocietatẽ: de quo j.eod.l.cũ duobus.§.idẽ reſpõdit.

☞ *Simpliciter dicitur fieri, quod eſt ſine diſtinctione.*

1 **Coiri ſocietatẽ** Societate cõtracta ſimpliciter lucra pſonalia tantùm veniunt cõmunicãda.h.d. Not.† q ſimpliciter dicit quod eſt ſine diſtinctione:[a] vt hic, & in l.eam quam.C.de fideicom.&l.ita ſtipulatus.§.j.j.deverb.ob.& de fur.l.manifeſtiſsimi. §.j.ibi: ſimpliciter,&c.& l.j.j.de vulga. & pupil.l.j. §.ſi quis ſimpliciter.j.de verbo.obliga.&c.

a Lib.x.& ibi Bar.reliquit ſub dubio fortè.

b **Nec adiecit.** [b] Not.q bene-ficia ſemp preſumuntur ob merita præcedentia, vt ſ.titul.j.l.idemq.§.fina.

☞ *Verbum ſpeciale additum alteri uerbo generali, quòd reſtringit eius ſignificatum.*

c **Sed & ſi adiiciatur.** Nota † quòd vnum verbũ ſpeciale additum alteri verbo generali reſtringit ſignificatũ eius.& intellectum huius[d] poſui plenè in l.q vinũ.§.cui dulcia.j.de vi.tri.& ole.le. Vide glo. & ſolue cõtrarium l.ſi quãdo.& l.ſi ſtipulatus.ſunt verba oĩa diuerſa:hic ſe habent vt genus & ſpecies:& ſpecies reſtringit genus ex pręſumpta voluntate cõtrahentium ex eo q communiter ſic fieri ſolet:vt ſ.eo.l.coiri.

d Vid Bal.cõſ.ccxxvij. & clix.li.ij.& qd ſi ſiniat ſocietas anno.vi de eundẽ Bal.cõſl.ccclxxv.& qñ vn⁹ eſt in periculo capitalis, alter nõ,qualiter đbeat fieri diuiſio, & qd de expenſis,vide Roma. conſil.cccclxxv.

☞ *Pactum de non diuidẽda ſocietate intelligitur ſi promiſſa ſeruentur. Item niſi ſocius ſit rixoſus.*

Pupillus prouocat ad diuiſionem ſocium rixoſum.

Fratres prohibiti diuidere per teſtatorem: quòd poterũt diuidere quando alter ipſorum ſit rixoſus. & nu.4.

1 **Si conuenerit.** [e] Pactũ de nõ diuidẽda ſocietate nil releuat.hoc dicit.

f No. † quòd iſta conuentio[f] de non diuidenda ſocietate intelligitur, ſi ſeruentur mihi promiſſa.Simile in l.quæro.§. inter locatorem.j.loca. Secundò not.[g] quòd iſta conuentio habet conditionem, niſi ſocius ſit odioſus vel moleſtus: quod eſt vtile ad quęſtionem † quòd pupillus non poteſt prouocare ad diuiſionem ſocium: vt l.ſi pupillorum. infrà de re.eorũ.quod intelligitur niſi pupillus habeat ſocium odioſum vel moleſtum. Ad quod facit quod no.in l.iubemus.C.de ſac.ſan.eccl. ibi:poteſt diuidere. Hoc etiam tene mente: † quia teſtatores ſæpe apponunt in teſtamento [h] quòd fratres non poſſunt diuidere. Intelligitur enim ſub iſtis conditionibus, &c.

☞ *Qui ex legis diſpoſitione tenetur mittere procuratorem, intelligitur, ſi idoneum reperire poſſit.*

Maritus excuſatur ſi non inuenit medicum pro uxore curanda.

In loco inſigni præſumuntur eſſe medici, procuratores, & aduocati: non autem factores idonei.

h ¶ In teſtamento. Vide per glo.& doc.in l.ſi.C.communi diuidundo.

i ¶ Idẽq erit.in prin.huius ibi:lex dicit. Quę aũt culpa veniat ex hac actione, vide Bald.in l.pignus.in xiiij.q.C.de pig.actio.& vide j.eod.l.ſocius ſocio. Et vide Areti.in capi.intelleximus.in fine extra de iudi.

i ✠ POMATES. ¶ Idẽq erit. Vide Alex.cõſ.iiij.vo.iij.& ĩl.de ætate.quã legit cũ l.recuſa.§.ſi.j. ad Treb.Et Are.c.itel lexim⁹.col.fi.de iudi.

i **Idemque erit.** [i] Ibi: ſed hoc non aliàs. Nota † quod vbicunq lex dicit q aliquis debuit procuratorem mittere,debet intelligi ſi ei erat facile idoneũ reperire:& ſic videtur q tu qui vis aliquẽ repellere ideo quia procuratorem non miſit [k]:debes probare q de facili habere poterat.hoc etiam dicebam in lege ſi ab hoſtibus infrà ſolu.matri.vbi imputat marito [l] ſi medicos non adhibuit ad iuuandũ vxorẽ.† Debet intelligi ſi facile erat ei habere eos. Non enim cogitur mittere in aliam ciuitatẽ pro eis [m], vt hic:puto tamen de procuratore, aduocatis † & medicis q eo ipſo q eſt ciuitas vel locus inſignis [n],præſumat q tales poſſunt de facili inueniri.Hoc probatur j.de excu.tut.l.ſi duas.§.& hæreſes.quædam expreſsius hodie in c.ſtatutum.de reſcrip.in vj.De iſtis autem factoribus ſeu inſtitoribus non ſic dico:quia quandoq quantũcunq ſit locus inſignis,non poſſunt haberi de facili, quibus iſta negotia committantur. Ratio differentiæ:[o] quia aduocatus, procurator, vel medicus poteſt ſimul & ſemel habere curam plurium cauſarum vel hominum. Iſti autem inſtitores nõ poſſunt [p] præeſſe niſi vni negotio:[p] ideo ſic de facili non reperiuntur.debet ergo probari. quod multum nota quia nouum eſt,&c.

k ¶ Procuratorẽ nõ miſit.Si aliq̃s teneť mittere procuratorẽ ĩtelligiť ſi de facili poterit habere.Adđ Ang. in l.j.§. iij.ſ.ſi qs cau.

l ¶ Imputat marito. Nota ad ꝓbandũ ne gligentiã & in genere de qualibet vid nota.per Bar.in cõſilio, chariſsime dñe, iſti nñi Nucerini. & qđ habet in l. tutor qui. §.pe.de admi.tut.et in d.conſi.etiã de modo probãdi diligentiã.et Bar. in tractatu de teſtibus.in ver.lata culpa.& in l. de pupillo. §.ſi quis ipſi prætori in pen.col.de ope. no. nun. Vide de hoc quę ponũt do. Mod. vtrũ citatus ad locũ nõ tutum teneat cõparere ſi habet idoneũ, vt p Bal.& Ang.in l.de ętate.ff.ad Trebel.& ibi etiam per Imo.

m ¶ Pro eis. Facit ad id qđ not.Salic.in l.hac edictali.§. is illud. C. de ſecũ.nup.& not.in c.ſignificaſti.el ij. per Moder.de homici.& hic adde Bart. in tracta.de teſti.in verſic. lata culpa.

n ¶ Inſignis.Iſtis adde Bart.in l. in bonorũ. ff.de bo.poſ.& Bal.in l.iuris.C.qui admitti. et vide Bar.in l.q ſcrũ.in prin.de ver.ob. & qđ in ſimili notat Bar.in l. ſi tertius. de aqua plu.arcẽ. & oĩno Bar. in l. cõtinu⁹. §.itẽ q inſulã. in fi. de ver.ob.vbi videť vel le q teneať etiã ire nõ ad loca vicina.et Ro. in d.l.iuris. Ita limitaui no.per Bart.hic, cum ſimili.

o ¶ Ratio differentiæ. Alia poteſt eſſe ratio: q a officiũ aduocationis eſt neceſſariũ: vt not.in l. ſancimus. C. de aduo. diuer.iud.& qđ no.in l.munerũ.§. iudicãdi.de mu.et honor. & qđ no.in l.j.§. viatorum.infrà furti aduer.nautas,cau.ſtabu. Secus in iſtis geſtoribus.q a voluntariũ eſt officiũ.l.in re mãdata. cum vltim. C.manda.

p ✠ POMATES. ¶ Vni nego. Vid Abba. conſi.xvj.col.iiij.

q ¶ Cyn.in q.iiij.Facit ſic an ẽptor teneať ſtare ſocio:et ſic an emptor teneať ſtare colono partiario. & vide Bal.in d.l.emptor.C. loca.et ad Bar.hic ad de eundẽ in l.ſi tert⁹. §.ſi quis prius.in fi.in ver.q̃ro an ius excipiẽdi.de aqua plu.ar.

De illo Pompo. Iſtud quod dicitur, compenſari commodatum cum damno, intellige ſecundùm quod dixi in l.ſi negotia.ſuprà de negotijs geſtis. & ibi gloſſa notabilis, &c.

Mutius

a ¶ Mutius. Qſi debet reddi ratio inter ſocios,adde Bar.in l.neminẽ.C.de ſuſce. & arca.& in l.j.in fin.C.de naufra.lib.x.& Bald.in rub.C.eod.in ij.colum.

b ¶ Si quis.in fin.huius l.adde Bal.in l.petens.vbi allegat iſtum text.ſecundùm vltimum in iij.colum.C.de pac.

b ✠ POMATES. ¶ Si quis. Vide Alex.l.cùm proponas.ij.col.C.de trãſac.

c ¶ Merito.in prin.huius l.&c. Nota q qs pręſumitur bonus.de quo vide latè p Ia.de Bel.in l.oĩmodo.C.đ inof.teſt.Adde q præſumptio hui⁹legis nõ habet locũ in foro cõſcientiæ:quia delictũ pręſumitur,vt tutior via eligať pro ſalute animæ,iuxta gl.in c. iuuentis.extra de ſpõſa.& in c.j.in verbo, æſtimare. de ſcruti. Abb.p illũ text.in c. ij.de obſer.ieiu.& in c.ſi.in ij.no.de his qui fil.occid.facit gloſ.in c.cõſulti.de regula.et in c.cõſtitutus.de religi.domi.Et quòd in pulchra q.tradit Pet. de Anc.ĩ cõſi.clxxix. circa fin.vbi hoc expreſsè dicit. Et vide Moder.in c.in præſentia.col.xj.de proba.

a **Mutius libro.** [a] Iſtam legem declarauí in l.ſi negotia.ſ.de neg.geſt. Quando autem prima ratio debuit poni, dico quòd quolibet tempore, ſi aliter non eſt actum.

b **Si quis a ſocio.** [b] Stipulatio pœnalis nõ nouat præcedentẽ obligationem,niſi ex cauſa nõ onerosa factam: ſed exactione facta per vnam:tollitur altera,quatenus cõcurrunt.h.d. Oppo.de l.obligationũ ferè.in ſi.j.de act.& oblig. Solutiones multæ ſunt. Ego do illã q ibi pręceſsit cã lucratiua:hic onerosa,vel ecõtra.quod ibi plene dic. Videbitis iſtam materiam in l.prædia.j.de act.emp.&c.

c ✠ POMATES. ¶ Merito. Ad iſtã l. vide Panor.in c.cum dilecti.de accu. Iaſo. in l.j.C.de ſerui. fugi. Are.cõſl.ix.& conſil. xlvij.in j.colũ.& cõſil.xxxij.col.vbi limitat iſtam legẽ & in l. ſingularia.in fine §.ſi cer.peta.& conſi.clx. & Alex.cõſl.ij.iij.vo. & cõſl.cxxix.in j.co. iiij.vol.Et duobus cõſiliis præcedẽtib⁹. & cõſl.xv. vlti.col.vol. iij.& cõſl.clxxv.vlti. col.vol.ij.Facit quod no.Bar.in l.non ſolũ. §.ſed vt probari.ff.de noui oper.nun.Et vide qđ cõcludit Cep. cõſi.j.co.iij.Oldr.cõſ. liij.ad fi.vide Bedam in homiliis ſuper illo verbo, Eſtote miſericordes. Alex. conſi. lxxix.in prin.vo.iiij. Panor. conſil. lxviij. ij.col.& conſ.cxiij.Felin.ĩ procemi. Decre. iiij.col.& in c.in præſentia.de proba.in vj. colũ.& in c.j.ix.chart a de re iudic.& in c. j. de officio delegati. Are. conſil.lx.colũ.ij. & conſil. lxiij.col.iij. Pau.de Caſt.l.ſi fugitiui.colũ.pen. Roma. conſil. ccclxiij.in fine vbi dicit hoc habere locũ, etiam ſi aliqua præſumptio vrgeret in contrarium Bald. conſil. xxxvij.ad fin. in v.parte vbi dicit q incidens ſyluam cõmunem pro indiuiſo cæduã.non põt accuſari de poſſeſsiõe turbata à ſocio,etiã ſi cõtra eius volũtatẽ ſci diſſet:quia &c.& Soc.cõſ.xciij.col.iiij.vbi videť limitare,niſi non intelligẽdo in deteriorẽ partẽ,vbi verba cõtractus nihil operarentur Bal.cõſil. clix.in prima parte. vbi ponit pulchrũ caſum.& cõſ.xxv.col.iiij.& cõſ.cccx. ſecũda parte.Feli.in c.qm̃ cõtra.col.xxvj.de ꝓba. Cepo.cõſil.iiij.co.iij.& cõſ. xiij.vj.col.Barb.cõſi.vj.xvij.colũ.j.vol. Vide ſanctũ Iacobum in epiſtola ſua. c.ij.ibi:iudiciũ enim fiet,&c.ibi vide gl.in verbo, ſupexaltet.& aliqd in epiſtola iiij.ad fi.in gl.ſuꝑ verbo,tu aũt q iudicas.& vide ſummã Baptiſ.in ver. dubia.Paul.ad Ro.c.xiiij.& Barb.conſl.xxxiiij.col.xix.vol.ij.& cõſl.xxxvij. viij.col.eod.vol.& cõſl.lj.col.v.ij.vol.& conſil.lvj.x.col.eo.volu. Rom.conſl. cxiiij.& cõſil.clxxxiij.& cõſi.ccxxviij.& conſi.ccxlvij.in ij.col. Card.conſil. cxxxix.viij.col.Alexã.l.Titius.in prin.ad Treb.& conſil.lxxij.col.fi.vol.j.& conſi.xcij.col.iiij.co.vol.Feli.c.cum M. col.ij.de conſti.Are.conſi.ix.col.j.& cõſil.xxiij.col.iij.& l.qđ ſeruus.col.iij.j.de acq poſ.Feli.in c. cùm cõtingat. colũ. ij.de reſcrip.Bar.in l.ſi librarius.verſi.ſi dubitatur.de reg. iuris. ff. Feli.c.non nulli.§.ſunt & alij.col.vj.verſi.ſecundo videtur.de reſcript.Barb.c. ad noſtrã. col.iij.de emp.Panormi.c.j.de clericis non reſidentibus. & in c.cùm in iure peritus.de officio deleg. Cardin.in proœ. Clemen.§.quoniam.Bal. in capi.in præſentia. col.iiij.de proba. Areti.conſil.xxx.colũ. ij. Roma.conſi.ccxlj.colum.j.Alexã.conſilio xxiiij. colum.v.volumi.ij.

d ¶ Cũ duobus.in principio huius l. &c.& qđ ſi ſunt duo ſocij omniũ bonorum vnus emit gabellas,et promittit pœnam, alius venit contra contractũ,an incidet in pœnam?vide Baldũ q non,in l. ſi patruus. C. cõmunia vtriuſq iu.Adde cũ duo ſint ſocij omnium bonorum:an vnus ex contractu alterius obligetur,Pau.de Caſtro conſi.ccclxxxj. Bald. cõſi.xcv.&.ccccxxx. lib.ij.

e ¶ Si in coeunda. Facit quod nota. infrà proxi.§.poſt Bart.& ibi vide per iſtum textum decidit Bal. in l.ſi patruus.in fine. C. communia vtriuſ.iudi.Et per illum textũ decidit Barto.q. not. in l.j.C.de fruct.& li. expen.

f ¶ Damna. De intellectu hui⁹ §.vide Baldum in l.j.in vlti.colum.C.commoda. ad hunc §.facit quod nota. in l. ſi paſcenda. C.de pact.& Bald.ad q.quã poſui in l.j. de dona.cã mor.& vide ad iſtũ tex.& præcedẽtẽ ſingulariter Bal dum in l.j.in ij.col.de fruct.& lit.expẽ.Adde quod dixi in l.qđ Nerua.ſ.depoſi.§. Papinianus.& dũ dicit hic de fratribus ſoluẽtibus condẽnationẽ, an debeat ſoluere qui liber de ſuo proprio. adde Bal.ĩ l.ſi patru⁹. in iiij.col.C.cõſia vtr. iud.& latius in trac. de duobus fra.vbi dicit q alter frater non teneť cõtribuere condẽnationem fratris ſi frater fuit licitè cõdẽnatus,ſecus ſi iniuria iudicis:quia tunc debet ſolui de cõi ſi erãt ſocij generales.alleg. hanc l.in §.idẽ.& §.j. cum gl.& §.Papinianus.& iſta gl.ſing.ſecundum Imolã in l. cùm filius.in principio de verbo.ob.& ibi vide Bal.& vide in §.fi.ĩ.ea.l.Adde Bald. conſi. cxxxiiij.& ccclxvj.lib.ij.& conſi.xl.lib.iij.Pet.de Ancha.conſilio cj.

1 ☞ *Punctus quòd ponatur pro copula.*

e **Si in coeunda.** [e] Quando vnus ponit operam, alius rem in ſocietate, etiam venit dolus & culpa. Nota in fin.gloſſ.† quòd punctus ponitur pro copula. Simile in l. pretia. infrà ad l.falcidiam. & ad carbo. lege iij.§.duæ.ver. vel inſtrumenta.

f **Damna.** [f] In hac actione quis non tenetur de caſu fortuito, etiam ſi rem ęſtimatam recepit. Item furtum in dubio culpa eius qui patitur factũ eſſe præſumitur.h.d. An æſtimatio faciat tranſire periculũ, dixi vobis in l.ſi vt certo.§.j.aliàs §.ſi duobus.ſ.commo. An furtum in dubio præſumatur factum culpa eius qui patiť,not.hic gl.ſed aliter no. Inſtí.quib.mod. re contra. obl.§.penul.&c.

g **Cum erãt duo.** [g] Societas vni⁹ negotiationis nõ porrigitur ad aliam negotiationem.h.d.

1 ☞ *Pecunia ſublata pro maleficio commiſſo per fratrem quando debeat ſibi in partem imputari.*

2 *Filius captus ſine culpa & redemptus à patre an ſolutum ſibi imputet in partem.*

3 *Tacita ſocietas inter fratres ſimul habitantes qualiter contrahatur.*

h **Papinianus.** Quod fratres quihabent bona cõia, aliũ de quærunt,nõ eſt in cõi redigendũ. [h] h.d. No.gl.q ſi vnus ex fratribus cõmittit maleficium † & ſoluit, debet intelligi de ſuo proprio. quod intelligitur qñ maleficium fuit commiſſum poſt mortẽ patris. Sed ſi patre viuo committiť maleficiũ, & pater ſoluit cõdemnationẽ,an poſtea poſt mortem patris tẽpore diuiſiõis detrahatur de parte ſua? Dixi in l.id qđ.§. ſi conſeruum. de pecu.leg. † Sed quid ſi dum viuit pater,filius capitur abſq ſuo delicto:an poſt ea cum diuidunt ſibi imputetur in partem.Guliel.de Cune.dicit in l.frater à fratre.ſuprà de condictio. indebi. † Item quòd hac lege dicitur debet intelligi ſecũdùm Richar.Malumb.& Oldradum,niſi inter fratres contractetur ſocietas tacitè. Poteſt enim re ipſa tacita ſocietas cõtrahi,vt ſuprà.e.l.ſocietas.& l.planè.& infrà eo.l.itaque.Vnde ſi fratres conſueuerunt inuicem cõmunicare lucra: videtur inter eos contracta ſocietas, [i] ſecundùm prędictos doctores.Ego iſtum paſſum examinaui in l. Titium & Męuium. [k] §. altero.

i ¶ Contracta ſocietas. Vide Baldum in l.j.qui teſtamẽta facere poſſ.& Bald. in l.ſi patruus.C.communia vtriuſque iudic.

k ¶ Et Mæuium. An ex cohabitatione & cõmuni victu inducatur tacita ſocietas,& quo ad quid adminiſtrando omnia bona ſimul in victu & veſtitu,vi-

detur dicendum ꝙ non: niſi quo ad expenſas victus & communicationē redituum & fructuum, per l.j.§.ſi quis hoc interdicto. cum gloſſ. in ver. quoad vſ. ff. de itine. actuq; priua. & ibi Bart. & quæ habentur in c. ſi duo fratres. vbi text. in titu. de fratri. de nouo benefic. inueſti. vbi probatur quòd emptum vel acquiſitum ab vno nō pertinet ad aliū: & Bal. & Ang. l. ſi. de colla. & Angel. in l. ſi ex duobus. §. de nego. geſt. & Bald. in c. j. de bñficio fratris. & Bar. in d. l. Titium & Mæuiū. §. altero. j. de admin. tuto. & hic & in l. ſi patruus. C. cōia vtriuſq; iud. & ibi omnes, vt Bal. in addi. quas fecit ad tractatum Bart. de duobus fratri. vbi cōcludit quòd ſi nemo eorum negotiatur vel vnus tantùm, nō inducitur tacita ſocietas, ſed ſi omnes negotiantur: & tunc quatenus communicauerunt, inducitur tacita ſocietas vltra illā negotiationem: & per plura hoc probat: & ideo infert Bart. in d. §. altero. quòd ſi vnus fortè emiſſet fundum &c. ibi vide allegat l. ſi vnus. j. eo. & Sali. in d. l. ſi patruus. tenet ꝙ omnes fructus & reditus iſto caſu cōicanturnō inducitur tacita ſocietas omniū bonorū: adeo ꝙ ſi fundū acquirat noſe pro prio in cōmunione, q; ille fundus non venit in cōmunione. Vide quæ habui in c. auditis. de præſcr. in verſi. per hoc dico ꝙ conſiliū quod dat Cy. ibi, vt lege ſtipulatio hoc mō &c. et ibi vide de hoc arti. Adde Pet. de Anch. cōſil. ccciij. vbi ponit de tribus fratribus quorū vnus erat doctor, alter mercator, alier iuri operam dabat, & oſta cōſcabāt. Vide etiā Rom. cōſil. ccxcj. & iij. & cōſil. ccxxiij. Pe. de Anc. conſil. cxlviij. Bald. conſilio ccxv. lib. j. & cxxviij. libro vj.

a ✠ POMATES. ¶ De admi. tuto. Vide Rom. cōſil. xliij. & cōſil. ccccxiij. Barb. cōſil. xxij. j. coſū. volu. j. latè per Iaſo. l. j. col. ij. C. qui teſt. fa. poſſ.

b ✠ POMATES. ¶ Ex actibus. Vide Alexā. conſil. cxxxiij. in ij. dub. vol. ij.

c ¶ Teſtamēti factionem. Qū quis iurat nō reuocare teſtamētum, an poſsit facere aliud. Adde Bar. in l. ſi qs in princi. teſtamenti. de leg. iij. Adde quod Bald. in c. j. §. ite ſacramēta. de pace iura. fir. tenet ꝙ nō obſtante iuramēto ſi fiat ſecūdum teſtū: tenet qa inter teſtatorē & hæredē nō eſt obligatio q̄ poſsit tali iuramēto cōfirmari: vñ ex quo nō ſurgit ius aliquod p̄ tale iuramentū mihi teſtōri erit ī hoc inutile iurm, vt in ſimili dicimus C. de arbi. auē. decernim°. licet Iac. But. dicat ꝙ fortè iuramento eſt ſtandum: tamē malè dixit per l. ſtipulatio hoc modo concepta. j. de ver. obl. Nam non pōt iurans facere ꝙ leges nō habeant locū in ſua diſpoſitione. l. nemo pōt. de legat. j. l. ius publicū. §. de pactis. & hoc tenet Cy. in l. j. C. de ſac. ſanct. eccle. & ideo de facto in Rege Aragonū, qui habebat duos filios, vni aſsignauit Regnū Aragonū: alij regnum Maioricarū: & iurauerūt ipſi fratres perpetuò dictam diuiſionē ratā habere authoritate interueniente & cōſenſu regis. Poſtea idem dominus rex fecit inter filios quaſdam ſubſtitutiones: quærebatur quid iuris. Et Bald. ſequendo Oldrad. dicit quòd iſta diſputatio eſt ordinatio ſupremi iudicij diſputationē ſeu ordinationē præueniens: argu. l. tale pactū. §. ſi. §. de pact. adde Barto. in l. ſi quis in principio teſtamenti. de lega. iij. Adde Baldum in repeti. l. j. ad fin. C. de ſacroſanct. eccle. quod tale iuramentum non impediat ſecundum teſtamentum. firmat Bald. in authenti ſacramenta. in vj. colum. C. ſi aduer. vend. & ibi Butri. & Bar. in d. l. ſtipulatio hoc modo. & Bald. in authen. hoc inter liberos. C. de teſta. & facit quod notat Bald. in l. pactum. in v. oppo. C. de colla. quicquid dixerit in c. j. §. moribus. ſi de feu. fuerit contro. inter domi. & agna. & per Imol. in c. cùm contingat. in primo membro: & Ioan. Andre. in ſua quæſtio. Marcus fecit teſtamentū. per Bal. in add i. in tit. de inſtrumē. editio. in xj. colū. verſi. quādo teſtamentū. & ibi Ioā. And. tenet idem in ſua q. aliàs conſil. incipien. Marcus fecit teſtamentū & iurauit. Adde licet etiam poſuerim in dicta l. ſtipulatio. qd Oldr. cōſi. ccxxvij. ponit in terminis de eo qui iurauit nō reuocare teſtamentū, & Paul. de Caſt. conſil. cccl xxxj. Bal. conſil. ccv. lib. j. et de rege Aragonū vide Old. cōſil. ccxxxj. et potiſsima ratio ibi fuit: qa regnū eſt indiuiſibile. vide Abb. etiā cōſi. xlj. & xlviij. libro ij. Cogitabitis.

✠ POMATES. ¶ Per hoc dico. Vide Alexan. cōſi. xxv. colum. iij. vol. iij. Rom. cōſil. xiij. in ij. dubio.

✠ POMATES. ¶ Licet Vide latè Felinum capitu. ſi diligenti de præſcri. Frā. Cre. ſing. xcvij. & alia qua per Iaſo. in repet. l. quò minus. ff. de fiumini.

¶ Ad quæſtionē quā cōſului. Contrarium videtur tenere Bald. in l. commiſſoriæ. C. de pactis inter empt. & vendito. & in l. j. in antepenulti. col. in decima quæſtione. C. de his quæ pœnæ no. et vide omnino Lud. in l. j. §. & poſt operis. j. de oper. noui nunciatio. & Adde Bartol. in l. ij. j. de publi. iud. & Imolā in l. ita ſtipulatus. in xviij. columna de verborum obligatio. & vide omnino p̄ do. Rapha. Fulgo. in authentic. ſed nouo iure. de ſer. fugi. ibi no. loquitur.

✠ POMATES. ¶ Ad quæſtionē quā conſului. Vide Panormi. in ca. inter cęteras. de reſcrip. colū. iij. & ibi Felinum ij. colum. Fran. Cre. ſingu. cij. Ange. in l. quicunq;. C. de ſer. fugiti. & ibi Paul. colū. iiij. Alexand. l. fin. §. de in ius vocando. Felin. c. ſicut Iudęi. colū. ij. de Iudęis. Panor. conſil. vj. col. v. ſecundo dubio. volu. ij. Cepo. cōſil. xvj. Alexā. l. in inſulam. ff. ſolut. ma. & Aret. conſil. lxxxiij.

¶ Et facit iſte §. Cum Barto. transit Bald. in l. commiſſoriæ. C. de pactis inter empto. & vendito. & Imola in l. ita ſtipulatus. in grande infrà, de verbo obliga. & Angelus in l. inſulam. eodem titulo. facit quod notat Bartol. in l. Stichus. in princip. de pecu. legat. & Baldus & alij ſ. de in ius vocan. & Angel. in l. ſi quando. §. hæres. de legat. j. vide Imol. in c. Odoardus. de ſolu. & Moder. in l. ſi quis id quod. de iuriſdi. om. iudi. vbi quando loco pœnæ corporalis poteſt ſubrogari pecuniaria vel ęcontra. Et adde dominum Maria. Socin. in c. ſicut Iudæi. colum. xvij. de Iudæ. qui dicit deciſionem Bart. hic notabilem.

✠ POMATES. ¶ Adeo morte. Vide Panor. conſil. lxxxj. col. ij. vol. ij. vbi ponit vnum notabile verbum. Vide Alexā. conſil. xxxiiij. vol. ij. vbi dicit quòd ſocietas etiam contracta ad certum tempus morte finitur.

¶ Ad hæredem. Adde tamen ſi filius vel hæres vtitur eiuſdem inſtitoribus ad ſocietatem paternam deputatis quibus vtebatur pater ſocietas renouata videtur etiam ſi eſſet pupillus habens tutorem, vt notanter dixit Bald. in l. mandatum. in iij. oppo. C. manda. & hic adde Bald. in rub. C. quod in ij. colum. Et quod dicitur ſocietatem vectigalium tranſire ad hæredem intelligitur de primo hærede, ſecundùm glo. in l. nulla. j. eod. Ioan. Fab. ſingulariter in §. ſoluitur. Inſtit. eo. dicit quòd virtute iuramenti poſſet tranſire ſocietas ad hæredes, ſed ratio Bart. hic facit in cōtrarium iuncto c. non eſt obligatorium. vide quæ dixi ſ. eo. in rub. Adde quando ſocietas dicatur tacitè renouata, Paul. de Caſtr. conſi. cccxxxiiij. Bald. conſil. ccccxviij.

quo

2 *An in bonis condemnati in centum ſi non ſoluerit intra decem dies amputetur ſibi pes, poſſit fieri executio.*

Idem respondet socius.

Qui plures habet vias pōt eligere leuiores. h.d. †Nota licet [e] in aliquē tranſeat
1 e dominiū ipſo iure: non tamē trāſit poſſeſſio. Dixi in l. commiſſa. j. de publ. & C. de
2 f ſacroſan. ecc. l. ſi. †Nota ad quæſtionem quam conſului [f] nō ſunt multi dies: quidā
d fuit cōdemnatus in quingētis libris: quā pecuniam ſi nō ſolueret intra decem dies,
deberet ſibi amputari pes. nō ſoluit quingentas intra decē dies. modò Poteſtas faciebat executionē in bonis condemnati:
c opponitur ꝙ non poſsit: qa illa pœna pecuniaria fuit trāslata in pœnā corporalē,
g vt l. j. j. ad l. fal. & facit iſte §. [g] ad illam q. quā decidi per iſtā l. & p̄ plures alias &c.

Neque quicquam.

Nota gloſ. f
ſuper verb. turpibus &c.

Sed quod quis.

Si res perit antequàm ſocietas ſit cōtracta, perit ei cuius eſt: ſi poſt contractā ſocietatē perit, cōmuniter perit. hoc dicit. Vel aliter: Si ſocietas ſit re: rerum ipſarum collatione perficitur. ſi fit per contractum: non dicitur perfecta, niſi celebretur contractus.

Si filiusfa.

Filius emācipatus poteſt pro ſocio conueniri ipſe, & pater de peculio &c.

Si seruus.

Alienatione extinguitur ſocietas quæ videtur tacitè redintegrata ſi in eodem actu manumiſſus preſeuerauerit. hoc dicit. f

✠ POMATES. ¶ Ad quæſtionē quā conſului. Vide Panormi. in ca. inter cęteras. de reſcrip. colū. iij. & ibi Felinum ij. colum. Fran. Cre. ſingu. cij. Ange. in l. quicunq;. C. de ſer. fugiti. & ibi Paul. colū. iiij. Alexand. l. fin. §. de in ius vocando. Felin. c. ſicut Iudęi. colū. ij. de Iudęis. Panor. conſil. vj. col. v. ſecundo dubio. volu. ij. Cepo. cōſil. xvj. Alexā. l. in inſulam. ff. ſolut. ma. & Aret. conſil. lxxxiij.

1 ☞ *Per pactum non poteſt fieri quòd ſocietas tranſeat ad hæredes.*
2 *Pactum per quod auertur teſtamēti factio ꝙ non ualeat?*
3 *Societas uectigalium quòd tranſeat ad hæredes quando ſunt apti.*

h

Ad eo morte.

[h] Nō pōt cōueniri vt ſocietas trāſeat ad hæredē [i], niſi in ſocietate vectigaliū. h.d. †No. ꝙ p̄ pactū nō
i pōt fieri ꝙ ſocietas trāſeat ad hęredes. Ratio: qa impedit liberā teſtamēti factionē.
1 vt l. cū duobus. §. idē reſpōdet. ſ. eo. †Ex quo no. ꝙ pactū per qd impedit libera teſtamēti factio, nō valet. Per quod dico quòd cōſiliū quod dedit Dy. extra de regu. iur. lib. vj. in c. qd ſemel placuit, nō valet, vt dixi plenè ī l. ſtipulatio hoc modo. j. de ver. ob. †Itē no. ꝙ ſocietas vectigaliū nō tranſit ad hæredem, ſi hæres non eſt aptus.

a ✠ POMATES. ¶ Socium. Vide Bar. conſi. clviij. col. ſi.
b ✠ POMATES. ¶ Socius. Vide Alex. cōſi. cxxxj. vol. j. & conſil. cxxxiij. col. ij. vol. iiij.
c ✠ POMATES. ¶ Societatem. Vide Aret. conſi. xiiij. col. iiij.
d ¶ De q. ambaſiatorū. Et facit ad q. Bar. in l. ſi verò. §. j. fol. mat. quia hic vide tur concludere ꝙ acquiratur ambaſiatoribus. & ipſam diſputauit Odofr. concludit. Aut donatio fit ſub noſe proprio: & acqrit̄ ambaſiatoribus. Aut donat̄ tāq; ambaſiatorib° ciuitatis, & acqrit̄ cōi. Ab. Sicu. in c. poſtulaſtis. de cōcef. præbē. refert Ioā. Cald. cōiungēdo duas opi. poſitas in d. l. qui proprio. & dicit ꝙ ſi ambaſiatores erāt prius noti & familiares ei ad quem miſsi ſunt, tūc cedāt eis. Aut erant ignoti: tunc inſpicienda eſt qualitas rerū donatarū. Nā quędā preſumptiuē magis conueniunt mittentiq; ipſi vt, puta, ſi donaretur vnus leo. Quædā cōueniūt poti° ambaſiatoribus, puta: ſi donarentur veſtes quę eis cōgruentes eſſent. Et cū hac diſtinctiōe trāſit Abbas, licet dicat ꝙ Bar. hic & in alijs locis per iſtū tex. tenuerit ꝙ cedāt ambaſiatoribus: ſed dicit Abbas ꝙ iſte tex. preſup ponit pro certo donationē factā fuiſſe ſocio pro eo, ſed q. prædicta procedit in caſu dubio. Adde Bald. poſt Cy. in l. manifeſtiſsimi. §. ſed cū in ſe cūdā. C. de fur. ad fin. adde Bal. cōſi. lviij. libro j.

e ¶ Verū. in prin. Vide qd dixi per iſtū text. ī l. nō ſolū. §. q alieno. ſ. de procur.

✠ POMATES. ¶ Remediū. Vide Alex. in l. qa tale. ī fi. ff. ſol. mat. ī l. quoties. C. de p̄ci. impe. of. ī apoſ.

g ¶ Qua teneť. Et hāc ſequit Bal. hic, ſed Ioan. Fa. tenet cōtra in Inſti de act. §. ſed & ſi qs. & ibi vide p doc. in ver. ſed o tu habes hic ꝙ fideiuſſori non dat̄ hoc bñficiū &c. Idē Bal. hic, & Paul. de Caſ. in l. ſi maritū. ſol. ma. & Imol. ff. de re iud. in l. non tm. cū ſeq. & Bar. ī l. & ſi fideiuſſor. eo. ti. & in l. Stichū. §. qd vulgo. j. de ſol. & eſt ſingulare ſcdm Imo. ī l. cū filiū°. in §. j. de verb. obl.

h ¶ Hoc quoq; No. ꝙ ſi cut tacitè cōtrahit ſocietas ita tacitè diſſoluit. Dixi vobis in l. planè. & in l. ſocietatem. ſ. eodem.

i ✠ POMATES. ¶ Facere pōt. Vide Alex. cōſi. xxxij. col. iij. ver. extra glo.

k ¶ Actione. Quando dicatur nata actio pro ſocio, dicit quòd demum finita ſocietate: vt notat Baldus in l. j. in vltima columna. C. vt actio. contra hæred. & ab hære. vt eſt glo. not. in l. ſicut. de act. & ob. & vide Baldum & Ange. in l. j. poſt glo. in v. col. C. de anna. except.

k ✠ POMATES. ¶ Actione. Vide Alexā. conſi. lxxx. in j. volu.

1 ☞ *Contra maſſarium communitatis agitur in ſolidum.*

Si cum tres.

Inter ſocios inuicē agētes non eſt melior cōditio occupātis. h.d. †Not. gl. ꝙ
1 pōt agi iſolidū cōtra maſſariū ciuitatis vel vniuerſitatis, vt hic, p̄batur: & j. e. l. actione. §. communis &c.

Hoc quoque

h [h] Op. j. ſol. mat. l. etiā. §. licet. Gl. dicit ſpāle in odiū mariti. Pet. tenet contrarium, qa licet maritus, ppter culpā teneat̄ nō tn̄ admittit bñficiū qd habet, ne exigatur nisi in ꝗtū facere pōt. [i] Ita tenet glo. C.
i de rei vxo. act. l. vnica. §. cùm autē. & Pet. in d. l. etiā. §. licet. j. ſol. matri. &c.

Voluntate.

No. ꝙ ſicut tacitè cōtrahitur ſocietas, ita tacitè diſſoluitur. Dixi in l. planè. & l. ſocietatem. ſ. eodem. &c.

1 ☞ *Agēdo actione pro ſocio qñ extinguatur ſocietas.*

k

Actione.

[k] Pro declaratione huius legis reuoco ī dubium qua actione, p̄poſita ſoluitur iudiciū. Rñ. debes † ſcire ſcdm verā
1 oppo. ꝙ actio pro ſocio pōt, p̄poni vt aliquid cōicetur, vt ſ. eo. l. ſi actum. & j. ea. l. §. nonnunq;. & tūc per talē actionem nō extinguiť ſocietas. Qñque p̄poniť actio p̄ ſocio, vt alteri ex ſocijs deť pars ſua: vt in p̄ſonalib° præſtationib°, quæ veniunt in hoc iudicio: vt d. l. ſi actū. ſ. eo. Iſto caſu ſecundo ſtatim cùm ago vt mihi aliquid deť, videor habere animum diſſoluēdi ſocietatem, vt hic loquitur tex. &c.

1 ☞ *Proteſtatio poteſt fieri per procuratorem, etiam ſi non habeat ſpeciale mandatum.*

Renunciare.

Renūciatio poteſt fieri per ſe, & per procuratorem etiam generalem. hoc di-
1 f cit. †Nota quòd proteſtatio poteſt per procuratorem fieri, etiam ſi nō habet ſpeciale mandatum: licet glo videatur aliter dicere in l. j. §. primo. j. de liber. agnoſcē.
g Verūtamē intellige iſtum §. qñ procurator renūciat ex cauſa: nam ſine cauſa non poſſet reuocare factum à domino ſpeciaſiter: vt l. ſi hominem. ſ. titu. j. &c.

Item ſcriptum.

Procuratori facta renunciatio habet effectū, ſi dñs ratum habuit.
h.d. Sed an procurator poſsit iſtam renūciationem acceptare: dic vt dixi ſuprà. §.
proximo. ex cauſa iuſta pōt: aliàs nō &c.

Morte vnius.

Nota iſtum §. ꝙ licet morte finiatur ſocietas, non tamen actio finitur: ſi ſi
h cut in actione mandati diſtinguitur ſciētia ab ignorantia.

Sivnus ex sociis.

Inter ſocios tēpore diui-
i

a ✠ POMATES. ¶ Socium. Vide Bar. conſi. clviij. col. ſi.
b ✠ POMATES. ¶ Socius. Vide Alex. cōſi. cxxxj. vol. j. & conſil. cxxxiij. col. ij. vol. iiij.
c ✠ POMATES. ¶ Societatem. Vide Aret. conſi. xiiij. col. iiij.
d ¶ De q. ambaſiatorū. Et facit ad q. Bar. in l. ſi verò. §. j. fol. mat. quia hic vide tur concludere ꝙ acquiratur ambaſiatoribus. & ipſam diſputauit Odofr. concludit. Aut donatio fit ſub noſe proprio: & acqrit̄ ambaſiatoribus. Aut donat̄ tāq; ambaſiatorib° ciuitatis, & acqrit̄ cōi. Ab. Sicu. in c. poſtulaſtis. de cōcef. præbē. refert Ioā. Cald. cōiungēdo duas opi. poſitas in d. l. qui proprio. & dicit ꝙ ſi ambaſiatores erāt prius noti & familiares ei ad quem miſsi ſunt, tūc cedāt eis. Aut erant ignoti: tunc inſpicienda eſt qualitas rerū donatarū. Nā quędā preſumptiuē magis conueniunt mittentiq; ipſi vt, puta, ſi donaretur vnus leo. Quædā cōueniūt poti° ambaſiatoribus, puta: ſi donarentur veſtes quę eis cōgruentes eſſent. Et cū hac diſtinctiōe trāſit Abbas, licet dicat ꝙ Bar. hic & in alijs locis per iſtū tex. tenuerit ꝙ cedāt ambaſiatoribus: ſed dicit Abbas ꝙ iſte tex. preſup ponit pro certo donationē factā fuiſſe ſocio pro eo, ſed q. prædicta procedit in caſu dubio. Adde Bald. poſt Cy. in l. manifeſtiſsimi. §. ſed cū in ſe cūdā. C. de fur. ad fin. adde Bal. cōſi. lviij. libro j.
e ¶ Verū. in prin. Vide qd dixi per iſtū text. ī l. nō ſolū. §. q alieno. ſ. de procur.
f ✠ POMATES. ¶ Remediū. Vide Alex. in l. qa tale. ī fi. ff. ſol. mat. ī l. quoties. C. de p̄ci. impe. of. ī apoſ.
g ¶ Qua teneť. Et hāc ſequit Bal. hic, ſed Ioan. Fa. tenet cōtra in Inſti de act. §. ſed & ſi qs. & ibi vide p doc. in ver. ſed o tu habes hic ꝙ fideiuſſori non dat̄ hoc bñficiū &c. Idē Bal. hic, & Paul. de Caſ. in l. ſi maritū. ſol. ma. & Imol. ff. de re iud. in l. non tm. cū ſeq. & Bar. ī l. & ſi fideiuſſor. eo. ti. & in l. Stichū. §. qd vulgo. j. de ſol. & eſt ſingulare ſcdm Imo. ī l. cū filiū°. in §. j. de verb. obl.
h ¶ Hoc quoq; No. ꝙ ſi cut tacitè cōtrahit ſocietas ita tacitè diſſoluit. Dixi vobis in l. planè. & in l. ſocietatem. ſ. eodem.
i ✠ POMATES. ¶ Facere pōt. Vide

quo no. ꝙ pactū per qd impedit libera teſtamēti factio, nō valet. Per quod dico quòd cōſiliū quod dedit Dy. extra de regu. iur. lib. vj. in c. qd ſemel placuit, nō valet, vt dixi plenè ī l. ſtipulatio hoc modo. j. de ver. ob. †Itē no. ꝙ ſocietas vectigaliū nō tranſit ad hæredem, ſi hæres non eſt aptus.

Socium qui in eo.

In hac actione poſt moram veram vel fictā ve-
a niunt vſuræ & intereſſe cōtra ſocium. [a] ſecus cōtra hæredem ſocij. hoc dicit.

1 ☞ *Quæ damna & quæ lucra communicantur inter ſocios.*
2 *Donatum ambaſiatoribus an ſit mittentis.*
3 *Donatum uni ex fratribus an communicet.*

b

Socius.

[b] Damna & lucra contemplatione ſocietatis obuenientia ſunt cōmunicanda. ſecus ſi contēpla-
1 tione perſonæ obueniunt, licet huius ſocietas fuerit occaſio. Vide ergo † ꝙ hæc lex corrigit præcedentē in damnis mediocrium, ſed an corrigat in alijs dubitatur. Gl. hic multum ſe inuoluit: breuiter veritas eſt illa quam dixi tibi in ſummario. Nam hæc verba, propter ſocietatem, poſſunt intelligi duobus modis. Vno modo hoc eſt contemplatione ſocietatis: tunc damna & lucra veniunt communicanda, vt l. cum duobus. §. quidam. ſ. eo. Alio modo poteſt intelligi p̄ ſocietatē, hoc eſt, ꝙ ſocietas fuit occaſio remota. Verbi gratia: propter ſocietatē habui neceſſe accedere ad curiam principis: & dum corā principe tractarē negotia, placuī principi, ex quo donauit mihi caſtrum: certè hoc non facit contēplatione ſocietatis, ſed perſonæ meæ tm̄: licet nunq; habuiſſem nec acceſsiſſem, niſi p̄ ſocietatem. Certè iſtud nunq; venit cōmunicandū, vt hic, in fine. Eodem modo in dānis, vt puta, dum eſſem abſens propter
c ſocietatem, [c] conſanguineus meus fecit teſtamētū & inſtituit extraneum: qd nō feciſſet ſi ego fuiſſem præſens, vt hac l. Et p
2 † prædicta dico quòd eſt hic caſus de queſtione ambaſiatorū [d]
d Mediolaneñ. vt donatio eis facta ab Imperatore non ſit communis. De qua per gloſ. in l. qui proprio. §. procurator vt in cę
3 teris. ſ. de procu. & l. ſi verò negotium. j. ſol. ma. &c. † Item iſtam l. allego ad quæſtionē de duobus fratribus quorū vnus cum pecunia vadit ad curiam regis vel principis, & ſimilia dona vel lucra obueniunt.

Si Titius.

Si pretium rei cōmunis cum ſocio putatiuo diuiſerim, à vero ſocio ille puta-
1 tiuus cōuenitur, nō ego: cū partē pretij receperim. h.d.

1 ☞ *Socius non condemnatur ultra quàm facere poſsit.*
2 *Frater conuentus à fratre quòd non habeat beneficium huius legis.*
3 *Fideiuſſori quòd non detur beneficium huius legis, licet principalis ſuſcipiens in ſe iudicium opponere poſsit.*
4 *Beneficium huius legis quòd competit fideiuſſori, & de ratione.*
5 *Beneficium huius legis quòd non tranſeat ad hæredem.*
Ad filium non communem an tranſeat.

e

Verum.

[e] Socius non † cōdēnat̄, niſi quatenus fa-
1 cere poteſt, vel dolo deſiit poſſe facere. quod beneficiū ad fideiuſſorē vel hæredē nō trāſit.
h.d. Hic dicitur quòd ſocius ideo habet hoc beneſi-
2 ciū: quia ſocietas habet vim fraternitatis. quæro † ſi frater conueniť à fratre vtrū habeat hoc bñficiū. Glo. tenet hic ꝙ nō: qd
3 no. † Secūdò habes hic ꝙ fideiuſſori nō datur hoc bñficiū: erit
f ne aliqd remediū? [f] Certè ſic, vt fideiuſſor denunciet principali & ꝙ principalis veniat & ſuſcipiat in ſe iudiciū, & oppo-
nat iſtā exceptionem in p̄ſona ſua, licet fideiuſſor nō potuerit
4 vt vidiſtis in l. idē. §. generaliter. ſ. tit. j. † Tertiò not. ꝙ hoc beneficium cōpetit defenſori. Sed quæ eſt ratio inter defenſorē & fideiuſſorē? Glo. ponit in l. alia in prin. ſ. eo. ma. & j. de re iudi. l. ſi cū p̄curatore. Illa eſt vera ratio: quia fideiuſſor cōueniť propria obligatione, ſed defenſor cōuenitur ex illa obli
g gatione qua tenet [g] dñs cui cōpetebat illa exceptio. † Item
5 vides † ꝙ iſtud beneficiū non tranſit ad hæredem. Dicit gloſ. verū eſt ad hæredē vt hæredē: ſed vt ad cōem filium ſic. Vide gloſ. ſuper verbo, cæteroꝝ. Nota ꝙ gloſſ. dicit, vt cōmunē filium. Vnde innuit ꝙ ſi eſt filius mariti tantùm, non & vxoris: ſic nō cōis filius ad eum non tranſiret hoc beneficium. De hoc ſunt contraria: quod dic vt l. etiam. ſoluto matrimo. & l. non tantùm. infrà de regu. iur. & Cyn. C. qui pot. in pigno. habean. l. aſsiduis. &c.

a ✠ POMATES. ¶ Socium. Vide Bar. conſi. clviij. col. ſi.
b ✠ POMATES. ¶ Socius. Vide Alex. cōſi. cxxxj. vol. j. & conſil. cxxxiij. col. ij. vol. iiij.
c ✠ POMATES. ¶ Societatem. Vide Aret. conſi. xiiij. col. iiij.
d ¶ De q. ambaſiatorū. Et facit ad q. Bar. in l. ſi verò. §. j. fol. mat. quia hic vide tur concludere ꝙ acquiratur ambaſiatoribus. & ipſam diſputauit Odofr. concludit. Aut donatio fit ſub noſe proprio: & acqrit̄ ambaſiatoribus. Aut donat̄ tāq; ambaſiatorib° ciuitatis, & acqrit̄ cōi. Ab. Sicu. in c. poſtulaſtis. de cōcef. præbē. refert Ioā. Cald. cōiungēdo duas opi. poſitas in d. l. qui proprio. & dicit ꝙ ſi ambaſiatores erāt prius noti & familiares ei ad quem miſsi ſunt, tūc cedāt eis. Aut erant ignoti: tunc inſpicienda eſt qualitas rerū donatarū. Nā quędā preſumptiuē magis conueniunt mittentiq; ipſi vt, puta, ſi donaretur vnus leo. Quædā cōueniūt poti° ambaſiatoribus, puta: ſi donarentur veſtes quę eis cōgruentes eſſent. Et cū hac diſtinctiōe trāſit Abbas, licet dicat ꝙ Bar. hic & in alijs locis per iſtū tex. tenuerit ꝙ cedāt ambaſiatoribus: ſed dicit Abbas ꝙ iſte tex. preſup ponit pro certo donationē factā fuiſſe ſocio pro eo, ſed q. prædicta procedit in caſu dubio. Adde Bald. poſt Cy. in l. manifeſtiſsimi. §. ſed cū in ſe cūdā. C. de fur. ad fin. adde Bal. cōſi. lviij. libro j.
e ¶ Verū. in prin. Vide qd dixi per iſtū text. ī l. nō ſolū. §. q alieno. ſ. de procur.
f ✠ POMATES. ¶ Remediū. Vide Alex. in l. qa tale. ī fi. ff. ſol. mat. ī l. quoties. C. de p̄ci. impe. of. ī apoſ.
g ¶ Qua teneť. Et hāc ſequit Bal. hic, ſed Ioan. Fa. tenet cōtra in Inſti de act. §. ſed & ſi qs. & ibi vide p doc. in ver. ſed o tu habes hic ꝙ fideiuſſori non dat̄ hoc bñficiū &c. Idē Bal. hic, & Paul. de Caſ. in l. ſi maritū. ſol. ma. & Imol. ff. de re iud. in l. non tm. cū ſeq. & Bar. ī l. & ſi fideiuſſor. eo. ti. & in l. Stichū. §. qd vulgo. j. de ſol. & eſt ſingulare ſcdm Imo. ī l. cū filiū°. in §. j. de verb. obl.
h ¶ Hoc quoq; No. ꝙ ſi cut tacitè cōtrahit ſocietas ita tacitè diſſoluit. Dixi vobis in l. planè. & in l. ſocietatem. ſ. eodem.
i ✠ POMATES. ¶ Facere pōt. Vide

a ✠ POMATES. ¶ Si vnus ex ſocijs. Vide aliquid per Alexan.l.quía poterat.ſ. ad Trebel.col.ij.

b ¶ Nemo. In prin.huius l.&c. Declara vt per Bal.in l.j.C.qui te ſta.fa.poſ.& an vnus ſocius poſsit ſtipulari ſocietati ſuæ, vide Bal. qui videt tenere ꝙ nõ, in l.ſi abſentis. C.ſi cert.peta. vide tñ Inn. quẽ ipſe allegat in c.dilecta.de exceſſ. prælat. bene faciunt no.per Bar.in l.eadẽ. de duo.re,& Bal.in l. cùm te.ſi cert.peta.& hic adde Bal. in rub. C.eo.in ij. col. & aliquid per Lud.Ro. in l.de pupillo.§. ſi plurium. de ope.no.nun. Et an vnus ex merca toribus ſocijs poſsit liberare debitorem, vide Ange.omino in l.ſi vnus.in prin.vbi text.ſ.de pactis. vide Bal.in l.cùm te.ſi cert.pet.& hic habes glo. not. ꝙ ſocij dicuntur habere inter ſe tacitũ mandatũ à lege facere ea quæ vtilia ſint ſocietati,& ita factũ valet:quod tene menti perpetuò: qa fortè nõ reperies alibi. facit quod habetur in l.de pupillo.§. ſi plurium.de oper.no. nũ. & quia iſtud non eſt vſquequaqueverum vide quod dixi poſt Bart.in l.ij.C.de conſor.eiuſdem lit.& vide Inno.not.in c.dilecta.de exceſ. præl. Et an vnus ex ſocijs pregſumatur vẽdere cum cõſenſu alterius:vide Bal.in l.in familiæ.C. fa. erc. & ibi etiã ponit cui incũbat onus probãdi rẽ tanto pretio venditã eſſe. Ad quod vide Bar.in l.ſi mater.§. ſi coheredes. ſ.fa.ercis.aliàs eſt in l. inter.et ad hãc gl.hic vide quæ dixi in d.§. ſi pluriũ. Adde an ſocius videatur habere mandatũ in prejudicium ſocij, Pe.de anc. cõſi.cccxxxiij. & cccij. & an ſocius poſsit facere cõtractũ nomine ſocietatis in genere nõ expreſſo nomine ſociorum, vide Bal.cõſi.lxxxvij.lib. ij.& an ſocius ſoluẽs mille noie ſuo an videatur ſoluiſſe de ſuo in totũ vel in partem vide Bal.conſi.liij.

b ✠ POMATES. ¶ Nemo. Vide Alex. l.ſi ſocius.ff.ſi cer.pet. & in l.ſerui electiõe. col.iij.ff.de leg.j. cõſi. lxxx.col.ij.vol.iiij.& cõſi.lxxviij.eo.vol.et conſi.clxxxv.in j.co. volu. ij. vbi ponit an ſocij videãtur adinuicem habere mãdatũ. & cõſi.cliij.col.fina. volu.eo.& conſi.ciij. col.ſi. vol. iij. vbi dicit ꝙ ſocius nõ videt habere mandatũ ab alio fratre ad ſibi prejudicandum. Et vide an ſocij confiteantur adinuicẽ habere mandatũ, Alex. in l.de pupillo. §. ſi plurium.ſ. de oper.no. nun.

¶ Vide vnã gl. Item vide Bal. in ru. C.eo. in vj.col.Rom.in §.ſi plurium.j.de ope.no. nuncia.

¶ Duo ſocietatem. in princip.huius &c.Et qualiter caſus huius legis proceſſerit, vide Bar.in l.ita ſtipulatus.in xxiij.colũ.de verb.oblig.

¶ Stipulatio. Limita hoc vt per Bart. in l.ſi quis cùm aliter.et ibi doc.de ver. ob.& in l. prædia. j. de act. emp.in ij.col.

¶ Socius ſocio. Quæ culpa veniat in ſocietate, vide Bal.in l.pignus.in xiiij.col.C.de pig.act.in ru. ea.in ſi.

✠ POMATES. ¶ Vide Alex.conſil. cxxxiij.col.ij.vol.ij.

✠ POMATES. ¶ Quæ docet. Vide Alexã.conſil.cxxxiij. col.j.& iij.& v.vo.ij.

3 Quis probat arbitramentum iniquum uel æquum.
4 Reductioni, ad arbitrium boni uiri an renuncietur.

SI ſocietatem. Aliàs l.ſocietatem. Sententiæ arbitri omnino eſt parẽdum. Sententia verò arbitratoris reducit
1 ad arbitrium boni viri.h.d. †No.ꝙ arbitratorũ duo ſunt genera. Primũ qñ aſſumitur ſuper lite diffinienda per ſentẽtiã: ſm quod iudex faceret. Secũdum qñ aſſumitur ſuper cõtractu,vt patet. Et hoc dices tu. Arbitratores qui aſſumunt ſuper lite,poterũt arbitrari,& eorũ arbitramẽta non reducent ad arbitrium boni viri. Rñ.non eſt verũ,quia ſemper arbitramẽtum &c.vt in auc. vt dif.iud.§.j. Vnde arbitrator aſſumitur primo modo, vt nos
e transigimus ſuper iſta lite eo modo quo
2 talis dixerit. †Sed quæro quo iure petatur? Rñ. quando ſumitur ſuper cõtractu bonæ fidei: dic vt in l.vnde ſi Neruæ. Sin autem adhibetur ſuper contractu ſtricti iuris:tunc officio iudicis: vt l.ſi libertus.
3 j.de ope.lib. †Quæro quis debet probare,an ille qui dicit arbitramẽtum eſſe iniquum,an ille qui dicit eſſe æquũ. text. in l.vnde ſi Neruæ. dicit ꝙ ille qui dicit iniquum,niſi iniquitas manifeſtè appa-
4 reat. †Item quæro nunquid poſsit renũciari ꝙ non reducatur ad arbitrium boni viri. Dy. tangit in l.quidam cùm filium. j.de verb.oblig.in c.ſcienti.extra de reg.iur.in vj.& per Gul. in l.ſi vnus.§.illud nulla.ſ.de pactis.& per canoniſtas in cap. Quintauallis.extra de iureiur.in antiquis.

1 *Diclio ut,inducit modum.*
2 *Verba ea conditione ꝙ nõ faciant conditionem niſi natura uerborum hoc importet.*
3 *Ad arbitrium boni uiri quando recurratur.*
4 *Bonus uir in cauſa reductionis eſt iudex.*
5 *Arbitrator qui iniquè arbitratus eſt,an poterit iterum arbitrari.*
6 *Pignora data iniquo arbitratori,non retinentur pro ſententia iudicis reducentis.*
7 *Quæ ſit differentia inter arbitrum & arbitratorem.*
8 *Arbitramentum eſt quædam tranſactio.*
9 *Si in compromiſſo dicitur quòd poſsit cognoſcere de iure & de facto: pronunciare tamen de iure quòd erit arbiter.*
10 *Ordo iudicij quòd non poſsit per partes renũtti.*
11 *Sententiæ arbitri debentis pronunciare de iure an ſtetur.*
12 *Ex modo procedendi poteſt cognoſci an quis ſit arbiter uel arbitrator.*
13 *Qui proceſsit ut arbitrator quòd non poſsit redire ad uiam arbitri.*
14 *Ex ſententia arbitratoris quòd oriatur actio.*
15 *Sententia arbitratoris non habet executionem paratam.*
16 *Lex cùm antea.C.de arbi.quòd non habeat locum in arbitratore,ſed in arbitro.*
17 *Sententia arbitratoris quo iure reducatur ad arbitrium boni uiri.*
18 *Quilibet habens exceptionem poteſt etiam ſi non conueniatur implorare officium iudicis ne moleſtetur ab aduerſario.*
19 *Iudex principalis cauſæ quòd ſit iudex in cauſa reductionis.*
20 *Teſtes ad perpetuam rei memoriam quòd examinari debent coram iudice rei.*
21 *In reductione non recurritur ad iudicem arbitratoris,ſed partium.*
22 *Reductio intra quantum tempus peti poſsit.*
23 *Officiũ iudicis quod datur ad reſcindendum id quod iure cõi ualet,finitur anno utili.*
24 *Petitioni reductionis ad arbitrium boni uiri an renunciari poſsit.*
An uideatur renunciatum ſi dictum ſit quòd poſsit de iure unius accipere & dare alteri in parua & magna quantitate.
25 *Quæ dicatur parua uel magna quantitas.*
26 *Arbitramentum an poſsit detegi æquum uel iniquum ex nouis probationibus.*
27 *Coram arbitratore acta & dicta teſtium quòd poſsint per teſtes probari.*
28 *Vt detegatur iniquitas arbitramenti quid ſit probandum.*
29 *Arbitrator quando poſsit teſtificari de geſtis coram ſe in cauſa reductionis.*
30 *Clauſula in compromiſſo,quod ex nunc partes emologauerunt laudum quòd non tollat reductionem.*
31 *Iuramentum interpoſitum ſuper renunciatione reductionis ad arbitrium boni uiri quid operetur.*
32 *Contra ſuccumbentem in cauſa reductionis an poſsit exigi pœna.*
33 *A ſententia arbitratoris petitur reductio,à ſententia arbitri non. & de ratione.*
34 *Arbitrator an arbitretur etiam partibus abſentibus.*
Arbitrator an eſſe poſsit exbannitus & excommunicatus.
Habens dilucida interualla.

Filius

ſionis ante partem aſſumitur dos ab eo qui ſuſtinet onera matrimonij.h.d.

Duo rei quando dicuntur ſocij. Item quando uideantur inuicem fideiubere.

SI vnus ex ſociis. Iſtã legẽ allegat Iac.de Aret. † quãdo duo rei dicantur ſocij,& dicit ipſe ꝙ tũc ſunt quando eſt actũ vt lucrum & damnũ ſit cõmune:de quo dixi in l.ſi duo. ſ. ſi quis cautio.allegat etiam ad hoc ꝙ duo rei videantur inuicem fideiubere:de quo plenè dic vt l.vir vxori.ſ.ad velleia.

SI vnus ex ſociis. [a] Hodie iſtud lucrum vſurarũ eſt illicitũ: ideo nullo modo communicatur:vt l.cùm duobus.§.fi. & l.ſeq.ſ.eo.tit.&c.

NEmo [b] ex ſociis. Vide vnam gl. [c] in verbo alienare. Ex qua no. ꝙ quilibet ex ſocijs poteſt totã rem alienare, niſi in duobus caſibus, ſ. ſi fraude alienet,& cæteri contradicãt. Quod intellige verum in mercibus & alijs rebus, quas ſocij vænales habebant: & tũc quia ſeipſos propoſuiſſe vident ad vẽdendũ, vt d.l.eius qui.ſ.ſi cer.pet.& l.iiij.in prin. ſ.de exer. In alijs rebus intelligo legem noſtram ſimpliciter prout iacet ꝙ nemo poteſt alienare niſi partem ſuam,&c.

Illud quæritur. Dolus cõmiſſus in perdendo facit perdere beneficium. ſecus ſi cõmittatur in non acquirendo.h.d.

Stipulatio appoſita incontinenti & continens idem an inducat nouationem.
Stipulatio pœnalis an nouet præcedendem obligationẽ.

DVo ſocietatẽ. [d] Si contractui iuris gentium ſubijciatur ſtipulatio continens idem nouatur prima ſi actum eſt:non aliàs. Item ſtipulatio pœnalis nõ nouat præcedentem obligationẽ ex cauſa onerosa contracta.h.d. †Quærovtrũ ſtipulatio [e] continens idem apposita incontinẽti,nouum contractũ pariat. Tex. dicit hic ꝙ ſic ſi hoc agatur. Gloſ. dicit ꝙ hoc videtur agi in dubio ſm iſta iura. hodie ſecus. Ego dixi ꝙ in dubio nõ præſumitur nouatio: quia ſtipulatio apponitur incontinenti,vt dixi in l. ſingularia. ſ. ſi cer.pet. †Quæro vtrum ſtipulatio pœnalis nouet precedentem obligationem. Videbitis in l.prædia.j.de act.empt.&c.

Leuis culpa quæ dicatur.

SOcius ſocio. [f] In ſocietate culpa leuis eſt non adhibere eã diligentiam quã in ſuis adhibere ſolitus eſt tẽpore cõtractę ſocietatis.h.d.quã l.no.multũ qñ † dicatur culpa leuis: aliam habuiſtis qñ dicatur culpa leuis,vt l.ſi putator.ſ.ad leg.Aquil.quæ docet [g] facere articulos: & hoc procedit in ſocietate contracta. Si verò incidenter contrahitur ſocietas: tũc inſpicitur quando eſt,vt l.hæredes.§. nõ tantùm.ſ.famil.erciſc. & de iſta leui culpa dixi in l.quod Nerua.ſ.depoſiti.

Arbitratorum duo ſunt genera.
Reductio quo iure petatur.

Filius familiæ.
Presbyter ꝙ non poſsit committere.
Arbiter quis eſſe poſsit.
Quis compromittere poſsit, & intra quantum tempus arbitretur.

Arbitrorum enim. [a] Bon§. eſt: & ſic procedit:qa primò ponit thema q. prout factũ eſt in prin.l. Secũdò ponit quæſt.prout debuit fieri. Tertiò ponit vnã ſuam diſtinctionem cõferentẽ ad determinationẽ quæſtionis. Quartò determinat quæſtionem. Quintò declarat vnum dubium circa præmiſſa. Secundo ibi, exiſtimo. Tertia ibi, arbitrorum. Quarta in l. in propoſita. Quinta in l.qd em.verſi.illud in ſumma habetur.h.d. Sẽtentiæ arbitri omnino eſt parendum. Sẽtentia verò arbitratoris ſi fuerit iniqua,reducitur ad arbitrium boni viri.h.d. Oppo.ad prin.hic [b] innuitur ꝙ per dictionẽ, vt,inducat cõditio. †Contra:imò inducitur modus,vt not.in l.demonſtratio.in fi.j.de condi.& demonſt.& C.de his quæ ſub modo.l.j.& ibi nota. Sed ſolue ꝙ hic ponitur conditio impropriè,i.modus, vt dicamus ea conditione,i.eo modo,vel eo
2 tempore,vt dicit glo.j. Ex qua not. † ꝙ licet verba diſpoſitionis dicant ea cõditione teneturtñ illa nõ faciunt conditionẽ, ſi natura verborũ hoc nõ importat. Simile in l.Męuia.j.de manu.teſta. & de doli excep.l.ſi.§.fi.& l.ij.§.fi.de do. Item oppo.ꝙ ſunt alia genera arbitratorum, vt l. arbitro.& l.ſi ab arbitro.ſ.qui ſatisda.co. Sol.vt in gl. Oppo.ꝙ nõ ſemper ſtetur ſnĩæ arbitri:vt l.arbitrorum. C.de arbitr. Sol.intellige verbum hoc ſi dolus malus abeſt.quod dic vt l.ita demum.ſ.de arbit.

Oppo.& videtur ꝙ non reducat ad arbitriũ boni viri, nec recedat à ꝑſona,vt l. ſi quis arbitratu.j.de verb.obli.Gl.in l.in propoſita.ſoluit ſecũdũ quoſdã,quòd hic loquit in iudicijs boneſidei:ibi in iudicijs ſtricti iuris.hæc nõ eſt vera per l.ſi coita. ſ.eo.& per l.ſi libertus.j.de oper.liber. & per tex.in hac l.in propoſita.ibi eo magis ꝙ iudiciũ bonæſidei eſt:quaſi dicat,idem eſſet ſi eſſet ſtricti iuris. Soluit gloſſ.ergo
3 † aut arbitrator arbitratur,ſed iniquè,& recurritur ad arbitrium boni viri,vt hic. Aut nõ arbitrat:& tũc nõ tenet cõtract, nec etiam recurrit ad arbitrium boni viri cùm nõ recedat à perſona ſiue in cõtractibus bonæſidei,vt l.ſi coita.ſ.eo.&.l. fi. C. de cõtrahen.emp.ſiue in cõtractibus ſtricti iuris,vt d.l.ſi quis arbitratu.cum ſimi. Iſta eſt vera intelligendo rectè:ratio quia eo ipſo quòd arbitratur cõtractus eſt ꝑfect,& ex eo oritur obligatio & actio, cui poteſt deſeruire officium iudicis,reducẽdo ad arbitriũ boni viri,vt hic, & l.vnde ſi Neruæ.j.eo.Sed quando nõ arbitratur tunc cõtractus non eſt perfectus, nec ex eo oritur obligatio vel actio. Meritò ſi nõ eſt cui adhæreat, & cui deſeruiat, officiũ iudicis in reducendo ad arbitrium boni viri:ergo &c.& ideo ſi cõtractus fuerit perfectus,& compromiſſum fuerit in arbitratorem ſuper aliquo acceſſorio, licet arbitrator nunquàm arbitretur, poterit recurri ad arbitriũ boni viri ſuper illo acceſſorio:quia ſubeſt cõtractus,cui officiũ iudicis deſeruiat:argumen. de contrahẽ. emp.l.ſuæ rei.cum.l.ſeq.& l.in emptione in prin.& l. domum.& iſtum paſſum declaraui plenè in d.l.ſi qs arbitratu.de ver.
4 obliga. † Quærit gloſſ.quis eſt iſte bo-
c nus vir [c] ad quem recurritur? Reſpon. ꝙ iudex,vt l.continuus.§.cùm ita.j.de ver-i borum obliga.& ſ.de eo quod certo loco l.quod ſi Epheſi.& l.vir bonus.j.iudi.ſol. & j.de iniur.l.ſed & ſi vnus.§. prętor. & ſuprà de procur.l.ſeruum quoque. §. ait
5 prætor. † Quærit gloſſa,ſi iniquè arbi
d tratus [d] eſt,an poſsit iterum arbitrari: & arguit pro & contra. Dic quòd in arbitrãdo ſi ſeruauit formam compromiſsi functus eſt officio ſuo, nec poteſt iterum arbitrari.ſecus ſi formã compromiſsi nõ ſer-k
6 uauit,vt ſ.de arbitris.l.quid tñ. † Quæ-l
e rit gloſſa vtrum pignora [e] data iniquo arbitratori retineantur pro ſententia iudicis reducentis ad arbitrium boni viri ſeu m vt bonus vir.& determinat gl.ꝙ nõ,vt j. iudicatum ſolui.l.iij.in princip.& l.penulti.quod nota. Sumus expediti de appa-
f ratu: [f] veniamus ad materiã. † Primò [g]
7 quæro,quæ eſt differentia inter arbitrum
g & arbitratorem. [h] Iacob.de Are.& Cyn.
h refert C.de epiſcopa.audien.& l.ſi ex cõſenſu.circa princip.dicit quòd arbitrator ſemper aſſumitur circa contractum: arbiter verò aſſumitur in lite. Iſtud videt contra l.ſi de meis.§.recepiſſe.ſ.de arbi.& cõtra l.j.§.inde quæritur.j.de noui ope.nuncia.& C.de iud.authẽ.ſi verò cõtigerit, & in corpore vnde ſumitur:& ideo quidam dicunt ꝙ arbiter eſt ille qui habet iudicare de iure ſecundum ordinem iudiciariũ: arbitrator verò eſt ille qui aſſumitur de iure & de facto. Si bene aduertis iſtorum
8 opiniones,non diſcrepant. † Nã arbitra-
i mẽtum [i] quod aſſumit ſuper lite,dicit quędam trãſactio,vt no.in authẽ.vt diffe.iud. §.j. Vnde dicit arbitrator aſſumi ſup contractu tranſactionis in eũdo. Semp ergo, vt vides arbitrator aſſumit ſup cõtractu. & iſtud placet. Dices tu,ſecũdum hoc ſequeretur [k] ꝙ arbitrator aſſumptus ſup lite [l] nunq̃ poterit in totum abſoluere,vel
l in totũ cõdemnare:quia ſi arbitramentũ
m eſt tranſactio, [m] tranſactio nullo dato vel retento nõ valet,vt.l.tranſactio.C.de trãſactio. Reſpondeo,tranſactio eſt genus cõtractus continẽs ſub ſe omnem modum per quem à lite receditur,vt l.ij.ſ.de iure iurando.& ideo intelligas quòd arbitramentũ eſt quædam tranſactio in genere, hoc eſt quædam conuentio per quam à lite receditur. non intelligas de tranſactione in ſpecie in qua requiritur, quòd aliquid detur,vel retineatur: & ſic poterit in totum abſoluere,vel in totum con-
9 demnare. † Quæro quid" ſi eſt dictum
n quòd poſsit cognoſcere " de iure & de fa-
o cto:pronunciare tamen debeat de iure: an erit arbiter vel arbitrator? puto quòd erit arbiter: quia etiam iudex aliquando cognoſcit ſummariè & de plano,vt l. o ne quicquam.§.de plano.ſuprà de officio proconſulis & legati. C. de naufragijs. l. de ſubmerſis, plenè extra de verbo-

a ✠ POMATES. ¶ Arbitrorũ. Adde materia hui§.§. q̃ ſcri pſi j.in hoc.§.ver. q̃ro vtrũ poſsit renũciari. Itẽ adde ꝙ huic arbitrio boni viri nõ põt renũciari:qa ſemp intelligit ſi æquũ arbitrat fuerit. Ita Pau. de Ca.l.tres fratres. & in l.tale pactũ.§.q puocauit.ff.de pact. Alex.cõſi.xxiij. colũ. iij.vo.ij.qd̃ itelligẽt ſi cẽt iuratũ,vt ꝙ Alexã.cõſi. cxxxj. col.iij. vo.ij.Ro.cõſi.ix.& in cõſi.xxvij.Pañ.cõſil. lxxvij.co.v.vo.ij.Fel. in c. ꝓpoſuiſti col.v. de pb.Barb.cõſi. xlj. ij.col.vo.ij. Are. cõſil. xc.Fed.cõſi.cxxv. & cõ.cxliij.vbi ponit qd iuris qñ eſſet iuratũ. Alex.conſi.liij.col.v. vo.iij.Anch. cõſ. clxvij.vbi ponit qd ſi eẽt iuratũ,vel data ãpla ptãs: & ꝑ ſtatutũ & Bal.cõſ.cclij.in ij.pte Soc.cõſ.xxiij.in primo dubio.

b ¶ Op.ad prĩ.hic adde Bar.l.qb§ diebus.§. Termilius. de condi. & demonſtr.

c ¶ Bonus vir. Adde q̃ habes poſt Bar. in d. §.cùm ita.

c ✠ POMATES. ¶ Bon§ vir. vide Fel.l c.j. xvij. col.& xx.in ver.quartò no.de cõſti. Et ex hoc ſequit ꝙ ille q̃ põt arbitrari aliqd arbitrio boni viri, debet ſequi ſtatuta & cõſuetudines loci, per Alex.conſ.cxxix. volu.ij.

d ¶ Arbitratus eſt. Per Bal.in l.ſi.in iiij. quæſtione.C.de contrahẽ. emptione. Et quid ſi nulliter eſt arbitrat adde ipſum Alexandrum,in cap. dilecto. extra de appellationibus. Et an ſi data eſt poteſtas arbitro ſæpius ,pnunciandi poſſit poſt latum laudũ iterum pronunciare. vide Petrum de Anchara. conſi.ccxxij.

e ¶ Pignora. Adde baldum in l.ſi.in x. quæſtione.C.de contrahẽ. emptione. & ibi etiã quid in pœna & fide iuſſoribus. Adde in lato laudo cõtra principalem qui dedit fideiuſſorem poſſit executio cõtra ipſum fideiuſſorẽ, Pet.de Ancha.conſl. xxxiiij.

e ✠ POMATES. ¶ Pignora. Vid Frãci.de Cur.in tract. ſequen.q.xvij.

f ¶ De appatu. Vide ꝙ eundẽ in d.l.§. & poſt operis. & Bald. in l. ſed & ſi in ſeruũ. §. ſi quis iudex.de arbi.

g ✠ POMATES. ¶ Primò. Vide Iaſo. in §.oĩm.j.col. Inſtit. de acti.& qd differat arbiter à iudice, vide Ang.Are.in d.§.oĩm. Alex.cõſi.xiij. col. iij vo.j.& in l.j.§.& poſt operis.ff.de oper.nouinũ. Oria.in trac.de arbi.in j.char.j.& ij. co.

¶ Arbitratorem. De iſtis differẽtijs plura vide ꝙ d.Ant.& Imolã in c.Quintauallis. de iureiu.Adde Spec. in ti.de arbi.§.j.

✠ POMATES. ¶ Arbitramẽtũ. Vide ad hoc remiſsiue Alexan.cõſilio. cxix. col.ij.volumi.ij.& cõſi.xix.col.ij. volu.iiij. & conſilio xiij. colũ. iij.volu.j. Cardinalẽ conſilio cxlj. colum. ij.Anañ.conſilio xvj. col.j.Soci.in conſilio lxxxv.

¶ Sequereť. Vide qd̃ no.Lud.in rub.de,arbi.in prin.conſilio.cxix. col.ij.volumi.ij.& cõſi.xix.col.ij. volu.iiij. & conſilio xiij. colũ. iij.volu.j. Cardinalẽ conſilio cxlj. colum. ij.Anañ.conſilio xvj. col.j.Soci.in conſilio lxxxv.

¶ Lite. Vide,qd̃ not. Ro.in rub.de arbi.in princ.in xiij.char.

¶ Trãſactio. Et qualiter intelligatur qd̃ arbitramentũ eſt trãſactio,adde Bart.in l. quod ſi Epheſi.primo ſ.de eo qd̃ certo loco. & Bart.in l.furti.§.q iuſſu.ſ.de infa.& latè Baldum in l.j.C.ſtaduerſus tranſactionẽ. in l.ij.ad fi.C.de ſacro ſanct.eccl.& in l.præſes.ad finem.C.de trãſactio.& in l.ſed & ſi in ſeruum.§.j.de arbitris.ſi tamẽ ſtatutum faceret mẽtionem de tranſactione non veniret arbitramẽtum: quia non eſt propriè trãſactio, ſcdm Imolam in c.ſi qñ.de officideleg.& vide Fulgo. in l.ſi diuerſa. in pen. columna.C.de tranſactio. Et ad materiam vide quæ habes poſt Barto.in l.fin.j.de bono.poſſeſ.ſecundũ tabulas. Et ad aliud qd dicatur eſſe tranſact. vide quod circa hoc dicit Barto.in l.iij.§. ſi ſeruus.ſ.de peculio.

¶ Adde qualiter arbitramẽtũ dicat trãſactio,Bal.cõſil.liiij.& cxxvij.lib.j.& conſi. xxij.libr.ij.& cõſilio clxxxv.lib.iij. Ange. cõſilio.cxcviij.& ccxviij. Pau.de caſt.cõſi.lxx.& lxxiij. Alex. cõſi.lxxxij.lib.j.& ĩ cõſi.xl.colũ.j.in v.volu.

✠ POMATES. ¶ Quæro qd. Vid Alex.in l. nemo põt. ij. col.de leg.j.Fel.in c. qñ cõtra.col.ij.de ꝓba. Alex.cõſi.xcvj.colũ.ij.vol.j. Et cõſidera an dictũ Bar.ꝓcederet qñ tales arbitri eligerẽt ex forma ſtatuti:tũc eñ nõ haberẽt iuriſdictionẽ à ꝑtibus,& ſic ceſſaret rõ Bar. Alex.ſeq̃t Bart. cõſ.xxij.col.pe.vo.v.

¶ Cognoſcere. Vide tñ ꝑ eũdẽ no.l.l.diẽ,ꝓferre.§.ſtari.ſ.de arbi. hic adde Salic.in l.cũ antea.C.de arbi.

a ¶ Falsum. Et sic no. ex primo dicto ꝙ partes non possunt facere ꝙ in ea procedatur summariè, & de plano. de quo vide concord. per modernos in l. nemo potest. de leg. j.

b ¶ Remittere. Adde ad hoc quod scripsi in l. ius publicum. §. de pact. Adde Bar. in d. auc. offeratur. in fi. & adde Bali. in loco proxi. alleg.

c ¶ Coram arbitro. Facit l. diem proferre. §. si quis litigatorum. §. de arbit. & adde qd si arbiter elegit vnã viam in pronuncian do, an aliã eligere possit. vide Bart. in l. dominium. j. de furt. & Spec. in tit. de arbit. §. sequitur. & Ia. Bu. in l. j. §. de iudi.

d ¶ Dictum est. In hac quæstione licet Bar. hic non decidat: tamẽ ipse in l. diem proferre. §. stari. expressè firmat ꝙ sententia nulla sit; & ei stari non debeat, si est iniusta: & sic contra ius litigatoris per l. non distinguemus. §. de offi cio. eod. tit. sed contra rium tenet do. Antõ. in c. ex insinuatione. de rescrip. quia dicta verba quòd debeat sentẽtiare de iure potius sonant in monitionem, quàm in con ditionem, per not. per Ioan. And. in c. ex insinuatiõe. quod retuli. Institu. de act. in §. in bonæ fidei. in fine. quia arbiter debet ꝓnunciare de iure. l. j. §. de arbit. licet arbitrator posit in aliquo lædere partem l. si de meis. §. recepisse. eodẽ tit. & sic videtur exprimi qd tacitè inerat in arbitrio: ideo non operatur expressio l. iij. de leg. j. sed d. Io. in d. c. ex insinuatione. dicit quòd contra Ange. fortiter facit: quia licet quo ad hoc vt arbiter faciat litem suam videatur dicta clausula inesse si aliter faciant in l. penulti. coniuncta glos. aliàs prima. C. de pact. tamen ad validitatem sententiæ & commissionem pœnæ non videtur inesse. argumẽ. quòd istari debeat sententiæ arbitri siue æqua siue iniqua sit: aliàs committetur pœna dicto §. stari. & ideo videtur exprimi aliter quàm insit, cùm exprimatur ad tollendũ effectum pœnæ. facit d. §. de officio. & ideo cùm aliter exprimatur quàm insit, debet aliter operari l. iij. §. si filius. de liberis & posthu. & not. in dicta l. iij. per Barto. & bene facit quod ibi not. Barto. in fine in d. l. iij. quando exprimit arbiter tempus solutionis in sententia non admittitur purgatio moræ. Item pro ista parte adducit: quia quando transfunditur illud quod de iure inest in forma mandati hominis: non videtur à forma recedendum. c. cùm dilecta. & ibi not. de rescript. licet do. Ant. nitatur ad illud c. respondere, sed eius responsio non videtur eneuare contrarium: & hæc pars videtur secundùm eum verior, & magis practicatur: præsertim quando compromittitur in aliquem tanquam in arbitrum & arbitratorem, hoc acto ꝙ posit procedere de iure & de facto, & determinare de iure tantùm: nam quotidie dicitur sententiam fore nullam ex eo quia non pronũciauit de iure secundùm quod tenebatur secundùm eum: & per eundem in ca. Quintauallis. in iiij. differentia, de iureiur. posset fortè dici tenendo opin. do. Anto. ꝙ talis arbiter dicatur de iure pronunciasse, cùm clarum sit de iure tenere sententiam talem iniustam contra ius litigatoris: ergo cùm à iure permissum iudici sit: hoc ergo validè facere posset seruata est forma compromissi: igitur per doct. in c. Quintauallis. quæro quid si simpliciter compromittatur in aliquem, an in dubio intelligatur in arbitrum? Dicas ꝙ sic, non vt arbitratorem, secundùm Speculi. in titu. de arbit. ad fin. versi. quid si simpliciter. Quod sequitur do. Ioan. in l. j. §. & post operis. de oper. no. nun. & hoc quando vtroque casu fieri potest. secus si vt in arbitratorem tantùm fieri possit: quia tunc intelligitur eo modo factum quo fieri potest: argu. l. quoties. de verborũ obliga. Ita intelligit do. Ioan. in dicto §. & post operis. quod no. & adde quod not. doct. in l. episcopale. de episc. audi. Et idem not. do. Ioan. in c. j. de lit. contes. dixi in l. ius publicum. §. de pact. post Bar. Sed quid si arbiter elegit vnã viam in prosequendo: an aliã eligere possit in procedendo? Vide Barto. in l. si dominum. infrà de furt. & Specu. in tit. de arbit. §. sequitur. & Iaco. Butr. in l. j. §. de iudi. Sed retento eo themate quod debeat de iure pronunciare: an intelligatur de iure communi vel municipali, vide Bal. in l. quicunque. C. de fer. fugit. in iiij. col. vbi videtur tenere quòd de iure communi tanquam nobiliori. Et idem Ioan. And. in titu. de arbit. §. excipitur. circa princip. Bal. contra. in l. iustitia. §. de iustit. & iure. qui mouetur per not. Inno. in c. certificari. de sepultu. vbi vult ꝙ si quis petat quartã quæ sibi debet de iure cõi, intelligitur etiã petere eã quæ debet de cõsuetudine, sed an ius ciuile vel canonicũ? Bald. dicit ꝙ

rum signifi. c. sæpe contingit. in clemen. Dices tu istud videtur falsum [a]: quia ordinem iudiciarium nõ possunt partes remittere [b]: vt l. secunda. §. sed quia veremur. C. de iureiurand. propter calum. & quod not. in authenti. offeratur. C. de lit. contesta. & in c. de causis. extra de offic. deleg. & quod nota. de re iudic. c. fin. lib. vj. Respondeo † & concedo quòd non possunt remittere iudiciorum solennitatem, quando litigant coram iudice, qui habet iurisdictionem à superiore. Secus quando litigãt coram arbitro [c], cui ipsarum partium consensus dat notionem: et ita obseruat consuetudo quod no. Quæro quando dictum est [d], vt debeat sententiare † de iure: an tunc debeat eius sentẽtię stari si est iniusta. Videtur quòd sic, ex eo quod est arbiter. In contrarium videtur propter formam compromissi, qua cautum est quòd sententiet de iure, quod non est obseruatum: & hic §. loquitur quando in arbitrium est compromissum simpliciter. Cogitabitis. Quæro quid si est dictum compromittimus tanquam in arbitrum & arbitratorem? † Respõdeo [e] ex modo cognoscendi & pronunciandi intelligimus vtrum fecerit vt arbiter, an vt arbitrator: arg. eorum quæ no. de iud. l. j. & not. in l. episcopale. de episc. audi. & hoc tenet Inn. in c. Quintauallis. extra de iureiur. † Quæro [f] quid si incipit prosequi per viam arbitratoris, an possit redire ad viam arbitri, vel econtra. Istam quæstionem format Dy. in l. iij. j. de testa. mil. & ibi dicit quòd non: quia per electionẽ

ad ius ciuile de quo iure statutũ ita dicit in l. fin. de succes. edict. & in l. ij. & l. si nondum. C. de iur. quod intelligit Bal. qñ loqueret in materia ciuili: secus si in materia statutorũ repugnaret: puta qa loqueret de mãimonio, vel de vsur. qa in hoc ius cõmune corrigitur per ius canonicum. facit xxxv. q. v. c. ad sedẽ apostolicã. & vide aliqua bona verba per Bal. in l. si quando. C. de inof. test. in eo. versicu. quæro quando dictum est. vide notabi. per Bal. in l. non codicillum. C. de testamen. & Io. And. in c. innotuit. de offic. deleg. & Imol. in c. ex parte. de arbi. Adde quod Bal. in l. si seruus plurium. §. fi nali post Bar. de leg. j. dicit quòd si fuit cõpromissum in aliquẽ vt in arbitrum & arbitratorem si pronũciando accumulat vtranq; potestatem: quod hoc casu poterit peti hæc reductio etiam reductio suæ sententiæ propter inimicitiam sicut arbitratoris: quia hoc est magis æquũ: & ideo in hac mistura præualere debet: argum. eius quod not. in l. si vir. in fin. §. pro donato. Et hoc etiam ponit Imol. in l. nemo potest. de leg. j. & ibi dicit quòd hoc est singulariter notandum: & quod non meminit alibi hoc fecisse. et ibi hoc limitat Io. nisi essent in sententia hæc verba, omnimodo, via iure et forma quibus &c. quia tunc videtur seruare ad viam efficaciorem: & sic ad viam arbitri, aliàs dicit recurrendum ad coniecturas. Et adde text. in l. quanquam. et in l. in testamento. C. de testa. milit. vbi quis

vnius contrarij alteri videtur renuncia-
2 re, vt l. prima. C. de furtis. & l. si dominium. j. de furtis. dic vt ibi. & Specula. in
14 tit. de arbitris. §. sequitur. † Quærovtrũ
g ex sententia arbitratoris [g] oriatur actio. Innocen. in dicto ca. Quintauallis. dicit quòd si quidem iuratum est: oritur actio in factum ex iureiurãdo. aliàs nulla oriatur actio ex arbitramento, sed ex stipulatione vel contractu præcedenti. Istud vltimum [h] est verum, quia arbitramentum implet contractum, & ex contractu oritur actio, vt hic. & in l. fi. C. de contrahen. empt. & l. si quis arbitratu. j. de verborũ obligat. & l. si libertus. de oper. liber. cum simil. Et licet sit iuratum non potest oriri actio in factum. Nam ex iuramento non oritur actio quando est decisorium litis, vt dixi vobis. §. de iureiurand. l. iusiurandum quod ex conuentione. Sed iuramẽtum quod ponitur in cõpromisso est ad
15 contractus cõfirmationem: meritò actio-
nem non producit. † Ex hoc sequitur ꝙ sententia arbitratoris, non habet paratam executionem, sed est agendum [i] ex
k stipulatione proposita vel cõtractu præambulo arbitramenti: non autem [k] incõtinenti debet exequi, vt l. nimis properè. C. de execut. rei iudica. & l. si cùm nulla. j. de re iudica. licet Hostien. videatur tenere cõtrarium in dicto c. Quintauallis.
l Præterea [l] arbitramentum non emologa-
16 tur cursu decẽ dierum. † Nam l. cùm an-
m tea. C. de arbit. [m] loquitur in arbitro, nõ in arbitratore, secundùm Innocẽ. in d. c. Quintauallis. Per statuta tamẽ terrarum

semper videt exercere viam ordinariã: & illa iura ibi ad hanc quæstionẽ inducunt doc. & adde ea quæ dicit d. Io. in fin. in d. l. nemo potest. vltra ea quæ primò dixit. Item circa id quod dixit hic Bart. vide quod dixi in l. j. in princ. in fi. ver. §. de eden. & adde Bal. in l. si seruus plurium. j. de leg. j. Vide Ludo. in rub. de arbi. in fi. x. char. & per Guid. de Suza. in l. si qui ex consensu. C. de epi. audien. & Bar. in l. j. C. de arbi. & in d. l. non codicillum. & ibi dixi post eum. Adde an & quando impositum est arbitratori ꝙ sententiet de iure: & an eius sententiæ sit standum quoddã consilium inter consilia Bal. ccccl. xxvij. quod incip. Ioannes & Federicus. lib. iiij. satis latè ibi videbitis ꝙ sententiæ sit stãdum, & inquantũ tangitur an cùm dictum est ꝙ pronunciet de iure, debeat intelligi de iure cõmuni vel municipali, vltra ea quæ plenè tradit Felin. in c. ius generale. j. diũt. Adde quod Bal. consil. ccccxcvj. dicit ꝙ quando profertur inter duos homines eiusdem municipij, debet intelligi de iure municipali. Si autem diuersi municipij, debet intelligi de iure cõmuni, vide etiam Ro. consi. cclij. vbi ponit ꝙ renuncians omni iuris auxilio dicitur renunciare etiã iure communi. Quo verò ad tertium cùm est accumulata potestas arbitri & arbitratoris quã viam elegisse videatur in pronunciando, adde eundem Alexã. consi. xiij. & xcvj. lib. j. per Ro. vnum verbum consil. cclxv. per Bal. vbi §.

e ✠ POMATES. ¶ Respondeo. Vide Lanf. in tract. de arb. char. xxiij. q. ij. Alex. & ibi scribentes in l. si seruus plurium. §. fi. ff. de leg. j. & Are. cõsi. cxxxviij. Cuma. consi. vij. col. ij. Alex. consi. xiij. col. ij. vol. j. Barba. consi. xlj. col. vj. vol. j. Card. consi. xxix. col. iiij. Barb. in c. ij. de offi. deleg. & in dubio videtur pronunciare tanquã arbitrator. Ita Feli. in cũ ex officij. in xiij. col. de præscri.

f ✠ POMATES. ¶ Quæro. Vide Lanfrã. in trac. de arbi. char. xxiiij. q. v. Aliquid per Feli. in c. cùm ex officij. in x. & xiij. col. de præsc. Et ad has duas q. vide Bal. cõsi. xliij. col. fi. in v. parte. & vide vnum verbum Feli. in c. cũ super. col. fi. de offi. deleg. & Paul. de Cast. in l. j. §. de iudi. col. iij. & in l. non codicillum. C. de testa.

¶ Renunciari. Contra videtur velle Bart. in extrauag. ad reprimẽdũ in verbo, prout. Prosolutione vide eiusdem concor. xx j. incip. videtur.

g ✠ POMATES. ¶ Arbitratoris. Vide Alex. consi. j. in iij. vol. col. ij.

h ✠ POMATES. ¶ Istud vltimum. Idem tenet Alex. consi. cxxx. incip. in causa Stratiarolorum. in ij. col. & consi. seq. in iiij. vol.

i ✠ POMATES. ¶ Sed est agendum. Vide Are. consi. xvj. in ij. col. Cardi. consi. cxxxvij. col. iiij. & seq. & col. fi.

k ¶ Non autem. Ad istam q. vide quod no. Bar. in l. iij. §. de arbi. & in l. fi. j. de bono. pos. secundùm tabulas.

l ✠ POMATES. ¶ Præterea. Vide Alex. in l. j. in iij. col. de leg. j.

m ¶ De arbitris. Et sequitur Imol. in l. si conuenerit. j. de re iudic. Adde Roma. consilio ccxxv.

proui

a ✠ POMATES. ¶ Quæro. Vide Alex. cõsi. cxxxj. in ij. vol. & cõsi. cccxij. quo iure sententia arbitratoris reducatur ad arbitriũ boni viri, vide Oria. in tract. de arbitris. char. xxxiij. q. xviij. Et no. ꝙ nõ sufficeret reclamare a laudo, nisi petat illud corrigi, & ad arbitriũ boni viri reduci: & nisi hoc peteret, iudex ex officio suo non posset procedere. Ita Alex. consi. cj. col. j. volu. secundo. Vide quid ex hoc dicto inferat Alex. cõsi. cxxiiij. col. fi. v. volu.

b ¶ Sententia arbitratoris. Et opi. Inn. videtur approbare in effectu Guido d̃ Suza. in l. si qui ex cõsensu. C. de episcopali audiẽ. & adde Bald. in l. ij. j. quæstiõe. C. de rescin. vend. & etiã in quæstione iij. Sed qd̃ erit remedium si pœna sit apposita? vide quod dixi post Bar. in l. Iulianus. §. de cõdictiõe indebi. secundũ Iaco. But. & dic ꝙ per tale officium iudicis vel per talem recursum ad superiorem iudicẽ suspẽditur iudicium & manus primi iudicis sunt ligatæ secundùm Iacob. de Bel. & Bald. in c. sancimus. quo tempore miles. Sed istis adde quod Bar. in l. fi. in penulti. colũ. de appellationibus recipien. videtur velle ꝙ ab arbitramento posset appellari. & quod ista reductio fit actio, vide Bald. in l. iij. C. de arbitris. vbi dicit ꝙ est actio de iniquitate, non de nullitate. qd̃ bene no. Bald. in l. arbitro. circa j. colũ. vel secũdam, qui satisfda. cogã. dicit ꝙ petitur reductio officio iudicis, per ibi no. per gl.

c ¶ Possunt. Adde ad hoc Bar. in l. vnica in fi. col. iij. in vers. cõtra hoc app. §. de cod. ex l.

d ¶ Iudex. Quis erit iudex in petendo reductionem ad arbitriũ boni viri, adde Bart. in d. l. ij. C. vbi et apud quem. Sed nunquid iste iudex reducẽs poterit declarare laudũ nullum: Bal. tenet ꝙ sic, ĩ c. sancimus. quo tempore miles. Adde ꝙ Paul. de castro ibi reprobat Bar. Roma. consilio cclxv. dicit ꝙ hæc nõ sunt scripta Bartoli, & quòd nullo modò persona litigatorum est cõsiderãda a. Fede. latissimè disputans q. cclxxxv. tenet iudicem rei adeundum. Ange. cõsil. cc. ij. col. sequitur dicta Bart. hic.

d ✠ POMATES. ¶ Iudex. Vide Lanfran. in tracta. de arbit. charta v. ij. q. seq. col. j. in prin. & xxxij. & seq. q. xix. & char. xliij. quæst. xliij. col. vlt. Fed. consil. cclxxxv. in primo dubio. Fel. in c. j. in v. col. de præscri. Ant. de But. consil. j. Cardi. xvj. in ij. dubio. & consi. cxxxix. col. vj. in ij. dubio. & col. ix. & cxl. col. iiij. & Soci. cõsi. xviij. col. xij. Et nunquid à tali reductione appelletur, vide Panor. consi. ij. ad fi. in j. vol. & consi. xxxviij. in vltimo dubio. in j. volu. & Cardi. cõsi. cxxxix. columna x. in iiij. dubio. & seq. col. v. & in his duobus vltimis cõsiliis videbis ꝙ ordinem seruare habeat talis reductor in procedẽdo.

e ✠ POMATES. ¶ Cõtrarium puto. Vide quid inferat Panor. cõsi. xiij. in j. vo. & videad hoc Ro. cõsil. cxlv. Panormi. in simili in c. cùm olim. in j. col. de arbi. & Are. cõsi. cxliij. col. viij. & quæ posui ad gl. in d. §. cum quidam. vide Ro. cõsil. ccccxij. in princi. & ponit quid fiendum etiam quando reus haberet iudices. & Alexand. cõsil. ciij. vol. v.

f ¶ Defensionem. Adde Bart. in l. cum ij. §. transactio. §. de trãsactio. & ibi dixi.

g ¶ Peti. Intra quantum tempus potest peti fieri reductio. Et cum opi. Spec. cõcordat Gul. de Suza. in l. si qui ex cõsensu. C. de epi. audi. Sed vtrum reductionis petitio impediat executionem laudi, vide per Ludo. in rub. de arbi. in xiij. charta per dominum Abb. in c. Quintauallis. de iureiuran. cum concordan. Adde quod cùm opinione Spe. concordat Ang. consi. cccxiiij. eundem habuit Old. consil. clvj.

g ✠ POMATES. ¶ Peti. In quantum tempus potest fieri reductio ad arbitriũ boni viri, vide Oria. i n tractatu de arbi. char. xxxiiij. & seq. q. xx. & se

prouidetur ꝙ arbitramenta executioni
17 mandentur. † Quæro [a] quo iure senten-
a tia arbitratoris [b] reducatur ad arbitrium
b boni viri. Specu. & Innocen. videtur dicere quòd officio iudicis. Text. l. vnde si Neruæ. videtur dicere quòd actiõe ex eo contractu. Breuiter aut loquimur in contractibus stricti iuris: & tũc per officium iudicis, vt l. si libertus. j. de oper. liber. Ita intelligo opi. prædictorum. Aut in contractibus bonæ fidei: & tunc aut ex eo cõtractu oritur actio ei qui vult petere reduci ad arbitrium boni viri: & petetur actione ex eo cõtractu. vt hic. Aut ex eius parte non oritur actio. Exemplum: in contractu dotis fuit cõpromissum in aliquẽ vt statueret dotem alicui mulieri qui statuit, & iniquè statuit: quia mulierem nimis grauauit. Certè ex parte mulieris nulla oritur actio ad repetendum constante
f matrimonio: & tunc recurritur ad offi-
cium iudicis: arg. d. l. si libertus. quod probo aliter. Si mulier conueniretur à viro vigore illius arbitramenti, mulier possit excipere de eius iniquitate: & sic per officium iudicis mercenarium de eius iniquitate cognoscere. Sed regulariter videtur
18 ꝙ quilibet † vbi habet exceptionem, etiã
si non conueniatur: potest iudicis officiũ implorare: ne ab aduersario inquietetur,
c vt l. iij. C. qui bo. ce. pos. [c] & j. de fideiusso. l. si contẽdat. & ibi est tex. secundũ vnam lect. Facit j. de lib. le. l. Aurelius. §. centũ.
d & quod ibi not. Quæro, quis erit iudex [d]
cuius officium implorabitur? Credunt
19 † cõmuniter aduocati ꝙ sit iudex appella-
tionis: cũ ista reductio fit quædam appellationis species: vt in l. nõ distinguemus.
e §. cũ qtidã. §. de arbi. Cõtrariũ puto [e] quia
imò est iudex principalis causæ qd̃ apparet ex his quæ modo dixi. Nam si hoc petitur iure actiõis: nõ est dubiũ ꝙ actor sequitur forũ rei: & deberet hoc examinari corã eo, q̃ esset iudex illius actionis. Idẽ si
petit̃ per officiũ iudicis: vt l. ij. C. vbi & apud quẽ in inte. resti. petat̃. Vnum tamen puto aduertendũ ꝙ quando istud officiũ iudicis imploretur à reo, cui exceptio cõ-

quen. xxj. per Roma. consi. ix. & xxvij. in j. col. in iij. dubio. per Fel. in c. quoniã cõtra. in xix. col. de proba. & in c. quo ad, cõsultationẽ. col. xvj. de re iud. Alex. consi. xcv. col. fin. vol. ij. Soci. consi. ccxx. col. iij. ad fi. Bal. consi. lxvij. in ij. parte. & nunquid excommunicatus possit petere reductionem ad arbitrium boni viri, vide Felin. incap. significauerunt. viij. col. de exceptionibus.

h ¶ Officio iudicis. Vide Bald. & Ang. in l. licut. C. de prescript. xxx. anno. vbi videtur velle ꝙ prescribe batur huic reductioni spatio triginta annorũ. Sed secundũ id, quod dicit Bald. & Ang. in l. j. C. de sentẽ. pẽsec. prẽto. per gl. vbi videtur ꝙ intra decẽ dies tantũ. & de hac quæstio. ꝙ Bal. in l. fi. in vj. col. C. de cõtrahen. emp. & Bal. in l. ij. in fin. §. de arbitr. in quibus locis tenet ꝙ intra annos triginta idẽ etiã tenet hic Cy. in additio. & Bald. in reportatis antiquis. Idẽ Fran. de Ar. in repe. l. fi quis arbitratu. Et ista vide plenè in apostil. in hoc. §. iam superius scripta per Salice. in l. cũ antea. de arbi. & Bal. in d. c. Quintauallis. Et in addi. Specu. in titu. de arbitris. in ver. emologato verò est. Sed quæro an à sententia iudicis lata super petitione reductiõis ad arbitrium boni viri, posit appellari, vide q̃ dixi latè post Bart. in dic. l. j. j. de leg. ij. Et ad materiam fi quærat̃ an sentẽtia à iudice lata super petitione de reducẽdo ad arbitrium arbitratoris arbitrio boni viri posit appellari: quæstio ista fuit disputata, & incipit, Petitũ fuit à iudice. & fuit determinatũ ꝙ nõ. Principale motiuum est quia ab arbitramento nõ appellatur: ergo neq; à sententia, quæ super eo ferẽ. Idẽ iudex non cognoscit hoc vt iudex, sed vt bonus vir. ff. pro socio. l. societatẽ. in fine. & habetur perinde, ac si iudex nõ fuisset assumptus. Primũ dẽ clarat: qa subrog a. ũ

petit, poterit ista reductio peti corã iudice ipsius rei, licet nõ sit iudex actoris. Ratio, quia cùm ista exceptio modo examinaretur principaliter, quã aliàs in iudicio actore agente examinaretur incidenter: potest examinari corã illo iudice, coram quo actor haberet necesse hãc actionem proponere. Nec in hoc actor grauatur: quia sic ipse de iure cõmuni habet necesse facere. Pro hoc videtur casus §. de trãsact. l. cùm hi. §. transactiones alimẽtorum. vbi dicitur ꝙ ille iudex debet arbitrari super transactione alimentorũ, qui esset futurus iudex super lite. Sed quãdo recurritur ad iudicẽ, vt ad bonum virũ, recurritur vt arbitretur super transactione: ergo &c. Idẽ fortè † vbicũque super aliqua
20 exceptione debet aliquid principaliter
examinari: vt cùm reus ad sui defensio-
f nẽ [f] petit examinari testes ad æternam rei
memoriam: nam fiet examinatio corã iudice rei, qui futurus esset super causa. Ita debet intelligi l. finalis. C. de vsur. pub. se-
21 cundũ vnã lect. † Ex hoc apparet ꝙ non
recurritur ad superiorẽ arbitratoris, sed ad iudicem partiũ, secundũ ea quæ dixi. Hoc etiam collígitur, si bene aduertatur, extra de arbitr. ca. exposita. vbi papa cognoscit de arbitramento lato à duce Venetiarũ, qui sibi non suberat: tamen par-
22 tes sibi suberant. † Quæro, intra quan-
g tum tempus potest peti [g] reductio fieri
ad arbitrium boni viri. Specu. in dicto titu. de arbi. §. sequitur. versic. sed intra qd̃ tempus. videtur dicere quòd intra decem dies, sicut in appellatione: quia ista est quædam species appellandi, vt d. l. nõ distinguemus. §. cùm quidam. supra de arbitris. quod mihi non placet, vt ex prædictis patet. Vel enim hoc fit iure actionis, vel proponitur iudicis officium, vt examinetur aliqua exceptio vel defensio, vt supra dixi, sed in actionibus & exceptionibus non præscribitur modico tempo-
h re, nec etiam officio iudicis [h] præscribi-
tur nisi per triginta annos, vt lege, sicut. & ibi nota. C. de præscriptione triginta annorum. & nota. in l. querela. C. de fal.

sapit naturam illius, in cuius locum subrogatur. l. si eũ. §. qui iniuriarũ. si quis cau. Sicut ergo ab arbitratore non appellatur: sic nec ab isto. Vnde quando arbitri cognoscunt in locũ iudicũ, ab his appellatur l. apertissimi. C. de iudic. c. fina. de arbitris. in vj. Si econuerso quãdo iudex locũ arbitratoris habet, nõ appellat̃ ab eo sicut nec ab arbitratore, secundũ Ioannẽ And. in additio, Specula. in tit. de appellationibus. §. in quibus. super verbo, quid si cõuenit. Et vide quod Baldus contra Bart. in l. j. C. ne liceat tertiõ prouocare. & quod notãt Moderni in dicta l. j. infra de legatis secundo in secunda charta. vbi dominus Ioannes. Et his adde ꝙ quoties habet recursus ad aliquẽ tanquã ad bonũ virũ, si iudicat. non poterit appellari, secundũ Innocent. nota. in extrauaganti, præsenti. de rescriptis. Et solet allegari quod refert hic Bartolus & doctores in l. j. de legatis secũdo licet ibi hoc nõ reperiã per Bart. Bal. cõtra. in cap. fin. quo tempore miles. in fin. vbi dixit qd̃ à iudice cogẽte ad obseruationẽ iniqui arbitrij potest appellari. Ita dicit tenere Innocentiũ, extra de arbitris. cap. innotuit. & dicit qd̃ hoc est verius q̃ id qd̃ not. Bart. in l. j. de lega. ij. & adde ꝙ not. Bart. in l. fi. in pen. col. de appell. recipiẽdis. vbi dicit ꝙ ab arbitramẽto potest appellari: & vide qd̃ not. Bal. in l. ij. in prin. quomodo & q̃n iudex. & ad dictũ Bar. in l. j. de leg. ij. vide notabiliter. l. admonẽdũ. in antepen. char. ꝓ Lud. Ro. in q. an ab eo qd̃ facit iudex posit appellari ab arbitrio. quã tãgit Bald. in l. j. aliàs secũda vel finali. C. de cont. emp. in antepen. col. aliàs de his q̃ pœnæ nomine. sed nihil decidit ꝓ Bal. in l. j. aliàs ij. in secũda col. C. de his q̃ pœnæ nomi. Vide tex. in l. apertissimi. C. de iud. in c. ab arbitris. de off. de leg. & adde qd̃ notat Bald. in lege fina. in penulti. colum. C. de appellatio. Sed pone: compromissum est in duos vt arbitratores, & discordant, vtrum iudex debeat eligere tertium? Dic ꝙ non quia arbitri eliguntur ad modũ proxenetarum, vt §. de

h ¶ Officio iudicis. Vide Bald. & Ang. in l. licut. C. de prescript. xxx. anno. vbi videtur velle ꝙ prescribe batur huic reductioni spatio triginta annorũ. Sed secundũ id, quod dicit Bald. & Ang. in l. j. C. de sentẽ. pẽsec. prẽto. per gl. vbi videtur ꝙ intra decẽ dies tantũ. & de hac quæstio. ꝓ Bal. in l. fi. in vj. col. C. de cõtrahen. emp. & Bal. in l. ij. in fin. §. de arbitr. in quibus locis tenet ꝙ intra annos triginta idẽ etiã tenet hic Cy. in additio. & Bald. in reportatis antiquis. Idẽ Fran. de Ar. in repe. l. fi quis arbitratu. Et ista vide plenè in apostil. in hoc. §. iam superius scripta per Salice. in l. cũ antea. de arbi. & Bal. in d. c. Quintauallis. Et in addi. Specu. in titu. de arbitris. in ver. emologato verò est. Sed quæro an à sententia iudicis lata super petitione reductiõis ad arbitrium boni viri, posit appellari, vide q̃ dixi latè post Bart. in dic. l. j. j. de leg. ij. Et ad materiam fi quærat̃ an sentẽtia à iudice lata super petitione de reducẽdo ad arbitrium arbitratoris arbitrio boni viri posit appellari: quæstio ista fuit disputata, & incipit, Petitũ fuit à iudice. & fuit determinatũ ꝙ nõ. Principale motiuum est quia ab arbitramento nõ appellatur: ergo neq; à sententia, quæ super eo ferẽ. Idẽ iudex non cognoscit hoc vt iudex, sed vt bonus vir. ff. pro socio. l. societatẽ. in fine. & habetur perinde, ac si iudex nõ fuisset assumptus. Primũ dẽ clarat: qa subrog a. ũ

arbit.l.ſi de meis.§.recepiſſe.& certum eſt quòd in proxenetis non eſt tractandum de electione tertij.Ita notat Bald.in c.j.de inueſtit.in mari facta.in contrarium eſt id quod notat Baldus in l.finali:in vltima col.de execut.rei iudic. Adde quod Baldus in l.vnica.C.de his quæ pœnæ nomi. tenet quòd à iudice rurſus poſsit appellari ſi enormiter lædit:& illam opinionē per plura approbat Romanus conſi. cclxj.vbi dixit dicta Bart.in l.prima.de legatis ij.cōtinere falſitatem. Et ſi vis latè videre, vide ipſum Paulum in rubrica, de appel.in xxij.colū.

a ¶ Deciſionem principis. Sed per id quod dicit Bald.& Angel. in l.j.C.de ſenten.prefect. præto. per gl.ibi videtur quòd intra decem dies tantùm. De hac quæſtiōe per Baldum in l.final.in vj.col.C.de contrahē. emptio. & Bald.in l. ij.in fi.ſ. de arbitr.In quibus locis tenet q̃ intra annos trigінta. Idem tenet hic Cyn. in additioñ. & Bald. hic in reportatis anti quis. Idem Franc.de Aretio in repetitione l. ſi quis arbitratu.ſ. de verborum oblig. vt refert & ſequitur Antonius de butr.& Imol.in ca. Quintauallis.de iureiurand. Sed Abbas ibi tenet quòd intra decē dies. Idem tenet Guido de Suza.in dicta authē. ſi qui ex conſenſu. C. de epiſcopali audien. & per authenti. quæ ſupplicatio.C.de preci.imper. Idem videtur ſequi Ioan.And. in dicto §.ſequitur.et vide quod not.Bald. in l.nā poſtea.in principio. §. de iureiuran. Oldradus in conſil. clvj. tenet quòd ſpatio triginta annorū duret. Adde Angelū conſilio cc.

b ❧ POMATES. ¶ Poſsit renunciari. Reductioni ad arbitrium boni viri an poſsit renunciari,vide Alexā.conſi. xxiij. colum.j.volumine ij.& conſi.cij.col.j.volumine ſecundo.& conſi.cxxxj.in fi. eodem volumine. Paulum de Caſt.conſil.lxxij.& ſequen. Lanfran.de Oria. tract.de arbit.char.xxx.& queſt.xvij.& etiam charta xlv.q.Ij. Alex.conſl.iij. col.iij.vol.j. Alexand.conſilio xxij.j.col.in j.volu. Panor.conſilio lxiiij.vol.j. col.ij.& in ſimili Feder.conſi.lxvj.& conſilio cxxv.aliàs cxxvij. Paulum de Caſtro l.ſi vnus.§.illud.de pactis.Imol.conſilio lxxxj.Cardina.conſil. xxix. vltima col.Imol.conſil.cxlvij.vltima col.Anto.de But.conſi.xiiij.Bald.in d. l.ſi vnus.§.illud.Ioan.Calde.in diſputatione incip.duo adinuicem litigātes. Cepol.cautela incip.difficile & clare remedium.Ana.conſi.xvj.colū. ij.in iij. dubio.Ancha.in c.canonum ſtatuta,col.lxx.de conſti.Alex.conſi.xxviij. col. iij.vol.j.Ange.conſi.clxxij.Paul.de Caſt.conſi.lxxiiij. vbi ponit quid ſi foret renunciatum:& quid ſi ſimpliciter permiſſum foret de ſtando laudo,& quid ſi foret dictū q̃ poſſet lædere in magna & parua quantitate & facere omnia &c.vel an ſtatutum diceret q̃ contra laudum non poſſet opponi vel obijci: tunc poſsit peti reductio:vide Alex.conſi.cxiij.col.fi.ad fi.vol.v. Vide Socin. cōſi.cxx.vbi ponit etiam latè de his,& maximè ſi foret iuratum vel adeſſent clauſulæ de quibus proximè ſ.vel ſimiles,&c.

c ¶ Boni viri. Sed adde caſum multum ſingularem in quo poteſt peti reductio ad arbitrium boni viri quem ſingularem dicit Bartol.ſ. de arbitr.in l. Labeo.§.tametſi.in fi.quod tene menti:& de quæſtione de qua hic per Bart.vide diſcurſum latiſsimè per do.Ioan.& Moder.in l.j.§.ſi quis ante.j.à quib.appel. non licet.et not.Bar.& ibi doct.in l.fi.ſ.qui ſatiſda.cog.per illum tex.& Bal. in l.cùm antea.C.de arbit.& Bald.in l.iubemus.in fin. princi.C.ad Trebel.& Bal.in l.j.C.de his quæ pœnæ no.Sed quid dicetur? Tu ſcis q̃ ex compromiſſo emologato oritur actio:quæro ſi partes permittant petere,et q̃ actio ex eo naſcatur,et non ſit emologatum,an poſsit fieri vt non reducatur ad arbitriū boni viri hoc modo.vide notabiliter per Bar.in l.quod de bonis.§.j.ad legem Falci.Sed quid ſi in renunciatione de qua hic eſt appoſitum iuramentū. Dixi in l.quidam cùm filium.de verb.obli.& ad Bar.hic adde q̃ contra eum tenet Guido de Suza.in l.ſi qui ex conſenſu.C.de epiſ,aud.plenè per Dy.in cōſil.iij. incip.in Chriſti nomine amen,factum tale &c.Prolomæus &c.et ibi quid ſi

Quid dicemus? Queſtio iſta requirit deciſionem principis[a]. Tamen de iuris rigore ſecundùm ea quæ ſunt ſcripta in iure,mihi videtur quòd ſi per annum tacet videatur arbitramentum approbare, vt l.qui grauatos.C. de ſenſit. & cenſitorib. libro xj. Si tamen intra annum conqueſtus eſt,non dico coram iudice, ſed etiam extra iudicium:ita quòd apparet eum tacturnitate non conſenſiſſe:tunc eo caſu, quo iſta reductio petitur iure actionis, vel officio iudicis,quod loco actionis ponitur: tunc tanto tempore poterit peti,quanto tempore durat actio.Sed quando officiū iudicis proponitur loco exceptionis:tunc ſicut exceptio perpetuò durat,vt l.purè.in fine.ſ.de doli exceptio.& l.licet.C.de exceptioñ.ita poterit perpetuò peti iſta reductio. Poſſumus etiam dicere & fortè non malè, prædicta vera eſſe quando petitur per modum actionis vel officio iudicis loco exceptionis, vel actionis. Sed quando iudicis officiū principaliter proponitur, vt in contractibus ſtricti iuris: tūc debeat fieri iſta reductio intra quadriennium hodie: quod de iure antiquo anno vtili finiē:quia regula † eſt q̃ quandocūq̃ officium iudicis datur ad ſcindendum id quod de iure communi valet, anno vtili finitur, vt l. in honorariis.verſicul.ſed cùm reſciſſa. ſ. de actio. & obligation.quod eſt menti tenendum.

† Quero vtrum poſsit renunciari[b] petitioni reductionis ad arbitrium boni viri[c]:& ſi renūciatur quid operetur. Iſtam quæſtionē ponit Dyn.in dicta l.quidam cùm filium[d].ſ.de verbo.obligatioñ.& in cap.ſcienti.extra de reg.iuris.libro vj. & Cyn.in l.cùm antea.C.de arbit. Gul. in l. ſi vnus.§.illud nulla.ſ.de pactis. & etiam Specula.& alij Canoniſtæ in ca. Quintauallis.extra de iureiurand. Poſt multa videtur mihi ſic dicendum. Aut arbitrator iniquè arbitratur dolo: & tunc talis renunciatio circa hoc nihil operatur,vt l.ſi vnus.§.illud nulla.ſ. de pactis. & l.conuenire.ſ.de pactis dot. Ita loquitur tota diſputatio Dyn.in dicto. cap. ſcienti. Si verò ſine dolo: tunc aut deceptio eſt in magna quātitate aut parua. Si in magna poteſt peti reductio. Si in parua, tunc ſecus:argumen.ſ.de mino.l.ait prætor[e]. §.quid tamen.& l.ſi ex cauſa. in princip. eod.titul. Ineſt[f] ergo in hac renunciatione tacita conditio de non petendo reductionem, niſi immoderatè læderetur: argumen.l. quæro. §. inter locatorem.ſ. loca.& l.quidam cùm filium.ſ. de verbo. obligatio.& ita debet intelligi gloſ.in l. ſi de meis.§.recepiſſe.ſ. de arbit. quæ dicit quòd poteſt auferre de iure vnius & dare alteri:ſubaudi moderatè accipiendo.Sed ſi in renunciatione eſſet dictum[g] quòd poſſet accipere de iure vnius & dare alteri in parua & magna quantitate moderatè vel immoderatè:tunc valet illud pactum ſecundùm Hoſtien.argumē. l.j.§.ſi conueniat.ſ.depoſiti. niſi eſſet nimis magnæ quantitatis,vt dicit ipſe in d. c.Quintauallis.ſed hoc non probat. Sed poteſt probari ſic[h]: exceſſus in nimis magna quantitate facit præſumi dolum: vt l.omnes.§.Lucius.ſ. quæ in fraudem creditorum.& quod habuiſtis nota. in l.patronum.& l.qui teſtamentum. ſ. de probationibus.ſed dolus nunquam venit in generali remiſsione,vt dixi. & probatur in l.creditor.§.Lucius.ſ.titul. j.ergo &c. Pro declaratione prædictorum vt ſciamus qualiter iniquitas arbitramenti coram iudice detegatur, quæro[i] quæ dicatur † parua vel magna quantitas[k]. Et videtur quòd quando fit exceſſus vltra dimidiam iuſti pretij:tunc dicatur quantitas magna:vt l.ſecūda. C. de reſcinden. venditione.In contrarium videtur caſus

tertius promittit ſub pœna facturum et curaturum q̃ ratificaretur laudum. Oldrad.in conſil.clxvj.dicitur idem tenere quod Bart.hic. Et quid ſi promiſit habere ratam ſententiam arbitri:dic q̃ licet petat reductionem vel reſtitutionem in integr.non incidit in pœnam,vt per Bart.in l.j.in fi.prin.ff.rem rāha. Adde an poſsit renunciari reductioni ad arbitrium boni viri: vide Bald. conſi.cccxxix.iij.lib. vbi refert quatuor opiniones. Deinde dicit quicquid ſit communis obſeruātia eſt q̃ quæcunq̃ cautela verborum appoſita ſit,per enormem læſionem poteſt peti reductio. Et vide per eum etiā conſil.cclij. j.libro.Ang. conſilio cclxxij. vbi dicit q̃ ratione doli,et immo dicæ læſionis nō obſtante renunciatione iurata poteſt peti reductio. Et idem voluit Bald. conſil. vj. iiij.libro.vbi allegat quod Rayn. de Forl. & Ioan. Cal.et idem Petrus de Anc.conſi. cix. Paul. de Caſtro conſil.lxxj. & lxxiij. Roma.conſi.xc. Abbas conſil.lxxviij.Feder.conſil.cxxv.vbi dicit quòd ſi partes renunciant nō petere reductionem,nec per aliquem iudicē emēdari,tenet efficaciter.

d ¶ Cùm filium. Et in l.ſed & ſi in ſeruum §.quis eo.ti.& Bald. in l.& in maioribus. C.de appel.

e ¶ Ait prætor. Et ratio:quia ſi arbitrator lædit enormiter,præſumiē in dolo, vt no. Bar.hic & in l.fin.de præt.ſtip.vide Bal.in c.j. §. ſacram. de pace iur.fir.et j.

f ❧ POMATES. ¶ Ineit. Vide Panor. conſi.lxiiij.co.ij.ad fi. & ſeq.vol.j.& Rom. conſi.xc.

g ¶ Dictum. Niſi in cō promiſſo dicatur q̃ poſsit accipere de iure vnius & dare alteri,vt per Lud.in rub. de arb.in fi.xij.chart. et Hoſt.in c.ij.de arb.

et Bal.in l.iij.C.de dot.promiſ.et vide oīno no.Bar.in l.le.Aquil.ſ.de tranſac. et an dubio dolus præſumaē in arbitratore vltra Bar.hic vide aliquid p Lu. in rub.de arb.in xiij.char.in prin.& adde Inn.in c.cùm contingat.de iureiur. xxxix.char.Sed quid ſi dicatur q̃ habeat poteſtatē pronūciandi altè & baſsè prout ſibi placuerit:an dicaē recte pronūciare,ſ.arbitrari per dolum etiam ſi in multo lædat?vide Bal.multū ſing.in l.& in maioribus.C.de appella.alleg. Io.an.c.humilis.de ma.& obed.vbi videē tenere q̃ poſsit. vide oīno. & adde qd Bal.in c.ſi inter partes.in princ.de l.Cōra.dixit qd ſi ptās iſta data ſit arbitratori q̃ poſſet iudicare altè & baſsè prout ſibi placuerit.Et refert q̃ Io.an. in d.c.humilis.de ma.& obe.dicit q̃ poterit facere quicqd ſibi videbit,ſed pōdera verbū videbit:qa ſi eſt in dolo,nō facit qd ſibi placet, ſed eius cōtrariū: qa appareat de mēte ſua id qd eſt fiēdum, facit oppoſitū.ſ. māda.l.creditor.§. Lucius.Et no.q̃ ſi arbitrator ēt ex certa ſciētia de alieno largiaē:ideo nō valet:qa nō eſt ei p̄miſſum donare de alieno j.qd vi aut clam. l.prohibere.§.plane.ímò eſt quādoq̃ ſpecies furti de alieno largiri,vt p Bal.& p Lud.ī rubri. de arbit.in xj.q.& adde qd dicit Bal.in l.ſi ſuper poſſeſsione.de trāſa.q̃ arbitrator pōt apponere cōditiones & modos cōgruos.& dicit Raph.in l.vbi ār. in princi.de verb.obl.q̃ arbitrator habēs poteſtatē lædendi in parua,magna & maxima quātitate vī habere poteſtatē auferendi totū:qa ſuperlatiuū continet quātitatē inſuperabilē vt ibi,aliàs hic.Hoc ēt allegat l.fi.ſ.de capt.dimi. Adde de illis verbis alte & baſsè,Pau.de ca.cō.lxxiiij.et de illis verbis q̃ poſſit de pte vni? dare alteri in parua et magna quātitate, Bal.cōſ.cccl.xxxj.j.li.

h ❧ POMATES. ¶ Probari ſic. Vide Pau.de ca.cōſi.lxvij.col.iij. Ale.cōſ. xlij.pe.col.ī j.vol.& cōſ.lij.co.iij.inci.viſis & cōſideratis.Ro.cōſ. lxviij.co.ij.

i ❧ POMATES. ¶ Quæro. Vide Alex.cōſi.cx.col.iij.vol.j.& conſi.cij.iij. col.vo.ij.& cōſi.cxxxj.col.iij.vol.ij.Rapha.Cu.cōſi.l.col.ij.Panor.lxx.col.vj. vol.ij.Imol.conſi.v.in fi.& Alex.conſil.xlvij.vol.j.col.iij. Are.lxv.colum.iij.

k ¶ Quātitas. Adde doc.& qd ibi dixi in l.q accuſare.ff.de accu. & Bal.in l.cū antea.C.de arbi.vbi dr q̃ arbitrio boni viri iteligiē p Imol.ī l.ſi qs arbitratu.de verb.obl.cū cōcord.vide Imol.ī l.j.§.ſi qs ante.j.à qbus ap.vbi late hoc examinat.Et adde hic qd dicit Bal.in l.ſi ſuper poſſeſsione.C.de trāſact.quod hic,

arbitrator in laudo poteſt apponere conditiones & modos congruos & adiacentes.& dicit Rapha.Cuma.in l.vbi autem.in prin.de verb.oblig.q̃ arbitrator habens poteſtatem lædendi in parua,magna,& maxima quantitate, videtur habere poteſtatem auferendi totum:quia ſuperlatiuum continet quantitatem.Adde quod Bal.cōſi.cccl.xxxj.j.lib.dicit q̃ relinquitur arbitrio iudicis.Sed quid ſi maior & maxima? Dicit eſſe maius dubiū:tamē quod putat idem,perno.in authē.præterea. C.vnde vir & vxor. Adde q̃ magna & parua quātitas dicit,ſi ſpecta qualitate cauſæ & perſonarū.gl.in §.pretium.Inſtitu. de emptio.& vēd. Ray. in repetit. l. libertus. infra de oper.liber.& Bal.in l.ſecunda. C. ſi aduerſus vend.& vide Cepol.in tractatu de ſimula.cōtractuū. §.vj.quia in iſto tenetur cōtra Bar.hic, & ibi vide concord.

a ❧ POMATES. ¶ Caſus hic. Vide Alex.cōſ.cxxxj.in vlti.col.vol.ij.Are.cōſi. ccxvj.in j.& ij. colū. Pro cuius conſilio facit quæ ponit Alexā. cōſi.v.col.ij.vol.ij.

b ¶ Mandatum, ſi contra procuratorē. ibi: per procuratorē, &c. ſingulariſsima limitatio & ampliatio ad l.ij.C. de reſcin.vēdi.ſed fortè nō eſt vera per l. ſi volūtate.e. tit. vbi illa venditio fuit facta per filiū,p curatorio nomine patris,&c. Et cum Bar. tenuit do.Ant. in cōmen.c.Quintauallis. de iureiu.per Imo. in l.ſi quis arbitratu. de verb.obli. per Ludo. in l.ſi qs cū aliter. eo. tit.d.Abb.in c.cū cauſam.de emp.& vend. dixit ſe dubitare iſtē dictū nō eſſe verum: quia procurator repræſentat perſonam domini,& imputandum eſſe domino qui talem procuratorem eligit.alleg.bonū tex. argu.à ſpeciali in l.cū mandato.ſ.fi. ſ. de mino. Aliud dicit eſſe in arbitratore,qui eligitur tanq̃ bonus vir: ſi vnde facit cōtrariū petiē reductio.& contra Bar.tenet Imo.in c.Quintauallis.ī v.q.

c ❧ POMATES. ¶ Quæro. Vide Panor. conſil.ij. volu.j. Oria.in tractatu de arbi.char. xxij. aliàs xxxij.q.xvj.Fede. cōſil.cclxxxv.ij.dubio. Feli.in c. præſentata. col.iiij.ver.idem.de teſti.Alex.conſil.cj.col. fin.volu.ij.

d ¶ Nouis probationibus. Vide per Moder. in l.j.§.ſi quis ante. j. à quibus appel.nō licet.& do.Ant.in c.Quintauallis.vbi idē.& vide aliquid per Ro.in d.l.ſi quis cū aliter.in x.col.de verb.obli.aliàs eſt.l.ſi qs arbitratu.eo.ti.per Bald.in l.ſub prætextu inſtrumēti in prin.C.de trāſac.& per Salice.in l.cū antea. C. de arbi. & per ea quæ dicit hic Bar.ibi qñq̃ in cauſa reductiōis deducīt q̃ in caſibus, in quibus eſt neceſſarius dolus,ſi arbitrator pronunciaſſet ſecundū cōſilium peritorū non poſſet peti reductio,ſecundùm Flo.in l.regula.§.ſed iuris.ff.de iu. & fact.igno.quia illud cōſiliū peritorū excuſat à dolo,quia debet eis credi.l. bonorū.de bono.poſſeſ.& ponit Rapha.Cu.in l.ſi conuenerit.ff.de re iudic.ſed cui incūbat onus probandi de iniquitate laudi? Dy.ponit in cōſilio incipiente,factum tale eſt.Bar.dicit q̃ alleganti iniquitatem.vide Bart.in l. hi qui ad ciuilia.C.de appel.faciunt quæ j.ponuntur per Bar.hic per doct.in d.c.Quinta uallis.Adde Fede.conſi.cclxxxv.

e ❧ POMATES. ¶ Quod autem dixi. Vide Ant.de But.conſi.cxxiiij. col. v.& Card.cōſi.cxlv. col.j.& tribus ſequētibus.& Areti. conſi. lxxviij.col.j.

f la.capit.appellanti.in clemen. Si verò[f] nō eſt neceſſe quòd dolus arbitratoris detegatur: tunc poteſt æquitas vel iniquitas detegi ex nouis probationibus: argumēto d. l.eos.C. de appella. & l. per hanc. C. de tempo.appella. Pro hoc facit l. vnde ſi Neruæ.ſ.e.dum dicit ſi arbitrium ita parum eſt,&c.non dicit,ſi arbitrator fuerit in dolo:ſed ſi arbitriū in ſe re ipſa iniquitatem contineat. † Sed quæro quid habet

28 g probare[g] ad detegendam iſtam iniquitatem. Reſpon.quòd arbitrator aſſumitur ſuper contractu.quid ſit probandum declaratur in l.quid enim.in fi.ſi enim perſonæ ſint æquales,partes ſocietatis debent eſſe æquales. Sed ſi in perſonis eſt varietas in opera vel induſtria vel in pecunia: tunc boni viri æquitas facit vt partes poſſint eſſe æquales. Iſta ergo æqualitas vel inæqualitas erit probanda,ex qua detegitur arbitrium eſſe æquum vel iniquum:& iſtud in contractu eſt facile. Si verò arbitrator aſſumitur ſuper lite,vt dixi ſ. videtur aſſumi ſuper contractu tranſactionis in eundo ſuper lite illa. Qualiter ergo probatur & detegatur iniquitas, iudicio meo habemus legem determinātem hoc clarè ſ. de tranſactionibus l.cū hi.in princip.§.vult igitur.& §.fi. vbi dicitur quòd lex voluit quòd iudex ordinarius eſſet bonus vir,qui arbitraretur ſuper tranſactione alimentorum:& ad hoc vt rectè arbitretur declarat in §. vult igitur. vbi vult quòd cognoſcat de cauſa, qua peruenit ad tranſactionem. De modo quantum hincinde ſit dandum vel detinendum de perſonis tranſigentium, videbitis vt ibi patet.Ex quo habes quòd coram iudice

h reductionis[h] non ſufficit probare, arbitratorem contra iuſtitiam arbitratum eſſe in totum vel in partem. non enim ad hoc aſſumitur,vt ſecundùm iuſtitiam iudicet,vt ſ.dixi, ſed vt in tranſactione interueniat:ſed debet probari cauſa quare quis petebat,ſeu quare quis ſe defendebat. Item vt arbitretur ſecundùm qualitatem perſonarum. Item quantum in iſto dubio æquum fuiſſet,alterum alteri tranſactionis nomine dari: vel æquum fuiſſet nil dari, vel totum dari:et ex hoc æſtimatur modus,in quo arbiter debuit condemnare:vt l.cum hi.§.modus. & hoc eſt q̃ no.in d.l.Lucius.§.fin.ſ. ad Trebel.& ibi

i vide quod dixi.vbi quando quis[i] eſt deceptus in tranſactione, inſpicitur non veritas, ſed æſtimatio dubij euentus illius litis[k]. Et ex hoc apparet quòd articuli & probationes tunc debent concludere, quòd tunc cùm arbiter iudicauit ſic erat æquum: quia tales & tales

Trebel.& ibi etiam Pau.in lectu.Paduana.& Imol.in c.cum cauſa.de empt. & vend.& Anto.de Butri.in c.Quintauallis.in v.caſu.de iureiur. Sed contra iſtam ſententiam Barto.tenet etiam domi.Anto.in capit.Quintauallis. in vj. caſu.& ibi Imol.in xvj.char.contra Barto.tenet etiam Bald.& Salice.in d.l. ij.C.de reſcin.vendit. & etiam Salice.hic,in xv.q.contra Barto. etiam tenet Rapha.& Roma.in d.l.ſi quis cùm aliter.ſed Moder.ibi ſuſtinent Bar.dicunt tū q̃ in practica nō ſeruatur:quia ſufficit q̃ oſtēdat iniquitas laudi inſpecto præſenti ſtatu,nō facta aliqua conſideratione & probatione dubij euētus litis.

f ❧ POMATES. ¶ Si verò. Vide Alex. poſt Bart. l. ſub prætextu col. j. C.de trāſactio.

g ¶ Habet,pbare. Adde latè no,per Ant. de But.in c.Quintauallis.de iureiu. in verſi. venio ad quintū.qualiter iniquitas detegatur,latius per Ang.in ſua diſputatione incipiente,duo ad inuicē litigātes cōpromiſerunt.in verſ.ſimiliter occurrit videndū. & quod not. Mod.in l.j. §.j.à quibus appel.nō licet.& dicit Bald. in l.ſi hæres.C. de manumiſ. teſta.teneo q̃ arbitrator non pōt remittere ſuper debito liquido,niſi in modica quantitate.

g ❧ POMATES. ¶ Habet,pbare. Vide Panor. cōſi.lxiiij.colū.ij.& ſeq.j.vol.Bal. cōſ.lxvij.parte iij.

h ¶ Iudice reductiōis. ibi:item quod in iſto dubio,&c. qñ q̃ petit reductionē habebit neceſſe,pbare laudum fuiſſe iniquum reſpectu æſtimationis dubij euētus. Adde Bar.in l.ſi quis cū aliter.de verb. oblig. & in l. ij. C. de reſcin. vend.in viij. oppo.& Bar.in l.Lucius. §.fi. ad treb.ſed Bald.in d. l.ij.C. de reſcin. vend. in vij.oppo. reprehendit Bar.& etiā Ro.in d.l.ſi quis cùm aliter. in x.col.& idem Rapha.ibi.

i ❧ POMATES. ¶ Quando quis. Vide Soci.conſi. lxxxv. per totum.vbi ſequitur Bar.hic.

k ¶ Litis.No. iſtud dictū Bar.q̃ ille,qvult oſtēdere laudū arbitratoris eſſe iniquū, nō ſufficit oſtendere iniquitatē ſolā q̃ apparet inſpecto p̄ſenti ſtatu,ſed debet etiam oſtēdere & pbare tale arbitramētū eē iniquū nō ſolū, put tūc eſt:ſed etiam inſpecto futuro euentu litis. Quā doctrinā ponit etiā Bar.in l.ſi qs cū aliter.in ij.col.de ver. obli. Cū qua tranſit Ang.C.de reſcin.ven. l.ij.& ibi etiā Bar.idē tenet.et Bar.& Imo. in l.Lucius.§.fin.j.ad

a POMATES. ¶ Quæro. Vide Alex. in consi. lxj. col. ij. vol. ij. & l. sciendum. in vj. col. ff. de verb. oblig. Feli. in c. cùm à nobis. col. v. de testi. Anton. de but. consi. xxiij. in j. parte. & col. v. & Aret. consi. lxvj. col. ij.

b ¶ Æquitas. Vtrũ arbitratores possint ferre testimonium, qũ tractatur de iniquitate laudi, quod not. Barto. post gloss. in l. ne in arbitris. C. de arbit.

c ¶ Sit dictũ. vide bar. in l. cũ antea. C. de ar. & Bal. in l. fi. in xij. q. C. de cõtrahen. empt. & Dyn. hoc ponit in consil. incip. in Christi nomine amen. factum tale est: Ptolemeus, &c. iiij. dubio.

c POMATES. ¶ Sit dictum. No. iuramentũ recipere oẽs illas tacitas cõditiones, quas recepit promissio principalis ex iuris dispositiõe. Pro quo optimè facit l. fi. ff. qui satis. cog. quod limita vt Bald. in ca. quæ in ecclesiarum. circa col. xij. extra de consti. Alex. cõs. xiij. col. vij. vol. j. & Soci. consi. lxxxv. colũ. iij. Ant. de bu. cõs. xxiij. j.

d ¶ Super cõpromisso. Vtrum per iuramentum possit renunciari reductioni, & vide Io. and. in addi. Spec. qui concludit ꝙ aut iuramentũ potest sine peccato seruari: & debet: aliàs perimit. Aut laudum est iniquum re ipsa: & debet seruari. Aut dolo arbitratoris, vel per pecuniam. vel per similem causam: et tũc nõ operatur: quia futurus dolus nõ remittitur: & hoc sequitur Hosti. & vide p Lu. in rub. de arb. in xj. et in fi. char. Et iõtis adde no. per Bar. et doc. in auc. decernimus. C. de arb. & tex. & doc. in c. ij. de arbit. et bal. in l. si procurator. in princi. in iij. col. ff. de cõdi. indeb. vbi in effectu videt velle idẽ quod Bart. hic. Idem Oldr. in cõsi. clxj. per Salic. in d. l. cũ antea. C. de arbi. & vide hic per Sali. xiij. quæ. per Paul. de ca. in l. fi. ff. q satisd. cog. per Ange. in cõsil. clxxxviij. & consi. clxix. et p alios in ca. Quintaullis. Adde hic quæ s. dixi.

e ¶ Ratio differentiæ. Adde Bal. in l. j. C. de arbit.

f ¶ Operant. Illa verba tunc operãtur tm si opponãtur in compromisso, ꝙ assumãtur boni viri præcipuè. Adde Barto. in l. Labeo. §. tametsi. ff. de arbit.

g POMATES. ¶ Materia. Ad materiam vide Are. consi. lxj. ad fin. vbi ponit duo pulchra dicta de testibus deponẽtibus coram arbitratore.

h ¶ Si socius. Facit ad not. q. de qua per glo. & doc. in l. si cùm dotem. §. j. fol. & vide quæ dixi post Bal. in d. auc. sed quamuis.

h POMATES. ¶ Si socius. Facit ad quæstionem, de qua in l. diuortio. §. quod in anno. col. iiij. ff. fol. ma. Et ad istam legem vide Alex. consi. cxxxiiij. j. col. ij. dub. vol. ij. & consi. cliiij. in prin. vol. ij. Ant. de But. consi. vij. Ro. consi. cxlv. Imol. xxviij. & Alex. consi. lv. ad fi. vol. j. & Ro. consi. ccccxiij. vbi tenet per hanc legem, ꝙ frater qui habet bona cum alio fratre, non tenetur dotare de communi filias fratris. De quo etiam vide Alexand. consil. lxx. volu. v. & Socin. consi. xlvj.

probationes habebat. Non enim sufficeret sibi si hodie superuenirẽt probatiões de nouo: vt l. sub prætextu. C. de transac.

a Quæro[a] qũ † examinatur æquitas [b] vel
29 inæquitas arbitrij, vtrum arbitratores
b possent super hoc testimoniũ ferre. Certè si ipsi inuestigauerũt de facto, nec sunt aliæ probationes, possunt examinari, si sunt duo: & eis credetur. vt in c. cùm dilectus. extra de elect. circa quod vide Inn.
30 extra de arbit. c. ij. † Quæro, quid si in
c compromisso sit dictum[c] quòd ex nunc partes emologauerũt quicquid fuerit arbitratum siue iudicatum. Dyn. consuluit ꝙ emologatio quæ præiudicat, debet fieri post laudum: aliàs si fiat ante est idem iuris quod dictum est in renunciatione simpliciter facta: videtur enim emologa-
31 re si æquum fuerit arbitratus. † Quæ-
d ro, quid si est iuratũ super cõpromisso[d], in quo est renunciatũ petitioni reductionis? Rñdeo, ꝙ iuramentũ habet in se illã conditionem, quam habet pactũ præambulum, s. non venire contra, si æquum arbitratus fuerit: vt in c. Quintaullis. extra de iureiur. & l. fi. C. de non nume. pec.
32 & l. fi. in prin. j. ad mun. † Quæro, si ille qui petit reduci, succubuit, an possit ab eo exigi pœna? Dyn. consuluit ꝙ sic: tu declara vt dixi in l. Iulianus. circa primã lect. s. de condi. indeb. Quæro, quæ est ratio differentiæ[e] ꝙ † arbitramẽtum potest
33 peti reduci ad arbitriũ boni viri: sed sententia arbitri non. Breuiter, quando quis compromittit in aliquẽ, tanquã in arbitrum sic vt seruet ordinẽ iudiciarium, saltem in iudicãdo, cõtemnit iudicẽ, ad quẽ pertinebat ista iurisdictio: & ideo ad eũ non potest redire. arg. s. de arbi. l. litigatores. in princ. & hoc est, quod dicit tex. cũ gl. Et quando compromittitur in arbitrũ compromittitur in eum vt in solum bonum virum: & ita ꝙ ab eius dicto nõ recedatur, nec ad iudicem eatur: vt s. de arbi. l. iij. §. j. ibi: quasi virum bonum, &c. vt ibi dixi. Sed quando compromittitur in arbitratorem, cùm semper fiat super contractu qui celebratur ex partium consensu, non ex iudicis authoritate: tũc nulla fit iudici iniuria: & assumitur arbitrator tanquã bonus vir simpliciter. Et si diceretur in cõpromisso ꝙ assumitur tanq̃ bonus vir præcipuè, & ita ꝙ nõ eatur ad
f alium: tunc ista verba non operantur[f] tã tum, quantum renũciatio, de qua s. dixi.
34 † Possemus quærere, vtrum arbitrator debeat arbitrari pręsentib⁹ partib⁹, ita ꝙ eis absentibus non possit. Doct. tangunt in l. vlt. C. de contrahen. empt. Dixi plenè in l. si quis arbitratu. j. de ver. oblig. Item an excõmunicatus vel exbannitus possit esse arbiter vel arbitrator: dixi in l. ex facto. §. si quis rogatus. el ij. j. ad Trebell. Item vtrum habens dilucida interualla.

Vide glos. in l. cùm furiosus. s. de iudic.

Item vtrum filiusfa. inuito patre. Dic ꝙ sic: vt in l. iij. §. sed & si filius. s. de peculio.

Vtrum presbyter possit compromittere. Videtur ꝙ non: vt dicit Cy. C. de trãsa. l. præses. Quis autẽ possit esse arbiter, et quis possit compromittere, & de quibus rebus, & formam compromissi, vide plenissimè per glo. in ista materia[g]. Item intra quantum tempus arbiter debeat arbitrari, dixi plenè in l. mulcta. j. de condit. & demõ. & j. de leg. ij. l. j. & ibi plenè scripsi. & hæc de ista materia dicta sufficiũt.

1 ☞ *Pater filiam uiduam iterum dotare tenetur eadem dote etiam de iure Digestorum.*

h s I socius.[h] Pactùm inter socios ꝙ filiæ de cõmuni dotentur, est validum: & si durante societate dos reddatur in cõmuni cum sua causa reuertitur: secus si societate soluta per filiam recuperat: & si acceptilatione fuerit liberata, socio non noce
1 bit. hoc dicit quam legem nota. † Nota ꝙ de iure isto pater tenetur filiam viduã iterum dotare eadem dote. Onus enim dotis est: & sic nõ videtur hoc inductum de nouo, per authenti. sed quamuis. C. de rei vxor. actio. dixi in l. post dotem. j. sol. matrimonio.

i *De contrahenda emptione.*[i] *Rubrica.*

1 ☞ *Emptio et uẽditio an sit de iure gentiũ. ubi, quòd sic.*
2 *Numi sunt inducti de iure gentium, non ciuili.*
3 *Verbum, comparere, necessariò non importat emptionem, sed comprehendit etiam permutationem.*
4 *Consensus si requiratur, intelligitur inter præsentes uel per nuncium uel epistolam.*
5 *Quid si reuocatur mandatum, & nuncius ignorat.*

LEX I.

k Rigo emendi.[k]
1 Per istam l. videtur † ꝙ cõtractus emptionis non sit de iure gentium: quia pecunia non fuit de iure gentium, sed iure ciuili: cuius cõtrarium in hac lege in fi. dicitur. Glo. in l. eas. s. de cap. dimi. videtur dicere ꝙ emptio est de iure gentium, hoc est, quia habet ęquitatem naturalem à iure gentium, tamen iure ciuili est inducta. Breuiter ego puto ꝙ emptio sit inducta à iure gẽtium. Ius em̃ gentium est, quo omnes gentes vtuntur. Licet enim emptio non incœperit ab initio, quo gentes cœperũt esse: nulla tamẽ gens est, quæ non habeat materiã forma publica signatã. Nam antiqui signabant in corio: quidam hodie signãt in charta.
2 Vnde nõ credo † ꝙ numi sint inducti de
3 iure ciuili: imò à iure gentium. † Not. ꝙ verbum, comparere, non significat emptionem de necessitate, sed comprehendit etiam permutationem: de quo in l. j.
l C. de rerum permutatione. Vltimò gl.
4 tua dicit[l] duo notabilia, † ꝙ vbicunque

i ¶ De contrahẽ. emp. Sed dubitatur circa hunc tit. pone ꝙ venditor negat se rem vẽdidisse: emptor ꝓbat per testes ipsam venditionem, sed quãtitatem pretij nõ: quia testes fortè nõ recordantur, an sit probata emptio? videtur ꝙ non, per illam gl. quę est in l. Lucius. circa prin. s. de infam. quæ vult non esse credendum testibus nõ plenè factum ipsum deponentibus, functis no. per Spe. in ti. de teste. §. nũc tractãdum. in versicu. quid ergo. Hanc q. tractat Paul. de ca. in l. j. C. de rei vẽdica. ibi decidit emptionem fore probatam, et iustum pretiũ declarabitur officio iudicis. Facit gl. in l. si ex causa. §. nũc videdum. in glos. iij. circa prin. ff. de mino. Vide quæ dixi post Bal. in l. cùm antiquitas. in fi. C. de testam. contra prædictam decisionẽ facit quod voluit Cynus & Rayn. & in l. j. C. de contrahen. & commit. stip. Vbi volunt, ꝙ si instrumentum cantet qualiter Titius emit talẽ fundum ab ecclesia: sed nõ dicit pro quanto pretio, ꝙ tale instrumentum non probat titulũ emptionis etiã contra tertium. quod etiam sequitur Bald. in l. sciendum. in fi. j. col. de verb. obli. vbi respondet ad §. item pretium. Instituta de contrahen. empt. Ita in contrarium facit quod scribo post Bartol. in l. transactio. C. de transactio. Ad prędicta vide singulariter Bald. in l. j. vel ij. C. de rebus alien. non alienand. vbi quærit quid si testes deponunt qualiter talem fundum emit à tali: sed non dicunt pro quanto pretio: & qd̃ possedit decem annis an ista probent præscriptionem: ad prædicta etiam vide Barto. in §. Marcellus. in vltima quæst. s. de iureiurand. in l. si duo patroni. Adde vt per Pet. de anc. consi. cccxxxij. & Ro. cõsi. cx.

k ¶ Origo. In principio huius l. & c. vide Bar. in l. j. C. de vet. numismatis potestate. li. xj. & quod etiam ipse no. in l. ij. §. j. s. fi cert. petat. Et cui concedi possit priuilegiũ cudendi monetam vide

per glos. & Bar. in l. fi. C. de fal. mone.

l ¶ Glos. tua dicit. Adde glos. in l. consensu. & ibi Barto. cum his quæ ibi dixi post eum. j. de act. & oblig.

dicitur

a POMATES. ¶ Interuenit. Vide quæ posui ad Bar. l. absenti. s. de don. dub. Itẽ ad primã apostillã Alex. positã super hac l. in fi. adde ꝙ istã opinionẽ Pau. de Eliaza. reprobat Fel. in c. causam. in iiij. col. ver. & prædicta procedũt extra de præscri. referẽs contrarium tenere Io. And. & alios, vide Ias. in l. diuortio. §. fi vir. in vlti. col. ff. solut. matr.

b ¶ Mandatum. Dixi in l. j. C. de satisda. per Bal. in l. si liberam. C. quod cum eo. & latius per eundem in l. mandatum. C. manda. in pe. col. & in l. falsus. in xi. col. C. de fur. In hac materia quod licet non valeat emptio, nisi sit expressum certum pretium: tamen valeat promissio de vendẽdo. Ita dicit Bal. in l. penulti. C. cõmunia de lega. & intelligit ꝓmittere iusto pretio, vt ibi ipse dicit. Et an valeat venditio facta vno numo, vide Bar. in l. si quis ante. de acqr. posses. Et quæ sit causa proxima in cõtractu vẽditionis, vide Bart. in l. j. s. de condic. indebi. & not. qd̃ licet pretiũ sit incertum, tamen si propter relationẽ ad aliud potest certificari, venditio valet, vt dixi in l. a diuo Pio. §. si pignora. licet Bart. ibi teneat contrariũ de re iudic. Et an appellatione venditionis veniat donatio, vide Bar. in l. filiusf. §. diui. in penult. col. de lega. j. vbi vide omnino. Adde vt per Pau. de Cast. cõ filio cxxxij.

c ¶ Sed Celsus. in princi. huius, &c. & dum dicit hic. locus publicus vendi non potest, vide Bald. in rub. C. eo. & i ij. q.

d ¶ Hæc venditio, in eo. princ. &c. Et nota ꝙ si vendo vel loco pro iusto pretio, nullo appositio declaratore, vel apposito, sed mortuo, dixit singula. Azo. Instit. loca. ꝙ debet agi præscriptis verbis. Sequitur Bal. in l. contractus. in iiij. col. de fide instru.

POMATES.

d ¶ Hæc venditio. In materia huius legis vide Alex. in l. si fundus. §. potest de pignor. in apostil.

P. PAV. P.

d ¶ Hæc venditio. Limita, nisi vẽderetur vniuersitas, & constituetur aliquod pretium pro iure patronatus. Itẽ de ista materia quomodo ius patronatus possit in vniuersitatem transire, & quid si vxor daret marito omnia bona in dotem, an in maritũ trãseat ius patronatus: vide Pau. de Eliazar. in iiij. disput. in q. sua incip. patronus. in ij. col. & per discursum totius. vbi videtur fuisse in illa opinione, quã refert Alex. hic ipsum habuisse in clem. j. de iure patro. quã opinionem reprobat Fel. hic. Ideo bene nota. Itẽ vide ad ista Abb. in c. quãto. extra, de iudic. in penult. col. vbi ponit quod licet veniat ius patronatus cũ vniuersitate tamen si specificaretur ius patronatus, non posset venire. Allegat Io. And. in c. j. de iure patr. in vj. & ibi etiam ponit de iudice laico, an cum vniuersitate possit priuare aliquem iure patronatus. & vide dec. etiam ibi col. iiij. & v. Item de eo qd̃ dictum est s. an in maritum in quẽ trãsit vniuersitas bonorum vxoris, trãseat etiã ius patronatus, vide Fel. in c. cum Bertoldus. in pen. col. de re iudic. vbi allegat pro & cõtra, & nihil clare firmat. Ex alia tamen ratione mouentur Docto. per eũ ibi allegati, quã ex ratione Pau. de Cast. s. vide per eum, & ibi etiã vsq̃ ad finem illius c. ponit ad quos trãseat ius præsentandi, & an transeat in creditorẽ, cui traduntur bona pignori. Et quid in cõductore ad tẽpus: & quid in sequestro, & multa tãgit pro declaratione c. ex literis. de iure patr. & regulæ prædictæ ꝙ cũ vniuersitate trãseat ius patronatus vel ius præsentandi. Item an transeat in fideicõmissariũ vel fiscũ, vide Ias. in l. venia. in prin. C. de in ius voc. Itẽ an q̃ũ cum vniuersitate trãseat ius patronatus, ita trãseat, qd̃ esset mere spirituale, vide Barba. in c. ad quæstiones. in vlt. col. de rer. permu. Itẽ si venditur villa cum iure patronatus, valeat, secus si diceretur in iure patronatus, secũdũ Abb. in c. querelã. de fmo. In cõtrarium vide Soci. in l. si quis ducẽta. in princ. de reb. dub. Itẽ ad primã apostillã Alex. positã super hac l. in fi. adde ꝙ istã opinionẽ Pau. de Eliaza. reprobat Fel. in c. causam. in iiij. col. ver. & prædicta procedũt extra de præscri. referẽs contrarium tenere Io. And. & alios, vide Ias. in l. diuortio. §. fi vir. in vlti. col. ff. solut. matr.

lega. secundo. dixi in l. si quis arbitratu. de verbo. oblig.

f Huiusmodi. [f] Hoc intẽdit: Nõ videtur incertum, quod ex alio potest certificari. h. d.

Si quis ita. A diectio pluris nisi certificetur per aliud, nil releuat. h. d. De hac dictione plus, dixi in l. Publia. §. penult. s. deposi. i.

g Ec emptio.[g] Si vẽditur res, nõ valet venditio, nisi res extet: si venditur dubius euentus, consistit venditio, licet f nil sequatur. hoc dicit. Declaraui in l. si iactum j. de act. emp.

h Vod uendidi. [h] Ex causa vendi-
i tionis[i] non trãsfertur dominium: nisi pretio soluto vel fide habita de eo. h. d. Quid in alio contractu, vtrum domi-
k nium transferatur merce soluta[k] vel habita fide de ea. Vna gl. est de rerum permu. l. j. quæ videtur dicere hoc esse speciale. alibi in l. cum proponas. C. de dolo. videtur dicere contrarium. & j. de fur. l. si seruus. §. locaui.

1 ☞ *Ius patronatus quòd transeat uniuersitate uendita.*

l Anc legem. [l] Ex hac lege dicũt qui
1 dã ꝙ † vendita vniuersitate transit ius patronatus: secus in re singulari. De quo vide extra de re iudic. c. cum Bertoldus. & de iure patron. c. cum seculum reliqueritis.

1 ☞ *Prohibitio facta à iudice quòd impediat dominij translationem.*

m I sciens.[m] Nota ꝙ prohibi
1 tio facta † a iudice impedit translationem dominij. quod sit in arbitro. vide extra de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus. per gl. & Innocen. &c.

n Em alienam. [n] Glos. hic quærit duo vtrum hæc lex habeat locum in re mobili & immobili. quod dic vt plene C. de vsuc. pro emp. l. ij. Secundo quæ-
o ro quæ sit ratio[o] ꝙ res aliena non potest
p pignorari, sed vendi. quod dic vt C. ad Velleia. Pl. si sine, &c.

e ¶ Arbitrari. sequitur Bal. in rub. C. eo. in ij. q. & in seq. ibi tũ, si bene ponderet, restringit istã legẽ, qũ per modũ cõditiõis cõferr in arbitriũ cõtrahẽtis: secus si per modũ cõmissionis, vel dispositiõis. Sed Bar. sentit aperte cõtrariũ in l. si quis arbitratu. in ver. opp. de leg. ff. de ver. obl. & melius per l. fi. C. eo. Adde quæ posui in l. ij qs arbitratu.

f ¶ Huiusmodi. Hic est vna gl. sing. seruũ tuũ. in l. stipuler. iuncta l. si certos. de ver. ob. Vide Bal. in l. vẽdentis. in iiij. oppo. C. eo. titu.

g ¶ Nec emptio. in princi. huius &c. in hac lege est vna glos. sella & i fi. gl. primæ quę ponit de dictione iã, olim, & dudũ, qualiter istę dictiones tria tẽpora significẽt, vide Bal in l. j. §. hoc aũt edictũ. in j. col. de op. no. nũci.

h ¶ Quod vendidi. in princ. huius &c. Qũ videat nõ habita fide? dic qũ inter contrahẽtes agit ꝙ soluat incõtinẽti pecunia: ga venditor dicit, nõ confido de tesecũdũ Bal. & gl. in l. inciuile. C. de rei vẽ. & in dubio præsumit habita secũdũ gl. Hoc fallit in casibus singularitet no. in l. si donationis. ꝙ Bal. C. eo. Et ꝙ præsumat fides, est etiã gl. in l. ꝓcuratoris. §. sed si de tributoria. Et qũ videat habita fides de pretio, vide qd̃ legit & no. in l. si quasi. s. de pigno. act. & vide Bart. in §. locaui. in eodem prin. & c. vide Bart. post glo. in l. j. j. de rerum permu.

i ¶ Vẽditionis. Adde Bal. in l. in vendẽtis. in iiij. opp. & in l. fi. in iiij. oppo. C. eod.

k ¶ Merce soluta. Vide late Bart. in d. §. locaui.

l ¶ Hãc legẽ. Vide Bal. in l. si quis. §. certũ. de secũ. nup. i prin. huius l. &c. Fallit etiã qũ vniuersitas ipsa esset vẽdita: puta hæreditas, & esset necesse qd̃ fieret traditio singulariũ rerũ. hoc casu non includit ius patronatus in tali venditione. Vide per Moder. in c. quãto. de iudi. in x. col. qd̃ fuit do. Pau. de Liaza. in cle. j. de iure patro. quod nota. ad limitationẽ l. in modicis. quæ infra secunda subsequitur. & l. quædam. de acqui. rerum do. Adde vt per Bal. consi. j. lib. v. per Roma. consi. ccclxviij. & Bal. consi. xxxij. lib. j.

m ¶ Si sciens, &c. Prohibitio facta a iudice impedit translationẽ dominij: per Bal. in l. ea lege. in fi. de condict. ob cau. C. & adde quod dixi in l. qui absenti. §. j. j. de acqui. posses. & Bart. in l. filiusfamilias. §. diui. de leg. j.

m POMATES. ¶ Si sciens, &c. Adde ꝙ in contrarium tenet Alex. in l. filiusfami. §. diui. col. vj. ff. de lega. j.

n P. PAV. P. ¶ Rem alienam. Quid autẽ si fieret inter scientes, venditio rei alienæ, vide Alex. consi. ccccclix. in iiij. volu.

o ¶ Quæ est ratio. Sed qũo intelligat qd̃ res aliena nõ possit pignorari, Vide no. & ibi Bar. in l. rẽ alienã s. de pignorati. actio. Adde ꝙ tantũ nõ cõmittit furtum vendens, rem alienã sciẽter, sed etiam emens: vt l. si liberam. C. quod cum eo. Et ad istam legem vide omnino glo. no. in l. item si res. s. de alie iudi. mutan. causa fact. & adde Bar. in l. ij. s. de pig. actio. & ibi dixi post eum.

p ¶ C. ad Velleia. & Bal. in l. fi. C. si res alie. pig. data sit.

a ¶Si in emptione. Et ad hanc l. hic in emptione, vide glo. & Bar. in l. ab emptione, vide Ang. poſt gl. et Barto. in l. veteribus. ſupra de pactis.

a ✠ P O M A T E S. ¶Si in emptione. Ergo incertitudo circa acceſſoria nõ vitiat. Vide Pau. de caſt. conſi. cccxxxvi. vbi loquitur in ſententia.

b ✠ P O M A T E S. ¶Et facit. Vide Barb. cõ. lv. vij. co. vol. ij. & vide pulchrum exemplum ꝑ Alex. conſi. cxix. co. iij. ver. quod autem. vo. v. vbi dicit ꝙ in quolibet contractu magis principale attenditur.

c ¶Fuit actum. Vide Barto. in l. A riſto. in prin. de donatio. & vide Barto. in l. j. j. de rerum permu. Vide Bal. in proœ. feudo. i vj. colum. & in l. j. C. de rerũ permuta. & Ange. in l. q̃ritur. ſupra de ſtatu hom. et Bal. in dictis præludijs, addit vnũ notabile, quod verbum perficit doctrinã Bart. hic, licet de Bar. mentionem nõ faciat. Quid ſi ſpecies & quantitas ſunt eiuſdem pretij, qs erit iſte cõtractus: et dic quod erit emptio: et ſic contractus iuris gentium.

d ¶Statutum. Vide q̃ dixi in l. ſi in emptione. de actio. empt. in fi. iſtius apoſtillæ, in §. j.

e ¶Alienatio. Iſte §. probat in verſic. vel mores ciuitatis. ꝙ ciuitas põt ſtatuere ꝙ aliquæ res vendantur vel alienẽtur. Nã ſi moribus ciuitatis poteſt induci ꝙ res non vendantur: ergo eodem modo poteſt ciuitas ſtatuere ꝙ res vendantur. Iſtud probatur ex notabili inductiõe, quã fecit Ang. in l. captatorias. in verſi. ſenatus improbabit. de hære. inſti. per illum text. et Bald. in l. moribus. per illum text. in verbo, moribus fœminæ. ff. de iud. et vult Bar. in l. venditor. §. ſi cõſtat. ſupra communia prædio.

✠ P. P A V. P. ¶Rei ſuæ. Quod nõ valeat emptio rei ſuæ etiã ſcienter facta, nec præiudicium aliquod domino, vide Alexan. conſi. iiij. vol. iiij. col. vl. habes ad Bar. in l. ſi rem aliquam. de acqui. poſſeſ. et emptor ſoluens pretium rei ſuæ ſcienter, nõ poteſt repetere, vt dicit tex. in l. rei ſuæ. ff. eo. Circa quod vide quod dicit Alex. in d. l. ſi rem aliquam. ad finem. quod ex neutra valet. Contrarium dicit Bar. in l. multũ. ff. de verbo. obliga. Quid autem ſi res non eſſet ſua, ſed poſtea efficeretur ex cauſa quæ trahitur retro, puta hæreditas, vide Alexan, in l. ij. C. de peti. hæredit.

g ¶Tutor. in prin, huius §. &c. Vide in auth. qbuſcũque. C. de ſacroſan. ecc. Et ad iſtũ tex. et ad hic no. vide plene per Bal. in l. cum ipſe. C. eo. tit.

g ✠ P O M A T E S. ¶Tutor. Limita vt per Moder. et Lancel. in l. ſingu. capi. col. iij. ſpecialitate. ff. ſi cer. pet. Ro. conſi. cix.

h ✠ P A V. P. ¶Quod ſæpe. Circa intellectum. §. ſi quis amico. vide Aret. omnino in l. j. in prin. col. ij. ff. de verb. obli.

i ¶Illud conſtat. In princ. huius §. &c. ſuper verbo arbitrium conferatur. per iſtum §. & §. pretium. Inſtitu. de emptio. & vendi. et per text. in l. ſi voluntate. C. de reſcin. vendi. et per l. final. C. de contrahen. emptio. Et alias cõſului ꝙ non poſsit dari actio ex empto & vendito, ſi cõuentio nõ fuit facta de certo pretio vel poſtea certificando. Exemplum, quia dicit, poſt contractũ immediate vẽditor emptori, ſi videbitur tibi malefeciſſe, facias tu ꝙ des mihi pecuniam quam mihi promiſiſti ſoluere in alia ſeptimana, et ego ſum contentus quod nihil ſit factum. Cum enim oporteat emptorem, antequã cum effectu agere poſsit actione ex empto offerre pretium, debitum & conuentum. l. Iulianus. §. offerri. ff. de acti. empt. l. ædiles etiam. ff. de ædi. edict. ergo cum non conſtet per prædicta verba quod pretium ſit centum ducatorũ, non poteſt dici perfecta venditio. bene facit quod no. Iac. de Rauẽ. et Ray. i l. j. C. de contrahen. et commit. ſtipul. vbi dixit ꝙ ſi producitur inſtrumẽtũ emptionis factũ per tertium a tali prælato de tali re, ſi in tali inſtrumẽto nõ continetur certũ pretiũ, per tale inſtrumentum nõ probatur titulus, nec præſumetur venditionem factam fuiſſe pro iuſto pretio, ſed pro aliquo determinato pretio: nam non præſumitur ſolennitas materialis quod nõ ſit vniformiter dictum et pretiũ: et ſic non eſt idẽ quod in ſolennitate formali: vt notat Bar. in l. ſciendũ. de ver. oblig. in prin. & dato quod vbi tale inſtrumentum tantum vel ſimilis probatio facta per teſtes deponentes de venditione, nõ de p̃tio certo, producerẽtur: non contra vendito rem, ſed cõtra tertiũ poſteſſorẽ eſſet dicẽdum, an ſtandum eſſet tali probationi: et no. per Bal. in l. j. C. de reb. alie. non alie. et per Cy. in d. l. j. C. de contrahẽ. & cõmi. ſtipu. quaſi nõ poſsit iſte, cõtra quẽ producitur, opponere de iure tertij. Tamen quando producitur contra vẽditorem, qui non confitetur ſibi eẽ ſatisfactũ de pretio: tunc nõ negat quod oportet eſſe probatum de pretio certo, vt ipſe poſſit cũ effectu agere: vt ẽt in termnis voluit Raph. Cu. i d. l. ſciẽdũ. et Ful. et Pau. de Ca. i l. ſi duo p̃ioni. §. ſi quis iurauerit de iureturã. & eſt de mente Ray. d. l. j. de cõtrahen. et cõmit. ſtipu. et patet ex allegatis ſupra. Iſta eẽ verba in caſu noſtro potius denotant cõtractũ verb. quã pſectũ eẽ cõtractum, et multa tractanẽ q̃ nõ perficiũtur. l. ſi ex cã. §. nunc videndum. in fin. de mino. d. l. ſi voluntate. et l. ſciendũ. §. dictum. ff. de ædil. edict. et in c. dudum. de re. eccle. non alie. in vj. Et his verbis per allegata iura vtitur Bal. in l. multum. in ij. colũ. C. ſi quis alteri vel ſibi. & in l. cum allegas. i iij. col. C. de vſur. & in l. ſi quis cum aliter de ver. ob. et nõ ſufficeret apparere in genere quod contractus fuerit firmatus, niſi appareat ꝙ pretium fuerit certum et limitatum: et de illo fatiſſiet venditori. d. §. offerri. in tantũ ꝙ ſi teſtes deponẽtes ſuper pretio deponerent vnus de minori, alius de maiori ſumma: non propter hoc dicitur minor ſumma pretium certũ, tanquã in maiori infit minor, vt videantur teſtes cõcordes. iuxta l. diẽ proferre. §. ſi plures. de arbi. l. j. §. ſi ſtipulanti. de verb. obli. c. j. de arbi. in vj. & illud non vendicat ſibi locum in contractu facto ex cauſa oneroſa. l. ſi decẽ. ff. loca. et no. in dicto §. ſi ſtipulanti. Et quod ſine expreſione certi pretij nõ poſsit confici inſtrumentum validum, no. Ia. de Rauen. in l. j. de contrahen. & cõmit. ſtip. vt refert ibi Cy. et ſequitur ibi ẽt Ray. qui etiã dicit ita tenuiſſe Pet. et teſtes qui deponunt ſuper tali pretio, ſi dicerent ꝙ vẽdidit pro decẽ et alius etiam diceret ꝙ vendidit ,p decẽ, ſed erant in diſcordia in repetitiõe pretij, nõ probarẽ. Idẽ ſi dicerẽ ꝙ erãt in differentia. Bene faciũt no. per Ioã. An. in c. in noſtra. de reſt. dũ tractat ꝙ ſi vnus teſtis cõtradiceret vni alteri, neutrius dictũ valet, niſi alter teſtis forte in tantum eſſet dignior, ꝙ prouocet forte iudicem ad deferendum iuramentum, ſecundum formã l. in bonę fidei. de iureiuran. Adde Roma. conſi. xcj. & Pau. de Ca. conſi. cxxxij.

k ✠ P. P A V. P. ¶In his. Inquantũ dicitur hic quod non habetur venditio pro perfecta, niſi facta menſura, amplia etiam vt procedat in bonis mobilibus. vide Bar. conſi. cxviij.

k ¶In his. In principio huius §. intellige vt per Bar. in l. Iulianus. §. ſi Titius. de actio. emp. et vide Bal. in l. cum conuenit. C. de pericu. & commo. rei vẽditæ. an autem quo ad translationem dominij et alios effectus ante menſurationem dicatur perfecta venditio, vide Sali. Ang. in l. ij. C. de peri. & cõmo. rei ven. poſt glo. vbi videtur tenere quod ſic.

l ¶Si quis fundum. Vide Bar. in l. ſi diuortio. infra de ver. oblig. vbi loquitur de relatiuo quantitatis.

Si quis

1 ☞ *Diſſenſus circa acceſſoria non vitiat contractum.*
2 *Principale inſpicitur, & non acceſſorium, licet acceſſorium ſit maioris. Adde Alex. in conſi. cxix. in j. co. circa fin. in v. uolu.*
3 *Si permuto librum meum cum tuo, hoc acto ꝙ ultra debeas decem, an ſit emptio.*
Alienatio ꝙ poſsit per ſtatutum prohiberi.

4 **SI in emptione.** [a] Diſſenſus circa acceſſoria contractũ non vitiat: & in dubio fit interpretatio cõtra creditorem. No. ꝙ dixi in ſummario. Vltimo notata iſtũ ver. nec refert ꝙ inſpicimus quod principale: licet acceſſoriũ ſit maioris valoris. et facit [b] iſte tex. ad qõnẽ, ſi fuit actũ [c] ꝙ permutarẽ Codicẽ meũ cum tuo Digeſto, hoc acto ꝙ deberes mihi dare vltra viginti: erit ne hic emptio, an permutatio? Certe inſpicitur quod eſt principale, vt hic. Facit ſupra depoſiti. l. j. §. qd̃ ſi rem. & l. ſi procuratorem. in prin. ſupra mã. & c.

Omnium rerum. Not. ſi ꝙ ꝑ ſtatutum [d] poteſt alienatio [e] prohiberi. facit l. in quorum. j. de pig. Dixi. in l. filiuſſa. §. diui. de leg. j.

Hominem liberum. No. gloſ. aliter videtur notari infra de vſuca. l. ſi is qui pro emptore. §. ſina. & c.

1 ☞ *Emptio in dubio iudetur facta ratione dominij, non autem poſſeſsionis.*
2 *Emptio rei ſuæ ſicut non valet ratione dominij, ita nec ratione poſſeſsionis.*
3 *Vendens rem ratione poſſeſsionis, debet præſtare ſe eſſe potiorem in poſſeſsione.*

f **Rei ſuæ.** [f] Nota iſtum text. ad tria. ſi Primo quod rem emẽdo quis videtur in dubio emere ratione dominij: niſi appareat quod ratione poſſeſsionis expreſſe agatur. De hoc dixi in leg. ſi aliquam rem. infra de acqui. poſſ. ſi Secundo nota quod ſicut non valet emptio rei ſuæ ratione dominij: ita non valet ratione poſſeſsionis, quãdo per aliquod interdictum poſſem poſſeſsionem aduocare: vt hic, ibi & in iudicio poſſeſsiõis potior eſt. ſi Tertio no. ꝙ ille, qui vẽdit rẽ rõne poſſeſsionis, debet præſtare ſe eſſe potiorem in poſſeſsione: ſicut ille, qui vẽdit iure creditoris, debet præſtare ſe eſſe potiorem creditorem: vt C. credi. de euict. pig. nõ debe. l. j. et ij.

1 ☞ *Executores ꝙ non poſsint emere res, quas ex officio uẽdunt.*

g **Tutor.** [g] No. ꝙ executores non p̃ñt emere de rebus, quas debẽt vendere ex officio. ſi Contra de l. cũ ipſe. C. eo. Doct. ſoluunt quod poteſt palam & bona fide, non clam, & c.

h **Vodſæpe.** [h] Gloſſ. quærit aliqua hic, de q̃ bus vide C. de fide inſtru. leg. contractus. Dic vt ibi, & c.

i **Illud conſtat.** [i] Non valet venditio ſi pretij quãtitas in emptoris voluntatem vel arbitriũ confertur. Oppo. de l. hæc venditio. ſupra eodem. Sol. ibi non ponitur in arbitrium contrahentis aliquid de ſubſtantialibus contractus: hic ſecus. quod plene dic vt l. in perſonã. §. generaliter. infra de re. iur. C. eo. l. in vendentis.

k **In his** [k] **quæ.** In his quæ venduntur vt ſpecies, periculum eſt emptoris incontinenti: in his quæ venduntur vt pondus, numerus, vel menſura, eſt periculum emptoris, cum diſtinctione quæ hic habetur.

1 ☞ *An relatiuum appoſitum uerbo futuri temporis, faciat conditionem.*

l **SI quis fundum.** [l] Nota ſi quod relatiuum appoſitum verbo futuri temporis, faciat cõditionem: vt leg. Stichũ qui meus erit. j. de leg. j. Quid de relatiuo quantitatis? Certe idem: de quo in l. j. infra de conditio. et demon.

1 ☞ *Quid operentur illa uerba, quæ in inſtrumentis ponuntur, ꝙ ſi plus ualet, donat.*

a ¶Si quis donationi. In princ. huius &c. dicit tamen Bal. in rub. C. eo. in xij. q. quod donatio, de qua hic, nõ eſt proprie donatio: & quid ſi in inſtrumento vẽditionis dicatur, & illud ꝙ plus valet, donauit: an habeat locũ remediũ l. ij. C. de reſcin. ven. Adde Bal. conſi. iij. & xl. v. lib.

b ¶Si debitor. §. veriſimile. in prin. huius §. Ad iſtũ tex. vide no. per Bald. in rub. C. de pericu. & cõmo. rei vẽd. i vlti. col. & in l. ſi ea. C. de vſur. & ꝙ Bart. in l. cotem. §. qui maximos. de publi. in iij. colũ. in l. ſi merces. §. vis maior. verſi. ſed hic inſtatur. j. loca. & facit ad quæſtionẽ not. quã vide per Rom. in l. iij. §. prætor. ff. de dam. infect. & ibi dixi poſt eũ: vbi refert illud fuiſſe dictum Bar. hic in aliquibus lecturis.

c ¶Pluſquam perfecti. Ibi in illa clauſula, ſi ratio valet &c. vult Bar. ꝙ verbum præteriti pluſquam perfecti tẽporis trahatur ad futurũ. Vide Bart. in l. qui Romæ. §. Augerius. de verbo. ob. & in l. cũ quidam. de aur. & arg. leg. & in l. centeſimis. §. fi. in iiij. col. de verb. obl. & in j. col. & in l. quidam. de ver. ob. & l. quãtuis. §. idem ſcribit. de aur. & arg. leg.

✠ P. P A V. P.

d ¶Qui fundum. In prin. intra quãtũ tẽpus ſit mẽſuratio fiẽda, qñ nihil eſt dictũ de tpe: vide omni no Imo. & Bar. poſt alios in c. per tuas, &c. de donat. qui tenent mirabiliter ꝙ intra quadraginta dies eſt fienda menſuratio, & poſt peti non poteſt: ſecus ſi nihil eſſet conuentum de menſuratione, vt ibi per eos.

✠ P O M A T E S.

d ¶Qui fundum. Vide Alexan. conſilio cxxx. colum. iij. iiij. volum. Tex. ſolitus ponderari a Decio, quod imo in cõtractibus bonæ fidei, vbi eſt dies & pœna, non poſsit mora purgari, quod tenet etiam Alexan. in l. ſi inſulam. viij. col. referẽdo ibi Rap. Cu. & Imo. idem tenentes. & gloſſ. in l. Lucius. ff. de act. empt. dum ſubaudit ibi ad tex. maxime in gl. in verbo exhibuerit. licet contra tenet ibi Pau. de Ca. in d. l. ſi inſulã. quod imo ſit ſpeciale in contractibus bonæ fidei, vbi licet dies & pœna ſit, tamen admittitur purgatio moræ. Bald. idem tenet in l. cum allegas. xvj. oppoſitio. C. de vſur. & iſtam opi. tenet domi. Anto. de Prato. in conſi. quod eſt infertum in conſi. Alex. conſi. xlix. col. v. volu. iiij. & Areti. in l. ſi ſeruum. §. ſequen. ff. de verbo. oblig.

e ¶Diſtinctio. Vide Bar. in l. ſi ita ſtipulatus. §, Chryſogonus. de verb. obli.

f ✠ P O M A T E S. ¶Et ſecundum. Ex iſtis verbis not. Bar. ꝙ licet ex forma ſtatuti petitio & reſpõſio debeat fieri in termino, alias non audietur: quod ſi tamẽ intra terminum in genere proponatur, poterit dehinc illa poſt terminum declarari. Vide Ang. in l. hæredes palam. §. ſed ſi no. ff. de teſtam. Pari modo poſt datum ad probandũ & probationem habendum potuerũt tamen peti publicari teſtes ſecundum Archidiaconum, & Gemi. in c. pia. de except. lib. vj. Bal. in l. ad teſtium. in prin. col. v. ff. de teſta. Alexan. in l. edita. col. ij. C. de eden. Præpo. in c. cognoſcamus. diſtinct. xxxiiij. Felin. in c. licet cauſam. col. xiij. verſic. limita. de pla. & in ſimili Alex. conſi. cxxv. col. j. vol. v. Bal. conſi. xxxiiij. in v. parte.

g ¶Tempus ad petẽdũ. An poſt terminum poſsit addi libello, ad de quod notat Bal. in l. ius ciuile. de iuſti. & iur. & quod no. Bar. in l. edita. in iij. colũ. C. de edendo. in verſic. & per hoc determinatur quæſtio. & notat Bart. in l. j. in prin. in x. q. de oper. noui nũc. Dic ꝙ per iſtud dictum limitatur dictum Bart. in d. l. edita. & ſequitur Sali. hoc: tamen non videtur poſse bene verificari iſtud dictũ ad limitationem eorum quæ ibi not. Bar. quia ſi ſtatuitur tibi terminus ad petendũ vel agẽdum: in libello egiſti ad decem ex mutuo, poteris poſt terminum ante litem conteſtaddere, ex ea tñ. ſed ſi libellus fuit ineptus in ſubſtantialibus, nõ poteris emẽdare. l. accuſaturus. j. de adul. no. Bar. in d. l. edita. quod not. quia nõ reperies alibi declaratum. & in hac l. eſt vnus §. qui incipit, qui agrũ. vide quod per tex. illũ dicit Salic. in l. ij. C. de contrahen. empt. & Io. And. in tit. de emptio. & vendi. §. ſciẽdum. ad fi. & ibi etiã Specu. & Paul. de Caſt. in l. ſi ſeruum. ff. de act. emp. vide quę dixi in d. l. edita. in v. col.

h ¶Ea quæ. In principio huius &c. Vide Bart. in l. dolum. C. de dolo.

✠ P O M A T E S.

h ¶Ea quæ. de notario qui negat inſtrumentum de quo fuit rogatus, vide Alex. cõſi. lxxxiiij. col. vij. j. vol. Feli. in proœ. Decre. j. col. ad fi. & ſeq. & in c. cum clamor. colũ. ij. de teſta.

i ¶Finẽ huiũs legis. vide gloſſ. & Bald. in l. j. in ij. oppoſitio. C. de ędil. act. & ad de hic quę dixit Bart. in l. ſi quis obreſperit. in penul. q. de falſis. adde Barto. in l. præſcriptione. vltima q. C. ſi cõtra ius vel vtilitatem pub.

k ¶Si mihi in princi. &c. De huius legis intellectu, vide Bar. l. ſi quis cum debitor. in fine. ff. de iure iur. & per Bald. in l. interlocutio. C. cõminan. vel epiſtol. Bald. in rubrica. C. eo. in viij. q. & in l. petens. in xij. col. C. de pact. & Sali. in l. in bonæ fidei. in ij. col. C. eo. tit. de pact. & Bal. in l. quãtuis. C. de tranſactio.

l ✠ P O M A T E S. ¶Quantum ad illum. Vide Alex. cõſi. xlix. vol. ij. & Ro. conſi. cccxxxiiij. in iij. dubio.

m ✠ P. P A V L. P. ¶Quem ſtat. Limita iſtum tex. niſi eſſet conditio, quæ penderet a mera voluntate illius, per quem ſtat. vide Pau. de Caſtro in l. ſi hæres. §. ſi tamen. ff. de eo quod certo loco. vide tamen eundem in l. tenetur. §. primo, quem legi ſub l. ſi hæres. ff. de actio. empti. aliter loquentem.

n ¶Litora. in prin. huius &c. An foſſæ agri debeant menſurari. quod not. & vide Bal. in rubr. C. eodem. in iiij. q. & ibi quid in ripis & vijs publicis. & Bar. in conſilio, commune Lignani.

n ✠ P O M A T E S. ¶Litora. Vide Alexã. conſi. cxx. incip. omiſsis argumentis. j. col. vol. ij. & ibi dixit quid in ripis fluminum.

1 ☞ *Relatiuum iunctum uerbo futuri temporis, uel quod habeat uim futuri, quod faciat conditionem.*
Relatiuum inducit conditionem diſtributiue. non collectiue.
2 *Verbum præteriti pluſquam perfecti, uel præteriti imperfecti ſubiunctiui uel optatiui modi, quod trahitur ad futurum.*

SI debitor. [b] Opp. de l. cum quidam. j. de leg. ij. Solu. vt ibi. & Cyn. tangit multũ bene. C. de dona. l. ſi quis argen. ſi Nota ex hac l. tria. Primũ ꝙ relatiuũ iunctum verbo futuri temporis, vel quod habeat vim futuri, facit conditionem. Idem enim eſt dicere quod natũ erit: & ſi natũ erit, vt hic. & l. Stichum qui meus erit. de lega. j.

1 ſi Secundo nota quod relatiuum inducit conditionem diſtributiue, & non collectiue. quaſi dicat, quod natum erit: quatenus natũ erit, ſiue in totum, ſiue in partẽ, vt hic, & l. Stichum qui me[9] erit. quod eſt valde no. Tertio nota ſi quod verbũ præteriti pluſquam perfecti [c] vel præteriti imperfecti Subiunctiui vel Optatiui modi trahitur ad futurũ tempus: vt hic, dum dicit, quod natum eſſet. & ego dico in l. j. j. de iure codicillo. in illa clauſula, ſi non valet, &c. ꝙ aliud eſt dicere, valet aliud, ſi nõ valeret: quia verbũ valeret, ad futurũ trahitur, licet videatur præteriti tẽporis, &c.

1 ☞ *Si ſtatutum fuit tempus ad petendum, an poſt terminum poſsit quis addere libello.*

d **SI fundum.** [d] Renunciatio facta poſt terminum conuentionalem, nullius eſt momenti. h. d. Item per renunciationem vniuerſalem ſatisfit termino, ſi aliud non eſt actum expreſſe. h. d. quam legem no. Quero qualiter intelligitur iſta

e diſtinctio, [c] quã ponit Iuriſconſultus hic. Gloſ. ponit hic duas opi. Ex ſecunda opi. Io. arguit ꝙ tempus appoſitum in menſurando non videtur repetitũ in renunciando. Veritas eſt ꝙ diſtinctio colligitur ex hoc: Aut fuit terminus appoſitus ad renũciandum ſimpliciter, aut ad renunciandum quanti minoris eſt. Et ſecundum [f] hoc eſt no. ſi ad quæſtio. ſi Statutum eſt parti tempus ad petendum. [g] quæritur vtrum poſt terminum poſsit addere libello. Videtur diſtinguendum: vt hic. Aut fuit datus terminus ad petendum & exprimendum quantitatem quam volebat petere: aut petendum ſimpliciter, ſecundum diſtinctionem huius glo. & c.

VM ab eo. Modus adiect[9] contractui contractum non ſuſpendit: & actione ex eo contractu quis modum implere cogitur: ſecus in conditione. h. d.

1 ☞ *Teſtis malicioſe uel obſcure loquens, uel omittens aliquid dicere, tenetur tanquam falſarius.*

h **A quæ** [h] **cõmẽdãdi.** Commendatio generalis nõ obligat commendantem: & promiſsio generalis non refertur ad id, quod emptor ſcie

i bat. h. d. Nota finem huius l. [i] quod falſum ſi committitur in tacendo quod dicere debuit, vel in loquendo obſcure. Vnde teſtis, qui omittit verum, vel qui loquitur malitioſe vel obſcure illud quod dicit, tenetur tanquam falſarius. de quo in l. presbyteri. C. de epi. & cleri. Et materiam iſtius legis vide in l. quod venditor. §. de dolo. vbi plene no. Bar. & c.

SI duos quis. Nota, habemus j. de verb. ob. in l. ſcire debem[9]. quot ſunt res expreſſæ in ſtipulatione, tot ſunt ſtipulationes: quare hic non ſunt tot emptiones: quot ſunt ſerui, vt ibi dixi.

1 ☞ *Actio præſcriptis uerbis quomodo concurrat cũ actione ex uendito.*

i **LAbeo ſcribit ſi mihi** [k] bibliothecam. Condito habe

k tur pro impleta quantum ad illum [l] con

l m trahentem, per quem ſtat[m]. h. d. Quæro,

1 hic dicitur ꝙ act. ſi præſcriptis verbis concurrit cum actione ex vẽdito. Dic vt not. per doc. in l. in bonæ fidei. C. de pa. & l. ij. de pact. inter emp. & ven.

1 ☞ *Aggeres, & foſſata menſurantur.*

n **LItora.** [n] Quero, ſi vtrum aggeres, & foſſata debeant

1 menſurari. Certe puto ꝙ ſic: vt j. de fun. inſtru. l. prædia. §. ita legatum. & ibi no. & c.

1 ☞ *Dominium non tranſfertur ex imaginaria uenditione.*

a ¶ Nuda. in prin. Ad hanc l. vide no. Bal. in l. traditionibus. in penul. colum. C. de pact. & in glo.

b ✠ POMATES. ¶ Cum seruo. Nota ꝙ res vendita debet demonstrari, saltem per duos confines. Ita Alex. consi. xxxix. co. ij. vo. v. Vide multa per Alex. in l. hac consultissima. super gl. in verb. iudicia. C. qui test. fa. possunt.

c ¶ Facit ad quæstio. Adde Barto. in l. demonstratio. & ibi dici de cōdi. & demō. & l. cum pater. §. fi. de leg. ij. Adde an in libello sit ponendus finis, & quando pro cedat. Ioan. Andr. in additio ad Specu. in tit. de libelli concep. §. iuxta. verf. itē debet designare.

d ¶ Fundus. in princi. huius &c. Vide late Bar. ī l. si mihi & Titio. de verbo. oblig. & vide quod dixit Bald. per istum tex. in l. multum. in fi. in iij. col. C. si quis alte. vel sibi.

✠ P P A V. P.

d ¶ Fundus. Limita istum tex. no. vt per Alexan. in l. si mihi & Titio. colum. j. de ver. obli. quādo pretium non esset certū, sed taxādū arbitrio boni viri, vt per eūdem.

✠ POMATES.

e ¶ Rutilia Polla. vidē quid per hoc consuluerit Bald. consilio ccclxx.

f ¶ Pacta conuēta. In princ. &c. Hanc legē commendat Barto. & Bal. in l. iuris gentium. §. adeo. de pactis. Et istam glo. allegat Bar. in l. lecta. in j. co. ī. si certum petatur. Vide Bar. in l. pacta nouissima. C. de pactis. & vide late Barto. in l. si mihi & Titio. de verbo. oblig. late vide Bal. in l. vbi. infra de donatio. cau. mor. quæ aūt sit differentia inter substantiam, solēnitatem & ordinem dixi post Bart. in l. si is. in prin. de testa. et quæ dicantur naturalia & quæ accidētalia, contractus, vide Bal. in l. j. in prin. C. commo. quæ aūt sint substantialia, ꝑ Bal. in l. ad exactionem. C. de dotis promiss.

✠ P P A V. P.

g ¶ Sup naturalibus. Quē dicatur propria natura huius rei, vide Ang. cōsi. ciiij. incip. sacratissima et illustrissima regina in iiij. co. vide Bal. in p̄ ludijs feudi. in iiij. diuisio. & quæ habes ad Bar. in l. cum precario. ff. de preca. quid dicatur substātiale actus. & in l. vbi ita donatur. ff. de dona. cau. mor. Item not. quod illud quod naturaliter est nulli subiecto, abesse præsumatur. Et ꝙ natura nūquā intelligitur esse sepa rata a suo naturato, vide Bald. in rubri. an mutus vel imperfect.

h ¶ Clauibus. In prin. &c. Hanc legem intellige vt no. per Bald. et doct. in l. j. in prin. in iiij. q. prin. infra de acquir. poſ. et vēditor tenetur tradere claues. Bal. in l. ij. C. de ver. sig. Adde Barto. in l. nam postea. §. fi. de iureiu. Et quid operetur traditio clauium, dic vt Pe. de Ancha. in cle. j. §. sane. de hære. ꝙ si præcedit titulus habilis ad translationem dominij, operabitur translationē dominij, vt hic, & in l. j. infra pro dote. & in l. dotis fructus. §. fi. cum l. sequēti, de iure dot. Si non præcedit talis titulus: tunc in dubio vī talis traditio facta ad custodiam. l. cum pater. §. pater pluribus. & ibi Barto. de leg. ij. et facit quod not. in l. cum quid. si cer. pe. Et hanc legem intellige vt not. per Bar. & docto. in l. j. in princip. in iiij. q. princi. de acquir. poſ. & venditor tenetur tradere claues. Bal. in l. ij. C. de verbo. sign. Et hanc regulam limita vt per Ange. per illam in l. j. C. de acquiren. posses. & Bal. in l. ij. eodem titu. & Imo. in l. si p̄ errorē. de vsucap. in l. ij. §. si a pupillo. pro empto re. glo. et docto. in l. Pōp. §. si iussu. de acqui. posses.

✠ POMATES.

h ¶ Clauibus. Ad intellectum huius l. vide Ang. in §. sed iste. in fi. in stit. de act. Alex. l. j. in princ. colū. xix. ff. de acqui. possessio.

✠ P. P A V. P.

i ¶ Cōditio vsucapiēdi. Vide circa istam regulam Areti. in l. j. §. hæc quæ deterius. in penul. co. ff. de acquiren. possessio. vide ad regulam. Decium consilio lvj. colum. ij. vide etiam pro limitatione Areti. in l. j. §. si vir. colum. penulti. ff. de acqui. posses. quia non procedit in cōtractu conditionali.

k ¶ In lege. In princi. huius &c. adde leg. cum res. circa princi. de leg. j. & Barto. in l. in actionibus. circa fin. de in lit. iuran.

l ¶ Fistulas. in princi pi. huius &c. ad istā leg. vide late p̄ Bartol. in leg. §. in fin. de stip. ser.

m ¶ Fundum. et ad intellectum huius §. vi de singu. Bald. in l. cum ipse. C. e. et Barto. et doc. in leg. ij. in fi. de stip. ser. et Bal. in l. bonorum. in vlti. colum. C. qui ad mitt. alleg. Bald. no. in l. non dubium. C. de legi.

✠ POMATES.

m ¶ Fūdum. Ad intellectum huius §. vide Barto. et Alexan. in l. singularia. in ij. columna. ff. si cer. peta. et ibi Moder.

n ¶ Qui fundum, vide Bar. in l. Iulianus. §. offerri. de act. emp.

✠ POMATES.

n ¶ Qui fundum. Vidē Alexā. cōsilio xvij. in fi. in iiij. vol. et cōsilio cxxj. in j. colum na eodem volu. Panor. consilio lxv. in j. vo. et vide quæ posui ad Bart. in l. Iulianus. §. offerri. infra de actio emp.

✠ P. PAV. P.

o ¶ Communiter contingētibus. Vide latissime Fel. in c. sedes. in iij. col. et seq. de rescrip. et nunquam intelligitur sermo quantumcunque generalis, de insolitis. vide Iaſ. in l. sed et si quis cautio. in penul. co. Alex. in l. pretia rerum. ad fi. ff. ad leg. falcid. dicit ꝙ iste tex. contrariatur illi ad quem allegatur. et de casu insolito, et an casus tabellionis dicatur insolitus, vide Deci. consi. lxx.

o ✠ POMATES. ¶ Contingentibus. Vide aliqua per Barba. consilio xxj. col. vj. & sequen. volu. ij. Et vide ad istum text. Alexan. consilio xcvij. col. ij. et fin. volu. iij. et Ang. consilio clxxvj. et Alex. et iam cvij. volu. iij. colum. iiij. & Raph. Cu. consilio clxxxv. et Bal. consilio cxix. in j. parte. et consilio cxlv. in iij. parte.

p ¶ Titius. Allegauit ibi istum tex. in l. fi. C. de pact. pig. et Bar. in l. Iulianus. de ver. obli. et in l. creditores. in prin. iiij. col. C. de pig. no.

a ¶ Lucius. Ad hunc §. vide Bar. in l. fi. ī. de oper. no. nun. in fi. & in l. si flumi nū. §. addcit. de dam. infect. & in l. si sub vna. §. fi. de verbo. obl. sed quid si de nouo imponaī, vide Bar. per istum text. in l. fi. C. de silentia. & suscep. lib. xj. & vide in l. in vēditione. ī. de act. emp. & in l. iij. & qd ibi Bal. C. de seruitu. Vide etiā per Bar. post Gul. in l. sciēdum. in fi. prin. in vers. quid si habet annos. ī. qui satisfa. cogan. adde Ro. consi. cclxxxviij.

✠ POMATES.

a ¶ Lucius. Vide Areti. cōsi. xxv. in ij. col. Barba. consi. xxij. in in v. col. in ij. vol. & Are. consi. cv. & vide in l. j. ī. si cert. pet.

✠ P. PAV. P.

a ¶ Lucius Titius. De materia huius §. Vide Alex. in l. ado priuum. §. j. in iij. co. ff. de in ius voc. vbi ponit quid iuris si ista reuerterētur ad vēditionem. de quo etiam vide Rom. in sing. suis in vlt. char. in sing. inci. ego declaro tibi vnā quæstionē. vide Ro. cōsi. cccxj. quod non procedat fauore alimentorum, vide Ro. consil. ccclxxxviij. circa prin. Alex. cōsi. xviij. vol. v. col. j. item quid in testatore legante, ex tali fundo, vide singulari. Pau. de Cast. consi. liij. in iij. col. Item quando aliquis habet aliquē fundum obligatum ad aliquā solutionē annui legati, vidē Feli. remissiue in c. ad audientiam. col. ij. in vj. conclusione. extra de rescrip. faciūt ad ista quæ habes in simili ad Bart. in l. si sic. de leg. j. Itē istum tex. declara proceder, quando persona solum est obligata ad istam annuā prestationē: secus si fundus esset obligatus pro ea. vide Angel. post gl. ibi in l. hactenus. in fi. princ. ff. de vsufr. Alexā. in d. §. patronum. item vide ad istū tex. Areti. consi. lxx. in j. col. dicentem decisionem istā procedere, etiā si in venditione expresse esset dictum, quod res venditur cum sua causa, quia ita loquitur iste tex. vide ad regulam Alex. consi. xviij. in prin. vol. v.

b ✠ POMATES. ¶ Addictione. Declara istum tex. vt per Iaſo. in l. ab emptione. in iiij. col. ff. de pactis.

b ✠ P. PAV. P ¶ De in djem addictione. De materia istorum pactorum, scilicet addictionis in diem, & legis cōmissoriæ, vide Alex. consi. x. Itē quod ista Rub. dum dicit adiectionē, sit deprauata, & quod debeat dici addictionem, vide Iaſ. in l. ab emptione. in glo. in verbo, rogatis. ff. de pact. vbi etiam ponit nonnulla alia in materia pacti addictionis in diem & legis cōmissoriæ: & an & quando operentur solutionem contractus ipso iure.

c ¶ Quoties. In princ. huius l. &c. per Bar. in l. quibus diebus. §. quidam. el ij. de condi. & demonstra.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Vide eam. Vide ad Bar. in l. obligationum fere. §. conditio. ff. de act. & obli.

e ¶ In sententijs. Vide in l. stipula. de verbo. oblig.

f ✠ POMATES. ¶ An sis statim. Vide Iaſ. in l. si eum. §. qui iniuriam. in viij. col. ff. si quis cau.

g ¶ In dispositionibus. Bar. in l. fi. de regula Cato. dicit quod æquiparet vltimæ volūtati. per Flo. in l. ciuitas. ſi cer. pe. Bar. in l. vsusfructus. in fi. de stip. ser. & ibi doct. & Bal. de pace Constan. in xj. col.

h ¶ Induco. Adde Barto. in l. diem. ī. de aqua. plu. arcen. & in l. si res. ī. quibus mod. pig. vel hypo. sol. Adde quæ posui.

i ¶ Si venditor. in princip. huius &c. vide in l. fi. ī. de condict. indeb. in xviij. & xxj. col.

k ✠ P. P A V. P. ¶ Imperator. Rubrica declarat dubiū tex. Vide Barba. in repetitione rub. de fide instru. col. xxv.

k ✠ POMATES. ¶ Imperator. Vide Cepo. cōsi. xij. Ro. consi. ciiij. & Ana. consi. lxij. col. ij. in fin. & Panor. in c. ad audientiam. de re. eccle. nō alie. & Bart. in l. cum vir. col. j. in fi. ff. de vsuc. Pan. in c. suspicionis. col. ij. ad fi. de off. deleg. & Cepo. consi. xcviij. col. iij. & gl. in cle. j. de offi. dele. in verbo, executores. & Iaſo. in l. posthumo. col. ix. ī. de contratab. & col. penul.

l ✠ P. P A V. P. ¶ De lege commissoria. Pro cautela ad faciendam legem cōmissariā habere locum, vide Cepol. in iiij. char. cautel. xxxv. & cclxiiij. & cclxxvj. Item an pactū legis cōmissorię firmet iuramēto, vide Bald. in l. j. C. de pact. pig. & Alexā. ibi in apostil. in l. fi. Vide etiā de materia Alex. consi. x. & omnino Bal. multa declarantem ibidē. vbi ponit an valeat in dote & in multis alijs casibus: & ꝙ in transactione non sit reprobatū vide Cōmen. consil. clxxvij. in princ. vbi loquit an valeat, etiam pactum pro debito nō soluto, licet res sit empta iusto pretio. l. si fundus. §. fi. ī. de pig. vbi Bar. & alij.

✠ POMATES.

l ¶ Commissoria. Ad istum tit. circa materiam pacti legis cōmissoriæ, vide per Alex. consi. inci. videtur fortasse per totum, maxime in iiij. col. ver. quarto quia videmus. in j. vo. & vide glo. in l. ab emptione. in verbo cogeris. vbi Iaſ. in iij. col. ff. de pactis.

m ¶ Post diem. Ad istum tit. adde Bald. in c. j. de feudo dato in vicē leg. commiſ. quod pactum legis cōmissoriæ est multum graue & odiosum: quia si residuū pretij non soluat in termino, perdit soluere debens illam solutam vel arrhas datas: vt no. ff. de peri. hære. l. sed & si lege. in prin. dic vt ibi secundum eum. & vide quæ dixi in l. fin. C. de pign. act.

n ¶ Mulier. In prin. huius legis, &c. Adde Bar. in l. non solum. §. morte. de ope. no. nū. ī ij. questio. prin. Et ex dictis hic no. iuuat protestatio facta, ne soluas: & qualiter debet fieri, vide no. Bar. in l. j. in prin. de oper. no. nun. in tribus tamen casibus non iuuat, de quibus in auth. sed iam. & ibi Bald. C. deposi. Adde Bald. in c. j. de feud. dato. in vicem legis commissoriæ.

n ✠ POMATES. ¶ Mulier. Vide Alexan. consi. j. in j. vol. & consil. xj. in pe. col. volu. ij.

o ✠ P. PAV. P. ¶ Per iudicem. De hoc non præceptum in dies excusetur, & qñ, vide in Bertac. in verbo præceptum. in ij. col. vbi multa habes.

p ¶ Ex iusta causa &c. Sed istud vltimum fallit in deposito, ex quo non potest depositario fieri inhibitio, vt non soluat deponenti. l. penul. & auth. ibi posita. C. deposi. & vide quæ habentur in l. hæres cum debuerat. ī. ad Treb. Adde vt per Ro. consi. cclxxxviij.

q ✠ P. P A V. P. ¶ Vēdita. vide circa istam materiam vnam quæstionem pro Com. consil. liij. incip. Titius vendidit hæreditatem Titij, & asseruit in ea esse aliquos debitores, qui non reperiuntur postea in rerum natura, sed hæredes sui: & quomodo teneatur venditor ad interesse, vide ibi per eum. Item vide in materia Pau. de Cast. consi. ix. de eo qui vendidit rationem debitoris, vel alteri assignauit, ad quid teneatur, & quid si illi, cui assignatum est, conueniat debitorem, qui se non negat esse debitorem, & hoc non intimat ei qui assignauit, quod non teneatur. In contrariū vide Decium omnino consil. cij. Item quod assignans aliquem tanquam debitorē, debeat ostendere ipsum esse debitorem, & ei tradere instrumenta vel alias legitimas probationes debiti, vide tex. in l. si nouū. ī. hoc titulo. & ꝙ infert Bald. ex eo. & sequitur Alex. in l. sciendū. in iij. col. ff. de verb. obl. Vide Dec. consi. cv. Et dum dictū est ꝙ tenetur vēditor nominis ostendere eum esse debitorem, intellige nisi quis venderet ius, quod habet cōtra talem. l. quod si in venditione. cum tribus seq. ī. eod. vide Imo. & Ang. in l. si lic. §. j. de leg. j. Areti. in l. si quis. in §. differentia. in iij. col. de acquir. posses.

Nuda imaginaria.

a Nuda[a] & imaginaria.

Nota † text. ibi intelligitur ꝙ ex imaginaria venditione non trāsfertur dominium. Simile in l. emptor. infra de aqua plu. arcen.

1 ✠ *Pactum ꝙ liceat ingredi possessionem sua authoritate, transit ad singularem successorem.*

Si quis sub hoc. Pactū manus iniectiōis prosequitur rem penes quēcunque possessorem. Not. casum pro quæstione q̄ formatur in l. creditores. C. pig. vbi q̄ritur † an pactum ꝙ liceat intrare possessionem sua authoritate trāseat ad singularem successorem.

Domum emi. Si res quæ vēditur nō subest, non valet venditio: sed si subest, pro parte valet: & per officium iudicis pretium minuitur, & interesse præstabitur. hoc dicit.

b Cum seruo.[b]

1 ✠ *Accusatio non uitiatur, licet in ea non sit locus, dūmodo alia demonstratione sit certus.*

Demonstratione. Fines nō sunt necessariæ, quando alijs demōstrationibus res certa redditur. h. d. Facit ad † q. [c] facta est accusatio contra aliquem de maleficio cōmisso ī palatio potestatis Perusij. Oppo. nebatur ꝙ locus erat incertus: quia nō erant confines. Dixi hanc obiectionē non obstare. Casus est hic. vide de hoc dixi in l. libellorum. infra de acc. vbi plene no.

d Vndus[d] ille. In contractu iter vi uos locus est iuri accrescendi quādo promissoris hoc interest. h. d.

Conuenit. Not. legem per quam disputaui qō. erat venditus reditus alicuius rei: an sit vēditio vel locatio? Et videtur ꝙ nō sit vēditio, si cū nō cōmuteretur dominium, vt hic, in ver. tot. quod not. &c.

e Vtilia Polla.[e] Verba cōtractus referūtur ad tēpus contractus. l. tem lacus ius non habet. secus in flumine. hoc dicit Adde ad l. vicinus. infra de aqua pluuia arcen. &c.

f Acta conuenta.[f] Pactum super accidentalibus cōtractibus seu sup naturalibus[g] ex interuallo appositum ad exceptionē tātū prodest. sed si ap-

Titius.

ponatur super substātialibus, prodest etiā etiam ad actionē. h. d. Et habes hic vnam gl. magnam, cuius principium quasi vsq; ad finem tractatur in l. iuris gentium. §. q; nimo. supra de pactis. Alia pars examinatur ī l. finali. supra de cōdictio. ob cau. &c.

1 ✠ *Per traditionem clauium uidetur tradita possessio rerū existentium sub clauibus.*

2 *Traditio facta à non domino eo casu transfert conditionem usucapiendi, quo casu transfertur facta à domino dominium.*

h Clauibus.[h] Not. † ꝙ clauib⁹ traditis videt̄ tradi possessio eorum, quæ sunt sub clauibus. Not. secundo † ꝙ quo casu facta traditione a dño transfertur dominiū, eodem casu traditione facta a nō dño transfertur cōditio vsucapiēdi. [i] De quo plene. in l. Pōpo. §. iussu. ī. de acquir. poſſ. &c.

k In lege.[k] Paria vel similia sunt non esse, & nō apparere. h. d. lex ista. No. ꝙ lapidicina dicitur, vbi lapis cędit: non vbi cędi potest &c.

l Fistulas.[l]

1 ✠ *Tradere sibipsi ꝙ quis potest.*

2 *Notarius ꝙ posit scribere testamentum proprium.*

m Fundum[m] Tutor rem sibi debitā pōt tradere sibijpsi. h. d. quod not. † No. ꝙ aliquis tradit sibijpsi. In cōtrariū facit l. ij. de stipu. ser. vbi qs nō potest stipulari sibijpsi. Et ista faciunt ad qōnē, † vtrū notarius potest scribere testamentum proprium. Videtur ꝙ non, quasi seipsum non posit rogare. In contrariū facit hæc lex. Dic vt dixi in d. l. ij. de stipulatione seruo. &c.

1 ✠ *Licet sit soluta quantitas pro parte, non tamen transit dominium pro parte.*

n Qui fundum.[n] Facit text. iste ꝙ licet sit soluta quātitas † pro parte, nō tamē dñiū acquiritur pro parte, Nō enim alienasset nisi ī to tū alienasset: ar. infra de so. l. si rē. tū fructus debet habere emptor pro rata: quoniam soluit pretiū: vt infra de fundo dota. l. fi.

Frumenta. Qui suscipit in se casū fortuitum, tenetur de casibus fortuitis communiter contingentibus.[o] h. d. Vel aliter. Casus fortuitus intelligitur inopinatus, non ex cōsuetudine eueniens. h. d. quod not. Dixi in lege, sed et si quis. §. quæ situ. ī. si quis cau. &c.

p Titius.[p] Pactum simile legi cōmissoriæ reprobatur inter creditorem et debitorem: non

De lege commissoria.

inter debitorem & tertium. h. d.

Lucius[a] Titius. Obligatio personalis non sequitur fundi possessorem. h. d.

De in diem addictione.[b] *Rubrica.*

LEX I.

Voties.[c] Nota istam distinctionē vtrum cōtractus sit purus, sed resoluendus sub conditione, an sit conditionalis. Item not. gloss. quæ dat hanc doctrinam. No. etiam gl. in fi. quæ facit differentiā inter vltimam voluntatem & contractus vide eam.[d] Quid in sententijs,[e] excōmunico te si non soluis intra decem dies, an sis statim[f] excōmunicatus? quid in dispositionibus[g] statutorum, vtrum æquiparabimus verba statutorum testamētis vel contractibus? dicā Deo duce in l. quibus diebus. j. de condi. & demon.

Vbi autem.

1 ✠ *Reuendito fundo qui debebat uigore promissionis reuendi, pignus resoluitur.*

Sed & Marcellus. Opp. j. de ædil. edict. l. bouem. §. pignus. Sol. ibi redhibetur res ex volūtate emptoris, merito remanet pignus. Nō enim potest facere emptor sua voluntate quod pignus desinat: hic vero resoluitur eo inuito. Per hoc † induco[h] ad quæstionem: vendidi tibi fundū, hoc pacto ꝙ tenearis mihi reuendere intra biennium & reuendis. quæro an resoluat pignus. R ñ. certe sic: quia hoc fit ex necessitate prioris contractus: vt hic. sed si vendidi tibi rem: deinde videns me deceptum vltra dimidiā iusti pretij egi, & rem recuperaui vigore l. ij. C. de rescin. vend. an resoluatur pignus interim a te contractum? R ñ deo, non. Nam tu debitor non reddis ex necessitate. licebat enim tibi supplere iustum pretium, & retinere rem, vt d. l. ij.

Iuenditor.

C. de rescin. vend. igitur ex voluntate, & non ex necessitate: ergo &c.

i Iuenditor.[i]

Aliter. Videtur velle iste tex. quod inter patrem & filiū non consistit obligatio naturalis: quod apparet ex eo quod supra dixerat de pupillo, qui non obligatur nisi naturaliter. Dixi in l. si id quod dominus. de condi. indebiti.

k Imperator.[k] Not. qd̄ in dubio debet intelligi quod loquitur de actiōe prima de qua loquitur titulus in quo est lex. de quo dixi in l. fi. ī. de condi. indeb.

De lege commissoria.[l] *Rubrica.*

LEX VII.

m Post diem.[m] Nota bonum casum.

1 *Protestatio facta debitori ne soluat, quando excuset eum ne incidat in pœnam.*

n Vlier.[n] Not. quod † protestatio facta debitori ne soluat, excusat eum ne in pœnā incidat: quod intelligo verum quando protestatio, seu inhibitio fuit facta per iudicē[o] vel alium habentem authoritatem. ita intellige hic ꝙ fuerit facta per officiales fisci. Idem si a priuatis ex iusta causa: [p] vt C. quæ res pig. oblig. poſ. l. nomen. & l. iij. C. de noua. alias nihil valet: vt l. vtrū. ī. de cōstit. pecu. & l. si quis prohibuit. ī. de publi.

De hæreditate uel actione uendita.[q] *Rubrica.*

LEX II.

Enditor.

Solet. Nota ꝙ iniuria iudicis excusat si iniuriatus dolo caret. Iacob. de Aret. allegat eam j. de fideiuſ. l. exceptiōe.

1 ✠ *Pretium rei non dicitur esse ex re.*

Venditionem rei meæ, q̃ poſſum habere ratam re peremptæ ut in ſubſidium conſequar pretium.

Debitor rei actione perſonali quod non teneatur eam tradere.

Quod conſequor nomine pœnæ occaſione rei tibi debitæ q̃ non teneor reſtituere.

a ¶ Venditor. In pri. vide Cy. in l. mater. de rei vend. C. dum tractat an pretium ſuccedat loco rei. An autem in emptorem hæreditatis trãſeat ius accreſcendi, vide Salj. in l. j. in v. q̃ſt. C. qñ non pet. par.

b ¶ Tertio nota per Bar. in d. l. mater. ad finem.

POMATES.

b ¶ Tertio not. Vide Alex. in l. ſi mora. & per Barto. ibi in ij. colum. j. ſol. matri.

c ¶ Quarto not. Ad de Bald. in l. ſi traditio. in ix. q. C. de act. empt.

d ¶ Vltimo no. Plene per Bal. in l. prætor. §. quod de fructibus infra de qõ. authori. iudi.

e ¶ Fundus. Per iſtũ tex. dicebat no. Bal. q̃ ſempervbi vendi tur res abſentis, requiritur ſubhaſtatio, ſecũdum eum in l. ordo. C. de exec. rei iudi. & hic adde Bart. in l. acceptam. C. de vſu. & q̃d ſingulariter loquutus eſt bar to. ſi l. pe. j. de diſtra. pigno. & Bald. in l. acceptam. C. de vſu. in iij. colum. ponit ſ̃ellectum ad hanc legem, & in effectu ap probat intellectum gl. hic, quam ſimpliciter ſequitur Sali.

f ¶ Secundo not. Et vide no. ſi l. Iulianus. §. ſi Titius. de act. emp. & Bar. in conſilio ſi q. domini Cio li de Actiano &c.

g ¶ Allegant. Adde quod no. Bar. in l. ſo ſent. ſupra de off. p. conſul. & leg. Adde Ange. cõſi. ccxlix.

POMATES.

g ¶ Allegãt. Vide Arer. cõſi. vj. co. iiij. in ij. dubio.

POMATES.

h ¶ Debet dari. Vide Allega. iſtum §. per Ro. conſi. cciij. col. ij. in ij. dubio.

i ¶ De pericu. & commo. rei vendi. in pri. huius tit. &c. de hac materia adde ſuper q. de qua per Pe. & Bal. l. ſi paſcenda pecora. C. de pac. de qua dixi in l. vbi ita donatur. de do. cauſa mor. & de materia huius titu. por. p Bal. in l. ſi ea lege. C. de vſur. & late per eum. C. eo. l. j.

POMATES.

k ¶ Si vinum. Circa regulam legis, illud. quam Bar. non legit quod vltima mora nocet, limita niſi primo moroſus cõmiſiſſet doluõ in prima mora. tex. eſt ſingularis iuncta glo. in l. ſi per errorem. infra de actio. empti. vide Ro. ſingu. cclxxxv. incipien. nunquid, ſi

LEX VII.

Sed id quod. Secũda emptio imperfecta non tollit primam perfectam. h. d.

Debitor ſi offert ſeparatim ſoluere, q̃ ex hoc non impe ditur alienatio pignoris. ſecus ſi offert pecuniam.

Quando iudex præcipit aliquid fieri a partibus quod facien dum erat mutuo conſenſu, uno implente ex parte ſua, quan tum ad eum habetur pro facto.

Si iudex pronunciat prout in conſilio. & in conſilio dicitur ipſum condemnandum; an videatur condemnaſſe.

Fundus. [c] No. q̃ ſi debitor offert ſe paratũ ſolvere, nõ impeditur alienatio, ſed valet, licet reſcindatur: ſecus ſi offerat pecuniã. h. d. Ita no. C. de diſtr. pig. l. ſi reſiduũ. de hoc dixi in l. prætor. infra de oper. nonun. Secundo no. [f] q̃ quãdo iudex iubet aliquid fieri a partibus quod faciẽdum eſt mutuo cõſenſu partium, vno implẽte ex parte ſua quãtũ ad eum habetur pro facto licet alia pars nõ conſenſerit. Nã hic iuſsit venditionẽ reſcindi quod faciẽdũ erat cõmuni conſenſu: & tamẽ debitore ſoluente debitũ pretiũ vel vectigal, eſt ſtatim facta reſciſsio, vt hic patet: & res ĩ bonis eiꝰ efficitur. Vltimo doc. allegant [g] hanc legẽ ad q. cõſultor cõſuluit aliquẽ cõdemnandũ: quẽ cõdemnandũ iudex cõdẽnauit p hęc verba. Pronuncio ſecũdũ formam cõſilij: vtrũ illũ videatur cõdẽnaſſe? Diceba tur q̃ reus nõ eſſet cõdẽnatus: quia conſilũ nõ cõdẽnat eũ, ſed dicit ipſum cõdemnandum. hæc lex facit q̃ quãdo iudex dicit cõdẽnãdũ, videtur cõdẽnare: quia ſi iubet reſcindi vẽditionẽ, videt reſcindere. In cõtrarium facit C. ſi aduer. lib. l. j. cõiũcta. l. fi. & hoc tãgitur per Cy. in l. j. ſi aduer. liber. &c.

Eius à Lucio.

Emptor. No. quod licet aliquorum con

trouerſia ſit cauſa petendi fideiuſſorem de euictione: tamen fideiuſſor debet dari generaliter pro qualibet euictione. & licet quis dubitet quæſtionẽ ſibi moueri à certis perſonis: tamen fideiuſſor debet dari [h] generaliter. Gl. mouet iſtam queſtionem, & non ſoluit. j. titu. j. l. pe. §. fin.

i De periculo & cõmo. rei vendi. [1] *Rubri.*

LEX I.

[k] Si uinũ [k] uendidi. Scis quod relatiuũ, quis vel qui, iunctum verbo futuri tẽporis, facit conditionem: vt l. Stichum qui meus erit. de le. primo. Sed nũquid participium faciat? hic videt tex. quod non, dum dicit, deguſtanda dixerit. & in fine dicit non eſſe conditionale. De quo dic vt dixi de conditio. & demonſtrationib. lege prima.

Emptio quando dicatur perfecta ad hoc ut periculum ſit emptoris.

Contractus conditionalis quod conditione exiſtente fingatur retro perfectum.

Fictio quod non habeat locum, ſi reperit rem, ſuper qua figat pedes.

Neceſſario. Quæro † quando dicatur emptio perfecta, vt dicatur periculũ emptoris, Dic vt in glo. in eo vero [l] quod gl. excipit caſum publicationis, vt l. ſi fundus. j. loc. dicunt quidam q̃ ille caſus continetur ſub alio caſu quia intra ponitur: ſcilicet quando dolo venditoris fit. & ita intelligunt dictam l. ſi fundus. quod fuerit publicatus culpa venditoris: & ita intelligit exceptio. l. j. §. eo. certe illa lex habet duplicem intellectum. Primus quod ſine culpa venditoris fuit publicatus: & tunc hæc gl. procedit clare. Secundus quod culpa venditoris: & tunc in hoc eſt ſpeciale quod vẽditor teneatur ad pretium tãtum: licet alꝰ teneatur ad intereſſe. Et ideo vidi in quibuſdam inſtrumentis apponi ſpecialiter iſtud capitulum quod uenditor promittit duplum, etiam in caſu quo fundus eſſet [m] publicatus. Vltimo no. in hoc §. [m] ſi pendente. † quod exiſtente conditione fingitur retro perfectum eſſe contractum, vt hic. Videbitis hoc clare l. potior. & l. qui balneum. infra, qui pot. in pignor. habe. Nota enim quod iſta fictio [n] non † poteſt habere locum, ſi non reperit rem eſſe, ſuper qua figat pedes. Vidiſtis §. ad l. Aquil. l. huic ſcripturæ. dixi §. ex qb. cau. ma. l. ſciendum. &c.

I in uenditione. [o] Iſtud principium facit vtrum pactum nudũ veſtiatur cohærentia contractus conditionalis, &c.

In libro ſexto. Nota quod ſicut in rebus [p] mobilibus non dicitur perfecta venditio antequam menſuretur: ita in rebus immobilibus, &c.

Erui emptor. Not, gloſſa quæ videt velle quod ad hoc vt quis faciat fructus ſuos, requiritur vt poſſideat ciuiliter & naturaliter. De quo per Cyn. in l. certum. C. de rei vendica. dixi plene in l. iij. §. ex contrario. j. de acquiren. poſſeſſ.

Abitationum.

Ante pretium. Quando in limitatione contractus emergit pericu

ſum magnus. ad fin. Item de regula & limitatione vide per Iaſ. in l. prætor. §. aliquando in j. not. ff. d̃ oper. no. nunc. vide ĩ materia regulæ. Alex. in l. ſemel mora. in j. col. ff. ſol. matri.

POMATES.

l ¶ In eo vero Vide Alex. conſi. cxxj. in fi. volu. v.

m ¶ In hoc §. Et vide Bar. in l. ſi filius. de verb. obli. Adde qñ periculũ rei emptæ pertineat ad venditorem, Petr. de Ancha. conſi. cl.

P. PAV. P.

m ¶ In hoc § inquãtũ dicit hic, q̃ fructus percepti pendẽte cõditione per emptorem ſunt venditoris deficiẽte poſtea conditione, limita non procedere quando ĩ caſu deficientis conditionis emptor perdit pretiũ vide Ro. ſing. ccccclxj. incip. fructus. Itẽ q̃ ſideclaratio pretij eſſet ĩ aliquẽ collata, an interim emptor faciat fructus ſuos, vidẽ Io. de Anna. conſi. xix. in iij. co. ad fi. & ſeq. & poſtea ponit ibi q̃ intellig. neceſſario iſta lex deficiẽte condit. ſecus ſi exſtaret poſtea.

n ¶ Fictio. limita Bal. in rub. C. eodem.

o ¶ Si in venditione. Et vide in l. cũ conueniret. C. eo. tit. & ibi Bar.

POMATES.

o ¶ Si in venditione. Vide Alex. in l. petens. C. de pact. et in l. lecta. in xiiij. col. §. ſi cer. pet.

p ¶ In rebus. Vide in l. cum conuenerit. et ibi Bar. C. eo. & in l. quod ſæpe. §. in his. ſupra de contrahen. empt.

periculum euictionis, tenetur venditor ſatiſdare de euictione. h. d. Glo. quærit [a] nunquid contra alios. Dic quod ſic, vt l. ſi. §. tit. j. q̃d tenet Dy. in l. j. §. ſtipulatio duplæ. vt ibi dicit plene j. de præto. ſtipul. Gl. & doc. in l. poſt perfectam. C. eo. titu.

De ſeruis exportandis. *Rubrica.*

LEX III.

[b] Iquis. [b] Nota q̃ licet ex hoc pacto quæratur ius ſeruo: tamen poteſt ex voluntate vnius contrahentium vel vtriuſq̃ mutari. Et ſic facit ad quæſtio. donaui Titio fundum, hoc acto vt poſt mortem eius peruenìat ad eccleſiam. Certum eſt quod eccleſiæ quæritur ius: vt l. quoties. C. de dona. quæ ſub modo. tamen poterit reuocari voluntate contrahentium. De hoc dixi in l. qui Romæ. §. Flauius. j. de verbo. obliga.

Iminor. Nota illud, quod fit tempore prohibito, licet cõferatur in temp⁹ permiſſum, [c] nõ valet, quando lex reſiſtit initio ſeu cõſilio, vt hic. quandoque vero prohibitio legis reſpicit effectum: & tunc ſecus, vt in l. in tempus. j. de hære. inſti.

Eruus [d] ea lege. Si pœna promittitur pacto nudo, non poteſt exigi, niſi interſit h. d.

Incipit liber xix.

De actionibus empti [e] *& venditi.* *Rubrica.*

In obligatione rem tradi, poſt moram quod ſuccedit obligatio ad intereſſe.

Intereſſe ratione perſonæ creditoris dicitur ſingulare.

Intereſſe licet referatur ad perſonam, quod intelligitur de eo quod eſt circa.

Intereſſe eſt triplex: ſingulare, commune, & conuentum.

Libellus quomodo formetur quando uenditor eſt in mora tradendi. nu. 7. & 8. ubi de triplici practica.

Principalis licet promittat factum, fideiuſſor poteſt promittere intereſſe.

Obligatio ad intereſſe quæ ſuccedit poſt moram, qualiter ſuccedat, an alternatiue uel copulatiue.

Sententia quando agitur ad intereſſe poſt moram quomodo formatur, & an ferantur duæ ſententiæ, an una.

Intereſſe principale licet ueniat in obligatione: uenit etiam officio iudicis poſt litem conteſtatam cum inceꝑit eſſe in mora.

Venditor an poſſit præciſe compelli ad rem tradendam.

Obligatio qua tenetur uenditor ad rem, eſt obligatio participia ſcilicet habet partem de obligatione faciendi, & partem de obligatione dandi.

Si uenditor in prima cauſa fuit condemnatus ad intereſſe, quia rem non dabat appellauit, in cauſa appellationis, an dando rem liberetur ab intereſſe.

Emptor an præciſe cogatur ad ſolutionem pretij. quod ſic.

Si emptor uult pretium commune, & non intereſſe, an poſſit.

LEX I.

[f] Ires [f] uendita. Si venditor eſt in mora tradendi rem, poteſt conueniri ad intereſſe ſingulare ipſius emptoris quod eſt circa rẽ, quod poteſt excedere pretium commune & conuentum. h. d. Diuiditur. Primo ponit dictum. Secundo illud declarat. Tertio ponitur determinatio ſiue reſponſio cuidam tacitæ obiectioni. Secunda ibi: hoc eſt, &c. Tertia ibi: hoc autẽ. Nota q̃ in † obligatione rem tradi. poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe: vt poſsit in petitionẽ deduci: vt hic, dum dicit, quãti intereſt agere. † No. quod intereſſe dicitur ſingulare reſpectu perſonæ creditoris, vt hic dũ dicit, q̃ rem habere intereſt emptoris: vt j. de reg. iur. l. quatenus. † Nota q̃ licet iſtud intereſſe referatur ad perſonam, intelligitur de eo quod eſt circa rẽ: dum dicit q̃ habere rem, &c. Tertio not. ſecundum glo. noſtram in fine q̃ triplex eſt intereſſe, ſ. ſingulare, cõmune, & cõuentum: licet aliqui contra. Opp. q̃ vẽditor nõ teneat̃ ad tradendũ: vt j. eo. l. iij. §. ſi iter. Sol. hic loquitur in rebus corporalibus: ibi in incorporalibus. Opp. §. de reſcin. ven. l. cum emptor. §. emptio. Solu. ibi habetur pro tradita. Venio † ad ij. gl. & aſſumo quam poſt prin. [g] Primo quæro: ſi venditor eſt in mora tradẽdi rem: qualiter debeat formari libellus contra eum. in glo. tãguntur tres modi notabiles. Primus q̃ agatur ad rem: & tempore ſententiæ interrogabitur reus ſi vult dare rem vel intereſſe: & ſi dixerit ſe nolle dare rem: tunc ad intereſſe condẽnabit̃: vt hic,

a ¶ Glo. quærit. Vide Bar. in d. l. ſi poſt præfatam. & q̃d dixi p ĩſta iura in l. in cõmodato. cũ ſequẽti. §. cõmodati. poſt Bar. addẽ Ro. cõſ. vij. Ang. cõſ. cxxj.

b ¶ Si quis in prin. &c. Ad intellectũ huius legis, & quod hic per gl. nor. vide Bart. in l. Ariſto. §. de donat. & in l. fi. §. de condi. ob cau. & regulariter an & quando ius quæſitum tertio facto meo poſsit per me reuocari, vide Bald. in l. cum a ſocero. C. de iure do.

& l. ſi traditio. C. eod. Et ſi opponis: ergo ad aliud agit̃, & ad aliud fit cõdẽnatio, cõtra l. fi. C. de fideicõ. lib. & l. ſi fundus. §. cõſidi. & l. Põponius in negotijs. §. de nego. geſt. Rñdeo, non mirandũ: quia alias hoc fit, vt l. ædiles. §. itẽ ſciendũ. j. de ædi. edi. & l. vinũ. §. ſi cer. pet. vt dicit glo. doc. moder. reprehẽdũt iſtã gl. per dictã rationẽ: quia ſuper eo debet formari ſentẽtia q̃ petitur per dictas leges. Nõ obſtat l. vinum. quia ibi apparet ratio. Nõ obſtat l. ædiles. §. itẽ ſciendũ. quia loquit̃ in his quæ veniũt iudicis officio: ſed hoc intereſſe venit iure actionis: vt l. ſtipulationes nõ diuiduntur. ver. Celſus. j. de ver. ob. ita tenet Cy. in l. ſi traditio. C. eo. Idẽ videbat̃ ſentire do. Iac. But. Ego aũt ſuſtineo iſtã practicã. Nam intereſſe non dicit̃ eſſe aliud a re q̃d apparet: quia licet † principalis promittat factũ, fideiuſſor põt promittere intereſſe: vt l. ſtipulatus. j. de fideiuſſ. q̃d no. per gl. in l. cum filius. §. fi. j. de ver. ob. & l. ſi quis pro eo. in prin. j. de fideiuſ. & tñ cõſtat q̃ fideiuſſor nõ põt accipi in aliã rẽ quã principalis: vt l. ſi ita. & l. Græce. §. illud. j. de fideiuſ. Præterea, licet intereſſe veniat iure actionis: poteſt etiã dici alio reſpectu q̃ veniat iudicis officio, vt j. dicã. Præterea, ſententia poteſt ferri ſecundũ conuentionẽ partiũ: vt l. ſi conuenerit. j. de re iud. Sed quando negat ſe velle dare rẽ: videt̃ velle condẽnari ad intereſſe: merito poterit ad hoc condẽnari quaſi velit. Vnde iſta practica põt ſuſtineri, ſed huic legi non congruit. Secundus modus † practicandi eſt, q̃ poſtq̃ venditor eſt in mora tradendi rem principaliter & directo formetur libellus ad intereſſe. Caſus eſt hic, & in d. l. ſi traditio. C. eod. & j. de re iu. l. ſi quis ab alio. Et iſta eſt veriſsima practica: ſed contra eã facit j. de ver. ob. l. ſi ſeruũ. §. fi. Gl. non ſoluit. Tu dic q̃ ibi loquitur in obligationibus dãdi, in quibus non ſuccedit obligatio ad intereſſe in contractibus innominatis: hic vero in obligatione rem tradi. Tenetur enim venditor rem tradere, non dare emptori: vt l. ex empto. in princ. j. e. vnde iſta practica eſt veriſsima. † Tertia practica eſt q̃ libellus formetur ſic: Peto te condẽnari ad rẽ: & ſi rem non tradas, peto intereſſe. Et hoc tutius eſt, ſecundũ gl. & iſtã tenẽt doc. in l. ſi traditio. C. eo. Sed do. And. de Piſis in l. ſi inſulam. j. de ver. ob. tenebat contrariũ: quia cũ vtrũq̃ veniat iure actionis: debet actor eligere: vt in l. q̃d in hęredẽ. §. eligere. §. de tribu. Iſtas tres practicas tangit gl. in l. ij. §. itẽ ſi in facto. j. de verb. obli. Ego examino multũ pulchre in l. ſtipulationes non diuiduntur. j. de verb. obl. & ſuſtineo iſtam tertiam practicã. Pro † cuius declaratione eſt videndũ [h] q̃ licet poſt moram ſuccedat obligatio ad intereſſe, quali-

c ¶ Non valet. De quo vide Barto. & Bal. in l. quod ſponſæ. C. de dona. ante nup & in l. ſi cõſtante. §. quoties. & ibi Bar. j. ſo. mat. & in l. in tẽpus. j. de hæred. inſti. & Bar. in l. j. §. nunciatio. de oper. no. nũ. vide tñ Bar. omnino in l. alio. §. elegãter. fol. mat. & Vide quod no. Bart. in l. cum filius. §. fi. j. de ver. ob. & Bar. in l. quod dicitur. circa fi. eo. tit. & per Bar. in l. ſi ſponſus. §. ſi vxori. de donat. inter virum & vxo.

d ¶ Seruus. In princi. huius l. &c. vidẽ Bal. in l. quamuis. C. de vſur. & ad not. per Cyn. hic vide nor. Bal. in l. cũ allegas. in iij. col. C. de vſu. & in l. j. iij. colũ. in ver. quid ſi promitto ex cauſa. C. de ſenten. quæ pro eo q̃d intereſt, &c.

P. PAV. P.

e ¶ De act. empt. Vide plura in iſta materia actionis empti, quid in ea veniat, & de natura ſua vide per Iaſo. in §. actionum. in ix. x, & xj. char. Inſti. de act.

P. PAV. P.

f ¶ Si res. Circa materiam l. j. quomodo exequenda ſit ſententia, qua pronunciatum eſt rẽ tradi debere, ſi tradi nõ poſſit, & an ſit exequenda ſuper intereſſe, vide Roma. conſi. cclxx. & cõſi. cclxxxj. vbi etiam ponit an valeat ſententia, in qua cõdemnatus eſt aliquis ad reſtitutionem rei ſi extat, & ſi non extat ad æſtimationem.

f ¶ Si res. in princ. huius l. &c. Vide in princip. huius legis Pau. de Ca. hic quærit aliqua vtilia vltra Bar. hic.

g ¶ Poſt princi. Quero qualiter emptor petens ſibi rem tradi debeat libellare, vide Bal. in l. ſi tradi tio. C. eo. Et ad iſtã primam practicam vide in ſimili gl. no. & ibi Bal. & docto. in l. ſi quando. in gl. fi. de leg. j. & Bald. in l. j. in v. col. C. de his quæ pro non. Adde quod libellus iſte p̃cedit. Peto rem: & ſi non tradas, intereſſe

peto, vt voluit Bal. conſi. lxxxviij. iiij. lib.

h ¶ Eſt videndum. Vide Bar. in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. in q. v. j. de verb. ob. Adde tamẽ in hoc q̃ in obligationibus facti ſuccedat obligatio ad intereſſe: in tantũ q̃ ipſum intereſſe eſt in actione & peritiõe. quod videtur probari hic, & in l. fi. & ibi Bart. §. ſi quis in ius voc. non ier. Et hãc partem

vbique tenet Bar.maxime in l.ſtipulatiões nõ diuidũtur.§. Celſus.licet gl. teneat contrarium in l.ſi qs ab alio.de re iudi.ſed Angel.in d.l. fi.concordando videtur diſtinguere an qs poſsit preciſe cõpelli ad factũ, videlicet in caſu, in quo ſit electa induſtria pſonæ ſecũdũ id quod habetur in l.i.§.ne aũt. C. de ca.tol.et late per Bar.in d.l.ſtipulatiões nõ diuiduntur.viij.q.an vero nõ.

¶ Adde ꝓ opinio. Mar.ſequitur Bald. conſi.cxiiij.lib.iij.

P. PAV. P.

a ¶ Verũ venditor. Vide per Bar.& omnes in l.ſtipulationes nõ diuidũtur.de verb.ob.gl.et oẽs in §.pretiũ Inſt.de empt.& vendi.in l. cõtractus.C.de fide inſtr.in l.j.C.de ſen. q̃ pro eo quod inter. vbi dicit Bal. cõem eſſe opinione ꝓ non cogatur præciſe tradere, niſi qñ põt cõmode tradere,id eſt, quando res non eſt ſubiecta euictioni et opi.Mar.eſt ꝓ cogatur præciſe,ſi habet eam:ſecus ſi non habeat.ſequitur cõiter Imol.in d. l. ſtipulationes non diuiduntur.& ibi etiam alij: & vide etiã Feli.i c. cum Ioannes.in xij. col.extra de fide inſtr.Itẽ adde ꝓ quando de venditiõe eſt factũ publicũ inſtrumentũ,tenetur vẽditor præciſe. Vide ſingulariter Bald.in l.j. col.pen.verſi.ſed pone.de quo per Moder.in d.l. ſtipulationes.nõ diuidũtur.Itẽ ad regulã,ꝓ quis nõ cogatur præciſe facere,Sed veritas videt pẽdere ab illo paſſu, ꝓ ex ſentẽtia poſsit quis præciſe cogi.de quo in j.qui reſtituere.de rei vendic. qa Bal.ibi mouetur ſolum iſta ratione & i hoc Alex.in d.l. ſtipulationes nõ diuidũtur.in xiij.col. tenet oppoſitũ, reſpõdendo ad l.qui reſtituere.Ideo corruẽte fundamẽto, corruet deciſio. Conſidera, quia et Moder.Senẽſes i d.l.ſtipulatiões nõ firmãt iſtud dictũ Bal.et pro eo allegat An.in l.is cui. ff.de ceſsio.bono. vbi quis põt præciſe cogi,dũ dicit ꝓ non habet locũ ceſsio bonorũ,vbi qs põt p̃ciſe cogi.Et ponit exẽplum in debitore p̃ inſtrumẽtũ guarentigiatũ,ſed Ang. parũ facit:quia præſup ponit ꝓ de hoc extaret ſtatutum,vt per eum.aduerte tamen, quia quicquid ſit in alia obligatione facti proueniente ex ſententia cõdẽnatus ex cõtractu venditiõis ad tradẽdũ põt præciſe cogi, vt eſt gl.in d.l.qui reſtituere.quam ibi notat Bal.et Ang. ibi dicit per eã limitari omnia iura mũdi.Et iſtud probatur ibi in tex.in fin. Ideo ſtante fundamẽto Baldi militaret eius deciſio de inſtrumento ꝓ indiſtincte præciſe cogatur.Et vide pro deciſione Bal.et Aret.in l.ſi ſeruum.§.fi.in ſi.co.ff.de verbo.oblig.

b ¶ Prima cauſa.Et ſic no.hic ex iſta gl.ſecunda ad fi.ꝓ poteſt mora purgari inſe ã appellationis.nã ſi tu fuiſti in mora in renunciando liti ante concluſionem in cã potes renunciare appellationis.ita dicit Cy.& Ray.in l.alia.C. de his qui.vt indig.p̃ tex.no.in l.q cum maior,§.accuſaſſe.de bo.lib.et pro-

ter ſuccedat:an ꝓ ſecunda tollat primam an vero copulatiue,ita ꝓ vtraq̃ cõpetat, & vtrunque poſsit peti:an alternatiue,ita ꝓ altera tãtũ cõpetat,& altera tantũ poſſit peti. Quod vna non mouet aliam ,probatur in l.ſi quis a ſocio.ſupra pro ſocio.et l.prædia.infra eo.quæ leges etiam volũt ꝓ iſtæ actiones nõ dantur copulatiue: qa eatenus tollitur vna quatenus per aliam exigit̃. Hoc apparet in l.ſi inſulã.infra de ver.ob.vbi ſi mora circa rẽ purgatur,tollitur obligatio intereſſe. Gl.rñdẽdo ad quã dã rõne factam p̃ Mar. dicit ꝓ obligatio ſuccedit ad intereſſe alternatiue.quod nota. prout in gl.habetur alternatiue.alij habẽt copulatiue:& ſic videtur rõ do. And. de Piſis vera ꝓ procederet libellus prædictus.Ideo doct.in l.j.C.de ſen. quæ p̃ eo q̃d intereſt.tenent ꝓ obligatio ad intereſſe nec copulatiue nec alternatiue ſuccedit ſed ſolute. Iſtud nihil eſt dicere:quia ſoluta ſemper reſoluitur in copulatiuã vel deiunctiuã.infra de ver.ſig.l.ſæpe.et l.aliena tionis.in fi.e.ti.& per Dy.in c.in alternatiui s.extra de reg.iur.lib.vj.et ideo tenet gl.iſtã, ſ.ꝓ obligatio ſuccedit alternatiue. Sed eſt aduertẽdũ ꝓ alternatiua aliquando cadit ĩter res debitas:tũc ĩ dubio ẽ ele ctio d̃bitoris:vt l.plerq̃ i fin.j.de iur.dot. Qñq̃ cadit alẽnatio ĩter actiões,ſeu obligationes:tũc electio eſt actoris:vt l.q̃d in hæredẽ.§.eligere.ſ.de trib.et l.cũ filius. §. variis.j.de leg.ij. Põt ergo actor eligere ꝓ vult vel petere rẽ vel intereſſe.Sed eſt aduertendũ ꝓ licet actor petat principaliter rẽ,habet re[y] facultatẽ ſoluẽdi ĩtereſſe,& ſe liberãdi eo caſu,quo nõ põt p̃ciſe cõpelli ad rẽ tradẽdã,vt j. dicã. Licet ergo vtrũq̃ ſit principaliẽ ĩ obligatiõe,ſi quãlibet obligationẽ reſpicis p ſe:tñ ſi reſpicis obligationẽ d̃ re credẽda ſolũmõ,et eius cõdi.ꝓ rei traditio eſt in obligatione , et in ſolutiõe intereſſe:vt leg.ſi qs ab alio.in fi.infra de re iu. Sicut dicimus in actiõe noxali,in qua quantitas eſt in obligatione noxæ deditio in ſolutione:vt l.miles.§.decẽ. de re iu. Cũ igitur hoc ſit:apparet ꝓ p̃cedit iſte libellus:peto te cõdẽnari ad rẽ:& ſi rẽ nõ dederis,peto intereſſe. Nõ enim p̃pono duas actiões,ſed vnã tãtũ,ſ.illã q̃ ad rẽ cõpetit,dando tibi facultatem ſoluendi intereſſe,ſicut & lex concedit.& ſic procedit practica iſta. Sed tunc quæro qualiter formabitur ſententia. Et ꝗnunc redeo ad prĩci.gloſſ.& quæro vtrum ferantur duæ ſententiæ ſicut in arbitrariis:vna de retradenda:alia de intereſſe:an vna tantũ. Reſpõdet gl.ꝓ vna tãtũ,cũ hic non reperiatur ꝓ duæ ferantur. Vide iſtã glo.et tene mẽti:

nam iſta eſt vera determinatio,ſ.ꝓ vna tãtũ feratur. Rõ, quia actiones arbitrariæ dicũtur propter iudicis arbitrium,quod ĩ eis ſuccedit,propter iudicis officiũ quod ſuccedit propter contemptũ,nõ ex natura ipſius actiõis:et ideo eſt neceſſe ꝓ primo feratur ſentẽtia,cui nõ pareatur propter q̃d ſuccedit officiũ iudicis:vt leg. ſi cum exceptione.§.in hac.ſ.quod metus cau. & dixi tibi in leg.in actionibus.ſupra de in litem iuran.et l.qui reſtituere.in fi.ſ.de rei ven.Sed in iudicijs bonę fidei intereſſe venit iure actionis:& eo ipſo ꝓ vẽditor eſt in mora.ſuccedit obligatio ad intereſſe:iõ non eſt neceſſe ꝓ ferãtur duæ ſnĩæ. & hãc gl.no.quã ego neſcio alibi.In eo tamẽ q̃d gl.dicit ꝓ vna tãtũ ſentẽtia feratur,etiã ad ĩtereſſe:licet hoc poſſet eẽ verum,ſecundũ ea quæ dixi:non tamẽ eſt neceſſe. Põt enim ferre ſentẽtiam de re tradẽda,et tamẽ reus liberabitur ſoluẽdo intereſſe. Rõ,quia cũ intereſſe ſit in ſolutione ex diſpoſitione legis, vt dictũ eſt,iſta facultas ſoluendi poteſt eſſe ẽt poſt ſententiam: vt l.item veniũt.§.cũ prædiximus.ſ.de peti.hære.Iſta dixi plenius in l.ſtipulatiões nõ diuidũtur.infra de verb.obli. Venio ad ordinẽ gl.et quæro quid ſi ex eo,ꝓ res nõ traditur, incipit intereſſe mea in quinque in principio,poſtea in alijs quĩque. et dic vt in gl. Nota iſtam ꝗgl.quæ tenet,ꝓ licet intereſſe principale veniat in obligatiõe,venit etiã officio iudicis poſt lit.cõte.cũ incœpit eſſe in mora:vt ſi quis ageret ad rẽ nulla mora p̃cedente,cũ mora incipiat poſt lit.conteſt.& ſic incipiat intereſſe deberi:et hoc venit officio iudicis:vt ſ.tetigi circa primã practicã.dixi etiã circa tertiã.Sed eſt aduertendũ:quia videt̃ q̃ titulus iſtius q̃nis nõ procedat. Nã ſtatim cũ qs eſt in mora tradendi,cõmittitur intereſſe ad totũ valorẽ rei:vt hic in tex. Nõ ergo põt dici ꝓ ab initio intereſt in quinque:poſtea in alijs q̃nque:quia ab initio intereſt in totũ,& puto ꝓ hoc ſit verũ,ſi loquimur de intereſſe:quia res nõ tradit̃:quia totũ ab initio committitur.Sed ſi loquimur de intereſſe circa rẽ,de quo loquitur tex.in leg.ex empto.§.fi.infra eo.q̃ dicit ꝓ ab initio cõmittit̃ in minus,loquit̃ gl.q̃ñ fuit in mora cauẽdi,et ſimiliũ,nõ quando fuit in mora tradendi.ꝗItẽ q̃ro,vtrũ venditor[a] poſsit præciſe cõpelli ad rẽ tradendã.Mar.ꝓ ſic ſi eã habet. Io.contra:et reſpõdet ad iura Mar.vide gl.quæ videtur hic inclinare ĩ opinionẽ Bulga. et Io.et pro op.Io.videt̃ caſus in l.ſi iactũ.in fi.j. eo.ſed Inſtitu.de emp.et ven.§.pretiũ.tenet opi.Mar.quã ſequtur Dy.in l.ſtipulatiões nõ diuidũtur.in diſtinctione magna. infra de ver.ob.et doc.in l.ſi traditio.C.eod.mihi videtur ipſa veritas intelligendo prout infra dicã.Pro cuius euidentia debes ſcire ꝓ quando eſt in obligatione,rẽ dari,ex cõtractu nominato quis præciſe cõpellitur:vt l.vbi aũt nõ apparet.in fi.infra de ver.ob.quicq̃d dicat Io.hic rñdendo ad illã legẽ in obligatiõibus autem facti quis non compellitur præciſe,ſed liberatur ſoluẽdo intereſſe:vt l.ſi quis ab alio.infra de re iud.& l.ſtipulationes nõ diuiduntur.ver. Celſus.infra de ver.obl. Mõ obligatio quaꝗtenetur venditor, eſt quædam obligatio participialis,quæ partem capit de natura obligationis faciendi:et partem de natura obligatiõis dãdi.ſicut dicimus ingrammatica ꝓ participiũ capit partẽ de nomine,partem de ver. Ita hic obligatio capit partẽ de vno,et partem de alio. Cũ enim tradit rem,debet eã facere accipientis,ſi eſt dominus:et ſic ſentit de natura obligatiõis dãdi.Si nõ eſt dominus,debet trãsferre vſucapiendi cõditionẽ:vt l.ex empto.in prin.infra eo.et hoc eſt quod dicit tex.in l.in conuẽtionalibus.in fi.infra de ver.ob. vbi dicit ꝓ obligatio,rẽ tradi,ex cõtractu venditiõis nõ continet nudũ factũ,ſed cauſam bonorũ,i.proprietatẽ vel vſucapiẽdi cõditionem.Ita intelligit gl.in l.iij.§.j.infra eo.in gl.ſup ver. cõtinetur.Hoc etiam tenet gl.ſupra ſi cer.pet,l.certi cõdictio. in j.gl,magna.vbi dicit quod venditor non tenetur ad verum factum.Cum igitur iſta obligatio ſit participialis , eligitur q̃dam media via:vt ſi habet rem,cogitur præciſe tradere: & in hoc ſapit naturam obligationis dandi.ſi eam non habet liberatur ſoluendo intereſſe:et in hoc ſapit naturam obligationis faciendi. Sed ſi rem tradi,eſſet in obligatione ex alia cauſa, quam ex cauſa emptionis:tunc indiſtincte liberaretur ſoluendo intereſſe:vt leg.ſi fundum certa.infra de verb. obli.& leg. ſtipulationes non diuiduntur. in princi.eodem titu.Iſtud plene examinaui in dicta leg. ſtipulationes non diuiduntur.

b Quẽrit gloſſ. ꝗquid ſi in prima cauſa [b] fuit ad intereſſe con demna

batur etiam iſta gl. licet Barto.ſolus hic in terminis huius gl. reprehendat iſtã gl. & aliter loquat̃ quã loquuntur Ray.& Cy.dicunt ꝓ poteſt mora purgari in cauſa appellationis,ſi eã reus nõ purgauit in eã principali, ſ. quo ad euitandã pœnam legalẽ, prout loquitur tex.in d.l.alia.& l.poſt legatum.j. de his quib. vt indig. in prin.nã a lege imponitur pœna perditionis relicti in teſtamento,ſi ille,cui relictum eſt in teſtamẽto,accuſat teſtamentum de falſo,& perſiſtit in accuſatione falſi vſque ad ſnĩam renũciando liti vel donec ſit concluſum in cauſa: remedium eſt,dicit Cy.& Raynus ibi,ꝓ patiat̃ ille qui accuſatur teſtamentum de falſo.ſententiã cõtra ſe ferri, deinde appellet , & antequã peruenia t̃ ad ſnĩam in cã appellationis, vel concludatur in cã, renũciet illi accuſationi: quia tũc purgabit pœnã in cauſa appellationis, & ſic nõ perdet relictũ , per l.qui cũ maior.§. accuſaſſe.j. de bo.lib.& cũ Cy. & Ray. concordat Bal.& Fulgo.ibi & Bald.in c.j.§.porro. ad fi.in tit. quæ fuit prima cauſa beneficij amittẽdi.& Pauetiam in d.l.alia. vide ibi dicta.

POMATES.

a ¶ Quæro quid. Refert & ſequit̃ Ange. Areti.& ibi Iaſo.in ij.& iij.col.i §.actiones.Inſti.de acc.

P. PAV. P.

b ¶ Si fuit ſciens. Adde ꝓ ſi quis ſciat alterum habere dominium directũ in re ſibi promiſſa , & ꝓ promiſſor ,pmittat illam rem pleno iure dari, non intelligitur de dominio vtili, quod ſciebat eſſe alterius.vide Com. conſ.clxxxiij. incip. dominus conſignorus.poſt mediũ. vide quæ habes in materia ꝓ certus non debeat certiorari, in Bertachi. in verbo, certus.& in verbo, notificatio.

POMATES.

c ¶ Quod licet.Et vide Barba. conſi.lvj. in iiij.col.in ij.volu. & vide pulchre Ange. Aret.in §. præterum quoq̃.Inſti. de iure nat.& Alexan. oĩno conſi. xcv.volum.v.

d ¶ Certus eſt. Quando ſcienti ſit denunciãdũ,vide per Bal. in c.j.ſi de ſeu. vaſal-

demnatus, quia non dabat,appellauit: an in cauſa appellationis liberaretur ſoluẽdo rem.gl.dicit ꝓ ſic:quia nõ videtur pronũciatũ:vt l.j.in fi.j.ad Turpil.& illud q̃d gl. dicit,an ſit verum,apparet ex practicis ſupra datis: Aut ego petij rẽ ſimpliciter,aut petij rem:& ſi nõ daret,petij intereſſe.Et p̃cedit iſta gl.quia q̃ncunq̃ illud:ꝓ petit̃, offertur vſq̃ ad ſententiã reus liberat̃ : vt Inſti.de perpe.& tẽp.act.in fi.& l.ſi reus.ſ. de procura.ſed appellatio extinguit pronunciatũ.ergo &c.vt hic in gl. Sed ſecundũ ſecundã practicã quãdo intereſſe petit̃ præciſe,nõ procedit iſta gl.quia tunc licet offerre rẽ vſq̃ ad lit.cõteſt.non poſt:vt l.ſi inſulam.j.de verb.ob.ſed appellatio extinguit ſnĩam ſeu ſuſpendit pronunciatũ , & reducit omnia ad litis cõteſt. effectũ ante litis cõteſt.non extinguit:vt l.ita demũ.C. de p̃cu.ergo nec in cã appellationis poterit offerri,ſicut nec in principali. Quẽrit gl.quid econuerſo ꝗ,vtrũ emptor præciſe cõpellatur ad pretiũ. Dicit gl. ꝓ idẽ q̃d in vẽditore.Iſtud eſt nouũ,& dico ꝓ eſt ſimpliciter falſum. Nã venditor,quia tenetur ad ſpeciẽ,liberat̃ rẽ tradẽdo:emptor, quia tenetur ad genus,debet pretiũ facere accipientis:vt l.ex empto.in prin.j.eod. ſed in obligationibus dãdi quis præciſe cõpellit̃ dare:vt l.vbi aũt.in fi.de verb.obli.ergo & hic. Pręterea,aut tu dices ꝓ emptor tenetur ad intereſſe q̃d eſt circa rem.& hoc eſt falſum:quia nõ cadit intereſſe circa rẽ,vt l. numis.ſ.de in litem iur. Aut intelligis de intereſſe extra rẽ: & illud non eſt de quo iſta lex loquitur. Præterea cõtra nõ facientẽ non habetur tatio intereſſe extra rẽ,ſed cõtra male facientẽ:vt l.ſi ſterilis.§. cũ per venditorẽ.j.eo.l.Iulianus in prin.j.eod.dicendũ eſt ergo emptorẽ pręciſe compelli ad dandũ. Venio ad ſequentẽ gl. dicitur hic ꝓ iſtud intereſſe excedit quãdoq̃ pretium commune & conuentum. Quæro, quid[a] ſi emptor vult pretium commune ꝗ& nõ intereſſe. Azo in ſumma.C.de ſen. quæ pro eo quod intereſt. tenet ꝓ hoc nõ poſsit.In contrariũ glo.de rei vend.l.q ſi poſſessor.& iſtud eſt verũ: quia caſus eſt ibi.Si autem non vult intereſſe ſingulare, ſed cõmune,audit̃.vide gl.iſtã. Venio ad iij.gl.pro cuius declaratione primo eſſet videndũ quid ſit intereſſe.Secũdo quotuplex ſit intereſſe.Item de natura intereſſe circa rem & extra rem.Item de natura intereſſe ſingularis & communis intereſſe quod conſiſtit in damno & in lucro, dixi in l.j.C.de ſen.quę pro eo ꝓ intereſt.& ibi multa noua dixi, &c.

1 ☞ *De omnibus quæ doloſe fiunt,agitur actione ex empto.*
2 *Venditor quòd tenetur de ſeruitute ſi ſciuit & non monuit emptorem,licet dixerit ſe nolle de ſeruitute teneri.*
3 *Qui eſt certus, quando debeat certificari.*

Venditor. Qui eſt certus qualitatẽ,per quã rei cõditio fit deterior,hac actiõe ad intereſſe teneẽ emptori ſi fuit ignorãs:ſecus ſi fuit ſciẽs[b].h.d. Primo ponit dictũ,& rationẽ dicti. Secũdo declarat quid eſt celare,ponẽdo circa hoc tres caſus. Tertio declarat rationẽ dicti.

Quarto declarat quandã exceptionẽ poſitã in dicto,ſ.ſi emptor ſciuerit. Secunda ibi:ſed ſcire. Tertia ibi:& gñaliter. Quarta ibi:hæc ita vera ſunt. No.ꝗꝓ de omnibus quæ doloſe fiunt,põt agi hac actione.

2 Nota in ver.ſed & ſi ꝓponas.ꝗꝓ licet[c] vẽditor dicat ſe de ſeruitute nolle teneri : tñ teneẽ ſi ſciuit & nõ monuit emptorẽ igno rãtẽ.Idem in eo qui appoſuit pactũ quod de euictione nõ teneẽt:vt j.eo.l.teneẽt.§.fi. q̃d eſt no.& eſt aduertendum ꝓ tunc formabit̃ libellus ſic:Peto te cõdẽnari:qa ſciuiſti & celaſti.et dat̃ iſta actio ad intereſſe: vt l.q̃d ad ſeruitutes.j. de euict.& ſic habes iã duo capita actiõis ex empto. Vna, ſi res vendita nõ tradat̃:vt in prin. Alia ſi rei qualitas celat̃,vt hic. Vltimo not.ꝗꝓ q̃ certus eſt[d] &c.vt extra de reg.iur.in vj. c.eũ q̃ certus. Ad iſtud opp.gl.de l.denũciaſſe.in pri.j.de adul.& nõ ſoluit.Dy.in d.c.eũ q̃ certus.ſoluit,& nõ bene. Tu dic ꝓ quãdoq̃[e] denũciatio fit ſolũ ad certificãdum aliquẽ non ad aliũ finem : & ſic tunc ille,q̃ certus eſt,certiorari,nõ debet,vt hic cũ ſi. Quãdoq̃ denũciatio fit ad aliũ finẽ, ſ.vt incitet̃ ille,cui ſit denũciatio ad aliq̃d faciendum,vt ſi volo denunciare vẽditori q̃d mihi mouet̃ lis,vt veniat ad me defendendum:tũc dico q̃d etiam ſi certus eſt, nihilo minus debet ei denunciari q̃d defendat:vt l.qui abſentẽ.ff.de p̃cu.& ibi dixi. Caſus eſt in d.l.denũciaſſe.in prin. Opp. gl.j.eo.l.quæro.Solue vt in gloſſa.

LEX II.

SI emptione. Si non repetitur menſura dicta,venditor tenetur.h.d.Et iſtud eſt tertiũ caput actionis ex empto: ſi fundus nõ præſtat[f] ſub ea menſura , ſub qua dictũ eſt, nec eſt neceſſe ꝓ venditor fuerit in dolo, ſed ſufficit ꝓ nõ præſtetur modus dictus ſeu mẽſura vera.Sed poſſet forte dici q̃d iſtud eſt idẽ,ꝓ ſi res vendita nõ tradat̃:quia non tradit̃ pars rei, ſ.illud q̃d deficit.ſed plus placet q̃d ſit caput ſeparatum ab illo:qa tota res tradit̃,de qua fuit dictum, licet menſura nõ reperiatur.

1 ☞ *Poſſeſsio dicitur tradi vacua, licet in fundo conſtituta ſit ſeruitus itineris vel actus, libera autem tradi nõ dicitur.*

Vacua [g] poſſeſsio. Poſſeſsio rei vẽditę debet tradi vacua,quę à nemine detineat̃ vel poſsideat̃.h.d.& iſte §.venit ad declationem primi capitis , ſi res vendita non tradatur.declarat enim qualiter debeat tradi. Oppo.ſ.de contrahend. empt.l. ſi cum fundum.in princi.Sol.vt ibi : quia ab initio fuit tradita vacua poſſeſsio propter q̃d fuit ab initio liberatus : & habuiſtis no.in l.ab emptione.in glo.magna ſ. de pact. Quæro ꝗ,& iſtam quæſtionẽ habui de facto[h]:alicui debetur in fundo ſeruitus itineris vel actus : vtrum ex hoc dicatur poſſeſsio tradita non vacua? Reſpondeo,quod nõ.ſi enim hoc eſſet, ageret emptor ad intereſſe totale , quaſi res tradita non ſit : vt ſ. eo.l.j.in princ.& j.l. proxi.in prin. quod tamen non eſt verũ: ſed agitur ſolum ad intereſſe , quia debet ſeruitutem : vt ſ.l. proxi. §. fina. j. de euictio.lege, q̃d ad ſeruitutes. facit optime de lega.ſecundo,lege, Mæuius.§.fundo. ſed ſi in inſtrumento eſſet dictum[i], lus ab aliquo fuerit interpellatus.Et ad de Bar.in l.emptor. C.de euict.

POMATES.

e ¶ Qd̃ qñq̃. Vide multa per Alexand. in l.ij.§.j.in vj.col.et ſeq.j.folu. matrimo.

f ¶ Fundus nõ præſtatur. Qñ fundus venditus eſt minor in iugeribus,quã dictum ſit,vide j.eo. l. Iulianus. §. ſi Titius.& vide in l. qui fundũ. §.qui agrũ.ſ. de contrahen.emp.per. gl. in l.ſi ſeruũ.§.ſi modus.j.eo. facit j.eo.l. quæro.& dixi d.§.ſi Titius.adde Oldra. cõſi.cxcviij.Paul.de caſ.conſi. ccclxxvij.

P. PAVL. P.

g ¶ Vacua poſſeſsio. Vide in materia Aret.in §. actionũ.in vij.col.Inſti. de acti. Et quæ dicat̃ vacua poſſeſsio,& quomodo venditor tenetur tradere,vide per Feli.in c.cũ Ioannes.in xj.col.de fide inſtru. Item quomodo dicãtur res libere tradi, vide Iaſo. remiſsiue in l.ſi pro fundo.in iij.col.C.de tranſac. Et qñ ꝓmiſſum eſt de tradendo rem liberam, ſufficiat tradere etiam ſi ſeruiat, vide Are.in l.fundi. in j.co.de acqui.poſ.

h ¶ Vacua.In prin.huius §. &c. Aduerte tamen quia vacua poſſeſsio nõ requiritur ad translationẽ dñij,vt no.glo. Bar. & Bal.in l.cũ res.C. de proba. facit bene præſumi translationẽ dñij ſecundũ Bal. ibi.& ibi per eũ quatenus probetur poſſeſsio vacua.& Bar. in l.Celſus.in iij.col. de vſucap.

i ¶ Et iſtam quæſtionem habui de facto. Vtrum dicat tradita vacua poſſeſsio fundi,in quo conſtituta eſt ſeruitus aliqua.& adde Barto. in l.Mæuius. §. fundo.de lega. ij. & in l. vim facit.de vi & vi arm.& Ange.in l.in conuentionalibus.§.ſi quis vacuã. j.de verbo.obli.& Bald.in l.fina. C. de pact.inter empto.& vend.& in l.Celſus. de vſucap.& glo.in cap.cum Ioannes.in gloſſ.ij.extra de fide inſtru.

i ¶ Eſſet dictũ. Quid de pacifica poſſeſsione? Vide Paul.de Leza.& Ioann.de Ligna.in Clementina gratia.de reſcriptis.Et ad id quod hic dicitur de vacua poſſeſsione,vide nota.Bartol.in l.proxi.§.j.ĩ.eodem. cum concordã.& Bal.in

l.ſi plures.in fi.§.cum ſeq.C.de conditio.inſer.& ibi etiam quid de promittente poſſeſsionem plenã. Et quid ſit poſſeſsio vacua, vide glo.& doct. in l. fi.C.vnde vi.in ver.vacua.& no.q̃ poſſeſsio interdum dicitur plena, interdũ ſemplena,& interdum vacua: & hoc vltimum contingit tribus modis. de quo vide gl.Inſti.de vſuca.§.quod autẽ.in verbo,loci vacantis.cũ ſequẽ. et declara vt ibi.quę glo.non eſt alibi, ſecũ Ang.in l.ſi me in vacuam. j.de acquirẽda poſſeſsio.& ad de glo. in l.improba poſſeſsio.C.de acq rend.poſſeſs. & per iſtum. §. dicimus, in in verbo,mores ciuitatis. q̃ per ſtatutũ ciuitatis poteſt alienatio & translatio dominij prohiberi: vt in l.dudum.& ibi Bar.C.de contrahẽ. empt.& not.Bar.& alij ĩ l.filiusfamilias. §.diui.in verſi.quæro an per ſtatutum ciuitatis poſſit fieri prohibitio alienationis.de lega.j.& not. Bar.in l.in his.C.de prædi. & omni. re. nauicula. lib. xj. reſpondet ad illam legẽ, quæ videbatur facere in cõtrarium. & Bar.in l. fin.C.de ſacroſanctis eccle.cũ ſimilibus:ſicut videmus hodie in multis partibus Italiæ ſtatuta q̃ non poſſunt locatores vẽdere ſundum vel domum locatam, niſi prius requiſierint conducto res. Nam operantur talia verba ſtatuti q̃ etiã ſecuta tradi tione extra contractum, non trãsferat dominiũ, niſi facta denunciatione: vt late probat Bart. in l. cũ lex.ff.de fideiuſ.et in l.ſi ita quis.§.ea lege.de verb. obliga. in verſi.quæro vtrũ prohibitio legis. & in l. vniuerſa. C. de preci.Imperato.offeren. Adde quæ dicatur poſſeſsio vacua, & quæ libera, Pau. de Ca.in l.cũ res. C. de proba. Bart. in l. Meuius.§.fundo.de lega.ij.& ſi quis vendit pedagium liberũ quietũ &pacificum, qualiter debeat intelligi,vide Bal. conſi. clxxxij.& an transferatur dominiũ rerũ vẽditarũ contra ſtatutũ,vide Pau.de Caſ. cõſi. cccxxviij.

POMATES.

a ¶Expedirã.Et de dictione liberũ, vide multa tradita p A, lex.in l.ſi pro fundo. in prin.C.de trãſac. & Pan.cõſi.iij. in ij, col.in fin.in ij.volu.

b ¶Ratio. Quid autẽ ſi emptor expulſus agat interdicto vñ vi, vel rei vendicatione, & ſuccumbit an agat de euictione, vide Bald. poſt gl.in l.ſi.ĩ eodem.

c ¶Non põt agi de euictione. Et per Bal.in l.j.de pericu.& commo.rei vend. Adde quod ſi ſuſpicatus eſt ſe poſſe repelli,an aget de euictione, Ange. conſil.clxxvij.

promiſit tradere poſſeſsionẽ liberam,vacuã et expeditã,[a] vt hodie dicitur cõmuniter:tunc fateor q̃ poſſeſsio nõ dicit̃ tradita libera:vt d.l.quod ad ſeruitutes.j. de euict.& eſt tex.in l.vim facit. in fi. j. de vi & vi ar. Probatur per rationem: Contra eum qui aſſerit ſeruitutẽ ſibi deberi, dat̃ interdictũ vti poſsidetis:vt l.ſi duo. §. itẽ videamus.j.vti poſsi.ergo apparet q̃ turbet me in poſſeſsione: & ſic nõ habeo poſſeſsionem liberam,&c.

1 ☞ *Fundus ſi euincitur iure poſſeſsionis, non poteſt agi de euictione.*

2 *Q ui promiſit reficere ſumptus litis qui fierent in re, an intelligatur ſiue agatur circa rem,ſiue circa poſſeſsionem.*

LEX III.

b RAtio.[b] Alias,L.datio.Nõ videtur tradita poſſeſsio,quæ auocari nõ põt.h.d.& ſimiliter tendit ad declarationem primi capi.ſi res vẽdita nõ tradat̃. No.q̃ ſi fundus euincitur iure poſſeſsiõis,nõ põt agi de euictione[c],ſiue agatur actione ex empto,ſiue ſtipulatiõe de euictione,ſed debet agi ex empto,quaſi re nõ tradita. Oppo.gl.de l.Iulianus.§.poſſeſsio. j.eo. Dic vt in glo.ibi.& propter p̃dicta ſemper apponitur in inſtrumentis q̃ promittitur dupłum nomine euictionis, ſiue euincatur iure poſſeſsionis, ſiue iure proprietatis. Sed pone q̃ ego † promiſi tibi reficere ſumptus[d] litis,qui fierent in illa re: an intelligatur de lite circa poſſeſsionẽ, an de lite circa proprietatẽ? Glo.in l.vẽditores. j.de ver.obliga.dicit q̃ in dubio intelligitur circa proprietatem , non de lite circa poſſeſsionem[e] dic vt ibi dixi,&c.

1 ☞ *Q ui ſtipulatur fundum tradi intelligitur ſcilicet uacuũ, & à nemine detentum uel poſſeſſum.*

2 *Q ui debet reſtituere caſtrum,quod non dicitur reſtituere uacuum,ſi in eo facit fortilitium,licet in ſolo proprio.*

3 *In ſtipulatione, uacuam poſſeſsionem tradi,quod non uenianti fructus.*

Si emptor. In ſtipulatiõe, vacuã poſſeſsionẽ tradi, nõ veniũt fructus à tempore moræ: ſed veniunt in actione ex empto.h.d. Nota q̃ † qui ſtipulatur fundum tradi,intelligitur ſ.vacuum,& à nemine detentum vel poſſeſſum:& ſic facit ad quæſtio. In † capitulis pacis promiſit vna pars alij reſtituere quoddã caſtrum:in illo caſtro detentator facit quoddam fortilitium in ſuo territorio proprio:deinde dicit alteri, venias & habeas tibi caſtrũ:ſed ego volo mihi retinere fortilitium:certe non poteſt hoc dicere:quia debet reſtituere vacuam poſſeſsionem.[f] Sed non dicitur reſtituere[g] vacuam poſſeſsionem,ſi tenet ſibi fortilitiũ vt hic.& eſt expreſſum extra, de reſtitu: ſpo.c.Piſanis. Secundo not. † quod in ſtipulatiõe,vacuam poſſeſsionem tradi, fructus non veniunt. Oppo.de l.ſi ſtipulatus.[h] in prin.j.de vſur.Sol.ibi duo dixit

d ¶Reficere ſumptus.Per Bal.in l.j.C.de pericu.& cõmo.rei ven.Rapha.hic ſimpliciter tranſit cum Bart.

e ¶Circa poſſeſsionem. Contrarium tenet Bar.in dicta l.venditores. & vide Bar.& Moder.in l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis forte.de verb.obli.& eſt glo. de hoc in d.l.venditores.licet Bar.eam reprobet:& ſic videatur tenere contrariũ.Sed illã gl. & doctrinã Bar.hic ſequitur Bal.& Salic. in l.j.in fi.C.de periculo & commo. rei vendi.ſed multũ obſtat contra hanc doctrinam Bart. text. in d. §. ſi quis forte. vbi ſi promitto tibi habere licere talem rem a me tibi vendi tam, & moueo tibi controuerſiam, etiã in ſola poſſeſsiõe rei cõmittitur ſtipulatio ad intereſſe vel ad pœnam:ſed reſpõdetur ibi per Mod. Adde dictis Barto. Bal.conſi.iij. ij.libr.

f ¶Vacuam poſſeſsionem.de qua materia vide Imo.Angel. & Moder.l.in conuentionalibus.§. ſi quis vacuã.de verb. obl.

g ¶Reſtituere. Vẽditor non põt reſeruare ſibi fortilitiũ poſitum in caſtro quod vendit.& adde Bal. in l.ſi.C. de pac. inter empt. & vendi. vbi etiã fortius dicit & allegat Bart. hic. Adde vt per Rom. conſi.ccccxliij.

h ¶De l.ſtipulatus. Adde Bald. in l.fructus.C.eodem.

i ¶Fructus veniunt. Adde Bal.in l.ſi traditio.x.q.C.eod. & Bart. in l. ſi filius.de ver.obl.& in d. §. ſi actionem.

k ¶L.vinũ.in princi. huius.§.ſi per vendi torẽ.Iſtũ tex. alleg. Bart.in l.ij.in princ. ff.ſi cert.pet.& vide ad iſtũ tex.quod no. Bar.in l.j.in iij.colũ. & ibi Bal.in v. col. in iiij.oppo.de ſentẽtijs q̃ pro eo q̃ intereſt.& alleg. iſte §.q̃ dictio a,ñotat ſemper actionẽ.Ita probat in hoc tex.iuncta glo.in ver.nã q̃d a Brũdiſio.l. & itẽ. ff.de cẽſi. not. in l.ſi ex duobus.in princ. de verb.obli.& in c. ſtatutũ.de præb. in vj.& no.Spe. & Io. An.in tit.de cura.§. viſo.verſi.itẽ not.& Cy.& Bal.in l.j.ff.ſi quis cau.& Bal. in l. a caligato.C.d nup. & not. doc.in c. frequẽs.de reſti. ſpo.in vj.& in terminis ponit Imo. in l.ſi ex duobus. in princip. de verborum obligation.

POMATES.

l ¶Vtilior actori. Qualiter autem dicatur in mora ponit gloſſ.prima.& vide Alexandr. conſilio cix.in fin.volu.v.

m ✠P. PAVL. P. ¶Si ſeruum. Quod autem ſequitur ad hoc vt poſſit agi ad pœnam dupli promiſsi in contractu,vide Cepo.cautela lxxxvj.

Si mod

Si modus. Quod deficit in menſura, æſtimatur reſpectu quantitatis menſuræ,non reſpectu bonitatis loci.quia quod non eſt,non habet bonitatem nec malitiam.& hoc venit ad declarationem tertij capitis poſiti in l.ij. in prin.ſ.eo.titu.&c.

1 ☞ *Condemnatus ad locandum ex compromiſſo pœnali, ſi locat, & deinde locationi contraueniat,an ab alia obligatione prima ſit liberatus.*

a IHæres.[a] Si vẽditio fiat ex neceſsitate præcedentis actionis:actio ex eo contractu cõpetit cum effectu:niſi per errorẽ facta fuerit.h.d. Quæro:aliquis † vigore cuiusdam[b] cõpromiſsi, in quo erat magna pœna,damnatus & grauatus fuit locare quendã fundũ: quem locauit,& in cõtractu locationis nulla pœna fuit appoſita vel modica: poſtea venit contra locationem:quæritur vtrum poſſit agi ad pœnã in compromiſſo appoſitã,an vero ab alia obligatione ſit liberatus eo ipſo q̃ locauit. Et quod poſsit agi, & non ſit liberatus,videtur caſus hic,q̃ licet vendat non eſt liberatus. Ad idem ſ.de arbit.l.inter Caſtellianum. ſed in contrarium eſt caſus in l.in numerationibus.in fi.j.de ſol. Ad iſtam legem & ſimiles reſpõde vt dixi in l.ſi fideiuſſor.§.fi.de leg.j.& iſtam quæſtionẽ habui de facto in ciuitate noſtra, &c.

TEnetur. Iſta lex venit ad declarationem tertij capit.&c.

Si uendidi. Actio deſcendens ex contractu competit ad ea quæ veniunt in pacto incontinenti appoſito.h.d.In hoc §.potes accipere quartũ caput actionis[c] ex eo contractu quod deueniat pactum incontinenti appoſitum.ſimile j.§.proxi.

Si locum. Tenetur venditor ſi rẽ faciat deteriorẽ, an teq̃ tradat.h.d.Et ſic poſſit eſſe qntũ caput, ad q̃ iſta actio dat̃,ſ.ſi res facto venditoris efficiatur deterior.

Si uas. Quod dictũ eſt de modo agri, idẽ debet intelligi de menſura & pondere vaſis,&c.h.d.

Sed ſi uas. In locatione vel venditione vaſis, in dubio intelligitur vt in corruptum preſtetur. Opp. §.commo.l.in rebus.§.item qui ſciens. Sol.aliud in cõmodato, q̃d ſit gratia recipientis tantũ:aliud in empto vel locato,quod ſit gratia vtriuſq̃. Quæro,ad quid teneat[d] iſte qui dedit vas vitioſum,ſi fuit ignorãs. Reſpõdeo quanti minoris empturus fuiſſet emptor. Hoc poteſt probari in l.Iulianus. in prin.j. eo. Ita dicit gl.parua,quæ videt̃ additio.contra iſtã additionẽ videtur caſus j.locati.l.ſed addes.§.j.vbi tenetur etiã ignorãs ad intereſſe totale:& text.hic in fi.dicit hoc idẽ in locato quod in re vendita:& ſecundũ hoc eſſet ſpeciale in vaſe vendito vel locato:vt teneatur vẽditor de euictione ipſius,etiã ſi fuerit ignorans:q̃d nõ eſt in alijs qualitatibus:vt l.j.§.j.ſ.eo.& l.ſi ſeruum. in prin.de quo dixi in l.in reb[9].§.itẽ qui ſciẽs. Dicã j.eo.l.Iulianus.in prin. Et ſecundũ prædicta iſte §.venit ad declarationẽ ſecundi capitis in actione ex empto poſiti ſ.eo.l.ij.&c.

Si tibi. Si res euincitur facto emptoris,de euictione non agitur:ſecus ſi facto venditoris.h.d.Et eſt ſextum caput huius actionis,ſ.ſi res euincatur. Poſſet etiam dici q̃ cõtineatur ſub primo,ſ.ſi res non tradatur.

Si filiusfa. Ex hoc cõtractu tenetur filiusfamilias, ſicut paterfamilias.h.d.Et hoc eſt in omnibus cõtractibus præterquam in voto,& in matrimonio,&c.

Si dolo. In hoc contractu videtur tacite permitti dolum malum abeſſe. hoc dicit. Vel aliter: Dolus in hoc contractu commiſſus,per actionem ex eo contractu purgatur.h.d. Poſſumus dicere q̃ iſta eſt ſexta clauſula generalis, ſcilicet, quod dolus malus abſit.nam ſecũda,ſcilicet,ſi qualitas rei celetur,bene comprehẽditur ſub iſta:ſed de illa ſpecialiter eſt cautum l.j.§.fi.ſ.eod.titu.

e Si uenditor.[e] Pactum, ne quis de euictione teneatur,non prodeſt ei,qui ſciuit cauſam, ex qua re euinceretur, & tacuit.hoc dicit. Iſtum §. intelligas, ſi venditio eſt facta ignoranti:ſecus ſi ſcienti.l.j. in fin.ſ. eodem. Et iſtum §.intelligas quod re euicta non debet agi de euictione:quia tunc obſtat exceptio pacti, quo cautum eſt,ne eo nomine teneatur:ſed debet agi actione ex empto ex clauſula doli:quia ſciebat ſeruum alienum,& tacuit:vt l. ſeruus quem.in

a ✠P. PAVL. P. ¶Si hęres. De materia huius legis,& an habeat locũ in obli.deſcẽdẽte ex cõtractu,vide d.Frã.cõ.vj.co j.& ij.A re.cõ.vj.co.ij.ĩ pri.

a POMATES. ¶Si hæres. In prin. Et vide q̃d per hanc l.dixit Bal. in l.ſi.in iij.opp.de contrah.emp.in ver.quæro.aliquis vigore &c.per iſtum tex.decidit Bal.q.ĩ l.ſi.C.de pac.inter empt.q̃d ſi tibi promiſi vẽdere non. Adde q̃ ſi,p̃miſi vẽdere ſi habuero licẽtiam a tali intra tantũ tẽporis & medio tpe alij vẽdã,an incidã in pœnã.Bal.cõſi. cccx.cũ duo.ſeq.ij.li.

POMATES.

b ¶Vigore cuiuſdã. Vide Pau.de Caſt. cõſi.cxv.Ang.conſ. xxxiiij.& conſi. xij. A re.conſi.l.& conſ. cc.& conſi.vj.

c ¶Vetuſti codices hñt:Ex eo cõtractu, ſ.vt fiat q̃d deuenit in pacto incõtinenti appoſito.Opinor vitio correctoris locũ hunc deprauatum. Alexander Loſæus. ¶Ad quid teneatur. Adde Bart.in l.j.in viij. colũ.de ſenten. q̃ pro eo q̃ intereſt.

c ¶Si vẽditor.in prin. &c. Vide Bal.ĩ ij.q. C.peric.& commo. rei vẽ.& in l.ſi traditio.iv.q.vbi limitat dictũ Bar.hic.C.eo.

f ¶Fundũ.in prin.hujus &c.Per iſtũ tex. in conſilijs decidit Bar.ſup q.de qua p eũ in l.ſi qs vſumfructũ.d vſufru.legato. q̃ allegat hic Pau.de Ca.q optime declarat hanc legem.

g ¶Notabilia collige. Vide quod ad iſtum tex.dicit Bar.in ſi.in l.ſi mihi & Titio.de verb.ob.Adde Bal. in l.multum.C.ſi qs alte.vel ſibi.& Spe. in tit.de loca.§.nunc aliqua verſi. lex.

POMATES.

h ¶Notabilia collige. Vide Ale.conſi.xxiiij.col.ij.& ſeq.volu.v.& xvij.colũ.ij.in tertio dubio.eo.volu.v.& xxij.co.j.v.volu.

✠P. PAVL. P.

h ¶ Emphyteuſim. ver. Alex. conſi.xxiiij.in j.vol.& conſi. xxij.col.j.eo.vol.

i ¶ Teſtator. Adde Bal.in l.multum.C. ſi quis alteri vel ſibi.

k ¶Dicuntur.Ibi.ſ.de pac.&c. Et ibi vide ad intellectũ huius l. ĩ §.idẽ Iulianus.poſt Bar.ibi.& vide tex. et bar.ĩ l.cũ ĩ plures. §.locator horrei.j.loca.& Bar.in l. pacta nouiſſima.C.d pac. qui ſtelligit illũ tex. in §.locator.qñ ex ſteruallo paſſus fuit locator induci margaritas, q̃ tũc teneat̃ de perditione,nõ obſtante q̃ ante locationem conuenerat ſe nolle quod inducerentur, ſe nolle teneri.

f Vndum.[f] Mendaciũ † circa ſubſtãtiã pſonæ nõ inducit hanc actionẽ, niſi emptoris incipiat intereſſe.h.d. Vel aliter ſi q̃d † atribuit̃ vni,alteri acquirit̃, intelligit̃ cũ oĩbus cõditionib[9] pſonæ nominatæ cohærẽtibus.hoc dicit. Et iſta lex põt cõtineri ſub clauſula doli vniuerſalis, de qua l.pxi.dicit em̃ alterius eſſe vſumfructũ q̃ eſſet:& ſic cõmiſit dolũ:& ſic teneat̃ ad intereſſe. Notabilia colligẽ[g] ex ſummario. Et iſtã legẽ induco ad ar.in multas quæſtiones. Vos habetis in l. ſi abſentis. C.ſi cer.pe.q̃ ſi ego cõtraho nomine alteri[9],& ille ratũ nõ habet,acquirit̃ mihi cõtrahenti. Et habuiſti no.in l.ſi pupilli.§.ſi Titij ſeruũ.de neg.ge.q̃d debet intelligi q̃ acquirit̃ mihi ſub oĩbus cõditionib[9] & qualitatibus q̃ cohærẽt,ſi pſonæ nominatæ q̃ſitũ eſſet. Verbi gratia, † accepi fundum in emphyteuſim[h] p Titio & ſuis deſcẽdẽtibus vſq̃ ad tertiam generationẽ et p eo ſoluĩ pecuniã: Titius non habuit ratũ:vnde remanet apud me,p dictã l.ſi abſentis. Certe iſta emphyteuſis finiet̃ finita iſta tertia generatione nominati Titij, nõ finita mea,p iſtã legem, & q̃d ſtatim dicam. Item pone † teſtator[i] in teſtamẽto nullo ex cauſa præteritionis vel exhęredationis relĩq̃t mihi legatũ vel fideicõmiſſum poſt mortẽ hęredis inſtituti ſine liberis:hæres inſtitutus nõ habet hæreditatẽ: q̃a teſtamẽtũ eſt nullũ quo ad hæredis inſtitutionẽ:ſed legata et fideicõmiſſa remanẽt valida p auth.ex cauſa.C. de lib.põte. Debebit̃ ergo illud legatũ poſt mortem eius q̃ habet hæreditatẽ,an poſt mortem nominati Titij in teſtamẽto,ſi deceſsit ſine liberis? Certe illud legatũ vel fideicõmiſſum debebit̃,ſi cõditio extiterit in perſona nominati. Pro hoc eſt caſus no.j.de leg.ij.l.peculium.§.ſi.quod no.&c.

SI tibi liberum. Si dolore ipſa cõmittit̃ non ex appoſito p hãc actionẽ purgat̃.h.d. Nota q̃a allegat̃ iſta lex multũ notabilis.ibi etiam quaſi dicat: nõ ſolũ actione ex empto,&c. De materia cõditionis incerti habes plene in l.ſed & ſi me putem.§.cũ inter.ſ.de cõdi.inde.

k Opponit̃ quæ in p̃fationib[9] dicunt̃[k],in cõtractibus repetita eſſe intelligunt̃:vt l. itẽ q̃a.ſ.de pactis.igitur conuentum erat q̃ traderet̃ prædiũ ſeruũ,in ipſa traditio-

POMATES. ¶ Contractus fuit. Vide Fel. in c. cum M. Ferrariensis. in xij. colũ. versi. circa quartã ptẽ. de cõsti.

¶ Quid si post. Et ad intellectũ huius legis vide l. edita. in xxx. colũ. & ibi per Bar. in iiij. colum. de edendo.

¶ Ex hac lege. Adde no. p Bar. in l. cõmodato. §. duabus, ī. cõmodati. & sic habes hic cum ī. notatis q̃ qñ qs agit pluribus actionibus diuersis simul tñ, reo instãte cogitur facere vnum libellũ & vnã instãtiã de omnibus prædictis actionibus illa tñ instãtia dicitur esse diuidua. Vnde si super vna actione pronũciet omissis aliis, valebit sentẽtia: vt not. Bal, & Bart, ſ l. scire debemus. de verbo. obliga. Secus tñ est vbi tã instãtia quã actio esset vna: vt, promisisti mihi cẽtum, & illa a te petij: tunc bene sententia lata super parte est ipso iure nulla. l, in hoc iudicio. ī. famil. ercisc. l. apud Celsum. §. item quærit. de doli excep. p Cano. in c. cũ intervos. extra de re iudica. & vide apostillam antiquorũ hic in tex. ad de q̃ no. Bal. in l. quo tempore. in fi. C. de resti. mili. an qs cogatur instãtæ reo cumulare duas actiones.

¶ Ex empto. in pri. Sunt sex quę enumerantur in his legibus quæ debet conse qui emptor ex cõtractu emptionis quę declarat Bal. in l. dolũ. C. de peri. & cõmo. rei vendi.

¶ Dicebã. Adde no. per Bar. in l. q concubinam. §. si hæres, de lega. ij. Et adde q etiã si expresse dictũ sit, promitto tradere in obligatione generis importet dominiũ. secus in obligatione speciei. Ita est gl. no. iũcto tex. in l, quæ de legato. ī ver. dare. de leg. j. & qd̃ est notãdũ secundũ dominum Io. ibi. Et quid si qs pmisit. an in dubio ꝛtelligatur dare vel tradere. Dicit Bal. in d. l. si a substituto. §. fi. hic allegato quod in dubio intelligatur dare. Allegat tex. not. in l. si ita. §. j. de contrahẽ. emp. Fallit nisi esset de natura cõtractus, cuius veniret traditio. secundum do. Io. in l. stipulatus. ī. de vsur. & hic adde no. Bar. in l. si domus. §. de euict. j. de leg. j. & quę ibi dixi.

ne videretur repetitum: & sic non tradit liberũ. Sol. Iste contractus fuit [a] factus ex interuallo, seu ista conditio fuit facta ex interuallo, & c. vt ibi.

SI is qui. Emptor vt tollat rem venditã actione ex empto conuenitur. h. d.

Sequitur alia lex bona, q̃ mẽti tenebit.

Diuersæ actiones eiusdem speciei ad diuersa competentes possunt simul in eodem libello cumulari.

Inspicitur quid petatur, non quid debeatur.

Quando quis diuidit actionem, potest cogi quod totum reducat in unum.

NOn est nouum. Duę actiones ꝛeiusdẽ speciei cõpetẽtes eidẽ ad diuersa, possunt simul in eodẽ libello cumulari. h. d. & est not. lex. Opp. de act. & obl. l. si is q. Soluit gl. mirabiliter. Hic sunt plures actiones eiusdẽ speciei vel generis: ibi diuersarũ specierũ: vt puta ex testamento & stipulatu: & ideo debẽt in diuersis libellis ꝓponi. qd̃ no. Oppo. dicitur hic, vnã esse actionẽ. contra imo sunt duæ: qa tollitur vna p aliã: vt l. gñaliter. j. de fideius. & l. si reus. de duobus rei. Glo. dicit, fateor q̃ sunt duę, & c. sed hic debẽt cumulari simul causa minuendarũ litium.

Contra hoc opponiť de text. qui dicit vnã qdẽ actionẽ. Respõdeo, duæ sunt in veritate sed vna appellať propter vnã petitionẽ, seu propter vnũ iudiciũ: vt §. pro socio. l. cum duobus. §. si plures. & ibi no. & famil. ercisc. l. hæredes. §. j. & ibi etiam not. Ex prædictis habes q̃ nõ ꝓcedit q. gl. posita in fi. gl. quã actionẽ debeat intẽtare. Et dicit gl. q̃ põt eligere quã vult: vt l. si mihi & tibi. in prin. j. de leg. j. Hoc nõ est verũ: quia vtraq̃ proponitur, vt dixi. Nec obstat l. si mihi & tibi: quia ibi per electionẽ vnius altera tollitur, quod non est hic. Itẽ quæro, quid si post [b] aditã hæreditatem vult mouere hæres vnã actionem tantũ, non eas cumulare, an potest? Respondeo, sic, nisi excipiatur: quia vna & eadẽ actio potest diuidi. Inspicit ꝛ eũ quid petatur, non quid debeať: vt l. cũ q̃dam puella. de iurisd. om. iud. procedit. ergo iudiciũ, nisi excipiať. Ad quod facit l. si mancipiũ. §. j. de euic. & quod ibi not.

Vltimo no. ex hac l. [c] mirabiliter. q̃ quãdo ꝛquis diuidit petitionem vnius, potest sibi opponi & peti, q̃ reducat in vno iudicio. quod not. & c.

Præstare quod idem sit quod tradere.

Obligatio qua tenetur uenditor ad rem, quod sit participãs, scilicet quod contineat partem dandi & partem faciendi.

Venditor quod teneatur de euictione eo ipso quod uendidit, & tradidit, & pretium est solutum.

Obligatio, qua tenetur emptor ad pretium, quæ sit.

Ratio quare emptor tenetur ad pretium tradendum: non autem uenditor ad rem tradendam.

Promissio dandi librum pro centum, non est uenditio, sed contractus innominatus.

Clausula, uendidit, dedit, & tradidit, apposita in contractu quid importet.

EX empto. [d] Iurisconsultus præmisit quædam circa naturam actionis ex empto & vendito: nunc ordinarie incipit tractare de natura actionis ex empto in omnibus capitib [9] suis vsq̃ ad l. Iulianus. §. ex vendito. ibi tractat de natura actionis ex vendito: vsq̃ ad finẽ legis: postea tractat quæstio. extraordinarias circa materiã. & breuiter hoc dicit: Actio ex empto cõpetit emptori ad præmissa, & ad ea quæ veniunt ex natura contractus: hoc est quod res tractať, & de euictione obligetur. hoc dicit. ꝛNo. primo significatũ istius verbi præstare, quod est idem quod tradere. facit l. si fundũ. j. de verb. obl. Secundo nota illud quod dicebam [e] in l. j. in princi. ſ. eo. q̃ obligatio, qua tenetur vẽditor ad rem tradendam ꝛpartim sapit de natura [f] obligationis dandi: quia tenetur dare si est dñs. Idẽ si est venditum genus: vt j. dicam. [8] Item sapit partem de natura obligationis faciendi: quia si non est dominus. sufficit nuda traditio. ꝛNota q̃ venditor tenetur de euictione, eo ipso q̃ vendidit & tradidit: si tñ pretium est sibi solutũ. Vltimo [h] nota ꝛq̃ obligatio, qua tenetur emptor ad pretium, est obligatio dandi: tenetur enim nummos facere venditoris. Quærit glo. quæ est ratio differentiæ ꝛq̃ emptor præcise cogitur ad pretium dandum, nõ venditor ad dãdam rem? Respondet gl. no. q̃ emptor tenetur ad pretium in genere: & sic tenetur facere accipientis, venditor vero tenetur ad speciem. Optima ratio est, ex qua dico q̃ si venditor tenetur in genere: [i] vt puta si vendidi tibi decem corbes frumẽti in genere, vel decem libras auri in massa pro tanta pecunia: q̃ etiã teneatur venditor ad dandũ magis ex qualitate obligationis: quia in genere, quam ex natura contractus. Ita not. glo. in simili in l. si domus. C. de euictioni. [k] de lega. j. l. qui concubinam. §. si hæres. j. de leg. iij. Pro hoc l. si sterilis. §. cum per venditorem. j. eo. ibi dandum & datũ. quod verbum denotat trãslationem dominij: vt l. penul. ſ. de cõdi. ob cau. Item ex eo quod ꝛper hanc legem dicitur, apparet quod si ego promitterem tibi dare librum pro centum, non esset venditio: quia de natura venditiõis [l] non est q̃ venditor obligetur ad dãdum: sed esset contractus innominatus, do vt des: vt l. fi. ſ. de condi. ob cau. [m] Et ideo illa verba, vẽdidit, ꝛ& tradidit, & dedit, q̃ apponuntur in contractibus, illud verbũ dedit, improprie ponatur, scilicet dedit, si ipse fuit dominus: alias dedit & tradidit, idẽ importãt quãdo opponuntur super contractu venditionis: vt l. si stipulatus. j. de vsuris, & c.

Reddibitionem. Actio ex empto datur quardoque vt res vendita reddatur.

Si quis virginem. [n] Si emptor errauit in qualitate rei venditore sciente, quam si sciuisset, non emisset: hac actione agitur ad resoluendum cõtractum. h. d. Nota q̃ actio ex contractu datur ad resoluendum contractum, quando emptor errauit in qualitate, quam si sciuisset, non emisset, & c.

Actio ex eo contractu, quando datur ad resoluendum contractum.

Condictio ob causam an habeat locum in contractibus nominatis.

Is quis uina. Hæc actio datur ad resoluendum contractum, quando hoc est actũ, & pro restitutione pretij seu arrharum: quo casu cõcurrit cũ cõdictione ob causam. h. d. Nota ꝛactionem eo contractu dari ad resoluendum contractum. Regulariter contra: vt l. venditi.

C. eod

P. PAVL. P. ¶ De natura. Vide Socy. in l. certi cõdictio. in prin. in v. coff. si cer. pet. vbi habes etiam limitationem ad hoc.

¶ Vt ī. dicã. Si autẽ est vendita species, nõ tenetur ad dãdũ, sed ad tradendum ipsam solam possessionem. Et de hoc vide in l. si rẽ tradi. & in l. in cõuentionalibus. de verb. obl. in §. j. & in l. si a substituto. §. j. & in l. si domus. §. de euictione. de leg. j.

POMATES. ¶ Vltimo no. Et sic sic iura videntur magis fauere venditori quã emptori. vide Alex. consi. xcvij. in j. col. in iij. volu.

P. PAV. P. ¶ In genere. vide de hoc & alio simili Ias. in l. cum mota. in j. col. C. de transact. in l. naturalis. §. j. in j. no. ff. de præscri. ver.

¶ C. de euictionib. Et ibi vide quæ dixi post Bar.

¶ De natura venditionis. Adde Barto. in l. j. C. de re pmu.

¶ Ob causam. Ibi dũ dicit, dedi tibi pecuniã, vt mihi Stichũ dares. illa verba Stichũ dares, si exponerentur. i. trades, est emptio, sed quia stant proprie, est contractus innominatus, eo quia est promissus dari Stichus in specie. secus si in genere. Vide etiã tex. ī l. si qs substituto alias, si quis testamento. §. fin. de leg. j. Adde q̃ consuluit Bal. cõsil. clxvij. iij. libr.

¶ Si quis virginem. in prin. huius §. &c. Vide Bart. in l. qui verbo. alias in l. si diuortio. & in l. si id quod. de verb. obli.

¶ Condictio ob cãm. Arrha & cõtractus innominatus qũo & qua actione petanť, vide l. cõtractus. §. fi. & ibi Bal. ī pe. co. C. de fide instr. & ī l. fi. C. qñ lic. ab emp. disce. & cũ Bar. hic cõcordat Ang. & Imo. ī l. si id qd̃. de ver. obl.

POMATES. ¶ Vltimo no. Et sic iura videntur magis fauere venditori quam emptori. Vide Alex. consi. xcvij. in j. col. in iiij. volu.

¶ Istud est difficile. Adde Bar. in l. si finita. §. elegãter. de dã. infecto.

¶ Quod non posit. Videtur velle hoc Bar. si notorium est actorẽ habere iustitiam vtrum debeat emptor omnino expectare sententiam, antequam restituat adhoc vt posit agere de euictione contra venditorẽ. Bart. hic quod sic. sed glo. quã ibi Bart. sequit in d. l. atqui natura. §. cũ me absente. distinguit, Aut emptor scit, aut emptor ignorat actorem habere iustitiam. Vide gl. & ibi Bal. ī l. si cũ quæstio. C. de euict. & in l. si eo. ī. prin. ff. de euict. Addũ an emptor debeat expectare sententiam, Bald. cõsil. clvj. j. lib. Et an venditori scienti sit denunciandũ, Spec. in tit. de empt. & vẽdi. in §. fi. in vlt. vers. dicit venditori in iudicio præsenti scienti quęstionem motam esse denunciandum. & idẽ tenet Io. An. ibi in additio. vbi dicit esse casum a nemine põderatũ in l. parẽtes. in fi. C. de euic. Alia quæ adijcit ibi vide. & de hac apostilla Alex. vide per eundem consi. lxxvij. iij. lib.

P. PAV. P. ¶ Vltimo scias. Veritas & communis opinio in hoc videtur esse quod aut loquimur quo ad inducendam dispositionem & tunc non æquiparantur. Ita Ange. in l. si libertas. §. j. ſ. de statu ho. Bald. in l. ictus fustium. de iustit. & iur. & in l. j. ff. de iure fisc. gloss. in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ſ. de iureiur. Vide Bald. in c. j. in princip. qualiter dominus proprietate priuetur. vide omnino Aret. in l. is qui lege. in vltim. col. in prin. ff. de testamen & in repert. in verbo, notorium.

¶ Vltimo scias. Adde Bar. in l. si is qui. in prin. & ibi scripsi post Barto. de verbo. obliga. & etiam tenet Bar. in l. si cõstante. in secunda quæstione quartæ q. principalis. fol. matrimo. Et ideo dicit Bal. maxime per istum textum in c. j. in principio qualiter dominus proprietate priuetur. quod ibi requiritur ministerium iudicis in probando notorium, quod pro sententia habetur, & ita tenet. refert tamen quosdam aliter dicere, & ibi vide per eum & de eo quod hic dicitur, quod sententia inducit notorium, Ad de tex. in cap. fin. de cohabi. cler. & mu. allegat Ange. in dis. sputatione, Astẽsis. miles. in prin. dom. Ant. do. Io. de Imo. in c. j. vt lite non contestata. super glo. in verb. nõ vsquequaque seruatur. dicit q̃ sententia facit notoriũ ẽt si sit talis quæ retractari posit antequã tracteť & q̃ notoriũ habet vim sniæ, tenet Bal. in l. j. C. ne filius, p patre. in iij. colũ. imo dicit ibi q̃ valet sententia contra notoriũ. Et adde Bar. hic adde Bal. in l. fin. in iiij. col. C. de senten. pas. & in l. is cui. ī. de testa. & in l. j. C. de decurio. Et an requiratur sententia super notorio. & vide Io. Cald. in repetitione c. in nostra. de cohacle. & mulie. glo. & doct. maxime Imol. in c. euidentia. de accusa. aliquid per Pau. de Leaza. in c. si vẽditor. in ij. colum. de empt. & venditio. & ibi ponit quomodo intelligať quod sententia & notorium æquiparentur. Et an requirať sententia in notorijs, notat Innocen. in c. ad nostram. de iureiur. eod. lib. in glos. obseruandus. vbi etiam dicitur q̃ in notorijs requiritur citatio, licet ordo iudicialis non sit seruãdus in eis, vt ibi notatur, & not. ij. q. j. quæ Lotharius, & per Bald. nota. in l. presbyteri. in iij. col. de episcopis & clericis. & quod dixi post Bartol. in l. ij. §. si publico. de adulte. in j. column. per Innocen. in c. fina. de cohabi. cleri. & mu. vbi plene an requiratur iudiciarius ordo: & an requiratur citatio, per Bald. in l. ea quidem. in duodecima columna. & sequen. C. de accusatio. Adde q̃ sententia facit notorium, Abb. consi. xiiij. in q. xiiij. & per Bal. consi. cxxviij. primo lib. & licet notorium releuet ab onere probandi: tamẽ debet allegari secundum Petrum de Anch. consi. ccclxxxviij. qui allegat gl. in Cle. appellanti. de appel. de qua gl. vide per Fel. in c. cũ ordinẽ. de rescriptis. & de materia notorij, vide per ipsum Alexan. in c. cum speciali. & in c. dilecto. extra de appellationibus.

POMATES. ¶ Quando est. Vide Alexã. consi. lxv. in iiij. col.

¶ Quod sic. Cõtrarium tenet Imo. in l. non solum. §. morte. de oper. no. nunc. & videť hic velle Bar. quod si notoriũ est actorem habere iustitiã: debet emptor expectare sententiã antequam restituat, ad hoc vt posit agere de euictione. Sed glo. est contraria in d. l. vtiq̃. quam ibi sequiť Bart. Nam distinguit aut emptor scit, aut ignorat authorem habere iustitiam. Vide gl. & ibi Bal. ī l. si cũ quæstio. C. de euict. & in l. si eo. ī. prin. ff. de euict. Addũ an emptor debeat expectare sententiam, Bald. cõsil. clvj. j. lib. Et an venditori scienti sit denunciandũ, Spec. in tit. de empt. & vẽdi. in §. fi. in vlt. vers. dicit venditori in iudicio præsenti scienti quęstionem motam esse denunciandum. & idẽ tenet Io. An. ibi in additio. vbi dicit esse casum a nemine põderatũ in l. parẽtes. in fi. C. de euic. Alia quæ adijcit ibi vide. & de hac apostilla Alex. vide per eundem consi. lxxvij. iij. lib.

P. PAV. P. ¶ Vltimo scias. Veritas & communis opinio in hoc videtur esse quod aut loquimur quo ad inducendam dispositionem & tunc non æquiparantur. Ita Ange. in l. si libertas. §. j. ſ. de statu ho. Bald. in l. ictus fustium. de iustit. & iur. & in l. j. ff. de iure fisc. gloss. in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ſ. de iureiur. Vide Bald. in c. j. in princip. qualiter dominus proprietate priuetur. vide omnino Aret. in l. is qui lege. in vltim. col. in

C. eodem. Fallit quando hoc est actũ expresse, vt hic, vel tacite. ſ. de proxi. §. quia ibi non erat empturus. alias si sciuisset corruptã. Ita soluit text. in l. sed Celsus. §. j. de contrahen. empt. Item oppon. quod hæc venditio erat rescissa solo pacto: vt l. ab emptione. ſ. de pac. Solu. hic agitur ad resoluendum quatenus de facto processit. facit quod dixi tibi de ferijs. l. j. §. j. Item oppo. quia nemo condicit rem suam, præterquã a fure: vt l. fi. vsufruct. quemad. ca. Sol. dic quod hic trãstulit dominium: vel cum dicitur possessio, nõ proprietas. Oppo. ꝛquod condictio ob causam [a] non habeat locum in contractibus nominatis: vt l. fi. ſ. de condict. ob cau. Sol. hic datur pro arrha: sed arrha non est contractus nominatus. Nec obstat quod venit in actione ex empto: quia illud verum, sicut cætera pacta incontinenti apposita: non tamen qd̃ staret de per se contractus arrhæ, & c.

Etiam si. Venditor tenetur præstare seruum non esse fugitiuum, furtis vel noxijs obligatum. Opp. q̃ non tenetur promittere ipsum non esse furem: vt l. Iulianus. §. j. j. eod. solu. Fateor contrarium: sed debet promittere seruum non esse obligatum ex furto præterito, non autem ne faciat furtũ in futurum, & c.

Ex natura contractus uenditionis uenit, ut uenditor promittat emptori habere licere.

In libello petis potest principaliter quod res tradatur.

Sententia super interesse ferri potest, licet res petatur.

De interesse totali deducitur interesse particulare.

Quando fit condemnatio contra non cauentem ad interesse, an executio incontinenti fiat.

Et ex empto. Si nõ obseruetur qd̃ debet actio ex empto committitur ad interesse totale, & de eo deduciť interesse particulare, quod præstitum est si soluatur in pecunia: secus si ipsa res trahitur. h. d. Quot no. propter formam libelli. de quo dixi in l. j. ſ. e. No. ex natura ꝛcontractus venire vt venditor promittat emptori habere licere. quorum verborum significationẽ plene habes in l. stipulatio ista, habere licere. j. de verb. obl.

Secundo nota ꝛquod potest principaliter peti in libello q̃ tradatur res. ꝛTertio no. q̃ licet petatur traditio rei, potest fieri condemnatio ad interesse. Dixi plene in l. j. in princ. ſ. eodem. Vltimo nota [b] quod de interesse totali deducitur interesse particulare. Quæro ꝛvtrum debeat cauere cum fideiussore vel sine fideiussore. Dic vt in glo. Item quæro ꝛ: contra non cauentem fit condemnatio ad interesse: vtrum fiat executio statim. Istud est difficile [c]. gl. hic videtur dicere quod non. Contrarium dicit j. in l. ij. de euic. & ideo dicendum est q̃ aut quis cessat propter dolũ: & fit condẽnatio ad duplũ: & exactio incontinenti: vt d. l. ij. j. de euic. & de tabu. exhibẽ. l. locum. §. condẽnatio. Aut fit absq̃ dolo: & tũc si ego volo æstimationẽ eius qd̃ interest, hoc est, illius dubij euẽtus, quatenus dãnificari possum: & statim fit cõdenatio & exactio, vt hic: & fiet æstimatio hoc modo: vendidisti mihi rẽ dando fideiussorẽ idoneũ: ita res valet decẽ plusq̃ nõ dãdo: in illo fiet cõdẽnatio: vt l. j. §. si hæres. j. ad Trebel. Aut ego volo cõdẽnationẽ fieri in toto, in quo dãnificari possem vere ī futurũ: tũc debet differri exactio: vt l. ī l. Aquil. ſ. deletũ. ſ. ad l. Aquil. ita debet intelligi ista gl. Vltimo quæro q̃ est ratio differẽtiæ inter ver. vlti. & penul. istius §. Respon. vt colligiť ex summario: quia in versi. idẽ fuit præstitum interesse. in fi. fuit præstita ista res. Vel intellige aliter secũdum gl. in vers. idem quod fuit præstita cautio: ideo nulla fit exactio &c.

Emptor quando agit contra uenditorem de euictione, etiam sententia non secuta.

Quando est manifestum, defensionem non superesse, an debeat denunciari uenditori quod ueniat ad defendendum. quod sic.

Notorium & sententia an parificentur.

Notorium quod non egeat probatione.

EMptorem. Qui non defendit rẽ emptã hac actione aget, si notorium erat, emẽtẽ habere iustitiã. h. d. Opp. de l. si seruũ. in prin. ſ. eo. Solue vt in gl. ꝛSecũdo opp. & videť q̃ nõ possit [d] agi, nisi secuta sit sententia: vt l. at q̃ natura. §. cũ me. ſ. de neg. gest. Sol. ista est veritas q̃ semper requiriť libellus & sententia: nõ tñ habet necesse emptor negare veritatẽ [e]: debet enim bonã fidem agnoscere. grauat tñ se, qa in actione de euictione qñ aget, ipse cõtra vẽditorẽ habebit necesse probare.

Opp. de l. vtique. de rei ven. Solue eodẽ modo. Quæro vtrũ isto casu qñ est [f] manifestum debeat denũciari vẽditor, ꝛq̃ veniat ad defendẽdum. gl. hic in fi. determinat q̃ sic [8], & bene. quã vide & no. Vltimo scias [h] q̃ quidã allegãt istud principiũ, q̃ ꝛnotoriũ & sententia paribus passibus ambulant. Sed certe hoc nõ probať hic. Nã, vt dixi, requiritur etiã sentẽtia in notorijs. extra de appella. c. cũ sit Romana. §. primo. Item no. ꝛ& ad hoc etiam allegatur q̃ ea quæ sunt notoria, non egent probatione. Facit ſ. qui satisdare cog. l. si vero pro condemnato. §. j.

Idem Neratius. Emptor debet effici potior in causa possessionis. h. d. &c.

POMATES. ¶ Vltimo scias. Ita allegat Bar. sibi contrarius in l. si constante. in antepenul. col. ī. fol. mat.

a ¶ Denicq. Per Bal. in l. poſt perfectam. quæ eſt l. j. C. alias eſt l. ſi poſt. j. de periculo & commo. rei ven.

b ¶ Nota ex prin. Vide Bal. in l. poſt perfectã. C. de peri. & cõmo. rei ven. & Insti. de act. §. quædam. & in §. actionũ. & tex. cũ gl. & in l. qui libertatis. j. de euict. Et iſtis omnibus adde glo. & Bald. in l. non dubitabitur. de euictio.

ſ POMATES.

b ¶ Nota. Vide A ret. conſi. cxj. colũ. pen.

c ¶ Pactum q̃ quis. Quid operatur pactũ q̃ quis nõ tenea a tur de euictione: & dum dicitur hic q̃ tenetur tamẽ ad verũ pretium: dic q̃ fallit in diuiſiõe: in qua ſi actũ ſit neminem teneri de euictione, cum vtriuſque vtilitas vertatur, & quilibet in ſe videat ſuſcipere periculũ, nõ tenebit aliquis ad reſtitutionẽ pretij re euicta. Iſta eſt gloſſ. ſingularis, ſecundũ 1 Bart. in l. ſi familiæ. C. fami. erc. Ex quo videtur inferri. idem eſſe in contractu emptionis ſi duo inſimul vnus venderet alteri vnã rẽ, & alter alteri: & dicerẽt ſe nolle teneri de euictione eadẽ rõne. Et tene menti dictã glo. etiã ad aliud: vt ibi videre poteris. An autẽ ſi creditor 1 vendidit rem hypothecatam, cũ pacto q̃ non teneatur de euictione neq; ad reſtitutionẽ pretij, & poſtea contingat q̃ q̃ emptor ſoluet creditori pretium, imminet euictio, 2 poſit emptor retinere pretium donec ſibi cauetur. Et certũ eſt q̃ q̃ creditor eſt c praeſens, & vendidit rẽ ſibi obligatã, & pmiſſa eſt ſolutio pretij, q̃ ſi poſtea res euincitur, creditor ille teneẽ de euictione. Textus eſt in l. d quidã. & ibi Bar. de euictioni. ergo ſi tenetur de euictione ipſe creditor, ſic: ſi anteq̃ per emptorem ſoluatur pretiũ, imminet euictio, de iure põt ſibi emptor retinere pretiũ, niſi ſibi legitime et idonee caueat l. ſi poſt perfectam. C. de euictio. l. habitationũ. §. j. de peric. & cõmo. rei vẽditæ & nõ poſſunt dicere dicti creditores nõ teneri de euictione, iuxta l. j. C. credi. euic. pign. nõ debere. quia ad hoc vt non teneat de euictione creditor tendẽs requiritur q̃d interueniant quatuor, quæ enumerat gl. ſi. in d. l. j. C, cred. eui. pig. nõ debere, quæ hic interueniſſe nõ apparẽt. Sed ad hoc rũdeo q̃ fallit q̃n expreſſe eſt cautũ q̃ creditores vendentes nõ teneant de euictione, neque ad reſtitutionẽ pretij ſoluẽdi ab emptoribus ipſis creditoribus. Vnde licet alias quis teneatur de euictione, & ad reſtitutionẽ pretij: tamẽ ſi nõ ſolũ cõuentũ eſt q̃ nõ teneat de euictione, ſed etiã q̃ nõ teneatur ad reſtitutionẽ pretij: tũc nõ teneẽ etiã ad reſtitutionẽ pretij: quãuis ſi ſimpliciter eſſet actũ q̃ nõ teneret de euictiõe: nihilominus eo caſu videreẽ verũ eſſe eũ teneri ad reſtitutionẽ p̃ tij, ſi pretũ ſoluti eſſet. Ita habet hic in verbo, niſi forte in q̃t. & hic i gl. in ver ſi. ſi quis omnes. & ille intellectus cõmuniter approbatur hic, & per doct. in l. nõ dubitatur. C. de euictioni. & in l. j. vbi Bal. C. de peric. & cõmo rei vẽdi. & notat Ioan. And. in addi. Spe. in titu. de emptio. & vendi. §. fi. in prin. & ſic nõ põt dici q̃ etiã q̃n eſt actũ nõ ſolũ q̃ nõ teneat de euictiõe, ſed etiã eſt actũ q̃ nõ teneat ad reſtitutionẽ pretij, debeãt cõcurrere illa quatuor, de quibus per gl. ſin. in d. l. j. C. credi. euict. pigno. nõ debere. ſ. q̃ ipſe creditor ſit antiquior ſeu potior cæteris creditoribus, vt ibi notatur, ad hoc vt dictũ pactũ habeat effectũ: quia hoc nõ videẽ verũ. Nã poſito q̃ q̃n actũ eſſet ſimpliciter cũ creditore vendente pignus, quod ipſe nõ teneatur de euictione, verũ eſſet q̃ requirantur iſta quatuor tamen nõ quãdo eſt etiã actũ q̃ non teneatur ad reſtitutionẽ pretij, videtur q̃ indiſtincte non teneat creditor ad reſtitutionẽ pretij: quia ſi tale pactum hoc operatur in eo qui vendidit iure proprio, & non iure creditoris, vt hic, cũ hic notatis: multo magis hoc debet operari in creditore vendente iure creditoris, cũ in talibus magis obligeẽ p̃ euictione venditor qui vendidit iure proprio, quã creditor qui vendidit iure creditoris: vt legitur & notatur in l. cum ea cõditione. ff. de euic. & in l. periculũ. ff. de pigno. vel ſaltẽ quando in creditore vendente non cõcurrũt illa quatuor, de quibus per glo. ſi. in d. l. j. tunc creditor eſt in eo ſtatu, in quo eſt ille qui vendidit iure proprio: quia tenetur de euictione, ergo ſicut ille, qui tenetur de euictione, non obligat ad reſtitutionẽ pretij ſecura euictione, ſi actũ fuerit q̃ non teneretur ad pretiũ, vt ſ. probaui: ita etiã eſſe debet in caſu iſto: cũ caſus ſint ſimiles vel pares. l. illud ad l. Aquil. ca. translato. de conſti. melius in l. fin. §. j. ſ. manda. & ad hoc q̃ dictũ pactũ, ſ. q̃ nõ teneatur creditor ad pretiũ, operetur vt ſ. ſecus vbi nõ eſſet appoſitũ. Bene facit l. talis ſcriptura. in ver, quod ſi forte. de leg. j. & ſ l. precibus. C. de impuberũ & aliis ſubſti. declarando vt per Barto. & doc. in l. iij. ff. de leg. j. circa fin & etiã circa medium iuncta l. emptorẽ. §. ſentẽtiã. hac eandẽ l. Nec ſi diceretur q̃ quãuis pactum ſit appoſitum in inſtrumẽto q̃ nõ teneãtur creditores ad reſtitutionẽ pretij: tamen nõ debet prodeſſe hoc caſu: quo nondum pretiũ eſt ſolutum: cũ illud pactum, quo prouidetur q̃ non teneantur ad reſtitutionẽ pretij ſonet ad acquirendum ei exceptionem, hoc caſu volũt illi creditores acquirere actionẽ ad pretiũ, & facilius datur exceptio quã actio. l. j. §. quod autẽ ait. ff. de ſuperfi. l. inuitus. §. cui damus. de reg. iur. quia reſpondeo q̃ creditores nõ ſe fundant ex dicto pacto quo ad actionem ſuam intentandam ad pretium ſeu quo ad intentionem ſuam principaliter fundandam: quia intentionem & actionem ſuam fundant ex ſolenni promiſſione eius facta ab ab emptoribus de ſoluendo pretiũ. Et dum eis opponitur exceptio per emptores quod imminet periculum euictionis, tunc ipſi replicant propter illud pactum quod non tenetur de euictione nec ad pretium. vnde ad replicandum ita fauemus replicanti, ſicut fauemus excipienti. l. finali. & ibi notant omnes. C. de eden. l. final. §. finali. ad leg. Falcid. & no. in l. j. §. editiones. & de eden. Et ad hunc effectum bene videtur facere dicta l. cum ea conditione. in prin. infra, de euict. Et ad materiam vide quæ dixit Cyn. & Bald. in l. non dubitatur. C. de euict. & vide hic Pau. de Caſt. qui allegat gloſ. in dicta l. ſi familiæ, & quædam alia ponit. Adde quod operetur pactum quod non teneatur de euictione. Ioan. And. in addi. ad Specula. in titu. de emptio. & venditio. §. fina. in princ. vbi vide aliam quæſtionem.

c ſ POMATES. ¶ Pactum quod quis. Vide Ro, conſi. clxix. ſingu. ſuo clxxviij. inci. ſi vendo rem. col. iiij.

d ſ P. PAVL. P. ¶ Poſſit repeti. Iſtud ſingulariter limita procedere, quando eſt factum pactum in genere a quocunque euinceretur: ſecus ſi in ſpecie, puta a Sempronio: quia tunc non tenetur ad pretium. Text. eſt ſingularis in l. qui libertates. ff. de euict. ſecundum Roma. ſingu. ccclxxxviij. incip. ſi vendo, vide omnino Crem. ſing. clviij. vbi iſtud declarat. Item nota iſtud procedere in permutatione. gloſ. ſing. in l. ſi familiæ. C. famil. erci. Et ille qui dixit ſi velle teneri de facto ſuo, teneatur de facto authoris, vide Bald. in cap. j. ad fin. qui ſucceſ. tene. vide Crem. ſing. xxxij. & intelige de authore vniuerſali. Secus in ſingulari: vt per Crem. ſingulari clviij. de quo ſ. habes etiam ad Barto. in Rubr. de euict. & ad Barto. in Rub. de euictionibus.

e ¶ Si iactum. In prin. huius l. &c. eſt ſingularis ſecundum Ro, in l. ſtipulationes. xxxvj. col. de verb. obliga.

f ¶ Glo. no. allegat Bal. in l. ſi ea lege. in vltri. col. C. de vſura.

g ¶ Opp. & vide quod no. Bal. in l. ſpẽ. C. de do. & in l. ſi ea lege. in ij, col. C. de vſuca. & Bar. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram, dq̃ verb. obli.

h ¶ Iulianus. In materia huius legis vide hic Paulũ de Caſt. q̃ quẽrit vtrum ignoranter, tenetur quanto minoris fallit in ſeruo fure. h. d. cũ §. ſeq. Dicitur hic q̃ teneẽ quãto minoris res eſt datur: vt j. de

1 ædil. edic. l. ædiles. & l. quod ſi nolit. §. ſi plures. Sol. gl. † q̃ eſt duplex quãti minoris. Vna ciuilis, de qua loquitur hic: alia prætoria, de qua loquitur ibi. Ita tenet glo. hic, & eſt prima gl. magna Bul. eſt in contraria opinione, vt j. ea. l. per cõtrariũ. ſed gl. hic illi reſpondet. Pet. vt refert Cyn. C. de ædi. actio. l. ij. tenet idẽ quod Bulg. primo quia videẽ caſus ibi. Dicit enim Impera tor nõ animaduertere qua actione agatur poſt annũ. Si enim eſſet quãti minoris ciuilis, bene ſciuiſſet Imperator q̃ daretur poſt annum. Præterea quãti minoris eſt, quãto minoris emptus fuiſſet, nõ differunt. Nã non eſt veriſimile q̃ quis emiſſet, niſi quatenus res eſt in cõmuni æſtimatiõe: vt l. ij. & ibi not. C. de reſcin. ven. & ideo cõcludit q̃ vna tantũ eſt actio quãto minoris prætoria. q̃d fortifices ſic: Actiones prætoriæ rei perſecutoriæ ſi non dantur contra ius ciuile, ſunt perpetuæ. Secus ſi contra ius ciuile darentur: vt l. in honorarijs. ver. ſed cũ reſciſſa. j. de act. & obli. Si enim eſſet actio quanto minoris ciuilis, & quãto minoris prætoria, illa prętoria eſſet perpetua, quia ſecũdum ius ciuile daretur: ſed ideo eſt annalis, quia datur contra ius ciuile. Teneo gl. noſtrã: nã quãto minoris prætoria non datur, niſi pro ſeruis & animalibus, de quibus loquitur l. j. §. j. de ædil. edic. & l. ediles. in prin. hic autẽ datur actio quãto minoris, etiã pro tigno vitioſo: ergo pro certo non loquitur de quãto minoris prætoria. Præterea lõga differẽtia eſt inter quanto minoris res eſt, quæ eſt prætoria: & quãto minoris empturus fuiſſet, quę eſt ciuilis. illa reſpicit pretiũ ſingulare reſpectu perſonæ emptoris: alia vero pretium cõmune, quæ multũ diſtãt: vt l. j. in prin. Pone exemplũ in ſeruo: erat vnus ſeruus homicida: ego non eram empturus pro aliquo ſi ſciuiſſem: alius, puta tyrannus, haberet eum chariorem. Vel pone exemplum in equo vitioſo: vnus doctor ſi ſciuiſſet, non emiſſet pro aliquo. vnus mareſcalus emiſſet: tamen paulo minori pretio. Pone

a exemplum in vno libro[a] vbi ſunt ſcripta non correcta: vnus ſcholaris nollet emere: vnus doctor non curaret. Vnde differt

2 † multum pretium cõmune a pretio ſingulari reſpectu qualitatis perſonæ emptoris. Non obſt. l. ij. C. de ædili. actio. quia, vt apparet, in materia, in qua poſita eſt illa lex, ibi quærebat vtrũ poſſet agi quanto minoris prætoria: & Imperator reſpondet, non animaduerto, &c. & non fuit quæſitum in genere vtrum agere poſſet. Nõ obſt. quod dixi: quia ſecundũ hoc quanti minoris p̃toria deberet eſſe perpetua, nõ contra ius ciuile datur ex eo quod reſpicit intereſſe cõmune: cũ ius ciuile reſpiciat in

3 tereſſe ſingulare. † Videndũ eſt ergo in quo differat iſta quãto minoris prętoria a quãto minoris ciuili. Gl. magna in fi. ponit aliquas differentias. Tu dic q̃ prætoria datur ſolũ pro illis rebus, de quibus prouiderunt prætores ædiles, hic pro omnibus. Item illa annalis: iſta perpetua. Item iſta quanti minoris empturus eſſet: illa quanti minoris res eſt. Sed ad ſecundũ di

b ctum[b] oppo. quia ſecundum hoc venit intereſſe extra rem. & ſic oppo. ſ. eo. l. ſi ſterilis. §. cũ per venditorem. & ſ. eo. l. j. Solu. ibi petitur intereſſe, quia non tradidit: hic male tradidit: vt in gl. Item oppo. quia quãdo non tradidit, habetur ratio intereſſe extra rem: vt l. liber homo. §. fi. j. de ver. obl. Sol. antequam intrem glo. debes ſcire q̃ illa lex obſtat in duobus. Primo quia loquitur in obligationibus dandi: & tamen committitur obligatio ad intereſſe. quod eſt contra communem regulam, vt dixi in l. ex empto. ſ. eodem & l. vbi autem. in fin. de verbo. obli. Reſpondet gloſſ. quod ibi erat damnum alij, non ſtipulatori,

c vt hic. & rationem dixi ibi. Secundo modo obſtat[c]: quia ibi habetur ratio intereſſe extra rem, licet in non dando peccauerit, quod eſt contra prędicta. Solu. ibi erat danda pecunia, in qua non cadit intereſſe circa rem: vt l. numis. de in lit. iuran. ideo venit intereſſe extra rem: vt d. l. numis. Et hoc eſt quod vult dicere gloſſ. quod ex tali intereſſe ibi ſtipulatio aſſumit

4 robur. quaſi velit † dicere: Cum intereſſe ſingulare non poſſit venire, habetur ratio intereſſe extra rem. Oppon. ſ. de eo quod certo loco. l. ſecunda Solu. ibi ſpeciale dicit glo. dic vt ibi latius dixi. Tamen ad propoſitum ibi pecunia erat in obligatione: ergo habetur ratio intereſſe extrinſeci: cum non reperiatur intrinſecum, vt ibi dixi. Venio ad glo. magnam, & oppo. de l. ſi ſterilis. §. j. j. eod. Solu. Duæ ſunt opiniones: illa eſt contra ſcientem vitiũ detur actio quãti minoris fuiſſet empta res. Qui cõcludit quod ſic, vt hic. vide per eũ. In eo prin. an ſit dare actionẽ quanti minoris ciuilem, & quanti minoris prætoriam, & in quo differãt, Adde Bal. in l. ij. in ij. q. C. de reſcin. vend. vbi refert dicta Bar. hic.

a ¶ Pone exemplum in vno libro, &c. Dicit tamen gloſſ. in l. j. ſ. de ædilitio edicto, q̃ habet locũ redhibitoria. & ibi eam ſequitur ſimpliciter. Ange. & cæteri doctores.

5 vera, q̃ regula eſt † q̃ ignorãs rẽ vitioſam teneẽ quãti minoris emptur fuiſſet: quæ regula fallit in trib⁹ caſibus. Primo in vaſe vitioſo vẽditor vel locato: quo caſu tene b tur venditor ad totale intereſſe, licet fuerit ignorans: vt l. ſed addes. §. j. j. loca. & teneẽ. §. ſi vas. licet quædã gl. parua, quę eſt additio, ibi aliter teneat: ſed glo. hic videẽ tenere iſtud. Idẽ fallit in ſeruo fure, vbi in c nullo teneẽ ignorans, vt hic. Ratio, dicit gl. q̃a quilibet debet ſcire ſeruũ eſſe furẽ. Itẽ fallit in prædio tributario, vbi ignorãs nõ teneẽ in aliquo. Ratio, q̃a debet ſcire prædiũ eſſe tributariũ eo ipſo quo eſt p̃uinciale. Opp. C. de ſenten. quæ pro eo q̃d intereſt. l. j. vbi intereſſe non poteſt trãſcendere duplum: ſed hic ſi debetur æſtimatio doli, tranſcendit duplũ intereſſe cõ munis. Sol. hic totũ iſtud intereſſe dicitur ipſum ſimplũ intereſſe. Tantũ enim cuili d bet intereſſet, q̃ ipſam domum haberet.

6 † Venio ad finẽ, & quero qualiter teneat iſte, qui promiſit ſeruũ eſſe fidũ & charũ. dicit, videtur q̃ in totum: arg. ſ. de dolo. l. ſi quis affirmauerit. Gl. determinat cõtrariũ, & bñ. q̃d no. Aſſeueratio ergo facta ab ignorãte facit eũ tenere in oibus caſibus, q̃bus nõ tenebat. nõ tñ teneẽ ad totale intereſſe, ſed quãto minoris empturus eſſet. Et principium huius legis referẽ ad illud caput, quo vẽditor teneẽ dolũ malũ abeſſe, put de totali intereſſe loquit, &c.

Si uenditor. Si per dolũ res pluris, minoris vẽditur: per hanc actionẽ purgatur. hoc dicit.

Idem Iulianus. Pactũ q̃d quis nõ teneat, non prodeſt in caſibus in quibus venditor ſciebat, & tacuit. hoc dicit.

Sed cum in facto. Ex dolo tutoris ip ſe cõueniẽ, nõ pupillus: niſi inquãtum factus eſt locupletior. h. d. No. q̃ ſicut tenetur tutor ex ſolo dolo, quando ipſe cõtrahit: ita quando pupillo contrahenti autoratur. Opp. de l. ſi. de admi. tu. Solue vt in gl. & c.

1 ¶ Actio ex empto quod non competat cum effectu, niſi pretio integre ſoluto.

2 Ex cõtractu ultro citroque obligatorio non poteſt effectualiter agi, niſi ab eo qui effectualiter totum contractum ex parte ſua impleuit.

3 Ex parte ſua promittentis non fieri, quod uidetur quod nũquam ex parte ſua contractus poſſit impleri.

4 Res uendita quando poſſit retineri pro pignore loco pretij.

d 1 Offerri[c] pretium. † Actio ex empto nõ competit cum effectu, niſi pretio integre eo. ti. & Bal. in l. j. in vltri. col. C. de vſu. & vſufruct. lega. & Angel. in l. iuris gentium. in prin. ſ. de pactis. vbi hoc optime probatur dum tex. facit differentiam inter contractus nominatos & innominatos. Et hanc opinionem videtur per multa cõfirmare Cuma. in l. eum qui ita. §. qui ita. el j. de verb. obliga. Fatendum tamen eſt q̃ ſi iudex videt pretium eſſe ſolutũ venditori. põt etiã reo nõ opponente ex ſuo officio mandare emptori agenti q̃ ſoluat pretium, licet ad illud non ſit actum in iudicio: vt eſt text. not. in lege, ſi pater. in fin. C. eodem titu. ſecundum Bald. ibi. ſed Salicet. & Fulgo. ibi contra, per legẽ iiij. hoc autem iudicium. de damno infecto. tamen pro Baldo bene faciunt notata per Bartolum in dicto §. qui ita. Et aduerte: quia ibi vltimo caſu poterit iudex in ſententia dicere: Condemno

Caſsius. Qui cõſecutus eſt duplũ, ex alijs capitulis hui⁹ actionis non aget. hoc dicit.

Denique. [a] Qui ex aliquo caſu de euictione non tenetur, poterit conueniri, ſi ſciens eſt, vel in dolo repertus fuerit. h. d.

Sententiam. Hic Iuriſcõſultus dicit idem quod ſ. §. proximo.

Si quis rem. Actio ex empto pro euictione com mittit pro acceſſorio, ſicut pro ſuo principali: ſec⁹ in actiõe ex ſtipulatu. hoc dicit.

1 ☞ Si uenditor promiſit habere licere pro ſe & hæredibus ſuis, quando teneatur etiam de euictione extraneorũ.

2 Pactum quod quis teneatur de euictione, quod non porrigit effectum ſuum circa tria.

Qui autem. Qui promiſit pro euictione pro ſe & hærede ſuo tantum alijs euincẽtibus nõ tenetur niſi ad pretium: niſi de hoc etiam nominatim ſit cautum, ne ad pretium teneatur. h. d. vſq̃ ad finẽ. & fortis eſt, ſicut alius &c. habere licere, i. vendendo habere licere pmiſit. † Nota [b] ex prin. §. q̃d ſi b vẽditor habere licere pmiſit pro ſe hæredeq̃ ſuo: non teneẽ de euictione extraneorũ. Quod intellige ſi fuit appoſita dictio taxatiua tantũ, dũtaxat, & ſolummodo. Facit l. niſi ſ. de pactis. & dixi in l. qui in futurũ. §. j. eodẽ titu. Secũdo nota põt pmitti habere licere p omnes. † Tertio no. pactũ q̃d quis[c] nõ teneat. d euictione, non porrigit ſuũ effectum circa tria. Primo, ſi venditor fuit in dolo, vt hic in fi. & ſ. ea. l. §. denique. & ſ. eodem, l. teneatur. §. fi. Secundo non operatur ſuum effectum, ſi venditor vel hæres eius agat: vt dicto §. denique. Tertio non operatur ſuum effectum quando pretiũ poſſit repeti: [d] niſi expſſe ſit dictũ q̃ ad pretij reſtitutionem non tenetur. Valet enim iſta conuentio ſecundũ verã opinionẽ hic approbatam in lege. Oppo. ad ſecundum notabile de l. ſtipulatio iſta. in princ. j. de ver. obl. Solue vt in gl. Sed cõtra hoc op. de l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis forte. in eo q̃d dicit, diſtraxerit. Solue vt glo. hic.

1 ☞ Incertum æſtimatur ſecundum quod euenire ſolebat.

2 Emptio quando conſiſtat ſine re.

e Si iactum. [e] Æſtimat incertum anteq̃ certificet. poſtea æſtimatur ipſa res. Opponitur ſ. ad legẽ Aquil. l. quẽadmodũ. §. ſed vbi. Solut. Aliud in illa actiõe q̃ f in iſta. rationẽ ponit ibi gl.[f] Quero qualiter eſtimat iſtud incertũ. Dicit gl. q̃ eſti mabit ſecũdũ q̃d cõmuniter euenire ſole 1 bat † nõ inſpecto q̃d q̃nq̃ pluris, q̃nq̃ minoris. Facit ad hoc q̃d no. in l. qd ergo. §. pœna grauior. ſ. ex q̃bus cau. infa. irro. in g gl. magna. Opp[g]. ſ. de cõtrahẽ. emp. l. hęc 2 emptio. vbi emptio nõ põt cõſiſtere † ſine re. Sol. verba vẽditionis ſunt inſpiciẽda diligẽter: aut eẽ vẽdo tibi piſces q̃ capiẽtur: & nullis captis nõ valet vẽditio: vt l. cõtraria: ſicut ſi vẽdo fruct⁹ qui naſcẽtur, & ſimilia. Aut vẽdo ipm iactũ, ſeu ipſam pceptionẽ, & ſic ſpẽ ipſam: & tũc loquit lex iſta. Hoc determinaui plene in l. cotẽ. §. qui maximos. j. de publicanis.

1 ☞ Actio quanti minoris eſt duplex: ſcilicet ciuilis & prætoria.

2 Intereſſe commune ab intereſſe ſingulari quod differat.

3 Actio quanti minoris prætoria, in quo differat a quanto minoris ciuili,

4 Quando ſingulare intereſſe non poteſt uenire, habetur ratio intereſſe extra rem.

5 Vendẽs ignoranter rem uitioſam quando teneatur quãto minoris emptor fuiſſet empturus: & quando teneatur ad totale intereſſe.

6 Aſſerens ſeruum fidum & charum, ad quid teneatur.

h Vlianus. [h] Qui tradit rẽ vitioſam ſciẽter, tenetur ad intereſſe etiã extra rẽ, ſi dum eis opponitur exceptio per emptores quod imminet periculum euictionis, tunc ipſi replicant propter illud pactum quod non tenetur de euictione nec ad pretium. vnde ad replicandum ita fauemus replicanti, ſicut fauemus excipienti. l. finali. & ibi notant omnes. C. de eden. l. final. §. finali. ad leg. Falcid. & no. in l. j. §. editiones. & de eden. Et ad hunc effectum bene videtur facere dicta l. cum ea conditione. in prin. infra, de euict. Et ad materiam vide quæ dixit Cyn. & Bald. in l. non dubitatur. C. de euict. & vide hic Pau. de Caſt. qui allegat gloſ. in dicta l. ſi familiæ, & quædam alia ponit. Adde quod operetur pactum quod non teneatur de euictione. Ioan. And. in addi. ad Specula. in titu. de emptio. & venditio. §. fina. in princ. vbi vide aliam quæſtionem.

c ſ POMATES. ¶ Pactum quod quis. Vide Ro, conſi. clxix. ſingu. ſuo clxxviij. inci. ſi vendo rem. col. iiij.

d ſ P. PAVL. P. ¶ Poſſit repeti. Iſtud ſingulariter limita procedere, quando eſt factum pactum in genere a quocunque euinceretur: ſecus ſi in ſpecie, puta a Sempronio: quia tunc non tenetur ad pretium. Text. eſt ſingularis in l. qui libertates. ff. de euict. ſecundum Roma. ſingu. ccclxxxviij. incip. ſi vendo, vide omnino Crem. ſing. clviij. vbi iſtud declarat. Item nota iſtud procedere in permutatione. gloſ. ſing. in l. ſi familiæ. C. famil. erci. Et ille qui dixit ſi velle teneri de facto ſuo, teneatur de facto authoris, vide Bald. in cap. j. ad fin. qui ſucceſ. tene. vide Crem. ſing. xxxij. & intelige de authore vniuerſali. Secus in ſingulari: vt per Crem. ſingulari clviij. de quo ſ. habes etiam ad Barto. in Rubr. de euict. & ad Barto. in Rub. de euictionibus.

e ¶ Si iactum. In prin. huius l. &c. eſt ſingularis ſecundum Ro, in l. ſtipulationes. xxxvj. col. de verb. obliga.

f ¶ Glo. no. allegat Bal. in l. ſi ea lege. in vltri. col. C. de vſura.

g ¶ Opp. & vide quod no. Bal. in l. ſpẽ. C. de do. & in l. ſi ea lege. in ij, col. C. de vſuca. & Bar. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram, dq̃ verb. obli.

h ¶ Iulianus. In materia huius legis vide hic Paulũ de Caſt. q̃ quẽrit vtrum ignoran

venditorem ad tradendum rem emptori emptore pretium soluente non aliter sicut in simili dicit Bar. in d. §. qui ita. facit ad prædicta: quia exceptio, q̃ vna cum actione nascitur, etiã si non opponatur, potest per iudicem supplari. l. lecta. in versi. dicebam. & ibi Bart. s. si certum petatur. Bart. in l. si vnus. §. pactus. ff. de pactis. & nota in dicto §. qui ita. Sed quid si lata sententia fiet executio, an in executione posit excipi de pretio non soluto, vel de re non tradita? Vide Bart. & quod ibi scripsi in l. si duo. §. si quis iurauerit. s. de iureiu ran. Et intellige istũ rex. & per. Bald. in l. ij. C. de his quæ sub modo. & in l. si pater. C. de actio. emp. & in l. per hãc. in iiij. col. de tempo. appel. Et an sit nata actio pretio non soluto, vide Bal. in l. si traditio. C. eo. & ibi glo, no. dicit ꝓ si vigore statuti vẽditor nullam exceptionẽ opponere possit, ꝓ tamen ei permittetur vti iure retentionis rei loco pignoris. Et istum tex. etiã intelligit Bal. in l. j. C. de vsu & fruc. lega. si a venditore opponatur: alias non. Et idẽ Rapha. in l. eum qui ita. de verb. oblig. & Ang. in l. inter. in princi. & ibi probatur s. de pact. & adde ad supradicta Bal. in l. ex his prædijs. C. de euictio. & vide hic Paul. de Cas. & vide ad istum tex. quæ dixi post Fulgo. in l. filiæ licet. C. de colla. dũ retigi verum sit necesse ꝑ ista exceptio, tu non soluisti pretium, opportune per venditorem. Nam Fulg. in d. l. filiæ. vt s. retuli, tenet cõtrarium. & circa id quod tangit glo. j. hic, vide Bar. in l. si soluturus. s. de sol. in ver. quæro iuxta hoc, pretio soluto, &c. Idem sequitur Bal. in l. si traditio. in ix. q. C. eo. & Bar. in l. si stipulas. §. pe. s. de cõtrahen. emp. & in l. curabit. C. eod. ti. de act. emp. & si empror primo soluit partẽ pretij, postea soluat aliã partẽ: an venditor teneatur restituere fructus pro rata primæ partis solutæ? Et dicitur ꝓ sic. Idem sequitur Bar. per iura superius allegata. Sed quid si venditor cadat a possessione, an poterit agere hypothecaria? Vide Bald. in l. final. C. cõmo. & in l. eum cui. C. de actionibus & obligationibus. Adde ꝓ ille, qui offert pretium, debeat realiter offerre, voluit Petr. de Ancha. consi. cccxxxij. Quo vero ad dictum Bal. in l. si pater, s. eo. A dde quod idẽ voluit Bal. in additionibus ad Speculatorẽ, in titulo de sententia. circa princip. Quo autẽ ad exceptionem pretij non soluti, adde Pau. de Castr. consil. cxliij. Et de intellectu huius §. vide Ange, consi. cxliij.

❧ P O M A T E S. ¶ Offerri. Circa materiam huius §, vide Alex. cõsi. xxvij. incipien. viso libello. in ij. col. vers. cõsulo tamẽ. in j. vol. vbi voluit ꝓ implementum pendente iudicio valeat. Et hoc dictum Bar. sequit hic Pet. de Ancha. consi. ccccxxxij. incipiente, visis diligẽter actis. & ibi tenet vers. septimo aduertendum, quod si promisi tibi vẽdere aliquid, p certo pretio quãdocũque illud mihi soluere, intelligatur quã primũ poteris: & ibi per eum. Et nota si ꝓ tex. dicat offerri: tũc intelligitur si apte petat. Ita Baldus in l. ij. C. de his quæ sub modo. Bal. in l. prima, vlti. col. C. de vsuris. & in l. si pater. C. de act. emp. & in lege prima. secũda col. C, ne lice. ter. pro. Cuius tamen declarationẽ non puto veram, p tex. in l. si pater. in fine. C. eodẽ. tit. de quo vide ibi Pau. de Cast. Confirma per gl. in c. fi. de rescrip. Et vide Alex. in l. iiij. §. hoc autem iudiciũ. in v. col. ff. de dam. infect. Panor. consi. lxvj. in j. vol. & cõsi. lxix. in vlti. col. in ij. volu. Barba. consi. viij. in xiij. col. in j. volu. Vide etiam Alex. consi. xxxix. col. j. vol. v. & in c. in tantum. col. ij. de simo. Barba. cõsi. xxv. col. in iij. volu. Et vide Alex. consi. xlix. vol. ij. & Alex. in simili consi. j. col. fi. vol. j. & Are. consi. lxx. col. j. & consi. xcvj. co. fi. & Alex. in l. filiæ licet. C. de colla. & consi. lvj, vol. ij.

❧ P. P A V L. P. ¶ Offerri. An ista oblatio debeat esse effectualis, vel sufficiat verbalis, vide Com. consi. l. incipiẽt. nauta quidã. in j. col. vbi vult ꝓ sufficiat verbalis, ex quo aliquid est implendũ per aliũ. Ideo nõ requiritur actualis solutio, nisi aduersarius acceptaret, & vellet tradere rẽ, vel facere illud, ad quod tenetur. Et ibi quædã allegat, vide per eum. Adde etiã ꝓ si venditor pendente iudicio offerret se paratum tradere, & traderet, reconualesceret iudicium: vide Alex. consi. xxvij. in ij. col. ad fi. & cõsi. lxxvij. in fi. & cxxvij. in v. volu. col. j. vide etiã Alex. consi. ccclxv. in pen. col. vbi dicit ꝓ ille, qui non implet, non põt conqueri de aduersario, si non implet quæ vult agere, oportet ꝓ impleat causam continentiæ. Dicit Bald in rub. quomodo procedi debeat in inuest. ab fideli. & talis exceptio rei non traditæ, seu non implementi potest opponi etiã agenti ex instrumento, quod habet executionem paratam, & cõtra quod nihil opponi potest, etiã ex dispositione statuti, vide pulchre Alex. consi. cxix. incip. viso processu. per totũ, maxime in ij. col. Ias. in l. cũ qui. §. fi. de iureiur. & idẽ Alex. consi. cxcv. Roma. consi. ccxlv. & consi. cccclxxij. & Anto. de Raueña, in tract. de execu. instru. in xxvij. q. & præced. vide etiã ad cõfirmationẽ regulæ multa per Corf. & in repet. c. grãdi. de supplen. negli. præla. in vj. in ix. char. col. ij. Vide in materia, quæ habes ad Bar. in l. cum proponas. la ij. C. de pact. Sed quid si iudex nihil dicit de ꝑpio, nec pars opponat, an fiat præiudiciũ venditori, ita ꝓ nõ posit amplius petere, videt ꝓ sic, quia iudex verisimiliter nõ cõdẽnasset ad rei traditionẽ, nisi constaret sibi solutũ esse pretiũ. In contrariũ est veritas, vide Com. con. si. xix. inci. quædã nobilis vir. in j. col. vide Pau. de Cast. hic circa fi. & adde ꝓ regula istius §. habet locũ solũ ante factam executionẽ per aliquã partẽ. secus si vna pars impleuit, & velit agere cõtra nõ implentẽ, vide Bal. p illũ tex. in l. in ciuile. in prin. C. de rei vendi. Alex. in l. cũ proponas. C. de pact. in ij. fallẽ. Itẽ ista regula procedit parte opponente: alias secus, vide Pau. de de Cas. hic. Itẽ si non facis quod debes, & ego nõ facio quod deheo, nõ obtineas quod oportet. Allegat gl. in l. iii nõ fuerit. ff. de iureiu. vide Alex. consi. ccxxij. in pe. col. vers. cõstat autẽ. vol. ij. & omnino in A post. in l. quæro. §. inter locatorẽ. j. locati. Aliquid p Corf. cõsi. clxxxxj. in prin. Item de regula huius §. quæ procedit siue qs agat, siue excipiat de contractu vltro citroq; obligatorio, prout in excipiente loquitur tex. in l. quæro. §. inter locatorẽ. j. locati. in l. cũ proponas. la ij. C. de pac. in l. siue apud acta. C. de trãsac. Alex. cõsi. lxx. Item aduerte, quia in cõtractibus innominatis, satis est ꝓ quis impleat eo modo quo potest: sed in cõtractibus innominatis, nõ posit quis agere, nisi perfecte impleret, vide Ias. post alios, in l. apud acta. in vlt. col. C. de transac. Itẽ de regula & quinq; limitationibus, vide Fel. in c. iij. extra, de iureiu. Itẽ ꝓ exceptio nõ implementi non posit opponi p tertiũ, vide gl. in l. ij. ff. si ager vecti. quam Bar. allegat in l. ij. de excep. rei iud. sed solũ ad hoc quã per solutionẽ ficti allegat caducitas, sed etiam põt intelligi qã simpliciter opponit exceptio nõ implementi: vt per Bal. ibi, & per Bar. in trac. reꝑ faliarũ. in ij, articulo in liiij. princ. Itẽ pro regula & ꝓ ista exceptio opponi posit etiã per singularẽ successorem, vide not. Are. consi. lxx. in j. col. & ꝓ siue agẽdo vel excipiendo põt opponi. Itẽ ad illud quã dictũ est, an per tertium opponi posit hæc exceptio, vide latius Bal. in additionib. ad Spe. in ti. de loca. in iij. col. qui loquit ad terminos glo. in l. ij. ff. si ager. vect. Itẽ ad illud quod dictum est ꝓ sufficit impleri etiam pẽdente iudicio, vide quod dicit Bal. in l. per diuersas. in xiij. quest. C. mãdati. Item ad reg. & ꝓ non implens pro parte sua non posit cõstituere aduersarium in mora, vide late Ro. consi. cciiij. in ij. col. & seq. & ibi etiã ꝓ ille tenet primo implere cuius obligatiõis dies primo cessit de quo vide quã habes ad Bar. in l. si quis maior. C. de transac. Item ꝓ requirat realis oblatio, vide per Pet. de Anch. late consi. cccxxxj. inci. visis diligẽter. in j. & ij. col. vide ꝓ declaratione Bar. in l. si soluturus. ff. de solu. vbi dicit ꝓ nõ tenet actualiter tradere si non cõfidit de aduersario: sed satis est ꝓ exponat. Itẽ ꝓ in casu huius §. mere posit agi, licet agens non offerat pretiũ, obstat tamẽ exceptio, vide per Iaso. in l. iuris gentiũ. in prin. in ij. notab. ff. de pac. & si nõ opponit exceptio procedit iudiciũ, vide Alex. in l. filiæ licet. C. de colla. Qũ autẽ aduersarius recusat omnino accipere, vide Alex. in l. qui Romæ. in prin. ff. de verbo. obli. Itẽ ꝓ ista regula procedat, nedũ qã cõtractus tendat directe & expresse ad obligandum vtrunq; sed etiam si tacite, & extra id quod agitur vt si promittatur aliquid, quod sit indebitum pro parte, vide Ias. in l. si non transac. C. de iuris & facti igno.

a ❧ P O M A T E S. ¶ An postea. Vide in simili pulchram quæstionem quã ponit dominus Alexan. post Barto. ibi in l. si constante. in secunda col. §. fi, j. solu. matri. & vide Panor. cõsi. lxix. in ij. vol. & in cõsi. lxxv. in vlti. col, eod. volu. Alex. consi. cxix. in ij. col. iiij. vol. & in consi. xvij. & cxxj. in prin, eodẽ volu. iiij. & Alexan. etiã lxxiij. col. j. volumi. ij. col. ij. & consi. cxxj. columna fina. eodem volumi. v. & Soci. consi. cxj. & Alexan. lxxiij. col. j. volu. v. Roma. cõsi. v. & Soci. consi. cxj. in v. & vj. col. & seq. in quinto dubio.

b ❧ P. P A V. P. ¶ De fundo dotali. Vide concordiã per Ias. in l. quoties. in ij. fallen. C. de rei vendica. & late Ias. in l. in bonæ fidei. in ij. & iij. col. de eo quod certo loco. limita tamen. istud ꝓ aliud sit venditio, aliud pactũ de vẽdendo, non procedere vbi statutum diceret venditionẽ statim esse factam oblato pretio. vide Barba. consi. lj. volu. j. col. xvi. & seq. & pro singulari declaratione, quando dicatur facta ad mensuram, vide Pau. de cast. & Bal. in l. sicut. C. de actio. empt. Item vide ad regulam Alex. consi. xc. in v. volumi. in ij. col. Bar. consi. cxviij. incip. in quæstione domini Caroli. vbi loquitur de insolutum dationis.

b ¶ De fundo dotali. Habes hic an propter pretiũ nõ solutum ex contractu emptionis debeãtur vsuræ pretij? sed dubium est quid in pretio non soluto ex pacto de vendendo an debeantur vsuræ. Et dicendũ quod nõ: quia aliud est vendere, & aliud est pactũ de vendendo. lege prima. C. de pact. pigno, & ibi Iacob. Butri. et Ang. gl. in lege, in bonæ fidei. ff. de eo quod certo loco. & quod volunt Ang. in cõsilio clxvj. vel cxcvj. incipien. ex forma & serie dictorum instrumentorũ. & facit Clementi. j. de renuncia. vbi dicitur quod aliud est renunciare beneficio, aliud pactũ de renũciãdo. & facit l. si quis argentũ. C. de donatio. & quod per illam legẽ dicit Salice. & alij in l. in bonæ fidei. alias in lege, legem. C. de pact. dum dicit quod aliud est donatio, aliud pactum de donando. & facit lex. j. ff. de administ. tuto. & facit l. si sterilis. §. si tibi fundum. j. eodẽ. & l. qui fundum. s. de cõtrahen. emptio. ergo in pacto de vendendo non potest habere locum quod dicitur in lege, curabit. de acti. empti. vbi emptor, qui percipit fructus rei emptæ, tenetur ad vsuras pretij non soluti: quia tales vsuræ sunt permissæ de iure Canonico vsque ad probabile interesse: ne quis locupletetur cum aliena iactura. & ibi glossa. voluit quod separata emptione, re tamen non tradita emptor agit vt tradatur res cum fructibus: an etiam vt soluat pretium cum vsuris. gloss. decidit quod sic. quæ gloss. allegatur pro singulari, in l. petens. C. de pact. & glo. in c. conquestus. de vsuris. quæ dicit quod possunt peti vsuræ tanquam interesse. & ibi dixit Pet. de Ancha. quod interesse nedum consistit in damno habito, sed etiam in lucro cessante: vt etiam si venditor erat solitus mercari, & si habuisset pecuniam in termino constituto, lucratus fuisset in mercimonijs. Bene facit quod habetur in illo §. alias. in d. l. curabit, vbi si emptor pretio non soluto habuit rem: venditor petit interesse. sed ex pacto de vendendo ista cessat: quoniam talis præsumitur contractus, qualis apparet in sui prima figura. l. quamuis. C. si quis alteri vel sibi. cap. illo vos. de pigno. c. ad nostram. de empt. & vendi. & quod voluit Bald. in c. j. de feudo in vicem legis commissoriæ. & in l. cum precibus, C. de proba. & in c. j. de feudo. sed prima sui figura sonat in pactum de vendendo, & non in venditionem: ergo: in pacto de vendendo pensio percepta ex re pretio non soluto extenuat sortem, id est, pretium: vt l. j. & ij. de pigne. acti. Facit c. j. in versicu. si sortem suam, &c, de vsuris, vbi est casus. Facit c. ij. & c. conquestus. eodem titul. Quid autem sit dicendum quando in tali pacto de vendendo fuisset datum aliquid nomine arrharum? Et dicunt mea

quod sunt pro parte pretij, iuxta not. in l. fi. C. de sponsa. et in l. Titia de verbo. obli. et in c. gemma. de sponsa. et præsumitur mutuum illud datum nomine arrharũ i pacto de vẽdẽdo, ꝓ sit pretiũ cõtractus emptiõis, & voluit paliare et occultare ꝓ esset mutuũ sub falso noie vẽditionis: sicut sæpe numero videmus i simili in muliere vt posit donare viro cõstãte matri. fingit se vẽdere. l. si spõsus. §. circa. de dona. inter virum & vxorẽ. xvj. qõ. iij. si sacerdotes. sicut quãdo mulier cõstituit se principalẽ, quando vult fideiubere. lege, quamuis. ff. ad Velleia. xiiij. q̃ stio. iij. plerique. et ibi glo. et glo. in l. scire leges. s. de legi. quã allegat Ange. pro singulari. et Bald. in l. non dubium. C. de legibus. Ideo quando videmus istas insolitas cautelas in cõtractibus, voluit gl. singularis in l. si quis sub conditione. ff. de conditio. institu. et ibi Bald. quod inducant præsumptionẽ fraudis: et sic præsumitur mutuum. Iõ esset vsura, si peteret accessiões. Facit gl. valde singularis in l. cum allegas. et quod ibi Bal. C. de vsur. & quod habetur in c. significauit. de cens. Cum enim ibi fit mentio pretij, præsupponitur quod sit venditio. l. j. §. qd̃ superficiẽ. et ibi Bar. ff. de supsici. et ibi Bar. glo. et Bar. in l. apud Celsum. §. si quis aũt. ff. de doli except. et in §. si cũ legitima. in ea. d. tex. in l. fi. C. de præd. curia. libro decimo. gl. et Bal. in l. cũ dotem. C. de iure dot. et in l. j. in vj. quæstio. ff. pro socio. & l. ex conuentiõe. C. de pact. do. Abbas in ca. ij. de postulatio. ergo sequitur quod fuit venditio. Sed cũ in instrumento dicitur expresse quod fuit pactum de vendendo, apparet ꝓ huiusmodi instrumentum cum sit in fe varium, et cum clausulis in consuetis, inconsuetum est quod in pacto de vendendo debeantur arrhę, qd̃ præsumitur vsurarium, vendicat sibi locum dispositio dictæ l. iij. C. plus valere. Quo casu dixit Pet. de Anchara. in dicto c. ad nostram. de emptio. et vẽditio. quod licet pactum adiectum sit licitum, vt l. ij. C. de pact. inter emptorem & venditorem. et antequam reducatur secundus emptor conquestus: tamẽ hoc fallit quando in pacto lucretur fructus: vt ibi, et nota per glossam in dicto c. ad nostram. concurrunt aliæ coniecturæ, per quas presumi potest contractum fuisse simulatum, et in fraudem vsurarum. Itẽ facit ad hoc glossa valde singularis in ca. plerique. xiiij. qõ. iij. de qua fecit festum Ioãnes Calderinus in repetitione capituli, nauiganti. de vsur. et Salice. in auth. ad hæc in xiiij. quæstio. C. eodem titulo. de vsuris. & dominus Laurẽtius in suo tractatu de vsuris. qõ. viij. qui voluit ꝓ si aliquis dedit pecuniam negotiatori vt inde emat merces, et dẽ sibi partẽ lucri: qd̃ talis cõtractus nõ est licitus, si periculum spectet ad accipientem pecuniam: quia videtur esse contractus mutui. Et idem voluit Baldus in l. prima. C. pro socio. in decima quẽstione & idem voluit Salicetus ibi. Et sic colligitur ex doctrina illius glossæ quod si lucrum spectat ad dantem, periculum spectat ad recipientem, contractus est vsurarius. sed ita fuit in casu nostro: quia lucrum voluit ex pecunia. sicut iste qui dedit pecuniam, et periculum est illius, qui recipit pecuniam, qui habet necesse reddere vel sibi computari: ergo est interim debitor quantitatis. Incendium. si certum peta. A dde ꝓ aliud fuit sit vendere, aliud pactum de vendendo Paulum de Castro. cõsi. cxxxij. & eundem Alexandrum consilio lxxij. tertio libro. An autem sit licitum dare pecuniam mercatori cũ hoc ꝓ capitale sit saluũ, vide plene Rom. cõ. cxxxviij. Baldum cõ. xxxj. v. libro.

❧ P O M A T E S. ¶ De fundo dotali. Pro declarat iõe vide Ale. in l. j. §. fina. ff. de rebus eorum. Alexan. consi. cxxj. in j. col. in iiij. vol. cum tribus præcedentibus. A ret. consi. clx. in v. & vj. co. et seq. in quinto dubio.

a ¶ Si fructibus. In principio huius §. &c. Vide Bartolum in l. si filius. §. j. de verborum obligationi. vide quæstio. notab. per Barto. in l. cum filio. in fin. de legatis primo. et dum dicitur, dic de pensionibus perceptis an petantur vt fructus, vel vt interesse per emptorem. vide per Baldum in l. si traditio. i vltima quæstione. C. eodem. Et generaliter quomodo fructus et pensiones debeãtur emptori, vide omnino Bartolum in l. fi. j. de iure fisci. hic allegata. et Bald. in l. j. in iiij. colum. C. de vsur. et fruct. leg. adde Roma. consi. x.

b ❧ P P A V. P. ¶ Si Titius Adde ꝓ ista opinio communiter approbatur, super quo vide omnino Felinũ in c. significante in iij. co. de rescriptis. vt refert Alex. sæpe in consilijs hoc tenuisse, vide etiam pulchre Pau. de Cast. in l. si venditor. supra eo. vide Socinum in l. demonstratio falsa. in principio. in ij. col. ff. de conditio. et demonstra. Et ad id quod dicit Pau. de Ca. vbi supra vide omnino Alexand. consilio clix. in v. volu. in vltima co. vide etiam in materia Alex. consilio cxxxiij. incipien. viso processu. in viij. col. et consilio cclxiij. in vltima columna et consi. ccccxl. in j. & ij. columna. latius cõsilio cccclxvij. vbi ponit quid importent illa verba, qua nãque fit, & illa verba, siue ibi alia coerctione soleant etiam esse veriores. vide in materia Pau. de Castro. consil. ccclxxix. incipien. in causa quæ vertitur coram & de clausula saluis alijs verioribus. & similibus, vide Bald. in cap. primo. de cap. qui cur. vend. Vide etiam in materia Ang. in l. si fines. C. de euictio. in lect. Flo. & quod illa clausula, pro omnibus & singulis iuribus suis, quæ iura suis finibus continentur, solum tractatur circa accessoria, puta circa seruitutes & similia, vide Speculatorẽ. titu. de emp. & vendi. §. sciendum. dum ponit formulas instrumenti venditionis. Panormi. post cæteros i c. cum ad sedes. de restitu. spoliat. in j. chart. Item plures concordantias ad cõmunem opinionem de qua s. vide per Iaso. in l. j. in prima colum. versicu. quinto fallit. C. de summa trinitate. Item quod non procedit prædicta communis opinio, quando ante cõfines ponitur numerus perticarum, puta talis fundus centũ perticas cõtinet &c. vide Alexan. in dicto consilio clix. volumi. v. qui allegat Abb. in c. per tuas. de donati. Item pro opinione communi vide etiam Barb. in rub. extra de empt. ad fin. vbi dicit procedere etiam in alijs contractibus, quam in venditione. Item quod quando reperitur illud plus, licet totum veniat in venditione, teneatur vẽditor supplere pretium, vide Pau. de Cast. in l. ij. ad fi. C. de pericu. & commod. rei venditæ. Si vero reperiretur minus. tenetur venditor, licet venditio facta esset incipiens à corpore secundum Pau. de Cast. in locis prædictis. Sed in contrarium, vide eum consi. ccxxij. in noua impressione in j. parte Socinum in d. l. demõstratio falsa. & d. Imo. in d. c. per tuas. de dona. pro prima opi. vide Alex. cõsi. xcvij. de qua s. Item quod totum illud quod est intra cohærentias comprehendatur in venditione & in locatis, etiam si pretij qualitas aliud suaderet: vide Barba. consi. liiij. col. j. & sequen. etiam si aliquid cõprehensum ad alium spectaret: vide quæ dicit ipse in consi. lvij. eodem volumi. Sed in contrarium, vide Alex. & Soci. in l. serui electione. §. fi. de leg. j. & ea quæ scripsi ad Barba. in l. si domus. §. fi. de legatis primo.

b ¶ Si Titius. In princ. huius &c. Et per ista potest decidi quod not. vendidi fundum expressis confinibus, & dixi quod erat duorum modiorum: si reperitur maioris quantitatis, an cedat emptori? Oldra. consi. ccxxxij. consuluit quod quandoq; loquens vtitur terminis denotãtibus certam mensurã: tũc non venit id, quod est plus, sicut est contra. deceptus in mensura agit ad supplementum. c. per tuas. de donationibus. Quandoq; vtitur terminis donantibus species, seu certum corpus, licet adnexitur certum numerum vel mensuram: tunc id, quod est plus, cedit emptori: quia mensura vel numerus hoc casu videtur adiectus causa demonstrationis: & falsa demonstratio nõ vitiat. l. demonstratio falsa. Exemplum, si dixi, Vendo tibi talem fundum sic confinatum, qui est trium modiorum. Secus si dixissem, Vendo tibi terram quatuor modiorũ in talibus confinibus. Et istis adde notata per Bal. in rub. C. de contrahenda emp. in xxij. q. per domi. Pet. de Ancha. & per Imo. in d. c. per tuas. A dde quod dicta Oldradi sibi assumpsit do. Ang. in addi. ad Spec. in titu. de emptio. §. j. in fin. & vide Pau. de Cast. consi. ccclxxvij. vbi aliam quæstionem.

c ¶ Solutio illa est vera. Et hanc solutionem approbat Bal. in l. j. in iij. opp. C. de peri. & commo. rei vendi. & in iiij. opposi. & adde quod not. Bart. in l. ij. in princi. s. eo. & vide etiam Bal. in l. sicut. C. eo. & ibi etiam in fi. tenent dictum Barto. hic.

d ¶ Centum. Et cum Bar. hic transit Bal. in l. j. in iiij. oppo. C. de pericu. & cõmo. rei vend. per Sali. in l. j. eo. tit. & vide Bar. in consi. in quæstione domini Cioli de Antia. & quod dixi post Bar. in d. l. quod sæpe. §. in his.

e ❧ P O M A T E S. ¶ Sed si vẽditor. Vide Alex. cõsi. cxx. in ij. co. in ij. vol. vbi aliqua dicit in ꝓpositio. & cõsi. cxxvij. in prin. eo. vol. ij. Et vide in fin. j. li Alex cõsi. viij. iiij. co. & in materia huius §. vide Io. An. in addi. inci. hic q̃ rereꝛ si vẽditor. refert & sequitur Bal. in rubr. C. de cõtrahẽ. em. Pau. de Ca. in l. si seruũ. s. eo. vide Alexan. consi. ccxxiiij. incip. viso processu. in vij. colũ.

f ¶ Idem Celsus. in princip. Nota hic valde notabilem casum, in quo quis cogitur emere: vel alter cogitur vendere. & istum text. not. allegat Barto. in l. serui electione. §. j. & ij. de legatis primo. & ibi latius per Bal. & do. Ioan. & Bal. in l. j. in ij. oppo. C. de pericu. & commo. rei vend. Et dicit Bal. in d. l. serui electione. §. j. quod iste tex. non habet locum in alienatione facta titulo lucratiuo. allegat l. is qui fundũ. de vsufruc. lega. Sed Bar. in d. l. serui. §. fi. tenet contra. & vide quod no. Bal. in l. j. in prin. C. communi diuidundo.

g ❧ P. P A V. P. ¶ Personali debetur. Limita vt per Pau. de Castr. in l. si fratres. C. communia vtriusq; iudi. vt non procedat, quando promisisset qs fundum aliquem in totum communem, licet in diuisione fuisset alteri adiudicatus, vt per eum.

a ¶ Si fructibus. [1] Fructus extantes seu pendentes videtur venditi vendita re: pensiones, et cætera quæ debentur occasione rei ex re debẽtur venditori, licet cedere teneatur emptori. hoc dicit. Circa istud vide l. fi. §. fi. infra de iure fisci. et ibi dixi. Dicitur hic quod actio debet cedi si res extat. contra not. in l. arbitrio. supra de dolo. et ibi dicã. et per Cy. in l. non moriturum. C. de contra. stipula. Item oppon. infra ea. l. §. idem Celsus. Sol. ibi pretium succedit loco rei: vnde res non dicitur amissa. hic quando res est simpliciter amissa.

☞ *Venditio ad mensuram quando dicatur fieri.*

Incrementum quod accidit rei uenditæ quando sit uẽditori.

b ¶ Si Titius. [b] Alluuio superueniens ante traditionẽ prodest venditori ad mensuram, si fuit ignorans: secus si sciens. hoc dicit. Op. incrementũ debet cedere lucro emptoris: vt Inst. de cõtrahen. emp. §. sed & si post emptionẽ. Solu. illa est vera ꝓ hic fuit facta venditio † ad mensuram: in cõtrario simpliciter. Intelligo aũt ad mensuram fieri, quando constitutur pretium pro numero mensuræ. Secus si dicerem, Vendo tibi tale prædium pro mille, & dico ꝓ sunt centum [d] iugera: tunc enim non dicitur vendi ad mensurã: & tunc indistincte tenebitur venditor, licet alluuione decreuerit: quia modus minor reperitur: vt s. ea. l. in prin. Sed si vẽditor [e] vendit ad mensuram, dicitur † venditio conditionalis: merito incrementum, quod accidit rei ante mensurationem, prodest venditori, vt hic, & l. si in venditione. §. j. s. de peri. & commo. rei vendi. & l. qd̃ sæpe. §. in his s. de contrahen. emp. &c.

Si fundum. Causa lucratiua cum non lucratiua cõcurrit. h. d.

In his autem. In hac actione venit dolus & culpa circa ipsam, & circa accessoria. h. d.

f Idem Celsus. [f] Quando pars ꝓ indiuiso actione personali debetur, [g] illud, quod ex diuisione debitori obuenit, ex vigore eiusdem obligationis debetur. h. d. Oppo. s. commu. diuidũ. l. communi diuidundo. §. si debitor. Sol. hic debetur fundus actione personali: ibi actione reali. Vnde non præiudicatur creditori ignoranti, nisi ipsemet di

g ¶ Si Titius. In princ. huius &c. Et per ista potest decidi quod not. vendidi fundum expressis confinibus, & dixi quod erat duorum modiorum: si reperitur maioris quantitatis, an cedat emptori? Oldra. consi. ccxxxij. consuluit quod quandoq; loquens vtitur terminis denotãtibus certam mensurã: tũc non venit id, quod est plus, sicut est contra. deceptus in mensura agit ad supplementum. c. per tuas. de donationibus. Quandoq; vtitur terminis donantibus species, seu certum corpus, licet adnexitur certum numerum vel mensuram: tunc id, quod est plus, cedit emptori: quia mensura vel numerus hoc casu videtur adiectus causa demonstrationis: & falsa demonstratio nõ vitiat. l. demonstratio falsa. Exemplum, si dixi, Vendo tibi talem fundum sic confinatum, qui est trium modiorum. Secus si dixissem, Vendo tibi terram quatuor modiorũ in talibus confinibus. Et istis adde notata per Bal. in rub. C. de contrahenda emp. in xxij. q. per domi. Pet. de Ancha. & per Imo. in d. c. per tuas. A dde quod dicta Oldradi sibi assumpsit do. Ang. in addi. ad Spec. in titu. de emptio. §. j. in fin. & vide Pau. de Cast. consi. ccclxxvij. vbi aliam quæstionem.

c ¶ Solutio illa est vera. Et hanc solutionem approbat Bal. in l. j. in iij. opp. C. de peri. & commo. rei vendi. & in iiij. opposi. & adde quod not. Bart. in l. ij. in princi. s. eo. & vide etiam Bal. in l. sicut. C. eo. & ibi etiam in fi. tenent dictum Barto. hic.

d ¶ Centum. Et cum Bar. hic transit Bal. in l. j. in iiij. oppo. C. de pericu. & cõmo. rei vend. per Sali. in l. j. eo. tit. & vide Bar. in consi. in quæstione domini Cioli de Antia. & quod dixi post Bar. in d. l. quod sæpe. §. in his.

e ❧ P O M A T E S. ¶ Sed si vẽditor. Vide Alex. cõsi. cxx. in ij. co. in ij. vol. vbi aliqua dicit in ꝓpositio. & cõsi. cxxvij. in prin. eo. vol. ij. Et vide in fin. j. li Alex cõsi. viij. iiij. co. & in materia huius §. vide Io. An. in addi. inci. hic q̃ rereꝛ si vẽditor. refert & sequitur Bal. in rubr. C. de cõtrahẽ. em. Pau. de Ca. in l. si seruũ. s. eo. vide Alexan. consi. ccxxiiij. incip. viso processu. in vij. colũ.

f ¶ Idem Celsus. in princip. Nota hic valde notabilem casum, in quo quis cogitur emere: vel alter cogitur vendere. & istum text. not. allegat Barto. in l. serui electione. §. j. & ij. de legatis primo. & ibi latius per Bal. & do. Ioan. & Bal. in l. j. in ij. oppo. C. de pericu. & commo. rei vend. Et dicit Bal. in d. l. serui electione. §. j. quod iste tex. non habet locum in alienatione facta titulo lucratiuo. allegat l. is qui fundũ. de vsufruc. lega. Sed Bar. in d. l. serui. §. fi. tenet contra. & vide quod no. Bal. in l. j. in prin. C. communi diuidundo.

g ❧ P. P A V. P. ¶ Personali debetur. Limita vt per Pau. de Castr. in l. si fratres. C. communia vtriusq; iudi. vt non procedat, quando promisisset qs fundum aliquem in totum communem, licet in diuisione fuisset alteri adiudicatus, vt per eum.

a ¶Ex vendito. A d istum tex. vide quæ dixi in d.l. curabit. & c.
b ✠P. P A V. P. ¶Precaria possesio. Quare ista glo. concordetur cũ glo. in l. ab emptione. ff. de pact. vide Alex. consi. xvij. in ij. col.
b ✠P O M A T E S. ¶Possesio. Vide Alex. cõsi. xxvij. inci. viso libello. in ij. col. versi. ex prædictis obli. in j. vol. & ibi plene Soci. consi. cj.
c ¶Mandaui tibi. Vide omnino Bal. in l. cum per eos. C. siqs alteri vel sibi. & l. si mutuam. C. de exercitoria. & ita etiam istam quæstionẽ sabbatinã decidit Ang. in l. possesio. §. fi. de acqui. pos. scilicet q̃ domino nõ acquiritur actio immediate: vt est casus ibi: nisi ex re seu pretio domini empta. í d.l. quod p̃curator. & hic. Adde aliam quæstionẽ de procuratore qui habuit mandatũ ad emendũ fundum ad dimidiam, qui emit, & pretium soluit de dimidio nomine domini, aliam dimidiã partem emit nomine suo, & totũ posse dit p̃ trigita annos, an præsciripserit, & an teneatur fructus computare, vide Io. And. í addi. ad Spe. de emp. §. j. ver. nonnunquam.
d ¶Opp. glo. de l. Lucius. Vide Bart. in l. cum stipu. j. de verb. oblig. in versi. quæro vtrum ista vsura, &c. Adde Bar. in l. j. C. de summa trinit. & quod ibi in margine notãter scripsi, & semper allegatur glo. & quod hic not. q̃ in cõtractu vendi tiõis debenẽ vsuræ, si emptor p̃cipit fructus, & pretiũ nõ soluit: vt no. etiã glo. & doct. in c. cõquestus. de vsur. & nota. per Bar. in l. in insulam. §. vsuras. sol. mat. & in l. at qui natura. §. non tantum. de neg. gest. & in l. curabit. C. eo. tit. & gl. & docto. in l. ij. C. de vsu. & ibi late Bald. &c.
e ¶In l. sed & si quis. Et sic hic colligitur vna opinio, an pœna cõuẽtionis exigi posit, q̃a variæ sunt opiniones, vt habeẽ hic. & í l. cũ allegas. C. de vsuris. & í l. stipulatio ista. de verobli. & in l. ij. §. itẽ si in facto. eo. ti. de verb. obli. & in l. sed & si quis. §. fi. si qs cautio. & in l. vtrũ. de peti. hæredi. & in l. rogasti. §. si tibi. si cer. pet. & í c. suã. de pœnis. vbi per Inno. & alios doc. & habeẽ í c. si ecclesiæ. xxxv. q. ij. & xij. q. ij. c. fraternitatis. & Domi. post Host. in c. dilecti. de arbi. gl. & Ang. in d. l. sed & si quis. §. fi. & in d. l. vtrũ. §. fi. Arch. in c. cũ deuotissimã. xij. q. ij. Spe. in ti. de obli. & sol. §. j. ver. ad primum. A dde Ro. plene consi. ccccx. Ang. consi. ix. Bal. consi. l. lib. ij.
f ✠P O M A T E S. ¶Pœna adiecta. vide Alex. consi. cxix. in pen. col. in ij. vol. Et de materia vsurarum vide quæ scripsi ad Bar. in l. rogasti. §. si tibi. si cer. pet. & in l. cum allegas. C. de vsuris.
g ¶Solitus est. Vide in c. ad nostram. de emp. & ven. & in c. illo vos. de pignoribus. & in c. conquestus. de vsuris. & no. in l. rogasti. §. si tibi. ℣. si certum per. & Bar. in l. cũ seruus. de condi. & demon. & Ro. in consi. xiiij. incip. licet variæ reperiantur sententiæ. & Host. in c. dilecti. de arbit. & ibi do. Anto. qui dixerunt quod pœna non posit exigi, nisi quantum contineat interesse. & Pet. de Ancha. in consi. cxxxix.
h ✠P O M A T E S. ¶Pœna adiicitur. Vide Alex. in l. diuortio. in x. col. ff. sol. ma. & consi. xxvij. in ij. col. in iiij. volu.
i ¶Loco interesse. Idem voluit do. Car. in c. ad nostrã. de empt. & vendi. vbi dicit: quidã habuerat à Titio cẽtum, & fecerat eidẽ Titio vẽditionẽ de quodam fundo valente ducenta: demũ per aliquod instrumẽtũ, p̃misit reddere uisisset: & sic nõ obstat. l. cũ in fundo. §. pe. j. de iure dotiũ. vbi ipse maritus diuisit qui habebat ius ĩ re: merito illud quod sibi obuenit in causam dotis obueniẽ. & est istud ad vnguẽ contra opi. Azo. in l. q̃ Romæ. §. duo fratres. j. de verb. obli. vbi vĩ dicere q̃ post diuisionẽ frater, cui deferẽ fideicõmissum, nõ põt petere nisi illã partẽ, quam alter frater habebat iure proprio, nõ illam quã habuit ab ipso fratre q̃ nõ petit. q̃d est falsum. Cum enim fideicõmissum debeat actione p̃sonali ex testamẽto: istud q̃d donauit cuic̃ fratrũ in partẽ, cadit in eã obligationẽ, sicut ab initio erat, p̃ indiuiso: vt hic, maxime cũ ipsimet, q̃ inuicẽ erãt creditores & debitores, diuiserãt: arg. d. l. cũ in fundo. §. pe. dixi in d. §. duo fratres, &c.

Si quid seruo. Quicquid lucrat seruus vẽditoris, pertinet ad emptorem &c:

Ex uendito. [a] Dictũ est ś. de act. ex empto. nũc vidẽdum est de actione ex vẽdito. Opp. fructus spectant ad emptorẽ à tempore cõtractus: vt l. curabit. C. eo. ergo currũt vsuræ. Sol. vt in gl. Item opp. gl. q̃ precaria possesio[b] non videtur tradita: vt l. ratio. §. fi. ś. eodem. Solue vt in glo. & bene.

Si inter. In actione ex empto venit illud quod deuenit ĩ pacto incontinenti apposito, & c.

Præterea. Sumptus facti in re vendita: per actionem ex vẽdito repetuntur. h. d.

☞ *Si mandaui vt rem emeres, & emisti: an mihi competat actio.*

Si procurator. Ex venditione procuratoris dominus obligatur, & sibi actio quæriĩ. h. d.

Quæro, cũ ex cõtractu p̃curatoris dominus teneat vtili ad exemplũ institoris, vt habuisti ĩ l. si pupilli. §. j. de neg. ge. Qualiter acquiritur actio domino per p̃curatorẽ: dic vt habuisti in l. quod procurator ex re. ś. de procu. Quærit gl. quid si mãdaui tibi[c] vt rẽ emeres † & emisti, vtrũ actio mihi competit. Dicit glo. q̃ est quẽstio sabbatina. Breuiter quidã ponunt hic casum: & in §. per contrariũ. ś. ea. l. scilicet q̃ actio ex empto quæratur per procuratorem: q̃ est verũ, si procuratorio nomine emisset, & ex pecunia domini: vt d. l. quod procurator ex re. Si autẽ emisset simpliciter, tunc nõ haberet dominus actionem. nisi sibi cederetur ad exemplum institoris: vt l. j. in fi. ś. de instito. & c.

1 ☞ *Pœna adiecta solutioni quantitatis, quod videatur adiecta in fraudem vsurarum in solito fœnerari.*
2 *Vsura quæ debetur ab emptore venditori, an sit licita etiã iure Canonico.*
3 *Exceptio doli quando habeat locum in solutione pœnæ.*

Idem Papinianus. Quando pœna cõsistens in quantitate solutioni quantitatis adijcitur, ĩ fraudẽ videẽ adiecta. hoc dicit.

Oppo. gl. ś. de peti. hær. l. vtrũ. in fi. Sol. illa intelligitur secundũ istam. Opp. gl. d de l. Lucius. [d] j. eo. cum simi. Sol. ibi pœna adijciebat facto, hic quantitati. Circa hoc e vide quod dixi tibi ĩ l. sed & si quis. [e] §. pe. ff. si quis cautio. super vltimã gl. quod dixi in l. rogasti. §. si tibi. & quod ibi per gl. ś. si 1 cer. pet. Quærit glo. † vtrum hoc sit verum f simpliciter q̃ pœna adiecta[f] videatur in fraudem vsurarum. Quidam q̃ sic in eo g qui solitus est[g] fœnerari. alij q̃ simpliciter. & istam tenet glo. Circa hoc vide extra de 2 pœnis. c. suam. † Quæro quid si pœna h adijcitur[h] in testamento. Respõdeo istam legẽ habere locum, vt l. iij. §. fi j. de annuis 3 legatis. Quæro, vtrum † ista vsura, quæ debeat ab emptore venditori, sit licita de iure Canonico. Respõdeo q̃ sic, quãdo emptor percipit fructus: quia tunc recipit vsu i ras loco interesse[i]. Ita tenet gl. et C. eo. l. curabit, extra, de vsur. c. cõquestus. Vltimo quærit gl. quomodo procedit l. apud Celsum. §. Labeo. j. de doli except. † quæ dicit 3 q̃ habet locum exceptio doli in petitione pœnæ. Solu. ibi opponitur exceptio doli: quia altero debet esse contentus vel re, vel pœna. hic opponitur exceptio: quia pœna excedit legitimũ modum vsurarũ, &c.

1 ☞ *Forma agendi in casu huius textus.*
2 *Qui timet cõtractum rescindi, potest petere vt approbetur.*

k **Si quis.** [k] Ex contractu facto cum p̃curatore colludente vel cum minore potest agi, vt voluntas domini di 1 scernatur. hoc dicit. † Quæro, quæ erit forma agendi in primo casu huius §. Reter: neq̃ à peccato vsuræ defenditur. Sed si hoc non facit in fraudem, nõ peccat: quia talis contractus emptionis est licitus. C. de pactis inter empto. l. si fundum. Sed si adijcitur hoc pactum quod emptor venditori restituat terram intra certum tempus, & venditor emptori det certam quantitatem pecuniæ quousq̃ ad dimidiam iusti pretij contingat: talis contractus iudicabitur vsurarius. l. cum hi. §. modus. de transac. C. mãda. l. per diuersas. Allegat quod notatur per Innocentium in c. ad nostram. de emptione & venditione. refert postea Ray. in summa dicere quod talis contractus præsumit vsurarius, ex eo quia modicũ est pretium respectu valoris rei, & ex eo quia emptor consueuit exercere vsuras. Allegat c. illo vos. de pigno. & dicunt doct. in dicto capitu. ad nostram. quod Archidia. sequitur illud quod voluit glo. in c. conquestus. de vsur. Nam Archi. Ray. Innocen. & alij sequuntur in venditione facta cum pacto de vendendo, quod de se vẽditio est licita, & etiam pactum de reuendendo est licitum. dicta l. si fundum. licet modicitas pretij iuncto pacto de retrouendendo reddat contractum vsurarium: ideo nõ debent lucrari fructus, quia etiam esset vsura: ideo extenuat sortem. vsq̃ ad §. si quis nihil est. Adde quæ plenius posui post ipsum in l. cunctos populos. vbi verba huius apostillæ inuenies.
k ¶Si quis. In principio huius §. &c. vide quod dixi post Barto. in l. cum lex. de fideiusso. in ver. circa secundum casum. vbi præiudicabit sibi, neq̃ posit, & c. In contrario facit lex prima. C. si maior fact. vbi requiritur quod ap-

probatio sit facta a maiore. et facit lex, doli. §. diuersum. & quod no. in l. si intra. C. de in integ. resti. &c.

✠P O M A T E S.
a ¶Modus agẽdi. Vide Roma. consi. ciiij. in fine.
b ¶Dolo. Si rescindit contractum ex forma legis, & elegan- ter. ś. de dolo. posses agere &c. Adde Bal dum. in l. dolum. C. de peric. et commo. rei vendi. et Bartol. in lege, si quos. de de curio. libro x. et Bal a dus in lege prima. in iij. columna versicu. sed hic quæro quid si vnus. C. plus vale re. et Bal. in lege, nõ dubium. in quarto opposito. C. de legibus. Sed limita q̃ lex resisteret cõtractui: q̃a tunc quanto plus velit stare, tanto minus valebit contractus. tex. iuncta glossa in lege a diuo. infra de ritu nuptiarũ. et ibi tex. et Baldus in l. j. et in dicta. l. ea quæ. et glo. et per ea quæ ibi dixi in l. iuris gentium. §. prætor. supra de pactis.
c ¶Si quis a pupillo. í prin. &c. Et p istum tex. vide q̃d dixi í l. cũ lex. ad fi. j. de fide c iusi. vide. ś. §. proxi.
✠P O M A T E S.
d ¶Actionem. Vide Alex. consi. iiij. colũ. vj. vol. ij. vbi tenet quod legatarius põt compellere hæredẽ vt agat ad recuperã das res sibi legatas, et sibi restituat.
e ¶Nouũ agendi modum. Vide Bar. in l. cum fũdus. §. j. si certũ peta. et vide Bar. in l. cum dominus. alias ẽ lex, dominus. supra de condi. indebi. in fin. et in l. quod debetur. de pecu. & expresse Bartol. in l. si sic. de lega. j. in fi.
f ¶Aedibus. in principio &c. vide Barto. in l. ij. supra de iurisdi. omnium iudi. & vide no. per glossam & docto. in leg. ij. de verbo. signi. & adde Bald. post Iaco. de Aret. in leg. cætera. §. hoc senatusconsultum. el ij. de lega. j. per illum text. & in leg. quæsitum. §. Papinianus. cum sequẽ. de fundo instrum. & in lege penultim. ff. de verbor. significa. Sequitur lex funes. quam Bartol. non legit. & per istam l. & sequen. & l. fundi. h §. Labeo. deciditur quæstio, vtrum vendita domo cum colũbario veniunt colũbi: quia aut sunt animalia, quæ ibi per- spondeo, q̃ emptor aget actione ex empto ad rem venditam, & in iudicio discernetur vtrũ dominus ratum habeat vel nõ. Simile. infra rem ratã habe. l. si indebitũ. & ibi dixi. Vel potes dicere q̃ actio ex empto pricipaliter proponetur ad hoc q̃ dominus ratum habeat, vel reprobet: & hoc habemus hic necesse dicere. Si emẽ res esset emptori tradita: tũc non posset agere ad rem quã haberet, sed deberet agere ad hoc vt dominus ratificet vel reprobet. Simílem modum agendi habuisti notatũ in l. Pomponius scribit. in fi. de neg. gesto. quod vltimum multũ est no. Circa secundum casum quæro, quis erit modus agendi[a]? Respõdeo, eodẽ modo re nõ tradita potest agi actione ex empto: et tũc minor approbabit vel reprobabit. Vel si res tradita est, poterit agi contra minorem directo cũ dubitatur ne ipse dicat se circũuentum, q̃ debeat approbare contractum, secũdum hoc si approbauerit, præiudicabit sibi: nec poterit petere restitutionem in integrum: sicut si per sententiã fuisset denegata: vt l. j. et l. ij. C. si sæpius in integ. rest. postu. † No. ergo bene q̃ si dubito ne minor restituatur, possum agere. quod est nõ tandum. Eodem modo si tu dubitares q̃ 2 aliquis se diceret deceptum dolo[b], & sic b rescinderet contractũ ex forma l. et elegãter. supra de dolo. posses agere. q̃ contractũ approbaret. et facit l. si quos. scdm vnã lecturã. C. de decur. lib. x. et ibi dixi, &c.

Si quis a pupillo. [c] Claudicat contractus si fiat cũ pupillo sine tutoris authoritate. hoc dicit. Opp. quod contractus claudica re non debet, vt ś. proxi. §. Solu. Speciale est propter personam pupilli. de quo plene videbitis in l. j. ś. de rescindẽ. vendi &c.

Si uenditor. Per hanc actionẽ cogitur facere quod deuenit in ipso cõtractu incontinenti apposito. Item qui habet actionem[d] ad cõmodum alienum, agere cogitur. h. d. No. nouũ modũ[e] agendi, q̃ ago cõtra te vt agas. Simile in l. cũ í plures. §. messem. infra loc. & ś. ad leg. Rho. de iactu. l. ij. §. fi. de leg. j. l. si sic. §. fin. tamen ille qui conuenitur vt agat, líberatur cedendo actionẽ: vt l. ij. §. idem Labeo. j. ne qd in loco publico, &c.

Aedibus. [f] Hic incipit materia leuis: et hoc intẽdit: Aedibus distractis veniunt omnia ipsis affixa, & quæ ibi sunt ad perpetuũ vsum ædiũ. secus in his quæ ad tempus, vendito fundo veniunt omnia quæ sunt intra fundum ad perpetuam vtilitatem fundi. h. d. cum l. seq. vsque ad l. veteres &c.

Si sterilis. [g]

Quamuis. Licet emptor decipiatur in qualitate, actionem tamen ex empto habet cõtra venditorem. et hunc casum habuistis. supra.

Cum per uenditorem. [h] Cõtra nõ tradẽtẽ agiẽ ad interesse q̃d est circa rẽ: nõ ad id q̃d est extra rẽ: nec eius habetur ratio. h. d. Vel sic: Quãdo ĩteresse petitur propter moram in nõ tradendo nõ habeẽ ratio interesse extrinseci. h. d. quod not. Oppo. q̃ consideretur interesse extra rem, vt ś. eo. l. Iulianus. in prin. Sol. ibi.

Item oppo. de l. vna. in fi. C. de sen. quẽ pro eo quod interest. vbi habetur ratio interesse lucri. Gl. soluit q̃ hodie ista lex corrigitur. Guli. tangit in l. ij. & l. fina. ś. de eo quod certo loc. in d. l. fi. vbi ego multũ plene dixi.

Si tibi fundum. Nota tex. ibi: in partem pretij. cui adde l. fundi partem. ś. de contrahẽ. emp. Quærit glo. an cogatur rem vẽdere: dixi plene in l. eum qui. §. qui iniuriarum. si quis cau. &c.

Qui domum. In obligationibus annuis alternatiue conceptis licitum est quolibet anno variare. hoc dicit. Oppo. de l. si ex toto. §. j. j. de lega. j. Sol. glo. j. in eo anno varia re non potest: sed pro toto illo anno debet habere domum vel decem, sed pro sequenti anno potest variare. Sed cõtra hoc quod h stipulatio annua vna est: vt l. si cui. §. j. j. de verborum obliga. ergo semel potest tantũ eligi pro toto tempore, nõ singulis annis. l. si ex toto. §. fi. de lega. j. Sol. illud est verũ quãdo per stipulationem simpliciter quæritur creditori, & ab eo nihil est implẽdũ: secus si per eum aliquid esset implendum. tunc enim pro quolibet anno vna stipulatio esset: vt l. seruus communis meus. §. j. j. de stipu. seruo. ita in proposito, ille, qui sibi excipit, non est creditor simpliciter, sed prout est implendum. Tenetur enim vti arbitrio[i] boni viri: & pro quolibet anno dicitur vna obligatio: ideo variatio admittiẽ.

Item oppo. de l. in causæ. in fi. ś. de procu. glo. non soluit. Sol. ibi erat vna administratio: ideo non potest variare. hic vero erant plures obligationes &c.

Si quis seruum. [k] Qui manumittit seruum venditum tenetur emptori ad interesse, in quo venit quicqd haberet, si manumissus non esset. hoc dicit. Vel aliter. Propter necessitatem præcedẽtis contractus valet pactum de futura successione. h. d. Oppo. q̃ pactum de futura successione non valet: vt l. fi. C. de pact. Sol. hic fit pactum istud quod est de necessitate præcedentis contractus. Dixi in l. stipulatio hoc modo concepta. j. de verborũ obligatio.

Si seruus. Res empta per seruum fructuarium acquiritur ei, ex cuius peculio soluitur pretium, si soluatur vsufructu durante: alias indistincte acquiritur domino.

Seruum tuum. Istum §. habes de verbo ad verbum in l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens ś. si certum petatur. ideo examina eum vt ibi per glo. & doct. & breuiter hoc intendit: Ab eo qui ex re mea factus est locupletior, possum cõdicere: & ipse à me quod expendit repetit. h. d.

Seruo. Qui fideiubet pro seruo vendente, tenetur sicut si fideiuberet pro libero homine. h. d.

Si pendentem. [l] Si venditor re non tradita agit ad pretium, exceptione repellitur. post rem traditam si emptorem impedit, alijs actionibus competentibus. conuenitur. h. d.

petuo sunt mansuræ & venient. Aut nõ sunt perpetuo mansuræ: vt pulli, pisces, & similes: et tũc secus. Et an vendita equa vel vacca videatur venditus pullus qui sequebat eã, vide Barto. in l. si vt certo. §. vsq̃ adeo. ś. cõmo. & vidi de facto allegari hũc tex. cũ l. seq. q̃ de domo dicitur esse fistula, p̃tensa extra domum, ita q̃ dominus põt vsque ibi ædificare. Ad idem text. in l. si autẽ. de aqua plu. arcẽ. Ratio quia vsq̃ ibi dicitur esse de domo, per ista iura.

g ¶Si sterilis In prin. huius, &c. Vide Rapha. í l. si id quod ante. j. de verb. obli. & id quod scripsi post Imo. ibi.

¶Cum per vendito rem. In prin. ad intellectum huius §. vide per Bar. í l. j. ś. de cõdi. inde. in vlti. co. in versi. an autẽ tale. & istum §. nõ ĩtelligas habere locum in pecunia numerata: q̃a in illa bene veniret interesse extrinsecũ. l. liber homo. in fi. & l. si pœna. de verbo. oblig. & in l. numis. de in lit. iur. cum ibi not. vtrobiq̃. & q̃d non veniat interesse extrinsecum, tenet gloss. pen. & Bald. in l. cũ venditorem. C. eo. refert ibi Bal. quod Nico. Mat. tenebat cõtrariũ, &c.
✠P O M A T E S.
h ¶Cum per venditorem. Vide Areti. cõ fi. ix. in fine.
i ¶Arbitrio. Patet in l. huic stipulationi. í fin. ff. vsufru. quẽad. ca. iuncta l. j. eo. titu. & q̃ talis fructus cohæreat personæ, patet: quia nõ trãsit ad hęredes. l. habitatio. C. de vsufruc. l. si habitatio. post princ. ś. de vsu. & habi. &c.
k ¶Si quis seruum. In prin. huius &c. adde tex. & ibi no. glo. & Bar. in l. si cõstante. §. si vir. sol. mat. &c.
l ¶Qui pendentem. Adde in princ. vtrũ impediens aliquem vti iure suo teneatur iniuriarũ. ad hoc allegat istũ tex. Bald. in rub. C. de vsufruct. q̃ sic.

a ¶Prædia. in princi. Vide quod hic scripsi post Bal.i l.cum proponas.in princi. C.de trãsact.& Barto.in iij.colũ.in l.petens.C.de pact. Venio ad aliã glo.dic latius per docto.in l. duo.§.j.

a' ¶Prædia. Ad intellectũ huius legis vide Ange.in §.oẽs autem.in vj.col.ver.tu autem dicas.Insti.de act.in l.seruus.

b ¶Ipso iure. Hoc est exactione secuta super pœna tollitur actio ex vẽdito ipso iure.

1 ☞ *Actio ex contractu ita informatur per pactum incontinenti appositum vestitum, sicut per pactum nudum.*

2 *Stipulatio sequens nouat actionem ex contractu quando cõtinet illud idem quod principaliter veniebat: secus si continet illud quod contractum informat.*

3 *Duæ actiones pariter principales ad idem tendentes, ꝙ vna non tollitur per aliam.*

4 *Actio ex vendito ꝙ non nouetur per stipulationẽ pœnalẽ.*

5 *Actio ex stipulatu vt fiat quod conuenitum est, an nouetur per stipulationem pœnalem.*

6 *In nouatione quæ olim fiebat per stipulationẽ pœnalem sub sequutam nil nouatur.*

7 *Per stipulationẽ pœnalẽ quando nouetur prima obligatio.*

8 *Lex, si quis maior. C. de transact. quòd intelligi debeat in contractu sponte facto.*

a ¶Rædia[a] mihi. Actio ex vendito informata non nouatur per stipulationẽ pœnalem, sed exactione secuta stipulatio pœnalis per eã ope exceptionis perimitur: ipsaq; per actionem ex stipulatione pœnali ipso iure tollitur quatenus concurrit. hoc dicit. Diude. Primo ponit thema. Secundo respondet quæstioni tacitæ resultanti ex prædicto themate. Tertio respondet cuidam quæstioni tacitæ resultanti ex prædicta responsione.

Quarto respondet cuidam alteri quæstioni resultanti ex secunda responsione. Secunda ibi: respondi. Tertia ibi: si consequutus. Quarta ibi: si ex stipulatu. Et sciendum est quod prima pars habet duas lecturas. secunda vnam tãtum. tertia habet tres lectu. quarta vnam tantum. Pono casum secundum illam lecturam, quam credo veram per totam legem. Pone, vendidisti mihi prædia pro certo pretio: & conueni pacto nudo vt scribe rem tibi librum: quod si non facerem, promisi pœnam per stipulationem. Ecce thema, ex quo sequitur hæc quæstio tacita. si nõ feci quod conueni, & sic stipulatio pœnalis est commissa, vtrũ actio ex vendito informata ex pacto incontinenti apposito nouetur per stipulationem pœnalem, si est commissa. Sequitur secunda particula, in qua est responsio: & respondet Iurisconsultus ꝙ per stipulationem pœnalem commissa actio ex vendito non nouatur neq; perimitur: sed possum agere ex vẽdito ad interesse, anteq; agam ex stipulatu ad pœnã. hoc dicit. Sequitur tertia particula ibi: si consecutus. in qua sic pono casum: Video ꝙ actio ex vendito non tollitur per stipulationem pœnalẽ ipso iure. Sed quæro vtrum exactione secuta per actionẽ ex empto vel vendito ad interesse stipulatio pœnalis tollatur per illã exactionem. Respondet Iurisconsultus ꝙ stipulatio pœnalis non tollitur per illam exactionem ipso iure, sed ope exceptionis doli, si tantum fuit interesse quãtum erat in pœna. h.d. Sequitur quarta particula ibi: si ex stipulatu. ĩ qua pone casum sic: Vidi ꝙ actio ex stipulatu ad pœnam tollitur per exactionẽ secutam per actionem ex vendito ope exceptionis: quid econuerso si primo egerit actione ex stipulatu ad pœnam, & exegit, an tollatur actio ex vendito ad interesse? Respondet Iurisconsultus ꝙ tollatur actio ex vendito ad interesse ipso iure, quatenus concurrit cum ipsa pœna exacta: sed in eo quod excederet, non tolleretur. h.d. Verã habes lect. in hac lege: sed quia aliæ lect. sunt: ideo reassumo quãlibet partem. & prima pars legitur duobus modis. Vno modo ꝙ secundum pactũ appositum in venditione fuerit nudum, vt posui in casu. & secundum hoc nõ habet contrarium. Secundo modo legitur quod secundum pactum de faciendo aliquid fuit stipulatione vallatum. Et secũdum istam lect. opp. extra glo. quando pactum est stipulatione vallatum, agitur actione descendẽte ex ista stipulatione: vt Instit. de verb. obli. in prin. non actione ex vẽdito informata. Respondeo, ꝙ potest agi vtraq; & sic nota secundum istam lect.

1 ꝙ †actio ex contractu ita informatur per pactum incontinenti appositum vestitum fuit per pactum nudum. Secundo opp. quando stipulatio cõtinet illud quod deuenit in cõtractu, actio ex contractu nouatur per illam stipulationem: vt l. duo societatem. §. pro soc. & ibi no. secundum gl. ergo hic si pactũ secundũ fuit stipulatione vallatũ, actio ex vendito non competit ad id quod deuenit in pacto: & si competeret, nouaretur. Respõdeo ꝙ d. l. duo. debet aliter intelligi, vt ibi dixi, & sic nõ obstat. Sed

2 intelligendo secundũ gl. dic ꝙ †stipulatio sequẽs nouat actionẽ ex cõtractu, qñ cõtinet illud idem quod in cõtractu principaliter veniebat. Secus si cõtinet illud quod cõtractũ informat: & nõ principaliter in contractu veniebat: vt hic. & istud est secundum notabile. Venio ad secundã partẽ: & ista habet vnã lec. tantũ secundũ omnes, scilicet ꝙ actio ex vẽdito informata non tollit nec nouat per cõmissionem stipulationis pœnalis. Hæc sunt difficilia contraria quæ dicam in sequenti parte vt seruem ordinem glo. Venio ad tertiam particulam ibi: & si consecutus, & c. quæ legitur trib' modis. Primo modo quod egit actione ex stipulatu ad pœnam: quæritur vtrum tollatur actio ex stipulatione interposita, vt fiat quod cõuenit. Respondeo, ꝙ ope exceptionis tollit. hanc lect. ponit illa glo. paruula super verbo, fuerit, ibi: vel dic ꝙ tantum etiam. hæc lect. nõ placet, primo qa non congruit literæ. Supra enim dixerat ꝙ poterat agi ex vendito. vnde verosimiliter debemus intelligere quod sequitur, si cõsecuturus fuerit. scilicet per actionẽ ex vendito. Præterea actio ex stipulatu, vt fiat quod conuenit, competit ad interesse: ergo ex actione secuta ex stipulatione pœnali inquantum cõcurrat cum interesse, debet tolli ipso iure: sicut actio ex vendito quæ similiter ad interesse competit: quia eadem est ratio, vt videbitis j. Ideo alij legũt alio modo, scilicet quod si actum fuerit actione ex vendito informata ad interesse, tollitur actio ex stipulatu, vt fiat quod conuenit. & sic non loquitur de stipulatione pœnali. hæc lect. ponitur in princ. magnæ glo. ponitur etiã in prima gl.

3 Ad hanc lect. oppo. secundum gl. quando †sunt actiones duę pariter principales, vna nõ debet tolli per aliã: vt l. generaliter. & l. si reus. j. de fideiusso. & j. de regu. iur. l. nemo. §. quoties. Sed hic est huiusmodi: quia ita est principalis actio ex vendito sicut ex stipulatu, vt fiat quod conuenit, & econuerso. Sol. gl. ꝙ illud contingit per quandã consequentiã. nam actio ex stipulatu, vt fiat quod conuenit, tollitur per stipulationem pœnalem: stipulatio pœnalis tollitur exactione secuta per actionem ex vẽdito: ergo per quãdam consequentiã tollitur stipulatio, vt fiat quod conuenit. Ita dicit gl. hoc non placet: primo quia cum actio ex vendito & actio ex stipulatu ad id quod conuenit competat ad interesse, & eodem respectu exactione secuta tollitur vna per aliã ipso iure, sicut cæteræ persecutoriæ: vt l. si pro fure. §. de cõditio. fur. j. de excep. rei iudi. l. iiij. & l iij. Præterea frustra hoc diceretur, quantum pœnæ nomine stipulatus est. Nam cum tantũ sit interesse, si agitur actione ex vendito respectu eius quod nõ est factũ quod conuenit, quantum si agatur ex stipulatione, vt fiat quod cõuenit, semper tolleretur vna per aliã: nec esset quærendum de excessu, cũ ibi non sit. Et ideo alij legũt. Tertio modo aduerte, scilicet quod hic quæritur si actũ fuit ex vendito, an tollatur stipulatio pœnalis. & hæc est vera, vt dixi in positione casus: licet quidam dicant quod hic casus nõ est in hac lege. sed hæc vera. vide gl. quæ etiam ponit sic, vide ibi eã, si agetur, & c. & ista lectura est vera, quæ tamen patitur fortissima cõtraria, vt dicam in parte sequenti. Venio ad quartam partem si ex stipulatu, & c. hæc pars habet vnam lect. secundum omnes, scilicet quod si primo actũ sit ex stipulatione ad pœnã, actio ex vẽdito tollitur ipso iure in eo quod concurrit. Sed hic videnda est ratio quare actio ex stipulatu pœnalis non tollitur exactione secuta per actionem ex vendito ope exceptionis: sed contra ipso

b iure.[b] Glo. reddit rationes: tene primam rationem quæ est vera, & tene gl. ibi. licet secus sit ecõtra, vbi ponit hunc casum & istã rationem. vide gl. istam, dicebam vobis quæ est ratio diuersitatis ꝙ actio ex stipulatione pœnalis, & c. dixi ꝙ teneres primam rationem gl. Et ex hoc sequitur ꝙ si primo actum fuerit actione ex stipulatu, vt fiat quod cõuenit, & secutũ fuerit interesse actio ex vendito informata ipso iure tollatur: quia similiter ad interesse datur, quod cessat per exactionem. Istis lec. sic explicatis ha

4 bes ex lege ista ꝙ actio ex †vendito non nouatur per stipulatio

5 nem pœnalem. Item ꝙ actio †ex stipulatu vt fiat quod conuenit, similiter non nouatur per stipulationem pœnalem. Sed contra hoc oppo. quod imo nouatur: vt l. obligationum fere, in fi. j. de act. & ob. Vel si dicas quod fuit actũ ne nouetur, vtrũ ꝙ poterit peti: vt l. si ita stipulatus. in fin. j. de nouatio. Huius timore quidam concedunt contrarium, scilicet, ꝙ nouetur: & quod hic dicitur de exceptione, intelligitur de exceptione facti, non

iuris.

iuris. Et si dicas: ergo eodem modo tollitur vna per aliam, cuius cõtrariũ vult dicere iste tex. dicit glo. in alio est differentia quã in his. vide gl. ibi: item ad id quod hic dicitur. vsque ibi: est & alia differentia. Ista sol. nõ est vera: quia tex. directo dicit ꝙ actione ex vendito põt agi: ergo nõ est sublatum. Item tex. facit differentiam vtrum tollatur ipso iure, an ope exceptionis: ergo loquitur de exceptione vera. Vnde alij dicunt, vt sequtur in gl. ꝙ actio ex stipulatu vt fiat quod conuenit, cũ sit cõtracta verbis, tollitur per actionẽ pœnalem ipso iure: actio ex vẽdito, q̃ cõtrahitur cõsensu, nõ tollitur per stipulationẽ pœnalẽ,

a sed per exactionem factã ex ea. vide gl.[a] No. istã sol. quã videtur tenere Dy. de no. oper. nun. l. in puinciali, in distinctione magna. tamẽ hæc sol. non placet: quia est contra tex. in l. apud Celsum. §. Labeo. de do. excep. & infra de ver. ob. l. qui Romæ. §. duo fratres. vbi si præcedit stipulatio, nõ nouatur ex sequẽti stipulatione pœnali. Vnde quidã alij distinguebant, aut præcedit obligatio bonæ fidei: & nõ nouatur, vt hic. aut stricti iuris, et nouatur, vt in contrarijs. Ista reprehenditur per easdẽ leges. Vñ alij, vt Gul. de Cu. in l. rescriptũ. §. si pacto. §. de pac. dicit, Aut præcedit obligatio iuris gentium: et non nouatur p stipulationem pœnalẽ: vt hic, et l. si quis a socio. §. pro soc. Aut obligatio iuris ciuilis: & tũc nouatur: vt l. obligationũ fere. in fi. Ista opi. non placet primo tex. et gl. in l. j. C. de iur. emph. Cõstat enim ꝙ contractus emphyteuticus est de iure ciuili, et nõ nouatur per stipulationẽ pœnalem. Præterea probatur per dictã l. apud Celsum. §. Labeo. & d. l. qui Romæ. §. duo fratres. Quid ergo dicemus? Breuiter opinio mea est in hac materia: Aut præcedit obligatio ex cã onerosa: & nunquã nouaẽ per stipulationem pœnalẽ subsecutã, siue sit stricti iuris, siue bonæ fidei, siue iure gentiũ, siue iuris ciuilis, quocũq; mõ contrahiẽ: vt hic, & l. si qs a socio. supra pro soc. et d. l. apud Celsum. §. Labeo. et l. qui Romæ. §. duo fratres. Aut præcedit obligatio ex cã lucratiua: et tũc nouatur per sequentem stipulationẽ pœnalem: vt l. j. infra de pe. le. et l. j. §. Itẽ si ita. infra ad legem Fal. Ita intelligo l. obligationũ fere. in fi. & l. si ita stipulatus. in fi. Alij, vt Azo, dicunt, et nunc intro gl. ibi, vel melius secũdũ Azo. ꝙ fuit actum expresse, ne nouaretur secundũ ista tẽpora. hodie non fieret nisi ageretur: vt l. fi. C. de noua. Istud non placet: qa

b quod hic[b] istud fuerit actum, est diuinare. Ad illud qd̃ dicitur

6 ꝙ hodie nõ fieret nouatio nisi ageretur, dico ꝙ salua †reuerentia, hodie nil est immutatum in nouatiõe, quæ fiebat olim per stipulationẽ pœnalem subsecutam: sed l. fi. C. de noua. et Insti. qui. modis tol. obl. §. præterea. loquitur de nouatione quæ fit per stipulationẽ æque principalem, sicut est actio prima: nõ de stipulatiõe pœnali quæ accessorie venit. Alij dicũt, & sum in fi. gl. ꝙ hic videbatur pœna apposita cã limitandi interesse, nõ loco pœnę. quod totum est diuinare. vnde de hoc nõ curo. Cũ

7 ergo †quæritur vtrum per stipulationẽ pœnalem nouetur prima obligatio: dic distinguendũ. Aut obligatio præcedẽs fuit liberatoria: et nõ nouatur: vt l. rescriptum. §. si pacto. supra de pac. quod dic vt ibi. Aut fuit obligatoria: & tũc aut pœna apponitur loco contemptus, aut loco interesse. Primo casu non nouaẽ: vt leg. si quis rem. supra de arbitr. Secundo casu aut pœna adijcitur loco particularis interesse, aut loco totalis. Primo casu non fit nouatio, vt in toto titulo de vsuris: imo põt peti vna cum principali. Aut apponitur loco interesse totalis: & tunc aut præcedit conuentio ex causa lucratiua, aut ex causa onerosa: vt supra dixi. Prædicta plenius examinaui in leg. ita stipulatus in contrarijs vltimæ partis. infra de verbo. obligat. Vbicunque autem dixi per pœnalem stipulationem nouari præcedentem, intellige nisi in contrarium actum sit, vt d. l. ita stipulatus. in fin. & leg. qui fidem. supra de transact. Item vbicunque iuratum est, vt leg. si quis maior. C. de transact. quæ

8 lex † debet intelligi in contractu sponte facto. Si enim aliquis contraheret necessitate imposita per iudicẽ posito quod iuri dice disponeret: dispositio illius l. si qs maior. nõ haberet locũ. dicit enim, nullo cogente imperio: vt ibi patet. qd̃ est no. Venio ad aliã gl.[c] dr̃ hic ĩ tex. in fi. ꝙ exactiõe facta p stipulationẽ

c pœnalẽ tollit actio ex vẽdito ipso iure. Cõtra, imo ope exceptiõis: vt l. si duo. §. si qs cau. So. ibi agebaẽ cõtra plures: hic cõtra vnũ. Opponit ad idẽ de peti. hær. l. necvllã. §. pe. So. vt ĩ gl. Opp. de l. q fidẽ. §. de transac. Sol. ibi fuit actũ ꝙ vtrũq; posset peti. idem si fuit iuratum: vt dicta l. si quis. maior. Vltimo habes hic quãdã gl. quæ est additio quę incipit, sex casus no. & est noua additio & obscura, et eget suppletione. ibi per actionem ex vendito, imo ipso iure. & vtraq; competit ad interesse: vt in glo. magna tangitur. & dixi §. ea. l. dicit gl. primus in gl. secundus in tex. dic imo etiã in tex. & glo. secundum diuersas lect. Dicit glo. nec in tex. nec in gl. dic imo etiã in tex. & gl. secundum diuersas lect. dicit gl. nihil hic dicitur, sed solum de actione ex vendito informata à pacto incontinenti apposito.

d ¶Vi res.[d] Quando quis à seipso euincit, habet actionem ex empto. hoc dicit. Con cor. l. Iulianus. §. si fundum. §. eodem, & c.

1 ☞ *Quando res mea est penes te sine causa, possum illã condicere.*

¶Eruus. Si seruus furtum facit domino eius peculiũ diminuit: si vero postq̃ desijt esse dominus: tunc quantum peculium est dominus nouus conuenitur. h.d. Nota in fi.

1 ꝙ quando †res mea est penes te: sine causa possum condicere. dixi plene in l. si & me & Titium. §. si cer. peta.

e Si sciens.[e] Qui vendidit rem alienam scienter propter dolum, hac actione cõuenitur antequam res euicta sit: secus si ignorans. h.d. Not. ꝙ quandoq; quis vult agere contra debitorem suum, quia scienter vendidit rem alienam: & tũc potest agere etiam antequam agatur actione ex empto, vt hic. item ex stipulatione doli: quia promisit dolum malũ abesse abfuturumq; esse si intercessit. Quandoq; vult agere de euictione: & tunc non potest agere nisi re euicta secundum formam l. euicta. j. de euic. Quandoq; vult agere quia res non defenditur: & tunc potest agere, etiã si res non sit euicta: vt l. si plus vel minus. j. de euic. & est multum aduertendum in modo concludendi, & c.

1 ☞ *Re vendita & ablata per vim liberatur vẽditor, nisi sit ablata propter inimicitias venditoris.*

¶Ea res. Venditor non tenetur de casu fortuito: tenetur tamen cedere actionẽ occasione rei

1 competentem. h.d. Not. ꝙ re ablata †per vim vẽditor liberatur: nisi vis ista sit illata propter inimicitias personæ venditoris: quia tunc videtur res esse perdita sui culpa: vt j. titu. j. l. si merces. §. culpæ. & j. sol. mat. l. penul. in prin. & c.

f Vterque nostrum.[f] De duobus emptoribus ille est potior, cui est possessio tradita. h.d.

¶Iquis à me. Si quis cõtrahentium ex falsis mẽsuris decipiatur, potest per hanc actionem habere recursum. h.d.

1 ☞ *Licet quis agere possit pro singulis rebus, potest tamen cogi vt agat de omnibus.*

2 *Licet emantur plures res vno pretio, dicitur tamen vna venditio.*

1 ¶Et si uno. Not. ꝙ potest †quis agere de rebus singulis: tamẽ potest cogi vt de omnibus

2 agat: vt l. non est nouũ. §. eo. Item not. ꝙ ex eo †quod vno pretio fit emptio plurium rerum, vna dicitur emptio: vt l. cum duo. j. de duo. re. & l. scire debemus. j. de verborum obliga. & ibi dixi.

1 ☞ *Quid est dicere in instrumento, promisit dare liberam possessionem.*

¶Iquis fundum. Euicta seruitute agit̃ ex empto, non de euictione. h.d. Habes in l. quod ad seruitutes. j. de euict. Not. quod

1 †si dicatur in instrumento vẽditionis, promisit dare liberã possessionem, & c. quod si quis vadat per eam possessionem, non dicitur libera. De quo dixi in l. cum pater. §. pater. de legatis se-

a ¶Vide gl. Fũdamẽtalis est articulus, de quo p Bal. & Mod. in l. rescriptũ. §. si pacto. ff. de pact.

b ¶Quia qd̃ hic. Not. hanc limitationẽ ad l. fi. de qua etiã p Barto. in l. ita stipulatus. in ix. op. primæ partis de ver. obli. Cy. Bart. Bal. ĩ l. si pacto quo pœnã. C. de pactis. & moder. referũt in l. qui vsumfructum. de ver. obli. & in d. l. ita stipulatus.

c ¶Ad aliam glo. hic latius per doct. in l. si duo. §. j. alias item si duo. §. j.

d ¶Cui res. Vide no. ĩ l. huiusmodi. §. qui seruum. de leg. j. & c.

e ¶Si sciens. In princ. huius & c. Not. bene qualiter emptor agere possit añ euictionẽ & adde Bart. in l. at qui natura. §. cum me absente. in fin. de nego. gest. & non est ad hoc alibi iste tex. secũdũ Bal. in l. libera. C. de sent. in vlti. co. & dicit Bar. in d. §. cum me absente. ꝙ isto casu nõ tenetur denũciare vẽditori litẽ motã. quod not. Idem dicit Bal. in l. j. in v. opp. C. de peri. & com. rei vend.

POMATES.

f ¶Vterq; nostrum. De materia vide late per moder. ĩ l. j. in vj. col. ff. de acq. pos.

a ¶ Venditor. In princip. huius l. &c. vide Bart. in l. ſi traditio. in viij. q. C. eo.

POMATES.

b ¶ Firmius. Vid An ge. ſi tract. ſuo de ſer. vrb. p̃di. q. clxxxix. ſub rub. de fiſtula. & vide Bar. ſ. in l. Iul. §. fi. vbi ſcripſi. ſ. eo. ti.

c ¶ Quæro in princ. l. &c. & ad hãc legem vide etiã gl. & Bal. ſi l. j. in ij. oppo. C. de ædil. act. et adde Bar to. in d. l. contra. & Bald. in l. ij. C. de peri. & cõ. rei ven.

POMATES.

c ¶ Quæro. Vide Alexan. conſil. xiiij. in fi. volu. v.

P. PAV. P.

d ¶ Specialiter ſcit. Vide quid per iſtũ tex. dicat Cõ. cõſi. clxxviij. poſt prin. incip. theſaurarius. vide Barba. ſi c. cũ dilecti. in pen. col. ad fi. de ra pto. & de illo q̃ vendidit equum, vel animal morboſum ſciẽs, & facit pactũ q̃ non vult aliquo modo teneri. Itẽ q̃ vẽditor teneat̃ ſpecialiter certificare emptorẽ de qualitate rei, alias teneat̃: vide Alexã. late conſil. xcv. in v. vol. vide eũdem conſi. xiiij. eo. vol. col. fi. & ſi præcedẽti ponit quod nõ ſufficeret ſi emptor dubitaret de tali, ſed requiritur q̃ ſciat, vel fuerit expr̃ſum ſibi à vẽditore.

POMATES.

e ¶ Inducit. Vide Ro. ſing. cclxxxv.

f ¶ Quintus Mutius. Et quis ſit effectus venditionis arborũ pendẽtiũ, adde Bal. in rub. C. de contrahen. empt. in vlti. q.

g ¶ In venditione. Allegat hãc l. ad q. Bal. in l. fi. §. fi. C. cõia. de lega. &c.

h ¶ Si duorũ. In princ. &c. Non eſt alibi ſecundum Bal. in d. l. ſi cut. in fi. C. eo. & vide glo. no. & ibi Bar to. in l. ſi quis domũ. in fi. prin. j. loca. & vide Bal. in l. fi. §. p̃terea. per iſtum text. de iu. dotium.

POMATES.

h ¶ Si duorum. Vide Pau. de Caſt. conſil. cccxxxvij.

i ¶ Not. primũ dictũ. Et ad hoc dicit iſtũ tex. eſſe not. Bal. in l. j. in fin. C. de peri. & commo. rei vend.

k ¶ Quod ĩtereſſe. Vide Bart. in l. j. in iiij. col. C. de ſen. quæ p̃ eo quod intereſt.

POMATES.

k ¶ Quod ĩtereſſe. Vide Alex. conſi. lxviij. volu. ij.

l ¶ Poteſt recuperare. Adde glo. & Bal. in l. ſi controuerſia. de euictio.

cũdo. tetigi in l. vim facit. infra de vi & vi ar. & c.

[a] Enditor. Ante traditionẽ venditor tenetur ad cuſtodiam, propter quam etiã debet de damno infecto cauere. h. d.

[1] Icut. Dolus venditoris non prodeſt emptori. hoc dicit.

[s] Iuenditor.

[b] Firmius. Fiſtulę & canales cedũt domui. h. d.

1 *Qui ſcienſ ordinationem factam per ſuperiorem quòd aliqua res vendatur minori pretio ſolito: ſi venit pro maiori pretio quam fuerit ordinatum, tenetur.*

[c] Varo. Generalis cõuentio non prodeſt venditori, vbi ſpecialiter[d] ſcit, nec expr̃ſit. h. d. No. iſtam legẽ: quia videtur facere cauſa circunueniẽdi eo ipſo q̃ ſcit: vt l. j. in fi. §. eo. Inducitur[e] iſta † lex ad q. de facto: quidam, qui vtebatur in palatio, cognouit q̃ informatio ordinata erat quod frumentũ venderetur pro modica quantitate, nec erat adhuc publicata: vendidit tibi frumẽtum pro maiori pretio nec certiorauit te. Certe videtur teneri ad intereſſe. & ita gl. ſenſit in l. contra legem. faci t. ſ. de leg.

[f] VintusMutius. Qui emit arbores extãtes, non facit eas ſuas, donec à ſolo ſeparentur: & ideo vendicare non poteſt: ſed aget ex empto. h. d.

[g] IN uenditione. Emptori decepto ſuccurritur per actionem & per exceptionem. h. d. Glo. ponit tibi caſum, vide eam.

[h] I duorum. Si vẽditor in vna re decipit̃ per ignorãtiam, & in alia decipit: debet horum inuicem fieri compenſatio. quem caſum nota quia nouus caſus eſt.

Iſtam legem intelligo quãdo venditor fuit ignorans, ſecus ſi ſciens, & ſic in dolo: tunc enim non compenſatur lucrum cum damno: vt l. ſi negotia. ſ. de neg. geſt. Item intelligo quando fuit vna venditio: vt proponitur in text. ſecus ſi plures & ſeparati contractus fuiſſent: vt l. ſi quis negotia aliena. ſ. de nego. geſt. & ibi dixi.

1 *Qui perdit iuſpatronatus ſerui empti per euictionem, quòd habeat actionem ex empto.*

2 *Habens libertum quando videatur locupletior.*

3 *Intereſſe expenſarum quando non debeat excedere duplũ pretij conuenti vel communis.*

4 *Quando agitur ex empto de euictione, inſpicitur valor rei tempore quo euincitur.*

5 *Qui poteſt expenſas recuperare ab alio euincente quando non poſſit habere regreſſum contra authorem ſuum.*

6 *In electione liberti eſt, quem habeat patronum.*

[i] Titius. Emptor ſerui propter cõmodum iuriſpatronatus euictum habet actionẽ ex empto: item intereſſe ſumptum non debet excedere duplum rei contra ignorantem: ſecus ſi contra ſcientem. h. d. cũ l. ſequen. Nota † primum dictum, quod ſi perdatur iuſ patronatus, cõmittitur actio ex empto per euictionẽ: & licet dicatur alias quod † qui habet libertum, non videtur locupletior: vt l. plane. §. fi. j. de legatis primo. l. non videtur. de reg. iur. tamen in caſu propoſito contra eum, à quo quis habet cauſam onerosam, dicitur locupletior, qui habet libertum & ſi iuſpatronatus perditur, videtur eius peculiariter ĩtereſſe: & ſic habet actionem ex empto. Secundo nota † q̃ inter eſſe[k] impenſarũ non debet excedere duplum pretij conuẽti vel communis. quod eſt verum, niſi agatur contra ſcientem: vt l. idemq̃ Iulianus. verſi. in omnibus. quod nota quia ſingulare eſt. Item nota quando † agitur ex empto de euictione, inſpicitur valor rei quo tẽpore res euincitur: vt hic, & in l. idemque Iulianus. in princip. ſecus ſi ageretur re euicta ex ſtipulatione, vt hic in gl. Item nota † qui poteſt recuperare[l] expenſas ab alio euincente, non poteſt habere regreſſum contra authorem[m] ſuum, niſi author fuerit ſciens. Vltimo nota † q̃ in electione liberti, quẽ habeat patronũ: vt hic. Opp. de l. j. j. de præſcri. ver. Solue vt ibi dicemus.

POMATES.

m ¶ Cõtra authorem. Limita hoc, niſi pro miſſum ſit per vẽditorem emptori, q̃ re euicta ſibi culpanõ opponeretur. Alex. cõſi. lxviij. ad fi. co. ij. vol. ij.

n ¶ In l. ſi quis alienã. in fi. ibi & in l. ſi cui. Puto voluiſſe Bar. adducere tex. in l. cũ vir. j. de vſucap. Alexan. Loſæus.

o ¶ Lucius Titius. in princ. huius legis vi de Bal. in l. ij. in fi. C. de vſur. & in l. cũ allegas. in vj. co. ſi ver. ſexto oppo. eo. ti. & nõ eſt alibi ſecundũ Bal. ſi l. ſi traditio. in iiij. q. C. eod.

POMATES.

p ¶ Defunctus. Vide ad intellectũ huius l. Iaſ. ſi l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cautio.

POMATES.

q ¶ Secundo no. Vide qd dicat Ro. ſing. cj.

r ¶ Cõſequi emptor. Adde Imo. in l. ſi inſulam. in xxxj. co. de verb. obli. vbi declarat hanc legem.

s ¶ Titius. in prin. huius l. &c. Adde l. j. & ibi no. Bal. in l. fi. C. cred. eui. pig. non debere. & Inno. in fi. de emp. & ven. Sed qd ſi non vult producere inſtrumentũ? ſeruabitur practica Inno. ſi c. G. perpetuus. de fi. inſtr. vbi omni no vide ſecũdũ Bal. ſi §. vaſallus. ſi de feu. fue. cõtr. inter do. & agna. Et an quis teneatur producere p̃ tocollum, vide Bal. ſi l. fi. C. de fide inſtru. adde Bald. conſi. ccl. j. lib.

POMATES.

s ¶ Titius. Vide Ro. conſil. clxiij. colũ. ij. Bald. conſi. lij. in tertia parte.

Oppo. de l. Iulianus. §. idem Papinianus. ſ. eo. Solu. hic pœna fuit adiecta facto: ibi ſolutioni quantitatis. Quærit gl. † quid poteſt conſequi emptor?[r] Dicit gloſſ. quod tria. vide gloſſ. De eius reſponſione valde miror. & illud eſſet verum, ſi pœna eſſet promiſſa rato manente pacto: vt l. qui fidem. ſ. de tranſact. alias ſi petitur pœna, non poteſt peti intereſſe, niſi quatenus eſt vltra concurrentem quantitatem: alias niſi vſque ad concurrentem quantitatem: vt l. prædia. ſ. eod. & l. ſi quis à ſocio. ſ. pro ſocio. Quod autem hic dicitur quod poteſt pœna peti & intereſſe & vſura, intellige in eo quod intereſſe pœnam excederet: ita debet intelligi.

[s] Titius. Venditor tenetur emptori inſtrumenta, per quæ iura fundi declarantur, oſtendere, cũ expediens fuerit. h. d. quod not. quia poteſt tota die cõtingere. Oppo. quod non cogatur quis oſtendere inſtrumenta: vt l. cæteræ. ſ. fami. ercif. & C. de fideicom. l. inſtrumenta. Sol. fateor quod non tenetur tradere inſtrumenta originalia, ſed bene cogetur oſtendere, & ſi expedit copiam facere, vt hic, & l. fi. de bo. auc. iu. poſ. Item oppo. de l. cum ſeruo. §. fi. ſ. de contrahẽ. empt. Sol. glo. tribus modis: & quælibet ſolutio poteſt eſſe bona, teneas menti, &c.

[1] Vi per colluſionem. Qui decipit emptorem ſupponẽdo colonum, hac actione tenetur ad intereſſe.

Pretij.

Prætii. Quæ veniunt iudicis officio mercenario, principaliter peti non poſſunt. h. d. facit l. iiij. C. depoſiti.

No. quod officium iudicis non præſupponit actionem ſeu obligationem[a]: vt l. Quintus Mutius. infra de an. leg.

1 *Liberato uno ex contrahentibus ex diſpoſitione legali alter effectualiter non tenetur: & quomodo procedant. nu. 3.*

2 *In contractibus nominatis q̃ habeat locum conditio ob cauſam, ſi ex diſpoſitione legali non impletur. & nu. 5.*

4 *Si emptor ſoluit pro parte ſua gabellam, et uenditor non, et ſic ex parte ſua contractus eſt nullus: an ſicut emptor eſt liberatus, ita & uenditor.*

5 *Qua actione agit emptor ad rem recuperandam.*

[1] Bona fides. Liberato vno † ex contrahentibus ex diſpoſitiõe legali, alter effectualiter non tenetur. Item † in contractibus nominatis habet locũ conditio ob cauſam, ſi ex diſpoſitione legis non impleatur. h. d. quam legẽ no. ad multa. No. † primam partẽ ſummariij. concordat[b] vt ſupra de rei † vend. l. emptor. §. fi. & l. fi. infra de accep. Quod intellige vt dixi in l. ſi cõuenerit. ſupra de pact. Item intellige q̃ contractus ab initio valuit ab vtraque parte: vt l. Iulianus. §. ſi quis a pupillo. ſupra. e. et in eo cuius dolus dedit cauſam contractui: vt l. & eleganter. in prin. §. de dolo. tunc enim põt teneri vnus, licet alter nõ teneatur[c] ei: tũ ei q̃ nõ habet alterũ obligatũ, ſuccurritur ope exceptionis, ſi poſſi det: non aũt iure actionis ſi tradiderit: vt l. ſi in emptione. §. itẽ ſi emptor. ſupra de cõtrahen. emp. & no. per gl. in l. ſi ex cã. §. j. ſupra de mino. Et iſta faciunt ad q. † pone q̃ emptor ſoluit gabellam, vẽditor nõ[d]: vnde cõtractus ex parte vẽditoris eſt nullus: ſicut emptor eſt liberatus a pretio beneficio legis municipalis hoc dicentis, an ẽt venditor videatur liberatus. et videt̃ q̃ ſit caſus hic in prin. Contra vt̃ argui q̃ hæc lex debet intelligi quando eſt liberatus emptor abſque aliquo facto vel culpa venditoris. Secus ſi culpa interceſſiſſet: vt quia pecuniã noluit accipere, quæ depoſita erat: vt l. qui decẽ. infra de ſolu. vel emptor eſt liberatus, ꝓpter præſcriptionẽ: quia nõ petijt: vt l. ſi pupillus alterũ. infra de admi. tu. Facit ad hoc l. ſi cõuenerit. ſupra de pac. & quod ibi dixi. Venio ad ſecũdam partem[e]: et quæro quia † actione aget venditor ad recuperandam rẽ. Poſſumus dicere q̃ rei vendicatione, ſi tempore traditionis non tranſtulit dominium: quia non recepit fidem de pretio: vel ſi trãſtulit dominium, poteſt agere conditione ob cauſam, vel ſine cauſa. Sed huic obſtant duo: quia talis conditio nõ habet locum in contractibus nominatis: vt l. ſi. ſ. de cõdi. ob cau. Sol. Eſt verũ contractu remanente in ſuo eſſe. Secus ſi contractus ex diſpoſitione legis reſoluitur: vt hic. Item facit contra[f]: qa talis conditio eſt actio perſonalis: ergo ſi eſſet facta lex q̃ emptor ſit liberatus ab omni actiõe perſonali: ergo liberatur ab iſta ſicut ab actione ex empto, per quam poterat conueniri ad pretium. Reſpõdeo, non eſt verum, quia liberatus ab obligatione contracta ante iſtam legem factam non poſtea: vt l. ſi ita. de aur. et ar. leg. & l. leges. de legi. ſed obligatio iſta incipit habere effectum ſuum poſt legem factam, licet immediate: & ideo lex facta ad obligationem iſtam effectum ſuum non porrigit, &c.

[g] I & per emptorem. Mora debitoris nõ inſpicitur, cum etiã creditor eſt in mora. h. d. Sed quæro, quare magis inſpicitur mora emptoris, quam venditoris? Reſpon. quia emptor erat creditor, venditor debitor. Vnde eadem ratione hic in creditore & debitore, quod magis inſpicitur mora creditoris, quam debitoris, &c.

[g] Quod ſi. Vltima mora nocet, niſi dolus aduerſarij in terceſſerit. hoc dicit. quod nota &c.

1 *Venditor quòd teneatur exhibere emptori, cùm expedit inſtrumenta quæ pertinẽt ad fundum.*

2 *Fundus uendi poteſt propter tributa non ſoluta.*

3 *Conductor tributorum quòd poſſit uendere poſſeſſiones propter tributa non ſoluta.*

4 *Syndicus uillæ q̃ poſſit uendere poſſeſſiones non ſoluentium collectas.*

[h] Reditor. Qui vendit iura actionis debet emptori inſtrumenta oſtendere cum ſibi opus erit. Vel ſic. Venditor † tenetur exhibere emptori cum expedit inſtrumenta, quæ pertinent ad fundum. hoc dicit. Nota quod dixi in ſummario. Nota

a P. PAV. P. ¶ Seu obligationem. Vide & declara vt per Iaſ. in l. centum capuæ. in v. col. ff. de eo quod cer. loco.

b POMATES. ¶ Concordat. Vide Bal. in l. fi. C. de peri. & cõmo. rei vendi.

c ¶ Non teneat̃. Sed aduerte: quia Bar. in d. l. ſi ex cauſa. reprobat illam gl. quã hic approbat, &c.

d ¶ Venditor nõ. Adde Bal. ſi l. fi. C. de peri. & cõmo. rei vendi.

e ¶ Venio ad ſecundã partẽ. Adde Bal. in l. fi. C. de peri. & commo. rei vendi.

f ¶ Item facit contra. Adde Bal. in l. fi. ſ. de peric. & commo. rei vendi.

POMATES.

g ¶ Quod ſi. Vide Roma. ſin. ſuo cclxxxv.

h ¶ Creditor. In prin. huius l. &c. vnũ hic d. Cy. ſi addi. q̃ emẽs pedagiũ à cõmuni, videtur emiſſe pœnas tranſgreſſorum. Et ad hoc facit iſte text. & refert Bal. in c. j. §. j. de cog. ſeu. & dixi in l. j. ff. de pub. & Bald. in l. j. C. de fruc. & lit. expen. & adde ad iſtũ tex. q̃ ſi cut ꝓ tributis & collectis nõ ſolutis poſſunt vendi bona & prædia, ita ꝓ pœnis incurſis, eo quia non ſoluerũt tributa vel collectas ſecundum Bal. in l. edicto. C. ſi aduer. fiſcũ. per iſtũ tex. & dicit Bal. in l. ſi ea lege. in vlti. col. C. de vſur. q̃ hic eſt text. ſingu. q̃ locatio iurium incorporaliũ habetur pro ceſsione iuriũ. Alleg. Bal. etiã in l. j. in ver. quæro teſtator legauit. C. cõmunia de leg. q̃ ſi lego vel cedo nomen debitoris, videor cedere etiã nomen fideiuſſoris. Et nota q̃ non eſt differentia inter emptorem & venditorem gabellarũ, vt probatur in l. cotem. §. qui maximos. ſi ij. & iiij. q. de publican. cum concor. ibi alleg.

i ¶ Conductor tributorũ. Idem Bal. in l. j. in fin. C. ſi propter publi. penſ. & Bart. in l. in prouinciali. §. ſi ego. de oper. nou. per Ang. in l. ſi quis id quod. in princi. de iur. om. iudi.

k ¶ Prædiũ. in princi. &c. Alle. not. per gl. in l. ex prædijs. C. de euictio.

l ¶ Si fundũ. In fi. &c. Vide quod no. Bar. in l. Aufidius. in ſimili. j. de priuile. credi. & de hoc per Inno. in c. ex literis. de iure patr. & ibi ꝓ Anto. ſi v. col. vbi declarat iſtum text. & vide Lud. in ſuis no. in iiij. charta. vbi refert hoc dictum. & adde gl. in l. quidã ſunt. de acqui. re. do.

m ¶ Nota caſum. Vide tamẽ Bar. & doct. in l. ſi quis legauerit. de leg. j. Et hoc eſt verũ quãdo plures fuiſſent coloni & laboratores, inter quos etiã fuiſſet ipſe dominus. Et ita loquitur iſte tex. ſecundũ quæ verba iſta non poſſunt verificari niſi in ipſo domino: quia nullus alius fuit colonus: tũc quæſtio eſt magis dubia, de qua vide tex. in d. l. ſi q̃s legauerit. Adde quid eſt dictum, ſalvo iure coloni, Bal. conſi. clxxxiij.

2 † quia propter tributa nõ ſoluta poteſt fieri venditio fundi: vt C. ſi propter publi. pẽſi. vend. per totũ. & C. de capi. & diſt. pig.

3 trib. cau. l. j. lib. x. Nota q̃ cõductor † tributorum[i] vel gabellarũ alicuius contratæ poteſt vẽdere poſſeſſiones propter tributa non ſoluta. Quod not. & bene. Et ſic facit † quod ſyndicus villæ vel caſtri, qui tenetur ſoluere collectam pro omnibus de caſtro ſuo, poſsit vendere poſſeſsiones non ſoluentium, &c.

[k] Prædium. Si filia ſe abſtineat ab hæreditate paterna, debet prædium dotale ab hærede defendi. hoc dicit.

Inter. Qui vendit militiam, tenetur actiones ſuas cedere. h. d. Intelligas hic q̃ fuit vẽdita militia, nec fuit dictũ. Vendo tibi ius & actiones quas habeo cõtra talem. Alias ex ſolo contractu emptionis tranſeunt vtiles ſine ceſsione: vt l. ſi nomen. & l. emptor. de hære. vel act. ven. & plene in l. j. C. de act. & oblig. &c.

Ante domum. Vẽditioni domus cedunt pilæ & columnæ extra domum domini iunctæ. h. d.

[1] I mercedem. Qui vẽdidit rem cũ mercede debita, intelligitur debita venditori, &c.

1 *Capella exiſtens in fundo, q̃ eo vendito cenſetur vendita, niſi habeat aditum ex publico.*

[l] Si fundum. Venditioni fundi cedit ſepulcrum, niſi ſit exceptum, vel aditum habeat ex publico.

1 Nota q̃ † vẽdito fundo, in quo eſt capella, videtur vendita capella, niſi aditum habeat ex publico. Facit l. in modicis. ſ. de cõtrahen. emp.

1 *Perſona loquentis quòd non intelligitur in generali ſermone.*

2 *Vendito fundo ſaluo iure coloni, quòd intelligitur de omnibus, præterquã de ipſo vendente.*

3 *Si vendens domum excipit quòd habitantibus liceat habitare, an intelligatur de his, quibus gratis conceſsit.*

Si habitatoribus. Si in venditione excepta ſit habitatio, non intelligitur de habitatione vẽdentis, nec alterius ab eo cauſam obligatoriam non habẽtis. h. d. Quem caſum nota. Et nota † q̃ in generali ſermone non intelligitur perſona loquentis: vt l. inquiſitio. C. de ſol. & de ſena. l. j. Nota caſum[m] q̃ ſi † aliquis vẽdit tibi fundũ ſaluo iure coloni ſeu laboratoris, intelligitur de omnibus alijs, præterq̃ de ipſo vendente.

Quæro, † quid ſimpliciter excipit q̃ habitantibus liceat habitare, an intelligatur de his, quibus gratis conceſsit. Et videtur q̃ ſic, ſecundum Labeonem. Nec videtur

✠ P. P A V. P.
a ¶ De loc.& conduc. Circa iſtam materiã locationis vide per Iaſ.ĩ §. actionum.in x. char. per tres col. Inſti.de actioni.
b ¶ Locatio. Et ad hũc titulũ vide tex. & ibi Bar.ĩ l.in ſumma.§.et ſic.s̃.de cõdi. indebi.& ibi habes multa,&c.
✠ P. P A V. P.
b ¶ Locatio. Circa hoc vide text.ſingularem in l.vxorẽ.§. Scæuola. de lega.iij. allegatũ per Roma. ſing. ccccxxxij.inci. inſtituto. & multos modos,quibus dicitur quis deſiſſe velle,vide p text.in l.ſi. ff.de diuor.vbi not. Itẽ quomodo dicaẽ reuocari voluũtas,vl qd de beneplacito, vide deci.cõſil.cviij.
c ¶ A deo. In prin.huius,&c.no.hanc l.vt per Bar.in l.ſi pecuniam. poſt medium. s̃.de condi.ob cau.
d ¶ In contractu. A de quod ad hoc vt ſit locatio & conductio,debet in ipſa locatione exprimi certa quãtitas. Secus ſi certa quãtitas nõ exprimaẽ,ſed locaẽ res ſimpliciter:quo caſu merces ex cõſuetudine preſtaẽ: vt l.excepto.C.eo.& tũc erit cõtractus innominatus: & ad iſtã merce dẽ ageẽ præſcriptis verbis. Ita Bal. in l. contractus.in fin.iij. col.C.de fide inſtru. Pro quo videẽ text. in l. ſi tibi poliẽda.j. de præſcri. verb.Itẽ aduerte quod locatio nõ cõſiſtit in his, in quibus conſiſtunt inſtrumenta vel artes liberales: & ideo inter medicum & infirmum, doctorẽ & cliẽtulum, magiſtrũ & ſcholarẽ non contrahiẽ locatio,ſed cõtractus ĩnominatus. Itẽ not.Bart.per illũ tex.ĩ l.j.ff.ſi mẽſ.falſ. mo.dixe. contra qd vltimũ tenet expreſſe gl. in l. Martius.j. eod.dum vult quod medicus agat locati,&c.
e ¶ Cum fundus. In prin.&c. A dde quæ no.per Bar.in.l.iij.§. j.de condi. ob cãm.
✠ POMATES.
e ¶ Vide Pet. de Ancha.conſ.lxxj. incip. in tãtã familiaritatẽ.
f ¶ Locatio.in princi. huius.&c. A dde qd no.Bar.in l.& quia. circa fi.de iuriſd.om. iudicum.
g ¶ Si conductor. Et ſic not.hæredem vel ſucceſſorẽ alium nõ cogi ſtare colono. q vide latius per Bar. in l.ſi filio.§.fi. ſolut. matr. Limita fin.per

obſtare dictum Pauli: quia loquitur quãdo pactum fuit conceptum vt liceat habitãtibus habitare vſq in diẽ in quẽ hñt cõductam. Sed quæſtio noſtra loquitur qñ habitatio ſimiliter eſt excepta. Finaliter teneo q ad illos nõ porrigaẽ,ſi vendens obligatus nõ erat. Et hoc voluit ſentire Paulus hic dum dicit,nominatim,&c. Sed cõtra iſtud oppo.nam poſito q nominatim exprimeretur,non valeret: quoniã nemo alteri paciſci poteſt: vt l.ſtipulatio iſta.§.al teri.j.de ver.obli. Sol.illud regulariter fallit in traditione rei ſuæ,vt l.pe.C. ad exhi. & l.Publia.s̃.depoſiti. &c.

SI ſeruus. Venditor circa rẽ venditã tenetur de dolo & culpa: & ideo quando ante venditionẽ culpatur, poſt venditionẽ punitur.hoc dicit.

Si dolia. In obligatione generis ſub alterni electio ẽ debitoris: in obligatione cæterarum ſpecierum non cadit electio.h.d.quod nota. Oppo. de l. emptorem.§.ſi quis rem.s̃ eod.Solu.intelligе hoc,niſi eſſet dictum accedere:alias deberet dari in integrum reſtitutio.

Regna quæ aliàs fuerunt Chriſtianorum, & nunc per infideles tenẽtur, Papa vel Imperator poſſit cõcedere.

SI ſeruus. Valet venditio ſerui,qui eſt apud hoſtes,& differtur præſtatio donec redeat.hoc d. Op.de l.ĩ fuga.C.ad leg. Fauiam de pla.Sol.hic ſeruus nõ fugerat, ſed aliter captus fuerat.Item opp.de l.liber homo.j.de ver.obl.Sol.illud,quod eſt hoſtiũ & nunquam fuit noſtrum,non poteſt vendi,nec per ſtipulationem promitti, vt ibi. ſecus ſi fuerit noſtrum:& hoc propter ſpẽ poſtliminij:vt l.id quod.j.de leg.j. Ex hoc †dico quod papa & Imperator poſſunt cõcedere regibus noſtris regna quæ tenẽtur per Saracenos, quæ iam fuerunt noſtra. Item opp.dicitur hic quod iudicis officio differtur præſtatio. contra l. continuus. §. illud.j. de ver.obl.Sol. Intelligе hoc quando vterq cõtrahentium ſciebat eſſe ſeruũ in poteſtate hoſtium: & ſic tacite videtur actum vt ante nõ præſtet.ſicut quando legãtur fructus futuri, vel partus Arethuſę: vt l.interdum.j.de verborum obligationi. & l.j.in fi.j.de conditio. & demonſtration.

De locato & conducto. a *Rubric.*

LEX I.

b Ocatio b & cõductio. Contractus locationis ſimilis eſt emptioni. Differunt tamẽ:quia in emptione & vẽditione principaliter venit traditio. In locatione & conductione principaliter venit factum.h.dicit. Ex hoc principio potes ſumere rationem quare Iuriſconſultus fecit titulum de contrahen.empt.per ſe,& tit.de actio.emp.per ſe,& non fecit tit. locati & conducti per ſe, & de locatione & conductione per ſe. Reſpondeo, quia in initio contrahendi contractus emptionis & venditionis, locati & conducti procedunt eiſdem legibus: ideo dum dixit de actione empti,poſſumus eſſe inſtructi de actione locati: tamen locatio & cõductio

differunt in multis ab emptione & venditione:ideo fecit titulum ſpecialem. Quod autem in multis differunt, videbitis infra in proſecutione.

c Adeo. c Nota quod quando in cõtractu venit principaliter traditio,ex qua debebat ſequi translatio dominij,vel vſucapiẽdi conditio pro certo pretio:tunc eſt contractus emptionis & venditionis:vt s̃.de contrahen.empt.l.conuenit. Sed quando in contractu d venit aliquod factum,ex quo non acquiritur dominium rei vel vſucapiendi conditio: tũc eſt locat'o & conductio: vt ſi dominus patiẽ vti domo vel fundo pro certa penſione vt per totum iſtum titulum:ſed quãdo in cõtractu venit vtrunq: tunc aut principaliter venit illa traditio, ſecundario factum: & tunc eſt emptio & venditio:vt hoc.§.j. reſponſo. Aut principaliter factum ſecũdario illa traditio: & tunc erit locatio: vt hic,& l.item ſi pretio.§.j.j.eo. Aut non poteſt diſcerni quod venit magis principaliter: & tunc habet locum illa quæſtio quã diſputauit,quæ incipit,Publicanus quidã dic vt ibi optime dixi,&c.

LEX III.

e Vm fundus. e Aeſtimatio facit in dubio emptionem. Et iſtam materiam an æſtimatio faciat emptionẽ, Gl. tangit in l.j.j.tit.j.plene dixi in l.ſi vt certo, §.interdum.s̃.commo.

f Ocatio. f Voluntas morte finitur.hoc d.Iſtam materiam vide per Cyn.in l.final. C.de contrahen.emptio. Dixi pleniſsime in l.centeſimis.§.finali.infra.de verbo.obligationib.

SI tibi. Iſtam legem examina vt dixi tibi ſupra de pactis. &c.

Si conductor exegit pœnam à damnificante ex forma ſtatuti non cogitur reſtituere domino.

SI qui rem. Opp. de l.ſi pignore.s̃. de pig. act.Solu.aliud in creditore, aliud in conductore. Ratio eſt manifeſta.†No. quod ſi cõductor exegit pœnam à dante, damnum, ex forma ſtatuti non cogitur reſtituere domino,&c.

SI tibi alienam. Si conductor re conducta vti prohibeatur, agit actione ex contractu ad intereſſe.hoc dicit, cum lege ſequen. &c.

In contractu locationis poteſt agi contra locatorem: vt liceat frui, & poteſt peti intereſſe.

Obligatio locatoris ut liceat conductori uti frui,habet tractum ſucceſſiuum.

Venditor res euictæ ſi præſtat æquè bonam,an liberetur.

g SI quis domum. Si cõductor g non poteſt vti re conducta,poteſt agere vt ſibi frui liceat:locator vero liberatur preſtando intereſſe vel æque commodam habitationem h.d.No. formam libelli. Nota quod † ſicut in emptione & venditione ſi res non tradatur,poteſt agi vt tradatur,& poteſt intereſſe peti:vt lege prima in princi.& l.ex empto.§.fin.ſupra titu.primo.ita in contractu
h locationis poteſt agi vt frui liceat.Item poteſt h peti intereſſe, vt ſupra leg.proxim. A duertendum eſt quod in contractu emptionis& venditionis re tradita contingat liberatio, vt de cætero non poſsit agi vt tradatur:vt l.qui pendentem.in fi.s̃.ti.j & s̃.de pac.l.ab emptione.& ibi no.& C.ſi aduer.ven.auth. ſacramenta.& ibi not.Sed in contractu locationis & cõductionis, licet

Bal.in l.j.ad fi.C. de iur.fiſc.lib.x. & iſte tex.facit ad qõ. Bal. in d.c:domino guerrã.§.ſi vaſallus.hic fiñiẽ lex, deinde conſue. regni incipiunt. eccleſia vendidit mihi domum iure proprio,et aliã iure libellario: finita eſt emphyteuſis tẽpore. q̃riẽ vtrũ eccleſia debeat vnũ de duobus facere,vel pati q ẽdificium tollaẽ, vel reſtituere mihi omnes expẽſas quas feci in ædificando. & decidit ibi diſtinguẽdo. & adde Bal.ĩ l.ij. C. de rei vẽ. dixi ĩ l. pe. C.de iur. emphy.& qd ibidem not.in l.ſi pater.in fi.C.de vſu fruct. vbi per iſtum tex.in l.ſi.§.emptor. C.cõia de leg.& per Bal. in l. in fundo.ff. de rei vẽ. A dde pau. de caſt.cõſi.cxxxix. vbi an finita emphyteuſi poſsit hæres petere melioramẽta,& an ſucceſſor teneaẽ ſtare locationi: vide Bal. conſil.xxxviij. lib.i. Quid qñ venditor vendit fructibus pẽdentibus exiſtente colono partiario, vide R o .conſil. ccciviij. Quid autem ſi aliqs emat domũ ab aliquo,q̃ ſit ĩ fundo libellario alicuius monaſterij:et ab ipo monaſterio accipiat fundũ in emphyteuſim,& ſtetit p triginta ann. q non ſoluit quid fiendum, vide Bal.cõſi.ccccxxviij. lib.iij.

h ¶ Itẽ poteſt. An ille, q vẽdidit rẽ, q̃ euincit, præſtãdo æque bonã liberetur:et no ta differẽtiã inter locationẽ & vẽditionẽ. Fallit tũ hic in caſu ſingulari ĩ l. ſi duorum.s̃. de act. empti vide p Rom.in l. ſtipulationes non diuiduntur. in pe. chart de verbo.obliga.

a ✠ P. P A V. P. ¶ Ad exonerationẽ. Vide Alex.in l.ſtipulatio iſta.col. iiij.de verb.obli. in prin.
b ✠ P. P A V. P. ¶ Vſufructuarius. Vide & extende iſtam regulam vt per Com.cõſilio clxx.in ij.dubio.
c ¶ De acqui.poſ. Allegaẽ iſte tex.no.an vẽdens rẽ alienã videaẽ vẽdere ſuo nomine vel alieno. de quo per Bart. & Bal.in l.mater.C.de rei ven.addẽ Pau.de Caſt.conſi.cxxxvj.
d ¶ Caprarius. An debeat probare doluũ, tu vide Barto.C.de murileg.lib.xj. in l. quod ad preſens. & quod not. in l. cum ita.§.ſpecies.de le.ij.
✠ POMATES.
e ¶ Videamus. Vide Alexan. conſi.cxix. per totum maxime in ij.col.
✠ POMATES.
f ¶ Si hoc. Vide Old. conſi.cj.in fin.
✠ POMATES.
g ¶ Inter conductorẽ. Vide exemplum ad iſtum tex.per Alex. conſi.ccvj.volu.ij.
✠ P. PAV. P.
h ¶ In culpa. De caſu autem ſine culpa nõ tenetur quod tamen ſingulariter limita vt ſcripſi in Bertachi.in verbo,caſus.
i ¶ Qui impleto. ĩ principio huius §.&c. Vide in l.legem.C. eo. & ibi Bald.& adde quod iſte.§.habet locum etiam in contractu præcarij. l. in rebus. §. vlti . ff. de præca. & in contractu præcarię,vt no. glolſa in capit . j. de præca.nor. etiam ad ampliationem eorũ quæ hic habentur, quod ſi colonus vel inquilinus patiente domino ſtetit in re locata ſingulis annis ſoluendo mercedem præſcribit, & facit hanc locationem perpetuam, vt vlterius non poſsit expelli ſecundũ Bal dum & Angel. in l. male agitur. de preſcrip.xxx.ann.
✠ POMATES.
i ¶ Qui impleto. An hoc procedat in emphyth. vide Roma. conſilio. ciij. colum. ij. & Alexand. plene conſil.xv ij. colũ. iiij. volumi. Alexã. conſil.j.in penul. colum . in ij . volumi. vult quod iſte text. procedat etiam ſi durante primo tempore locator viſus fuiſſet rumpere conuentiones, & ꝓteſtatus fuiſſet q nõ intendebat in ipſis perſeuerare:qa nihilominus finito ſi nihil poſtea dicaẽ, cẽſenẽ partes pſeuerare in primis cõuẽtionibus. Et vide Bal.de pace Conſtan.in verbo,Itẽ ſo

cieratẽ. & Alexã.lxxvj.vol.v.vbi ponit an habeat locũ iſte.§. in cõtractu, vbi requiritur ſcriptura vel vbi tractatur de trãſferẽdo vtili dominio.
i ✠ P. P A V. P. ¶ Qui impleto. Et idem quod in locatione dicit Cõma.poſſe attendi vt in depoſito.& eundem vide conſi. viij.incipien. duo erant ſocij.in fin.

cet ab initio res tradatur,ita vt frui liceat,adhuc poteſt agi vt frui liceat:vt hic,& j.eo.l.ex conducto.in prin.Reſpondeo,q̃ venditor obligatus eſt ad tradendũ.quod eſt factũ momentaneũ.vnde
2 tradendo impleт,& merito liberatur:ſed ſi locator eſt † obligatus vt liceat conductori vti,q eſt factum ſucceſsiuũ,ideo non liberatur,niſi pro tempore quo vti frui licet. Venio ad gl.& oppo.de l. ſi fundus.in fi.eo.tit.vbi non tenetur ad intereſſe,ſed ad exonera
2 tionem a mercedis.Sol.ibi locator erat ignorans,hic ſciens. Sed contra hoc facit tex.in eo q dicit,bona fide.Solu . tempore quo erat bonę fidei,ignorauit:tempore quo locauit,erat ſciens. Item oppo.quia tex.dicit,culpa.Solu.nõ intelligas q fuerit in culpa in emendo,ſed in eo q locauit rem alienam. Item in verſi.plane.
3 † quæro vtrũ ſit idem in emptione & venditione,vt ille qui vendidit rẽ,quæ euincitur,præſtando æque bonam liberetur. Glo. dicit q non,& bene & in hoc differt emptionis contractus à locatione. Quæ ſit ratio differentiæ,cogita,&c.

1 *Inſpicere debemus quod euenire poteſt, & quod res eſt ordinata ad cauſam.*
2 *Res vendita, vt emphyteuſis eccleſiæ quod euincitur ex natura emphyteuſis.*

Hic ſubiungi. Si conductor deſinit poſſeвti re abſq culpa locatoris, ſit ei remiſsio mercedis. Si vero culpa locatoris interuenit,ad totale intereſſe tenetur. h.d. Quod no.quia alibi facio magnum feſtum de hoc. Nota q
1 inſpicere † debemus quod euenire poteſt,& qd res eſt ordinata ad cauſam. Dixi plene in l.inter ſtipulãtem.§.ſacrã.de verb obl. Vltimo nota diſtinctionẽ quã fecit tex. Aut locaui vt dominus
b aut vt vſufructuarius. b quæ facit ad multa: puta, ne quis vendat rem vt emphyteuta,an vt dominus,anvt poſſeſſor:videlicet,
2 ſi aliquis † vendit rem vt emphyteuta talis eccleſiæ, euincitur ex natura emphyteuſis:ſicut hic erat in fructuario. Item per hãc le-
c gem declarabo l.ſi aliquam rem.infra,de acqui.poſ. c quando intelligatur quis conducere reſpectu proprietatis vel reſpectu poſſeſsionis,dic vt ibi plene dixi.

SI quis fundum. Valet pactum quod quis teneatur de caſu fortuito. hoc dicit.

Si colonus. Qui permiſit innocentem ignem habere, ſi caſu fortuito oriatur incendium, non tenetur.

1 *Culpa quomodo in dubio præſumatur.*
2 *Mercedes ſolutæ pro futuro tempore quo nõ debentur, ut indebitæ repetuntur.*

Imperator. Iſte §.legitur in gl.tribus modis,et breuiter hoc intendit: Pro tẽpore quo cõductor nõ poteſt vti re fit remiſsio mercedis nõ ſolutæ,& ſoluta repetitur. h.d.& quælibet lect glo.hic poteſt eſſe vera.teneas quã vis. Nota q hic videtur innui q quis debet probare culpam abeſſe:quia
1 in dubio culpa præſumaẽ.†Quod intelligendũ eſt, ſi ex qualitate facti appareat culpa,alias nõ:quod plene dic vt C.de pig. act. l.creditor.Secundo nota q eo caſu quo pro futuro tempore mer
2 cedes nõ debentur,ſoluteq vt indebitæ repetuntur.†Opp.hic in-
d nuitur q caprarius d debet probare dolum.Contra:imo qui doluũ dicit,doluũ ꝓbare debet.De quo plene dixi in l.ſi qs ex argentariis.§.pe.s̃.de edẽ.Item quæritur qua actione iſtæ mercedes repetuntur.dic vt in gloſſ.Ad cuius ſolutionem oppon. de l. ſi pater ignorans.j.ſoluto.matrimo.Solu.vt hic in gloſſ.& etiã in contrario.&c.

Celſus. Imperitia culpæ aſsimilatur.h.d. Not.ibi: quippe vt artifex,&c.q quando quis locat operas ſuas in aliqua arte,videtur aſſerere ſe peritum in illa arte. De quo dic p Dy.in c.imperitia.extra,de regu.iur.lib.vj.&c.

Si alienam. Si res locata efficitur conductoris, põt agi vt à penſione liberetur. Nota iſtum modum agendi,ago vt me liberes.& hoc intellige,id eſt,inſtrumentum liberationis facias.Nam conductio ſublata eſt mero iure,cũ res facta eſt conductoris:vt l.ei à quo.j. de vſucapi.& in l. neque pignus.j.de reg.iur. Vel poteſt agi vt liberetur condictione ex l. ſi quis conductionis. C.eodem titu.

e Videamus. e Conductor tenetur locatori de aliis ſecum habitantibus, ſi in culpa fuerit, malos homines inducendo in domum.h.d.

f Si hoc. f Qui promiſit ne ignem habeat, tenetur qualiter cunq habuerit.h. d. quod nota & eſt cõtra l.ſi quis

a ✠ P. P A V. P. ¶ Ad exonerationẽ. Vide Alex.in l.ſtipulatio iſta.col. iiij.de verb.obli. in prin.
b ✠ P. P A V. P. ¶ Vſufructuarius. Vide & extende iſtam regulam vt per Com.cõſilio clxx.in ij.dubio.
c ¶ De acqui.poſ. Allegaẽ iſte tex.no.an vẽdens rẽ alienã videaẽ vẽdere ſuo nomine vel alieno. de quo per Bart. & Bal.in l.mater.C.de rei ven.addẽ Pau.de Caſt.conſi.cxxxvj.
d ¶ Caprarius. An debeat probare doluũ, tu vide Barto.C.de murileg.lib.xj. in l. quod ad preſens. & quod not. in l. cum ita.§.ſpecies.de le.ij.
✠ POMATES.
e ¶ Videamus. Vide Alexan. conſi.cxix. per totum maxime in ij.col.
✠ POMATES.
f ¶ Si hoc. Vide Old. conſi.cj.in fin.
✠ POMATES.
g ¶ Inter conductorẽ. Vide exemplum ad iſtum tex.per Alex. conſi.ccvj.volu.ij.
✠ P. PAV. P.
h ¶ In culpa. De caſu autem ſine culpa nõ tenetur quod tamen ſingulariter limita vt ſcripſi in Bertachi.in verbo,caſus.
i ¶ Qui impleto. ĩ principio huius §.&c. Vide in l.legem.C. eo. & ibi Bald.& adde quod iſte.§.habet locum etiam in contractu præcarij. l. in rebus. §. vlti . ff. de præca. & in contractu præcarię,vt no. glolſa in capit . j. de præca.nor. etiam ad ampliationem eorũ quæ hic habentur, quod ſi colonus vel inquilinus patiente domino ſtetit in re locata ſingulis annis ſoluendo mercedem præſcribit, & facit hanc locationem perpetuam, vt vlterius non poſsit expelli ſecundũ Bal dum & Angel. in l. male agitur. de preſcrip.xxx.ann.
✠ POMATES.
i ¶ Qui impleto. An hoc procedat in emphyth. vide Roma. conſilio. ciij. colum. ij. & Alexand. plene conſil.xv ij. colũ. iiij. volumi. Alexã. conſil.j.in penul. colum . in ij . volumi. vult quod iſte text. procedat etiam ſi durante primo tempore locator viſus fuiſſet rumpere conuentiones, & ꝓteſtatus fuiſſet q nõ intendebat in ipſis perſeuerare:qa nihilominus finito ſi nihil poſtea dicaẽ, cẽſenẽ partes pſeuerare in primis cõuẽtionibus. Et vide Bal.de pace Conſtan.in verbo,Itẽ ſo

cieratẽ. & Alexã.lxxvj.vol.v.vbi ponit an habeat locũ iſte.§. in cõtractu, vbi requiritur ſcriptura vel vbi tractatur de trãſferẽdo vtili dominio.
i ✠ P. P A V. P. ¶ Qui impleto. Et idem quod in locatione dicit Cõma.poſſe attendi vt in depoſito.& eundem vide conſi. viij.incipien. duo erant ſocij.in fin.

a ✠ POMATES. ¶ Renouata. Vide Alex.conſi.cv. col.vij.volu.iij.
b ✠ P. PAV. P. ¶ Delinqueret. Ideo ceſſante iſta ratione infert ſingulariter Soci.in l.ſerui electione.§. Labeo.col.j.de lega.j.ſe conſuluiſſe, ꝙ iſta tacita reconductio, non haberet locum in ſocio, qui conduxiſſet partem ſocij pro vno anno, quia finito illo anno etiam ꝙ perſeueraret in poſſeſsione totius, ex quo illud facere poteſt rõne cõmunis, cũ nõ poſsit diſcernere portionẽ ſuã a portione ſocij, ex quo in quolibet a minimo ceſpite vnuſquiſq; habet portionem ſuam l. duo fratres vbi Bartol. Ang.et alij.ff.de acquir.hæred.& l.merito.ſ.pro ſocio.l.Sabinus.ff.cõmuni diuid. merito nõ inducitur tacita recõductio: quia ceſſat delictum, vt dicit Bart. hic. quod eſt not. Et dicit illã quæſtio. in qua cõſuluit, cõcordiam fuiſſe terminatam. Item circa materiam huius §. qui impleto. vide Alex. conſi.j.in penul.col. in iij.dub.in ij.vol. vbi loquiſ de quadam cõuentione facta corã iudice pro exercẽdis vſuris certo tempore poſtea perſeuerata. & o ſmo cõſi.xvij.vol.iiij.& conſil.cvj.col. antepenult. vbi tripliciter limitat hunc §. maxime vt nõ procedat vbi tractareſ de translatione vtilis dominij. Itẽ nota ꝙ ſi de prima eſſet inſtrumentũ de iſta tacita reconductione, non eſſet executio parata ſecũdum Bald. in l.legem. in princi. C.loca. Item an iſta diſpoſitio ꝓcedat ſ emphyteuſi, vide oſmino Roma. cõſil.ccijj. Itẽ ſi quis deceſſerit de domo c & ei fiat relocatio, intelligiſ facta pro eodem pretio. & cũ omnibus clauſulis, quæ erant in prima. Vide Bertac.in tractatu de gabel.in ij. parte.in iiij.colũ. Et qd ſi aliqui fecerunt ſimul ligã, & ea finita perſeuerauerũt ſimul in ſeruitijs prẽſtandis, ꝙ non intelligitur reuocata, vide Bal.in pace Conſtan.in verbo. Item ſocietatẽ. & ibi etiã quod iſta renouatio non habet locum in contractibus, qui in ſcriptis celebrãtur, nec in quibus requiritur ſtipulatio. Itẽ ex qbus actibus intelligatur aliqd reuocatum, vide Pau. de Caſtr.conſil.cccxxxvj. Itẽ ꝙ relocatio intelligaſ facta cum eiſdem pactis & modis, vide Barba.cõſi.xiiij.in ix.col.& ſeq.in ij.parte. Alex.in d.conſil.j.volu.ij. Item quod iſta renouatio non habeat locum in alijs contractibus, præcipue vbi ageretur de translatione alicuius dominij, & quædam alia, vide Alexan.late conſi.lxxvj.in v.volu. Vide etiam circa iſtum §.quæ dicit Alexand.in l.ſi mora.col.antepenult.ff.ſolu.matri.de cuſtode caſtri, qui finito anno remanſit in caſtro, an cognoſcatur obligatio, & ſimiliter eius fideiuſſor. Item quod intelligatur etiam facta renouatio cum pacto fraudandi, prout erat in prima, vide Alex.conſi.xxviij.vol. iiij. ad fi. & ibi etiam ponit de quodam ſtatuto dicẽte ꝙ habeatur pro renouatiua in tantundem tempus, ad quantũ erat prima locatio, an locum habeat in locatione facta cum pacto fraudandi. In contrarium vide Alexan. conſi. lxxvj.volu.v. Imo.conſi.xxxvj.in repet.in verbo, locatio.in eodem.§.in ij. colum.ibi in verſic. quæro dicitur hic. An autem fideiuſſores dicãt repetiti vide Alex.i l.ſi mora.i xij.col. ff. ſolu. mat

1 In prima verò parte no.ꝙ † ſi colonus remanet in cõductione, renouata videtur cõductio, & durat pignoris obligatio. Ratio huius ponitur in hoc §. & j.l.pxi.quia dñs
2 videtur conſentire tacitè. Ideo ſit † cautus aduocatus vt poſitionẽ faciat, qũo remãſit in cõductione dño ſciẽte. Nam ſi ignoraſſet, nõ poſſet videri cõſenſiſſe. & ſic non videretur renouata locatio: ar.j.l.pxi.& ideo tunc nõ eſſet agẽdum hac actiõe: ſed actione neg.geſt. Venio ad ſecũdam partẽ, ſci
3 licet ad verſi.ſed hoc ita. & nota † ꝙ eo caſu quo tertius obligauit pignora, non ſunt obligata in iſta ſecũda conductione tacitè renouata, niſi nouus cõſenſus interuenerit. Ratio huius eſt: qa poſito ꝙ ille tertius, qui obligauit pignora, ſciat, & hoc patiat, ſcilicet illum remanere in cõductione: tñ nihil eſt, ex quo poſsit colligi ꝙ ipſe velit ipſa in ſecũda cõductione iterũ obligare. Declaro qñ colonus remanet in conductione, ex parte eius præſumit cõſenſus recõducẽdi:
b aliàs delinqueret. b quod nõ eſt præſumendum l.merito.ſ.pro ſoc. Ex parte dñi, q patitur, ſimilr hoc eſt preſumẽdum: quia ipſe facit totũ id, ad quod tenebat ex natura cõtractus. ſ. patiẽdo frui: vt l.pxi.in prin. Sed in iſto fideiuſſore, q obligauit pignora, iſtæ rõnes ceſſant: quia licet ipſe ſciat, et patiat, nihil patiẽ circa rẽ ſuã, ex quo videt cõſentire obligationi pignorũ. Ex prædictis infero duo. c Primò † ꝙ ex parte locatoris req
4 rebat aliud quàm cõſenſus: qa debebat certas res præſtare cõductori, nõ videtur renouata cõductio, niſi res illas p̃ſtiterit. Ratio, quia nõ implet cõtractũ tacẽdo ex pte ſua, vt ſ.dictũ eſt. † Item ex hoc infero aliud:
5 pono ꝙ ille, q eſt in fundo, eſt locator: dñs eſt conductor. Verbi gratia: Titius operas ſuas locauit vt ſtaret in fundo meo ad cuſtodiendum cum certa mercede: certè ſi finito tempore ipſe remanet in fundo ad cuſtodiam fundi, non videor ipſum reconduxiſſe: quia ſola patientia non implet cõtractum ex parte mea. Item ego nihil feci, ex quo debeat præſumi quòd ego eius operas reconducerem. Non ergo hac actione, ſed alia actione petet à me mercedem, actione negotiorum geſtorum fortè, vel alia. Venio ad tertiam particulam d ad verſic. ea
6 dem. Nota † ꝙ idem iuris eſt in prædio Reipublicæ, quod eſt in prædio ruſtico. quod notãdum eſt. Nam cũ vniuerſitas nõ poſſet facile conſentire, vt l.ſed ſi.§.j.de dolo.& l.j.de libe.vniuerſit.j. videtur quod in eis haberet locum reconductio tacita: ſed dicat quod hic illi, qui regebant ciuitatem, & habebant poteſtatem locandi, ſciuerunt, & paſsi fuerũt. alias non poſſet induci tacita reconductio: vt d.l.ſed ſi ex dolo.§.j. Quod nota pro prælatis eccleſiarũ & tutoribus, vt ipſorũ ſcientia & patientia inducat tacitam relocationem. facit l.tutor. et l.item magiſtri.ſ.de pact. Venio ad ver. quod autẽ hæc eſt quarta particula. Nota ꝙ in prædio ruſtico videtur reconducere in annũ. Hoc qualiter intelligatur, ſtatim dicã in parte ſe
7 quenti. Venio † ad ſecundã partẽ principa
e lem c, ſcilicet ad verſi.in vrbanis. Et pro huius declaratione ſciendũ eſt ꝙ hic eſt facta quædã glo. intricata. Nã dictũ intelligitur tribus modis: exceptio intelligitur quatuor modis. Quæro ergo quid eſt dictum hoc Prout quiſq; habitauerit, ita obligetur. Reſpondeo, tribus modis. Primo modo vt in nullum tempus videatur reconduxiſſe. Secundo vt in id, in quo habitauit, poſtea videatur reconduxiſſe. & iſta eſt vera, & communiter tenetur. Tertio vt id totum videatur reconduxiſſe prout in prima conduxit. Prima & tertia non habent rationem: vt j. videbitis. Venio ad exceptionem: dicitur f
f hic f niſi in ſcriptis certum tempus conductionis comprehenſum eſt. Hic Iuriſconſultus excipit caſum, nec declarat quid iuris ſit in hoc caſu excepto: & ideo videndũ eſt quid eſt hoc dictum, niſi, &c. Dicebat Iacob. antiquus glo. prima. niſi primus contractus fuit celebratus in ſcriptis. quod gloſſ. non placet, per l.pactum. C. de pact. Aduerte ſi quidem Iacob. intellexit in ſcriptis ꝙ contractus fuit celebratus conſenſu & ſcriptura fuit adhibita ad probationem: vt l.contrahitur.j.de pigno.& C.de proba. l.cum res. tunc merito reprehenditur per gloſſ. quia illa ſcriptura nil inducit, ſed probat. & ideo hodie cum ex qualibet locatione fiat inſtrumentum, hoc non obſtante videtur fieri reconductio. Sed ſi Iacobus intellexit quod primus contractus fuit celebratus in ſcriptis, hoc eſt, vt ſcriptura fuerit de ſubſtantia contractus ſecundum formam legis contractus C. de fide inſtrumento. tunc Iaco. diceret verum. & hic eſt intellectus noſtræ legis. Ratio, vt dixi. nã ideo videtur renouatus cõtractus: quia cõſenſu ſolo perficitur: ſed quando ſcriptura eſt de ſubſtantia, tacendo non renouat ſcriptura: ideo non poteſt videri renouatus ille contractus. Illud probatur j.l.proxi. Et
g hoc dico g ꝙ in officijs quæ ex neceſsitate
8 geruntur, vt † tutela, nõ videtur tacite illud officiũ renouatũ, licet quis in eo remaneat: vt l.j.§.j. verſicu. quare ſi quis finita. j. de eo qui pro tuto. & ideo iſti rectores, † qui mitttuntur per hãc ciui
9 tatem, & caſtellani a, qui mittũtur ad cuſtodiã caſtrorũ, licet finito officio remaneãt, nõ ſunt caſtellani: qa illud officiũ ſolo cõſenſu non renouatur: ſed neceſsitate illata authoritate publica quæ hic deficit. Secundo modo intelligitur, niſi in ſcriptis certũ tempus cõductiõis, &c. hoc eſt, niſi ĩ ſcriptis iterũ expreſſe cõducat. Iſta expoſitio veriſsima eſt in ſe: qa expreſſum facit ſilere tacitũ: vt l.cũ ex filio.§.j.de vulg.& pup.& ſecundũ iſtã nulla eſſet dubitatio. tñ prẽcedẽs expoſitio eſt vtilior. & ideo ipſam proſequor. Habuiſtis qualiter debet intelligi iſtud factũ exceptũ: nunc vidẽdũ eſt quid iuris in hoc caſu excepto. Gl. ponit quatuor expoſitiones, & vnã notulã Io. quẹ videtur ſcholaribus multum difficilis & terribilis, tñ clariſsima eſt, ſi aduertat bene. Sciendum eſt ergo pro euidentia ꝙ exceptio debet eſſe de his quæ continent ſub regula: cũ exceptio ponit contrariũ eius ꝙ in regula dictum erat: vt in l.j.j.de reg.iur.& p Dy.extra de reg.iu.ſuper rub. libr. vj. Vnde cum regula præcedens prout loquiſ de prẽdijs vrbanis habeat tres expoſitiones, oportet ꝙ iſta exceptio diuerſimode intelligatur, ita ꝙ ſemper deſcendat à regula præcedenti. Hoc præmiſſo glo. erit tibi clara. vide eam vſq; ibi: ſed Iac. dixit. Quinto aduerte quod dictum Iac. non tendit ad id ꝙ ſ. dictũ eſt in glo. Nã Iac. exponit qualiter debeat intelligi factũ ꝙ ĩ hac exceptione poniẽ. Gl. præcedẽs dicit qd iuris ſit in hoc facto excepto, vt
b ſ. declarauit declarando literã. Quæro, quæ eſt ratio b diuerſitatis
10 inter prædiũ ruſticũ & vrbanũ? Rñdeo, ꝙ in prædio ruſtico nõ percipitur fructus qualibet parte anni, ſed ſolũ vno tempore: & ideo non erit æquũ dicere ꝙ videbat reconduxiſſe. Sed in prædijs vrbanis qualibet anni parte percipiuntur fructus vniformiter: & ideo prout habitauit, recõduxiſſe videtur. Ita dicit glo. & iſte eſt communis intellectus. Ex hac ratione infero multa. Primo ſcdm gl. ꝙ ſi eſſet prædiũ ruſticũ, in quo nõ percipitur fructus niſi de quinquẽnio in quinquẽniũ, ꝙ in quinquẽniũ videatur reconduxiſſe. Item ſi eſt prædiũ, in quo percipitur fructus bis in anno: in ſex menſes videtur reconduxiſſe, ſcd'm gl. & bene. Item ex hoc dico ꝙ ſi eſſet prædiũ ruſticũ, ex quo perciperet fructus vniformiter qualibet parte anni: ꝙ pro rata temporis videatur recõduxiſſe: quia eadẽ ratio eſt, quæ in prædio vrbano. Item ſi eſt prẽdiũ vrbanũ, ex quo nõ perciperetur fructus vniformiter qualibet parte anni. Verbi gratia: ego habeo domũ in loco vbi ſunt nũdinæ cũ locaui: certe licet ibi conductor vniformiter habitet qualibet parte anni: tamen lucratur plus illis quibuſdã diebus, ſcilicet nũdinarũ, quã qualibet parte anni. Vnde dico idẽ
c ꝙ in prædio ruſtico: qa eadẽ eſt ratio. Aduerte, c qa dictũ gl. loquentis de fundo, ex quo percipiẽ ſemel in anno, intelligo quolibet anno vniformiter: vt in vinea, in oliuetis, & ſi. Sed prædia ruſtica iſtarũ partiũ, quæ vno anno faciunt fabã, alio anno frumentum, & conductor nõ reciperet pro illo anno tantũ, in quo eſt faba, quia plus expẽderet quã recolligeret, ſed reciperet reſpectu aliorũ duorũ annorũ: tunc dicã ꝙ in bienniũ videatur reconduxiſſe: quia eſt eadẽ ratio. Idẽ ſi hoc cõtingeret in triennio ſecũdũ
11 diuerſitatẽ regionũ. Quærit gl. † qd in rebus mobilibus? Certe dicit gl. ſecus: quia qui eas retinet poſt tẽpus, facit furtũ, niſi cre
d dat dominũ permiſſurũ. Quod dic vt in glo. Et ideo dico d ꝙ ſi ſcholaris retinet rõciniũ poſt tẽpus conductionis, videatur recõduxiſſe, ſi rõcinus ille erat cõſuetus dari ad vecturam. Sed ſi accepiſſet vnũ pulchrũ palafrenũ, quẹ dominus nõ dediſſet niſi ꝓ modicis diebus: tũc faceret furtũ, niſi crederet dominũ permiſſurũ: vt l.inter.§.fi.j. de fur. Venio ad l.qui ad certũ. dicitur hic ꝙ
12 dominus, qui † patitur colonũ morari in fundo, videtur cõſentire: quæro quãto tempore oportet ꝙ patiatur? Reſpõdeo, nõ ſufficeret modicũ tẽpus: vt l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſimpliciter. ſ. ex quibus cau. maior. ſed hoc arbitrio boni viri erit inſpiciendũ, ſcilicet ſi remanſerit ibi illo tempore, quo erat ad culturã agri ali
e qd operandũ. Quæro: dicit hic e, huiuſmodi cõtractus neq; ver
13 ba ſcripturã, &c. qd † ſi primus cõtractus fuit celebratus verbis, quia interuenit ſtipulatio: an patiendo videatur renouatus contractus? Reſpondeo, ſi ponis ꝙ verba fuerũt de ſubſtãtia contractus: hoc eſt, quod fuit actum quod aliter non valeret, niſi verba interuenirent: tunc non videtur renouatus contractus: eadem eſt ratio, prout dictum eſt ſupra de contractu celebrato in ſcriptis. Sed ſi ſtipulatio ſimpliciter interceſsit: tunc non tollit cõ

a ¶ Caſtellani. Sed an iſti caſtellani finito tempore poſſunt dimittere cuſtodiã caſtri, ſi dominus aliũ non mittat, vide Bal.in l.ex diui. C.eodem.
b ¶ Quæro q̃ eſt rõ. Adde bal.in l.legẽ. C.e. vbi in oĩbus iſtis idẽ tenet ꝙ ſic.
c ¶ Aduerte. Bene facit ꝙ no. Bar.in l.diuortio.§.ꝙ in anno.ſolu.matr.& iſta alleg.glo.hic.

tractum locationis & conductiõis, qui ce- ✠ POMATES.
c lebratur conſenſu, ſed ipſum roboraret, vt c ¶ Aduerte. Vide Soci.conſi.clix.col. pe. ✠ POMATES.
l.duo ſocietatem. ſupra pro ſocio. Ideo vide d ¶ Ideo dico. Vide
bitur renouatus contractus locatiõis: licet Alexã. in l. ſi mora. col.xj. ver. ſucceſsiue. vbi ponit pulchrã quæſtionem de caſtellano.j.fol.mat.
ſtipulatio non videatur renouata. Venio e ¶ Dicitur hic. Sed vtrũ pœna intelligiẽ
14 ad vltimum §.l. Ex quo nota † quod ad id repetita in hac tacita ſecũda locatione
f ſe porrigit legis fictio f, ad quod ſe porrigit do. Ioã. dicit ꝙ non: arg. illius tex. in l.cũ
lex naturæ. nam furioſus & mortuus cum pater. §. pater certã quãtitatẽ. de lega.ij.
non poſsint naturaliter conſentire, non fin & qa intelligi debet de prima. & in l. pe.
guntur conſentire à iure: & eadem eſt ratio §.vxor.ſol. matr. & dixi ſ.
in abſente & ignorante, vt ſupra dixi. Quẹ ✠ P. PAV. P.
15 ro, † circa iſtam partem quid ſi hæres de- f ¶ Legis fictio. Vide
functi vel curator furioſi ſciuit, & paſſus ad hoc text. melior
eſt. Puto quod ſufficiat vt videatur renouata conductio. vt ſupra pro ſocio. l. plane. facit infra de precario. l.certe. & C. eodem
16 l.legem. Vltimo quæro † vtrum ſicut tacito conſenſu contrahitur, ita tacito conſenſu diſſoluatur. Reſpondeo quod ſic, vt ſ. pro ſocio. l. idemq;, &c.

g **EX conducto.** g In actione ex conducto veniunt ea quæ hac lege exprimuntur. h. d. ✠ P. PAV. P.
g ¶ Ex conducto. Et dũ hic dicitur ꝙ tenet dñs locans ad refectionẽ: vide o ſmo Are.cõſi.cxj.in j.co. & duobus ſeq. qui vult idẽ eſſe in conductore ad longũ tẽpus. Vide eundẽ cõſi.lv. licet ĩ emphyteuta ſit ſecus, vt ibi p eũ. & Bal.in l.j. in ij.differẽtia. C. de iure emph. & ibi Moder.in vj.col.petr.et Cyn.ibi pen. colũ. Alex. in l. diuortio. §.impẽdia.ff.ſo.ma. Cepol.in tracta. de refectiõe. licet ẽt in vſufructuario aliter diſtinguatur, vt habes ad Bart. in l. hactenus.ff.de vſufructu. Et de colono & emphyteuta qũo teneãtur ad refectionẽ vide Iaſ.in l.quominus.ccxliij.de flumi.
g ¶ Ex conducto. Ad iſtum text. dũ facit mẽtionẽ de refectione, vide quæ no. bal. in l.j.in j.colum. C. de iure emphy.

1 ✍ *Remiſsio quod fiat etiam propter caſum occurrentem ui humana ſicut diuina.*

h **SI uis.** h Propter caſum contingentem in fundo vel fructibus antequã ſeparentur à ſolo, fit remiſsio mercedis, ſi damnum eſt incurabile: ſecus ſi contingit fructibus iam collectis. Item vbertas vnius anni cum ſterilitate alterius compenſatur
i hoc dicit. Nota quod remiſsio i fit non
1 ſolum † propter caſum occurrentem potentia diuina, ſed etiam vi humana: quod apparet ex eo quod dicit, incurſus hoſtiũ. Et ſic apparet quod gloſſ. quæ eſt in lege dãnum. C. eodem. non bene ſentit. Nam illa lex loquitur de damno contingente in rebus coloni propter quod non fit remiſsio: hic in damno contingente in fructibus. &c.

k **SI qua.** k Nota quod licet remiſsio fiat propter ſterilitatẽ, vt ſ. ver. pro
xi. non tamen fit propter vitioſitatem fructuum, vt hic, &c.

l **SI uno.** l No. hic ꝙ verba accipiũtur ſcdm naturã cõ h
tractus: & ſic verba debẽt intelligi C.eo. & ad iſtũ tex. vide ꝙ legitur & no. in c. propter ſterilitatẽ. extra eod. nõ omittas. circa prin. ibi: ſecus ſi cõtingat fructibus iã collectis. Adde Bal. in l.licet. in iij. oppo. C.eo.

h ✠ POMATES. ¶ Si vis. Vide Imo. conſi. cj.
i ¶ Remiſsio. Adde Bar. in l. interdũ. §. ꝙ ex naufragio. de acquir. poſſeſ. Bar. in l.j. in fi. de iure emph. & ꝙ ibi dixi. & latiſsime per bar. in l. cotẽ. §. qui maximas. j. de publi. Adde bal. de pace Conſtan. in verb. vaſalli. el ij. & dixi ſ. in j. char. non ſcripta niſi per me: vide per me ibi omnino.
k ¶ Si qua. tamen in prin. &c. per Bar. in l. ſi merces. §. vis maior. j. eo. Bal. in l. licet. in vij. q. j. eod.
l ¶ Si vno. Ad huius intellectum vide Barto. in l. diuortio. §. impendia. j. ſoluo. matrimonio. Et quando dicatur vbertas ſupplectiua alterius anni ſterilis. vltra gloſſ. hic vide gloſſ. & Bal. in l. licet. C. eod. in ix. q. & ibi etiam omnino vide Bal. in ix. q. qui limitat hanc legẽ. vbi vna eſſet locatio plurium annorũ: ſecus ſi plures eſſent locatiões. & ibi qs eſt annus vbertatis q habet ſupplere ſterilitatẽ, vide i c. ꝓpter. extra e. p Pau. i. l. ex cõducto. §. ſi vis. ſ. eo.
l ✠ POMATES ¶ Si vno. Ad regulã huius legis ꝙ verba intelligãtur ſecũdũ ſubiectã materiã, adde late Georgium Natã in repe. Cle. ſæpe. colũ.

g ¶ Et hoc dico. Cogita per l. Lucius. § Paulus. & quod ibi bar. j. de admi. tu. & vide o ſmo ꝙ no. Bar. in l. ſi mora. in fi. ſol. matr. poſt Vin. & vide ſ. ea. l. §. j. ver. niſi in ſcriptis. & Bar. ibi.

ij.de verb.sig. Alex.in rubr.ff.solu.matri.col.v.& l.si constante.col.j.ff. eo. & in consi.xxxvij.col.ij.volu.iij.& consil.xxxvj col.iij.vol.iiij.Barb.cõsi. xxxiij.col.v.vol.j.Prepositũ.in ca.ius generale.j.dist.Roma.cõsi.lxxxviij. Imo.cõsi.xxj.& cõsi.cxxj.Cardi.cõsi.lx.col.iij. Alexã. lxxxvj.col.j.volu.j. Areti.cõsi.xiiij.col.ij.Bar.in l.exceptione.col.pe.j.de fideius. Barb. c.fi.col. ij.de offic.delega.& Aret. c.exhibita.colum. ij. de iudic. Et nota ꝙ vbi subiecta materia personæ faciẽtis actum suadet vnum, & subiecta materia actus facti suadet aliud, ꝙ magis attẽditur subiecta materia actus facti. Ita Barba.ca.iij. col.iiij.de offic.delega. Areti.cõsi.lviij. col.v. Panor.in d.c. exhibita. Feli.in ca. consuluit. colũ.ij.in verb.not.ibi in tex. de offic.delega. Ancha.consil.ccxxxvj. Bal.in ca.in præsentia.col.v. de proba. Aret.cõsi.lxxvj.colum.ij.Bart.in l.oẽs populi.col.xiiij.ś.de iusti.& iure.Ange. consi.xxxj. col.pen. Ias. in l. si donatione.colum. ij. de colla.& ibi Alex.in vj. col.& cõsil.xxxvij. col.j.in fi. vol. iij.& j.col.x.volu.vbi dicit ꝙ verba debent intelligi secũdũ subiectam materiã,etiã si deberent impropriari.Paul.consilio xvij.col.j.vbi dicit ꝙ verbum,filij, appositũ in concessione feudi,cõprehẽdit omnes descẽdentes per lineam masculinam:quia hoc est de natura illius contractus.& cõsi.xxj.colum.ij.in fi.volu.v. & cõsi.xxvj.col.iij. eo.vol, vbi dicit ꝙ licet alias appellatione suorũ veniãt multi,de quibus ibi per eum,ꝙ tamẽ in materia feudali propter subiectam materiã veniunt tantum descendentes, Areti.in l.in substitutiõe.colum.pe.j. de vulga. Feli.in c.intantum. de simo.Bald.consi. lxvij.in ij.parte.col. fina. vbi pulcher casus.

✠ P. PAV. P.

a ¶Subiectã materiã. Vide ad Bart.in l.si olei.C.locati. & dicitur hic ꝙ aduẽtus anni p̃cedẽtis & sequẽtis attẽditur,vide & limita vt per Ange. consil. cccxj. cccxij.col.penule.& colum.iij.ad fi.

b ¶Itẽ cum quidam. Adde hic in materia ꝙ Io.and.in ca.propter sterilitatẽ.de loca.dicit ꝙ inquinus ex iusta causa potest dimittere domũ inuito domino, vt dicit ibi Io.and.post Vin. Ad hoc l.j.ff. de migrando.& gl.hoc etiam tenet in l.si in lege.ś.si domus.j.eo. Sed dubiũ est secũdum Abb.in d.c.propter. Nunquid propter pestem superueniẽtem posit inquilinus discedere.id quod ꝛ.dictũ est secundum Io.and. facit ꝙ sic. & tex.in d.c.propter.ex identitate rõnis,& magnus videt timor mortis:et ideo videt magna necessitas.ad hanc l.de ætate.ad Trebel.facit etiam l.habitatores.j.eo.In practica tantũ vix potest obtineri:& tamen id quod ꝛ.dictũ est,satis est rationabile.Ita dicit Abb.& vide hic Pau.de Castr. & quæ no.bal.in l,licet.C,eo.in iij.q.Et de aliqua iusta cã vide ꝙ dixi in d.l. habitatores.& vide in l.dominus.ś.fi.j.e.& quæ no.Pau.de Castr.in l.cũ in plures in prin.j.e.& vide Raph.in l,recusare.ś.si quis alio.ad Trebellia.qui per l.de ætate.cũ ibi no.dicit ꝙ nõ tenebitur scholaris ad pẽsionẽ,si fugit propter pestẽ: dicit tamẽ se nõ firmare,&c.

a secundum subiectam materiam.[a] Simile in d.l.dam.infect.in princ.j.de dam. infect.& l.si stipulatus.j.de vsur.

Cùm quidam. Licet sterilitas tribuat remissionem:secus tamen in exiguitate fructuũ. hoc dicit.

1 *Conductor quando impeditur vt non vtatur re locata: quando totam mercedem repetere possit, & nu. 2. & ibi quando impeditur facto conductoris.*

2 *Conductor dicitur, qui dat pretium: locator qui dat operas, vel præstat patientiam fruendi.*

3 *Conductor impeditus facto tertij, quando totam mercedem soluere teneatur.*

4 *Conductor impeditus casu, quando teneatur ad totam mercedem.*

5 *Quando quis locat operas, vel rem & operam, & non præstat, ad quid teneatur.*

6 *Titulus de conditione ob causam, quòd habeat locum in contractibus nominatis.*

7 *Contractus innominati quòd iudicentur secundum naturam contractuum nominatorum, cui assimilantur.*

8 *Famulus infirmus quòd non debeat habere salarium pro tempore infirmitatis.*

9 *Famulus qui fuit infirmus, si pro tempore quo fuit infirmus vult seruire tanto tempore, & habere integram mercedem, an possit.*

b **Item cùm quidam.** Subtilem materiam habet iste ś.& breuiter. h.d. Casus contingens ex parte locatoris,propter quẽ impeditur vsus conductoris,inducit repetitionem mercedis. h. d. Primò loquitur in quodam casu singulari. Secũdò ipsum vniuersaliter extendit ad omnes. Secunda ibi: quod in omnibus.Et in tota materia appello conductorem illum, qui dat pecuniam: locatorem illum,qui dat operas vel præbet vsum rei: vt l.j.ś.si quis.ś.depo. Oppo. primò infra eod.l.pe.ś.nauem.Solu.ibi nauis fuit impedita culpa conductoris,qui illicitas imposuit merces:ideo mercedem nõ repetit. hic nulla fuit culpa conductoris.

1 Oppo.extra glos.† quòd quando conductor casu impeditur,non debet repetere totam mercedem,sed pro rata temporis:vt l.si quis domum.ś.j.ś.eodem. & l.si quis fundum.ś.Imperator.ś.e. Sol. in l.si qs domũ. fuit locata res tantùm:hic fuit locata res & opera.hæc est vna differentia.Itẽ hic ꝓpter casum cõtingentẽ impedit vsus cõductoris in totũ:ideo in totũ repetit merces,& in totũ remittit,si solutũ nõ esset. Itẽ vbi vsus cõductoris impeditur pro parte,fit pro parte remissio mercedis. Et sic sum expeditus de cõtrarijs respiciẽtibus principaliter nostrum ś.Habemus ergo intrare materiã,& videamus eam per modũ summę,vt ś.dixi. Quãdoq; quis locat operas tantũ:quãdoq; rem tantũ:quãdoq; rem & operam, si vsus cõductoris impediatur:videndum est quolibet casu p̃dictorũ. † Quæro ergo primò qn̄ quis locat rem,& cõductor ea frui non potest qualiter fit mercedis remissio. Et ad uerte ne erres:quia, vt ś.dixi, & hic repeto, quod in tota ista materia appello cõductorem eum,qui dat pretium. Locatorem autem appello eum, qui dat operas vel præstat patientiam fruendi:vt ś.depo.l.j.ś.si qs seruum. Hoc præmisso in hac prima q.gl. distinguit: Aut cõductor impeditur vti re facto locatoris: aut casu cõtingente ex parte locatoris:aut facto conductoris, vel casu.Sed quia ista glo. non ponit istam materiam perfecte, & ideo dic latius: Aut vsus conductoris impeditur facto locatoris:aut facto conductoris:aut facto tertij:aut casu

c fortuito. Primo[c] casu, aut factum locatoris est iustum aut iniustum.Si iustum: tunc si ista iustitia ex culpa conductoris cõtingit: vt puta ipse non vult soluere mercedẽ: & tunc si quidem locator est ecclesia, petit mercedem totius temporis: vt C. de sacrosan.eccle.authen. quibuscunq;. Si vero est priuatus:tunc consequitur mercedẽ pro rata totius temporis:vt C.eo.l.ædem.& j.eo.

d l.colonus.in prin.& ibi not.Si vero[d] factũ locatoris est iustum absq; culpa conductoris:tunc merces debetur pro rata temporis: vt l.ædem.C.eo.& j.eo.l.qui insulam.Si vero factum locatoris est iniustũ, tenetur cõductori ad totale interesse:vt l.ex cõducto. in prin.ś.eo.& j.eo.l.si fundus. & l. & hæc distinctio.& l.si in lege.ś.colonus.j.eo. Secundo casu principali, quando impeditur vsus facto ipsius conductoris: tunc debet integra pensio:vt l.si in lege.ś.si domus. &

e l.si dominus horreorum.ś. fi.j. eo. Tertio[e]

3 † casu principali quando hoc contingit facto tertij:aut est iustum, aut iniustũ. Si est iustum:tunc aut locator circa hoc potuit ꝓuidere, aut non potuit. Si potuit prouidere & nõ fecit, & sic conductorem decipit: tunc tenetur ad totale interesse:vt j.eod.l.si merces.& ś.eo.l. si quis domum.ś. pe. Aut non potuit prouidere: tũc fit remissio mercedis pro rata:vt l.si fundus.j.eodem. & l.si quis domum.ś.eodem. Si vero factum tertij est iniustum:tunc aut conductor potest resistere,& tenetur:vt lege.item quæritur. ś.exercitu.supra eodem. Aut non potest resistere:& tunc fit remissio mercedis pro rata:vt l.proxima.ś.primo.ibi:incursu hostiũ fiat,&c.nisi hoc fiat propter inimicitias

f locatoris vel conductoris:[f] quia tunc illius facto & culpa videretur factum:vt l.si merces.ś.culpæ.infra eodem. † Quarto casu

4 principali quando hoc contingit casu fortuito:aut iste casus contingit ex parte locatoris seu rei locatæ,quod idem est: & tunc

g fit mercedis remissio[g] pro rata: vt lege si quis domum.in princip.supra eod.& l.habitatores.ś.fi. & l.qui insulam.ś.j. cũ multis si.Aut contingit ex parte cõductoris:& tunc tenetur ad integram mercedem.Ita dicit glo.j.eo.l.colonus. ś.nauem. melius probatur in l.si vehenda. in princip.ś. ad leg. Rhod.de iac. ex ratione quam statim dicam. Quæro & reuoco in dubium: quæ est ratio quod si casus contingit ex parte cõductoris tenetur ad solidam mercedem: secus si ex parte locatoris? Respondeo,conductor est ille, qui tenetur ad pecuniam, vt dixi:& sic tenetur in genere: sed debitor generis propter casum non liberatur:vt l.incendium.C. si certum petatur & l. quod te. ś.si certum peta.locator ad patiẽtiã,hoc est, quod patiatur te vti frui re,vt ś.l.proxi.in princip.tenetur respectu certæ speciei:merito eius interitu liberatur:vt dicta l.quod te.ś. si certũ peta. Et eadem ratione dico quod si conductor tenetur ad quantitatem respectu certæ speciei,& illa species periret,liberaretur:argumẽ.j. eod.l.in naue.in fin.& quod ibi dixi. Sumus expediti de prima

a parte[a]:venio ad secundam,& quæro,† quando quis locat ope-

5 ras suas,vel rem vel operam:& contingit quod nõ præstat, vtrũ debeatur tota merces,vel pars,vel nihil. In hoc fuerunt duę opi. vna fuit Guar.qui distinxit: Aut operæ non præstantur propter factum conductoris, vel propter casum fortuitum in eius personam obuenientem: & debetur tota merces. Aut hoc contingit propter factum locatoris:& tenetur ad totale interesse.Aut propter casum in eius personam contingentem: & fit remissio propter parte:vt in glo. Nec obstat ad primum membrum distinctionis. j.de var.& extraordina.cognitioniõ.l.j.ś.pe.& l.cum hæres.j.de stat.libe.quia speciale est in aduocato,& in libertate. Ita dicebat Guar. Alij,vt Azo,dicunt indistincte quod ex cuiuscũque parte contingat casus,debetur integra pensio.Et eius opi.tenet glo. hic tamen opi.Guar.tenet in l.pe.C. de condi. ob causam. & l.j. ś.diuus.j.de var.& extraordina.cognitio.Opi.Guar. est vera. limita prout infra dicam.opinio. Azo. non est vera:sed gloss. fuit hic posita prout fuit sumpta ex eius summa.C.eo. Vt tamen appareant solutiones contrariorũ contra opin.Guar. debes scire ꝙ quandoq; vnus operam debet, alius debet pecuniam ex dispositione legali,vel ex dispositione contrahentiũ,quæ succedit in locum dispositionis legalis,vt est salarium, quod debetur aduocatis vel Potestatibus,& istis qui assumuntur ad ista officia publica: & ista est materia per se,de qua loquitur l.j.ś.diuus.j. de var. & extraordi.cogni.& ibi plene tractaui istã materiã. Vide istud quod dicit glo.hic est speciale in aduocato non est verum: nã ibi non loquitur in contractu locationis & cõductionis: sed in quodam salario debito vel ex legis dispositione, vel ex dispositione contrahentium,quæ in eius locum succederet,vt no.in l. si quis. C.de aduo.diuer.iudi. Quandoq; vnus debet operam, alius debet pecuniam ex dispositione testatoris: & ista etiam est materia per se,cum in vltimis dispositionibus fiat interpretatio latior:de qua dixi in d.l.j.ś.diuus.ideo glo.hic, quæ dicit speciale in libertate, non dicit verum: sed debet dici in vltima voluntate: hic in cõtractu locationis & conductionis.Quandoq; vnus debet rẽ, alius operam ex contractu innominato: tunc est etiam separata materia,licet glo. hic inculcet. Nam in contractibus innominatis est locus pœnitentiæ: in contractibus vero nominatis secus. Tamen vt istam diuersitatem videamus, præmittamus primo quid iuris in contractibus nominatis:in quibus dic. Aut operæ non præstantur propter factum conductoris vel casum contingentem in eius personam:& debetur tota pensio:vt j.eo.l.sed ad des.ś.cum quidam.& l.qui operas. Si vero steterit per locatorẽ: tunc aut per factum eius aut per casum. Primo casu tenetur ad totale interesse:vt ś.eo.l.hi qui. Secundo casu tenetur vt remittat mercedem:vt in hoc ś.sic debet intelligi l.aduocationis.C. de condictio.ob causam. Prædicta vera, si fuit contractus bonæfidei,vt puta contractus locationis & conductionis. Si vero fuisset contractus stricti iuris,vt puta stipulatio: tunc debemus inspicere qualiter sit concepta. Si enim concepta esset conditionaliter:vt puta, si tale quid feceris,centum dabo: tunc si aliquo casu non impletur conditio,non debetur aliquid ex stipulatione: vt l.si vehenda.ś.ad legem Rhod.de iac.j.de verbo.obliga.l.in illa stipulatione,si calendis.& j.de verbo.signifi.l.cedere diem. Si vero verba non fuerunt concepta conditionaliter, sed hoc modo,Promittis mihi facere,& ego promitto tibi dare: tũc esset idẽ qd̃ in cõtractu locationis & cõductionis:& diceret ista stipulatio cõuẽtionalis, de qua loquit l.v.ś.cõuẽtionales.j.dever.obli.Cõtra prędicta oppo ni.ś. de condi. ob causam.l. si pecuniam. in princip.ibi:si per te non stet,&c. dicit glo. ibi disputando, non determinando. Item oppo.ś.de condi.causa data causa non secu

b ta.l.iij.ś.sed si Stichus[b].dicit glos. Solu.ibi casus contingit non in manumittente, sed in manumittendo. Vnde distinguitur:aut fuit in mora,vel non. Nam quãdo casus cõtingit in manumittendo,est idẽ quod quãdo casus contingit in re locata,& sic ex parte locatoris : vnde nihil deberet posse peti

6 in hoc ś.Ideo dicas † quod titulus de condictione ob causam loquitur in contractibus innominatis,in quibus deberes dicere,

c quãdo ille,qui debebat facere, impeditur, aut alius, qui tenetur ad damnũ, non vult dare,vel datum vult repetere ex pœnitentia, aut ideo quia nõ est obseruatum quod promissum est. Primo casu habet locum distinctio l.si pecuniam.ś.fin.ś. de condi. ob causam. Secundo casu debes distinguere eo modo,quo distinguimus in cõtractibus

7 nominatis:cum nominati † cõtractus iudicentur secundum naturam contractuũ nominatorum quibus assimilantur:vt l.j.ś.si quis seruum.ś. deposi.& l.eum qui ś.j.ś.commo.& l.naturalis.circa fi.j. de præscript. verb. Quid ergo iuris sit in contractibus nominatis, vidimus ś.de contractu locationis & conductionis. Tamẽ videamus aliquantulum latius per duo contraria: & tunc declarabitur istud quod dicitur de contractibus nominatis:& sic reintro glo.& ponitur quod casus fortuitus non debet venire in bonę fidei iudicijs:vt C.de pigno.actio.l.quæ fortuitis.Sol.dicit glo.nec hic venit casus fortuitus vt locator operarum teneatur ad interesse: sed non potest petere solidam pensionem : quia casus fortuitus non debet nocere locatori,sicut nec conductori. Sed contra hoc

c opponitur[c] ego video quod casus fortuitus contingens ex parte venditoris liberat eum, & nihilominus potest petere integrũ pretium:vt l.necessario.de pericu.& commodo rei vendit̃ę.quare non ita hic casus contingens in re locata liberat locatorem, vt petat integram pensionem seu mercedem. Dicit gloss. aliud est in venditore:quia tractat de damno vitando.Nam si non haberet pretium rei, damnum rei suæ pateretur. Locator autem certat de lucro,cum nihil de suo amiserit:argumen.j.de condict. & demonstra.l. Titia.ś. primo. Istam eandem rationem ponit Rofr.super hoc titulo. quæ ratio non videtur vera:nam hic locator amittit rem suam sicut venditor. Vnde dominus Cy.ponit in l.legem.C.eodem.vnam aliam rationem, videlicet quia in emptione & venditione agitur vt res perpetuo sit apud emptorem : merito re perempta periculum est emptoris , apud quem perpetuo debebat esse : sed in locatione & conductione res debet esse conductoris ad tempus, pro alio tempore apud locatorem : ideo periculũ in eo contingens diuiditur inter eos vt pro rata temporis soluatur pensio. Ista ratio nihil concludit : quia saltem pro toto tempore , quo deberet esse apud conductorem, deberet spectare ad eum periculum : & ideo tu dicas quod idẽ per omnia est in contractu locationis & conductionis, & emptionis & venditionis. Nam si ego vendo tibi certam speciẽ, quæ est : tunc eius interitu liberor dicta l.necessario. in princip. Sed si venderem tibi illud quod non est, sed futurum est,vt fructus ad mensuram , puta decem corbes frumenti ex tali fundo: tunc pro ea parte quæ nasceretur , venditio valeret: pro ea parte quæ non nascitur , non debetur pretium:vt l.si debitor.ś. verisimile.ś.de contrahend.emptio. Nunc ad propositum, quando quis locat operas,vel locat rem , ipse locator tenetur ad id,quod non est in rerum natura, id est, ad operas futuras,vel ad patientiam tanti temporis. Isto igitur casu quando non potest præstare istam patientiã,nõ debet habere integrã mercedẽ,sed ꝓ rata eius qd̃ præstitit, sicut in venditione: vnde videtis per omnia

a ¶De prima parte venio ad secundam. Recollige hic quando famulus vel alius fui culpa non seruit per integrũ tempus nõ debet habere aliquid de salario , de quo per Bald.in l.ij. C.eo. & Bar. in l.j. ś.diuus.in fi.j.de varijs & extraordinarijs cognit. & latius Bal.in l.ædẽ.in vij. col.i ver.quero, sed pone famulus , &c.

b ¶Si Stichus. Adde l.pe.cum ibi not.C. de condi.ob cau.

c ¶Opp. An in cõtractu emptionis transeat periculũ in venditorẽ.et ita fiat remissio,vide bal. in rub. C.de peri.& cõmo. rei vend.in vlt.col. & oino Bal.in l.si ea lege.C.de vsur. Vide bar.in l.j.in j.oppo.C.de iure emph.

✠ P. PAV. P.

¶Primo casu. Vide Io.de Ana.cõsi.lxxiiij.vbi etiam ponit quid si cõductor promisisset per verba multũ ampla non petere aliquã remissionẽ ratione alicuius casus,vel impedimẽti occurrentis, nõ intelligeretur de impedimento ex facto locatoris. Item vide ī materia Roma.cõsi. clxxviij.& vide eũ dẽ cõsi.ccccxxxij.vbi ponit quãdo facto tertij impeditur aliquo tempore, an teneatur postea ꝓ alio tempore in conditione persistere, & an tunc teneatur ad pẽsionem pro tempore, quo nõ fuit vsus. Item de impedimẽto tertij, & quid debeat facere & probare conductor, vide Alex.cõsi.cxxvij. in ij.col. volu.v. Et ꝙ si tertius ꝓhibeatur etiam de facto,teneatur locans , saltẽ ad remissionẽ,si non poterat resistere,vide Alexan.in l.filiofam.ś.si vir.in j.col. ad fin.ff.solu. matri. post Pau. de Castr. & alios. Et quomodo intelligatur quãdo potest prohibere ratione superioritatis , vt in filijs & similibus. vide Aret. in l.stipulatio ista.in prin.in vltima colũ. de verbo.oblig . Itẽ quãdo expellitur de facto a tertio, teneat locator ad interesse , si potuit resistere & non fecit , vide Angelum in lege si defuncto . C. locati. Idem tenentem qd̃ teneatur locans ad interesse , si conductor non poterit exigere datia a quibusdam exemptis per viam decreti , quod transiuerat in cõtractum, qui fuerat per locantem suspensus, tempore locationis, sed non poterat suspendi, vide Barba. consilio xlvij. volu. iiij. Item dum dicitur hic in quarto casu principali quod non potest vti ex casu contingente in re locata , pro rata sit fienda remissio , vide etiam Areti. consi.lv.

c ✠ POMATES. ¶Primo. Vide Ange. consilio xv. Roma.cõsi.clxxviij. Alex.in l.diẽ defuncto.ff.de offi.assess. Ana.cõsi.lxxiiij.

d ✠ POMATES. ¶Si vero. Vide Are.consi.clxj.

e ✠ POMATES. ¶Tertio. Vide Soci.consi.clvj.col.j.

f ✠ POMATES. ¶Conductoris. Vide Are.consi.xiiij.

g ✠ POMATES. ¶Remissio. Vide exemplum per Romanum consilio.ccccxxxij.

tunc

POMATES.

a ¶Sed contra. Vide Soci.cõsil.lxxxviij. colum.fina.

b ¶Idem iuris est. Et vide oĩno Bald.in l. fin.in fi. C.de cõdic. infer.& Bar.in l. operæ. de vsufructu lega. plene p Cano. in ca.propter sterilitatem.extra eo.

c ¶Famulus tuus. Et ratio est, quia promissio salariũ habet aliam tacitam cõditionẽ, si operas p̃sta bit:arg.tex.et quod ibi no.per do. Abb. in iij.col.in ca.sicut. j.de iureiurã.vbi iuramentũ habet taci tam conditionem si fuerit iuranti seruatum id,de quo iuratur. Ad idem facit l. j. C.de re mili.li.xij. et l.Seio.ff.de annu. lega. & quod nota. Bar.in l.diẽ functo. ℣.de offic. assesso.& in l.in rebus.ff.commo.& in l.si cũ dotem.§.finautem. fol. matr. Restat videre de famulo infirmo, qui tantũdem vult seruire,an debeat habere salarium. quid de aduocato infirmo? Guid.de Suza. tenet q̃ habeat salariũ: vt l.post duo. de aduoca.diuer. iudic. Quid in legato Reipublicæ, vide Bar.in l.si cui.§.j.ex quibus cau.maio.et adde not.per Bar.in d. l. si ita stipulatus essem abs te.de ver. obli. per Bal.in l.liberti. in vij.colum. de oper.liber.

d ¶Restat vna quæstio. Ratio quod prestatio operarum mutatur cursu tẽporis: quia alia est illa quę prestatur hodie,alia illa quæ præstabit cras. Ideo ,p illa quę præstabitur cras,& sic pro futura, non deberent habere salarium.Secus si esset propter aliud factũ, quod cursu tẽporis nõ mutaretur: quia tũc si infirmaretur, deberet habere salarium. Vide Bar.in l. si ita stipulatus. de verbo. obli.& in l. si prius.in vij.qõ.de oper.no.nũc.& in l. vsusfructus mihi in bienniũ.de vsufruc. leg.& Bal.in l.liberti libertæq.de ope. liberto.& Anto. de Butr.& do. Abb.in ca.fina.in ij.colũ. de iudic.& do. Anton. in c.j.de eo qui mittitur in possef. causa rei seruan. Vide gl. in l.arboribus.§.de illo.supra de vsufructu.& tex.in l.cum hæres.§.Stichus. la ij. de statulibe. Ad de quod consuluit Roma. consil. cccc. xxxij. ℣ si cõductor incursu hostiũ nõpotuit vti re locata p annũ,debet esse cõtentus in recõpensatione vti alio anno.

e ¶Vbicunq. Qui facit aliquid vt procurator & nõ est, tenetur ad ĩteresse.Et ad istud allegabat Bal. in l.j.C.credi. euict. pigno. nõ de.Et hic vide multos casus, in quibus fit remissio mercedis. & vide latius in l. si merces.§.vis ma.ĩ.e.&c.

f ¶Cum quidã. Vide Alex.consi.xxx. in vlti.col.j.volu.

g ¶Sterilitas. Quæ dicatur sterilitas, & q̃ dicatur exiguitas.

h ¶Interdũ. In principio huius &c. & vide q̃ de isto tex.dixi post Imo.in l.fin.§.si filio.solu.matri.

i ¶Si quis dolia. Vide Alex.in l. diuortio. col.xiij.ff.fol.matr.

k ¶Si dñs. Nota q̃ vna let cõuentio si solua tur frumẽtũ sub certa æstimatiõe: & vide c.fi.de vsur.

l ¶Si quis. In prin. § vide q̃ p istũ tex. dicit Bar.in l.q in vtero.§.de sta.ho.& no. bal.ĩ l.fi.C.de li.cau.

POMATES.

m ¶Cum quidã. Vide Iaso.ĩ l.diẽ functo.in vl.no.ff.de off.assef.

P. PAV. P.

n ¶Sicut. vide Alex. consi.cxxj.in v. vo.

ídem esse. Sed contra[a] prædicta facit §. l. proxi.§.j.vbi locator præstitit patiẽtiã toto anno,& in fine anni fructus sunt corrupti: tamen remittitur merces pro toto anno,& non pro rata. Respondeo,ibi patiẽtia totius anni amittitur propter vltimum finem, sci licet recollectionis fructuum: sed cùm ista patientia recollectionis fructuum non possit præstari propter sterilitatem, quia fructus non sunt, meritò nulla parte anni videtur pręstita,ideo pro toto tempore fit remissio. Ex prædictis apparent multa:primò quid iuris sit in cõtractibus innominatis. Et certè debes dicere q̃ ille qui debet operas ex contractu innominato,aut debet quicquã momentaneum, vt manumittere seruum:& tũc seruo mortuo distinguatur, aut ante moram,aut post, sicut in cõtractu emptionis & venditionis,vbi debetur res, quæ momento transferturin aliũ. Aut debetur aliquid quod habet factum successiuum:& tũc distinguo sicut in locatione & conductione,vbi repetentur ex præsentia: vt l.si pecuniam.℣.de condictio.ob causam.

Item ex prædictis apparet quod idẽ iuris est[b],siue aliquis conducit fundũ,siue emat fructus,qui percipiũtur.de quo plenè dixi in quęstione,quam disputaui,quæ incipit, Publicanus.& in l.cotem ferro.§.qui maximos.j.de publica. Item ex prædictis apparet † q̃ si famulus tuus[c] infirmetur, & sic non potest præstare tibi operas pro tempore infirmitatis,non debet habere salariũ, vt hoc §.& apparet ex iam dictis,quicquid dicat glos. in l.arboribus.§.de illo.℣.de vsufruc. †Restat vna q̃stio[d]: famulus tuus non potuit seruire certo tempore propter infirmitatem:vult seruire alio tanto tempore,& habere mercedem integram:quęritur vtrum possit? Azo videtur dicere q̃ sic,si operæ debentur ex contractu nominato: secus si in contractu innominato,& ipsum pœniteret. Ita dicit Azo, & non allegat l. nec doct.examinant.Tu dic q̃ si in conductione operarũ alicuius habetur respectus ad opus certũ,quod resultat ex operis magis,quã ad ipsas operas:verbi gratia,cõduco operas tuas vt facias mihi domum,vel librum scribas: nam eadem est domus, quæ ædificaretur cras,sicut illa, quæ ædificaretur hodie,si primo tempore quis impediturcasu,potest operari alio tempore & debet sibi tẽpus suppleri:vt l.& ideo.j.de ver.obli. Si verò nõ habetur respectus ad certũ opus: vt puta,promittis mihi seruire ad certũ tẽpus:tunc aliæ dicũtur operę hodiernæ,alię crastinæ: vt l.si non sortem.§.libertus.℣.de condic.ind.Ideo distingue: Aut quis promisit operas certi temporis,vt puta pręsentis anni vel mensis Augusti:& non potest supplere operam alio anno vel mense: arg. l.vsusfructus mihi in bienniũ.j.de vsufruc. leg. Aut quis tenebatur ad operas vnius anni vel mensis simpliciter,non adiecto de quo anno vel mense: tunc poterit alio anno vel mense supplere, si fuerit impeditus in primo anno vel mense:vt l.seruus qui testamẽto.in fi.j.de statuliber.

Propter sterilitatem quando fiat remissio. Sterilitas quæ dicatur,& quæ exiguitas.

Vbicunque.[e] Propter casum cõductor non potest agere ad interesse,sed ad exonerationẽ mercedis: secus si facto suo vel culpa impediẽt. h. d. Not.tex.quod qui facit aliquid vt procurator, nõ tenetur ad interesse totale. Pro declaranda materia breuiter,† quãdoq̃ cõductor allegat sterilitatem: & fit remissio mercedis:vt l.ex conducto.§.si vis.℣.eo.Fallit si pactũ fuit factũ in contrariũ. vt l. si qs fundum.℣.eo. Fallit etiam si alijs annis præcessit vbertas:vt hac l.si vno.in princ. Item fallit si contingat sterilitas culpa coloni: vt hac l.versic. item alio rescripto. Quandoq̃ colonus allegat fructuũ vitiositatẽ: vt quia fructus percepti sunt corrupti: & nõ debet fieri ei remissio: vt dicta l.ex conducto.§.si qua tamen vitia.℣.eo.Quãdoq̃ allegat fundi casmositatẽ:& tunc debet fieri remissio: vt dicta l.ex conducto. versic. sed etsi ager. Quandoq̃ allegat fructuũ exiguitatem:& tunc non debet fieri remissio:vt hac l.versi. cum quidam.[f] Sed dubitatur † quæ dicatur sterilitas,[g] & quæ dicatur exiguitas. Ioãtangit in hac l.si vno.in prin.videtur tenere quod hoc intelligatur secundũ vulgi opinionẽ. Alij dicunt quãdo semen non recolligitur. Iac.de Are.alias de Rauen. dicit q̃ tunc dicitur sterilitas, quando si cõductor præstaret mercedẽ, esset deceptus vltra dimidiam iusti pretij: argumen.l.ij.C. de rescinden. venditio. quæ opi.satis placet: de quo per Cy.C.eo.l. licet. plenius dicã j.eo. l.si merces.§.vis maior.vbi vide hoc,&c.

Interdum.[h] Pupillus restitutus vt adeat,agit vt à locatione defuncti libereẽt,si res alij locata erat: sed contra tutorem habet regressum,si fuit in culpa abstinendi hoc dicit cum l.sequen. Nota quod quando requiritur hæres conductoris, iusta est causa alij relocãdi. quod nota &c.

Ed addes. Istud principiũ cũ superioribus summaui,ideo nihil dico hic,&c.

Si quis dolia.[i] Qui locat vasa vitiosa scienter vel ignoranter, ad totum interesse tenetur: in alijs rebus distinguitur sciens ab ignorante. hoc dicit. Vide quod dixi in l.tenetur.§.sed si vas.℣.titu.j.& l.Iulianus. in principio.plene in l.in rebus.§.is qui sciens.℣.commo.

Illud nobis. Locator fundi tenetur præstare colono instrumenta fructuũ liquidorum quærẽdorum causa necessaria:nisi aliter actum sit.hoc dicit.

Si dominus.[k] Potest solui vna quantitas pro alia, si hoc dictũ sit sub æstimatione eius quod dictum est.hoc dicit. Nota quod valet ista conuentio vt soluatur frumentũ pro certa æstimatione: sic etiam valet quando aliquis promittit certam summam librarum, & promittit etiã soluere in florenis sub certa æstimatione florenorum.

Si quis cum in annum. Hic videt casus quod pensio non debet solui in principio,sed in fine. De quo per glo.& doct.in l.ædem.C. eo.dixi in l.seruus communis meus.j.de stipula.seruo.&c.

Si quis.[l] Infante nato in naui pensio non debetur.hoc dicit. Et potest assignari ratio: quia vectura debet dari pro omnibus qui innituntur.sed iste non est huiusmodi: ergo &c. Probatur in l.si vendenda.in prin.℣.ad legẽ Rhodiam de iactu.

Cum quidam.[m] Casus contingens in personã conductoris eum nõ liberat a mercede nisi locator alijs suas operas locet.h.d.

Icut.[n] Si venditor locat rem venditã emptori quoad pretiũ soluatur,solus conductor obligatur h.d.cum l.sequẽ.& not. Et ratio est,quia magis videtur quod

a ¶In pretio. Aduerte q̃ iste tex.habet locũ etiam de iure Canonico.text.est in c.pe.de emp.& ven.dixit tamen gl.no.in l.semper in conuentionibus alias est l.semper in stipulationibus.de reg.iur. Bal.in authen.ad hæc. C. de vsuris.q̃ hoc non conuenit bono viro. Pulchrius dixit do. Anto.in d.c. pe. quod licet iste tex.habeat locũ etiã in foro ecclesiastico apud iudicem ecclesiasticũ,nõ tamẽ habebit locũ ĩ foro cõscientiæ apud eum & apud confessorẽ tuũ debebis tibi facere conscientiam.et ibi allegat beatum Thomã de Aqui. in secunda secundæ,dũ tractat de iustitia positiua, ita tenentem. Dixit etiam glo.singula.in ℣.hoc ius. x. q.ij.q̃ prælatus ecclesiæ sciens iustum pretiũ rei, nõ debet vendere maiori pretio propter honestatem & cõscientiam. Quã gl.limitat Imo. in c.placuit.de emp. & ven.verũ est emptore ignorãte:sciẽte autem potest vendi pro aliquo lucro vltra q̃ sit iustũ pretiũ.Et dum allegaui beatũ Thomã, addẽ qd̃ est in q. lxxvij. arti.j.et bal.in auth. ad hæc.in viij.col.in ver. insuper quærit quid de mercatoribus.& vide Bald.in rub.de contrahẽ.ẽp. in xij. q. & omnino Sali.in dicta authẽ. ad hæc.xj.col.Dixit etiã singulariter Pe. de Anch. in regula, pactũ.de reg.iur. in vj. in xj. charta. in ver.sed in emptionibus & alijs contractibus vel quasi. q̃ si aliqs emit carius fundum propter necessitatẽ, quia vicinus erat rixosus, & multũ molestus: q̃ tunc cum iste excessus pretij fundetur super causa rationabili, q̃ subuenietur sibi,nedũ in foro cõscientiæ,sed etiam in foro ciuili. Vide do. Anto.& Abb.in c. ga plerique.de immu. eccl.Et ad prædicta dũ dixit q̃ in foro cõsciẽtiæ non licet,ad de Bal.in ca. cũ causam.extra,de testib. vbi dicit q̃ conscientia idẽ est q̃ bonus vir: sed hoc nõ conuenit bono viro. Allegat gl.illam in d.l. semper.et eã reputat singularẽ. ergo &c. Postea subijcit, Quo ergo ibit anima mercatoris? quasi velit dicere,a casa del diauolo.

b ✠ P. PAV. P. ¶Se decipere inuicẽ. Vide late Cepo.in tractatu simula.cõtractuũ.in ij.præsump.& Barb.in c.j.extra de euict.in c.j.& ij. col. vbi ẽt an in foro cõscientię & de iure canonico liceat, vide Feli.in c.cũ causam.col.ij.in fi.de testib.

c ¶In l.In prin.huius &c. Limita vt per Ang.& Imo.in l.cum stipulatus.in prin.de verbo.obliga.&c.

d ¶Arbitriũ.Si potestas habet liberũ arbitriũ in condẽnando:nõ põt terminũ arctare vel prorogare. Et sequitur do.Io.in l.filius.j.de do.Et vide q̃ nebar.in l.nec quicq̃.§.de plano.℣.de offic.procon.hic adde bal.& Ang.in l.j. de testa.mili.& declarat do.Pau.de Cast.in l.qui Romæ.§.Callimachus.in fi.de ver.obl.Bal.in §.,pficisci.in xj.q. Ang.tũ in d.l.j.de testa.mili.discrepat a bar.hic in vno.& ẽt adde bal.in l.j.§.j.j.de iure delibe. vbi dicit q̃ debet ferre sniam in tpe iustã.& sequit Petr.de Anch. in c.canonũ statuta.ver.ad prædicta facit quęstio statuti.facit lex,in fraudẽ.§.fi.de testa.mili. iuncta l. j. eo.tit. Idẽ dicit Ang.in l.milites.in aliquibus lectu. vt ibi refert Ful.in fi.C. de testa.mili.Pau.de Cast.in d.l. filius.de do.& ad bar.hic adde do.Frãci.de Are.in c.dilecti.col.iiij.de iud. Adde q̃ dictũ Bar.refert & sequitur bal.cõs. lxxiiij.incip. Sicut proponitur.j.lib.

d ✠ POMATES. ¶Arbitriũ.De hoc dicto vide Roma.consi.cccxvij. & cõsi.ccxl. Alex.cõsi.l.colũ. ij. vol.ij.Soc.in tracta.de instantia. articu. v. Pau.de Cast.in auth.quę supplicatio.C.de preci.Impe.offe.Feli.in c.j.viij. col.de cõsti.& Panor.in tract.de syndica.char.xvj.col.iij.ver.arbitriũ.Soc. cõsi.cxcv.col.j.vbi q̃ ille cui datur arbitrium in procedẽdo, nõ habet in cõdẽnãdo, & econtra. & Alex.in l.q Romæ. §.Callimachus. vl. col.j.de ver.obli.

quod illa pensio debeatur pro pretio quod sibi nõ soluitur,q̃ pro re. Dixi in §.item cũ quidam.℣.eo.

Item si pretio.

Quoties. No.q̃ vbi principaliter venit datio, secundario factum,est locatio. Dixi in l.ij.℣.eo.&c.

L.ij.C.de rescinden. vendi.quod habeat locum in omnibus contractibus bonæ fidei.

Quemadmodum. In pretio[a] & in pensione licitum est contrahẽtibus se decipere inuicẽ[b] sine dolo.h.d.Glo.hic format vnã q.notabilem,quã vide.& intellige hunc §.nisi aliquis sit deceptus vltra dimidiã iusti pretij vel iustæ mercedis: quia tũc agitur secundũ formã l.ij. C. de rescinden. ven.†quę lex non solũ habet locũ in contractu emptionis,sed in omnibus contractibus bonæfidei.vt l.ij.C.cõmunia vtriusq̃ iudic.

Potestas licet habeat arbitrium in puniendo maleficiũ, non potest terminum prorogare.

In lege.[c] Quod committitur alterius arbitrio,intelligitur de arbitrio boni viri. Item qui habet arbitrium superfacto,nõ intelligitur habere super termino facti. Itẽ arbitrium dolose latum,nullius est momenti.h.d.Et hæc tria dicta nota. Nota quod qui habet arbitrium[d] approbandi obligationem, non potest prorogare terminum. Et sic facit † quod Potestas licet habeat arbitrium[e] in condẽnando & puniendo maleficiũ:non tamen habet arbitriũ in procedẽdo:nec potest terminum maleficij arctare vel prorogare.Et ideo sis cautus quando facis statutum, q̃ dicas quod Potestas habet arbitrium in procedendo & condẽnãdo,si vis quod arbitrium sit plenum,&c.

Si colonus. Res secundi conductoris obligatæ primo conductori ex conuentione,non intelligũtur obligatæ primo locatori.h.d. Opponit de l.cũ tabernã.j.de pign.[f] Solue vt in glo. Item opponi.de l.j. §. cum prædium. j. de pig.Solue vt in gloss. Item oppo.de l.si solutum.§.solutam.supra de pigno.actio.Plures[g] solu.dantur.hæc vera: quia ibi tacite, hic ex conuentione.&c.

Si domus. Quando obligatio committitur propter non factum ab initio,et certũ est nõ posse fieri ex post facto:statim agitur ad totale interesse, vt in contractibus bonæfidei[h] h.d. Oppo.[i] de lege.j.§.si pensio.j.de migran.vbi nõ potest agi,nisi finito tempore. In gl.sunt opi. finaliter determinat q̃ speciale est hic quando colonus deseruit culturam absq̃ aliqua causa necessaria.Extra glo.opp.quando aliquid fieri debet ad tẽpus,licet ante tempus desinat posse fieri non committitur obligatio ad totale interesse,nec potest agi ante tẽpus.vt l.in illa.& l.insulã.j.de verbo. oblig. Item si promissa esset pœna,licet stipulatio committatur,cũ certum sit posse agi ante diem,non tamen agitur cum effectu: vt l. cũ stipulatus sim mihi à Proculo.j.de verb. oblig.Sol.ea,quæ ibi dicuntur,non habent locũ in contractibus bonæfidei, vt hic. Itẽ istum §.intelligo,[k] nisi in dicto tẽpore fundum alij locauerit,& pensionem receperit: argu.l.sed addes.§.pe.& fi.℣.eo.

✠ P. PAV. P. ¶De pigno. Vide Alex. in l. diuortio. in xv.col.fol. ma.& Iaf.in l.diẽ functo. ℣. de offi.assef.xiij.co.

✠ P. PAV. P. ¶Plures. Vide Iac. in l.diem functo. in vij.col.& seq. ĩ viij. nor.ff.de offi. assef.p Alex.in iij.col. vbi reprobat. hanc solutionem.

✠ P. PAV. P. ¶Plures solutiones dãtur. Vidẽ Ro. sin. cccxcvij.inci. vnus testium.

✠ P. PAV. P. ¶In contractibus bonæfidei. An ista differẽtia sit vera,& de intellectu huius § & eius materia vide omnino late Iaf. ĩ l.diẽ functo. in iiij. & v.col.ff. de assess. & postea in vj. & vij.ẽt aliqd addit in materia, vbi vide p eum.

Colonus. Quãdo obligatio cõmittitur ad ĩteresse ,ppter maleficium,ab ipso initio põt agi ad totale interesse,si illud maleficiũ suum effectũ porrigit ad totum tempus. Item mora[l] potest purgari intra paucos dies h. d. Nota istum casum,& sic examina plene in l.stipulationes non diuiduntur.j. de verb.obliga.in illa quæstione qua quæro,quando cõmittitur stipulatio ad interesse,&c.

Locatio facta in arbitrium alterius,quando valeat. In arbitrio receditur à persona.

Imerces.[m] Si committitur merces arbitrio incertæ personæ,non valet: idem si certæ quæ noluerit arbitrari, vel non potuerit.hoc dicit. † Nota quod si locauit[n] tibi arbitrio eius,quem eligemus, non valet: quia possemus in eligendo dissentire vel discordare .Sed si in arbitrium duorum eligendorum vnum per me, alium p te, quod valet: quia in hoc non possemus discordare. Item nota † quod in arbitrio[o] receditur à persona, vt dixi plene in lege si quis arbitratu,j.de verbo . obligationib. Sed pone q̃ habitasti in domo mea, ille assumptus arbitrari nõ vult: pficiã ego hanc

✠ P. PAV. P. ¶Licet habeat arbitriũ.vide Fe. in ca. venerabilis.ĩ ij. col. in prin de iudi.& in c.cũ olim.el.j. in iij. col.de offi.deleg.

✠ POMATES. ¶Si Merces.in principio huius legis & cætera. Et doctrinã huius legis in princ. limita in casu l.si fundus.§.fi.j.de pig.& q̃ ibi habẽt in prin.gl. Et in hoc ista gl.est sing.secũdũ Imo.in d.l.ij. itẽ si in facto.de verb.obli.& ibi omnino vide.& p doct.in l.pe.in prin.j.fol.matr.in prin.eo. Et ad hãc gl . vide ea q̃ habentur in l.pe.in prin.ff.folu.matri.& in l.cotem.§ qui maximos.ff. de publi.& q̃ no.Bal.in l.fi ea lege. C.de vsu. Adde bar.in d.l.pe.in prin.fol.mat. Bal.in l.ij.§.item in facto.ff.de verb.obli. Et adde Ioan.de Imo.Rap.Cum. Paul.de Castr.in dicta l.penul.in prin.& Ioan.de Imo.& Roma.in dicta. l. ij.§.item si in facto.de verbo. obliga. Rap. Fulg.& Sali.hic &c. Adde quid si arbitrio alterius contrahentium non expresso aliquo pretio fiat locatio, vide Roma.consi cclvij.& de famulo,qui iuit cum domino nullo pretio cõstituto,vide Fede.consi.xviij.

✠ POMATES. ¶Si merces. Vide Roma.consi.clvij.in ij. dubio. Imol.consi.xxij vide Barto.in materia in consi.clxj. vbi declarat quomodo intelligatur.nolle arbitrari.

n ¶Locaui. Sed si vendo vel loco pro iusto pretio nullo apposito declaratore,vel apposito,sed mortuo,quid fiendum,vide singulariter Bal.in l.& si cõtractus.C.de fide instru.

o ¶Arbitrio. Decide ex no.per Bal.in l.& si contractus.C.de fide instrumẽ. in versi.modo hic quæro.

P. PAV. P.

a ¶ Culpæ autē. Quomodo in iſta materia dicatur qs in culpa, vide Ange. cōſi. clxxxviij. inci. ,put patet ex themate. vide Alexā. poſt alios in l. ij. §. itē ſi in facto. in vlti. col. de verb. obli. vide etiā Aretin. in §. Item ſi in facto. in ij. & iij. colum. Adde Areti. conſil. cxxxix. Cornel. conſi. iij. in litera l. volumi. iiij.

POMATES.

b ¶ Sui culpa. Declara vt per Alex. conſil. xx. col. ſi. volu. v.

POMATES.

c ¶ Inimicis. Vide Areti. conſil. cxl. & Sozi. lxxxviij.

d ¶ Vis maior. In principio, &c. Ad materiam vide Bart. in l. cū in plures. in prin. j. eo. tit. in eodē principio, &c. Tene mēti ꝙ ſi multū fuerit ſuperlucratus colonus ex caſu inopinato, debet augeri penſio. Idem voluit alia glo. in l. legē C. eod. in verſi. oportet. Secus ſi prudencia aut aſtutia: qa propter maximū lucrū taliter proueniēs fiſcus nō poteſt petere ſalariū prio deductū augeri. l. Moſchis. §. fi. j. de iure fiſci. vbi text. Alius etiā effectus ſequitur ,ppter exceſſum lucri. de quo in caſu l. cotē. §. qui maximos. de publi. vbi eſt caſus ſingularis. & Canoni. in ca. propter. extra eodē. & vide infra.

POMATES.

d ¶ Vis maior. In materia huius §. vide Alexā. conſil. cxiiij. in prima & ij. colū. in primo volumine. Bartolum. conſilio clxxxvj. Ana. conſilio lxxiiij. & ibi addit. & quæ poſui ad Bartolum in l. licet. C. locati. & Areti. conſilio cccxj. maxime in penulti. colū.

e ¶ Colonum. Ibi & ille ponit operas. Et ad hoc vide Innoc. in c. tua nobis. de dēcimis. ꝙ qñ aliquis dat terrā alicui colēdam ad tertium vel quartū, nūquid colonus debeat deducere ſemen vel alias expēſas, niſi ſpeciale pactū fiat. per iſtum text. videtur decidi ad quod facit quod not. Barto. in l. fructus. ſolu. matri. & vide j. eo. §. in fine.

POMATES.

e ¶ Colonum. Vide Alexan. in l. ſi paſcēda. C. de pact.

f ¶ Fundus. Vide Inſtit. de act. §. itē Seruiana. et vide. j. e. i fi.

g ¶ Dicunt. No. qñ di

poſſeſsionem. Cogita. &c.

Qui fundum. Si emptor repellit cōductorem, venditor tenetur ei ad intereſſe. h. d.

Si uicino. Si habitatio incommodatur, licet inquilino recedere, & ad penſionē pro rata tenetur. hoc dicit iſte §. &c.

Conductor. Cōductor fundi tenetur omnia facere, quæ ſecundum cōſuetudinem locorum requiruntur, &c.

1 ☞ *Ementes à ciuitatibus gabellas, ſi facto ipſarum guerra ſuperueniat, debet fieri remiſsio. & idem cum ciues vēdunt mercātias, ſi propter eorū inimicitias emētes ſpoliātur.*

Culpæ autem. [a]Damnū quod quis patitur ab inimicis proprijs, ſui culpa [b] pati intelligitur. hoc dicit, quod nota, quia pluries habui de facto. facit l. penulti. j. ſoluto matri. Hoc intelligit gloſ. ſiue inimicitias habuerit ſua culpa, ſiue non. quod nota. † Et per iſtum §. dico ꝙ illi, qui emunt à ciuitate pedagia, gabellas, & ſimilia, ꝙ ſi eorum exactio impeditur propter guerram factam ipſi ciuitati ab inimicis ciuitatis, propter quam non poſſunt exigere vecturam & gabellam, ꝙ debet eis remitti à ciuitate. De quo dixi in l. cotem. §. fi. j. de publi. Et hoc intellige de inimicis [c] proprijs. Secus ſi ab inimicis vicini ſui. Et ita conſuluí, cùm quidam mercator vendiderat mercantias: & poſtea exercitu veniente captæ fuerunt illæ mercantiæ: ꝙ ſi quidem mercantiæ fuerunt captæ ab inimicis proprijs venditoris: tunc periculum eſt ſuum, vt hic no. Si verò alias fuiſſet facta dicta derobatio: tunc venditor de caſu fortuito, non ſola culpa veniente non tenetur: vt l. ſi ea res. ſ. de act. empt.

1 ☞ *Remiſſio quòd fiat quando damnum eſt intolerabile.*
2 *Quando colonus per caſum inopinatum ſuperlucratus eſt, penſio augetur, & quando. nu. 8.*
3 *Inter colonum partiarium & dominum quòd non ſit propriè locatio, ſed ſocietas. & numero 9. & ibi an tranſeat ad hæredes.*
4 *Damnum intolerabile, propter quod fit remiſſio mercedis, quod dicatur.*
5 *Æſtimatio fructuum quando ſit remiſſio, non debet fieri ſecundum tempus quo recolliguntur, ſed à tempore celebrati contractus.*
6 *Colono quando fiat remiſſio mercedis,*
7 *Si ſit venditio decem corbium frumenti quod naſcitur in tali fundo, ſi minus naſcitur in eo fundo, fit remiſſio.*
8 *Defuncto colono partiario, an tale ius tráſeat ad hæredes.*
9 *Si conceditur fundus ad certam menſuram vini vel frumenti, quòd non ſit locatio, ſed contractus innominatus.*
10 *Quando venduntur fructus futuri quis contractus ſit, remiſſiuè.*

Vis maior. [d] Pro dāno intolerabili fit remiſsio mercedis cōductori. Secus ſi ſit dānū modicū: qa tūc nō fit remiſsio, ſicut nec augeē pēſio ,ppter modicū augmētū. & hoc nō habet locū in colono partiario. h. d. † No. ꝙ remiſsio mercedis fit qñ dānū eſt immodicū & intolerabile: qd̄ intelligūt quidam qñ eſt vltra dimidiā iuſti pretij. † Secūdo no. ꝙ eadē eſt rō lucri & dāni: & ſic ſi multū fuerit ſuplucratus colonus ex caſu īopinato, debet augeri pēſio, vt in gl. † Tertio no. ꝙ inter colonū [e] partiariū & dñm nō eſt propriè locatio, ſed ſocietas, vt hic, in fi. qd̄ tene mēti vt ſcias dictare libellū. Pro cuius declaratione debes ſcire ꝙ aut fundus [f] locat̄ certa mercede cō

ſiſtēte in pecunia: & eſt ,pprie locatio. Aut fundus locat̄ ad partē fructuū: & eſt ſocietas. Nā dñs ponit terrā, & alius opas in q̄rendis fructibus. Aut conceditur ad mercedē certā, non in pecunia, ſed in vino, frumēto, & oleo: tunc eſt quidā cōtractus innominatus qui æquiparatur locatiōi: & tunc ſi verbū locauit, apponeretur libello: non reprobarē libellū, licet nō ſit proprie locatio: vt C. eodem. l. ſi olei. Pro declaratione

4 † præſentis §. quæro qd̄ dicatur dānū intolerabile, propter quod fiat remiſsio mercedis. Glo. ſ. eodē. l. ex conducto. §. finali. dicit ꝙ tunc cū nō colligit̄ ſemen. Et ita videtur dicere in tex. in d. §. finali. ibi: ne ſupra dā-

g nū amiſsi ſeminis. Alij dicūt [g] ſtandum eſſe opinioni vulgi. Iaco. de Are. & Cyn. refert in l. licet. C. eodē. dicit ꝙ tūc videtur ſterilitas: quando conductor eſt deceptus vltra dimidiā iuſti pretij: arg. l. ij. C. de reſcin. vē. Pro qua opinione videtur caſus ibi. Intolerabile enim dicitur qd̄ eſt vltra dimidiā iuſti pretij: vt d. l. ſecunda. Sed hoc videtur cōtra caſum in l. ſi vno. §. cū quidā. ſ. e. vbi fructuū paucitas remiſsionē non inducit. Pręterea, vt dictum eſt in l. ij. C. eo. contractus locationis & conductionis procedit eiſdē regulis quibus contractus emptionis & vēditionis. Sed ſi ego emerem aliquam rē ſub conditione, & illa pendente conditione efficiatur valde deterior, totū eſſet ad periculum emptoris: vt l. neceſſario. §. ꝙ ſi pendēte. ſ. de peri. & commo. rei ven. Vtrū enim quis ſit deceptus vltra dimidiam, iuſti pretij vel non, debet inſpici tempus initi contractus: vt l. ſi voluntate. C. de reſcin vend. ſed hic tempore cōductionis nō fuit deceptus, ſed poſtea cauſa ſuperueniente: ergo iſta opinio non eſt vera. Dicendū eſt ergo aliter. Vos ſcitis ꝙ ſi fructus futuri vendūtur, & non naſcuntur, pretium nō debetur vt l. nec emptio. ſ. de contrahen. empti. Ita in propoſito ille, qui cōducit fundū ſub certa pecunia, quodā modo videtur emere fructus: & tunc ſi non percipiuntur, non debetur penſio. Tunc autem dicūtur fructus nō percepti, quando nihil ſupereſt deducta impenſa: vt l. fructus. j. ſolu. matri. & tūc dicitur ſterilitas: quia nihil. percipitur. Ita loquitur l. ex conducto. §. fin. & l. ſi vno. §. fi. ſ. eod. Et iſtud eſt damnū intollerabile, de

5 quo loquitur hic. Dico † tamen æſtimatio nē fructuum fieri non ſecundum id, quod eſt tempore quo recolliguntur, ſed à tēpore celebrati cōtractus, perdictā l. ſi volunta-

h te. & apparebit ex his quæ j. dicā. [h] † Quæro ergo quādo debet fieri colono remiſsio

6 mercedis? Reſpondeo, quando ꝙ allegat fructuū ſterilitatē, hoc eſt, ꝙ nihil ſupereſt deductis expenſis: & tunc debet fieri remiſ-

ſio mercedis, vt hic, & lege ex conducto. §. finali. ſupra eodem. & lege licet. C. eodem. Fallit ſi aliter actum ſit. lege ſi quis fundum. in principio. ſupra eodem. Fallit ſi culpa conductoris hoc accideret: vt ſupra. §. proxi. Fallit ſi colonus culturam deſeruit: vt l. ex cōducto. §. fi. ſ. e. & l. ,pxi. §. ſi domus. Itē fallit ſi vberitas vnius anni pōt compēſari cū ſterilitate alterius anni: vt l. ſi vno. in principio. ſupra eodem. Quandoque colonus allegat fundi caſmoſitatem, hoc eſt quod caſmate perijt: & tunc idem, quod debet fieri remiſsio pro rata: vt lege ex conducto. [i] ſupra eodem. Ratio, quia non poteſt præſtare colono, vt ei vti frui liceat, vt hic dicitur. Ratio rationis apparet ex his quæ dixi in lege ſi vno. §. cum quidam. Quandoque colonus allegat fructuum vtilitatem

a ¶ Sed hic inſtatur. Vide Bar. in l. cotem. §. qui maximos. in iiij. q. de publican. & Bal. in l. licet. in v. q. C. eo.

b ¶ Ex parte. Si multū fuerit ſuperlucratus colonus, an debeat augeri pēſio. vide s. in prin. & quod ibi dixi. & qd̄ no. Bar. in l. diuortio. §. impēdia. ſol. mat. & vide not. in l. ſi quos. & in l. ea quæ. C. de alluui. & palu. Et qd in emphyteuta, vide glo. & Bal. in l. j. C. de iure emphy. & hic adde glo. in c. quāto. de cenſi.

POMATES.

c ¶ Propter fructuū abundantiam. vide Barb. in c. propter ſterilitatem. in ij. col. extra, de locato.

d ¶ Actione pro ſocio. Sed ꝙ ſit agendū prescriptis verbis, non pro ſocio, probat tex. in §. ſi quis ſeruū. hic allegatus. & tenet Bal. in l. certi. in iij. q. C. eo. & adde Bart. in l. ſi apes. §. j. j. de furt.

e ¶ Coloni. Bal. cōtra in l. j. in iij. colū. C. de fruc. & lit. expen. pro quo lex, viam. C. loc. & Bald. in l. certi. C. eo. in iiij. q. Sed cum Bart. hic ſimpliciter tranſit Lud. in l. ſi filio. §. fi. j. ſol. matri. & Paul. de ca. & ſequit Abb. in c. propter. extra, eo. & ibi vide gl.

a Et per hoc limitatur 7 quod dicit Bar. in l. ſi filio. §. fi. ſolu. matri. Nunquid ſucceſſor vniuerſalis teneatur ſtare colono. Et idem tenet hic Paul. de ca. & Ro. ibi licet cōtrium ſentiat in l. certi. in iiij. q. C. loca. & in l. j. C. de fruc. & lit. expēſis. Et adde Bar. hic, & vide Inſtit. de actio. §. itē Seruiana. & vide qd̄ not. gl. & doct. maximè Bal. in l. ſi paſcēda. C. de pac. Et an colonus partiarius teneatur ſuis expenſis & gabellis portare partē dño, vide Bal. in l. acceptam C. de vſuris. in xv. q. Et dum dicit hic agi pro ſocio, dic ꝙ imò videtur debere agi præſcriptis verbis in §. ſi quis ſeruum. hic allegato. et tenet Bal. in l. certi. in iij. q. C. eo. Adde Bar. in l. ſi apes §. j. ff. de fur. Et ſic inquātū dicit hic Bar. ꝙ colonus partiari? æquiparatur ſocio, adde quod differt tū in duobus, ſecūdum b Bal. in l. j. in iij. col. C. de fruct. & lit. expenſis. & in l. certi. in ij. quæſtio. C. eod. & ibi 8 etiā an bona ſint tacitè hypothecata, ad de quòd non propriè dicitur colonus, vt notat glo. in l. diuortio. §. itē ſi meſſes. in ver. ſequantur. j. ſolu. matri. Et dū Bar. hic dicit ꝙ non trāſit talis cōtractus ad hæredē coloni, adde Bald. cōtra in l. j. in iij. col. C. de fruct. & lit. expen. Pro quo l. viam. C. loca. & Bal. in l. certi. in iij. q. C. eo. Sed cū Bart. hic ſimpliciter

c ceat, vt hic dicitur. Ratio rationis apparet ex his quæ dixi in l. ſi vno. §. cū quidam. Qñ ꝙ colonus allegat fructuū vtilitatem: vt puta, diſtributi ſunt & collecti fruct?, ſed ſunt multū vtiles: puta, frumētū malē granatū, & ſimilia: & tūc nō debet ei fieri remiſsio: vt l. ex cōducto. §. j. ver. ſi qua tamen vitia. ſ. eod. Ratio, quia fructus ſunt recollecti. Vnde poſito quod eſſet facta venditio fructuū: ſupereſt res, in qua conſiſtit vēditio: vt l. nec emptio. ſ. de contrahen. emp. & vtilitas iſta nō debet attēdi: quia hæc deceptio nō fuit tēpore exiſtentiæ conditionis: vt l. neceſſario. §. quod ſi pendēte de pericu. & cōmo. rei vendi. eodē modo in iſto cōductore qa vadit eiſdē regulis. Qñ ꝙ colonus allegat fructuum paucitatē ſeu exiguitatē, quia bene ſunt recollecti aliqui fructus, ſed deductis expenſis modicum ſupereſt: & non debet ei fieri remiſsio: vt l. ſi vno. §. cū quidā. ſ. eo. Ratio, quia aliqui fructus ſunt, vt ſ. proxi

a me dixi. Sed hic inſtatur: [a] Si ego † vendo decem corbes frumēti quod naſcit̄ in tali fundo: ſi minus naſcitur in eo fundo, fit remiſsio pro rata: vt l. ſi debitor. §. veriſimile. ſ. de cōtrahen. empt. ergo fiat remiſsio pro parte. Sol. ibi loquitur qñ fructus futuri fuerūt venditi expreſſa certa meſura: & ideo ſi minus colligitur, pro rata fit remiſsio: quia nō præſtat̄ quod conuenit. Hic verò fructus vēditi videtur ſimpliciter: vnde qualiſcunq ꝙ fructus licet modicus percipiat̄, dat̄ id quod cōuenit. Quando ꝙ cōductor allegat dānū cōtingens in fructibus poſtea perceptis, qa fuerūt ſibi accepti vi hoſtiū vel prædonū: & tūc non debet fieri remiſsio: quia eo tēpore quo fuerūt recollecti fructus contractus fuit perfectus ex parte locatoris: vnde dānū poſtea cōtingens debet eſſe conductoris, ſicut in re empta: vt l. damnū. C. eo. ſi rectè intelligatur, quia ibi contingit dānū in re cōductoris, nō in fructibus. Et diſtinctio, quam gl. ibi facit, ꝙ aut dānū cōtingit vi diuina, aut vi humana, non eſt vera: quia idē ſiue diuina, ſiue humana, ſiue culpa cōductoris: vt l. ex conducto. §. j. ibi: incurſu hoſtiū. ſ. eo. & hic, dum dicit ſimpliciter, vis maior ex parte conductoris. Vi-

b deamus quid ex parte [b] locatoris: an ſi cōductor multū lucratur, & pēſio debeat augeri. gloſſ. magna hic eſt facta ſuper hoc. Breuiter dicas †: Aut lucratur multū colonus ex eo quòd fructus multò plus valent: & tunc non augetur penſio propter iſtā cauſam: ſicut nō minuitur propter vtilitatem: quia eadē debet eſſe ratio lucri & dāni. Si verò multū lucratur propter fru-

c ctuum abundātiā: [c] & tūc ſtandū eſt huic glo. aut propter diligētiā coloni augetur, aut non, ſed caſu fortuito, vt ſi locaui tibi molendinū, & alia molēdina multū ſunt deſtructa impetu aquoſo, ita ꝙ lucraris multò plus: tūc debet fieri augmentū penſionis. Caſus eſt hic. † Vltimò nota hic

9 ſimilitudines iſtas: quia inter dñm & co-

transit Ludoui. in l. ſi filio. §. fin. ſoluto matri. idem Pau. hic. & ſequitur Abb. in c. propter. extra, eo. & ibi vide glo. Adde quid ſi pactum locatoris ſecundū ſit quòd cōductor nihil debeat ſoluere alicui perſonæ, an tenebitur ſoluere gabellam fiſco, vide Bal. conſi. cxvj. iij. lib. Et dum dicitur in apoſtilla quòd inter partiarium & dominū videtur cōtracta ſocietas, adde ſecūdū Roma. illud

ſonum partiariū dicitur cōtrahi ſocietas: d & ideo agendū eſt actione pro ſocio [d], nō ex locato & conducto. Et ſic facit in argu f mentū ad quæſtionē ꝙ talis cōtractus nō e tranſit ad hæredē coloni, [e] ſicut nec ſocietas, & quòd pōt finiri talis contractus ex g omnibus caſibus, ex quibus finitur ſocietas: vt l. iiij. §. fi. cū l. ſeq. ſ. pro ſocio. Sed ſi locatur ad pecuniā: tūc eſt verè cōtractus 10 locationis & cōductionis. Quādo † verò locatur ad certam menſurā frumēti, vini, vel olei, non poteſt eſſe locatio & conductio: quia nō interuenit pecunia numerata, ſed eſt contractus innominatus [f] do vt h facias: iudicabitur tamē vt de cōtractu locati & cōducti: vt l. j. §. ſi quis ſeruū. ſ. depoſiti. Pro hoc eſt tex. & glo. in l. ſi olei. C. 11 eo. quod not. Quādo autē vēduntur † fructus futuri: tunc quid iuris ſit dic vt dixi i in l. cotem. §. fi. j. de publica. Et dubiū eſt quia videtur venditū ius vſusfructus: & tunc non pertinet periculū ad eū. Itē poteſt intelligi quòd videatur vendita ſpes fructuū qui percipiuntur de quo vide vt ibi plenè dixi.

1 ☞ *Simul fieri dicitur quod fit eadem die. quod uale tad excuſandum teſtes.*
2 *Inter creditores chirographarios quando inſpiciatur prioritas temporis.*

INoperis. Opponitur & videtur ꝙ ſibi ipſi cōtradicat in eo quod dicit ſimul, & poſtea dicit priori. Gloſ. ſoluit duobus modis: & quælibet eſt bona. Nota tamē ſecundū Azo. [g] ſecundā ſolutionē, quod g 1 ſimul dicitur fieri, quod † fit eadem die. h Quod eſt vtile ad defendendū teſtes [h] ne i incidant in falſum. [i] ſi dixiſſent ſimul aliquid factū, & apparet de prioritate & po k ſterioritate, eadē tamen die. Secūdò opponi. [k] quòd inter † creditores chirogra- 2 phario nō inſpicitur prioritas temporis: nec etiam in priuilegijs competētibus in l actionibus perſonalibus: vt l. priuilegia [l] l de priuileg. credi. Solu. dicit glo. l. ſtud eſt verum in obligatione quātitatis, hic verò m quādo eſt in obligatione factū cohærens perſonæ: tunc enim ille præfertur, cui eſt m promiſſum prius & hoc eſt ſingulare [m] hic. Itē oppo. in obligatione operarum poſt morā ſuccedit obligatio ad intereſſe, vt l. in ſtipulationibus. §. operarū. & l. ſtipulationes nō diuiduntur. j. de verbo. obliga. & ſic iſta videtur obligatio quātitatis. Solu. intellige iſtā legem, quādo agitur ad dictas operas. Sed ſi ageretur ad intereſſe fateor contrariū. Ita dicit glo. in fin. in hypothecaria nō eſt dubium quòd ille præfertur, qui eſt prior tempore: vt in capi. qui prior. extra, de reg. iur. lib. vj. & infrà qui po. in pigno. hab. per totum. ma n ximè in l. prior. &c.

n **HAbitatores.** [n] Modica incommoditas conductoris non inducit remiſsionem mercedis. hoc dicit.

ſ. fin. ſoluto matri. idem Pau. hic. & ſequitur Abb. in c. propter. extra, eo. & ibi vide glo. Adde quid ſi pactum locatoris ſecundū ſit quòd cōductor nihil debeat ſoluere alicui perſonæ, an tenebitur ſoluere gabellam fiſco, vide Bal. conſi. cxvj. iij. lib. Et dum dicitur in apoſtilla quòd inter partiarium & dominū videtur cōtracta ſocietas, adde ſecūdū Roma. illud verum in fructibus collectis, non autem pendentibus, vt eius conſi. cccix.

¶ Contractus innominatus. do vt facias. Adde eodē. §. in prin. & glo. in l. excepto. C. eo.

POMATES.

¶ Secundū Azonē. Vide Corſe. ſingulariter in verbo, ſimili fieri. Feli. in ca. tranſlato. in v. col. de conſtitu. & ibi adde ad Panormi. in additio. quæ incipit pro concordia.

P. PAV. P.

¶ Ad defendendū teſtes. vide Areti. in l. ſi quis autem. §. ſi ſuus. ff. de vulga. & pupil. vide Alexand. conſi. cxxij. j. & ij. colū. volimi. v.

¶ Ne incidāt in falſum. Vide domi. Anto. in capi. translato. de conſtitutio. Bart. in l. ſi plures. j. de iniur. gloſſ. in clemen. j. j. de appellatio. facit quod voluit gloſſ. in capitu. cauſam quæ. in fi. glo. qui filij ſint legitimi. & in capi. cum Vintonieſis. de electio. in gloſ. iij. vel iiij. quæ loquitur de prioritate & poſterioritate. Do. de ſancto Geminia. in ca. j. de conſtitu. in vj. glo. & ibi domi. Anto. in clemen. j. de appella. & facit gloſ. in capi. bonæ. de elect. I mol. & do. Abb. in c. tráſlato. qui tenent cum domi. Anto.

POMATES.

¶ Secundò oppo. Vide Roma. cōſil. xlvij. & Alexan. cōſi. xxij. volu. v. colum. ſi.

P. PAV. P.

¶ L. Priuilegia. Vide omnino ibi quæ habes ad Barto.

¶ Hoc eſt ſingulare. Idem Bal. in l. j. C. eo. ſed Bal. in l. intereſſe. ff. de acquiren. poſſeſ. ſentit contrarium. & ibi dicit idem, ſcilicet quòd prior locator in tempore, præferatur contra conductorem. Et dicit etiā Bald. in l. emptorem. in ij. colum. C. loca. ꝙ ſecundus colonus tenetur ſtare priori: qa prior in tempore præfertur. Et ad id quod hic ſingulare dicit eſſe Bart. vide Ioan. And. in regu. contractus, in mercu. &c.

P. PAV. P.

¶ Habitatores. Quid de impedimēto peſtis, vide Barba. in c. ſi propter ſterilitatē. in pen. col. de locato. & vtrū peſtis ęquiparet hoſtilitati,

vide Feli. in c, extranſ a
miſſa. extra, de præſc.
in ij. col. & latè de iſta
materia. Itē an & qñ
fiat miſsio, ꝓpter in-
commoditatē vtēdi,
vel propter peſtē, vel
guerrā, vel ſterilitatē
vide quæ habes ad 1
Bar. in l. licet. C. loca-
ti vbi multa habes.
Et qd ſi facto locato
ris impediat. vide ad
Bart. in l. ſi vno. §. Itē
cū quædā. ſ. eo. Itē ꝓ
qñ incōmoditas eſt
magna petat remiſ-
ſio, ſecus ſi modica. vi
de Ro. cōſi. cccc xxxij.
& ibi etiā ſi quis im- 1
pediat facto tertij a li
quo tēpore, teneat ꝓ
alio tpe in conductio
ne perſiſtere, & an te
neat ad penſionē pro
tpe quo fuit impedi-
tus, & ꝓ fiat remiſ-
ſio, ꝓpter peſtē pro tē
pore quo duraiuit, te-
net Peruſi. in c. ex par
te. el j. in pen. col. ad fi.
de appel. vide in reper
torio in verbo, cōduc-
tor. vide Alex. in a-
poſtil. in l. inquilino.
ff. de damn. infec. An
aūt debeat denuncia
re dño ꝓ vult recede
re, vide quæ dicit Ia-
ſo. in l. ſi quis nec cau
ſam. §. res pignori. ad
fi. ff. ſi cert. peta. Et qd
fiat remiſsio, ꝓpter
peſtem, vide Soc. cō-
ſil. xliij. in j. parte. in
ij. col. vide Alex. in l.
ſi vnus. §. item cum
quædam. ſ. eodem.
¶ Habitatores. In
prin. vide quod dixi
poſt Bart. in l. ſi vno.
§. idem cùm quidam
ſ. eod. Sed quid ſi do-
minus ponit meretri
ces in domo quā mi-
hi locauit, vel ſi mihi
inquilino occurit ne
ceſsitas habendi ma-
iorem domum, quia
volo ducere vxorem:
an poſſum migrare?
Vide Bal. in l. ædem.
ad finem. & in l. ij.
C. eod. titu.
✠ POMATES.
¶ Habitatores. Vi-
de quid per eam con-
ſuluerit Petr. de An-
chara. conſil. ix. c
a ¶ Iterum. Et ad glof
ſam hic quæ dicit, ni-
ſi iuſta cauſa ineſſet
tempore contractus,
vide Bal. in l. ſi ea le-
ge. C. de vſur. & adde
in ſimili gloſſ. & do- t
cto. in l. ædem. C. eod.
b ¶ Qui inſulam. Vide
gloſſ. not. & quod ibi
Bar. in l. ſi duo. §. cum
inquilin⁹. ff. vti poſ-
ſide. in verſicu. teſta-
ri. in fin. & quæ dixi
in l. ædem. C. eodem.
poſt Bartol. e
c ✠ POMATES.
¶ Qui mulas. Vide
Cor. in iij. ſingula. in 1
verbo, omnis.
d ✠ P. P A V. P.
¶ Qui ædem. Vide
Ang. conſl. clvj. inci-
in Dei nomine, duo
videre oportet.

Iterum interrogatus.

[a] Iuſtus timor facit vt fiat mercedis remiſsio, licet non ſit ſecutum periculum. Secus in timore iniuſto, vel ſi inde non receſſerit. hoc dicit iſte §. quem nota &c.

☞ *An qui habet aduocatum gratis, poſſit petere ſalariū.*

Vod ſi domus.

Verſ. Et ſi locator. Iſte verſi. in eo quod dicit præſtandum, quantū præſtatur in ſecunda cōductione, intellige ſi locator fuit in culpa: aliàs verò ad ſolā reſtitutionē mercedis: vt l. q insulam. & l. ſi fundus. & l. & hęc diſtinctio. j. eo. † Vltimò no. finem huius legis: quia facit ad qōnem: Si euicta eſt res aduocato, ita ꝓ poteſt petere intereſſe & impenſam, vtrum imputabiē ſibi ſalarium ſuum prorium. Item ſi aliquis habuit aduocatum gratis in quæſtione ſua, facit iſte §. quòd poteſt petere ſalarium aduocati. quod nota. Dixi plenè in l. ſtipulatus. infrà de fideiuſſo. &c.

N lege.

Verbum, ne, ſiue ne ue, importat ne quis faciat, & ꝓ curet ne per aliū fiat. h.d. Opp. iſtud pactum obſcurū debet interpretari contra proferentē: hic aūt interpretatur pro eo: ergo &c. Sol. glo. duobus modis, vt habes in ea. Tu dic ꝓ l. veteribus. ſ. de pact. loquiē in pactione obſcura & ambigua: hęc in pactione certa & clara. Iſta ēm interpretatio quæ fit hic, eſt ꝓpria ſignificatio, cui ſtare debemus in dubio: vt l. non aliter. j. de leg. iij. Sed qñ verbum ſeu oratio habet plures ſignificationes: tunc loquitur lex contraria, &c.

Qi insulam.

[b] Refectio neceſſaria, quæ impedit habitationem conductoris, inducit remiſsionem mercedis pro rata: non neceſſaria obligat locatorem ad intereſſe. hoc dicit.

Aedilis.

Conductori fit remiſsio mercedis pro rata temporis, quo re frui non poteſt etiam ſi alteri gratis conceſsit. hoc dicit. Et ſic ſupplet præcedentem caſum, qui loquitur quādo conductor cōceſsit alteri non gratis, &c.

☞ *Roncino conducto non licet imponere ualiſiam.*

Qui mulas.

[c] Qui animal conductum onerat pōdere grauiori, hac actione tenetur. h.d. † Nota caſum contra eum, qui imponit valiſiam roncino conducto ad vecturā, cùm ſolum locetur ad portandū pōdus hominis, &c.

☞ *Quando videatur actum quòd ante opus perfectum debeatur tota merces.*

Qui ædem.

[d] Penſio quæ præſtatur ad menſuram, tantum pro rata operis facta peti poteſt. h.d. Oppo. penſio non debetur [e] locatori, donec contractum in totum impleat ex parte ſua: vt ſ. eod. l. ſed addes. §. ſi quis. & no. C. eo. l. ædem. Reſpondeo, quando ꝓ † pretium conſtitutum eſt in pedes ſingulariter: & tunc videntur tot locationes, quot ſunt pedes: ideo poteſt menſurari illud quod eſt factum, etiam ſi non eſt opus perfectum, vt hic. Secus ſi in totum opus eſſet locatum vna mercede. Quod intelligit e
verū, niſi cōſuetudine vel qualitate per-
ſonę aliud præſumat [f]. Quid ēm ſi tu cō- f
duceres operas alicuius pauperis homi-
nis, vt faceret tibi domum magnā & ſum
ptuoſam, quam certum eſt ſe nō poſſe fa-
cere, niſi minutatim des ſibi pecuniam? f
Certè videtur actum vt etiam ante opus
perfectū ſibi pecuniam minutatim præ-
beas: arg. ſ. man. l. ſi verò nō remunerādi.
§. fi. cum l. ſeq. & j. de reg. iur. l. ſemper in g
ſtipulationibus. & quod ibi not. Item ſi
eſſet cōſuetudo, vt l. quod ſi nolit. §. quia
aſsidua. j. de ædilit. edict. Facit ad hæc l.
exceptio. C. eo. & quod no. per gl. & doc.
in l. ij. C. eo. &c.

Colonus.

[g] Exceptio violētiæ intelligitur de ea, quæ infertur ab extraneo, nō de ea, quæ à ſe vel à ſuis infertur. h.d.

1 ☞ *Actio oneris aduerſi quòd ſit propriū nomē actionis.*
2 *Quòd hæc actio hodie locum non habeat.*

N naue.

Actio oneris aduerſi non habet locum in re, quæ remanet locatoris, & cum actione alia nō cōcurrit. Item debitor quantitatis reſpectu certæ ſpeciei liberatur, ſi illa ſpecies caſu interijt. & hoc dicit. Primò ponit thema & quęſtionem. Secundò ponit quædam argumēta facientia ad determinationem quæſtionis. Tertiò determinat quæſtionem. Secunda ibi: reſpondit. Tertia ibi: ſecūdum quæ. In tex. ibi, non videretur onus eſſe aduerſum: vt ſcilicet detur actio oneris aduerſi, quæ locum habet vbi contigit caſus in re quæ remanet locatoris. & hoc ſe k
quitur dum dicit, Quippe qd nautæ fuiſ-
ſet. quaſi dicat, iſta habet locū quādo re-
manet res locatoris. Ibi: oneris aduerſi.
quaſi dicat, hic oneris aduerſi cū alia nō
concurrit, ſed ita datum eſſe. Oppon. ꝓ
iſta lex ſibi contradicat. Nam cū in prin-
cipio dicat quōd reddat de communi: poſtea dicat ꝓ frumentum eſt Saupheli. Gl. ſoluit pluribus modis. Tene vltimā ſo-
h lutionē dum dicit de communi, hoc eſt de cōmuniter dato [h].
Item opp. ad fi. l. videtur ꝓ Sauphelus teneat de caſu fortuito, vt l. incēdium. C. ſi cer. pet. Sol. hic tenebatur in genere reſpectu certæ ſpecīei, hoc eſt, illius frumēti quod erat in nauī; merito illa ſpecie perempta liberatur: vt hic, & l. Titiæ textores. §. fi. j. de leg. j. & l. quidā. §. pe. eo. tit. de noxa. l. pe. & l. j. de iure emphy. Vel dic ꝓ tenebatur in genere ſubalterno: debebat enim dare de hoc quod in naui erat. Vnde illo toto genere peremptō liberatur: in lege contraria tenebat in genere generaliſsimo quod nō poteſt perire: vt l. in ratione. §. incertæ. ad leg. Fal. [i] † Quærit vtrum [k] nomē actionis oneris aduerſi
i ſit propriū nomen actionis. Gl. hic diſputat: finaliter deter-
1 minat ꝓ ſic, & bene. & Io. in arbore facit huic actioni ſpecia-
k lem titulū. † Sed quæro vtrum hæc actio hodie locū habeat.
2 Gl. ſuper verbo ſuperuacuum determinat ꝓ non, & bene, ſed ſemper habet locū actio ex locato: ergo effectus huius actionis hodie eſt ſublatus: quia habet locum actio ex locato. Et licet Io. in arbore poneret iſtam actionem; non tamen punctuauit eam, nec ſuam naturā ſeu materiam poſuit, quaſi ſentiret ꝓ hodie locum non haberet. Vltimò no. illam diſtinctionē quòd rerum locatarum duo ſunt genera, ſcilicet quòd reddatur idem vel tantundem, vt in principio huius l. &c. tenementi, &c.

1 ☞ *Conductor ad decem annos, quòd dicitur habere ius in re, & non poteſt expelli per ſingularem ſucceſſorem.*
Idem quando locator obligauit omnia ſua bona.

Conſil

¶ Penſio non debet. Qñ locator poſsit petere mercedē operarū vide glo. & doct. in l. ij. C. eo. & latè Bar. in l. j. §. diuus. verſi. vlterius quæro. ff. de var. & extraor. cog.
✠ POMATES.
¶ Præſumatur. Vide Alex. in l. diē functo. in iij. col. ff. de officio aſſeſ.
¶ Colonus. No. ſing. & vide qd dixi poſt Bart. in l. iiij. §. quæſitum. ſ. ſi qs cau. vide tū l. ſi tibi domum. in prin. j. e. & qd ibi dixi poſt B.
g ✠ POMATES.
¶ Colonus. vide Ro. ſingul. xxix. & Ana. conſil. lxxiiij. & ibi addi.
g ✠ P. PAV. P.
¶ Colonus. vide per iſtum tex. quod dicit Ro. ſingu. incip. ſi qs promiſit dicēs quod ſi quis cōuenit vt teneatur de incēdio, tenebit nihilominus ſi fiat per ſuā familiā.
h ✠ POMATES.
¶ Cōiter dato. Vide Alex. in l. quod te. & ibi per mod. ff. ſi cert. pet. Areti. in l. Titiæ textores. §. fi. ff. de leg. j. & Alexād. in l. ſi ex legati cauſa. ff. de verb. oblig.
i ✠ POLATES.
¶ Ad legem Fal. Idē tenet Iaſ. in §. actionum. in iiij. col. Inſti. de actio.
✠ P. P A V. P.
¶ Quærovtrum. De iſta quæſtione & ſequenti vide per Iaſo. in §. actionum. in v. col. aliàs in vj. Inſtit. de act. vbi idem concludit.

a *Conſilium quòd conductor non expellatur de locatione, etiam ſi bona uendantur.*
3 *Cautela ut colonus cogatur ſtare in locatione.*

Vi fundum.

[a] Succeſſor ſingularis non teneē ſtare colono, nec colonus ei. h.d. ſtud quod hic dicit in plures annos, intellige in paucio
1 res decem. Nam † ſi in decem annos, tunc cōductori quærereē vtile dñium: vt l. j. ſ. ſi ager vectig. vel emphy. petatur. & in l. j.
b de ſuperfi. & ſic haberet ius in re, vnde nō pōt repelli [b] ab ipſo
c emptore vel legatario. [c] Et idē videē qñ de locatione eſt factū inſtrumentum, & dñs obligauit conductori omnia bona ſua, prædicta obſeruare, tūc ēm colonus pōt dicere: Ego ſto in fundo iſto iure pignoris & hypothecæ pro intereſſe meo. Hypotheca aūt eſt ius reale: vt l. pignoris. j. de pigno. & ſic tranſit ad quemcunq; ſucceſſorē: tñ oportet ꝓ cōductor anteq; cōpellaē, incipiat poſsidere ſeu detinere iure pignoris. Nā ex eo qd tenet iure cōductionis, pōt repelli, vt hic, & l. emptorem. C. eo. &
2 l. nihil proponiē. j. de leg. j. & ideo † eſt conſiliū, & iam fecit fieri qd in inſtrumento apponat ꝓ ex nunc colonus vel inquilinus detineat dictā rem iure pignoris vel hypothecæ pro obligatione prædicta. Materia iſtam doc. ponūt in d. l. emptorem.
d & dixi in d. l. ſi filio. §. fi. j. ſol. mat. Venio ad ſecūdam [d] partē. dicit hic ꝓ colonus non cogat ſtare in cōductione legatario vel emptori re vēdita vel legata. Iſtud videē verum ſimpliciter non diſtinguendo vtrū cōduxerat ad modicum tpsvel magnū quia ſemper ex parte coloni vel inquilini actio eſt perſonalis, quæ in ſingularem ſucceſſorē non trāſit: & hoc, ꝓ cederet vēdi-
3 tione vel legato ſimpliciter facto. Sed ſi in inſtrumēto † appo-
e neretur [e], ꝓ ut conſuetū eſt, vēdidit rē, & oē ius omnemq; actionem realē & peſonalē, quæ cōpetit in dicta re vel pro dicta re vel eius occaſiōe, faciēs eum procuratorē in rem ſuā, &c. tunc ēm emptor poſſet agere quaſi actiōe ſibi ceſſa: & ceſſaret ratio hic poſita, quæ dicit ꝓ hæredis, &c. nil intereſt ēm venditoris poſtquàm ceſsit, omnes actiones ſaluas eſſe aliàs tenereē: vt ſ. de hæredi. vel action. vendi. l. ſi nomen.

S i fundus.

[f] Si conductor frui non poteſt abſque culpa locatoris: fit ei remiſsio mercedis pro rata, ſi locatoris culpa interueniat, ad totale intereſſe tenetur.

T hæc diſtinctio.

Nota diſtinctionem hui⁹ legis. Et aduerte ad legē ſuperiorem circa verſi. quēadmodum inquit. ego dubito. Loquit ēm ibi de eo qui locauit inſulā fabricandā, & inſula corruit: nā ſi bene reſpicis: iſte, qui appellat locator, propriè eſt conductor: ipſe ēm dat pecuniam, & conducit operas alterius ædificantis. Vnde ſi ſolum corruit: euenit caſus ex parte ipſius cōductoris, qui hic appellat locator: & ſic debet teneri ad totā mercedem: vt ſ. eo. l. ſed addes. §. cum quidā. Dixi plenè in l. ſi vno. §. item cum quidā. ſ. eo. Sol. Intelligas hic ꝓ ille, qui debebat ædificare inſulā, poſtq; ſolum corruit, locauit operas ſuas alij, aliàs deberet habere totā mercedem: vt ſ. eo. l. ſed addes. §. cum quidam. & §. fin. Venio ad verſicu. Nam ſi vendideris.

1 ☞ *Faciens & fieri faciens an pariter teneantur.*

Nam ſi vēdideris.

Opp. poſt venditionē periculū eſt emptoris: vt ſ. de pericu. & commo. rei vendi. l. neceſſario. in prin. Sol. dicit gl. fallit hic qñ prædium publicatur. Tu dic, vt l. cōtraria. A d idē opp. de l. Lucius. j. de euic. Sol. ibi caſus contingit poſt traditionē: hic ante.
1 Venio ad ver. nā & ſi. & † nota bene iſta verba ꝓ pariter teneē faciens & fieri faciēs, quādo ipſe prohibere poteſt. Simile in l. fluminum. §. quanquàm. j. de damno infecto, & vide quod ibi not. & ſic debet intelligi l. in illa ſtipulatione, per te non fieri. j. de verbo. obliga. facit ſ. eodem l. qui inſulam. §. j.

1 ☞ *Locatio facta ad colendum fundum in certa parte pro indiuiſo, quòd tenet.*
2 *Dominus fundi pro certa parte pro indiuiſo quòd poteſt locare totū locando utiliter.*
3 *Colonus quòd non poſsit fundum ita exfructuare ultimo anno, quòd fructus anni ſequentis extenuentur.*

Cum fundum.

[g] Inter ſocios eiuſdem rei ſi fit locatio alterius anni, habet locum actio ex locato & conducto, & etiam actio quæ ex communione de
h ſcendit [h]. hoc dicit. Nota ex iſto §. † quòd conſiſtit locatio
1 ad colendum fundum in certa parte pro indiuiſo. Sed contra: quia opus nō poteſt promitti fieri niſi certa parte pro indiuiſo; vt l. ſtipulationes nō diuiduntur. j. de ver. obli. ergo nō poteſt locari pro certa parte pro diuiſo. Sol. iſtud eſſet verū, niſi conductor haberet poteſtatē ædificandi in alia parte: vel quia dñs, vt hic: vel quia ab alio dño cōduxerat eadem ratione. Puto tñ † ꝓ ille, qui
2 eſt dñs pro certa parte, pro indiuiſo po-
i teſt locare totū fundum, [i] ſi vtiliter faciat: quia tale negotiū pro parte expediri non
e poteſt: vt l. hęredes. § ſi vnus. ſ. fami. ercit. dixi in l. ſi cōmunes ædes. ſ. de nego. geſt.
k † Itē no. [k] diligenter caſum huius §. cō-
3 tra conductores, qui in fine anni [l] ita fun-
l dum exfructuāt, ꝓ fructus anni ſequētis corrumpātur. quod nota & tene mēti, &c.

1 ☞ *Quando quis ſuſcipit in ſe periculum operis, quòd intelligitur quouſque opus approbetur.*
Conductor roncini reſtituens eum domino, & dominus eum ut ſanum recepit: ſi erat uitium, quòd conductor ſit liberatus.
2 *Si Merces fundi præſtatur ad mēſuram quòd periculum ſit conductoris, donec menſuretur.*
3 *Caſus ſuperuenientes quādo excuſet locatorem operarum.*
4 *Quando dominus eſt in mora menſurandi opus, periculum ſpectat ad ipſum.*
5 *Qui ſuſcipit in ſe periculum quòd per hoc non teneatur de caſu fortuito.*

Opus.

Qui ſuſcipit in ſe periculum operis, tenetur quoad opus approbetur, & qui debet opus ad mēſurā, tenetur quoad menſure-
m tur, quod intelligitur [m] de periculo ſaltē
1 culpa leuiſsima cōtingente. h.d. † Nota diligenter ꝓ qñ quis ſuſcipit in ſe periculum operis, intelligitur quouſq; approbetur. Et iſtud facit ꝓ ſi conductor roncini reſtituat equum dño, & dñs recepit eum tanq; ſanū: quòd ex tūc cōductor non teneatur. Intellige ſi dñs ſciuerit vitiū. Se-
h cus ſi in reſtitutione illa fuerit deceptus. & no. in l. iij. §. in hac. ſ. de triti. & l. elegan ter. §. nō ſolū. ſ. de dolo. & per doc. in l. exhibitionis. C. ad exhibendū. Eodē modo intelligitur hic. quod eſt verū, ſi approbatione dñs fuerit deceptus. Secūdò nota
2 † ꝓ ſi merces eſt præſtanda [n] ad menſurā,
n periculū eſt cōductoris donec menſuret: ſicut in venditione periculū eſt vēditoris donec mēſuretur: vt l. quod ſæpe. §. ſi res. ſ. de cōtrahē. emp. Sed cōtra hoc videtur ꝓ ſi bene reſpicis legē hāc, hic appellatur locator impropriè ille, qui debet pecu-
3 niam, ſcilicet dñs. Cōductor verò appella tur ille, qui debet operas. propriè ergo di ceretur locator operarū ſuarum: ſed ſæpe his vocabulis abutimur: vt l. veteres. §. j. ſ. titu. j. Hoc præmiſſo † quando aliquis locat operas ſuas, caſus ſuperuenientes excuſat eū, & facit ꝓ debeat habere integram mercedē: vt l. qui operas. j. eo. & periculū rei ad eū nullo modo ſpectat. Sol. hic non debebat operas ſimpliciter, ſed ad certū opus habebatur reſpectus quod debebat reſultare ex operis. Si ergo opus corruit, nullas operas præſtitiſſe videt: ſicut ſi na-

a ✠ POMATES. ¶ Qui fundū. Limita vt ꝓ Alex. cōſi. cxviij. co. pe. vo. v.
b ¶ Poteſt repelli. Adde Bar. in d. l. emptorem. & d. l. ſi filio. in fi. & quod ibi dixi poſt Bal. & per Bal. in l. j. §. quod autē ait prætor. de ſuperficie.
c ✠ POMATES. ¶ Legatario. Vide Alex. mod. in l. filio. §. fi. hic allega. ff. ſol. mat. Alex. & alios in l. q abſenti. §. j. ff. de acq. poſ. Alex. conſi. cxviij. ſecūdo dubio. col. pe. volu. v.
¶ Venio ad ſecunda. Nota ꝓ colonus nō tenetur ſtare in cōductione re in aliū trāſlata. quod limita, vt hic per Bar. Itē limita niſi pactum factū fuerit inter emptorē & venditorē, ꝓ penſiones deberenē emptori: vt eſt text. in l. de qua doctrina Conſulas. Antē. Gom. hb. 2. vari. c. 2. n. 14. insulā. in prin. & ibi nota. Barto. j. eod. & ibi dixi.
✠ P. PAV. P.
¶ Apponeretur. vide in ſimili quæ dicit Barto.
¶ Si fundus in prin. huius l. &c. Vide ad intellectū huius legis Bal. in l. j. in vir. col. in ver. vj. oppo. C. de ſen. quæ pro eo qd intereſt. & vide quæ dixi poſt Imol. in l. ſt filio. §. fin. j. ſolu. mat. & iſtū tex. pro ſingulari alle. Ludo. in l. ſi quis arbitratu. circa vltimā col. de verbo. oblig. Adde eundem Ro. cōſi. clxxvij. Bal. conſi. ccxvj. iij. lib.
✠ POMATES.
¶ Si fundus. Vide ꝓ iſtum tex. quid dicat Bal. in l. diuortio. in prin. vbi per Iaſ. col. xiiij. ff. ſol. mat. & vide Imo. cōſi. lxxxiiij. in vlti. col. Ro. ſingu. cccc xxxvj. & plene Sozi. conſi. lxxviij.
¶ Cum fundū. Nota ex iſto §. ibi quia dñs. vt hic, ꝓ qui eſt dñs partis pro indiuiſo, poteſt locare totum fundū ſi vtiliter facit. Et facit ad no. per Bal. maximè in fi. l. j. C. qui teſta. face. poſ.
✠ POMATES.
¶ Deſcendit. Vide Are. conſil. cxxvj. facit l. ſerui electione. §. Labeo. & ibi Alex. & Bar. de lega. j. Floria. l. Sabinus. ff. communi diui. Areti. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. obliga.
✠ P. PAV. P.
¶ Totum fundum. Vide Areti. in l. duo fratres. ff. de acquirē. hære. Alex. in l. ſerui electione. §. j. ff. de legatis primò.
¶ Item no. in fi. Facit quod no. in l. penul. de vſufru. lega.
✠ P. PAV. P.
¶ In fine anni. Vide Iaſo. in l. ſi quis nec cauſam. §. fin. in j. col. ff. ſi cert. peta.
✠ POMATES.
¶ Intelligitur. Vide ad hoc Roma. conſil. ccxcvii.
¶ Merces eſt præſtāda. Quis dicatur conductor vel locator, adde Barto. in l. ij. C. eodem.

a ✠ P. PAV. P. ¶ Periculum. Iſtud non ꝓcedit q̃ñ per aliquod verbum non poſſet oppont, niſi importaret caſum fortuitum. Caſus eſt ſingu. in l. Item cum quæritur. ff. locati. ſecundùm Roma. ſingu. cccc.xliij. incip. tu habes, Facit quod dicit Barto. in l. iiij. ſed & ſi quis. §. quæſtum. ff. ſi quis cautio. quem vide omnino. Idem dicit Comen. conſi. clxxxv. incipi. ſi Laurentius. in j. col. ad fin.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Non ſolet. Ex locatione tñ in longũ tꝑs vel in perpetuũ transferr poſſeſſio naturalis. vide Alex. conſi. j. in iiij. volu. in iij. col. Vide quæ habes ad Barto. in l. j. ff. ſi ager vecti. vel. emph. peta.

c ¶ Qui mercedẽ. Vide Pau. de ca. diſtinguẽtem, & vide not. in l. dñs horreorum. j. eod.

e ✠ POMATES. ¶ Qui mercedẽ. Vide Roma. ſingu. xxxj.

d ✠ POMATES. ¶ Reparari. Adde qd̃ ita conſuluit Roma, conſili. ccc.lxxxix. incipien. vt clarius.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Locare. Vide Ro. conſil. clj. & Alexan. conſil. xxxiiij. colum. j. volumi. iiij.

e ¶ Locare. in princip. huius &c. Vide hic Pau. de Ca. qui ponit ꝓ vſuarius non poſſit alteri locare.

f ✠ P. PAV. P. ¶ Dicẽdum eſt. vide Alexan. conſil. xxxij. colum. j. volu. iiij.

g ¶ Ius percipiẽdi. Ius percipiẽdi pedagium poteſt locari. & adde Bald. in l. ſi ea lege. in fine. C. de vſur.

h ¶ Si domum. in prin. huius &c. Adde tñ ꝓ in corporalib⁹ venit etiam impatientia familiæ. tex. eſt not. in l. is cuius. ſi ſerui. vẽ. ſecundũ Bal. in auẽ. & qui. in xiiij. col. de bo. authori. iudi. poſſ. & vide in l. qui inſulam §. fina. ſ. eodem.

i ¶ Si quis cõduxerit. Per Bal. in rub. C. de iure emphy. de locatiõe facta vno numo &c. do pulchrũ conſilium, Adde Car. Zaba. Fulg. Sali. vltimũ in vo. Petr. de Anch.

k ¶ Locaui ſingul. & nota ſecundum Bal. in l. ij. C. eod. titu, &c.

l ¶ De vitio operis. Sed iſtud intelligendum eſt ſi ſine dolo fecit: aliàs non, ſecundum regulam, cum non debeant contrahentes ſe dolo deciperε. l. ſed & ſi pupillus. §. ſed & ſi aliàs. ſuprà de inſtitut. & not. in l. item ſi pretio. §. quẽadmodum. ſ. eodem, cum ſimi. &c.

m ✠ POMATES. ¶ Fideiubet. Pro hoc optimè videtur facere textus. l. Græcè. §. poſt litem. verſicu. an ergo. inverſicu. totus. ff. de fideiuſſ.

n ¶ Nota pro his. Nota quæſtio. de qua vide in l. prima de in litem iurand. & ibi ea quæ dixi adde quod ibi poſui.

P. Periculum. Iſtud non ꝓcedit q̃ñ per aliquod verbum non poſſet oppont, niſi importaret caſum fortuitum. Caſus eſt ſingu. in l. Item cum quæritur. ff. locati. ſecundùm Roma. ſingu. cccc.xliij. incip. tu habes, Facit quod dicit Barto. in l. iiij. ſed & ſi quis. §. quæſtum. ff. ſi quis cautio. quem vide omnino. Idem dicit Comen. conſi. clxxxv. incipi. ſi Laurentius. in j. col. ad fin.

Non ſolet. Ex locatione tñ in longũ tꝑs vel in perpetuũ transferr poſſeſſio naturalis. vide Alex. conſi. j. in iiij. volu. in iij. col. Vide quæ habes ad Barto. in l. j. ff. ſi ager vecti. vel. emph. peta.

Qui mercedẽ. Vide Pau. de ca. diſtinguẽtem, & vide not. in l. dñs horreorum. j. eod.

POMATES. Qui mercedẽ. Vide Roma. ſingu. xxxj.

POMATES. Reparari. Adde qd̃ ita conſuluit Roma, conſili. ccc.lxxxix. incipien. vt clarius.

P. PAV. P. Locare. Vide Ro. conſil. clj. & Alexan. conſil. xxxiiij. colum. j. volumi. iiij.

Locare. in princip. huius &c. Vide hic Pau. de Ca. qui ponit ꝓ vſuarius non poſſit alteri locare.

P. PAV. P. Dicẽdum eſt. vide Alexan. conſil. xxxij. colum. j. volu. iiij.

Ius percipiẽdi. Ius percipiẽdi pedagium poteſt locari. & adde Bald. in l. ſi ea lege. in fine. C. de vſur.

Si domum. in prin. huius &c. Adde tñ ꝓ in corporalib⁹ venit etiam impatientia familiæ. tex. eſt not. in l. is cuius. ſi ſerui. vẽ. ſecundũ Bal. in auẽ. & qui. in xiiij. col. de bo. authori. iudi. poſſ. & vide in l. qui inſulam §. fina. ſ. eodem.

Si quis cõduxerit. Per Bal. in rub. C. de iure emphy. de locatiõe facta vno numo &c. do pulchrũ conſilium, Adde Car. Zaba. Fulg. Sali. vltimũ in vo. Petr. de Anch.

Locaui ſingul. & nota ſecundum Bal. in l. ij. C. eod. titu, &c.

De vitio operis. Sed iſtud intelligendum eſt ſi ſine dolo fecit: aliàs non, ſecundum regulam, cum non debeant contrahentes ſe dolo deciperε. l. ſed & ſi pupillus. §. ſed & ſi aliàs. ſuprà de inſtitut. & not. in l. item ſi pretio. §. quẽadmodum. ſ. eodem, cum ſimi. &c.

POMATES. Fideiubet. Pro hoc optimè videtur facere textus. l. Græcè. §. poſt litem. verſicu. an ergo. inverſicu. totus. ff. de fideiuſſ.

Nota pro his. Nota quæſtio. de qua vide in l. prima de in litem iurand. & ibi ea quæ dixi adde quod ibi poſui.

uis periit. l. ſi vno. §. item cum quidã. ſ. eo. Igitur nihil debet habere de mercede. Tertiò no. † ꝓ ſi dñs eſt in mora menſurã di vel approbandi opus, quòd tenetur: & ideo ſit cautus operarius vt hoc proteſtetur. Quartò not. † caſum expreſſum quòd ſuſcipere in ſe periculum, [a] non facit quem teneri de caſu fortuito, vt gloſſ. hic dicit. de quo in l. ſed & ſi quis. §. quæſtum. ſuprà ſi quis cau. Dic vt ibi.

SI priusquã. No. ex hac lege à contrario ſenſu, ꝓ caſus ſuperueniẽs non liberat à pœna præcedentis culpę, & ſic ſufficit ab initio intereſſe: vt l. qui aũt. §. j. ſ. ſi qs cau.

QVi operas. Locator operarum debet habere mercedem totius temporis, ſi per eum non ſtat. Idem in aduocato. hoc dicit. De materia vidiſtis plenè in l. ſi vno. §. item cum quidam. ſuprà eodem.

NOn ſolet. [b] Gloſ. legit iſtã legem duobus modis. Primo ꝓ ſi dñs conduxerit rẽ ſuam: qd̃ ſibi nõ præiudicat, de quo plenè in l. ſi aliquã rem. de acquir. poſ. Secundo modo legitur quando quis rem ſuam locat alicui: tunc non transfertur dominium. Fallit in l. in naue. ſ. eodem.

☞ *Qui promiſit cuſtodiam, quòd teneatur ad arctiſſimam diligentiam, & non de caſu fortuito.*

QVi mercedẽ. [c] Qui promiſit cuſtodiã, tenetur de periculo & dãno dato ab alio, quod potuit per cuſtodiã reparari. [d] h. d. cum l. ſeq. † Nota ꝓ qui promiſit cuſtodiam, tenetur ad artiſſimã diligẽtiã, & nõ de caſu fortuito, ſed d̃ leuiſſima culpa tm̃.

I locatum. Hæc actio concurrit cum actione furti, & lege Aquilia: tñ altera quis debet eſſe contentus. h. d. cum l. ſeq.

☞ *Ius pedagium exigendi, quòd locari poſſit.*

LOcare. [e] Opp. de l. arboribus §. de vſufru. & §. minus. Inſtit. de vſu & habi. Sol. vt in gloſ. ꝓ illud in ſeruitutibus perſonalibus: hic in realibus. Et eſt ratio, quia ſeruitutes reales ſunt iura prædiorum: vt l. qui aliena. §. fi. ſ. de neg. geſt. Et ideo non habenti prædium non poſſunt deberi: vt cõmunia prædiorum. l. j. Vtilitatem cm̃ prædiorum reſcipiunt: vt l. & Attilicinus. ſ. de ſerui. ruſtic. præd. merito ille, qui habet ſeruitutem realem, non põt eam concedere alteri: quia cohæret prędio ſuo. ſi aliter vteretur, non reſpiceret vtilitatem prędij ſui. Secus in ſeruitutibus perſonalibus: qa mihi vtilitas eſt, ſi poſſum locare vſumfructũ ſi cuti ego vtor. Et ex hoc dicendum eſt [f] ꝓ † iura, quæ cohærẽt, ſolo, non tñ ad vtilitatem ſoli vel territorij, poſſunt locari: vt puta, ius percipiendi [g] pedagiũ. Text. eſt in l. fi. C. de vectig. & commiſ. Dixi plenè in l. cotem. §. fina. de public. & ibi examinaui quando venditor vel locator locat pedagium qui tranſeat, dic vt ibi plenè dixi.

I tibi domum. [h] Damnum datum à ſeruis locatoris, non venit in hac actione, hoc dicit.

SI hominem. Damnum datum ab homine locato non venit in hac actione, ſi locatori nil poteſt imputari. h. d. vide gloſ. &c.

SI quis conduxerit. [i] Non valet conductio vno numo. Opp. j. de iur. dot. l. ſi vſusfructus. Dicit gl. Sol. ibi ſpeciale: quia fit ex neceſsitate, cùm res nõ eſt digna mercede maiori: & ideo non habet inſtar donationis. Et ex hoc ſequitꝓ ſi quis cõduceret vnã rẽ nõ dignã maiori mercede, tũc valeret cõductio. De quo plenè dixi in l. ſi qs añ. §. fi. j. de acq. poſ.

CVm apparebit. Ex hoc contractu poſſunt conſtitui duo rei, nec habebunt beneficium diuiſionis ſecundùm iſta tẽpora, ſed beneficium ceſsionis ſic. h. d. Hodie verò habent beneficium diuiſionis, per auẽ. de duob. reis. in corpore, &c.

I cui locauero. Poteſt quis locare quod cõduxerat: & in hac actiõe cõtra non reſtituentem iuratur in litem. h. d.

SI ignorans. Qui ignorat qualitatẽ perſonę, non punitur ſi cum eo cõtraxit tanquã cum quolibet. h. d. facit ad quæſtionẽ, ꝓ qui percuſsit clericũ incedẽtem more laici in habitu ſeculari, non tenetur. De hoc dixi in l. apud Labeonem. §. ſi quis virginẽ. j. de iniur. Dic vt ibi dixi, &c. hic non ſunt alia dicenda.

EA lege. Pretium appoſitum pro locatione, non extenditur vt ei noceat. h. d.

Locaui. [k] Singularis eſt. Qui locauit operas ſuas, vt certum opus faceret, tenetur de operis vitio, ſiue vna penſio, ſiue in ſingulos dies preſtita fuerit. Qui autem operas ſuas ſingulis dieb⁹ locat, nec ad certũ tẽpus ſe adſtringit, de vitio operis[l] non tenetur. h. d. quem §. nota bene, et dic ꝓ iſte ſingularis eſt. Item no. ꝓ nõ refert an ſoluatur vna pẽſio, an in ſingulos dies. Quod intellige quantũ ad diſtinctionem huius §. ne conductor de vitio teneat̃. Secus quo ad alios caſus dixi in l. qui inſulam. in fi. ſ. eo. &c.

I decem. Si in quantitate mercedis erretur, ſtatur voluntati eius qui mercedem recipere debet. h. d. Opp. de l. j. §. ſi ſtipulanti. j. de verbo. oblig. Sol. vt in gloſ.

QVi fideiuſsor. Qui fideiubet pro conductore conductoris, non tenetur principali domino. h. d.

☞ *Qui fideiubet in omnem cauſam, intelligitur ſortis & uſurarum.*

In contractibus bonæ fidei veniunt uſuræ officio iudicis.

Officium iudicis non præſupponit obligationem.

Fideiubens pro accuſato uel inquiſito quòd teneatur etiam ad pœnam, quæ infertur propter negationem maleficij uel ſolutionis non factæ in terminum.

Promiſſor indemnitatis quòd obligetur ad ſortem & ad uſuram.

Fideiuſſor ſimpliciter acceptus an uideatur intercedere in omnem cauſam.

VÆro. Fideiuſſor qui in omnem cauſam intercedit, vel fideiubet iudicatum ſolui, vel indemnitatem promittit, tenetur ad ſortẽ & vſuras, etiã officio iudicis venientes. h. d. Vel breuius: Qui fideiubet in omnem cauſam, tenetur de vſuris, & omni quantitate. hoc d.

† Nota ꝓ qui fideiubet[m] in omnem cauſam, intelligitur tam ſortis quàm vſurarũ. † Secundò no. ꝓ in contractibus bonę fidei veniũt vſuræ officio iudicis non iure obligationis: & ſic officium iudicis obligationẽ nõ preſupponit: vt l. qui per colluſionem. §. j. ſ. tit. j. Item dicitur hic, ꝓ qui promiſit iudicatũ ſolui, intelligitur promiſiſſe tam ſuper ſorte, quàm ſuper vſura. Quod † eſt notandum pro his[n], qui tota die fideiubent pro accuſatis vel pro inquiſitis, vt nõ ſolùm teneantur ad pœnam maleficij, ſed etiam ad pœnã, quæ infertur occaſione negationis ipſius maleficij, vel etiã ſolutionis nõ factæ intra terminũ: ſed contra hoc facit multum ſ. de in lit. furan. l. j. & ibi dixi.

Quartò

a ¶ Quartò nota. Adde Bal. in l. j. C. de his quæ in frau. cre. vbi idẽ tenet etiam ſi fuerit renunciatũ beneficio de fideiuſ. quia iſtud venit ex natura obligationis. & idẽ Bald. in l. ſi pro ea. C. man. in xij. q. & ibi hoc ponunt moder. in l. cũ eorũ. C. de ſentẽ. & no. in aut. præſente. de fideiuſ. & adde Bar. per iſtũ tex. in l. Imperatores. §. fi. j. de admi. re. ad ciui. perti. & glo. in l. j. C. de cõue. fiſci debi. in glo. j. hic alle. & tex. ibi gl. fi. in l. j. C. de decurio. lib. x. Imo plus notãter dicit Bart. per illum tex. in l. pater. in prin. j. de dote prælegata. ꝓ talis promittens indemnitatem, compellitur ſuſcipere iudicium. quod nõ habes alibi.

✠ POMATES. ¶ Quartò not. Vide Alex. cõſil. xxxij. col. j. volu. iiij. & conſil. cxxvj. penul. colũ. iij. vol. & cõſi. cxiiij. volu. iij. vbi dicit ꝓ ille, cui eſt promiſſa idoneitas, nõ poteſt agere contra promittentẽ, ſi abunde põt conſeruare. & vide pro fine huius legis pulchrũ conſiliũ Ana. conſil. lxxvij. & ibi addit.

b ☞ Hic ſenſus non eſt bonus iudicio meo. Puto Bart. voluiſſe dicere: hoc eſt illud quod ab iſto cõſequi nõ poſſes: vt l. ſi ita ſtipulatus. §. j. j. de verbo. obli. Alexan. Loſæus.

c ✠ P. PAV. P. ¶ Inter locatorẽ. De effectu huius promiſſionis, & qd debeat in ſpecie fieri, vide Alexã. conſil. cccclxxiij. in ij. col. Item ꝓ colonus vel inquilinus poſsint per dñm propria authoritate expelli: vide in Bertach. in verbo emphyteuta ſolũ debet. in ij. col. quod ibi addidi, & ibi etiã quid ſi poſſeſsio reperiatur penes tertium. de quo etiã in l. ſi quis conductionis. tit. eo.

c ¶ Inter locatorẽ. In prin. huius §. iſtum §. allegat Bar. in l. cum mota. C. de transact. vbi vide in prin.

✠ POMATES.

c ¶ Inter locatorem. Nota ꝓ ex iſto §. poteſt ſumi regula ꝓ vbi aliquis vult petere aliquid ex aliquo cõtractu, debet ante omnia probare ſe adimpleuiſſe oĩa deducta in cõtractu ex ſua parte. Barto. cõſi. xij. col. j. volu. ij. Item nota ꝓ non adimplenti non eſt adimplendũ. Quod procedit, etiã ſi interueniſſet iuramentum: vt eſt tex. & ibi not. Bal. c. peruenit. de iureiuran.

d ¶ Et facit ad multa. Et adde quod not. in l. Iulianus verũ debitorẽ. ſ. de condi. indebi. Itẽ facit ad id quod no. dicit Bal. in l. j. in vltimo col. C. de vſufruct. & c. in eo. prin. ibi: ſi per partẽ aduerſam omnia ſeruatur, &c. Et oĩa bene dicit Bal. in c. j. in tit. qualiter do. feudi proprie. priue. ꝓ qui nõ facit quod debet, nõ recipit quod oportet. Iſta enim eſt natura pœnarũ, ſiue legaliũ, ſiue cõuentionalium: quia liquida debet eſſe cauſa vt pœna petatur, per illũ tex. & no. in l. nõ erit. ff. de iureiuran. In pœnis enim liquidis ſana debet eſſe probatio. l. in teſtamento. la grãde de cõdi. & demon. Bene facit lex, cũ par delictũ. ſ. illi debet. ff. de regu. iur. & ideo ſemel habui conſulere ꝓ cũ agẽs ad pœnã, fecerit aliquod pœnale, vt in pœnã reincideret: quia nõ adimpleuit contractũ ex parte ſua, ſequitur ꝓ non potuit agens petere pœnã. Et ideo bene dicit Pau. Apoſtolus, Probet autẽ ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Bene facit d. §. offerri. Ille enim, qui pœnam petit, debet eſſe extra omnẽ culpã. l. cũ pater. §. libertis. de lega. ij. Facit quod voluit Inno. in c. mandatũ. de reſcrip. Cuius dictũ ſequitur Bal. & Sali. in l. cũ proponas. C. de pact. Fruſtra enim qs implorat auxiliũ, quod ipſe nõ ſeruauit. c. ex eo. de reg. iur. in vj. & in c. fruſtra. eo. tit. facit quod voluit Bal. in authen. dos data. C. de dona. ante nup. Quomodo ergo, inquit, te habeam in principẽ, cũ tũ non habes me in ſenatorẽ? vt c. eſto ſubiectus. xcv. diſtin. & dixit Bal. in l. nõ erit. de iureiur. arg. illius tex. ꝓ ſi reus nõ vult reſpõdere poſitionibus actoris nec actor poſitionibus rei, ꝓ tota mora imputatur actori. Vide ibi gl. in tantũ ꝓ agẽs debet probare ſed impeuiſſi ex ſua parte, ſi vult pœnam. arg. l. ſi pater. C. de actio. emp. & quod ibi Bal. Vide ad prædicta quę habẽtur in l. qui pẽdẽtẽ. ſ. de act. empt. & ideo dixit Rapha. Fulgo. in l. filiæ. C. de collatio. ꝓ ſi ago ex empto, & nõ dico ſolutum pretiũ, vel nõ offero, ꝓ non procedit libelli⁹. Vide etiã ibi Bald. Facit quod voluit Bart. in l. cũ q. ita. §. qui ita. de verb. obli. & l. lecta. ſi certa. peta. & l. exceptionẽ. de proba. C. & in l. ſi vnus. §. pactus. de pactis. & Bald. in d. l. ſi pater. & in d. l. Iulia. §. offerri. Frangenti enim fidẽ, &c. d. l. cũ proponas. Faciat qd̃ habeẽ in l. qui cũ maior. §. ſi libertus. in ver. ignoſcendũ eſt ſi voluit ſe vlciſci. ff. de bo. liber. in l. qui fidem. ſ. de transact. Et qd̃ dixit Bal. in l. cũ proponas. C. de nauti. fœno. vbi dicit ꝓ ſi promiſi nõ inquietare aliquẽ procedit, niſi cauſa inquietationis procedat ab eo. Facit qd̃ voluit Bar. in l. j. §. cùm ariettes. ſi quadrupes pau. feciſſe dica & in d. §. ſi libertus. & do. Abb. in c. bonæ. el ſecundo de electio. in c. peruenit. de iureiu.

✠ POMATES. ¶ Nõ offendere. Vide Panor. conſi. lxi. j. col. volu. ij. & conſil. lxij. in fi. eo. volu. Roma. cõſil. ccxj. Alexã. cõſil. lij. volu. ij. j. col. vbi dicit ꝓ iſta verba, promitto te non moleſtare, intelligãtur niſi illa moleſtia oriatur ex natura cõtractus. Vide Barb. cõſi. lix. col. viij. vol. j. Felin. in ca. cauſam quæ. de reſcript. colũ. xiij. Alexã. cõſi. cxiij. col. iij. volu. ij.

¶ Opp. Aliter loquitur Bal. in authẽ. quirem. C. de ſacro. ſanc. eccle. quem hic refert do. Paul. de ca. in fin. huius l. ibi: eſt autem colonus, & c. q̃ñ colonus vel inquilin⁹ non ſoluens poſsint expelli: & quo tẽpore dicitur ceſſare ſoluere, vide no. Bal. in l. edem. & ibi latè de hac materia C. loca. & ibi etiam quãdo intelligãt iſtud biennii. & per Bar. & Imo. omnino in l. vectigalia. §. j. j. de pub.

g ✠ P. PAV. P. ¶ Biennii. Vide Alex. cõſi. cvj. vol. iij. q limitat niſi cõductor iurauerit, vide Mar. Ant. Bannæ in tractatu de virt. iur. colũ. v. ver. x. Itẽ & de intellectu huius §. vide quæ dicit Bar. hic latiſsimè Iaſ. in auẽ. qui rẽ in iij. col. C. de ſacro. ſanc. eccle. Et quomodo procedat deciſio huius §. vbi adeſt iuramentũ vide Alexan. conſi. ccccl.xxvij. in vj. col. de quo ſ.

h ✠ POMATES. ¶ Promiſsio. Vide Alex. cõſi. cxxxj. in j. col. volu. iiij. & cõſi. cxvij. vltimo col. eo. volu. Panor. cõſi. lxxij. ad fi. in j. volu. Bal. in c. quærelã. & ibi Felt. in iij. col. de iureiur. & pulchrè Alex. cõſi. lxxxv. volu. j. & vide etiã eundẽ cõſi. lxxvj. col. ij. volu. v. & omnino conſil. cv. col. iiij. volu. iij. vbi plura aurea deducit Iaſ. in l. ij. C. de iur. emphy. col. xxxij.

i ✠ P. PAV. P. ¶ Poteſt expelli. Tamẽ nõ priuatur in vſum totius temporis, ſed ſolum pro eo anno, quo nõ ſoluit, non pro aliis, ſi velit ſoluere. Vide Bal. in c. quærelam. ad fi. de iureiuran.

k ✠ P. PAV. P. ¶ Dominus horreorũ. Nota quomodo domus frangit̃. Iſtud tñ intelligit Sali. in l. ex diui. in fi. C. locati. ſolũ procedere in vilibus perſonis. Idem Bal. in l. j. in prin. C. locati. & ibi vide apoſtillam, Alex. ad Bal.

l ¶ Cũ in plures. Adde Bal. in l. j. C. eo. Et quãdo quis teneatur pro cuſtodia, vi-

Quartò no. [a] ꝓ ille † qui, ꝓmiſit indemnitatem, obligatur ad ſortem, & ad vſurã. quod no. facit C. ſi ma. indemni. pro. l. j. & ij. Et aduertendũ eſt ꝓ iſte, qui indẽnitatẽ promiſit, differt ab aliis fideiuſſoribꝰ. Nã hic etiam ſecundũ iura antiqua nõ poterat cõueniri, niſi diſcuſſo principali. Hoc enim ipſum verbũ ſonat, promitto indẽnitatẽ[b]: hoc eſt illud ꝓ ab iſto cõſeruare nõ ☞ poſſes: vt l. ſtipulatus. §. j. j. de ver. obli. & C. de ſen. quæ ſine certa quãtitate. l. j. & C. de cõue. fiſci debi. l. j. lib. x. Vltimò gl. hic tractat † materiam vtrũ fideiuſſor ſimpliciter acceptus videatur intercedere in omnẽ cauſam. Et iſta eſt materia l. cẽtum Capuæ. ſ. de eo quod cer. lo. dic vt ibi. Et gloſſ. hic diſtinguit omnes caſus clarè & apertè: qa aut fideiuſſor intercedit in ſortem tantũ, &c. quam glo. vide, &c.

☞ *Promiſsio nõ petere reductionem ad arbitriũ boni uiri, quod poterit tamen peti, ſi iniquè fuerit arbitratus.*

Promiſsio non exhæredandi filium intelligitur, niſi cauſam exhæredationis dederit.

Promiſsio de non offendendo, intelligitur niſi cauſam dederit.

In contractibus, in quibus ultro citroq; promittitur, qui is non tenetur ad pœnam cum effectu, ſi omnia non ſunt ſeruata per partem.

Colonus quod non debeat expelli intra bienniũ, & quando intra triennium.

Inter locatorem. [c] Promiſsio de non expellẽdo, intelligitur ſi colonus in ſolutione penſionis per bienniũ nõ ceſſauerit. h. d. Quod nota & eſt optimus. §. & facit ad multa, [d] ſcilicet promiſi ſub pœna nõ petere † arbitramentũ reduci ad boni viri arbitriũ: quod ſi fuerit iniquè arbitratus, ꝓ reducere poſſim: qa debet ĩtelligi, ſi æquè fuerit arbitratus: vt hic, & l. ſi libertus. de oper. liber. & per Dy. in c. ſciẽti. extra, de reg. iur. lib. vj. Dixi plenè in l. ſocietatẽ. §. arbitrorũ. ſ. pro ſoc. Itẽ ſi promiſi filiũ nõ exhęredare, intelligit̃ niſi cauſam exhæredationis dederit vt l. quidã cùm filiũ. j. de ver. obli. Item ſi promiſi te nõ offendere, [e] intelligit̃ niſi cauſam offenſionis cõmiſeris. vt l. qui ſeruũ. j. de ver. obli. Et generaliter notandus eſt iſte §. ad oẽs cõtractus, in quibus vltro citroq; aliquid promittitur vt quis non teneat̃ ad pœnam cũ effectu: ſi p aduerſam partẽ omnia ſeruata nõ ſunt. facit l. Iulian⁹. §. offerri. ſ. de actioni. empti. † Item nota ꝓ colonus nõ debet expelli intra bienniũ. facit j. eo. l. cùm domini. A d iſtud opp. [f] C. de iur. emphy. l. ij. glo. nõ declarat plenè iſtam materiam, & ideo dicas. Aut loqueris in emphyteuta, aut in ſimplici colono. Primo caſu aut eſt emphyteuta priuati: & requirit̃ ꝓ ceſſet per triẽniũ: vt l. ſi. C. de iur. emphy. aut eſt emphyteuta eccleſiæ: & tunc ſufficit biennium: vt C. de ſac. ſan. eccle. authẽ. qui rẽ. Aut loqueris in ſimplici colono: tunc aut eſt facta promiſſio de non expellendo: & tunc non poteſt expelli, niſi ceſſatũ ſit per bienniũ: [g] vt hic. Aut hæc promiſſio[h] nõ eſt facta: et tunc aut colon⁹ vel inquilinus eſt præſens, & etiã ceſſat ſoluere: & tũc ſtatim poteſt expelli[i], vt C. eod. l. ædem. & j. eod. l. penul. in prin. Aut eſt abſens, ita ꝓ nõ reperitur: & tunc debet expectare per biennium, vt l. cùm domini. j. eod.

Paulus. Aliàs incipit, ſeruus. Aeſtimatio facit tranſire periculum rei in accipientem. h. d. Vidiſtis in l. cùm fundus. ſ. eodem et vidiſtis in l. j. j. tit. j. & tene menti hanc l. pro beſtijs, quę dantur mezadro æſtimatæ, &c.

☞ *Locator domus quando teneatur ad cuſtodiam.*

Qui marces in horreo ponit, ſi ibi ponit cuſtodes, an uideatur renunciare cuſtodiæ debitæ per dominum.

Qui habent notitiam domus quòd ſint ſuſpecti quãdo domus frangitur: & tales poſſunt torqueri.

Vicini poſſunt capi per officiales, quando maleficia occulta committuntur.

DOminus horreo. [k] Dñi horreorũ non tenent̃ de effractura, niſi cuſtodiã promiſerint: cuſtodes tñ exhibere tenent̃. ꝓ not. Oppo. j. eodẽ l. cùm in plures. [l] §. fi. Sol. Qñdoꝓ † qs locat totã domũ: et tunc ſine dubio ad cuſtodiam nõ tenetur: vt in l. cõtraria. vnde domini qui habẽt apothecas ſuas in plateis & locãt eas: ad nihil tenent̃. Qñꝓ qs non locat totã domũ, ſed ipſe retinet eã: in ea tñ domo ſunt certa loca horrea fortè vel cameræ, in quibus alij venientes reponũt merces ſuas, & dñs pro hoc aliqd recipit ipſo dño vel alio retinente clauem totalis domus: tunc loquitur iſta lex: quo caſu gl. diſtinguit hic optimè. ſi nihil eſt dictũ,

de Bal. in l. ex diui. C. eo.

a ¶ Reciperent. Caupo tenet de leuissima culpa. idem tenet Bal. in l. certi. C. eod.

b ¶ Ex ista l. Vicini sunt suspecti, adeo q̃ possunt torqueri de facili. & vide Bal. in l. j. C. e. & adde Bar. in l. j. ad fi. j. fur. ad. nau. Adde qd̃ voluit Bal. cõ, cccxlvj.

b ✠ POMATES. ¶ Ex ista lege. Vide Roma. cõsi. viij. Pau. de ca. consi. cccxxvj. colum. iij. in tertio dubio.

c ¶ In conducto. Not. de expẽsis factis abinquilino: & de hoc ẽt qd in emphyteuta, vi de Bal. in l. j. C. de iur. emphy. & q̃ habẽtur in l. colon⁹. in prĩ. & qd̃ ibi glo. & Bar. j. eod. & Bald. in d. l. j, limitat hæc dicta.

d ¶ Cum dñi. in priho. l. & c. qñ cõductor nõ apparet, vide Bal. in aut. quę res. C. de fac. san. ecc. in fi. & Bal. in l. ædẽ. C. eo. in ver. opp'. exceptio casus huius l. non licet dño rimari in domo inglini, vt no. Bal. in l. certi. in princ. C. eod.

e ✠ P. P A V. P. ¶ Item no. vide Ale. consili. cxxxj. colum. prima volumi. iiij.

f ¶ In operis. in princi. huius &c. adde Bald. in l. arbores. §. j. per illum tex. de vsufru. & Bald. in l. j. in vij. col. versic. quæro quid in contractibus. C. de his quæ pœ. no.

f ✠ POMATES. ¶ In operis. vide per illum text. quid dicat Bal. in c. j. §. ad hæc. in ti. hic finit l. Corradi.

g ¶ Dictio ad, facit modum. Quid in sua, vi de in l. cum eorũ. C. de senten. & facit ad no. qõnẽ Bal. Io. de Imo. in l. fideicõmiss. de le. j.

h ¶ Verum est. Nota dictionem maximè: quia vult idem esse, etiam si non esset implendum de alia pecunia. Et ita tenet Ioã. de Imol. in l. Mutianę. de cond. & demõ.

i ✠ P. P A V. P. ¶ Martius. Adde circa istam materiam quòd locans operas suas dietim pro conficiendo opere tenet omnino de refectione operis si opus corruat vide Cremen. singul. lxxxij. vide in l. & id eo. de verbor. obliga. per Barto. & alios de materia.

k ¶ De l. & ideo. Quãdo autem ædificans teneatur de vitio operis, vide singul. in l. ea lege. §. locaui. ś. eodẽ. Adde Roma. consilio ccxxvij.

l ¶ Hęc lex inducitur. Adde l. pecuniam. & quod ibi per Baldũ post glos. de condit. ob caus. & per Imol. in l. si ita stipulatus essem abste. de verb. obliga. per Specul. in titul. de salario. §. fin. versicul. j. per Ioann. Andr. in regula, contractus. in mercu. quã allegat ibi Pau. de ca. vt hic per eum.

vel dixit se nolle teneri de custodia: tunc ad nihil tenetur, nisi vt custodes exhibeat ita loquitur hic. tenetur tamen secundum glo. quando nihil dicit de dolo & culpa lei ex natura contractus locationis & cõductionis: sed putarem eos magis teneri etiã de leuissima à simili, put dicimus de nauta, caupone & stabulario, vt ś. nautæ caupo. stabu. l. iij. §. ex hoc edicto. & hoc est verũ si isti reciperent[a] res ad similitudinem nautę cau. stab. tunc em̃ vident custodiam rei, pmittere, quę pmissio facit eum teneri leuissima: vt l. qui mercedẽ. ś. eo. sed si illo mõ res reciperet: tũc verũ diceret gl. qd̃ teneť de leui tm̃. Si verò casum fortuitum, pmisisset: spãliter teneť: vt l. si qs fundum. ś. eo. & dixi in l. sed & si qs. §. quæsitum. si qs cau. & ibi plenè dixi. Quæro qd† si ille, q merces in horreo ponit, apponit ibi custodes, vtrũ videat renũciare custodiæ debitæ per dñm horrei. dic vt l. si vt certo. §. si de me. ś. cõmo. & sed̃m prædic. debet intelligi. C. e. l. j. & l. ex diui pij. Vlt. no. † ex ista l.[b] q̃ illi qui hñt notitiam domus, sunt suspecti qñ domus frangitur, vt hic, ppter ędificiorũ notitiã. & ideo tales personę de facili possunt torqueri ad inuestigationem veritatis, vt hic. Et ideo† officiales quando committuntur maleficia occulta consueuerunt capere vicinos, à quibus verisimiliter potest declarari veritas. Ad quod facit lex si ita. in fi. j. de fun. instru. & hoc tangit ibi Iacob. de Aretio.

In conducto. [c]Quod inquilinus expendit in meliorando domum, potest repetere à dño. h. d.

Qui contra. Qui rem conductã deseruerit ante tempus, domino ad interesse tenetur. hoc d.

☞ *Quando conductor non apparet, domus conducta debet aperiri, & eius massaritiæ discuti & describi coram vicinis.*

Item notarius publicus ad hoc dari debet à rectore petẽti

Conductor non expectatur biennio quando de sero ingressus fuit domum, & de mane non reperitur, & tunc domus aperitur.

Cum domini. [d]Si conductores non apparẽt, nec soluitur per bienniũ, possunt domus & horrea aperiri: & quæ ibi sunt corã publicis personis describi. h. d. quem casum not. † Nota qñ conductor non apparet, debet domus aperiri, & eius massaritiæ discuti & describi corã vicinis: põt etiam coram publicis personis. quod tene menti: quia similes casus sæpe occurrũt. † Item no.[e] qñ petitur notarius publicus à rectore ciuitatis debet ei dari ad hoc qd̃ etiam not. quia sæpe occurrunt similes casus. Item nota† q̃ debet expectari bienniũ. qd̃ est verum, qñ constat q̃ conductor absentauit se. Si em̃ visus fuit ingredi domũ de sero, & de mane non reperitur: tũc intra modicũ tp̃s debet aperiri: quia fortè est infirmus, vel est mortuus, & iacet ĩ domo. & cõtigit de quodã scholari huius ciuitatis: arg. l. j. §. j. j̃. de ser. fug. & l. requirẽdi. C. de ser. fugit. &c.

Vidomum. Damnum contingens ex humore præstito parieti per terrã appositam, per actionem ex locato purgatur. h. d.

Insulam. Pactum q̃ pensiones debeãtur emptori, intelligit de debitis venditori. h. d. Vidistis similes ś. tit. j. l. si mercedem. Not. q̃ hoc pactum prodest vt emptori teneatur conductor: aliàs secus: vt l. qui fundum. ś. eo. &c.

In operis. [f]Breuitas termini non vitiat contractũ bonæ fidei. h. d. quem casum no. Opp. ś. de eo quod cert loc. l. iij. §. fi quis ita. Sol. Breuitas spatij vitiaret cõtractum stricti iuris: vt ibi: nõ contractũ bonę fidei, vt hic: nec dispositionem testamenti, vt l. si mihi & tibi. §. j. j̃. de leg. j. Ratio, qui habet instar bonæ fidei, vt l. in minorum. C. in qui. causis in integ. rest. non est necessaria, &c.

☞ *Dictio ad, facit modum.*

Quidam. Si conductori promittitur pecunia ad opus potest illam primo petere si satisfdet de expẽdendo illam in opere. h. d. Opp. q̃ pecunia debetur demum opere facto: & sic impleto contractu ex parte sua: vt l. ædem. C. eo. & l. sed addes. §. si quis cùm in annum. ś. eo. & ea. l. fi. & l. qui insulã. §. pe. Rñ. hic nõ loquit de mercede, sed de pecunia quæ promissa est ad refectionem, hoc est, vt reficiatur. Ista em̃ dictio† ad, facit modũ[g], vt l. quibus diebus. §. Termilius. j̃. de condi. & demõ. Et ex hoc no. q̃ sicut in vltimis voluntatibus relictum sub modo potest peti prestita cautione de implendo modum, vt l. si tibi. j̃. de leg. iij. & d. §. fi. ita etiam in contractibus, quod hic maximè verũ est[h] cũ modus implendus sit de pecunia quæ datur: quoniã sine ea non potest fieri refectio. facit l. huiusmodi. in prin. de leg. j. Et sic ex hoc apparet q̃ hæc lect. nõ facit ad questionẽ illã, vtrũ in cõtractibus inter viuos sit locus cautioni mutianæ: qa illa habet locũ in cautionib⁹ de nõ faciẽdo: sed hic loquitur in cautionibus de modo implẽdo. de quo dixi in l. Mutianæ. j̃. de condi. & demon. &c.

1 ☞ *Qui conduxit opus faciendum, quod faciendo partem non liberatur.*

2 *Si pars operis corruit, conductor debet habere integrum tempus ad refectionem.*

3 *Pars operis quæ corruit, cuius expensis refici debeat.*

4 *Medico qui curauit podagram, si postea redijt infirmitas, an debeatur salarium.*

Martius. [i]Casus contingens in parte operis facta, cedit ad periculũ locatoris, nisi culpa conductoris intercesit. h. d. Opp. de ser. vrb. prædi. l. eum debere. Gl. soluit optimè hic: quia ibi debebat perpetuam seruitutem: hic ad tempus. Secundò opp. de l. & ideo[k] j̃. de ver. oblig. Sol. gl. dicit q̃ ibi opus corruit culpa ædificantis: hic sine culpa. Istud est diuinare, licet cõiter omnes teneant. Tu dic q̃ illa lex loquitur in casu quo ista: tamen per illã declarat & gl. ista. Sciendũ est igitur q̃ ille† qui cõduxit opus faciendum, faciendo partem non liberatur: quia dicitur obligatio indiuidua: vt j̃. de verb. oblig. l. stipulationes non diuiduntur. & in l. in executione. §. secũda. Debet ergo adhuc facere totũ opus, sed dubitat de duobus. Primo, † postq̃ pars operis corruit an debeat iterũ habere integrũ tẽpus ad refectionẽ totalis operis. Et videť q̃ sic: vt l. cõtraria. † Item dubitat cuius expẽsis. Istud declarat hic: qa de ea parte quę corruit, periculum fuit dñi in totũ: vnde illa pars reficit de pecunia dñi: cũ periculum sit eius: residuũ facit ipse vigore primæ conductionis. per hãc l. cõiunctã cũ illa. Vltimò hæc lex inducit[l] in argumentũ † ad quæstionẽ de medico q̃ pmisit aliquẽ curare de podagra et ipse liberatus est aliqbus diebꝰ, et postea reuersa est infirmitas: an debeat habere totũ salariũ. Et gl. arguit pro & cõtra, et bene. Tu distingue sic: Qñq̃ ppter curam adhibitã à medico infirmitas & eius causa cessauit: & postea ex noua causa supuenit infirmitas: tũc medicus debet habere salariũ: qa de præsenti infirmitate videť cogitasse, de qua est sanatus. Ita loquit argumentũ factũ in vltima parte gl. Qñq̃ infirmitas seu eius causa nõ fuit curata, sed visa est aliqualiter cessare: & tũc non curauit eũ, & ideo nõ debet habere salariũ: & sic loquit arg. factũ in prima parte gl. Aut de hoc dubitat: & tũc aut infirmitas re

tas reuersa est de proximo, & videtur ex prima causa, & nõ debet habere salarium. si ex interuallo: & tunc de nouo & ex noua causa: vt l. pleri q̃. j̃. de rit. nupt. & de diuor. l. iij. vel iiij. &c.

1 ☞ *Qui conduxit magnam domum tempore pacis ut ibi faceret hospitium: si guerra superuenit, & mercatores non transeunt, an fiat remissio.*

Vm in plures. [a]Si domus non potest habitari, vel ad habitandum locari: debet fieri remissio mercedis, nisi alia æquè cõmoda præstetur. h. d. Sed quæro[b] de facto quod accidit in ciuitate† Eugubij: Tẽpore pacis quidã cõduxit magnas domos intractione & pposito tenẽdi ibi hospitiũ: superuenit guerra, propter quã mercatores et similes ad dictã ciuitatẽ accedere nõ poterant: quęrit vtrũ cõductori debeat fieri remissio mercedis. et videtur q̃ non: quia fructuũ exiguitas nõ inducit remissionẽ: vt ś. eod. l. si vno. §. cũ quidã. sed ex ista domo percipit fructus, licet exiguus: quia põt habitare ipse cõductor & familia sua: ergo p̃ hoc remissio nõ debet fieri: qa in nulla parte istius titulí reperit q̃ conductori domus fiat remissio, qñ ipse potest cõmodè habitare, & etiã aliqualiter incõmodè: vt ś. eo. l. habitatores. sed hic põt habitare cõmodè magis quàm si venirent hospites: ergo nõ debet fieri remissio. In cõtrariũ videť casus hic, q̃ locator teneť nõ solũ q̃ ipse cõductor frui possit, sed q̃ possit alteri locare, vt hic: & iste non põt alteri locare, quia nemo venit: ergo debet fieri remissio mercedis. Quid dicendũ? Rñ. q̃ tũc debet fieri remissio mercedis, qñ ex re locata nullus fructus percipitur: vt dixi plenè in l. si merces. §. vis maior. & l. ex conducto. §. si vis. & d. l. si vno. §. fin. ś. eo. Examinemus[d] ergo hoc vtrũ impediatur percipere aliquos fructꝰ. Ad q̃ sciendum q̃ fructus fundi non dicunt̃ sola ea q̃ ex fundo percipiunt̃, sed etiã ea q̃ fundi occasione percipiunt̃: vt puta, si esset fundus, in quo nullus alius fructus nasceret, sed ibi capiebant̃ feræ, & aues, & similia: tũc dicerent̃ fructꝰ aucupationis & venationis: vt l. itẽ si fundi. §. aucupiorũ. ś. de vsuf. Ita in proposito, aut ille qui cõduxit domũ, cõduxit eã causa habitationis suæ, licet cogitaret etiã sic ibi alios hospitari: & tunc qa fuit cogitatũ inter eũ & dñm solũ de fructu habitationis, & q̃ illam habitationẽ habere potest, nõ debet sibi fieri remissio mercedis: vt ś. eo. l. habitatores. Aut fuit facta locatio ad tenendũ ibi hospitiũ, & sic fuit cogitatũ de fructu, qui percipiuntur ex illo ministerio: & ille cõductor magis habitat ibi ad præbendum ipsum ministeriũ, quã suæ habitationis gratia, sicut colonus fundum: & tunc debet fieri sibi remissio mercedis, quasi sterilitas superuenerit, cũ nullũ fructũ percipiat. Magis enim haberet necesse expẽdere in tenẽdis famulis & in fulcimentis q̃ sunt in hospitio necessaria, quã esset habitationis cõmoditas: ideo debet ei fieri remissio mercedis: vt d. l. ex cõducto. §. si vis. & l. si vno. §. cũ quidã. & l. si merces. §. vis maior. & q̃ ibi dixi ś. eo. Aut de hoc dubitatur[e]: & tũc ex qualitate domus cõductæ, qa cõsuetum est[f] ibi teneri hospitiũ: vel ex qualitate personæ cõducẽtis, qa est hospitator, vel pro sua habitatione non conduceret ita magna hospitia vel ædificia, & similia: tũc isto casu presumit̃ actũ esse q̃ hospitandi cã conduceret, & sic ei deberet fieri remissio mercedis: vt l. dñi prędiorũ. C. de agri. et cẽsi. l. excepto. C. eo. et l. si merces. §. si vicino. ś. eo. & j̃. de re. iur. l. semp in stipulationibus. Nec obstat ista lex: qa sufficit q̃ possit locari ex parte rei, hoc est, q̃ res sit apta ad locãdũ. i. q̃ impedimentũ nõ veniat ex parte locatoris vel rei locatæ, vt est in casu ppposito: lex nostra verò loquitur, qñ impedimentũ venit ex parte rei locatæ, &c.

1 ☞ *Quando unus conuenitur ex facto alterius, ille prius debet conueniri sumptibus conuenti, nisi sit multum difficile.*

Vestimẽta. [g]Qñ vnus cõueniť ex facto alterius principaliter delinquẽtis: potest petere vt principalis primò conueniatur, vel qd̃ contra ipsum actiones sibi cedant̃[h] quod in arbitrio iudicis erit. h. d. quẽ casum nota quia nescio alibi ita bene declaratũ. Habemus alibi expressum, qd̃ anteq̃ agat de delicto cõtra aliquẽ ciuiliter, accusari potest criminaliter principaliter delinquẽs: vt C. vbi ciui. act. cri. l. j. & j̃. ad Carb. l. ij. & no. p gl. C. de fid. instr. l. fi. sed quod prius cõtra vnũ ex delicto ciuiliter, vel rei vẽdicatione agat, quam contra aliũ agatur ex cõtractu, hoc nõ reperitur alibi nisi hic. Item habemus quosdã casus de iure antiquo, in quibus prius peruenitur ad principalẽ, quã ad eũ, qui tenetur accessoriè: vt in plurib⁹ tutorib⁹, & administratoribus, & similib⁹. qui casus habẽt oẽs suas rõnes separatas. Sed ex isto tex. habemus regulã † q̃ quandocunq̃ vnus conuenitur ex facto alterius: ille prius debet conueniri sumptibus conuenti, nisi sit multũ difficile: et hoc arbitrio iudicis. pro hoc l. vnde quæritur. circa prin. ś. cõmo. secundum vnam lectu. quæ lectura probatur hic: nec hoc tibi ibi allegaui, &c.

Lege dicta. [k]Permutatio operis facta locatore volente, petitionẽ mercedis nõ ĩpedit. hoc dicit.

Mandaui. Si dolus aduersarij dedit cãm cõtractui, põt cõtrahẽs pœnitere, & q̃ dedit repetere. h. d. Vel dic q̃ hic loqtur de dolo, q incidit in cõtractũ. Opp. in cõtractibus noiatis nõ est locus pœnitẽtiæ: qa solo cõsensu p̃ficiunt̃: vt l. iuris gentiũ. in prin. ś. de pac. Sol. illud cõtingit, ppter mẽdacium cõductoris. Itẽ opp. q̃ tũc nõ debet agi actione ex eo cõtractu: sed actiõe de dolo. Sol. quidã intelligũt q̃ siue dolus dat cãm contractui, siue incidat in contractũ: habet locũ actio ex ipso cõtractu. Tu dic, hic loquitur de dolo incidenti in cõtractũ. Volebã em̃ ædificare, & sic præcessit voluntas. & postea cũ interrogauerim p̃ quanto fieri põt, dixisti minus quam esset: & ad hoc interuenit dolus. & si fuit dolus incidens: meritò purgatur per actionem ex eo contractu: vt d. l. & eleganter. in prin.

Messem. Colonus nõ potest cõdictione furtiua agere, sed põt agere cõtra dñm vt agat. h. d. quem casum no. quia fortis est. Et no. istũ modũ agẽdi: ago vt agas. de quo ĩ l. Iulian⁹. §. pe. ś. ti. j. dic vt ibi. Opp. de l. si apes. §. fi. j̃. de fur. Gl. soluit q̃ hic loquit in partiario colono: ibi in eo q̃ numis colit. Ista sol. nõ est vera. nã si esset partiari⁹ colonus, nõ ageret ex cõducto, sed p̃ socio: vt l. si merces. §. vis maior. ś. eo. Dic ergo q̃ hic loquit in eo qui colit numis. Non obstat l. si apes. quia ibi põt agere actione furti, nõ condictione furtiua: quod declara vt ibi plenè dixi: & etiam dicit Iaco. de Aret.

Locator. [l]Propositũ in mẽte retẽtũ pti non expressum nil releuat. h. d. Quod no. pro materia p̃testationis. Cy. in l. pacta nouissima. in j. q. C. de pac. intelligit istũ §. qñ solũ p̃ poluit fuit in mẽte retentũ, nõ aũt expressum. & ita ponit casum. Potes intelligere etiã qd̃ fuit expressum, nõ aũt in pñtia partis quę ex hac declaratione seu p̃testatione poterat lædi: aliàs secus: vt in l. fi. §. itẽ si prædixerit. ś. nau. cau. sta. & plenè dixi in l. non solum. §. fi. de noui oper. nun. circa protestationem declaratiuam voluntatis, &c.

Seruum. [m]Ex contractu serui teneť dñs de peculio, & de in rẽ verso. Ex cõtractu aũt p̃prio teneť secundum qualitatẽ culpæ cõmissæ per eũ. h. d. No. distinctionẽ huius §. aut locaui tibi vt seruũ simpliciter, aut vt mulionem, &c.

Vehiculum. [n]Passagium, q̃ soluitur pro vehiculo

✠ POMATES. ¶ Cũ in plures. vide Imo. cõsi. lxxix. Ro. cõsi. cccxxxij. vbi p̃ hãc legẽ & alias decidit q̃ si cõduxi p̃dia p̃ nouẽ annos, & nõ potui illis vti per certum tp̃s, q̃ nihilò minus tenebor ad pẽsionẽ pro reliquo tẽpore quo potero vti. & ibi ponit multa ad ppositum notanda.

¶ Sed quæro. Ad hoc facit q̃ no. Bar. in l. j. fi. C. de iure emphy. & vide Bal. in l. licet C. eo. in iij. q. per Can. in c. propter. extra, codẽ. Adde pulchrè Petrũ de Anch. consil. mihi cccciij.

✠ P. P A V. P. ¶ Familia sua. vide Aret. consil. lij. Ias. in l. j. col. xxiij. C. de iure emphy.

✠ POMATES. ¶ Examinem⁹. Vide Ro. cõsi. clxxv. Alex. cõsi. clxx. col. pe. vol. ij. & cõsil. cvj. in ante pen. col. vol. iij.

¶ Aut ĩ hoc dubitat. No. q̃ si sum artifex, & conduco domũ: in dubio intelligor conducere vt ibi possim artem meã exercere. Et adde gl. no. in c. j. in vers. ad fœnus. de vsur. in vj. facit l. plenũ. §. equitij. j. de vsu & hab. l. triticũ. & q̃ ibi not. de ver. obli. et quod not. in l. ita stipulatus. circa fi. eod. tit. adde Bal. & Roma. consi. x.

✠ P. P A V. P. ¶ Cõsuetũ est. Vide Alex. cõsi. ccl. col. penul. & cõsi. clxxviij.

✠ POMATES. ¶ Vestimenta. Vide Alex. in l. si vt certo. §. si duobus. ff. cõmo. & Imol. consi. lxxix.

✠ POMATES. ¶ Cedantur. Vide Aret. consil. lij. in j. & ij. col.

✠ POMATES. ¶ Qñcũq̃. vide Im. cõsi. tiij. colũ. v. vol. ij.

✠ POMATES. ¶ Lege dicta. Vide qd per istũ text. dicat Ro. sing. iiij.

✠ P. P A V. P. ¶ Locator. vide circa intellectũ Are. ĩ l. Titia. §. idẽ respõdeo. ff. de ver. obli. Iasĩ l. nõ solùm §. fi. co. xvij.

✠ POMATES. ¶ Locator. Ad intellectum huius §. vi de quæ scribit Areti. post Imo. in l. Titia. §. idem. ff. de ver. obli.

¶ Seruum. Hũc tex. alle. no. Bar. in l. j. in xj. colũ. C. de sen. quæ pro eo. &c.

¶ Vehiculum. Item facit ad not. q. de qua per Bald. in l. acceptam. in xv. q. C. de vsu. & Bart. in l. j. ff. de alĩ. leg.

a ¶ Colonus. In princ. huius l. & c. De expēſis factis per colonū vide qd dixi in l dñs. §.j.ſ.eod. Adde tu ad Bar. hic Pau. de Caſ. in l. ſeruitutes. ff. de ſeruit. & doc. in l. emp. ff. de rei vē. Pau. de Caſ. in cōſi. cclxxviij. incipiſo pūcto ſupra ſcripto. in ij. parte conſiliorum nouorum, & nouī. Papienſes in l. j. col. iij. in princip. C. de iure emphy.

b ✠ POMATES. ¶ ſ. eo. Vide concordata per Iaſon. in l. quōminus. xxiiij. col. ff. de flumi.

c ✠ P. PAV. P. ¶ Poteſt expelli de fundo. Vide Ale. cōſi. cxxxj. col. j. volu. iiij.

c ¶ Expelli de fundo. Sed vtrū, ppria authoritate. & qd tunc in emphyteuta vid Pa. de Caſ. hic, qui alleg. Bart. in aut. qui rē. C. de ſac. ſanc. ecc. & ibi doc. & in l. ij. C. de iure emphy. Add qū co lonus poſsit expelli, & qū dñs teneat cōpenſare fructus pēdētes & collectos, Bal. conſi. cxlvj. iiij. volu.

d ✠ POMATES. ¶ Vltimò. vide Are. in l. ſenatus. §. Marcellus. ff. de leg. j. & Are. cōſi. lv. Alex. & alios in d. §. Marcell^9. Pau. de Ca. cōſil. cccxxvj. in iij. dub. pulchrè per Soc. cōſ. xv. col. v. vbi ſignāda pōit circa h.

e ✠ P. PAV. P. ¶ In ſimplici colono vide Are. in l. cætera. §. Marcellus. de leg. j. in ij. colum. vbi ponit quōd eſſet dictū in inueſtitura ad numerādum, an idē eſſet qū in emphyteuta. Item vide in prin. Are. in l. ſi qs rem. de acq. poſſ. & in vtroq; qd dicit Bar. hic vide ēt Pau. de Caſt. conſil. cclxij. in noua impreſsione nouorum ad fi.

f ¶ Meliorationes nō repetit. Vide Bald. in rub. C. de iur. emph. in prin. & qd no. Bar. in l. j. circa medū. ff. de ſuperfi. Adde Pau. de ca. cōſil. cxlvij. Abb. conſil. lxxvij. ij. libro.

g ✠ P. PAV. P. ¶ Aeſtimatio. Vide circa iſtā materiam multa p Iaſ. & alios in §. actionum. in gl. in verbo, pro æſtimato. de actionibus.

ſoluit dñs vehili: qd verò ſoluitur pro rebus ibi poſitis ſoluit dñs rerū. h.d. Quod not. qa facit qd, p mulo debet ſoluere dñs muli, niſi cōſuetudo aliter ſe haberet, &c.

Rerum. Locator totorum horreorum de cuſtodia non tenetur. hoc dicit. Dicvt dixi in lege dominus horreorum. in princip. ſ. eodem, &c.

1 ☞ *Forma libellandi in actione æſtimatoria.*
2 *Contractus innominati quòd iudicentur ſecundùm naturam contractuum nominatorum, quibus æquiparantur.*
3 *Aeſtimatio quando faciat tranſire periculum in accipientem.*

Aeſtimatio. [g] Aeſtimatio facit trāſire periculum in accipiētem. h.d. Suprà dixi quæ actio detur quando res datur æſtimata venden da: hic verò ad quid detur. † Not. modum formandi libellum. Poſſum enim per hāc actionem repetere aut rem, aut æſtimationem eius, quod not. Puto etiam q ſi haberet facultatem rem reddendi, poſsit præciſè cogi ad eam reddendam: quia cùm iſte ſit contractus innominatus, poteſt habere locum pœnitētia: vt l. ſi pecuniā. ſ. de condi. ob cauſ. Opp. & videtur q periculum non ſit indiſtinctè accipientis, imo debet diſtingui quis rogauerit: vt l. ſi gratuitam. §. j. j. tit. ij. Gl. ponit duas ſol. ſecundùm Io. Primò q hæc intelligitur ſecundùm illam. Vel aliter. Hic pretiū fuit appoſitum certum: ibi incertum. Et iſtud quod ſequitur in gl. vel plenius, eſt exēplificatio huius ij. ſol. Nam iſtud quod Io. dicit, q æſtimatio fuit appoſita in certa, non facit tranſire periculum in accipientem: placet per l. quidam. §. ſi tibi. j. de lega. j. vbi videtur caſus ſecundùm quod Io. dicit quando æſtimatio eſt certa, recipiēs etiam tenet de caſu fortuito: videt cōtra ſentētiam Azo. vt ſ. pro ſoc. l. cùm duobus. §. damna. & ſ. cōmo. l. ſi vt certo. §. cōmodatū. vbi gl. diſtinguit notabiliter. Aut de natura cōtractus veniebat leuis culpa: & eſtimatio facit venire leuiſsimā. Aut veniebat leuiſsima: & eſtimatio facit venire caſum fortuitū. Sed ſecundùm illam diſt in. adhuc ſumus in dubio: quia iſti contractus innominati † iudicātur ſm naturam cōtractuum nominatorū, quibus æquiparātur: vt l. j. §. ſi quis ſeruum. ſ. depoſiti. & l. eum qui. ſ. commo. Si igitur æquiparemus hic hunc cōtractum contractui mādati, in quo venit leuiſsima, æſtimatio facit venire caſum fortuitū, ſi æquiparemus locationis & cōductionis contractui, in quo venit leuis, tenetur de leuiſsima: hoc autē eſt incertum cui æquipareē vt hic dicitur in tex. Quid ergo dicemus? † Breuiter materiā iſtam quid opereē æſtimatio: Cy. ponit in l. j. ſ. cōmo. Gul. de Cu. ponit eam in d. l. ſi vt certo. §. cōmodatum. ſ. commo. ego in multis ab eis diſcrepo. Dixi plenè in d. §. commodatum. tū quantum ad propoſitū mihi videtur diſtinguendum quando res æſtimata vendenda datur. Aut eſtimatur res prout vēden da eſt hoc modo: do tibi hāc rem vendendam, vt reddas mihi eam, aut decē pro ea: & tunc æſtimatio facit tranſire periculum etiam caſus fortuiti in accipientem: vt hic in fi. ſecundùm opi. Io. & veram. Aut res datur æſtimata prout eſt vendenda: vt, do tibi iſtā rem, vt vēdas mihi eam pro decem: vnde æſtimatio fuit expreſſa, vt ſcires pro quanto poſſes vendere: tunc eſt diſtinguēdum vt dicitur in l. ſi gratuitā. §. j. j. tit. ij. qd ſi non apparet, in dubio præſumo æſtimationem factā prout vēdenda eſt: vt d. l. ſi gratuitā. Cætera dic, vt dixi plenè in d. §. cōmo datum. Et dic quando traditur res æſtimata vt reddat æſtimatio, nō res: tūc eſt emptio: & in dubio ad accipientē ſpectat periculum. vt l. neceſſariò. de peric. & cōmo. rei ven. Quandoq; traditur vt reddat res, nō æſtimatio: & tunc non facit tranſire periculum, ſed eius effectū. Dic vt in l. ſi inter virū. C. de iu. do. Quādoq; res tradit æſtimata hoc pacto vt reddat res vel æſtimatio, vt ſit in contractu, in quo re tradita trāſfertur dominiū vel vſucapiendi cōditio: & tūc videt q facit tranſire periculū deterioationis, ſed nō periculum peremptionis: vt l. plerūq; in fi. de iur. dot. Hoc operatur natura alternatiuę: quia re exiſtente, licet deteriorata, ipſa poteſt reddi: ſed re peremptа non pōt reddi ipſa. Si verò fuit actum in contractu, de cuius natura nō eſt vt transferatur dñium: tunc idem eſt quod qñ res traditur æſtimata ſimpliciter, vt ſtatim dicam. Quandoq; res traditur æſtimata ſimpliciter, & de re reddēda vel æſtimatiōe nil

debeat dari condictio ex lege, vt l. j. ſ. de cond. ex lege. Sol. ibi quando ex noua lege inducitur actio: hic verò quādo antiqua lex ex aliquo contractu, de cuius nomine dubitabat, ſecūdùm gl. & bene. Item opp. q debeat dari de dolo: vt l. & elegāter. in prin. & §. non ſolùm. ſ. de dolo. Sol. vt in gl. & bene. Item opp. q illud negotium ſit de iure gentium ſicut ferè cæteri cōtractus nominati: vt l. iuris gentium. in princi. de pact. Sol. fateor. & quod dicit ciuile, expone vt in gloſ. & c.

1 *Colonus poteſt facere expenſas utiles & neceſſarias.*
2 *Colonus propter penſionem non ſolutam poteſt de fundo expelli.*
3 *Licet colonus expellatur, tamen conuenitur ad penſionem debitam.*
4 *Colonus licet expellatur ob non ſolutam penſionem: tamen repetit expenſas.*
5 *Emphyteuta eiectus propter non ſolutum canonem quòd non repetat meliorationes.*

Colonus. [a] Etiam qui eiſcitur propter penſionem non ſolutam, repetit expenſas vtiliter factas. h.d. quem caſum no. ad multa. † Not. q colonus poteſt facere expenſas vtiles & neceſſarias ī re cōducta. Vidiſtis in l. dominus. §. j. ſ. eod. [b] † Item nota q colonus propter penſionem non ſolutam pōt expelli de fundo. [c] Dixi in l. quæro. §. j. ſ. eo. † Item not. q licet expellatur de fundo, nihilōminus poteſt conueniri ad penſionem debitā. de quo per Cyn. plenè C. de iur. emphy. l. ij. in ij. q. vbi etiam glo. tangit. Vltimò [d] no. q licet quis expellatur † de fundo propter penſionem non ſolutam, nihilōminus pōt repetere expenſas vtiliter factas in fundo. Sed contra iſtud opp. glo. de l. ſi. C. cōia de leg. Sol. vt ibi gl. Item opp. de §. ſi verò quis locator. in aut. de ali. & emphy. Sol. glo. ibi fa uore, eccleſiæ, vt in gloſ. habes. Tu dic indiſtinctè quod hic loquitur in ſimplici colono. [e] Emphyteuta † verò ſiue eccleſiæ ſiue alterius quando propter penſionem non ſolutam eiſcitur, ſuas meliorationes non repetit [f]: vt C. de iu. emphy. l. ij. Ratio pōt eſſe: quia aliàs emphyteuta minorem penſionem ſoluit: & ideo conſueuit apponi in inſtrō q dat in emphyteuſim talē rē ad meliorandū, nō ad deteriorandū, &c.

Nauem. Quando caſus occurrit in re locata culpa conductoris, merces integra debeē. h.d. De materia vidiſtis in l. ſi vno. §. item cum quidā. ſ. eo.

Triuium. Ante approbationem operis periculum eſt domini, niſi vitio operis caſus euenerit. hoc dicit. De hoc vidiſtis in l. opus. ſ. eodem. Dic vt ibi, &c.

De æſtimatoria actione. *Rubrica.*

☞ *Quando dubitatur de nomine contractus, recurritur ad actionem præſcriptis verbis.*
Actio præſcriptis verbis æſtimatoria eſt bonæ fidei.

L E X I.

Actio. Quando res æſtimata vendenda traditur, actione præſcriptis verbis æſtimatoria agitur, quæ eſt bonæ fidei. hoc d. † Nota regulam quæ hic ponitur, quòd quoties dubitatur de nomine contractus, recurrimus ad actionem præſcriptis verbis. videbitis j. titu. ij. l. j. † Secundò no. quòd actio præſcriptis verbis æſtimatoria eſt bonæ fidei. id eſt, quando datur pro re permutata, vt j. titu. j. l. j. aliàs eſſet ſtricti iuris. Inſtitu. de actio. §. actionum. Opp. & videtur quòd

eſt dictum: aut fuit in cōtractu, de cuius natura eſt vt transferatur dñium vel vſucapiendi cōditio, aut non. Primo caſu aut natura illius contractus repugnat q illa æſtimatio faciat emptionē, & nō inducit emptio, nec transferē periculum: vt l. ſeruos. ſ. fami. ercif. Pretiū enim ſeruiſ, cū nō ſit hæreditarium, nō poniē in diuiſione: & tunc nō videē facta emptio. Aut natura cōtractus nō repugnat: & videē facta emptio, & tranſit periculū in accipientē: vt l. æſtimatæ. j. ſol. matri. & l. quoties. C. de iur. dot. & l. plerunq. in prin. j. de iur. do. vbi ſi æſtimatæ ſint res, poteſt eſſe in dote earū æſtimatio. Qñq; fit in cōtractu, de cuius natura nō eſt vt transferatur dominiū, vt in contractu locati, depoſiti, & ſimilibus: & tunc eſt materia l. ſi vt certo. §. commodatum. ſ. commoda. & dic vt ibi dixi, &c.

L E X II.

Hæc actio. Opp. de l. rogaſti. in fi. ſ. ſi cer. peta. Dic vt in gloſ. quæ ponit duas ſol. & quælibet eſt bona.

De rerum permutatione [a]. *Rubrica.*

☞ *Contractus permutationis quare non dicatur contractus nominatus. remißiuè.*
Permutatio in quo differat à contractu, do ut des.
Contractus permutationis quando impleatur dando rem alienam.
Verbum, accipio, vel ſuſcipio, q non concludant neceſſariò translationem dominij.
Conditio ob cauſam an habeat locum in contractibus nominatis. remißiuè.
Quot ſunt differentiæ inter contractum permutationis & contractum emptionis & uenditionis.
Si ex una parte datur res & pecunia, ex alia res tantum: quando ſit permutatio uel uenditio.
Conditio ob cauſam, quando non habeat locum in permutatione.
Actio præſcriptis uerbis quæ datur pro re permutata, quòd ſit bonæ fidei.

Sicut. Permutatio eſt contractus innoiatus: & ideo inducit actionē præſcriptis verbis, & ſolo cōſenſu nō cōtrahitur, niſi rei interuētu veſtiatur: & ſi datur res aliena, nō veſtitur: & in ea eſt locus conditioni ob cauſam. h.d. Bona & not. eſt hæc lex. & diuidit: quia primò oſtendit permutationē eſſe contractū innominatū, & in ſpeciē noiati cōtractus nō cadere. Secūdo ex hoc infert quatuor effectus, qui cōgruūt cōtractui innoiato. Secunda ibi: vnde ſi ea res. Circa iſtam legē ſunt quærenda aliqua. Primò † quare contractus permutationis [b] nō dicitur nominatus, cum habeat elegans nomē ſicut cōtractus emptionis. Glo. remittit ad no. in l. iuris gentiū. circa princi. ſ. de pac. & ibi dixi. & no. in l. j. C. eo. Secundò quæro vtrū oēs contractus nominati cōtrahant ſolo cōſenſu. Gl. dicit q nō. Dicas vt d. l. iuris gentiū. §. j. † Item quæro, in quo differt contractus permutationis à cōtractu, do vt des. Gloſ. dicit hic, plenius tñ & clarius. C. eo. l. j. in vlti. gl. Breuiter permutatio dicit, qñ ex vtraq; parte eſt ſpecies certa: ſed qñ ex vtraq; parte eſſet gen^9, vel ex altera tm: tunc eſſet do vt des. † Item quæro vtrū hoc ſit verū indiſtinctē [c] quod Pedius hic dixit, alienā rē dantem nō veſtire contractū permutationis. Gl. hic hoc diſputat. Hoc etiā tangit in l. j. C. eo. & ibi Cy. in ij. q. tñ omiſsis oibus hic dicas vt dictū eſt ſ. permutatio eſt cōtractus innoiatus: & ideo requirit implemētū ſm quod cōuenit, & ſm quod actum eſt. Aut em eſt actū q des mihi Codicē tuū, vt ego dē tibi Digeſtū meū: & tunc dando alienū nō impleē, nec cōtractus veſtit: fuit em actū de dādo, hoc eſt, transferēdo dñium. qd nō fit: ergo &c. Et hoc eſt qd dicit Pedius, alienā rē dātē: qñ erat actū de dādo. Si verò actū eſt de nō dādo, ſed de accipiēdo, ſ. accipiā Codicē tuū, p Digeſto meo: † tūc verbū, accipiā vel ſuſcipiā, & ſimilia, nō cōcludūt de neceſsitate trāſlationē dñij: vt l. naturalis. §. j. j. titu. j. ibi dicam: tūc tradendo rem alienā bona fide implet cōtractū. vt l. j. C. eo. Et ita loquunt rationes hic factæ per Guar. Si verò ex vna parte eſſet actū q dareē, ex alia nō: puta, dabo Codicē meū, et accipiā Digeſtū tuū: tūc ex illa pte, qua actū eſſet de dando, nō impleē dādo rē alienā: ex alia verò parte implereē, per rationes predictas. † Itē quæro vtrū hoc ſit verū indiſtinctē q in cōtractib^9 noiatis nō ſit loc^9 cōditioni ob cauſam. Gl. tangit hic: dic plenè, vt l. ſi. ſ. de cōdi. ob cau. † Itē quæro quot ſunt differentiæ [d] inter cōtractum venditionis & emptionis, & cōtractum permutatiōis. Gl. dicit q hic ex tex. colligūtur quatuor, ſcilicet ex iſtis quatuor illatio-

a ✠ P. PAV. P. ¶ De rerum permutatione. Vide multa de iſta rerū pmutatione Inſtitu. de act. per Iaſ. & alios. Itē an diſpoſitio loquēs de emptione & vēditione trahatur ad permutationē, ppter ſimilitudinē, quā habent, vide per Iaſ. in l. ſi. in ij. col. ff. de cōdi. ob cām. vide Barba. in rub. extra. de rerū pmuta.

b ¶ Permutationis Adde quod dicit Bal. in c. j. §. j. de cōtro. inuiſt. q cambium eſt ad genus: ſed permutatio, ppriè eſt ſpecies ad ſpeciē: & ſunt cōtract^9 innominati.

c ¶ Verū indiſtinctē. An permutatio cōſiſtat, ſi res nō erat permutātis. Et vide bal. in l. j. C. eo. & ibi etiā quid ſi permutat^r nuda poſſeſsio cū nuda poſſeſsione.

d ¶ Differentiæ. Vide gl. & doc. in l. j. C. eo. & melius in l. ij. C. eo.

e ¶ Vna parte. Adde bar. in l. Ariſt. in prī. de do. & Bal. in l. j. C. eo. Vide d. Pet. de Ancha. & Mod. in c. quātō. de ſud. in ij. co. per bar. in l. Ariſto. de do. et in l. ſi in emp. de cōtrahen. emp. & in l. ſi cut. §. vēditiōis. ff. qb. mod. pig. vel hyp. ſol. & Bal. in, pœ. feu. in iiij. col. & Cano. in d. c. ad queſtiones. Sed cōtra iſtud videt facere q vult idē Bal. in l. ſi quis ante. j. de acquir. poſ. & in l. ij. circa fin. ſ. ſi cer. peta. vbi videt velle q qñ dubitat de natura cōtractus vtrū ſit noiatus vel innominat^9, potius cenſeē innominatus. Vide per Ro. & Mod. in l. fi. ſ. de cōdi. ob cām. Vide Moder. in l. ſi paſcēda. C. de pac. vbi Ful. tenet etiā cōtra Bal. Vide Bar. in rub. j. tit. j. & q potius cenſeē innominat^9, induco l. Labeo ſcribit, ſi mihi bibliothecā. C. de cōtrahen. emp. vbi ſi vēdo tibi bibliothecā ſub cōditione, ſi Campani vē diderint tibi locū in quo reponeres eā dicitur ibi quòd ſi ſtetерit pte quò minus impleat cōditio illa, q agit præſcriptis verbis: dicit tamen etiā ibi ſubſequēter quòd etiam agi poteſt ex vendito.

f ¶ Permutatione. Nota limitationē q in cōtractu innominato nō habet locū pœnitētia. fallit in cōtractu trāſactionis text. ſing. ī l. ſi, p fundo. C. de trāſac. & ibi Bar. licet trāſactio ſit contractus innominat^9. l. ſiue apud acta. et ibi no. C. eo. tit. & ſequit. do. Io. in l. ariſto, &c.

g ¶ Actio præſcriptis verbis. An actio præſcriptis verbis ſit bonæ fidei, eſt tamē ſtricti iuris in caſu no. p Bal. in l. j. C. eo. in ver

nibus hic poſitis. Addit glo. quītā, ſcilicet q in venditione non tranſit dominiū niſi pretio ſoluto, vel fide habita de eo: vt Inſt. de rerum diui. §. vēditæ. & ſ. de cōtrahen. empt. l. q vēdidi. Sed in permutatione ſecus. q tene mēti. Idem no. in l. ij. C. eo. Cōtrariū videt notari. C. de dolo. l. cū proponas. & C. eo. l. cū precibus. & l. ſi ſeruus. §. locaui. j. de fur. & ibi hoc tenui. Facit l. iij. d
7 ſ. de pigno. actio. † Quæro extra glo. qd
e ſi ex vna parte [e] daē res & pecunia, ex alia res tm, vt tota die euenit: vt, do librū meū p tuo, et addo tibi decē: an erit emptio, an permutatio? Breuiter videndū eſt illud q principaliter agitur: Aut enim principaliter vendiē pro certo pretio, hoc acto vt detur alia res: & erit vēditio: vt l. teneē. §. j. ſ. de act. empt. Aut hoc agitur quòd permutatur res cū re, hoc acto vt ſuperaddatur certa quantitas: & erit permutatio: argu. ſ. locati l. item ſi pretio. §. j. Pro hoc extra, eo. c. ad quæſtiones. Sed ſi de hoc dubitatur, dicemus eſſe cōtractum innominatū, & parere actionē præſcriptis verbis, vt ſ.
8 titu. j. l. j. † Quæro an ſit verū indiſtinctē
f q in permutatione [f] ſit locus cōdictioni ob cām. Certè in vno caſu nō, vt qñ habebas rē vænalē, et pmutaui tecū tūc eſt ci locus pnīę, vt poſsim rē repetere, vt l. j. C. eo.
9 ſecūdùm lectu. gl. ſing. † Vltimò ſcias q
g actio præſcriptis verbis [g] quæ daē p re permutata, eſt bonæfidei: vt Inſtitu. de actioni. §. actionū. Vnde oīa quę dicta ſunt in alijs actionibus & iudicijs bonæfidei, poſſunt dici hic, vt ſ. titu. j. l. j. & j. l. proxi. &c.

1 ☞ *Contractus innominati quod iudicētur ſecundū naturam cōtractuum nominatorum, quibus æquiparātur.*

L E X I I.

Ariſto ait. Qui permutat, debet cauere de vitijs & morbis, ſicut vendens. h. d.
1 † Nota q contractus innominati iudicātur ſecūdùm naturā cōtractuū nominatorū quibus aſſimilantur. Simile ſ. depoſiti. l. j. §. ſi quis ſeruum. et hic dum dicit, qñ permutatio vicina eſt emptioni. Simile in l. eum qui ſ. commodati.

De præſcrip. uerb. & in fact. actionibus. *Rub.*

1 ☞ *Actio præſcriptis uerbis, quibus caſibus locū habeat.*
2 *Quæ ſit differentia inter actionē præſcriptis uerbis, & actionem in factum.*

Supra dictū eſt de actione preſcriptis verbis, quæ datur pro æſtimatione & permutatione: nunc verò ſimpliciter & in genere de preſcri. ver. & in factum actione.

Glo. quærit circa rubricam. Primò in quibus caſibus habet locum actio preſcrip. ver. Secundò in quibus differt actio
1 præſcript. verbis ab actione in factum.
h Circa † quæſtionem primam dicit [h] glo.

ſi. & hic quærō. in vlti. col. & hic adde l. ij. & ibi Bar. & doc. C. eo. Sed quid in actione præſcriptis verbis quæ nō oritur ex permutatione, ſed ex pacto appoſito iuxta contractum bonæ fidei, vide in l. iuris gentium. §. quinimo. ſ. de pact. Quid in actione præſcriptis verbis, quæ oritur ex pacto de permutādo, vide doc. in d. §. actionum. inſtit. de actio.

h ¶ Quæſtionem primam dicit gl. & c. In quibus caſibus habeat locū actio præſcriptis verbis adde gl. & doc. in d. l. ex placito. de rerum permuta.

a ¶ Non est verum. Ad de gl. & Bar. in d. l. ex placito.

b ¶ Ad secundã q. quæ est differentia inter actionem præscriptis verbis, & in factum actionẽ. quid differt actio præscriptis verbis et in factum, adde Bal. in l. ex placito. in iij. q. C. de rerũ permu. & vide etiã gl. et Dy. & doct. in §. actionũ. Institu. de actio. adde quæ pono. j. l. proxi.

c ¶ Nõnũquã. in prin. huius. l. adde an actio in factũ sit idem not. Bal. & doc. post glos. in l. j. C. de rerum permu. & glo. & Bart. in rub. ẽ. eod.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Naturalis. Qũo ex cõtractibus innoũatis oriãt obligatio naturalis ante implemẽtũ, et cui' sit effectus, vide Soci. super rub. de verb. oblig. col. iij. & seq.

e ¶ Non facere est species distincta. vide ad hoc per Barto.

f ¶ Et si quidẽ. In prin. huius. §. & põt etiam agi cõdictiõe ob cau. & c. & vide Bart. in l. ij. §. j §. si cer. pet. Bart. in l. si id quod j. de verbo. obli. & in l. j. C. de pac. & in l. actione. C. de transf. & in l. cũ mota. eo. titu.

g ¶ De necessitate. an verbũ accipio, includat trãslationẽ dominij, adde Bart. in l. fi. §. de cõdi. ob cau. & in d. l. cũ mota. et in d. l. j. §. de rerũ pmu. et cum bar. hic trãsit Fulg. in d. l. cũ mota. & etiam Pau. de ca. ibi & hic.

quæ habeat locũ in trib' casib', vt in gl. Sed doc. Vltramontani & monderni dicunt q̃ in vno casu tm, s. qñ dubitat' de noĩe contractus, qd est in oibus cõtractib' innoũatis. & illud qd dicit' de pacto incõtinenti apposito, nõ est verũ[a]: qa illæ actiões nõ oriunt' ex pacto, sed ex quodã contractu innoũato, q̃ orit' habita relatione pacti ad cõtractũ, vt ipsi no. in l. in bonę fidei. C. de pac. & in l. ex placito. C. de rer. permu. in v. q. Sed illud nõ est verũ: sed gl. tua dicit verũ. Nã actio pręscri. verb. habet locum in pactis incõtinẽti appositis: & ex pacto incõtinẽti apposito oritur actio. Tex. est in d. l. in bonę fidei. C. de pact. & l. iurisgẽtiũ. §. quinimo. ẽ. de pac. & ibi dixi. Solu. dicit gl. vbicũq; dubitat' de actione circa cõtractũ, hic accipias cõtractũ largè, etiã si nõ sit cõtractus vltro citroq; obligatorius. Põt em̃ parere actionẽ præscri. verbis, vt videbitis in multis casib' huius tituli. Itẽ qñ est factũ certũ, & dubitat' in q̃ speciẽ cõtractus cadat: vt l. j. j. eo. & l. j. ẽ. titu. ij. Item si factũ esset incertũ, vt ẽ. tit. j. l. j. Item habet locũ actio præscriptis verbis vbi factũ est certũ, & certum est q̃ nõ cadat in aliquã speciem cõtractus noũati, vt in tribus cõtractibus, qui ponunt' in l. naturalis. §. j. j. eod. Ad ij. q.[b] quæ † est differentia inter actionẽ præscriptis verbis & in factũ actionẽ. Dicit glos. q̃ actio in factũ magis generaliter sumitur. Istud expediui plenè in l. j. ẽ. de cõdi. ex lege. tñ quantũ pertinet ad præsentẽ titulũ declaro: Actio præscriptis verbis ideo appellata est: quia datur ꝓ m verba præscripta, & nõ habet certũ nomẽ: & ista eadẽ põt dici in factũ, quasi habeat actionẽ ꝓ m factũ ꝓpositũ. Vnde vbicũq; habet locũ actio præscriptis verbis, habet locũ in factum: Qñq; tñ ex aliquo facto æquum est actionẽ dari, vbi nulla verba interuenerũt: & tunc non potest dici præscriptis verbis quia verba non fuerunt: sed vocatur actio in factum. De qua videbitis in l. quoties. j. eo. & per multas leges huius tituli declaraui plenè in l. j. ẽ. de condi. ex lege. &c.

1 ☞ *Vbi est incertum in quam speciem contractus cadat, ad actionem præscriptis uerbis uel in factum recurritur.*
2 *Conductor quòd dicatur qui pecuniam dat: alius locator.*

LEX I.

c 1 **Nonnunquam.**[c] Vbi incertũ est † in quã speciem contractus cadat, ad actionem præscriptis verbis, seu in factum recurritur. h. d. Nota qd dixi in summario. & nota legem nostrã. Opp. ad primũ exemplum hic positum per Iurisconsultum.
2 † Nam de iure conductor est ille, qui dat pecuniã: & alius dicitur locator: vt d. l. j. §. si quis seruum. ẽ. deposi. & j. eo. l. naturalis. §. at cũ do. Ergo hoc est certum q̃ dominus nauis est locator & dominus mercium est conductor. Solu. Posito q̃ hoc sit: tamen est incertitudo circa contractum, scilicet an locauerit nauem, an locauerit operas suas, seu rem & operam. & propter hãc incertitudinem circa factum deuenitur ad actionem præscriptis verbis, seu in factum. &c.

d **Naturalis.**[d] Nota difficiliorẽ & vtiliorem fortè legẽ, quæ sit in ff. veteri. hęc enim fuit vna quęstio altius disputata per Paul. in qua plenè tractat materiam vt facio in quæstionib' meis: & primò ponitur thema & quæstio. Secundò altius exorditur materiam, diuidendo eã in quatuor partes, scilicet in quatuor contractus innominatos. Tertiò prosequitur primũ. Quartò prosequitur ꝓm. Quintò prosequitur tertiũ. Sextò ,psequitur quartũ. Septimò determinat quæstionẽ propositam. Secunda ibi: in hac quęstione. Tertia ibi: & si quidem. Quarta ibi: at cũ do. Quinta ibi: quod si faciã. Sexta ibi: sed si facio. Septima ibi: si ergo. & legamus per particulas. Prima particula nõ habet summariũ, nec recipit oppositionem: quia merè factum ponit: & secũda particula, quia ponit diuisionẽ merè, nõ recipit summariũ, sed contraria: & glo. nõ opponit nec dat solutionẽ. Ego fortissimè oppono q̃ etiam in alijs speciebus consistunt cõtractus innominati. Quãdoq; enim do vt facias. Qñq; do tibi vt Lucius Titi' faciat. Qñq; do tibi vt quid cõtingat seu obueniat. Ista sunt verba eiusdem Pauli Iurisconsulti: vt l. senatus. §. j. j. de do. causa mor. Sol. Contractus propriè est, qñ vltro citroq; oritur obligatio: vt l. Labeo. j. de verb. signi. Intendit ergo Iurisconsultus hic tractare materiam dationis ob causam, qñ cadit in cõtractum. hoc est quod dicit, totius obligationis rẽ dari tractatus, sed in casibus legis cõtrariæ licet sit datio ob causam, tamẽ nõ cõtractus: quia recipiens nõ obligat' aliquid faciẽdum vel dandũ. Secundò opp. & fortiter: isti contractus cõcipiunt' per vt, & sic sub modo, sed ego video q̃ qñq; concipiunt' per si: vt l. si intra. ẽ. de pac. & si erit do vt facias, vel facio si des, & similia: nõ est ergo perfecta diuisio quæ hic ponitur per Iurisconsultum. Respõ. per si, inducitur conditio: & ea quæ sunt in conditione nõ sunt in obligatione: vt l. si quis sub cõditione. j. si quis omis. cau. test. & ideo nõ est propriè cõtractus: quia non vltro citroq; oritur obligatio. ego dixi in d. l. si
e intra. Tertiò opp. non facere, est species distincta[e] à facere: vt l. in facto. j. de condi. & demõ. Sed ego reperio cõtractũ innominatum do vt non facias, vel non facio vt des: vt l. dedi. in prin. ẽ. de cõdi. ob cau. ergo hic Iurisconsultus nõ diuisit. Respon. factum potest accipi vt genus: & diuiditur in affirmatiuam & negatiuam, vt in facere & nõ facere: vt d. l. in facto. de condi. & demon. Hic ergo accipit Iurisconsultus in genere, & comprehendit facere & non facere: licet tamẽ non prosequat' nisi qñ facere affirmatiuè fuerit ,pmissum. Quartò oppo. q̃ sunt plures species cõtractuũ qui possunt colligi ex geminatione eorũ, quæ hic ponũtur, scilicet do & facio vt des: vel do & facio vt facias: vel do vt facias & des: & similia: & possunt triplicari & quadruplicari: & tunc erunt infinitę species contractuum innominatorum. Respon. quãdo datur doctrina de simplicibus, intellige statim de mistis: vt Insti. de act. §. itẽ mista. & j. de libe. & posthu. l. si ita. vnde iurisconsultus cum hic posuerit diuisionem simplicium, statim intellexit & comprehendit contractum, si misceantur.

1 ☞ *Actio præscriptis uerbis datur ut fiat quod conuenit: aliàs condemnatur ad interesse.*
2 *Condictio ob causam non oritur ex ipso contractu sed extra id quod agitur.*
3 *Verbum recipio, uel accipio, quòd de necessitate non inducat translationẽ dominij.*
4 *In obligationibus dandi ex contractibus innominatis non cogitur quis præcisè, imò liberatur præstando interesse.*
5 *Libellus in actione præscriptis uerbis qualiter formetur.*
6 *Si datio fit propter aliquod factum, quis contractus erit.*
7 *Si do ut alij des uel in aliquam causam conuertas, quòd sit contractus innominatus, qui habet similitudinem cum mandato.*

f **Et si quidem.**[f] Hæc est tertia pars, in qua prosequitur naturã primi contractus innoũati, do vt des: & breuiter hoc intẽdit. Si pecunia datur vt res recipiat', est emptio: sed si res datur ,p re, est contractus innoũatus, ex quo oritur actio præscriptis verbis ad interesse, & põt etiã agi cõdictione ob causam, & periculũ rei spectat ad eũ qui eã rem recipere debet, sicut in emptiõe & vẽ. h. d. Nota qd dixi
1 in summario. no. † q̃ actio præscri. verbis dat', vt fiat qd cõuenit qd si nõ fieret, cõdẽnat' ad interesse. † Secũdò nota q̃ cõdictio ob causam nõ orit' ex ipso cõtractu, sed extra id qd agitur, vt repetat' qd datũ est, quasi causa non secuta: vt l. si is qui. §. fi. ẽ. cõmo. Opp. & videtur q̃ qñ do pecuniam vt rem recipiam, q̃ sit cõtractus innominatus: vt ẽ. de cõdi. ob cau. l. fi. Solu. ibi fuit data pecunia vt res daretur: vnde cũ de natura emptionis nõ sit q̃ vẽditor obligeẽ ad dãdum, ideo est cõtractus innoũatus: hic verò non fuit actum vt rem darẽ, sed vt rem ac-
3 cipiam. Et sic nota † q̃ istud verbũ recipiã, vel accipiam, nõ
g inducit de necessitate[g] translationẽ dominij. Cõtra quod tñ facit C. de transac. l. cum mota. ibi: vt partem bonorũ suscipere. Sed potest respõderi q̃ ibi adijcit' istud verbũ, bonorũ, & sic est

sic est obligatio generis: vt l. non amplius. §. fi. j. de leg. j. meritò translationẽ dñij cõtinet: vt dixi in l. ex empto. in prin. ẽ. de act. emp. Et eodem modo intelligo quod j. sequit', si rẽ do vt rẽ accipiã: q̃ ex necessitate importat q̃ tu tenearis me facere dominum sed solũ tradere possessionem vacuã, & qd à te dolus malus abst, sicut in emptione & venditione: vt l. j. ẽ. tit. j. & ibi dixi. Opp. dicit' hic, ciuiliter obligari. cõtrà: imò est iuris gẽtiũ: vt l. iuris gentiũ. in prin. ẽ. de pac. Sol. glo. duob' modis, & bene. Itẽ opp. dicit' hic q̃ per hanc actionẽ fit condẽnatio ad interesse: contrà, in obligatione dandi cogitur quis pręcise da re: vt l. vbi aũt. in fi. j. de verbo. obli. sed hic est cõtractus, do vt des: ergo &c. Possumus dicere q̃ hic nõ erat obligatus præcise ad dandum, vt ẽ. proximè dixi: tñ hic Iurisc. hoc nõ inspexit, sed generaliter & indistinctè est locutus in quolibet contractu, do vt des. & ideo glo. in l. j. C. de sen. quæ pro eo quod inte
4 rest. dicit q̃ † in obligationibus dandi ex cõtractib' innominatis nõ cogit' quis præcise, imò liberat' soluẽdo interesse, vt hic. Vltramõ. cõtrà in d. l. j. C. de sen. quæ pro eo q̃ interest. in iiij. q. principali, circa fi. & in l. cũ præcibus. C. de rerum permu. & Dy. in l. stipulationes non diuiduntur. j. de verb. obli. in magna distinctione tenet opi. nostrorũ glo. A signat rõnem, vt examino plenè in d. l. stipulationes nõ diuiduntur. in xj. vel xij. oppositiõe. & ibi teneo opinio. gl. nostrorũ. Opp. ad ver. sed si scyphum. ff. de condi. ob cau. l. fi. Gl. soluit & tenet illam ibi:
5 vel melius, &c. † Quæro extra gl. qualiter formabit' libellus in hac actione præscriptis verbis. Respõdeo, sicut dixi in l. j. in prin. ẽ. de act. emp. peto te condẽnari ad rem dandã: vel si rem non dederis, ad interesse, vt hic collligitur ex tex. Item quærit:
6 † si datio fit propter aliquod factum vt des mihi decẽ, & dem tibi seruum vt manumittas: datio, quam debes facere mihi, est propter factum. glos. videtur dicere q̃ tũc iudicabit' magis do vt facias, q̃ do vt des: vt l. cũ proponas. C. de do. tangitur per
7 glo. j. ea. l. §. quod si faciam. & ibi dicam. † Sed quæro quid si do tibi vt alij des, vel in aliquam causam conuertas: non vt mihi des? Certè contractus innominatus est: & habet similitudinem magis cum mandato q̃ cum emptione & venditione: & ideo potest reuocari ex pœnitentia, sicut cæteri contractus nominati. Item morte videtur reuocari ad similitudinem mãdati, nisi in casu speciali: vt l. si res. j. j. de iure do. &c.

1 ☞ *Facta quæ possunt locari, quomodo cognoscantur.*
2 *Re euicta quando agatur præscriptis uerbis.*
3 *Quòd non sit locatio, nisi interueniat pecunia numerata.*

2 **At cum do.**[a] Si dat' pecunia pro facto q̃ solet locari, est locatio: si res datur pro facto, est contractus innominat' pariens actionẽ præscriptis verbis ad interesse. sed si factum locari non solet, quicquid detur, est contractus innominatus: & ideo ex eo potest agi actione præscriptis verbis: potest etiam datum condici. hoc dicit. Opp. q̃ nõ potest agi præscriptis verbis actione: imò seruus efficitur liber post lapsum tẽporis: vt l. si is qui. C. si manci. ita fue. alie. ne pro. Glo. soluit duobus modis, vt hic, & l. dedi. §. ij. ẽ. de condic. ob cau. Dic q̃ in cõtrario fuit emptio & venditio: hic contractus innominatus. Et hũc passum examinat Cy. plenè satis in l. si liber. C. de cõdic. ob cau. Itẽ oppo. de dolo actio nõ debet dari: imò præscriptis verbis, quæ orit' ex contractibus innominatis, vt hic, & ẽ. tit. j. l. j. ver. vnde si ea res. & ẽ. de cõdic. ob cau. l. fi. Sol. dicit gloss. expone hic de dolo, idest præscriptis verbis propter dolũ. Tu dicas q̃ stet propriè de dolo. Nec obstant cõtraria: nam hic fuit contractus, do vt facias. & hoc loquitur de actione dandi ei, qui fecit, ex cuius parte est, facio vt des. licet glo. cõtradicat: ideo competit sibi de dolo, vt dicã. j. proximo §. Item quærit glos. quomodo cognoscantur cõtractus innominati: vtrum ex modo cõtrahendi, an ex modo implendi. Et dicit gl. q̃ ex modo contrahendi. quod declaro. j. §. proximo.
1 † Itẽ quæro extra glo. quomodo cognoscã facta quæ possunt locari, & quæ non? Respondeo, quædam sunt merè facti, vt ire Romã, portare libros, & similia: & ista possunt locari: vt ẽ. loca. l. qui operas. & l. opus. cum simili. Quædã sunt facta, quib' est admistum ius, vt manumittere, vendere: & ista habent factum momẽtaneum: & non possunt locari. ita loquit' hic. Aut habent factum successiuum: vt agere pro me in iudicio: & ista
2 possunt locari: vt j. ea. l. §. sed si facio. Item aduerte † q̃ de re eui-

a ¶ At cũ do. In princi. huius. §. per Fart. in l. iij. §. j. de condict. ob causam.

✠ POMATES. ¶ At cum do. ampliat per Lancelo. in l. ij. in prin. in verbo de positi. ff. si cert. peta.

✠ P. PAV. P. ¶ Quòd si faciã. Vide de ista matria per Iasp. post alios in §. actionũ. in xxviij. col. & seq. in glos. in verbo, ex permutatione. de act. Et istud procedit solum ex parte facientis, sed ex parte dantis & accipientis secus esset. vide ibi latius q̃ cõtractus facio vt des, nõ habeat locum in actione de dolo.

✠ POMATES. ¶ Vt des. Cõmunis opi. est contra Bar. vt per Alex. in d. l. v. §. fi. & ,p eundẽ cõs. xxxij. vol. ij. & cõsi. v. & cõsil. xcv. vol u. iiij. vbi refert cõtrariã opi. q̃ imò sit exigibilis, & q̃ nõ videat' adiecta in fraudẽ vsurarũ. & est cõis, vt per ea refert se consuluisse Ia. de Puteo cõtra Bart. Ferrariẽ cũ de facto accidisset.

¶ L. v. Vide Bart. in d. l. v. §. fi. & ibi Ang. et moder. et vide Bar. idẽ tenẽt ẽ in l. cũ ,ponas. C. de dolo. Et per ista etiã cõcludit bal. in l. j. C. de instituti. et substi. in iiij. q. q̃ conditio, si fundum dederis, non dicit' in facto, cõsistere. & ibi etiam quid de conditione, si fundum vendiderit. Quid autẽ si do vt cedas mihi actiões: Dicit Bal. in l. j. in v. col. C. de act. & obli. q̃ si est debitũ liquidum, dicit' do vt des. Si aũt dicitur, do vt mãdes actionem, tunc est do vt facias: vt hac ea. l. §. penul.

e ¶ Pro declaratione. Vide per Cy. in l. ex placito. ẽ. alleg.

b **Quod si faciam.**[b] In facio vt des, non habet locum actio præscriptis verbis, sed ad actionẽ de dolo recurritur. h. d. Vidistis duos articulos, scilicet do vt des: do vt facias. nunc videamus de tertio, scilicet do facios vt des. Opp. & videtur q̃ imò datur actio de dolo: vt l. cum ,pponas. C. de dolo. Solu. Dicit gl. q̃ ibi est facio vt des. Licet enim dederim seruum vt manumittas: hæc datio fit pro facto: & ideo perin-
c de est, ac si esset facio vt des.[c] † Nota il-
1 lud, si datio fit principaliter propter factum, ipsum factum videtur in obligatione. Idem nota in lege contraria. & econuerso si est factum in obligatione ,ppter dari, datio videtur in obligatiõe: & ideo si promisi parere sentẽtiæ arbitri sub certa pœna, & arbiter cõdemnauerit me ad dandũ: licet prima facie videatur adiecta pœna facto: tñ in veritate est adiecta dationi. Non enim aliud est parere sentẽtię arbitri, quã dari. Pro hoc infrà de verbo.
d oblig. l. v.[d] §. fi. Et hoc est vtile ad multa: & maximè si quãtitas deberet dari: quia tunc videretur adiecta loco, & in fraudẽ vsurarũ: vt l. Iulianus. §. idẽ Papinianus. ẽ. de actio. empt. Sed licet ista solutio cõtineat veritatem in se: tamẽ propter aliud nõ placet, vt statim dicam. Item oppo. C. de transac. l. cum mota. Solu. dicunt quidam qd ibi erat do vt facias, licet fuerit præuentum in faciendo: sed hoc non placet. Non enim curo quæ verba præponantur vel postponantur, vt infrà dicam: & ideo dicit glo. aliter, q̃ ibi fuit facio vt des. Sed hic erat tale factum, ex quo tibi aliqd adest: vnde producit actionem præscriptis verbis. Ista solutio est bona in se, non tamẽ quo ad illam legem. ibi enim loquitur de actione præscriptis verbis datiua, quæ datur à lege absq̃ matre obligatione: sed hic quærimus de actione præscriptis verbis natiua, quę nascit' ex ipso contractu. Tu dic ergo q̃ ibi non poterat agi condictione ob causam, vt se reponeret in pristinam obligationẽ, neque ex eo q̃ actio extincta erat talis quæ non poterat restaurari per pactũ: vt actio inofficiosi testamẽti, & aliæ quæ ex delicto oriuntur: vt l. si tibi. §. j. & l. si vnus. §. pactus ne peteret. ẽ. de pac. Itẽ de dolo nõ poterat dari: quia liberatio obuenerat aduersario propter mortem filij absq̃ alio suo dolo: ideo datur sibi præscriptis verbis, à lege non q̃ nascatur ꝓm veram opinionem.
2 † Quæro ergo pro declaratione[e] prædictorũ, quæ est ratio
e q̃ in cõtractu facio vt des, non datur actio præscriptis verbis. Dicit glos. q̃ quãdo facio vt des, ex facto meo tibi nihil adest;

a ¶ Liberatio. Ita etiã tenet Bart. in d. l. siue apud acta. sed ei⁹ opi. cõiter reprehenditur ibi: ideo omissa ista distinctione teneas opi. quam ponit Bar. in l. in actione.

b ¶ Videndum. Adde Bart. in l. siue apud acta. C. de transac.

c ¶ Et intelligo. Contrarium tenet Bar. in d. l. actione. & qualiter in cõtractibus innoiatis procedit vsuscapio, tangit subtiliter Bal. in l. j. C. de do.

d ¶ Dicta l. actione. vide ibi Sal. & quod dixi post eum.

e ☞ POMATES. ¶ Sed si facio. Limita vt p Ias. in §. actionum. colũ. xix. Instit. de actio.

f ¶ Circa istum §. Adde Barto. in l. ex placito. & in l. cum proponas. hic allegata. & adde Bar. post gl. in l. 3 si intra ã. de pac. Quid autem requiratur ad essentiam contractus innominati, vide oĩno Bart. in l. si cũ fundum. ã. de pactis.

ideo cessat æquitas, quæ habet producere actionẽ præscriptis verbis. & qa tu decepisti me faciendo vt aliquid facerẽ, & nõ vis dare, recurriẽ ad actionẽ de dolo: & ideo si ex facto meo tibi aliqd adesset, daretur mihi actio præscriptis verbis, sicut in cõtractu do vt facias, vel do vt des. Ista est vera ratio: probatur in l. solent. j. eo. & oẽs tenẽt istã lect. licet Io. aliter dixerit. Si hæc ratio est vera: tunc sol. glo. facta ad l. cũ proponas. C. de dolo. nõ est bona: quia si dedi tibi seruũ manumittẽdũ, manumisisti: tibi aliqd adest, scilicet iuspatronatus: ergo debet dari præscriptis verbis. nec põt dicere ille, q habet iuspatronatus, nõ videtur locupletior: qa imo qñ adimplẽdo suã voluntatẽ facta est manumissio, vt j. ea. l. §. fi. & ibi no. probatur in l. si quis seruum. & l. Titius. ã. de actio. empt. Præterea, paria sunt q tibi aliquid adsit, vel alij de voluntate tua: vt l. solutã. j. de sol. Vnde cũ seruo manumisso acquiratur libertas de voluntate tua, videẽ tibi aliquid adesse. † Et ideo dicendum est q ibi in l. cũ proponas. nõ loquitur de actione de dolo, quæ cõpetat ad interesse vt faciat quod conuenit: quia ad illud daretur actio præscriptis verbis: sed loquitur de actione de dolo, quæ datur in locũ condictionis ob causam. Volebam enim repetere seruum, quẽ manumisisti. quod nõ potest fieri: quia libertas nõ potest reuocari: ideo dabitur actio de dolo, in qua venit tantũ, quãtum interest mea habere illum seruũ, quem dedi. Sed cõtra hoc opp. quia illud idem videẽ venire in actione præscriptis verbis: vt j. ea. l. in fi. Sol. illud est verum quãdo in actione præscriptis verbis nõ potest venire aliud interesse, vt ibi dixi: sed hic poterat venire aliud: ideo recurriẽ ad actionem de dolo loco cõdictionis ob causam. Ita debet intelligi d. l. cũ proponas. de dolo. Item oppo. in facio vt facias, datur actio pręscriptis verbis, vt j. §. proxi. ergo eadem ratiõe in facio vt des. Sol. ibi ex vtraq parte est eadem æquitas. Vel posses dicere q debet intelligi etiam quando facio vt facias, continet aliqua verba, ex quibus parti aliquid adest: aliàs si nihil adesset, recurreretur ad actionẽ de dolo, sicut in facio vt des.

Oppo. C. de transac. l. cũ proponas. Solu. ibi enim loquimur in nõ facio vt des. l. Istud cõtrarium est valde difficile. ibi enim loquimur in non facio vt des: qui articulus est valde difficilis. Ratio, quia actio præscriptis verbis non datur nisi ei, qui implet contractum ex parte sua: vt per totam hanc l. & ã. titu. j. l. j. Sed ille, qui promittit non facere, nunquam potest implere: quia si non facit hodie, potest facere cras: & sic de singulis. Itẽ ex hoc sequitur aliud: quia si aliquid dedit vel facit, per quod aliquid adsit aduersario: non potest repetere per condictionẽ ob causam: quia condictio ob causam datur contra aduersarium quãdo & ipse fuit in mora faciendi seu implendi ex parte sua: vt ã. §. proxi. versi. quod si tale. Sed si ille, qui tenetur nõ facere nõ põt implere ex parte sua: aduersarius nõ põt esse in mora nõ faciendi: cũ non teneatur facere nisi ego impleã: vt l. Iulianus. §. offerri. de act. empt. & l. quæro. §. inter locatorẽ. ã. loca. Et ideo ad examinationẽ huius articuli qñ cõtractus cõcipiẽ hoc modo, nõ facio vt des: oportet scire q licet in alijs cõtractib⁹ innoiatis sit locus pœnitẽtiæ, vt l. si pecuniã. de cõdi. ob causam. tñ in cõtractu trãsactionis nõ: vt l. q̃uis. C. de trãs.

4 Hoc ergo † premisso primò videam⁹ an ex hoc cõtractu oriat actio præscriptis verbis ex parte eius, qui teneẽ nõ facere. Exẽplum: si promitto nõ petere vt des mihi centũ: & tu promittis dare centũ mihi: in quo sic dicas, Aut ista cõuẽtio liberatoria apponiẽ super cõtractu bonæ fidei: & tunc põt impleri caueando de nõ petendo: quia in cõtractib⁹ bonæ fidei cautio de nõ implẽdo modũ habeẽ pro implemẽto: vt l. insulã. §. fin. ã. loca.

a tunc põt agi præscriptis verbis. Nã liberatio[a] super cõtractu bonæ fidei diciẽ bonę fidei, sicut ipse cõtract⁹: vt l. ab emptione. ã. de pac. & in hoc casu põt dicere verũ gl. quæ est in l. siue apud acta. C. de tranc. Idem si esset appositũ certũ tẽpus, intra qd ne fiat: qa tũc posset impleri nõ faciendo per totũ illud tẽpus, nõ est dubium, sed si nullũ tempus esset adiectũ, & dicta cõuentio apponereẽ super cõtractu stricti iuris, nunq̃ posset impleri: & nunq̃ posset agi præscriptis verbis: vt l. cũ proponas. & l. siue apud acta. C. de transac. Item est videndũ[b] vtrũ in hoc cõtractu ex parte eiʹ, qui teneẽ nõ facere, sit † locus cõdictioni ob causam. Et pono casum in terminis. Promitto à te nõ petere, & tu pmittis mihi dare cẽtũ: ꝓpter hoc ab actione principali te liberaui, vel alio modo cõsecutus es liberationẽ si nõ des centũ, vtrũ possum agere cõdictione ob causam vt te reponas in pristinã obligationẽ? Breuiter dicas. Aut est talis actio quæ põt per pactũ restaurari: & possum agere cõdictione ob causam: vt l. si quis accepto. ã. de cõdi. ob cau. & not. in l. actione. C. de transac. Et intelligo[c] qd agã cõdictione ob causam: nõ ex pœnitẽtia, quia de illa nõ est dubiũ, sed ꝓpter morã tuã. Videris enim esse in mora ex eo q p me factũ est quicquid potui: quia te liberaui, & tu nõ vis dare: vt no. in l. actione. Sed si tibi obuenisset liberatio alio modo, quã per factum meum, vt puta p mortẽ: tunc ageretur actione præscriptis verbis: vt d. l. cũ mota. C. de transac. & dixi ã. eo. §. in secundo contrario. Si verò actio nõ est talis, quæ posit restaurari per pactum, vt actio ex delicto: vel quia fortè incertum est vtrũ esset aliqua obligatio re vel spe: & tunc nõ potest agi condictione ob causam, sed agitur actione de dolo, vt dicta lege actione[d]. & ibi not. fm quod glo. sustinet opi. Pla. Item quæro vtrũ contractus innominati cognoscãtur per modum ineundi, an per modum implendi, dicam j. proximo. §.

1 ☞ *Mandatum etiam non gratuitum dicitur mandatum respectu illius qui egit, & eius, contra quem agitur.*

2 *Contractus innominatus, & actio quæ ex eo oritur, q datur ad similitudinem contractuum nominatorum, quibus assimilatur.*

3 *Ex contractu facio ut facias, quòd oriatur actio præscriptis uerbis.*

4 *Contractus innominati an iudicentur secundum modum ineundi contractum, an secundum modum implendi.*

5 *Ex contractu, do ut facias & des, uel facio & do ut des oritur actio præscriptis uerbis.*

6 *Non differt an uerba contractuum innominatorum proferantur in tempus præsens uel in futurum.*

7 *Contractus innominatus quòd non uitietur, licet apponatur ei nomen contractuum nominatorum, & non sit.*

e Sed si facio. [e] Ex cõtractu facio vt facias, oriẽ actio pręscriptis verbis, q̃ habet similitudinẽ

1 cũ actione mãdati. h. d. † Nota q̃ licet mãdatũ nõ sit gratuitũ, ita q nõ pariat actionẽ mandati inter mandantẽ & ꝓcuratorẽ: tamẽ dicitur mandatũ respectu illius, qui agit, & contra quẽ agitur, sine quo mandato alieno nomine agi nõ potest, vt

2 hic patet, dixi in l. j. ã. de procura. † Secundo nota q contractus innoiatus, & actio quæ ex eo oritur, datur ad similitudinẽ cõtractuũ noiatorũ, quibus assimilanẽ & ideo in eis venit culpa leuis, lata & leuissima fm illorũ cõtractuum similitudinẽ: vt ã. titu. j. l. j. in fi. & j. eo. l. si gratuitã. §. j. & ij. ã. depositi. l. j.

3 §. si quis seruũ. & l. eum qui. ã. como. † Tertio not. q ex contractu facio vt facias, oritur actio præscriptis verbis. Opp. ã.

f proxi. §. Solue vt ibi dixi. Sed quæro circa istum §.[f] extra

4 glo. vtrum cõtractus innominati iudicentur † secundum modum ineundi contractum, an secundũ modum implẽdi. Glos. ã. ead. l. §. at cum do. in prima glo. & ã. proxi. §. in glos. magna. & C. eo. l. ex placito. & de transac. & l. cũ mota. & C. de dolo. l. cũ proponas. vbiq̃ dicunt q cognoscũtur penes modum ineundi contractum, non penes modum implendi. Vnde si fuit contractus do vt facias, tñ tu præueniẽti in faciendo, dabitur actio præscriptis verbis, quæ oritur ex do vt facias, nõ de dolo, quæ oritur ex facio vt des. Doc. Vltramõtani in d. l. ex placito. & l. cũ proponas. dicunt contrà. si enim in contractu emptionis & vẽditionis ab ipso initio ex vna parte est emptio, ex alia vẽditio, vt ã. titu. l. j. ita in istis cõtractibus, scilicet in do vt facias ex parte mea erit do vt facias ex parte tua erit facio vt des. Et ista opi. videtur mihi vera. Probo primò declarãdo rationẽ eorũ: isti contractus innominati inducuntur fm naturã cõtractuum nominatorũ quibus assimilantur: sed in cõtractibus noiatis ex vna parte diciẽ emptio, ex alia venditio vel locatio

catio & cõductio & similia: ergo ita in istis innominatis. Præterea probo per incõueniẽs qd sequereẽ: qd si in contrahendo neutrius ꝓmissio pręcedit: sed cõuenimus inuicẽ de exigẽdo debitores cõmunes vel de ædificandis insulis, vel præstandis mutuis officijs in aliquib⁹ reb⁹, ita q nõ apparet qs primò & quis postea: Certẽ fm gl. nõ erit aliqs ex istis cõtractibus, qd est absurdũ & falsum, vt videbitis. j. §. proximo. Pręterea hoc videẽ contra casum huius. §. appellaẽ enim facio vt facias: & tamẽ prius conuenit vt tu faceres. Præterea in cõtractu do vt facias, fortius ex parte eius, qui debet facere, oritur actio de dolo: vt ã. ea. l. §. at cum do. versi. sed si dedi. non violando litera. Et sic concludo q ab ipso initio ex parte vnius est, do vt

3 facias: ex parte alterius est, facio vt des. Iac. But. nitebatur sustinere glo. & arguebat sic. Non debemus inspicere implemẽtũ cõtractus, sed ipsam conuentionẽ sic: vt l. si ita fuero stipulatus. l. cũ emẽ j. de noua. Sol. rñdeo, fateor. Nõ emẽ curo de modo implendi: sed dico q ab ipso initio ex ipsa conuentione ex parte vnius accipit vno modo, ex parte alteriʹ alio. Præterea, dicit ipse, illud debemus inspicere, qd principaliter fit, nõ qd accessoriè: vt l. & si nõ sint. §. peruentamus. de aur. & argẽ. leg. Sed dic q ab ipso initio hoc principaliter agitur, sicut in emptione & vẽditione. Itẽ dicit ipse q ab initio oritur naturalis obligatio, quę postea roboraẽ rei interuẽtu: vt ã. tit. j. l. j. & l. ex placito. C. de rerũ permu. ergo primã obligationẽ debemʹ inspicere: sed hoc fateor: tamẽ ipsa principalis obligatio ab ipso

5 initio variaẽ, vt dixi. † Quero quid si istę cõuẽtiones ab vna parte duplicanẽ vt puta, si est cõtract⁹, in quo ego do vt facias & des: vel econuerso, facio & do vt des: quæ actio oritur? Respõdeo, ꝓpter illud dare qd est ibi: & sic cõtinet aliqd, ꝓpter qd quæriẽ aduersario, oriẽ actio præscriptis verbis: vt j. eo. l. si

6 dñs seruũ. & l. si tibi areæ. & l. permisisti. † Quæro, cũ isti cõ-

a tractus[a] per Iuriscõsultũ semper ex vna parte ponanẽ in præsenti tẽpore, vt do vt des, & similia: quid si ex vtraq̃ parte ponanẽ in futuro tpe, vt puta, faciã vt facias, vel dabo vt facias, vel vt des, & similia? Respõdeo, ista varietas in tẽpore nõ curatur: nam semper appellaẽ cõtractus, facio vt des: vel do vt facias, & similia in quocũq̃ tẽpore sint verba posita. Istud probatur hic: nã hic appellatur facio vt facias: tamẽ ex vtraq̃ parte est actũ de faciendo in futurũ: similiter per oẽs. §. huius le-

7 gis. † Vltimò quæro, quid si in istis[b] cõtractibus fuit apposi-

b tum aliquod nomẽ cõtractus nominati, tamen non sit: an per hoc vitiatur? Certẽ nõ. Casus est in l. proxima. & ibi dicã, &c.

1 ☞ *Habere libertum non est ius æstimabile.*

2 *Si non fiat quod conuenit, ad quod interesse agatur, & qua actione.*

3 *Ius patronatus quando sit æstimabile.*

Si ergo. Ista est vltima particula, in qua determinaẽ quę stio proposita in principio huius legis. & h. d. In facio vt facias, datur actio præscriptis verbis, in qua venit quãtum interest mea fieri qd conuenit. q si illud interesse cessat, quãti interest mea me nõ fecisse. Item habere libertum, nõ est ius æstimabile. h. d. Nota ex isto versi. q idem videtur si conueniat de faciendo ab vtroq̃, ita q non apparet de ordine: sicut de cõuentionis ordine apparet. Secũdo no. q hic habetur ratio eius, quod interest me non fecisse qd feci: & hoc in

1 actione præscriptis verbis. † Tertio no. q habere libertum,

2 nõ est ius æstimabile. † Opp. & videẽ q in hac actiõe veniat quãti interest mea te nõ fecisse: vt ã. ea. l. §. j. & ij. Sol. hic nõ potest venire illud interesse, quia nullum est ideo deuenitur ad istud. Sed cõtra: imò qñ cessat illud interesse te nõ fecisse quod conuenit, deueniẽ ad condictionẽ ob causam, per quã repetit quod est datũ. l. si tibi decẽ. j. eo. Sol. illud verum qñ illud, qd est datũ, est repetibile: sed hic erat data libertas quæ non potest repeti seu reuocari: vt l. cũ proponas. C. de dolo. Sed oppo. q tunc in locũ cõdictionis ob causam datur actio de dolo ad interesse: vt l. cũ ꝓponas. C. de dolo. & dixi ã. ea. l. §. quod si faciam. Solu. Quãdo q̃ reperitur vnum interesse q fiat quod cõuenit: & illud quod est datum vel factum potest repeti: & tunc datur actio præscriptis verbis & cõdictio ob causam: vt ã. ead. l. §. j. Quãdo q̃ non reperitur interesse q fiat quod conuenit: & illud quod est factum vel datum non potest repeti: tunc datur actio pręscriptis verbis, quatenus interest me non fecisse quod conuenit, vt hic. Quandoque reperitur interesse fieri quod cõuenit, tñ res data nõ est

a repetibilis: tũc cõdictio ob causam nõ potest dari. quia non est repetibilis res: tunc actio præscriptis verbis nõ potest dari ad interesse, quatenus interest mea nõ fecisse: qa habet aliud interesse quod in ea venit, scilicet quatenus interest mea fieri qd conuenit: ideo datur actio de dolo: vt l. cũ proponas. C. de dolo. Qñq̃ nõ repetitur interesse fieri quod cõuenit, sed res data est repetibilis: tũc nõ datur actio de dolo, nec præscriptis verbis: sed cõdictio ob

3 causam. l. si tibi decẽ. j. eo. † Vltimò opp. q ius patronatus debeat æstimari: vt ã. de

c act. emp. l. idemq̃. in ꝓfin. aliàs l. Titius[c]. la prima. Sol. vt in gl. & no. q qñ quis manumisit suo arbitrio: tunc iuspatronatus est æstimabile. Qñ verò quis manumisit alterius voluntate: tũc iuspatronatus nõ potest æstimari. Ita loquitur hic. & j. de leg. j. l. planè. la ij. §. fi. & l. seq. quod no. & c.

1 ☞ *Error in nomine contractus quòd non uitiet contractum.*

2 *Si in libello narratur & concluditur in aliquo contractu innominato, & in fine dicatur, & ad hoc propono actionem ex empto, quòd libellus non uitietur.*

3 *Si appello syndicum, qui est procurator, quòd ista nominatio non uitiet.*

d 1 INsulam. [d] Error in nomine cõtractus, † nõ viciat cõtractum. h. d. Simile no. in l. si olei. C. locati. Et sic facit ad multa. Pri-

2 mò q si narratur † in libello, aliqs contractus innominatus: & cõclusio aptè sequetur: postea diceret, & ad hoc propono actionẽ ex empto: q propter hoc libellus nõ vitiaretur. & dixi in l. j. circa fi. magnę d glo. ã. de edẽdo. & est opi. Inno. de qua ibi

3 dixi. † Itẽ nota q si appello[e] illũ syndi-

e cum, qui est procurator: & si in hac appellatione erratur, ista appellatio non habet vitiare. vt dixi tibi in l. j. §. j. ã. qd cuiusq̃

f vniuer. nomi. & hoc valet[f] ad similia, &c.

1 SI tibi decem. † Vbi cessat interesse fieri quod conuenit, recurrimus e ad cõdictionem ob causam. h. d. quod no. & dixi. ã. eo. l. naturalis. in fi. Not. ex hac lege q ista actio præscriptis verbis potest[f] directo intentari ad interesse.

1 ☞ *Actio præscriptis uerbis ut fiat quod conuenit, quòd oriatur ex contractu do ut facias & des.*

2 *Ius datur ad repetendum illud, quod est datum uel eius æstimationem.*

3 *Seruus datus pro torquendo, si reperitur in maleficio nõ redditur.*

1 SI dominus. † Vbi est do vt facias & des g oritur actio pscriptis verbis vt fiat qd cõuenit. h. d. quam legẽ no. & no. quod

2 dixi in summario. † Itẽ nota q ad repetẽdũ illud qd est datũ, vel eius æstimationẽ, cõpetit actio præscriptis verbis, qñ hoc

3 est actũ. De hoc plenè in l. j. de do, vbi glo. tãgit. † Item nota q si trado tibi seruũ torquendũ pro maleficio, intelligitur q non reddas si est repertus in maleficio. quod est notandum.

1 ☞ *In actione præscriptis uerbis concluditur ad interesse, & etiam quòd præstetur quod est promissum.*

g QB eam causam. [g] Liberatus ob causam conuenitur hac actione, vt fa-

1 ciat quod conuenit. h. d. † Nota q in actione præscriptis verbis non solũ potest concludi quod cõdemnetur ad interesse: vt l. si tibi. ã. eodem sed etiam potest concludi quòd

☞ POMATES. ¶ Iliti cõtractus. Vide Barto. consil. cliiij. colum. iij.

¶ In istis. Si in cõtractu innominato fuerit appositũ nomẽ cõtractus nominati: ad de Bal. in l. j. in j. col. C. de rerum permu.

b ¶ Titius. Et ibi Bar. & vide Bar. & doct. in d. l. cum proponas. qñ ius patronatus sit æstimabile, vide tamen d. l. cũ proponas. in fin. j. col. C. de dolo. & in §. quod si faciã. ã. ead. l. & per Pau. de Leaza. in cõmẽ. c. no bis. de iure pat. in fin. vj. colum. & ibi etiã quid in iure patro. ecclesiæ.

c ¶ Insulã. Pro intellectu Bar. & limitatione huius legis, vide Bar. in l. si quis antẽ. j. de acqui. pos. Itẽ facit iste tex. q si in cõtractu locationis & conductionis apponatur verbũ, vendo, nõ tũ mutatur natura cõtractus: quia est verbũ generale. l. statuliberi à cæteris. §. Quintus. de statulib. & expresse allegat istũ tex. Bal. in l. ij. C. cõmo. & istum tex. etiam Bald. in l. j. in ij. colũ. C. de rerum permu. Bar. in l. naturalis. §. pen. in fin. ã. eo. per Bal. in rubri. C. de iure emphy.

☞ POMATES. ¶ Insulã. Ad hanc l. vide Alex. in l. si constante. in j. col. ff. solumat. & cõsi. cc. col. ij. vol. ij. Bar. in l. si quis ante. j. de acquir. pos. Alex. in l. j. colũ. v. de lega. j. & in l. naturaliter. §. nihil cõmune. j. de acqui. pos.

☞ POMATES. ¶ Si appello. Vide Alex. consi. xliiij. col. ij. volu. ij.

¶ Valet. Intellige tamẽ vt per Bart. in l. si quis ante. ff. de acquirẽ. pos. & adde bonum tex. in c. cõstitutus. de reli. do. qui reputatur sing. no. Bal. in l. fi. C. de vsu. & Ioan. And. in tit. de instru. edit. §. porro. in vlti. col.

g ¶ Ob eam causam. Vide quod not. Bar. in l. quãuis. C. de transactio.

a ¶ Si tibi rem. Iſtum tex. tene menti; qa eſt multum magiſtralis. cui adde que no. in l. ſi paſcenda, C. de pac.

b ¶ Si tibi areæ. Allegat Bar. no. in l. ſi paſcenda, C. de pact. vbi glo. not.

c ¶ Qui ſeruãdarum. in fin. huius. l. &c. & Bal. il. ex plecito. maximè i iiij, q. C. de rerũ permu, & ibi etiã i vj. q. ponderat iſtũ tex. p no. p Bar. in l. j. in vlt, col. ſ. de condi. ex leg.

d ¶ Permiſiſti. In princi. huiꝰ vide ꝓ dixi in l. iuris genti. §. ſed cũ nulla. ſ. de pac. et Bal. in l. ex placito. in ix, q, C. de rerũ permuta.

e ☞ POMATBS, ¶ Si cum vnũ. Vide Rom. ſingu. xxxviij, aliàs xxxix.

f ¶ Si quis. Ad ſi. huiꝰ §. vide Bal. in l. j. C. de inſti. et ſubſti. ſub cõdi, fac,

g ¶ Quoties, Et ad hu ius intelligentiã vide Bart. in l. ſed & ſi me putem. §. j. circa. finẽ. ſ. de cõdi. ind, & in rub, ſ. eod.

præſtetur quod eſt promiſſum: vt dixi in l. naturalis. §. j. ſ. eo. Oppo. de l. ſi quis accepto. ſ. de cõdi. ob cauſam. Sol. per hanc actionem non reſtauratur obligatio prima: ſed per condictionem ob cauſam, ſicut ibi. & iſta eſt vera.

Artis. Iſta lex & ſequẽs nõ loquitur de actione præſcriptis verbis vel in factum, quæ oritur ex contractu, ſed ex quaſi contractu vel delicto. & breuiter hoc intendit, Cautio omiſſa repetitur per actionẽ incerti, & actionem in factum, &c.

Via. Vbi deficit lex Aquilia, ſuppletur actione in factum. hoc dicit.

Si vir vxori. Actio præſcriptis verbis datur vt fiat quod cõuenit in pacto incontinẽti appoſito. h. d. Opp. ad l. par tis. ſ. eo. ꝓ imò detur condictio incerti, vt ſ. de vſufructu, ea. re. quæ vſu conſu. l. hoc ſenatus. §. ſi pecunię. Glo. ponit plures ſolutiones. Tu dic tres caſus. Quãdo ꝓ traditur res quæ eſt eius, qui debet vſumfructum, & durat eius: vt qñ debetur vſufructus rei immobilis: & in illo caſu ſi tradita eſt ſine cautione, poteſt vendicari, & agitur condictione incerti: vt lege ſi vſufructus, vſufruct. quemadmo. ca. Qñ ꝓ traditur ea res, quæ eſt eius, qui debet vſumfructum, tamen eius non durat: & tunc ſi traditur ſine cautione, nõ poteſt vendicari: ſed ageret condictione incerti: vt dicta lege hoc ſenatus, §. j. Quando ꝓ traditur res, quæ nunquã eius fuit qui debet vſumfructum: & tunc agitur præſcriptis verbis, vel in factum actione, vt hic, &c.

a **Si tibi rem.** [a] Si res vendenda tradaẽ certo pretio, vt ſuperfluum lucretur vẽditor, hac actione agetur. h. d.

b **Si tibi areæ.** [b] Vbi res ad meliorandum traditur, vt quod melioratur diuidatur: ſi dominiũ transfertur in totũ, erit actio præſcriptis verbis: aliàs ſi dominium nõ transferẽ in totum ſed in partem, tũc erit ſocietas. h. d. quem caſum nota quia bonus, & tene menti, &c.

1 ☞ *Glandis appellatione continentur omnes fructus.*

c **Qui ſeruandarum.**[c]

Si glans. Actio de paſcuis pecorum nõ habet locum quãdo fructus mei, qui cadunt in alieno, depaſcantur ſed ad actionem in factum re-
1 currit. h. d. †Nota ꝓ appellatione glandis, continẽtur omnes fructus: vt l. j. j. de gland. le, Et de iſta actiõe dic vt l. pe. C. eo. & lo, in arbore. &c.

1 ☞ *Actio præſcriptis uerbis quòd competit ex facto ut des, ubi ex facto quæritur commodum aduerſario.*

2 *Idem ſi conuentio fiat per ſi, licet propriè non ſit contractus innominatus.*

Solent. Pretiũ cõuẽtũ pro indicãdo furẽ põt peti actione põſcriptis verbis niſi dolus indicã-
1 tis interuenerit. h. d. †Nota ꝓ ex facto vt des, vbi ex facto quæriẽ cõmodum aduerſario: cõpetit actio præſcriptis verbis vt vidiſtis in l. naturalis. §. qd ſi faciã. ſ. eo. Secũdo no
2 ta ꝓ † licet conuẽtio fiat per ſi, oritur actio præſcriptis verbis: non tamen eſt tunc propriè contractus innominatus, vt dixi ſ. eo. l. naturalis. ſecundo reſponſo. & ſ. de pactis. l. ſi intra.

Permiſiſti. Ex cõtractu, facio & do vt facias, oritur actio præſcriptis verbis: niſi datum fuerit propter pecuniam: & ſic caderet in emptionem. h. d. Oppo. de l. ſi cum mihi. ſ. de dolo. Solue vt in gloſ. plenius in l. qui ſaxum. j. de dona. &c.

d **Permiſiſti.** [d] Ex facio vt des, vel do vt facias, ſi aduerſario nihil qriẽ nõ cõpetit actio põſcriptis verbis, ſed de dolo. h. d. qd no. multũ: qa facit ad materiã l. naturalis. ſ. eo. dicit gl. ꝓ hodie haberet locum cõdictio ex lege. Iſtud ĩtellige qñ pmiſiſti mihi animo donãdi: vt dicit gl. & lic ex facto tuo mihi nihil quæriẽ. Secus ſi pmiſiſti ꝓpter tua cõmoditatẽ: vt quia dediſti mihi fundũ ſolũ: quia vtilitas tua eſt ꝓ fundus iſto anno laboreẽ & diffodiatur: tunc datur præſcriptis verbis. Et no. iſtũ §. quia cõtinet quotidiana & bona, &c.

Si gratuitam. Si conceditur habitatio gratuita, agitur præſcriptis verbis. h. d. quod principium declara vt in gloſ.

1 ☞ *Contractus dicitur celebratus gratia eius qui rogauit.*

Si margaritas. Aut res daẽ vẽdenda gratia vẽditoris: & ſuſceptor teneẽ de dolo & lata culpa. Aut daẽ gratia ſuſceptoris: & teneẽ etiã de leuiſsima. Aut gratia vtriuſq: & de leui teneẽ: & eiꝰ gratia cõtractus diciẽ celebratꝰ q rogauit. h. d. quẽ caſum. not. Nor. ꝓ eiꝰ † gra-
1 tia cõtractus, diciẽ celebratꝰ, q rogauit, hoc ĩtellige, ſi ille q eſt rogatꝰ, nõ habebat ꝓpoſitũ hoc faciẽdi. pbaẽ. j. in l. rogaſti. ſi cer. pet. Ad iſtã legẽ opp. de l. j. ſ. ti. ij. Sol. dic ꝓ hic fuit dictũ ꝓ reſtituanẽ margaritę aut pretiũ earũ dũtaxat. Vel dic ꝓ eſtimatio hic fuit facta ꝓ quãto vẽdereẽ, nõ eo aio ꝓ emptionẽ faceret vel faceret trãſire periculũ: & ibi ſecus: qd dic vt ibi dixi.

Si rẽ tibi. Si res daẽ inſpiciẽda, & ignoraẽ vbi ſit: ad hac actionẽ recurriẽ, vel alijs actionibus põt agi. Et in hac actiõe venit culpa, habita cõſideratione eiꝰ, cuius gratia ſit celebratꝰ cõtractus. h. d. qd no. &c.

e **Si cũ vnũ.** Si cõmodo vt cõmodes, agiẽ põſcriptis verbis: qa cõmodatũ iſtud non eſt gratuitum.

Si cum mihi veſtimenta. Is, cui res inſpiciẽda conceditur, de caſu fortuito non tenetur. h. d.

f **Si quis.** [f] Qui accipit rẽ ab vno dãdam alteri in cauſam certæ victoriæ vel in aliũ euẽtũ, actione præſcriptis verbis dare teneẽ. h. d. cũ l. ſeq. Opp. ꝓ nõ debet agi præſcriptis verbis ſed actione depoſiti ſequeſtrati: vt l. licet. ſ. depoſiti. Sol. illud verũ, qñ duo depoſuerũt eandẽ rem. Secus ſi vnus tm̃ deponit rẽ, in qua cõſtabat aduerſariũ nullũ ius habere, vt j. l. pxima. Et oportet intellẽgere iſtũ §. qa iſte, q vult agere præſcriptis verbis, erat pſens qñ depoſitũ fuit factũ ſub eo pacto: alias cũ eo nil eſſet cõtractũ: & ſic nõ haberet actionẽ põſcriptis verbis: vt l. cõſenſu. & qd ibi no. j. de act. & obli. l. j. ſ. de cõtrahẽ. emp. in fi. Quærit gl. qd ſi ſtat ꝑ aduerſariũ ꝓ nõ põſteẽ. Dicit gl. ꝓ pinde eſt habẽdũ, ac ſi viciſſet q ſe ingerit. Gl. bene dicit dũ dicit ꝑ aduerſariũ nolẽtẽ facere qd cõuenit. Sed ſi aduerſariꝰ veniret ad bellũ, licet ſibi facere qcquid põt vt vincat & alius ſuccũbat: vt l. in executiõe. §. fi. & ibi no. de ver. obli. Et iſta ſunt vtilia ſcire in ptibꝰ illis, vbi admittiẽ duellũ. Et eſt pulchra materia ad determinationẽ q̃ſtionis duelli.

Rogaſti. Si res vẽdẽda daẽ vt pretiũ in mutuũ conuertatur: ſi nõ vẽditur, vel pretium nõ recipitur, actione præſcriptis verbis agiẽ. h. d. De quo dic plenè vt not. in l. rogaſti. ſ. ſi cert. peta.

Si prædium. Opp. ꝓ tale factum non conſueuit locari: vt l. naturalis. §. at cum do. ſ. eo. Solu. debes intelligere ꝓ tunc fuit locata res ipſa, & nõ factum pignoratitium fuit locatum, &c.

Apud Labeonem. Qui rem experiendam recepit quicquid ex re interim lucratur, domino reddere debet, &c.

Itẽ apud. Si res datur experiẽda, emptione facta datur actio ex vẽdito. aliàs põſcriptis verbis. h. d. &c.

Si cum emere argentum. Is, cui res inſpiciẽda daẽ, non tenetur de caſu contingente cũ reportatur: ſed de dolo & culpa hac actione tenetur. h. d. quem caſum no. &c.

g **Quoties.** [g] Hic tractat gl. vnã materiã, de qua plenè ꝑ doc. in l. ex placito. & dixi plenè in l. j. ſ. de cõdictione ex lege. & hic reperitur vna diſtinctio, quæ multa dicit, ſed non dicit veritatem.

Si tibi

a **Si tibi polienda.** [a] Si ſuſcipitur opus faciendũ gratis, eſt mãdatũ: ſi per mercedem in pecunia, eſt locatio: aliàs eſt cõtractus innominatus. hoc dicit.

Vo. Habuiſtis ſuprà de eo qui recipit rem inſpiciendam volẽs eam emere: hic de eo qui recipit eã inſpiciendã cauſa delectationis vel cognitionis: quo caſu de culpa tenetur, & præſcriptis verbis agitur.

Itius. Si pecunia datur, vt ex eius vſuris tributa dãtis ſoluãtur, cõtractus innominatus eſt: ideo actione præſcriptis verbis agitur: & periculum pecuniæ ad recipientem nõ pertinet. hoc dicit.

b **Si operas.** [b] Si operæ pro operis dãtur, hac actione agitur. hoc dicit.

Incipit liber xx.

De pignoribus, & hypothecis. *Rubrica.*

Glo. continuat: dic vt in ea. Quæro quare Iuriſconſulti ponunt iſtos tres titulos de pignoribus ſeparatos à titulo de pignoratitia actione. Glo. hoc examinat in prima conſtitutione huius libri. §. tertij. Dic vt ibi quam glo. no. bene, &c.

1 ☞ *Obligatio bonorum quòd porrigatur ad præſentia & futura, etiam ſi non dicatur, ſuorum uel ad ſe ſpectantium.*

LEX I.

Conuentio. Obligatio generalis porrigitur ad bona præſentia & futura, ſed obligatio certæ rei non contrahitur etiam in illa re poſtea debitoris effecta, ſi creditor ſciens fuerit. h. d. Et nota hoc principiũ: & in prin. poteſt caſus poni duobus modis. Primo ꝓ recepta ſit obligatio bonorũ preſentium vel poſtea quæſitorum quaſi dicat poſſunt obligari bona preſentia & futura. Secundo modo põt legi, ꝓ receptũ eſt: hoc eſt determinatũ & approbatũ eſt, ꝓ obligatio generalis bonorũ porrigitur etiam ad bona poſtea quæſita, & exponiẽ vel, pro etiam, ſecundũ vtranq; lectu. Et iſta videtur verior, vt patet ex ver. ſeq. qui aduerſatur ad illud vbi loquiẽ de iure poſtea quęſito an veniat in obligatione primæua. Secundũ hoc nota ex
1 illo principio, † quòd obligatio bonorum licet nõ adijciatur ſuorum vel ad ſe pertinentiũ, porrigitur ad omnia præſentia & futura. Caſus eſt hic. Sed ſi illud adijceretur, nullum eſt dubium: quia caſus eſt in l. fi. C. quæ res pig. obli. poſ.

Inſpecie. Textus eſt clarus. Oppo. de pign. act. l. rem alienam. Solu. tex. tollit cõtrariũ: quia ibi res aliena fuit obligata ignoranti: hic ſciẽti. Ratio, quia qñ creditor fuit ſciens, debitor nõ eſt obligatus creditori cõtraria pignoratitia: quia eum nõ decepit: & ſic nõ intereſt debitoris ꝓ illa res veniat in obligatione. Sed quando creditor ignorauit: tũc debitor tenetur cõtraria pignoratitia: vt l. tutor. §. contraria. ſ. de pig. act. Dixi plenè in d. l. rem alienã. & ideo gl. vt iſta materia ſit clara, ſic diſtinguit ſatis plenè. Quando certa ſpecies obligatur, aut obligat quis rẽ ſuã: & tenet obligatio ſine dubio. Si alienã, ſi quidẽ ſibi debitam, obligatio tenet: vt j. qui po. in pigno. habe. l. iij. §. cum ex cauſa. Et hoc hic innuitur in tex. dicit gl. quod intellige ꝓ anteq; illius rei dominiũ ſit quæſitum debitori, creditor habet obligatũ illud ius. quod debitor habet pro re: poſt rem debitori quæſitam erit obligata ipſa
c res, vt d. l. Si verò non eſt debita[c], ſed habet ius in re, ſimpliciter tenet obligatio: vt l. grege. §. ij. & iij. & l. ſi ab eo. j. eod. Dicit glo. iſtud intellige quòd valet obligatio in eo iure quod ibi habet debitor: ſed ſi poſtea ipſi debitori quæreretur perfectũ dominium: tũc ſi quidẽ quæreretur ex cauſa dicti iuris quod habebat in re, veluti quia habebat Publicianam, & vſucapiebat. compleuit vſuſcapionẽ. vel erat ſibi obligata pro debito: & fuit tradita ſibi in ſolutum, vel quocunq; modo illius iuris occaſione ad eũ peruenerit, ipſa res erit obligata. vt dictis legibus. d. l. cùm in fundo. §. ſi fundus. j. de iure do. Si verò debitor quæſiuit dominiũ ex alia cauſa prorſus ſeparata ab illa tũc nõ video quare debeat illa res in obligationẽ incidere: ſed erit idem ſicut qñ ſimpliciter obligatur res aliena. Si verò non erat debitori debita, nec habebat ius in re: & tũc aut eam obligauit ſub cõditione cũ ſua erit: & nõ eſt dubiũ ꝓ tenet obligatio exiſtẽte cõditione: vt l. ſi fundus. §. aliena. aliàs §. ſi ea res. j. e. Aut obligauit eã ſimpliciter: & tũc aſſumo vnum caſum poſitũ in fi. glo. Aut dñs ratũ habuit: & obligatio cõfirmaẽ: vt l. ſi fundus. §. j. j. eo. & l. aliena. ſ. de pig. act. Aut dñs ratum non habuit: & tunc aut creditor fuit ſciens, & nõ confirmaẽ etiã dñio quæſito poſtea, vt hic. Aut fuit ignorãs: & cõfirmatur quo ad vtilẽ hypothecariã: vt d. l. rẽ alienã. de pig. acti. Ratio, quia debitoris intereſt, vt dixi: & ideo puto ꝓ qñ obligauit rem alienam ſcienti, ſi obligaſſet ſe expreſsè, quia dñs ratificaret, vel alio modo, ita ꝓ ipſe teneretur ſi res in obligationẽ nõ incideret: tunc ſi poſtea per debitorẽ queratur dominium, res incideret in obligationẽ quo ad vtilem hypotheca riam: vt d. l. rem alienã. Vbicũq; autẽ dixi obligationẽ nõ valere dominio poſtea quęſito, dico creditorẽ poſtea habere retentionẽ ſi poſsidet, vt hic. Sed cõtra hoc opp. j. eo. l. cum vitiosè. Glo. non ſoluit hic, nec ibi. & dic ꝓ ibi nõ valuit obligatio: quia res nõ erat debitoris. ꝓ vitium eſt purgatum, quia eſt effecta eius: ideo datur retentio: ibi verò obligatio fuit vitioſa ex alia cauſa, quę purgata nõ eſt: & ideo retentio nõ datur.

Item opp. ꝓ datur vtilis hypothecaria quãdo dominium eſt effectum debitoris: quia debitor nõ poteſt referre quæſtionẽ dominij: vt l. j. §. ſi prędo. ſ. depoſi. & l. ita vt ſi fur. ſ. cõmo. Sol. quidam hoc fatentur ꝓ hypothecaria nõ cõpetit cõtra extraneos, ſed cõtra ipſum debitorẽ ſic. Iſta opi. videtur contra iſtũ text. & ideo dicendum & nec contra ipſum debitorem detur. Non obſtant cõtraria: quia ibi loquitur quãdo ageretur actione perſonali ex eo contractu: hic verò quando agitur hypothecaria in rem: quo caſu poteſt referri quæſtio dominij: vt not. in d. l. ita vt ſi fur. ſ. commo.

Seruo. Obligato ſeruo, non intelligitur obligatum peculium tunc vel poſtea quæſitum: ideo per creditorem non poteſt vendi. hoc dicit.

1 ☞ *Separata cauſa dominij facit ne res in obligationem incidat: nõ autem extinguit obligationem iam contractam.*

2 *Ratio quare ius pignoris non uſucapitur triennio, ſed maiori tempore præſcribitur, & ipſa res pignorata ſic.*

3 *Poſſidens rẽ obligatam decennio bona fide præſcribit etiam contra hypothecariam.*

4 *Si creditor auocauit rem ab uſucaptore per hypothecariam, an debitor poſſit illam recolligere.*

5 *Vſucaptor an à debitore qui rem à creditore recuperauit poſſit eam uendicare: & quale remedium habeat debitor contra uſucaptorem.*

6 *Ius retentionis quòd durat etiam ſi principale debitum ſit ſublatum.*

Cum prædium. Difficilis. §. eſt, & breuiter. h. d. Fundo obligato nõ veniũt in obligatione fructus à bonæ fidei emptore poſtea pcepti: & vſuſcapio triennij ius pignoris nõ extinguit. h. d. Primo ponit dictũ. Secundo ponit vnã obiectionẽ ad dictũ. Tertiò illi reſpõ
1 det. Secũda ibi: pignoris. Tertia ibi: qd in fructibus. † Nota ꝓ ſeparata cauſa dominij põt facere ne res in obligationẽ incidat: nõ aũt põt extinguere obligationẽ iam cõtractã. Opp. ꝓ nõ ſit neceſſaria cõuẽtio de fructibus: vt l. in prædijs. j. titu. j. Sol. fateor. & ſubaudi, maximè quia ex abundantia fuit dictum. Opp. ad fm dictum C. ſi aduer. cre. l. j. & ij. Sol. hic loquitur in vſuſcapione triẽnij, quę ius pignoris nõ immutat: vt hic, & l. iuſto. §. nõ mutat. j. de vſuſca. & l. vſuſcapio. C. e. ibi lo
2 quiẽ de præſcriptione decem vel viginti anno. † Sed quæro quæ eſt ratio. dicit gl. hic & in l. vſuſcapio. C. e. & in l. j. C. ſi aduer. cre. quia per vſuſcapionẽ quæritur dñium: vt j. de vſuſca. l. vſuſcapio. ꝓ dñium eſt ſeparatũ à cauſa pignoris, vt hic. Sed per præſcriptionẽ longi temporis paratur hæc exceptio, quæ ita cõpetit in hypothecaria: ſicut contra dominum. ita dicunt glo. Sed Pet. de Bella perti. qui dicit ꝓ etiã per præſcriptionẽ quæritur, vt in auẽ, niſi. C. de bo. ma. & ibi per doc. dicit quòd

a ¶ Si tibi polienda. Et iſtum text. in fi. multum pondẽrat no. Bart. in l. ſi. in j. q. C. de cõtrahen. emptio.

b ☞ POMATBS. ¶ Si operas. Vide Panor. cõſil. xlv. in j. col. ij. volu. Feli. in c. cum Bertoldus. vij. colũ. verſi. tertiò limita. de re iudi. & in c. ſequen. iiij. col. & in c. quãuis col. iij. eo. tũtu.

c ¶ Non eſt debita. Ad de Bart. & doc. in l. cũ res. C. ſi aliena res pig. da. ſit.

a ¶ Decem annis. Ad de Bald.consil.ccxxiij.incipit.illustris dominus vbi dicit quòd si super re præscripta interpositum fuit decretum,quòd non requiratur bona fides. iij. lib. est & an talis ꝓscriptio currat mulieri ignoranti hypothecam,vide Bal.consil.ccccl v.iiij.lib.

b ¶ Separētur. Vide C. de pig.act.l.nec creditores. an à creditore possit referri quæstio dominij.

c ✠ POMATES. ¶ Si superatus. Vide Roma.consi.cccxj.& Cep. cautela xxviij. ij.colum.Feli.in versi. si ponit cap.cum Bertoldus.in viij.colum. & se.de re iudi.

d ¶ Passus est. Vide quod not.glo.& Bartol.in l.ab executore. §.j. de appel. & glos. in l.si ideo. in princi. de euict.sed glos.in d. l. qui repudiantis. in glos. parua, in versic. non respondetis. & ibi Barto.videtur velle contrarium, dicens quòd sententia non præiudicat, sed acta sic; & ex illis actis iterum poterit iudicari illa glos.ibi nō probat:quia loquitur quo ad litē cōtestatā.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Esse vera. vide Alexand.consil.lxj. colū. iiij.volu.ij.

f ✠ POMATES. ¶ Contrahitur. Ade concor. per Felin. capi. penulti. in iiij. colum.de re iudi. Vide Ro.consi.cccxj. & Alexand.xvj.colū. & volumi.ij.Socī.cclvj. colum.iij.

f ¶ Contrahitur. Vide glo.in cap.j.de censib.in vj.& per Ioan. And. qui enumerat xxxviij. casus. Et adde quòd omnia acta debēt próbari per scripturam capi. quoniā contra.de probat.Sed Innocen. ibi in fi. tenet cōtrarium.& notatur in l.ne in arbitris.per Baldum in l. secunda. C. de eden. Idem est in missione in possessionem authoritate iudicis.Barto.in l.curent.de testi. & no.Barto.in l.fina. in fi.C.de edict.diui.et vide Bartol.in l. curent.de testi. Intellige tamen vt notat Bart. in l.j.§. sufficit. de secun.tabu. Et ad prædicta vide Bald.ponē tem regularē doctrinam & nota. in l. gesta.C.de re iudi.Et an statutū,requirat scripturā,vide in l.digna vox.C.de legi.& in l, humanum.eo.titu.& contractus alienationis rei ecclesiasticæ requirit scripturā.l. iubemus.§.sanè omnes.

est ratio quæ ponitur hic in text.cū enim ius pignoris sit separatum à dominio: ad acquisitionem vnius non sequitur acquisitio alterius. Et si dicis,quare secᵗ in præscriptione decem anno? Rñdet ipse: quia illud est tempus sufficiens ad præscribendum contra hypothecariam.nō ergo excipitur contra creditorem ex eo quòd acquisiuit possessor dominium per decennium:sed ex eo ꝙ præscripsit contra obligationem. Et si dicas quare constituitur maius tempus ad præscriptionem contra ius pignoris quàm ad vsuscapionē ipsius rei mobilis pignoratæ? Respondeo, dicit ipse,quòd ius pignoris est quoddam ius incorporale. Sed certè etiam dominiū est ius incorporale:ergo est ratio,qa sic placuit:vt l.non omniū §.de legi.& hoc vult text.hic,ibi:nec vsuscapione perimi placuit. †Ex prædictis concluditur quòd si quis rem obligatam possederit decē annis[a] bona fide, præscribit etiam contra hypothecariam.& tenet hic glos.magna, & in l.vsuscapio.C.eo. †Venio ad glos. magnam,quæ est difficilis.Primo quero: si creditor ab vsucaptore rem per hypothecariam auocauit: an debitor poterit eam recolligere. Dicit glo.ꝙ sic,& bene. Idē tenet glo.in l.vsuscapio.C.eo. †Sed tunc quæro postquā rem recuperauerit debitor,an vsucaptor à debitore poterit eam vendicare. Dicit gl.ꝙ sic:& bene dicit.Idē dicit in d.l.vsuscapio. C.eo. Sed quæro,quale remedium habeat debitor, vt vsucaptor ab eo rem vendicare nō possit. Dicunt quidam, faciat debitor sibi cedi à creditore ius suum: & sic poterit retinere,sicut ipse creditor. Istud remedium tenet glo.in l.vsuscapio.sed hoc reprobat per rationes hic positas.Cy.etiam in d.l. vsuscapio.reprobat hoc consilium. Mihi videtur istud cōsilium esse validum. Nil enim repugnat ꝙ† debitum principale sit sublatum, tamē ius retentionis durat: vt probatur in l. debitor.j. ad Trebel.& l.ex sextante.§.Latinus.j.de excep.rei iudi.& l.sancimus.§.licentia.C. de iur.delibe.& l.j.C.si antiqui.cre. pign.ven.& sic erit casus in quo cederetur hypothecaria sine principali,licet gl.videat dicere contrarium in l.fi.de hære.vel acti.ven.quòd plenè examinaui in l.fideiussor obligari. in prin.de fideiuss.illi tamen qui dictum remedium reprobant,dant aliud cōsiliū: ꝙ debitor rem ꝓ debito creditori dimittat,& illud qd̄ plus valeret,soluat sibi creditori.Ita dicit glos.hic in l.vsuscapio.C. eo. Istud nō videtur bonū cōsilium:quia dare in solutum est vendere: vt l.fin.j.ex qui.cau.in pos.ea.& l.litis æstimatio.j. ꝓ emptore.Si ergo debitor vēdit rē alienā: ergo ille dñs,qui suscepit, poterit pretiū repetere vtili nego.gesto. Sed respōdeo, actio negotiorū gestorum competit & reperempta,vsucapta vel præscripta,vt ibi no.in l.mater.C.de rei ven.sed hic neutrū istorū est:sed impeditur dñs vēdicare ꝓ pter ius pignoris ꝙ præcessit ius siue dominiū:ergo nō habet actionē neg.gesto. Sed contra istud remediū etiā opp.quia ſm hoc cogereē creditor accipere in solutum rē alienā.Rñdeo ꝙ hoc remediū habet locū creditore tm̄ volēte,nō eo inuito.Sed si creditor nollet qd̄ erit remediū? Rñdeo ꝙ creditor vendat alicui pignus hoc acto ꝙ ad illū emptorē transeat ius retentionis vigore illius obligationis:qd̄ fieri pōt, vt l.j.C. si antiqui.cre.pig.ven. quicquid dicant doct.in l.vsuscapio.C.eo.& hoc cogeē creditor facere,vt l.quāuis.§.de pig.act. Venio ad vltimā gl. magnā,& opp.fundus fuit debitoris: ergo & fructus q pars fundi sunt,vt l.fructus pendētes.§.de rei ven.Sol.dato ꝙ fructus prout sunt pars fundi,fuerūt debitoris:tn̄ nō prout sunt fructus: & ideo si separētur[b] à bonæ fidei possessione nunq̄ fuerūt debitoris:& nunq̄ in obligationē inciderūt. Opp.de l.si cut.in prin.qui.mo.pig.vel hypo.sol.Solu.dic vt in gl. Item opp.de l.iij.de oper.ser.Solu.aliud in iure pignoris. vt hic,& l.iusto errore.§. nō mutat.j.de vsuscap.aliud in opera, vt ibi. Rationem ponit gl.in l.locum.§.proprietarius.§.de vsufruc.

b ✠ POMATES. ¶ Obligatiōe. Pro intellectu hui⁹ legis vide de Mathesi.no.cxxxvj.Facit text. l.j,ff.de offi.eius.& p. Lāce. ij.tit. Vide Dy. in c. i gñali cōcessione. de re.iur.in vj.Ro. sing. cxxv.& sing. ccxxxviij.in obligatiōe generali nō veniūt fructus.Feli.c.q̄ in.ecclesiarū.in iij.col.de constitu.Alex. cōsi.xvj.i fi.ij.volu.Itē veniunt pœnalia.latiᵗ ꝓ Barba.cōsi.xij.ix.colū. ij. vol. & cōsi.xxx.in ij. col.ij.vol.Itē in gñali sermone nō veniunt inimici vel odiosi, ꝓ Barba.l.si qs sub cōditiōe.ff.de cōdi. ſtti. ad prædicta Barb.cō si.xliij.in antepe. col. in vlt.no.Bar.in l.co dicillis.§.instituto.ff. de leg.ij.Et circa istā legē vide Ale.l.si constāte.in prin.i xv.col. ff.fol.ma.& i ea.l.§. si maritᵗ.& Bal.hic,& Alex.cōsi.ij.i.iiij. vo. & cōsi.cxxiiij.iiij.col. iiij.vol.Itē in ista obligatiōe venit ius agendi ad supplemētū legitimæ.Ita Fab.in repe.auē. nouissimæ, xxvj.col.de inoff.tes. & Bart.in l. gñali.§. vxor.j.de vsufr.leg. i fi.Alex.cōsi.xxx. col. ij.vol.v.Ro.cōsi.cccc xxxvj. vbi dicit, qd̄ clausula gñalis priui legij nō cōphēdit nō verisimilia,exemplificando vt per eum.

✠ POMATES. ¶ Si is q. Vide Alex. cōsi.cxviij.co.fi.volumi.ij.

c ¶ Habitādo. Adde & vide Bal.hic q ꝓ istū tex.dicit ꝙ si qs mutuat alicui certā quātitatē pecuniæ super aliqua domo: & illā habitat dicit fructū ꝓcipere.ꝓ istū tex. & istē dictū refert & se quiſ d.Ale.in cōsilio cxlj.co.pe.in fin.in v. vol.& ibi vide dicta per ipsum.

✠ P. PAV. P. ¶ Fructᵗ ꝓcipere.vide etiā Aret.in l.gerit col.x.de acqr.here.& Alex.cō si. clj. col.fi. in prin.vol.v..

d ¶ Passus est. Vide quod not.glo.& Bartol.in l.ab executore. §.j. de appel. & glos. in l.si ideo. in princi. de euict.sed glos.in d. l. qui repudiantis. in glos. parua, in versic. non respondetis. & ibi Barto.videtur velle contrarium, dicens quòd sententia non præiudicat, sed acta sic; & ex illis actis iterum poterit iudicari illa glos.ibi nō probat:quia loquitur quo ad litē cōtestatā.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Esse vera. vide Alexand.consil.lxj. colū. iiij.volu.ij.

f ✠ POMATES. ¶ Contrahitur. Ade concor. per Felin. capi. penulti. in iiij. colum.de re iudi. Vide Ro.consi.cccxj. & Alexand.xvj.colū. & volumi.ij.Socī.cclvj. colum.iij.

f ¶ Contrahitur. Vide glo.in cap.j.de censib.in vj.& per Ioan. And. qui enumerat xxxviij. casus. Et adde quòd omnia acta debēt próbari per scripturam capi. quoniā contra.de probat.Sed Innocen. ibi in fi. tenet cōtrarium.& notatur in l.ne in arbitris.per Baldum in l. secunda. C. de eden. Idem est in missione in possessionem authoritate iudicis.Barto.in l.curent.de testi. & no.Barto.in l.fina. in fi.C.de edict.diui.et vide Bartol.in l. curent.de testi. Intellige tamen vt notat Bart. in l.j.§. sufficit. de secun.tabu. Et ad prædicta vide Bald.ponē tem regularē doctrinam & nota. in l. gesta.C.de re iudi.Et an statutū,requirat scripturā,vide in l.digna vox.C.de legi.& in l, humanum.eo.titu.& contractus alienationis rei ecclesiasticæ requirit scripturā.l. iubemus.§.sanè omnes.

☞ Obligatio bonorum debet fieri ob aliquam obligationem principalem.
Item fit solo pacto.
Scriptura quando sit de substantia contractus.

f Contrahitur. [f] In cōtrahēda obligatione bonorū non requiruntᵗ solēnitates verborum sine scriptura: & magis fit scriptura ad probationem quàm ad obligationem.h.d. † Not.istum tex.primò ꝙ obligatio quæ fit bonorum debet fieri propter aliquam obligationem principalem, vt j.l.proxi. Secundò no. ꝙ fit solo pacto,vt §.de pact.l.si tibi.§.de pign. † Tertiò not. ꝙ scriptura non est de substantia contractus,sed magis fit ad probandū. Facit C.de proba.l.cum res. Ad istud opp. C.de fide instru.l.contractus.& de mand. princi.l.j. Solut. Fallit in casibus hic not. In eo tamen quòd excipit casum l.j.C. de iure emphy. sunt opi. quod dic vt ibi &c.

R Es hypothecæ. Pro qualibet obligatione possunt res obligari purè & sub conditione. hoc dicit.

O Bligatione. [a] In generali obligatiōe nō veniunt ea quæ quis non esset in specie verosimiliter obligaturus. hoc d.

S I debitor. Si duobus res simul obligatur in solidum, quilibet eorum contra extraneum vincit:sed inuicem melior est conditio posidentis: secus si res pro parte sit obligata. h. d. Opp. glo. j. de Serui.interdic.l.fina.Gloss.ponit solu. Dic ꝙ illud quod dicitur ibi, descendendum ad Seruianum ſ. vt in eo sit melior conditio posidentis.& sic concorda cum ista, &c.

S I is qui. [b] Administratores publici ciuitatis possunt res et bona ciuitatis obligare. h.d. Intelligit glos.verum esse si pecunia fuit conuersa in vtilitatem ciuitatis: vt l. ciuitas. §. si certum peta. Idem dicit gloss. in tutore & curatore & alio administratore priuato:vt in gloss.& c.

☞ Antiphona dicitur missio ex primo decreto id est præparatio ad secundum.
Missus in possessionem ex secundo decreto, non debet exire, donec soluatur sibi.
Fructus quando computentur in usuras.
Ex habitatione domus habitæ ex primo decreto quòd fructus videatur quis percipere.

Si antiphona. Aliàs §. si antichresis. Per missionem ex primo decreto contrahitur pignus,in quo potest insisti, donec debitū exoluitur: & eiectus habet actionem in factum.h.d. Nota qd̄ dixi in summario. Facit C.de præto. pigno.l.j, & antiphona † dicitur missio ex primo decreto, hoc est præparatio quædam:vt deueniatur ad secundum:vt habemus in Psalmis. Nota quod † missus in possessionem ex primo decreto non debet exire, donec soluatur sibi. Ad idem facit §.fami.erc.l.his consequenter.§.fina.j.de priuileg.credi.l. eum qui. In contrarium facit C.de bo.auth.

C.de sacrosan.eccle.& ibi Bald.ad fi.Cōtra tenet Bald.de iur.calū.in auē.hoc ius porrectum.eo.tit. Quid in gratia principis vel inferioris vel in legationibus,vide Bal.in l.si qua per calumniam.in iij.col.de epi.& cle.& quod not.in l.j.C.de mā.prin.& Bal.no.in l.humanū.ad fi.C.de legi.quid in emācipatione. de fide instr.& in l.post mortem.de adop.& in l.altius.& ibi Bald.C.de ser.& licet emphyteusis requirat scripturam. §. adeo. Instit.locati.cū simi.tū secus in feudo in quo sufficiūt testes pares,vt patet in vsibus feudorum. Ita decidit Bal.in ru. de cōdi.ex lege.in vlt.colū. Et adde ꝙ priuilegiū doctoratus pōt etiā probari per testes qui interfuerunt saltē publico cōuentui,secᵗm Bal. in l.si solēnibus. C.de fide instr.Et not. ꝙ emptiones pñt proponi sine scriptis,secū dùm Cyn.& Bald.in auē. hanc aūt. de non num.pec.& qd̄ ī.dixi in gratia principis,vi de qd̄ not. Bal. in l.fi. in fi.primæ col.C.sen. re.non pos.per Bal.in l.gesta.in ij.colū.de re a iudi. & ibi ponuntur multa in hac meteria de his quæ requirunt scripturam. Et adde ꝙ probatio solutiōis canonis publici, & similium reqrit scripturam l.j.& ibi not. C. de apo. publ.lib.x. Adde an in cōtractu alienationis rei ecclesiastice requirat scriptura, vide Bal.consil. cccxcix. incip. quidā prælatus.iij.lib.

a ¶ Obligatione. Concordat l.Lucᵗ.§.Imperatores. j. ad muni. Vide quæ scribo post Bal.in l.voluntas.circa fi.C.de fideicom.& quæ veniāt in obligatiōe gñali,addē ꝙ etiā non veniūt ea de quibus per Bar.in l.generali.§.j. de vsufru.leg. Adde qd̄ no. Instit.de actio.§. item Seruiana.in j.charta.& ideo cautela est ꝙ in instrumento apponas quis obligauit oīa bona sua præsentia & futura, etiam si essent supellectilia vel vestes propriæ personæ,vel suiveq̄ fuit alias res quæ specialem requirunt mentionē:arg.c. qui ad agendū. de ꝓcu.i vj.secᵗm Mathe. de Mat. in suis nota. dictis, not.cxliij.Tu ad ista vide nota. per Bart. in l.j.C. quæ res pigno.ob. poss.& ibi etiam per Baldum.

a ✠ P. PAV. P. ¶ Obligatione. Item non veniūt res ꝓhibitæ alienari. Vide Ale. cōsi.xvj. in ij. vol. Itē non veniūt res feudales, vide Alex. consil. cccxcj.in princ.vide etiam de prædictis & quid de bonis emphyteutæ Alex.in l.si constante.in prin.col.xiiij.ff.solu. mat. Et de emphyteuticis Alex.in l.si cōstante. in prin.col.xiiij.ff.solu.matr. Et de emphyteuticis idē dicit Pau.de Cas. consi. cxxxv.ad fi.Quòd aūt non veniāt res feudales, est textus expressus in c.si vasallus culpam.§.gñali.fi de feu.fue.contro.& in c.j.& ibi Bal.circa prin.de capi.qui cur.ven.& in c.j.in j.col.de ꝓhib.feu. alie.per Fede. vide bonis emphyteuticis & feudalibus,an veniāt in gñali obligatiōe,Mod.i cōm. i l.fi.de iure emph. Itē nō veniūt q̄sita ꝓ hæredē post mortē obligationis,vide Pau.cōsi. ccxcvj.i prin.& de materia Bertha.latē ī verbo gñalis i iij.col.ad fi.Bar.i l.co dicillis.§.instituto. de leg.ij.Itē ꝓ nō veniāt res prohibitæ alienari,ꝓ quā inci dereē in pœnā,vide ꝓ Com.aliqd cōsi.cōs.vlt.,ppe fi.Itē ꝓ nō veniāt feudalia sed bñ emphyteutica vide Ale.i d.l.si cōstā te.col.xij.ver.adde se cūdū Ro.Itē ꝓ ī obligatiōe gñali cōphendat ēt res sup qua fit cōtracᵗ?:puta venditiōis,& qiō obligantur pārtia & futura ꝓ emptorē,vide Alexā. cōsi.lx vij.vo.ij.co. vl.

b ✠ POMATES. ¶ Si is q. Vide Alex. cōsi.cxviij.co.fi.volumi.ij.

c ¶ Habitādo. Adde & vide Bal.hic q ꝓ istū tex.dicit ꝙ si qs mutuat alicui certā quātitatē pecuniæ super aliqua domo: & illā habitat dicit fructū ꝓcipere.ꝓ istū tex. & istē dictū refert & se quiſ d.Ale.in cōsilio cxlj.co.pe.in fin.in v. vol.& ibi vide dicta per ipsum.

✠ P. PAV. P. ¶ Fructᵗ ꝓcipere.vide etiā Aret.in l.gerit col.x.de acqr.here.& Alex.cō si. clj. col.fi. in prin.vol.v..

d ¶ Passus est. Vide quod not.glo.& Bartol.in l.ab executore. §.j. de appel. & glos. in l.si ideo. in princi. de euict.sed glos.in d. l. qui repudiantis. in glos. parua, in versic. non respondetis. & ibi Barto.videtur velle contrarium, dicens quòd sententia non præiudicat, sed acta sic; & ex illis actis iterum poterit iudicari illa glos.ibi nō probat:quia loquitur quo ad litē cōtestatā.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Esse vera. vide Alexand.consil.lxj. colū. iiij.volu.ij.

f ✠ POMATES. ¶ Contrahitur. Ade concor. per Felin. capi. penulti. in iiij. colum.de re iudi. Vide Ro.consi.cccxj. & Alexand.xvj.colū. & volumi.ij.Socī.cclvj. colum.iij.

f ¶ Contrahitur. Vide glo.in cap.j.de censib.in vj.& per Ioan. And. qui enumerat xxxviij. casus. Et adde quòd omnia acta debēt próbari per scripturam capi. quoniā contra.de probat.Sed Innocen. ibi in fi. tenet cōtrarium.& notatur in l.ne in arbitris.per Baldum in l. secunda. C. de eden. Idem est in missione in possessionem authoritate iudicis.Barto.in l.curent.de testi. & no.Barto.in l.fina. in fi.C.de edict.diui.et vide Bartol.in l. curent.de testi. Intellige tamen vt notat Bart. in l.j.§. sufficit. de secun.tabu. Et ad prædicta vide Bald.ponē tem regularē doctrinam & nota. in l. gesta.C.de re iudi.Et an statutū,requirat scripturā,vide in l.digna vox.C.de legi.& in l, humanum.eo.titu.& contractus alienationis rei ecclesiasticæ requirit scripturā.l. iubemus.§.sanè omnes.

☞ Seruitutes personales an possint pignorari.
Ius usufructus licet non possit uendi:uenditur tamen cōmoditas.

V Siusfructus. Seruitutes possunt pignori obligariᵉ secus in iuribus realibus vrbano prædio debitis. In rusticis verò idem. hoc dicit, cum l.seq. †Venio ad primum dictum de seruitutibus personalibus:& opp. hic dicitur ꝙ dñs proprietatis obligat vsumfructum. Cōtra. Aut eā cōstituitur vsusfructus pro hoc formalis:& non potest illud ius habere obligatum:quia suū est pignus:vt l.neque pignus.j.de reg.iur.Aut non cōstituitur sibi:& nō est:ergo in obligationem non cadit.Solu. Dico ꝙ per hoc non cōstituitur vsusfructus:sed illud quod est apud dominū ex hac obligatione transit in creditorem ſ.facultas vtendi fruendi.Item iusvēdēdi vsumfructū debitore non soluente,sicut ipse debitor idēque dñs potest vendendo vsumfructum transferre,licet non habeat,vt l.quod nostrum.§. de vsufruct. Vsusfructus tamen dicitur hic obligari propter cōmodi tatem.de quo dixi §.Item quia sperat posse constitui venditionem:arg.j.eo l. & q̄ nondum.in prin. Secundò oppo.dicit hic quòd vsufructuarius potest obligare vsumfructum.cōtra.vsusfructus non potest vendi,vt Institu.de vsufru. §. finitur. & l.si vsusfructus.j.de iure dotium.[f] ergo non potest obligari, vt suprà eodē.l. sed & quod ad.in fin.Sol. †Vsusfructus non potest vendi vt transferatur ius, sed vt transferatur commoditas,vt l. arboribus.§.vsufructuarius.Ita hic in creditorē trāsibit commoditas. Simile habetis nota.in l.j.C.de peti.bo.subla.li.x.

☞ Seruitutes urbanæ quòd possint pignorari quando cessat difformitas urbis.
Iurisdictiones,præeminentiæ,honores, ius percipiendi pedagia,& iuspatronatus quando possunt pignorari.
Qui habet usumfructum obligatum quòd non possit uendere proprietatem,etiam si sibi non soluitur.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Pignori obligari. vide Barb.in c.j.ad fi.extra eo.titu.

f ¶ De iure do. Vsufructuarius pōt vsumfructū pignorare & vēdere, hoc est cōmoditatē eiᵗ. Sed qd̄ in dubio:an videat vēdere,an obligare? Vide glos.& Bal.in l.j.C. si pig.pig.& ibi ꝙ vsufructᵗ pignoratᵗ pōt ꝓ creditorē liberē vēdi. Adde vt ꝓ Bal.cōsi.cclxxxv.iij.lib.vbi cōsuluit de quadam muliere quæ

vſumfructum fundi ſibi relictum dederat, in dotem.

a ¶ Pro declaratione. Vide Inſtit. de act. §. iſti ſeruiana. vbi hñ an iuriſdictiões poſſint vẽdi. qd̃ no. in c. j. in fi. q̃ ſint regalia, vt ibi: qa principis ſunt. alleg. no. p Bar in l. cotẽ. §. qui maxios. de pub. Adde q̃ dixi in l. ꝓhibere. §. planè. quod vi aut clã. ſed idẽ Bal. i c. j. §. ſi autẽ iter pares. §. j. de l. Cõra. dicit ꝙ de cõſuetudine videm⁹ caſtra & villas emi & vẽdi cũ merò & miſto imperio et oĩmoda iuriſdictione, q̃ cõſuetudo vĩcit legẽ, vt de feud. cogn. Sed Bal. i l. j. §. ad hoc cũ ſe. de pa. iu. fir. dicit notari hic ꝙ iuriſdictio nõ põt vendi, cũ ſit Imperatoris, & qa publici iuris ſunt §. de iuſt. & iu. l. j. §. publicũ ius. & ſicut patria ptãs q̃ Iaſtimabilis ẽ vt no. C. de colla. l. fiſiæ. Adde an iuriſdictio poſſit vendi, Ro. conſ. cccc. cxliij. & an iuſpatronat⁹. Bal. cõſi. xxxij. ij. li. & conſi. j. v. libr.

a ✠ POMATES.

¶ Pro declaratione. Vide Fel. c. ad audientiam. ij. co. de præſcri.

b ¶ Intellectũ gl. Et ad iſta bũ facit qd̃ nota. Bar. i. l. ſi nõ ſortẽ. §. libert⁹. in pen. co. de cõdi. indebi.

c ¶ Soluiſ. Nõ põt rẽ tãq̃ pign⁹ vẽdere ſed bũ põt vẽdere vſumfructũ ꝙ nũq̃ reuertãt ad ꝓprietariũ, vt ibi, & no. Bal. in d. l. j. C. ſi pig. pign. da. ſit.

d ✠ P. PAV. P.

¶ Venio ad materiã. Vide Bart. in l. j. ſi pig. pig. da. ſit.

e ✠ POMATES.

¶ Circa primũ. Vide Ale. cõſ. cxcv. & cõſi. xvij. in j. vo. & conſi. xlvij. in vlt. col. in iij. volu.

f ¶ Obligatũ. Adde textũ & vide bar. i l. hæres cùm debuerat. ad Treb. & i l. qd̃ te. §. ficer. pe. & i l. j. & i l. nõ ſolũ. §. morte. i. de ope. no. nũ. i iij. ſpẽ ꝓteſtãtiõis. Adde ad materiã Io. andr. i addi. ad Spe. in ti. de ob. & Io. i rub. vbi format q. d̃ debitore q ſoluit ſecũdo creditori, an primo⁹ poſſit auocare. & Io. an. e. ti. §. j. verſ. qd ſi obligaui. vbi ponit q. de eo q equũ pignoratũ ꝓ vigiti ſcdo pignorauit cũ pacto ꝙ poſſet eo vti: ſi equus ſit deterior fact⁹ qualiter conſultũ ſit dño eq. & per Ro. cõſ. ccxiiij. vbi ſit vlt. q. barto. hic, & etiam vide conſi. ccccxvj.

g ✠ POMATES.

¶ Obligatum. Vide Alex. conſil. xvij. in vlt. co. iij. vo. & maximè ad not. hic per barto. & Alexan. conſil. xviij. in j. vo. & conſi. xlv. in vl. co. vo. iij.

h ✠ P. PAV. P.

¶ Tenetur quod nõ. Vide Alex. cõſi. xvij col. iij. vol. j.

Iura prædiorum.

Venio ad verſic. iſtũ & quæro quæ eſt † rõ ꝙ ſeruitutes vrbanorũ prædiorũ nõ pñt obligari. Tex. rñdet: qa nõ pñt pignori dari, hoc eſt in eis nõ cõſiſtit traditio, vel quaſi loco pignoris. Dices tu, qũo nõ cõſiſtit ſicut in ruſticis? nõne ego poſſum tibi ꝓmittere qd̃ tu mittas tignũ vel ſtillicidiũ ad tẽpus, ſicuti vt vadas ꝓ fundũ meũ ad tp̃s? Ad hoc rñdet gl. ſeruitutes vrbanæ debẽt conſtituiſub quadã ꝓpetuitate, ne nimis vrbes deformenẽt. Nõ emẽ eſſet cõgruũ, vt poſt q̃ ĩmiſiſti tignũ, ſoluto pignore cõgaris tollere. Qd̃ ſecus eſt in ſeruitutibus ruſticorũ prædiorũ: qa ibi ceſſat ĩcõgruitas. Iſta ſatis placet: & ideo fortè ſi in ſeruitutibus vrbanorũ prædiorũ eſſet eadẽ ratio, conſiſteret obligatio, vt in hoc exẽplo. Obligo tibi ſeruitutẽ altius nõ tollẽdi, donec tibi credita ſoluatur pecunia. Certè hoc caſu ceſſant prædictæ rõnes: ideó videt ꝙ valeat obligatio. Sed extra gl. ꝓ declaratione[a] præſentis materiæ quæro † an alia iura: puta iuriſdictiones, præeminẽtiẽ, honores, ius ꝓcipiendi pedagia, iuſpatronatus in eccleſia vel ĩ homine, & ſimilia poſſint obligari? Rñdeo, quædã ſunt iura, q̃ cõſiſtũt in hoĩb⁹, vt iuriſdictio quam habet dñs ĩ vaſallũ, & ius qd̃ habet patron⁹ in libertũ & ſimilia, & hæc nõ pñt obligari niſi in caſu maximę neceſsitatis, vt l. j. C. de op. lib. l. ꝓ hærede. §. ſi quid tñ. ſcdm vnũ intellectũ gl.[b] j. de acqui. hær. & j. de fideicõ. liber. l. is qui. & l. gñaliter. & §. de act. emp. l. titius. vbi quis nõ cogitur eſſe libertus alterius. Quædã ſunt iura in re, nõ in hoĩe, vt iuſpatronat⁹ eccleſię, & ius ꝓcipiẽdi pedagia, & ſimilia: & iſta ſi quidẽ ſint talia, ex quibus nõ percipiẽt cõmodũ aliquod pecuniariũ nõ poſſunt obligari, vt extra de re iudi. c. cùm Bertoldus. & ibi not. Si verò ex his cõmodũ aliqd̃ percipiẽt, poſſunt obligari, vt hac l. §. vſusfructus. j. eo. ti. l. ſed an viæ. & j. eo. l. grege. §. & in ſuperficiarijs. † Itẽ quæro an ille q habet obligatũ vſumfructũ ſi ſibi nõ ſoluiẽt[c] poſſit vẽdere ꝓprietatẽ. tex. eſt ꝙ nõ in l. j. ſecũdo reſpõ. C. ſi pig. pig. da. ſit] &c.

Grege.

Vniuerſitates rerũ pñt pignori obligari. h. d.

☞ *Quando pignus datur pignori, quæ actio competat ſecundo creditori contra primum debitorem.*

Debitor cuius nomen eſt obligatum quod non poſſit ſoluere primo creditori ſi ei fuit denunciatum ne ſoluat: & quomodo debeat ei denunciari.

Si pignus obligatur pignori, an ſecundus creditor poſſit prohibere debitorem ne ſoluat ſuo creditori.

Excuſſio principalis quod non requiratur quando creditor agit contra nomen ſibi obligatum.

Cum pignori.

Duobus modis legiẽt. Primò ſecũdũ gl. ſcilicet ꝙ principiũ loquat̃ qñ pignus datur pignori. Secũdò qñ ipſum nomen debitoris datur pignori. Secũda ibi, ſed põt dubitari. & ſecundũ iſtã lectu. breuiter hoc dicit. Pignus poteſt dari pignori, & tenetur quo ad vtrq̃, ſi pecunia ſibi debebiẽ. Sed ſi nomen datur pignori: exactum cõpenſabitur: aliàs in cauſam pignoris retinebiẽ. h. d. Et ſecundũ alios legiẽ alio modo, ſ. ꝙ totus §. loquat̃ qñ pignus datur pignori. Et primò loquiẽ de effectu pignoris. Secundò loquiẽ de effectu ſolutionis factæ à primo debitore. Secũda ibi, ſed põt dubitari. & ſecundũ hãc lect. breuiter hoc dicit. Pignus poteſt dari pignori, & primus debitor põt ſoluere ſecũdo creditori, & ſolutũ cõpenſabitur, & in cauſam debiti retinebitur. h. d. in terminis. Sed in primo caſu nõ mutat̃ ſecundũ oẽs. In ſecũdo caſu ſic, vt vidiſtis. Et ſecũdum hanc lectu. gloſ. exponit ſolutorũ, i. ſoluẽdorũ. & qa hoc eſt facere violentiã literæ: ideo alij legunt alio mõ, & ponunt caſum in hoc ver. Sed poteſt dubitari ſic: Dictũ eſt ꝙ pignus poteſt dari pignori. Pone ꝙ primus debitor ſoluat ſecũdo creditori: an prim⁹ creditor poteſt repetere illud ꝙ eſt ſolutũ ipſi ſecũdo? Et reſpõdet hic Iuriſconſultus ꝙ nõ: qa ſecũdus creditor compenſabit ſi eſt pecunia: ſi eſt res, retinebitur in pignus.

1 † Venio ad materiã.[d] & circa primũ[e] quãdo pignus datur pignori, quæro q̃ actio cõpetit ſecũdo creditori cõtra primũ debitorẽ? Reſpõdet glo. ꝙ vtilis hypothecaria: & bene. Circa ſecundũ caſum qñ loquiẽ prout eſt pignori nomẽ obligatũ, quæro quæ actio cõpetat creditori ſecundo cõtra primũ debitorẽ. Et dicit gloſſ. ꝙ vtilis hypothecaria. Alij dicũt ꝙ cõpetit vtilis perſonali: qa primo creditori cõpetebat directa. Ita tãgitur in gloſſ. in l. nomen. C. quæ res pigno. obli. poſſunt. Tu dices qñ nomen obligatur, intelligiẽ obligatũ ipſum nomẽ: & etiã obligationes acceſſoriæ & pignora: ſicut cùm nomẽ vendiẽ vel pignori dat̃, vt l. emptor. §. de hær. vel ac. ven. & l. ſi in ſolutũ. C. de act. & oblig. Et ideo aut vult agere cõtra debitorẽ ad pecuniã quã dedit: & oportet ꝙ agat vtili perſonali quæ debitori cõpetebat directa ſicut ſi nomen emiſſet. Caſus eſt in l. poſt q̃. C. de hære. vel act. vẽdi. Si verò vellet agere hypothecaria pro

2 pignoribus: tũc agetur vtili hypothecaria. vt §. proxi. † Itẽ

f quæro an debitor cuius nomẽ eſt obligatũ,[f] poſſit ſoluere primo creditori. Glo. dicit hic ꝙ ſic, niſi fuerit ei denũciatũ ne ſoluat, vt l. ſi nomẽ. C. que res pig. obli. poſ. Aduerte ꝙ ſi denũciatio fieret ſimpliciter, vt dicit gloſ. vt denũcio tibi ne ſoluas: tũc nõ valeret aliquid nec teneẽ debitor ei credere, ſed debet certificari debitor de obligatione nominis ſui oſtẽdẽdo ſibi inſtrumentũ, vt dicta l. nomen. ibi, certior de obligatione ſua factus & c. facit l. ſi qs inficiatus. §. depoſiti. & c. cãm. extra de electi. in cle. Sed qd ſi ipſe debitor ſciret nõ facta ſibi denũciatione. Gl. tãgit hic in d. l. nomẽ. & in l. ſi cũ emptore. §. de pact. & in l. ſi. §. de trãſact. dixi plenè in l. facta. §. ſi hæres. infra ad Trebel.

3 † Item quæro qñ pign⁹ obligat̃ pignori, vtrũ ſecũd⁹ creditor poſſit, phibere primũ debitorẽ ne ſoluat creditori ſuo. ſicut qñ nomẽ obligat̃. nõ ſum bñ clar⁹ de hoc. Credo tñ ꝙ nõ: qa ĩ obligatione principali, ſ. ꝓſonali, ſecũdus creditor nõ habet aliquid facere: & ideo põt ille ſoluere cui vult. Et ita videt̃ ſentire gl. in prin. huius §. ſuper ver. ſoluerit. & ſic vides ꝙ hypothecaria trãſferẽ ſine principali. dixi in l. j. §. cũ pdũ. §. e. † Itẽ quæro qñ creditor agit cõtra nomẽ ſibi obligatũ: vtrũ debeat pcedere diſcuſsio cõtra principalẽ. do. Cy. examinat iſtã q. multũ perfectè in d. l. nomẽ. & cõiter teneẽ ꝙ nõ:[g] qa auẽ. hoc ſi debitor. C. de pig. loquiẽ qñ cõueniẽ tertius poſſeſſor: ſed nomen debitoris eſt ipſius creditoris qui obligauit, & ab ipſo habet: nõ ab ipſo debitore: meritò non debet præcedere diſcuſsio.

Et in ſuperficiarijs.

Qui habet vtile dñium põt pignori obligare, & tũc hypothecaria teneẽ quæ cõpetit cõtra quẽlibet poſſeſſorẽ. h. d. tñ admittiẽ ius creditoris eo ipſo ꝙ reſoluereẽ ius debitoris obligãtis, vt §. §. proxi. Simile C. ſi pig. pig. da. ſit. l. j. & ij. &c.

1 ☞ *Hypotheca non tollitur niſi ſolutione.*

2 *Condemnato principali debitore, an poſſit fieri executio in fideiuſſorem contractus remiſſiue.*

Etiam ſi creditor.

Hypotheca non tolliẽ ſi principalis debitor, vel fideiuſſor

1 condemnatur, niſi realiter ſatisfiat. hoc dicit. † Nota quòd

2 hypotheca non tollitur niſi ſolutione. † Nota iſtum textum qui videtur innuere quòd cõdemnato principali debitore nõ poteſt fieri executio in fideiuſſorẽ contractus, ſed debet iſte fideiuſſor

a ¶ Si ſub conditione. in prin. hui⁹ &c. Iſtũ tex. cũ ſimilibus nõtãter limitat Ro. in l. inſulã. in xviij. co. de ver. ob. ſed fortè illa limitatio non eſt vera, vt ibi poſt eũ ſcrtpſi.

b ¶ Ante diẽ. Vt inſti. de excep. & quod no. barto. in l. ſi ſeruus. §. boue. de condi. furt.

✠ POMATES.

c ¶ Quæſitum. Vide Ro. in. clxxvj. alex. conſi. xix. in iij. vol.

c ¶ Quæſitum. in pri. &c. Iſtum tex. multũ no. põderat Bal. in l. j. in fi. de cõdi. ex lege. qa debitor fugitiuus etiam ante diẽ poteſt capi. l. iij. ad fi. C. commo. Et ad iſtum text. cũ gl. vide Bart. in l. iij. & vlt. ſecundæ q. principalis. C. eo. in ver. opp. §. l. pxi. §. pe. hic vt̃ gl. pro opi. Inſti. de act. in prin. volens debitorem ſuſpectum non poſſe capi propria authoritate, ſed ſolum rem vel pignus. qd̃ videt̃ cõtra l. ait ꝓtor. §. ſi debitorẽ hic allegato. Ale. de Imo. in l. princeps. Adde qñ debitor fugitiuus capi poſſit, Ro. pulchrè cõſil. ccxlij. & cccxx. Pe. de Anc. cxxij. & ꝓ Ang. conſil. cxxij.

c ✠ P. PAV. P.

¶ Quæſitum. Vide Ia. ſi in l. vinum. co. iij. & ſe. ff. ſi cer. pe.

d ¶ Quod dr̃. in prin. huius &c. Et an hoc habeat locũ etiam in agẽte reuocatoria, vt habeat neceſſe dicere rem fuiſſe in bonis debitoris, vide bal. in l. pen. C. quæ in frau. credi.

✠ POMATES.

e ¶ Quæro quid. Vide Alex. conſi. xlj. in ij. & vl. col. in iiij. vo.

e ¶ Dubiũ. Et ꝙ ſemper incumbat onus & c. debitori probare priorem hypothecã, & non emptori alleganti priorẽ emptionẽ, tenet Bal. in l. matrem. C. de probat. Et iſtis adde pulchrè no. per Bar. in l. ſi is qui in fin. de iure fiſci. & bar. & doc. ĩ d. l. de rebus. et ibi omnino vide Bal. ad q. Bar. hic. & vide bart. & quæ ibi dixi in d. l. j. C. de iure fiſci. dicit tamen Cy. & Bal. in d. l. de rebus. ꝙ ſi vn⁹: puta creditor, ꝓbat de die: poſſeſſor vero nõ probat de die ſuæ poſſeſſionis, quod poſſeſſor ſuccũbit. De quo cogita ꝑ ea q̃ hic habentur. Item adde ꝙ fauore dotis preſumetur pcẽſiſſe id quod eſſet vtile doti, ſecundùm Baldũ in l. ad exactionem. C. de dotis promiſ. & in l. do

deiuſſor iterum conueniri & cõdemnari, vt dicitur in ver. multò magis. cum præcedẽti. de quo dixi in l. j. j. iudi. ſol. Oppo. de l. fina. C. de vſu. rei iudi. Sol. ꝓ ſententiã fit nouatio. hoc eſt noua actionis acquiſitio: nõ autem dicit quòd prima tollat̃ &c.

Si ſub conditione.

[a] Qui ante condi tionẽ agit: malè agit, nec rei iudicatę exceptione repellitur, ſi poſtea conditione exiſtente cœpit agere. Interim tamẽ põt cautio poſtulari. h. d. No. illud ꝙ dixit ꝙ ei qui ſuccũbit qui agit cõditione pendẽte, nõ obſtat exceptio rei iudicatæ, ſi poſtea agat exiſtẽte conditione. Veruntamẽ gl. nr̃a videt̃ tenere ꝙ inducię duplicent̃, ſicut in debito ad diẽ qñ qs agit ante diẽ,[b] vt Inſti. de excep. §. hodie. Vide gloſſ. & no. de quo eſt in l. ſi pecuniam. §. ſi cer. pe. vbi gl. tãgit hoc, & Gul. & ibi dixi. Vltimò no. tex. hic in fi. qui dicit cautiones præſtandas. quod intellige ſi cautio principaliter poſtuleẽ, vt dicit gl. & bene &c.

Quæſitum.

[c] Si debitor eſt ſuſpectus ante diẽ vel conditionem, cõpetit proſecutio pignoris. h. d. Opp. §. l. ꝓxi. §. pe. & j. qui. mo. pi. vel hyp. ſol. l. ſoluiẽ. §. ſi paciſcat̃. Vera ſolutio eſt ſecundũ gl. ꝙ hic debitor erat ſuſpectus: ibi ſec⁹. Dantur etiã & aliæ ſolutiones. Sed iſtam no. facit l. ait prętor. §. ſi debitorẽ. j. que in fraucre. Quod intelligo ſi cauſa ſuſpicionis ſuperuenit de nouo talis, quæ non erat tẽpore contractus, vel ſi erat creditor ignorabat: argumen. C. de ſpon. l. fina. l. ſi is à quo. in fi. j. vt in poſ. lega. &c.

Et quæ nondum.

Quod nõ eſt, ſed eſſe ſperat̃ poteſt pignori obligari. h. d. iſta lex no. quam perpetuò tene menti &c.

☞ *Quis obtinere debeat, an poſſeſſor, an creditor agens hypothecaria, cum non apparet de prioritate creditoris uel poſſeſſoris.*

Quod dicitur.

[d] In obligatione ſpãli requiritur tũc res eſſe in bonis debitoris. In generali verò ſufficit ſi poſtea qñcũq̃ inueniat̃ in bonis. h. d. Nota ex hoc §. qualiter debeant fieri poſitiones & articuli: & quod cõcludat̃ ĩ hypothecaria. Itẽ no. qd̃ dico ꝙ in ſpãli obligatiõe debet cõcludi, ꝙ tũc erat ĩ bonis. Intelligo ſcdm diſtinctionẽ poſitã in l. j. ſcdo rñſo. §. e. Quæro † qd, ſi eſt dubiũ[e]: qa apparet ꝙ eadem die debitor obligauit rẽ, & eã aliẽauit de prioritate & poſterioritate non apparet. Rñdeo, poſſeſſor q conueniẽ hypothecaria, in iſto dubio vĩcit niſi ꝓbet̃ ꝑ creditorẽ prior⁹ fuiſſe obligatã. text. eſt ĩ l. de rebus. C. de dona. añ nup. Fallit ĩ fiſco: quo caſu ei⁹ fauore poſſeſſori incũbit on⁹ ꝓbãdi rẽ eſſe prior⁹ ſibi obligatã ſeu alienatã, vt hic eſt caſus no. in l. j. C. de iure fiſci. li. x. & ita intellexi &c.

Qui res.

Res obligatas põt qs alteri obligare ſine piculo, ſi prim⁹ creditor certificeẽ. & intelligetur res obligata ĩ reſiduo. & ſi ſatisfaciat primo totum cedit in obligatione ſecundi.

hoc dicit.

Si fundus.

Quod accedit in fundo venit in obligationem.

1 ☞ *Rem meo nomine geſtam quòd poſſum habere ratã ad mei præiudicium.*

2 *Ratihabitione retro trahitur & mãdato comparatur.*

3 *Qui non poteſt facere quòd non poſſit conſentire facienti, & quando.*

Si neſciente.

Voluntas dñi rẽ cõciliat obligationem rei alienæ. Si dominus eſt talis q potuerat obligare. quem caſum nota multũ.

1 † Nota ꝙ rem nomine meo geſtam poſſum habere ratam ad mei præiudicium: non autẽ vt negotiũ trahatur ad me, & cõ

2 petat actio negotiorum geſtorum vt l. ſi pupilli. §. ſed ſi ego. §. de neg. geſt. † Item

f nota ratihabitionem[f] retro trahi, & mandato comparari. de quo per Dy. in c. ratihabitio. de reg. iu. lib. vj. † Nota ꝙ qui

3 non poteſt facere non poteſt facienti conſentire.[g] Sed quia text. in hoc vltimo reſponſo dicit fere: & ſic innuit quòd quan

g doque qui non poteſt facere poteſt faciẽti cõſentire. Quæro qui ſunt iſti. Et quidam ponunt exemplum in pupillo: alij in muliere. quod gl. reprobat. Vnde glo. exemplificat in vſufructuario qui non poteſt obligare proprietatem: tamen poteſt proprietario obligantí cõſentire, vt C. de vſufru. l. intereſt, Et ex hoc text. cũ gl. colligunt diſtinctionẽ mirabilem: quia quãdoque quis nõ poteſt aliquid facere propter imbecillitatem cõſilij & intellectus, vt minor & mulier: & tunc nõ poteſt facienti conſentire, vt hic in tex. & in duobus exemplis hic reprobatis in gloſ. Aut quis non poteſt facere propter defectum ſui iuris: quia ius plenum nõ habet vt fructuarius & c. ille poteſt facienti conſentire, vt hic in ver. ferè. & in exemplo gl. Ad idẽ l. ij. §. voluntatem. j. ſo. ma.

Si res.

[h] Additio vel detractio qualitatis circa rem non extinguit hypothecam. h. d. Opp. ꝙ rei mutatione extinguatur ius, vt l. repeti. §. rei mutatione. §. qui. mo. vſufr. amit. So. aliud in vſufructu: aliud in in hypotheca. Et aſsignatione: qua vſusfructus non poteſt durare peremptà rei ſubſtantia, vt l. j. ſuprà, de vſufru. Sed illa non eſt bona ratio: qa nec pignus poſſet durare perempta ſubſtãtia, vt l. ſicut j. qui. mo. pig. vel hyp. ſo. Dic ergo quòd in vſufructu ſunt inducti multi modi, vt vſusfruct⁹ pereat: ne aliàs ſit inutilis proprietas ſemper aſcendente vſufructu. Vel aliter. In iure vſusfructus inſpicitur commoditas quã poteſt habere vſufructuarius: quæ cõmoditas alteratur tali mutatione, vt ſi de domo fiat arcta vel econuerſo: & ideo vſusfructus extinguitur. In iure verò pignoris inſpiciẽ vt creditor ad ſuum peruenìat facilius. quod durat etiã facta tali mutatione. Item opp. j. de le. j. l. ſi ita legatum. §. fi. Sol. dicit glo. ꝙ ibi tractat̃ de lucro captando: hic de dãno euitãdo. Et ſcdm eã ſi res obligat̃ ex cauſa donationis, nõ duraret pignus: qd̃ eſſet abſurdũ dicere. Dic ergo ꝙ hic loquiẽ qñ habeo ius meũ firmũ, adeo ꝙ facto alterius tolli non poteſt: ibi verò loquiẽ quãdo ius legatarij non erat firmũ, & ſola voluntate teſtatoris poterat mutari.

1 ☞ *In hypothecaria conuentus debet poſsidere ſicut in rei uendicatione.*

2 *Conuẽtus in hypothecaria ꝙ habeat feculatẽ uel rẽ reſtituẽdi, uel debitũ ſoluendi. Modus & forma ſententiandi in hypothecaria.*

3 *Contra non reſtituentem iuratur in litem.*

tis. C. de iur. dot. et ibi dicit, ꝓſumit̃ pcẽſiſſe inſtrumentũ dotis inſtrõ fiſci. & Bar. in l. nõ puto. j. de iu. fiſc. vt̃ dicere cõtra dicta per eũ, vbi dicit ꝙ ẽt in quolibet priuato ꝓſumit̃ pri⁹ pcẽſiſſe inſtr̃m ſuũ q̃ fiſci. A lex. de Imol. adde qd̃ Spe. in ti. de ob. et ſol. §. j. in verſ. qd ſi ago. dicit idẽ quod Bart.

✠ P. PAV. P.

¶ Itẽ nota ratihabitionẽ. vide Alexã. in cõſi. lxxviij. colũ. iiij. ver. nec prædictis. volu. v. limita quinque modis.

g ¶ Cõſentire &c. Adde gl. in fi. in ver. cõmodauerit. C. de pac. & qd̃ ibi Bart. & iõ nunqd ſtatutũ dicẽs ꝙ minor nõ poſsit alienare ſine conſenſu ꝓpinquorũ, an poterit alienãti cõſentire, vide Ia. bu. & Bal. in l. ij. C. ſi aduer. don. & hoc quod dixi poſt Bart. in l. apud Iul. §. fi. quib. ex cau. in poſ. ea. & hic adde qd̃ no. Bal. C. de ſer. pign. da. manu. l. cũ ꝓponas. ĩ rubr. C. de pact.

h ¶ Si res. Facit iſte textus ad queſtionẽ, ſi aliq̃s emat domũ vel rẽ alij obligat, & eã meliorauit ſumptib⁹ ſuis, ꝙ ſi ab eo vẽdicat̃ ꝓ hypothecã, an libereẽ ꝑtãdo primò æſtimationẽ. hic tex. facit qd̃ nõ. dic vt ꝓ Bart. in l. in his. C. de pdijs & oĩ. re. nauĩdi. xj. & ibi Ange. Vide qd̃ not. Bar. in l. inter ĩtipulantẽ. §. ſacrã. circa fi. de verbo. obli.

✠ POMATES.

¶ Si res. Vidẽ ad iſtũ tex. Bar. & Ang. in l. in his. C. de præd. naui. li. xj.

h ✠ P. PAV. P.

¶ Si res. Vide Iaſ. in l. creditor. la. j. circa fi nẽ. ff. ſi cer. pet. Pau. q̃ ca. in l. ſi cõueneritſ. de pig. act. vide in reperto. in ver. pign⁹. et intellige ꝙ ipſe q pignorauit nõ poſſet detrahere aliqua melio ramẽta poſtea facta, vt ꝓ Ia. ĩ d. l. creditor.

a ¶ In vẽdicatione. An aũt poſsit formari libell⁹, & ſic no. ꝓcedere libellũ alternatiuũ ꝓ hypothecaria. Et de hoc vide latè Bar. in l. ij. ꝑ illũ tex. C. ſi vn⁹ ex plu. cre. Adde qd̃ no. Bal. ĩ ſimili ĩ l. ſancim⁹. C. de ſac. ſan. ec. Adde Bal. in l. ſi inſolidũ. C. de act. & obli. Alex. adde Spec. in titu. de pig. §. ij.

b ✠ POMATES. ¶ In vẽdicatione. vide Alex. cõſ. xviij. colũ. pe. ver. alio fundamento. volu. v. Vide Bal. cõſi. xxv. in priꝓa parte.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Soluẽdi debitũ. vide ad Bart. in l. j. C. q. po. in pig. ha.

c ¶ Si pluris. No. rõnẽ huius §. Et iſtã etiam ponit Ia. Bu. Et adde Bal. in l. ſi traditio. in viij. q. ad fi. C. de actio. emp.

d ✠ POMATES. ¶ Die licet. Vide Soci. conſi. cxxxv.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Põt. De intellectu vide Imo. & Aretin. in l. ſanè. in fin. col. iij. ff. de verb. obli. ibi ſit empta pro pecũia debita. Et qa iſta iura loquuntur qũ res eẽt ſpecialiter obligata, & conuẽtũ ꝙ debito nõ ſoluto eſſet empta pro debito, ꝙ ſi eſſet obligatio generalis oĩm bonorũ cũpacto ꝙ debito non ſoluto talis res inſolutũ maneat bro debito. Pondera Bar. idem volentem in l. iij. C. de pign. col. iij. ver. vltimò circa p̃dicta q̃ro. & ſentit Bar. hic in vlti q. vbi autẽ nulla eſſet hypotheca, ſecus eẽt. vide ad Bar. in l. quãuis. ff. de ſolu.

e ¶ Põt. In princ. & c. tex. ſing. & videt mirabile: ꝙ licet non ſit collatũ in aliquẽ arbitriũ declarandi pretium, valet tñ: qa iſtũ pactũ eſt pars alterĩ cõtract⁹ validi ſcd̃m Bal. in c. j. de feu. dato in vicẽ legis cõmiſſ. & iſtũ text. allegauit in l. ſi. C. de pact. pig. & vide Bar. in l. quãuis. de ſol. in eodẽ pri. ibi, ſecundũ qd̃ debet diuerſimodè præſentari &c. Ad iſtã oĩm modo vide Bar. not. ĩ l. iij. C. eo. in iiij. col. in ver. vltèrius iuxta p̃dicta quæro. in verb. oppo. gl. videtur not. &c. Adde Bar. in l. à diuo Pio. §. ſi pignora. de re iudic. vbi fortè in vno videatur tenere contrarium, niſi dicas quòd hic pign⁹ trat obligatum pro debito. ibi vide per Imolam. & vide Baldum in c. j. in princip. de feudo dato in vicẽ legis cõmiſſoriæ. Sed

Libellus, peto te cõdemnari ad rẽ reſtituendã, vel ad ſoluendum debitum, an procedat in hypothecaria.

In actione hypothecaria quãdo iudex poſſit condemnare ad fructus.

a In vendicatione. [a] Hypothecaria datur cõtra poſſeſſorẽ q liberaẽ ſi ſoluit vel reſtituit: aliàs cõdẽnabiẽ: & ſi fuerit cõtumax in litẽ iurabiẽ tã, p re cẽ, p fructibus extãtibus. h. d. †No. ꝙ in hoc iudicio debet diſtingui an cõuẽtus poſsideat, ſicut ĩ rei vẽdicatiõe, vt in l. ſi. j. de rei ven. & ꝑbaẽ in auẽ. itẽ poſſeſſor. C. qui po. in pig. habe.

1 †Not. ꝙ poſſeſſor habet facultatẽ reſtituẽdi rẽ vel ſoluẽdi debitũ.

b [b] In caſu tñ ſingulari ſi neutrũ iſtorũ facit nõ cõdẽnabiẽ poſſeſſor hypothecaria cõuẽtus, vt C. de iure deli. l. ſi. §. ſin verò creditores. Tertiò no. †modũ ſententiandi in hypothecaria: quia poſſeſſor cõdẽnaẽ ad rem reſtituendã & retinẽdã in cãm pignoris ꝑ creditorẽ. Et ex hoc colligiẽ modus formandi libellũ in hypothecaria. De quo dixi plenè in l. rem alienã. ſ. de pig. act. Facit j. de euic. l. ſi cũ vẽditor. in prin. An aũt poſſit ſic formari libell⁹, videlicet, peto eũ cõdẽnariv t eã rẽ reſtituat, vel debitũ, ſoluat,

4 dicã ſtatim. †No. ꝙ cõtra nõ reſtituẽtẽ iuratur in litẽ. Et ex hoc vĩ ꝙ talis libellus, peto eũ cõdẽnari ad rẽ reſtituendã vel ad ſoluẽdũ debitũ: nõ, ꝓcedit. Tũc em cũ ad quãtitatẽ eſſet cõdẽnat⁹, nõ poſſet iurare in litẽ, vt l. arbitrio. §. nõ tñ. ſ. de dolo. Sed tex. in l. ſi. C. ſi vnus ex plu. cre. videẽ iſtũ libellũ admittere. & idẽ extra de pig. c. ex literis. ſed tex. hic videẽ ponere ĩ arbitrio cõuẽti, nõ ꝙ hoc veniat ex natura obligationis. Ego puto ꝙ talis libellus ꝓcedat, & intelligaẽ libellus, & ſnia lata ſup hoc, ſcd̃m formã huius legis, ſ. peto te cõdẽnari ad rẽ reſtituendã: et hoc ex natura obligationis. Vel ſi vis habes ptãtẽ ſoluẽdi debitũ. Per hoc tñ nõ ꝑiudicat ſibi actor in iure qd̃ habet petẽdi iuramẽtũ in litẽ: qa poteſt actor ſicut in actiõe de dolo eligere verũ intereſſe, & omittere iuramẽtũ in litẽ, vt l. arbitrio. §. j. ſ. de dolo. Itẽ opp. ꝙ per iuramentũ in litẽ nõ cõſequiẽ plus q̃ ſit verũ debitũ, vt l. ſi inter. §. fi. j. eodẽ. Glo. ponit plures ſolu. ſed prima eſt vera ſ. ꝙ hic loquiẽ qñ agiẽ cõtra tertiũ poſſeſſorẽ, lex verò cõtraria loquitur qñ cõtra ipſum debitorẽ. Videbitis ſtatim de hoc j. ea. l. §. ſi pluris. & ibi videbitis rationẽ.

Venio ad ver. interdũ. & quæro, † qd ſi fructus nõ extiterũt, vtrum iudex poterit condẽnare in fructibus. Gloſſ. diſtinguit et bñ: quia aut ſunt cõſumpti mala fide: et nõ eſt dubiũ ꝙ tunc teneẽ ac ſi extarẽt, vt ſ. prox. in eo q dolo deiijt poſsidere. Aut bona fide: & tũc nõ ꝑnt vẽdicari, vt l. j. §. cùm prædiũ. ſ. eo. Qñque tñ dicit glo. etiã ſi extẽt: nõ ꝑnt vẽdicari, vt ſi emptor ſeminauit eos. Ita vult dicere gloſſ. quæ tñ cõiter habetur corrupta. Vbi em dicit creditor, debet dicere emptor.

Creditor. Sententia lata cõtra vnũ non põt mãdari executioni cõtra aliũ, ſed debet iterũ agi hypothecaria: & ex ſententia lata pro me, contra me nõ opponitur. h. d. iſte no. & bon⁹ §. Oppo. ꝙ debeat agere ex re iudicata actione in factum, vel petere executionẽ, vt l. ſi minor xxv. annis, cui fideicõmiſſum. ſ. de mino. Sol. hic agebaẽ contra aliũ q̃ contra illũ, contra quem fuit lata ſententia. Item oppo. de l. ſi. C. de vſu. rei iudica. Solue vt in glo.

c Si pluris. [c] Si contra debitorẽ ſit iuratũ in litem ex æquitate liberaẽ debitor debitum cũ vſuris ſoluendo. h. d. Nota illud quod dicũt Canoniſtæ, ſententiã tranſire in rem iudicatã. De quo dixi in l. j. j. de re iudic. Oppo. ꝙ debitor non debuit in plus cõdẽnari, vt j. eo. l. ſi inter. in fin. Solue vt ibi. Oppo. ſ. ea. l. §. in vendicatione. in fi. Sol. ibi in extraneo poſſeſſore: hic in ipſo debitore. Sed quæ eſt ratio: quia ſi illud cõſequeretur ab extraneo deberet debitori reſtituere, vt l. ſi inter. in fi. j. eodem. Ergo ab ipſo debitore de æqtate nõ debet exigi. Glo. multum ſe inuoluit in ſolutione huius contrarij quod examinabo in l. ſi inter. §. fi. j. eo. titu. &c.

Aliena res. Res aliena ſub conditione poteſt obligari. hoc dicit.

1 ☞ *Simul dicitur fieri quod fit eodẽ die licet diuerſis momentis fiat.*

2 *Dictio pariter, quomodo intelligatur.*

3 *Quando res pluribus reperitur hypothecata eodem die & nõ apparet de prioritate vel poſterioritate: quòd conditio præoccupantis ſit melior.*

4 *Res obligata eodem momento pluribus intelligitur obligata pro dimidia: & quando inſolidum.*

Si duo. Si res obligaẽ plurib⁹ diuerſis momẽtis, quilibet teneẽ inſolidũ, p ſuo debito: ſi eodẽ momẽto q̃libet, p parte teneẽ, niſi aliud actũ ſit. h. d. iſte §. †No. primò ꝙ dixi in ſummario. Scdo no. ꝙ ſimul dicit fieri qd̃ fit eodem

d die, licet[d] diuerſis momẽtis fiat. Facit qd̃ habuiſtis in l. in operis. ſ. loca. Quæro qũo intelligaẽ iſtud † pariter, poſito hic ĩ prin. gloſ. exponit, id eſt eodẽ momẽto. Aliij dicũt hoc eſſe falſum, vt patet ex ſequẽtibus, ſ. qd̃ debet intelligi, id eſt diuerſis momẽtis. Tu dic ꝙ iſtud pariter ponaẽ ſimpliciter: ſed infrà in rñſione diſtinguit: qa pariter põt ĩtelligi eodẽ die, diuerſis tñ momẽtis, & põt intelligi eodẽ momẽto. Itẽ quæro qualiter intelligaẽ hoc qd̃ dicit, p debiti quãtitate. Dicas inſolidũ, ſ. cuilibet, p debito, licet quidã aliter exponãt in tex. Itẽ q̃ro: hic dicit ꝙ quilibet agit inſolidũ: q̃s pręferaẽ? Dicit gl. ꝙ primus:

3 & ſic apparet ꝙ fuerit factũ diuerſis momẽtis. †Sed quæro qd ſi de prioritate vel poſterioritate nõ apparet? Et videẽ qd̃ tũc debem⁹ determinare ſcd̃m l. is à quo. ſ. de rei ven. Sed hoc nõ eſt verũ: qa in rei vẽdicatione duo nõ ꝑnt eſſe dñi inſolidũ ſed res põt eſſe plurib⁹ obligata inſolidũ: ergo &c. Dicẽdũ eſt ergo tũc occupãtis meliorẽ eſſe cõditionẽ, vt l. ſi quis à multis. ſ. de noxali. & habebit bñficium poſſeſsionis, de quo loquitur

4 l. ſi debitor. ſ. eo. †Querò, hic dicit cuilibet creditori eſt obligata res, p parte qñ eodẽ momẽto. quæro de qua parte intelligaẽ. Et gl. ĩtelligit de dimidia parte rei. qd̃ videẽ eo qd̃ ſuprà ſic quæſiuerat. Aliij intelligũt, p rata debiti, vt l. & q̃ nõdũ. §. fi. ſ. e. ſed in alio caſu loquiẽ. teneas ergo gl. Quærit glo. quare aliud in legatis, vt ſi duob⁹ res legeẽ, videaẽ relinq̃ inſolidũ cuilibet, vt l. re cõiũcti. j. de leg. iij. Dicit gl. fortè eſt rõ qa nõ ſtatì acqriẽ ius legati ipſi legatario. Tu dicas idẽ eſſe in legatis & in pignoribus: qa aut in duab⁹ cõceptiõibus verborũ res obligaẽ tibi pro certa quãtitate, & illi, p certa quãtitate: & tũc nõ poſſunt dici eodẽ momento. De neceſsitate em vna obligatio præcedit aliã aliquo inſtanti tẽporis: & tũc cuilibet erit obligata inſolidũ, vt ſ. proxi. Aut vna cõceptione verborũ, vt qa obligaẽ tibi & illi: & tũc cuilibet pro parte erit obligata, vt hic in fine. & idẽ in legatis ſcd̃m verã opini. & l. legata inutiliter. in fi. j. de leg. j. Dixi in l. re coniuncti. j. de leg. iij.

1 ☞ *Pactum ꝙ debito non ſoluto creditor habeat pignus iuſto pretio emptum.*

2 *Lex ſi merces ſuprà locati. ꝙ habeat locũ quando ſuper contractu principali committitur arbitrio incertæ perſonæ.*

3 *Iudex æſtimat iuſtum pretium pignoris quando eſt appoſitum pactum ꝙ pretio non ſoluto creditor habeat pignus iuſto pretio.*

Et qualiter iudex hoc faciet.

4 *Si in obligatione generali bonorum apponitur pactum quod ſi ad diem non ſoluit una res ſit empta de rebus obligatis ad electionem creditoris an ualeat.*

e Poteſt. [e] Valet † pactum vt debito non ſoluto creditor

1 habeat pignus iuſto pretio emptum. hoc dicit. quod nota. quia ſingularis eſt caſus. Oppo. C. de pactis pigno. l. prima & ſecunda. Solu. ibi pactum fuit appoſitum quòd res ſit

ſit empta pro pecunia debita. quod pactũ nõ valet: quia eſt pactum legis cõmiſſoriæ, quod reprobatur in pignorib⁹, hic verò fuit pactũ ꝙ res ſit empta iuſto pretio, vel fuit dictum ꝙ res ſit empta ſimpliciter: quod intelligiẽ, ſ. iuſto pretio, ſecũdũ qd̃ debet diuerſimode punctari iſte tex. & quælibet eſt nota. Et de huiuſmodi pactis legis cõmiſſoriæ, dixi plenè ĩ l. q̃uis. aliàs

2 incipit Callipodius. j. de ſol. Opp. gl. [a] & videtur ꝙ non valeat illud pactũ, quia in incertã perſonã cõmittiẽ taxatio pretij, vt l. ſi merces. in prin. ſ. loca. Solu. dicit gl. hic ſpãle: quia debitor vix aliàs inueniret pecuniam. Et ſcd̃m iſtã ſol. iſte §. reſtringereẽ ad cõtractũ mutui tm̃, qd̃ eſt cõtra ꝓpoſitũ Iuriſcõſulti & principis ſcribẽtis, qui generaliter loquiẽ. Dic ergo ꝙ

2 † l. merces. loquiẽ qñ ſup cõtractu principali committiẽ arbitrio incertæ perſonæ: tũc em nõ eſt aliqua obligatio, nec aliqs cõtractus validus, cuius occaſione poſſet recurri ad iudicem. Hic verò præceſsit cõtractus pignoris valid⁹, cui iſtud pactũ fuit appoſitũ: & ideo iudicis offm̃ habeẽ ſup quo ſe fundat, vt ipſe iudex tanq̃ bonus vir pretiũ iuſtũ declaret. & dicã ſtatim arg. ꝓ hoc ſ. de cõtrahẽ. emp. l. ſuæ rei. & l. ſeq. & l. domũ. eo. ti.

3 hoc eſt qd̃ dixi plenè in l. ſi q̃s arbitratu. j. de verb. ob. † Que

b ro ergo ꝓ declaratione[b] prædictorũ quis æſtimabit iſtud iuſtum pretiũ. Rñ. ꝙ iudex. Tex. eſt in l. ſi. C. de iure do. imp. ſed qualiter iudex hoc faciet? Dic ꝙ faciet altero de duobus modis. Primo cõtatis partibus per regulã generalẽ: quia poſſet ladi tunc: vel coget vtrãque partẽ eligere æſtimatiões, ſcd̃m formã legis hac edictali. §. is illud. de ſecũ. nup. vel ipſemet eliget ſcd̃m formã auẽ. de nõ alie. §. quod aũt. & arg. C. de fide inſtru. l. cõparationes. quos faciet iurare, vt d. §. his illud. & d. l. comparationes. licet cõtrarium videatur innuere gl. in l. iuriſiurãdi. C. de teſti. & in l. j. §. j. j. de ventre inſpi. Sed quod primò dixi eſt verius. Poſſet etiã fieri in ipſo cõtractu per quem talis res debeat æſtimari: vt l. fi. ſ. de cõtrahen. emp. & Inſti. de con

4 trahẽ. emp. §. pe. † Itẽ quæro qñ fiet cõuẽtio ſeu obligatio bonorũ generalis, vtrũ poſſit opponi iſtud pactũ ſi ad diẽ nõ ſolueris ſit mihi empta vna de rebus tuis quã velĩ emere, vel quã eligã, an valeat, & videẽ ꝙ non: qa cõfertur cõtractus in volũtatẽ vni⁹ cõtrahẽtium cõtra l. in vẽdentis. C. de cõtrahen. emp. & l. in perſonam. §. generaliter. j. de reg. iur. Sed cõtrarium eſt verum: quia tunc non cõfertur ſubſtantia cõtractus, ſed electio rei: quod fieri põt vt ibi no. & l. in perſonam. §. generaliter. de regu. iur. Bar.

Pignoris. Actio hypothecaria eſt in rem. hoc d.

1 ☞ *Probanda in hypothecaria directa, & in utili & in quaſi hypothecaria.*

Si ab eo. Qui habet quaſi dñium põt pignori obligare: quatenus iſtius iuris vires ſe extendunt. h. d. quod no. Opp. ꝙ debeat ꝑbari quòd res pignorata ſit debitoris, vt l. quæ nondum. §. quod dicitur. ſ. eo-

1 dem. † Solu. in directa hypothecaria debet ꝑbari directũ dominium in vtili hypothecaria debet probari vtile dominium, vt l. grege. §. & in ſuperficiariis. ſ. eo. & j. eo. l. lex vectigal. In quaſi hypothecaria ſufficit ꝑbare quaſi dñium, qd̃ parit publicianam, vt hic. & quod dico vtilẽ hypothecariã, & quaſi dico gratia euidentioris doctrinæ. & quod expediui plenè in l. rem alienam. ſ. de pigno. act.

Vm conuenit. Si obligatur penſio in creditorem tranſeunt vtiles actiones. hoc dicit.

Inter. Pignus contrahitur per procuratorẽ, vel geſtorem ratihabitione ſecuta. hoc dicit.

Si debitor. Si quaſi dñs obligans cõueniatur, non põt cũ effectu de dño excipere. h. d. quod no. ꝑ limitatiõe l. ſi ab eo. ſ. eo. Op. de l. ſi ab eo. ſ. e. vbi talis hypotheca non datur cõtra dñm. Sol. ibi agiẽ cõtra tertiũ poſſeſſorẽ: hic verò contra ipſum debitum pignorantem.

Quicquid. Iſte §. ſummat ſeipſum &c. Barto.

Si res. Contra debitorem non reſtituentem in hac actione non iuratur in litem, ſecus ſi contra alium; & qd̃ c conſequutũ fuerit, reſtituetur. h. d. Opquòd qñq̃ [c] pluris interſit creditoris, puta ſi volebat pignus retinere ob chirographariã pecuniã: vt l. j. C. etiã ob chirogra. pec. Gl. in l. ſi fundus. §. ſi pluris. ſ. eodem videẽ tenere quod tale intereſſe non conſideret: quia illud remediũ ſolũ habet locũ quãdo creditor poſsidet. Quod poſſet eſſe verũ ſi creditor nunq̃ poſſediſſet: ſed ſi ſemel poſſediſſet, & à poſſeſsione cecidiſſet quę ad debitorem tranſiret vel reuerſa eſſet: tunc etiam contra ipſum de

a bitorem poſſet iurari in litẽ: quia plus creditoris intereſt, ſ. vt vti poſſet retentione ſeu exceptione: argu. l. qui exceptionẽ. §. ſi pars. ſ. de condi. indebiti. Item ad finẽ

b opp. quando agiẽ cõtra extraneũ, nõ intereſſet plus creditoris, quã habere debitum. Quod apparet: quia ab initio poteſt

c poſſeſſor ſibi ſoluere debitum & retinere pignus: vt l. ſi fundus. §. in vẽdicatiõe. ſ. eo. Sol. Intellige hic quãdo pignus fuit amiſſum culpa creditoris: & ideo tũc cõ-

d demnareẽ, ſi nõ reſtitueret rem. Barto.

d Si Titio. [d] Si fundi dominus ſuccedit debitori pignoranti, non confirmatur pign⁹: ſed tenetur pignoratitia actione contraria ex perſona defuncti. h. d. Opp. de l. rẽ alienam. ſ. de pigno. act. vbi dicitur ꝙ nõ detur vtilis hypothecaria. Dic vt hic daẽ vtilis, i. efficax pignoratitia cõtraria: et de perſonali actione loquitur, non de hypothecaria quæ non datur nec vtilis, nec directa: vt ibi. Item oppo. de l. j. in prin. ſ. eo. Solut. ibi loquitur quando ille qui pignorauit, ſuccedebat domino: hic eõtra: quia dominus ſuccedebat pignoranti.

1 ☞ *Prohibitus emere uel uendere quãdo prohibetur pignorare uel pignus accipere.*

2 *Forenſis prohibitus per ſtatutum emere, quòd poſſit pignori accipere.*

e In quorum. [e] Qui prohibetur emere: nõ prohibetur pignori accipe-

f re. [f] hoc dicit. Op. j. ti. j. §. eã rẽ. & C. de re.

1 alie. nõ alienã. l. fi. Glo. ſoluit. † quãdo prohibeẽ venditio à lege, intelligitur prohibita pignoris datio, vt in contrarijs. Sec⁹ ſi ꝓhibeatur à iudice. Ita intelligatur iſta

g l. Intelligo ergo[g] hoc in iudice, qui ex certa cauſa prohibeat aliquẽ emere vel vẽdere qd̃ põt fieri, vt l. moris eſt. j. de pœnis. Sed certè infringere hanc legẽ hoc modo durum eſt: nec leges in cõtrarium allegatæ cogũt nos ad hoc. Nã quãdoq̃ prohibetur res ipſa vendi: quia eius interdicitur cõmercium: & tunc non poteſt pignori accipi: quia etiam pignus eſt commercium. Ita loquitur l. j. §. eam rem. j. ti. ij. ſcilicet in re ſacra, religioſa, & ſimilibus. Quandoque non prohibetur commerciũ in genere, ſed prohibetur venditio: & tunc dicebat dominus Iaco. But. quod ex propria ſignificatione nõ videẽ res prohibita pignori dari. vt hic. Non ob. l. fin. C. de rebus alie. non. alie. quia illud eſt verũ magis ex quadã ꝑſumpta voluntate q̃ ex ſignificatione verborũ. Certè & eadẽ ratiõe hic ex ꝑeſumpta voluntate debet intelligi ꝓhibita pignoris datio. Tu dic: quid ſi vendo vel loco pro iuſto ꝓtio nullo appoſito declarato re. vel appoſito, ſed mortuo. qd fiendum? Vide fin. Bal. in l. cõtractus. de fi. inſtr. per Inn. in l. quis arbitratu. in viij. col. de verb. ob. in ver. quęro ergo pro declaratione. ibi, licet contrariũ videatur innuere &c. Addẽ Bar. in l. fi. C. de pact. pig. Alex. de Imo.

a ✠ POMATES. ¶ Opp. glo. Pro declaratione iſtius tex. vide Imo. in l. ſciendum. j. de ver. ob.

b ✠ POMATES. ¶ Declaratione prædictorũ. Vide Aretin. cõſ. xxxiij. in ij. col.

c ¶ Quãdoq̃, & c. ibi: qd̃ tale interesse non conſideratur, & c. Nota dictũ, de quo Inſti. de act. §. itẽ Seruiana.

d ¶ Si Titio. Vide Rayne. in l. aſsiduis. C. q̃ pot. in pig. ha. Alexã. de Imo.

e ✠ POMATES. ¶ In quorũ. Vide Are. conſilio xiiij. inciuiſo. in iiij. col. & ſeq. & cõſ. cxxv. in vl. co. Barb. in rubrica de rebus eccleſi. nõ alie. per quinque col. inci. à primo col. principij in iiij. colũ. Corſe. fin. in verſi. literas. Bald. c. j. §. aut ſi libellario. quibus mo. feu. amiſ. Barba. c. nulli. colũ. j. in fin. de rebus ecc. nõ alie. Feli. c. venerabili. de offi. deleg. ad fin. Anchara. cõſi. cl. in fi.

f ✠ P. PAV. P. ¶ Pignori accipere. Vide Barba. in repetitione Rubric. de rebus eccleſ. in j. arti. in xvj. fallentia.

g ¶ Intelligo. & c. Vide Bartolũ in l. multum. de verbo. obliga. Prohibita alienatione an prohibeatur pignoratio. Quid autem ſi quis prohibetur acquirere, an poſſit pignori accipere. Cyn. & Bald. in dict. l. final. C. de reb. alien. non alie. quod ſic. Ad de quia res emphyteutica prohibita vẽdi, poteſt pignorari, vt nota. in l. finali. C. de iur. emphy. Et ad iſta vide quod notat Baldus in c. j. §. aut ſi libellario. quib⁹ mo dis feud. amitta. & dicit Angelus in l. beneficium. ff. de legi. quod ſtatutum faciens mẽtionem de alienatione non verificatur in iſta alienatione pignoris vel conceſsione vſusfructus. Adde an res emphyteutica prohibita vendi poſſit pignorari, viã Baldum conſilio lxxix. incipi. ſtatuto irritante. iij. lib.

a ✠ P. PAV. P. ¶ Aut prohibeſ. vide Abba. in c. ij. de feudis.
b ✠ POMATES. ¶ Prædicta vera. vide Ale. l. j. §. p ſeruũ. & ibi Iaſ. ff. de acquir. poſſeſ.
c ✠ POMATES. ¶ Per ſtatutũ. Et no. q̃ prohibit⁹ emere & alios cõtract⁹ facere, ĩtelligiſ̃ nedũ purè, ſed ẽt ſub cõditiõe. Iſta ſentit Imo. & Card. c. nulli. de re. ec. nõ alie. dũ re probãt primam exceptionẽ Io. an. et Imo. ad illũ tex. in ver. cõditionis.
d ¶ Pro ſe. Hãc gl. ſing. tene mẽti q̃ hodie in aduẽtitiõ ſex cõtractu p̃ris acqriſ̃ vtilis actio filio. quã multũ allegãt doc. ſi. de reb⁹ ã. de trãſac. & vide p Bald. in l. qd̃ dicit. de verb. obli.
e ¶ Aſsiduis. vide Bal. poſt gl. & Bar. ibi, & Bal. ĩ l. vbi adhuc. in ix. col. C. de iur. dot.
f ✠ P. PAV. P. ¶ Domus. Intellige & declara vt p Ale. in apoſtilla.
g ¶ Loquẽtis. Hoc etiã no. ĩ l. ſi mercedẽ. §. fi. de act. emp. & ibi vidẽ quã q̃nẽ decidit ibi Bar. ppter hoc. & facit ad q. Bal. ĩ c. j. §. cõtra oẽs. hic finit̃ lex. et ibi eſt gl. q̃ dixit q̃ va ſall⁹ nõ teneẽ iuuare dũm cõtra ſeip̃m ex vi iuramenti fidelitatis. Et ſi iuicẽ teneret̃ iuuare cõtra ſeipſos, nulla eẽt obligatio l. ab oibus. §. ſi titio. de le. j. q̃ ſluit ẽt gl. no. an ibi teneaẽ iuuare contra patrẽ & filiũ, et dicit q̃ ſic, ſecũ Iaco. alibi, vbi dicit q̃ cõtra patrẽ & filiũ tenetur, ſed ñ cõtra p̃rem. Tu tene gl. ibi ſecũ Bal. et bñ facit ſecũ eũ, qd̃ no. ſi l. q ſe p̃ris C. vñ lib. ĩ gl. ij. magna qd̃ no. Sed q̃d ſi exp̃ſe vaſallus iuraui ſuuare dũm cõtra oẽm p̃ſonã, & ẽt cõtra ſeip̃m, nũquid teneaẽ iuuare dũm contra ſeip̃m? Vide Bal. ſi. de imperialẽ. ĩ fi. de. phi. feu di alie. p Fede. q̃ ſi iurãs habet malã cãm, teneẽ ex iuramẽto fidelitatis. ſec⁹ ſi bonã. ar. l. vlti. C. de nõ nu. pe. & l. venditores. de verbo. oblig. & ibi ẽt vide per eũ an ſi iurauerit fidelitatẽ cõtra oẽm hominẽ, & contra ſeip̃m: & an videaẽ exp̃ſsiſse filium vxorẽ &c. Et p regulã huj⁹ l. dixit Bal. ſi. fraẽ. ff. de cõdi. ide. q̃ ſi qs promiſit accõmodare lucrũ cõtra oẽm p̃ſonã, q̃ nõ teneẽ accõmodare cõtra ſeip̃m, neq̃ cõtra deſcẽdẽtes, ſecũ Bal. ſi l. cũ acutiſsimi. C. de fideic. & Imol. poſt alios in cle. j. de iureiur. & facitad aliã q. Bal. de qua in l. & q. C. de diſtra. pig. Adde cõſulta per Paul. de caſt. conſil. ccxxvj.
h ✠ POMATES. ¶ Periculũ. vide Barb. cõſ. xix. in v. co. in. j. volumi.
i ✠ P. PAV. P. ¶ Lex vectigali. Limita hãc regulã, pcedere ĩ iure qd̃ habet depẽdẽtiã ſucceſsiuã, nõ in eo q̃ prio inſtãti eſt pfectũ. vide Bal. in c. j. §. fi. circa med. de cõtro. inue. Itẽ limita vt p Bal. in c. j. in ij. col. de alie. feu. Itẽ limita vt p eũdẽ in c. j. de cõtro. inter vaſal. & aliũ. Itẽ vide oĩno qd̃ cõſuluit Anto. de Ru. ſi cõſ. viij. inci. Ieſu xp̃e &c. tã copioſè & elegãter q̃ ſi pr̃ hñs vſumfructũ ĩ bonis ſiliij, & illũ vſumfructũ ſi ẽt facultatẽ vtẽdi alicui creditori ſuo obliget, vel ipſe creditor ſit miſſus in quaſi poſſeſsionẽ vtẽdi dicto vſufructu p̃ credito ſuo: & pr̃ poſtea cõſentiat filio alienãti rẽ quã habebat vſũfructũ. q̃ ex pte q̃rit vſusfruct⁹ & ius ipſi creditori, qd̃ eſt mirãdũ. Vide ibi per eum & per Pe. de Anc. cõſi. cvj. in ij. col. In cõtrariũ vide Abb. in l. cũ oportet. §. cũ aũt. C. de bo. quæ lib. in l. patrẽ. de his quæ in frau. cred. Itẽ vide quod ſingulariter dicit Pau. de Ca. in l. ſi cũ venderet. ff. de pign. act. de pacto de retrouendẽdo, q̃ oblato pretio trãsferẽ dñium, etiã ſi promiſſor iã in aliũ alienaſſet: quia reſoluto iure dationis &c. vt per eum conſi. liij. Circa iſtud vltimum vide ad Bar. in l. ij. C. de pact. inter emp. & ven. Itẽ q̃ũo intelligãt regula iſtius legis, vide Alex. conſi. xlv. vo. v. in ij. col. Itẽ pro opi. Anto. de but. contra Anc. facit tex. in c. j. §. rurſus. quib. mo. feu. amit. vbi Bal. & alij no. pro Anc. Facit dictũ Bar. in l. ſi res. j. quib. mod. pig. vel hyp. ſol. vbi vide.

Aut phibeẽ[a] vendi vel alienari res: & tũc nõ põt obligari, vt d. l. ſi. Ratio quia p obligãtionẽ pueniẽ ad vẽditionẽ pignoris, vt l. ij. & iij. j. de diſtra. pig. & ſicuti phibetur vẽditio: ita et eĩ⁹ preãbulũ, vt j. de ſpõ. l. oratio. Qñq̃ phibeẽ perſona emere res, non aũt prohibeẽ res vendi: tunc ille non impediẽ pignori accipere. Caſus eſt hic. Ratio: quia licet accipiat pignori, perhoc nõ deuenit vt ipſe accipiat ſibi in ſolutũ, vel in emptionẽ, ſed quod alij vendat pro ſuo debito, nõ eſt phibitũ. Prædicta vera[b], niſi acciperet p tãta quãtitate, q̃ nõ eſſet veriſimile debitorẽ luiturũ. argu. l. q habebat. in prin. j. de leg. iij. Et ſic intelligas legẽ iſtã, ſiue phibitio fiat à lege, ſiue à iudice. † Et p hoc dico q̃ foreſis phibit⁹ per ſtatutũ[c] emere in territorio hui⁹ ciuitatis põt pignori accipere, vt hac lege.

Vm vitioſe. Inutilis obligatio nõ dat Opp. de l. j. ĩ prin. ſ. eo. Solue vt ibi dixi.

Ideiuſor. Si debitor ſoluat creditori, recuperat pignora data fideiuſſori. hoc d. quod not. &c.

Pater. Qui ſcribit cõtractũ obligationis rei ſuæ, videẽ obligationi cõſentire. h. d. Op. de l. Titia. §. Lucia Titia inteſtata. j. de leg. ij. Iſtud contrariũ ſoluit ibi glo. & hic, & in l. Caius s. aliàs incipit, idẽ Caius. ſ. de pig. act. Dixi plenè ĩ l. quæ dotis. j. ſol. matri.

Cum ſua manu Lucius Res loco rei ſurrogata nõ cadit ĩ obligationẽ, niſi ex prima ortũ habuerit. h. d.

Seruum. Si debitor rem pignoratã faciat deteriorẽ creditori cõtra eũ ſuccurritur, licet cõtra debitorẽ ad debitũ actionẽ nõ habeat. h. d. Illũ qd̃ gl. dicit noceret ex ppoſito vel cõſecutiuè. hoc qd̃ dicit ex ppoſito, referas ad actionẽ ad exhibẽdũ. hoc qd̃ dicit cõſecutiuè: ĩtelligas culpa tñ & hoc referas ad actionem legis Aquilię vel in factum &c.

Si legati. Stipulatio legatorũ extinguiẽ ſpe legati extincta, & nõ trãſit ad eũ ad quẽ cõmodũ legati tranſit: & idẽ in obligatione pignoris. h. d. Iſta lex debet ĩtelligi qñ ſtipulatur pater pro ſe d ſecus ſi vt legitimus adminiſtrator filij, vt in gloſ.

Paulus Gñalis obligatio facta à defuncto nõ porrigitur ad bona hæredis. h. d. quod no. de quo per glo. & Cy. in l. aſsiduis. [e] C. qui pot. in pig. hab.

Si mancipia. Partus rei pignoratæ cedit in obligationem, ſi à debitore percipiatur. h. d.

Domus. [f] Superficies ſolo pignorato impoſita cadit in obligationẽ. h. d. Opp. gl. de l. cũ poſtulaſſem. §. cur ergo. j. de dam. infec. Gloſ. ſoluit. Dic q̃ hic loquitur in bonæfidei emptore, ibi non. quod dic vt ibi.

1 ☞ *In generali ſermone cõtinetur perſona loquentis.*

Si ſciente. In obligatiõe gñali venit ſeruus q̃ obligationẽ cõtrahit. h. d. † No. q̃ in gñali ſermone cõtinetur perſona loquẽtis. [g] De quo in l. inquiſitio. C. de ſoluti. & ſ. de ſenatori. l. j. in fi. Rõ eſt, ſeruus nõ habeẽ hic vt perſona, ſed magis vt res quædam. & ſic nõ obſt. d. l. inquiſitio.

Periculum. [h] Gl. hic ponit caſum vno mõ vt habes in ea. Tu pone ſimpliciter. Vẽdidi tibi nomẽ debitoris, qd̃ nomẽ habet hypothecariã annexã: quæritur ad quẽ ſpectat periculum pignoris. Certè ad emptorem, dũ tñ pignus probeẽ obligatũ. ſicut dicimus in emptorẽ nominis, vt l. ſi nomen. ſ. de hære. vel act. vendi.

i Ex vectigali. [i] Reſoluto iure donationis reſoluiẽ ius acceptiõis. h. d. No. q̃ creditor põt ſoluere pẽſionẽ, p fundo emphyteutico[k] ſibi obligato &c.

Debitor. Ea videnẽ inducta in pdiũ, q̃ ad vſum ppetuum inducuntur. hoc dicit.

Si qui. Adiecto non poteſt pignⁿ dari: & datũ repetiẽ.

l Cum tabernam. [l] Appellatione tabernæ, venit vniuerſitas mercantiæ, q̃ ibi exercetur, & ideo cadit in obligatio-

¶ Lex vectigali. In eo. in princi. huius legis vide qd̃ not. Bar. in l. indebiti. §. j. in fine de condi. indeb. & vide Barto. in l. ſi cõſtante. in iiij. quæſtio. tertiæ quæſtionis prĩcipalis. ĩ. ſoluto matrimo. & adde quòd iſta lex non habet locum in feudo: quia reſoluto iure datoris nõ reſoluitur ius accipientis. Tex. eſt notab. & ibi Bald. in c. primo, de controuer. interva ſallum & alium de beneficio. per Baldũ in l. fin. §. ſed quia noſtra. in fine. C. cõmunia de lega. & ad hãc legẽ vide Baldũ in l. doce. C. de rei vendic. & iſta lex eſt ſingularis ſecundùm Baldũ in l. vſucapio. C. eo. & vide Baldum in l. ij. ĩ xij. quæſtione, in verſicu. ſed iuxta hoc q̃ritur. C. de reſcin. vendi. & Barto. in l. ſi res in fine. j. quibus mod. pignus vel hypothe. ſoluitur. & omnino Bart. in l. j. ff. de aqua plu. arcen. Et ad hoc quod hic Barto. vide not. per Bal. in l. ſolennibus. C. de rei vendi. & Barto. & docto. in l. cùm ſeruus. de condi. & demonſtra. vide gloſſ. & Baldũ in cap. primo. §. rurſus. quibus modis feudũ amitt. Adde an reſoluto iure datoris, reſoluatur ius accipientis, Bald. conſil. ccccliix. quarto lib. vbi de feudo loquitur, incipit, nobilis vir.

✠ POMATES. ¶ Lex vectigali. vide Imolam conſilio viij. in iiij. columna. & Alexandr. in pulchro caſu in conſilio xxxviij. volumi. ſecũdo. vbi loquitur ĩ emphyteuta pignorante rem emphyteuticã. & conſilio xciij. columna fina. vol. ij. & conſilio clxxij. eodẽ. & conſilio xj. colum. viij. volumine tertio. Baldum in tit. de feudi alie. in ix. notabili in princip. & conſil. cccl xxj. in prima parte. Soci. conſi. lxxxv. col. penul-

k ✠ P. PAV. P. ¶ Fundo emphyteutico. Quid ſi non ſit ſoluta penſio tempore debito, & propterea ſit cauſata caducitas, an creditor pro intereſſe ſuo poterit petere reſtitutionem in integrum ex capite ignorantiæ, & iterato offerre, vide Alex. quòd ſic, conſi. xlv. volu. v. col. ij. vide Iaſo. in l. ij. col. xlij. ver ſic. xxiiij. quæro. C. de iure emphy.

l ¶ Cũ tabernã. Vide qd̃ no. Bar. in l. gñali. §. j. de vſufr. leg. & qd̃ no. Bar. in l. ſi cõſtãte. in iiij. q. iij. qõnis princi. j. ſol. ma. & Bal. ſing. limitat de iſtis mercib⁹ vænalib⁹ in l. vbi adhuc. in viij. col. C. de iure do. & ibi facit hãc legẽ ſing. & facit iſta lex not. an in obligatione gñali expreſſa vel tacita veniant merces vænales. in quo Lud. in l. ſi cõſtãte. in prin. in ij. parte, dicit exp̃ſè q̃ nõ, per l. debitor. ſ. eo. Pro hoc adducit in fi. l. generali. ſ. vxor. de vſufru. leg. in l. prediaj. de fund. inſtr. & de legat. iij. l. ſi fundus legatus. & l. ſi chorus. §. j. & l. ſi mihi. §. fi. ff. de hæred. inſtitu. l. ex facto. vbi eſt idem in legatis, quod limitat niſi ſub ipſa obligatione non poſſunt alia includi q̃ merces: quoniam ille veniunt: p gloſſ. ſecundùm eum ſingularem in l. prædijs. §. item cùm quæritur. de legatis ij. ibi legati generale rerum tales merces includit, cùm ad aliud referri nõ poteſt. Facit tex. in l. fundus q̃ locatus. ff. de fund. inſtru. & ita reſidet Ludo. Sed

nem

certè licet Barto. in d. l. generali. §. j. & Bal. in l. certi. C. locati. in vj. q. videatur tenere q̃ obligatio generalis nõ referatur ad merces vænales. Et rndet Bald. ad hanc legem q̃ hic fuit obligatio expreſſa: tamẽ idem Bar. in d. l. ſi conſtante. in iij. q. principali, & Bal. in l. vbi. in viij. col. C. de iure dot. videẽ tenere cõtrã. Pro quo multũ facit iſte tex. et ideo cogita. Et certè iſte tex. videẽ probare q̃ nõ veniant merces in obligatione generali, niſi illę quę ſunt tẽpore mortis, ſeu illæ quæ tempore quo agi poteſt, ſecundùm quod declarat Bal. ĩ d. l. vbi. & Bar. in d. l. ſi conſtante. & vide Bald. hic in repeti. in antiquis. q̃ refert qd̃ Bart. in dicta l. generali. ſi omnia obligãtur, teneẽ q̃ veniant res vænales: et verum dicit per prædicta, p Barto. ibi, & Baldũ. Hic habes reſponſionem ad l. debito. et ad notata per Bald. in l. certi. præallegata, ad de Bald. in rubr. C. de verbo. obli. & in iiij. quæſtiõe ſcripſi poſt Bal. hic in reportatis. Adde an in generali obligatione veniant merces vænales vnũ verbum per Baldum in pulchro caſu, conſi. cccl xiiij. j. libro.

a ✠ POMATES. ¶ Oppo. quòd. Vide Alex. conſil. xcv. col. fin. volumi. v.

b ¶ Idem quæſiuit. In prin. huius & c. Et ad intellectũ huius. §. circa diem & conſulem vide quod not. Bald. poſt Cyn. in l. ſi qua beneficia. C. de diuerſis reſcriptis. Adde tamen quòd in libro rationũ ſemper requiritur dies & conſul. notat Bald. in rubrica C. de fide inſtrumen. xvij. colum. in verſiculo viſo de ſcriptura. & xvij. colum. ponit an requirantur teſtes. Et quod in alia priuata ſcriptura nõ requiratur dies, tenet Bald. in dicta rubrica, in antepenultima colum. Et vide Ang. in authen. quod ſine. de teſt. etiã ſi ſcriptura priuata requirat ſi gillum, vel ſubſcriptionem, vide Innoc. in c. fi. de fide inſtru. & ſequitur do. Anto. in c. ij. de fide inſtru. & Bald. in l. cùm antiquitas. C. de teſta. & ibi expreſsius Pau. & Bal. in princi. Digeſtorum, in x. q. fortè & ſic ſcriptu. priuata nõ reqrat ſubſcriptionẽ: tñ oportet q̃ ſubſcribens affirmauerit ſcripturam illam eſſe ſuam, vt probatur in l. cùm antiquitas. ad fi. per quã ſe fundant doct. vbi teſtamentũ ſcriptum manu teſtatoris licet nõ requirat ſubſcriptionem: tñ requiritur q̃ teſtator affirmauerit q̃ ſcriptura illa erat ſcripta manu ſua. & hoc voluit Bar. hic. Et aduerte dum hic dicitur q̃ in priuata ſcriptura non requiruntur anni dñi, nec dies & conſul: q̃a Iac. bu. quẽ refert Bal. in proœ. Codi. ſ. quib⁹. tenet cõtra: q̃a non dicit̃ habere maiorẽ vim priuata ſcriptura q̃ũ publica: ſed ĩ publica requirunẽ, vt ĩ auẽ. vt præpo. no. Impe. Et iſtud ſequit̃ Spec. in ti. de procu. §. rõne aũt. ver. ſed quid ĩ priuato. aliàs qd̃ in mãdato? Et rndet ad iſtũ tex. q̃ hic ſunt duo caſus, & vn⁹ decidit̃. Bal. in d. proœ. & in rub. C. de fide inſtr. in vlt. col. diſtinguit q̃ aut ipa obligatio põt infringi, & ex tpe aut nõ. Adde an priuata ſcriptura requirat diem & conſulem, Abb. cõſi. xcviij. ij. libr.

b ✠ POMATES. ¶ Idem quæſiuit. Vide Barb. in repe. rubr. de fide inſtrumen. in xxxvj. colum. & ſequen.

c ✠ P. PAV. P. ¶ Dies & cõſul. Circa oppoſitionẽ diei & cõſulis in priuata ſcriptura, vide oĩno Cur. in repe. l. admonẽdi. in lxij. col. ſ. de iureiu. vide Alex. cõſi. cccxxv. poſt med. Itẽ q̃ q̃ũo ille q̃ vtit̃ ſcriptura habet ſe fundare ĩ tpe, & requiritur dies, vide Alex. cõſi. lxij. poſt medũ. Item iſtud quod dicit̃ q̃ in ſcriptura priuata nõ requiriẽ dies, verum eſt cõtra ſcribentẽ vel eius hẽredes. ſecus contra alium. vide Math. no. xxiij. Item de materia vide Barb. in repe. rub. de fide inſtru. in xxxvij. colum. & etiam in xlvij. Item quid in literis papæ, legibus ſtatutis, & ſimilibus. vide Iaſ. in l. ſi qua. C. de diuerſis reſcrip. Circa verò aliud quod ponit in iſto §. de ſubſcriptiõe, vide de eius effectu in

l. cùm antiquitas. C. de teſtamen. & quod ſubſcriptio non requiratur, niſi in caſibus à iure expreſsis, vide Panorm. in cap. primo extra de his quæ fiunt à præla. ſine conſenſ. capitu. & vtrum inſcriptio ſit eiuſdem effectus, cuius eſt ſubſcriptio, vide omnio Angelum conſilio cccliij. aliàs cccvj. incipienti, teſtator propria manu. in principio, & in fine. vide latiſsimè Alexandrum conſilio ccxc. Iaſon. in l. ſi quis ex argentariis. §. cogentur. in vj. notab. ff. de edendo. eundem latè in l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. in l. cùm antiquitas. in penulti. & vlt. col. C. de teſtamen. Nunquid autem præiudicet ſubſcriptio facta non lecto tenore ſcripturæ, & quid ſi ſcriptura multa cõtineat aliq̃ j. p aliqua contra q̃ trahaẽ ſimplex ſubſcriptio: vide Paulũ de Caſt. conſilio cccliij. Quid autem de eo qui ſubſcribit ſchedulæ vacuæ, vide Felinum in c. cum venerabilis. in xix. colũ. ad finem extra de exceptio. Et de materia ſubſcriptionis vide eundem Felinum in c. cùm inter. colum. iij. extra de re iudi. & in c. quoniam contra falſam. in xxiiij. col. extra de probat. Nunquid autem ſigillum idem importet quod ſubſcriptio, vide Feli. in c. tertio loco. in princip. extra de proba. Alia multa in materia priuatæ ſcripturæ, vide ad Barto. in l. admonendi. ſ. de iureiu. in ij. col. Item q̃ ſubſcriptio nõ ſit neceſſaria quomodo qs ſcripſit totam ſcripturam manu propria, vide per Iaſo. in l. cũ antiquitas. C. de teſtamen. vbi Pau. de Ca. in penu. colum. & ibi etiam de materia q̃ ſubſcriptio tantum operetur, quantum totalis ſcriptura ſchedulæ vel inſtrumẽti, & quomodo, & de ſubſcriptione & de eo q̃ ſubſcripſit ſchædulę vacuę, vide Barba. in c. ſi quis. in ij. colum. de rebus eccle.

d ✠ POMATES. ¶ Nota quòd. Aduerte tamen quòd Barto. l. admonendi. ſ. de iureiurã. in v. col. dum loquitur quòd priuata ſcriptura requirit ſubſcriptionem, cuius tamen opinio. reprobant ibi doctores iſtam tanquam veriorem. de quibus vide Matheſi. notabi. xlv. Alexand. & Iaſ. l. cùm antiquitas. colum. penult. C. de teſtamẽ. Lancelo. l. quæ dotis. in fine ſolut. matri.

e ✠ POMATES. ¶ Item fortè. Cõtrarium tenet Bart. l. admonendi. v. col. dum loquitur de priuata ſcriptura. ff. de iureiu. licet ibi per doc. reprobetur.

f ✠ P. PAV. P. ¶ Sua ſcripta. Vide Ro. latè conſi. ccciij.

g ✠ POMATES. ¶ Sed opp. Vide Alex. cõſi. cxxxij. in ij. co. in prin. in iiij. col. Pau. de ca. poſt Bal. ibi in j. cõſti. Codi. in vlt. col. Panor. cõſil. xcviij. in ij. col. v. & Alexã. cõſ. lxx. col. iij. vo. ij. Panor. c. ij. co. iij. de fide inſtr. Iaſ. & alios maximè Ang. in auẽ. qd̃ ſine. C. de teſt. Ale. cõſ. cxxxj. vo. ij. vbi ponit ĩ ij. co. qd in ſcriptura cõtinẽte rõnes datorũ & acceptorũ. vide ẽt Ale. cõſ. xlij. vo. iij. ad fi. et cõſ. lxxvj. vo. iij. co. ij. loquit̃ in ſcriptura priuata p̃ris q̃ diſponit inter filios & ibi etiã ponit quæ alia requiranẽ in ſcriptura priuata, vbi ẽt requireẽ tp̃s. et cõſ. cv. co. ij. vo. iij. vbi ponit an aliq̃ũ requiraẽ ĩ ſcriptura priuata dies.

h ¶ Priuata ſcriptura. Vide Bal. in prima cõſt. Cod. in ij. co. in ver. deirde not.

i ¶ Ex hac lege no. pro cãpſore. Quid autẽ ſi literã cambi perdit creditor, vide Bal. in l. inſtru. C. de fideicõ. Ad quẽ verò ſpectet periculũ poſtquam mercator acceptauit literã, vide Bal. in l. pro debito. C. de bo. autho. iud. poſ. & illud quod dicit Bar. hic, eſt verũ, niſi dicat ſe nolle obligari proteſtando vt habeẽ in d. cle. j. de pcu. Adde qd̃ habeẽ p Bar. in l. quo em. rem ra. ha. in l. Titius. de conſti. pec. & l. ſi abſentis. C. ſi cer. pe. & tex. iuncta gl. in l. Publia. §. fi. ff. de poſiti. Bal. in l. ſi defuncti. & in l. ſi procuratorẽ. ſ. de procu. p Bal. in d. l. ſi abſentis. & in ru. de fide inſtru. in xviij. colum. in verſic. quæro quid de literis. Vide quod habetur in l. ſi literas. C. manda. & in l. fina. C. ad Macedonia.

Aut prohibeẽ[a] vendi vel alienari res: & tũc nõ põt obligari, vt d. l. ſi. Ratio quia p obligãtionẽ pueniẽ ad vẽditionẽ pignoris, vt l. ij. & iij. j. de diſtra. pig. & ſicuti phibetur vẽditio: ita et eĩ⁹ preãbulũ, vt j. de ſpõ. l. oratio. Qñq̃ phibeẽ perſona emere res, non aũt prohibeẽ res vendi: tunc ille non impediẽ pignori accipere. Caſus eſt hic. Ratio: quia licet accipiat pignori, perhoc nõ deuenit vt ipſe accipiat ſibi in ſolutũ, vel in emptionẽ, ſed quod alij vendat pro ſuo debito, nõ eſt phibitũ. Prædicta vera[b], niſi acciperet p tãta quãtitate, q̃ nõ eſſet veriſimile debitorẽ luiturũ. argu. l. q habebat. in prin. j. de leg. iij. Et ſic intelligas legẽ iſtã, ſiue phibitio fiat à lege, ſiue à iudice. † Et p hoc dico q̃ foreſis phibit⁹ per ſtatutũ[c] emere in territorio hui⁹ ciuitatis põt pignori accipere, vt hac lege.

Vm vitioſe. Inutilis obligatio nõ dat Opp. de l. j. ĩ prin. ſ. eo. Solue vt ibi dixi.

Ideiuſor. Si debitor ſoluat creditori, recuperat pignora data fideiuſſori. hoc d. quod not. &c.

Pater. Qui ſcribit cõtractũ obligationis rei ſuæ, videẽ obligationi cõſentire. h. d. Op. de l. Titia. §. Lucia Titia inteſtata. j. de leg. ij. Iſtud contrariũ ſoluit ibi glo. & hic, & in l. Caius s. aliàs incipit, idẽ Caius. ſ. de pig. act. Dixi plenè ĩ l. quæ dotis. j. ſol. matri.

Cum ſua manu Lucius Res loco rei ſurrogata nõ cadit ĩ obligationẽ, niſi ex prima ortũ habuerit. h. d.

Seruum. Si debitor rem pignoratã faciat deteriorẽ creditori cõtra eũ ſuccurritur, licet cõtra debitorẽ ad debitũ actionẽ nõ habeat. h. d. Illũ qd̃ gl. dicit noceret ex ppoſito vel cõſecutiuè. hoc qd̃ dicit ex ppoſito, referas ad actionẽ ad exhibẽdũ. hoc qd̃ dicit cõſecutiuè: ĩtelligas culpa tñ & hoc referas ad actionem legis Aquilię vel in factum &c.

Si legati. Stipulatio legatorũ extinguiẽ ſpe legati extincta, & nõ trãſit ad eũ ad quẽ

Aut prohibeẽ[a] vendi vel alienari res: & tũc nõ põt obligari, vt d. l. ſi. Ratio quia p obligãtionẽ pueniẽ ad vẽditionẽ pignoris, vt l. ij. & iij. j. de diſtra. pig. & ſicuti phibetur vẽditio: ita et eĩ⁹ preãbulũ, vt j. de ſpõ. l. oratio. Qñq̃ phibeẽ perſona emere res, non aũt prohibeẽ res vendi: tunc ille non impediẽ pignori accipere. Caſus eſt hic. Ratio: quia licet accipiat pignori, perhoc nõ deuenit vt ipſe accipiat ſibi in ſolutũ, vel in emptionẽ, ſed quod alij vendat pro ſuo debito, nõ eſt phibitũ. Prædicta vera[b], niſi acciperet p tãta quãtitate, q̃ nõ eſſet veriſimile debitorẽ luiturũ. argu. l. q habebat. in prin. j. de leg. iij. Et ſic intelligas legẽ iſtã, ſiue phibitio fiat à lege, ſiue à iudice. † Et p hoc dico q̃ foreſis phibit⁹ per ſtatutũ[c] emere in territorio hui⁹ ciuitatis põt pignori accipere, vt hac lege.

Vm vitioſe. Inutilis obligatio nõ dat Opp. de l. j. ĩ prin. ſ. eo. Solue vt ibi dixi.

Ideiuſor. Si debitor ſoluat creditori, recuperat pignora data fideiuſſori. hoc d. quod not. &c.

Pater. Qui ſcribit cõtractũ obligationis rei ſuæ, videẽ obligationi cõſentire. h. d. Op. de l. Titia. §. Lucia Titia inteſtata. j. de leg. ij. Iſtud contrariũ ſoluit ibi glo. & hic, & in l. Caius s. aliàs incipit, idẽ Caius. ſ. de pig. act. Dixi plenè ĩ l. quæ dotis. j. ſol. matri.

Cum ſua manu Lucius Res loco rei ſurrogata nõ cadit ĩ obligationẽ, niſi ex prima ortũ habuerit. h. d.

Seruum. Si debitor rem pignoratã faciat deteriorẽ creditori cõtra eũ ſuccurritur, licet cõtra debitorẽ ad debitũ actionẽ nõ habeat. h. d. Illũ qd̃ gl. dicit noceret ex ppoſito vel cõſecutiuè. hoc qd̃ dicit ex ppoſito, referas ad actionẽ ad exhibẽdũ. hoc qd̃ dicit cõſecutiuè: ĩtelligas culpa tñ & hoc referas ad actionem legis Aquilię vel in factum &c.

Si legati. Stipulatio legatorũ extinguiẽ ſpe legati extincta, & nõ trãſit ad eũ ad quẽ

ſa explicandi negotium cœptum à defuncto, vt l. furti. §. illud planè. de his qui not. infa. & quod ibi no.

1 ☞ *In priuata ſcriptura non requiritur dies nec conſul. & quando requiratur. num. 3.*

Priuata ſcriptura neceſſariò non ſubſcribitur, nec quòd ſigilletur.

2 *Verba enunciatiua per modum cauſæ prolata quòd inducant diſpoſitionem.*

4 *Litera uidetur acceptata cum retinetur.*

b Idem quæſiuit. [b] Per epiſtolã poteſt cõtrahi pignus: nec vitiatur, licet in ea non ſit dies & conſul [c]. h. d. quẽ caſum not. † Not. quòd in priuata ſcriptura non requiritur dies & conſul. Nota q̃ [d] non eſt de neceſsitate vt priuata ſcriptura ſigilletur, vt ibi dũ dicit, tabulæ ſignatæ nõ ſint. Item fortè [e] nõ eſt neceſſe q̃ ſubſcribatur hoc modo: ego talis ſcripſi. ſed ſufficit q̃ conſtet ſeu probetur manu ſua ſcripta. [f] Pro hoc l. ad teſtiũ. §. j. j. de teſta. Sed pro declaratione literæ quæro quæ ſunt verba illa ex quibus pignus conſtitutũ videtur. Reſpon. illa ſcilicet qm taberna & ſeruí à nullo detinenẽ niſi à te: & ſic verba † enũciatiua per modũ cauſæ prolata inducũt diſpoſitionẽ. Pro hoc ſ. de rei vend. l. emptor. §. ancilla. & extra de ſucceſ. ab inte. c. fi. & j. de colla. do. l. pe. & qd̃ no. in l. ſi ſocer. §. Lucius. j. ſol. ma. Dixi plenè in l. hac ſcriptura. j. de don. Sed oppo. [g] † & videtur q̃ in priuata ſcriptura [h] requiratur dies, vt l. ſcripturas. C. q̃ po. in píng. hab. & l. ex ſextante. §. Latinus. j. de excep. rei iudi. Solu. dic q̃ nõ eſt neceſſe ad probationẽ rei geſtę, vt hic, & l. Publia. ſ. depo. Sed ſi quis vellet probare prioritatẽ vel poſterioritatẽ in tempore: tũc eſſet neceſſe, vt in cõtrario, et l. ſi decreto. C. q̃. pot. in pig. ha. Per hoc enim probaẽ rem obligatã eſſe: ſed non qñ de prioritate vel poſterioritate deberet aliter probari, ſecũ ea quæ dixi in l. nõ ſolũ. §. ſed vt pbari. j. de no. ope. nũ. & l. ſi fundus. §. ſi duo. ſ. eod.

i † Vltimò nota ex hac lege [i] q̃ ſufficit q̃

nẽ, quæ tẽpore quo agitur repetitur. h. d. iſta lex bona & notab. quam tene menti. Opponitur † q̃ [a] ſolũ videatur ius obligatum quod quis habet in loco, vt l. ſi domus. in fine. j. de legatis primo. & l. qui tabernas. ſ. de contrahen. emptio. Solu. Appellatio tabernæ poteſt referri ad locum: item ad merces, quæ ibi venduntur. Sed ſi dubitatur de quo ſenſerunt contrahentes: dico quòd ſi quidẽ in loco in quo debitor vel venditor nullum ius habeat: intelligiẽ de vniuerſitate mercantiæ, vt hic, ſecundùm primũ intellectũ glo. dum dicit q̃ erat in publico. Si verò aliquod ius habeat in loco: & tunc ſi vendiẽ vel alienetur, intelligitur ſtrictè pro loco, vt d. l. qui tabernas. de contrahen. empt. aut pignoratur: & tunc intelligitur etiam de ipſa mercantia quæ ibi erat, vt hic, ſecundùm intellectum glo. prout dicit, vel conducta à publico. Et rõ differẽtiæ eſt: q̃a licet in pignore fiat largior interpretatio: tñ per hoc ius debitoris nõ fiet deterius. non em̃ ad plus teneẽ. Item ius creditoris fiet melius: quia ſubuenitur ei ex cautione: quia eſt ſibi de debito cautius. Simile eſt in l. fi. C. q̃ res pig. obl. poſ. & qd̃ ibi no. ta. Quod aũt dixi in vẽditione vel alienatione ,pprietatis, intelligiẽ ſtrictè, intelligas niſi ex quãtitate pretij, vel ex alia conjectura aliud preſumaẽ, vt l. ſem p in ſtipulationib⁹. & qd̃ ibi no. j. de reg. iu. Item opp. de l. fideiuſſor. in fin. ſ. eo. vbi futura non veniũt in obligatione. Sol. gl. remittit ad ibi not. Tu dic q̃ hæc appellatio tabernæ, put referẽ ad merces, eſt nomẽ vniuerſitatis: ſicut grex pecudũ, & ſimil. vt l. cũ pater. §. menſæ. j. de leg. ij. & ideo licet merces mutẽtur, tñ eadẽ videẽ eſſe taberna, vt l. grege. in prin. ſ. eodem: & l. pecullum. in prin. j. de lega. ij. & iſta vniuerſitas videtur durare eadẽ donec venit dñs, vt hic. Mutatio em̃ quæ poſtea fieret ibi per hæredem non caderet in obligationẽ vt hic dicit text. cũ glo. quod eſt notãdũ. Quod tñ intellige, niſi fieret aliquid cau-

d ✠ POMATES. ¶ Nota quòd. Aduerte tamen quòd Barto. l. admonendi. ſ. de iureiurã. in v. col. dum loquitur quòd priuata ſcriptura requirit ſubſcriptionem, cuius tamen opinio. reprobant ibi doctores iſtam tanquam veriorem. de quibus vide Matheſi. notabi. xlv. Alexand. & Iaſ. l. cùm antiquitas. colum. penult. C. de teſtamẽ. Lancelo. l. quæ dotis. in fine ſolut. matri.

e ✠ POMATES. ¶ Item fortè. Cõtrarium tenet Bart. l. admonendi. v. col. dum loquitur de priuata ſcriptura. ff. de iureiu. licet ibi per doc. reprobetur.

f ✠ P. PAV. P. ¶ Sua ſcripta. Vide Ro. latè conſi. ccciij.

g ✠ POMATES. ¶ Sed opp. Vide Alex. cõſi. cxxxij. in ij. co. in prin. in iiij. col. Pau. de ca. poſt Bal. ibi in j. cõſti. Codi. in vlt. col. Panor. cõſil. xcviij. in ij. col. v. & Alexã. cõſ. lxx. col. iij. vo. ij. Panor. c. ij. co. iij. de fide inſtr. Iaſ. & alios maximè Ang. in auẽ. qd̃ ſine. C. de teſt. Ale. cõſ. cxxxj. vo. ij. vbi ponit ĩ ij. co. qd in ſcriptura cõtinẽte rõnes datorũ & acceptorũ. vide ẽt Ale. cõſ. xlij. vo. iij. ad fi. et cõſ. lxxvj. vo. iij. co. ij. loquit̃ in ſcriptura priuata p̃ris q̃ diſponit inter filios & ibi etiã ponit quæ alia requiranẽ in ſcriptura priuata, vbi ẽt requireẽ tp̃s. et cõſ. cv. co. ij. vo. iij. vbi ponit an aliq̃ũ requiraẽ ĩ ſcriptura priuata dies.

h ¶ Priuata ſcriptura. Vide Bal. in prima cõſt. Cod. in ij. co. in ver. deirde not.

a ✠ P. PAV. P.

¶ Oñdat literã. Vide Alex. cõſi. ccxc. in iij. col. vide ad Bart. in l. ſi filius. §. ad Macedo.

b ¶ Creditor &c. Pecunia venit ſi obligatio ne gñali, vide Bal. in l. certi. vj. q. C. loc. vbi dicit q̃ nõ venit in ta cita obligatione. & qd̃ dixi poſt Bar. in l. generali. de vſufr. leg.

c ¶ Senatus. in princi. huius &c. Adde aliũ caſum in materia, ſ. l poſſeſſore emphyteuſis q̃ cõueniri poterit hypothecaria pro canone. tex. eſt not. in §. ſcire. ī auf. de nõ alie. ſecundũ Bal. in auth. ſi quas ruinas. ī v. colũ. de ſacroſanc. ec. Itẽ adde aliũ p̃ no. elegan ter per Bart. in l. ſi cũ dotẽ. §. fi. ſol. ma. Item pro reſtõne vſurarũ ſcd̃m Bal. in l. executorẽ. in prin. de execu. rei iud. Adde an, pvſuris bona vſurarũ ſint tacitè obligata, Fede. conſilio ccxx.

d ¶ Si gratuitã. An fideiubẽdo videt quis ratificare, vide oino ī l. exceptiõe. cũ ibi no. maximè per Bald. C. de euic. & ibi etiã gl.

e ¶ Intelligunt. Adde etiã q̃ põt dñs prohibere ne colon⁹ reportet fruct⁹, & eos retinere, vt no. Bald. in l. ædẽ. in j. col. C. locati.

f ¶ Eſt differẽtia. Differẽtia iter obligationẽ tacitã & expreſsã & inter obligationẽ generalem & ſpãlem dic ſcd̃m Bart. in l. rẽ legatam. ff. de adi. le.

quis oſtendat literam [a] ſibi deſtinatã, nec requiritur q̃ ꝓbet ſe tũc acceptaſſe. Videt em acceptare literã, cũ ipſam retinet, & eo ipſo q̃ accepit literã, vt hic dum dicit, rñdi conueniſſe de pignoribus videt. Facit extra de procu. c. j. in clementi. & ſ. ad Macedo. l. ſi filius.

☞ *Numi cadunt in obligationem.*

1 b **Creditor.** [b] In obligatione generali venit etiã pecunia

1 quocũq̃ modo q̃ſita. h. d. No. † q̃ numi cadũt in obligationem, quod est vtile ſcire. Facit j. qui po. in pig. hab. l. idẽ q̃. §. fin.

Sl Inſula. Pactũ de vendendo ad inſulam renouatam porrigitur.

In quibus cauſis pignus vel hypotheca tacitè cõtrahatur. *Rubrica.*

LEX I.

c **Senatus.** [c] Mutuanti in refectionẽ domus tacitè eſt obligata, ſiue dño ſiue conductori operis ſit ſoluta pecunia. h. d.

LEX II.

Pomponius. Aliàs incipit

Non ſolum. Inuecta & illata ſũt tacitè obligata pro penſionibus & p alio intereſſe. h. d.

LEX III.

Sl horreum. Inuecta ī horreum, vel in area iuncta domui & ibi illata ſũt obligata pro penſione. h. d.

EO iure. Hic ponitur differentia inter prædia ruſtica & vrbana. Opp. de l. certi. C. loca. Solu. dicit glo. iſtã intellige ſcd̃m illã: qa nõ ſunt obligata, niſi dño ſciente, in vrbanis non requiritur ſciẽtia. Rõ: quia in prædijs vrbanis incõgruũ eẽt detegi rei familiaris vilitatem, vt l. ij. q̃ñ & quib. quar. pars debeat. C. ſed ſancta ruſticitas omnia palã habet. Ita dicũt docto res &c.

Stabula. Stabulũ quod eſt in comitatu à prædijs vrbanis non multum differt. h. d. Quæro qualiter iudicabunt iſta ſtabula. Dicit glo. tanq̃ ruſtica: quia cũ text. dicat, nõ multũ differt ab vrbanis: ergo differt in aliquo, ſi hoc eſt, dicit Nico. Matheſi. ergo tũc habebitur loco ruſticorum prædiorum oino: quod eſt cõtra mẽtẽ huius l. & ideo ipſe exponit, nõ multũ ab vrbanis differt, i. nihilo differt. Similis expoſitio eſt in l. idem q̃. §. fi. j. tit. ij. & ſecundùm hoc nõ obſtat j. de ver. ſigni. l. vrbana. imò concordat &c.

d **Sl gratuitam.** [d]

Sl quis. Fideiubẽdo videt quis approbare obligationẽ bonorũ ſuorum ante factã: ſecus in ea quæ fieret poſtea. h. d.

Elcet. Tacita vel ficta obligatio manumiſsionẽ ſeruí nõ impedit. h. d. No. q̃ aliud eſt, rẽ eſſe expreſsè & ſpãliter obligatam, aliud perinde haberi ac ſi eſſet ſpecialiter obligata. hoc dicit.

e **IN prædiis.** Fructus intelligunt [e] tacitè obligati pro penſione. h. d.

CVm debitor. Põt creditor fruct⁹ pignoris in vſuras cõpẽſare. h. d. Op. q̃ fruct⁹ extenuãt ſortẽ: vt C. de pig. ac. l. j. & ij. Sol. illud verũ niſi debeant vſuræ. Intelligas ergo hic vſuras deberi vel p ſtipulationẽ vel offõ iudicis, qd̃ idẽ eſt ac ſi deberent pacto. Nã pñt teneri: vt l. p retẽtionẽ. C. de vſur. facit ſ. de neg. geſt. l. quia tãtundẽ. Op. q̃ prius debeat cõuerti in grauiorẽ cãm: vt l. ij. & iij. j. de ſolut. Sol. vt no. in d. l. j. & l. vſuras. C. de ſolutionib⁹.

f **ESt differentia.** [f] Mancipia ſpãliter obligata nõ pñt manumitti, ſed obligata tacitè ſic, añq̃ ſ̃cludant. h. d. No. qñ pẽſio nõ ſoluit, dñs põt includere res inglini. Facit l. inglino. & l. vtiq̃. j. de dã. ĩfec. An aũt iſtas res poſsideat añ ſ̃cluſionẽ vel poſtea, tãgit p gl. in l. ſolutũ. §. ſolutã. ſ. de pig. ac. & p doc. ī l. certi. C. loca. &c.

TVtoris. Per obligationẽ ex cauſa tranſactionis videt tacitè actũ vt res veniat in obligationẽ præmæuã, ſi tranſactioni nõ ſtetit. h. d. Quã legem not. q̃a eſt not. Pro declaratione quæro, vtrũ actio præmæua fuerit ſublata trãſactione. Dic q̃ põt litera iſta dupliciter ĩtelligi. Vno mõ qñ tranſactio fuit interpoſita animo nouandi. Alio modo qñ ſimpliciter: & ſic nõ animo nouãdi. Ita intelligit glo. Et prout intelligit animo nouãdi. Quero qũo poſſunt res eſſe obligatæ, cùm prima obligatio ſit ſublata? Rñdeo: dic quia interuenit dolus: vel minor fuit in integrũ reſtitut⁹: ſed illud vltimũ nõ placet: quia per in integrum reſtitutionẽ reponetur minor in priſtinũ ſtatũ: ſed tũc bona hæredis nõ erunt obligata: vt l. j. in prin. j. tit. j. ergo, &c. Sed qñ interuenit dol⁹ pñt intelligi bona obligata tacitè in odiũ cõmittẽtis dolũ. Sed prout intelligitur ſecundo modo, ſcilicet quando ſimpliciter: tunc procedit clarè: quia actio durat. & ea poteſt agi ſi hæres tutoris promiſſa nõ ſeruat: vt C. de pactis. l. cùm proponas. & C. de tranſac. l. ſiue apud acta. & ſic videt iſto caſu q̃ bona ſint tacitè obligata. quod eſt not. Ex quo apparet q̃ glo. vlti. huius legis, quæ dicit q̃ bona quæ non ſunt obligata, ſed quaſi obligata poſſunt retineri: non eſt vera. Primò, quia non faceret ad titulum. Secundò, quia dicit q̃ pignus obligauit: non autẽ aliquid dicit de differentia. ideo teneas quod ſupra dixi.

Quæ res pignori vel hypothecæ obligari poſſunt. *Rubrica.*

LEX I.

PVpillus. In tex. ibi: ſine tutore. Gl. dicit q̃ nec etiam cũ tutore ſine decreto, quod eſt verum ſi contrahit ex voluntate: ſecus ſi ex neceſsitate: vt l. fin. §. defenſionem. C. de admini. tutorum. ergo &c.

SI filius. Filius vel ſeruus non põt pro alio rem peculij obligare, etiam ſi adminiſtratio ei libera ſit cõceſſa. h. d. Oppo. de l. ſi conuenerit. §. fi. ſ. de pignor. acti. ſed ſolue vt in gloſſa, & bene.

Eam rem. Res cuius non eſt aliàs cõmercium nõ poteſt obligari. h. d. De quo l. in quorũ. ſ. tit. ij.

Quid ergo. Sicut res litigioſa non põt alienari: ita nec pignori dari. h. d. Iſta exceptio litigioſi vtrum ſit in rem vel in perſonã, vide C. de præſcrip. lõgi tempo. l. j. dixi plenè in l. j. j. de litigio.

LEX II.

SI quis. Quando exceptio porrigit ad fideiuſſorẽ, porrigitur etiam ad pignus datum ab alio. hoc dicit.

1 ☞ *Si ſecundus creditor offert primo, utrum ſuccedat in ius primi.*
Et an tam in perſonali actione quàm hypothecaria.
2 *Extraneus ſoluens primo creditori, an ſuccedat in ius primi tam in hypothecaria quàm in perſonali.*
3 *Debitor ſoluens creditori quòd ſuccedat quo ad retentionem, ſi facit ſibi cedi ius.*
4 *Quis quando ſoluit de alieno, an ſuccedat in iure creditoris.*
5 *Quomodo probatur q̃ ex pecunia ſecundi à primo ſit liberatus.*
6 *Quatuor requiruntur ad hoc ut quis ſuccedat in locũ primi creditoris & in eius ius.*
7 *Hypothecaria quæ datur ſecundo, q̃ ſit eadem cum ea, quæ datur primo creditori.*
8 *Quis conſequitur per extraneum, quod per ſe habere non poteſt.*

LEX III.

ARiſto. Secundus creditor in ius prioris creditoris non ſuccedit, niſi ſit actum: & cũ actum eſt ſuccedit in pignus, & in poteſtatẽ vendẽdi. hoc dicit. Et primò ponit vnũ dictũ. Scdo ex illo

illo vnam quæſtionẽ determinat. Tertiò vnã aliã quæſtionem format, & eam determinat. Secunda ibi: quo caſu. Tertia ibi: denicq̃. Ad primũ opp. j. de ceſ. bono. l. j. quæ incip. in perſonalibus. aliàs eſt ſecunda. Sol. ille, ex cuius pecunia primus liberatur, ſuccedit in priuilegiũ perſonaliũ actionũ, vt ibi: non in hypothecaria, vt hic. Secũdò oppo. C. q̃ potio. in pi. habeant. l. j. & j. tit. j. l. potior. §. fi. Sol. gl. q̃ ibi ſecundus creditor offert primo, hic verò ipſe debitor ſoluit primo creditori de pecunia alterius. Et pro huius declaratione gl. tua diſtinguit plenè in l. j. C. de his qui in pri. credi. lo. ſucce. & ſic facit glo. tria mẽbra principalia, de quibus faciam tres queſtiones, vt examinemus eas. Et prius † quæro qñ ſecundus creditor offert primo:

1 vtrum ſuccedat in ius primi. Gloſ. dicit hic q̃ ſic, abſq̃ aliquo pacto: & ille primus cogitur recipere: & ſi non recipit, ſufficit oblatio & cõſignatio. ita dicit ibi. vide eam. Circa hoc dubi-

a tatur [a], vtrũ hoc ſit verũ tam in perſonali q̃ in hypothecaria. Videtur q̃ in hypothecaria tantùm, vt in l. j. qui potio. in pig. habeat. In contrarium videtur q̃ etiam in perſonali, vt in l. j. C. de his qui in pri. credi. lo. ſucce. Facit l. ſi pupillorum. de re. eo. & iſtud puto verũ. Pro hoc l. j. §. nunc tractemus. de tute. & ra. diſtra. Itẽ aduertendũ eſt: quia hic loquitur in ſecundo creditore: & idem ſi ipſemet ſuccedit in locum ipſiuſmet: & ſi debitum antiquũ nouandi animo ſtipuletur, vt j. tit. j. l. creditor. in prin. & de noua. l. nouare. & l. nouatio. Itẽ eſt aduertẽdum q̃ glo. loquitur quãdo ſecundus creditor ſuccedit in locũ primi creditoris: eodẽ modo poteſt ſuccedere in locũ primi dñi,

2 vt l. creditor. §. cũ ex cauſa. j. ti. j. † Secũdò quæro vtrũ extraneus ſoluẽdo primo creditori poſsit in locum eius ſuccedere. Gloſ. dicit q̃ ſic: ſed eſt neceſſe q̃ pactũ ſuper hoc apponatur. Vide glo. circa hoc quod de extraneo dicit, eſt aduertendum: nam extraneus quandoq̃ ſoluit primo tanq̃ emptor vniuerſalis: & tunc nõ eſt dubium q̃ ſuccedit in perſonalẽ & hypothecariã: vt l. emptor. C. de hære. vel act. vendi. & l. ſi inſolutũ. C. de act. & oblig. Quãdoq̃ ſoluit primo creditori gerens negotium debitoris: & tunc poteſt intelligi vt iſta gloſſ. dicit q̃ ita demum in locũ eius ſuccedit in pignore, ſi hoc eſt actũ. Sed circa hoc dubitatur vtrum primus creditor cogatur ad hoc. & tex. eſt quod nõ: vt l. nulla. C. de ſolu. licet ſecus eſſet in ſecũdo creditore offerẽte, vt dixi in præcedenti quãdo extraneus ſoluit primo creditori emendo ab eo pignus: tunc enim ſuccedit in ius illius, ſecundùm ea quæ not. in l. j. C. ſi aduer. credi. pign.

3 vendi. † Tertiò quẽro qñ ipſe debitor ſoluit primo creditori, vtrum ſit aliqua ſucceſsio in ius primi. Gloſſ. diſtinguit duos caſus. Primus ſi quidẽ debitor ſoluit, nulla eſt ſucceſsio. Iſtud fallit quandoq̃: poteſt enim ipſe debitor in ius creditoris ſuccedere quo ad ius retentionis, ſi facit ſibi cedi ius: vt l. vſuſcapio. & quod ibi not. C. de pig. & dixi in l. j. §. cùm prædium. ſ.

4 de pign. Secũdus caſus eſt † quãdo debitor ſoluit de alieno. glo. hic diſtinguit: Aut quæris vtrũ ſuccedat in hypothecaria: & tunc tria ſunt neceſſaria: ſcilicet q̃ ille ad hoc dederit pecunia vt primo ſolueretur, & q̃ verè ſit ſoluta, & q̃ ſit actũ quòd in prioris locũ ſuccedat, vt hic. Aut quæris quo ad priuilegiũ in perſonali: & tũc ſufficiũt duo, vt no. in d. l. j. aliàs ij. j. de ceſ. bono. Primũ quod dicit q̃ ſuccedit in ius hypothecariæ, intelligas niſi res eſſet vendita prius per priorẽ creditorẽ: vt not.

5 in l. ij. ſ. de pig. act. facit l. qui balneũ. j. titu. j. † Itẽ quæro quo modo hoc probat q̃ ex pecunia ſecundi primus ſit liberatus? Rñdeo, ex cõiecturis: quia fortè incontinẽti poſt pecuniã acceptã à ſecũdo ſoluit primo: vt l. ſi ventri. §. fi. j. de priui. credi. Habes etiam aliam coniecturã in l. fin. C. de pigno. Item illud, quod hic poniturſub dubio fortè, de priuilegio in perſonali: gloſſ. pro cõſtanti ponitur ſ. ead. l. ſuper verb. debet. Item eſt aduer-

6 tendũ q̃ glo. iſta † videt reqrere quatuor, vt hæc ſucceſsio fiat: ſcilicet q̃ agat vt ſibi ſit obligata, & q̃ in primũ locũ ſuccedat, & q̃ ad hoc mutuet, & q̃ ad eũ peruenìat pecunia. De primo

7 qualiter intelligitur, dicã in proxi. q. Quæro ergo, † nunquid hypothecaria quæ dat ſecũdo, ſit eadẽ cum ea, quæ dat primo. Glo. quę eſt hic, dicit q̃ nõ: ſed eſt alia ſimilis naturæ. Idem no. in l. j. C. de his qui in pri. credi. loc. ſucce. Ego dico q̃ eſt eadem verè. Ad cuius euidentiã debes ſcire q̃ quando ille, qui ſuccedit in locũ primi vult habere duplicẽ hypothecariam, ſ. primò ex perſona ſua: ſecundò ex perſona creditoris primi: quia ſua pecunia dimittit: & tunc procedit quod a dictũ eſt in glo. in præcedẽti q. q̃ quatuor requirũtur: ſcilicet q̃ ſibi ſit obligata. Ex hoc enim acquirit hypothecariam ſibi ex pſona ſua. ſecundũ quod in ius primi ſuccedat: & ex hoc habet hypothecariam ex pſona alterius. Alia verò duo ſunt clara. Et ex hoc apparet declaratio tex. huius l. in fi. quia pactũ appoſitũ de nõ vendẽdo, intelligit q̃ hypothecaria ſua remaneat: quia ſuccedit in hypothecariã primi cum omni ſuo iure: & ſic ex vigore illiusvẽdere potuit. Si em eſſet vna hypotheca tan-c tũ illud pactũ q̃ non liceat, nõ poſſet referri nec effectũ operari: nec hypotheca quã habebat ex pſona primi: & ideo tunc vendere nõ poſſet. & quod hoc ſit verũ, q̃ eadẽ ſit hypothecaria, apparet ex text. C. de his q̃ in pri. credi. lo. ſuc. in rubro & nigro, dum dicit, hoc per extraneũ, &c. hoc eſt, ex iure quod habet ab extraneo. Nec mirũ: quia iura realia poſſunt ſeparari à nobis: & hypothecaria eſt in rẽ, vt l. j. ſ. de pign. ergo, &c. Sed ad hoc opp. quomõ ex pacto facto cũ debitore acquirit huic ſecũdo ius primi creditoris. Glo. hic ſoluit, & bene. hoc enim fit lege permittẽte: quæ vult & fingit primũ creditorẽ hoc velle qñ ſibi ſoluit. Et ex prædictis apparet q̃ ſi ille qui pecuniã mutuat vltimo, vellet in ius primi ſuccedere & ipſe nouã hypothecam ex ſua perſona non haberet, q̃ ſufficerẽt tria vltima, quæ poſita ſunt in gloſ. & ea quæ dixi q̃ idem eſt ius ſecũdi quod primi, intellige in iure pignoris: nam in perſonali quæ eſt inſeparabilis ab oſsibus noſtris: vt l. iij. ſ. pro ſoc. & l. quis ergo caſus. ſ. de peculio hoc nõ poſſumus dicere: ſed eſt alia, ſ. vtilis, vt d. l. j. §. nunc tractemus. j. de tut. &

8 ra. diſtr. † Vltimò habetis ex hac l. [b] q̃ cõſequit q̃s per extra

b neũ, quod per ſe habere nõ põt. Glo. ponit plures concordantias: & alleg. multa cõtraria. Breuiter dic: quod nõ poſſum per me, nõ poſſum per aliũ noſie meo gerentẽ. Ita loquunt omnia argumẽta facta in cõtrariũ. quod tamen intellige cũ determinatione eius quod no. in l. labeo. j. de vſuſca. & per Dyn. in c. poteſt quis. de regu. iur. lib. vj. vbi quod non poſſum per me, poſſum per alium non meo nomine gerentem: & ſic ex perſona alterius conſequor. hic eſt caſus cum concor. ſuis, &c.

SI Titius. Quando eſt in poteſtate debitoris an perficiat obligatio, illud tempus perfectionis inſpicit, non initiũ: ſecus ſi in eius poteſtate non eſſet. h. d. Nota iſtã diſtinctionẽ, quod declarat iuriſcõſultus melius j. tit. j. l. j. Nota q̃ licet creditor promittat pecuniã, non habet neceſſe debitor eã recipere: vt l. pecuniã. ſ. ſi cer. pe. & hoc eſt verũ qñ mutuabat gratis: ſec⁹ ſi ſub vſuris. qd̃ intellige vt no. ī l. q Romę. ī pri. j. de ver. ob. &c.

¶ Dubitatur. Vide l. j. C. qui po. in pigno. habean. Adde quid ſi ſecũdus creditor verbo tãtũ obtulit, ideo ſuccubuit: an iterũ poterit offerre realiter, Bald. q̃ non: cõſi. l. in cipien. ſecundus creditor. lib. iij.

b ¶ Ex hac lege. An poſſim ab extraneo cõſequi id, quod p me nõ poſſum, facit qd̃ not. in l. ſi fundus. §. penultim. ſ. de pigno.

✠ P. PAV. P.

¶ Qui potiores. Circa hanc materiam vide Cepol. cautela cxxxvij.

Qui potiores [c] *in pignore habeantur.* *Rubrica.*

c

1 ☞ *Quando finis habet neceſſariam conſequẽtiam ad principium, inſpicitur principium: & quomodo intelligatur hoc.*

LEX I.

QVi dotem. Quando in poteſtate debitoris eſt, pecuniã non recipere, tempus ſolutionis inſpicitur, quando non eſt in poteſtate, tempus obligationis contractæ inſpicitur. h. d. Nota quod dixi in ſummario. declaraui in l. pen. ſ. tit. j. Oppo. q̃ eſt in poteſtate mariti pecuniam promiſſam ſibi non recipere. poteſt enim per acceptilationem liberare: vt l. vir ab eo. j. de iure do. Solu. Vir non poteſt hoc commodè: quia ſi mulier remaneret indotata, ipſe habet neceſſe ſuſtinere onera matrimonij. & ſic videtur nõ poſſe: vt l. nepos Proculo. j. de verborum ſignifica. Ita dicit gloſ.

1 & Azo. quod not. pro eo quod dicitur, † quando finis habet conſequentiam neceſſariam ad principium, inſpicimus principium: quòd iſtud intelligatur de neceſsitate præciſa, vel ita quòd commodè præteriri non poſsit. Ita debet intelligi quod dixi in l. iij. §. Seio. ſ. de mino. Opp. j. eod. l. Lucius. Sol. gloſ. quòd diſtinctio huius l. habet locum in eo quod principaliter venit in obligatione, non in vſura. &c.

a ¶ Poſt diuiſionem. Facto pacto ꝙ liceat rem vẽdere, intelligit ex hoc res obligata in pignus, & per iſtũ dicit not. Bal. in l. creditores. in fi. C. de pig. ꝙ ſi tibi mutuaui cẽtum, & nõ obligaſti mihi bona aliter ꝗ ꝙ dediſti mihi licentiam de ingrediendo propria authoritate, ſi in termino non ſoluerís: certè per iſtã licẽtiam intelliguntur bona hypothecata. Et dicit Bald. ibi ꝙ hic videt casus ꝙ ſic. Et iſte casus non eſt alibi: quod not. Adde anvaleat pactũ factũ in diuiſione ꝙ vnus nõ emat de bonis alterius: & an transeat ad hæredes, Bal. cõſi. cccxxxviij. lib. ij.

b ✠ POMATES. ¶ Si debitor. Vide quid per iſtam voluit Alex. i. conſi. xij. in v. col. ij. vol.

c ✠ POMATES. ¶ Ratione cauſæ. vide Alex. in l. ſi nõ ſortem. §. ſi centum. ff. de condi. indeb.

d ¶ Not. iſtos casus. Et iſtis casibus poterit ſe retentione tueri, vt no. in l. ſi non ſortem. §. ſi centum. de cõdit. inde. et ibi Bar. Adde de expẽſis factis cauſa cuſtodiæ alicuius caſtri.

c ✠ P. PAV. P. ¶ Priuilegia habeat. Vide Ial. in l. creditor. la j. ff. ſi cer. pet.

f ✠ P. PAV. P. ¶ Niſi ſit mulier. Vide Veronem cautel. cxxiiij. col. ij. tenentẽ contrarium.

LEX II.

Vi generaliter. Prior tẽpore præfertur poſteriori, ſiue generalem ſiue ſpecialẽ hypothecã habeat, niſi aliter actum ſit, h.d. Opp. C. de pign. l. ij. Sol. vt in gl. Item opp. ad ſecundum caſum de l. idem ꝙ. §. ſi tibi. j. e. Sol. ibi ſimul acceperunt: hic ſeparatim. & iſta eſt vera: vt ibi dicetur, &c.

LEX III.

Reditor. Pignora in obligatione nouante repetita intelliguntur repetita cum priuilegio prioritatis. h.d. Opp. de l. nouatione. j. de noua. Sol. in obligatione nouãte pignora nõ intelliguntur repetita niſi actum ſit, vt ibi, ſed quãdo eſt actum, intelliguntur repetita cum priuilegio prioritatis. & ita loquitur hic.

☞ *Res aliena nobis debita ꝙ poſſit obligari à nobis.*
Quis poteſt ſuccedere in locum prioris domini, ſicut ſuccedebat in locum prioris creditoris.

Cum ex cauſa. Si primo obligetur res debita ſecundo, eadem effecta propria prior in tẽpore præfertur, niſi ſecundus in locũ debẽtis rem ſucceſſerit. h.d. † No. ꝙ res aliena nobis debita poteſt à nobis obligari: ꝙ dic vt l. j. in prin. §. de pig. Secundò no. † ꝙ ſicut quis ſuccedit in locũ prioris creditoris: ita poteſt ſuccedere in locum prioris dñi, vt dixi in l. Ariſto. §. tit. j. Op. j. e. l. qui balneum. §. fi. Gl. ſoluit & bene ꝙ hic erat debita, ibi non eſt. & ibi dicã.

☞ *Ex pacto de uendendo præſumitur contractum pignus. Adde Cepol. in tract. de ſtmu. contra. col. ij.*
Ius reale conſtitutum ab uno ſocio pro parte indiuiſa facta diuiſione remanet in eodem ſtatu quo primo erat: ſecus in iure perſonali.

a Poſt diuiſionẽ. [a] Facto pacto † quod liceat vendere, intelligitur res obligata. Itẽ pignus in parte indiuiſa durat pro indiuiſo, etiã poſt diuiſionẽ inter ſocios factã. h.d. & fortis §. eſt. † No. ꝙ ius reale ab vno ſocio pro parte indiuiſa cõſtitutum, facta diuiſione remanet in eo ſtatu, in quo primò erat: ſecus in iure perſonali: vt in l. Iulianus. §. idem Celſus. ſ. de act. emp. dic vt ibi dixi, &c.

b SI debitor. [b] Ius ſecundi creditoris cõfirmatur, ſi pignus ſeu ius primi liberat ſolutione vel compenſatione, vel alio modo. h. d.

In equo pignorato quis præfertur etiã anteriori, p expẽſis, alimẽtis, ac cuſtodia.
In rebus repoſitis in domo conducta ad ipſarum rerum conſeruationem dominus domus præfertur omnibus pro penſione domus.
Diſpoſitio huius legis quòd habeat locum etiam ſi prior habebat rem ſpecialiter hypothecatam.
Qui mutuauit pecuniam ad rem conſeruãdam, quòd in ea habeat tria priuilegia.
Mutuans pecuniam ad rem emendam, an & quando habeat tacitam hypothecam ſuper ea.

INterdum. Regula eſt ꝙ qui prior eſt in tẽpore potior eſt in iure, vt in præcedẽti l. quæ regula fallit interdum. & ideo hęc lex incipit, interdum. q. d. hoc caſualiter, nõ generaliter. in ſumma h. d. Ratione cauſæ [c] poſterior poteſt eſſe potior priore, veluti ſi ad rẽ conſeruãdam poſterior creditor debitori crediderit. h. d. cum l. ſeq. Nota iſtos cauſus [d], & ſpecialiter quod dicitur de alimẽtis & † expenſis cuſtodiæ: qd̃ eſt vtile pro eo qui accepit equũ pignori, & in alimentis equi & expenſis famuli ſeu ragatij cuſtodientis, & in penſione ſtabuli prefertur omnibus anterioribus. Not. etiam quod dicitur de naulo, † vt ille qui habet res obligatas pro penſione domus vbi ſunt repoſitæ, præferatur omnibus: quod tamen videt intelligẽdum de penſione domus neceſſaria ad cõſeruationẽ ipſius rei: ſecus de pẽſione domusquę erat cõducta ad habitationẽ tm̃. hoc em̃ nõ eſt cauſa conſeruãdarũ rerũ: & ſic ceſſat ratio literæ. Opp. in auẽ. de æquali. do. §. his conſequẽs. coll. vij. poſita C. eo. auẽ. quo iure. Sol. ibi prior præfertur ideo quia habebat hypothecam priuilegiatã & priuilegium perſonale, vt mulier: hic verò habebat ſolùm hypothecã, ſecundùm gl. & bene. † Quæro vtrum iſtud, quod hic dicit̃ habeat locũ ſi prior habebat rem ſpecialiter obligatã. Io. ꝙ nõ. Azo dicit cõtrarium, & bene. quod dic vt in gl. & c. Venio ad gl. magnã, & primò quæro † quot priuilegia habeat [e] ille qui pecuniã credidit ad rem cõſeruãdam. Glo. dicit tria. Primò ꝙ in perſonali alijs pręfertur. Item ꝙ habeat tacitum pignus. Itẽ quia illa tacita præferẽ etiã prioribus habẽtibus expreſſam. & iſta eſt vera. Secundò quæro † quid ſi aliquis pecuniam mutuauit ad rem emendã. Dicit gl. ꝙ iſte nõ habet tacitam hypothecã: vt l. quãuis. C. de pig. niſi in pupillo, vt j̃. l. pxi. vel niſi ſit actũ: vt l. licet. C. eo. Sed qa iſtud eſt aliquãtulũ difficile, ideo dic ꝙ qñ ꝙ quis mutuat pecuniã ſimpliciter, non exprimẽdo ad rem emẽdam, tñ ex ea res emit̃: & tũc nõ habet priuilegiũ, nec ꝗ in perſonali, nec ꝗ in hypothecaria: vt ſ̃. de trib. l. pcurator. §. planè. Quãdo ꝗ quis mutuat pecuniam ad rem emẽdam, nõ expreſſo ꝙ illa res ſit ei obligata: & tũc habet priuilegium in perſonali, nõ in hypothecaria: vt j̃. de priuil. cred. l. quod quis. Quando ꝗ quis mutuat ad rem emendam pacto expreſſo, ꝙ illa ſit ſibi obligata: & tũc habet priuilegium in perſonali: & habet tacitã hypothecã, & priori bus præfertur: vt l. licet. C. eo. niſi ſit mulier [f] quæ præcedit in pignore ex cauſa dotis, vt in auẽ. de æquali. dot. §. his conſequens. & ita tenet ibi gl. licet aliter dicat in auẽ. quo iure. C. e. & ita videtur intelligere gl. in l. proxi. circa prin. Item quęro quid de eo qui credidit ad domum vel nauẽ faciendam. Rñd. idem quod dixi in eo qui credidit ad nauem emendam.

☞ *Priuilegium datum pupillo intelligitur, ut non auferat ius alterius.*
Res empta ex pecunia pupilli, eſt ſibi obligata.
Item poteſt eam uendicare utili uendicatione.

IDemque. Iſta lex legitur duobus modis. Primo, ſecũdùm gloſ. paruã poſitã ſuper ver. cõparata. quæ eſt additio: & breuiter h. d. Pupillus in re per eũ empta pręferẽ anterioribus creditoribus, quatenus eius pecunia eſt ſoluta. h. d. Et ſecũdum iſtam lect. daretur materia fraudandi hypothecariam, vt ſic nunquã creditor volẽs agere hypothecaria vinceret vẽdendo rem pupillo, ita ꝙ apparet ex bonis eius pretiũ numeratũ eſſe: tũc enim vẽditor nõ poteſt cõueniri: quia nõ poſsidet: & pupillus nõ, quia emit de ſua pecunia. Sed iſta lect. non eſt vera, primò quia nec mulier in dote habens tacitam hypothecam præfertur prioribus habẽtibus expreſſam, ſecũdùm veram opi. in l. aſsiduis. C. eo. Ita dicebat Richar. Mal. Secũdò † quia priuilegiũ datũ pupillo intelligitur, ita ꝙ nõ auferat ius alterius: vt l. impuberi. de admini. tuto. Sed ſecundùm hoc auferẽ ius alterius ignorantis: ergo &c. Ita tenebat Richar. vt diximus, & etiã d. Cyn. & iſtã lect. nõ ponit Azo in ſumma. Legitur ergo ſecundo modo in ſeq. gl. & ſic legit Azo in ſumma C. eo. ſecũdùm quã breuiter h. d. In re empta per debitorẽ ex pecunia pupilli, pręfertur pupillus anteriorib̃ creditoribus, quatenus eius pecunia eſt ſolutũ. h. d. & iſte caſus eſt verus: nec per hoc aliqua iniuria fit creditori primo. Nam debitor non haberet rem, niſi ex pecunia pupilli empta eſſet: meritò pupillus præfertur. Opp. de l. quãuis. C. de pig. Sol. † ſpeciale eſt in pupillo, vt res empta ex eius pecunia ſit ſibi obligata, vt hic: idem vidiſtis ſ̃. in l. prox.

Secundò opp. ꝙ idem ſit in maiore: vt C. eo. l. licet. Sol. illud eſt verũ qñ eſt actũ: ſed in pupillo etiam ſi nõ eſt actũ. Tertio op. ꝙ res empta ex pecunia pupilli eſt pupilli: ergo nõ eſt ſibi obligata. Vnde dicitur obſtare j̃. quãdo ex fact. tut. l. j. & ij. & C. arb. tut. l. curator. Sol. gl. notabiliter ꝙ non verè eſt pupilli, licet poſſet eam vendicare vtili vendicatione: & ideo ſi vult, poteſt eam euincere per hypothecariam. Ita loquitur hic, &c.

☞ *Quis creditor præferat in rebus quæſitis poſt duas obligatiões ſucceſſiuè factas.*

Si tibi. Si duobus res ſimul obligatur ſub cõditione, quę ſimul extitit, ambo concurrunt in pignore. h. d.

Oppo.

a ¶ Oppo. de l. qui generaliter. Adde l. fi. §. fi. cũ ibi no. j̃. eo. adde Specu. in tit. de obli. & ſol. §. j. ver. itẽ pone. & Ioan. And. ibi in addi. qui ponit aliam quæſtionem de obligato duobus ſucceſſiuè: & generaliter qui poſt poſſeſsionem cuiuſdam rei quæſiuerit quam ſecundus poſsidet. & quærit an primus creditor poſsit ex ſua obligatione auocare. ibi vide, & dicta Bar. Spe. & Ioã. Andr. limita non procedere cũ ſecundus creditor eſt priuilegiat̃: qa in tũc poſtea acquiſitis præferẽ ſecundus, vt voluit Bald. conſilio ccclxxxix. j. lib.

b ¶ Si pignus. Vide Dyn. in reg. q prior, &c. aliàs qui potior.

c ✠ POMATES. ¶ Qui Balneum. Limita & amplia regulam huius tex. Bald. c. contingit. col. iiij. de dolo & contumacia. capi. ex literis de pig. in addi. quæ incipit, adde tamen. & vide Roma. conſi. cccxiij. & exclamat conſilio ccccxcv. & Frãc. Cremen. ſing. clxiij.

d ¶ Cõditione. An cõditione exiſtente obligatio retrahat̃ vſq ad tempus cõtract̃, vide Bar. in l. lecta. in penul. q. & hanc legẽ & ſimiles limita vt per Bart. in l. quoties. in fi. per illũ text. j̃. de noua. & hic eſt tex. in verſi. ſed ſi hæres. ꝙ ĩ legatis cõditio caſualis trahit̃ retro, ſicut in contractibus: licet Bar. videatur ſenſiſſe cõtrarium in multis locis [i] in l. ſi filius. in prin. ff. de ver. obli. & in d. l. ſi is q pro ẽpto. Et iſta iura faciunt ſi ex forma ſtatuti inſtrumẽta guarẽtigię pura & liqda habeãt executionẽ paratã: an illud habeat locũ in inſtrumento à principio cõditionali, cui̇ cõditio poſtea eſt purificata. Ang. in l. ſeruum. §. Titius hæres. de vulg. & pupil. per glo. ibi tenuit ꝙ ſic. ſed ibi do. Ioã. cõtra. Item intellige in obligationibus et hypothecis: ſecus in dominio & libertate ne in eodẽ tẽpore inuenian tur inſolidũ duo dñi. Ita dicit Bal. in l. j. ad fi. C. qñ ſeru. ex ſuo fa. vbi etiã limitationẽ dedit. vide ibi. & ſi p ſtatutũ nõ poteſt cõtrahi ſuper bonis rebellium, non valebit contractus conditionalis: ſed ſi conditio exiſtat poſt rebannitionem: per hanc l. ſecundũ Bal. in l. j. in fi. C. de nundi. Item qd̃ dicitur ꝙ obligatio trahitur retro: eſt verum quo ad obligationem, non quo ad præſtationẽ. Ita dicit ray. & Imol. in l. huiuſmodi. de verb. ob. Et de materia per doctor. in d. l. ſi filius. in prin. in ver. ob. l. vnũ verſi. hic per Bald. & per Imo. in l. ſi communiſeru̇ meus caſtren. pecul. §. fin. in j. colum. de ſtipu. ſer. Et iſta lex, quæ loquitur in obligatione pignoris facta in contractu, non habebit locum in obligatione legali pro legato conditionali, pro quo tacitè ſunt hypothecata bona: quia in vltimis voluntatibus conditio non trahitur retro. ſecundum Raph. Cuma. in d. l. ſi filius. de quo ibi latius per eum: qui poſtea inclinat per iſtum tex. in contrarium, in verſic. ſed hæres. Et ad intellectũ iſtorum iuriũ vide Paulum de Caſt. in l. quidam cum filium. §. fi. de verbo. oblig. in eo. ver. cõditione ꝙ Dynum in regu. q prior. de regul. iur. in vj. & tangitur in cj. in fin. eo. titu.

✠ P. PAV. P. ¶ Si eſt poteſtatiua. Vide Veronẽ cautela cxliiij. inci. vulgaris eſt regula & vide omnino Aretinũ in l. quidam cum filium. §. j. de verbo. obligat. poſt Pau. de caſt. vbi tangit, an ſolum procedat hoc quando eſt poteſtatiua ex parte debitoris, & an ſecus ſit ex parte ſtipulatoris: vt tenuit Paulus ibi. quem refert hic Alexander. Item vide textum in c. ſi protẽ. de reſcriptis. in vj. vbi in reſcripto ad beneficia non trahitur retro, & pondera gl. ibi in verbo, ſi ad id dum reſpondet ad regulam huius legis. et dicit ideo illud ibi, quia erat in poteſtate papæ diſcedere à cõditione, pendente ab illa conditione. quod ſec̃ eſt hic. et ſic vult quòd vbi quis poſſit recedere à contractu conditione pendente: tunc non trahe retur retro. Itẽ quod in obligatiõe annua facta ſub conditione non trahatur retro conditio ad preſtationem fortis aut conditionis implemẽtum, vide Paulum de Caſtro in l. huiuſmodi. la ij. de ver. oblig. per illum tex.

¶ Oppo. de l. creditor. & iſtum textum allegat Bartolus, pro caſu gloſſ. in l. ſi quis fundum. j. de acquir. poſſeſſ. & in l. ſicut. C. de præſcript. xxx. annorum.

☞ Et ſi omnes codices quos viderim, in hac vltima oppo. ibi creditor non habet, admittant negatiuã: ego explodi debere autumo: quum et ſenſus oppo. & text. in §. j. in ea adductus iſtã omnino exigant. Alex. Loſæus.

✠ POMATES. ¶ Si & iure. Vide Imol. cõſilio cx. in iij. colum.

a ☞ *In pignore prætorio an uno immiſſo omnes iudicentur immuſi, & habeat locũ regula, qui prior.*
In pignore capto ex cauſa iudicati, quòd uno immiſſo cæteri non dicuntur immiſi: & habet locum regula qui prior.
Differentia inter pignus prætorium & quod capitur ex cauſa iudicati.

h SI & iure. [h] Iſta eſt ſubtilis lex, & breuiter h. d. In pignoribus captis ex cauſa iudicati, qui prior eſt tẽpore, potior eſt in iure. Opp. de l. fi. C. de bo. auth. iud. poſ. & l. ſi finita. §. ſi plures. j̃. de dam. infect. & l. qui autẽ. §. ſciendum. j̃. de his quæ in frau. cred. & l. cũ vnus. j̃. de bo. autho. iu. poſ. & l. is cui. §. qui prior. j̃. vt in poſ. leg. Huius timore gloſ. dicũt vbique, aut oẽs prætendũt eundẽ titulum: & loquuntur contraria, vt quia omnes ex cõtractu ſunt, vel omnes legatarij, vel omnes ex cauſa damni infec. Aut prætendunt titulum diſsimilẽ & habet locum regula. & ita loquit̃ hic. Pone ergo caſum ſcdm gl. quod primò eſt miſſus ĩ poſſeſsionẽ aliqs creditor: ſecũdò legatari̇

Oppo. de l. qui generaliter [a]. ſ̃. eod. Cuius timore hic ſunt duæ opi. † vna ꝙ vtraque conuẽtio fuerit facta ſimul & ſemel. & iſta eſt indubitabilis & vera. Alia ꝙ cõuentio facta Titio fuerit poſt primam ex interuallo. Nec obſtat l. qui generaliter. quia ibi tẽpore vtriuſqꝫ obligationis res erat in bonis debitoris: hic non: ſed poſtea ſuperuenit, quo tempore vterque erat creditor: & ſic vterqꝫ eſt in pari cauſa, vt hic, ſecũdùm gl. Sed contriũ diſputauit Iac. de Aret. & bene: quia caſus eſt in l. fi. infrà eo. & ibi dicã. & in l. hac edictali. §. omnibus. C. de ſecun. nu. & in l. in rebus. C. de iu. dot. quod recitat Cyn. in l. licet. C. eo. & gl. plenè tractat in l. ſi is qui. j̃. de iur. fiſci. & ibi plenè dixi.

SI pignus. [b] Res publica vel priuatus prior in tẽpore præfertur fiſco in iure. h. d.

☞ *Conditione exiſtente obligatio retro trahitur, ſi cõditio eſt caſualis: ſecus ſi poteſtatiua.*

QVibalneum. [c] Tempus conuentionis inſpicit̃, ſi non eſt in poteſtate debitoris, an debitum cõtrahatur, vel cõditio impleatur. ſed ſi in eius fuerit poteſtate, tẽpus cedit & venit dies obligationis inſpicitur. h. d. † Nota ꝙ exiſtente conditione [d] obligatio retro trahit̃, ſi conditio eſt caſualis: ſecus ſi eſt poteſtatiua [e] quod dixi plenè in l. ſi is qui pro empto re. inv. q. principali. j̃. de vſuſca. Videbitis in l. potior. j̃. eod. & in l. j. ſ̃. eod. & ſupra titul. j. l. penul.

TItia. Pignus ſuper re aliena contractum nõ poteſt confirmari, ſi tempore, quo cã confirmationis euenit, res in bonis debitoris nõ reperiatur. hoc dicit. Fortis eſt & not. eſt caſus. Primò obligaui Titio rem alienam. Secundò obligaui eam Caio. Tertio emi rem alienam. Quartò illam rem Sempronio vendidi, & pretium ſolui primo creditori: ſecundus non poteſt auocare à poſſeſſore: quia nunqꝫ fuit ſibi illa res obligata. Opp. ꝙ vterqꝫ cõcurrit, & ꝙ vtriqꝫ ſit fundus obligat̃ pro parte, vt l. idẽqꝫ. in fi. & ſ̃. eo. de pig. l. ſi fundus. §. ſi duo. Solu. dicit gl. hic fundus non fuit ſecundo obligatus ſimpliciter, ſed ſub hac conditione, ſcilicet ſi deſierit eſſe Titio obligatus. Iſta gl. non bene format oppoſitũ: nam l. idemꝫ. in fi. ſ̃. eo. debet intelligi qñ duobus fuit ſimul obligata res ſecũdũ verã lect. quã ego poſui. hic aũt fuit obligata ſeparatim vt tex. dicit. Si em̃ ibi fuiſſet obligata ſeparatim, prior eſſet potior: vt ibi dixi. & ſic d. lex non obſtaret. Itẽ d. l. ſi fundus. §. ſi duo. ſ̃. de pig. dicit ꝙ qñ res obligat̃ pluribus ſeparatim, ꝙ cuilibet eſt obligata inſolidũ. & ſic gl. nõ bene opponit dũ dicit ꝙ vtriqꝫ pro parte eſſet obligata. Forma ergo oppo. de d. §. ſi duo. ſic. Quãdo res duob̃ obligatur ſeparatim tũc cuilibet videtur obligata inſoliduum: vt d. §. ſi duo. ergo quando res peruenit in dominium debitoris, confirmatur pignus vtriuſqꝫ æqualiter, licet prior ſit potior. Huius timore dicit glo. quòd ſecundo erat obligata ſub conditione, ſcilicet cùm primo obligata eſſe deſierit: aliàs bene ſuſtentari non poſſet. Et iſtam tene. Vel dic vt dicit gl. quòd hic Mæuius ſecundus ſciebat rẽ eſſe obligatam alteri, & alienam. Iſta nõ eſt vera: quia non tenet pignus tunc: nec cõfirmaretur aliquo caſu, etiam ſi eſſet in bonis debitoris omni tempore. cuius contrariũ innuit hic tex. Secundò opp. & videtur ꝙ pignus ipſius Titij primi creditoris nõ ſit confirmatum, vt d. l. j. ſ̃. de pig. Sol. dicit gl. hic erat res mulieri debita. Iſta non eſt vera: quia ſecundũ hoc valuiſſet ab initio tam in perſona primi, quã ſecundi: vt l. creditori. §. j. j̃. eod. Vnde ſoluit glo. ſecundò, & benè, ꝙ hic creditor ignorauit. Item oppo. dicitur hic, ſi æſtimatum fuit datum in dotem: & ſic innuit ſecus, ſi nõ æſtimatum. Contra: quia etiam rei nõ æſtimatę dominium trãſit ad marítum: vt l. in rebus. C. de iur. dot. & l. doce. C. de rei ven. Solut. dicit gl. ſubaudi, maximè. Sed hoc non eſt verum: quia ſi datũ eſſet in æſtimatum, ſaltem mulieri, prædium eſſet debitũ ſeu obligatum in cuentũ reſtituẽdæ dotis, propter quod valeret pigṅ primi & ſecundi creditoris: & ideo ſignanter dicit tex. æſtimatum: quia tunc nõ debetur prediũ ſed æſtimatio. Opp. d. l. creditor [f]. §. j. ſ̃. e. Sol. vt ibi dixi. & ex prædictis paret. Oppo. dicitur hic in ſi. hoc tamẽ ita ſi bona fide. contra, quia ſiue bona ſiue mala fide, [g] creditor nõ habet ius: cu ☞ ius creditoris ius eſt præferendũ. vt l. j. §. j. ſ̃. ſi pars hęre. peta. Solu. dicit gl. hic ſub audit maximè. Tu dic, nõ eſt ſubaudiendum, ſecundũ Richar. Malum. quia non fuit datum in dotem mala fide, nõ videt̃ mulier deſinere poſsidere: vt in reg. pro poſſeſſore. extra, de re. iur. libro vj. Ideo caderet in obligationem ac ſi alienatum tunc non eſſet. &c.

f ¶ Oppo. de l. creditor. & iſtum textum allegat Bartolus, pro caſu gloſſ. in l. ſi quis fundum. j. de acquir. poſſeſſ. & in l. ſicut. C. de præſcript. xxx. annorum.

g ☞ Et ſi omnes codices quos viderim, in hac vltima oppo. ibi creditor non habet, admittant negatiuã: ego explodi debere autumo: quum et ſenſus oppo. & text. in §. j. in ea adductus iſtã omnino exigant. Alex. Loſæus.

✠ POMATES. ¶ Si & iure. Vide Imol. cõſilio cx. in iij. colum.

a ¶ Cùm vnus. Differt pignus prætorium à pignore ex causa iudicati: declarat Bart. in l. à diuo Pio. §. ſi ſu per rebus. de re iudic. vbi alleg. iſtã legem.

b ¶ Pignus. Nota pro ſtatuto quando capi tur hodie pignus pro executione inſtrumẽ ti. Adde Bar. in l. cùm vnus, &c.

c ¶ Si primus. Hic eſt tex. valde not. quem ponderat Bal. in rub. C. de priuil. do. in iiij. colum.

d ¶ Si tecum. In ſi. hu ius vide Bar. in l. ſi. C. de remiſ. pig. adde qd̃ Io. an. in addi. ad Spe. in rub. de ſol. format queſt. de illo qui rem mihi obligatam ſine meo conſenſu obliga uit ſecundo, & demũ tertio cũ meo conſen ſu: an videat remiſsũ ius quo ad ſecũdum: & tenet ꝓ ſic, per l. Lucius. j. quib. mod. pig. vel hy. ſol. Et ita refert tenuiſſe domi num ſuum & homo. bono. Cremonẽſem.

aliquis vel ex cauſa dãni infecti, vel alia, vide gl. & idem tenuit Dyn. de reg. iu. c. qui prior. lib. vj. & omnes alij docto. Sed mihi ſemper diſplicuit iſta diſtinct. Nam l. ſi. C. de bo. auth. iudi. poſ. & l. cùm vnus. j. de bo. aut. iud. poſ. indiſtinctè dicunt ꝓ vno creditore immiſſo videantur omnes immiſsi: ſed conſtat ꝓ legatarius eſt creditor reſpectu heredis: vt l. j. C. de bo. aut. iudi. poſ. ergo &c. Eſt ergo aliter diſtinguendũ. Dic ergo † in pignore prætorio ꝓ qñ ꝓ illud cõſequit ille, qui implorat iudicis officiũ petendo cautionẽ de damno infecto vel cautionẽ legatorũ: & tũc vno immiſſo nõ videntur alij oẽs immiſsi: ſed opus eſt nouo proceſſu: vt d. l. ſi finita. §. ſi plures. j. de dam. infect. & l. ſi cui. §. qui prior. j. vt in poſ. lega. Et licet alij poſtea immittant, nõ habet locũ regula, q̃ prior eſt in tẽpore, potior eſt in iure. Nã prætor eadem æquitate qua vocat primum, vocat etiã ſecũdum: nec curat de prioritate tẽporis: vt d. legibus. Qñ ꝓ ille, qui cõſequit pignus prætoriũ, intẽtat actionẽ ſibi competentẽ: & tũc vno creditore immiſſo, oẽs videant immiſsi: nec eſt opus nouo proceſſu: & tũc ſufficit ꝓ alij poſtea veniant intra biẽnnium: & de credito doceant, & expẽſas cõtribuant: vt l. ſi. C. de bo. auth. iud. poſ. & l.

a cùm vnus[a]. j. de bo. aut. iud. poſ. & tũc non habet locũ illa regula, qui prior eſt in tẽpore, potior eſt in iure; quia tũc nullus prior eſt tpe: vt l. q aũt. §. ſciẽdũ. j. de his quæ in frau. cre. Ratio qa tũc prætor nil nouũ facit, & nihil iuris plus attribuit creditorib⁹, ſed illud qd̃ facit, ptinet ad ordinẽ, per quẽ creditores ad ſuũ perueniãt. Ita dicit tex. in l. cũ vnus. j. de bo. aut. iu. poſ. Et hoc videt locum habere ſm iura iſta: ſecundùm quæ fiebat miſsio in oĩbus bonis. Hodie verò qñ fit miſsio ꝑ mẽſura debiti declarati: vt in auk. & qui iurat. C. de bo. au. iu. poſ. poſſent iſta habere locũ, ſi fortè in bonis debitoris nõ erat niſi res illa quæ à primo creditore eſt capta, in quam oẽs videntur immiſsi. Sed ſi alij vellẽt immitti in alias res: tũc eſſet opus nouo ꝓceſſu. Ita videt ſentire gl. in d. l. cũ vnus. de bo. au. iud. poſ. qñque ſunt plures creditores, quorũ quidã prætendũt pignus prætorium: quidã cõuentionale: & tũc habet locũ regula, qui prior

2 eſt in tẽpore, potior eſt in iure: vt l. ij. C. e. † Et prædicta omnia loquuntur in pignore prætorio, quod dat ex primo decreto: ſed ſi pignus capit ex cauſa iudicati: tũc nõ habet locũ quod ſ. dixi de pignore prætorio, vt vno immiſſo cæteri oẽs immiſsi videantur. Non em oẽs alij habẽt ſniam pro eis, ſicut habet iſte: & ideo tũc habet locũ regula, q̃ prior eſt in tpe, potior eſt ĩ iure.

b Caſus eſt hic, & in l. ij. C. e. Eſt em differẽtia inter pignus[b] prætoriũ, & pignus quod capit ex cauſa iudicati: & ideo in C. habemus duos tit. vnũ de prætorio pignore: et aliũ, ſi ex cauſa iudicati. Et ex hoc dico, hodie qñ pignus capit ꝑ executione inſtrumẽtorũ, quæ habẽt vim ſniæ ſm formã ſtatutorũ Italiæ, ꝓ vno immiſſo cæteri nõ videant immiſsi. & haberet locũ regula, qui prior eſt in tpe, &c. & ita loquit hic. Habuiſtis ergo in hac l. duas lec. vnã ſm gl. & aliã quã ego poſui. Poſſet etiã legi tertio modo tenẽdo gl. ꝓ idẽ ſit in pignore prætorio, qd̃ in eo qd̃ capit in cãm iudicati: vt dicamus ꝓ hic aliq̃ fuerũt immiſsi ex cã iudic. poſtea alij cœperũt eſſe creditores de nouo. Certè tũc q̃ prior eſt tpe, potior eſt in iure. Primo em tũc immiſſo cæteri nõ pnt videri immiſsi in poſſeſsionẽ: qa tũc creditores nõ erãt. Quã lec. puto verã in ſe, nõ tñ quantũ ad l. iſtam. Secũda eſt vera, quam ſ. poſui. quod no. & tene menti multum &c.

POtior. Si obligatio cõditionalis purificetur, retro non trahitur, niſi fuerit conditio poteſtatiua: ſecus ſi caſualis. h. d.

Si colonus. Iſte §. poteſt cadere ſub præcedenti ſummario. Vel dic: Licet obligatio principalis ſit pura, ſi tamen obligatio pignoris eſt ſub conditione po teſtatiua contracta, tẽpus exiſtentis conditionis inſpiciũ. h. d.

Si de futura. Si obligant partus vel fructus futuri, requiriũ ꝓ res principalis ſit in bonis debitoris tẽpore obligationis. h. d. Opp. ꝓ hoc non ſufficiat: vt l. Paulus. §. ſi mancipia. ſ. de pig. Sol. vt in glo. & bene. & vide quod no. in l. j. §. cùm prædium. ſ. de pig. Secũdò opp. de l. ſi. j. de acqui. re. do. Solue iſta duo contraria, vt in gl. & bene.

Si paratus. Poſterior creditor habet ius offerẽdi prióri, & ſibi pignus confirmare. Quærit glo. an idem ſit econuerſo, ꝓ prior creditor poſsit offerre ſecũdo. gloſ. determinat ꝓ ſic: & bene.

CReditor. Prior in tẽpore contra ſecũdũ creditorem agentẽ habere exceptionẽ, & contra excipientẽ replicationem ex prioritate tẽporis. h. d. Not. hic text. dum dicit adiudicari poterit ei hypothecaria: quod intellige, i. pronunciari rem ſibi hypothecatam eſſe & poſſeſsionem reſtituendam: vt l. ſi cùm venditor. j. de euictio. Facit quod dixi in l. ſi fundus. §. in vendicatione. ſ. de pigno.

Si quando. Qui ſoluit litis æſtimationem primo creditori, non liberatur à ſecundo. h. d.

c **Si primus.** [c] Qui prior de hypothecarijs creditoribus conuenerit, potior eſt alio, qui prius conuenit de debito. h. d.

d **Si tecum.** [d] Si res obligata alteri obliget de voluntate creditoris, quo ad illũ prior hypotheca inutilis eſt, quo ad alios inſpiciũ quod actum eſt. h. d. Sed quæro qd in dubio? Gl. dic dicit ꝓ in dubio videt remittere totũ: vt l. Paulus. j. qui. mo. pig. vel hyp. ſol. Sed cõtrarium no. ibi, & in l. ij. C. de remiſ. pig. Breuiter hæc videt veritas ꝓ in dubio videatur remittere in totum: vt d. l. Paulus. Fallit in caſu l. iubemus. C. ad Velleia.

SI prior. Poteſt quis in ſuummet locum ſuccedere: & ratio prioritatis facit vt poſsit quis inuito alio pignus vendere. h. d.

Sciendum. Secundus creditor habet rem obligatam pro credito ſuo, quam pro ſorte & vſuris, quas primo creditori ſoluit. h. d.

Si ſimpliciter. Secũdus creditor cõtra oẽs eſt potior, excepto primo. h. d. In gl. ibi: non accepit. imò dicit, negligentia, i. neſcientia: quaſi dicat, imputetur ei quòd non perquiſiuit de ſtatu prædij. argu. l. qui cum alio. j. de regu. iur. &c.

A Titio. Tertius, qui ſuccedit in locum primi, potior eſt ſecundo. h. d.

Si tertius. Nõ ſolùm qui ſoluit, ſed qui patitur pignus vẽdi vt priori ſeu potiori ſoluatur, poteſt in prioris locum ſuccedere. h. d.

Si prior. Poteſt prior impedire ſecundum volentẽ vendere, licet ipſe vendere non poſsit. h. d.

1 ☞ *Pactum quando interpretatur pro eo qui ipſum apponit.*

INſulam. Iſta lex legit duob⁹ modis. Vno modo ſm gl. ſm quã. h. d. Cõuẽtio facta ſuper debito inter plures diuiddẽdo, porrigitur ad pignora, ſi vtriq; ſufficiũt: aliàs cui primũ debet ſolui debitũ, præfert in pignore, niſi aliud ſit actũ. h. d. Et diuidit in tres partes: qa primo ponit thema. Secũdò incipit rñdere diſtinguẽdo queſtiõi reſultãti ex themate. Tertiò ponit circa hoc dictũ Pauli iuriſconſulti. Secũda ibi: pignorũ. Tertia ibi: Paulus. vbi ponitur niſi, pro ſi nõ. & ſecũdùm iſtas lect. reſpõdet ibi: pignorũ, &c. Alij moderni dicũt ꝓ illud eſt de themate. & reſpõſio incipit ibi, Nerua et Proculus. & ſm hanc lect. breuiter. h. d. Cõuẽtio ꝓ pignora pertineãt ad vtrũq; intelligit eo ordine, quo ſoluit debitũ principale debet, niſi aliud actũ ſit. h. d. Et ſm iſtã lect. non eſt neceſſe dicere ꝓ reſpõdeat: & dictio niſi, ſtat propriè. Et quælibet iſtarũ lect. eſt bona, & no. vt patet ex ſummarijs.

1 † No. ꝓ pactum interpretat pro eo qui ipſum apponit. cõtra l. veteribus. ſ. de pact. Glo. ſoluit hic, & ibi plenè dixi: & ſolu. apparet ex præcedentibus: quia cùm conuentio ſuper principali ſit clara, cõuentio ſuper acceſſorijs debet ſequi illam, &c.

Si non

SI non. Qui prior eſt in tempore, potior eſt in iure, quando ab eodem pignora ſunt accepta. Si verò à diuerſis non dominis, tũc poſſeſſor eſt potior. h. d. Opp. ſi nõ dominus obligat: ergo nõ valet obligatio; quia res aliena non poteſt pignori obligari. Sol. Intelligas ꝓ non erat dominus, ſed habebat Publicianam: vt l. ſi ab eo. ſ. de pigno. Et ſecundũ hoc gl. procedit hic clarè: quia tota diſtinctio, quæ ponitur in dicta l. ſiue autem. §. ſi à diuerſis. ſ. de pub. poteſt hic poni: quia eodem modo eſt in pignore: vt dicta l. ſi ab eo. cum ſua gloſ.

ETiam. Inſula ſuperficiaria poteſt dari pignori. hoc dicit.

1 ☞ *In conſilijs & diſputationibus dicendum eſt ſine præiudicio alterius rectius ſentientis.*

2 *Quando habeat locum illa regula, ſi vinco vincentem te, ergo fortius vinco te.*

CLaudius. Si primus creditor à tertio ſeparat, nõ præiudicat ſecundo: quia per hoc non ſuccedit tertius in locũ primi: & ſententia inter alios lata alijs non præiudicat. h. d. Et primò ponit thema & queſtio: ex qua colligit vna ratio pro tertio creditore. Secundò ponit quorundã reſponſionẽ, & aliam rationẽ pro tertio creditore. Tertiò hoc reprehendit per Iuriſconſultũ repetendo queſtiõnem. Quartò & vltimò circa prædicta concludit. Secunda ibi planè. Tertia ſbi: mihi nequaq̃. Quarta ibi: igitur. Et iſta eſt pulchra lex & conſueuit reputari difficilis. In tex. ibi: expulerat. ex hoc tex. ſumit vna ratio pro tertio creditore cõtra turbonem: quia ſi vinco vincentem te: ergo &c. In text. ibi: exceptione, ſ. pacti vel præſcriptionis. In text. ibi: quoquo modo. ſubaudi, etiam per iudicis iniuriam. Notabilia collige ex his quæ dicta ſunt. † Item nota ſinẽ huius legis ibi: ſine præiudicio, &c. Et ita dicunt multi in ſuis cõſilijs & diſputationibus.

1

In textu ibi: prioris. id eſt potioris ſecundũ aliũ intellectum hic. Venio ad glo. & ſeruo ordinẽ gl. & opp. ſi verũ eſt quod determinat Iuriſconſultus eueniret circuitus indiſſolubilis. Pone enim primũ creditorẽ ſuccubuiſſe dum ageret, & ſecundus egit contra tertiũ, & obtinuit: & primus iterum ageret cõtra ſecundũ, & vinceret & aduocabit rem: & tunc tertius redibit cõtra primum, ſecundus cõtra tertium, & primus cõtra ſecundum: & ſic in infinitũ. Sed ad declarationem huius circuitus aduertendum eſt quòd tex. hic loquit quando primus creditor fuerit exceptione ſeparatus: & ſic de iure vel alio quouis modo etiam de facto, vt per iudicis iniuriã. Examinem⁹ primò quando primus creditor fuit victus per iudicis iniuriã. Et quidam fatentur tunc rem eſſe in circuitu, vt dixi. Alij volentes hoc ſoluere dant tale remedium, quòd ſecundus creditor quando poſsidet rem, offert pecuniam, ſeu litis æſtimationem primo creditori agẽti, ita quòd poſſeſsio remaneat apud ſe: tunc nõ poterit reuocari neq; à primo neque à tertio. quod eſt verum. Sed vt dubium procedat, pone quòd ſecundus creditor non vult offerre, quia ſibi non expedit, vt quia fortè debitum eſt magnum, & res eſt parui valoris: tũc declaratio circuitus eſſet hoc modo: Si primus creditor ſuccubuit iniuſtè vt agendo, & ſi tertius fuit abſolutus: & tunc iſta abſolutoria ſententia ſtatim habuit effectum ſuum. dicitur enim res perfecta: vt lege metum. §. ſed quod prætor. ſuprà quod met. cauſa. Aut fuit factum contra ipſum primum creditorem per tertium: & ſic fuit primus creditor condemnatus: & tunc ſi primus creditor tertio creditori tradidit rẽ, liberatus eſt perfectè: vt lege, Pomponius. §. ſed & is. & ibi nota ſuprà de procura. Vnde ſi res redijt poſtea ad primum creditorem, non poteſt poſtea cõueniri ex ſententia: quia ab ea liberatus eſt ſolutione.[a] Sed

a

b contra hoc dicunt quidam,[b] & ſentit glo. videt ꝓ primus creditor poſsit cõueniri de nouo, per l. ſed & ſi poſſeſſori. in prin. ſuprà de iureiurando. Sed reſpondeo: fateor ꝓ poſsit de nouo cõueniri hypothecaria, nõ ex ſententia, vt dixi: ſed in hoc ſecũdo iudicio poſſet ille primus creditor vti ſuis defenſionibus, quas in primo iudicio omiſerat: & tertium ſic ſuperabit vt l. creditor. in prin. ſ. eo. & quod not. in l. duobus. j. de excep. rei iud. vnde circuitus euitat. Secundò eſt videndũ quando primus fuit ſuperatus iuſtè, ſ. exceptione vel pacto. & ponit glo. exemplum licet hoc nõ referat ad tex. de muliere quæ erat potior omnibus creditoribus: tamen renunciauit iuris hypothecæ reſpectu ſecundi creditoris: certè tunc agit cõtra primum mulierẽ, & vincet: & ſecundus aget contra mulierẽ, & vincet iuſtè: quia renũciauit; b vt l. iubemus: C. ad Velleia. reuertet primus cõtra ſecundum: mulier contra primum: & ſic erimus in circulo. Nec poteſt diſſolui iſte circulus eo modo quo ſ. dixi: quia hic omnis ſentẽtia lata eſt iuſtè. Erit c ergo remedium, vt ille, qui poſsidet, agenti offerat pecuniam, vel litis æſtimationẽ: vt ſic poſſeſsio apud eũ remaneat; quod remedium, vt dixi, eſt verum ſi poſſeſſor vult vt quia ei expediat: aliàs puto hoc eſſe remediũ quod cũ poſſeſsio ad primũ creditorem peruenerit, ꝓ iuſtè vẽdat rem. quod poteſt, vt ſ. eo. l. ſi prior. in fi. & in princip. & de pecunia partem ſibi retineat & partẽ det mulieri cõſentienti. hoc em ſibi mulieri prodeſt: quia ſi rẽ haberet poſſet ab eo auocari per ſecundũ creditorẽ. quod poterit fieri de pecunia; ſed ſi mulier ad hoc non conſentiret: tunc eſſemus in circulo nec poſſet euitari. dices tu nec etiã per hoc remedium quod tu dicis circulus euitabitur quia ſicut quando res eſt apud mulierẽ poſſet conuenirí hypothecaria: ita qñ eſt pretiũ rei: vt l. j. in fi. j. ti. j. & ibi no. circa fin. glo. magnę rñdeo illud eſſe verũ qñ pretiũ eſſet apud eam ex titulo lucratiuo: ſed hoc eſt ex titulo oneroſo, ſcilicet pro pretio & credito ſuo. Venio ad vltimã gl. & oppo. ꝓ ſi vinco vincentẽ te, vinco te, vt l. de acceſsionibus. j. de diuer. & tẽp. preſcri. & iſtã rationẽ tangit tex. hic formãdo iſtã q. cui

2 iuriſcõſ. nõ rñdet. Bo. dicit gl. quod † illa regula hic fallit ſicut in alijs caſib⁹ quos gl. hic ponit. ſed d. Cy. ponit ſo. huius brocardi in auk. licet. C. de nat. liber. Ego tetigi in d. l. de acceſsionibus. ſed hic dico plenè⁹. nã quędã eſt victoria ĩpropriè, qa nulla eſt pugna ſed magis caſus, vt puta ſi ex caſu vn⁹ puer faceret cadere vnũ potentẽ hominẽ. quędã eſt victoria ꝓpriè vbi ẽ pugna. Primo caſu nõ habet locũ regula, ſi vinco vincẽtẽ te, vico te. Hic eſt caſus ĩ auk. licet. C. de nat. li. & in corpore vñ ſumit. et ibi mater excludit filiũ naturalẽ, nõ ꝓ eũ vincat et cũ eo pugnet: ſed qa filij naturalis ita demũ vocat ſi vxor nõ ſupeſt: ſed ſi ſupeſt, deficit cõditio filij naturalis: nõ ꝓ vxor aduocet ſibi. Scdo caſu qñ eſt pugna ꝓpriè: & tũc aut loquit ĩ diuerſis caſib⁹: & nõ ſequit, ſi vinco vincẽtẽ te, vinco te. Exemplũ ſi vinco te ad calculos: nõ ſequit ergo vico vincẽtẽ te ad brachia. Et hoc mõ põt itelligi in auk. de equa. do. §. his cõſequẽs. vbi mutuãs in refectionẽ dom⁹ pferẽ creditori primo: nõ aũt pferẽ mulieri: tñ prim⁹ creditor habẽs expreſsã, pferẽ mulieri. Iſta em ſunt in diuerſis caſib⁹. Nã prim⁹ creditor pferẽ mulieri ſequẽti in ordine. Sed ibi dẽ ꝓ mutuãs in refectionẽ dom⁹ nõ pferẽ mulieri, ſ. pręcedẽti in ordine: & ſic ĩ diuerſis caſib⁹ loquit. Et ita debet intelligi qd̃ dẽ, vaſalli mei vaſall⁹ nõ eſt meus vaſallus. debet intelligi qñ reſpectu diuerſarũ rerũ cõſtituit feudũ. Ita no. ĩ d. l. de acceſsionib⁹. j. de diuer. et tẽp. pſcr. et ibi dixi et hic ẽt gl. ponit. Et de hoc habem⁹ capitulũ ĩ feudis. facit ſ., p ſo. l. nã loci⁹. Si verò loqmur circa idẽ: & tũc aut ille q̃ vincit te, vincit te ꝓpter me & meã vtilitatẽ, aut ꝓpter aliũ & alteri⁹ vtilitatẽ, ſ. ei⁹ q̃ vincit eũ: & tũc nõ ſequit regula, ſi vico vincẽtẽ te vico te: vt l. equiſsimũ. §. j. ad Tertu. et l. ij. §. obijcit. e. ti. vbi pr̃ excludit matrẽ ad cõmodũ aui, in cui⁹ eſt ptãte. Si verò ille, vincit te, vincit te ad cõmodũ alteri⁹: & tũc aut habẽt cauſam dependentẽ adinuicẽ: & tũc licet ſit circa idẽ, nõ ſequit regula, ſi vinco vincentem te, vinco te. hic eſt caſus. & poteſt poni exemplum naturale in ludo ſchachorũ: quia propter ludi euẽtum ego victus à te poſſum vincere vincentẽ te. &c.

✠ P. PAV. P.

¶ Liberatus eſt ſolutione. Vide oſno in l. ſi fideiuſſor. §. j. in vl. col. de leg. j.

b ¶ Dicũt quidã. &c. Contrarium videtur tenere Bar. in d. l. ſed & ſi poſſeſſori. & ibi dixi. & vide in l. permiſceri. in fin. de acq. poſſeſſ.

¶ Pignoris. Vidẽ qd̃ legit & no. in l. ſi potiores. C. de his qui in prio. cre. lo. ſucc. quia facit ad finem huius legis.

c **VIa debitore.** Emptor pignoris [c] põt ex pacto in locũ prioris creditoris ſuccedere, ſi ad eum pretiũ peruenerit. h. d. Sed quero, quomodo poteſt iſte emptor ſuccedere in locum prioris creditoris, cum res efficiatur ſua, & res ſua non obligetur ei, vt l. ne ꝓ pignus. infrà de regul. iur. Reſpon. licet ſit ſua, & non ſit ei obligata, tamen loco pignoris retinetur: vt l. ex ſextante. §. Latinus. j. de exce. rei iud. & l. Iulian⁹. §. offerri. ſ. de act. ẽpt. & ſ. e.

a ¶ Prior creditor. Adde quod no. in l.j.C.ſi anti. cred.
b ¶ Lucius Titius. per Cy. in l. pignus. C. de vſur. & vide Bart. in l. ſi cùm dotē. §. ſtnautem. vbi per Bar. ſol. mat.
c ¶ Mulier. in prin. Vide tamē quod no. Bal. in l. cōſentaneum. in vj. col. in verſ. quartò oppon. C. quō & qñ iud. Et de hoc iure offerēdi ceſsionē de qua hic, vide oīno Bald. in rub. C. de priui. dot. vt no. loquitur in iiij. col. et vide caſum multum not. C. ſi antiq. credit.
c ✠ POMATES.
¶ Mulier. Vide Bal. in c. cōtingit. col. iiij. de dolo & contu. & vide Ro. conſi. ccxiij. Clemen. ſing. clxiij.
c ✠ P. P. A V. P.
¶ Mulier. Vide ad Bart. in l.j. C. qui pot. in pig. hab.
d ¶ Diſcuti. No. ad auf. hoc ſi debitor. C. de pig. Adde Bar. ī. tit. ij. l. ſi debitor. §. fi. in fin. quæ no. ſ. eod. l. creditor. & tamen Bar. ſequitur Bal. in auf. ſed hodie. C. de act. & ob.
e ¶ Poſſeſſor, & c. Paulus de Caſt. in l. ſi res obligata. de leg. j. dicit q̃ hoc eſt violare tex. quòd ſolus iuſtus poſſeſſor poteſt petere ceſsionem huic. & hic & ibi dicit audiuiſſe à quodā ſuo doctore, hic verò iniuſtus poſſeſſor ſolùm poteſt offerre creditori pecuniam vt rē ſibi retineat, & rē liberet nō aūt ceſsionē iuriū impetrare. Et ita loquitur d. l. Pau. ſecundùm eū. & hæc procedunt ſolùm in offerēte qui poſsidet: ſed ſi nō poſsidet, dicit vt ibi dixi poſt Bal. in l. nulla. C. de ſol. Pet. de bel laper. in d. l. ſi res obligata. allegando d. l. Paulus. videſ illam intelligere q̃ ibi ceſſio fieri debeat. Et vſque ad quod tempus poſsit poſſeſſor hanc obligationem facere & an poſt ſentētiam vide Bart. in d. l. ſi qs ſtipulatus fuerit decē in melle. ad fi. if. de ſo. et Bal. in l. Paulus. §. ſi. quib. mo. d. pig. vel hyp. ſol. in lec. antiq. Et illud quod hic dicitur de ceſsione impetranda, limita vt per Bald. in d. l. ſi res obligata. in v. not.
f ✠ P. P A V. P.
¶ Aget ad pretiū. Vide Alex. cōſil. cviij. in v. vol. in vlt. col.
g ¶ Practicaui, &c. Ad huius intellectū vide qd̄ dixi ſ. de pet. hære. l. ſi & rē et ptiū.
h ✠ POMATES.
¶ Excuſsiōe. De iſta gl. meminit Bart. l. q̃ à debitore. hic allegata in fi. & in l. j. §. & ſi prefatā. in vlti. col. de iure deli. & Ang. l. ſi & rē et pretiū. ſ. de peti. her. & Alex. conſil. cviij. co. fi. vo. v.
i ¶ Emit, &c. Vide Cynū in l. ſi potiores. C. de his qui in prio. cre. locō ſucce. Adde ad huius l. & gloſ. intelligentiam Pau. de Caſt. conſi. ccclxx.

l. iiij. §. j. & C. ſi anti. cred. l. j. cū ſi. Quærit gl. quid ſi prior[a] creditor emit à debitore an poſsit ſuccedere ipſemet in locum ſui, vt habeat ius retentionis. Gloſ. determinat q̃ ſic: dic vt in ea.

a

Lvcius. [b] Qui prior eſt tēpore in ſorte, intelligitē etiam eſſe prior in vſuris. h. d. Et vide quod no. ſ. tit. j. l. pe. & ſſ. eo. tit.

b

☞ *Quando unus ex debitoribus conuenitur hypothecaria, quòd non fiat excuſsio.*

1

Vero domino quando poſsit fieri uera ceſsio pignoris.

2

Mvlier. [c] Poſſeſſor iuſtus habet ius offerendi priori creditori, & cedendam actionē impetrandi. h. d. Oppon. q̃ prius debeat discuti[d] debitor: vt C. de pigno. auf. hoc ſi debitor. Sol. dicunt quidam q̃ hodie hoc corrigitur. Vel dic dicit gl. notāter q̃ hic †cōuētus hypothecaria erat vn° de debitoribus, meritò poteſt cōueniri hypothecaria antequā cæteri diſcutiātur: quod eſt notan. Si enim eſſet vnus debitor tantū: tunc non eſſet dubium q̃ ſimul & ſemel poſſet conueniri perſonali & hypothecaria ſi poſsidet: vt in auf. de fideiuſſo. §. ſed neq̃. ſed hic ſunt plures debitores, & qui libet pro parte hereditaria: & tamē hypothecaria poteſt cōueniri inſolidū anteq̃ cæteri diſcutiantur: quod eſt no. Secūdò opp. dicitur hic iuſtus poſſeſſor[e]. contra de l. Paulus. §. fi. j. quib. mo. pig. vel hyp. ſol. Sol. ſubaudi hic, maximē: quia quilibet poſſeſſor poteſt offerre ſiue ſit iuſtus, ſiue iniuſtus, & ceſsionem impetrare.

1

d

e

†Tertiò opp. q̃ vero domino non poſſit fieri ceſsio pignoris: vt l. neq̃ pignus. j. de reg. iu. gl. ſoluit, et bene, q̃ fiat ceſsio in perſonali cōtra hæredes. Poteſt etiam fieri domino vero ceſsio pignoris, ſecundùm ea quæ dixi in l. qui à debitore. ſ. eo.

2

Qværebatur. Secūdus creditor confirmat ſibi pignus ſoluēdo primo debitum quod præcedit: nec tenetur offerre debitum ei, quod poſtea eſt ſecutum: cùm in eo non ſit potior, &c.

Ittius. In pari cauſa q̃ prior eſt tēpore, potior eſt in iure, etiam in quæſitis poſt vtriuſq̃ obligationem. h. d. Oppo. j. de iure fiſci. l. ſi is qui. vbi dicitur, fiſcum eſſe præferēdum. Sol. illa eſt vera, quia fiſcus ex priuilegio ſuo ſi cōcurrat cum alio creditore non priuilegiato, cōcurret in his bonis, vt in contrario. Sed qñ cōcurreret cū alio creditore priuilegiato ſicut fiſcus: tūc primus eſt potior, & prefertur etiam in poſtea queſitis. Hic eſt caſus hic. & ſic eſt hic caſus illius quæſtionis quę tangit ſ. e. l. idemq̃. in fi. q̃ inter duos priuatos, qui habē hypothecam generalem, primus eſt potior in poſtea quæſitis, vt ibi dixi. ſed plenius dixi in d. l. ſi is qui. & c.

Negotiatori. Priuatus habens hypothecā expreſsam præfertur fiſco & Cæſari poſtea contrahenti. h. d. iſte §. fi.

De diſtractione pignorum. *Rubrica.*

1 ☞ *Qua actione agatur per ſecundum creditorem contra primum uendentē pignus ad illud, quod ſupereſt de pretio.*

2 *Re peremptæ uel præſcriptæ, ita quòd primus emptor agere non poteſt hypothecaria, quòd in ſubſidium agit ad pretium.*

3 *Mulier paupercula mortuo uiro, qui aliqua animalia requirit, quæ fuerunt uenditæ per eius hæredes, bonis uiri diſcuſsis, & animalia uendita uel præſcripta agit in ſubſidium ad pretium.*

LEX I.

Creditor. Secundus creditor in hypotheca non poteſt pignus vendere, niſi præcedente dimiſſo. Sed ſi vendidit, à precedente creditore conueniri non poteſt, ſed emptor poterit hypothecaria conueniri. h. d. Opp. q̃ cōmiſerit furtum: vt l. ſi. §. qui rem. in prin. j. de fur. Glo. ſoluit optimè, dic vt in ea. Item oppo. & videtur q̃ creditor vendens poſsit conueniri ab alio creditore: vt l. ſi prior. in prin. ſ. tit. j. Gl. ſoluit, & bene.

1

†Sed quæro qua actione agit ſecundus creditor contra primum venditorem ad illud quod ſupereſt de pretio? Gl. reſpōdet notanter: & vide eam. & quælibet iſtarum ſolu. eſt bona, & poteſt eſſe & ſuſtineri, tamen magis placet q̃ agatur condictione ex lege, vt apparet ex his quę dixi in l. j. ſ. de cōdi. ex le.

2

†Sed quæro quid ſi res eſt peremptæ vel preſcriptæ, ita quòd primus creditor non poteſt agere hypothecaria: vtrū aget ad pretium[f] in ſubſidium? Gl. notanter dicit q̃ ſic, ſicut in re aliena vendita. quam gl. vide no. Pro iſta glo. facit j. de his quæ in fraud. credi. l. qui à debitore. Sed in contrarium facit: quia iſte creditor non habet pretiū ex cauſa lucratiua, ſed ex cauſa onerosa: ergo non poteſt conueniri: vt not. in l. tenetur. C. de rei vend. Et fortè hoc voluit dicere gl. hic cùm dicit, in ſubſidium præſcriptæ ſunt, vt in re aliena à non domino vendita, quaſi dicat ſicut cōueniretur debitor ſi haberet rem ex cauſa lucratiua: ita & hic creditor. & ſic referēdo ad caſum huius l. quòd hic creditor ex cauſa lucratiua non haberet, non poterat iſto caſu conueniri, niſi ex eo quod ſupereſt ad debitum ſuum. Et hoc vult dicere tex. dum dicit, q̃ actio nō competit, nec vtilis eſt danda: quaſi dicat non tenetur aliqua actione natiua neq̃ datiua ex aliqua æquitate, quod not. †Et ita practicaui[g] iſtam gl. pro quadam muliere paupere, quæ dotē dedit marito ſuo: quo mortuo reliquit quaſdam oues, & eius frater eas vēdidit. Dixi q̃ facta excuſsione[h] de bonis viri, & re præſcripta vel peremptа, q̃ ipſa mulier ageret cōtra fratrem viri ad pretium in ſubſidium. & ita fuit factum, per iſtam gl. quam nota.

3

f

g

h

LEX II.

Fideiuſsor. Licet fideiuſſor emat pignus: tamen debitori, vel ſecundo ſoluenti reſtituere cogetur, licet extraneus emptor cogi non poſſet. h. d. Opp. q̃ non poſſum vt ego, poſſum vt alius: vt l. ſi pater. §. qui duos. ſ. de adop. ergo videtur q̃ fideiuſſor tāquam quilibet extraneus poſſet pignus retinere. Sol. hic fides debita ratione conuentionis, hoc eſt, mandati, hoc impedit. Quod dic, vt plenè not. per doct. in l. j. C. de dolo.

LEX III.

Cvm prior. Qui emit[i] à creditore primo, irreuocabiliter poſsidet: ſed qui emit à debitore licet pretium ſoluatur primo creditori, poterit conueniri, ſi ſolutum pretium ei offeratur. h. d. Et gloſ. quærit vnam quæſtionem ſatis claram, & bene dicit. dic vt in ea.

i

Cvm ſoluendæ. Non poteſt pignus vendi antequam debitor ſit in mora ſoluendi. h. d. quam legem nota.

Cvm ſecundus. Creditor poteſt vendere pignus pro eo quod ſibi debetur, & pro eo quod priori obtulit creditori. h. d.

Si ſecundus. Secūdus creditor vel fideiuſſor nō emit irreuocabiliter. h. d. & idē dicit lex ſeq.

Si cred

Si creditor. Si creditor iuſtè pignus vēdidit extraneo, nō pōt debitor recuperare rē niſi ex pacto vel ratiōe minoris ætatis. h. d. Circa qd̄ dic q̃ qñ apponit pactū vt liceat recuperare pignus qd̄ creditor vendidit: & tunc ex hoc debitor nō poteſt agere contra emptorem, ſed aget contra creditorem vt ſibi cedat actionē, vt hic in prin. Quandoq̃ apponitur pactum vt ipſi debitori liceat recuperare: & tūc ex hoc pacto ipſe idē debitor poteſt recuperare, vt hic, in ſecundo reſponſo. Quandoq̃ nullum pactum apponit: & tunc non poteſt reſcindi vēditio, niſi per reſtitutionem in integrum, vt hic, in tertio reſpōſo. quod intelligo, niſi aliquid interuenerit ex his quæ tribuūt creditori actionem, vt dicam in l. ſi. infrà eo. & c.

1 ☞ *Cautela pro apponendo pacto quòd non liceat alicui uendere rem.*

2 *Poſſeſſor pignoris quòd hodie non poſsit conueniri, niſi diſcuſſo principali.*

Qværitur. Pectum de non vendēdo appoſitum ab eo qui habet ius in re, impedit venditionē. h. d. ſecundū veram lect. ſ. ſi habetis in tex. nullā eſſe venditionē. ſed ſi habetis in tex. nullam eſſe conuentionem: tunc dicit totum contrarium. Sed quæ litera ſit verior? dico q̃ cū ſemel haberemus de facto hanc q. miſimus vſq̃ Piſas ad librum Pandectarum, & reperta eſt vera illa litera, nullam eſſe venditionem. Sed tūc oppo.[a] de l. nemo. ſ. de pact. Solut. ille qui apponit pactū ne vendatur, reſeruat ſibi aliquod ius in re. ſ. pignoris. Simile in l. ſi. C. de iure emphy. Et ſic habes †remediū aperтum quando vis apponere pactum, [b] q̃ non liceat alicui vendere rem. De quo doct. dicūt in l. ſi. C. de re. alie. non alie. & l. ſi abſenti. §. j. j. de do. Nam tūc eſt remedium[c] q̃ res ſit ſibi obligata pro intereſſe vel pœna, vel apponitur pactum q̃ res non poſſet vendi. Caſus eſt hic. Vel dic: dicit gl. ibi nō intereſſe paciſcētis: hic ſic. Sed quæro in quo intereſſet creditoris,[d] vt res vendatur, cùm res tranſeat ad emptorem cum onere obligationis? Reſpō. quia fortè res vendebatur potentiori ita fortè q̃ creditor[e] non poterat vendicare: ſecus ſi res eſſet penes debitorem. Hodie †verò tale intereſſe eſt certum q̃ nō poteſt cōueniri poſſeſſor pignoris, niſi diſcuſſo principali: ſed quando eſt apud principalem, tunc poteſt recta via agi hypothecaria, vt in auf. de fideiuſſ. §. ſed neq̃ & no. ſ. titu. j. l. mulier.

a

b

c

d

e

1 ☞ *Remedium quòd debitor poſsit uēdere unam ex rebus pignoratis quā maluerit.*

2 *Res magni ualoris quando poſsit uendi pro modica quantitate.*

3 *Quando ſunt plures poſſeſſores pignorum, an poſsit unus impetrare ut omnes pro ſolutione debiti pro rata contribuant.*

Creditoris. [f] Poteſt creditor vnum eligere ex pignoribus quod voluerit, vt vendat. h. d. quod not. quia eſt contra opi. rusticorū. Sed quæro, vtrum debitor †poſsit aliquod remediū adhibere, vt vendat vnam ex rebus quam ipſe voluerit. Reſpōd. ſi agat ipſe debitor contra creditorem, vt patiatur ipſum talē rem vendere: vt ſuprà de pigno. actio. l. cū quis. §. j. & C. qui po. in pigno. hab. auf. item poſſeſſor. Iſta ergo lex loquitur de debitore non inſtante. Secundò[g] †quæro, vtrum pro modica quantitate poſſit creditor vendere rem magnā. Reſpō. ſic: ſed tamē dolus videtur in ea verſari, & teneē debitori ad intereſſe: vt not. C. eodem. l. q̃ diu. Tertiò[h] quæro, quid †ſi ſunt plures poſſeſſores pignorum: an poſsit vnus ex his impetrare vt omnes pro ſolutione debiti pro rata cōtribuant. Et videē q̃ ſic: vt C. de debiciuitatum. l. ſi. ſecundo reſponſo, lib. xj. In contrarium verò caſus eſt hic. & hoc eſt verum, & probatur in l. Moſchis. j. de iure fiſci. Non obſtat lex contraria: quia non erant bona obligata. quod nota.

f

g

h

1

2

3

Qvæſitum. Venditio non liberat debitorem, niſi pretio creditori ſoluto. h. d.

Quod in pignoribus. Pactū de ſupfluo ſoluēdo creditori, eſt ſuperfluum: quia tacitè ineſſe intelligitur. h. d.

Et ſi is. Creditor non tenetur de euictione: ipſe tamen non poteſt euincere. h. d. Oppo. de l. ſi. C. de euictio. Sol. glo. & bene. & no. caſum illius l. ſingularis: quia mirabilis eſt, &c.

Arbiter. Diuiſio cohęredū nō impedit ius creditoris pignus vendere volētis. h. d. Vel aliter.

Ille, in quē transfertur ius nouū, transfertur ius vendendi pignora. h. d. Et iſtā eandem legem habetis. j. eod. l. fin. & hic fuit poſita ex inaduertentia. &c.

a

¶ Opp. vide no. in l. ſi ea lege. C. de condi. ob cau. & in l. ſi ita qs §. ea l. iij. de verb. obli.

b

¶ Pactū. Adde Paul. in l. filiuſſa. §. diui. de lega. j. in ij. col. et optimè facit iſte tex. ad id quod not. voluit in l. j. §. quod auīt. circa fi. de ſuperfi.

Rescriptum. Creditor poteſt emere pignus à debitore. h. d.

Si aliena. Quicquid ex re pignorata vel eius occaſione cōſequitur creditor, pignus extenuat, ſi id irreuocabiliter conſequiē: aliàs debitoris liberatio ex futuro pendebit euentu. h. d. Quia bonus caſus eſt et ſubtilis, ideo iſtā legem declarabo in l. proxima.

c

✠ P. P A V. P.
¶ Remedium. Vide Alex. cōſil. lix. col. ij. verſ. contrarium puto. vol. v.

1 ☞ *Creditor uendens pignus, quod ius cedere debeat.*

Quare in quolibet contractu uenditionis apponitur clauſula, cedens omne ius omnemq̃ actionem, quod uel quam, &c.

2 *Si pretium pignoris uenditi peruenit ad debitorem, q̃ debitor liberatur, ſi pignus tradatur emptori.*

3 *Requiſita ut creditor poſsit pignus uendere.*

4 *Debitor quomodo poſsit uenditionē pignoris impedire.*

5 *Cautela pro debitore ut poſsit impedire uenditionem pignoris.*

d

e

f

Creditor. Breuis eſt, & h. d. Creditor tenetur ius cedere, & poſſeſsionē tradere. h. d. & fortis ē. l. † Quæro, qd̄ iuſeſt quod creditor vendens cedere debet. Et dicit gl. ius ſcilicet hypothecæ. Sed illud nō videē verū: quia cū emptor efficiatur dominus non poteſt habere ſibi obligatum: vt Inſtit. qui. alie. non li. in princip. & l. non eſt nouum. de acquire. do. Ergo nō poteſt habere hypothecam vt l. neq̃ pignus. j. de regu. iur. Solu. Tribus modis pōt intelligi hæc lex. Primo quòd cedat, ius, non tamen vt dicatur res obligata ſibi: ſed poteſt rem loco pignoris retinere. Simile in l. qui à debitore. ſ. titu. j. & l. iij. §. primo. C. ſi anti. cred. l. j. Et propter hoc in quolibet contractu venditionis apponitur hodie, quod vēditor cedat omne ius, omnē q̃ actionē qd̄ vel quā habet in illa re, vel pro illa re. Pro hoc j. de euic. l. in creditore. Secundo modo poteſt intelligi vt hæc lex ponat duos caſus. Primò quādo creditor vendit ſibi rem hypothecatam, quam non poſsidet. poteſt enim eam vendere. vt C. eodem. l. ſecūda. ſuprà eodem in rubrica, dum dicit, de diſtractione pignorum & hypothecæ: quia hypotheca propriè eſt res oblegata, non vendita, nec tradita creditori: vt l. ſi rem. §. propriè. ſ. de pigno. act. Et iſto caſu creditor debet cedere ius, ſcilicet, in perſonali, & in hypothecaria, vt hic in primo caſu, ſcilicet quando poſsideret tunc liberatur tradendo poſſeſsionem, vt hic in ſecundo caſu, & C. eodem. l. qui prædium. Ex quibus notа †quòd illud quod eſt dictum ſuprà l. proxima. quòd quādo pretium ad creditorē peruenit debitor liberatur: eſt verum, ſi res eſt tradita emptori, aliàs ſecus. Nō enim liberatur debitor tunc: quod apparet: quia contra eum ceditur actio, vt hic, & in l. in creditore. infrà, de euictio. Tertio poteſt intelligi quando creditor tenetur cedere ius: hoc eſt, docere ſe creditorem potiorem cæteris: vt C. cred. euictionem pigno. non debere. lege prima. Item quæro †pro declaratione materiæ: quæ debeāt interuenire, vt creditor poſsit pignus vendere. Reſponde. Primò oportet debitorem eſſe in mora ſoluendi, vt ſuprà, eodem. l. cùm ſoluendę. & l. debitores. C. de pignoribus. & poſt moram debitor expectari per biennium: vt l. ſecunda. C. de iure do. impe. niſi aliud tempus ſit comprehenſum pacto vel cōſuetudine: vt l. de quibus ſuprà, de legibus. Et ſi iſta ceſſarent venditio eſſet nulla, vt ibi. Secundo ſcilicet quòd tempore quo res vænalis exponitur, quod hoc interim debitori denuncietur: vt lege, creditor. C. eodem. vnde ſi hoc non fieret, non propterea vēditio eſſet nulla: ſed creditor tanquā mala fide verſatus teneē pignoratitia ad intereſſe: vt d. l. creditor. ſicut aliàs quādo malam fidē adhibuit in vendēdo, p viliori ptio: vt l. j. C. ſi vēd. pig. agat.

a

b

c

d

e

f

g

h

1

2

3

¶ Tertiò. Vide Bar. et qd̄ ibi dixi in l. Moſchis. & qd̄ no. Bart. §. eo. l. mulier.

a ✠ POMATES. ¶ Quæro. Vide Alex. in l. si mora. ff. sol. mat.
b ¶ Debitor. Et adde quæ dixit Bar. in l. acceptam. C. de vsur. & in l. prætor. §. si quis paratus. de oper. no. nun. & omnino Bal. in d. l. acceptam. vbi tenet cõtra Bar. Et adde tu ꝓ ex dictis Bar. hic habes fore necessarium ꝓ debitor interpellet creditorem ad calculandum: & sic ꝓ steterit per eum quò minus calculetur. Ad hoc tex. qui bene hoc probat in l. cùm seruus. j. de cõdi. & demõ. Ita no. Ale. in l. si mora. colũ. iiij. j. sol. mat. & Ange. in l. si residuum. hic allegat plus intelligit bal. ibi in eo qui tenebat intra terminum reddere rationes, & restituere reliqua sub pœna: quia offerendo liquidum & præstando fideiussionem de residuo intricato satisfacit. et idem tenet Paul. de Cast. in cõsil. cccxcij incip. viso puncto, vbi plus voluit præmissa procedere, qñ in deferendo subesset periculum, non aliàs. & plus ꝓ nõ dicitur satisfactũ per dationẽ fideiussoris, qũ verba obligationis sonarent in factum, per tex. in l. statu libũ. in fi. j. de statuli.

a quod dic vt ibi not. Quæro[a] quid possit facere † debitor vt vẽditionem pignoris impediat. Respõ. quando ꝓ debitor[b] offert debitum & deponit ac consignat: & tunc nõ est dubium quòd venditio pignoris impeditur, & debitor à debito liberatur: vt. C. deb. vend. pig. impedire nõ pos. l. obsignatione. C. de solu. & l. si prius. C. eodem. Quandoque debitor offert tantum non autem deponit neque consignat: & tũc vtrũ hoc sufficiat, gl. dubitat in d. l. si prius C. eod. & l. si residuum. eodẽ titulo. Tu circa hoc dic: Aut ista oblatio fit in iudicio: & tunc sine dubio sufficit: vt d. l. residuum & suprà, de pig. actiõe. l. si rem. §. fin. Aut ista oblatio fit extra iudicium: & tunc licet non sufficiat ad inducendum pignoratitiam actionem tamen sufficit ad hoc vt mora debitoris purgeẽt: vt l. si seruum, §. sequitur. infrà, de verborum obligat. meritò impeditur venditio, quæ non potest fieri, nisi propter moram, vt dictum est. Et prædicta vera[c] si debitũ est liquidum. Si verò debitũ esset obscurum[d] forte propter implicationẽ ratiõis inter debitorẽ & creditorem: tunc potest debitor coram iudice interpellare creditorem vt ponatur aliquis mercator ad calculãdum rationem inter ipsos: quòd si creditor facere supersederet impeditur venditio: vt l. si residuum. C. eodem. & l. statu liberũ. j. de statuliber. facit. l. fin. C. de vsu. & fru. leg. Et istud † est notabile remediũ. Quandoque pecunia nõ offertur, neque consignatur, sed debitor solo verbo dicit. Ego paratus sum soluere: tunc venditio nõ impeditur ipso iure, sed interim valet: sed postea debitore soluẽte venditio infringeretur & rescindereẽ, vt l. fundus. §. de rescinden. venditio. & no. in dicta l. si residuum. C. eo. Ita debet intelligi[e] lex, item liberatur. §. qui paratus. j. titu. j. Sed ad hoc est remedium tale, quando debitor dicit creditori, Ego sum paratus soluere[f]: ꝓ tunc creditor dicat, & ego sum paratus recipere: tunc illo non soluente, talis protestatio nil operatur: argumen. l. aut qui aliter. j. quod vi aut clam. & l. j. j. de lib. agno. Vltimò not. ad quid teneatur creditor vendens. Respon. & vide vt not. in l. j. C. de cred. euict. pign. non deb. quæ dicta nota bene.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Debitum esset obscurum. Vide oino Alex. an. in l. si mora. colum. iiij. ff. sol. mat. Aret. consi. cxliij. col. vlti. Pau. de Cast. cõsil. cccxxvj. col. ij. Ias. in l. quod te. in v. no. ff. si cer. pet.
e ¶ Intelligi. Singulare remedium ad hoc vt oblatio nil operetur, & sic isto casu offerens verba pro verbis reportet. in §. his itaque. xiiij. quæstione j. et ita dicebat do. Ioan. in l. si mora. soluto matrimo. licet nõ allegauerit dictũ Barto. hic, & Imol. in l. si seruus communis. de vulga. & pup. & Bartol. in l. si fideiussor. in principio qui satisda. cog. facit quod notat Barto. in l. prætor. §. si quis paratus. de oper. noui nuncia. in fi.
f ✠ P. PAV. P. ¶ Paratus soluere. Vide Alexan. in l. si mora. col. iij. in fin. soluto mat. vbi etiam de alijs.
g ¶ Debitoris. Et ad istum tex. vide glos. & ibi not. Bal. in l. cùm ex causa. C. de remiss. pigno. Et circa istam legẽ vide Pau. de Castr. in consilio cccl xviij. incipien. in Christi nomine, visis actis, &c.

c quod dic vt ibi not. Quæro[a] quid possit facere † debitor vt vẽditionem pignoris impediat. Respõ. quando ꝓ debitor[b] offert debitum & deponit ac consignat: & tunc nõ est dubium quòd venditio pignoris impeditur, & debitor à debito liberatur: vt. C. deb. vend. pig. impedire nõ pos. l. obsignatione. C. de solu. & l. si prius. C. eodem. Quandoque debitor offert tantum non autem deponit neque consignat: & tũc vtrũ hoc sufficiat, gl. dubitat in d. l. si prius C. eod. & l. si residuum. eodẽ titulo. Tu circa hoc dic: Aut ista oblatio fit in iudicio: & tunc sine dubio sufficit: vt d. l. residuum & suprà, de pig. actiõe. l. si rem. §. fin. Aut ista oblatio fit extra iudicium: & tunc licet non sufficiat ad inducendum pignoratitiam actionem tamen sufficit ad hoc vt mora debitoris purgeẽt: vt l. si seruum, §. sequitur. infrà, de verborum obligat. meritò impeditur venditio, quæ non potest fieri, nisi propter moram, vt dictum est. Et prædicta vera[c] si debitũ est liquidum. Si verò debitũ esset obscurum[d] forte propter implicationẽ ratiõis inter debitorẽ & creditorem: tunc potest debitor coram iudice interpellare creditorem vt ponatur aliquis mercator ad calculãdum rationem inter ipsos: quòd si creditor facere supersederet impeditur venditio: vt l. si residuum. C. eodem. & l. statu liberũ. j. de statuliber. facit. l. fin. C. de vsu. & fru. leg. Et istud † est notabile remediũ. Quandoque pecunia nõ offertur, neque consignatur, sed debitor solo verbo dicit. Ego paratus sum soluere: tunc venditio nõ impeditur ipso iure, sed interim valet: sed postea debitore soluẽte venditio infringeretur & rescindereẽ, vt l. fundus. §. de rescinden. venditio. & no. in dicta l. si residuum. C. eo. Ita debet intelligi[e] lex, item liberatur. §. qui paratus. j. titu. j. Sed ad hoc est remedium tale, quando debitor dicit creditori, Ego sum paratus soluere[f]: ꝓ tunc creditor dicat, & ego sum paratus recipere: tunc illo non soluente, talis protestatio nil operatur: argumen. l. aut qui aliter. j. quod vi aut clam. & l. j. j. de lib. agno. Vltimò not. ad quid teneatur creditor vendens. Respon. & vide vt not. in l. j. C. de cred. euict. pign. non deb. quæ dicta nota bene.

Quibus modis pignus vel hypoth. soluitur. Rub.

LEX I.

g **DEbitoris.**[g] Is cuius pecunia pignus liberatur, non succedit in ius debitoris quo ad actionẽ, sed quo ad exceptionẽ sic. h.d. Opp. de l. Aristo. §. quæ res pigno. oblig. poſ. Sol. illa limitatur per istã: quia nõ succeditquo ad actionem, nisi sit actũ. secus quo ad exceptionem: vt hic, &c.

Cum venditor. Vitiato expresso non vitiatur tacitum, si non est eadem ratio vitiandi vtrunq; h.d. Opp. de l. debitum. C. de remiss. pig. Sol. ibi erat eadem ratio vitiãdi tacitum, quę vitiabat expressum: vt puta, quia remissio fuit facta dolo vel metu: hic verò secus. Nam inter virum & vxorem & similes personas prohibetur donatio debiti principalis: quia ex hoc efficitur, donatarius locupletior, sed non prohibeẽ remissio pignoris: quia ex hoc donatarius non efficeretur locupletior. Nam nihilominus remanet obligatus in debito principali: vt C. ad Velle. l. etiam & l. si pignus. j. de his quæ in frau. cre. dixi plenè in l. si fideiussor. j. de leg. j. Vltimo[h] gl. hic opp. & non soluit. vide eam. Et dic vt plenè per Cy. in auẽ. ingressi. C. de sac. sanc. eccle. in illa q. si non valet ingressus, an dedicatio bonorũ vitieẽ, &c.

Defensor. Mutata psona ex parte rei cautiones iudiciariæ extinguntur. h.d. Et materiam istã dic plenè in l. si ante acceptum. j. iud. sol. & in l. Iulianus. §. qui satisda. cog.

LEX II.

s **I creditor.** Possessor qui litis æstimationem soluit creditori, excipit contra dominum vẽdicantem, nisi debitum sibi offerat, &c.

1 ☞ *Si res uendita cum pacto de retro uendendo pignoretur, an primus uenditor poßit eam rehabere & sic pignus soluere.*
2 *Si res mihi uendita & per me postea pignorata à primo uenditore peratur remedio l. ij. C. de rescind. uendit. quòd pignus non resoluatur.*
3 *Si res donata & pignorata auocatur prætextu insinuationis non factæ an pignus resoluatur.*

LEX III.

i s **I res**[i] Si ius debitoris obligatis resoluiẽ ex causa antecedenti necessaria, resoluiẽ pignus: secus si ex causa voluntaria[k]. h.d. cum princip. l. sequẽ. quod not. quia vidi millies de facto istud. Concor. §. de in diẽ addic. l. vj. §. sed & marcellus. & iste casus est notabilis ad multa, vt dixi: & primò † quando res venditur & apponitur pactum de reuendendo, ꝓ si interim pignoretur, debet distingui an emptor cogat reuendere de necessitate, an ex voluntate, vt hic. & qd not. in d. §. sed & Marcellus. Item † pone[l] ꝓ pignorasti rem emptã à te, quæ tñ postea auocat, tanquã fuerit vẽditor deceptus vltra dimidiã iusti pretij. per l. ij. C. de rescin. vẽ. an pignus dissoluatur? Rñ. non: quia fuit in potestate sua nõ reddere. Nã emptor tunc reddit rẽ ex volũtate, nõ ex necessitate, cũ possit emptor tũc supplere pretium: vt d. l. ij. ergo &c. vt hac l. & d. §. sed & Marcellus. & quod ibi no. † Item pone ꝓ res tibi donata auocatur à te prætextu insinuationis nõ factæ intra sex mẽses ſm formã statuti huius ciuitatis. Certe videẽ ꝓ nõ resoluitur pignus: quia tua volũtate omisisti insinuationẽ. Hoc est verũ[m], nisi ipsi creditori etiam posset imputari cur insinuationem

l ✠ POMATES. ¶ Item pone. Bal. in l. ij. in xiij. quæstione de rescinden. vendit. tenet contra Bart. & iudicio meo verius & melius loquitur Bald. & adde Barto. in l. in diem. de aqua pluuia arcenda. & in d. l. vj. §. sed & Marcellus. de in diem addict. sed cum Bartol. concordat Ioan. An. in addit. Spec. in rub. de oblt. & sol. in ij. & iij. col. in duabus quęstionibus.
m ¶ Verum. Et dum Barto. hic dicit quòd etiam creditor posit insinuare pro suo interesse, adde quòd alius pro me insinuationem facere potest, quæ mihi prodest. authenti. eò decursum. & ibi Bal. C. de don. ante nupt. & in l. fin. §. simili. & ibi Bart. C. de iure dotium. & facit quod not. Bart. in l. facta. §. si quis. & quod ibi doctor. ad Trebel. quæ vide ad nota. hic. adde quod voluit Ioan. Andr. in addi. ad Spec. in rub. de sol. ꝓ stãte statuto ꝓ qlibet debeat facere scribere debita & credita: & contingat quòd aliquis qui habeat debitores nõ faciat scribere, quòd si ipse est obligatus alteri, cui etiam obligauit nomina debitorũ non præiudicat licet non faciat describi.

tionem etiam in tempore non fecisset. Posset enim insinuare, cum sua interesset. Ita debet intelligi l. ex vectigali. supra de pigno. &c.

1 ☞ *Consensus interpositus super actu non ualido non nocet.*

a **SI debitor.**[a]

Si in uenditione. Qui consentit vẽditioni pignoris, videẽ ius suũ remittere: nisi cõtrariũ fuerit potestatus, vel vẽditio nõ tenuerit. h.d. Not. secundũ gl. de virtute protestationis quæ cõseruat ius[b] protestãtis. De hoc per Inn. in c. cũ M. Ferrariẽsis. de cõsti. dixi plene j. de no. oper. nun. in l. nõ solũ. §. fi. in tractatu de ꝓtestatione declaratoria volũtatis. Vltimo no.[c] qd † si actus circa quẽ adhibeẽ cõsensus, nõ valet, nõ nocet cõsensus: sed contra. §. eo. l. j. §. Sol. hic consensus habet in se illã cõditionẽ §. si venditio subsequatur: vt l. sicut. §. si voluntatẽ. j. eo. alias secus, &c.

Oluitur. Siue hypotheca remittatur expresse, siue remittaẽ debitũ, hypothecavide tur remissa, quatenus debitũ est remissum. hoc dicit.

1 ☞ *Sola obligatio quando sufficiat ad hoc ut pignus liberetur.*
2 *Quando quis tenetur soluere, quod non liberatur satisdando inuito creditore.*
3 *Inquisitus pro maleficio, pro quo ex forma statuti imponitur pœna pecuniaria, & in defectum solutionis pœna corporalis, quando sit fideiussoribus relaxandus.*
4 *Debitum conditionale licet solui posset, an tunc creditor cogatur recipere.*

Item liberatur.

Qui paratus. Solutione vel oblatione in iudicio facta pignus liberaẽ. secus si alio modo quis paratus est satisfacere: nisi creditor hoc admiserit. Oppo. qd nõ sufficiat aliquem esse paratũ soluere, nisi habeat pecuniã ad manus quã offerat: vt l. si peculiũ. in fi. j. de statulibe. & §. de rescin. vẽdi. l. fundus. Solut. intelligas hic ꝓ pecuniã habebat, & eã offerebat. Opp. ꝓ sola oblatio non sufficiat: vt l. acceptã. C. de vsur. Sol. † dic qd hic offerebat iudicio: vt l. si rẽ. in fi. §. de pigno. act. secus si extra iudiciũ, vt in cõtrario. Opp. qd sufficiat quẽ satisdare: vt j. eo. l. pe. Sol. ibi hoc fuit actũ. Opp. de l. rescripto[d]. §. j. j. de mu. & ho. Sol. ibi p legẽ est expẽsse dispositũ ꝓ sufficiat satisdãre: alias vbi † quis deberet soluere, non liberaẽ satisdãdo, vt hic, creditore inuito[e].

Et ista faciũt ad q. quotidianã. Pone p † statutũ ĩponit p maleficio pœna pecuniaria:[f] & in defectũ pœna corporalis: quęritur vtrũ reus se repræsentãs debet relaxari datis idoneis fideiussoribus. Rñ. Aut statutũ dicit qd cõdemneẽ in certa quãtitate, quã si soluere nõ potuerit, amputeẽ sibi pes: & tũc datis fideiussoribus idoneis debet relaxari: qa nõ põt dici qd soluere nõ possit q fideiussores idoneos inuenit, vt l. nemo dubitat. j. de reg. iur. & intelligiẽ si sunt fideiussores qui nõ habẽt bona verisimiliter pitura: alias secus: vt l. ij. §. j. j. sol. ma. & qd ibi no. & §. de mino. l. verum. §. si locupleti. Sed si statutũ dicit qd cõdẽneẽ[g] in certa quãtitate, quã si nõ soluerit, amputeẽ sibi pes: tunc nõ debet relaxari datis fideiussoribus; qa posset esse ꝓ nec ipse nec fideiussores soluerẽt, quãquã sint locupletiores. Nã vbi lex requirit solutionẽ nõ sufficit satisfactio datis fideiussoribus vel pignoribus. Casus est hic. & eadem ratione si quis faceret depositum de pecunia. Nõ enim hoc est soluere, sed est illã pecuniã loco pignoris ponere, quæ posset perire. nec hoc cogitur qs admittere: quia non est solutio, sed satisfactio. Sed tunc modus esset ꝓ quis solueret pecuniam pro condẽnatiõe fienda, si fieri cõtingeret. Potest enim qs soluere debitum cõditionale: vt l. sub conditione. j. de sol. & tunc certũ erit ꝓ illa cõditio nõ poterit euenire, §. si nõ soluerit qa id solutũ est. Sed † dubitaẽ licet debitũ cõditionale possit solui, an tũc creditor cogaẽ recipere? Et videẽ qd non: quia illud est in creditũ rei: quia si conditio deficeret, cogereẽ creditor pecuniam reddere per cõdictionem ob causam vel sine causa: sed nemo cogitur accipere pecuniam, per quam quis obligatur: vt l. j. §. qui po. in pign. ha. & sic videtur quod massarij communis non teneantur recipere hanc solutionem: possunt tamen qui volunt, nisi aliter sit eis commissum per formam statuti, &c.

SI consensit.

Videamus. Procurator non potest pignus remittere sine speciali mandato: sed bene potest remissionem pignoris recipere. h.d.

Si conuenerit. Pignus põt remitti pro parte pro indiuiso. hoc dicit.

Illud. Si diuisio fiat à socio, non tollitur ius reale alteri competẽs ꝓ indiuiso: secus si esset ius personale: vt l. Iulianus. §. idem Celsus. §. de actio. empt. plene per docto. C. si com. res pignori data sit. l. vnica. & dixi plene in l. q Romæ. §. duo fratres. j. de verb. oblig.

SIcut. A estimatione rei obliti extinguitur pignus. hoc dicit. Opp. gl. duob[9] modis. & soluit dic vt in ea, & bene.

Creditor. Pactũ factum hæredi transit ad fideicommissarium vniuersalẽ. hoc dicit. Opp. ꝓ pactum factum hæredi non prodest fideicõmissario vniuersali: vt l. si hæres pecuniã. ad Trebellia. & l. hęres à debitore. in pri. j. de fideiusso. Sol. Huius timore fuerunt factæ qdã gl. quæ intelligũt ꝓ hoc pactũ fuit factum defuncto. Ita intelligit prima gl. & alia gl. super verbo, hæreditatem. & videẽ qd sint additiones. Vel potes dicere ꝓ cõtraria loquunẽ de iure agendi, qd non transit ad fideicommissariũ, nisi fuerit hæreditarium. hic vero loquitur de iure excipiendi. Facit ad hoc l. si. post. §. de consti. pe. & quod not. in d. l. si hæres pecuniam. &c.

Si procurator. Pactum procuratoris in rem suam prodest, & nocet domino, sicut pactum domini. hoc dicit.

An pacisci. Filius vel seruus nõ potest libere remittere pignus. hoc dicit.

Si uoluntate. Qui cõsentit alienationi, videẽ remittere pignus, si alienatio sit secuta. h.d.

Ad declarationem huius §. sunt facta omnia quæ sequũtur in textu istius l. vsq; ad fi. hoc dicit.

1 ☞ *Qui poßidet rem, non præsumitur eam uendidisse.*
2 *Qui enacuauit domum in iudicis præcepto, si postea in eam ingressus est, quod dicatur præceptum contempsisse.*
3 *Si res uenditur per debitorem, & postea ad eum ex noua causa reuertatur, an reincidat in obligationem.*
4 *Vsufructus semel extinctus quando sit, quod non intelligatur ex repetitione iterum incipere.*
5 *Venditio quod præsumatur simulata quando emptor patitur uenditorem poßidere, & quãtum tempus requiratur. Etiam si in instrumento uenditionis sit appositum constitutum.*
6 *Venditio non præsumitur simulata, si uenditor remansit in poßeßione, & respondeat de fructibus emptori. Idem quando emptor reseruat usumfructum fundi.*
7 *Poßeßionis medium quod dicitur probatum probatis extremis.*
8 *Venditor an poßit contra emptorem agentem excipere uenditionem simulatam.*

Superuacuum. In dubio non præsumitur qs alienasse ea quæ repertus est possidere. Hoc dicit. Et iste §. timore contrarij l. fina. C. de remis.

✠ POMATES. a ¶ Si debitor. Vide Ro. consi. xciiij. col. iij. & consi. cxl.
✠ P. PAVL. P. b ¶ Cõseruat ius. Vide per Bart. in l. fi. in vlti. col. 3. de eo qd cert. loco vbi aliqua addidi.
c ¶ Vltimo no. Tenenti: quia si actus super quo adhiberur cõsensus, non tenet: nũquã nocet cõsensus. & vide quæ no. Bar. in l. post legatũ. ad fin. j. col. C. de his quib. vt indig.
✠ POMATES. c ¶ Vltimo. Viḋ Ro. consi. cxxxij. Si venditio. Valde subtiliter allegaẽ cõtrarius Bar. in l. j. in ij. notabili C. de peti. bon. subla. lib. x. Pro fol. vide tamen concor. cccvj. icip. cõsensus.
d ¶ Rescripto. Sed ista faciunt ad q. quotidianam, an relaxari debeat datis fideiussoribus. Vide etiam late Bar. & quod ibi dixi in l. j. j. de custo. reo. & facit qd leg. & no. in l. si quis ab alio. in prin. de re iudi. & Bald. in l. j. & ibi not. ff. qui satisd. cogan. Vide tamen tex. in l. iij. §. si quis sic acceperit. j. de sta. lib. & quod no. Bar. in l. j. j. de iniusto test. et omnino Bar. in l. suus quoque. de hære. insti. bene facit lex, si plures. §. præterea si. quæratur. cũ glo. ff. de fideiuss. & vide quæ not. Bald. in l. fin. ad. C. eo. ad leg. Fal.
✠ POMATES. e ¶ Inuito. Vide Iason. l. si vero. §. qui pro rei. ff. qui satisd. cog. Barb. consi. xv. col. ij. vol. ij. l. si se nõ obtulit. §. si ex cõuẽtione. colum. ij. ff. de re iud. Fel. c. nostrã. colum. iiij. de iureiurando.
✠ P. PAV. P. f ¶ Pœna pecuniaria. Vide ad Barto. in l. j. ff. de cust. & exhib. reo.
✠ P. PAV. P. g ¶ Quod condemnetur. Vide Feli. in ca. ad nostram. el j. col. iiij. in princip. de iureiur.
h ¶ Superuacuum. in princip. huius &c. Similis est tex. & ibi Bal in l. & qui. C. de distra. pig.
✠ P. PAVL. P. i ¶ Repertus est possidere. Vide in ista materia Ange. consil. xlviij. incip. qui.

dam Franciscus.& consi.c.incip.quædam mulier.vide Bald.in l.illud.C.de sacrosanc.eccle.in j.col.in l.multum.C.si quis alte.vel sibi.vbi ponit de modo probandi simulationem & in l.ab emptione.C.plus valere quod agitur, vide etiam in materia domi.Francisc.consil.lxv.in iij.col.& seq.& consilio clx.in vj.col.vide Roma.consi.ccxlvj.Item quod materia huius §.non procedat quando venditor precario nomine emptoris possidet.vide Roma.consi.l.ad fin.& consilio ccxlvj.vbi alia ponit in materia & cõsi.cciij.vbi alias ponit limit. Alexand. consil. xxviij.in v. volumi.Item limita materiam huius §. procedere in cõtractibus,de quorũ natura est,vt statim debeat possessio trãsferri,alias secus puta in cõtractu cõditionali.vide Pau.cõsil. xc.Itẽ de materia vi de Pau.cõs.cccxxxj. vide Panor.limitantem istum §.consil. xlix.vide & quę habes ad Barto.in l.& post contractum.ff. de donat.in iij.præsump.Item vide Panormi.in capit. illo vos. de pigno. vbi dicit quod quo ad tertiũ locatio facta vẽditori,nõ tollit simulationis prẽsumptionẽ resultantẽ ex eo qd vẽditor pseuerauit in possessione iuxta regulã huius §. Tamen intellige pcedere nisi soluisset pẽsionem emptori, vt dicit Bart. hic in fi.Sed pulchrum est dubium quod si emptor confessus fuit habuisse pensionem a venditore,non tamẽ apparet de actuali numeratione & perceptione pensionis, videretur quod confessio sufficeret, quia per confessionem probat rem in veritate ita fuisse.l. Publia.in fi.ff.depositi. Sed contrarium videtur verius per ea quę scripsi ad Barto.in d.l. Publia.§. fi.vbi habes qd simplex cõfessio,nõ pbat veritatẽ ita esse, quo ad præiudiciũ tertij,& qd vbi vere illud seruenisset, præiudicaret tertio. Exemplũ ibi vide, ne reperã: & p hoc ponderaverba Bar. hic dũ dicit, q requiritur vera & corporalis traditio,sed cõfessio nõ dicitur vera traditio:vt habes ad Bart.i l.ij.ad fi.ff. si cer.peta.& facit p hoc euidens rõ:quia vbi interueniret actualis traditio,non est verisimile qd vẽditor solueret pẽsionẽ, vel permitteret emptori vti & fruire sua,nisi vere contractus interuenisset inter eos,sed cõfiteri solũ & recipere cõfessionem,istud est facile,& nõ sunt nisi verba.Ideo faciliter vẽditor reciperet cõfessionẽ de soluta pẽsione,cũ istud nihil sibi præiudicaret,sed potius ,pdesset. Ideo præsumitur talis confessio etiam simulata quemadmodũ etiã contractus simulatus appositus in venditione,& etiam locatio, quæ inter omnia probat de sui natura,& solet operari translationẽ possessionis: sicut solutio pensionis & nota istã rationem,& pondera omnia verba Aret.in l.qui vniuersas.§. quod per colonũ.in vlti.col.ff.de,acqui.pos.dum ponit rationem diuersitatis,quare ex sola locatione non probetur possesio in dubio, quomodo non constat conducentẽ posidere,& tamen secus est in solutione pensionis,vt ibi notatur per eum,quem vide.& pondera etiam illud quod notat Barto.in l.Titia. col.vlt.de verb.obl. Item in materia huius §.vide Alex.cõsil.xxviij.& consil. lvij.in v.volu. Item ne ista sola præsumptio sufficiat ad præsumendum contractum simulatũ,vide Bart.q non,consil. lxiiij.incip. Petrus Nicolæ.in vlti.col. & ea quæ habes ad Barto.in l.post contractum.de dona.in iij. præsumptione. Alex.in d.consi. xxviij.in iij.colũ.in v. vol. Vide ofno Areti. consil. clx.in vj. col.& consi. lxv.de quo habes ad Bart. in d.l.post contractum. Item de materia huius præsumptionis vide Barba. c.illo vos.in ij. colũ. de pigno.& aliqua per eum c.sequen.ad finem. Itẽ quod ista præsumptio non sit sufficiens quantum ad contrahentem si constituat se posside re nomine emptoris vel donatarij, vide Alexan.in d. consil. xxviij.vo.v. Areti. in d.consi.lxv.in iij. colum.ad fin.allegat Bald.& Salice.in l. emptionum.C.plus valere qd agitur.& alia.de quibus ibi.

pig.legitur multis modis hic,& in l.cõtraria.& inter alias lectu. pone duas. Prima quod hic erat dubium vtrũ creditor alienationi consensisset.Secũda quod certum erat creditorẽ alienationi consensisse.Sed dubitatur an debitor alienauerit. Secundum primam lectu.iste §. diuiditur in tres partes. Primo enim loquitur quando nullo modo apparebat,creditorem consensisse venditioni seu obligationi. Et dicitur quod in dubio hoc non præsumitur,si debitor posidet.Secundo quando certũ est q creditor alienationi consenserit simpliciter,& postea debitor rem redemit vel alio modo recuperauit:nam tunc creditori prejudicat. Tertio quando consensit nõ simpliciter,sed sub pacto quod sibi soluatur de pretio:nam tunc si de pretio creditori nõ est solutum,& debitor rem posideat,aget tunc creditor hypothecaria contra eum:& si excipitur de cõsensu adhibito alienationi, replicabitur de dolo q consenserit sub pacto q sibi resoluatur.Et nõ est solutũ.Et ita legebat domin⁹ Richar. Ma.Secunda ibi:nisi. Tertia ibi: verũtamen. Oppon.C. de remis. pig.l.fi. Solu. concordat cum secundo respon. huius §. secũdum istam lect.sed discordat a primo & tertio:sed tamen non obstat,quia hic in principio nullo modo constabat de consensu:ibi secus.Item in tertio respon. consensit creditor non simpliciter,sed sub pacto q sibi soluatur:de pretio:ibi vero consensit simpliciter.& ista lect.tangitur in l. contrar.& eam tenebat Richard.Mal. vt dixi.quæ lect.est vera in se:tamen non videtur mihi quod congruat literæ. Nã secundum hanc lectu. opponeretur exceptio doli:quia non soluit secundum quod actum fuit.quæ exceptio doli non oritur ex suspicione aliqua,imo ex certitudine, quia non soluit.Sed text.hic in fin. loquitur de exceptione doli, quæ oritur ex quadam suspicione doli: ergo alio modo debet legi iste §. legitur ergo secundum gloss.nostram hic:& tangitur in l. contraria, quod hic erat certum,creditorem consensisse alienationi: sed dubium erat an debitor alienasset. Et secundum hanc lectu.diuidetur in tres partes. Primo ponit dictum:& est tale:Creditor consensit debitori quod venderet pignus:& hoc constat:nunc debitor conuentus hypothecaria dicit se rem vendidisse,cum ipsam possideat: nec aliã probationem allegat. Dicit Iurisconsultus q nõ sit prẽsumendum debitorem vendidisse. cum possideat. & hoc primo.Secundo ponit aliud dictum, per quod aduersatur primo.Nam posibile est quod debitor vendiderat, & postea redemit,vel ex alio titulo acquisiuit, puta per successionem:& sic consequitur,si posidet ergo non vendidit.hoc dicit. Tertio respondet[a] præcedẽti obiectioni hoc modo:Nam licet sit posibile, q vendiderit & postea redemerit: tamen ex eo quod semel possedit,& hodie reperitur posidere præsumitur eum semper possedisse: & est suspicio & prẽsumptio quod fuerit venditio ficta:& ideo cũ creditori pecunia nõ sit soluta, contra debitorem excipientẽ de venditione replicabitur de dolo in hoc adhibito q fraudulose & ficte vendidit.h.d. Quem casum multum not. & vide literã & ibi:translata ad præsens tempus scilicet considerato ex eo quod ab initio possedit, & in præsenti reperitur posidere, & sic semper præsumitur possedisse:ex quo est præsumptio q alienatio sit ficta seu in fraudem facta. Et ita videtur intelligere Odof.& Mar.Sil. & ita videtur tenere Dy.in l. omnes. §. Lucius.j.quæ in frau.cred. Oppo.C.de remis.pig.l.fi.Sol.ibi erat certũ, rẽ esse venditã & traditã:& sic ipsam exiuisse bona debitoris,quod requiritur:vt ś. proxi. §. & l.voluntate.j.eo.hic vero in vltimo responso licet de venditione constaret: tamen non constabat rem esse traditã,& sic bona debitoris non exiuerat.Sed contra hoc oppo.q sufficit vẽditio sola etiam sine traditione:vt j.ea.l.§.fi debitor.Sol.ibi licet nõ trãdiderit:tamen tradere tenebatur:hic vero nec tradere tenebatur, quia præsumatur ficta venditio. quod intellige vt statim dicam. Redeo[b] ad ordinẽ §.

1 No.†ex principio quod non est præsumendum eum qui posidet rem ipsam vẽdidisse,& sic faciat ad q.†iudex præcepit
2 alicui vt exiret possessionẽ domus, & eã discumbraret:& ille exiuit,& discumbraiuit,& de hoc confecit instrumẽtum, post ea reingressus est:an videatur venisse cõtra præceptũ? Videtur hic q sic: quia nõ videtur exiuisse,exquo reperitur posidere:sed ista rex nõ facit.loquitur enim hæc lex in casu dubij:sed nos ponim⁹ q. quod exiuit & discũbrauit:puto tamen q præceptũ contempserit: quia tale præceptũ debet intelligi q exeat & discumbret,& perpetuo sic discumbratã teneat: vt l.seruus.C.de pœnis.Debet enim iudex illũ, quẽ vult mittere in possessionẽ,in ea tueri,nec intelligit de remissione momẽtanea:vt l.iij.§.missum.j.ad Carbo.& j.ne
3 vis fiat.ei.l.si quis missus. †Venio ad secundum dictum. Ex quo videtur quod si vere esset facta venditio siue alienatio & postea ex noua causa[c] reuertereẽ ad debitorẽ, q ipse nõ reincidat in obligationẽ: Quod indubitanter est verũ,qñ precedit obligatio specialis,de qua hic loquit, vt patet ex prin.huius §. Sed si præcederet obligatio generalis omniũ bonorũ præsentiũ & futurorũ:& tũc si res reuerteret ad debitorẽ ex noua causa:videt q reincidat in obligationem:sicut incideret quælibet res de nouo quæsita.Contrarium tamen determinatur expresse in d.l.fin.

4 C.de remis.pig.& est not.& mirabilis §. Ex † quo possumus dicere quod l.sicut in annos.& l.repeti.ś.quib.mod.vsuf.amitquę dicunt q vsufructu semel extincto,iterum incipiat ex repetitione,intelligantur nisi semel sit extinctus volũtate vsu-
a fructuarij ad hoc ordinata:[a] arg.d.l.fina.C.de remis.pigno.& eodem modo si pignus extingueretur absq; voluntate creditoris:nam tunc nõ putarẽ impediri,quin ex noua emptiõe reuerteretur in obligationem propter illa verba,bonorũ etiam
b futurorũ,&c. Venio ad tertium dictum[b] † Ex quo nota q si
5 post venditionẽ emptor patiatur venditorẽ posidere,præsumitur alienatio & vẽditio fictitia.Itẽ tenet Dy. in d.l.omnes. §.Lucius.j.quæ in frau.cred.allegat glo.in arg. j.de acquirenhære.l.si is qui bonis.& C.de natu.libe.l.iij.facit C. de repud. hære.l.ij.& quod ibi per doc. Sed hic quæro quanto tempore requiratur emptorem debere pati. Quidã dicũt,diu:hoc est longo tempore. Alij per triennũ:vt l.fina.C.de apochis pub. Ego dico hoc esse inspiciendũ arbitrio iudicis secundũ qualitatem personarũ. Quid enim si emptor est pupillus vel alius qui subito se absentauit,hoc plene examino in l. post contractũ.j.de dona.Quæro quid si in instrumẽto venditor se cõsti-
c tuit emptoris nomine posidere,[c] & sic venditor superfuit in possessione? puto q per hoc nõ effugiatur præsumptio fraudis.Requiritur enim vera & corporalis traditio:vt C.de suf-
6 fra.l.j.nisi † venditor de fructibus emptori responderit. Hoc enim faceret cessare præsumptionem fraudis:arg.l.litibus.C. de agri.& censi.lib.xj.vel nisi vẽditor reseruauerit sibi vsumfructum:vt l.quisquis.C.de dona.dixi plene in d.l.post cõtra-
7 ctum.j.de dona. Vltimo † nota[d] q ad probandũ possessionẽ
d probatis extremitatibus præsumitur medium:vt hic per doct.
8 in l.super longi.C.de præscri.long.temp.Quæro.†licet creditor posset hoc allegare,s.hanc venditionem esse ficte factam seu in fraudem:an venditor ipse posit hoc dicere contra emptorem agentem.Et videtur q non:vt l.si creditoribus. C. de ser.pign.da.ma.quod dic vt d.l.post contractum.j.de dona.

1 ☞ *Credidor qui consensit alienationi pignoris,quando poßit agere hypothecaria.*
2 *Creditor quod non tenetur ostendere rem uendendam debitori,nisi prius satisfietur de ea restituenda.*

Illud videamus. Si creditor venditioni consensit vt sibi de pẽtio satisfiat,& nõ satisfit:impeditur agere hypothecaria contra eum & eius hæredẽ: secus contra extraneũ emptorẽ.h.d.& fortis §. est. & est hic q̃dã glo.quæ incipit,nõ intendit, alias est sine nõ.sed prima est vera,vt patet in alia gl.quæ incipit,dolus ergo.& est sup verbo,potiorẽ. Opp.q hæres nõ posset hypothecaria cõueniri quia nõ posset etiã ipse debitor,si post venditionẽ ipsam rem redemerit,vt ś.proxi.§.& C.de remis.pig.l.fi.Sol.gl. q hic pmisit vendere ea cõditione vt sibi de pretio satisfieret. Ita dicit gl.vnde si permisit sub conditione,& conditio nõ est impleta:ergo posset agere cõtra extraneum possessorem. Cuius contrarium dicitur in ver.quod si is.Solu.glo.q in illo ver.qd si is.non fuit adiecta cõditio permissiõi,sed creditor fuit secutus fidem debitoris asserentis se soluturũ. Vide glos.quæ incipit:quia permisit.& est super ver.quod si is.Istæ gl. continent diuinationẽ:nec videtur de mente Iurisconsulti q hic in diuersis casibus loquatur.Solũ enim hanc differentiã no.vtrum cõ-
1 ueniatur hæres vel extraneus.Et ideo dicas † totum hunc §.loqui eodem modo.& distingue tres casus q qñq creditor cõsentit alienationi simpliciter nulla adiecta conditione vel modo:& tunc alienatione secuta non aget hypothecaria, etiam contra debitorẽ & eius hæredẽ:vt ś.pxi.§.& l.fi. C. de remis. pig. Quandoq; cõsentit alienationi sub cõditione si tibi satisfiat:& tunc si sibi non satisfiat,aget hypothecaria contra quẽcunq;:quia nõ est satisfactũ sicut ipse promisit:vt j.ead.l.§.sed & si permiserit.Qñq cõsentit sub modo, s. vt sibi satisfiat: & etiã hic sequitur fidẽ debitoris:& tunc loquitur §.iste.Nã si fidem non implet,committit dolum,ex quo potest triplicari cõtra ipsum & eius hæredem,vt hic in primo casu:nõ autem contra extraneum possessorem,vt hic in secundo casu.Et dictum intellectum videtur ponere gl.hic super ver.potior. licet aliæ

glo.paruæ aliter intelligant:vt dixi. Vl
2 timo nota † ver.tutius.per quem determi
e natur[e] l.quamuis.ś.de pig.act.s.q credito ri non tenetur ostendere rem vendẽdam debitor,nisi prius sibi satisfietur de ea restituẽda,vel quod sibi ex pretio satisfiat quod not.&c.

1 *Appellatione uenditionis continetur omnis actus, per quẽ dominium transfertur,etiam ex ultima uoluntate.*
2 *Contra consentientem rem suam legari paratur exceptio.*

f Venditionis. [f] Appellatiõe vẽditionis † continetur omnis actus,per quem dominiũ trãsfertur,etiam ex vltima voluntatate. h. d.
2 Nota q † si consentio q res mea legetur cõtra me paratur exceptio. An autem in-
g terim ex hoc consensu posim[h] conueniri,dixi plene in d.l.cum quis decedens. j. de leg.iij.faci t l.Caius.ś.de pig.act.

Si debitor. Pignus videtur remissum sola venditione,si debitor tenetur tradere.h.d.

1 ☞ *Q uãdo unus actus alienationis permittitur,omnis alius illi similis,& eundem importans effectum, uel meliorem, permittitur.*
2 *Præceptum seu directum iudicis obseruatur ad literam.*
3 *Si fuit concessa licentia per epscopum ecclesiæ alienandi bona immobilia pro satisfaciendis debitis, quod uigore huius licentiæ non poteris permutare.*

Sed & si permiserit. [i] Si † permittitur vnus actus alienationis,permittitur omnis alius illi similis & eundẽ importans effectum vel meliorem : secus si
1 deteriorem.h.d. No.mirabilem casum. hoc tamen licet verum sit in cõsensu partis,cõtra quã verba interpretanda sunt, in cuius potestate fuit apertius legem dicere,vt l.veteribus.ś.de pact.tũ † nõ idem puto in præcepto seu decreto iudicis,qd
k debet obseruari ad literam[k],vt l.si pupillorum.§.fi prætor.j.de rebus eorum. Vl
3 timo facit ad quæstionem istam: † Episcopus permittit cuidam ecclesię alienare bona immobilia pro satisfaciendis debitis. modo ecclesia vigore huius permissionis permutauit vnum fundum cum alio.Certe non valet:quia non satisfit causæ per quã est permissa alienatio. Non enim ex fundo permutato satisfit creditoribus, q deberẽt habere pecuniam:arg.huius.§.in prin.& circa finem. Nisi poneres q illũ fundum,quem permutauerit, non poterat vendere, sed poterat vendere istum quem accipit ex ista permutatione.quod nota:quia vidi hoc de facto,&c.

1 ☞ *Subscribens quando uideatur consentire.*
2 *Ex uenditione pignoris facta per debitorem quando præiudicetur creditori.*

l Non uidetur. [l] Præsens & tacens nõ videtur pignus remisisse : secus in eo qui se subscribit.h.d. Nota q † qui se subscribit,videtur cõsentire & scienter,nisi probet cõtrarium.& idem in eo q cõsensit sine scriptis.quod intellige,nisi se subscribat : vt testis:vt l.Caius.ś.de pig.act.& q vidistis in l.fideiussor.§.pater.ś.de pig.& sic subscriptio,quã quis faceret vt notarius,non præiudicaret sibi.quod tãgit hic in vl
m ti.gl. Itẽ opp.[m] C.de de remis.pig.l.si hypothecas.& l.j. Sol.
2 gl.q fallit ibi fauore libertatis & fauore fisci. Et iõ † vt in ma-

a ¶ Ordinata.arg.d.l. fi.&c.Facit ad intellectũ l.fina. C.de remis.pign. vbi est casus mirabilis.
⇢P. PAVL. P.
b ¶ Venio ad tertiũ dictũ. Vide Feli.in c.si cautio.col.xviij. ad fin.de fide instru. omnino Roma.cõsi.ciiij.col.j.& Ang. consil.cij.incip.quædam mulier.
c ¶ Posidere. Adde Spe.in tit.de do.§.j. ver.itẽ pone, aliquis intendens,&c.
⇢P. PAVL. P.
d ¶ Vltimo not. vide Iason.in l. talis scriptura.in iij.no. post Alexan.ibi in ij.col. ff.de leg.j.
⇢POMATES.
e ¶ Determinatur. Vide Aret. consi.lxxxij.col.ij.
f ¶ Venditionis. Et dicit Bal.in c.j.§. pterea.quib.mo.feu.amit.q iste text. est vnicus in iure,de eo qui alteri consentit vt de re sua testetur. quem etiam allegat singulariter Bart. in l.venditioni. C.pro emp.& l.quoties ab omnibus.C.de fideiuf.& in l.si tibi.§.de pign.ś.de pact.
⇢P. PAVL. P.
g ¶ Res mea legetur. Vide & limita vt p Ia.fin l.cum alienam colũ.ij.ad fin.& seq. C.de lega.
⇢POMATES.
h ¶ Posim.De cõsentiente qualiter sibi prejudicet,vide Bal. in c.j.§.præterea.quibus mo.feu.amit.& in c.j.de prohib. alienatio.per Loth.
⇢POMATES.
i ¶ Si permiserit. vide Alex.l.filiusfa.§. diui.col.vij.de leg.j.
k ¶ Ad literam. Vide & declara vt p Bar. in l.alio.ff.de alimẽtis & cibaleg. colũ. iiij.
⇢P. PAV. P.
l ¶ Non videtur.Istũ tex. dicas fallere fauore ecclesiæ & pauperum & aliarũ personarum & causarũ quæ merentur fauorẽ sicut libertates,secundum Bald.no. in l.j.C.de remis. pig. hic allegata per illũ textum. in versicu. item opponitur. C. de pig.l.si hypothecas,&c.adde Barto. qui ponit hanc disputationem clare in l.fi.C.de remis. pig.
⇢P. PAVL. P.
m ¶ Item oppo. Vide Alex.in l.quæ dotis col.xv.ff.sol. matri.

tus Nicolæ.alias incip.factum tale est,Petrus Nicolæ. Pro solutione vide tamen concor.cclxxxiiij.incip.bonus & non simulatus contractus.
⇢P. PAV. P. ¶ Noua causa. Vide Aret.in l. si fideiussor.§. meminisse.in vlt.colum.de leg.j.

POMATES.
a ¶ Dubitatur. Vide Alex. ibi in xij.col. in fin.
b ¶ Si debitori. Adde iſtum text. extendit Bar. in l. phibitiõe. ſicut loquitur in prouiſione tantum. Ita no. voluit in l. filiuſfami. §. diui. de leg. j. in eo. an phibitio facta hęredi, &c. & ita cũ haberẽ de facto antequã videre ibi ad illud allegaui iſtũ tex. quod no. Alex. ſcholaris. ad idẽ tex. in l. j. in fi. de fundo dotali.
c ¶ Nã hęres non cogitur dotare, &c. Vtrum hęres cogat̃ dotare ſicut defunctus, vide Bar. in d. §. ſi voluntate. bene facit l. ſi qs a liberis. §. itẽ reſcriptũ. de libe. agno. & vide hic apoſtillas Iacob. de Aret. ſup libro hoc. Adde q̃ Abb. cõſil. xv. & l. ij. li. videt̃ tenere q̃ hęres cogat̃.
d ¶ Tirius. Et ita iſtũ tex. no. alleg. Barto. in l. cum pater. §. liberis. de leg. ij.
e ¶ Lucius Titius. Vide quid per iſtũ tex. cõſuluit Alex. cõſil. xij. col. iiij. vol. ij. & Soci. cõſ. ccclxvj. co. j.
POMATES. P.
f ¶ Qui pignoris. Vide ad Bart. in l. j. C. qui pot. in pig. hab. vide Bal. conſi. lxxxiiij. volu. iij.
f ¶ Qui pignoris. Et addę q̃d habet̃. §. q po. in pigno. ha. in l. mulier. & q̃d ibi dixi. & vide l. prior. C. qui pot. in pig. habe. & q̃d ibi dixi.
POMATES.
g ¶ Primi. Limita iſtã legem per Alex. in l. quidam exiſtimauerunt. in vlt. colũ. ff. ſicer. pet.
POMATES. P.
h ¶ De ædilitio edicto. A dde quod vendens ſciẽter animal morboſum tenetur, etiam ſi fecerit pactum quod non velit teneri, quãdo emptor ignorat vitiũ. vide ad Barto. in l. quero. §. de act. emp. vide Iaco. de Beluiſ. in tract. de quæſt. collũ. xxiij. Feli. in c. ſignificauit. in fin. extra, de Iudæis.
POMATES. P.
i ¶ Quis ſit fugitiuus. Vide Iaſo. in l. j. C. de edendo. in iij. col. in fi. & quæ ſcripſi ad Bar. in l. j. de vſurario, qui teneẽ reddere rationes, licet deſierit eſſe vſurarius. Aret. in c. j. col. ij. de probat.
k ¶ Vſurarius. Vide Bar. in l. palã. §. nõ ſolũ. de rit. nup. idẽ voluit Bar. & Ang. in l. prætor. §. is etiã. de teria iſta liqueat tibi, dic: Quandoq̃ debitor tibi vẽdit creditore ignorante: & tunc creditori non præiudicat: vt l. debitorẽ. C. de pig. & l. ſi debitor. de diſtr. pig. & l. fin. C. de remiſ. pig. Qñq̃ debitor alienat creditore præſente & tacente: & tunc aut iſta alienatio fiet manumittendo: & ipſi præiudicat: vt l. j. C. de remiſ. pig. Aut fiet alio modo: & tunc aut fiſcus erat venditor: & ſibi præiudicat: vt l. ſi hypothecas. C. eod. Aut vẽdebat priuat̃: & tunc ſibi nõ præiudicat: vt hic, & l. Caius. §. de pig. act. niſi tacuerit animo decipiendi: vt l. ſi ſine. C. ad Velleia. & l. mulier. C. de diſtra. pign. Vel niſi iudex miſit p̃clama per ciuitatẽ, q̃d quicunq̃ vellet cõtradicere, cõpareat: vt l. ſi eo tẽpore. C. de remiſ. pigno. Si vero fuit præſens & conſentiẽs: tunc aut res exiuit bona debitoris: & hoc conſtat, aut non, & hoc conſtat, aut dubitatur. Primo caſu qñ exiuit, aut creditor conſenſit ſimpliciter, aut ſub cõditione, aut ſub modo, vt dixi §. ead. l. §. illud. & hoc qñ res nõ eſt reuerſa in bonis debitoris. Sed ſi eſſet reuerſa: tunc diſtingue: aut ex eadem cauſa, aut ex alia: vt l. voluntate. j. eo. Secũdo caſu qñ nõ exiuit bona debitoris: & tũc aut debitor teneẽ tradere, aut non: vt §. ead. l. §. ſi debitor. Tertio caſu quãdo dubitat̃ [a] vtrum bona debitoris exiuerint, dic vt §. eadẽ l. §. ſuperuacuũ. Quandoq̃ creditor non conſenſit alienationi, ſcilicet obligationi rei ſibi obligatæ: tũc dic vt §. qui pot. in pig. ha. l. creditor. §. fi. & j. eo. l. Paul⁹. in prin. & prædicta quantũ ad materiã noſtræ l. autẽ generalẽ qualiter præſentia, cõſenſus, & ſubſcripto præiudicet, dixi plene in l. quæ dotis j. ſolu. matrimonio.

Hęres an ita cogatur dotare ſicut defunctus.

b Si debitori. [b] Qui conſentit debitori ſponte, videtur conſentire hęredi eius. q̃d no. Opp. de l. ſi marito. §. ſi volũtate. j. ſol. mat. gl. nõ ſoluit. Dy. ibi dicit q̃ ibi variat̃ cõditio ex perſona hęredis. Nã hęres [c] non cogitur dotare, ſicut cogebat̃ defunctus. In cõtrariũ videtur q̃ hęres cogit̃ dotare, ad quẽ transeunt bona cũ onere ſuo: vt l. inſulam. j. ſol. mat. §. j. Dic ergo q̃ hic conſentit creditor ex voluntate libera: ibi vero filia tenetur cõſentire patri, nõ autẽ hęredi. & hoc modo variat̃ ibi cõditio in p̃ſona hęredis, &c.

Si debitor. Permiſsio venditionis facta vni, nõ porrigitur ad extraneum: & facta ad tempus, non porrigitur vltra. h. d.

d Titius. [d] Si duo ſimul emunt, videtur inuicem cõſentire, & pignus remitti. h. d.

Titius. Qui ſuccedit in locum vnius creditoris, vtitur remiſsione illi creditori facta. h. d.

Voluntate. Si ſoluatur venditio, & res cũ eadem cauſa ad venditorẽ redeat. pignus in ſtatum priſtinum reſtauratur.

e Vcius Titius. [e] Qui conſentit rem ſibi obligatam in dotem dari, pignus videtur remittere. h. d.

Paulus. Qui conſentit quod pignus pignori deetur, videtur pignus remiſiſſe, non alium loco ſui cõſtituiſſe. h. d. Materiã iſtã dixi in l. creditor. §. fi. §. qui po. in pig. hab. &c.

Poſſeſſor non debet arctari ad docendum de titulo, quando proponit aliquam exceptionem remouentem ius petitorio.

f Qui pignoris. [f] Quilibet poſſeſſor habet ius offerendi creditori. h. d. quẽ §. nota in tex. ibi: qualiſcunq̃. item ibi: neq̃ debet quæri. Nota q̃ iſta oblatio impedit lit. cõtẽſta. Item nota q̃ † qñ poſſeſſor opponit aliquã exceptionem, per quã remouetur ius petitoris, non debet poſſeſſor arctari ad docendum de iure ſuo.

S Ideferente. Iureiurãdo & ſententia liberatur pignus. h. d. Vel aliter: Iureiurãdo res deciſa liberat pignus. h. d. Nota de effectu ſententiæ. De quo dic plene in l. Iulianus. §. de condi. inde. &c.

C Vm colono. Ex pacto pign⁹ tollitur & ſatisfactione. h. d. Quod dic vt dixi in l. item liberatur. §. j. §. eo. &c.

g R Imi. [g] Quãdo vnus eſt debitor ex pluribus cauſis, cogitur creditor recipere, ſi offeratur totum quod ex vna cauſa debetur. quod nota & tene menti.

Incipit liber xxj.

h De ædilitio edicto. [h] *Rubrica.*

LEX XVII.

i k l Qvis ſit fugitiuus. [i] Not. iſtũ tex. in fine, quod vſurarius [k] qui deſinit fœnerari [l] adhuc dicatur vſurarius.

m Sicuti. [m] Not. ad quæſtionẽ q̃ fuga eſt inter cætera indicium cõtra malefactorẽ, vt l. lege Cornelia. in fin. j. ad Sylla. Sed qui ſi aufugit fautore [n] familiæ, & poſtea citatus comparuit? Dic q̃ illa non videtur fuga quæ contra eum præſumptionem inducat.

Actus factus qui communiter æſtimatur licitus, licet in ueritate non ſit, quod per hoc non dicitur illicitus.

Captus in uno territorio ut ducatur in aliud territorium, quod debet relaxari.

o Apud Labeonem. [o] Ex iſto §.

1 nota primo † q̃ ſi quis fecit aliquem actũ qui æſtimetur cõmuniter licitus: tamen contrarium eſt in veritate: quia ſapit vſurariã prauitatẽ: q̃ ex hoc non dicitur vſurarius. Itẽ no. † q̃ ſi vnus caperet̃ in territorio ciuitatis Aſiſij, & ducerẽt̃ in territoriũ Peruſij, q̃ debet relaxari. Ita determinat Old. in quadam ſua diſputatione.

Monacha percuſſa in primo clauſtro extra clauſuram cæterarum monialium, quando dicatur percuſſa in domo ſuæ habitationis.

p Apud Cælium. [p] Not. ad q. de facto, q̃ quidã dominus habeat vnum caſamentũ & in vna parte ſtabat dñs, in alia ſeruus: deinde erat vna clauſura, [q] quæ claudebat omnes domos: q̃ ſi ſeruus exiuerit vnã

q 1 clauſuram, dicatur fugitiuus. quod facit † ad q. quæ fuit in ciui-

r tate [r] iſta: Cũ quædam monialis eſſet percuſſa in clauſtro primo extra clauſuram cæterarum monialium, an dicatur percuſſa in domo ſuæ habitationis. Breuiter iſte tex. determinat q̃ ſi quidem eden. & idem voluit Ang. in ſua diſputatione. incip. A ſtẽſis miles. p̃ Bal. in rub. C. de vſur.

POMATES.
l ¶ Fœnerari. Vide Ro. conſi. ccccliij.
m ¶ Sicuti. Vide Bal. in l. i bonæfidei. §. de reb. cred. Ro. in l. admonendi. de iureiu.
POMATES.
m ¶ Sicuti. Adde q̃ idem eſſet in eo q̃ aufugerit de carcere ſecũdũ Bolog. in addi. ad Guid. de Suza. in trac. tormẽ. col. vij.
POMATES.
n ¶ Fauore. Vide Feli. c. nullus. ver. fallit. ij. col. de p̃ſumptio.
o ¶ Apud Labeonẽ. in prin. huius §. &c. Idẽ in ſimili vult in l. pignus. C. de pig. act. Bal. in l. incẽdiũ. & auth. ſed nouo iure. C. ſi cer. pe. Ang. & Imo. in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de ver. ob. in eo. i prin. &c. Idẽ no. Bal. in l. cũ allegas. C. de vſu. Pro hoc facit quod dixi poſt Bar. in l. de quibus. §. de lega. ſecũdũ Bal. q̃ cõſuetudo excuſat a pœna iuris cõis. & Bal. in l. ſi. in prin. C. de iure do. approbat ſtatutũ q̃ ſoluatur decem pro centenario.
POMATES.
p ¶ Apud Cæliũ. Limita vt per Cepo. i ſimili in iiij. col. ver. ix. & circa dictum Bar. vide Alex. con ſi. lxij. in vlt. col. vol. iij. & cõſi. xxxix. in j. col. eo. volu. Cepo. cõſi. viij. & cõſi. xiiij. Fulg. in l. cũ allegas. C. de vſu. de ruſtico qui facit pactum de nõ vẽdẽdo, q̃ ille cõtractus nõ p̃reſumet̃ vſurarius, ex quo in eo præſumitur iuris ignorantia. quod intellige de illis ruſticis, de quibus per Alex. l. ſi per errorẽ. ff. de iuriſd. omn. iudi.
q ¶ Clauſura. Vide Bal. in l. j. in iij. colũ. C. eo. in eodem principio. quaſi ad fin. per Bal. in l. j. C. eod.
POMATES.
r ¶ Ciuitate. Vide Bar. cõſi. xxvj. vol. j. Ale. cõſ. xxiiij. col. ij. vol. ij. & i vj. col.

a ¶ Contrariũ faciat. Et iſtũ tex. alle. Bar. l. ſi vnus. §. pactus. in v. col. §. de pact.
POMATES. 1
b ¶ Itẽ. de iſta queſtione vide Alex. conſi. xv. inci. viſo proceſſu inquiſitionis. col. vlt. vo. j. & quæ ſcripſi in procę. huius operis. col. iij.
P. PAVL. P.
c ¶ Fui petitus. vide Alex. cõſ. xv. ad fin. 1
POMATES.
d ¶ Debet. Vide Ro. ſingu. lxj. poſt Bald. hic & pro hoc dicto Bar. hic facit text. l. cum autem. §. eo. tit.
P. PAVL. P.
e ¶ Mediatoribus. vide Iaſ. in l. j. ff. de condi. ob cau. in vlt. no.
P. PAV. P.
f ¶ De euictionibus. Circa iſtã materiam ad hoc vt poſit agi ad duplũ p̃miſſum, vide Cepo. cautela. lxxxvj. Item ad faciendũ q̃ venditor teneatur omni caſu de euictione, vide Cep. cautela cx. Itẽ q̃ agenti de euictione ſolui debeant melioramẽta, vide Rocõſi. clxiiij. Quid autem ſi pars rei vendi tæ euincatur, an poſſit agi ad euictionẽ ſolum ratiõe partis. an vero reſcindi totus contractus, vide Roma. cõſi. xxxvj. & ibi etiã ponit, q̃ ſi aliquis emat rẽ ab aliquo ſciens nõ eſſe niſi partẽ ſuã, & ſoluat totũ pretiũ. Itẽ nota q̃ venditor illicito emptori nõ teneẽ de euictiõe, etiã ſi promiſit, ſecundũ Bal. in c. j. §. ad hæc. in j. col. de pace iura. fir. & in c. j. ad fin. de prohib. feu. alie. per Fed. Itẽ an & qñ in tranſactione veniat euictio vide Bald. in c. i. in pe. col. de phi. feu. alie. per Fed. nota etiã perpetuo q̃ ſi quis paciſcatur q̃ non vult teneri de euictione niſi pro facto ſuo tm̃: teneẽt̃ tũ etiã p̃ facto ſucceſſoris ſui. vide Crem. ſingu. xxxiij. Quod intellige de authore vniuerſali. nõ de ſingulari, ſecundũ eundem, ſing. clviij. vide etiam de hoc ad Bar. in l. emptorem. ad ſi. §. de actio. empti. vide Areti. in l. hæres. de aqui. hæredi. & in l. ſtipulatio iſta. in prin. de verb. oblig. Item an mota lite ante executam euictionẽ poſſit vẽditor cogi dare fideiuſſorẽ, vide Pau. de Caſt. in l. j. §. ſtipulationum. ff. de præto. ſtip. Item q̃ promittens de euictione, & nunquã cõtraueniſi quidẽ eſt vna clauſura quæ vltimo claudit oẽs domos, ſ. familiares & monachos ſeu moniales, q̃ vna habitatio dicat̃, &c.

Si fiat licitatio alicuius rei, & quidam promittit aliquid licitando & contrarium faciat ob illud quod fiebat in licitatione, quod uidetur repetitum in contractu.

Medicus non conuentuatus dicitur medicus.

S Ciendũ. verſ. Dictũ. Not. iſtũ verſi. qui ponit differẽtiã inter dictum promiſſum & ſimilia: & ſic facit q̃ † ſi fiat licitatio alicuius rei, & quidam promittit aliquid licitando, & cõ

a trarium faciat, [a] ob illud q̃ dicebatur in licitatione: dico quod illud dicitur repetitũ in contractu. Itẽ [b] nota in ver. ea aũt. † ad

b 2 quæſtionẽ de qua fui petitus [c] anno viſitatiõis ſancti Franciſci. Nã eſt q̃dã cõſti-

c tutio q̃d nullus poſsit intrare monaſteriũ ſub pœna excõicationis, niſi ſit medicus, qui curãdi eã, & c. modo intrauit quidam qui erat medicus nõ cõuẽtuatus: an ſit excõmunicatus. Dixi quod non: quia quãuis non ſit cõuentuatus, tamen medicus eſt: vt ibi: vulgo, &c.

A Ediles. Ordinem. Quæro quid prio debeat præſtari: an res, an pretium. & vide l. ſi ſoluturus. j. de ſolu.

d D Ebet. [d] Pone q̃ vnus emens vltra pretium ſoluit aliquid mediatorib⁹: [e] mõ fit redhibitio: an poſsit repetere? Dico q̃ aut ſpõte: & tunc non. Aut ex neceſsitate: & tũc ſic. Textus, eſt hic.

f De euictionibus [f] & duplæ ſtipul. Rubr.

1 *Si res uendita euincitur pro parte, an committatur ſtipulatio de euictione.*

2 *Cautela apponenda in inſtrumento ut etiam euicta parte committatur ſtipulatio.*

3 *Si rem ualentem quindecim emi pro decem, & pars eius euincitur, cuius pretij habeatur ratio, an conuenti, an communis.*

LEX I.

S Iue tota. Iſta lex eſt ſubtilis & bona, & legit̃ duobus modis. Primo vt loquatur in actione ex ſtipulatione duplæ. & illa tangitur in prima glo. Secundo vt loquatur in actione ex empto. & iſta tangitur in magna gl. Caſus in terminis eſt: Vendidi tibi fundũ valentẽ viginti pro decẽ, & ſtipulatus de duplo nomine euictionis: quod ſi nõ eſſes ſtipulatus, tunc ageres actione ex empto de euictiõe: modo euincit̃ pars fundi: quærunt̃ duo. Primo, an poſsit haberi regreſſus de euictione? R ñdeo q̃ ſic. Secundo quærit̃ ad quid habeatur regreſſus [g] forte ſi euincatur hæc dimidia quæ valet plus quã alia. R ñdet Iuriſcõſultus q̃ ſi euincit̃ pars dimidia pro indiuiſo: & tunc habebit̃ ratio pretij cõuenti. h. d. Oppo. q̃ euicta parte nõ cõmittitur ſtipulatio de euictione, niſi expreſſe ſit actũ: vt l. ſi. dictũ. §. in ſtipulatione. j. eo. Sol. prout hęc lex † intelligitur in actione ex ſtipulatu. iſtud contrariũ gl. ſoluit pluribus modis in gl. prima. & ad cõtrariũ rñdet q̃ ſpeciale eſt in homine, ſcdm Io. vt in cõtrario. Alij, vt Mar. dicunt aliud in fundo, vt hic. aliud in hoïe & in omnibus alijs indiuiduis, vt in cõtrario. quod glo. reprobat. dic vt in ea. Alij timore huius cõtrarij dicũt q̃ lex iſta nõ loquitur de actione ex ſtipulatu ſed actiõe ex empto. & iſtud poniẽt̃ in gl. magna. Ratio quia ſtipulatio cõmittitur ſub iſta cõditione, ſi res fuerit empta: non autẽ ſi fuerit euicta. Nã nõ dicitur euicta niſi tota res euincatur. Et iſtã opin. tenet Pe. C. eo. l. ij. & ibi idẽ per Cy. in q. v. Iſta opin. nõ placet: quia primo eſt cõtra l. bonitatis. j. eo. quæ expreſſe loquit̃ in actione ex ſtipulatu. Itẽ cõtra rationem. Nã illa verba ſtipulationis, ſi res fuerit euicta. intelligunt, id eſt, quatenus res fuerit euicta, ſ. ſi in totũ, in totũ: ſi in partem, in partem: vt l. ſi debitor. §. veriſimile. §. de contrahẽ. emp. & l. Stichũ qui meus erit. j. de leg. j. Teneas ergo opi. Io. quã gl. tenet q̃ de euictiõe partis cõmittat̃ ſtipulatio de euictione: & põt agi etiã ex empto. Fallit in homine vbi ſtipulatio non cõmittit̃ niſi ſit dictum. A ſignat rationẽ Io. propter excellentiam hominis: vt §. titu. j. l. iu ſtiſsime. A ſigno rationẽ, & aliter q̃j glo. Nam licet euincat̃ pars hominis: tñ quo ad quæ dã videor eũ habere inſolidũ quo ad partẽ retẽtã: quia acquirit inſolidũ mihi ex re mea vel iuſſu meo, vel nominatim ſtipulãdo, ſicut ſi totus eſſet meus. & ideo quodãmodo in totũ mihi habere licet: in ſtipulatio nõ cõmittit̃. † tñ vt oẽs iſtas cõtrarietates euites, cõſulo vt facias poni in inſtrumẽto ſiue euincat̃ tota res, ſiue pars, ſiue proprietas, ſiue poſſeſsio.

Secũdo opp. q̃ nõ habeat̃ ratio p̃prietatis ſeu bonitatis, vt l. ex mille. j. eo. Sol. vt in gl. & diſtingue vt in ea, quæ eſt clara. Vltimo habetis vnam deductionẽ factã à gl. quæ incipit vltimo no. quæ clara eſt in ſe vſq̃ ibi: in hunc modum. ibi gloſ. voluit ponere exẽplũ in l. iſta, & habet̃. gl. corrupta. & nõ habet intellectũ, nec eſt aliq̃d dicere. Breuiter † declaro retentis terminis gl. pone q̃ fundũ valentẽ quindecim emi p̃ decẽ, ſi euincat̃ tertia pars ſi quidẽ p̃ indiuiſo, non eſt dubiũ [h] q̃ habita rõne ad totũ fundũ habeo regreſſum p̃ tertia parte. Sed hoc eſt dubiũ vtrũ habeat̃ ratio ſecũdũ quãtitatẽ pretij cõuenti, an ſecundũ quantitatẽ pretij cõis. Glo. hic in prin. & in l. bonitatis. j. eo. videtur dicere q̃ ſecundũ quantitatem pretij communis. Si enim euincatur pars pro indiuiſo: tũc habetur ratio bonitatis illius, vt ſi quid valebat plus, in pl⁹ fiat condẽnatio. Si minus valebat, condẽnetur in minus. Iſtud nullã habet dubitationem, ſi tenemus quod in actione ex ſtipulatu habetur ratio ad æſtimationem communem. Sed ſi teneremus, vt dicunt quidã, q̃ haberet̃ ratio æſtimatiõis p̃tij cõuẽti: tũc deberet detrahi tertia eius q̃d valet vltra æſtimationẽ cõem, ſi tertia pars eſt euicta eo caſu quo emi fundum valentem xviij. pro x. pone ergo q̃ illa tertia pro indiuiſo valet ſex ſecundum communem æſtimationem, tunc detrahetur tertia: quia tanto minus emit: & ſic remanebunt quatuor, & illa venient in actione ex ſtipulatu, prout habetur ratio ad æſtimationem conuentam.

Contra non cauentem qui cauere debebat, quod ſtatim fiet executio.

LEX II.

S I dupla. Reuoco in dubiũ, & quero, quãdo quis recuſat cauere de dupla, ad quid cõdẽnabitur. Et duplex eſt opi. & prima vt condemnetur ad ipſum factum, ſ. q̃ caueat. & iſta eſt ſatis bona. Nam cum iſta

g ¶ Regreſſus. Quero quomodo procedat quod parte euicta agi poteſt de euictione, vide plene Paul. de Leaza. in c. ſi vẽditori. in iij. columna. de emptione & venditione. & per alios, maxime per Imol.
h ¶ Dubium. Et iſta faciunt ad quæſtionem de ſtatuto de qua per Barto. in l. penulti. C. de tranſactio.

re nõ excludat, quin poſsit cantrauenire, ſi ignoranter fuit deceptus vide Ant. de But. conſi. lij. ad fin. Itẽ q̃ nõ poſsit agi. de euictione niſi lata ſententia & re euicta & ablata, Vide Alex. conſi. iiij. in iij. vol. in j. colum. vide etiã eundem limitãtem in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis forte. de verbo. obliga. Quid autem ſi emptor cõuentus nõ cõparuit facta intimatiõe vẽditionis, qui etiã noluit comparere. vide Barb. in c. fin. in iiij. col. de empt. & vẽd. Alex. in l. venditores. de verb. obliga. Item an & qñ tenea tur vẽditor ad ſumptus litis, & etiam ſi emptor agat contra alium, qui obj̃ciendo reſiſtat: vide Barto. & alios in l. qui abſentẽ. ff. de procu. in l. venditores. ff. de verborum obligat. vide in materia euictiõis quomodo poſſit agi, quid dicit Dec. conſil. lxxviij. Alexan. conſi. lxviij. volu. iij.

P. PAVL. P.
a ¶ Si fundus. Vide Com. in conſ. xxvj, incip. cum ſtatutum Paduę ſit. Vide Alexan. dantem multas remiſsiones conſilio xxxvij. in ij. vol. in iij. col. vide late Fel. in c. j. col. xij. de ſponſa. Item vide Iaſ. in l. ij. in prin. ff. de eo q certo loc. vbi ponit an circa concedentē reſtitutionem in integrum attēdatur locus contractus, vel iudicij: vide Barba. conſ. ij. vol. iij. in vlti. char. vbi ponit deſtatuto requirente inſinuationē in donatione, q̃ comprehēdat forenſes, vide Alex. conſi. cvij. col. ij. vol. iiij. Rom. conſil. ccccciij.

POMATES.
a ¶ Si fundus. Vide Barb. conſi. xv. col. xij. vol. ij. Imo. conſ. j. vj. col. & cõſi. viij. in j. col.

POMATES.
b ¶ Quandoq̃. Vide Ro. conſi. lxxxvij.
c ¶ Vendicantem. in princip. huius l. &c. Hanc regulam limita in caſu ſingula. l. ſi. C. eo. & ibi no. vi delicet in hærede fideiuſſoris: ſed vtrũ iſta exceptio, quem de euictione, &c. impediat litem cõteſtam, an vero opponatur ad merita cauſæ magis quam ad peceſſum, vide Bar. in l. & ſi inſtrumenta. C. de fid. inſtr. & iu. haſtæ fiſc. li. x. nõ poterit tamen oppo
b ni poſt ſententiam, quia peremptoria: vt no. Bar. in l. vendidtrici. C. de re. alie. non alie. adde qualiter intelligatur illa regula, quem de euictione. Rom. conſil. ccccciij.

POMATES.
c ¶ Vendicantem. Limita iſtã regulam, vt per Alexã. conſi. cix. incip. in cauſa vertente, volu. iiij. Areti. conſi. iij. alias xxx. Bal. l. ſi. C. eo.

P. PAVL. P.
d ¶ De euictiõe. Limita ſingulariter iſtam regulam vt per Alexan. conſi. cix. colũ. pe. ver. præterea nõ eſt abſurdum. volu. iiij. & per tex. ſingulare in l. ſi. de euict. ſ. in hærede fideiuſſoris & venditoris, vi de ibi ad Bart. Item quod iſta exceptio impediat litis ingreſ
e ſum, & etiam poſſit opponi ad merita cauſæ. vide Bart. in l. & ſi inſtrumẽta. C. de fide inſtru. lib. x. col. j.
e ¶ Perẽptorias. Vide ibi not. & q̃d dixit Bald. in l. j. in j. col. p

cautio debeatur ex diſpoſitione legali, poteſt quis ad eam præciſe cõpelli. De quo dixi plene in l. ſtipulationes nõ diuiduntur. j. de ver. ob. in illa q. an quis præciſe cogatur ad factũ. Secunda lec. eſt q̃ q̃s cõdẽnetur ad ipſum duplum. & huic lect. applaudet hic tex. Sed tunc quęro † an ſtatim fiat executio ſiue exactio, an differat̃ in euentum euictionis. Glo. tenet hic quod differatur. Sed contrarium no. in l. ex empto. §. ſi. ſ. de actio. emp. & illud videtur verius. Nam ille, qui non cauit, dolo ceſſat cauere merito fiat executio ſtatim: vt l. locum. §. condemnatio. j. de tab. exhi.

1 ☞ *Locus contractus inſpicitur in pertinentibus ad deciſionem contractus.*

a ¶ Si fundus. [a] Cõſuetudo, quæ eſt in loco cõtractus, inſpicitur. h. d. † Nota quod
1 in his quæ pertinent ad deciſionẽ contractus, inſpicitur locus contractus. De quo plene dixi in l. cunctos populos. C. de ſum. trini.

Venditor. Dicit glo. q̃ iſtud intereſſe extrinſecum eſt. quod falſum eſt: quia imo eſt intrinſecũ vt doc. dicunt: quia ſequitur rem, penes quocunq̃ vadat: vt no. Cy. C. de ſen. q̃. p̃ eo quod intereſt profe. l. j. in ij. alias iij. diuiſione. Pro quo videtur caſus in l. vt tantũ. §. in hac actione. ſ. de ſer. cor.
1 ☞ *Recipiendo partem pretij quis ſibi præiudicat in euictione: ideo ponitur in inſtrumentis, ſi ſunt plures, quod omnes pro parte ſua confeſsi ſunt pretium recepiſſe.*

Vidam. No. iſtã legẽ, & oppo. de l. Caius ſ. de pig. act. & ſ. qui. mo. pig. vel hyp. ſol. l. ſicut. §. nõ videtur. Sol. diſtingue tres caſus. Primo quando aliquis eſt præſens & tacens, nec pretium recipiens, nec ſubſcribens: tũc non videt̃ conſentire, nec de
b euictiõe teneat̃, vt in cõtrarijs. Quãdoq̃ [b] quis eſt præſens & conſentiens tacite vel expreſſe, non tamen pretium vel partem pretij recipit: & tũc nõ tenetur de euictione, ſed bene præiudicat ſibi in iure quod habet in re: vt j. de re. iu. l. aliud eſt vẽdere. & ibi no. † Quãdoq̃ eſt præſens & par
1 tem pretij recipit: & tunc ſibi præiudicat: & de euictione tenetur, vt hic. Et ideo ponitur in inſtrumentis quando plures vendunt, q̃ tales vendiderũt, & confeſsi ſunt omnes pretium pro parte recepiſſe. Bart.
1 ☞ *Succumbens in exceptione quod non prohibetur illud ius in iudicium deducere per modum actionis, quando non tendit ad eundem effectum.*

c Vendicantem. [c] Not. regulam, q̃
d quem de euictione [d] tenet actio, eundẽ agentem repellit exceptio. Not. † q̃ licet quis ſuccũbat in exceptione, non
1 prohibetur illud in iudicium per modum actionis deducere. quod eſt verũ, vbi non tendit ad eũdem effectum: alias ſecus. De quo per docto. in l. peremptorias. [e] C. ſen. reſcin. nõ poſ. Dixi in l. qui Romę. §. duo fratres. j. de verb. obl. facit quod dixi in l. ſi autem. ſ. de neg. geſt. & in l. quod Labeo. & in l. quod in diem. §. ſi. ſ. de compen.

f Vndum. [f] Not. quod quando res euincitur facto emptoris, etiã antecedente emptione, quod non tenetur venditor.
1 ☞ *Si res ab eo, qui habet cauſam à me, euincitur, an ſtatim habeo regreſſum contra authorem meum: an expectare debeam quòd prius condẽner ei qui habet cauſam à me.*
2 *Si rem quam emi, tibi donaui, ſi euincitur à te an poſsis habere regreſſum contra me, an contra actorem meum.*
3 *Clauſula faciens procuratorem in rem ſuam, quòd operetur ut re euicta quis poſsit directo agere contra authorem authoris ſui.*

SI pro re.
Si pro euictione.
Iſte eſt ſubtilis §. &, ſi bene aduertatis, iſte §. loquitur q̃n res, quã emi non euincitur à me, ſed ab eo, cui cõceſsi: & dicitur q̃ ex hoc habeo regreſſum contra vendi
g torẽ meũ. Quæro, vtrũ ille qui habet rẽ [g] à me, debeat denunciare mihi, & ego authori meo. Et dicit glo. q̃ ſic. Secundo
h quæro, [h] vtrũ † ſtatim cũ res euincitur ab
1 eo qui habet cauſam à me, ego habeo regreſſum contra authorem meum, an debeã expectare q̃ prius cõdẽner ei, qui habet cauſam à me, & ſoluã ſibi. Gl. in hoc dubitat. Veritas eſt, q̃ q̃nq̃ ego trãsferem in aliũ nõ ſimpliciter, ſed in ea mihi aliquid iuris reſeruo: vt puta, ſi concedo in dotẽ vel in emphyteuſim vel in feudũ tũc eo ipſo q̃ euincitur ab eo q̃ habet cauſam à me, illud ius, q̃d mihi reſeruaui, perimitur, & ſtipulatio de euictione cõmittit̃: & hoc eſt quod hic dicitur, q̃ mulier efficiatur indotata, & ſic mihi habere nõ licet. Si vero ego vendidi ſimpliciter, & mihi ipſi non reſeruaui aliquod ius in re: tũc licet euincatur ab eo q̃ habet cauſam à me, tã adhuc mihi nihil abeſt: iõ eſt neceſſe q̃ cõdẽner, & ſoluã ſibi: alias actionem de euictione non haberẽ, ſecundũ regulã Iuliani poſitã in l. ſi ſeruus. §. j. j. eo. Et idẽ dicendũ eſſet, ſi rem quã emi, dediſſem inſolutũ, & re euicta ab eo, cui dedi actio priſtina reſtitueretur in me ſecundũ materiã l. libera. C. de ſen. & l. elegan-
ter. in prin. ſ. de pig. act. ſtatim emẽ rẽ habere non licet: quia in
2 priſtinam obligationẽ reincido: arg. huius §. & l. ſeq. † Quęro quid ſi rem, quã emi. tibi, donaui, & à te euincit̃, & ita q̃ tu nõ habes regreſſum cõtra me, vtrũ author meus teneat̃ ĩ aliquo. Certe nõ: quia rẽ mihi habere nõ licet propter donationẽ nec propter euictionẽ. Ita determinat glo. hic. & pro hoc facit j. de verb. obl. l. Iulianus. in fi. & ibi per Iac. de Are. Et prædicta [i] ſunt vera, niſi in inſtrumento donationis, vt fieri ſolet, fuerint ceſſæ oẽs actiones cõpetẽtes & cõpetituræ donatori occaſio-
k ne ipſius rei, q̃ donatariũ [k] fecerit procuratorẽ in ſuã: vt l. ſi res. j. eo. quod eſt notandũ: † quia etiã ſi dicta verba apponerentur in inſtrumento venditionis, non erit neceſſe q̃ ille, qui emit à me, denunciet mihi, & ego authori meo: ſed ipſe poterit directo authori meo denunciare: vt l. ſi res, & dixi in l. Iulianus. in fin. j. de verborum obligatio.

I Iſeruum. [l] Hæc lex legitur in gl. duobus modis. Primo q̃n ſeru' nullo modo fuit traditus emptori. Secũdo q̃n non fuit traditus de iure. Quærit glo. quid ſi emptori meo non fui condemnatus, nec poſſum condemnari: quia vendidi hoc pacto vt non tenear de euictione, Certe dicit gloſſ. quod tunc contra venditorem meum haberem regreſſum. Quod dic vt dixi ſ. e. l. ſi pro re. §. ſi pro euictione.
1 ☞ *Quando agitur contra fideiuſſorẽ uel pignorum poſſeſſorem, procedit iudicium excuſsione non facta, ſi non opponatur.*
2 *Exceptio præpoſterationis unius iudicij ad aliud, ſi non opponatur, quòd iudicium tenet.*

SImancipium.
Si communi. Oppo. q̃ prius debet agi rei vendicatione, vt ſ. famil. ercí. l. j. &

a ¶ Tenementi, &c. Et de iſta prima glo. hic vide quę ſcripſi no. poſt Moder. in §. item ſi quis in frau. in v. char. Inſti. de acti.
b POMATES. ¶ Et hæc. Vide Barb. conſi. cxxviij. col. x. vol. ij.
c ¶ In creditore. In eodẽ principio &c. Et ſic nota q̃ actiones venditoris nõ trãſeunt in emptorẽ. ſecus in exceptionibus, per Bar. in l. iij. C. q̃d met. cau. & plene vide in l. ſi tertius. de aqua pluarcen. De quo late p̃ Bar. in l. ij. in princ. j. ſolu. mat. & in l. ciuitas. ſi cer. peta. Ad
a hoc vide q̃d no. Bal. in l. etiã. in ij. col. ver ſi. quæro nunquid. de excu. rei iudic. Et vide quod not. Bal. in l. j. in fi. C. de iure dot. & vide in l. ſi rẽ. j. eodem.
d ¶ Gloſſ. An tenuta poſsit reuocari die feriata. & dic ſecundũ glo. q̃ ſi data fuit die feriata, poterit reuocari die feriata: q̃ intellige verũ q̃n notorie conſtaret tenutã eſſe nullã. Nã tũc cũ in reuocatiõe nõ exigatur cauſæ cognitio, poterit fieri die feriata. Secus vbi teneret tenuta ratiõe cauſæ, vel alias quomodocunq̃, vel ſi eſſet dubium, nam tũc non poſſet, cum debeat fieri cauſa cognita, ſi tamen reuocatio tenutę fieret ſolũ p̃ſtita ſatiſdatiõe. & hoc fieri poſsit: quia cũ hoc nõ req-
1 rit cauſæ cognitionem, poterit expedi ri die feriata. Hoc tene menti ad intellectum huius gl. ſecũdũ d. Io. and. q̃ ita dicit in d. l. j. §. nunciatio. p̃ ea quæ ibi no. Bar. & doct. Tu adde q̃ dixi poſt Bart. in l. de vnoquoq̃. j. de re iudi. vbi allegaui iſtã gl. cũ multis ſimilibus. Et adde q̃d nor. Moder. in l. Imperatores. §. fina. j. de appel. & vnum tenementi in reuocatiõe tenutę. quod dicit Ang. ſe pluries practicaſſe in l. ſi finita, in prin. de dam. infect. per glo. ibi in verbo, liber. in prin. quod cum petitur reuocatio tenutæ, q̃ poteſt obijci tenutã nõ reuocandã, ex eo quia non intereſt tenutam reuocari. Ratio, quia ſi data non tenet, deberet de nouo cõcedi. & ad cautelã dicit petendam reuocationẽ eius & cõfirmationẽ priæ. Sed ſecundũ do. Ioã. in d. l. ſi finita. ĩ prin. puto rutius quod ſi tenuta ſi nulla, forte quia data poſſeſſore non citato: iuxta not. per Barto. in l. fin. C. de edic. diui. Adri. tol. poſt mediũ illius in verſi. item extra glo. quæro litiget ſuper nullitate ſi re vera eſt nulla: alias poſſet condemnari in expenſis tanquã temerarie litigaſſet ſuper dicta nullitate, per l. eũ qui temere. ſ. de iud. l. non ignorat C. de feu. & lit. expen. ca. fi. extra de do. & contu. Sed potius inſtet petendo de nouo dari. Nam tunc ſi re vera debeat dari de nouo, & aduerſarius ſuccũbet, condemnabitur in expenſis ſi reſtiterit. l. ſi properandum. §. ſiue autẽ alterutra. C. de iudic. vbi autem litigaſſet vtraq̃ pars ſuper nullitate, & etiã ſuper de nouo dando ſimul, & contingat pronunciari tenutam fuiſſe nullã, debere tamen de nouo dari: tunc quia vtraq̃ pars eſſet victrix & victa, vi deret̃ vtercq̃ abſoluendus ab expenſis, per notata in l. generaliter. §. j. de reb. credi. Per quod patet q̃ cautius eſt non cõtendere ſuper nullitate, ſi reuera fuit nulla propter factum expenſarum. De quo vide per Mod. in §. quadrupli. Inſti. de act. & iſtã gloſſ. etiam dicit notandam Bal. in l. ab executione. C. de appellatio. Et per iſtam gl. etiam dicit no. Bar. in l. ij. in xj. colũ. in iiij. quæſtio. C. de ſerui. quod præceptum factum abſq̃ ordine iudiciario poteſt abſq̃ cauſę cognitione & citatiõe reuocari. Cui adde quæ ſcripſi in l. de vnoquoq̃. de re iudi. & iſta eſt ſingularis gl. ſecundum Bald. in l. poſt ſententiam. in vltimo folio. C de ſenten. & interloc. om. iudi. & per Bal. in l. j. C. de executi. rei iudi. Et ita etiam hanc gl. allegat Bal. pro ſingu. in l. fin. C. de ferijs. & dixit Bald. in l. j. in fin. C. de prohibi. ſequeſt. q̃ ſequeſtratio poteſt fieri die feriata. & vide quod not. dixit Bal. in l. j. C. de execu. rei iudic. Add. de conſulta per Roma. conſi. cccxx.

POMATES.
d ¶ Gloſſ. Vide Ro. conſi. clv. Felin. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. colum. xj. verſi. ſexto nota de conſtitu. & in c. ex parte. ij. colum. de teſtib. Bar. conſil. lxj. colũ. xxvj. volumine. j. et Fel. c. cum olim. colum. viij. de re iudi. Cuma. conſi. cxlvj. col. j. Alexand. conſil. v. colũ. penulti. verſi. item ſi probatum eſt, volu. ij. in l. j. §. nunciatio. colũ. vj. ff. de noui oper. nun. & in l. ſi pacto quo pœnam. colũ. j. vbi per Moder. C. de pact. Areti. conſi. vij. Roma. conſi. ccxx. Imo. conſil. cxxviij. Card. conſilio xcvj. Areti. conſilio xx. col. fin. Panor. in c. quia clerici. ij. not. de iure patrona. Felin. in c. nihil. de preſcrip. gloſſ. in c. tuarum. in gloſſ. penultima. C. de priuileg. Areti. in c. examinata. colum. fina. de iudi. vbi limitat iſtam gloſſ. in tenuta data de facto, vt non poſsit reuocari parte non citata. Barb. in ca. conſultationibus. de offic. delega. columna ſecunda. & Soci. conſi. cclxvj. in fine.
e ¶ Si ſeruus. Quotuplex ſit dominium, vide Barto. in lege, ſi quis vi. §. differentia. de acquren. poſ. vbi etiam Paul. de Caſtr. allegat auth. ſi vero dominus. C. de hæredi. & vide Bald. in l. traditionibus. in ij. col. C. de pactis.
f ¶ Si mater. Vide Barba. omnino in d. §. actiones.
g P. PAVL. P. ¶ Quæſtionem. vide in Bertach. in verbo, agere. circa medium.
h ¶ Libellum. De rei ven. & Publi. & adde Inno. in c. ad aures. de præſcript. vbi vtilis vendicatio datur ei qui præſcripſit, excepto quam contra verum dominium. Et ad hoc adde Bar. in l. j. C. de vſufru. & Bal. in l. per hãc. in vj. col. poſt glo. de temp. appel.
i POMATES. ¶ Vult dicere. Vide Panor. in c. cæterum. col. pen. de iudi.

tur Publicianam intentare: & donec actio ad vendicandum ſupereſt, res euicta non dicitur. hoc dicit. Gloſſ. hic diſpu-
1 tat, † vtrum qui ſuccumbit in rei vendicatione, poſsit intentare Publicianam. Veritas eſt quod poteſt per textum. huius §. tamen hodie proponitur ſimul & ſemel: quia dicitur in libello: Peto rem ad me pertinentem iure dominij vel quaſi. Nam per quod dicitur quaſi, intentat Publicia-
2 nam. Sed † pridie practicabam iſtam legem in quodam qui egerat communi diuidendo: & ſuccubuerat: nam non poteſt redire ad Publicianam: argu. huius §. Opp.
f de l. ſi mater. [f] §. eandem. j. de exceptio. rei iudi. & l. & an eandem. §. actiones. eo. titu. vbi dicit quod omne ius vbicunque & qualitercunque, videtur in iudicium deduci. Glo. hic dicit, fateor quod omne ius, ſcilicet directi dominij, non autem vtilis,
3 vt l. contraria. Iuxta hoc formo † quæſtio-
g nem [g]. Propoſui contra te libellum [h] di-
h cens rem ad me pertinere iure dominij vel quaſi: probaui me præſcripſiſſe longo tempore: vtrum ſequi debeat condemnatio? Et videtur quod non. Nam præſcriptione nõ queritur dominium directum: vt C. de bo. ma. authen. niſi. & ibi nota. ſed vtile tantum quæritur. Vtile autem tunc non videtur propoſuiſſe in iudicio: vt hic in gl. ergo &c. Item nec Publicianam habeo: quia non competit ei qui præſcripſerat: vt l. j. ſ. de pub. ergo &c. Solu. Gloſſ. noſtræ in iſto vocabulo vtile dominium
4 æquiuocauerũt. Nam † debetis ſcire quod tria ſunt dominia, directum, & vtile, & quaſi dominium, quod competit ei qui habet Publicianam. Iſtud quaſi dominium. Vnde gloſſ. vult dicere [i] quod qui
i intentat rei vendicationem, deducit in iudicium omne ius dominij directi vel vtilis, non autem quaſi dominij, cuius reſpectu datur Publiciana. Ita intelligitur glo. iſta, &c. Barto.
1 ☞ *Succeſsio quod habeat uim ſolutionis & exactis factæ in iudicio.*

SIei cui.
Si is qui. Cum emptor vẽditori vel vendi tore emptori ſuccedit, re euicta contra authorem venditoris poteſt haberi regreſsus, & ſucceſsio loco ſolutionis habetur.
1 hoc dicit. No. q̃ ſucceſsio † habet vim ſolutionis & exactionis factæ in iudicio. Quod dic plene vt in l. Vranius. j. de fideiuſ. & l. ſi quis pro emptore. j. de vſuca.

Creditore. [c] Not. † q̃ venditor cogitur cedere actiones, quas habet pro re vendita contra authorem ſuũ.
2 Secundo no. † quod illud quod prodeſt, & non nocet venditori, impetratur de facili. Bart.
1 ☞ *Re euicta per reſtitutionem non committitur ſtipulatio duplæ, ſed agitur ex empto.*
2 *Tenuta data die feriata iudicis officio, quòd poſsit eodem tempore reſtitui.*

Minor. Re euicta per in integrum reſtitutionẽ p̃ot agi ex empto pro euictione. h. d.
1 Nota q̃ re euicta † per reſtitutionẽ nõ cõmittitur ſtipulatio duplæ, ſed agitur ex
d empto. Secundo not. quandam gloſſ. [d] quæ eſt hic, quæ inducit iſtam legem in
2 argumentum, † q̃ ſi die feriata detur tenuta officio iudicis, quod eodem tempore debet reſtitui præſtita ſatiſdatione, quod colligitur hic: quia iudicis officio res euincitur: & ita reſtituitur actio de euictione & ideo malitioſi aduocati faciunt quandoq̃ fieri ſequeſtrationes vltima die iuridica, vt ſic reuocatio peti poſtea non poſſit durantibus ferijs. De qua per Iaco. de Are. j. de noui oper. nun. l. j. §. nunciatio. & ibi dixi. Barto.
1 *Succumbens in rei uendicatione an poſsit intentare Publicianam.*
2 *Succumbens in actione communi diuidundo, quòd poſsit redire ad Publicianam.*
3 *Si in libello dico rẽ ad me pertimere iure dominij uel quaſi, & probo me præſcripſiſſe: an obtineam.*
4 *Dominia tria ſunt directum, utile, & quaſi dominium.*

Si ſeruus. [e] Qui ſuccũbit in rei vẽdicatione, non prohibe-
e

a ¶Si per imprudentiam. in prin. huius &c. Vide Bar. in d. l, exceptionem.
b ¶Ignorantiæ. Limita hoc, niſi venditor fuiſſet præſens in iudicio: quo caſu ipſe debuiſſet appellare, ſecundum glo. no. in l. emptor. C. eo.
b ✠ POMATES. ¶Ignorantiæ. Vide Ang. conſi. clxxvj.
c ✠ P. PAVL. P. ¶Dico ergo breuiter. vide Alex. in l. ſtipulatio iſta. in prin. col. vlt. de verbo. oblig.
d ¶Si ideo. in princi, &c. Et ad intellectũ huius legis vide Bar. in l. ſi ſuperatus. de pigno. & hic adde Bal. in addi. Spec. de inſtru. edi. in x. colũ. & facit qd not. Bar. in l. cũ filius. de verbo. obl. & no. Bart. in auth. iubemus. ad ſi. C. de iudi. & ideo ſi oſtenderetur bannum fuiſſe iaſtũ propter falſas allegationes & probationes & falſam cauſam, impediret executionem banni, ſecundũ Ange. & Imo. in §. duo fratres. ſed Bal. in l. in exercendis. in v. colũ. C. de fide inſtru. tenet cõtra Bartolum, quod priuetur officio tabellionatus. Adde Bar. in l. Papianus. §. meminiſſe. & quod habetur in l. qui repudiantis, de inoffi. teſta. & qd no. Angel. & Ioan. de Imol. in l. inter ſtipulantẽ. §. j. de verob. & Bal. in l. tranſigere. in iij. colũ. in verſi. cum oppo. C. de tranſac. Facit ad no. in l. abſentem. & quod ibi dixi, de pœnis. & Bar. in l. j. §. ſi, in fin. ſ. ſi quis ius dicen. nõ obtempe. & Bald. in l. vinum. ſi cert. peta. Barto. in l. omnes. ſ. de re mili. Bal. in l. ſi. C. de crimi. ſtellio. & in l. ita demum. C. de procu. & in l. j. in penul. col. C. de cõfeſ. Adde vt per Paul. de Caſt. conſi. ccxxiij.
✠ P. PAVL. P.
d ¶Si ideo. De intellectu huius l. vide Alexan. in repetitione l. ſæpe. colũ. xxxvij. de re iudi. late Fel. in c. cum Bertoldus. in pe. char. de re iudic. Declara vt per Barba. in c. ſi. col. iiij. de emp. & vend. Adde Ang. & Imo. in l. ex duobus reis. col. xv. cum ſeq. ff. de duob. reis. Alex. conſil. iiij. col. j. vol. iij.
e ✠ POMATES. ¶Contumaciam. Vide Feli. in c. cum Bertoldus, col. vij. cum tribus ſequen. de re iudic. & in c. ex literis. colum. ix. de conſti. vide Bald. in l. in exercendis. col. iiij. C. de fide inſtrumen. Alex. in l. ſæpe. colum. xxxv. de re iudi. Bar. conſi. cix. & conſi. cxiij. Barba. conſilio iij. columna v. volu. v.
f ¶Si compromiſero. Iſtum text. limita niſi fuerit factum compromiſſum in venditorem: vt not. voluit Speculator in titu. de arbit. §. poteſt. verſicu. ſed pone docto. in c. ſin. de empt. & vendit. & vide Barto. in l. manifeſtæ. ſ. de iureiu. qui extendit iſtum text. ad iuramentum. Item limita iſtum §. niſi promiſſum fuiſſet de euictione quacunque ratione vel cauſa res euinceretur: vt no. gloſſ. in l. cum pœna ſupra de arbitr. & not. Bald. & Imol. in l. ſi domus. §. j. de lega. primo in princip. Item limita iſtum §. niſi promiſſum fuiſſet in arbitrum electum ex neceſſitate impoſita per legem vel ſtatutum ſecundũ Bal. poſt Barto. in l. fin. C. de iudi. & Bar. hic. & omnino Bald. in l. j. C. de pericu. & commo. rei venditę. Item quod ſi ius eſſet dubium, an iſto caſu poſſit cõpromittere, vide no. in auth. prædicta. in c. ſi. de emp. & vend. & Bar. hic. ſed de neceſſitate ſtatuti ſequit cũ grano ſalis. Bal. in l. j. C. de peri. & cõmo. rei vendi. per Fulg. & Imo. in l. ſi. C. de emp. & ven. Bal. in l. manifeſtæ. ſ. de iureiuran. quæ extendit iſtum text. ad iuramentum, vt ſupra dictum eſt.
✠ P. PAVL. P. ¶Si compromiſero. Regulam huius §. limita non procedere vbi factum eſſet cõpromiſſum in vẽditione. vide Ro. ſing. ccccl xxij. inci. emptor. Crem. ſing. xxxj. Alex. in l. ſi domus. §. de euictione. de leg. nun quid illud qd hic dicitur habeat locũ in delatione iuramenti, vide Crem. qd ſic ſing. cxvj. Quod autẽ ſit in cõpromiſſo neceſſario, vide Feli. in c. quãuis, in vij. col. extra, de re iud. & in c. ſi. cpl. pen. eo. ti. & Barb. in c. ſi. in iiij. col. extra, de emp. & vend. q vocari debet venditor ad compromittendum. Item limita iſtud nõ procedere quãdo ille, qui compromiſit & ſuccubuit, eſſet paratus aſſumere in ſe onus probandi, quod iuſte ſuccubuit. Ita ſingulariter Raphael Com. in l. ſi domus. §. de euictione. ff. de legat. j. & ibi alij Moder. & Alex. ad fi. & Barb. in c. fi. extra, de emp. & vend. Alex. in d. §. de euictione, qui ponit quatuor limitationes in j. col. An autem regula iſta procedat etiam ſi ſit, pmiſſum de euictione quocũq; ſequeretur, vide Alex. conſil. iiij. in iij. vol. in j. col. & vide Are. de hoc dicto præcedenti, ex quibuſdam alijs Are. ti. in l. ex duobus. la ij. in xj. col. de duobus reis. & in l. ſi. C. de in ſtẽg. reſt. & ibi etiã q non procederet, quando fieret cõpromiſſum ex neceſſitate ſtatuti Bar. ſi l. manifeſtę. ſ. d iureiu.
✠ POMATES.
g ¶Nota text. Vide Alex. in l. ſi vnus. colum. ij. de pac. Cre. ſing. xxx. & ſingu. cxiiij. Oria. in tract. de arbi. chart. xij. q. vij. & chart. xlj. qõ. xxxv. Alex. conſil. iiij. volu. iij. & in l. j. col. ij. C. de pericu. & commo. rei vend. Barb. conſil. xxxix. col. x. Alex. in l. cum hæreditas. ff. ad Trebelli. Panor. conſil. lxix. in j. vol. Fel. in c. quæ in eccleſiarũ. col. xvj. de conſtitu. Are. conſi. xv. Feli. in c. quãuis. col. vij. de re iudicat. Alex. in l. ſi domus. §. de euictione. de leg. j.
h ¶Habes. Vt p Bal. in l. libera. C. de ſen. & interlocu. om. iu. & videntur etiã iſtũ text. doc, intelligere in l. de qua re, §. fi. ſ. de iudi. q licet aliqs nõ debuerit cõpromittere, puta quia accepit in ſolutũ bona debitoris, per iſtũ text. ſi tamen condẽnatus fuerit ſoluere rem alteri creditori huius debitoris agẽti, & ſoluerit: q tũ ex quo ſolutio, pſit debitori, poterit cõtra eũ agi negotiorũ geſtorũ, nõ obſtante diſpoſitiõe huius §. quod nota.
¶In iudicem. Idẽ dicit Pau. de Liaza. in c. venditori. in ij. colũ. de emp. & vendi. Et ad iſta omnia hic no. vide Ange. & Imo. in d. l. ex duobus reis ſtipulandi. in ix. col. de duobus reis.
k ¶Si præſente. in prin. huius &c. Intellige hoc ſing. vt dixit no. Bart. in l. de pupillo. §. ſi qs ipſi prætori. in ij. col. de ope. noui nuncia. Quod nota. ad intellectũ huius §. maxime. ibi: ſed ſi nihil vẽditorẽ. tũ Ang. ibi tenet cõtra Bar. vide qd ibi dixi. Et ad iſtũ text. cũ ibi no. vide quę habenę in l. aut qui aliter, quod vi aut clam. in prin. & vide Bal. in l. libera. C. de ſent. circa prin. Item iſtũ text. in fi. in ver. pupillo. limita vt per Ang. in l. ſi ex legati. de verb. obl. in eo. §. ſolennis practica in denunciationibus, qũ aliquis occultat ſe vt nõ citetur, adde Bar. & quod ibi in l. j. §. ſi & Ariſto. quod vi aut clam.
k ✠ POMATES. ¶Si præſente Vide Alex. in l. ſi ex legati. ff. de verb. obliga.
k ✠ P. PAVL. P. ¶Si præſente. Circa materiã huius §. de denunciatiõe qd opereẽ ſi emptor remittat emptori denũciationẽ, vide Ang. cõſ. xvij. incip. in facto, pponitur. Alex. in l. nõ ſolũ. §. morte. col. penul. ff. de ope. noui nun. Itẽ adde q poterit nihilominus emptor agere ad intereſſe probandum quod vendidit & non dedit ſibi bonum ius in re vẽdita. Bal. ſingulariter in l. libera. C. de ſent. & interlo. om. iudi. Alex. cõſi. ccccxxxiiij. vide Bar. in l. arqui. nam. §. cum me abſente ad fi. ff. de nego. geſt. vbi etiam Bar. & gl. volunt q agenti de euictione non poteſt impurari q non oppoſuit exceptionẽ incõpetentiæ iudicis vel actoris: quia vbi clare conſtat de iuſtitia euincẽtis, non eſt neceſſaria denunciatio, ſecundũ Alexã. in d. cõſi. ccccxxxiiij. nec eſt opus expectare ſentẽtiam. Vide Alex. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis forte. col. pen. de verb. obl. Vide multa p Fel. in c. cũ Bertoldus. in vlti. char. in j. col. extra de re iudi, Item limita iſtam regulã nõ procedere, quando in inſtrumẽto venditionis eſſet appoſitum & promiſſum quod vẽditor teneatur quocunque & qualitercunque res euincatur, vide Alexandrũ. conſilio xl, in principio, in iij. volumi. Item circa materiam denunciationis, vide omnino domi. Franciſc. conſil. xxvj. vbi ponit intellectum huius §. qualiter poſſit fieri pupillo. Iiem ſi hæreditas non ſit adita, cui fieri debeat: & an ſi ſint plures authores, poſſit & ſufficiat fieri aliquibus: & an poſſit fieri per cognitam perſonam. Et an & quomodo ſcienti ſit denunciatum, maxime per

emptor

minorem, ex quo tẽpore fieri debeat, vide de his omnibus. Are. in d. conſil. xxvj. Item circa materiã huius §. vide omnino Cepo. cautela cx. Barb. i c. fi. de empt. & vend. multa ponentem in materia denunciationis, vide Paul. conſi. cccviij. vbi ponit qũo fienda ſit denunciatio pupillo ignoranti ſiue abſenti, vel hęreditati iacenti, an vero requiratur trina proteſtatio vt ſufficiat: vide Bal. in c. j. ſi iiij. colũ. de mil. vaſ. qui cõtumax eſt. An autẽ emptori ſcienti teneatur denũciare vẽditor, vide Bal. in c. j. ſi de feud. vaſſ. ab aliq. interpel. fuer. & ibi ẽt ad fi. an & qñ ſi emptor non cõparuit ad audiendã ſententiam, poſſit agere de euictione contra vẽditorẽ. de quo vltimo vide etiam Cre. ſingul. lxxxix. Item q vbi eſt iuramentum teneatur ſine iterpellatione vel denunciatione venditor defendere, vidę ſignanter Alexã. in vij. §. fin. in vlti. col. ff. ſoluto matri. Barba. in c. ſi. de emp. & vendi. in iij. colum. omnino Soci. in d. l. ij. §. fi. vbi & per eũ, & Alex. habes alias limitationes ad iſtã regulam. Item ad id quod dictum eſt qd ẽptor aſſumit onus probãdi, vel ageret ex capite rei non tradię, quod ſibi obſit denũciationẽ non eſſe factam, vide Alexcõſil. ccccxxxiiij. Itẽ in materia quod nõ facta denunciatione non poſſet emptor agere, & de veritate eius quod dictũ eſt quomodo euincendo ino euiciſſet, qualiter ſtelligatur: & q̃dam alia: vide late p Decium conſil. lxxiiij. Item quod denũciatio non ſit neceſſaria in ceſſionario non minis debitoris ſui, qui egit contra debitorem & ſuccubuit, nulla facta ĩtimatione: vide Deci. conſi. cij. et ibi etiam quod requiritur denunciatio quando quis ſuccumbit agẽdo, ſicut ſi conueniatur. Item quomodo ius euincẽtis non noceat amiſſa denũciatione, vide Felin. in c. cum Bart. col. x. de re iudic. in iiij. fallen. Sed Deci. in d. conſi. lxxiiij. dicit quod communis opinio eſt in contrarium.
a ¶Habere. Ad ea quę tanguntur hic in gloſſ. penulti. vide Imol. poſt Barto. & Ange. in l. ſi inſulam. de verborum obligationib. in xj. fallen. regulę affirmatiuæ.
b ¶Teſtamento. Adde optimum text. in l. ſi domus. §. de euictione. & quod ibi docto. de legat. primo.
c ¶Si res quam. in prin. Non eſt alibi ſecundum Bal. in l. j. in penult. col. C. de re. permut. & allegatur no. per Bar. in l. j. verſi. quæro teſtator legauit mihi. C. cõmunia de leg. & circa hoc no. per gl. ij. vide Imo. in l. ſi domus. §. j. circa pe. col. de leg. j. Et hanc legem reputat etiã ſing. Imo. in l. Iul. §. j. ſ. de ver. obl.
d ¶Secundus emptor denunciare primo. Vide in l. ſi pro re. ſ. e. per Barto. in l. j. in fin. C. de iure dotium.
e ✠ P. PAV. P. ¶Caia. Nota q præſumitur pro ſententia. Item q præſumatur pro iudice, qui bene fecerit vel minus male, vbi non niſi feciſſe male potuit. Bal. in l. nõ aliter. in vlti. col. ff. de adopt. item an idẽ ſit in delegato, q pendente appellatione. vide Are. in l. j. C. ſi aduer. cred. item iſtud procedit etiam in alijs, quę ſunt volũtariæ iuriſdictionis, vide Alex. cõſi. lxxx. vo. v. col. ij. circa med. item præſumit etiã pro laudo arbitrorũ, vide Com. conſil. xix. inci. quidam nobilis vir. in j. colũ. Vide in Bertac. in verbo, laudum. Et q præſumat pro ſentẽtia & pro principe, vide Com. cõſi. lxvij. col. pe. poſt medium. & ibi etiam de lege cõi. itẽ q ſicut præſumit pro ſententia, ita etiã præſumatur pro laudo arbitri & arbitratoris: vide Ioan. de Ana. con. l. col. pe. Et q laudũ præſumatur equũ ex perſona arbitratoris, vide Com. cõſil. cxxxvj. inci. viſis inſtrumentis. ad fi. Vide etiam ad hoc q præſumatur pro ſententia. Alex. conſi. xxij. in ij. vol. Item quomodo præſumatur pro ſententia & q aliud poſſit dici in laudo arbitratoris, etiam cum accedat cõtractui magis, quam ſententiæ: vide notab. do. Ant. cõſi. xxiij. col. iiij. prope fin. & ſeq. vbi etiam dicit q quando fertur cõtra abſentem, vel quando ferẽ pẽdẽte appellatione, nõ pręſumitur. Quod aũt pręſumatur pro laudo ſicut pro ſentẽtia in his quæ reſpiciũt ſolẽnitatẽ etiam pendente appellatione vel nullitate, vide do. Ant. cõſ. xxxij. poſt prin. item & quomodo p ſumatur pro ſentẽtia antequã tranſiuerit in rẽ iudi. & quomodo poſt, & an præſumatur pro proceſſu, vl late Fe. poſt alios in c. quoniam cõtra falſam. de probatio. in iij. chart. & ſeq. & ibi multa poſtquam ſententia trãſit in rẽ iudicatam, & q poſt ea in decurſu qd de laudo arbitri, & late per eũ in materia, q multa alia ponit. Et vide in repertorio in verbo, præſumptio. de ſentẽtia & laudo quod præſumatur pro eis.
e ¶Caia. Ad iſtũ tex. in prin. vide Bald. in l. emptor. C. eod. & Imo. in c. ſi. de empt. & vendit. & ibi iſte text. reputat ſing. cũ gl. ſecundum Imo. in l. quęſitum. in pe. co. de re iu. q appellatio tollit præſumptionẽ ſententiæ, &c. in eodẽ principio. Vtrũ emphyteuta victus cogatur appellare, p Guid. de Suza. in l. ĩ uitus. & ibi Bar. C. de procur. Sed qd ſi venditor eſt pręſens ĩ iudicio qñ emptor per iniuriam cõdemnatur, dic q ipſe vẽditor tenetur appellare ſecũdũ gl. ĩ l. emptor. C. eo. per iſtum text. Et d materia vi de Imo. & latius Io. An. in c. nõ iuſte. de pcu. & Inſti. de acti. §. actionũ. & Bar. in l. ſi, pcurat. §. ſi ignorantes. ff. mand. Ad de Bal. in l. ſi pro ea. C. man. in ij. colũ. in ver. itẽ nota. q in dubio non teneatur appellare, tenet Pau. de Leaza. in c. ſi vendi tori. in pe. col. de emprio. & vendi. Allegat iſtã gl. vide ibi p alios, maxime Imol. & iſte tex. cũ gl. reputat ſin. ſecundũ Imo. in l. quęſitũ. in pe. col. de re iud. q appellatio tollit pſumptionẽ ſentẽtię: ſecus pẽdẽte reſtõne vl cã nullitatis: qa tũc pręſumit pro ſnia, vt hĩ no. poſt Bar. in l. j. circa fi. pen. colũ. C. quando prouo. Adde per Ange. conſi. clxxvi. cum præcedenti.
f ¶Additio. Not. q præſumitur pro ſentẽtia cõfirmata ſecundũ Bal. per illũ text. i auth. ſi qs. de epi. aud. in fi. & dixit Bal. in l. iniuitus. C. de pcu. q licet p ſententia pręſumatur, tñ põt dñs, pbare dolũ & culpã contra procuratorẽ, cõtra quẽ eſt lata ſnia, & ẽt de inſtãtia ſniæ. Et an iſta præſumatur pro ſententia q appellanti incũbit onus probandi, vide in l. hi. q. ad ciuilia. C. de appel. Et quantũ operetur hæc pſumptio, p ſnia, vide ſing. Bar. in l. cõſtõnes. de appel. & præſumitur iudicẽ ſuũ officiũ rectẽ exercuiſſe. c. in præſentia. de renuncia. c. cum inter. de re iudica. c. bonæ memoriæ. de elect. & not. gl. in c. quoniã cõtra. de prob. Et adde etiã q pręſumitur pro notario. no. in l. quoties. in prin. ff. de hære. inſti. Item adde q præſumitur pro declaratorio, dicit Speculator. en titu. de emptio. & vendi. §. nunc videndum. verſicu. hoc quoque.
g ✠ POMATES. ¶Richar. Malũ. Quod ſnia pręſumitur iuſte lata, circa iſtud no. vide Lanſr. de Oria. ĩ repeti. c. qm cõtra. ĩ vij. co. cũ tribus ſeq. de p ba. Alex. cõſi. cxxxix. ĩ iij. col. ĩ ij. vol. Fel. ĩ c. qm cõtra. ĩ xj. col. & xij. ſequ. de proba. Bal. conſi. xxviij. in ij. col. j. vol. & cõſi. xlvij. ĩ. xxv. col. in fi. & j. vol. Ro. cõſ. cccxxxiij. ad fi. & Ana. cõſi. l. col. iiij. & Aleg. cõſ. cxix. co. iij. ĩ fi. & tribus ſeq. vo. ij. vbi ponit qd in ſnia arbitratoris. & cõſi. cxhiij. co. j. & ſeq. eo. vo. ij. vbi ponit de ſententia maxime quando eſſet lapſum tempus decẽ annorum. & conſil. cxxiij. colum. iij. eo. volumi. vbi ponit quid in ſentẽtia arbitratoris, à qua fuit reclamatum. & Bal. conſi. ccxliij. in ij. parte.
h ¶Secundo nota. Et per iſtum text. dicit Cy. & Bal. in l fi. C. de reb. alie. non alie. q ſi quis prohiberetur acquirere rem, poteſt tamen in pignus accipere.

Ideo. [d] Iſte text. eſt in argumentũ ad qõnẽ: † Aliqs eſt bannitus & cõdẽnatus de falſo: vtrũ prohibeaſ cõficere inſtrumentũ. Tex. & hæc lex facit q nõ. Magis ẽ videt condemnari per cõtumaciã [e] q̃ q perfecerit falſum. Facit ad hoc quod no. C. de modo mul. l. j. Et de hoc dixi l. infame m. j. de publi. iud. & in l. iij. ad leg. Iuliam repetun. Glo. ponit hic aliquas quęſtiones: vide cam. Bar.

✠ An pœna poſſit aſcendere in infinitum.

Idictum. Opp. q nõ poſſet trãſcẽdere interesse vltra duplũ: vt C. de ſent. quæ pro eo qd intereſt. l. j. de act. empt. l. Titius. cum ſim. Solu. illæ leges loquũtur de intereſſe ſingulari, quod non põt excedere duplũ intereſſe cõis: ſed hic q̃ tũ ſit intereſſe, eſt taxatũ per cõtrahentes.
1 Sed opp. † q pœna poſſit aſcendere in infinitũ: vt Inſtitu, de inuti. ſtipu. §. alteri. Gl. ſoluit, & dicit hic & in multis alij locis q aut pmittitur pœna per noĩa multiplicatiua: vt puta, duplũ, triplũ, &c. & tunc nõ põt excedere quadruplũ: vt Inſtit. de act. §. quadrupli. Aut nõ apponit p noĩa multiplicatiua: & tũc ſi apponatur facto, põt aſcẽdere q̃ tũ partes volũt. Et iſtã opin. tenet Dy. Iac. de Are t. & Petr. cõtra, vt no. in l. j. C. de ſenten. quæ pro eo qd inter & p Cy. ibi in quęſ. viij. Sed ego teneo opi. Dy. in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. j. de verbo. oblig.
1 ✠ Stipulatio de euictione committitur cum quid compromittitur ex forma ſtatuti: non autem cum quis ſponte ſua in non ſuum iudicem conſenſit.
f g Si compromiſero. [f] Nota textũ [g] ibi nulla neceſſitate cogente id feci. Ex
1 qua litera † habeo q ſi quis cogitur cõpromittere ex forma ſtatuti, q ſtipulatio de euictione committetur: quia illud fecit
h neceſſitate cogente. Item ex hoc habes [h] q ſi aliquis ſponte ſua non compromiſerit, ſed iuriſdictionem iudicis prorogauerit, vel in iudicem non ſuum conſenſit, q
i non cõmittitur ſtipulatio: qui a nulla neceſſitate cogente id fecerit. Bar.
1 ✠ Qualiter fieri debeat cum venditor non inuenitur, cui poſſit denunciari.
k Si præſente. [k] No. hũc caſum p his † q pcurant ne denũciari poſſit & ideo faciũt fieri quod
1 i c. venditori. in ij. colũ. de emp. & vendi. Et ad iſta omnia hic no. vide Ange. & Imo. in d. l. ex duobus reis ſtipulandi. in ix. col. de duobus reis.

Emptor victus an cogatur appellare.

Herennius.

e Caia. [e] Vos habetis hic gloſſ. contra-
1 rias. Primo quæro † vtrum emptor victus cogatur appellare. Gloſſ. vltima diſtinguit hic, & bene. Ex qua collige quod aut conſtat quod habebat bonam cauſam, aut habebat malam, aut dubitatur. Primo caſu tenetur appellare: ſecundo & tertio non. Sed gloſſ. ſecunda iſtius §. dicit contrarium, & male: fuit enim ad-
f ditio. [f] Et ita dicebat Richard. Malum. [g]
g Mar. Sil. & Iaco. But. Not. etiam ex iſta glo. quod ſententia præſumitur iuſte lata.
1 ✠ Licet plures teneantur inſolidum ex natura rei in obligationem deductæ, non tamen dicuntur duo rei, nec habent beneficium duorum reorum.

REm hæreditariam.
1 Ex hac enim lege nota † quod licet plures teneantur inſolidum ex natura rei in obligationem deductæ, quia eſt indiuidua de ipſius natura vel quo ad ſolutionem, quod tamen non dicũtur duo rei nec inter eos eſt locus beneficijs duorum reorum. Facit j. de verb. obli. l. ij. §. ſi tñ hominẽ. Dixi in materia de duo. reis, cũ tractaui qualiter conſtituantur duo rei. Bar.
1 ✠ Hypothecaria auocat nudam poſſeſſionem. Concluſio libelli in hypothecaria.
2 Emptor quo ad denunciationem venditoris nõ tenetur intentare actionem, quæ ſibi ſuo nomine non competit.

SI cum venditor. Not. † q hypothecaria auocat nudam poſ-
1 ſeſſionem. Et ex hoc debet concludi in libello in hypothecaria: Quare peto poſſeſſorem condemnari ad tradendum rem poſſidendam in cauſam dicti pignoris, donec ſoluatur mihi. quod plene examinaui in l.
h rem alienam. ſ. de pigno. actio. Secundo [h]
2 nota † quod emptor ad denunciationem emptor vadat ad domum venditoris: & ſi dicatur, non eſt: quæratur vbi eſt: & ſi dicatur, neſcimus: fac ſcribere hoc quod videatur requiſitus corã vicinis, vt ibi Bart.

Habere. [a] Not. q dicitur eſſe in culpa ille, qui minus ſubtiliter perquirit de iure authoris ſui. hoc dicit. Opponitur de l. ſtipulatio iſta. §. ſed quatenus. j. de ver. obl. Sol. ibi tacuit controuerſiam ille qui promiſit habere licere. De quo plene dic vt ibi.
1 ✠ Legatarius denunciat hæredi ante litem conteſtatam: emptor verò poſt.

HAeres. Quando ſeruus legatur in genere, et tradi
tur alienus, agetur ex teſtamento
re euicta. hoc dicit. Et intelligas quod nõ eſt noua actio ex teſtamento pro euictione, ſicut eſt in contractu emptionis. Nam ibi venditor tradendo vacuam poſſeſſionem liberatur: arg. l. ij. & iij. ſ. de act. empti. ideo re euicta tenetur actione ex empto de euictione, quia euicta res eſt: ſed in actione ex empto, ſeruo legato in genere debet rem dare, hoc eſt, accipientis facere: quod cum non facit, nunquam fuit liberatus actione ex teſtamento quia tenebatur ideo adhuc tenetur actione ex teſtamento, [b] vt det ſeruum. Simile in l. Iulianus. in
1 prin. j. de verb. obl. Quærit gloſ. † vtrum caſu debet legatarius denunciare hæredi. Gl. dicit quod ſic. Et hęc eſt differentia q debet legatarius denunciare ante litis contteſtatio. emptor vero poſt lit. conteſta. vt l. qui concubinam. §. ſi hæres. infra. de leg. tertio. hoc tenet Dyn. & Cyn. C. eodem, l. emptor. vbi plene dixi.

SI res quam. [c] Nota iſtam legem ad ea,
quæ dixi in lege ſi pro re. §. primo ſupra. eodem.
1 ✠ Quid operentur verba, quæ in inſtrumentis apponuntur, quod facit procuratorem in rem ſuam.

SI rem. Nota iſtam legem qa
ſcis q ſi euincatur res à ſecundo emptore, quod ſecũdus denunciat primo: † & ideo in inſtrumen-
1 tis non noceat amiſſa denũciatione, vide Felin. in c. cum Bart. col. x. de re iudic. in iiij. fallen. Sed Deci. in d. conſi. lxxiiij. dicit quod communis opinio eſt in contrarium.
a ¶Habere. Ad ea quę tanguntur hic in gloſſ. penulti. vide Imol. poſt Barto. & Ange. in l. ſi inſulam. de verborum obligationib. in xj. fallen. regulę affirmatiuæ.
b ¶Teſtamento. Adde optimum text. in l. ſi domus. §. de euictione. & quod ibi docto. de legat. primo.
c ¶Si res quam. in prin. Non eſt alibi ſecundum Bal. in l. j. in penult. col. C. de re. permut. & allegatur no. per Bar. in l. j. verſi. quæro teſtator legauit mihi. C. cõmunia de leg. & circa hoc no. per gl. ij. vide Imo. in l. ſi domus. §. j. circa pe. col. de leg. j. Et hanc legem reputat etiã ſing. Imo. in l. Iul. §. j. ſ. de ver. obl.
d ¶Secundus emptor denunciare primo. Vide in l. ſi pro re. ſ. e. per Barto. in l. j. in fin. C. de iure dotium.
e ✠ P. PAV. P. ¶Caia. Nota q præſumitur pro ſententia. Item q præſumatur pro iudice, qui bene fecerit vel minus male, vbi non niſi feciſſe male potuit. Bal. in l. nõ aliter. in vlti. col. ff. de adopt. item an idẽ ſit in delegato, q pendente appellatione. vide Are. in l. j. C. ſi aduer. cred. item iſtud procedit etiam in alijs, quę ſunt volũtariæ iuriſdictionis, vide Alex. cõſi. lxxx. vo. v. col. ij. circa med. item præſumit etiã pro laudo arbitrorũ, vide Com. conſil. xix. inci. quidam nobilis vir. in j. colũ. Vide in Bertac. in verbo, laudum. Et q præſumat pro ſentẽtia & pro principe, vide Com. cõſi. lxvij. col. pe. poſt medium. & ibi etiam de lege cõi. itẽ q ſicut præſumit pro ſententia, ita etiã præſumatur pro laudo arbitri & arbitratoris: vide Ioan. de Ana. con. l. col. pe. Et q laudũ præſumatur equũ ex perſona arbitratoris, vide Com. cõſil. cxxxvj. inci. viſis inſtrumentis. ad fi. Vide etiam ad hoc q præſumatur pro ſententia. Alex. conſi. xxij. in ij. vol. Item quomodo præſumatur pro ſenten
tia & q aliud poſſit dici in laudo arbitratoris, etiam cum accedat cõtractui magis, quam ſententiæ: vide notab. do. Ant. cõſi. xxiij. col. iiij. prope fin. & ſeq. vbi etiam dicit q quando fertur cõtra abſentem, vel quando ferẽ pẽdẽte appellatione, nõ pręſumitur. Quod aũt pręſumatur pro laudo ſicut pro ſentẽtia in his quæ reſpiciũt ſolẽnitatẽ etiam pendente appellatione vel nullitate, vide do. Ant. cõſ. xxxij. poſt prin. item & quomodo p ſumatur pro ſentẽtia antequã tranſiuerit in rẽ iudi. & quomodo poſt, & an præſumatur pro proceſſu, vl late Fe. poſt alios in c. quoniam cõtra falſam. de probatio. in iij. chart. & ſeq. & ibi multa poſtquam ſententia trãſit in rẽ iudicatam, & q poſt ea in decurſu qd de laudo arbitri, & late per eũ in materia, q multa alia ponit. Et vide in repertorio in verbo, præſumptio. de ſentẽtia & laudo quod præſumatur pro eis.
e ¶Caia. Ad iſtũ tex. in prin. vide Bald. in l. emptor. C. eod. & Imo. in c. ſi. de empt. & vendit. & ibi iſte text. reputat ſing. cũ gl. ſecundum Imo. in l. quęſitum. in pe. co. de re iu. q appellatio tollit præſumptionẽ ſententiæ, &c. in eodẽ principio. Vtrũ emphyteuta victus cogatur appellare, p Guid. de Suza. in l. ĩ uitus. & ibi Bar. C. de procur. Sed qd ſi venditor eſt pręſens ĩ iudicio qñ emptor per iniuriam cõdemnatur, dic q ipſe vẽditor tenetur appellare ſecũdũ gl. ĩ l. emptor. C. eo. per iſtum text. Et d materia vi de Imo. & latius Io. An. in c. nõ iuſte. de pcu. & Inſti. de acti. §. actionũ. & Bar. in l. ſi, pcurat. §. ſi ignorantes. ff. mand. Ad de Bal. in l. ſi pro ea. C. man. in ij. colũ. in ver. itẽ nota. q in dubio non teneatur appellare, tenet Pau. de Leaza. in c. ſi vendi tori. in pe. col. de emprio. & vendi. Allegat iſtã gl. vide ibi p alios, maxime Imol. & iſte tex. cũ gl. reputat ſin. ſecundũ Imo. in l. quęſitũ. in pe. col. de re iud. q appellatio tollit pſumptionẽ ſentẽtię: ſecus pẽdẽte reſtõne vl cã nullitatis: qa tũc pręſumit pro ſnia, vt hĩ no. poſt Bar. in l. j. circa fi. pen. colũ. C. quando prouo. Adde per Ange. conſi. clxxvi. cum præcedenti.
f ¶Additio. Not. q præſumitur pro ſentẽtia cõfirmata ſecundũ Bal. per illũ text. i auth. ſi qs. de epi. aud. in fi. & dixit Bal. in l. iniuitus. C. de pcu. q licet p ſententia pręſumatur, tñ põt dñs, pbare dolũ & culpã contra procuratorẽ, cõtra quẽ eſt lata ſnia, & ẽt de inſtãtia ſniæ. Et an iſta præſumatur pro ſententia q appellanti incũbit onus probandi, vide in l. hi. q. ad ciuilia. C. de appel. Et quantũ operetur hæc pſumptio, p ſnia, vide ſing. Bar. in l. cõſtõnes. de appel. & præſumitur iudicẽ ſuũ officiũ rectẽ exercuiſſe. c. in præſentia. de renuncia. c. cum inter. de re iudica. c. bonæ memoriæ. de elect. & not. gl. in c. quoniã cõtra. de prob. Et adde etiã q pręſumitur pro notario. no. in l. quoties. in prin. ff. de hære. inſti. Item adde q præſumitur pro declaratorio, dicit Speculator. en titu. de emptio. & vendi. §. nunc videndum. verſicu. hoc quoque.
g ✠ POMATES. ¶Richar. Malũ. Quod ſnia pręſumitur iuſte lata, circa iſtud no. vide Lanſr. de Oria. ĩ repeti. c. qm cõtra. ĩ vij. co. cũ tribus ſeq. de p ba. Alex. cõſi. cxxxix. ĩ iij. col. ĩ ij. vol. Fel. ĩ c. qm cõtra. ĩ xj. col. & xij. ſequ. de proba. Bal. conſi. xxviij. in ij. col. j. vol. & cõſi. xlvij. ĩ. xxv. col. in fi. & j. vol. Ro. cõſ. cccxxxiij. ad fi. & Ana. cõſi. l. col. iiij. & Aleg. cõſ. cxix. co. iij. ĩ fi. & tribus ſeq. vo. ij. vbi ponit qd in ſnia arbitratoris. & cõſi. cxhiij. co. j. & ſeq. eo. vo. ij. vbi ponit de ſententia maxime quando eſſet lapſum tempus decẽ annorum. & conſil. cxxiij. colum. iij. eo. volumi. vbi ponit quid in ſentẽtia arbitratoris, à qua fuit reclamatum. & Bal. conſi. ccxliij. in ij. parte.
h ¶Secundo nota. Et per iſtum text. dicit Cy. & Bal. in l fi. C. de reb. alie. non alie. q ſi quis prohiberetur acquirere rem, poteſt tamen in pignus accipere.

a ¶ Qui libertatis. Vide Bal. in l. j. in ij. q. C. de peri. & cõmo. rei vendi.

b ¶ Seruus. Adde Cy. & doct. in l. cum seruus. per istum text. de condi. & demon.

POMATES.

c ¶ De vsuris. Vide Alexan. consi. j. in ij. colum.

d ¶ Socius. in princi. Adde Bart. in l. vbi autem non apparet. §. pe. j. de ver. oblig. Idem dicas in decreto iudicis, ad quẽ nõ spectat tractus futuri temporis, imo nõ valet. est tex. no. in l. item eorum. §. sed si ita. ś. quod cuiusque vni. no.

POMATES.

d ¶ Socius. Vide Panor. cõsil. xviij. inci. in causa. Feli. in c. cæterum. in iiij. col. de præscrip.

POMATES.

e ¶ In fideicõmis. Vide ad istũ tex. Paul. de Ca. & Alex. in l. quidã æstimauerũt. ff. si cer. pet.

f ¶ Glo. ibi alij dicũt, titulus excusat a fructibus percipiendis. & allẽ. tex. ĩ l. fiscus. ff. de iure fisci, quod titulus sententiæ si excusat a fructibus. melius probatur in l. j. C. de fi. instr. lib. x. dic vt ibi not. tamen titulus sentẽtiæ dat iustã causam litigandi: vt no. in l. generaliter. §. j. C. de rebus cred. & generaliter quando quis posset pignus prætorium, & est in mala fide, an excusetur a fructibus, vide In. no. c. consultationibus. de iure patr. & Bal. in l. ij. C. de seruiu. ver, nunc de septimo puncto. & quod no. Bar. in l. Pomponius. §. si iussu. de acquir. poss.

¶ Casum. In reali nõ habet locũ quadrimestre. addẽ glo. Bart. & doct. in l. ij. in col. j. C. de fruct. & lit. exp. & per gl. & Bart. latius in l. fi. C. de exe. rei iudi.

venditoris non cogitur intentare actionem, quẽ sibi suo nomine non competit.

a **Vi libertatis.** [a] Nota ꝙ quãdo ꝗs exprimit certam causam, ex qua non vult teneri de cuictione, quod ex ea non teneatur etiam ad pretij restitutionẽ.

b **Seruus.** [b] Allegant quidam istum §. vbi duo propter vnum, ibi vnum tantum. Quod colligitur isto modo. Ille, qui debet reddere rationes, ideo eas reddit vt soluat reliqua: & sic sunt duo propter vnum, scilicet propter solutionẽ reliquorum: si ergo vnum tãtum istorum exprimitur, sufficit.

Si plus.

1 *Factum iudicis censetur factum partis.*

2 *Aliud est quando quis uendit, aliud quando fingitur uendi.*

1 **Amota.** Nota ꝙ factũ iudicis censetur factum partis. Secũdo nota ꝙ aliud est, quando quis vendit: aliud quãdo fingitur vendi. Nã isto secundo casu nõ tenetur ad totale interesse, Bart.

De excep. rei vend. & tradi. *Rubr.*

1 *An procurator possit habere fidem de pretio uendẽdo,*

LEX I.

Marcellus.

1 **Si quis.** Iste §. facit ad q. quod ꝙ procurator possit vendere, & habere fidem de pretio. Ad quod facit ś. de insti. l. cuicunq. §. item si institor, & l. a diuo Pio. §. j. j. de iudi. & l. si procurator. de iure fisc. & habes not. in l. inciuile. C. de rei vend. Barto.

Incipit liber xxij.

c *De vsuris,* [c] *Rubrica.*

1 *Locus ubi contractus celebratur quòd inspicitur circa ea quæ ueniunt ex consuetudine.*

2 *Locus solutionis inspicitur circa ea, quæ ueniunt propter moram adhibitam circa ea, quæ ueniunt in contractu.*

LEX I.

Vm in iudicio.

Oppon. & videtur ꝙ debeat inspici in istis accessionibus consuetudo loci [1] vbi petatur, seu vbi soluí debeat. l. vinum. ś. si cert. peta. & de triti. l. in hac. solu. Intellige hoc dum dicitur, vbi contractum est, vbi actum videtur vt soluatur: vt l. contraxisse. j. de acti. & obliga. Contra hoc videtur ś. titu. ij. l. si fundus. vbi inspicitur locus contractus: hoc est, vbi verba contractus proferuntur: non vbi solutio debet fieri, Solu. quædam sunt ꝗ quæ veniunt ex consuetudine eo ipso quod contractus est celebratus: & tunc inspicimus locum celebrati contractus; vt l. contraria. Quædam ꝗ veniunt propter moram adhibitam circa ea, quæ veniunt in contractu: & tunc inspicimus locum vbi fieri debet solutio: quia ibi contrahitur mora. Et de prædictis plene dixi in l. cunctos populos, C. de summa trini. & fid. catho. Quod facit ad quæstionem, quam habui de facto. Quidam promisit pecuniam alicui dandam Perusij, & alibi fuit contractum. Modo Perusij est statutum quod pœna adiecta quantitati non exigatur. Dicebat quod non obstabat statutum quin debeat peti quantitas prædicta: quia inspicimus locum contractus. Ego dicebam contra: quia inspicimus locum contractus in his, quæ veniunt ex natura contractus: vt l. si fundus. ś. ti. ij. sed in his, quæ veniunt ex mora, inspicimus locum vbi mora committitur: vt hic.

d **Socius.** [d] Oppo. quod futuri temporis tractus spectat ad iudicem: vt l. j. C. de scnt. quæ sine cer. quanti. Gl. hic dat duas solu. Breuiter tex. soluit hoc, Nam hic erat in potestate actoris facere, ne in futurum debeatur, exigendo sortem: in lege contraria secus: merito ibi tractus futuri temporis spectat ad iudicem. Sic etiam soluitur cõtrarium. l. harum. & l. egi. ś. si ser. vend. Sic intelligitur C. de fideicom. l. j. & de prescrip. xxx. anno. l. male agitur. In quibus si aliquid debetur annuum, possum petere vt condemneris pro præsenti tempore: & tunc etiam pro futuro. Dixi plene in l. j. de sen. quæ sine cer. quanti.

1 *Habetur ratio pœnæ in quam incidit ille, qui pretium rei uenditæ recipere debebat, & non recepit ab emptore.*

1 **Papinianus.** Quærit gl. quid ꝗ si debitor, cui debebatur pecunia pro pretio rei venditæ, promiserat alteri pœnam: si pecuniam nõ daret in quam pœnam incidat: quia soluere non potuit eo quia sibi solutum non fuit: an istius pœnæ habebitur ratio? Certe ista quæstio non bene adaptatur ad tex. quia tex. loquitur in actionibus stricti iuris: quæstio vero ista formatur in actionibus bonæ fidei: tamẽ gl. respondet, & dicit ꝙ istius pœnæ habebitur ratio: vt l. iusiurandum a debitore. ś. de iureiur. Cum enim in ius non veniat ratio. interesse intrinseci, habetur ratio interesse intrinseci.

1 *Reus quòd non teneatur de fructibus percipiendis, si mora non præcedit intra tempus quod datur iudicatis.*

2 *Actio personalis, quæ competit legatario, habet instar bonæ fidei.*

In actionibus stricti iuris quis tenetur de fructibus percipiendis post litem contestatam.

3 *Titulus excusat conuentum rei uendicatione à percipiendis: secus in conuento propria obligatione.*

4 *Vbi petitur certa species actione personali, reus habet quadrimestre tempus ad soluendum.*

5 *Reus an excusetur à mora ratione partis quæ indebite petitur.*

e **IN fideicommis.** [e] Si mora ꝗ nõ præcedit, reus non tenetur de fructibus percipiendis intra tempus quod datur iudicatis: secus si mora iudicis præcessisset. h. d. Primo ponit rescriptum Imperatoris. secundo illud interpretatur. Tertio illud extendit. Secunda ibi: quod decretum. Tertia ibi: in his quoque. Nota ex hac l. quod dixi in summario. Secundo not. ꝙ non potest facile euenire vt perueniatur ad iudicium mora nõ præcedente. Tertio not. quando ꝙ istud euenire. Venio ad

f gl. [f] & antecẽ formẽ contraria, reuoco in dubium intellectum nostrę legis de quibus hic loquitur. gl. magna dicit ꝙ primo loquitur de percipiẽdis, & non de perceptis indistincte: tamen quia non debet remanere in lucro, ideo respondetur in text, Alij dicũt ꝙ hic loquitur in fructibus perceptis. Et istorũ opinatur in prin. magnæ glo. Et pro eis facit: quia heres habet titulum: & sic titulus excusat a percipiendis, ꝙ non est verũ, quia dominium directa via transit in legatarium. Præterea, posito quod dominium non transit, saltem debetur fundus legatario ꝗ actione personali, quæ habet instar bonæ fidei: & sic

2 tenetur de percipiendis ex tẽpore more: imo etiam si esset stricti iuris tenetur de percipiendis post litis contest. vt l. cum fundus. ś. si cert. pet. & ś. proxi. l. Et illud ꝗ quod dicitur, ꝙ titulus

3 excusat a percipiendis, est verum in eo qui conuenitur rei vendicatione: secus in eo qui conuenitur propria obligatione: vt hic. Hoc præmisso oppon. & ista oppositio tangitur in prima gloss. & videtur quod intra tempus quadrimestre non teneatur de fructibus: vt l. fin. C. de vsur. rei iud. Solu. ibi loquitur in vsuris, hic vero in fructibus. Oppon. Institu. de offic. iud. §. primo Solu. ibi loquitur quando agitur actione in rẽ, in qua quadrimestre tempus non est constitutum; hic vero age

g batur actione personali ex testamento. Nota ergo casum [g]

4 quod vbi certa ꝗ species petitur actione personali reus habet quadrimestre tempus: licet gloss. innuat contrarium in l. si cum exceptione. §. quatenus. & ibi dixi supra quod metus causa. Vltimo gloss. hic tractat materiam fructuum. Breuiter si loqueris de locato vel fideicommisso rei singularis: dic plene per doctores de vsuris & fruct. legat. l. prima. Si vero de vsuris fideicommissi vniuersalis, dic vt l. iubemus. C. ad Trebell. & l. in fideicommissariam. j. ad Treb. Vltimo [a] aduerte ꝙ hic videtur casus ꝗ ratione partis, q̃ indebite petitur, reus excusetur, adeo qd̃ in toto videatur non esse in mora. Nã vides hic quod reus hæres apponebat dicẽs Falcidiam imminere: & propter hoc dicit in toto non esse in mora: sed contrariũ est veritas: vt in l. qui solidũ. in princ. j. de leg. ij. & ibi dixi. & l. si quis cum totum. j. de excep. rei iudi. & ibi per Pe. Non obstat hęc lex quia debęs scire quod ista exceptio cũ dico Falcidiam non deberi, potest esse ꝙ in totum fideicommissum absorbet, & nihil debebit: vt l. j. §. hæc verba. j. si cui plus quam per legem Falcidiam.

b **Nonnunquam,** [b] Quando ꝗs rogetur restituere quicquid supererit ex hæreditate. Item quando dilatio gratuita fidecommissarij [c] apponitur: fructus veniunt in restitutionem. hoc dicit. Bart.

Si auro. In debito specierum nõ veniunt vsuræ, nisi per vendi tionem species fuerunt in pecuniam redigendę. hoc dicit.

1 *Quando stipulatio rem dari, & rem tradi iunguntur, simul habetur ratio fructuum.*

2 *Verbum dedit, appositum in contractu emptionis & venditionis, quod nihil importet.*

1 **QI stipulatus.** Licet ꝗ in stipulatione rẽ dari, & in stipulatione rem tradi, non veniant fructus: tamen si simul iũgãtur, fructuum ratio habetur: sed si contractus venditionis præcessit, secundum il-

d lum [d] iudicatur. h. d. Nota illud quod dixi

2 in summario. No. tex. ꝗ mirabilem quod licet in contractu emptionis & venditionis dicatur, Talis dedit, vendidit & tradidit: quod illud verbum, dedit, nihil importat secundum quod dixi in l. fin. ś. de condict. ob cau. Opp. expressio eorum quæ tacite insunt, nihil operatur: vt l. non recte. C. de fideiuss. & j. de le. j. l. iij. ergo ista adiectio, vacuam possessionem tradi, nihil deberet operari, cum tacite intelligatur. Glo. dicit

e ꝙ illa regula [e] fallit hic. Tu dic ꝙ in stipulatione, fundum dari, nõ inest tacite, vacuã possessionem tradi: quia posset dari sine traditione vacuæ possessionis: vt l. si fundum. j. de fundo do. Vltimo materiam huius legis qualiter in stipulationibus fundũ dari, vel fundum tradi veniunt fructus, dicam j. eo. l. videamus. §. si actionem. vbi gl. tangit.

1 *Titulus inualidus quando confirmetur per præstationẽ postea secutam, & quantum tempus requiratur.*

2 *Ex sola præstatione longi temporis quando quis possit agere, vt sibi in futurum præstetur.*

3 *Allegans titulum, & illum probare tendens ex præstatione diuturna, quando possit in futurum agere vt præstetur. & numero. 7.*

4 *In seruitutibus realibus vel personalibus contra patientem, diuturna patientia titulum præsumere facit.*

5 *Diuisio præsumitur ex patientia longi temporis.*

6 *Dispositio huius legis an habeat locũ in rustico et muliere.*

7 *Et vnica præstatione quando præsumatur.*

9 *Si rusticus per decem annos & vltra dedit mihi omni anno vnũ par caponum, an possum agere quod det in futurum. & nume. 14.*

10 *Si volo probare me habere ius eundi per fundum tuum, et probo me iuisse vsq; ad medium, non probabitur seruitus su-*

POMATES.

a ¶ Vltimo. Vide Ancha. cõsi. ccxxxv.

b ¶ Nõnũquã. Et vide Bar. ĩ l. cũ filio. circa lect. Iac. de Are. de l. j. per cuius dicta amplia ĩ ste text. & ibi vide ꝙ do. Io. de hoc prius dico ꝙ glo. sin. secundũ d. Io. in l. in fideicõ. §. fi. ad treb. tenet ꝙ ĩ casu huius §. cũ Pollidius. heres institutus nullã contrahit quartam. & istud potest hic tolerari: quia testõr pater hic nõ commodepuiderat filię aliter: alias autẽ secus secũdũ do. Ioã. ĩ d l. cũ filio. ĩ pe. col. Et addeno. ꝙ Bar. ĩ d. l. ĩ fidei cõmissariã. ĩ prin. & in l. balista. cũ se. ad treb. & ĩ casu huius §. cũ Pollidius. cũ si. nõ detrahet quarta, secũdum Cy. hic. & hoc sequitur no. bal. in l. post mortẽ. C. de fideic. ꝙ no. sing. ad l. multi. ff. de liber. & posthu. & quod non detrahat quarta, tenet et Bal. ĩ rubr. C. ne ĩ frau. cre. ĩ fin. & ibi et ponit aliũ sin. casum quo nõ detrahitur quarta. & bal. etiam in l. iubemus. in v. col. C. ad treb. hoc ĩ reportatis antiquis.

POMATES.

c ¶ Gratuita fideicõ. Quia ĩ isto casu non possit institutus detrahere aliquã Trebellianicã, vide Ias. in l. post mortem. in iij. col. ĩ prin. de fidei com. vide Alexã. ĩ l. cũ filio col. xiiij. ff. de legatis primo.

POMATES.

c ¶ Fideicommissarij. Pro ampliatiõe huius tex. ĩ l. cũ ex filio. in ij. colũ. ver. itẽ venit vnũ notabile. ff. de vulgari. & ĩ l. deducta ad Treb. & in l. cũ filio. ĩ viij. &. xj. col. de leg. j. & in l. in fideicõmis. §. fi. in fi. j. ad Treb.

POMATES.

d ¶ Secũdũ illũ. Quia verba intelliguntur & declaranẽ secũdũ naturã actus, in quo opponũtur. vid Cõmen. consi. clxj. col. pe. ver. ad secũdum. seu ĩ versi. ꝙ quarto. Itẽ qũo ꝙ cedat regula ꝙ stipulatio regulatur secũdũ naturã actus sup quo iterpnit: vide Ias. late in l. cũ no. C. de transac. & alia quę habes ad Bart. ĩ l. ij. ad fi. C. de condict. ob causam.

POMATES.

d ¶ Secundũ illũ. Vid Imol. cõsi. cij. col. v. & prece. & Alex. ĩ l. miles §. decẽ. j. de re iud. vbi declarat hãc regulã, qualiter stipulatio intelligatur per toto.

11 *In probanda iurisdictione ex usu, non probabitur nisi circa ea, circa quæ quis fuit vsus.*

12 *Ex præstatione usurarum facta longo tempore præsumitur stipulatio earum. Item stipulatio sortis.*

13 *Ex sententia non præsumitur nisi quatenus ex ea infertur necessario.*

f **QVm de in rem uerso.** [f] Ex diuturna præstatione vsurarum præsumitur contracta obligatio super vsuris & sup sorte, & quatenus est necesse ad illam præstationem redigendam, importat præstandi necessitatem. hoc d. Et habet duas partes. Secũda ibi: Imperator quoq;. In prima ponitur quod ex diuturna præstatione vsurarum præsumitur promissio vsurarum. In secunda quod ex diuturna præstatione vsurarum præsumitur promissio sortis. Oppo. quod licet vsuræ diu præstitæ fuerint: non tamen necessario prestantur in futurum. Vnde videt obstare C. de pact. l. si certis annis. Breuiter hic est vera solutio: quia ibi allegatur titulus inualidus, quem constabat inualidum esse, scilicet pactum nudum, qui non cõfirmatur præstatione postea secuta: hic vero allegabatur titulus validus, qui præsumitur ex diuturna præstatione. Secundo opp. C. de vsur. l. creditor. & j. de oper. lib. l. operis. Solu. dicunt quidam quod ibi præstitit minori tempore decennio. Tu dic secundum gl. quod ibi fundabat se solũ ex cursu temporis: tempus autem non est modus tollendæ vel inducendæ obliga-

h tionis: vt leg. obligationũ fere. §. placet. j. de ac. & obli. Hic vero allegabat promissio præcedens vestita. Ad eandẽ probãdã inducebatur præstatio longi temporis, ex qua promissio vestita præsumit. Ita loqt̃ hic. Sic ergo secundũ gl. hãbemus examinare tãtum tres passus, primo qñ præcedit titulus inualidus, vtrũ cõfirmet ꝑ pstationẽ postea subsecutã. Secundo quando ꝗs fundat intentionẽ suam ex solo cursu temporis, vtrum ex hoc vincere possit. Tertio quando quis fundat intẽtionem suam ex titulo legitimo et habili, quem vult probare ex præstatione diuturna, an hoc suffi-

1 ciat? Respond. ad primum ꝗ quando præcedit titulus inhabilis, vtrum ex sequenti præstatione confirmetur. Et videtur quod non: vt l. si certis annis. C. de pactis. In contrarium vide

g tur [g] C. de fideicommiss. leg. prima: & glo. hic, & ibi dicit quod ibi est speciale fauore prestationis alimentorum, vbi cõfirmat̃

h in pstatione triennij. Contra hoc facit [h] hęc lex in fi. vbi loquit̃ in causa dotis quæ est digna pari fauore quo & alimẽtorũ causa: vt l. cum post. §. gener. j. de iure dotiũ. et in leg. si cui. de annuis legatis. Dicendum est ergo quod in lege prima. C. de fideicommiss. est speciale duplici fauore, scilicet alimentorum, & vltimæ voluntatis. & ibi no. facit. C. de transact. l. de alimẽtis. ś. de transact. l. cum hi. §. j. Et idem dicerem hic in causa dotis, si dos diceretur deberi ex testamento imperfecto: quia sufficit tunc præstatio vsurarum trium annorum ad confirmandã illam obligationem. Veruntamen quia iste passus per hæc verba non est expeditus, vtrum sequens præstatio cõfirmet titulum inualidum, dic quod quandoq; titulus est inualidus fauore præstantis: & tunc titulus inualidus confirmatur per sequẽtem præstationem: vt in authen. sed cum testator. C. ad legem Fal. & C. si ma. fac. ra. hab. leg. secunda. & j. de iniust. testamen. leg. filio præterito. facit supra de inoff. test. leg pe. in fi. & l. fi. ꝙ intellige si ille præstãs est talis conditionis ꝙ posset renũciare fauori suo: alꝯ secus: ar. l. doli mali exceptio. j. de nouatio. Quã-

secundũ naturã pcedentis contractus.

POMATES.

e ¶ Regula. Ad regulã huius legis ꝙ si stipulatio sequit naturam actus, &c. vide Are. in l. sciẽdũ. col. xj. ff. de ver. obli. & Ias. in rubr. de verb. obli. Imo. consi. cij.

¶ Cũ de in rẽ verso. in prin. huius &c. Et ad hãc l. vide Bal. ĩ l. j. ĩ iij. col. & v. C. de fidicicõmissa. & ĩ vj. co. vbi hãc legẽ limitat. et de ĩtellectu huius legis vid pulchre Ang. in repe. l. sciendum. in vj. colum. de verb. obligat. scripsi post Ang. in repe. d. l. si certis annis. C. de pactis.

POMATES.

f ¶ Cum de in rẽ verso. Ad regulã huius legis adde multa per Ias. ĩ §. prejudiciales in antepe. col. Instit. de act. Alexã. consil. cxxxix. vlti. colum. vol. ij. Et limita istã legẽ nõ habere locũ in rustico & in eccle sia. Bar. consi. ix. col. xv. vo. ij. Alex. consil. vl. col. iiij. vo. iiij.

g ¶ Videtur. Sed bal. in d. l. si certis annis. aliter loquit̃ quãtũ ad istud cõtrarium.

h ¶ Contra hoc facit hæc lex. A dde Bart. in d. l. si certis annis. licet Sal. teneat contra. ꝙ d. l. j. C. de fideicom. intelligat̃ solũ in alimẽtis: nec patiatur istam extẽsionem. & adde Bar. in sua q. incipiẽ. mulier habẽs magnũ patrimoniũ. ibi etiã dicit qd̃ si fieret protestatio noĩe dotis ꝑ triẽniũ, idẽ esset ꝙ ĩ d. l. j. de fideicom. scripsi post Salice. in dicta l. si certis annis.

a ¶ Quandoq;. Sed de intellectu huius legis vide Bar. in d.l.ſi certis annis. & ibi Ang. in repetitione plene de hac materia.

b ¶ Loqmur. De iſta materia vide in l. aduerſus. & ibi Bald. C. de vſur. & qd no. Bar. in l.ſi prius. in prin. de aqua plu. arc. Et limita qd ea quæ hic habent, non procederent ſi quis præſtitiſſet vni ſemel vſuras pro decem annis. Ita dicit no. Cy. & Bal. in l.ij. C. de dot. promiſſ. ponit etiã Bal. ibi an cõtra præſumptionem huius legis & illius admittatur probatio in contrariũ & poſsit docere de errore. Et dicit q; ſic, ſi per decẽ annos præſtiti tibi penſionẽ tãquam colonus, poſſum cõpelli in futurũ ad ſoluendũ, vt ſing. no. Bar. in l. litibus. C. de agri. & cẽſi. lib. xj. & not. ad limitationem huius legis cum materia. ibi etiam quid ſi per decem annos præſtitit ſeruitium tanquam vaſallus. De hoc vide Bar. in ea. l. in vlti. col. Adde ad materiam Rom. conſil. cix. & Petr. de Anc. conſi. cxxxv.

c ¶ Veniamus. Nota gloſ. xviij. q. vlti. in c. ſeruitium. plene in c. peruenit. de cenſi. & per Cyn. in d.l.ſi certis annis. in pen. q. & ibi Ray. idem dicit ibi Franci. Tigri. & vide Bal. in l. j. in vj, colũ. C. de fideicom.

✠ POMATES.

c ¶ Veniamus. Adde Calde. c.j. de libelli oblat. Pan. conſ. vij. col. iiij. vol. ij. Fel. in c. cum ex officij. col. v. de præſcr. xxx. an. conſi. xxxv. Alexã. cxiij. vol. j. Panor. c. peruenit. de cẽſi. vbi plene.

d ¶ Nota. Et ad intellectum huius materiæ, vide notab. Barto in ſua q. incip. mulier. in fi.

e ¶ Paſſum. Et ad hoc nota. vide omnino quod ſing. no. Bald. & Sali. in l. generaliter. C. de non nume. pecu.

✠ POMATES.

e ¶ Paſſum. Vide Alexã. conſi. lxxiiij. col. vj, vol. iiij. & conſi. lxxv. iiij. col. vo. j. & conſ. cxxxv. iiij. col. eo. volu.

f ¶ Acquirẽdis. Idem cõſuluit Bar. in pulchra q. in conſi. j. incip. queritur, &c. Et vide quod no. Bald. in l. cum falſa. C. de iuris & fac. igno. & in d.l.ſi certis annis. in verſic. contra hoc inſurgunt mod. &c. vide not. Bal, in l. ſolẽnibus. C. de rei vẽ. Quid ſi ago per decẽnium ſolui cẽſus rei tuæ cenſuariæ nomine meo te ſciente & patiẽte, an ex hoc mihi acquiraſ dominiũ. & ibi cõtra gl, determinat q; nõ, & hic per Sali. in vj. q.

g ¶ Conſtitutã. Et de hoc vtrũ hæc lex habeat locum in patiente, vide Bald. in l. j. in vij. q. C. qui admit. & in l. pe. C. cõmuni diuidũ. & in l. qui in aliena. in prin. poſt Bar. & doc. ff. de acqui. hære. & quæ no. Bal. in l. licet. in ij. q. C. de iure deli. Imo. in c. ſi diligenti. de præſcri. tenet idem qd glo. hic dixit poſt Inno. in l. j. §. fi. de aqua plu. arcen.

✠ POMATES.

a docq; præcedit titulus inhabilis odio eius cui præſtaſ: & tũc idẽ: quia titulus inhabilis confirmatur per ſequentẽ præſtationẽ: vt l. cũ fidem. C. de non nume. pec. & ſ. ad Mace. l. ſed Iulianus. §. fi. cum l. ſeq. Quod ſimiliter intellige, ſi præſtãs eſt talis cõditionis, vt poſsit ſibi prejudicare: vt d.l. ſed Iulianus. §. fi. Quãdoq; titulus præcedens eſt inhabilis autoritate iuris publici, puta propter ſolennitatis defectũ, vel quia ius ei non aſsiſtit: & tunc aut loquitur de inducenda obligatione, aut de inducenda liberatione. Primo caſu aut ibi verſaſ fauore vltimæ volũtatis vel alimentorum, aut non: & tunc per preſtationẽ trium annorum confirmatur: vt l. j. C. de fideicom. Aut fauor non verſatur: & tũc nulla præſtatione cõfirmatur: vt l. ſi certis annis. C. de pac. & quod hic not. in glo. Si vero loquimur b de inducenda liberatione: & tũc aut illa liberatio poterat induci ſolo curſu temporis: & tunc per ſequentẽ præſtationẽ ſeu patientiam per curſum illius medij temporis præcedens titulus inhabilis confirmatur: vt probatur in l. poſt mortẽ. ſ. de adop. coniuncta l. j. & quod ibi not. C. de pa. po. Si vero ſolo curſu temporis nõ poſſet induci: vt quia ius cõmune reſiſtit preſcribenti, vt in caſu l. cõpetit. C. de præſcr. xxx. anno. tunc aut procedit titulus inhabilis ab eo, qui contra ius commune poterat diſpenſare: & confirmatur per ſequentem patientiam, ſeu præſtationem patientiæ quadraginta annis vt l. vlti. C. de fun. pa. li. xj. Aut titulus inhabilis procedit ab alio: & tunc nunquã confirmaſ: vt d.l. cõpetit. vt extra de præſcrip. c. j. lib. vj. Veniamus c ad ſecundũ paſſum, † quãdo quis fundat intẽtionẽ ſuam ex ſolo curſu temporis, cuius contrarij memoria non exiſtit: & tunc ſufficit: vt l. hoc iure. §. ductus aquæ. j. de aqua quoti. & æſti. & in l. j. in fi. j. de aqua plu. arcen. & in d.c.j. de præſcrip. lib. vj. Quandoq; quis fundat intentionẽ ſuam ex curſu minoris temporis: & tunc aut loquimur de inducenda obligatione, aut de inducenda liberatione. Primo caſu nunquã obligatio inducitur: vt l. creditor. C. de vſur. & de operis libe. l. operis. & de præſcr. long. temp. quæ pro liber. l. vlti. & j. de act. & obli. l. obligationum fere. §. placet. quod ibi no. d in gl. Si vero de inducẽda liberatione: tunc aut ius commune reſiſtit, & nunquam inducitur: vt d.l. cõperit. & d.c.j. Aut ius commune non reſiſtit: & tunc ex ſolo curſu temporis inducitur liberatio ſecũdum diuerſas naturas actionum: quia quædam tolluntur minori tempore, quædam maiori: vt l. ſicut. & l. oẽs. C. de præſcrip. xxx. ann. & l. cum ſex. ſ. de ædil. edic. & quod notatur in l. j. de diuer. & temp. præſcr. Veniamus † ad tertium paſſum, e quãdo quis fundat intentionem ſuam ex titulo legitimo quam allegat, & quem intendit probare per præſtationem diuturnam. Gloſſ. quæ eſt hic, dicit quod ſufficit per caſum legis noſtræ. & hoc dicere eſt verũ in decimis, & in quibuſdam h alijs præſtationibus. Sed hoc quod dicit in decimis, intelligitur niſi ius commune reſiſteret: vt puta, ſi vnus epiſcopus colligeret in epiſcopatu alieno: vt d.c.j. de preſcript. lib. vj. Idem dicit gl. in omnibus ſeruitutibus acquirẽdis f vel perſonarum vel rerum, etiam ſi habeant cauſam diſcontinuam. Idẽ no. in c.j. in fi.j. de aqua plu. arcẽ. & in l. ſeruitutes. ſ. de ſeruitu. Contra hoc inſurgũt moderni in l. ſi certis annis. C. de pact. & dicunt hoc non eſſe verum. Nam hæc lex loquitur in faciente, contra quem de facili præſumitur titulus ipſe. quod dicim g in ſeruitutibus rerum, loquimur in patiente: vt puta, ſi ego iui per fundum tuum decem annis te patiẽte, & ego volo allegare ſeruitutem conſtitutam g a te, quam cõſtitutionem probo per meum vſum longi temporis te patiente. hoc non poſſum facere: quia nulla lege cauetur, imo videtur contrarium: quia ſi ego poſſedi fundum tuum per longum tempus te patiente, non acquiro eum mihi, niſi probetur verus titulus vel putatiuus iuſto errore: vt l. Celſus. j. de vſucap. Iſtud etiam h tenebat dominus Iaco. Butri. Sed mihi h videtur quod gl. iſta poſſet ſuſtineri: nam leges, i quæ dicunt quod requiritur verus titulus & poſſeſsio diuturna, loquitur in præſcriptione proprietatis, quæ eſt res magni præiudicij, ſed in præſcriptione 4 † ſeruitutis realis vel etiam perſonalis, vt vſusfructus, tunc etiam contra patientem patientia diuturna præſumitur titulus, vt k in hac gl. in fi. & ꝓbo per l. ſi filius. k C. de peti. hęre. vbi etiã in patiẽtia preſumiſ titul 9: vt l. qui in aliena. ver. ſed & ſi nõ adierit. j. de acqui. hær. Pro quo facit ſ. ſi ſeruí. vend. l. ſi quis diuturno. & q; not. extra. in 5 c.ij. de re. iur. li. vj. & p Dy. Pro † hoc etiã gl. in l. pen. C. communi diuid. vbi diuiſio præſumiſ ex patientia longi tẽporis. quia eſt modici præiudicij: ſed vẽditio ſeu confeſsio proprietatis ſimplex nõ preſumiſ. Item gl. videtur dicere q; hæc lex, quæ lo 1 quitur l de preſumptione tituli, habet locũ in homine diligente, quaſi dicat, ſecus 6 † forte in ruſtico & muliere, & ſimilibus: argu. j. de proba. l. cum de indebito. Ita no. hic in gloſ. ſuper verbo, præſtitiſſet. Sed in contrarium videtur quod idem ſit in ruſtico. & eſt text. cum gloſſ. in l. litibus. C. de agric. & cenſi. lib. xj. Veruntamen ex 7 † prædictis iſta materia non apparet declarat: ideo diſtingue ſic, vtrum titulus verus allegatus ex præſtatione ſeu patientia diuturna præſumatur: Aut ius commune reſiſtit præſcribenti: & non præſumitur titulus: vt d.l. competit. & d.c.j. de præſcript. lib. vj. Aut non reſiſtit: & tunc aut quęritur vtrum præſumatur contra facientem, vt puta contra faciẽtem, aut contra patientem. Primo caſu præſumitur titulus, vt hic in text. noſtro ſingulari. Aut contra patientẽ: & tũc aut loqueris de preſumendo titulo in cõmodum & fauorem patien

h ¶ Sed mihi. Ita Paulus de Caſt. in l. ſeruitutes. la grãde. vlt. col. ff. de ſeruitu. Pro qua opinione conſuluit Alexan. conſi. l. vlt. col. volu. iij. Decius omnino in l. ſi certis annis. Alexã. conſi. xij. iiij. volum. Felin. in ca. de quarta. colũ. xiiij. de præſcript. & in cap. cauſam. col. iiij. eo. titu. Roma. conſil. cix. in ij. dubio. A ret. conſ. lxx. colũ. ij. & conſi. cviij. col. fin. Alexã. conſi. clxvij. volu. ij. ij. col.

¶ Leges. ibi: qui in aliena. vide infra rubricam, vbi melius declaratur, & vide Inſti. de acti. §. equo.

✠ P. PAVL. P.

k ¶ L. ſi filius. vide per Iaſo. in l. ſi certis annis. colũ. iij. C. de pactis.

l ¶ Loquitur. Speculator in titu. de reſti. ſpol. §. nunc dicamus. in verſi. ſed pone ruſticus. tenet qd diſpoſitio huius legis non habeat locum in ruſticis & mulieribus: quia illis ſolum currit preſcriptio xxx. annorum. quod in faciendo refert Bald. in l. ſolent. ff. de officio proconſul. & ibi Ioan. And. nihil addit neque ſcribit, ſed Bar. hic videtur cõcludere contrarium. Vide tamen quod quoties ruſtici reperiuntur in iure vero ab aliquo excuſari, intelligas de ruſticis rudibus & groſsis: ſecus ſi ſunt malitioſi: quia tũc ceſſat ratio legis. l. athletæ. §. de ruſticis. ij. de excu. tuto. & ibi gloſſ. per Baldum vnum verbum in c. j. §. ſi vero vaſallus. quid ſit inueſtitura. Et vide quod dixi de muliere & ruſtico in l. ſi poſth. poſt Bart. C. de iur. & fact. ignor. Et quod dixi de ruſticis groſsis, vide Bald. in l. ij. in ij. col. iij. q. C. de reſcin. vẽ. & ad q. Bart. hic adde no. per Bal. in l. j. C. de fideicommiſſ. & per Ray. & Bal. in d.l. ſi certis annis. in pen. co. C. de pac. & ibi Cy. in v. q. p do. A nt. de But. in c. peruenit. in xj. char. Ro. in l. qui in aliena. in princip. de acquiren. hæredi. ſing. tenet quod in ruſtico locum nõ habet. Allegat dictũ Bald. in d.l. ſolent. Vide not. q. per Bald. in l.

iij. in fi. C. de ſeruí. Quid ecõtra ſi debes mihi decẽ annua, & longo tempore ſoluiſti quinque tantũ, an præſcribas? Vide Bar. in l. ſi prius. in vi. princip. de aqua plu. arcen. & hic adde Cy. in d.l. ſi certis annuis. in iiij. q. & ibi Ang. in repe. Adde videndum Alexand. conſi. cxxiij.

a ✠ POMATES. ¶ Aut in ipſius. Vide Alexan. conſi. j. colum. x. vol. v. Pan. conſil. vj. iiij. colum. vol. ij.

b ¶ Quæro, ruſticus mihi dedit, &c. No. a de ruſtico portante par caponũ, vide qd notat bar. in l. ſi. quorum bonorum.

✠ POMATES.

b ¶ Quæro. Vide Fel. c.cũ M. Ferra. iiij. colum. de conſti. Alex. conſi. xij. vol. iiij.

✠ POMATES.

c ¶ Tunc nõ. vide alexan. conſi. cviij. vlti. colũ. vol. ij.

d ¶ Item ſi volo probare iuriſdictionem ex vſu, &c. Ad probandum vſum iuriſdictionis, adde not. per Bar. in l. fin. j. vti poſſ. Et adde quod dicit Bald. in c. j. §. ſacramentum. in prin. de conſue. rec. ſeu. qd quaſi poſſeſsio iuriſdictionis non quæritur per proceſſum factum cõtra cõtumacẽ penitus. Allegat Inno. in c. olim inter de reſtitu. ſpo. dicentem quod ex hoc iudex non poſsidet niſi labia ſua. Oportet ergo quod aliqua executio ſit facta, puta per capturã pignorũ vel per præſcriptionem bonorũ. & huiusmodi eſt ratio: qa iuriſdictio reqrit extremum, in quo aliquid realiter agat: tñ abuſiue ſecũdũ Bal. 8 adde quod Bald. de pace Conſt. in verſiculo, opizoni. dixit nota. hic eſſe text. & notabilẽ quod poſſeſsio iuriſdictionis probaſ per exercitia quibus quis eſt vſus libere et qete. Et vide quod notanter dixit Bar. in l. j. §. ſi qs hoc interdicto. d iti. actucq; priuato. Et d modo probandi locũ eſſe de territorio vel iuriſdictione ciuitatis, plene per baldum in l. data opera. in xvj. colum. C. qui accuſa.

✠ P. PAVL. P.

e ¶ Nunc ad propoſitum. Sequitur Cõ. conſi. clviij. circa fin. vide Fe. in c. de quarta. in xiiij. col. de preſcri. De quo habes ad Bar. in l. ſeruitutes. Item vide quo modo titulus preſumatur in ſoluente vel faciente aliquid vel patiẽte. Bar. in iiij. vij. incip. mulier habẽs amplũ patrimoniũ. in vlt. col. Item ad illud quod dicit Bar. hic requiri quod præſtatio fuerit facta ex tali cauſa allegata, vide etiam Sali. & alios in l. ſi certis annis. C. de pact. Sal. & Fel. in d.c. de quarta. idem etiam Pau. de Caſt. conſi. cccij. circa med. qui hæc limitat vt per eum.

e ¶ Nunc ad propoſitũ. Et ſic nota quod iſta lex volens quod ex tẽporis curſu & ad proteſtationẽ præſumatur obligationem ſubeſſe, hoc eſt verum, niſi appareat ſaltem per aliquam præſumptionẽ quod ſit facta non eſt animo obligandi. ſed gratis. Vnde ſi quis prætendit titulum donationis, non probat ipſum ex virtute huius legis, quia præſumptio eſt in cõtrariũ. l. cũ de in debito. de proba. Ita dici Bal. in l. fi. C. de ſtatu defunct. per glo. in d.l. ſolent. & adde Salice. in dicta l. ſi certis annis.

f ¶ Vaſallus. Per Cy. & Bal. in d.l. ſi certis annis. & in hac l. plures fallẽtię dari poſſunt, quas vide ibi per doct. & per Cy. & Bal. poſt gl. in l. ij. C. de dotis promiſsio. per A nd. de Barulo & Bar. in l. litibus. C. de agri. et cenſi. lib. xi. Aliquid per Bar. in l. cum q. in prin. de annuis leg. & per Bar. in ſua diſputatione incipiente, mulier. per Bal. in l. ſi certis annis. C. de pact. & in l. ſolẽt. §. fi. poſt gl. de offic. proconſ. in l. ſolẽnibus. C. de rei vend. per Speculator. de cau. poſſ. §. ij. verſicu. & forma. per Bald. in cap. j. in §. ſi vero vaſallus in tit. quid ſit inueſtitura. per glo. & Doct. latius in cap. peruenit. de cenſi. vbi maxime per dominum Antonium in repetitio. & aliquid per Bal. in l. j. in iij. col. in verſicu. & ex prædictis infertur. C. de fideicommiſ. Et an econtra ſi debebã tibi annua decem, & per longum tempus ſolui tantum tibi quinq;, an inducatur liberatio in reliquis quinque. Dic vt per Bartol. in l. ſi prius. in princip. de aqua plu. arcend. per Cyn. in l. cum notiſſimi. §. in his. & qd ibi gloſſã. C. de præſcriptio. xxx. anno. & per gloſſ. & doct. in ca. auditis. de præſcript. & habetur in cap. cum olim. de cẽſi. & per Io. Andr. in regula, plus ſemper in mercur. per Spec. in tit. de præſcri. verſiculo, quid ſi cum de berẽ. Bene facit lex, aduerſus. C. de vſuris. & l. ſemiſſes. in prin. & quod ibi gloſſ. de vſuris. cum diſpoſitione huius leg. volentis quod p ſtatutum diuturnum ĩducatur probatio tituli allegãtis, habeat locum in patiẽte per decẽ annos hoc modo: trãſiui per fundũ meum ad fundũ tuũ te ſciẽte & patiente, & allego quod ſeruitus tui fuit mihi in illo fundo annua conſtituta per ſtipulationem ante venditionẽ aut alium titulũ, ad quem probandũ allego. Et ꝓbo vſũ meum & patientiã tuam per decem annos. & ponitur exẽplum in ſeruitute habente vſum diſcontinuum: quia in habẽte vſum continuũ eſt indubitatũ q; per decem annos abſq; probatione & allegatione alicuius tituli acquiro bona fide ſeruitutem. l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſeruitus vend. ſed Iacob. de Rauẽ. Pe. & Cy. Iacob. Butr. Bald. & etiam Ang. i l. ſi certis annis. in repetit. C. de pact. & Bald. & Angel. in l. qui in aliena. in princip. de acquir. hære. & in l. ſeruitutes prædiorũ ruſticorum. ĩ. de ſeruí. & Bald. hic in lectura antiqua, tenẽt quod non: quia hęc lex, cum de in rem verſo. loquitur in p̃ſtatione diuturna,

patientis, & præſumitur: vt. d.l. filius. C. de peti. hæredi. Aut in ipſius d incommodum: & tũc aut tractamus de præiudicio modico: & preſumatur titulus: vt. l. qui in aliena. ver. ſed & ſi non adierit. de acquir. hære. Modicum enim præiudicium videtur filio, ſi hæreditas ſibi delata quæratur patri, propter ſpem ſucceſsionis: vt. l. cum oportet. §. cum autem. C. de bo. quæ libe. Et modicum præiudiciũ patri fit, ſi vſusfructus ſibi delatus quæratur filio, ꝓpter votum parentum. Ita loquitur hæc gloſſ. prout loquitur de ſeruitutibus. & quod no. in l. j. in fi. j. de aqua plu. arcen. & l. ſeruitutes. ſ. de ſeruitu. & quod not. in. l. pe. C. communi diuid. Si vero tractatur de magno præiudicio: & tunc aut loquitur de præſumendo titulo obligatorio aut liberatorio. Primo caſu non præſumitur, imo requiritur verus titulus, vt poſſeſsio vera, vl titulus putatiuus iuſto errore quę ſitus: vt. l. Celſus. j. de vſucap. & C. de rei ven. l. nullo. Si vero tractatur de præſumẽdo titulo liberatorio: & tunc aut loquimur de liberatione lucri odioſi, & præſumitur titulus: vt. l. cum quidam. §. diuus. j. eo. & l. cũ poſt. in prin. j. de iure do. Aut de liberatione lucri non odioſi: & tunc ex ſola patientia longi temporis præſumiſ: vt. j. de ali. & cibaria. le. l. libertis. §. j. omnes leges quæ dicunt q; actionibus perſonalibus nõ præſcribitur minori ſpatio triginta annorum: ſecus ſi cum patientia lõgi tẽporis alia interuenerunt, vt in caſu l. Proculus. j. de proba. Quod ergo dixi † q; titulus præſumitur ex præſtatione diuturna. dico q; quandoq; præſumitur ex vnico actu, vt puta ſi præceſsit cõtractus locationis. Nam pro ſequenti anno vel tempore videtur tacitè renouatus ſecundũ materiam l. itẽ quæritur. §. qui impleto. ſ. de loca. Item ſi præceſsit cõtractus dotis. nã in ſequẽti matrimonio videt tacite repetit 9: vt d.l. dotem. j. de iure do. et l. diuus. e. ti. & l. pe. §. vxor. j. ſol. mat. Item illud q; facit vſurarũ diuturna præſtatio, illud faceret vſurarum vnica promiſsio: vt C. de do. ꝓmiſ. l. ſi pro dote. & ibi not. etiam hic in vlti. gl.

b Quæro, b ruſticus dedit mihi † omni anno vnum par caponũ per decem an. & vltra. nunc ego volo dicere q; ipſe eſt hõ meus, vel quod tenet mihi dare omni anno vnũ par caponum: quia promiſit pro ſe ſuiſq; filijs, & hoc volo probare ex præſtatione longi temporis, an poſſum? Gl. in l. ſolẽt. in fi. ſ. de offi. procon. videtur dicere quod non. Rofr. in libellis ſuis in titulo de acti. ex ſtipulatione præſumpta ex præſtatione longi temporis, videtur dicere contrarium q; ſic, & format libelllum in actione in homine qui aliquid preſtitit per decem ann. alicui domino. Gul. de Cu. in hoc aliqualiter diſtinguit in dicta l. ſolent. in fin. de off. procon. Breuiter aduerte, & habes intellectum huius legis. Nam vſus preſtationis nõ producit effectum, niſi ad illud tãtum quod eſt factum, vel id quod neceſ-
10 ſario infertur ex illo. Vnde ſi ego † volo probare ſeruitutem mihi deberi per poſſeſsionem tuam ex eo quod ſum vſus ire
c per eam vſq; ad medium: certe tunc c non probatur ſeruitus ſuper toto, ſed vſq; ad illud mediũ: vt. j. de itinere actuq; priu. l. j. §. ſi quis hoc interdico. ibi, quoaduſq;, &c.
11 Idem ſi volo † probare iuriſdictionem ex
d vſu d non probabiſ niſi circa quæ fuit vſus ſecundum Inno. & dixi plene in l. ſi publicanus. in fi. j. de publi. et facit l. j. C. de emã
12 ci. lib. Item † in hac l. ſi ego præſtiti vſuras lõgo tempore, præſumitur ſtipulatio vſurarum. Item præſumitur ſtipulatio ſortis: quia ſine ſorte nõ ſunt vſuræ, cuius reſpectu ſunt ſolutæ, & vſuræ inferunt ſortem de neceſsitate. Ad prædicta facit quod di
13 xi † vobis in l. Iul. in prin. ſ. de condi. inde. Vnde ex ſententia non præſumitur niſi quatenus ex ea neceſſario infertur. Nunc
14 ad propoſitũ e ſi ruſticus ſoluit mihi omni
e anno vnum par caponum, ſi quidẽ ſoluit ſimpliciter non adiecta aliqua cauſa: tunc bene fateor quod præſumitur titulus, ſcilicet donationis eius quod ſolutũ eſt. Hoc enim de neceſsitate infertur: ſed quod in futurum præſtetur, hoc ex nullo actu precedenti infertur. Sed ſi non ſoluiſſet ſimpliciter, ſed reſpectu certę cauſę, verbi gratia, pro laborerio q; teneo à te domino, do no vnum par caponum: tunc præſumiſ titulus etiam pro futuro tempore quatenus teneat laborerium, & cogetur ad ſoluendum ſicut in leg. noſtra pro futuro tempore quatenus teneo ſortem, cogor ad preſtationem vſurarum. Ad idem l. litibus. C. de agri. & cen. lib. xj. Et eodẽ mõ appa-
f ret q; ex hoc non præſumiſ vaſallus f, nec titul 9 vaſallat 9, niſi aliqua cõtẽplatiõe ſol-

per quam magis declaratur conſenſus preſtantis, quam per ſolam ſcientiam & patientiam: cum in dubio ſciens & patiens non videatur conſentire ad damnum rei ſuæ. leg. qui vas. §. vetare. & leg. finali. §. penulti. de furt. & per rationes, quas vide in præallegatis locis. Contrarium tenet gloſſ. in leg. cũ de in rem verſo. & hic Barto. & Bald. in lectu. ordinaria. & gloſſ. in dicta l. ſeruitutes. & ibi Barto. & Bar. in leg. prima. §. final. ſ. de aqua, pluuia arcen. & Bar. in ſua diſputatione incipiente, mulier. & Bartol. in conſilio incipiente, quæritur vtrum iuriſdictio. per plures rationes, quas vide per eum in dictis locis. Idem tenuit Imo. in cap. ſi diligenti. de foro competen. & Mod. in §. æque. inſtitu. de acti. in leg. prima. §. denique. ſupra, de aqua plu. arcen. Et pro iſta opinione quod habeat locum in patiente, vbi non tractatur de magno præiudicio amiſsionis dominij, ſed alterius iuris minus præiudicialis, probatur in leg. prima, cum ibi not. C. de patri. poteſtate. & ibi Bald. ponderat illum textum pro iſta opinione. Ad idem optime textus in leg. j. in §. fina. de aqua pluuia arcen. in verbo, retinere. inducendo prout ibi facit gloſſa in verbo, quandiu præſertim: quia intellige illum textum tantum in ſeruitute habente cauſam continuatam, eſſet nimis reſtringere illam legem, & & tex. in dicta l. qui in aliena. in princ. in verbo, ſicut. Adde Abb. conſi. vij. ver. quartum dubium.

a ¶ Si pupillo. de intellectu huius §. cũ glo. vide glo. in l. ait prætor. §. j. in verſic. vltra vſuras. ſ. de minoribus.

b ¶ Si quis. §. mora. de huius legis intellectu vide per Bar. in l. qui autem. §. j. ſ. de conſtitu. pecu.

✠ P. P A V L. P.

c ¶ Mora fieri. vide in materia qũo mora cõmittat, & quod reus, qui ſe tuetur ali qua exceptione legitima, nunquã dicat eſſe ĩ mora, vide Io. de Anna. conſ. v. inci. viſa narratione facti. per totum. idem q̃ ſi creditor expreſſe nõ petat ſed dicat debitori ſe egere pecunia, an committat mora: vide Bart. & alios ĩ l. ſi quis mihi bona. §. ſed quid ſi mandauit. de acqui. hæredi.

✠ P O M A T E S.

c ¶ Mora fieri. Vide Alex. in l. vinum colũ. iij. ff. ſi certum peta. Bart. in l. denunciaſſe. ff. de adulter.

d ¶ Secundo opp. Vide nota. per Bart. in l. non ſolum. §. morte. in xvij. colũ. quo loco & tempore debeat fieri interpellatio, & adde quod in contractibus vltro citroq; obligatorijs, ſi vnus impleat con tractũ ex parte ſua, re ipſa pars aduerſa dicitur eſſe in mora. l. curabit. & ibi Barto. C. de actio. emp. Et adde caſum, quo ſine mora veniunt vſuræ, ſcilicet quando debitor conuertiſſet pecunias in ſuos vſus. lege, idẽq; §. ij. ſ. mand. & in l. quamuis. in fin. ff. de pigno. actio. ſecus ſi tenuiſſet pecuniam otioſam,

✠ P O M A T E S.

d ¶ Secundo opponi. Vide Barba. conſi. lxx. alias lxxj. vo. ij.

✠ P O M A T E S.

e ¶ Dicit ſtatutũ. Vide Alex. cõſi. lix. col. iij. vol. iiij. & in l. de pupillo. §, ſi qs ipſi. ij. colũ. de oper. noui nunc. Feli. in c. ex literis. col. v. vbi fallit primo. de conſtitu. Præpoſitum in cap. Epiſcopus. xvij. diſtinc. Ro. conſi. cccxvij. Bal. in c. ex ratione. vlti. col. de appella.

f ¶ Quinque menſibus. Idem Bartol. in dicto §. vſuras. contrariũ tenet Baldus in cauſis appellationis in authenti. ſi tamen. C. de tempo. appella. & contra Barto. & etiam tenet Bald. in dicto §. vſuras. Imo. ibi tenet opi. Bar.

uiſſet. Et ſic intellige l. ſolent. in fi. ſ. de offic. procon. Vltimo ſcias quod R. ofr. in titu. de actio. ex ſtipulatione præſumpta, modicum dicit de materia iſtius legis, ſed tractat ibi aliqua bona quod tẽpus non ſit modus tollendæ vel inducendæ obligationis. ibi vide per eum multa bona.

1 ☞ *Minor non reſtituitur ad lucrum quod potuiſſet facere ex alterius delicto.*

a **Cum quidam. Si pupillo.** [a] No. q̃ vſuræ infringũtur propter moram non ſoluentium. No. † quod minor non reſtituitur ad lucrum quod facere potuiſſet ex alterius delicto.

1 Item ex verſi. nec ſimile. nota q̃ vſuræ ſunt odioſæ.

b **Victis.** Quidam allegant iſtã legem, q̃ euentus conditionis conſtituit quem in mora. quod apparet: quia ſtatim veniunt vſuræ euictis agris. De qua dic vt l. quoties in diem. j. de verbo. oblig. Barto.

b **Si quis. §. mora.** [b] Nota q̃ interpellatio negotij geſti conſtituit quem in mora. quod dic vt l. ſi ſeruum. §. videamus. j. de verbo. oblig. & de materia l. qui ſcit. §. in alieno. dixi in l. ex diuerſo. ſ. de rei vendi.

1 ☞ *Stante ſtatuto quod inſtantia pereat quinque meſibus, vbi per actorem non ſtetit: ſufficit ſi actor ſemel iudicem interpellet ne inſtantia pereat. & qualiter mora purgetur, remiſſiue.*

c **Mora fieri.** [c] Opp. de l. ſed & ſi. §. j. ſ. eodẽ. vbi re ipſa mora contrahitur. Solu. ibi loquitur de mora ſpeciali: hic de mora cõmuni. Secundo opp. [d] dicitur hic in text. & omiſſa eſſe petendi debiti inſtantia. & ſic innuit quod creditor inſtare debet ſemper. Sed contra in l. Titia Seio. §. vſuras. de leg. ij. vbi dicitur quod ſufficit a me interpellari. Sol. dicit gl. fateor contrarium: & tũc vt illud euitet gl. exponit hic quod omiſſa ſit debiti repetendi inſtantia, ſed dando dilationem, Non enim ſemper habet inſtare. quod facit ad multa. † Dicit ſtatutum [e] huius ciuitatis q̃ inſtantia pereat quinque menſibus [f] vbi per actorem non ſtetit. actor interpellauit ſemel iudicem q̃ ferat ſententiam, & non plus: vtrum ſufficiat iſta interpellatio: Certe ſic. non enim requiritur quod ſemper inſtet, vt hic vides. Modo venio ad gl. magnam, quæ eſt multum clara, & primo ponit quid ſit mora communis. Secundo ponit quis ſit effectus moræ. Tertio ponit de mora ſpeciali. Quarto ponit qualiter mora purgetur. Prima tria examinat Cy. in l. in minorum. C. in qui. cau. in integ. reſti. nõ eſt ne. Circa vltimum de purgatione moræ, dic plene in l. ſi inſulam. j. de verb. obl.

In bonæ fidei. Vides ergo q̃ pater ex ſua mora non tenetur ad vſuras. Facit l. cum filius. in prin. j. de verb. obl.

Sed ſi duo. Opp. de l. pe. j. de duore. Gloſſ. dicit quod ibi erant ſocij: hic non. quod tenet Dyn. in c. mora. circa fi. de re. iur. lib. vj. De quo dic

vt in l. contraria. & dixi plene in l. ex duobus. eod. tit. Bar.

g **Videamus.** [g] Si actione ſtricti iuris peto q̃d eſt vel fuit meũ, veniunt fructus a tempore moræ: ſed ſi peto mihi debitum, tunc a tempore conteſtatæ litis: ſed. in actionibus bonæ fidei ſemper veniunt fructus a tempore moræ. h. d. Bar.

1 ☞ *In ſtipulatione rem dari non committitur ſtipulatio ad intereſſe. ſed quis tenetur ad dandum.*

Et fructus ueniunt poſt litem conteſtatam.

2 *In ſtipulatione rem tradi, uenit intereſſe a tẽpore moræ. & non fructus. Et ratio fructuum habebitur poſt litẽ cõteſtatã.*

3 *Quando ſtipulatio continet rem dari & rem tradi, quod veniunt fructus, & de eis habebitur ratio.*

Quãdo prædicta ſtipulatio ſuccedit in locũ cõtractus emptionis & uẽditionis: tũc ſecundũ eius naturã ueniunt fructus.

h **Si actionem.** [h] Oppo. de l. ſi fundũ tradi. j. de verb. ob. vbi poſt morã venit intereſſe. Glo. ſoluit hic, & bene. Tu dic aliqualiter latius q̃ aut loquimur in ſtipulatione rẽ dari, aut in ſtipulatione rẽ tradi, aut in ſtipulatione quę continet vtrunq;. Primo caſu † nũq̃ cõmittit ſtipulatio ad intereſſe, ſed præciſe tenetur ad dandũ: vt l. vbi autẽ. in fi. j. de verb. obl. Fructus autẽ veniunt tunc poſt litis cõteſt. non ante, vt hic, & l. cũ fundus. in prin. ſ. ſi cer. pe. & l. ſi filius. §. j. j. de verb. ob. Secũdo caſu venit † intereſſe a tempore, & nõ fructus: fructuũ autẽ ratio habebitur poſt litis cõteſt. vt hoc §. & d. l. ſi fundũ tradi. j. de verb. obl. Et ſi dicis, [i] ſi venit intereſſe a tempore morę: ergo habebitur ratio fructuũ. Rõnde, q̃ tunc nõ habebitur ratio fructuũ vt fructuũ, ſed vt intereſſe, inter quæ eſt magna differentia. Quid enim [k] ſi eſt quidam fundus, qui erat apud quendã ruſticũ, ex quo ipſe percepit multos fructus: creditor autẽ erat nobilis homo, & ſic ipſe percepiſſet modicos fructꝰ ex eodẽ fundo. Si enim petuntur fructus vt fructus: tunc tenetur poſſeſſor reſtituere omnes, quos percepit. Sed qñ fructus veniunt vt intereſſe: tunc conſideratur illud q̃d percepiſſet ipſe creditor: quia in tãtum ſua intereſt. Tertio caſu † qñ ſtipulatio cõtinet vtrũq;, tũc veniunt fructus ſine dubio: vt l. ſi ſtipulatus. ſ. e, & illa † quæ hic dicit, eſt vera opi. niſi hæc ſtipulatio ſucceſſerit [l] in locũ contractus emptionis & venditionis: quia tunc ſecundũ naturam illius contractus veniũt fructus, & ſic debet intelligi l. in conuentionalibus. j. de verb. ob. facit d. l. ſi ſtipulatus. circa medium.

Vtor.

m **Lucius.** [m] Not. q̃ creditor nõ cogitur admittere particularẽ ſolutionẽ, ſi ex vna cauſa ſit debitũ: ſecus ſi ex pluribus cauſis: vt l. vlt. ſ. quib. mod. pig. vel hypo. ſol. Bar.

De nautico fœnore. *Rubrica.*

LEX VI.

n **Fœnerator.** [n] Perempta obligatione principali, fruſtra quæritur hypothecaria. hoc dicit. Barto.

o *De probationibus* [o] *& præſumptionibus.* *Rubrica.*

Dictum

g ¶ Videamus. In princip. huius text. & c. quæ ſit differentiæ ratio inter contractus bonæ fidei & ſtricti iuris, & quare etiam fructus non veniunt iure actionis. Bal. ponit in l. j. in fi. C. de vſu. & fru. leg.

h ¶ Si actionem. Et vide ad iſtum text. no. per Bart. in l. indebiti. in princip. de condi. inde. Et quid in contractu conceſſionis feudi, vt ſi cõcedens rem non tradidit, & fructus percipit, teneatur ad illos, & quando veniant, & quid ſi promiſit plenam vel vacuam poſſeſsionem tradere, vide Bal. in l. pen. in ij. col. C. de condi. infer.

✠ P O M A T E S.

i ¶ Et ſi dicis. Vide Alexand. conſi. vij. col. iij. vol. ij.

k ¶ Quid enim. Nota differentiam quando fructus petuntur vt fructus, & quãdo vt intereſſe, &c. vide de omnino Bart. in d. l. ſi filius. §. j. & Bart. in l. ratio. §. j. ſ. de act. empt. & Bal. in l. ſi traditio. in x. q. C. eo.

l ¶ Stipulatio ſucceſſerit. Facit in ſimili quod not. Bar. in l. ſi quis cum aliter. de verb. oblig.

m ¶ Tutor. Lucius. Limita hanc regulam in vno ex hęredibus debitoris volẽte partem ſoluere. l. ſi teſtamẽto. §. quod ſi duo. j. de fideiuſſo. not. in l. ij. §. ex his. de verbo. obliga. Quid autem in vno ex pluribus fideiuſſoribus, vide gloſ. in l. in his. §. j. j. de ſol. Ad qd Rom. in l. legem. C. de nat. libe.

✠ P O M A T E S.

m ¶ Tutor. Lucius. Limita ſeptẽmodis, vt per Alex. in l. quidã æſtimauerunt. colũ. pe. ff. ſi cer. pe. Bolo. in repe. §. Cato. xlv. q. ff. de verb. oblig. Math. notabili lxx xiij. text. ĩ l. ſi cõſtat. C. de compen.

✠ P O M A T E S.

n ¶ Fœnerator. Vel niſi qs ꝓmiſiſſet ſe ſoluturũ in pluribus locis copulatiue: qa ſumma diuideretur tũc pro rata. text. eſt & Bar. ibi. l, nõ vtique. §, ſi quis. ſ. de eo quod cer. loco.

✠ P. P A V L. P.

o ¶ De. pba. Quæ ꝓprie dicat pbatio, vide Barb. in repet. rub. de fid. inſt. ĩ viſ. col. Fel. ĩ rub. extra, de. pb. itẽ vide quæ dicatur legitima pbatio, quæ habes in Bertac. in verbo, pbatio per iuramẽtũ. vbi addidi & ĩ repetit. rubr. de fid. inſtr. vide per quoſdam. Moder.

Dictum eſt ſ. de varijs & diuerſis actionibus: verum quia in eis requiruntur probationes, ideo ponitur hic tit. de pba. & quia præſumptio multum operatur circa probationem, ideo de præſumptionibus hic dicitur. de quo dic vt in gloſſ.

1 ☞ *Genus intelligitur de parentela.*

Gens accipitur pro numero liberorum.

Habens quatuor liberos dicitur habere gentem.

2 *Statutum puniens coadunantem quòd comprehendit coadunantem quatuor homines.*

3 *Iſta appellatio populus, in quo verificetur.*

4 *Appellatio gentis q̃ latior ſit quã appellatio generis.*

LEX I.

a **Quoties.** [a] Quæro quę eſt differentia inter genus & gentem. Gl. dat triplicem expoſitionem: ſed duę vltimæ tendunt ad idem. Et primo dic † q̃ genus accipitur pro parentela. Cum autem dico gentem, accipiẽ ꝓ numero liberorũ. Vñ q̃ habet quatuor liberos, dicitur habere gentem. vnde excuſatur à turela in Italia. quod not. vidi enim † multum dubitari in iſta terra. Dicebat ſtatutum, ſi quis coadunauerit gẽtem: quæritur modo de quot hominibus verificetur iſta appellatio. & iſta lex facit q̃ verificetur in quatuor hominibus ſecundum iſtam lect. Sed tex. Inſti. de iure naturali §. omnes populi. videtur accipere pro eodẽ gentem & populum. In † quot autem verificetur iſta appellatio populus, dic vt in c. j. extra de elect. Dixi plene in l. prætor. §. j. j. vi bo. rap. † Sed ſecundum [b] aliam lectu. nota quod † latius ſumitur appellatio gẽtis, quam generis: quia genus [c] accipitur ꝓ agnatione, gens pro agnatione & cognitione.

1 ☞ *Dicenti incũbit onus probãdi, niſi ſit præſumptio ꝓ eo.*

2 *Negantí quando incumbat onus probandi.*

3 *Omnis oratio priuatiua dicitur negatiua.*

LEX II.

1 **Ei incumbit.** Nota † primo quod ei q̃ dicit, incumbit onus probandi. Sed contra. C. de don. inter vi. & vxo. l. etiam. & j. de dona. inter vir. & vxor. l. Quintus. j. eo. l. ſi pactum. cum ſimi. Solu. hæc regula eſt bona, niſi præſumptio ſit pro dicente, ita quod transferat onus probandi in aduerſarium, vt in contrarijs. & ſic expedi tam habes primam regulam. Veniamus ad ſecundam: dicitur hic † quod ei qui negat, non incumbit onus probandi. Oppo. quod negatiua probetur: vt C. de codicil. l. nec codicillos. Solut. ibi ibi negatiua habet in ſe implicitam affirmatiuam: quia cũ dico, quem non eſſe ſanæ mentis: tunc implico eum eſſe furioſum. Iſta gloſſ. non dicit verũ. Omnis † enim oratio dicitur negatiua quæ eſt priuatiua: vt l. fina. in fin. & ibi not. in fin. vltim. gloſſ. j. de doli except. & l. inter ſtipulantem. in princip. j. de verbo. obligationib. Vnde cum dico aliquẽ furioſum, dico eum eſſe non ſanæ mentis. Vnde per quæcunque verba hoc dicãt, ſignificant priuationem. Eodem modo ſi dico aliquem mortuum eſſe, idẽ eſt. Et ideo [d] ad ſolutionem contrarij, dic qd ibi negatur quædam qualitas naturalis, quæ ſecundum naturam adeſſe præſumitur: ideo negantí incumbit onus probandi. Gloſſ. aſsignat pro plura alia contraria. Vltimo in iſta materia de negatiua diſtingue plenius quam alibi, vt examinat Cy. in l. actor. C. eo. ti. & dic vt ibi plene p eũ.

LEX III.

Cum tacitum. Tacitum fideicommiſſum etiam in ſecundo teſtamẽto intelligitur repetitum. hoc dicit.

e **Ab ea parte.** [e] In negatiua iuris ei, qui negat, incumbit probatio. hoc dicit. Circa primam partẽ debes ſcire quod q̃dam eſt negatiua iuris quæ nullam habet miſturam facti: quędam eſt quæ habet aliquam miſturam. Primo caſu ei incumbit probatio: hoc eſt per aperturam libri. Secundo caſu, vt ſi dico quod non poteſt eſſe procurator vel aduocat[a], quia infamis, quia condemnatus de tali crimine: certe illud factum quod ſis condemnatus, debeo probare, & hoc modo intelligatur ſecunda pars.

1 ☞ *Manifeſtum dicitur quando probantur indicia ſufficiẽtia ad dolum.*

2 *Fraus præſumitur quando quis alienat totum.*

1 **Patronus.** Nota hic † quod dicatur manifeſte. Nam dicitur manifeſte, quando probantur indicia ſufficientia ad dolũ.

2 l. dolum. C. de dolo. † Item nota iſtam gl.

3 quæ dicit quod ſi totum alienauit, † præſumitur fraus. & loquitur indiſtincte ex omni alienatione l. omnes. §. Lucius. j. q̃ in fraudem. loquitur ſolum in donatione. Pro hoc facit quod nota. in l. quæ teſtamentum. infra eodem.

1 ☞ *Q̃ui non eſt in poſſeſsione illius iuris quod aſſerit, debet probare, & quando.*

2 *Reus quod poſsit in ſe aſſumere onus probationis.*

3 *Clauſula non ſe aſtringens ad probandum niſi ea, &c. quid operetur.*

f **Circa.** [f] Nota quod ei incumbit onus probandi: † [g] qui nõ eſt in quaſi poſſeſsione illius iuris quod aſſerit. Quod eſt verum in iſtis iuribus perſonalibus: ſecus in iuribꝰ realibus: vt l. ſicuti. §. ſed ſi quęratur. ſ. ſi ſer. vẽ. Secũdo nota † quod reus poteſt in ſe aſſumere onus probationis. quod gloſ. intelligit generaliter in quacunque cauſa. Quęrit [h] gl. quid ſi reus qui aſſumpſit in ſe onus probandi, non probat, an ſententia ſibi præiudicat, ac ſi ageret? [i] Dicit gloſ. quod non. quod tene menti. De hac quæſtione & de alijs vide plene per Cyn. C. eod. l. actor. hodie tamen ſemper, † vt iſtæ dubietates effugiantur, apponitur in fin. articulorum clauſula iſta, non aſtringens ſe ad omnia probanda, ſed ad ea tantum quæ ſibi ſufficiant ad victoriam ſuæ cauſæ. De hoc dixi plene in l. diuus. j. de re iudi. Bartol.

1 ☞ *Præſumptio in ſpecie quòd tollat præſumptionẽ in gẽe.*

2 *Duæ exceptiones contrariæ quod poſſunt opponi in eodem iudicio, licet grauetur onere probandi.*

3 *Si inquiſitus de homicidio negat ſe occidiſſe, et ſi appareat q̃ occiderit, q̃ fecit ad ſui defenſionem, quòd auditur.*

4 *Q̃ui ſoluit indebitum, quid debeat probare.*

5 *Ignorantia in facto proprio præſumitur, quando certat de damno vitando.*

k **Cum de indebito.** [k] Nota. ex † hac lege primo quod præſumptio in genere tollitur per præſumptionem in ſpe-

d ¶ Et ideo ad ſolutionem contrarij. Alias ſoluit Imola in l. in illa ſtipulatione. ſi Candendis. col. antepen. ff. de ver. obliga.

✠ P. P A V. P.

e ¶ Ab ea parte. De materia an et quãdo onus probãdi. incũbat actori vel reo, vide Fel. in c. ex literis. in pen. & vlt. col. extra. de prob. itẽ vide Pau. de Eliaz. ĩ vj. q. ſcip. laico repetente vbi põit ſi ſtatutũ dicat q̃ nõ credat iſtrumento, niſi ſit regiſtratum, q̃ incumbit reo negãti onus probãdi q̃ ſit regiſtratũ.

✠ P. P A V. P.

f ¶ Circa. In princ. huius l. &c. Qñ quaſi poſſeſsio releuet quẽ ab onere probandi, dic latiſsime ꝓ Bart. in l. ſi prius. de oper. noui nuncia. in verſ. tertio iſtud op. quod in aliquibus vſq; ad verſi. vj. op. & quod dixi.

✠ P O M A T E S.

f ¶ Circa. Vide doct. & Alex. in l. ſi prius. colũ. xiiij. ff. de noui. operis nunciatio.

g ¶ Onus probandi. Vide Fel. ĩ c. cũ cauſam. in prin. de re iudi. in c. j. de reſcrip. in iij. char. prin. ſeq.

h ¶ Quærit glo. Vide Inſt. de act. §. j. & oino Bal. in l. fuſtra. C. eo. et idem tenet gl. no. in c. ex ſinuatione extra de procura-

d Et ideo [d] ad ſolutionem contrarij, dic qd ibi negatur quædam qualitas naturalis, quæ ſecundum naturam adeſſe præſumitur: ideo negantí incumbit onus probandi. Gloſſ. aſsignat pro plura alia contraria. Vltimo in iſta materia de negatiua diſtingue plenius quam alibi, vt examinat Cy. in l. actor. C. eo. ti. & dic vt ibi plene p eũ.

LEX III.

Cum tacitum. Tacitum fideicommiſſum etiam in ſecundo teſtamẽto intelligitur repetitum. hoc dicit.

e **Ab ea parte.** [e] In negatiua iuris ei, qui negat, incumbit probatio. hoc dicit. Circa primam partẽ debes ſcire quod q̃dam eſt negatiua iuris quæ nullam habet miſturam facti: quędam eſt quæ habet aliquam miſturam. Primo caſu ei incumbit probatio: hoc eſt per aperturam libri. Secundo caſu, vt ſi dico quod non poteſt eſſe procurator vel aduocat[a], quia infamis, quia condemnatus de tali crimine: certe illud factum quod ſis condemnatus, debeo probare, & hoc modo intelligatur ſecunda pars.

1 ☞ *Manifeſtum dicitur quando probantur indicia ſufficiẽtia ad dolum.*

2 *Fraus præſumitur quando quis alienat totum.*

1 **Patronus.** Nota hic † quod dicatur manifeſte. Nam dicitur manifeſte, quando probantur indicia ſufficientia ad dolũ.

2 l. dolum. C. de dolo. † Item nota iſtam gl.

3 quæ dicit quod ſi totum alienauit, † præſumitur fraus. & loquitur indiſtincte ex omni alienatione l. omnes. §. Lucius. j. q̃ in fraudem. loquitur ſolum in donatione. Pro hoc facit quod nota. in l. quæ teſtamentum. infra eodem.

1 ☞ *Q̃ui non eſt in poſſeſsione illius iuris quod aſſerit, debet probare, & quando.*

2 *Reus quod poſsit in ſe aſſumere onus probationis.*

3 *Clauſula non ſe aſtringens ad probandum niſi ea, &c. quid operetur.*

f **Circa.** [f] Nota quod ei incumbit onus probandi: † [g] qui nõ eſt in quaſi poſſeſsione illius iuris quod aſſerit. Quod eſt verum in iſtis iuribus perſonalibus: ſecus in iuribꝰ realibus: vt l. ſicuti. §. ſed ſi quęratur. ſ. ſi ſer. vẽ. Secũdo nota † quod reus poteſt in ſe aſſumere onus probationis. quod gloſ. intelligit generaliter in quacunque cauſa. Quęrit [h] gl. quid ſi reus qui aſſumpſit in ſe onus probandi, non probat, an ſententia ſibi præiudicat, ac ſi ageret? [i] Dicit gloſ. quod non. quod tene menti. De hac quæſtione & de alijs vide plene per Cyn. C. eod. l. actor. hodie tamen ſemper, † vt iſtæ dubietates effugiantur, apponitur in fin. articulorum clauſula iſta, non aſtringens ſe ad omnia probanda, ſed ad ea tantum quæ ſibi ſufficiant ad victoriam ſuæ cauſæ. De hoc dixi plene in l. diuus. j. de re iudi. Bartol.

1 ☞ *Præſumptio in ſpecie quòd tollat præſumptionẽ in gẽe.*

2 *Duæ exceptiones contrariæ quod poſſunt opponi in eodem iudicio, licet grauetur onere probandi.*

3 *Si inquiſitus de homicidio negat ſe occidiſſe, et ſi appareat q̃ occiderit, q̃ fecit ad ſui defenſionem, quòd auditur.*

4 *Q̃ui ſoluit indebitum, quid debeat probare.*

5 *Ignorantia in facto proprio præſumitur, quando certat de damno vitando.*

k **Cum de indebito.** [k] Nota. ex † hac lege primo quod præſumptio in genere tollitur per præſumptionem in ſpe-

tori. Vide tamẽ bal. in l. qui accuſare. C. de edẽ. do. & ſequiẽ Bal. in l. j. C. ſi aduerſus credito. & cõtra gl. hic in verſic. item quæro an in oĩ, &c. vide omnino Bald. in l. cũ Papinian. C. de ſen. facit ad eą quę dixi poſt Bar. in l. ij. §. ſi publico. de adul. Et ad gl. hic d astrin gente ſe, &c. addẽ aliã gloſſ. in l. fi. C. de fal.

✠ P P A V. P.

i ¶ Ac ſi ageret. Vide Fel. in c. licet cauſam colum. xxiiij. ver. decimo & vltimo. extra, de probat.

✠ P. P A V. P.

k ¶ Cum de indebito. pro declaratione huius legis qs debeat probare indebitum, vide Alexã. de quo ſcripſi ab Bar. in rubri. ff. condict. indeb. in conſi. lxxxiij. in j. volum. & ibi etiam ponit, quid ſi conuentus non negauit et plura alia, maxime quando probari poſſit negatiua, qd nõ ſit debitum. Item ad intellectum huius l. vide Iaſ. ĩ l. Iulianus verum debitorẽ. in pen. colũ. de condict. indeb. & in vj. co. cũ ſeq. vide in materia Barb. in c. ſi is q. col. j. extra de ſolutio. Et quomodo probare debeat indebitũ, vi paul. de Caſtr. conſi. cxxxv. & pro declaratione huius l. vide eundem paul. conſil. lxxv. Et vide vnũ ſingulare, quod ponit Com. conſil. lx. incip. credirur libris propter præſumptionem iſtius legis, qd nemo p̃ſumitur indebitum ſoluere, iũcta quadam alia præſumptiõe, de qua ibi per eũ, & q̃ facilius præſumatur donatio in vltima voluntate quam inter viuos, vide Cõ. cõſi. xxxj. incipi. teſtator in teſtamẽto dixit, & ꝓteſtatus fuit ad finẽ. In contrarium vide text. in. §. peculium. Inſti. de leg. & in l. j. C. d pecu. eius q lib. mer, vbi ſi manumittatur ſeruus inter viuos, præſumitur ſibi donatũ & cõceſſum peculium, ſecus ſi in vltima voluntate. vide ibi gl. & doct. Et cogita an ratio gloſ. ibi ſit bona, quia potius illo caſu p̃ſumitur donatio inter vi-

uos. Et vide rationem, qua mouetur Com. in dicto conſi. Item circa iſtã materiam, an quis præſumatur donare & iactare ſuum, vide quæ habes poſt Bar. in l. ij. §. circa. ff. de except. doli. Et dum dici ſolet quod potius preſumitur fatuitas, quam donatio, ſecũdum Bald. in l. generaliter. C. de non nume. pecu. adde quod potius preſumitur delictum quam donatio. vide Abb. in c. eccleſia. el ij. extra, vt lite pend. in vlti. col. per ea, quæ notantur in l. labeo. cũ ſeq. ff. de pact. Adde etiã quod quælibet alia preſumptio excludit iſtam preſumptionem donatiõis, etiam ſi actus inuali dus redderetur. ita Iaſ. in l. ſi nõ ſortem. §. j. ff. de cõdic. indebi. Item circa illud quod dicitur hic de promiſsiõe ſine cauſa, adde quod ſi teſtes producti ad probandum promiſsionem ſine cauſa, dicãt ſe nõ recordari quis contractus fuerit factus, nec qualiter, ſed bene ſcire quod non fuit expreſſa aliqua cauſa, ſatis probatur: vide Fel. in c. ſicut. de re iudic. An autem requiraf cauſa ſpecialis & certa, an vero ſufficiat generalis, puta ex cauſa venditionis vide Pau. de Ca. & Ange. in l. generaliter, col. ij. poſt Bar. C. de non numer. pec. & alia quæ habes ad Bart. in l. ij. §. circa. de except. doli. vide Alex. conſi. iiij. col. vj. vol. j.

¶ Cum de indebito. Et circa iſtam legem in verſicu. ſi autem pro parte. an cogatur cognoſcens partem ſoluere reſiduum, vide Bal. quod ſic in l. cum fidem. de non nume. pec. Et per hanc legem poteſt decidi quæſtio, Quid ſi vendtor neget ſe vendidiſſe, poſtea conuictus opponit exceptionẽ pretij non ſoluti: an audiatur? De quo per Bal. in l. per hanc. in iiij. col. C. de remp. app. & dum hic habetur cui incumbat onus probandi ſolutum fuiſſe debitum, &c. vide gl. no. & quod ibi Bal. in l. ij. C. de dona. ante nup. & Imo. qui hanc legem declarat in l. a Titio. circa vlti. col. de verb. oblig.

✠ POMATES. ¶ Cum de indebito. Ad intellectum huius legis vide Alexan. conſilio lxxxviij. vlti. colum. volumi. iij. & Roma. conſil. ccxix. vlti. col. Alexan. conſi. cxix. ix. colum. volu. iij. & not. quod hoc eſt adeo verum, quod quis non præſumitur iactare ſuum, & renunciare iuri ſuo, quod etiam per actum contrarium ex interuallo factum non videtur primo renunciare. Ita Alex. conſi. xxvij. vol. iij. & conſi. cxj. col. ſi. vol. iij. & nota ad iſtam legem quod potius præſumitur error iuris quam donatio. Alex. conſ. lxxx. vlti. col. vol. iij. Aret. conſi. xxxv. col. ſi. Alex. conſi. xxxiij. col. ij. volu. iij. vbi facit quod in dubio non præſumitur quem renunciaſſet iuri ſuo ſeu priuilegio, & quod capienda eſt omnis coniectura potius quam renunciatio. Vide eum conſi. cliij. vol. v. vbi dicit quod promittẽs reddere rationem adminiſtratorum & reliquorum, id eſt aſſumptionem tutelæ, non videtur renunciare legato de prædictis facto.

a ¶ Soluentis. Vide quod ad propoſitũ de muliere & ruſtico ſcripſi poſt Bar, in l. ſi. C. de iur. & facti igno. & q̃ no. in l. cũ de in rem verſo. de vſu. Et adde q̃d vbi mulier & ruſticus excuſanf in iure, illud fallit niſi actũ facerẽt clam, ſecundum Bal. per glo. ibi in l. j. C. de interdic. matri. & ibi no. Bal.

b ✠ POMATES. ¶ Vides hic. Vide Alex. in l. ſi prius. in fi. ff. de noui oper. nun. & cõſ. lxij. col. iij. vol. iij. & cõſ. lxxvij. col. ij. vol. j. & tex. & ibi Panor. in c. literas. & ſcribentes de præſumpt.

c ¶ Nec obſt. auth. & ibi vide Bal. & quæ hic ſcripſi in l. etiã §. licet. ſol. matr.

d ✠ POMATES. ¶ Dixi in. Vide Fel. in c. paſtora. col. v. de exce. Iaſ. in l. j. col. vlt. C. de fur. Pan. in c. is qui. & ibi in addi. de ſoluti.

e ¶ Aliquis negauit Bar. in auth. contra qui propriam. C. de non nume. pecu. Sed quid ſi confiteſ a principio ſe occiditſe ſubdẽs q̃d fecit ad ſui defenſionẽ, an iuuetur ſine alia ꝓbatione? vide tex. & ibi habeo in apoſtilla antiqua in l. ſi filius. §. exceptionibus. ſ. de interrog. ac. Adde Bal. in c. j. §. item vaſallus. de cõtrouer. inueſt. vbi ad hoc poſui duo no. dicta, quæ omnino vide, & maxime ſecũdum dictum. Et ad quæſtionem Bar. hic vide Io. An. in mercu. in regula, nullus pluribus. Faciunt no. per docto. in l. nemo. §. de excep. in l. non vtiq. eo. tit. Et quid ſi in vno contextu facta eſt hæc reſponſio, Dico me occidiſſe, licet ad mei defenſionem, vide Bar. in conſi. ix. quod incipit, quidam accuſatus de homicidio cõparens, &c. Bal. in l. j. C. de confeſ. poſt Cy. Arch. in c. j. de confeſ. in vj. & Bal. in addi. Spec. in tit. de confeſ. vbi tenet idem q̃ in d. l. j. & idem no. Bal. & Sali. in l. iubemus. C. de app. & in l. j. C. de edic. diui Adri. alias de ædil. acti. & dum ſ. allegaui Bal. in d. §. item vaſallus. ibi põderat multũ tex. in c. dilecto. de accuſa. quem etiam põderauit in dicta auth. cõtra qui propriam in penul. col. Adde Bal. conſi. ccxlv. ij. lib. vbi ponit de eo qui fuit accuſatus q̃ fraudauit gabellam, & ipſe reſpondit ſe extraxiſſe merces, ſed cum licentia datiarij. incipit, dauanti a voi. & vide Barto. conſil ccxxviij. incipiente Catharina, accuſauit.

f ¶ Tertio nota. &c. per Bar. in l. non fatetur. C. de confeſſ.

f ✠ POMATES. ¶ Tertio. Vide Alex. cõſi. lxxxiiij. volu. j. & cõſ. clxiiij. vol. v. vbi dicit hãc gl. procedere non ſolũ in ſciente, ſed etiã in permittente.

g ✠ P. PAVL. P. ¶ Sed hoc. Vide per Fel. in c. ſi cautio. in j. col. cum v. ſeq. extra, de fide inſt. vbi ponit xvj. limitatio. vide vnã deciſionem relatam per Barb. in Rub. extra, de depo. in j. col. ſi autem aliquis dicit ſe debitorem ex tali cauſa, videtur promittere. Bar. ex l. ſententia. de teſta. tutela.

g ¶ Sed hoc. in prin. &c. Vide Bar. latius in l. mãdatario. per totum. ff. de dona.

✠ POMATES.

cic: nam hic eſt præſumptio in genere, q̃ ille, qui ſoluit, debitũ ſoluit. quæ præſumptio tollitur præſumptionẽ in ſpecie, quæ reſultat ex perſona eius cui ſoluitur, vt in principio huius legis. vel ex perſona ſoluentis, vt in minore, muliere, vel ruſtico: vt j. ea. l. ver. ſi autẽ. Simile §. de in integ. reſti. l. diuus. Et ſic vides q̃ ille releuatur ab onere probandi, qui habet pro ſe præſumptionem in ſpecie. Secundo not. caſum

2 ✠ pro opinione quorũdam in l. nemo. j. de except. quod duæ exceptiones contrariæ poſſunt proponi in eodem iudicio, reprobata opi. Dy. in c. nullus pluribus. de regu. iur. lib. vj. Nam vides hic q̃ primo negauit ſibi ſolutum. & iſta erat vna defenſio. poſtea cõfitetur, & dicit ſibi debitum eſſe ſolutum. certe auditur, ſed onere probãdi grauatur. Nec obſtat auth. cõtra qui propriam. C. de non nu. pe. imo illa facit pro: quia auditur ibi veniens cõtra cõfeſsionẽ, licet grauef in aliquo. Et ex ✠ hoc pluries dixi in d q. de facto: Aliquis negauit ſe occidiſſe hominem: dixit tamen quod ſi appareret ſe feciſſe; ad ſuam defenſionẽ fecit: tunc debet audiri, cum ſibi incumbit onus probandi: non tamen grauaf adeo, quin audiatur, Caſus eſt hic in prin. Tertio nota q̃ ille, qui ſoluit ✠ indebitum debet probare duo, ſ. indebitũ eſſe, & ſe per errorem ſoluiſſe. Sed gl. hic dicit quod eo eo ipſo q̃ probat indebitum, præſumetur ignorantia. quod nota. quia etiam ✠ in facto proprio præſumitur ignorantia, quãdo quis certat de damno vitando: vt l. ſed & ſi me putẽ. in prin. de condi. indeb. De quo vr caſus C. de iur. & fac. igno. l. ſi poſt diuiſionẽ. Dixi i l. nõ fateẽ. j. de cõfeſ. Bar.

1 ☞ *Promiſsioni factæ ſine cauſa quando ſtetur.*

2 *Contra promiſsionem in ſcriptis factam non admittitur probatio, niſi per contrarium ſcripturam.*

g 1 Sed hoc. [8] Nota q̃d ✠ promiſsioni factæ ſine cauſa nõ ſtatur.

Q̃d intelligũt quidã in ꝓmiſsione ſimplici nõ cõtinẽte ſtipulationẽ: alias illa ꝓmiſsio haberet vim donatiõis: vt l. Cãpan[9]. j.

h ope. lib. [h] q̃d examinaf per Cy. in l. generaliter. C. de nõ nu. pec. Ego examinaui in l.

2 ij. §. circa. j. de doli excep. Secũdo no. ✠ q̃ contra commiſsionem factã in ſcriptis nõ admittitur probatio, niſi per contrariã ſcripturam. Secus ſi confeſsio fuerit facta ſine ſcriptis. De quo plenè in d. l. generaliter. C. de non nume. pecu.

g ¶ Sed hoc. Declara vt per Barb. conſil. xxv. colũ. ix. & xj. vol. j. Alexã. in l. diuortio. j. colum. ff. de verb. obl. & cõſ. iiij. col. v. volu. j. & cõſ. liij. col. ij. & cõſ. lxxxiiij. col. ij. eod. vo. j. vbi dat pulchra exẽpla quando cõfeſsio dicatur continere cauſam. & conſil. clxxj. col. ij. vol. ij. vbi ponit de ſcriptura cõtinente rationes ſine cauſa vel cum cauſa, ſed obſcura. & conſ. ix. pen. col. vol. v.

h ¶ De oper. libe. Sed pone: præceſſerat inſtrumentũ cõtinens ſummã mille depoſitã quam promiſerat reſtituere: poſtea cõfectum fuit aliud inſtrumentũ continẽs promiſsionẽ in centum, & non erat adiecta cauſa: an vltimus contractus teneat? Et videtur q̃ nõ: quia cauſam nõ continet, vt hic, & l.

generaliter. C de non num. pec. & c. ſi cautio. de fide inſtru. quãuis in inſtrumẽto, ꝓmiſſor cõfiteatur ſe debitorẽ, & ſoleniter promiſit dare & reſtituere per ſtipulationẽ: quia ex quo totũ illud dicitur eſſe de cõfeſsione partis promittẽtis, cũ nõ exprimatur cauſa quare debitũ peruenerit ad ipſum promittentẽ, nõ dicitur habere ſufficientẽ cãm illud inſtrumẽtũ, vt videẽ gl. in d. c. ſi cautio. & expreſsius gl. in d. §. fi. quæ vult q̃d ſiue quis confiteatur ſe debere decem, ſiue confiteatur ſe accepiſſe decem, ſemper alio nõ expreſſo dicatur confeſsio ſine cauſa. Et dicit hic Sali. q̃d iſta gl. hic in fi. vult q̃ ſi quis per ſtipulationẽ dare decẽ Titio promiſerit quæ ab eo accepit, dicatur hæc ſtipulatio eſſe indiſcreta & ſine cã: & ita tenet, & nõ valet. licet dubitet. Neq̃ tunc ſecũdũ eũ, põt dici q̃d cẽſeaf facta animo donãdi: quia promiſsio iſta habet cauſam, ſ. quod accepit ab eo cui promittit. Tamẽ dic q̃ non eſt valida. Vnde talis cauſa eſt cõſideranda non vt faciat q̃ ſtipulatio obligationẽ producat, ſed vt operaf quod declarat mentẽ promittẽtis fuiſſe nolle donare. Ideo videtur quod talis promiſsio ſine cauſa, iuncta etiam cum confeſsione ſine cauſa nõ ſit efficax, vt etiã ſatis videẽ probari in d. c. ſi cautio. & ibi gl. in ver ſi. ſi cauſam. Sed cõtrariũ puto, ſ. quod imo videtur habere cauſam talis promiſsio & aſſertio. per l. Publia. §. fi. ſ. depoſiti. & ibi Fulg. & q̃d no. Sali. in l. j. C. de cõfeſ. in iij. col. verſ. ſed iuxta prædicta quæro, an ſi quis cõfiteaf. vbi dicit q̃ ſi quis cõfitetur ſe eſſe debitorem Titij in centũ pro reſto & ſaldo rationũ, dicit cõfeſsio iſta habere cãm, maxime per d. l. Publia. in fi. ibi: ex ratione veritatis. Præterea & alia ratione: pone tibi talem promiſsionem fuiſſe factam ex certa ſcientia: quia ita inſtrumentũ dicat, vt ſic nõ poſſit allegari præſumptio erroris, vt notat Bar. & alij in l. ſi dari. de verbo. obl & in l. ſi quis cau. & l. fi. §. pen. de cõdi. inde. & Bald. in rub. C. de confeſ. & in l. j. in x. col. eo. ti. & in l. mater. in ij, col. C. de rei vẽd. & in l. ij. in vij. q. in fi. C. de reſcin. vẽd. & Imo. in l. a Titio. poſt mediũ. de ver. ob. Sed ita eſt quod vbi ꝓmiſsio fit etiã ſine aliqua cauſa diſcreta vel ſpecificata, videtur facta animo donandi, vt omnes conciudunt in l. Cãpanus. de ope. lib. ar. l. cuius per errorẽ. de reg. iur. & maxime ꝑ illa verba appoſita in inſtrumẽto, ſ. ex certa ſcientia præſumitur cauſa donationis; & expreſſe dicit Bal. in rub. C. de cõfeſ. & Imo. in d. l. a Titio. de verb. ob. & Pau. de Ca. in l. hoc iure. de donatio. & in l. diuortio. de verb. obli. Et iſtud eſt verum etiam ſi in promiſsione facta ex certa ſcientia, iuncta eſt confeſsio ſine cauſa ex certa ſcientia. Sed do. Ant. in d. c. ſi cautio. in verſ. ad ſecundum, eſt dicendũ. vt ibi etiam do. Abb. & Dy. in reg. quod ſemel. de reg. iur. in vj. & Bald. in rub. C. de confeſ. & in l. fi. C. ſi ger. peta. ad fi. proponit rationem diuerſitatis quare confeſsio ſine cauſa ſciẽter facta non inducit donationem ſicut promiſsio ſine cauſa. & vide Bart. in l. non dubium. ad fi. C. de legi. & quæ dixi in d. l. Publia. §. fi. ſ. depoſi. vbi retuli dictum Innoc. in d. c. ſi cautio. dum dicebat q̃ quando quis confiteetur ſe debere centum Titio, quæ per ſtipulationem reddere promittit: tũc clarum eſt q̃ ꝓmiſsio nõ obliget cũ effectu: quia cũ confeſsio ſine cauſa non valeat: ita neq̃ promiſsio ſine ſtipulatione. Fallit q̃ñ ex certa ſcientia promittitur, vt ſupra. Et ſi dicaf quod non põt dici q̃d nõ habuerit animũ donandi promiſsor quum expreſsit cõfeſsionẽ ſine cauſa: quia dico quod illud põt eſſe verum in dubio. Sed quãdo ex certa ſcientia facit: tunc non põt dici quod non videatur habuiſſe animũ donãdi. Poſtquã enim ſciebat cauſam nõ ſubeſſe, nõ cadit niſi præſumptio donationis: alias ſequereẽ q̃ ſi ſoluo ex aliqua cauſa, quã ſcio eſſe inefficacẽ ſeu nõ ſubſiſtere, nõ videretur donatio, cuius contrariũ probaf in d. l. cuius per errorem. Et idem debet eſſe in promiſsione, quod in ſolutiõe. l. ſi. C. ad l. fal. l. ſi patronus. ff. de dona. Facit q̃d in ſimili dicitur, q̃ ſi alicui ꝓmitto ex cauſa de præterito, quæ turpis erat reſpectu accipientis: videor donare: cum ſciam illam cauſam nõ eſſe efficacẽ: vt ſubtiliter probaf in l. pe. ff. de cõdi. ob turpẽ cauſam, ſecundum Raph. Cu. in l. generaliter. & in l. ſi ſtipuler. de verb. obli. Facit quod habetur in l. j. in princ. C. de rei vxo. actio. vbi eodem modo & ſi inutiliter, &c. Et hoc maxime procedit quando iuramẽtum interuenit in inſtrumẽto: quia cum cõparatur, vt eſt ſtipulatio, quæ ſine acceſſoria valere nõ poteſt, valebit vt principaliter, ſecundum Barto. in d. l. ſi quis pro eo. in viij. membro. de fideiuſ. & dixi in d. l. Publia. Nec ad hoc obſtat ſi dicatur q̃ donatio non valet ſine inſinuatione: qa reſpõdeo q̃ imo nõ vitiatur vſque ad ſummam quingentorum ſolidorũ auri. l. ſi quis pro redẽptione. C. de dona. l. ſancimus. eo. titu. Io. and. in addi. Spec. in titu. de inſtru. edi. in §. porro. & Gul. & Bald. in l. illud. in vlti. col. C. de ſacroſan. eccle. Et hoc intelligatur de illis ſolidis auri quorum lxxij. faciunt libram auri. ponimus xcvj. ducatos Venetos, q̃ conſtituunt libram auri legalem. Quinimo virtute iuramẽti nõ poteſt donatio infringi, quãuis non fuiſſet inſinuata, ſecundum veram opiniõem quia debet iuramentũ ſeruari q̃ñ ſine interitu, &c. tamen donatio ex inſinuatione nõ eſt penitus inimica legibus: quia valet, ſaltẽ vſque ad ſummam quingẽtorum, & valet etiam in caſibus, de quibus in l. ſi pro redemptione. et in auth. item a priuatis. C. de dona. Deſecũdo vide quæ ibi ſcripſi. Item & alia ratione non poteſt allegari confeſsio q̃ ſtipulatio ſit ſine cã, puta quando ex forma ſtatuti in aliqua ciuitate inſtrumẽta guarentigiata haberent executionem paratam ſecũdum Bal. in l. ſi cauſam. de execu. rei iudi. in vlti. col. & ſequitur Pet. de Anch. in repe. c. canonũ ſtatuta. de conſti. in ver. iuxta hoc mẽbrum pone. Et dato q̃ illa cõfeſsio poſsit dici ſine cauſa, & q̃ nõ poſsit in totũ ſubſiſtere vt donatio: tñ confeſsio ſine cauſa nõ dicitur in totũ inutilis: quoniam valet quo ad ſemiplenam probationẽ, ſi per eum, cui facta eſt cõfeſsio, allegaf aliqua cauſa: vt voluit Spe. ſequens Mar. de fano in ti. depoſiti. §. nũc videndũ. ver. quæ eſt ratio. cũ verſeq. per l. inſtrumẽta. C. de proba. & ſequiẽt hoc do. Ant. Imo. & do. Iaco. & Abb. in d. c. ſi cautio. Et licet iſti nõ dicant, nos Legiſtæ habemus duas glo. vnã in l. iij. §. eiſdẽ. in verſi. ſpecies. j. de teſti. aliã in l. inter chartulas. in verſi. vanitate. C. de cõue. fiſ. debi. & per cõſequens poteſt deferri iuramẽtum in ſupplementũ ſemiplenæ probationis, iuxta l. admonẽdi. de iureiur. & in l. in bonæ fidei. de iureiur. & in c. fi. eo. ti. de iureiur. Nõ obſtãt allegata in cõtrarium, q̃ poſito q̃ illa cõfeſsio ſine cauſa duret: tñ ex quo in inſtrumẽto eſt ex certa ſciẽtia, valet in vim donationis: vt ſ. Nec ad hoc obſtat glo. j. quæ eſt hic in fi, ponderãdo eã vt facit hic Sali. quia in iſta gl. dicit totũ contrarium. Et ita inter cæteros tenet hic Cy. in addi. quoniam gl. hic in fi. dicit, vel ſic promiſi decẽ quæ per ſtipulationem accepi. Illa verba refert gl. ad ea q̃ proxime dixerat ibi dum dixerat, ſecus ſi dicat, accepi. Et ſic refert ad cauſam, in quo dixerat promiſsionẽ valere. & in fi. fui dicti ponit alium caſum, in quo intendit ſtipulationem valere. Sed Salic. intellexit q̃ caſus ibi poſitus in fi. glo. referatur ſolum ad dicta per glo. in prin. & nõ ad proxima præcedenti. Illa glo. non loquitur quando promiſsio eſſet facta a ſciente nullam efficacẽ cauſam ſubeſſe. Adde quod voluit Bal. conſi. ccccxvij. iij. lib. incip. inter Ioãnem & Aloiſium. vbi duo ſocij calculatis rõnibus ſe vicisſim liberauerant: deinde vnus alteri fecerat inſtrumentum de ſexcentis pro reſto rõnis, ſed nõ dicebat ex qua cauſa. dicit Bal. q̃ ex præcedentibus præſumitur cauſa, & ſi in inſtrumẽto eſt & ex certa ſcientia, q̃ efficaciter probat, licet nõ ſit cauſa.

a ✠ P. PAV. P. ¶ Procula. Vide Roma. conſi. cxliij. Alexã. conſil. xlvj. & conſil. lvj. volu. iij. gloſ. in l. libertis quos §. manumiſsis. de ali. & cibaleg. Alexan. in addi. Barto. & Imol. in l. quæ doris. ſol. matri. per Roma. conſil. xvij. in v. volu. vbi ponit duos caſus in quibus ex ſola diuturnitate temporis inducitur remiſsio tacita. Item vide vnam quæſtionem quam ponit Aret. in l. recuſari. in vlti. colum. de acquir. hæredi. vbi ponit de ſorore quæ diu ſtetit cum fratribus, & nunquam petijt partem hæreditatis, ſed ſolũ ea quæ ſibi erant neceſſaria. an videatur renunciare hæreditati, vide etiam circa iſtam le. Deci. conſi. lxxix. colum. iiij.

a ¶ Procula. In principio huius, &c. Vide Bald. in l. cum proponas. C. de pactis. & omnino in l. ſi certis annis. in vj. col. eo. tit. vbi cõcordat cũ Bar. hic.

a ✠ POMATES. ¶ Procula. Vide Barb. cõſi. xv. col. iij, cum tribus ſequentibus. vol. j. Et an requiratur quod iſta tria, de quibus hic, concurrant, vide Alex in l. quæ dotis. in iiij. col. ff. ſol. matri. & cõſi. lvj. in vlti. col. in iiij. volu. & per Feli. in c. literas in v. col. de præſumpt. Bar. conſi. cxxiij. Roma. cõſi. cxliij. & Alex. conſi. xlvj. in ſi. vol. j. & Barb. in c. cũ M. col. xij. de cõſti.

b ¶ Qui teſtamentũ. In prin. &c. Et intellige iſtũ tex & ſimiles quando fit confeſſio in fauorẽ nõ capacis, ad quẽ ordinaẽ naturalis affectio, vt in ſpurio. ſecus in alio, vt in bannito, ſecundũ Bald. in l. j. in prin. de ſal. cau. adie.

✠ POMATES.

b ¶ Qui teſtamentũ. Vide Barba. conſi. xxx. in x vj. colũ. ij. vol. quia autẽ nõ valet iſta confeſsio, vide Bald. in l. fin. in ij. col. C. de epiſ. & cle. Vide alex. conſi. iiij. in ij. col, in iij. vol. & & cõſi. j. in iij. col. iij. volu. & cõſi. xvj. in fi. eo. volu. & conſi. xviij. in iiij. volum. Rap. Cu. cõſi. xxxj. in vlt. dubio. in vlt. col. Et vide Alexã. conſi. xviij. in j. col. in iij. vol. & quę ſcripſi. ad Bart. in ſimili in l. ſi forte. ff. de caſtren. pecu. Alex. cõſi. cxxv. ad fin. in iiij. vol. Ro. cõſi. ccxvj. Et Cardi. conſi. cxliiij. col. ſi. & Are. cõſi. lxiij. col. ij. Et Soci. conſi. lxv. vbi loquitur in cõfeſsione emanata inter virũ & vxorẽ conſtante matrimonio. Et bal. conſil. ccccxcviij. in j. parte. vbi pulchrũ caſum.

c ¶ Secũdo nota vnã, &c. pater confitẽdo ſe debitorẽ filij ſpurij nõ poteſt ſibi ob hoc aliquid dare, & quicquid penes filiũ ſpuriũ reperiẽ, præſumitur per fraudẽ eſſe. Item tenet Bar. in d. l. j. C. de naturali. lib. & ibi Bal. & Bar. & docto. in l. ſi is qui hæres. de vulga. & pupil.

ADDE Bal. conſi. ccxlj. incipiente, ſpurio. ij. lib.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Inter vius. Vide late Alex. cõſi. xviij. vo. iij. co. ij.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Inſtrumentorũ. An autem ſtatutum faciens mentionem de inſtrumentis, comprehendat acta vide Ange. conſi. xlix. incipiẽ. repertum. Item q̃ licet de iure cõmuni appellatione inſtrumenti etiam veniat ſcriptura formata, ſecus tamen ſit de cõmuni vſu loquendi, vide do. Frãc. conſi. lj. alias l. Vide omnino Roma. conſi. lxxvij. ad finem. Feli. in rub. de fide inſtru. ad fi. Item an & quomodo appellatione ſcripturæ veniat omne illud quod inſtruit cauſam, vide Bertachi. in tracta. de gabel. in iij. parte octauæ partis prin. in v. col. vide Barba. in repet. rub. de fide inſtru. Item an appellatione inſtrumenti veniant teſtes, vide Feli. in c. peruenit. extra, de teſti. cog. & in rub. de fide inſtru. verſic. ſecunda cõcluſio. vbi ponit an de cõi vſu loquendi appellatiõe inſtrumẽtorũ veniãt teſtes, & ecõtra, & an ſcriptura priuata, vide de iſtis Iaſ. in repe. l. admonendi. in vlti. charta. inj. & ij. col.

e ¶ Inſtrumẽtorũ. Iſtã legẽ nõ allegat Bar. in l. admonẽdi. in vltimis verbis. ſ. de iureiu. Et vide q̃d ibi dixi in fi. Sed qd in priuata ſcriptura, vtrũ veniat appellatiõe inſtrũ, vide Bar. in l. j. de iur. calũ. & q̃d no. in l. in fraudẽ. §. neq̃ inſtrã. de iur. fiſ. in eo. prin. &c. Vide q̃d dixi in d. l. admonẽdi. in fin. Limita hãc legẽ præterq̃ in dilationibus. Nã ſi data eſt dilatio ad ꝓducendũ inſtrã, nõ poterit, ꝓducere poſt teſtificata. Dicit Bal. hic, & ſi ex falſis. C. de trãſac. vbi oino vide quę dixi. Et an appellatiõe inſtrorũ veniãt acta, vide bar. in l. in fraudẽ. §. neq̃. de iur. fiſ. Et an veniat teſtũ, tex. q̃ ſic. & ibi vide bar. in l. ſi idẽ codicilli. C. de codicil. Sed an priuata ſcriptura veniat appellatiõe inſtrumentorum, vide bar. in d. l. j. C. de iura. calũ. & quod not. in dicta l. in fraudem. §. neq̃.

ADDE qñ appellatione inſtrumẽti veniat priuata ſcriptura, pulchre Roma. cõſi. xxiij. neſcio quid dubitatis. Et an appellatione actorũ veniat ſententia, vide Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de ſnia. Bal. cõſi. cccxxxviij. j. lib.

e ✠ POMATES. ¶ Inſtrumentorũ. A d iſtũ tex. vide bar. in l. in fraudẽ §. neq̃ ff. de iure fiſci. Alex. in l. ſi ex falſis. in j. col. de tranſactio Rom. conſil. xxxij. in ij. dubio.

f ¶ Repetita. in prin. huius l. &c. Adde q̃ no. dixi poſt Bart. in ſimili. in l. diuus. §. item ſenatus. ff. de fal. Et vide q̃ no. Bar. in l. ſi teſtamentũ. de teſta. & q̃ ibi dixi, qualis dies debet poni in inſtrumento. Et hic adde Bal. poſt glo. in l. ſcripturas. per illũ tex. C. qui pot. in pig. ha. & idẽ q̃ Bar. hic tenet Spe. in tit. de oblig. & ſol. §. j. ver. ſed quid ecce.

admittitur probatio, niſi per contrariã ſcripturam. Secus ſi confeſsio fuerit facta ſine ſcriptis. De quo plenè in d. l. generaliter. C. de non nume. pecu.

a Rocula. [a] Nota q̃ hic videtur remiſſum fideicõmiſſum tacitè ex ceſſatione longi temporis, & computatione rationũ ſæpius facta, & taciturnitate huius fideicommiſsi: quarum ſi quædam defecerunt, non ſufficeret. Ita nota. in l. libertis. §. j. j. de ali. & cib. leg. Bar.

1 ☞ *Si teſtator confiteatur ſe debere decem Titio, Titius non capiet vt debitum, ſed ut legatum, niſi debitum probetur.*

2 *Confeſsio patris ſe habuiſſe à filio ſpurio decem inter viuos, quod præſumatur fraudulosa.*

3 *Venditio omnium bonorum quòd præſumatur fraudulosa.*

b Vi teſtamentum. [b]

1 Nota ✠ q̃ licet teſtator in teſtamẽto confiteatur aliquid ſe debere: tamẽ illud non capiet legatarius vt debitum, ſed vt legatum, niſi debitũ probetur, vt hic. et l. legaui. j. de lib. leg. quæ lex loquitur etiã quando relinquitur capaci. quod eſt notandum. & ſic non capiet ante alios legatarios, & Falcidia detrahetur ſicut de alijs. Secundo no. [c] vnã q. quam ✠ q̃rit glo. quid ſi inter

c viuos [d] aliquis cõfeſsus fuit ſe habuiſſe à fi-

d lio ſuo ſpurio. Et dicit gl. q̃ tunc valet. Et nota iſtã gl. inquãtũ dicit q̃ inter viuos nõ præſumiẽ fraus, ſed eã reprehendit Iaco. de Bel. & dicit q̃ eſt caſus in l. j. C. de natura. lib. vbi eo ipſo q̃ reperiẽ apud filiũ de bonis patris, præſumiẽ fraudulosẽ factũ. Vltimò

3 nota ✠ gl. quæ dicit vẽditionẽ oĩm bonorũ eſſe fraudulosam, ar. l. oẽs. §. Lucius. quę in frau. cre. licet illa lex loquatur in donatiõe Idem no. in l. patronus. §. eo. q̃ videntur tenere doc. in l. iij. C. ſi quid in frau. pat. Quę ro quid ſi vẽdidi oĩa bona mea, nõ ſub iſta appellatione oĩa, ſed vendidi ſingulariter illã & illam rem, ita q̃ mihi nihil remanſit. Dic vt in l. nomen. §. fi. j. de leg. iij.

✠ POMATES.

b ¶ Qui teſtamentũ. Vide Barba. conſi. xxx. in x vj. colũ. ij. vol. quia autẽ nõ valet iſta confeſsio, vide Bald. in l. fin. in ij. col. C. de epiſ. & cle. Vide alex. conſi. iiij. in ij. col, in iij. vol. & & cõſi. j. in iij. col. iij. volu. & cõſi. xvj. in fi. eo. volu. & conſi. xviij. in iiij. volum. Rap. Cu. cõſi. xxxj. in vlt. dubio. in vlt. col. Et vide Alexã. conſi. xviij. in j. col. in iij. vol. & quę ſcripſi. ad Bart. in ſimili in l. ſi forte. ff. de caſtren. pecu. Alex. cõſi. cxxv. ad fin. in iiij. vol. Ro. cõſi. ccxvj. Et Cardi. conſi. cxliiij. col. ſi. & Are. cõſi. lxiij. col. ij. Et Soci. conſi. lxv. vbi loquitur in cõfeſsione emanata inter virũ & vxorẽ conſtante matrimonio. Et bal. conſil. ccccxcviij. in j. parte. vbi pulchrũ caſum.

c ¶ Secũdo nota vnã, &c. pater confitẽdo ſe debitorẽ filij ſpurij nõ poteſt ſibi ob hoc aliquid dare, & quicquid penes filiũ ſpuriũ reperiẽ, præſumitur per fraudẽ eſſe. Item tenet Bar. in d. l. j. C. de naturali. lib. & ibi Bal. & Bar. & docto. in l. ſi is qui hæres. de vulga. & pupil.

ADDE Bal. conſi. ccxlj. incipiente, ſpurio. ij. lib.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Inter vius. Vide late Alex. cõſi. xviij. vo. iij. co. ij.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Inſtrumentorũ. An autem ſtatutum faciens mentionem de inſtrumentis, comprehendat acta vide Ange. conſi. xlix. incipiẽ. repertum. Item q̃ licet de iure cõmuni appellatione inſtrumenti etiam veniat ſcriptura formata, ſecus tamen ſit de cõmuni vſu loquendi, vide do. Frãc. conſi. lj. alias l. Vide omnino Roma. conſi. lxxvij. ad finem. Feli. in rub. de fide inſtru. ad fi. Item an & quomodo appellatione ſcripturæ veniat omne illud quod inſtruit cauſam, vide Bertachi. in tracta. de gabel. in iij. parte octauæ partis prin. in v. col. vide Barba. in repet. rub. de fide inſtru. Item an appellatione inſtrumenti veniant teſtes, vide Feli. in c. peruenit. extra, de teſti. cog. & in rub. de fide inſtru. verſic. ſecunda cõcluſio. vbi ponit an de cõi vſu loquendi appellatiõe inſtrumẽtorũ veniãt teſtes, & ecõtra, & an ſcriptura priuata, vide de iſtis Iaſ. in repe. l. admonendi. in vlti. charta. inj. & ij. col.

e ¶ Inſtrumẽtorũ. Iſtã legẽ nõ allegat Bar. in l. admonẽdi. in vltimis verbis. ſ. de iureiu. Et vide q̃d ibi dixi in fi. Sed qd in priuata ſcriptura, vtrũ veniat appellatiõe inſtrũ, vide Bar. in l. j. de iur. calũ. & q̃d no. in l. in fraudẽ. §. neq̃ inſtrã. de iur. fiſ. in eo. prin. &c. Vide q̃d dixi in d. l. admonẽdi. in fin. Limita hãc legẽ præterq̃ in dilationibus. Nã ſi data eſt dilatio ad ꝓducendũ inſtrã, nõ poterit, ꝓducere poſt teſtificata. Dicit Bal. hic, & ſi ex falſis. C. de trãſac. vbi oino vide quę dixi. Et an appellatiõe inſtrorũ veniãt acta, vide bar. in l. in fraudẽ. §. neq̃. de iur. fiſ. Et an veniat teſtũ, tex. q̃ ſic. & ibi vide bar. in l. ſi idẽ codicilli. C. de codicil. Sed an priuata ſcriptura veniat appellatiõe inſtrumentorum, vide bar. in d. l. j. C. de iura. calũ. & quod not. in dicta l. in fraudem. §. neq̃.

ADDE qñ appellatione inſtrumẽti veniat priuata ſcriptura, pulchre Roma. cõſi. xxiij. neſcio quid dubitatis. Et an appellatione actorũ veniat ſententia, vide Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de ſnia. Bal. cõſi. cccxxxviij. j. lib.

e ✠ POMATES. ¶ Inſtrumentorũ. A d iſtũ tex. vide bar. in l. in fraudẽ §. neq̃ ff. de iure fiſci. Alex. in l. ſi ex falſis. in j. col. de tranſactio Rom. conſil. xxxij. in ij. dubio.

f ¶ Repetita. in prin. huius l. &c. Adde q̃ no. dixi poſt Bart. in ſimili. in l. diuus. §. item ſenatus. ff. de fal. Et vide q̃ no. Bar. in l. ſi teſtamentũ. de teſta. & q̃ ibi dixi, qualis dies debet poni in inſtrumento. Et hic adde Bal. poſt glo. in l. ſcripturas. per illũ tex. C. qui pot. in pig. ha. & idẽ q̃ Bar. hic tenet Spe. in tit. de oblig. & ſol. §. j. ver. ſed quid ecce.

De fide inſtrumentorum. Rubric. I.

LEX I.

e Inſtrumentorũ [e]. Vides ergo q̃d ex alluſione vocabuli ꝓſumit propria ſignificatio. Hoc examinaui in repetitione l. omnes populi. §. de iuſti. & iure. & ibi vide: vbi plene dixi.

1 ☞ *Si debitor confiteatur hodie quod Titius ſibi mutuauit iam ſex menſibus elapſis, quod iſta confeſsio non præiudicat alteri creditori.*

LEX III.

f Repetita. [f] Iſtam legẽ intelligo in ſcriptura priuata. Nam notarius, qui ſcribit inſtrumentũ, & apponeret aliũ diem: tunc ſine dubio cõmittit falſum. Item intellige q̃ fuit appoſita dies non vera. Nam loquitur de die conſcripti inſtrumenti. N

a P. PAV. P. ¶ De testibus. An probatio quæ fit viua voce per testes, sit dignior quã illa, quæ fit per instrumẽta, vide Feli. in rub. de fide instru. & ibi etiã ꝙ quædã probãtur per testes, quæ nõ per instrumenta, & econtra, vide etiã ad Bar. in l. in exercẽdis. C. de fid. instru. vbi alia habes.

b ¶ Testimoniorum. Ad hunc tit. adde ꝙ iudex põt, si vult, non credere testi, vide bar. ī l. Lucius. in fi. ī, de his qui no. infa.

c ¶ Quanq̃. An testis debet esse notus parti, adde no. in l. fi. §. j. C. de iu. deli. & per glo. in c. cũ cãm. el. j. in versi. de cautione. extra, eo.

d ¶ Numerũ testium. Vide Alex. consi. v. col. iij. vol. j. Feli. in c. in nostra. colũ. iiij. de testi. late Alexan. cõsi. cxlix. col. ij. versi. sic posset. in fi. vo. v. & cõsi. xcix. colũ. iiij. cir. med. ver. nõ obstãte. eo. vol. Fel. in c. testimoniũ. col. ij. in fi. de testi. Alex. consi. lxxviij. col. ij. in fi. volu. j. & dicit Feli. in c. licet vniuersis, de testib. ꝙ quãdo testes nõ sint omni exceptiõe maiores, etiã si sint tres, nõ plene probãt, vide Ias. in l. fi quis ex argentariis. §. cogentur. col. j. ff. de edẽd. Cur. in tract. de testi. in j. quæst. Deci. consi. cxxxiij. col. v. versi. nec obstat. Dicentẽ istam glo. non habere locum in causa graui.

d ¶ Numerũ testium. Adde quod no, bar. in l. fin. ī, de feriis. & in authẽ. at q semel. C. de proba. & not. consuluit Bar. Sed de iure ciuili talis refrenatio põt fieri ad tres testes super vno articulo. Tex. est valde no, in l. quoties. & ibi Bar. C. de naufrag. lib. xj. quem ad hoc allegẽ. Ludo. in suis not. Et vide Ioan. Andre. & Abba. in d. c. cum causam, in fi. huius l. &c. & vide c. significauerũt. & quod ibi no. extra, eodem titu. Adde de refrænatione testium, Oldra. consi. cxlv.

e ¶ In testibus. Adde Bar. in l. iiij. §. hoc autem. in fi. iiij. quæstionis. de dam. infect. Potest tamen interrogari pars, an testis suus, quem produxit, sit certioratus, vt tenet gloss. in c. super eo. de testibus. licet Ioan. de Ligna. ibi teneat cõtrarium. Et an testis posit interrogari, vide Bal. in authen. si dicatur. C. eo. & Abba. plene in c. cum causam. de testi.

f ¶ Oppo. probatio. Item præsumitur inimicus, quem expello de domo. l. Lucius Titius. & ibi not. Bald, ad hoc de lega. iij. An autem qui testificatur in causa criminali, præsumatur inimicus. glo. ꝙ non, in c. meminimus. de accusa. & in c. fraternitatis. de testi. & ibi Abb. & vide Spec. in titu. de teste. §. j. ver. itẽ quid in alia. & Bar. in l. post legatũ. §. his vero. de his qui. vt indig.

g ¶ Testiũ. Ad intellectũ totius huius legis vide Bal. in l. testium. in ij. & iij. col. cum seq. C. eo. Et ad hoc princip. vbi dicit Bal. in xj. col. ꝙ magis creditur duabus notabilibus personis in dignitate positis, q̃ pluribus alijs vilibus: & magis creditur paucis nõ suspectis, q̃ multis & suspectis. Et facit ad id quod dicit hic Bar. in prin. Quis ẽ sit nobilis, & qs vilis, est arbitriũ bal. in l. Gracchus, in prin. C. de adul. dixi l. maiorẽ. de pact. & adde Bal. in auth. sed cum testator. C. ad Sꝛg. Falci. & ibi habes, &c. Et ad dictũ Barto. hic de præsentato a digniore, adde Calde. in cõsi. suo vij. in ti. de concef. præben.

g ✠ POMATES. ¶ Testiũ. Vide glo. in c. latores. de clerico excõicato.

h ✠ POMATES. ¶ Ex parte. Nota ex versi. tu magis. quod testis deponens nõ verisimilia aut cõtraria naturæ, nõ probat. Vide Are. cõsi. xxxviij. col. iij. & cõsi. xliij. in fi. Barto. in l. inter oẽs. §. recte. ff. de fur. & in l. Titius. in fi. ff. de insa. Alex. cõsi. xcj. vlti. col. vol. iiij. & cõsi. cxxiiij. col. j. volu. iiij. cõsi. lj. col. ij. eo. vol. Præposi. in c. quod dicitis. xvj. dist. Feli. ca. licet causam vj. col. de probat. & c. quẽ nostra. ij. col, de testi. Cepo. cõsi. iij. col. ij. Feli. in c. auditis. col. xij. de præscrip. Barba. consi. vj. col. iiij. volu. j. & cõsi. xj. ij. col. & cõsi. xviij. iiij. col. & cõsi. xxj. vij. col, eo. vol. & cõsi. xxvj. eo. volu. Feli. c. cum olim. iiij. col. de re iudi. Roma. cõsi. cccxliiij. col. iij. Alexan. consi. lxxxix. col. ij. volu. iij. A reti. in consi. cxxxviij. col. ij. & consi. xliiij. col. fi. Pau. de cast. l. scripturæ. colum, fin. C. de fide instrumen. A reti. consi. cxxvij. & testibus hinciude varijs præferuntur pauciores pluribus. si deponunt verosimiliora. Ita Alexan. consi. xxvij. col. ij. volu. ij. consi, cxj. ad fin. volu. iij. vbi ponit multos modos, per quos quem probat deponere verosimiliora. & consi. l. col. fi. volu. v. & consi. cxx. col. ij. eo. volu. Soci. consi. ccxliiij. vlt. col, & consi. ccliiij. & consi. cxx. clxiij. col. vj.

i ✠ P. PAV. P. ¶ Inimicitias. Circa istã materiã quod inimicitia repellat testẽ, ꝙ qualis inimicitia, vide quæ habes ad Bar. in l. j. §. fi. ff. de adimen. lega. Itẽ adde quod nondũ inimicus, sed suspectus de inimicitia repellit, vide Feli. in c. cũ I. & A. col. iij. de re iudi. Itẽ adde singulariter quod sufficit causa inimicitiæ esse cõmissa licet aliter ignoret. Ita Bar. in l. j. ad fi. ff. de his qbus vt indig. sequitur Alexan. consi. xvj. ad fi. & est cxxvij. vol. iiij. Itẽ an inimicitia nouiter sublata, faciat quod repellatur, vide Ro. sing. cccccxv. incip. Innocẽtius. Alex. cõsi. xcix. vbi etiã ponit alia in materia. Et Roma. consi. clxxxv. Itẽ requirit quod sit grauis. vide Alex. consi. lxxviij. in ij. col. in j. vol. Itẽ adde quod inimicitia siue iusta, siue iniusta repellit, vide Abba. in c. repellantur. circa fi. extra de accus. post Bart. in l. j. ff. de his qui. vt indig. Aduerte tamen ad illud qd dicit ibi Abbas in fine quod ille qui fuit causa inimicitiæ malitiose vt testẽ repelleret, non põt se iuuare ppter dictam inimicitiã. post Bar. de quo ibi per eum. Et quomodo præsumatur malitiose hoc factũ, vide Bal. in auth. si dicat. in pen. col. de testi. ad Bar. in l. j. §. cũ quis. ff. de quæst. Vide vtroq̃ Ias. in l. si filia. ff. de inoffi. test. Itẽ quidã inimicus licet recõciliatus, qd̃ non sit of exceptione maior, vide Ioan. de Ana. consi. xvij. in ij. col. Ias. in l. foro rẽ. col. vlti. de his qbus vt indig. Itẽ an ille, qui fuit testis in vna causa cõtra aliquẽ repellat, ponit Felin. in c. meminimus. in ij. col. extra, de accus. Itẽ qd̃ inimicitia præcedens etiã ex culpa alicuius posit per eũ allegari ad repellendũ testẽ, vide & limita vt per Ias. in l. fi filiam. in ij. col. C. de inoffi. testa. & quæ & qualis inimicitia repellat testem: & quid si esset facta reconciliatio, & ex quibus actibus probatur reconciliatio, maxime si simul comederũt, vel vnus fuit ad nuptias alterius, & similia: vide p. Barb. cõsi. lxxx. vo. iiij. col. vj. & seq. vide quę habes in rep. in verbo, testes. antepe.

i ¶ Inimicitias. Et vide quæ dixi in l. iiij. in fi. ī, de adimen. lega. secundũ Ioan. And. in c. cũ oporteat. de accu. An hæc inimicitia semp repellat testes, remittitur iudicis arbitrio. In eo. versicu. hoc limita, nisi inimicitiæ superuenerũt ex hoc vt ille non testificaretur. Ita firmat Bal. per illũ tex. in l. sed & si quis. §. illud sciendũ. si quis cau. Dy. in l. filiæ. ī. solu. matr. Bar. in l. j. §. cũ quis. de quæstio. Bal. in authen. si dicatur. in penul. col. C. de testi. & in l. ij. §. sed & si agant. ff. de iudi. & ꝙ notat Ioan. Andre. in c. fi. de test. & fatis inquantum ad hoc dicitur inimicus, qui mecum litigat. Et concludit dominus Anton. & Abb. in capitu. primo de iudic. quod est verum, si habeat litem mecum de præsenti criminalem, vel ciuilem omnium bonorũ, per tex. in authentica de testibus. §. fi vero odio. in principio. & per alia ibi allegat. Aut habet ciuilem: & tunc nõ repellitur omnino, sed est in arbitrio iudicis facta fide, &c. Et videtur pro Bar. in d. §. fi vero odiosus. Aduerte tamen inquantum dicunt, si fuit lis finita, &c. quod non videtur bene: quia non distinguitur an lis est præsens: quia ratio, propter quam remouetur testis remouens litem criminalem, est: quia ex tali præsumitur inimicus, nisi probetur reconciliatio, secundum Innocen. in capi. cum oporteat. de accusat. Sed ista ratio habet locum tam in finita lite, quam non finita: quia qui semel fuit inimicus, semper præsumitur esse, nisi contrarium probetur, secundum Innocen. in dicto capi. cum oporteat. &c. Bald. in dicta authentica si dicatur. & est casus, quem ibi ad hoc ponderat Bald. in l. in ipsius. C. familiæ ercisciundæ. Specul. in titul. de testibus. §. superest. versicu. id quoque notandum. dicit quod inimicus, etiam reconciliatus, potest repelli. Allegat. text. cum gloss. iij. quæstione v. c. accusato. quod intelligas si fit recõciliatus de recenti: alias non procederet, vt ibi nor. Ioan. Andre. Et adauerte: quia hæc dicta ratio fortissime vrget. Videmus posse saluari dicta doctorum, quando ille, qui habuit litem mecum, licet videatur durare in præsenti, tamen eius culpa sibi mouit litem: Nam tunc non repellitur. Ita dicit Bar. in l. j. §. cum quis de quæstio. Pro quibus facit tex. optime, quẽ ipsi nõ allegant in d. §. fi vero odiosus. vbi dicit quod ille, qui litem mouet, videtur totaliter repelendus: ergo lite finita videtur admittẽdus aliquo casu. Sed contra istã doctrinã est singu. doctrina Inno. cum Ioan. de re iudicandi dicens quod quando quis repellitur a testimonio, nõ distinguitur cuius culpa inimicitia fuit contracta. Et ista dicta sequuntur Moderni. Posset forte dici quod illo casu testis nõ repellitur in toto, sed non adhibetur plena fides, sicut dicit tex, in d. §. cum quis. An amicus inimici mei repellatur, & dicatur meus inimicus, vide Bal. in l. fi qs testibus. C. de testibus. & ibi dicit quod qui allegat inimicitiam debet eã probare, & debet probare qualitatem inimicitiæ. Et ad cognoscendum an sint graues vel leues inimicitiæ, Bald. in dicta authen. si dicatur. dicit quod cõmittitur arbitrio iudicis. Adde ꝙ non solum inimici, sed suspecti de inimicitia capitali repelluntur, Innocentium in ca. cum P. manconella. de accusa. & dicit Archid. in dicto capi. accusatores. iij. q. v. inimico testi nullam fidem adhibendam. arg. illius tex. sed posset intelligi in criminalibus, & dicit ꝙ etiã ab accusando repellitur & excipiendo, de quo in ca. meminimus. de accusa. Et vide ad prędicta Ioand. in titu. de testibus. §. porro. versicitem aduerte. Circa materiam huius legis quæro vtrum iudex possit ex officio suo testes repellere & inquirere de conditione testis. Ioan. and. in addi. Spec. in titu. de teste. §. j. versicu. quid de domestico. tenet ꝙ sic, nisi habilitatio testis ꝙ cederet a voluntate partis tacita vel expressa, vt not. de testi. cogẽ. c. dilecti. in glo. magna. & in authen. de testi. §. si vero quidã ad primũ. Innoc. in ca. intimauit. de testibus. & not. glos. ij. q. vij. ca. quærendum. & glo. in l. j. §. si præses. de magistra. conueniẽ. quam ibi magnificat Nico. de Neapo. & illam allegauit pro singulari Bal. in l. quos prohibet. de postulando. & ibi sequitur Ang. vide glossam in ca. nulli. de accusa. vbi testis repellit alium testem, &c. facit ratio, quia sumus in his quæ concernunt fauorem animæ. ideo iudex ex officio suo potest. Ita voluit Innoc. in capi. bonæ. de postula. prælato. bene facit tex. in ca. ad nostram. el ij. de iureiuran. & quod concernat fauorem animæ, patet: quia testis criminosus ideo non admittitur, quia lex præsumit eum deierare. c. testimonium. de testi. Contrarium tenet Archid. in ca. quærendum. ij. q. vij. & Ioan. and. & Ioan. de Lig. & Pet. de Ancha. in ca. super eo. extra, de testi. sequuntur opi. Archi. Et propter quam inhabilitatẽ posit iudex ex officio suo repellere, vide Bal. in l. si quis testibus. C. de testi. Adde an testis inimicus repellatur, & quæ dicatur grauis inimicitia, Bal. cõsi. cccxxxix. j. libro. Et quod testis inimicus reconciliatus non nouiter admittatur in testẽ contra inimicum recõciliatum, tenet Roma. consi. clxxxv. j. cætera vide latius per Spec. eodem titu.

a ¶ Criminalis. Criminalis causa & ciuilis magnæ quantitatis æquiparantur. Adde Bart. & quæ ibi dixi in l. post legatum. §. his vere. de his quibus vt indignis. & vide gl. ī auth. de testi. §. si vero quis. in ver. si vero aliter. in versi. sancimus. & in versi. in crimina. Et qualiter repellatur inimicus, vide quod not. Roma. in rubr. de arbitris. in xvij. q. & tex. in c. per tuas. de simo. allegat Bar. in l. filius familias. de dona. Et vide quod dixi in l. quos prohibet. de postu. & vide Bar. in l. iiij. ff. de adimen. lega. & do. Io. in l. is qui reus. de publi. iudi. Innoc. in ca. cum I. & A. de re iudic. & dixit glo. in dicto §. fi quis. ꝙ inimicus reconciliatus bene admittitur in testẽ. Et de his vide Bal. in auth. si dicatur. in iij. col. C. de testi. & omnino doct. in ca. cum oporteat. de accusa. Adde tamen ꝙ in hac l. testium. in prin. est vna gl. in versi. numerus. quæ vult ꝙ si in aliquo actu, puta in testamento, interuenerunt plures testes quam numerus requisitus a iure dicat, vt puta cum septem in testamẽto requirantur l. si vnus. & l. hac consultissima. C. de testa. & ca. cum esses. de testi. & quod ibi plene not. & in eo testamento plures septẽ testibus sint, si sunt duo de istis septem, qui essent fratres patrueles hæredes institutorum vel substitutorum, quo casu non sunt omni exceptione maiores: tamẽ si interuenit maior numerus septem testiũ, suppletur ille defectus, per id quod voluit glo. not. in verbo, numerus. Vnde dicit hic Iacob. Butr. ꝙ licet testes duo deponentes per eundem præmeditatum sermonem non probẽt: vt hic no. Bar. per istum tex. in §. ideoq̃. tamen si essent tres vel quatuor, probarent: & sic pluralitas testium vltra numerum testium supplet defectum idoneitatis. Vnde Imol. in d. l. qui testamento. in prin. vult ꝙ vbi requiruntur in testamento septem testes, & reperitur ꝙ interuenerunt octo, quorũ duo non erant omni exceptione maiores: illi duo habebũtur saltem loco vnius, & valebit testamentum. Alleg. quod in simili not. in l. parentes. & in l. omnibus. C. de testibus. sed melius probatur in dicta l. iij. cum gl. idem & multo magis vbi testes ideo non essent omni exceptione maiores: quia essent fratres patrueles vel nepotes ex fratre: quia edictum de testibus est prohibitorium. Et isti non reperiuntur prohibiti: ergo &c. l. j. §. eo. Et casu quo dicetur, eos nõ esse omni exceptione maiores, supplet numerus, & maxime in terris ecclesiæ, vbi sufficiunt duo testes cũ parochiano d. c. cũ esses. vel quatuor sine parochiano: vt no. Spe. in ti. de instr. edic. §. cõpẽdiosæ. ver. itẽ ius Canonicũ. cũ seq. in d. c. cũ esses. ideo debet esse validũ rescriptũ in terris ecclesiæ, in quo tot interuenerũt. Adde vt p Bal. cõ. ccv. ij. li. & cõ. ccxxv. j. li.

b ✠ POMATES. ¶ Itẽ aduerte. Inimicus repellit a testimonio. Idẽ tenuit Inn. c. cũ oporteat. de acc. A rc. ī c. accusatores. iij. q. v. scdm bal. A lb. in auth. si dicat. hic all. vbi Bal. dicit ꝙ nõ solũ inimicus, sed ẽt suspectus de inimicitia repellit. Inn. ī c. j. de acc. Vide gl. et ibi doc. ī d. c. cũ oporteat. de acc. Vide Fel. c. cum tu. col. xx. & xxj. de re iudi. Barb. consi. xxix. colum. xvj. in j. vol. Adde cautelam ꝙ testis alias nõ idoneus probat, vt per Alexã. consi. xciij. volu. j. Feli. in c. quoties. col. ij. in iiij. nota. eo. ti. Cepo. cõsi. xxxij. col. iiij.

c ¶ Considerare. Aduerte quod glos. in ver. egens. in princip. huius l. ponit de teste, qui repellitur propter paupertatẽ. Vide quæ dixi in l. spadonẽ. §. fi. de excusa. tuto. Et vide per scribentes in dicta authẽ. si dicatur. & vide in c. itẽ cum qs. de resti. spo. Itẽ cũ qs expoliat aliquem bona fama: quæst res pretiosa. ix. q. iij. facta. Facit l. infamẽ. de decurio. alias, de pub. iud. Itẽ si subditus expoliat se a domino. ca. cũ olim. de accus. Itẽ dicitur inimicus ille, qui copulauit se cum inimico meo, vel secum habitat. c. repellantur. & ca. cũ oporteat de accus. Vide Cyn. in d. auth. si dicatur. & vide per Bald. in l. si quis testibus. C. eo. Anto. de Butr. in d. c. repellatur. dicit ꝙ iura dicentia inimicũ qui habitat cum inimico repellendũ, ītelligẽda sunt de cõtinua habitatiõe: secus si per certa tpa. Item ille, qui testificauit cõtra me in cã criminali. glo. & Innocentius. Et ad cognoscendum an sint graues vel leues inimicitiæ, Bald. in dicta authen. si dicatur. dicit quod cõmittitur arbitrio iudicis. Adde ꝙ non solum inimici, sed suspecti de inimicitia capitali repelluntur, Innocentium in ca. cum P. manconella. de accusa. & dicit Archid. in dicto capi. accusatores. iij. q. v. inimico testi nullam fidem adhibendam. arg. illius tex. sed posset intelligi in criminalibus, & dicit ꝙ etiã ab accusando repellitur & excipiendo, de quo in ca. meminimus. de accusa. Et vide ad prędicta Ioand. in titu. de testibus. §. porro. versicitem aduerte. Circa materiam huius legis quæro vtrum iudex possit ex officio suo testes repellere & inquirere de conditione testis. Ioan. and. in addi. Spec. in titu. de teste. §. j. versicu. quid de domestico. tenet ꝙ sic, nisi habilitatio testis ꝙ cederet a voluntate partis tacita vel expressa, vt not. de testi. cogẽ. c. dilecti. in glo. magna. & in authen. de testi. §. si vero quidã ad primũ. Innoc. in ca. intimauit. de testibus. & not. glos. ij. q. vij. ca. quærendum. & glo. in l. j. §. si præses. de magistra. conueniẽ. quam ibi magnificat Nico. de Neapo. & illam allegauit pro singulari Bal. in l. quos prohibet. de postulando. & ibi sequitur Ang. vide glossam in ca. nulli. de accusa. vbi testis repellit alium testem, &c. facit ratio, quia sumus in his quæ concernunt fauorem animæ. ideo iudex ex officio suo potest. Ita voluit Innoc. in capi. bonæ. de postula. prælato. bene facit tex. in ca. ad nostram. el ij. de iureiuran. & quod concernat fauorem animæ, patet: quia testis criminosus ideo non admittitur, quia lex præsumit eum deierare. c. testimonium. de testi. Contrarium tenet Archid. in ca. quærendum. ij. q. vij. & Ioan. and. & Ioan. de Lig. & Pet. de Ancha. in ca. super eo. extra, de testi. sequuntur opi. Archi. Et propter quam inhabilitatẽ posit iudex ex officio suo repellere, vide Bal. in l. si quis testibus. C. de testi. Adde an testis inimicus repellatur, & quæ dicatur grauis inimicitia, Bal. cõsi. cccxxxix. j. libro. Et quod testis inimicus reconciliatus non nouiter admittatur in testẽ contra inimicum recõciliatum, tenet Roma. consi. clxxxv. j. cætera vide latius per Spec. eodem titu.

a ¶ Criminalis. Criminalis causa & ciuilis magnæ quantitatis æquiparantur. Adde Bart. & quæ ibi dixi in l. post legatum. §. his vere. de his quibus vt indignis. & vide gl. ī auth. de testi. §. si vero quis. in ver. si vero aliter. in versi. sancimus. & in versi. in crimina. Et qualiter repellatur inimicus, vide quod not. Roma. in rubr. de arbitris. in xvij. q. & tex. in c. per tuas. de simo. allegat Bar. in l. filius familias. de dona. Et vide quod dixi in l. quos prohibet. de postu. & vide Bar. in l. iiij. ff. de adimen. lega. & do. Io. in l. is qui reus. de publi. iudi. Innoc. in ca. cum I. & A. de re iudic. & dixit glo. in dicto §. fi quis. ꝙ inimicus reconciliatus bene admittitur in testẽ. Et de his vide Bal. in auth. si dicatur. in iij. col. C. de testi. & omnino doct. in ca. cum oporteat. de accusa. Adde tamen ꝙ in hac l. testium. in prin. est vna gl. in versi. numerus. quæ vult ꝙ si in aliquo actu, puta in testamento, interuenerunt plures testes quam numerus requisitus a iure dicat, vt puta cum septem in testamẽto requirantur l. si vnus. & l. hac consultissima. C. de testa. & ca. cum esses. de testi. & quod ibi plene not. & in eo testamento plures septẽ testibus sint, si sunt duo de istis septem, qui essent fratres patrueles hæredes institutorum vel substitutorum, quo casu non sunt omni exceptione maiores: tamẽ si interuenit maior numerus septem testiũ, suppletur ille defectus, per id quod voluit glo. not. in verbo, numerus. Vnde dicit hic Iacob. Butr. ꝙ licet testes duo deponentes per eundem præmeditatum sermonem non probẽt: vt hic no. Bar. per istum tex. in §. ideoq̃. tamen si essent tres vel quatuor, probarent: & sic pluralitas testium vltra numerum testium supplet defectum idoneitatis. Vnde Imol. in d. l. qui testamento. in prin. vult ꝙ vbi requiruntur in testamento septem testes, & reperitur ꝙ interuenerunt octo, quorũ duo non erant omni exceptione maiores: illi duo habebũtur saltem loco vnius, & valebit testamentum. Alleg. quod in simili not. in l. parentes. & in l. omnibus. C. de testibus. sed melius probatur in dicta l. iij. cum gl. idem & multo magis vbi testes ideo non essent omni exceptione maiores: quia essent fratres patrueles vel nepotes ex fratre: quia edictum de testibus est prohibitorium. Et isti non reperiuntur prohibiti: ergo &c. l. j. §. eo. Et casu quo dicetur, eos nõ esse omni exceptione maiores, supplet numerus, & maxime in terris ecclesiæ, vbi sufficiunt duo testes cũ parochiano d. c. cũ esses. vel quatuor sine parochiano: vt no. Spe. in ti. de instr. edic. §. cõpẽdiosæ. ver. itẽ ius Canonicũ. cũ seq. in d. c. cũ esses. ideo debet esse validũ rescriptũ in terris ecclesiæ, in quo tot interuenerũt. Adde vt p Bal. cõ. ccv. ij. li. & cõ. ccxxv. j. li.

b ✠ POMATES. ¶ Itẽ aduerte. Inimicus repellit a testimonio. Idẽ tenuit Inn. c. cũ oporteat. de acc. A rc. ī c. accusatores. iij. q. v. scdm bal. A lb. in auth. si dicat. hic all. vbi Bal. dicit ꝙ nõ solũ inimicus, sed ẽt suspectus de inimicitia repellit. Inn. ī c. j. de acc. Vide gl. et ibi doc. ī d. c. cũ oporteat. de acc. Vide

De testibus.[a] *Rubrica.*

LEX I.

TEstimoniorũ.[b] Et hoc quod hic dicit in pecuniarijs litibus, dicunt quidam ꝙ causa dicitur ciuilis, & lis dicitur criminalis, de quo hic in glo. & l. causas vel lites. C. de transact.

Iudex quod refrænat numerũ testiũ, & quo modo refrænat.

c Quanquam.[c] Nota † ꝙ iudex potest refrænare

d numerũ testium.[d] Sed quæro qualiter fiat ista refrænatio, & qualiter iudex numerũ testiũ moderabitur. Respondeo, si quidẽ vna pars iam produxit, debet admittere aliam partem producere tot testes, quot ista produxerit, & q̃nq̃ plures ex causa: vt puta si sunt plures testes, & quidã volunt deponere super quibusdã articulis, & quidã super alijs. Si vero nõ produxerit alia pars testes, sed vult producere vnũ de nouo: tũc iudex refrænabit secundũ qualitatem causæ. Circa hoc vide glo. ordi. & Inno. in ca. cũ causam. extra eo. titu.

LEX II.

e IN testibus.[e] In hac lege vsq̃ ad §. lege Iulia. procedit iurisconsultus. Nã primo ponit theoricã. Secundo practicam in genere. Tertio ponit eam per multa re-

f scripta. Secunda ibi: in l. testium. Tertia ibi: in §. ideoq̃. Oppo. probatio[f] est facere fidẽ iudici: vt ś. tit. ij. l. quinquaginta. & l. cũ de ætate. Si ergo habemus fidem, de qua hic primo dicitur, nõ debent cõsiderari mores & alia. Huius timore facta est glos. magna hic, ꝙ propter fidem habendã consideret fides & grauitas, &c. quia fides per se non potest considerari, nisi ex alijs hoc probet vt j. l. proxi. in prin.

1 *Testibus existentibus in dignitate magis creditur, quã his, qui non sunt in dignitate.*
2 *Ex duobus electis præfertur electus à dignioribus.*
Inimicitia repellit testem.
Causa criminalis facit quem capitalem inimicum.
Item causa pecuniaria magna.
Iudex. de quibus cõditionibus interrogabit testem.
4 *Scribi debet in actis quando testis, dum examinatur, variat in multu.*

LEX III.

g 1 TEstium.[g] Nota † ꝙ magis creditur ei, qui est in dignitate, q̃ ei qui nõ est in dignitate. Et ex hoc dicũt Canonistæ ꝙ si duo sunt electi, & haberẽt æqualẽ vocẽ,

h tamen vnus ex parte[h] sua haberet priorẽ & sacristam, & similes, qui sunt in dignitate, quod præfertur ei, qui haberet canonicos, & alios simplices non habentes digni

2 tatem. † Secundo nota quod propter ini

i micitias[i] quis redditur suspectus tamẽ quędam inimicitia impedit: quędam non impedit admitti in testem, licet postea oppona

tur: vt C. eod. auth. si dicatur. Item aduerte

a ꝙ causa criminalis[a] facit quem videri capitalem inimicum. Idem intellige in causa pecuniaria magnæ quantitatis: argumen. infra, de excu. tut. l. propter litem. in princi. & Instit. de excu. tut. in §. inimicitiæ. & quod

3 not. in auth. si dicatur. Sed quæro † qualiter iudex istas conditiones, de quibus hic dicitur, inuestigabit? Respõdeo. Quædam est conditio, quæ testium turpitudinem nõ cõtinet: & de illa poterit interrogare illum testem: vt in dicta authen. si dicatur. Quædam est conditio, quæ continet testiũ turpitudinem: & de ista nõ debet interrogari. De turpitudine verò ab alio detecta iudex interrogabit ex officio. Quod allegatur in quæstione illa, an iudex potest interrogare testes in causa criminali, licet à parte non

b producantur. Item aduerte[b] gl. istã, quæ dicit ꝙ pallor vultus, &c. quod facit vt testi credatur minus. Nam dicunt doct. iuris

4 Canonici † ꝙ hoc debet scribi in actis, ita ꝙ iudex de hoc perpendat: vt extra de fide instru. c. constitutus. & no. per Innoc. in ca.

quoniam cõtra falsam. extra, de probat. & in Spe. de teste. §. nunc tractandũ versi. cõsiderare.[c]

c 1 *Arbitrarium est iudici an credat testibus.*
Cautella est ut iudex faciat redigi in actis causam suspicionis, propter quã fidem dictis testium non adhibuit.
2 *Testis debet esse notus iudici.*
3 *Testis an debeat esse notus parti, contra quam producitur, vbi quod sic: quãdo testificatur de facto partis.*
4 *Pars debet exhiberi parti, quando testis dicit quod cognosceret eum si uideret.*
5 *Testes deponentes per eundem præmeditatumque sermonem, quod dicuntur suspecti.*
6 *Iudex quod possit testem interrogare de tempore.*

d Ideoque,[d] Nota † ꝙ potestati iudi

1 cis conceditur vtrũ debeat adhiberi fides testi vel nõ. Tamẽ quia acta quãdoq̃ sunt examinãda in cã appellationis: tutius est ꝙ cã suspicionis, propter quã fides testi minuitur iudex faciat apparere in actis: vt ś. proxime dixi. Item quod hic dicit ꝙ in potestate iudicis est, &c. ap-

2 paret ꝙ testis † debet esse notus iudici: ꝙ intellige ꝙ sit notus ante, scilicet per inquisitionem factam à vicinis, vt ś. proxi. Item

no. in c. meminimus. de accusa. licet Spe. in tit. de teste. §. j. versic. itẽ in alio. videatur tenere ꝙ admittatur in alia causa. Sed cõclude ex mente Hostien. & domini Anto. ꝙ si in prima causa sponte se obtulit, & repellitur in alia: aut per iudicẽ cõpulsus, tunc admittit: caret enim suspitione, qa fecit iudicis mãdato. xxxiij. q. j. c. de culpa. Quid autẽ de amico? Cõiter concluditur qd̃ aut amicitia est magna: & repellitur. Aut parua: & detrahitur de fide. Vide Bal. in l. eos. C. eo. & Alber. in l. iij. eo. tit. Idem Spe. in tit. de teste. §. j. vide q̃ dixi late in l. latæ culpæ. §. amicos. de verb. signi. Idẽ But. in ca. cũ oporteat. & Io. And. in addi. Specu. circa prin. Quid de socio, vide in l. qñ. C. eo. titu. Quid de vasallo, Spe. in tit. de teste. §. j. versi. sed nunqd vasallus. versi. sed ca su quo vasallus. alias, & hoc est certus in versi. alij dicunt ꝙ cũ quæritur vtrum vasallus, distinguit aut iurauit fidelitatem: & repellitur. Aut est vasallus, vt in eo qui præstat decimas: & admittitur. Alber. Papi. quem sequitur Guid. in l. idonei. de testi. dicit indistinctẽ admitti, ex quo est persona libera. Quid in feudatario, vide Anto. de Butri. in c. super eo. extra eo. quod nõ admittitur, si is est super re feudataria. Idẽ & ego crederẽ. Facit c. domino guerrã. hic finitur lex Corradi. Quid in emphyteuta, vide Bar. in l. libertorum. C. de test. Quid in familiaribus, vide tex. in l. fina. §. sane. de his qui ad eccle. consu. appellat eos domesticos. Idẽ glos. iij. q. vij. c. in summa. Et large dicimus omnes familiares, qui habitant cũ aliquo. c. in literis. eo. tit. c. insinuante. de offi. delega. & vide Bal. in l. etiam. C. eo. qui sequitur Innocen. qui dixit quod familiares honestissimi admittuntur. Cardi. in d. c. insinuante. dicit quod familiares non morantes in domo possunt recusari. sed Imol. ibi reprobat. & vide Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de teste. §. j. versic. itẽ excipitur. vbi dicit quod ī stas sumptibus alicuius: non es idoneus. Quid de biruario, vide Bal. in l. etiã. C. eo. & Ange. in l. sciendum. ff. de vsuris. vbi dicit se defendisse quendam Potestatem. Quid de colono & mercenario, vide Specu. in titu. de teste. §. j. versicu. item excipitur. licet gloss. in §. finitur. appellat istos domesticos. A lberi. in dicta l. etiam. dicit quod cõmuniter colonus reñcitur. Vide glos. Instit. de testa. §. in testi. & in l. sed & si quis. §. illud si quis cau. glos. in c. in literis, &c. dicit Bar. in l. Lucius Titius. ff. de his qui notã. infa. quod iudex, ratia si testes clare probent quo ad verba: debet tamẽ inspicere an fides sit adhibenda. tamẽ dicit istud ex causa faciendum, ne post in syndicatu teneatur, & variatur fides eorũ propter nimiã obscuritatẽ in diuersificãdo & nimiã similitudinẽ, propter quam videntur subornati. Vide Bal. in l. j. in prin. de emendatio. Codic. in summa. Et ad primũ dictũ adde Bal. in l. testiũ. in penul. col. C. de testi. vbi dicit quod pluribus testibus deponentibus per eadẽ verba nõ debet credi. Et vide Barto. in §. sed hoc. in fi. eo. ti. &c. Adde Bar. in l. iiij. §. hoc autẽ. in fi. ij. q. de dam. infect. Adde an amicus posit, Bald. consi. ccv. & ccxvj. ij. lib. dixit esse iudici arbitrarium. Roma. consi. cccxx. dicit quod amicus leuis amicitiæ potest esse testis: & alleganti magnam amicitiam incumbit onus probãdi. An vasallus pro domino posit esse testis, vide Bal. consilio ccclij. in j. lib. A n familiaris, per Roma. consi. proxime alleg. A n colonus famulus, per Bal. consi. ccclxxvj. lib. iij. Old. de famulo, consi. cj. An solicitator, vide Ang. consi. cccxxxiiij. Roma. consi. alleg. An institor, fanticellus apothecæ, proxeneta, domesticus, p bal. consi. ccxvj. lib. ij. An pauper, Romanũ cõsi. ccclxxxij. An conspirator, Oldra. consi. cclxxvij. An detentus in carcerẽ, expulsus de domo, & qui contra aliquem appellauit, per Oldr. consi. cxlv.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Ideoque. Vide ad practicam huius §. dum dicit, tu magis scire potes id. quam ponit Bar. in l. Lucius. §. fi. ff. de infamib.

d ¶ Ideoque. Adde Bar. in l. Lucius. in fi. de his qui no. infa. Et adde text. in l. ob carmen. §. si testes. ī, eo.

d ✠ POMATES. ¶ Ideoque. Vide Ioan. Bapti. in repe. l. admonendi. col. xxix. ff. de iureiuran.

a ✠ P. PAV. P. ¶ Item quæro. Vide Ias. in l. fi. in princip. colũ. iij. in fi. C. de iure delibe.

b ¶ Testis. Adde quod not. in l. fi. §. j. de iure delibe. per glos. in c. cum causam. el j. in verbo, de causis. extra, eo.

c ✠ P. PAV. P. ¶ Facto partis. Vide Bal. in c. cum causam. colũ. viij. extra, de testib. Signor. in cõsi. cl. Bar. in tracta. de testi. circa fi. Bald. in Rubri. C. de fide instrumẽ. col. iij. versic. venio ad secundum.

d ¶ Ad vnũ. Si testis dicat se cognoscere si ipsum videret, debet exhiberi, ꝑ glo. in c. cum causam. §. al legatã. Bal. in l. j. §. fi ex noxa. causa aga. & Bar. in d. l. cum si exhibuissent.

✠ POMATES.

e ¶ Ego cognoscerem. Vide Ias. in l. ij. col. vj. C. de bo. posses. secundũ tabul. Barba. consil. xxix. viij. col. vol. j. vbi notat cõtrariũ. Et adde quẽ testificans super ver bis præ omnibus de bet cõcordare etiam cõtinentiã verborũ, vt per Barba. consi. iij. col. xj. vol. ij. Alexan. cõsi. cxiij. in antepenul. col. vol. iij. & late cõsi. xiij. vol. ij. Feli. in c. ex tenore. ij. col. de testib. & in c. cũ causam. colũ. xij. eo. ti. Barb. cõsi. xxv. col. v. vol. v.

✠ P. PAV. P.

f ¶ Si testes. Vide Ange. in l. si quis ex argẽtariis. §. j. ff. de edẽdo. Alexã. cõsi. cxx. in ij. volu. in penult. col. in verbo, sed do. Per. Ioan. And. in c. nihil. de ver. sig. Limita tamẽ istud qũ testes essent aliquan tulũ suspecti: secus si essent bonæ famæ. Ita Bal. de pace Cõstan. in §. fi. incip. hæc sunt nomina. Itẽ limita in duobus, secus in tribus, secũ dũ Alex. cõsi. xlvij. incip. aliunde. in ij. volu. Vide etiam in materia quæ habes in reperto. in verbo, testis. in xliij. col. & in eo. versi. ad A post. Alexan. in verbo, testes. ibi: in facto. vide Ioan. de Ana. cõsi. lxxvj. in prin.

f ¶ Testes. Idem dicit hic Iacobus Butri. per istũ tex. & sic sufficit quod in facto principali concordent, licet nõ quo ad corticẽ verborũ. Pro hoc c. dudũ. cum glo. in verbo, substãtia. de conuer. cõiug. & in c. cũ ecclesia. cum glos. de causa posses. & proprie. & no. Ioan. And. in c. nihil. de verbo. sig. vbi dicit ꝙ imo melius dicuntur probare testes, quando per diuersa verba deponunt in eundẽ rei finem, quam si per eadem verba: nã tunc non bene probant, ꝑ istũ tex. Nec obstat quod not. do. Anto. in d. c. nihil. quia loquitur quãdo tractatur de probando verba formalia testatoris: nam tunc oportet quod etiam in forma verborum concordẽt, vt no. do. Anto. in c. cum ecclesia. §. nos igitur, de cau. pos. & Bal. in c. bonæ. el j. de elec. & ibi dicit, quod si duo sunt testes, quorum vnus deponit ꝙ Titius promisit Seio duos solidos, alter deponit xxiiij. denarios: probabunt, & dicentur cõtestes l. quæ extrinsecus. & quod ibi not. de verbo. obli. & si essent interrogati de qualitate vocis: vt quia iudex interrogasset quibus verbis vsus fuit, & vnus dicit quod promisit duos solidos, alius dicit quod promisit xxiiij. denarios: isti dicẽtur esse singulares. Modo omitto quod etiam in dubio testes præsumuntur esse contestes, si cõgrua interpretatione verborum hoc fieri potest, secundum Inno. in c. qualiter & quando. in ij. col. de accusa. & Specu. in tit. de inquisitio. §. nunc tractemus. in verbo, super probatione autem. & Bal. in l. ij. circa vlti. col. de secundum tabu. & in l. de quibus. ff. de leg. dixi in l. si tamẽ. §. arbiter. §. de arbi. Ad de vt per Ange. consi. cclxxiij.

g ¶ Facias ꝙ dictũ. De hoc dixi in l. si librarius. de reg. iur. & no. Bal. de pace Constan. in vltimo verbo. & Bal. in l. testium. C. de testi. in iij. col. & Ang. in l. si quis. §. j. de edẽ. & vide per Io. An. in c. nihil. de verbo. significa. & dixi j. eo. l. ob carmen.

h ✠ POMATES. ¶ Item dico. Vide Iaso. in l. si pœnæ. §. si putem. ff. de condi. indebi.

i ✠ P. PAV. P. ¶ Dixit. Contrarium communiter tenetur. Vide Ias. in l. quamuis. §. si putem. ff. de condic. indebi. in j. notab. Vide in repertorio. in verbo, testis. ad finem.

k ✠ P. PAV. P. ¶ Eius quoque Vide Felin. in c. veniens. el ij. colum. iij. de testibus.

k ¶ Eius quoque. Et vide de materia huius §. Sali. in l. ea quidem. C. de accusa. in fi. Si enim testis deponit de fama, & interrogatus a quibus audiuit, & respondet ab vno: non probat, vt per Bar. in l. de minore. §. plurimũ. alias est §. tormenta. versi. quæro quid si testis dicit. j. de quæst. sicut nec, ꝑbat qñ nescit dicere a quibus audiuerit. Not. per Inno. in c. qualiter. de accusa. & Spec. in ti. de inquisitione. §. nunc tractemus. & Bar. in d. l. de minore.

a quæro[a] an testis[b] debeat esse notus ✝ parti, b contra quã producitur. Glo. dicit ꝙ in personali actione, non in reali. Aduerte ꝙ vbi 3 cunq; testis in cã producetur ad testificandum super aliquo ꝙ factũ partis non respiciat, nõ est necesse ꝙ partem cognoscat: vt puta, adhibetur quis ad testificandũ vtrum vidit tale opus fieri in tali loco: & non dico à parte: vel vtrũ illã rẽ viderit posideri ab aliquo authore producentis: nõ dico à producente vel contra quẽ producitur. & hoc dicit gl. in reali. Si vero habet testificari de facto partis[c]: tũc est necesse ꝙ partẽ cognoscat, alias nõ potest testificari. Ad vnum[d] tamen est aduertendum ꝙ si testis diceret. ✝ Ego cognoscerẽ[e] eum, si eũ viderẽ: & tamen nõ cognoscat eum nominatim: quod tunc debet sibi pars exhiberi: argu. l. cum si exhibuissent. j. de publi. Nota ✝ ꝙ si testes[f] dicunt eundem præmeditatũ ꝙ sermonem, eorum dictũ redditur suspectũ: & ideo fa g cias[g] ꝙ dictũ eorũ sit dictũ diuersis verbis sed sit idem in effectu. Itẽ dico[h] ꝙ hoc facias propter ignorantiam scribentis: quia si vnus dicat longe: alter dicat idem: aliquando ignorans notarius scribit testis interro- i gatus dixit[i], vt §. &c. Item not. ✝ ꝙ iudex 6 potest interrogare de tempore. quod dic vt C. eo. l. testium. Barto.

✠ P. PAV. P.

1 ¶ Fama per se quod non probet, licet probationem coadiuuet,

2 Fama quomodo probetur.

Eius quoque.

k Declaraui istũ §. in l. admonendi. §. de iureiurand. Nota ✝ quod fama per se non probat, sed probationem[l] coadiuuat. Dicit tamen glossa hic quod fama facit semiplenam probationem. quod dic

2 vt dixi in d. l. admonendi. ✝ Quæro quali m ter fama probetur?[m] Glo. dicit ꝙ per duos n testes probatur, qui dicant ꝙ maior pars[n] populi sic sentit. Aduerte ne erres: nã si dicerent maiorẽ partem populi sic sentire, & redderent causam, scilicet quia hoc audiuimus dici à maiori parte populi: quod dictũ eorũ nõ teneret. Nã testis debet testificari de his, quæ perceperit per aliquem sensum: vt C. eo. l. testiũ. & l. qui testamento. in fi. j. de test. sed quod maior pars populi hoc sentiat, hoc non cõsistit in sensu vt percipi possit. Item aduerte ꝙ non sufficit dicere quod est publica vox & fama: quia sic publice di o citur, Posset enim esse quod vnus solus[o] homo publice diceret: sed deberet dicere, qd p audiuit dici à maiori parte gentium.[p] Dixi plene in lege de minore. in §. tormenta. j. de quæstio.

1 ☞ Maleficium debet probari per testes, & non per instrumenta.

2 Adminicula instrumenti probantur per instrumenta.

q Idem diuus.

q Nota quod maleficia non probantur per instrumenta, sed debent probari per te 1 stes ✝ viuos. Possunt tamen produci instru r menta super[r] his quæ pertinent ad adminicula maleficij: vt in causa adulterij si produco instrumentum matrimonij: vel in actione legis Aquiliæ produco instrumentum 2 ✝ ad probandum dominium rei, vt not. per docto. in l. pen. de proba. & in l. senatus. in prin. j. ad Turpil.

1 ☞ Impubes non admittitur ad testimonium.

2 Pubes factus an testificetur de his quæ uidit in ætate pupillari,

3 Periurus uel infamis uel existens in peccato mortali, quan admittatur in testem.

✠ POMATES.

1 ¶ Sed probationem. Vide Alexan. cõsi. cxv. alias cxxv. col. ij. volu. iiij. & consi. cxvij. col. ij. eo. vol. & consil. xix. colũ. j. volu. j. C. epo. consi. xxxiiij. col. iij. & cõsi. xlij. col. ij. Barba. consi. xc. col. ij. & cõsi. lxxxiiij. & consil. viij. colũ. ij. vol. j. Et quid si scit dicere a quibus audiuit, vide Alex. cõsi. clv. in cipi. alias consultus. col. ij. vol. v.

m ¶ Fama probetur. Fama enim non probat plene, vt hic no. in c. venientes. alias c. veniens. de testib. el j. & in l. admonendi. cũ fi. de iureiu. Et ad hoc vt probetur fama, requiritur ꝙ testes interrogati assignẽt causas probabiles, ex quibus populus ꝓductus sit ad sic credendũ. alias ni si probent istæ probabiles causæ a quibus fama traxit originẽ, non diceretur probata fama: sed dicetur potius probata de vana voce populi, quæ exaudiri non debet l. decurionũ. C. de pœnis. Ita Bar. in d. l. de minore. §. plurimum. alias est §. tormẽta. dequestionibus. ad fin. & Bar. in l. proprietatis. C. de probat. & in l. diffamari. C. de ingenuis. & Sali. in l. ea quidẽ. C. de accusa. & do. Anto. in d. c. veniens. & non sufficit dicere se audiuisse a multis, sed a maiori parte, vt not. glo. & docto. & hic Bar. in d. §. plurimũ. alias est §. tormenta. & docto. in c. cum oporteat. de accusationi. Adde quando fama probet, & quãdo faciat indiciũ, Bal. consi. cxxxj. secundo lib. & a quibus etiam debet nasci, & qualis debeat esse, per eundem consi. clxxj. primo libro.

n ¶ Pars populi. Si enim testis deponens super fama quãdo interrogatur quid sit fama: dicit quod est audire res quæ dicũtur per istũ, per illum, & per alũ: quia apparet se non intelligere famã: non probat: vt per Bar. in l. j. fi cer. pet. Bal. in l. j. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & in l. data. C. qui accusa. & Imo. in l. stipulatio ista. §. hoc quoq; de verb. obli. Si enim testis deponit per verbũ pluralis numeri, videlicet se audiuisse inter clericos: nõ est probata fama: quia illa verba verificanẽ in duobus. l. inter illã. de ver. sig. l. libertas. §. fi. de manu. testa. Itẽ si dicit se audiuisse a pluribus, quia plures dicũtur duo. l. vbi numerus. j. eo. c. pluralis. de reg. iur. in vj. Institu. de iure pso. in fi. no. in l. j. §. hoc rescriptũ. ad Sylla. c. ad nostrã. de reb. eccle. quia nõ dicit probata fama.

o ¶ Solus homo. Si enim diceret ꝙ audiuit a multis, minime probat: quia multi dicuntur duo vel tres l. j. §. hoc rescriptum. ff. ad Sylla. Institu. de iure perso. §. fi. l, licet Imperator. de leg. j. not. in c. latores. de cleri. excõmunica. deposi. ministran. sicut nec probat ꝙ publice ita admittitur, vt hic per Bart. in d. l, de minore. in l. Labeo. de supelle. leg. & Bart. in addi. Specu. in titu. de sententi. in xij. col. & docto. in c. cum oporteat.

¶ Adde de teste qui dixit, publice dicitur, Bal. in addi. ad Specu. in titu. de sententia.

p ✠ P. PAV. P. ¶ Parte gentium. Vide Alexan. consi. xx. col. v. vol. iiij. A reti. consi. lxxiij. col. penul. & quæ Barto. hic tenet, vide A reti. in l. hęredes palam. in princip. col. iij. ff. de testa. & domi. Ias. in l. non hoc. colum. iij. versicu. viij. C. vnde legit.

q ¶ Idẽ diuus. in principio huius §. vide Bar. in l. magistratibus. §. de iuris. omnium iudic. & in l. ij. j. de custo. reorũ. in eodẽ principio &c. vide in d. l. in senatus. Itẽ per istũ tex. in versi. nã ipsos interrogare soleo. Dixit Bal. in c. j. de testi. ꝙ testis nõ põt deponere dictũ suũ in scriptis. De quo vide ꝑ Bar. in l. Theopõpus. de dote ꝓleg. in fi. huius. §. & c. Canonizatus est hic tex. in j. q. ij. §. itẽ.

¶ Adde an maleficia probentur per instrumenta, Fede. consi. cxcix.

q ✠ POMATES. ¶ Idem diuus. Vide Feli. c. cum causam. col. xiiij. de testi. & quid dicat per istum tex.

r ✠ POMATES. ¶ Instrumẽta super. Intellige de extraiudicialibus: alioqui si essent facta in iudicio, bene probarẽt. Bal. in l. fi. C. de testib.

1 ¶ Lege Iulia. An factus pubes possit testificari de visis in pupillari ætate, adde glos. Instit. de testa. §. testes. Et vide in ca. relatum. xxxvij. distinc. & omnino Bald. in l. j. de sacrosanc. eccle. in ij. colum. Vide an qualitas superueniens faciat eum admitti, Barto. in l. j. in §. idem Nummio. de quæstionibus. Adde vt per Roma. consi. clvij.

✠ P. PAV. P.

b ¶ Puberes. Vide omnino Com. consil. xcj. incip. an productus in testẽ. per totum. vbi late tãgit, a & ibi etiam multa 1 ponit ad excusandũ eum a pœna falsi si deposuit de longo tempore, ita quod cõcludatur tempus infantiæ, de verisimilitudine non potest recordari: & ibi non vult quod non præsumitur dolus in taliter deponẽte, sed potius error.

✠ POMATES.

c ¶ Dum tamen. Vide Feli. in capi. cum nobis. colum. xxxj. de præscrip.

✠ POMATES.

d ¶ Quærit glos. Vide Feli. ĩcap. ex parte. columna secũda. de testibus. Oria. in repetitio. capi. quoniam contra falsam. col. lxxvj. de proba. Feli. capi. ij. penulti. colum. de exceptio. Barba. consi. xj. col. v. volu. iiij. vbi ponit maxime quid in homicida.

e ¶ Deierauit. De teste homicida & periuro, et qui est in peccato mortali, & qd de excommunicato: de istis vide Bald. in authen. si dicatur. in vlti. col. C. eo. de infami. in l. cũctos populos. C. de summa trinita. De periurio vide quod singu. dicit Bald. in l. iubemus. C. eo. titu. De reste homicida & periuro, et qui est in peccato mortali, & qd de excommunicato, vide Innocen. in capia. de except. in vj. & Bal. in l. nullum. C. eodem. Et an admittantur, & quid in vsurario, dic quod repellitur: vt l. improbum. & ibi Bal. C. de infa. etiam si pœnitentiam fecerit, & restituerit. Sed in eum & de eo qui est in peccato mortali, vide glos. in l. fina. C. de infa. vbi omnes sunt infames; ergo omnes repelluntur. Et de excommunicato, hæretico. & infideli, quod repellatur, tex. est ij. quæst. vij. c. si hæreticus. Et de teste periuro, qui alias dixit falsum, vide Bald. post glo. & Barto. in l. ij. §. de fide instru. de excommunicato, per Bald. in l. j. in x. & xj. colum. C. de hæredi. instituen. & ibi quid de hannito. Et vide Bald. de istis criminosis in dicta authen. si dicatur. de infam. in dicta l. cunctos populos. per Imol. in dicta l. nullum. Et quando excipitur contra testem quod sit criminosus, in dicta authen. si dicatur, quod de infa. in dicta l. cunctos populos. per Imol. in d. l. nullum. Et quando excipitur cõtra testem quod sit criminosus, no. hic formam, & adde Bar. in l. j. ad fin. C. de testa. & Bal. in auth. si dicatur in fi. C. eo. Sed quid si produceretur excõicatus cõtra excommunicatum: vide glo. in ca. testimonium. extra eo. Sed Spec. in tit. de teste. §. fina. in versic. item excipitur. dicit ꝙ per hoc omnes debent repelli, cum nemo sine crimine viuat, distingue vt ibi per eum.

f ¶ Vltimo no. Vide Bar. & Bal. in l. in arenam. C. de inoffi. testa.

f ✠ POMATES. ¶ Vltimo. Vide barb. cõ. iij. col. j. vo. ij. et cõ. xj. vo. iiij.

g ¶ Testes. Adde quod dicit Barto. in l. j. §. fi. de vent. inspi, ADDE tu & vide Alex. in consi. lxxxiiij. col. iij. in v. volu. vbi per istum tex. dicit ꝙ iudex ex officio debet se de stylo informare.

g ✠ POMATES. ¶ Testes. De qua consuetudine debet se iudex informare vt dicit hic tex. & potest hoc facere ex officio suo, ita Alex. consil. xxviij. col. ij. volu. iij. declara vt per Roma. sing. xcliij.

h ¶ Lege. In eo. princ. vtrum ista lex locum habeat si alias veritas haberi nõ potest, vide Hosti. & alios in ca. j. de test. cogen. & Spec. & Ioan. and. in tit. de testi. §. de testium. in versi. ij. cum seq.

h ✠ POMATES. ¶ Lege. Vide quid per istum tex. dicit Feli. in cap. dilectorum, de testi. cogen. col. ij.

i ¶ Non potest. Vide j. eodem. l. idonei.

k ¶ Item not. Nota quomodo probatur stylus & consuetudo & ad Barto. hic adde Bal. in l. j. in fi. C. vt quæ desunt aduoc. Bene facit quod super in formatione famæ dixit domi. Anto. de Butri. in c. cum in tua. de sponsa. ad fi. & vide do. Anto. in c. fin. de cõsuetu. in penul. col. & Cyn. in l. ij. in versi. secundo quæritur. circa fin. C. quæ sit long. consuetu. & vide Alex. de Imol. in consi. xiiij. colũ. j. in v volu.

✠ POMATES.

k ¶ Item no. Vide Alexan. cõsil. xiiij. col. j. vo. v. & cõsi. lxxxij. col. ij. volu. iij. Vide Alexã. in l. iiij. §. hoc autẽ iudicium. colũ. iiij. ff. de dam. infect. versi. itẽ iudex. si, ꝓpter informandũ. & latius in l. more. ff. de iurisdi. om. iudi.

✠ P. PAV. P.

l ¶ De consuetudine. Adde Alex. in l. iiij. §. hoc autẽ iudiciũ. col. v. versi. Item iudex. ff. de dam. infec. Cõsuetudo enim nõ toria non indiget ꝓ barione: vide in l. si adulterium cũ incestu. §. Idẽ Pollioni. de adulter. & in l. liberorum. in prin. in apostill. magna de verbo. sig. Et de illa consuetudine secundum quam filios fratrũ appellamus nepotes, ꝙ nõ egeat ꝓ batione. Et ad dictũ Bar. hic ꝙ procedat etiã quasi consuetudo nõ esset notoria, vide Alexã. in l. j. in ij. col. C. vt quæ desunt aduoc. In cõtrariũ vide Ias. in auth. iubemus. in ij. nota. C. de iudi. Vide ad istud dictũ Bar. Alexan. cõsi. xiiij, volu. v. colũ. j. vbi etiã dicit quod talis informatio potest assumi per iudicẽ parte non citata, & quod sufficit solũ eam improbari per famam.

m ¶ In legibus. In princi. &c. Sed quid si qs fuit coactus ad veniendũ. postea testificauit sponte, vide Bart, in l. si quando in ij. col. C. eo. Quæro in hac materia vtrũ ille qui leuauit me de sacro fonte vel tenuit in chrismate, possit esse testis, Bal. in l. parentes. C. eo. ꝙ sic: quia non reperitur prohibitus & ibi quid in alumno: & ibi distinguit, aut durat domesticus aut non: & ibi etiã quid de præfato in causa ecclesiæ. Quid de socio in re cõi, vide Bal. in l. omnibus. C. & in l. quoniam. cod, titu, & ibi qd de socio itineris, & de quolibet socio: & per Bar. in l. j. §. si seruus. ff. de quæstio. & Barto. in d, l, quoniam. & ibi glos. Adde an socius possit esse testis pro socio, Ange. consi. ccxcv. An priuignus pro filiastro, per Bald, consilio cccclxxviij. iiij. lib. An frater consanguineus pro fratre, per Bald. consilio cccclxxviij. iiij. lib. An affinis, vide Ange. consi. cxciij. vbi dixit quod licet testis interrogatus an sit affinis, respondeat quod non, quod per hoc non repellitur a testimonio. Rationem ibi vide.

n ¶ Quæritur. Et adde quod si quis non potest pro me testificari, & a parte aduersa producit, poterit pro me deponere. l. si qs testib. C. e. no. Bal. in l. parentes. in ij. col, C. eo. & ibi etiam habentur prohibiti ferre testimoniũ contra aliquos: & an possint pro eis: & qui de iure non coguntur, an illi possint testificari: sed quia si aliquis non possit esse testis pro aliquo, an possit admitti contra eum, quod sic, vt patet ex notatis per glos. & Bal. in l. ij. C. eo. Et adde istis quod legitur & not. C. eod. l. parentes. & adde Bar. in l. qui testamento. in quæstione de fratre. j. de testa. Item adde quod si quis est prohibitus testificari contra me sub pœna: ego non possum renunciare illi prohibitioni. l. libertorum. vbi glos. & Bal. C. eo. secus si non esset pœnalis, per id quod not. glo. in l. ij. C. eo. & quod dixi post Bar. in l. quos prohibet. de postulan. Sed an ad pias causas libertus testificetur contra patronũ, Bal. quod sic, in l. j. in xxj. col. C. de sacrosanct. eccle.

o ✠ POMATES. ¶ In contrarium. Vide Alexan. in consi. lxxvj. col. ij. ad finem. volu. ij.

1 gu. ✝ ꝙ licet testis se ingerat ad testificandũ non tamẽ repellitur à testimonio. De quo dixi in l. quæ omnia. §. de proc. dixi in l. post legatum. j. de his quib. vt indi. Nota quod 2 ✝ quis non potest[i] producere in testem aliquem suum subditũ: de quo vide Cyn. in l. i 1 iij. C. eo. Item[k] no. hic tex. in §. sed diui. ꝙ k 2 quando quis allegat ✝ de cõsuetudine[l] sic l esse seruatum, ꝙ iudex põt à seipso interrogare tabellionẽ an fuerit ita de consuetudine seruatum: vt hic in tex. in fine.

1 ☞ Personæ quæ non possunt cogi ferre testimonium contra alios. quando possunt pro his testificari.

2 Qui non possunt cogi ad testificandum, an uolentes admittantur.

3 Dispositio huius legis quod habeat locum etiam in ciuilibus.

m In legibus.

m Vides hic ꝙ quẽdam personæ non coguntur ferre testimoniũ 1 contra alios. ✝ Sed quæritur[n] an pro eis n possunt testificari. Et glo. dicit quod non: quia dictum testis debet teneri pro vtraq; o parte. In contrarium[o] facit l. quod fauore. C. de legibus. vnde doctores dicunt sic: quando que solus fauor est impedimentũ, ne quis cogatur ferre testimonium contra certas personas: & tunc pro eis admittitur argu. dicta lege quod fauore. Aut est fauor & reuerentia debita: vt in liberto, qui debet reuerentiam patrono: & tunc non admittitur. Ita loquitur glos. ista. Quæ 2 ro ✝ an volens admittatur? Respond. esse distinguendum eodem modo quo supra dixi: quia hæc lex est etiam facta in fauorem testium: vt contra dictas personas non cogantur ferre testimonium: vt not. per doctores. C. eodem titulo. lege eos. in vltima 3 quæstione. Sed ✝ quærit glos. vtrum habeat locum hæc lex in ciuili. & glos. determinat quod sic.

1 ☞ Subditus pro domino an testificetur.

2 Dominus pro subdito an sit testis. remissiuè.

3 Testes de vniuersitate an sint idones pro vniuersitate. remissiuè.

h Lege Iulia.

h Ista lex innuit quod ad ista possunt admitti volentes: & sic est ar-

1 Nota ✝ ꝙ impuberes[a] non admittũtur ad testimonium. Sed quæro ✝ an facti pube 2 res[b] possint testificari de eo quod ante viderunt. Glo. mouet hic istam quæst. & in l. b ad testium. in princip. j. de testi. & in l. notionem. §. instrumentorum. j. de verbo. sig, & vbique determinat eodem modo distinguendo, scilicet prout hic in glos. Vbi autẽ glos. dicit factum puberem posse testificari c de eo quod antẽ vidit: intelligẽ dũ tamen[c] egressus sit infantiam: aliàs secus: vt l. excipiuntur. §. j. infra, ad Sylla. Quærit glo.[d] d 3 ✝ quid de eo qui aliàs deieraui t.[e] Item quid e de homicida vel alijs qui sunt in peccato mortali: circa quod vide extra, eo, c. antepe. 4 Et aduerte quando ✝ contra testem excipitur quod est criminosus, debent poni talì exceptione omnes circunstantiæ criminis, sicut in libello accusationis: vt in capi. f præsentium. de testi. in vj. Vltimò[f] nota quod propter infamiam testes repelluntur 5 à testimonio. ✝ Quod intelligit glos. nisi contra pariter infamem. De quo dic vt per Iaco. de Aret. l. cùm mulier. j. soluto matri. & ibi dixi.

1 ☞ Consuetudo loci iudicij inspicitur quo ad ordinem iudicij. secus in his quæ pertinent ad litis decisionem.

g Testes.

g Nota tex. ꝙ in his quæ spectant ad litis ordinationẽ, de 1 bemus inspicere consuetudinem loci ✝ vbi agitur, vt hic & C. de iura. calum. l. ij. circa fin. & C. quemadmodum testa. appe. l. ij. Secus in his quæ pertinent ad litis decisionem: vt dixi in l. si fundus. §. de euict. & in l. j. §. de vsur.

1 ☞ Testis se ingerens ad testificãdum quando repellatur.

2 Subditus quando possit esse testis pro domino.

3 Iudex à seipso potest se informare an de consuetudine ita fuerit obseruatum.

✠ POMATES.

a ¶ Impuberes. Vide omnino Com. consil. xcj. incip. an productus in testẽ. per totum. vbi late tãgit, & ibi etiam multa ponit ad excusandũ eum a pœna falsi si deposuit de longo tempore, ita quod cõcludatur tempus infantiæ, de verisimilitudine non potest recordari: & ibi non vult quod non præsumitur dolus in taliter deponẽte, sed potius error.

✠ POMATES.

c ¶ Dum tamen. Vide Feli. in capi. cum nobis. colum. xxxj. de præscrip.

✠ POMATES.

d ¶ Quærit glos. Vide Feli. ĩcap. ex parte. columna secũda. de testibus. Oria. in repetitio. capi. quoniam contra falsam. col. lxxvj. de proba. Feli. capi. ij. penulti. colum. de exceptio. Barba. consi. xj. col. v. volu. iiij. vbi ponit maxime quid in homicida.

e ¶ Deierauit. De teste homicida & periuro, et qui est in peccato mortali, & qd de excommunicato: de istis vide Bald. in authen. si dicatur. in vlti. col. C. eo. de infami. in l. cũctos populos. C. de summa trinita. De periurio vide quod singu. dicit Bald. in l. iubemus. C. eo. titu. De reste homicida & periuro, et qui est in peccato mortali, & qd de excommunicato, vide Innocen. in capia. de except. in vj. & Bal. in l. nullum. C. eodem. Et an admittantur, & quid in vsurario, dic quod repellitur: vt l. improbum. & ibi Bal. C. de infa. etiam si pœnitentiam fecerit, & restituerit. Sed in eum & de eo qui est in peccato mortali, vide glos. in l. fina. C. de infa. vbi omnes sunt infames; ergo omnes repelluntur. Et de excommunicato, hæretico. & infideli, quod repellatur, tex. est ij. quæst. vij. c. si hæreticus. Et de teste periuro, qui alias dixit falsum, vide Bald. post glo. & Barto. in l. ij. §. de fide instru. de excommunicato, per Bald. in l. j. in x. & xj. colum. C. de hæredi. instituen. & ibi quid de hannito. Et vide Bald. de istis criminosis in dicta authen. si dicatur. de infam. in dicta l. cunctos populos. per Imol. in dicta l. nullum. Et quando excipitur contra testem quod sit criminosus, in dicta authen. si dicatur, quod de infa. in dicta l. cunctos populos. per Imol. in d. l. nullum. Et quando excipitur cõtra testem quod sit criminosus, no. hic formam, & adde Bar. in l. j. ad fin. C. de testa. & Bal. in auth. si dicatur in fi. C. eo. Sed quid si produceretur excõicatus cõtra excommunicatum: vide glo. in ca. testimonium. extra eo. Sed Spec. in tit. de teste. §. fina. in versic. item excipitur. dicit ꝙ per hoc omnes debent repelli, cum nemo sine crimine viuat, distingue vt ibi per eum.

f ¶ Vltimo no. Vide Bar. & Bal. in l. in arenam. C. de inoffi. testa.

f ✠ POMATES. ¶ Vltimo. Vide barb. cõ. iij. col. j. vo. ij. et cõ. xj. vo. iiij.

g ¶ Testes. Adde quod dicit Barto. in l. j. §. fi. de vent. inspi, ADDE tu & vide Alex. in consi. lxxxiiij. col. iij. in v. volu. vbi per istum tex. dicit ꝙ iudex ex officio debet se de stylo informare.

g ✠ POMATES. ¶ Testes. De qua consuetudine debet se iudex informare vt dicit hic tex. & potest hoc facere ex officio suo, ita Alex. consil. xxviij. col. ij. volu. iij. declara vt per Roma. sing. xcliij.

h ¶ Lege. In eo. princ. vtrum ista lex locum habeat si alias veritas haberi nõ potest, vide Hosti. & alios in ca. j. de test. cogen. & Spec. & Ioan. and. in tit. de testi. §. de testium. in versi. ij. cum seq.

h ✠ POMATES. ¶ Lege. Vide quid per istum tex. dicit Feli. in cap. dilectorum, de testi. cogen. col. ij.

i ¶ Non potest. Vide j. eodem. l. idonei.

k ¶ Item not. Nota quomodo probatur stylus & consuetudo & ad Barto. hic adde Bal. in l. j. in fi. C. vt quæ desunt aduoc. Bene facit quod super in formatione famæ dixit domi. Anto. de Butri. in c. cum in tua. de sponsa. ad fi. & vide do. Anto. in c. fin. de cõsuetu. in penul. col. & Cyn. in l. ij. in versi. secundo quæritur. circa fin. C. quæ sit long. consuetu. & vide Alex. de Imol. in consi. xiiij. colũ. j. in v volu.

✠ POMATES.

k ¶ Item no. Vide Alexan. cõsil. xiiij. col. j. vo. v. & cõsi. lxxxij. col. ij. volu. iij. Vide Alexã. in l. iiij. §. hoc autẽ iudicium. colũ. iiij. ff. de dam. infect. versi. itẽ iudex. si, ꝓpter informandũ. & latius in l. more. ff. de iurisdi. om. iudi.

✠ P. PAV. P.

l ¶ De consuetudine. Adde Alex. in l. iiij. §. hoc autẽ iudiciũ. col. v. versi. Item iudex. ff. de dam. infec. Cõsuetudo enim nõ toria non indiget ꝓ barione: vide in l. si adulterium cũ incestu. §. Idẽ Pollioni. de adulter. & in l. liberorum. in prin. in apostill. magna de verbo. sig. Et de illa consuetudine secundum quam filios fratrũ appellamus nepotes, ꝙ nõ egeat ꝓ batione. Et ad dictũ Bar. hic ꝙ procedat etiã quasi consuetudo nõ esset notoria, vide Alexã. in l. j. in ij. col. C. vt quæ desunt aduoc. In cõtrariũ vide Ias. in auth. iubemus. in ij. nota. C. de iudi. Vide ad istud dictũ Bar. Alexan. cõsi. xiiij, volu. v. colũ. j. vbi etiã dicit quod talis informatio potest assumi per iudicẽ parte non citata, & quod sufficit solũ eam improbari per famam.

m ¶ In legibus. In princi. &c. Sed quid si qs fuit coactus ad veniendũ. postea testificauit sponte, vide Bart, in l. si quando in ij. col. C. eo. Quæro in hac materia vtrũ ille qui leuauit me de sacro fonte vel tenuit in chrismate, possit esse testis, Bal. in l. parentes. C. eo. ꝙ sic: quia non reperitur prohibitus & ibi quid in alumno: & ibi distinguit, aut durat domesticus aut non: & ibi etiã quid de præfato in causa ecclesiæ. Quid de socio in re cõi, vide Bal. in l. omnibus. C. & in l. quoniam. cod, titu, & ibi qd de socio itineris, & de quolibet socio: & per Bar. in l. j. §. si seruus. ff. de quæstio. & Barto. in d, l, quoniam. & ibi glos. Adde an socius possit esse testis pro socio, Ange. consi. ccxcv. An priuignus pro filiastro, per Bald, consilio cccclxxviij. iiij. lib. An frater consanguineus pro fratre, per Bald. consilio cccclxxviij. iiij. lib. An affinis, vide Ange. consi. cxciij. vbi dixit quod licet testis interrogatus an sit affinis, respondeat quod non, quod per hoc non repellitur a testimonio. Rationem ibi vide.

n ¶ Quæritur. Et adde quod si quis non potest pro me testificari, & a parte aduersa producit, poterit pro me deponere. l. si qs testib. C. e. no. Bal. in l. parentes. in ij. col, C. eo. & ibi etiam habentur prohibiti ferre testimoniũ contra aliquos: & an possint pro eis: & qui de iure non coguntur, an illi possint testificari: sed quia si aliquis non possit esse testis pro aliquo, an possit admitti contra eum, quod sic, vt patet ex notatis per glos. & Bal. in l. ij. C. eo. Et adde istis quod legitur & not. C. eod. l. parentes. & adde Bar. in l. qui testamento. in quæstione de fratre. j. de testa. Item adde quod si quis est prohibitus testificari contra me sub pœna: ego non possum renunciare illi prohibitioni. l. libertorum. vbi glos. & Bal. C. eo. secus si non esset pœnalis, per id quod not. glo. in l. ij. C. eo. & quod dixi post Bar. in l. quos prohibet. de postulan. Sed an ad pias causas libertus testificetur contra patronũ, Bal. quod sic, in l. j. in xxj. col. C. de sacrosanct. eccle.

o ✠ POMATES. ¶ In contrarium. Vide Alexan. in consi. lxxvj. col. ij. ad finem. volu. ij.

a ✠ POMATES. ¶ Idonei. Vide Feli. in c. in literis. colum. ij. de testib. Imol. consi. xxxv. col. v. & quæ scripsi ad Bar. l. qui testamento. §. quæcunque. colum. ij. de testa.

a ✠ P. P A V. P. ¶ Idonei. Vide Alexan. consi. lxxxviij. colũ. ij. versi. Item non obstat. volu. v.

b ¶ An dominus. Vide ī. eodem. l. Iulia. in prin. vtrũ autem vasallus posit esse testis cõtra dominũ, vide Bal. in l. libertorum. C. eodem.

✠ P. P A V. P.

c ¶ Inuiti. Adde primo quod imo quando veritas aliter haberi non põt cogun tur personæ in hac lege expresse testificari, vide Roma. singu. cccxcix. incip. tu habes. vbi allegat Ioan. And. in c. j. extra, de testi. cogend. Et ibi vide de veritate istius Feli. Cui autẽ incũbat onus probãdi veritatem aliter haberi nõ posse, vide Feli. in c. sup eo. circa fi. extra, de testi. cog. & ibi etiã an clerici sint priuilegiati, vt nõ teneanẽ testificari. Itẽ nota quod illi, qui de iure ciuili nõ tenẽtur testificari, tamẽ de iure Canonico ,ppter peccatũ cogũtur, vide Bar. in tracta. differ. inter ius ciuile & canoni. in xvij. col. Item nota quod vbi istę personæ, quę nõ possunt cogi, producunẽ, debet scribi in actis quod voluntarie producunẽ & deponũt, vide do. Nel lũ in tracta. de testi. in v. charta. Bart. in authẽ. presbyteros. ad fi. C. de episco. & cle. Item de materia istorũ, qui non possunt cogi, vide Alex. in tract. de testi. in vlt. parte primæ partis principalis.

1 ✠ POMATES. ¶ Idonei. Vide Alexan. consi. lxxxviij. colũ. ij. versi. Item non obstat. volu. v.

a ✠ P. P A V. P. ¶ Quod possederim. Circa istam glo. & decisionẽ Bart. an ad probandum aliquid in genere non limitatũ certo loco & tẽpore. testes singulares sufficiũt, vide omnino Barba. cõsi. viij. vol. iiij. col. iij. Alex. cõsi. lxxij. in j. vol. vbi videẽ velle cõtrariã sentẽtiã esse de iure veriorẽ, licet multa alleget pro ista opinione glo. vide eundem cõsi. c. in v. col. & seq. eo. volu. vbi idẽ videẽ velle.

Vide eundẽ cõsi. lx. circa fin. eo. volu. & consi. cxlj. colũ. ij. & cõsil. clxxxvij. in q- bus locis aliquando trãsit simpliciter cũ ista decisione glossę, aliquãdo inclinat in partem contrariam. Vide Petrũ de Ancha. cõsi. ccccxl. Vide omnino de veritate istius Feli. in ca. licet ex quadam. in iij. col. et seq. vsq; ad fi. extra de testi. vbi multa allegat ,p ea, et postea limitat. Vide ibi per eum vbi allegat Alex. in cõsi lijs, de qbus supra. & vide oino Abb. cõsi. xlij. col. j. An autem ad probandum tot bona ad talẽ pertinisse testes singulares probent, vide Alex. cõsi. ccclxxxv. ad fi. Item ad primã quęstionem vide Iaso. in repetitiõe l. ad. monendi. in xxvj. charta. colũ. ij. de iureiur. Quomodo autem tempus esset de substãtia vel locus, q; tunc nõ procederet ista gl. vide Feli. in c. ex tenore. ij. col.

b ✠ Si testes. De qualitatibus, ex quibus vnus testis præferẽ alteri, vide Feli. in c. in nostra. extra de testi. Itẽ quod duo testes vel plures preferãtur paucioribus, etiã si producantur ab eadem parte, vide etiã Anto. de Bu. in c. cũ dilecti. in v. not. de elect. & vbi sunt pares, confundunt se inuicẽ. Bald. & Alexan. in l. duobus. §. fi. de iureiurã. Circa quę vide Areti. consi. lxxj. col. penulti. vbi ponit an vterq; possit de falso puniri quãdo sunt duo contrarij.

¶ Si testes. Et iste §. est canonizatus iiij. q. iij. §. item in crimi nali. versic. si autẽ ei rei. & quod dixi in l. ex libero. j. de quæstioni. vbi vide. & vide sex casus not. p Roma. in rub. de arbitris. in xvij. qõ. in quibus casibus habe tur testibus stãtibus paribus numero, q- bus magis credendũ sit, vide in c. in nostra. extra, eod. Rotã in rubrica qui testes dicantur verosimilia dicere. & quãdo dicantur verosimilia dicere, & quod alias eis nõ credatur per Bal. in dicta. l. testiũ. in x. col. C. eod. & vide ī. eod. l. iij. in prin. & dicit Bal. in l. testium. in penulti. col. quod magis credẽ paucis testibus verosimiliora dicentibus. Et quãdo probationes sunt pares, quid fiendum, vide Bal. in l. fin. C. communia de leg. & in l. cum magistratus. C. quando prouo. & Bal. in l. ij. post glo. ibi. C. qui & aduersus quos. q; semiplena probatio non verosimilis non facit deferri iuramentum. Et quãdo probationes sunt pares, quid agendum, vide etiã Bal. in l. fi. in xj. oppo. ī. de fer. & l. qui accusare. in vlti. col. de eden. & noc. quod cæteris paribus testes antiquiores præferuntur, glo. est not. in l. cum quid in gl. j. si cer. pet. facit tex. xxxv. q. vj. c. notificamus. & si probationes sunt pares, præferuntur probationes fauentes iuri cõmuni, secundum Bald. in authen. omnes. C. com. de suc. Item clericus præfertur. de quo per domi. Anto. in c. ij. de elect. Et adde q; magis creditur duobus testibus in specie deponẽtibus quam pluribus in genere, vt signanter dixit Nico. de Neap. in l. turpia. in prin. per ibi not. j. de leg. j. adde Bal. consi. ccclij. lib. iij. vbi dicit quod in iudicio finium regundorum cogitur iudex inuitis dentibus sententiare: nec potest dicere, vti posidetis, ita posideatis.

c ¶ Inuiti. In prin. huius &c. vide Bar. in l. ab executore. §. j. ī. de appel. Adde quod hic per glo. cautela esse posit quod quis vendat vel cedat sua iura tertio, cum hoc quod ipse non teneatur de euictione: & postea ad petitionem emptoris vel cessionarij poterit esse testis in causa. Et hæc est vtilis cautela quando dominus vendens vel cedens non haberet nisi vnum testem ad probandũ de iure suo. Nam tunc ipse postea poterit esse testis. Quæ cautela an vera sit, vide per Spec. in tit. de procurato. §. sequitur. in fi. & Cy. & bal. in l. omnibus. C. eo. Gul. in l. & hæredi. in princi. ī. de pac. & quod in simili no. Bal. in l. j. §. si seruus. de quæstio. per Bal. & Ang. in d. l. & hæredi. §. nos autem. ī. de pac. per do. Anto. in d. c. super. de testi. Adde quod cautela nõ videtur bona, per ea quæ cõsuluit Roma. reprobato Spec. consi. ccclxxxij.

c ✠ POMATES. ¶ Nullus. Vide Feli. in c. insuper. colũ. vj. ver. tertio quæritur. de testi. Barba. consi. liij. col. xv. volu. j. Imol. consi. lviij. Alexan. consi. clxx. col. ij. volu. j. Et quod venditor nullo modo posit esse testis, vide Roma. consi. ccclxxxij. Vide omnino pulchrum exemplum ad hanc legem, per Alexan. consi. cix. col. penul. volu. v.

f ✠ POMATES. ¶ Quæsitum. Et sic nota quod magis attenditur mens quam verba: vide Alexan. consi. lij. in princip. charta penul. & consi. liij. colum. ij. volumi. iiij.

g P. P A V. P. ¶ Ex eo. Vide Ias. in l. j. in princip. col. viij. versi. quarto notata. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdi.

g ✠ POMATES. ¶ Ex eo. Adde quod ideo potest sumi istud argumentũ a contrario sensu, Bal. consi. vij. volu. j. Et si quis non posset renunciare legi nec argumentum insurgeret a contrario sensu. Bal. consi. cxliij. volumi. ij. Moder. l. j. §. huius rei. iij. not. ff. de offi. eius. tex. in l. in possessionem. §. j. ff. ex quib. cau. in pos. eatur.

h ✠ POMATES. ¶ Ob carmen. Vide late per Feli. c. auditis. colũ. xij. de præscrip. Et an magis credatur pluribus deponentibus in specie quam in genere, vt hic per Alex. in apost. Vide Alex. consi. lxxxviij. col. vij. ver. quæro. vol. v. & consi. cl. col. vij. in verbo, præterea. eo. volu.

i ✠ P. P A V. P. ¶ Si testes. De qualitatibus, ex quibus vnus testis præferẽ alteri, vide Feli. in c. in nostra. extra de testi. Itẽ quod duo testes vel plures preferãtur paucioribus, etiã si producantur ab eadem parte, vide etiã Anto. de Bu. in c. cũ dilecti. in v. not. de elect. & vbi sunt pares, confundunt se inuicẽ. Bald. & Alexan. in l. duobus. §. fi. de iureiurã. Circa quę vide Areti. consi. lxxj. col. penulti. vbi ponit an vterq; posit de falso puniri quãdo sunt duo contrarij.

¶ Si testes. Et iste §. est canonizatus iiij. q. iij. §. item in criminali. versic. si autẽ ei rei. & quod dixi in l. ex libero. j. de quæstioni. vbi vide. & vide sex casus not. p Roma. in rub. de arbitris. in xvij. qõ. in quibus casibus habe tur testibus stãtibus paribus numero, q- bus magis credendũ sit, vide in c. in nostra. extra, eod. Rotã in rubrica qui testes dicantur verosimilia dicere. & quãdo dicantur verosimilia dicere, & quod alias eis nõ credatur per Bal. in dicta. l. testiũ. in x. col. C. eod. & vide ī. eod. l. iij. in prin. & dicit Bal. in l. testium. in penulti. col. quod magis credẽ paucis testibus verosimiliora dicentibus. Et quãdo probationes sunt pares, quid fiendum, vide Bal. in l. fin. C. communia de leg. & in l. cum magistratus. C. quando prouo. & Bal. in l. ij. post glo. ibi. C. qui & aduersus quos. q; semiplena probatio non verosimilis non facit deferri iuramentum. Et quãdo probationes sunt pares, quid agendum, vide etiã Bal. in l. fi. in xj. oppo. ī. de fer. & l. qui accusare. in vlti. col. de eden. & noc. quod cæteris paribus testes antiquiores præferuntur, glo. est not. in l. cum quid in gl. j. si cer. pet. facit tex. xxxv. q. vj. c. notificamus. & si probationes sunt pares, præferuntur probationes fauentes iuri cõmuni, secundum Bald. in authen. omnes. C. com. de suc. Item clericus præfertur. de quo per domi. Anto. in c. ij. de elect. Et adde q; magis creditur duobus testibus in specie deponẽtibus quam pluribus in genere, vt signanter dixit Nico. de Neap. in l. turpia. in prin. per ibi not. j. de leg. j. adde Bal. consi. ccclij. lib. iij. vbi dicit quod in iudicio finium regundorum cogitur iudex inuitis dentibus sententiare: nec potest dicere, vti posidetis, ita posideatis.

k ✠ POMATES. ¶ Dicit glo. Vide Alexan. consi. xviij. col. fin. volu. iij. vbi ponit pulchrum exemplum ad hanc gloss. f. quod sufficit probare in genere ducentas libras ad te peruenisse de bonis meis, licet in specie nõ probetur de quibus bonis. & Alexan. consi. iij. col. iiij. volu. iiij. & consi. xlj. vlti. col. eodem volu. & consi. cxij. colũ. ij. eodem volu. Panor. consi. xlij. colũ. ij. in j. volu. Fede. consi. lxiij. vlti. colum. Roma. consi. xxx. Feli. c. licet causam. v. col. de proba. & c. ex quadam. iij. col. de testi. & in c. auditis. x. colum. de prescrip. Barba. consi. xxix. col. ix. volu. j. & consi. xxx. col. vj. eodem volu. & consi. xxxij. col. xj. eo. volu.

l ✠ POMATES. ¶ Sed si inducãtur. Vide Alexan. consi. lxxij. colum. iij. & consi. iij. col. vj. volu. j. Ancha. consi. xliij. incip. ex prædicta facti narratione. versi. non obstat. Barba. consi. liij. col. viij. volu. j. & consi. iij. colũ. xj. volu. ij. Cardi. consi. ix. Alexan. consi. liij. col. ij. & consi. lxxij. colũ. ij. Panormi. pulchre in c. ex quadam. & Alexan. consi. c. col. iiij. vol. j. Areti. consi. cxxij. Alexan. consi. vij. col. ij. vol. ij. vbi dicit q; testes dicuntur singulares, quando interrogantur de formalibus verbis, si in illis discordant, licet conueniant in effectu. & consi. cxvij. col. ij. volu. ij. vbi sequitur in terminis has glo. & consi. cxliij. eo. volu. vbi perquirit quando ex duobus testibus vnus deponit de visu alter de auditu. Vide etiam Bal. cõsi. xxxix. in secunda parte. Ancha. consi. ccccxxxix. & omnino Alexan. consi. clxxiiij. volu. ij. Bald. c. bonæ. lo j. de elect. col. v. Et nota quod in dubio testes præsumuntur contestes. Ita Alexan. consi. xlvij. col. ij. ad fi. volu. ij. & consi. lxxxv. colum. fin. volu. v. vbi ponit de testibus deponentibus de furore, hæresi, & infamia. & consi. cxliij. col. penul. volu. eo. Fulg. consi. clxxij.

rum

a ✠ P. P A V. P. ¶ Quod possederim. Circa istam glo. & decisionẽ Bart. an ad probandum aliquid in genere non limitatũ certo loco & tẽpore. testes singulares sufficiũt, vide omnino Barba. cõsi. viij. vol. iiij. col. iij. Alex. cõsi. lxxij. in j. vol. vbi videẽ velle cõtrariã sentẽtiã esse de iure veriorẽ, licet multa alleget pro ista opinione glo. vide eundem cõsi. c. in v. col. & seq. eo. volu. vbi idẽ videẽ velle.

Vide eundẽ cõsi. lx. circa fin. eo. volu. & consi. cxlj. colũ. ij. & cõsil. clxxxvij. in q- bus locis aliquando trãsit simpliciter cũ ista decisione glossę, aliquãdo inclinat in partem contrariam. Vide Petrũ de Ancha. cõsi. ccccxl. Vide omnino de veritate istius Feli. in ca. licet ex quadam. in iij. col. et seq. vsq; ad fi. extra de testi. vbi multa allegat ,p ea, et postea limitat. Vide ibi per eum vbi allegat Alex. in cõsi lijs, de qbus supra. & vide oino Abb. cõsi. xlij. col. j. An autem ad probandum tot bona ad talẽ pertinisse testes singulares probent, vide Alex. cõsi. ccclxxxv. ad fi. Item ad primã quęstionem vide Iaso. in repetitiõe l. ad. monendi. in xxvj. charta. colũ. ij. de iureiur. Quomodo autem tempus esset de substãtia vel locus, q; tunc nõ procederet ista gl. vide Feli. in c. ex tenore. ij. col.

b ✠ Si testes. De qualitatibus, ex quibus vnus testis præferẽ alteri, vide Feli. in c. in nostra. extra de testi. Itẽ quod duo testes vel plures preferãtur paucioribus, etiã si producantur ab eadem parte, vide etiã Anto. de Bu. in c. cũ dilecti. in v. not. de elect. & vbi sunt pares, confundunt se inuicẽ. Bald. & Alexan. in l. duobus. §. fi. de iureiurã. Circa quę vide Areti. consi. lxxj. col. penulti. vbi ponit an vterq; posit de falso puniri quãdo sunt duo contrarij.

¶ Si testes. Et iste §. est canonizatus iiij. q. iij. §. item in criminali. versic. si autẽ ei rei. & quod dixi in l. ex libero. j. de quæstioni. vbi vide. & vide sex casus not. p Roma. in rub. de arbitris. in xvij. qõ. in quibus casibus habe tur testibus stãtibus paribus numero, q- bus magis credendũ sit, vide in c. in nostra. extra, eod. Rotã in rubrica qui testes dicantur verosimilia dicere. & quãdo dicantur verosimilia dicere, & quod alias eis nõ credatur per Bal. in dicta. l. testiũ. in x. col. C. eod. & vide ī. eod. l. iij. in prin. & dicit Bal. in l. testium. in penulti. col. quod magis credẽ paucis testibus verosimiliora dicentibus. Et quãdo probationes sunt pares, quid fiendum, vide Bal. in l. fin. C. communia de leg. & in l. cum magistratus. C. quando prouo. & Bal. in l. ij. post glo. ibi. C. qui & aduersus quos. q; semiplena probatio non verosimilis non facit deferri iuramentum. Et quãdo probationes sunt pares, quid agendum, vide etiã Bal. in l. fi. in xj. oppo. ī. de fer. & l. qui accusare. in vlti. col. de eden. & noc. quod cæteris paribus testes antiquiores præferuntur, glo. est not. in l. cum quid in gl. j. si cer. pet. facit tex. xxxv. q. vj. c. notificamus. & si probationes sunt pares, præferuntur probationes fauentes iuri cõmuni, secundum Bald. in authen. omnes. C. com. de suc. Item clericus præfertur. de quo per domi. Anto. in c. ij. de elect. Et adde q; magis creditur duobus testibus in specie deponẽtibus quam pluribus in genere, vt signanter dixit Nico. de Neap. in l. turpia. in prin. per ibi not. j. de leg. j. adde Bal. consi. ccclij. lib. iij. vbi dicit quod in iudicio finium regundorum cogitur iudex inuitis dentibus sententiare: nec potest dicere, vti posidetis, ita posideatis.

c ✠ POMATES. ¶ Dicit glo. Vide Alexan. consi. xviij. col. fin. volu. iij. vbi ponit pulchrum exemplum ad hanc gloss. f. quod sufficit probare in genere ducentas libras ad te peruenisse de bonis meis, licet in specie nõ probetur de quibus bonis. & Alexan. consi. iij. col. iiij. volu. iiij. & consi. xlj. vlti. col. eodem volu. & consi. cxij. colũ. ij. eodem volu. Panor. consi. xlij. colũ. ij. in j. volu. Fede. consi. lxiij. vlti. colum. Roma. consi. xxx. Feli. c. licet causam. v. col. de proba. & c. ex quadam. iij. col. de testi. & in c. auditis. x. colum. de prescrip. Barba. consi. xxix. col. ix. volu. j. & consi. xxx. col. vj. eodem volu. & consi. xxxij. col. xj. eo. volu.

d ✠ POMATES. ¶ Curent. Vide Feli. c. venerabilis. de testi. in fine.

e ¶ Probabuntur acta. Inquantum hic Barto. vult quod potest probari per testes an fuerit facta examinatio testium præsente iudice: & sic etiam dum de similibus actis an posint probari per testes, Barto. vult quod sic. Vide glossi. idem tenentem in l. quoties. j. titu. ij. per Canonistas in c. quoniam contra. de proba. per Barto. in l. societatem. §. arbitrorum. pro socio. & in l. ne in arbitris. C. de arbitris. & in consi. incipien. quæritur & in dubium. & in l. emancipatione. C. de fide instrumen. & Ange. in l. ambiguitates. C. de testa. & in l. testium. C. de testi. & Bald. in l. litigatoribus. C. de appella. & Roma. in l. j. C. de testa.

f ¶ Vtrum hæc. Acta probantur per testes. dixi in l. contrahitur. ī. de pign. & not. Barto. in l. emancipatione. C. de fide instrumen. & l. ne in arbitris. C. de arbit. vbi dicit Bald. quod acta probantur per scripturam priuatam. Adde an acta aliter posint probari quam per scripturam, Bald. consi. xiiij. lib. j. Pau. de Cast. consi. ij.

g ¶ Produci. In prin. huius sup verbo, modis. vide Bart. in l. j. §. j. ff. vi bo. rap. & Bal. in authẽ. at qui semel. in prin. de proba. Cy. in l. fi qs testi. C. de testi.

h ¶ Mandatis. In prin. huius &c. Vide in l. j. §. sed & Aristo. qd vi aut clam.

h ✠ P. P A V. P. ¶ Mandatis. Vide quæ posui ad Barto. l. deferre. §. item. j. de iure fisci.

a rum dicta: vt si volo ,pbare q; possederim: [a] & sunt testes qui dicunt vnus de vno, alius de alio: certẽ sufficit. [b] Non enim inducuntur ad probandum possessionem certi temporis. Et istã glo. videntur approbare doct. C. quæ sit longa consue. l. ij. q. iiij. principali in versic. sed cum. & versi. seq. & hæc est mirabilis & not. glos. [c]

1 ☞ *Iudex debet esse præsens quando testes examinantur.*

2 *Acta per testes quod probentur.*

3 *Dispositio huius legis quod habeat locum post litem contestatam.*

4 *Iudex mittit notarium & testes, vt aliquis possit testari quando veniẽtes ab intestato prohibent notariũ accedere.*

d Vrent. [d] Hæc lex potest intelligi duobus modis: vno modo secundũ glo. secundum quã dic ; q; iudices debent esse præsentes qñ examinanẽ testes: & debẽt habere tabellionẽ, qui scribat dicta testiũ: quod est not. & sic isto ; casu probabunẽ [e] acta ,p testes. qd tenet Iac. de Bel. in auth. vt in medio litis. in fi. ; Quærit gl. vtrũ [f] hæc lex habeat locũ ante litis cõtest. vel post, &c. Et certẽ habet locũ post litis contesta. & an in casibus, in quibus fiat examinatio ante litis cõte. ad æternã rei memoriã, vt l. asse toto. j. de hære. insti. Et sccm hãc lec. debet exponi testari. i. volẽtibus testes ,pducere: alio modo vnum actum de vno anno, alius q; vidit me exercere alium actũ de alio anno: dicit q; videẽ quod ego probauerim. Et finaliter subdit quod tutius est quod deponant de eodem tempore: aliter essent singulares, & non probarẽt. Et ita finaliter videtur tenere cõtra id, quod tenet Bar. hic. & idem dicit in probando quem vsurarium & vsuras fecisse. Cogita, & adde Inno. in c. qualiter & quãdo. de accusa. & extra, de ele. c. cum dilectus. alias de successio. ab intesta, & adde not. in c. licet causam. de probatio. & adde quod testes nõ dicũtur discordes nec varij, si concordãt in principali, licet discordent in aliquibus circunstantijs vel qualitatibus, ,p id quod no. glo. in c. dudũ. in verbo. subsũtã. de cõuer. coniuga. glo. in c. cũ ecclesia sutrina. ī ver bo, vacillasse. de causa posses. & proprie. & plene in cap. nihil obstat de verbo. sig. vbi Ioan. And. dicit quod testes dicũtur melius deponere qñ ,p diuersa verba idẽ cõcludũt, ,p id quod habetur in l. iij. §. j. ī. eo. Itẽ si vnus testis dicat plus quã alius: per hoc nõ dicuntur varij vel contrarij. Hoc voluit do. Anto. in c. j. super gloss. j. de offi. deleg. Et de hac materia singu. testium per Bal. in l. j. C. de testa. per Bal. in l. de quibus. ī. de legibus. in l. j. C. si vnus ex pluri. appel. & in rubri. de contro. inuesti. etiam, si esset statutum de hoc, vt per Federi. de Senis in consi. xvij. latissime per Paulum de Eeaza. in sua disputatione incipiente contra instrumentum oppo. & per Barto. in l. eos. de fals. & ibi dixi. & de hac singularitate testium vide latissime ,p Bal. in l. testium. C. eodem in vj. colum. cum sequen. & in l. data. qui accusa. & aliquid per eundem in c. j. versicu. instrumentum. de natura. feud. per Bald. in c. bonæ memoriæ Maguntiñ. de electio. & Bal. not. in l. cum antiquitas. C. de testamen. & Bald. in l. obseruare. quorum appella. in l. ij. C. de donatio. ante nupti. & gloss. iij. quæstio. viij. Vide Barto. in l. de minore. §. tormenta. in viij. colum. de quæstio. & vide gloss. not. in c. dudum. de conuer. cõiuga. Speculum in titu. de inquisi. §. j. versicu. quid si vnus. & in titu. de teste. §. iam de interrogatorijs. Cy. l. ij. C. quæ sit consuetudo domi. Anto. in c. veniẽs. & in c. licet. extra, eo. Et de singularitate & contrarietate vide omnino bal. in l. obseruare. C. quorum appella. per Bald. in authenti. rogati. C. de testib. Et adde Bald. in d. l. qui sententiam. C. de pœn. & in l. rogasti. §. j. si certum petatur. & Iacob. Butri. in l. Arriani. C. de hæreti. & Abb. in c. nihil. de verbo. significa. & Bald. in c. bonæ. de electio. & domi. Anto. in dicto c. cum ecclesia Sutrina. Adde qui testes dicantur varij & singulares, Bald. consi. xxxv. volumi. iij. Et quando conformes & vacillantes in substantia, q; non cõcludant, vide Feli. in c. cum causam. col. xij. in versi. ista limitatio. de testi. & ibi etiam in versi. præcedenti ponit generalem conclusionem, quod vbi tempus non est de substantia concludunt, licet non recordentur de tempore. super quibus vide in Bertach. in verbo, testes deponunt & qualiter. in viij. col. Item adde q; nedum testes singulares aperte non probant, sed etiam si possent intelligi vt essent, & non essent singulares, in dubio intelligũtur singulares, & non probant, vide Areti. consi. cxxj. post medium, quod bene nota. Sed contrarium facit quod dicit consi. xxxvj. col. ij. de quo ī. Item q; testes non sunt singulares, licet dicant se non recordari q; fuerint contestes, vel in alijs non substantialibus non cõcordarent, vide late Iaso. in l. ij. in vlti. colum. & seq. C. de bono. posses. secundum tab. Item de eo quod dictum est quomodo possunt intelligi vt sint contestes, & non sint, quod præsumantur singulares, vide Alexan. in apostilla in l. iij. §. ideo. prope fi. super verbo, testes supra eod. Allegat Imol. Spec. & Bal. & Alex. consi. xlvij. volu. ij. col. ij. Item circa testes singulares aliqua dicit Ias. in repet. l. admonendi. xxvj. char. in j. col. & ij. Item de eo quod dictum est quod testes non dent se pro contestibus, tamen probant, vide Alex. in l. ij. ad fi. C. de bono. pos. secundum tab. & Iaso. ibi col. v. ad fi. ad materiam §. testes. vide Feli. in c. auditis. col. xij. de præscr. Curt. in tracta. de testib. conclusio. xvj.

1 Donei. [a] Gl. intelligit hic in pari cã, scilicet ratione patriæ potestatis vel dominij: et secundũ ; hoc sequeretur q; vnus rex vel vnus comes nõ posit producere testẽ de comitatu suo. Istud nõ credit Pet. quod dicit no. per Cyn. C. eo. l. iiij. Itẽ quæro ; an dominus [b] pro subdito possit esse testis: vide extra, de offic. deleg. c. causam quæ. ; Quærit gl. an in causa vniuersitatis vel collegij liceat alicui de collegio vel vniuersitate ferre testimoniũ. de quo per doct. C. eo. l. parẽtes. in penul. q.

c Nuiti. [c] Glo. quærit quid si aliter veritas sciri non potest. Et determinat gl. q; nõ cogitur ad hoc dicendũ venire ad iudiciũ: sed iudex [d] debet ad eos mittere officiales. Pro hoc facit finis huius legis simpliciter intelligendo. & l. iusiurandum quod ad pecunias. §. penul. ī. de iureiur. alias esset absurdum: & idem tenet Iac. But. Barto.

Estis. De hoc dic plene in lege qui testamento. infra de testa.

1 ☞ *Venditor in causa executionis an sit testis.*

e Vllus. [e] Quærit glo. nunquid venditor in causa euictiõis posit esse testis? Distingue ; quia aut de euictione tenetur: & non potest esse testis: quia in re sua tũc esset testis. Aut non tenetur de euictione: tunc secus. Sed Pet. aliter dicit, videlicet q; nullo modo posset esse testis, ad similitudinẽ proxenetę. quod dic vt in l. omnibus. C. eodem. & ibi per Cyn.

f Væsitum. [f] Nota quod causa euitandæ absurditatis debet fieri extensio legis ad casum non expressum habentem similẽ rationem.

g Vi falso. De materia huius legis dixi in l. eos. infra, de falsis.

1 ☞ *Argumentum à contrario sensu legis valet.*

g Ex eo. [g] Nota hic ; argumentum à contrario sensu legis valere, & est tex. de hoc in l. j. §. huius. de officio eius cui mandata est iurisdictio.

1 ☞ *Testibus digniorib̃us etiam paucioribus numero credi tur magis, quàm pluribus numero siue ab eadem parte, siue à diuersis producantur.*

2 *Varietas loci & temporis in testibus quando reprobat eorum dicta.*

h B carmen. [h]

i Si testes. [i] Hic est solennis §. et sæpe occurrit in interdicto turbatę possessiõis. ; Hoc tñ intellige siue ab eadẽ ,pte siue à diuersis producantur: statur eim potius dignitati quam numero: q; intellige, nisi in numero sit magnus excessus: vt extra, e. c. in nostra. & ibi gl. Vltimo hic est q̃dã gl. sup verbo, assistit q̃ incipit, ī. de ,pbat. l. cũ de ætate. quã credo esse additionem. Dicit gl. nota ; q; varietas temporis & varietas loci reprobat testes. Item dicit glo. [k] q; prædicta vera, qñ testes inducuntur ad probandum aliquod [l] factũ certo tpe limitatũ. Sed si inducãtur ad probadũ aliquid nõ limitatũ certo tẽpore: tunc varietas temporis non probat eorum actum de vno anno, alius q; vidit me exercere alium actũ de alio anno: dicit q; videẽ quod ego probauerim. Et finaliter subdit quod tutius est quod deponant de eodem tempore: aliter essent singulares, & non probarẽt. Et ita finaliter videtur tenere cõtra id, quod tenet Bar. hic. & idem dicit in probando quem vsurarium & vsuras fecisse. Cogita, & adde Inno. in c. qualiter & quãdo. de accusa. & extra, de ele. c. cum dilectus. alias de successio. ab intesta, & adde not. in c. licet causam. de probatio. & adde quod testes nõ dicũtur discordes nec varij, si concordãt in principali, licet discordent in aliquibus circunstantijs vel qualitatibus, ,p id quod no. glo. in c. dudũ. in verbo. subsũtã. de cõuer. coniuga. glo. in c. cũ ecclesia sutrina. ī verbo, vacillasse. de causa posses. & proprie. & plene in cap. nihil obstat de verbo. sig. vbi Ioan. And. dicit quod testes dicũtur melius deponere qñ ,p diuersa verba idẽ cõcludũt, ,p id quod habetur in l. iij. §. j. ī. eo. Itẽ si vnus testis dicat plus quã alius: per hoc nõ dicuntur varij vel contrarij. Hoc voluit do. Anto. in c. j. super gloss. j. de offi. deleg. Et de hac materia singu. testium per Bal. in l. j. C. de testa. per Bal. in l. de quibus. ī. de legibus. in l. j. C. si vnus ex pluri. appel. & in rubri. de contro. inuesti. etiam, si esset statutum de hoc, vt per Federi. de Senis in consi. xvij. latissime per Paulum de Eeaza. in sua disputatione incipiente contra instrumentum oppo. & per Barto. in l. eos. de fals. & ibi dixi. & de hac singularitate testium vide latissime ,p Bal. in l. testium. C. eodem in vj. colum. cum sequen. & in l. data. qui accusa. & aliquid per eundem in c. j. versicu. instrumentum. de natura. feud. per Bald. in c. bonæ memoriæ Maguntiñ. de electio. & Bal. not. in l. cum antiquitas. C. de testamen. & Bald. in l. obseruare. quorum appella. in l. ij. C. de donatio. ante nupti. & gloss. iij. quæstio. viij. Vide Barto. in l. de minore. §. tormenta. in viij. colum. de quæstio. & vide gloss. not. in c. dudum. de conuer. cõiuga. Speculum in titu. de inquisi. §. j. versicu. quid si vnus. & in titu. de teste. §. iam de interrogatorijs. Cy. l. ij. C. quæ sit consuetudo domi. Anto. in c. veniẽs. & in c. licet. extra, eo. Et de singularitate & contrarietate vide omnino bal. in l. obseruare. C. quorum appella. per Bald. in authenti. rogati. C. de testib. Et adde Bald. in d. l. qui sententiam. C. de pœn. & in l. rogasti. §. j. si certum petatur. & Iacob. Butri. in l. Arriani. C. de hæreti. & Abb. in c. nihil. de verbo. significa. & Bald. in c. bonæ. de electio. & domi. Anto. in dicto c. cum ecclesia Sutrina. Adde qui testes dicantur varij & singulares, Bald. consi. xxxv. volumi. iij. Et quando conformes & vacillantes in substantia, q; non cõcludant, vide Feli. in c. cum causam. col. xij. in versi. ista limitatio. de testi. & ibi etiam in versi. præcedenti ponit generalem conclusionem, quod vbi tempus non est de substantia concludunt, licet non recordentur de tempore. super quibus vide in Bertach. in verbo, testes deponunt & qualiter. in viij. col. Item adde q; nedum testes singulares aperte non probant, sed etiam si possent intelligi vt essent, & non essent singulares, in dubio intelligũtur singulares, & non probant, vide Areti. consi. cxxj. post medium, quod bene nota. Sed contrarium facit quod dicit consi. xxxvj. col. ij. de quo ī. Item q; testes non sunt singulares, licet dicant se non recordari q; fuerint contestes, vel in alijs non substantialibus non cõcordarent, vide late Iaso. in l. ij. in vlti. colum. & seq. C. de bono. posses. secundum tab. Item de eo quod dictum est quomodo possunt intelligi vt sint contestes, & non sint, quod præsumantur singulares, vide Alexan. in apostilla in l. iij. §. ideo. prope fi. super verbo, testes supra eod. Allegat Imol. Spec. & Bal. & Alex. consi. xlvij. volu. ij. col. ij. Item circa testes singulares aliqua dicit Ias. in repet. l. admonendi. xxvj. char. in j. col. & ij. Item de eo quod dictum est quod testes non dent se pro contestibus, tamen probant, vide Alex. in l. ij. ad fi. C. de bono. pos. secundum tab. & Iaso. ibi col. v. ad fi. ad materiam §. testes. vide Feli. in c. auditis. col. xij. de præscr. Curt. in tracta. de testib. conclusio. xvj.

b ¶ Sufficit. De singularitate & contrarietate testium, vide omnino Bald. in l. per hanc. C. de tempo. appella. & Imol. in l. inter pares. ff. de re iudicata. & glos. not. in ca. nihil ominus. iij. q. ix. & Bald. in l. obseruare. C. quorum appella. & not. Bald. in l. actor. in iiij. colum. C. de proba. & in l. iusiurandi. in ,n. colum. C. de testi. Et vide de hac singularitate not. verbum Bald. in l. si ex causationis. in xij. qõ. C. de non numie. pecu. tex. & Bald. in l. qui sententiam. C. de pœnis. Imol. in l. Gallus. §. ille casus. j. de libe. & posthu. & glos. hic quando probatur aliquid, videlicet limitatum certo tempore, vide not. doctrinam Ange. in qõ. Astensis miles. Adde hic quod not. Innocen. in ca. licet ex quadam. extra eodẽ, vbi dicit quod si volo probare de iurisdictione mea & eius exercitio, & induco testes duos: quorũ vnus dixit q; vidit me exercere

a ✠ P. P A V. P. ¶ De iuris. Vide in materia ignorantiæ, an & quãdo ſit excuſabilis, & quædã alia in rub. C. eo. titu. adde Bal. in l. fi. ff. de hæredi. inſti. Alex. cõſi. liij. col. iij. vol. iiij. Soci. conſi. cclj. col. ij.

a ¶ De iuris & facti igno. rubri. Et ad hunc titulum circa errorem iuris, vide Bar, in l. Claudius. de acqui hære. ſuper hac rub, ſuper ver. iuris & facti igno rant. &c. copula, & poſita inter duo denotat diuerſitatem. Hoc limita, niſi poneretur inter genus & ſpeciem. Ita not. glo. in rub. C. de ſerui. & aqua. hic alleg. Imo. in l. ſi cũ dotẽ. §. ſinaũt in fæuiſsimo. j. ſolu. matr. quod eſt not. & Bar. adde in l. j. ſ. ad legẽ Aquil. per illũ tex. in ſimili. Et hoc idem in terminis dicit Bart. in l. in fraudẽ. §. necq; in ſtrumẽta. j. de iure fiſci. in verſi. vlti. iſte §. Item limita vt per Bar. poſt gloſ. in l. j. ſ. de pactis. in prin.

b ¶ Regula. In princi. huius vid. tex. Bar. & ſcribentes in l. cũ hi. in prin. de trãſac, & allegatur iſta l. j. §. penul. per Oldra. in cõſi. ciij. incipien. quæſtio talis eſt an c. q quale eſt principiũ legis vel ſtatuti talis iudicatur eſſe finis: nam præcedentia trahuntur ad ſequentia, & econtra. l. qui filiabus. in princip. & l. talis ſcriptura. de leg. j. l. ſi ſeruus pluriũ. in fi. eo. tit. & l. fi. de hæredi. inſtit. ff. l. itẽ quia. ſ. de pactis. l. Titia. §. idem reſpondit. de verbo. obl. l. ſi quis ex argẽtariis. §. ſi initiũ. de eden. Et ad primum dictũ huius legis põderat iſtũ tex. Bald. in c. requiſitus. de appel. adde Bal. conſil. cccxx. lib. iij.

✠ P O M A T E S.

b ¶ Regula. Adde Barba. conſi. lvj. in antepen. col. volu. ij. & conſi, lix. colũ. xij. eod. vol. Iaſo. in l. licet. col. iij. C de pac. Bal. hic Alex. l. Imperator. colũ. ij. j. ad Treb. & conſil. cxj. col. ij. volu. j. & cõſi. xij. col. iij. vol. iij. & conſi. lij. col, iij. vol. iiij. Iaſo. in l. illã. C. de colla.

✠ P. P A V. P.

c ¶ Specialis. Vide Roma. conſilio. clxx iiij. incipien. ampliſſime doctor. in prima col. Alexand. cõſi. cxj. in iiij. col. in prin. incip. ponderatis verbis, vide Barba. in repeti. l. cum acutiſsimi. in xiiij. col. de fideicõ. vbi allegat bonas leges. & gloſ. ad hoc adiuerte tamen quia allegatur gl. in cle. j. in verbo, eligatur. de elect. Ad hoc glo. alia. in d. cle. j. vide etiam Bal. in c. ij. requiris. extra, de appel. Item ratio & cauſa dictum declarat, ampliat & reſtringit. dicit domi. Anto. de Butrio conſilio tertio, incipien. in nomine Ieſu. in facto ſanctæ Mariæ. colum. ſecunda prope fin.

d ✠ P. P A V. P. ¶ De ſponſalibus. Circa iſtam materiam ſponſaliorum vide quæ habes ad barto. in rubric. C. eod. titu. vide omnino Alexan. conſi. cxciij. colum. iiij. verſi. præterea. volumi. ij. Bald. & alios in l. j. C. ſi rector prouin.

e ¶ In ſponſalibus. In princ. huius &c. plene per Barto. in l. quæ dotis. j. ſoluto matrimonio hic nota quod ſponſa filia ſciens & tacens habetur pro conſentiente. Quid autem in filio: quia requiritur expreſſe conſenſus, ſecundum do. Ioan. qui ibi dicit q glo. in l. ſed ea quæ j. eo. tenet contra, ſ. q in filio & filia ꝓſumptio ſit q cõſentiat, ſi nõ cõtradicit, licet illa hoc nõ dicat. Old, dicit q illa tenetur per Iac. de Are. cõiter & doct. facit q habet in c. vnico. ad fi. extra, de ſponſa. impub. alias, de ſpõ. impub. in vj. & ita intelligit do. Ioã. poſt bal. eſſe verũ qñ tractat tantũ de probatione ipſorũ ſponſaliorũ: ſecus ſi poſſet generari aliquod præiudicium: & ſic poſſet ſaluari ibi glo. ij. iuncto text. vbi videtur caſus iũcta doctrina Bal. ibi q eſt ſingulariter notandum adde quod dixi ibi. Adde quid ſi filia tacẽte pater illam promiſit, et ſpõſus vt vulgariter dicit illam amplexatus ſit, deinde illa cũ alio cõtrahat p verba de preſenti, quod matrimoniũ præualebit. Bal. vide conſilio xxxvij, lib. j.

f ¶ Furor. In prin. huius, ſuper verbo, impediunt, &c. Semp allegatur hic text. q cõtractus factus ab aliquo, qui illo tpe nõ erat furioſus, valet: vt hic, & c. dilecto. de ſponſa. & in c. in negotijs. de reg. iuris

✠ P. P A V. P.

g ¶ Oratio. Limita iſtã regulã niſi illud q fieret p indirectũ haberet aliquã æquitatem vel iuſtã cãm. Bal. in rub. C. q admit. Item duas alias pulchras limitationes, vide p Alex. cõſil. cxciiij. in pen. & vlti. col. verſi. ſpeciaiter loquendo. vol. ij. & vide omnino Iaſ. in l. ij. col. vlti. ff. de iuriſdi. om. iudic. vbi ponit duas limitatiões credo q ſint illęmet, quas ponit Alex. in d. conſil. & Iaſ. late ibicõprobat iſtud non procedere quãtum ad pœnam incurrendam, quia licet lex vel ſtatutum imponeret pœnam pro aliquo, non conferetur, impoſita, ſi fuerit aliqd, p q deueniretur ad illud p hibitũ. puta ſponſalitia vel aliquid, ſimile, quia licet etiã iſta prohibita cenſeãtur nõ tamẽ pro eis imponeret pœna quæ imponeretur, ſi illud prohibitũ perficeret vt ibi late per eum vide eundẽ alia ſimilia adducentẽ in l. fi. in vl. col. ff. de in ius voc. Itẽ p iſtã regulã vide qõnẽ tactã per Aret. ſi. l. exiſtimo. de ver. obl. in pe. col.

g ¶ Oratio. In prin. huius, ſuper verbo, qd, &c. vid gl. no. ſi c. j. ſi ver. cõtrahere. de cõſanguini. & affinitbal. in l. pe. ſ. pe. ff. ne qs eũ q in ius voc, & ibi dixi p bal. in l. j. C. ſi rector p uinciæ. & ibi Cy. Quid ecõtra p Io. And. in regula, cũ qd, phibet. Et vide gl. in Cle. j. in verbo, contrahere. de conſan. & affi.

✠ P O M A T E S. ¶ Oratio. Vide Iaſ. in l. ij. in fi. ff. de iuriſdict. om. iud. Barba. conſi. xij. vol. j. Et intellige regulã huius legis per Alex. conſi. cxciij. col. vlt. vol. ij. Panor. cõſi. lxij. col. ij. & cõſi. lxv. col. iij. vol. ij. bart. cõſil. xix. col. v. vol. j. & cõſi. xvij. col. xliij. eo. vol. & Panor. & ibi ſcribentes in c. trãſlato. de conſtitu. Panor. in c. j. in gl. pe. de poſtu. præla. Soci. conſi. clxvj. colũ. ix. Alex. conſi. lxx. col. pen. volu. iij.

h ¶ Nuptiæ. In prin. &c. Solennitas requiſita in contractu faciẽdo requiritur in reficiendo. Adde Dy. & bart. in l. hæredes palã. §. ſi quis poſt. j. de teſt. Vide barto. in l. actor. rem ra. ha. & pulchre bal. per illũ tex. in l. ſi vt proponis. la ij. C. de nup. per Moder. in ca. iij. de Iudę. vide quæ dixi ibi in l. j. §. ſi quis ædificium. de ope. noui nuncia.

h ✠ P O M A T E S. ¶ Nuptię. vid Feli. c cũ acceſsiſſent. viij. col. in fin. de cõſti. & in c. cõſuluit. de Iudęis. Iaſ. in l. ius aũt ciuile. col. iij. ff de iuſti. & iure.

Qui

1 ☞ *Scientia cum taciturnitate quando habeatur pro conſenſu.*

INſponſalibus.

e 1 In ſponſalibus. e No. quod ſciẽtia † cum taciturnitate habetur pro conſenſu. Contra, de l. ij. §. voluntatem. j. ſoluto matrimonio. Sol. hic eſt fauor matrimonij propter coniũctionem perſonarum: argumen. l. ſi ſeruus. j. de donationib. inter virum & vxorem. Item quia contradicendo poſſet impedire: argu. eius quod not. in l. Caius. ſupra de pigno. actio.

f ¶ Vror. f Nota quod quædam impediunt faciẽda, quę non impediũt iam facta. Ad quod l. patre furioſo. ſ. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris.

¶ Væſitum. Nota quod ſola inductiõe in domum non contrahuntur ſponſalia quod dic vt in cap. j. in princip. de ſponſa. in vj.

1 ☞ *Quando aliquid prohibetur, omnia, per quæ, ad illud peruenitur, cenſentur prohibita.*

2 *Lex quod extendatur ad antecedẽtia eius, quod in eo expreſſe diſponitur.*

g 1 ¶ Ratio. g † Nota quod quãdo quid prohibetur, omnia prohibentur, per quæ deueniẽt ad illud: vt l. ij. ſ. de iuriſdi. om. iudi. Secundo nota † quod lex recipit interpretationẽ extenſiuam ad ea quæ ſunt antecedentia: & ad illud, de quo eſt expreſſe diſpoſitum. De quo dixi plene in l. omnes populi. ſ. de iuſt. & iure.

De ritu nuptiarum. Rubrica.

1 ☞ *Requiſita in actu fiendo debent interuenire, etiam quãdo reficitur.*

LEX I.

h ¶ NVptiæ. h Nota quod ea quæ requiruntur in confeſsione † alicuius actus, illa eadem requiruntur in refectione. Facit quod ſi à principio requiritur cõſenſus partis in cõfectione inſtrumenti ipſius: ita quando eſt amiſſum in refectione ipſius.

1 ☞ *Pater cogitur dotare filiam, & cogitur officio iudicis, an cogatur obligare bona pro dote data filiæ.*

a ¶ Dotare filiam. Fallit ſi habet filia vnde ſe dotet, ſecũdum Bal. in l. mulier. §. cum proponeretur. ad Trebellia.

b ¶ Modicum. Vide de intellectu glo. & doct. in l. ſi mulier. ſol. mat. in c. principa. Item facit an ſi dos data ſit ab extraneo pro muliere nupta, poſtea fecit diuortium, & demum incontinẽti redintegratur, quod videtur idem matrimoniũ, etiã quo ad hoc vt extraneus nõ poſsit dotem petere. Si autẽ dos data, ſed ab vxore, vt eius patre: etiã ſi ex interualo redintegrareẽ, nõ a poſsit dotẽ petere: licet iſto vltimo caſu ſecus eſſet in extraneo. Ita intelligas no. per gl. & doct. in l. ſi mulier. ſol. matr. & ibi de hoc domi. Ioan.

✠ P. P A V. P.

c ¶ Palam. Circa regulam iſtius §. inquantum dicit in delictis neceſsitatẽ nõ excuſare nunquid tamen metus excuſet, vide Panor. conſil. iiij.

c ¶ Palam. Licet Bar. §. quæ in adulterio. nõ legat, nota tamẽ quod mulier deprehenſa in adulterio ipſo iure eſt infamis ſine cõdemnatione. quid in maſculis gl. eſt ſingula. & notatur in l. & ſi crimen. C. de adulteriis.

✠ P. P A V. P.

d ¶ Cõſtitutio. Vide Moder. ſi l. j. in gl. iij. C. de edẽ. Cur. & alios & quod ſcripſi ad Bar. ibi de vſurario, qui tenetur edere rationes. etiam confectas, poſtquã deſijt b eſſe vſurarius: & ponunt. de dicto Bart. & in l. quid ſi fugitiuus. de ædili. edicto.

d ¶ Conſtitutio. vide Bar. in l. quis ſit fugitiuus. in princi. ſ. de ædil. edi. vide Bald. cõtra, & qui dicit ſe contrarium cõſuluiſſe in rubrica de vſuris. in ij. col. in verſi. c ſecũdo quæro, dicit ſtatutum. & Archidia. & Moder. in c. quia in omnibus. de vſuris. Vide Ange. qui reducit has opiniones ad concordiã in l. ſicut. §. ſuperuacuum. ſ. quibus modis pignus vel hypotheca ſoluitur. In eodem princ. &c. quid ſi iudex eſt vſurarius, & facit inſtrumẽ d ta an preſumãtur fictitia? cõtra Bart. te e net Bald. in rubri. de vſuris, per Bart. in l. quis ſit fugitiuus. in prin. ſ. de ædil. edict.

¶ Adde quod voluit Bal. cõſ. clxxiiij. lib. iiij. vbi allegat Fede. conſilijs ſuis. An autem inſtrumenta vſurarij, qui deſinit eſſe vſurarius, præſumãtur fictitia, vide hic conſulta per Fede. conſ. vij.

✠ P O M A T E S.

e ¶ Quid ſi aliquis. Vide Bart. in l. prætor. §. is etiam. & ibi Iaſ. ff. de eden. & in l. lege Iulia. §. itẽ. ff. eo. Alex. in l. j. col. ij. de eden. Rom. conſi. ccxxxvj. & conſi. ccccliij. Bart conſi. iiij. col. ij. vol. iij. vbi multa pulchra.

f ¶ Qui in prouincia. In princip. Imperator non poteſt ſe interponere quo ad ſpiritualia, vide cõcordantias quas dixi in l. ſed ſi hac. §. proſtituta. de in ius voc. in eodem princip. &c. Vide Bald. in l. eum qui. ſ. de iuriſdi. om. iudi. & Ioan. And. & domi. Anto. in repetitio. c. per venerabilẽ. qui filij. ſint leg. in eod. prin. &c. Vide quid notat Bar. in l. cunctos populos. in vij. col. C. de ſumma trinitate, & per Ange. in l. emancipari. de adop. per Bal. in l. j, C. de iure aureo. annul. & Bal. in prima conſtitu. C. & Iaco. But. in l. j. C. de nata li. reſti. per Bartol. in conſi. lxxv. quod incipit, viſo inſtrumẽto. Iac. de Bel. in diſtinct. in auth. quib. mod. nat. eff. ſui. Sed quid in legitimato per papãẽ? Vide Hoſtien. in ſum. qui fil. ſint legi. no. Ioan. fa. inſti. de inſti. & Cano. plene in dicto c. venerabilem. Et de iſtis plene per Per. de Ancha. in c. j. de ſponſa. in vj. vide q not. Bal. in l. j. §. ius naturale. de iuſti. & iur. dicit Bald. in authẽ. habita. in vj. colum. quod princeps põt legitimare ſpurios de terris eccleſiæ. & Bal. ſi. l. qui cõtra. C. de nupt. & in l. eam quam. in x. colum. C. de fideicom. per Pet Anchara. in conſi. cccci. incipien. in Chriſti nomine amen. Primum dubium. vbi licet cum Bartol. hic, alias eſt in conſil. cccviij. per Paul. de Caſt. conſil. ccxx. vbi tenet q legitimatio papæ valet in terra Imperij, quod econtra vide in conſi. ccxxviij. Adde an papa poſsit legitimare in terris Imperij, & Imperator in terris eccleſię, Bal. cõſil. ccxj. li. iiij. & conſil. xxxvj. lib. ij. Pau. de Caſt. cõſi. ccxxx. Pet. de Anchara. conſil. cccxxj.

✠ P O M A T E S.

g ¶ Diuus. Iſte text. eſt ſingul. ſecundum Bald. in cap. j. de confirmatione vtili vel inutili. Iaſ. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. col. xxxix. ff. de libe. & poſthu.

✠ P O M A T E S.

h ¶ Nec Imperator. Vide Alex. conſilio iij. volumi. v. Barb. conſil. lviij. colum. viij. vol. ij. Ale. conſ. lxvij. col. vij. volu. j.

✠ P O M A T E S.

i ¶ Non ſolum. Vide Alexand. l. apud Iulianũ. §. ſi pupillus. ff. quibus ex cauſis ĩ poſ. eatur. & conſil. xxix. col. iiij. vol. iij. facit lex, data. C. de donat.

VI liberos.

Filia poteſt cogere patrẽ officio iudicis, vt eã maritet, & ei dotẽ det. h. d. Nota q pater cogitur dotare filiam. a Sed an cogat obligare bona † p a 1 dote data filiæ, dic vt notat Dy. in l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. j. ſolu. mat. Idem quæro vtrum iſtud expediatur iure actionis vel obligationis, vel quo iure? Et gl. in l. obligamur. §. ea lege. j. de actio. & oblig. dicit q iure actionis & obligationis. Sed contrarium eſt verum: vt not. Guliel. in l. cum is. ſ. de condi. indebi. & ego dixi in d. l. obligamur.

¶ Ciendum. Nota q ad officium procuratoris pertinet adminiſtratio rerũ, non perſonæ: ſed ſecus in tutore.

b ¶ Lerique. Modicum b interuallum temporis non inducit diuerſitatem actuum. h. d. facit ad l. maritus. ſ. locati.

1 ☞ *Non dicitur ſpeciale mandatum ad contrahendũ matrimonium, niſi exprimatur matrimonium certum.*

2 *Similiter ad petendum reſtitutionem in integrum, niſi exprimatur cauſa.*

1 ¶ Enerali. † Nota, non dicitur ſpeciale mãdatum, ſi dicitur ſimpliciter ad matrimonium contrahendum: ſed requiritur q exprimatur matrimonium certum. Et ſic facit † q in cauſa reſtitutionis in integrũ, vbi requiritur ſpeciale mandatum, non ſufficit dicere, facio procuratorem ad petendũ reſtitutionem in integrum, ſecũdum Azo. ſed requiritur ſpecialiter cauſam exprimi. Ad quod l. ſi qs mihi bona. §. iuſſum. j. de acqui. hære. & no. per Cy. in l. j. C. etiã per p cu. cauſam in inte. reſti. agi poſ. Dixi plenißime in l. fi. j. de dona.

c ¶ Alam. c Nota legem pro decretali, quę dicit quod vſurarij manifeſti non poſſunt facere teſtamẽtum, niſi certis ſolennitatibus ſeruatis: vt in c. quãquam. de vſuris. in vj. & ibi per docto. Qualiter autem dicatur vſurarius manifeſtus, habes plene ĩ l. ij. de furtis.

1 ☞ *Statutum quod inſtrumenta vſurarij manifeſti præſumantur fictitia: an habeat locum in eo, qui fuit vſurarius.*

Non ſolum. Nota §. nam dicit d conſtitutio d epiſcopi quod inſtrumenta † manifeſtorum vſu 1 rariorum præſumãtur fictitia. Quid ſi e ali e quis fuerit vſurarius, & ex poſt deſinit: an teſtamenta vel inſtrumenta per eum poſtea facta præſumantur fictitia? Iſte text. facit q ſic. Quia iſta queſtio pẽdet de facto, non dico modo. Ad quod facit l. prætor. §. is etiam. in prin. ſ. de eden.

Senatus. Nota iſtum tex. in fi. nunquid damnatus de calũnia dicatur damnatus de publico iudicio. Dixi in l. j. j. de publi iudi.

✠ P O M A T E S.

LEge Iulia. Cum tractatur de odio, appellatione patris vel matris non con-

tinetur auus & proauia. h. d.

Item nihil. Nota quod licet aliquis ſit nat? ex eo qui fecit artem ludicram poſtq; ab ea deſiſtat: tamen dicitur natus ex tali. Licet in contrarium videatur. l. emãcipatum. ſ. de ſenato. & l. imperialis. C. de nup.

¶ Llud. Nota quod commune eſt, meum non eſt proprie loquendo. Gloſ. notat in l. id quod noſtrum. j. de regu. iu. Ego dixi in l. ſerui electione. de lega. j.

¶ Roxime, In neceſsitatibus nemo liberalis exiſtit. h. d.

f ¶ Vi in prouincia. f

1 ☞ *An Imperator poſsit legitimare in terris eccleſia.*

g ¶ Diuus. g Nota † q Imperator poteſt legitimare filios. ſicut in auẽ. quibus mo. na. effi. legi. §. penul. & ibi not. Et aduerte quia loquitur in inceſtuoſis, quod ſine dubio eſt verum quo ad temporalia: ſed quo ad ſpiritualia ſecus: nec Im h perator h legitimat quo ad temporalia inter non ſibi ſubditos: vt extra, qui filij ſint legitimi. c. per venerabilem. An autem qd dicitur poſtquam redactum eſt in corpore iuris facit ius commune. dic vt no. in l. qui contra. C. de inceſt. nup.

1 ☞ *Mulier an dicatur dotata ex eo quod pater ſibi in teſtamento dotem aſsignauit, ad hoc vt excludatur à ſtatuto diſponente quod mulier dotata non ſuccedat.*

¶ On eſt. Nota ibi: nec teſtamento, & c. Cauetur ſtatuto † quod mulier dotata non 1 ſuccedat: quero quid ſi pater aſsignauit in teſtamento dotem filiæ ſuæ, nunquid dicatur mulier dotata. Et videtur quod non: quia dos non poteſt eſſe ſine matrimonio: vt infra titulo primo. l. iij. Sed contrarium videẽ quod ſufficiat deſtinatio: vt hic, ibi: nec ex teſtamento, &c. Pro hoc videtur glo. in l. cum plures. §. penul. j. de admi. tuto. Dixi j. de condi. & demon. in l. Titio cẽtum. §. Titio genero.

¶ Vanquam. In arbitrio dato intelligitur ne eligatur perſona prohibita: licet concedens arbitrium eam eligere potuiſſet. h. d.

✠ P O M A T E S.

g ¶ Diuus. Iſte text. eſt ſingul. ſecundum Bald. in cap. j. de confirmatione vtili vel inutili. Iaſ. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. col. xxxix. ff. de libe. & poſthu.

1 ☞ *Fraus de facili præſumitur inter coniunctas perſonas.*

i 1 ¶ On ſolum. i Not. † quod inter coniunctas perſonas de facili preſumitur fraus. Pro hoc infra de bonis quæ libe. l. penulti. C. de naturali. l. tertia. circa finem facit. C. de repu. hæred. l. ſecunda. & ibi per Cyn. & quod dixi in l. poſt contractum. j. de dona.

1 ☞ *Coniunctus inter cõiunctas perſonas poteſt iudicare & teſtificari.*

De uno. Nota §. in fine. in ratione ſui, per quam determinantur multæ leges, & limitantur: vt puta, leges, quæ dicunt † quod quis non ſit iu-

a ¶ Qui iurisdictioni. Adde Bal. in l. repeti. §. de qõ. j. de quæstio. & vide apostillam præcedẽtem. & vide Bar. in l. qui testamento. §. quęcũq; i fi. j. de test.

b ☞ P. PAV. P. ¶ Cõiuncta persona. Idem Bar. in l. repeti. circa fi. ff. de qõ. Vide in materia Fran. Are. cõ. xiij. col. pe. vide pu. in c. postremo. colũ. v. de appel. Ias. in l. qui subdit. in vij. fallentia. ff. de iurisd. omnium iud.

☞ POMATES.

c ¶ Par affectionis. ad de Alex. cõsi. xlviij. col. ij. vol. v. Fe. in c. a insuper. eo. tit. de testi. & in c. literas. iiij. col. de præsump. Ce po. consi. xxxj. in an repe. col. Barb. cons. c iij. vol. ij. & ideo potest generaliter inferri, q; vbi contra vnũ testẽ adest aliqua suspicio eius fidẽ dimi 1 nuẽs, q; talis suspicio potest tolli p aliam præsumptionẽ in cõtrariũ. & vidẽ Bar. c. 1 causam quæ. de offi. dele. Bal. in c. postremo. vbi declarat, de appell.

d ¶ Si puellæ. In prin. &c. vide Bar. in l. gatale. j. solu. matri.

☞ P PAV. P. 1

e ¶ Iure gentiũ. Circa e regulã huius tex. qd' imo magis punianẽ f delicta facta palam, quam quæ clã, vide Alex. consi. j. colum. viij. volu. ij. Et ibi subijcit q; delicta q̃ fiunt de nocte, dicuntur clandestina, & q; faciens aliquid clam presumitur fur, vide Alex. consil. cxxxv. in iij. col. Et quod facta de nocte dicãtur clam facta, vide Alexan. consi. xxiiij. i iij. col. in ij. vo. Vide ẽt g ad materiã gl. in l. nemo. C. de summa trinitate. & fide catho. Item pro declaratione, de iureiur.

f ¶ Palam. Et facit ad no. in l. ij. §. & generaliter, per Barto. ff. vi. bo. rapto. & per Bar. in l. non intelligitur. §. tacite. de iure fisc. & vide late Cy. i & Bal. in l. fi. de summa tri. & quod not. Bar. i l. pupillus. §. fi. de autho. tuto.

☞ POMATES.

f ¶ Palam. Vide quid per istum text. dicat Bar. in l. nemo. C. de summa tri. vide Barba. consi. xlvij. colũ. xxv. vol. j. & consil. xlv. in viij. col. vo. j.

g ¶ Si proprietati. In prin. huius l. &c. nohic de augmento dotis. adde l. etiam. C. eodem.

☞ P. PAV. P.

h ¶ Tenetur soluere. Sequitur Aret. in. §. finitur. Institu. de vsufruct. 1

☞ P. PAVL. P.

i ¶ Profectitia. An autẽ dos data ab auo dicaẽ, p; fectitia respectu patris, ita quod cõputetur filiæ in legitimam, vide Ang. consil. lxxviij. incip. Ioan. Philip. vide ad Bar. in l. dedit dotẽ. de colla. dotis.

i ☞ POMATES. ¶ Profectitia. Ad declarationem huius textus vide Socin. consil. xcj. columna fina.

dex personæ sibi coniunctæ: vt l. qui iurisdictioni[a]. §. de iurisd. omn. iudic. Item lex quę dicit q; quis non admittatur in testem pro coniuncta persona[b], quæ debet intelligi nisi in causa inter personas sibi coniũctas in pari gradu: q; par affectionis[b] causa remouet suspicionem. De quo in Spec. de teste. §. j. versic. sed quid si testis eodem gradu. & valet ad multa.

☞ *Priuilegium quod habet pupillus in actione tutelæ, qd' non transit ad hæredem etiam descendentem.*

d **Si puellæ.** [d]No. †quod priuilegiũ quod habet pupillus in actione tutelæ, non transit ad hæredem, etiam ex se descendentem. Et per hoc reprobatur gloss. in l. ex pluribus. j. de administrat. tutor. l. & in l. damus. §. j. j. de priui. cre. secundum Iaco. de Are. 1

☞ *Clam dicitur fieri quando actus fit sine solennitate requisita.*

e **Iure gentium.** [e]Si act' prohibitus celebratur palam, [f]potest qs f prætextu ignorantię excusari: secus si clã. hoc dicit. Dixi de hoc in l. post contractũ. j. de dona. †Qualiter autem dicatur fieri clam. dic quando id quod debet fieri cum solennitate, omittitur: vt l. ij. C. de his qui ex pub. ratio. lib. x.

De iure dotium. *Rubri.*

LEX IIII.

g **Si proprietati.** [g]Facit q; si ille, qui emit vel in dotẽ accepit proprietatem, soluit gabellam, vsufructu redeunte ad proprietatem non tenetur soluere[h] p; h eo gabellam. nõ enim est noua acquisitio: sed prima res acquisita in seipsa augmenta abscq; facto hominis. quod nota.

Profectitia. [i]Primo ponit summarium: & de isto feci magnum festum in k l. j. soluto matrimo. [k]Ad euidentiam scias quod differt dos profectitia ab aduẽtitia in collatione fienda: vt videbitis in l. filia. j. de colla. dotis.

Adoptiuum.

Si quis. Nota in eo quod dicit patrẽ posse stipulari dotẽ vsq; ad tẽpus nuptiarum. Secus in extraneo, de quo in l. quoties. j. soluto matrimo. & in l. auia. C. de iur. dotium. Ratio est hic i tex. Nam vsq; ad tempus nuptiarũ potest pater pœnitere. [l]Hanc rationem habes hic, & non alibi: ideo nota eam. l

m **Dotis.** [m]No. q; traditio i dubio videẽ facta aõ trãsferẽdi dñium. quod intellige quando p̃cedit causa habilis ad trãslationẽ dñij: al's secus: vt leg. cũ pater. §. pr̃. infra de leg. ij. in gl. parua quæ dicit q; in dubio præsumit

k ¶ Solu. mat. Et ibi vide Bart. in l. fi. ij. col. Et quæ faciunt dotem profectiam, vide gl. & Bal. in l. auia. C. de iure dotium.

l ¶ Pœnitere. Et dissoluere sponsalia de futuro. adde l. j. in versicu. siue parentes. C. si rector prouin. quam ibi ponderat Baldus in j. col. & vide Cynum in l. j. C. de sponsal. & not. in l. si pater. eo. tit. & no. Bar. & doct. in l. quoties j. sol. ma. Et ibi quid de iure Canonico. quã sequitur Bal. in l. cum à socero. C. eodem in eo. princi. superverbo, pro eo. & per Bar. in l. quoties.

omnino animus transferendi dominium.

Simile habetis in l. j. j. pro dote. De hoc dixi plene in repetitione l. si constante. [n]j. sol. mat. in quadam q. quam ibi formaui in prin. de asignatione bonorum viri vergẽtis ad inopiam. Dic vt ibi.

o **Siego.** [o]Not. q; licet causa respiciat cõmodum eius cui datur: nõ tamẽ intelligitur impulsiua, sed finalis. Ratio est: quia hæc cã respicit actum primum. De hoc dixi plene j. de dona. l. ij. §. fi. & hoc ideo: q; a est causa pia: licet aliter dicat Cy. in l. generaliter. C. de episc. & cleri.

Ires. Paria sunt aliquid fieri tẽpore prohibito, vel fieri tẽpore permisso, & conferri in tempus prohibitum. h. d. Concordat l. in tẽpus. j. de hæredi. insti.

☞ *Si minor est circumuentus ex eo, quia rem uendidit, rẽ repetit. Si autem sit circumuentus in pretio viliori: tunc augmentum pretij petere potest.*

p **Simulier.** [p]Not. §. & gl. suam, quę nõ facit aliud nisi quod dicit illud quod dicit lex. & nota eã: quia habet multum de Inno. & valet multũ etiã ad alienationẽ rei minoris: †quia aut circũ 1 uentus est minor ex eo quod rem vendidit: & tũc ipsam rem repetit. Aut est circũuentus in pretio viliori: & tunc augmentũ pretij petere potest. Et sic nota pro formatione libelli, qualiter formabitur: quia habes videre distinctionem huius §. quod not. etiam millies feci practicari per hunc tex. & glo. in l. j. C. si aduer. dot. Bar.

q **Voties,** [q]Nota legem p; eo tor. §. j. de bo. auto. iudi. pos. & dixi s. de neg. gest. l. sed an vltro. et l. antepe. vbi de dicto verbo, actione, dixi.

Vlianus. Origo rei non potest conferri in tẽpus, quo debet extĩgui. h. d. Vide in l. Titio cum morietur. j. de vsufr.

Tipulationem, Nota q; stipulatio de dote habet in se tacitã r cõditionẽ, [r]scilicet si matrimoniũ sequaẽ.

Tlicet, No. quod sermo simpliciter, ,platus intelligitur de prima vice. h. d.

☞ *Mulier nubens nulla facta expressione dotis, an videatur omnia bona dedisse in dotẽ ex eo, quia omnia bona dedit in dotem. Et stante statuto quod filia dotata non succedat patri: si pater relinquat filiæ centum, licet non dicat pro dote, intelligitur pro dote.*

s **Vod autem,** [s]Nota ,legem in casu suo, quæ facit ad quæstionem, quam disputaui, quæ incipit, mulier habens magnum patrimonium, &c. Si mulier dedit omnia bona sua marito, & nihil aliud dixit, deinde mulier decessit: nunquid videtur dedisse in causam dotis? Bal. secũdũ Bar. post gl. l. j. sol. mat. intelligit hãc legẽ, q; ideo hoc est, quia tacite agebaẽ. Et ita dicit tenere gl. hic: vide eũ in d. l. in ij. col. & in disputatione quæ incipit, mulier. Et de hoc vltimo dicto Bar. hic q; est in ver. itẽ facit

Item

ad quæstionẽ ibi: sed si pr̃ relinquat filiæ &c. Ego dubito, & puto q; saltẽ nõ p̃cedat in patre relinquẽte filiæ nõ nubilis ætatis: quia tũc cũ legatũ fit à debitore volũtario, nõ præsumit compẽsari in ipsum debitũ dotis. l. creditorẽ. de leg. ij. l. j. §. sciendũ. C. de rei vxo. actio. Secus si post tẽpus nubilis ætatis: quia tũc cũ pater ex dispositione legati sit obligatus dotare filiã. l. q; liberos. §. de rit. nu. l. fi. C. de dot. pmis. ideo legatũ præsumit factum aõ cõpẽsandi in dotem l. si cũ dotẽ. §. si mater. sol. mat. & in aut. præterea. C. vñ vir & vxor. Secus qñ nõ est nubilis ętatis, vt dixi: quia tũc pater est debitor do b tis in diem, cuius debiti nõ fit compensatio. l. quod in diẽ. l. si cũ mili. §. j. ff. de compen. Nec iste tex. obstat p̃dictis, vt euidẽter de se patet. Istud placet p; dicto Bart. & etiam videẽ text. c cum gl. in l. tali. §. j. j. eod. Et adde huic dicto quod dixi post Imo. in l. huiusmodi. §. cũ pater. in iij. col. d leg. j. & ibi p; Paulum de Ca. Si testator legabat centũ filiæ cũ nubet: certũ est q; in telligitur p; dote. l. vxorẽ. §. testamẽto quo. cũ gl. in verbo, d dedit. de lega. iij. Et adde qd' Rapha. Cuma. in l. j. solu. ma. & etiã Bald. ibi dicit q; id habeẽ in hac lege, §. q; si simplex, p; missio intelligit in causam dotis, pcedit secundũ Bal. in l. fi. C. de fen. q̃ sine cer. quãti. qñ fuit facta mentio mr̃imonij: & ita Bar. in dicta disputa e tione. vide Bal. in l. nulla. C. de iur. dot. Adde an mulier sim pliciter nubendo videatur omnia bona sua dedisse i dotẽ, & quid lucrari debeat maritus ex forma statuti, Bald. cõsi. xcviij. incip. mulier. ij. lib. An autem stante statuto putatiuo q; mulier, q̃ nubit nulla asignata dote, intelligaẽ omnia bona dedisse in dotẽ, si mulier primo nubat & cõstituat dotẽ & nubat secũdo nulla dote cõstituta. an intelligaẽ omnia bona dedisse in dotem vigore statuti, vide Paulum de ca. cõsi. cclxxxiij. incipiẽ. visis, &c. Et inquantum Alex. dicit se dubitare de dicto Bart. vide Paulum de Cast. consil. lxiij.

☞ POMATES.

a ¶ Item facit. Vide Cre. notabi. iij. inci statuto cauẽ. & Bal. nouel. in tract. de dote. in vj. parte. priuil. xiiij. char. xj.

b ¶ Sane. Et sequitur Roma. in l. si cũ dotẽ. §. transgrediamur. soluto matrimonio. per istum tex. & Pau. de Cast. in l. ij. eo. ti. & quod ibi dixi. Adde Petr. de Ancha. consi. ccxxxix.

b ☞ POMATES. ¶ Sane. Vide Alex. in l. ij. col. ij. ff. sol. mat. Ro. consi. ccx. col. vltima.

c ¶ Si serua. Adde Bal. i aut. ex cõplexu. C. de incestis nupt. & ibi hoc limitat.

d ¶ Res in dotem. Si dos datur in florenis, qui soluto matrimonio sunt minorati in pretio, cuius erit periculum: adde Cy. in l. in minorum. C. in qui. cau. in integ. restit. Gul. de Cug. in l. vinum. Iac. de Are. in l. cum quid. si cer. pet. Dy. in l. vxorem. §. j. de lega. iij. Et hic est tex. notabi. Vide Bal. hic, & quod ibi dixi. Adde Bal. consi. cccxxxix. lib. ij. & q̃ posui late in l. cũ qd. §. si cer. pe.

d ☞ POMATES. ¶ Res in dotem. Are. consi. xj. & Soci. cõsi. ccxcviij.

e ☞ P. PAV. P. ¶ Vir ab eo. Istum tex. exclamat Roma. sing. ccccxlvj. inci. Quæro nunquid contradictor.

c ¶ Vir ab eo. Vide Bal. in l. cum allegas. in v. colum. C. de vsuris. in versicu. modo quæro.

☞ POMATES.

e ¶ Vir ab eo. Vide Roma. sing. ccccl.

☞ P. PAV. P.

f ¶ Itẽ restitutio. Vide quę scribunt Moder. in l. j. colum. viij. de differentia inter fideicommissum particulare & vniuersale de lega. j. vide Ias. in l. iij. in iij. colũ. C. de fideicom. vbi responder ad obiectũ, quod facit Barto. de l. pluribus. ff. de administra. tuto. Limita tamẽ decisionem huius §. vt per Alex. in l. apud Iulianum. §. vtrum. ff. ad Trebel. Item i eodem §. delegari non potest: potest tamen constituti procurator ad petendum instrumenta, vide Barto. in l. si stipulatus. i fine princi. de verbo obliga. Extende vt per Alexan. in l. ita stipulatus. la grãde. colum. iij. in princ. ff. de verbo obliga. & limita glos. istius. §. in verbo, constaret. ibi: nec etiam vt per Ias. in l. legato generaliter. colum. xj. circa med. ff. de lega. j.

g ¶ Restitutionem. Vide Imol. post glo. & docto. in l. apud Iulianum. §. vtrum. ad Trebellianũ. & Bartol. & doctores in l. seruo inuito. §. fin. eodem titulo. Et ad argu. Barto. responde, quia illa regula procedit negatiue, dicta l. si ex pluribus. non affirmatiue, l. si stipulatus fuerim. in principio de verbo obligatio. & per nota. in l. pro hærede. §. si quid tamen. de acquiren. hærcd.

☞ POMATES.

h ¶ Nec alicui. Vide Alex. in l. possessio. §. & si possessorio. ff. de acqui. pos. col. iij.

i ¶ Quæro. In principio huius vide Bar. in l. fi. in. v. co. de sen. quæ fine certa quantitate. & quod legitur & notatur in l. filio. de leg. ij.

k ¶ Dotis. Latius per Bartol. in l. j. j. ad legem Iul. maie. & vide no. Bald. in l. inuitus. ad fi. C. de procu. in eodem princ. fi

Roma. & adde Alcia. in d. hoc sermone

Vi. ff. ofiona Thoma cat. quicatur dan ni

Soc. Sol. n. 21 m l. Vat. c. cõsequys

ad materiã gl. in l. nemo. C. de summa trinitate. & fide catho. Item pro declaratione, de iureiur.

f ¶ Palam. Et facit ad no. in l. ij. §. & generaliter, per Barto. ff. vi. bo. rapto. & per Bar. in l. non intelligitur. §. tacite. de iure fisc. & vide late Cy. i & Bal. in l. fi. de summa tri. & quod not. Bar. i l. pupillus. §. fi. de autho. tuto.

☞ POMATES.

f ¶ Palam. Vide quid per istum text. dicat Bar. in l. nemo. C. de summa tri. vide Barba. consi. xlvij. colũ. xxv. vol. j. & consil. xlv. in viij. col. vo. j.

g ¶ Si proprietati. In prin. huius l. &c. nohic de augmento dotis. adde l. etiam. C. eodem.

☞ P. PAV. P.

h ¶ Tenetur soluere. Sequitur Aret. in. §. finitur. Institu. de vsufruct. 1

☞ P. PAVL. P.

i ¶ Profectitia. An autẽ dos data ab auo dicaẽ, p; fectitia respectu patris, ita quod cõputetur filiæ in legitimam, vide Ang. consil. lxxviij. incip. Ioan. Philip. vide ad Bar. in l. dedit dotẽ. de colla. dotis.

i ☞ POMATES. ¶ Profectitia. Ad declarationem huius textus vide Socin. consil. xcj. columna fina.

Itẽ facit [a]ad quæstionẽ, dicit statutũ q; mulier dotata non succedat patri: sed si pater relinquat filiæ in testamento centum, licet non dixerit, pro dote: quod intelligitur p; dote. quod nota.

1 ☞ *Si nuru mandante pater restituit dotem, quam receperat, filio emancipato, liberatur.*

b **Sane.** [b]Nota argumentũ: imo casum, quod †pater, qui recepit dotem pro nuru, & emancipauit filium, & ei dotem vxoris restituit nuru mandante & volente, quod ipsa nurus à patre non poterit postea repetere. Ita notat hic Richar. malum.

c **Iserua.** [c]Nota quod dos data in primo matrimonio inualido, tacite intelligitur repetita si postea validetur. h. d.

Diuus. Dos data in primo matrimonio, intelligitur in secundo repetita. h. d.

1 ☞ *Dos data in moneta antiqua, quando debeat in illa uel alia restitui.*

d **Res in dotem.** [d]Not. †q; si dos fuit data in moneta antiqua, quod in illa debet fieri restitutio. Quod intellige, si postea esset variata moneta in materia vel in forma. Sed si esset eadem moneta, tamẽ valor florení creuisset vel decreuisset: hoc non inspicitur, nisi à tempore moræ: vt l. vinum. §. si cer. pet. Pro quo vide quod dixi in l. Paulus. j. de solu.

Virab eo. [e]Nota argumentũ quem facere mutua ri pecuniam & vendi nomina debitorum existentium non soluendo.

1 ☞ *Promissio dotis facta pro muliere, intelligitur pro matrimonio prima uice contrahendo.*

Isponsalibus. Pro intellectu huius legis scias q; † promissio dotis facta pro muliere, intelligitur pro matrimonio prima uice contracto: vt. j. eo. l. dotis. Vbi igitur nulla spõsalia vel matrimonium præcessit: tunc illud quod fit, est prima voce contractum: ergo pro eo debetur dos: licet prima voce recusauerit. Nota casum: qui probat distinctionem, quam glo. facit in l. singularia. §. si cer. pet. videlicet aut pecunia erat parata solutioni, aut non. quod dic vt ibi.

Imulier. Adiectus quis videtur ad solutionẽ, non ad obligationem, quæ ex solutione resultat. hoc dicit. Nota q; dixi in summario. Bar.

d ☞ POMATES. ¶ Res in dotem. Are. consi. xj. & Soci. cõsi. ccxcviij.

e ☞ P. PAV. P. ¶ Vir ab eo. Istum tex. exclamat Roma. sing. ccccxlvj. inci. Quæro nunquid contradictor.

c ¶ Vir ab eo. Vide Bal. in l. cum allegas. in v. colum. C. de vsuris. in versicu. modo quæro.

☞ POMATES.

e ¶ Vir ab eo. Vide Roma. sing. ccccl.

☞ P. PAV. P.

f ¶ Itẽ restitutio. Vide quę scribunt Moder. in l. j. colum. viij. de differentia inter fideicommissum particulare & vniuersale de lega. j. vide Ias. in l. iij. in iij. colũ. C. de fideicom. vbi responder ad obiectũ, quod facit Barto. de l. pluribus. ff. de administra. tuto. Limita tamẽ decisionem huius §. vt per Alex. in l. apud Iulianum. §. vtrum. ff. ad Trebel. Item i eodem §. delegari non potest: potest tamen constituti procurator ad petendum instrumenta, vide Barto. in l. si stipulatus. i fine princi. de verbo obliga. Extende vt per Alexan. in l. ita stipulatus. la grãde. colum. iij. in princ. ff. de verbo obliga. & limita glos. istius. §. in verbo, constaret. ibi: nec etiam vt per Ias. in l. legato generaliter. colum. xj. circa med. ff. de lega. j.

g ¶ Restitutionem. Vide Imol. post glo. & docto. in l. apud Iulianum. §. vtrum. ad Trebellianũ. & Bartol. & doctores in l. seruo inuito. §. fin. eodem titulo. Et ad argu. Barto. responde, quia illa regula procedit negatiue, dicta l. si ex pluribus. non affirmatiue, l. si stipulatus fuerim. in principio de verbo obligatio. & per nota. in l. pro hærede. §. si quid tamen. de acquiren. hærcd.

☞ POMATES.

h ¶ Nec alicui. Vide Alex. in l. possessio. §. & si possessorio. ff. de acqui. pos. col. iij.

i ¶ Quæro. In principio huius vide Bar. in l. fi. in. v. co. de sen. quæ fine certa quantitate. & quod legitur & notatur in l. filio. de leg. ij.

k ¶ Dotis. Latius per Bartol. in l. j. j. ad legem Iul. maie. & vide no. Bald. in l. inuitus. ad fi. C. de procu. in eodem princ. fi

Curator datur ad unum actum.

2 *Constitutio dotis ultra facultatem quod non ualet.*

1 **Iue generalis.** Not. †hic curatorẽ dari ad vnum actum tantum.

2 †Nota constitutionẽ dotis vltra facultatem non valere. quod intellige vt not. per doct. in l. j. C. si aduer. dot. Bar.

1 ☞ *Rem emptam ex pecunia mea quod possum petere in subsidium.*

Roculus. Hic videtur casus q; sicut pretiũ rei meæ re perempta possum petere in subsidium: vt l. mater. C. de rei vend. ita eadem ratione rem emptam ex i pecunia mea. †Circa quod vide Cy. in d. l. mater. C. de rei vend. in q. vij. Bart.

1 ☞ *Securitas concessa bannito intelligitur pro prima uice.*

k **Dotis.** [k]Sermo simpliciter prolatus, intelligitur pro prima vice. h. d. Cõcordat l. boues. §. hoc sermone. j. de verb. oblig. quod valet: †quia si cõcessa est bannito securitas, quod intelligitur pro prima vice. Bar.

concessa est bannito securitas intelligitur pro prima vice. Facit ad id quod dixi in l. Græce. §. post itẽ. j. de fideiuſ. Itẽ facit iste tex. ad no. q. de eo. qui vẽdidit vuas & rosas rosarij, quæ fructificabãt bis in anno, vt intelligatur de primis tantũ. Ita dicit no. Bal. post Dy. per illum tex. fuisse, disputatũ vltra mõtes in l. diuortio. §. q; in annuo. j. sol. mat. valet. Ad hoc obstat. l. defuncta. §. fi. de vsufr. quæ ibi loquitur in vltimis volũtatibus, in quibus fit lata interpretatio vt intelligatur relictũ annuũ. Itẽ nõ obstat l. cũ manu fata. in prin. de cõtrahen. empt. quia loquitur in alio casu, si bene aduertaẽ. Ita dicit do. Io. in d. §. q; in anno. & decidit p; ista Bar. aliã q. in l. cũ quidã de ann. leg.

k ☞ POMATES. ¶ Dotis. Facit ad multa de quibus per Feli. in c. ij. per quatuor. col. de treuga & pace. Ias. in l. diuortio. col. iij. cũ quatuor seq. ff. sol. mat. Alex. consi. xliij. vol. iiij.

a ✠ POMATES. ¶ Cum poſt. Vide Alex. conſi. j. col. x. volu. iij.
b ✠ P. PAV. P. ¶ Gener. Circa iſtum. §. quod valeat promiſſum vel legatum incertum ad pias cauſas, vide Barb. in c. nos quidem. in viij. colũ. de teſta. in c. Ioan. in vij. col. eod. titu. pro limitatione huius regulæ vide Paul. de Caſt. conſi. cxxv. col. j. ad fi. Item vide Socin. in l. j. ff. ſolu. matri. col. x. & ſeq. Item vide de prędictis o ibus Curt. in auth. præterea. in ij. not. C. vnde vir & vxor. An autem videat ſaltẽ conſtituta dos competens, vide Bal. quod ſic conſil. xcij. in ij. parte, vide aliquid per Iaſon. in iiij. notab.

a GVm poſt. [a] Not. quã patiẽtia ſola inducit pactum allegatum contra patientem. quod eſt cõtra ea, quæ no. Cyn. in l. ſi certis annis. C. de pact. quã examinaui plene in l. cum de in rem verſo. ſ. de vſur. bar.

✠ POMATES.
b ¶ Gener. Vide Alexan. in l. j. colũ. xij. ff. ſol. matr. Imo. conſi. cx. col. iij. Barba. cõſi. xxxiij. co. vj. vo. j.

b Gener. [b] Oppo. C. de do. promiſ. l. j. Soluit gl. not. q̃ ibi fuit promiſſa dos pacto nudo arbitrio alterius: iõ non valet, ne duo ſpecialia circa idem concurrant, ſ. q̃ ex pacto nudo oriatur actio: & quod ſit incertum q̃ deducatur in eo. De quo vide quod dixi plene in l. ſi is q̃ p emptore. j. de vſuca. in quæſtione vlti. Itẽ opp. de l. ſi domus. in prin. j. de lega. j. Solu.

✠ POMATES.
c ¶ Aliud in domo. Nota ergo generaliter quod incertitudo vitiat actum, niſi illa ſi certitudo poſſet verificari ex natura actus, vide Alex. conſil. xxxj. colũ. iij. vo. ij. & conſ. iiij. co. ij. eodem vo.

c aliud in domo, [c] aliud in fundo. Et rationem aſsignat gl. Dic vt l. ſi domus. & l. ſi ita ſtipulatus. j. de ver. obl. Bart.

✠ *Vniuerſitas bonorum ſi transferatur in contractu, intelligitur deducto ære alieno.*
Quid in reſcripto principis.
Quid ſi per ultimam voluntatem.

d ¶ Mulier. In principio huius &c. No. hic quando bona dicantur deducto ære alieno, vide Bart. in in l. fi. de vſufruct. lega. & vide Bal. in d. l. tutoris.

2 *Mulier nubendo ſimpliciter an intelligatur omnia ſua bona in dotem dediſſe.*

d Mlier. [d] No. q̃ quãdo vniuerſitas bonorum transfertur in contractu, intelligitur ære alieno deducto, † vt hic: ſecus ſi p legem, vt l. tutoris. C. ad legem Iul. de vi. & l. j. in prin. j. de bo. po. Item ſi per reſcriptũ principis: vt l. princeps bona. j. de verbo. ſigni. quid autem ſi transfertur per vltimam voluntatem? dic vt l. cogi. in prin. j. ad Treb. & l. ſtatulib. ſ. fi. j. de leg. ij. per doc. in l. j. C.

✠ P. PAV. P.
e ¶ Vltimo no. Adde Com. conſi. lvj. Et ſi eſt maior, videſ dare ſecundo viro, quod dedit primo: ſecus ſi minor, vide Cõ. cõſ. cix. incipiẽ. domina Ioanna. in j. dubio. & an iſta regula q̃ videatur dediſſe mulier omnia bona ſi dotem ſecundo viro, p cedat non ſolũ in his quæ habebat tempore cõtracti matrimonij, ſed etiã ſi his quæ poſtea ſibi obuenerunt, vide dom. Flo. de ſancto Petro in quadam ſua diſputatione circa fi. De muliere autem primo loco nubente, ſi poſtea aliqd ſibi obueniat etiam ſi maritus ea teneat & firmatur, non efficiantur dotalia, ſed remanent paraphernalia, vidẽ cõ. conſil. ciiij. in ſubſcr. Aduerte tamen cũ Flo. vbi ſ. non loquitur ſi terminis ſuiscõmunibus, ſed ſtante ſtatuto quod bona omnia immobilia cẽ ſcantur tradita ſi dotem ſecundo viro, tamen eadem videtur ratio circa iſtam gl.

e communia de leg. Vltimo no. [e] gl. † q̃ quę rit vtrum mulier nubendo ſimpliciter, videatur omnia bona ſua dare in dotẽ: quã no. quia hanc. q. alias diſputaui, quæ incipit, mulier habens magnum patrimoniũ.

2 Paulus. Iſte §. videtur cõtra ea, q̃ no. in l. quæ dotis. j. ſol. ma. quod ſi mulier adhibet coniunctam perſonam ad ſtipulationem, quod videatur adhibere animo donandi. Doc. tangunt in l. ij. C. e. Dixi in d. l. quæ dotis. j. ſol. matri,

Vamuis. Iſta ẽ lex ſubtilis, & facta ad tollendum cõtrarium de l. ſi pro re. ſ. de euic. quia idem videbatur in dote, ſicut in contrahenda emptione & venditione. q̃d iſta lex remouet, ibi: quamuis, &c. Barto.

Vm in fundo.

Si fundus. [f] Not. §. contra gl. l. diuortio. §. ſi fundum. j. ſol. mat. & contra glo. l. j. §. ex actio. C. de rei vxo. act. vt in text. hic dum

an mulier ſimpliciter nubens videatur omnia bona dare in dotẽ, vide Pau. de Caſt. in authen. præterea. C. vnde vir & vxor. vide Iaſ. ibi col. iiij. verſicu. quarto principaliter. vbi reprobat iſtam gl. & Cur. in not. ij. ponderat ibi eſſe tex. cõtra iſtam gl. quod non, ſed ibi reſpondent Mod. vide Pan. cõſi. lvj. incip. tua mihi dubia. Ange. conſi. ccxliij. alias. ccxlij. incip. ſtaturũ cõmunis Bononiæ. Romanus conſi. xiiij. Pau. de Caſt. cõſi. cclxxxiij. incip. viſis ſtaturi. Bal. & alij in l. mella. C. de iure dorium, Alex. conſi. xliij. in v. vo. col. j. vide Bar. in l. q̃d aũt. ſ. eo. & ſi l. pen. & ſi repet. l. ſi cõſtãte. in prin. in iiij. q. iij. ꝓtis principalis. ff. ſol. matr. Are. ſi ſ. ſuerat. Inſti. de act. co. xiiij. Vide ẽt Bal. in c. j. an mat. ſuc. vxo. ſi bñſi. vbi ponit an noſa debitorũ data ſi dotẽ, q̃ limitaẽ prio nõ, ꝓcedere q̃ſi ſteruenißet traditio vt ga paſſa eſſet maritũ tenere & poſsidere: vide Bal. ſi d. c. j. alſ. ſi. Et in prędictis locis reperies cõem

eſſe ſententiã vt nõ intelligãtur oſa bona data in dotẽ. Secũdo limitatur q̃ſi in loco eſſet cõſuetudo dãdi omnia bona in dotẽ, ſecũdum Bald. in auth. res quæ. C. cõia de leg. Tertio fallit quãdo eſſent data primo viro l. pe. ſ. vxor. & ibi doc. & ibi vide ad Bar. ff. ſol. mat. vide Ale. cõſ. cxliiij. in j. col. ad fi. di cẽtẽ nõ ꝓcedere q̃ſi extaret filius ex primo mãimonio, vide ad Bart. ĩ d. ſ. vxor. Quarto fallit etiam niſi vir eſſet dignus tãta dote, quia tũc videtur oſa data in dotẽ. Cur ſecũdũ Bald. in l. lege. C. de ſen. q̃ ſine cer. quant. & in l. nulla. C. de iure do. Mart. de Fano, quẽ ſequiẽ Bar. ĩ d. l. ſi cõſtãte. In contrariũ põderat Ale. cõſ. cxliiij. in v. vol. in ij. col. iũcto princ. Vide ẽt Ro. ĩ dicto cõſi. cccxiiij. Ex quibus verbis potes elicere alias limitationes ad prædictam concluſionem.

dicit, præſenti die.

g AVus. [g] Hoc intellige cũ diſtinctione l. dedit dotẽ. j. de colla. bono. Item not. gl. ibi: reuerti, ſcilicet ex ſtipulatione tacita. Et ſic videtur velle iſta gl. q̃ in dote aduentitia ſecũdum iſta tempora filiusfami. habet hæredem. quod examinaui in l. poſt dotem. j. ſolu. mat. Bar.

h SI de dote, [h] Nota iſtum capro eo qui ab initio p̃miſit quod dare non poterat. Bar.

1 *Dos mulieri, in quibus caſibus ſolui poßit.*
2 *Vxor non poteſt conſentire viro alienãti fundum dotalem, niſi propter ſuam utilitatem.*

i SI filiæ, [i] No. caſum expreſſum † q̃ extra cauſas expreſſas in l. mutus. §. j. ſ. eo. nõ poteſt ſolui dos [k] mulieri, niſi in eius vtilitatẽ vertatur, vt hic, & no. in l. ij. in prin. j. ſol. mat. & l. cum in fundo. §. vxor viro. ſ. eo. Item nota [l] q̃ ſicut maritus nõ poteſt alienare † fundum dotalem, ita neq; vxor conſentire marito alienanti: niſi propter mulieris vtilitatem, licet quidam contra per l. ſi prædium. C. eodem.

De pactis dotalibus. Rubrica.

1 *Conditio adiecta in pacto præcedenti q̃ intelligitur in ſequenti repetita: ſi alias pactum redderetur inutile.*
2 *Clauſula poſita in præcedenti capitulo, quando videtur repetita in ſequenti,*

LEX. XI.

1 CVm pater. Conditio [f] adiecta † in præcedenti pacto, in ſequenti intelligitur repetita: ſi alias pactũ redderetur inutile. h. d. Ex hoc patet ſolutio cõrarij de l. in actionibus. ſ. de in lit. iu. coniuncta l. j. ſ. de his q̃ h
2 not. infa. vbi † clauſula poſita in præcedenti, non intelligitur repetita in ſequẽti: quia ibi poteſt valere abſq; repetitione: nec ſequitur abſurdum.

1 *Promittẽs uendere rem pro eo pretio quod inuenietur: & unus nobilis promittit minus quam ualeat res: & ob eius timorem non plus offertur, non debeat attendi eius oblatio.*

m SI pater, [m] Nota finẽ huius legis † quia ſi promitto tibi vendere rem pro eo pretio quod inuenietur: & quidam nobilis vel potens vult emere minus quam valeret, cuius timore nemo plus promittit: quod hoc non debet attendi. Barto.

m ✠ P. PAV. P. ¶ Si pater. Circa iſtã l. dũ dicit q̃ nõ valet pactũ q̃ mortuo marito remaneat dos penes hæredes, vide Soc. in l. ij, in ij. co. ff. ſo. ma. & Iaſ. ibi ſi ij. col. in prin. Et ibi ẽt an valeat pactũ q̃ decedẽte vxore, donatio p̃ pter nuptias remaneat penes hæredes ſuos, & q̃d ſi fieret pactũ añ matrimoniũ, q̃uo valeat: vide Alex. ſi l. & hæredi. §. filiaſa. ff. de pac. & ibi Mod. imo. late ſi l. ſi fecer. §. Lucius. ff. ſol. mat. & ibi Alex. Itẽ circa l. cõuenire. quã Bar. nõ legit, nõ dicit nõ valere pactũ, per quod datur materia delinquẽdi: vide per Iaſ. in l. iij. in prin. in iiij. not. ff. de iureiur.

m ¶ Si pater. Sequitur Ro. in l. ſi eum. ſ. ſi quis cau.

m ✠ POMATES. ¶ Si pater. Vide Alexand. in l. qui Romæ. §. cohæredes. col. ſi. ff. de ver. ob. Ro. ſing. cccccclxj. & Imo. in l. ſi ſocer. §. Lucius. ff. ſol. ma. Alex. in l. de fideicommiſ. C. de tranſact.

Attilicinus.

a ¶ Attilicinus. Vide latiſsime per do. Io. in l. ſi ſocer. §. Lucius. j. ſolut. matri. maxime in vj. col.
b ¶ Pater. In principio, adde Bar. in l. licet. ad finem. de leg. j.
c ¶ Vxor. Q̃ſi fundus dotalis poſsit alienari, vide p̃ Bar. in l. ſi æſtimatis, &c.
d ¶ Interdum. Facit iſte tex. an poſsit fieri executio in re dotali: per glo. & ibi Bartol. in l. à diuo. §. in vendi. de re iudic. & Bald. in l. ob maritorum. in fin. C. ne vxor pro marito. & ibi tenet q̃ non. & ad iſtum tex. & ſeq. vide no. Bald. in l. ſi prędiũ. in fin. de iurdo. Sed vtrum lex, Iul. de fundo dotali C. vetans alienationes, habeat locũ in matrimonio & in dote putatiuis & nõ legitimis? Dic quod ſic. Gl. eſt valde no. in l. dotale. §. dotale. in ver. præſtabitur. j. eod. Pro qua bene facit text. in l. ſi cum dotem. §. fi. ſolut. matri. Sed an fundus dotalis poſsit alienari ſoluto matr. antequã reſtituatur vxori, vide Bal. q̃ non, in l. j. C. ſine cen. vel reliqu. & ibi an fundus dicatur dotalis ſolut. matr. & an poſſit alienari per patrẽ filiæ ſolut. matr. per mortẽ viri, vide gl. Cyn. & Bald. in l. rẽ quã. C. de iure do. & in l. etiã. j. eod. Et an vẽdẽs rẽ dotalẽ tenetur de euictiõe actione p̃ſonali, vide gl. & ibi Bal. in l. ſi prædium. de iure dotiũ. & ibi vide q̃d ſi conſenſerit vir alienationi factæ per vxorem, &c.

a ATtilicinus. [a] Nota legem: quia ſi nõ eſſet iſta lex neſcio quid dicerem. Cõtra hanc legem opp. & videẽ q̃ propter incertũ euentũ valet pactum: nec poſſet mulier conqueri: quia ex eo poteſt fieri deterior & melior eius conditio, vt l. j. ff. de trãſac. & l. de fideicommiſſo. C. de trãſac. Cogitabitis pro ſolutione. Bar.

b PAter. [b] Conditio exiſtẽs in vita ſtipulatoris vel poſt mortem, purificat ſtipulationem. h. d. Barto.

c Vm maritus.

Itius. Dixi de hac materia in l. quæ dotis infra ſoluto matrimonio.

1 *Fundus dotalis etiam vxore volente non poteſt alienari: ſecus ſi datur æſtimatus.*

c VXor, [c] No. q̃ ex hac lege habemus † q̃ fund[d] dotalis nõ poteſt alienari vllo modo, etiã volẽte muliere. Sed ſi detur æſtimatus: tũc poteſt alienari volẽte muliere, vt hic, & in l. æſtimatæ. j. ſol. mat.

De fundo dotali. Rubrica.

1 *Prohibitio alienationis facta à lege, non habet locum in alienatione neceſſaria.*
2 *Quædam tranſeunt titulo vniuerſali, quæ non tranſeunt titulo ſingulari.*
3 *Dominium feudi dotalis ſoluto mat, de iure iſto non tranſit ad mulierem.*

LEX I.

d INterdum. [d] Prohibitio alienationis † facta à lege non haberet locũ in alienatione neceſſaria. h. d. † Nota quædam tranſire [e] titulo vniuerſali, quę nõ tranſeũt titulo ſingulari: vt l. in modicis. ſ. de contrahen. empti. & l. quædam. j. de acqui. rerdo. Et poteſt eſſe ratio: quia iſta alienatio eſt neceſſaria per mortẽ. facit l. ex hoc edicto. §. ſed hæredẽ. ſ. de ali. iudi. mu. cau. fac.
Item nota [f] ex hac l. q̃ dominiũ fundi † dotalis ſecundum iſta tẽpora non trãſibat ad mulierẽ ſolu. mat. Simile in l. iij. C. de iur.

h ✠ POMATES. ¶ Inter virũ & vxorem. Adde ad materiã huius tituli q̃ omnes alij contractus ſunt permiſsi inter virum & vxorẽ, vt per Alex. conſi. lxxxvj. incip. viſis prædictis. vol. v.

i ✠ POMATES. ¶ Moribus. Vide Fed. cõſi. cxxxvj. alias. xl. Ant. in c. cum contingat. de iureiu. tenet q̃ ſic, licet Cardi. & Bal. ibi teneant contra in ix. col. Vide Ale. conſ. clvij. col. j. vol. ij. pau. de Caſt. cõſi. lxxxvij. & conſil. xcix. Imo. late in d. c. cum cõtingat. col. iiij. ad. fi. ſui cõmenti. Barba. conſi. lix. col. xvij. vol. ij. Bal. cõſ. xxxix. in prima parte. Are t. conſil. lxxxiiij. col. v. Ale. conſi. viij. volu. ij. & cõſi. xxvij. col. ij. volu. ij. & conſi. cl. vol. iij. vbi ponit quę potest eſſe ratio quare ſit prohibita donatio hæc & Bal. conſ. xxix. in prima parte. Soci. cõſ. lxv. Ro. conſi. xliij. & conſi. ccxiij. Iaſ. in l. pacta quæ cõtra. C. de pactis. & licet maritus, phibeatur relinquere vxori: non tamen prohibetur requiri cõſenſum alienationis rerũ ſuarũ. Ale. con. lvij. col. iij. vol. ij. & vide Aret. con. ij. colũ. v. doc. in l. ij. §. creditum. ff. ſi. cerpet. Ale. conſ. clxvj. col. v. volu. ij. Caſus autẽ in quibus marito poteſt donare vxori, vide per Iaſ. in l. ex hoc iu. ff. de iuſt. & iur. Pau. in d. l. pacta quę cõtra. Rom. conſi. xliij. vel xliij. Panorm. conſi. xcv. col. ij. vol. ij.

✠ P. PAV. P.
k ¶ Firmatur iuramẽto. Vide de hoc late Ale. conſ. ccc. incip. viſo inſtrumẽto donatiõis. Pau. de Ca. con. lxv. col. ij. & cõſi. xcviij. Vide Are. conſil. lxxiiij. col. iij. Roma. conſ. ccxciij. Moder. in l. frater à fratre. in vlti. col. de de cõd. indeb. Quid autem in donatione facta cõcubinæ, vide Roma. conſ. xliij. Item quod firmetur iuramento, vide Iale in l. pacta quæ cõtra. in ij. col. C. de

dot. ſed hodie ſecus: vt l. in rebus. eod. titu.

g SI fundum. [g] Quę prohibẽtur alienari, & p̃ſcribi prohibẽtur: & cauſa alienationis interueniens præſcriptionẽ iam cœptam non interrumpit. h. d. Not. q̃ miſſio in poſſeſsionem naturaliter inducit dominij translationem quod apparet: quia alias non eſſet dotalis, &c.

Ir in fundo. Nota text. in fine. ibi: puto. qui facit q̃ ſi emptor ſoluit partẽ p̃ tij, q̃ pro ea parte teneẽ, pro alia non: arg. tamen contra in l. fiſtulas. §. pen. ſ. de contrahen. emp. quod no. dixi. in l. Iulianus. §. offerri. ſ. de actio. empti.

Incipit liber xxiiij.

h *De dona. inter virũ & vxorẽ.* [h] *Rubri.*

LEX I.

i MOribus. [i] Nota iſtas leges, q̃ cõtract[j] inter virũ & vxorẽ nõ firmat iuramẽto: [k] quia inuitarentur ad delinquendum. De quo vide in l. ſi quis pro eo. j. de fideiuſ.

s ISponſus.

l GEneraliter. [l] Not. §. iſtum ad ſolutionẽ brocardi, vtile per inutile nõ vitiari: quod eſt verum, quando ſunt ſeparabilia: alias nõ: vt hic, & l. j. §. ſicut autẽ opus. & §. ſeq. j. de aqua plu. arcen.

1 *Paria ſunt aliquid fieri tempore permiſſo, vel prohibito, & conſeruari in tempus permiſſum.*
2 *Dominium q̃ non quæratur ei, cui conceditur, ſed penes cõcedentem manet.*
3 *Donatio fit tribus modis.*
4 *Donatio inter uirum & uxorem non trahitur retro: ſed cõfirmatur à tempore mortis.*
5 *Tempus contractus inſpicitur utrum ualeat.*

m SI VXOR, [m] Nota §. cõtra multas fraudes quæ fiũt tota die. ad q̃d l. j. in fi. cum l. ſequen. j. de his quæ in fraudẽ credito. Item nota † quod paria ſunt aliquid fieri tempore permiſſo vel prohibito & conferri in tempus permiſſum, vt

pact. Secus tamen eſſet in donatione præſumpta, quæ inſurgit ex confeſsione mariti facta de dote actualiter non ſoluta. Vide Socin. in l. j. ff. ſol. matrimo. in penul. charta. verſicu. ſecunda concluſio. in vlti. limitatione. vbi ponit etiam quod ſi iuraſſet omnia & ſingula eſſe vera. Et Roma. con. ccxciij. Et quid ſi maritus confiteretur habuiſſe aliquid ab vxore cum iuramento, an ualidetur iuramento eo caſu, quo præſumitur donatio, vide Aret. in d. conſ. lxxiij. col. iij. & Ioan. de Imo. in c. cum contingat. charta antepe. & præcedenti. verſic. circa tertium. Item an valeat donatio antequam ſit vxor tradita ad domum viri de iure communi ſine iuramento, vide Alexã. conſil. cxlij. vol. v. col. vlt. vbi etiam ponit quãdo eſt iurata, & loquitur de quodã ſtatuto loquẽte de dona. inter vir. & vx. quomodo intelligatur, ad materiã vide do. Mar. Ant. Baua. in trac. de virtute iuramenti. col. viij. verſ. xxv. vbi late. Et Feli. in c. ſi cautio. col. xx. de fide inſtr. Alex. conſi. cxliij. volu. v. Aret. conſi. lxxxvj. col. ij. dicentes communem opinionem eſſe, q̃ talis confeſsio de dote recepta facta conſtante matrimonio habet vim donationis, non autem preſumitur facta ſpe futuræ ſolutionis & numerationis.

1 ¶ Generaliter. De intellectu huius tex in §. vide late per d. Ioan. poſt Bart. in l. ſi fideiuſſor. in princip. de leg. j.

1 ✠ POMATES. ¶ Generaliter. De intellectu huius legis vide Alexã. conſi. lxxxij. in conſil. ij. vol. iij.

m ¶ Si vxor. Et per iſtum text. ſing. dicit Bal. in l cum allegas. in iij. oppo. C. de vſur. q̃ ſi debitor paſſus eſt condẽnationẽ nõ oppoſita exceptione vſurarũ & cõtractus illiciti, q̃ ſententia debet reſcindi. & ſequit Imo. in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. in antep. co. de ver. obl. Et aduerte in materia huius tituli q̃

Azo in summa sup rub.de donatio.ante nupt.ad fin.singu.& mirabiliter limitat totã materiã huius titu li, licet sub dubio forte:nã dicit illã locum habere quando donatio fit p virum vxori postquã traduxit eã ad domũ.secus si fiat ante: licet post cõtractũ matrimoniũ p verba de p̃ senti. qd ẽ valde no. secundũ do.Io. in l.si socer.§. Lucius.j. so. mat.vide in tex. no. & ibi gl.& Bart.i l. cũ inter.C.de do.añ nup.subdit d.Io.in l. si socer.§.lucius.j.so. mat.q pro hoc facit ideo, qa tunc nõ videẽ iteruenire dome sticitas, & per conse quẽs non est eadẽ rõ prohibitionis. Et p hanc ĩ partibus Lõbardiæ, in qbus vir conuersatur post desponsationẽ ĩ domo parentis vxoris, & habẽdo secũ copulã antequã traducetur vel faciat festum nuptiarũ. quia non facit nisi ĩtegraliter dote data nõ haberet locũ dictum Azonis. & non est tamen dictũ suum sine scrupulo.Ita dicit d.Io.Ego vero dico qd tu videas l.penu.j.eo.vbi est tex.no. & tu vidõ do.Io. aliter dicentẽ in l.Mæuia.j.fol. ma & tex.in l. pen.j. eo. §.j. quẽ allegat Bal. in l.j.§.ij. C.pro dote.Item limita hunc titulũ nisi præcessisset aliqua obligatio saltẽ naturalis ad antidora, quia erit remuneratoria donatio & impropria:vt dixi post Bar.in l.j.j. de donatio.

a ¶ Si maritus. Istum text.allegat Dyn.& Barto.in l.stipulatio ista.de verb.obliga.

b ¶ Sed si mors. Vtrũ donatio facta inter coniuges cõfirmetur si maritus est exbannitus.Et nõ est alibi iste tex.ad hoc secundum Bal.in l.pen. in x.co.C.de execu.rei iudi.Et ad hoc adde l.ex verbis. & quod ibi Bart.& doct. C. eo.declarat Bal.i d.l. pe. Quid iuris si maritus reuocat donationem post bãnum vt hic.an applicetur fisco. Dic q nõ etiã quid in donatiõe facta p patrẽ filio.

c ¶ De hoc. Adde quę not.Barto. in lege si constante, in quarta quæstione quartę q. princip.infra soluto matrimonio.

d ¶ Papinianus. In princ. &c. Ad hanc l.vide Bald.in.c.j.in fi. de feu. dato in vicem l. commis. & in prin.&c. Nota q ad cõfirmationẽ donationis requiritur traditio sed quid in donatione quę fit inter patrẽ & filiũ, vide gl.in. l. cũ de in rem vers.ẽ. de vsu. & ibi Bald.videtur idẽ tenere quod in donatione inter virũ & vxorẽ,& quod not. Bar.in l.si emãcipatis. C. si quis alteri vel sibi. & idem firmat Ang.in l.ij. pro donat.Per hanc l.& quod not. in l.ij. C. de dote cau.non.nume. & idẽ Bald. in auẽ. vnde si parens. C.de inoff.testa. & dixi in l. si donatione. C.de coll. & etiã tenet Bald.in l.ij. in princ. C. de inof. dona.vbi dicit q talis donatio cõfirmatur emãcipatione,vel alio modo effecto filio sui iuris. Fallit tamen secundũ eundẽ ibi, vbi donat filio bene merito vt extraneo. Quid in donatiõe antenuptias, an requiratur traditio,an sufficiat sola pmissio vel cõfessio animo donãdi, vide Bal.post gl.in l.j. C. de don.ante nup.Et adde ibi, si enim confessus fuisset. Bal. in l.ij.§.creditũ.si cert. peta.Cy.in l.j. ad fi. C.de sac.sanc. eccle. Idẽ Rapha.in l.si diuortio.de verb.obl. Adde vt per Pet.de Anch.cõs.cccviij. & oino vide Ro.consi. xliij.Paul.de Cast. consi.cvj.

1 Testamentum factum ab eo qui ingressus fuit religionem, potest per eum dum viuit reuocari nisi sit de ordine fratrum minorum.

b 1 Sed si mors. bNota primo q ¶ sicut cõfirmatur morte donatio,ita etiam deportatione:& sic facit q donatio inter virũ & vxorem cõfirmatur,si vir fuerit exbãnitus. ¶ Secũdo nota q si aliquis fecit testamẽtũ,& ingressus est religionẽ, licet habeat p mortuo:tamen donec viuit, potest reuocare.Casus est hic. Dixi in auẽ.si qua mulier.C.de sacrosan.eccle.Quod intellige verũ in omnibus religiosis, præterquã in fratribus Minoribus, qui postq̃ sunt p fessi,nullo modo circa distributionẽ istorum tẽporalium possunt se intromittere: vt in c.exiui de paradiso.de verb.signi.in Cle.dixi in tractatu Minoritarum. li.iiij.

1 Vestes pretiosæ datæ per virũ vxori,soluto matrimonio sunt hæredum viri.

2 Vir distribuens pannos uxoris amore dei,dicitur eius hæreditatem adire.

3 Vir,qui retinuit per annum dotẽ uxoris,quòd uidetur eius hæreditatem adire.

4 Hæreditas si retinetur per annum q uidetur adita.

c 1 Ex annuo, Ego de hoc cdixi in l.pe.§.j.j. fo.mat. Et no.istam legẽ pro eo qd not. in glo.in l.si vsusfructus.j.ad l.fal.scilicet q ¶ si vestimẽta,quæ dat vir vxori, sint vilia,tũc nõ repetit ea mortua vxore,vt hic, si sunt pretiosa:tunc pertinẽt ad viri hæredes.& hoc est vtile ad probandũ aditionẽ hæreditatis mulieris mortuæ:¶ quia si maritus,qui poterat adire hæreditatẽ p filijs, vel ipsi filij.pãnos eius mulieris distribuũt amore dei,q ipsi videntur per hoc adire hæreditatẽ. Panni enim tales erãt mulieris,vt hic:sed talia nõ possunt fieri citra ius & nomen hæredis:vt l.pro hærede.§. Papinianus.de acquir.hære.ergo &c. ¶ Sed ego in disputatione tenui q per annum retinẽdo dotem videatur vir adire : licet quidã conuentus hic nondum obtinuerit istam opinionem.Tuderti fuit obtenta.quod not.& tenet: quia habuistis q hæreditas nõ adita nõ trãsmittitur: ¶ sed ego dico quod retinendo per annum,videatur adire.

2 Testamentum factum ab eo qui ingressus fuit religionem, potest per eum dum viuit reuocari nisi sit de ordine fratrum minorum.

1 Si uxor filio, Per seruum non queritur filio malæ fidei possessori:sed bonę fidei.h.d.

2 Si is seruus, Donatio ĩter virũ & vxorẽ quo ad fructus & alias commoditates retro trahitur.h.d. Opp.q hic donatio retro nõ trahitur,l.sed interim.§.j.ẽ.eo. Sol. verum est quo ad dominium:secus quo ad alias actiones.vt hic,& l.res.C.eo.

3 Vxori suæ, Donatio eã mortis reuocata videtur per aliã dispositionẽ postea factam:secus in dispositione ante eã de re donata facta.h.d.

d 4 Papinianus, dDonatio inter virum & vxorem quæ fit simplici promissione non confirmatur morte. h.d.quã legem no.& hoc est verum quãdo nõ interuenit traditio cvera vel ficta f.si enim confessus fuisset se recepisse & habuisse : tunc haberetur loco traditionis, & cõfirmatur morte,

ibi. hoc est. hanc doctri nam dixerunt commes plures tds adusq. asu ho claro. lib 4. sentent. & donatio q.g.n 6. quem omnino.

POMATES.

¶ Traditio. Adde Pau.de Ca.cõs.cj.incip. videndũ est. & cõs.cvj.incip.vir donauit Bart.in l.si diuortio.ff. de verbo. oblig.quẽ sequitur Alex.consi.xlv. inci piẽ.habita.colũ.iij. vol.j. & cõsil.xxvi. incip.viso.vol.ij. & cõs.cxliij.col.j.vol. v.pulchre per Feli. c.si cautio.de fide instru.col.xxvj.cõtriã opi.tamen tenet Pau.de Ca.quem sequitur Alexand. & Areti. in l. j. §.j.ff. de acquirẽda possessione.

P. PAVL. P.

f ¶ Vera vel ficta. An autem sufficiat ficta traditio, vide Paul. de Ca.consi.lxv col. penul.vide Bald .in in.c.si quis.ad fin.de feud. dato in vicem leg.commis.vbi ponit an sufficiat constituti, & ibi etiam q sufficiat interuenire vel tẽpore donatiõis vel postea quã docunq; ante mortẽ. Et de confessio-

ne de qua loquitur Bar.vide Alexand. consil.xlv.in iij. col. vol.j.& consi.xxvj. in ij. vol.& ibi dicit q talis donatio licet morte confirmetur, non tamen dicitur proprie habere vim relicti,sed est quædã tertia species de perse. vide Roma. in hac materia consil. cclxxij.Paul.de Ca. consi.cvj.vbi ponit quod si vir donauit vxori domũ in qua viuentes communiter habitabant, nec alia interuenit traditio vera vel ficta:vide omnino Pau.in l. j.§.si vir.& ibi Moder.ff.de acquir.pos.

a ¶ Cum hic.In princ. huius &c.fallit in vxore putatiua,secundum Bald. in l. eam quam.in viij.col.C. de fidei.

b ¶ In eadem. Adde in l.si.in prin.de adi. leg.per Bart.in l.j.§. j. de legat . iij . text. in l.cum tacitum . ẽ. de proba.& quod al legat Bal . in l.pacta nouissima.in v. col. Ad Bartol.hic adde Bal.in l.ex persona. in v.col.C.de prob.

c ¶ Si maritus. Qualiter debeat intelligi . vide multũ no. Bar. in l.rem legatam . j. de adi.leg.

d ¶ Siue vxor. Vide Bart.in l.si.in princ. de dona.

e ¶ Si donatæ. Et no. gl.& ibi Bart. in l.si pro fundo.C. de trãsac.& in l.eius rei. ẽ. de rei vendic.

P. PAV. P.

f ¶ Et sic donatio. Cõtrarium in hoc vide q imo donatio valeat anuli sponsalitij facta vxori per maritum.vide Ro. consil. cxlvj. inci . quæstio ista vulg.vbi allegat bonum tex.in l.si quis pro vxore. ẽ.e.Nunquid autem soluto matrimo.possit maritus anulũ repetere, vide Alex. cõ.xlij.incip.in causa & lite vertente inter illos. in v.volu. An autẽ valeat donatio anuli , vide Cõ . in l . vt liberis. C.de col.in ij.col.v. bi etiam quid in vestibus in l . si seruus cõmunis in apostilla Alex.vide eundẽ Alex.consi.lxij. col. pe.vol.iiij.tenentem q acquisita per vxorẽ soluto matrimonio,nõ q præsumatur acquisita de bonis viri nec filiorũ, An autẽ marito incũbit onus probandi talia bona fuisse acquisita cõstãte matrimonio,vide Are. consi.xxj.col.ij. & sequent.

morte,vt l.quod de suo.& ibi gl.C.de dote cau.non nu.

1 S I inter. Donatio inter virum & vxorem præstat iustam causam vsucapiendi ante cõtractum matrimonium, & postea dissoluto vel constante.h.d.Istam l.& l.seq.declaui plene in l. j. j. de vsuca.pro donato.& per Dy.in c.pro possessore.de reg.iu.li.vj.

1 Vestes pretiosæ uxoris sunt uiri,non necessariæ.

S Imulier.

1 S Iuir. Nota q ¶ vestes mulieris sunt viri.quod ĩtellige de vestibus pretiosis.secus in vestib necessarijs ad quotidianum vsum deputatis : tunc enim de his non est donatio , sed magis datio causa necessitatis : nec potest reuocari:vt l.si vsusfructus.§.j.& ibi no.j. ad legẽ fal.ita debet intelligi glo.q̃ est hic.

1 Donatio inter uirum & uxorem confirmatur morte.

2 Falcidia q detrahatur de donatione inter uirum & uxorem morte confirmata,

3 Quis præsumitur esse in eadem uoluntate,nisi ueniens ad mortem appareat contrarium.

a 1 C Vm hic. aDonatio inter virum & vxorẽ mortis donatoris,superstite donatario, confirmatur.h.d. ¶ No.q donatio inter virũ & vxorẽ confirmatur morte. Item no.¶ quod perinde est,ac si esset in testamẽto confirmata:& sic de ea detrahetur falcidia. ¶ Item not.q in eadem bvoluntate b præsumitur quis esse:nisi veniens ad mortem appareat contrarium voluisse.

Poenitentiam. Nota quod vltima volũtas est ambulatoria vsq ad mortem.

1 Donatio uidetur reuocata,si res donata pignoretur:secus si legatur.

2 Per solam reuocationem tituli,nisi auocetur possessio donatario,non reuocatur donatio.

c Si maritus. cNota ¶ quod ĩ pignorando quis videtur reuocare donationem : secus in legando : vt Insti.de leg.§.si rem. ¶ Item nota q per solam reuocationem tituli,nisi auocẽ possessio à donatario,nõ videtur reuocata donatio.

Si ambo. Materiam istã de pariter moriẽtibus dixi in l.quod de pariter.j.de reb.dub.

Istipulata. Nota in eo qd dicit q stipulatio annua non valet in rebus dotalibus:vt l.si annua. Item intellige quod dicit confirmari secundum l.Papinianus.supra eodem.

1 Donatio quam vxor facit viro vt filiã dotet,valet.

2 Diuortium non iure factum nõ facit donationem valere.

3 Non iure bannitus nõ dicitur exbãnitus,nec potest offendi.

d 1 Siue uxor. dValet donatio, quam vxor facit viro vt filiam dotet.h.d.quem causam not. ¶ Item not.q diuortium nõ iure factum nõ facit donationem valere.quod not.Similiter facit quod exbannitus ¶ non iure,non videtur exbannitus, nec possit offendi.Facit l.iiij. §. condemnatum.infra de re iud.& l.pen.j.de adi. leg.& ibi dixi.

e 1 S I donatæ. cQui soluit litis æstimationẽ,debet causam dicere, si causam habuit ab authore.h.d. Quam legẽ nota & g not.per Dy.in c.pro possessore.de re.iur. lib.vj.Dixi plene in l.litis æstimatio.j.pro emptore.&c.

Si sponsus, Potest vir cum vxore permutare.h.d.Et iste §.procedit in terminis suis , quando vir cõmittat annulũ:sed secundum nostram cõsuetudinem primo despõsatur per verba de prẽsenti:& sic est f vxor. & sic donatio f non valeret.Quod not.& multoties allegaui istũ §.in cõuentu scholarium.

h 1 S I seruus cõmunis, hPro parte,quam uir habet in re,nõ valet donatio inter coniunctas personas: præsentia tamen cum taciturnitate donationem inducit.h.d.quam legem nota . de materia ista dixi plene in l.quæ dotis.j.solut.matrimon.

1 Debitor delegatus quòd possit opponere exceptionem delegationis inualidæ.

i 1 V Iruxori, ¶ Debitor delegatus potest opponere exceptionem delegationis inualidæ:si tamẽ ignoranter omiserit & soluerit,liberatur.h.d. Quem casum nota.Facit ista lex: dicit statutum quod quis non possit donare aliquam rem forensi: modo quidam delegauit debitorem suum:certe tũc debitor ipse delegatus poterit de hoc h exceptionem opponere. ¶ Mulier.Hanc l. al legat no. Bart.in.l.j. de inof. do.in ij.col.

1 Vsucapiens quòd uidetur habere rem non, à domino, contra quem vsucapit, sed ex titulo præcedenti.

1 S I extraneus. Vsucapiens videtur habere rem ¶ ex titulo præcedenti, non à domino,contra quem vsucapit.h.d. Quã legem nota quia in pluribus locis habemus istum effectum,sed non ita clare sicut hic.Facit l.indebiti.§.sed & si numi. ẽ. de condi.inde. & l.si alienam.j.solu.matrimo.& l.si alienã.j.de donatio . causa mor. sed melius & clarius loquitur Iurisconsultus hic, quam alibi.

Marcellus. Ex qualitate expensarum presumitur an animo repetendi fecerit quis,an non.h.d.quod nota quia tota die allegatur.

h 1 M Vlier, hAlias est l. Sulpitius. Nudus minister dicitur,qui nullum commodum sentit:alias non dicitur quis nudus minister. h.d. De quo dixi plene in l.si quis Titio.j. de lega.ij.

1 S I cum mulier, Eo ipso q quis est locupletior. q ab obligatione est liberatus:non autẽ eo ipso q sibi pecunia datur, nisi ex ea pecunia apparet aliquid apud eum remansisse.h.d.quod nota quia est casus bonus.

i Vintus, iQuicquid mulier quærit,præsumitur quæsiuisse ex bonis uiri.

1 S I uir uxori, V xor, Donatio causa mortis extinguitur morte donatarij donatore superuiuente hoc dicit: natarij donatore superuiuente hoc dicit:

g ¶ Si seruus communis.vide Bal.in l. cũ pponas. C. de pac. & quando præsumatur animus donandi inter vir.& vxo. dixi post Bar.in l. maritus.& l.quæ doris in ij. col. fol.mat.ibi limitauit Bar.in fin. pen.col. nisi esset talis cõuẽtio, propter quam resultaret metus reuerẽtialis. Ad de ad l. Quintus. An gel.plene cõ.cxl .Et an mortuo marito vxor possit vendicare fundum emptũ de eius pecunia, vide Ioan. And.in additio.Spec . in tit.de empt. § . tertio loco versi.& nota.

POMATES.

g ¶ Si seruus communis. Vide Ias. post doc.in l.sed si plures §.ad substitutos.col. iij.cũ trib. seq. ff. de vulg.& pub.& per Bart.cõ.xvj.col.vj. vol.j.& con. ix. col. j. Alex.con.j.col.iiij. vol.iij.alias ij.Barb. con.vj.col.x. vol. ij.

P. PAVL. P.

i ¶ Quintus . Pro limitatione huius . l. vide Alex . in l.qui iura familiaritatis. ante fin.ff. de acqui. pos.& Are.ibi in fi. vide Ange. de materia cõsi.cxxxiiij. inci.super primo.alias dissoluto matrimonio.per totũ.vbi dicit istã præsumptionẽ habere locũ, etiã si mulier emat solut. matrim.intra annũ luctus vel etiã postea: vide Bal.cõs. liij. in iiij . parte. qui tenet oppositũ.ista tamẽ pręsumptio non habet locũ in quæstis ante matrimonium.vide Alex. con. xlij.in j.vol. inci.in causa & lite vertente inter illos. Vide de materia Bal.con. xxx.incip . proponitur.in iiij.parte. Et intellige istam legẽ vbi non potest capi alia præsumptio q mulier potuerit aliũ de habere pecunias, secundum Ange.in dicto consi . & alios vbi. ẽ. Vide etiã de materia Fulg.consi. cxcviij.inci.in quæstio.pposita.per totũ.vbi multa ponit. Et vide Bald. consi. lxvij . alias vj.in v. parte.Itẽ limita istã regulã vt per Sal.in l.si vir.C.de contrahẽ.empt.in l.cũ propriam.C.si quis alteri vel sibi.& in l.si filij.& in l. etiã.C. de dona.inter vir.&v. vxor.quẽ vide.Sequitur Alexand. consil. xxiiij. volum. j. Et

quod sol.matr.non habeat locum ista præsumptio,vide Alex. cõsi.cccccliij. col.vlt.& consi.lxxxij.in ij.vol.Imo tunc præsumitur de suo. Vide quæ habes in l.si defunctus.C.de arbi.tute. Et loquitur Alexã.in d.consi. & in nutrice & in vidua acquirente post mortem mariti. Vide Crem.sing.vj.& vide omnino in ista materia do.Franc.consi.xxxj.vbi notabiliter tenet quod licet præsumatur acqsita de pecunia mariti adeo quod vxor teneatur viro ad pretium:tamen res acqsitæ non sunt viri.vide Bar.in l.& si istrumenta.ad fi. C.de fi. instru. & iure hastæ fisca.li.x. Itẽ Angel. consi.cxlj.in prin.vide Pau.in l.j.ĩl.multum.C. si quis alteri vel sibi. In subsidiũ tamẽ non existẽte soluendo haberi põt regressus ad rem.l. vxor marito.ff.d̃ dona.inter vir.& vxo. Gl.in l.si filij. C. eo. in gl.j.in fi. An autẽ quicquid acqrit vxor,acquiraṭ marito vide Alexã.consilio cccccccxxij. De filio autem & officiali an præsumatur acquirere ex pecunia patris vel Reipub.vide ad Bar.in l. cũ oportet. C.de bonis quæ lib. vbi Bar. posuit etiã aliqd de vxore. Itẽ quod debeat constare peruenisse ad vxorem post contractũ matrimonium: vide Sal.omnino in l.etiã C. de donatio. inter virum & vxo. Ale. consi.xlij.in v.volu. In contrarium, vide Are. in d.cõsi.xxxj. Item quod præsumptio ista locum habeat etiã in concubina: vide Bal.ĩ l.j. C. de nat.lib.Cre.in d. sing.vj.Bal.in l.cum oportet. in prin.ĩ iij. col. C.de bonis quæ libe. Item de hoc & alijs in materia,vide Barb.in c.j.in.ij. no. extra, de pecul. cler. de cõcubina sequitur Alex.in apost.ad Bar.in d.l.etiam.Item circa ista quo modo id quod possidet vxor præsumatur viri,& differentiam an agaṭ possessorio an petitorio,& an per maritum vel extraneum,vide notata Bal.in l.si vxorem.colum.ij. C.de condict.insertis.

quam legem nota quia allegabilis est.

a ¶ Vir usuras. [a] Si vsuras dotis vir viuens nõ petit,donare videṭ: & periculo viri sunt,& morte confirmãtur. h.d. qd̃ nota.

b ¶ Xor marito. [b] Res empta ex pecunia mulieris donata viro, vẽdicari potest.hoc dicit. Nota viro existente nõ soluendo potest agi.

Contractus per epistolã probatur, nõ autẽ cõtrahitur.

c ¶ A quæ. [c] Donatio quæ põt condici: potest in stipulationem cõuerti: & stipulatio potest probari per literas.hoc dicit. Not. †quod per epistolam probatur stipulatio sed contra in l.j.j.de verbo.obligat. Solu. per epistolam non contrahitur,vt ibi: sed contractus probatur,vt hic.

¶ Si prædia. Valet donatio inter cõcubinam & amasium: non autem inter virum & vxorem.h.d. Sed si postquã esset vxor redderet viro tunc non esset donatio.

Famulus expulsus à domino,ut pro eò testificetur,quãdouideatur uere uel ficte expulsus.

d ¶ Vir mulieri. [d] Donatio facta mulieri diuertenti vt reuertatur, valet.h.d. Quam legem nota,& hoc si diuortium ficte factum non appareat. † Not.hanc legem primo contra eum,qui expellit famulum suum [e] vt testificetur pro eo. Nam si ex longinquitate temporis vel breuitate quo eum tenuit,si ille se vellet locare cum alio vel non: præsumitur vere non ficte quod eum sic dimiserit,&c.

De diuortijs. *Rubrica.*

LEX II.

a ¶ Vir vsuras.Qualiter ꝓcedat,vide Insti.de act.§.fuerat.in iij.chart.

a ☞P. P A V. P. ¶ Vir vsuras. Circa istam l.quomodo inducatur remissio vsurarum debitarum marito ꝓpter dotem.& quid in alimentis debitis marito vel vxori,an ex causa decendij tollantur,vel solum si toto tempore vitæ suæ non petierunt,vt loquitur iste textus,vide omnino multa singularia quæ habes in Bertachi.in verbo,vsura.in vij.col.quia tex.in l.cũ quẹdã. §.diuus.de vsuris.videtur velle quod per decẽ an. videantur remissæ. Vide etiam de intellectu huius l. Alex.cõsi.lxiij.in vj.colum.in iiij.volumi.incipiantibus his.

b ¶ Empta.Nota ad ea quæ habentur in l.mater.C.de rei vendica. & allegat etiam ipsum not.Bald.in l.interest.C.de vsufru.& Bald.in l.iiij.C. quando fisc.vel priua.

c ☞P. P A V. P. ¶ Ea quæ. Circa intellectum huius legis vide Aretin. late in l.Titia.col.ij.& iij.ff.de verbo.oblig.

d ¶ Vir mulieri.Nota hanc legem in princip.& vide latius per Bart.in l.j.§.si seruus.j.de quæstio. Quando autẽ famulus repellatur à testimonio,vide per Inno.in c.in literis.de testibus.& in c.insiuuante.de offi.deleg.& quod not. Bart.in l.si quando. C.vnde vi.

f ¶ Diuortium, [f] Nota ista verba , quia vtilia sunt ad probãdũ qualiter quis abiecerit famulum vel socium.

¶ Vlianus, Ibi est dare priuationem,vbi est dare habitum. De quo plene dixi in l.decem.j.de verb.obli.& ibi dixi.

1 ☞ *Si statutum prohibet simpliciter certas personas emere uel uendere,quòd si fiat emptio uel uenditio,quòd nihilo minus ualet.*

2 *Prohibitio legis simplex quando inducat quòd factum sit ipso iure nullum.*

g ¶ Vodait, [g] Nota legem , per quam Richardus Malumb.dicit † quod si statutum prohiberet certas personas emere vel vendere,ꝙ si ab eis emimus,valet venditio & emptio,si statutum vltra nõ procedit.Hoc idem posuit Cyn.postea in l.non dubium. C.de legi. Sed contra dico in l.prætor.in princi. j. de ope.noui nun.Non obstat argumen.ex eo quod in l.Iulia de maritan. ordi.colligitur quod alij nubere non possit:quia lex voluit valere diuortium. Nam si iure matrimonium tenet:sine dubio non posset alij nubere. Vnde ex eo quod lex vltra procedit hic,hoc colligitur : alias simplex ꝓhibitio legis [h] inducit † quod factũ sit ipso iure nullum : vt l.j.j.de his quæ pro non scriptis,&c.

e ¶ Ait lex, Nota casum quomodo & qualiter probetur quem desinere velle.quod facit ad multa,&c.

Index quaternionum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY. Omnes sunt quaterniones.

✠ POMATES.

d ¶ Vir mulieri. Adde Alex.consi.l.col. iij.vol.j. Corsetum singu. in litera præsumptio incipien.celeritas.Bald.in simimili in l.dictãtibus. C.de testamen. vbi quærit an procurator possit esse testis: et dicit quod sic si.sit reuocatus:an autem famulus expulsus possit contra dominum testificari, Oldra.cõsil.cxv. Alex. consil.v.col.ij.volu. j.& aliquid per Fel. in c.in literis. col.ij. versic. fallit quinto. de testibus Barba. consil.vj. xxvij.col. volumi.& consil.iij. colũ.xvij.volu.ij.& cõsi.xlvij.col.v.volumi.ij. Alex.consil. lxxviij.col. ij. volu. j.& consi.xciij.colũ. iij.eodem volu. Alexand.consi.xl.volu. ij.vbi dicit quod famulus est de familia Bal.in c. insuper. de testibus.& in dicto c.in literis. vbi etiã ponit quid in vxore expulsa Bar.in c.cau fam quæ.ad fi.de offi.delega.

¶ Contra eũ,qui expellit famulũ suum &c. An autem famulus indistincte repellatur, Bar.hic videṭ sentire ꝓ sic.Idem tenet in l.j.§.hæc autẽ. de his qui deiec.vel effude.& gl.in iij.q. v.in summa.quæ dicit ꝓ omnes q̃ sunt de familia alicuius,siue sint liberi, siue domestici , siue seruì familiares sũt : & ideo repellendi. Allegat l. ædiles. §.familiæ.de ædil.edi.tex. tamen in.c.in literis. de testibus.dicit ꝓ familiares repellũtur,nisi sint probatæ vitæ:adeo ꝓ non sit verosimile eos deierare.Et glo.intelligit illum text.de alijs familiaribus, quàm de his.quibus potest imperari:quia illi indistincte repelluntur. Et illud notat Spec.in titu.de teste.§.j.versſed nunquid ergo socius.Quod videtur tenere cum Inno.dicens ꝓ familiares honestæ vitæ possunt esse testes, vt puta familiares episcopi,& similes,vel alterius nobilis.Secus in familiari pauperis vel scholaris. Adde secundũ Roma.cõsi.ccccxx.quod famuli honestæ vitæ admittuntur.Quid de scriba,vide Bal.consi.ccxvj.

f ¶ Diuortium. An autem hodie possit fieri diuortium,vide Bal.in l.ij.C. de secund.nup. in fin.

g ¶ Quod ait.Facit lex,defunctus.arbitrium tutelæ. Sed quid si vir & vxor emunt aliquid simul nunquid præsumatur quod de bonis viri habeat videtur quod sic per legem istam. Sed non est verum in emptione.l.vxorem infra,de legatis tertio.Et per legẽ istam ita fuit hic Bononiæ determinatum.

h ¶ Simplex prohibitio legis. Vide legem non dubium . & quod ibi habetur,de legibus.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA